SACRORUM CONCILIORUM NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS VIGESIMUS SEXTUS.

REPRODUCTION

EN FAC-SIMILÉ

TIRÉE A 250 EXEMPLAIRES SEULEMENT

PAR LES PROCÉDÉS ANASTATIQUES

DE

CARL REINECKE NACHF.

A BERLIN

POUR

H. WELTER, ÉDITEUR

RUE BERNARD-PALISSY, N° 4, PARIS

ET A LEIPZIG, SALOMONSTRASSE, 16

1903

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,

IN QUA PRÆTER EA, QUÆ

PHIL. LABBEUS, ET GABR. COSSARTIUS,

Et noviſſime NICOLAUS COLETI *in lucem edidere,*

EA OMNIA INSUPER IN SUIS LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ

JOANNES DOMINICUS MANSI

ARCHIEPISCOPUS LUCENSIS EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM OPTIME MERITO PRÆSULE,

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.mo CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,

ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS CURATA,

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata,

Ad MS. Codices Vaticanos, Lucenſes, alioſque recenſita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTÆ, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR.

TOMUS VIGESIMUS SEXTUS.

Ab anno MCCCXLIV. uſque ad annum MCCCCIX.

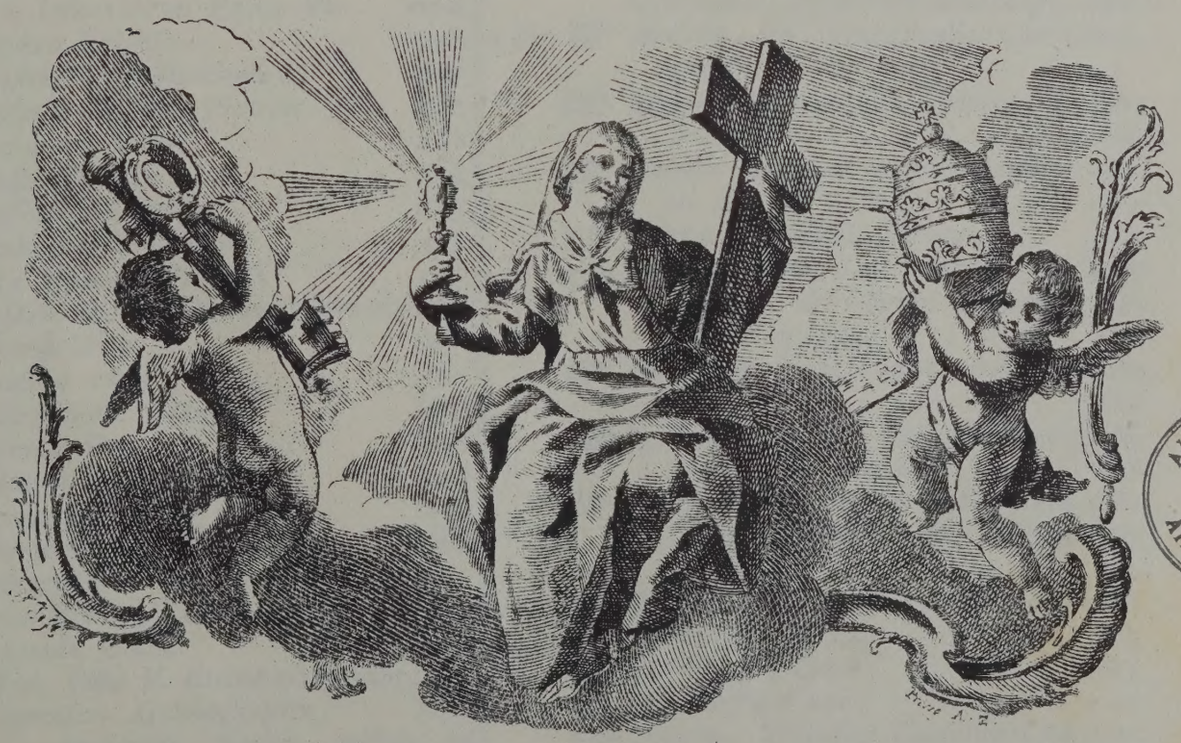

ALMA COLLEGE
263.1
LIBRARY
M315
Alma, California

VENETIIS MDCCLXXXIV.

APUD ANTONIUM ZATTA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC EXCEL. SENATUS PRIVILEGIO.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter, Bibliopola, Via dicta Bernard Palissy 4, Pariſiis M.D.CCCCIII)

9459

f
BX
825
S3
1901
v.26

SYLLABUS

EORUM, QUÆ TOMO XXVI. CONTINENTUR.

Quæ hoc Indice ☞ notata sunt, huic nostræ Editioni noviter accessere.

ANNO CHRISTI			
1344		Noviomense Conc.	Pag. 1
		Mandatum Officialis Remensis.	12
		Ordinatio Joannis Arch. Remensis.	*ibid.*
	☞	Magdeburgense Provinc. Conc.	13
1346		Parisiense Conc.	15
	☞	Florentinum Diœcesanum Conc.	23
	☞	Pragense Conc. ab Ernesto Archiep. habitum.	75
1347	☞	*Constantinopolitana Pseudo-Synodus.*	105
	☞	*Eorumdem Concil. Acta ampliora.*	107
1348	☞	*Statuta Synodi Provinc. Dublini.*	109
1351	☞	Dublinense Conc.	119
1347		Toletanum Conc.	123
1350		*Constantinopolitana Pseudo-Synodus.*	127
		Constantinop. Pseudo-Synodi Notæ.	207
	☞	*Aretina Synodus.*	213
	☞	Paduanum Provinciale Conc.	221
1351		Bitterrense Conc.	237
		Ejusdem Concilii Canones.	241
		Ejusdem Constitutiones Provinc.	247
	☞	*Lucanæ Ecclesiæ Constitutiones.*	251
1366	☞	*Ad eamdem Synodum Additio.*	291
1351		Lambethense Conc.	295
1353	☞	*Leges Ecclesiasticæ Ægidii.*	297
1352		Hispalense Conc.	307
		Vita Innocentii Papæ VI.	*ibid.*
		Ejusdem Epistola.	308
		Nicosienses Constitutiones.	311
1355	☞	*Pragensis Synodus Provinc.*	381
		Toletanum Conc.	411
1356	☞	Londinense Conc.	413
1362		Magfeldense Conc.	417
		Lamhethense Conc.	419
		Vita Urbani Papæ V.	421
		Ejusdem Constitutio contra pluralitatem beneficiorum.	*ibid.*
1365		Concilia varia.	425
		Andegavense Conc.	*ibid.*
		Aptense Conc.	445
		Ejusdem Concilii litteræ.	457
1366)	☞	Agennense Conc.	459
1367)	☞	Eboracense Conc. Additio.	*ibid.*
		Eboracense Conc.	461
		Statutum in hoc Conc. modificatum.	472
1368		Vaurense Conc.	473
		Urbani Papæ V. litteræ ad Petrum Narbonensem Archiepiscopum.	*ibid.*
		Petri Archiepisc. Narbon. epistolæ ad Gaucelinum, & cæteros Episcopos Provinciæ Narbonensis.	474 & *seqq.*
		Ejusdem Concilii Constitutiones.	477
		Indulgentia a Patribus Concilii Vaurensis concessa Christifidelibus.	546
		Urbani Papæ V. ad Archiepiscopos tres, qui Conc. Vaurensi interfuerunt.	547
		Condemnatio quorumdam errorum per Simonem Langham Arch. Cantuar.	*ibid.*
1369	☞	Cracoviense Concil. in Polonia.	551
1370		Vita Gregorii Papæ XI.	559
		Ejusdem Constitutio, Epistolæ, & Mandatum.	560 & *seqq.*
	☞	Magdeburgense Provinc. Conc.	567
1374		Narbonense Conc.	587
		Bullæ super Conc. Provinc. celebrando.	591
		Ejusdem Conc. Narbon. Canones.	595
1375		Uniejoviense Conc.	607
1376	☞	Lugdunense Conc. Provinc.	609
1378		Vita Urbani Papæ VI.	*ibid.*
		Ejusdem Epistolæ.	611 & *seqq.*
		Gloceſtrienſe Conc.	617
		Beneventanum Conc.	619
1379		Complutense Nationale Conc.	655
		Conventus Episcoporum apud Oppidum de Illescas in Regno Castellæ.	657
		Toletanum Conc.	*ibid.*
		Conventus Episcoporum apud Burgos.	*ibid.*
1380	☞	*Medinæ, seu Salmaticensis Conventus.*	659
	☞	*Synopsis actorum Conc. Medinæ Campestris:*	*ibid.*
	☞	*Synopsis Actorum secundæ partis Concilii Medinæ Castrensis.*	667
	☞	*Allegationes Electi Faventini.*	670
	☞	*Probata coram Rege Castellæ pro parte Collegii, & Domini Clementis contra B. intrusum.*	680
	☞	*Declaratio Regis Castellæ pro Clemente VII.*	684
	☞	*Epistola Clementis Papæ VII. ad Joannem Regem Castellæ.*	688
	☞	*Copia litteræ Domino nostro Papæ Clementi transmissæ super declaratione Hispaniæ.*	689
1381	☞	Pragense Conc.	*ibid.*
1382		Londinense Conc.	695
	☞	Londinense Conc.	705
	☞	Oxoniense Conc.	717
	☞	*Sententia VVillelmi Cancellarii Universitatis Oxon. contra VVicliff residentem in Cathedra.*	718
	☞	*Strigonienſis Synodus.*	723

☞ *Frag-*

ANNO CHRISTI

☞ *Fragmentum Præfationis in Acta Concilii Strigonienſis.* 723
☞ *Synopſis Actorum ejuſdem Conc. ex Tabulis Zagabrienſibus.* *ibid.*
1383 ☞ Cameracenſe Conc. *ibid.*
1386 Saltzburgenſe Conc. 725
1387 *Conventus Epiſcoporum apud Navarram.* 733
Conventus Epiſcoporum apud Barcinonem. *ibid.*
1388 ☞ Saltzburgenſe Provinc. Conc. *ibid.*
Palentinum Conc. 735
☞ Panormitanum Conc. 745
☞ *Antonii Mongitoris V. clariſſimi Notæ.* 751
1389 Concilium Provinc. apud S. Tiberium. 753
1390 ☞ *Excommunicationes latæ a Nicolao Beruto Epiſcopo Tarviſino.* 761
Vita Bonifacii Papæ VIII. vulgo IX. 763
Ejuſdem Epiſtola. *ibid.*
1391 Londinenſe Conc. 767
1392 ☞ Ultrajectenſe Conc. 769
1394 Pariſienſe Conc. 773
1395 ☞ Ad Pariſienſe Conc. Additio. 779
1396 ☞ Arbogenſe Provinc. Conc. 807
Londinenſe Conc. 809
☞ Londinenſe Conc. in quo Wicleffi errores damnati. 811
1397 ☞ *Avenionenſis Conventus.* 819
1401 ☞ Concilium ad S. Tiberium. 835
1398 *Acta tertii Concilii Regis, & Eccleſiæ Gallicanæ.* 859
Subtractio totalis obedientiæ. 910
☞ Londinenſe Conc. 913
1399 Cantuarienſe Conc. 917
1400) Anglicana Conc. *ibid.*
1402)
1404)
1399 ☞ *Londinenſis Synodus.* 919
1400 ☞ Concilium in Vaztenenſe Monaſterio in Svecia. 935
1401 ☞ Londinenſe Conc. 937
1403 ☞ Avenionenſe Diœceſanum Conc. 957
☞ *Joannis Dominici Manſi Admonitio.* 997
1404 Pariſienſe Conc. 999
☞ Ad Concilium Pariſienſe Additio. 1001
1405 Vita Innocentii Papæ VII. 1011
Pragenſe Conc. *ibid.*
1406 Vita Gregorii Papæ XII. *ibid.*
Ejuſdem Epiſtola ad Petrum de Luna. 1013

ANNO CHRISTI

Epiſtola prima Benedicti dicti XIII. Pſeudopapæ ad Gregorium XII. 1014
Ejuſdem ſecunda ad Paulum Lucenſium Dynaſtam. 1016
☞ Hammeburgenſe Conc. 1017
1407 ☞ Pariſienſe Conc. *ibid.*
1408 ☞ Londinenſe Conc. 1029
Pariſienſe Conc. *ibid.*
Oxonienſe Conc. 1031
☞ Ad Oxonienſe Conc. Additio. 1045
Remenſe Conc. 1047
☞ Ad Remenſe Conc. Additio. 1049
☞ Ad Remenſe Conc. Additio altera. 1067
☞ Pariſienſe Conc. 1079
1409 Aquilejenſe Conc. 1085
Cab. Coſſartii Additio. 1086
Sententia in eodem Conc. lata. 1088
Animadverſiones Fr. Joannis Franciſci Bernardi Mariæ de Rubeis. 1092
1408)
1409) Aragoniæ Conciliab. 1097
☞ Ad Conc. Aragonienſe, ſeu Perpinianenſe Additio. 1103
☞ *Epiſtola Franciſci Archiepiſcopi Narbonenſis ad Cardinales.* 1109
☞ *Epiſtola Benedicti XIII. ad Petrum Cardinalem S. Suſannæ.* 1110
☞ *Copia Cedularum in Concilio Perpinianı traditarum per D. Papam Benedictum XIII.* 1111
☞ *Ejuſdem Benedicti Papæ XIII. ad Cardinales Epiſtola* 1119
☞ Aquenſe Conc. 1123
Conventus Francofurtenſis. 1131
Piſanum Conc. *ibid.*
Notæ Severini Binii. 1157
Additio ad idem concilium. 1161
1. *Cardinalium Benedicti XIII. ſeu Petri de Luna litteræ ad epiſcopos & alios de ſua obedientia.* *ibid.*
2. *Cardinalium Gregorii XII. litteræ ad epiſcopos & alios de ſua obedientia.* 1167
3. *Scheda eorumdem cardinalium litteris addita.* 1173
4. *Ad Benedictum XII. litteræ cardinalium ſuorum.* 1175
5. *Ejuſdem reſponſio.* 1179
6. *Forma ſervata in concilio.* 1183
7. *Subſcriptiones concilii.* 1239

ANNO CHRISTI 1344.

CONCILIUM NOVIOMENSE

ANNO CHRISTI 1344.

A Joanne Remenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis, anno Domini M. CCC. XLIV. XXVI. Jul. celebratum.

Ex codice ſynodalium Remenſis eccleſiæ.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De impedientibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*
2. *De citationibus eccleſiaſticis.*
3. *Ut perſonæ eccleſiaſticæ diffidationes non faciant.*
4. *Ut Divinum officium in omnibus eccleſiis fiat ſecundum uſum cathedralis.*
5. *De impedientibus, ne clerici vendant, vel emant, vel eorum terræ colantur.*
6. *De captis clericis, ſine pecunia reſtituendis.*
7. *Ne ab hiſtrionibus idololatriæ fiant.*
8. *Ut clerici impoſitas a laicis judicibus pœnas non peragant.*
9. *De decimis perſolvendis.*
10. *Ut capitula præbeant prælatis inſtrumenta, & viciſſim.*
11. *De honeſtate clericorum.*
12. *Ne miracula publicentur ordinario inconſulto.*
13. *Ut clericis captis veſtes & tonſuræ clericales non auferantur.*
14. *Ut laici ſe clericos non fingant.*
15. *De excommunicatis fraudem facientibus ut abſolvantur.*
16. *De exceſſibus promotorum curiarum eccleſiaſticarum.*
17. *De moderandis impenſis quæ a procuratoribus fiunt.*

PRÆFATIO.

A

Niverſis præſentes litteras inſpecturis Joannes permiſſione Divina Remenſis archiepiſcopus P[r]. Sueſſionenſis, H[r]. Laudunenſis, I[s]. Ambianenſis, I[s]. Tornacenſis, R[s]. Morinenſis, R. Silvanectenſis, eadem permiſſione epiſcopi, Remenſis provinciæ ſuffraganei, perſonaliter; una cum aliorum ſuffraganeorum Remenſis provinciæ abſentium, & cathedralium eccleſiarum, procuratoribus, in concilio Provinciali apud Novionum pro reformandis moribus in clero, & gravaminibus eidem illatis multipliciter reparandis, celebrato; aliis omnibus qui potuerunt & debuerunt concitari, adhuc evocatis, ſalutem in Domino.

1. Petrus
2.
3. Joannes
4.
5. Raymundus

B

C

CAPITULA.

I. *De impedientibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*

CUm ad noſtrum jam pluries auditum pervenerit ex querimoniali relatione plurimorum, quod nonnulli tam domini temporales, quam eorum

ANNO CHRISTI 1344

judices & miniſtri ſæculares, pluresque alii pacis turbatores, non ſolum contra jura, ſed & ſedis apoſtolicæ legatorum, conciliorumque provincialium ordinationes & ſtatuta, necnon contra prohibitiones & inhibitiones prædictorum jurium ac ordinationum & ſtatutorum, damnabiliter in ſuarum periculum animarum, Dei timore poſtpoſito, multipliciter delinquentes; pœnas in eiſdem juribus, ordinationibus, & ſtatutis appoſitas ſæpius incurrere, eaſdemque animo indurato diutius ſuſtinere non verentes, quamplures preſſuras, injurias, oppreſſiones, gravamina, tranſgreſſiones, & offenſas, viris eccleſiaſticis, non ſolum in eorum bonis, ſed etiam in perſonis propriis, necnon turbationes & impedimenta multiplicia & diverſa contra libertatem & juriſdictionem eccleſiaſticam, inferre, ſeu inferri facere, per ſuos ſatellites & miniſtros non formidant: videlicet facientes per eorum villas & caſtra publice proclamari, ne aliquis de ipſorum ſubditis aut burgenſibus, ſub certis pœnis ſe obliget coram judicibus eccleſiaſticis, ſeu deputatis ab eis, vel per litteras ſuarum curiarum, aut citari faciat alterum coram ipſis, necnon inhibendo, aut etiam inhiberi faciendo curatis in eorum terris ſeu dominio temporali conſtitutis, ac etiam notariis, & tabellionibus, & commiſſariis aliis dictarum curiarum, ſub pœnis gravibus tam corporis quam bonorum, ne litteras dictarum curiarum recipiant, ſigillent, ſeu aliter quomodolibet exequantur: quodque prædicti tabelliones & notarii, ſeu alii commiſſarii in terra ſeu dominio aut diſtrictu prædictorum dominorum temporalium, ſeu judicum ſæcularium, ſuas non faciant auditiones, informationes, vel inquæſtas, & ne ſuum officium exerceant in locis ſupradictis: ac plures de dictis tabellionibus & notariis, ac commiſſariis, ſuas auditiones, informationes vel inquæſtas ibidem prout licet facientes, propter hoc incarcerando, ac in carcere mancipando, graveſque injurias & minas tales eiſdem inferendo, quod eos juſto metu ductos recedere oportuit ſæpius, & oportet, prædictis ſuis auditionibus, informationibus & inquæſtis non inceptis, vel ſaltem imperfectis; ac etiam plures de dictis curatis, tabellionibus, notariis, ac commiſſariis, ac litterarum dictarum curiarum portitoribus, interdum carceri mancipando, mutilando, graviter verberando, viliterque tractando, & quod eſt horribilius, aliquos mor-

ti tradendo, bona ipſorum ſaiſiendo, capiendo, diſſipando, devaſtando, ſeu capientium vel eorum dominorum uſibus applicando, occaſione præmiſſorum: nonnulloſque dictorum curatorum, tabellionum, notariorum, ac commiſſariorum, & portitorum litterarum, ad emendas ratione præmiſſorum eiſdem faciendas compellendo: plures litteras & regeſtra dictarum curiarum a curatis & earum portitoribus violenter extorquendo, dilacerando, ac etiam in locis publicis & coram pluribus aſſiſtentibus comburendo; nonnulloſque presbyteros, clericos, & viros eccleſiaſticos, pro delictis & exceſſibus per eos eiſdem impoſitis, coram ſe trahendo & carceri mancipando; & eoſdem in præmiſſis caſibus, ac etiam in contractibus, & aliis factis & actionibus, perſonaliter reſpondere compellendo; & eoſdem clericos ad emendas pecuniarum condemnando, ſeu etiam eiſdem peregrinationes, ſeu alias pœnas injungendo, vel eoſdem de facto banniendo, necnon eos coram ſe purgari faciendo, bonaque mobilia dictorum clericorum de domibus eorumdem, vel in quibus moram trahunt, ejiciendo, ac etiam eoſdem aliquando de dictis domibus expellendo; necnon prædictos clericos pro exceſſibus vel delictis eiſdem impoſitis, pro quibus fuerunt a ſuis judicibus puniti canonice, ſeu etiam abſoluti, pro libito temerariæ voluntatis capiendo, incarcerando, & de facto compellendo ad emendas ſupradictas; dictoſque clericos extra legem ponendo more ſuo, qui dicendus potius eſt abuſus; ut ſic prætextu ſuæ pravæ conſuetudinis, quæ magis dicenda eſt corruptela, talibus ſic extra legem poſitis injuriantes, vel ipſos occidentes, ſeu etiam mutilantes, nullatenus vel modicum puniantur; ac eaſdem emendas ab ipſis violenter tam per captionem & detentionem corporum & bonorum ſuorum, quam per alias vias obliquas & varias extorquendo; pluresque perſonas debita ſua petentes, ſeu jus ſuum alias in prædictis curiis eccleſiaſticis debite perſequentes, & interdum contra ſuos adverſarios ſententiam excommunicationis rationabiliter impetrantes, per captionem corporum & bonorum eorumdem compellendo, ut deſiſtant a ſuis proceſſibus antedictis; & quod eſt nequius, ut prædictos ſuos adverſarios ad eorum inſtantiam excommunicatos, ut præfertur, abſolvi faciant & procurent, ſuis videlicet dictorum actorum propriis ſumptibus & expenſis.

Quæ

ANNO CHRISTI 1344.

Quæ præmiſſa omnia & ſingula, non ſolum in eccleſiæ injuriam, ſed & totius libertatis ac juriſdictionis eccleſiaſticæ detrimentum, ſcandalum, opprobrium, injuriam, vituperium, atque damnum, cedere dignoſcuntur. Licet igitur in præmiſſis caſibus vel ſaltem eorum aliquibus, non ſolum per jura, ſed etiam conſtitutiones & ſtatuta legatorum ſedis apoſtolicæ, conciliorumque provincialium, a noſtris prædeceſſoribus ſuper his ſeu eorum aliquibus editorum, de remediis aliquibus aliqualiter ſit proviſum: quia tamen creſcente malitia creſcere debet & pœna, dignumque fore reputatur, ut quos Dei timor a malo non revocat, ſaltem eos coerceat ſeveritas eccleſiaſticæ diſciplinæ (nam tanto graviora ſunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam) hinc eſt, quod nos indemnitatibus eccleſiarum ſuccurrere, malignantiumque perverſitates, temerarioſque eorum abuſus & nefandos ſub loris juſtitiæ, prout poſſumus, refrænare ac ſupradictis preſſuris, injuriis, oppreſſionibus, gravaminibus, tranſgreſſionibus, & offenſis, de ſalubribus remediis, prout ex debito tenemur officii, providere cupientes: deliberatione ſuper hoc in ſacro concilio præſenti habita pleniori, de totius ipſius prædicti concilii providentia unanimi & concordi ſtatuimus, decernimus, & etiam ordinamus, ut quandocumque præmiſſa gravamina, vel aliquod eorum, per aliquem dominum temporalem, ſeu judicem ſæcularem, aut eorum ſervientes vel miniſtros, ſeu ab ipſis dominis aut judicibus deputatis, perpetrari contigerit ſeu committi; & hoc judici ordinario loci, vel decano rurali, ſeu curato parochiali, manifeſtum fuerit per evidentiam facti, ſeu de hoc eiſdem, vel alteri eorumdem, per juramentum partis, ſi fuerit fide digna, cum unius teſtis adminiculo, vel famæ publicæ, vel alias conſtiterit competenter: quod tunc juxta formam & tenorem conſtitutionis concilii provincialis, tempore bonæ memoriæ Roberti quondam Remenſis archiepiſcopi, apud Silvanectum anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo ſeptimo contra bonorum clericorum eccleſiaſticorum occupatores celebrati, ceſſetur a Divinis; & nihilo minus niſi prædicta gravamina ſeu gravamen, ſic commiſſa vel commiſſum, infra octo dies dicti rei ſive reus revocaverint & annullaverint, ſeu revocaverit & annullaverit cum effectu, ac etiam emendam condignam fecerint vel fecerit, realiter & de facto, ipſos vel illum, qui illa vel illud perpetraverint ſeu perpetraverit, & in eiſdem dantes ſibi conſilium, auxilium, vel favorem, auctoritate præſentis concilii decernimus & volumus incurrere ſententiam excommunicationis ipſo facto; ad cujus ſententiæ excommunicationis publicationem, juxta dictam conſtitutionem concilii Silvanectenſis, procedatur, altero mandato nullatenus expectato. Cæterum quia tanta debita remanere non debent impunita: volumus ac etiam ordinamus, dictos reos perſonaliter fore citandos ad certam diem & horam competentem, quam ordinarius loci, juxta perſonarum qualitatem & locorum diſtantiam, duxerit arbitrandam, pro tantis & talibus exceſſibus, correctionem debitam ſecundum eorum demerita recepturos, & quod juſtum fuerit reſponſuros.

ANNO CHRISTI 1344.

II. *De citationibus eccleſiaſticis.*

Verum quia propter auſteritatem & inordinatam potentiam aliquorum de dominis temporalibus, & judicibus, ſæcularibus antedictis, nuncii dictarum curiarum jam ex factis præteritis perteriti, dubitantes veriſimiliter de futuris, terras ſeu diſtrictus eorumdem, pro perſonis aliquibus, & præſertim pro dictis dominis aut judicibus, ſeu eorum ſervientibus vel miniſtris citandis, intrare non ſunt auſi, propter metum proprii corporis ſeu membrorum: nos volentes contra talem morbum peſtiferum, prout eſt nobis poſſibile, de ſalubri remedio providere: ſtatuimus, ac etiam auctoritate dicti concilii ordinamus, prædictas citationes ad perſonas dictorum reorum, ſi commode valeant apprehendi, alioquin ad eorum domicilia, ſeu publice in eccleſia parochiali dicti loci, dum tamen ſecure & abſque periculo poſſit ibidem acceſſus haberi, fore faciendas. Alioquin, videlicet ubi nuncii dictarum curiarum tute vel ſecure ad dictos reos, ſeu eorum domicilia, ſive loca, ſeu ad eccleſias antedictas, non poſſent accedere, vel auderent: auctoritate qua ſupra decernimus, ſtatuentes, dictas citationes, & omnes proceſſus inde ſecuturos, cum debito temporis intervallo publice fieri in conſiſtorio ſeu curia ordinarii dicti loci. Et publice in eccleſiis parochialibus civitatis, vel in eccleſiis cathedralibus, fiant citationes ſupradictæ, vel ad valvas eccleſiarum cathedralium, ſeu alio loco eminenti &

ANNO CHRISTI 1344.

patenti, ſcedulæ, ſeu litteræ citationis publice affigantur: ut ſic veriſimiliter poſſint dictæ citationes & proceſſus ad citatorum notitiam pervenire. Volentes, eas & proceſſus inde ſecuturos in hoc caſu tantam efficaciam obtinere, ſicut ſi perſonæ propriæ dictorum reorum forent perſonaliter apprehenſæ. Statuentes ulterius, ut ſi dicti rei prædicta gravamina non revocaverint cum effectu, ſed per quindecim dies, a tempore ceſſationis prædictæ ſic indictæ contra tales, dictum ceſſum ſuſtinuerint, abſque hoc quod prædicta gravamina ſic illata, ut præfertur, fuerint per ipſum inferentem totaliter revocata, ac etiam damnorum reſtitutio, & emenda propter hoc condigna realiter facta judici & eccleſiæ, ac etiam parti læſæ, quod dictus proceſſus auctoritate prædicti concilii taliter aggravetur, quod in loco ſive locis, in quibus ſic ceſſabitur, corpora quorumcumque defunctorum non tradantur, nec etiam corpora talium delinquentium, (etiamſi fuerint abſoluti in prædictis locis vel aliis Remenſis provinciæ, niſi de licentia, & aſſenſu diœceſani loci, ubi dicta gravamina perpetrata extiterint) eccleſiaſticæ ſepulturæ. Corpora vero clericorum, qui cauſam ſeu occaſionem in præmiſſis non dederint, ſine pulſatione campanarum & aliis ſolemnitatibus, con ſilentio tumulentur. Nec etiam in prædictis locis, in quibus ceſſus obſervabitur, ſolemnizentur matrimonia, nec mulieres ad purificationem poſt partum admittantur. Quod ſi domini temporales, in quorum dominio, terra, ſeu diſtrictu, dicta gravamina, vel eorum alterum, illata extiterint, vel illatum, ad reparationem dicti gravaminis per eos, ſeu judices, ſive ſervientes, aut miniſtros, ſic illati, ut præfertur, damnorum reſtitutionem & emendam competentem propter hoc realiter faciendam, infra quindecim dies a tempore ceſſationis taliter, ut dicitur, aggravatæ, non fecerint, ſed prædictam ceſſationem per dictos quindecim dies ſuſtinuerint animo indurato: ſtatuimus, & hoc ſacro approbante concilio, concorditer ordinamus, quod eorum terra, quam in diœceſi, in qua dictum gravamen extiterit perpetratum, obtinebunt, eccleſiaſtico ſupponatur interdicto: donec eos ad prædicti gravaminis reparationem, ac realem damnorum reſtitutionem, emendamque condignam, judici ordinario dicti loci, eccleſiæ, & parti læſæ legitime conſtiterit pervenisſe. Salva tamen in omnibus conſtitutione: *Alma mater*. Prædictis ſic delinquentibus alias pœnas, tam a jure quam a ſedis apoſtolicæ legatis, & conciliorum provincialium conſtitutionibus, contra tales appoſitas, ac etiam promulgatas, nihilo minus incurſuris. Et eos, qui prædictas excommunicationis ſententias incurrerint, faciant ordinarii per ſuas civitates & diœceſes, excommunicatos publice nunciari.

ANNO CHRISTI 1344.

III. *Ut perſonæ eccleſiaſticæ diffidationes non faciant.*

Inſuper ordinamus, quod perſonæ eccleſiaſticæ diffidationes non faciant: prava conſuetudine, quam quidam allegant, non obſtante. Quod ſi contrarium fecerint, ipſos incurrere decernimus ſententiam excommunicationis ipſo facto. Diffidantes etiam ſupradictas perſonas eccleſiaſticas, ac etiam factas diffidationes perſequentes, etiamſi laici fuerint, eamdem ſententiam volumus incurrere ipſo facto.

IV. *Ut Divinum officium in omnibus eccleſiis fiat ſecundum uſum cathedralis.*

Item hoc ſacro approbante concilio volumus, & ordinamus, quod per ſingulas eccleſias cujuslibet civitatis vel diœceſis, tam collegiatis quam aliis, ordinarius ſeu uſus Divini officii, in modo officiandi, qui in eccleſiis cathedralibus obſervari conſuevit & teneri, inviolabiliter obſervetur.

V. *De impedientibus ne clerici vendant vel emant, vel eorum terra colantur.*

Item quod aliqui domini temporales, multoties occaſione quæſita, inhibent ſuis juſtitialibus, & defendunt, ne quicquam vendant clericis & eccleſiaſticis perſonis, nec aliquid emant ab ipſis, & ne aliqui terras eorum colant, ſeu alias eis communicent, propter quæ de jure ſententias excommunicationis incurrunt ipſo facto: præcipimus ipſos excommunicatos publice nunciari.

VI. *De captis clericis ſine pecunia reſtituendis.*

Item judices ſæculares, qui pro detentione clericorum, ab ipſorum ordinariis pro prædictorum reſtitutione canonice fuerint requiſiti: ſi dictos clericos recepta pecunia, vel alias malitioſe,

ANNO CHRISTI 1344.

se, abire permiserint, dictis ordinariis A restitutione non facta, excommunicationi subjaceant ipso facto.

VII. *Ne ab histrionibus idololatriæ fiant.*

Item sicut audivimus in multis civitatibus & villis nostræ Remensis provinciæ, joculatores, sive histriones, de novo candelas cereas, tanquam res sacras deferunt, & nituntur processionaliter deportare, populum dictas candelas, tanquam res sacras, adorantem, ad idololatriam inducendo. Quod de cætero fieri prohibemus: injungentes districte locorum ordinariis, quatenus dictos histriones, & eorum fautores, taliter puniant & compellant, ut desistant ab idololatriis supradictis & eisdem similibus, quod cedat cæteris in exemplum. B

VIII. *Ut clerici impositas a laicis judicibus pœnas non peragant.*

Item volumus & ordinamus, quod clerici injunctas peregrinationes sive pœnitentias alias a judicibus laicis sponte peragentes, seu qui pecuniarum emendas pro excessibus eisdem impositas sponte persolverint, gravissime puniantur. C

IX. *De decimis persolvendis.*

Item Mendicantes, curati, & alii proponentes verbum Dei, populum moneant, exhortentur, informent, & inducant ad decimas persolvendas, intimantes eisdem, quod nisi dictas decimas fideliter persolverint, interdicetur eis ingressus ecclesiæ, & carebunt ecclesiastica sepultura. Et licet dicti Mendicantes, in suis sermonibus de jure hoc facere teneantur: volumus tamen, quod quotiescumque prædicare contigerit, hoc faciant sine fraude: alias non habeant potestatem absolvendi a peccatis in casibus episcopis reservatis, & maxime non habeant potestatem absolvendi dictas decimas retinentes: sed eamdem potestatem singulis diœcesanis specialiter reservamus. D E

X. *Ut capitula præbeant prælatis instrumenta & vicissim.*

Insuper cum facultas probationum non debeat angustari: decernentes, ordinamus, quod capitula, compositiones, inter prælatos & ipsos, ac etiam privilegia, seu alia instrumenta, cum necessitas exegerit, ipsis prælatis, vel pro causis eorumdem, exhibeant sine fraude. Et e contra prælati capitulis faciant pari forma.

ANNO CHRISTI 1344.

XI. *De honestate clericorum.*

Item auctoritate præsentis concilii statuimus, injungentes omnibus decanis, capitulis, & aliis judicibus ecclesiasticis, in virtute sanctæ obedientiæ, quatenus canonicos & clericos sibi subditos, moneant, ut incedant cum tonsura & habitu congruo & decenti, eosdem per subtractionem distributionum, & alias, ad hoc canonice compellentes.

XII. *Ne miracula prædicentur ordinario inconsulto.*

Item inhibemus omnibus presbyteris, & aliis personis ecclesiasticis, ne miracula quæ de novo dicunt evenire, in locis vel ecclesiis solemnizent in publico, ordinario suo super hoc inconsulto.

XIII. *Ut clericis captis vestes & tonsuræ clericales non auferantur.*

Item quia nonnulli domini temporales & judices eorumdem, necnon servientes, & ministri, cum clericos quandoque de facto pro aliquibus excessibus sibi impositis capiunt & detinent, vestes aut tonsuras clericales auferunt, aut utrumque, crines eorum radendo, aut radi faciendo, vestibus radiatis dictos clericos induendo: ipsos omnes & singulos, cum eorum fautoribus, auxilium, consilium, vel favorem præstantibus in præmissis, volumus sententiam excommunicationis incurrere ipso facto.

XIV. *Ut laici se clericos non fingant.*

Item laici se fingentes clericos fraudulenter, & tonsuram clericalem sua propria auctoritate assumentes, excommunicationis sententiam cum suis participantibus incurrant ipso facto.

XV. *De excommunicatis fraudem facientibus ut absolvantur.*

Item cum, sicut intelleximus, quidam domini temporales, eorum judices, & laicalem justitiam exercentes, constitutioni Silvanectensi fraudem facientes, cum quandoque clericos seu eorum bona mobilia detinent, pro sua temeraria voluntate ante octavam diem illos reddunt seu abire permittunt, dicta Ann. 1317.

ANNO CHRISTI 1344.

cta bona diſſaiſiunt ſive reddunt, ut ſic ecclesiarum curati, abſque ordinarii mandato, organa Divinæ laudis reſumant, & excommunicationis ſententiam dicantur evitaviſſe, quam poſt octo dies incurrerent ipſo facto, reſumptis Divinæ laudis organis: iterum dictos clericos capiunt, ſeu eorum bona ſaiſiunt, capiunt & arreſtant pro cauſis eiſdem, pro quibus ipſos & ipſa primo tenuerant: quod in eluſionem dictæ conſtitutionis faciunt atque fraudem. Statuentes igitur decernimus, quod qui perpetraverint tales fraudes, incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto.

XVI. *De exceſſibus promotorum curiarum eccleſiaſticarum.*

Cæterum quia quamplurimorum de prædictis dominis temporalibus, & judicibus ſæcularibus, gravem querimoniam recepimus, continentem quod nonnulli dictarum curiarum eccleſiaſticarum promotores, ac etiam procuratores, ad exceſſus * eorum homines, ſubditos, & burgenſes, varia & diverſa crimina & exceſſus coloribus fictis exquiſitos, eiſdem imponentes, non ſolum in corporibus propriis, & gravi ſcandalo eorumdem, damnificant & fatigant; ſed etiam graviſſimis ſumptibus & expenſis: nobis ſupplicantes, ut vellemus ſuper his providere de remedio opportuno. Nos vero attendentes, juri non fore conſonum, quod inde naſcantur injuriæ, unde jura debent provenire: ſtatuimus decernentes, quod de cetero nullus promotorum aut procuratorum, ad exceſſus aliquem ex officio citari faciat, vel procedat contra eum ſuper aliquo crimine, vel exceſſu, & præſertim tali ratione, cujus fama ipſius citati poſſet in poſterum denigrari, ſive ſcandalum contra eum ſuboriri, niſi veriſimiliter videatur eiſdem, quod juſtam cauſam habeant contra tales procedendi: ſuper quo tamen eorum conſcientias oneramus. Et de hoc, cum ad dictum officium aſſumentur, per juramentum aſtringentur: nec tunc etiam ultra primam citationem procedatur per eoſdem, officiali dicti loci inconſulto.

* *f. deeſt*, citantes.

XVII. *De moderandis impenſis quæ a procuratoribus fiunt.*

Item cum procuratorum avaritiæ cæcitas & vorago, pro nonnullis injuſtis, vilibus & minimis cauſis, per immoderatam multiplicationem ſumptuum & expenſarum, multoties facultates exhauriant ſimplicium & miſerabilium perſonarum, ſumptus & expenſas lupina crudelitate, diverſis fallaciis cumulantes: nos dictorum procuratorum calliditatibus, prout nobis eſt poſſibile, obviare cupientes, injungimus ordinariis judicibus, quatenus ipſi provideant diligenter præcavendo, ne dicti procuratores curiarum, ac etiam litterarum portitores, ſumptus & expenſas immoderatas faciant, prout dictum eſt; ſed ipſi ordinarii taliter provideant more patrum, quod ipſorum ſubditi malitioſis cupiditatibus talium indebite non graventur. Injungentes etiam auctoritate præſentis concilii, ac diſtricte præcipientes omnibus officialibus, & aliis juriſdictionem eccleſiaſticam exercentibus, necnon decanis ruralibus & curatis prædictæ Remenſis provinciæ, quatenus noſtram præſentem conſtitutionem diligenter, prout ad eorum quemlibet pertinuerit, exequantur, & obſervent, & eam per eccleſias & loca ſuarum juriſdictionum publicari faciant, & a dictis ſubditis ſuis inviolabiliter exequi, ac etiam obſervari.

In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium & munimen, litteris præſentibus ſigilla noſtra ſunt appenſa. Datum apud Noviomum, anno Domini MCCCXLIV. viceſima ſexta die menſis Julii, videlicet feria ſecunda poſt feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ, continuata de die in diem a feria ſexta præcedenti.

MANDATUM OFFICIALIS REMENSIS.

OFficialis Remenſis, omnibus decanis chriſtianitatis, in civitate & diœceſi Remenſi conſtitutis, ad quos præſens mandatum pervenerit, in Domino ſalutem. Litteras concilii Provincialis apud Noviomum noviſſime celebrati recepimus, & vidimus diligenter: quarum tenorem ſub ſigillo curiæ Remenſis annexum cum præſentibus vobis tranſmittimus: tenore præſentium præcipiendo mandantes vobis, & veſtrum cuilibet, quatenus dictas litteras & contenta in eiſdem in veſtris decanatibus, ſeu per veſtros decanatus publicetis; & per veſtros presbyteros decanatuum publicari faciatis contentas in prædictis litteris, juxta earum continentiam obſervantes, & per presbyteros vobis ſubditos obſervari facientes. Præcipimus inſuper, quod quilibet dictorum curatorum in ſuis ſynodalibus tenorem faciat inſcribi prædictum, ut melius hæc ſciant & valeant obſervare. Datum anno Domini MCCCXLV. ſabato poſt feſtum Nativitatis beatæ Mariæ virginis.

ORDINATIO DOMINI JOANNIS Archiepiſcopi Remenſis.

De obſervatione ſupradicti concilii.

NOs Joannes miſeratione divina Remenſis archiepiſcopus, omnibus decanis Chriſtianita-

ANNO CHRISTI 1344.

nitatum noſtrarum & diœceſis Remenſis, anno Domini MCCCLXII. feria quarta poſt brandones, in capella noſtri palatii, coram nobis perſonaliter comparentibus, & coram ſingulis injunximus, & tenore præſentium injungimus, ut ipſi & eorum quilibet, ſub pœna excommunicationis, & decem librarum latis, nobis applicandarum, & in pios uſus convertendarum, antequam a civitate Remenſi recedant, habeant penes ſe, & recipiant tantumdem, ſeu copiam conſtitutionis præſentis apud Noviomum, tempore bonæ memoriæ domini Joannis de Vienna, quondam Remenſis archiepiſcopi factæ; & quod infra feſtum Pentecoſtes proxime venturum, omnibus & ſingulis curatis ſuorum decanatuum tradant de dicta conſtitutione copiam, ſeu tantumdem, ſumptibus eorumdem curatorum moderatis, ſi copiam hujuſmodi ab ipſis decanis habere petierint & voluerint. Ipſos curatos monentes auctoritate noſtra, & ſub pœnis ſupradictis, ut infra dictum feſtum penes ſe recipiant & habeant copiam, ſeu tantumdem conſtitutionis prædictæ: & quod omnes articulos in eadem contentos, ad defenſionem, tuitionem, & obſervationem eorumdem juriſdictionis & libertatis eccleſiaſticæ facientes ſingulis diebus, inter Miſſarum ſolemnia, clero & populo ibidem congregato, alta voce & intelligibili legant, & exponant in Romano.

Item, cum ipſi decani in ſuis Kalendis & aliis, cum ipſi curatos ſuos viſitare curaverint, prædictos curatos ſuos examinet diligenter, quomodo prædictam conſtitutionem & alia præcepta ſynodalia intelligunt, & exponere ſciunt in Romano; ac ignorantes vel ignaros, tam curatos, quam capellanos in curis deſervientes, quos modo prædicto examinari volumus, audiant & inſtruant, prout melius ſciunt & poterunt, ad hujuſmodi conſtitutiones, & ſtatuta intelligenda, & in Romano exponant; injungendo eiſdem, quod ipſas conſtitutiones & ſtatuta ſynodalia legant & exponant diligenter in Romano, prout ſcriptum eſt, ac etiam prout ſtatutis ſynodalibus ſuper hoc confectis latius continetur, ſub pœnis ſtatutis in eiſdem.

Item quod dicti decani infra quindecim dies poſt reverſum eorum ad partes ſuas, ſub pœnis ſupradictis, omnes curatos ſuos coram ſe convocent; ac eis ſub dictis pœnis præcipiant & injungant, auctoritate prædicta, ut infra alios quindecim dies ſubſequentes, omnia nomina parochianorum ſuorum excommunicatorum, cujus auctoritate, qua occaſione, ad cujus inſtantiam, & a quo tempore ſunt excommunicati, in ſcriptis redigant; & hujuſmodi ſcripturam dictis decanis ſuis ſigillis ſuis ſigillatam tradere non omittant. Quodque dicti decani ſcripturam hujuſmodi intra alios octo dies conſequentes regiſtro noſtræ curiæ Remenſis mittere vel adferre procurent; & ſic faciant de ſuis parochianis excommunicatis decani ſupradicti.

Item, inhibemus eiſdem decanis, ſub dictis pœnis, ac volumus, quod ſimili modo ſuis curatis inhibeant, auctoritate prædicta, ne quæſtores quoſcumque in ſuis eccleſiis parochialibus recipiant ad quæſtam faciendam, nec breviculos quos quæſtores hujuſmodi mittunt; nec eiſdem obediant, niſi videant hujuſmodi breviculos ſigillo curiæ Remenſis ſigillatos, & litteras dicto ſigillo ſigillatas, ac alias Apoſtolicas, prætextu quarum poſſint ad quæſtam hujuſmodi faciendam recipi & admitti. Nec permittant eoſdem quæſtores prædicare ultra ea quæ in eorum litteris ſupradictis viderint contineri. Quinimo, ſi quæſtores hujuſmodi ſibi breviculos vel litteras hujuſmodi, alias quam Apoſtolicas dicto ſigillo curiæ Remenſis minime ſigillatas exhibuerint; eaſdem retineant, & ad curiam noſtram Remenſem mittere non poſtponant; dictis quæſtoribus tantumdem, ſeu copiam de eiſdem faciendo, ſi petunt, ſuis tamen ſumptibus & expenſis moderatis; ut ſuper hoc per nos ac officiales noſtros valeat ordinari quod fuerit rationis. Ab omnibus antedictis curatis & capellanis prædictis, dictis decanis & eorum cuilibet, in præmiſſis pareri & obediri volumus, ordinamus, & jubemus.

☞ CONCILIUM PROVINCIALE MAGDEBURGENSE

An. Chriſti MCCCXLIV. feria II. poſt Dominicam *Jubilate*.

Otto Dei gratia ſanctæ Magdeburgenſis eccleſiæ archiepiſcopus, univerſo clero ejuſdem Civitatis, Diœceſis, & Provinciæ ſalutem in Domino ſempiternam.

P. Harthzeim conc. Germ. t. IV. p. 345.

CUm per illum ſtatutum, quod Dominus archiepiſcopus Burchardus olim contra eos, qui libertates, bona mobilia vel immobilia, jura vel juriſdictiones ad eccleſiam pertinentes, auferunt vel invadunt, aut ſuſceperint, vel detinuerint, vel alios defenſaverint, præſtando auxilium, conſilium vel favorem cujuſcumque ſint ordinis, præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, non ſit adhuc ſufficienter proviſum: quandoquidem Prælati, canonici & clerus noſtræ provinciæ a nonnullis perſonis perditionis multipliciter adhuc graventur contra eccleſiaſticam libertatem, cum novis morbis antidota conveniat præparari, ſacri hujus approbatione concilii ſtatuimus, quod hi, qui eccleſias, vel cœmeteria, ædificia ſeu ſtructuras nec non curias canonicorum eccleſiarum cathedralium ſeu collegiatarum, ac aliorum clericorum in immunitatibus, quæ propriæ dicuntur Urybeit, ſive dotibus eccleſiarum conſtructas contra eccleſiaſticam libertatem, ac caſtra, vel munitiones eccleſiarum invaſerint, impugnaverint, aut violenter occupaverint vel deſtruxerint, vel talia fieri mandaverint, vel rata habuerint; ipſo facto ſi perſonæ ſingulares extiterint, ſententiam excommunicationis incurrant, & in omnibus locis, ubi de hoc conſtiterit per eccleſiarum rectores excommunicati publice nuntientur. Si vero univerſitas fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Specialiter autem in omnibus locis, in quibus perſonæ ſingulares prædictæ, vel aliqua perſona de univerſitate prædicta, eorum compli-

plices in maleficio domicilium obtinent, ſive de jure vel de facto juriſdictionem exercent, aut, ubi ſe receperint, & per triduum poſt eorum receſſum, ſtrictiſſimum ſervetur interdictum. Adjicimus etiam, quod ſi perſonæ præmiſſæ infra menſem continue deputandum, ſatisfactione neglecta, non obtinuerint ſe abſolvi, tunc ab omnibus feodis cadant ipſo jure, quæ ab eccleſia læſa dinoſcuntur obtinere. Hæc omnia ſupraſcripta in committentes ſacrilegium in perſonas eccleſiaſticas multo fortius volumus obſervari.

ANNO CHRISTI 1344.

Præterea hujus ſacri approbatione concilii ſtatuimus, & vobis univerſis ac ſingulis ſub pœna ſuſpenſionis jam latæ canonica monitione præmiſſa præcipimus & mandamus, quatenus omnes tam clerici quam laici in terminis eccleſiarum noſtrarum conſtitutos, cujuſcumque dignitatis, nobilitatis, conditionis, aut ſtatus exiſtant, publice in veſtris eccleſiis moneatis, ne A juriſdictionem eccleſiaſticam, nuntios, mandata noſtra, ſeu litteras noſtras contemnendo, vel quocumque alio modo impedire præſumant, vel judicum noſtrorum mandata deferentes verberando, offendendo ſeu capiendo. Alioquin contrarium facientes ſententiam excommunicationis incurrere volumus ipſo facto, & ab omnibus arctius, donec vobis de hoc pœnitentia facta conſtiterit, vel aliud mandatum noſtrum vel judicum noſtrorum ſuper hoc receperitis, in veſtris eccleſiis publice nuntietis, quouſque a ſententiis excommunicationis hujuſmodi per nos vel judices noſtros fuerint legitime abſoluti. Adjicimus inſuper quod quilibet Epiſcopus in ſua diœceſi prout ſibi videbitur expedire, ſuper hoc B ſtatutum hujuſmodi valeat diſpenſare. Datum Caluis in concil. provinc. an. D. 1344. feria II. poſt Dominicam *Jubilate*.

ANNO CHRISTI 1344.

CONCILIUM PARISIENSE

ANNO CHRISTI 1346.

Præſide Guillelmo Sermonenſi archiepiſcopo, Pariſiis celebratum (1) MCCCXLVI.

ANNO CHRISTI 1346.

Ex tomo v. Spicilegii Dacheriani.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De immunitate clericorum ſeu eccleſiaſticarum perſonarum.*
2. *De habitu clericorum.*
3. *Quid circa excommunicatos agendum.*
4. *Contra hæreticos.*
5. *Legata eccleſiæ non aliis uſibus applicanda.*
6. *Excuſationes abſentium a ſynodo.*
7. *Litteræ citatoriæ.*
8. *Uniones beneficiorum.*
9. *Xenodochia, leproſariæ, & eleemoſynariæ.*
10. *Reſtaurandæ beneficiorum eccleſiæ.*
11. *Redditus prioratuum & aliorum beneficiorum, non ſibi reſervent prælati.*
12. *De matrimonio, uſura, & decimis.*
13. *Indulgentiæ in recitatione ſalutationis angelicæ.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini, Amen. Univerſis præſentes litteras inſpecturis, Guillelmus miſetione Divina archiepiſcopus Senonenſis, ſalutem in eo qui eſt omnium vera ſalus. Paſtoralis cura ſollicitudinis nos invigilare, & intendere, ac vacare ſubjectorum noſtrorum commodis & remediis, ac tranquillitati, quieti, proſperitati, & paci; eorumdemque ſubditorum periculis & incommodis obviare, animarum ipſorum ſaluti providere, ſcandalaque removere, & deformatorum reformationi proſpicere ſollicitat & compellit. Hoc eſt quod profecto deſideranter exquirimus, & ad id mentis noſtræ ſedulo deſtinamus affectum. Eapropter repertis per nos alias, tam viſitando noſtras diœceſim & provinciam, quam aliter, multis caſibus & negotiis, C totas diœceſim & provinciam noſtras ac ſtatum ipſarum tangentibus ſeu concernentibus; auditis etiam & intellectis tunc & alias, necnon in concilio, de quo infra fit mentio, pluribus oppreſſionibus, malitiis, gravaminibus, & injuriis, quæ quotidie nobis ac noſtris ſubditis inferuntur, in quibus & aliis exceſſibus juſtitia læditur, prorogatur iniquitas, & univerſi cleri decoloratur honeſtas, tam per uſus litterarum falſarum, & abuſus etiam litterarum, quam per vocationes, ſeu citationes, captiones, & detentiones clericorum, & perſonarum eccleſiaſticarum, ac ſuorum bonorum mobilium, necnon ſæcularium illicitas & indebitas exactiones ſeu extorſiones, & totius juriſdictionis eccleſiaſticæ D perturbationes, ac immunitatis ſeu libertatis eccleſiaſticæ infractiones ſeu violationes, & per inhoneſtos geſtus, habitus, & mores pravos, ac regimina mala ipſorum clericorum, & ipſarum perſonarum eccleſiaſticarum, ac etiam religioſarum, & circa Divinorum celebrationes, ac per alios multos modos. Quibus licet alias ſalubriter ſit in parte proviſum, tam per ſacras canonicas, quam provinciales etiam & publicatas in provincialibus conciliis ſanctiones: quia tamen nulla ſanctio, quantumcumque perpenſo digeſta conſilio, ad humanæ naturæ varietatem & machinationes ejus inopinabiles ſufficit; & præſertim quod * veſtræ * adeo, aliquid certum E clarumque ſtatuitur, quin ex cauſis emergentibus quibus jura & ſtatuta jam facta mederi non poſſunt, in dubium revocetur; quia etſam ab adoleſcentia viri proclivis ad malum ſenſualitas humana declinat, per quod morum ſubverſio in clero & populo frequenter obrepit: neceſſaria eſt ſuperioris auctoritas, ut per cultoris providi ſarculum extirpet vitia, virtutes inſerat, exceſ-

a *Forte*, quod vix adeo. Hic deeſt aliquid.

ſus

(1) Concilium hoc anno 1446. celebratum dicitur infra in actibus, atque id verum eſſe arbitratus eſt etiam Dacherius: ſed hæc deinde monuit Baluzius. Anno 1346. Guillelmus nondum erat Archiepiſcopus. Præterea anno quo ſynodus illa habita eſt, Dominica *Lætare* fuit die 11. Martii. Quod anno 1346. competere non poteſt, cum eo anno Dominica *Lætare* evenerit 30. Martii. Probabilius ergo eſt, habitam fuiſſe hanc ſynodum anno 1350. quo Dominica *Lætare* fuit die 11. Martii. *La Barre in nov. edit Dacheriana.*

ANNO CHRISTI 1346.

ſus corrigat, ſcandalis ſeu periculis & incommodis obviet, ſubditis provideat, moreſque reformet.

Hinc eſt, quod nos Guillelmus prædictus, cupientes adhibere ſuper his, prout ad nos pertinet, remedium opportunum, anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo ſexto, die Mercurii poſt Dominicam qua cantatur *Lætare Jeruſalem*, videlicet quarta decima die menſis Martii, continuata de die in diem, a die Veneris præcedenti, in noſtro ſacro provinciali concilio (una cum venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, [a] B. Pariſienſi, P. Antiſſiodorenſi, I. Meldenſi, I. Trecenſi, & B. Nivernenſi, epiſcopis; ac vicariis, & procuratoribus venerabilium fratrum ſuffraganeorum noſtrorum Carnotenſis & Aurelianenſis epiſcoporum; cæteriſque perſonis eccleſiaſticis noſtrarum diœceſis & provinciæ, quæ potuerunt commode intereſſe) ad ordinandum, ſtatuendum, & reformandum ea quæ eſſent ordinanda, ſtatuenda, & reformanda, celebrato Pariſiis congregati: eodem approbante concilio ſtatuimus & ordinamus, ſacras conſtitutiones canonicas, & etiam provinciales circa præmiſſa editas, & alias in concilio provinciali publicatas, eſſe inviolabiliter obſervandas, ſub pœnis in eiſdem contentis. Et inſuper quod contrarium facientes, ſeu eas non ſervantes, per ſuos ſuperiores ordinarios, judices eccleſiaſticos, pœna arbitraria puniantur.

[a] *In fine legitur.* P. Pariſienſi.

Verum, quia ex dictis provincialibus conſtitutionibus, & aliis jamdudum in provincialibus conciliis publicatis, nullus aut rarus fructus, ſeu profectus provenit, quia forte ad multorum notitiam non venerunt, ſeu propter hominum labilem memoriam, vel propter conciliorum raritatem ſeu etiam paucitatem, aut propter temporis longinquitatem ſeu diuturnitatem: omnes conſtitutiones prædictas provinciales, & cæteras in aliis provincialibus conciliis publicatas, eodem approbante concilio innovamus, & volumus eas, quæ etiam per vitium ſcriptorum erant male ſcriptæ, & reliquas quæ ſequuntur, in hoc legi concilio & etiam publicari. Statuentes, quod in conciliis provincialibus, quæ fient de cætero, legantur ac etiam publicentur: quodque noſtri omnes ſuffraganei, abbates, priores conventuales, & etiam procuratores capitulorum, ipſas omnes recipiant, & habeant citius quam poterunt; ac in ſuis ſynodis, curiis, conventibus & capitulis, legi & publicari faciant & procurent. Cæterum, quia quæ generaliter omnino dicuntur, niſi aliqua ſpecialiter exprimantur, neglecta videntur: quaſdam de dictis provincialibus conſtitutionibus, quarum aliquæ fuerunt factæ per bonæ memoriæ domnum prædeceſſorem & patrem noſtrum dominum Guillelmum, quibuſdam verbis additis & detractis, hic duximus ſpecialiter ſub hac forma exprimendas, & etiam inſerendas.

CAPITULA.

I. *De immunitate clericorum, ſeu eccleſiaſticarum perſonarum.*

CLericis, & perſonis eccleſiaſticis, laicos infeſtos oppido tradit antiquitas: quod & præſentium experimenta temporum manifeſte declarant, dum ſuis finibus non contenti, nituntur in vetitum, ad illicita fræna relaxant, nec prudenter attendunt, quod ſit eis in clericos & perſonas eccleſiaſticas interdicta poteſtas. Nihilo minus ipſos & ipſas de die in diem capit, ſeu capi facit juſtitia ſæcularis, & captos ſeu captas in priſionem ſeu carcerem detrudit, ſeu detrudi; detinet, ſeu detineri; & quod gravius eſt torquet, ſeu torqueri; ultimo ſupplicio tradit, ſeu etiam tradi facit, in præjudicium juriſdictionis eccleſiaſticæ & libertatis ejuſdem. Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, ſacro approbante concilio, ſtatuimus ac etiam ordinamus, ut ſi contigat clericum ſeu perſonam eccleſiaſticam in villis, ſeu caſtris, aut locis diœceſis & provinciæ Senonenſis capi per judicem ſæcularem, ſeu detineri, vel ultimo tradi ſupplicio, judex requiſitus, ſeu monitus de reddendo eumdem clericum, ſeu illam perſonam ..... ipſius, ſuo judici eccleſiaſtico non reddiderit, ſeu reſtituerit, vel reddere aut reſtituere noluerit, ſeu recuſaverit, aut plus debito diſtulerit, in ſua malitia perſeverans: ceſſetur a Divinis, celebratioque Divinorum, ac Divinæ laudis, organa .... dictis villis, caſtris, ſeu locis, quamdiu detinebitur, nedum in illa eccleſia infra cujus fines detinetur, ſed etiam in aliis eccleſiis in dictis villis, caſtris, ſeu locis, ſi plures eccleſiæ ſint ibidem, necnon in parochia, in qua hujuſmodi clericum, ſeu perſonam ..... aut transferri contigerit, & etiam in parochia ſeu parochiis, in qua ſeu quibus, capiens ſeu detinens, aut ultimo ſupplicio tradens capi, detineri, aut ultimo ſupplicio tradi faciens vel procurans, morabitur, ſeu habebit domicilium, aut ..... aliis quibuſcumque, quamdiu in eccleſia præſens erit, quouſque hujuſmodi clerici ſeu perſonæ eccleſiaſticæ fuerit facta reſtitutio debita, ſufficiens, integra, & perfecta. Quod & ad religioſorum eccleſias & monaſteria in dictis villis, caſtris, ſeu locis conſiſtentes ſeu conſiſtentia, & ad alias eccleſias eiſdem contiguas extendi volumus: ne, ſi in quibuſdam & non aliis ceſſaretur, ceſſationis & ſuſpenſionis hujuſmodi interdicto valeat vilipendi. Et prædictas ceſſationes & ſuſpenſiones auctoritate præſentis concilii, ab omnibus tam exemptis quam non exemptis, cum de jure ad hoc etiam teneantur, volumus obſervari. Et nihilo minus præcipimus & mandamus, ut curati, tales capientes, detinentes, transferentes, ſeu ultimo

ANNO CHRISTI 1346.

mo ſupplicio tradentes, capi, detineri. A transferri ſeu tradi ultimo ſupplicio facientes, ſeu etiam procurantes, excommunicatos a canone denuncient publice ſingulis diebus Dominicis & feſtivis in eccleſiis eorumdem.

II. *De habitu clericorum.*

Præterea cum ſit certum, eos qui abjectis veſtibus proprio convenientibus ordini, alias aſſumere & in publico portare, rationabili cauſa ceſſante, præſumunt, ſe indignos reddere prærogativa B illius ordinis profeſſorum: ſtatutum provinciale per dictum dominum Guillelmum factum, prohibens clericis beneficiatis & presbyteris uti publice caligis rubeis, viridibus, ſcatatis, ... & comam nutrire, barbamve prolixam ſeu tonſuram inhoneſtam, aut a parte exteriori almutias de cendeto ſeu de velveto deferre, imponens pœnam privationis medietatis diſtributionum, quantum ad beneficiatos, poſt monitionem canonicam ..... ſiſtentibus, & aliis C arbitrariam, eodem approbante concilio extendimus ad clericos beneficiatos, & religioſos, in eccleſiis ſeu locis ſuorum beneficiorum, vel monaſteriorum, & ad presbyteros utentes, palam per vias incedendo, veſtibus fronſſatis, nimium fiſſis ..... capuciis, aut capellis ſuper capita, vel taſſis; & corrigiis inhoneſtis, ſeu annulis in manibus aut ſotularibus ad bouclétas argenteas, ſive longis manicis vel cornetis. Item ut uniformitas in almuciis beneficiatorum, de quibus ſupra, ... proviſione concilii duximus D ſtatuendum, quod canonici cathedralium & collegiatarum eccleſiarum utantur almuciis nigris, forratis minutis variis, & alii beneficiati in dictis eccleſiis, etiam nigris, non tamen forratis minutis variis, ſed a .... privationis medietatis diſtributionum, quantum ad canonicos; & quoad alios, pœnam arbitrariam, lapſo feſto beatæ Mariæ Magdalenæ proximo, imponentes.

nn. 1320. § 4.

III. *Quid circa excommunicatos agendum.*

Item cum per dictum dominum Guillelmum in provinciali concilio ſtatutum fuerit, quod ſi excommunicatus, & aggravatus auctoritate ordinaria, per annum ſic ſteterit, & monitus ut infra tres menſes continuos poſt dictum annum faciat abſolvi, hoc non fecerit, extunc contra ipſum, ut ſuſpectum de hæreſi, procedatur. Et in quadam conſtitutione canonica, publicata, in quodam concilio & alias, caveatur quod ſi ſuſpectus de hæreſi, vocatus ut de fide reſpondeat, excommunicationem in eum latam, pro eo quod parere ſubterfugit aut contumaciter ſe abſentat, per annum ſuſtinuerit, velut hæreticus condemnetur.

IV. *Contra hæreticos.*

Et inſuper quod ordinarii poſſint capere ſeu capi facere hæreticos, ſeu de hæreſi ſuſpectos: & etiam judices ſæculares ſeu domini temporales ex parte ordinariorum ſuper hoc requiſiti, eos capere ſeu capi facere teneantur ſecundum legitimas & canonicas ſanctiones. Eodem approbante concilio ſtatuimus, quod ſi dicti judices, ſeu domini, ex parte ordinariorum ſuper hoc requiſiti, eoſdem hæreticos ſeu de hæreſi ſuſpectos, infra tempus ab ordinariis præfigendum, capere ſeu capi facere cum potuerint, & captos reddere, diſtulerint, ſeu recuſaverint aut neglexerint, excommunicati ſint auctoritate ſacri provincialis concilii: abſolutione, præmiſſa ſatisfactione, ordinariis reſervata.

V. *Legata eccleſiæ non aliis uſibus applicanda.*

Item cum ea quæ ad certum uſum deſtinata ſunt, ad illum debeant non ad alium converti; & in ſtatutis provincialibus contineatur, quod ea quæ legantur vel debentur ad emendos redditus, illi ad quos pertinet recipiant a debitoribus, & deponant in utilitatem eccleſiarum convertenda nec in uſus ſacerdotum proprios revertantur: nos eodem approbante concilio ſtatutum hujuſmodi declaramus, ſic, quod hujuſmodi debita vel legata in quadam arca in eccleſia deponantur, cujus arcæ unam clavem habeant decanus Chriſtianitatis, archipresbyter, vel ſacerdos, & aliam matriculárii ſeu proviſores; quodque E citius quam poterit fieri, in redditibus, vel alias ſecundum diœceſanorum arbitrium, convertantur.

VI. *Excuſationes abſentium a ſynodo.*

Item cum in ſtatutis provincialibus caveatur ſpecialiter & expreſſe, quod illi qui ad provinciale concilium venire tenentur, ſi propter impedimentum canonicum remaneant, ſe excuſent per

ido-

ANNO CHRISTI 1346.

idoneum nuncium litteratorie deſtinatum, qui poſſit facere fidem per juramentum de impedimento canonico, ſuper quo etiam debet habere mandatum, quodque litteræ aliquorum in concilio nullatenus admittantur, niſi ſcribant cum obedientia debita: nos ſtatutum hujuſmodi innovando, ipſum taliter declaramus, quod in procuratoria ſic ſcribatur, *Reverendo in Chriſto patri ac domino, domino, &c. recommendationem & obedientiam debitam, cum omni reverentia & honore.*

VII. *Litteræ citatoriæ.*

Item cum per litteras citatorias de, *Ragamus*, multi quandoque vexentur indebite & injuſte: nos ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod litteræ hujuſmodi non tranſeant, niſi contineatur in eis, quod pars impetrans, vel procurator ſuus, fidem per juramentum, vel alias, fecerit de contractu, & ſignetum officialis, ſeu ejus locum tenentis, cum ſigillo curiæ, in eis ſit appenſum.

VIII. *Uniones beneficiorum.*

Item eodem approbante concilio præcipimus, & etiam ordinamus, quod prioratus, & eccleſiæ parochiales, in quibus non ſunt ſufficientes redditus, uniantur juxta canonicas ſanctiones: quodque per diœceſanos, præſentatis per quaſcumque perſonas eccleſiaſticas præſentandi ad aliquas eccleſias jus habentes, de proventibus eccleſiarum hujuſmodi portiones debitæ aſſignentur, prout & ſecundum quod in ſacris conſtitutionibus canonicis ſuper hæc editis continetur.

IX. *Xenodochia, leproſariæ, & eleemoſynariæ.*

Et inſuper, quod antiquæ conſtitutiones & novæ canonicæ, tam in antiquis decretalibus, quam in Clementinis, in titulo de religioſis domibus ſituatæ, mentionem de xenodochiis, leproſariis, & eleemoſynariis facientes, inviolabiliter ac integre obſerventur.

X. *Reſtaurandæ beneficiorum eccleſiæ.*

Item ſacro approbante concilio inhibemus abbatibus, prioribus, curatis, & beneficiatis aliis, ne permittant monaſteria ſua vel eccleſias, ſeu domos, ruere, aut hereditagia inculta remanere; & ſi non poſſint in totum reficere vel colere, ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod ſaltem quolibet anno ponant in refectiones & culturas hujuſmodi aliquam quotam partem, diœceſani arbitrio limitandam: quæ per deputandos a diœceſano in refectiones & culturas hujuſmodi convertatur; niſi ad reparationes vel refectiones prædictas alias teneantur.

XI. *Redditus prioratuum & aliorum beneficiorum non ſibi reſervent prælati.*

Prohibentes etiam prælatis regularibus ne prioratus, eccleſias, adminiſtrationes, aut beneficia ad eorum diſpoſitionem ſpectantia, quæ non ſunt de menſa ſua, ſed ſpeciales priores, adminiſtratores, ſeu rectores conſueverunt habere, applicent menſis ſuis, vel penſiones veteres augeant, aut novas eis imponant: ipſiſque præcipimus, quod facta in contrarium ad ſtatum priſtinum reducantur; & niſi moniti per diœceſanos hoc fecerint, per eos arbitrarie puniantur; & nihilo minus attentata ſecus, in ſtatu debito reponantur.

XII. *De matrimonio, uſura, & decimis.*

Item eodem approbante concilio præcipimus, & etiam ordinamus, quod conſtitutio Clementina in titulo de judiciis poſita, qua cavetur, quod in cauſis matrimonialibus, uſurarum & decimarum, ac quibuſdam cauſis aliis ibi expreſſis, & eas quoquomodo tangentibus, ſummarie, ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura judicii, procedatur, uniformiter ab omnibus obſervetur: præſertim quando curati, vel viri eccleſiaſtici habent ſuper hæc litigare: quodque ad rectam & integram præſtationem decimarum ſine deductione aliqua talibus faciendam, illi qui tenentur ad eas, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Et ut libentius hoc faciant, conſtitutionem primam ſitam in titulo de decimis libro ſexto, hic duximus publicandam & etiam inſerendam, quæ fratribus prædicatoribus & Minoribus dirigitur per hunc modum. „ Diſcretioni veſtræ mandamus, diſtrictius inhibentes, ne talia, quæ audientes a decimarum vel „ aliarum rerum eccleſiis debitarum ſolutione retrahant, vel alias animos „ corrumpant audientium, in ſermonibus „ veſtris, vel alibi de cætero proponere „ præſumatis: quinimmo verbo & opere in-

ANNO CHRISTI 1346.

„ informetis eosdem, ut ad solutionem „ prædictorum propriæ voluntatis animo „ sint intenti. “

XIII. *Indulgentiæ in recitatione salutationis angelicæ.*

Item auctoritate dicti concilii præcipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per sanctæ memoriæ Joannem papam vicesimum secundum, de dicendo ter *Ave Maria* tempore seu hora ignitegii; in qua ordinatione conceditur certa indulgentia dicentibus ter *Ave Maria* dictis tempore & hora. Et cum hoc ipso sacro approbante concilio, omnibus tunc orantibus pro statu prospero ecclesiæ & regni, ac pro pace, dominis Rege & Regina, liberisque ipsorum, ac dicentibus tunc *Pater noster* & *Ave Maria*, concedimus indulgentias quæ sequuntur: videlicet singulis diebus auctoritate nostra triginta dies; & cujuslibet suffraganei, viginti dies in provincia Senonensi.

ANNO CHRISTI 1346.

In quorum omnium & singulorum præmissorum testimonium, sigillum nostrum, una cum dictorum suffraganeorum nostrorum præsentium sigillis hujusmodi litteris duximus apponendum: Datum & actum in domo episcopali Parisiensi, anno & die prædictis . . . . . G. Parisiensis. P. Antissiodorensis. I. Meldensis I. Trecensis. B. Nivernensis.

CONCILIUM FLORENTINUM DIOECESANUM

Circa an. 1346. celebratum ab Angelo.

Incipiunt Constitutiones Synodales Domini Episcopi Florentini.

Ex MS. cod. Abbatiæ Florentinæ Ord, S. Ben. nunc primum datur.

FRater Angelus Miseratione Divina Episcopus Florentinus ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum. Cura pastoralis officii facit nos de subditorum nostrorum gubernatione sollicitos, ut de illorum salute, statuque salubri meditatione anxia cogitantes, quæ illis utilia fuerint, & laudabilia statuamus; quæ vero noxia fore conspicimus, vel eorum saluti præjudicium allatura, de nostrorum subditorum medio, quantum cum Deo possumus, amputemus: monendo, obsecrando, arguendo, & increpando juxta traditam nobis a Domino scientiam, & doctrinam. Igitur ad honorem Dei, & gloriosæ Virginis Matris ejus: Beatorum quoque Joannis Baptistæ, Zenobii, Reparatæ, ac Vincentii Patronorum nostrorum, & ad omnimodam reverentiam & honorem Sacrosanctæ Matris ac universalis Romanæ Ecclesiæ, atque ad reverentiam Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Clementis Divina Providentia Papæ Sexti, & ad bonum statum Ecclesiæ Florentinæ, & ad salutem subditorum nostrorum infrascriptas Constitutiones, & Statuta, & ordinamenta cum multa deliberatione digestas de Capituli nostræ Ecclesiæ Florentinæ consilio, & assensu facimus, & ordinamus: & ipsas in dicti Capituli, & Cleri nostræ Civitatis, & Diœcesis Florentinæ ad Synodum specialiter vocatorum pertinentia, solemniter in nomine Domini publicamus: mandantes illas sub pœnis contentis in illis inviolabiliter observari: facientes a Fide nostrum exordium, sine qua nullius operis potest bonum existere fundamentum.

LIBER PRIMUS.

De Summa Trinitate & Fide Catholica.

Quoniam secundum Apostolum in edificio spirituali virtutum Fides Catholica fundamentum existit, ideo necessario duximus in nostris Constitutionibus inchoare ab ipsa, sine qua falsa est Virtus etiam in optimis moribus (ut dicit Beatissimus Augustinus). Ordinamus ut omnes tamquam Divinum præceptum inviolabiliter mente pariter observent, & corpore ea quæ ad Fidei articulos pertinent, & Ecclesiastica Sacramenta, ut præter Divinum Judicium, nostrum etiam non evadant. Si quos autem (quod absit) hujus Constitutionis nostræ invenerimus transegressores, intendimus acerrime procedere contra eos: & ex nunc tales ab Ecclesia Dei præcisos velut hæreticos judicamus: eos quoque excommunicationis mucrone percellimus. Et nihilominus huic salubri constitutioni addicimus quod nullus de ea turbis coadunatis fidelium maxime laicorum, & ignorantium personarum præsumat aliqualiter disputare, sed de ipsa, articulis ejusdem, & Sacramentis Ecclesiæ sentiat, teneat, & doceat, quod tenet, docet, & prædicat Sacrosancta Romana Ecclesia, & sacrorum Canonum instituta censeri. Alioquin contrarium sentientes, præter pœnam jure nostro arbitrio relinquimus puniendos specialiter, & temporaliter, prout nobis videbitur convenire.

De Constitutionibus.

Item ut prolixitas, & infinitas evitetur & animarum Civium Florentinæ Civitatis, & ipsius hominum Diœcesis Clericorum, & laicorum cujuscumque conditionis, & status existant, saluti provideamus, quantum nobis ex alto permittitur, necnon eorumdem subditorum nostrorum conscientias serenemus, præsenti constitutione omni modo, jure, forma, & causa quibus melius de jure possumus & valemus. Constitutiones olim factas, & decreta sive statuta, seu quocumque alio nomine censeantur edita sub quacumque forma & expressione verborum, & in eis contenta per olim bonæ memoriæ dominum Antonium Florentinum Episcopum Prædecessorem nostrum, seu per quoscumque alios

Epi-

☞ Epiſcopos Prædeceſſores noſtros, vel Capitulum Sede vacante, vel alium, ſeu per quoſcumque ſubditos noſtros caſſamus, revocamus, & irritamus, & ipſa vel ipſas, caſſa, revocata & irrita, ſeu caſſas, revocatas, & irritas in his ſcriptis nuntiamus, & pubblicamus, ita quod ad ipſa, vel ipſas nullus de Civitate vel Diœceſi Florentina Clericus, Religioſus, vel Secularis, vel alter mas, vel femina, nec nos ad ipſorum vel ipſarum obſervantiam ammodo in antea teneant ſeu teneamur aliqua ratione: immo omnes noſtri ſubditi Clerici, & laici mares, & feminæ, & nos liberi ab eiſdem & ipſarum qualibet exiſtamus, & exiſtant in totum: & a pœnis ſeu pœna in eis vel aliqua ipſarum contentis vel contenta, & ea vel eas deinceps mandamus nullatenus obſervari. Sed omnes noſtros ſubditos, & Religioſos, & ſeculares Clericos, nec non mares, & feminas ſubditos noſtros teneri, & obbligari volumus in præſenti volumine contentis, ſeu aliis per nos faciendis, & ipſis regi, & regulari. Sed ſi forte aliquod capitulum, conventus, ſeu Canonici aſſerant ſe aliquas particulares Conſtitutiones, ordinamenta ſeu ſtatuta & ſingulares vel ſingularia, intra ſe habere approbatas, vel non per Prædeceſſorem noſtrum quemcunque, infra menſem a pubblicatione præſentis Conſtitutionis nobis vel noſtro Vicario ipſas repræſentare teneantur, ut eas approbare vel reprobare poſſimus, pro ut de jure fuerit faciendum. Aliter ipſas ex nunc revocamus, & caſſamus, & eas vel ea caſſas, revocatas, & irritas eſſe cenſemus.

ANNO CHRISTI 1346.

Item ſtatuimus, & ordinamus, quod in qualibet Collegiata ſeu Conventuali Eccleſia nobis ordinaria juriſdictione ſubjecta cujuscumque ſtatus, ſeu conditionis exiſtat, certus, & determinatus eſſe debeat numerus Canonicorum, Monacorum, Monialium, & omnium in divinis deſervientium in eiſdem juxta facultates. Cui conſtitutioni addicimus, quod in nulla earumdem aliquis audeat vel præſumat conſtitutionem facere ſine noſtra licentia ſpeciali. Quod ſi ſecus attentatum fuerit in libr. XXV. ſp. ſit condemnatus. Subditus autem a perceptione fructuum beneficii ſeu prælationis ipſius per quatuor menſes continuos ſit ſuſpenſus.

Item, quia dolus nemini debeat patrocinium impertiri, ſtatuimus, & ordinamus, quod nullus a nobis vel Vicario noſtro per ſubreptionem audeat litteras impetrare: vel beneficii ſeu prælationis ipſius per quatuor menſes continuos ſit ſuſpenſus.

Item, quia dolus & fraus nemini debent patrocinium impartiri, ſtatuimus, & ordinamus, quod nullus a nobis vel Vicario noſtro per ſurreptionem audeat litteras impetrare: ut beneficium aliquod non facta mentione de jure quod alius obtineat in eodem. Et ſi ſecus actum fuerit ipſo jure decernimus irritum, & inane. Impetrantes vero ſive impetrantem hujus in libr. XXV. ſp. pro vice qualibet condemnamus. Addentes nihilominus, quod executores, & delegati a nobis ſuper prædictis, & aliis, in quibus a nobis vel a noſtris vices tenentibus ordinarentur, vel deputarentur, modum executionis & delegationis excedere non attentent. Contrarium facientes, damna & intereſſe partis læſæ ſatisfacere compellantur. Et nihilominus prout facti exceſſus exegerit noſtro arbitrio puniantur.

De Electione.

ANNO CHRISTI 1346.

Quoniam per indiſcretam electionem frequentem indiget ut forenſem juriſdictionem eludant, & debitam pro eorum delictis ultionem evadant, & non ut Deo ſerviant, ſed ut ſecularia onera faciunt ſe recipi in Eccleſiarum, Monaſteriorum, & Hoſpitalium Canonicos, Clericos, Præbendatos vel Converſos, & ob quod Clericali honeſtati detrahitur plurimum & honori, ſtatuimus, ut nullum Capitulum, vel Conventus, ſeu Rector Eccleſiarum, Monaſteriorum, Hoſpitalium ſubjectorum nobis deinceps tales ſcienter ob cauſas prædictas eligere vel recipere præſumant in Canonicos, Clericos, Præbendatos, vel Converſos, aut familiares perpetuos. Quod ſi ſecus actum fuerit, ſit irritum ipſo jure. Eligentes vero in Florentinos X. aureos pro vice qualibet ſint condemnati. Electi autem præſidio Eccleſiaſtico ſint privati. Et nihilominus noſtro arbitrio puniantur.

Item, quia ſub ovina pelle, & paſtoris ſpecie in ovile ovium quandoque lupus ingreditur, quod contingit, quando aliquis apoſtata, vel alia inhabilitate infectus ad dignitatem, vel beneficium curatum aſſumitur. Statuimus, & ordinamus, ne animæ fidelium, curæ noſtræ ſubmiſſæ propter inhabilitatem paſtoris eorum damnabiliter concludantur, quod perſonæ tales ad dignitatem vel curatum beneficium nullatenus aſſumantur. Et volentes agrum dominicum noſtræ culturæ commiſſum vepribus expiare, præcipimus, & nihilominus canonica monitione præmiſſa monemus, quatenus omnes & ſinguli Prælati & Rectores Eccleſiarum, quibus cura imminet animarum, & omnes alii Clerici in aliqua Eccleſia beneficia quæcumque obtinentes in Civitate, & Diœceſi Florentina, infra duos menſes, poſtquam per nos vel noſtrum Vicarium legitime moniti fuerint, de eorum titulis, & omni jure quod in dictis Eccleſiis obtinent, nobis plenam fidem facere teneantur: huic N. conſtitutioni adjungentes, quod nullus prælatus, vel Rector Eccleſiarum dictarum in Cappellanum apoſtatam alicujus Ordinis, maxime Mendicantium, retinere audeat ad confeſſiones audiendas, & Eccleſiaſtica Sacramenta præbenda: cum tales apoſtatæ jure prohibente non poſſint abſolvere, vel ligare. Contra facientes vero, & non facientes nobis infra dictum terminum de eorum titulis & viribus plenam fidem, ipſo facto de eorum beneficiis ſint privati. Tales vero recipientes apoſtatas pro vice qualibet in libr. denariis noſtræ cameræ applicandis condemnamus. Et nihilominus ſi qui tales ſunt recepti, infra menſem abjici debeant ſub pœna conſimili per Rectores, qui recipiendo tales taliter delinquerent. Ab hac autem tituli oſtenſione excipimus Canonicos noſtræ Cathedralis Eccleſiæ in beneficiis quibuſcumque.

Ad tollendum execrabilis ambitionis vitium, quod hactenus in Civitate, & Diœceſi Florentina damnabiliter pullulavit: in eo quod quidam iniquitatis filii cupientes ſe vel alios ad Eccleſiaſtica beneficia promoveri, cum ipſi, vel illi ſint inhabiles ad eadem obtinenda, eligi alios vel promoveri procurant ad illam cum conventione damnabili, ut certam portionem, immo prædam potius recipiant ab hujuſmodi inſtitutis. & cum Eccleſiaſtica beneficia debeant ſine diminutione conferri: & præfata conventio fieri non poſſit ſine ſcrupulo ſymoniacæ labis,

labis, monemus, & peremptorie, & præsenti constitutione districtius prohibemus, ne alia Ecclesiastica Persona vel secularis tales calliditates, & fraudes per se vel alium seu alios deinceps patrare acceptent. Et quod nullus beneficia hujusmodi sic nequiter per subreptionis astutiam procurata recipere quovis modo præsumat. Contrarium vero facientes dictis Beneficiis sint privati, & ad restitutionem omnium quæ perceperunt ex eis teneantur: & aliter nostro arbitrio puniantur. Præmissis addentes, quod instituti in Ecclesiis, seu positi quovis modo, Procuratores. & non domini Ecclesiasticorum bonorum dicantur: & eis bonorum hujusmodi sit alienatio interdicta improbe facta. Quod non advertentes ipsi iniquitatis filii exquisitis fraudibus mentientes, causas invenire nituntur, ut de rebus Ecclesiarum damnabiliter paciscantur. Decernimus, ut nullus de rebus Ecclesiarum immobilibus vel juribus earumdem sine nostra licentia speciali præsumat transigere, vel in fraudem paciscì. Contractus vero in contrarium celebratos juribus vacuamus: & Clericos sic contrahentes nostro arbitrio relinquimus puniendos.

ANNO CHRISTI 1346.

Ecclesiarum omnium felicissima incrementa in paternæ charitatis visceribus amplectentes, requirimus & hortamur in Domino cunctos nostræ Civitatis, & Diœcesis & Capitula earum, quantumcumque Ecclesiarum suarum utilitate pensata comuni præhabito diligenti tractatu, Camerarium de gremio ejusdem Ecclesiæ sibi constituant, prout Deum habentes præ oculis ac commode viderint expedire, ubi olim consuetudo est, quod Camerarius eligatur. In Ecclesia autem, quarum Prælati, vel Prælatæ circa prædictas administrationes minus idonei reputantur ad requisitionem Capituli de Camerario de ejusdem Ecclesiæ gremio constituendo in eis decernimus per nos libere providendum. Intendimus quidem, quod Camerarius sive Cameraria de consilio, & conscientia sui Prælati suum gerat officium: & in eadem Ecclesia continuam residentiam facere teneantur. Quorum Camerariorum officium duret per unum annum & maxime singulis sex mensibus ad requisitionem Prælati, vel plures, si eidem Prælato videbitur expedire, rationem reddere teneantur. Hanc N. nostram constitutionem extendi volumus ad omnes Ecclesias collegiatas & ad Monasteria, sive Monacorum sive Monialium existant.

De Renuntiationibus.

Quia nonnunquam per metum, violentiam, & extorsiones alias multi Prælati, & Rectores Ecclesiarum, & alii Clerici ad sua beneficia renuntiandum compelluntur, & alii indebite in eorum locum substituantur in illis in non modicum præjudicium Ecclesiarum, & periculum maximum Animarum, quibus ex nostri officii debito, quantum cum Deo possumus, remediari volentes, statuimus, & præsenti constitutione mandamus, ut nullus subditus nostræ Civitatis & Diœcesis Florentinæ, cujuscumque dignitatis, seu conditionis existat, prælationem, beneficium, Rectoriam, Canonicam, Præbendam, seu quemcumque locum obtineat in aliqua Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis Florentinæ renuntiare præsumat vel renuntiet alibi quam in manibus nostris vel Deputati a nobis vel in manibus alterius ad quem spectat de jure: de qua renuntiatione infra mensem a die renuntiationis nobis vel nostro Vicario fidem facere teneatur; A notificantes quando vel aliter renuntiatio facta, de jure non tenet. Contrarium vero facientes nostro arbitrio puniantur.

ANNO CHRISTI 1346.

De supplenda negligentia Prælatorum.

Non sine magno scandalo, & damno Prælationum, & Ecclesiarum nobis subjectarum frequenter Capitula a Prælatis in negotiis, & rebus Prælationum & Ecclesiarum hujusmodi inimico seminante Zizania per divisionem procedunt, & quamquam utilia negligunt, & postponunt, quæ non sunt conniventibus oculis sine remedio dimittenda. Et ideo præsentis scripti auctoritate statuimus, quod nullum Capitulum B cujuscumque Prælationis seu Ecclesiarum sine Prælati sui consensu, & licentia, nisi in casibus a jure permissis, ubi hujusmodi negotia existant comunia, deinceps aliquid agere, seu attentare præsumat. Et quod contra factum fuerit, nullam obtineat firmitatem. Agentes vero contrarium pœna debita prout nobis visum fuerit puniantur.

De temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.

Cum spiritalia temporalibus digniora debeant per viros sufficientes, & discretos tractari, & ignorantes ab ipsis totaliter prohiberi, ut de insufficientibus fiant sufficientes ad conversandum C in domo Domini; statuimus & ordinamus, quod nullus ad sacrum Ordinem præsentetur per quemquam nisi competentis litteraturæ existat. Nec aliquis Prælatus vel alias subditus noster quicumque cujuscumque ordinis, vel conditionis existat aliquem debilem seu deformem a jure prohibitum, epilepticum vel furiosum, seu insanum, simoniacum vel homicidam, vel non sibi subditum ad Ordines præsentare præsumat. Contrarium vero facientes ab eorum Prælationibus, & officiis ipso facto usque ad nostrum beneplacitum sint suspensi: & taliter ordinati ab executione Ordinum receptorum usque ad dictum beneplacitum modo simili sint suspensi.

D

De Sacra Unctione.

Cum quædam sint spiritalia Pontificali Ordini attributa, statuentes quod Sacramentum Confirmationis in fronte, quod delibutio Chrismatis appellatur, in cujus virtute Sancti Spiritus emanatur infusio, mandamus omnibus Prælatis & Rectoribus Ecclesiarum nobis subjectis, quod hujusmodi Sacramentum conferre non præsumant, nec alia quæ sunt a jure eisdem Pontificibus reservata. Contrarium facientes, præter pœnam juris se ab eorum beneficiis suspensos noverint ad beneplacitum nostrum. Addentes huic nostræ constitutioni, quod parentes ad chrismandum proprios tenere filios non præsumant: contrarium facientes pro absolutione eorum ad nos per confessores eorum remittantur.

E

Negligentia vitiorum noverca est in Prælatis, & aliis, quibus animarum cura dimittitur, totaliter detestanda, & idcirco statuimus, & præsenti constitutione mandamus omnibus singulis Prælatis, & aliis Ecclesiarum Rectoribus, quocumque nomine censeantur nobis subjecti quacumque de causa, quibus cura imminet animarum, quod in Sacramentis Ecclesiasticis exhibendis, quæ reverenter suscepta, ipsorum effectus non solum est animæ medicina, sed corporibus tribuant sanitatem specialiter necessita-

tis

tis articulo imminente, proviſo quod articulus non fingatur, hujuſmodi ſtatuta canonica inviolabiliter debeant obſervare, & ſe ad prædicta exhibenda, cum exhibenda fuerint, reddant ſollicitos & attentos, addentes quod ſi quiſquam Parochianorum prædictorum pro eorum negligentia abſque ſacramentis hujuſmodi, vel aliquo eorumdem de hac luce migrare contigerit, ſic negligentem pro vice qualibet in florenos aureos X. noſtræ Cameræ perſolvendis in his ſcriptis præſentibus condemnamus. ANNO CHRISTI 1346.

De Officio Cuſtodis.

Cum ab inferioribus Superioribus debita reverentia debeatur, volumus, & mandamus, quod in ſabbato magno Paſchali in Civitate, & Plebatu S. Johannis Florentini, nullius attemptetur per quemquam campanæ pulſatio, priuſquam Eccleſiæ Cathedralis campanas ſonantes audierint. Eumdem quoque honorem ſuis Plebibus Prioratus ac Capellæ eis ſubjectæ exhibeant. Contrarium vero facientes pro vice qualibet in libris X. noſtræ cameræ perſolvendis ipſo facto condemnati exiſtant. Per præmiſſa autem non intendimus alicui Eccleſiæ vel Perſonis in ſuis juribus vel conſuetudinibus derogare. Addentes præmiſſis, quod nullus Prælatus vel Rector Eccleſiarum in ſua Prælatura vel Rectoria Vicarium perpetuum vel temporalem ſibi ſubſtituat abſque noſtra licentia ſpeciali. Quod ſi ſecus actum fuerit, ipſo jure non teneat, & attentans noſtro arbitrio puniatur.

Juris ordinem imitantes, ut unicuique ſua juriſdictio conſervetur, ſtatuimus & præſentis ſcripti ordinamus tenore, ne quiſquam Prælatus ſeu quævis Eccleſiaſtica Perſona cujuſcumque Dignitatis, ſtatus aut conditionis exiſtat, directe vel indirecte in Eccleſiis & locis nobis ſubjectis aliquod quod ad juriſdictionem, Ordinem, & officium noſtrum Epiſcopale pertineat ſine noſtra ſpeciali licentia ſcienter ſtatuere, ordinare vel exercere præſumat. Contrarium facientes, ſeu conſentientes a perceptione fructuum beneficii quod obtinet, ſeu præbendæ in loco ubi deliquerit ipſo facto privatus & ſuſpenſus exiſtat per annum, & fructus hujuſmodi in ejuſdem loci ad noſtram ordinationem expendantur, & eo ipſo quod egerit ſit irritum, & inane: per præſentem tamen conſtitutionem non intendimus derogare juriſdictioni noſtris ſubditis vel alicui ipſorum competenti de jure vel de conſuetudine jam præſcripta.

De majoritate, & obedientia.

Proviſione diſpoſitionis ſupernæ in jure ordine comprobatur gradus diverſos & ordines eſſe diſtinctos, ut debitam reverentiam inferiores & minores ſuperioribus & majoribus exhibere & impendere teneantur. Idcirco præſenti conſtitutione firmamus, quod omnes & ſinguli Clerici cujuſcumque dignitatis ſeu conditionis exiſtant, qui adminiſtrationem alicujus Eccleſiæ vel Eccleſiaſtici beneficii aſſumpti ſunt, vel aſſumentur in poſterum qui nobis vel alteri pro nobis aut Prædeceſſoribus noſtris obedientiam non fecerunt, ut tenentur, nec ſolitum juramentum ſecundum canonica inſtituta præſtiterunt, infra duos menſes obedientiam ipſam facere & juramentum præſtare hujuſmodi teneantur a nobis recepturi informationem ſuper adminiſtratione Eccleſiarum, & beneficii memorati. Hi vero qui hanc conſtitutionem neglexerint adimplere, eo ipſo a perceptione fructuum beneficii quod obtinent ſint ſuſpenſi quouſque ſupradicta curaverint adimplere. Fructus autem prædicti ſuſpenſione durante per nos vel alium nomine noſtro in utilitatem dicti beneficii convertantur; & ſic inobedientes aliter noſtro arbitrio puniantur. ANNO CHRISTI 1346.

Item ſtatuimus, quod nullus Rector Eccleſiarum ad horas Canonicas cum Divina fuerint celebranda præſumat pulſare, niſi prius pulſatione facta in noſtra Eccleſia Cathedrali in Diœceſi & Comitatu noſtro pulſatione audita in Eccleſia, quæ in majori veneratione teneatur. Si vero adeo plebi ſit remota, quod Clerici pulſationem aliarum Eccleſiarum audire non poſſint, tunc pulſent hora competenti. Et qui contrarium fecerit pro vice qualibet in lib. XX. ſp. noſtræ cameræ perſolvendis condemnatus exiſtat, & in Civitate ſuper prædictis verbo & relationi Sacreſtani Eccleſiæ Cathedralis credatur in Diœceſi, ſive Comitatu, verbo, & relationi Plebani credatur: per præmiſſa Religioſis Mendicantibus, & locis exemptis a Sede Apoſtolica vel auctoritate ipſius volumus in aliquo derogare, nec præjudicium generari. Præmiſſis addentes, quod omnes Rectores Eccleſiarum, & Prælati earum Civitatis noſtræ, & Diœceſis exiſtentes prope Civitatem per tria miliaria, vel infra in Cœna domini ad conſectionem Chriſmatis, cum in noſtra Eccleſia fuerit celebranda, cum cottis venire debeant, & uſque ad finem Miſſæ intereſſe, & antequam Miſſa incipiatur. Civitatenſes vero ſimile facere teneantur die ſabbati ſanctæ Reſurrectionis, in Feſto B. Johannis Baptiſtæ, & B. Zenobii, & S. Reparatæ Patronorum noſtrorum, quando ſolemniter celebrantur, juris impedimento ceſſante, in primis Veſperis & Miſſa, necnon in ſecundis Veſperis. Et ne forte per præſentem conſtitutionem omnes de Eccleſia venire compellant, ſufficiat ſi Prælatus vel ſufficientior poſt Prælatum interfuerit ſupradictis ſub pœna XX. lib. ſemper pro vice qualibet in quolibet ipſorum non obſervante prædicta, juſto impedimento ceſſante. Et cuncti omnes teneantur in virtute obedientiæ tam Civitatenſes, quam Diœceſanos ſuos Parochianos ad prædictas Feſtivitates celebrandas, & colendas inducere, atque ab omni opere ſervili Dominicis diebus debeant omnino ceſſare. Circa autem præmiſſa conſuetudines juri conſonas non improbamus.

De Officio Poſtulantis, & Procuratoris.

Ad removendum fraudes, quæ in cauſis procurantur, ſtatuimus & diſtricte præcipimus Advocatis, & Procuratoribus, & univerſis aliis noſtræ juriſdictioni ſubjectis cujuſcumque conditionis, & ſtatus exiſtant, ut in cauſis, negotiis, & judiciis juſta patrocinia, & conſilia præſtent, partes non doceant vera negare, vel falſa proponere, maxime contra Eccleſias & pia loca, pupillos etiam, viduas, miſerabileſque perſonas, patrocinia non impendant, ſed taliter ſtudeant ſuum officium exercere, quod pro temporali ſalario præmium non amittant retributionis æternæ. Et Confeſſores eorum talium delinquentium eos culpabiles ad nos pro abſolutione remittant, cum tales ſic graviter delinquentes abſolvi non debeant, niſi parti læſæ ſatisfecerint de intereſſe. Præmiſſis quoque addicimus volentes, ubi majora imminent pericula, cautius

pro-

☞ providere, quod nullus Clericus, seu Ecclesiastica Persona quæcumque, cujuscumque ordinis, seu conditionis existat nobis subjecta officium procurationis, nonnisi justas causas procurando & pàtrocinando, assumant. Qui contrarium fecerit in præmissis vel aliquo præmissorum, ipso facto in libris X. sp. nostræ cameræ persolvendis, condemnatus existat; Sacerdotibus vero cunctis qui pro peccato populi penes Altissimum debent orare, ab omni officio procurationis, & advocationis, nisi in casibus a jure permissis vel sine nostra licentia speciali, potestatem interdicimus omni modo. Et si contra hoc salubre statutum prædicti vel aliquis eorum attentaverint in libris XXV. sp. nostræ cameræ persolvendis pro vice qualibet: & quilibet eorum ipso facto condemnati existant, & alias secundum qualitatem delicti nostro puniantur &c.

ANNO CHRISTI 1346.

De alienatione judicii mutandi causa facta.

Lites execrabiles interdictis profanis quanto studio fugere debeant Clerici, nemo sanę mentis ignorat. Idcirco statuimus, quod hujusmodi lites Clerici nobis subjecti, cujuscumque ordinis seu conditionis existant, aliquatenus, quovis quæsito colore contra Ecclesiam ab Laicis vel ab aliis quibuscumque seu contra bona Ecclesiarum cessas præcipiant actiones, nec etiam quisque Laicus. Alioquin eo ipso jacturam cessæ actionis, & receptæ incurrant, & Clerici hujusmodi pœna pecuniaria, pro ut nobis visum fuerit, puniantur.

De Arbitris.

Cum regiminis nobis commissi nos admonet, & invitat, ut indemnitati Ecclesiarum, quanta sollicitudine possumus, recurramus, prohibemus igitur, quod nullus Prælatus, Rector, vel Clericus, Capitulum seu Conventus nostræ jurisdictionis, cujuscumque status, Ordinis vel conditionis existant, absque nostro speciali consensu de rebus Ecclesiasticis immobilibus vel thesauris compromissum facere possit. Prælatos contrarium facientes, Capitula, & Conventus XXV. & inferiores X. florenos auri pœna nostræ Cameræ exsolvenda eo ipso constringat, tali contractu carente omni robore firmitatis.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

De Foro competenti.

Nemini sanæ mentis venit in dubium, quod ad Præsidentes pertinet subditos a noxiis quibuscumque præservare, & ad salutaria quæcumque dirigere juxta posse. Ex his Ecclesiæ Florentinæ Præsidentes effectualiter informati statuimus, quod si quis Clericus vel Laicus personam Ecclesiasticam nobis subjectam voluerit super quacumque re vel negotio convenire, nostrum & non alterius vel superioris nostri judicium, vel examen requirat, si pœnam voluerit effugere, quam per temeritatem si secus egerit infringemus, ex nunc viribus vacuantes in contrarium attentata. Per hoc autem juri vel consuetudini alicujus nec intendimus derogare.

Licet contra statutarios & servantes statuta edita contra Ecclesiasticam libertatem, & Ecclesiasticas Personas, quæ debent eadem immunitate gaudere, a jure sint pœnæ diversæ statutæ, quas per ignorantiam juris taliter delinquentes effugere non possunt: ne tamen sub dissimulatione in eorum præjudicium animarum sic errata valeant pertransire, præsentis scripti tenore statuimus & mandamus omnibus & singulis Prælatis & Clericis Curatis Civitatis, & Diœcesis Florentinæ, quod dictos Statutarios & illa servantes pœnas juris denuntient incurrisse ad hoc populo convocato extra Divinorum celebrationem singulis diebus Nativitatis Domini, Paschæ Resurrectionis, Pentecostes, & Assumptionis Virginis Glorioſæ, quas etiam nos incurrisse & incurrere contra prædicta facientes easdem pœnas declaramus. Prædicti vero Prælati, & Clerici Curati denuntiationibus prædictis saltem semel in anno nobis vel Vicario nostro fidem facere teneantur, sub pena Librarum trium sp. pro quolibet contrafaciente & qualibet vice. Præmissis addentes, quod nullus Clericus, seu Ecclesiastica Persona vel Secularis Clericos & Personas Ecclesiasticas deferentes clericalem habitum & Tonsuram suo Ordini congruentem vel Laicum super causam, quæ specialem expostulat indaginem, trahat vel trahi vel citari faciat vel procuret ad forum vel curiam secularem, nec etiam suos actores directe vel indirecte per se vel alium convenire attentet ad judicium, vel curiam prælibatam, ut per hoc ab incepta in Ecclesiastica Curia causa resilire compellantur. Alioquin hujusmodi præsumptores, si Laici fuerint, excomunicationis sententiam ipso facto incurrant, si Clerici seu Personæ Ecclesiasticæ in florenis X. aureis nostræ cameræ persolvendis pro qualibet vice & quolibet contrafaciente in his Scriptis sententialiter condemnamus.

ANNO CHRISTI 1346.

Item statuimus, quod quicumque Clericus citari fecerit Laicum ad nostrum judicium, a quo decimam petat, hujus cognitio ad Ecclesiasticum judicium non est dubium pertinere de possessionibus omnibus sitis infra limites suæ Parrochiæ, sive ejus decimationis, vel quocumque alio modo dicat sibi decimas competere de consuetudine vel privilegio speciali, non cogatur offerre: sed juramento exacto per Vicarium ab ipso laico de veritate dicenda procedat sine omni solemnitate & strepitu judiciorum ad compellendum dictum Laicum ad solutionem faciendam hujusmodi decimarum infra spatium decem dierum, & hoc habeat locum tam in præteritis, quam in præsentibus, & futuris, hoc adhibito moderamine, quod si quis alius Clericus se opponat ante prœceptum factum ipsi laico, vel saltem pendente termino decem dierum laico assignato ad solutionem faciendam, dicens scilicet Clericus se esse in possessione vel quasi dictam decimam percipiendi, recepto ab ipso juramento, quod malitiose se non opponat, statuatur ei terminus per Vicarium decem dierum & peremptorie, intra quem ostendat se esse in possessione vel quasi dictam decimam percipiendi, & fuisse continue saltem per spatium trium annorum pacifice, & quiete. Demum informata intentione per ipsum recepto super hac recepto ab utraque parte, scilicet petentis, & se opponentis tamquam lite contestata de veritate dicenda admittatur ad probandum de jure suo. Alioquin ad executionem præcepti ipsi Laico facti, vel etiam faciendi, non obstante alicujus oppositione, per dictum Vicarium procedatur, non obstante aliqua constitutione per nos super hoc aliquo tempore edita.

ANNO CHRISTI 1346.

De libelli oblatione.

Finem litibus imponere cupientes, & ut laboribus partium & expensis occurratur, hac præsenti constitutione firmamus, quod in causis quæ inter Clericos & Laicos in nostra Curia ventilantur non excedentibus summam B. C. sp. libellum quisque offerre minime teneatur, sed summarie, sine strepitu & figura judicii per jusjurandum vel alias verisimiles conjecturas possit libere definiri. Si vero inter Clericos tantum usque in quantitatem librarum decem, & ultra vel minus, ut nobis & nostris Officialibus personarum qualitate inspecta videbitur expedire, sine oblatione libelli modo simili terminetur.

De Feriis.

Ut debitus honor, & reverentia Altissimo, & Sanctis suis competens per nostros subditos tribuatur, statuimus, quod diebus feriatis a jure vel consuetudine sicut sunt Patronorum nostrorum Zenobii, & Reparatæ, & aliorum, ab omni causarum strepitu & omni illicito opere abstineri, quibus etiam partibus consentientibus renuntiari non possit. Temporibus autem a jure prohibitis Matrimonium non consumetur, sive Nuptiæ non celebrentur. Contrarium vero facientes, præter pœnas a jure inflictas, pro vice qualibet in libris XX. sp. operi Sanctæ Reparatæ exsolvendis condemnentur.

De Restitutione Spoliatorum.

Cum omnis violentia sit a jure prohibita, eo fortius est prohibenda circa illa quæ Creatoris omnium laudem respiciunt. Et idcirco desiderantes ex incumbendi nobis officio violentiis, & conatibus perversorum quantum possumus obviare, præsenti constitutione duximus statuendum, quod si quisquam nobis subditus Dei timore postposito & officio pietatis abjecto suo beneficio vel Ecclesia propria temeritate aliquem duxerit spoliandum, eo ipso excommunicationis sententia innodatus existat, a qua absolvi non potest nisi restitutione facta plenarie spoliato & eidem de damnis satisfecerit, & expensis.

Item statuimus, quod si quem laicum de quocumque Clerico vel Persona Ecclesiastica coram nobis & nostra Curia super invasionem seu spoliationem alicujus domus seu possessionis non Ecclesiasticæ querelari contigerit, causa ipsa eo ordine, jure, modo & forma & examinari debeat & finiri, quibus fieret inter laicos in seculari Curia Florentina.

De Probationibus.

Veritatem quantum possumus & nobis ex alto conceditur inter nostros subditos illius reverentia quod veritas esse censetur manu tenere & defendere cupientes, & falsitates abjicere & protinus confutare, præsentis scripti tenore statuimus & ordinamus, quod quicumque noster subditus quacumque de causa Clericus, Persona Ecclesiastica vel secularis, cujuscumque ordinis conditionis aut status existat, in causis quæ ventilantur coram nobis & nostra Curia civiliter, vel criminaliter, falsis probationibus quibuscumque seu attestationibus non utatur. Contrarium vero facientes propter infamiam, quam incurrunt in C. Florenis aureis nostræ Cameræ exsolvendis in his scriptis sententialiter condemnamus. Testes vero falsi & Notarii instrumenta falsa conficientes seu scripturam aliam quamcumque, ultra pœnam prædictam in qua ex nunc sententialiter condemnati existant, condemnari & puniri possint prout negotii qualitas exegerit & nobis vel Officialibus nostris videbitur expediri. Mandantes Confessoribus omnium prædictorum, quod eos vel ipsorum aliquem a peccato hujusmodi non absolvant, sed ad nos vel Officiales nostros remittant eosdem. Qui tunc demum absolvantur & non aliter, quando comuni, vel parti læsæ, quod vel quam offenderint, de interesse & damno satisfecerint competenter.

ANNO CHRISTI 1346.

De Fide Instrumentorum.

Callidas perversorum astutias compescere intendentes, statuimus & districte prohibemus, ne aliquis nisi nostræ Curiæ juratus existat de actis & actitatis aliquibus in judicio vel extra per nos vel nostrum Vicarium audeat conficere publicum instrumentum, nisi de nostra vel nostri Vicarii processerit voluntate. Adjicientes huic, quod aliquis qui a gravamine vel a sententia putaverit appellandum in absentia judicis seu clanculo, cum ejus præsentiam habere potuerit, non appellet. Mandantes Notariis qui appellationem debent in privata forma redigere, quod copiam appellationis hujusmodi ei, a quo appellatur, relinquant, & ejus responsionem conscribant, si eam tunc facere potuerint antequam a judicio prædicto discedant, ut libertas & veritas in talibus observetur, & petitis in appellatione possit juridice responderi. Et quod sine responsione judicis, a quo appellatur, si eam facere voluerit & fecerit, tunc instrumentum de appellatione interposita non compleant vel restituant appellanti vel alteri pro eo. Contrarium vero facientes, eo ipso Excommunicationis sententia se noverint irretitos, atque instrumentis ipsis fidem decernimus nullatenus adhiberi.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

De Vita, & honestate Clericorum.

Cum regula comunis & justa sit in omnibus observanda, ut per eam quisque informatur, tamquam ducentem ad ordinem, & finem directum, qualiter honestis, & justis inhærere debeat & per illam crescere & in virtutibus ambulare & ab injustis & inhonestis totaliter declinare. Nos ad effectum hujusmodi nostros subditos dirigere & regulare cupientes, præsenti constitutione statuimus & firmamus, quod omnes & singuli Prælati & Rectores Ecclesiarum & alii quicumque Clerici & Personæ Ecclesiasticæ cujuscumque status, dignitatis aut conditionis existentes nostræ Civitatis & Diœcesis Florentinæ, continue habitum clericalem & Tonsuram suo Ordini congruentes, & quod Religiosi habitum suæ Religionis deferant & super aures tondeantur cum tonsura rotunda, ita quod auris tota appareat discooperta. Coronas etiam Religiosi Clerici gestent desuper rasas competentes. Prælati alii & Rectores Ecclesiarum & constituti in sacris per Civitatem cappas, mantellum seu talarem tabarrum cum caputeo ad collum bireto, armitia, sive bernola vel eorum alteras, guarnachias vero clausas etiam portare teneantur,

tur, poſſint etiam crocea uti modo prædicto ſi A voluerit. Ad Divina autem cum cottis, cappa, vel mantello interſint. Tonſuram autem portent rotundam cum corona deſuper competenti, ita quod medietas ſaltem auris inferioꝛ appareat diſcooperta. Contra facientes in libris ſp. III. noſtræ Cameræ exſolvendis pro vice qualibet & quolibet eorum condemnamus. Clerici autem in minoribus Ordinibus conſtituti deſuper clauſa deferant veſtimenta longitudine vel brevitate nimia non notanda, ſic tamen quod medietas cruris ſit cooperta. Tonſuram vero deferant rotundam cum corona ſeu clerica decenti & adeo curtam, quod extremitas inferior auris appareat diſcooperta. Caputea vero veſtita deferant vel diſplicata cum becchettis competentibus inter B humeros pendentes ſive diſtenſa. Nullus vero, prædictorum virgatis ſeu ſchaccatis viridi ſeu croceo vel dimidiatis veſtibus. Collarecto ultra altitudinem unius pollicis in veſtibus utantur. Mercantionibus, tabernis ſeu negotiationibus ſecularibus vel enormitatibus eorum ordini a jure prohibitis ſe non implicent aliqua ratione. Carpitulas perforatas ſeu gulfiatas vel etiam cordatas non portent. Contra facientes in prædictis vel aliquo prædictorum ſi conſtituti in ſacris, ſeculares pro vice qualibet, & quolibet eorum libr. III. ſp. noſtræ Cameræ exſolvere compellantur; ſi fuerint Regulares pœna ſeu pœnitentia arbitrio noſtro vel noſtri Vicarii imponenda. Si fuerint in minoribus conſtiuti C pœnis, & ordinationibus in ſequenti conſtitutione inflictis.

Quoniam ſacrorum Canonum conſtituta decernunt, ut Clericos a laicis habitus diſtinguat diverſitas, & ipſi Clerici qui in ſortem Domini aſſumuntur ſuo Ordini congruentem habitum deferant & Tonſuram; idcirco præſentis conſtitutione monemus pro primo ſecundo tertio & peremptorio termino & edicto omnes & ſingulos Clericos & Perſonas Eccleſiaſticas noſtræ Civitatis & Diœceſis præſentes & futuros in minoribus conſtitutos, & dictas perſonas Eccleſiaſticas, quæ ſecundum eorum ritum vel Ordinem ad recipiendum Ordines non tenentur, quatenus ſi gaudere volunt privilegio Clericali D habitum & Tonſuram convenientem ſtatui & ordini ſuo, prout in præcedenti noſtra conſtitutione diſtinguitur, in dicta Civitate de cetero deferre debeant & portare, & a prohibitis in dicta conſtitutione & a jure comuni penitus abſtinere, & aliter ita honeſte incedere, quod ex delatione hujuſmodi habitus & Tonſuræ modeſtia Clericalis vel Regularis ab omnibus videantur, & videntes valeant Clerici reputari. Alioquin quia privilegium meretur amittere, quod permiſſa ſibi abutitur poteſtate, omnes & ſingulos Clericos & Perſonas Eccleſiaſticas prædictæ Civitatis & Diœceſis, aut in ipſa undecumque fuerint commorantes, qui habitum, & Tonſuram ut prædicitur portare ceſſaverint, vel E ſe implicaverint negotiationibus, enormitatibus, mercantionibus vel tabernis ſupradictis. Gabellas etiam non emant vel officium gabellarum aliquod quoquo modo directe vel indirecte recipere vel exercere præſumant, nec aliqua alia quæcumque officia cujuſcumque Civitatis ſeu Communis. Et qui ſine hujuſmodi Tonſura vel habitu turpiter abſque manifeſta cauſa, de qua infra octo dies poſtquam emerſerit in noſtra Curia fidem facere teneantur. Qui autem inventi fuerunt incedere, ſeu deliquerunt in prædictis vel aliquo præmiſſorum, cohercitioni ſecularis Judicis, de cujus foro ex quo quem geſtant habitum ſe oſtendunt penitus relinquentes, ſtatuimus eos per nos & noſtram Curiam de cetero non defendi. ANNO CHRISTI 1346.

Item ſtatuimus, quod quicumque Clericus Regularis vel Secularis ſeu Perſona Eccleſiaſtica Nobis ſubjecta quacumque de cauſa arma portaverit per Civitatem & Diœceſim Florentinam abſque licentia ſpeciali vel noſtri Vicarii, niſi in itinere conſtituti ſeu per loca ſuſpecta contigerit eos ire, pro vice qualibet, ſi de die fuerit, in libris X. ſp. pro quolibet armorum genere offenſibilium, defenſibilium in B. XL. noſtræ Cameræ exſolvendis. Si vero de nocte in Florenis X. aureis modo ſimili noſtræ Cameræ exſolvendis ſententialiter condemnamus. Arma perdant & ipſorum pretium in uſum pauperum per nos, vel noſtrum Vicarium convertatur. Religioſi vero & ſeculares qui pœna pecuniaria mulctari non poſſunt, ad tempus per nos vel Vicarium noſtrum carceri deputentur, prout juſtum fuerit viſum, & arma perdant, quorum pretium convertatur ut ſuperius eſt expreſſum.

Decet Domum Domini cum omni cautelæ ſtudio, quantum exiſtit poſſibile, ab omni periculo & ſcandalo præſervare, ac etiam ab omnibus forenſibus actibus præcavere, ut in pace & quiete nominis Altiſſimi & glorioſi ad cujus laudem noſcitur dedicata poſſit horis debitis venerari, & idcirco ſtatuimus & mandamus ſub pœna excommunicationis diſtrictius injungentes univerſis & ſingulis Prælatis & Rectoribus Eccleſiarum Religioſis, & ſecularibus aliisque Perſonis Eccleſiaſticis cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtant nobis ſubjectis quacumque de cauſa, quod Eccleſiarum omnium & Clauſtrorum ipſarum hoſtia ferratura ferrea cum clavi etiam ferrea immediate poſt Completorium claudantur in primo ſono campanæ Palatii, nec aperiant de nocte niſi neceſſitatis articulus immineret, vel niſi nocte ſancta Nativitatis Domini & aliis temporibus, quibus laici ad Matutinas horas & divina Officia celebrari impedimento ceſſante de more conſueverunt admitti. Præmiſſis quoque addicimus & prohibemus omnibus & ſingulis ſupradictis ne vinum ſeu quæcumque alia victualia infra ſcitam Eccleſiarum, ſeu in domibus ipſarum juxta Eccleſiam vendant, ſeu vendi per quemquam faciant ad minutum aliqua ratione. Contrarium vero facientes, ſi Prælati Capitula vel Conventus exiſtant, in libris X. ſp. pro vice qualibet. Singuli autem inferiores in ſoldis C. ejuſdem monetæ noſtræ Cameræ applicandis condemnamus.

Item ſtatuimus, quod nullus Clericus Religioſus vel ſecularis noſtræ juriſdictioni ſubjecti ad choreas mulierum vel alios ludos ipſarum vadat nec interſit aliqua ratione. Nullus etiam ipſorum tabernas ingrediatur ad comedendum, vel bibendum, niſi in itinere conſtitutus. Contrarium vero facientes in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum pro vice qualibet, quorum quilibet poſſit eſſe accuſator, in uno floreno aureo noſtræ Cameræ exſolvendo condemnatus exiſtat. Cujus condemnationis medietas ſit denuntiatoris & nomen ejus in ſecreto teneatur. Et inſuper eis & cuilibet prædictorum interdicimus omnem ludum taxillorum. Idem præcipimus de ludo chartarum in omni loco. Si autem alicubi luſerint ad taxillos in quocumque ludo pro vice qualibet in florenis aureis X. noſtræ Cameræ exſolvendis condemnati exiſtant; nec in domo, cœmeterio vel Curia ſeu alibi ludum retineat

☞ tineat ſub pœna conſimili noſtræ Cameræ exſolvenda. Si vero aliquis eorum alicubi ludis interfuerit ſupradictis, eos in B.C. ſp. exſolvendis ut ſupra ſententialiter condemnamus. Quarum condemnationum quarta pars ſit denuntiatoris, & ejus nomen in ſecreto teneatur. ANNO CHRISTI 1346.

Item ſtatuimus, quod quicumque Clericus, vel aliqua Perſona Eccleſiaſtica quacumque de cauſa nobis ſubjecta inventus fuerit de nocte aut in hora ſuſpecta vel loco vel cum perſonis ſuſpectis, ſive etiam aliquando per terram inſtrumenta muſica publice pulſare, vel cum eis cantare præſumpſerit, pro qualibet vice in B. XL. ſp. noſtræ Cameræ exſolvendis condemnatus exiſtat. Si vero ad infirmum vel infirmos evocatus exiſtat, tunc cum lumine & ſocietate decenti incedat, alioquin eadem pœna mulctatus exiſtat. Nunc ſit pœna unius floreni cum dimidio.

Habet Sanctorum Patrum regula ſalutaris, quod Virgines Deo dicandæ Chriſtum eligant ſibi ſponſum. Decet igitur eas nullis ſecularium patere conſpectibus. Ideoque Clericis, & Religioſis nobis ſubjectis quacumque de cauſa diſtrictius inhibemus, ne ad aliquod Monialium Monaſterium Civitatis, & Diœceſis Florentinæ ſine noſtra vel noſtri Vicarii aut Viſitatoris a nobis dati licentia ſpeciali præſumant accedere ad loquendum, ita qui loquatur eiſdem vel alicui earumdem ibidem, niſi fuerint Confeſſores ad confitendum nunc, vel Prædicatores ad prædicandum ſolummodo, & Prædicatores in earum Eccleſiis, ſeu etiam quod cauſa ſolemnitatis vel funeris ad ipſa Monaſteria fuerint invitati, vel conſanguinei in primo vel ſecundo gradu: quod ipſis conſanguineis dumtaxat ad commune locutorium loqui poſſint. Contrarium vero facientes, ſi fuerint Clerici ſeculares, in X. librarum vice qualibet pœna mulctatur a nobis. Si vero Regulares, eo ipſo excommunicationem incurrant. Laicis etiam prohibemus ſub excommunicationis pœna, ut nullus ad dicta Monaſteria ad loquendum cum aliqua Moniali præſumat accedere, vel loquatur ibidem alicui earum ſine noſtra vel noſtri Vicarii licentia ſpeciali, niſi fuerint mercenarii vel operarii opportuni aut conſanguinei in primo vel ſecundo gradu, quod dumtaxat conſanguineis ipſis loqui valeant, & tunc in præſentia Abbatiſſæ vel alterius ſenioris ad hoc deputatæ ab ea. Intrantes vero mares clauſtrum Monaſteriorum, exceptis mercenariis opportunis & aliis in alia noſtra conſtitutione de Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem contentis ſententiam excommunicationis eo ipſo incurrant, a qua nequeant abſolutionis beneficium promereri, niſi prius libras V. ſp. operi Eccleſiæ Florentinæ perſolvant. Et Abbatiſſa teneatur in virtute Obedientiæ denuntiare nobis vel noſtro Vicario nomen intrantium contra conſtitutionem hujuſmodi, noſtro ſi in hoc ceſſaverit arbitrio puniendi. Univerſi autem familiares noſtri tam Clerici, quam laici, qui abſque noſtra licentia contra fecerint, a familiaritate prædicta ſine ſpe reſtitutionis noverint ſe privatos.

Recolendæ memoriæ Domini Fratris Latini dudum Hoſtienſis & Velletrenſis Epiſcopi, tunc apoſtolicæ ſedis Legati, conſtitutionem contra Clericos concubinarios editam volentes a Clericis noſtræ juriſdictionis inviolabiliter obſervari, ipſam præſentibus noſtris capitulariis duximus inſerendam quæ talis eſt: *Quamvis concubinarios &c.* (a) ANNO CHRISTI 1346.

Omnem materiam peccandi & cauſas quantum cum Deo poſſumus amputare a noſtris ſubditis deſiderantes, præſentis conſtitutione ſtatuimus & ordinamus, quod nullus Clericus ſeu Eccleſiaſtica Perſona quæcumque Nobis ſubjecta quacumque de cauſa aliquas mulieres ſuſpectas cujuſcumque conditionis exiſtant ſeu ſecum in domo audeant retinere ſeu continue habitare permittant, niſi forte de illis perſonis exiſtant, in quibus naturale fœdus nihil fœde permittit criminis ſuſpicari non converſas ſuſpectas faciant vel recipiant. Qui vero mulierem ſuſpectam retinere vel in converſam recipere præſumpſerit, in pœna XXV. librarum ſp. noſtræ Cameræ perſolvenda condemnatus exiſtat, & receptio talis converſæ ſit irrita & inanis. Huic autem noſtræ Conſtitutioni addicimus pro primo, ſecundo, & tertio monitionis edicto & termino peremptorio omnes, & ſingulos ſupradictos, monentes ne concubinas ſive focarias tenere præſumant. Si quis autem concubinam ſeu focariam de cetero retinere præſumpſerit, ipſo facto in XXV. florenis aureis noſtræ Cameræ perſolvendis condemnamus eumdem; quam ſententiam in hujuſmodi concubinatu perſiſtens per duos menſes animo ſuſtinuerit indurato, ad collationem beneficiorum quæ obtinet in Civitate, & Diœceſi Florentina quibus privatis exiſtunt per Conſtitutionem præcedentem, ſecundum illam per nos vel noſtros Commiſſarios in hac parte, & per alios ad quos ſpectat declaramus eſſe procedendum. Et nihilominus condemnationem prædictam, prout permittitur, ſolvere teneatur. Si vero ſic delinquens Religioſus fuerit, ſaltem adminiſtrative, quod pœna pecuniaria mulctari non poteſt, in carcerem detrudatur ad noſtrum, & Officialium noſtrorum arbitrio detinendus.

De Clericis non reſidentibus.

Nemini venit in dubium Clericis, & Perſonis Eccleſiaſticis beneficia eccleſiaſtica & ipſorum ſtipendia conferri & aſſignari, ut in illis perſonalem reſidentiam faciant, & eiſdem deſerviant in Divinis. Sed quia præſentis temporis malitia nonnullos in tantum ſeducit, quod non ſolum in illis non deſerviunt, ſed bona ipſorum quæcumque per ſe, quæcumque per alios in illicitos uſus convertunt & eiſdem cultus divinus minime obſervatur. Nos vero quia talia conniventibus oculis nullatenus pertranſire debemus, remedium apponere cupientes, omnes & ſingulos Prælatos & Rectores Eccleſiarum Religioſos & Seculares, & quoſcumque beneficiatos præſentes, & futuros noſtræ Juriſdictioni ſubjectos, quacumque de cauſa, cujuſcumque conditionis & ſtatus exiſtant, curam animarum habentes, pro primo ſecundo & tertio termino peremptorio & edicto præſentis noſtræ conſtitutionis tenore requirimus, citamus pariter & monemus, quod infra tres menſes a publicatione præſentis Conſtitutionis ad perſonalem reſidentiam, & reſidendum in eo non prælationibus Eccleſiaſticis, & beneficiis compareant omni occa-

(a) Lege illam inter eaſdem Conſtitutiones ſupra relatas ad an. 1278.

occasione posthabita, & summota, & in eis- ANNO CHRISTI
dem faciant residentiam continuam prout de
ANNO CHRISTI jure tenentur: vel nobis, seu nostro Vicario
fidem faciant quod de nostra, vel alterius qui
dandi habuerit potestatem, licentia absentes
fuerint a Beneficiis supradictis, in quo casu in-
tendimus per nos, vel nostrum Vicarium pro-
videre, ne nullus divinus cultus, & cura debi-
ta negligatur. Alioquin omnes, & singulos su-
pradictos non facientes residentiam continuam;
vel qui absentes fuerint per duos menses sine
nostra licentia speciali & dictis nostris moni-
tionibus, & citationibus non parentes, pœna
debita prout nobis videbitur puniemus. Et in-
super præmissis duximus adjungendum, volen-
tes quantum possumus juris imitari vestigia, B
quod omnes Canonici, & alii beneficiati seu
Clerici cujuscumque conditionis existant nobis
subjecti cathedralis, & omnium aliarum Eccle-
siarum collegiatarum, qui divinis officiis, ho-
ris, & temporibus consuetis interesse debent, ni-
si fuerint justo impedimento detenti, omnino
intersint. Alioquin quotidianis distributionibus
ea vice qua non interfuerint sint ipso facto
privati. Ubi autem distributiones non fuerint,
si in matutinis, Missa, Vesperis non interfuerint,
pro qualibet vice 4. den. prælato solvere tenean-
tur in utilitatem Ecclesiæ convertendos. Quæ
distributiones in utilitatem Ecclesiæ expendan-
tur ad nostram ordinationem, vel nostri Vica-
rii, & aliquo modo ipsi privati petere non pos- C
sint illas, nec oblata recipere. Quod si secus
fuerit attentatum, tam recipientes, quam dantes
pro quolibet & vice qualibet in B. X. nostræ
Cameræ applicandis condemnamus. Mandantes
cuilibet de Ecclesia, in qua præmissis contra-
rium fuerit attentatum, nobis, vel nostro Vica-
rio infra duos menses post acceptationem hu-
jusmodi sub pœna prædicta debeant nuntiare.

De præbendis, & dignitatibus.

A jure noscitur esse beneficiorum pluralitas
in una persona quantumcunque Ecclesiastica re-
probata. Et idcirco præsentis constitutione mo-
nemus pro 1. 2. 3. termino, & peremptorio D
omnes, & singulos clericos, & personas Eccle-
siasticas nostræ jurisdictioni subjectas, cujuscun-
que dignitatis, & conditionis existant, plura be-
neficia Ecclesiastica obtinentes, si talia sint
quæ sine dispensatione simul tenere non possint,
coram nobis vel nostro Vicario infra duos
menses a publicatione præsentis constitutionis
numerandos faciant plenam fidem de dispen-
satione beneficiorum suorum sic obtentorum, cujus
vigore illa obtinent. Quod si non fecerint ip-
sorum beneficiorum privationem a nobis, vel
nostro Vicario expectent. Ab hac autem con-
stitutione excipimus canonicos cathedralis Ec-
clesiæ Florentinæ.

De institutionibus.

Ecclesiarum, & beneficiorum Ecclesiasticorum
desiderantes onera removere, statuimus,
ut in nulla Ecclesia, seu beneficio, civitate, &
Diœcesi florentina nobis subjectis clerici, cano-
nici, vel præbendati ultra quam patiantur
prædictorum beneficiorum, & Ecclesiarum fa-
cultates assumantur. Et si contrarium fuerit
attentatum, illud decernimus ex nunc irritum,
& inane, nec aliquis prælatus, seu rector Ec-
clesiæ secularis, vel regularis de novo in aliqua

A Ecclesia sibi commissa aliquem clericum appo- ANNO CHRISTI
nere audeat sine nostra licentia speciali, cum 1346.
talia de jure communi ad nos pleno jure di-
gnoscantur. Alioquin quidquid contra præsen-
tem constitutionem fuerit attentatum, decerni-
mus irritum & inane. Quod si forte aliquis de
consuetudine, vel de vice ad se spectare talia
asseruerit, vel de privilegio speciali, de hoc
nobis, vel nostro Vicario infra mensem cum
fuerit requisitus fidem plenariam facere tenea-
tur. Alioquin sicut de jure communi ad nos
spectant, declaramus ad nos talia pertinere.
Præmissis quoque ad cautelam addentes prohi-
bemus, ne aliquis prælatus, vel Rector Eccle-
siarum, seu beneficiorum prædictorum in eis-
dem ad nostram collationem, institutionem,
seu provisionem spectantibus canonicum, cleri-
cum beneficiatum, seu conversum, vel etiam
perpetuum familiarem facere quoquo modo
præsumat. Quod si conrra præsumptum fuerit,
taliter præsumpta omnino viribus vacuamus,
& eosdem præsumptores, & eorum quemlibet
contrarium facientes pro vice qualibet in XXV.
flor. aureis Cameræ, nostræ persolvendis con-
demnamus, præcipientes ipsis prælatis, & rec-
toribus dictarum Ecclesiarum, & beneficiorum,
quod cum fuerint præquisiti nobis, vel nostro
Vicario cum juramenti præstatione canonicorum
clericorum, beneficiatorum, conversorum, seu
perpetuorum familiarium numerum in ipsis, &
omnes redditus, & proventus beneficiorum, &
Ecclesiarum ipsarum, quas possident, assignare
procurent. Alioquin simili modo eos, & eo-
rum singulos in præfatam pœnam condemna-
mus; præfatam autem constitutionem extendi
volumus ad præterita, præsentia, & futura.
Quoniam ex mutatione Prælatorum & Rec-
torum, ac Clericorum Ecclesiarum, & benefici-
orum, & piorum locorum nobis subjectorum bo-
na, & res dissipantur, & turpiter in usus im-
pios frequenter expenduntur, talibus abusibus
damnosis obviare volentes, & utilitati Eccle-
siarum, & beneficiorum prædictorum quantum
nobis est possibile providere statuimus, & præ-
sentis scripti tenore firmamus, quod omnes, &
singuli prælati, rectores, & clerici Ecclesiarum, D
& beneficiorum, ac piorum locorum hujusmo-
di cum ipsos infirmari contigerit infra tres dies
post infirmationem hujusmodi in præsentia no-
tarii, & testium, capituli, & conventus ubi fue-
rit capitulum, & conventus de omnibus rebus
mobilibus, & immobilibus, thesauris, & orna-
mentis Ecclesiæ sufficientibus adhibitis testibus
inventarium conficere teneantur, de quo fiant
duo publica instrumenta: unum futurum suc-
cessori, & aliud nobis, vel nostro Vicario as-
signandum. Et illud idem intelligimus obser-
vandum in permutantibus, cedentibus, vel re-
nuntiantibus, vel translatis, seu quocunque mo-
do, vel caussa privatis, volentes quod bona
hujusmodi personæ seu personis non suspectis E
custodienda, sicut in inventario conscripta erunt,
assignentur, restituenda postmodum integraliter
futuro successori cum instrumento publico sicut
in dicto inventario contineri apparebit. Con-
trarium vero facientes, si per mortem, careant
Ecclesiastica sepultura, & si per modos super-
rius expressos, vel alios quoscunque beneficia
hujusmodi vel Ecclesias dimittentes, & non
observantes prædicta in XXV. flor. aureis no-
stræ Cameræ persolvendis pro quolibet & vice
qualibet ipso facto condemnamus. Et nihilo-
minus omni mora sublata vacationem hujusmo-

di

di, si tale beneficium, vel Ecclesia ad nostram collationem pertinet, nobis, vel nostro Vicario intimare procurent, qui in Ecclesia sic vacante remanserint, vel custodes bonorum sub pœna nostro arbitrio auferenda. ANNO CHRISTI 1346.

De rebus Ecclesiasticis alienandis, vel non Magistra efficaci rerum experientia informati didicimus, nonullos per ingratitudinis vitium ambulare, malum pro bono reddere, nullatenus formidantes, Ecclesiarum, & beneficiorum, quorum fulgent honore, bona distrahunt, dissipant, & quod fortius est verendum, ipsa beneficia, & Ecclesias per fraudes exquisitas, & bona laicis submittere non verentur; idcirco concilium Lugdunense a Gregorio decimo editum exequentes, & prædictis occurrere quantum possumus cupientes, statuimus, præcipimus, & mandamus universis, & singulis prælatis, & rectoribus hospitalariis, & personis Ecclesiasticis quibuscumque nobis subjectis quacunque de causa, ne in casibus eis a jure prohibitis ecclesias, monasteria, hospitalia seu quævis loca sibi commissa, vel bona immobilia, seu jura ipsorum laicis submittant, subjiciant seu supponant quoquo modo. Ac etiam prohibemus, quod jura spiritalia, vel temporalia, thesauros, seu ornamenta Ecclesiarum suarum, monasteriorum, hospitalium, seu aliorum locorum ecclesiasticorum quocunque nomine nuncupentur, vendant, distrahant, pignorent, seu quocumque alienationis titulo alienent sine nostra licentia speciali. Si qui autem hujusmodi constitutionis nostræ in totum, vel inpartem transgressores existent, si prælatus, capitulum, vel conventus fuerit, in XXV. flor. aureis, si rector in X. vel alius quicunque de prædictis pœna se noverit condemnatum nostræ Cameræ persolvenda, & contractus super hoc taliter irritus sit ipso jure. Emptores, & receptores, vel quoscunque alios creditores cujuscunque status, vel conditionis existant, si contra præsentem constitutionem aliquid acceptandum ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Præmissis & cuilibet eorum in virtute Sanctæ obedientiæ præsenti constitutione duximus injungendum, quod in eorum ecclesiis libros aptos ad legendum, & cantandum habeant, & qui non habent, habere procurent infra sex menses a publicatione constitutionis præsentis, & etiam paramenta, & alia ornamenta ad divinum cultum spectantia. Libri autem dissoluti, & incompositi ligentur, reparentur, & corrigantur, maxime missalia, & talia in loco debito conserventur, & cum illa nos vel noster Vicarius videre voluerimus ostendantur sub pœna nostro arbitrio inferenda.

Fraudibus, quæ maxime in mortem prælatorum & rectorum quorumcumque, in præjudicium, & gravamen ecclesiarum, beneficiorum Ecclesiasticorum, piorum locorum tempore mortis ipsorum, cum tunc corporis libertatem, & mentis integritatem non habeant, remediari volentes, per nostram præsentem constitutionem revocamus, cassamus, & irritamus, ac etiam annullamus, & revocatas, cassas, irritas, & annullatas nuntiamus, & decernimus omnes venditiones, pignorationes, livella, infeudationes, donationes, quitantias, & liberationes omnes jurium, & bonorum omnium, quorum administratio prælatis competit in mortem per decem dies ante, seu in vita factas quandocumque concessas, & habitas. Et institutiones Ecclesiarum, sectiones, vel uniones earum, potissime per bonæ memoriæ dominum Antonium Ep. flor. seu alium quemcumque prædecessorem nostrum de Ecclesiasticis rebus mobilibus, & immobilibus, juribus & actionibus quibuscumque in prejudicium nostrum & damnum Episcopatus & Ecclesiæ Florentinę quibuscumque Personis Religiosis, Clericis, vel Laicis contra justitiam celebratas per ipsum vel alium quemcumque prędecessorem nostrum seu alium vel alio nomine eorumdem: & omnia talia bona mobilia, & immobilia Ecclesiæ jura & actiones quorumcumque nomine censeantur in his scriptis pronuntiamus ad dictam Ecclesiam Florentinam & nos libere disponendi, ordinandi, providendi de ipsis secundum justitiam, potestatem devolutam in re cujuscumque, contrario non obstante totaliter, & integre existente, non intendentes per præmissa alicui præjudicari in jure quod haberet in præmissis. ANNO CHRISTI 1346.

Item districte statuimus & mandamus, ac etiam prohibemus, ne quis Clericus seu Persona Ecclesiastica cujuscumque conditionis & status existat nostrę jurisdictioni subiectus dolose & simulate quocumque modo, ut commissam sibi Ecclesiam defraudet de bonis habitis, contemplatione ipsius Ecclesiæ emat, vel emi faciat in fraudem quascumque possessiones vel bona per se vel alios nomine filiorum, vel aliorum. Si quæ vero possessiones & bona reperta fuerint taliter acquisita, ipsi Ecclesiæ, quæ sic noscitur esse lęsa, & nunc censemus quoad possessionem, & proprietatem libere pertinere & ei adjudicari debere. Et nihilominus eosdem sic in fraudem delinquentes nostro, vel nostri Vicarii arbitrio relinquimus puniendos.

In nomine Domini. Amen. Ad cautelam prędentium, & memoriam futurorum. Succensi velut ignis impietas usque adeo deviat suorum consilium possessorum, quod solem Justitiæ respicere nequeuntes, nec ipsi Deo datori bonorum omnium reverentiam, nec Ecclesiis, & Personis Ecclesiasticis deferunt, a quibus noscuntur gratuita beneficia percepisse. Sane sic prędicat communis relatio & facti evidentia notoria plenius manifestat, nonnulli iniquitatis filii, cum deformis temeritatis audacia res & bona mobilia, & immobilia Episcopatus Florentini in tantum subtraxerunt, rapuerunt ac etiam invaserunt, quod fere certa consideratione ad nihilum sunt redacta. Ne igitur per impietatis audaciam fiant qui nequam sunt nequitiores, cum quędam sint culpę, in quibus culpa est relaxare vindictam, maxime circa illos, qui bona & jura Ecclesiastica subripiunt, invadunt, & occupant juxta Apostolum cupientes omnem ulcisci & Ecclesiarum commodis providere; Nos Fr. Angelus Dei & Apostolicę Sedis gratia Episc. Florent. præsenti constitutione monemus omnes & singulos Religiosos Clericos & Personas Ecclesiasticas, necnon Laicos mares & feminas cujuscumque conditionis & status existant nostrę jurisdictioni quacumque de causa subjectos, quos per prędentem Constitutionem tantum ligari volumus & teneri, qui de bonis mobilibus, & immobilibus & juribus Episcopatus Florentini subtraxerint, detinuerint, detinent, & occultant V. G. ornamenta, paramenta, Cruces, Mitras, Libros, argentum, gemmas, annulos, privilegia, instrumenta, protocolla, pannos lini & lanę, equos, pecuniam, lectos, Segetes, & nonnulla alia bona mobilia & immobilia & res alias, & masseritias, supellectilia, fructus bonorum & possessiones dicti Episcopatus, & quęcumque bona dictæ Ecclesiæ debita, necnon & ocultantes dicta bona & res: & malefactores prædictos, ac prędantes eisdem con-

☞ consiſium, auxilium, vel favorem, quatenus infra XXX. dies a publicatione præſentis conſtitutionis numerandos prædictas res & bona noſtro Camerario & Cameræ reſtituant, reddant & reaſſignent cum effectu. Si autem prædicta bona & res haberi non poſſent extimationem ipſorum bonorum mobilium tantum omni fraude & dolo remotis perſolvant in termino ſupradicto, ſcientes vero dictos malefactores revelent, eis ulterius auxilium non præſtando, quem terminum triginta dierum eis pro primo, ſecundo, & tertio termino & peremptorio præmiſſa monitione canonica aſſignamus. Alioquin ex nunc prout ex tunc omnes prædictos & ſcientes, & non revelantes & quemlibet prædictorum publice in his ſcriptis ſententialiter excommunicationis vinculo innodamus, & eos a cœtu fidelium, & ab omni actu legitimo removemus. Clericos autem & Perſonas Eccleſiaſticas tanquam magis delinquentes qui fuerint vel erunt culpabiles in prædictis vel aliquo prædictorum præter pœnam prædictam, tamquam perjuros ab eorum beneficiis uſque ad ſatisfactionem & mendam integram duximus ſuſpendendos; & qui in futuro a promotione tamquam infames & perjurii crimine irretiti habeantur indigni. Preſentem autem, conſtitutionem, ne pretextu ignorantiæ quiſquam ſe valeat excuſare, volumus per noſtros ſubditos ſemel ad minus ſingulis duobus menſibus publicari in eorum Eccleſiis populo convocato.

ANNO CHRISTI 1346.

ANNO CHRISTI 1346.

De emptione, & venditione.

Clamoſa inſinuatione referente præcipimus, quod nonnulli Clerici Eccleſiaſticique Perſonæ nobis ſubiectę multas malitias adinvenire conantur, ut tam communes quam ſpeciales perſonas per inſtrumenta fictitia, & ſimulata, poſſeſſiones & bona & terras alias emere, acquirere & illa defendere multis fraudibus & modis præſumunt. Nos autem prædictis fraudibus obviare volentes, ſtatuimus, ne quiſquam de prædictis perſonis docere & talia attentare præſumat. Quod ſi ſecus auſi fuerint attentare, eos & ipſorum quemlibet pro vice qualibet in XXV. libris ſp. condemnamus, cujus medietas in commune florentinum, quod ſic contrahendo lęſit vel alteri univerſitati ſeu perſonæ lęſę, & alia medietas noſtræ Camerę ex nunc ipſo jure applicata exiſtat. Et talis emptio, ſeu contractus ſit irritus ipſo jure. Et inſuper prædictis & ipſorum cuilibet expreſſe prohibemus, quod de rebus, fructibus, redditibus & proventibus Eccleſiarum & beneficiorum, quibus præeſſe noſcuntur ſuo proprio nomine vel etiam alieno, præterquam ſuæ Eccleſiæ vel etiam beneficii ad utilitatem propriam vel alterius emere poſſint vel terras nullatenus præſumant. Alioquin poſſeſſiones & terræ ſic emptę ad ipſam Eccleſiam vel beneficium libere revertantur, & pręſumptiones hujuſmodi a prædictis beneficiis vel Eccleſiis, quas læſerunt per nos vel noſtrum Vicarium protinus amoveantur. Hanc autem conſtitutionem extendi volumus ad illos, qui ſuos fructus non faciunt de jure comuni.

Habet aliquorum mordax & effrenata cupiditas modos effrenatos & uſus ſacrilegos qui exquiſitis fraudibus, & doloſis adinventionibus ſub palliamento diverſorum contractuum bona noſtri Epiſcopatus & Canonicę Florentinę non ſine ipſorum gravi pericnlo Animarum, & dicti Epiſcopatus non modico detrimento invadere, occupare ac etiam detinere, quod nonnulli etiam iniquitatis filii de bonis aliarum Eccleſiarum & piorum locorum, Civitatis & Diœceſis Florentinę facere non formidant. Nos volentes animarum ſubditorum noſtrorum providere ſaluti & indemnitati Epiſcopatus & Canonicę, & aliarum Eccleſiarum, locorum piorum prædictorum, ſalubri obviare remedio, ſtatuimus dictrictius inhibentes univerſis & ſingulis Florentinæ Civitatis, & Diœceſis cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtant nobis quoquo modo ſubjectis eos pro peremptorio termino & ædicto moventes a fidelibus emphitheotariis, feudatariis, conductoribus ſeu colonis noſtri Epiſcopatus, & Canonicę, vel aliis quibuſcumque de rebus immobilibus ſeu juribus quæ a nobis vel Epiſcopatu noſtro ſeu Canonica Florentina qualitercumque tenent, noſcuntur, quidquam emant, vel ſub pignore recipiant, vel alium quemcumque contractum ineant ſuper eis omnibus, quę noſtris & Canonicę fidelibus Vaſſalſis, & aliis ſupradictis, diſtricte præcipimus, & mandamus, ne ipſi vel eorum aliquis venditionis, permutationis, conductionis, vel quovis alio titulo ea quæ tenent a nobis vel noſtro Epiſcopatu ſeu Canonica vel alia quacumque Eccleſia in alium transferre præſumant vel & pignori obbligare. Nos N. contractus hujuſmodi ex nunc juribus eo ipſo carere decernimus, & nihilominus contrahentes excommunicationis vinculo innodamus: alias autem venditiones, infeudationes de novo, pignorationes & alienationes quaſcumque factas de poſſeſſionibus, & bonis immobilibus alicujus Eccleſiæ ſeu pii loci dictarum Civitatis, & Diœceſis ſine ſuperiorum noſtrorum, noſtra vel Prædeceſſorum noſtrorum licentia & auctoritate legitima, & contractus ſuper illis celebratos caſſamus, irritamus, & nullius firmitatis exiſtere declaramus, præcipientes omnibus & ſingulis Prælatis, & Rectoribus Eccleſiarum & piorum locorum prædictorum, quod ad bona, & poſſeſſiones hujuſmodi ſic diſtractas recuperandum, & ad jus & proprietatem Eccleſiarum & piorum locorum prædictorum revocandum dent operam & opus cum effectu, quouſque eadem bona & poſſeſſiones extiterint, ut prędmittitur, recuperata. Et volumus, quod ipſi & eorum quilibet infra menſem poſt publicationem præſentis Conſtitutionis nobis vel noſtro Vicario dicta bona, & poſſeſſiones ſic alienata in ſcriptis debeant exhibere. Alioquin contrarium facientes in X. libris ſp. noſtræ Cameræ perſolvendis condemnamus pro vice qualibet, & poſſeſſione qualibet, & ad proſecutionem negotii nihilominus teneantur. Hanc autem conſtitutionem, & in ea contenta non tantum ad preterita extendi volumus, ſed etiam ad futura.

Item non ſolum peccata ſed omnem ſpeciem peccati compeſcere cupientes, volumus & imphitheotariis omnibus ſub excommunicationis pœna mandamus, quod in vendendo vel emendo veterem ceram legem communem non offendant, declarantes eos legem communem offendere ſtatuendo, ſeu ordinando de certo pretio & non ultra veterem ceram emendo vel vendendo, & quia oblationes reverenter exhibitę non cum vana gloria fidelium Deum placant, ſforitos cericulos per quoſcumque Civitatis, & Diœceſis Florentinæ ſub eadem pœna fieri & offerri de cætero prohibemus. Ceteros autem, quos prædicta occaſione receperint, teneantur Eccleſiæ deſtinare, & non alios. Ad ſententiam hujuſmodi promulgandam proceſſuri, ſi ipſos

☞ ſos vel eorum aliquem invenerimus delinquentem.

ANNO CHRISTI 1346.

Omnem materiam damni & periculi ab Eccleſiis nobis ſubjectis & aliis piis locis quantum poſſumus prœcidere cupientes, ſtatuimus, quod nullus locare debeat poſſeſſionem Eccleſiæ, Monaſterii, Hoſpitalis ſeu cujuſcumque pii loci vel Religioſi ultra quinquennium abſque noſtra, vel noſtri Vicarii licentia ſpeciali ſub pœna X. Florenorum aureorum Prælato & Vicerectori auferenda in contrarium facienti, & contractus hujuſmodi nullius valoris exiſtat. Potentioribus autem, & magnatibus nullo modo locari liceat ſine noſtra licentia ſpeciali: alioquin contractus hujuſmodi nullius firmitatis exiſtant: & locans cujuſcumque conditionis exiſtat modo ſimili in X. Florenis auri puniatur.

Univerſaliter comodis Eccleſiarum noſtrarum aſſidue vigilanti ſtudio & cura nobis commiſſa Sacrorum docent canonum inſtituta invigilare profectibus: ſed Epiſcopatus noſtri comoda cura nos docet attollere, & a noxiis quantum cum Deo poſſumus præſervare. Ea propter omnes, & ſingulos contractus locationum ad tempus, emphitheotarios & feudales, ſeu ad longum tempus, quod longum intendimus, ſi ultra quinquennium extendantur, hactenus irritos per noſtros Prædeceſſores vel eorum officiales ſeu officiales noſtros ſuper bonis & rebus immobilibus Epiſcopatus Florentini revocamus, annullamus, & nullos & irritos nuntiamus, ſalvo quod ſi qui contractus irriti apparerent in utilitatem dicti Epiſcopatus, quod ex noſtro volumus pendere arbitrio ſi utiliter facti fuerint, in ſua debeat firmitate manere, & addendo præmiſſis noſtris præcipimus officialibus, quibus locandi officium fuit a nobis commiſſum, ut in locationibus, penſionibus, & renovationibus feudorum, & emphitheoticis bonorum Epiſcopalium ſemper inſerant & ex pacto conductores adſtringant de non relocando vel diſtrahendo quocumque titulo rem ſibi locatam ſub pœna dupli rei locatę: & quod ſi fiat contrarium, contractus non teneat ipſo jure. Et nos ipſi cum locaverimus alicui vere intendimus obſervare.

De ſolutionibus.

Eccleſias nobis ſubjectas ultra debitum prægravari volentes, ſtatuimus, & mandamus, ut nullus Prælatus ultra X. libras, ſp. inferior ultra B. C. ſp. nomine Eccleſiæ & loci ſibi commiſſi debitum contrahere præſumant ſine noſtra licentia ſpeciali. Quod ſi contra hoc quiſquam fecerit, contractus non valeat. Si Prælatus fuerit in XX. ſi inferior in X. florenis auri puniatur noſtræ Cameræ applicandis & in plus vel minus quantitate delicti inſpecta, prout nobis vel noſtro Vicario viſum fuerit expedire. Præmiſſis addentes, ne quiſquam Prælatus vel Rector noſtræ juriſdictioni ſubjectus de bonis & rebus Eccleſiæ debita ſolvant vel exonerent aliorum. Alioquin de beneficio ſuo tantumdem in evidentem utilitatem eccleſiæ convertant ſub pœna noſtro arbitrio auferenda.

De Teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus.

Clarum, & manifeſtum eſſe cenſetur, Clericos adminiſtratores, & non dominos eſſe eccleſiaſticorum beneficiorum: & ideo teſtandi de ipſis vel diſponendi jure prohibente, non habent liberam facultatem. Quare prohibemus expreſſe Prælatis, & Rectoribus, & commiſſis eccleſiaſticiſque perſonis nobis ſubjectis facere teſtamentum, codicillum, vel aliam ultimam voluntatem de bonis ſupradictis ſine noſtra licentia ſpeciali, decernentes hujuſmodi teſtamenta, codicillos, ſeu qualvis ultimas voluntates nullius exiſtere firmitatis.

ANNO CHRISTI 1346.

Æquitatem, & inſtituta Canonica, ac noſtros ſubditos ad ſalutem dirigere, & finem debitum ordinare per illa quantum poſſumus intendimus imitari. Et idcirco cum Prælato ſuperiori tanquam capiti uni ſubditi debeant reſpondere ne ἀκέφαλοι, ideſt ſine capite videantur: & ne corpora ſine capite appareant monſtruoſa, quod prælatus cum debeat eidem, tum per ſe, tum per alium, eccleſiaſtica Sacramenta prębere omnino eſſe dignoſcitur, ut arcana eorum conſcientiarum ſibi per ultimas diſpoſitiones quas faciunt innoteſcant, veritatis voce dicente: Nolite ſanctum dare canibus: proinde præſentis ſcripti tenore ſtatuimus, & firmamus, quod quilibet noſter ſubditus, quacumque de cauſa volens condere teſtamentum, codicillum, vel aliam ultimam voluntatem, hoc in præſentia faciat proprii Sacerdotis, & per ipſum teſtatorem indiſtincte relicta pro anima ſeu ad pias cauſas poſt efficacem ordinationem de reſtitutione uſurarum certarum, vel cautionem ipſarum ſecundum formam decretalium Gregorii X. & de incertis, ac etiam male ablatis, certis per notarium fideliter conſcribantur, quæ indiſtincte relicta pro anima ſeu ad pias cauſas, de quibus &c.

Hic poſt annum revocet executiones teſtamentorum ad ſe.

Item ſtatuimus, & ordinamus, & præſenti conſtitutione firmamus, quod omnes, & ſinguli fidei commiſſarii, & hæredes defunctorum, cujuſcumque conditionis, & ſtatus exiſtant, conſtituti, & deputati ad perficiendas, & exequendas pias decedentium voluntates, infra annum a tempore mortis cujuslibet teſtatoris, vota, & diſpoſitiones eorumdem decedentium præſertim ad pias cauſas, divinum cultum, & alia ad animarum ſalutem ſpectantia teneantur, & debeant impedimento omnino ceſſante effectui demandare, niſi teſtatoris voluntas, altioris vel amplioris temporis ſpatium ad prædicta, vel aliquod prædictorum exequenda duxerit deputandum. In quo caſu propter ultimæ voluntatis favorem, diſpoſitionem cujuſcumque teſtantis volumus firmiter obſervari. Alioquin ex nunc prout ex tunc præſenti conſtitutione hujuſmodi fidei commiſſariis, & hæredibus taliter negligentibus in teſtamentorum executionibus per nos remotis eorumdem executiones per nos complendas, & exequendas ad noſtram curam & ſollicitudinem revocamus. Volumus inſuper, & mandamus ſub excommunicationis pœna, quam in contrafacientes ferimus in his ſcriptis, omnibus, & ſingulis fidei commiſſariis, & hæredibus deputatis ad executionem ultimarum voluntatum aliquorum defunctorum, quatenus ſine diminutione integraliter vota, & relicta teſtatoris executioni demandent, nec eis liceat paciſci cum eis, qui ex teſtamento recipere debent. Non negamus, quod poſt ſolutionem integre factam ipſis hæredibus, & fidei commiſſariis dare, & donare poſſint quid voluerunt recipientes præfati.

ANNO CHRISTI 1346.

De Sepulturis.

Ambitionis deteſtandæ voraginem, de medio cleri tollere cupientes, prohibemus, quod nullus clericus ad alicujus defuncti exequias non invitatus accedat, niſi pulſetur ad clerum. Et quod nihil pro miniſtrandis Sacramentis ab aliquo exigi debeat; tamen quod datum fuerit recipiatur benigne. Et quod tempore funeris tumulandi, qui Sacerdotes prælati vel beneficiati non fuerint, cum presbyteris ſe non debeant immiſcere, ſed ab eis ſtare ſeparati debeant ſub pœna B. X. ſp. mulctandi contrarium attentantes, quos operę majoris eccleſiæ Florentinæ ducimus applicandos, & quod nullus in ſolutione quam recipit in exequiis defunctorum ſe aſſerat fore in majori ordine quam fuerit conſtitutus pœna ſimili B. C. contrarium faciens puniendus exiſtat invitandus ut ſupra.

Item ſtatuimus juris & experientiæ informatione coacti ad hoc ut liber ſit ſtilus teſtandi, quoniam nihil eſt quod humano generi magis debeatur, quam libertas de bonis propriis diſponendi, quod omnes, & ſinguli allectionibus, ſeu inductionibus cujuſcumque Religioſi, vel ſæcularis cujuſcumque ſtatus, vel conditionis exiſtat, aliquatenus adhæreat, ſive credat in eligendo ſepulturam vel legata aliqua facienda. Quod ſi ſecus actum fuerit, eo ipſo decernimus non tenere, & allectio eo ipſo ſive inductio pro probata habeatur. Quod per famam publicam, & unum teſtem fuerit comprobatum. Non tamen intendimus per iſtam noſtram conſtitutionem ligare eccleſiarum rectores, qui hortabuntur, & admonebunt ſuos parochianos, ne ſuas, & antiquorum ſuorum deſerant ſepulturas.

Item ſtatuimus diſtrictius prohibentes, ne quiſquam Prælatus, Capitulum, vel conventus, rector ſeu collegium, vel eccleſiaſtica quęcumque perſona ſæcularis vel religioſa in ſua eccleſia alienum parochianum ad confeſſiones ſeu pœnitentias injungendas recipere ſcienter audeant, vel aliqua ei eccleſiaſtica Sacramenta ſine licentia ſui Rectoris de quo credatur confiteri, & Sacramenta recipienti conferre. Nec alicujus defuncti corpus de non ſua parochia recipiat, vel permittat tacite vel expreſſe deferri ad ſuam Eccleſiam tumulandum, exceptis, qui moriuntur, vel qui jacent in hoſpitalibus, niſi prius evidenter appareat, quod in ipſa Eccleſia, ad quam recipitur expreſſim, & motu proprio, & non alterius per publicum inſtrumentum manu notarii confectum, vel ſaltem per tres, vel duos teſtes de populo, ubi degit infirmus, elegerit ſepeliri. Alioquin de electa ſepultura hujuſmodi fides nullatenus habeatur. Quod ſi contigerit non fieri inſtrumentum de electione hujuſmodi, volumus, quod dicti tres teſtes, vel duo, priuſquam de domo corpus trahatur, vel ante mortem ipſius defuncti, de illis qui in civitate, burgis, vel in ſubburgis moriuntur, in Diœceſi vero coram Plebano vel ejus Vicario, in cujus parochia corpus hujuſmodi debitum naturæ perſolvit: de electione hujuſmodi fiat plena fides; per hoc tamen eccleſiis, in quibus tales defuncti majores ab antiquo conſuevere ſepeliri, non intendimus aliquod præjudicium generari. Contrarium vero facientes in prædictis, vel aliquo prædictorum, a perceptione fructuum beneficii ſui per annum ipſo facto ſuſpendimus per præſentes, qui fructus ſecundum diſpoſitionem noſtram, vel noſtri Vicarii in utilitatem dicti beneficii convertantur: quouſque noſtro arbitrio, vel Vicarii noſtri ſatisfecerint de promiſſis.

ANNO CHRISTI 1346.

De Parochiis, & aliis Parochianis.

Item ſtatuimus, & ordinamus, quod nullus Rector Eccleſiarum alterius parochianum contradicente proprio ſacerdote admittat ſeu recipiat ad divina, vel Eccleſiaſtica Sacramenta ſine noſtra vel noſtri Vicarii, vel proprii Sacerdotis licentia ſpeciali. Contrarium vero facientes in XX. B. ſp. noſtræ Cameræ perſolvendis vice qualibet condemnamus, de qua licentia, ſeu admiſſione ſtetur admiſſo, vel recepto cum proprio juramento.

De Decimis, & primitiis.

Item monemus, & univerſis, & ſingulis Laicis peremptorie præcipimus, & mandamus, ſub excommunicationis pœna diſtrictius injungentes, quod Sacerdoti, cui de Jure debentur infra quindecim dies poſt requiſitionem ipſius decimas parochiales perſolvant. Et qui non fecerint a peccato abſolvi non poſſint, niſi prius ſatisfecerint de decimis ſupradictis, proceſſuri nihilominus contra tales ad requiſitionem dictorum Sacerdotum, prout nobis videbitur expedire.

De Regularibus, & tranſeuntibus ad Religionem.

Item quamvis certę pœnæ ſint ſtatutæ contra Religioſos proprietarios ſecundum regulam eis datam, tamen quia parum timentur aliquorum protervia exigente, & contemptu. Igitur creſcente contumacia creſcere debet & pœna, ne propter facilitatem pœnæ ſit ulterius perditio plurimorum; ſtatuimus, ut ab illis Eccleſiis, quibus injuria irrogatur, locis quæ obtinent in eiſdem perpetuo ſint privati. Religioſi vero non portantes habitum ſecundum regulam eis datam, præter pœnam juris, noſtro arbitrio puniantur, & Abbates, & Superiores eorum eoſdem de hoc, & ad hoc compellere teneantur. Prohibemus etiam Monachis, & Monialibus habere ſigillum, nec non litteras alicui dirigere, niſi illas ſuis ſuperioribus oſtendant. Qui etiam ſuperiores ſigillis poſſint uti propter adminiſtrationem quam habent. Addentes prædictis ſub pœna excommunicationis mandamus omnibus & ſingulis Abbatibus, abbatiſſis, monachis, & monialibus univerſis noſtræ juriſdictioni ſubjectis, quod ſinguli in ſingulis lectis in uno dormitorio dormiant intermediis omnibus omnino remotis, habendo lampadem ardentem de nocte continue horis debitis de die; & de nocte, ſecundum regulam & ordinem eorum, ſilentium ſervent, nullaque ſæcularis perſona ibidem ad dormiendum admittatur. Quod ſi aliquis, vel aliqua infirmitate gravabitur, confeſtim ad domum tranſmittatur ad uſum infirmantium deputatam. In una etiam domo veſcantur, ſilentium obſervando, niſi forte caſus neceſſitatis per diſpoſitionem ſuorum ſuperiorum aliud iidem ſuperiores duxerint ordinandum. Eiſdem quoque omnia neceſſaria ſit communia. Poſſint etiam habere duas, vel tres ſæculares ſervitrices providas, & diſcretas. Aliis diſpoſitionibus in eiſdem monaſteriis circa prædicta, & alia noſtro pro beneplacito reſervatis.

Item ſingulis Religioſis, prælatis in virtute San-

☞ Sanctæ obedientiæ, districte præcipimus, & mandamus, ut omni sollicitudine studeant, quod regularis institutio juxta sui Ordinis regulam in suis monasteriis strictius observetur. Ita & taliter quod, cum ad eos accesserimus visitandum, plus inveniamus in eis, quod commendatione, quam correctione sit dignum. ANNO CHRISTI 1346.

Item præsenti constitutione statuimus, & peremptorio termino, & edicto monemus omnes, & singulos nobis subjectos quacumque de causa, qui deinceps privilegio conversionis gaudere voluerint, ut coram nobis, vel nostro Vicario compareant, & de conversione sua infra XXX. dies plenam fidem faciant, renuntiando expresse cuilibet contractui, seu protestationi factis, quibus objici possit conversionem hujusmodi factam esse, de quibus apud registrum Episcopalis nostræ curiæ scriptura publica debeat remanere, & apud locum sæcularem, vel religiosum, in quo conversionem acceperunt, continuam sententiam facere teneantur, deferentes in publicum habitum Ordini, vel regulæ, seu loco assumpto conformem, nec laicales societates inire, vel officia, seu commercia laicalia, sive publicas factiones exercere præsumant, sed a se prorsus vitent. Alioquin quicumque contrarium acceptantes, tanquam inobedientes, & incorrigibiles, ecclesiasticæ protectionis beneficio decernimus ex nunc esse privatos, salvis aliis pœnis contra tales nostro arbitrio reservatis.

Volentes saluti animarum abbatissarum, & monialium nobis commissarum, quantum cum Deo possumus, providere, statuimus strictius inhibentes, quod nulla abbatissa conventus, vel monialis Civitatis, & Diœcesis Florentinæ capellanum proprium sibi eligant in eorum monasteriis, sed illum a nobis petant, vel nostro Vicario, nisi forte hoc eis competeret de consuetudine, vel privilegio speciali, & tunc non eligant nisi quadragesimum ætatis annum attingentem. Et talem electum nobis præsentare teneantur, & sic electus sine nostra licentia speciali & mandato hujusmodi capellaniam non acceptet. Aliter autem facta electio, nisi ut præmittitur, nullius momenti existat, & ea vice eligentes careant eligendi potestate, & aliter prout nobis visum fuerit puniantur.

Juris ambiguum non existere, melius fore ante casibus occurrere, quam remedium quærere post ruinam, & ne de negligentia in providendo saluti subditorum nostrorum argui valeamus, præsentis scripti tenore statuimus, & firmamus, ut omnia monasteria Civitatis, & Diœcesis Florentinę. Deo dicatarum mulierum, sic murorum clausurę vallentur, quod nec in divinis officiis, nec aliis quibusvis conversationibus sæcularibus personis moniales hujusmodi possint aliquatenus immisceri, sed ab earum consortio, & clericorum omnium, ac religiosorum maneant separatæ, personis dumtaxat exceptis, & casibus in alia nostra constitutione de vita, & honestate clericorum contentis, & aliis per privilegia eis indulta concessis, & etiam in scriptis. Verum si aliqua soror ægrotans ad cratem venire nequiret, liceat tunc abbatissæ introducere confessorem, ac medicum corporali fama præclaros, queis tres, vel duæ de monialibus, quando loquuntur, assistant; sint tamen, quando confitetur infirma, remotę, quod videri possint, non tamen audiri; & tamdiu sic assistentes cum infirma permaneant, donec introducti exierint, potatione, comessatione vel per monasterium deambulatione omnino prohibitis ut illicitis.

Si autem pro reaptandis domibus, vel corporibus tumulandis aliquem oportuerit monaster. intrare, nulla monialis ibi compareat ad loquendum otiose, vel illicite, sed seniores deputentur, quæ prædictis assistant in auxiliis opportunis. Nulli igitur abbatissæ vel subditæ aliter liceat, quam ut supra describitur, aliquem virum in monasterio introducere, seu permittere introduci, cujuscumque conditionis, ordinis, seu status existat. Nec etiam liceat abbatissæ, seu alicui moniali extra portam claustri, vel domorum sine nostra, vel vicarii nostri permissione vel licentia speciali exire, & tunc cum habitu quem gestant in claustro, & societate decenti exeant termino ejus prefixo, e vestigio reversuræ cum sociis, seu socia. Alioquin contrarium in exeundo facientes, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. ANNO CHRISTI 1346.

De statu Monachorum.

Ad salutem animarum Religiosorum, & decus morum ipsorum claustra, & monasteria eis deputata esse noscuntur, & sicut pisces non potest vivere extra aquam, ita ipsi relinquentes monasteria, & claustra, & cum sæcularibus habitantes se involvendo minus licitis, & honestis, ad utrumque honorem moriuntur. Nos N. pernitiosis abusibus, & periculis eorumdem obviare volentes, præsentis statuimus scripti tenore, quod nullus religiosus nostræ jurisdictioni subjectus cujuscumque ordinis, vel conditionis existat, extra suum monasterium in Civitate, vel Diœcesi Flor. ad habitandum domum emptionis, locationis, vel gratuitæ concessionis, seu quocumque alio titulo per alium, vel per se præsumat acquirere; alioquin, si per quemquam contrarium fuerit attentatum, proprietas, dominium domus, vel loci taliter acquisiti per ipsum religiosum, vel alium pro nomine Mon. cui religiosus professus applicatus existat, ipso facto ad ipsum libere devolvatur, & monasterium, cujus est Monachus, infra mensem a die qua emerit, vel habitaverit per se, vel alium ad se revocare non ommittat. Quod si non fecerit, juri cedat Ecclesiæ Flor. vel Operæ. Et aliter religiosus sic delinquens nostro arbitrio, vel nostri Vicarii puniatur. Præmissis quoque addicimus, quod nullus Clericus sæcularis aliquem religiosum in capellanum, familiarem, servitorem, vel mansionariqm recipiat. Contrarium faciens in pœna X. librarum sp. eo ipso condemnatus existat nostræ cameræ persolvenda, cum monachus sine socio sui ordinis morari non debeat; insuper prohibemus omnibus prælatis, religiosis, & monachis nostræ jurisdictioni subjectis, ne extra monasteria eorum absque nostra, vel nostri Vicarii licentia speciali. Alioquin prælatos per mensem ab administratione bonorum monasterii eorumdem suspendimus eo ipso, monachos autem nostræ voluntati, vel vicarii nostri relinquimus puniendos.

De jure patronatus.

Quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis non debet dispendium retorqueri. Patronis igitur ecclesiarum ecclesiasticarum, seu quorumcumque piorum locorum, Civitatis, & Diœcesis Flor. nostræ jurisdictioni subjectis sub excommunicationis pœna districtius inhibemus, ne quisquam ab ipsis locis ecclesiasticis, & ecclesiis, ac piis locis ultra quam vis

permittat violenter exigant, vel uſurpent, nec in clericos, vel converſos Eccleſiarum, vel locorum hujuſmodi manus enormiter injicere temere violentas attentet. Si quis autem contra fecerit, eo ipſo jus patronatus amittat, præcipientes, ut nullus patronus, vel pro patrono ſe gerens per ſe vel alium impediat, vel minas inferat, vel terrorem verbis, vel factis rectoribus, vel prælatis eccleſiarum, vel quorumvis eccleſiaſticorum, ſeu piorum locorum, quominus in ſuis eccleſiis, vel eccleſiaſticis, ſeu piis locis libere adminiſtrare valeant, & in Divinis officiis deſervire. Quod ſi contra fecerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat, & a jure patronatus ſit ipſo jure privatus. Si autem contra hujuſmodi prælatos, vel rectores quicquam allegare voluerint, ad nos, vel vicarium noſtrum recurrant, de illo juſtitiæ complementum recepturi. Inſuper, quia tria hæc dumtaxat patronos faciunt, ſcilicet dos, ædificium, & fundus, excommunicationis mucrone percellimus omnes, & ſingulos clericos, qui in eccleſiis, & locis eccleſiaſticis, aut piis locis nobis ſubjectis malitioſe fingentes ſe patronos, earum proviſionibus obſtaculum interponunt, ſalvis aliis pœnis prout nobis viſum fuerit infligendis in hujuſmodi noſtra conſtitutione in ſuperius dictis omnes, & ſingulos præſumptores.

ANNO CHRISTI 1346.

De celebratione Miſſarum.

Et ſi in Sanctis ſuis glorioſus Deus collaudetur, cum a fidelibus honoratur, multo fortius in beata, & glorioſa Virgine Genitrice ſua. Et ideo ad ipſam Virginem devotiſſime deprecandam, ut intercedat pro pace, & quiete fidelium, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Civitatis, & Diœceſis Florentinæ monemus, & rogamus omnes, & ſingulos religioſos, & clericos Civitatis, & Diœceſis præfatæ, tam cathedralis Eccleſiæ, quam alios, quod ſolemniter hora tertiæ, quando Miſſa ſine impedimento poterit celebrari, die qualibet Miſſa de B. V. ſolemniter decantetur, & omnibus, qui de jure potuerint intereſſe, & qui devote eamdem rogaverint pro pace prædicta, vere pœnitentibus, & confeſſis XX. dierum de indulgentia auctoritate noſtra impertimur.

Item ſtatuimus, quod omnes & ſinguli laici tam mares, quam feminæ noſtræ juriſdictioni ſubjecti, ſaltem die Dominica, quando Miſſa ſine impedimento potuerit celebrari, & in ſtatu fuerint, quod poſſint intereſſe, integram Miſſam audiant, & ab omni opere ſervili diebus Dominicis, & feſtivis ſolemnibus ceſſare debeant, & etiam abſtinere, ad quod rectores eccleſiarum prædictos laicos mares, & feminas monere, & inducere teneantur. Alioquin ſi neglexerint prædicta, vel aliquod prædictorum, eis nuntient eoſdem negligentes contrahere peccatum mortale.

Item ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes clerici regulares, & ſæculares noſtræ juriſdictioni ſubjecti in ſacris ordinibus conſtituti, & alii beneficium habentes omnes horas canónicas dicere debeant ſicut de jure tenentur. Et Sacerdotes ad Miſſas celebrandas non accedant, niſi dixerint matutinum, & primam ante, tam de B. V. quam de die. Nec Miſſas celebrare præſumant, niſi in conſecrato altari, vel cum viatico conſecrato condecenti, ut calix, & hoſtia poſſint commode retineri; pallas & corporalia munda habeant, & alba ſine aliquo colore mixto, & ſuper altari, in quo celebraverint, habeant ad minus tres tobaleas, ſuperiorem ſaltem benedictam, competentes, & mundas ſine macula. Hoſtiam vero conſecrandam habeant de munda farina cum aqua confecta ſine aliqua mixtura alia, & vinum ſolum cum aqua ponant ſuper altari conſecrando ſine liquore alio, & cum lumine ceræ, quando celebrant Miſſas debeant celebrare, & hora competenti. Ita quod omne ſcandalum evitetur, & quod ad Miſſas celebrandas cum mortali peccato nullatenus ſcienter in contemtum accedant. Alioquin qui contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum præſumpſerit attentare, vel præmiſſa omnia non ſervaverit, in præſenti noſtra conſtitutione contenta, pro vice qualibet B. XX. ſp. noſtræ cameræ perſolvere teneatur. In quibus præſenti conſtitut. ſententialiter condemnamus. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod nullus ſacerdos a cornibus altaris alterioribus ſuper aliquem maſculum, vel feminam cujuſcumque conditionis exiſtat, dum Miſſam celebrat, niſi unum, vel duos clericos ſibi ſervientes admittat, vel ſtare permittat, ne circa tamen miniſterium dedicatus tantum per multitudinem, vel confuſionem gentium ad alia diſtrahi valeat, vel confundi. Ita quod cum tempus fuerit cautelæ ſtudio tantum conficiat ſacramentum. Quod ſi contrarium per aliquem fuerit attentatum, pro vice qualibet in X. B. ſp. noſtræ cameræ perſolvendis condemnatus exiſtat.

Item quod nullus ſacerdos cantet ſeu celebret Miſſam bis in die, præterquam in Nativitate D. N. J. C. niſi neceſſitate urgente a jure expreſſa, & tunc non purificet, quando oportebit ipſum celebrare iterum. Contrarium facientem, & qui eum admiſerit, præter pœnam canonicam in C. B. ſp. noſtræ cameræ applicandis pro vice qualibet condemnamus.

Item volumus, & mandamus, quod miniſtri qui ſerviunt in Miſſa ſemper, & ubique in Civitate, caſtris, & Diœceſi Flor. & in collegiatis Eccleſiis, & prioratibus ſint cotta induti, dum miniſtrant in Miſſa.

Item ſtatuimus, volumus, & mandamus, ne quis peregrinus Sacerdos in aliqua Eccleſiarum noſtræ Civitatis, & Diœceſis publice admittatur ad divina Miſſarum officia celebranda ſine litteris, & commendatoriis ſui Epiſcopi, & noſtra licentia ſpeciali. Contra facientes noſtro arbitrio puniantur.

De Baptiſmo, & ejus effectu.

Item cum Baptiſmus ſit janua ſacramentorum, de ipſo ſtatuimus præſentis ſcripti ſanctione, quod in nullo liquore fiat, niſi ſolum in aqua, & forma debita, & cum verbis ab Eccleſia ordinatis. Et quod nullus prorſus, quam ſacerdos præſumat, & in loco ordinato, niſi eſſet de perſonis exceptis a jure, aliquem baptizare, niſi caſus neceſſitatis immineret; prohibentes expreſſe, quod nullus baptizans prætium, vel munus exigat pro baptiſmo vel aliquo alio ſacramento, niſi quod liberalitas obtulerit offerentis; quod idem ſancimus de omnibus rectoribus Eccleſiarum; alioquin contrarium facientes noſtro arbitrio relinquimus puniendos.

De cuſtodia Euchariſtiæ.

Item ſtatuimus, quod quilibet Sacerdos, & rector nobis ſubjectus, curatus, hoſtiam conſecra-

cratam pro infirmis ſub clavi teneat in pixide munda, & in eminentiori loco Eccleſiæ ſita, quod ad ipſam ſiniſtra manus non poſſit habere palpatum. Chriſma vero, & oleum Sanctum ſub clavi modo ſimili, & in loco per ſe teneatur: & eamdem hoſtiam ſemper in capite octo dierum renovet, ne aliquid ſiniſtri accidat circa eam, & primam, quæ conſecrata fuit in præcedenti octava die, antequam purificet, ſumat, & poſtea purificet; & cum ſacerdotem contigerit eam deferre ad infirmum indutus albis veſtibus, & cum ſtola, ceræ lumine competenti, & campana in pixide munda cum velis competentibus ornatus deferat ante pectus, & advertat, quod ipſam non exhibeat in mortali conſtituto, & perſonæ non contritæ, nec ſatuo, vel in ætate & ſenſu legitimis non conſtituto, nec cuiquam, niſi in infirmitate poſito conferre præſumat, qui de ſuis bonis diſpoſitionem facere poteſt non condito teſtamento, vel alia legitima voluntate, ne decedentis, vel decedentium bonis contentio, ſive diſcordia impoſterum valeat exoriri. Nec Hoſtiam conſecrare præſumat ſuper altari viatico, & conſecrato, niſi tantæ longitudinis, & latitudinis ſit, quod calix, & ipſa Hoſtia ſuper ipſo commode poſſit optari: quod ſi forte a quoquam in prædictis, vel aliquo prædictorum contrarium fuerit attentatum, in XI. B. ſp. pro vice qualibet noſtræ cameræ exſolvendis præſentis ſcripti auctoritate ſententialiter condemnamus.

ANNO CHRISTI 1346.

Item præſenti conſtitutione ſancimus, quod nullus Rector eccleſiarum ſæcularis, vel regularis, ſeu quævis alia perſona nobis quacumque de cauſa ſubjecta hoſtiam conſecratam vel vinum alicui tradat, niſi pro ſpirituali animæ refectione, nec ad unum alium. Quod ſi forte aliquis contrarium attentaverit, præter pœnam carceris ad arbitrium noſtrum inferendam X. librarum pro vice qualibet noſtræ Cameræ perſolvere teneatur, in quas præſentibus condemnamus. Et hoc idem locum habeat in his qui chriſma, oleum ſanctum, & infirmorum alicui tradere præſumpſerint ad uſum alium, quam ab eccleſia deputatum.

De Reliquiis & veneratione Sanctorum.

Item ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes, & ſinguli eccleſiarum rectores tam regulares, quam ſæculares, noſtræ juriſdictioni ſubjecti moneant & inducant omnes mares & feminas in eorum parochiis conſtitutas, ut tales ſe exhibeant, quod corporis Domini Sacramentum ſufficienti contritione, confeſſione, & ſatisfactione præmiſſis vel ſaltem in anno recipiant reverenter. Alioquin una vice infra octavam nativitatis quolibet anno nobis vel noſtro vicario ſtudeant nuntiare contrarium facientes: volumus etiam, & mandamus, quod omnes & ſinguli eccleſiarum rectores tam civitatis quam diœceſis Florentinæ officium ordinatum, ob reverentiam corporis, & ſanguinis Chriſti in decretali edita per bonæ memoriæ dominum Urbanum ſummum pontificem, & inſerta in libro VII. decretalium per ſanctiſſimum patrem dominum Joannem Papam XXII. quæ incipit: Tranſiturus de mundo ad patrem &c. quam quilibet eccleſiarum Rectores tam ſæculares, quam regulares teneantur habere, & eam totaliter debeant obſervare, ut ſubditorum animas deo lucrifaciant, & ipſi præmium mereantur retributionis æternæ. Et inſuper præſenti conſtitutione ſub excommunicationis pœna prohibemus expreſſe, ne quævis perſona, noſtræ juriſdictioni ſubjecta, cujuſcumque ſtatus exiſtat, malitioſe reliquias ſanctorum habere ſe dicat, quæ non fuerint approbatæ. Alioquin ad dictam ſententiam proferendam per nos, vel per noſtrum vicarium procedant, & falſarius puniatur.

ANNO CHRISTI 1346.

De immunitate Eccleſiarum.

Quia in pleriſque locis nobis ſubjectis nonnulli, tam mares, quam mulieres noſtræ juriſdictioni ſubpoſiti rectoribus eccleſiarum in feſtivitatibus nativitatis, reſurrectionis domini, & certis aliis diebus prętextu quarumdam abuſionum, quæ verius dicuntur corruptelæ, artocreas, ſeu tortas, agnellos benedictos, caſtaneas, panes, vinum, & nonnulla alia ſecundum temporis qualitatem, non ex devotione, ſed quadam indevotione, vel potius ingluvie exigunt, & extorquent, & etiam dictis feſtivitatibus, & diebus officiales in parochiis conſtituunt, qui panem & vinum a rectoribus eccleſiarum recipiunt, exigunt, & rapiunt, & conſumunt, non ſolum inter volentes recipere diſtribuendo, ſed etiam panem canibus projiciendo, & vinum quod bibere non poſſunt, per terram fundendo, & etiam vaſa ipſorum frangendo, ex quibus ebrietas inſurgit, fiunt rixę inter eos, de quibus multoties homicidia, & mutilationes membrorum ſequuntur. Et his non contenti, aliis diebus ex debito petunt ſibi dari, & fieri convivia indebite, velint, & nolint, per rectores prædictos, & cumulantes mala malis, & pejora peſſimis in non modicam Dei offenſam, & Sanctorum ipſius, & contra canonica inſtituta pro libito voluntatis, & multoties contra voluntatem rectorum, nec non in eorum animarum periculum & ipſorum Rectorum, & eccleſiarum non modicum detrimentum, in eccleſiis aliquibus, & piis locis tam civitatis quam diœceſis operarios conſtituunt, ſeu guardianos economos, vel decimatores, ſeu ſubquocumque alio nomine officiales conſtituunt, qui bona, oblationes, redditus, & proventus dictorum bonorum, & eccleſiarum recipiunt, quæ recepta expendi in utilitatibus eorumdem debent, & ſervitoribus qui ſerviunt in divinis miniſtrari, dividunt, rapiunt, & in conviviis, in quibus illius judicium plus laudatur, qui plures inebriat potatores, & calices fecundiores exhaurit, & in eiſdem monſtruoſa faciunt, quæ propter errorem recitatione digna non exiſtunt, expendunt, diſtrahunt, & conſumunt. Et ſuper loca conſecrata, & altaria, ubi etiam appropinquare non debent, irreverenter in contemptum Dei, & Sanctorum accumbunt, miniſtris divinorum excluſis, qui debent divinum officium exercere, ex quibus divinus cultus minuitur, & laudes ſubtrahuntur creatori, errores pullulant, & infidelitas augmentatur. Unde volentes tantæ peſti, & abuſibus in quantum de jure poſſumus obviare, conſiderantes quod tanto ſunt graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, præſenti conſtitutione monemus omnes, & ſingulos tam mares quam mulieres, clericos, & laicos cujuſcumque ordinis ſeu ſtatus exiſtant noſtræ juriſdictioni ſubjectos quacumque de cauſa pro primo, ſecundo, & tertio peremptorio termino, & edicto eiſdem, & eorum cuilibet ſub excommunicationis pœna nihilominus injungentes, ne de cetero prætextu dictarum abuſionum

ANNO CHRISTI 1346.

seu aliquo quocumque quæsito colore prædicta, vel aliquod prædictorum facere, seu exercere directe, vel indirecte, vel a Rectoribus ecclesiarum extorquere præsumant. Et si aliquis vel aliqui de jure, vel de consuetudine prædicta, vel aliquod prædictorum forte sibi competere dicerent, infra mensem nobis, vel nostro Vicario de his faciant plenam fidem a die publicationis præsentis constitutionis. Alioquin qui contrarium fecerint dictam excommunicationis sententiam incurrant ipso facto, quam ex nunc prout ex tunc in eos, & quemlibet ipsorum damus, & proferimus in his scriptis, a qua nolumus ipsos, vel ipsorum aliquem posse absolvi, nisi primo ipsis ecclesiis, locis, & rectoribus super prædictis integre satisfaciant de injuria, damnis, & quolibet interesse, & operæ beatæ Reparatæ, pro quolibet solverint X. libr. sp. Mandantes insuper omnibus, & singulis ecclesiarum Rectoribus sub pœna excommunicationis & etiam L. Lib. dictæ monetæ, ne prædicta seu aliquod prædictorum prædictis, vel alicui ipsorum de cetero talia uti permittant seu exhibere præsumant, Cassantes & annullantes, sicut de jure nulla sunt, omnes contractus, pacta, & conventiones contra præmissa, vel etiam aliquod præmissorum facta, vel habita, quoquo modo, etiam si fuerint juramento vallata, a quo illicito juramento eos absolvimus, decernentes ad observationem præmissorum, vel alicujus ipsorum paciscentes, contrahentes, & convenientes aliquatenus non teneri. Et insuper notificamus dictis Rectoribus, & eorum singulis, qui super his annis singulis diligentem inquisitionem fieri faciemus, & quos super prædictis, vel aliquo prædictorum culpabiles invenerimus, ab eis dictam pœnam procurabimus exigere cum effectu; ita ut quos dei timor a malo non revocat, super prædictis saltem pœna coherceat in hac parte.

Item injungimus, quod nullus noster subditus Civitatis, & Diœcesis Florentinæ in ecclesia jaceat, nisi ob rerum custodiam, nec segetes, archibanchas vel scrineos, seu quæcumque alia supellectilia servet ibidem, nisi necessitate urgente, nec domus ecclesiæ seu alterius pii loci cujuscumque certo usui deputatas ad alium usum convertere sine nostra, vel vicarii nostri licentia speciali: ut ecclesiæ, & pia loca propter sui munditiam, & ornatus Dei basilicæ, non domus laicæ videantur, & altaria desuper sint decenti coopertura tecta, & cooperta Contra facientes vero in B. XL. sp. pro vice qualibet, & re condemnamus nostræ Cameræ applicandis.

Item præsenti nostra constitutione statuimus districtius sub excommunicationis pœna mandantes potestatibus, Capitaneis, prioribus, executoribus, & cæteris officialibus Civitatis, & Diœcesis Florentinæ præsentibus, & qui pro tempore fuerint, quod quotiescumque coram eis vel altero ipsorum actum propositum, sive exceptum fuerit directe, vel indirecte de Usuris, seu quacumque causa, re, seu negotio spiritualem indaginem exposcentibus, quoquo modo illa absque difficultate aliqua ad nostrum examen vel nostri vicarii, seu nostræ curiæ omnino in tertiam diem post inhibitionem per nos, vel Vicarium nostrum factam remittere teneantur, & se de illis nullatenus intromittere. Alioquin dictam excommunicationis sententiam ipso facto incurrant, a qua nullatenus absolvantur, nisi

A nostræ curiæ vel injuriam passis de prædictis satisfecerint cum effectu, nihilominus viribus vacuantes quicquid in contrarium attentatum.

ANNO CHRISTI 1346.

In aliquibus locis nostræ jurisdictioni subjectis, quædam abusio (sicut accepimus) inolevit, quod videlicet quidam laici spiritu irreverentiæ, ac indevotionis impulsi campanas ad denuntiationem illorum, qui per nos, vel per nostrum Vicarium excommunicati sunt, & denuntiari mandantes, pulsari prohibent, allegantes quamdam excusationis speciem, quæ erroris potius est dicenda, quod in partibus illis, ubi sit talis pulsatio campanarum, veniunt fulgura, grandines, & alluviones aquarum, & aliæ pestes, quorum superstitiosam imaginationem hujusmodi plerumque clerici, qui tales Laicos potius ab hoc deberent retrahere, damnabiliter imitantur. Nos igitur tales insolentias, & temeritates hujusmodi reprobandas cohibere volentes, ac subditos nostros in obedientia Sanctæ Matris ecclesiæ conservare, mandamus omnibus, & singulis subditis nostris cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis, et status, eos monentes pro primo secundo, et tertio monitionis edicto, et peremptorio, ut de cetero non prohibeant nec impediant quoquo modo pulsari campanas, quando erunt aliqui per superiorum nostrorum, aut nostras vel Vicarii nostri litteras nuntiandi, sed permittant illos, quibus hoc committitur, libere campanas pulsare, & tales suspiciones erroneas de cætero non sectentur, Alioquin sententiam excommunicationis, quam in eos in his scriptis ferimus, ipso facto incurrant.

Ne Clerici, vel Monachi sæcularbus negotiis se immiscеant.

Ad hoc ut quisque in ea vocatione maneat, qua vocatus existit, præsenti constitutione præcipimus omnibus Clericis in sacris ordinibus constitutis, et maxime Sacerdotibus, ne officia Notariæ in officiis publicis, vel privatis Civitatum, Castellorum, Burgorum, vel Villarum, de cetero exercere præsumant. Alioquin si secus ab aliquo fuerit attentatum, ipsum pro qualibet vice in X. libr. sp. condemnamus nostræ Cameræ exsolvendis; possint tamen hoc officium exercere pro pace, testamentis, matrimoniis, et locutionibus, et aliis spiritualibus contractibus licitis, et honestis,

INCIPIT LIBER QUARTUS.

De Sponsalibus, & Matrimoniis.

Præsenti nostra constitutione prohibemus, & reprobamus clandestina matrimonia, & ea vetamus in posterum contrahenda. Mandantes expresse omnibus, & singulis Ecclesiarum rectoribus cujuscumque dignitatis existant nostræ jurisdictioni subjectis, quod ante consensum, qui matrimonium perficit ad requisitionem contrahere volentium, in eorum ecclesiis publicis proponant, sic contrahere volentium expressis nominibus, & pronominibus. Quod si quis sciat aliquod impedimentum, quod matrimonium impediat, dicat, & exprimat sub excommunicationis pœna. Alioquin a die propositionis hujusmodi in antea ipsum matrimonium contrahetur. Et mandamus etiam omnibus, & singulis, sub excommunicationis pœna clericis regularibus,

sæ-

sæcularibus, Laicis, maribus, & feminis, quod Matrimonia contracta sive contrahenda, quod, ANNO CHRISTI 1346. Deus avertat, in gradu prohibito, adulteros publicos, & concubinos manifestos, nobis vel nostro Vicario intra octo dierum spatium, postquam sciverint, nuntiare procurent, ut in prædictis nostri officii debitum, sicut congruum fuerit, valeamus salubriter exercere. Alioquin contra talia negligentes procedemus justitia mediante prout nobis videbitur expedire. Et insuper prohibemus, ne aliquis jurisdictioni nostræ subjectus in matrimonio separando aliquod impedimentum falso præsumat objicere. Alioquin contrafacientes in X. libr. sp. convertendis in opera Beatæ Reparatæ eo ipso condemnatus existat, nec per quemquam de peccato contracto ex tali falso objectu absolvatur, nisi prius persolverit in prædicta opera quantitatem prædictam.

De cognatione spirituali.

Non sine ratione, & rationabili causa quibusdam illicitis, quæ quandoque sub specie boni committitur ex debito nostri officii inducimur obviare. Et idcirco statuimus, quod nullus Clericus beneficiatus, vel in sacris existens ordinibus cujuscumque ordinis, status, vel conditionis existat nostræ jurisdictioni subjectus, commatres, vel compatres sibi acquirat, nostra vel nostri Vicarii licentia non obtenta. Contrarium faciens in XL. B. nostræ cameræ persolvendis pro vice qualibet eo ipso condemnatus existat.

De secundis nuptiis.

Inhibere cupientes Sacerdotibus inrerdicta, & corum animas lucrifacere Creatori, omnibus & singulis sacerdotibus nostræ jurisdictioni subjectis cujuscumque status existant interdicimus, & prohibemus, ne conjugales, & benedictos, cum iterata vice matrimonialiter copulantur, rebenedicere iterato præsumant, alioquin pœna remanente canonica in X. libris persolvendis in opera beatæ Reparatæ eo ipso condemnatus existat.

INCIPIT LIBER QUINTUS.

De accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus.

Volentes referimus, quod nonnulli nostræ jurisdictioni subjecti trangressores Evangelicæ veritatis contra matrimonium institutum a Deo coram sæculari judice Curiæ Flor. qui directe, vel indirecte cognoscendi de talibus nullam habet potestatem contra illum seu illam, qui matrimonium coram sæculari judice instat probare per testes, copiam probationum angustiare in tanto sacramento attentantes, accusationes porrigere non formidant non sine præjudicio Ecclesiasticæ libertatis: præmissis ergo obviare volentes districtius prohibemus, ne quis de cætero talia attentare præsumat, vel judex sæcularis quicumque postquam per nos, vel nostram Curiam, de talibus mandatis cognoscere, vel providere in eis præsumat aliqua ratione. Alioquin præsumptores, & violatores sic justæ nostræ constitutionis excommunicationis sententia innodamus.

Indignum prorsus, & ambiguum esse censetur, ut clerici ad judicium sæculare discurrant in accusationibus Laicorum. Unde prohibemus, quod nullus clericus vel persona Ecclesiastica de crimine criminaliter quemcumque accusare, ANNO CHRISTI 1346. vel judicare in curia sæculari præsumant, nisi prius a nobis, vel nostro Vicario licentia petita pariter, & obtenta, & suam vel suarum ecclesiarum injuriam civiliter prosequantur protestatione semper præmissa, quod ad vindictam sanguinis non intendit, prohibentes etiam eisdem cujuscumque status, sive conditionis existant, quod in foro sæculari alicui impetenti non respondeant, sed privilegium debeant allegare; & si contingeret, quod de nostra, vel nostri vicarii licentia in foro sæculari testimonium haberet præbere, in manibus nostri Vicarii, vel clerici, a nobis, vel nostro Vicario deputandi faciat juramentum, dummodo criminaliter non agatur, uti nullo modo in foro sæculari testimonium præbeant aliqualem. Si autem clericus aliquis clericum traxerit ad judicium sæculare, vel alicui patrocinium præstiterit contra Ecclesiam, in qua præbendatus extiterit, pro vice qualibet, & quolibet præmissorum eosdem, & ipsorum quemiibet contrafacientem in X. Flor. aureis nostræ cameræ exsolvendis eo ipso condemnamus.

De Hæreticis.

Ad exterminationem pravitatis Hæreticæ intendentes ex parte Dei Omnipotentis, & nostra Universis, & singulis clericis Civitatis, & Diœcesis Flor. cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existat districte præcipimus, & mandamus, quatenus cura vigili sint intenti, ne Hæretici aliqui, vel credentes in suis parochiis commorentur. Sed mox cum sciverint ex probabili causa de fide suspectos, nobis, vel nostro Vicario non differant intimare. Quos Hæreticos licet a jure excommunicati existant, excommunicamus cujuscumque sint speciei, vel secte, & quocumque nomine nuncupentur. Nec non credentes, receptatores, sectatores, & fautores eorum; & quicumque scienter elegerit eos ad aliquod officium pubblicum seu consilium Civitatis, vel cujuscumque comunis; quos capi volumus, & a quocumque detineri posse præcipimus, quousque super hoc fuerimus requisiti. Si quis autem negligens inventus fuerit, vel remissus, vel consilium, auxilium præstiterit, & favorem publice vel occulte, quod non capiatur, vel captus non detineatur Hæreticus, seu quod non puniatur, vel quod fugiat, vel evadat, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat, omnique beneficio ecclesiastico seu feudo, ac etiam omni honore, cum in hoc manifeste deprehensus fuerit perpetuo sit privatus.

Cum secundum leges, & canones ac etiam constitutiones, ordinationes, & mandata perpetualia in favorem fidei, & exterminationem hæresum Potestates, Capitanei, Consiliarii, Rectores, vel quivis alii ad regimen civitatis, & loci assumpti in pub. canonibus banno civitatis supponant tamquam pro mallio universos hæreticos quocumque nomine censeantur, & confirmare bannum hujusmodi a suis prædecessoribus positum teneantur, & cupientes ad fidei orthodoxæ, & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ fulcimentum, super hoc, in quantum possumus, ad hæreticorum exterminium nostrum impertiri favorem, requirimus, & rogamus Dominos Potestatem, Capitaneum, Priores, & cæteros officiales Florentiæ, qui nunc sunt, & qui pro tempore fuerint, atque volumus, & mandamus, ut intra mensem

ſem, a ſui principii regiminis tempore computandum, bannum hujuſmodi faciant publicare, & taliter ſe circa percellendos hæreticos habeant ſollicitos, & attentos, ut dignę laudis prędconio a Sancta Romana Eccleſia, & a nobis mereantur attolli, & etiam prędmio, & honore donari. Addentes, quod ſi aliquis per præſumptionem hæreticæ pravitatis fuerit excommunicatus a nobis, & per annum in excommunicatione perſtiterit, ex nunc velut ex tunc hæreticus condemnetur.

ANNO CHRISTI 1346.

Quia perpetualium, & imperialium ſtatuta clamant patrinorum cuncta ædificia, & eorum receptatores, defenſores, atque fautores, & maxime ubi hæretici capti fuerint, vel manus impoſuerint, vel conſolamentum receperint, ſive hæreſes docuerint dari protinus in ruinam, & prout propriæ nota infamiæ perpetua ruina teſtatur, quod nullo tempore reparentur. Volentes ad zelum fidei, & reverentiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac deteſtationem peſtis hæreticæ ſtatutis hujuſmodi debitum exhiberi favorem, requirimus, & rogamus Dominos Poteſtatem, & Capitaneum, & Rectores Civitatis noſtræ, cujus Divina gratia paſtor exiſtimus, nec non volumus, & mandamus, quatenus prædicta ſtatuta totis viribus abſque cujuslibet difficultatis obſtaculo effectui ſtudeant mancipare, præſertim quorum domus hujuſmodi de prædictis infamarentur exceſſibus; & ſuper hoc inquiſitores, ſeu inquiſitor pravitatis hæreticæ, vel epiſcopus nos duxerit requirendos. Præmiſſis addentes Poteſtati, Capitaneo, Prioribus, & aliis officialibus Civitatis Florentiæ mandamus, prædictas tres conſtitutiones ſub rubrica de hæreticis, & primam de ſumma Trinitate, & fide catholica, ſcilicet in conſtitutionum principio ſtatus communis Florentiæ ſcribi faciant, & parlamento eorum legi, & publicare. Clerici vero curati prædictarum Civitatis, & Diœceſis in Octavis Nativitatis Domini, & Paſchæ coadunato populo ſimiliter legant, & publicent. Ita quod nobis fidem faciant cum fuerint requiſiti. Alioquin præfatos noſtro arbitrio relinquimus puniendos.

De his qui filios occiderunt.

Item præſentis ſcripti conſtitutione ſtatuimus, quod nullus maſculus, vel femina noſtræ juriſdictioni ſubjecti filium, vel filiam, vel alium puerum ſive puellam infra triennium conſtitutos dormiendo ſecum in lecto teneat, cum frequenter ex tali retentione infinita proveniant pericula animarum. Alioquin contrarium facientes, præter culpam quam incurrent mortalis peccati, relinquimus puniendum.

De raptoribus.

Rapinis, & prędis bonorum, & jurium noſtri Epiſcopat. nonnulli cęca cupiditate ſeducti manus improbas, atque ſacrilegas extendunt, & hactenus extenderunt in tantum, niſi talibus de opportuno remedio obvietur, eſt de totali deſtructione ipſius non modicum præſumendum. Et idcirco, Nos Fr. Angelus Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia eidem Epiſcopatui præſidentes, & præmiſſis ex incumbendi nobis officio obviare volentes, monemus, & peremptorio monitionis edicto, tam Eccleſiaſticas, quam ſæculares perſonas omnes, & ſingulos cujuſcumque ſtatus, ſeu conditionis exiſtant, & quocumque nomine cenſeantur, diſtrictius prohibentes eiſdem, & cuilibet eorum ne de cetero emptionis, ſeu quocumque alienationis titulo, vel etiam ad fictum, vel firmam ab alio quam a nobis, vel noſtras vices gerentibus accipere audeant, ſeu quovis alio modo capere, invadere vel detinere de terris, poſſeſſionibus, rebus, bonis, vel juribus quibuſcumque ad Epiſcopatum quoquo modo ſpectantibus ſupradictum; & ſi jam acceperint, vel detinuerint, niſi infra XC. dies poſt requiſitionem noſtro nomine eiſdem factam immediate ſequentes ſic accepta, & detenta nobis, & Epiſcopatui noſtro reſtituerint, ſeu libere, & plene dimiſerint, ſeu nobiſcum in plena concordia fuerint de eiſdem, tam ipſi, quam eorum hæredes ab eiſdem in perpetuum deſcendentes ipſo facto omnibus honoribus, ac juribus, quos, vel quæ in Epiſcopatu prædicto dinoſcerentur habere, præter alias pœnas in ſacrilegos hujuſmodi a jure inflictas, privati prorſus exiſtant, quos ex nunc prædictis honoribus, & ac juribus privamus, & privatos decernimus, & infames, & nihilominus eos ex nunc excommunicationis vinculo innodamus. Monemus inſuper modo, quo ſupra, omnes prælatos, & clericos, ſingulareſque perſonas Eccleſiaſticas nobis ſubjectas, poſtquam de mandato noſtro eiſdem per nos, vel Vicarium noſtrum inhibitum fuerit, de non conferendis hujuſmodi peſtilentibus eccleſiaſt. Sacramentis, ac ab eorumdem Sacramentorum collatione, & etiam ſepulturæ admiſſione debeant penitus abſtinere. Alioquin facientes contrarium incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto. Monemus inſuper omnes, & ſingulas perſonas eccleſiaſticas, & ſæculares cujuſcumque ſtatus, & conditionis exiſtant pro primo, ſecundo, & tertio monitionis edicto, & peremptorio, debentes aliquid nobis vel Epiſcopatui noſtro in pecunia, vel rebus, dare vel ſolvere, ut infra menſem a die præſentis conſtitutionis computandum illud nobis dare, & ſolvere cum integritate procurent. Alioquin excommunicationis ſententiam a nobis expectent.

ANNO CHRISTI 1346.

Pium eſſe dinoſcitur, ut gloriantibus in malitia per nos taliter obſiſtatur, quod repreſſis eorum inſultibus vacantes divino cultui in quiete ſpiritus liberius poſſint in obſervantia mandatorum Domini gloriari. Ea propter decernimus, ut nulla eccleſiaſtica ſæculariſque perſona eccleſias, ſeu pia loca quæcumque aut poſſeſſiones earum, & jura ſcienter occupet, vel invadat, ſeu occupandi, vel invadendi hujuſmodi prędtet auxilium, conſilium, vel favorem. Quod ſi contra hoc quiſquam attentare præſumpſerit, excommunicationem incurrat. Poſt autem excommunicationis denuntiationem, ſi non reſtituerit, & fructus perceptos, & qui percipi potuerunt, & hujuſmodi occupatis, vel invaſis plene non reſtituant, permittimus ſæcularibus poteſtatibus, ut ad prædicta dimittenda compellant eumdem, & præter pœnam ſanguinis rebelles puniant prout protervitas exegerit delinquentis. Porro omnes, & ſingulos inquilinos, colonos, fictajolos, & laboratores monemus & peremptorie, ne hujuſmodi occupatori, vel invaſori manifeſto de fructibus, redditibus, vel proventibus Eccleſiæ, ſeu pii loci ſic invaſi debeant reſpondere. Alioquin ſententiam excommunicationis incurrant, a qua nullatenus abſolvantur, donec eccleſiam, ſeu pium locum hujuſmodi, quem læſerunt, ex ſolutione improvida conſervent indemnem. Prædmiſſis addentes, ne aliquis ſcienter publica inſtrumenta, livellarios perpetuos, ſeu temporales redditus, vel poſſeſſiones, & terras, ſeu quæ-

li-

libet alia jura ecclesiarum, vel locorum Venerabilium in fraude furari, occupari, supprimere, negare existere, aut fortasse tradere damnabili, & punienda obstinatione in præjudicium dictarum ecclesiarum, vel locorum præsumant, si aliter aliquis hujusmodi documenta subtraxerit, & ea penes se habet vel potest habere, nisi intra LV. dies proximos ecclesiis ipsis restituant. Quicquid autem per absentiam documentorum damni Ecclesiis, vel edictis locis illatum fuerit, de propriis facultatibus reddant. Et nihilominus faciens contra prædicta vel aliquod prædictorum, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat, a nobis etiam graviter puniendus.

ANNO CHRISTI 1346.

De Usuris.

Jure non solum positivo, sed etiam divino, & naturali usuras, quæ animas devorant, & facultates exhauriunt, prohibitas esse, dubium non existit, quas prohibitiones quantum possumus exequi cupientes, & subditorum nostrorum providere saluti, præsenti constitutione statuimus pro primo, secundo, & tertio peremptorio termino, & edicto monendo sub excommunicationis pœna districtius injungentes in Potestatem, Capitaneum, Priores, Vexilliferum justitiæ, officialesque cæteros, necnon consiliarios seu alios quocumque nomine censeri possint Civitatis, & Diœcesis Florentinæ, & ad instrumenta auxilium, & consilium verbo, & facto impendentes in Civitatem, castella, villas, collegia, seu universitates sententiam interdicti, quatenus recipere non debeant, nec tenere aliquos alienigenas seu forenses ad loca aliunde venientes, usuras publice exercentes, seu pecuniam fenebrem mutuantes, immo de dictis locis tales infra unius mensis spatium expellant, & ejiciant omnino, nec domos seu loca eis ad pensionem locent, tradant, vendant, vel alio quocumque colore sive titulo in eos transferant aliqua ratione, & jam concessas seu concessa revocent omni occasione remota, & contractus super his habitos, ut de jure sunt nulli, ita nullos pronuntiamus, cujus mensis X. dies pro primo, X. pro secundo, & reliquos X. pro tertio termino, & edicto canonica monitione præmissa, eisdem Potestatibus, & Officialibus prioribus, Vexillifero Justitiæ, officialibusque cæteris, & consiliariis, & aliis in his culpabilibus damus, & assignamus. Alioquin omnes, & singulos contradictores ut culpabiles pœnam decreti Gregorii X. vel *Decretalis* in his scriptis volumus incurrere ipso facto: Civitates, castra, loca, vel universitates pœnam ejusdem *decreti* incurrant ipso facto. Et omnes contractus habitos cum talibus usurariis, & ipsos usurarios, & in fraudem usurarum factos, & extortos decernimus, & pronuntiamus irritos ipso jure, ita quod ex eis agere, & experiri non possint; & præsentem constitutionem locum vendicare volumus in presentibus, & pendentibus præteritis, & futuris.

Item statuimus, quod nullus Notarius testamento alicujus publici Usurarii tam de Civitate, & Diœcesi Florentina, quam aliunde nostræ jurisdictioni subjecti adesse præsumat, nec suum testamentum, aut ultimam voluntatem quamcumque describere, nisi usurarius hujusmodi de usuris primo plenarie, & effectualiter satisfecerit, seu caverit omnibus illis quibus tenetur secundum tenorem constitutionis olim Domini Gregorii papæ X. nec aliquis Sacerdos Religiosus vel sæcularis cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existat nobis subjectus quacumque de causa quemquam usurarium manifestum seu hoc crimen confitentem admittat, vel recipiat ad ecclesiasticam sepulturam, seu ecclesiastica conferat sacramenta, nisi, ut prædicitur, satisfactione præmissa, seu cautione prout in sequentibus constitutionibus declaratur. Contrarium facientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Et nihilominus in X. lib. sp. operi Sanctæ Reparatæ vice qualibet condemnati existant, pœnis juris cujuscumque in sua durantibus firmitate. Prohibemus item omnibus, & singulis incolis Civitatis, & Diœcesis Florent. & aliis quibuscumque in eis morantibus clericis, vel laicis cujuscumque status, vel conditionis existant, quod usuras nullo modo, ratione, vel causa in domibus propriis vel alienis exerceant publice vel occulte, vel aliis domos locent vel concedant ad usuras exercendas; alioquin præter pœnam a jure statutam, eo ipso XXV. libr. sp. nostræ cameræ persolvendarum pro vice qualibet pœnam incurrant; & insuper mandamus omnibus nostris subditis religiosis, clericis, vel laicis cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existant, quod usurantes quoscumque, seu domos locantes in dictis Civitate, & Diœcesi, in suis parochiis, nobis vel nostro vicario, sub excommunicationis pœna a die notitiæ debeant nuntiare, ut de illis ordinare possimus, prout nobis videbitur expedire.

Quia nonnulli Sacerdotes juris ignari cautionem ab usurariis exigere prætermittunt juxta formam generalis concilii Lugduni, & plerumque ob hoc debita cessat usurarum restitutio, & illicite subtracta, inhibemus omnibus clericis, & religiosis, ne sine licentia nostra vel vicarii nostri cautiones aliquas super usuris, & male ablatis restituendis recipiant ab usurariis manifestis, nisi mora in petendo dictam licentiam, quando in ægritudine fieri contingeret, sit visibiliter periculum illatura. In quo quidem casu districte sub excommunicationis pœna, & etiam alia, quæ nobis videbitur infligenda, eisdem clericis, & religiosis nobis subjectis præcipimus & mandamus, ut cautionem ipsam recipiant juxta tenorem, & formam infra per ordinem annotatam. De qua cautione recepta dicti clerici, & religiosi de civitate Florent. intra octo dies, & illi de Diœcesi intra XV. dies immediate computandos a die cautionis receptę in ultima voluntate vel aliter fidem nobis vel nostro vicario saltem oretenus facere teneantur. Exprimendo nomen, cognomen usurarii ac etiam notarii, qui de hoc fecerit publicum Instrumentum. Præsenti etiam constitutione firmamus, ut quotiescumque a manifestis usurariis quisquam notarius cautionem de restituendis usuris, vel male ablatis receperit, vel scripserit, in infirmitate, vel sanitate, nobis, vel nostro Vicario ante obitum talis usurarii exhibeat talem cautionem, si commode potest. Alioquin post obitum ejus infra mensem formam dictæ cautionis ostendat. Volumus quidem videre utrum legitime sit recepta, eamque nostris actitatis registrari. Si quis autem Notarius in ostensione dictæ cautionis de cætero malitiam, vel notabilem negligentiam habuerit, nec infra dictum tempus nobis, vel nostro Vicario ostenderit, in eum Canonica monitione præmissa ex nunc in his Scriptis excommunicationis sententiam promulgamus. Ne autem Notarius aliquam possit de ignorantia

ex-

excuſationem præſumere, prætendere vel objicere, præcipimus eccleſiarum Rectoribus per eos receptam, eoſdem ſollicitent, ut ipſam cautionem nobis, vel noſtro Vicario intimare procurent. Cujus cautionis forma vel Tenor talis eſt. Videlicet: ANNO CHRISTI 1346.

Forma cautionis præſtandæ a quocumque uſurario pœnitente.

In Chriſti nomine. Amen. Anno &c. Petrus Filius Martini de tali loco.... ſanus mente, & ſenſu, licet corpore languens, volens ſaluti ſuæ animæ providere, conſtitutus in præſentia talis confeſſoris ſui, & certa ſcientia, & non per errorem fuit confeſſus, & aſſeruit, & recognovit ſe eſſe, & fuiſſe a tot annis citra publicum, & manifeſtum uſurarium, & quia de uſuris incertis extorſerat, & habuerat uſque in quantitatem C. librarum, & alias per uſurariam pravitatem extorſerat & habuerat a perſonis in libris rationum ſuarum contentis uſque in quantitatem librarum Mille ſp. de Uſuris certis, quarum reſtitutio non eſt facta. Quam quidem uſurarum incertarum quantitatem promittens per ſe, ſuoſque hæredes dicto tali confeſſori ſuo recipienti, ſtipulanti vice, & nomine Venerabilis patris noſtri domini N. Dei & apoſtolicæ ſedis gratia, Epiſcopi Florentini, patris pauperum, & diſpenſatoris bonorum eorum, & vice, & nomine pauperum Jeſu Chriſti & omnium, quorum intereſt, vel intererit, dare, & ſolvere ipſi domino Epiſcopo, vel ejus officiali, quandocumque ipſe vel ejus hæredes ſuper hoc fuerint requiſiti, diſtribuendo per ipſum dominum Epiſcopum hic vel alium pro eo inter pauperes Jeſu Chriſti & dictam ſummam uſurarum certarum, & omnes alias, & ſingulas quantitates, quas etiam ultra dictam ſummam Mille librarum per ſcripturam dictorum librorum, ſeu aliæ probatę fuerint, & quæ ipſi domino Epiſcopo vel ejus Vicario idoneæ videbuntur, & reperirentur ad ipſum per uſurariam pravitatem, vel alium modum illicitum perveniſſe, promiſit dicto tali recipienti, & ſuper nomine, quo ſupra, dare, ſolvere, ſatisfacere, & reſtituere omnibus & ſingulis de ipſis recipere debentibus, & ad omne ipſius domini Epiſcopi, & ejus Vicarii beneplacitum & mandatum ſine ſtrepitu, & figura Judicii cum ſcriptura, vel ſine ſcriptura, diebus feriatis, & non feriatis, citatis partibus, & non citatis, jure, ordine ſervato, & non ſervato, nulloque prætermiſſo obſtante, de ipſis reſtitutionibus, & ſolutionibus faciendis, & etiam de quantitate, & tempore pecuniæ mutuatæ, ubi quantitas temporis, & uſurę in dictis libris, vel ſcripturis aliis publicis vel privatis inde confectis non eſſet expreſſa, ſtare, & parere voluntati, mandato, declarationi, taxationi, & præſumptioni, interpretationi, pronuntiationi dicti domini Epiſcopi, & ſui Vicarii placuerit, & expedire videbitur pro exoneratione animæ dicti talis, dans, & concedens idem Petrus licentiam dicto tali recipiendi, ut dictum eſt, mittendi nuntium idoneum cum litteris domini Epiſcopi Florentini, vel ſui Vicarii, expenſis dicti Petri, & ſuorum hæredum ad partes, & loca, ubi dictæ uſuræ extortæ ſunt, ad denuntiandum publice, quod quicumque aliquas uſuras dedit, vel aliquid ultra ſortem dicto Petro vel alicui pro eo veniant legitime, ad certum terminum aſſignandum coram dicto domino Epiſcopo, vel ejus Vicario ſatisfactionem de ipſis uſuris plenariam recepturi. Item abſolvit dictus Petrus omnes ſuos debitores ab omni vinculo uſurarum, & ab omnibus ſibi debitis ultra ſortem, promittens per ſe, & ſuos hæredes ab ipſis debitoribus aliquid non petere ultra ſortem. Et contra prædicta, vel eorum aliquod nullam juris, vel facti exceptionem opponere, & per partem in prædictis, vel eorum aliquo non appellare, nec aliquid facere, vel operari, propter quod præmiſſa, vel eorum aliquod tolli valeant quomodolibet, vel infringi, ſub pœna & ad pœnam Mille florenorum aureorum in ſingulis capitulis hujus contractus ſolemni ſtipulatione præmiſſa, & refectione damnorum omnium, & expenſarum, ac intereſſe litis, & extra & pœna ſoluta vel non prædicta omnia nihilominus firma perdurent: pro quibus omnibus & ſingulis obſervandis idem Petrus obligat dicto tali, ut dictum eſt, ſe ſuoſque hæredes & bona omnia mobilia, & immobilia, præſentia & futura, que ſe pro eo, & omnibus eis, quorum intereſt, conſtituit precario poſſidere, dans, & concedens eiſdem (ut dictum eſt) recipere, & ſuſcipere plenam licentiam, & liberam poteſtatem, ſi præmiſſa omnia, & ſingula non ſervarentur, vel contra ea, ſeu eorum aliquid veniretur, dicta bona obligata accipiendi, apprehendendi per ſe, vel alios auctoritate propria, & apprehenſa retinendi, diſtrahendi, alienandi, vendendi, & in ſolutionem dandi, prout dicto domino Epiſcopo vel ejus domino Vicario pro reſtitutione, & executione prædictorum videbitur expedire, donec prædicta reſtitutio debito effectui mancipetur, & nunc omnes libros ſuos prædictos dicto tali, ut ſupra, reciptos, conceſſit, & dedit, & ipſos, & quoſcumque alios ipſius Petri libros, ubicumque ſint, voluit ad ipſum dominum Epiſcopum, & ejus curiam pervenire, & penes dictam curiam permanere. Inſuper autem dicti petri precibus, & mandato, talis filius talis de tali loco pro prædictis omnibus & ſingulis obſervandis extitit fidejuſſor, & promiſit, & convenit ſtipulatione ſolemni dicto tali recipere (ut ſupra dictum eſt) ſe facturum, & curaturum omni exceptione juris, & facti, ita & taliter, quod dictus Petrus prædicta omnia & ſingula præmiſſa ſuperius faciet, & obſervabit. Alioquin ipſe fidejuſſor ea faciet, & obſervabit, ſub pœna ſimili, quæ ſupra præmiſſa eſt, & obligatione ſuorum bonorum. Renuntians dictus Petrus in prædictis exceptioni non factæ dictæ confeſſionis, recognitionis, & promiſſionis, & obligationis. Et dictus fidejuſſor exceptioni de duobus reis debendis. Et tam idem principalis, quam dictus fidejuſſor exceptioni non celebrati præſentis contractus, & non ſolemniter celebrati, omnique juri, & exceptioni generali, & ſpeciali, & legum Canonicarum & antiquarum conſtitutionum, competenti, & competitur, & per pactum omni appellationum remedio. Quibus principaliter, & fidejuſſori præcepi per &c. ANNO CHRISTI 1346.

Ut ſupremæ voluntatis liber ſit ſtilus, monemus omnes & ſingulos Florentinæ Civitatis, & Diœceſis, & præſentis conſtitutione firmamus, ut quotieſcumque pro uſuris, vel male ablatis reſtituendis, aut eleemoſynis faciendis in teſtamentis, ultimis voluntatibus, aliiſque diſpoſitionibus relictum aliquid fuerit, Notarius ille qui de hoc fecerit inſtrumentum infra menſem hujuſmodi teſtamenti tenorem nobis vel noſtro vicario ſub pœna excommunicationis oſtendat, cum

cum intendamus defuncti vota penitus adimplere, & videre utrum instrumentum celebratum sit secundum ordinem rationis.

ANNO CHRISTI 1346.

Cum tam jure divino, quam naturali cernamus ad unum singula respondere, miramur non modicum quosdam sic de sua præsumptione confidere, quod patrem spiritualem Episcopum super restitutione usurarum, & male ablatorum incertorum ad ipsius dispositionem piis locis, & pauperibus errogandis per manus suas tractandum improvide parvipendunt. Monemus insuper omnes, & singulos laicos Florent. Civitatis & Diœcesis, ut prædictas usuras, & male ablata, undecumque ad eos pervenerint, sine nostra licentia & consensu a XL. B. solid. restituere sive distribuere non præsumant. Nos. N. B in omnes & singulos, qui contrafecerint, ex nunc excommunicationis sententiam promulgamus. Quia vero contingit frequenter, quod quidam ad restituendum prædictas usuras, & male ablata incerta, debitores se esse cognoscunt, certam pecuniam, quantitatem, vel indeterminate omnia bona quæ possident quandoque religiosorum, quandoque clericorum secularium, quandoque laicorum potestati supponunt, ut ipsam pecuniam, sive bona pro animabus ipsorum, & eorum a quibus indebite fuerint extorta pauperibus & piis locis distribuant, sicut eis videbitur convenire. Nos prædictos religiosos, clericos seculares, & laicos cujuscumque conditionis existant nostræ jurisdictioni subjectos C quacumque de causa monemus, & præsenti constitutione eis sub excommunicationis pœna mandamus, ut si ad prædictam pecuniam hactenus deputati fuerint, vel deputabuntur in posterum ipsarum pecuniarum quantitatem sint bona ultra dicta summam XL. solidorum, sine nostra expressa licentia, distribuere non præsumant: hanc autem constitutionem, & excommunicationem ad notarios qui de prædictis instrumenta confecerint extendi volumus, ut in prædictam excommunicationis sententiam involvantur, nisi infra mensem a contractus initi tempore numerandum instrumentorum tenorem nobis curaverint exhibere, dummodo malitiam vel notabilem negligentiam habuerint in prædi- D dictis. Permittimus tamen in prælatis, & ecclesiarum rectoribus, & curam animarum habentibus, ut de usuris, & male oblatis incertis possint expendere usque in quantitatem Solidorum monetæ C. de qualibet summa, sicut eis videbitur convenire. Dum tamen illa summa fuerit prius nobis vel vicario nostro insinuata per eos & summam XXV. librarum sp. non excesserit.

Cum usurarii manifesti ecclesiasticam, si in hoc peccato decesserint, recipere non debeant sepulturam, volumus, & mandamus, quod nullus in Civitate Floren. recipiat, vel recipi procuret, seu det operam, consilium, vel auxilium, quod aliquis usurarius manifestus recipiatur ad E ecclesiasticam sepulturam; qui secundum formam nostræ constitutionis de usuris restituendis non satisfecerit, nec præstiterit cautionem, & nisi pro nobis, vel nostro Vicario facta fuerit fides plenaria de prædicta satisfactione, vel promissione, ut antea videatur, utrum sit legitime celebrata. Contrarium præsumentes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant.

De crimine Falsi.

ANNO CHRISTI 1346.

Omne vitium falsitatis prohibere cupientes, statuimus atque mandamus, quod nullus noster subditus cujuscumque status, vel conditionis existat, instrumentum aliquod publicum falsum faciat, aut fieri consentiat, vel scienter eo uti aliquo modo præsumat, nec falsos testes in quocumque negotio, vel causa, seu probationes falsas quascumque inducat, seu illis utatur, aut aliquas litteras falsas alicujus prælati de aliquibus juribus acquirendis vel defendendis in præjudicium alterius, sive de aliquibus indulgentiis impetrandis, fabricare facere, aut eis scienter B uti præsumat. Nos N. contra prædictos falsarios instrumentorum, & litterarum, & eis utentes, & testes seu probationes hujusmodi inducentes, & illis utentes in his scriptis excommunicationis sententiam promulgamus, a qua nullatenus absolvantur, nisi prius præstita sufficienti emenda prædictis seu rebus vel locis expressis, vel aliquo præmissorum damnificatis quoquo modo. Contra hujusmodi sceleratos acrius processuri cum in talibus fuerint deprehensi. Insuper alienas sigillatas litteras aperiri sub pœna excommunicationis prohibemus, aliis pœnis in constitutione nostra loquenti de præsenti materia in suo robore durantibus.

De Sacrilegiis vel fortilegiis.

Sicut experientia docuit per fortilegia maleficiorum christianæ fidei sinceritas perturbatur frequenter. Nos cupientes talibus obviare, præsenti constitutione duximus statuendum, quod nullus Clericus religiosus, vel secularis cujuscumque status, vel conditionis existat, nec laicus vel mulier nostræ jurisdictioni subjecti, quacumque de causa in Civitate Floren., vel Diœcesi ejusdem, maleficia, veneficia, sive incantationes pro maleficiis, vel fortilegia, seu divinationes a Jure prohibitas, vel brevia pro maleficiis facere attentent, vel fieri procurent; nec credant, nec adhæreant talia facientibus D aliqua ratione; nec medicinas seu potationes quascumque, in quacumque forma seu specie conficere, seu tradere alicui mulieri prægnanti, vel jam conceptum & vivificatum faciat abortum; nec ad hoc doctrinam, consilium, auxilium vel favorem præstare. Contrarium vero facientes eo ipso pœnas excommunicationis incurrant, a qua absolvi non possint, nisi quandoque libr. sp. operæ beatæ Reparatæ primo persolverint. Constitutionis autem prædictorum præsenti constitutione monemus, ut intra mensem a notitia prædictorum nomina & cognomina talium ad notitiam nostram vel nostri Vicarii perducere studeant, sub pœna excommunicationis. Omnes autem tales monemus, ut veniant ad E abjurandum talia maleficia, veneficia, divinationes, & fortilegia, & alia supradicta; alioquin sciant misericordiam proclusam, non autem justitiam sine rigore.

De collusione detegenda.

Præsenti salubri constitutione revocamus, cassamus, & irritamus, & remotas, cassas, & irritas nuntiamus universas collusiones super quibuscumque contractibus, promissionibus, renuntiationibus, & aliis obligationibus super bonis, vel rebus ecclesiasticis in spiritualibus, vel tem-

☞ temporalibus olim factis a quibuscumque perso-
nis, collegiis, capitulis, vel Conventibus, prohi-
ANNO CHRISTI 1346. bentes omnibus, & singulis nostris quacumque de causa, quod collusiones hujusmodi de cætero nullatenus attentent. Quod si contra hoc venerint, si personæ fuerint singulares, excommunicationis, si collegium, capitulum, vel Conventus suspensionis sententias incurrant ipso facto. Et nihilominus a nobis, vel nostro vicario pro modo culpæ graviter puniantur.

De Maledicis.

Cum nemo linguam habere debeat prurientem, statuimus, quod nullus clericus, vel laicus cujuscumque conditionis existat nostræ jurisdictioni subjectus, quacumque de causa contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime beatam Virginem linguam in blasphemiam publice relaxare præsumant. Contrarium facientes, & ipsorum quemlibet in XX. libr. sp. operæ Sanctæ Reparatæ condemnamus, prohibentes etiam omnibus Religiosis, & Clericis nobis subjectis quacumque de causa, quod per Evangelia, Corpus, aut Sanguinem, & alia membra Jesu Christi, & beatæ Mariæ Virginis matris ejus jurare præsumant. Contrarium facientes, & ipsorum quemlibet XL. sp. dictæ Monetæ eidem operæ condemnamus, nisi in casibus a jure permissis.

De Clerico percussore.

Quia Clericos non percussores esse oportet, sed illum sequi, qui dorsum præbuit ad flagella, statuimus, quod si quis Clericus, vel ecclesiastica persona nobis subjecta, quacumque de causa irato animo cum aliquo genere armorum absque sanguinis effusione aliquem percusserit, arbitrio nostro, vel nostri Vicarii, considerata conditione offendentis, & offensæ, & qualitate delicti, prout qualitas exegerit, puniatur. Caveant insuper ne corrixationibus se immisceant Laicorum, simili puniendi arbitrio, qui contrarium præsumpserint attentare.

De excessibus Prælatorum, & subditorum.

Quia majora sunt ad Episcopum referenda, præsenti constitutione prohibemus omnibus Prælatis secularibus, & religiosis nobis subjectis quacunque de causa, ne contra aliquem suum subditum delinquentem ad privationem beneficii ecclesiastici quoquo modo procedere attentent, sed super hoc ad nostrum Judicium recurratur; decernentes processus a talibus factos nullius prorsus esse momenti. Et nihilominus contrarium facientes, prout nobis visum fuerit, puniantur, nisi aliud obtinuerint de præscripta consuetudine vel privilegio speciali; huic constitutioni addentes, quod nullus quæstuarius in aliqua Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis Floren. ad prædicandum, & quæstum quærendum admittatur, nisi cum litteris nostro sigillo munitis. Si quis autem sine litteris prædictis prædicare, vel quæstum quærere inveniatur, tandium detineatur, quousque nostris auribus intimetur. Qui contrarium fecerit, nostro arbitrio puniatur.

Item Clericorum, quorum nulli est nocere, omnibus autem velle prodesse, juxta sacrorum statuta Canonum, idcirco statuimus, quod nullus clericus nobis subjectus quacumque de causa in fraudem seu detrimentum, & jacturam alicujus laici, vel alterius communitatis seu universitatis possit, aut rem aliquam spectantem ad aliquem laicum, seu de qua debeantur collectæ alicui communitati jure municipali, seu aliquo jure fictitiæ in fraudem collectarum pro aliquo emere, vel titulo donationis, seu quovis alio titulo recipere jus in eis præsumat vel per se. Quod si fecerit, & fraus legitime probata fuerit, emptio non teneat, & tales omnes in B. C. sp. nostræ Cameræ applicandis pro vice qualibet puniantur. ANNO CHRISTI 1346.

Insuper præsenti constitutione sancimus, quod nullus Clericus religiosus, vel secularis nostræ jurisdictioni subjectus, quacumque de causa publice vel occulte tractet, vel procuret directe invasionem, vel perditionem Civitatis Florentinę, seu diminutionem status pacifici ipsius, vel alterius cujuscumque Civitatis, Castelli, vel loci existentis in obedientia sanctę Matris Ecclesiæ. Alioquin contrarium facientes beneficio, quod obtinent, privamus eo ipso. Et nihilominus in florenis aureis L. nostræ Cameræ persolvendis sententialiter condemnamus: & plus & minus arbitrio nostro, vel nostri Vicarii considerata qualitate delicti, prout nobis visum fuerit, puniantur. Si vero aliquis de prædictis tractatum aliquem sciverit super præmissis, nobis vel nostro Vicario studeat, quam cito poterit, omni fraude remota, ut illi possimus occurrere, fideliter revelare. Alioquin præter pœnas prædictas, eos nostro, & nostri Vicarii arbitrio relinquimus graviter puniendos.

De pœnis.

Ut Ecclesiæ, & habitacula clericorum orationum domus appareant, non autem receptacula malefactorum, statuimus, & mandamus, quatenus nullus prælatus religiosus vel sęcularis, seu Rector alicujus Ecclesiæ, sive alterius cujuscumque pii loci nostræ jurisdictioni subjecti, quacumque de causa, in domibus ecclesiasticis, vel propriis receptare debeant sua spontanea voluntate bannitos seu rebelles comunis Florentiæ, malandrinos, malefactores publicos, seu exploratores venientes de partibus inimicorum ad Civitatem, vel districtum Florentiæ. Quod si a quoquam fuerit contra præsumptum, in Florenis aureis X. nostræ Cameræ persolvendis ipso facto condemnati existant, & plus, & minus, personæ, & temporis qualitate pensata, per nos, vel nostrum vicarium puniantur.

Ubi majus imminet periculum, ibi fortius est remedium opponendum scriptura testante: Quod inter cætera vitia illud est potissime detestandum, propter quod ira Dei in filios diffidentiæ descendit, & ex cujus contagione omnis regio in qua committitur, diffamatur. Præsenti igitur constitutione monemus, & peremptorię omnes personas cujuscumque status, conditionis, vel prœeminentiæ fuerint, ut ab omni vitio sogdomitico prorsus debeant abstinere. Contrarium vero facientes, præter pœnas a jure statutas, publico carceri mancipentur. Confessores autem, ad quos tales delinquentes ad confessionem pervenerint, eos absolvere non debeant sine nostra, vel nostri Vicarii licentia speciali. Et tunc nos vel nostrum Vicarium nominibus talium non expressis consulant de pœnitentia imponenda.

De

ANNO CHRISTI 1346.

De pœnitentiis.

Cum nonnunquam temporalis infirmitas proveniat ex peccato, ſtatuimus, & ordinamus, quod quicumque maſculus, vel femina noſtræ juriſdictioni ſubjectus quacumque de cauſa aliqua infirmitate corporea contigerit aggravari, primo, & ante omnia fide poſita in Domino Jeſu Chriſto, qui potens eſt ſanare languores, ſpiritualem animæ medicum, qui poſſit ſolvere, vel ligare, ſcilicet proprium Sacerdotem convocet, & ſibi ſua integraliter & omnia confiteatur peccata, prohibentes ſub excommunicationis pœna medicis corporum univerſis, quod ad infirmum poſt ſecundam vicem nullatenus accedant, niſi prius, ut prædicitur, infirmus de ſuis omnibus fuerit confeſſus peccatis, & de hoc fidem habeant a proprio Sacerdote. Quod ſi quisquam Medicorum contra hoc venire præſumpſerit, a peccato, quod ex inobedientia hujuſmodi incurrit, abſolvi non poſſit, niſi a nobis, vel Vicario noſtro, excepto, quam in mortis articulo. Si infirmus maſculus, vel femina ſic deceſſerit confeſſione, & abſolutione, ut præmittitur, non habitis, & etiam non condito teſtamento, ad quod condendum omnes Rectores Eccleſiarum omnes maſculos, & feminas inducant ſollicite, & fideliter; & niſi in condendo teſtamento cauſa rationabilis eos excuſet, ſi prædicta non ſervaverint, eos privamus Eccleſiaſtica ſepultura, & Rectores Eccleſiarum noſtro relinquimus arbitrio puniendos, niſi ipſos infirmos caſu decedere contigerit, & diem claudere extremum, vel aliud, propter quod non poſſint confiteri, vel teſtari, & in his juris forma ſervetur. Præſentem autem conſtitutionem noſtram Rectores Eccleſiarum convocato populo ſingulis VI. menſibus debeant publicare, ne prætextu ignorantiæ quiſquam ſe vadeat excuſare.

Animarum ſaluti ſubjectorum noſtrorum quantum cum Deo poſſumus ex incumbenti nobis officio proſpicere cupientes, præſenti noſtra conſtitutione ſtatuimus, quod omnes qui audiunt confeſſiones in Civitate & Dioceſi Florent. niſi neceſſitas aliud ſuaſerit, in loco patenti, ita quod ab aliis videri poſſint, ſed non audiri, & confitentis contritionem, & diſpoſitionem non confabulando cum confitente, ſed ad ſatisfactionem potius inducendo diligenter advertant; & conſiderata peccatorum circumſtantia, peccati pœnitentiam injungant remittendo ad nos, vel deputando a nobis graviora crimina punienda, quæ nobis, vel noſtro Vicario ſpecialiter reſervamus, quæ inter cætera ſunt iſta: Homicidia, Sacrilegia, Valorem XII. B. excedentia. Diſpenſatio male ablatorum incertorum vel certorum, quando non exiſtant hi, quibus facienda reſtitutio; pœnitentia matrimoniorum clandeſtinorum contractorum. Sortilegia de Corpore Chriſti, ſive de Chriſmate, vel Oleo ſancto, & quæcumque alia ſortilegia. Incantationes ſeu divinationes illicitæ quocumque vel de quibuſcumque rebus fiant. Falſa teſtimonia vel falſorum inſtrumentorum. Peccata contra naturam. Defloratio Virginum. Inceſtus, qui committitur cum conſanguineis vel Religioſis. Vel coeuntes cum brutis. Symonia. Incendia. Injectio manuum in patrem vel matrem. In Clericos vel alios Religioſos. Vota facta, & ipſorum commutationes. Hæreſes. Et illa quorum pueri ſine baptiſmate deceſſerint. Aut per negligentiam, vel eorum parentum infra annos quinque perierunt. Et quilibet excommunicatus majori excommunicatione. Falſarii & perjuri. Et qui blaſphemant Deum, & Sanctos, & omnium publicorum enormium criminum, omnibus aliis caſibus in noſtris conſtitutionibus reſervatis in ſuo robore duraturis. Et quod nullus confeſſionem audiens mulierem reſpiciat in vultum confitentem: contrarium facientes noſtro, vel noſtri Vicarii arbitrio puniantur. Et ut confeſſores de mortalibus peccatis aliquam poſſint habere notitiam, & doctrinam, præſenti conſtitutione quædam de his duximus exprimenda. Hæreſis vel error in Fide Chriſti. Superbia, vanagloria, hypocriſis, odium, inimicitia, invidia, perjurium, falſum teſtimonium, detractio, mendacium. In quo damnificatur proximus in pecunia, vel publica infamatio proximi de mortali peccato. Defloratio Virginum, fornicatio, adulterium, inceſtus, hoc eſt concubitus feminarum religioſarum, vel conſanguinearum. Omnis effuſio ſeminis libidinoſa vigilando, & volendo habita, quæ per matrimonium non excuſatur. Crapula, ebrietas ſi aſſidua ſit, frequentatio tabernarum. Ludus prohibitus taxillorum, & alearum, homicidium contra præcepta Dei. Mutilatio membrorum. Violenta manum, & pedum injectio in proximum. Incendium. Furtum. Rapina. Depredatio. Sacrilegium. Uſura. Et omnis falſa exactio conſiſtens in numero, pondere, & menſura. Carius vendere præter terminum majorem, vel breviorem. Falſum pondus. Falſa menſura. Falſum judicium. Falſa advocatio. Facere opera ſervilia in ſolemnitatibus. Retentio decimarum Symonia. Subtractio in altare, & aliis proventibus eccleſiaſticis. Et omnis inobedientia divinorum mandatorum. Et qui ſolvere contempſerit legata, vel judicia facta ab eis, quibus injunctum eſt. Super quibus omnibus & ſingulis, Sacerdotes, & Rectores eccleſiarum moneant, & inſtruant populum, ut debeant confiteri, non tantum ſemel in anno, ſed quotiens inſtigante humani generis inimico incidunt in peccatis. Quod ſi non fecerint, ſciant in die Judicii rationem ſe ſtrictiori examine reddituros. Caveant N. ſollicite confeſſiones audientes, ne verbo, ſigno, nutu vel alio indicio confeſſionem audeant indiſcrete revelare. Alioquin, præter pœnam Canonicam, quam incurrunt, noſtro, vel noſtri Vicarii arbitrio puniantur.

ANNO CHRISTI 1346.

De Sententia Excommunicationis.

Magnæ præſumptionis, prout audivimus, exiſtunt aliqui nobis ſubjecti, qui manus extendere non verentur ad ea quæ ſolum ad noſtrum officium pertinere noſcuntur, alios decipientes, & ſe periculis maximis involventes. Nos igitur cupientes talibus obviare, inhibemus omnibus & ſingulis, ne quemquam excommunicatum a jure in caſu quo nobis ſit abſolutio reſervata, vel alium a nobis vel noſtro Vicario ſeu per conſtitutiones noſtras excommunicatione ligatum abſolvere ſcienter quoquo modo præſumant, eum abſolvendi non habeant facultatem, denuntiantes tales abſolutiones ſcienter obtentas penitus non tenere. Et abſolventes pœna Canonica puniantur.

In Christi nomine. Amen.

ANNO CHRISTI 1346.

Nos Frater Angelus, Dei, & Apostolicę Sedis gratia Episcopus Florentinus proinde obviare volentes fraudibus malignorum, quos quotidie ad impediendam maxime jurisdictionem nostram, & laudabiles observantias, & consuetudines Curiæ nostræ, & alias invenire conantur; ad futuram rei memoriam infrascriptas constitutiones, ordinationes, & declarationes facimus, & edimus; & per quoscumque subditos nostros clericos, & laicos inviolabiliter observari mandamus sub pœnis infrascriptis; non intendentes propterea nostras constitutiones synodales in aliquo revocare, sed eas in sua firmitate manere, nisi quantum præsentibus consuetudinibus obviarent.

Statuimus itaque & ordinamus, quod nulla persona, collegium, vel universitas cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existat, de cætero quomodolibet audeat, vel præsumat per se, vel alium directe vel indirecte trahere, aut convenire, vel citare facere aliquem clericum, vel personam Ecclesiasticam, qui, vel quæ gaudeat, aut gaudere possit, & debeat privilegio clericali, seu immunitate Ecclesiastica. Seu etiam Laicum, vel sæcularem quemcumque, super se, vel causa, quæ ad nostrum forum, & judicium pertinet, seu alias in nostra Curia ventiletur, & tanquam præjudiciale impedire habeat processum judicis sęcularis, ad aliquem forum vel judicium sæculare. Contrarium vero quomolibet præsumentes, si personę fuerint singulares excommunicationis; collegia vero, & universitates interdicti sententias ipso facto incurrant. Et nihilominus rem, & causam ipsam, super qua tales Clerici, seu personæ ecclesiasticæ vel sæculares seu laici tracti vel conventi, aut citati fuerint, eo ipso perdant, & quibus nisi prius injuriam passo satisfecerint competenter, & operi majoris Ecclesię Florent. libras C. sp. persolverint.

Item præsenti constitutione excommunicamus, maledicimus, & anathematizamus universos, & singulos rectores, & officiales præsidentes, nec non etiam singulares quoscumque, cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existant, & quocumque nomine nuncupentur, qui in aliqua statuta, ordinationes, aut reformationes, seu provisiones editas, vel edendas, quæ quovis modo sint, vel vergant directe, vel indirecte contra Ecclesiasticam jurisdictionem, vel libertatem, seu jurisdictionem, vel officium nostrum, & Curię nostrę, aut per quæ nostra, vel nostræ Curiæ, vel alia ecclesiastica jurisdictio, officium, auctoritas, executio, aut libertas posset quomodolibet impediri, vel retardari, allegare, uti producere, aut secundum ea in aliquo procedere, vel judicare, seu procedatur, vel judicetur petere, vel peti facere, aut eos, qui sic non processerint vel judicaverint, punire vel sindicare præsumpserint, aut in his dederunt auxilium, consilium, vel favorem, a qua nullatenus absolvantur, nisi prius injuriam passis satisfecerint, & Cameræ apostolicæ Sedis, quam sedem apostolicam propterea non est dubium eos lędere, Centum florenos aureos persolverint. Ad quam pœnam, & satisfactionem hujusmodi delinquentes decernimus eo ipso perpetuo obligatos. Omniaque juramenta, & pœnas, quæ super observationem talium statutorum, ordinamentorum, reformationum, & provisionum prędictarum, vel fieri nunc hactenus, vel in posterum contingeret, tanquam temeraria, & iniqua cassamus & irritamus, & decernimus aliquem ad eorum observantiam aliquatenus non teneri. Et quicquid in contrarium factum fuerit, aut fieret, irritum etiam decernimus & inane. Et contrarium facientes, per se vel alium seu fieri facientes ipso facto a jure suo cadant, & eo, si quod haberent, sint & intelligantur esse privati. Et eos ipso jure privamus.

ANNO CHRISTI 1346.

Item attendentes, quod multoties in causis, maxime usurariis, & præjudicialibus, quando in nostra Curia ventilantur per Vicarium, seu officialem nostrum, inhibitiones plerumque fiunt, ne lite hujusmodi pendente aliquid attententur. Et in contrarium facientes pœna excommunicationis, & amissionis causæ ipso facto apponitur, ne hujusmodi inhibitiones, & monitiones, quæ in quibuscumque causis, & maxime usurariis per nos, aut prædecessores nostros, vel eorum Vicarios seu officiales, vel Curiæ factæ fuerint, & pendeant, vel in posterum fieri contigerint, præsenti constitutione approbamus, ac sancimus, & decernimus inviolabiliter observandas. Contrarium vero præsumentes directe vel indirecte, seu eas, vel earum aliquam quomodolibet violantes, aut eis plenarie non parentes, præter pœnas alias inflictas & infligendas, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant, & causam, qualiscumque, & quantacumque fuerit, & id de quo agitur, amittant. A qua excommunicatione nullatenus absolvantur, nisi prius injuriam passis satisfecerint, & X. florenos aureos nostræ Cameræ persolverint. Et hanc constitutionem extendi volumus, non solum ad futura, sed etiam ad præterita, & adhuc pendentia.

Item considerantes, quam dignum sit, & congruum rationi, ut unusquisque suis terminis sit contentus, nullusque falcem mittat in messem alienam, præsenti constitutione interdicimus, & prohibemus, ut aliquis cujuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis existat, & quacumque, & quantacumque præfulgeat dignitate, in Civitate, & Diœcesi Florent. in quibus nobis jurisdictio ordinaria, & diœcesana noscitur pertinere, aliquam jurisdictionem ecclesiasticam seu officium sibi a jure communi prohibitum, & nobis competens, exercere præsumat, nisi hoc ei competat ex privilegio, seu commissione Sedis Apostolicæ speciali, & aut aliter noster subditus fuerit, cui hoc competat ex consuetudine, privilegio, sive jure. Contrarium vero facientes excommunicationis sententiæ eo ipso se noverint subjacere, & quod egerint, vires nullatenus obtinere.

Item maledicimus, & excommunicamus universos, & singulos cujuscumque status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, qui in executionibus testamentorum, & ultimarum voluntatum, seu restitutione usurarum, et male ablatorum certorum, & incertorum defunctorum fraudem, vel dolum scienter adhibuerint, & maxime in faciendo plus vel aliter confiteri quam dederint, aut confitendo vel finiendo plus, vel aliter quam receperint, sine nostra vel nostri Vicarii licentia speciali, decernentes solutiones, executiones, confessiones, & fines tales penitus nullas esse, & quod propterea taliter datum esset pro non dato haberi, sed per nos seu nostrum vicarium, & officiales fore, quibus & prout expedire visum fuerit, extra personam

sic

ANNO CHRISTI 1346.

ſic in fraudem confitentis, finientis integraliter perſolvendum; ac ſi inde nulla ſolutio, vel ſatisfactio facta ſoret; & cum pium ſit defunctorum omnes exequi ultimas voluntates, huic conſtitutioni addicimus, & ſtatuimus, executiones quaſcumque ultimarum omnium voluntatum defunctorum ad nos, & noſtram curiam, & officium pertinere, & faciendas eſſe. Etiam ſi talis defuncti hæreditas addita non exiſtat. Et in piis defunctorum voluntatibus, etiam ſi minus ſolemnis fuerit defunctorum diſpoſitio quovis modo.

Item attendentes antiquam obſervantiam Curiæ noſtræ, quæ habet, quod notarii noſtri, & noſtræ Curiæ qui judiciorum acta conſcribunt, teſtes poſt eorum juramenta examinant ſe ipſos etiam ſine noſtra, vel noſtri Vicarii, aut officialis præſentia, aut alia ſpeciali commiſſione ſuper hoc eis facta, & eorum depoſitiones impugnari de cætero valeant a quocumque, ſtatuimus, decernimus, & declaramus, depoſitiones, & examinationes hujuſmodi taliter factas etiam hactenus, & facturas in poſterum vires plenarias obtinere, & a nullo poſſe vel debere aliquatenus impugnari. Et ſic de conſuetudine antiquata fuiſſe, & eſſe hactenus in dicta Curia obſervatum etiam declaramus.

Item ad refrenandum malitias multorum, qui cauſas uſurarias movent in noſtra Curia in fraudem, ut per hoc ſuos creditores in exactionibus ſuorum debitorum impediant, & retardent, ſtatuimus, ut quicumque deinceps cauſam uſurariam in noſtra Curia moverit, per quam impediatur executio alicujus ſententiæ, ſeu publici inſtrumenti vel debiti, de quo alias liquerat, in qua ſeu quo obligatus principaliter vel incidenter exiſtat, cauſam ipſam proſequi, & terminare, ſeu finire quantum in eo eſt debeat juſto impedimento ceſſante, infra duos menſes a tempore litis conteſtatæ ſeu actus illius, qui loco litis conteſtatæ habetur. Alioquin a termino in antea non audiatur, & reus abſolvatur, niſi nos vel vicarius noſter tempus illud viderit & duxerit ex cauſa prorogandum; quam prorogationem fieri non intendimus niſi juſta, & cauſa rationabilis id expoſcat.

Item cupientes quantum poſſumus providere, quod cauſæ uſurariæ, ac executiones ultimarum voluntatum breviter, & ſummarie decidantur, & conſiderantes, quod hæ plurimum clarius, & brevius fieri poſſunt per libros, & codices defunctorum, ſtatuimus, quod quotieſcunque in aliqua cauſa, ſeu occaſione alicujus reſtitutionis, vel executionis faciendæ, vel quæ fieret mandaretur alicui per nos, aut noſtrum Vicarium, ſeu officialem, ut hujuſmodi libros, & codices in curia, ſeu judicio exhibere, & ipſe in hoc negligens, ſeu inobediens fuerit, vel remiſſus, cum per hoc parti adverſæ probationes ſubtrahere, ac reſtitutiones, & executiones hujuſmodi impedire dici poſſit talis cauſa, & reſtitutio, & executio poſſit, & valeat per nos, & noſtrum Vicarium & curiam expediri, & terminari per juramentum deciſorium per nos, & noſtrum Vicarium, & officialem, cui & prout viderit deferendum, & tale juramentum pro plena probatione habeatur, huic conſtitutioni addentes, quod in executionibus ultimarum quarumlibet diſpoſitionum, & voluntatum, procedi poſſit per præſumptiones, & veriſimiles conjecturas, & juramentorum delationes, & jure, ordine, ac ſolemnitatibus non ſervatis. Nec propterea proceſſus ſic habitus valeat impugnari.

Item providere volentes, ne laici in noſtra Curia litigantes habeant materiam conquerendi, præſenti conſtitutione ſancimus, quod in cauſis, quæ inter laicos in noſtra Curia ventilentur, illæ probationes ſufficiant, & legitimæ reputentur, quæ alias legitimæ eſſent in ſeculari Curia inter eos, dummodo eccleſiaſticæ libertati, & juri canonico, noſtris conſtitutionibus non repugnent. Non intendentes propterea aliis noſtris, & maxime ſupra ſcriptis conſtitutionibus in aliquo derogare, niſi ſi, & prout nobis, ſeu noſtro Vicario viſum fuerit expedire.

Item animarum ſaluti providere volentes, ſtatuimus, ut ſi quis prælatus, vel capitulum, ſeu rector parochialis eccleſiæ aliquem laicum in noſtra Curia citari fecerit, a quo decimam petat prædialem, ſtetur juramento petentis, ſuper quantitate petita, dummodo valorem librarum quinque non excedat, & prædium ſeu rem de qua ſeu cum fructibus decima petitur, conſtet eſſe infra parochiam eccleſiæ, pro qua petitur decima prædicta.

Item laudabilem, & antiquam conſuetudinem Epiſcopalis curiæ Florent. obſervare volentes, ſtatuimus, ut ſi quis conventus fuerit in Curia noſtra pro aliquo debito, de quo conſtet, per ſententiam, aut inſtrumentum publicum, in quo præceptum quarantigie more florentino ſit appoſitum, poſſit, & debeat procedi ſuper executione talis ſententiæ ſeu inſtrumenti ſummarie, & ſine ſtrepitu, & figura judicii, incipiendo etiam a præcepto, & executione & ſine libelli oblatione, litis conteſtatione, probatione definitivæ ſententiæ, aut alia juris ſolemnitate ſervanda. Volumus tamen alias alicujus conventi defenſiones legitimas aliquatenus non excludi.

Item providere volentes, ne crimina remaneant impunita, ſtatuimus, ut ſi quis, contra quem ſuper aliquo crimine, maleficio, vel delicto per nos vel noſtrum vicarium procederetur, ad citationem, & monitionem legitime de eo factam, non comparuerit, vel ſe reddiderit contumacem, ne de ſua contumacia glorietur, poſſit de tali contumacia puniri ſpiritualiter & temporaliter, & mulctari prout nobis, vel noſtro vicario videbitur expedire.

ANNO CHRISTI 1346.

ANNO CHRISTI 1346.

CONCILIUM PRAGENSE

AB ERNESTO ARCHIEPISCOPO I.

Anno circiter 1346. habitum.

An. 1346. Ex Lunig. Cont. III. pag. 131.

IN nomine S. & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus S., Amen, Erneſtus Dei & apoſtolicæ Sedis gratia S. Pragenſis eccleſiæ archiepiſcopus, univerſis prælatis, capitulis, conventibus, plebanis, eccleſiarum rectoribus, & clero & clericis, ac cæteris Chriſti fidelibus, tam religioſis, quam ſæcularibus, per Pragenſem civitatem, & diœceſim & provinciam conſtitutis, in omnium Salvatore ſalutem, & præſentium obſervantiam, frequenti lectionis ſtudio ſalutarem. Rex magnificus, qui facit mirabilia magna ſolus ſuæ munificentiæ ſinum aperiens, nuper noſtram Pragenſem eccleſiam, per ſanctiſſimum in Chriſto Patrem & dominum noſtrum, dominum Clementem papam VI., ad preces & ſolertem inſtantiam ſereniſſimi principis & Domini noſtri, domini Caroli, tunc Marchionis Moraviæ, nunc vero Romanorum & Boemiæ regis in Metropolitanam erexit, & archiepiſcopalis dignitatis titulo inſignivit. Noſque ſuper ſolium paſtoralis præeminentiæ ipſius Pragenſis eccleſiæ, licet immeritos, ſua tamen ac ipſius ſedis apoſtolicæ dignatione locavit. Idcirco ea injuncti nobis officii debito in hujus novitatis primordio ſubditorum utilitati providere volentes, ſummam alioquorum canonum & conſtitutionum provincialium eccleſiæ Moguntinæ, quæ olim in noſtra provincia tenebantur, ac etiam ſtatutorum ſynodalium per nos & noſtros prædeceſſores editorum, quas conſtitutiones pro morum correctione & deciſione, cauſarum & caſuum frequentius occurrentium magis utilis, & tranſgreſſoribus periculoſiores judicavimus, & unanimi conſilio & aſſenſu ſuffraganeorum, capitulorum, conventuum, omniumque prælatorum, perſonatus dignitates, vel officia eccleſiaſtica regentium, cæterorumque ſubditorum noſtrorum, quocumque nomine cenſeantur, plano & brevi ſtylo, ut facilius commendari poſſent memoriæ, in unum libellum duximus redigendas, quem & nullum alium pro conſtitutionibus provincialibus reputari volumus, & haberi. Omnes alias conſtitutiones provinciales eccleſiæ Moguntinæ, quod totam noſtram provinciam, & omnia ſtatuta ſynodalia a prædeceſſoribus noſtris, vel a nobis uſque in præſens edita, quo ad noſtram diœceſim præſentibus non inſertas, & inſerta irritantes, immo irritas & irrita nunciantes, & omni carere decernimus roboris firmitate. Ut autem conſtitutiones ipſæ ad ſingulorum perveniant notitiam clariorem venerabilibus fratribus epiſcopis noſtris in virtute S. obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ipſas mox ſibi ſcribi faciant & procurent, ac ſingulis annis, cum ſuas ſynodos celebrant, clero ſuo eorumdem ſtudium, obſervantiam ſtudioſius recommendent. Cathedralium vero & collegiatarum eccleſiarum capitula habeant earumdem conſtitutionum duo paria, unum ſub ſigillo noſtro, quod in ſacriſtia ſervent, aliud quod in eccleſia ſua in loco patenti affixum, catenula a die publicationis eorumdem infra trium menſium ſpatium reponi faciant. Archidiaconi autem, decani rurales, & parochialium eccleſiarum rectores ſinguli, unum libellum ipſarum conſtitutionum pro ſe comparent: nam lapſis tribus menſibus nemo per ignorantiam earumdem poterit ſe tueri.

De ſumma Trinitate & fide catholica.

Firmiter præcipimus, ut univerſi prælati plebani, & rectores eccleſiarum noſtræ provinciæ de S. & individua Trinitate, Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, & in articulis fidei, maxime divinitatem & humanitatem Domini noſtri Jeſu Chriſti concernentibus, nil aliud credant, teneant ac doceant, niſi quod S. Romana credit, tenet & docet eccleſia. Laici implicite, clerici vero explicite & diſtincte. Et ne quis Clericorum per craſſam ignorantiam Articulorum fidei ſe poſſit aliqualiter palliare, de ipſis articulis fidei, & de quibuſdam aliis ad ſalutem fidelium ſumme neceſſariis libellum quemdam, qui de tribus punctis eſſentialibus religionis Chriſtianæ intitulatur, in fine harum noſtrarum conſtitutionum decrevimus annectendum. Quem libellum inſertum cum præſentibus noſtris conſtitutionibus mandamus per omnia haberi, & contenta in eo ſtudioſius intelligere & efficaciter obſervare.

De conſtitutionibus.

Statuimus, quod conſtitutiones ſeu ſtatuta provincialia, quælibet perſonarum ſuperius expreſſarum, ad provinciale concilium ſecum afferat, & lectionem earumdem audiat, ac eaſdem in eodem perlegat. Hoc ipſum circa ſynodalia epiſcoporum ſtatuta, per ſubditos ipſorum in ſynodis epiſcoporum epiſcopalibus obſervare mandamus.

De reſcriptis.

Fraudibus impetrantium reſcripta apoſtolica, in quibus actor rei potentiam ſe perhorreſcere falſo proponens, ad hunc finem tantum, judices extra communem ipſorum diecefim impetrat, ut reus fatigatus laboribus & expenſis, cum eo pro ſuo libito concordare cogatur, obviare volentes, ſtatuimus, quod diœceſanus ipſorum, vel ejus officialis, ad inſtantiam rei, ſi hoc notorium fuerit, quod non eſt tantæ potentiæ, quam actor, merito perhorreſcere debeat, teneatur conditionem actoris & rei ſcribere judici taliter impetrato, & ipſum petere, ut ſuper hoc rei probationes recipiat potius, quam credat actoris ſimplici juramento. Nam licet jus permittat hujuſmodi perhorreſcentiam probari poſſe juramento, quæ probatio inter cæteras eſt fragilior; non tamen prohibetur, quin reus volens contrarium probare pro-

propter teſtes, quorum probatio eſt fortior juramento, ſit merito admittendus. Adjicientes, quod nullus ad requiſitionem cujuſcunque ignoti judicis ſe delegatum vel ſubdelegatum ſedis apoſtolicæ aſſerentis aliquam citationem ſeu publicationem proceſſuum quorumcumque audeat facere, niſi prius ſibi de jurisdictione ipſius per oſtenſionem bullæ apoſtolicæ, vel tranſumpti auctoritate Ordinarii per manum publicam facta fuerit plena fides. Ut autem de citationibus factis & proceſſibus exequutis conſtare poſſit, injungimus decanis & parochialium eccleſiarum plebanis, ut quilibet ipſorum ſigillum proprium infra menſem, a præſentium publicatione numerandum, habere teneatur ſub pœna unius fertonis groſſorum Pragenſium fabricæ cathedralis eccleſiæ perſolvendum.

ANNO CHRISTI 1346.

De diutina conſuetudine.

Olim eccleſia Moguntina diuturne ſervatam conſuetudinem introduxit, quam demum perpetuis ſervandam temporibus ſtatuti provincialis ſerie declaravit, ut archiepiſcopus Moguntinus vel ipſius officialis cauſas appellationum, vel alias ad Moguntinam ſedem legitime devolutas ſubditis ſuorum ſuffraganeorum in toto, vel in parte poſſit committere, & eos ad ſuſcipiendas hujuſmodi cauſas compellere. Nos conſiderantes prædictas conſuetudines, & ſtatuta pro ſubditorum litigantium commodo introductas, & ante erectionem noſtræ Pragenſis eccleſiæ in Pragenſium & Olomucenſium diœceſibus obſervatas, eas in provincia noſtra inviolabiliter ſervandas & tenendas de cætero hoc ſancto approbante conſilio definimus.

De electione.

Cum in eccleſiis prælatorum ſeu canonicorum electio, vel præbendarum, vel beneficiorum collatio, vel bonorum alienatio ſeu obligatio, aut alia ardua negotia eccleſiæ imminent facienda, ad talia abſentes canonici ſunt vocandi; alioquin ipſis inſtantibus per ſuperiorem caſſabitur, quod in eorum abſentia per præſentes fuerit attentatum, niſi conſuetudo habeat eos ad talia non vocari, vel abſentes ſint extra provinciam conſtituti. Excommunicamus omnes ſeculares & regulares canonicos ac monachos, qui in electionibus, aut aliis ſuarum eccleſiarum, aut monaſteriorum negotiis proſequendis conſpirationes, conjurationes, ſeu alias colligationes quaſcunque fecerint; eis diſtrictius injungentes, ut ipſi utilitatem & profectum eccleſiarum & monaſteriorum ſuorum, ſolum Deum habentes præ oculis, recta conſcientia & mente libera ſatagant procurare.

De renunciatione.

Sunt nonnulli, qui ſe ad beneficia eccleſiaſtica minus pinguia procurant inſtitui, ut ratione tituli recipiantur ad ordines, & demum facti presbyteri temeritate propria dimittunt beneficia, & more conductorum ſervorum ſingulis annis pro quotidiano victu de una eccleſia ad aliam ſe transferunt, facientes quæ non licet loqui in cleri opprobrium & ſcandalum laicorum. Nos attendentes, quod nullus ſine ſuperioris ſui licentia beneficium eccleſiaſticum dimittere vel recipere poteſt, temeritatem hujuſmodi volentes compeſcere, ſtatuimus, quod tales per diœceſanos ſuos ſuſpendantur ab executione ordinum ſuſceptorum. Et nihilominus in exaggeratione facti ſubdantur pœnitentiæ carcerali. Verum cum beneficium ſuum aliquis ad manus ſui ſuperioris renunciare voluerit, ſuperior ipſe de renunciationis cauſa an ſit rationabilis, & juſta, & per conſequens admittenda; an vero ſimoniaca, vel in fraudem expectantium, aut ordinum, ut prædicitur, receptorum, ſeu per vim & metum extorta, & ſic non admittenda, iniquiſitionem faciat diligentem

ANNO CHRISTI 1346.

De ætate & qualitate ad ſacros ordines & curata beneficia promovendorum.

Cum clericorum ordinatio, vel beneficiorum proviſio imminuerit facienda, prælati ex ſui officii debito diligenter inquirant, an promovendus ad ſacros ordines vel curatum beneficium ſit gravis in moribus, ætatis legitimæ, & ſcientiæ competentis, & utrum ſi de toro legitimo generatus; ſi in ſæculo remanet, quoad ſacros ordines, vel curatum beneficium obtinendum, ſolus papa poterit diſpenſare. Et ipſe promovendus, vel aliquis ſuorum progenitorum uſque ad quartum gradum, per paternam lineam aſcendendo, occiderit vel mutilaverit aliquem clericum, in ſacris ordinibus conſtitutum, & pro clerico ſe gerentem; & utrum habeat perpetuum beneficium eccleſiaſticum, vel ſufficiens patrimonium volens ad ſacros ordines promoveri. Et ſi eſt de alia diœceſi, utrum habeat commendatitias ſeu dimiſſorias ſuperioris ſui litteras. Quem autem criminoſum vel defectuoſum invenerint in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, hunc omnino repellant. Præcipimus inſuper, quod epiſcopi excommunicationis ſententiam proferant in illos, qui furtive ad receptionem ordinum acceſſerint, priuſquam ordinationem inchoent clericorum.

De Clericis peregrinis.

Nullus in eccleſia ſua ignotum ſeu peregrinum de alia diœceſi venientem, ad celebrationem divinorum in publico præſumat admittere, licet formatas ſuas, & litteras ſeu ordinationes exhibeat, niſi etiam oſtendat litteras diœceſani epiſcopi, vel ejus vicarii, in cujus diœceſi habeat licentiam celebrandi. Contrarium faciens, in uno fertone groſſorum Pragenſium pro admiſſione qualibet, per loci archidiaconum puniatur, pro utilitate fabricæ cathedralis eccleſiæ convertendo.

De officio archidiaconi.

Permittimus, ut archidiaconi juxta antiqua ſtatuta eccleſiæ Moguntinæ, per conſuetudinem approbatam, perſonaliter in ſuis ſedibus reſidentes, ſi juris habeat peritiam, ſeu aſſeſſores peritos, cauſas matrimoniales, & uſurarum audire, & definire valeant, cauſis aliis diœceſanis epiſcopis & ipſorum officialium examini reſervatis. Judicata per eos, præterquam in caſibus ſupra dictis, ſint irrita ipſo jure. Et nihilominus per loci diœceſanum a ſuis officiis ſuſpendantur. Nec abſque ſuorum epiſcoporum ſpeciali licentia, ex cauſa quacunque a Clero

☞ suorum archidiaconatuum possint petere subsidium moderatum.

ANNO CHRISTI 1346.

De vicariis.

Multorum querelis, & propria experientia nos docente, didicimus, quod nunnulli prælati seu canonici cathedralium & collegiatarum ecclesiarum secularium & regularium, quorum dignitatibus, præbendis seu monasteriis parochiales ecclesiæ incorporatæ sunt vel annexæ, perpetuis vicariis eorumdem assignant sic tenuem portionem, quod de ea vicarii nequeunt sustentari. Nos in his dispositionem juris communis observari volentes, omnibus, ad quos talium vicariorum institutio seu investitura pertinet, præsentis statuti serie districte præcipimus, quod de cætero nullatenus ad vicarias ipsas præsentatos admittant, nisi prius ipsis pro sustentatione sua & hospitalitate servanda, ac pro aliis oneribus incumbentibus sufferendis congrua portio deputetur. Insuper rectoribus parochialium ecclesiarum simili districtione mandamus, ut quando ipsis, studiorum vel ex alia justa causa per episcopum datur licentia se ad tempus a suis ecclesiis absentandi, non quærant vicarios, qui eis solvant magnam pensionem, quam verisimiliter de fructibus beneficii ultra sustentationem comportare non possint; sed potius illos, quos plebibus suis prodesse crediderint, verbo pariter & exemplo adjuvet. Hujusmodi autem vicarios, rectores ecclesiarum episcopo loci præsentare teneantur, ut ab eo, præmisso examine, pro illo tempore curam animarum recipiant, quam rectores ipsi auctoritate propria eis nequeunt delega

De officio delegatorum.

Quorumdam delegatorum sive subdelegatorum, in tantum progreditur periculosa temeritas, quod licet a sede apostolica simplices in forma commissiones recipiant, nihilominus tamen earumdem auctoritate nonnunquam etiam pro pecuniario debito, terras, civitates, Oppida, Villas, Loca, Territoria, vel districtus ecclesiastico subjiciunt interdicto. Et ut male factum deterius valeant effectui mancipare, in suum subsidium potentiam invocant brachii secularis, cum auctoritate talium judicum, vel pro tali causa interdicta posita, ipso jure sint nulla; omnibus metropolitico jure nobis subjectis, ne interdicta hujusmodi aliquatenus teneant, districtius inhibemus, nec sæculare brachium, quoad hoc, ipsis præstet aliquod subsidium vel juvamen.

De officio Ordinariorum.

Ne inferiores prælati suorum superiorum jurisdictionem eludant, episcopis, archidiaconis, diaconis, & aliis prælatis, seu eorum officialibus, in virtute S. obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtius inhibemus, ne subditis suis, seu eis qui litigant aut litigaverunt coram eis inhibitionem faciant, aut aliquod impedimentum præstent, directe vel indirecte, quominus appellatione, vel alias suas causas ad superiorum examen deducere valeant aut perferre. Cum propter occupationes multiplices, aut invalitudines corporales seu occasiones alias, episcopi per se ipsos non sufficiant ministrare populo verbum Dei, ac ipsius confessiones audire, maxime propter amplas diœceses & diffusas, assumant sibi viros idoneos ad S. prædicationis officium salubriter exequendum, potentes in opere & sermone, qui plebes sibi commissas, vice ipsorum, cum per se iidem nequiverint, sollicite visitantes, eos verbo ædificent pariter & exemplo, ac cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Habeant etiam saltem tres primarios seculares vel religiosos industrios & peritos, quorum duo apud ecclesiam Cathedralem sint assidui, tertius episcopalem curiam sequatur continuo, quibus plenam suam auctoritatem tribuant in audiendis confessionibus, & absolutionibus impendendis, & eis, cum indiguerint, congrua necessitati subministrent, ne pro necessariorum defectu cogantur desistere ab incepto. Celebrent autem episcopi missarum solemnia in suis ecclesiis cathedralibus, præsertim in festivitatibus Domini & Virginis gloriosæ, clero & populo indulgentias solitas concedentes. Et quia plures non re, sed solo nomine, tam clerici, quam monachi, magis metu pœnæ, quam verbo vitæ a suis cohibentur excessibus, statuimus, quod episcopi suos habeant carceres duplicatos, minores & magis rigidos, in quibus secundum exigentiam criminum, tales delinquentes ad tempus, vel in perpetuum ad agendam pœnitentiam recludant. Præsenti prohibemus edicto, ne episcopi aut abbates, seu quivis alii seculares vel regulares, aut ecclesiasticæ vel laicæ quæcunque personæ vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel ecclesiis quibuscumque sibi subjectis, seu ad collationem, præsentationem, ordinationem, institutionem vel custodiam pertinentibus, eorumdem bona, morientibus eorum rectoribus, vel ministris in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, quæ in utilitatem eorumdem expendi vel futuris debent successoribus fideliter reservari, occupare, aut in usus suos convertere quoquo modo præsumant: alioquin episcopi ab ingressu ecclesiæ; cæteri vero clerici ab officio & beneficio tandiu eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de prædictis. Laici vero patroni, pro illa vacatione præsentandi potestate, & nisi moniti occupata plene restituant, infra mensem jure patronatus ipsius ecclesiæ perpetuo sint privati.

ANNO CHRISTI 1346.

De majoritate & obedientia.

Cum inferior suo Superiori regulariter ad exhibendam reverentiam & obedientiam teneatur, quorum exhibitio nonnisi per obsequium humilitatis extrinsecus præstitum aliorum notitiæ innotescit; quapropter canonici cathedralium & collegiatarum ecclesiarum prælatis, & inferiores prælati superioribus, ac universaliter omnes clerici majoribus suis, in assurgendo, inclinando, & aliis prærogativis, quibus consueverunt homines revereri, honorem debitum deferant reverenter, ut etiam laici a clero sumentes humilitatis exemplum, eidem exhibeant reverentiam ampliorem. Quia frequenter rectores parochiarum non audent contra nobiles & potentes mandata superiorum exequi, propter eorum tyrannidem belluinam, statuimus, quod nullus presbyter assumat capellaniam cujuscumque nobilis vel potentis, seu ipsorum capellas tanquam capellanus officiet, nisi prius episcopo diœcesano, super eo, quod ad ipsius synodos

vo-

☞ veniat, & mandata ſuperiorum ſibi injuncta, ad ſui domini & ipſius Caſtri familiæ notitiam perferat, obedientiam faciat manualem. Item, cum aliquis nobilis juſtitiarius, ſeu laicus quicunque captivaverit aliquem clericum, pro clerico ſe gerentem, ſeu deprædatus fuerit alicujus eccleſiæ bona; capellani caſtrorum hujuſmodi & plebani locorum, in quibus clericus detinetur captivus, aut præda ſervatur, quam primum hoc ſciverint, etiam non expectato ſuper hoc alio ſuperioris mandato, a celebratione abſtineant divinorum, ſub pœna excommunicationis; quam facientes contrarium incidere volumus ipſo facto. Omnes clerici ſeculares & religioſi, metropolitico & diœceſano nobis jure ſubjecti, pro ſereniſſimo domino noſtro *Carolo* Romanorum & Boemiæ rege, & glorioſa conthorali ſua domina regina, ac eis qui pro tempore fuerint Boemiæ regibus & reginis, in miſſis & quotidianis orationibus ſuis, fundant devotas preces ad Dominum, ut in præſenti vias ipſorum dirigat per ſuorum ſemitas mandatorum, pro ſtatu pacifico ſubditorum, & in futuro eis præmium tribuat beatorum.

ANNO CHRISTI 1346.

De poſtulando.

Repellantur ab advocationis ſeu poſtulationis officio in presbyteratus ordine, vel in dignitate prælationis eccleſiaſticæ conſtituti, niſi proprias & eccleſiæ ſuæ, aut cum neceſſitas imminet, conjunctarum, vel miſerabilium perſonarum cauſas, non temporalis lucri cauſa, ſed divinæ retributionis intuitu proſequantur. Religioſi vero ſolum in cauſis ſuorum Monaſteriorum, & tunc, cum ſuper hoc a ſuis ſuperioribus mandatum oſtendunt, ad hujuſmodi poſtulationis vel procurationis officium admittantur.

De his, quæ vi, metuſve cauſa fiunt.

Ex multorum inobedientia tam ſecularium clericorum, quam religioſorum, crudelibus hominibus diſplicere nolentium, contemnitur nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ, quibus cum a ſuis Superior. injungitur, ut contra rebelles proceſſus publicent, vanum metum talium prætendentes, eoſdem proceſſus publicare recuſant, & ex hoc illi, pro quibus hujuſmodi ſunt latæ ſententiæ, beneficio executionis eorumdem debito defraudantur. Ut igitur huic peſti ſalubris obviet medicina, ſacrorum Canonum ſequentes veſtigia definimus: Quod metus amiſſionis rerum temporalium omnium vel ſaltem majoris partis, aut invaſionis perſonæ veriſimiliter propter publicationem hujuſmodi proceſſuum imminens, qui probari poſſit, ſi inquirat ſuperior, propter teſtes idoneos ſubditum ab executione mandati Superioris ſui excuſat. Si quis vero ad communicandum excommunicatis, vel celebrandum coram eis, ſeu in loco ſuppoſito eccleſiaſtico interdicto, ſive ad quodcumque ſimile faciendum ſe coactum aſſerat, quod jure vel mandato Superioris fieri prohibetur, qualiſcunque ſit metus, quem prætendit, etiam ſi poterit cadere in conſtantem virum, eum a tranſgreſſionis pœna non valeat quomodolibet excuſare. Qui autem abſolutionem a ſententiis excommunicationis, vel ſuſpenſionis, aut relaxationem interdicti per vim, ſeu per metum extorquent, ipſo facto ſunt excommunicationis vinculo innodati.

De alienatione mutandi judicii cauſa facta.

Cum conceſſiones actionum multis intervenientibus cauſis invalidæ reputentur, ad tollendam ſuper hoc omnem materiam dubitandi, hoc ſacro approbante Concilio, illam tantum ceſſionem, quæ fit in præſentia, & auctoritate proprii epiſcopi, vel ejus officialis, ſeu alterius ordinarii judicis, præmiſſa ſummaria cognitione, an fiat ex cauſa legitima, validam reputamus.

De judiciis.

Hoc ſacro approbante Concilio ſtatuimus, quod hi, qui propter pericula veriſimiliter imminentia, propter Nuntios perſonaliter adiri non poſſunt, ut citentur in ipſorum parochiali eccleſia per edictum in publico. Et ſic ibidem etiam citator de periculo dubitaret, tunc in Ambone cathedralis eccleſiæ, continuis tribus diebus Dominicis, citatio talium publice proponatur, contra quos taliter evocatos procedi poterit, ſi fuerint contumaces, ac ſi eos apprehendiſſet citatio perſonalis. Reus autem, qui per ſe, vel per alium, ſeu alios, Nuntium Judicis ſpoliat, verberat vel captivat, excommunicationis ſententiam incidat ipſo facto.

De foro competenti.

Quia tam eccleſiaſticus quam ſecularis ordo confunditur, cum unicuique ſua juriſdictio non ſervatur, hinc eſt, quod ſpiritualia & ſecularia judicia eſſe convenit impermixta. Quare omnibus eccleſiaſticis judicibus diſtrictius inhibemus, ne laicos ad iſtantiam quorumcunque clericorum vel laicorum, pro cauſis ſecularibus, ſeu mere civilibus, ad ſuum conſiſtorium citari faciant, aut de cognitione cauſarum hujuſmodi ſe aliquatenus intromittant, niſi forte miſerabilium perſonarum, vel in defectum judicis ſecularis. Nec e contra judices ſeculares, clericos, pro quibuſcumque cauſis criminalibus, vel civilibus, nec etiam laicos ſuper rebus, vel poſſeſſionibus eccleſiarum, quocunque titulo eas poſſideant, aut ſuum judicium faciant evocari, vel eas audeant judicare. Alioquin tam eccleſiaſticus, quam ſecularis judex metas ſuæ poteſtatis excedens, excommunicationis ſententia innodetur. Et actor clericus, qui reum indebite coram non ſuo judice fatigavit, in expenſis condemnetur, & ſuper eadem cauſa de cetero nullatenus audiatur.

De fide inſtrumentorum.

Cum ex eo, quod plerique rudes & ignari per ſe prothocolla facere neſcientes, & alii ſe notarios publicos mentientes, conficere inſtrumenta præſumunt, ex quibus plurima incommoda & pericula oriuntur, quibus nos obviare volentes prohibemus, ne pro Notario publico quiſquam ſe gerat, vel quævis inſtrumenta conficiat, antequam de creatione ſua, loci Dioceſano, vel ejus officiali, fecerit plenam fidem. Contrarium faciens, excommunicationis ſententiam incidat, & inſtrumenta per eum confecta ſint irrita ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1346.

De Appellationibus.

Juris beneficio Appellans, nonnunquam abutitur, qui revocatione per appellationis Judicem attemptatorum poſt ſententiam obtenta contentus, de juſtitia forſitan principalis cauſæ dubitans appellationem ſuam proſequi prætermittit. Ut igitur parti appellanti & honori Judicis, a quo appellavit, provideatur de remedio opportuno, præſenti conſtitutione ſtatuimus, quod ſi appellans ipſe, juſto impedimento ceſſante, ſuam appellationem non proſequatur, ex tunc Judex ipſe, a quo appellavit, eum in priſtinas reducat ſententias, quouſque judicatis pareat, vel appellationem ſuam debite proſequatur.

De vita & honeſtate Clericorum.

Dolenter referimus, quod multorum eſt adeo reprehenſibilis vita clericorum, ut ipſi per exempli perniciem mores non inſtruant, ſed deſtruant potius Laicorum. Quapropter univerſi clerici mores & vitam reforment in melius, & ea, quæ ad ipſorum ſtatum & honeſtatem pertinent cum magna cautela cuſtodiant, nec ſolum a malo, ſed etiam ab omni ſpecie mali ſe prudenter ſtudeant cohibere, continenter & caſte vivant, a crapula & ebrietate abſtineant, quæ ſunt libidinis incentiva. Et etiam, quando convivia præparant, quæ rara ſint, clerici ſex cibariorum ſeu ferculorum numerum non excedant. Tabernas non viſitent & arma non portent, niſi propter neceſſitatem & viarum pericula in itinere conſtituti. Officia vel commercia ſecularia, & præſertim carnificum ſeu macellariorum, aut tabernariorum prorſus evitent. Nam clerici, ſi hujuſmodi carnificum aut tabernariorum officium publice & perſonaliter exerceant, & cum hoc deferunt habitum clericalem, & per diœceſanum tertio moniti, ab hujuſmodi officiis non deſtiterint, vel deſiſtent, vel poſtea reaſſumunt, in rebus propriis clericorum immunitate non gaudeant. Si vero, cum hoc abjiciunt habitum clericalem, etiam quoad perſonam, perdunt privilegium clericale: decet etiam, ut clerici coronam ſeu clericalem tonſuram, patentibus auribus, cum habitu deferant clericali. Et quicunque clericus publice virgata vel partita veſte utitur, niſi rationabilis cauſa ſubeſſet, ſi Beneficiatus extiterit, per ſex menſes a perceptione fructuum Beneficiorum, quæ obtinet, ſit ipſo facto ſuſpenſus. Si vero beneficiatus non fuerit, in ſacris tamen ordinibus infra ſacerdotium conſtitutus, per idem tempus redditur eo ipſo inhabilis ad Beneficium eccleſiaſticum obtinendum. Et idem eſt de aliis clericis, qui nec beneficiati ſunt, nec ſacram veſtem talem, ſimul & tonſuram, publice deferunt clericalem. Dignitatem vero, vel perſonatum ſeu beneficium aliquod obtinens, cui cura imminet animarum, nec non cæteri in ſacerdotio conſtituti ac Religioſi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinſeci morum intrinſecam honeſtatem oſtendere, ſi præterquam ex cauſa rationabili publice veſtem ferant hujuſmodi, ſunt eo ipſo beneficiati a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, ſuſpenſi per annum. Cæteri vero ſacerdotes & religioſi quilibet, per idem tempus annuale redduntur inhabiles ad quæcunque beneficia eccleſiaſtica obtinenda. Clerici inſuper maxime beneficiati, caligis ſcacatis rubeis ac viridibus uti non debent, nec Joculatores ſe faciant. Et ſi per annum, vel poſt trinam monitionem, artem illam ignominioſam exerceant, eo ipſo privati ſunt omni privilegio clericali. Alearum & Taxillorum ludos fugiant, chorearum, torneamentorum & haſtiludiorum & aliis publicis ſpectaculis non interſint. Clauſuram monaſteriorum Monialium, abſque cauſa rationabili & manifeſta, & ſine ſuperioris licentia ingredi non præſumant. Clericos, qui vagi communiter nuncupantur, in domibus ſuis non recolligant, nec eis aliquod munus parvum vel magnum tribuant. Eccleſiam cathedralem vel collegiatam, in qua quis beneficiatus exiſtit, infra divinum officium ſine religione non intrent. Presbyteri parochialium eccleſiarum Campanatores litteratos, ſeu clericos, non laicos uxoratos habeant, qui cum eis cantare vel legere non ignorent. Et cum divinum officium celebrant, vel fidelibus eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrant, uterque presbyter & campanarius, ſuperpelliciis deſuper ſint induti. Inſuper nullus presbyterorum ſine Miniſtro miſſam audeat celebrare.

De cohabitatione clericorum & mulierum.

Quamvis fornicationis crimen inter cetera crimina ſit deteſtabilius clericis, utpote, quia inter ceteras virtutes principaliter carnis continentiam profitentur; multi tamen clerici ſuæ ſalutis & profeſſionis immemores, non ſolum tentationibus victis, deſideria carnis perficiunt, ſed etiam tentationem præveniunt, dum ne fruſtra tententur, in domibus propriis, vel vicinis, paratas ad malum, fornicarias nutriunt mulieres. Ne igitur crimen ipſum videamur per tolerantiam approbare, omnes clericos, qui de cetero in domibus ſuis ſuſpectas mulieres, vel etiam extra domum in ſua procuratione publice detinent concubinas, ſi ſunt beneficiati, beneficiis ſuis privandos, ſi vero non habeant beneficia, ab executione ordinum, per ſuos ſuperiores fore decernimus perpetuo ſuſpendendos. Quos demum eorum malitia exigente, ipſi ſuperiores carcerum pœnis afficiant, vel de ſuis diœceſibus ejiciant vel expellant, ſi nec ſic curaverunt vitam ſuam emendare: archidiaconos autem locorum, qui clericos ſui archidiaconatus, plebani qui vicinos, ſive ſocios hac labe reſperſos ſcienter tolerant, tanquam pro concubinatu proprio volumus condemnari. Licet autem clericus pro fornicationis crimine, vel alio mortali quolibet, quo ad ſeipſum ſit ſuſpenſus, non tamen debet ab aliis in divinis officiis evitari, niſi crimen ipſum ſit notorium per ſententiam ſeu confeſſionem factam in jure, aut evidentiam rei, quæ tergiverſatione aliqua celari non poſſit. Notorium concubinarium dicimus per canones etiam ab officio, ne dum quo ad ſe, verum etiam quo ad alios ſuſpenſum; qua ſuſpenſione durante, ſi divinis ſe ingerit ſicut prius, irregularitatis notam incurrit, a qua niſi per ſummum Pontificem poterit liberari.

De clericis non reſidentibus in beneficiis.

Si parochialis eccleſiæ rector, vel alius clericus a beneficio, quod obtinet, ſine ſui ſuperioris licentia, ſe præſumpſerit abſentare, eodem beneficio per ſuperiorem ſuum eſt privandus, quacumque contraria conſuetudine non ob-

obſtante. Cum de jure communi quodlibet beneficium requirat reſidentiam perſonalem.

ANNO CHRISTI 1346.

De præbendis & dignitatibus.

Eum qui beneficium, cui cura animarum imminet, vi occupat, ſeu ſe ſcienter injuſte intrudit in eo, decernimus ipſo jure privatum beneficio, quod cum cura ſimili primitus obtinebat. Non enim decet, ut ſtultus melioris quam peritus conditionis exiſtat, vel quod invaſor eo qui juſte ingreditur privilegio gaudeat potiori. Inſuper ut violenti, qui auctoritate, vel verius temeritate propria occupare dignitates, perſonatus aut alia quæcunque beneficia eccleſiaſtica non verentur, etſi non virtutis amore, pœnæ ſaltem formidine a ſuæ temeritatis audacia refrenentur, eo ipſo jus ſi quod in dignitatibus, perſonatibus & beneficiis occupatis taliter, vel ad ea, ipſis forſitan competebat, amittant.

De inſtitutionibus.

Statuimus, quod perſona eccleſiaſtica quæcunque regularis vel ſecularis in dignitate, perſonatu, officio, ſeu eccleſiaſtico beneficio quocunque, non inſtituatur, vel ad illud confirmetur, niſi ante omnia de obedientia & reverentia ſuis Superioribus impendenda, de ſtatutis Provincialibus & Synodalibus, in quantum eum tangunt, obſervandis, ac de cura & onere beneficii, in quo inſtituendus eſt, pro poſſe ſuo explendis, corporale præſtiterit juramentum; inſtitutionem contra præmiſſa factam nullius firmitatis fore decernentes. Clericus, qui auctoritate patroni clerici vel laici ſine inſtitutione epiſcopi, vel ejus, ad quem inſtitutio ejuſdem beneficii de jure pertinet, vel conſuetudine approbata in beneficio eccleſiaſtico in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrare præſumit, eo ipſo, ad illud ſe reddit indignum. Patronus vero, qui talem in hujuſmodi beneficio pertinaciter fovere præſumpſerit, perpetuo præſentandi poteſtate privetur. Religioſi ſimiliter etiam exempti in eccleſiis, quæ ad ipſos pleno jure non pertinent, & per religioſos conſueverunt gubernari, inſtituendos presbyteros epiſcopis repræſentent, ut ipſis de plebis cura reſpondeant, religioſis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Nec inſtitutos per epiſcopos etiam religioſos ſine auctoritate ipſorum epiſcoporum religioſi poterint removere, niſi eis hoc competat ex privilegio ſpeciali. In hujuſmodi quoque inſtitutionum & aliorum arduorum negotiorum litteris exinde confectis archiepiſcopalis vel epiſcopalis majoris ſigilli appoſitionem ſine minoris impreſſione decernimus non valere.

De conceſſione præbendæ non vacantis.

Ne contra ſtatuta Canonum deſiderare quis mortem proximi videatur, in cujus præbenda ſe crediderit ſucceſſurum, diſtrictius inhibemus, ne capitulum cathedralis vel collegiatæ eccleſiæ, aliquem, non vacante præbenda in canonicum recipiat & in fratrem, niſi evidens utilitas eccleſiæ id expoſcat, quam ſuo epiſcopo exponere teneatur, & hinc unam perſonam tantum recipiendi habeant facultatem. Quibus omiſſis receptio unius vel plurium eo ipſo ſit nulla. Et in pœnam capituli epiſcopus totidem in eadem eccleſia canonicatus & præbendas conferat, dum vacabunt.

ANNO CHRISTI 1346.

De rebus eccleſiæ alienandis, vel non.

Indemnitatibus eccleſiarum providere volentes, ſtatuimus, ut in cathedralibus & collegiatis eccleſiis, prælaturarum, præbendarum & cæterorum officiorum & miniſteriorum ac bonorum eccleſiæ communium omnium reddituum & proventuum, in quibus villis ex nomine & in quibuſcumque rebus conſiſtent, & quid ad cujuslibet dignitatem, officium, præbendam ſeu diſpenſationem pertineat, ſub ſigillis majoris prælati, & ipſius capituli, habeatur in Sacriſtia eccleſiæ clara & fidelis conſcriptio, ut ſaltem novus prælatus, canonicus, vel miniſter per hujuſmodi ſcripturam, de ſuis juribus & proventibus informatus, recuperare valeat per ſuum prædeceſſorem deperdita, vel neglecta. Similiter Libri, ornatus, calices & cætera clenodia & ornamenta eccleſiæ regiſtrentur, & ſaltem de anno in annum revideantur per ſeniores de capitulo, ut appareat, ſi qua per imprudentiam Miniſtrorum ſunt diſtracta, vel eorum diligentiam acquiſita.

Adminiſtratores bonorum eccleſiarum vacantium, vel alia ex cauſa legitima Superioris officio deputati, ſi quam poſſeſſionem ipſius eccleſiæ, vel rem mobilem pretioſam ſine conſenſu majoris & ſenioris partis capituli, donationis, venditionis, permutationis vel emphiteuſis titulo alienent aut obligent, invalidus ſit contractus. Quod ſi abbates, præpoſiti, priores, ſeu alii quivis monaſteriorum ſeu religioſorum locorum rectores, aliqua de rebus ſuorum monaſteriorum citra formam canonum, ut prædicitur, alienare præſumpſerint, contractus eſt nullus. Et alienantes per ſuos ſuperiores adminiſtrationum officiis perpetuo ſpolientur. Nec aliquis creditorum audiatur repetens a ſucceſſore mutuum, quod fecit, etiam ſuper litterarum vel pignorum cautione; niſi prius probet, quod in evidentem utilitatem eccleſiarum ſeu Monaſteriorum hujuſmodi ſit converſum.

De emtione & venditione.

Si quis emerit animalia, vel alias res prædatas, cum in prædonis jus ſuccedat ad reſtitutionem eorumdem, per cenſuram eccleſiaſticam compellatur. Emtor vero vel venditor, qui alterum decipit in legitimo pondere vel menſura, aut qui ſcienter ignoranti rem vendiderit vitioſam, poenitere non poteſt, donec ſatisfaciat taliter damnum paſſo.

De pignoribus.

Sacrorum canonum veſtigiis inhærentes declaramus. Quod ſi quis alteri caſtrum, villam, ſeu poſſeſſionem quamlibet titulo pignoris obligat, ratione cujus ad eumdem eccleſiæ inibi ſituatæ jus pertinet patronatus, etſi hoc non exprimat, nihilominus apud obligantem jus remaneat præſentandi, ex eo, quia fructus rei pignoratæ minuunt debitum principale, fructus vero juris patronatus cum ſit ſpiritualis, nequit cum rebus temporalibus compenſari.

ANNO CHRISTI 1346.

De teſtamentis & ultimis voluntatibus.

Cum in officiis charitatis primo loco illis naturaliter obligemur, a quibus beneficium nos cognoſcimus recepiſſe, proinde ſtatuerunt & definierunt ſancti Patres, quod clericus de bonis per eccleſiam & intuitu eccleſiæ acquiſitis, non poteſt condere teſtamentum, ſed bona hujuſmodi, ſive clericus ipſe teſtatus, ſive inteſtatus decedat, per eum relicta eccleſiæ a qua percepit beneficium, vel ſucceſſoris uſibus applicentur: ſalvo quod pauperibus & religioſis locis, & illis, qui ſibi viventi ſervierunt, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, juxta ſervitiorum merita, poteſt donationem facere moderatam. De his vero, quæ perſonæ ſuæ induſtria vel intuitu, aut ex ſucceſſione parentum acquiſivit, diſponere poterit in vita pariter & in morte. Præterea, ſtatuta locorum, quæ habent, quod nullus ultra certam ſummam eccleſiis vel clericis donare ſeu legare audeat in ultima voluntate, irrita judicamus, cum iniquitatem contineant & teſtandi perimant libertatem. Conditores vero hujuſmodi ſtatutorum, ac eiſdem utentes coerceantur canonica diſciplina. Invigilent inſuper ordinarii circa executores teſtamentorum & ultimarum voluntatum & contra illos, qui eas impediunt quoviſmodo, ut ipſæ voluntates extremæ, infra tempus teſtatoris arbitrio limitatum effectui mancipentur. Vel ſi teſtator exequutionis terminum non præfixit, ut ipſa executio ultra unius anni ſpatium nullatenus prorogetur. Executores etiam ultimarum voluntatum de bonis defuncti ſe nullatenus intromittant, donec de eiſdem inventarium fecerint, ſub fide dignarum teſtimonio perſonarum.

De ſepulturis.

Illi, qui propria temeritatis audacia defunctorum corpora in cœmeteriis, interdicti tempore in caſibus non conceſſis a Jure, vel excommunicatos publice aut nominatim interdictos, vel uſurarios manifeſtos, ſcienter ſepelire præſumant, excommunicationis ſententiæ ſubjaceant ipſo facto, a qua nullatenus abſolvi poterunt, niſi prius ad arbitrium dioeceſani epiſcopi, eis quibus per præmiſſa fuerit injuria irrogata, ſatisfactionem exhibuerint competentem. Quicunque religioſi & ſeculares clerici aliquem ad vovendum, jurandum, vel fide interpoſita, ſeu alias promittendum inducunt, ut ſepulturam apud eorum eccleſias eligant, vel jam electam ulterius non immutent, excommunicationis ſententiam incidunt ipſo facto, a qua ab alio, quam a ſede apoſtolica, præterquam in mortis articulo, nullatenus abſolvantur. Nec valet talis electio. Et is, qui ſic elegerit, nec apud ſic electam eccleſiam ſepeliri, nec alibi poterit eligere ſepulturam, ne contra votum, juramentum vel promiſſum hujuſmodi a ſe factum, materiam habeat veniendi, ſed contradictione quacunque ceſſante, ſepeliatur omnino apud illam eccleſiam, apud quam ſepeliendus de jure fuiſſet: ſi alias ſepultura non electa forſitan deceſſiſſet. Si vero iidem religioſi, vel clerici prædictum in ſua eccleſia vel cœmeterio præſumpſerint ſepelire, ad reſtitutionem tam ſepulti corporis, ſi petatur, quam etiam omnium quæ occaſione ſepulturæ illius pervenerint, quomodolibet ad eoſdem infra decennium integraliter faciendum obligantur, quæ niſi fecerint, Eccleſia ipſa apud quam ſepultus fuerit, nec non ipſius cœmeterium, ex tunc eo ipſo ſunt & tamdiu manebunt eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, donec ab eis facta fuerit reſtitutio plenaria omnium prædictorum. Plebanus eccleſiæ, vel ipſius vices gerens, ſi præter licentiam ſui epiſcopi, vel ipſius in ſpiritualibus vicarii, defunctum intra parochialem eccleſiam præſumpſerit ſepelire, in pœnam unius Sexagenæ Groſſorum Pragenſium ad fabricam cathedralis eccleſiæ applicandorum incidat ipſo facto. Et nihilominus per epiſcopum ſubjiciatur pœnitentiæ graviori, niſi is, qui eſt ſepultus, fuiſſet presbyter vel patronus eccleſiæ, aut alius ipſius eccleſiæ notabilis benefactor.

ANNO CHRISTI 1346.

De parochiis.

Dominicis & aliis feſtivis diebus, presbyteri parochiarum, antequam miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius parochianus ſit in eccleſia, qui proprio contempto plebano ibi miſſam velit audire. Quem ſi invenerit, de eccleſia ejiciant ſine mora. Nullus presbyter parochianum alterius, ſine proprii ſacerdotis licentia, niſi mortis periculo conſtitutum ad confeſſionem recipiat, cum eum abſolvere nequeat, vel ligare, neque ei miniſtret quodcunque aliud eccleſiaſticum ſacramentum.

De ſtatu Monachorum.

Præcipimus, ut abbates, præpoſiti, priores monachorum & canonicorum regularium, nec non abatiſſæ, magiſtræ & prioriſſæ monialium, tam in ſe ipſis, quam in ſubditis, prout ad cujuſcunque ſpectat officium, vitam, & converſationem exhibeant, ac habitum deferant regularem, ſe ipſos ac ſuos ſubditos ab his præcipue, qui ipſorum profeſſioni obviant, & ordinis honeſtati non congruunt, puta circa exquiſitum ornatum vel notabilem exceſſum in veſtibus, cibis, & potibus, equitaturis, & lectiſterniis ac ſimilibus ſuperfluitatibus, ſeu taxillorum, alearum, & ſchachorum ludis, ac chorearum laſciviis, totaliter cohibentes, juxta diſpoſitionem ſuæ regulæ, & ſacrorum canonum inſtituta, ſollicite providentes, quod nullus monachus vel canonicus regularis, ſeu monialis, niſi ratione adminiſtrationis ſeu officii, poſſeſſiones, redditus, vel aliud quidquam proprii habeat, quinimmo illud, quod cuilibet ſingulari perſonæ, ex ſuo labore vel artificio aut parentum ſeu amicorum largitione obvenit, ſuperiorum manibus offeratur, ut per ipſius providentiam circumſpectam, emolumentis hujuſmodi communitatis, vel ſingularium perſonarum neceſſitas ſublevetur, apoſtataſque ſuos inquirant & repetant, ac ipſos carcerum pœnis afficiant, & voluntarie revertentes, paterne ſuſcipiant, ſalva ſemper pœnitentia regulari.

De Cappellis Monachorum.

Religioſi in eccleſiis, ad ipſos etiam pleno jure ſpectantibus, rectores ſui ordinis locare non audeant, quæ alias ſunt ſolitæ per ſeculates clericos gubernari. Nec epiſcopus poteſt eccleſias parochiales vel certos redditus earumdem ſine conſenſu ſui Capituli, religioſorum uſibus applicare.

ANNO CHRISTI 1346.

De jure Patronatus.

Volentes viam præcludere, ne quis per subreptionis aſtutiam præficiatur eccleſiis, & ne ex inſtitutionibus repentinis inter patronos, ſi qui ſunt, lites oriantur, ex litibus fortiores, præſenti decreto ſtatuimus, quod cum aliquis ad curatum beneficium per quempiam clericum vel laicum fuerit præſentatus, ordinarius loci, ſeu is, ad quem inſtitutio ſpectat, per decanum loci, vel viciniorem plebanum in eccleſia, ad quam fit præſentatio, præſente plebe ad hoc ſpecialiter convocata, publice faciat proclamari. Quod ſi quis eſt, qui velit docere de jure ſuo, quod ad ipſum ſolum vel cum alio, ſeu aliis, jus pertineat præſentandi, aut præſentato aliquid objicere, quod eum reddat inhabilem, ne poſſit ad id beneficium promoveri, veniat infra certum & peremptorium terminum ad ipſius inſtitutionis præſentiam, hoc facturus. Adjiciendo in proclamatione hujuſmodi, quod ſi infra talem terminum nullus compareat, præſentationi vel præſentato ſe opponens, ex tunc ad inſtitutionem præſentati proceditur, juxta formam juris. Inſtitutio vero facta non præmiſſa proclamatione hujuſmodi ſit irrita eo ipſo.

De patronis & clericis, qui mediante pacto eccleſias præſentant & recipiunt: quod eſt ſimoniacum.

Deteſtanda quorumdam patronorum ſeu advocatorum cupiditas, in tantum metas ſuæ poteſtatis excedit, quod cum aliqua eccleſiaſtica beneficia vacare contingit, quorum ad ipſos jus pertinet patronatus, nullam idoneitatem præſentandarum perſonarum, ſive eccleſiarum, ſeu plebium utilitatem attendentes, ſed imitatores Ghieſi, quærunt clericos Simonis ſucceſſores, quos recepta prius ab eis certa ſumma pecuniæ ſive cautione, de ipſa in poſterum perſolvenda, aut promiſſione de remittendis ſibi, vel non repetendis ab eo decimis vel aliis eccleſiæ juribus, aut quod ſi eis quandocunque diſplicentiam fecerint, eccleſias ipſas dimittere & litteras præſentationis & inſtitutionis ſuæ ipſorum manibus tradere teneantur; aut ſimilibus pactionibus præmiſſis, demum eos inſtituendos repræſentant. Ne igitur hujuſmodi execrabile mercationis genus, jus ſibi vendicet de cætero contra canonicas ſanctiones, hoc ſacro approbante concilio definimus, quod patronus, clericus, vel laicus, qui ex conventione vel pacto, aut quolibet præmiſſorum vel ſimili deprehenſus fuerit aliquem præſentaſſe, eo ipſo, pro illa vacatione jus præſentationis amittat, & pro tunc beneficium hujuſmodi per eum ad quem ipſius inſtitutio pertinet, conferatur. Præſentatus vero taliter non ſolum eodem beneficio ſit privatus, ſed ipſo facto reddatur inhabilis ad ſacros ordines & ad alia quævis eccleſiaſtica beneficia obtinenda.

De conſecratione eccleſiæ, vel Altaris.

Si eccleſiam pollui humani ſanguinis aut feminis effuſione contingat, ipſius eccleſiæ cœmeterium ſi contiguum ſit eidem, cenſetur eſſe pollutum, & antequam reconcilietur per epiſcopum, in ea non debent divina celebrari, vel aliquis ſepeliri.

De celebratione Miſſarum.

In eadem eccleſia, & eodem tempore, duas miſſas ſub nota celebrari diſtrictius inhibemus: Adjicientes, quod nullus pro vivis, mortuorum officium audeat facere. Septimum, triceſimum vel annuale. Omnibus Sacerdot. in virtute S. obedientiæ, & ſub excomm. pœna, diſtrictius inhibemus, ne die, qua primam miſſam celebrant, ſeu octo diebus immediate ſequentibus, per ſe, vel alium, invitatum ſolemnem audeant præparare. Salvo, quod tunc certos clericos ſeculares & religioſos, paucos tamen & ſine ſolemnitate qualibet procurare poterunt. Sic tamen, quod joculatores & hiſtriones nullatenus admittantur. Miſſarum etiam novarum officia, quas S. Romana & univerſalis non recepit ſeu inſtituit eccleſia, penitus reprobamus. Hiſtorias novas, hymnos, ſequentias, niſi in concilio provinciali, aut in epiſcoporum ſynodis approbentur, in eccleſiis legi aut decantari diſtrictius prohibemus. Quod enim SS. PP. decreto non eſt ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum. Si cui per nos, aut ſuffraganeorum noſtrorum aliquem conceditur, quod in altari viatico portatili divina coram ipſo poſſint officia celebrari, non in loco ventoſo, ſeu alias periculoſo vel inhoneſto, hoc fieri debere intelligimus. Unde ſi quis preſbyterorum, occaſione conceſſionis hujuſmodi contra præmiſſa divina celebrare præſumpſerit, eo ipſo per unum menſem a miſſæ officio, præſentis ſtatuti vigore noverit ſe ſuſpenſum.

De Baptiſmo.

Quia ſacramentum Baptiſmi, omnium aliorum eſt janua, quo carens non eſt capax cujuſcunque alterius ſacramenti, presbyteri cum exacta diligentia ſtudeant providere, ne in collatione ipſius, tam in prolatione formæ verborum debita, quam immerſione in acqua, circa quæ tota virtus Baptiſmi verſatur, aliqua negligentia committatur. Forma autem verborum, de qua nihil poteſt omitti, nec ei debet aliquid interponi, eſt iſta:

Ego te baptizo, In nomine ✠ Patris, & ✠ Filii, & ✠ Spiritus Sancti. Immerſio vero fiat trina, ſic, quod primam faciat ſtatim, cum incipit formam verborum proferre, ultimam autem finiendo formam. Hanc autem formam frequenter plebani doceant plebes ſuas. Nam propter neceſſitatem iſtius ſacramenti, ſine quo nullus poteſt ſalvari, etiam laicus quicunque, vir, vel mulier, pater, vel mater, puerum vel adultum baptizare poterunt in ſuo vulgari, proferentes formam verborum in mortis articulo conſtitutum. Et cum in tali neceſſitate per hujuſmodi perſonas quis fuerit baptizatus, presbyter a baptizato & perſonis circumſtantibus diligenter inquirat, ſi forma debita ſit ſervata, quam ſi ſervatam invenerit, circa baptiſmum unctiones tantum ſupplere debitas non obmittat. Si vero circa formam erratum fuerit, tunc ipſum denuo baptizet. Quod ſi veriſimiliter dubitatur, an quis rite vel non rite fuerit baptizatus, tunc baptizetur ſub hac forma. Si baptizatus es, non te rebaptizo, in nomine ✠ Patris, & ✠ Filii & ✠ Spiritus Sancti.

ANNO CHRISTI 1346.

cDeuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis, & aliorum ſacramentorum, vaſorum, & veſtimentorum ſacrorum.

Statuimus, ut in eccleſiis Chriſma, & Euchariſtia, Oleum Sacrum, Aqua Baptiſmi, ſub fideli cuſtodia, ſive ſeris conſerventur, ne poſſit ad alia temeraria manus extendi, pro uefandis aliquibus exercendis. Si vero is, ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur. Et ſi per ejus incuriam aliquid neſandum inde contigerit, gra viori ſubjaceat ultioni. Relinqui nolumus incorrectum, quod quidam clerici eccleſias ſic exponunt ſupellectilibus propriis & etiam alienis, B ut potius domus laicæ quam Dei baſilicæ videantur, non conſiderantes, quod dominus in evangelio non ſinebat, ut vas transferretur per Templum. Sunt & alii, qui non ſolum eccleſias dimittant incultas, verum etiam vaſa miniſterii & veſtimenta miniſtrorum ac pallas Altaris, nec non & ipſa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus ſunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne hujuſmodi ſupellectilia in eccleſiis admittantur, niſi propter hoſtiles incurſus, aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates urgentes ad eas oportet haberi refugium. Sic tamen, ut neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Præcipi- C mus quoque ut in oratorio vaſa, corporalia & veſtimenta prædicta munda & nitida conſerventur. Nimis enim videtur abſurdum in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

De feſtivitatibus celebrandis

Ut circa celebrationem feſtivitatum ſit eccleſiarum noſtræ provinciæ concordia ſingularum, ſtatuimus, ut in ſubſcriptis diebus tantum clerici & laici debeant a ſervilibus operibus abſtinere. Primo in feſtivitatibus Chriſti, videlicet: Nativitatis, Circumciſionis, Epiphaniæ & Reſurrectionis ipſius, cum duobus diebus immediate ſequentibus, aſcenſionis ipſius & Pentecoſtes cum duobus immediate ſequentibus, Corporis Chriſti. In feſtivitatibus S. Crucis, Inventionis ſcilicet, & Exaltationis, & omnibus diebus Dominicis. In quatuor feſtivitatibus Beatæ Virginis Mariæ, Nativitatis, Annuntiationis, Purificationis, & Aſſumptionis. Item in die Angelorum, quod dicitur feſtum S. Michaelis. In feſto nativitatis S. Joannis Baptiſtæ. Item in diebus Apoſtolorum, videlicet Mathiæ, Philippi & Jacobi, Petri & Pauli, Jacobi majoris, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Judæ, Andreæ, Thomæ & Joannis evangeliſtæ, tranſitus tantum. Item, in diebus beatorum Martyrum, Stephani, Laurentii, Viti, Venceslai paſſionis tantum, E Adalberti, & quinque fratrum, ſcilicet, Benedicti cum fratribus. Item, confeſſorum Martini, Nicolai, & Procopii. Item, Mariæ Magdalenæ, & Margarethæ, Ludmillæ paſſionis tantum & Catharinæ. Item in feſto Omnium Sanctorum. Item epiſcopus feſtivitates patronorum ſuæ eccleſiæ, in ſua diœceſi, poteſt facere celebrari. Et quælibet parochialis eccleſia feſtum patroni ſui, in cujus eſt honore principaliter dedicata, & anniverſarium dedicationis diem in ſua parochia faciant celebrari. Item, in diebus beatorum Marci & Lucæ Evangeliſtarum, & Aquatuor doctorum eccleſiæ, Gregorii, Ambroſii, Aguſtini, & Hieronymi, quorum feſtivitates felicis memoriæ Bonifacius papa mandavit in univerſis eccleſiis, ſub officio duplici ſolemniter venerari. Et populus in ſua parochiali eccleſia divino officio peraudito, ac ſua opera licite ſe convertit.

ANNO CHRISTI 1346.

De obſervatione jejuniorum.

Quidam novitatum avidi ſectatores, jejunia per eccleſiam indicta violant, propter quædam alia jejunia, quæ faciunt diverſis fictionibus hominum adinventa. Cum autem omues novitates ſint ſuſpectæ, & propter hoc fugiendæ, maxime autem illæ, quæ SS. Patrum obviant inſtitutis, diſtrictius inhibemus, ne aliquis quodcunque jejunium eccleſiæ propter aliud votivum audeat ſolvere, ſed univerſi fideles utriuſque ſexus, præſertim a viginti annis ſuper omnia jejunia, quæ per eccleſiam indicuntur, vel conſuetudine patriæ approbantur, cum ſumma diligentia ſtudeant obſervare, niſi forte aliquis debilitate vel infirmitate gravatus, refectione cibariorum egeat, & tunc de licentia ſuperioris, ſi commode adiri poterit. Nec ſufficit licentia ſimplicis ſacerdotis, niſi jejunanti periculum immineret.

De eccleſiis ædificandis.

Eccleſiam ſeu baſilicam denuo nullus ædificet, nec antiquam transferat, niſi per epiſcopum vel ejus commiſſarium, in locum ſtructuræ ponatur lapis primarius benedictus, alias ædificium diruatur, ædificans temerarius clericus vel laicus canonice puniatur. Nec epiſcopi ſocii diœceſanorum ſeu vicarii qui communiter ſuffraganei appellantur, hujuſmodi primarium lapidem ponant, maxime in locis, in quibus eccleſiæ alias non fuerunt, nec ædificatas conſecrent, ſine diœceſani licentia ſpeciali, qui ex officio ſuo providere tenetur, nec eccleſia erigatur ſine dote congrua, luminaribus & ornamentis, & abſque alterius eccleſiæ notabili D detrimento. Cum autem hujuſmodi epiſcopo per diœceſanum committitur, ut in dioeceſi ſua eccleſiarum conſtruendarum primarios lapides ponat, ſeu conſtructas conſecret, in tali generali mandato non comprehenduntur collegiatæ eccleſiæ, niſi de ſpeciali diœceſani commiſſione; nec poteſt ipſius ſubditos ſolvere, vel ligare. Inſuper ſingulæ parochiales eccleſiæ duorum altarium, vel maxime trium numero ſint contentæ, niſi eſſent collegiatæ, in quibus Altaria, arbitrio diœceſani, multiplicari poterunt, ſecundum exigentiam multitudinis miniſtrorum.

Quicumque eccleſiaſtica beneficia obtinent, E omnino adjuvent ad tecta reficienda vel eccleſias emendandas, collectores eleemoſynarum pro fabricis eccleſiarum, quos quidem vitricos appellant, deputati ſint omnium exceptione de plebe majores, & iidem eleemoſynas fidelium inconſultis eccleſiarum rectoribus non expendant.

De immunitate eccleſiarum, & eccleſiaſticarum Perſonarum.

Licet laicis in eccleſiis, in eccleſias eccleſiaſticaſve perſonas, ac eorum bona, omnis auctoritas ſit ablata, tam jure canonico quam civi-

civili, nonnulli tamen laici nitentes in vetitum, immunitates eorum diversis conatibus infringere moliuntur. Nos super his volentes eorum ANNO CHRISTI 1346. ausum reprimere, auctoritate hujus sacri concilii, sub obtestatione divini judicii, & maledictionis æternæ districtius inhibemus, ne de cætero ad hujusmodi temerarias manus præsumant extendere, quod videlicet aliquem confugientem ad ecclesiam, quantumcumque maleficium commiserit grave, judex laicus seu quivis alius quantamcumque sæcularem dignitatem obtinens seu potestatem exercens, de ecclesia violenter præsumant extrahere, immunitatem ecclesiæ taliter violando. Sed potius ad instantiam rectoris ecclesiæ, ad quam fugit, eidem vitam & membra illæsa conservent, & ipsum pecuniaria vel alia B disciplina puniant mitiori, nisi malefactor ad ecclesiam fugiens, publicus latro fuerit, vel nocturnus prædator agrorum, aut si in ipsa ecclesia vel ejus cœmeterio homicidium, vel membri truncationem sub spe immunitatis perpetraverit. Tales enim quolibet immunitatis privilegio sunt indigni. Nullus sub excommunicationis pœna in ecclesia vel de ecclesia munitionem seu fortalitium præsumat erigere vel facere, aut ipsius cœmeterium pro ejus firmitate fossatis quibuslibet vallare. Nullus laicorum clericum quemcumque deferentem coronam, & habitum clericalem sine demandatione ecclesiastici Judicis ptivare præsumat. Quod si fecerit, excommunicationis sententiam incidit ipso facto, a C qua eum solus papa absolvere potest. Et nihilominus in ejus opprobrium clerus civitatis, villæ, oppidi vel castri seu parochiæ, in quibus clericus captus est, seu detinetur captivus, eo ipso, alio non expectato mandato, cessationem faciat a divinis, donec per diœcesani providentiam, ad cujus notitiam id perferant, sine mora, vel aliter liberetur. Nec aliquis consanguineorum, seu amicorum clerici taliter captivati, pro ipsius liberatione sub excommunicationis pœna aliquid audeat solvere, vel de solvendo ponere cautionem. Verum si clericus vagabundus, in furto, vel alio maleficio deprehendatur & habeatur de fuga suspectus, tunc ex hac nostra generali licentia, quam præsentibus impar- D timur, secularis potestas sub testimonio tamen clericorum, si commode haberi poterit, vel alio fide digno poterit malefactorem hujusmodi captivare, ac eum quam primum ecclesiastico judici presentare, juxta traditiones sacrorum canonum puniendum. Qui autem ausu sacrilego prælatum, canonicum, aut quemcumque clericum pro clero se gerentem occiderit seu mutilaverit, præter alias diversas pœnas juris omnibus feudalibus, si quæ ab ecclesia tenuit, sit eo ipso privatus, & ad ecclesiam a qua ea tenuit, libere revertantur. Jus patronatus, si quod in una, vel in pluribus ecclesiis habuit, ipso facto perdat, & ad diœcesanum episcopum de- volvatur, filii ejus & nepotes usque ad quartum E gradum, per masculinam lineam descendentes ad ordines seu quodcumque ecclesiasticum beneficium nullatenus admittantur. Illi autem, qui omnem malitiam superantes archiepiscopum fuerint hostiliter insecuti, vel eorum aliquem percusserint, ceperint vel occiderint, seu ipsis malefactoribus ad hoc præstiterint consilium, auxilium, vel favorem, ipsorum filii & nepotes descendentes, ut una cum supra ipsis ad hoc quomodolibet cooperantibus, ipso facto pœnas incidunt a jure statutas. Eos qui temporale dominium obtinentes suis subditis aliquando inter-

dicunt, ne prælatis aut clericis seu personis ecclesiasticis quicquid vendant aut emant aliquid ANNO CHRISTI 1346. ab eisdem, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aliqua obsequia exhibeant vel exhibere præsumant, cum talia in derogationem libertatis ecclesiasticæ vergant, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

Insuper præsenti constitutione jubemus, ut locum diœcesani contra eos, qui ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis, pro eorum rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt, vel transmittunt, gabellam seu theloneum suo vel alieno nomine exigunt vel extorquent in suarum animarum periculum, & eorum, a quibus talia exigunt, præjudicium & B gravamen, excommunicationis & interdicti sententias a jure prolatas, postquam de hoc ipsis constiterit, omnino publicent, & a suis subditis tamdiu faciant publicari, donec illi sic ablata restituant, & de transgressione hujusmodi satisfaciant competenter. Ad hæc quicumque servari faciunt statuta edita vel consuetudines introductas, contra ecclesiæ libertatem, statutarii & scriptores statutorum ipsorum, nec non potestates, consules, rectores, & consiliarii locorum, ubi hujusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel servatæ, nec non & illi, qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata, in excommunicationis sententiam incidunt ipso facto.

De sponsalibus, & matrimoniis.

Si inter virum, & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quod unus alterum mutuo consensu, verbis consuetis expresse recipiat utroque dicente: Ego accipio te in meam, & ego te in meum, vel alia verba consensum exprimentia de præsenti, non liceat alteri ad alia vota transire. Quod si fecerint secundum matrimonium, immo verius adulterium de facto contractum, etiam si sit carnalis copula subsecuta, separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit tantum promissio de futuro matrimonio contrahendo, utroque dicente: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, sive verba similia, & alter eorum, antequam carnaliter se cognoscat, aliam seu alium per verba sibi desponsaverit, de præsenti dato, quod prima promissio de futuro per interpositionem fuerit juramenti firmata, ei tamen præjudicat, de præsenti desponsatio post secuta. Illi vero, qui primam promissionem per secundum contractum irritum fecit, est de violatione fidei pœnitentia injungenda. Carnalis vero copula si sequatur, promissionem de futuro, eo ipso matrimonium efficit, sic quod in nullo præjudicat quicumque contractus matrimonialis postmodum subsecutus. Constitutionem quoque generalis concilii, tum E inhibitionem contrahentium periculis providentem censemus districtius observandam, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, diebus dominicis vel aliis festivis in ecclesiis, per presbyteros coram plebe publice proponatur, trium dierum ad minus, termino præfinito, ut infra illum qui voluerit, & valuerit legitimum impedimentum opponat. Sed & ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat, & si nec per oppositionem alicujus, nec per investigationem propriam infra eumdem terminum inter volentes contrahere aliquod impedimentum invenerint, presbyteri ipsi factis

in-

☞ interrogationibus consuetis eos non differant copulare Si vero ex oppositione cujuscumque vel alias contra copulam contrahendam apparuit probabilis conjectura, per presbyteros interdicatur contractus publice & expresse, donec quid fieri debeat super eo, per episcopum vel ejus officialem, ad quorum hæc notitiam perferant, sint edocti. Si quis autem edicto hujusmodi prætermisso clandestina vel interdicta conjugia inire præsumpserit in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum subsidium habitura: cum ipsi parentes taliter contrahendi, affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter eccl. interdictum, etiam in conspectu ecclesiæ contrahere præsumpserint. Sane, si parochialis sacerdos hujusmodi clandestinas conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed & iis, qui taliter copulare præsumpserint, etiam nullo alio impedimento obstante, condigna pœnitentia per episcopum injungatur. Si quis vero ad impediendam legitimam copulam, malitiose impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem. Nullus autem elapso dicto denuntiationis termino, matrimonium audiatur accusans, seu contra illud testificans, nisi denuntiationem hujusmodi probabiliter ignoraverit, vel nisi juret, quod post terminum denuntiationis illud didicerit, quod opponit, & quod ad hoc ex malitia non procedat. Cum autem presbyter contrahentes matrimonium legitime copulavit, eis benedictionem sacramentalem impendat, si neuter contrahentium alias fuerat in matrimonio constitutus. Nam si benediceret secundas nuptias, per episcopum cum litteris testimonialibus ab officio beneficioque suspensus ad sedem apostolicam est mittendus: laici sub excommunicationis pœna nubentes non audeant copulare, nec aliqua statuta condere, quæ libertatem contrahentium matrimonium impediant quovis modo. Cognitionem vero causarum matrimonialium plebani & decani rurales sibi penitus noverint interdictam.

ANNO CHRISTI 1346.

ANNO CHRISTI 1346.

De cognatione spirituali.

Spiritualis cognatio sive compaternitas in viginti casibus matrimonium contrahendum impedit & dirimit post contractum scilicet, inter levantem & levatum, levatum & filios levantis, levatum & conjugem levantis prius cognitam. Parentes levati & conjugem levantis prius cognitam, levantem & parentes levati. Item inter baptizatum & baptizantem, baptizatum & filios baptizantis. Baptizatum & conjugem baptizantis prius cognitam. Parentes baptizati, & conjugem baptizantis, prius cognitam. Baptizantem & parentes baptizati. Item, inter confirmatum & levantem, confirmatum & filios levantis, confirmatum, & conjugem levantis prius cognitam. Levantem & parentes confirmati. Item, inter confirmatum & confirmantem, confirmatum & filios confirmantis, & conjugem confirmantis prius cognitam. Parentes confirmati & conjugem confirmantis prius cognitam, confirmantem & parentes confirmati. Ne igitur occasione spiritualis cognationis in matrimonio difficultates emergant, districte præcipimus, ut ad prædicta Baptismi & Confirmationis sacramenta, per quæ tantum compaternitates hujusmodi contrahuntur, solum unus vir vel mulier cum compatre levante de cætero admittatur, non obstante in contrarium prava consuetudine, cum sit contra sacrorum canonum instituta.

De Consanguinitate & Affinitate.

Qui divino timore postposito in animarum suarum periculum scienter in quarto vel infra consanguinitatis vel affinitatis gradu, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, necnon religiosi & moniales, ac clerici sacris Ordinibus constituti matrimonia contrahentes, præter alias pœnas juris, excommunicationis sententiam incidunt ipso facto.

De eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.

Habens uxorem legitimam, si adulteræ suæ hoc scienti promittit fidem de ea ducenda post mortem uxoris, vel cum ea de facto contrahit, carnali copula præcedente vel sequente, non potest cum ipsa, legitima mortua, in matrimonio remanere. Si vero secunda ducta contractum cum alia ignorabat, tunc secunda instante cum ea compellitur remanere. Compulsione autem hujusmodi durante, si vir cum tertia contrahit, tenet contractus, est tamen sibi propter hoc pœnitentia imponenda. Similiter si ipse vel adultera sua, mortem uxoris legitimæ effectualiter procuravit, non potest adulteram aliquateuus ducere in uxorem. Idem si uterque etiam sine adulterio in mortem legitime esset machinatus cum effectu.

De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur.

In tantum peccatis exigentibus corda quorumdam presbyterorum simoniaca pravitas depravat, qui nec Baptismi, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, aut Extremæ unctionis sacramenta, nec benedictionem nubentium, aut exequias seu sepulturam mortuorum, sive alia quæcumque spiritualia suis volunt subditis ministrare, nisi pro hujusmodi seu administratione ipsorum eis solvatur vel promittatur pretium, pro suæ turpitudinis excusatione, immo verius accusatione, diuturnam consuetudinem prætendentes. Ne igitur tam pernicioſam venalitatem pravitatis simoniacæ per impunitatem vendentium videamur nostris temporibns approbare, hujus sacri approbatione concilii duximus statuendum, quod singula prædicta sacramenta & res sacræ non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quæ censenda est potius corruptela, per presbyteros, sine exactione cujuscumque temporalis emolumenti libere conferantur. Et quicumque de cætero præmissorum, vel alicujus ex prædictis venditor fuerit deprehensus, si est rector ecclesiæ perpetuo ipsa privatur, si vero vicarius, seu socius rectoris fuerit, ad episcopales carceres, ut ibi perpetuam agat pœnitentiam, detrudatur. Verumtamen, si laici nollent rationabiles, & approbatas ecclesiarum consuetudines observare, tunc non per ipsos presbyteros, cum in propria causa judices esse nequeant, sed per episcopum vel ejus officialem summarie, & de plano de hoc veritate cognita ad

ea-

earumde m obſervationem per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Præterea archidiaconi locorum ſeu decani rurales, ſi pro ſacris liquoribus vel chriſmate & oleo per ſe vel alios aliquid præſumpſerint extorquere, ſuis beneficiis perpetuo ſpolientur.

ANNO CHRISTI 1346.

De Judæis.

Et ſi Judæos, quos perpetua culpa perpetuæ ſervituti ſubjecit, pietas chriſtiana receptat, & ſuſtineat cohabitationem illorum, ingrati tamen eſſe non debent, ut reddant chriſtianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate comtemptum, & illam retributionem impendant, quorum juxta vulgare proverbium: Mus in pera, Serpens in gremio, & ignis in ſinu, ſuis conſueverunt hoſpitibus exhibere. Accepimus autem, quod Judæi Chriſtianas puerorum ſuorum nutrices, quod non tantum dicere, ſed etiam nephandum eſt cogitare, cum illas recipere Corpus & Sanguinem Jeſu Chriſti contingit, per triduum antequam eos lactent lac effundere faciunt in latrinam. Alia inſuper contra fidem catholicam deteſtabilia & inaudita committunt, propter quæ fidelibus eſt verendum, ne divinam indignationem incurrant, cum eos perpetrare ſuſtinent, quæ fidei noſtræ confuſionem inducunt. Inhibemus ergo diſtricte, ne de cætero nutrices ſeu obſtetrices, vel ſervientes habeant Chriſtianos, ne ipſos ex familiaritate nimia, ad ſuæ infidelitatis errorem pertrahant, & ne filii liberæ, filiis famulentur ancillæ, ſed tanquam ſervi a Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurarunt, ſe ſaltem per effectum operis recognoſcant, ſervos illorum, quos Chriſti mors liberos, & illos ſervos effecit. Si vero hac prohibitione noſtra, immo verius apoſtolica contempta, nutrices obſtetrices, & aliam familiam, non dimiterint Chriſtianam, epiſcopi locorum ſub excommunicationis pœna, inhibeant diſtricte omnibus Chriſtianis, ne cum Judæis commercium aliquod audeant exercere. Quia ſimilitudo exterioris habitus, quem Judæi cum Chriſtianis indiſtinctum deferunt, plerumque tantum periculum inducit, quod per errorem Chriſtiani Judæorum, et Judæi Chriſtianorum mulieribus commiſcentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis exceſſus, per velamen erroris hujuſmodi quandoque ſimulati, ulterius excuſari poſſit, ſtatuimus, ut maſculi Judæorum in capitibus ſuis pilea lata, ut antiquitus conſueverant, et non caputia, deferant. Mulieres vero ſub peplo, ſive alio velamine, capitis ornarium, ſive levaturam eminentem ſupra frontem ponant, ſic, quod omni tempore per hujuſmodi ſigna, a Chriſtianis diſcernantur. Quæ ſigna, ſi Judæi infra duorum menſium ſpatium, a publicatione præſentium non aſſumpſerint, ut eſt dictum, ex tunc eis, per excommunicationis ſententiam chriſtianorum communio ſubtrahatur, et in pœnam temporalis domini loci, qui ipſos ad hoc non compellet, clerus ſæcularis et religioſus civitatis, Oppidi ſeu villæ, in quibus Judæi taliter indiſtincte morantur, eo ipſo generalem ceſſationem faciant a divinis, donec per Judæos ſtatuto præſenti fuerit obeditum.

In die Paraſceven dominicæ Paſſionis Judæi in publicum non prodeant, et per totam illam diem oſtia et feneſtras ſuas clauſas teneant, ne in chriſtianorum conſpectum, qui tunc ſacratiſſimæ paſſionis memoriam exhibentes, lamentationis ſigna prætendunt, per ſuas deriſiones & blaſphemias in contumeliam profiliant creatoris. Nulli eorum publico præficiantur officio. Si quis autem hæc commiſerit, excommunicationis ſententia innodetur: Judæo vero officiali, tamdiu Chriſtianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in uſum pauperum chriſtianorum, ſecundum providentiam diœceſani epiſcopi convertatur: quidque fuerit a chriſtianis adeptus, occaſione officii ſic ſuſcepti, & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter aſſumpſit. Synagogas novas conſtruere nullatenus admittantur, ſed antiquas, ſi corruerunt, vel ruinam minantur, reædificare poterunt: non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, aut præciſiores faciant, quam antea fuiſſe noſcuntur, qui utique pro magno debeant habere, quod in veteribus ſynagogis, & ſuis obſervantiis tolerantur. Ad baptiſmum non cogantur inviti, nec in perſonis vel rebus ſuis, ſine judicio puniantur. Nec in ſuis feſtivitatibus perturbentur, nec eorum cœmeteria per exhumationem corporum, vel alias violentur.

ANNO CHRISTI 1346.

De hæreticis.

Hæretici quarumcunque ſectarum, & credentes ipſorum erroribus, nec non receptatores, defenſores & fautores eorum excommunicati ſunt, quo univerſi fideles chriſti, maxime parochiales presbyteri, diœceſano loci, vel inquiſitori hæreticæ pravitatis denuntiare tenentur, ut pro ſuis demeritis ultionem recipiant, & ne fidelium corda, eorum doctrinis peſtiferis corrumpantur.

Contra chriſtianos.

Qui ad ritum tranſierunt vel redierunt Judæorum, etiam ſi hujuſmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen abſolute ſeu præciſe coacti baptizati fuerint, & tanquam contra hæreticos, ſi fuerint de hoc confeſſi, aut per Chriſtianos ſeu Judæos convicti, & ſicut contra fautores, receptatores & defenſores talium, procedendum.

De raptoribus.

Mandamus univerſis plebanis & aliis clericis, cujuſcunque ſunt ſtatus, in virtute S. obedientiæ, & ſub pœna privationis beneficii, ne aliquem raptorem, proſcriptum, bannitum, profugum vel incendiarium, aut eorum rapinas in domibus ſuis recolligant, vel conſervent; aut ipſis etiam extra domos ſuas, expenſas ſeu alimenta miniſtrent, ſive ipſorum litteras vel legationes, ad quaſcunque perſonas perferant, a quibus plerumque hujuſmodi peſtiferum genus hominum, per comminationes de occidendis perſonis, vel earum bonis cremandis, pecunias extorquere conantur.

De uſuris & uſurariis.

Uſurariorum pravitatem, qui plerumque mercatorum famam inquinant, dum ſub mercationis velamine diverſis adinventis fraudibus, plus ſecum contrahentes damnificant, quam illi qui nullo quæſito colore, directe mutuant ad uſuras, detegere cupientes, & ne etiam juris igno-

rantiam simulatam circa hoc possint prætendere, & sic suos errores de cætero frivolis rationibus excusare. Declaramus & dicimus, quod cum usura tantum committatur in mutuo, mutuum autem in iis rebus consistat, quæ determinantur numero, pondere, vel mensura, non solum is, qui expresse rem hujusmodi eo pacto, vel principaliter ea spe mutuat, vel aliquod emolumentum temporale ultra sortem recipiat, quantumcunque sit parvum, sive sit fructus, seu proventus rei pignoratæ, in sortem non computat, usurarius est censendus; sed & ille, qui mercem quamcunque venditionis tempore, communi æstimatione minus valet, & quam tunc venditurus erat, carius vendit, solutionem pretii differens, ea vice, & qui statim solvit pretium cujuscunque rei emptæ, pro minori, quam tunc valeat, lucri causa, ejusdem rei traditione dilata, ad terminum, in quo constat, ipsam rem plus valere, Usurarii sunt censendi, & qui tales esse probari possunt ad notitiam diœcesanorum, vel eorum officialium perferantur, ut per eos ad restitutionem usurarum ipsi, vel eorum hæredes districtione canonica compellantur. Confessores autem in foro animæ, tales ad restitutionem inducant efficaciter, si suarum animarum damnationem cupiunt evitare. Sane, si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras, non esse peccatum, ille, velut hæreticus condemnetur. Præcipimus autem plebanis locorum, ac illis, qui habent officium prædicandi, quod saltem semel singulis mensibus statutum præsens, fidelibus exponant vulgariter, ac eos salutaribus inducant monitis, ut abstineant a criminibus & fraudibus usurarum. Et innotescant omnibus, ac eis in remedium peccatorum suorum injungant, ut ipsi in nostro, seu suffragancorum nostrorum consistoriis, usuras, aliquo de prædictis modis solutas, repetant, vel, si nondum solverint, sed solvere promiserint, a promisso se, & suos fidejussores absolvi petant.

ANNO CHRISTI 1346.

De Falsariis.

Plerumque parochialium ecclesiarum rectores, & alii simplices clerici, decipiuntur per falsarios litterarum, dum juris ignari, falsitatem eorumdem, quæ non solum in sigillis, & eorum applicatione, verum etiam in rasuris chartarum, & alias multipliciter perpetrantur, deprehendere nescientes, falsas pro veris receptant.

Volentes igitur inconvenientiis & periculis, quæ ex hujusmodi incauta credulitate sequuntur, occurrere, statuimus, ne de cætero aliquis plebanorum, vel quæcumque alia ecclesiastica persona, litteras, quæ dicuntur a sede apostolica, vel ejus pœnitentiariis, seu a quocumque alio, de ignotis partibus, super indulgentiis, petitionibus eleemosynarum, vel dispensationibus, seu quibuscunque aliis negotiis impetrare, in favorem vel præjudicium cujuscunque audeat approbare, nec ipsas, in sua ecclesia permittat aliquatenus publicare, nisi prius per diœcesani loci, vel ejus officialis patentes litteras fuerint approbatæ. Quod si portitores hujusmodi litterarum, contradicente plebano, eas publicare, vel earum prætextu eleemosynas seu alios quoscunque actus præsumpserint exercere: ipse plebanus, eos cum rebus suis auctoritatem habet arrestandi, cum adjutorio, si opus foret, brachii secularis, sic, quod ipsos una cum rebus et litteris diœcesano vel archidiacono loci, quam cito commode poterit, studeat præsentare.

ANNO CHRISTI 1346.

De sortilegiis.

Parochiales presbyteri plebes suas frequenter informent, ut sciant sortilegas artes, et incantationes, sub prolatione quorumque verborum, vel scriptura characterum, quibuslibet infirmitatibus hominum seu animalium, nihil posse conferre remedii, vel sterilitati agrorum vel arborum, seu potestati tonitruorum vel grandinum providere, et eis sub excommunicationis pœna præcipiant, quod a sortilegiis et superstitionibus quibuscunque abstineant, nec sortilegos consulant, vel ad domos suas recipiant: sed quod ipsi plebano tales denuntient, ut turpiter dehonestati, ejiciantur de plebibus, ne per eos simplicium conscientiæ polluantur.

De excommunicato, interdicto, vel suspenso celebrante.

Is, qui celebrat majore excommunicatione ligatus, aut cui est ingressus ecclesiæ interdictus, si in ea se divinis ingerat celebrando, vel concelebrando in suo agens officio sicut prius, et ille qui scienter celebrat in loco supposito interdicto, irregularitatem incurrant, a qua nequeunt per alium, quam per Romanum pontificem liberari. Talis etiam, cui est ingressus ecclesiæ interdictus, si interdicto hujusmodi durante decedit, non debet, sicut nec excommunicatus excommunicatione majori, in ecclesia vel cœmeterio ecclesiastico sepeliri. Illi vero, qui scienter celebrat præsente excommunicato excommuuicatione majori, est ingressus ecclesiæ interdictus. Et si hoc interdicto durante celebrat, irregularis efficitur, ab ea tantum per summum Pontificem liberandus. Qui autem sic irregularis in contemptum clavium divina præsumpserit profanare, beneficiis suis privetur perpetuo, et nihilominus subjiciatur pœnitentiæ carcerali.

De injuriis & damno dato.

Si culpa tua alicui factum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus auxilium præbuisti, aut hæc imperitia tua, seu negligentia evenerunt, de jure super iis satisfacere te oportet. Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere vel jacturam. Quod si animalia tua alicui nocuerunt, tum ad satisfactionem teneris, nisi eadem animalia dando passis damnum, velis liberare teipsum, quod tamen ad liberationem tuam non proficeret, si fera animalia, vel quæ naturaliter consueverunt nocere, dato, quod domesticata fuissent, et quam debueras, non curasti diligentiam adhibere. Sane, licet ille, qui occasionem damni dat, damnum videtur dedisse; secus tamen est in illo dicendum, qui ne damnum accideret, de contingentibus nil obmisit. Et si injuriam passus secundum christianitatis legem injurianti rancorem ex corde, gratis, pro Deo dimittere teneatur, satisfactionem tamen pro eadem, coram competenti judice, potest petere dimissione rancoris hujusmodi non obstante.

ANNO CHRISTI 1346.

De pœnitentiis & remiſſionibus.

Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata, ſaltem ſemel in anno, fideliter confiteatur proprio ſacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam pro viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio, ob aliquam cauſam rationabilem, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum, alioquin & vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſquam ex ignorantiæ cœcitate, velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet & obtineat a proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum non poſſit ſolvere, vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut more periti medici, ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus fauciati, diligenter inquirens, & peccatoris confitentis non alterius circumſtantias, & peccati per circumlocutiones cautas, maxime circa inuſitata peccata, quibus prudenter intelligat, quale ei debeat præbere conſilium, & remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſanandum ægrotum. Nam ſi peccator dicat, ſe non poſſe, vel nolle in futurum ab aliquibus peccatis mortalibus abſtinere, dato quod de præteritis pœnitentiam ſit paratus ſuſcipere, tamen, quia contritionem veram non habet, quæ requiritur, quod & præterita plangat, & in futuro ab eiſdem & ſimilibus abſtinere proponat, abſolvi non debet, ſed ejus confeſſione recepta, crebris & ſalubribus monitis ad abſtinendi propoſitum aliquali ſibi impoſita pœnitentia inducatur. Caveat autem Sacerdos omnino, ne verbo aut ſigno, aut alio quovis modo ſerioſe, vel jocoſe prodat aliquatenus peccatorem; ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat. Quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumſerit revelare, non ſolum a ſacerdotali officio decernimus deponendum, verum etiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum Monaſterium detrudendum.

Presbyteri circa principium quadrageſimæ, in ſuis prædicationibus, ſuas plebes ſollicitent, ut confeſſiones ſuorum peccatorum ad finem ipſius quadrageſimæ non differant, ſed eas ſtatim faciant, cum jejunium, ſeu alia quæcunque bona opera ad ſalutem non proſint in peccatis mortalibus conſtitutis; & induti ſuperpelliciis in eccleſia confeſſiones audiant, pœnitentibus, qui confitentur ſe furtis, rapinis, uſuris vel aliis fraudibus facultates aliorum abſtuliſſe, ante omnia male ablatorum reſtitutionem injungant, in toto vel in parte, prout eorumdem ſe facultates extendunt, cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Non confitentibus ſibi præciſe comparationes miſſarum injungant, ſed mandent certum quod erogandum pauperibus presbyteris, vel aliis, prout rationabilius devotioni videbitur congruere confitentis. Caſus reſervatos auctoritati ſummi pontificis, vel epiſcopis, de jure ad eoſdem remittant, niſi habens caſus hujuſmodi, ſit in mortis articulo conſtitutus, A quo ceſſante periculo, ſuper criminibus papæ vel epiſcoporum auctoritati reſervatis, pro recipienda pœnitentia ipſorum, vel pœnitentiariorum eorumdem, ſe conſpectui repræſentent. Cum autem vocatur presbyter ad curandum infirmum, prius quam deferat ad eum corpus Chriſti ipſius, ſi non imminet mortis periculum, familiariter confeſſionem recipiat, ne per multorum præſentiam & tumultum, qui ob devotionem & indulgentias comitantur ipſum presbyterum ſacramentum euchariſtiæ deferentem, impediatur devotio confitentis.

Ab infirmis in periculo mortis poſitis, pura eſt inquirenda confeſſio peccatorum, non tamen illis imponenda eſt quantitas pœnitentiæ, B ſed innoteſcenda, & cum amicorum orationibus & eleemoſynarum ſtudiis, pondus pœnitentiæ ſublevandum, quod ſi forte migraverint, ne obligati, a communione & conſortio veniæ fiant alieni. A quo periculo ſi divinitus erepti convaluerint, pœnitentiæ modum a ſacerdote ſibi impoſitum diligenter obſervent. Et ideo ſecundum auctoritatem canonicam, ne illis janua pietatis clauſa videatur, orationibus & conſolationibus eccleſiaſticis, ſacra unctione olei inuncti, ſecundum ſtatuta ſacrorum patrum, communione viatici reficiantur. Aliis vero, pro qualitate peccati & præſidentium arbitrio, tempora pœnitentiæ ſunt decernenda. Licet fratribus prædicatoribus & minoribus ſit C a jure permiſſum, ut ex eis perſonæ ſufficientes idoneæ, vitæ probatæ, diſcretæ, modeſtæ atque peritæ, per eorum certos ſuperiores electæ & præſentatæ dyœceſanis locorum, in eorum civitatibus & diœceſibus, de ipſorum humiliter petenda licentia, gratia & beneplacito confeſſiones ſibi confiteri volentium, audire, & imponere pœnitentias ſalutares, & abſolutionis beneficium impendere poſſint. Quia tamen ſumus certo certius informati, quod iidem religioſi contempta ejuſdem juris forma, indifferenter omnes, dummodo ſint presbyteri, etiam non præſentati epiſcopo confeſſiones audiant ſingulorum, in apertam damnationem ſuarum, & ſibi confidentium periculum animaD rum. Ne per errorem hujuſmodi animæ ſubditorum noſtrorum periclitentur, de cætero, hoc ſacro provocante ac approbante conſilio, omnibus rectoribus parochialibus noſtrarum diœceſis & provinciæ firmiter inhibemus, ne parochianos ſuos permittant dictis fratribus confiteri, niſi illis duntaxat, qui per patentes litteras diœceſani epiſcopi, pro ipſis confeſſionibus audiendis, nominatim fuerint deputati. Quas quidem litteras de cancellaria noſtra & ſuffraganeorum noſtrorum, gratis, & ſine ſolutione pecuniæ aliqua ipſi fratres habent recipere, & eas rectores eccleſiarum ad requiſitionem fratrum ipſorum, ſub excommunicationis pœna teneantur in ſuis eccleſiis publicare. Verumta- E men ſi epiſcopus fratribus ipſis, ut præmittitur, electis & præſentatis ſine cauſa recuſaverit audiendi confeſſiones licentiam exhibere, ex tunc fratres ipſi, ex ſpeciali conceſſione apoſtolica id faciendi, habent liberam facultatem. In nullo tamen caſu, circa abſolutionem, majorem auctoritatem habent, quam parochiales presbyteri, niſi epiſcopus vel ſuperior, qui poteſt, ipſis uberiorem gratiam ſpecialiter duxerit concedendam. Nec etiam poſſunt dicti fratres, ſeu quivis alii religioſi, clericis, vel laicis, ſine ſpeciali licentia parochialis presbyteri, miniſtrare alia ſacramenta; & qui contrarium

rium faciunt, excommunicationis sententiam incidunt ipso facto.

ANNO CHRISTI 1346.

In Ecclesiis quoque parochialibus, dicti fratres prædicare non possunt, nisi de ipsorum rectorum beneplacito & assensu. Cum autem fratres ipsi, diebus festivis, in suis domibus, in mane, prædicationes faciunt, non eas in tantum protrahant, quod plebs ad prædicationem & summam missam suæ parochiæ, quibus tunc interesse tenentur, negligat horam debitam veniendi. Nec parochianos in suis sermonibus detineant, nisi forte domorum suarum festivitates indicent, nec gyrando per ecclesias & eorum ambitus, populum aqua benedicta aspergant, aut cereorum, cinerum, vel frondium palmarum benedictionibus occupent, cum talia in parochialibus ecclesiis de jure & antiqua consuetudine peragantur. Non impediant etiam dicti fratres per suas prædicationes & processiones solemnes, quas observat ecclesia generalis, quin immo, fratres ipsi se in his debent parochialibus ecclesiis conformare.

Plerique episcopi, per indiscretam & superfluam indulgentiarum concessionem, claves ecclesiæ contemptibiles reddunt, & pœnitentialem satisfactionem enervant, non advertentes, quomodo romanus pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, in hoc tantum moderamen consueverit observare, qui in cappella sua personaliter celebrans vel prædicans, interessentibus contritis & confessis, ad maximum VII. annos Indulgentiæ, & carenas totidem largitur. Ne igitur per temeritatem hujusmodi simplicitati fidelium de cætero illudatur, decernimus, ut secundum dispositionem juris communis, cum dedicatur basilica, non extendantur indulgentiæ ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus episcopis dedicetur. In anniversario vero dedicationis tempore, quadraginta dies, injunctis pœnitentiis, indulta remissio non excedet. Et similiter quando ex aliis rationabilibus causis, per litteras suas Episcopus hujusmodi remissiones suis subditis voluerit indulgere, quadraginta dierum, & non amplius, numero sit contentus. Nec remittentium indulgentias subditi participant alieni, nisi hoc, ut ipsi, uti possent, eis proprii judices specialiter duxerint indulgendum. Huic autem statuto necessario duximus annectendum, quod nullus clericus secularis vel religiosus, exemptus vel non exemptus, in ecclesia sua, seu monasterio, indulgentias, præterquam diœcesani loci, audeant publicare, vel nisi per diœcesani patentes litteras fuerint approbatæ. Nam frequenter in diversis ecclesiis sive locis, multorum annorum & carenarum indulgentiæ, sub nominibus summorum pontificum, & etiam episcoporum ignotorum conceduntur, quapropter nimium excessum de falsitate vehementer sunt suspectæ. Et propter hoc hujusmodi indulgentiarum litteræ, per Dyœcesanum examinari & approbari debent, cujus interest, ne ipsius subditi ex spe, quam hujusmodi mendosas & falsas indulgentias obtinent, ab agendis condignis pœnitentiis retrahantur. Prohibemus insuper ne publice pœnitentes alias quam in die Cœnæ Domini reconcilientur ecclesiæ, & eis relaxentur carenæ, & nisi iidem a suis plebanis testimoniales portent litteras, quod vere sunt pœnitentes, & quod jam pœnitentiam, vel ejus partem aliquam peregerunt. Si episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, ille quem is elegerit in casibus, cui eidem episcopo specialiter reservantur, nullam habet penitus potestatem, nisi hoc in concessione specialiter exprimatur, cum in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus. Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam, confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare.

ANNO CHRISTI 1346.

De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.

Sacro approbante consilio prohibemus, ne quisquam prælatus vel judex, de jure vel consuetudine excommunicandi potestatem habens, in aliquem procedendo, tamquam judex excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissa, & præsentibus personis idoneis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio, promulgare præsumat. Excommunicationem autem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse scribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum etiam hujusmodi scripturæ excommunicans teneatur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione, volumus fieri publicum instrumentum, vel litteras testimoniales confici, sigillo authentico consignatas. Si quis autem Judicum hujus constitutionis temerarius extiterit violator, etiamsi alias fuerit justa excommunicationis sententia, per mensem unum ab ingressu ecclesiæ & divinis noverit se suspensum. Et hæc eodem, in suspensionis & interdicti sententiis, volumus observari. Plebani vero seu parochiarum rectores excommunicandi auctoritatem sibi noverint penitus interdictam. Quod si propria temeritate quempiam excommunicare præsumpserint, superioris arbitrio proinde puniantur. Cum autem in prolatione sententiarum hujusmodi magna maturitas requiratur, episcopi & alii judices ecclesiastici, sententias ipsas, per se ipsos, in rebelles proferant, & demum publicationem seu denuntiationem earumdem plebanis locorum committant. Qui commissione super hoc seu mandato recepto, induti sacerdotali veste ad altare, seu in ambone ecclesiæ stantes, exposita populo excommunicationis causa, accensis candelis, projectis ad terram, excommunicatum denuntiabunt publice, & præcipient, ut ab ipsius communione abstineant universi. Denuntiare etiam debet episcopus eum, quem excommunicavit, vicinis episcopis, qui ad ipsius requisitionem, talem in suis diœcesibus excommunicatum denuntiabunt, & ipsum tanquam excommunicatum vitabunt, & a suis subditis facient arctius evitari.

Qui absolutionis beneficium parvipendunt.

Nonnulli majori excommunicatione ligati, & publice denuntiati, absolutionis beneficium parvipendunt, ex eo, quia clerici seculares & religiosi, & maxime exempti, eis non solum in communibus actibus, & extra divinum officium, verum etiam in divinorum celebratione communicare præsumunt. Et si quandoque clerici ipsi, de communione seu participatione hujus arguuntur, respondent nonnunquam mendaciter, quod talis excommunicatio ad eorum notitiam non pervenit. Quia vero excommunicatos excommunicatione majori, tam

☞ tam exempti, quam non exempti vitare tenentur, & si eis communicant, excommunicationem incurrunt minorem, ne sit necessarium, quod singulorum auribus singulariter inculcetur, ex quo sententia ipsa publice promulgatur, definiendo statuimus, quod, quando excommunicationis sententia in ecclesia cathedrali, synodo, parochia propria, vel alio loco debito, & patenti, solemniter fuerit promulgata seu publicata, ipsi excommunicato participans, se, quin hujusmodi canonice puniatur, per ignorantiam nullatenus valeat excusare, nisi doceat, quod tempore promulgationis ipsius sententiæ fuerit extra diœcesim, vel alibi, in tanta distantia constitutus, sic, quod ad eum talis excommunicatio non pervenit, nec potuerit verisimiliter pervenire. Insuper ille, qui, dum esset sanus corpore, absolutionis beneficium, a sententia excommunicationis, qua innodatus existit, petere negligit seu contemnit, in ægritudinis lecto, absolutionem petens, non antea absolvatur, donec ponat idoneam cautionem, quod, sive convalescat, sive moriatur, secundum possibilitatem suam per se, vel per alium, plenarie satisfaciat de commisso, ratione cujus fuit excommunicationis vinculo innodatus. Qui vero excommunicatus moritur, ipsius cadaveri christianorum communio denegetur.

ANNO CHRISTI 1346.

ANNO CHRISTI 1346.

De verborum significatione.

Intelligentia verborum, ex causis dicendi, assumenda est: quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus. Verba, ex communi usu, sunt intelligenda.

De regulis juris.

Dubia, in meliorem partem sunt interpretanda.

Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.

Necessitas licitum facit, quod in lege licitum non habetur.

Res sacræ a quoquam injuste violari non debent.

Non juste facit, qui ex timore servili aliquid facit.

Defleat peccator, quia offendens in uno, factus est omnium reus.

Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.

CONSTANTINOPOLITANA PSEUDO-SYNODUS

In qua Joannes Caleca Patriarcha de gradu dejicitur, quoniam Barlaami dogmata tueretur, & Gregorius Palamas recte sentire declaratur.

ANna Imperatrice, & Joanne Palæologo filio suo quindenni præsidentibus, & quamplurimis episcopis præsentibus coacta est in Palatio regio 7. die Februarii anno 1347. hæc synodus; in cujus sessione prima Joannes Patriarcha, eo quod Barlaami dogmata complexus esset, junctis suffragiis exauctoratur: sessione secunda, sententia contra Patriarcham prius edita repetitur & confirmatur, & tomus synodicus conficitur, in quo Acindynus, ejusque sequaces damnantur: Palamas e contra ejusque socii recte sentire declarantur: Joannes Patriarcha throno deturbatur, & Isidorus annuente etiam Cantacuzeno Imp. in ejus locum sufficitur. Hujus Pseudo-synodi historia legitur apud Cantacuzenum hist. l. 3. c. 98. 99. & lib. 4. c. 3. Tomus synodicus habetur MS. in Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi Cod. Jurid. 7. n. 12. ejusque subscriptiones exhibet Lambecius in Bibliotheca Cæsar. tom. 6. p. 28. in hunc modum.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Κυζίκε, Ὑπέρτιμος καὶ Ἔξαρχος πάσης Ἑλλησπόντου, Ἀθανάσιος.

Athanasius humilis Metropolita Cyzici, Hypertimus, & Exarchus totius Hellespontí.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας καὶ Ὑπέρτιμος, Μακάριος.

Macarius humilis Metropolita Philadelphiæ, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης πάσης Ἀλανίας, καὶ Σωτηροπόλεως, καὶ Ὑπέρτιμος, Λαυρέντιος.

Laurentius humilis Metropolita totius Alaniæ & Sotiropolis, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Διδυμοτείχου καὶ Ὑπέρτιμος, Θεόληπτος.

Theoleptus humilis Metropolita Didymotichi, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Μηθύμνης, καὶ Ὑπέρτιμος, Μαλαχίας.

Malachias humilis Metropolita Methymnæ, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Ἀπείρου, Χαρίτων καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς Εὐχαΐτων

Apero humilis Metropolita Charitum, & locum tenens Euchaitarum.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Μαδύτου, καὶ Ὑπέρτιμος, Ἰσαάκ

Isaac humilis Metropolita Madytorum, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης (1) Ῥωσίου, καὶ Ὑπέρτιμος, Θεόδουλος

Theodulus humilis Metropolita Rhosii, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Βάρνης, καὶ Ὑπέρτιμος, Μεθόδιος

Methodius humilis Metropolita Barnæ, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Σηλυβρίας, καὶ Ὑπέρτιμος, Ἡσαΐας

Hesajas humilis Metropolita Selibriæ, & Hypertimus.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Πομπηϊουπόλεως, Γρηγόριος, καὶ ὑπέρτιμος

Gregorius humilis Metropolita Pompejopolios, & Hypertimus.

EO-

(1) Ita est scriptum nempe Ρωσίου non Ρωσίου ut apud Ortelium in Thesauro Geograph.

ANNO CHRISTI 1347.

EORUMDEM CONCILIORUM ACTA AMPLIORA.

Ex Suppl. Manſi tom. III. pag. 613.

QUamquam Venetus Labbei editor, vir doctus mihique amicus, Conſtantinopolitanam hanc ſynodum non ignoravit; cum tamen in ejus hiſtoria mancus ſit & erraverit in multis, ideo concilio huic non tantum additamento ſuccurrendum, ſed & ex integro refingendum eſt. Tertia hæc eſt ſynodus CPtana, cui indicendæ cauſam præbuit Johannes Caleca CPtanus Patriarcha, qui Palamæ olim ſectator in Barlaami & Acindyni partes inclinare videbatur. Dies illi dicta ad concilium, cui Anna Imperatrix & filius ejus Johannes Imperator præſidebant. Peracta ſub illis ſeſſio prima, & cuſum de Joannis abrogatione decretum; tum & tomus alter (alter inquam a priori, quem ſecunda ſynodus ſcripſerat) contra Acindynum & complices editus, *ac triginta epiſcoporum ſubſcriptionibus confirmatus, quibus poſtea per ſubſcriptionem conſenſit quoque ſanctiſſimus Hieroſolymorum patriarcha*. Ait David monachus in relatione de diſſidio Barlaami & Palamæ, quam in MS. cod. Bibliochecæ Auguſtanæ legiſſe ſe Gretſerus in Adnotat. ad Cantacuzenum lib. 2. cap. 40. affirmat, & ex ea verba illa decerpſit, quæ pariter verba recurrunt in actis ſynodi CPtanæ a Combefiſio vulgatis & ſynodo anni 1350. aſſignatis, legendis in edit. Venet. Lab. tom. XV. pag. 620. Hæc mihi fuſius aliquanto dicenda fuerunt, ut demonſtrarem ſubſcriptiones illas, quas veluti ſubjectas tomo in hac ſynodo cuſo dedit Venetus Labbei editor, accepitque a Lambecii Commentar. lib. VI. pag. 30. non ad hanc quidem ſynodum, ſed ad præcedentem alteram anni 1341. pertinere convincerem. Exhibet enim nomina Patrum tantummodo decem; cum triginta tomo hujus tertiæ ſynodi ſubſcripta legenda eſſent. Ex quo illud ulterius conſequitur, tomum illum Bibliothecæ Cæſareæ, cui adjunctæ erant ſubſcriptiones a Lambecio vulgatæ, ad ſynodum illam ſecundam anni 1341. ſpectaſſe; nec ſane de Neſſel in Commentar. Biblioth. Vindebon. par. II. decretum illud alteri aſſignat.

Dum ita concilium propemodum abſolvendum expectaretur, accidit ut Joannes Cantacuzenus Imperatori Joanni collega a populo datus urbem CPolim, ex qua ad id uſque prohibitus fuerat, obtinuerit. Eo confugit Joannes Patriarcha auxilium implorans; agenteque Imperatore inſtauratur concilium, cujus innovati acta hic recitare verbis Joannis Cantacuzeni in hiſtoria, a ſe ſcripta lib. 4. cap. 3. maluerim. Poſtquam igitur narraſſet hiſtoricus Joannis patriarchæ jam damnati ad imperatorem recurſum, ita loquentem Imperatorem illum inducit.

Quod autem ad prava dogmata attinet, quorum te epiſcopi coarguunt, ego quoque te calculo meo condemno, ſi convincare. Sin abſolvere, nihil impediet, quin thronum tuum recipias. Quoniam vero te ab epiſcopis exauctorari contigit, ego te in ſedem reſtituere non poſſum. Tamen ad me provoces licet, meque arbitrio ad objecta reſpondeas. Patriarcha imperatoris erga ſe manſuetudinem, benevolentiamque cernens, propemodum ſomniare ſe putabat, propter rerum eventum inopinatum videlicet. Inuſitatum enim mortis genus, & omnia ſumma ludibria, ſupremaſque contumelias ſibi patiendas ſuſpicabatur, dum perpenderet, quam multa belli tempore in eum nefarie deliquiſſet. Deinde jam meliore ſpe ſubnixus, & e timore quo tenebatur recreatus, imperatorem de lenitate, injuriarumque oblivione prædicabat oppido, agebatque gratias impenſe, quod ſui miſertus, ignoviſſet. Patebat autem tempus ad deliberandum, quid epiſcopis reſpondendum eſſet, ſi cauſam ſuam tueri vellet: quod ei imperator conceſſit. Tertia poſt die ad eum regreſſus, perblandis, ac feſtivis ſermonibus eum exhilarans, etiam de judicio percunctabatur, vellet ne cauſam ſuam agitari. Patriarcha rurſum affatim imperatorem laudare, & judicium ſibi optatum affirmare, etenim crimina ſe diluturum. Imperator ejus petitionem epiſcopis ſtatim ſignificat, ſuaque ſententia, ut juſtam confirmat: id quoque epiſcopis quoque perplacere videbatur: affirmantibus, nec ſibi probari, patriarcham throno depelli, niſi perverſam doctrinam, & ab orthodoxa religione valde diſcrepantem ſectari oſtenderetur, præfigebantque diem, quo omnes in palatium coacti, in ejus dogmata inquirerent. Qui ubi illuxit, epiſcopi, & monachorum præcipui, aulicorumque procerum lectiſſimi conveniunt. Vocatur Patriarcha; differt, & ſe venturum negat. Iterum ac tertium pro more vocatus, judicium ſemper detrectat. Epiſcopi decretam exauctorationem, juxta patrum de his rebus ſanctiones ratam faciendam conſtituunt. Non permittens imperator, ipſe patriarcham adit; quærit num ad cauſam dicendam velit occurrere. Quo aperte etiam illo præſide, judicium repudiante, epiſcopi conſenſu abdicationem ejus in litteras redigunt, & de dogmatis tomum edunt, in quo confitentur omnes: Acindynum ejuſque cœtum (quibuſcum & patriarchæ Joanni, eadem ſentienti, conſuetudo fuerit, quocirca & ſede ſua dejectus ſit) prave, atque impie de religione ſentire. Palamam autem cum ſui ſimilibus divinorum & Theologorum placitis conſentanea & ſapere, & profiteri. Tali modo Joannes patriarcha throno ejectus eſt, etiam antequam Byzantium intraret Imperator. Nec vero quieſcebat, ſed cum eccleſiaſticis quibuſdam, & epiſcopis, ac privatis conſpirans, iterum turbas commovebat, & jactare perſeverabat, ſibi in judicio factam injuriam: vociferans contra epiſcopos, qui ei patriarchatum abrogaverant. Quamobrem omnes, exceptis tribus ejus aſſeclis, ad imperatorem adeuntes petunt, ut Byzantio pellatur, ita a ſeditione & tumultu eccleſiam conquieturam. Imperatori ob ſeditionem componendam ſimiliter viſum eſt faciendum. Ergo Didymotichum illum miſit.

Hanc ſynodi ſententiam de exauctoratione Joannis decreto ſuo Cantacuzenus Imperator confirmavit, idque extare in cod. MS. Bibliothecæ Vindobonenſis teſtatur de Neſſel in Comm. Bibl. Vindobon. par. II. pag. 20. ſignari vero illud teſtatur menſe martio Indict XV.

☞ XV. anno mundano 6855. Christi scilicet 1347. A lamiticæ anni 1350. rectius an. 1351. a Com-
Portio etiam quædam tomi synodici in Con- befisio vulgata & in collect. Veneto Labbean.
ANNO CHRISTI 1348. cilio isto scripti recitatur inter acta synodi Pa- to. XV. inserta. ANNO CHRISTI 1348.

☞ STATUTA SYNODI PROVINCIALIS DUBLINII

Coactæ tempore Alexandri de Bicknor (Bricknor) archiepiscopi Dublinensis.

Ex reg. episcopi Ossorienſis in Bibl. illustris ducis Chandos. collat. cum MS. penes rever. episcop. Clogheren.

Willk. com. II. pag. 746. Manſi ibid. pag. 580.

UNiversis almæ matris ecclesiæ filiis per B dicec. & prov. Dublin. constitutis, Alexand. permissione divina Dublin archiepiscopus, Hiberniæ primas, ejusque suffraganei ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum. Spiritus sancti gratia, ope nostra, & consilio transgressores canonum corrigere, quædam etiam alia salubriter edita, non tamen satis moribus utentium approbata recensita stabilire, & contra novellas quorumdam tergiversationes, quas in furno sulphureo non cessat abyssus piceus exhalare, novis quidem remediis occurrere intendimus, ut valemus. Et licet sanctorum patrum prædecessorum nostrorum decreta per ora ipsorum dudum promulgata, regulas justitiæ & æquitatis dogmata completiora quasi lata flu- C mina prodierint, & tanquam rivuli de fluminis latitudine pro diversorum temporum necessitate sint producti, humani tamen juris conditionem in futurum curare cogit necessitas manifesta.

A sanctis olim patribus noscitur institutum, quod metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis provincialia non omittant concilia celebrare; in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem cum Dei timore habeant tractatum, canonicas regulas, & maxime, quæ statutæ sunt in hujusmodi concilio generali, relegendo, eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo, ut quicquid legi divinæ cor- D ruptis moribus contraire cognoverint, gladio spirituali & doctrina salutis exterminent, ecclesiasticæ sarculo disciplinæ velut providi cultores vitia extirpent, virtutes inserant, mores reforment, ut appetitus noxius honestatis debitæ limites non excedat, deinde christiana professio liberius magis ac magis salubribus proficiat incrementis.

I.

De Decimis solvendis.

Nos Alexander, archiepiscopus supradictus, in nomine sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, E & Spiritus Sancti, notorium fore providimus auctoritate præsentis concilii, de fratrum & suffraganeorum, ac cleri nostræ dioec. & provinciæ consensu & assensu ordinamus & statuimus, quod cum nonnulli inobedientiæ filii, ecclesiæ reverentia prorsus abjecta, propriis commodis inhiantes, ad Deum, a quo bona cuncta procedunt, debitum respectum non habentes, qui decimas in signum universalis dominii sibi reservavit, & reddi præcepit, & pro suo cultu eas clericis ac ministris ecclesiæ assignavit & concessit, excogitata fraude maligna aliqua malitiose domini prædiorum & alii impediunt, impedirive faciunt seu procurant viros ecclesiasticos, ad quos spectat perceptio decimarum, eorumve procuratores vel ministros, quominus hujusmodi decimas percipere & colligere possint, unire, et abducere libere, integre, et quiete, ac eisdem gaudere sine quocumque impedimento, vel sine alicujus pecuniæ vel alterius rei exactione vel donatione. Alii vero in viros ecclesiasticos ea occasione, quod jura sua ecclesiastica in foro ecclesiastico prosequantur, aut fuerint prosecuti, ut tenentur, judicant, seu judicari et attachiari procurant, et clericos in strata publica, ac in domiciliis incedentes et existentes capiunt ministri et detinent, ac incarcerant, donec finem vel redemptionem fecerint, bona hujusmodi captorum sibi appropriant, et in usus suos convertunt, aut eis alia gravamina inferri faciunt, vel procurant in casibus omni jure reprobatis, vel saltem non permissis; unde maximas jacturas, et pericula inevitabilia incurrunt; universos et singulos hujusmodi instigatores, impeditores, captores, et alios supradictos, per quorum nefandas machinationes ecclesiis, vel earum rectoribus, vicariis, aut eorum ministris, seu quibuscunque viris ecclesiasticis seu eorum ministris quicquam damni infertur, aut, ut subtrahatur honoris, permittitur, præsentis declaratione concilii pronunciamus vinculo excommunicationis esse innodatos, ac loca et terræ hujusmodi capientium, in quibus hujusmodi clerici capti et incarcerati detinentur, sint et remaneant interdicta, et sic publice interdicta fore denuncientur per ordinarios locorum, donec ipsis abeundi libera pateat facultas, et pristinæ libertati cum bonis et damnorum satisfactione plene fuerint restituti; ipsique capientes et detinentes, et hujusmodi terrarum inhabitatores, hujusmodi durante interdicto, omni careant ecclesiastica sepultura, et aliis sacris ecclesiæ, baptismo parvulorum, & pœnitentia morientium duntaxat exceptis.

II.

De immunitate ecclesiæ.

Cum ad immunitatem ecclesiæ confugientibus aliqui propter arctam custodiam, quæ apponitur circa ipsos, vix in alimentis valeant subveniri, et aliqui confugientes hujusmodi ab ecclesiis, vel cœmeteriis, vel via publica post abjurationem terræ violenter extrahantur, ac sic extracti, in præjudicium immunitatis ecclesiasticæ, crudeliter occidantur; ordinamus, quod omnes, qui talibus confugientibus, quos ecclesia tueri tenetur, alimenta impediunt ministrari, et illos, qui hujusmodi confugas ab ecclesia, vel cœmeterio, vel alio quocumque

loco

loco ecclesiastico immunitatem habente, cum tunc sub protectione ecclesiæ consistant, vel a via publica post abjurationem terræ, ut est dictum, extrahere, vel extractos occidere præsumpserint, majoris excommunicationis sententiam incurrant ipso facto.

ANNO CHRISTI 1348.

III.

De locis clericorum contra voluntatem eorum non ingrediendis.

Item ordinamus et statuimus, quod omnes, qui de domibus, maneriis, grangiis, et aliis locis bona ad archiepiscopos, episcopos, et alios viros quoscunque ecclesiasticos spectantia, vel ad personas ecclesiasticas, seu ad ipsas ecclesias pertinentia, quicquam præter voluntatem dominorum, vel ipsorum, qui sint hujusmodi rerum custodes deputati, subtrahere, abstrahere, consumere, vel intrare præsumpserint, abstrahi, vel consumi, aut contrectari consensum fecerint; seu hujusmodi consumptionem, abstractionem, aut contrectationem suo nomine, vel a familiaribus factam, ratam habuerint, sacri approbatione hujus concilii provincialis pronunciamus et declaramus ecclesiasticæ immunitatis existere violatores, et sententiam majoris excommunicationis contra hujusmodi violatores in constitutionibus nostris, & prædecessorum nostrorum, & auctoritate præsentis concilii latam, incurrant ipso facto; rege, regina, & eorum liberis duntaxat exceptis.

IV.

Ne religiosi inducant aliquos ad eligendum apud eos sepulturam, vel sacramenta laicis ministrandi.

Item, licet explorati juris sit, quod viris religiosis, cujuscunque status, vel conditionis existant, sub certis pœnis & censuris, in sacris canonibus contentis, sit inhibitum, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu ad promittendum inducant, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non mutent, aut laicis sacramentum unctionis extremæ vel eucharistiæ ministrare, matrimoniave solemnizare, non habita super his rectoris, vel vicarii, aut parochialis presbyteri licentia speciali, aut qui ex causis prohibitis a canone, præterquam in casibus a jure permissis, aut per privilegia sedis apostolicæ concessis, eosdem a sententiis per statuta provincialia & synodalia promulgatis, seu, ut verbis eorum utamur, a pœna & a culpa absolvere quemquam præsumpserint, excommunicationis sententiam incurrant ipso facto, per sedem apost. duntaxat absolvendi. Nonnulli tamen sub quodam devotionis velamine & sanctitatis suæ ausibus temerariis contra præmissa facere, inducere, & procurare, abjecto juris tramite non verentur; auctoritate sacri præsentis concilii statuimus & ordinamus, quod quilibet diœcesanus singulis annis coram populo in lingua materna, ac de hujusmodi delinquentibus solertem faciat inquisitionem; & si quos in præmissis canonum invenerit transgressores, ipsos censuras in jure statutas incurrisse pronunciare non differat; & ipsos sic involutos in singulis ecclesiis supradictis nominatim, & nihilominus omnes sic delinquentes in genere per parochiales presbyteros quater in anno publice faciat denunciari.

ANNO CHRISTI 1348.

V.

De peccatis, in quibus pœnitentiarius absolvere non potest.

Item sacri præsentis auctoritate concilii inhibemus, ne quis de nostris pœnitentiariis, & omnibus aliis, conspiratores, perjuros, falsos assisores, qui prece vel pretio, affectione vel odio, aut promissionibus corrupti, contra justitiam in alterius præjudicium, damnum, seu exhæredationem scienter falsum dixerint, seu hoc procuraverint, ac clericorum indictatores, & procurantes præter licentiam loci diœcesani, sine speciali licentia eisdem litteratorie & nominatim concessa, præterquam in mortis articulo, absolvant; quod si convalescant, eis injungant, ut veniant ad diœcesanum loci pœnitentiam salutarem super hoc recipiendi.

VI.

Ut nullus inferior episcopo absolvat ab homicidio.

Item absolutiones ab homicidio voluntario, tam publico quam occulto, solis episcopis extra mortis articulum reservamus; per quod homicidiorum audaciam refrenare intendimus, & non majori reverentiæ in aliquo derogare.

VII.

Ut nullus consignet procuratorium ad alicujus petitionem, nisi constet petentem vocari nomine, quo se dicet nominatum.

Item ex horrenda quorumdam malitia perpendimus accidisse, quod aliquo possessore ecclesiastici beneficii in remotis agente, aliquis dolosus ipsius adversarius beneficium, domum ejus, vel rem aliam, contra inhibitionem domini & sacrarum sanctionum, avaritiæ cæcitate concupiscens, spiritu sathanico se in lucis angelum transfigurans, fingit mendaciter prædictum absentem vocari coram judice, & se ipsius procuratorem existere, & vocari nomine absentis, ad causam ejus in judicio defendendam, prætendens auctoritate falsum procuratorium; alicui decano rurali, vel alii superiori forsitan supplicans in hæc verba: Quia sigillum meum præsentibus est incognitum, peto ut sigillum auctoritatis vestræ huic procuratorio meo apponatis; & sic data mercede iniquitatis obtinet, quod requirit. Deinde vero obtento falso procuratorio, cum altero se ipsius fingente adversarium fraudulenter & mendaciter litem ingreditur; & hac fraude procedens, possessionem beneficii nancisci tur per sententiam, vero domino, cujus status sic periclitatur de facto, hoc penitus ignorante. Volentes igitur tam detestandis fraudibus, in quantum est possibile, obviare, statuimus, ut nullus decanus, archidiaconus, vel ejus officialis, vel officialis episcopi sigillum officii sui alicui procuratorio apponere præsumat, nisi hoc petatur ab eo publice, in judicio vel extra judicium, nisi hic, qui procuratorem constituit, quem constat verum esse dominum, præsens personaliter sub laudabili testimonio hoc requirat, ut fraus quælibet

libet excludatur. Si quis vero decanus, archidiaconus, vel eorum officialis, seu officialis episcopi ex certa malitia contrarium fecerit, per triennium ipso facto a beneficio sit suspensus; quicunque advocatus seu procurator hujusmodi facinus fieri procuraverit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & ab officio postulandi, ut inhabilis per quadriennium sit suspensus. Nihilominus alii aliter puniendi secundum loci diœcesani arbitrium.

ANNO CHRISTI 1348.

VIII.

Ut non fiant inquisitiones de beneficiis, nisi in capitulis, possessore ad id vocato.

Item ad elidendum fallacias iniquorum, sagaci est studio laborandum cuilibet justitiæ amatori, ne, si torpescat rectorum industria, simplicitas adversantium supplantetur, & succumbat veritas falsitati. Sane ex relatione multorum recepimus, quod quidam in absentis beneficium oculos cupiditatis jacientes, novos fingentes rumores, asserunt mortuum esse beneficii possessorem, & procurant se per patronos ejusdem ad illud præsentari, & clandestinas inquisitiones fieri de eodem; sicque nonnunquam possessionem ejusdem subdole nanciscuntur, justis & veris ipsorum beneficiorum possessoribus penitus ignorantibus; ex quibus inclyta mala provenire didicimus, ex ipsis vero veri rectores eorumdem gravia dispendia patiuntur; statuimus & perpetuo ordinamus, ut nullus, cui ex debito officii sui hujusmodi inquisitionem competit facere, inquisitionem faciat, ut capiat super vacatione cujusvis beneficii, nisi publice in pleno loci capitulo, eo, qui possessioni ecclesiæ incumbit, vocato legitime, sub tanti temporis spatio, quo possit sibi de prudentum virorum consilio prospicere, & defensioni status sui sufficienti remedio providere. Super vacatione vero beneficii, quod de jure & de facto vacare prætenditur, in pleno loci capitulo, per rectores, & vicarios ejusdem loci, cappellanos, & alios viros fide digniores patriæ, si rectores & vicarii abfuerint, per quos rei veritas melius poterit indagari, vocatis vocandis, facta proclamatione publica in beneficio vacante, de die & loco hujusmodi inquisitiones faciendæ per totam nostram provinciam amodo fiant inquisitiones; quicquid autem contra præsentis concilii ordinationem fuerit attentatum, decernimus non tenere, & clandestinam inquisitionem, ut præmittitur, capientes ad arbitrium diœcesani fore puniend. & ipsum ambitiosum præmissa procurantem, ab ipso beneficio, licet ambitiose adepto, perpetuo fore excludendum.

IX.

Ne clerici beneficiati, vel in sacris constituti, laicorum ballivi vel seneschalli existant.

Item cæterum præsenti sacro concilio statuimus, ne clerici beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, seneschalli laicorum, aut ballivi, sine licentia diœcesani, seu quovis modo existant, nec jurisdictiones exerceant seculares; quod si contra hoc attentare præsumpserint, per loci diœcesanum acriter puniantur & mulctentur.

X.

Ut decani rurales causas matrimoniales tractare non præsumant.

Item, quoniam in causis matrimonialibus magna est discussio necessaria, unde eas a simplicibus est grande periculum pertractari; statuimus, ut decani rurales nullas causas matrimoniales de cætero audire præsumant, nec earum examinatio nisi viris discretis committatur, quibus assidentibus, si commode fieri potest, debito fine terminentur.

XI.

De oblationibus factis in cappellis matrici ecclesiæ restituendis.

Item sacro præsenti concilio statuimus, & districte præcipimus, quod cappellani ministrantes in cappellis, quæ salvo jure matricis suæ parochiali ecclesiæ qualitercunque sunt concessæ, oblationes universas, & cætera omnia, quæ ipsis non recipientibus ad parochialem ecclesiam pervenire deberent, rectoribus parochialis ecclesiæ, vel vicariis, si hoc sibi ex assignatione portionis suæ debeatur, integraliter restituant; quod si hoc facere contempserint, donec realiter satisfecerint, a celebratione divinorum sint suspensi.

Item religionis sinceritas ab omni secularis implicationis malitia est eo sollicitius servanda, quo devotionis sanctæ simplicitas facilius retardatur, cum in curis sinceræ mentis oculus distractus ab unitatis studio sit præpeditus; præsentis auctoritate concilii statuimus, ut nullus religiosus admittatur executor alicujus testamenti, nisi suus superior caveat sufficienter pro religioso hujusmodi, quod ultimam defuncti, cujus fuerit executor, fideliter exequatur voluntatem, & reddat integræ suæ administrationis rationem, & de damnis, si quæ per ipsum evenerint, loci ordinario absque difficultate respondeat, nec aliter de executione vel distributione se intromittat, sub pœna anathematis inhibemus. Sane qui sufficienter cavere nequeunt, sciant se tam ab executione, quam administratione, sive distributione bonorum hujusmodi præsentis definitione concilii perpetuo alienos.

XII.

De testamentis.

Item cum in concilio (*a*) Casselen. per archiepiscopos, episcopos, & alios de consensu illustris regis Angliæ, & domini Hiberniæ (*b*) legatorum, ducum, comitum, baronum, procerum, clerique & populi Hiberniæ fuisset & sit ordinatum, concessum, & statutum, quod universi fideles in infirmitate positi, confessore suo & vicinis astantibus, cum debita solemnitate testamentum condant, & bona sua mobilia, dummodo uxores & liberos habeant, ære aliено & servientium mercede exceptis, in tres partes dividantur; unam liberis, & alteram uxori legitimæ, ac tertiam propriis exequiis relinquentes; & si forte legitimam prolem non habuerint, inter ipsum & uxorem suam bona ipsa in duo media dividantur; & si legitima

(*a*) Ann. MCLXXII. apud Cambrens. Clogher.

(*b*) MS Clogher. pro *legatorum ducum* legit *domini papæ.*

uxor decesserit, inter ipsum & liberos bipartiri debeant; nonnulli tamen non sine temeritatis audacia hujusmodi ordinationem, concessionem, & statutum infringere moliuntur; præsentis auctoritate concilii statuimus, ne quis alicujus solutæ vel conjugatæ mulieris, seu cujusvis alterius impediat seu perturbet, impediri vel perturbari faciat vel procuret cujusvis testamenti liberam factionem; quod si fecerit, sciat se majoris excommunicationis sententiam incurrisse ipso facto, a qua per loci diœcesanum tantummodo absolvatur.

ANNO CHRISTI 1348.

XIII.

Sententia generalis.

Item auctoritate præsentis concilii excommunicamus omnes illos, & singulos, qui pacem regis & regni Angliæ, & domini Hiberniæ perturbare, aut libertates ecclesiasticas infringere, seu possessiones ecclesiasticas ausu temerario invadere, aut ad bona ecclesiastica manus injuriosas extendere præsumpserint, in præjudicium ecclesiasticæ libertatis; necnon omnes illos & singulos, qui per prædicationes & suasiones publicas vel occultas ad pugnandum & guerram movendum in regem eumdem, vel populum suum sibi subjectum, in dicta terra Hiberniæ, palam vel occulte inducunt, & (a) hortantur, non timentes animas decipere talium, eos quibusvis in hac parte siniſtris suggestionibus adquiescunt, & a perpetratis, ac etiam perpetrandis hujusmodi prosecutionem guerrarum, homicidiis, incendiis, sacrilegiis, & rapinis absolvere propria temeritate præsumunt, cujuscumque status, gradus, conditionis, & ordinationis, aut dignitatis existant; & illos, qui in ecclesiastica beneficia per laicalem potestatem se intrudunt, & ea per laicalem potestatem injuste detinent occupata.

(a) legit *nihilominus* pro *hortantur*.

XIV.

De vita & honestate clericorum.

Item statuimus & ordinamus, quod omnes clerici, qui gaudere voluerint privilegio clericali, tonsuram decentem, & coronam competentem in capite deferant, maxime coram suis ordinariis, in ecclesiis & congregationibus clericorum, nec erubescant ipsius portare signa, qui pro eis spineam non dedignabatur portare coronam, factus pro nobis obediens usque ad mortem, (b) ut ejus resurrectionis & gloriæ possemus esse participes æternæ. Si quis vero clericorum contra hoc attentare præsumpserit, per ordinarium loci graviter puniatur.

(b) Clogh. ita: *ut iis resurrectionis tri, haueret esse participes.*

XV.

De impedientibus jurisdictionem ecclesiasticam.

Item sacro præsenti concilio ordinamus & statuimus, quod si quis archiepiscopum, episcopum, archidiaconum, suosve officiales, commissarios, vel eorum ministros pro eo quod eum pro suis culpis, criminibus, vel excessibus in his, quæ ad forum ecclesiasticum pertinent, suspenderit, excommunicaverit, seu ejus terram ecclesiastico (mediante justitia) supposuerit interdicto, ad examen vetitum traxerit, seu in foro laicali ea de causa judicaverit vel vexaverit, ipso facto majoris excommunicationis sententia sit innodatus.

ANNO CHRISTI 1348.

XVI.

De eodem.

Item statuimus sub pœna excommunicationis majoris, quod nullus virum ecclesiasticum ad publicum officium, quod non sine ordinis sui, vel status, aut juris offensa, vel sine nota irregularitatis exercere potest, per captionem bonorum, vel alia amerciamenta assumere compellat; quam contravenientes incurrere volumus ipso facto.

XVII.

De sepulturis; & aliis contentis in statuto.

Item statuimus, & ordinamus, quod nullum officium spirituale alicui tradatur ad firmam, nec quod sepultura, vel aliquod sacramentum ecclesiæ pro aliquo debito cuiquam denegetur. Et si quis contra hæc attentare præsumpserit, ad arbitrium diœcesani sui graviter puniatur.

XVIII.

De immunitate ecclesiæ.

Item statuimus, & ordinamus, quod laici judicia secularia, vel attachiamenta in ecclesiis, vel cœmeteriis, vel solo ecclesiæ nullatenus exerceant; & si contra hoc fecerint vel attachiaverint, ipso facto sint excommunicati.

XIX.

Ne cappellani admittantur sine chartis ordinum.

Item statuimus, & ordinamus, quod nullus cappellanus alienigena seu indigena incognitus ad celebranda divina infra nostram provinciam, nisi prius de suis ordinibus litteratorie constiterit, seu per testes fide dignos fidem fecerit, quovismodo recipiatur. Nec aliquis laicus alienigena de partibus remotis ad nostram accedens provinciam, nisi prius, quod solutus fuerit, in forma juris constiterit, ad solemnizandum matrimonium infra nostram provinciam quovismodo admittatur. Et si quis contra hoc fecerit, graviter puniatur.

XX.

De infamantibus.

Item omnes illi, qui odio vel lucri causa alium penes aliquos alios, apud quos prius non fuerat diffamatus, falso & malitiose diffamant super criminibus, pro quibus mors, vel exilium, aut membrorum mutilatio, vel exhæredatio, seu majoris partis bonorum suorum spoliatio sequi deberet, & judicialiter committeretur, majoris excommunicationis sententia ipso facto sint innodati,

XXI.

ANNO CHRISTI 1348.

XXI.

De electione decanorum.

Item ordinamus, & præsentis concilii auctoritate statuimus, quod illi, qui decanos rurales eligunt, pro hujusmodi decanis ruralibus, si in officio maleversati fuerint, seu de perquisitis & synodalibus loci diœc. minime satisfecerint, pro illis respondeant & satisfaciant competenter, & si per ministrum fuerit (*a*) initiatus, quod ipse respondeat pro assumpto.

(*a*) MS. Clogher. *mutatus*.

XXII.

De quæstoribus.

Item, quia eleemosynarum quæstores nonnullas abusiones in suis prædicationibus proponunt, ut decipiant simplices tantum, & nonnulla alia bona subtili vel fallaci potius ingenio extorqueant, nonnulla etiam mala in deceptionem animarum multiplicem perpetrentur; statuimus, & ordinamus, quod nullus amodo quæstor sine litteris archiepiscopi vel diœc. admittatur quovis modo; & ut salubrius animarum provideatur saluti, statuimus, quod verba decretalia epistolæ infrascripta inserantur, quia, ut ait apostolus, "Omnes statuemur ante tribunal Christi, recepturi ut in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum, "oporter nos messionis diem extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac (*b*) æternarum virtutum semen seminare in terris, quod reddendo domino multiplicato fructu recolligere debeamus in cælis; firmam spem fiduciamque tenentes, quum qui parce seminat, parce & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam; & ad aliud proponendum, nisi fuerit licitum & canonicum, nullo modo admittatur. Sacerdotes vero, qui alio modo, quam supradicto, quæstores ad prædicandum voluntarie & scienter admittunt, per annum a celebratione divinorum ipso facto sint suspensi; & ipsi quæstores si contra præmissa aliquid attentaverint, ipso facto sint excommunicati. Et si per quadraginta dies perseveraverint, ad significationem episcoporum capiantur, & incarcerentur, quousque de talibus aliud fuerit per loci diœcesanum dispositum. Quascunque litteras hujusmodi quæstoribus hactenus concessas revocamus, præmissarum sententiarum relaxatione sine absolutione loci diœcesani reservata. Et cappellani pecuniam ea occasione receptam ecclesiis cathedralibus restituant triplicatam.

(*b*) MS. Clogher. ita: *æternorum intuitu seminare*

ANNO CHRISTI 1348.

XXIII.

De festis S. Patricii & patronorum.

In medio pectoris nostri beati Patricii, Hiberniæ apostoli, & patroni, memoriam revolvimus, qui, divina disponente clementia, populum Hibernicanum ad fidem convertebat, nonnulla etiam monasteria & ecclesias suis construxit temporibus, & multimodis coruscavit miraculis, cujus doctrina, vita, & sanctitate Hibernicana fulget ecclesia, aliisque multis insigniis decoratur & privilegiis; ipse nos fovet, ipsiusque meritis & intercessionibus assiduis in dies (*c*) juvamur & refocillamur; & digne ad sui honoris gloriam & laudem quilibet catholicus oculos sui cordis & mentis convertere astringitur. Idcirco dignum prorsus arbitramur, ut fidelis populus prona voluntate tam excelsi, tam glorioſi patroni nostri memoriam cordicitus rememoret, ad divinam misericordiam pro peccatis impetrandam; sacri præsentis approbatione concilii ordinamus & statuimus, quod qualibet hebdomada extra quadragesimam solemnis fiat commemoratio sanctissimi patricii, patroni nostri, per totam provinciam Dublin. in aliqua feria vacante, cum regimine chori; & quod dies exitus sui ab hoc ergastulo sanctissimus sub duplici festo perpetuis temporibus celebretur. Volumus insuper, & sacri hujusmodi approbatione concilii statuimus & ordinamus, quod aliarum ecclesiarum cathedralium nostræ provinciæ in suis diœcesibus dies exitus patronorum earumdem, viz. sanctæ Brigidæ in Daren. sancti Canici in Ossor. S. Laseriani in Lechlinen. & S. Edani confessoris in Fernen. diœc. sub duplici festo, & per totam provinciam Dublin. cum regimine chori solemniter celebrentur; ac etiam quod subditi cujuslibet ecclesiæ cathedr. nostræ prov. diebus, quibus officium patroni ecclesiarum cathedr. earumdem sub duplici festo celebratur, ab operibus ruralibus prorsus abstineant, & debita meditatione ad divini nominis honorem, gloriam, & exaltationem, suarumque animarum salutem pro expiatione peccatorum suorum ad eorum ecclesias conveniant parochiales devote, & divinis interfint officiis hujusmodi diebus celebrandis.

Item statuimus & ordinamus, quod dies exitus S. Laurentii, quondam archiepiscopi Dublin. sub duplici officio, & festive; & festa undecim mille virginum, & translationis S. Patricii quodlibet sub novem lectionibus (*d*) sancte in ecclesiis per totam provinciam nostram celebretur.

Item ordinamus, quod, ubi est servitium proprium dictorum patronorum, copia per diœc. ad quamlibet ecclesiam cathedralem mittatur, ut diœcesani possint facere de illis distributionem inter illas ecclesias, prout decet

(*c*) Desunt in MS. Clogher

(*d*) Deest in MS. Clogher.

ANNO CHRISTI 1351.

DUBLINENSE CONCILIUM

Anno 1351. habitum.

Hinc incipiunt conſtitutiones domini Joannis de ſancto Paulo archiepiſcopi Dublin. in concilio provinciali in eccleſia S. Trinitatis Lublin. A. C. 1351. editæ.

Ex MS. penes rev. epiſc. Clogherenſ. affert Wilk. tom. III. p. 18.

QUoniam Sanctorum patrum decreta pro moribus reformandis & exceſſibus corrigendis quantumcunque hactenus ſalubriter ordinata, effectum, pro quo ordinantur, tamen plenum ſortiri non poſſint, eo præſertim, quod humana natura ad malum faciliter inclinans, contra juris remedia ob animarum ſalutem feliciter inſtituta per ſuas nodoſas & inextricabiles machinationes novas adinventiones quotidie nititur producere.

Nos Johann. permiſſione D. Dublin. archiepiſcopus, una cum ſuffraganeis noſtris in concilio noſtro provinciali in eccleſia noſtra ſanctæ Trinitatis Dublin. die mercurii proximo poſt feſtum ſancti Patricii anno domini 1351. celebrato, ad laudem Dei, ac glorioſæ virginis & Dei genitricis Mariæ omniumque ſanctorum, & ſanctæ matris eccleſiæ venuſtatem pro moribus ſubditorum ſolidandis, & vitiis extirpandis conſtitutiones infra ſcriptas breves & utiles pro tempore jam inſtanti, cum conſenſu & aſſenſu ſuffraganeorum noſtrorum prædictorum, ac noſtrorum & eorumdem ſuffraganeorum capitulorum, nec non aliorum omnium, quorum conſenſus requiritur in hac parte, duximus promulgandas; decernentes eas a quibuſcunque ſubditis noſtrarum civitatis, diœceſis & provinciæ fore futuris temporibus firmiter obſervandas. Stella mundi Maria mater noſtri Salvatoris radiis ſplendidiſſimis ſuæ magnificæ pietatis totam machinam illuminans orbis terrarum, ab omnibus chriſtianæ fidei cultoribus inter omnes ſanctos Dei eſt præcipue veneranda; & ſi in eccleſia militanti non poterit venerari, ut eſt digna, congruit tamen, ut ipſam devotis laudum præconiis, quibus poſſumus, laudemus in terris, quæ filium ſuum interpellat pro nobis jugiter in cælis.

De feſto conceptionis beatæ Mariæ.

Statuimus igitur, hoc ſacro approbante concilio, quod feſtum conceptionis ipſius glorioſæ virginis Mariæ per totam noſtram provinciam perpetuis temporibus duplici feſto ſolemniter celebretur; ſubditis ejuſdem provinciæ firmiter injungentes, quod in eodem feſto in eccleſiis ſuis parochialibus conveniant, & divinis interſint officiis, & præcipue in miſſa, & pro ſuorum remiſſione peccatorum Deum, & dictam glorioſam virginem ſinceris mentibus ſtudeant exorare, ab omni onere ſervili, rurali & manuali prorſus abſtinendo, ſicut in feſto nativitatis ejuſdem virginis a Chriſti fide obſervatur; & ſervitium de conceptione fiat eodem modo, quo in nativitate; hoc mutato, quod ubi dicitur " nativitatis " in feſto nativitatis dicatur, " conceptio " in feſto conceptionis.

De feſto S. Annæ Matris B. Mariæ, & aliorum ſanctorum.

In eccleſiaſticis ſiquidem legitur hiſtoriis, ſicut ſanctorum patrum inſtituta teſtantur, glorioſum Deum voluiſſe honorem, reverentiam & obſequia parentibus fœcunditatis exhiberi a ſobole procreata, ut per hæc & alia ſibi invicem exhibita ſtirpis in propagines honoris prærogativa clarius eluceſcat: quum igitur veneranda memoria beatæ Annæ, quæ ſanctiſſimam Mariam Dei genitricem, & Salvatoris noſtri matrem ſuis geſtabat viſceribus, in utero ſanctificata divinaque opitulante gratia ipſam genuit & feliciter produxit in lucem; nos igitur Joannes archiepiſcopus ſupradictus ipſam beatam Annam, cujus memoriam ob vitæ ejus ſanctitatem & puritatem, ſuis glorioſis meritis exigentibus, digne duxit ſancta mater eccleſia excolendam, a ſubditis noſtrarum diœceſis & provinciæ Dublinii devotius venerari ſinceris mentibus cupientes, præſentis concilii auctoritate ſtatuimus & ordinamus; quod feſtum ſanctæ Annæ memoratæ in feria proxima poſt feſtum ſancti Jacobi apoſtoli, nec non & translationibus S. Thomæ martyris, qui poſt multas & varias perſecutiones, quas ſuſtinuit pro defenſione eccleſiaſticæ libertatis, martyrii gladio feliciter occubuit, ac feſtum beatæ Catharinæ virginis, & martyris glorioſæ in ſingulis eccleſiis noſtrarum diœceſ. & provinciæ prædictarum ſub duplici feſto ſingulis annis diebus ſuis ſolemniter celebrentur; & quod ſubditi prædicti in honorem ipſorum ſanctorum Deum devote in eccleſiis ſuis parochialibus contemplantes, ab hujuſmodi ſervili, rurali & manuali operibus ſe in feſtis abſtineant antedictis, ut divinis officiis vacent devotius & intendant; ſingulis curatis eccleſiarum prædictarum ſub pœna majoris excommunicationis diſtricte præcipientes, quod proprium ſervitium de dictis ſanctis in ſingulis ſuis eccl. ſcriptum, & eiſdem eccl. appropriatum, ubi propria hiſtoria de eiſdem ſanctis in eccleſiis non habetur, habeant infra ſex menſes a tempore publicationis præſentium continue numerandos, & quod ſervitium beatæ Annæ ſic in feſto beatæ Mariæ Magdalenæ cantetur, mutatis mutandis, interim celebretur; qui quidem curati ſingularium diœceſium, qui hiſtorias hujuſmodi jam non habent, eas in eccleſiis cathedral. dictarum diœceſium inveniant tranſcribendas.

Contra violatores ſequeſtri eccleſiaſtici.

Quorumdam ſubditorum noſtræ Dublinii provinciæ malitia taliter inolevit, quod præcepta licita & diſcreta, ſacrorum canonum ac ſuorum ordinariorum contemnere non verentur, eccleſiaſtica reverentia minime formidata, dum ipſorum ordinariorum ſequeſtra ex cauſis juſtis & veris in bonis eccleſiaſticis, & aliis licite inter-

☞ terpoſita in contemptum clavium eccleſiæ præſumant nequiter violare. Ut igitur dicti præſumptores a ſuis malitiis arceantur, præſentis deliberatione concilii ſtatuimus, quod violatores ſequeſtrorum per nos vel ſuffraganeos noſtros, aut noſtra ſeu ipſorum ſuffraganeorum auctoritate interpoſitorum, dicta noſtra provincia poſt & contra publicationem eorumdem ſequeſtrorum palam facta locis; in quibus bona ſi ſequeſtrata conſiſtunt, majoris excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1351.

De clandeſtina deſponſatione.

Licet clandeſtina matrimonia ſint per ſanctos canones interdicta, verumtamen nonnulli ſubditi noſtræ Dublinii provinciæ ad vetita faciliter inclinantes, matrimonia clandeſtina contrahere conſueverunt, bannis in facie eccleſiæ juxta ipſos ſacros canones non præmiſſis, & multoties in gradibus conſanguinitatis vel affinitatis prohibitis in jure, uno contrahentium vel utroq; in lecto ægritudinis tunc jacente, vel adhibita ibidem tertia ſolemnitate per cappellanos ſtultos, & indoctos, taliter contrahentes temporibus ſuis fiant ad invicem copulati, ac ſi bannis legitimis præcedentibus hujuſmodi matrimonia fuiſſent in facie eccleſiæ legitime celebrata, ſicq; liberi illegitimi, adulterini & inceſtuoſi procreantur, & animarum, pericula damnabilia oriuntur. Nos igitur huic abuſioni peſtiferæ occurrere cupientes, hoc ſacro approbante concilio, inhibemus, ne ſubditi noſtræ provinciæ matrimonia clandeſtina ſolemnizare ſub modo prædicto, aut ſolemnizari facere in lectis vel alibi extra eccleſiam quovis modo, ſeu in eccleſiis, niſi bannis publice trinis edictis per tres dies feſtivos inter miſſarum ſolemnia, juxta formam canonum prædictorum, præcedentibus præſumant, ſub pœna majoris excommunicationis, quam tam contra taliter contrahentes, quam presbyteros hujuſmodi matrimonia ſolemnizantes incurrere volumus ipſo facto. Quia ſæpe contingit matrimonia rite & legitime contracta per falſas & fictas cauſas, teſteſq; corruptos & ſubornatos, damnabiliter divortiari in graviſſimum periculum animarum, præſentis auctoritate concilii excommunicamus omnes illos, qui ſcienter falſum perhibent teſtimonium, vel perhibere procurant, & qui tales teſtes ſcienter producunt in cauſa matrimoniali illicita, & maxime ubi agitur contra matrimonium, nec non judices, qui ſcienter illicite conjungendos copulant, aut ſeparant licite conjunctos.

De immunitate eccleſiæ.

Item in ſtatuto bonæ memoriæ domini Alexandri noſtri prædeceſſoris immediate in concilio provinciali edito novimus ordinatum, quod impedientes fugientibus ad eccleſiam alimenta miniſtrari, & qui ipſos fugientes ab eccleſiis vel e cœmeteriis earum, aut aliis locis immunitatem eccleſiaſticam obtinentibus extrahere, vel extractos occidere præſumpſerint, ſententiam majoris excommunicationis incurrant; huic ſtatuto ſalubri auctoritate præſentis concilii adjiciendo ſtatuimus, quod nullus in prædictis locis immunitatem eccleſiaſticam ſic habentibus, etiam laicus in laicum manus injicere temere violentas; aut res alienas in locis prædictis cauſa cuſtodiæ pro ſalvatione eorumdem depoſitas aſportare vel facere aſportari præſumat, unde libertas eccleſiæ aliqualiter violetur, vel talia præſumentibus auxilium, conſilium, conſenſum, vel favorem præbeat publice vel occulte; alioquin contravenientes vinculo excommunicationis conſimili innodamus, cæteris pœnis contra in ſtatuto dicti prædeceſſoris noſtri, & ſacris canonibus promulgatis, in ſuo robore duraturis.

ANNO CHRISTI 1351.

De jejunio paſſionis.

Dominus noſter Jeſus Chriſtus deſcendens a parte luminum ad terram miſeriæ tenebroſam de beatiſſima glorioſa virgine Maria incarnari, & in mundo Deus, & homo inter homines voluit converſari, die viz. ſanctificato paraſceves, horis viz. matutinalibus a Judæis captus, prima coram Pontio Pilato judice ductus, tertia illuſus, corona ſpinæ coronatus, ſexta cruci ab ipſis Judæis perfidis conclavatus, nona in cruce pendens mortuus, veſpertina de ipſa cruce depoſitus, & completoria extitit traditus ſepulturæ, ſicq. circa ejus flagellationes, paſſionem, & ipſius ſanctiſſimi corporis myſterium erat tota expedita dies ipſa: dignum eſt ergo, quod dies illa chriſticolis per ipſius Domini noſtri acerbiſſimam mortem ab infernalibus ſuppliciis ad gaudia æterna redemptis feſtivius veneretur, eo die ad laudem & gloriam ejus nominis jejuniis, orationibus & obſequiis Deo placabilibus inſiſtatur. Et licet ipſa dies ſic ſanctificata, qua per univerſum mundum ab obſequiis regularibus reſervetur ut debeat reſervari; quidam tamen de præmiſſis in iſtis partibus mores opera ruralia & ſecularia eodem die non metuant exercere.

Nos igitur hoc ſacro concilio approbante ex abundanti ſtatuimus & decernimus, ipſa ſanctificata die, ut præmittitur, ab hujuſmodi ruralibus & ſecularibus operibus fore in noſtris diœceſi & provincia de cætero penitus abſtinendum, ita quod prætermiſſis hujuſmodi ſecularibus occupationibus liberius Deo obſequiis vacare valeat populus chriſtianus.

De adorando nomine Jeſu.

Cumq; dicatur per apoſtolum, ut in nomine Domini Jeſu Chriſti omne genuflectatur, cæleſtium, terreſtium & infernorum, quum pium & fructuoſum eſſe cenſemus, quod Chriſti fideles cum ipſum ſanctum nomen ipſorum auribus inſonuerit, Deo inclinent devotius cor & caput, conſentiente eodem concilio, monemus & hortamur in Domino ſubditos noſtræ provinciæ Dublin. quod omnibus & ſingulis eccleſiis per noſtram diœceſim & provinc. divina officia quotieſcunq. celebrantes & audientes, tam clerici cujuſcunq; ſtatus, quam laici, tam in choro, quam alibi in eccleſia, audito eo ſanctiſſimo nomine Jeſu, mentem, caput, & corpus devotiſſime inclinent, & humillime Deo flectant, & ut eo ferventius & perſeverantius in iſto ſacro propoſito perſeverent, qui ſunt mercedem ſpiritualem a domino accepturi, ſingulis ſubditis diœceſis & provinciæ prædict. vere de peccatis ſuis & confeſſis & contritis, in dictis choris & eccleſiis cum ipſum ſanctiſſimum & dulciſſimum nomen Jeſu inter miſſarum & aliorum divinorum officiorum ſolemnia audierint, humiliter ſic inclinantibus, decem dies indulgentiæ, viz. qualibet die dominica, &

aliis

aliis festis per circulum anni duplicibus de omnipotentis Dei misericordia confidentes misericorditer elargimur.

ANNO CHRISTI 1351.

De veneratione facienda cum recitatur "gloria Patri"

Insuper universis & singulis viris ecclesiasticis tam religiosis non exemptis, quam aliis, tam in ecclesiis cathedralibus, quam parochialibus, & aliis locis, ubi divina officia licite celebrantur, eadem celebrantibus officia & eisdem interessentibus firmiter injungentes, quod ipsi ad honorem & exaltationem nominis sanctissimæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quotiescunq. dicitur "gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto," ad eadem verba Deo humiliter se inclinent, unde viventes a Deo in terra gratiam, & morientes cæli gloriam merito reportabunt.

Quod censuræ ecclesiasticæ debent in parochialibus ecclesiis publicari.

Cum censuræ ecclesiasticæ eo magis timentur, quo solemnius divulgantur, ad pœnam delinquentium & terrorem decernimus & ordinamus, quod excommunicationum sententiæ tam in nostris, quam in prædecessoris nostri constitutionibus superius promulgatæ, ter per annum viz. prima dominica in adventu Domini, dominica in Septuagesima, & dominica proxima ante festum beati Petri ad vincula inter missarum solemnia, cum major aderit populi multitudo, candelis accensis, campanis pulsatis, in singulis ecclesiis parochialibus nostrarum diœcesis, & provinciæ per locorum presbyteros, albis indutis, solemniter publicentur, & in lingua materna maxime ad laicorum intelligentiam exponantur.

ANNO CHRISTI 1351.

Ut autem dictarum constitutionum recens in futurum habeatur memoria, mandamus coepiscopis & suffraganeis nostris universis, quod ipsas in suis diœcesibus per se & alios faciat solemniter publicari, & firmiter observari, ac in suis synodis episcopalibus singulis annis publice recitari, ut per eos perversorum refrænetur audacia, libertatesq; & jura ecclesiastica conserventur illæsa ad utilitatem communem, laudem & gloriam nominis Jesu Christi, qui pacem & tranquillitatem ecclesiæ & terræ Hybernicanæ foveat & confirmet. Amen.

Copia vera extracta ex libro rubro antiquissimo diœcesis Ossorienſis registro seu recordo.

Per Rich. Connell. (Registrum
notar. Publ. (Ossorien.
(principal.

CONCILIUM (1) TOLETANUM

ANNO CHRISTI 1347.

ANNO CHRISTI 1347.

(1) Complutense appellat Card. de Aguirre. tom. 3. Con. Hisp.

Auctoritate Ægidii archiepiscopi Toletani celebratum anno Domini MCCCXLVII. tempore Clementis papæ VI.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De vita & honestate clericorum.*
2. *De immunitate ecclesiarum.*
3. *De pœnitentiis & remissionibus.*
4. *De simonia.*

CAPITULA

Ægidius miseratione Divina archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum primas & regni Castellæ cancellarius, ad perpetuam rei memoriam.

I. De vita & honestate clericorum.

AD reformandam in prælatis honestatem, ne adversus eos qui uni Domino famulantur, ex aliqua dissimilitudine præbeatur occasio obloquendi: attendentes quod recolendæ memoriæ dominus frater Guillermus episcopus Sabinensis, in his partibus tunc apostolicæ sedis legatus, in constitutione quæ incipit, [a] *Quamvis honestas morum*, inter cætera provide statuit, quod episcopi & superiores prælati, cum eos equitare contigerit, cappellos suæ dignitati deferant congruentes: nos cupientes suffraganeos nostros similitudine decenti & debita, ut in ecclesia unum ovile & etiam unus pastor valeat apparere, in qua flores honoris & honestatis fructus in ubertate succrescant, sacro approbante concilio statuimus, [b] cum nos episcopi suffraganei nostri cum cappellos detulerimus rotundos & in superiori parte laneos, nullatenus sericos, cum nigra & non alterius coloris fodratura portemus. Qui vero secus facere præsumpserit, tamquam inobediens & inhoneste incedens, mille marabetinorum usualis monetæ summam eo ipso solvere teneatur, quorum tertia pars fabricæ ecclesiæ suæ, alia pars denunciatori, reliqua vero pars redemptioni captivorum irremissibiliter applicetur.

(a) in Concil. Palentino anni 1322. can. 6.

(b) *Forte*, ut nos. H.

Locus corruptus.

II. De immunitate ecclesiarum.

Cæterum quorumdam habet fida relatio, quod nonnullæ ecclesiasticæ personæ, ad observandam cessationem Divinorum officiorum, juxta constitutionem præfati domini legati, quæ incipit, *Quia cælestis*, nimis promptæ, si aliquis excessus contra ipsam constitutio-

Ibid. can. 1

ANNO CHRISTI 1347.

tionem perpetratus dicatur, ceſſant & ceſſare faciunt illico a Divinis: nos ſalubri meditatione conſiderantes, quod hujuſmodi ceſſationis tempore Divina organa ſuſpenduntur, & eccleſiaſtica ſacramenta, non ut ſolent, miniſtrantur, fidelium deperit devotio, & multiplicantur pericula animarum: eodem approbante concilio ſtatuimus, quod ſi quis perſonas eccleſiaſticas lædere, aut capere, aut aliqua alia in prædicta conſtitutione contenta attentare præſumpſerit, ad ceſſationem & alias pœnas in dicta conſtitutione contentas, niſi prius citato malefactore, ſi inveniri & tute citari poſſit, alias in cathedrali vel parochiali eccleſia malefactoris, eccleſiaſtica citatrice publicata, ejus defenſionibus, ſi quas legitimas habuerit, auditis, ſi idem malefactor diffiteatur ſe in dictam conſtitutionem incidiſſe, aut comparere noluerit, & ſummaria cognitione præmiſſa culpabilis fuerit inventus, nullatenus procedatur, niſi adeo ſit exceſſus notorius, quod nulla poſſit tergiverſatione celari.

Rurſus in provinciali inſtitutione per bonæ memoriæ dominum Eximium archiepiſcopum Toletanum prædeceſſorem noſtrum, quæ incipit, *Divinis exemplis*, inter alia cautum eſſe novimus, quod raptores, invaſores, vaſtatores & deprædatores bonorum eccleſiarum, vel clericorum, aut vaſſallorum eccleſiæ, qui bona prædicta ex propoſito nocendi cum armis occupaverint vel rapuerint, ſeu invaſerint violenter, aut ceperint vaſſallos eccleſiæ, excommunicationem incurrant. Quia vero ſtatutum ipſum propter malitiam temporis tunc inſtantis rationabiliter editum, nonnullis nimis rigoroſum videtur: nos hujuſmodi rigorem quoad præmiſſos caſus manſuetudine temperantes, eodem approbante concilio ſtatuimus, quod ſi præmiſſa vel aliquid præmiſſorum quiſquam commiſerit, requiſitus per judicem eccleſiaſticum, ſi inveniri & requiri poſſit; alias requiſitione in cathedrali vel parochiali eccleſia ipſius malefactoris publicata, infra quindecim dies a tempore prædictæ requiſitionis inantea numerandos, captum a captione liberare, & de illatis damnis emendam competentem facere contempſerit, eo caſu & non aliter excommunicationis ſententiæ ſe noverit ſubjacere, ut ſic ejus inſolentia reprimatur, aliis in dicta conſtitutione contentis, in ſuo robore duraturis.

Vide ſupra Conc. Complutenſe anni 1333. ubi fragmentum attulimus ejus Conſtitutionis.

III. De pœnitentiis & remiſſionibus.

ANNO CHRISTI 1347.

Sane de quæſtoribus eleemoſynarum, quorum quidam mentiendo alios ſeducunt, & eleemoſynas fallaci ingenio extorquent, ſtatuimus hoc edicto, quod epiſcopi ſuffraganei noſtri, vel ſede vacante vicarii per capitulum deputati, nullum quæſtorem de extra epiſcopatum ſuum, niſi litteras apoſtolicas aut noſtras exhibuerit, quomodolibet admittant: mandantes, quod cum quæſtores pro fabrica ſuarum cathedralium eccleſiarum, vel pro aliis piis operibus ſuorum epiſcopatuum receperunt, conſtitutionem felicis recordationis domini Clementis papæ V. quæ incipit, *Abuſionibus*, in concilio Viennenſi contra quæſtores hujuſmodi editam, in omnibus faciant inviolabiliter obſervari. Contrarium vero facientes duorum millium marabetinorum uſualis monetæ pœnam incurrant: quorum tertiam partem fabricæ eccleſiæ cathedralis, aliam denuntiatori, reliquam vero partem redemptioni captivorum applicamus.

IV. De ſimonia.

Verum quia plerumque in exactione emolumenti ſigilli, nonnulli metas rationis excedunt, & tam pro licentia quoad ſtudia litterarum, ſeu qua animarum cura ad tempus committitur, quam pro littera dimiſſoria, qua cuique ſe ad alias partes transferendi licentia conceditur, quantitates indebitæ extorquentur: nos earum inſatiabilem voraginem compeſcere cupientes, ſtatuimus eodem concilio approbante, ut pro qualibet prædictarum litterarum poſſint ſex [a] marabetini & duo denarii pro cancellaria, & unus marabetinus pro regeſto, & non amplius recipi ullo modo. Qui vero contrarium fecerit, mille marabetinorum pœnam incurrat, dividendam & ampliandam, ut ſuperius eſt præmiſſum.

(a) *al.* morapetini.

Datum apud Alcalam Toletanæ diœceſis, die viceſima quarta menſis Aprilis, qua die dictum concilium extitit terminatum, ſub anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo ſeptimo, ſub ſigilli noſtri impreſſione in teſtimonium præmiſſorum, præſentibus venerabilibus in Chriſto fratribus noſtris Blaſio Dei gratia Palentinenſi, & Garſia Conchenſi, & Joanne Giennenſi, epiſcopis ſuffraganeis noſtris, & capituli Toletani & aliorum ſuffraganeorum noſtrorum & capitulorum ipſorum procuratoribus, qui præmiſſis omnibus & ſingulis ſuum præſtiterunt conſilium pariter & aſſenſum.

PSEU-

ANNO CHRISTI 1350.

PSEUDO-SYNODUS (1) CONSTANTINOPOLITANA

Pro adſtruendo errore Gregorii Palamæ, damnandiſque Barlaamo & Acindyno.

A

ΤΟΜΟΣ ΕΚΤΕΘΕΙΣ

παρὰ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου τῆς συγκροτηθείσης κατὰ τῶν φρονούντων τὰ Βαρλαάμ τε καὶ Ακινδύνῃ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων βασιλέων ἡμῶν, Καντακυζηνοῦ καὶ Γαλαιολόγου.

Græce edidit P. Combefiſius, ex Ordine Prædicatorum.

Οὔτε τὴν κατὰ ἐκκλησίας τοῦ κοινοῦ πολεμίου μανίαν ἀγνοεῖν ἐδέναι νομίζομεν· ὅτε τε παρὰ τοῦ σωτῆρος ῥοπῇ, δι' ὧν μυρίων ἐπιῤῥυέντων αὐτῷ τῶν δεινῶν, ὑπερτέρου μόνον, ἀλλὰ καὶ λαμπρὰ διαδείκνυται· ἀπόδειξις δὲ τοῦ μὲν ἐκείνου μανίας, αἷμα Θεοῦ, καὶ πάθος ἐκούσιον καὶ σωρός· τοῦ δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχίας, οἱ τὴν ἐκκλησίαν διώκοντες, μαρτύριον ἀκέραιοι· οἱ μὲν εἰς εὐαγγελιστὰς μετασκευασθέντες· οἱ δὲ τροπαῖον τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, οὐ δι' ὧν ἀνῃρέθησαν, ἀλλὰ δι' ὧν κατέπεσον, ἀναστηρυχθέντες. ἵνα τοίνυν, καὶ τὸ κοινὸν πολέμιον ἐκ μέσου ἥρεμεῖν· ἀλλ' ὥσπερ ἑαυτοῦ κατηγορῆς, ὡς μὴ προσηκόντως βεβλασαμένης, ἐκ ἔθνει μικρῷ ὥσπερ πάλαι τοῖς Ιουδαίοις, τὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας πόλεμον ἐγχειρίζει· οἰκουμενίῳ ὅλῳ πικρῶς κατ' αὐτῆς ὁπλίζει. στρατηγοὶ δὲ αὐτῷ οἱ περὶ Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμῖνον καὶ Δέκιον, καὶ εἴτις κατ' ἐκείνους, οἱ τοσοῦτον αἰσχρῶς ἀπώλοντο, ὁπόσον καὶ πολεμεῖν ἐγνώκασαν. τοῦ μὲν γὰρ οἴχεται τὸ μνημόσυνον μετ' ἦχου· τῆς δὲ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ὁ φθόγγος ἐξῆλθεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. μαρτύριον δὲ τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἀψευδέστατον, οἱ τοῦ μαρτύρων νεκροί, δαίμονας πάντας ἐλαύνοντες. ὅτως ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ὑπερφυής, καὶ διὰ τῶν συμφορῶν ἀναδείκνυται.

Αλλ' ὁ πονηρὸς οὐδὲ παθὼν ἔγνω, καὶ ταῖς νήπιος ὤν, ἀλλ' ἑτέραν τραπόμενος, προσκαλεῖται τὴν Ἐκκλησίαν· τοῦ μὲν γὰρ φανερῶς πολεμεῖν καὶ λίαν ἀπέγνω, πρὸς φανερὰν αἰσχύνην ἀνδρῶς ἔχων· τοὺς δὲ περὶ Σαβέλλιον καὶ Ἄρειον καὶ τοὺς εἰς ἐκείνους τελοῦντας ὑποδὺς, πολυθεΐαν δῆθεν ἐκ τοῦ μέσου ποιήσασθαι βουλόμενος, πείθει τοὺς ἀνοήτους προφάσει τῆς εἰς τὸ ἕνα τιμῆς, ἥκιστα τὸ ἀληθῆ νομίζειν Θεόν. ἀλλὰ καὶ τοῦτον αὐτὸς καθ' αὑτοῦ βουλόμενος ὤφθη. τοῦ πολέμου τοῦτο λάφυρον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, τὸ τῆς Τριάδος ὁμότιμον.

Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους κύκλῳ ὁ πονηρὸς ὅτος κατὰ τῆς ἐκκλησίας περιβαλλόμενος, καὶ νῦν μὲν ὑποχωρῶν, νῦν δὲ προσβάλλων· ποτὲ μὲν δόγμασι μηδὲν ὑγιὲς ἔχουσι, ποτὲ δὲ ἡδοναῖς, αἷς ἐκεῖνος εἴωθε χαίρειν, ὧν τέλος ὁ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμός, ἔσχατον τὸ Βαρλαὰμ ὑποδύς, ἐπισρα-

TOMUS EDITUS

a divina & ſacra ſynodo, adverſus aſſectatores Barlaami & Acindyni, regnantibus piis & orthodoxis Imperatoribus noſtris, Cantacuzeno & Palæologo, congregata

Hic tertius tomus eſt contra Barlaami & Acindyni ſequaces, cujus meminit Cantacuzenus, libro 4. cap. 23.

NEmini latere arbitramur quantus ſit communis hoſtis adverſus Eccleſiam furor: B aut quantum in Salvatore præſidii: vi cujus incurrentibus licet in eam innumeris calamitatibus, non ſolum telis ſuperior ſit, ſed & ſplendeſcit magis. Et illius quidem furorem demonſtrat Dei ſanguis, & crux, & paſſio ſponte ſuſcepta: auxilium autem a Deo ſuppetere, luculenti teſtes ipſi ſunt, qui Eccleſiam ſunt perſecuti. Nam horum alii in evangelii præcones ſunt mutati; alii virtutis Dei trophæum pronunciati ſunt, non quatenus erecti ſunt, ſed quatenus cecide- C runt. Sic ſe res habebant, nec fieri poterat, ut communis hoſtis quieſceret: ſed quaſi ſui pœniteat, conſilique haud convenienter ſuſcepti, non puſillæ genti, quemadmodum olim Judæis, belli eccleſiæ inferendi curam committit: ſed orbem univerſum adverſus eamdem acerbius commovet. Duces in eo bello fuerunt Diocletianus & Maximianus & Decius, & ſi quis horum ſimilis fuit. Horum tam turpis exitus fuit, quam turpe fuit ab illis Eccleſiam impugnari. Ipſorum enim periit memoria cum ſonitu: at Eccleſiæ Dei exivit ſonus in omnem terram. *Pſalm. 9. 7. Pſalm. 18. 5.* Teſtimonio autem locupletiſſimo virtutis ejus, ipſa ſunt Martyrum mortua corpora, quæ dæmonum omne genus abigunt. Sic Dei virtus ſupra naturam eſſe per ipſas calamitates oſtenditur

D At improbus neque hæc perpetiens novit, idque ob ſtultitiam. Itaque ad alias ſe convertens artes, Eccleſiam aggreditur. Nam aperto Marte pugnandi ſpe abjecta, nec publicum dedecus ferens, Sabellium & Arium & qui ſimilia profitentur induit: & quaſi plurium deorum cultum e medio tollere conſilium ineat, imprudentibus ſuadet, ut prætextu unius colendi Numinis, verum Deum quam minimi faciant. Sed hoc ipſum conſilium in ipſius caput manifeſte recidit. Ex eo enim certamine ſpolium illud Eccleſia Dei retulit, ut par Trinitati honos habeatur.

E Multis autem aliis modis nequiſſimus ille Eccleſiam Dei circumcingens, nunc referens pedem, nunc irruens, aliquando doctrinis, in quibus nihil ſani ſit, interdum voluptatibus, quibus potiſſimum delectatur, quarum finis ſejunctio a Deo eſt; poſtremo mentem Barlaami ſubiens, arma ſumit adverſus veritatem. Fuit ille mo-

1 Hujus acta prolixe, veriuſque deſcribuntur a Nicephoro Gregora, qui in ea contra Palamam diſputavit, lib. 18. cap. 1. & lib. 19. 20. & 21.

ANNO CHRISTI 1350.

monachus, e Calabria prodiens, omnibus gentilium artibus & doctrinis instructissimus; quibus se totum divinciens, adversus veritatem & eos qui sancte ei adhærent, progreditur. Hos igitur quasi geminæ deitatis cultores accusat; qui non solum tripliciter subsistentem et omnibus incommunicabilem essentiam Dei increatam esse dicerent; sed etiam sempiternam ac deificam, et quæ dignis impertitur gratiam Spiritus; congregata super his capitibus divina synodo, convictus damnatusque est, ex sancta Anno 1341. Christi catholica et Apostolica Ecclesia, ex scriptis Patrum de rebus divinis; veram doctrinam tum sanctissimo metropolita Thessalonicæ Palama, tum etiam monachis, asserentibus ac propugnantibus. At etiam paulo post imbutus eadem pessima opinione Acindynus, nihilo sapientior redditus ex damnatione magistri, nec melior effectus, iisdem rursus super iisdem capitibus intendere litem aggressus est. Et magistrum quidem subdole negavit, dirissima ei quæque imprecatus, confirmans se non eadem ac Barlaamum sentire vel dicere; ut inde ei copia dicendi fieret. Quibuscum autem sermones miscebat, in Barlaamum, quem occultaverat, patefaciebat, eamdemque atque ille pravam opinionem tenebat, proloquebatur, scriptis consignabat. Eam ob rem synodo altera congregata, cui præsedit qui nunc est fortis & sanctus Imperator noster Joannes Cantacuzenus, Anno 1341. convictus est eamdem ac Barlaamus sentire ac proferre, & criminator esse monachorum. Idcirco eadem sibi ac Barlaamus condemnationem accersivit; & Tomus prodiit synodicus adversus blasphemias ipsius Barlaamiticas; quo præcisus ille est ab omni Christianorum cœtu, ut in synodico ipso Tomo narratur: tum aliis de causis plurimis, tum quod Lumen Dominicæ Transformationis, visum beatis discipulis & Apostolis, qui montem simul adscenderant, creatum conatus est ostendere & circumscriptum esse, neque quidquam habere amplius, quam lumina quæ in sensus incurrunt. Neque iste solus Tomo synodico condemnatus est Barlaamus; sed iisdem pœnis obnoxium se ipse constituit, quisquis ei se adjungens, monachis & Ecclesiæ Dei bellum indixerit. Sic enim totidem verbis sanxit: *Sed & si quis alius eorum quidpiam, quæ Barlaamus blasphemo ore ac sensu pravo contra monachos, seu verius contra Ecclesiam ipsam effutiit & conscripsit, deprehendatur iterum Monachis objicere, aut eos omnium de iisdem impetere; iste is eidem condemnationi a nostra mediocritate subjectus, ejectus & ipse, ac præcisus a sancta Christi catholica & Apostolica Ecclesia, & ab omni orthodoxo Christianorum cœtu.*

Ephes. 2. 2. ex Græco. Vidit autem is, qui operatur in filiis diffidentiæ, sicut scriptum est, nequissimus & malorum artifex draco, quod cum adversus pietatem strenuosque ejus defensores impetum fecit, eorum opera usus est, qui nulla essent dignitate conspicui: nec potuit propterea rem ex sententia gerere: Joannis subiit animum, qui *Joannes cognominatus est Viccus.* tunc fuit Patriarcha, idemque procul dubio vas ipsius pravi sensus capacissimum. Is Acindyni concors sententiæ, cum multa contra pietatem ac pietatis studiosos, seu multo verius contra

A τθέει τῇ ἀληθείᾳ. ὅτος δὴ μοναχὸς ὢν, καὶ τῆς Καλαβρείας ὁρμώμενος, καὶ τῇ τῶ Ἑλλήνων παιδείᾳ πολὺς γεγονὼς, ὅλον ἑκείνης ἑαυτὸν ἐξαρτήσας, κατὰ τῆς ἀληθείας χωρεῖ, καὶ τῶ ἱερῶς ἀντεχομένων αὐτῆς. καὶ δι θείαν τούτων κατηγορήσας, ὃ μόνον τῶ πεισυπόστατον καὶ πᾶσιν ἀμέθεκτον ὐσίαν τῶ Θεῶ ἄκτισον εἶναι λεγόντων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀΐδιον καὶ θεοποιὸν καὶ τοῖς ἀξίοις μεταδιδομένην χάριν τῶ πνεύματος· σωόδῳ θείᾳ ἐπὶ τούτοις συγκροτηθείσης, ἐξηλέγχθη καὶ ἀπεκηρύχθη, παρὰ τῶ τῶ Χριστῶ ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, διὰ τῶν τοῖς ἁγίοις πατράσιν θεολογικῶς συγγραφέντων, τῶ τῆς ἀληθείας
B λόγῳ προϊσαμένων, τότε γὰρ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης τῶ Παλαμᾶ, καὶ τῶν μοναχῶν. μετὰ μικρὸν δὲ, τὸ ἐκείνῳ πονηρᾶς δόξης γενόμενος Ἀκίνδυνος, μηδαμῶς τῇ τῶ διδασκάλῳ κατιδίκῃ σωφρονισθείς, μὴ δὲ βελτίων γενόμενος, τὰ αὐτὰ πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς κατηγορεῖν ἐπεχείρησεν· ἔξαρνος μὲν σαυτὸν δόλῳ τῶ διδασκάλῳ γινόμενος, καὶ τὰ δοκοῦντα ἐπαράμενος ἐκείνῳ, καὶ μηδέποτε τὰ αὐτὰ φρονεῖν τῷ Βαρλαὰμ ἢ λέγειν ἐχυριζόμενος, ἵν' ἐντεῦθεν αὐτῷ λέγειν ἐξῇ· οἷς δὲ ἔλεγε, τὸν κρυπτόμενον ὑποδεικνὺς Βαρλαὰμ, καὶ τὰ αὐτῶν ἐκείνῳ πονηρὰν δείξαν,
C καὶ φρονῶν καὶ λέγων καὶ συγγραφόμενος. ταύτῃ τοι καὶ σωόδῳ συγκροτηθείσης δευτέρας, ἧς προεκάθητο καὶ ὁ νῦν κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν αὐτοκράτωρ, ὁ κύριος Ἰωάννης Καντακυζηνός, ἐξηλέγχθη τὰ αὐτὰ τῷ Βαρλαὰμ καὶ φρονῶν καὶ λέγων, καὶ τῇ μοναχῶν κατηγορῶν· δι' ἃ καὶ τὸ τῷ Βαρλαὰμ ἐπεσπάσατο κατιδίκῃ, Τόμῳ προβάντες συνοδικῷ κατὰ τῶν τῷ Βαρλαὰμ ἐκείνῳ βλασφημιῶν, δι' ὧν παντὸς χριστιανικῷ πληρώματος ἀποκέκοπται, ὡς αὐτὸς ὅτος ὁ σωοδικὸς Τόμος διέξεισι· πολλῶν τε ἄλλων ἕνεκεν, καὶ ὅτι τὸ φῶς τῆς τῶ κυρίῳ μεταμορφώσεως, τὸ τοῖς σωαναβᾶσιν αὐτῷ μακαρίοις μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ὀφθὲν, κτιστὸν ἐπεχείρει δεικνύναι καὶ περιγραπτὸν, καὶ τῶν αἰσθητῶν φώτων πλέον ἔχον οὐδέν. οὐχ ἧττος δὲ μόνον ὁ Βαρλαὰμ τῷ σωοδικῷ ἀποκεκήρυκται Τόμῳ, ἀλλὰ ταῖς αὐταῖς ἐπιτιμίαις ἔνοχον ἑαυτὸν καθίστησι, καὶ εἴτις ἐκείνῳ ἑπόμενος
D τοῖς μοναχοῖς καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Θεῶ πολεμεῖ. φησὶ γὰρ ἐπὶ λέξεως· ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἕτερος τι τῶν ὑπὸ τῶ Βαρλαὰμ βλασφήμως καὶ κακοδόξως κατὰ τῶν μοναχῶν, μᾶλλον κατὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς λελαθέντων ἢ συγγραφέντων, φανείη πάλιν τῶν μοναχῶν κατηγορῶν, ἢ ὅλως ἐν τοῖς τοιούτοις καθαπτόμενος, τῇ αὐτῇ κατιδίκῃ, παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος καθυποβαλλόμενος, ἀποκήρυκτος ἔσαι καὶ αὐτὸς, καὶ ἀποτετμημένος τῆς ἁγίας
E τῶ Χριστῶ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶ ὀρθοδόξου τῶν χριστιανῶν πληρώματος.

Αλλ' εἶδεν ὁ ἐνεργῶν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, πονηρὸς καὶ ἀρχέκακος δράκων, ὅτι κατὰ τῆς δυσσεβείας καὶ τῶν ἀσφαλῶς ἀντεχομένων αὐτῆς προσβαλὼν, ἀνδράσι χρησάμενος, οὐκ ἐν ἀξιώμασιν ἐξεπιζητουμένοις, ἤκιστα ἠδυνήθη διὰ ταῦτα τῶν κατὰ γνώμην τυχεῖν, ὑποδύεται τὸν εἰς πατριάρχας τότε τελοῦντα Ἰωάννην, σκῶλος ἄντικρυς τῆς ἐκείνου κακονοίας χωρητικόν. ὃς ὁμοφρονήσας τῷ Ἀκινδύνῳ, καὶ πολ-

ANNO CHRISTI 1350.

λὰ κατὰ τῆς δυσεβείας καὶ τῆς ἀντιπουμένων αὐτῆς· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς αὐτῷ καὶ γράψας καὶ πράξας καὶ βελδυσάμβυος· ὅτος γὰρ ἐν τῷ κατ' ἐκείνου ἐγγράφως ἐπενεγκὼν τῷ ἀποκηρύκτῳ Βαρλαὰμ ἐκείνῳ, ἅμα καὶ τῷ ἐμφυλίου μάχῃ ὡς ἕρμαιον ἁρπάσας, εὗρε καὶ ὅτος τῆς ἑαυτῦ σπυδῆς καὶ τῆς πονηρῶν βελδμάτων ἀξίας τὰς ἀμοιβάς. ἐξελεγχθεὶς γὰρ, καθαιρεῖται. καὶ ἀποκηρυχθέντος καὶ τότε συνοδικῇ διαγνώσει, Τόμῳ ἱερὸς ἐκτίθεται τῇ συνόδῳ, ἅμα μὲν ἀποδεικνὺς ἐκεῖνον τῆς Ακινδυνε κακοδοξίας ἐχόμενον, ἅμα δὲ καὶ τῷ πρὸς τὸς ὀρθοδόξυς αὐτῦ συνῳδένῃ λόγῳ μανίαν. ὁ δὲ δὴ Τόμος ὑπογραφᾶς ἀρχιερέων τεσσάκοντα τὸ βέβαιον ἔχων, οἷς συνεῖπε δὶ ὑπογραφῆς ὕστερον καὶ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Ιεροσολύμων, ὁ τὸν Ακίνδυνον ἐκ πατριάρχασαν ἐκβάλλει μόνον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν τῆς Χριστιανῶν τελεως ἐκκόπτει πληρώματος· ἀλλὰ καὶ εἴτις, φησὶν, ἕτερος τῶν ἁπάντων τὰ αὐτὰ ποτε φωραθῇ, ἢ φρονῶν ἢ λέγων ἢ συγγραφόμενος κατὰ τῦ ἱερομονάχυ κυρῦ Γρηγορίυ Παλαμᾶ, καὶ τῆς συνῳδῆς αὐτῷ μοναχῶν· μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἱερῶν θεολόγων, καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, τὰ αὐτὰ καὶ καθ' αὑτῦ ψηφιζόμεθα, καὶ τῇ αὐτῇ καταδίκῃ καθυποβάλλομεν, εἴτε τῆς ἱερωμένων τις εἴη, εἴτε τῆς λαϊκῶν. αὐτὸν δὲ τῦτον τὸν πολλάκις ῥηθέντα τιμιώτατον ἱερομόναχον κυρῖον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸς αὐτῷ συνῳδοντας μοναχὸς, μηδὲν ἀπᾴδον τῶν θείων λογίων γράφοντάς τε καὶ φρονῦντας, μετ' ἐξετάσεως καταλαβόντες ἀκριβῶς· μᾶλλον δὲ τῆς θείων λογίων καὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν δυσεβείας καὶ παραδόσεως πᾶσι τρόποις, ὡς προσῆκεν, ὑπερμαχῦντας, ὐκ ἀνωτέρυς μόνον παντάπασιν τῶν καθ' αὑτῆς, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς τῦ Θεῦ ἐκκλησίας, ἐρεχελιῶν, ὡς καὶ ὁ πρώϊν συνοδικὸς Τόμος ἔχομεν· ἀλλὰ καὶ ἀσφαλεσάτυς τῆς ἐκκλησίας προμάχυς τε καὶ προαγωνισὰς καὶ βοηθὸς τυύτης ἀποφαινόμεθα. ὕπω γὰρ καὶ ὁ ἐπὶ τυῖς συνόδοις ἐκείναις προβὰς Τόμος διέξεισι, καθάπερ ὖν ἔχει τὸ ἀσφαλές τε καὶ βέβαιον,

Αλλ' ὁ τοῖς ἡμετέροις κακοῖς ἐπιχαίρων ἀεὶ, ὐδ' ὅπως ἡσυχίαν ἄγειν ἐγνώκει. ὐδὲ γὰρ ὀργάνων ἀπορῶν, περιῆει ταῦτα ζητῶν· ἀλλ' ἔχων ἔτι τινὰς παρὰ τὸν Βαρλαὰμ καὶ Ακίνδυνον ἐκείνοις φοιτήσαντας, καὶ τὰ ἐκείνων ἐκάτερος νοσοῦντας, δὶ ἐκείνων ὑφ ἑαυτὸν * ποιῆται, τὸν τε χρηματίσαντα Εφέσιον καὶ τὸν Γάννον, Γρηγορᾶν τέ καὶ Δεξόν· οἱ καὶ σύστημα ποιησάμενοι, καὶ ἄλλυς προσεταιρισάμενοι ἀνθρωπίσκυς, ὐδὲν ὑγιὲς διανοηθέντας ὐδέποτε, θόρυβον ἐγείρυσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας Θεῦ, σπυδῇ ποιύμενοι ἀποπλανᾶν τὸς πολλὸς, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποτέμνειν ἐλεεινῶς, δόξαν ἑαυτοῖς ἐκ τύτων ποριζόμενοι. ἐδέησε γᾶν διὰ τυῦτα σύνοδον συγκροτηθῆναι μεγάλην, τῷ γαληνοτάτῳ βασιλέως ἡμῶν ἔλεον λαβόντος καὶ ἀπολλυμένων ψυχῶν. διὸ καὶ μετεπεμφθέντες παρὰ τῆς ἐκ Θεῦ κραταιᾶς καὶ ἁγίας βασιλείας αὐτῦ, καὶ τὸ ἁγιώτατον καὶ οἰκυμενικῆς πατριάρχυ κυρῦ Καλλίστυ, οἱ ἱερώτατοι ἀρχιερεῖς καὶ [b] ὑπέρτιμοι, ὅ, τε Ηρακλείας, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Κυζίκυ, ὁ Φιλαδελφείας, ὁ

(a) *Forte*, ποιῆται.

(b) Υπέρτιμος *titulus est metropolitanis attributus.*

ANNO CHRISTI 1350.

se ipse scriberet, ageret, deliberaret: (ipse est enim qui damnationis sententiam scriptis mandavit contra excommunicatum istum Barlaamum:) cumque contribulis sui partes in hoc certamine veluti lucrum insperatum illico arripuisset; invenit etiam ipse sui laboris pessimorumque consiliorum dignam mercedem. Convictus enim, e gradu dejectus est. Atque isto pariter pulso, per synodale judicium, editus est a synodo Tomus sacer, qui ipsum & piavo teneri Acindyni errore ostenderet, & absque ratione adversus orthodoxos insanire. Tomus ille autem triginta episcoporum subscriptionibus roboratus; quibus consensit subscribens novissime sanctissimus Patriarcha Hierosolymorum; non Acindynum solum, aut illum qui Patriarchatum gesserat, ejicit ex catholica Ecclesia, & ab omni prorsus præscindit Christianorum cœtu: *Sed & si quis*, inquit, *alius ex omnibus eadem deprehendatur sapere, vel dicere, vel scripto mandare, contra Hieromonachum dominum Gregorium Palamam, & Monachos qui cum ipso sunt; seu verius contra sacros Theologos ipsamque Ecclesiam; eadem adversum ipsum statuimus, eidemque eum condemnationi subjicimus, sive sit ille sacris ordinibus initiatus, sive e laicis. Hunc ipsum autem sæpe memoratum reverendissimum Hieromonachum dominum Gregorium Palamam, & ipsi consentientes Monachos, quia nihil a divinis litteris discrepans scribere vel sentire, facto diligenti examine comperimus; immo vero propugnatores esse, uti par est, divinarum scripturarum omni modo ac ratione, quemadmodum & communis nostræ pietatis & traditionis, non solum superiores esse omni modo conjectis in eos, vel potius in Ecclesiam Dei nugis, congruenter edito nuper Tomo synodali, censemus: verum etiam intrepidos Ecclesiæ propugnatores, defensores, & auxiliatores ejusdem esse pronunciamus.* Sic enimvero differit ille, qui ab illis synodis prodiit Tomus, uti certa & indubitata fide constat.

Verum qui nostris semper lætatur malis, ne sic quidem novit quiescere. Neque enim quasi deficerent, quorum opera rem præstabat, circuibat quærens: sed cum adhuc præter Barlaamum & Acindynum, quosdam haberet, quiipsis præceptoribus uterentur, eodemque morbo pessime laborarent; per eos sibi subdit, quem tunc nuncupabant Ephesum, & Gannum, & Gregoram, & Dexum. Hi de compacto, adjunctisque sibi aliis homuncionibus, qui nihil unquam sani sapuissent, tumultum citent adversus ecclesiam Dei; in id incumbentes unum, ut multos deciperent, & ab ecclesia miserabiliter præscinderent, gloriam se comparaturos exinde haud mediocrem arbitrati. Oportuit igitur propterea synodum congregari frequentissimam, serenissimo Imperatore nostro miserante animas quæ perirent. Idcirco accersiti per potentissimum ipsius divina ope sanctumque Imperium, & per sanctissimum atque œcumenicum Patriarcham dominum Callistum, sacratissimi episcopi & supra cæteros honorati, Heracleæ, Thessalonicæ, Cyzici, Philadelphiæ, Calchedonis, Melenici, Amasiæ, Ponto-Heracleæ, Pegarum, Berrhœæ, Trapezuntis, Trajanopolis, Selybriæ, Eupro,

Ama-

ANNO CHRISTI 1350.

Amaſtridis, Æni, Sugdaiæ, Bryſeos, Madytorum, Bizyæ, Garelle, Mediæ, Tenedi, Calliopolis, Exantidii; & qui ſuam miſerunt ſententiam, Hadrianopoleos, Chriſtopoleos, & Didymotichi: præſentibus etiam religioſiſſimis epiſcopis, Panii, Chariopolis, Pamphyli, Adyra, Campaniæ, Sinai, Eleutheropoleos: præſidente ſereniſſimo ac potentiſſimo ſanctoque noſtro Imperatore ac rege domino Joanne Cantacuzeno, in triclinio Alexiaco nuncupato ſacrarum Blachernarum: ſimul adſidente cum ſancto Imperatore ſanctiſſimo & œcumenico Patriarcha domino Calliſto: et deſideratiſſimo ipſius ſacroſanctæ majeſtatis fratre germano domino Michaele Aſane; itemque deſideratiſſimo ipſius ſacroſanctæ majeſtatis fratre germano feliciſſimoque Sebaſtocratore domino Manuele Aſane: ſed & deſideratiſſimo ipſius ſacroſanctæ majeſtatis conſobrino Panhyperſebaſto domino Andronico Aſane: juxta adſidentibus Senatui, cum epiſcopis, eccleſiaſticiſque præſidibus, & congregatis præfectis monaſteriorum & archimandritis qui in hac beata civitate degunt: præterea que Monachis ſacerdotio præditis, & ſacerdotibus ſimplicibuſque monachis non paucis, abſente nemine ex magiſtratibus Eccleſiæ: circumſtante plebis multitudine, quanta fuit cupida hæc audiendi. Vocati ſunt & iſti perturbatores, qui ſcindunt Eccleſiam, rogatique, cur ſub Imperatore pie vitam agente, talia auderent adverſus pietatem. Hi vero in cauſam adſignarunt additionem quamdam in ordinatione factam eorum qui in epiſcopatum promoventur. Theſſalonicenſem etiam inſimularunt, dicentes in eo ſe ſcandalizari, quod nonnulla ſcripſerit ad confutandum Barlaamum & Acindynum. Theſſalonicenſis autem, Vos igitur, inquit, in eadem atque illi ſententia eſtis? Hi vero Acindynum imitati, quemadmodum ille pernegabat ſibi ducem erroris Barlaamum exſtitiſſe, ſic iſti hos ambos abnegarunt. Theſſalonicenſis autem ſubjiciens; Atqui plerique ex iis, inquit, quibus propoſitum fuit nobis contradicere, iidem Barlaami & Acindyni pravis opinionibus aperte ſuffragante, hactenus obſtinati in ea voluntate perſtiterunt, quibus & vos ipſos conjunctos eſſe omnino manifeſtum eſt; quippe cum illos veluti propoſitum vobis exemplum ad imitandum inſpicitis, quantum ad dogmata propugnanda attinet.

Hic divina ſynodus. Quod ad illam, inquit, additionem attinet, quam dicitis a vobis improbari, quæ nec jure merito appellanda additio eſt, ut quæ explicatio ſextæ œcumenicæ ſynodi ſit: aliud ipſa nihil, niſi Barlaami & Acindyni exterminatio eſt: quam qui vituperant, hos Barlaamo & Acindyno ſuffragari, qui ſunt vel minimum perſpicaces intelligunt. At illi rurſum negare, eorum ſe aſſectatores eſſe. Verum ut proferre cœperunt, in quibus ſcandalizarentur, conceptis verbis ea objiciebant, quæ Barlaamus & Acindynus adverſus Theſſalonicenſem & Monachos prius pertractarant. Cum vero ex his indiciis compertiſſimum eſſet eodem ipſos morbo teneri, nec ſanari poſſe; viſum

A Χαλκηδόνος, ὁ Μελενίκης, ὁ Ἀμασείας, ὁ Ποντηρακλείας, ὁ Πηγῶν, ὁ Βερῴας, ὁ Τραπεζοῦντος, ὁ Τραϊανουπόλεως, ὁ Σηλυβρίας, ὁ Εὔρου, ὁ Ἀμασεδος, ὁ Αἴνου, ὁ Σουγδαίας, ὁ Βρύσεως, ὁ Μαδύτων, ὁ Βιζύης, ὁ Γαρέλλης, ὁ Μηδείας, ὁ Τενέδου, ὁ Καλλιουπόλεως, ὁ Ἐξαντιδίου, ὄντων καὶ διὰ γνωμῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Χριστουπόλεως, τῆς Διδυμοτείχου· παρόντων καὶ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων· τῆς Παν[ί]ου, τῆς Καριουπόλεως, τῆς Παμφύλου, τῆς Ἀδύρων, τῆς Καμπανίας, τῆς Σινᾶ, τῆς Ἐλευθερουπόλεως, προκαθεδρόντος τῆς γαλήνιοτάτης καὶ κρατίστης καὶ ἁγίας ἡμῶν αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου
B Καντακουζηνοῦ, ἐν τῷ τρικλίνῳ τῷ ὕστερον πως ἐπὶ λεγομένῳ Ἀλεξιακῷ τῶν ἱερῶν Βλαχερνῶν. συνεδριάζοντος τῇ ἁγίᾳ βασιλείᾳ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Καλλίστου· καὶ ἔτι τοῦ θεοφιλεστάτου αὐταδέλφου τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ τοῦ πανευτυχεστάτου Σεβαστοκράτορος κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Ἀσάνη. ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ περιποθήτου ἀνεψιοῦ τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ πανυπερσεβάστου κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀτάνη. παρακαθημένων τῆς Συγκλήτου σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσι καὶ συμπολεμουμένων τῷ τε ἡγουμένῳ καὶ ἀρχιμανδρίταις τῷ
C ἐν τῇ ἁγιωνύμῳ ταύτῃ πόλει. ἔτι τε ἱερομονάχων καὶ ἱερέων καὶ μοναχῶν οὐκ ὀλίγων, οὐκ ἀπόντων καὶ τινων τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων· περιεστήκει δὲ καὶ λαοῦ, ὅσον ἐν τούτοις φιλήκοον, προσεκλήθησαν δὲ οἱ θορυβοῦντες, καὶ τὴν ἐκκλησίαν καταπέμποντες ὅτι, καὶ ἠρωτήθησαν· Τίνος ἕνεκεν βασιλέως ζῶντος, παρ' αὐτῷ τὰ τοιαῦτα κατὰ τῆς εὐσεβείας τολμᾶτε. οἱ δὲ ἠτιάσαντο προθήκην τινὰ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τῷ χειροτονημένων γεγραμμένην. ἐν
D αἰτίαις δὲ ἐποιοῦντο καὶ τὸν Θεσσαλονίκης, ἐπειδὴ σκανδαλίζεσθαι ἔλεγον κατ' αὐτοῦ, ἔνιστι τῶν πρὸς Βαρλαὰμ καὶ Ἀκίνδυνον ἀντιῤῥητικῶς αὐτῷ συγγεγραμμένων. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης· λοιπὸν ὑμεῖς αὐτοί, εἶπε, τὰ ἐκείνων φρονεῖτε; οἱ δὲ κατὰ μίμησιν Ἀκινδύνου, ὡς ἐκεῖνος ἔξαρνος ἐγίνετο τὴν καθηγησαμένην αὐτῷ τῆς πλάνης Βαρλαὰμ, ὅτως ὅτου τούτων ἀμφοτέρων. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης ἀνυποφόρως· καὶ μήν, φησιν, εἰ πλείους τῷ ἀντιλέγει προηρημένων ἡμῖν, φανερῶς τῆς Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου κακοδοξίας προῖσαν μύσοι, μέχρι καὶ εἰς δεῦρο ἀμεταμέλητοι διετέλεσαν, οἷς καὶ οἱ λοιποὶ συντεταγμένοι φανεροὶ πάντως εἰσὶ, πρὸς ἐκείνους ὥσπερ παράδειγμα, ἕνεκα τοῦ δογμάτων ἀκριβῶς ἀφορῶντες.

Ἐπὶ τούτοις ἡ θεία συνοδος, πρὸς μὲν φασὶ δυχεραίνειν, φησὶ, προθήκην, ἥτις οὐδὲ προθήκη ἂν καλοῖτο δικαίως, ὡς ἀνάπτυξις ὅσα τῆς οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀποκήρυξις Βαρλαὰμ τε καὶ Ἀκινδύνου. μὲν οἱ μεμφόμενοι, δῆλοι πάντως τοῖς καὶ ὁπωσοῦν συνιεῖσιν εἰσὶν, τῷ τὸν Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου ἀντιποιούμενοι· οἱ δὲ καὶ πάλιν ἠρνοῦντο μὴ τοῖς ἐκείνων σοιχεῖν. ὡς δὲ καὶ λέγειν ἤρξαντο, ἐν οἷς ἐσκανδαλίζοντο, λέξεσιν αὐτοῖς ἠτιῶντο, ἅπερ καὶ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκίνδυνος πρότερον κατά τε τὸν Θεσσαλονίκης καὶ τῶν μοναχῶν διεξήει. τῷ δὲ καὶ ἀπὸ τούτων δήλων γεγενημένων, τὰ ἐκείνων

ANNO CHRISTI 1359.

ἀνιάτως νοσέντων, ἔδοξε τῷ θειοτάτῳ καὶ ἁγίῳ βασιλεῖ, σωτηρικότατα καὶ τὰ ἀγιωτάτα καὶ οἰκουμενικὰ πατριάρχαι καὶ πάσης τῆς ἱερᾶς συνόδου, ὡς ἂν τῆς περὶ τῶν προκειμένων δογμάτων ζητήσεως ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος βασανισθείσης, τ' ἀληθὲς ἐν τούτοις διαγνωσθῇ. τοῦτο δὴ καὶ τὸ Θεσσαλονίκης ἐπαινέσαντος, ἐκεῖνοι παντελῶς ἀπηγόρευν, ἀλλὰ καὶ ἀπαιτούμενοι φανερὰν τὴν οἰκείαν περὶ τῶν προκειμένων ἐκθέσθαι δόξαν, ἐδαμῶς ἤθελον, προφάσιν σκανδάλων τὰ προειρημένα ποιούμενοι. λόγων δὲ κεκινημένων πολλῶν κατὰ τὴν πρώτην ταύτην συνέλευσιν, τὰ μὲν τῆς ἐνστάσεως ταύτης διελύθη· κεκύρωται δὲ ἐγγράφως, ὡς ἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ συνελθόσει ἄρξονται μὲν ἕτοι δή, οἱ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν διαφερόμενοι, ὅθεν βάλωνται· εἶτα μετ' αὐτοὺς ὁ Θεσσαλονίκης ἀρξάμενος, ὅθεν ἂν βληθῇ, εἴπῃ πάντα τὰ κατὰ γνώμην αὐτῷ.

Συγκροτηθείσης δὲ καὶ δευτέρας συνελεύσεως, ἀπαντῶσι κἀκεῖνοι, καὶ ἀρξάμενοι εἶπον κατὰ τὸ Θεσσαλονίκης, ὅσα ἐβούλοντο. ἀρξαμένου δὲ καὶ τοῦ Θεσσαλονίκης πρὸς ἕπος τοῖς παρ' ἐκείνων προβεβλημένοις ἅπαντας, τούς τε λόγους συνέχεον καὶ πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. καὶ πολλὰ βιασθέντες, οὐκ ἠνείχοντο παραμένειν. δόντες δὲ ὑποσχέσεις εἰς ἑτέραν συνέλευσιν ἐνδημῆσαι, πάλιν φεύγουσι μηδενὸς διώκοντος, πρὸ τοῦ νενομισμένου καιροῦ.

Ὁ δὲ Θεσσαλονίκης προτραπεὶς παρά τε τοῦ ἐκ Θεοῦ βασιλέως ἡμῶν καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ὡμίλησε παῤῥησίᾳ πλατύτερον πᾶσι, περὶ τῶν προκειμένων εἰς ζήτησιν τῇ ἐκκλησίᾳ δογμάτων· καὶ πάντες καὶ ἐπήνεσαν καὶ συνήνεσαν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο προσέθηκε, λέγων, ὡς ἕτερόν ἐστιν ἡ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀντιλογία, καὶ ἕτερον ἡ τῆς πίστεως ὁμολογία. καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἀντιλογίας ἐκ ἀνάγκη περὶ τὰς λέξεις ἀκριβολογεῖσθαι τοὺς ἀντιλέγοντας, ὡς καὶ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος· ἐπὶ δὲ τῆς ὁμολογίας, ἀπείβεια διὰ πάντων τηρεῖται καὶ ζητεῖται· καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἐμαυτοῦ πρὸς Βαρμαὰμ καὶ Ἀκίνδυνον ἀντιῤῥητικοῖς λόγοις συνέταξα, καὶ ἐν παρὰ τῶν ἁγίων ἐδεξάμην ὁμολογίαν τῆς πίστεως· ἵνα οἱ ἐντυγχάνοντες τοῖς ἡμετέροις, ἐκ τῆς ὁμολογίας μανθάνοιεν τῆς ἀντιλογίας σκοπόν· ἐζήτησεν ὁ κράτιστος καὶ ἅγιος ἡμῶν αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν. καὶ προκομισθείσης, ἀναγνωσθῆναι ταύτην ἐκέλευσεν. ἣ γενομένης, ἕκαστος ἠρωτήθη, ὡς ἔχει γνώμης περὶ ταύτης εἰπεῖν. καὶ ἐδεὶς ἐν ὃς οὐκ ἐγκωμίων ἐμνήσθη περὶ ἐκείνης ἀποφαινόμενος, ἅμα τὸν τε Θεσσαλονίκης θαυμάζων, καὶ διχόμοιρος ἑαυτῷ τοῖς τῆς ὁμολογίας ἐκείνης συναπελθεῖν δόγμασι, καὶ μετ' ἐκείνης ἐμφανισθῆναι τῷ κριτῇ ζώντων καὶ νεκρῶν, κατὰ τὴν τῆς κοινῆς ἀπολογίας ἡμέραν, καὶ ἡ μὲν δευτέρα συνέλευσις ἐν τούτοις ἐτελείτησεν.

Συγκροτεῖται δὲ καὶ ἡ μετ' αὐτήν. ἀπαντήσαντες δὲ κἀκεῖνοι, τὴν οἰκείαν ὁμολογίαν ἀναγνωσθῆναι ζητοῦσιν. ἣ γεγραμμένη, ἐν τῷ τέλει καὶ τοῦτο προσκείμενον ἔχει. περὶ δὲ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου ὅπερ περὶ ἐκείνων ἔχομεν γνώμης, ὡς καὶ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία περὶ τούτων φρονεῖ. πολλῶν δὲ μεταξὺ λόγων κεκινημένων, ἤρξαντο οἱ διαφερόμενοι

ANNO CHRISTI 1359.

A est divinissimo & sacrosancto Imperatori, de consensu sanctissimi & œcumenici Patriarchæ, totiusque sanctæ synodi, ut de propositis dogmatibus instituta quæstione & a capite ad calcem diligenter examinata, quid in illis veri esset, demum patefieret. Et cum ipse Thessalonicensis consilium valde probaret, illi omnino detrectabant. Sed & rogati ut suam ipsi dilucide de propositis rebus sententiam aperirent, numquam id voluerunt, causati scandalo esse ea quæ dicta pridem fuissent. Multis deinde jactatis sermonibus hac prima sessione, soluta ea contentio est: scripto autem decreto sancitum est, ut in sessione secunda illi quidem, qui ab ecclesia dissidebant, unde vellent, dicendi B initium facerent; post illos deinde Thessalonicensis inciperet, unde ei luberet, verba facere pro sua sententia.

Coacta igitur secunda sessione, etiam illi prodeunt, primique dixerunt adversum Thessalonicensem, quæcumque voluerunt. Cum vero cœpisset Thessalonicensis per singula respondere iis, quæ illi objecissent, confundebant sermones, & fugam capessebant; nec quantacumque adhibita vi sustinuerunt ibi manere. Data autem fide, futurum ut proxima sessione præsto adessent, rursum dant se fugæ nemine persequente, C ante constitutum tempus.

At Thessalonicensis, jussus a nostro Dei gratia Imperatore, & a sancta Dei Ecclesia, disseruit omnibus confidenter & prolixe de dogmatibus, de quibus in Ecclesia controversia agebatur. Laudaverunt dicentem, & assensi sunt ei universi. Quod autem & istud addidit, aliud esse eam, quæ pro pietate refutatio suscipitur, aliud fidei professionem esse; neque in confutatione quidem necesse esse, ut is qui contradicit, voces suas singulas exquisite perpendat, ut ait magnus Basilius: At in confessione fidei exactam discussionem in omnibus servari & exigi: ac propterea, inquit, in his D voluminibus quæ conscripsi ad confutandos Barlaamum & Acindynum, conjunxi eam quam a sanctis accepi confessionem fidei: ut quorum in manus hæc scripta nostra inciderint, ex confessione perspiciant quis sit refutationis scopus; quæsivit potentissimus ac sacrosanctus Imperator noster & Rex hanc confessionem, allatamque legi præcepit. Quo peracto, rogatus est unusquisque, quid de ea sentiret expromere. Nemo inventus est, qui de ea ferens sententiam non eam summis efferret laudibus: nemo qui Thessalonicensem non simul miraretur, optaretque sibi cum illis dogmatibus e vita decedere, & cum ea apparere coram judice vivorum & mortuorum, quo die publice reddenda E ratio est. Ita finem accepit sessio secunda.

Convocatur sessio tertia. Adsunt illi etiam, suamque legi postulant confessionem fidei. Quod cum fieret, erat illud in fine appositum; *De Barlaamo autem & Acindyno sic sentimus, quemadmodum de his sentit sancta Dei Ecclesia.* Cum multi inter ea sermones fererentur, cœperunt qui dicebant Thessalonicensem criminari. Hæc autem summa criminationis fuit. Scripsisse eum persæpe in quibusdam suis commentationibus,

ANNO CHRISTI 1350.

nibus, duas & eo plures esse deitates, easque superiores & inferiores. Cumque hoc sæpius iterarent, ac circumstrepentes easdem subinde voces objicerent; piissimus Imperator super his fieri palam nobis jussit, Utrum in his quæ dixistis, inquit, verba ipsa culpatis, an res per verba significatas; an simul utraque? Nam si quidem de rebus disceptatio est, quorsum cum umbra rei pugnas, in voce hærens? Examinandæ sunt ipsæ res nudæ, & a Theologis quid in eis veri sit inquirendum. Sin autem de rebus ipsis consentitis, cur vocem incusatis? Neque enim huc de vocibus disceptaturi convenimus: *neque de nominibus*, ut ait Theologus, altercabimur: cum in verbis constet periculum esse nullum, mens si sana sit.

τῆς κατὰ τῶ Θεσσαλονίκης κατηγορίας. ἡ δὲ ἰδ τοιάδε. ὡς ἄρα τις τῆ ἑαυτῶ συγγραμάτων γράφει πολλάκις δύο ϗ πολλὰς θεότητας, ϗ ταύτας ὑπερκειμένας ϗ ὑφειμένας. ϗ τῶτον τὸν λόγον πολλάκις εἰπόντων ϗ περικροτησάντων, ϗ ταύτης δὴ τὰς φωνὰς κατειτιωμένων, ὁ δσεβέσατος βασιλδς ἐπὶ τύτοις ἠξιώθαι ἡμῖν φανερὸν ἐκέλδσεν· πότερον τῆ λαληθεάτων ἐν αἰτίαις ποιῆθε τὰς λέξεις αὐτὰς, ἢ τὰ διὰ τ λέξεων δηλόμενα πράγματα, ἢ ϗ ἀμφότερα; εἰ μὲν δὴ ὁ πόλεμ@ πρὸς τὰ πράγματα, τί τῆ σκιᾶ τῶ πράγματος πολεμεῖς, ἢ λέξει παρακαθήμενος; ἐξεταστέον γὰρ δὴ αὐτὰ γυμνὰ τὰ πράγματα, ϗ παρὰ τῆ θεολόγων τ ὂν τύτοις ἀληθειαν ζητητέον. εἰ δὲ ταῖς πράγμασι σύμφωνοι διατελῶντες, τί λέξει μέμφεσθε; ἀλλ' ἡμεῖς γε ὑ λέξεων ἕνεκεν σύνειμι τοῦτο συνελήλυθαμεν· ὑδὲ γὰρ περὶ τῶν ὀνομάτων, κατὰ τ θεολόγον, ζυγομαχήσομεν· κίνδυνον ὑδένα εἰδότες περὶ τὰς λέξεις, ἕως ἂν ὁ νῶς ὑγαίνειν δοκῆ.

Ad hæc Thessalonicensis, De vocibus, inquit, parum mihi curæ est: *Neque enim apud nos in verbis, sed in rebus veritas pietasque consistit*, ut Gregorius Theologus loquitur. De dogmatibus ac rebus ipsis ineundum mihi certamen est. Si quis de rebus assentiatur, de vocibus non contendo. Ad id autem quod adversarii criminantur, hoc dico: Equidem duas aut plures ac diversas in sancta Trinitate deitates, ita ut alia quidem sit Patris, alia vero Filii, & alia Spiritus sancti, neque sensi, neque sentio, neque umquam gratia Christi adjuvante sentiam: sed & sic sentientes, anathemate damno. Sed neque aliud quidpiam dico deitatem esse, præter tripliciter subsistentem deitatem: Neque essentiam divinam vel angelicam, neque hypostasim, ut magnus Dionysius docet; sed operationes divinas & processiones quasdam naturaliter Deo & ab æterno inexsistentes, deitatis vocabulo nuncupavi, arbitratus me sanctis Patribus consentanea dicere. At neque hæc ipsa proferrem, nisi me in hanc necessitatem adversarius conjecisset, ut & criminationem depellerem, & adversus ipsum decertarem, qui solam increatam deitatem dicit essentiam Dei esse; omnem vero virtutem & operationem divinam ab essentia distinctam, in ordinem rerum creatarum dejicit. Deinde vero hoc ipsum dixi, non multas exinde colligens deitates, ut isti mentiuntur: nam id certe liquet tum ex aliis meis lucubrationibus, tum ex confessione fidei. In omnibus enim sic illud a me profertur, ut ab adversariis quidem prolatum, a me vero haud certe susceptum. Unicam enim novi deitatem, eamdemque tripliciter subsistentem, omnipotentem, & operatricem. Neque tunc quidem de vocibus cogitabam, sed omnis disceptatio de rebus fuit. Neque nunc de nominibus & syllabis litigo: sed dummodo res prædicentur ut pie decet, Christi gratia adjuvante paratus sum quidquid sacrosancta synodus de vocibus statuet, prosequi & amplecti. Tum piissimus ac serenissimus Imperator, & sacrosancta synodus comprobato in omnibus Thessalonicensis animo erga res divinas semper religioso maxime vero laudata mansuetudine ac facilitate; deitates quidem duas aut plures, aut omnino numerum deitatum neque dici neque cogitari oportere certo definierunt, neque enim id esse expresse sic proditum a Theologis. Di-

ἐπὶ τύτοις ὁ Θεσσαλονίκης· λέξεων ἐμοὶ λόγ@ ὀλίγ@, ἔφη· ὑ γὰρ ἐν ῥήμασιν ἡμῖν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡ ἀλήθεια τε ϗ ἡ δσέβεια, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον. περὶ δὲ δογμάτων ϗ πραγμάτων τ ἀγῶνα ποιῶμαι. κἂν τις ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὁμοφονῆ, πρὸς τὰς λέξεις ὑ διαφέρομαι. πρὸς δὲ τὴν παρὰ τῶν λεγόντων κατηγορίαν, ἐκεῖνο λέγω· δύο μὲν ἐγὼ θεότητας ἢ πολλὰς ϗ διαφόρους ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδ@, ὡς ἄλλω μὲν εἶναι τῶ πατρὸς, ἄλλω δὲ τῶ υἱῶ, ἄλλω δὲ τῶ πνδμαT@, ὅτε ἐφρόνησα, ὅτε φρονῶ, ὅτε μὴ φρονήσω τῆ χάριτι τῶ Χριστῶ· ἀλλὰ ϗ τὰς ὅπω φρονοῦντας, καθυποβάλλω τῷ ἀναθέματι. ἀλλ' ὑδὲ ἄλλό τί φημι θεότητα, ἐκτὸς τῆς Τρισυποστάτ θεότητ@· ὅτε ὐσίαν θείαν ἢ ἀγγελικὴν, ὅτε ὑπόστασιν, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον· ἀλλ' ἐνεργείας θείας ϗ πρόοδς τινὰς φύσει προσόσας ϗ ἐξ ἀϊδίᾳ τῷ Θεῷ, τῷ τῆς θεότητ@ ὀνόματι προσηγόρδσα, τοῖς ἁγίοις οἰόμεν@ σύμφωνα λέγειν. ἀλλ' ὑδὲ τοῦτο, εἶπον ἂν μὴ πρὸς ἀνάγκην ἦλθον, παρὰ τῶ ἀντιλέγοντ@, ϗ κατὰ ἀνάπαράστασιν ϗ πρὸς ἐκεῖνον ἀγνωνιζόμεν@, μόνην ἀκτιστον λέγοντα θεότητα, τὴν ὐσίαν τῶ Θεῶ· πᾶσαν δὲ δύναμιν ϗ ἐνέργειαν θείαν, τ ὐσίας διαφέρουσαν, εἰς κτίσμα κατασπῶντα. ἄλλως τε ϗ τῶτ' εἶπον, ὑ πολλὰς συνάγων ἐντεῦθεν θεότητας, ὡς αὐτοὶ καταψδδοῦσι· ϗ δῆλον ἐκ τῆ ἐμῶν συγγραμμάτων, τῆ τε ἄλλων ϗ τῆς ὁμολογίας. ἐν πᾶσι γὰρ ὅπω τῶτο προάγεται παρ' ἐμῶ, ὡς ὑπὸ τῆ ἀντιλεγόντων μὲν λεδόμενον, ὑπ' ἐμῶ δὲ μὴ συνόμενον· μίαν γὰρ οἶδα θεότητα, τὴν αὐτὴν τρισυπόστατον, ϗ παντοδύναμον, ϗ ἐνεργῆ. πλὴν ὅτε τότε περὶ τῆ λέξεων ὁ σκοπὸς ἐμοί, ἀλλ' ἅπας ὁ ἀγὼν περὶ τῆ πραγμάτων. ὅτε νῦν περὶ ὀνομάτων ϗ συλλαβῶν διαφέρομαι· ἀλλὰ τῶν πραγμάτων δσεβῶς ἀνακηρυχθέντων, Χριστῶ χάριτι ἕτοιμ@ εἰμὶ πᾶν ὅσπερ ἂν ἡ θεία σύνοδος περὶ τῶν λέξεων διαγνῷ, σέρξαι ϗ ἀποδέξασθαι. ἐφ' οἷς ὁ, τε δσεβέσατος ϗ γαληνιότατος βασιλδς, ϗ ἡ θεία σύνοδ@ τὸν Θεσσαλονίκης ἀποδεξάμενοι, διὰ πάντων, τῆς δσεβῶς διανοίας, ἢ περὶ

τὰ

ANNO CHRISTI 1350.

τὰ θεῖα κεχρημένῳ διατέλει, καὶ μάλιστα τῆς δ- Γνωμοσύνης αὐτὸν ἐπαινέσαντες, θεότητας μὲν δύο ἢ πολλὰς, ἢ ὅλως ἀριθμὸν θεοτήτων, μήτε λέγεσθαι μήτε μὴν νοεῖσθαι, ἀσφαλῶς διωρίσαντο· μηδὲ γὰρ εἰρῆσθαι τοῦτο παρὰ τῶν θεολόγων ῥητῶς· διαφορὰν μέντοι οὐσίας θείας καὶ θείας ἐνεργείας, ἢ καὶ θείων ἐνεργειῶν, καὶ μάλα καὶ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι προετρέψαντο· διαρρήδην τοῦ τοιούτου δόγματος παρὰ τῆς ἐκκλησίας κεκηρυγμένου, ὡς καὶ κάτω δειχθήσεται. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης, προθύμως καὶ λίαν ἀσμένως τοῦτο κατεδέξατο· καὶ ἡ μὲν τρίτη συνέλευσις ἐν τούτοις ἐτελεύτησεν.

A stinctionem porro essentiæ divinæ & divinæ operationis, sive etiam divinarum operationum, valde cohortati sunt ut omnes intelligerent ac proferrent: cum tale dogma ab Ecclesia luculenter & aperte prædicetur, quemadmodum inferius demonstrabitur. Thessalonicensis autem istud alacriter lubenterque suscepit. Sic tertia sessio finem accepit.

Γενομένης δὲ καὶ τετάρτης, ἤρξαντο πάλιν οἱ B διαφερόμενοι λέξεις τινὰς αἰτιᾶσθαι, ἐμφερομένας ἐν τοῖς τοῦ Θεσσαλονίκης συγγράμμασι, τῶν πραγμάτων ἀφέμενοι· τὸ δὲ θειοτάτου βασιλέως καὶ τῆς συνόδου τῆς τῶν πραγμάτων ἐξετάσεως γενομένων, καὶ παρὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας θεολόγων τὰς ἀποδείξεις τῶν προβεβλημένων ζητούντων, προεκομίσθη ὁ κατὰ τοῦ Βαρλαὰμ ἐκτεθεὶς συνοδικὸς Τόμος. ὃς ἀναγνωσθεὶς κελεύσει θείᾳ τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως ἡμῶν κοινωνὸς διὰ πάντων τῆς τοῦ Βαρλαὰμ κακοδοξίας ἦν διαφερομένης ἀπέδειξεν. ὁ γὰρ ἰσχυρότατα μὴ διὰ τέλους ἀντιλέγειν τοῖς ἐκεῖ γεγραμμένοις, C περί τε ἄλλων, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ θειοτάτου φωτὸς τῆς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως. ὑμεῖς δ' ἀλλ' ἐρωτωμένων, τοῦ τε Θεσσαλονίκης, καὶ τῶν διαφερομένων τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅπως ἔχουσι δόξης περὶ τοῦ θειοτάτου φωτός· ὁ μὲν δὴ ὧν εἶπε καὶ ὧν ἀνέγνω εἰς ἐπήκοον πάντων ἐκ τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων, διὰ πάντων ἀνεφαίνετο, ἀσφαλῶς τῆς τῶν θεολόγων διανοίας ἐξηρτημένος· οἱ δὲ, δι' ὧν τε εἶπον καὶ ὧν ἐάλωσαν συγγραφόμενοι, ἐξελέγχθησαν διχοτομοῦντες εἰς κτιστὰ καὶ ἄκτιστα τὴν μίαν θεότητα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τῷ, τὴν μὲν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἄκτιστον λέγειν θεότητα, ἐσεD ρημένην πάσης δυνάμεως καὶ ἐνεργείας θείας· πᾶσαν δὲ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν Θεοῦ, καὶ ἁπλῶς τὸ τοιοῦτο παντοδύναμον ἀθετοῦντές τε καὶ ἀρνούμενοι· καὶ εἰς κτίσματα καταισπῶντες τὸν Θεὸν, καὶ δύο λέγοντες αὐτὸν θεότητας, ἄκτιστόν τε καὶ κτιστὸν, ὑπερκειμένῳ τε καὶ ὑφειμένῳ ὄντως· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐν τῷ Θαβωρίῳ λάμψαν τῆς θεότητος φῶς, ποτὲ μὲν οὐσίαν ἔλεγον εἶναι Θεοῦ, ποτὲ δὲ φάσμα καὶ παραπέτασμα καὶ ἔνδυμα καὶ κτίσμα· ὡς εἶναι κατ' αὐτοὺς τὸ αὐτὸ κτίσμα καὶ θείαν Θεοῦ. προεκομίσθησαν δὲ παρὰ τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ γράμματα ἐκείνων οἰκειόχειρα, ἐν οἷς κατηγόρουν αὐτοῦ, ἄκτιστον εἶναι λέγοντος τὸ θειE ότατον ἐκεῖνο φῶς καὶ ἔλαμψιν, ἀλλ' οὐκ οὐσίαν Θεοῦ. ἀλλὰ καὶ δι' ὧν κατηγόρουν τοῦ Θεσσαλονίκης, ὡς πολλὰς λέγοντος θεότητας, ἐπειδήπερ πάσας τὰς θείας καὶ κοινὰς τῶν τριῶν ὑποστάσεων δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας ἀκτίστους εἶναι διατείνεται· φανεροί γεγόνασι, ὡς ὁ πρὸς τὰς λέξεις αὐτοῖς ὁ πόλεμος, ἀλλ' ὅτε διαφορὰν θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας, ὅτε μὴν ἄκτιστον εἶναι τὴν θείαν καὶ παντοδύναμον ἐνέργειαν νομίζουσι. ἐφ' οἷς προτεθέντων τῶν θεολόγων τῆς ἐκκλησίας, ἀνεγνώσθη ἀπὸ μὲν

Facta sessione quarta, cœperunt rursus qui contradicebant, voces quasdam, rebus neglectis, in Thessalonicensis lucubrationibus carpere. At cum divinissimus Imperator & synodus rerum ipsarum examini studerent, flagitarentque demonstrari ex Theologis ecclesiasticis ea quæ objicerentur, exhibitus est Tomus synodicus adversus Barlaamum editus. Qui ubi lectus est divino jussu serenissimi nostri Imperatoris, dissidentes ostendit in omnibus socios esse pravæ Barlaami sententiæ. Neque enim sustinuerunt non usque in finem contradicere his quæ ibi conscripta sunt, tum de aliis capitibus, tum vero in primis de divinissimo lumine Dominicæ Transformationis. Quin etiam cum rogarentur, cum Thessalonicensis, tum qui ab Ecclesia dissidebant, quid de illo divinissimo lumine sentirent; ille quidem, tum ex iis quæ dixit, tum ex iis quæ cunctis auscultanti ex suis elucubrationibus legit, in omnibus visus est cum Theologorum sententia esse conjunctissimus. Illi e contrario tum in his quæ dixerunt, tum in his quæ deprehensi sunt conscribere, convicti sunt bipartiri in creata & increata unicam deitatem Patris & Filii & Spiritus sancti; dum essentiam Dei quidem increatam dicerent deitatem, omni carentem virtute & operatione divina; omnem vero virtutem & operationem Dei, & omnino ejus omnipotentiam rejicerent ac negarent; Deumque in rerum creatarum ordinem pertraherent, duas dicentes ipsum deitates, increatam utique & creatam, excellentiorem & reipsa deteriorem; quandoquidem & quod effulsit in Thabor deitatis lumen, interdum quidem essentiam Dei nuncupant, interdum vero apparitionem & velamen & speciem & rem creatam: ita ut secundum illos idem res creata & essentia Dei sit. Exhibuit autem Thessalonicensis scripta ipsorum propria manu exarata, in quibus eum culpabant, quod increatum esse affirmaret illud divinissimum lumen & illustrationem, nec tamen esse Dei essentiam; ea quoque, in quibus Thessalonicensem arguebant, quasi multas induceret deitates; quandoquidem divinas omnes & tribus subsistentiis communes virtutes atque operationes increatas esse contenderet. Sic manifeste deprehensi sunt non de vocibus tantum certare; sed nullum inter divinam essentiam & divinam operationem discrimen admittere, neque increatam esse divinam & omnipotentem operationem profiteri. Quapropter prolatis Ecclesiæ Theologis, lecta sunt ex magno Basilio, tum alia multa, tum quæ sequuntur.

ANNO CHRISTI 1350.

Si enim nihil prorſus in Deo ſecundum rationem Eunomius conſiderat, ne humanis titulis & appellationibus Deum cohoneſtare videatur; cuncta perinde eſſentiam fatebitur, quæ Deo tribuuntur. Quomodo ergo non ridiculum ſit, vim creativam eſſentiam eſſe profiteri; vim providendi, rurſus eſſentiam, vim præſciendi ſimiliter; & ut ſemel dicam, omnem operationem eſſentiam ponere?

Ex Theologo Damaſceno, ubi de duabus operationibus diſſerit, quæ ſunt in Domino noſtro JESU Chriſto, dicit: *Sciendum eſt, aliud eſſe operationem, aliud operativum, atque aliud eſſe operatum, aliud operans. Siquidem operatio eſt effectivus & eſſentialis naturæ motus. Operativum, natura ipſa, ex qua procedit operatio. Operatum, operationis effectus eſt. Operans, qui operatione utitur, hoc eſt, ipſamet hypoſtaſis.*

Divus Maximus, in capitulo quod inſcripſit, *Ex diſputatione in ſecretario. Prorſus neceſſe eſt*, inquit, *in Chriſto voluntates prædicari & operationes, & valde neceſſe, Nihil enim eorum quæ ſunt, abſque naturali operatione ſubſiſtit. Nam ſancti Patres aperte dicunt, neque eſſe, neque agnoſci, abſque eſſentiali ſua operatione qualemcumque naturam.*

Quoniam vero ſuis illi dictis, non modo adverſus ſingulos ſanctorum pugnabant, verum etiam jam ipſam ſanctam & œcumenicam ſynodum funditus evertere ac reſcindere moliebantur; quæ nihil aliud ſpectavit, quam ut duas naturales voluntates, & duas naturales operationes in Domino ac Deo noſtro JESU Chriſto omnino adſtrueret; atque idcirco neceſſe fuit Acta exhiberi prælegique illius ſynodi, atque ex illorum fide prædicari pietatem: in medium prolata ea ſunt. At illi continuo, ubi ea propoſita fuere, exclamarunt, Ne Acta ſynodi, ſed definitionem ſolum perlege. Ambigente autem ſancta ſynodo, quid ſibi vellet ea vox, & quamobrem reſpuerent nec ſuſciperent Acta ipſa; illi ab ea affectata malevolentia perverſaque ſententia ne minimum quidem abſcedere, nullo modo admittentes ut Acta legerentur. Interim divino juſſu ſereniſſimi noſtri Imperatoris lecta ſententia eſt excerpta ex Synodico, quod in ambone legi mos eſt Dominica Orthodoxiæ: quæ ſententia ad verbum ſic habet: *His qui rejiciunt dicta ſanctorum Patrum, quæ ad confirmanda recta dogmata Eccleſiæ Dei protulerunt; Athanaſii, Cyrilli, Ambroſii, Amphilochii, deiloqui Leonis Sanctiſſimi archiepiſcopi ſenioris Romæ, & ceterorum; adhuc autem & Acta conciliorum œcumenicorum, quarti, inquam, & ſexti non amplectuntur, anathema ſit.* Tum lecta etiam ſententia ex Actis eſt, quæ ſic habet totidem verbis: *Quis enim, quamvis ſit tardus ingenio, non intelligat, quod omnibus patet; fieri non poſſe, & præter naturæ conditionem eſſe, ut aliqua natura ſit, quæ naturæ non habeat operationem? Id enimvero neque ab hæreticis dici comprobatum eſt; qui tamen omnes humanas calliditates & pravas quæſtiones adverſus rectam fidem, & alias atque alias adinvenere artes ſuæ improbitati accommodatas. Quomodo igitur quod neque a ſanctis Patribus dictum eſt aliquando, &*

ANNO CHRISTI 1359.

Ἀτῆ μεγάλῃ Βασιλείᾳ πολλάκις ἄλλα καὶ δὴ καὶ τοῦτο.

Εἰ γὰρ ὑδὲν ὅλως ἐπὶ Θεοῦ κατ' ἐπίνοιαν ὁ Εὐνόμιος θεωρεῖ, ἵνα μὴ δόξῃ ἀνθρωπίναις τὸν Θεὸν σεμνύνειν προσηγορίαις, πάντα ὁμοίως οὐσίαν ὁμολογήσει τὰ ἐπιλεγόμενα τῷ Θεῷ. πῶς οὖν οὐ καταγέλαστον, τὸ δημιουργικὸν οὐσίαν εἶναι λέγειν. τὸ προνοητικὸν πάλιν οὐσίαν, τὸ προγνωστικὸν ὡσαύτως, καὶ ἁπαξαπλῶς πᾶσαν ἐνέργειαν οὐσίαν τίθεσθαι;

Ἀπὸ δὲ τοῦ θεολόγου Δαμασκηνοῦ, ἐν οἷς περὶ τῆς δύο ἐνεργειῶν τῆς ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ διδάσκει, λέγων· ἰσέον ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια καὶ ἄλλο ἐνεργητικόν, καὶ ἄλλο ἐνέργημα, καὶ ἄλλο ἐνεργῶν· ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστὶν, ἡ δραστικὴ καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησις· ἐνεργητικὸν δὲ, ἡ φύσις, ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια προέισιν· ἐνέργημα δὲ, τὸ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα· ἐνεργῶν δὲ ὁ χεχρημένος τῇ ἐνεργείᾳ ἤτοι ἡ ὑπόστασις.

Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ, ἐκ τῆς ἐπὶ σεκρέτα διαλέξεως. πάντως φησὶν ἀνάγκη ἐπὶ Χριστοῦ θελήσεις λέγεσθαι καὶ ἐνεργείας, καὶ πᾶσα ἀνάγκη· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων χωρὶς ἐνεργείας φυσικῆς ὑφέστηκεν. οἱ γὰρ ἅγιοι πατέρες φανερῶς λέγουσι, μήτε εἶναι μήτε γινώσκεσθαι χωρὶς τῆς οἰασδήποτε φύσιν οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας τὸν οἱανδήποτε φύσιν.

Ἐπεὶ δὲ οἷς ἔλεγον, μὴ μόνον τοῖς ἁγίοις διεπέλουν καθ' ἕνα μαχόμενοι. ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτὴ τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἔκθεσιν συνόδου ἀνατρέπειν καὶ καταλύειν ἐπεχείρουν· ἣ δὴ οὐκ ἄλλου ἕνεκα ὁ σκοπὸς, περὶ δὲ τῶν φυσικῶν θελημάτων καὶ τῶν δύο φυσικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῷ κυρίῳ καὶ Θεῷ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ πᾶσα ἡ πρόθεσις γέγονεν· καὶ διὰ ἀνάγκη διὰ ταῦτα προκομισθῆναι τῆς τοιαύτης συνόδου πρακτικὰ, καὶ ἀναγνωσθῆναι, καὶ ἀπὸ τούτων τὰ δόκιμα ἀνακηρυχθῆναι, τὰ μὴ προετέθησαν ἐπὶ τῆς μέσης, οἱ δ' ἅμα τῷ προτεθῆναι, ἀνέκραξαν· μὴ τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου, ἀλλὰ τὸν ὅρον μόνον ἀνάγνωθι. τῆς δὲ θείας συνόδου διαπορουμένης ὅ, τί ποτε βούλεται ἡ τοιαύτη φωνὴ, καὶ ἀνθ' ὅτου περ ἀποδοκιμάζουσι, καὶ οὐ δέχονται τὰ πρακτικὰ ἐκεῖνοι, καὶ ὅπως τῆς αὐτῆς πονηρᾶς κακονοίας καὶ διεστραμμένης γνώμης, οὐδ' ὁπωσοῦν ἀφίσαντο, τῶν πρακτικῶν μηδόλως προσιεμένοι τῷ. τούτοις κελεύσει θείᾳ τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως ἡμῶν, ἀνεγνώσθη ῥῆσις ἀπὸ τοῦ συνήθους ἐπὶ ἀμβωνος ἀναγινωσκομένη τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας συνοδικὴ, ἥ τις καὶ ἐπὶ λέξεως ἔχει οὕτως. τοῖς ἀποβαλλομένοις τὰς τῶν ἁγίων πατέρων φωνὰς τὰς ἐπὶ συστάσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἐκφωνηθείσας, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Ἀμβροσίου, Ἀμφιλοχίου, τοῦ θεηγόρου Λέοντος, τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ τῶν λοιπῶν, ἔτι τε καὶ τὰ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων πρακτικὰ, τῆς τετάρτης φημὶ, καὶ τῆς ἕκτης μὴ κατασπαζομένοις, ἀνάθεμα. ἔτι τούτοις ἀνεγνώσθη καὶ ῥῆσις τῶν πρακτικῶν ἔχουσα ἐπὶ λέξεως ὅπως· τίς γὰρ, εἰ καὶ βραδὺς εἴη πρὸς τὸ νοῆσαι, οὐ θεωρήσει, ὅπερ πᾶσι φαίνεται, ὅτι ἀδύνατον καὶ παρὰ τὸν τάξιν τῆς φύσεως ἐστὶν δύναθαι εἶναι φύσιν,

ive Domi- ica 2. Quaragesimæ.

ANNO CHRISTI 1350.

σιν, καὶ ἐνέργειαν μὴ ἔχειν φύσεως· ὅπερ οὐδὲ ἀπό τ αἱρετικῶν ποτε ἐδοκιμάσθη λέγεσθαι, οἵτινες πάσας τὰς ἀνθρωπίνας πανουργίας καὶ σχολιὰς ζητήσεις κατὰ τ ὀρθότητος τῆς πίστεως, καὶ συναθροισμὸς τῆς φαυλότησιν αὐτῆς προσφορὰς ἐξεῦρον, πῶς ἂν ὅπερ ὅτε ἀπὸ τῆς ἁγίων πατέρων ἐῤῥέθη ποτὲ, ὅτε ἀπὸ τῆς βεβήλων αἱρετικῶν τετόλμηται διῤῥεθῆναι, ἐπὶ τὸ παρόντος δυνήσεται προπετεσθῆναι· ἵνα τῆς δύο φύσεων τὸ Χριστὸ, τῆς θείας δηλονότι καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, ὧν τινων αἱ ἰδιότητες ἀχώριστοι εἶναι γνωρίζονται ἐν Χριστῷ, μίαν ἔχωσιν ἐνέργειαν; τίς ποτε ὀρθῶς φρονῶν δυνήσεται ἀποδεῖξαι; ὁπότων ἐὰν μία ἐστὶν, εἴπωσιν ἢ ἀΐδιος λεχθήσεται, θεία ἢ ἀνθρωπίνη, ἄκτιστος ἢ κτιστή; ἡ αὐτὴ ἥτις καὶ τοῦ παθητός ἐστιν, ἢ ἑτέρα παρὰ τὸν πατέρα; εἰ τοίνυν μία ἐστὶν ἡ αὐτὴ, μία καὶ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, κοινὴ ἐστιν, ὅπερ ἀλλόκοτον ἐστὶ λέγεσθαι. ἐκὼν ἐπὰν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπός ἐστι τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργήσας ἐπὶ τῆς γῆς, ὁμοίως αὐτῷ καὶ ὁ πατὴρ ἐνήργησε φυσικῶς· ἐπηδὴ ἃ ὁ πατὴρ ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ἐπεὶ, ὥσπερ ἡ ἀλήθεια περιέχει, ἐν ὅσῳ ἀνθρώπινα ἵνα ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς, πρὸς μόνον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς υἱοῦ ἐπαναφέρεται· ἅτινα οὐκ ἔστι τὰ αὐτὰ οἷα καὶ τοῦ παθητός. κατ' ἄλλο γὰρ δηλονότι καὶ ἄλλο ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς, ἵνα μετὰ τῆς θεότητι ἃ ποιεῖ ὁ πατὴρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιῇ· καὶ μετὰ τῆς ἀνθρωπότητα, ἅ εἰσι τοῦ ἀνθρώπου ἴδια, ὁ αὐτὸς ἦτος ἐξ ὧν ἔχει φυσικὰς ἐνεργίας, τῆς θείαν δηλονότι καὶ τῆς ἀνθρωπίνης· τῆς ἄκτιστον καὶ τῆς κτιστῆς ὡς ἀληθινὸς καὶ τέλειος Θεὸς, καὶ ἀληθινὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καὶ εἷς ὁ αὐτὸς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Καὶ πάλιν ἀπὸ τ αὐτῆς πρακτικῶν προεκομίσθη ἑτέρα ῥῆσις, ἔχουσα ἐπὶ λέξεως ὧδε. Τῆς ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν ἐνέργειαν, τῆς ὑσιώδη λέγω καὶ φυσικῆς καὶ κατάλληλον· ἀδιαιρέτως προϊοῦσαν ἐξ ἑκατέρας οὐσίας καὶ φύσεως, κατὰ τὴν ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικῆς καὶ ὑσιώδη ποιότητα, καὶ τῆς ἀμέριστον ὁμοῦ καὶ ἀσύγχυτον θατέρας ὑσίας συνεπαγομένην ἐνέργειαν. τοῦτο γὰρ καὶ τῆς ἐνεργειῶν ἐπὶ Χριστοῦ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ εἶναι τὰς φύσεις, τῶν φύσεων,

Ἀλλὰ ὁ παρ' αὐτῆς ζητούμενος ὅρος ἀναγνωσθεὶς ἔχει ἐπὶ λέξεως ὧδε. ἡ παροῦσα καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, πίστως δεξαμένη καὶ ὑπ τίαις χερσὶν ἀσπαζομένη τὴν τε τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀγάθωνος γνομένην ἀναφορὰν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον ἡμῶν βασιλέα· καὶ μετὰ ταῦτα· ἑπομένη τε ταῖς ἁγίας ὁ οἰκουμενικαῖς πέντε συνόδοις, καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ ἐκλεκτοῖς πατράσι, καὶ συμφώνως ὁρίζουσα, ὁμολογεῖ, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἕνα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος τέλειον ἐν θεότητι ὁ τέλειον αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ πατρὸς γεννηθέντα, κατὰ τ θεότητα· ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν, τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ πνεύμα-

ANNO CHRISTI 1350.

A *quod neque ipsi profani hæretici ausi sunt excogitare, poterit hoc tempore petulanter proferri: ut duarum in Christo naturarum, divinæ videlicet & humanæ, quarum proprietates integræ agnoscuntur in Christo, unicam habeant operationem? Quis aliquando recte sapiens id poterit demonstrare? Quandoquidem si unica est, dicant, num temporalis illa dicenda sit, an æterna; divina, an humana; creata, an increata; eadem quæ & in Patre est, an diversa a Patre. Si igitur una vel eadem est divinitatis & humanitatis Christi, communis utrique est; id quod est dictu absurdum. Igitur quoniam Dei Filius, Deus idem & homo est, dum humana operabatur in terra, eadem atque ille naturaliter operabatur Pater: siquidem quæ Pater*

B *facit, hæc & Filius similiter facit. Certe, ut veritas habet, in quantum humana quædam operatus est Christus, id ad solam personam ipsius refertur, qua Filius est: quæ non eadem sunt quæ & Patris. Nam secundum aliud nimirum & aliud operatus est Christus, ut secundum deitatem, quæ facit Pater, eadem & Filius similiter faciat; & secundum humanitatem, quæ sunt hominis propria idem ipse operatur ut homo, quoniam verus ipse est Deus & homo. Unde & vere creditur idem ipse, quamvis sit unus, habere naturales operationes, divinam videlicet & humanam, increatam & creatam, ut verus & perfectus Deus, & verus ac perfectus homo, unus & idem Me-*

C *diator Dei & hominum Dominus* JESUS *Christus.*

Iterum ex iisdem Actis producta est alia sententia, quæ ad verbum sic habet: *Utriusque naturæ utramque novimus operationem, essentialem dico & naturalem & congruentem; indivise procedentem ex utraque essentia & natura, secundum insitam ei naturalem & essentialem qualitatem, quæque indivisam simul & inconfusam utriusque*

D *essentiæ operationem pariter inferat. Hoc enim & operationum in Christo discrimen facit; quemadmodum sane & naturarum, eo quod naturæ sunt.*

Sed & quam postulabant definitionem, ea lecta est ad verbum sic: *Præsens & œcumenica synodus fideliter suscipiens & apertis manibus, tum sanctissimi ac beatissimi Papæ senioris Romæ Agathonis factam suggestionem ad piissimum nostrum Imperatorem.* Et post aliqua: *Secuta sanctas & œcumenicas quinque synodos, & sanctos eximiosque Patres, & iisdem consentiens confitetur, Dominum nostrum* JESUM *Christum, verum Deum nostrum, unum e sancta & consubstantiali ac vivifica Trinitate, perfectum in divinitate, &*

E *eumdem perfectum in humanitate, per omnia nobis similem, absque peccato; ante sæcula quidem ex Patre natum, secundum divinitatem: in novissimis diebus eumdem propter nos & propter nostram salutem, ex Spiritu sancto & Maria virgine proprie ac vere Deipara, secundum humanitatem; unum eumdemque Christum, Filium, Dominum, Unigenitum, in duabus naturis, confuse, immutabi-*

ANNO CHRISTI 1350.

tabiliter, inſeparabiliter, indiviſe manifeſtatum; nullo modo naturarum diſcrimine ſublato propter unionem: quin immo ſervata proprietate utriuſque naturæ, & in unam coeunte perſonam, unamque hypoſtaſim: non in duas perſonas partitum ſive diviſum: ſed unum eumdemque Filium unigenitum, Deum Verbum, Dominum JESUM *Chriſtum, quemadmodum olim Prophetæ de ipſo, & ipſe nos docuit* JESUS *Chriſtus, & ſanctorum Patrum noſtrorum ſymbolum erudivit. Et duas naturales volitiones ſive voluntates in ipſo, & duas naturales operationes inſeparabiliter, immutabiliter, indiviſe, inconfuſe, juxta ſanctorum doctrinam ſimiliter prædicamus. Et duas quidem naturales voluntates, non contrarias, abſit, quemadmodum impii dixere hæretici: ſed humanam ipſius voluntatem obſequentem, non repugnantem aut reluctantem, ſed potius ſubjectam divinæ ipſius atque omnipotenti voluntati.*

Hæc ubi lecta ſunt, ſimiles ſurdis fuere hæreſeos coryphæi, unum atque omnino indiſcretum clamantes atque contendentes eſſe divinam increatamque eſſentiam, & divinam increatamque ejus operationem: proferentes & dicta quædam; quorum alterum fuit divini & Confeſſoris Maximi; alterum, ſancti Confeſſoris Theodori Grapti, pervertentes ea praveque interpretantes juxta ſuam impietatem. Quomodo enim divinus Maximus bellum Dei operationi illaturus eſſet, qui pro duabus in Chriſto operationibus, divina videlicet & humana, tantis fatigatus eſt curſibus, cuique lingua illa deiloqua ademptа eſt, & manus præciſa: qui denique perpetuo damnatus exſilio, fortiter in martyrio mortem excepit? Illis autem adhuc contradicentibus, & cum Theſſalonicenſi opponerent, quod deitatem diceret divinam operationem, lectæ ſunt ſententiæ ſanctorum. Et Baſilii Magni quidem, in epiſtola ad Euſtathium medicum. *Neſcio quomodo ad naturam ſignificandam deitatis appellationem pertrahunt, qui nihil intentatum relinquunt, quaſi non audierint ex ſcriptura, Naturam non fieri per ordinationem. Moſes enimvero ordinatus eſt Ægyptiorum Deus; divino ad ipſum oraculo reſpondente:* Dedi te Deum Pharaoni. *Itaque poteſtatis alicujus ſive inſpectricis ſive operatricis ſignificationem appellatio ea infert. Divina autem natura quantalibet excogitentur nomina, qualis eſt in ſe, manet inexplicabilis, ut noſtra quidem fert ſententia.*

Nyſſenus porro in oratione de deitate Filii & Spiritus, ſic ait: *Ajunt Pneumatomachi, naturæ eſſe ſignificativam vocem deitatis. Nos autem dicimus: Nomen ſignificativum natura divina vel non habet, vel nobis non habet. Sed ſi quid etiam ſive humana conſuetudine dicitur, ſive in divinis ſcripturis, quidpiam eorum eſt quæ circa illam deſignantur. Ipſa vero natura divina ineffabilis manet, ita ut nec ulla poſſit voce exprimi, &*

ANNO CHRISTI 1350.

τος ἁγίας καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, τῆς κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκου καὶ Υἱοῦ ἀνθρωπότητι· ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, υἱὸν, κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως γνωριζόμενον, ἀδαμὰ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν· σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης. οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ, Θεὸν Λόγον, κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδευσε, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐξεπαίδευσε σύμβολον. καὶ δύο φυσικὰς θελήσεις ἤτοι θελήματα ἐν αὐτῷ, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας, ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως, κατὰ τὴν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν, ὠσαύτως κηρύττομεν. καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα, οὐχ ὑπεναντία, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν αἱρετικοὶ, ἀλλ' ἑπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα, καὶ μὴ ἀντιπίπτον, ἢ ἀντιπαλαῖον· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ παντοδυνάμῳ θελήματι.

Τούτων δὲ ἀναγνωσθέντων, κωφοῖς ἐοίκεσαν οἱ τῆς αἱρέσεως προϊστάμενοι, οὐ καὶ πάντη ἀδιάφορον ζῶντες καὶ διατεινόμενοι τὴν θείαν τε καὶ ἄκτιστον οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν καὶ ἄκτιστον ταύτης ἐνέργειαν, προφέροντες καὶ ῥητὰ, ὧν τὸ μὲν τοῦ θεοῦ καὶ ὁμολογητοῦ Μαξίμου· τὸ δὲ, τοῦ ἐν ἁγίοις ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, διαστρέφοντες καὶ παρερμηνεύοντες τοῦτο πρὸς τὴν οἰκείαν δυσσέβειαν. πῶς γὰρ ἂν ὁ θεῖος Μάξιμος, τῇ Θεοῦ ἐνεργείᾳ πολεμεῖν ἔμελλεν, ὅς γε ὑπὲρ τῆς ἐν Χριστῷ δύο ἐνεργειῶν, τῆς τε θείας δηλαδὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, δρόμους μὲν ἠλάθη τοσούτους, γλῶτταν δὲ τὸ θεοφθόγγον ἐκείνῳ ἀφῄρηται, χεῖρα δὲ ἐκκέκοπται· καὶ τέλος ἀειφυγίαν καταδικασθεὶς, μαρτυρικὸν γενναίως ἠσπάσατο θάνατον; τῆς δὲ καὶ ἔτι ἀντιλεγόντων, καὶ προφερόντων τῷ Θεσσαλονίκης θεότητι λέγοντι τὸ θείαν ἐνέργειαν, ἀνεγνώσθησαν ῥήσεις τῶν ἁγίων, ἐν μὲν μεγάλαι Βασιλείᾳ, ἐν οἷς πρὸς Εὐσάθιον τὸν ἰατρὸν γράφει, οὐκ οἶδα ὅπως ἐπὶ τὸ τῆς φύσεως ὄνδειξιν, τὸ προσηγορίαν τῆς θεότητος φέρουσιν, οἱ πάντα κατασκάζοντες, ὥσπερ οὐκ ἀκηκοότες παρὰ τῆς γραφῆς, ὅτι χειροτονητὴ φύσις οὐ γίνεται. Μωσῆς δὲ τὸ Αἰγυπτίων ἐχειροτονήθη Θεός· ὅτω πρὸς αὐτὸν εἰπόντος τοῦ χρηματίζοντος ὅτι Θεὸν σε δέδωκα τῷ Φαραώ. οὐκοῦν ἐξουσίας τινὸς εἴτε ἐποπτικῆς εἴτε ἐνεργητικῆς ἔνδειξιν ἡ προσηγορία φέρει. ἡ δὲ θεία φύσις, ἐν πᾶσι τοῖς ἐπινοουμένοις ὀνόμασι, καθό ἐστι, μένει ἀσήμαντος, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος.

Τοῦ δὲ Νύσσης, ἐν τῷ περὶ θεότητος υἱοῦ καὶ πνεύματος, λέγοντος, φασὶν οἱ πνευματομάχοι, φύσεως εἶναι σημαντικὴν τὴν θεότητα. ἡμεῖς δὲ φαμὲν, ὅτι ὄνομα σημαντικὸν ἡ θεία φύσις ἢ οὐκ ἔχει, ἢ ἡμῖν οὐκ ἔχει. ἀλλ' εἴτε καὶ λέγεται, εἴτε παρὰ τῆς ἀνθρωπίνης συνηθείας, εἴτε παρὰ τῆς θείας γραφῆς τὰ περὶ αὐτὴν ἀποσημαινόντων ἔστι τι. αὐτὴ δὲ ἡ θεία φύσις, ἄφραστός τε καὶ ἀνεκφώνη-

ANNO CHRISTI 1350.

φώνητ῟ μένει, ὑπερβαίνουσα πᾶσαν τὴν διὰ φωνῆς σημασίαν. λαβέτωσαν δὲ τῆς αὐτῆς ἀνοήτου σημασίας τὸ ὄφιν κατήγορον, ὃς δείκνυσιν ὅτι τὸ τῆ θεότητ῟ ὄνομα, τῆς ὁρατικῆς ἐνεργείας τὸ σημασίαν ἔχει. συμβαλὼν γὰρ ἅψασθαι τῆς ἀπηγορευμένου, τοῦτο ἐπαγγέλλεται, ὅτι ἀνοιγήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί. ὁρᾷς ὅτι τὸ θεατικὴν ἐνέργειαν προσαρμόζει τῇ φωνῇ τῆς θεότητος; ἔ γὰρ ἔστι θεάσασθαί τι μὴ τῆς ὀφθαλμῶν ἀνοιγέντων. ἐκεῖνο δὲ οὐ φύσιν, ἀλλὰ πῶ θεατικὴν δύναμιν, ἡ τῆς θεότητος προσηγορία παρίστησιν. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς τοῦ Ἀβλάβιον γράφων· Θεὸς, φησιν, ἐνεργοῦντι δηλοῖ· θεότης δὲ, ἐνέργειαν. οὐδὲν δὲ τῶν B ἐνέργεια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργοῦν ἕκαστον αὐτῆς.

A *omnem longe superet vocum significationem. Accipiant autem sui ipsorum insipientis intellectus accusatorem serpentem; siquidem ostendit, nomen deitatis significationem habere facultatis videndi. Cum enim is suaderet vetita attingere, hoc pollicitus est:* Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii. *Vides facultatem aspiciendi attestari eum esse vocabulo deitatis parem? Neque enim usuvenit, ut quidpiam quis nisi oculis apertis aspiciat. Non igitur naturam, sed aspiciendi facultatem deitatis appellatio menti exhibet.* Idem rursus ad Ablavium scribens; *Deus*, inquit, *operantem significat; deitas vero, operationem, nullum autem e tribus operatio est; sed potius operans unum quodque eorum est.*

ANNO CHRISTI 1350.

Gen. 3. 5.

Οὕτω δὲ διὰ πάντων τούτων ἐξελεγχόμενοι, προσεκλήθησαν παρὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς μετάνοιαν, πολλὰ πρότερον τῆ γαληνιότητι βασιλέως ἡμῶν, μὴ ἀποπηδῆσαι τῆ καλῆ τῆς μετανοίας φαρμάκῳ, λόγοις πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν καὶ χαρὲν ἔχουσι παρακεκλημένος αὐτούς. οἱ δὲ οὐ κατεδέξαντο, ἄντικρυς λέγοντες, τὰς ὁδὸς σου εἰδέναι οὐ βούλομεν. ἐνόμενον γὰρ οἷς κακῶς ἔγνωσαν ἐξ ἀρχῆς. διὰ τοῦτο κελεύσει θεία τῆ κρατίστῳ βασιλέως ἡμῶν καὶ τῆ ἁγιωτάτῳ καὶ οἰκουμενικῆ πατριάρχῃ, ἀνεγνώσθη τόμ῟ ἐπὶ καθαιρέσει μὲν προβάς πρό τινος, τῆ Ἐφέσου, τῆ Γάνου, C καὶ ἑτέρων, ὡς τὰ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου νενοσηκότων· μήπω δὲ εἰς ἔργον προβάς, διὰ τὸ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῆς καὶ μετάνοιαν ἀναμένειν, καὶ πᾶσι τρόποις καὶ μηχαναῖς ἀναπαλεῖσθαι τοιούτῳ ὅλῃ προθυμίᾳ τε καὶ σπουδῇ. καὶ ἀναγνωσθέντος. ἤρξατο ὁ Τιμιώτατος μέγας χαρτοφύλαξ καὶ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔθος, ἐρωτᾶν ἕκαστον ὅπερ ἔχει περὶ τῆς μετὰ μέρ῟ λαληθέντων τε καὶ ἐξεταζομένων δογματικῶν κεφαλαίων. καὶ πάντες ἑνὶ σώματι ὡς ἐξ ἑνὸς κινήματος πνεύματος, μετὰ τῆς λιωμένης καὶ θεοπρεπῆ διάκρισιν καὶ διαφορὰν τῆς θείας οὐσίας καὶ D ἐνεργείας φανερῶς ὡμολόγησαν, τοῖς θεολόγοις ἑπόμενοι. ἄκλινόν τε τὴν θείαν ἐνέργειαν, τὰ δὴ τὴν καὶ τῆ οὐσίαν ἔστερξαν. καὶ θεότητι καὶ ταύτην δὴ τῆ θείαν ἐνέργειαν, ὀνομάζεσθαι παρὰ τῆς αὐτῆς θεολόγων ἀκούσαντες, ἀσμένως ἐδέξαντο.

Cum hi essent igitur per hæc omnia sic convicti, ab Ecclesia invitati sunt ad pœnitentiam, postquam prius serenissimus Imperator noster, ne præclarum pœnitentiæ remedium abjicerent, lenibus verbis eosdem cohortatus esset, & appositis ad persuadendum. At illi non admiserunt, palam dicentes, *Vias tuas scire nolumus*. In his enim perstiterunt, quæ ab initio male didicerant. Idcirco divino jussu potentissimi Imperatoris nostri, atque sanctissimi & œcumenici Patriarchæ, lectus est tomus, qui prodierat ante aliquod tempus ad depositionem Ephesii, Gannii, & aliorum, utpote qui Barlaami & Acindyni morbo laborarent; necdum tamen decretum ad rem ipsam perductum fuerat, ob exspectatam eorum conversionem & pœnitentiam, & ut omnibus modis atque artibus summo desiderio studioque ad eam revocarent. Eo perlecto cœpit venerabilis magnus Chartophylax, idemque supremus philosophorum, ecclesiastico more unumquemque interrogare, quid sentiret de dogmaticis capitibus, quæ fuerant singulatim prolata & examinata. Omnes uno ore tamquam uno afflati spiritu, cum unione Deo decentem discretionem ac differentiam divinæ essentiæ & operationis manifeste confessi sunt, Theologos secuti: increatam vero divinam operationem, utique & essentiam, professi: deitatem vero ipsam hanc divinam operationem nuncupati ab iisdem Theologis accipientes, lubenter assenserunt.

Job 21. 14. ex Græco.

Γνώμη τῦ πατριάρχου.

Ἐπὶ τούτοις ἐρωτηθεὶς καὶ ὁ ἁγιώτατος καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ αὐτὸς τὴν οἰκείαν γνώμην ἐξενεγκεῖν, λόγον τε διεξελθὼν πρότερον περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας, καὶ τὰς παρὰ τῆς ἁγίων λεγομένας τῆς διαφορᾶς τρόπους, πάντα καλῶς καὶ κατὰ μέρος διελθεμνήσας, ἔτι τε καὶ τὸ ἡνωμένον καὶ ἀχώριστον τούτης πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν ἀποδείξας, ἐν οἷς καὶ ἄκτιστον ἐνέργειαν, καὶ θεότητι παρὰ τῆ ἁγίων εἰρῆσθαι ἀπεφήνατο, τῆ πρὸς τὰς διαφερομένους ἔπειτα παραινέσεως ὅλ῟ ἐχρῆτο, παρακαλῶν, νουθετῶν, ἐλέγχων· πᾶσι τρόποις πρὸς μετάνοιαν αὐτὰς ἐκκαλούμεν῟, καὶ τῆ πρὸς τὰς ἁγίας καὶ τιμ ἱερὰν συνόδου συμφωνίαν, μετ' ἔτι πλείστης προθυμίας καὶ σπουδῆς θεοφιλῶς προτρεπόμεν῟· ὡς δὲ καὶ ὕστερον τούτους ἐώρα ἀνιάτους ἔχοντας, τῆ τε προτέρων βλασφημιῶν ἐχομένους καθάπαξ, καὶ τὴν μετάνοιαν πανταπάσιν ἀποσειομένους, ζῆλον ἀναλαβὼν ἄξιον μὲν ἐαυτῆ καὶ τῆ ἐκπαιδὸς ἀρετῆς, ἄξιον δὲ τῶν

Rogatus interim sanctissimus & œcumenicus patriarcha, ut etiam ipse sententiam suam proferret, differuit prius de differentia divinæ essentiæ & divinæ operationis: Cumque a sanctis enarratos distinctionis modos enucleate & singulatim explicuisset; atque unitionem & inseparabilitatem illius a divina essentia demonstrasset; inter quæ & increatam operationem atque deitatem appellatam esse a sanctis docuit: totus deinde fuit in cohortando eos qui diffidebant, excitans, increpans, arguens, modis omnibus ad pœnitentiam eosdem invitans, & ut cum sanctis & cum sacrosancta synodo consentirent, summo desiderio studioque ex Dei amore obsecrans. Ut autem illos etiam sic vidit esse insanabiles, & in prioribus blasphemiis obfirmatos, respuere omnino pœnitentiam, zelum assumens dignum seipso, ac virtute qua præditus a puero fuit; dignum throno cui insidebat, Ephesi Gannique episcopos pontificalibus insignibus & omni sacerdotio exuit, ei quoque

ANNO CHRISTI 1359.

que sententiæ suffragante sacrosancta synodo. Alii vero eorum sodales, & qui fuerunt sectæ principes, & qui sunt istos male secuti, condemnationem secum habentes dimittuntur; quibusdam veniam precantibus, & per pœnitentiam consecutis. Sic illa sessio finem accepit.

Diebus exinde paucis intermissis, sic jubente serenissimo & sacrosancto Imperatore nostro, ac pœnitentiæ januam his qui diffidebant ea ratione sapienter aperiente; cum illi adhuc insanabiles essent, æquum visum est synodum alteram rursum congregari; ut instituto examine manifestior fieret de rebus propositis veritas fidei, ex iis quæ de Deo sancti prodiderunt. Ea igitur coacta, cum interesse heterodoxi noluissent, sed id omnino recusassent; jussit piissimus Imperator, multis dogmaticis capitibus ad inquirendum propositis: Primum quidem, An sit in Deo quæ Deum deceat distinctio essentiæ & operationis. Deinde distinctione comprobata, utrum operatio hæc ipsa creata sit, an increata. Tertium, si quidem increata ostendatur esse divina hæc operatio, quomodo quis effugiat, ne Deus propterea compositus existimetur, quod heterodoxi objectare audent ecclesiæ Dei. Quartum, An vox deitatis non de essentia solum, sed etiam de divina operatione a Theologis prædicetur. Nam ex eo duplicis deitatis fœdum errorem adscribunt Ecclesiæ Dei, qui bellum ei indicunt. Quintum, Utrum Theologi aliqua ratione superiorem essentiam operatione esse pronuncient; quoniam & istud adversarii in reprehensionem vertunt. Denique, cum Deus participatur, utrum secundum essentiam participatio sit, an secundum operationem. Cum tot propositæ modo nobis quæstiones sint, non oportet de omnibus simul institui disputationem. Sic enim fieret, ut quæsiti nulla foret exacta comprehensio, neque qualem animo proposuimus: sed unamquamque singulatim assumentes, venerandos Theologos proferemus, qui sunt ab omni errore liberi.

Ac primum, si placet, de primo dicamus: An Deo conveniens discretio sit essentiæ & operationis; (quod est a diffidentibus pernegatum, qui multa alia absurda, ipsamque ex eo deorum multitudinem colligere se arbitrantur;) an vero idem sit & indiscretum.

Hæc ubi jussit potentissimus Imperator, dictis animum intendens sacrosancta synodus, Haud aliam, inquiunt, viam novimus, divinissime Imperator, quæ ex facili ducat ad veritatem, præter eam, quam modo nobis ipse præmonstrasti. Et Theologis quid de his sentirent perlectis, ita ut omnes exaudirent, ostensum est, eos qui cum unitione discretionem divinæ essentiæ & operationis non adstruerent, impios esse, & multis aliis absurdis se ipsos implicare. *De divinis nominibus.* Nam secundum magnum Dionysium, *Quod nullam virtutem aut operationem habet, neque est, neque est aliquid, neque ejus omnino affirmatio aut negatio est.* Quod autem habet, ab eo quod habet secundum quid omnino differt. Si igi-

ANNO CHRISTI 1359.

Ἀθρόως, τ̃ μὲν Ἐφέσου καὶ τ̃ Γάνου τ̃ ἀρχιερατικ̃ων συμβόλων καὶ πάσης ἱερωσύνης ἀπογυμνοῦ, τ̃τον καὶ τ̃ης ἱερ̃ας συμψηφισαμένης σωόδου, οἱ δὲ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι, οἵ τε τ̃ αἱρέσεως πρωϊσάμενοι, καὶ οἱ τούτοις κακ̃ως ἑπόμενοι, τ̃ῳ κατιδίκην μεθ' ἑαυτ̃ῳ ἔχοντες, ἀποπέμπονται, τινῶν συγγνώμην αἰτησάντων, & διὰ μετανοίας τ̃ούτης τετυχηκότων· καὶ ἡ μὲν σωέλευσις αὕτη ὧν ἴδιος ἐτελέτησε.

Ἡμέραι δ' ὀλίγαι ἐξ ἐκείνης παρερρύησαν, ἕτω τ̃ῶν γαληνοπίτων καὶ ἁγίου βασιλέως ἡμ̃ων κελεύσαντος, καὶ μετανοίας ἐντεῦθεν θύραν τοῖς διαφερομένοις σοφ̃ως ἀνοίγον τος· τ̃ δὲ καὶ ἔτι ἀνιάτως ἐχόντων, ἔδοξε δίκαιον, σύνοδον ἑτέραν πάλιν συγκροτηθ̃ῆναι, ὅπως δι' ἐξετάσεως, φανερωτέραν γένεσθαι περὶ τ̃ προσεβλημένων τ̃ης εὐσεβείας ἀλήθειαν, ἐκ τ̃ῶν τοῖς ἁγίοις θεολογημένων. καὶ δὴ γενομένης, τ̃ ἑτεροδοξ̃ούντων ἁπαντ̃ῆσαι μὴ βεληθέντων, ἀλλ' ἀπειπόντων τ̃το καθάπαξ, ὁ εὐσεβέστατος ἐκέλευσε βασιλεὺς, πολλ̃ῶν δογματικ̃ων κεφαλαίων προβεβλημένων εἰς ζήτησιν· πρ̃ῶτον μὲν εἰ ἔστιν ἐπὶ Θε̃ῦ θεοπρεπ̃ης διάκρισις οὐσίας καὶ ἐνεργείας. ἔπειτα διακρίσεως ἀναφανείσης, πότερον ἡ ἐνέργεια αὕτη κτιστή ἐστιν, ἢ ἄκτιστος· τρίτον δὲ, εἴγε ἄκτιστος ἀποδεχθείη ἡ θεοπρεπ̃ης αὕτη ἐνέργεια, πῶς ἂν τις ἐκφύγοι τὸ μὴ παρὰ τ̃το σύνθετον τὸν Θεὸν εἶναι νομίζειν, ὅπερ οἱ ἑτεροδοξ̃ουντες προφέρειν τολμ̃ῶσι τ̃ῇ τ̃ε Θε̃ῦ ἐκκλησίᾳ. τέταρτον δὲ, εἴγε ἡ φωνὴ τ̃ θεότητος οὐκ ἐπὶ τ̃ης οὐσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τ̃ης θείας ἐνεργείας παρὰ τ̃ῶν θεολόγων ὕμνηται. καὶ ἐκ τούτου γὰρ τ̃ῷ τ̃ης διαθείας ἀμορφίαν, τ̃ῆς ἐκκλησίας τ̃ε Θε̃ῦ κατηχέουσιν οἱ τούτης πολέμιοι. πέμπτον δὲ, εἴπερ οἱ θεολόγοι κατά τι τ̃ῷ οὐσίαν τ̃ης ἐνεργείας ὑπερκεῖσθαι φασὶν, ἐπὶ καὶ τ̃τοις τοῖς ἐναντιουμένοις ὑπὸ μέμψιν τελεῖ. καὶ λοιπὸν ἔτι, Θε̃ῦ μετεχομένου, πότερον κατὰ τ̃ οὐσίαν μετοχὴ, ἢ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. τοσούτων προκειμένων ἡμ̃ῖν ζητημάτων ἀρτίως, οὐ χρὴ περὶ πάντων ὅμου ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. χέοιτο γὰρ ἂν οὕτως, ἡ τ̃ε ζητουμένου κατάληψις οὐδαμ̃ῶς ἀκριβὴς, οὐδὲ κατὰ τ̃ῷ ἡμετέραν πρόθεσιν· ἀλλὰ περὶ ἑκάστου ἰδίᾳ διαλαβόντες, * ὃ δὴ τοῖς ἁπλανέστι χρώμενοι τοῖς σεπτοῖς θεολόγοις.

(a) al. ἐπὶ

Καὶ πρ̃ῶτον εἰ δοκεῖ περὶ τ̃ο πρ̃ώτου λέγωμεν, ἆρ' ἔστι θεοπρεπ̃ης διάκρισις ἐπὶ Θε̃ῦ οὐσίας καὶ ἐνεργείας· ὅπερ τοῖς διαφερομένοις ἀπείρηται, πολλά τε ἄλλα ἄτοπα καὶ πολυθεΐαν ἐκ τούτου συνάγειν οἰομένοις· ἢ ταυτὸν πάντη καὶ ἀδιάφορον.

Ταῦτα τ̃ε κρατίστου βασιλέως κελεύσαντος, ἡ θεία σωόδ̃ῳ τοῖς λεγομένοις προσχ̃ουσα, οὐκ ἄλλην εἶπον ἴσμεν ὁδὸν, θειότατε βασιλεῦ, ῥᾳδίως πρὸς ἀλήθειαν φέρουσαν, ἢ ταύτην τ̃ῷ ἀρτίως ἡμ̃ῖν ὑπέδειξας· καὶ τ̃ῶν θεολόγων ὡς ἔχουσι περὶ τούτων γνώμης εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνωσθέντων, ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ μετὰ τ̃ε ἡνωμένου καὶ τὸ διακεχειμένον τ̃ης θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας προσεσχέκοντες, ἄθεοί τε εἰσὶν καὶ πολλοῖς ἑτέροις ἀτόποις ἑαυτὸς περιβάλλουσι. κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Διονύσιον, τὸ μηδεμίαν δυνάμιν ἢ ἐνέργειαν ἔχον, ὅτε ἔστιν, ὅτε τί ἐστιν· ὅτε ἔστι παντελ̃ῶς αὐτ̃ῶ θέσις ἢ ἀφαίρεσις. τὸ δὲ ἔχον, οὐ ἔχει κατὰ τι-

ANNO CHRISTI 1350.

τιδιαφέρει πάντως. εἰ οὖν οὐκ ἔστι διαφορὰ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, οὐκ ἔστιν ἔχειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν. τὸ δὲ μὴ ἔχον ἐνέργειαν, ἀνενέργητόν ἐστι. τὸ δὲ ἀνενέργητον, καὶ ἀνύπαρκτον.

A tur non est distinctio divinæ essentiæ & operationis, non habet Dei essentia operationem. Quod autem non habet operationem, expers operandi est. Quod est autem expers operandi, id neque exsistens est.

ANNO CHRISTI 1350.

Τοῦ δὲ Θεοφόρου Δαμασκηνοῦ γράφοντος· ἔργον μὲν θείας φύσεως ἡ προαιώνιος γέννησις· ἔργον δὲ θείας θελήσεως, ἡ κτίσις. καὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου· τὸ μὲν ποιεῖν, ἐνεργείας ἐστί· φύσεως δὲ τὸ γεννᾶν· φύσις δὲ καὶ ἐνέργεια οὐ ταυτόν. οἱ ἀδιάφορον εἶναι λέγοντες τὴν θείαν οὐσίαν καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἐπειδὴ κατ' ἐκεῖνον τῆς φύσεως ἐστὶ τὸ γεννᾶν, ἔστι δὲ κατ' αὐτοὺς ἀδιάφορος τῆς φύσεως ἐνέργεια· ἔσαι κατ' αὐτοὺς καὶ τῆς ἐνεργείας τὸ γεννᾶν. καὶ οὕτω τὰ ποιήματι, ἔσονται γεννήματα ἀΐδια, ὡς ἐκ τῆς θείας φύσεως, ὄντα. ἐπεὶ δὲ πάλιν τῆς ἐνεργείας ἐστὶ τὸ ποιεῖν, ἡ δὲ φύσις ἀδιάφορος τῇ ἐνεργείᾳ, καθ' αὐτὰς τῆς φύσεως ἔσαι τὸ ποιεῖν. καὶ ἔτω καθ' αὐτὰς τὰ ἐκ τῆς φύσεως ἔσονται ποιήματα.

Damasceno autem deifero scribente, *Opus quidem est divinæ naturæ ea generatio quæ sæcula antecedit: opus autem est divinæ voluntatis, creatio.* Et sancto Cyrillo: *Facere quidem, operationis est: naturæ vero, gignere. Natura autem & operatio non sunt idem:* Qui distingui negant divinam essentiam & divinam operationem; cum secundum illum naturæ sit gignere; & secundum istos indiscreta sit ab essentia operatio, erit secundum illos & operationis proprium gignere: & sic erunt quæ facta sunt, ab æterno genita, quippe quæ sint ex divina natura. Quoniam vero rursum operationis est facere, natura vero ab operatione non discernitur, secundum ipsos proprium erit naturæ facere: & sic secundum eosdem ex natura erunt quæ sunt facta.

B

Καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ γράφοντος ἐν τῷ δευτέρῳ πρὸς Ερμείαν διαλόγων, πρὸς δὲ τούτοις ἅπασι πεποιῆσθαι φαμὲν ἐξ ἐνεργείας Θεοῦ, πῦρ τε τὸ καυστικὸν, καὶ μιαὶ καὶ τὸ ὕδωρ διαψύχειν εἰδός· οἱ ταυτὸν καὶ ἀδιάφορον οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν εἶναι λέγοντες, ἐκ τοῦ τὸ Θεοῦ οὐσίας τό, τε πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ λέγειν ἀναγκασθήσονται· καὶ ἔτω τῆς ἑλλήνων πλάνης χείρων ἡ νῦν κακοδοξία καθέστηκεν· εἴπερ ἐκεῖνοι τὸν λογικὸν μόνον ψυχὴν ἐκ τοῦ οὐσίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐνόμισαν· οὗτοι δέ γε καὶ τὰ ὑλικὰ δὴ ταῦτα καὶ αἰσθητὰ σώματα.

Ac rursum, cum scribat idem in secundo dialogo ad Hermiam; *Ad hæc omnia ex operatione Dei facta esse dicimus, & ignem combustivum, & aquam quæ refrigerare novit:* qui dicunt quid unum & indiscretum esse essentiam & operationem, ex essentia Dei & ignem & aquam esse cogentur confiteri. Sic porro nunc C exsistet prava opinio pejor errore gentilium: siquidem illi rationalem animam dumtaxat ex essentia Dei esse arbitrati sunt: hi vero etiam materialia ipsa & sensibilia corpora.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν εἰρηκότος, ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν ὁμιλίᾳ ἑξηκοστῇ τοῦ εἰς τὸ τοιοῦτον εὐαγγέλιον ἑρμηνείας τοῦτο διασαφῶν τὸ ῥητόν· κατὰ τὴν δύναμιν ἐνταῦθα φησὶν εἰρῆσθαι αὐτό. καὶ γὰρ περὶ ταύτης λέγει ὁ λόγος ἅπας αὐτῷ. εἰ δὲ ἡ δυνάμις ἡ αὐτὴ, δῆλος ὅτι καὶ ἡ οὐσία. καὶ μετὰ βραχέα· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλην δι' ἄλλης, οὔτε οὐσίαν, οὔτε δύναμιν μαθεῖν. καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ εὐαγγελίῳ, τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου εἰπόντος· κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν· ὁ θεῖος ὅτος Χρυσόστομος ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ, ἴδωμεν, φησὶν, τί ὁ Φίλιππος ζητεῖ ἰδεῖν. ἆρα τὴν σοφίαν τοῦ πατρὸς, ἆρα τὴν ἀγαθότητα; οὐχί. ἀλλ' αὐτὸ ὅ, τί ποτέ ἐστιν ὁ Θεὸς, αὐτὴν τὴν οὐσίαν. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ἐξηγούμενος, τὸ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς, τὸ λέγον· τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. φρόνημα, εἶπε, σαρκὸς, τὴν κακίαν φησί· καὶ φρόνημα πνεύματος, τὴν χάριν τὴν διδομένην, καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν τῇ προαιρέσει κεκρωμένην τῇ χρηστῇ, ἐδαμοῦ περὶ ὑποστάσεως ἐνταῦθα καὶ οὐσίας διαλεγόμενος. καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος, ἐν τῷ λόγῳ ἐν ᾧ ἐξηγεῖται τὸ, Θὲς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸν μηρόν μου, καὶ ὅμοσον· τάδε κατὰ λέξιν φησίν· λυχνία μὲν ἀληθὴς ἡ σάρξ ἡ δεσποτικὴ, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὰς ἐκλάμψεις ἐστυπλασίοις χάρισι δείξασα, ἐξελάμψε-

Sed a Domino ac Deo nostro dicente in Evangelio Joannis, *Ego & Pater unum sumus,* divinus Chrysostomus in homilia LX. in illud ipsum Evangelium, explanans effatum illud, *Secundum virtutem ibi dictum illud esse* a Christo refert; *quoniam de ea omnis ei sermo erat. Quod si virtus est eadem, eadem manifeste essentia est.* Et post pauca: *Neque enim potest alia per aliam, sive essentia, sive virtus agnosci.* Et rursus in eodem Evangelio, Apostolo Philippo dicente; *Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis:* divinus idem Chrysostomus in ea ipsa homilia dicit: *Videamus,* inquit, *quid Philippus quærat videre: numquid sapientiam Patris? numquid bonitatem? Minime vero: sed ipsum quid tandem sit Deus, ipsam essentiam.* Iterumque idem, Apostoli dictum exponens, ex epistola ad Romanos, ubi ait, *Prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax. Prudentiam,* inquit, *carnis, malitiam vocat; & prudentiam spiritus gratiam quæ datur; & operationem temperatam bono proposito; nusquam his de hypostasi aut de essentia differens.* Rursus idem Chrysostomus, in eo sermone, in quo exponit illud; *Pone manum tuam super femur meum, & jura;* hæc ad verbum dicit: *Candelabrum verum fuit caro Dominica, quæ sancti Spiritus illustrationes septemplici gratia exhibuit.* Egreditur enim, *inquit Isaias,* virga de radice Jesse, & flos ex ipsa ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini. *Qualis? Qui multiplex operationibus est; & natura ingens. Requiescet spiritus Dei, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Dei. Septem gratias sancti Spiritus, quæ requiescunt in corpore Dominico; has figuravit in typo candelabri septem*

D

E

Joan. 14. 8

Joan. 14. 8.

Homil. 63.

Rom. 8. 6. *Homil.* 13.

Tomo 6. *Homil.* 4.

Genes. 24. 2.

Isai. 11. 1.

ANNO CHRISTI 1350.

septem lucernarum. Rursum divinus idem Chrysostomus, in sermone de Spiritu sancto: *Non omnia*, inquit, *dona quisquam accipit, ne quis gratiam existimet esse naturam*.

ANNO CHRISTI 1350.

τιν γὰρ φησιν Ησαιας, ῥάβδος ἐκ τ ῥίζης Ιεσσαὶ κ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται, κ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα Θεοῦ. ποῖον; τὸ πολυμερὲς τιῖς ἐνεργείαις, κ πολὺ τῇ φύσει. ἐπαναπαύσεται πνεῦμα Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας κ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς κ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως κ εὐσεβείας· πνεῦμα φόβου Θεοῦ. τὰς ἑπτὰ χάριτας τῶ ἁγίου πνεύματος, τὰς ἐπαναπαυσαμένας τῷ σώματι τῷ δεσποτικῷ, ἐκείνας χηματίζει ἐν τύπῳ ἑπτυλύχνῳ. κ πάλιν ὁ αὐτὸς θεῖος Χρυσόστομος, ἐν τῷ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγῳ, ὃ πάντα, φησὶ, τὰ χαρίσματα λαμβάνει τις, ἵνα μή τις τὴν χάριν φύσιν εἶναι νομίσῃ.

Sed & sancto martyre ac philosopho Justino scribente; *Cum Deus essentiam habeat ut sit, voluntatem ut faciat*: quisquis aufert essentiæ & voluntatis distinctionem, is exsistentiam Dei aufert & vim faciendi: annon manifeste qui distinctionem respuunt, ipsi & Deum negare, & fatum asserere convincuntur? Nam secundum divinum Joannem Damascenum, *Operatio est & ipsa volitio*, quemadmodum in XXXVI. dogmaticorum capitum de operatione perspicue aperit. Cum enim prius tum de aliis rebus, tum de volitione humana ac divina dixisset, statim subjungit, in ipso principio capitis subsequentis, hæc totidem verbis: Nosse oportet, omnes antea commemoratas virtutes, tum cognoscitivas, tum vitales, & naturales & artificiales, operationes nuncupari. Est enim operatio, naturalis cujusque essentiæ vis & motio, qua solum caret quod non exsistit.

Αλλὰ κ τῶ ἁγίου μάρτυρος κ φιλοσόφου Ιεσίνου γράφοντος, ὡς ἄρα τῶ Θεῶ ἔχοντος οὐσίαν μὲν πρὸς ὕπαρξιν, βούλησιν δὲ πρὸς ποίησιν, ὁ ἀπορρίπτων οὐσίας τε κ βουλῆς τὴν διαφοράν, κ τὴν ὕπαρξιν ἀπορρίπτει τῶ Θεῶ κ τὴν ποίησιν· ὁ φανερῶς οἱ τὶν διαφορὰν ἀθετοῦντες, ὅτι κ τὸν Θεὸν ἀρνέμενοι, ℭ τὸ αὐτόματον δοξάζοντες δείκνυνται; κατὰ γὰρ τὸν ἐκ Δαμάσκου θεῖον Ιωάννην, ἐνέργεια ἐστὶ κ βούλησις, ὡς ἐν τῷ περὶ ἐνεργίας τεμαχίῳ ἕκτῳ τ δογματικῶν κεφαλαίων διασαφεῖ. εἰπὼν γὰρ πρότερον περί τε ἄλλων, κ δὴ κ βουλήσεως ἀνθρωπίνης τε κ θείας, ἐπάγει αὖθις, ἐν τῇ ἀρχῇ τῶ ἑφεξῆς κεφαλαίου, ἐπὶ λέξεως ὅτως· χρὴ γινώσκειν, ὡς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ προειρημέναι, αἵ τε γνωσικαὶ, αἵ τε ζωτικαὶ, κ φυσικαὶ, κ τεχνικαὶ, ἐνέργειαι λέγονται. ἐνέργεια γάρ ἐστιν, ἡ φυσικὴ ἑκάστης οὐσίας δύναμίς τε ℭ κίνησις, ἧς μόνον ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν.

His igitur tam clare & explicate expositis, & distinctione valde dilucida, neque enim aliter poterat, commonstrata: *non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis*, juxta divinum Paulum, sed in his quæ docuit Spiritus sanctus, scriptis scilicet quæ divino spiritu afflati de rebus divinis Patres condiderunt; oportuit, inquit divina synodus, eos qui quoquo modo conati essent super hoc contradicere, nunc certe, si a minus antea, contentionis morbum ex animis suis religiose depellere; & communibus nostris ducibus ac magistris pietatis, alacriter maxime velle morem gerere, qui tantum non omni tuba clariores emisere voces de distinctione divinæ essentiæ & divinæ operationis: neque amplius omnino conari illis repugnare, aut tentare ulterius curiose inquirere, quæ sit operatio, & qualis distinctio, & quemadmodum ipsa fiat.

Τούτων τοίνυν ὕτω σαφῶς διδαχθέντων, κ τῆς διαφορᾶς μάλα ἐναργῶς, κ ὡς ἐκ ἄλλως ἐνῆν, ἀποδεδειγμένης, ἐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, τοῖς κ πατέρων δήπου θεολογίαις, ἔδει τὸν ℭ ὁπωσιοῦν, ἔφη ἡ θεία συνοδος περὶ τούτου διαφέρεσθαι πειραθέντας, νυνὶ γοῦν, εἰ κ μὴ πρότερον, τινὶ τῆς φιλονεικίας νόσον, τ ἑαυτῶν διανοίας ὁσίως ἐξελαύνειν, κ τοῖς κοινοῖς ἡμῶν καθηγεμόσι κ διδασκάλοις τ εὐσεβείας, μ μάλα προθύμως ἐθελῆσαι πειθαρχεῖν, σάλπιγγος ἁπάσης περ διαφορᾶς θείας οὐσίας κ θείας ἐνεργείας μόνον ἐχούσης λαμπροτέρας φωνὰς ἀφιείσης· κ μηδέν τι πλέον μηδόλως ἐπιχειρεῖν αὐτοῖς ἀντιβαίνειν, κ πειρᾶσθαι πολυπραγμονεῖν περαιτέρω, τίς ἡ ἐνέργεια, κ ποτιπὴ ἡ διαφορὰ, κ πῶς ἂν γένοιτο αὕτη.

Neque enim illi, ut videtur, Chrysostomum Patrem audierunt, ubi Joannis Evangelium exponit. Nam docet ille esse ineffabilem, nec posse comprehendi cogitatione, sed supra omnes naturæ leges; divinam operationem esse. *Hom. 23. in Joan.* *Nam si hujus spiritus, inquit, cujus sensum accipis auditu & tactu, nec viam exponere nosti; quomodo operationem, quæ est a divino spiritu curiose inquiris, qui ne venti quidem nosti, quamvis vocem audis? Illud autem,* Ubi vult spirat, *ad documentum dictum est potentiæ Paracleti. Nam si illud nemo cohibet, sed ubi vult fertur; multo* *Joan. 3. 8.*

Οὐ γὰρ, ὡς ἔοικε, τῶ Χρυσοστόμου πατρὸς ἀκηκόασιν, ἐν οἷς τὸ κατὰ Ιωάννην θεῖον εὐαγγέλιον ἐξηγεῖται, διδάσκοντος, ἀνερμήνευτον κ ἀπερινόητον κ ὑπὲρ τὰς τῆς φύσεως νόμους τ θείαν ἐνέργειαν εἶναι. εἰ γὰρ τοῦτο, φησὶ, τῶ πνεύματος, ὃ τινὶ αἰσθήσει δέχῃ τῇ ἀκοῇ κ τῇ ἁφῇ ἑρμηνεῦσαι οὐκ οἶδας, οὐδὲ ὁδὸν, πῶς τινὶ ἀπὸ τοῦ θείου πνεύματος ἐνέργειαν περιεργάζῃ, τ τοῦ ἀνέμου οὐκ ἐπισάμενος, κ τοι φωνὴν ἀκούων; τὸ δὲ, ὅπου θέλει πνεῖ, πρὸς παράστασιν τ τῆς παρακλήτου

ANNO CHRISTI 1350.

κτήτε εἴρηται ἐξουσίας. εἰ γὰρ τοῦτο ὑδεὶς χα-
τέχει, ἀλλ' ὅτου θέλει φέρεται· πολλῷ μᾶλλον
τῷ τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν, ὑ φύσεως δυ-
νήσονται νόμοι κατισχεῖν, ὐχ ὅρυι σωματικῆς
γεννήσεως, ὐκ ἄλλο τῆς τοιούτων ὑδέν. ὑδέ γε
τοῦ μεγάλυ Βασιλείυ Εὐνομίῳ ἀντιλέγοντος,
ὡς ἄρα εἰ μέλλοιμεν ἅπαντα τῇ καταλήψει με-
τρεῖν, καὶ τὸ τοῖς λογισμοῖς ἀπερίληπτον, μηδὲ
εἶναι τὸ παρά παν ὑπολαμβάνειν, οἰχήσεται
μεν ὁ τῆς πίστεως, οἰχήσεται δὲ ὁ τῆς ἐλπίδος
μισθός. πῶς δ' ἂν εἴημεν ἔτι τῆς μακαρισμῶν
ἄξιοι, τὰ ἐπὶ τῇ πίστει τὴν ὁράτων ἐπικειμένων,
οἱ μόνοις τοῖς κατὰ λογισμὸν ἐναργέσι πει-
θόμενοι; πόθεν ἐματαιώθησαν τὰ ἔθνη, καὶ
ἐσκοτίσθη ἀσυνέτως αὐτῶν καρδία; ὐκ ἐπει-
δὴ τοῖς τῷ λογισμῷ φαινομένοις ἀκολουθέντες,
τῷ κηρύγματι τοῦ πνεύματος ἀπειθοῦσι; τίνας
δὲ Ησαΐας ἀπολωλότας ὀδύρεται; ὑ καὶ οἱ σο-
φοὶ παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῆς ἐπισήμονες;
ὑ τοὺς τοιούτους;

Ταῦτα ἐρχθῆ αὐτοὺς τῆς ἁγίων θεολογέ-
των ἀκούειν, καὶ γ' ἕτοιμος ἀσμένως ὑπακούειν, ὡς
ἥδιστά τε τούτοις προσεχηκέναι, καὶ ἀβασανίστως
ταῖς τ διαφορὰν σημαινούσαις θείαις φωναῖς
αὐτῆς ὑποπεπτωκέναι, δόσεβῆ σιωπῇ ταύ-
την σέργοντάς τε καὶ δεχομένους· τὸ δ' ὅ-
πως, ἢ μηδαμῶς, ἢ μὴ ἐπ' ἀναιρέσει τ διαφο-
ρᾶς προσιθύτας, εἴπερ ἄρα τοῖς καὶ ὁπω-
σοῦν εἰς δόσεβοῦντας τελεῖν δοκοῦσιν, ἑαυτοὺς συγ-
κατειλέγειν ἠξίουν. ἐπεὶ δὲ εἰς τοσοῦτον ὕβρεως
καὶ ἀναιδείας, μᾶλλον δὲ παραπληξίας ἀφίκοντο,
ὡς καὶ κατ' αὐτῆς μανῆναι τῆς τε ἁγίων καὶ
οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ πάντων ὡς εἰπεῖν τῆς
ἱερῶν θεολόγων, καὶ τολμᾶν εἰς δόθύνας ἤδη καὶ
τοὺς ἄγειν· καὶ τοὺς μὲν, φασί, τ Ελληνικῶν
ἔτι καὶ σωφρόνων αὐτοῖς δογμάτων ἀπόζειν·
τοὺς δ' ἀμαθίας γράφεσθαι πλείστης, ὅλίγα καὶ
παῦται συνόδου ὄντας· ἐνίους δ' ὑπ' ἀνάγκης εἰς
τοιαύτην θεολογίαν ἐξῆχθαι· καὶ τοι μαρτυρίυ
θάνατον προθύμως ὑπὲρ αὐτῆς ἑλομένους, ἄλλους
δ' ἐγκωμιάζοντας ἐκ ἀληθοῦντας ταῦτα γρά-
ψαι. πῶς ἄν τις ἐν μέρει λέγειν τὰς αὐτῆς
ἀνάσχοιτο βλασφημίας; φέρε γαῦν ἡμεῖς, διὰ
τὸ μὴ καταδέχεσθαι τ φιλοχείσων τ ἀκολουθ,
ὥς πυ τις ἔφη τ παρ' αὐτοῖς ἀθετουμένων πα-
τέρων, ὅ, τί ποτε περὶ θείυ δόγματος εἴρη-
ται τοῖς ἁγίοις, μὴ σφόδρα ἀληθείας καὶ θεο-
λογικῆς ἀκριβείας ἐξηρτημένον, τῷ παρ' αὐτῆς
προσεδομένῳ Θεῷ θαῤῥήσαντες, περὶ τε ἑνώ-
σεως ἧτοι θείας ἐσίας καὶ ἐνεργείας βραχέα
ἅττα πειραθῶμεν διεξιέναι· ὐκ οἰκοθεν λο-
γισμὸς ἐφελκύσεσθαι ἐπιχειρήσαντες, εἰς σωηγο-
ρίαν τινὰ τ ὑπ' αὐτῆς δόσεβῶς πάλαι τε θεο-
λογηθέντων· ἀλλ' ὃν περ ἁπανταχῆ τηρεῖν ἐσπυδάκαμεν νόμον, τὰ τ ἐκκλησίας διὰ τ τῆς
διδασκάλων πιστεύεσθαι, καὶ μηδαμῶ παρ' ἑαυτῶν
προσιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν τῆς τούτοις δογματισθέν-
των· τούτῳ δὴ κεχρημένοι κανόνι θα, τ θείαν
ἐνέργειαν ἐκ τῆς θείας ἐσίας εἶναι διαῤῥήδην
τ ἁγίων βοώντων ἀκηκοότες· ὐχ ὡς τὰ πάντα
ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦτον εἶναι νομίζομεν, καθά-
περ τοῖς διαφερομένοις σὺν πολλοῖς ἑτέροις ἀ-
τόποις καὶ τοῦτο δοκεῖ. τὸ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ,

ANNO CHRISTI 1350.

A *magis operationem Spiritus non naturæ poterunt le-*
ges cohibere, non finem corporeæ nativitatis, non
aliud quidquam hujusmodi. Sed neque magnum
Basilium audierunt, ubi Eunomium refellit, de
Deo dicens: *Quod si debemus omnia comprehensio-*
ne metiri, & quod rationibus assequi non potueri-
mus, id omnino non esse arbitremur, periit fidei,
periit spei merces. Quomodo autem digni beatitudi-
num erimus, quæ sunt repositæ iis, qui invisibilia
credunt, si illa dumtaxat credimus quæ sunt evi-
dentia ratiocinationibus mentis? Unde gentes eva-
nuerunt, & obscuratum est insipiens cor eorum?
nonne quod ea sequentes quæ sunt rationi manife-
sta, prædicationi spiritus fidem non habent? Quos
porro percuntes luget Isaias? Nonne eos qui sunt
B *apud semetipsos sapientes, & in oculis suis periti?*
Nonne eos qui ejusmodi sunt?

Hæc istos oportuit audire ex sanctis, qui de
rebus divinis egerunt, & statim libenter iis mo-
rem gerere, suavissime iisdem adhærere, & abs-
que examine divinis vocibus, quæ distinctio-
nem significant, semetipsos submittere, religio-
so silentio amplectentes eam ac suscipientes;
C nec Quomodo aut omnino, aut ad abolendam
distinctionem usquam addentes, siquidem vel-
lent inter eos connumerari, qui quomodocum-
que videntur inter pios censeri. Quandoquidem
vero eo improbitatis & impudentiæ, seu stupo-
ris potius processerunt, ut & adversus ipsas in-
saniant sanctas & œcumenicas synodos, omnes-
que, ut ita dicam, sacros Theologos; jamque
& ipsos reos peragere audeant; alios quidem
dicere, heu! Græcanica eisque cognata dogma-
ta redolere; alios summæ imperitiæ accusare,
idque quamvis synodum totam efficiant; quos-
dam etiam ex necessitate ad hanc de Deo opi-
nionem pertractos, quamvis martyrii mortem
alacriter pro ipsa obierint; alios encomiastice,
non autem vere hæc scripsisse. Quo pacto quis
D velit eorum singulatim referre blasphemias? Age
nunc, quoniam dici non ferant aures homi-
num Christi amantium, ut alicubi quidam Pa-
trum ait, ex eorum numero, quos isti aspernan-
tur, aliquando quidpiam de divino dogmate
prolatum a sanctis esse, non cum veritate &
Theologiæ accurata discussione connexum: nos
Deo confisi, quem illi prædicaverunt, de mo-
do unionis & differentiæ divinæ essentiæ & ope-
rationis pauca quædam tentemus enarrare: non
proprio ingenio conati adinvenire ratiocinatio-
nes, ad defensionem aliquam eorum quæ olim
ipsi pie de Deo prodiderunt; sed ut quam le-
gem ubique servare studuimus, ut iis quæ sunt
Ecclesiæ per Ecclesiæ magistros fidem adstrua-
E mus, neque usquam ex nobis vel adjiciamus
aliquid, vel detrahamus his quæ illi dogmata
tradiderunt; ea hic quoque lege utentes, di-
vinam operationem ex divina essentia esse ma-
nifeste sanctos clamantes audiamus. Non quod
ut omnia ex Deo, sic ipsam esse existimemus;
quemadmodum his, qui a nobis dissident, præ-
ter alia multa absurda, etiam istud videtur.
Nam ex Deo esse, etiam de rebus creatis dic-
tum est: ex essentia autem Dei esse, de nulla
dictum est rerum creatarum; immo vero maxi-
me a sanctis omnino prohibitum est dici.

Ma-

ANNO CHRISTI 1350.

Magnu enim Basilius, *Quod efficitur*, inquit, *ex facientis essentia non est*. Et divinus Damascenus; *Creatura, etiamsi postea facta est, at non ex essentia Dei*. Et iterum: *Creatura & factura, eo quod extrinsecum & non ex substantia creantis & facientis sit quod creatur & fit, prorsus dissimile est*. Verum neque ut extra divinam essentiam ipsam operationem ex divina essentia arbitramur esse; quemadmodum & hac in parte alicubi delirare, non tam impie, quam imperite adversariis contigit: ne vero quisquam sic a mente discedat: sed cum substantialem ac naturalem ipsam esse, cum sit Dei motio, a Theologis didicerimus; velut ex fonte perenni divinæ essentiæ dicimus procedere eam & scaturire, nec absque ea ullo modo posse cognosci: sed indivisam ab ipsa semper permanere, ab æterno divinæ essentiæ coexsistere, ei inseparabiliter unitam esse, neque sæculo neque aliquo temporis vel loci intervallo posse a divina essentia dirimi: sed sine tempore & ante sæcula ex ipsa prodire, & eidem sic inhærere, ut divelli non possit. Nam magnus Athanasius, *Cum autem*, inquit, *omnia efficiantur a Deo per Christum in sancto Spiritu, inseparabilem animadverto operationem Patris & Filii & Spiritus sancti*. Sanctus quoque ac divinus Anastasius, cujus meminit sancta œcumenica synodus, quæ & Magnum ipsum nuncupavit, in secunda sua oratione de Incircumscripto: *Videamus*, inquit, *quænam dicere de Deo audeant hæretici, Operatione*, inquiunt, *in omnibus est Deus, essentia vero nequaquam: operationem scilicet appellantes prodeuntem ex operatione effectum. At dixerim ego a Dei natura separari non posse operationem ejus.* Et post nonnulla: *Ubi operatio apparet, ibi cum ea cognoscitur & essentia, ex qua procedit. Utrumque enim incircumscriptum est, atque idcirco omnino sunt invicem inseparabilia. Prædicat enim operatio latentem essentiam: intelligitur autem simul adesse cum operatione, neque esse posse sine ipsa.* Ac rursum: *Circa universum est operatio: ab ea autem inseparabilis essentia est.*

At vero quemadmodum unionem divinam & sempiternam, non solum ob inseparabilitatem, sed tum ob alia multa, tum ob communem rationem increati & incircumscripti, secundum Theologiam sanctorum prædicamus; ita & distinctionem secundum eosdem rursum Deo convenientem & ipsam novimus celebrare: non in omnimodam separationem aut divisionem hinc ea pertrahentes: neque aliquam intimam distinctionem hanc esse & naturalem diremptionem cogitantes, aut ea separantes invicem intervallis; absit: sed qualem suscipere causas naturales & effectus a sanctis didicimus, sola cogitatione, ut Deum decet, distinguentes ea quæ sunt naturaliter unita & indivisa. Nam magnus Athanasius, in quinta sua oratione contra Aria-

Α χάριτι τῆς κτισμάτων εἴρηται· τὸ δ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ἐπ' οὐδενὸς εἴρηταί ποτε τῆς ποιημάτων. μάλιστα μὲν οὖν καὶ ἀπείρηται παντελῶς τοῦτό γε τοῖς ἁγίοις.

Ο, τε γὰρ μέγας Βασίλειος, τὸ ποιούμενον, φησὶν, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ποιοῦντος ἐστί. καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ἡ κτίσις, εἰ καὶ μετ' αὐτὴν γέγονεν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας. καὶ πάλιν· κτίσις δὲ καὶ ποίησις, τῷ ἔξωθεν, καὶ οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ κτίζοντος καὶ ποιοῦντος γενέσθαι, τὸ κτιζόμενον καὶ ποιούμενον, ἀνόμοιον παντελῶς. ὁ μὲν ἀλλ' οὐδ' ὡς ἔξω τῆς θείας οὐσίας αὐτὴν ἐκ τῆς θείας οὐσίας ὑπειλήφαμεν εἶναι, ὥσπερ καὶ Β τοῦτο ληρεῖν οὕτω τοσοῦτον ἀσεβῶς ὅσον ἀμαθῶς, τοῖς δι' ἐναντίας ἐπῆλθεν· μήποτέ τις οὕτω φρενῶν ἐκστὰς, ἀλλ' οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ταύτην τοῦ Θεοῦ κίνησιν οὖσαν κατὰ τοὺς θεολόγους εἰδότες ὡς ἐκ πηγῆς ἀενάου τῆς θείας οὐσίας προέρχεσθαί τε καὶ πηγάζειν, καὶ ταύτης χωρὶς οὐδέποτε θεωρεῖσθαι· ἀλλ' ἀδιαίρετον αὐτῆς ἀεὶ διαμένειν, ἐξ ἀϊδίου τε τῇ θείᾳ συνυπάρχειν οὐσίᾳ, καὶ ἀχωρίστως ἰδιωμάτως εἶναι, μήτ' αἰῶνι μήτε χρονικῷ ἢ τοπικῷ τινι διαστήματι τῆς θείας οὐσίας διαιρεῖσθαί ποτε δυναμένην· ἀλλ' ἀχρόνως καὶ προαιωνίως ἐξ αὐτῆς τε προιοῦσαν, καὶ ἀδιασπάστως αὐτῇ συνοῦσαν. ὁ γὰρ C μέγας Ἀθανάσιος, ὅταν δὲ, φησὶ, τὰ πάντα ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ἀχώριστον ὁρῶ ἐνέργειαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ ὁ ἐν ἁγίοις θεῖος Ἀνάστασιος, ἧ καὶ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος μεμνημένη, μέγαν τοῦτον προσείρηκεν, ἐν τῷ περὶ ἀπεριγράπτου αὐτοῦ δευτέρῳ λόγῳ, ἴδωμεν, φησὶν, οἷα λέγειν περὶ Θεοῦ ἀνέχονται οἱ αἱρετικοί· Τῇ ἐνεργείᾳ, φησὶν, ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὁ Θεὸς, τῇ δὲ οὐσίᾳ οὐδαμοῦ· ἐνέργειαν λέγοντες τὸ προϊὸν ἐκ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα. φαίμεν δ' ἂν ἔγωγε, τῆς τοῦ D Θεοῦ φύσεως ἀχώριστον εἶναι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. καὶ μετά τινα· Οὗθα ἂν ἡ ἐνέργεια φαίνοιτο, συνθεωρεῖται ταύτῃ καὶ ἡ οὐσία, ἐξ ἧς προέρχεται. ἑκάτερον γὰρ ἀπερίγραπτον, καὶ διὰ τοῦτο παντελῶς ἀλλήλων ἐστὶν ἀχώριστα. κηρύττει μὲν γὰρ ἡ ἐνέργεια τὴν λανθάνουσαν οὐσίαν· θεωρεῖται δὲ συμπαροῦσα τῇ ἐνεργείᾳ, χωρὶς αὐτῆς εἶναι μὴ δυναμένη. καὶ αὖθις, περὶ τὸ πᾶν ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, τούτης δὲ ἀχώριστος ἡ οὐσία κατέσηπται.

Αλλὰ μὲν ὥσπερ τὴν ἕνωσιν θείαν καὶ ἀΐδιον, οὐ μόνῳ τῷ ἀχωρίστῳ, ἀλλ' ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ τῇ κοινότητι τοῦ ἀκτίστου καὶ Ε ἀπεριγράπτου κατὰ τὴν τῶν ἁγίων θεολογίαν κηρύττομεν, οὕτω καὶ τὴν διαφορὰν κατ' αὐτοὺς πάλιν θεοπρεπῆ, καὶ ταύτην δοξάζειν ἐγνώκειμεν, οὐκ εἰς παντελῆ διασπασμὸν ἐντεῦθεν αὐτὰ καὶ διαίρεσιν κατασπῶντες· οὐδέ τινα ἔμφυλον τὴν διαφορὰν ταύτην καὶ φυσικὴν ἀλλοβίωσιν ἐννοοῦντες, ἢ διαστήμασι χωρίζοντες ἀλλήλων τινά, ἄπαγε· ἀλλ' οἵαν ἐπιδέχεσθαι τὰ κατὰ φύσιν αἴτια καὶ αἰτιατὰ μεμυήμεθα παρὰ τῶν ἁγίων, μόνῳ τῷ λογισμῷ θεοπρεπῶς διακρίνοντες τὰ φύσει ἰδιώματα καὶ ἀδιαίρετα. Αθα-

νάσιος

ANNO CHRISTI 1350.

νάσι· γὰρ ὁ μέγας ἐν τῷ κατὰ Ἀρειανῶν πέμπτῳ λόγῳ αὐτῷ, ἄλλο φησὶν εἶναι τὸ ἔκ τινος καὶ ἄλλο τὸ ἐξ οὗ ἐστι. κατὰ τοῦτο ἄρα δύο. εἰ δὲ μὴ δύο εἴη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λέγοιτο, ἔσαι τὸ αὐτὸ αἴτιον, καὶ αἰτιατὸν, γεννῶν καὶ γεννώμενον, ὅπερ ἄτοπον ἐπὶ Σαβελλίου δέδεικται. ὑκοῦν ἑτὴν ἐνέργειαν ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι, κἀντεῦθεν διενθυοχοῦσι ἀλλήλων, ὀναργῶς ἀνατέφηνε, κατὰ τὸ ἐξ οὗ καὶ ἔκ τινος, τὸ αἴτιον δηδαλὴ καὶ τὸ αἰτιατὸν, ὡς ὁ πολὺς ἐστος τὰ θεῖα διδάσκει θεολογῶν. καὶ μετά τινα· ἔσω δὲ φησι, παράδειγμα ἀνθρώπινον· τὸ πῦρ, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα· δύο μὲν τῷ εἶναι καὶ ὁρᾶσθαι· ἓν δὲ, τῷ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀδιαίρετον εἶναι τὸ ἀπάυγασμα αὐτοῦ. ὥσπερ τοίνυν ἐπὶ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς τοῦ μὲν φύσεως καὶ αἰτίου ὄντος, τοῦ δὲ φυσικοῦ καὶ αἰτιατοῦ· τό, τε σὺν διὰ τὸ ἀχώριστον, καὶ τὸ διάφορον αὖθις διὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν εἴρηκεν· ὕτω καὶ ἐπὶ τῆ θείας φύσεως καὶ τῆ ἐξ αὐτῆς ἐνεργείας, τὸ σὺν καὶ τὸ διάφορον ἡμῖν ἐκληπτέον· τὸ μὲν, κατὰ τὸ ἡνωμένον καὶ ἀδιαίρετον· τὸ δὲ, κατὰ τὸ αἴτιον, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δὴ τοῦ αἰτίου. ὅτε γὰρ τὸ ἓν τῇ διαφορᾷ ἀπελαύνει, ὅτε μὴ ὅλως ἡ διαφορὰ τὸ ἓν ἀναιρέσει· ἀλλ' ἑκάτερον κατὰ τοὺς ἁγίους ὀσεβῶς θεωρούμενον, οὐδ' ὁτιοῦν παρὰ θατέρου ὑποσῆναι δυνήσεται.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος τῷ ἐν τοῖς αἰτίοις τούτοις καὶ αἰτιατοῖς διαφορὰν δ' μάλα εἰδὼς ἀληθείας ἐξεχομένῳ, καὶ μηδ' ὁπωσοῦν τῷ κατὰ τὴν φύσιν διαφόρῳ λυμαινομένῳ, Ἀβλαβίῳ γράφων, τὸ ἀπαράλλακτον, ἔφη, τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες, καὶ τῇ κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνομεν, ἐν τῷ τὸ μὲν αἴτιον πιστεύειν εἶναι, τὸ δ' ἐκ τοῦ αἰτίου. ὁ δέ γε ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ μέγας ὄντως Βασίλειος, τοσαύτην φαίνεται ἁπαξαπλῶς τοῖς αἰτίοις τούτοις καὶ αἰτιατοῖς τὴν διαφορὰν παρέχων, ὡς καὶ τάξιν ἐκ φυσικῆς ἀκολουθίας ἐπ' αὐτῆς δογματίζειν, καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ δεύτερον ἐπί τε αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ λέγειν, ὑπωσοῦν διαρρήδην, ὡς καὶ ἦθος ἄτοπον καὶ παράλογον εἶναι νομίζειν, τὸ μὴ ὁμολογεῖν, ἀλλ' ἀρνεῖσθαι ταῦτα πειρᾶσθαι. καὶ ἢ μὴ σωιδεῖν τὴν διαφορὰν τὸν Εὐνόμιον τούτῳ ἔφη, ἢ καὶ ἀποκρύψασθαι τούτῳ ἐκόντα, γράφων, ἐκεῖνο δὲ ἢ οὐ σωίοιδεν ὁ Εὐνόμιος, ἢ ἑκὼν ἀπεκρύψατο· ὅτι ἔστι τις τάξεως εἶδος, οὐκ ἐκ τῆς παρ' ἡμῖν θεωρίας σωισάμενον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀκολουθίᾳ συμβαίνον, ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἔστι τὸ ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτοις γὰρ πρότερον τὸ αἴτιον λέγομεν· δεύτερον δὲ, τὸ ἀπ' αὐτοῦ. οὐ διαστήματι χωρίζοντες ἀλλήλων τοῦτο, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ τὸ αἰτιατὸν προεπινοοῦντες τὸ αἴτιον. πῶς οὖν ἄλογον ἀρνεῖσθαι τὴν τάξιν, ἐφ' ὧν ἔστι πρῶτον καὶ δεύτερον, ὃ κατὰ τὴν ἡμετέραν θέσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἐνυπαρχούσης ἀκολουθίας;

Πάρεστι τοίνυν ἅπασιν ἀκριβῶς σωιδεῖν ἐκ τούτων, τοῖς καὶ ὁπωσοῦν λογίζεσθαι δυναμένοις, ὅπως τὸν ἴσον ζῆλον ἀληθείας ὁμοῦ καὶ ἀ-

Anos, *aliud dicit esse id quod ex aliquo est, aliud illud ex quo est. Sic sunt igitur duo. Si vero non duo fuerint, sed de eodem istud dicatur, erit idem causa & causatum, gignens & genitum; quod esse absurdum in Sabellio ostensum est.* Igitur & operationem ex essentia esse, & duo esse, & hinc inter se distingui, liquido demonstravit, secundum quod aliud est ex quo, aliud quod ex aliquo, causa videlicet & causatum, ut ille in divinis rebus exercitatissimus de Deo docet. Et post nonnulla: *Esto*, inquit, *exemplum humanis accommodatum ingeniis: Ignis, & qui exsistit ex ipsa splendor, duo quidem sunt & conspiciuntur esse: & unum tamen, eo quod ex ipso inseparabilis est ipsius splendor.* Quemadmodum igitur in igne & in B luce ejus, cum sit ille natura & causa, ista naturalis & causata; hæc esse unum propter inseparabilitatem, & differre rursum propter rationem causæ & causati dixit: sic & in divina natura & quæ ex ipsa est, operatione, unum & distinctum nobis accipiendum est: illud quidem, propter unionem & inseparabilitatem: istud, propter causam & quod ex ipsa causa. Neque enim quod unum est distinctionem expellit, neque omnino distinctio unum everti: sed utrumque si secundum sanctos pie intelligitur, sine altero non poterit ulla ratione subsistere.

Sed & Gregorius Nyssenus, cum inter has cau- C sas & causata distinctionem apprime nosset veritati consentaneam esse, nec vel minimum naturali distinctioni officere; cum ad Ablavium scriberet, *Naturam*, inquit, *immutabilem confitentes, neque distinctionem causæ & causati negamus: quatenus dumtaxat differre alterum ab altero concepimus, eoquod illud quidem causam esse credimus, istud autem ex causa.* Ejus vero frater & magnus idem revera Basilius, tantum videtur omnino causis istis & causatis distinctionem tribuere, ut & ordinem ex naturali consecutione in ea constituat; & prius ac posterius de D causa & causato dicat; adeo aperte, ut inter absurda & rationi contraria esse existimet, non ea confiteri, sed vel audere negare: atque Eunomium dicit vel hanc distinctionem non intelligere, aut illam dedita opera occultasse; ita scribens: *Illud vero aut non intellexit Eunomius, aut de industria celavit, esse quoddam ordinis genus, non ex nostra intelligentia confictum, sed ipsa naturali consecutione contingens, quemadmodum ad ignem se habet lux quæ ex ipso est: in his enim prius vocamus, quod causa est: posterius, quod ex ipsa est: non intervallis sejungentes ista invicem; sed ratiocinatione prius causato causam cogitantes. Quomodo igitur consentaneum rationi sit ordinem negare, ubi prius & posterius* E *est, non quia sic rem esse ponimus, sed ex naturali quæ rebus ineſt consecutione?*

In promptu igitur omnibus est certo ex his perspicere, qui quidem vel minimum ratiocinari valent, quemadmodum par sancto cura veri-

tatis

ANNO CHRISTI 1350.

tatis fuerit ac pietatis. Nam hoc quidem verbo, *Non ex noſtra conflictum intelligentia, ſed ipſa naturali conſecutione contingens*; ex inevitabili plurimaque & naturali neceſſitate, & perſpicua veritate oſtendit eſſe diſtinctionem in illo ordine, cauſatorum ſcilicet & cauſarum: nec poſſe eam aliter ſe habere, ſed in illis ſemper ipſam neceſſario intelligi. Quod vero non intervallo, ſed ratiocinatione ſeparari iſta ſubjecit, & diſtinctionem prioris ac poſterioris ſola mente intelligi; videtur utique unionis rationem pie communiiſſe, nullum ei ex tali diſtinctione afferens damnum; ſed ipſam quidem unionem inconfuſam eſſe theologice docens, & diſtinctionem prorſus tradens indiviſam.

σεβείας ἐμέλησε τῷ ἁγίῳ. τῷ μὴ γὰρ, ὃ ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν θεωρίας σωίσασθαι φάναι, ἀλλ' αὐτῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀκολουθίᾳ συμβαίνειν, ἐξ ἀφύκτου καὶ πολλῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης καὶ λαμπρᾶς ἀληθείας ἔδειξεν ἔσαν, τὸ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ διαφορὰν τῆς αἰτιατῶν τε καὶ τῆς αἰτίων· καὶ ἄλλως ἔχειν μηδέποτε ἐγχωρῆσαν, ἀλλ' ἀεὶ τούτοις ἀναγκαίως αὐτὸ ἐνθεωρημένῳ. τῷ δὲ μὴ διαστήματι, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ χωρίζειν ταῦτα ἐπενεγκεῖν, καὶ τὸ ἐν τῷ πρότερον καὶ δευτέρῳ διαφορὰν μόνῳ τῷ νῷ θεωρεῖν, φαίνεται δήπου τὸ τῆς ἑνώσεως χρῆμα ἀσεβῶς κατασφαλισμένος, καὶ μηδεμίαν εἰς αὐτὸ ἐκ τῆς διακρίσεως βλάβην εἰσάγων· ἀλλ' αὐτό τε τὴν ἕνωσιν ἀσύγχυτον εἶναι θεολογῶν, καὶ τὸ διαφορὰν ἀδιαίρετον πάντη διδάσκων.

Rurſum igitur cum Eunomius talem diſtinctionem deſtruere conaretur magnus hic: *Quomodo*, inquit, *nullam diſtinctionem relinquis, neque eam quæ cauſis ineſt ad ea quæ ex ipſis ſunt?* Sic nullam diſtinctionem eſſe arbitrari inter cauſas & cauſata, fœtus eſt evidens Arii Eunomiique inſaniæ. Illi enim conſubſtantiale tollere modis omnibus conati, cum audirent in Evangelio dixiſſe Dominum, Patrem quam ſe majorem eſſe; inde continuo & naturarum diſtinctionem inducere impie auſi ſunt: & cum eam quæ intereſt inter cauſam & cauſatum, ſcirent nullam omnino naturalem diremptionem aut diviſionem inferre; ſed & ſic naturæ unionem indiſſolutam ſemper ſervare, omnino negaverunt. Adverſus quos tres iſti, pro Trinitate fortiter dimicantes, eo quod hæc illorum impietas eſſet, & magnum auguſtumque Trinitatis myſterium everteret, illud e noſtra, quam longiſſime poſſunt, Eccleſia abigunt.

Πάλιν τοίνυν Εὐνομίῳ τῷ τοιαύτῃ διαφορὰν ἀνελεῖν πειρωμένῳ, ὁ μέγας οὗτος, πῶς, φησὶν, ἀδεμίαν διαφορὰν καταλείπεις, οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς αἰτίοις πρὸς τὰ ἐξ αὐτῆς ὑπάρχουσαν; ὅπου τὸ μηδεμίαν διαφορὰν εἶναι τῶν αἰτίων καὶ αἰτιατῶν εἶναι δοξάζειν, τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου μανίας πρόδηλον ἐστὶ τόκος. ἐκεῖνοι γὰρ τὸ ὁμοούσιον ἀναίρειν πᾶσι τρόποις ἐσπουδακότες, ἀκηκοότες ἐν εὐαγγελίοις τὸν κύριον τὸν πατέρα μείζονα ἑαυτοῦ εἰρηκότος, ἐντεῦθεν ἀθρόως, τὴν μὴ κατὰ φύσιν διαφορὰν δυσσεβῶς παρεισάγειν ἐτόλμων· τὴν δὲ κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν, ὡς μηδεμίαν μηδαμῶς φυσικὴν ἀλλοτρίωσιν ἢ διαίρεσιν δωκυμένην εἰσάγειν εἰδότες, ἀλλὰ καὶ ὅπου τὴν τοῦ φύσεως ἕνωσιν ἀδιάλυτον ἀεὶ σωτηροῦσαν, ἀπηρνοῦντο καθάπαξ· πρὸς οὓς οἱ τρεῖς ἅγιοι, τὴν ὑπὲρ τὴν Τελάδος ἀνελόμενοι γυμναίως ἀγῶνα, ὡς ἐκείνων τὴν δυσέβειαν ταύτην ὄσαν, καὶ τὸ μέγα καὶ ὑπερφυὲς τῆς Τελάδος μυστήριον ἀναιροῦσαν, τὴν ὑμετέραν αὐτὸ ἐκκλησίας ἀποσκάνδαλον ὡς δυνατὸν πορρωτάτω.

Igitur jure optimo, qui hanc diſtinctionem nunc reſpuunt, deprehenduntur illorum pravæ opinionis eſſe participes: qui vero hanc diligere ſe & amplecti alacriter confitentur, ii ſanctorum iſtorum pietatis ac Theologiæ, magis vero Chriſti partis perpetuo ſunt: quippe qui unite ſecundum illos divina diſcernant, & diſcrete eadem uniant. Unum porro primumque & proprie quiſpiam dixerit iſtum eſſe divinæ eſſentiæ & operationis diſtinguendæ modum.

Τοιγαροῦν εἰκότως οἱ μὲν τὴν διαφορὰν ταύτην ἀθετοῦντες νῦν, τῆς ἐκείνων κακοδοξίας ἀλίσκονται μετέχοντες· οἱ δὲ σέργειν τε καὶ ἀσπάζεσθαι προθύμως ὁμολογοῦντες, τῆς τῶν ἁγίων τούτων εὐσεβείας τε καὶ θεολογίας, μᾶλλον δὲ τοῦ Χριστοῦ μερίδος διατελοῦσιν ὄντες· λυόμενος καθ' αὑτοὺς τὰ θεῖα διακρίνοντες, καὶ διακεκριμένως ταῦτα ἑνοῦντες. ἓν μὴ δὴ καὶ πρῶτον καὶ κυρίως ἄν τις φαίη τῆς τε θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας διακρίσεως εἶδος.

Differunt autem invicem, & eo quod divina quidem operatio participatur ac dividitur indiviſe, & appellatur, & cognoſcitur aliquo modo, quamquam obſcure, ex ſuis effectibus: eſſentia vero, imparticipabilis & indiviſa & innominabilis eſt utpote quæ nomen omne ſcilicet, & omnem mi cogitationem ſuperat.

Διαλλήλοις δὲ ἀλλήλων, καὶ τῷ μὲν θείαν ἐνέργειαν μετέχεσθαι καὶ μερίζεσθαι ἀμερίστως, καὶ ὀνομάζεσθαι καὶ νοεῖσθαι καὶ πῶς, εἰ καὶ ἀμυδρῶς, ἐκ τῆς αὐτῆς ἀποτελεσμάτων· τὸ γε μὴν οὐσίαν, ἀμέθεκτον καὶ ἀμέριστον καὶ ἀνώνυμον εἶναι, ὡς ὑπερώνυμον δηλονότι καὶ ἀπερινόητον παντελῶς.

Poſtea quæſivimus demonſtrari ex ſanctis, Utrum ſit increata, inſeparabilis quidem, diſtincta tamen a natura divina, hæc operatio; id quod contradicentes Eccleſiæ minime admittebant. Et demonſtratum eſt iſtud etiam a ſanctis fuiſſe manifeſte prædicatum: quorum caput ſancta & œcumenica ſancta ſynodus; quemadmodum ſuperius ex ipſius ſententiis ſingulatim propoſitis valde potenter demonſtratum eſt.

Μετὰ τοῦτο ἐζητήσαμεν, ἀποδειχθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων, εἰ ἔστιν ἄκτιστος ἡ ἀχώριστος μὲν, διαφέρουσα δὲ τῆς θείας φύσεως αὕτη ἐνέργεια, ὅπερ οἱ ἀντιλέγοντες τῇ ἐκκλησίᾳ ἤκιστα ἐδέχοντο· καὶ ἀπεδείχθη καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐναργῶς κηρυττόμενον· ὧν κεφάλαιον ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἕκτη σύνοδος, καθὼς ἀνωτέρω διὰ τῶν κατὰ μέρος προτεθέντων

ANNO CHRISTI 1350.

των αὐτῆς ῥητῶν, μάλιστα ἱκανῶς ἀποδέδεικται. A Σωαπεδείχθη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ μὴ δεχόμενοι ἄκτιστον τὴν ἀχώριστον μὲν φυσικὴν τῆς θείας οὐσίας ἐνέργειαν, διαφέρουσαν δὲ αὐτῆς, ὥσπερ εἴρηται, κτίσμα τε ποιοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον Μάξιμον, ἀπὸ τῆς ἐνεργείας ἡ ἑκάστου φύσις χαρακτηρίζεται· τὸ μὲν ἀκτίστου ἐνεργείας ἄκτιστον δεικνύσι φύσιν· κτιστὴν δὲ τῆς κτιστῆς. ἔτι τε κατὰ τὸν Δαμασκηνὸν θεῖον Ἰωάννην φάσκοντος, ἡ κτιστὴ ἐνέργεια, κτιστὴν δηλώσει καὶ φύσιν· ἡ δὲ ἄκτιστος, ἄκτιστον χαρακτηρίζει οὐσίαν. οἱ οὖν λέγοντες κτιστὴν τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἀφ' ἧς ἡ θεία φύσις χαρακτηρίζεται, B κτιστὴν ἐξ ἀνάγκης παρεισῶσι καὶ τὴν θείαν φύσιν.

Simul & istud ostensum est, eos qui non suscipiunt increatam & inseparabilem quidem & naturalem divinæ essentiæ operationem, ab ea tamen distinctam, ut dictum est, creatam efficere etiam ipsam Dei essentiam. Nam secundum sanctum Maximum, *Ab operatione uniuscujusque natura designatur; increata operatione*, inquit, *increatam denotante naturam, creatam vero creata*. Adhuc & secundum divinum Joannem Damascenum, dicentem: *Creata operatio creatam manifestabit & naturam: increata, increatam designat essentiam*. Qui igitur dicunt creatam divinam operationem, qua divina natura designatur, creatam necessario constituunt & divinam naturam.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Μονοθελῆται εἰσὶ τῶν πώποτε ἐκείνων χείρους καὶ ἀποπώτεροι· καὶ προαιώνια δοξάζουσι εἶναι κτίσματα. ἐπεὶ γὰρ δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν μὲν ἄκτιστον, τὴν δὲ κτιστήν. οἱ μὴ λέγοντες ἔχειν τὴν θείαν φύσιν καὶ θέλημα καὶ ἐνέργειαν ἄκτιστον, οὐ θέλημα & μίαν ἐνέργειαν δοξάζουσι Χριστοῦ, ὅπερ ἡ ἕκτη συνοδος ἀπεκήρυξε καὶ ἀνεθεμάτισε. καὶ δεῖκται Μονοθελῆται καὶ αὐτοὶ ἀναδείκνυνται· χείρους δὲ ἐκείνων πολλῷ, κἀκεῖνοι μὲν οὐ θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔλεγον ἐπὶ Χριστοῦ ἀλλὰ ἄκτιστον, τὴν κτιστὴν δήπουθεν ἀναιροῦντες· οὗτοι δὲ οὐ θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ κτιστὴν, τὴν φανερῶς μὴ δεχόμενοι. C D

Quin etiam Monotheletæ sunt, illis, qui aliquando fuerunt, pejores & absurdiores: quippe qui æterna existiment esse quæ sunt creata. Quandoquidem enim duas naturas confitemur in Domino nostro JESU Christo, increatam alteram, alteram vero creatam; qui negant divinam naturam habere volitionem operationemque increatam, unam volitionem unamque operationem prædicant in Christo: id quod sexta synodus damnavit & anathematizavit. Atque inde Monotheletæ & ipsi demonstrantur, illis vero multo pejores; quod illi quidem unam voluntatem, unamque operationem dixere in Christo, sed increatam, creatam videlicet destruentes: hi vero unam voluntatem & unam operationem, sed creatam, aperte increatam non admittentes.

Αλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τοῖς πρὸς Αμφιλόχιον γράφοντος, τὰ μὲν ὀνόματα τοῦ πνεύματος τοιαῦτα ὑπερφυῆ καὶ μεγάλα, ἔμφυτον ἔχοντά τινα εἰς δόξαν ὑπερβολήν· αἱ δὲ ἐνέργειαι, τίνες; ἄῤῥητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξαρίθμητοι δὲ διὰ τὸ πλῆθος· πῶς γὰρ γνώσομεν τὰ τῶν αἰώνων ἐπέκεινα; τίνες ἦσαν αὐτοῦ πρὸ τῆς γοητῆς κτίσεως αἱ ἐνέργειαι; οἱ λέγοντες κτιστὰς τὰς θείας ἐνεργείας, φανερῶς δοξάζουσιν εἶναι κτίσματα τῶν αἰώνων. ἐδείχθη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἄκτιστοι αἱ κοιναὶ καὶ φυσικαὶ τῆς τρισυποστάτου φύσεως θεῖαι ἐνέργειαι· οὐ διὰ δύο ἢ τριῶν μαρτυριῶν, ἀλλὰ διὰ πάσης τῆς θεοπνεύστου γραφῆς.

Sed & cum magnus Basilius in his quæ scribit ad Amphilochium dicat: *Nomina quidem Spiritus talia sunt, magnifica & magna, quæ tamen justam gloriæ mensuram non excedunt: operationes vero, quæ? Ineffabiles quidem ob magnitudinem, innumeræ ob multitudinem. Quomodo enim cognoscemus ea quæ sunt ultra sæcula? Quæ fuere illius ante creaturam intellectivam operationes?* Qui creatas dicunt operationes divinas, manifeste existimant esse creata ea, quæ sunt ultra sæcula. Demonstratum est autem & illud, increatas esse communes & naturales tripliciter subsistentis naturæ divinas operationes; non duobus vel tribus testimoniis, sed per omnem divinitus inspiratam scripturam.

Μετὰ τοῦτο ἐζητήσαμεν παρὰ τῶν ἁγίων, εἴ μηδεμίαν ἔχοι τις ἂν ἐπινοεῖν σύνθεσιν ἐπὶ Θεοῦ διὰ τὴν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας διαφοράν. καὶ τοῦτο γὰρ οἱ ἀντιλέγοντες ἰσχυρίζονται. ἀπεδείχθη δὴ παρὰ τῶν ἁγίων ἁπάντων κηρυττόμενον, ὡς οὐκ ἔστι σύνθεσιν τινὰ τοῦτο νομίζειν ἐπὶ Θεοῦ. ὁ γὰρ θεῖος Μάξιμος ἐν οἷς πρὸς Πύῤῥον διαλέγεται, φανερώτατα δείκνυσιν μήτινα σύνθεσιν ἐκ τῆς ἐνεργείας γίνεσθαι, ὁρᾷς, λέγων τῷ Πύῤῥῳ, ὅτι ἐκ τοῦ πλανᾶσθαι, ἐκ τοῦ πάντη ἀγνοῆσαι, ὅτι αἱ συνθέσεις τῶν ὑποστάσεων ὄντων, καὶ ἐν τῷ ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων εἰσίν· καὶ τοῦτο κοινὸν φρόνημα πάντων, καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων, καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν. εἰ δὲ τῶν θελημάτων σύνθεσιν λέγετε, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν σύνθεσιν λέγειν ἐκδιαθήσεσθε.

Postea indagavimus ex libris sanctorum, An nullam quis possit excogitare compositionem in Deo, ob essentiæ divinæ distinctionem. Nam hoc quoque adversarii asseverant. Ostensum est igitur, ab omnibus sanctis fuisse prædicatum, non esse aliquam propterea compositionem existimandam in Deo. Nam divinus Maximus in dialogo cum Pyrrho, valde manifeste ostendit E nullam compositionem ex operatione oriri. *Vides*, inquit Pyrrhum alloquens, *inde vestrum errorem exsistere, quod omnino nescitis, compositiones earum esse rerum quæ subsistunt, non earum quæ in altero considerantur? Et hic communis sensus est omnium, tum externorum Philosophorum, tum magistrorum ecclesiæ in rebus divinis peritorum. Si vero voluntatum compositionem dicitis, aliorum quoque naturalium compositionem cogemini confiteri.*

Αλλὰ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν ἕκτῳ κε-

Sed & Gregorius Nyssenus in sexto capite sup-

ple-

ANNO CHRISTI 1350.

plementi in Hexaemeron, sic verbis totidem differit: *Si igitur in homine, quamvis diversa sint quæ præparata sunt a natura organa ad sensum; quæ tamen per omnia mens operatur ac movetur, & modo hoc, modo illo ad propositum utens, una eademque est, diversitate operationum haudquaquam simul immutans naturam; quomodo quis in Deo, ob varias virtutes multipartitam ipsius essentiam esse suspicabitur?*

φαλαίῳ τ εἰς τὶ Ἑξαήμερον ἀναπληρώσεως, ἔτω πρὸς λέξιν διέξεισιν. εἰ τοίνυν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν διάφορα τυγχάνῃ τὰ πρὸς αἴσθησιν κατεσκασμένα παρὰ τῆς φύσεως ὄργανα, διὰ πάντων ὁ νοῦς ἐνεργῶν κ κινούμενος, κ καταλλήλως ἑκάστῳ πρὸς τὸ προκείμενον, χρημένος εἷς ἐστι & ὁ αὐτὸς, τυῖς διαφοραῖς τ ἐνεργειῶν ὐ συνεξαλλάττων τ φύσιν· πῶς ἄν τις ἐπὶ Θεοῦ, διὰ τῶν ποικίλων δυνάμεων, πολυμερὲς τὰ τ αὐτοῦ οὐσίας καθυποπτεύσειεν;

Verum & istud quoque probatum est, Eos qui cum adversariis non suscipiunt distinctionem divinæ operationis, ac prorsus omnium quæ circa naturam & essentiam naturaliter considerantur, magis compositum facere Deum; Basilio magno manifeste dicente: *Si quidem ad essentiam referentes omnia divina nomina ei tribuamus, non solum compositum, sed etiam ex partibus dissimilibus constantem Deum exhibebimus, quoniam aliud & aliud unoquoque nomine significatur.* Et magno Gregorio Theologo scribente: *Aut & immortale & increatum & immutabile, essentia Dei erunt. Quod si ita est, multæ essentiæ Dei, & non una erit: vel compositus erit Deus ex istis. Neque enim sine compositione hæc erunt, si quidem essentiæ sunt.* Adhuc autem & divino Cyrillo: *Neque enim ingenitum essentia est, aut incorruptibile, aut immortale, aut invisibile. Nam si unumquodque horum essentiam significat, ex tot essentiis compositus est Deus, quod illi naturaliter inesse attributa videntur. Multæ enim sunt, quæ illi soli inesse constat, nulli autem omnium alteri.* Et divino Chrysostomo: *Spiritus gratiam scriptura interdum ignem, interdum vero aquam appellat; ostendens non esse hæc essentiæ nomina, sed operationis. Neque enim ex diversis essentiis Spiritus constituitur, cum sit invisibilis & simplex.* Et Nysseno adversus Eunomium dicente: *Quis duplicis naturæ Deum esse dicit, præter te, qui omnem nominis notionem cum Patris essentia permisces, & nihil extrinsecus esse dicis, sed unumquodque divinorum nominum ipsimet Dei essentiæ inseris?*

Ἀλλὰ κἀ τοῦτο σωαπεδείχθη, ὅτι οἱ κατὰ τὰς ἀντιλέγοντας μὴ δεχόμενοι τὴν διαφορὰν τῆς θείας ἐνεργείας, κ ἁπλῶς πάντων τ περὶ τ φύσιν & οὐσίαν φυσικῶς θεωρουμένων, ἐκεῖναι σωθετὸν μᾶλλον ποιοῦσι τ Θεόν, τῶ μεγάλω Βασιλείῳ φανερῶς λέγοντος· εἴπερ εἰς τὴν οὐσίαν φέροντες πάντα τὰ θεῖα ὀνόματα καταθήσομεν, ὐ μόνον σωθετον, ἀλλὰ κ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τ Θεὸν ἀποδείξομεν, διὰ τὸ κ ἄλλο κ ἄλλο ὑφ' ἑκάστω τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι. & τῶ μεγάλω Γρηγορίῳ τ θεολόγω γράφοντος· ἢ κ τὸ ἀθάνατον κ τὸ * ἄκτιστον κ τὸ ἀναλλοίωτον οὐσία Θεοῦ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι Θεοῦ, & ὐ μία· ἢ σύνθετον τὸ θεῖον ἐκ τούτων. ὐ γὰρ ἀσωθέτως ταῦτα, εἴπερ οὐσίαι. ἔτι κἀ τῶ θείω Κυρίλλω· ὐ γὰρ οὐσία τὸ ἀγέννητον, ἢ τὸ ἄφθαρτον, ἢ τὸ ἀθάνατον, ἢ τὸ ἀόρατον. εἰ γὰρ ἕκαστον τούτων οὐσίαν σημαίνει, ἐκ τοσούτων σύγκειται ὁ Θεὸς, ὅσαπερ ἂν αὐτῷ φυσικῶς προσόντα φαίνηται. πολλὰ γάρ ἐστιν, ἃ μόνον μὲν αὐτῷ πρόσεστιν, ἑτέρῳ δὲ τῷ οὐδενί. κἀ τῶ θείω Χρυσοστόμω· τὸ πνεῦματος τ χάριν ἡ γραφὴ, ποτὲ μὲν πῦρ, ποτὲ δὲ ὕδωρ καλεῖ, δεικνῦσα ὅτι οὐκ οὐσίας τοῦτα ὀνόματα, ἀλλ' ἐνεργείας· ὐ γὰρ ἐκ διαφόρων συνέστηκεν οὐσιῶν τὸ πνεῦμα. ἀόρατόν τε κἀ μονοειδές ὄν. κἀ τῶ Νύσσης πρὸς Εὐνόμιον λέγοντος· τίς ὁ διφυᾶ τ Θεὸν εἶναι λέγων, πλὴν σὺ τὴν πᾶσαν ὀνόματος ἔννοιαν, τῇ τοῦ πατρὸς οὐσίᾳ συμφυόντος, κἀ μηδὲν ἔξωθεν προσεῖναι λέγοντος, ἀλλ' ἕκαστον τ περὶ τῆς θείων ὀνομάτων τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ ἐγκεντρίζοντος;

Poſtea quæsitum est, Num divina & increata operatio, deitas a sanctis appelletur: neque enim hoc illi, qui nunc contradicunt, receperunt. Et visum est etiam istud a Theologis prædicari. Statim enim magnus Basilius in libris adversus Eunomium, *Ipsumque*, inquit, *deitatis nomen, sive inspiciendi sive providendi vim significat, proprie habet ob res humanas.* Ac rursum idem in epistola ad Eustathium medicum: *Igitur*, inquit, *identitas operationis in Patre & Filio & Spiritu sancto, ostendit manifeste naturam nulla omnino ex parte dissimilem. Quamobrem tametsi naturam significat nomen deitatis, proprie etiam Spiritui sancto hanc appellationem convenire essentiæ communitas adstruit. Sed nescio quomodo ad naturæ demonstrationem referunt appellationem deitatis, qui omnia moliuntur.* Et post aliqua: *Ergo potestatis alicujus sive inspiciendi sive operandi demonstrationem infert ea appellatio. Divina autem natura quantalibet excogitentur nomina, qualis in se est inexplicabilis permanet, ut nostra quidem sententia fert: Cum beneficum autem & judicem,*

Μετὰ τοῦτο ἐζητήθη, ἆγε ἡ θεία κἀ ἄκτιστος ἐνέργεια, θεότης παρὰ τ ἁγίων προσαγορεύεται, ὐδὲ γὰρ τοῦτο οἱ νῦν ἀντιλέγοντες παρεδέχοντο. κἀ ἀνεφάνη κἀ τοῦτο παρὰ τ θεολόγων κηρυττόμενον. αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίου, κἀ αὐτό φησι, τὸ τ θεότητος ὄνομα, εἴτε τὴν ἐποπτικὴν εἴτε τὴν προνοητικὴν ἐξουσίαν δηλοῖ, εἰκότως ἔσχε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. κἀ πάλιν αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Εὐσάθιον τὸν ἰατρὸν ἐπιστολῇ· ἀκόλουθον φησὶν, ἡ τῆς ἐνεργείας ταυτότης ἐπὶ πατρὸς κἀ υἱοῦ κἀ ἁγίου πνεύματος, δείκνυσι σαφῶς τὸ τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον. ὥστε κἂν φύσιν σημαίνῃ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, κἀ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὴν προσηγορίαν προσαρμόζεσθαι ταύτην ἡ τῆς οὐσίας κοινότης σωτίθετοι. ἀλλ' οὐκ οἶδα ὅπως ἐπὶ τὴν τῆς φύσεως ἔνδειξιν τὴν προσηγορίαν τῆς θεότητος φέρουσιν, οἱ πάντα κατασκάζοντες. κἀ μετά τινα· οὐκοῦν οὐσίας

a) Forte, ἄκτιστος.

ANNO CHRISTI 1350.

τινὸς εἴτε ἐποπτικῆς εἴτε ἐνεργητικῆς ἐνδειξιν ἡ προσηγορία φέρει. ἡ δὲ θεία φύσις, ἐν πᾶσι τοῖς ἐπινοουμένοις ὀνόμασι καθάπερ μένει ἀσήμαντος, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. δεργέτην γὰρ & κτιστὴν, ἀγαθόν τε καὶ δίκαιον, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες, ἐνεργειῶν διαφορὰς ἐδιδάχθημεν. τὸ δὲ ἐνεργοῦντος τὸν φύσιν, οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῆς ἐνεργειῶν καταινοήσεως ἐπιγνῶναι δυνάμεθα. ὅταν γὰρ ἀποδιδῶ λόγον ἑκάστου τῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως περὶ ἣν τὰ ὀνόματα, οὐ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρων ἀποδώσει λόγον. ὧν δὲ ὁ λόγος ἕτερος, τούτων καὶ ἡ φύσις διάφορος. ἐκεῖ μὲν ἄλλο μέν ἐστιν οὐσία, ἧς οὔπω λόγος μηνυτὴς ἐξεῦρέθη· ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴ ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας ὀνομαζομένων. & πάλιν αὐτὸς μέγας Βασίλειος ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ· εἴτε ἐνεργείας ὄνομα ἡ θεότης, ὡς μίαν ἐνέργειαν παρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, οὕτω μίαν φαμὲν εἶναι & τὴν θεότητα· εἴτε καὶ κατὰ τὰς τῶν πολλῶν δόξας, φύσεως ἐνδεικτικόν ἐστι τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, διὰ τὸ μηδεμίαν ἐμφαίνειν ἐν τῇ φύσει παραλλαγὴν, οὐκ ἀπεικότως μιᾶς θεότητος τὴν ἁγίαν Τριάδα σεβόμεθα.

bonum & justum, & quæcumque alia hujusmodi didicimus, operationum diversitates edocti sumus: operantis vero naturam nihilo magis per operationum cognitionem possumus exploratam habere. Quando enim quispiam reddiderit rationem cujusque nominis, & ipsius naturæ, cujus sunt ea nomina, non eamdem utrorumque reddet rationem. Quorum enim alia ratio est, horum est & natura diversa. Igitur aliud essentia est, cujus necdum index inventus est sermo. Alia vero nominum quæ circa eam sunt significatio est, ex operatione aliqua vel dignitate repetita. Rursumque idem magnus Basilius: *Sive operationis nomen est Deitas, sicut unam operationem Patris & Filii & Spiritus sancti, sic unam dicimus esse & deitatem. Sive etiam, ut multi existimant, naturam designat nomen deitatis, eo quod nulla invenitur in natura diversitas, haud abs re unius deitatis esse sanctam Trinitatem definimus.*

ANNO CHRISTI 1350.

Καὶ ὁ ἅγιος Ἀνασάσιος φησίν· ἡ Θεὸς προσηγορία, προδήλον ὡς ἐνεργητικὴ τυγχάνει· οὐ γὰρ αὐτὴν τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν παρίστησιν· ἀδύνατον γὰρ τοῦτο γνῶναι· ἀλλὰ τὴν θεωρητικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἡμῖν παρίστησι καὶ δηλοῖ τὸ Θεὸς. καὶ πάλιν ὁ αὐτός· τὸ Θεὸς ὄνομα, οὐ τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος σημαίνει· ἀκατάληπτος γὰρ αὕτη καὶ ἀνώνυμός ἐστιν· ἀλλ' ἐκ τῆς θεωρητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, θεὸς εἴρηται, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Διονύσιος, ἢ ἐκ τοῦ θέειν, ἤγουν διατρέχειν· ἢ ἐκ τοῦ αἴθειν, ὅ ἐστι φλογίζειν. ὁ δὲ αὐτὸς μέγας Διονύσιος· εἰ τὴν ὑπερνόητον φησὶ κρυφιότητα, Θεὸν ἢ οὐσίαν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσαιμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ τὰς εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτῆς προαγομένας δυνάμεις ἐνθεωτικὰς ἢ οὐσιοποιοὺς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους. αὐτῇ δὲ κατὰ τὴν πασῶν τῶν νοερῶν ἀπόλυσιν ἐπιβάλλομεν, μηδεμίαν ὁρῶντες θέωσιν ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἢ τινος ἐμφερὴς ἐστὶ τῇ πάντων ὑπερηρημένη κατὰ πᾶσαν ὑπεροχὴν αἰτίᾳ.

Sanctus quoque Anastasius ait: *Nomen, Deus, manifeste operationis nomen est: neque enim ipsam Dei essentiam menti exhibet: impossibile siquidem est ipsam nosse: sed vox illa, Deus inspectricem ipsius operationem nobis exhibet ac manifestat.* Idemque rursum: *Nomen, Deus non essentiam deitatis significat: incomprehensibilis enim ipsa & innominabilis est: sed ex inspectrice ipsius operatione Deus dicitur, ut ait sanctus Dionysius: aut ex verbo, θέειν, quod est currere; aut ex verbo αἴθειν, quod est comburere.* Ipse autem magnus Dionysius: *Si supersubstantialem,* inquit, *latebram, Deum, aut vitam, aut essentiam, aut lumen appellaverimus, nihil aliud intelligimus, quam in nos ex ipsa prodeuntes virtutes deificas, aut substantiæ effectrices, aut vitæ productrices, aut sapientiæ largitrices: ipsi vero tribuimus secundum omnium intelligentium operationum dissolutionem: quippe qui nullam intueamur deificationem aut vitam aut essentiam, quæ similis sit causæ secundum omne genus excellentiæ præ cunctis eximiæ.*

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησί· θεότης ἐστὶν, ἡ πάντα θεωμένη πρόνοια. ὅτι δὲ ἡ πρόνοια ἐνέργεια ἐστὶν, καὶ ἀπ' ἄλλων μὲν τοῦτο γνώριμον, μάλιστα δὲ καὶ ἀφ' ὧν ὁ μέγας Ἀθανάσιος γράφει, λέγων· οὐ κατὰ ἄλλην πρόνοιαν, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐργάζεται, ἀλλὰ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσιώδη τῆς θεότητος ἐνέργειαν· ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Διονύσιος πάλιν ἐν τῇ πρὸς Γαΐου δευτέρᾳ ἐπιστολῇ θεότητα φυσὶν εἶναι τὸ χρῆμα τοῦ θεοποιοῦ, καὶ τὸ ἀμίμητον μίμημα τοῦ ὑπερθέου καὶ ὑπεραγάθου, καθ' ὃ θεούμεθα καὶ ἀγαθυνόμεθα.

Ac rursum idem ait: *Deitas est, quæ omnia inspicit, providentia.* Quod vero providentia operatio sit, tum ex aliis cognitu facile est, maxime vero ex iis quæ magnus Athanasius scribit, dicens: *Non secundum aliam & aliam providentiam Pater & Filius operatur, sed secundum unam & eamdem substantialem deitatis operationem.* Sed & magnus Dionysius iterum in secunda ad Gaium epistola, *deitatem* ait esse *rem deifici doni, & inimitabilem imitationem super-Dei & super-boni, secundum quam deificamur ac boni efficimur.*

Ἐπὶ τούτοις, ἐπειδήπερ τοιαύτῃ δωρεᾷ τοῦ πνεύματος καὶ ἐνέργειαν, δηλαδὴ τὴν θέωσιν, καθ' ἣν οἱ ἅγιοι θεοῦνται, θεότητα παρὰ τῶν ἁγίων προσαγορευομένην, οἱ τῷ Θεσσαλονίκης ἀντιλέγοντες λέγουσιν εἶναι θεότητα κτιστὴν, καταισχολάζοντες τοῦτο ἐκ τοῦ ὑποκάτω αὐτῆς εἰ-

Ad hæc, quandoquidem tale donum Spiritus & operationem, scilicet deificationem, secundum quam sancti deificantur, deitatem a sanctis appellatam, qui Thessalonicensi contradicunt, dicunt esse deitatem creatam; constituentes ex eo quod stabilire ipsam dictus sit a magno Dionysio Deus: & imitationem nuncupet

ANNO CHRISTI 1350.

pet eam, & habitum eorum qui participant; impie loqui eos declaravit ſancta ſynodus. Tamen hoc etiam indagato a divina ſynodo: Utrum dixerit aliquis ſanctorum increatam eſſe deificationem; & utrum habitus, & imitatio, & quod ſtabilitur etiam de increatis dicatur: prolatæ ſunt ſententiæ ſanctorum, quæ non ſemper de creatis iſta dici oſtenderent. Nam magnus Baſilius in Antirrheticis ait: *Qui genuit glebas roris, non ſimiliter glebas ac Filium facit ſubſiſtere.* Et primo libro Hexaemeri: *Ut oſtenderetur*, inquit, *mundum eſſe quoddam ex arte factum opus, propoſitum omnibus ad contemplandum, ut per ipſum factoris ſapientiam agnoſcamus, non alia quapiam voce uſus eſt ſapientiſſimus Moſes de eo: ſed dixit*, In principio fecit: *non operatus eſt; non ſtabilivit*; *ſed* fecit: *qua ratione multi eorum qui ſomniarunt coexiſtere Deo mundum ab æterno, non eſſe factum ab ipſo conceſſerunt.* Simul autem ex eo demonſtratum eſt, quod operari, ſive Græcum verbum forma activorum efferatur, ſive forma deponentium verborum, ἐνεργεῖν ſive ἐνεργεῖσθαι non ſolum de rebus creatis, ſed & de ſempiternis & increatis poſſe dici: quandoquidem & gratiam operantem, ἐνεργουμένων audientes adverſarii, creatam illico eſſe arbitrantur. Magnus enim in Theologia Gregorius; *Eſto*, inquit *etiam operationis, ſi ita videtur; ne ſic quidem nos capietis: ſed ipſum illud quod operatum fuerit, erit conſubſtantiale.*

Gen. 1. 9.

Joſ. 1. 29.

Sed & divinus Gregorius Nyſſenus, *Non tres deos nominare poſſumus*, inquit, *qui divinam & inſpectricem operationem conjuncte & indiviſe inter ſe circa nos & omnem creaturam operantur.*

Ad imitationem autem quod attinet, dixit Theſſalonicenſis, magnum Dionyſium imitationi non-imitabile adjeciſſe: quamobrem deificum donum nihilo magis imitatio quam non-imitatio eſt. Dicit & Gregorius Theologus, imitationem Patris Filium eſſe, ſcribens in ſecunda oratione de Filio: *Imago Patris, utpote conſubſtantialis; & quod iſtud inde eſt, non autem ex ipſo Pater. Hæc enim imaginis natura eſt, ut imitatio ſit primigenii exemplaris, & cujus eſſe dicitur.* Quamobrem imitatio non impedit, quominus increata deificatio ſit. Refertur autem Dei providentia ad ea, quibus providet: & præſcientia ejus ad ea quæ præſciuntur: & prædefinitiones quæ ab æterno in Deo ſunt, ad ea quæ prædefiniuntur. At nulli horum impedimento relatio eſt, quin ſit increatum. Quamobrem neque deificum donum Spiritus, ipſa utique deificatio, quiddam creatum eſt, eo quod refertur ad ea quæ deificantur. Quod enim increata ea ſit, manifeſte & compendioſe convincet etiam divinus Maximus; ſcribens; *Divina gratia, quamquam fructum affert his qui ſunt gratiæ participes, at non comprehenſionem. Manet enim etiam participata ab iis qui fruuntur incomprehenſibilis, eo quod naturaliter, velut ingenita, habet infinitionem.* Et iterum: *Hoc eſt Dei Evangelium, legatio Dei ad homines, tum Filio incarnato, tum mercedem donante eo his qui in ſe credunt, ingenitam deificationem.*

ANNO CHRISTI 1350.

ῥῆσθαι παρὰ τῶν μεγάλων Διονυσίου τὸν Θεὸν, καὶ μίμημα καλέσαι ταύτην, καὶ τῆς μετεχόντων χάριν, δυσσεβῶς μὲν αὐτοὺς λέγειν ἀσεφήνατο ἡ ἱερὰ συνόδος, ὅμως ζητηθέντος καὶ παρὰ τῆς θείας συνόδου, εἴπερ εἰπέ τις τῶν ἁγίων ἄκτιστον εἶναι τὴν θέωσιν, καὶ εἴπερ ἡ χάρις καὶ τὸ ὑπέρκειται καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτίστων λέγεται· προσκομίσθησαν ῥήσεις τῶν ἁγίων, ὡς ἐπὶ κτίσεων δηλοῦσαι λέγεσθαι ταῦτα. ὁ γὰρ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀντιῤῥητικοῖς φησὶν, ὁ τεκὼν βώλους δρόσου, οὐχ ὁμοίως τὰς τε βώλους, καὶ τὸν υἱὸν ὑπεστήσατο. καὶ ἐν τῷ πρώτῳ δὲ τῆς Ἑξαημέρου, ἵνα δειχθῇ φησὶν ὅτι ὁ κόσμος τεχνικόν ἐστι κατασκεύασμα, προκείμενον πᾶσιν εἰς θεωρίαν, ὥστε διὰ αὐτοῦ τὴν τοῦ ποιήσαντος σοφίαν ἐπιγινώσκεσθαι, οὐκ ἄλλῃ τινὶ φωνῇ ἐχρήσατο ὁ σοφὸς Μωϋσῆς περὶ αὐτοῦ· ἀλλ' εἶπεν, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν. οὐχὶ ἐνήργησεν, οὐδὲ ὑπέστησεν, ἀλλ' ἐποίησεν. καθότι πολλοὶ τῶν φαντασθέντων συναΐδιον εἶναι ἐξ ἀϊδίου τῷ Θεῷ τὸν κόσμον, οὐχὶ γεγονέναι παρ' αὐτοῦ συνεχώρησαν. συναποδείκνυται δὲ ἀπὸ τούτου, ὅτι καὶ τὸ ἐνεργεῖν, καὶ τὸ ἐνεργεῖσθαι, οὐ μόνον ἐπὶ κτισῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀϊδίων ἀκτίσων δύναται λέγεσθαι· ἐπεὶ καὶ τὴν χάριν ἐνεργουμένην ἀκούοντες οἱ διαφερόμενοι, κτιστὴν αὐθυς εἶναι νομίζουσιν. ὁ γὰρ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, ἔστω, φησὶ καὶ ἐνεργείας, εἰ τοῦτο δοκεῖ, οὐδὲ οὕτως ἡμᾶς αἱρήσετε· αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐνηργηκὸς ἂν εἴη τὸ ὁμοούσιον.

Καὶ ὁ Νύσσης δὲ θεῖος Γρηγόριος, οὐ τρεῖς θεοὺς ὀνομάζειν, φησὶ, δυνάμεθα, τὴν τὴν θεϊκὴν καὶ ἐποπτικὴν ἐνέργειαν, συνημμένως καὶ ἀδιαιρέτως ἀλλήλων ἐφ' ἡμῶν τε καὶ πάσης τῆς κτίσεως ἐνεργοῦντας.

Περὶ δὲ τοῦ μιμήματος εἶπεν ὁ Θεσσαλονίκης, ὡς ὁ μέγας Διονύσιος, τῷ μιμήματι τὸ ἀμίμητον προσέθηκεν. ὥστε τὸ θεοποιὸν δῶρον οὐ μᾶλλον μίμημα, ἢ ἀμιμησία. φησὶ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, μίμημα εἶναι καὶ παῖδος τὸν υἱὸν, γράφων ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ υἱοῦ· εἰκὼν τοῦ παιδὸς ὡς ὁμοούσιος, καὶ ὅτι τοῦτο ἐκεῖθεν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτου πατήρ. αὕτη γὰρ εἰκόνος φύσις, μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχετύπου, καὶ οὗ λέγεται. ὥστε τὸ μίμημα, οὐκ ἐμποδίζει πρὸς τὸ ἄκτιστον εἶναι τὴν θέωσιν. σχέσις δέ ἐστι καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια πρὸς τὰ προνοούμενα· καὶ ἡ προγνωσις αὐτοῦ πρὸς τὰ προγινωσκόμενα· καὶ οἱ ἐξ ἀϊδίου ἐν τῷ Θεῷ προορισμοὶ, πρὸς τὰ προορίζόμενα. ἀλλ' ἑκάτερον τούτων οὐκ ἐμπόδιον ἐστὶ τὸ σχέσιν εἶναι πρὸς τὸ ἄκτιστον εἶναι. ὥστε οὐδὲ ἡ θεοποιὸς δωρεὰ τοῦ πνεύματος, αὐτὴ ἡ θέωσις, ἔστι κτιστὴ, διότι σχέσις ἐστὶ πρὸς τὶ θεούμενα. ὅτι γὰρ ἄκτιστος ἐστὶ, σαφῶς καὶ σωτήριος παρασήσει καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος, γράφων· εἰ καὶ ἀπόλαυσιν δίδωσι τοῖς κατὰ χάριν μετέχουσι, ἀλλ' οὐ κατάληψιν. μένει γὰρ καὶ τῇ μεθέξει τῶν ἀπολαυόντων αὐτῆς ἀκατάληπτος, ὅτι κατὰ φύσιν ὡς ἀχώριστος ἔχει τὴν ἀπειρίαν. καὶ πάλιν· τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλιον, πρεσβεία Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ υἱοῦ σαρκωθέντος καὶ μισθὸν δωρουμένου τοῖς πειθομένοις αὐτῷ, τὴν ἀχώρητον θέωσιν.

Μετὰ

ANNO CHRISTI 1350.

Μετὰ δὴ τὸ φανῆναι καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν θεότητα ὀνομαζομένην, ἐζητήσαμεν ἀποδειχθῆναι παρὰ τῶν θεολόγων, εἰ τῆς θείας ἐνεργείας ταύτης, καὶ ὅσα περὶ αὐτὴν θεωρεῖται, ὑπέρκειται κατ' οὐσίαν ὁ Θεός· καὶ ἀνεφάνη καὶ τοῦτο παρὰ πάντων κηρυττόμενον. συναπεδείχθη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ μὴ τοῦτο παραδεχόμενοι, πολύθεοι εἰσὶ, πολλὰς λέγοντες ἀρχάς, ὡς μὴ ἀναφέροντες εἰς ἓν αἴτιον καὶ μίαν ἀρχὴν τὰ περὶ τὸν Θεὸν οὐσιωδῶς θεωρούμενα. ὁ γὰρ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀντιῤῥητικοῖς φησίν· ἔστι τι τάξεως εἶδος, οὐκ ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν θέσεως συνιστάμενον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀκολουθίᾳ συμβαῖνον· ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἐστι τὸ ἐξ αὐτοῦ. ἐν τοῖς τοιούτοις γὰρ πρότερον τὸ αἴτιον λέγομεν, δεύτερον δὲ τὸ ἀπ' αὐτοῦ· ἃ διαστήματι χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ τὸ αἰτιατὸν προεπινοοῦντες τὸ αἴτιον. πῶς οὖν ἄλογον ἀρνεῖσθαι τινὰ τάξιν, ἐφ' ὧν ἐστι πρῶτον καὶ δεύτερον, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν θέσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῖς ὑπαρχούσης ἀκολουθίας;

A Postquam vero patuit aperte etiam divinam operationem deitatem nuncupari, quæsivimus demonstrari ex Theologis, Utrum divinæ huic operationi, & his quæ essentialiter circa eam considerantur, superemineat secundum essentiam Deus: Et patuit etiam illud ab omnibus sanctis fuisse prædicatum. Simul autem demonstratum & istud est, Qui istud non admitterent, eos plurium deorum assertores esse; quippe qui multa inducant principia; quandoquidem non referunt ad unam causam & ad unum principium, quæcumque circa Deum essentialiter considerantur. Magnus certe Basilius in Antirrheticis ait: *Est quoddam ordinis genus, non ex nostra affirmatione consistens, sed ipsa naturali* B *secutione contingens; quemadmodum ad ignem se habet lux quæ ex ipso est: in talibus enim prius vocamus quod causa est; posterius, quod ex ipsa est. Non intervallis sejungentes ista invicem; sed ratiocinatione prius causato causam cogitantes. Quomodo igitur rationi consentaneum sit ordinem negare, ubi prius & posterius est, non quia sic rem esse ponimus, sed ex naturali quæ rebus ineſt consecutione?*

Αλλὰ καὶ ἐν τοῖς πρὸς Αμφιλόχιον γράφει· αἱ δὲ ἐνέργειαι τοῦ πνεύματος, τίνες; ἄῤῥητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος. ἀνεξερεύνητοι δὲ, διὰ τὸ πλῆθος. πῶς γὰρ νοήσομεν τὰ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκείνα; τίνες ἦσαν αὐτοῦ πρὸς τῆς νοητῆς κτίσεως αἱ ἐνέργειαι; πόσαι δὲ αἱ ἀπ' αὐτοῦ περὶ τὴν κτίσιν χάριτες; τίς δὲ ἡ πρὸς τοὺς αἰῶνας τοὺς ἐπερχομένους δύναμις; ἦν μὲν γὰρ καὶ προῆν καὶ συμπαρῆν τῷ υἱῷ καὶ τῷ πατρὶ πρὸ τῶν αἰώνων. ὥστε κἂν τι νοήσεις πρὸ τῶν αἰώνων ἐκείνα, καὶ τοῦτο ἐστι πνεύματος κατώτερον· τὰς προαιωνίους ἐνεργείας πνεύματος κατωτέρω τοῦ πνεύματος ἀποφαινόμενος εἶναι.

Sed & in his quæ scribit ad Amphilochium, dicit: *Operationes autem Spiritus, quæ? Ineffabiles quidem ob magnitudinem, innumeræ ob multitudinem. Quomodo enim cognoscemus ea, quæ sunt* C *ultra sæcula? Quæ fuere illius ante creaturam intellectivam operationes? Quam multæ ab ipso erga creaturam gratiæ? Quæ porro erga superventura sæcula virtus? Erat etenim & prius erat & simul erat in Filio & Patre ante sæcula. Quamobrem quantumlibet aliquid ultra sæcula cogites, istud quoque Spiritu inferius est*: operationes Spiritus quæ sæcula præcesserunt, inferiores Spiritu censens esse.

Εν δὲ τῷ περὶ θεότητος υἱοῦ καὶ πνεύματος λόγῳ ὁ Νύσσης θεῖος Γρηγόριος φησίν· ἡ μὲν θεία φύσις ἄφατός τε καὶ ἀνεκφώνητος μένει, ὑπερβαίνουσα πᾶσαν τὴν διὰ φωνῆς σημασίαν. οὐκ ἂν οὖν εἴη φύσιν, ἀλλὰ τὴν θεατικὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος, ἡ τῆς θεότητος προσηγορία περιέστησιν. ὁ δὲ μέγας Αθανάσιος ἐν τῷ κατὰ Αρειανῶν δευτέρῳ λόγῳ, τῶν αἱρετικῶν λεγόντων, τῆς θελήσεως εἶναι τὸν υἱὸν, ἀλλ' οὐ τῆς φύσεως τοῦ πατρός· εἰ τὸ βούλεσθαι φησὶ περὶ τῶν μὴ ὄντων διδόασι τῷ Θεῷ, διατί τὸ ὑπερκείμενον τῆς βουλήσεως οὐκ ἐπιγινώσκουσι τοῦ Θεοῦ; καὶ ἐν τῷ τρίτῳ κατὰ τὴν αὐτὴν· τὸ μὲν ἀντικείμενον τῆς βουλήσεως, ἑωράκασιν οἱ αἱρετικοί· τὸ δὲ μεῖζον καὶ ὑπερκείμενον, οὐ τεθεωρήκασιν. ὥσπερ γὰρ ἀντίκειται τῇ βουλήσει τὸ παρὰ γνώμην, οὕτως ὑπέρκειται καὶ προηγεῖται τοῦ βούλεσθαι, τὸ κατὰ φύσιν. καὶ κατὰ Μακεδονίου γράφων ὁ αὐτὸς, γίνωσκε, φησὶν, ὅτι τὸ Θεὸς εἶναι, δεύτερόν ἐστι τῆς φύσεως· καὶ γὰρ ἡμεῖς ἐὰν μιμηταὶ γενώμεθα τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον, θεοὶ γινόμεθα, τὸ δὲ αὐτῆς φύσεως χρυσόθαι, οὐ δυναμεθα. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος, πάντων, φησὶ, τῶν ὄντων, καὶ μετεχόντων καὶ μετεκτῶν ἀπείρως ὁ Θεὸς ὑπερεξήρηται.

In oratione autem de deitate Filii & Spiritus, divinus Gregorius Nyssenus ait: *Divina quidem natura ineffabilis & inenarrabilis permanet, omnem superans, quæ voce exprimitur, significa-* D *tionem*. Non igitur naturam, sed vim inspectricem Spiritus, deitatis appellatio exhibet. Magnus vero Athanasius, in oratione secunda contra Arianos, cum hæretici dicerent, voluntatis esse Filium, at non naturæ Patris. *Si velle*, inquit *circa ea quæ non exsistunt, Deo concedunt, cur quod superius est voluntate non agnoscunt in Deo?* Et in tertia oratione contra eosdem: *Quod quidem est oppositum voluntati, viderunt hæretici: quod vero majus & superius est, non animadverterunt. Quemadmodum enim opponitur voluntati quod præter sententiam est; ita superius est & præcedit voluntatem, quod naturale* E *est*. Idem adversus Macedonium scribens; *Scito*, inquit, *Deum esse, posterius quiddam quam naturam esse. Nam & nos, si imitatores Dei simus, secundum Paulum, dii efficimur; ejusdem autem naturæ fieri, non possumus*. Divinus vero Maximus; *Omnia*, inquit, *quæ sunt, tum quæ participant, tum quæ participantur, infinite Deus antecellit*.

Αλλὰ καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος, ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων δωδεκάτῳ, φησὶν, καθόσον ὑπερέχουσι τῆς ἐκ ὄντων τὰ ὄντα ἄγια ἢ καθαρὰ

Sed & divinus Dionysius, capite duodecimo de divinis nominibus, ait: *Quantum antecellunt iis quæ non sunt, quæ sunt sancta aut divina aut* Cap. 12. §.

pu-

ANNO CHRISTI 1350.

principalia aut regia, & iis quæ participant ipsæ per se participationes; tantum supereminet omnibus quæ sunt, qui est super omnia quæ sunt, & omnibus quæ participant, ipsisque participationibus, is qui causa est imparticipabilis. Et in secunda ad Gaium epistola; *Quomodo*, inquit, *is qui est ultra omnia, & super supremæ deitatis rationem est, & super rationem supremæ bonitatis? Si deitatem & bonitatem cogites, ipsam rem esse bonum & deum efficientis doni, per quod dii bonique efficimur. Nam si istud principium est quo dii efficimur & boni; ultra ea est quæ deificantur & bona fiunt, is qui omnis principii supremum principium est, & sic appellatæ deitatis & bonitatis, & supremæ deitatis, supremæque bonitatis.* Et idem iterum: *Nunc transeundum est ad eam quæ vere exsistit, illius qui vere est essentialem appellationem Theologica consideratione.* * *Tantum autem commonebimus, orationis hujus propositum esse, non supereſſentialem essentiam, qua ille super essentias est, enarrare: ineffabile enim istud est & ignotum & prorsus inenarrabile, & ipsam superans unionem; sed essentiarum effectorem ad omnia quæ sunt supremi essentiarum principii progressum prædicare.* Divinus autem Maximus in scholiis: *Progressum hic dicit, divinam operationem, quæ omnem essentiam produxit.*

ἡ βασιλικὰ, καὶ αὐτῶν μετεχόντων αἱ αὐτομέτοχαί· κατὰ τοσοῦτον ὑπερίδρυται πάντων, ὁ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα· καὶ πάντων τῆς μετεχόντων καὶ τ μετοχῶν, ὁ ἀμέθεκτος αἴτιος. καὶ τῇ δευτέρᾳ δὲ πρὸς Γαΐον ἐπιστολῇ, πῶς, φησιν, ὁ πάντων ἐπέκεινα, καὶ ὑπὲρ θεαρχίαν ἐστὶ καὶ ὑπὲρ ἀγαθαρχίαν. εἰ θεότητα καὶ ἀγαθότητα νοήσαις, αὐτὸ τὲ χρῆμα τῦ ἀγαθοποιῦ καὶ θεοποιῦ δῶρα, καθ' ὃ θεούμεθα καὶ ἀγαθυνόμεθα· καὶ γὰρ εἰ τῦτο ἀρχὴ γίνεται τῦ θεῦσθαι καὶ ἀγαθύνεσθαι, τοῖς θεουμένοις καὶ ἀγαθυνομένοις, ὁ πάσης ἀρχῆς ὑπεράρχι⊛, καὶ τῆς ὅτω λεγομένης θεότητος καὶ ἀγαθότητος, ὡς θεαρχίας καὶ ἀγαθαρχίας, ἐστὶν ἐπέκεινα. καὶ πάλιν ὁ αὐτός· μετιτέον νῦν ἐπὶ τὴν ὄντως ὖσαν, τῦ ὄντος θεολογικὼ ὑσιωνυμίαν. τοσοῦτον δὲ ὑπομνήσομεν, ὅτι τῷ λόγῳ σκοπὸς, ὑ τὼ ὑπερούσιον ὐσίαν, ᾗ ὑπερούσιος, ἐκφαίνειν· ἄρρητον γὰρ τῦτο καὶ ἄγνωστον καὶ παντελῶς ἀνέκφαντον, καὶ αὖ πρὸς ὑπεραῖρον τὼ ἕνωσιν· ἀλλὰ τ ὐσιοποιὸν εἰς τὰ ὄντα πάντα τῆς θεαρχικῆς ὐσιαρχίας πρόοδον ὑμνῆσαι. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος ἐν τοῖς σχολίοις, πρόοδον φησὶν ἐνταῦθα, τὴν ἐνέργειαν, ἣ τις πᾶσαν ὐσίαν παρήγαγε.

divin. nom. c. 5.

Et divinus Chrysostomus, in oratione prima de Incomprehensibili, ait: *Prophetæ non solum quid secundum essentiam Deus sit nescire videntur; sed etiam de ipsamet sapientia, quanta sit, dubitant. Quamquam non est essentia a sapientia, sed sapientia ab essentia est. Cum autem neque hanc possint comprehendere plane & explorate; quantæ dementiæ fuerit, essentiam ipsam arbitrari propriis posse subjicere ratiocinationibus?* Et in Evangelium Joannis, iterum idem ait: *Non in mensura dat Deus spiritum. Nos enim omnes in mensura operationem Spiritus accepimus. Spiritum enim ibi operationem dicit. Ipsa enim est quæ dispartitur. Ille autem immensam habet & integram omnem operationem. Si autem operatio ipsius immensa est, multo magis essentia.*

Καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτυ πρώτῳ λόγῳ, φησὶν, οἱ προφῆται, ὐ μόνον τί τὴν ὐσίαν ἔστιν ὁ Θεὸς ἀγνοῦντες φαίνονται, ἀλλὰ ᾗ περὶ τ σοφίας αὐτῆς, πόση τίς ἐστιν ἀπορῦσιν. καὶ τοιγε ὐχ ἡ ὐσία ἀπὸ τῆς σοφίας, ἀλλ' ἡ σοφία ἀπὸ τῆς ὐσίας. ὅταν δὲ μὴ δὲ παύτως δυάνται καταλαβεῖν μ᾽ ἀκριβείας, πόσης ἂν εἴη μανίας, τὸ τὼ ὐσίαν αὐτὼ νομίζειν δυάσθαι τοῖς οἰκείοις ὑποβάλλειν λογισμοῖς; ᾗ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννλυ εὐαγγελίῳ πάλιν ὁ αὐτὸς φησίν· ὐ γὰρ ἐκ μέτρυ δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα. ἡμεῖς γὰρ πάντες μέτρῳ τὼ ἐνέργειαν τῦ πνεύματος ἐλάβομεν. πνεῦμα γάρ ἐνταῦθα, τὼ ἐνέργειαν λέγει· αὐτὴ γάρ ἐστιν ἡ μεριζομένη, τῦτο δὲ ἀμέτρητον ἔχει ᾗ ὁλόκληρον πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν. εἰ δὲ ἡ ἐνέργεια αὐτῦ ἀμέτρητ⊛, πολλῷ μᾶλλον ὑ ὐσία.

n. 3. 34.

Deinceps quæsitum a nobis est, quandoquidem qui Ecclesiam vexant, hi essentiam Dei participare omnia contendunt, quippe cum indistinctæ sint divina essentia & divina operatio; neque aliud Deus sit secundum ipsos, quam sola essentia. Nos vero ex sacris edocti sumus scripturis, & essentiam habere Deum; & virtutem, & operationem ab essentia divina distinctam; vel potius & virtutes & operationes. Sic enim non solum tripliciter subsistens; sed etiam omnipotens erit. Quæsitum est igitur, quid sit quod participent omnia; an divinam essentiam, an Dei divinam operationem. Divina synodus dixit: Inseparabilem quidem scimus esse divinam essentiam a divina naturali operatione. Neque enim umquam operatio fuerit sine sua essentia. Tamen quod attinet ad ea quæ ab initio Deus condidit, quis ignorat, nisi cum adversariis desipiat, omne opificium operationem opificis, sed non essentiam participare? Neque enim domus illius qui ædificat, domum, aut navis illius qui navim fabricatur, essentiam participat, sed artem & operationem,

Μετὰ τῦτο ἐζητήθη παρ' ἡμῶν, ἐπειδήπερ οἱ τὴν ἐκκλησίαν ἐλαύνοντες, ἕτοι τ ὐσίας τῦ Θεῦ μετέχειν ἅπαντα φασὶν, ὡς ἀδιαφόρυ ὔσης τ τε θείας ὐσίας ⁊ τ θείας ἐνεργείας, ⁊ μηδὲν ἕτερον ὄντ⊛ τῦ Θεῦ κατ' αὐτὰς, πλὴν ὐσίας μόνης· ἡμεῖς δὲ παρὰ τῆς ἁγίων ἐδιδάχθημεν γραφῶν, ᾗ ὐσίαν ἔχειν τὸν Θεὸν ⁊ ἐνέργειαν, τ θείας ὐσίας διαφέρυσαν· μᾶλλον δὲ ⁊ δυνάμεις ᾗ ἐνεργείας· ὕτω γὰρ ὐ μόνον ξυσυπόστατος, ἀλλὰ ⁊ παντοδυνάμ⊛ ἔσαι. ἐζητήθη ὖν τίνος μετέχυσι τὰ πάντα, τ θείας ὐσίας, ἢ τῆς τῦ Θεῦ θείας ἐνεργείας; ἡ θεία συνόδος, ἀχώριστον μὲν ἴσμεν, ἔφη, τὴν ὐσίαν ᾗ τὴν θείαν φυσικὴν ἐνέργειαν. ὐ γάρ ποτε ἐνέργεια εἴη ἂν τῆς ἑαυτῆς ὐσίας χωρὶς· περὶ μέντοι ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τῦ Θεῦ δεδημιουργημένων ἔφη, τίς ὐκ οἶδεν, εἰ μὴ κατὰ τὰς ἀντιλέγοντας παραπαίοι, ὅτι πᾶν δημιούργημα τῆς ἐνεργείας τῦ δημιουργήσαντ⊛, ἀλλ' ὐχὶ τῆς ὐσίας μεταλαγχάνει; ὐ γὰρ ἡ οἰκία τῆς τῦ

οἰκο-

ANNO CHRISTI 1350.

οἰκοδόμυ, ὐδὲ ναῦς τῆς τῦ ναυπηγῦ μετείληχεν ὐσίας, ἀλλὰ τῆς τέχνης ϗ τῆς ἐνεργείας, κατὰ τὸν Νύσσης Θεολόγον. ὅτι δὲ ϗ οἱ ἅγιοι, τῇ πρὸς Θεὸν ἑνώσει θεοποιύμενοι, ὐ τῆς θείας ὐσίας, ἀλλὰ τῆς αὐτῦ θείας ἐνεργείας μετέχυσι. ὁ δὲ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος παρίστησι, γράφων περὶ τῦ κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ ὅτι Χριστὸς λέγεται διὰ τὴν θεότητα· χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος· ἐκ ἐνεργείᾳ, κατὰ τὰς ἄλλας Χριστὸς ἁγιάζυσα, παρυσίᾳ δὲ ὅλυ τῦ χρίοντος. ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· πάντα μὲν φησι, πληρῦν ἐστι τῇ δυνάμει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μόνοις δὲ ἐστι μεθεκτὸν τοῖς ἀξίοις, ἐκ ἑνὶ μέτρῳ μετοχύμενον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως διαιρῦν τὴν ἐνέργειαν. ϗ ἀλλαχῦ πάλιν· ὥσπερ αἱ τῦ προσώπου ἐμφάσεις, ἐκ ἐν πάσαις ταῖς ὕλαις γίνονται ἀλλ' ἐκ ταύτης λειότητά τινα ϗ διαφάνειαν κεκτημέναις ὕτως ἐκ ἐν πάσαις ταῖς ψυχαῖς ἡ τῦ πνεύματος ἐνέργεια, ἀλλ' ἐν ταύταις ὐδὲν σκολιὸν ἐχύσαις, ὐδὲ τραγγαλιῶδες. ὁ δὲ ἅγιος Μάξιμος· πάντα, φησὶν, ὅσα ὁ Θεὸς, ϗ ὁ διὰ τῆς χάριτος τεθεωμένος ἔσαι· χωρὶς τῆς κατ' ὐσίαν ταυτότητος· ὁ δὲ μέγας Διονύσιος· κυκλικῶς, φησὶν, οἱ θεῖοι κινῦνται νόες, ἑνύμενοι ταῖς ἀνάρχοις ϗ ἀτελευτήτοις ἑλλάμψεσι τῦ καλῦ ϗ ἀγαθῦ. πληθυντικῶς μὲν ἓν αὐτὰς προσενεγκών, ἔδειξεν ἐκ ὐσίαν ὔσας τῦ Θεῦ· ὐδέ ποτε γὰρ ἐκείνη πληθυντικῶς ἐκφέρεται· ἑλλάμψεις δὲ αὐτὰς καλέσας, ϗ ἀνάρχυς ϗ ἀτελευτήτυς προσειπών, θείας ϗ ἀκτίσας ἐνεργείας ταύτας ἔδειξεν, ὁ δὲ κύριος ἡμῶν ϗ Θεὸς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην ἁγίῳ εὐαγγελίῳ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, φησιν, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῦ ῥεύσυσιν ὕδατος ζῶντος. τῦτο δὲ εἶπε περὶ τῦ πνεύματος, ὃ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. ὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησῦς ὐδέπω ἐδοξάσθη. ὅπερ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐξηγύμενος, ποταμοὶ φησὶν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῦ ῥεύσυσιν, τὸ δαψιλὲς ϗ ἄφθονον τῆς χάριτος αἰνιττόμενος· ὅπερ ἀλλαχῦ φησὶν, πηγὴ ὕδατος ζῶντος ἁλλομένη εἰς ζωὴν αἰώνιον· τετέσι, πολλὴν ἔξει χάριν· ἀλλαχῦ μενῦν ζωὴν αἰώνιον λέγει, ἐνταῦθα δὲ, ὕδωρ ζῶν δὲ λέγει, τὸ ἐνεργῦν ἀεί. ἡ γὰρ τῦ πνεύματος χάρις, ἐπειδὰν εἰς διάνοιαν ἐλθῃ ϗ ἱδρυθῇ πάσης πηγῆς μᾶλλον ἀναβλύει, ϗ ὐ διαλιμπάνει, ὐδὲ κενῦται, ὐδὲ ἴσατται. ὁμῦ δὲ ϗ τὸ ἀνελλιπὲς τῆς χορηγίας δηλῶν ϗ τὸ ἄφατον τῆς ἐνεργείας, πηγὴν ϗ ποταμὸν ἐκάλεσεν· ἐχ' ἕνα ποταμὸν, ἀλλὰ ἀφάτυς· ϗ ἐκεῖ δὲ τὴν πλημμύραν διὰ τῦ ἅλλεσθαι παρέσησεν. ϗ μετά τινα ὁ αὐτός· ἐκ ἦν πρωφήτης παρ' αὐτοῖς ἰῦ, ὐδὲ ἐπύστευσεν αὐτοῖς τὰ ἅγιαπ χάρις· ἐπεὶ ἓν ἀνέσαλται μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔμελλε δὲ λοιπὸν ἐκχεῖσθαι δαψιλῶς, ταύτης δὲ τῆς διανομῆς ἀρχὴ μετὰ τὸ σωρὸν ἐγένετο· ὐ μόνον δαψιλείας, ἀλλὰ ϗ μειζόνων χαρισμάτων· ϗ γὰρ θαυμασοτέρα ἰῦ ἡ δωρεὰ, ὡς ὅταν λέγῃ· ὐκ οἴδατε ποίυ πνεύματος ἐσέ; ϗ πάλιν· ὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δυλείας ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ϗ γὰρ ϗ οἱ παλαιοὶ πνεῦμα μὲν εἶχον, ἀλ-

ANNO CHRISTI 1350.

Aut auctor est Nyssenus Theologus. Quod autem etiam sancti, per unionem cum Deo deificati, non divinæ essentiæ, sed ipsius divinæ operationis participes fiunt, magnus in Theologia Gregorius ostendit, scribens de Domino nostro JESU Christo: *Christus dicitur propter deitatem: unctio enim ipsa humanitatis est: non operatione, ut alios christos, sanctificans, sed præsentia totius ungentis.* Et magnus Basilius; *Omnia quidem*, inquit, *implet virtute Spiritus sanctus; solis tamen illis participabilis est qui digni sunt; nec uno modo participatur; sed secundum proportionem fidei dividit operationem.* Et alibi iterum: *Quemadmodum enim vultuum imagines sive species non in quibuslibet corporibus exhibentur, sed in his dumtaxat, quæ lævitatem quamdam ac perspicuitatem habent; sic non in omnibus animis Spiritus operatio est, sed in his quæ nihil obliquum habent, nihil tortuosum.* Sanctus vero Maximus; *Omnia*, inquit, *quæcumque Deus est, hæc & ille erit, qui per gratiam fuerit deificatus; sed non eadem essentia.* Magnus autem Dionysius; *Circulariter*, inquit, *divinæ moventur mentes, dum uniuntur principio, & fine carentibus Pulcri Bonique illustrationibus.* Has ille plurali numero efferens, ostendit non esse eas essentiam Dei: neque enim illa numero plurali effertur. Dum autem illustrationes illas appellat, & principio ac fine carentes vocat, divinas illas esse & increatas operationes ostendit. Dominus autem noster ac Deus, in sancto Joannis evangelio, *Qui credit in me*, inquit, *sicut dicit scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus sanctus, quia* JESUS *nondum erat glorificatus.* Quod divinus Chrysostomus enarrans, *Flumina*, inquit, *de ventre ejus fluent; affluentiam abundantiamque gratiæ subindicans: quod alibi dicit:* Fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam: *hoc est; multam habebit gratiam. Alibi sane quidem vitam æternam vocat, hic vero aquam vivam: vivam autem dicit, semper operantem. Nam Spiritus gratia ubi in mentem venerit, ibique consederit, omni fonte uberius erumpit, nec definit, nec exhauritur, nec retinetur. Simul vero etiam ut non deficientem suppeditationem ostenderet, & ineffabilem operationem, fontem & flumen nuncupavit: nec flumen unum, sed ineffabilia: affluentiam autem expressit verbo saliendi.* Idem post nonnulla: *Non jam Propheta apud eos erat, neque gratia eorum Sancta tutabatur. Quoniam igitur recesserat Spiritus sanctus, debebatque deinceps effundi copiose; atque hujus distributionis initium post crucem factum est, nec solum liberalitatis, sed & majorum charismatum: nam multo mirabilius donum fuit; ut cum ait:* Nescitis cujus Spiritus estis. *Et iterum:* Non enim accepistis spiritum servitutis, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum. *Enimvero & veteres Spiritum habuerunt, sed aliis non dabant. Apostoli autem, innumeros repleverunt. Quoniam vero hanc erant accepturi gratiam, necdum illa fuerat data; idcirco ait:* Nondum erat Spiritus sanctus, *hoc est, datus*, quia JESUS nondum erat glorificatus, *gloriam Christi crucem appellans, Quoniam enim inimici eramus & peccatores, & privati dono Dei, & Deo exosi; gratia autem reconciliationis demonstratio est; donum vero non inimicis neque invisis, sed amicis datur, & placitis gratisque; oportuit prius offerri pro nobis hostiam, & inimicitiam in carne dissolvi, & fieri Dei amicos, & tunc donum accipere. Nam si in promis-*

De divin. min. c. 4. §. 8.

Joan. 7.

Joan. 14.

Luc. 9.

ANNO CHRISTI 1350.

sione Abrahæ facta hoc contigit, multo magis sub gratia.

Rursus idem in tricesima sexta homilia ejusdem lucubrationis: *Sic etiam in nobis*, inquit, *non simpliciter aqua operatur, sed quando Spiritus gratiam acceperit, tunc omnia diluit peccata.* Et post pauca: *Sed etiamsi universus orbis accedat, gratia non consumitur, neque operatio exhauritur, sed similiter manet, & talis, qualis & antea fuit. Et quemadmodum solares radii singulis diebus lucent, nec consumuntur; neque ex multa erogatione minor eisdem lux efficitur; sic, eoque multo magis, Spiritus operatio nullo modo imminuitur ab iis qui ea fruuntur.* Et idem iterum in quinta homilia ejusdem commentationis; ubi illud exponit, *Omnia per ipsum facta sunt*, ait: *Cum de rerum creatione dixisset Joannes, subjungit etiam de providentia sermonem, dicens:* In ipso vita erat. *Etenim ut nemo dissideret, quomodo tot ac tanta per ipsum facta sint, subjunxit:* In ipso vita erat. *Quemadmodum igitur in fonte abyssos gignente, quantumcumque detraxeris, nihil tamen fontem minuisti; sic etiam in operatione Unigeniti, quantacumque credideris producta per ipsam & facta, nihilo minor facta est.* Et rursum; *Evangelio dicente, De plenitudine ejus nos omnes accepimus; ad hoc enim tandem reducenda oratio est: Non participatum*, inquit, *donum habet; sed ipse fons & ipsa radix est bonorum; ipsa vita & ipsa lux & ipsa veritas: non in seipso continens bonorum divitias, sed in alios omnes redundans, & postquam redundavit, plenus permanens, nec ulla re imminutus ob erogationem in alios: sed semper scaturiens, & cum omnibus hæc impertierit, in eadem perfectione manet. Quod ego autem fero, participatum est: ab alio enim illud accepi, exiguum quiddam ex universo, & veluti gutta exigua ad abyssum immensam & pelagus infinitum: vel potius, neque istud exemplum exhibere potest quod conamur eloqui. Guttam enim si pelago ademeris, eo ipso pelagus minus facis, quamquam imminutio non apparet. In illo autem fonte, idem dici non potest: sed quantumcumque quis hauserit, manet nulla ex parte diminutus. Idcirco valde necesse est ad aliud exemplum confugere; nam istud imbecille, nec potest id quod quærimus exhibere: alio igitur est opus, quod certius quam prius deducat nos ad intelligentiam rei nobis modo propositæ. Ponamus enim esse fontem ignis, postea ex illo fonte innumeras accendi lucernas, & bis terque totidem, & sæpius. Nonne in eadem plenitudine manet ignis, etiam postquam impertierit tam multis operationem suam? Nemini non istud manifestum est. Si vero in corporibus quæ dividuntur, quæ detractione minuuntur, tale ali-*

Ἀλλοις δὲ ὁ παρεῖχον· οἱ δὲ ἀπόστολοι, μυριάδας ἐνέπλησαν. ἐπεὶ δὲ ταύτην ἔμελλον λαμβάνειν τὴν χάριν, ὕπω δὲ ἦν δοθεῖσα, διὰ τοῦτο φησίν· ὕπω ἦν πνεῦμα ἅγιον· τουτέστι δοθέν, ἐπεὶ Ἰησοῦς οὐδέ πω ἐδοξάσθη· δόξαν κυρίως τὸν σαυρὸν καλῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐχθροὶ ἦμεν καὶ ἡμαρτηκότες, καὶ ὑστερούμενοι τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεοσυγεῖς· ἡ δὲ χάρις καταλλαγῆς ἦν καὶ ἀποδείξις· δῶρον δὲ οὐ τοῖς ἐχθροῖς, οὐδὲ τοῖς μισουμένοις, ἀλλὰ τοῖς φίλοις δίδοται, καὶ τοῖς ἀρεσκομένοις, ἔδει πρότερον προσενεχθῆναι τὴν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν, καὶ τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ καταλυθῆναι, καὶ γενέσθαι τοῦ Θεοῦ φίλους, καὶ τότε λαβεῖν τὸ δωρεάν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς ἐπαγγελίας τοῦτο γέγονε τῆς πρὸς Ἀβραάμ, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς χάριτος.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τεσσαρακοστῇ ἕκτῃ ὁμιλίᾳ τῆς αὐτῆς πραγματείας. καὶ ἐφ' ἡμῶν φησιν οὐχ ἁπλῶς τὸ ὕδωρ ἐργάζεται, ἀλλ' ὅταν τελῶ τοῦ πνεύματος χάριν δέξηται. τότε ἅπαντα λύει τὰ ἁμαρτήματα. καὶ μὴ βραχέα· ἀλλὰ κἂν ἡ οἰκουμένη πᾶσα ἔλθῃ, ἡ χάρις οὐ καταναλίσκεται. οὐδὲ ἡ ἐνέργεια δαπανᾶται, ἀλλ' ὁμοίως μένει, καὶ τοιαύτη οἵα καὶ πρὸ τοῦ. καὶ καθάπερ αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες καθ' ἑκάστην φωτίζουσι τὴν ἡμέραν, καὶ οὐ δαπανῶνται, οὐδὲ ἀπὸ τῆς πολλῆς χορηγίας ἔλαττον αὐταῖς γίνεται τὸ φῶς· οὕτω, καὶ πολλῷ μᾶλλον, ἡ τοῦ πνεύματος ἐνέργεια οὐδὲν ἐλαττοῦται παρὰ τῶν ἀπολαυόντων αὐτῆς. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν πέμπτῃ ὁμιλίᾳ τῆς αὐτῆς πραγματείας, τὸ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο ἐξηγούμενος, φησίν· εἰπὼν περὶ τῆς δημιουργίας ὁ Ἰωάννης, ἐπάγει καὶ τὸν περὶ τῆς προνοίας λόγον, ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, λέγων. καὶ γὰρ ἵνα μηδεὶς ἀπιστήσῃ πῶς τὰ τοσαῦτα δι' αὐτοῦ γέγονεν, ἐπήγαγεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν. καθάπερ ἂν ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς τικτούσης ἀβύσσους, ὅσον ἂν ἀφέλῃς, οὐδὲν ἠλάττωσας τὴν πηγήν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ μονογενοῦς, ὅσα ἂν πιστῶσῃς παρῆχθαι δι' αὐτῆς καὶ πεποιῆσθαι, οὐδὲν ἐλάττων γέγονεν. καὶ πάλιν· τῆς ἀγγελίας εἰρηκότος, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, ἐπὶ γὰρ τοῦτο τέως ἀκτέον τὸν λόγον· οὐ μεθεκτήν, φησιν, ἔχει τὴν δωρεάν, ἀλλ' αὐτοπηγὴ καὶ αὐτορίζα ἐστὶ τῶν καλῶν· αὐτοζωὴ καὶ αὐτοφῶς καὶ αὐτοαλήθεια· οὐκ ἐν ἑαυτῷ σωρεύων τῶν ἀγαθῶν τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑπερβλύζων αὐτόν· καὶ μὴ τὸ ὑπερβλύσαι, μένων πλήρης, καὶ οὐδενὶ ἐλαττούμενος ἐκ τῆς εἰς ἑτέρους χορηγίας, ἀλλ' ἀεὶ πηγάζων, καὶ πᾶσι τούτων μεταδιδοὺς τῶν καλῶν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένει τελειότητος. ὃ δὲ ἐγὼ φέρω, μεθεκτὸν ἐστι· παρ' ἑτέρου γὰρ ἔλαβον αὐτό, καὶ μικρόν τι τοῦ παντὸς, καὶ οἱονεὶ σταγὼν ἀτελὴς πρὸς ἄβυσσον ἄφατον καὶ πέλαγος ἄπειρον. μᾶλλον δὲ, οὐδὲ τοῦτο τὸ παράδειγμα παρασῆσαι δυνάιτ' ἂν ὅπερ ἐπιχειροῦμεν εἰπεῖν. σταγόνα μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ πελάγους ἂν ἐξέλῃς, αὐτῷ τούτῳ τὸ πέλαγος ἐλάττωσας. εἰ καὶ ἀφανὴς ἡ ἐλάττωσις. ἐπὶ δὲ τῆς πηγῆς ἐκείνης, οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλ' ὅσον ἂν τις ἀρύσηται, μένει μηδὲν ἐλαττούμε-

ANNO CHRISTI 1350.

νος. διὸ χρὴ μάλιστα, ἐφ' ἕτερον ὑπόδειγμα ἐλθεῖν, ἀσθενὲς μὲν καὶ αὐτὸ, καὶ οὐ δυνάμενον ὅπερ ζητοῦμεν παραστῆσαι· μᾶλλον δὲ τοῦ προτέρου χειραγωγοῦν ἡμᾶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τὴν προκειμένην ἡμῖν νῦν. ὑποθέμεθα γὰρ εἶναι πυρὸς πηγὴν, εἶτα ἀπὸ τῆς πηγῆς ἐκείνης μυρίους ἀνάπτεσθαι λύχνους, καὶ τρὶς, καὶ πολλάκις. ἆρα οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένει πληρότητος τὸ πῦρ, καὶ μετὰ τὸ μεταδοῦναι τοσούτοις τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ; παντί που δῆλον ἐστί. εἰ δὲ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τῶν μεριστῶν, τῶν ἐλαττουμένων ὑπὸ τῆς ἀφαιρέσεως, εὑρέθη τι τοιοῦτον, ὃ καὶ μετὰ τὸ παραχεῖν ἑτέροις τὰ παρ' ἑαυτοῦ οὐδὲν παραβλάπτεται, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀσωμάτου καὶ ἀκηράτου δυνάμεως ἐκείνης τοῦτο συμβήσεται. εἰ γὰρ ἔνθα οὐσία ἐστὶ τὸ μεταλαμβανόμενον καὶ σῶμα, καὶ μερίζεται καὶ οὐ μερίζεται, πολλῷ μᾶλλον ὅταν περὶ ἐνεργείας ὁ λόγος ᾖ, καὶ ἐνεργείας τῆς ἐκ τῆς ἀσωμάτου οὐσίας, οὐδὲν εἰκὸς τοιοῦτον παθεῖν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης ἔλεγεν, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν. ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἡμεῖς οἱ δώδεκα, οἱ τριακόσιοι, οἱ πεντακόσιοι, οἱ τριχίλιοι, οἱ πεντακιχίλιοι, αἱ πολλαὶ τῶν Ἰουδαίων μυριάδες, ἅπαν τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν, καὶ τῶν τότε, καὶ τῶν νῦν, καὶ αὖθις ἐσομένων, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἐλάβομεν. τί δὲ ἐλάβομεν; χάριν ἀντὶ χάριτος, φησίν.

Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τὸν τεσσαρακοστὸν ὄγδοον ψαλμὸν ἐξηγούμενος, φησίν· τὸν μὲν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· ἀλλ' ὅμως ἥ γε τοῦ νοεῖν καὶ συνιέναι τὸν ἑαυτῶν κτίστην καὶ δημιουργὸν δύναμις, καὶ ἐν ἀνθρώποις ὑπάρχει. ἐνεφύσησε γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον, τουτέστι, μοῖραν τινὰ τῆς ἰδίας χάριτος ἐναπέθετο τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα τῷ ὁμοίῳ ἐπιγινώσκῃ τὸ ὅμοιον. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς πρὸς Αμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἀνακαινίζων, φησὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ κύριος, καὶ ἣν ἀπώλεσε χάριν ἐκ τοῦ ἐμφυσήματος αὐτοῦ, ταύτην πάλιν ἀποδιδοὺς, ἐμφυσήσας εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν, τί φησιν; λάβετε πνεῦμα ἅγιον. καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς ἐν τῷ περὶ προγνώσεως καὶ προορισμοῦ τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ κεφαλαίων· τοῦτον, φησὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ δημιουργὸς ἄρρενα κατεσκεύασε, μεταδοὺς ἑαυτοῦ θείας χάριτος, καὶ ἐν κοινωίᾳ ἑαυτοῦ διὰ ταύτης αὐτὸν ποιησάμενος. καὶ πάλιν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς Αμφιλόχιον· τίς, φησιν, οὕτως ἀνήκοος τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀξίοις, ὡς ἀγνοεῖν ὅτι τῶν δικαίων ὁ στέφανος, ἡ τοῦ πνεύματός ἐστι χάρις διαψιλεστέρα τότε καὶ τελεωτέρα παρεχομένη;

Αλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐν τῷ τρίτῳ τῶν πρὸς Ερμείαν, ἐρωτῶντος αὐτὸν τούτου δὴ Ερμείου, περὶ τῆς ἐν ἡμῖν θείας ἐνοικήσεως καὶ μετοχῆς, καὶ λέγοντος· πλὴν ὡς ἥδιστα ἂν σου διαπυθοίμην τό, ὅπως ἂν ἐν ἡμῖν ἥτε τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ πλήρωσις νοοῖτό τε καὶ πράττοιτο, μία τις οὖσα καὶ οὐ διάφορος. ἀποκρινόμενος οὗτος δὴ ὁ ἅγιος Κύριλλος· καὶ μὴν, φησὶν, οὐδ' ὁπωστιοῦν εἴγε δὴ τούτῳ χαλεπὸν ἢ

A *quid invenitur, quod neque postquam largitus est aliis quæ sua sunt, nihil damni patitur; multo magis in corporea & incorrupta virtute illa id continget. Si enim ubi essentia est quod participatur, & corpus, & dividitur, & non secatur; multo magis quando de operatione sermo fuerit, & ea quidem quæ sit ex essentia experte corporis, nihil tale consentaneum est accidere? Propterea etiam Joannes dicebat,* De plenitudine ejus omnes accepimus. *Nos omnes accepimus. Nos duodecim, trecenti, quingenti, ter mille, quinquies mille, multæ Judæorum myriades, universa plenitudo fidelium, & qui tunc fuerunt, & qui nunc sunt, & qui in posterum erunt: de plenitudine ejus accepimus. Quid autem accepimus?* Gratiam pro

B gratia, *inquit.*

C

Magnus etiam Basilius quadragesimum octavum Psalmum enarrans, ait: *Hominem quidem Deus fecit ex terra, & ministros suos flammam ignis; sed tamen vis cogitandi & cognoscendi creatorem suum & opificem, etiam hominibus inest. Insufflavit enim in faciem, hoc est, partem aliquam suæ gratiæ deposuit in homine, ut simili agnoscat simile.* Et idem iterum in scriptis ad Amphilochium de Spiritu sancto: *Renovans,* inquit, *hominem Dominus, & quam amisit gratiam ex insufflatione ejus, hanc rursum restituens, insufflavit in faciem discipulorum, quid dicit?* Ac-

D cipite Spiritum sanctum. Et divinus Damascenus, in capite de præscientia & prædestinatione, inter Theologica ipsius capita; *Hunc,* inquit, *hominem creator masculum constituit, impartiens ei divinam suam gratiam, & suo eum per ipsam donans consortio.* Iterumque magnus Basilius in scriptis ad Amphilochium: *Quis,* inquit, *adeo ignorat quæ præparata sint bona a Deo dignis, ut nesciat justorum coronam esse Spiritus gratiam copiosiorem tunc, & perfectiorem futuram?*

E

Sed & sanctus Cyrillus in libro tertio ad Hermiam, suscitante ab eo ipsomet Hermia, de divina in nobis inhabitatione & participatione; ac dicente: *Verum ex te libentissime quæsierim, quomodo in nobis Patris & Filii plenitudo intelligatur & fiat, cum una sit & indiscreta.* Respondens sanctus Cyrillus: *Certe,* inquit, *nihil in eo vel minimum difficile captu vel comprehensu. Quomodo enim aliter, quam per sanctum Spiritum, divinis nos donis replentem per seip-*

ANNO CHRISTI 1350.

seipsum, & ineffabilis naturæ consortes efficientem? Et rursum idem in Thesauris: *At si quidem est factura, juxta hæreticorum insaniam, Spiritus sanctus; quomodo totam habet Dei operationem? Neque enim quisquam tantum, opinor, excidet a sana mente, ut audeat vel dicere, divinam essentiam, per quædam instrumenta, quæ foras ad esse proferat, ministerium præbere ad operationem, quæ ex ipsa naturaliter irrumpit ad quosdam, qui sunt ad accipiendum idonei.*

A δυσέφικτον. πῶς γὰρ ἂν ἕτερος, ἢ διὰ τὸ ἁγίου πνεύματος, θείων ἡμᾶς χαρισμάτων ἀναπίμπλαντος δι' ἑαυτοῦ, καὶ τῆς ἀῤῥήτου φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνοντος; καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς θησαυροῖς· ἀλλ' εἴπερ ἐστί τις ὄντως ποίημα, κατὰ τοῦτ' ἐπεροδόξων μανίαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς ὅλως ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν; ὃ γὰρ δήτις τοσοῦτον, οἶμαι, τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς ἐκβήσεται, ὡς τολμῆσαι καὶ μόνον εἰπεῖν, τὴν θείαν οὐσίαν, δι' ὀργάνων τινῶν, ἔξωθεν εἰς τὸ εἶναι παρενεχθέντων, διακονεῖσθαι πρὸς ἐνέργειαν, τοῦτ' ἐξ αὐτῆς διαβαίνουσαν φυσικῶς πρός τινας ἐπιτηδείως πρὸς τὸ λαβεῖν.

Et magnus Athanasius in epistola ad Serapionem: *Omnia*, inquit, *quæ Patris sunt, Filii sunt. Idcirco etiam quæ a Filio in Spiritu dantur, dona sunt Patris, & Spiritus, qui in nobis est. Et Verbum quod hunc dedit, in nobis est, & in Verbo Pater est. Et sic est illud:* Veniemus ego & Pater, & mansionem apud eum faciemus, *quemadmodum dictum est. Ubi enim lux, ibi & splendor est: & ubi splendor, ibi & illius operatio, & splendida gratia. Idque rursum Paulus docens, scripsit ad Corinthios iterum in secunda epistola, dicens:* Gratia Domini nostri JESU Christi, & caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, *Nam quæ datur gratia & largitio, in Trinitate tribuitur, a Patre per Filium in Spiritu sancto. Quemadmodum enim ex Patre est quæ per Filium datur gratia, sic neque fieri potest communicatio largitionis in nobis, nisi in Spiritu sancto. Hujus enim facti participes, habemus Patris caritatem, & Filii gratiam, & ipsius Spiritus communicationem. Una igitur ex his Trinitatis operatio esse ostenditur.*

B Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Σαραπίωνα ἐπιστολῇ· πάντα, φησὶ, τὰ τοῦ Πατρός, τοῦ υἱοῦ ἐστι. διὸ καὶ τὰ παρὰ τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι διδόμενα, τοῦ Πατρός ἐστι χαρίσματα, καὶ τοῦ πνεύματος ὄντος ἐν ἡμῖν· ἐν ᾧ ὁ Λόγος ὁ τοῦτο διδοὺς, ἔστιν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶν ὁ πατήρ· καὶ οὕτως ἐστὶ τὸ, ἐλευσόμεθα πρὸς αὐτὸν καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα· καθάπερ εἴρηται. ἔνθα γὰρ τὸ φῶς, ἐκεῖ ἀπαύγασμα· ἔνθα τὸ ἀπαύγασμα, ἐκεῖ καὶ ἡ τούτου ἐνέργεια, καὶ αὐγοειδὴς χάρις. καὶ τοῦτο πάλιν ὁ Παῦλος διδάσκων, ἔγραφεν αὖθις Κορινθίοις, ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ λέγων· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. ἡ γὰρ διδομένη χάρις καὶ δωρεὰ ἐν Τριάδι δίδοται, παρὰ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὥσπερ γὰρ ἐκ πατρός ἐστι διὰ υἱοῦ ἡ διδομένη χάρις, οὕτως οὐκ ἂν γένοιτο κοινωνία τῆς δόσεως ἐν ἡμῖν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι τῷ ἁγίῳ. τούτου γὰρ μετέχοντες, ἔχομεν τοῦ πατρὸς τὴν ἀγάπην, καὶ τοῦ υἱοῦ τὴν χάριν, καὶ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τὴν κοινωνίαν. μία ἄρα ἐκ τούτων ἡ τῆς Τριάδος ἐνέργεια δείκνυται.

Sed & sanctus Anastasius in sua oratione de Spiritu sancto; *Consentientia sunt*, inquit, *& quæ sunt a divino Paulo de Spiritu dicta. Nam eos qui crediderunt, templa Dei appellavit, inhabitantem adeptos gratiam Spiritus.* Nescitis *enim* quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Et iterum:* Nescitis quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti in vobis, quem habetis a Deo? *Hæc vero manifeste docent, divinæ naturæ esse sanctissimum Spiritum. Si enim templum Dei nuncupantur ii qui crediderunt, eo quod gratiam Dei susceperunt; ex Deo utique Spiritus sanctus est. Nam quia hujus gratiam inhabitantem habent, Dei templum appellati sunt.*

D Καὶ ὁ ἁγιος Ἀνασάσιος ἐν τῷ περὶ τοῦ πνεύματος λόγῳ αὐτοῦ, σωῳδά, φησι, καὶ τὰ παρὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου περὶ τοῦ πνεύματος εἰρημένα. τοὺς γὰρ πεπιστευκότας, ναοὺς Θεοῦ προσηγόρευσεν, ἔνοικον ἐσχηκότας τὴν χάριν τοῦ πνεύματος· οὐκ οἴδατε γὰρ ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; καὶ πάλιν· οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, ὃ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ; ταῦτα δὲ ἄντικρυς διδάσκει τῆς θείας φύσεως εἶναι τὸ παναγιον πνεῦμα. εἰ γὰρ ναὸς Θεοῦ χρηματίζουσιν οἱ πιστεύσαντες, ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐδέξαντο, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὴν γὰρ τούτου χάριν ἔνοικον ἐσχηκότες, Θεοῦ ναοὶ ὠνομάσθησαν.

Et divinus Chrisostomus in quarta Enarratione in Acta, ubi illud explicat, *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis: Recte*, inquit, *dixit* dispertitæ: *ex una enim erant radice: ut discas operationem esse a Paracleto missam.* Et rursum idem in eodem loco: *Et repleti sunt*, inquit, *omnes. Non tenuiter acceperunt Spiritus gratiam, sed repleti sunt.*

Καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐν τῷ δ'. τί εἰς τὰς πράξεις ἐξηγητικῶν, τὸ, καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς ἀναπτύσασαι, καλῶς, φησιν, εἶπε διαμεριζόμεναι· ἐκ μιᾶς γὰρ ἦσαν ῥίζης· ἵνα μάθῃς ὅτι ἐνέργεια ἐστὶν ἀπὸ τοῦ παρακλήτου πεμφθεῖσα. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ· καὶ ἐπλήσθησαν, φησὶν, ἅπαντες· οὐχ ἁπλῶς ἔλαβον τοῦ πνεύματος τὴν χάριν, ἀλλ' ἐπλήσθησαν.

Quin etiam Massalianis dicentibus, in par-

Αλλὰ καὶ τοῖς Μασσαλιανῶν λεγόντων, ὡς τῆς

ANNO CHRISTI 1350.

τῆς ὑσίας τῦ Θεῦ ὲν μετοχῇ καθίσαντας οἱ παρ' ἐκείνοις κεκαθαρμένοι, κ προφερόντων τὸ Ⓐ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο τὸ, ἐγὼ κ ὁ πατὴρ ἐλευσόμεθα, κ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν· κ τοῦτο πρὸς τινὰ ἑαυτῶν δυσσέβειαν λίαν ἀνοήτως διαστρεφόντων· ἡ καθ' αὐτῶν δὴ τ Μασσαλιανῶν συσᾶσα σύνοδος, τινὰ ἐκείνων πονηρὰν δόξαν ἀποῤῥαπίζουσα, γίνεταί τις, φησὶν, ἐπιδημία τῦ παρακλήτου, κ ἐνοικεῖ τοῖς ἀξίοις ὁ Θεὸς, ἀλλ' ὐχ ὡς ἔχει φύσεως ἡ θεότης.

Ticipatione divinæ essentiæ constitui eos, qui apud ipsos essent purgati; proferentibusque illud Evangelicum, *Ego & Pater veniemus, & mansionem apud eum faciemus*: & hoc juxta suam impietatem valde absurde detorquentibus; quæ contra eosdem Massalianos conflata est synodus, eorum scelestam opinionem confutans, *Fit quidem*, inquit, *adventus Parasleti, & inhabitat Deus in his qui digni sunt, sed non ut se habet natura deitatis.*

ANNO CHRISTI 1350. Joan. 14. 23.

Μετὰ τῦτο ἐζητήθη δειχθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ὅτι τι ἄκτιστόν ἐστι τὸ φῶς τῆς τῦ χυρίυ μεταμορφώσεως, Ⓒ ὅτι ὐκ ἔστι τῦτο ἡ ὑσία τῦ Θεῦ. κ πάντες σχεδὸν εἶπον, ὅτι ἀποδέδεικται Ⓑ τῦτο κατὰ τὴν τετάρτην συνέλευσιν, ὲν ᾗ παρόντες οἱ ἀντιλέγοντες τῇ ἐκκλησίᾳ, νῦν μὲν κτιστὸν εἶναι τῦτο Ⓒ φάντασμα κ ἔνδαλμα φανερῶς βλασφημῦντες ἔλεγον· νῦν δὲ, κ τῦτο ἀσεβῶς ἔλεγον, ἄκτιστον κ ὑσίαν εἶναι Θεῦ. προλωέχθη γὰρ ὲν ἐκείνῃ τῇ συνελεύσει, ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμ Ⓒ ῾ρηγόρι Ⓒ, γράφων· ὐδεὶς ἐσὶν ὲν ὑποστήματι ὐσίας ἰχνεύσας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, κ Θεῦ φύσιν ἢ οἶδεν ἢ ἐξηγήσατο. κ ὁ θεῖ Ⓒ Μάξιμος γράφων ὲν ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τῆς τρίτης τῶν θεολογικῶν ἑκατονταδος· ὁ τοῖς ὅσι μὴ κατ' ὑσίαν ὑπάρχων μεθεκτὸς, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βυλόμεν Ⓒ, τῦ κατ' ὑσίαν κρυφίυ παντελῶς ὐκ ἐξίσταται. κ ὁ θεῖος Χρυσορρήμων εἰς τινὰ αὐτὸν ἑορτὴν γράφων. ὲν τῷ ὄρει, φησὶ, μεταμορφωθεὶς ὁ σωτὴρ μικρῶς πως, ὡς δεσπότης ἔδειξε τοῖς ἑαυτῦ μαθηταῖς τῆς ἀθεάτυ θεϊκῆς αὐτῦ βασιλείας τινὰ δόξαν. ἀλλ' ἅθις ἐρῦσιν οἱ ἀπύλωτον κ θηριώδη περιφέροντες γλῶσσαν. ναί· εἰ ἀθέατος ἡ θεϊκὴ αὐτῦ δόξα, πῶς ὑπέδειξεν αὐτὸν τοῖς ἀποσόλοις; εἰ γὰρ ὁρατὴ, ὐκ ἀθέατος. εἰ δὲ ἀθέατος, ὐχ ὁρατή. διὸ ἄκυε συνετῶς· ὲνταῦθα ὁ δεσπότης Χρισὸς τοῖς ἑαυτῦ μαθηταῖς ἐπέδειξε τ ἀθεάτυ αὐτῦ βασιλείας τὴν δόξαν, κ ὐκ ἐπέδειξε· ἰσχύσι μικρὸν παρήνοιξε τὴν θεότητα, κ ὐ τελείως· τὸ μὲν πληροφορῶν, τὸ δὲ φειδόμεν Ⓒ· πληροφορῶν μὲν γὰρ ἔδειξεν αὐτοῖς τῆς ἀθεάτυ βασιλείας τὴν θεϊκὴν δόξαν· ὐχ' ὅση τις ἦν, ἀλλ' ὅσον ἠδυήσαντο βλέπειν οἱ σωματικὰς ὀφθαλμὰς κεκμηκότες· φειδόμεν Ⓒ δὲ κ ὐχὶ φθονῶν ὐκ ἔδειξεν αὐτοῖς τῆς ἀθεάτυ βασιλείας τὴν πᾶσαν θεϊκὴν αὐτῦ δόξαν, ἵνα μὴ σωθῇ ὁράσει κ τινὰ ζωὴν ἀπολέσωσιν. ἀλλὰ κ πάντες οἱ ἅγιοι, ἕλλαμψιν αὐτὸ λέγοντες κ λαμπρότητα κ χάριν, κ θέωσιν κ θεότητα παραδεχθεῖσαν μικρᾷ τερπνοτέραν κ ὄψεως, κ φῶς ἀπρόσιτον, κ φυσικὴν ἀκτῖνα τῦ υἱῦ· ἄναρχον βολίδα θεότητος, ἀστραπὴν θεότητος, κ τὰ τοιαῦτα.

Postea quæstum est, ut ostenderetur ex scriptis sanctorum, increatum quiddam esse lumen Dominicæ Transformationis, nec tamen illud essentiam Dei esse. Et omnes fere dixerunt, demonstratum illud sessione quarta; in qua cum præsentes adessent qui Ecclesiæ contradicunt, nunc quidem creatum illud esse, & visionem, & velamen & imaginem, aperte blasphemantes dixerunt: nunc vero æque impie protulerunt, illud increatum & ipsammet essentiam Dei esse. Productus est enim in illa sessione Gregorius, cui a Theologia cognomen est; quique sic scribit: *Nemo est in substantia & essentia Domini, sicut scriptum est; nemo Dei naturam aut vidit aut enarravit.* Et divinus Maximus scribens in septimo capite tertiæ centuriæ rerum Theologicarum: *Qui iis quæ sunt imparticipabilis est secundum essentiam, alio modo participari volens ab his qui possunt, non exit prorsus ab abscondito essentiæ suæ.* Et divinus Chrysostomus in eamdem festivitatem scribens; *In monte*, inquit, *transformatus Salvator modico tempore tanquam Dominus, exhibuit discipulis suis invisibilis divinæ suæ majestatis gloriam. Sed statim dicent qui effrenatam & venaticam linguam circumferunt: Immo vero, si invisibilis est ipsius gloria, quomodo ostendit eam Apostolis? Nam aspectabilis, non est invisibilis: si autem invisibilis, non est aspectabilis. Itaque audi & intellige. Illic Dominus Christus suis discipulis ostendit invisibilis suæ majestatis gloriam, & non ostendit. Hoc est, tenuiter aperuit deitatem, & non plene: alteram quidem ut eos confirmaret, alterum ut eisdem parceret. Confirmans quidem ostendit illis invisibilis majestatis divinam gloriam, non quanta quanta est, sed quantum poterant intueri, qui corporeos oculos circumferrent. Parcens autem, nec invidens, non ostendit illis invisibilis majestatis omnem divinam suam gloriam; ne videntes vitam amitterent.* Sed & omnes sancti lumen illud illustrationem vocant, & splendorem, & gratiam, & deificationem, & deitatem ostensam paulo solidiorem quam oculis possit conspici, & lumen inaccessibile, & naturalem Filii radium; principio carentem facem deitatis, deitatis coruscationem, & similia.

Poſtea quæſtum eſt, ut oſtenderetur ex ſcriptis ſanctorum, increatum quiddam eſſe lumen Dominicæ Transformationis, nec tamen illud eſſentiam Dei eſſe. Et omnes fere dixerunt, demonſtratum illud ſeſſione quarta; in qua cum præſentes adeſſent qui Eccleſiæ contradicunt, nunc quidem creatum illud eſſe, & viſionem, & velamen & imaginem, aperte blaſphemantes dixerunt: nunc vero æque impie protulerunt, illud increatum & ipſammet eſſentiam Dei eſſe. Productus eſt enim in illa ſeſſione Gregorius, cui a Theologia cognomen eſt; quique ſic ſcribit: *Nemo eſt in ſubſtantia & eſſentia Domini, ſicut ſcriptum eſt; nemo Dei naturam aut vidit aut enarravit.* Et divinus Maximus ſcribens in ſeptimo capite tertiæ centuriæ rerum Theologicarum: *Qui iis quæ ſunt imparticipabilis eſt ſecundum eſſentiam, alio modo participari volens ab his qui poſſunt, non exit prorſus ab abſcondito eſſentiæ ſuæ.* Et divinus Chryſoſtomus in eamdem feſtivitatem ſcribens; *In monte*, inquit, *transformatus Salvator modico tempore tanquam Dominus, exhibuit diſcipulis ſuis inviſibilis divinæ ſuæ majeſtatis gloriam. Sed ſtatim dicent qui effrenatam & venaticam linguam circumferunt: Immo vero, ſi inviſibilis eſt ipſius gloria, quomodo oſtendit eam Apoſtolis? Nam aſpectabilis, non eſt inviſibilis: ſi autem inviſibilis, non eſt aſpectabilis. Itaque audi & intellige. Illic Dominus Chriſtus ſuis diſcipulis oſtendit inviſibilis ſuæ majeſtatis gloriam, & non oſtendit. Hoc eſt, tenuiter aperuit deitatem, & non plene: alteram quidem ut eos confirmaret, alterum ut eiſdem parceret. Confirmans quidem oſtendit illis inviſibilis majeſtatis divinam gloriam, non quanta quanta eſt, ſed quantum poterant intueri, qui corporeos oculos circumferrent. Parcens autem, nec invidens, non oſtendit illis inviſibilis majeſtatis omnem divinam ſuam gloriam; ne videntes vitam amitterent.* Sed & omnes ſancti lumen illud illuſtrationem vocant, & ſplendorem, & gratiam, & deificationem, & deitatem oſtenſam paulo ſolidiorem quam oculis poſſit conſpici, & lumen inacceſſibile, & naturalem Filii radium; principio carentem facem deitatis, deitatis coruſcationem, & ſimilia.

Inter dubia opera, apud Savil. tom. 7. pag. 339.

Προλωέχθη δὲ ὲν ἐκείνῃ τῇ συνελεύσει κ ὁ ἐπὶ τόποις συνοδικὸς πρῶτος τόμ Ⓒ, ὃς τῦτο φιλοσεβῶς κ εὐσεβαίως ἀπέδειξεν, ἄκτιστον κ ὐκ ὑσίαν, διὰ πολλῶν ἅμα ἐκ τῆς θείας γραφῆς μαρτυριῶν, κ ἅμα τῦ τεσμακαρίτ κ ἀοιδίμυ Βασιλέως ἡμῶν ἐκείνυ κυρὶυ Ἀνδρονίκυ τῦ Παλαιολόγυ συμφώνως τοῖς ἁγίοις

Productus autem eſt in illa ſeſſione de his ſynodicus primus Tomus, qui pie firmiterque demonſtravit, eſſe lumen illud increatum, nec tamen Dei eſſentiam, multis ex divina ſcriptura teſtimoniis, & verbis religioſiſque ſanctionibus ter beatiſſimi ac celebratiſſimi Imperatoris noſtri illius domini Andronici Palæologi quæ ſanctorum dictis conſentiunt. Huic ſacro ac divino

ANNO CHRISTI 1350.

no Tomo videntes adversari & contradicere eos, qui etiam sacratissimo Thessalonicensi adversantur, eos abjicimus: ut qui nunc quidem creatum lumen Dominicæ Transformationis, nunc vero valde stulte essentiam Dei illud esse statuant: nec confiteantur habere essentiam Dei & virtutem increatam & operationem; sed omnes communes virtutes & operationes Patris & Filii & Spiritus sancti in ordinem rerum creatarum insipienter detrahunt; & multorum deorum cultores arbitrantur eos, qui increatum fatentur Deum, non secundum essentiam dumtaxat, verum etiam secundum hypostases, & secundum communes trium hypostaseon divinas virtutes & operationes.

ρήμάτων, καὶ θεοσεβῶν θεσπισμάτων. πρὸς ὃν ἱερὸν καὶ θεῖον τόμον ἀντικειμένους ἰδόντες τότε καὶ ἀντιλέγοντας τοῖς τῷ ἱερωτάτῳ Θεσσαλονίκης ἀντικειμένοις, ἀπεβαλλόμεθα τούτους· ὡς νῦν μὲν κτιστὸν τὸ φῶς τῆς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως, νῦν δὲ λίαν ἀνοήτως, οὐσίαν εἶναι τοῦτο τιθεμένους τοῦ Θεοῦ· καὶ ὡς μὴ ἐργοῦντας ἔχειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ δύναμιν ἄκτιστον καὶ ἐνέργειαν, ἀλλὰ πάσας τὰς κοινὰς δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀφρόνως εἰς κτίσμα καταπίπτοντας, καὶ πολυθείους νομίζοντας, τοὺς ἀκτίστου ὁμολογοῦντας τὸν Θεὸν, μὴ κατ' οὐσίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὑποστάσεις, καὶ κατὰ τὰς κοινὰς τῶν τριῶν ὑποστάσεων θείας δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας.

Post hæc omnia Acindyni liber in medium productus, lectus est: in quo & alias quidem pravas opiniones novas ac veteres visus est adstruere; affirmabat autem se nullam constituere operationem increatam communem deitati tripliciter subsistenti, nisi solum Filium & Spiritum sanctum. At divina synodus, sancte ac religiose agnoscens, Marcelli, Photini, & Sophronii, veterum hæreticorum, impietatem illam esse, illico divinum Chrysostomum contra hanc pravam opinionem proferunt, quasi quemdam e cælo ipsum demittentes turbinem igneum, qui tanquam virgulta arida Acyndini deliria concremaret. Nam is exponens epistolam ad Philippenses; *Marcellus*, inquit, *& Photinus, & Sophronius, Verbum operationem esse dicunt: operationem autem istam inhabitasse in eo, qui ex semine David, non essentiam subsistentem. Arius Filium quidem confitetur, sed verbo tenus: creaturam autem esse ait, & Patre longe minorem. Alii vero negant ipsum habere animam. Vidisti currus stantes? Considera igitur ipsorum etiam casus: quomodo simul omnes defigens vulneret, & una plaga omnes repente quodammodo prosternat.* Hoc enim sentite in vobis, *inquit*, quod & in Christo JESU; qui cum in forma Philip. 2. 5. ex Græco. Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æque ac Deum. *Hinc & Paulus Samosatenus cecidit, & Marcellus & Sabellius. Cum enim, inquit, in forma Dei esset. Quomodo igitur, sceleste, dicis; A Maria cœpit, & prius non erat? Quomodo tu dicis, Operatio fuit? Nam Dei forma, inquit, formam servi accipit. Forma servi an operatio servi est, an non potius natura servi? Omnino scilicet natura servi est. Igitur & forma Dei, Dei natura est; non utique operatio.*

Μετὰ τούτοις ἅπασι τὸ τοῦ Ἀκινδύνου βιβλίον εἰς μέσον προενεχθὲν ἀνεγνώσθη· ἐν ᾧ καὶ ἄλλας μὲν καινοδοξίας παλαιάς τε καὶ νέας δογματίζων ἐφαίνετο· διϊσχυρίζετο δὲ, καὶ μηδεμίαν προσβάλλειν ἐνέργειαν ἄκλιτον κοινὴν τῇ τρισυποστάτῳ θεότητος, εἰ μὴ τὸν υἱὸν μόνον καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀλλ' ἡ θεία σύνοδος, καλῶς τε καὶ θεοφιλῶς ἐπιγνοῦσα, Μαρκέλλου καὶ Φωτεινοῦ καὶ Σωφρονίου τῶν παλαιῶν αἱρετικῶν τὴν δυσσέβειαν ταύτην οὖσαν, ἅθρουν τὸν θεῖον Χρυσόστομον κατὰ τῆς καινοδοξίας ταύτης ἀντεπεξάγουσι, καθάπερ τινὰ ὑρανόθεν αὐτὸν ἀφιέντες πρηστῆρα, τὰ φρυγανώδη τοῦ Ἀκινδύνου ληρήματα κατακαύσοντα· ὅς δὴ καὶ τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴν ἐξηγούμενος, Μάρκελλος, φησὶ, καὶ Φωτεινὸς, καὶ Σωφρόνιος, τὸν λόγον σ' ἐργείαν εἶναι φασίν· τὴν δὲ ἐνέργειαν ταύτην οἰκῆσαι τῷ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, οὐκ οὐσίαν ὑπόστατον. Ἄρειος, υἱὸν μὲν ὁμολογεῖ, ῥήμασι δὲ μόνῳ· κτίσμα δὲ εἶναι φησὶ καὶ τοῦ παντὸς ἐλάττονα πολύ. ἕτεροι δὲ οὐ φασιν ἔχειν αὐτὸν ψυχήν. εἶδες τὰ ἅρματα ἑστῶτα; θεώρει τούτων αὐτῶν καὶ πτώματα, πῶς ὁμοῦ πάντας καταρρώων βάλλει, καὶ μιᾷ πληγῇ πάντας ἀθρόον πως οὐκ ἂν καταβάλλει. τοῦτο γὰρ φρονεῖσθω καὶ ὑμῖν, φησιν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. ἐντεῦθεν καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς ἔπεσε, καὶ Μάρκελλος καὶ Σαβέλλιος. ἐν μορφῇ γάρ φησι, Θεοῦ ὑπάρχων. πῶς οὖν λέγεις, ἀπὸ Μαρίας, ὦ μιαρὲ, ἤρξατο, καὶ πρὸ τούτου οὐκ ἦν; πῶς δὲ σὺ λέγεις, ἐνέργεια ἦν; μορφὴ γὰρ Θεοῦ, φησιν, μορφὴν δούλου ἔλαβεν. ἡ μορφὴ τοῦ δούλου ἑτέργεια δούλου ἐστίν, ἡ φύσις δούλου; πάντως δήπου φύσις δούλου. οὐκοῦν καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Θεοῦ, Θεοῦ φύσις· οὐκ ἄρα ἐνέργεια.

Sed & Nyssenus divinus Gregorius, in oratione ad Ablavium; *Deus*, inquit, *operantem significat: deitas vero, operationem: nullum autem e tribus operatio est; sed potius operans unumquodque eorum est.*

Ἀλλὰ καὶ ὁ Νύσσης θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς Ἀβλάβιον λόγῳ, Θεὸς φησιν, ἐνεργοῦντα δηλοῖ· θεότης δὲ, ἐνέργειαν. οὐδὲν δὲ τῶν τριῶν ἐνέργεια· ἀλλὰ μᾶλλον ἑτεργοῦν ἕκαστον αὐτῶν.

Ex his itaque divina synodus; Ostensum est, inquit, eum qui dicit, solum Filium & Spiritum sanctum increatas operationes esse, ut qui non communem operationem existimet naturalem trium hypostaseon, quam Acindynus ref-

Ἐκ δὴ τούτων ἡ θεία συνόδος, ἀποδέδεικται, φησὶν, ὡς ὁ λέγων μόνον τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον ἀκτίστους ἐνεργείας εἶναι τοῦ Θεοῦ, ὡς μὴ κοινὴν ἐνέργειαν δοξάζων φυσικὴν τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἣν ὁ Ἀκίνδυνος ἀθετεῖ, τὴν Μαρκέλ-

ANNO CHRISTI 1350.

χέλλου καὶ Φωτεινοῦ καὶ Σωφρονίου αἵρεσιν πάλιν πεθνηκυῖαν καὶ καταργηθεῖσαν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τολμᾷ παρεισάγειν Θεοῦ. εἰ δὲ καί τισι τῶν ἁγίων δυνάμεις ἢ ἐνέργεια εἴρηται ὁ υἱὸς ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τοῦ πατρός· καὶ ἑκάτερον ὡς ὑπόστασις τελεία, καὶ ἐνέργειαν καὶ δύναμιν ἔχον· καὶ ἔστι τοῦτο κοινὸν ὄνομα, κατὰ τὸν Θεῖον Διονύσιον, τῆς ὁλοτελοῦς καὶ ὑπερπλήρους θεότητος· καθ' ὃ σημαινόμενον καὶ ὁ πατὴρ δύναμις μαλεῖται. ἡμῖν δὲ ἀλλ' οὐ περὶ ταύτης τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, ἀλλὰ περὶ τῆς κοινῆς τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ἥτις οὐχ ὑπόστασις ἐστὶ, ἀλλὰ φύσει καὶ ὑπερφυῶς προσέστιν ἑκάστῃ τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, κατὰ τὴν τῶν θεολόγων παράδοσιν. ἕνα γὰρ Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον θεολογοῦμεν· μίαν ἔχοντα τὴν οὐσίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ὅσα ἄλλα περὶ τὴν οὐσίαν θεολογούμενα καὶ ὑμνούμενα. καὶ ἵνα τύπον δῶμεν τῷ λόγῳ, καὶ ἄθροισμα ἢ πλήρωμα τὰ κατὰ θεολογίαν ἔχωμεν, καθεξῆς ἀκούσωμεν, ὅτι τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀσώματον, τὸ ἄχρονον, τὸ ἀνάρχον, τὸ ἀίδιον, τὸ ἀσαλεύτων, τὸ ἄπειρον, τὸ ἀχημάτιστον, τὸ Θεὸν θεῶν λέγεσθαι αὐτὸν, τὸ κύριον κυρίων, τὸ Βασιλέα βασιλευόντων, τὸ παντοκράτορα, τὸ ποιητὴν, τὸ δημιουργὸν, τὸ φῶς, τὸ ἅγιον, τὸ ζωὴ, τὸ ἀγαθὸν, τὸ ἰσχυρὸν, τὸ παντεδυνάμων, καὶ ὅσα ἄλλα κατά τε ὑπεροχὴν καὶ αἰτιολογίαν, οὐχ ἕκαστον οὐσία λέγεται, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν· ἃ καὶ ἄθροισμα καὶ πλήρωμα θεότητος λέγεται κατὰ τὴν γραφὴν, καθ' ἑκάστην τῶν ἁγίων τριῶν ὑποστάσεων ἐπίσης θεωρούμενα καὶ θεολογούμενα. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστι, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. ἄλλως τε δυνάμις καλεῖται ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον, καὶ δι' ἄλλας μὲν αἰτίας, ἃς οἱ θεολόγοι παρέδοσαν· μάλιστα δὲ, ὡς ὅλης τῆς πατρικῆς δυνάμεως ἀναποκειμένης τῷ υἱῷ, ὡς ὁ μέγας βασίλειος ῥητῶς τοῦτο γράφει Εὐνομίῳ παλαιόν. πῶς οὖν δίκαιον ἀναιρεῖν τὴν φυσικὴν καὶ κοινὴν τῆς τρισυποστάτου θεότητος δύναμιν, δι' ἣν καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δύναμις τοῦ πατρὸς παρὰ τῶν θεολόγων ὑμνηται;

Ἐπὶ τούτοις ὁρισμῷ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως, ἠρωτᾶτο παρὰ τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος καὶ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, τῶν ἀρχιερέων ἕκαστος καὶ τῶν συγκλητικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, τίνα γνώμην ἔχει περὶ τῶν λαληθέντων, τῶν πάντων νεῦ ἐπὶ θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου· καὶ καθ' ἕνα πάντες ἀναμφιβόλως ἔχειν περὶ τούτων ἀπεφήναντο· καὶ πολλὰ χαίρειν εἰδέναι τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης ἔλεγον, ὡς συμφώνως τοῖς ἁγίοις πᾶσιν εἰπόντι καὶ συγγραψαμένῳ. καὶ εἰς σωτηρίαν τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας ἐπὶ τοσοῦτον σπουδάσαντι, καὶ τοσαύτας ὕβρεις τε καὶ συκοφαντίας καὶ ἐπηρείας ἄλλας ὑπενεγκόντι ὑπὲρ τοῦ ἐξελέγξαι Βαρλαὰμ ἐκεῖνον, καὶ τὸν Ἀκίνδυνον, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα μέχρι νῦν ἀναφανέντας συμφώνους αὐτοῖς, καὶ τὸ πατρο παραδότου πρὸς Θεὸν πίστεως καὶ εὐσεβείας τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν μετασῆσαι σπουδάζοντας. μετὰ δὲ πάν-

puit; Marcelli & Photiani & Sophronii hæresim jam olim demortuam & abolitam, in Ecclesiam Dei audere subinducere. Quamvis autem e sanctis aliqui Filium & Spiritum sanctum virtutem vel operationem dixerunt, sed Patris; & sic uterque ut perfecta hypostasis, & operationem habet & virtutem: & est hoc commune nomen, secundum divinum Dionysium, integræ & superplenæ deitatis: secundum quam significationem etiam Pater Virtus nuncupatur. At nobis non de hac operatione ac virtute, sed de communi tripliciter subsistentis deitatis, quæ non est hypostasis, sed naturaliter & supra naturam inest unicuique divinarum hypostaseon, secundum traditionem Theologorum. Unum enim Deum in tribus hypostasibus, secundum magnum Athanasium, cum de Deo loquimur, prædicamus; unam habentem essentiam, & virtutem, & operationem, & quæcumque alia circa essentiam considerantur, ac de Deo cum laude prædicantur. Atque ut summatim dicamus, & collectionem sive plenitudinem habeamus eorum, quæ de Deo dicuntur, deinceps audiamus: Quod increatum, incorporeum, ante omne tempus, expertem principii, sempiternum, interminatum, infinitum, ignotum, formam non recipientem, ineffabilem, impervestigabilem, Deum deorum dicimus ipsum, Dominum dominorum, Regem regnantium, omnipotentem, factorem, conditorem, lumen, sanctum, vitam, bonum, fortem, omnipotentem, & quæcumque alia excellentiam significantia vel causalitatem; non unumquodque essentiam dicimus esse, sed circa essentiam: quæ & collectio & complementum deitatis esse dicuntur secundum scripturam, & in unaquaque trium sanctarum hypostaseon ex æquo considerantur, ac de ea prædicantur. *Omnia enim quæ habet Pater, mea* Joan. 17. *sunt; & clarificatus sum in eis.* Alioqui Virtus Patris Filius appellatur, aut etiam Spiritus sanctus, tum ob alias causas, quas Theologi prodiderunt; tum vero maxime, quod tota virtus Paterna Filio inest, ut magnus Basilius ad verbum scribit, certans adversus Eunomium. Quomodo igitur æquum bonumque fuerit, perimere naturalem & communem tripliciter subsistentis deitatis virtutem, per quam Filius & Spiritus sanctus Virtus Patris esse a Theologis celebrantur?

Post hæc jussu potentissimi sanctique nostri Imperatoris ac Regis, rogatus a magno Chartophylace & principe Philosophorum, quilibet ex episcopis & Senatoribus, & Ecclesiasticis præsulibus, qua quisque in sententia esset, de his omnibus quæ dicta & examinata nunc fuerant in divina & sacrosancta synodo. Et omnes singulatim nihil ambigere se de his responderunt; plurimamque gratiam se habere sacratissimo metropolitæ Thessalonicensi dixerunt, quod concordissime cum sanctis omnibus & locutus sit, & scripserit; & ad patrocinium veritatis, quæ fidem spectat, tantum diligentiæ attulerit; & tot contumelias atque calumnias, aliasque injurias pertulerit, ut refelleret Barlaamum istum & Acindynum, & eos qui postea usque nunc exstiterunt consentientes ipsis, quique a tradita nobis a Patribus in Deum fide ac pietate Christi Ecclesiam deducere moliebantur. Post omnes postremo pronunciavit etiam vere magnanimus & rerum divinarum scientia instructissimus, serenissimus, fortissimus, & san-

ANNO CHRISTI 1350.

& ſanctus noſter Imperator ac Rex, omnibus ex ſua ſede aſſurgentibus, tum ſenatoribus, tum ſacratiſſimis epiſcopis, ut mos eſt in talibus, dominus Joannes Cantacuzenus, ita definiens: Magnum improbitas malum eſt, etiam in terrenis iſtis humilibuſque rebus; cum & gentem totam valeat deſtruere ac demoliri: quando et quæ ipſi contraria eſt *juſtitia*, ſicut ſcriptum eſt, *elevat gentem*. Quod ſi autem in rebus infimis improbitas tantum eſt malum, quanto magis quando in divinam majeſtatem loquuntur, qui prave ſentiunt? cum et ipſa quæ in Deo eſt veritas injuria afficitur ab his qui ſpernunt eam; qui vero eam diligunt ac prædicant, quique ulterius pro virili eam defendunt, injuriis vexantur & calumniis et ignominia, ab his qui perverſa ſententia ſeducere turbas conantur. Ego ſane tantam intueor cum ſanctis conſenſionem, in his quæ dicta ſunt a ſacratiſſimo metropolita Theſſalonicenſi, & in ſcriptis ejus, quæ modo lecta fuerunt ad defenſionem pietatis; & tantum diligentiæ ſanctos attuliſſe in ſuis lucubrationibus pro divinis dogmatibus proxime propoſitis, ut nemo eorum qui velint cum probitate & æquitate vivere, ampliorem ea velit deſiderare. Pro his autem quæ ſunt a beatis Chriſti diſcipulis & Apoſtolis, et a ſanctis atque œcumenicis ſynodis, ſanctiſque Patribus, de Deo tradita, tanta mihi alacritas eſt, per Chriſti gratiam quæ in me eſt, ut paratus ſim, ſiquidem mihi vel una fuerit hemina ſanguinis, hanc effundere prompte pro illis. Gratiam autem habeo etiam ei, qui eſt ſuper omnia Deus Dominus et dominator noſter JESUS Chriſtus, qui magnam miſericordiam fecit nobiſcum: cum placuit ei manifeſtari ac ſtabiliri hodie fidei veritatem, nec paſſus eſt aliquid ex ea convelli, aut concuti ab his, qui multis conatibus & dolis et machinationibus eam pervertere ac proſternere ab annis quatuordecim moliuntur. Hactenus ſane quidem diviniſſimus Imperator.

A τας ὕστερον ἀπεφήναπο καὶ ὁ μεγαλοφυέσατος ὄντως ⸂καὶ τὰ θεῖα σοφὸς, γαλιωότατος, κράτιστος καὶ ἄγιος⸃ ἡμῶν αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς, πάντων τ᾽ καθέδρας ἐξανασάντων τῆς τε λαμπροτάτων συγκλητικῶν καὶ τῆς ἱερωτάτων ἀρχιερέων, ὥσπερ δὴ νόμος ⸂ἐν τοῖς τοιούτοις, κύριος Ἰωάννης ὁ Καντακυζηνὸς, διορισάμενος· ὅτι μέγα ἡ ἀδικία κακὸν, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐνίων τόπων καὶ χαμερπῶν, ὡς καὶ ἔθνος⸃ ὅλον ἀχρειῶσαι καὶ κατασπάσαι δυνάμενον· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐναντίον τούτης ἡ δικαιοσύνη, κατὰ τὸ γεγραμμένων, ὑψοῖ ἔθνος⸃. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς κάτω ἡ ἀδικία τοσοῦτον μέγα κακὸν, πόσῳ μᾶλλον, B ὅταν εἰς τὸ θεῖον ὕψος⸃ λαλεῖται, παρὰ τῆς κακῶς φρονούντων; καὶ αὐτὴ ἡ ἐν τῷ Θεῷ ἀλήθεια ἀδικεῖται παρὰ τῶν ἀθετούντων αὐτό· καὶ οἱ τούτην σέργοντες καὶ ἀνακηρύττοντες, ἔτι δὲ καὶ σωηγορέντες πρὸς δυνάμιν, ἐπηρεάζονται καὶ συκοφαντοῦνται καὶ διαβάλλονται, παρὰ τῆς σὺ δεξιρόφῳ γνώμη πλανᾶν τὰς ὄχλους ἐπιχειρούντων. ἐγὼ γοῦν τοσαύτην ὁρῶ τὴν πρὸς ἁγίους συμφωνίαν, τῆς παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης λελεγμένων, καὶ νῦν ἀναγνωσθέντων αὐτοῦ συγγραμμάτων εἰς σωηγορίαν τῆς ἀσεβείας· καὶ τοσαύτην ποιησαμένους τὰς ἁγίους σπουδὴν ἐν ⸂τοῖς οἰκείοις συγγράμμασιν C ὑπὲρ τῆς προκειμένων ἀρτίων θείων δογμάτων, ὡς μηδένα τῆς μετ᾽ ἀνομοσωίας ζῆν ἐθελόντων, πλείω τούτης ἐθελῆσαι ζητῆσαι. ὑπὲρ δὲ ὧν τοῖς τε μακαρίοις τοῦ Χριστοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καὶ ταῖς ἁγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς συνόδοις, καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσι πεθεολόγηται, τοσοῦτον τὸ ἐν ἐμοὶ πρόθυμον, διὰ τῆς ἐν ἐμοὶ τοῦ Χριστοῦ χάριτος⸃, ὡς ἕτοιμος⸃ εἶναι εἴπερ μοι ⸂καὶ μία κοτύλη προσῆν αἵματος⸃, τοιούτου ἐχρῆν προθύμως ὑπὲρ αὐτῶν. χάριν δὲ ἔχω καὶ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ τῷ δεσπότῃ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅτι μέγα ἔλεος⸃ ἐποίησε μεθ᾽ ἡμῶν, δόξης φανερωθῆναι D καὶ σηειχθῆναι σήμερον τοῦ τῆς ἀσεβείας ἀλήθειαν, καὶ ἐκ ἐνδὸς παρατραπῆναί τι τούτης, καὶ σαλευθῆναι παρὰ τῆς πολλοῖς ἐπιχειρήμασι ⸂καὶ δόλοις καὶ μηχανήμασιν ἐπιχειρούντων τούτου ἐπὶ πεσαρασηκαίδεκα ἐνιαυτοὺς ἤδη διασρέψαι καὶ κατισεῖσαι. ταῦτα μὲν ἦν ⸂καὶ ὁ θειότατος⸃ βασιλεύς.

Ex Ant. Athos. Poſtquam autem profectum eſt hujus ſacrum ac venerandum edictum ad ſanctum Montem; ut qui ibi intelligendi vi ac virtute excellerent, convenirent ad ſynodum convocatam in hanc felicem Magnam Urbem; nec illi poſſent proficiſci, tum ob itineris longitudinem, tum ob moleſtum anni tempus; idcirco duos ex Monachis ſacerdotibus virtute & dicendi vi eximie ornatos, cum relatione ad potentiſſimum ſanctumque noſtrum Imperatorem ac regem, qua indicarent ſe ſuam ſententiam ſcripto ad ſynodum miſiſſe. Surrexerunt igitur qui miſſi fuerant Hieromonachi, & dederunt ſynodo tractatus, velut communes toti Monti Sancto, quos ibi conſcripſerat, cum adhuc ibi cum ipſis degeret, ſacratiſſimus metropolita Heracleæ, dominus Philotheus. Protulerunt autem inde miſſam ſcripto omnium ſententiam: quæ audientibus cunctis perlecta, conſentire & ad-

Εἐπεὶ δὲ ἀπελύθη τὸ τότε θεῖον ⸂καὶ σεπτὸν πρόσαγμα ⸂καὶ πρὸς τὸ ἅγιον ὄρος⸃, ὡς ἂν οἱ ἐν τούτῳ σωιόσει ⸂καὶ ἀρετῇ διαφέροντες ἐωιδημήσωσιν εἰς τ᾽ κατὰ τ᾽ δαίμονα τούτην μεγαλόπολιν συγκεκροτημένην σύνοδον· ἐκεῖνοι δὲ διά τε τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος⸃, ⸂καὶ τοῦ τοῦ καιροῦ δυσχέρειαν ἐπιδημῆσαι ἐκ ἴσχυσαν, δύο τῆς ἱερωμένων μοναχῶν ἀρετῇ τε ⸂καὶ λόγῳ σεμνυνομένους πέμψασι, ⸂καὶ ἀναφορὰν πρὸς τ᾽ κρατιστὸν καὶ ἅγιον ἡμῶν αὐτοκράτορα καὶ βασιλέα παραδηλοῦσαν, ὅτι καὶ ἔγγραφον τοῦ οἰκείαν γνώμην τῇ συνόδῳ ἀπέσειλαν. ἀνέσησαν δὲ οἱ πεμφθέντες ἱερομόναχοι, καὶ ἀπέδωκαν τῇ συνόδῳ λόγους, ὡς κοινοὺς τοῦ ἁγίου ὄρους παντὸς, οὓς καὶ συνεγράψατο ἐκεῖ ἔτι παραμένων μετ᾽ αὐτοὺς ὁ ἱερώτατος⸃ μητροπολίτης Ἡρακλείας κύριος⸃ Φιλόθεος. προσεκόμισαν δὲ τὴν γνῶ ἐκεῖθεν πεμφθεῖ

Qui poſtea Patriarcha C.P.

ANNO CHRISTI 1350.

φθεῖσαν ἔγγραφον ἁπάντων γνώμην· ἥτις καὶ ἀναγνωσθεῖσα εἰς ἐπήκοον πάντων, συμφωνῆσα καὶ συνεπιμαρτυρῆσα διετέλει τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, διὰ πάντων κατὰ τὴν τῆς ἀσεβείας ἀλήθειαν. τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἄξιον ὁρᾷ ἅπαν.

Ἡμεῖς δὲ πᾶσα ἡ ἐξαθροισθεῖσα ἐν τῷ Τρικλίνῳ τῷ ὕστερ ἐπιλεγομένῳ Ἀλεξιακῷ τῶν ἱερῶν Βλαχερνῶν, θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος χάριτι Χριστοῦ, καὶ νῦν τῆς ἀσεβείας ὑπερμαχοῦντες, καὶ ἀκριβῶς καὶ προσήκουσαν τὴν περὶ τῶν προκειμένων σκέψιν καὶ ἐξέτασιν ποιησάμενοι, καὶ τοὺς πρώτους ἐπὶ τούτοις συνοδικοὺς τόμους ὡς ἀσεβεστάτους ἐπικυρώντες, μᾶλλον δὲ καὶ τούτοις ἑπόμενοι, τὸν μὲν Βαρλαὰμ ἐκεῖνον καὶ τὸν Ἀκίνδυνον, ὡς εἰς αὐτὰ τὰ καίρια τῆς ἀσεβείας ἐμπαροινήσαντας, κἂν μικρὸν μεταμεληθέντας, ἔτι περιόντας τῷ βίῳ, τῷ ἀπὸ Χριστοῦ ἀναθέματι δικαίως καθυποβάλλομεν. τοὺς δὲ νῦν ἀναφανέντας καὶ συνοδικῶς ἐξελεγχθέντας ἐκείνοις ὁμόφρονας, καὶ ἁπλῶς ὅσοι τῆς συμμορίας αὐτῶν, ἀποκηρύκτους τε καὶ ἀποβλήτους ἔχομεν τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, εἰ μὴ μετεμεληθεῖεν, καὶ τῷ ἀπὸ Χριστοῦ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν. καὶ τοὺς κοινωνοῦντας τούτοις ὧν γνώσει ἀκοινωνήτους ἔχομεν· καὶ πάσης ἱερατικῆς λειτουργίας, τοὺς ἔχοντας ἀπογυμνοῦμεν. τοὺς δ' ὑπὸ τούτων συναρπαγέντας, καὶ μὴ τῆς ἐξάρχων τῆς αἱρέσεως ὄντας, ἀμετεμελήτους μὴ μένοντας, τοῖς ὁμοίοις καθυποβάλλομεν, μετεμεληθέντας δὲ γνησίως καὶ ἀναθεματίζοντας τὴν τε τοιαύτην κακοδοξίαν καὶ τοὺς εἰς τέλος ἐμμένοντας ταύτῃ, μὴ μόνον εἰς κοινωνίαν τὴν κατ' ἀσέβειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἱερωσύνην ἀσμενέστατα προσιέμεθα, μηδαμῶς τούτους ὑποβιβάζοντες, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις διάγνωσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἑβδόμης συνόδου, διοριζομένης· ὅτι τοὺς μὴ πρωτίρχους καὶ προϊσαμένους καὶ τῆς ἀσεβείας ἐκδικητὰς, ὅδε μετεμελομένους ὅλως εἰς ἱερωσύνην παραδεχόμεθα· τοὺς δὲ βιαζομένους, ἢ συναρπαγέντας τε καὶ παρασυρέντας, μετεμελομένους ἀληθῶς καὶ γνησίως, εἰς ἱερωσύνην κατὰ τὸ οἰκεῖον ἕκαστον βαθμὸν προσδεχόμεθα. ἀλλὰ καὶ εἴτις ἕτερον τῶν ἁπάντων, τὰ αὐτά ποτε φρονήσας ἢ φρονῶν, ἢ λέγων ἢ συγγραφόμενον κατὰ τὸ ἱερωτάτου Θεσσαλονίκης· μᾶλλον δὲ κατὰ τῶν ἱερῶν θεολόγων καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, τὰ αὐτὰ κατ' αὐτοῦ ψηφιζόμεθα, καὶ τῇ αὐτῇ κατακρίνῃ καθυποβάλλομεν, εἴτε τῶν ἱερωμένων εἴη τις εἴτε τῶν λαϊκῶν. αὐτὸν μέντοι τὸν πολλάκις ῥηθέντα ἱερώτατον μητροπολίτην, μηδὲν ἀπᾴδον τῶν θείων λογίων γράφοντά τε καὶ φρονοῦντα μετ' ἐξετάσεως κατειληφότες, μᾶλλον δὲ τῶν θείων λογίων καὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν ἀσεβείας ὡς προσῆκον ὑπερμαχοῦντα, ὂν ἀνώτερον παντάπασι τῆς κατ' αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐρεσχελιῶν, ὡς καὶ οἱ πρώην συνοδικοὶ τόμοι προβάντες, ἔχομεν· ἀλλὰ καὶ ἀσφαλέστατον τῆς ἀσεβείας πρόμαχον καὶ προασπιστὴν καὶ βοηθὸν ταύτης ἀποφαινόμεθα. οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἐν ταῖς συνόδοις ἐκείναις προβάντες τόμοι ἔχουσι, καθάπερ οὖν ἔχουσι, τὸ ἀσφαλὲς τε καὶ βέβαιον.

A stipulari visa est sacratissimo Metropolitæ Thessalonicensi in omnibus, secundum fidei veritatem. Atque hæc quidem et totus Mons Sanctus.

Nos autem omnis congregata in Triclinio sic nuncupato Alexiaco sacrarum Blachernarum, divina et sacra synodus Christi gratia, etiamnunc pro pietate certantes, et accurata convenienteque de rebus propositis deliberatione et examinatione facta; et priores super his synodicos Tomos velut pietati maxime consentaneos confirmantes, vel potius iisdem inhærentes, Barlaamum quidem et Acindynum, ut qui in præcipua ista fidei capita insultarint, nec ullo modo resipuerint, quamdiu fuere superstites, anathemati a Christo juste subjicimus. Eos vero qui nunc deprehensi sunt, et synodice convicti eadem atque illi sentire, et quotquot penitus sunt ex eorum factione, condemnatos et projectos statuimus a catholica et Apostolica Christi ecclesia, nisi pœnitentiam egerint, et anathemati a Christo subjicimus. Eos item qui communicant ipsis in doctrina, excommunicatos habemus, et omni eos sacerdotali functione, si quam habent, exuimus. Qui sunt autem ab illis abrepti et abstracti, neque sunt ex principibus hæreseos, si quidem impœnitentes maneant, similibus pœnis subjicimus. Eos autem qui pœnitentia ducti sincere anathematizaverint ejusmodi pravam opinionem, et eos qui in ea permanserint; non solum in communionem pietatis, sed et in sacerdotium lubentissime suscipimus, nihil omnino eisdem detrahentes; juxta sententiam ac judicium de talibus sanctæ & œcumenicæ septimæ synodi, quæ definit: *Eos quidem qui principes & antistites impietatisque assertores fuerunt, ne quidem si pœnitentia ducantur, omnino in sacerdotium recipimus: Qui autem vi abducti, abrepti, abstractique sunt, si vere ac sincere resipiscant, in sacerdotium pro suo singulos gradu suscipimus.* Sed & si quis alius ex omnibus eadem aliquando deprehensus fuerit aut sentire, aut dicere, aut scribere contra sacratissimum Thessalonicensem; vel potius contra sacros Theologos ipsamque Ecclesiam; eadem contra ipsum decernimus, eidemque condemnationi eum subjicimus; sive fuerit is ex ordine sacro, sive e laicis. Ipsum præterea sæpedictum sacrosanctum metropolitam, quem nihil scripsisse aut sensisse deprehendimus post exactam discussionem, quod discrepet a divinis scripturis; immo vero pro ipsis divinis litteris & communi nostra fide, ut par est, decertasse; non modo omnibus, quæ adversus ipsum, vel potius contra ipsam Christi Ecclesiam, conjectæ sunt, nugis, quemadmodum qui pridem prodierunt Tomi synodici, superiorem habemus; verum etiam certissimum fidei defensorem & propugnatorem, atque ipsius auxiliatorem esse pronunciamus. Sic enim & qui in illis synodi tomi prodierunt, habituri sunt, quemadmodum jam nunc habent, certitudinem ac robur.

His

ANNO CHRISTI 1350.

His ita peractis, non sine Spiritus sancti auxilio, & gratia, reliquum erat adhuc, quod enitebantur omnem occasionem auferre volentibus criminari; ut quæ in sacratissimi Thessalonicensis lucubrationibus adversarii Ecclesiæ carpebant, ne ea quidem ipsa transcurrerentur indiscussa: quamvis in iis quæ tunc examinata fuerant in sacra synodo, hæc etiam omnia fuerint comprehensa. Hæc itaque cum inveniisset potentissimus & sanctus Imperator noster ac Rex, descripta singulatim ipsorum manu, & nobis ea dedisset; nos unumquodque eorum in sacratissimi Thessalonicensis libro legimus & expendimus, convenientes in Magnam Ecclesiam & simul diem totum agentes, nec semel, sed iterum, ac tertio, ac sæpius. Et Thessalonicæ quidem sacratissimum metropolitam etiam in his consentientem reperimus sacris Theologis, per Christi gratiam defensorem veritatis, quæ ad fidem pertinet; hos autem, etiam ex his quæ scripto depravare & calumniari conati fuerant, in multas magnasque hæreses incidisse. Nam & his, quæ a Theologis totidem verbis dicta fuerant, manifeste & constanter contradicebant, et deificationem corporis a Domino assumpti creatam ausi sunt profiteri; & essentiam Dei, eo quod sancti dixerunt ipsam esse inaccessam & imparticipabilem, corruptricem esse arbitrari eos, qui de ipsa sic sentiant, (oh audaciam prorsus impiam!) affirmarunt: idque cum Deus Mosi dixerit; *Nemo videbit faciem meam, & vivet*: Verum etiam qui requieverunt, juxta prophetiam, super florem ex radice Jesse, scilicet Dominum nostrum JESUM Christum, septem spiritus, hoc est, septem operationes, juxta divinos Theologos, divini spiritus; quas sacer quidem Zacharias septem oculos Christi prædicavit, respicientes in universam terram; divus vero Maximus naturaliter inesse Filio Dei Theologice pronunciavit; isti cum rebus creatis collocarunt. Et his plura, quæ nihilo minus ad impietatem ducant, nec numerare facile est. Quamobrem et ob ista damnatio illis, nisi utique pœnitentia ducantur, confirmata est. Et quæ synodice nobis nuper cum Regia ex Dei gratia Majestate examinata fuerunt & constituta, & cum divinis Patribus universis, & prius celebratis super hoc negotio sacris divinibusque synodis, et synodicis earumdem Tomis: item legitima in omnibus & canonica hæc sententia, scripta subscriptaque nuper, immobilis in omne sæculum observabitur, omnipotenti virtute et gratia omnipotentis et magni Dei ac Salvatoris nostri; pro qua, et per quam præsenti certamine perfuncti sumus.

Habuit subscriptiones exemplar, rubris quidem litteris, utriusque divinissimi Imperatoris, sic:

ANNO CHRISTI 1350.

Τούτων δὲ ὅπως ἐκβάντων, ἐκ ἄνωθεν δὴ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος σωτηρίας ἡ χάρις, λοιπὸν ἦν ἔτι προθυμουμένοις πᾶσαν αἰτίαν τῶν βουλομένων αἰτιᾶσθαι περιαιρεῖν, μὴ δὲ ἅπερ οὖν τοῖς τῆς ἱερωτάτης Θεσσαλονίκης συγγράμμασιν ἐν αἰτίαις ἐποιοῦντο οἱ τῆς ἐκκλησίας πολέμιοι, μὴ δὲ ταῦτα παραδραμεῖν ἀβασάνιστα· εἰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐξετασθέντων ἐν τῇ θείᾳ συνόδῳ τότε, καὶ ταῦτα πάντα περιελήφθησαν. Ἐρρώσθη δὲ ταῦτα τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως κατιγεγραμμένα κατὰ μέρος παρὰ τοῦ ἐκείνων χειρὸς καὶ πρὸς ἡμᾶς ταῦτα δόντος, ἡμεῖς ἕκαστον τούτων ἐν τῷ ἱερωτάτῃ Θεσσαλονίκης βιβλίῳ ἀνέγνωμέν τε καὶ ἐξητάσαμεν, συνελθόντες κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ συνδιημερεύσαντες, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις· καὶ τὸν μὲν Θεσσαλονίκης ἱερώτατον μητροπολίτην, καὶ ἐν τούτοις σύμφωνον τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις εὑρόντες, καὶ σωτῆρος Χριστοῦ χάριτι τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας· αὐτοὺς δὲ καὶ ἀφ' ὧν ἐγγράφως διαστρέφειν καὶ κατηγορεῖν ἐπεχείρησαν, πολλαῖς καὶ μεγάλαις αἱρέσεσι περιπίπτοντας. τοῖς τε γὰρ παρὰ τῶν θεολόγων ῥητῶς εἰρημένοις φανερῶς ἀντιλέγοντες διετέλουν, καὶ τῇ θέσει τοῦ δεσποτικοῦ προσλήματος κτίσμα ἐπολμησαν ἀνειπεῖν. καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ παρὰ τῶν ἁγίων εἰρῆσθαι ταύτην ἀπροσπέλαστον καὶ ἀμέθεκτον, φθαρτικὴν εἶναι νομίζειν τοὺς οὕτω περὶ ταύτης φρονοῦντας, ὦ πίλμης δυσεβοῦς, ἀπεφήναντο. καὶ τοῦτο τοῦ Θεοῦ πρὸς Μωσῆν εἰρηκότος· οὐδεὶς ὄψεταί μου τὸ πρόσωπον καὶ ζήσεται. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπαναπαυμένα κατὰ τὴν προφητείαν ἐπὶ τὸ ἄνθος τὸ ἐκ τῆς ῥίζης Ιεσσαί, δηλονότι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἑπτὰ πνεύματα, τουτέστι τὰς ἐνεργείας κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους, τοῦ θείου πνεύματος, ἅς, ὁ μὲν ἱερὸς Ζαχαρίας ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς τοῦ Χριστοῦ ἀνύμνησεν ἐπιβλέποντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος φυσικῶς ταῦτα προσεῖναι τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ ἐθεολόγησεν, μετὰ τῶν κτισμάτων ἔταξαν· καὶ τὰ πλείω τούτων καὶ μηδὲν ἧττον εἰς ἀσέβειαν φέροντα, οὐδὲ ἀριθμεῖν ῥάδιον. διὸ καὶ ἀπὸ τούτων ἡ καταδίκη τούτοις, εἰ μὴ ἄρα μετεμεληθεῖεν, ἐπεκυρώθη. καὶ τὰ συνοδικῶς ἡμῖν ἀρτίως, μετὰ τὸ ἐκ Θεοῦ βασιλείας ἐξετασθέντα καὶ διαγνωσθέντα, καὶ θείοις πατράσι πᾶσι, καὶ ταῖς προγεγενημέναις τότε χάριν ἱεραῖς καὶ θείαις συνόδοις, καὶ τοῖς ἐπ' αὐταῖς συνοδικοῖς τόμοις· καὶ ἡ ἐνθεσμος διὰ πάντων καὶ κανονικὴ αὕτη ψῆφος, γραφεῖσα καὶ ὑπογραφεῖσα ἀρτίως, ἀκίνητος εἰς αἰῶνα τὸ σύμπαντα διατηρηθήσεται, τῇ πάντα δυναμένῃ ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι τοῦ παντοδυνάμου καὶ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν· ὑπὲρ ἧς καὶ δι' ἧς ὁ παρὼν ἡμῖν ἀγὼν ἤνυσαι.

Εἶχεν ὑπογραφὰς τὸ πρωτότυπον, διὰ μὲν ἐρυθρῶν γραμμάτων, τῶν θειοτάτων βασιλέων ἀμφοτέρων, τὸ,

ANNO CHRISTI 1352.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΤΩΘΕΩ ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ϗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ.

JOANNES IN CHRISTO DEO FIDELIS REX ET IMPERATOR ROMÆORUM, CANTACUZENUS.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΤΩ ΘΕΩ ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

JOANNES IN CHRISTO DEO FIDELIS REX ET IMPERATOR ROMÆORUM, PALÆOLOGUS.

Διὰ δὲ τ σεβασμένης ϗ πατριαρχικῆς χειρός τ, Κάλλιστος ἐλέῳ Θεῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσαντινυπόλεως νέας Ρώμης ϗ οἰκυμενικὸς πατριάρχης.

Per manum autem venerabilem & Patriarchalem, Callistus misericordia Dei archiepiscopus novæ Romæ, & œcumenicus Patriarcha.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Ηρακλείας πρόεδρος τ ὑπερτίμων ϗ Εξάρχος πάσης Θράκης ϗ Μακεδονίας, Φιλόθεος.

Humilis metropolita Heracleæ, Primas honoratissimorum, & Exarchus totius Thraciæ & Macedoniæ, Philotheus.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ὑπέρτιμος ϗ Εξαρχος πάσης Θετταλίας, Γρηγόριος.

Humilis metropolita Thessalonicensis, honoratissimus, & Exarchus totius Thessaliæ, Gregorius.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Κυζίκου, καὶ Εξαρχος πάσης Ελλησπόντου, Αρσένιος.

Humilis metropolita Cyzicenus, & Exarchus totius Hellesponti, Arsenius.

Ο μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ὑπέρτιμος καὶ Εξαρχος πάσης Λυδίας ϗ καθωλικὸς κριτῆς τῶν Ρωμαίων, Μακάριος.

Metropolita Philadelphiæ, honoratissimus, & Exarchus totius Lydiæ, & Catholicus Judex Romæorum, Macarius.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Χαλκηδόνος, ὑπέρτιμος καὶ Εξαρχος πάσης Βιθηνίας, Ιάκωβος.

Humilis metropolita Chalcedonis, honoratissimus, & Exarchus totius Bithyniæ, Jacobus.

Ο μητροπολίτης Μελανίκου, ὑπέρτιμος καὶ καθολικὸς κριτὴς τ Ρωμαίων, Μητροφάνης.

Metropolita Melanici, honoratissimus, & Catholicus Judex Romæorum, Metrophanes.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Αμασείας καὶ ὑπέρτιμος.

Humilis metropolita Amaseæ, & honoratissimus.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Ποντοηρακλείας ϗ ὑπέρτιμος Μεθόδιος.

Humilis metropolita Pontoheracleæ, & honoratissimus, Methodius.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Πηγῶν καὶ Παρίου, ὑπέρτιμος, Γεώργιος.

Humilis metropolita Pegarum & Parii, honoratissimus, Georgius.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Βερροίας ὑπέρτιμος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς Τυάνων, Διονύσιος.

Humilis metropolita Berrhœæ, honoratissimus, & locum tenens Tyanensis, Dionysius.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Τραπεζοῦντος καὶ ὑπέρτιμος, Νήφων.

Humilis metropolita Trapezuntis, & honoratissimus, Nephon.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Τραϊανυπόλεως ὑπέρτιμος καὶ Εξαρχος πάσης Ροδόπης, Γερμανός.

Humilis metropolita Trajanopolis, honoratissimus, & Exarchus totius Rhodopes, Germanus.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Σηλυβρίας Υπέρτιμος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς Κοτυαίου, Ησαΐας.

Humilis metropolita Selybriæ, honoratissimus, & locum tenens Cotyæni, Esaias.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Εὔπρω ὑπέρτιμος ϗ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς Εὐχαΐτων, Γαβριὴλ.

Humilis metropolita Eupro, honoratissimus, & locum tenens Euchaitensis, Gabriel.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Αμάστριδος, καὶ ὑπέρτιμος, Καλλίνικος.

Humilis metropolita Amastridis, & honoratissimus, Callinicus.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Σουγδαίας, καὶ ὑπέρτιμος, Εὐσέβιος.

Humilis metropolita Sugdææ, & honoratissimus, Eusebius.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Αἴνου καὶ ὑπέρτιμος, Δανιὴλ.

Humilis metropolita Æni, & honoratissimus, Daniel.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Βρύσεως, ϗ ὑπέρτιμος, Θεοδώρητος.

Humilis metropolita Brysæos, & honoratissimus, Theodoretus.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Μαδύτων ϗ ὑπέρτιμος, Ιάκωβος.

Humilis metropolita Madytorum, & honoratissimus, Jacobus.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Βιζύης ϗ ὑπέρτιμος, Νεόφυτος.

Humilis metropolita Bizyæ, & honoratissimus, Neophytus.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Καλλιουπόλεως, Ιωσὴφ.

Humilis metropolita Calliopolis, Joseph.

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Εξαμιλίου.

Humilis metropolita Hexamilii.

Humi-

ANNO CHRISTI 1350.

Humilis metropolita Sozopolis, Theodosius.

Erant & isti per sua suffragia, Hadrianopolitanus, Stauropolitanus, Didymotichensis.

Aderant in synodo etiam episcopi, sub Heracleensi quidem, Panii, Cariopolis, Pamphylí, Athyræ, sub Thessalonicensi, Campaniæ: sub Sardiano, Synnadorum, & Eleutheropoleos.

Omissa hæc duo nomina, postea fuere addita:

Humilis metropolita Didymotichi, & honoratissimus, Theoleptus.

Litizitzes metropolita, confirmans subscripsi.

Magnus Chartophylax sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, & Philosophorum supremus, Empatis.

Magnus Vasorum custos, Euthymius Apocaucus.

Sacellarius sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, & Archidiaconus, Michael Cabasilas.

Referendarius sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, Manuel Silvester.

A supplicibus libellis sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, Theodorus diaconus Perdices.

Custos vasorum venerabilis Regii cleri, Georgius diaconus Perdices.

Præfectus sacro ordini sanctissimæ magnæ Dei Ecclesiæ, Michael diaconus Maniaces.

Præses monasteriorum diaconus, Choniates.

Ο ταπεινὸς μηξοπολίτης Σωζοπόλεως, Θεοδόσιος.

Ησαν ϗ διὰ γραμμῶν ὅτι, ὁ Αδριανουπόλεως, ὁ Σταυρουπόλεως, ὁ Διδυμοτείχυ.

Παρῆσαν τῇ συνόδῳ ⁊ ἐπίσκοποι, τὸ μὲν Ηρακλείας, ὁ Παν[illegible], ὁ Καρυπόλεως, ὁ Παλφύλυ, ὁ Αθύρα· τὸ δὲ Θεσσαλονίκης, ὁ Καμπανίας· τὸ Σάρδεων, ὁ Συνάδων, ὁ Ελευθερουπόλεως.

Διαλαθόντα τὰ δύο ταῦτα, ὕστερον προσετέθησαν.

Ο ταπεινὸς μηξοπολίτης Διδυμοτείχυ, ϗ ὑπέρτιμος, Θεόληπτος.

Ο Λιτιτζίτζης μητροπολίτης, βεβαιῶν ὑπέγρ.

Ο μέγας χαρτοφύλαξ τ ἁγιωτάτης τῆ Θεῆ μεγάλης ἐκκλησίας ϗ ὑπατ[illegible] τῆ φιλοσόφων, ὁ Εμπαρις.

Ο μέγας σκευοφύλαξ, Εὐθύμιος ὁ Απόκαυκος.

Ο Σακελλίυ τ ἁγιωτάτης τῆ Θεῆ μεγάλης ἐκκλησίας ϗ ἀρχιδιάκονος, Μιχαὴλ ὁ Καβάσιλας.

Ο Ραιφερενδάριος τ ἁγιωτάτης τῆ Θεῆ μεγάλης ἐκκλησίας, Μανυὴλ ὁ Σίλβεστρος.

Ο ἐπὶ τῆ δεήσεων τ ἁγιωτάτης τῆ Θεῆ μεγάλης ἐκκλησίας, Θεόδωρος διάκονος ὁ Περδίκης.

Ο Σκευοφύλαξ τῦ Δήμου Βασιλικοῦ κλήρου, Γεώργιος διάκονος ὁ Περδίκης.

Ο ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καθισάσεως τῆς ἁγιωτάτης τῆ Θεῆ ἐκκλησίας, Μιχαὴλ διάκονος ὁ Μανιάκης.

Ο ἄρχων τῆ μοναστηρίων διάκονος, ὁ Χωνιάτης.

Habuit alteram subscriptionem similiter primigenium exemplar, illius qui postea fuit divinissimus Imperator noster, cum hoc edicto:

Majestas mea cum debeat subscribere præsenti tomo, prius edito a potentissimo sanctoque solo Imperatore & rege, parte majestatis meæ, & a divina sacraque synodo, ad confirmationem quidem sanctæ Christi catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, ad abolitionem autem maxime impiæ Barlaami & Acindyni hæresis, statuit ac definit, hunc se ab ea suscipere sine ulla immutatione vel imminutione, absque discussione & examinatione qualicumque, tamquam a Deo scriptum, per sanctos qui in eo loquuntur: suscipiente majestate mea & amplectente quæ & præsens Tomus admittit; anathematizante autem quæcumque ipse anathematizat. Et quidem contra eos qui divino hujusmodi sacroque Tomo adversantur, statuit majestas mea & verbis & factis insurgere, & tamquam communes Ecclesiæ hostes insectari. Eos autem qui huic adhæserint, favore & benevolentia potenti prosequi. Hæc vero statuit majestas mea, tamquam a Deo constituta per ipsius gratiam Defensor & vindex ipsius Ecclesiæ. Porro ut præsens edictum majestatis meæ firmum & immobile perstent in omne ævum, tum subscriptum ei ab ipsa est, tum sancto altari manibus meis veluti sacrum donarium ferens appendi: præsente potentissimo sanctoque meo Imperatore ac Rege, patre majestatis meæ, & sanctissimo domino meo œcumenico Patriar-

Η βασιλεία μυ μέλλυσα ὑπογράψειν ἐν τῷ παρόντι τόμῳ, προγεγονότι παρὰ τῆ κρατιστῆ ϗ ἁγίυ μοναυτοκράτορος ϗ βασιλέως τῆ πατρὸς τ Βασιλείας μυ ϗ τῆς θείας ϗ ἱερᾶς συνόδυ, ἐπὶ βεβαιώσει μὲν τῆς ἁγίας τῆ Χριστῆ καθολικῆς ϗ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ καθαιρέσει δὲ τῆς ἀθεωτάτης Βαρλαὰμ ϗ Ακινδυνύ αἱρέσεως, τάττει ⁊ διορίζεται ἐργεσθαι τῆτον παρ' αὐτῆς ἀμεταποίητον, ϗ ἀμεταχείριτον, χωρὶς βασάνυ ϗ δοκιμασίας τῆς οἱασδήτινος, ὡς ἐκ Θεῆ γραφέντα διὰ τῆ ἐν αὐτῷ λαλούντων ἁγίων, δεχομένης μὲν τῆς βασιλείας μυ ϗ ἀσπαζομένης, ἅπερ ϗ ὁ παρὼν τόμος προσίεται, ἀναθέματι δὲ παραδιδόσης, ὅσα ⁊ αὐτὸς τῷ ἀναθέματι παραδέδωκε· ⁊ πρὸς μὲν τὺς ἐναντιουμένυς τῷ τοιούτῳ θείῳ ϗ ἱερῷ τόμῳ τάττει βασιλεία μυ, ϗ λόγοις ϗ ἔργοις κατ' αὐτῆ ἴσασθαι, ϗ ὡς κοινὺς τῆς ἐκκλησίας ἀπελαύνειν ἐχθρύς· τὺς δὲ ἐμμένοντας τούτῳ, ἀποδοχῆς ϗ φιλοφρονείας τῆς δωρεᾶς ἀξιῶν. τοῦτο δὲ τάττει ἡ βασιλεία μυ, ὡς ἐκ Θεῆ κατισᾶσα διὰ τῆς αὐτῆ χαρίτος δηφένσωρ ϗ ἐκδίκητὴς τῆς αὐτῆ ἐκκλησίας. ὥσε δὲ μένειν τὸν παρόντι ὁρισμὸν βέβαιον ϗ ἀκίνητον τῆς βασιλείας μυ εἰς αἰῶνα τ ἅπαντα, ϗ ὑπογε-

ANNO CHRISTI 1350.

προγέγραπται παρ' αὐτῆς, καὶ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, ταῖς ἐμαυτοῦ χερσὶν, ὥσπερ ἱερὸν ἀνάθημα φέρων ἀνέθηκα, παρουσίᾳ τοῦ κρατιστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως, τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας μου, καὶ τοῦ παναγιωτάτου μου δεσπότου, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Φιλοθέου, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου· μηνὶ φεβρουαρίῳ, Ινδ. ζ'. Ματθαῖος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων, Ἀσάνης ὁ Καντακουζηνός.

A cha domino Philotheo, & divina ipsius sacraque synodo: mense Februario, Indictione septima. Matthæus in Christo Deo fidelis Rex & Imperator Romæorum, Azanes Cantacuzenus.

ANNO CHRISTI 1350. Anno 1

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΙΣΤΕΩΣ ἐκτεθεῖσα παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυροῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ.

B PROFESSIO ORTHODOXÆ FIDEI, *edita a sacratissimo metropolita Thessalonicensi, domino Gregorio Palama.*

Εἷς Θεὸς πρὸ πάντων, καὶ ἐπὶ πάντων, καὶ ἐν πᾶσι, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ἐν παρεῖ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι παρ' ἡμῶν προσκυνούμενός τε καὶ πιστούμενος· μονὰς ἐν Τριάδι, καὶ Τριὰς ἐν μονάδι ἀσυγχύτως ἑνωμένη, καὶ ἀμερίστως διαιρουμένη· μονὰς ἡ αὐτὴ καὶ τριὰς παντοδύναμος. πατὴρ ἄναρχος, ὁ μόνον ὡς ἄχρονος, ἀλλὰ καὶ ὡς κατὰ πάντα τρόπον ἀναίτιος· μόνος αἰτία καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς ἐν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεωρουμένης θεότητος· μόνος αἰτία προκαταρκτικὴ τῶν γεγονότων, ὁ μόνος δημιουργὸς, ἀλλὰ μόνος ἑνὸς υἱοῦ πατὴρ, καὶ πνεύματος ἁγίου ἑνὸς προβολεύς· ἀεὶ ὢν, καὶ ἀεὶ ὢν πατὴρ, καὶ ἀεὶ ὢν μόνος πατήρ τε καὶ προβολεύς· μείζων υἱοῦ καὶ πνεύματος, τοῦτο μόνον ὡς αἴτιος· τ' ἄλλα δὲ πάντα, ὁ αὐτὸς αὐτοῖς καὶ ὁμότιμος· ὁ υἱὸς εἷς, ἄναρχος ἄναρχος μὲν ἄχρονος, οὐκ δὲ, ὡς ἄρχὴ καὶ ῥίζαν καὶ πηγὴν ἔχων τὸν πατέρα· ἐξ οὗ μόνου πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀσωμάτως, ἀῤῥεύστως, ἀπαθῶς, γνησιοτάτως προῆλθεν, ἀλλ' ὁ διηρέθη. Θεὸς ὢν ἐκ Θεοῦ· οὐκ ἄλλος μὲν καθ' ὃ Θεὸς, ἄλλος δὲ καθ' ὃ υἱός· ἀεὶ ὢν υἱὸς καὶ μόνος υἱός· καὶ ἀεὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀσυγχύτως ὢν, οὐκ αἰτία καὶ ἀρχὴ τῆς ἐν Τριάδι νοουμένης θεότητος, ὡς ἐξ αἰτίας καὶ ἀρχῆς ὑπάρχων τοῦ πατρὸς, ἀλλ' αἰτία καὶ ἀρχὴ τῶν γεγονότων πάντων, ὡς δι' αὐτοῦ πάντων γεγονότων, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. ἀλλ' ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν τὴν καθ' ἡμᾶς λαβὼν, καὶ ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀδοκήτως τοῦ παρεῖ συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος κυηθεὶς τε νόμῳ φύσεως καὶ γνησιοτάτως, Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἀληθῶς ἀνθρωπήσας γέγονε ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας, μείνας ὅπερ ἦν Θεὸς ἀληθινὸς, ἑνώσας ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως τὰς δύο φύσεις καὶ θελήσεις καὶ ἐνεργείας, καὶ μείνας εἷς υἱὸς ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ μετὰ τὸν ἀνθρώπησιν, ἐνεργῶν τὰ θεῖα πάντα ὡς Θεὸς, καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάντα ὡς ἄνθρωπος, ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀδιαβλήτοις ὑποκείμενος πάθεσιν. ἀπαθὴς μὲν καὶ ἀθάνατος ὢν καὶ διαμένων ὡς Θεὸς, ἐκὼν δὲ σαρκὶ παθὼν ὡς ἄνθρωπος· καὶ σταυρωθεὶς καὶ θανὼν καὶ ταφεὶς, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάς· ὃς καὶ τοῖς μαθηταῖς μετὰ τὸν ἀ-

Unus Deus ante omnia, & super omnia, & in omnibus, & super universum, qui in Patre & Filio & Spiritu sancto a nobis adoratur & colitur: Unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate inconfuse unita, & indivise divisa, unitas eadem ac Trinitas omnipotens: Pater principio carens, non solum ut sine tempore, sed ut omni modo causa sui effectrice carens: solus causa & radix & fons deitatis quæ consideratur in Filio & Spiritu sancto: solus causa C prima & principalis eorum quæ facta sunt: non solus opifex, sed solus unius Filii Pater, & unius Spiritus sancti productor. Semper exsistens, & semper exsistens Pater, & semper exsistens solus Pater & Productor: Major Filio & Spiritu, hoc solum quod causa est: nam in ceteris omnibus idem atque illi & honore par. Cujus Filius unus est, principii expers, quatenus caret tempore: nec tamen sine principio, quatenus principium & radicem & fontem habet Patrem: ex quo solo ante omnia sæcula modo incorporeo, absque profluvio vel passione, genitus processit, sed non est separatus; cum Deus sic ex Deo: non alius quidem, ut Deus, sed alius sane ut Filius; semper exsD istens, & semper exsistens Filius, et solus Filius: et semper apud Deum inconfuse exsistens, non causa vel principium illius quæ in Trinitate intelligitur deitatis, quippe exsistens ex Patre, qui causa et principium est: sed ipsa causa, et principium est omnium quæ facta sunt, quippe cum per ipsum facta sint omnia. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse ex æquo cum Deo: sed in consummatione seculorum semetipsum exinanivit, formam nostram accipiens, et ex Maria semper Virgine conceptus naturæ lege ac natus, Deus simul et homo; atque ut vere factus homo, fuit similis nobis per omnia absque peccato, manens id quod erat, Deus verus; uniens inconE fuse et immutabiliter duas naturas et voluntates et operationes: et permanens unus Filius in una hypostasi; et postquam factus est homo operans divina omnia ut Deus, et humana omnia ut homo, et humanis inculpatis obnoxius affectibus: Impassibilis quidem et immortalis exsistens ac permanens ut Deus; voluntarie autem carne patiens ut homo; et crucifixus, et mortuus, et sepultus, et tertia die resurgens. Qui etiam discipulis post resurrectionem apparuit et virtutem ex alto promisit, et præcepit docere omnes gentes, et baptizare * in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et docere servanda quæ

præ-

ANNO CHRISTI 1350.

præcepit; postea ipse assumptus est in cælum, seditque a dextris Patris, pari honore ac sede nostram consper-sionem afficiens: qua cum consper-sione rursum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos, et reddere unicuique secundum opera ejus. Tunc vero cum ad Patrem ascendisset, misit in sanctos suos discipulos et Apostolos Spiritum sanctum, qui a Patre procedit; qui æque principio caret ac Pater et Filius, quatenus caret tempore: non caret autem principio, quatenus et ipse radicem, et fontem, et causam habet Patrem, non ut genitus, sed ut procedens. Ex Patre enim et ipse est ante omnia sæcula, absque profluvio et passione, non ut genitus, sed ut procedens duxit originem, indivisus exsistens a Patre et Filio, ut ex Patre progrediens, et in Filio requiescens, inconfuse etiam habens unionem, et sine partitione divisionem: Deus exsistens etiam ipse ex Deo, non alius quidem quatenus Deus, sed alius quatenus Paracletus: Spiritus seipso subsistens, ex Patre procedens, et a Filio missus, hoc est, manifestatus; causa etiam ipse omnium quæ facta sunt, ut quæ in ipso perficiuntur: Ipse etiam simul honoratur cum Patre et Filio, excepta Ingeniti et Geniti ratione. Missus est autem a Filio ad discipulos suos, hoc est, manifestatus. Quomodo enim aliter ab ipso mitteretur, qui non separatur ab ipso? Aut quomodo aliter ad me veniret, qui est ubique? Idcirco non solum a Filio, sed etiam a Patre et per Filium mittitur, et a seipso venit manifestatus. Commune enimvero opus est missio, manifestatio nimirum Spiritus. Manifestatur autem non secundum essentiam: nemo enim aliquando Dei naturam aut vidit aut enarravit; sed secundum gratiam, et virtutem, et operationem, quæ communis est Patris et Filii et Spiritus. Proprium quidem uniuscujusque horum, cujusque hypostasis est, et quæcumque ad ipsam pertinent: Communia vero sunt, non supereſſentialis dumtaxat essentia, quæ est omnino admodum innominabilis, et ineffabilis, et imparticipabilis, ut quæ superet omnem appellationem et narrationem et participationem: Verum et gratia et virtus et operatio et claritas et regnum & incorruptio, et in universum secundum ea quæ communicat, et secundum gratiam unitur sanctis Angelis et hominibus Deus: neque eo quod dividantur ac distinguantur hypostases, neque eo quod divisæ et variæ sunt virtutes et operationes, a simplicitate excidens. Sic nobis unus est omnipotens Deus in una deitate. Neque enim ex hypostasibus perfectis fieri potest umquam compositio: neque id quod potest, eo quod virtutem aut virtutes habet, compositum vere umquam dicatur esse.

Ad hæc veneramur relative sanctam imaginem circumscripti quia propter nos hominis facti Filii Dei, ad primigenium exemplar referentes adorationem ex affectu: Et venerandum

ἀνάσασιν ἐπιφανείς, καὶ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐπαγγειλάμενος. Ὁ παραγγείλας μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τηρεῖν διδάσκειν ὅσα συνεῖλατο, αὐτὸς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, ὁμότιμον καὶ ὁμόθεον ποιήσας τὸ ἡμέτερον φύραμα, μεθ' οὗ πάλιν φυράματος ἥξειν μέλλει μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρὸς, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. τότε δὲ πρὸς τὸν πατέρα ἀνελθὼν ἔπεμψεν ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· συνάναρχον μὲν ἐν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ἄχρονον· οὐκ ἄναρχον δὲ, ὡς καὶ αὐτὸ ῥίζαν καὶ πηγὴν καὶ αἰτίαν ἔχον τὸν πατέρα, οὐχ ὡς γλυπτὸν, ἀλλ' ὡς ἐκπορευτόν· ἐκ παντὸς γὰρ καὶ αὐτὸ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἀῤῥεύστως καὶ ἀπαθῶς, ἀγεννήτως ἀλλ' ἐκπορευτῶς προῆλθεν, ἀδιαίρετον ὂν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς προερχόμενον καὶ ἐν υἱῷ ἀναπαυόμενον, ἀσύγχυτον καὶ τελείαν ἕνωσιν ἔχον, καὶ ἀμέριστον τὴν διαίρεσιν· Θεὸς ὂν καὶ αὐτὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἄλλος μὲν καθ' ὃ Θεὸς, ἄλλος δὲ καθ' ὁ παράκλητος· πνεῦμα αὐθυπόστατον, ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ δι' υἱοῦ πεμπτόμενον, τουτέστι, φανερούμενον. αἴτιον καὶ αὐτὸ τῆς γενομένων πάντων, ὡς ἐν αὐτῷ τελεσιουργημένων· τὸ αὐτὸ καὶ ὁμόλιμον πατρί τε καὶ υἱῷ, χωρὶς τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως. ἐπέμφθη δὲ παρὰ τοῦ υἱοῦ πρὸς τοὺς οἰκείους μαθητὰς, τουτέστι πεφανέρωται. πῶς γὰρ ἂν ἄλλως παρ' αὐτοῦ πεμφθείη, τὸ μὴ χωριζόμενον αὐτοῦ; πῶς δ' ἂν ἄλλως ἔλθοι μοι, τὸ ὑπάρχον παντοχοῦ; διὰ μὴ μόνον παρὰ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ πέμπεται· καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἔρχεται φανερούμενον. κοινὸν γὰρ ἔργον ἡ ἀποστολὴ, δηλονότι ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος. φανεροῦται δὲ, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν· οὐδεὶς γάρ ποτε Θεοῦ φύσιν ἢ εἶδεν ἢ ἐξηγόρευσεν· ἀλλὰ κατὰ τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἥ τις κοινὴ ἐστι πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος. ἴδιον μὲν γὰρ ἑκάστου τούτων, ἡ ἑκάστου ὑπόστασις, καὶ ὅσα τείνει πρὸς αὐτήν· κοινὰ δὲ, οὐχ ἡ ὑπερούσιος οὐσία μόνον, ἡ παντάπασιν ἀνώνυμος καὶ ἀνέκφαντος καὶ ἀμέθεκτος, ὡς ὑπὲρ πᾶσαν ἐπωνυμίαν ὅσα καὶ ἔκφανσιν καὶ μετοχήν· ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ λαμπρότης, καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀφθαρσία, καὶ πάνθ' ἁπλῶς καθ' ἃ κοινωνεῖ, καὶ κατὰ χάριν ἑνοῦται τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις ὁ Θεός· μήτε διὰ τὸ μεριστὸν καὶ διάφορον τῆς ὑποστάσεων, μήτε διὰ τὸ μεριστὸν καὶ ποικίλον τῆς δυνάμεών τε καὶ ἐνεργειῶν, τῆς ἁπλότητος ἐκπίπτων. εἷς ἡμῖν ἐστι παντοδύναμος Θεὸς ἐν μιᾷ θεότητι. ὅτε γὰρ ἐξ ὑποστάσεων τελείων γένοιτ' ἂν ποτε σύνθεσις· ὅτε τὸ δυνάμενον ὅτι δυνάμεις ἔχει, δι' αὐτὸ τὸ δύνασθαι σύνθετον ἀληθῶς ποτε λεχθείη ἄν.

Πρὸς τούτοις προσκυνοῦμεν σχετικῶς τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ περιγραφέντος, ὡς δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ πρωτότυπον ἀναφέροντες σχετικῶς τὴν προσκύνησιν.

καὶ

ANNO CHRISTI 1350.

καὶ τὸ τίμιον τοῦ σαυροῦ ξύλον, καὶ τὰ σύμβολα πάντα τοῦ αὐτοῦ παθημάτων, ὡς ὄντα τρόπαια θεῖα κατὰ τοῦ κοινοῦ πολεμίου τοῦ γένους ἡμῶν. προσκυνοῦμεν δὲ καὶ τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ σωτήριον, καὶ τοὺς θείους ναοὺς τόπους· καὶ τὰ ἱερὰ σχόλια καὶ θεοπαράδοτα λόγια, διὰ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐνοικοῦντα Θεόν. ὡσαύτως προσκυνοῦμεν καὶ τὰς τῶν ἁγίων πάντων εἰκόνας, διὰ τιμὴ τοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην καὶ τὸν Θεόν, ὃν εἴδοσι ἀληθῶς ἠγάπησάν τε καὶ ἐθεράπευσαν· ἐν τῇ προσκυνήσει, πρὸς τὰς εἰκόνων μορφὰς ἀναφέροντες τὴν διάνοιαν. προσκυνοῦμεν καὶ αὐτῶν τὰς τῶν ἁγίων σορούς, ὡς τῆς ἁγιαστικῆς χάριτος τῶν αὐτῶν οὐκ ἀποπτάσης ἱερωτάτων ὀστῶν. ὥσπερ οὐδὲ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, ἐν τῷ τριημέρῳ ἡ θεότης διῃρέθη θανάτῳ.

A Crucis lignum et ſymbola omnia ipſius paſſionum, ut quæ ſint trophæa divina adverſus communem hoſtem generis noſtri. Præterea ſignum etiam ſalutare venerandæ Crucis; divina templa et loca, ſacra vaſa, et divinitus traditas ſcripturas, propter inhabitantem in ipſis Deum. Similiter veneramur etiam ſanctorum omnium imagines, ex caritate erga illos et Deum quem ipſi vere dilexerunt et coluerunt; in adoratione ad imaginum formas mentem referentes. Adoramus et ipſos ſanctorum loculos, cum ſanctificans gratia ab eorum ſacratiſſimis oſſibus non avolarit; quemadmodum neque a Dominico corpore in triduana morte ſeparata deitas eſt.

B

Κακὸν κατ' οὐσίαν ἴσμεν οὐδέν. εἶναι τοῦ κακοῦ ἀρχὴν ἑτέραν, ἢ τιμὴ ἐκτροπὴν τῆς λογικῶν, κεχρημένων τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένῃ αὐτεξουσιότητι κακῶς. εἰργόμεθα πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἐγγράφους τε καὶ πάντων τὴν μυστικωτάτην τε καὶ πανιέρου τελετὴν καὶ κοινωνίαν καὶ σωτηρίαν, παρ' ἧς καὶ ταῖς ἄλλαις τελεταῖς ἡ τελείωσις, καθ' ἣν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κενώσαντος ἑαυτὸν ἀκενώτως, καὶ σάρκα λαβόντος καὶ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, κατὰ τὴν θεσπεσίαν ἐκείνου παραγγελίαν καὶ αὐτεργίαν, τὰ θειότατα ἱερουργεῖται καὶ θεουργεῖται, ὁ ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον· καὶ αὐτὸ τὸ ζωαρχικὸν ἐκεῖνο τελεῖται σῶμα καὶ αἷμα· καὶ τὴν ἀπόῤῥητον αὐτῶν μετουσίαν καὶ κοινωνίαν τοῖς ἁγνῶς προσιοῦσι χαρίζεται.

Nihil ſecundum eſſentiam malum novimus, neque eſſe mali principium alterum, quam rationalium depravationem, male utentium data ſibi a Deo liberi arbitrii facultate. Amplectimur omnes eccleſiaſticas traditiones ſcriptas et non ſcriptas; et ante omnes valde myſticam ſacratiſſimamque cærimoniam, et communionem, et ſynaxim, ex qua cæteris cærimoniis accedit perfectio: ſecundum quam in memoriam illius qui exinanivit ſemetipſum ſine exinanitione, et carnem accepit, et paſſus eſt propter C nos, ſecundum divinam illius præceptionem et quam ipſe peregit operationem, diviniſſime ſacra fiunt & deificantur, Panis & Calix; & ipſum vivificum illud perficitur Corpus & Sanguis, & ineffabilem ipſorum perceptionem & communionem ſancte accedentibus impertitur.

Πάντας δὲ τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας καὶ πιστεύοντας ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προεμήνυσε διὰ τῶν προφητῶν, ὡς ὁ κύριος ἐθέσπισε διὰ σαρκὸς ἡμῖν ἐπιφανείς, ὡς οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν πεμφθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ διάδοχοι ἐκείνων ἐδίδαξαν ἡμᾶς· ἀλλ' αἱρέσεως οἰκείας ἢ ἄρξαντας, ἢ τοῖς κακῶς ἄρξασιν εἰς τέλος ἐπακολουθήκοτας, ἀποβαλλόμεθα καὶ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν.

Omnes autem qui non confitentur & credunt, ſicut Spiritus ſanctus prænunciavit per Prophetas, ſicut Chriſtus præcepit per carnem nobis apparens, ſicut Apoſtoli prædicaverunt miſſi ab eo, ſicut Patres noſtri & eorum ſucceſſores nos docuerunt; ſed privatam hæreſim vel inchoarunt, vel eos qui male ei dederunt initium, ſecuti ſunt uſque in finem; rejicimus & anathe- D matizamus.

Δεχόμεθα δὲ καὶ ἀσπαζόμεθα τὰς ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς συνόδους, τὴν ἐν Νικαίᾳ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων, κατὰ τοῦ θεομάχου Ἀρείου, καταστρώντος ἀσεβῶς εἰς κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ καταπέμποντος εἰς κτιστὰ καὶ ἄκτιστα τὴν ἐν παλαιᾷ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι προσκυνουμένην θεότητα· τὴν μετ' αὐτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων κατὰ Μακεδονίου Κωνσταντινουπόλεως, ἀσεβῶς εἰς κτίσμα καταστρώντος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ καταπέμποντος μηδὲν ἧττον καὶ τοῦτο εἰς κτιστὰ καὶ ἄκτιστα τὴν μίαν θεότητα· τὴν μετ' αὐτὴν ἐν Ἐφέσῳ τῶν διακοσίων πατέρων κατὰ Νεστορίου Κωνσταντινουπόλεως, τὸν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ἀθετοῦντος ἐπὶ Χριστοῦ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ τὴν ὡς ἀληθῶς τεκοῦσαν τὸν Θεὸν παρθένον, Θεοτόκον καλεῖν μηδαμῶς βουλόμενος· καὶ τὴν τετάρτην τὴν ἐν Χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα πατέρων κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ δογματιζόντων κακῶς· καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἐν Κωνσταντι-

Suſcipimus autem & amplectimur ſanctas & œcumenicas ſynodos, Nicænam trecentorum decem & octo deiferorum Patrum, contra Dei impugnatorem Arium, qui detrahebat impie ad res creatas Filium Dei, & diſſecabat in creata & increata communem Patri & Filio & Spiritui ſancto deitatem quam adoramus: Conſtantinopolitanam, quæ ſecuta eſt, centum quinquaginta Patrum contra Macedonium Conſtantinopolitanum, qui impie in ordinem rerum creatarum detrahebat Spiritum ſanctum, ac diſſecabat nihilo minus etiam ipſe in creata & increata deitatem, quæ una eſt: Epheſinam poſtea habitam, ducentorum Patrum, contra Neſtorium Patriarcham Conſtantinopoleos, quippe qui hypoſtaticam unionem aboleret in Chriſto deitatis ipſius & humanitatis, & eam quæ Deum vere genuit Virginem, Deiparam vocare nullo modo vellet: Et quartam in Chalcedone ſexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem & Dioſcorum, unam naturam in Chriſto male docentes: Et quæ poſt illam fuit Conſtantinopoli, centum ſexaginta quinque Patrum contra Theodorum ac Diodorum, qui cum Neſtorio idem & unum ſentiebant, & ſcriptis volumini-

ANNO CHRISTI 1350.

minibus illius ſenſa approbabant; contra Origenem quoque, & Didymum, & Evagrium quemdam, priſcos quidem, ſed qui fabuloſa nonnulla in Eccleſiam Dei inducere conati fuerant: Et quæ poſt hanc in eadem civitate, centum ſeptuaginta Patrum, contra Sergium, Pyrrhum, Paulum, Conſtantinopoleos antiſtites, qui abolebant in Chriſto reſpondentes duabus naturis duas operationes & duas voluntates: Et eam quæ in Nicæa iterum, trecentorum ſexaginta ſeptem Patrum, contra Iconomachos.

Amplectimur etiam omnes cum Dei gratia diverſis temporibus ac locis ad confirmationem fidei & Evangelicæ vitæ congregatas ſanctas ſynodos: ex quibus ſunt quæ celebratæ fuerunt in hac magna civitate, in celebratiſſimo Templo ſanctæ Dei Sapientiæ, adverſus Calabrum Barlaamum, & qui poſt illum cum ipſo ſentiebat, & dolo eumdem defendere nitebatur, Acindynum: Qui communem gratiam Patris, Filii, & Spiritus, & lumen futuri ſæculi, quo & juſti fulgebunt ſicut ſol, quemadmodum & Chriſtus præmonſtravit in monte refulgens; et ut ſummatim dicatur, omnem virtutem et operationem tripliciter ſubſiſtentis deitatis, et quidquid diſtinguitur quomodocumque a divina natura, creatum eſſe contendunt; et diſſecant etiam ipſi impie in creata & increata unam deitatem; et eos qui pie increatum eſſe diviniſſimum illud lumen, omnemque virtutem atque operationem divinam affirmant, eo quod nihil ſit recens eorum quæ Deo inſunt naturaliter, Ditheitas appellant & plurium deorum cultores, ſicut Judæi, Sabelliani, et Ariani nos vocant. At nos et hos et illos ut vere atheos et plurium deorum cultores rejicimus; & ex cœtu fidelium, ut et ſancta Chriſti Catholica et Apoſtolica Eccleſia per ſynodicum Tomum & Montis ſancti, omnino ſeparamus: credentes in unam deitatem tripliciter ſubſiſtentem & omnipotentem; nullo modo ab unitate et ſimplicitate excidentem, propter virtutes aut hypoſtaſes. Poſt hæc omnia exſpectamus reſurrectionem mortuorum, & vitam æternam futuri ſæculi. Amen.

ANNO CHRISTI 1350.

A νυπόλει τῇ ἑκατὸν ἑξήκοντα πεντε πατέρων, κατὰ Θεοδώρου καὶ Διοδώρου τὰ αὐτὰ τῷ Νεσοείῳ φρονέντων, καὶ διὰ συγγραμμάτων τὰ ἐκείνου συνισώντων, Ωριγένους τε καὶ Διδύμου & Εὐαγρίου τινὸς, τῇ παλαιῶν μὲν ὄντων, μυθώδη δέ τινα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ παρεισάγειν ἐπιχειρούντων. καὶ τελευτὰ μετ' αὐτὰ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τῇ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πατέρων, κατὰ Σεργίου, Πύρρου, Παύλου, Κωνσταντινουπόλεως ἀρξάντων, ἀθετούντων ἐπὶ Χριστοῦ τὰς καταλλήλους ταῖς δύο φύσεσιν, δύο ἐνεργείας καὶ δύο θελήματα· καὶ τελευτὰ ἐν Νικαίᾳ πάλιν, τῇ ἑπτακαὶ ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων πατέρων, κατὰ τῆς εἰκονο-
B μάχων.

Ασπαζόμεθα καὶ πάσας τὰς κατὰ Θεοῦ χάριν κατὰ καιρὸν ἢ τόπον πρὸς βεβαίωσιν εὐσεβείας καὶ εὐαγγελικῆς πολιτείας συναθροισθείσας ἁγίας συνόδους. ὧν εἰσι καὶ αἱ συγκροτηθεῖσαι κατὰ τὴν μεγαλόπολιν ταύτην ἐν τῷ περιβοήτῳ ναῷ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας, κατὰ τοῦ Καλαβροῦ Βαρλαὰμ, καὶ τῶν μετ' ἐκεῖνον τὰ ἐκείνου φρονοῦντος, καὶ δόλῳ σπεύδοντος ἐπεκδικεῖν, Ακινδυνῖνον· οἱ τὴν κοινὴν χάριν παντὸς, υἱοῦ, καὶ πνεύματος, καὶ τὸ φῶς τὸ μέλλοντος αἰῶνος, καθὸ καὶ οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ἥλιος, καὶ ὁ Χριστὸς προῦ πέδειξεν ἐπ' ὄρους λάμ-
C ψας, καὶ ἁπλῶς πᾶσαν δύναμίν τε καὶ ἐνέργειαν τῆς τρισυποστάτου θεότητος, & πᾶν τὸ διαφέρον ὁπωσοῦν τῆς θείας φύσεως, κτιστὸν εἶναι δογματίζουσι, καὶ κατατέμνουσι καὶ ὅτι δυσσεβῶς εἰς κτιστὰ καὶ ἄκτιστα τὴν μίαν θεότητα· καὶ τὸν δυσσεβῶς ἄκτιστον τὸ δυνάτατον ἐκεῖνο φῶς, καὶ πᾶσαν δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν προσβάλλοντας θείαν, ὡς μηδενὸς ὄντος προσφάτου τοῦ θεοῦ προσόντων φυσικῶς, διθεΐτας ὀνομάζουσι καὶ πολυθέους, ὡς καὶ Ιουδαῖοι, Σαβελλιανοί τε, καὶ
D Αρειανοὶ ὀνομάζουσιν ἡμᾶς. ἀλλ' ἡμεῖς τούτους τε κἀκείνους ὡς ὄντως ἀθέους τε καὶ πολυθέους, ἀποβαλλόμεθα· καὶ τοῦ πληρώματος τοῦ δυσσεβούντων, ὡς καὶ ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ ἐκκλησία διὰ τῆς συνοδικῆς τόμου καὶ ἁγιορειτικῆς, τελέως ἐκκόπτομεν· πιστεύοντες εἰς μίαν θεότητα τρισυπόστατον καὶ παντοδύναμον· ὑδαμῶς τοῦ ἑνιαίου καὶ τῆς ἁπλότητος ἐκπίπτουσαν διὰ τὰς δυνάμεις ἢ τὰς ὑποστάσεις. ἐπὶ τούτοις πᾶσι προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος ἄληκτον αἰῶνος, ἀμήν.

Francisci Combefisii Ord. Præd. Notæ.

ANimus erat nullas notas addere, quod sufficere videretur ipsa Calecæ impugnatio, & quæ ad ipsum observavimus de Palama: quod tamen margines plura verba non ferant, necesse habeo vel pauca perstringere. Magna cautela legenda hæc omnia, hæretico plane spiritu conscripta, & mendaciis conferta, ut quod damnatum Barlaamum asserit Synodus in proœmio ob Palamitarum dogma impugnatum, cum nihil de dogmate disceptatum sit in eâ Synodo, ut auctor est Gregoras, qui ipse in hac Synodo ut Palamitarum erroris impugnator damnatur. Videatur Leo Allat. t. 1. Græciæ Orth. & de Consensu utriusque Ecclesiæ, Demetrius Cydon. & Cyparissiota.

1. Μᾶλλον δὲ κατ' αὐτὸς αὐτῷ. Sic quasi elegantiæ causa quandoque in istis inversæ voces. Porro Joannes hic, Beccus est egregius Confessor, ob Catholicæ fidei defensionem de processione Spiritus sancti, ab Andronico Sede pulsus. Potuit hic Barlaamum damnare petulantiæ in Monachos, ipsiusque Palamæ errores postmodum reprobare. Ejus plura edidit Allat. Nicephori Blemidæ scriptis adductus est, ut fidei Catholicæ animum accommodaret, exque Ecclesiæ sensu esse Spiritum & ex Filio, agnosceret. Palamitarum factione factitatum ut deponeretur, seu, in eam rem eos operam contulisse, vel ex iis, quæ sequuntur, liquet, ac quod cum Acindyno sentire accusatus est; qui ipse errorem turpissimum egregie exagitaret. Legatur ejus Opusc. eo argum. apud Leonem Allat. citatum

2. Ἀρχιερεῖς καὶ Τπερτιμοι. Quasi, *Episcopi & Metropolitæ*. Hypertimi enim dicti omnes Metropolitico jure gaudentes, sive erant ἔξαρχοι saltem ἐπαρχιῶν quos fere recenti usu Archiepiscopos dicimus, & vere Metropolitæ sunt, capita scilicet provinciarum, plures sub se Episcopos habentes, sive solum Metropolitæ quasi nomine tenus, hoc scilicet aucti honore favore ac diplomate Principis. Quomodo sæpe in eadem provincia plures erant Hypertimi. Videtur hoc Concilium τῶν ἐπιδημούντων, ex illis duntaxat Præsulibus qui Constantinopoli inventi sunt, coactum, ut & alia duo, alterum in quo Barlaamus, alterum in quo Acindynus, Palamitarum factione oppressi sunt. Nec aliter Joannes Beccus videtur damnasse errores Palamæ, quam simili coacto Concilio, quamquam non videntur plures illi adfuisse Antistites, paucis admodum Latinorum communionem ac Becci ipsius palam Λατινόφρονος admittentibus, quicquid Michael Palæologus anniteretur; haud dissimili exitu a Concilio Lugdunensi ac fuit a Concilio Florentino, per gentis pervicaciam, qua Petri ac Christi ovilis esse respuentes, Mahumeti præda effecti jam pene consumpti sunt. Sunt quidam hic Episcopatus, quorum nomina non extant in Notitiis Sedium Patriarchæ Constantinopolitano subjectarum, sive sunt novæ Sedes, sive mutatis novisque nominibus, veteres; nec vacat de his plura inquirere. Augebunt istis Tabulas Geographicas, qui huic peculiarius student disciplinæ.

3. Οντων καὶ ἀπὸ γνωμῶν τῶν Ἀδριανοῦ πόλεως. Sic quoque in subscriptionibus tres isti Metropolitæ ἀπὸ γνωμῶν dicuntur. Accepi ac si per Vicarios, ac quod sententias illi suas ad Synodum misissent. Nisi rem acu attigi, gratiam faciet qui me docebit: nec enim profiteor me scire Ecclesiastica omnia, sic præsertim recentis ævi. Adrianopolis civitas tanti visa, ut sibi eam Turci ante captam Constantinopolim, ubi jam ex Asia trajecerant, Regiam fecerint. Necdum tamen id contigerat. Ipse Palamas dum Constantinopolim petit, a Turcis, qui jam Calippolis potiti erant, captus, inque Asiam adductus est, ubi hactenus illi imperabant. Extat ejus Epistola ad suos Thessalonicenses de suis ibi laboribus; ut & disputatio πρὸς τὸν ἀθέμιτος Χιόνας (sic vocat Turcarum doctores) conscripta a Taronita Medico, qui tunc aderat. Essent hæc non inutilia Historiæ Byzantinæ, ut & tanta illa de tentata Barbaris Thessalonica, quæ habentur in sancti Demetrii Vita, cum aliis jam Allatio editis, de illa semel & iterum expugnata.

4. Προσήκειν τινὰ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τῶν χειροτονημάτων Ἀρχιερέων. Novum istud aliquid in ordinandorum Episcoporum professione, occasione motarum nuper quæstionum, uti fere solebat, cum dogma aliquod percrebrescebat, recensque impugnatum plenam demum fidem obtinebat. Quod respondet Synodus, eam additionem nihil aliud esse, quam sextæ Synodi explicationem, inde acceptum videtur, quod in illa duplex operatio in Christo definiatur, humana scilicet & Divina; & quod nulla res sit operationis expers seu virtutis; ac neque Deus, quod illi sic imperite acceperunt, ac si in Deo, velut in creatis, operatio seu virtus aliud re ipsa esset ab essentia, non ipsamet ut voluntas & agens, ob summam Dei simplicitatem.

5. Ἐκεῖνοι παντελῶς ἀπηγόρευν. Forte ἀπηγόρευον. Etsi verba sunt, ejusdem fere & formationis & significationis. Poterant viri Catholici pugnam defugere ac disputationem, quod illud Concilium totum Palamitarum viderent, quorum factione ipsi opprimendi essent, & veritas ludibrio habenda, velut jam in Barlaamo & Acindyno iisdem prædamnata.

6. Ἑτερόν ἐστιν ἡ ὑπὲρ τῆς εὐσεβίας ἀντιλογία. Videtur hanc Palamas distinctionem adhibere, ne si quid inter disputandum, sive adversarios impugnando, sic absurdum excideret, ut nec ipsis studentibus satis probari posset, aut ab erroris nota eis vindicari, neglectam in disputatione ex more, ac quasi ex Basilii ipsa regula, τὴν ἀκρίβειαν excusaret; in confessione ac fide formula, servatam, ex qua ejus fidei sinceritas foret pensanda. Dominica τῆς ὀρθοδοξίας (quæ est secunda Quadragesimæ, Græcis Jejuniorum prima) Fidei Formulam habet Palamas, paullo breviorem, quam quæ extat ad calcem hujus Synodi illius nomine, in qua etiam suum procacius errorem tuetur, velut jam tertia in eam rem Synodo victor, & cum ipsa Palamæ opinio, Ecclesiæ Catholicæ sententia Constantinopoli (Palamitarum scilicet illi Sedi incubantium) judicio haberetur. Debuit petulantissimus homo, qui tot tantosque ejus Sedis Antistites hæreseos notatos in Conciliis Generalibus producat, non sic Isidoro vel Calixto fidere, ut quia illi eorumque Synodi ejus tuerentur sententiam, tueri eam existimaret ac probare Ecclesiam Catholicam & Apostolicam, non magis Satanæ paraſynagogam, ubi maxime sic a Romana Ecclesia dissideret, per cujus Antistites, sic Constantinopolitani Præsules hæretici probati essent, atque eo nomine a Synodis Oecumenicis (ipsam vere Ecclesiam, unumque Christi ovile, uno ejus Vicario, in quo adunetur Christi Sacerdotium, repræsentantibus) damnati. Hinc enim regula Ecclesiastica. Non licere Generalem Synodum fieri absque Romano Antistite; nullo humano ambitu, sed ipsa Christi institutione, summo in Ecclesia Sacerdote Palamæ candorem subit mirari, qui nec Honorium Papam ausus sit arcessere, ut suis Sergio, Pyrrho Paulo Constantinopolitanis socium adjungeret. Existimavit non justa satis coitione in illum a Synodo pronuntiatum esse, cum nec auctor hæreseos esset, nec in eam operæ aliquid contulisset; sed nascentem atque serpentem non satis forte Apostolico vigore sensuque compressisset. Cui rei vel hoc ipsum argumento esset, quod Romæ & in Occidente nullas illa radices egisset: actura sane, si tanti nominis Pontifex, seductore Sergio in eam serio abactus esset, aut illi quicquam patrocinatus, quicquid Græca, Syraque calliditas, Romana Latinaque simplicitate tantisper abuti visa esset; ac donec Joannes IV. Petri, non tam æquitate, quam justa æmulatione, Apostolicum gladium strinxit, Heracliumque ipsum conterruit, successoribusque Theodoro, Martino, Domno, Agathoni, Leoni sempiternæ laudis exemplo prævit. Sic animatus olim in Honorium fui, nec aliter puto scripsisse, quicquid secus lippientibus Theophili Raynaudi oculis, perque eos intuitis aliis, deprehensum sit.

7. Ὅτι χειροτονητὴ φύσις οὐ γίνεται. Apud Basilium, χειροτονία φύσις οὐ γίνεται, ubi Interp. *Ordinatio non est natura*. Quod mihi non placet; melius Laurent. Siphanus apud Greg. Nyss. cui perinde tractatus ille tribuitur. *Quod natura non fit ejus conditionis, ut constitui, eligi & designari possit*. Malim ego χειροτονία in dandi casu. *Natura non fit electione & quasi creatione, quæ per suffragia est*; factitie nimirum & institutione seu designatione, sed ipsa nascitur vel a se est & quasi fundamento reliquorum; quod nobis in Deo ignotum, nec nisi ex effectibus nominatur, tum etiam, cum Deum dicimus. Ut enim auctor est Greg. Nyssen. ad Ablabium, Vox illa, τὴν ἐποπτικὴν καὶ θεατικὴν δυώμειν sonat, *vim inspectatricem & spectatricem, ὥσπερ δὴ θεόπτα λέγομεν, quam Deitatem dicimus*. Nec aliter ejus frater hic, nempe Basil. δύναμίς τινὸς ἅτε ἐποπτικῆς ἅτε ἐνεργητικῆς ἐνδοξίαν ἡ φροσηγορία φέρει. *Potestatis cujusdam sive inspectricis sive factricis significandi, vim habet*; ubi non bene Basilii Interpres, *potestatis sacrorum vel mundanæ administrationis*: Non enim Moses datus est Deus Pharaoni, ut quasi in sacris præesset, sed ut in ipsum adverteret, ejusque parvicaciam edomaret, juxta ejus vocis duplex etymum, quod magis Basilio arrisit ἀπὸ τοῦ, θεᾶσθαι quod videat, inspectet omnia, nec eum quicquam lateat; καὶ παρὰ τὸ θέω, τὸ κατασκευάζω καὶ ποιῶ, ait Magnum Etymolog. ὁ πάντων ποιητὴς καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος. quod omnium creator & auctor. τὸ ἐποπτικὸν, de illis qui sacra jam velut intuentur, ac inspectare censentur, in eis scilicet perfecti, quo respexit interpr. non videtur ad rem vel ex mente Basilii. Alia vide in Etymolog. Porro hæc, ac sequentia Nysseni, ne vel in specie Palamitis favent, ineptissimeque velut ex eis victores, Adversarios in erroris sui consensum pœnarum severitate cogunt.

8. Επὶ τῶν μηδὲν μι. Reliqui omnes, & ipse Chrys. in eo tractatu & in Gen. ὑπὸ habent, ipsaque Hebr. ut vel librarii errore, vel lapsu memoriæ, alterum alterius loco obrepserit. Sic Matth: 8. Interpr. Ethiop. ἐπὶ ἐξουσίαν egerit, pro ὑπὸ ἐξουσίαν, dum ex illo redditur, *Nam & ego quidam præfectus sum*; cum aliud potius sonet, *Sub præfecto sum* (sub Tribuno scilicet) cum tamen manus aliqua militum ei subesset, sicque illi dicto audiens esset.

9. Ὅτι ποτὲ περὶ θεῖα δόγματος. Verum istud cum plerique Patres consentiunt, nec alii aliis adversantur, ut sint testes communis fidei, & traditionis vindices. Hic vero nullus est Patrum quem Palamitæ evincant sic crasse, sic stupide ac illi, de Deo sensisse, nec ejus in nobis dona, creata agnovisse, ipsa Dei in se virtute, increata; virtualiter solum, non reipsa emanante ab essentia, deque illa existente. quod habent omnes Dei dotes, quas vocant Attributa; de quibus proinde est divina Scientia, 1. Theologia; vere ipsa demonstrans per causam virtualem, seu rationem formalem; non quod sint aliqua vere producta, eoque realiter distincta, nec ipsa Dei essentia.

10. Τῇ ἐνεργείᾳ ἐν πᾶσίν ἐστιν ὁ Θεός. Ενέργειαν accepit Anaſtaſius, ut ſe tenet ex parte Dei; virtutem ſcilicet agendi connotando effectum, quæ ſane ab eſſentia inſeparabilis eſt, eamque manifeſtat & prædicat, illi perpetuo comes, ſed non velut alia res, ſed ipſa eſſentia, etſi non ſub ratione eſſentiæ. Sic ait eam eſſe περὶ τὸ πᾶν circa univerſum, prout ſcilicet providentia eſt; quam aliud ab eſſentia ipſoque Deo reipſa facere, longe abeſt a vero.

11. Ἄλλο τὸ ἐκ τινος, καὶ ἄλλο τὸ ἐξ οὗ ἐστι. Ita recte Athanaſius in Trinitate, in qua fides diſtinctas perſonas & ſubſiſtentes κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν docet: nec locum in ἐνεργείᾳ aut virtute habet, ne tot in Deo perſonas admittamus, quot ſunt in eo dotes & ἐνέργειαι, vel tot accidentia & qualitates realiter diſtinctas habere, iiſque compoſitum eſſe; quod erratica Synodus & Palamas debuit advertere, non ſic Athanaſii, Patrumque aliorum auctoritates alio ſenſu detorquere. Athanaſii Interpr. ſive Nannius, ſive alius eſt, *Aliud fuerit quod ex aliquo naturam accepit: & aliud quod ſui alteram naturam dedit*. Scripſerit, *quod ſuam alteri naturam dedit*. Sic enim ſenſus conſtat, cum alias gravis error in Trinitate ſit. Sequentibus etiam, quod ita habet Athan. ἐν δὲ τῷ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀδιαίρετον εἶναι τὸ ἀπαύγασμα αὐτοῦ non bene redditum, *Cum tamen ſplendor ab igne ſit indiviſibilis*. Eſt enim, *Unum vero* (ignis & ſplendor ſive lux, quæ duo & eſſe & videri dixerat) *ea ratione quod ſplendor ex illo eſt & ab eo indiviſibilis*.

12. Καὶ οὐ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων. ſive ut alii Romæ Codd. καὶ οὐκ ἰδίῳ λόγῳ θεωρῶν. Et hic Palamitarum ſtrues, Maximique auctoritatis abuſus. Reſpondet Maximus Pyrrho, volenti ex duabus voluntatibus unam voluntatem compoſitam fieri: idque Maximus inficiatur, omnique ſacræ ac profanæ Philoſophiæ merito adverſari contendit, nec eſſe eorum, quæ ſic in alio ſpectentur, non propria ratione, inter ſe compoſitionem; non autem negat eſſe cum ſubſtantia, ad quod tamen inficeti homines aſſumunt. Quis enim neget compoſitionem ſubjecti & accidentis, ubi maxime realis diſtinctio eſt, quæ manifeſtior apparet in qualitatibus tertiæ ſpeciei; quæ præcipue accedunt, & recedunt? nam potentias, ſunt qui nolint plus quam ratione aut formaliter ab eſſentia diſtingui; cum qua proinde non tam phyſica & realis, quam metaphyſica & rationis compoſitio erit; quæ nec ipſa in Deo ob ſummam eminentiam & quaſi tranſcendentiam admittenda ſit: eo ſcilicet fundamento, quod in creatis, quantumvis ſimplicibus, occurrit.

13. Ὁ πεπαχὼς βώλους δρόσου. Sic Sixt. nulla alia lect. Flaminio adducta, cum Complut. Baſil. &c. melius habeant βόλους· ſtillas roris: quid enim glebæ ad rorem, cum glebæ craſſiores ſint, ros guttis minutiſſimis cadat, Deo terram (ſeu potius in ea plantas & fruges) molliter infundente, eoque munere totis quaſi parente ac genitore, ut debuerint ſapientiſſimi Senes οἱ 70. βώλους reddere, reclamantibus Hebr. ac quotquot ex illis vel preſſa interpretatione, vel paraphraſi reddidere? Codex Alexandr. συνοχὰς καὶ βώλους δρόσου habet: ſed adjectitiam vocem, συνοχὰς nemo non videt, ac ſcholii loco primum poſitam, ſtudioſo quodam molliente τὸ βώλους, & oſtendente ut *roris glebæ* dici ac intelligi queant, nempe ut jam ros infudit terræ faciem, certiſque partibus illi continue hæret. Vis iſta in verbis, ſatis moleſta; nec ex illis facile conſurgat Theologicum argumentum, quod omnino ſit efficax, tanta Græcis in verbis licentia, ubi præſertim ἀντιλογία eſt non ὁμολογία, in quarum prima non omnino ſervatur ἀκρίβεια. Satis enim eſt undecumque Adverſarium elidas probabili quadam ſpecie, etſi non accurata omnino & explorata veritate illius argumenta eludendo, qua ſe methodo uſum profitetur Palamas. Videtur Baſilius in voce ἐνεργεῖν, velut naturalem quamdam operationem ſpectaſſe, & quaſi neceſſariam emanationem, ſecundum quam mundus coævus Deo poſſet intelligi, ea ratione qua ἐνέργεια cujuſque rei actus dicitur & virtus. Vox vero ὑφίστημι ſonat ſubſiſtentiam dare, cujus uſus frequentiſſimus eſt in Incarnatione, in qua paſſim Verbum dicitur ὑποστῆσαι humanam naturam, quaſi in ſe condidiſſe, ut in ſe ſubſiſteret ei dediſſe. Noſtri Theologi longe barbara voce *ſuppoſitandi* videntur expreſſiſſe, Deus Dionyſio ἀσχέτως celebratur, ſupra omnem σχέσιν quod Maxim. & Pachim. de habitu exponunt: poteſtque exponi de omni habitu, quaſi qualitate, vel relatione & habitudine, ut ἀσχέτως ſit abſolutus & πάντων ἐξῃρημένος, ut alibi loquitur idem Dionyſ. Hincque noſtri Theologi veram in Deo ſeu realem relationem ad creaturas negant, voluntque denominari a relatione, quæ eſt in creatura, & quaſi extrinſece; ut relatio in Deo, ſit ipſa divina virtus, ἐνέργεια, vis ipſa agendi, ut connotat effectum, ipſa in ſe ſemper eadem, nulla evariatione aut mutatione ante & poſt effectum perſeverans.

14. Τοῖς θεουμένοις καὶ ἀγαθυνομένοις. Sic quoque Sandion. Reliqui, τοῖς θεουμένους. Nec ſenſu differt utrumvis ſcribatur, In verbis ſequentibus, ὡς θεαρχίας καὶ ἀγαθαρχίας, ſubaudi, οὔσης *quæ ſint deitas & bonitas, qua dii bonique efficimur*; male Cord. ad Deum refert, quaſi dicat Dionyſius: Deum antecellere deitati & bonitati, tanquam ipſe θεαρχία & ἀγαθαρχία, non quæ ſint θεαρχία & ἀγαθαρχία, formales ſcilicet deitatis & bonitatis participationes, ac proinde earum in nobis principia, quod ſonant illæ voces: nec male Lanſelius reddiderat.

15. Θεολογικὴν οὐσιωνυμίαν. *Theologicum eſſentiæ entiſque nomen*. Sic Pachim. in paraphraſi. Ὡς ἀγαθωνυμίαν λέγει

A τὴν ἀγαθοῦ ὀνομασίαν, οὕτω καὶ οὐσιωνυμίαν τὴν τοῦ ὄντος ὀνομασίαν, οἱονεὶ ὀντωνυμίαν. τὸ δὲ ὄν, καὶ ἡ οὐσία, ταυτόν. *Sicut* ἀγαθωνυμίαν *boni nomen vocat*, *ſic & οὐσιωνυμίαν nomen entis*, *velut* ὀντωνυμίαν. Male Cord. ὡς ἀντωνυμίαν (quod in Lanſel. potuit eſſe erratum typogr.) *Sicut* ἀντωνυμίαν nec ſequentia docere potuerunt, quibus Pachim. duas has voces, τὸ ὄν, & ἡ οὐσία, ait idem ſignificare. Sequentibus magis erratum Corderio, καὶ αὐτὴν ὑπεραίρον τὴν ἕνωσιν: quod Maxim. & Pachim. de entis illo uno dictum volunt, quod Deo ſingulariſſimum eſt, non ut principium numeri, ſed qua Deus omnibus eminet, in ſeque abſolutiſſimus eſt, quod nec ipſum tamen illa ὑπομνήσομεν Dei eſſentia eſt: dum ita reddir, *Et ipſa copulationem mentis ſuperat*. *Entis* voluiſſe dicerem, ſi major in aliis eſſet Viri diligentia, non omnia ei arbitraria, & qui eadem eodem procinctu diverſe alioque ſenſu paſſim reddat, uti hic in Dionyſio & Pachim. τὸ, τοσοῦτον ἀπομνήσομεν· in altero, *Tantum commentabimur, quantum propoſiti ratio poſtulat*, inepta etiam additione auctoris ſenſum ac ſeriem turbans in altero, *Tantum admonebimus*, quod unum aptum eſt, potuitque & in Diony-
B ſio ex Lanſelio habere. Palamitarum unus ubique error, quod participationes formales apud Dionyſium aliosque Patres, in Deo velint aliquid reipſa medium ac diſtinctum inter ipſum & effectum creatum, velut fere Platonici ideas comminiſcebantur, cum ſufficiant ex parte Dei ipſæ ideæ virtuſque agendi. Ipſa nimirum divina ratio & voluntas, nihil a Deo vel ejus eſſentia diſtincta, niſi ratione, ipſa efficax ut præſtet quicquid velit & quando velit: Unuſque maxime rem explicat Maximus, quicquid Palamitæ ejus ſæpe locos uſurpent.

16. Ἱδρυνθῇ. Sic & Savil. in margine vero ἱδρυβῇ, quod Ducæus habuit. Ignotam vocem Aretinus ſic ex ſuo capite reddidit, *eamque irrigavit*. Scripſerit Joannes ἰδύῃ neutra ſignificatione, eodem ſenſu ac ἱδρυνθῇ. Neceſſaria Spiritus mora in anima, ut ſic veniens manenſque jugis in ea fons fiat, ſaliantque ejus latices in vitam æternam; quod irrigandi voce, & ut irrigandi actu fons ille in anima concreſcat, non ſatis apte exprimitur.

17. Ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Μονογενοῦς. Nihil bene Aretinus
C ſuaque hæc mala ſic bonis, ac claris Chryſoſt. ſubdit. *Sic in operibus Unigeniti, quodcumque ex his productum factumve credideris, nihilominus effecit*. Quam hæc apte, aſſumptam Cryſoſtomo reddunt ſimilitudinem fontis abyſſos implentis? ἐνέργεια, virtus, ipſa in eo vis, ſic fontis rationem habens, quam Palamitæ hac auctoritate torque aliis ab eſſentia diſtinctam nituntur probare. Nobis ſufficit diſtinctio virtualis. Non pauca per Interpretes non ſatis accuratos, Viris magnis, Chryſoſtomo aliiſque Eccleſiæ Græcæ Luminibus, menda adhæſere; nec qui faciat medicinam facile occurrit, aut qui ſaltem volenti facere, æquus ſatis ſit, juvetque opera.

18. Οἱ τριακόσιοι. Putem σφάλμα μνημονικόν, ac reſpexiſſe Chryſoſt. τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι, *centum viginti*, qui Actuum 1. leguntur, cum in reliquis certos in Scriptura Fidelium numeros reſpiciat, qui ſic omnes de Chriſti plenitudine acceperint. Abundant hæc præ Græcis editis, ipſa non aliena a Chryſoſtomi vena.

19. Διακονεῖσθαι πρὸς ἐνέργειαν· Vulcan. *Adminiſtrare operationem*. Idem quidem ſenſus; malui tamen vim ipſam vo-
D cis magis exprimere, *uti ad operationem* τὴν ἐξ αὐτῆς φυσικῶς διαβαίνουσαν· Vulcan. *quæ ipſa naturaliter tranſit*; pro, *quæ ex ipſa*: quod velim typorum. Cyrilli argumentum eſt, non eſſe creaturam Spiritum, qui omnem habeat Dei virtutem, ac per quem Deus omnia operetur; cum ſit abſurdum id præſtare, velut per quoddam extrinſecus creatum organum. ἐνέργεια hæc, quod φυσικῶς ex Dei eſſentia tranſire dicitur, in eos qui apti ſint ut ſuſcipiant, ſic accipiendum, ut cum dicitur naturale Deo, ſeu ex natura, benefacere; etſi libere, exque voluntate benefaciat; ac creatis rebus, hoc quod bonæ ſunt, tribuat. Nempe, eſt Dei hæc natura, quod ſit illi conſentaneum ea præſtare, ſi tamen decreverit, ad divinarum ſuarum dotum imitationem trahendo creaturam; non quod ulla ad extra neceſſaria Deo emanatio ſit, illique coæva ac increata, ut fruſtra Palamitæ tanta locorum congerie nituntur probare.

20. Μικρὸν παρήνοιξε τὴν θεότητα. Deſunt hæc in Orat. ex
E Reg. Codice Savilio repræſentata. Sic quæ habentur veterum Theologorum Homiliæ in libris Græcorum Eccleſiaſticis, non ubique omnino habentur integræ, pro exſcribentium ſcilicet libidine uſuque Eccleſiarum, majori minorive ambitu comprehenſæ. Sit forte iſta Amphilochii, cui familiare illud, ἄχει σωτῆρος· inſuetum autem vero Chryſoſtomo. Antiqui Theologi monumentum præfert. Deitatis vocem etiam in creatis uſurpari ex Dionyſio Maximoque liquet.

21. Κύριος Φιλόθεος. Hic ipſe eſt, qui brevi poſt Conſtantinopoli ſedit, olimque imbutos Palamæ erroribus in Monte, jam non ſancto, ſed extincta fidei luce in pleriſque in eo Heſychaſtis profano, eorum Antiſtitem Palamam ipſum vindicavit, celebrique elogio, Synaxario Dominicæ τῆς Ὀρθοδοξίας (ſecundæ ſcilicet Quadrageſimæ) magna piorum offenſione, adjunxit. Cujus etiam extant aliquot orationes; ut fuerit vir ſatis eruditus & facundus, qui ſic ſermones votaque Monachorum totius Montis ſancti excepe-rit & conſcripſerit; in hoc forſitan a Callixto Patriarcha vel ab Imperatore miſſus.

22. Τὴν θεώσιν τοῦ Δεσποτικοῦ προσλήμματος. Ita ſane viri

ri Catholici de Lumine Thaborio, nec de alia, assumpti a Domino corporis deificatione, videntur loqui Palamitæ, quam ipsi errore increatum aliquid & divinum Deoque coævum (ipsius scilicet secretam virtutem τὴν ἐνέργειαν) definiere: nam de Deitatis unctione, ipsa personæ Verbi totiusque unguenti substantiali præsentia, qua homo Deus personaliter & ὁμόθεος extitit, nunquam sic sensere Palamæ hostes, quicquid eis impingant Palamitæ; dum unam Dei Virtutem Filium agnoscunt, nempe subsistentem, & a Deo (1. Patre) ut a quo vere procedit, distinctam: quibus essentialem virtutem, & quæ Deus ipse sit, virtualiter solum et eminenter distinctam, eaque ratione esse ab essentia dictam, non e contra, non negant.

23. Φθαρτικὸν εἶναι νομίζων. Quasi maleficam existimare corruptionis et interitus auctorem, non entis ac vitæ. Ita sane Palamæ hostes colligebant, riteque vexat noster Calecas, ostenditque ex negatione illa omnis commercii essentiæ Deitatis cum creaturis Palamitarum errore, destrui mysterium Incarnationis, nec nisi ἐνεργείᾳ Nestoriano errore constare, quod ipsum Palamitæ male eis impingunt: Communi scilicet Verbi in Christo inhabitatione per afflatum et operationem, ut in Sanctis reliquis et Prophetis: Locus Exod. hoc solum vult, pro statu mortalis vitæ non videri divinam essentiam, nec nisi in diviniorem alium transiatis, quo eximia quadam ratione erimus Deo similes, videntes eum sicuti est, ut auctor est dilectus Discipulus, cujus dum hæc scribo, martyrii dies anniversarius agitur.

24. Φυσικῶς πῶς προσῆναι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Hoc maxime Palamitici erroris agnoscunt illius impugnatores Catholici, quod ἐνεργήματα (divini scilicet Spiritus effectus ac dona) increata Deoque coæva & naturalia vellent; insulsissimique hominum sic proterve oppositum hæreseos damnarent. Ad Maximum quod attinet, libet huc scholium afferre ex Regio Cypariſſiotæ Cod. quo is vindicatur ab ea Palamitarum calumnia. Ἀδηλον εἴπου τῷ μεγάλῳ Μαξίμῳ γέγραπται. Φυσικῶς τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ προσῆναι τὰ κατὰ βούλησιν τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργήματα. πρὸς γὰρ τῷ ἐναντίως λέγειν τῇ γραφῇ, καὶ εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐξαμαρτάνει· ἐξαι γὰρ ἡ αὐτοῦ κατὰ τὰ ἑαυτῆς φυσικὰ, ἐνέργημα βουλήσεως, καὶ αὐτὴ ἡ οὐσία· ὅπερ σαφῶς παρίςησιν αὐτῷ εἶναι κτίσμα. βουλήσει γὰρ Θεοῦ, πᾶσα ἡ κτίσις παρέχθη, καὶ πῶς ὐ φανερὰ ἡ ὑσεβεία; ἢ τοίνυν παντελῶς ὐ τοῦτο γέγραφεν ὁ Ἅγιος ἢ ἐπ' ἄλλης ἐνείνε ἐννοίας τὸν λόγον ἐκλαβόντας, ὅτι τῷ ἑαυτῷ ἔδοξε συκοφαντήσαντες τοῖς ἄλλοις ἐξέδοντο. ἔςι γὰρ ὐσεβῶς εἰπεῖν, φυσικῶς προσεῖναι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ἑαυτοῦ ἀνθρώπινον, ὐδὲ γὰρ ὡ τῇ ὑπερσίῳ αὐτοῦ θεότητι ἐπαναπαυθήσεται τὰ ἐπὶ πνεύματι· ἄπειρος γὰρ ἄυτη καὶ παντέλειος· καὶ ὐ δεῖται τινος, ἵν' ὡ ἑαυτῇ ἐπαναπαυθῇ· ἀλλ' ἤ ἄλλον ἐν τῷ κατασκλαθέντι ὑπ' αὐτοῦ ναῷ, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ κατὰ βούλησιν παραχθέντα ἐπαναπάυσασθαι, πνεύματα, ἁγίους ἐξαρχὴς ἅγιον αὐτὸ καὶ πνευματικὸν ἀποφήναντος· *Incertum num ullo loco scriptum sit magno Maximo, inesse natura Filio Dei effectus sanctissimi Spiritus voluntate productos. Nedum enim id Scripturæ adversatur, verum etiam Dei Filio injuriosum exibit. Erit enim ejus natura, velut ea quæ ei naturalia sunt, voluntatis effectus, ipsaque adeo essentia: quo palam conficitur, creaturam esse. Dei enim voluntate & consilio producta est omnis creatura. Et quomodo, non manifesta impietas? Vel igitur Sanctus hoc penitus non scripsit, vel cum alio sensu exposuerit, bi suo more per calumniam aliis tribuerunt. Pie enim dici queat, inesse natura Filio Dei, ratione humanitatis. Neque enim in ejus Deitate, quæ essentiam omnem superat, requiescent septem spiritus: hæc enim infinita est, omnemque præbabet perfectionem; nec indiget aliquo, ut in ea requiescat; sed plane in templo quod sibi ipse construxit, quieverunt, dum statim a principio sanctum illud ac spirituale effecit.* Cui alteri solutioni standum; ut est Maximus valde formalis (ut ita dicam) presseque ac proprie loquitur. Hoc enim flos ille ex radice Jesse, non ipsum Verbum Deique Filius secundum se, ut ita de illo debuerit Maximus accipere, vel Palamitæ ad ipsum trahere. Querebar Sancti Maximi gratia, & qui unus, omnis Theologiæ velut Lydius lapis ac Patrum amussis, suis quidem Græcis visus sit; quod qua cœpi majestate, typorum elegantia, chartæ puritate, meaque ipsius ac Typographi sedulitate, per meam tenuitatem, ætate fugiente, non possem absolvere. Verum absterſit quærelam, qua illi favere largitate, animum inclinavit. Amplissimus Ordo nuper in suis Comitiis Generalibus, & qui illi, a se invitatus, ultroque præiverat, meritis, quam purpura, clarior, litterarum reique Ecclesiasticæ columen, Eminentissimus Cardinalis Bullionius: per quos Maximus, Deo auspice, brevi lucem videbit.

25. Ὁ Μητροπολίτης Μελανίκη. Videtur, quam Melantiam Ferrarius vocat, Thraciæ Urbem ac Propontidem, inter Byzantium & Selymbriam. Quod se solum Hypertimum scribit, non item Exarchum, indicio est ex illis Metropolitis fuisse, qui nomine tenus solum Metropolitæ erant, eo honore donati ab Imperatoribus, cum nullas provincias, nullasve alias Urbes Metropolitica potestate, & quasi Patriarchali, regendas haberent. Hi enim omnes Hypertimi dicebantur, quasi honore primi, aliisque in provincia Episcopis prælati; non tamen Exarchi, quod idem est ac Patriarcha, uti etiam Archiepiscopus; quamquam Patriarchæ nomen ad majores primarias κατ' ἐξοχὴν Sedes usu restrictum est, ut & Archiepiscopi apud Græcos. Vel certe Ἐξάρχους magis propria notione sese inscribunt, qui Primatis jure plures provincias veraſque Metropoles subjectas haberent, non qui solum veri Metropolitæ essent, eoque jure Episcopis aliis in sua provincia præessent: velut qui statim sequitur, Ὁ Ἀμασείας, quam liquet veram Metropolim ac claram urbem in Ponto fuisse, cum ejus Episcopus non dicatur Ἔξαρχος, quod & ipse orte Cæsarienſi Exarcho subesset; nisi deest aliquid in ejus subscriptionem, cum & ipsum illius nomen desideretur. Fuerunt Græci mire liberales in titulis, eoque liberaliores, quo acciſa nimis ditione, magis defici rebus videbantur. Quid vero istud officii in Philadelphiæ & Melanici Metropolitis, Καθολικὸς Κριτὴς τῶν Ῥωμαίων, *Judex universalis Romanorum*, i. Græcorum, malim audire ab alio, quam ipse dicere. Num & istud honorarium quid ab Imperatoribus in eos collatum, vel etiam judicaria vera potestas, ipsa Episcopis omnibus non communis; velut in illis est, quos Rex Christianissimus Confistorianos Comites vel episcopos vel alias honoratiores Clericos adlegit, qui ei sint a sanctioribus Consiliis, seu magis una cum ipso judices vere καθολικὸς sedeant; adstantibus quos Libellorum supplicum Magistros vocant. *Conseillers d' Etat, & Maistres de Requestes.* Sedent præterea in Parlamento (suprema scilicet regni Curia) Parisiis Episcopi, quos *Pares* vocant, nec non Archiepiscopus Parisiensis, suarum Sedium jure; præter Clericos, Senatores, quos sic καθολικὰς κρίσεις, nihil vetat dicere.

26. Μητροπολίτης Πηγῶν καὶ Παρίου Τπέρτιμος. Duplex hæc Metropolis, ex illis quas novas Metropoles vocant ex aliis subtractas, factaſque privilegio Metropolitici juris. Amborum unus Antistes Georgius, quamquam erant Sedes satis diffitæ, nec ex eadem antiquiori Metropoli divisæ. Nam altera jam Turcarum ditioni cesserat, alteram ejus vere Pastor præsens ipse regebat. Vel commendata altera Sedium fuerat. Pegæ seu Pagæ, Boœtiæ Urbs in Isthmo Corinthiaco, sub Athenienſi olim Metropolita; Parium, Mysiæ Urbs ad Hellespontum, sub Cyziceno olim Metropolitas.

27. Μητροπολίτης Καλλιπόλεως *Calliopolis*, ut in Thesauro ling. Latinæ, quicquid Ferrarius vituperet. Sic certe Κωνσταντινούπολιν, *Constantinopolim* reddimus: Etsi aliis forte melius Καλλίου πόλις sit. Nec enim diversas putem urbes, sed ipsam Thraciæ ad Propontidem contra Lampsacum, *Gallipoli* Italis. De ea extat egregia Demetrii Cydonii Oratio deliberativa, mihi edita ad calcem Libri de Hæresi Monothelitarum; qua Vir sapientissimus vario argumentorum genere probat, non esse illam cedendam potenti Amurathi, graviaque inde damna Græcorum Imperio creanda, rite præsagit. Hinc quippe Turcarum in Europam propagatum Imperium, ipsa illorum Regia, facta Turcarum late Metropoli. Quod tribus his Metropolis non adjectus Hypertimi titulus, argumento est, non sic quoslibet Metropolitas dictos esse, ac si nulla distinctio esset; sed fuisse qui sic nudo Metropolitæ titulo potirentur, ut etiam Hypertimi appellatione gauderent; qua etiam alii sic ambitiose Metropolitæ titulum in seipsis honestarent. Ferrarius has tres Urbes solum Episcopales vocat: atque adeo novæ admodum erant inter Metropoliticas, necdum sic honoratæ, ut qui illis præessent Episcopi, Hypertimi audirent; adhuc forte Synodo provinciæ, veroque Metropolitæ subjecti.

SY-

ANNO CHRISTI 1350.

ANNO CHRISTI 1350.

☞SYNODUS ARETINA,

In qua conditæ, & admissæ sunt constitutiones pro eadem Ecclesia sub Boso ejusdem Ecclesiæ Episcopo,

Circa annum 1350. celebrata. (a)

Ex Archivo sanctæ Ecclesiæ Cathedralis Aretinæ, n. 54.

Rubricæ Constitutionum Synodalium Cleri Civitatis, & Diœcesis Aretinæ per Reverendum in Christo Patrem, & Dominum, Dominum Bosum provisione Divina Episcopum Aretinum, & per novem Officiales, & octo Adjunctos dicti Cleri concorditer editarum.

1. *De Fide Catholica.*
2. *Ordo Electionis novem Officialium Cleri Aretini.*
3. *Ordo super auctoritate, & baillia Officii Novem.*
4. *De Ordine servando in Congregationibus Officii Novem.*
5. *De Salariis Novem, quando laborarent pro Clero.*
6. *Quod omnes Ecclesiæ, Basilicæ, Cappellæ, & Altaria alibrentur sic, & solvant Datia secundum facultates eorum.*
7. *De libertate Ecclesiarum servanda.*
8. *Quod nullus Clericus emat, vel actionem recipiat in defensionem alicujus.*
9. *Quod Clericus in cessione bonorum non teneatur exuere pannos.*
10. *De ordine probandi Dominium juris Ecclesiarum.*
11. *Quod nullus inlitteratus ad Plebaniam, vel Prælaturam assumatur.*
12. *Quod Beneficiatus in Civitate, vel Diœcesi Aretina non transeat ad curam alterius Civitatis, vel Diœcesis.*
13. *Quod nullus Beneficiatus in Civitate, vel Diœcesi Aretina se ad extraneum Beneficium transferat.*
14. *Quod obtinens Beneficium Curatum se faciat ad Sacerdotium promoveri.*
15. *Quod nullus sine litteris Commendatitiis se faciat ad Ordines promoveri.*
16. *De Ordine sacræ Unctionis, & Olei Sancti.*
17. *De ignotis Clericis non eligendis ad Beneficia Civitatis vel Diœcesis Aretinæ.*
18. *De residentia per Prælatos in Ecclesiis facienda.*
19. *Quod Delegatus caussam sibi commissam debeat fideliter terminare.*
20. *Quod nullus prædicet in Civitate, quando dominus Episcopus prædicat.*
21. *De obedientia per subditos Prælatis fienda.*
22. *Quod Judices recte judicent, & Advocati non assumant caussas desperatas.*
23. *Quomodo Instrumenta Guarentigie esecutioni mandentur.*
24. *De Clericis non conveniendis sub Judice Seculari.*
25. *Quod dies Dominica custodiatur fideliter.*
26. *De festivitate B. Donati Mart. celebranda.*
27. *De quibusdam nominatis festivitatibus celebrandis.*
28. *Quod non obstantibus feriis super maleficiis procedatur.*
29. *De generalibus feriis.*
30. *Quomodo citati contumaces super maleficiis reputentur.*
31. *De falsis testibus, & eos scienter inducentibus.*
32. *De conspirationibus, & conjurationibus non fiendis.*
33. *De Jurejurando.*
34. *De Notariis, qui fuerint de Instrumentis appellationum rogati.*
35. *De vita & honestate Clericorum.*
36. *De habitu per Clericos in Eccl. deferendo.*
37. *De pœna Clericorum ludentium ad Zardum, & retinentium ludum.*
38. *Quod Clerici Ecclesiarum simul viventes cibariis in eadem mensa communicent.*
39. *De comestionibus in Ecclesiis non fiendis.*
40. *Quod Laici in Ecclesiis proprias Sedes non habeant.*
41. *Quod Clerici vel Laici in locis Monialium conversationem non habeant.*
42. *De pœna Clericorum comedentium cum Laicis in Tabernis.*
43. *De pœna Clericorum coherizantium, vel sonantium Instrumenta.*
44. *De honestate servanda, & habitu per Clericos deferendo.*
45. *Quod Canonici Ecclesiarum teneantur singulis horis interesse Divinis.*
46. *Quod Canonici Ecclesiarum, qui Presbyteri sunt, ad mandatum Prælatorum suorum Missas canere, & celebrare divina officia teneantur.*
47. *Quod Clerici non vadant post tertium sonum per Terram.*
48. *De pœna Rectorum Ecclesiarum pulsantium ad horas, antequam pulsetur in Ecclesia Cathedrali.*
49. *De pœna Clericorum deferentium arma.*
50. *Quod Clericus constitutus in Sacris coptam habeat.*
51. *De pœna Clericorum habitantium cum mulieribus suspectis.*
52. *De pœna conjugatorum facientium se ad Ordines promoveri.*
53. *De pœna Clericorum se ab Ecclesiis suis absentantium.*
54. *Quod dispensationes subreptitæ impetratæ non teneant.*
55. *De monitione non residentium in Ecclesiis, quod redeant infra mensem.*
56. *De Canonicis non fiendis per Prælatos sine consensu Capituli.*

(a) Bosus Ubertinus Aretinam cathedram ascendit anno 1325. eamque usque ad annum 1364. tenuit. Cum tamen nonnisi post annum circ. 1340. pacificam Episcopatus possessionem obtinuerit, non incongrue deduceremus Constitutiones hasce circa annum 1350. condidisse. *Marsi.*

57. *De Canonicis in ſanitate, & non ſecus fiendis.*
58. *De præbendis per Prælatos Canonicis aſſignandis.*
59. *Quod nullus Canonicus de bonis Eccleſiæ ſuæ ultra præbendam quicquam ſubripiat.*
60. *Quod Canonici Eccleſiarum nihil in abſentia recipiant de Præbendis.*
61. *De bonis Eccleſiarum non alienandis.*
62. *Quod nullus Clericus emat bladum ad novellum.*
63. *Quod Clerici poſſeſſiones non emant, niſi pro Eccleſiis ſuis.*
64. *De pœna Clericorum mercantium.*
65. *De ornamentis Eccleſiarum non pignorandis.*
66. *De pœna petentium, & vendentium debitum jam ſolutum.*
67. *Quod Succeſſor non teneatur ad debita præceſſoris.*
68. *De Teſtamentis de rebus Eccleſiæ non fiendis.*
69. *De ordine Teſtamentorum præſertim ex piis cauſis factorum.*
70. *De ultimis voluntatibus defunctorum executioni mandandis.*
71. *Ordo Clericorum euntium ad exequias mortuorum.*
72. *De mortuis non recipiendis ad ſepulturam ad Eccleſias privilegia non habentes.*
73. *Quod nullus inducat infirmum ſuper ſepultura niſi ſuo libitu aſſumenda.*
74. *De limitatione Plebatuum, & Parochiarum.*
75. *Prohibitio Rectorum Eccleſiarum, ne Parochianos alienos ad divina recipiant.*
76. *Quod Religioſi, & alii Clerici ad confitendum, & prædicandum admittantur alienis Parochiis, tamen de licentia Sacerdotis.*
77. *De prædicationibus fiendis in Parochiis de Prælati, & Eccleſiæ Rectoris conſenſu.*
78. *De monitione Decimarum Domino Epiſcopo ſolvendarum.*

. . . . . .

. . . . . .

ANNO CHRISTI 1350.

XXIII. Quomodo Inſtrumenta Guarentigie executioni mandentur.

Statuimus, & ordinamus, ut in Curia noſtra, & Vicarii Noſtri, & in qualibet alia Curia Eccleſiaſtica Delegatorum Noſtrorum Inſtrumenta Guarentigie contra Clericos executioni mandentur ſine libello & judiciario ſtrepitu, & ſine alia juris ſolemnitate, niſi falſitatis, vel ſolutionis exceptio fuerit oppoſita, & probata; ita tamen quod hoc Judicium ſolum contra perſonas principales nominatim in Inſtrumento contentas, & expreſſas, & non contra alias obſervetur, nam contra ſucceſſores ordinem judiciarium decernimus obſervari. Illis autem locis, ubi Clericis contra Laicos inſtrumenta Guarentigie non mandantur executioni, ut prædictum eſt, volumus Laicis contra Clericos communia jura, & non ſtatutum prædictum ſervari.

XXIV. De Clericis non conveniendis ſub Judice ſeculari.

Cum ſecularia judicia Clerici ſubire non debeant, ſtatuimus, quod Clerici noſtræ Civitatis, & Diœceſis coram Vicario Laico, niſi per reconventionem non valeant conveniri, & ſi conventi fuerint, impune non pareant Vicario ſupradicto; ſed coram nobis & Clerico Vicario Noſtro prædicti Clerici agant, et reſpondeant in Cauſſis civilibus, & criminalibus, et Eccleſiaſticis, ut tenentur.

ANNO CHRISTI 1350.

XXV. Quod dies Dominica cuſtodiatur fideliter.

Sanctam diem Dominicam ab omnibus volumus cum reverentia cuſtodiri, ita quod nullus illa die artem præſumat aliqualiter exercere.

XXVI. De feſtivitate Beati Donati Martyris celebranda.

Cum Beatus Donatus caput ſit et patronus Cathedralis Eccleſiæ Noſtræ, ac Civitatis, ac Comitatus Aretii, qui virtute ſui martyrii meruit in cæleſtibus decorari, ac per hoc meritorium exiſtat & dignum, ut ab omnibus cum reverentia honoretur, ſtatuimus, & ordinamus, quod dies feſtivitatis ejuſdem ab omnibus noſtræ Civitatis et Diœceſis debeat ſolemniter celebrari, & cum omni reverentia cuſtodiri. Nos enim reverenter cuſtodientibus feſtum ipſum, ad ipſius Eccleſiam venientibus ea die quadraginta dierum veniam indulgemus.

XXVII. De quibuſdam nominatis feſtivitatibus celebrandis.

Cum non deceat a capite membra recedere, ſtatuimus, & ordinamus, quod feſtivitas beati Bartholomei Apoſtoli die reverendiſſimæ mortis ejus, feſtivitas vero beati Gregorii die viceſimo quarto menſis Aprilis, ſcilicet immediate ante feſtum beati Marci, & feſtivitas beatæ Criſtinæ die decimo Maji ab omnibus noſtræ Civitatis et Diœceſis debeant celebrari, cum in noſtra Cathedrali Eccleſia ſic ſervetur.

XXVIII. Quod non obſtantibus feriis ſuper maleficiis procedatur.

Etſi quolibet tempore, quando neceſſitas ſuadet, poſſit in maleficiis procedi, ſtatuimus tamen, & ordinamus, quod tempore feriato procedatur pro ipſis maleficiis puniendis per accuſationem, inquiſitionem, et denuntiationem, vel alterum ipſorum modorum.

XXIX. De generalibus feriis.

Ut ambiguitas interdum in Curia Noſtra exorta ſuper diebus feriatis in poſterum ſit ſopita, conſtitutione declaramus præſenti, ſtatuimus, ac etiam ordinamus, quod omnes illi dies feriati ſint, & cuſtodiantur ab omnibus, in quibus feſtivitates Sanctorum, vel Sanctarum Dei fiunt, & de quorum, ſive quarum propriis vocabulis in Civitate Aretii Eccleſiæ ſunt conſtructæ.

XXX. Quomodo citati contumaces ſuper maleficiis reputentur.

Statuimus inſuper, et ordinamus, quod ſi quis, vel ſi qua legitime requiſitus, vel requiſita fuerit contumax, et non comparuerit infra quindecim dies, poſtquam ſic fuerint requiſiti, habeantur pro confeſſis in maleficiis, ex quibus de jure communi privatio non debetur.

XXXI. De falſis teſtibus, & eos ſcienter inducentibus.

Excomunicamus, et maledicimus omnes falſos teſtes, et qui eos ſcienter induxerint, et qui eos veritatem præſumpſerint ſubhornare, et qui ſecundum dicta eorum ſcienter præſumpſerint judicare. Nec non Judices, et Notarios, qui dicta teſtium ant publicationem patefacere attemptabunt, eos omnes infames, & excommunicatos eſſe per hujus Conſtitutionis ſeriem decernentes.

XXXII. De conſpirationibus, & conjurationibus non fiendis.

Omnes Clericos cujuſcumque ordinis, religionis, ſive ſtatus conjurationes, conſpirationes, vel colligationes aliquas de cætero facientes indebitas excommunicationis vinculo innodamus, & vigintiquinque librarum pœnam noſtræ Cameræ applicandam incurrat nihilominus ipſo facto.

XXXIII. De Jurejurando.

Ut finis litibus facilius imponatur, ſtatuimus, & ordinamus, quod in quæſtione qualibet quinque librarum, vel ab inde infra, ſi actor juramentum veritatis deferre voluerit in qualibet parte litis teneatur reus præſtare, vel referre hujuſmodi juramentum; quod ſi reus juramentum dilatum ſibi præſtare ceſſaverit, ipſo facto pro confeſſo de petito debito habeatur. Si vero juramentum ipſum reus actori retulerit, et actor recuſaverit illud immediate præſtare, reus a petitione Actoris ipſo facto pro abſoluto effectualiter habeatur, et ad cautelam per noſtrum vicarium abſolvatur.

XXXIV. De Notariis, qui fuerint de Inſtrumentis appellationum rogati.

Excommunicamus omnes Tabelliones, et notarios, qui appellationum interpoſitarum a gravaminibus Eccleſiaſticorum Judicum Inſtrumenta confecerint, niſi reſponſionem Judicum prædictorum poſuerit in eiſdem, dummodo reſponſionem ipſam petitam ab ipſo Judice cum inſtantia debita infra menſes potuerint obtinere, quam ſi non poſſent infra dictum menſem habere ex tunc. . . . .

LVII. De Canonicis in ſanitate, & non ſecus fiendis.

Statuimus et ordinamus, ut nullus Prælatus noſtræ Civitatis vel Diœceſis dum fuerit . . . . ſua facere, vel eligere quovis modo præſumat, ſed dum ſanus fuerit, abſque moleſtia corporis, eligat ſibi Canonicos de Capituli ſui conſenſu juxta Eccleſiæ facultates, non tamen pueros, non ignaros, ſed tales, qui poſſint in divinis officiis Eccleſiæ deſervire. Qui vero in extremis poſitus aliquos in Canonicos, ſeu Clericos, vel in titul . . . . eligere, vel recipere præſumpſerit, incurrat excommunicationis ſententiam ipſo facto, et electiones, et receptiones ipſorum Canonicorum ſint irritæ et inanes.

A

LVIII. De Præbendis per Prælatos Canonicis aſſignandis.

Item ſtatuimus, et ordinamus, quod Prælati, et Eccleſiarum rectores ſingulis annis conſuetis temporibus Canonicis et Clericis ſuis, et Servitoribus Eccleſiæ debitam, et conſuetam præbendam conferant, et aſſignent, ita quod digne poſſint Eccleſiæ deſervire, ne aliquam habeant materiam conquerendi.

LIX. Quod nullus Canonicus de Bonis Eccleſiæ ultra præbendam . . . . . . ſubripiat.

B Advertentes, quod omnes terminis ſuis debent eſſe contenti, præſenti conſtitutione ſtatuimus, et firmamus, quod nullus Canonicus Eccleſiæ Collegiatæ aliqua fraude quæſita quicquid de bonis ipſius Eccleſiæ ultra portionem, ſive præbendam ſibi ſubripiat, abſque ſui Prælati conſcientia, et conſenſu . . . . ſuo debere gaſtigetur, et ad quod . . . . . . teneatur.

LX. Quod Canonici Eccleſiarum nihil in abſentia recipiant.

Cum beneficium propter officium . . . . nonici, P. . . . . Civitatis, et C Diœceſis Aretinæ . . . . nole præbendas recipiant, niſi tunc demum . . . . . in illi divinis . . . . præcepiſſent Salo . . . . vel quomodolibet alienet aliquid de immobililibus bonis, vel theſauris Eccleſiæ, nec ſine juſta, & rationabili cauſa, & noſtra licentia ſpeciali. Alioquin vendentes & ſcienter ementes immobilia bona prædicta . . . . ipſo facto pœnam excommunicationis incurrant, & omnibus Eccleſiaſticis beneficiis, quæ obtinent, ſint privati, & venditiones per mutationes, & alie-D nationes hujuſmodi ſint irritæ, & inanes. Qui vero Prælatus, vel rector theſauros Eccleſiæ ſuæ, ſine commodo evidenti Eccleſiæ, & ſine licentia prælibata alienaverit quoquo modo, pœnam excommunicationis incurrat, & talis alienatio non teneat facto ipſo. Decernimus tamen, quod præmiſſa ſe extendant ſolummodo ad futura. Super præſentibus autem alienationibus, venditionibus, permutationibus bonorum immobilium, & theſaurorum Eccleſiarum hactenus factis, ſtatuimus, declaramus, & volumus, quod . . . . . Vicarius noſter infra duos menſes, poſt publicationem conſtitutionum præſentium immediate ſequentes ſolemniter inquirere juramenti vinculo teneatur, & ſi E factus invenitur juxta hujus conſtitutionis tenorem, & pretia inde recepta in utilitatem Eccleſiarum converſa fuerint, bene quidem, alias ſi contra vel præter ordinem conſtitutionis præſentis factas repererit, & pretia, quæ de illis recipi debuerunt, in utilitatem Eccleſiarum converſa non fuerint, ſicut de jure requiritur, venditiones, alienationes, & permutationes hujuſmodi . . . . . us factas facere retractari, & per ſententiam ſuam . . . . celeritate procuret. Nec non Prælatos, & rectores Eccleſiarum . . . . præſumpſerit attemptare acriter puniat, ſicut fac . . . . . . aget,

aget, ſibique videbitur convenire. Cæterum ſi emptor . . . . . orum ipſorum Laicus fuerit, & bona que . . . . . epit reſtituere forte co . . . . net; talis . . . . . urrat, & dictus Vicarius in hoc caſu . . . . . implorare . . . . . cium brachii . . . . . ANNO CHRISTI 1350.

LXIV.

Cum nemo militans Deo negotiis ſecularibus ſe debeat immiſcere, & ſecundum canonica inſtituta nil miſerius ſit, quam propter nummum D. . . . . ampnare . . . . . alicujus . . . . . ordinibus conſtitutus publice mercari præſumat . . . . . oleum, ſeu alias merces, vel quicquid aliud, ut carius illa vendat, cum hoc videatur ex radice cupiditatis procedere, quæ malorum omnium caput eſſe dignoſcitur, atque radix.

LXV. De Ornamentis Eccleſiæ non pignorandis.

Statuimus, & ordinamus, ut nullus Clericus calicem, libros, aut alia ornamenta Eccleſiaſtica, vel theſauros Eccleſiæ ſuæ abſque licentia noſtra alicui pignori obbligare præſumat, quod ſi fecerit, ſententiam excommunicationis incurrat, & quod per eum factum fuerit decernimus non valere, niſi infra ſex menſes, quod pignoraverit recolligat, & in ſtatum priſtinum reducendo . . . . .

LXVI. De pœna petentium, & vendentium debitum jam ſolutum.

Excommunicamus, maledicimus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis, & noſtra omnes, & ſingulos, qui de aliquo debito jam ſoluto dabunt alteri, vel recipient actionem; & qui ad voluntatem, & requiſitionem debitoris non reſtituerint inſtrumenta, vel ſcripturas, & qui debitum ſolutum petierint iterato.

LXVII. Quod ſucceſſor non teneatur ad debita Præceſſoris.

Item ſtatuimus, & ordinamus, quod ſucceſſor non teneatur ſolvere creditoribus debita per ſ . . . . . prædeceſſo . . . . . contracta, ſi debita ipſa ſummam decem librarum excedant, niſi de noſtra licentia prædeceſſor debita contraxiſſet, & . . . . . eat debita ipſa fuiſſe pro Eccleſiæ utilitate contracta.

LXVIII. De Teſtamentis de rebus Eccleſiæ non fiendis.

Statuimus & ordinamus, ut nullus Prælatus, vel Eccleſiæ R . . . . . Canonicus, ſeu quivis . . . . . & intuitu . . . . . Teſtamentum . . . . . ſi qua in prædictis relicta fuerint ad pias cauſas, pauperibus, vel mon . . . . . Eccleſiis, hoſpitalibus, aut aliis piis locis, vel pro reſtitutione . . . . . illicite acquiſitorum, articulum ipſorum . . . . . relinquentis, & perſonas, & loca quibus relicta fuerint . . . . . anno nobis, vel Vicario noſtro, aut alteri, quem ad hoc officium duxerimus deputandum ſemel, & fideliter inſinuare procuret, ut ſciamus, quid poſt annum ab obitu relinquentis exequi debeamus, ſi hæredes, vel fidei commiſſarii juſſa derelinquentis, non adimpleverint infra annum. Si vero quisquam de præmiſſis ſuperius negligens fuerit in denuntiatione, & notificatione prædictis cum pœna debita puniemus; quod etiam extendi ad relicta præterita volumus, ſi Presbyter, vel Notarius, vel alius ex prædictis infra annum, ex quo præſens admonitio ad eum pervenerit prædicta ad pias cauſſas, vel pro reſtitutione uſurarum, vel aliorum illicite acquiſitorum, de quibus habet memoriam, nobis neglexerit intimare. Hoc autem capitulum ſemel in menſe in Eccleſiis coram Populo præcipimus publicari; & ne quis prætextu ignorantiæ ſe valeat quomodolibet excuſare, pro parte noſtra iidem Clerici moneant hæredes, & fideicommiſſarios univerſos, quod juſſa Teſtatoris adimpleant infra annum, computandum, ut ſupra dicitur, ab obitu Teſtatoris. Et per Plebanos ſemel in anno rectores Eccleſiarum ſui Plebatus ad prædicta facienda præcipimus admoneri.

LXX. De ultimis voluntatibus . . . . executioni mandandis.

Quoniam nil tam naturale eſt, quam defunctorum ultimas voluntates executioni mandare, ſtatuimus, & ordinamus, quod fidei commiſſarii hæredes, ſeu quicumque . . . . . promiſerit ſolvere relicta ad pias cauſas, ſi ea non ſolverit infra . . . . . computandum ab obitu Teſtatoris, ſententiam excommunicationis incurrat, niſi . . . . . tempus coram nobis, vel Vicario noſtro rationabilem cauſam probaverit, quare . . . . . executioni mandare.

Cetera deſunt.

ANNO CHRISTI 1350.

ANNO CHRISTI 1350.

ANNO CHRISTI 1350.

☞ PADUANUM CONCILIUM PROVINCIALE

A Guidone Cardinali A. S. L.

Anno 1350. celebratum.

An. 1350. „ COncilium quoddam Paduæ habitum præ- A
„ „ ſide Guidone Bononienſi S. R. E.
„ cardinali A. S. L. novit Venetus Labbei
„ editor, a Raynaldo ad annum 1350. edo-
„ ctus. Nihil tamen præter nomen habere ſe
„ quod daret, profeſſus eſt. Non vidit ille
„ profecto acta integra inſerta in conſtitutioni-
„ bus eccleſiæ Ticinenſis, & cum illis edita in
„ collectione peculiari, quæ primo quidem pro-
„ diit Papiæ anno 1487. dein recuſa itidem
„ Papiæ anno 1652. hoc titulo *Sanctæ Ticinen-*
„ *ſis eccl. conſtitutiones ante an.* 1403. *editæ.*
„ Ex illo igitur opere ut hic haberent lectores B
„ mei curavi; quos tamen præmonitos volo
„ editiones illas mendoſiſſimas eſſe, adeoque
„ & meæ hujus errata excuſent.

Infraſcriptæ ſunt conſtitutiones nuper editæ Paduæ in Concilio per reverendiſſimum in Xpto patrem & dominum dominum Guidonem tituli ſanctæ Ceciliæ presbyterum cardinalem in tota Lombardia Apoſtolicæ Sedis Legatum.

„ IN Xpi nomine Amen. Anno ejuſdem Na-
„ tivitatis milleſimo trecenteſimo quin-
„ quageſimo, indict. tertia pontificat. domini C
„ Clementis Papæ VI. anno nono, die domi-
„ nico viceſimo menſis junii per adhuc in epi-
„ ſcopali palatio præſentibus venerabili viro
„ domino Barchonato Stephani domini Ado-
„ milphi de Comite canonico eccleſiæ ſancti
„ Laurentii de Conſilve diœceſis Paduen. pres-
„ bytero, Nicola de Caramanico cappellano cap-
„ pellæ ſanctorum Ermacoræ, & Fortunati ſi-
„ tæ in palatio epiſcop. Paduen. ac Theodori-
„ co de Bonavilla quondam Thomæ de Her-
„ veto ambobus ultimis familiaribus, infraſcri-
„ pti domini epiſcop. Paduen. teſtibus ad hæc
„ habitis atque rogatis & aliis. Cum reveren- D
„ diſſimus in Xpto pater & dominus dominus
„ Guido tituli ſanctæ Ceciliæ presbyter cardi-
„ nalis apoſtolicæ ſedis legatus mandaverit ac
„ expreſſe oraculo vivæ vocis commiſerit reve-
„ rendo patri domino Ildebandio permiſſione
„ divina epiſcopo Paduen. quod de conſtitutio-
„ nibus infraſcriptis editis nuper per eumdem
„ dominum legatum in provinciali concilio per
„ ipſum Paduæ celebrato, omnibus & ſingulis
„ ipſarum conſtitutionum copiam habere vo-
„ lentibus, recipientium tamen ſumptibus &
„ expenſis copiam, in publica ſeu privata for- E
„ ma det & aſſignet, prout de commiſſione
„ prædicta conſtat publico inſtrumento ſcripto
„ per me Ugenium notar. infraſcriptum ſub
„ anno domini, & indic. prædicta, die lunæ,
„ quarto decimo menſis Maji. Ea propter ſub-
„ ſcriptus dominus epiſcopus Paduanus volens
„ juxta mandatum & commiſſionem præfati do-
„ mini legati, reverendo patri domino Bonifa-
„ cio Cumano epiſcopo ipſas conſtitutiones pro
„ ſe & clero ſuo petenti copiam in forma pu-
„ blica facere & exhibere, mandavit mihi no-
„ tario ſupraſcripto, & infraſcripto, quatenus eaſ-
„ dem conſtitutiones portandas & aſſignandas
„ domino epiſcopo Cum. prædicto ad requiſi-
„ tionem ipſius domini epiſcopi Cumani Berto-
„ lacio de Avinione ejus nuncio ſub ſigno, &
„ nomine meo in forma publica debeam aſſi-
„ gnare. Tenor ante præfatarum conſtitutionum
„ talis eſt.

Guido miſeratione divina tituli ſanctæ Ceciliæ presbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, venerabili patri Patriarchæ Aquilegenſi ſalutem in domino. Ad utilitatem eccleſiarum, quietem & ſalutem fidelium præcipue conſiſtentium in regno Ungariæ, ac Aquilegien. Graden. Sillizburgen. Mediolanen. Janven. Spalacen. Antibaren. & Bagulin. provinciis, nec non Strarien. Bonon. Mutin. Redin. & Perman. civitatibus & diœceſibus, in quibus nobis eſt ab apoſtolica ſede officium plenæ legationis injunctum, ſalubriter procurandas, diuturna nos cura ſollicitat, ut communi omnium ſtatu bene diſpoſito clerici & populi præfatarum provinciarum mores & actus præſtante domino ordinationibus ſalubribus regulentur. Sane per nonnullos prælatos, clericos, & laicos provinciarum prædictarum in principio noſtri adjectas (aditus) ad provincias ſupradictas fuit nobis expoſitum, quod in eiſdem provinciis ab olim per legatos apoſtolicæ ſedis & locorum ordinarios fuerint conſtitutiones plurimæ promulgatæ, quarum aliquæ graves & pœnas duras continent, aliquæ vero in deſuetudine abierunt, & quod non ſervantur, multa exinde pericula perveniunt (proveniunt) animarum, & fuit nobis per eoſdem inſtanter humiliter ſupplicatum, ut ſuper præmiſſis conſtitutiones ipſas mutando, pœnas quoque in ipſis adjectas tollendo, aut mitigando, novas & conſtitutiones edendo, providere de opportuno & ſalubri remedio dignaremur.

Nos itaque, attendentes, quod ſtatuta humana, quæ mutabilitati ſemper ſubjacent, pro qualitate temporum utiliter immutantur, ipſorum ſupplicationi duximus annuendum. Et propter hoc principaliter concilium prælatorum & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum ſupradictarum provinciarum ad octavam diem præſentis menſis Maji in civitate Paduæ duximus convocandum, ubi convenientibus venerabilibus patribus Bertrando Patriarcha Aquilegienſi, Andrea Patriarcha Gradenſi, Nicolao archiepiſcopo Jadrenſi, & nonnullis aliis epiſcopis, nec non archiepiſcoporum, epiſcoporum & capitulorum procuratoribus, aliiſque perſonis eccleſiaſticis, regularibus & ſæcularibus de provinciis ſupradictis, conſtitutionibus prælibatis diligenter recenſitis, & omnibus quæ prænominati prælati, procuratores, & perſonæ eccleſiaſticæ, regulares & ſæculares dicere & proponere voluerunt, auditis, & plenius intellectis, conſtitutiones, quæ ſequuntur duximus promulgandas, mandantes eas in prænominatis provinciis

ANNO CHRISTI 1330.

ANNO CHRISTI 1350.

☞ ciis & diœceſibus integraliter obſervari, conſtitutionibus legatorum apoſtolicæ ſedis dudum editas; in eiſdem provinciis & diœceſibus, quo ad impoſitiones pœnarum quæ continentur in illis, omnimode revocatis; conſtitutiones vero provinciales & ſynodales in ſupradictis provinciis & diœceſibus per ordinarios editis, niſi fuerint expreſſe per has noſtras conſtitutiones revocatæ, in ſuo ſtatu volumus remanere. Quare vobis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, quatenus per vos, ſeu alium, ſeu alios in eccl. veſtra, & locis aliis veſtræ diœceſis, de quibus vobis videbitur expedire, infra duorum menſium ſpatium poſt præſentationem præſentium, coram clero & populo eaſdem conſtitutiones publicare curetis, tranſmiſſuri eaſdem infra eumdem terminum omnibus epiſcopis vel eorum vices gerentibus veſtræ provinciæ; eiſdem tam noſtra auctoritate, quam veſtra præcipientes, ut ipſas in ſuis civitatibus & diœceſibus congregato ſimiliter clero, infra ſimilem terminum poſt mandatum veſtrum ſtudeant publicare; & nihilominus in primis ſynodis, quas vos & epiſcopos prædictos celebrare contigerit, publicari eaſdem ſolemniter faciatis. Ita quod earum notitia ad omnes, quos tangit, valeat pervenire. Inſuper operam detis, ut conſtitutiones ipſæ, poſtquam publicatæ fuerunt, diligentius obſerventur, ſi quos (non) ex prædictis prælatis inveneritis negligentes, eos ad hæc per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellatis, mandatum noſtrum taliter impleturi, quod diligentiam veſtram exinde valeamus in Domino commendare.

De occupatoribus monaſteriorum, eccleſiarum, jurium jurandi, & bonorum immobilium & mobilium quorumcumque ad eccleſias, monaſteria, & perſonas eccleſiaſticas qualeſcunque communiter vel diviſim pertinentium.

De invaſoribus rerum & bonorum eccleſiaſticorum.

MOnaſteriorum, eccleſiarum infra terminos noſtræ legationis conſiſtentium affectantes indemnitatibus providere, monemus patriarchas, archiepiſcopos, epiſcopos & abbates atque priores, infra eoſdem terminos conſtitutos, eiſque in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipimus, quod prædicta monaſteria & eccleſias vel eorum bona immobilia ſeu mobilia vel jura quæcunque non occupent & invadant; & ſi quarum fortaſſis invaſerint, illa dimittant & reſtituant, infra ſpatium unius menſis poſt publicationem præſentis conſtitutionis, perſonis, ad quas pertinent, ſeu illis quibus fuerit de illis præfata reſtitutio facienda; eos vero, qui monitioni & mandato noſtro circa præmiſſa non paruerint, ſuſpendimus a divinis, & tamdiu volumus ſuſpenſos remanere, donec ſupradictis noſtræ monitioni & præcepto ſatisfecerit cum effectu.

Bonæ memoriæ domini Latini epiſcopi Oſten. olim in partibus Lombardiæ apoſtolicæ ſedis legati, laudabilibus veſtigiis inhærentes, monemus omnes clericos, & laicos, & quoſcunque noſtræ legationis, eiſque in virtute ſanctæ obedientiæ, auctoritate qua fungimur, diſtricte præcipimus & mandamus, quatenus clerici qui eccleſias quaslibet ſeu monaſteria propria temeritate invadere vel occupare præſumpſerint, & eaſdem ſic occupatas detinere non metuunt; laici vero qui quomodocunque eccleſias occupatas detinent, & illis faciant per alios deſerviri, eccleſias ipſas cum omnibus bonis mobilibus, & immobilibus ac juribus quoquomodo pertinentibus ad eaſdem infra duos menſes poſtquam præſens conſtitutio fuerit publicata in civitate ſeu diœceſi, in qua eccleſiæ prædictæ conſiſtunt, libere & abſolute dimittant, ut per illos, ad quos de jure pertinent, poſſit præfatis eccleſiis, de perſonis idoneis provideri, & proviſionem hujuſmodi occupatores prædicti nullatenus publice vel occulte per ſe vel per alium impedire præſumant; ſi qui vero huic noſtro præcepto parere contempſerint, clericos prædictos eccleſiis & omnibus beneficiis eccleſiaſticis, quæ infra noſtræ legationis terminos obtinent, omnino privamus, & inhabiles reddimus ad alia beneficia infra eoſdem terminos obtinenda; laicos vero, qui contra præmiſſa fecerint, excommunicationis ſententias incurrere volumus ipſo facto, a qua non poſſint abſolvi, niſi per apoſtolicam ſedem vel legatum a latere domini Papæ miſſum; & nihilominus eccleſiaſtica careant ſepultura, donec eccleſiæ, ut præmittitur, occupatæ liberæ fuerint in manibus epiſcoporum vel aliorum, ad quos ſpectant, dimiſſæ, et de earum fructibus per occupatores ipſos perceptis fuerit perſonis, quibus debentur, ad mandatum ordinarii, ſatisfactum. Illi quoque, qui in futurum eccleſias occupaverint infra terminos noſtræ legationis, ſive clerici, ſive laici fuerint, ipſo facto ſupradictis pœnis noverint ſe ſubjectos; omnes vero clerici & religioſi, ſæculares & regulares, qui occupatores prædictos ante ſatisfactionem ut præmittitur factam & abſolutionem obtentam ad ſepulturam ſcienter & ſponte receperint, ab officio & beneficio per unum annum noverint ſe ſuſpenſos: illi autem ad quos præfatarum eccleſiarum collatio ſeu proviſio pertinent, eiſdem ſtudeant quanto citius poterint de perſonis idoneis providere.

Conſtitutionem venerabilis patris Patriarchæ Aquilegenſis, editam in concilio Aquilegenſi, inter alia continentem, quod occupantes aliqua bona eccleſiaſtica immobilia, decimas, juriſdictiones, honores ſeu jura ſpiritualia vel temporalia, vel res quaslibet ſpectantes ad cultum divinum per ſe, vel per alium, ſeu alios directe vel indirecte, aut perſonas eccleſiaſticas in poſſeſſione prædictorum moleſtaverint, quominus ea ſeu reditus & proventus eorum pacifice percipere valeant, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, quo ad præmiſſa approbantes, ſtatuimus, quod occupatores ſeu moleſtatores, qui in qualibuſcumque partibus noſtræ delegationis de cætero ſimilia commiſerint, ipſo facto ſint vinculo excommunicationis adſtricti; eos vero, qui in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum hactenus deliquerunt, & omnia taliter occupata per eos infra ſpatium quatuor menſium, poſtquam hujuſmodi noſtra conſtitutio fuerit publicata, eccl. ſeu perſonis eccleſiaſt. (non) reſtituant integraliter, ipſo facto ſententiæ excommunicationis decrevimus ſubjacere. Ea vero quæ in præfata conſtitutione de pœna interdicti continentur quo ad civitates Triviſinam, Paduanam, Vicentiam, Veronam, Mantuanam cum Feltrenſi, & Belinenſi & Tereſtina, & earum diœceſes revocamus.

ANNO CHRISTI 1350.

Quod contra laicos injurias prælatis & perſonis eccleſiaſticis irrogantes, ſeu res, bona eccleſiaſtica occupata quomodolibet detinentes, Judex eccleſiaſticus poſſit procedere quoad ea, quæ commiſſa eſſent in ſua diœceſi ſtatuimus & etiam declaramus.

Rubrica.

PEr conſtitutionem bonæ memoriæ Guidonis tituli ſancti Laurentii in Lucina presbyteri cardinalis olim in provincia Scilzburgenſi apoſtolicæ ſedis legati ordinatum fuit, quod nullus clericus vel laicus prætextu advocatiæ ſeu patronatus bona clericorum decedentium auderet invadere vel occupare, & qui contrafacerent ſententiam excommunicationis incurrerent ipſo facto. Nos itaque conſtitutionem hujuſmodi ad alias provincias noſtræ legationis extendentes, præcipimus, quod nullus clericus vel laicus cujuſcumque ſtatus, ordinis, ſeu conditionis exiſtat, cui, ſeu quibus de jure hoc non competat, bona mobilia excedentia valorem quinque florenorum aurei eccleſiarum vacantium ſeu clericorum decedentium capere vel occupare præſumant; & qui contrafecerint ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, a qua, niſi ſatisfactione præmiſſa, nullatenus abſolvant; bona vero mobilia clericorum ab inteſtato decedentium in utilitate eccleſiarum, quas clerici prædicti obtinebant, per ordinarios convertantur, & (f. niſi de) de approbata conſuetudine ſeu privilegio aliis debeantur.

Monemus omnes & ſingulos detinentes, infraſcripta privilegia, & alia jura eccleſiarum ſeu quarumcumque eccleſiaſticarum perſonarum, quod illa eis, ad quos pertinet, incorrupta & integraliter ſine dolo & fraude infra menſem poſt publicationem præſentis conſtitutionis reſtituant; nec non omnes ſcientes illos, qui ea detinent, quod detentores prædictorum locorum ordinariis infra terminum ſupradictum nominare, & denunciare percurrent. Et ſi contrarium ſteterint, illi, qui in præmiſſis culpabiles fuerint per menſem prædictum, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant.

Nonnulli clerici per ſe vel alios frequenter procurare nituntur, quod per minas ſeu preces comminatorias perſonarum potentium eccleſiaſticarum vel ſecularium, directas & factas per nuncios, vel per litteras his qui habent beneficia conferre, provideant eiſdem de beneficiis vacantibus vel in eiſdem eligantur, confirmentur inſtituantur, vel præſententur per eos, ad quos electio, confirmatio, inſtitutio vel præſentatio noſcitur pertinere, & ſuper hoc ab eiſdem petentibus executionem petunt & recipiunt, per quorum miniſterium pro cathedralibus & collegiatis eccleſiis ſeu monaſteriis vel eccleſiis & beneficiis aliis quibuſcumque ſe admitti & recipi faciunt; nos itaque præmiſſa acceptari vel fieri in poſterum inhibentes, eos qui præmiſſa vel aliquid præmiſſorum fieri procurant, & qui ſe ſic admitti vel recipi faciunt, ad quaſcunque prælaturas ſeu dignitates eccleſiaſt. & ad quæcunque eccleſiaſt. beneficia perpetuo privamus voce capituli in eccleſiis capitularibus, & eos inhabiles reddimus ad prædictas prælaturas ſeu dignitates retinendas, & ad omnia alia beneficia eccleſiaſtica ſimiliter retinenda; & nihilominus omnis electio, collatio, inſtitutio, ſeu præſentatio de perſonis prædictis ſic facta, ſit ipſo jure inanis & irrita.

ANNO CHRISTI 1350.

Bona & reditus eccleſiarum fabricis vel ad alias expenſas pro eccleſiis ſeu altaribus, vel pro divino cultu deputata ſeu deputatos, epiſcopi vel eorum ſuperiores cappellani eccleſiarum cathedralium vel collegiatarum, earumdem quoque canonici, abbates, priores, & quæcunque aliæ eccleſiaſticæ perſonæ exemptæ & non exemptæ in uſus proprios vel alios quam ad illos, ad quos deputata ſeu deputati ſunt, nulla ratione convertant; & ſi contrarium fecerint, duplum præfatis eccleſiis ſolvere teneantur: & ſi ad recipiendos præfatos reditus non ſunt certæ deputatæ perſonæ, deputentur ad prædictas expenſas faciendas perſonę idoneę, quę exinde poſſint, & debeant ordinariis vel ſuperioribus ſuis, & de prædictis debitam reddere rationem.

De vita & honeſtate clericorum, & quod eorum concubinæ ipſarumque filii ex ipſorum teſtamentis nihil capiant.

Rubrica.

CLerici, ſive ſint, ſive non ſint in ſacris ordinibus conſtituti, honeſte vivere ſtudeant; a fornicationibus abſtineant & publice nullatenus teneant concubinas. Qui vero concubinas publice vel notorie tenent, vel in futurum, diabolo ſuadente, tenebunt, poſtquam conſtitutio fuerit per ordinarios vel alios de ipſorum mandato in propriis civitatibus vel diœceſibus publicata, & clerici ipſi in ſynodis vel alias generaliter ſeu nominatim fuerint moniti de concubinis prædictis ulterius non tenendis, & ex tunc infra menſem huic noſtro præcepto & præfatæ narrationi parere contempſerint, voce capituli, ſi fuerint in eccleſiis cathedralibus vel collegiatis beneficiati, ipſo facto noverint ſe privatos, ſi in hujuſmodi duratione per alium menſem immediate ſequentem perſtiterint; ſive in cathedralibus, ſive in collegiatis vel aliis quibuſcunque eccleſiis curatis vel non curatis beneficiati fuerint a perceptione fructuum omnium beneficiorum, quæ obtinent, noverint ſe ſuſpenſos. Quos fructus eiſdem auferri per ordinarios eorum præcipimus, ac per eoſdem in utilitate eccleſiarum, a quibus fructus ipſi percepti ſunt, volumus eos ſine aliqua diminutione converti; & ſi præfati clerici non fit (f. ſic) a tam deteſtando ſcelere ſe emendaverint, poſt lapſum alterius menſis, abſque alia monitione ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant; & nihilominus ordinarii ſupradicti, ſi eis expedire videbitur, contra eos ad pœnam privationis, per alia juris remedia procedere non omittant; ſi vero ſe correxerint, ordinarii prædicti clericis ipſis beneficium abſolutionis impendant, vocem in capitulo reſtituant, & ad perceptionem fructuum pro tempore futuro ipſos admittant.

Concubinæ clericorum manifeſtę, publicę vel notorię ex teſtamentis clericorum, vel alicujus eorumdem ultimæ voluntatis, quod ipſas in tali concubinatu tenere non erubuerunt, nihil omnino jure inſtitutionis legati, vel donationis cauſa mortis capere poſſunt; filios quoque & filias, ex prædictis concubinis ſumptas, ſimili ſententiæ volumus ſubjacere. Et quidquid præfatis concubinis vel earum filiis a præfatis clericis relictum fuerit quovis modo, ab eis, tanquam

quam ab indignis, per ordinarios auferatur, & in utilitatem ecclesiæ vel ecclesiarum, in quibus clerici prædicti instituti erant, integraliter convertatur; testamenta quoque præfatorum clericorum, si tempore mortis vel infirmitatis, de qua mortui fuerunt, concubinas prædictas publice tenebant, ipso jure sint invalida, exceptis legatis factis ad pias causas. Si quod vero in fraudem præsentis constitutionis factum fuerit, sit irritum & inane; bona quoque præfatorum clericorum, nisi sint immobilia, quæ liquide perveniunt ad eos aliunde quam de bonis ecclesiasticis, præfatis ecclesiis applicentur. ANNO CHRISTI 1350.

Olim cum in provincia Salzburgensi clerici contra clericalis status decentiam tabernas nimium frequentarent, auctoritate venerabilis patris archiepiscopi Salzburgensis in concilio seu synodo per eumdem archiepiscopum in provincia sua habitis, contra præfatos clericos quasdam constitutiones inhibentes clericos eosdem ab ingressu tabernarum; cum contrarium facientes pœnas aliquas infligentes factæ fuerunt, quæ constitutiones, quantum ad pœnarum impositionem, graves esse dicuntur; nos itaque præfatum archiepiscopum & episcopos per Salzburgensem provinciam constitutos hortamur, quod circa prædicta inducant clericos ad servandum decentiam & modestiam clericalem; & si secus fecerint, puniant eos secundum canonicas sanctiones. Pœnas vero in præfata constitutione stabilitas & ad instantiam archiepiscopi supradicti, & episcoporum de provincia sua totaliter revocamus.

Prava consuetudo, vel potius corruptela in quibusdam partibus inolevit, quod clerici cum laicis nec non & clerici ad invicem litigantes pro terminatione quæstionum super quibus litigant seu litigare volunt, coguntur per se vel alium subjici duello; quam consuetudinem omnimode reprobantes, statuimus, quod cogentes clericos ad hujusmodi duellum subeundum, cujuscunque status, dignitatis, ordinis vel conditionis existant, etiam si regali vel quacumque majori fulgeant dignitate, & clerici illud sponte suscipientes ipso facto sententiam excommunicationis mereantur, & excommunicatos (excommunicati) per ordinarios denuncientur.

Religiosi exempti etiam ordinum mendicantium, clausuras vel ecclesias monasteriorum monialium eisdem non subjectarum prorsus & omnino non intrent ex aliqua causa, neque cum monialibus ipsis infra eadem monasteria, seu ecclesias quoquomodo loquantur, diœcesanorum seu vicariorum earumdem licentia non obtenta, & si contrarium fecerint superiores fratrum mendicantium prædictorum episcopo per se vel alios vel in eorumdem absentia vicariis ipsos nunciantibus & requirentibus, teneantur prædicti superiores infra octo dierum statim (f. spatium) post requisitionem prædictam eosdem fratres de locis ipsorum removere, & eos ad alia loca transmittere, ipsosque ad loca unde remoti fuerint ante annum unum completum (non) revocare, & eisdem imponere pœnas, quæ secundum ordinationem ipsorum debeat pro gravioribus culpis imponi. Superiores quoque prædicti teneantur super præmissis credere & stare verbis & assertioni præfatorum episcoporum, seu vicariorum. Si vero præfati superiores huic nostræ constitutioni obedire contempserint, nos ipsos ab officio eorum suspendimus, & tamdiu suspensi remaneant, donec præfatæ nostræ constitutioni paritum fuerit cum effectu; & nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ superioribus eorum præcipimus, quod in hoc delinquentes etiam alia pœna sic coerceant, quod ulterius in similibus non delinquant; & ordinarii locorum faciant illos, qui in hoc deliquerint, per suos subditos in ecclesiis sibi subditis publice nominari; & hortamur tamen prælatos prædictos, quod præfatis religiosis, si fuerint bonæ conversationis & vitæ, eundi ad præfata monasteria pro causis honestis & licitis licentiam benigne concedant; & præsertim pro divinis ministeriis in præfatorum monasteriorum ecclesiis celebrandis. Volumus tamen, quod religiosi prædicti, quando fuerint in itinere constituti, in locis, ubi sui ordinis monasteria non habeant, & honesta hospitia commode invenire non possint, ad præfata monialium monasteria accedere valeant, & extra domos, quas moniales habitant, hospitari; & tunc in ipsorum monasteriorum ecclesiis per (pro) divinis celebrandis intrare, & cum monialibus loqui, accedente ad hoc abbatissæ monasterii, ad quos declinaverint, voluntate, & debita honestate in omnibus observata. ANNO CHRISTI 1350.

Abbatissa & moniales cujuscumque ordinis locorum ordinariis subjectæ monasterio earum sine licentia episcopi vel sui vicarii & abbatissarum vel priorarum suarum omnino non exeant; & si contrarium fecerint, præter pœnam spiritualem vel corporalem, quam eisdem ordinarii prædicti duxerint imponendam, una die ac totis diebus aliis jejunare compellant, quot eas contigerit extra proprium monasterium remanere; & tunc pane & vino & uno tantum ferculo sint contentæ.

De pœnitentiariis habendis, & modo indulgentiarum.

Episcopi & superiores prælati unum vel plures pœnitentiaros seculares vel regulares providos & discretos, prout & quando eis videbitur, habere procurent, qui pœnitentes, quos interdum ipsi audire non possint, eorum vice audiant, & absolvant, vel cum opportunum fuerit eosdem remittant; & diligenter attendant, ne aliquos absolvant in casibus sedi apostolicæ specialiter reservatis; sed eos ad apostolicam sedem remittant. Casus vero sedi apostolicæ reservatos, & quos supradicti prælati sibi dumtaxat reservant, determinare & notificare studeant inferioribus sacerdotibus, ut illos de cætero non ignorent.

Cum plerique modum indulgentiarum statutum in concilio generali per felicis recordationis Innocentium Papam III. non observent, nos volentes tam prælatis ipsis, quam Christifidelibus providere, præcipimus sub virtute sanctæ obedientiæ prælatis eisdem, quod modum determinatum in institutione prædicta nequaquam excedant; & si contrafecerint, sint per unum mensem a potestate concedendi indulgentiam ipso facto privati; insuperque nonnulli per importunitatem, ne quid deterius exprimamus, a quibusdam prælatis extorquent, quod simul vel divisim ipsorum pluribus sigilli indulgentiarum litteris appensis, procurant per quemlibet quadraginta dies de indulgentia Christifidelibus, sicut ipsorum litteræ continent, concedi, quæ concessio nullius penitus est momenti; hoc fieri de cætero prohibemus, & indulgentias sic concessas, licet sint nullæ, tamen ad majorem clarificationem, tenore præsentium revocamus; epi-

☞ epiſcopos vero & eorum ſuperiores quam modo prædicto, indulgentias duxerint concedendas, ab ingreſſu eccleſiarum & divinis ſuſpendimus, & ſic ſuſpenſos volumus remanere, donec ab apoſtolica ſede, vel legato de latere, ſuper hæc meruerint abſolutionis beneficium obtinere. ANNO CHRISTI 1350.

Ad exhibendum debitæ reverentiæ devotionis obſequium ſacratiſſimæ euchariſtiæ ſacramento, cupientes Chriſtifideles eo reddere promptiores, quo illud fideliter venerantes fuerint amplioris gratiæ privilegio conjuncti, hac conſtitutione ſemper valitura concedimus, quod fideles Chriſti, qui tunc, vel infra octo dies proximos ſequentes, vere pœnitentes fuerint & confeſſi, aſſociantes ſacerdotes deferentes ſacratiſſimum Chriſti & Redemptoris noſtri corpus ad infirmos; ſi de die hoc fecerint, decem; ſi vero de nocte cum lumine ſuo vel alieno, viginti dies de injunctis eiſdem pœnitentiis relaxationem in Domino conſequantur.

De uſuris & executionibus ultimarum voluntatum, & male ablatis incertis.

Quamvis per jura canonica uſurarii teneantur contra ſe libros ſuarum edere rationum, ut facilius convicti ſint de uſuris; quod plerumque ipſi ſeu eorum filii vel hæredes hoc facere contradicunt, præſenti conſtitutione ſtatuimus, quod manifeſti uſurarii teneantur libros, quaternos, cedulas, ſeu cartas, vel ſcripturas quaslibet publicas vel privatas ſuper eorum mutuo, uſura, contractibus alias confectas, poſtquam uſuras exercuerint, ordinariis tradere, vel eorum nomine recipientibus cautionem; quod ſi facere recuſaverint, denegentur eis ſepultura, & eccleſiaſtica ſacramenta; nec audiantur, ſi dicant vel jurent ſe nullos libros vel ſcripturas habere, niſi per ipſorum uſurariorum habere ſeu quoſcumque ſucceſſores, conſanguineos vel amicos oſtenſum fuerit per probationes, vel veriſimiles & perhabiles conjecturas, quod codices, libri ſeu cartæ vel inſtrumenta rationum & debitorum per ignem, ſeu alio quocunque caſu fortuito ſint perdita. Nec quiſquam reputet, quod in præmiſſis dare (ſ. dure) agatur contra uſurarios ſupradictos, cum ſit præſumptio vehemens contra eos, quod tales ſcripturas hi fecerint, habeant, ex quibus rationes ſortes uſurarum cum ſuis debitoribus calculabant, ſicut ſuas rationes edere tenentur, de quo loquitur lex civilis. Inſuper ſtatuimus, quod poſtquam manifeſti uſurarii confeſſi fuerint, ſe certam quantitatem pecuniæ extorſiſſe per uſurariam pravitatem, vel ab aliis convicti fuerint de eadem, proclamationibus conſuetis publice factis, ſi non appareant repetentes uſuras, vel non appareant tot, quibus illa pecunia uſuraria ſit reſtituenda, tunc prædicta pecunia uſuraria, quæ a nemine repetitur, reſtituatur epiſcopo, qui eam debeat in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub pœna maledictionis æternæ expendere in eleemoſynam pauperum, vel alios pios uſus; cum turpia lucra ſint ab uſurariorum hæredibus extorquenda. Per præſentis auctoritatem conſtitutionis non intendimus in aliquo derogare aliis conſtitutionibus & juribus editis contra uſurarios, tam in conciliis provincialibus & ſynodalibus, quam etiam per jus commune; ſed ea potius in ſuo ſtatu firmas volumus permanere.

Executores ſeu fidei commiſſarii ultimarum voluntatum & maxime ad pias cauſas conſtituti, infra annum, a die mortis teſtatoris computandum, executiones eis commiſſas adimplere omnimode teneantur, & niſi fecerint, executionis officio ſint privati, & illud etiam ipſo facto in ordinarium transferatur, niſi teſtator ipſe in teſtamento adjecerit tempus vel tempora, infra quod ſeu quæ mandari executioni ſuam voluerit voluntatem; vel niſi ex forma verborum teſtamenti, & qualiter legati ſeu relicti, evidenter appareat, quod executio voluntatis teſtatoris ſit in tempus aliud producenda; executores quoque prædicti de geſtis per eos in executione teſtamentorum locorum diœceſanis teneantur reddere rationem. Notarii quoque rogati de teſtamentis faciendis, ſeu aliæ quæcumque perſonæ, quæ teſtatoris ſcripſerint voluntatem infra ſpatium trium menſium poſt mortem teſtatoris de forma & qualitate teſtamenti, teneantur ſub pœna X. librarum uſualis monetæ, integre & ſine diminutione ordinarios vel eorum vicarios informare & reddere certiores; prædictam intelligi nolumus, niſi in locis, ubi per conſuetudinem approbatam aliter eſſet proviſum. ANNO CHRISTI 1350.

Male ablatorum incertorum diſpoſitionem & ordinationem ad ſolos locorum ordinarios declaramus & decernimus pertinere; quidquid ex illis ad manus eorum pervenerit, teneatur ſine dolo & fraude per ſe vel alios pauperibus, vel in refectionem eccleſiarum indigentium, ſeu alios pios uſus fideliter erogare; quod niſi fecerint, in examine divini judicii teneantur uſque ad ultimum quadrantem de hoc reddere. Ceterum ſi de conſuetudine prædicta male ablata incerta alicui loco eccleſiaſtico vel perſonis aliis conſueverat aſſignari, per præſentem conſtitutionem præfatæ conſuetudini volumus (lege nolumus) derogari; mandamus tamen quod aſſignatio fiat per locorum ordinarios vel per eos, quos ad hoc duxerint deputandos.

De patientibus defectum natalium.

Rubrica.

Statuimus quod patientes defectum natalium non poſſint admitti ad canonicatus & præbendas eccleſiarum cathedralium, niſi fuerit cum eiſdem per ſedem apoſtolicam diſpenſatum, quod præfato defectu natalium non obſtante, poſſint ad hujuſmodi canonicatus & præbendas admitti; & nulla alia, quantum ad hoc illis qui defectum natalium patiuntur, vel in poſterum patientur facta vel facienda ordinariorum quorumcumque diſpenſatio ſuffragetur, quam ex nunc irritam fore decrevimus & inanem. Mandamus quoque epiſcopis & eorum ſuperioribus, nec non omnibus aliis perſonis, ad quas præfatorum canonicatuum & præbendarum collatio, electio, ſeu quævis alia diſpoſitio pertinet, quod patientes defectum natalium ad prædictos canonicatus & præbendas nec recipiant nec admittant, neque de ipſis illis quoquo modo provideant; & qui contrarium fecerint, a collatione beneficiorum in eccleſia ſeu eccleſiis ſupradictis conſiſtentium, per annum ſint ipſo facto ſuſpenſi. Et nihilominus quod contrafactum fuerit, ſit irritum & inane.

ANNO CHRISTI 1350.

De clericis a ſuis eccleſiis expulſis.

Quia contingit interdum, quod clerici beneficiati ſine eorum culpa ab eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt, violenter & indebite expelluntur; ſtatuimus, quod clericis ſic expulſis reſidentes in eccleſiis, a quibus præfati clerici expulſi fuerint, teneantur cum requiſiti fuerint de fructibus & proventibus beneficiorum, quæ præfati expulſi tenebant in eccleſiis ſupradictis, providere, ſicut eisdem providebatur, quando reſidebant in eccleſiis prælibatis.

De renunciationibus.

Rubrica.

Statuimus, quod renunciantes, ſeu renunciare volentes beneficiis ſuis, & præſertim dignitatibus ſeu beneficiis cauſam habentibus animarum, renunciationes prædictas faciant in manibus epiſcoporum vel vicariorum eorumdem, ſeu illorum qui habent in beneficiis ſupradictis jus inſtituendi, & deſtituendi, & renunciationem aliter facere non valeant.

De manſionariis ſeu cuſtodiis ordinandis cappellanis in fabrica eccleſiarum.

Ut in divinis officiis melius in eccleſiis cathedralibus ſerviatur, ſtatuimus, quod in eccleſiis cathedralibus infra fines noſtræ legationis in Italia conſtitutis, in quibus non ſunt ordinata beneficia, quæ vulgariter manſionariæ, cuſtodiæ vel vicariæ nuncupantur, epiſcopi, cum conſilio & aſſenſu ſuorum capitulorum, de præbendis in eorum eccleſiis proxime vacaturis, ſi quæ tamen non debeantur clericis in eiſdem eccleſiis expectantibus præbendas auctoritate apoſtolica, ordinentur de præbendis ipſis cum vacabunt beneficia ad arbitrium præfatorum epiſcoporum& capitulorum moderanda, quæ aſſignentur perſonis in ſacris ordinibus conſtitutis, vel qui poſſint ad ſacros ordines promoveri, qui teneantur in præfatis eccleſiis continue reſidere, & ſe facere ad eoſdem ordines promoveri, & in eiſdem in divinis officiis deſervire, prout præfati epiſcopi & capitula duxerint ordinanda.

Quia contigit interdum, quod in quibuſdam eccleſiis cathedralibus & collegiatis, infra fines noſtræ legationis in Italia conſtitutis, ſunt plures cappellaniæ adeo in redditibus tenues & exiles, quod de ipſarum fructibus cappellani earumdem ſe nequeunt ſubſtentare; ſtatuimus, quod ipſi cum conſenſu & conſilio capitulorum ſuorum poſſint & debeant cappellanias ipſas unire. Ita tamen quod fructus vel redditus unius cappellaniæ ſummam XX. flor. aurei vel circa aliquatenus non excedant; & ſi capitulum eccleſiarum ſine cauſa rationabili ad hoc conſentire noluerit, epiſcopus ſolus auctoritate præſentis conſtitutionis uniones prædictas faciat. Si vero capitulum alicujus eccleſiæ cathedralis unionem hujuſmodi fieri vellet, & ad hoc nollet requiſitus epiſcopus abſque cauſa rationabili conſentire; ſuperior ſuus hoc facere poſſit, ejus contradictione non obſtante; ſervata in utroque caſu moderatione prædicta, & cappellani, ut præmittitur, ordinandi, teneantur in eiſdem eccleſiis ſervire in divinis, ac in eiſdem perſonaliter reſidere.

Si pro fabrica eccleſiæ cathedralis ſeu pro faciendis expenſis luminarium & aliorum, quæ pertinent ad divinum cultum, non ſunt aliqui certi redditus aſſignati, tunc in eccleſiis cathedralibus in Italia, infra noſtræ legationis terminos conſtitutis, abſque præjudicio expectantium præbendas auctoritate apoſtolica, unius præbendæ canonicalis vel duarum, ſi epiſcopo & capitulo videatur, fructus & redditus deputentur perpetuo pro hujuſmodi expenſis faciendis; & ex tunc non cenſeantur eſſe præbendę, nec alicui pro prębendis vel beneficio aſſignentur; ſed fructus ex ea vel eis provenientes per eos, ad quos pertinet in eccleſiis prædictis diſpoſitio, & collatio præbendarum, aſſignetur (f. aſſignentur) alicui eccleſiaſtico fideli, qui fructus ipſos expendat in utilitatem eccleſiarum, & in uſus prædictos, & de receptis & expenſis per eum factis teneatur epiſcopo & capitulo reddere rationem.

De excommunicatis poſtquam denuntiati fuerint non admittendis ad divina.

Rubrica.

Religioſi ordinum mendicantium quorumcumque, noverint, quod ſi excommunicatos & publice denunciatos, ita quod hujuſmodi denunciatio ad eorum notitiam deducatur, ad divina officia vel confeſſiones eorum admiſerint; pœnam in decretali, quæ incipit *epiſcoporum*, poſitam extra. de privilegiis, li. VI. incurrunt; & nos ordinariis locorum præcipimus, quod comtemptores decretalis prædictæ faciant in ſuis eccleſiis pœnam prædictam intereſſe (ſic) publice nunciati.

Quod ſtatuta laicorum non ligant clericos & eccleſiaſticas perſonas.

Rubrica.

Declaramus, quod ſtatuta facta in civitatibus Italiæ, infra terminos noſtræ legationis conſtitutis, ſtatuentia directe vel indirecte, quod eccleſiæ & perſonæ eccleſiaſticæ non poſſint acquirere quovis titulo bona, mobilias, vel feudalia ſeu cenſualia, vel in perpetuum livelata ad laicos pertinentia, non ligant eccleſias, eccleſiaſticaſque perſonas; & illi qui talia faciunt, vel obſervant, aut extendunt, incurrunt pœnas contra libertatem eccleſiaſticam facientes, tam in jure canonico, quam in civili ſtabilitas.

Cum vulnerantes clericos ſeu in ipſos manus injicientes temere violentas latam a canone ſententiam excommunicationis incurrant, mandamus locorum ordinariis, quod ſi eiſdem per facti evidentiam vel alias legitimas probationes de hoc conſtiterit, percuſſores prædictos faciant (detineri) in carceribus, & (in) aliis eorum eccleſiis, de quibus eis videbitur, uſque ad ſatisfactionem condignam & abſolutionem obtentam excommunicatos publice nunciari.

Quod non utatur aliquis ſcienter inſtrumentis, ſcripturis vel teſtibus falſis.

Rubrica.

Prohibemus, ne aliquis clericus vel laicus in curia eccleſiaſtica, & præcipue in cauſis ſpiritualibus vel matrimonialibus falſis litteris, inſtru-

ſtrumentis, vel teſtibus ſcienter utatur. Nullus etiam teſtes in eadem curia producentes audeat ſubornare; & qui contra præmiſſa vel aliquid præmiſſorum fecerint, ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrant, præter pœnas contra tales a jure ſtatutas.

ANNO CHRISTI 1350.

Quod rectores eccleſiarum parochialium non poſſint ſe a ſuis eccleſiis abſentare, licentia ab ordinariis non obtenta.

Rubrica.

Mandamus, quod rectores eccleſiarum parochialium, quocunque nomine nuncupentur, volentes ſe a propriis eccleſiis abſentare, teneantur ab eorum ordinariis licentiam petere; quod ſi non fecerint (&) infra menſem non redierint, quarta parte ſuorum fructuum ſint ipſo facto privati, per epiſcopum poſita in utilitatem eccleſiæ, quæ deſervire debebant, convertenda. Et ſi canonice moniti poſt alios ſex menſes immediate ſequentes ad eccleſias ſuas prædictas non redierint, ſint illis ipſo facto privati. Salvis nihilominus aliis modis contra eos procedendi.

Quod conſtitutiones privantes clericos privilegio clericali ſint nullæ.

Rubrica

Conſtitutiones provinciales & ſynodales, vel per ordinarios quoslibet promulgatas, quod clerici delinquentes priventur beneficio clericali, niſi in caſibus expreſſis in jure, caſſamus & totaliter revocamus; & ſimiles fieri in poſterum prohibemus, & ſi fierent, decernimus irritas & inanes.

Quod rectores eccleſiarum parochialium poſſint ſibi eligere confeſſores

Rubrica

Concedimus prælatis inferioribus & eccleſiarum parochialium rectoribus, quod poſſint ſibi eligere confeſſores idoneos, qui ipſos abſolvant, exceptis caſibus ſedi apoſtolicæ vel locorum ordinariis quomodolibet reſervatis.

Quod epiſcopi incogniti non admittantur ad pontificalia exercenda.

Epiſcopi vel archiepiſcopi qui in locis extraneis & ignotis dicunt ſe ad archiepiſc. ſeu epiſc. ſore permotos, ad exercenda pontificalia infra terminos noſtræ legationis nullatenus admittantur. Et ſi contrafecerint, epiſcopi, qui ſic eos admiſerint, a collatione ordinum per annum ſint ipſo facto ſuſpenſi, niſi de ipſorum epiſcoporum ordinatione ſeu promotione conſtet per litteras apoſtolicas omni vitio & ſuſpicione carentes, vel niſi epiſcopi ipſi fuerint poſt electionem de ipſis canonice factam per aliquem de infraſcripis patriarchis vel archiep. confirmati videlicet Aquilegenſi & Grandenſi patriarch. Salzburgenſi, Strigonenſi, Colocenſi, Mediolanenſi, Januenſi, Jadrenſi, Spalatenſi, Ravenatenſi vel Piſano archiepiſcopis.

Quod ordinarii non participent cum notariis in ſalariis.

ANNO CHRISTI 1350.

Mandamus ordinariis locorum, quod ſalaria notariorum ſcribentium in cauſis, quæ in eorumdem curiis peraguntur ad debitam quantitatem & moderationem ordinent & reducant, & idem faciant de infraſcriptis litteris & ſcripturis quibuſcunque, quæ fient in electionibus, confirmationibus, collationibus beneficiorum ſpectantium ad eorumdem ordinariorum confirmationem, electionem, ſeu quamvis aliam diſpoſitionem, nec non & litteris infraſcriptis ſeu ſcripturis quibuſcunque factis vel faciendis ſuper diſpoſitionibus vel quibuſcunque aliis actibus ſpiritualibus per eoſdem ordinarios peragendis. Inſuper ſub virtute ſanctæ obedientiæ eiſdem præcipimus, quod cum notariis ſeu ſcriptoribus ſupradictis lucra percipienda pro inſtrumentis, ſcripturis vel litteris ſupradictis nulla ratione participent directe vel indirecte; & ſi contrarium fecerint ab ingreſſu eccleſiæ ſint ipſo jure ſuſpenſi, & tandium in ſuſpenſione permaneant, donec lucrum, quod de eiſdem perceperint, fuerit per ipſos vel de ipſorum mandato per alios pauperibus erogatum.

De bannis in eccleſiis faciendis, & de pœna contrahentium clandeſtinum matrimonium.

Rubrica.

Præcipimus, quod ordinarii locorum mandent rectoribus eccleſiarum, quibus cura imminet animarum, quod ſaltem ſemel in menſem conſtitutionem apoſtolicam prohibentem matrimonia non debere contrahi bannis non editis, & pœnam appoſitam in eadem conſtitutione, ſtudeant ſuis parochianis in eorum eccleſiis infra miſſarum ſolemnia publicare. Quicumque vero matrimonia clandeſtina bannis non editis conſenſerint vel contraherent in futurum, præter pœnam ſtatutam in canone, ſint communione ſacramentorum ipſo facto privati, ad quam, niſi in mortis articulo, ſine licentia epiſcopi nullatenus admittantur. Inſuper cum illi, qui contrahunt ſcienter matrimonia in gradu prohibito, latam a canone ſententiam excommunicationis incurrant; mandamus diœceſanis locorum & terrarum, eccleſiarum parochialium rectoribus, qui illos, de quibus eis conſtiterit matrimonia hujuſmodi contraxiſſe vel contrahent in futurum, nominatim & perſonaliter moneant, quod ſe ad invicem ſeparent; & ſi perſonaliter eos monere non poſſunt, faciant monitionem hujuſmodi ita notorie & manifeſte, quod ad prædictos monendos poſſit præfata monitio veriſimiliter pervenire; & niſi per eoſdem monendos ſeu nominatos coram præfatis diœceſanis vel eorum vicariis fuerit ſufficienter probatum, quod cum eiſdem, qui taliter matrimonium contraxerunt, fuerit per ſedem apoſtolicam diſpenſatum, quod potuerit admittere matrimonium, contrahere, vel jam contracto licite remanere, ipſos diœceſani & rectores prædicti denuncient excommunicationis ſententiam incurriſſe.

ANNO CHRISTI 1350.

Quod de bonis monaſteriorum, eccleſiarum parochialium inventaria fiant.

Rubrica.

Volumus & mandamus, quod abbates & priores monaſteriorum, & archipresbyteri ſeu prælati ac rectores eccleſiarum parochialium, & quicumque inferiores ab epiſcopis eccleſiarum prælati non exempti, ad abbatias, prioratus, archipresbyteratus ſeu prælatias, rectorias vel dignitates quaſcumque in poſterum aſſumendi inventaria de bonis & rebus mobilibus monaſteriorum, prioratuum ſeu eccleſiarum, ad quorum ſeu quarum regimen aſſumuntur, poſtquam corporalem & pacificam prædictarum abbatiar. prioratuum & eccleſiarum poſſeſſionem fuerint adempti, infra unius menſis ſpatium inventarium per publicum inſtrumentum facere teneantur; & illud infra ſpatium alterius menſis proximi ſequentis teneantur locorum ordinariis vel eorum ſuperioribus, ſeu in talibus vicariis aſſignare, & hujuſmodi conſtitutionis contemptores decem libris uſualis monetæ pro pœna præfatis ordinariis vel ſuperioribus ſolvere compellantur: exempti autem abbates ſeu priores præfatum inventarium coram ſuo conventu facere teneantur.

De viſitatione monaſteriorum, eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum.

Rubrica.

Ordinarii locorum & alii, ad quos de jure, conſuetudine ſeu legitima præſcriptione pertinent monaſteria monachorum & monialium & quarumcumque perſonarum religioſarum ſibi immediate ſubjecta per ſe, ſi poſſunt, viſitent, aut per alios idoneos ſecundum ordinationes & moderationes ſacrorum canonum & apoſtolicarum conſtitutionum viſitare procurent.

Quamvis de jure communi competat locorum ordinariis ſuam cathedralem & alias civitatis & diœceſis ſuæ eccleſias & eccleſiaſticas perſonas non exemptas viſitare; tamen nihilominus ſtatuimus, quod ordinarii ſupradicti poſſint & debeant eccleſias & perſonas prædictas, ſecundum moderationem juris communis viſitare, niſi eccleſiæ & perſonæ prædictæ ſint exemptæ, vel niſi perſonis aliis quibuſcumque ſit jus viſitandi præfatas eccleſias & perſonas competat, quod ipſi ſoli poſſint & debeant eaſdem perſonas & eccleſias viſitare. Nos cum eiſdem eccleſiis & perſonis in jure exemptionis, & faciendæ ac exercendæ viſitationis, ſi quod eis competit quoquomodo, nec aliis defenſionibus & juribus eorumdem; neque etiam juribus, quæ competunt venerabili patri Patriarchæ Aquilegenſi in viſitationibus faciendis in civitatibus diœceſis & provinciæ Aquilegenſis, ſeu in quibuſcumque ipſius provinciæ monaſteriis, eccleſiis & locis aliis per præſentem conſtitutionem nolumus aliquid præjudicium gravari.

Præcipimus, quod clerici infra noſtræ legationis timor (f. terminos) conſtituti monaſteria monialium, prædicatorum, minorum, hæremitarum, & carmelitarum ordinum ſuperioribus, ſeu eiſdem ordinibus immediate ſubjecta, & eorum monaſteriorum clauſuras vel eccleſias prorſus & omnino non intrent ex aliqua cauſa, neque cum monialibus ipſis infra eadem monaſteria, ſeu eccleſias quoquomodo loquantur, præfatorum ſuperiorum licentia non obtenta; & ſi contrarium fecerint pro qualibet vice X. lib. uſualis monetæ præfatorum clericorum ordinariis pro pecunia ſolvere compellantur; & ſi eiſdem ordinariis videatur contra ipſos etiam majori pœna procedant. Dat. Paduæ XIII. Kalen. Junii pont. domini Clementis papæ VI. anno nono.

„ Ego Ugerius filius Mayfredi de Padua
„ imperiali auctoritate judex ordinarius, & no-
„ tarius publicus & familiaris officiarius & ſcri-
„ banus ſupranominati reverendi patris & do-
„ mini domini Ildebrandini divina providentia
„ epiſcopi Paduenſis, ſupraſcriptas conſtitutio-
„ nes reverendiſſimi patris & domini domini
„ Guidonis tituli ſanctæ Luciæ presbyteri car-
„ dinalis apoſtolicæ ſedis legati nuper editas
„ in concilio per ipſum Paduæ celebrato, ſcri-
„ ptas & ſupraſcriptas per me in his duode-
„ cim foliis, ut prædicitur, de mandato di-
„ cti domini epiſcopi Paduenſis in ſanctis *vi-*
„ *get* (ſic) comiſſionis ejuſdem domini lega-
„ ti tranſmittendas & aſſignandas reverendo
„ patre domino epiſcopo cum prædicto ſcripſi
„ fideliter & in hanc publicam formam redegi
„ in teſtimonium præmiſſorum me in quolibet
„ latere cujuslibet folii ſupraſcripſi, meique ſi-
„ gnum conſuetum appoſui.

CON-

ANNO CHRISTI 1351.

CONCILIUM BITERRENSE

Habitum anno MCCCLI.

Litteræ Petri archiepiſcopi Narbonenſis ad Hugonem electum epiſcopum Biterrenſem, ſuffraganeum ſuum; quibus eum invitat ad concilium, quod in urbe Bitterrenſi celebraturus erat VII. die menſis Novembris anni MCCCLI.

Petrus Dei & apoſtolicæ ſedis gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, venerabili fratri Hugoni eadem gratia electo epiſcopo Biterrenſi, ſuffraganeo noſtro, vel ejus vicario generali in ejus abſentia, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

INter aſſiduas curas & ſollicitudines, quæ miniſterio noſtro incumbunt, de ſalubri ſtatu eccleſiarum noſtrarum civitatis & diœceſis ac provinciæ, necnon & gregis nobis commiſſi, ſollicite nos cogitare convenit, ut in ipſis vigeat tranquillæ beatitudo quietis, paciſque, ſalutis, ac libertatis gratia nutriatur: & quæ in eiſdem non abſque diſpendio miniſtrorum, & cultus detrimento Divini, ſervari novimus, per appoſitionem congrui moderaminis in melius reformemus. Et tandem officii noſtri debitum in actibus dirigendis, veritatem imitantes, lucem amantes, libenter evitare nodoſæ difficultatis involucrum anhelamus: & illam ſemper in noſtris ordinationibus ſervari cautelam intendimus, ut de ipſis proveniat commodum, adeo quod aliis non immineat detrimentum. Cum igitur pro quibuſdam arduis negotiis, civitatem & diœceſim ac provinciam noſtras, necnon & libertatem eccleſiaſticam tangentibus, ſuper quibus ad debitam proviſionem & reformationem, una vobiſcum & aliis ſuffraganeis noſtris intendimus, concedente Altiſſimo, interponere ſollicitudinis noſtræ partes, præſertim cum tangatur communiter ſtatus eccleſiarum civitatis & diœceſis ac provinciæ prædictarum, provinciale concilium ordinavimus convocandum, videlicet die VII. Novembris, Biterris in veſtra eccleſia cathedrali: ea propter vos tenore præſentium monemus, ac etiam exhortamur, ut una nobiſcum die & loco prædictis, in dicto provinciali concilio Deo præſide celebrando, ad quod concilium, præfatos diem & locum, cum diebus ſequentibus, quos ad hoc continuare vel prorogare contigerit, vobis & aliis peremptorie aſſignamus, perſonaliter comparere curetis, voſque ad id præſentium tenore citamus. Mandantes vobis inſuper, quatenus interim citetis & peremptorie, auctoritate noſtra, & tempore congruo, omnes & ſingulos abbates, præpoſitos, decanos, & priores eccleſiarum collegiatarum, & alias perſonas eccleſiaſticas regulares & ſæculares non exemptas, quæ debent & conſueverunt in dictis conciliis intereſſe de uſu, conſuetudine, vel de jure; exemptos vero, ſi qui ſunt, exhortantes, ut perſonaliter, conventus vero & capitula & collegia veſtræ civitatis & diœceſis, per procuratores idoneos ad hoc ſpecialiter conſtitutos cum ſufficienti mandato, in ipſo provinciali concilio compareant dicta die, inibi continue moraturi, donec ea quæ in dicto concilio tractanda fuerint ad honorem Dei, proviſionem eccleſiarum, profectum animarum, & utilitatem ſubditorum provinciæ antedictæ, per dicti concilii providentiam finem debitum ſortiantur. Ne vero dicti ſubditi veſtri, quos præſens tangit vel tangere poteſt negotium, ignorantiæ cauſam poſſint prætendere: de præmiſſis præſentes litteras in veſtra ſynodo, quam interim tenebitis, ciſdem publicare & denunciare curetis. Ut autem ſuperfluitatum & pomparum inanium jactantiam præcludamus, vobis tenore præſentium inhibemus, ſub virtute ſanctæ obedientiæ injungentes, ne ultra decem equitaturas, & duos ſaumerios ſive gerulos, pro vobis & veſtra familia adducatis, cum ad dictum provinciale concilium venietis: abbatibus veſtræ diœceſis ex parte noſtra nihilo minus injungentes, quod ultra quinque equitaturas ad longius, & unum ſaumerium ſeu gerulum, ſecum adducere non præſumant; ſi vos & abbates prædicti reprehenſionis noſtræ aculeos de inobedientia volueritis evitare. Reddite litteras portitori earum ſigillo veſtro impendente ſigillatas, in ſignum receptionis earumdem. Datum in caſtro noſtro de Montillis noſtræ diœceſis, die antepenultima menſis Septembris, anno Domini MCCCLI.

Ejuſdem archiepiſcopi epiſtola ad Arnaldum epiſcopum Magalonenſem, pro eadem cauſa.

PEtrus Dei & apoſtolicæ ſedis gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, vener. Fr. A. eadem gratia epiſcopo Magalonenſi &c. *Omnia ut in ſuperiore, niſi quod pro* Biterris in veſtra eccleſia cathedrali, *quod habetur in epiſtola ad electum Biterrenſem, in iſta legitur*, Biterris in eccleſia cathedrali. Datum ut ſupra.

Alia ejuſdem archiepiſcopi epiſtola ad præpoſitum & capitulum Magalonenſe, pro eadem cauſa.

Petrus &c. prudentibus viris præpoſito & capitulo Magalonenſi, ſalutem in ſalutis auctore.

PErſpicacius attendentes, quod correctiori & reformationi eccleſiaſticæ diſciplinæ dare remedium, præſentis vitæ habet ſubſidium, & æternæ remunerationis cernitur præmium expectare; & quòd hujus vitæ novitas negligit quæ ab antiquis patribus fuerant hactenus provide & conſulte conſtituta, niſi frequentius memoriæ reducantur, noſque, qui, licet indigni, ad paſtoralis officium providente Altiſſimo fuimus aſſumpti ſanctorum patrum veſtigia debeamus, quantum nobis eſt poſſibile, imitari, contra quorum quippe ſaluberrime inſtituta agimus, ſi

quod

ANNO CHRISTI 1351.

quod ipſi Divino ſtatuerunt conſilio non ſervamus intactum: idcirco juxta ſanctorum patrum ordinationes, pro correctione & emendatione miniſtrorum, ac reformatione ſtatus eccleſiarum noſtrarum civitatis, diœceſis, & provinciæ Narbonenſis, provinciale conſilium Biterris in eccleſia cathedrali die ſeptima menſis Novembris proxime ventura ordinavimus convocandum. Quamobrem conſiderantes, quod illud quod quæritur a pluribus, facilius invenitur, & quod ubi multa conſilia, magna ſalus, teſtimonio Sapientis dicentis illud firmius judicium quod plurimorum ſententia comprobatur: ideo vos in Domino exhortamur, quatenus vos, Præpoſite, perſonaliter, & capitulum per procuratorem idoneum & ſufficienter inſtructum ad hoc ſpecialiter deputatum, dictis die & loco cum aliis diebus ſequentibus qui ad hoc fuerint opportuni, in dicto concilio comparere & intereſſe curetis, circa ea quæ tractaturi & ordinaturi ſumus una vobiſcum ſuper ſtatu eccleſiarum dictarum noſtrarum civitatis, diœceſis, & provinciæ, partes veſtri miniſterii impenſuri: & hoc cum paucis equitaturis & moderatis expenſis, ſi noſtræ reprehenſionis aculeos de inobedientia volueritis evitare. Reddite litteras portitori earum ſigillis veſtris impendentibus ſigillatas in ſignum receptionis earumdem. Datum ut ſupra.

Epiſtolæ ejuſdem archiepiſcopi ad reliquos ſuffraganeos & capitula provinciæ Narbonenſis.

PEtrus &c. vener. fr. Gisberto eamdem gratia epiſcopo Carcaſſonenſi &c. *ut in ſuperioribus*. Datum ut ſupra.

Petrus &c. vener. fr. Joanni eadem gratia Nemauſenſi epiſcopo &c. *ut in epiſtola ad epiſcopum Magalonenſem*. Datum ut ſupra.

Petrus Dei & apoſtolicæ ſedis gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus vener. fr. G. eadem gratia epiſcopo Electenſi &c. *ut in ſuperiore*.

Petrus &c. prudentibus & providis viris priori & capitulo Electenſi &c. *ut in epiſtola ad capitulum Magalonenſe*.

Petrus &c. prudentibus viris priori & capitulo ſancti Poncii Thomeriarum &c. *ut in ſuperiore*.

Petrus &c. ven. fr. Stephano eadem gratia epiſcopo Elnenſi &c. *ut in epiſtola ad epiſcopum Magalonenſem*. Datum ut ſupra.

Petrus &c. prudentibus viris archidiacono & capitulo Elnenſi &c. *ut in epiſtola ad capitulum Magalonenſe*.

Petrus &c. ven. fr. Heliæ eadem gratia epiſcopo Uticenſi &c. *ut in epiſtola ad epiſcopum Magalonenſem*.

Petrus &c. prudentibus viris præpoſito & capitulo Uticenſi &c. *ut ad capitulum Magalonenſe*. Datum ut ſupra.

Petrus &c. prudentibus viris archidiacono & capitulo Lodovenſi &c. *ut in ſuperiore*. Datum ut ſupra.

Petrus &c. dilecto nobis in Chriſto archipresbytero Narbonenſi, vel ejus locum tenenti, ſalutem in ſalutis auctore &c. *ut in epiſtola ad electum Biterrenſem uſque ad verbum* tangentibus: ſuper quibus ad debitam proviſionem & reformationem una cum ſuffraganeis, abbatibus, præpoſitis, decanis, capitulis, prioribus, & aliis perſonis eccleſiaſticis dictarum civitatis & diœceſis ac provinciæ noſtris * intendamus concedente Altiſſimo, &c. *ut in epiſtola ad electum Biterrenſem, uſque ad verbum* Biterris in eccleſia cathedrali. Ea propter vobis præcipimus & mandamus, diſtrictius injungentes, quatenus citetis & peremptorie auctoritate noſtra & tempore congruo omnes & ſingulos abbates, præpoſitos, decanos, & priores eccleſiarum collegiatarum & conventuum, & alias perſonas eccleſiaſticas regulares & ſæculares non exemptas, quæ debent & conſueverunt in dictis conciliis intereſſe de uſu, conſuetudine, vel de jure; exemptos vero, ſi qui ſint, exhortantes, ut perſonaliter, conventus vero & capitula & collegia veſtri archipresbyteratus per procuratores idoneos ad hoc ſpecialiter conſtitutos cum ſufficienti mandato, &c. *ut in epiſtola ad electum Biterrenſem, uſque ad verbum* profectum animarum & utilitatem ſubditorum civitatis, diœceſis, & provinciæ antedictarum per dictum concilium provinciale finem debitum ſortiantur. Ut autem ſuperfluitatum & pomparum inanium jactantiam præcludamus, vobis tenore præſentium præcipimus & mandamus, quatenus abbates dicti archipresbyteratus veſtri ex parte noſtra inhibeatis, ne ultra quinque equitaturas ad longius, & unum ſaumerium, pro ſe & familia ſua ſecum adducere præſumant, ſi reprehenſionis noſtræ aculeos de inobedientia voluerint evitare. Certificantes nos per veſtras litteras apertas de citatione & reſponſione prædictorum citatorum: præſentes litteras nihilo minus reſtituentes portitori earum ſigillo veſtro impendente ſigillatas, in ſignum receptionis earumdem. Datum ut ſupra.

Petrus, &c. dilecto nobis in Chriſto archipresbytero Redeſii inferioris, vel ejus locum tenenti, ſalutem in ſalutis auctore. Inter aſſiduas curas, &c. *ut in epiſtola ad archipresbyterum Narbonenſis*. Datum ut ſupra.

Litteræ Petri archiepiſcopi Narbonenſis cæterorumque epiſcoporum concilii Biterrenſis, de ſuborta quæſtione ſuper prioritate ſedendi inter epiſcopum Carcaſſonenſem & cæteros Narbonenſis ſedis ſuffraganeos.

NOverint univerſi præſentes litteras inſpecturi, quod cum nos Petrus Dei & apoſtolicæ ſedis gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, celebremus Biterris noſtrum provinciale concilium anno Domini MCCCLI. die VII. Novembris, cum diebus ſequentibus opportunis, ſuborta quæſtione inter venerabilem fratrem noſtrum dominum Girbertum epiſcopum Carcaſſonenſem ex una parte, & alios venerabiles fratres noſtros coepiſcopos præſentes in dicto concilio exiſtentes, ſuper prioritate ſedendi, ex altera; dicente dicto epiſcopo Carcaſſonenſi ſe debere ſedere a parte ſiniſtra primo & immediate poſt ſedem noſtram, poſito quod alii eſſent antiquiores epiſcopi promotionis prioritate attenta; aliis dicentibus in dicta prioritate ſedis dictum Carcaſſonenſem epiſcopum nullam * ſedis * habere, ſed ſecundum prioritatem promotionis dictum epiſcopum ſedere debere, prout aliis competit & de jure communi exiſtit: tandem pro bono pacis & concordiæ duximus ordinandum, quod dictus Car-

ANNO CHRISTI 1351.

* Corr. ſtratum

a *Hic de verbum* prærogat vam, *ſimile*

ANNO CHRISTI 1351.

Carcaſſonenſis epiſcopus ſedeat in parte prædicta poſt venerabilem fratrem noſtrum Magalonenſem epiſcopum, qui antiquior eſt in promotione præfato Carcaſſonenſi epiſcopo. Hoc ſalvo & retento, quod per hoc, nulluni præjudicium dicto Carcaſſonenſi epiſcopo generetur, ſi probare vel docere legitime poterit infra annum per teſtes, vel inſtrumenta, vel privilegia, vel quævis alia legitima documenta, ſe debere habere prærogativam prædictam. Qui dictus Carcaſſonenſis epiſcopus proteſtatus fuit ibidem, quod ſedendo in dicta ſede poſt dictum dominum Magalonenſem epiſcopum, quod juri ſuo in poſſeſſione vel quaſi, ſeu proprietate, præjudiciare non intendit quantum ad prærogativam ſedendi prædictam, ſi appareat in futurum ipſum dictam prærogativam nomine ſuo & eccleſiæ Carcaſſonenſis habere debere. Quibus ſalvitatibus & retentionibus per nos factis, & proteſtationibus per dictum epiſcopum dictis, præfati venerabiles fratres noſtri, ſcilicet Magalonenſis, Agathenſis, Uticenſis, Nemauſenſis epiſcopi, dum tamen infra annum legitime de univerſis appareat, conſenſerunt. Et in teſtimonium præmiſſorum, nos dictus archiepiſcopus & præfati ſuffraganei noſtri ſuperius memorati, ſigilla noſtra præſentibus litteris duximus apponenda. Datum Biterris anno quo ſupra, & die IX. Novembris.

TITULI CANONUM CONCILII BITERRENSIS.

1. *Ut nomen Jeſu capitis inclinatione honoretur inter Divina officia.*
2. *Ut Chriſti corpus, cum defertur ægrotis, reverenter aſſocietur.*
3. *Ut pro Papa, rege, & prælatis oretur.*
4. *Ut claudantur fontes baptiſmales.*
5. *De invadentibus bona eccleſiarum.*
6. *Ut in tempore Paſchali, Euchariſtia a ſolis curatis miniſtretur.*
7. *Ut beneficiati, & in ſacris ordinibus conſtituti, ſabbato a carnibus abſtineant.*
8. *De iis qui ſe presbyteros & prælatos fingentes, excommunicatores ſuos excommunicant.*

PRÆFATIO.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen. Infraſcriptæ conſtitutiones fuerunt factæ & editæ per reverendiſſimum patrem in Chriſto dominum Petrum Dei & apoſtolicæ ſedis gratia ſanctæ eccleſiæ Narbonenſis archiepiſcopum, Biterris, ſuo ſacro provinciali concilio approbante.

Paſtoralis curæ noſtris humeris & animis inhærentis ſollicitudo nos aſſidue excitat & ammonet, ut juxta nobis creditæ diſpenſationis officium, ſubditorum commodis vigilanti & indefeſſo animo intendamus. Amplectimur ſiquidem plerumque meditationis ſtudium & laborem, ut evulſis & diſſipatis vitiis, ædificatis & plantatis virtutibus, exceſſibus emendatis, & moribus reformatis, eorumdem animas, quantum Divina gratia permittit, lucrum Domino faciamus. Ideoque nos Petrus miſeratione divina ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, & P. Agathenſis, Arnaldus Magalonenſis, Helias Uticenſis, Girbertus Carcaſſonenſis, & Joannes Nemauſenſis, epiſcopi, apud Biterrim provinciale concilium cum procuratoribus aliorum venerabilium epiſcoporum provinciæ abſentium, & capitulorum tam noſtrorum quam ipſorum, abbatibus, prioribus, & aliis perſonis eccleſiaſticis pluribus dictæ provinciæ vocatis invitatis ad idem concilium & citatis, celebrantes, conſtitutiones infraſcriptas pro ſubditorum optata ſalute animarum, & profectu & quiete eccleſiaſticæ libertatis, de ejuſdem totius concilii conſilio unanimi & conſenſu, ad honorem, laudem, & gloriam Divini nominis duximus promulgandas: quas & contenta in eis, per omnes noſtros ſubditos teneri volumus irrefragabiliter & ſervari, proteſtantes, quod per ipſas conſtitutiones, vel ipſarum aliquam, ſtatutis provincialibus vel ſynodalibus, ſeu eccleſiarum cathedralium vel collegiatarum, rationabiliter editis, in noſtra provincia derogare non intendimus, niſi in quantum dictis noſtris ſtatutis infraſcriptis reperirentur per contrarietatem vel alias obviare; nec privilegiis nobis indultis in aliquo derogare. Volentes nihilo minus, quod eadem ſtatuta non ligent aliquem vel adſtringant, donec in proximis ſynodis epiſcopalibus fuerint publicata. Adjicientes, quod in caſibus ubi abſolutio vel relaxatio non reperiretur in ordinatione præſentis concilii reſervata, ſinguli epiſcopi ſubditis pro ſuæ diſcretionis arbitrio, per ſe vel alios, poſſint a ſententiis in iſtis noſtris conſtitutionibus latis abſolutionis vel relaxationis beneficium impertiri.

ANNO CHRISTI 1351.

CANONES.

I. Ut nomen Jeſu capitis inclinatione honoretur inter Divina officia.

IN primis, cum felicis recordationis dominus Gregorius Papa X. per ſacrum conſtitutionis oraculum invitaverit quoslibet Chriſtiani nominis charactere inſignitos, ut nomen illud quod eſt ſuper omne nomen, videlicet Domini Jeſu, exhibitione reverentiæ ſpecialis attollerent, & præcipue dum aguntur ſacra myſteria, illico, quandocumque recolitur, veneratione dignum devota capitis inclinatione monſtrarent: nos de noſtrorum ſalute ſolliciti ſubditorum, volumus ut ſinguli rectores & vicarii eccleſiarum noſtræ provinciæ, ad hoc ipſum faciendum plebes ſibi ſubjectas moneant efficaciter & inducant. Et ut illi id libentius faciant, quo uberioris retributionis præmium exinde ſibi ſenſerint proventurum: nos ſingulis in illius glorioſi nominis memoria ſe inclinantibus reverenter, dum Divina dicentur officia, vere tamen pœnitentibus & confeſſis, x. dierum concedimus indulgentiam, perpetuis temporibus, quotiens, ut præfertur, id fecerint, valituram.

Concil. Avenion. ann. 1326. c. 4.

ANNO CHRISTI 1351.

II. Ut Chriſti corpus, cum defertur ægrotis, reverenter aſſocietur.

Ibid. c. 2. Si propter Chriſtum reverentiæ ſanctis ejus impendere jubemur, dignum eſt ſacrum corpus ejus coli veneratione præcipua, quod utique pro nobis in illius paſſionis memoriam conſecratur. Statuimus igitur, quatenus ſinguli rectores & vicarii eccleſiarum noſtræ provinciæ, parochianos ſuos ſalutaribus monitis inducere ſtudeant, ut ſanctiſſimum corpus Dominicum, dum presbyter ipſum portat in viaticum miniſtrandum ægroto, reverenter aſſocient, ac luminarium adhibitione decenter honorent; illis qui aſſociant de die vel nocte ſine luminaribus, x. qui autem cum luminariis, vel luminaria mittent per alium, die xx., de nocte xxx. dierum indulgentiam ex conceſſione noſtra, dum tamen confeſſi fuerint, habituris.

III. Ut pro papa, rege, & prælatis oretur.

Ibid. c. 3. Item cum ſecundum ſacræ ſcripturæ teſtimonium *multum valeat deprecatio*
Jacob. 5. *juſti aſſidua*, eo quod *oculi Domini ſu-*
Pſalm. 33. *per juſtos, & aures ejus ad preces eorum*, ut pſalmiſta teſtatur: pia deliberatione præſentis concilii duximus concedendum, quod quicumque ſubditus noſter, vere tamen pœnitens & confeſſus, devotas orationes infundere ſeu pia vota emittere curaverit in Miſſarum ſolemniis, ante Divinæ majeſtatis conſpectum, a quo bona cuncta procedunt, ut per ſuam ineffabilem clementiam, dominum papam aut regem, cæteroſve prælatos noſtræ provinciæ, in ſuæ pacis gratia conſervare & cuſtodire, fidemque catholicam toto orbe terrarum multiplicare dignetur, xi. dies de injunctis ſibi pœnitentiis relaxamus, quotiens id duxerit faciendum.

IV. Ut claudantur fontes baptiſmales.

Ibid. c. 5. Sacri fontes, in quibus originale abo-
letur culpæ contagium per baptiſmalis aquæ viſibile ſacramentum, coli debent digno venerationis honore: ut nec indecentibus contrectationibus pateant, nec extrinſecus advenientium inquinamento ſordeſcant. Statuimus igitur, ut parochialium eccleſiarum rectores & vicarii prædictæ provinciæ, in quibus ſunt fundati fontes hujuſmodi, eos ſic cum clavibus claudi faciant & aptari, & clauſos teneant & aptatos, quod nullis ſordibus ad illos immineat acceſſus, potiorque reverentia illius quod ibi traditur ſacramenti ſuccreſcat.

ANNO CHRI 135

V. De invadentibus bona eccleſiarum.

Item conciliorum provincialium, per prædeceſſores noſtros Narbonenſes archiepiſcopos eorumque ſuffraganeos olim ſanctorum *, veſtigiis inhærentes, & certa in aliquibus eorumdem ſtatuta pro qualitate & conditione temporum, prout nobis melius viſum eſt expediens, temperantes & etiam moderantes: hoc ſacro approbante concilio ſtatuimus & etiam ordinamus, quod quicumque, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtat, qui ſcienter & temere quaſcumque res, bona, poſſeſſiones, & jura mobilia ſeu immobilia aut ſe moventia (quæ tamen mobilia ſe moventia valorem xx. ſolidorum monetæ currentis communi æſtimatione excedant) eccleſiarum ſæcularium ſeu regularium, aut quorumcumque religioſorum ſeu piorum locorum, ſeu perſonarum eccleſiaſticarum, invadere, occupare, rapere, aut perſonas eccleſiaſticas, ſeu eorum domos, quas inhabitant, invadere, ferrare, ſeu violenter expugnare, vel aperire præſumpſerint, niſi infra ſex dies a tempore invaſionis, occupationis, rapinæ, clauſuræ, fracturæ, expugnationis, & aperturæ hujuſmodi, ſatisfactionem & emendam plenariam fecerint de præmiſſis, ſi perſona ſingularis fuerit, tam ipſa perſona, quam quæcumque alia in præmiſſis dans auxilium, conſilium, vel favorem, excommunicationis; ſi vero univerſitas, extunc interdicti ſententias, auctoritate præſentis concilii ipſo facto incurrat. Quod ſi prædicti infra dictos ſex dies ſatisfactionem de præmiſſis non fecerint competentem: extunc nos ordinarii prædicti, vicarii ſeu officiales noſtri, & noſtrum quilibet in ſua civitate & diœceſi ubi prædicta attentata fuerint, poſtquam ei conſtiterit de præmiſſis, ubi ea notoria non fuerint, ſuper quo quilibet noſtrum ordinariorum, vicariorum, & officialium, cognitor & executor legitimus cenſeatur, poteſtatemque habet cognoſcendi etiam & de plano, abſque ſtrepitu judicii & figura, ubi ex more * officio procedatur. Si vero notoria extiterint: procedendo in eis ſicut eſt de jure in notoriis procedendum, denunciet ſeu faciat excommunicatos publice nunciari & etiam interdictos. Et nihilo minus ad requeſtam

* Corr. ctorum

Hic de aliquid detur.

ANNO CHRISTI 1351.

ſtam diœceſanorum, vicariorum, vel officialium ſuorum, in quorum diœceſibus prædicta commiſſa fuerint, cæteri ordinarii & officiales dictæ provinciæ Narbonenſis, præfatos excommunicatos & interdictos aggravatos, ſi aggravati fuerint, in locis ſuarum civitatum & diœceſum, de quibus requiſiti fuerint, faciant publice nunciari.

VI. Ut in tempore Paſchali, euchariſtia a ſolis curatis miniſtretur.

Concil. Avenion. ann. 1337. c. 5.

Item deſiderantes illud præceptum generalis concilii, pro animarum ſalute & catholicæ fidei teſtimonio ſalubriter inſtitutum, quod omnis utriuſque ſexus, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, reverenter recipiat ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, ſic a Chriſti fidelibus ſollicitudini noſtræ commiſſis efficaciter obſervari, quod nulli quæſitis coloribus & ſimulatis devotionibus, vel alias, dum ab aliis, quam a propriis ſacerdotibus recipere velle ſe aſſerunt corpus Chriſti, fraudem quærentes facere canoni, fraudent potius ſemetipſos: præſentis deliberatione concilii ſtatuimus inhibendo, quod curati civitatum & diœceſum noſtræ provinciæ nulli parochiano ſuo, cujuſcumque conditionis vel ſexus exiſtat, in feſto Paſchæ, nec in octo diebus immediate præcedentibus, nec VIII. ſubſequentibus, concedant licentiam recipiendi, nec etiam alicui conferendi ſeu miniſtrandi ſacramentum euchariſtiæ, niſi ex cauſa infirmitatis, extra eccleſias ſuas parochiales, vel alias eccleſias ubi per ipſos curatos miniſtrari extitit conſuetum. Si qui autem curati, hujuſmodi ſtatuti fuerint tranſgreſſores: auctoritate præſentis concilii excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto. Prælati autem ſic præſens ſtatutum diligenter obſervent, ut alicui, niſi ex cauſa rationabili, recipiendi ſacramentum prædictum illo tempore alibi quam in parochiali eccleſia, licentiam non concedant.

VII. Ut beneficiati aut in ſacris ordinibus conſtituti, ſabbato a carnibus abſtineant.

Concil. Avenion. ann. 1337. c. 7.

Item cum deceat viros eccleſiaſticos, præſertim beneficia eccleſiaſtica obtinentes, in modo vivendi ſic inter homines exemplariter converſari, ut laici eorum informentur exemplo, non autem ex clericorum abuſu corruptis moribus deformentur: exhortamur in Domino omnes clericos beneficiatos, aut in ſacris ordinibus conſtitutos, quod ab inde inantea ſemper in diebus ſabbati a carnibus abſtineant, niſi ex cauſa neceſſitatis, vel niſi feſtum Nativitatis Domini in die ſabbati contigerit evenire.

ANNO CHRISTI 1351.

VIII. De iis qui ſe presbyteros & prælatos fingentes, excommunicatores ſuos excommunicant.

Concil. Avenion. ann. 1326. c. 7.

Cæterum abominabilis, proh dolor! ſicut ad noſtrum tam de longinquo quam e vicino pervenit auditum, in quibuſdam partibus inolere cœpit abuſio. Nam aliqui filii Belial, qui nec Deum timent, nec homines reverentur, iniquitatem bibunt ut aquam: qui dum ſententias vilipendunt, dum medicinam, quæ fuerat ad ſalutem, rejiciunt, mortis incurrunt periculum, & ad interitum ſuæ perverſitatis exemplo nonnunquam inducunt alios & ſeducunt. Iſti ſiquidem in Dei opprobrium, in contemptum promulgatoris, & ſententiæ promulgatæ neglectum, non minus viliter quam damnabiliter procedere, immo verius execrabiliter excedere non reformidant, utpote dum adulterini presbyteri vel prælati confingentes officium, ac interdictum ſibi uſurpantes miniſterium, excommunicationem, immo verius execrationem, verſa ſeu perverſa vice in excommunicatores ſeu denunciatores ſuos ſimulare præſumant, accenſos palearum faſciculos, aut candelas de cepo, aut titiones ardentes in patellis, conchis, aut ſartaginibus, vel ſimilibus vituperabiliter extinguendo. Cum igitur talia & iis ſimilia in Dei vergant opprobrium, & in eccleſiaſticæ diſciplinæ redundent contemptum: ſtatuimus & ſub pœna excommunicationis diſtrictius inhibemus, ne quis clericus vel laicus, cujuſcumque ordinis, dignitatis, conditionis, vel ſtatus exiſtat, rem tantæ perniciei de cætero, per ſe vel alium, aut pro ſe vel alio, attentare præſumat. Qui vero hujuſmodi ſaluberrimi ſtatuti tranſgreſſor extiterit, & infra triduum emendam exinde competentem non exhibuerit: extunc ſe ſciat, præſentis concilii auctoritate, ipſo facto excommunicationis vinculo innodatum. Locus autem ubi hæc vel ſimilia, domino loci ſciente, vel mandante, vel ratum habente, vel poſtquam requiſitus fuerit, vel ejus locum tenens, ultra x. dies corrigere negligente, præſumpta fuerint, eccleſiaſti-

ANNO CHRISTI 1351.

co tamdiu ſic remaneat ſuppoſitus interdicto, donec ad mandatum eccleſiæ, quam delinquens offendit, & prælato, quem irreverenter deſpexit, ſufficiens & idonea ſatisfactio & realis emenda præſtita fuerit per eumdem: quam, cum in talibus non ſit relaxanda vindicta offenſus prælatus minime remittere valeat ullo caſu. Eiſdem pœnis ſubjacere volumus illos & illas, qui, vel quæ talia fieri mandaverint, vel alias opem, vel operam aut conſilium præbuerint, ſi rem tam damnabilem prodire contigrit deteſtabiliter in effectum: addito, quod eorum poſteri, uſque ad ſecundam generationem, in clericorum collegium nullatenus admittantur, niſi prius per metropolitanum .....

Deerant reliqua in codice MS. ſuppleri autem poſſunt ex concilio Avenion. ex quo ſumptus eſt hic canon.

Ex Martene Theſ. Anecd. to. 4. p. 127.

Concilium iſtud primus in lucem edidit Gabriel Coſſartius Societatis Jeſu, presbyter eruditus, conciliorum generalium tom. XI. pag. 1928. ſed imperfectum. Nam canones omnino octo, ipſumque octavum non integrum profert; cum tamen duodecim conditi fuerint, ſed neque unde illud acceperit, aperuit. Nos integrum & perfectum cum reperiſſemus in archivis illuſtriſſimi epiſcopi Biterrenſis; & in MS. clariſſimi viri domini Marchionis Daubais, editos in primis canones cum manuſcriptis conferre curavimus: in quibus cum diſcrſminis nihil occurriſſet, quod alicujus eſſet momenti, niſi quod canonum tituli alio modo enuntientur, ac in tertio canone, ubi pro rege & prælatis Deum enixe orantibus XI. dies indulgentiæ conceduntur in manuſcriptis, XI. dumtaxat tribuit canon typis mandatus; operæ non duximus pretium, jam vulgatos canones hic recudere, eorum dumtaxat titulos referre contenti, quibus ea quæ in editis deſunt ſubjiciemus.

CONSTITUTIONES PROVINCIALES

Editæ per reverendum in Chriſto dominum Petrum Dei & apoſtolicæ ſedis gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopum, ejus ſacro approbante concilio, in provinciali concilio Biterrenſi, anno Domini M. CCCL. primo, die VII. Novembris.

PAſtoralis curæ noſtris humeris & animis inhærens ſollicitudo, &c. *ut in editis.*

CANON I. *De indulgentia conceſſa his qui ſe inclinant audito nomine* JESU.

CANON II. *De indulgentia conceſſa aſſociantibus Corpus Chriſti cum portatur ad infirmos.*

CANON III. *De indulgentia data illis qui orant pro papa & pro rege.*

CANON IV. *Quod fontes baptiſmales eccleſiarum ſint clauſi.*

CANON V. *Contra infractores eccleſiaſticarum libertatum.*

CANON VI. *De ſacramento Euchariſtiæ in tempore Paſchali a parochialibus ſolum presbyteris miniſtrando.*

CANON VII. *Ut beneficiati aut in ſacris ordinibus conſtituti in diebus ſabbatinis a carnibus habeant abſtinere.*

CANON VIII. *Qualiter contra illos, qui excommunicationis ſententiam contemnentes exemplo pernicioſo peraguni, procedatur.*

Huic canoni in editis imperfecto hæc in fine debent addi, niſi prius per metropolitanum cum ſuffraganeo cum ipſis fuerit ſuper hoc miſericorditer dispenſatum. Si vero clericus beneficiatus, vel in dignitate ſeu perſonatu vel officio conſtitutus taliter exceſſerit; ultra pœnam laico inflictam, beneficio, ſi quod in provincia noſtra obtinet, ſit ipſo facto præſentis concilii auctoritate privatus: non beneficiatus autem ad obtinendum beneficium eccleſiaſticum ſit extunc inhabilis & indignus.

CANON IX. *Ut deferentibus litteras pro juriſdictione eccleſiaſtica exercenda nulla injuria, vel violentia inferatur.*

Cum juſtitiæ jus ſuum cuilibet tribuenti, & ipſius miniſtris, ac reipublicæ plurimum detrahatur, ſi proceſſus ipſorum miniſtrorum juſtitiæ iniquorum contingat machinationibus impediri: nos volentes talium juſtitiæ cultum impedimentum auſus temerarios timore diſciplinæ eccleſiaſticæ cohibere, proviſione præſentis concilii duximus ſtatuendum, quod ſi quis, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtat, nuncios aut executores noſtros & ſuffraganeorum noſtrorum, officialium, vicariorum, ſeu eorum loca tenentium, vel vices gerentium, aut alias litteras & ſcripturas judiciales noſtras, vel ſuffraganeorum, vicariorum & officialium, ſeu loca tenentium prædictorum deferentes hac occaſione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, vulnerare, interficere, vel mutilare, ſeu litteras vel ſcripturas prædictas, aut eorum bona auferre, ſeu rumpere ipſas litteras, vel inſtrumenta cancellare, vel alias deſtruere quoquomodo, vel ablatas celare, vel deferentes compellere ad frangendum, vel, ut eorum verbis utamur, ad manducandum hujuſmodi lit-

ANNO CHRISTI 1351.

litteras vel ſcripturas, aut quod prædicta, ſeu aliquod prædictorum fiant procuraverit, aut facientibus dederit conſilium vel favorem, excommunicationis ſententiæ, quam exnunc ferimus, ſubjaceant ipſo facto: a qua niſi prius judici, cujus auctoritatem contemſerit, & paſſo injuriam & cæteris quorum intererit, prout exceſſus exiget atrocitas, ſatisfecerit, nullatenus abſolvatur.

ANNO CHRISTI 1351.

CANON X. *De teſtamentis, quod interſit parochialis presbyter.*

Item, ne relictæ in teſtamentis vel aliis voluntatibus emendæ, vel ad pias cauſas eleemoſynæ, vel reſtitutiones certæ ſeu incertæ in antea occultentur; ſtatuimus, ut vel presbyter parochialis, vel ejus locum tenens intereſſe rogetur ordinationi teſtamentorum ſi haberi poterit, aut quod infra VIII. dies a die obitus teſtatoris numerandos notarius prælato, vel officiali, aut presbytero parochiali, vel ejus locum tenenti voluntatem teſtamenti revelet, & infra alios octo dies requiſitus expenſis requirentis, copia illius articuli, ubi quævis eleemoſyna piis eſt uſibus deputata, vel emenda, vel reſtitutio facienda ſub pœna excommunicationis, quam ipſo facto, ſi negaret, incurrat, fideliter facere teneatur, & ille vel illi ſic cum hæredibus vel cum executoribus teſtamentorum ordinare feſtinent, quod emendæ non occultentur, & eleemoſynæ ſic relictæ, vel reſtitutiones hujuſmodi non pereant, ad tempus magnum vel modicum aut forte perpetuo faciendæ. Adjicientes inſuper, quod juſtæ reſtitutiones nulli per aliquem præter diœceſani licentiam, aut ejus vicarii, præbeantur, nec alicui diſtribuere præſumant alibi, quam ibi ubi prælatus duxerit ordinandum, niſi teſtator executoris vel executorum ſuorum arbitrio faciendam reſtitutionem & diſtributionem hujuſmodi ordinaſſet. Quo caſu executores a tempore mortis, ubi tempus reſtitutionis non eſſet teſtamento inſertum, alias ab illo tempore computando, infra annum debeant fideliter defuncti exequi voluntatem. Quod ſi non fecerint, extunc diœceſani reſtitutiones & diſtributiones inſertas faciant, intentioni defuncti, quantum potuerint, innitentes. Exequutores autem prædicti, ut magis materiam habeant fideliter exequendi, de diſtributis & reſtitutis prædictis ordinario teneantur reddere rationem. Ad hæc autem adjicimus, quod presbyteri ad ſynodos venientes prælato ſuo vel officiali ejus in ſcriptis teſtatorum & executorum nomina & quantitatem hujumodi præſentare in virtute ſanctæ obedientiæ teneantur.

CANON XI. *Ut canonici & alii beneficiati non intrent eccleſiam ſine habitu condecenti.*

Item, ut nullus canonicus vel beneficiatus cathedralis eccleſiæ vel collegiatæ, dum in ea divina officia celebrantur in choro, eccleſiam intrare audeat ſine decenti habitu, ſecundum temporis diverſitatem; vel in ea etiam remanere, neque comam prolixorum pilorum a parte poſteriori, ſed undique rotundam nutriat, ſive barbam. Alioquin canonicum privatum diſtributionibus illius diei eſſe volumus ipſo facto, & beneficiatum puniri pœna XII denariorum pro tali auſu temerario ſtatuimus & mandamus fabricæ illius eccleſiæ applicandorum.

CANON XII. *Quod ſcribantur nomina confitentium per audientes confeſſiones.*

Item ſtatuit præſens ſynodus, quod nomina illorum omnium, qui peccata ſua confeſſi fuerint, ſcribantur, vel ſcribi faciant a cappellanis, qui confeſſiones audiverint eorumdem, ut laudabile teſtimonium de confeſſionibus eorum valeant perhibere. Quod ſi alicui habenti poteſtatem audiendi confeſſiones & abſolvendi eoſdem confeſſi fuerint; iidem confitentes faciant fidem ſemel in anno proprio ſacerdoti, quod confeſſi fuerint. Illis vero qui proprio ſacerdoti confiteri contemſerint ſaltem ſemel in anno a XIV. anno ſupra, vel fidem facere, ut præfertur, vivis introitus eccleſiæ uſque ad ſatisfactionem condignam, mortuis vero interdicitur eccleſiaſtica ſepultura.

ANNO CHRISTI 1351.

CONSTITUTIONES ECCLESIÆ LUCANÆ

Editæ a Berengario ejuſdem Urbis Epiſcopo anno 1351.

Incipiunt Rubricæ harum Conſtitutionum Lucenſium anni 1350. circ.

I. *In primis quod Capitula Eccleſiarum vacantium non poſſint facere conſtitutionem, ut eorum præbendæ augmententur.*

II. *Quod nullum Capitulum, vel collegium faciat aliquam conſtitutionem ſine auctoritate Epiſcopi.*

III. *Quod nullus recipiat eccleſiaſticum beneficium de manu laici, vel per violentiam vel beneficium in manu laici reſignet.*

IV. *Quod nullus alienigena eligatur, vel aſſumatur ad aliquod beneficium eccleſiaſticum Civitatis vel Diœceſis Lucenſis ſine licentia Epiſcopi.*

V. *Quod non fiat aliqua conjuratio de non eligendo aliquem clericum Civitatis vel Diœceſis Lucanæ.*

VI. *Quod in electione, præſentatione vel proviſione non interveniat violentia nec metus.*

VII. *Quod ignorans grammaticam ad aliquam dignitatem non eligatur.*

VIII. *De temporibus ordinandorum. Quod clerici ſe faciant ad ordines, quos eorum beneficia requirunt promoveri.*

IX. *Qualiter & quando clerici ordinandi debeant præſentari & examinari.*

X. *Quod illegittimi non ordinentur ad ordines ſine diſpenſatione, & quod nullus ordinetur per ſaltum.*

XI. *Quod nullus Civitatis vel Diœceſis Lucanæ ſe faciat ab alio Epiſcopo ſine litteris ejuſdem domini Lucenſis Epiſcopi ad aliquem ordinem promoveri.*

XII. *Quod prælati & rectores eccleſiarum ſe faciant in ſex menſes (&) debeant ad ordines, quos ipſorum beneficia requirunt, ordinari.*

XIII. *De ætate & qualitate. Quod nullus qui non attigerit XXV. annos aſſumatur ad aliquam prælaturam vel curatam eccleſiam.*

XIV. *De ſacra unctione. Quod rectores admoneant populares ſuos, quod ſe & pueros ſuos faciant chriſmari.*

XV. *De officio ordinarii. Quod abſolutio, & diſtributio incertorum pertineat ad ſolum Epiſcopum.*

XVI. *Quod omnes prælati & clerici ſingulis annis de menſe novembris veniant ad ſynodum.*

XVII. *Quod univerſalis convocatio clericorum non fiat ſine auctoritate Epiſcopi.*

XVIII. *De campanis non pulſandis in ſabbato ſancto, antequam pulſentur in eccleſia cathedrali. Et ubi debeant pueri baptizari.*

XIX. *Quod cappellani in vigilia dedicationis & feſti ſanctæ crucis & in ipſius feſtis debeant venire ad eccleſiam cathedralem.*

XX. *Ut beneficiorum proviſio ſine pactione fiat.*

XXI. *De judiciis. Quod idem jus fiat laicis contra clericos in curia epiſcopali, quod ſit clericis contra laicos in foro ſæculari.*

XXII. *De foro competenti. Quod nullus prælatus audeat de cauſis agnoſcere, vel judicare.*

XXIII. *Quibus temporibus nuptiarum ſolemnia prohibentur:*

XXIV. *Ultima conſtitutio (alia manu, & diverſo charactere.) De feriis.*

XXV. *De dolo & contumacia. Quod ſuper criminibus ſententia poſſit ferri contra contumaces ſine alia probatione, & litis conteſtatione.*

XXVI. *De jure jurando. De pœna mariti & uxoris jurantium vel paciſcentium ſe ad invicem non repetere.*

XXVII. *Quod nullus clericus juret in manu laici ſine licentia Epiſcopi.*

XXVIII. *De vita & honeſtate clericorum. Quod ad jacendum in eccleſia ſetulares perſonæ non admittantur.*

XXIX. *De veſtibus clericorum.*

XXX. *Quod nullus clericus teneat concubinam.*

XXXI. *De pœna ludentis ad taxillos.*

XXXII. *De armis prohibitis non portandis.*

XXXIII. *Quod clerici portent tonſuram & veſtes eorum ordini congruentes.*

XXXIV. *Quod certis ſæcularibus negotiis clerici non utantur.*

XXXV. *De pœna intrantium clauſtra Monaſterii Monialium.*

XXXVI. *Quod nullus clericus vadat de nocte per Civitatem Lucanam.*

XXXVII. *De clericis non reſidentibus. Quod clerici in eorum eccleſiis vel beneficiis perpetuam faciant reſidentiam.*

XXXVIII. *Revocatio diſpenſationum & gratia facta ſuper abſentia beneficiorum.*

XXXIX. *De præbendis. Quod habens unum beneficium, quod requirit reſidentiam perpetuam, non recipiat aliud ſimile ſine diſpenſatione.*

XL. *Quod habentes plura beneficia debeant de eorum titulis fidem facere.*

XLI. *Quod in eccleſiis collegiatis ſit ſolitus numerus canonicorum & clericorum.*

XLII. *Quod omnes qui obtinuerunt, vel detinuerunt aliquod beneficium vel hoſpitale debeant de eorum titulis fidem facere.*

XLIII. *Revocatio commendarum yconomatuum, & diſpenſationum, & prorogationum olim factarum.*

XLIV. *Prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta ſequentes. Quod nullus alienet vel pignoret res eccleſiarum.*

XLV. *Quod nullus contrahat debita nomine eccleſiæ ſuæ.*

XLVI. *Quod nullus locet eccleſiam ſine licentia Epiſcopi.*

XLVII. *Quod nullus occultet feuda vel annuos reditus eccleſiarum.*

XLVIII. *Quod nullus donet, vel cedat in fraudem aliquam inſtrumenta, vel jura, de quibus facta eſt ſolutio.*

LXIX. *Quod voluntates defunctorum intra annum debeant executioni mandari.*

L. *Quod nullus impediat aliquem teſtari, vel ſua peccata confiteri.*

LI.

LI. *De ſepulturis. Quod prior eccleſia habeat canonicam portionem occaſione ſepulturæ.*

ANNO CHRISTI 1351.

LII. *Quod peregrini decedentes in Lucana Civitate ſepeliantur in cæmeterio eccleſiæ cathedralis, & quod bona eorum epiſcopo aſſignentur eorum hæredibus, vel pauperibus aſſignanda.*

LIII. *Quod nullus celebret miſſam, vel conferat eccleſiaſtica ſacramenta in aliena eccleſia.*

LIV. *De converſione conjugatorum. Quod nullus recipiat aliquem in converſum in fraudem Lucani communis.*

LV. *Quod omnes prælati & rectores teneantur præſentare Domino Epiſcopo omnes eorum converſos infra certum tempus.*

LVI. *Quod nullus poſſit intrare clauſuram alicujus Monaſterii Monialium.*

LVII. *De celebratione Miſſarum de officio divino quocumque approbato dicendo.*

LVIII. *Quod & qualibus tobaleis altare debeat ornari.*

LIX. *Quod candela accenſa teneatur in altari, quando Miſſa celebratur.*

LX. *Quod nullus celebret niſi unam Miſſam in die.*

LXI. *Quod formæ ſacramentorum in qualibet curata eccleſia in ſcriptis teneantur.*

LXII. *Quod nullus ſacerdos alienigena admittatur ſine licentia Epiſcopi ad Miſſas celebrandas.*

LXIII. *Quod quilibet ordinatus in ſacerdotem teneatur Miſſam cantare in tres menſes poſt ejus ordinationem.*

LXIV. *Quod ordinati ad ſacerdotium debeant Miſſas celebrare.*

LXV. *De cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis & aliorum ſacramentorum.*

LXVI. *Quod nullus committat aliquod maleficium cum aliqua re ſacra.*

LXVII. *Quod in feſto dedicationis ſeu conceptionis Beatæ Mariæ Virginis fiat officium duplex.*

LXVIII. *De obſervantia jejuniorum. Quod nullus comedat carnes die ſabbati*

LXIX. *De eccleſiis ædificandis vel reparandis.*

LXX. *De immunitate eccleſiarum. Excommunicantur poteſtates & alii officiales, qui ſunt contra eccleſiaſticam libertatem.*

LXXI. *Quod ſint excommunicati omnes qui faciunt contra eccleſiaſticam libertatem.*

LXXII. *Quod omnes imponentes aliquam collectam perſonis eccleſiaſticis, vel facientes, vel conſulentes contra eccleſiaſticam libertatem ſint excommunicati.*

LXXIII. *Quod impedientes jura epiſcopatus & capituli, & aliarum eccleſiarum ſint excommunicati.*

LXXIV. *Quod nullus violator eccleſiæ libertatis, vel jurium epiſcopatus, vel aliarum eccleſiarum poſſit aſſumi pro advocato, procuratore vel aſſeſſore alicujus eccleſiæ.*

LXXV. *De occultantibus inſtrumenta publica ſeu jura eccleſiarum.*

LXXVI. *Ne clerici ſæcularibus negotiis ſe intromittant.*

LXXVII. *Quod nullus notorius clericus faciat aliquod inſtrumentum contra Lucenſem Communem, niſi eſſet in favorem cleri.*

LXXVIII. *De clericis procuratoris officium exercentibus contra Lucenſe Commune.*

LXXIX. *Quod pendente cauſa matrimoniali nullus contrahat aliquod matrimonium.*

LXXX. *De Simonia.*

LXXXI. *De homicidio. Qua pœna homicidæ puniantur.*

ANNO CHRISTI 1351.

LXXXII. *De uſuris.*

LXXXIII. . . . . .

LXXXIV. *Quod nullus exerceat uſuram, vel uſurariis domum locet.*

LXXXV. *De forma cautionis ab uſurariis recipienda.*

LXXXVI. *Quod nullus locet domum uſurariis, & qualiter quis convincatur uſurarius.*

LXXXVII. *De pœna falſorum teſtium.*

LXXXVIII. *De ſortilegiis, & maleficiis, & eorum pœna.*

LXXXIX. *De pœna blaſphemantium Deum, & ſanctos ejus.*

XC. *De pœna committentium fraudem in gabella Lucani Communis.*

XCI. *Alia manu & charactere additur. De quæſtoribus.*

XCII. *Quod clericus injurians laico puniatur ea pœna, qua punitur laicus ſecundum formam ſtatuti.*

XCIII. *Quod non fiat injuria nuntiis portantibus litteras epiſcopi vel ejus vicarii.*

XCIV. *Quod puniatur clericus offendens clericum vel laicum.*

XCV. *De pœnis (alia manu & charactere) facientium conſpirationes, vel colligationes.*

XCVI. *Quod quilibet ſua peccata ad minus ſemel in anno confiteatur.*

XCVII. *Quod medici debeant monere infirmos, quod eorum peccata confiteantur.*

XCVIII. *Revocatio commiſſionum ſuper abſolutione in caſibus reſervatis.*

XCIX. *Quod quilibet clerici eorum prælatis, vel aliis de eorum licentia confiteantur.*

C. *Quod ſacerdotes inducant peccatores, qui eis confitentur, ad pacem.*

CI. *Quod nullus poſſit abſolvere in caſibus epiſcopo reſervatis ſine ejus commiſſione.*

CII. *De ſententia excommunicationis. Excommunicantur violatores eccleſiarum & cæmeteriorum, & certi alii malefactores.*

CIII. *Quod omnes incendiarii ſint excommunicati.*

CIV. *Quod quilibet excommunicatus in unum menſem faciat ſe abſolvi.*

CV. *Quod nullus faciat confiteri, vel confiteatur ſe recepiſſe pro anima alicujus ultra illud quod revera recipitur. Et quomodo talis fraus probetur.*

Berengarius Dei, & apoſtolicæ ſedis gratia humilis Epiſcopus Lucanus, univerſo Clero noſtro Civitatis & Diœceſis ſalutem & ſtatum felicem.

QUamvis canonicæ ſanctiones, in quibus ſancti Dei homines Spiritu S. inſpirati locuti ſunt nobis, contineant magiſteria infallibilis veritatis, quæ miniſteria divini cultus pleniſſime edocent, & declarant, in ſpirituali vita dirigunt, & in moribus fideles regulant univerſos, tamen quia humanæ naturæ fragilitas, quæ ſua infirmitate cotidie ad ſenſus pueriles labitur: ne ex toto corruat diſciplina indigent pedagogi, quæ a devio ſacrorum canonum retrahat greſſus noſtros: hinc eſt quod nos Berengarius, aliquali experientia edocente, reperientes, quod propter diutinam abſentiam Paſtoris in noſtra Lucana eccleſia multi a via

greſ-

greſſus eccleſiaſtici deviabant, Chriſti nomine invocato, ad laudem Omnipotentis Dei, & Beatæ Mariæ Virginis, ac Beati Martini patroni noſtri correctionem, eruditionem & informationem Clericorum & ſubditorum noſtrorum, & totius gregis nobis commiſſi ſalutem, & bonum ſtatum omnium eccleſiarum noſtrarum, quaſdam conſtitutiones adinſtar Prædeceſſorum noſtrorum quibuſdam reſecatis, quibuſdam abbreviatis, aliis in toto vel in parte mutatis, multiſque correctionibus, detractionibus, additionibus factis, prout vidimus expedire de fratrum noſtrorum noſtri Capituli Lucani conſilio duximus ordinandas.

ANNO CHRISTI 1351.

DE CONSTITUTIONIBUS.

Quod capitula eccleſiarum vacantium non poſſint facere conſtitutionem, ut eorum præbendæ augmententur.

I. In primis prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes ſtatuimus, monemus, & hoc noſtro prohibemus edicto, ut nullum capitulum, ve. canonica alicujus eccleſiæ Civitatis vel Diœceſis Lucanæ eorum eccleſia vacante aliquam conſtitutionem vel ordinationem tum ulterius faciant vel componant ſine noſtra licentia ſpeciali de augendo ſibi præbendam, vel victum, & ſi confectum fuerit totum ſit irritum & inane. Contrafacientes præter pœnam librarum X. excommunicamus in his ſcriptis.

Quod nullum capitulum vel collegium faciat aliquam conſtitutionem ſine auctoritate Epiſcopi.

II. Item cum ſecundum juris communis diſpoſitionem capitulum eccleſiæ cathedralis, nec aliquod aliud capitulum, collegium, vel univerſitas etiam cum aliis eorum prælatis ſtatuta tangentia generale ſtatutum eccleſiæ vel Epiſcopum, vel ejus jura ſine Epiſcopo facere non poſſint, quocirca ſi capitulum Lucanæ eccleſiæ, vel quodcumque aliud capitulum vel collegium etiam cum aliis eorum prælatis, vel univerſitas eccleſiæ cujuſcumque Lucanæ Civitatis & Diœceſis aliqua ſtatuta vel conſtitutionem generalem ſtatutum eccleſiæ Lucanæ, vel aliarum eccleſiarum, vel nos, vel jura noſtra quomodolibet tangentia fecerit, vel fecerint, ſi per nos, vel prædeceſſores noſtros non fuerint confirmatæ, ipſo jure decernimus irrita & non valere, & ipſas conſtitutiones & ſtatuta ex nunc caſſamus, & revocamus, ſi in aliquo valerent. Ipſa autem ſtatuta paratos nos offerimus confirmare, ſi in utilitatem Lucanæ eccleſiæ, & aliarum eccleſiarum redundarent, & ſaluti animarum contraria non exiſtant. Mandantes omnibus, & ſingulis Abbatibus, Prioribus, & Plebanis, & aliis aliarum eccleſiarum Prælatis, conventibus & capitulis Civitatis & Diœceſis Lucanæ, quatenus civitatenſes in duos menſes, illi de Diœceſi in quatuor menſes a die publicationis hujus conſtitutionis computandos omnes & ſingulas eccleſiarum eorum conſtitutiones & ſtatuta nobis vel noſtro Vicario oſtendere, & aſſignare procurent; ſcituri, quod rationabiles & utiles ſine aliqua difficultate confirmabimus. Quod ſi dictam aſſignationem facere contempſerint, ex nunc pro tunc omnes & ſingulas conſtitutiones & ſtatuta nobis vel noſtro Vicario non aſſignatas in terminos ſupradictos caſſamus & revocamus, & nullius efficaciæ, vel momenti eſſe volumus. Et contra eos ad aliam pœnam noſtro arbitrio imponendam procedemus.

ANNO CHRISTI 1351.

DE ELECTIONE.

Quod nullus recipiat eccleſiaſticum beneficium de manu laici, vel per violentiam, vel beneficium in manu laici reſignet.

III. Nullus clericus beneficium eccleſiaſticum de laicali manu vel per violentiam, ſeu potentiam laicalem recipiat, vel manu laicali reſignet, cum eccleſiaſticarum rerum nulla ſit Laicis diſponendi attributa poteſtas. Si quis autem hæc attemptare præſumpſerit, recipientes beneficio ſic recepto ſint ipſo jure privati; reſignantes vero ſecundum noſtræ prudentiæ arbitrium puniantur. Et ſi quod jus habuerant, amittant, præter pœnam dictorum exceſſuum, quam noſtro arbitrio reſervamus. Non tamen per hanc noſtram conſtitutionem patronis laicis, vel eorum juribus, quominus ad eccleſias vel beneficia, in quibus iis de jure competit jus patronatus, poſſint, cum tales eccleſiæ, vel beneficia vacabunt, rectores ſeu clericos præſentare, præjudicare intendimus quoquomodo.

Quod nullus alienigena eligatur, vel aſſumatur ad aliquod beneficium eccleſiaſticum Civitatis, vel Diœceſis Lucanæ ſine licentia Epiſcopi.

IV. Item ſtatuimus, ut nullus de alieno epiſcopatu oriundus ad regimen, vel in clericum, vel beneficiatum alicujus eccleſiæ noſtri epiſcopatus eligatur, præſentetur, ſeu etiam admittatur abſque noſtra licentia ſpeciali. Et ſi confertum fuerit, illud decernimus non valere. Et nihilominus eligentes, præſentantes, ſeu etiam admittentes, ſi clerici fuerint, X. librarum pœnam præter excommunicationem incurrere volumus, ſi laici, eos excommunicationis vinculo innodamus.

Quod non fiat aliqua conjuratio de non eligendo aliquem clericum Civitatis, vel Diœceſis Lucanæ.

V. Item ſtatuimus, & omnibus capitulis, collegiis, & clericis, ac patronis, & populis cujuslibet eccleſiæ, & veneralibus locis, vel hoſpitalibus Lucanæ Civitatis & Diœceſis hoc noſtro prohibemus edicto, ut nullam conjurationem, vel compoſitionem, vel ordinamentum ſimul faciant de non eligendis clericis civibus, vel nobilibus, vel aliis litteratis perſonis Civitatis vel Diœceſis prædictæ ad prioratum, vel plebanatum, vel perſonatum, vel rectoriam, vel ad aliud beneficium alicujus eccleſiæ vel loci venerabilis, vel hoſpitalis, Civitatis vel Diœceſis Lucanæ, & electionibus de talibus perſonis exceptatis factis, nihilominus in ſuo vigoris robore duraturis. Caſſamus & irritamus quidquid contra prohibitionem noſtram eſt vel fuerit ab aliquibus attentatum, facientes autem contrarium pœnas noſtro arbitrio infligendas incurrant.

Quod

ANNO CHRISTI 1351.

Quod in electione, præsentatione, vel provisione non interveniat violentia, nec metus.

VI. Item statuimus, ut super electionibus, postulationibus, præsentationibus, reformationibus ad vacantes ecclesias, dignitates, personatus, & quæcumque alia beneficia ecclesiastica, vel hospitalia, seu pia loca, ulterius faciendis in civitate vel diœcesi Lucana tam per clericos quam laicos, ad quos spectat, vel spectaverit Deo duce, ut ratione prævia lis recte procedatur, & reformatione canonice facta sine injuria administretur in pace, clericos, omnesque personas ecclesiasticas & universos laicos præsenti decreto perhibente commonemus, ut B nullus ipsorum per se vel aliam personam alicui clerico, vel personæ ecclesiasticæ, vel laico eligendi vel postulandi, vel petendi, aut conferendi, vel reformandi jus vel potestatem habenti ad aliquam ecclesiam, vel in aliqua ecclesia, vel loco venerabili civitatis, vel diœcesis præfatæ, vel ejus consanguineo, vel amico ante reformationem, vel post aliquam molestiam vel metum, vel comminationem, vel injuriam, vel offensam dicto vel facto, aut litteris vel signo inferat de cætero, vel procuret inferri, in omnes & singulos, qui in prædictis, vel eorum occasione modo aliquo confecerint, excommunicationis sententiam præferentes, a qua absolvi a nemine nequeant, nisi a nobis, vel no- C stris majoribus, præter quam dum laborant in extremis. Ac etiam decernentes omnes hujusmodi electiones, postulationes, & collationes de quibuscumque beneficiis vi, vel metu, aut comminatione alicujus vel aliquorum laicorum factas, sive quæ fient, nullas, & non tenere de jure, easdemque pronuntiamus irritas & inanes, recipientemque tales electiones inhabilem in nostra diœcesi ad quodcumque beneficium obtinendum, donec per nos, vel superiores nostros cum eo fuerit misericorditer dispensatum, reddimus, ac etiam judicamus. Et hæc constitutio coram populo quater in anno solemniter recitetur.

Quod ignorans grammaticam ad aliquam dignitatem non eligatur.

VII. Item cum valde periculosum existat animarum curas clericis committere imperitis, statuimus, ut nullus clericus, qui grammaticam nesciat, ad dignitatem, sive personatum, prioratum, plebanatum, vel collegiatas ecclesias ulterius eligantur, vel postulentur. Et si confertum fuerit, illud decernimus non valere; præsens vero constitutio ad Cappellas nullatenus extendatur.

DE TEMPORIBUS ORDINANDORUM.

Quod clerici se faciant ad ordines, quos eorum beneficia requirunt, promoveri.

VIII. Item statuimus, quod quilibet clericus, qui nunc habet, vel in antea habuerit prælaturam, vel rectoriam alicujus ecclesiæ civitatis & diœcesis nostræ curam habens animarum, sive personatus, statutis a jure temporibus se faciat ad presbyteratus ordinem promoveri, vel ad ordinem, quem ipsius beneficii cura requirit, secundum quod de jure communi tenetur sub pœna in canone seu jure constituta, & X. librarum nostræ cameræ applicandarum, A medietatem dictæ pœnæ revelanti concedentes. (*Sequentia adduntur alia manu*) Extendentes hanc constitutionem nostram ad obtinentes collegiata beneficia ecclesiastica, vel plebanias, vel alias dignitates, qui vigore hujusmodi constitutionis moniti teneantur se ad presbyteratus ordinem facere promoveri infra annum a die de se factæ constitutionis, nisi legitime docuerint se possessionem pacificam habere minime potuisse, ex qua se promoveri ad dictum ordinem non fecerunt, & prædicta fieri decernimus, & mandamus per hanc nostram constitutionem sub pœna prædicta canonis, sive juris, & X. librarum ut præfertur.

ANNO CHRISTI 1351.

Qualiter, & quando clerici ordinandi debeant præsentari, & examinari.

IX. Item statuimus, quod clerici, qui ad sacros ordines sunt promovendi, diligenter examinentur per eos, qui ad hoc fuerint deputati, vel ad quos pertinet, quod ut rite fieri possit, quarta, & quinta, & sexta feria, sabbatum quatuor temporum præcedentibus a plebanis suis personaliter præsententur, ut de ipsorum vita, scientia, conditione, & natione constare valeat eorumdem testimonio plebanorum. Quod si forte aliquis ipsorum plebanorum venire nequiverit canonica præpeditione detentus, clericos suos, quos ordinari voluerit C cum litteris suis de ipsorum vita, scientia, conditione, & natione testimonium perhibentibus ad nos mittere cum aliquo de cappellanis suis bonæ famæ, & conversationis honestæ, qui eos nobis seu examinatoribus nostris ipsius plebani vice seu nomine repræsentet, alias ad examinationem nullo modo admittantur. Si vero contrafactum fuerit, examinator & quilibet aliter examinatus C. solidorum pœnam incurrat ipso facto.

Quod illegittimi non ordinentur ad ordines sine dispensatione, & quod nullus ordinetur per saltum.

D X. Item si quis sacerdotis filius illegitimus, aut alius ex fornicatione, adulterio, vel alio illicito coitu natus dispensatione non obtenta aliquem ordinem clericalem subripuerit, hoc ipso sit excommunicationis vinculo innodatus, & etiam post absolutionem obtentam maneat tamdiu ab ordinis sic subrecti executione suspensus, donec dispensationis gratiam meruerit obtinere. Quod etiam de his qui sine certo titulo se clanculo fecerint ad sacros ordines promoveri, præter pœnam X. librarum camerę nostræ applicandarum decernimus observandum. Illos vero, qui scienter ad ordines jam susceptos iterato, vel ad aliquem ordinem per saltum promoveri se fecerint, aut per simoniacam pra- E vitatem a nobis vel altero se procuraverint ordinari, excommunicationis sententia præter alias pœnas a jure statutas contra recipientes taliter ordines innodamus. Si qui vero scienter ad sacros ordines præsentaverint, filios sacerdotum illegitimos, vel alios illegitimos tacite, tales ipsos ex nunc X. librarum pœnam incurrere volumus ipso facto, partem quintam earum denuntiatoribus applicantes.

ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus civitatis, vel diœceſis Lucanæ ſe faciat ab alio Epiſcopo ſine litteris ejuſdem Domini Lucani Epiſcopi ad aliquem ordinem promoveri.

XI. Item ſtatuimus, quod ſi quis laicus, vel clericus ſæcularis, vel religioſus eccleſiaſticum habens beneficium in civitate vel diœceſi noſtra, vel beneficium non habens, ſe ab alio Archiepiſcopo, Epiſcopo, vel alio Prælato abſque noſtra licentia fecerit ordinari, ab executione ordinis ſic ſuſcepti ipſum duximus ſuſpendendum, donec diſpenſationis gratiam meruerit obtinere, præter C. ſolidorum pœnam, in quam conſtitutionis præſentis auctoritate quemlibet contemptorem incurrere volumus ipſo facto, quarta parte denuntianti derelicta.

Quod prælati & rectores eccleſiarum ſe faciant in ſex menſes, & debeant ad ordines, quos ipſorum beneficia requirunt, ordinari.

XII. Item Prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones ſequentes, ac volentes, quod eccleſiæ civitatis & diœceſis Lucanæ a prælatis, & rectoribus, & canonicis earum in debitis ordinibus ſerviantur decenter, univerſos & ſingulos prælatos, decanos, archidiaconos, præpoſitos, archipresbyteros, plebanos, priores, & rectores eccleſiarum civitatis, & diœceſis prædictæ, nobis ſubditos ordinandos ſemel, ſecundo, & tertio perhentorio, ac publice commonemus eiſdem & cuilibet eorum ſub excommunicationis pœna diſtricte præcipientes, ut in ſex menſes a die publicationis hujuſmodi conſtitutionis computandos coram noſtra præſentia ſe præſentent ſuſcepturi ordines ſecundum quod ipſorum beneficiorum cura requirit. Alioquin in omnes & ſingulos prædictos prælatos, rectores, & canonicos, & quemlibet eorum noſtræ monitionis, & mandatorum hujuſmodi contemptores, ex nunc prout ex tunc, in his ſcriptis excommunicationis ſententiam promulgamus contra eos, alias nihilominus proceſſuri prout de jure videbimus procedendum.

DE ÆTATE, ET QUALITATE.

Quod nullus, qui non attigerit XXV. annos aſſumatur ad aliquam prælaturam, vel curatam eccleſiam.

XIII. Licet in canone a felicis recordationis Domino Gregorio Papa X. edito in Concilio Lugdunenſi inter cætera contineatur expreſſe, quod nullus ad regimen parochialis eccleſiæ ſuſcipiatur, niſi XXV. annos ætatis attigerit, ac ſcientia ac moribus commendandus exiſtat, decernendo in parochialibus eccleſiis his, qui non attigerint XXV. annos juribus omnino careant, quia tunc in obſervatione canonis memorati nonnulli clerici & laici Lucanæ civitatis & diœceſis ſe, ut præcipimus, exhibent negligentes, & etiam contra ipſos canones ſcienter & malitioſe delinquant, pœnam canonis prædicti *Et cum in cunctis*, & aliorum canonum parvipendant. Nos Berengarius Dei gratia epiſcopus Lucanus tam periculoſe illorum negligentiæ & malitiæ obviare volentes, ac cupientes canones prædictos in civitate & diœceſi prædictis metu pœnæ & conditionis per nos additæ acrioris ab omnibus inviolabiliter obſervari, præſenti noſtro decreto ſtatuimus & ordinamus, quod nullus de cætero clericus, vel laicus cujuſcumque religionis, vel ordinis, aut dignitatis, vel conditionis exiſtat civitatis vel diœceſis memoratæ ad regimen parochialis eccleſiæ, vel ad prælaturam aliquam Lucanæ civitatis vel diœceſis eligere, ſeu præſentare audeant aliquem, qui non attingat XXV. annos, nulluſque prælatus vel rector aut vicarius alicujus prælati, ad quem confirmatio vel inſtitutio rectoris pertinet per ſe, vel per alium, ſeu alios, electionem vel præſentationem aliquam de aliqua ſeu aliquibus talibus perſonis factam vel faciendam contra formam canonum, & hujus noſtræ conſtitutionis confirmare, vel inſtituere, vel in poſſeſſionem inducere præſumant. In omnes & ſingulos tam clericos quam laicos, qui eligendo, vel præſentando, aut conferendo, vel providendo, aut confirmando, vel inſtituendo, vel in poſſeſſionem inducendo ſcienter contra fecerint vel mandaverint, in his ſcriptis excommunicationis ſententiam præferentes. Et nihilominus confirmatores, & inſtitutores hujuſmodi a perceptione proprii beneficii protinus ſuſpendimus. Salva ſemper majori pœna contrafacientibus inferenda in quantum conſtiterit eos in hoc per malitiam ex affectu aut ignorantia exceſſiſſe. Mandamus inſuper univerſis & ſingulis eccleſiarum prælatis & rectoribus, eorumque vicariis civitatis & diœceſis prædictæ, ut prædictam conſtitutionem infra XV. dies a publicatione præſentis diebus ſolemnibus Reſurrectionis Dominicæ, Sanctorum Petri & Pauli, Omnium Sanctorum, & feſti Nativitatis Domini diligenter coram populo exponere, & publicare procurent.

DE SACRA UNCTIONE.

Quod rectores admoneant populares ſuos, quod ſe & pueros ſuos faciant chriſmari.

XIV. Item, quia perfecte non dicitur chriſtianus, qui cum poterit, in fronte per manus Epiſcopi non accipit Sacramentum, quod armat ad agones, & ad prælia contra hoſtes inſtruit inviſibiles; & quia invenimus in civitate & diœceſi Lucana multos tam mares quam feminas, non ſolum adultos, ſed etiam ſenes, & decrepitæ ætatis, qui hoc ſanctum Sacramentum nondum receperant: idcirco volentes hujuſmodi corruptelam radicitus extirpare, ſub excommunicationis pœna præcipiendo mandamus omnibus & ſingulis prælatis, & rectoribus eccleſiarum noſtræ civitatis & diœceſis, quod ipſi ad minus ſemel in menſe admoneant populos ſibi commiſſos, quod ipſam confirmationem recipiant, & recipi faciant a ſuis filiis & filiabus tam parvulis quam adultis, qui alias dictum Sacramentum minime receperint. Et quod ob reverentiam chriſmatis adligandum in frontibus pannum lineum ſecum portent. Item eos moneant, ut dictum ſacramentum non recipiant niſi ſemel.

DE OFFICIO ORDINARII.

Quod abſolutio, & diſtributio infraſcriptorum pertineat ad ſolum Epiſcopum.

XV. Item licet jura communia innuant, & etiam conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, approbet, quod male ablata incerta, & in-

& incerta damna data, quæ ſubjacent reſtitutioni, non tamen certæ perſonæ, ſed diœceſanorum Epiſcoporum, qui patres ſunt pauperum providentia pauperibus erogentur. Et quia ut experientia docuit multæ fraudes & per ipſos eoſdem, qui dicta male ablata receperunt, & etiam per eorum hæredes & fideicommiſſarios hactenus ſunt commiſſæ; quocirca volentes animarum periculis obviare, & pauperum indemnitatibus providere, abſolutionem, & diſtributionem omnium male ablatorum, & damnorum incertorum omnium & propria civitatis & diœceſis Lucanæ, & habitantium ibidem nobis omni modo jure & norma quibus melius poſſumus reſervamus. Et univerſis, & ſingulis fideicomiſſariis, & executoribus teſtamentorum, & ultimarum voluntatum, qui ſunt, vel erunt per tempora, nec non omnibus & ſingulis prælatis, & eccleſiarum rectoribus, & presbyteris & clericis univerſis Lucanæ civitatis, & diœceſis ſub excommunicationis pœna diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus hujuſmodi mala ablata incerta ſine noſtra providentia & commiſſione non diſtribuant, nec diſpenſent. Qui autem in aliquo contrafecerint, non ſolum teneantur illud & tantumdem, ſi ſolvendo fuerint ubi providebimus, pauperibus erogare, ſed etiam in aliis executionis officio ſint privati, & ad quaſcumque alias fideicommiſſarias ſuſcipiendas inhabiles habeantur. Et hanc conſtitutionem mandamus inviolabiliter obſervari, non obſtante aliqua diſpoſitione teſtamentorum, vel aliarum ultimarum voluntatum in contrarium faciente.

ANNO CHRISTI 1351.

Quod omnes prælati & clerici ſingulis annis.... die menſis Novembris veniant ad ſynodum.

XVI. Item, cum ſecundum ſacratiſſimos canones epiſcopales ſynodus debet ad minus quolibet anno fieri, ubi tractari debet de morum reformatione, & exceſſuum correctione, ſtatuimus, ut quolibet anno in die S. Lucæ de menſe octobris fiat Synodus, & volentes laboribus & expenſis parcere, monemus & præcipiendo mandamus omnibus & ſingulis vobis, & quibuſcumque aliis abbatibus, archidiaconis, propoſitis, prioribus, & plebanis, & eccleſiarum prælatis, rectoribus & canonicis, & clericis beneficiatis noſtræ Lucanæ civitatis & diœceſis, quatenus ſingulis annis in dicta die ad dictam ſynodum celebrandam in domibus epiſcopatus perſonaliter vel per legitimos procuratores, quando fueritis rationabiliter & manifeſte impediti, veniatis, & veniant ad dictum epiſcopatum ſummo mane dicti diei ſine aliqua citatione ſeu requiſitione. Qui vero huic conſtitutioni non paruerint cum effectu, pœnam XXV. librarum ipſo facto incurrant.

Quod univerſalis convocatio clericorum non fiat ſine auctoritate Epiſcopi.

XVII. Item prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta ſequentes ac conſiderantes, quod univerſales clericorum congregationes per alium, quam per ordinarium epiſcopum nequeant celebrari, & merito ſint ſuſpectæ, monemus omnes & ſingulos clericos & eccleſiaſticas perſonas Lucanę civitatis & diœceſis ſemel, ſecundo & tertio perhentorie, quod nullus eorumdem clericos, vel rectores eccleſiarum, & alias eccleſiaſticas perſonas Lucanę civitatis, vel extra audeat univerſaliter convocare, vel facere convocari, nec ipſi rectores vel clerici aut eccleſiaſticæ perſonæ ad mandatum vel convocationem alicujus præſumant quomodolibet convenire, niſi eſſent prælati, qui prætextu prælationis eorum ſua capitula, vel conventus pro eorum emergentibus negotiis vocent ſuos ſubditos, & eos faciant convenire, vel priores aliquorum conventuum, quibus liceat temporibus conſuetis vocare illos, qui tantum fuerint de congregatione, & conventibus eorumdem, aut vicarius epiſcopi generalis invocantes & convenientes, & omnes & ſingulos contrarium facientes pœnam X. librarum noſtrę camerę applicandarum incurrere volumus ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1351.

De campanis non pulſandis in Sabbato S. antequam pulſentur in eccleſia cathedrali; & ubi debeant pueri baptizari.

XVIII. Item ad hoc ut debitus honor cathedrali eccleſię, & aliis majoribus eccleſiis deferatur, conſtituimus & mandamus, quod in Sabbato S. nullus audeat Miſſam cantare, vel campanam pulſare præſumat, antequam miſſa cantetur, & campana pulſetur in majori eccleſia Lucana. Et quod perſonas de civitate Lucana, vel de prioratu S. Johannis majoris alibi quam apud eccleſiam S. Johannis prædicti, & in diœceſi alibi quam apud plebes, & baptiſmales eccleſias, niſi forte in mortis articulo, vel de noſtra licentia ſpeciali, nullus baptizet ſub pœna X. librarum in quolibet caſuum prædictorum, quam pœnam locum habere volumus in cappellanis & rectoribus eccleſiarum noſtræ diœceſis, qui pulſabunt, vel pulſari permittunt campanas in Sabbato Sancto, antequam pulſentur in eorum plebanatu vel matrice eccleſia. Si vero quod de pulſatione campanarum dicitur loca religioſorum maxime mendicantium non ſervaverint, omni gratia eis & eorum ſingulis a nobis vel prædeceſſoribus noſtris, vel eorum, vel noſtris vicariis conceſſa ipſo facto privati exiſtant. Per hanc autem conſtitutionem non intendimus præjudicare eccleſiæ S. Fridiani, quominus ejus parochiani poſſint ibidem baptizari, prout eſt hactenus obſervatum.

Quod cappellani in vigilia dedicationis, & feſti S. Crucis, & in ipſis feſtis debeant venire ad eccleſiam cathedralem.

XIX. Item, ut noſtræ cathedrali eccleſiæ Lucanæ debitus honor deferatur, præcipimus, & mandamus omnibus & ſingulis rectoribus & cappellanis civitatis Lucanæ, quatenus quilibet eorum in vigilia feſti dedicationis dictæ eccleſiæ, ſcilicet in ſero diei præcedentis ad ipſum feſtum hora veſperarum veniant ad veſperas & ad matutinum, qui cantatur de ſero in dicta eccleſia, & in die feſti de mane ad miſſam, ad pœnam, & ſub pœna X. ſolidorum parvorum Lucenſium. Idem ſtatuimus de feſtivitate S. Crucis, quam pœnam incurrere volumus ſolum illos, qui non fuerint rationabiliter impediti, vel qui ſine noſtra, vel vicarii noſtrij licentia venire ceſſaverint.

Ut beneficiorum proviſio ſine pactione fiat.

XX. Item cupientes ut beneficia eccleſiaſtica in civitate & diœceſi noſtra rite ac ſecundum Deum & ſanctiones canonicas habeantur. Sta-

tuimus, quod de beneficiis eccleſiaſticis nullæ fiant pactiones in civitate, vel diœceſi memoratis ſuper hoc. Monemus omnes & ſingulos prædictos, qui pactiones prædictas fecerint, vel fieri conſenſerint, vel opem, ſeu operam dederint ut fiant, præter pœnam librarum XX. ſi clerici fuerint, quorum pars quinta denuntianti applicetur, excommunicationis ſententiam proferentes.

ANNO CHRISTI 1351.

DE JUDICIIS.

Quod idem jus fiat laicis contra clericos in Curia epiſcopali, quod fit clericis contra laicos in foro ſæculari.

XXI. Item, quia æqualitas in judiciis eſt ſervanda, nec debet eſſe acceptio perſonarum, idcirco præſenti conſtitutione duximus ordinandum, quod ſicut clerici cupiunt celerem juſtitiam a judicibus ſæcularibus de laicis obtinere ſecundum formam ſtatutorum & ordinamentorum civitatis Lucanæ, ita volumus & mandamus, quod laici contra eos, vel alias perſonas eccleſiaſticas coram nobis, vel noſtro vicario in cauſis civilibus eiſdem ſtatutis & ordinamentis uti poſſint, ſecundum quorum formam, ſi per laicos contra clericos petitum fuerit, in noſtra curia debeat cognoſci & judicari, ac etiam executio fieri, dummodo ipſa ſtatuta, & ordinamenta ſint rationabilia & honeſta, ac divino juri & libertati eccleſiaſticæ non contraria, & omnibus ſint communia. Et hanc conſtitutionem locum habere volumus in cauſis etiam pendentibus in noſtra curia.

DE FORO COMPETENTI.

Quod nullus prælatus audeat de cauſis cognoſcere, vel judicare.

XXII. Suſcepti regiminis nos cura ſollicitat, ut utilitatibus ſubjectorum in illis præcipue, per quas occurritur animarum periculis, & ſubditorum parcitur laboribus & expenſis, novæ conſtitutionis editione ſollicite providere curemus. Sane licet cautum reperiatur in jure, quod cauſæ matrimoniales non ſint tractandæ per quoslibet, ſed per diſcretos judices, qui poteſtatem habeant judicandi, & ſtatuta canonum non ignorant, & alibi in jure cauſæ prohibeantur committi, niſi in civitate vel locis magnis ſeu inſignibus, ubi haberi valeat juris copia peritorum, tamen ad audientiam noſtram plurimorum fide dignorum relatione pervenit, quod nonnulli præpoſiti, plebani, priores, & eorum vicarii civitatis, & diœceſis Lucanæ cauſas vertentes inter perſonas ſuorum plebanatuum & prioratuum etiam matrimoniales, in quibus tamen periculum vertitur, indifferenter audiunt, & eas decidere non formidant, unde interdum evenit, quod matrimonia contracta legitime diſſolvuntur, & alia mala & animarum pericula multoties inde proveniunt, quæ ad præſens cauſa brevitatis omittimus, quia longum eſſet per ſingula enarrare, nec non litigantes propter peritorum diſtantiam, & maxime in jure canonico multiplicibus expenſis & laboribus adgravantur. Quare volentes in prædictis, ut dictum eſt, providere animarum periculis, & ſubditorum noſtrorum parcere laboribus & expenſis, prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes ſemel, ſecundo, & tertio perhentorie Lucanę civitatis & diœceſis priores, præpoſitos & plebanos eorumque vicarios commonemus, ut de cauſis aliquibus audiendis, niſi privilegio apoſtolicæ ſedis, vel ex commiſſione ipſius, vel ejus legati, ſeu legittime ſint præſcriptione muniti, de qua præſcriptione infra tres menſes nobis, vel perſonæ ad hoc a nobis deputandæ fidem facere teneantur, ſe nullatenus ut judices intromittant. Alioquin in omnes & ſingulos monitionis hujuſmodi contemptores excommunicationis ſententiam promulgamus.

ANNO CHRISTI 1351.

Quibus temporibus nuptiarum ſolemnia prohibentur.

XXIII. Item, propter ſimplices ſacerdotes, qui canones ignorant, tempora, quibus ſolemnia nuptiarum prohibentur, præſenti conſtitutione duximus declaranda. In primis a Dominica de adventu incluſive uſque ad octavam epiphaniæ incluſive. Item a ſeptuageſima uſque poſt octavam paſchę reſurrectionis. Ideſt poſt dominicam in albis. Item a die prima rogationum incluſa ipſa die uſque ad VII. diem poſt feſtum pentecoſtes incluſive, ideſt poſt dominicam primam poſt feſtum pentecoſtes. Mandantes omnibus & ſingulis prelatis & eccleſiarum rectoribus, quod ipſi & eorum quilibet per ſe vel alium annis ſingulis in dominica proxime præcedenti prædicta tempora in eorum eccleſiis inter miſſarum ſolemnia populo denuntiare debeant, & monere, ut dictis temporibus prorſus abſtineant a dictis ſolemnibus nuptiarum. Si vero aliquis parochianus alicujus eccleſiæ noſtræ civitatis, vel diœceſis, vel ibidem moram trahens tranſgreſſor hujuſmodi conſtitutionis extiterit, vel ſi aliquis prelatus, vel rector prædictam monitionem, ut dictum eſt, non fecerit, pœnam X. librarum Lucenſium parvorum noſtræ cameræ applicandarum incurrant. Et nihilominus parochiano, vel parochianæ prædictis debita pœna per nos, vel noſtrum vicarium imponatur.

ULTIMA CONSTITUTIO.

(*De Feriis.*)

Angulis cluſa al poſteriori nu hab ſur.

XXIV. Item attendentes quod judices & conſules curiarum & alii officiales Lucani communis non ſedent, nec jus reddunt in ordinariis, vel civilibus cauſis iſtis diebus infraſcriptorum menſium, quorum quidam inducti ſunt propter ferias meſſium, & quidam alii in honorem Dei & ſanctorum ejus, & quidam alii propter ferias vendemiarum, & propter cauſas inferius declaratas, & in noſtra epiſcopali curia inter cives Lucanos & noſtræ temporali & ſpirituali juriſdictioni ſubiectos interdum agatur de cauſis civilibus & ordinariis; ſtatuimus & ordinamus, ad hoc, ut omnibus in noſtra epiſcopali curia pateat manifeſte, & propter ignorantiam ſe non valeant excuſare, quod vicarii noſtri, & noſtræ epiſcopalis curiæ teneantur qualibet die ſedere, & jus publice reddere & facere cuicumque petenti ſecundum formam juris, & conſuetudinem noſtræ curiæ hactenus obſervatam. Salvo quod non ſedeant, nec jus reddant in ordinariis vel civilibus cauſis, tantum ab hinc in antea, videlicet a die S. Viti de menſe junii, uſque in diem S. Alexii de menſe julii, nec ipſis diebus propter ferias meſſium. Item

a die

a die festi exaltationis S. Crucis XIV. mensis septembris, usque in diem Kal. novembris, nec ANNO CHRISTI 1351. ipsis diebus propter ferias vendemiarum, possint tamen in dictis temporibus feriarum sedere, & jus reddere & facere super intesimentis & quæstionibus possessionum ablatarum & turbatarum, & de interdictis ipsorum & novi operis nuntiatione damni infecti, & super quæstionibus & causis spiritualibus & matrimonialibus, ac viduarum & pupillorum & appellationum. Item non sedeant, nec jus reddant infrascriptis diebus festivis & inductis ad honorem Dei, videlicet die paschatis resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & VII. diebus præcedentibus, & VII. subsequentibus, & die Ascensionis Domini, & die paschatis, pentecostes, & duobus diebus sequentibus; & die paschatis, nativitatis Domini, & diebus sequentibus usque ad epiphaniam, & ipsa die epiphaniæ, & die vigiliæ sanctæ nativitatis, & singulis diebus dominicis. Item &c.

DE DOLO, ET CONTUMACIA.

Quod super criminibus sententia possit ferri contra contumaces sine alia probatione, & lite non contestata.

XXV. Item quia publicæ utilitatis est, ut maleficia non remaneant impunita, & quia multi iniquitatis filii satagunt excessuum suorum per eorum contumacias & absentias vitare vindictas: statuimus, ut quicumque in nostra curia fuerit, vel erit accusatus, vel contra eum proceditur vel procedetur per viam & modum inquisitionis debeat citari personaliter, vel ad domum suæ solitæ habitationis, vel apud ecclesiam suam, vel ubi obtinet beneficium tribus vicibus vel una vice pro tribus cum expressione perhentoria. Et quando citatur una vice pro primo, secundo, & tertio & perhentorie præfigatur in tali citatione ad minus terminus trium dierum, quod coram nobis, vel nostro vicario vel commissario nostro compareat in ipso termino responsurus accusationi vel inquisitioni factæ vel fiendæ contra eum. Et si talis sic citatus clericus, vel laicus in dicto termino non comparuerit, vel si comparuerit, sine causa legitima recusaverit respondere, ne de ejus contumacia valeat gloriari, vel præmium reportare, ex tunc habeatur pro confesso, & contra eum procedatur & procedi possit etiam ad condemnationem, & definitivam sententiam sine aliqua alia probatione, ac si crimina vel excessus, de quibus proceditur contra eum in judicio fuisset confessus, vel fuisset legitimis probationibus convictus, non obstante quod non sit lis contestata. Hanc autem constitutionem locum habere volumus etiam in processibus pendentibus, vel quomolibet inchoatis. (*quæ sequuntur, eadem manu, ut videtur, sed diverso atramento, habentur.*)

ADDITIO

Et idem statutum per omnia observetur, & locum habeat in quocumque supposito ratione delicti, contractus, domicilii, sive rei jurisdictioni temporali Lucani episcopi, in quacumque causa accusationis, denuntiationis, vel inquisitionis de & pro quibuscumque excessibus vel delictis commissis, vel committendis.

DE JUREJURANDO

ANNO CHRISTI 1351.

De pœna mariti & uxoris jurantium vel pactiscentium se ad invicem non repetere.

XXVI. Item, quoniam quidam laici de non repetendis uxoribus suis, & quædam mulieres de non repetendis maritis suis legitimis temeraria solent facere iuramenta, quæ perjuria sunt merito appellanda, & illicitas promissiones & pacta, ut matrimonia legitima indebite dissolvantur, præsenti decreto statuimus, ut omnes sive mares fuerint sive feminæ, qui de cætero fecerint hujusmodi juramentum vel pactum, & qui eis in hac perversione astiterint conficiendo super hoc publicum instrumentum, vel locum testis etiam obtinendo, seu alias operando, quod hujusmodi juramenta immo verius perjuria committant, vel interveniant pacta, hoc ipso sint excommunicationis vinculo innodati. Illique nullatenus ligati, vel adstricti hujusmodi juramento, vel pacto agant pœnitentiam de perjurio, & sese repetant juramento, vel pacto hujusmodi, quod nullum decernimus non obstante, cum juramentum & pactum non debeant esse iniquitatis vinculum, sed adminiculum veritatis; ne autem per ignorantiam aliqui se valeant excusare, præcipimus, ut hoc nostrum decretum per omnes prælatos & rectores ecclesiarum coram populo quater in anno solemniter publicetur.

Quod nullus clericus juret in manu Laici sine licentia episcopi.

XXVII. Item hac nostra constitutione præcipimus, quod nullus clericus, vel persona ecclesiastica præsumant jurare, vel testimonium perhibendo, vel quacumque alia de causa in aliqua curia seculari, nec in manu alicujus laici sine nostra, vel vicarii nostri licentia speciali sub pœna, & ad pœnam C. solidorum pro qualibet vice qua fuerit contrafactum, in quam pœnam contrafacientes ex nunc incurere volumus ipso facto.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

Quod ad jacendum in ecclesia sæculares personæ non admittantur.

XXVIII. Item, cum domum Domini deceat sanctitudo, præcipimus, & mandamus, quatenus ad jacendum & standum infra ecclesiam sæculares masculi vel feminæ, etiam si essent religiosæ nullatenus admittantur, nisi hoc exposceret necessitas extrema, & in eo casu sic mulieres a viris distinguantur, quod nihil immundum, aut sanctitati loci sancti contrarium valeant perpetrari, quod si ex nunc secus actum fuerit, præter expensas fiendas in reconciliatione ecclesiæ, rectorem illius condemnamus in IV. libras ceræ.

De vestibus clericorum.

XXIX. Item statuimus, quod nullus sacerdos aut clericus in sacerdotio constitutus, habens ecclesiasticum beneficium, per civitatem aut vicos sive plateas incedat, quominus exteriorem vestem clausam habeat, nec mantellis utatur

aut

☞ aut cappis de vivo coloris fulgore aut splendo- A
re, pannis autem giallis, rubeis vel viridibus non
ANNO CHRISTI 1351. utatur, nec cappuceum aut infulam in ecclesia, aut per civitatem eundo inhoneste, vel superbe more deferat laicorum, si canonicam voluerit effugere ultionem: bottones vero de panno tantummet, duas cappas in villis & terris diœcesis Lucanæ, & extra terram eundo, & equitando, & redeundo, & cappuceum & infulam in ecclesia de nocte, & etiam eundo extra civitatem, & redeundo habere unicuique clerico liceat, & deferre. Quicumque autem præmissa non servaverint XL. sol. pœnam se noverint incursuros, quintam partem prædictæ pœnæ revelanti concedentes.

Quod nullus clericus teneat concubinam.

XXX. Item statuimus, quod nullus clericus in sacris ordinibus constitutus, vel ecclesiasticum obtinens beneficium civitatis, vel diœcesis Lucanæ, vel ibi moram trahens, vel delinquens, concubinam aliquam publice, vel aliquam secum in domo, vel extra domum, de qua sit, vel fuerit diffamatus, aut sinistra suspicio rationabiliter vel verisimiliter haberi possit, teneat mulierem, nec admittat eam ad aliquod servitium in canonica ecclesiæ, nisi mater, vel amita, avia, vel soror carnalis ejus fuerit. Et qui contrafecerint ab officio & beneficio suspendantur, & alia pœna nostro arbitrio puniantur. C Si qui vero crimen adulterii vel incestus cum aliqua moniali, vel nefarium crimen sodomitum commiserint, officio priventur & beneficio, & alia pœna pecuniaria, vel carceris nostro arbitrio puniantur. Plebani quoque & alii prælati prædictam constitutionem observent, & eorum clericos & cappellanos non observantes, vel in aliquo contrafacientes debeant nobis vel nostro vicario per eorum litteras, vel viva voce denuntiare sub excommunicationis, & XX. librar. pœnam nostræ cameræ applicandarum.

De pœna ludentis ad taxillos.

XXXI. Item statuimus, & universos & sin- D
gulos clericos & personas ecclesiasticas civitatis & diœcesis Lucanæ semel secundo & tertio perhentorie commonemus, ut nullus ipsorum ulterius ludat, vel per se aliquam aliam personam ludere faciat ad ludum aliquem taxillorum, vel ad aliud, quod vocant *riginetta*. Omnes & singulos qui contrafecerint pœnam X. librarum, quarum quartam partem denuntianti applicamus, irrevocabiliter incurrere volumus ipso facto.

De armis prohibitis non portandis.

XXXII. Item, ut clericorum compescatur audacia, statuimus, quod nullus clericus Lucanæ civitatis vel diœcesis in locis, ubi habitant, E offendibilia, vel defendibilia arma per civitatem Lucanam vel burgos, vel subburgos vel castra vel vicos ubi habitant, portet, absque nostra licentia speciali, nisi eundo & redeundo extra ipsam civitatem & burgos & subburgos sine fraude, vel nisi illi de castris vel villis ad civitatem venirent, vel ad alia castra vel vicos remota accederent sine fraude. Omnes & singulos qui contrafecerint pœnam X. librarum nostræ cameræ applicandarum volumus incurrere, quinta parte denuntianti penitus reservata.

Quod clerici portent tonsuram, & vestes eorum ordini congruentes.

XXXIII. Licet clericos religiosos & conversos congruis attollere favoribus, & eorum immunitates, jura & privilegia illibata conservare pro viribus intendamus, tamen ipsos suis juribus & honoribus ita volumus esse contentos, quod immunitatum & jurium tuorum limites observantes jura non impediant vel occupent aliorum. Et qui eorum verbis & exemplis laicos debent ad viam vitæ & rectitudinis revocare, ipsos in mortis devia non impellant. Et ex ipsis fomites eorum erroris & discordiarum materiam dicantur laici B invenire. Sane, sicut nos tam facti experientia, quam frequens clamor instruxit, quidam clerici religiosi ac ecclesiarum & venerabilium locorum Lucanæ civitatis, & diœcesis conversi, nec in vestimentorum forma, nec in modo tonsuræ, nec in qualitate negotiorum de clerico religioso seu converso quidquam ostendunt ad pœnæ subterfugium se pro clericis religiosis seu conversis solummodo exhibentes, & cum super excessibus, quos sæculari luxu committunt, & negotiationibus sæcularibus, quas exercent ad publica judicia pertrahuntur circumcisis crinibus, & habitu clericali seu religioso assumpto, ut possint circumvenire vindictam, se pro religiosis vel conversis seu clericis repræsentant, fori privilegium labiis allegantes, quod factis negaverant paulo ante. Verum quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, & frustra legis invocat auxilium, qui committit in legem; Nos volentes tam prædictorum animarum periculis, quam scandalis & malis exemplis, qui exinde occurrunt, & possunt occurrere auxiliante Domino præcavere, omnes clericos & religiosos conversos ecclesiarum sæcularium, vel venerabilium seu religiosorum locorum civitatis & diœcesis Lucanæ semel, secundo & tertio termino perhentorio commonemus, ut se ipsos debeant emendare, & sæcularibus negotiationibus & officiis dimissis omnino, vestes & tonsuram portare D debeant congruentes, ita quod in modo tonsuræ & vestimentorum qualitate eorum religioni conveniat, & a Laicis discernantur. (*est additio quæ ponitur*) Non tam propter aliquid præmissorum, vel aliquid de contentis in aliquibus nostris constitutionibus intendimus foro vel jurisdictioni sæculari in personam ecclesiasticam jurisdictionem aliquam prorogare, sive alias tribuere aut dare. Quinimmo, si aliqua contra hanc nostram intentionem reperirentur quomodolibet edita sive facta per nos, vel aliquem seu aliquos ex prædecessoribus nostris Lucanis episcopis, tamquam canonibus inimica, etiam si transiviſſent in contractum in his scriptis totaliter revocamus, & haberi volumus pro E non factis.

Quod certis sæcularibus negotiis clerici non utantur.

XXXIV. Cum sæcularia officia, & negotiationes sint clericis penitus interdicta: Nos Berengarius Dei gratia episcopus Lucanus omnes, & singulos clericos civitatis & diœcesis Lucanæ, cujuscumque status & conditionis existant, semel, secundo & tertio perhentorie ac publice commonemus eis & cuilibet eorum sub excommunicationis pœna districte præcipientes, ut nullus

eo-

☞ eorum pesandi officium venalem panem, vel aliquod aliud interdicimus a laicis quibuscumque ANNO CHRISTI 1351. commissum in civitate vel diœcesi prædictis ulterius exerceant, nullusque tabernam vini, seu vinum teneat ad vendendum vel vendi faciat ad minutum in suarum ecclesiarum domibus vel alienis absque nostri in utroque casu licentia speciali. In omnes, & singulos qui contrafecerint, ex nunc prout ex tunc in his scriptis, excommunicationis sententiam promulgantes. Et nihilominus vinum & panem sic venalem vel venales nostræ cameræ applicantes ultra pœnam C. solidorum denarii lucensis, quam etiam in aliquo contrafacientes volumus incurrere ipso facto, exinde quintam partem denuntianti integraliter concedentes.

De pœna intrantium claustra monasterii monialium.

XXXV. Item cupientes dissolutos & infamiæ notandos accessus quorumdam hominum & personarum in posterum faciendos ad loca & monasteria monialium civitatis & diœcesis Lucanæ via qua convenit coercere, & ipsorum malitiis obviare, statuimus, & universos & singulos tam clericos quam religiosos, quam laicos utriusque sexus civitatis & diœcesis Lucanæ semel, secundo & tertio perhentorie commonemus, ut nullus ipsorum audeat vel præsumat ad dicta loca & monasteria intrare sin' manifesta, necessaria, honesta & rationabili causa absque nostra licentia speciali. In omnes & singulos qui contrafecerint excommunicationis sententiam proferentes. Præsens autem constitutio ad patrem vel matrem, patruum vel amitam, fratrem vel sororem monialium prædictarum nullatenus extendatur præter pœnam X. librarum denarii Lucensis exinde quintam partem denuntianti applicantes. Quæ tamen constitutio tunc dumtaxat locum habeat, quando quis monasterium ingreditur in septa monasterii per clausuram monialibus deputatam.

Quod nullus clericus vadat de nocte per civitatem Lucanam.

XXXVI. Item cum viros ecclesiasticos non in tenebris ambulare oporteat, sed in luce, hac constitutione perpetuo valitura prohibemus, ne aliquis clericus, vel persona ecclesiastica post sonum campanæ communis Lucani, quæ pulsatur de sero usque ad campanam diei per civitatem Lucanam, sub pœna X. librarum præsumat incedere, nisi pro pœnitentia vel aliis sacramentis ecclesiasticis conferendis, vel pro alia causa necessaria & honesta eum ire constaret, & cum lumine, & cum societate decenti, & cum cocta, vel alio habitu decenti tali clerico, vel personæ ecclesiasticæ, quam pœnam nostræ cameræ applicandam contrafacientes incurrere volumus ipso facto.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

Quod clerici in eorum ecclesiis vel beneficiis propriam faciant residentiam.

XXXVII. Item nolentes, ut ecclesiæ nostræ civitatis & diœcesis debitis officiis defraudentur, statuimus, & pro primo, secundo & tertio & perhentorio monitionis edicto monemus omnes & singulos prælatos & rectores ecclesiarum Lucanæ civitatis & diœcesis, vel aliud beneficium ecclesiasticum curam animarum habens, vel quod ex statuto privilegio vel consuetudine perpetuam residentiam requirat, qui nunc sunt, & qui erunt per tempora, eisque sub pœna excommunicationis & privationis beneficiorum præcipiendo mandamus, quatenus in ipsis ecclesiis vel beneficiis perpetuam personalem faciant residentiam, secundum quod de jure tenentur. Et ab ipsis ecclesiis & beneficiis se ulterius non absentent absque nostra licentia speciali. Et qui contrafecerit, pœnam X. librarum incurrat, quartam partem dictæ pœnę revelanti concedentes. Scientes quod contra illos, qui per IV. menses sine nostra, vel vicarii nostri licentia erunt absentes a dictis beneficiis, ad ipsorum privationem sine monitione vel citatione alia procedemus. ANNO CHRISTI 1351.

Revocatio dispensationum, & gratia facta super absentia beneficiorum.

XXXVIII. Quia multi prælati & rectores ecclesiarum curatarum vel clerici aliorum beneficiorum, quæ ex consuetudine, privilegio vel statuto perpetuam & personalem requirunt residentiam, tam a nobis, quam a nostris antecessoribus gratias & indulgentias seu dispensationes impetrarunt, ut eis indeterminate vel ad tempus a suis liceat ecclesiis & beneficiis absentare, quasque gratias & indulgentias, quia periculosas esse novimus tam ecclesiis quam populis earumdem, sicut experientia manifestat, pro eo quod divinus cultus & animarum cura negligitur, in hac nostra synodo publica auctoritate præsentis constitutionis & omni modo, jure & forma, quibus melius possumus, cassamus & revocamus.

DE PRÆBENDIS.

Quod habens unum beneficium, quod requirit residentiam perpetuam, non recipiat aliud simile sine dispensatione.

XXXIX. Item statuimus, quod aliquis habens dignitatem vel personatum, vel aliud beneficium curam habens animarum, vel quod requireret ex privilegio, statuto, vel consuetudine approbata residentiam perpetuam & personalem (additur in margine) vel hospitale sive alium pium locum de cætero, & aliud ecclesiasticum beneficium curam animarum habens, vel quod simili modo personalem residentiam requirat, nullatenus assumatur, nisi facta resignatione prioris beneficii, vel ecclesiæ in manibus nostris, vel illius, ad quem institutio & destitutio ipsius ecclesiæ noscitur pertinere, & si primum retinere contenderit cum secundo, utroque sit ipso jure privatus, nisi per Romanum Pontificem vel ejus auctoritate, seu per nos in casu nobis permisso a jure cum eo super hoc fuerit legitime dispensatum. Ille vero, ad quem pertinet prioris beneficii vel ecclesiæ institutio, institutionem facere non audeat, nisi prius constet sibi de resignatione prioris ecclesiæ vel beneficii, vel quod per nos vel nostram curiam fuerit declaratus privatus. Et si contrafecerit, X. librarum pœnam incurrat, quintam partem dictæ pœnæ revelanti concedentes. (*insuper additur*) Insuper volumus & mandamus, & sub infrascriptis pœnis citamus, requirimus & monemus pro primo, secundo, & ter-

☞ & tertio & perhentorio termino, ac monitione canonica omnes & ſingulos rectores hoſpitalium noſtræ civitatis vel diœceſis, quatenus ſub excommunicationis & privationis pœnis infra duos menſes proxime futuros a die publicationis hujus noſtræ conſtitutionis debeant & teneantur in hoſpitalibus, quæ habent, vel de cætero habebunt, continuam reſidentiam facere perſonalem, & bona & redditus eorum hoſpitalium convertere in uſus pauperum, aliaque omnia & ſingula facere, quæ ſanctæ recordationis Dominus Clemens p. V. providit per ſuam conſtitutionem, quæ incipit: Quia contingit &c.

ANNO CHRISTI 1351.

Quod habentes plura beneficia debeant de eorum titulis fidem facere.

XL. Cum pluralitatem beneficiorum tam generale concilium, quam noſtra epiſcopalis conſtitutio interdicat, & multi eſſe dicantur clerici & prælati in civitate & diœceſi Lucana plura cum cura & ſine cura beneficia obtinentes, omnes & ſingulos clericos & prælatos in civitate Lucana & diœceſi plura eccleſiaſtica beneficia obtinentes, monemus, ut civitatenſes in duos menſes, Diœceſani vero in quatuor menſium ſpatium a die publicationis hujuſmodi conſtitutionis beneficia cum cura, vel quibus cura non imminet animarum, quæ in civitate vel diœceſi obtinet memoratis, nobis cum ipſorum titulis & beneficiorum ſeu nominibus in ſcriptis debeant intonare cum diſpenſationibus, ſi quas habere ſe aſſerant, de eiſdem, quem tamen eis pro primo, ſecundo, & tertio & perhentorie aſſignamus. Alioquin contra tales hujuſmodi plura beneficia obtinentes, & contra monitionem noſtram hujuſmodi temere venientes, elapſo prædicto termino, ad privationem beneficiorum ſuorum pro cedemus, quantum juſtitia ſuadebit, ſibi electione primi ſui beneficii, vel ejus quod ſibi de jure debebitur reſervata.

Quod in eccleſiis collegiatis ſit ſolitus numerus canonicorum & clericorum.

XLI. Item cupientes, quod tam prioralibus quam baptiſmalibus & collegiatis eccleſiis civitatis, & diœceſis Lucanæ in debito & conſueto canonicorum numero ſerviatur decenter, univerſos & ſingulos priores & plebanos ac prælatos civitatis & diœceſis prædictæ ſemel, ſecundo, & tertio perhentorie ac publice præſenti ſcriptura monemus, ut unuſquiſque prior & plebanus, ſeu alius prælatus, ad quem canonicorum electio ſeu receptio pertinet, ſtatutum ſeu conſuetum numerum canonicorum eccleſiæ ac plebis ſuæ hinc ad tres menſes proxime futuros eligere ſeu habere procuret, qui continuam in ipſa eccleſia reſidentiam facientes eidem in ordinibus ſecundum quod ipſius beneficii cura requirit de cætero ſerviant diligenter, ſicut canonici tales ſervire tenentur de jure. Alioquin omnes & ſingulos priores & plebanos, qui noſtris monitionibus hujuſmodi obedire contempſerint, pœnam XXV. librarum volumus incurrere ipſo facto, & contra eos, alias nihilominus proceſſuri, & eccleſias & plebes ipſas de canonicis idoneis ex officio noſtro curabimus ordinare, prout ipſis cognoverimus expedire.

Quod omnes qui obtinuerunt vel detinuerunt aliquod beneficium vel hoſpitale debeant de eorum titulis fidem facere.

XLII. Item, quia beneficium eccleſiaſticum non poteſt licite ſine canonica inſtitutione obtineri, & quia tanto graviora ſunt crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. Et quia multorum relatibus ad noſtram audientiam pervenit, quod multi clerici civitatis & diœceſis Lucanæ multas eccleſias & eccleſiaſtica beneficia ac hoſpitalia detinent minus juſte volentes, ut ex debito paſtoralis officii tenemur cognoſcere oves noſtras, & animarum periculis & eccleſiarum & hoſpitalium ac beneficiorum indemnitatibus, prout nobis eſt poſſibile, viam præcludere, ſtatuimus, & pro primo, ſecundo, & tertio perhentorio monitionis edicto, & ſub excommunicationis, & privationis pœna, & alia pœna noſtro arbitrio inflingenda præcipimus omnibus & ſingulis abbatibus, propoſitis, prioribus, archidiaconis, decanis, archipresbyteris, plebanis, canonicis & aliis eccleſiarum prælatis ſeu rectoribus & beneficiatis ac cappellanis, & hoſpitalium rectoribus, & commendatariis eccleſiarum vel beneficiorum, & quibuſcumque aliis noſtræ civitatis, & diœceſis, vel ibidem moram trahentibus, vel qui in ipſius civitate & diœceſi poſſident vel tenent aliquam eccleſiam, monaſterium, hoſpitale, vel beneficium, vel prębendam adepti fuerint a quatuor annis citra debeant in duos menſes civitatenſes, & in quatuor illi de diœceſi de titulis, & eorum juribus, quibus ipſas eccleſias, beneficia, ſeu hoſpitalia poſſident ſeu tenent, nobis vel vicario noſtro per publica inſtrumenta, vel per litteras authenticas plenam fidem faciant: alioquin ad dictam excommunicationis ſententiam & privationem dictorum beneficiorum ſeu hoſpitalium ſeu ad declarationem contra eos de nullitate, & ad eorum beneficiorum eccleſiarum ſeu hoſpitalium proviſionem de aliis perſonis idoneis, & ad alias pœnas, prout nobis videbitur, procedemus.

Revocatio commendarum, yconimatuum & diſpenſationum, & prorogationum olim factarum.

XLIII. Item, volentes indemnitatibus eccleſiarum & hoſpitalium, & beneficiorum, ac aliorum piorum locorum providere, & animarum periculis obviare, hac ſynodali conſtitutione revocamus & caſſamus & omnes & ſingulas commendas eccleſiarum, beneficiorum, hoſpitalium & piorum locorum Lucanæ civitatis & diœceſis per prædeceſſores noſtros & eorum vicarios vel per capitulum & ejus vicarium, vel per quemcumque ſub nomine vicarii capituli ſede vacante, vel per quemcumque noſtrum vicarium & omnem conſtitutionem yconomorum, vel yconomatuum, & omnem prorogationem executionum teſtamentorum, & ultimarum voluntatum, nec non omnem diſpenſationem ſuper aliquo beneficio vel eccleſia vel hoſpitali habitas vel factas per prædictos prædeceſſores vel vicarium, vel capitulum vel ſub nomine vicariatus, mandantes nihilominus omnibus & ſingulis perſonis eccleſiaſticis, quæ aliquam commendam vel yconomatum vel diſpenſationem prædictam per prædictos vel aliquem prædictorum factam haberent, quatenus civitatenſes in duos menſes, & diœceſani in quatuor

ANNO CHRISTI 1351.

☞ tuor menſes nobis vel noſtro vicario per inſtrumentum publicum vel litteras autenticas producere & oſtendere teneantur ad pœnam & ſub pœna L. librarum noſtræ cameræ applicandarum, cujus pœnæ quartam partem denuntiatori aſſignamus, ſemper nobis reſervata poteſtate ab ipſis rationem de adminiſtrationibus exigendi. ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus alienet, vel pignoret res eccleſiarum.

XLIV. Item prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta ſequentes, cupientes eccleſiarum utilitatibus providere, ſtatuimus, ne quis rector alicujus eccleſiæ vel loci religioſi ſeu eccleſiaſtici civitatis vel diœceſis Lucanæ, vel quivis alius alienet, vel pignori obliget poſſeſſionem aliquam vel theſaurum ſeu proventus nondum habitos ad tempus alicujus eccleſiæ vel loci religioſi vel eccleſiaſtici civitatis vel diœceſis prædictæ abſque noſtri licentia ſpeciali, quæ appareat in ſcriptura ſigillo noſtro ſignata pendenti, vel per publicum inſtrumentum. Et monemus omnes & ſingulos, ne contra prædictum ſtatutum aliquid debeant attemptare. In omnes & ſingulos qui contrafecerint vel fieri conſenſerint alienando ſeu pignori obligando, vel recipiendo aliquo titulo alienationis ſeu pignoris aliquid de prædictis, excommunicationis ſententiam proferentes, ac etiam decernentes irritum & inane, ac penitus non valere quidquid contra prædictum ſtatutum fuerit attentatum. Et nihilominus omnes & ſingulos clericos vel perſonas eccleſiaſticas contrafacientes pœnam XXV. librarum pro vice qualibet incurrere volumus ipſo facto.

Quod nullus contrahat debita nomine eccleſiæ ſuæ.

XLV. Item ſtatuimus, quod nullus prælatus ſeu rector vel beneficiatus alicujus eccleſiæ vel loci religioſi vel eccleſiaſtici civitatis vel diœceſis Lucanæ debitum contrahat nomine eccleſiæ ſuæ vel loci eccleſiaſtici (additur in margine) „ vel alias ullo modo ſine noſtro, vel noſtri vicarii generalis in noſtra abſentia extra civitatem vel diœceſin Lucanam licentia ſpeciali “ ultra ſummam ſibi conceſſam vel concedendam a nobis, & ſi contraxerint pronuntiamus contractum ipſum penitus non valere, & ex tali contractu in nullo ſuam eccleſiam obligari. Verum plebani & priores uſque in ſummam X. librarum, alii vero eccleſiarum rectores uſque ad ſummam ſolidorum XL. denariorum parvorum lucenſium poſſint, & eis liceat debitum contrahere pro eccleſia, non obſtante præſenti conſtitutione.

In fine pagellæ additur hæc conſtitutio Nicolai epiſcopi Lucani

manu antiqua ſed diverſa.

Anno nativitatis Domini MCCCCXXIII. indictione prima, die XIV. Julii. Reverendus in Chriſto pater, & Dominus Dominus Nicolaus Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia Epiſcopus Lucanus, dum eſſet in ejus Lucana eccleſia, adſtante ſibi magna congregatione canonicorum dictæ eccleſiæ, & aliorum clericorum beneficiatorum Lucanæ civitatis, idem reverendus pater Dominus epiſcopus ex certis legitimis cauſis, & maxime ad tollendum ſcandalum, quod exortum erat, & multiplicabat inter clericos & perſonas eccleſiaſticas dictæ civitatis & diœceſis cum grandi deliberatione pro removenda querimonia, quæ quotidie inſtabat, revocavit, caſſavit & retractavit conſtitutionem illam, & capitulum ſynodale cum omni ſua dependentia & additionibus de volumine conſtitutionis dictæ curiæ ſuæ poſitis ſub rubrica ſupraſcripta: Quod nullus contrahat debita nomine ſuæ eccleſiæ cap. XLV. Reliquos contractus ſeu obligationes prælatorum, clericorum & perſonarum eccleſiaſticarum in omni caſu & facto diſpoſitioni juris canonici decernens dictam conſtitutionem nemini debere ſuffragari, aut abſolutionem debitorum contractorum vel contrahendorum relevare. Datum & latum in ſupraſcripta eccleſia, præſentibus etiam Dominis Dominico de Vibetello decretorum doctore ejus vicario generali, & Domino Jacobo Franchi ſpecialiter in teſtes vocatis & rogatis, & pluribus aliis, ut ſupra dictum eſt. Ego Joannes Terii juſſu ejus ſcripſi & me ſubſcripſi. ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus locet eccleſiam ſine licentia epiſcopi.

XLVI. Item ſtatuimus, quod nullus prælatus vel rector alicujus eccleſiæ de civitate vel diœceſi Lucana eccleſiam ſuam, vel omnes poſſeſſiones ejuſdem eccleſiæ univerſaliter ulterius locet vel concedat ad firmam, niſi in caſibus a jure conceſſi & noſtra licentia ſpeciali. Et ſi quis contrafecerit, locatio ſit nulla ipſo facto, ſed clericus locans eo ipſo pœnam XXV. librarum incurrat noſtræ cameræ applicandarum.

Quod nullus occultet feuda vel annuos redditus eccleſiarum.

XLVII. Item cum quidam parochiani & vicini eccleſiarum feudum & præſtationes annuas ſive redditus annuales, quos eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, vel alicui loco pio reddere, & præſtare tenentur, vel conſueverunt, occultant in ipſarum animarum periculum, & eccleſiarum ipſarum præjudicium & gravamen, ſtatuimus, & univerſos & ſingulos parochianos, & vicinos eccleſiarum parochialium diœceſis Lucanæ preſenti decreto monemus, ut infra duos menſes, poſt hujuſmodi conſtitutionis publicationem ipſum feudum ſeu præſtationes annuas vel redditus annuales, quos occultarunt vel ſubtraxerunt in fraudem, prælatis & rectoribus ipſarum eccleſiarum ſeu locorum piorum manifeſtare procurent, & eiſdem de ipſis occultatis in alium proximum ſequentem menſem debitam ſatisfactionem impendant, vèl ſuper ipſis componant amicabiliter cum eiſdem, quodque nullus ipſorum parochialium occultet ulterius aliquid de prædictis. In omnes & ſingulos tales occultatores & parochianos, qui prædicta obſervare contempſerint, excommunicationis ſententiam proferentes. Et hanc conſtitutionem præcipimus quater in anno publice nuntiari.

ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus donet vel cedat in fraudem aliqua inſtrumenta, vel jura, de quibus facta eſt ſolutio.

XLVIII. Item omnes homines & perſonas, qui de aliquo debito jam ſoluto ſcienter, vel ad impugnandum, vel in præjudicium alicujus univerſitatis vel perſonæ in fraudem dederint, vel ceſſerint alicui alteri perſonæ, vel receperint actionem, & omnes qui de ſoluto debito ad voluntatem debitoris non reſtituerint inſtrumenta, & rogita cancellari non fecerint, fraudem vel malitiam in illis aliquam committendo, nec non notarii, qui de talibus ceſſionibus ſcienter publicas ſcripturas perfecerint, excommunicationis vinculo innodamus, quam conſtitutionem & excommunicationem præcipimus quater in anno ſolemniter publicari.

Quod voluntates defunctorum intra annum debeant executioni mandari.

XLIX. Item cupientes, ut piæ defunctorum voluntates executioni debitæ demandentur, prædeceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, ſtatuimus & monemus, quod omnes fideicommiſſarii ſeu executores ultimarum voluntatum deputati vel in poſterum deputandi intra unum annum poſt defunctorum obitum pias eorumdem defunctorum voluntates & judicia, ad quæ conſtituti ſunt vel fuerint, exequi fideliter juxta poſſe teneantur; alioquin ipſorum fideicommiſſarios omnes, qui hanc conſtitutionem contempſerint, vel diſtulerint obſervare, poſtquam officium executionis acceptaverint tacite vel expreſſe, vel ſi ultra annum de facto proceſſerint, licet de jure non poſſint, omnes ipſo facto excommunicationis vinculo innodamus prædictos fideicommiſſarios nihilominus ipſo facto dicto officio præſenti conſtitutione noſtra privatos, & quod per eos factum fuerit decernimus non valere.

Quod nullus impediat aliquem teſtari, vel ſua peccata confiteri.

L. Item quia frequenter avaritiæ cæcitas adeo mentes aliquorum offuſcat, quod dum aliqui in infirmitate conſtituti volunt condere teſtamenta, vel ultimas voluntates, conſanguinei ipſorum ab inteſtato ſuccedere cupientes, vel qui vigore aliorum teſtamentorum vel ultimarum voluntatum per dictos infirmos jam conditorum ſuccedere credunt, vel alii non permittunt ſacerdotem, vel notarium, vel teſtes intrare ad eos, ſic interdum accidit, quod occaſione prædicta inteſtati, & ſine pœnitentia & abſolutione decedunt. Idcirco nos huic malitiæ obviare volentes, & quia nihil eſt, quod magis debeant hominibus quam ut ſupremæ voluntatis liber ſit ſtilus omnimodo, jure, forma, & cauſa, quibus melius poſſumus, ſtatuimus & monemus, ac præcipimus, quod nullus de civitate, vel diœceſi Lucana, vel ibi quomodolibet moram trahens, cujuſcumque ſexus, arte aliqua vel ingenio per ſe vel per alium, publice vel occulte impediat, quominus infirmus ſua confiteatur peccata idoneo ſacerdoti, vel ſuam ultimam voluntatem per teſtamentum, vel aliam ultimam voluntatem exprimant. Si quis autem contrafecerit, vel in faciendo præſtiterit conſilium, auxilium vel favorem, per hanc noſtram conſtitutionem excommunicationis ſententiam ipſo A facto incurrat, & alias pœnas juris canonici vel ſimiles non evadat.

DE SEPULTURIS.

Quod prior eccleſia habeat canonicam portionem occaſione ſepulturæ.

LI. Item ſtatuimus & ſub excommunicationis pœna præcipimus diſtricte, ut cum aliquis alibi quam in ſua eccleſia elegerit ſepulturam, ille apud cujus eccleſiam ſepultus fuerit de omnibus ex funere provenientibus ſecundum loci conſuetudinem dare priori teneatur canonicam portionem.

Quod peregrini decedentes in Lucana civitate ſepeliantur in cœmeterio eccleſiæ cathedralis, & quod bona eorum epiſcopo aſſignentur, eorum hæredibus vel pauperibus aſſignanda.

LII. Item quia certum domicilium non habenti epiſcopus eſt pater, & epiſcopalis eccleſia dicitur eſſe mater, ſtatuimus & ſub XXV. librarum pœna, & ad reſtitutionem corporis & perceptorum præcipimus, quod ſi peregrinus vel advena in hac civitate ſepultura deceſſerit non electa, nulla perſona eccleſiaſtica, vel ſecularis ſeu religioſa eum ſine noſtra licentia ſpeciali audeat alibi, quam in cœmeterio majoris eccleſiæ Lucanæ ſepelire, advenam & peregrinum in hoc caſu intelligentes & declarantes qui adhuc domicilium vel larem non habeat nec conſtituerat in civitate Lucana, dum vivebat. Cæterum univerſos hoſpites civitatis & diœceſis Lucanæ, in quorum hoſpitiis infirmi, peregrini & advenæ fuerint hoſpitati, monemus & exhortamur in Domino, & in remiſſionem eis injungimus peccatorum, quod in ſuis neceſſitatibus dictis infirmis ſerviant, libere permittentes eoſdem de bonis ſuis conficere teſtamenta vel alias ultimas voluntates. Quod ſi inteſtati deceſſerint, dictis hoſpitibus & eorum ſociis familiaribus vel famulis ſub excommunicationis pœna mandamus, quatenus nihil de bonis & rebus hoſpitum defunctorum uſurpent per ſe vel per alium. Sed omnia eorum bona, ſicut jura decernunt, hæredibus tranſmittenda, vel in pias cauſas, eis non inventis ſuperſtitibus, eroganda. Alioquin ipſam excommunicationis ſententiam incurrant, a qua abſolvi non poſſint, niſi prius in triplum ejus quod uſurpaverint vel abſtulerint nobis reſtituant in uſus ſimiles convertendos, ſicut in juribus communibus continetur.

Quod nullus celebret miſſam vel conferat eccleſiaſtica ſacramenta in aliena eccleſia.

LIII. Item quia nemo debet manum in meſſem mittere alienam, ſtatuimus, quod nullus ſacerdos in aliqua eccleſia aliena civitatis vel diœceſis Lucanæ miſſas populo celebret, ſeu corpora defunctorum ſepeliat vel baptizet, niſi in caſu ſummæ neceſſitatis, aut euchariſtiam vel alia ſacramenta alicui miniſtret ſine noſtra vel illius, cui talis eccleſia vel ejus cura eſt commiſſa, licentia ſpeciali. Qui autem contrafecerit pœna X. librarum puniatur, quarum medietas rectori eccleſiæ, cui irrogatur injuria, reliqua vero noſtræ cameræ applicetur.

DE

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus recipiat aliquem in converſum in fraudem Lucani communis.

LIV. Item cum tam facti experientia, quam frequens nos clamor inſtruxerit, quod quidam Lucanæ civitatis & diœceſis eccleſiarum prælati, ac Venerabilium Religioſorum quam locorum rectores in animarum ipſorum periculum & Lucani communis & temporalium juriſdictionum fraudem, aliquos ſive aliquas in converſos & converſas recipiunt, qui ſicut prius in eorum domibus remanentes, & ſæcularibus negotiationibus & officiis intendentes, licet labiis Deo & eorum eccleſiis offerant ſe & ſua, hoc tamen peragunt, ut cum deliquerint, poſſint circumvenire vindictam, & onera Lucani communis tam realia quam perſonalia evitare. Nos Berengarius Dei gratia Lucanus epiſcopus volentes prout poſſumus animarum ipſorum periculis, & indemnitati eccleſiarum & ſcandalis quæ inde poſſent inter clericos & laicos evenire auxiliante Domino præcavere, ſequentes veſtigia prædeceſſorum noſtrorum, ſtatuimus & ordinamus, quod nullus „abbas, prior, plebanus, vel abbatiſſa, ſeu quivis eccleſiarum prælatus, vel“ (*hæc ſunt adjuncta in margine prout hic pono, nam inadvertenti cauſa non inſerui*) rector alicujus eccleſiæ Lucanæ civitatis vel diœceſis ſæcularis vel regularis aliquem virum vel mulierem ulterius in converſum ſeu converſam ſuarum eccleſiarum, ac venerabilium Religioſorumque locorum oneroſos vel inutiles, vel qui non ſint bonæ famæ, ſeu in fraudem Lucani communis, vel alicujus univerſitatis Lucanæ diœceſis, ſeu ſingularis perſonæ ipſius civitatis vel diœceſis, cui ſic recipiendi eſſent ad aliqua ratiocinia obligati recipere debeant. Et ſi contra factum fuerit, illud decernimus non tenere, & in nullo ipſis ſic receptis eorum eccleſias obligari, nihilominus in omnes & ſingulos qui contrafecerint ſeu fieri contempſerint excommunicationis ſententiam promulgantes. Et illi & illæ intelligantur oneroſi & oneroſæ ſeu inutiles & in fraudem recepti, qui ſicut prius in eorum domibus remanentes habitum converſariæ condecenter non deferent, vel ſe immiſcuerint ſæcularibus negotiis & officiis ſicut prius, niſi in hujuſmodi converſione, eorumque oblatione ſeu receptione noſtra vel vicarii noſtri conſenſus & auctoritas interceſſerit, & per nos, vel noſtrum vicarium cum eis fuerit diſpenſatum, quod poſſint per certum tempus in eorum ſolitis domibus cum habitu, quem antea geſtabant, remanere, & artem honeſtam exercere.

Quòd omnes prælati & rectores teneantur præſentare domino epiſcopo omnes eorum converſos infra certum tempus.

LV. Item cum bonus paſtor videre habeat oves ſuas, ut quas paſcere, quaſque tueri, & quas indefenſas a ſuo expellere grege teneatur, cognoſcat, univerſos & ſingulos eccleſiarum & venerabilium locorum prælatos & rectores religioſos & ſæculares civitatis & diœceſis Lucanæ ſemel, ſecundo, & tertio perhentorie ac publice commonemus, ut in duos menſes proxime venturos illi de civitate, & in quatuor menſes illi de diœceſi omnes converſos & oblatos eccleſiæ & loci ſui nominatum dare inſcriptis procurent. Et illos cum inſtrumentis converſariæ ipſorum perſonaliter coram noſtra præſentia repræſentent. Et nihilominus converſos omnes cujuſvis eccleſiæ, aut loci prædictæ civitatis & diœceſis, & illos etiam converſos aliarum eccleſiarum cujuſvis alterius diœceſis, qui ratione domicilii ſunt vel fuerint cives vel diſtrictuales Lucani, & quemlibet eorum ſemel, bis, ter, ac publice commonemus, ut unuſquiſque ipſorum cum chartis ſuæ receptionis & converſariæ nobis oſtendendis intra dictum terminum perſonaliter compareant coram nobis. Alioquin tam in prælatos & rectores, quam in converſos ipſos omnes, & quemlibet eorum, qui noſtris monitionibus hujuſmodi obedire contempſerint, præter pœnam librarum quatuor denarii lucenſis noſtræ cameræ applicandarum, exinde quintam partem denuntianti aſſignantes, ex nunc prout ex tunc excommunicationis ſententiam ferimus in his ſcriptis, contra eos alias proceſſuri, prout expedire videbimus.

ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus poſſit intrare clauſuram alicujus monaſterii monialium.

LVI. Ut utilitati monialium ſalubriter conſulatur, & omnis periculi materia evitetur, monemus ſemel, ſecundo & tertio perhentorie omnes & ſingulos tam clericos quam laicos, ac omnes & ſingulas abbatiſſas, prioriſſas, & moniales, ut nulli clerico vel laico pateat aditus ad eaſdem, nec ingrediatur clauſuram eiſdem monialibus ſpecialiter deputatam, nec ipſæ moniales aliquam perſonam recipiant intra ambitum clauſuræ ſine noſtra vel vicarii noſtri licentia ſpeciali, niſi fuerit medicus, qui intraverit pro infirmis, aut magiſtri lapidum, vel lignaminum pro reparandis domibus & ædificiis faciendis, aut laborantes, vel aliæ perſonæ pro introducendis rebus neceſſariis, ſine quibus non poſſent ipſæ moniales, vel dominæ comode ſuſtentari, ſæcularis ſacerdos pro audiendis eorum confeſſionibus & impendendis eccleſiaſticis ſacramentis laborantibus in extremis, vel alias gravi infirmitate, & ſepeliendis corporibus defunctorum. In omnes & ſingulos & ſingulas contrarium facientes, præter pœnam librarum X. denarii lucenſis, cujus quintam partem denuntianti volumus applicari, ex nunc prout ex tunc excommunicationis ſententiam ferimus in his ſcriptis. Item quod nullus ſacerdos audiat confeſſiones earum, vel abſolvere poſſit ſine noſtra licentia ſpeciali, vel illius, quem ad hoc duxerimus deputandum, mortis articulo ſemper excepto.

De celebratione miſſarum, de officio divino quocumque approbato dicendo.

LVII. Item ſtatuimus & ordinamus, ut in omni eccleſia divina officia diurna & nocturna cum exacta diligentia celebrentur, & quia multi videntur excuſationem prætendere, quia propter eccleſiarum paupertatem & occaſione præteritarum guerrarum & peſtem mortalitatis nec libros continentes officium Lucanum habent, nec bene venales inveniunt, concedimus quod pro iſto tempore juxta officium romanum vel ordinis prædicatorum, vel alterius ordinis approbati poſſint laudes dignas exſolvere Deo. Et cum hoc nequeant obſervare ſine ſufficienti adjutore, volumus, quod quilibet rector ad minus

unum ſcholarem habeat, qui competenter ſciat legere & cantare; quicumque autem in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum defecerint, ſuperioris arbitrio puniantur. ANNO CHRISTI 1351.

Quot & quibus tobaleis altare debeat ornari.

LVIII. Item cum ornamenta altaris, in quibus conficitur corpus Chriſti debeant eſſe integra, munda, nitida atque ſancta, præmiſſa ſic eſſe volumus & mandamus, declarantes altare debere muniri ſubſequentibus ornamentis, & primo duabus mappis longis, quæ pallæ nominantur, quarum una ad minus per epiſcopum ſuperiorem debet eſſe benedicta, ſuper quam debent corporalia reſidere. Qui autem in aliquo præmiſſorum inventi fuerint negligentes per ſuperiorem durius puniantur.

Quod candela accenſa teneatur in altari, quando miſſa celebratur.

LIX. Item volumus & mandamus, quod in omni eccleſia in cujuslibet miſſæ celebratione ardeat candela cerea in tota miſſa, nec ſacerdos audeat miſſam incipere donec talis candela accenſa fuerit. In plebibus vero & aliis locis collegiatis & in miſſis ſolemnibus ſuper hoſtiam & calicem ſemper fiat incenſum. Et qui reperti fuerint negligentes, per nos vel vicarium noſtrum noſtro arbitrio puniantur.

Quod nullus celebret niſi unam miſſam in die.

LX. Item præcipimus & mandamus, quod nullus ſacerdos niſi unam miſſam in die dicere præſumat abſque cauſſa neceſſaria & urgenti abſque noſtra vel vicarii noſtri licentia ſpeciali, & tunc non ultra duas, in quarum prima poſt acceptionem ſanguinis, nec vinum, nec aquam debeat ſumere, debeat etiam eſſe vel diverſum officium, vel diverſum altare; poteſt tamen tam in nocte quam in aurora, & in die nativitatis Domini dicere tres miſſas juxta tria officia a ſanctis patribus deſignata. Declaramus autem, quod quilibet ſacerdos in miſſa debeat indui ad minus admictu, alba, cingulo, manipulo, ſtola, & planeta, quæ omnia debent eſſe per epiſcopum benedicta. Et qui in prædictis, vel aliquo prædictorum contrafecerit, pœnam per nos noſtro arbitrio inflingenda puniatur.

Quod formæ ſacramentorum in qualibet curata eccleſia in ſcriptis teneantur.

LXI. Item ſtatuimus & ordinamus, quod in omni eccleſia curam animarum habente habeantur formæ ſacramentorum in ſcriptis, juxta quas omnes & ſinguli ſacerdotes in collatione eorumdem procedant, eas coram ſe tenentes pariter & legentes; quicumque autem præmiſſa non ſervaverit, per ſuperiorem durius puniatur.

Quod nullus ſacerdos alienigena admittatur ſine licentia epiſcopi ad miſſas celebrandas.

LXII. Item præcipimus & mandamus, quod nullus rector eccleſiæ aliquem ſacerdotem ad celebrandum miſſas vel adminiſtrandum alia eccleſiaſtica ſacramenta, qui non fuerint de Lucana civitate vel diœceſi ad ſuam eccleſiam admittat abſque litterarum noſtrarum teſtimonio ſpeciali, nec etiam aliquem qui ſit de aliqua religione, neque aliquem qui de ordine fuerit mendicantium. Et ſi quis aliquem talem receperit ſine teſtimonio prætaxato hinc ad ſex dies ipſum extollere teneatur; quicumque autem in contrarium fecerit ipſum abſolvendo C. ſolidis noſtræ cameræ condemnamus, quinta parte prædictæ pœnæ revelanti concedentes. Non eſt tamen noſtræ intentionis, quin religioſi & alii clerici peregrini ſecundum formam juris declinantes ad eccleſiam poſſint miſſas ibidem celebrare. ANNO CHRISTI 1351.

Quod quilibet ordinatus in ſacerdotem teneatur miſſam cantare intra tres menſes poſt ejus ordinationem.

LXIII. Item ſtatuimus, quod quilibet clericus eccleſiaſticum obtinens beneficium in civitate Lucana, vel ejus diœceſi, poſtquam fuerit in presbyterum ordinatus, intra tres menſes proximos a die presbyteratus prædicti ſuſcepti computandos, miſſam cantet, & tam promoti hactenus, quam promovendi cantare miſſam infra dictum terminum teneantur, niſi poſt ordinationem ſuam ad ſacerdotium canonica fuerit præpeditione detentus. Et qui intra dictum terminum miſſam non cantaverit, eum pœnam librarum X. decernimus incurriſſe, niſi de noſtra licentia ſpeciali miſſam omiſerit celebrare.

Quod ordinati ad ſacerdotium debeant miſſas celebrare.

LXIV. Item volentes quod illi prælati, rectores, & canonici eccleſiarum civitatis & diœceſis Lucanæ, qui jam ſunt presbyteri ordinati, & nondum miſſam cantaverint ad ſerviendum Deo in eccleſiis ſuis non ſint ulterius negligentes, nec amplius videantur in vanum ſacerdotii ordinem ſuſcepiſſe, eoſdem presbyteros omnes, & quemlibet eorum nobis ſubditos ſemel, ſecundo, & tertio perhentorie ac publice commonemus, ut ipſi & quilibet eorum hinc ad feſtum nativitatis Domini miſſam cantare procurent. Alioquin in omnes & ſingulos tales presbyteros beneficiatos, qui noſtris monitionibus hujuſmodi contempſerint obedire, ſol. c. denariorum lucenſium pœnam incurriſſe noſcantur, cujus quartam partem denuntianti volumus applicari.

De cuſtodia euchariſtiæ, chriſmatis, & aliorum ſacramentorum.

LXV. Item quia pretioſus theſaurus corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſumma diligentia eſt cuſtodiendus, & devota reverentia venerandus, volumus & mandamus omnibus, & ſingulis abbatibus, pridrībus, præpoſitis & prælatis ac rectoribus univerſis noſtræ civitatis & diœceſis, quocumque nomine cenſeantur, quatenus ipſum theſaurum corporis Chriſti in loco aliquo venerabili & decenti cum clavi firmato ſic quod ab alio præter quam a ſacerdote tangi nequeat, ſtudeant cuſtodire. Ac etiam ſanctum chriſma & oleum ſanctum ſub fida cuſtodia taliter conſervent, ne ab aliis quam a ſacerdote tractari valeat, ne de ipſo niſi pro baptiſmate vel ſacra unctione alicui concedatur. Qui autem in aliquo præmiſſorum inventi fuerint negligentes, per ſuperiorem acrius puniantur.

Quod

ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus committat aliquod maleficium cum aliqua re ſacra.

LXVI. Item in illos impios chriſtianos, qui divina corporis ſacramenta ſacro chriſmate, oleo ſancto, vel alia re ſacrata ad aliquod maleficium committendum abuti præſumpſerint, & ſacerdotes & clericos quoſcumque, qui corpus Chriſti, chriſma vel oleum ſanctum, aut aliam rem ſacratam alicui viro, vel mulieri dederint, vel qui receperint, niſi in ſacramento, nec non in dantes quodcumque in præmiſſis conſilium, auxilium vel favorem, excommunicationis ſententiam promulgamus: ſub eadem excommunicationis pœna mandamus omnibus & ſingulis tam maribus quam feminis, qui ſcirent aliquem vel aliquam maleficum vel maleficam in noſtra civitate & diœceſi, quod intra menſem debeant nobis vel vicario noſtro denuntiare nomen, & cognomen dicti maleſici, & locum unde eſt, vel ubi moram trahit aſſignando.

Quod in feſto dedicationis ſeu conceptionis B. M. Virginis fiat officium duplex.

LXVII. Item cum juxta aſſertionem ſanctorum & canonum Beata Maria Virgo mater Domini noſtri Jeſu Chriſti in utero matris ſanctificata fuerit ad reverentiam & laudem prædictæ ſanctificationis & in honorem genitricis Dei, volumus & mandamus in omnibus eccleſiis noſtræ diœceſis de prædicta dedicatione feſtum fieri totum duplex VI. Idus menſis Decembris annis ſingulis in futurum. Et ſacerdotes qui non habuerint officium proprium, per eos dicatur officium de nativitate ejuſdem Dominæ. Sed ubicumque dicitur nativitas, dedicatio vel conceptio dicatur.

DE OBSERVANTIA JEJUNIORUM

Quod nullus comedat carnes die ſabbati.

LXVIII. Item quia tranſgreſſor laudabilis conſuetudinis ſicut tranſgreſſor legis puniendus eſt, idcirco approbantes laudabilem conſuetudinem civitatis & diœceſis Lucanæ, qua in diebus ſabbati per totum anni circulum ab uſu carnium abſtinetur, mandamus ipſam conſuetudinem inviolabiliter obſervari. Qui ſine cauſa neceſſaria aliqua die ſabbati in civitate vel diœceſi Lucana publice vel occulte carnes comederit, ſi fuerit clericus vel perſona eccleſiaſtica XXV. librarum, ſi vero laicus X. librarum lucenſium pœnam ipſo facto incurrat, alia pœna ſpirituali noſtro arbitrio imponenda.

De eccleſiis ædificandis vel reparandis.

LXIX. Item ſtatuimus & prohibemus ne quiſquam in civitate vel diœceſi Lucana eccleſiam, oratorium, vel hoſpitale, vel altare erigat in eiſdem ſine noſtra licentia ſpeciali; nos enim loca talia conſtructa præter noſtram licentiam interdicto eccleſiaſtico decernimus ſubjacere. (additur in fine alia manu) Et quia malitia temporis faciente beneficia eccleſiaſtica in noſtra civitate & diœceſi ſunt in tantum in ſuis facultatibus attenuata, quod * incumbentibus oneribus ſupportatis ex eiſdem beneficiis non percipiunt ad vivendum. Statuimus & ordinamus, quod in parochialibus eccleſiis ipſarum parochiani, in plebibus vero tam ipſarum quam aliarum eccleſiarum plebanatus earumdem parochiani teneantur & poſſint, & debeant compelli, tam per cenſuram eccleſiaſticam, quam per alia juris remedia ad reparationem, & refectionem, conſtructionem, ſeu reconſtructionem ipſarum eccleſiarum & plebium, refectione, reparatione, conſtructione vel reconſtructione egentium in noſtra civitate vel diœceſi.

In margine * forum beneficiati

ANNO CHRISTI 1351.

DE IMMUNITATE ECCLESIASTICA.

Excommunicantur poteſtates, & alii officiales, qui ſunt contra eccleſiaſticam libertatem.

LXX. Item cum ex injuncto nobis paſtorali officio libertatem eccleſiaſticam defendere teneamur, ſtatuimus, & tam poteſtatem, capitaneum, antianos, & priores, & majorem ſindicum civitatis Lucanæ, ac judices & aſſeſſores & cancellarios eorum, & conſules, judices, & notarios, & alios quoſcumque officiales ſalis & viarum & gabellarios & officiales, & gabellarum exactores, ſeu levatores quocumque nomine cenſeantur, & ipſorum familiares curiarum civitatis ejuſdem, quam vicarios vicariarum, & judices & notarios & nuntios omnium prædictorum, & poteſtates & conſules & omnes conſiliarios generalis & ſpecialis & cujuslibet conſilii civitatis & cujuslibet communis & terræ diœceſis Lucanæ, & alios officiales univerſos prædictorum locorum quocunque nomine cenſeantur deputatos & deputandos, præſenti decreto commonemus, ut ipſi omnes & quilibet eorum ratione ſui officii vel perſonæ defendant & conſervent eccleſiaſticam libertatem, & contrafacere vel venire opere vel conſilio aut conſenſu directe vel indirecte, tacite vel expreſſe per ſe vel per alios ulterius non præſumant. In omnes & ſingulos ſupradictos, qui ſcienter vel malitioſe contrafecerint, vel venerint, excommunicationis ſententiam proferentes.

Quod ſint excommunicati omnes, qui faciunt contra eccleſiaſticam libertatem.

LXXI. Item pro libertatis eccleſiaſticæ defendendo privilegio ſtatuimus & monemus, & univerſis & ſingulis ſtatutariis, notariis & ſcriptoribus, & officialibus, & hominibus ſingularibus ad ſtatuta communis vel populi, vel curiarum vel officiorum Lucanæ civitatis condenda & ſcribenda electis vel eligendis præcipimus, & hoc noſtro generali prohibemus edicto, ut nullum ſtatutum vel ordinamentum, compoſitionem vel capitulum ulterius faciant vel componant cum ſcriptura, vel ſine ſcriptura, vel ſcribant contra eccleſiaſticam libertatem. In omnes & ſingulos ſtatutarios, notarios & ſcriptores, officiales & homines, qui contrafecerint ex nunc excommunicationis ſententiam proferentes. Statuta vero omnia, ordinamenta, & capitula, vel reformationes cujuslibet conſtitutionis civitatis, & cujuslibet univerſitatis & terræ diœceſis Lucanæ contra eccleſiaſticam libertatem uſque ad hanc diem condita vel deſcripta præcipimus in unum menſem proximum poſt hujuſmodi prohibitionis & conſtitutionis publicationem de libris & capitulis omnibus ſuis penitus &c.

Quæ

ANNO CHRISTI 1351.

Quæ ſequuntur ab hoc capite, quod non eſt integrum, uſque ad caput C. non poſſunt tranſcribi, & poni, nam avulſa ſunt folia a codice.

Quod ſacerdotes inducant peccatores, qui eis confitentur, ad pacem.

C. Item, ut ſaluti animarum melius provideamus, ſtatuimus & mandamus, quod ſacerdotes, quando ſanorum ſeu infirmorum confeſſiones audiunt, diligenter eos interrogent, ſi cum aliquo habent odium capitale. Et ſi hoc verum eſſe invenerint, non prius abſolvant eoſdem, quam odium & rancorem deponant, & pacem ſuis reddant inimicis. Et ſi præſentes tales inimici non eſſent, ipſam pacem recipiant in præſentia tabellionis & teſtium pro eiſdem. Hoc ſalvo, quod ſi tales injuriam paſſi per ſacerdotes non poſſent induci, ut injuriam eorum inimicis remittant libere, tamen rancore & odio dimiſſo, actio injuriarum ad petendum dumtaxat ext (ſic) injuriæ ſibi vel eorum ſucceſſoribus reſervetur.

Quod nullus poſſit abſolvere in caſibus epiſcopo reſervatis ſine ejus commiſſione.

CI. Item hac noſtra ſynodali conſtitutione monemus & præcipimus quod nullus ſacerdos ſæcularis vel religioſus cujuſcumque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtat, civitatis vel diœceſis Lucanæ, vel ibi moram trahens audeat aliquem confitentem abſolvere, præterquam in mortis articulo, in caſibus a jure epiſcopo reſervatis, vel in aliquo caſuum infraſcriptorum, quos nobis reſervamus ſine noſtra, vel vicarii noſtri licentia ſpeciali, ſub pœna & ad pœnam temporalem, & ſpiritualem noſtro arbitrio infligendam. *Articuli reſervati ſunt hi, videlicet*: Diſpenſatio cujuſcumque voti. Abſolutio & diſpenſatio incertorum & male ablatorum vel damnorum datorum incertorum, ſi non apparent illi, quibus eſt facienda reſtitutio. Abſolutio a perjurio facto in alicujus præjudicium, maxime facto vel commiſſo in Curia epiſcopali, vel in aliqua cauſa, quæ ibi ventilatur, vel ventilata fuerit, vel fuit. Abſolutio contrahentium matrimonia clandeſtina. Et abſolutio a qualibet excommunicatione majori lata ab homine vel a jure vel conſtitutione. A concubitu cum aliqua moniali. Abſolutio a quolibet homicidio voluntario vel caſuali. Abſolutio ab oppreſſione filiorum vel aliorum infantium ex propoſito, vel ex caſu. Abſolutio blaſphemantium Deum, vel Beatam Virginem, vel aliquem ſanctum. Abſolutio ſeu diſpenſatio ſuper irregularitate. Abſolutio ſacrilegii. Abſolutio maleficiorum, indivinatorum, & ſortilegiorum. Abſolutio incendiariorum. Abſolutio effractorum & violatorum eccleſiarum, & eccleſiaſticæ libertatis ſeu immunitatis. Abſolutio a quolibet peccato carnali contra naturam, vel cum brutis. Abſolutio illorum, qui comedunt, vel comederent carnes in quadrageſima, vel diebus prohibitis ſine cauſa rationabili. Abſolutio illorum, qui ducunt uxorem temporibus prohibitis. Abſolutio ſimoniacorum in re ſpirituali annexa. (*Quæ ſequuntur ſunt adjuncta.*) Abſolutio illorum, qui verberaverunt patrem vel matrem. Abſolutio illorum, qui abuſi fuerunt chriſmate, vel euchariſtia. Abſolutio illorum, vel illarum, qui, vel quæ procuraverunt abortum vel ſterilitatem. Abſolutio illorum, qui manus violentas injecerunt in clericum. Abſolutio publicorum uſurariorum. Abſolutio illorum qui per ſaltum ſe promoveri fecerunt, & illorum qui fuerunt ab epiſcopo alieno ordinati abſque licentia ſui proprii diœceſani ordinarii. Abſolutio illorum, qui celebraverunt in eccleſia interdicta, vel qui in altari non conſecrato, vel ſine ſacris indumentis celebraverunt, & qui corpus uſurarii, vel excommunicati in cœmeterio ſepelierunt.

ANNO CHRISTI 1351.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Excommunicantur violatores eccleſiarum, & cœmeteriorum, & ceteri alii malefactores.

CII. Item, omnes eccleſiarum fractores: & omnes bonorum & rerum eccleſiaſticarum raptores: & omnes eccleſiarum, ſacrorum ſepulcrorum violatores: & omnes qui alicui mulieri religioſæ moleſtiam intulerint impetu voluptatis: & omnes incendiarios: & omnes diſrobbatores ſtratarum: & omnes fures nocturnos: & omnes vinearum & agrorum depopulatores occultos: & omnes qui terrarum terminos devulſerint in fraudem vel mutaverint diviſivos: & omnes qui domum alterius, vel in aliqua parte in præjudicium vel injuriam, vel dedecus alicujus perſonæ lapides de nocte latenter projecerint, vel projici fecerint in civitate, vel diœceſi Lucana excommunicationis vinculo innodamus; quam excommunicationem quater in anno decernimus fore ſolemniter publicandam.

Quod omnes incendiarii ſint excommunicati.

CIII. Item periculoſam incendiariorum malitiam abhorrentes; omnes & ſingulos ex odio vel vindicta vel malo ſtudio in eccleſia, vel aliis quibuſcumque locis ignem immiſerint, vel immitti fecerint animo & intentione nocendi, vel immiſſoribus præſtiterint auxilium, conſilium, vel favorem, excommunicationis vinculo innodamus; a qua per vicarios & pœnitentiarios noſtros abſolvi non poſſint, niſi damnum emendaverint ei qui paſſus fuerit, & firmetur proprio juramento, quod ignem ulterius non immittent, nec immitti quomodolibet procurabunt.

Quod quilibet excommunicatus in unum menſem faciat ſe abſolvi.

CIV. Item ad reprimendam malitiam eorum, qui vilipendunt excommunicationis ſententias latas ab homine vel a jure, & ad evitandum periculum participationis cum excommunicatis, ſtatuimus, quod quicumque eſt vel fuerit excommunicatus majori excommunicatione per ſententiam hominis vel juris, maxime ex quo fuerit publice denuntiatus excommunicatus, debeat quamcitius poteſt petere, & ſecundum formam juris facere ſe abſolvi. Qui vero in excommunicatione permanſerit ultra menſem, ſi fuerit laicus, pro quolibet menſe, quo ſic ſteterit excommunicatus, in XX. ſol. lucen. parvorum condemnetur, ſi vero clericus, vel perſona eccleſiaſtica, pro quolibet tali menſe, quo ſic ſteterit excommunicatus, in XL. ſol. Si vero fuerit prælatus, vel prælata, puta abbas, præpoſitus, archidiaconus, prior, archipresbyter, vel plebanus, vel abbatiſſa, vel prioriſſa

riſſa in quatuor lib. pro quolibet menſe, quo ſic excommunicatus permanſerit, condemnetur. Qui vero in tali excommunicatione ultra unum annum perſtiterit, tunc contra eum tamquam contra ſuſpectum de fide procedatur.

ANNO CHRISTI 1351.

Quod nullus faciat confiteri, vel confiteatur ſe recepiſſe pro anima alicujus ultra illud, quod revera recipitur. Et quomodo talis fraus probetur.

CV. Item volentes pias defunctorum voluntates cum effectu, & ſine fraude juxta defunctorum diſpoſitionem executioni mandari, ac volentes animarum periculis hæredum, & fideicommiſſariorum, & pauperum indemnitatibus providere, ac conſiderantes abuſum & fraudes hæredum, & fideicommiſſariorum civitatis & diœceſis Lucanæ, qui fecerint, & faciunt ſæpe ſæpius per pauperes confiteri ultra illud quod ab eis recipiunt, ſtatuimus & monemus pro primo, ſecundo, & tertio & perhentorio monitionis edicto, & ſub excommunicationis pœna præcipiendo mandamus omnibus & ſingulis hæredibus ſeu fideicommiſſariis quorumcumque defunctorum, & omnibus & ſingulis aliis perſonis eccleſiaſticis vel ſæcularibus cujuſcumque dignitatis vel ſtatus exiſtant noſtræ civitatis vel diœceſis, vel qui in dicta civitate, vel diœceſi morantur, ut nullus faciat vel conſentiat, quod aliquis vel aliqua perſona confiteatur ſe recipere, vel recepiſſe aliquam pecuniæ quantitatem, vel aliam rem ultra illam, quam revera recipit vel recepit. Simili modo monemus, quod nulla perſona eccleſiaſtica vel ſæcularis, collegium, capitulum vel conventus, vel eorum procurator, vel ſindicus confiteatur ſe aliquid pro ultimarum voluntatum executione ultra illud, quod revera recepit, vel recipiet. In illas vero ſingulares perſonas, qui contrafaciet vel in faciendo confiteri vel confitendo, vel in dando in prædictis vel in prædictorum aliquod conſilium, auxilium, vel favorem, excommunicationis ſententiam ferimus in his ſcriptis. Inſuper ſimili modo monemus omnes & ſingulas perſonas eccleſiaſticas vel ſæculares civitatis & diœceſis Lucanæ, vel qui ibidem morantur hęredem fideicommiſſarium, notarios vel teſtes, & quoſcumque alios cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtant, qui a quatuor annis citra fecerunt confiteri, vel procuraverint, vel conſenſerint confiteri aliquam quantitatem pecuniæ, vel aliam quamcumque rem, quam illi qui confeſſi ſunt per publica inſtrumenta, vel aliter ſe recepiſſe quam revera non receperunt, vel ultra illam quantitatem, quam receperunt, & qui a dicto tempore citra fuerint confeſſi, vel guarentaverunt ſeu recognoverunt ſe recepiſſe aliquam pecuniæ quantitatem, vel aliam rem pro diſtributione vel executione ultimarum voluntatum defunctorum, quam revera non receperunt, vel ultra illud, quod revera receperunt, & qui in prædictis dederint auxilium, conſilium, vel favorem, intra duos menſes, civitatenſes, vel in civitate Lucana habitantes, & illi de diœceſi Lucana vel ibi habitantes intra quatuor a die publicationis præſentis computando nobis vel vicario noſtro ſignificare & revelare teneantur, exprimendo nomen & cognomen illius, qui fecit, vel procuravit, vel conſuluit fieri talem confeſſionem, guarentationem, vel recognitionem, & quam vel quantam quantitatem pecuniæ, vel aliam rem revera recepit confitentes.

A In illos vero qui hujuſmodi noſtræ monitioni non paruerint cum effectu, ex nunc pro tunc excommunicationis ſententiam proferimus in his ſcriptis. Et hæc conſtitutio legatur per quemlibet Rectorem eccleſiarum parochialium uſque ad annum qualibet prima Dominica menſis cujuslibet publice, præſente populo, ad hanc convincendam malitiam & fraudem prædictorum hæredum & fideicommiſſariorum, ſtatuentes, quod ad probationem prædictæ fraudis ſufficiat probatio IV. teſtium bonæ famæ ſingularium, etiam ſi ſint illi iidem, qui tales confeſſiones fecerunt cum tribus teſtibus de publica fama, ad hoc ut nos vel vicarius noſter poſſimus ab ipſis hæredibus vel fideicommiſſariis recipere & exigere illud, quod fecerunt confiteri, ultra illud quod dederunt, & diſtribuere illis qui confeſſi fuerunt, vel aliis, vel in illos uſus pios convertere ſecundum defunctorum voluntates, non obſtante aliqua abſolutione vel liberatione per nos vel noſtros vicarios, vel per prædeceſſorem noſtrum vel ejus vicarium, vel per capitulum vel ejus vicarium ſede vacante factis. Inſuper monemus & ſub excommunicationis pœna, quam contrafacientes, vel non parentes incurrere volumus ipſo facto, præcipiendo mandamus omnibus & ſingulis perſonis civitatis Lucanæ, qui fuerint fideicommiſſarii aliquorum teſtamentorum vel ultimarum voluntatum, quatenus infra duos menſes a die publicationis hujus conſtitutionis computandos debeant nobis vel vicario noſtro aſſignare omnes libros & omnes ſcripturas, qui & quæ in totum, vel pro parte pertinuerint modo aliquo ad defunctum, cujus fuerint vel ſunt executores. Et illis de diœceſi, quod prædictam aſſignationem librorum & ſcripturarum debeant ſub dicta pœna facere infra quinque menſes, proviſo quod libri, qui pro parte pertinuerint ad defunctum, debeant per nos vel vicarium noſtrum reſtitui ſociis dicti defuncti, recepta inde copia per noſtram curiam de prædictis.

Item ſic ut præmittitur per omnia ſtatuentes, univerſos tam clericos & perſonas eccleſiaſticas, quam laicos nobis ſubditos hac ultima generali conſtitutione ſemel, ſecundo, & tertio commonemus, & eiſdem, & cuique eorum diſtricte præcipimus, ut Deum habentes præ oculis prædictas conſtitutiones, & quæ in eis continentur obſervanda obſervent, agenda peragant, & publicanda publicent, recitanda recitent, & contra prohibita non excedant, & ſi ſalutem, honeſtatem, & quietem ſuam diligunt, & pœnam imponendam incurrere pertimeſcunt. Et ut nulli per ignorantiam ſe valeant excuſare, eas in generali noſtra ſynodo ad hoc convocata mandavimus publice recitari, præcipiendo inſuper univerſis eccleſiarum prælatis civitatis & diœceſis Lucanæ ſub excommunicationis & X. lib. lucenſium pœna diſtricte, ut unuſquiſque ipſorum pro ſe & ſuo capitulo & capitulis plebanatuum eaſdem conſtitutiones poſt duos menſes proxime ſecuturos publicationem earum ter in anno coram ſuis capitulo & capitulis eas omnes & illas publicandas, quæ de laicis loquuntur quater in anno, ut contenta in eis coram populo ſuo publice legere & vulgariter exponere non omittant. Et ut prædictam publicationem facere poſſint, & ne prætextu & caligine ignorantiæ aliquis ſe ab obſervatione harum conſtitutionum valeat excuſare, ſub pœna XX. lib. mandamus omnibus & ſingulis abbatibus, prioribus & præpoſitis, plebanis & aliis

ANNO CHRISTI 1351.

præ-

☞ prælatis civitatis, & diœceſis Lucanæ, ut copiam omnium ſupradictarum conſtitutionum a noſtris notariis recipiant, ſcilicet illi de civitate intra duos menſes, illi vero de diœceſi intra quatuor menſes a die publicationis earum computandos, quas copias eis dari mandamus recepto ſalario competenti. Qui vero contrafecerint prædictam pœnam XX. lib. incurrant.

ANNO CHRISTI 1351.

IN nomine Domini Amen. Nos Berengarius Dei & apoſtolicæ ſedis gratia epiſcopus Lucanus attendentes, quod Judices & Conſules curiarum, & alii officiales Lucani communis non ſedent, nec jus reddunt in ordinariis vel civilibus cauſis infraſcriptis diebus infraſcriptorum menſium, quorum quidam inducti ſunt propter ferias meſſium, & quidam alii in honorem Dei & ſanctorum ejus, & quidam alii propter ferias vindemiarum, & propter cauſas inferius declaratas, & in noſtra epiſcopali curia inter cives Lucanos, & noſtræ temporali & ſpirituali juriſdictioni ſubiectos interdum agatur de cauſis civilibus & ordinariis. Statuimus & ordinamus ad hoc ut omnibus in noſtra epiſcopali curia agentibus pateat manifeſtum, & propter ignorantiam ſe non valeant excuſare, quod vi-

A carii noſtri & noſtræ epiſcopalis curiæ teneantur & debeant qualibet die ſedere, & jus publice reddere, & facere cuiquam petenti ſecundum formam juris, & conſuetudinem noſtræ curiæ hactenus obſervatam, ſalvo quod non ſedeant, nec jus reddant in ordinariis vel civilibus cauſis tantum ab hinc in antea, videlicet a die S. Viti de menſe Junii uſque ad diem S. Alexii de menſe Julii, nec ipſis diebus propter ferias meſſium. Item a die feſti Exaltationis S. Crucis XIV. menſis Septembris uſque ad diem Kalendarum Novembris, nec ipſis diebus propter ferias vindemiarum

B poſſint tam dictis temporibus feriarum ſedere & jus reddere & facere ſuper inteſimentis & quæſtionibus poſſeſſionum ablatarum & turbatarum, & de interdictis ipſorum, & novi operis nuntiatione & damni infecti. Et ſuper quæſtionibus & cauſis ſpiritualibus, & matrimonialibus, ac viduarum & pupillorum, & appellationum. Item non ſedeant, nec jus reddant infraſcriptis diebus feſtivis & inductis ad honorem Dei, videlicet die Paſchatis Reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, & VII. diebus præcedentibus, & VII. ſubſequentibus, & die Aſcenſionis Do-

C mini, & die Paſchatis Pentecoſtes, & duobus diebus ſequentibus, & die Paſchatis Nativitatis Domini, & diebus ſequentibus uſque ad Epiphaniam, & ipſa die Epiphaniæ, & die vigiliæ dictæ Nativitatis, & ſingulis diebus Dominicis .... Item .....

ANNO CHRISTI 1351.

DE MENSE JANUARII.

Die xxi. Sanctæ Agnetis Virginis.
Die xx. Sanctorum Fabiani & Sebaſtiani mm.)
Die xxv. Converſionis S. Pauli.) *(alia manu minoris antiquitatis.)*

DE MENSE FEBRUARII.

Die ii. Purificationis S. Mariæ Virginis.
Die iii. S. Blaſii.
Die xxii. Cathedræ S. Petri.
Die xxiv. S. Mathiæ Apoſtoli.

DE MENSE MARTII.

Die vii. S. Thomæ de Aquino.
Die xii. S. Gregorii.
Die xxi. S. Benedicti Abbatis.
Die xxv. Annuntiationis S. Mariæ Virginis.

DE MENSE APRILIS.

Die vi. Item libertatis noſtræ. *(alia manu minoris antiquitatis.)*
Die xxiii. S. Georgii.
Die xxv. S. Marci Evangeliſtæ.
Die xxvii. Migrationis beatæ Sitæ. *(alia manu &c.)* *& S. Antonii hæremitæ in S. Paulino.*
Die xxix. S. Petri martyris de ordine Prædicatorum.

DE MENSE MAJI.

Die i. Sanctorum Apoſtolorum Philippi & Jacobi.
Die iii. Inventio S. Crucis & S. Alexandri.
Die vi. S. Johannis ante portam Latinam.
Die viii. Apparitionis S. Michaelis.
Die x. S. Cataldi & S. Chriſtinæ.
Die xiii. S. Mariæ ad martyres.
Die xix. S. Theodori. *(alia manu &c.)*

DE

ANNO CHRISTI 1351.

DE MENSE JUNII.

Die III. S. Davini.
Die XI. S. Barnabæ.
Die XIII. S. Antonii de Padua (*alia manu &c.*)
Die XV. S. Viti.
Die XXII. SS. X. mill. martyrum.
Die XXIV. S. Johannis Baptiſtæ.
Die XXIX. SS. Apoſtolorum Petri & Pauli.

DE MENSE JULII.

Die I. Lucinæ matronæ urbis Romæ. (*alia manu &c.*)
Die II. Viſitationis Beatæ Virginis. (*manu recentiſſima*)
Die XII. S. Paulini Epiſcopi Lucani.
Die XVI. SS. Quirici & Julittæ.
Die XVII. S. Alexii.
Die XXII. S. Mariæ Magdalenæ.
Die XXV. S. Jacobi Apoſtoli.
Die XXVI. S. Annæ.
Die XXVII. S. Pantaleonis. (*alia manu &c.*)

DE MENSE AUGUSTI.

Die I. Abſolutionis S. Petri a vinculis.
Die V. S. Dominici. *Et feſtum Beatæ Virginis de Nive.* (*alia manu recentiſſima.*)

Die VII. S. Donati
Die X. S. Laurentii.
Die XIII. S. Caxiani.
Die XV. Aſſumptionis S. Mariæ Virginis.
Die XVI. S. Rochi (*alia manu &c.*)
Die XX. S. Bernardi Abbatis.
Die XXIV. S. Bartholomæi apoſtoli.
Die XXV. S. Pontiani.
Die XXVIII. S. Auguſtini.
Die XXIX. Decollationis S. Johannis Baptiſtæ.

DE MENSE SEPTEMBRIS.

Die I. S. Reguli.
Die VIII. Nativitatis S. Mariæ Virginis.
Die XIII. Vigiliæ S. Crucis.
Die XIV. Exaltationis S. Crucis.
Die XXI. S. Matthæi apoſtoli & evangeliſtæ.
Die XXV. S. Fauſtæ Virginis. (*alia manu recentiſſima.*)
Die XXIX. Dedicationis S. Michaelis.
Die XXX. S. Hieronymi.

DE MENSE OCTOBRIS.

Die IV. S. Franciſci Confeſſoris.
Die VI. Conſecrationis S. Martini Lucenſis.
Die VIII. S. Reparatæ.
Die IX. S. Domnini.
Die XVIII. S. Lucæ evangeliſtæ.
Die XXVIII. SS. Symonis & Judæ.
Die XXXI. Vigiliæ feſti omnium Sanctorum.

DE MENSE NOVEMBRIS.

Die I. Feſtivitatis omnium Sanctorum.
Die II. Commemorationis defunctorum.
Die VI. S. Leonardi.
Die IX. Dedicationis Baſilicæ Salvatoris. (*alia manu recentiſſima.*)
Die XI. S. Martini.
Die XVIII. S. Fridiani.
Die XXV. S. Proſperi, & S. Catherinæ.
Die XXX. S. Andreæ apoſtoli.
Die XXI. Præſentationis B. M. ex conſuetudine. (*alia manu recentiſſima.*)

DE MENSE DECEMBRIS.

ANNO CHRISTI 1351.

Die iii. SS. Yasonis Mauri & Mariæ. (*alia manu &c.*)
Die iv. S. Barbaræ.
Die vi. S. Nicolai.
Die vii. S. Ambrosii.
Die viii. Conceptionis B. Mariæ Virginis.
Die xiii. S. Luciæ.
Die xiv. S. Agnelli Abbatis.
Die xxi. S. Thomæ apostoli.
Die xxiv. Vigiliæ Nativitatis Domini. Et diebus sequentibus dicti mensis propter ipsum Pascha.

Item diebus Rogationum, quibus itur ad Letanias.
Item die primo Quadragesimæ.
Item die sobbrect, Et die Carnisprivii.
Item diebus, quibus Lucanum Commune universaliter, vel particulariter iret vel esset in exercitu, tracta, vel Cavalcata. Et quando particulariter iret non sedeant in causis illorum, vel contra illos, qui irent vel essent in dicto exercitu, tracta, vel Cavalcata.

Item non sedeant vel jus reddant in vesperis, vel in novis infrascriptis diebus Vigiliarum prædictarum, videlicet
Die Vigiliæ Paschatis Pentecostes.
Die Vigiliæ Corporis Christi.
Die Vigiliæ Ascensionis Domini.
Die Vigiliæ Assumptionis S. Mariæ Virginis.
Die Vigiliæ Purificationis.
Die Vigiliæ Annuntiationis S. Mariæ Virginis.
Die Vigiliæ S. Martini. (*alia manu &c.*)

Quibus diebus vigiliarum prædictarum possint sedere, & jus reddere solum a mane usque ad tertias. Et in tertiis, nisi alias provideatur per nos seu vicarios nostros, vel alterum ipsorum.

Anno Nativitatis Domini MCCCLI. Indictione v. die XVIII. Mensis Octobris Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini Domini Innocentii Papæ VI. anno ...., factæ firmatæ, lectæ & publicatæ, correctæ & emendatæ fuerunt suprascriptæ Constitutiones, & leges per Reverendum in Christo Patrem & Dominum Dominum Berengarium Episcopum Lucanum in publica & generali Synodo ..... congregata Lucæ in episcopali palatio.

ADDITIONES AD EAMDEM SYNODUM

ANNO CHRISTI 1366.

Editæ ab eodem in alia Synodo anni 1366.

IN nomine Domini Amen. Infrascriptæ sunt additiones factæ per Reverendum in Christo Patrem & Dominum Dominum Berengarium Dei & apostolicæ sedis gratia Lucanum episcopum constitutionibus synodalibus suprascriptis ipsius domini episcopi in publica & generali clericorum civitatis & diœcesis Lucanæ congregatione & synodo per ipsum dominum episcopum congregata & celebrata Lucæ in majori ecclesia Lucana anno Nativitatis Domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto, indictione v. die XX. mensis Octobris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Urbani p. v. anno IV.

Nos Berengarius Dei & apostolicæ sedis gratia Lucanus episcopus infrascriptas additiones nostris constitutionibus facimus, videlicet

In primis capitulo quinto circa principium post verbum *locis* addimus sic, videlicet, *vel hospitalibus*; & deinde post verbum *venerabilis* additur *vel hospitalibus*.

VI. Capitulo circa principium post verbum *ecclesiastica* additur *vel hospitalia seu pia loca*.

VIII. Capitulo in fine additur sic, videlicet: *Extendentes hanc constitutionem nostram ad obtinentes collegiata beneficia ecclesiastica, vel plebanias, vel alias dignitates, qui vigore hujusmodi constitutionis moniti teneantur se ad presbyteratus ordinem facere promoveri infra annum a die de se factæ institutionis, nisi legitime docuerint se possessionem pacificam habere minime potuisse, ex qua se promoveri ad dictum ordinem non fecerunt, & prædicta fieri decernimus & mandamus per hanc nostram constitutionem sub pœna prædicta canonis sive juris.*

XXV. Capitulo in fine additur sic, videlicet: *Et idem statutum per omnia observetur, & locum habeat in quocumque supposito ratione delicti, contractus, domicilii, sive rei jurisdictioni temporali Lucani episcopi in quacumque causa accusationis, denuntiationis, vel inquisitionis &c. & pro quibuscumque excessibus vel delictis commissis, vel committendis.*

XXXIII. Capitulo in fine additur sic, videlicet: *Non tamen propter aliquod præmissorum, vel aliquod ex contentis in aliquibus nostris constitutionibus intendimus foro vel jurisdictioni sæculari in personam aliquam ecclesiasticam jurisdictio-*

ANNO CHRISTI 1366.

ANNO CHRISTI 1366.

☞ *ctionem aliquam prorogare, ſive alias tribuere, aut dare; quinimmo ſi aliqua contra hanc noſtram intentionem reperiventur quomodolibet edita, ſive facta per nos, vel per aliquem ſeu aliquos ex prædeceſſoribus noſtris Lucanis epiſcopis tamquam canonibus inimica, etiamſi tranſiſſent in contractum, in his ſcriptis totaliter revocamus eadem, & haberi volumus pro non factis.*

XXXIX. Capitulo poſt illud verbum *requirat*, addatur ſic, videlicet: *Vel hoſpitale, ſive alium pium locum de cætero*. Et deinde addatur in fine ſic, videlicet: *Inſuper volumus & mandamus, & ſub infraſcriptis pœnis citamus, requirimus, & monemus pro primo, ſecundo, & tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica omnes & ſingulos rectores hoſpitalium noſtræ civitatis vel diœceſis, quatenus ſub excommunicationis & privationis pœnis infra duos menſes proxime futuros a die publicationis hujuſmodi noſtræ conſtitutionis debeant & teneantur in hoſpitalibus, quæ habent, vel de cætero habebunt, continuam reſidentiam facere perſonalem, & bona & redditus dictorum hoſpitalium convertere in uſus pauperum, aliaque omnia & ſingula facere, quæ Sanctæ recordationis Dominus Clemens p. v. providit per ſuam conſtitutionem, quæ incipit: Quia contingit: de religioſis domibus.*

XLV. Capitulo poſt illa verba, *vel loci eccleſiaſtici* addatur ſic, videlicet: *Vel alias ullo modo ſine noſtra vel noſtri vicarii generalis in noſtri abſentia ex civitate, & diœceſi Lucana licentia ſpeciali.*

LXIX. Capitulo in fine addimus ſic, videlicet: *Et quia malitia temporis faciente beneficia eccleſiaſtica in noſtra civitate & diœceſi in tantum ſunt in ſuis facultatibus attenuata, quod ipſorum beneficiati incumbentibus oneribus ſupportatis ex eiſdem beneficiis non percipiunt ad vivendum, ſtatuimus & ordinamus, quod in parochialibus eccleſiis ipſi parochiani, in plebibus vero tam ipſarum, quam aliarum eccleſiarum plebatus eorum parochiani teneantur, poſſint, & debeant compelli, tam per cenſuram eccleſiaſticam, quam per alia juris remedia ad reparationem, refectionem, conſervationem, ſeu reſtructionem ipſarum eccleſiarum reparatione, conſtructione, vel reſtauratione egentium in noſtra Civitate, vel Diœceſi.*

LXXIII. Capitulo addimus in fine ſic, videlicet: *Nec non omnes & ſingulos, qui ſcienter clericos vel eccleſiaſticas perſonas traxerint coram aliquo judice ſæculari, vel aliquo alio juriſdictionem ſæcularem quomodolibet exercente.*

LXXX. Capitulo additur in fine ſic, videlicet: *Cæterum ad ſimoniacorum malitiam convincendam, qui ut plurimum ſic occulte ſimoniam committunt, quod de ſimoniaca labe convinci non poſſint. Statuimus, quod ſi quis ex permutatione adeptus eſt beneficium eccleſiaſticum honorabile & valoris majoris in triplo in redditibus annuatim ejus quod valet, vel valebat beneficium, quod ex permutatione hujuſmodi dimiſit, quodque beneficium ſic dimiſſum non ſit tanti honoris, quanti eſt adeptum cum teſtimonio bonæ famæ probantium eſſe vel fuiſſe publicam vocem & famam hujuſmodi beneficium acquiſitum eſſe, & fuiſſe adeptum per ſimoniam: ut quicumque tale beneficium honoris & valoris prædictorum obtinet, vel de cætero obtinebit, eo ipſo convincatur ſimoniacus, & hujuſmodi beneficium habuiſſe vel habere per ſimoniacam pravitatem, & teneatur & puniatur conſtitutionibus canonicis, ſacris canonibus, ac pœnis, quæ contra ſimoniacos emanarunt.*

De articulis fidei.

Rubrica.

Item cum ſuper articulis Fdei, & Sacramentis eccleſiæ debeant quilibet eſſe docti, hac noſtra conſtitutione ponimus hos articulos fidei & ſacramenta eccleſiæ, ut per quoſcumque clericos implicite & explicite ſciantur, & eoſdem articulos, & alia ſacramenta ſuos parochianos doceant, & quod ſinguli plebani & rectores parochialium eccleſiarum infra menſem ſub pœna excommunicationis ipſos articulos & ipſa ſacramenta, & hanc noſtram conſtitutionem recipere & habere de manu noſtri cancellarii. Qui quidem articuli ſunt XIV. quorum VII. reſpiciunt ad divinitatem Chriſti, & VII. ipſius humanitatem. Articulorum divinitatis primus eſt de unitate divinæ eſſentiæ, ibi: *Credo in unum Deum*. Secundus de perſona patris, ibi: *Patrem omnipotentem*. Tertius de perſona filii, ibi: *Et in Jeſum Chriſtum filium ejus*. Quartus de perſona Spiritus Sancti, ibi: *Et in Spiritum Sanctum*. Quintus de affectu quo a Deo creamur in eſſe naturæ, ibi: *Creatorem cæli & terræ*. Sextus de affectu, quo a Deo creamur in eſſe gratiæ, ibi: *Sanctam & catholicam eccleſiam, Sanctorum communionem, Remiſſionem peccatorum*. Septimus de affectu quo a Deo perficimur in eſſe gloriæ, ibi: *Carnis reſurrectionem, Vitam æternam. Amen.*

Articuli vero humanitatis Chriſti ſunt primus, ibi: *Qui conceptus eſt de Spiritu S.* Secundus, ibi: *Natus ex Maria Virgine*. Tertius, ibi: *Paſſus ſub Pontio Pilato, mortuus & ſepultus*. Quartus, ibi: *Deſcendit ad inferos*. Quintus, ibi: *Tertia die reſurrexit a mortuis*. Sextus, ibi: *Aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Patris omnipotentis*. Septimus, ibi: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*. Alii tamen dicunt dictos articulos fidei divinitatis, & humanitatis Chriſti eſſe XII. facientes de ultimis duobus prædictis articulis divinitatis unum articulum, & de primis duobus articulis ſupradictis humanitatis unum articulum, quorum etiam opinio eſt bona, & iſti omnes articuli habentur in ſymbolo minori. Eſt etiam credendum, & tenendum, quod Spiritus S. a Patre & Filio procedat, tamquam ex unica inſpiratione, & non tamquam ex duobus principiis, vel ex duabus ſpirationibus. Eſt etiam credendum & tenendum, quod anima rationalis, ſive intellectiva eſt forma corporis humani per ſe & eſſentialiter.

Sacramenta vero eccleſiæ ſunt ſeptem, quorum quædam ſunt neceſſaria, & quædam voluntaria. Sacramenta neceſſaria ſunt quinque, videlicet: *Baptiſmus, Confirmatio in fronte, Pœnitentia, Unctio, & Corpus Chriſti*. Hæc dicuntur ſacramenta neceſſitatis, quia ſine iſtis homo ſalvari non poteſt, ſi contemptu omittantur, & haberi poſſint. Sacramentum vero Baptiſmi a quocumque in neceſſitate poteſt recipi, dummodo in forma eccleſiæ conferatur, & idem de pœnitentia eſt tenendum, quod in neceſſitate quis poſſit cuilibet confiteri. Ceſſante autem neceſſitate debent hujuſmodi ſacramenta Baptiſmi & Pœnitentiæ conferri ſecundum ſanctiones canonicas. Sacramenta voluntaria ſunt duo, videlicet: *Ordo, & Matrimonium*, & ideo dicuntur voluntaria, quia omittere quod recipiantur non eſt peccatum.

Item quia ex malo opere quis non debet co-

☞ commodum reportare. Statuimus & ordinamus, quod nullus possit assumi in prælatum vel rectorem alicujus ecclesiæ vel hospitalis, aut pii loci, qui in primo curato beneficio, quod prius habuit, male administraverit, & hujusmodi beneficium damnificaverit, & ad hoc teneatur quilibet taliter assumens de omnibus & singulis bonis habiti beneficii prædicti nobis vel nostro vicario generali facere veram & integram rationem. Qua non facta de eo quælibet institutio facta in quocumque alio beneficio curato vel non curato, aut hospitali vel pio loco nostræ civitatis vel diœcesis nulla sit ipso facto. Extendentes etiam constitutionem & ejus pœnam felicis recordationis Domini Gregorii p. IX. quæ incipit: *Quam sit ecclesiis:* quæ habentur de electione lib. VI. ad quemlibet electum, præsentatum, vel postulatum ad regimen cujuslibet hospitalis nostræ civitatis vel diœcesis Lucanæ, & ad quemcumque, qui de cætero eligetur, præsentabitur, & postulabitur ad regimen cujuslibet hospitalis dictæ civitatis vel diœcesis, ut videlicet non consentiendo infra mensem electioni de se factæ, seu præsentationi vel postulationi infra mensem a tempore sibi præsentatæ hujusmodi electionis, præsentationis, vel postulationis jure, si quid ei ex præsentatione, electione, vel postulatione hujusmodi foret acquisitum, ex tunc eo ipso sit privatus, sicut per dictam constitutionem deberet fieri, & servaretur in electis ad beneficia ecclesiastica, de quibus in constitutione hujusmodi continetur.

ANNO CHRISTI 1366.

A

B

C

Item revocamus totaliter & expresse omnes & singulos œconomos per nos vel nostros vicarios vel alios quoscumque hactenus constitutos, vel alios quoscumque in nostra civitate, vel diœcesi in quibuscumque beneficiis ecclesiasticis, mandantes eisdem œconomis omnibus & singulis in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, quod infra duos menses proxime futuros debeant nobis vel nostro vicario generali de perceptis fructibus, introitibus, redditibus & obventionibus universis beneficiorum ipsorum, eorumque exitibus facere veram & integram rationem. Inhibentes de cætero totaliter & expresse omnibus & singulis nostræ civitatis, & diœcesis ne in aliquo beneficio Ecclesiastico vel hospitali, aut pio loco sub pœna excommunicationis aliquem œconomum vel administratorem, vel receptorem constituere, ponere, vel deputare audeant, aut præsumant. Nostræ tamen intentionis existit prædicta non extendi ad œconomos per nos vel nostrum vicarium generalem constitutos a sex mensibus proxime præteritis citra.

Item statuimus, quod operarii ecclesiarum nostræ civitatis vel diœcesis sub pœna excommunicationis non audeant, vel præsumant bona aliqua ecclesiarum recipere, colligere, vel habere sine nostra vel nostri vicarii generalis licentia speciali, & de perceptis nobis vel eidem vicario teneantur & debeant infra mensem proxime futurum facere veram & integram rationem.

ANNO CHRIS 1366

* CONCILIUM LAMBETHENSE

* sive Lambethense.

A Simone Cantuariensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLI.

ANNO CHRISTI 1351.

ANNO CHRIS 1351

Ex collectionis Anglicanæ Tomo II.

DECRETUM SYNODALE.

De clericis incarceratis ad asperam pœnam ponendis.

Simon permissione divina Cantaurienſis archiepiscopus, totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, venerabili fratri nostro domino Radulpho, Dei gratia Londinensi episcopo, salutem & fraternam in Domino caritatem.

NUper in parliamento regio London. habito, nobis instantibus, pro debita reformatione quarumdam injuriarum, Deo & sanctæ ecclesiæ illatarum, quas conniventibus oculis nequivimus pertransire, pro & ex eo videlicet, quod judices sæculares, nitentes plus solito in messem Divinam mittere falcem suam, clericos passim, etiamsi sacerdotes fuerint, & insuper regulares, in possessione clericatus & sacerdotii notorie constitutos, & pro talibus, tam per ipsos, quam alios, publice & communiter reputatos, de & super variis criminibus, flagitiis, seu sceleribus, coram ipsis irretitos, seu etiam indictatos, judiciariæ potestatis suæ fines notorie excedentes, & in Christos Domini sibi in causis criminalibus hujusmodi nullo jure subjectos, potestatem indebitam usurpentes, ipsos clericos & sacerdotes, contra sacros canones, & ecclesiasticas libertates, morti turpissime & insolite condemnare, addicere, & effectualiter tradere non verentur, in Dei & sanctæ ecclesiæ irreverentiam, contemptum, & scandalum manifestum, animarumque suarum periculum nimis grave, tam per ipsum regem, & proceres regni sui, quam communitates alias unitas, ibidem objectum fuerat. Et quia sub responsivis coloribus graviter replicatum, quod clerici prætextu sui privilegii, audaciam capiunt fortiorem scelera perpetrandi: cumque ipsi in sceleribus hujusmodi capti, seu saltem veraciter indictati, & de hoc secundum morem regni convicti coram judice sæculari, per prælatos, ordinariosve eorum competentes, seu eorum commissarios, debite requisiti, Deo, sanctæ ecclesiæ, & eis sic petentibus, fuerint cum reverentia liberati, ita segniter, quin potius favorabiliter custodiæ & temere committuntur, & in hujusmodi custodia, sic in cibis & potibus lautius procurantur, quod carcer pro eorum flagitiis, eis non cedit ad pœnam, sed magis ad solatium & refocillantiam suorum corporum delicatam. Et propterea cum quies sine labore, tantis adjutoribus suffulta perpere vitia subministrat, plures multotiens per tantam..... ingrassati, & in suis nequissimis cogitationibus dilatati, ab hujusmodi custodia, quasi eis fuisset inimica, ingratissime fugiunt

D

E

ANNO CHRISTI 1351.

& recedunt: nonnulli etiam flagitiosi notorii & famosi, de quibus nulla suppetit veritas excusandi, ad purgationes suas procuratas & suspectas adeo faciliter admittuntur, quod cuilibet sic liberato, utplurimum spes firma tribuitur, uno modo vel alio ad vitam pristinam redeundi. Unde sæpe contingit, quod nedum faciliter sic pravati, efficiuntur plus solito nequiores, sed etiam aliis clericis innocentibus, propter facilitates & incurias, & negligentias hujusmodi nimias, incentivum tribuitur delinquendi: ex quo pax regni gravissime violatur. Undè nos præmissa & circumstantias alias in hac parte sollicite ponderantes, timentes insuper, ne abusus potestatis ecclesiasticæ, præsertim qui in regni perturbationem universaliter redundat, in præjudicium & damnum cedere valeat privilegii clericalis: *consilio & consensu fratrum nostrorum* in dicto parliamento præsentium, & procuratorum absentium, de custodia clericorum hujusmodi taliter duximus ordinandum: quod tam fratres nostri, quam alii locorum ordinarii, ecclesiastici judices nostræ provinciæ Cantuariensis, ad quos de consuetudine pertinet hujusmodi receptio & custodia clericorum, clericos sic eis, ut præmittitur, ad carceralem custodiam, ob præmissa, juxta libertates ecclesiasticas, liberatos, & de cætero liberandos, cum bona, stricta, & celeri diligentia, secundum qualitatem personarum, & scelerum gravitatem, studeant facere custodiri: ut sic pœnaliter custoditi, in scandalum ecclesiæ, ad vitam pristinam non redeant. Et si qui clerici taliter liberati, malefactores notorii fuerint & famosi, confessive, seu super feloniis, criminibus, sceleribus, & flagitiis hujusmodi, adeo publice fuerint diffamati, quod sua per eos commissa scelera inficiari nequeant, seu quod eorum a carcere liberatio, ecclesiæ ipsiusque libertati tranquillitative regni, sic evidenter scandalum allatura: tunc in quarta & sexta feriis, & in sabbatis, de pane doloris & aqua angustiæ semel in die; cæterisque diebus, pane & debili cervisia; die vero Dominica, propter honorem ipsius diei & excellentiam, de pane, cervisia, & legumine, eisdem tantummodo ministretur. Quibus, ex eleemosynarum, vel conjunctorum seu amicorum quorumcumque largitione, seu quovis alio quæsito colore, vel ratione quacumque, nihil amplius tribuatur, nec ipsis aliqua purgatio quomodolibet concedatur.

ANNO CHRISTI 1351.

Si vero aliqui carcerati clerici hujusmodi, innocentes fuerint, vel de maleficiis seu flagitiis sibi impositis aut aliis non suspecti, notorii, seu confessi, vel ut præmittitur, publice diffamati: talem volumus adhiberi cautelam, ut antequam ad eorum purgationem judicialiter procedatur, præmittatur solers inquisitio, per ipsorum ordinarios ecclesiasticos in ea parte competentes judices, de ipsorum vita, famæ, gestu, & conversatione, in loco criminis de quo indictati, seu pro quo incarcerati fuerint, & originis eorumdem, suis notis & amicis de inquisitione hujusmodi minime præmunitis. Et si locus criminis vel originis clericorum incarceratorum hujusmodi, in diœcesi ordinarii ecclesiastici judicis, cui fuerint liberati, non fuerit: de vita, fama, gestu, & conversatione dictorum clericorum, ad significationem ordinarii judicis præmissi, in cujus carcere detenti fuerint, judex ecclesiasticus ordinarius loci, criminis prætensi, & originis, inquirere in ea parte, & certificare sibi mittentem & significantem, ut præfertur, suis litteris teneatur. Vobis igitur mandamus, firmiter injungentes, quatenus præmissa omnia & singula, quatenus ad vos attinet, observetis: & ut singuli coepiscopi & suffraganei nostri ea observent, vestris litteris harum seriem continentibus, vice & auctoritate nostra efficaciter injungatis: mandantes, quatenus ipsi confratres citra festum Nativitatis sancti Joannis Baptistæ nos certificent, quid in præmissis duxerint faciendum; vos etiam citra festum prædictum nos reddatis certiores quid feceritis, & facere duxeritis in hac parte. Datæ apud Lambeth, XII. Kalend. Mart. anno Domini MCCC. LI. & consecrationis nostræ tertio.

LEGES ECCESIASTICÆ ÆGIDII

Sabinensis episcopis & A. S. per Marchiam legati.

COLLECTORIS PRÆFATIO.

1353. *ÆGidius Cardinalis Albernotius, Conchensis, Hispanus, vir generis nobilitate, prudentia, dexteritate agendorum, & scientia clarus, sacra Romana purpura jam ornatus & Sabinensi episcopatu potitus, ditionis pontificiæ in Italia citra Siciliam provincias administrandas ab Innocentio VI. suscepit. In eo regimine hanc curarum potissimam habuit, ut optimis constitutis legibus reipublicæ civilis, & ecclesiasticæ statum componeret. Id enim confusæ Italiæ res tunc maxime exigere videbantur, cum omnia sacra æque ac profana miscuisset Ludovici Bavari schisma, & schismati asserendo arma. Accedebat his Fraticellorum hæresis perniciosa, quæ sub obtentu pietatis fidei insidiabatur, nec sine successu. Hæ potissimæ rationes Ægidium suaserunt, ut, quas dixi, constitutiones daret, ecclesiasticæ, & civili rei restituendæ aptissimas; quas ego nactus sum in manuscripto codice membranaceo ab Illustrissimo, & Reverendissimo D. Josepho Palma archiepiscopo Lucano mihi communicato, & anno 1372. nempe post Ægidii obitum quinquennio, exarato. Porro hunc legum suarum codicem sex libris distinxit sapientissimus legislator, ex quibus tertius tantummodo in rebus ecclesiasticis versatur. Unum hunc librum tertium hic dandum censui, cum unus iste præsenti instituto meo serviat, cæteris, civilia tractantibus, omissis, eo plane consilio, quo ex legibus sæcularium Principum ecclesiasticas sanctiones excerpit & passim exhibet Labbeus. Sed, nequid dissimulem, Cardinalis Ægidii leges istæ non ex me primum typis vulgantur; prodierunt enim primum anno 1481. impressæ Perusiis, quacum editione ea contuli, quæ hic e MS. trado, ad oram libri variantibus adscriptis.*

CON-

ANNO CHRISTI 1353.

CONSTITUTIONES ECCLESIASTICÆ ÆGIDII ALBERNOTII CARDINALIS

Apoſtolicæ S. L. per Provincias ac Terras Eccleſiæ in partibus Italiæ citra regnum Siciliæ conſiſtentibus.

INCIPIT LIBER III. DE CONSTITUTIONIBUS PERTINENTIBUS AD OFFICIUM SPIRITUALIUM.

De officio rectoris, ſive auditoris ſuper ſpiritualibus.

COnſuetudo antiqua, cujus non reperitur initium, & veteres conſtitutiones ſucceſſive per rectores, & officiales eccleſiæ confirmatæ, quarum primi non reperiuntur auctores, & exigentia commoda provincialium, qui Metropolitanum non habent, & opportunitas explicandorum negotiorum eccleſiæ, & ſuorum officialium & ſummi Pontificis forſan ordinatio, vel ſaltem tolerantia retroactis temporibus tribuere rectori provinciæ ſuper ſpiritualibus, qui quandoque auditor vocatus exiſtit, officium late diffuſum; adeo quod idem rector ſive auditor, ut quilibet ordinarius, de omnibus cauſis ſpiritualibus ad forum eccleſiaſticum pertinentibus cognitionem & deciſionem conſueverit exercere, & vice ordinarii fungi in quibuſcumque cauſis civilibus, & criminalibus, & correctionibus delictorum; ordinariorum epiſcoporum, & aliorum prælatorum locorum ſuo regimini commiſſorum cauſas cognoſcere, & eorum ſupplere negligentiam & defectum; & etiam conſueverit cognoſcere & terminare cauſas appellationum ab ipſis ordinariis, & prælatis & quibuſcumque clericis, ſeu eorum ſententiis interlocutoriis, & definitoriis & quibuſcumque gravaminibus interjectas. Nos igitur, non videntes evidentem utilitatem mutationis ſeu revocationis conſuetudinis conſtitutionis hujuſmodi, ipſas pro evitatione ſcandali, & bono publico duximus approbandas.

De officio Judicis ſuper ſpiritualibus Marchiæ.

Deeſt in edit. tit.

Judex ſuper ſpiritualibus per rectorem, ſive auditorem generalem deputatus, ſit & eſſe intelligatur Judex competens & ordinarius in omnibus cauſis ſpiritualibus & criminalibus & civilibus ad forum eccleſiaſticum pertinentibus, præterquam in iis, quæ ſibi a dicto rectore, ſive auditore forent ſpecialiter interdicta, & præterquam in cauſis appellationum a ſuis ſententiis, ſive gravaminibus interpoſitis, ſeu interponendis, de quibus dictus rector ſpiritualium, ſive auditor per ſe vel alium ſit cognitor & terminator.

De modo procedendi ſuper ſpiritualibus cauſis.

Spiritualium cauſarum, & omnium pertinentium ad forum dicti auditoris, vel ſui judices vel delegati, ſive ſint criminales, ſive civiles, ſive appellationum, ſimilis ordo ſit in procedendo, & ſententiando, ſicut determinantur per noſtras conſtitutiones in cauſis civilibus, criminalibus, & appellationum pertinentibus ad forum ſæcularium judicum, ſeu rectoris temporalis provinciarum.

De excommunicationibus, & interdictis in favorem appellantium, & proſequentium jus ſuum in noſtra curia.

Auditor, & judex ſuper ſpiritualibus, & quilibet ipſorum, quandocumque ipſi, vel alter ipſorum idem fuerint requiſiti per judicem appellationum vel delegatum, coram quo cauſa appellationis interpoſitæ ad rectorem, vel ſuum judicem, aut officialem verterentur, vel pro parte appellante, aut jus ſuum proſequente coram rectore, vel ſuis judicibus, teneatur ſub pœna excommunicationis in officiales, ſeu ſingulares perſonas, & interdicti in communitates & terras (quas pœnas incurrant ipſo facto) mandare omnibus, quod innovata & facta contra dictos appellantes, vel jus ſuum proſequentes debeant intra terminum per eos aſſignandum revocare, & ad priſtinum ſtatum reducere, & quod ab omni novitate noxia debeant abſtinere.

innov

De modo deferendi Corpus Chriſti ad infirmos (b).

(b) a illud rendu

Ut debitæ devotionis occaſio circa Corporis D. N. J. Chriſti pro redemptione fidelium immolatum omnibus præbeatur, præcipimus, quod quotieſcumque idem Corpus D. N. Jeſu Chriſti ad infirmum deferre contigerit in calice vel pixide, vel alio decenti vaſe ad hoc ſpecialiter deputato cooperto, pulchro, & mundo velamine, Sacerdos veſte alba, vel alio habitu decente indutus ambabus manibus ante pectus deferat reverenter ad infirmum miniſtro clerico, vel in clericali habitu cum campanella, & lumine præcedente. Et id ipſum in reditu obſervetur, ſi inde Corpus Domini contigerit reportari.

Quod miſſa non celebretur ſine lumine de cera.

Item præcipimus, ne quis presbyter abſque lumine candelæ de cera miſſarum ſolemnia audeat celebrare.

De non celebrando in locis interdictis, & non participando eum excommunicatis.

Item diſtrictius inhibemus, ut nemo audeat celebrare in locis interdictis, aut cum excommunicatis, aut interdictis in divinis adeſſe officiis, vel aliter cum eis participare contra canonica inſtituta.

De

De pœna admittentium publice excommunicatum, vel interdictum.

Item interdicimus, ne quis aliquem publicum excommunicatum vel interdictum cujuſcumque conditionis vel ſtatus exiſtat, quomodolibet ſcienter admittat; transgreſſores autem conſtitutionis noſtræ, cujuſcumque conditionis, & religionis exiſtant exempti, & non exempti, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, & aliter rectoris ſive judicis ſpiritualium arbitrio puniatur.

De pœna excommunicati vel ſuſpenſi immiſcentis ſeſe divinis.

Item ſi quis excommunicatus, aut ſuſpenſus ſententiam excommunicationis vel ſuſpenſionis comtemnens celebrare præſumpſerit, aut injecerit ſeſe divinis, decernimus officio, & beneficio præſenti conſtitutione privatum, & aliter Rectoris arbitrio puniendum.

Ne clerici vadant ſine tonſura, & habitu, nec ſæcularibus & inhoneſtis actibus ſe immiſceant.

Item ſtatuimus, & acrius prohibemus, ne quiſquam Clericus beneficiatus, aut in ſacris exiſtens ſine condecenti tonſura & habitu clericali decenti incedat, nec utatur inhoneſtæ mercationis, vel negotiationis officio, vel taberna, nec in taberna comedat ſive bibat, niſi in itinere conſtitutus; nec ludere audeat ad aleas, vel taxillos publice vel private; contrafacientes vero judicis arbitrio puniantur.

Ne clerici fœnerentur.

Item interdicimus, ne quiſquam clericus per ſe vel alium, publice, vel occulte ad uſuras, ſeu caput ſalvum pecunias mutuet, nec aliquid aliud faciat, vel concedat, ex quo poſſit ultra ſortem percipi, vel ſicrum fœnerativum pervenerit.

Ne uſurarii abſolvantur, vel eccleſiaſtica gaudeant ſepultura ſub certa forma.

Item præcipimus, ut nullus publice uſurarius, & in mortis articulo abſolvatur, ac etiam eccleſiaſtica gaudeat ſepultura, niſi prius eos, a quibus uſuras extorſit, & quantitatem extortam juramento proprio manifeſtet, & primo etiam ab eo idonea cautio exigatur de reſtituendis vel remittendis uſuris iis, a quibus eas extorſerit, vel fraudolenter ſibi promitti fecerat juxta tenorem felicis recordationis D. Gregorii papæ X. editæ in concilio Lugdunenſi; præcipientes inſuper eccleſiarum prælatis, ut conſtitutionem ipſam frequenter in eccleſiis, & prædicationibus publicent, eam, quam diligenter faciant obſervari.

De pœna clericorum tenentium publice concubinam.

Item interdicimus omnibus clericis & religioſis, præſertim in ſacris ordinibus conſtitutis, concubinas, vel focarias habere, retinere, vel habere publice. Qui vero contra fecerit, incurrat excommunicationis ſententiam ipſo facto, aliter ſic gravatus puniatur, quod pœna docente cognoſcat, quam grave ſit hoc crimen in clericis, & enorme. ANNO CHRISTI 1353.

De pœna clerici arma portantis.

Item interdicimus omnibus clericis, & religioſis perſonis in civitatibus, caſtris, vel villis arma portare; & ſi quis contra fecerit, tribus florenis aureis pro vice qualibet puniatur, & arma amittat.

Ne clerici poſt tertium ſonum campanæ incedant.

Item, cum non ſolum a malo, verum & a ſpecie mali præcipiat Apoſtolus abſtinere, interdicimus eiſdem clericis, ne poſt pulſationem campanæ cujuslibet loci de nocte, abſque maxima rationabili cauſa, & neceſſaria per terram incedant; ſicut nec laicis cujuslibet loci licet; contra facientes rectoris arbitrio puniantur.

De hora celebrandi matutina.

Item diſtricte omnibus eccleſiarum rectoribus & miniſtris præcipimus, ut in eccleſiis ſibi commiſſis matutinum officium ſaltem compleant in aurora, excepto ſpecialiter dumtaxat paſchali tempore, quod ſufficiat illud perfici orto ſole.

De pignorantibus varia ſacramenta vel ordinamenta *eccleſiaſtica, & recipientibus ea pignori.* *ornamenta* ſic etiam infer.

Item interdicimus etiam, ne quiſquam calicem, patenam vel crucem, turibulum vel ſacerdotalia indumenta vel librum eccleſiaſticum, aut quævis alia eccleſiaſtica ordinamenta pignori obliget vel obligare præſumat; alioquin mutuans, quæ mutuaverat amittat, & pro delicti quantitate obligans puniatur.

Ne clerici aſſumant officium communis, nec exerceant advocationem in foro ſæculari, & de pœna admittentium eosdem. (deeſt in edit.)

Item ſtatuimus, quod nullus clericus in ſacris ordinibus adſumat officium communis, nec ſit conſiliarius, nec ſtatutarius, nec advocationis, nec procuratoris, aut ſindicatoris in foro ſæculari officium faciat, nec adſumat, niſi pro eccleſia, & miſerabilibus perſonis, ſub pœna excommunicationis, quam contrafacientes incurrere volumus ipſo facto; prohibentes poteſtatibus, judicibus, & aliis officialibus, quod eos ad prædicta non admittant ſub pœna ſimiliter incurrenda. ſtatuarius

Ne clerici recipiant contractus in fraudem coltarum, & de pœna contrafacientium.

Item prohibemus, & interdicimus, ne aliquis clericus a patre, a fratre, vel quibuſcumque recipiat emptiones, donationes vel alias ceſſiones in fraudem terræ, & communis unde eſt; & ut propter hoc commune terræ ſuæ fraudetur in daciis, & *coltis*, quas debet, & ſolitum eſt percipere de bonis prædictis. Contrafacientes, & fieri facientes ſententiam excomunicationis incurrant, & ceſſiones & contra- collectis

☞ tractus ejuſmodi non valeant nec teneant ipſo jure.

ANNO CHRISTI 1353.

De pœna ſuſtinentium ſententiam excommunicationis, vel interdicti animo indurato ultra certa tempora.

Si qua communitas ſententiam excommunicationis in poteſtatem, rectorem, conſiliarios, vel officiales ſuæ terræ occaſione ſuorum officiorum per rectorem, vel legatum Romanæ eccleſiæ, vel judicem in ſpiritualibus, aut epiſcopos prolatam, aut etiam interdicti ſententiam in terra ipſa promulgatam ſpatio duorum menſium ſuſtinuerit indurato animo, communitas, vel univerſitas MC. florenos auri; rector ſive poteſtas civitatis vel univerſitatis MXXV. ac quilibet alius officialis X. florenos auri civiliter condemnetur. Singularis vero perſona, quæ excommunicationis ſententiam a ſuo judice promulgatam per idem tempus ſuſtinuerit, nec cum effectu petierit ſe abſolvi, ſi comes vel baro fuerit C. florenorum auri, ſi nobilis alius XXV. ſi plebeus X. florenorum auri pœnis ſe noverit ſubjacere. Quod ſi forte præmiſſæ univerſitas vel ſingulares perſonæ per alios duos menſes ſuſtinuerint animo obſtinato, pœnæ prædictæ in ſingulis duplicentur, & graviter judicum arbitrio puniantur, ſi tempore prolixiore in ſua duritie contumaciter duxerint perſiſtendum.

(Eccleſiæ)

Quod quilibet epiſcopus habeat procuratorem in curia generali.

Quia nonnulli epiſcopi, prælati, univerſitates, provinciæ, & eorum officiales ſe a proceſſibus, condemnationibus, ſeu ſententiis ſpiritualibus, quos, & quas a nobis ſeu rectore vel noſtra curia contra ſubditos, & univerſitates, ut pro ipſorum exigant impietatum demerita, promulgari contigerit, excuſare pro craſſa & ſupina ignoratione moliuntur, ac frequenter propter inſultum guerrarum, & rebellionum diſcrimina fragrantia commode eiſdem epiſcopis nequeunt interminari; nos volentes prædictis per debita juris remedia obviare, hac conſtitutione irrefragabili decernimus, & ordinamus, ut prædicti epiſcopi, & eorum capitula eccleſiis vacantibus, & plebani & prælati locorum inſignium procuratorem, ſeu officialem ſindicum conſtituere in curia rectoris provinciæ teneantur, continue ibi moraturum. Denique rector intra menſem a præſentis conſtitutionis tempore præſentet per quem, ſeu quos prælatis, epiſcopis, capitulis, & eorum officialibus proceſſus, & ordinationes commemoratæ ſententiæ debeant, & valeant intimari; ipſoſque epiſcopos, capitula, plebanos ſuperius nominatos, conſiderata locorum diſtantia, & ipſorum qualitate, perinde teneri ad obſervationem & ordinationem dictarum ſententiarum, ſeu proceſſuum prædictorum, poſtquam in noſtra curia fuerint publicati, ac ſi eiſdem forent perſonaliter præſentati. Qui epiſcopi & prælati debeant intra unum menſem a die publicationis præſentis conſtitutionis, prædictæ conſtitutionis copiam ſibi fieri facere, & habere.

Quod epiſcopi, & cæteri prælati religioſorum etiam exempti teneantur ſervare excommunicationes, ſuſpenſiones, & interdicta de privilegio papæ circa prædicta

Item quoniam conſcientiæ præſumptuoſa temeritas quorumdam animos ſic tenebroſe occupat, & invadit, ſic mentem obnubilat eorumdem, ut veritate, ac ratione poſtpoſitis, arbitrii, & propriæ voluntatis propoſitum ſequi velint, ſicut in pleriſque religioſis, & eccleſiaſticis perſonis contingere cognovimus ab excepto dum & per rectorem ſeu auctoritate noſtra contra contumaces, inobedientes, atque rebelles S. R. E. atque noſtras, eorumque demeritis exigentibus, atque culpis excommunicationis in perſonas, ſuſpenſionis, interdicti, & univerſitates, atque collegia ſententiæ promulgantur, quanquam dictæ ſententiæ publice ſic prolatæ plerique religioſi, & eccleſiaſtici, ſic ipſorum obnubilantur mentes & animus, quod prædictas ſententias non obſervant ad eorum executionem cauſam frivolam prætendentes. Quidam enim ad ſententiarum prædictarum obſervantiam privilegio non teneri. Quidam vero craſſam, & ſupinam ignorantiam allegant, & dicunt prædictas ſententias non perveniſſe ad notitiam eorumdem, quod abſurdum, & inexcuſabile eſſe dignoſcitur, cum non ſit neceſſe ſingulorum moribus inculcari, quod tam publice & ſolemniter publicatur, ſeu promulgatur, ex quo quot, & quanta reſultent animarum pericula, & ſubditorum diſcrimina nemo ſanæ mentis ignorat. Juſtitia nempe ex prædictis turbatur *quia nervis* eccleſiaſticæ diſciplinæ delinquentibus peccandi audacia tribuitur, & in turbatione ſtatus pacifici, & tranquilli, provinciarum, & ſubditorum periculum, & diſcrimen noſtra juriſdictio & exequutio non abſque apoſtolicæ ſedis, & noſtri contemptu in diverſis caſibus multipliciter impeditur, & licet ad obviandum prædictis malis, & fraudibus multa ſint adinventa remedia, propter quæ poſſemus temeritatem compeſcere prædictorum; tamen DSS. Pater & dominus Johannes Papa XXII. ad malitias & doloſitates hujuſmodi compeſcendas conceſſit litteras in hac forma.

excuſatio nem.

Johannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Amellio præpoſito Bellimontis præpoſitum ſolitum gubernari ordini S. Auguſtini Vallion diœceſis capellano noſtro, & Marchiæ Anconitanæ rectori ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Sicut ad noſtri apoſtolatus pervenit auditum prædicatorum minorum hæremitarum S. Auguſtini, & aliorum mendicantium, & non mendicantium ordinum fratres, ac nonnulli etiam eccleſiaſtici ſeculares, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ in terras provinciæ Marchiæ Anconitanæ, & aliarum terrarum tuo regimini conceſſarum conſtituti excommunicationis, & interdicti ſententias per te latas dicentes ad ipſarum obſervationem aliquatenus non teneri, obſervare contemnant, propter quod tua juriſdictionis executio non abſque noſtro & apoſtolicæ ſedis contemptu in diverſis caſibus multipliciter impeditur. Nos igitur volentes in hac parte de opportuno remedio providere, compellendum prædictos fratres eccleſiaſticos & perſonas cujuſcumque ſtatus exiſtant, & quemcumque locum ſeu prælaturam vel officium obtinere noſcantur etiam & conventus ipſorum, & eccleſiaſticas perſonas eaſdem ad obſervandum invio-

ANNO CHRIST 1353. Deeſt i editis.

rapiturq modus.

violabiliter ſententias ſupra dictas excommunicationis in perſonas & interdicti ſententias in conventum & eccleſias ac loca ipſorum, quibuſcumque privilegiis, indulgentiis, & litteris apoſtolicis generalibus & ſpecialibus eis, & ipſorum aliquibus, & ordinibus eorumdem ſub quacumque forma verborum conceſſis *tua juriſdictio impediri poſſit in hac parte quomodolibet vel differri*, per quæ nullum in hac parte volumus afferri ſuffragium nequaquam obſtantibus plenam & liberam tibi concedimus tenore præſentium facultatem. Cum igitur tam in officio ordinarię poteſtatis, quam ex prædictarum auctoritate noſtra teneamur prædictis fraudibus obviare, & quantum poſſumus ipſas compeſcere & punire, auctoritate qua fungimur in hac parte præſenti edicto monemus omnes epiſcopos priores, provinciales locorum fratrum prædicatorum, miniſtros cuſtodes guardianos fratrum minorum, priores provinciarum locorum fratrum hæremitarum, & omnes fratres & converſos prędictorum ordinum in provinciis Marchiæ conſtitutos, & omnes & ſingulos abbates, præpoſitos & plebanos & univerſarum eccleſiarum rectores per dictam provinciam conſtitutos, exemptos, & non exemptos cujuſcumque ordinis, præminentiæ, ſeu ſtatus exiſtant; eiſque præcipimus & mandamus ſub pœna ingreſſus eccleſiæ; epiſcopis tamen cum reverentia; excommunicationis in perſonas ceterorum prædictorum, & ſuſpenſionis in capitula & collegia, & interdicti ſervandi in eccleſiis eorumdem, quatenus ſententiam per nos ſeu auctoritate noſtra publice in noſtro auditorio contra aliquam civitatem, caſtrum, terram ſeu univerſitatem, vel ſpecialem perſonam latam occaſione rebellionis aſſumptæ intra XV. dies a promulgatione ejuſdem ſententiæ in prædictis civitatibus, caſtro, ſeu terra unde unuſquiſque in civitate, communantia, ſive caſtro ſic interdicta & interdicto, in quo vel quibus ipſorum vel alterius eorum ſitę eccleſiæ dignoſcantur, teneantur inviolabiliter obſervare, ac denunciare obſervari; excommunicatos vero occaſione prædicta ubicumque & infallibiliter teneantur per ſe vel alium ex prædictis cauſis denunciare, publice ſubjacere excommunicationis vinculo, eoſque evitare & facere evitari juxta canonicas ſanctiones, quem tamen eis pro primo, pro ſecundo & tertio ultimo & peremptorio termino aſſignamus; alioquin ipſos prædictam ſententiam ingreſſionis eccleſiæ, ſuſpenſionis & interdicti, quam in ipſos canonica monitione præmiſſa proferimus in his ſcriptis, ipſos incurrere volumus ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1353.

Deeſt in edi-

Quod notificatio ſententiæ excommunicationis & interdicti poſſit fieri per edictum.

diri inter-
dictum.

Quia multoties illi, contra quos per auditorem ſeu judicem ſuper ſpiritualibus generalem, vel eorum *commiſſione ſeu conceſſione* proferuntur ſententiæ excommunicationis vel interdicti tales ſententias vilipendunt, ſub prætextu ignorantiæ per eos fit ſeu appenſate; ſtatuimus, quod quotieſcunque dictis perferentibus dictas ſententias, vel eorum in officio ſucceſſoribus videbitur, poſſit per edictum publice apponendum ad januas palatii vel audientiæ curiæ generalis judicum fieri notificatio talium ſententiarum excommunicationum ſeu interdictorum, talis notificatio perinde valeat, & ad obſervantiam dictarum ſententiarum arctet, ac ſi perſonaliter ipſis excommunicatis & interdictis, & illis quorum intereſt talis notificatio facta eſt.

ANNO CHRISTI 1353.

Quod inquiſitores non procedant ficte, nec cum colore quæſito contra aliquem non hæreticum, nec de crimine quod de hæreſi non ſaperet manifeſte *nec Cruce ſignet*.

Deeſt in edit.

Item volentes ſplendorem negotii fidei, quod ſummam puritatem expoſcit, per actus quorumvis inquiſitorum hereticæ pravitatis ut indiſcretos & improbos tenebroſi fumi caligine obſcurari, & per ipſorum inquiſitorum avaritiam, vel quamvis aliam inſolentiam linguis loquentium denigrari, & deſiderantes hujuſmodi deteſtandi criminis pernicioſa labe reſperſos ſic per diligentem inquiſitionem & debitam *animadverſionem* de medio fidelium extirpari, quod per inquiſitores, & ipſorum malitias vel imperitias ſtatus & fama fidelium & innocentum non lædatur, auctoritate prædicta ſtatuimus & ordinamus, quod in quacumque provincia conſtituti, & vicarii ab eis vel provinciali deputati miniſtri ſic diligenter inquiſitores hæreticæ pravitatis officium ſuum exerceant, & contra ſuſpectos vel diffamatos de hęreſi, poſtpoſitis odio, amore, prece, pretio vel favore procedant, quod ſe de cognitione, indagine, pronunciatione, vel quovis alio proceſſu quorumcumque aliorum criminum nullatenus intromittant; nec alia crimina, quæ hæreſim non ſaperent manifeſte, ad crimen hæreſis, ut per hoc de ipſis poſſint recognoſcere, retorqueant volutantem ſeu reducant, nec alicui vel aliquibus crimen hæreſis falſo imponant, vel imponi ab aliis permittant. Signum venerabilis Crucis nulli, niſi quatenus eis ex ſpeciali licentia apoſtolicæ ſedis, de qua prius rectori fidem faciant, hoc liceret, non imponant alicui nec abſignent, & ubi auctoritate apoſtolica Cruce ſignarent, ſicut de jure non poſſunt prædictis Cruce ſignatis, nec aliis aliquibus concedere, quod tempore interdicti auctoritate apoſtolica vel quacumque alia vice appoſiti poſſint intereſſe divinis, nec eos ab aliis a ſuis peccatis, nec a ſententia excommunicationis a canone vel ab homine lata, præterquam per eos, vel prædeceſſores, vel vicarios ſuos prolata abſolvere, nec aliquibus ſuper irregularitate quovis modo contra quomodolibet diſpenſare, neque privilegia aliqua concedere vel indulgentias dare, niſi in caſibus, quibus ipſis a ſede apoſtolica eſt conceſſum; neque ſine ordinariis vel eorum Vicariis compoſitionem ſeu tranſactionem, quæ in locum ſuccedit ſententiæ, cum delatis facere, nec etiam cum epiſcopo ſeu vicario, niſi publice & de conſilio peritorum, nec in fraudem aliquos in ſuam familiaritatem, ut per hoc poſſint arma portare, poſſint recipere, nec aliqualiter jam receptos retinere. Et ut tollatur fraudis ſuſpicio, & ut inquiſitores precum importunitates vitent, quemlibet inquiſitorem & vicarium ultra octo perſonas in talem familiaritatem ſine rectoris provinciæ licentia non poſſint recipere vel habere, quorum octo nomina ipſi rectori in ſcriptis, antequam poſſint impune arma portare, tradere teneantur. Quod ſi præfati inquiſitores vel vicarii prę-
ſentis conſtitutionis fuerint tranſgreſſores, ex-

Deeſt in edit.

voce

cedentes directe vel indirecte in prædictis vel aliquo prædictorum, vel in contrarium temere venientes, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto, & miniſter provinciæ ſuper hoc ſummarie informatus, remoto ab inquiſitionis officio hujuſmodi delinquente, immediate alium ſubſtituere teneatur; nec talis hac cauſa amotus honorem, adminiſtrationem, vel officium in ſuo ordine valeat obtinere.

ANNO CHRISTI 1353.

CONCILIUM HISPALENSE

ANNO CHRISTI 1352.

Præſide D. Nuntio Archiepiſcopo celebratum.

Ex Card. de Aguir. Concil. Hiſpan. tom. 3. p. 617.

ANno Chriſti 1352. celebratum fuit Concilium Hiſpali a D. Nunio Archiepiſcopo, cujus meminit in ſchedis ſuis doctor Joannes Torres de Alarcon, & recenter d. Didacus Ortiz de Zuniga, eques Hiſpalenſis, in Annalibus Eccleſiaſticis ejus urbis, ad annum prædictum. Canones illius videntur non extare: ſolumque deprehenditur, in eo cautum fuiſſe, ne compatres in baptiſmo eſſent pluſquam quatuor; & ne locus de cætero eſſet quibuſdam abuſibus introductis in matrimonio.

VITA
INNOCENTII PAPÆ VI.

INnocentius VI. ait Trithemius, natione Lemovicenſis, vir bonus & amator religioſorum, & canoniſta maximus, qui Carolum imperatorem poſtea coronavit, ſucceſſit Clementi, decimo ſexto Kalendas Decembris anni 1352. tempore Caroli IV. imperatoris, Stephanus antea vocatus, ex epiſcopo Claromontano & cardinali pontificatum adeptus, multas reformationes per prædeceſſores ſuos illatas abrogavit. Prælatis & beneficiatis, ut in ſuis locis reſiderent, injunxit: impenſas aulæ ſuæ familiamque imminuit. Domi ſuæ non alios viros quam peritiſſimos alere voluit, idemque cardinalibus ut facerent præcepit. Palatii auditoribus ſtipendia conſtituit, ne ſe præmiis corrumpi paterentur. In Italiam miſit Ægidium Hiſpanum cardinalem, qui rebus Italicis ſua præſentia magnum adjumentum attulit. Interea temporis, quo Franciſcus Baroncellus ſenatoriam dignitatem Romæ ſibi uſurpaverat, pontifex Nicolaum Rentii e carceribus eductum libertate donavit: ut altero alteri oppoſito, inter ſe contenderent, donec ſibi ipſis perniciem atque interitum inferrent. Tumultibus & diſſenſionibus invaleſcentibus, regem Cypri ſenatorem a ſe factum eodem miſit, ut quoſdam, qui ſe reipublicæ reformatores vocitabant, opprimeret. Cum vero pacem inter Gallos & Anglos omnibus nervis in vanum componere ſtuderet; mortem oppetiit pridie Idus Septembris, anno 1362. cum ſediſſet annis novem, menſibus octo, diebus ſex. Vir fuit juris civilis & canonici peritiſſimus, ſinceræ vitæ & magnæ conſtantiæ: beneficia nullis niſi ſufficienter doctis contulit. Hujus temporibus, inquit Silvius, Joannes wiclefus hæreſiarcha, quia non potuit conſequi epiſcopatum Vigonienſem, in Anglia ſua dogmata evomere cœpit, & compoſuit pluſquam ducenta volumina librorum, quibus præter ſuos, Marcionis & Manichæorum errores immiſcebat.

INNOCENTII VI. EPISTOLA

ad Cantuar. & Eborac. archiepiſc.

De celebrando feſto S. Auguſtini in Anglia.

Ex tomo II. collectionis Anglicanæ.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, Cantuar. & Eborac. archiepiſcopis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DEcet amicos Chriſti fideles illos in terris ſummæ devotionis ſtudio venerari, quos omnipotens Dominus perpetuæ corona gloriæ in cælo magnificat: & ibi præcipue ipſorum laudes attollere, ubi per glorioſum laborum ſuorum fructum, majora coruſcant inſignia meritorum. Hoc itaque attenta conſideratione penſantes, decens & congruum reputamus, ut glorioſus confeſſor beatus Auguſtinus, qui olim miſſus per ſedem apoſtolicam ad gentes Anglorum, nondum tunc baptiſmatis unda renatas, eas de infidelitatis tenebris, ad lucem catholicæ fidei per prædicationis miniſterium evocavit, primuſque in Anglia erexit eccleſiam, ſpecialiter in illis partibus honoretur. Ex hoc namque ibidem populorum creſcet devotio, ac ille qui glorificatur in ſanctorum concilio, benignius preces reſpiciet devotorum. Ut igitur ipſius confeſſoris feſtivitas in dictis partibus, quæ, ſicut accepimus, vix aut minus in regno Angliæ celebriter colitur, ſolemnius & devotius veneretur, fraternitati veſtræ, de qua ſpecialem in Domino fiduciam gerimus, per apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus feſtivitatem confeſſoris ejuſdem in omnibus eccleſiis dicti regni, exemptis & non exemptis, faciatis auctoritate noſtra perpetuis futuris temporibus ſub duplici officio ſolemniter celebrari; & nihilo minus in dicta feſtivitate ceſſari a mecha-

chanicis & aliis operibus interdictis in festis duplicibus, de more, consuetudine, seu observantia ecclesiarum partium earumdem.

Datæ Avinioni VII. Idus Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

Ejusdem ad prælatos Angliæ.

De celebrando festo S. Eduardi regis.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus ..... archiepiscopis & episcopis, & dilectis filiis, abbatibus, prioribus, archidiaconis, decanis, & aliis ecclesiarum prælatis, tam exemptis quam non exemptis, per regnum Angliæ constitutis, salutem & apostolicam benedictionem,

MIrabilis Deus in sanctis suis apparet quotidie, ac ultra quam dici valeat gloriosus, cum in eis mira prodigia, & signa magna in universis mundi partibus operatur; ipsosque, utpote suæ Divinitatis participes, faciat coruscare miraculis, & Divinis laudibus insigniri, quibus, cum intercessores grati animum judicis placare & inclinare soleant, tanto potius honor & reverentia est ab universis, & singulis exhibenda, quanto ipsi tanquam propinquiores & magis ac magis accepti, possunt pro nobis jugiter intercedere apud Deum. Cum igitur sanctus Eduardus rex, gloriosissimus Christi confessor, præ multitudine miraculorum, quæ suis meritis Divina potentia operatur, haberi debeat ab omnibus Christi fidelibus in magna reverentia & honore: nos ipsum habere patronum & pugilem cupientes, ejus festum, quod singulis annis cum devotione ac solemnitate celebrare proponimus, Kalendario ecclesiæ Romanæ fecimus annotari. Quia vero in partibus Angliæ debet eo celebrari solemnius, quo tota illa terra ejus præsentia illustratur: universitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, ac per apostolica vobis scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus idem festum annuatim cum venerit, ob reverentiam ejusdem sancti, celebretis solemniter & devote, ac faciatis a vestris subditis celebrari. Datæ Lugduni, VII. Idus Januarii, pontificatus nostri anno sexto.

Innocentii Papæ VI. declaratio super statutis Benedicti XII.

x Baluz. iscel. tom.

INnocentius Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Sedis apostolicæ providentia circumspecta quietem & pacem diligenter prosequens subditorum, ea quæ in ordinationibus suis dubia videntur, ne lites & jurgia pariant, libenter dilucidat & declarat. Dudum siquidem felicis recordationis Benedictus Papa XII. prædecessor noster in constitutionibus per eum circa statum monachorum nigrorum salubriter editis inter cætera statuit & etiam ordinavit, quod in ordine seu religione dictorum monachorum nigrorum in singulis provinciis per eum in eisdem constitutionibus designatis seu deputatis fieret in loco ad hoc deputando de triennio in triennium, salvo jure diœcesanorum Pontificum, commune seu provinciale capitulum Abbatum & Priorum Abbates proprios non habentium, aliorumque Priorum Ecclesiarum cathedralium ipsius ordinis seu religionis, vel aliorum majorum in ipsis Ecclesiis post Antistites earum existentium, quocumque nomine nuncuparentur, cæterorumque prælatorum Abbates proprios, ut præfertur, non habentium, exemptorum seu etiam non exemptorum, ordinis seu religionis ejusdem, ad quod quidem capitulum, justo impedimento cessante, prædicti Abbates, priores, prælati alii conveniant universi, ut circa id ac reformationem ordinis seu religionis hujusmodi & observantiam regularem adimplere studeant quæ in eisdem constitutionibus explicantur, decernens Priores Ecclesiarum cathedralium ordinis seu religionis ejusdem, aut majores in ipsis Ecclesiis post earum Antistites existentes, ac post ipsos antistites regularem curam monachorum habentes, quocumque nomine censeantur, ad conveniendum in ipsis capitulis provincialibus sub modis & pœnis in eisdem constitutionibus designatis, eosque forte sub dictorum capitulorum provincialium distinctionibus, correctionibus, & ordinationibus inclusos & etiam comprehensos, & ad illas sub pœnis, quas dicti præsidentes eis ducerent imponendas, per ipsos præsidentes auctoritate apostolica per censuram ecclesiasticam, & alias opportuna remedia, sublato appellationis obstaculo, compellendos. Et insuper statuit & ordinavit quæ circa præsidentes ac visitatores in eisdem capitulis deputandos, & alia omnia in eis exequenda illa serventur, quæ in generalis Concilii ac felicis recordationis Honorii Papæ III. nostri suique prædecessoris constitutionibus expressius continentur, servatis tamen ipsius Benedicti constitutionibus antedictis adjectionibus ac modificationibus, quæ comprehenduntur in eis. Ac etiam ordinavit, quod in hujusmodi capitulo primitus celebrando & semper in antea successive præsidentes singulis capitulis celebrandis, seu major pars eorum provideant & ordinare procurent, per quam in sequenti capitulo sermo fieri, Missaque debeat celebrari, & eligant locum pro celebrando alia vice proxima præfato capitulo, & qui præsidentes debeant in eodem, & sic in antea fiat in provincialibus capitulis successive, quodque ipsorum præsidentium potestas de uno provinciali ad aliud provinciale capitulum habeant perdurare, prout in eisdem ipsius Benedicti constitutionibus plenius continetur. Cum autem, sicut exhibita nobis pro parte dilecti filii Thomæ Abbatis monasterii sancti Albani ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis ordinis sancti Benedicti Lincolnienſis diœcesis petitio continebat, a nonnullis vertatur in dubium, an ea quæ de Prioribus Ecclesiam cathedralium in eisdem caventur constitutionibus, in Prioribus Ecclesiarum metropolitanarum debent observari, & decedentibus hujusmodi præsidentibus vel aliquo eorum infra tempus quo hujusmodi eorum potestas erat, ut præmittitur, duratura, qui in præsidendi succedant hujusmodi potestate, nos ad præmissa tollenda dubia volumus, & tenore præsentium auctoritate apostolica declaramus, quod omnia & singula quæ de Prioribus ipsarum Ecclesiarum cathedralium in eisdem constitutionibus exprimuntur, ad Priores etiam ipsarum metropolitanarum Ecclesiarum extendantur, & in eis etiam observentur, quodque in casu quo omnes præsidentes hujusmodi mori contigerit, etiamsi ad præsidendum propriis eorum nominibus electi existerent, succedentes eis in eorum dignitatibus in præmissa succedant præsidentiæ

poteſtate. Si vero aliquam vel aliquos ex ipſis præſidentibus ſupervivere contigerit, nunc omnis poteſtas hujuſmodi in eiſdem ſuperſtitibus ſeu ſuperſtite per tempus prædictum in ſolidum remaneat & perduret. Nulli ergo &c. noſtræ voluntatis & declarationis infringere &c. Datum Avinioni x. Kal Auguſti, pontificatus noſtri anno primo.

SYNODICUM NICOSIENSE.

Codicem nacti ſumus optimum Nicoſienſium conſtitutionum: quo quia concilia nonnulla continentur multorum annorum, & jam editis, moxque edendis partim priora, partim poſteriora, hoc eum loco edendum cenſuimus.

Ex Coſſartii Append. Tom. XI.

INCIPIUNT CONSTITUTIONES ECCLESIÆ NICOSIENSIS.

I. Ut ſynodus bis in anno celebretur.

QUoniam ſacris eſt canonibus inſtitutum, ut bis in anno epiſcopi ſynodum, ſeu epiſcopale concilium celebrent, in quo honeſtati morum & correctioni exceſſuum præcipue intendatur: quia ſicut ſcriptum eſt, ſive plectendo, ſive ignoſcendo, hoc ſolum bene agitur, ut vita hominum corrigatur: præcipimus omnibus presbyteris, diaconibus & ſubdiaconibus Latinis, in Nicoſienſi civitate vel diœceſi commorantibus, ut quolibet anno, ſine alia citatione, in ſexta feria poſt octavam Epiphaniæ, & in feria quarta poſt octavas Penteçoſtes, veniant ad ſynodum: quod concedente domino in Nicoſienſi eccleſia celebrabitur diebus prædictis. Si quis autem venire contempſerit, vel impeditus legitime, & ſe per litteras aut certum nuntium non excuſaverit, acriter punietur.

II. Ut honeſte veniant ad ſynodum.

Venientes vero, in inceſſu, habitu, & converſatione, honeſte ſe habeant: ſuſpecta hoſpitia & conſortia evitantes, ſi canonicam voluerint effugere ultionem.

III. De ordine ſervando in ſynodo.

Die vero ſynodi, mane ad majorem eccleſiam conveniant, ita quod nullus deſit pulſatione finita. Si quis vero tunc defuerit, punietur. Intrent autem omnes in honeſto habitu, videlicet in hyeme ſuperpellicio vel cappa clauſa aut chorali; in æſtate vero, in ſuperpellicio tantum. Sedeant etiam in locis, ſuis ordinibus & perſonis decentibus, in quiete & ſilentio auſcultantes ea, quæ ibidem dicentur aut ſtatuentur, nullum ſtrepitum in loco benedictionis facientes, quia hoc non poſſemus æquanimiter tolerare. Nec audeat aliquis exire ſynodum ante finem; niſi hoc fecerit corporis neceſſitate pulſatus.

IV. De moribus & vita clericorum.

Et quia clericorum moribus corrigendis & reformandis præcipue intendere nos oportet, utpote qui debent eſſe ſpeculum ſeu vivendi regula laicorum: ſacris canonibus concordantes præcipimus, ut continenter cuncti vivant, & maxime in ſacris ordinibus conſtituti, ab omni libidine præcaventes, & præcipue ab illo nefando vitio, pro quo ira Dei in filios diffidentiæ venit: quatenus in conſpectu Dei omnipotentis puro corde ac mundo corpore valeant miniſtrare. Alioquin, prout in eadem conſtitutione ſequitur, punientur. Dignum eſt enim, ut quos Divinus timor a malo non revocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat a peccato.

Later. IV. cap. 14.

V. Ut clerici abſtineant crapula.

A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant, unde vinum ſibi temperent & ſe vino, nec ad bibendum quiſpiam inciteturr, cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incendium. Si quis vero ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, ut in hac * conſtitutione legitur, punietur.

* Later. cap. 15.

VI. Ut non cohabitent cum mulieribus.

Sed nec cum mulieribus aliquibus commorentur, aut eiſdem cohabitent: quia non ſolum ſuſpecta eſt ejuſmodi cohabitatio, verum & periculoſa. Non enim, (ut ait beatus Hieronymus) tutum eſt vicino ſerpente dormire: nam etſi non mordeat, ſollicitat tamen. Si quis autem contra fecerit, aut incontinenter vixerit, vel de hoc diffamatus fuerit, ſive converſari vel confabulari repertus cum ea, de qua antea per ſuperiorem monitus extiterat & correctus: pœnis ſcriptis in canonibus ſubjacebit, vel aliis in legatorum conſtitutionibus declaratis, prout ſecundum delicti quantitatem & qualitatem, locorum & temporum congruentiam, ſuperiori viſum fuerit expedire.

VII. Ut non eant ad moniales ſine licentia.

Monaſteria etiam ſanctimonialium ſi quiſquam clericus ſine manifeſta & rationabili cauſa, & de noſtra licentia ſpeciali, adire præſumpſerit: pœnæ canonis ſubjacebit, & alii ſuperioris arbitrio infligendæ.

VIII. De vita & honeſtate clericorum.

Item clerici commercia vel officia ſæcularia non exerceant, maxime inhoneſta, mimis, joculatoribus, & hiſtrionibus intendentes: & tabernas prorſus evitent, niſi cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem, & ſe in eccleſiaſticis officiis & aliis bonis ſtudiis exerceant diligenter. Clauſa deferant de ſuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda, pannis rubeis vel viridibus, necnon manicis aut ſotularibus conſutitiis vel roſtratis, frenis, ſellis, pectoralibus & calcaribus deauratis, vel aliam ſuperfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad Divinum offi-

Later. IV. cap. 16.

officium intra ecclesiam non gerant: sicut nec alibi qui sunt in sacerdotio vel personatibus constituti, nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, nec corrigias, auri vel argenti ornatum habentes, sicut nec annulos, nisi quibus competit ex officio dignitatis.

IX. *De iis, qui ministrare possunt Divinis.*

Sacerdotum præterea filii patribus in Divinis officiis non ministrent: nec cum eisdem curam animarum habentibus, vel nostræ ecclesiæ assistiis existentibus, commorentur. Insuper omnibus sacerdotibus prohibemus districte, ne laicos vel mulieres ad ministerium altaris admittant: sed clericum habeant in tonsura & habitu condecenti.

X. *Ut servetur canon*, Omnis utriusque sexus.

Quia vero sententia a non suo judice lata non tenet, prohibemus districte, ne quis sacerdos non curatus, aut nostram non obtinens licentiam, in civitate Nicosiensi aut diœcesi, confessiones audiat, solvat, aut liget, nisi necessitatis inevitabilis articulus hoc exposcat. Ex hoc enim decipi contigit fideles, præsumptiones crescere atque scandala, & clavium
Later. IV. provenire contemptum. Itaque omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti; & injunctam sibi pœnitentiam pro viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum: nisi forte de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti justa de causa voluerit sua confiteri peccata: licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit solvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati: quibus prudenter intelligat, quale ei debeat præbere consilium & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat. Quamobrem qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decrevimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

XI. *De iis, quibus clerici confiteri debent.*

Volumus etiam, ut omnes clerici tam civitatis quam diœcesis Nicosiensis, exceptis personis, canonicis, & aliis clericis majoris ecclesiæ, confessori uni vel pluribus, quos ad hoc deputabimus, sua confiteantur peccata; & ut cura diligens adhibeatur circa illos, qui semel in anno sua neglexerint confiteri peccata: & ut circa eos servetur pœna constitutionis prædictæ.

XII. *Ut infirmi prius provideant animæ, quam corpori.*

Cum corporalis infirmitas sæpe proveniat ex peccato, dicente Domino languido quem sanaverat: *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat:* moneantur subditi, ut statim in principio infirmitatis, cum infirmus compos est mentis, advocetur medicus animarum, & facta confessione de peccatis integre, recipiatur salus mentis & corporis Eucharistiæ sacramentum. Vocatus autem sacerdos ad infirmum, sine mora vadat ad eum: quia si propter ejus moram aut defectum aliquid sinistrum contingat, gravissime punietur. Moneantur etiam laici, ut tempestive, de die videlicet, & antequam multum gravetur infirmus, sacerdotem requirant, ne eorum culpa infirmus sine confessione aut viatici perceptione decedat: quia qui in hoc culpabilis fuerit, gravissime peccat, & acrius punietur. Later. IV. cap. 22. Joan. 5.

XIII. *Ut pro corporali salute nihil suadeatur ægroto in periculum animæ.*

Cum autem anima sit multo pretiosior corpore: sub interminatione anathematis prohibetur, ne quis pro corporali salute aliquid ægro suadeat, quod in periculum animæ convertatur. Unde qui Christianus videri & esse voluerit, sortilegos fugiat & divinos, ne esse de schola diaboli comprobetur. Later. IV. cap. 22.

XIV. *Ut nemo utatur medico infideli.*

Prohibemus etiam districte, ne quis Christianus sanus aut infirmus medicum advocet infidelem, Judæum videlicet aut Saracenum: sed nec ab eo, vel de ejus consilio medicinam aliquam recipiat, quia hoc pia consideratione in sacris canonibus prohibetur. Nam ex hoc contingit nostram fidem haberi despectui: cum ipsi Judæi vel Saraceni, hujusmodi Christianorum uti ministerio dedignentur, & reputent propter hoc offendere suam legem.

XV. *Ut hæretici omnes denuncientur excommunicati.*

Denuncientur etiam frequenter excommunicati ipso jure omnes hæretici, quocumque nomine censeantur: & quod hæretici sunt omnes illi, qui de sacramentis ecclesiasticis aliter credunt aut prædicant, quam Romana ecclesia prædicat & observat: & qui Romanam ecclesiam non credunt esse omnium ecclesiarum caput atque magistram, ac dominum papam successorem esse beati Petri, & in terris vicarium Jesu Christi. Insuper & hi Christiani, qui vendunt ferrum vel lignamina Saracenis, vel qui in Saracenorum piraticis navibus aut aliis vasis regimen aut curam gubernationis exerçent, vel quocumque officio utuntur in eis.

XVI. *De*

XVI. *De contrahentibus clandeſtina matrimonia.*

Illi etiam denuncientur frequenter, qui clandeſtina matrimonia contrahunt, vel eis interſunt, vel conſilium aut auxilium ad hæc præbent, defraudant decimas, aſſumptam religionem propria auctoritate dimittunt, ut caveant, ne propter hoc vinculum excommunicationis incurrant. Sacerdotem præterea, qui clandeſtinum matrimonium celebraverit, Miſſam cantaverit, aut benedictionem, immo verius maledictionem fecerit: decernimus perpetuo carceri mancipandum; quem capiendi & ad nos ducendi, ſine verberibus aut corporis læſione, cuilibet Chriſtiano auctoritatem concedimus. Denuncietur & publice & frequenter, quod laici, qui in hujuſmodi matrimoniis contrahendis, vel contra interdictum eccleſiæ, culpabiles inventi de cætero fuerint, quod ex quo Dei timor aut pœnæ pecuniariæ ipſos a malis hujuſmodi non compeſcit, pœnis gravioribus punientur.

XVII. *De pueris a laicis in neceſſitate baptizandis, & quod Confirmationis & Extremæ unctionis ſacramentum recipiant.*

Doceantur præterea laici, ut cum neceſſitas occurrerit, vir vel mulier, qui præſens fuerit, præponat nomen puero & dicat: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, amen. Et poſt hæc verba, ſi ſupervixerit puer, ad presbyterum deferatur, qui ſupplebit alia ſicut decet. Item moneantur laici, ut ſacramentum Confirmationis recipiant, & cum infirmi fuerint, extremam recipiant unctionem.

XVIII. *Ante matutinas & Primam dicta vel audita ſacerdos non celebret: ſed nec niſi unam in die Miſſam dicat.*

Item diſtricte præcipimus, ne quis ſacerdos Miſſam celebret, niſi prius audiat aut dicat matutinale ſervitium atque Primam: excepto die nativitatis Dominicæ, & niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit ſacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare.

XIX. *De reverentia in elevatione hoſtiæ, & cum ad infirmum defertur.*

Item ſacerdos quilibet frequenter doceat plebem ſuam, ut cum in celebratione Miſſarum elevatur hoſtia ſalutaris, ſe reverenter inclinent.

Idem facient, cum eam portat presbyter ad infirmum, quam in decenti habitu, ſuppoſito mundo linteamine, ferat manifeſte ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore: & ipſe ſacerdos dicat aut cantet aliquos pſalmos, ita quod audiatur, & clericus reſpondeat ſemper lumine præcedente, cum ſit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Hujus autem mandati puniri debent graviter transgreſſores. Item quod omnis qui fidelis & catholicus vult reputari, ante quorum domos Euchariſtia portatur, accendat candelas ante domos ipſorum, donec ſacerdos tranſitum fecerit. Item monemus & inducimus ob ſalutem animarum ſuarum, & nihilominus in honore fidei Chriſtianæ præcipiendo mandamus, quod omnes Græci & prælati ſeu ſacerdotes aliarum nationum, quæ Chriſtianæ religionis nomen colunt, moneant & inducant eorum plebem & populum, cum in eccleſiis Latinorum elevatur in altari hoſtia Euchariſtiæ, reverentiam exhibere, inclinando ſe, & capita eorum diſcooperiendo; & quod idem faciant, quando per ſacerdotem ad infirmos portatur, & quando legunt evangelium.

XX. *Contra tibicines & cantatrices pro mortuis.*

Cæterum quia morbus quidam peſtifer & infidelitati vicinus valuit in his partibus, ut videlicet in exequiis mortuorum, in domibus, eccleſiis & cœmeteriis, tibicines, quæ lugubre canunt, quas cantatrices vocant, advocentur, quæ non ſolum turbant Divina, verum etiam provocant ſeu excitant alias verbis vanis ac Judæorum ritui conſonis, ad plorandum, verberandum, & lacerandum ſe ipſas: hoc ne fiat de cætero diſtrictiſſime & ſub excommunicationis vinculo prohibemus, inhibentes omnibus tam presbyteris quam aliis clericis, ne hujuſmodi funeris ſepulturæ interſint, nec officium celebrent, aut crucem deferri faciant, poſtquam intellexerint, in domo ubi funus fuerat, vel in eccleſia cantatrices hujuſmodi extitiſſe: quas, ſi de cætero contra hanc noſtram prohibitionem fecerint, faciemus capi, verberari, & poni in ſcala, & demum in carcerem detrudi, donec pœna docente diſcant quantum deliquerunt, & de cætero ab hujuſmodi abſtinere. Mulieribus etiam aliis omnibus atque viris prohibemus, ne eas advocent, aut eis dent aliquid propter hoc, & ne mulieres in cœmeteriis aut domibus ad plorandum conveniant: quia hic mos eſt infidelium, & paulatim ad infidelitatem adducit, dum contra Apoſtolum triſtantur ſicut cæteri, qui de reſurrectione ſpem non habent, cum in morte fideles deberent conſolationem ſuſcipere, & gaudere cum domino noſtro Jeſu Chriſto.

XXI. *Ut conſtitutiones legati ſerventur.*

Et ne acta agere videamur, ordinationes ſeu conſtitutiones venerabilis patris noſtri Odonis Dei gratia Tuſculani epiſcopi, apoſtolicæ ſedis legati, quas idem in noſtra eccleſia edidit, in quibus continentur multa, quæ ad eccleſiæ honeſtatem ac morum, & ſalutem pertinent animarum, præcipimus inviolabiliter obſervari.

XXII. *Ut omnes habeant has conſtitutiones ſcriptas, & ante præſtitam obedientiam nullus celebret.*

Ut autem tranſgreſſores presbyteri nullam excuſationem habere valeant circa prædicta & ſequentia ignorantiam prætendentes, præcipimus omnibus presbyteris, qui in noſtra civitate vel diœceſi ubicumque cantant vel cantaverint: ut has conſtitutiones infra menſem in ſcriptis habeant, & ut ſibi eas ſemel quolibet menſe legant. Sed nec aliquis presbyter in civitate aut diœceſi audeat celebrare, qui nobis aut prædeceſſoribus noſtris non præſtiterit obedientiam prout decet.

XXIII. *De*

XXIII. *De pœna eorum, qui se eodem tempore ad duo servitia obligant.*

Sacerdotum insuper avaritiam refrænantes, inhibemus, ne quis presbyter, qui recipit pro uno anniversario stipendia, vel pro alio servitio assidue exequendo interim ad simile vel aliud se obliget in parte temporis vel in toto: quod si fecerit, & id quod male accepit restituet, & ad eleemosynam solvet tantumdem.

XXIV. *De sacerdotibus, qui cantant militibus aut dominabus.*

Sacerdotibus etiam, qui militibus cantant aut dominabus, præcipimus, ut dies, quibus jejunia Christianis ab Ecclesia indicantur, eis annuncient, & ipsi jejunent, non jejunantes acrius reprehendant, & quod in prima septimana Quadragesimæ de solvenda decima integre inducere debeant & monere sub pœna excommunicationis.

XXV. *De pœna eorum, qui in exequiis aliquid recipiunt, & finem non expectant.*

*Corr. exequiis. Eos vero presbyteros aut clericos, qui in *obsequiis vel officiis pro defunctis cereos vel candelas recipiunt, præcipimus finem servitii expectare: alioquin & quod acceperint restituent, & tantumdem: & volumus inviolabiliter observari, quod nullus clericus audeat vel præsumat rapere candelas de manibus dantium in funere, seu ejus occasione, sub pœna nostro arbitrio inferenda.

XXVI. *De pœna clericorum de nocte euntium.*

Quia vero qui male agit, odit lucem: omnibus clericis inhibemus districte, ne vadant de nocte, maxime post tertiam pulsationem: quod si inventi fuerint, licentiam damus custodibus civitatis, ut eos capiant salva manu, & detineant usque mane, nobis quanto citius præsentandos. Et quia mulieres nihilo minus adhuc in domibus vel cœmeteriis ad carmen lugubre conveniunt, in contemptum Dei, & suarum periculum animarum: omnibus sacerdotibus districte præcipimus, ne præsente aliqua muliere, quam contra prædictam prohibitionem feciſſe sciverit, aut pro certo intellexerit, Missam audeat celebrare: caventes attente, ne circa hoc prætendant crassam ignorantiam vel supinam, si districtam voluerint effugere ultionem.

XXVII. *Statutum legati Odonis.*

Venerabili patri H. Dei gratia archiepiscopo Nicosiensi: Odo miseratione Divina Tusculanus episcopus, apostolicæ sedis legatus, salutem & sinceram in Domino caritatem. Vobis auctoritate qua fungimur districte præcipiendo mandamus, quatenus in majori ecclesia Nicosiensi, & in omnibus aliis ecclesiis in regno Cypri constitutis, statutum, quod nuper in Joppe edidimus, publicari solemniter faciatis: cujus statuti tenor talis est.

Venerabilibus in Christo patribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, tam exemptis quam non exemptis, ecclesiarum rectoribus & cappellanis tam exemptorum quam non exemptorum, in nostra legatione constitutis, Odo miseratione Divina Tusculanus episcopus, apostolicæ sedis legatus, salutem in Domino sempiternam. Cum salus animarum omni lucro temporali & quæstui merito debeat anteponi: quidam tamen, sicut nobis innotuit, suæ avaritiæ consulere cupientes, impediunt vel impediri procurant quominus Saraceni, seu alii infideles, quos in captivitate detinent, vel qui eorum potestati seu dominio sunt subjecti, instruantur in fide, & regenerentur baptismatis sacramento: licet dicti Saraceni & alii, nondum adepti baptismatis sacramentum, fidem catholicam confitentes, instanter petant ablui lavacro salutari: quod sacramentum nulli fidem confitenti, & idem sacramentum postulanti, convenit denegari. Hinc est, quod nos inhumanitati seu impietati eorum salubrem cupientes adhibere medelam, auctoritate qua fungimur districtius inhibemus, & irrefragabili constitutione sancimus, ne quis in nostra legatione constitutus, de cætero impediat vel impediri procuret, quominus Saraceni sclavi, seu quicumque alii, nondum renati baptismatis sacramento, qui fidem catholicam confitentes, sacramentum baptismi sponte petierint, baptizentur: salvo in omnibus & per omnia debito servitutis, quod eorum dominis alias competit in eisdem. Quia per hoc non intendimus illis, qui baptismum susceperint, libertatem aliquam indulgere. Quod si forte aliqui contra inhibitionem & statutum nostrum ausu temerario præsumpserit sclavum Saracenum, seu quemcumque alium, nondum baptizatum, per se vel per alium a sacramento hujusmodi prohibere, postquam baptizandorum voluntas super hoc fuerit patefacta: censemus eos ipso facto excommunicationis vinculo innodatos. Et ne in posterum aliquis prætextu ignorantiæ ab observatione hujusmodi statuti nostri se valeat excusare, & ut infideles ad fidem catholicam liberius & facilius attrahantur: volumus & mandamus vobis in virtute obedientiæ firmiter injungentes, ut bis singulis annis, videlicet in ramis palmarum, & in epiphania Domini, vos & successores vestri hoc statutum nostrum in ecclesiis vestris publicetis, vel publicari solemniter faciatis. Tenorem nihilominus statuti ejusdem in libris ecclesiarum vestrarum conscribi ad perpetuam rei memoriam facientes. Dat. in Joppe ann. Dom. MCCLII. Nonas Januarii.

Nihilominus tamen volumus & præcipimus, ut in ramis palmarum, & in epiphania Domini, vos & successores vestri, sicut in antedicto statuto plenius continetur, statutum ipsum in ecclesia vestra, & in aliis locis vobis subjectis, publicari solemniter faciatis: tenorem nihilominus statuti ejusdem in libris ipsarum ecclesiarum conscribi ad perpetuam rei memoriam facientes. Datum in Joppe, anno Domini MCCLII. quarto Nonas Martii.

Item anno Domini MCCLIII. decimo quarto Kalend. Julii. In synodo ab eodem domino Hugone Nicosiensi archiepiscopo in Nicosiensi ecclesia pubblicatæ fuerunt infra scriptæ duæ constitutiones & postea populo sequendæ.

XXVIII. *Statuta duo Hugonis archiepiscopi.*

1. Ne laicorum insolentia invalescat, quæ jam in tantam prorupit audaciam, ut pluries intran-

intrantes Nicosiensem ecclesiam dum celebrantur Divina, vel fit aliqua executio officii pastoralis, publice conclamantes, prælato, sacerdotibus, & aliis clericis ecclesiæque ministris, ipsique loco & Divino cultui, non modicas injurias importarint: statuimus, ut quicumque laicus aut clericus de cætero prædictam Nicosiensem ecclesiam, aut aliam quamcumque nostræ civitatis sive diœcesis, in quibus cum pace & quiete vota competit reddere, ac celebrari Divina, intrans, aliquid injuriæ importaverit prælato, sacerdotibus, aliisque ipsarum ecclesiarum clericis ac ministris, seu ipsis locis aut Divino cultui, vel conclamationibus, seditionibus, aut tumultu, fuerit usus ibidem: ipso facto vinculum excommunicationis incurrat. Nos enim ipsum, quicumque fuerit ille, cum omnibus sibi assistentibus, vel ad hoc dantibus auxilium, consilium, vel favorem, auctoritate Dei omnipotentis excommunicamus, & excommunicatum usque ad satisfactionem condignam præcipimus publice nunciari, pœnas quas secundum jura civilia tales incurrunt suis judicibus relinquentes.

2. Non sine admiratione referimus, quod aliqui religiosi, & utinam non omnes, civitatis Nicosiensis, falcem in alienam messem mittentes, parochianos Nicosiensis ecclesiæ, quæ unica est in civitate parochialis ecclesia Latinorum, passim recipiunt ad Divina. Quos etsi non reprimit regula naturalis, videlicet, ut quod sibi fieri nolunt, non faciant aliis: saltem jura canonica ab hujusmodi eos revocare deberent, quæ prohibent alienos parochianos ad Divina recipi diebus Dominicis & festivis, & ne in religiosorum cœnobiis missæ publicæ, id est publice celebrentur, nec in servorum Dei secessibus & eorum receptaculis ulla popularis conventus occasio præbeatur: quia eorum non expedit animabus. Nos autem volentes eorum providere saluti & etiam honestati, & ne Nicosiensis ecclesia, diebus saltem Dominicis & Festivis, debito honore privetur, aut sicut tugurium in cucumerario relinquatur, ne hoc de cætero fiat districtius inhibemus.

XXIX. *Contra usurarios.*

Sacrorum canonum conditores summo studio usque hodie vigilarunt extirpare ab agro Dominico zizaniam usurariæ pravitatis, claris & apertis constitutionibus usurariorum perfidiæ ac fraudibus obviantes. Sed quia hominum vitiata natura prona est ad malum, & semper ad sua scelera pallianda formas novas properat invenire: jam eo res devenit, ut publice usurarii fiant contractus sub palliatione simulatæ venditionis: dum is qui mutuo indiget pecunia, fit emptor pannorum, ceræ, serici, cujuscumque alterius rei, pro pretio longe majori, quam res tunc valeat, quam in continenti, quia pecunia numerata indiget, vel venditori vel alii vendere compellitur, pretio quod tunc valeat longe minori: sicque dum is qui indiget fit emptor ac venditor, in utroque decipitur contractu, ut ad eum præter usuras quæ ultra statutum terminum, sub ficto pœnæ nomine currunt, vix perveniat pretii dimidium emptæ rei, aut rei venditæ simulate. Crevit etiam in tantum fraus hujusmodi, ut alioquin nulla res vendatur aut ematur: sed tantum verbalis fiat contractus, nominatis mercibus, quæ nec videntur, nec etiam habentur, aut traduntur. Compellitur etiam quandoque is, qui pecunia indiget, confiteri se recepisse mutuo centum, solvenda usque ad talem diem sub pœna: cum revera non nisi octoginta receperit. Et alioquin coram persona publica fit totius summæ nominatæ traditio: cum tamen ex pecunia debitor illi correcipiens partem restituat ex condicto. Et ut dicamus breviter, semper hic agitur ut solummodo tempus vendatur. Nos vero, prout ad nos pertinebat, volentes morbo tam pestifero obviare, qui quorumdam faciente malitia serpere cœpit ut cancer in Cypro, & præsertim in civitate Nicosiensi: jam dudum publice contractus hujusmodi fieri nihilominus, * & sub pœna excommunicationis omnibus notariis, & aliis scriptoribus, ne eos scriberent, atque militibus & aliis omnibus ne in contractibus prædictis, quos ut vulgariter loquamur, barrattas appellant, fidejussores se constituerent aut debitores pro aliis. Similiter & mediatoribus, quos sensales appellant, ne tractarent aut promoverent conventiones contractuum prædictorum. Cæterum curantes Babylonem, non est curata: fiunt etenim & vigent fraudes hujusmodi sicut prius; propter quod compellimur contra pestem hanc manu insurgere graviori. Quare inhibemus districte, ne de cætero tales vel similes in civitate & diœcesi Nicosiensi fiant contractus: eos qui contrafecerint, sive principales, sive mediatores aut scriptores, seu fidejussores aut debitores, excommunicationis vinculo innodantes: nihilominus contractus prædictos, ipso jure nullos esse pronunciantes, ut nec agi nec excipi valeat ex eisdem: nec judex ecclesiasticus, etiamsi se contrahentes ecclesiasticæ jurisdictioni subjiciant, aut jurent, ex eisdem audiat conquerentes aut excipientes, aut judex etiam sæcularis.

* *f.* verui

Edita est & recitata publice hæc constitutio, in ecclesia sanctæ Sophiæ, & populo post sermonem, a reverendo patre dom. Hugone Dei gratia Nicosiensi archiepiscopo, ann. Domini MCCLVII. prid. Kal. Octobr.

XXX. *Contra avaritiam clericorum.*

Ad reprimendam avaritiam ministrorum ecclesiæ, tam scriptura Divina, quam sacrorum canonum instituta, attentius vigilarunt. *Scientes quod a minore usque ad majorem omnes avaritiæ studebant; a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciebant dolum, curantes contritionem populi cum ignominia, & dicentes, pax, pax, cum tamen non esset pax.* Sed heu! ex medicina invaluit morbus, ut recte dicatur: *Lex subintravit, ut abundaret delictum.* In tantum enim in nostris ecclesiis invaluit ista pestis, ut rectissime de iis dicatur: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens: a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Curavimus* enim *Babylonem, & non est curata*: quin potius ipsius plaga facta est desperata. Ecce enim, quod de nostris subditis cum cordis amaritudine referimus, jam adeo devenere effrontes, ut etiam in loco & de loco sacro , cum pro mortuis exequiæ celebrantur, oblationes de manu laicorum ipsas ad altare deferentium, in conspectu populi, rapaces lupi non recipiunt, sed rapiunt impudenter, non verentes crimen sacrilegii incurrere sic aperte. Cumque ad domum alicujus defuncti cum cruce processio debeat proficisci: tot illuc, non propter Deum, aut devotionem

Jerem. 6

Rom. 5.

Isa. 1.

Jerem. 51

ali-

aliquam, ſed propter candelas, cruces undique deferuntur, quod laici non ſufficiunt deferentium extinguere ſitim, nec poſſunt eorum moleſtias tolerare ingerentium ſe tam ardenter, ut eos quaſi opprimant & ſeipſos, ut etiam, quod eſt horribile auditu, præter eorum clamores validos, cruces ipſæ ad invicem collidantur.

Quidam etiam presbyteri, & alii clerici, dum defuncto commiſſarii ſeu executores fuerint cum ſociis, aut ſoli: quæ committuntur eiſdem, infideliter diſtribuunt, negligenter aut nullo modo requirunt: quodque peſſimum eſt, aliquando retinent ſibi ipſis. Nos autem etſi prædictorum incurabiles æſtimemus exceſſus: nihilominus tamen ſi forte poſſimus proficere pœnæ metu volumus experiri: ſtatuentes, ut quicumque presbyter, vel clericus, in noſtra diœceſi, in eccleſia, aut cœmeterio, circa res oblationi deputatas violentiam aliquam commiſerit, præter crimen ſacrilegii, quod ipſum ex hoc incurrere declaramus, tribus menſibus ab officio & beneficio, ipſo facto, ſuſpenſionis pœnam incurrat; & quod ſic abſtulit, in duplum reſtituere teneatur. Cum autem proceſſio petita fuerit, ut ad domum eat defuncti: omnibus laicis diſtricte inhibemus, ne pro aliquibus crucibus, ut ita loquamur, alicui tradant aliquid, niſi duobus presbyteris aſſiſiis eccleſiæ noſtræ, quibus volumus ea quæ conſueta ſunt dari: ita tamen, quod nominatim exprimant quot crucibus, & pro quibus etiam dant. Inhibemus etiam, aliquid pro aliqua cruce dari, cum qua non venerint clericus & ſacerdos: qui nihilominus funus proſequatur cum ſua cruce, uſque ad locum ubi fuerit tumulandum. Expletis vero exequiis, duo prædicti aſſiſii reddant fideliter ea, quæ acceperunt tradenda: ita quod de hoc nullum ſcandalum oriatur. Ad hæc inhibemus quibuſcumque commiſſariis, ſeu executoribus, presbyteris, aut clericis noſtræ diœceſis, ne corpore tradito ſepulturæ, de commiſſaria ſeu executione, ſine noſtra ſcientia vel ſucceſſorum noſtrorum, ſe in aliquo intromittant. Hæc autem non ex eo dicimus, quod inde velimus aliquid, niſi ſolum obviare malitiis, & ut fidelius ac celerius pareatur voluntatibus defunctorum.

Lata & recitata in ſcriptis in palatio archiepiſcopali, a reverendo patre domino Hugone Dei gratia Nicoſienſi archiepiſcopo, præſentibus dominis, Guillelmo archidiacono, & Roberto cantore Nicoſienſi, & univerſo clero civitatis ejuſdem, anno Domini MCCLIII. die nono intrante Januario.

Editio concilii generalis ad dictam conſtitutionem celebrati per reverendum patrem dominum patrem Heliam, Dei gratia archiepiſcopum Nicoſienſem: quod ſi quis contrarium fecerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat: ad hoc ut commiſſariorum malitiis obvietur, & celerius impleantur decedentium voluntates.

XXXI. *De Aſſiſiorum officiis.*

Statuimus ut aſſiſius, qui de aliquo ſibi aſcripto defectum fecerit, in tribus denariis pro vice qualibet puniatur. Aſſiſius vero ante adſcriptus, qui in diebus novem lectionum, Matutinis, majori Miſſæ, vel Veſperis defuerit, pœna ſimili puniatur. Item Aſſiſius non adſcriptus, ſi in diebus profeſtis, Matutinis, majori Miſſæ, vel Veſperis defuerit, in duobus denariis puniatur. Similiter pro ſingulis aliis horis minoribus, præter quam pro una, in duobus denariis puniantur. Cujus pœnæ medietatem percipiat, qui defectus ſcripſerit, & aliam habeat qui ſupplebit defectum. Item lecta epiſtola majoris Miſſæ, nullus intret chorum. Item nullus de choro ſtet prope eccleſiam, vel intret eam, dum cantatur in choro, in ſuo habitu ſæculari. Item illi qui ſolummodo intrant chorum, cum aliquid ibidem dandum fuerit, tunc non recipiantur ibidem. Item Aſſiſius, qui defectum fecerit, die facti defectus, vel ſaltem in craſtinum, proponat & oſtendat excuſationem, ſi quam habet legitimam: alioquin nullatenus ulterius audiatur.

XXXII. *Conſtitutio de horis officii Divini.*

In nomine Domini, amen. Anno Domini MCCLV. die decima intrantis menſis Januarii. Cum nos Hugo miſeratione divina Nicoſienſis archiepiſcopus, noſtram eccleſiam viſitantes, invenerimus ipſam & ipſius perſonas in pluribus reformatione ac correctione indigere: volentes ſuper hoc providere, prout pertinet ad officium noſtrum, in primis quia invenimus quod clerici eccleſiæ, officium beatæ virginis & ſervitium defunctorum quaſi omnino negligunt, cum prædicta fiunt non intrantes chorum, vel ſi ibi fuerint, exeuntes: præcipimus eis diſtricte in virtute obedientiæ, ut hoc de cætero corrigant & emendent, ad prædicta ſervitia veniendo, & in choro, quouſque finita fuerint, permanendo. Si quis autem hujus præcepti noſtri tranſgreſſor fuerit, pro certo teneat, quod ſi ad nos pervenerit, non pertranſibit impune. Et hoc idem præcipimus de hora prima, ad quam pauciſſimi veniunt aut conſueverunt venire. Horam autem completorii inter canonicas reputantes: volumus & mandamus, ut quicumque de cætero eidem horæ defuerit, ſcribatur in defectum, & contra eum exigatur pœna, prout de horis aliis eſt ſtatutum. Quia vero invenimus, quod aliqui, dum ſunt in choro, rixantur, clamant, & ſtrepitum faciunt, & ad invicem colloquuntur in contemptum Dei, & cultus Divini turbationem: hujuſmodi de cætero fieri prohibemus, prædicentes ei quem invenerimus tranſgreſſorem, quod pœna docebit, quam gravis ſit exceſſus turbatio Divinorum.

CONSTITUTIO INSTRUENS GRÆCOS & alios, per diverſa capitula, ut infra.

Eſſe hoc provinciale concilium, cujus hæc præfatio eſt, ad quod ſequentia de-inde capitula pertinent, eique præfuiſſe Raphaelem Nicoſienſem archiepiſcopum, patet ex ſequentibus.

Iſa. 49.

Ecce iſti de longe venient: & ecce illi ab aquilone & mari: & iſti de terra auſtrali. Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi. Vivo ego dicit Dominus: quia omnibus his velut ornamento veſtieris: & circumdabis eos tanquam ſponſa. In Iſaia 49. verba ſunt Dei Patris ad Filium, vel ad eccleſiam, de diverſis mundi partibus, linguis & ritibus, in unitate fidei congregandam, ne ſe videlicet oblivioni reputet traditam, conſolantis eamdem: unde ibidem aliquantulum ſupra dixit Sion, id eſt, eccleſia: *Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei:* ſic reſpondet ei Dominus: *Numquid poteſt obliviſci mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui. Ecce in manibus meis deſcripſi te,* dicit Jeſus ad eccleſiam, cum fuerint cruci affixæ; non poſſum ergo tui obliviſci, ſicut

Ibid.

nec id quod in manibus habetur: quia videtur A frequenter. Unde ſubditur: *Muri tui*, id eſt, apoſtoli & alii prælati qui te muniunt, *coram me ſunt*. Sed timendum valde quod ſequitur: *Venerunt ſtructores tui, deſtruentes te*, ſeu, mali prælati qui te conſtruere debebant: quia ad conſtruendum te ſunt poſiti, & te deſtruunt, & diſſipant pravæ vitæ exemplo, & *doctrinis variis ac peregrinis* ut ait apoſtolus ad Hebr. 13. videlicet fideles ab unitate eccleſiæ ſeparantes, docentes eos traditiones hominum & non Dei, & contra legem Dei ſuos perverſos ritus, & juſtitias etiam ſtatuentes. Dominus ergo non obliviſcitur ſuæ eccleſiæ: ſed eam deſtruunt, & quaſi derelinquere faciunt, & in oblivionem venire, qui eam ædificare tenentur. Alloquitur B autem Dominus ſuam eccleſiam de diverſis mundi partibus, linguis, & ritibus, & *ex omni natione quæ ſub cælo eſt*: ut in actibus apoſtolorum legitur, congregandam: dicens ei. *Ecce iſti de longe venient*: ipſam monens ad fidei unitatem: & ut *multitudinis credentium*, quamquam diverſarum nationum, *ſit cor unum & una anima*, ut in actibus apoſtolorum habetur: *& non ſit diſtinctio Judæi & Græci*, ut legitur ad Romanos 10. nec una natio dicat: *Ego ſum Pauli*; *alia, ego ſum Chriſti*; ut ſic dividatur Chriſtus: ut legitur ad Corinthios 1. & inter fideles ſchiſmata fiant, & efficiantur aliqui pejores militibus crucifixoribus Chriſti, qui Domini tunicam inconſutilem ſcindere noluerunt. Non igitur in- C ſultet in eccleſia Dei Græcus Latino, vel e contra: ſed pari voto, tanquam veri adoratores, glorificent patrem communem omnium, qui in cælis eſt, qui *vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem ſui venire*, ut legitur ad Timotheum: & qui audit, dicat veni, cuilibet indiſtincte, ne cum Phariſæo pereat cæteros aſpernante, & ſe non eſſe ſicut cæteri homines exiſtimante. *Aſſiſtit itaque regina*, id eſt ſancta eccleſia, erecta per ſpem, non curva per timorem, & prompta ad ſerviendum, *a dextris Dei*, ſeu in potioribus bonis æternis, jam in ſpe, licet non adhuc in re. Aſſiſtit autem non nuda, ſed *in veſtitu*, id eſt, in connexu & ornatu virtutum; *in auro* per ſapientiam, quæ eſt æter- D norum contemplatio, & præguſtatio: *deaurato*, per aurum enim intelligitur illa ſapientia, qua ſapiunt nobis æterna. Vel aſſiſtit in veſtitu deaurato, id eſt, in operibus caritatis. Opera enim veſtimenta dicuntur in Apocalypſi: *Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet*. Per aurum vero intelligitur caritas, quæ optima eſt inter virtutes, ſicut aurum inter metalla. Hæc autem regina, id eſt eccleſia, eſt *circumdata varietate* multiplici, videlicet linguarum. Idem loquebantur variis linguis apoſtoli. Item varietate diverſarum conſuetudinum, quæ non ſunt contra fidem, aut contra bonos mores. Nil enim, ut ſacri canones atteſtantur, officit in eccleſia Dei conſuetudo diverſa in ejuſ- E dem fidei unitate. Virtutum etiam varietate hæc regina ornatur: quia, ut ait apoſtolus, *Stella differt a ſtella in claritate*. Item varietate perſonarum diverſarum facierum, ſive diverſorum officiorum. Unde apoſtolus: *Quoſdam dedit apoſtolos, quoſdam prophetas, alios vero evangeliſtas, alios autem paſtores atque doctores*. Quæ omnia ad laudem hujus reginæ, ſive eccleſiæ, non eſt dubium pertinere. Quibus omnibus varietatibus velut ornamento veſtitur; eaſque, ut dictum eſt, ſibi quaſi ſponſa circumdat.

Hæc & multa alia conſiderantes nos Raphael miſeratione Divina Nicoſienſis archiepiſcopus, quia circa nationem Græcorum & Syrorum regni Cypri, quorum curam licet immeriti tenemur gerere ex ſuſceptæ officio dignitatis, tum ignorantia, tum ſimplicitate, & quod eſt deterius, eorum qui eos inſtruere tenebantur faciente malitia, multa quæ diviſionem ſapiunt ab eccleſiæ unitate, & quæ nutriunt pericula animarum plurima, inoleviſſe invenimus: ne ſanguis eorum de noſtris manibus requiratur, ſi videntes venire contra gregem, * noſtrum gladium, non inſonuerimus buccina, cum ſimus in ſpecula conſtituti: convocatis, * &c. cogitavimus prout poſſumus contra morbos hujuſmodi remedium adhibere. Scribentes aliqua breviter circa hæc, & ea tam Græcis epiſcopis, quam efforos, * & aliis regni prædicti Græcis clericis, in Græca littera ſcripta tradentes, quorum tenorem inferius duximus annotandum.

* *Lege*, h ſtium glad um. H.
* *Convoca nimirum ſuffragan ſuis.*
* *An for clerici ali qui* ἐφορ *dicti?* Hef chius ἔφορ ἐπί τινων ἐπισκόπ &c. H.

1. *Quatuor epiſcopi Græci ſunt in Cypro relicti, & quod ſit eorum officium.*

In primis volumus & mandamus epiſcopis Græcis, ut diligenter conſiderent, quod ſit eorum officium: & cauſam quare, cum Latini epiſcopi ſint per Romanam Eccleſiam in Cypri inſula ordinati, ipſi in eadem inſula ſint tolerati: ut & ea ad quæ tenentur, ſecurius & diligentius exequantur; & illa quæ ad ipſos non pertinent, non uſurpent. Quæ duo habentur in concilio generali, cujus verba ſunt hæc: Quia „ in pleriſque partibus, intra eamdem civitatem „ atque diœceſim permixti ſunt populi diverſarum linguarum, habentes ſub una fide varios „ ritus & mores: diſtricte præcipimus, ut por„ tifices hujuſmodi, civitati ſive diœceſi provi„ deant viros idoneos, qui ſecundum diverſita„ tem rituum & linguarum, Divina officia illis „ celebrent, & eccleſiaſtica ſacramenta mini„ ſtrent: inſtruendo eos verbo pariter & exem„ plo. Prohibemus autem omnino, ne una ea„ demque civitas ſive diœceſis, diverſos ponti„ fices habeat, tamquam unum corpus diverſa „ capita, quaſi monſtrum: ſed ſi propter præ„ ſcriptas cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, „ pontifex loci catholicum præſulem nationi„ bus illis conformem provida deliberatione con„ ſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per „ omnia ſit obediens & ſubjectus. Unde ſi quis „ aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe no„ verit mucrone percuſſum: &, ſi nec ſic reſi„ puerit, ab omni miniſterio eccleſiaſtico de„ ponendum, adhibito, ſi neceſſe fuerit, brachio „ ſæculari ad tantam inſolentiam repellendam. „ Circa hoc, ſalvum moderamen ſedis apoſtoli„ cæ poſt ſecutum. " Ex prædicta conſtitutione liquido patet, quod ſit epiſcoporum Græcorum officium, ſub illis, quorum ſunt obſequio deputati, Divina officia celebrare, & miniſtrare eccleſiaſtica ſacramenta, eoſque inſtruere verbo pariter, & exemplo: & quæ ſit cauſa quare ſint inſtituti, ſcilicet urgens neceſſitas in prædictis. Patet etiam, a quibus ſint inſtituendi, quia videlicet a pontifice loci Illius qui * taliter ſe ingeſſerit ad prædicta. Monemus igitur ac requirimus Græcos epiſcopos, & eos ſub interminatione Divini judicii atte ſtamur, ut eos, quorum ſunt obſequio deputati, ſecundum ſibi a Deo traditam ſcientiam, ut dictum eſt, verbo pariter & exemplo*; ſic vivendo, ut Chriſti fideles videntes eorum bona opera, glorificent, juxta verbum Chriſti, qui in cœlis eſt, Deum

Later. I cap. 9.

Hic aliqui deeſt.

* *Deeſt* a juvent.

pa-

patrem, & ut eorum comparatione [a] cæteri Græci dicantur, ſicut beatus Petrus Jeſu Chriſti vicarius atteſtatur. Et ut eiſdem frequenter Dei verbum proponant, oſtendendo ipſis, a quibus abſtinere debeant, & qualia agere; quæ ſint mortalia peccata, & quam ſit mortalis pœna crudelis, quantaque bona per mortale peccatum perdantur. Doceant etiam eos ſuper obſervatione mandatorum, ſive decem præceptorum decalogi: quæ videlicet ſint illa, & quod ſine illis non eſt ſalus. Ait enim Chriſtus in evangelio de eiſdem, cuidam: *Hoc fac & vives*. Item, *ſi vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*. De fornicatione autem, quam ſolutus cum ſoluta committit, quin ſit mortale peccatum, non eſt aliquatenus ambigendum: cum tam fornicarios, quam adulteros, a regno Dei apoſtolus aſſerat alienos: ſicut Dominus papa determinavit.

Forte, ceſi e grege cantur, 2. Per. 2. H.

ait. 19.

2. *Quod furtum ſit damnabile, & quod reſtitutio fieri debeat.*

Furtum quoque eſſe damnabile eis oſtendant. Scriptum quippe eſt, non furaberis; non enim remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi tamen reddi poteſt. In quo Græci quaſi communiter dicuntur peccare, & in quo etiam errore eorum confeſſores eos dicuntur fovere, pro furto nullam vel modicam pœnitentiam imponentes, nec furibus reſtitutionem aliquam injungentes.

3. *Quod ſunt ſeptem Sacramenta.*

Inſtruant inſuper eos ſuper eccleſiaſticis ſacramentis, oſtendentes eis quæ ſint: videlicet, Baptiſmus, Confirmatio in fronte cum chriſmate per epiſcopum, Euchariſtia, Pœnitentia, Ordo, & Extrema unctio per ſacerdotem de oleo ſancto, & Matrimonium. Denuncient etiam eis, quod qui aliter de his ſeptem ſacramentis ſentit, quam Romana eccleſia docet & ſervat, eſt hæreticus judicandus, prout conſtitutio Domini papæ dicit.

4. *De Baptiſmo.*

Inſtruant itaque ſacerdotes vel alios, dum in neceſſitate baptizant, ſervare in baptiſmo verborum formam, a Jeſu Chriſto & ſanctis patribus inſtitutam: & ut ſciant, quod in baptiſmo ſit remiſſio omnium peccatorum: & ut omnino caveant, ne pueri ſine baptiſmo decedant. Qui enim in hoc negligentes fuerint aut remiſſi, graviſſime delinquunt, & ſunt acerrima pœnitentia corrigendi. Præcipimus etiam eis, ut ſacerdotes inſtruant, quod in unctionibus quæ circa baptiſmum fuerint, morem Romanæ eccleſiæ teneant & obſervent: videlicet, ut antequam puer baptizetur inungat eum ſacerdos oleo ſancto cum pollice, crucem faciens inter ſcapulas & in pectore.

5. *De Confirmatione.*

Poſtea vero puer repræſentatur epiſcopo vel archiepiſcopo, ab eodem confirmandus in fronte chriſmate cruce facta, quia de his unctionibus fecimus rationem. Volumus & præcipimus, quod quilibet epiſcopus Græcus, quolibet anno in die cœnæ Domini, in civitate in qua eſt Latinus Epiſcopus, chriſma conficiat balſamo & oleo olivarum: ſimiliter faciat oleum ſanctum per ſe, & oleum infirmorum per ſe de oleo tantummodo olivarum: quæ omnia per totum annum diligenter conſervent in locis tutiſſimis atque mundis, taliter ut ad ea contrectanda manus temeraria extendere ſe non poſſit. Quibus inter presbyteros diſtributis utantur, tam in Baptiſmo, quam in Confirmatione, & Extrema etiam unctione. De quibus ſi anno finito aliquid ſuperfuerit, eadem die cœnæ qua nova conficiuntur, vetera comburantur, ipſorum pulveribus in ſacrarium reconditis & projectis. Ad quæ facienda, ſi in libris ſuis formas non habent ſcriptas, ſecundum quas præmiſſa fieri ſtatuuntur: volumus, ut eas de pontificalibus noſtris accipiant, & habeant penes ipſos. Aliam autem, vel alio modo unctionem nolumus fieri de cætero circa puerum baptizandum, vel etiam baptizatum. Indecens enim eſt, totum puerum inungi, tam per presbyterum, quam per laicos: & ſuperſtitioſum ac oneroſum, & quod nulli innititur rationi. Et hoc etiam nuper Dominus papa inter alia præcepit eiſdem, quod ſi non habeant circa hujuſmodi doctrinam, ſive Romanæ eccleſiæ obſervantias, eas a nobis non differant poſtulare.

6. *De Euchariſtia.*

Admoneant etiam ipſos circa Euchariſtiæ ſacramentum, quod ſive in fermento ſive azymo pane conficiant, dummodo per ſacerdotem fiat ſecundum eccleſiæ formam, non refert, cum Dominus papa dicat: dummodo credant, quod utroque modo eſt verum corpus Chriſti, quod de beata Virgine traxit, ſine quo non eſt ſalus, & per quod ſalvati & liberati ſumus: & quod qui manducat digne, ut ipſe Chriſtus ait, habet vitam æternam: ideoque a Chriſti fidelibus haberi debet in omni reverentia & honore. Quapropter diſtricte præcipiant, tam clericis, quam laicis, ut cum ad infirmos Euchariſtia portatur, præſentes flectant genua, & eidem reverenter inclinent, dicentes hæc verba, quæ eos doceri volumus: Ave ſalus mundi, caro munda, caro ſancta, caro immaculata, verus Deus, verus homo.

Epiſcopis autem injungimus, ut ipſi tantum hoc ſacramentum Confirmationis conferant, prout etiam Dominus papa determinavit. *Hæc clauſula ſine dubio pertinet ad caput præcedens.*

Domini papæ etiam circa Euchariſtiam determinationem eis præcipimus obſervare, qui ait: Sed Euchariſtiam in die cœnæ Domini conſecratam, uſque ad annum, prætextu infirmorum, ut de illa videlicet ipſos communicent, non reſervent. Licet tamen eis, pro infirmis ipſis corpus Chriſti conficere, ac per 25. dies, & non longioris temporis ſpatio, conſervare, ne per diutinam ipſius reſervationem, alteratis forſitan ſpeciebus, reddatur minus habile ad ſumendum, licet ejus veritas & efficacia ſemper eadem omnino remaneat: nec ulla unquam diuturnitate, ſeu mobilitate temporis, evaneſcat. Et ut qualibet die maxime in Quadrageſima, quilibet parochialis ſacerdos Miſſam cantet integram, ſecundum morem ſancti Baſilii, & ſancti Joannis [b] oſaurei, niſi fuerit legitime impeditus. In diebus vero, in quibus opera fiunt ſervilia, mane cantent presbyteri Miſſas ſuas: nullus tamen ſacerdos Miſſam cantare præſumat, niſi prius cantaverit aut dixerit Matutinas. Examinentur etiam presbyteri cir-

b) *Hoc eſt Chryſoſt. H.*

circa Divinum officium diligenter: quia ut intelleximus a fide dignis presbyteris, Græci communiter parum aut nihil sciunt de horis canonicis, & maxime matutinis: & quod periculosius est, nesciunt etiam, ut dicitur, Missas suas. Volumus etiam & præcipimus, ut quilibet sacerdos, qui potest, calicem habeat aureum vel argenteum, vel saltem stanneum, ad conficiendum corpus Christi, honorabilem & decentem; calicibus ligneis aut terreis penitus derelictis. Corporalia vero linea decentia & munda, ac pallas altaris habeant, & alia sacerdotalia indumenta: tela etiam linea alba & munda tergant calicem interius & exterius, similiter & involvant. Mulieres vero ad altaris servitium non admittant.

7. *De Pœnitentia.*

Quia vero circa pœnitentiæ sacramentum nationem Græcorum & Syriorum in pluribus inordinate invenimus se habere; videlicet, quod aliqui numquam, aut rarissime, confitentur; item nec proprio sacerdoti; item & quod aliqui * obedientes Romanæ & Nicosienſi ecclesiæ evitantes, inobedientes & de hæresi notatos sibi eligunt confessores, quos non est dubium cum eisdem infectos esse hæretica pravitate; & quia contingit interdum, quod sacerdotes infirmis vel non confessis, vel confessis similibus, vel dubitantes an sint confessi, præbent Eucharistiæ sacramentum: circa hoc volentes apponere remedium salutare, statuimus, ut quolibet anno, circa initium Quadragesimæ, in qualibet parochia legatur & exponatur populo constitutio concilii generalis; cujus tenor talis est.

a) *Lege*, obedire H.

Conc. Later. IV. c. 21.

„ Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad „ annos discretionis pervenerit, omnia sua so„ lus peccata saltem semel in anno fideliter „ confiteatur proprio sacerdoti, & injunctam „ sibi pœnitentiam propriis viribus studeat ad„ implere, suscipiens reverenter ad minus in „ Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi forte „ de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam ra„ tionabilem causam, ad tempus ab ejus per„ ceptione duxerit abstinendum. Alioquin & „ vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & mo„ riens christiana careat sepultura. Unde hoc „ salutare statutum frequenter in ecclesiis pu„ blicetur, ne quisquam ex ignorantiæ cæcita„ te velamen excusationis assumat. Si quis au„ tem alieno sacerdoti voluerit justa de causa „ sua confiteri peccata, licentiam prius postu„ let, & obtineat a proprio sacerdote, cum a„ liter ipse illum non possit absolvere vel liga„ re. Sacerdos autem sit discretus & cautus, „ ut more periti medici, superinfundat vinum „ & oleum vulneribus sauciati, diligenter in„ quirens, & peccatoris circumstantias, & pec„ cati, quibus prudenter intelligat quale debeat „ ei præbere consilium, & cujusmodi remedium „ adhibere, diversis experimentis utendo ad „ salvandum ægrotum. Caveat autem omnino, „ ne verbo aut signo, aut alio quovis modo, „ aliquatenus prodat peccatorem: sed si pru„ dentiori consilio indiguerit, illud absque ul„ la expressione personæ caute requirat, quo„ niam qui peccatum in pœnitentiali judicio „ sibi detectum præsumpserit revelare, non so„ lum a sacerdotali officio deponendum decer„ nimus, verum etiam ad agendam pœniten„ tiam perpetuam in arctum monasterium de„ trudendum.

Quam constitutionem tam ab episcopis, quam a presbyteris * efforos, magistris, cappellanis, & laicis, Græcis & Syriis, sub pœna excommunicationis præcipimus inviolabiliter observari. Adjicientes, quod nullus sacerdos alicui infirmo det Eucharistiam, & alia ecclesiastica sacramenta, nisi ei constiterit, quod confessus fuerit alicui sacerdoti, qui ad hoc potestatem habuerit. Qui autem contra fecerit, nostro arbitrio acrius punietur. Inhibentes sub eadem pœna omnibus monachis & presbyteris Græcis, ac Syriis, ne aliquo modo confessiones audiant, & tam clericis quam laicis, ne aliquibus confiteantur, nisi iis qui nobis in nostra civitate & diœcesi ad audiendas confessiones fuerint deputati. Si quis vero contra hoc fecerit, vel semel in anno, ad hoc deputato, ut dictum est, sacerdoti confessus non fuerit, & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura.

8. *Quod animarum medicus, antequam corporalis, advocetur.*

Et cum corporalis infirmitas sæpe proveniat ex peccato, dicente Domino languido quem sanaverat: *Vade & amplius noli peccare, ne deterius tibi contingat:* moneantur fideles, ut statim in principio infirmitatis, donec infirmus compos est mentis, advocent medicum animarum, videlicet confessorem, & facta confessione integre de peccatis, recipiat infirmus Eucharistiæ sacramentum: ac demum, si opus fuerit, advocetur medicus corporalis, & si necesse fuerit, ipsum infirmum ungat oleo quod dicitur infirmorum, omni alia unctione penitus interdicta.

Ibid. c. 1. *Joan.* 5.

9. *Quod sacerdos ad infirmum vocatus cito vadat: & laici ipsum advocent tempestive.*

Vocatus autem sacerdos ad infirmum, sine mora vadat ad eum: quia si propter ejus moram aut defectum aliquid sinistrum contingat, gravissime punietur. Moneantur etiam laici, ut tempestive de die videlicet, & antequam multum gravetur infirmus, sacerdotem requirant: ne eorum culpa infirmus sine confessione aut viatici perceptione decedat: quia qui in hoc culpabilis fuerit, gravissime peccat, & acrius punietur. Adjicimus tamen, quod si medicus prius ad infirmum vocatus fuerit, inducere debeat & teneatur infirmum, quod ante omnia advocet proprium sacerdotem, cui sua confiteatur peccata, sub excommunicationis pœna.

10. *Nil ad medicinam sumendum, quod in periculum vertat animarum: nec eundum ad sortilegos, vel divinos, nec ad medicum infidelem.*

Cum autem anima sit multo pertiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibetur, ne quis pro corporali salute aliquid infirmo suadeat, quod in periculum animæ convertatur. Unde qui Christianus videri & esse voluerit, sortilegos fugiat & divinos, ne esse de schola diaboli comprobetur. Prohibemus etiam districte, ne quis Christianus, sanus aut infirmus, medicum advocet infidelem, Judæum

Ibid.

scili-

ſcilicet aut Saracenum; ſed nec ab eo, vel de ejus conſilio, medicinam aliquam recipiat: quia hoc pia conſideratione in ſacris canonibus prohibetur. Nam ex hoc contingit, noſtram fidem haberi deſpectui, cum ipſi Judæi vel Saraceni in hujuſmodi Chriſtianorum uti miniſterio dedignentur, & reputent propter hoc offendere ſuam legem.

11. *Quomodo ſe habeat ſacerdos in confeſſionibus.*

Confeſſores etiam diligenter ac benigne audiant peccatores, infundentes, ut dictum eſt, vinum & oleum vulneribus fauciati: hinc perterrentes, hinc per ſpem & veniæ fiduciam erigentes: quam graviter deliquerint, quantamque pœnam incurrerint, quantaque bona perdiderint, quantumque Deum offenderint, ipſis diſcretione debita oſtendentes: & inveſtigantes caute, ut dictum eſt, de circumſtantiis aggravantibus culpas, loco videlicet & tempore, frequentia, ſtudio, & perſonis; & ne aliquo modo, ut ſupra dictum eſt, confeſſionem revelent, omni diligentia præcaventes: alioquin pœnam prædictam poterunt non immerito formidare.

12. *De Pœnitentia injungenda.*

Qui etiam ſatisfactiones injungant peccatoribus ſecundum qualitatem delictorum & quantitatem, prout decuerit: & non inunctio quædam ſolummodo injungatur, ad inſtar imperiti medici, qui uno collyrio, omnium oculos vult curare: prout etiam Dominus papa determinavit. Confeſſores autem, pro ſimonia, furto, & uſuris, pro damnabili & mortali peccato teneantur injungere pœnitentias: qui * tales peccatores abſolvant niſi reſtitutionem promittant, ſi habeant, vel cum habuerint, unde reddant. Pro ſimplici vero fornicatione, tanquam pro mortali & damnabili, peccatoribus injungant pœnitentiam ſalutarem. Et ut tollatur quidam abuſus, qui invaluit hactenus in populo antedicto, quod videlicet conjugato ſacerdoti vel * Latinus confitentur: volumus eis ad memoriam revocare, vel potius ad eorum notitiam devenire, qualiter nuper Dominus papa circa hoc duxerit ſtatuendum: ait enim: „ Sacerdotes quoque conjugati, & alii, quibus „ parochiarum cura, vel eccleſiarum parochialium regimen, per epiſcopos ſuos committitur, licite ac libere poſſint parochianorum „ ſuorum confeſſiones audire, ipſiſque pœnitentiam injungere pro peccatis. "

13. *De ſacramento Ordinis.*

Ad hæc volumus, & diſtricte præcipimus epiſcopis Græcis prædictis, ut ordines conferant prout Dominus papa eis mandavit, cujus verba ſunt hæc: „ Ad hoc volumus & expreſſe præ„ cipimus, quod epiſcopi Græci ſeptem ordi„ nes, ſecundum morem Eccleſiæ Romanæ, de „ cætero conferant: cum huc uſque tres de mi„ noribus circa ordinandos neglexiſſe, vel præ„ termiſiſſe dicantur. " Septem vero ordines ſunt ii: hoſtiarius, lector, exorciſta, acolytus, ſubdiaconus, diaconus, & presbyter: quos ſequitur ordo epiſcopalis. Item in ordinatione presbyteri, & epiſcopi conſecratione, utantur oleo & chriſmate ſecundum formam in noſtris libris epiſcopalibus ordinatam. Quod ſi formam non habent, quam ſervat Romana eccleſia: volumus ut eamdem a nobis poſtulent, obtineant, & obſervent obtentam. Item ſciendum quod in compoſitione inita ſic habetur: „ Si ali„ quis, ſine licentia Latini epiſcopi & domini „ temporalis, a Græco epiſcopo in regno Cy„ pri ſe fecerit ordinari: Græcus epiſcopus, qui „ taliter eum promovit in regno, ab officio „ conferendi ordines a Latino epiſcopo ſuſpen„ datur: & taliter ordinatus, ad conſuetum „ Domini ſui ſervitium reducatur. " Item præcipimus eiſdem epiſcopis, ut ſacerdotibus injungant, quatenus juxta verbum apoſtoli Jacobi, & domini papæ mandatum, infirmis extremam conferant unctionem.

14. *De Matrimonio.*

Doceantur præterea tam clerici, quam laici, ut circa matrimonia contrahenda credant & obſervent ea, quæ dominus papa ſuper his ordinavit, cujus verba ſunt hæc: „ Quia vero „ ſecundum Apoſtolum, mulier mortuo viro „ ab ipſius eſt lege ſoluta, & nubendi cui vult „ in domino liberam habet facultatem, ſecun„ das & tertias, ac ulteriores etiam nuptias „ Græci non reprehendant aliquatenus, nec „ condemnent; ſed potiùs illas approbent inter „ perſonas, quæ alias licite ad invicem matri„ monio jungi poſſunt. Secundo tamen nuben„ tes, presbyteri nullatenus benedicant. Et „ quoniam apud eos conſueverunt contrahi ma„ trimonia inter perſonas contingentes ſe, jux„ ta eorum computationem, octavo gradu, qui „ ſecundum computationem & diſtinctionem „ graduum, quam nos facimus, apud nos quar„ tus habetur: ne id præſumatur deinceps, fir„ miter prohibemus, diſtricte præcipientes, ut „ cum in ulterioribus gradibus licite matrimo„ nia contrahantur, in prædicto quarto con„ ſanguinitatis vel affinitatis gradu copulari „ ulterius non præſumant: ſtatutum in hoc „ generalis concilii obſervantes. Illos tamen, „ qui jam in gradu hujuſmodi contraxerint, „ diſpenſative permittimus in ſic contracto ma„ trimonio remanere. " Dum vero inter homines prædictarum nationum matrimonia fuerint contrahenda, banna ſive bannos fieri volumus in eccleſiis, ſecundum quod eccleſia Romana præcipit & obſervat eccleſia Latinorum: cum eadem ſit ratio prohibitionis, ne aliter matrimonia contrahantur apud Latinos & Græcos. Qui vero clandeſtina matrimonia contrahunt, aut conſilium vel auxilium ad hoc præbent, ſecundum conſuetudinem eccleſiarum regni Cypri excommunicationis ſe noverint vinculo innodatos; ſimiliter & ſacerdos qui clandeſtinum matrimonium celebrat, miſſam cantat, aut benedictionem, immo verius maledictionem fecerit, vinculum excommunicationis incurrit, præter graviſſimam aliam pœnam, qua nihilominus punietur.

15. *Qui ſint ipſo jure excommunicati, & quod tales frequenter denuncientur.*

Denuncientur etiam frequenter excommunicati ipſo jure omnes hæretici, quocumque nomine cenſeantur, & quod hæretici ſunt omnes, qui de ſacramentis eccleſiæ aliter credunt aut prædicant, quam eccleſia Romana prædicat & obſervat; & qui Romanam eccleſiam non credunt

dunt esse omnium ecclesiarum caput, atque magistram, ac dominum papam successorem esse beati Petri, & in terris vicarium Jesu Christi. Item hi Christiani qui vendunt ferrum, aut lignamina, vel alias res prohibitas Saracenis, vel qui in Saracenorum piraticis navibus, aut aliis vasis, regimen aut curam gubernationis exercent, vel quocumque officio utuntur in eis. Item denunciamus excommunicatos omnes presbyteros & diaconos Græcos, qui non fecerunt; nec facere volunt obedientiam ecclesiæ Romanæ & ecclesiæ Nicosiensis. Item denunciamus excommunicatos omnes usurarios manifestos: item omnes sortiarios & sortiarias, divinos & incantatores. Item omnes * caoteos & caoteas. Item omnes qui publice in domibus suis manutenent & sustinent ludum azardi. Item omnes illos, qui aliquo modo domos suas concedunt publicis meretricibus ad commorandum in eisdem, vel postquam intellexerint eas tales, ipsas in suis domibus esse permittunt. Item denunciamus excommunicatos omnes piratas, seu cursarios, qui scilicet in mari, vel fluminibus, vel etiam in terra, mercatores & alios Christianos spoliant bonis suis. Item receptatores seu defensores eorumdem: & qui eis in suis maleficiis præbent consilium, auxilium, vel favorem. Item omnes apostatas nostræ diœcesis, masculos aut feminas, qui scilicet dimisso vel abjecto religionis, sæculariter viventes, ad sæculum sine licentia ecclesiæ redierunt. Item omnes qui sponsalia vel matrimonium clandestine contrahunt, vel etiam contraxerunt, vel qui his præsumpserint interesse.

* Incantatores & incantatrices vulgo, *chouettes*. Vide Du-Cangium in Gloſſario Latino, verbo *Cavanna*. H.

16. *De disciplina abbatum & monachorum.*

Volumus etiam & præcipimus, quod tam abbates Græci, quam monachi, regulam S. Basilii, quam observare promiserunt, teneant inviolabiliter & observent, maxime circa obedientiam, continentiam, renunciationem etiam propriorum, dormiant etiam insimul in una domo, & simul comedant in refectorio, & non exeant septa monasterii, sine sui abbatis licentia vel prioris. Monachi vero vagábundi ad sua monasteria revocentur: nec se intromittant de cætero de balliis seu negotiis laicorum, nec vadant venatum, nec canes vel aves habeant ad venandum, nec teneant in suis domibus mulieres, servilia opera non exerceant, nisi de præcepto sui abbatis vel prioris, si necessitas vel utilitas hoc concedat. Presbyteri vero, de balliis, scriptoriis, seu negotiis aliis laicorum, se nullatenus intromittant. Volumus siquidem, ut monachi in abbatiis recipiantur libere, monachorum pactione vel conventione aliqua non adjecta.

17. *Ut sacramenta & similia sine pactionibus conferantur.*

Volumus etiam & præcipimus, quod ordines, beneficia, sepulturæ, officia, atque alia sacramenta ecclesiastica, omnino libere conferantur, nullis pactionibus vel conventibus interjectis.

18. *Iterum qui sint excommunicati.*

Item, denunciamus excommunicatos omnes, qui non restituunt vel restitui faciunt integre & plenarie decimas ecclesiæ Nicosiensi de omnibus possessionibus, animalibus, apaltibus & redditibus suis: & qui inde semina, expensas vel angarias ante earum restitutionem deducunt, vel qui in ipsis solvendis fraudem aliquam committunt. Item denunciamus excommunicatos auctoritate domini papæ omnes, qui in clericos vel religiosas personas manus injiciunt, aut injicere faciunt, violentas; vel eos incarcerant, aut incacerari procurant, sine licentia prælati sui. Et ne aliqui per ignorantiam se excusent, quoddam statutum domini legati præsenti capitulo duximus inserendum; quod inviolabiliter præcipimus observari. Cujus tenor talis est.

Venerabili patri Hugoni Dei gratia archiepiscopo Nicosiensi, Odo miseratione Divina Tusculanus episcopus, apostolicæ sedis legatus, salutem, *&c. ut supra, pag.* 718. *usque ad hæc verba*, conscribi ad perpetuam rei memoriam facientes. Datum in Joppe anno Domini MCCLII. Nonas Januarii.

Sed & ne laicorum insolentia invalescat, quæ jam in tantam prorupit audaciam, ut pluries intrantes Nicosiensem ecclesiam, dum celebrantur Divina, vel fit aliqua executio officii pastoralis, publice conclamantes, prælato, sacerdotibus, & aliis clericis ecclesiæque ministris, ipsique loco & Divino cultui non modicas injurias importarint: statuimus, ut quicumque laicus aut clericus de cætero prædictam Nicosiensem ecclesiam, *&c. ut supra, pag.* 719. *usque ad hæc verba*, suis judicibus relinquentes.

Capitulum verō quoddam a nobis & fratribus & coepiscopis nostris editum in provinciali concilio, similiter duximus inserendum ad extirpandam hæreticam pravitatem, cujus tenor talis est.

Et quia a pluribus annis quamplures presbyteri Græci, & monachi, in Insula Cypri fuerunt suspicione notabiles de hæretica pravitate, & pluries admoniti ut omnes hæreses abjurarent, & maxime illam quæ damnat confectum in azymis Eucharistiæ sacramentum, ac redirent ad obedientiam Romanæ ecclesiæ: quoniam hoc facere contempserunt, latitantes per loca diversa ac fugientes, & nonnullos veneno pestifero corrumpentes, fuerunt per prædecessores nostros publice annis singulis excommunicationis vinculo innodati: in qua non tantum per annum, sed per plurimos annos perstiterunt facie indurata. Nos etiam eosdem pluries admonuimus ut redirent: quod similiter facere contempserunt. Ne igitur circa pestem hujusmodi negligentes inveniamur aut remissi: jam dictos auctoritate concilii hæreticos judicamus.

19. *De commerciis & negotiationibus prohibitis clericis.*

Item prohibemus, sicut in sacris canonibus continetur, ne quisquam clericus vel laicus, sine manifesta & rationabili causa, monasteria sanctimonialium adire præsumat: clericus vero aut laicus qui contrafecerit, pœnæ debitæ subjacebit. Item prohibemus clericis, & præcipue presbyteris & diaconibus, ne commercia vel officia sæcularia exerceant, maxime inhonesta: & ne sint casalium aut redditum apaltatores, ballivi, aut procuratores militum: quia hoc est contra eorum ordinum honestatem, & ex hoc contingit eos capi per milites, in foveas mitti.

& alias tractari turpiter contra eccleſiaſticam libertatem: ipſoſque milites propterea incidere in canonem latæ ſententiæ, noſque etiam oportere contra eos procedere: unde tam contra nos, quam contra eccleſiam, moventur, licet injuſte.

20. *De Miſſa & Divinis officiis.*

Item prohibemus, ut, excepto die nativitatis Dominicæ, & niſi neceſſitas ſuadeat, non niſi unam Miſſam ſacerdos cantet in die.

Præcipimus etiam, prout dominus papa ſtatuit, ut ſacerdotes dicant horas canonicas more ſuo: ſed Miſſam celebrare, priuſquam officium matutinale compleverint, non præſumant. Nam promovendi ad ſacerdotium, & presbyteri qui præficiendi fuerint eccleſiarum regimini, debent examinari antea diligenter: ſed præcipue de horis canonicis, & Miſſarum officiis, ſecundum diſtinctionem temporum exequendis, ſint ſufficienter inſtructi: quia ad hoc non ſunt, niſi digni & idonei, admittendi. Cæterum unuſquiſque ſacerdos in aureo vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtanneo calice, ſacrificet, habens corporale de lino candidum & nitidum, & altare mundis veſtimentis opertum, vel decentibus paramentis. Mulieres autem ſervire ad altare non audeant, ſed ab illius miniſterio repellantur omnino.

21. *De Chriſmate.*

In chriſmatis vero confectione, ſtatutum domini PP. diſtricte præcipimus obſervari: cujus tenor talis eſt.

„ Singuli quoque epiſcopi in ſuis eccleſiis, „ in die cœnæ Domini, poſſunt ſecundum formam eccleſiæ chriſma conficere ex balſamo „ quidem & oleo olivarum. Nam Spiritus „ ſancti donum in chriſmatis unctione confertur: & columba utique, quæ ipſum deſignat „ Spiritum, olivæ ramum ad arcam legitur „ retuliſſe. Intelligant vero hanc eſſe formam „ inter alia, ut ſingulis annis novum chriſma „ conficiant; ad quod ſi doctrinam non habent, a nobis poſtulent prout debent. “

22. *De Purgatorio & aliis quæ ſequuntur.*

Item præcipimus, clerum & populum Græcorum & Syrorum, inſtruit prout dominus papa determinavit, ſic dicens: „ Denique cum „ veritas in Evangelio aſſerat, quod ſi quis in „ Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſæculo, neque in futuro dimittetur ei; per quod datur intelligi quaſdam „ culpas in præſenti, quaſdam vero in futuro „ poſſe ſæculo relaxari; & Apoſtolus dicat, „ quod *uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit: & cujus opus arſerit, detrimentum patietur; ipſe autem ſalvus erit, ſic tanquam per ignem;* & ipſi Græci vere ac indubitanter credere & affirmare dicantur, animas illorum qui ſuſcepta pœnitentia, ea non peracta, vel qui ſine mortali peccato cum venialibus tantum & minutis decedunt, purgari poſt mortem, & poſſe ſuffragiis eccleſiaſticis adjuvari. Nos, quia locum purgationis hujus dicunt non fuiſſe ſibi ab eorum doctoribus certo & proprio nomine indicatum: illum quidem juxta traditiones & auctoritates ſanctorum patrum, purgatorium nominantes, volumus quod de cætero apud ipſos „ iſto nomine appelletur. Illo enim tranſitorio igne peccata utique, non tantum criminalia, ſeu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuere remiſſa, ſed parva & minuta purgantur, quæ poſt mortem etiam gravant, ſi in vita non fuerint relaxata.

„ Si quis autem abſque pœnitentia in peccato mortali decedit: hic proculdubio æternæ „ gehennæ ardoribus perpetuo cruciatur.

„ Animæ vero parvulorum, poſt baptiſmi „ lavacrum, & adultorum etiam in caritate „ decedentium, qui nec peccato, nec ad ſatisfactionem aliquam pro ipſo tenentur, ad „ patriam protinus tranſvolant ſempiternam.

23. *De Simoniacis.*

Omni præterea diſtrictione qua poſſumus præcipimus, tam epiſcopis, quam aliis ſacerdotibus Græcis, ſepulcrum & ſepulcra * terra: omniaque denique eccleſiaſtica ſacramenta omnino libere conferant, ceſſantibus conventionibus, & omnibus quæ in fraudem poſſent fieri circa hæc. Qui enim contrarium perpetrat, non eſt dubium ipſum ſimoniam committere, & eſſe cum Simone mago æterna pœna damnatum.

* Locus mendoſus.

24. *Ut prædicta publicentur.*

Prædicta omnia per epiſcopos volumus in ſuis locis, tam clericis, quam laicis, ſaltem quater in anno exponi: congregatis ipſis in loco aliquo ad hoc apto. Hoc idem præcipimus, effores * in ſuis locis, item magiſtris, cappellanis Græcis, qui ſunt in civitatibus vel alibi conſtituti.

* f. ephoris.

25. *Caſus epiſcopo reſervati.*

Volumus & ſtatuimus, quod, ſicut hactenus obſervatum eſt, majora ad archiepiſcopum, & ad epiſcopos in ſuis diœceſibus reſerventur, ut ſunt, homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus, ut eſt cum conſanguineis, vel monialibus commiſceri, ſtupra virginum, injectiones manuum in parentes, ſuffocationes parvulorum, perjuria, incendia, reſtitutio ablatorum & illegitime acquiſitorum, in ſolemnes pœnitentias imponenda. Item excommunicatos abſolvendos. Item mutationes votorum peregrinationis vel abſtinentiæ. Item perjurium ſolemniter factum in omni curia.

26. *Bonifacius Papa.*

Si vero iidem prælati præfatis fratribus ad confeſſiones, ut præmiſimus, audiendas electis, hujuſmodi exhibere licentiam recuſaverint: nos ex nunc ipſis, ut confeſſiones ſibi confiteri volentium libere liciteque audire valeant, eisque pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem abſolutionis beneficium impertiri, gratioſe concedimus de apoſtolicæ plenitudine poteſtatis. Per hujuſmodi autem conceſſionem nequaquam intendimus, perſonis ſeu fratribus ipſis, ad id taliter deputatis, poteſtatem in hoc impendere ampliorem, quam in ec curatis, ſeu parochialibus ſacerdotibus eſt a jure conceſſa: niſi forſan eis eccleſiarum prælati ulteriorem in hac parte gratiam ſpecialiter ducerent faciendam. Hujusmodi quoque ſtatuto & ordinationi noſtris adjicimus, ut fratres dictorum

Eſt pars Clementina Dudum. de ſepultura.

rum ordinum, in eccleſiis & locis ſuis ubilibet A conſtitutis, liberam, ut ſequitur, habeant ſepulturam: videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui ſepeliri elegerint in locis, & in eccleſiis memoratis. Verum ne parochiales eccleſiæ, ac ipſarum curati ſive rectores, qui miniſtrare habent eccleſiaſtica ſacramenta, quibus noſcitur de jure competere prædicare, ſeu proponere verbum Dei, & confeſſiones audire, fidelium debitis & neceſſariis beneficiis defraudentur, cum operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate ſtatuimus & ordinamus eadem, ut fratres ordinum prædictorum, de obventionibus omnibus, tam funeralibus, quam quibuſcumque, & quomodocumque relictis, diſtincte vel indiſtincte, ad quoſcumque certos, B vel determinatos uſus, de quibus etiam quarta ſeu canonica portio dari, ſive exigi non conſuevit, vel non debet de jure, necnon de datis, vel qualitercumque donatis in morte, ſeu mortis articulo, aut infirmitate donantis vel dantis, de qua deceſſerit, quomodocumque, directe vel indirecte, fratribus ipſis vel aliis pro iiſdem quartam partem quam auctoritate apoſtolica taxamus, & etiam limitamus, parochialibus ſacerdotibus, & eccleſiarum rectoribus, ſeu curatis, largiri integre teneantur: facturi & curaturi, quod nec alii, nec aliis a quibus quarta hujuſmodi minime deberetur, ad ipſorum fratrum utilitatem vel commodum, hujuſmodi fiant relicta, aut in eos taliter data C vel donata procedant; ſeu quod in morte vel ab infirmis hujuſmodi, dandum, vel donandum fratribus ipſis exiſteret, in eorumdem dantium vel donantium ſanitate, ſibi dari * vel non donari procurent. In quibus per ipſos vitandis, eorum intendimus conſcientias onerare: ut ſi, quod abſit, per fratres ipſos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi fortaſſe contigerit, præter id quod eos propterea dictis ſacerdotibus, rectoribus, & curatis teneri volumus, etiam diſtricta ratio in extremo judicii requiratur examine ab eiſdem. Ultra portionem autem hujuſmodi nil valeant parochiales ſacerdotes, rectores, curati, & prælati exigere ſupradicti: neque illis amplius dicti fratres impendere ſint aſtricti, neque ad id a quoquam poſſint aliquatenus coerceri.

* *Forte*, vel condonari. H.

27. *Hoc congruit ſacerdotibus eccleſiæ, epiſcopis & presbyteris, qui grave pondus pœnitentiæ imponunt, ipſi vero minime agunt de peccatis ſuis.*

Talis ergo pœnitentia imponenda eſt peccatori, quam poſſit ferre. Accipe exemplum. Si poſueris ſuper humeros innocentis onus, quod non poſſit bajulare: neceſſe eſt, ut aut onus rejiciat, aut ſub onere confringatur. Similiter ſi peccatori grave pondus pœnitentiæ impoſueris: neceſſe eſt, aut ne pœnitentiam faciat in deſperationem cadens, aut ipſi oneri ſuccumbat. Melius eſt namque, ut de miſericordia arguatur ſacerdos in die judicii, quam exhibuit erga pœnitentes, quam de nimia crudelitate.

CONSTITUTIO

Qua declarantur & denunciantur excommunicati, Recitata ann. MCCLI. in magno cœmeterio eccleſiæ Nicoſienſis.

AUctoritate domini papæ denunciamus excommunicatos omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur. Item fautores, receptatores, & defenſores eorum. Item omnes qui de eccleſiaſticis ſacramentis aliter ſentire aut docere non metuunt, quam ſacroſancta Romana eccleſia prædicat & obſervat Item omnes qui de cætero ſervari feB cerint ſtatuta & conſuetudines introductas contra eccleſiaſticam libertatem. Item ſcriptores dictorum ſtatutorum & ſtatutarios: nec non rectores conſiliarios locorum, ubi de cætero ſtatuta, & conſuetudines hujuſmodi editæ fuerint vel ſervatæ: & illos qui ſecundum illas præſumpſerint judicare, vel in publicam formam ſcribere judicata. Item præcipimus diſtricte, & ſub pœna excommunicationis univerſis Græcis qui ſacramenta confirmationis & matrimonii juxta morem eccleſiæ Romanæ, & eccleſiæ Nicoſienſis, receperunt, & etiam iis qui ex prædictis ſunt procreati; ut de cætero, ſemel ſaltem in hebdomada, die ſcilicet Dominica, in majori eccleſia Latinorum NicoſiC enſi ad audiendum Divinum officium conveniant, & ibidem confiteantur Latino presbytero, ſaltem ſemel in anno, ſua peccata, & ab eadem eccleſia juxta morem Latinorum omnia eccleſiaſtica recipiant ſacramenta eadem de cætero, niſi forte in neceſſitate, juxta mores & ritus Græcorum nullatenus recepturi. Quod ſi aliqui, quod Deus avertat, contra fecerint, ſententiam excommunicationis, & pœnam etiam aliam, non immerito poterunt formidare. Item denunciamus excommunicatos univerſos, qui Romanam eccleſiam dicunt & aſſerunt non D eſſe caput omnium eccleſiarum, & eidem tamquam capiti obedire recuſant. Item omnes, qui deferunt arma, ferrum, lignamina, vel alias res prohibitas, Saracenis, vel regimen exercent in eorum navibus vel galeis. Item omnes presbyteros & diaconos Græcos, qui non fecerunt, nec facere volunt obedientiam eccleſiæ Romanæ, & eccleſiæ Nicoſienſis. Item omnes uſurarios manifeſtos. Item omnes ſortiarios & ſortiarias, divinos & incantatores. Item omnes caoetos & caoetas. Item omnes, qui publice in domibus ſuis manutenent & ſuſtinent Indum hazardi. Item omnes illos, qui aliquo modo domos ſuas concedunt publicis meretricibus ad commorandum in eiſdem: vel poſtquam intelE lexerint eas tales, ipſas in ſuis domibus eſſe permittunt. Item denunciamus excommunicatos omnes piratas ſeu curſarios, qui ſcilicet in mari, vel fluminibus, vel etiam in terra, mercatores & alios Chriſtianos ſpoliant bonis ſuis. Item receptatores, ſeu defenſores eorumdem, & qui eis in ſuis maleficiis præbent conſilium, auxilium vel favorem. Item omnes apoſtatas noſtræ diœceſis, maſculos aut feminas, qui ſcilicet dimiſſo vel abjecto habitu religionis, ſæculariter viventes, ad ſæculum ſine licentia eccleſiæ redierunt. Item omnes, qui ſponſalia vel matrimonium clandeſtine contrahunt, vel etiam contraxerunt: vel qui his præſumpſerint intereſſe. Item denunciamus excommunicatos omnes, qui non reſtituunt vel reſtitui faciunt ingrete

tegre & plenarie decimas ecclesiæ Nicosiensis de omnibus possessionibus, animalibus, apaltibus, & redditibus suis, & qui inde semina, expensas, vel angarias, ante earum restitutionem deducunt: vel qui in ipsis solvendis fraudem aliquam committunt. Recitata sunt prædicta populo in magno cœmeterio Nicosiensis ecclesiæ, in die Palmarum, tempore domini Hugonis Nicosiensis electi, consecrati, anno Domini MCCLI. nono Id. April. & eodem modo anno sequenti.

CONSTITUTIO HELIÆ ARCHIEP.

De canonicis supernumerariis.

In nomine Domini, amen.

NOs frater Helias, Dei & apostolicæ sedis gratia archiepiscopus Nicosiensis, vigilantes attente circa honores & utilitates nostræ Nicosiensis ecclesiæ: considerantes quod propter jamdudum canonicos in eadem nostra ecclesia expectantes, ipsam nostram ecclesiam intolerabilia oportuit supportare: volentes itaque prædictis, & indemnitati ipsius nostræ ecclesiæ providere: de voluntate, beneplacito, consilio, & assensu venerabilium virorum dominorum Leodegarii de Nabinalis decani, Baliani Guecii, Antonii Marbre, & Bernardi Coste, canonicorum & capituli nostræ Nicosiensis ecclesiæ, ibidem præsentium, & ad hoc specialiter convocatorum, cum plures tunc non essent in eadem nostra ecclesia canonici residentes, nec in loco, ubi citari vel vocari deberent: præsenti nostra constitutione sancimus, statuimus, & ordinamus, quod de cætero nullus canonicus, quantumque sit in sacris ordinibus constitutus, sub expectatione præbendæ vocem in capitulo & stallum in choro sibi debeat vendicare: nec amucias deferre de vario, seu profestis duplicibus aliquid de secreta nostra, vel aliunde, vel exenia aliqua recipere, nec in aliquo se tanquam canonicus intromittere, donec præbendam fuerit pacifice assecutus. Et prædictam nostram constitutionem mandamus, & volumus debere de cætero inviolabiliter observari: non obstantibus quibuscumque consuetudinibus ipsius ecclesiæ, retroactis temporibus observatis.

ORDINATIONES SEU INSTITUTIONES domini Odonis Tusculani episcopi apostolicæ sedis legati in regno Cypri, an. M.CC. XLVIII.

Odo miseratione divina Tusculanus episcopus, apostolicæ sedis legatus, universis præsentes litteras inspecturis, salutem in Domino.

COnsiderantes quod dispensatio nobis credita est, unde væ nobis si tacuerimus, vel si non sparserimus, ad Nicosiensem ecclesiam personaliter accedentes, ibidem visitationis officium impersuri. Quia juxta canonicas sanctiones, visitationis officium exercentes, prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi debent intendere: post prædicationis & exhortationis a nobis verbum propositum, prout Dominus ministravit, tam venerabilem patrem E. archiepiscopum in verbo sacerdotis, quam personas & alios canonicos & clericos ejusdem ecclesiæ astrinximus juramento, quod super his quæ correctionis vel reformationis bono in capite, aut in membris, ac statu ipsius ecclesiæ, indigent, nobis quam scirent dicerent veritatem.

I. Itaque quia circa statum ecclesiæ quædam per inquisitionem factam invenimus reformanda, quædam etiam corrigenda; in primis quoniam quod salubriter a sanctis patribus extitit definitum: ut videlicet synodus seu episcopale concilium bis in anno certis temporibus ad correctionem excessuum, & morum informationem, necnon & provinciale concilium annis singulis celebretur, in quo de his quæ pertinent ad totius provinciæ bonum statum communiter ordinetur, majoresque insuper audiantur querelæ, in tota Cypri ecclesia, non sine culpa maxima invenimus omnino neglectum: districte præcipimus, ut tam episcopalis synodus, quam provinciale concilium, in ecclesia regni Cypri de cætero annis singulis habeantur: in quibus ea diligenter & devote tractentur, quæ in sacris ordinibus continentur, & ad pacem & salutem pertinent animarum. Caveant autem tam archiepiscopus, quam episcopi regni Cypri, ne nostrum præceptum negligant in hac parte: quia si in hoc eorum aliquem amplius culpabilem invenerimus, poterunt non immerito formidare, ne ab eis exigamus culpam tam præteritam, quam præsentem.

II. Et licet fuerit in Lateranensi concilio salubriter ordinatum, ut in singulis cathedralibus ecclesiis, de grammatica, & in metropolitanis similiter, & nuper, de theologia, habeantur magistri, qui alios instruant ignorantiam effugere in seipsis, quæ est mater cunctorum errorum, & imbuere alios scientiæ margarita; & hoc tamen statuto tam utili nullus aut modicus in regno Cypri fructus provenerit hactenus, cum, sicut dolentes referimus, illud ibidem vix aut nunquam extiterit observatum: propter quod præter tantæ transgressionis culpam, qua graviter offenderunt oculos majestatis Divinæ, timendum valde est hoc negligentibus, quod procul dubio ab *eis* ratio districtissime exigetur pro animabus, tam illorum, quam suorum subditorum, cum essent cæci & cæcorum duces, cum his quos duxerint lapsi sunt in foveam infernalem; quam illorum etiam quos duxerint. Quos etiam tanto minus constat excusabiles esse in hac parte, quanto a locis, in quibus super prædictis habetur studium, remotiores existunt, cum vel paupertate coacti, vel locorum distantia, aut difficultate viarum territi, vel maris periculo, illuc ubi studetur, pauci, vel nulli, de his partibus ire audeant sive possint. Volentes igitur morbo tam gravi ac periculoso celeri remedio subvenire, ne & nos etiam hoc negligentes cum negligentibus condemnemur: districte & sub interminatione Divini judicii præcipimus archiepiscopo Nicosiensi, quatenus omni mora, excusatione, aut difficultate postpositis, magistros de theologia & grammatica in civitate Nicosiensi de cætero esse faciat & docere, quibus provideatur juxta statuta concilii antedicti. Et nihilominus, si opus fuerit, ut omnis impedimenti tanti boni tollatur materia, amplioribus beneficiis inducantur, quos gratis docere volumus, ne aliquo exactionis timore scholares se subtrahant a discendo: & hæc eadem præcipimus suffraganeis ecclesiæ Nicosiensis circa magistros grammaticæ facultatis.

III. Ad hæc, tam archiepiscopo, quam episcopis, aut vicariis eorumdem, districtissime prohibemus, ne ad excommunicandum sint faciles,

ciles, aut ex levi causa excommunicationis sententias fulminent in subjectos: quia ex hoc subrepit contemptus clavium, & multa pericula proveniunt animarum.

IV. Cæterum quia totum quidquid agimus ad hoc debet tendere, ut animarum provideatur saluti: præcipimus tam archiepiscopo, quam episcopis, ut in suis ecclesiis magistros cappellanos, qui curam teneantur agere animarum, non sicut hactenus omnino illiteratos instituant; sed potius tales, qui alicujus saltem litteraturæ existant, ut artium artis, curæ videlicet animarum, aliquam peritiam habeant, & tamquam dociles ad studium excitentur: quos perpetuo volumus in suis remanere officiis, nisi justa causa quocumque ipsos exigat amoveri. Quibus etiam volumus in Nicosiensi ecclesia quadraginta, & in aliis viginti quinque Byzantios albos, ultra id quod nunc de more percipiunt, ut honestius ac libentius serviant, exhiberi: & etiam ut propter victus tenuitatem non compellantur extendere ad illicita manus suas.

V. In aliis etiam parochiis, tam civitatum quam diœcesum, idonei & perpetui instituantur presbyteri: quibus, ne in opprobrium cleri mendicare cogantur, & se propter inopiam a suis parochiis absentare: præcipimus, ut cuilibet consueti redditus, sine diminutione aliqua aut difficultate, debitis temporibus persolvantur: & ut quælibet parochia, ornamenta decentia, & libros, & calicem argenteum habeat, jubemus districte. Et quia intelleximus a pluribus fide dignis, quod paucæ sunt parochiæ Latinorum in diœcesi Nicosiensi, propter quod nonnunquam plura proveniunt pericula animarum: volumus, & præsipimus Nicosiensi archiepiscopo, ut ad præsens unam de novo statuat parochiam in casali suo de Fandia, vel ibi prope, ubi magis cognoverit expedire.

VI. Ut autem tam personæ, quam canonici, assisii, & alii clerici, propter moram aut difficultatem solutionis eorum, quæ percipere debent, occasionem nullam habeant se a Divinis, seu ecclesiæ officio subtrahendi: districte præcipimus, ut ea quæ consueverunt percipere, ipsis integre suis temporibus & sine difficultate qualibet persolvantur: quia non est minima pœna, non solum frequenter, sed vel etiam quotiescumque, respicere ad manus alienas.

VII. Quia vero ex eo quod cedentibus vel decedentibus ecclesiarum prælatis, vix invenitur aliquis qui possessiones, reditus, aut jura noverit ecclesiarum, nonnunquam contingit ecclesiis circa sua jura multa pericula provenire: ut contra morbum hujusmodi salubriter provideatur ecclesiis, ordinamus atque præcipimus tam archiepiscopo, quam episcopis, & aliis prælatis ecclesiarum regni Cypri, quatenus infra duos menses, omnes possessiones, redditus, atque jura ecclesiarum suarum investigent diligenter, & fideliter atque distincte conscribant, tradantque suis capitulis unam scripturam suo sigillo munitam, in suis archivis diligentius conservandam, aliamque ejusdem tenoris ipsi conservent similiter sigillatam.

VIII. Adjicimus etiam antedictis, ut tam archiepiscopi, quam episcopi, sollicitius & libentius, quam huc usque fecerint, Divinis atque spiritualibus rebus intendant, & his quæ ad salutem pertinent animarum: spiritualia temporalibus præponentes, & non e converso, ordine perturbato. Quia si hoc fecerint quod jubemus, juxta veritatis verbum hæc omnia adjicientur, dum primo tam sibi, quam suis subditis quæsierint regnum Dei.

IX. Ad hoc, quia aliquando, sicut dicitur, decanus fuit in Nicosiensi ecclesia, licet hoc in dubium revocetur, & præcipue quia invenimus quod dicta ecclesia maxime indiget hujusmodi personatu: statuimus, ut in Nicosiensi ecclesia de cætero sit dignitas decanatus, percipiatque decanus quantum duo canonici, & habeat curam animarum, personarum, canonicorum, & clericorum ecclesiæ memoratæ. Jurisdictionem tamen aliquam contentiosam non habebit. Sitque major persona post archiepiscopum, tam in capitulo, quam in choro: vigiletque circa bonum & honestum statum, tam spiritualium, quam temporalium omnium, ecclesiæ supradictæ. Volentes, ut idem decanus in Nicosiensi ecclesia ad residentiam continuam teneatur: & ut super hoc in sui receptione præstet corporaliter juramentum. Si vero qui electus fuerit in decanum, sacerdos non fuerit: in institutione sua jurabit, quod infra annum in sacerdotem se faciat promoveri. Cum vero decanus receptus fuerit, archiepiscopo Nicosiensi homagium facere teneatur. Decani vero electio ad capitulum pertineat, ita quod de ipsius gremio ecclesiæ fiat: confirmatio vero & institutio, ad archiepiscopum pertinebit.

X. Verum quia invenimus, quod antiquitus, quando longe minus abundabat in redditibus eadem ecclesia, sexdecim fuere in ea canonici, licet postea paulatim per negligentiam hujusmodi numerus multum extiterit diminutus, quamquam multum excreverint, sicut comperimus, redditus ecclesiæ memoratæ: statuimus, ut in eadem ecclesia de cætero XII. canonicorum numerus habeatur; qui si non residеant, nihil percipiant de eadem, nisi de licentia archiepiscopi, cum consensu capituli, fuerint absentes causa studiorum, aut captivi ab hostibus teneantur, vel pro negotiis ecclesiæ, aut capituli, si cum archiepiscopo causam habeant, absentes fuerint: & tunc solus consensus capituli exigatur. Poterit autem archiepiscopus unum aut plures secum habere de suis canonicis, & similiter episcopi, juxta canonicas sanctiones. Insuper ordinamus, ut post mortem canonici ejusdem ecclesiæ, alius canonicus substitutus eidem, & residens, integre percipiat omnia sicut suus perceperat prædecessor.

XI. Ad hoc ut pensum suum omnes jugiter in ecclesia, ubi beneficium percipitur, Deo reddant, nisi causa probabili excusentur: statuimus, ut canonicus qui de aliquo sibi ascripto defectum fecerit, in sex denariis pro vice qualibet puniatur. Assisius vero, qui secundum tabulam in defectu fuerit, vel horis defuerit, districtius corrigatur.

XII. Et quia Nicosiensis ecclesiæ ordinarium, prout intelleximus, in multis deficit, propter quod in eadem ecclesia frequenter contingit servitium fieri perturbate: præcipimus, ut ad * alicujus magnæ, & sæcularis ecclesiæ regni Hierosolymitani, dictum ordinarium reformetur, & ut in diebus profestis in matutinis lectiones legantur in medio choro, non in pulpito, de quo ab his qui sunt in choro parum auditur aut nihil.

* Deest fo exemplun

XIII. Cumque etiam invenerimus, aliquando fuisse ab ecclesia Cypri in provinciali concilio statutum, ut canonici Nicosienses in sua ecclе-

cleſia, per ſe vel per vicarios, faciant ſeptimanas, & hoc fuiſſe neglectum: nos juſtum reputantes & ſanctum, ut qui ſentit commodum, expers minime ſit laboris, hoc idem in eadem eccleſia præcipimus de cætero inviolabiliter obſervari. Sed volumus, ut per vicarium, non canonicum tunc ſervire poſſit canonicus, cum ſecundum conſuetudinem Nicoſienſis eccleſiæ, vel aliarum eccleſiarum regni Hieroſolymitani, perſona canonica alicui ſervitio ſpecialiter deputetur.

XIV. Volumus etiam, ut perſona duos clericos non aſſiſios, & canonicus unum, in domo ſecum teneant: qui & eos aſſocient, & ex quibus numerus ſervientium in eccleſia augmentetur.

XV. Inhibemus præterea, ne aliquis chorum ingrediatur poſt primum *Gloria patri* primi pſalmi: & ne ingreſſus, ante finem illius horæ, ſine cauſa rationabili exeat: vel in choro loquatur, niſi de his quæ pertinent ad officium, quod tunc fiet: ſed nec diſcalceatus aut ſine caligis quiſquam in choro compareat, ſive in habitu inconſueto, vel etiam inhoneſto. Quod ſi quis, circa hoc quod de choro, vel ejus honeſtate ſtatuimus, deliquerit: per cantorem, ſi fuerit in minoribus ordinibus, vel per Decanum, ſi fuerit in majoribus ordinibus, corrigatur: ſalvis tamen aliis juribus & honoribus cantori Nicoſienſi, ſecundum conſuetudinem in eadem eccleſia hactenus obſervatam.

XVI. Quia vero, præſertim ſecundum hæc mala tempora, maximam decet circa ſigilli cuſtodiam diligentiam adhibere: volumus, ut ſigillum capituli ſub duabus cuſtodiatur clavibus, quæ aliquibus diſcretis de capitulo per ipſum capitulum committantur: quas ſine difficultate, cum voluerit capitulum, repetere poterit aliis de capitulo committendas.

XVII. Inſuper comperimus, quod tamen ægre ferimus, non ſine præſumptione damnabili & ſcandalo laicorum, in Nicoſienſi eccleſia jam pro conſuetudine obſervatum, quæ dicenda eſt potius corruptela, ut cum proceſſio pro mortuo petitur, ante omnia certa pecunia vel fidejuſſores, aut pignora exigantur; ſimiliter pro campanarum pulſatione, & foſſa pro mortuo facienda; & etiam tam in ſponſalibus, quam in matrimoniis contrahendis, & dum pueri baptizantur, clericus unum byſantium vel plures, de cereo, quem ad honorem portant laici, violenter aufert, ſicut nobis extitit intimatum. Quæ omnia & ſingula, ſive ſimilia, tamquam pernicioſa diſtrictiſſime prohibemus: volentes, ut omnino nihil pro hujuſmodi aut ſimilibus exigatur. Sed præcipimus, ut omnia exhibeantur liberaliter atque gratis. Quod ſi contingat, laicos circa hujuſmodi laudabiles conſuetudines non ſervare: ad illud compelli poterunt, juxta ſtatutum habitum ſuper hoc, ut fuerit rationis.

XVIII. Quamquam autem lumen luminum, quod *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, luce materiali non egeat: pia tamen fuit ſtatutum devotione, ut noſtri redemptoris corpus ad infirmatum deportari contingit, ipſum ob ſui reverentiam lumen materiale præcedat: nec tamen ad hoc tam modicum, in eccleſia Nicoſienſi eſt aliquis certus redditus deputatus. Unde, quod non ſine rubore referimus, contingit, ut pro hujuſmodi habenda candela, pro eccleſia mendicetur. Nolentes itaque in hac parte Jeſu Chriſti ignominiam ſuſtine-

oan. 1. 1.

re: præcipimus, ut antequam cera, quæ pro venit eccleſiæ, dividatur, tantum ad hunc uſum accipiatur de ea, ut ei qui dat omnia detur aliquid, quod commode ſufficiat, uſque ad partitionem ſequentem.

XIX. Invenimus etiam, quod canonici Nicoſienſis eccleſiæ in ſui receptione jurabant, ſecreta capituli, & jura eccleſiæ conſervare. Sed quia jamdudum id neglectum extitit: præcipimus, ut qui non juraverunt jam recepti, & qui recipiendi deinceps fuerint, præſtent hujuſmodi juramentum. Non tamen intelligimus, ut in expenſis propriis canonicus jura eccleſiæ ſuæ proſequi teneatur, vel ſolus: ſed ut majori & ſaniori parti capituli, cum oportet, in his conſentiat bona fide.

XX. Cum autem, ſicut accepimus, novi panni ſerici, qui in lectis mortuorum apud Nicoſienſem eccleſiam ſive in ejus cœmeterio ſepeliendorum ponebantur, cedebant ad ipſius ornatum eccleſiæ, & hoc fuiſſe a paucis temporibus immutatum: volumus, ut de cætero, prædicto uſui ſine diminutione aliqua deputentur.

XXI. Licet autem ſancti Dei ſint a tota eccleſia honorandi, ſuper quos poſt Chriſtum ſua jecit fundamenta: ſpecialiter tamen ibidem eorum eſt habenda memoria veneranda, ubi vitam finiere temporalem, adipiſcentes æternam. Cum igitur non * multos apud Cyprum ſanctos legamus ad dominum migraſſe, videlicet Barnabam, Epiphanium, Hilarionem, Nicanorem, [a] Titicum, Jaſonem, & Spiridionem, Aymonem & Alexandrum, Potamium & Nemeſium; & pro tribus illorum tantum in Nicoſienſi Eccleſia intellexerimus novem fieri lectiones: nolentes, ut aliis honor debitus ſubtrahatur, præcipimus, ut per omnes eccleſias Latinorum in Cypro, in die feſto cujuslibet prædictorum fiant novem lectiones de martyribus ſive confeſſoribus, prout decet.

* *f.* nonnnulos.

[a] *Lege* Tychicum *ex martyrologio Rom. 29. April.* H.

XXII. Et ut quantum poſſumus provideamus, ne quid deſit cum ſacerdotes oportet offerre hoſtiam ſalutarem, quando maxime offerentem cor decet habere pacatum: volumus ut cum cappellanum, quem venerabilis E. Nicoſienſis archiepiſcopus inſtituit, ut tam pro ſe quam pro ſuis prædeceſſoribus celebret, & Aſſiſium qui tempore vicis ſuæ in eccleſia Nicoſienſi celebrat pro defunctis, oportebit cantare, utrique ad ſerviendum ſibi in Miſſa, aliquis de ſubdiaconis, vel acolytis, per ſeptimanas viciſſim per tabulam ſive matriculam deputetur.

XXIII. Ne autem prædicta per ignorantiam aut oblivionem aliquatenus negligantur: volumus, ut tam archiepiſcopus, quam capitulum, ſub noſtro ſigillo ea recipiant duplicata: quorum unam ſcripturam archiepiſcopi, qui pro tempore fuerint, cuſtodiant; altera vero penes capitulum conſervetur. Et nihilominus in aliquo magno ipſius eccleſiæ libro, in fine vel in principio tranſcribantur: ut eorum copia & notitia ab omnibus de eccleſia facile habeatur.

Actum anno Domini MCCXLVIII. menſe Martio.

CONSTITUTIO ODONIS LEGATI

Contra Simoniacos.

Lata in concilio provinciali Syriæ an. M. CC. LIV.

Venerabili in Chriſto patri H. Dei gratia archiepiſcopo Nicoſienſi, vel ejus vicariis: Odo miſeratione Divina Tuſculanus epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

NOverit paternitas veſtra, nos zelantes animarum providere ſaluti, volenteſque tollere ſcandalum laicorum, & quaſdam conſuetudines abuſivas, quæ per partes ciſmarinas invaluerunt, & per quas decoloratur honeſtas eccleſiæ, de conſilio & conſenſu prælatorum Syriæ nuper edidiſſe quædam ſtatuta, quorum tenor talis eſt.

Legitur quod primus gradus innocentiæ, eſt odiſſe nefanda: nec prodeſt alicui non puniri proprio, qui puniendus eſt alieno peccato. Hinc eſt quod propheta petens mundari ab occultis propriis, precatus eſt ut ei parcatur ab alienis peccatis: quæ habenti poteſtatem corrigendi, fiunt propria, ſi ea corrigere negligat vel omittat. Nos igitur præcavere volentes, ne nobis aliena crimina imputentur, cum nobis, licet indignis & inſufficientibus, ex injuncto officio incumbat evellere & deſtruere, diſperdere & diſſipare vitia, & ædificare & plantare virtutes: quædam quæ non plantavit pater cæleſtis, intendimus evellere ex agro, cujus cuſtodia nobis a Domino eſt commiſſa.

Frequens necnon & aſſidua nos querela circumſtrepit, & in tantum clamor adſcendit contra clericos ciſmarinos, quod ipſum diſſimulare ulterius ſine ſcandalo non valemus, nec ſine periculo tolerare. In multis ſiquidem caſibus deformatur & decoloratur honeſtas eccleſiæ ciſmarinæ, derogaturque ſtatutis ſanctorum patrum, per quaſdam abuſiones, & perverſas conſuetudines, quæ debent dici potius corruptelæ. In nonnullis enim eccleſiis ciſmarinis delinquunt clerici contra eccleſiaſtica ſacramenta, exponendo ea venalia: quod fieri non poteſt ſine vitio ſimoniacæ peſtis; quæ ſicut ſua magnitudine alios morbos vincit, ita ſine dilatione, mox ut ejus ſigna claruerint, debet de Dei eccleſia eliminari radicitus & propelli. Dicitur enim, quod cum quis elegerit ſepulturam in cœmeterio ſancti Nicolai Acconenſis, vel alibi in cœmeteriis in ciſmarinis partibus conſtitutis: canonici ſeu clerici proceſſionaliter proſequi nolunt corpus defuncti, niſi pro proceſſione certum ſtipendium habeant, quod poſtmodum inter ſe dividant: ſocietatis humanæ vinculum contemnentes & fidei, quæ quadam fraternitate nos unit, & mutua ſervitia nos admonet gratis ad invicem impartiri. Item cum propinqui defuncti faciunt fieri aliquod monumentum lapideum in cœmeterio ſubtus terram, coguntur ſolvere unam litram olei, quæ continet IV. quarteronos, vel aliud pretium, clericis eccleſiæ ad quam ſpectat illud cœmeterium, nec aliter ſine pretio poſſunt ſuper hoc licentiam obtinere. Item cum in cœmeteriis monumentum, ſive ædificium fit per aliquem, qui quandoque alicubi ad hoc eſt ſpecialiter conſtitutus, vel alium: ipſe certum pretium recipit pro labore, de quo duas partes recipit pro labore, & tertiam recipit eccleſia cujus eſt cœmeterium: & quandoque aliam portionem. In quibus duobus articulis proximis terram ſanctam miniſtri eccleſiæ, in qua talia fiunt, videntur vendere: immemores ejus, quod dum Abraham ab Ephron ſepulcrum ad humandum corpus ſuæ conjugis pretio poſtularet, Ephron primo pretium accipere renuit, ne commodum ex cadavere videretur conſecutus. Si ergo tantæ conſiderationis vir paganus fuit, quanto magis nos ſacerdotes & clerici, qui fideles ſumus, hoc facere non debemus? Item quidam, ut dicitur, pro puero baptizando, cum portatur ad fontes, certum pretium exigunt: & pro alba, ſive veſte candida, quæ ſacra veſtis eſt, ſi indigenti vel non habenti pro puero baptizando accommodetur, certum ſimiliter pretium exigunt, licet poſtmodum reſtituatur eiſdem. Item & cereum, qui propter honorem baptizati ac parentum ad domum eorum cum puero accenſus deportatur, exigere, nec aliter deportare permittunt, niſi prius cautione recepta quod reſtituatur eiſdem, licet neutrum iſtorum inter oblationes neceſſarias numeretur. Item pro ſponſalibus contrahendis exiguntur a prælatis quibuſdam tres ſolidi, ſive * raboinus unus, vel aliud pretium: nec volunt aliter ſuam præſentiam exhibere. Item & cum matrimonium volunt contrahentes in facie eccleſiæ ſolemnizare, quadraginta tres denarii, vel aliud pretium primitus extorquetur ab eis: nec aliter volunt prælati quidam ad ea ſuum officium aut miniſterium exhibere, vel facere ſolemnitates, vel concedere ut fiant. Item & pro officio circa celebrationem nuptiarum impendendo, quoddam ferculum & duas phialas vini, vel aliquod ſimile pretium, a nubentibus exigunt & extorquent. In quibus prædictis multum offendunt canones, & eccleſiaſticæ derogant honeſtati: cum ſecundum beatum Gregorium, dignum ſit, ut ſicut ordines, prælaturas, & beneficia eccleſiaſtica gratis accipiunt, ita ea quæ ad eorum ſpectant officium, gratis diſtribuere petentibus teneantur.

Item aſſeruntur quidam ſacerdotes, & alii in ſacris ordinibus conſtituti, ſub colore ſervitii tenere ſecum in domibus propriis quaſdam mulierculas, cum quibus inhoneſte, ut dicitur, aliqui converſantur, vel per ipſarum miniſterium, aliarum ſubintroductio aliquibus procuratur. Item & aliud vitium irrepſit apud quoſdam, quod quando aliqui contrahere volunt per verba de futuro ſponſalia, pœna pecuniaria de matrimonio contrahendo apponitur: & quandoque certum tempus præfigitur, infra quod contrahi matrimonium debeat; & plerumque fit ſine temporis præfinitione. Et cum certum tempus apponitur, ſi non contrahant infra illud, quamvis poſtmodum velint contrahere, pœna propterea præfixa petitur a prælatis eccleſiæ, compelluntque partes ad ſolvendum ſibi ipſam, in utilitates proprias convertendam. Item ſi poſt contracta ſponſalia de futuro, pœna appoſita de matrimonio contrahendo, contrahentes ſe ad invicem velint abſolvere: petitur a prælatis pœna appoſita, & ab utraque parte in ſolidum extorquetur. Et ſi unam diſſentire contingat, altera conſentiente: petitur pœna a diſſentiente, & compellitur ad ſolvendum. Et plerumque etiam ab illo qui contrahere conſentit, licet alter diſſentiat, pœna ſolita, vel pro parte exigitur: quod ſatis crude-

le

* Mon genus i gno Hi ſolymit & Cyp inquit I cangius Gloſſar

le & avarum est, ut innocens puniatur. Et in his casibus nituntur infringere sacras constitutiones, quæ matrimonia debere esse libera decreverunt: cum nihil sit, in quo magis consensus liber & pacificus debeatur; nec locum habeat consensus, ubi metus vel coactio intervenit, quæ quodammodo partibus ingeritur, cum hujusmodi exactio intercedit; & ubi consensus cujusquam requiritur, oportet quod omnis coactionis materia repellatur. Si enim timore cogente dicat contrahens, sibi placere quod displicet: sæpe sequitur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire. Et in hoc casu responsum est de quadam, quæ contrahere recusabat, quæ monenda est potius quam cogenda: cum coactiones, difficiles soleant exitus frequenter habere. Quare patet, quod pœnæ exactio circa matrimonia, odiosa & inhonesta est, & in avaritiæ radice fundata, & ideo reprobanda; cum ea quæ ecclesiastica provisio ordinavit ad pacem & concordiam, & pro periculis evitandis, clerici trahant ad noxam. Et abominabile est absurdum, ut quod in aliis condemnat ecclesia, sibi ad compendium trahat. Et videntur tales qui hujusmodi pœnas exigunt, ex fidei ruptione ac perjuriis gratulari, propter emolumentum quod consequuntur ex eis; vel malos exitus nuptiarum appetere, ad quas compellunt per coactiones hujusmodi renitentes, & etiam plerumque * volentes, quod est iniquum. Insuper quod aliis prohibemus ut malum & illicitum, indecens est, ut illud licere nobis clericis existimemus: & in eo quod ab aliis exigere tenemur, nobis parcere non debemus.

* Forte potes, notes H.

Item & a quibusdam inolevit quoddam abominabile & horribile: videlicet quod celebratis solemnitatibus nuptiarum, statim quidam clericus ecclesiæ, in qua solemnizatum est matrimonium, portans aquam benedictam, cum pervenerit ad portam domus in qua debent se recipere nubentes, tenens quandoque candelas accensas in manibus, ponit eas sub conjugatorum pedibus, & accipit pro hujusmodi tam improbando officio, XII. denarios, vel aliud pretium: quod sortilegii vitio carere non dubitatur, quod improbatum est & canonibus inimicum, cum secundum canonicas sanctiones, arioli, aruspices, incantatores, sortilegi, atque cæteri sectatores hujusmodi abusionum quæ a zabulo inventæ dicuntur, eliminandi sint ab ecclesia, quæ sine macula & ruga est.

Nos igitur attendentes, quod hoc solum quod irreprehensibile est sancta defendit ecclesia, item quod cito sequitur lepra mercedem, & pecunia male acquisita corpus animumque commaculat, & quod inexpiabilis est venditi culpa mysterii; considerantes etiam, quod licet frequenter prohibitum sit a sanctis patribus, ne pro sepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, chrismatis oleique perceptione, baptizandis consignandisque fidelibus, seu quibuscumque aliis sacramentis ecclesiasticis, pretium aliquod exigatur, nondum tamen cessatur, nec proficiunt statuta sanctorum apud quosdam, putantes hoc sibi licere, quia ex longa consuetudine extitit hoc obtentum, nec attendentes, quod tanto sunt graviora peccata, quam diutius infelicem animam detinent alligatam: cum scire debuerint, quod gratia, si non gratis detur vel accipiatur, non est gratia. Idcirco nos eorumdem sanctorum patrum sequentes vestigia, auctoritate domini papæ qua fungimur: statuimus, decernimus, & irrefragabiliter sancimus, & in virtute obedientiæ præcipimus, ut de cætero pro sepulturis, processionibus mortuorum, & exequiis ac monumentis eorum, benedictionibus nubentium, chrismatis olei que perceptione, baptizandis consignandisque fidelibus, alba, cereo, seu aliis quibuscumque sacramentis ecclesiæ, nihil penitus per personas ecclesiasticas, pacto aut conventione præcedentibus, exigatur; sed gratis accepta dona Christi, gratuita dispensatione donentur; & consuetudines prædictas, quæ potius corruptelæ sunt, reprobamus. Si tamen ex post facto gratuitum aliquid offeratur, vel ex devotione fidelium; sponte oblatum recipi non vetamus. Volumus tamen & præcipimus, ut albæ sollicite requirantur (ne per malitiam hominum & astutias diaboli, in usus illicitos convertantur) in usus ecclesiasticos applicentur. Et id quod de quinque candelis fit, in perpetuum reprobamus.

Circa exactionem vero pœnarum pecuniarium quæ vulgariter appellantur repetailles, vel aliorum, quocumque nomine censeantur, quæ in matrimoniis & sponsaliis apponuntur, quia usitatum est malum, & majoribus inolitum, majorisque quæstus, & ob hoc difficilius evelli timetur: statuimus & sancimus, ut si quis de nostra legatione, postquam præsens statutum ad notitiam ipsius pervenerit, contraire præsumpserit, vel fraudem aliquam circa hoc adhibuerit, ex eo tempore se noverit ipso facto ab officii executione suspensum. Sed ne crimina remaneant impunita, volumus ut parti resilienti, pro perjurio vel fide rupta, per prælatum loci pœnitentia competens imponatur. Interdicimus etiam, ne quis infra terminos nostræ legationis constitutos, pro sponsalibus faciendis, vel solemnizandi matrimonium licentia concedenda, exigat raboinum, seu aliquod aliud pretium. Inhibemus etiam, ne pro celebratione matrimonii quadraginta tres denarii, vel aliquod aliud pretium exigatur. Quod si quis ausu temerario contra aliquam duarum istarum inhibitionum aliquid exigere præsumpserit, ipso facto ab ingressu ecclesiæ usque ad XX. dies continuos noverit se suspensum.

Verumtamen ut animarum periculis occurramus, venerabilibus patribus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis infra terminos nostræ legationis constitutis, vel eorum vicariis, si præsentes non fuerint, concedimus potestatem absolvendi a sententiis antedictis eos, qui in suis civitatibus & diœcesibus incurrerint sententias antedictas. Ita tamen, quod antequam eis absolutionis beneficium impendatur, præstito juramento caveant, quod de cætero talia non attentent: & pretium exactum restituant iis, a quibus exegerint, si eos potuerint invenire: si vero inveniri non potuerint, pretium exactum restituant diœcesano episcopo, per provisionem ejus in usus pauperum applicandum. Si vero aliqui ex iis, qui propter exactiones prædictas inciderint in aliquam sententiam prædictarum, restituere non possint quod sic exactum est: talis eis pœnitentia injungatur, propter cujus terrorem, tam ipse, quam alii, a similibus arceantur.

Item districte inhibemus sub pœna amissionis beneficiorum suorum ecclesiasticorum, ne presbyteri, & alii in sacris ordinibus constituti, mulierem aliquam, cohabitandi vel serviendi causa, secum in domo teneant, nisi de illis personis sint, quæ a canonibus permittuntur.

tur. Ubi enim eſt virorum & mulierum cohabitatio, ſtimuli carnis non deſunt. Si qui vero contra hanc inhibitionem noſtram fecerint, ſi moniti a ſuperiori ſuo ſuper hoc, deſiſtere noluerint, ipſo facto ſuis beneficiis ſint privati, ſi qua habent, & illi ad quos ſpectat beneficiorum illorum collatio, ex tunc liberam habeant poteſtatem illa beneficia perſonis idoneis conferendi. Si vero beneficia eccleſiaſtica non habuerint, per ſuos ſuperiores pœna ſuſpenſionis vel excommunicationis ab hujuſmodi flagitio arceantur.

Statuimus etiam, ut ſinguli patriarchæ, archiepiſcopi, & epiſcopi, ad minus ſemel in anno, in diœceſibus ſuis ſynodum celebrent: & in illa ſynodo ſtatutum hujuſmodi faciant publice recitari: & in libris matricis eccleſiæ conſcribi ad perpetuam memoriam faciant.

Hujuſmodi autem ſtatutorum copiam vobis mittimus, mandantes, veſtramque exhortantes in domino caritatem, ut ea publicari ſolemniter faciatis in majori eccleſia Nicoſienſi, convocato clero civitatis ejuſdem: & ita fieri faciatis per epiſcopos, vel eorum vicarios, in civitatibus veſtræ juriſdictioni ſubjectis, necnon & per alia loca regni Cypri, uibus videbitis expedire: & circa eorum obſervantiam, adhibeatis & adhiberi faciatis curam & diligentiam efficacem. Actum in Accon *, anno Domini MCCLIV. VIII. Idus Auguſti.

* *hoc eſt, Ptolemaide.*

CONCILIUM NIMOCIENSE

Ann. MCC.XCVIII.

INcipiunt conſtitutiones ſacri provincialis concilii celebrati apud Nimocium, per reverendos patres dominos, Gerardum archiepiſcopum Nicoſienſem, Nicolaum Paphenſem, Bernardum Nimocenſem, epiſcopos: epiſcopo Famaguſtano tunc in remotis agente. Anno Domini MCCXCVIII. viceſima ſecunda die Septembris.

Gerardus Dei & apoſtolicæ ſedis gratia archiepiſcopus Nicoſienſis, dilectis Chriſto univerſis eccleſiarum miniſtris per Cypri provinciam conſtitutis, ſalutem & paternæ caritatis affectum.

QUia labilis eſt humana memoria, idcirco ut quæ ad ædificationem pertinent & doctrinam, fortius & firmius obſerventur, ſi fuerint ſcripturæ officio animis impreſſa (quia quæ ſolo capiuntur auditu, poteſt ex facili ſollicitudo ſuperveniens exſufflare: nos præcepta provincialia, ut melius ſciantur, ſanius intelligantur, & ſine calumnia firmius & efficacius obſerventur, per hanc noſtram ſcripturam volumus plenius declarare.

I. *De Baptiſmo.*

In virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti diſtricte præcipimus ſacerdotibus & clericis univerſis, quatenus cum honore & reverentia, & devotione debita, ſingula eccleſiaſtica ſacramenta, utpote Baptiſmum, Pœnitentiam, Euchariſtiam &c. populo exhibeant: & ut reverenter a ſubditis, & devote ſuſcipiantur, ab iis ſæpius in eccleſiis inſtruantur, dictos ſubditos admonentes, ut ſingulis diebus Dominicis in parochiali eccleſia conveniant, præcepta eccleſiaſtica audituri.

In baptiſmo vero adhibeatur diſcretio & cautela, & maxime in forma verborum, quæ talis eſt: *Ego te baptizo, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, amen.* Et licet a ſolis ſacerdotibus infantes debeant baptizari: tamen cum mortis vel infirmitatis maxima neceſſitas ingruerit, alii clerici & laici, niſi adſint presbyteri, & etiam pater vel mater, ſi aliæ perſonæ defuerint, parvulis exhibeant ſacramenta, ter mergentes in aqua, & non in alio liquore, dicentes prædictam formam. Et ſi laicus neſciat Latinum, ſententiam prædictorum verborum in ſuo vulgari dicat *P. je te baptize en nom du Pere, & du Fils, & du ſaint Eſprit, amen*, vel in alio idiomate ſuo. Cum vero contigerit, puerum ab alio quam a ſacerdote baptizari, deferatur presbytero ad chriſmandum: qui primitus diligenter inquirat antequam ipſum chriſmate liniat, * quod dictum vel factum fuerit. Et ſi præmiſſam formam invenerit obſervatam, ipſum chriſmet: alioquin ſub prædicta forma ipſum baptizet. Si vero probabiliter dubitetur de aliquo, an fuerit baptizatus: baptizetur dicendo, ego non rebaptizo te puer, ſed ſi non es baptizatus, ego baptizo te, &c. ut prius.

* *Forte quid. H*

II. *De fontibus ſacratis.*

In eccleſiis, in quibus de conſuetudine baptizatur, fontes fiant lapidei & honeſti, & ad ſortilegia vitanda claves fontium penes ſacerdotes ſint. Pro eadem cauſa, chriſma & oleum ſimiliter ſub clavibus obſerventur. Ad levandum de fonte infantem, tres patrini tantum utriuſque ſexus admittantur: videlicet duo viri, & una mulier, cum maſculus baptizatur: & contra duæ mulieres & unus vir, cum fœmina baptizatur: qui doceant puerum, aut docere faciant tempore ſuo *Pater noſter, & Credo in Deum.* Et hoc omnibus patrinis poſt baptiſmum a ſacerdotibus injungatur. Item propter vitanda pericula præcipimus, ne baptiſmus periculoſe differatur. Et frequenter a ſacerdotibus populo hoc prædicetur. Et ne parvuli a parentibus vel nutricibus in lectis aliquatenus, ſed diligenter in cunabulis collocentur. Et quia quædam nefandæ mulieres conſueverunt proprios filios projicere: communiter inſtruantur, ut ſi quandoque iſtud, quod abſit, contigerit, in ſignum baptiſmi non ſuſcepti juxta projectos ſal apponatur, vel in collo ligetur. Item ſtatuimus, ut ſacerdotes patrinos & matrinas inſtruant, quod ipſi vel filii ſui, vel filiæ, non poterunt cum perſona levata, matrimonialiter copulari: & hoc filiis ſuis & filiabus ſæpiſſime proteſtentur.

III. *De Confirmatione.*

Volumus, quod presbyteri ſæpe moneant populum ſuum, ut ſi adulti fuerint confirmandi, prius confiteantur peccata ſua, & poſtmodum confirmentur. Pueri vero qui intelligere poſſunt, ad Confirmationem veniant. Si vero de aliquo, an confirmatus ſit, dubitetur, & nulla poſſit haberi ſuper hoc certitudo, confirmetur, ſicut ſuperius dictum eſt de baptiſmo: & dicant laicis ſæpius ſacerdotes, quod iſtud non negligant ſacramentum, cum in ſuſceptione ipſius gratiæ roboretur.

IV. *De*

IV. *De Confessionibus.*

In confessionibus magnam adhibeant diligentiam sacerdotes, & confessiones audiant in ecclesia, ut ab omnibus valeant intueri: & ubi non erit ecclesia, utputa in casali, non in camera vel gardaroba, sed in capella, si fuerit, vel in palatio, seu in alio loco non suspecto, nisi necessitas aliud suaderet: usitata peccata diligenter inquirendo, & eorum circumstantias, puta, locum, dignitatem, scientiam, ordinem, votum, & ætatem. Si enim in loco sacro perpetratum fuerit peccatum, vel si aliquis dignitatem habens, ut prælatus, vel scientiam, ut clericus, vel ordinem, ut subdiaconus, diaconus & sacerdos, vel votum, ut religiosus, vel ætatem, ut senex, cum sit venus in sene ridiculosa, peccatum perpetraverit: tunc est major & gravior pœnitentia injungenda. Et sic de aliis circumstantiis, quæ peccatum aggravant, decernimus faciendum. De gravioribus vero peccatis & inusitatis, & qualiter viri contractant cum uxoribus suis, nullatenus quærant. Et si peccatum carnale fuerit, puta, luxuria, gulositas, & his similia: jejuniis, disciplinis, & peregrinationibus pœnitens castigetur. Si autem spirituale fuerit, ut superbia, ira, acedia, invidia, avaritia, odium, & his similia: tunc pœnitenti orationes devotæ, eleemosynæ, obedientia, & alia quæ ad humilitatem faciunt, injungantur. Ita tamen, quod injungens arbitretur provide nihilominus & discrete, juxta qualitatem delinquentis, & quantitatem delicti: ut tam pro peccatis carnis, quæ videntur esse minora, quam pro spiritualibus, quæ majora sunt, major pœnitentia injungatur. Nequaquam autem confitentes, & præcipue mulieres, intueantur faciem confessoris, nec confessor faciem confitentis: & ut omnia peccata integra confiteantur, in spiritu lenitatis hortentur, non dimidiando, vel alteri confessori partem alteram reservando. Admoneant etiam ne erubescant soli homini confiteri, quod teste Deo committere præsumpserunt, pro quibus coram ipso, & sanctis omnibus, & dæmonibus, & malis hominibus, damnabuntur, si aliquid voluerint occultare. Volumus & statuimus, sicut hactenus observatum est, quod majora peccata ad archiepiscopum, & episcopos in suis diœcesibus reserventur, ut sunt, homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, ut est cum consanguineis vel monialibus commisceri, stupra virginum, injectiones manuum in parentes, suffocationes parvulorum, perjuria, incendia, restitutio ablatorum & illegitime acquisitorum, falsarii episcopalis sigilli seu ejus curiæ, defloratores virginum, strupratores viduarum, raptores mulierum, votorum fractores, venefici, qui in mortem conjugis est machinatus, luxuriam in ecclesia committens, coiens cum Judæa vel Saracena, coiens cum ea quam baptizavit, vel cujus confessionem audivit, celebrans in altari non consecrato, vel sine sacris indumentis, celebrans non jejunus. Absolutiones excommunicationum, quæ excommunicationes solent in Ramis palmarum per totam provinciam recitari, quasque multi ignorare se dicebant, singulis diebus Dominicis Nicosiæ mandavimus publicari: & sunt hæ. Nos denunciamus excommunicatos omnes hæreticos, quocumque nomine censeantur: & receptatores, seu defensores eorum. Item omnes illos, qui A faciunt statutum contra libertatem ecclesiæ, vel jam factum faciunt observari. Item omnes illos qui deferunt arma, victualia, & quascumque alias merces, Saracenis. Item usurarios manifestos. Item sortilegos & divinos coavetos & coavetas, & cantatrices in funeribus defunctorum, sive in ecclesia, sive in cœmeteriis, seu alibi. Item illos qui publice tenent ludum taxillorum in domibus suis. Item omnes cursarios & piratas, & receptatores eorum, sive in terra, sive in mari. Item illos omnes, qui non permittunt sclavos, sive sclavas, sine suo præjudicio baptizari volentes. Item omnes illos, qui clandestine contrahunt, seu contrahi faciunt matrimonia, vel sponsalia, vel fieri procurant. B Item omnes illos qui non solvunt, seu solvi faciunt integre & plene ecclesiis, quibus tenentur, decimas, de omnibus possessionibus, animalibus, appaltis, cæterisque redditibus, & qui inde tollunt semen, expensas seu angarias, ante decimam persolutam, vel qui solvunt de vililori, vel aliquam fraudem adhibent in solvendo. Et qui semel in anno non veniunt vel mittunt, ad reddendam legitimam super dicta decima rationem. Item omnes illos qui semel in anno non veniunt ad confitendum peccata sua omnia proprio sacerdoti: & qui saltem semel in anno non recipiunt Eucharistiæ sacramentum, nisi de consilio superioris duxerint abstinendum. Item omnes illos qui C violentiam inferunt ecclesiis, & eorum consiliarios, & consentientes iisdem. Item omnes illos, qui dimissis propriis uxoribus suis tenent focarias seu concubinas manifeste. Et vice versa uxores, quæ dimissis propriis viris, adhærent suis adamatoribus aut ribaldis. Item omnes illos qui invadunt res, seu possessiones, in quarum possessione fuit ecclesia, seu qui invasoribus favent. Item omnes illos qui naufragantes impediunt, & eorum bona diripiunt. Item omnes apostatas nostræ diœcesis, masculos & fœminas, qui scilicet dimisso & abjecto habitu religionis, sæculariter viventes, ad sæculum sine licentia ecclesiæ redierunt.

D *V. De confessoribus & pœnitentiis injungendis.*

Interroget etiam confitentem, si de peccatis præteritis pœniteat, & utrum habeat propositum non peccandi de cætero mortaliter: sine quo non est ei pœnitentia injungenda, nec absolutio facienda, cum nec facta proficiat in his casibus, sed consilium dandum, scilicet ut faciat quidquid boni poterit interim, ut Deus illustret ad pœnitentiam cor illius. Secundum quantitatem culpæ & possibilitatem confitentis pœnitentiæ quantitas debet esse: ne facilitas veniæ, delinquendi provocet incentivum, vel in desperationem mittat austeritas confessorum. In rapina, furto, usura, fraudulentis emptio- E nibus & venditionibus, & aliis dolosis contractibus, & in iis quæ in ludo per fraudem, vel ab illis qui detentores non domini sunt, infideliter acquiruntur, confessor diligens insistat, ut restitutionem damni faciendam præcipiat confitenti: quoniam non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si facultas adsit. Si vero per inopiam ad tempus excusetur, indicenda est restitutio, si quando ad fortunam venerit pinguiorem. Injuriam passo, si appareat, vel ejus legitimo heredi, est semper restitutio facienda: alioquin juxta arbitrium superiorum, quod restituitur, est in piis usibus con-

convertendum. Ad confeſſiones faciendas ſæpius ſubditos moneant & inducant, nec perquirant cum quibus perſonis peccatum commiſſum fuerit nominatim: dicantque eis ſæpius capellani, quod licet ſæpe confiteri ſit eis ſaluberrimum, ad minus tamen in anno ſemel eſt neceſſarium & præceptum.

VI. De ſacramento altaris: & primo de linteaminibus.

Quoniam ſpecialis reverentia circa ſacramentum altaris eſt adhibenda: volumus, ut in quolibet altari, in quo celebrantur Divina, ſint ad minus tria linteamina, munda & benedicta, quæ laventur quater in anno, ſcilicet, in Natali, in Paſcha, in Aſſumptione Beatæ Mariæ virginis, & in feſto omnium Sanctorum.

De corporalibus,

Corporalia vero mundiſſima ſint & honeſta, & ſemel in menſe, & a presbyteris vel diaconibus, quoties neceſſe fuerit, abluantur: & aqua in piſcinam jactetur. Sed ſi fuerint infuſa vel intincta ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, extunc cum eis minime celebretur, ſed in ſacrario cum reliquiis reponantur: nec illè cui contigerit, prius accedat ad altare, donec per nos vel vicarium noſtrum, ſive ab ordinario ſuo, pœnitentiam receperit competentem,

De calicibus,

Calices mundi ſint & integri & argentei, & terſoria quibus presbyteri poſt communionem manus tergunt, ſint candida & honeſta: & ſemel in menſe quolibet abluantur; vel ſæpius, ſi opus fuerit.

De ampullis,

Ampullæ ad opus vini & aquæ, ſint mundæ & integræ, & continue coopertæ, propter muſcas & araneas, & alia pericula evitanda.

De pyxidibus.

Pyxides autem in quibus ad opus ſacramenti hoſtiæ ſervantur, mundæ ſint, & clauſæ teneantur: ne a ligni vermibus ſint corroſæ.

De indumentis ſacerdotum.

Indumenta vero ſacerdotum, vel aliorum miniſtrorum, abluantur ſæpius, & decenter parentur: & ſi inhoneſta fuerint, aut nimis vetera, in eis nullatenus miniſtretur. Et clericus ſerviens ad altare, ſuperpellicium ſemper habeat candidum & honeſtum: & tonſuram habeat decentem, & coronam.

De Sacerdotibus,

Caveant ſacerdotes, ne ſtolam, manipulum, vel amictum dimittant, ſed omnibus ornamentis induti, reverenter ad altare accedant, dictis prius Matutinis canonicis atque Prima. Cum vero omnia quæ dicuntur in Miſſa cum devotione & intentione debita ſint dicenda: tum maxime tota diligentia eſt adhibenda cum venitur ad verba, quorum virtute conficitur ſacramentum: *Hoc eſt enim Corpus meum*, *Hic eſt enim Calix ſanguinis* [a]. Præcipimus præterea ſacerdotibus univerſis, quod quando voluerint celebrare, ponant hoſtiam mundam & integram in patena, & vinum, & aquam in calice, & tergant calicem tali modo, quod aqua vel vino in extremitatibus ipſius remanentibus, corporalia non valeant maculari. Et ſi contigerit, quod abſit, quod in confectione ſacramenti vinum & aqua deeſſent in calice, ob negligentiam miniſtrantis, ſtatim apponantur, & appoſitis, ut omnis dubitatio & opinio diſputantium amputetur, ſacerdos caute reincipiat: *Te igitur, clementiſſime Pater*: non inclinando ſe ad altare ut prius, nec elevando manus, ſed verba canonis continuo proferendo ſecrete, & ſigna ſuper ſacrificium, ut celatius poterit, propter ſcandalum populi faciendo, nec elevet hoſtiam ad populum, ſi tamen prius ab ipſo fuerat elevata: & ſic perveniat ad illum locum: *Simili modo poſteaquam cœnatum eſt*: ut ſic appareat totum dictum, & totum pariter conſummatum, non accedendo amplius ad altare, donec per nos, vel vicarium noſtrum, vel ſuum ordinarium, ſibi pœnitentia ſit injuncta, pro tanta negligentia; cum ſit certum, eum in hoc caſu graviter deliquiſſe. Item ſi caſu contigerit, quod aranea vel muſca, vel aliquid reptile, caderet in ſanguinis ſacramentum; tunc ſacerdos in calice de ſtanno, vel alio metallo mundo, omnia illa ſic clauſa, & bene cooperta, in loco reliquiarum recondi faciat diligenter. Unde præcipimus, quod ad opus hujuſmodi, ſi neceſſe eſſet, & ad tenendas reliquias, & chriſma, & alia quæ ibi debent reponi, ſacraria ſive armaria in eccleſiarum parietibus habeantur. Et quia indigne ſumentes Euchariſtiam, judicium ſibi manducant & bibunt; caveant ſacerdotes, ne peccatoribus notoriis euchariſtiam adminiſtrent, [b] ſeu illis, de quibus conſtiterit quod peccata reliquerint confitentes. Et notandum, quod iſtud ſacramentum corporis Chriſti nullo caſu contingente adminiſtrari debet, niſi a ſolo ſacerdote,

[a] *Adde,* n

[b] *Forte,* illis. H

VII. De Extrema unctione.

Volumus quod presbyteri ſubditos ſuos utriuſque ſexus a XIV. annis & ultra, ad ſacramentum extremæ unctionis recipiendum frequenter moneant & injurent: & cum periculum mortis, ſeu gravis infirmitas evenerit, cum honore & debita reverentia infirmos inungant oleo infirmorum, ſolemnitatem debitam adhibentes. Et licet iſtud ſacramentum valeat iterari: non tamen in eadem infirmitate reiteretur.

VIII. De oleo ſacro.

De oleo vero ſacro, ſicut de chriſmate, volumus ne in vaſis vitreis teneatur propter periculum fractionis. Vaſa vero in quibus tenebuntur, ſint munda: & cuilibet vaſi proprius titulus inſcribatur. Volumus etiam, quod per ſacriſtiam, ſeu per theſaurarium, vel alium qui habeat cuſtodire in eccleſia cathedrali, non miniſtrentur prædicta, præterquam ſubditis noſtris omni ſuſpicione carentibus, & quorum intereſt habere prædicta.

IX. De clandeſtinis matrimoniis.

Quoniam clandeſtina matrimonia conſueverunt mala plurima generare: volumus & mandamus, quod matrimonium ſemper in facie eccleſiæ, inter perſonas legitimas, & hora debita celebretur: extunc excommunicantes omnes, qui matrimonia clandeſtina de cætero contrahere præſumpſerint, & qui talibus matrimoniis conſilium, vel auxilium dederint: & illorum abſolutionem loci diœceſano epiſcopo reſervamus. Inſuper clericos atque ſacerdotes, qui talibus matrimoniis clandeſtinis, opem vel operam dederint, ab officio & beneficio duximus ſuſpendendos, uſque ad tempus a canone præfinitum. Clandeſtina autem matrimonia intelligimus, quę fiunt ſine licentia priorum, ſeu curatorum ſponſi & ſponſæ, ſive in eadem diœceſi, ſive habeant habitationes ſuas in diverſis. Cum autem de matrimonio inter aliquos fuerit prolocutum, ſeu contracta fuerint ſponſalia, volumus, quod in parochiali eccleſia ſponſi & ſponſæ, tribus diebus Dominicis publice & ſolemniter prædici debeant, dum ſacra Miſſarum ſolemnia celebrantur, quòd tales perſonæ debent matrimonialiter copulari: & ſi quis ſciat impedimentum quare contrahere non poſſint, ſurgat & dicat in publico, & ad judicium veniat, fidem faciens de impedimento: ſin autem, de cætero nullatenus audietur.

X. De ordinibus.

Statuimus, quod presbyteri, qui non ſunt oriundi de Cypro, non admittantur in civitatibus vel diœceſibus iſtius provinciæ ad celebrandum Divina, ut ſacerdotes. Novimus enim & pro certo didicimus, quoſdam in ſacris ordinibus conſtitutos, culpis propriis exigentibus, a prælatis ſuis excommunicationis vel ſuſpenſionis vinculo innodatos, cum litteris ſuæ ordinationis ad peregrinas, ubi ſunt incogniti, nationes migraſſe, & ibidem auſu temerario in ſuſceptis ordinibus miniſtraſſe. Et nonnullos alios, qui mentientes ſe promotos, cum non ſint, cum falſis litteris nunnunquam ab indiſcretis eccleſiæ prælatis admiſſos fuiſſe, & ibidem de facto miniſtraſſe eccleſiaſtica ſacramenta: quod quam grave & ridiculoſum ſit, nullus ſanæ mentis ignorat. Unde volumus, quod nullus talium admittatur omnino, niſi ſui ordinatoris, vel ſucceſſoris illius oſtendat litteras omni ſuſpicione carentes, ſuſcepti ordinis mentionem expreſſam, & cauſam peregrinationis idoneam continentes: vel alias de bona vita & fama, & converſatione antiqua, & quod in terra de qua venit ſacerdotio fungebatur in habitu ſæculari, faciat plenam fidem. Alioquin tam recipiens, quam receptus, puniatur ad arbitrium concilii ſubſequentis.

XI. Quod clerici non ſint officiales laicorum.

Prohibemus, ne ſacerdotes vel clerici, cujuſcumque linguæ vel nationis exiſtant, juſtitiarii vel officiales aut baillivi laicorum exiſtant, aut eorum officia exerceant, ſeu negotia gerant, per quæ, ſeu propter quæ, ad ratiocinia obligentur: ne occaſione talis adminiſtrationis, eorum perſonæ impetantur vel impediantur, ſeu eorum bona capiantur. Quod ſi fecerint ab hac noſtra prohibitione poſt quatuor menſes, ab officio ſuſpendimus, & volumus manere ſuſpenſos & inhabiles ad habendum beneficium eccleſiaſticum, quouſque per ſubſequens concilium, ſi meruerit, fuerit cum eis miſericorditer diſpenſatum. Quod ſi quis de cætero hoc attentare præſumpſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

XII. De iis, qui clericos capiunt.

Statuimus, quod quicumque canonicum, ſeu aſſiſium, alicujus eccleſiæ cathedralis de provincia iſta, ceperit injurioſa captione, ſeu captum tenuerit, ſeu mutilari mandaverit, uſque in quartam generationem incluſive nullus de poſteritate ejus recipiatur ad dignitatem vel canonicam, ſeu ad aliquid aliud eccleſiaſticum beneficium; & qui tali ſcienter beneficium contulerit, conferendi poteſtate ſit privatus, & collatio ad concilium devolvatur, ne cum iſtis poſſit, vel debeat, niſi per ſedem apoſtolicam diſpenſari: cujus poteſtatem cum debita reverentia volumus in omnibus eſſe ſalvam.

XIII. De Prædone vel præda.

Statuimus, & ſacri approbatione concilii definimus, quod loca, in quibus poſſeſſiones, domus, aut res unam marcham argenti valentes, eccleſiæ aut perſonarum eccleſiaſticarum, captæ, raptæ, invaſæ, vel occupatæ detinebuntur, niſi monitione præmiſſa reddantur vel recredantur, pro jure faciendo vel capiendo coram ſuperiore ſuo, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Et ſi forte alibi transferatur prædo vel præda, ut aliquando comperimus eſſe factum, loco illo in quem facta eſt translatio ſubjacente denuo interdicto, donec ibi fuerint vel prædo vel præda, primum interdictum nihilo minus in ſuo robore perſeveret, & facta ſatisfactione læſo de damnis, & eccleſiæ de intereſſe, evaneſcat interdictum ſine alia ſolemnitate.

XIV. De officio judicis.

Quoniam non quicquid officio judicis committitur, juris neceſſitati ſubjicitur; ſed habet judex diſcretus conſiderare quid deceat, liceat, vel expediat, ut ſic nec deſit juſtitiæ, nec offendat juſtitiam; & aliquando petitur ab epiſcopo, ſeu ejus vicario, vel officiali, ut puta, in abſolutionibus & adminiſtrationibus ſacramentorum, & diſpenſationibus, & cæteris conſimilibus, quod ipſe ex officio ſuo faciat, quod æſtimat, ipſe de jure fieri non debere, & ſana conſcientia, ſine offenſa Dei & juris injuria credit ſe non poſſe, vel debere facere quod petitur ab eodem: evenit aliquando, quod capiuntur domeſtici familiares, & ſervientes eorum, aut conſanguinei, aut propinqui, & ſic non ſine offenſa Dei, & bonorum virorum ignominia, puniuntur indebite, qui culpabiles non exiſtunt. Ne igitur talia vel ſimilia de cætero attententur, ſacro approbante concilio, prædicta & prædictorum ſingula prohibemus: in contrarium facientes, mandantes, & procurantes, excommunicationis ſententiam proferendo.

*XV. * Ut ſacerdos debeat Miſſam celebrare.*

a) *Verius* ubi Sacerdos. H.

Quoniam, ſecundum canonicas ſanctiones, non alibi quam in locis Deo dicatis, Miſſa de-

debet aliquatenus celebrari, nisi summa necessitas hoc exposcat: sacri approbatione concilii, sub pœna suspensionis, quam in contra facientes ferimus in his scriptis, prohibemus, quod ubi habetur ecclesia, nullus alibi Missam audeat celebrare, nisi a sede apostolica aut ab episcopis loci habuerint licentiam specialem.

XVI. *De decimis ecclesiæ persolvendis.*

Contumacia non plene solventium decimas, vel non computantium de iisdem, exigit vel requirit, ut sola prædecessorum nostrorum excommunicationis sententia per eos lata in non plene solventes decimas, seu etiam semel in anno ad plenum computantes, contenti non simus, sed ipsam quam multi vilipendere non formidant, nostris constitutionibus renovando, juvare cogimur pœnæ adjectione vallatam. Volentes itaque, prædictam prædecessorum nostrorum sententiam in suo robore permanere, ac ab omnibus & singulis in nostra provincia constitutis, inconcusse & inviolabiliter observari, quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, sacri approbatione concilii excommunicamus omnes & singulos, qui ecclesiis nostris debitas decimas absque deductione expensarum non solvunt, ut tenentur, de omnibus possessionibus, terris, animalibus, appaltis, & de aliis redditibus, seu qui de decimis per se vel per suos non reddunt, infra tempus consuetum, legitimam rationem, id est, a crastino Epiphaniæ Domini, usque per totum Februarium: districte præcipientes, ut quicumque in nostram predictam sententiam inciderit, debitas decimas integre non solvendo, vel non reddendo debitam rationem, sicut superius est expressum, extunc auctoritate concilii nominatim denuncietur excommunicatus, ab omnibusque tanquam membrum putridum evitetur. Domos etiam, & maneria eorum, sive in civitatibus, sive in casalibus, in quibus habitabunt, usque ad satisfactionem plenariam, seu velle diœcesani, cui decima debetur, ecclesiastico supponimus interdicto.

XVII. *De iis qui seligunt sepulturam extra ecclesiam.*

Si de parochianis nostris aliquis apud aliam ecclesiam elegerit sepeliri: morte nunciata ipsius, duæ tantum campanę pulsentur, & non plures, quia processio non vadit, sed sacerdos cum clerico, cruce, thuribulo, & aqua benedicta, ad deferendum funus ad ecclesiam: ibique officio mortuorum expleto, modo debito & honesto sacerdos societ corpus cum clerico, ut superius expressum est, ad locum in quo sepeliri elegit. Nullusque canonicus, seu assisius, vel clericus, de choro, pro sociando corpore, seu pro faciendo honore amicis, egrediatur ecclesiam vel dimittat: quia pro certo didicimus, quod aliquando contentio orta est inter clericos, & aliquos religiosos, qui quandoque tollunt corpora, in quibus jus non habent, & præter hæc ecclesiis nolunt restituere canonicam portionem.

Hæc autem universa & singula, sicut superius sunt expressa, ac sacri concilii provincialis ad hoc specialiter congregati approbatione statuta seu definita, vel etiam ordinata, ab omnibus integre, inconcusse, & inviolabiliter volumus, & præcipimus observari. Salva in omnibus, & per omnia debita reverentia sedis apostolicæ. Mandantes sub pœna excommunicationis, quod nullus addere, detrahere, seu diminuere audeat vel præsumat: nisi quæ per subsequens provinciale concilium visa fuerint salubria, & etiam opportuna.

Actum, lectum, & publicatum per nos prædictum Gerardum Nicosiensem archiepiscopum, apud Nimocium in ecclesia majori: præsentibus prædictis fratribus & coepiscopis nostris, & cæteris bonis viris ad dictum concilium evocatis: ac etiam multis aliis probis viris. Anno Domini millesimo ducentesimo, nonagesimo octavo, die XXIII. mensis Septembris. In quorum omnium supradictorum testimonium & munimen, sigillum nostrum præsenti scripturæ duximus apponendum.

CONSTITUTIONES D. PETRI miseratione divina Ruthenensis episcopi, apostolicæ sedis legati,

Anno MCCCXIII. in Nicosiensi synodo publicatæ.

I. PEtrus * miseratione divina Ruthenensis episcopus, apostolicæ sedis legatus in partibus cismarinis, ordinamus ad evitandum otium, vitis spiritualibus quam maxime inimicum, quod omnes clerici regni Cypri se occupent in aliquo utili opere, quod clericalem deceat honestatem, ut habeant, maxime pauperes, unde possint commode vivere, necnon & divites cum cæteris occasionem validam, quæcumque animę contraria evitandi. *Nam qui operatur terram suam fideliter, saturabitur panibus*, ut ait Sapiens, *& qui sectatur otium, replebitur egestate*. Quicumque vero his contrarians, otiositati vacaverit: de malis omnibus, & non immerito, est suspectus & accusatus, ad probationem facilem, tanquam culpabilis puniendus.

* *al.* N frater P trus.

Prov.

II. Item quod omnes clerici semper deferant habitum clericalem; nisi talis necessitas immineat, quod ad tempus juste possint apud Deum & homines excusari. Et qui contrarium attentare præsumpserit, timeat verbum Domini etrudeliter increpantis omnes illos, qui vestem induunt peregrinam. Si quis vero repertus fuerit culpabilis in prædictis: toties, quoties per prælatum, cui subjectus fuerit, inventus fuerit deliquisse, in xx. bysantiis dandis pauperibus condemnetur, vel alia pœna, si ei visum fuerit, pro culpæ debito graviori.

III. Item quod quilibet episcopus conscribi faciat perfecte omnes clericos suæ diœcesis ad tardius ab ista synodo infra mensem: ut melius cognoscat oves suas proprias nominatim, & clare merita sive demerita prædictorum. Et ut facilius possit eos corrigere, dicat eis in synodo sua, quod ipse scit bene vitam & mores diu est singulorum, qui reformatione magna indigent, ut est notum. Et quamvis *perversi difficile corrigantur, & stultorum sit numerus infinitus*: sciant firmissime, quod excessus eorum publicos non posset ultra æquanimiter sustinere. Unde præcaveant de cætero ultricem vitii scandalizantis Dominum & populum manum suam. Quicumque autem vult gaudere privilegio clericali, post terminum prædictum provideat sibi, quod reperiri valeat in hoc scripto, seu in quaternio ecclesiæ Nicosiensis.

Eccles.

IV.

IV. Item quod nullo modo clerici mercationes aliquas exerceant indecentes officio clericali, nec teneant bailivias, nec pertractent odiosa negotia quorumlibet laicorum, & specialiter quæ possent lites sive scandala in patria generare. Nam secundum Apostolum: *Nemo fidelis Deo militans, implicat* se pomp & *sæcularibus negotiis, ut ei placeat cui se probavit*. Qui vero fecerit contrarium, ut discolus a clericali tramite, secundum scita canonum puniatur, & privetur lucro tali pecuniæ acquisitæ per prorium episcopum, & per eumdem mendicantibus erogetur. De aliis vero, quæ non sunt minus gravia, prout culpa exegerit, in persona & in officio, si quod habet, ac in rebus, per illum ad quem pertinet, gravissime distringatur.

V. Item quod laicis quibuslibet non tradantur bailiviæ, nec alia officia prælatorum, nec etiam quorumlibet clericorum. Nam ex hoc multa scandala, damna magna & vituperia, ecclesiæ & prælatis ac clericis in istis partibus sunt exorta: & ni caveant, forte majora iis quæ dicta sunt adhuc processu temporis orientur. Quicumque autem id quod dictum est evitare noluerit, officium suum & ministerium vituperans contra sententiam Apostoli: accusatus, a suo superiore gravissime puniatur, & de damnis ecclesiæ datis per laicos officiales prædictos nullam adversus eosdem habeat actionem.

VI. Item quod omnes clerici addiscant expedite legere qui nesciunt & cantare, necnon grammaticæ facultatem: ut sciant & intelligant salten ad litteram grosso modo illa quæ dicunt in ecclesia, & audiunt, ad differentiam laicorum ne sacerdos fiat ut populus, sculptæ imaginis idiota. Nam sæpe quærit Dominus, nec invenit in istis partibus ut deceret, *Ubi litteratus? ubi verba legis ponderans?* per prophetam.

VII. Item quod omnes clerici præcaveant dum cantatur, vel legitur officium intra ecclesiam, vel extra in processionibus, quod non sint actibus vel gestibus dissoluti, sed maturi, devoti, simplices, & quieti, ac Divinis intenti laudibus, ad Dei gloriam & honorem, nec non ædificationem omnium fidelium qui assistunt. Quia *inter vestibulum & altare plorabant sacerdotes ministri Domini, & dicebant, parce Domine, parce populo tuo*, cum volebant placare Deum de offensis suis, & populi anxiati. Qui autem fecerit contrarium, intendens vanis dissolutionibus: statim in publico per illum qui processióni præerit, sive choro, de aliorum ordine ut dyscolus expellatur: & nunquam, nisi per archiepiscopum, vel vicarium ipsius, ad gradum pristinum reducatur.

VIII. Item quod nullus clericus ecclesiasticis vacans officiis, deferre audeat tortos crines, cum secundum Petrum apostolum talis cultus sit habitus mulierum; nec coronam lineam, ut miles laicus, seu * vayletus, sed juxta morem curiæ debitum clericis, a prædictis abstineat, cum sint manifeste contra decentiam clericalem. Qucumque vero fecerit contrarium, non recedens a tali habitu muliebri, & ornatu solis laicis debito ecclesiam & ejus beneficium, si quod in ea percipit, sibi pro pœna noverit interdictum; & repertus portare cofiam, solvat pro pœna 11. solidos, & perdat cofiam.

IX. Item quod nullus clericus ad sacros ordines venire audeat, sub interminatione Divini anathematis, & maledictionis æternæ, qui non sit fama publica de legitimo matrimonio procreatus: vel cum quo saltem non fuerit expresse in defectu natalium, per dominum summum pontificem, vel alium habentem super hoc potestatem, servato juris ordine, dispensatum: bonæ utique famæ, honestæ ac laudabilis vitæ, sufficiens, vel ad minus competentis litteraturæ, ac ætatis congruæ secundum gradum ordinis, quem requirit: qui etiam titulum habeat in re certa, & litteram ad hoc illius domini, vel dominæ firmam & stabilem, qui, vel quæ sibi titulum assignavit. Multi enim victum promittunt pariter & vestitum de novo accedentibus ad ordines, & postea cum ordinati repetunt, reddere contradicunt; & oportet eos in vituperium Dei & ordinis, quem acceperunt, sub eorum confidentia, vilissime, ut est notorium, mendicare.

X. Item quod nullus clericus, maxime intra sacros ordines constitutus, suspectam mulierem teneat, vel habeat in domo sua propria, de qua possit apud Deum vel homines, sicut incontinens diffamari. Quicumque vero fecerit contrarium, excommunicationis sententia sit ligatus, necnon privatus beneficio, & suspensus ab executione ordinum, quousque satisfactione prævia, per illum ad quem pertinet restitui mereatur. Hoc enim execrabile flagitium Apostolus in omnibus, & maxime in clericis, cum multis aliis detestatur. *Fornicatio*, inquit, *& omnis immunditia, vel avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet, sed magis actio gratiarum*. Unde si mulier suspecta, fuerit in domo clerici cujuslibet deprehensa, sclava vel ancilla: ipsam pronunciamus ex nunc liberam: & veniat quando sibi placuerit, gratis manumissionis suæ a nobis litteram receptura. Et est suspecta mulier, cum qua dudum talis concubuit, vel quia juvenis, vel quia dissoluta gestibus, vel quia etiam de malis procurationibus fœdis & turpibus palam & publice diffamata. *Ephes.* 5.

XI. Item quod nullus clericus, sine necessitate maxima, vel in itinere constitutus, bibat vel comedat in taberna, nec eamdem vel alia loca intret quoquomodo suspecta. Quicumque autem fecerit contrarium, pro qualibet vice tribus diebus in pane & aqua debeat jejunare, & non intret ecclesiam, nec aliquid recipiat in eadem, quousque pœnitentiam compleverit supradictam. Et ultra hoc, accusatus legitime de re tali, solvat pro vice qualibet III. solidos dandos pauperibus per officialem archiepiscopi, vel ejus vicarium, in cujus civitate vel diœcesi facit moram.

XII. Item quod nullus clericus, tamquam suæ salutis immemor, furto rei notabilis se exponat. Quicumque autem fecerit contrarium, damnum passo restituat duas partes, licet quinque secundum legem Moysis restituere teneatur.

XIII. Item quod nullus clericus arma quælibet de nocte portare audeat, nec de die, nisi talis casus emergeret, quod hoc licite posset facere sine culpa. Quicumque autem fecerit contrarium, privetur armis omnibus per prælatum, ad quem hoc pertinet; & ultra hoc, prout de jure fuerit, puniatur. Arma quidem nostræ militiæ non sunt carnalia, dicit Apostolus, sed potius spiritualia, quibus debemus nos defendere ab hostibus ecclesiæ, ac fidei, & totum populum Christianum.

XIV. Item quod nullus clericus ad otiandum diu

diu ſedeat in plateis, in quibus facile judicantur innoxii qui tranſeunt, per ſedentes; ſed potius in occulto deſpiciat, & judicet ſemetipſum: nam judicabitur a Domino, quia judicavit ignorans alios. Nec ludat publice vel occulte, nec luſores reſpiciat ſive aſſociet, recipiat, vel det eis, aut etiam malefactoribus quibuslibet, conſilium, auxilium vel favorem. Nam *cum ſancto ſanctus eris, & cum perverſis* neceſſario *perverteris. Quæ eſt participatio juſtitiæ cum iniquitate?* ait Apoſtolus: quaſi dicat, nulla penitus debet eſſe.

Pſal. 17.
2. Cor. 6.

XV. Item ad evitandum tumultum & deordinationem chori, detur pecunia canonicis & aliis pacifice tali hora in diebus ſolemnibus, quod Miſſam celebrans non turbetur, nec alii circumſtantes: ut ſit cultus juſtitiæ ſilentium, & diſcurſus indebitus per chorum & eccleſiam tunc temporis compeſcatur.

XVI. Item qualibet die Dominica, & feſto ſolemni, ſemper in majori eccleſia fiat ſermo, prout decanus provide ordinabit: Nam *vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio aneipiti, pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque & medullarum, & diſcretor cogitationum ac intentionum cordis*, ait Apoſtolus, *nec revertetur ad me vacuus* prædictus ſermo, dicit Dominus, *ſed faciet & proſperabitur in omnibus ad quæcumque* ſalubria *illum miſi*.

Hebr. 4.
Iſ. 55.

XVII. Item obſecramus in Domino, licet auctoritatem habeamus ſuper hoc imperandi, quod in altari majoris eccleſiæ Nicoſienſis, ſoli canonici eccleſiæ adminiſtrent, tam in Miſſis, quam in epiſtolis & evangeliis; & quod alternis vicibus per ordinem fiant hebdomadarii & cantores in diebus ſolemnibus propter ſedis authenticum principatum. Honor tamen & reverentia fiat epiſcopis, & aliis ſuperioribus, quando eis placuerit in prædicta eccleſia celebrare.

XVIII. Item quod nullus presbyter ſine confeſſione prævia temere audeat celebrare: dum tamen poſſit commode habere copiam ſacerdotis, & neceſſitatis articulus * non emergat ut ſua confeſſione faciem Dei præoccupet, ne iraſcatur Dominus contra eum, & ſubito ultionem recipiat de peccatis.

* *Forte*, non emergat: ut non ſine confeſſione. H.

XIX. Item quod ſacerdotes, quando celebrant, cum ſumma reverentia, & in ſilentio, ac devote ſe habeant in altari: & poſt ablutionem manuum, nihil omnino teneant in capite propter frigus vel aliud: nam facerent magnam irreverentiam, atque intolerabilem ſacramento. Et quicumque contrarium attentare præſumpſerit, loquendo ſcilicet impertinentia, ſeu clamoſe, vel tenendo quicquam in capite tanquam irreverens, indevotus, atque inſipiens: a quolibet officio Miſſæ privatus ſit per tres menſes; & ultra; etiam quouſque per judicium prælati ſui proprii, ad ſtatum celebrandi congruum & debitum reducatur. Et idem ordinamus penitus de ignorantibus presbyteris, qui defectus multos in Miſſa faciunt, dum celebrant coram Deo & populo, & facere nullatenus erubeſcunt.

XX. Item quod Divinum officium in choro melius recitetur, de die pariter & de nocte, ad Dei gloriam & honorem, necnon ædificationem populi, & debitum miniſtrorum eccleſiæ fidelius perſolvendum. Nam ſi de die pauci nunc ad chorum veniunt, de nocte multo veniunt pauciores: & cum pro labore ſuo reciA piant bona ſtipendia & pinguia, debent ea fideliter & ſine fraude qualibet promereri.

XXI. Item quod quilibet ſacerdos, ſpecialiter de propria licentia ſui epiſcopi, diſcretum habeat ſuum confeſſorem: cui & non alii ſemper, quando commode poterit, confiteatur integre, humiliter, & devote. Neceſſe eſt enim, ait Gregorius, ut manus mundas habeat, qui aliorum tergere ſordes curat. Nolumus tamen, nec approbamus, quod confeſſus, vice verſa ſuum eodem tempore audire debeat confeſſorem.

XXII. Item quod omnes clerici de alienis partibus venientes, certificent epiſcopum in cujus eligunt diœceſi reſidere, de ſuſceptis ordiB nibus, per litteras vel per teſtes: & aliter eos non ordinet, ſi requirant, nec permittat eos ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrare.

XXIII. Item quod informentur provide ſacerdotes in ſynodis, cum diligentia & efficacia ſalutari, quod claves ſibi traditas per ſacerdotium ad aliqua illicita non extendant, excommunicatos videlicet abſolvendo, & alios culpabiles, in caſibus epiſcopis reſervatis. Nam ſic eos deciperent, & ſe ipſos, qui nullam ſuper hoc habent poteſtatem.

XXIV. Item quod infra præſentem annum, canonici eccleſiæ Nicoſienſis totum officium eccleſiæ perfecte corrigant, ut ſit perpetuo uniforme, vel aſſumant ex tunc in poſterum offiC cium Romanæ curiæ, antiquitus cum magna diligentia ordinatum. Et ad hoc per obedientiam ſacram dicti canonici teneantur, nec aliquid recipiant de ſuis juribus in prædicta eccleſia, ultra præfatum terminum, quouſque ordinaverint de Divino officio eccleſiæ, ut dictum eſt.

XXV. Item quod ſine neceſſitatis articulo nullus presbyter confeſſionem audiat cujuſdam ſubditi, ſive parochiani, magiſtri, cappellani, ſine ſua licentia, & informatione utili & ſalubri, qualiter eum moneat pleniſſime confiteri & ſatisfacere integraliter, ut tenetur. Et etiam ſi eſt excommunicatus, quod primo faciat ſe abſolvi: nam aliter nhil prodeſt ſibi confeſſio Dad ſalutem, nec abſolutio poteſt dari.

XXVI. Item quod ſine magna cauſa & notabili, ut eſt mortis articulus, vel etiam gravis iufirmitas, & evidens periculum nulli carnes comedendi licentia in Quadrageſima, & aliis abſtinendi temporibus, concedatur: quia non poteſt fieri, ſervato juris ordine, nec ſtatus eccleſiæ ſanctæ, quem tranſgredi graviſſimum peccatum eſt. Et ſi aſque licentia miniſtrorum eccleſiæ, forſitan aliqui carnes comederint, præter modos qui dicti ſunt: puniantur eccleſiaſtica diſciplina, nec abſolvantur leviter, nec etiam per quoslibet, ſed ſolum per archiepiſcopum, vel ejus ſuffraganeos, qui more infidelium ipſos puniant, ſi publice deliquerunt: E vel domino ſummo pontifici, ſi viſum ei fuerit, tales mittant.

XXVII. Item quod omnes clerici vitent exceſſum quemlibet in veſtibus, cibis, equis, ſellis, & aliis quibuſcumque. Non enim Chriſti pauperis collatum ſibi patrimonium debent in exceſſu expendere, ſed in ſuis neceſſitatibus moderatis: ut eorum modeſtia cunctis hominibus fiat nota, & ſpecialiter in epulis: nam ſuperfluitas in talibus notorium eſt peccatum. *Utere quaſi homo frugi*, ait ſapiens, *iis quæ tibi apponuntur: ut non, cum manducas multum, odio habearis.* *Eccli. 31.*

XXVIII.

XXVIII. Item quod dominus archiepiſcopus, ac ejus omnes ſuffraganei epiſcopi, hæreſes & errores contra fidem catholicam, bonos mores, & doctrinam ſanam & ſalutiferam Chriſti, et eccleſiæ Romanæ, modis et viis, quibus poterunt, de regno Cypri et provincia ſatagant extirpare: quia procreante diabolo, multo major * eſt ibi hodie infidelium, ut intelleximus a pluribus fide dignis, quam ſit fidelium. Et hoc eſſe non poteſt ſine magna negligentia prælatorum: quia non carent ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui ſic manifeſto facinori patenter deſinunt obviare.

* eſt nu-us.

XXIX. Item quod omnia ſacramenta eccleſiæ ſanitate vigente corporis recipiantur in eccleſia, et publice, non occulte: nec aliquis extra eccleſiam illa ſine neceſſitate maxima, ut eſt mortis articulus, adminiſtret. Quicumque vero fecerit contrarium, pœna canonica graviſſime puniatur.

XXX. Item quod diſcrete provideant epiſcopi & prælati, ut quilibet eccleſiæ ſuæ in ſcripto manu publica redditus omnes faciat annotari: & in tribus aut quatuor locis fideliter & integre conſervari ad majorem memoriam futurorum.

XXXI. Item quod eccleſiæ ornamenta ſint multa, numeroſa, & varia, ſicut decet: ac plures etiam ſervitores, libri boni & utiles, ac calices argentei & aurei, campanæ multæ inſuper prout facultates eccleſiæ commode poterunt ſuſtinere: ita quod laus Divina valeat honorabiliter in qualibet eccleſia epiſcopali fieri ſicut decet.

XXXII. Item quod ſolemnes fiant eccleſiæ per prælatos, ubi factę non ſunt, ſecundum loci exigentiam cujuslibet, de opere bono & ſolido, tamen nullatenus cimoſo, & alia ſimiliter ædificia, utilia & neceſſaria pro habitationibus prælatorum: & in locis ſuis epiſcopi reſideant continue, ut tenentur, quando alibi facere pro arduis negotiis eccleſiæ non habebunt.

XXXIII. Item quod quilibet epiſcopus & prælatus, ſicut pater ſubjectos ſuos, & maxime clericos, ut filios cariſſimos, erudiat & nutriat in moribus & diſciplinis, ſpecialiter legis Dei atque cæleſtium mandatorum: & ſuper eos vigilet diligenter, ne devient per errorem a recto tramite veritatis ac fidei, quæ viam aperit fidelibus ad ſalutem.

XXXIV. Item quod nullus clericus in publico vel occulto, prælato ſuo audeat iniquo animo detrahere, vel falſo eum apud aliquem diffamare. Nam hoc eſſet magnum periculum & peccatum, præter damnum eccleſiæ, quod non poſſet de facili reparari; nec non & animæ diffamantis occiſio, & pacis perturbatio morum. *Vir enim peccator turbabit amicos*, ut ait Sapiens, *& in medio pacem habentium immittet inimicitias.* Quare *ſuſurro & bilinguis, a Deo eſt maledictus, multos enim turbat pacem habentes*. Quicumque vero taliter inventus fuerit falſo prælatum ſuum, vel epiſcopum diffamaſſe, cauſa ſuſcitandi litem atque diſcordiam inter ipſum & populum, vel dominum temporalem, aut clerum ſuum, ſeu capitulum: ab omnibus beneficiis & officiis ſit ſuſpenſus, quouſque ſatisfecerit de offenſa eccleſiæ, ac prælato, prout de jure fuerit faciendum.

cli. 28.

XXXV. Item quod feſtum de corpore Domini, ſecundum ordinationem felicis recordationis Urbani papæ, fiat ſolemniter in tota provincia Nicoſienſi, feria quinta poſt octavam Pentecoſtes, cum octava.

XXXVI. Item quod corpus Domini extra eccleſiam, quando neceſſe fuerit, cum magna reverentia deferatur, & infirmis cum devotione ut decens eſt, miniſtretur. Quicumque autem in itinere ſibi occurrerint, dum portatur, adorent eum flexis genibus, humiliter nudato capite, ac junctis manibus, reverenter. Et omnibus qui per XL. paſſus eum aſſociaverint, vel veſtes pedibus portantis eum ſtraverint in via, vel lumina ſibi accenderint, XL. dies de indulgentia elargimur. Et ſi equitantes portanti corpus Domini occurrerint, debent ſtatim deſcendere, ac regi regum Domino devotam reverentiam cordis & corporis humiliter exhibere.

XXXVII. Item quod omnes clerici, tam juvenes quam alii, qui chorum intrare voluerint, cappis nigris in hyeme dum dicetur officium, ſicut canonici, de cætero induantur.

XXXVIII. Item quod omnes clerici, ut conſuetum eſt, diebus Dominicis ſingulis ad proceſſionem omnino veniant: & nullus audeat remanere, de illis ſpecialiter, qui ſunt ad hoc per ſtatutum eccleſiæ obligati. Et quicumque remanſerit ſine licentia ſpeciali, & cauſa valde neceſſaria, nihil ex tunc recipiat in eadem: quouſque fuerit per mandatum archiepiſcopi, vel vicarii ejuſdem, voce vel littera reſtitutus.

XXXIX. Item quod nullo tempore utantur clerici ſervitio eccleſiæ deputati, maxime in choro, vel locis aliis ſacris, ineptis novitatibus, nec cantu aliquo diſſoluto, contra uſum laudabilem eccleſiæ Nicoſienſis.

XL. Item quod omnes clerici contra noſtram ſententiam focarias retinentes, excommunicentur nominatim & publice: ac conferantur aliis eorum beneficia, nec audeant in ſuſceptis ordinibus miniſtrare.

XLI. Item quod omnes clerici ſervitio eccleſiæ deputati, has omnes conſtitutiones habeant, & alias per legatum cardinalem, & Nicoſienſes archiepiſcopos dudum factas: quas omni menſe legant ſemel ad minus, tam provide, quam diſtincte: ut melius ſciant quid habent facere circa eccleſiam, & non poſſint de ignorantia excuſari.

XLII. Item quod baculatii noſtri, & etiam eccleſiæ, omnes illos qui contra dictas conſtitutiones facient, vel aliquam prædictarum, ex nunc aperte poteſtatem habeant citandi eos perſonaliter coram nobis, ut pro demeritis in corpore vel in pecunia puniantur.

Lectæ & recitatæ fuerunt conſtitutiones ſeu ordinationes prædictæ in majori eccleſia Nicoſienſi, Anno Domini milleſimo trecenteſimo tertio decimo, Indiction. XI. die XV. menſis Junii, in qua fuit ſynodus celebrata.

CCN-

A

CONSTITUTIONES JOANNIS archiepiſcopi Nicoſienſis.

Ann. M. CCC. XX.

In nomine Domini, amen.

INſra ſcriptæ ſunt conſtitutiones, & ordinationes factæ per revere dum in Chriſto patrem & dominum, dominum fratrem Joannem archiepiſcopum Nicoſienſem, ſuper emendatione & correctione ac reformatione majoris eccleſiæ Nicoſienſis, ipſius capituli, ac clericorum Nicoſienſium.

B

PROŒMIUM.

QUis paſtoralis curæ ſollicitudo eſſe debet, & ad hoc illam Deus præordinavit, ut evellat, diſſipet, plantet, & ædificet: & nos frater Joannes archiepiſcopus prædictus ex debito nobis incumbentis officii noſtram matricem eccleſiam Nicoſienſem viſitaverimus, ſecundum modum, & formam eccleſiaſticarum traditionum, & invenerimus nonnulla emendatione ac eradicatione digna, nonnulla egere reformatione, & aliqua ibi neceſſario fore ædificanda C ſeu plantanda: quantum cum Deo poſſumus volentes ea emendare, corrigere, ædificare, ſeu plantare.

I. Ut aſſiſii & alii beneficiati quotidie per ſe officium celebrent in eccleſia.

Ordinamus, ſtatuimus, & mandamus, quod omnes aſſiſii, & alii beneficiati in dicta eccleſia, continue debeant horis conſuetis ad dictam eccleſiam accedere, ad officium celebrandum per ſe tantum, & non per hebdomadas, & ad ſerviendum in ordine ſuo. Contra facientes autem pœna duplici ejus, quæ ante conſuevit ſolvi, debeant de facto mulctari, niſi infirmitate D excuſarentur.

II. De punctatione deficientium.

Item ordinamus & mandamus, quod omnes canonici percipientes præbendam, debeant intereſſe Divino officio diebus ſingulis, niſi juſta de cauſa excuſarentur: de qua eorum conſcientias oneramus. Et tunc clericos ſuos, quos tenent & debent tenere, mittere teneantur. Alias autem ſi contra fecerint, pœna denariorum ſex puniantur, & punctentur ſicut cæteri, & pro eorum clericis ipſorum domini teneantur

E

III. De habitu intra eccleſiam portando.

Item præcipimus & mandamus, quod canonici omnes, & aſſiſii, & alii beneficiati dictæ eccleſiæ, nullo modo debeant intrare eccleſiam, niſi habitu honeſto induti: videlicet in hyeme canonici cappis, & aſſiſii & alii beneficiati cappis; in æſtate, ſuperpellicio ſive cotta, & canonici cum almutiis. Et in hoc nullam excuſationem ſeu exceptionem prætendant: pœna duorum byſantiorum, canonici; & unius byſantii, aſſiſii.

IV. De habitu extra eccleſiam.

Item præcipimus ut tam canonici, quam alii clerici beneficiati, ſive majoris eccleſiæ, ſive noſtræ diœceſis, in habitu corporis & ſtatu mentis, & Deo, & hominibus ſtudeant placere: ut nec in ſuperſtitioſis veſtibus aut tonſura, in uentium, quorum forma & exemplum eſſe debent, offendant aſpectum: ſcilicet ut nullus extra domum ſuam portet guarnachiam deante ſciſſam, ſeu apertam per terram, nec maſpillos de argento ſeu auro, niſi de panno tantum aut oſſe; nec capillos habeant deſcendentes ultra extremitatem ultimam auris. Et B qui poſt octo dies a die præſentis monitionis inventus fuerit in tali habitu prohibito, pœna duorum ſolidorum pro vice qualibet puniatur.

V. De anniverſariis pro defunctis ſolemniter celebrandis.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod anniverſaria, quæ pro defunctis celebrantur, debeant ſolemniter celebrari, ad hoc ut viventes inducantur exemplo pro defunctis oblationes offerre: cum *ſalubris ſit cogitatio, pro defunctis exo-* *Mat.* 12
rare. Deficientes autem & contra facientes, per illum, qui regit chorum, debent ad hoc moneri. Quod ſi ſe non correxerit, ſeu emen- C daverit: parte ſibi de anniverſario contingenti privatus ſit ipſo facto, & aliud tantumdem perdat.

VI. De Miſſa pro defunctis.

Item quod, ſicut ſcriptum eſt, omnes morimur; & alibi, quia pro obeuntibus Deus placandus eſt ſacerdotum oblationibus, aut carorum eleemoſynis; ideo ſtatuimus & ordinamus, quod continue in dicta eccleſia majori poſt Miſſam de beata Maria virgine, dicatur Miſſa pro defunctis in altari beati Martini, per illos per quos conſuevit fieri.

VII. Ut exeuntes de choro, punctentur.

Item quia multi ſunt de aſſiſiis, & aliis beneficiatis, qui ſeipſos decipiunt, & aliis detrahendi de eis præbent exemplum, exeuntes chorum, quaſi volentes Miſſam celebrare, & non celebrant: volentes huic morbo, ſalubri remedio providere, volumus, quod ille qui punctat defectus in eccleſia, punctet omnes exeuntes de choro; & ille qui eſt in ſacriſtia, punctet omnes celebrantes Miſſam: ita quod ſi punctatus in choro, non reperiatur punctatus in ſacriſtia, pœna dupli ſicut de aliis defectibus puniatur.

VIII. Ut in choro ceſſent profana colloquia.

Et quod ſcriptum eſt, *Decet Domum Domini* *Pſal.* 9
ſanctitudo, & *domus mea, domus orationis voca-* *Luc.* 19
bitur, ſicque in ea debet eſſe quieta converſatio, Deo grata, inſpicientibus placida, quæ conſiderantes non ſolum inſtruat, ſed reficiat. Idcirco volumus & mandamus, quod ceſſent in choro vana, & multo fortius fœda & profana colloquia, & confabulationes quælibet, ſive inter ſe clericos, ſive ipſi clerici cum aliis. Qui autem contra fecerit, ſecreto accuſatori ſtabimus:

mus: & pœna XII. denariorum vice qualibet punietur.

IX. Ut inducantur confitentes in morte, relinquere aliquid pro fabrica ecclesiæ.

Quia ecclesiam fraudare, sacrilegii instar obtinet; & lucrum unius, alii in damnum verti non debet: monemus omnes & singulos confessores, deputatos & deputandos per magistrum cappellanum, & ipsum magistrum cappellanum, quod decedentes inducant ad relinquendum ecclesiæ nostræ de bonis suis ad opus ecclesiæ; & quod in hoc fraudem non committant, in faciendo sibi relinqui seu tacite dari. Ad quam fraudem expellendam & evitandam, volumus & mandamus, de omni eo quod tali confessori relictum, seu aliter datum fuerit, medietatem esse debere dictæ ecclesiæ Nicosiensis, & dictæ ecclesiæ ad restitutionem teneri, nisi tantumdem dictæ ecclesiæ fuerit per dictum testatorem relictum. Quod si quis repertus fuerit fraudem committere, occultando tacite datum: in duplo ejus quod acceperit, puniatur.

X. Ut pro confessione, baptismo, extrema unctione, nihil petatur.

Item statuimus, ad hoc ut pauperes non retrahantur a confessione suorum peccatorum ob verecundiam, quia non habent aliquid posse dari, quod sacerdotes deputati ad confessiones audiendas, nil ab ipsis pœnitentibus, & confiteri volentibus, in festivitatibus anni principalibus percipiant, etiamsi sponte offeratur. Quod si secus factum fuerit, eidem, a quo percepit, quadruplum tanquam male ablatum, restituere teneatur. Idem in baptismo, nisi offeratur in altaria a dictis confitentibus, & nomine baptizatorum. In extrema unctione nil petatur: sed si sponte offeratur, licite possit percipere.

XI. Ut qui venerunt ad exequias, stent usque ad finem sepulturæ.

Et quia non videtur venisse, nisi qui usque ad finem steterit: idcirco monemus & hortamur, quod omnes clerici, qui venerint ad exequias alicujus defuncti, usquequo corpus traditum fuerit sepulturæ, stare debeant; & quod ille qui habuorit solvere clericis pro ipsa processione, solvere debeat in fine sepulturæ; & non reperto usque ad finem sepulturæ nil dare debeat, pœna dupli ejus quod solverit sibi imminenti.

XII. De iis qui fraudant suffragia defunctorum.

Cum gravius sit illos fraudare, qui eorum suffragio indigent, idcirco cum defuncti suffragia vivorum expectent, monemus ac etiam mandamus, quod nullus assisius recipere debeat pecuniam pro Missis defunctorum, nisi pro quot crediderit vere se posse Missam celebrare. Contra facientes autem Divinum expectent judicium, & nihilo minus nostro arbitrio puniantur.

XIII. Ut clerici existentes in choro respondeant Missam celebranti.

Item statuimus, volumus, & mandamus, [a] ut clerici omnes in choro existentes sursum corda ad Deum dicantur habere, tam canonici quam clerici alii existentes in choro, respondere debeant sacerdoti celebranti Missam, dum celebrat, & ei qui cantat primo in choro, seu locum cantoris tenet. Contra facientes autem punctentur, sicut de aliis defectibus, & pœna quatuor denariorum pro vice qualibet puniantur.

a) *Forte*, ut cum clerici. H.

XIV. Ut omnes canonici clericos suos teneant.

Item ordinamus & mandamus, quod canonici omnes, tam personales, quam alii, suos clericos tenere debeant, sicut fuit alias constitutum: dummodo tales teneant qui alias in dicta ecclesia non sint beneficiati, nec intitulati, seu aliquid certum pensum de ecclesia, seu pro ipsa percipiant. Contra facientes autem, in tantum de suo beneficio puniantur, in quantum clerici, quos tenere deberent, possent commode sustentari.

XV. Ut punctator legaliter officium exerceat.

Item monemus illum, qui habet seu habebit in futurum punctare, legaliter suum officium exercere, si Dei & nostram indignationem vitare voluerit.

XVI. De lusoribus ad azardum.

Item monemus omnes & singulos clericos, cujuscumque conditionis & status, fugere tabernas, loca inhonesta, & ludum azardi. Contra facientes autem nostro arbitrio puniantur.

XVII. Ut clerici abstineant a mercimoniis.

Item quia Dominus vendentes, & ementes de templo ejecit, & *nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*: idcirco monemus omnes & singulos clericos, abstinere a mercimoniis, & a negotiationibus seu lucris illicitis: nisi quæ pro vita tantum ipsorum suffecerint. Contra facientes autem pœna canonica puniantur. 2. *Tim.* 2.

XVIII. Ut servientes ecclesiæ, adsint horæ congruæ.

Item ordinamus, quod tam sacerdotes, quam diaconi & subdiaconi, & alii clerici, qui per hebdomadas servire debent, interesse debeant ad celebrandum & serviendum in sua hebdomada in hora congrua. Quod si repertus non fuerit, alius pro eo servire debeat in ordine absentis: & habet & habere debeat a tali absente VI. denarios, nisi justa causa fuerit impeditus, quam ante horam Missæ decano debeat notificare.

XIX. Ut sacerdos in serviendo diaconis præponatur.

Item quod quoties Missa celebratur in ecclesia, & aliqui defecerint, qui deberent sacerdoti in altari diaconi seu subdiaconi loco servire, ita quod aliquis sacerdos haberet tunc substitu-

ſtituti, quod non celebret ſacerdos in officio ſubdiaconatus, niſi fuerit ſacerdos qui deberet ſervire loco diaconi; aliter ſacerdos ſemper in ſerviendo diaconibus præponatur. Qui contra fecerit, renuendo celebrare poſt ſacerdotem, puniatur in VI. denariis: niſi aliquis ex ſubdiaconibus, ſeu aliis diaconibus, fuerit in eccleſia ſupradicta.

Lectæ & publicatæ & pronuntiatæ fuerunt prædictæ conſtitutiones in majori eccleſia Nicoſienſi, præſentibus, audientibus, & intelligentibus canonicis, aſſiſiis, & clericis eccleſiæ prædictæ, ad prædictas conſtitutiones audiendas de mandato ſupradicti domini archiepiſcopi vocatis, & in ipſa eccleſia ſpecialiter congregatis. Quas quidem conſtitutiones dictus dominus archiepiſcopus mandavit inviolabiliter obſervari, & exinde confici præſens publicum inſtrumentum, in præſentia venerabilis viri domini Guillelmi de Antio canonici plebis ſanctæ Mariæ civitatis ejuſdem, dicti domini archiepiſcopi officiali, religioſorum virorum fratrum Benedicti de Burgo ſancti ſepulchri, & Jacobi de Urbeveteri ordinis fratrum Prædicatorum, ſociorum domini archiepiſcopi ſupradicti, ac ſapientium virorum dominorum Jacobi de Ancona juris utriuſque periti, & Michaelis de Antio medicinæ artis profeſſoris, teſtium & ſociorum aſſiſtentium domino archiepiſcopo ſupradicto. Ann. Domini a Nativitate ejuſdem M. CCC. XX. Indictione III. tempore domini Joannis papæ XXII. die ſeptima menſis Aprilis.

Et ego Theodinellus magiſtri Bernardi de Aquaſparta, imperiali auctoritate judex ordinarius, atque notarius, & prædicti reverendi in Chriſto patris & domini, domini fratris Joannis archiepiſcopi Nicoſienſis familiaris, & ſcriba publicus, prædictas conſtitutiones, de mandato dicti domini archiepiſcopi, legi & publicavi, & in hanc publicam formam redigens, meo ſolito ſigno ſignavi.

JOANNIS ARCHIEP. NICOSIENSIS

Conſtitutiones editæ, ann. M. CCC. XXI. & conſequentibus.

I. De ingreſſu in monaſteria monialium.

NOs frater Joannes permiſſione Divina archiepiſcopus Nicoſienſis, monemus & hortamur in Domino omnes & ſingulas perſonas, tam clericos quam laicos, cujuſcumque conditionis exiſtant, ne infra clauſtra, ſeu ſepta monaſteriorum monialium de Nicoſia intrare debeant, ſine noſtra licentia ſpeciali: exceptis dominabus reginis, & earum comitiva, ac etiam ſororibus domini Regis, quibus propter ſpecialem prærogativam eis deferimus in hac parte: & exceptis confeſſoribus ipſarum per nos deputatis, quibus intrare liceat tempore neceſſitatis. Alias, tam intrantes, quam etiam introducentes eoſdem, pœnam excommunicationis incurrere volumus ipſo facto. Datum Nicoſiæ in noſtra majori eccleſia Nicoſienſi, die XVII. Junii, Indictione IV. ann. M. CCC. XXI.

II. De non celebranda Miſſa nuptiali ſine licentia.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod nullus ſacerdos debeat, vel præſumat Miſſam nuptialem celebrare, ſine noſtra licentia ſpeciali, aut magiſtri cappellani eccleſiæ Nicoſienſis, cui conſtiterit ipſum matrimonium, ut eſt moris, eſſe legitime proclamatum. Qui vero contra fecerit, noſtro arbitrio puniatur.

III. Ut aſſiſius qui celebrat pro mortuis, non ſe obliget ad aliud officium.

Item inhibemus, quod nullus ex aſſiſiis noſtræ eccleſiæ ſupradictæ, qui Miſſam aſſidue debet pro mortuis celebrare, ad aliquod ſervitium ſeu officium celebrandum ſe obliget, nec faciat quoquo modo. Qui autem contra fecerit, acriter noſtro arbitrio puniatur.

IV. Ut altari ſerviat, qui vivit de altari.

Cum ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata, ut idonee in Divinis officiis eccleſiæ ſerviatur, & ad ipſum miniſterium tališ quæri perſona debeat, quæ per ſe ipſam illud valeat exercere: quare unuſquiſque in ea vocatione manere debet, in qua extitit evocatus; ac jure debet altari ſervire, qui de altario victum quærit.

V. Ut aſſiſius per ſeipſum ſerviat in Divinis.

Sane nobis fratri Joanni archiepiſcopo Nicoſienſi innotuit, quod noſtra Nicoſienſis eccleſia quibuſdam ex ſervitoribus & aſſiſiis ejus abſentibus, & quibuſdam præſentibus, diverſis negotiis ſe implicantibus, aliis per eos minus dignis ſubſtitutis, circa Divinum cultum plurimum deſtituitur, [a] & quod ipſorum officium ac nomen requirunt, ſcilicet continuam aſſiſtentiam vix ſaltem per menſem adimplent. Nos volentes ſtatui noſtræ eccleſiæ providere circa eccleſiaſticum miniſterium, quod ſemper diſpoſuimus augmentare, & ipſorum aſſiſiorum ſaluti conſulere: ſtatuimus & ordinamus hac conſtitutione inviolabiliter valitura, quod omnes & ſinguli aſſiſii noſtræ eccleſiæ, in eo ordine, cujus beneficium obtinent ſeu præbendam, ſerviant in Divinis per ſeipſos, & non per alium ſubſtitutum, non obſtante, ſi alium titulum ſub expectatione habeant in eccleſia memorata: niſi infirmitate aut juſtæ abſentiæ cauſa, a nobis etiam obtenta licentia, valeat excuſari. Contra facientes autem volumus pœnis canonicis ſubjacere.

In nomine Domini, amen. Anno Domini a Nativitate ejuſdem M. CCC. XXIII. Indictione VI. tempore domini Joannis papæ XXII. die ultima Auguſti, prædicta proxima conſtitutio contra edita aſſiſios eccleſiæ Nicoſienſis, ad eorum doctrinam publicata fuit & lecta in auditorio, ubi jus redditur apud archiepiſcoparum juxta cappellam, præſentibus omnibus aſſiſiis eccleſiæ prælibatæ, & dominis Baliano Guezi, & Roberto Turcheti, canonicis eccleſiæ antedictæ, præſentibus etiam Andrea Gallioti, Joanne Gualterii, Fectono Tabarani, magiſtro Petro Anſelmi, & Conſtantio baculario, cum pluribus aliis teſtibus vocatis ad prædicta.

a) Forte *& quod ipſorum.*

VI. Con-

VI. Contra falsos testes.

Quia tempus est, ut judicium a domo Dei incipiat, testante scriptura, ut quos Dei timor a malo non revocat, saltem ecclesiasticæ cohibeat severitas disciplinæ: licet nos frater Joannes archiepiscopus Nicosiensis, tempore quo fuimus in Cypro, relatione quamplurium audiverimus, morbum pestiferum falsorum testium pullulasse, & etiam adhuc vigere: considerantes aliqua a nostris prædecessoribus contra prædicta fuisse statuta, non de facili credere poteramus aliquos tam insanos, quam etiam hebetes mente, qui se tanto crimine irretirent, ut Deum contemnerent, judicem fallerent, ac offenderent innocentem: quæ omnia perpetrant, cum falsum testimonium proferunt, ac proferri procurant. Sed quia nos ipsi experimento didicimus, multos prædicta postponere in delusum, in animarum suarum periculum, & damnum non minimum aliorum: cogimur ferro abscindere vulnera putrefacta.

Idcirco nos frater Joannes prædictus, monemus & hortamur in Domino, pro prima, secunda, & tertia monitione, omnes & singulos, tam clericos quam laicos, masculos & feminas, cujuscumque conditionis & status existant, & nihilo minus sub pœna excommunicationis mandantes, qui in nostra curia tulerunt testimonium falsum, seu ferri tractaverunt, seu procuraverunt, unde sententia fuerit subsequuta, quod ipsi, quantum in ipsis est, revocent dictum suum, ut ex sententia tam damnabili, pernicioſa executio sequi non possit, seu nobis secreto manifestent. Multo magis, si adhuc sententia lata non fuerit, dictum suum revocent, vel nobis pandant: & hoc infra IX. dies, quorum tres pro primo, tres pro secundo, & tres pro tertio termino peremptorio assignamus. Contemptores autem hujusmodi nostræ monitionis, ex nunc, prout ex tunc, in his scriptis excommunicationis vinculo innodamus mandantes, omnes & singulos prædicta committentes, seu aliquid de præmissis, ipsos excommunicationis vinculo innodari, quorum absolutionem nobis solummodo reservamus: non intendentes, per commissionem aliquorum casuum per nos factam prædictos includi, nisi specialiter in commissione denominaremus eosdem.

VII. Ut religiosi non habeant advocatos & procuratores perpetuos, nec dantes eis perpetuas assisias.

Item statuimus & ordinamus, quod nullum monasterium, prior, abbas, vel conventus, vel quicumque alius administrationem habens, ipsius civitatis, seu diœcesis Nicosiensis, possit advocatum, procuratorem, seu patronum, vel defensorem, clericum vel laicum, ad eorum servitium perpetuo deputare, pro patrocinio, procuratione & defensione eis in posterum præstandis, nec eorum alteri possint perpetuam assisiam seu pensionem annualem constituere in futurum; sed liceat eis advocatum, procuratorem, seu defensorem quærere in causis de novo emergentibus, quibus convenienter possint, considerato labore, providere de eorum salario & mercede, revocantes, cassantes, & annullantes omni modo, jure, & forma, quibus melius possumus, omnes perpetuas assisias, seu pensiones, hactenus per quoscumque abbates, conventus, priores, seu quoscumque alios administratores monasteriorum ipsorum, quibuscumque advocatis, procuratoribus & defensoribus concessas ordinatas & factas. Mandantes ex nunc tenore præsentium, abbatibus, prioribus, conventibus, & quibuscumque aliis administrationem ipsorum monasteriorum habentibus, quod hinc xv. dies ex nunc in antea computandos, dictas assisias, seu pensiones perpetuas studeant effectualiter ad jus ipsorum monasteriorum revocare; nec dent, nec dare debeant easdem, sub pœna excommunicationis, & sub pœna L. byſantiorum de Cypro, & alia pœna nostro arbitrio infligenda.

VIII. Ut religiosi & clerici non contrahant ultra certam summam.

Item statuimus & ordinamus, quod nullum monasterium, abbas, prior, vel conventus, vel quicumque alius clericus, Latinus vel Græcus, civitatis vel diœcesis Nicosiensis, suo nomine proprio, seu nomine suæ ecclesiæ, mutuum contrahere, emptionem seu venditionem, affictationem, seu quemcumque alium contractum excedentem summam C. byſantiorum alborum de Cypro; & alius quivis clericus cujuscumque alterius ecclesiæ, ultra quantitatem XXV. byſantiorum, sine nostra seu superioris sui speciali licentia & mandato, debeat. Et si contraxerit, ipsa obligatio seu contractus, ecclesiam seu monasterium non valeat obligare: ita quod ipsa ecclesia seu monasterium, ad dictum debitum reddendum nullatenus obligetur, nec etiam compellatur. Et quicumque contra fecerit, punietur pœna nostro arbitrio inferenda.

Prædictæ constitutiones lectæ & promulgatæ fuerunt per dominum archiepiscopum supradictum, in sacristia seu thesauro suæ ecclesiæ Nicosiensis, præsentibus venerabilibus viris dominis, Nicolao de Camilio, Henrico de Biblio archidiacono, Philippo Alamanno, Elia Anselmi, Laurentio de Berico, & Baliano Guezi, Canonicis, & capitulo ecclesiæ supradictæ, cum plures canonici in capitulo tunc non essent, expresse consentientibus in prædictis. Anno Domini a nativitate ejusdem M. CCC. XXIV. Indictione septima, tempore domini Joannis papæ XXII. die XXII. mensis Januarii.

IV. Ut ecclesiæ Nicosiensis jura & honores a nemine usurpentur, & usurpata restituantur.

Nos frater Joannes, permissione Divina archiepiscopus Nicosiensis, monemus pro prima, secunda, & tertia monitione, de consilio & consensu capituli & canonicorum nostræ ecclesiæ Nicosiensis, omnes & singulos tam mares quam feminas, cujuscumque status, ordinis & conditionis existant; & nihilo minus eis & cuilibet eorum sub pœna excommunicationis districte præcipiendo mandamus: quatenus jura, honores, & bona ecclesiæ Nicosiensis prædictæ, deinceps non usurpent, nec usurpare audeant scienter: immo, jura, honores, & bona jam dictæ ecclesiæ dudum usurpata, occupata, seu subtracta, taliter usurpantes, occupantes, seu etiam subtrahentes, infra sex dies a die datarum præsentium computandos, quorum duos pro primo, duos pro secundo, & duos pro tertio

tio & peremptorio termino, eis & cuilibet eorum, tenore præsentium assignamus, ipsa jura, honores, & bona restituant ipsi ecclesiæ, & restituere teneantur cum effectu. Alioquin, in usurpantes in posterum scienter jura, honores, & bona prædicta, & jam usurpata, occupata, seu subtracta, infra dictum terminum non restituentes, seu emendantes, sententiam excommunicationis contra ipsos & ipsorum singulos, de consilio & consensu canonicorum & capituli ecclesiæ supradictæ, proferimus in his scriptis, quam ipsos & ipsorum singulos incurrere volumus ipso facto. Ad denunciationem & aggravationem ipsius sententiæ nihilominus procedemus, ipsorum inobedientia exigente. Datum Nicosiæ die penultima mensis Martii, Indictione octava, anno Domini M.CCC.XXV. tempore Domini Joannis papæ XXII.

X. De eligentibus sepulturam extra suam ecclesiam.

Si de parochianis nostris aliquis apud aliam ecclesiam elegerit sepulturam: morte nunciata ipsius, duæ tantum campanæ pulsentur, *&c. ut supra cap. ult. concilii Nicosiensis, an. M.CC. LXXXVIII.*

HELIÆ ARCHIEPISCOPI NICOS.

CONSTITUTIO,

Qua prædecessorum constitutiones innovat.

CUm laudandæ definitionis intentio, pastoris sit semper studiis adjuvanda: cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea quæ pro cultu Divino, quieta ecclesiasticæ conversationis sunt dispositа & ordinata, nec dissimulatio negligere, nec quædam valeat præsumptio perturbare. Quia nos frater Helias, Dei & apostolicæ sedis gratia Nicosiensis archiepiscopus, multas scimus constitutiones & leges, tam a legatis sedis apostolicæ, quam a nostris prædecessoribus, emanasse ad decus cultus Divini, & honestatem ordinis clericalis, quas, nostram ecclesiam visitantes invenimus, ut plurimum datas in neglectum, & sic potius membranas occupasse, quam in aliquo fructum salutiferum attulisse: idcirco omnes constitutiones legatorum sedis apostolicæ, editas ad cultum Divini nominis & honestatem ordinis clericalis, tanquam validas, firmas præsentialiter denunciamus: ac constitutiones prædecessorum nostrorum, in quantum non sint primæ posterioribus contrariæ vel adversæ, approbamus & ratificamus, ac etiam innovamus: mandantes, ipsas pro definitione nostræ visitationis debere inviolabiliter observari.

CONCILIUM NICOSIENSE

ab Helia archiepiscopo, cum suffraganeis, celebratum.

Anno Domini M.CCC.XL.

PRÆFATIO.

In nomine Domini Jesu Christi, amen.

COngregato & convocato provinciali concilio regni Cypri in aula archiepiscopatus Nicosiensis per reverendum in Christo patrem & dominum, dominum fratrem Heliam, Dei & apostolicæ sedis gratia archiepiscopum Nicosiensem, metropolitanum regni prædicti, una cum suffraganeis suis, reverendis in Christo patribus, dominis, Odone Paphensi, Lambertino Nimocensi, & fratre Marco Famagustano, & Anteradensi, episcopis, & præsentibus, & eidem concilio interessentibus venerabilibus in Christo patribus, dominis, fratre Leondio de Solia, Nicosiensis; fratre Matthæo de Larsino, Paphensis; fratre Clemente de Lescara, Nimocensis; & fratre Michaele de Carpasio, Famagustanæ, diœcesum Græcorum episcopis; & fratre Georgio, Maronitarum; & fratre Gregorio, Armenorum, præsulibus & episcopis; & aliarum nationum, videlicet, Nestorinorum & Jacobitarum rectoribus, & aliorum clericorum Latinorum & Græcorum, & dictarum nationum multitudine copiosa: præfatus dominus archiepiscopus, præmissis Romano more orationibus consuetis, Spiritus sancti gratia primitus invocata, proposito verbo Dei, clare, distincte, & explicite declaravit, aperuit, & exposuit fidem catholicam, quam de articulis & ecclesiasticis sacramentis, ac aliis quæ possent forte ex ignorantia in errorem aliquos declinare, sacrosancta Romana ecclesia tenet, docet, & prædicat, dictis nationum prælatis, eorumque subditis audientibus, & intelligentibus, liquido, singulariter & distincte per infra scriptos fideles viros interpretes auctoritatis, & linguarum, quarum erant intrepretes, plenam & veram habentes notitiam, quidquid per eumdem dominum archiepiscopum verbo extitit declaratum: & scripto de unanimi consilio Latinorum pontificum publice ibi lecto, ad nationis cujuslibet intellectum, mediantibus interpretibus infrascriptis. Cujus scripti series, de verbo ad verbum, nil addito vel minuto, tenor talis est.

CONFESSIO FIDEI.

„ QUoniam in regno Cypri, in singulis civitatibus & diœcesibus, permixti sunt „ populi diversarum linguarum, habentes sub „ una fide, sicut experimento didicimus, varios ritus & mores, qui a suis episcopis & „ præsulibus, juxta diversitates rituum & linguarum, verbo instituendi sunt pariter & exemplo: ut in salubri doctrina præfati præsules, „ expulsa omni errorum caligine, possint in lumine veræ lucis, quæ catholicos professores „ illuminat, ambulare, & suos subditos, seu populos commissos eisdem, clarius informare: decrevimus fidei professionem explicite declarare, „ quam sacrosancta Romana ecclesia firmiter „ tenet, docet, & prædicat: ut ipso veræ lucis „ lumine mediante queant veritatis semitam „ imitari, & varios errores expellere.

„ Quicumque autem cupit salvus fieri & catholicus reputari, firmiter credere debet & „ simpliciter confiteri, quod unus solus, verus est Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, „ ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus-sanctus; tres quidem personæ, sed una essentia, „ substantia, seu natura simplex omnino. Pater a nullo, Filius a Patre solo, & Spiritus „ sanctus ab utroque: non tanquam ex duobus „ principiis, sed tanquam ex uno principio; non „ duabus spirationibus, sed unica spiratione „ procedens. Hoc professa est hactenus, prædicavit,

„ cavit, & docuit; hoc firmiter tenet & prædicat ſacroſancta Romana eccleſia, mater omnium fidelium ac magiſtra. Hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum, Latinorum pariter & Græcorum, incommutabilis & vera ſententia.

„ Tenet inſuper, docet & prædicat eadem ſancta mater eccleſia, ſanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: totamque in Trinitate deitatem, coeſſentialem & conſubſtantialem, coæternam, coomnipotentem, unius poteſtatis, voluntatis, & majeſtatis, creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, quæ ſunt ſub cælo & in terra, viſibilia & inviſibilia, corporalia & ſpiritualia.

„ Singulam quamque in ſancta Trinitate perſonam, unum verum Deum & perfectum exiſtere, ipſumque Dei unigenitum, Verbum Dei, æternaliter natum de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem & coæqualem per omnia Patri in Divinitate, tota Trinitata communiter incarnatum, ex Maria ſemper virgine Spiritus ſancti cooperatione conceptum cum anima rationali, duas habentem nativitates, unam ex Patre æternam, alteram temporalem ex matre: Deum verum & hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum; non adoptivum neque phantaſmaticum, ſed unum & unicum filium Dei, in duabus & ex duabus, Divina ſcilicet & humana, naturis, ſed in unius perſonæ ſingularitate; impaſſibilem & immortalem Divinitate, ſed in humanitate, pro nobis & pro ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, mortuum & ſepultum, & deſcendiſſe ad inferos, ac tertia die reſurrexiſſe a mortuis vera carnis reſurrectione; die quadrageſima poſt reſurrectionem, cum carne qua reſurrexit, & anima, adſcendiſſe in cælum & ſedere ad dexteram Dei Patris, & inde venturum judicare vivos & mortuos, & redditurum unicuique ſecundum opera ſua, ſive bona fuerint, ſive mala, tam reprobis quam electis, qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus quæ nunc geſtant; reprobi vero cum diabolo, pœnam perpetuam recepturi, & electi cum Chriſto gloriam ſempiternam.

„ Credere etiam debet & tenere firmiter unuſquiſque catholicus, unam eſſe fidelium univerſalem eccleſiam, extra quam nullus omnino ſalvatur, in qua unum datur baptiſma, & vera omnium remiſſio peccatorum.

„ Firmiter etiam credere, & ſimpliciter confiteri debet quicumque fidelis, novi & veteris teſtamenti, legis, ac prophetarum, & apoſtolorum, unum eſſe auctorem Deum. Et hæc eſt vera fides catholica, quam ſuper dictis articulis tenet & prædicat ſacroſancta Romana eccleſia, mater omnium fidelium & magiſtra.

„ Sed propter diverſos errores, a quibuſdam ex ignorantia, & ab aliis ex malitia adinventos, dicit, tenet, docet, & prædicat, quod ſecundum communem Dei ordinationem, animæ ſanctorum hominum, qui de hoc ſæculo ante Domini noſtri Jeſu Chriſti paſſionem deceſſerunt; necnon ſanctorum apoſtolorum, martyrum & confeſſorum, virginum, & aliorum fidelium defunctorum, poſt ſacrum ab eis Chriſti baptiſma ſuſceptum, in quibus nil purgabile fuit quando deceſſerunt, nec erit quando decedent, etiam in futurum, vel ſi tunc fuit aut erit purgabile aliquid in eiſdem cum poſt mortem ſuam fuerint purgatæ; aut quod animæ puerorum eodem Chriſti baptiſmate renatorum & baptizandorum, cum fuerint baptizati, ante uſum liberi arbitrii decedentium, mox poſt mortem ſuam & purgationem præfatam, in illis qui purgatione hujuſmodi indigebant, etiam ante reſurrectionem ſuorum corporum & judicium generale, poſt aſcenſionem ſalvatoris noſtri Domini Jeſu Chriſti in cælum, fuerunt, ſunt, & erunt, in cælo cælorum, regno & paradiſo cæleſti, cum Chriſto ſanctorum angelorum conſortio congregatæ, ac poſt Domini Jeſu Chriſti paſſionem & mortem, viderunt, vident, & videbunt Divinam eſſentiam, viſione intuitiva, ac etiam faciali, nulla mediante creatura in ratione objecti, niſi ſe habente ſecundum Divinam eſſentiam mediante ſe *videre clare, & aperte eis oſtendere; & quod ſic videntes eadem eſſentia perfruantur; necnon quod ex tali viſione, & fruitione, eorum animæ qui jam deceſſerunt, ſunt vere beatæ, & habent vitam & requiem æternam, & erunt illorum, qui poſtea decedent, cum eamdem videbunt Divinam eſſentiam, ipſaque perfruentur, ante judicium generale. Et quod poſtquam inchoata fuit, vel erit, talis intuitiva & facialis viſio & fruitio in eiſdem: eadem viſio & fruitio, ſine aliqua interciſione ſeu evacuatione prædictæ viſionis & fruitionis, continuata fuit, & continuabitur uſque ad finale judicium, & extunc uſque in ſempiternum.

* Hic aliquod mendum ſubeſt.

„ Definivit inſuper eadem ſancta mater eccleſia, quod ſecundum communem Dei ordinationem, animæ decedentium in actuali peccato mortali, mox poſt mortem ſuam ad inferna deſcendunt, pœnis infernalibus, tamen diſparibus, puniendæ; & quod nihilo minus in die judicii omnes homines ante tribunal Chriſti cum ſuis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem.

„ Tenet etiam & docet eadem Romana eccleſia, ſeptem fore ſacramenta eccleſiaſtica. Unum, ſcilicet Baptiſma, de quo ſupra dictum eſt, quod ad invocationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, conſecratur in aqua, quod tam parvulis quam adultis in formam eccleſiæ a quocumque rite collatum, proficit ad ſalutem: poſt cujus ſuſceptionem baptiſmi, ſi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, poteſt ſemper per veram pœnitentiam reparari, & ſuorum conſequi veniam peccatorum. Aliud eſt ſacramentum Confirmationis, quod cum ab apoſtolorum tempore ſolis fuerit pontificibus reſervatum in fronte chriſmando renatos, ſoli debent epiſcopi per manus impoſitionem conferre. Cujus forma hæc eſt: Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, amen. Quod ſi ſimplices ſacerdotes conferre præſumant, nihil agunt: cum ex eorum collatione, umbra quædam oſtendatur in opere, veritas autem non ſubeat in effectum. Aliud eſt Pœnitentia. Aliud eſt Euchariſtiæ ſacramentum, quod ex azymo conficit eadem Romana eccleſia, tenens & do-

„ docens, quod in azymis verum conficitur & A
„ poteſt confici corpus Chriſti: cujus corpus &
„ ſanguis, in ſacramento altaris, ſub ſpecie-
„ bus panis & vini veraciter continetur, tranſ-
„ ſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſan-
„ guinem, poteſtate Divina. Quod utique ſa-
„ cramentum nemo poteſt conficere, niſi ſa-
„ cerdos rite fuerit ordinatus, ſecundum claves
„ eccleſiæ, quas ipſe conceſſit apoſtolis, & eo-
„ rum ſucceſſoribus Jeſus Chriſtus. Aliud eſt
„ Ordinis ſacramentum. Aliud eſt Extrema un-
„ ctio, quæ ſecundum doctrinam beati Jacobi
„ infirmantibus exhibetur. Aliud eſt Matrimo-
„ nium, de quo tenet ſancta mater eccleſia,
„ quod nec unus vir ſimul plures uxores ha-
„ bere permittitur, nec unquam licuit, niſi cui B
„ fuit Divina revelatione conceſſum, nec una
„ mulier ſimul habere plures viros. Soluta ve-
„ ro lege matrimonii per mortem alterius con-
„ jugum, ſecundas, & tertias, & deinceps nu-
„ ptias, ſucceſſive licitas eſſe dicit, ſi impedi-
„ mentum canonicum ex cauſa legitima non
„ obſiſtat.

„ Tenere debet inſuper, fateri, & publice
„ confiteri, quicumque vult reputari catholicus,
„ quod ipſa ſacroſancta Romana eccleſia eſt
„ mater omnium fidelium, & magiſtra, & ſu-
„ per univerſam catholicam eccleſiam plenum
„ principatum obtinet & primatum, quem me-
„ morata eccleſia ab ipſo Domino in beato Pe-
„ tro apoſtolorum principe ſeu vertice, cujus C
„ Romanus pontifex eſt ſucceſſor, cum pleni-
„ tudine poteſtatis recepiſſe, veraciter & humi-
„ liter recognoſcit. Cujus Romani pontificis,
„ ſi quæ ſubortæ fuerint quæſtiones & cauſæ
„ majores, ſuo debent judicio definiri: ad
„ quem poteſt quicumque gravatus in negotiis
„ ad forum eccleſiaſticum pertinentibus appel-
„ lare, & in omnibus cauſis ad examen eccle-
„ ſiaſticum ſpectantibus ad ipſius poteſt recurri
„ judicium: & eidem omnes eccleſiæ ſunt ſu-
„ bjectæ, ipſarumque prælati obedientiam &
„ reverentiam ſibi debent, qui in partem ſol-
„ licitudinis ſunt vocati.

„ Præſcriptam igitur puriſſimam, certiſſi-
„ mam, ſolidiſſimam Romanæ eccleſiæ & or- D
„ thodoxæ fidei veritatem, evangelicæ doctri-
„ næ conſonam, a ſanctis patribus traditam,
„ & Romanis pontificibus in ſuis ſtatutis, ſy-
„ nodis, definitionibus, determinationibus, &
„ conſtitutionibus roboratam, ab univerſis &
„ ſingulis regni Cypri, cujuſcumque nationis
„ exiſtant, firmiter teneri, & ſimpliciter ab-
„ ſque varietatis inconſtantia, & ſine ſcrupulo
„ cujuslibet dubietatis agnoſci, præſentis con-
„ ſtitutionis ſerie, auctoritate præſentis concilii
„ promulgatæ, præcipimus & mandamus, ſi
„ omnipotentis Dei & ſacroſanctæ Romanæ ec-
„ cleſiæ, necnon ſanctiſſimi domini noſtri,
„ domini Benedicti papæ XII. cupiunt effugere
„ ultionem. Per hoc autem non intendimus E
„ inhibere Græcis epiſcopis, & eorum ſubdi-
„ tis, quin ritus ſuos fidei catholicæ non ad-
„ verſos ſequantur, juxta compoſitionem a fe-
„ licis recordationis domino Alexandro Ro-
„ mano pontifice in regno Cypri inter La-
„ tinos & Græcos editam, & diutius obſer-
„ vatam.

Memorati Græcorum, Maronitarum, & Ar-
menorum epiſcopi, & præmiſſarum aliarum na-
tionum majores, pro ſe & ſubditis ſuis, intel-
lectis omnibus & ſingulis ſupradictis, & ſuper
ſingulis articulis fidei & eccleſiaſticis ſacramen-
tis, ac aliis in dicta ſerie comprehenſis, ſin-
guli ſingulariter, & univerſaliter univerſi, jux-
ta relationem infraſcriptorum interpretum, cla-
re, aperte, diſtincte, & ſingulariter, & expli-
cite recognoverunt, humiliter & devote, &
ſpontanea voluntate, omni timore ſemoto, &
quacumque coactione ceſſante, humili profeſſio-
ne confeſſi ſunt, & devota confeſſione profeſſi,
illa omnia & ſingula in dicti ſcripti ſerie com-
prehenſa, vera eſſe; & quod illa omnia & ſin-
gula firmiter credebant, prout ſuperius expli-
te declarantur. Adjiciens rationes, quod ita
erat ab omnibus catholicis abſque dubietate
credendum: & quod ſacroſancta Romana ec-
cleſia erat mater omnium fidelium & magiſtra,
ſuper omnes eccleſias plenum principatum ob-
tinens & primatum: & quod ſanctiſſimus in
Chriſto pater, dominus Benedictus Divina pro-
videntia papa XII. ſucceſſor beati Petri, & in
terris vicarius Jeſu Chriſti, erat cunctorum fi-
delium pater, & paſtor, & dominus, cui ſin-
guli prælati eccleſiarum omnium debent reve-
rentiam humilem; ipſique reverentiam eidem
& obedientiam promittebant. Petentes humili-
ter, quod eis liceret in ſuis ritibus fidei non
contrariis permanere, ac deprecantes dictum do-
minum archiepiſcopum, ut devotionem eorum
intimare domino ſummo pontifici dignaretur.

Acta ſunt hæc Nicoſiæ, in aula archiepiſco-
patus majori, præſentibus venerabilibus viris,
dominis, Leodegario de Nabinalis decano, Ba-
liano Guezii, Antonio Marbre, & Bernardo
Coſte, canonicis, & capitulo eccleſiæ Nico-
ſienſis, Marino de Luca cantore, & Joanne
Benedicti, canonicis Paphenſis eccleſiæ: Jacobo
Paſchalis theſaurario & canonico Nimocienſi,
linguarum Latinæ & Græcæ notitiam haben-
tibus; Gofredo Spangiota archidiacono & cano-
nico Famaguſtano, Juſtino de Juſtinis, milite &
conſiliario regio; fratre Franciſco de Nimocio
priore provinciali fratrum Prædicatorum in pro-
vincia terræ ſanctæ, fratre Raymundo de Mo-
ragis, ordinis fratrum Minorum in dicta pro-
vincia miniſtro; Jacobo de ſancto Proſpero ca-
nonico Nimocienſi, & dicti domini archiepiſco-
pi officiali, inter latinos & Græcos, & Joan-
ne Mahe presbytero Tarſenſi canonico, inter
Latinos & Maronitas, Jacobitas & Neſtorinos,
& presbytero Petro de Aſcalona, inter eoſdem
Latinos & Armenos, interpretibus. Fratre Ite-
rio de Nabinalis, ordinis F. Minorum, ac do-
mino de Parma, teſtibus ad hæc vocatis &
rogatis, & quampluribus aliarum eccleſiarum
canonicis, & notabilibus viris, ac clericorum
Latinorum & aliarum nationum multitudine
copioſa.

Poſt hæc & inſtanti, in præſentia totius
concilii lectæ, firmatæ, & publicatæ fuerunt
aliæ conſtitutiones infraſcriptæ.

STATUTA CONCILII.

I. De decimis integre ſolvendis.

ITem approbatione ejuſdem concilii confir-
mamus, innovamus, & ratificamus, ac
etiam approbamus, conſtitutionem editam con-
tra decimas non ſolventes in provinciali con-
cilio apud Nimocium celebrato, quæ incipit,
Contumacia non plene. Adjicientes eidem, ſicut
in conſtitutione bonæ memoriæ domini Hugo-
nis Nicoſienſis archiepiſcopi continetur expreſ-
ſe, quod eamdem excommunicationis ſenten-
tiam

tiam ipso facto incurrant omnes & singuli, qui in ecclesiis Nicosiensi, Paphensi, Nimociensi, & Famagustanæ, integras decimas non solverint, ut tenentur, de omnibus redditibus suis, possessionibus, terris, animalibus, appaltis, ac aliis quibuscumque, sine deductione seminis, taliæ, angariarum, vel aliarum quarumlibet expensarum, cum integre sine deductione aliqua, decima sit solvenda. Quam sententiam incurrere debeant ipso facto omnes & singuli, qui annis singulis plene & perfecte non computaverint, & integre non solverint, ut superius est expressum, per totum Februarium cujuslibet anni. A qua sententia nullus possit absolvere, sine speciali licentia nostra, & aliorum prælatorum præmissarum ecclesiarum, vel eorum, quibus nos in diœcesi nostra, & ipsi in singulis suis diœcesibus, specialiter duxerimus concedendum. Et quod illorum corpora, qui usque ad extremum vitæ exitum excommunicationem sustinuerint, occasione præmissa, animo indurato, licet eos in ipso mortis articulo absolvi contingat, usque ad satisfactionem integram extra cœmeterium ecclesiasticum valeant detineri, cum vix unquam ecclesia valeat percipere quod est suum.

Cui constitutioni dictus dominus Odo Paphensis episcopus non consensit; immo, in quantum suam posset ecclesiam tangere, totaliter contradixit; maxime ubi incipit, *& quod illorum corpora &c.* & ab inde infra.

II. Contra matrimonia clandestina.

Item statuimus & mandamus, auctoritate ejusdem concilii, quod matrimonium semper in facie ecclesiæ inter personas legitimas hora debita celebretur, excommunicantes ex nunc omnes & singulos, qui matrimonia clandestina de cætero inter se præsumpserint celebrare, & omnes & singulos qui talibus matrimoniis interfuerint, seu consilium dederint, auxilium vel favorem: quorum absolutionem, loci diœcesano episcopo reservamus, imposita prius dictis excommunicatis pœnitentia salutari, & aliis quæ de jure fuerint injungenda. Sacerdos autem vel clericus, qui matrimonio clandestino opem vel operam dederit, ab officio & beneficio sit suspensus, usque ad tempus a canone definitum. Clandestina autem matrimonia intelligimus, quæ fient de cætero sine licentia nostra, vel diœcesanorum in eorum diœcesibus, vel illorum, quos nos & ipsi singulariter duxerimus deputandos. Et in matrimoniis contrahendis proclamationes fieri debeant tribus diebus Dominicis successive, ut est fieri consuetum: quod tempus proclamationis ab aliquo nequeat coarctari: salvo quod hoc locum non habeat in regalibus & descendentibus ab eisdem. Et si contrahentes essent diversarum diœcesum, matrimonium intelligatur esse clandestinum, nisi tribus diebus Dominicis, ut præmittitur, fuerit publice more solito proclamatum in majori ecclesia, vel in cappellis parochialibus illius cujuslibet civitatis vel diœcesis, in qua vel quibus quilibet ex contrahentibus consueverat habitare, seu illo tempore habitabat. Pœnis aliis contra sacerdotes & clericos hujusmodi matrimonia clandestina celebrantes, per constitutiones prædecessorum nostrorum promulgatas, nihilo minus in suo robore duraturis: videlicet pœna perpetui carceris, juxta constitutionem bonæ memoriæ domini Hugonis prædecessoris nostri, quam auctoritate præsentis concilii innovamus, ac etiam approbamus.

III. De synodo bis in anno celebranda.

Item statuimus & mandamus, quod singulis annis quilibet Latinus episcopus bis synodum debeat celebrare, videlicet IV. feria post octavas Pentecostes, & VI. feria post octavas Epiphaniæ: in qua personaliter debeat interesse, canonico impedimento cessante, vel per vicarium suum, legitime impeditus, instruendo clerum verbo pariter & exemplo, & faciendo legi constitutiones præsentis concilii, & alias in Nimociensi concilio editas, quas mandent a suis subditis observari.

IV. Ut aliquo signo admoneantur fideles, perfectum esse corpus Christi.

Item statuimus & ordinamus, ac etiam mandamus omnibus episcopis Græcis, & aliis præsulibus quarumlibet nationum, & sacerdotibus earumdem, quod debeant ordinare quoddam signum, quod possit omnibus audientibus Divinum officium notum esse, illa hora qua perfecerint corpus Christi, quando celebrant in altari: ita quod illo tempore corpori Christi exhibeatur reverentia, tam debita, quam devota.

V. Ut constitutiones antehac editæ habeant auctoritatem.

Item auctoritate præsentis concilii, omnes constitutiones, tam a prædecessoribus nostris editas, quam in provinciali concilio apud Nimocium promulgatas, necnon per nos factas, innovamus, ratificamus, approbamus, ac etiam confirmamus, in quantum sibi ad invicem minime contradicant: quas in dictis synodis, annis singulis celebrandis, publice legi mandamus, & ab omnibus observari, sub pœnis in eisdem constitutionibus comprehensis.

VI. Ut non sint in ecclesiis cathedralibus canonici expectantes.

Item cum propter canonicos in ecclesiis cathedralibus regni Cypri expectantes, ipsas ecclesias intolerabilia oportuit supportare: volentes prædictis occurrere, & indemnitatibus nostræ, & aliarum ecclesiarum dicti regni cathedralium providere: auctoritate præsentis concilii statuimus & ordinamus, quod de cætero nullus canonicus, quantumcumque sit in sacris ordinibus constitutus, sub expectatione præbendæ vocem in capitulo, & stallum in choro sibi debeat vendicare, nec almucias deferre de vario, seu pro festis duplicibus aliquid de secretis ipsarum ecclesiarum, vel aliunde, seu exenia aliqua recipere, nec in aliquo se tanquam canonicus intromittere, donec præbendam fuerit pacifice consecutus. Et prædictam nostram constitutionem mandamus, & volumus auctoritate præmissa, in quibuscumque ecclesiis cathedralibus dicti regni debere inviolabiliter observari: non obstantibus quibuscumque consuetudinibus ipsarum ecclesiarum, retroactis temporibus observatis. Salva semper in omnibus sanctæ sedis apostolicæ auctoritate.

Cui constitutioni dictus dominus Odo Paphensis episcopus non consensit: immo totaliter

ter contradicit, nec vult ipſam locum habere in ſua Paphenſi eccleſia. A

VII. Ut clerici de executione teſtamenti ſe non intromittant.

Item conſtitutioni ſynodali editæ Nicoſiæ per reverendum in Chriſto patrem, dominum Hugonem bonę memorię archiepiſcopum Nicoſienſem, prędeceſſorem noſtrum, in ea parte in qua cavetur, videlicet in fine ipſius conſtitutionis, quod presbyteri aut clerici diœceſis Nicoſienſis, corpore tradito ſepulturæ, de commiſſaria ſeu executione teſtamenti, ſine licentia prælatorum, ſeu vicariorum Nicoſienſis eccleſiæ, ſe in aliquo intromittant, quę incipit: *Ad reprimendam avaritiam miniſtrorum eccleſiæ*: adjicimus auctoritate preſentis concilii, quod ſi quis contrarium fecerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. Et ad hoc inducimur, ut fidei commiſſariorum & executorum malitiis obvietur, & celerius impleantur decedentium voluntates: quorum executorum officium non intendimus impedire. B

VIII. Ut clerici non ſint officiales laicorum.

Item conſtitutioni bonæ memoriæ domini Gerardi archiepiſcopi Nicoſienſis prædeceſſoris noſtri, editæ in provinciali concilio regni Cypri apud Nimocium celebrato, in qua continetur, quod clerici non ſint officiales laicorum, & incipit: *Prohibemus ne ſacerdotes aut clerici cujuſcumque linguæ, vel nationis exiſtant*: adjicimus, quod ſi quis de cætero hoc attentare præſumpſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. C

Lectæ & recitatæ fuerunt dictæ conſtitutiones & ordinationes per reverendum in Chriſto patrem & dominum, dominum fratrem Heliam, Dei & apoſtolicæ ſedis gratia archiepiſcopum Nicoſienſem ſupradictum, aſſiſtentibus ſibi reverendis in Chriſto patribus, dominis, Odone Paphenſi, Lambertino Nimocienſi, & fratre Marco Famaguſtano & Antheradenſi, epiſcopis ejus ſuffraganeis ſupradictis, in præſentia totius concilii ſupradicti convocatis, in aula archiepiſcopatus Nicoſienſis. D

Et ſcriptum per me Marcum notarium infraſcriptum, ſub anno a nativitate Domini M. CCC. XL. Indictione VIII. die Lunę XVII. menſis Januarii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Benedicti papæ XII. anno VI.

Ego Marcus ſcilicet Rolandini de Parma, imperiali auctoritate notarius, & nunc notarius & ſcriba publicus dicti domini archiepiſcopi, prolationi & recitationi dictarum conſtitutionum, & omnibus & ſingulis ſupradictis, cum ageretur, in præſentia totius concilii ſupradicti interfui, & de ipſius domini archiepiſcopi mandato & auctoritate, ſcripſi & publicavi, meoque ſigno ſolito roboravi. E

CONSTITUTIONES PHILIPPI archiepiſcopi Nicoſienſis.

Ann. Dom. M. CCC. L.

In Chriſti nomine, amen.

NOs Philippus permiſſione Divina, & ſanctæ ſedis apoſtolicæ gratia, Nicoſienſis archiepiſcopus, conſiderantes, quod perverſorum audacia exigit, ut præſentes noſtras conſtitutiones ordinemus & faciamus, ad omne ſcandalum inter Francos & Græcos evitandum, de voluntate & aſſenſu venerabilium virorum, dominorum, Salvi de Cypro decani, Alexandri de Alexandria cantoris, Balduini de Clavaro, Adæ de Gentraco, & Jacobi Gazantis, canonicorum, & capituli noſtræ Nicoſienſis eccleſiæ, ad hoc in camera majori noſtri palatii more ſolito ſpecialiter vocatorum, rogatorum, cum plures non eſſent tunc præſentes, nec in loco unde ad hoc vocari, vel citari deberent, de jure vel conſuetudine eccleſiæ noſtræ Nicoſienſis præfatæ.

I. De Franco contrahente cum Græca.

Statuimus & ordinamus, & in noſtris conſtitutionibus ſcribi mandamus, quod de cætero nullus Francus audeat contrahere cum Græca, vel Græcus cum Franca, niſi tribus edictis propoſitis more ſolito in eccleſiis Francorum, ſecundum formam per prædeceſſores noſtros editam, cum ad invicem contrahunt Franci. Et quod teneatur mulier Græca, quæ contrahet, ſeu contrahere velit cum Franco, primo recipere ſacramentum Confirmationis, more Francorum: & e converſo ſi ſit Græcus qui velit cum muliere Franca contrahere, primo antequam ad contrahendum admittatur, confirmetur, & banna etiam proponantur juxta mores, ut ſupra: ita quod liberi ex eis procreati ſeu nati, pro Francis habeantur & teneantur, & more Francorum vivere debeant, ſuper omnibus ſacramentis recipiendis & perficiendis, & aliis quibuſcumque negotiis per ipſos agendis & ſciendis.

II. Ut nec Græcus Franco, nec Francus Græco, miniſtrent ſacramenta.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod de cætero nullus presbyter Græcus, cujuſcumque ſtatus & conditionis exiſtat, audeat ſacramenta eccleſiaſtica, vel eorum aliquod miniſtrare alicui Franco, niſi in caſu neceſſitatis evidentis; & e converſo, quod nullus etiam Francus eodem modo ſacramenta eccleſiaſtica, vel aliquod eorum, miniſtrare audeat alicui Græco; niſi, ut præmiſſum eſt, neceſſitate cogente evidenti. Et quia præmiſſa conſueverunt & ſolent inter Francos & Græcos plura ſcandala generare: viam quibuſcumque ſcandalis & malitiis volentes præcludere, cum non ſimus ſola præmiſſorum exceſſuum prohibitione contenti, una cum præmiſſis canonicis & capitulo noſtro deliberavimus pœnam imponere, ut quos Dei timor a malo non retrahit, ſaltem coertionis pœna reſtringat: videlicet, ut ſacerdotes & clerici omnes, qui auſi fuerint contra noſtras prohibitiones præmiſſas matrimonia ſolemnizare, vel ſacramenta miniſtrare, puniantur pœnis ſtatutis, & de-

& declaratis in conſtitutionibus matrimonia clandeſtina prohibentibus; & laici excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto. Quam etiam (canonica monitione præmiſſa, videlicet ſex dierum, quorum duos pro primo, & duos pro ſecundo, & reliquos duos pro tertio & peremptorio termino, eiſdem aſſignamus) ſedentes pro tribunali in camera majori noſtri palatii, in præſentia dicti capituli ad hoc ſpecialiter vocati, & conſentientis, contra quoſcumque qui dictis conſtitutionibus & mandatis noſtris non obedierint, proferimus in his ſcriptis. A qua noſtra ſententia nolumus, quod aliqui tranſgreſſores dictarum noſtrarum conſtitutionum poſſint abſolvi: niſi impoſita ſibi pœna, ad arbitrium noſtrum imponenda. Non intendentes per hoc, viam prælatis [a] includere, quin poſſint quoſcumque Græcos confirmare, volentes ſe ad ritum Francorum transferre.

[a] *Forte* includere.

III. De clericis manus injicientibus in clericos.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod de cætero non abſolvantur presbyteri rixantes, qui manus injecerint unus in alium, quantumcumque ſit offenſa levis: niſi ſolverint byſantios x. pro labore & ſatisfactione injuriæ, Nicoſienſi eccleſiæ. Et idem de diaconibus. Subdiaconi autem, & alii in minoribus ordinibus conſtituti, priuſquam abſolvantur, ſolvere teneantur byſantios v. eodem modo, pro labore & ſatisfactione injuriæ, Nicoſienſi eccleſiæ.

IV. Ut in inſtrumentis manumiſſionum fiat mentio de ſigillo curiæ eccleſiaſticæ.

Item ſtatuimus & ordinamus, quod de cætero notarii non audeant publicare inſtrumenta manumiſſionum, niſ in ipſis inſtrumentis fiat mentio de ſigillo curiæ eccleſiæ: & ſi facta fuerint inſtrumenta, quod eiſdem non adhibeatur fides, & puniri poſſint notarii ad arbitrium noſtrum, aut vicarii vel officialis noſtri.

Lectæ, publicatæ, & recitatæ fuerunt prædictæ conſtitutiones & ordinationes, coram clero & populo, in cœmeterio ſancti Michaelis de Nicoſia, congregatis die Dominica Palmarum, ſexta decima menſis Martii, anno Domini MCCCLIII. Indictione VI.

EJUSDEM CONSTITUTIO

Edita anno Domini MCCCLIV.

Ut quilibet in ſuo ordine ſerviat.

ITem ſtatuimus & ordinamus, ut nullus in eccleſia noſtra Nicoſienſi exiſtens in ordine ſacerdotali, de cætero promoveatur ad aſſiſias ſubdiaconales & diaconales. Item ut nullus habens ſeu obtinens in eadem eccleſia noſtra Nicoſienſi aſſiſiam acolytalem, ſubdiaconalem, vel diaconalem, ſe faciat, quamdiu eamdem aſſiſiam obtinebit, ad ſacerdotales ordines promoveri: ſub pœna privationis ejuſdem aſſiſiæ, quam ibi obtinet. Conveniens enim eſt, ut quilibet in gradu ſuo famuletur Deo, & ſerviat in eadem eccleſia, prout eſt, ſeu fuit ab initio inſtitutum; nec ſuper hoc poſſit per aliquem diſpenſari, niſi ſolum per nos, vel per alios archiepiſcopos, qui pro tempore fuerint in eadem eccleſia conſtituti.

Lecta, publicata, & recitata fuit dicta conſtitutio & ordinatio coram canonicis, & capitulo dictæ noſtræ Nicoſienſis eccleſiæ, in Theſauraria ipſius noſtræ Nicoſienſis eccleſiæ, MCCCLIV. Indictione VII.

G. C. Singulare hoc habent ac proprium ſuperiores conſtitutiones, ut multa doceant, alioquin ignota, de diſciplina, qua Græcorum eccleſias Latini regebant. Plurimum autem lucis accipient ex Alexandri IV. conſtitutione, in ſuperiori allata.

☞ SYNODUS PRAGENSIS PROVINCIALIS

ANNO CHRISTI 1355.

Anno MCCCLV.

ANNO CHRISTI 1355.

Habita ab Erneſto Pragenſi archiepiſcopo I.

Erneſtus Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia ſanctæ Pragenſis eccleſiæ archiepiſcopus, univerſis Prælatis, Capitulis, Conventibus, Plebanis, eccleſiarum Rectoribus, clero & clericis, ac ceteris Chriſti fidelibus tam religioſis, quam etiam ſæcularibus, Pragenſem per civitatem, diœceſim & provinciam conſtitutis, in omni ſalvatione ſalutem, & præſentium obſervantiam ex frequenti lectionis ſtudio, ſalutarem.

[c] P. Harzeim Concil. Germ. IV. pag. 1.

REx magnificus *qui facit mirabilia magna ſolus*, ſuum magnificentiæ ſinum aperiens, nuper noſtram Pragenſem eccleſiam per Sanctiſ. in Chriſto patrem & Dominum D. Clementem papam VI. ad preces & ſolertem inſtantiam Sereniſſimi Principis & Domini noſtri Dom. Karoli tunc marchionis Moraviæ, nunc vero Romanorum & Bohemorum regis, in metropolitanam erexit, & archiepiſcopalis dignitatis titulo inſignivit, nos quoque ſuper ſolium paſtoralis præeminentiæ ipſius Pragenſis eccleſiæ licet immeritos, ſua tamen ac ipſius ſedis apoſtolicæ dignatione locavit. Idcirco ex injuncti nobis officii debito, in hujus novitatis primordio, ſubditorum utilitati providere volentes, ſummam aliquorum canonum & conſtitutionum provincialium eccleſiæ Moguntinæ, quæ olim in noſtra provincia tenebantur, ac etiam ſtatutorum Synodalium per nos & noſtros prædeceſſores editorum, quæ pro morum correctione & deciſione cauſarum & caſuum frequentius occurrentium magis utiles & tranſgreſſoribus periculoſiores judicamus, de unanimi conſilio & aſſenſu ſuffraganeorum, capitulorum & conventuum, omnium quoque prælatorum, perſonatus, dignitates, officia eccleſiaſtica

☞ ſtica regentium, plano & brevi ſtylo, ut facilius poſſint memoriæ commendari, in unum libellum duximus redigendum, quem & nullum alium pro conſtitutionibus provincialibus reputari volumus & haberi; omnes alias conſtitutiones provinciales eccleſiæ Moguntinæ, & omnia ſtatuta Synodalia a prædeceſſoribus noſtris, vel a nobis uſque ad præſens edita, quoad noſtram diœceſim præſentibus non inſitas & inſita irritantes, immo irritas & irrita nuntiantes, & omni carere decrevimus roboris firmitate. Ut autem conſtitutiones ipſæ ad ſingulorum perveniant notitiam clariorem, venerabilibus fratribus & coepiſcopis noſtris in virtute S. obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ipſas mox ſcribi faciant & ſibi procurent, ac ſingulis annis, cum ſuas Synodos celebrant, clero ſuo earumdem ſtudium & obſervantiam, ſtudioſius recommendent, cathedralium vero & collegiatarum eccleſiarum capitula habeant earumdem conſtitutionum duo paria, unum ſub ſygillo noſtro, quod in ſacriſtia ſervetur, aliud quod in eccleſia ſua in loco patenti affixum catenula, a die publicationis earumdem infra trium menſium ſpatium reponi faciant. Archidiaconi autem, decani rurales & parochialium eccleſiarum rectores ſinguli unum libellum ipſarum conſtitutionum ſibi comparent, nam lapſis tribus menſibus memoratis, nemo per ignorantiam earumdem poterit ſe tueri.

ANNO CHRISTI 1355.

ANNO CHRISTI 1355.

I. *De ſumma Trinitate.*

Firmiter præcipimus, ut univerſi Prælati, Plebani & Rectores eccleſiarum noſtræ provinciæ de S. & individua Trinitate Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, & articulis fidei maxime divinitatem & humanitatem Domini noſtri Jeſu Chriſti concernentibus, nihil aliud tradant, teneant, ac doceant, niſi quod S. R. E. credit, tenet, & docet. Laici implicite, clerici vero explicite & diſtincte, & ne quis clericorum per craſſam ignorantiam articulorum fidei ſe poſſit aliqualiter palliare, de ipſis articulis fidei, & de quibuſdam aliis ad ſalutem fidelium ſumme neceſſariis, libellum quemdam, qui de tribus punctis eſſentialibus religionis Chriſtianæ intitulatur in fine harum noſtrarum conſtitutionum decrevimus annectendum, quem libellum cum præſentibus noſtris conſtitutionibus mandamus per omnes haberi, & contenta in eo efficaciter obſervari.

II. *De conſtitutionibus.*

Statuimus, quod conſtitutiones ſeu ſtatuta provincialia quælibet perſonarum ſuperius expreſſarum ad Provinciale concilium ſecum afferat, & lectionem eorumdem audiat, ac eadem in eodem perlegat, hoc ipſum circa Synodalia epiſcoporum ſtatuta per ſubditos ipſorum in ſynodis epiſcopalibus obſervari mandamus.

III. *De reſcriptis.*

Fraudibus impetrantium reſcripta apoſtolica, in quibus actor rei potentiam ſe perhorreſcere, falſo proponens, tantum, ut judices extra ipſorum diœceſim impetret, ut reus fatigatus laboribus & expenſis cum eo pro ſuo libitu concordare cogatur, obviare volentes, ſtatuimus, quod ipſorum diœceſanus, vel ejus officialis, ad inſtantiam rei, ſi hoc notorium fuerit, quod non eſt tantæ potentiæ, quam actor merito perhorreſcere debeat, teneatur conditionem actoris & rei ſcribere judici taliter impetrato, & ipſum petere, ut ſuper hoc rei probationes recipiat, potius quam credat actoris ſimplicis juramento. Nam licet jus permittat hanc perhorreſcentiam probari poſſe juramento, quæ probatio inter cæteras eſt fragilior, non tamen prohibetur, quin reus volens contrarium probare per teſtes, quę probatio fortior eſt juramento, ſit merito admittendus. Adjicientes, quod nullus ad requiſitionem cujuſque ignoti judicis ſe delegatum vel ſubdelegatum ſedis apoſtolicæ aſſerentis, aliquam citationem ſeu publicationem proceſſuum quorumcumque audeat facere; niſi ſibi prius de interdictione ipſius per oſtenſionem Bullæ apoſtolicæ, vel tranſumpti, auctoritate ordinarii per manualem publica facta fuerit plena fides. Ut autem de citationibus factis & proceſſibus executis conſtare poſſit, injungimus decanis, & parochialium eccleſiarum plebanis, ut quilibet ipſorum ſigillum proprium infra menſem a præſentium publicatione numerandum, habere teneatur ſub pœna unius fertonis groſſorum Pragenſium, fabricæ cathedralis eccleſiæ perſolvendi.

IV. *De conſuetudine.*

Olim eccleſia Moguntina, diuturna ſervata conſuetudine, introduxit archiepiſcopus moguntinus vel ipſius officialis, cauſas appellationum, vel alias ad moguntinam ſedem legitime devolutas, ſubditis ſuorum ſuffraganeorum in toto vel in parte poſſit committere, & eos ad ſuſcipiendas hujuſmodi cauſas compellere. Nos conſiderantes prædictam conſuetudinem & ſtatutum pro ſubditorum litigantium commodo introductas, & ante erectionem noſtræ Pragenſis eccleſiæ in Pragenſi & in Olomucenſi diœceſibus obſervatas, eas in provincia noſtra inviolabiliter ſervandas, & tenendas de cætero, hoc ſacro approbante concilio, diſinimus.

V. *De electione.*

Cum in eccleſiis Prælatorum ſeu Canonicorum electio vel præbendarum ſeu beneficiorum collatio, vel bonorum alienatio ſeu obligatio, aut alia ardua negotia eccleſiæ imminent facienda, ad talia abſentes canonici ſunt vocandi; alioquin ipſis inſtantibus per ſuperiorem caſſabitur, quod in eorum abſentia per præſentes fuerit attemptatum, niſi conſuetudo habeat eos ad talia non vocari, vel abſentes ſint extra provinciam conſtituti.

VI. *De excommunicatione.*

Excommunicamus omnes ſæculares & regulares canonicos ac monachos, qui in electionibus aut aliis ſuarum eccleſiarum, ſeu monaſteriorum negotiis perſequendis conſpirationes, ſeu alias quaſcumque colligationes fecerunt, eis diſtricte injungentes, ut ipſi utilitatem & profectum eccleſiarum, & monaſteriorum ſuorum ſolummodo habentes præ oculis, recta conſcientia & mente libera ſatagant procurare.

VII.

ANNO CHRISTI 1355.

VII. *De renuntiatione.*

Sunt tamen nonnulli, qui se ad beneficia ecclesiastica minus pinguiora procurant instituti, ut ratione tituli recipiantur ad ordines, & demum facti presbyteri, temeritate propria dimittant beneficia, & more conductorum servorum singulis annis pro cotidiano victu de una ecclesia ad aliam se transferant, facientes quæ non licet loqui, in cleri opprobrium & scandalum laicorum. Nos attendentes, quod nullus sine superioris sui licentia beneficium ecclesiasticum dimittere, vel recipere potest, temeritatem hujusmodi volentes compescere, statuimus: quod tales per diœcesanos suos suspendantur ab executione ordinum susceptorum, & nihilominus in exaggerationem facti subdantur pœnæ carcerali; verumtamen beneficium suum aliquis ad manus sui superioris si renuntiare voluerit, superior ipse de renuntiationis causa, an sit rationabilis & justa & per consequens admittenda an non, Simoniaca, vel in fraudem expectantium aut ordinum, ut prædicitur, susceptorum seu per vim & metum extorta, & sic non admittenda, inquisitionem faciat diligenter.

VIII. *De ætate & qualitate ad sacros ordines promovendorum.*

Cum clericorum ordinatio vel beneficiorum provisio imminerit facienda, prælati ex sui officii debito diligentius inquirant, an promovendus ad Sacros Ordines, vel ad citatum beneficium, sit gravis in moribus, ætatis legitimæ, & scientiæ competentis, & utrum sit de thoro legitimo generatus? (nam cum illegitime nato, si in seculo remanet, quoad Sacros Ordines, vel Curatum beneficium obtinendum solus Papa poterit dispensare) & an promovendus, vel aliquis suorum progenitorum usque ad quartum gradum per paternam lineam ascendendo, occiderit, vel mutilaverit aliquem Clericum in Sacris Ordinibus constitutum, & pro Clerico se gerentem? & utrum habeat perpetuum Beneficium Ecclesiasticum, vel sufficiens patrimonium volens ad Sacros Ordines promoveri: & si est de alia Diœcesi, utrum habeat commendatitias, seu dimissorias Superioris sui litteras: quem autem criminosum, vel defectuosum invenerint in præmissis, aut aliquo præmissorum, hunc omnino repellant. Præcipimus insuper: quod Episcopi excommunicationis sententiam proferant in illos, qui furtive ad receptionem Ordinum accesserint, priusquam ordinationem inchoent Clericorum.

IX. *De clericis peregrinis.*

Nullus in Ecclesia sua ignotum, seu peregrinum Clericum de alia Diœcesi venientem ad celebrationem Divinorum in publico præsumat admittere, licet *formatas*, seu litteras suæ ordinationis exhibeat, nisi etiam ostendat litteras Diœcesani Episcopi, vel ejus Vicarii, in cujus Diœcesi se petit admitti, in quibus contineatur expresse, quod in ejus Diœcesi habeat licentiam celebrandi: contrarium faciens, in uno fertone grossorum Pragensium pro admissione qualibet per loci archidiaconum puniatur, pro utilitate fabricæ cathedralis ecclesiæ convertendum.

X. *De officio archidiaconi.*

Permittimus ut archidiaconi juxta antiqua statuta ecclesiæ Moguntinæ per consuetudinem approbata personaliter in suis sedibus residentes, si juris habent peritiam seu assessores peritos, causas matrimoniales & usurarum, audire & definire valeant, cauſis aliis diœcesanis Episcopis, & officialium examini reservatis; judicata per eos, præterquam in casibus supradictis, sint irrita ipso jure, & nihilominus per loci ordinarium a suis officiis suspendantur, nec absque suorum episcoporum speciali licentia ex causa quacumque a clero suorum archidiaconatuum possint petere subsidium.

XI. *De Vicariis.*

Multorum querelis & propria experientia nos docente, didicimus, quod nonnulli prælati seu canonici cathedralium & collegiatarum ecclesiarum sæcularium & Regularium, quorum dignitatibus, præbendis seu monasteriis parochiales ecclesiæ incorporatæ sunt vel annexæ, perpetuis vicariis earumdem assignant sic tenuem portionem, quod de ea vicarii nequeant sustentari. Nos in his dispositionem juris communis observari volentes, omnibus, ad quos talium vicariorum institutio, seu investitura pertinet, præsentis statuti serie districte præcipimus, quod de cætero nullatenus ad vicarias ipsas præsentatos admittant, nisi ipsis præsentatis pro sustentatione sua, & hospitalitate servanda, ac pro aliis oneribus incumbentibus sufferendis congrua portio deputetur, insuper rectoribus parochialium ecclesiarum, simili discretione mandamus, ut quoniam ipsis studiorum, vel alia justa causa per Episcopum datur licentia se ad tempus a suis ecclesiis absentandi non quærant vicarios, qui eis solvant magnam pensionem, quam verisimiliter de fructibus beneficii ultra sustentationem comportare non possunt, sed potius illos, quos plebibus suis prodesse crediderint verbo pariter & exemplo, hujusmodi autem vicarios, rectores ecclesiarum episcopo loci præsentare teneantur, ut ab eo præmisso examine, pro illo tempore curam animarum recipiant, quam rectores ipsi auctoritate propria eis nequeunt delegare.

XII. *De officio legati.*

Quorumdam delegatorum sive subdelegatorum mentem progreditur periculosa temeritas, quod licet a sede apostolica simplices in forma commissiones recipiant, nihilominus in earumdem auctoritatem, civitates, oppida, villas, loca, territoria, vel districtus ecclesiastico subdunt interdicto, & ut malefactum deterius valeant effectui mancipare, in suum subsidium potentiam invocant brachii secularis; cum auctoritas talium judicum ipso pure sit nulla, omnibus metropolitico jure nobis subjectis, ne antedicta hujusmodi teneant, districtius inhibemus, nec seculare brachium, quoad hoc, ipsis præstet aliquod subsidium vel juvamen.

XIII. *De officio ordinarii.*

Ne inferiores Prælati suarum Superiorum jurisdictionem eludant, Episcopis, Archidiaconis, Decanis, & aliis Prælatis seu aliorum offi-

cialibus in virtute S. obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtius inhibemus: ne subditis suis, seu eis qui litigant aut litigaverint, coram eis inhibitionem faciant, aut aliquod impedimentum præstent directe vel indirecte, quominus appellationem, vel alias suas causas ad superiorem deducere valeant, seu perferre examen.

ANNO CHRISTI 1355.

XIV. *De vicariis & prædicatoribus Episcoporum.*

Cum propter occupationes multiplices, aut invalitudines seu occasiones alias, Episcopi per seipsos non sufficiant ministrare populo verbum Dei, ac ipsius confessiones audire, maxime propter amplas diœceses, & diffusas assumant sibi viros idoneos, ac sanctum prædicationis officium salubriter exequi potentes, qui plebes sibi commissas vice ipsorum, cum per se nequiverint, sollicite visitantes, eos verbo reficiant pariter & exemplo, ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum. Habeant & saltem tres privatos seculares vel religiosos industres & peritos, quorum duo apud ecclesiam cathedralem sint assidui, tertius episcopalem curiam sequatur continuo, quibus plenam suam auctoritatem tribuant in audiendis confessionibus, & absolutionibus impendendis, & eis cum indiguerint necessaria subministrent, ne per necessariorum defectum cogantur desistere ab incepto. Celebrent autem episcopi missarum solemnia in suis ecclesiis cathedralibus, præsertim in festivitatibus Domini & Virginis gloriosæ, clero & populo indulgentias solitas concedentes, & quia plures non re, sed solo nomine, tam clerici quam monachi magis metu pœnæ, quam verbo vitæ a suis cohibentur excessibus, statuimus: quod episcopi singuli suos habeant carceres duplicatos, minores scilicet, & magis rigidos, in quibus, secundum exigentiam criminum, tales delinquentes ad tempus, vel in perpetuum ad agendam pœnitentiam recludantur.

XV. *Ne beneficia spolientur.*

Præsenti prohibemus edicto, ne Episcopi aut Abbates, seu quivis alii regulares vel sæculares Prælati, aut ecclesiasticæ vel laicæ quæcumquæ personę, vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel ecclesiis quibuscumque sibi subjectis, sive ad collationem, præsentationem, ordinationem, institutionem, vel custodiam pertinentibus, eorumdem bona, morientibus eorum rectoribus vel ministris, in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, quæ in utilitatem eorumdem expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reservari, occupare aut in usus suos convertere quoquo modo præsumant; alioquin Episcopi ab ingressu ecclesiæ, cæteri vero clerici ab officio & beneficio tamdiu eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de prædictis; laici vero patroni pro illa vacatione præsentandi potestate, & nihil occupata plene restituant infra mensem, jure patronatus ipsius ecclesiæ perpetuo sint privati.

XVI. *De reverentia & obedientia.*

Cum inferior suo superiori regulariter ad exhibendam reverentiam & obedientiam teneatur, quarum exhibitio nonnisi per obsequium humilitatis extrinsecus præstitum aliorum notitiæ innotescit. Quapropter canonici cathedralium & collegiatarum ecclesiarum Prælatis, & inferiores Prælati superioribus, ac universaliter omnes clerici majoribus suis in assurgendo, inclinando & aliis prærogativis, quibus consueverunt honoratiores revereri, honorem debitum deferant reverenter; ut etiam laici a clerico sumentes humilitatis exemplum eisdem exhibeant reverentiam ampliorem.

ANNO CHRISTI 1355.

XVII. *De obedientia manuali.*

Quia frequenter rectores parochiarum non audent contra nobiles & potentes mandata superiorum exequi propter eorumdem tyrannidem belluinam, statuimus, quod nullus presbyter assumat cappellaniam cujuscumque nobilis vel potentis, seu ipsorum cappellas tanquam cappellanus administret, nisi prius ipso diœcesano super eo, quod ad ipsius synodos veniat, & mandata superiorum sibi injuncta ad sui domum & ipsius castri familiæ notitiam perferat, obedientiam faciat manualem. Item cum aliquis nobilis justificiarius, seu laicus quicumque captivaverit aliquem clericum seu pro clerico se gerentem, seu deprædatus fuerit alicujus ecclesiæ bona, cappellani castrorum hujusmodi & plebani locorum, in quibus clericus detinetur captivus, aut præda servatur, non expectato super hoc alio superiorum mandato, a celebratione abstineant divinorum, sub pœna excommunicationis, quam facientes contrarium incidere volumus eo ipso facto.

XVIII. *De Rege.*

Omnes clerici sæculares & religiosi Metropolitico nostro & Diœcesano nobis jure subjecti pro serenissimo domino nostro Carolo Rom. & Boh. rege & glorioſa Conthorali sua domina regina, ac eis qui pro tempore fuerint Bohemiæ reges & reginæ, in missis & cotidianis orationibus suis fundant devotas preces ad Dominum, ut in præsenti vias ipsorum dirigat per suorum semitas mandatorum pro statu pacifico subditorum, & in futuro eis tribuat præmium Beatorum.

XIX. *De postulationibus.*

Repellantur ab advocatorum seu postulationis officio qui in presbyteratus ordine, vel in dignitate prælationis ecclesiasticæ constituti, nisi proprias & ecclesiæ suæ, aut cum necessitas imminet, convictarum vel miserabilium personarum causas, non temporalis lucri causa, sed divinæ retributionis intuitu prosequantur. Religiosi vero solum in causis suorum monasteriorum, & tunc cum super hoc a suis superioribus mandatum ostendunt, ad hujusmodi postulationis, vel procuratoris officium admittantur.

XX. *De his quæ metu sine causa fiunt.*

De multorum inobedientia tam sæcularium quam regularium, crudelibus hominibus displicere nolentium, comtemnitur nimis ecclesiastica disciplina; quibus cum a suis superioribus injungitur, ut contra rebelles processus publicent, vanum metum talium prætexentes, eosdem pro-

☞ cessus publicare recusant; & ex hoc illi, pro ruibus hujusmodi latæ sunt sententiæ, beneficio earumdem indebite defraudantur. Ut igitur huic pesti salubris obviet medicina, sacrorum canonum sequentes vestigia definimus, quod metus amissionis rerum temporalium omnium aut saltem majoris partis, aut invasionis personæ propter publicationem hujusmodi processuum imminens, qui, si requirat superior, probari possit per testes idoneos, subditum ab executione mandati sui excusat; si quis vero ad communicandum excommunicatis, vel celebrandum coram eis, seu in loco suppositio ecclesiastico interdicto, sive ad quodcumque simile faciendum se coactum asserat, quod a jure vel mandato superiorum fieri prohibetur, qualiscumque sit metus, quem prætendit, etiamsi poterit cadere in constantem virum, eum a transgressionis pœna non valeat excusare; qui autem absolutionem a sententiis excommunicationis vel suspensionis, aut relaxationem interdicti per vim seu metum extorquent, ipso facto sunt excommunicationis vinculo innodati.

ANNO CHRISTI 1355.

XXI. *De cessionibus.*

Cum cessiones actionum multis intervenientibus causis invalidæ reputentur; ad tollendum super hoc omnem materiam dubitandi, hoc sacro approbante concilio, illam tantum cessionem, quæ fit in præsentia, & de auctoritate proprii episcopi vel ejus officialis vel alterius ordinarii judicis, præmissa summaria cognitione an fiat ex causa legitima, validam reputamus.

XXII. *De judiciis.*

Hoc sacro approbante concilio statuimus, quod hi qui propter pericula verisimiliter imminentia per nuntios personaliter adiri non possunt, ut citentur, in ipsorum parochiali ecclesia citentur in publico; & si ibidem etiam citator de periculo dubitat, tunc in ambone cathedralis ecclesiæ, continuis tribus diebus dominicis, citatio talium publice proponatur: contra quos taliter avocatos procedi poterit, si fuerint contumaces, ac si eos apprehendisset citatio personalis. Reus autem qui per se vel per alium seu alios, judicis nuncios verberat vel captivat, excommunicationis sententiam ipso facto incidit.

XXIII. *De foro competenti.*

Quia tam ecclesiasticus quam secularis ordo confunditur, cum unicuique sua jurisdictio non servatur, hinc est, quod spiritualia & secularia judicia convenit esse inpermixta. Quare omnibus ecclesiasticis judicibus districtius inhibemus, ne laicos ad instantiam quorumcumque clericorum vel laicorum pro causis secularibus, seu mere civilibus ad suum consistorium citari faciant, aut de cognitione causarum hujusmodi se aliquatenus intromittant; nisi forte miserabilium personarum, vel in defectum judicis secularis. Nec e contra judices seculares, clericos pro quibuscumque causis criminalibus vel civilibus, nec etiam laicos super rebus vel possessionibus ecclesiarum, quocumque titulo eas possideant, ad suum judicium faciant evocari, vel eos audeant judicare; alioquin tam ecclesiasticus quam secularis judex, metas suæ potestatis excedens, excommunicationis sententia innodetur, & actor clericus, qui reum indebite coram non suo judice fatigaverit, in expensas condemnetur, & super eadem causa de cætero nullatenus audiatur.

ANNO CHRISTI 1355.

XXIV. *De fide instrumentorum.*

Cum ex eo quod plerique rudes & ignari per se protocolla facere nescientes, & alii notarios publicos se mentientes, conficere instrumenta præsumunt, plurima incommoda & pericula oriuntur, quibus nos obviare volentes prohibemus, ne pro notario publico quisquam se gerat, vel quævis instrumenta conficiat, antequam de sua creatione loci diœcesano, vel ejus officiali fecerit plenam fidem; contrarium faciens excommunicationis sententiam incidat, & instrumenta per eum confecta sint irrita ipso facto.

XXV. *De appellationibus.*

Juris beneficio abutitur appellans, qui sententia obtenta contentus, de justitia forsitan principalis causæ dubitans, appellationem suam consequi prætermittit. Ut igitur parti appellatæ & honori judicis a quo appellavit, provideatur de remedio opportuno, præsenti constitutione statuimus, quod si appellans ipse, justo impedimento cessante, suam appellationem non prosequatur, ex tunc judex ipse a quo appellavit, eum in pristinas reducat sententias, quousque judicatis pareat, vel appellationem suam debite prosequatur.

XXVI. *De vita & honestate clericorum.*

Dolenter referimus, quod multorum clericorum adeo reprehensibilis sit vita, ut ipsi per exemplum mores non instruant, sed potius destruant laicorum. Quapropter universi clerici mores & vitam reforment, & ea quæ ad ipsorum statum & honestatem pertinent, cum magna cautela custodiant, nec solum a malo, sed etiam ab omni specie mali se studeant cohibere, caste vivant, a crapula & ebrietate abstineant, quæ sunt libidinis incentiva; arma non portent nisi per necessitatem, & viarum pericula in itinere constituti, commercia secularia, & præsertim carnificum seu macellariorum, prorsus evitent; nam clerici si hujusmodi carnificum, aut etiam tabernariorum officium publice & personaliter exerceant, & cum hoc habitum deferant clericalem, & per diœcesanum tertio moniti non destiterint ab officiis hujusmodi, vel postea reassumant, clericorum immunitate non gaudeant; si vero cum abjiciunt habitum clericalem, etiam quoad personas perdunt privilegium clericale. Decet etiam ut clerici coronam seu clericalem tonsuram patentibus auribus deferant; & quicumque clericus publica virgata veste utitur, nisi rationabilis causa subesset, si beneficiatus existat per sex menses a perceptione fructuum suorum beneficiorum sit suspensus, si vero beneficiatus non fuerit, in sacris tantum ordinibus infra sacerdotium constitutus, per idem tempus redditur eo ipso inhabilis ad beneficium ecclesiasticum possidendum. Clerici insuper, maxime beneficiati tabardis rubeis aut viridibus uti non debent, nec joculatores se faciant, & si post unam aut trinam admonitionem artem illam igno-

☞ ignominiosam exerceant, eo ipso privati sint omni beneficio clericali; alearum & taxillorum ludos fugiant, corearum, torneamentorum & hastiludiorum, & aliis publicis spectaculis non interfint, clausuras monasteriorum monialium absque causa rationabili & manifesta & sine superiorum licentia ingredi non præsumant, clericos, qui vagi communiter nuncupantur, in domibus suis non recolligant, nec eis aliquod munus nec parvum nec magnum tribuant: ecclesiam collegiatam vel cathedralem, in qua quis beneficiatus existit, infra divinum officium sine religione non intrent. Presbyteri parochialium ecclesiarum, campanatores litteratos seu clericos, non laicos uxuratos habeant, qui cum eis legere & cantare non ignorent, & cum divinum officium celebratur, uterque presbyter & campanarius, superpelliciis desuper sint induti; insuper nullus presbyterorum sine ministro missam audeat celebrare.

ANNO CHRISTI 1355.

XXVII. *De cohabitatione Clericorum.*

Quamvis fornicationis crimen inter cætera crimina sit detestabilius clericis, utpote qui inter cæteras virtutes principaliter carnis continentiam profitentur; multi tamen clerici suæ salutis immemores & professionis, non solum temptationibus victi desideria carnis perficiunt, sed etiam temptationem præveniunt, dum ne frustra temptentur, in domibus propriis vel vicinis, paratas ad malum fornicationis intertenent mulieres. Ne igitur crimen ipsum videamur per tolerantiam approbare, omnes clericos qui de cætero in domibus suis suspectas mulieres, vel etiam extra domum in sua procuratione publice detinent concubinas, si sunt beneficiati, beneficiis suis privandos: si vero non habeant beneficia, ab executione ordinum per suos superiores fore decernimus suspendendos perpetuo, quos demum, eorum malitia exigente, ipsi superiores carcerum pœnis afficiant, vel de suis diœcesibus ejiciant & expellant, si nec sic vitam suam curaverint emendare. Archidiaconus autem locorum, qui clericos sui archidiaconatus, & plebanum qui vicinos sibi socios, hac labe respersos scienter toleraverit tanquam pro concubinatu proprio volumus condemnari. Licet autem clericus per fornicationis crimen, vel pro alio mortali peccato quolibet quoad se ipsum sit suspensus, non tamen debet ab aliis in divinis officiis evitari, nisi crimen id sit notorium.

XXVIII. *De clericis non residentibus.*

Si parochialis ecclesiæ rector, aut alius quivis clericus a beneficio quod obtinet, sine sui superioris licentia se absentare præsumpserit, eodem beneficio per superiorem suum est privandus, quacumque contraria consuetudine non obstante, cum de jure omne quodlibet beneficium requirat residentiam personalem.

XXIX. *De institutionibus.*

Cum qui beneficium, cui cura animarum incumbit, vi occupat seu scienter se intrudit in eo, decrevimus privatum beneficio, quod cum cura simili primitus obtinebat; non enim decet, ut stultus melioris, quam peritus, conditionis existat, vel quod invasor eo, qui juste ingreditur, privilegio gaudeat potiori. Insuper, ut violenti, qui auctoritate, vel potius temeritate propria occupare dignitates, personatus, aut alia quæcumque beneficia ecclesiastica non verentur, & si non virtutis amore, pœnæ formidine a sua temeritatis audacia refrænentur, eo ipso jus, quod in dignitatibus, personatibus & beneficiis occupatis taliter vel ad ea ipsis forsitam competebat, amittant. Statuimus etiam, quod persona ecclesiastica quæcumque regularis aut secularis, in dignitate, personatu, officio seu ecclesiastico beneficio quocumque constituatur, vel in eodem confirmetur, nisi ante omnia de obedientia & reverentia suis superioribus impendenda de statutis provincialibus & synodalibus in quantum eam tangunt, observandis corpore præstiterit juramentum. Clericus qui auctoritate patroni, clerici, vel laici sine institutione episcopi, vel ejus ad quem institutio ejusdem beneficii de jure pertinet, in beneficio in temporalibus & spiritualibus administrare præsumit, eo ipso ad illud se reddit indignum; patronus vero, qui talem in hujusmodi beneficio pertinaciter fovere præsumpserit, perpetuo præsentandi jure privetur. Religiosi similiter etiam exempti, in ecclesiis quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, & per religiosos consueverunt gubernari, instituendos presbyteros præsentent Episcopis, ut ipsis de plebis cura respondeant, nec institutos per Episcopos sine auctoritate Episcoporum, religiosi poterunt amovere, nisi eis hoc competet ex privilegio speciali.

XXX. *De concessione præbendarum.*

Ne contra statuta canonum desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus præbenda se credit successurum; districtius inhibemus, ne capitulum cathedralis vel collegiatæ ecclesiæ aliquem, non vacante præbenda, in canonicum recipiat, nisi evidens ecclesiæ utilitas id exposcat, quam suo Episcopo exponere tenebitur, & tunc unam personam tantum recipiendi habeant facultatem; quibus omissis receptio unius vel plurium eo ipso sit nulla, & in pœnam capituli, Episcopus totidem in eadem ecclesia canonicatus & præbendas conferat, dum vacabunt.

XXXI. *De indemnitatibus ecclesiarum.*

Indemnitatibus ecclesiarum providere volentes, statuimus, ut in cathedralibus & collegiatis ecclesiis, prælaturarum, præbendarum, & cæterorum officiorum ac bonorum ecclesiæ, nec non omnium reddituum & proventuum, & quid ad cujuslibet dignitatem, officium, præbendam, seu dispensationem pertineat sub sygillo majoris Prælati & ipsius capituli, habeatur in scriptis ecclesiæ clara & fidelis conscriptio, ut saltem novus Prælatus, canonicus vel minister per hujusmodi scripturam de suis juribus & proventibus informatus recuperare valeat per suum prædecessorem deperdita vel neglecta. Similiter libri & ornatus, calices & cætera ornamenta clenodia ecclesiæ registrentur, & saltem de anno in annum videantur per seniores de capitulo, ut appareant si qua fuerint distracta, aut a novo acquisita.

ANNO CHRISTI 1355.

XXXII. *De rebus ecclesiæ alienandis vel non.*

Administratores bonorum ecclesiæ, si quam rem mobilem aut pretiosam sine consensu majoris sive sanioris partis capituli, donationis vel venditionis vel permutationis titulo alienent aut obligent, invalidus sit contractus; quod si abbates, præpositi, priores, seu alii quivis monasteriorum, seu religiosorum locorum rectores, aliquid de rebus suorum monasteriorum citra formam canonum, ut prædicitur, alienare præsumpserint, contractus est nullus, & alienantes per suos superiores administratione officii perpetuo spolientur, nec aliquis creditorum audeat repetere a successore mutuum, quod fecit ecclesia per litteras, vel pignorum cautione, nisi prius probet, quod in evidentem utilitatem ecclesiarum seu monasteriorum hujusmodi sit commissum.

XXXIII. *De emptione & venditione.*

Si quis emerit animalia vel alias res prædatas, cum in prædonis jus succedat, ad restitutionem eorumdem per censuram ecclesiasticam compellatur. Emptor vero vel venditor, qui alterum decipit in legitimo pondere vel mensura, aut qui scienter ignoranti rem vendiderit vitiosam, pœnitere non potest, donec satisfaciat taliter damnum passo.

XXXIV. *De pignoribus.*

Sacrorum canonum vestigiis inhærentes declaramus, quod si quis alteri castrum, villam, seu possessionem quamlibet titulo pignoris obligat, ratione cujus ad eumdem ecclesiæ inibi situatæ jus pertinet patronatus, & si hoc non exprimat, nihilominus apud obligantem jus remanet præsentandi, ex eo quia fructus rei pignoratæ minuunt debitum principale, fructus vero juris patronatus, cum sit spiritualis, nequit cum rebus temporalibus compensari.

XXXV. *De testamentis & ultimis voluntatibus.*

Cum in officiis caritatis primo loco illis naturaliter obligemur, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, proinde statuerunt & definierunt Sancti Patres, quod clericus de bonis per ecclesiam & intuitu ecclesiæ acquisitis non potest condere testamentum, sed bona hujusmodi, sive clericus ipse testatus sive intestatus decedat, per eum relicta ecclesia, a qua percepit beneficium, vel successoris usibus applicentur; salvo quod pauperibus & religiosis locis, & illis qui sibi servierunt, sive consanguinei sint, sive alii juxta servitiorum merita potest donationem facere moderatam. De his vero, quæ personæ suæ industria, vel intuitu aut ex successione parentum acquisivit, disponere poterit in vita pariter & in morte. Præterea statuta locorum, quæ habent quod nullus ultra certam summam ecclesiis vel clericis donare, seu legare audeat in ultima voluntate, irrita judicamus, cum iniquitatem contineant, & testandi perimant libertatem. Conditores vero hujusmodi statutorum, ac eisdem utentes, coerceantur canonica disciplina. Invigilent insuper ordinarii circa executores testamentorum & ultimarum voluntatum, & contra illos, qui eas impediunt quovis modo, ut ipsæ voluntates extremæ infra tempus testatoris arbitrio limitatum effectui mancipentur. Vel si testator exequutionis terminum non præfixit, ut ipsa exequutio ultra unius annis spatium nullatenus prorogetur. Executores etiam ultimarum voluntatum de bonis defuncti se nullatenus intromittant, donec de eisdem inventarium fecerint sub fide dignarum testimonio personarum.

ANNO CHRISTI 1355.

XXXVI. *De Sepulturis.*

Illi qui propriæ temeritatis audacia defunctorum corpora in cœmeteriis interdicti tempore, in casibus non concessis a jure, vel excommunicatos publice, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos, scienter sepelire præsumunt, excommunicationis sententiæ subjaceant ipso facto, a qua nullatenus absolvi poterunt, nisi prius ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus per præmissa fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem. Quicumque religiosi & seculares clerici aliquem ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducunt, ut sepulturam apud eorum ecclesias eligant, vel jam electam ulterius non immutent, excommunicationis sententiam incidunt ipso facto, a qua ab alio, quam a sede apostolica, præterquam in mortis articulo, nullatenus absolvuntur. Nec valet talis electio. Et is qui sic elegerit, nec apud sic electam ecclesiam sepeliri, nec alibi poterit eligere sepulturam, ne contra votum, juramentum hujusmodi a se factum, materiam habeat veniendi; sed contradictione quacumque cessante, sepeliatur omnino apud illam ecclesiam, apud quam sepeliendus de jure fuisset, si alias sepultura non electa forsitan decessisset. Si vero iidem religiosi, vel clerici prædictum in sua ecclesia vel cœmeterio præsumpserint sepelire, ad restitutionem tam sepulti corporis, si petatur quam etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illius provenerint quomodolibet ad eosdem, infra decennium integraliter faciendam obligantur, quæ nisi fecerint, ecclesia ipsa apud quam sepultus fuerit, nec non ipsius cœmeterium, ex tunc eo ipso sunt, & tamdiu manebunt ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum. Plebanus ecclesiæ vel ipsius vices gerens, si præter licentiam sui episcopi, vel ipsius in spiritualibus vicarii, defunctum intra parochialem ecclesiam præsumpserit sepelire, in pœnam unius sexagenæ grossorum Pragensium ad fabricam cathedralis ecclesiæ applicandorum incidat ipso facto. Et nihilominus per episcopum subjiciatur pœnitentiæ graviori, nisi is qui est sepultus fuisset presbyter vel patronus ecclesiæ, aut alius ipsius notabilis benefactor.

XXXVII. *De parochiis.*

Dominicis & aliis festivis diebus presbyteri parochiarum, antequam missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus sit in ecclesia, qui proprio contempto Plebano ibi missam velit audire, quem si invenerint de ecclesia sine mora ejiciant. Nullus presbyter parochianum alterius sine proprii sacerdotis licentia, nisi in mortis periculo constitutum, ad confessionem recipiat, cum absolvere nequeat vel ligare, neque ei ministret quodcumque aliud ecclesiasticum sacramentum.

XXXVIII.

ANNO CHRISTI 1355.

XXXVIII. *De ſtatu monachorum.*

Præcipimus ut abbates, præpoſiti, priores monachorum, & canonicorum regularium, nec non abbatiſſæ, magiſtræ & prioriſſæ monialium tam in ſe ipſis, quam in ſubditis, prout ad cujuſcumque ſpectat officium vitam & converſationem exhibeant, ac habitum deferant regularem, ſe ipſos ac ſuos ſubditos ab his præcipue, quæ ipſorum profeſſioni obviant, & ordinis honeſtati non congruunt, puta circa exquiſitum ornatum, vel notabilem exceſſum in veſtibus, cibis & potibus, æquitaturis & lectisterniis, ac ſimilibus ſuperfluitatibus, ſeu taxillorum, alearum, & ſcachorum ludis, ac chorearum laſciviis totaliter cohibentes, juxta diſpoſitionem ſuæ regulæ, & ſacrorum canonum inſtituta, ſollicite providentes, quod nullus monachus vel canonicus regularis, ſeu monialis, niſi ratione adminiſtrationis ſeu officii, poſſeſſiones, redditus, vel aliud quidpiam proprii habeat, quin immo illud, quod cuilibet perſonæ ſingulari ex ſuo labore vel artificio, aut parentum ſeu amicorum largitione obvenit, ſuperiorum manibus offeratur, ut per ipſorum providentiam circumſpectam, emolumentis hujuſmodi, communitatis vel ſingularium perſonarum neceſſitas ſublevetur, apoſtataſque ſuos inquirant & repetant, ac ipſos carcerum pœnis afficiant, & voluntarie revertentes paterne ſuſcipiant, ſalva ſemper pœnitentia regulari.

XXXIX. *De cappellis monachorum.*

Religioſi in eccleſiis, ad ipſos etiam pleno jure ſpectantibus, rectores ſui ordinis locare non audeant, quæ alias ſunt ſolitæ per ſeculares clericos gubernari. Nec epiſcopus poteſt eccleſias parochiales, vel certos redditus earumdem ſine conſenſu ſui capituli, religioſorum uſibus applicare.

XL. *De jure patronatus.*

Volentes viam præcludere, ne quis per ſubreptionis aſturiam præficiatur eccleſiis, & ne ex inſtitutionibus repentinis inter patronos, ſi qui ſunt, lites oriantur ex litibus fortiores, præſenti decreto ſtatuimus; quod cum aliquis ad curatum beneficium per quempiam clericum, vel laicum fuerit præſentatus, ordinarius loci, ſeu is ad quem inſtitutio ſpectat per decanum loci, vel viciniorem plebanum in eccleſia, ad quam fit præſentatio, præſente plebe ad hoc ſpecialiter convocata, publice faciat proclamari. Quod ſi quis eſt, qui velit docere de jure ſuo, quod ad ipſum ſolum vel cum alio, ſeu aliis jus pertineat præſentandi, aut præſentato aliquid objicere, quod eum reddat inhabilem, ne poſſit ad idem beneficium promoveri, veniat infra certum & peremptorium terminum, ad ipſius inſtituentis præſentiam, hoc facturus; adjiciendo in proclamatione hujuſmodi, quod ſi infra talem terminum nullus compareat præſentationi, vel præſentato ſe opponens, extunc ad inſtitutionem præſentati procedetur juxta formam juris. Inſtitutio vero facta, non præmiſſa proclamatione hujuſmodi, ſit irrita eo ipſo.

XLI. *De patronis & clericis, qui mediante pacto eccleſias præſentant & recipiunt, quod eſt ſimoniacum.*

ANNO CHR. 13

Deteſtanda quorumdam patronorum ſeu advocatorum cupiditas, in tantum metas ſuæ poteſtatis excedit; quod cum aliqua eccleſiaſtica beneficia vacare contingit, quorum ad ipſos jus pertinet patronatus, nullam idoneitatem præſentandarum perſonarum, ſive eccleſiarum ſet plebium utilitatem attendentes, ſed imitatores Giezi quærunt clericos Simonis ſucceſſoris, quos recepta prius ab eis certa ſumma pecuniæ ſive cautione de ipſa in poſterum perſolvenda, aut promiſſione de remittendis ſibi vel non repetendis ab eo decimis, vel aliis eccleſiæ juribus; aut quod ſi eis quandocumque diſplicentiam fecerint, eccleſias ipſas dimittere, & litteras præſentationis ſuæ ipſorum manibus tradere teneantur, aut ſimilibus pactionibus præmiſſis, demum eos inſtituendos Epiſcopis repræſentant. Ne igitur hujuſmodi execrabile mercationis genus jus ſibi vindicet de cetero contra canonicas ſanctiones, hoc ſacro approbante concilio definimus, quod patronus clericus vel laicus, qui ex conventione vel pacto, aut quolibet præmiſſorum, vel ſimili deprehenſus fuerit aliquem præſentaſſe, eo ipſo, pro illa vacatione jus præſentationis amittat, & pro tunc beneficium hujuſmodi per eum, ad quem ipſius inſtitutio pertinet, conferatur. Præſentatus vero non ſolum eodem beneficio ſit privatus, ſed ipſo facto reddatur inhabilis ad ſacros & ad alia quævis eccleſiaſtica beneficia obtinenda.

XLII. *De conſecratione eccleſiæ vel altaris.*

Si eccleſiam pollui humani ſanguinis aut ſeminis effuſione contingat, ipſius eccleſiæ cœmeterium ſi contiguum ſit eidem, cenſetur eſſe pollutum; & antequam reconcilietur per Epiſcopum, in ea non debent divina celebrari, vel aliquis ſepeliri.

XLIII. *De celebratione miſſarum.*

In eadem eccleſia & eodem tempore duas miſſas ſub nota celebrare diſtrictius inhibemus: adjicientes, quod nullus pro vivis mortuorum officium audeat facere ſeptimum, triceſimum vel annuale. Omnibus ſacerdotibus in virtute S. obedientiæ & ſub excommunicationis pœna diſtrictius inhibemus, ne die qua primam miſſam celebrant, ſeu octo diebus immediate ſequentibus, per ſe vel alium invitatum ſolemnem audeant præparare. Salvo quod tunc certos clericos, ſeculares, & religioſos, paucos tamen & ſine ſolemnitate qualibet procurare poterunt. Sic tamen quod joculatores & hyſtriones nullatenus admittantur. Miſſarum etiam novarum officia, quas ſancta Romana & univerſalis eccleſia non recepit, ſeu inſtituit, penitus reprobamus. Hiſtorias novas, hymnos, ſequentias, niſi in concilio provinciali, aut in Epiſcoporum Synodis approbentur, in eccleſiis legi aut decantari diſtrictius prohibemus. Quod enim SS. Patrum decreto non eſt ſancitum ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum. Si cui per nos aut ſuffraganeorum noſtrorum aliquem conceditur, quod in altari viatico portatili divina coram ipſo poſſint officia celebrari, non in loco ventoſo, ſeu alias periculoſo, vel inho-

☞ honesto, hoc fieri debere intelligimus. Unde si quis presbyterorum, occasione concessionis hujusmodi, contra præmissa divina celebrare præsumpserit, eo ipso per unum mensem a missæ officio præsentis statuti vigore noverit se suspensum. ANNO CHRISTI 1355.

XLIV. *De baptismo.*

Quia sacramentum baptismi omnium aliorum est janua, quo carens non est capax cujuscumque alterius sacramenti, presbyteri cum exacta diligentia studeant providere, ne in collatione ipsius, tam in prolatione formæ verborum debita, quam immersione in aqua, circa quæ tota virtus baptismi versatur, aliqua negligentia committatur. Forma autem verborum, de qua nihil potest omitti, nec ei debet aliquid interponi, est ista: *ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Immersio vero fiat trina, sic quod primam faciat statim, cum incipit formam verborum proferre, ultimam autem finiendo formam. Hanc autem formam frequenter plebani doceant plebes suas. Nam propter necessitatem istius sacramenti, sine quo nullus potest salvari, etiam laicus quicumque, vir, vel mulier, pater, vel mater, puerum vel adultum baptizare poterunt in suo vulgari proferentes formam verborum, in mortis articulo constitutum. Et cum in tali necessitate per hujusmodi personas quis fuerit baptizatus, presbyter a baptizato, & personis circumstantibus diligenter inquirat, si forma debita sit servata; quam si servatam invenerit, circa baptismum unctiones tantum supplere debitas non omittat. Si vero circa formam erratum fuerit, tunc ipsum denuo baptizet. Quod si verisimiliter dubitatur, an quis rite vel non rite fuerit baptizatus, tunc baptizetur sub hac forma: *Si es baptizatus, non te rebaptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

XLV. *De custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum sacramentorum, vasorum, & vestimentorum sacrorum.*

Statuimus, ut in ecclesiis Chrisma & Eucharistia, oleum sacrum, aqua baptismi sub fideli custodia, sive seris conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi pro nefandis aliquibus exercendis. Si vero is ad quem spectat custodia ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur; & si per ejus incuriam aliquid nefandum inde contulerit, graviori subjaceat ultioni. Relinqui nolumus incorrectum, quod quidam clerici ecclesias sic exponunt supellectibus propriis & etiam alienis, ut potius domus laicæ, quam Dei basilicæ videantur, non considerantes, quod Dominus in evangelio non sinebat ut vas transferretur per templum. Sunt & alii qui non solum ecclesias dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii & vestimenta ministrorum ac pallas altaris, nec non & ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus sunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eam oportet haberi refugium. Sic tamen ut necessitate cessante res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut in oratorio vasa, corporalia & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum, in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in prophanis. ANNO CHRISTI 1356.

XLVI. *De festivitatibus celebrandis.*

Ut circa celebrationem festivitatum sit ecclesiarum nostræ provinciæ concordia singularum, statuimus, ut in subscriptis diebus tantum clerici debeant a servilibus operibus abstinere. Primo in festivitatibus Christi, videlicet: Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, & Resurrectionis ipsius cum duobus diebus immediate sequentibus, Ascensionis ipsius & Pentecostes cum duobus immediate sequentibus, Corporis Christi, in festivitatibus Sanctæ Crucis, Inventionis scilicet & Exaltationis, & omnibus diebus dominicis. In quatuor festivitatibus B. M. V. Nativitatis, Annunciationis, Purificationis & Assumptionis. Item in die Angelorum, quod dicitur festum S. Michaelis, in festo Nativitatis S. Joannis Babtistæ; item in diebus Apostolorum, videlicet, Matthiæ, Philippi & Jacobi, Petri & Pauli, Jacobi majoris, Bartholomæi, Matthæi, Simonis, Judæ, Andreæ, Thomæ, & Joannis evangelistæ transitus tantum. Item in diebus beatorum martyrum Stephani, Laurentii, Viti, Wenceslai passionis tantum, Adalberti & quinque Fratrum, scilicet Benedicti cum fratribus; item confessorum Martini, Nicolai & Procopii; item Mariæ Magdalenæ & Margarethæ, Ludmillæ, passionis tantum, & Catharinæ; item in festo Omnium Sanctorum. Item episcopus festivitates patronorum suæ ecclesiæ, in sua diœcesi potest facere celebrari. Et quælibet parochialis ecclesia festum patroni sui, in cujus & honorem principaliter dedicata, & anniversarium dedicationis diem in sua parochia faciat celebrari. Item in diebus SS. Marci & Lucæ Evangelistarum, & quatuor doctorum ecclesiæ, Gregorii, Ambrosii, Augustini, & Hieronymi, quorum festivitates felicis memoriæ Bonifacius papa mandavit in universis ecclesiis sub officio duplici solemniter: & populus in sua parochiali ecclesia divino officio peraudito, ad sua opera licite se convertit.

XLVII. *De observatione jejuniorum.*

Quidam novitatum avidi sectatores, jejunia per ecclesiam indicta violant, propter quædam alia jejunia, quæ faciunt diversis fictionibus hominum adinventa. Cum autem omnes novitates sint suspectæ, & propter hoc fugiendæ, maxime autem illæ, quæ SS. Patrum obviant institutis, districtius inhibemus, ne aliquis quodcumque jejunium ecclesiæ propter aliud votivum audeat solvere, sed universi fideles utriusque sexus, præsertim a viginti annis super omnia jejunia, quæ per ecclesiam indicuntur, vel consuetudine patriæ approbantur, cum summa diligentia studeant observare, nisi forte aliquis debilitate vel infirmitate gravatus refectione cibariorum egeat, & tunc de licentia superioris, si comode adiri poterit. Nec sufficit licentia simplicis sacerdotis, nisi jejunanti periculum immineret.

XLVIII. *De ecclesiis ædificandis.*

Ecclesiam, seu basilicam denuo nullus ædificet, nec antiquam transferat per episcopum

vel

☞ vel ejus commissarium in locum structuræ po-
natur lapis primarius benedictus, alias ædifi-
ANNO CHRISTI 1355. cium diruatur, ædificans temerarius clericus vel laicus canonice puniatur. Nec episcopi socii diœcesanorum, seu vicarii, qui communiter suffraganei appellantur, hujusmodi lapidem primarium ponant, maxime in locis, in quibus ecclesiæ alias non fuerunt, nec ædificatas consecrent sine diœcesani licentia speciali, qui ex officio suo providere tenetur, ne ecclesia erigatur sine dote congrua, luminaribus & ornamentis, & absque alterius ecclesiæ notabili detrimento. Cum autem hujusmodi episcopo per diœcesanum committitur, ut in diœcesi sua ecclesiarum construendarum primarios lapides ponat, seu constructas consecret, in tali generali mandato non comprehenduntur collegiatæ ecclesiæ, nisi de speciali diœcesani commissione: nec potest ipsius subditos solvere vel ligare. Insuper singulæ parochiales ecclesiæ duorum altarium vel maxime trium numero sint contentæ, nisi essent collegiatæ, in quibus altaria arbitrio diœcesani multiplicari poterunt, secundum exigentiam multitudinis ministrorum. Quicumque ecclesiastica beneficia obtinent, omnino adjuvent ad tecta reficienda, vel ecclesias emendandas. Collectores eleemosynarum pro fabricis ecclesiarum, quos quidem *vitricos* appellant, deputati, sint omnium exceptione de plebe majores, & iidem eleemosynas fidelium inconsultis ecclesiarum rectoribus non expendant.

A stri seu parochiæ, in quibus clericus captus est, seu detinetur captivus, eo ipso alio non expectato mandato, cessationem faciat a divinis, donec per diœcesani providentiam, ad cujus notitiam id perferant, sine mora vel aliter liberetur. Nec aliquis consanguineorum seu amicorum clerici taliter captivati pro ipsius liberatione sub excommunicationis pœna aliquid audeat solvere, vel de solvendo ponere cautionem. Verum si clericus vagabundus in furto vel alio maleficio deprehendatur, & habeatur de fuga suspectus, tunc ex hac nostra generali licentia, quam præsentibus impartimur, secularis potestas sub testimonio tamen clericorum, si commode haberi poterit, vel alio fide digno, B poterit malefactorem hujusmodi captivare, ac eum quamprimum ecclesiastico judicio præsentare juxta traditiones sacrorum canonum puniendum. Qui autem ausu sacrilego prælatum, canonicum, aut quemcumque clericum pro clero se gerentem occiderit seu mutilaverit; præter alias diversas pœnas juris, omnibus feodalibus, si quæ ab ecclesia tenuit, sit eo ipso privatus, & ad ecclesiam, a qua ea tenuit, libere revertantur. Jus patronatus, si quod in una, vel in pluribus ecclesiis habuit, ipso facto perdat, & ad diœcesanum episcopum devolvatur: filii ejus & nepotes usque ad quartum gradum per masculinam lineam descendentes, ad ordines, seu quodcumque ecclesiasticum C beneficium nullatenus admittantur. Illi autem, qui omnem malitiam superantes archiepiscopum vel episcopum fuerint hostiliter insecuti, vel eorum aliquem percusserint, ceperint vel occiderint, seu ipsis malefactoribus ad hoc præstiterint consilium, auxilium, vel favorem, ipsorum filii & nepotes descendentes, ut una cum supra ipsis ad hoc quomodolibet cooperantibus, ipso facto pœnas incidunt a jure statutas. Eos qui temporale dominium obtinentes suis subditis aliquando interdicunt, ne prælatis aut clericis seu personis ecclesiasticis quidquam vendant, aut emant aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aliqua obsequia exhibeant, vel exhibere præsumant, cum talia in D derogationem libertatis ecclesiasticæ vergant, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Insuper præsenti constitutione jubemus, ut locorum diœcesani contra eos, qui ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis pro eorum rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt vel transmittunt, gabellam seu theloneum suo vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in suarum animarum periculum, & eorum, a quibus talia exigunt, præjudicium & gravamen, excommunicationis & interdicti sententias a jure prolatas, postquam de hoc ipsis constiterit, omnino publicent, & a suis subditis tamdiu faciant publicari, donec illi sic ablata restituant, & de transgressione hujusmodi satisfaciant competenter. Ad hæc quicumque servari faciunt statuta edita, vel consuetudines introductas, contra ecclesiæ libertatem, statutarii & scriptores statutorum ipsorum, nec non potestates, consules, rectores & consiliarii locorum, ubi hujusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint vel servatæ, nec non & illi, qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata, in excommunicationis sententiam incidunt ipso facto.

ANNO CHRISTI 1355.

XLIX. *De immunitate ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum.*

Licet laicis in ecclesias, ecclesiasticasve personas ac eorum bona, omnis auctoritas sit ablata tam jure canonico quam civili; nonnulli tamen laici nitentes in vetitum, immunitates eorum diversis conatibus infringere moliuntur. Nos super his volentes eorum ausum reprimere, auctoritate hujus sacri concilii sub obtestatione divini judicii & maledictionis æternæ districtius inhibemus, ne de cætero ad hujusmodi temerarias manus præsumant extendere, quod videlicet aliquem confugientem ad ecclesiam quantumcumque maleficium commiserit grave, Judex laicus, sive quivis alius quantamcumque secularem dignitatem obtinens seu potestatem exercens, de ecclesia violenter præsumant extrahere, immunitatem ecclesiæ taliter violando. Sed potius ad instantiam Rectoris ecclesiæ, ad quam fugit, eidem vitam & membra illæsa conservent, & ipsum pecuniaria vel alia disciplina puniant mitiori, nisi malefactor ad ecclesiam fugiens publicus latro fuerit, vel nocturnus prædator agrorum, aut si in ipsa ecclesia aut ejus cœmeterio homicidium, vel membri truncationem sub spe immunitatis perpetraverit. Tales enim quolibet immunitatis E privilegio sunt indigni. Nullus sub excommunicationis pœna in ecclesia vel de ecclesia munitionem, seu formalitium præsumant erigere vel facere, aut ipsius cœmeterium pro ejus firmitate fossatis quibuslibet vallare. Nullus laicorum clericum quemcumque deferentem coronam & habitum clericalem sine demandatione ecclesiastici judicis captivare præsumat. Quod si fecerit, excommunicationis sententiam incidit ipso facto, a qua eum solus Papa absolvere potest. Et nihilominus in ejus opprobrium clerus civitatis, villæ, oppidi, vel ca-

ANNO CHRISTI 1355.

L. *De ſponſalibus & matrimoniis.*

Si inter virum & mulierem legitimus conſenſus interveniat de præſenti, ita quod unus alterum mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſe recipiat, utroque dicente: *ego accipio te in meam, & ego te in meum*, vel alia verba conſenſum exprimentia de præſenti, non liceat alteri ad alia vota tranſire. Quod ſi fecerint ſecundum matrimonium, immo verius adulterium de facto contractum, etiamſi ſit carnalis copula ſubſecuta, ſeparari debent, & primum in ſua firmitate manere. Verum ſi inter ipſos acceſſit tantum promiſſio de futuro matrimonio contrahendo, utroque dicente: *ego te recipiam in meam, & ego te in meum*, ſive verba ſimilia, & alter eorum, antequam carnaliter ſe cognoſcant, aliam ſeu alium per verba ſibi deſponſaverit de præſenti, dato, quod prima promiſſio de futuro per interpoſitionem fuerit juramenti firmata, ei tamen præjudicat de præſenti deſponſatio poſt ſecuta. Illi vero, qui primam promiſſionem per ſecundum contractum irritam fecit, eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda. Carnalis vero copula ſi ſequatur promiſſionem de futuro, eo ipſo matrimonium efficit, ſic quod ei in nullo præjudicat quicumque contractus matrimonialis poſtmodum conſecutus. Conſtitutionem quoque generalis concilii, tum inhibitionem contrahentium periculis providentem, cenſemus diſtrictius obſervandam, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, diebus dominicis vel aliis feſtivis in eccleſiis per presbyteros coram plebe publice proponatur, trium dierum ad minus, termino præfinito, ut infra illum qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Sed & ipſi preſbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat, & ſic nec per oppoſitionem alicujus, nec per inveſtigationem propriam infra eumdem terminum inter volentes contrahere, aliquod impedimentum invenerint, presbyteri ipſi factis interrogationibus conſuetis eos non differant copulare. Si vero ex oppoſitione cujuſcumque vel alias contra copulam contrahendam apparuit probabilis conjectura, per presbyteros interdicatur contractus publice & expreſſe, donec quid fieri debeat, ſuper eo per epiſcopum vel ejus officialem, ad quorum hæc notitiam perferant, ſint edocti. Si quis autem edicto hujuſmodi prætermiſſo, clandeſtina, vel interdicta conjugia inire præſumpſerit in gradu prohibito, etiam ignoranter, ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur, de parentum conſenſu nullum ſubſidium habitura; cum ipſi parentes taliter contrahendo affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter eccleſiæ interdictum, etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerint. Sane ſi parochialis ſacerdos hujuſmodi clandeſtinas conjunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis, qui præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed is, qui taliter copulare præſumpſerit, etiam nullo alio impedimento obſtante, condigna pœnitentia per Epiſcopum injungatur. Si quis vero ad impediendam legitimam copulam malitioſe impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem. Nullus autem elapſo dicto denunciationis termino, matrimonium audiatur accuſans, ſeu contra illud teſtificans, niſi denunciationem hujuſmodi probabiliter ignoraverit, vel niſi juret, quod poſt terminum denunciationis illud didicerit quod opponit, & quod ad hoc ex malitia non procedat. Cum autem preſbiter contrahentes matrimonium legitime copulavit, eis benedictionem ſacramentalem impendat, ſi neuter contrahentium alias fuerit in matrimonio conſtitutus. Nam ſi benediceret ſecundas nuptias, per epiſcopum cum litteris teſtimonialibus ab officio beneficioque ſuſpenſus ad ſedem apoſtolicam eſt mittendus. Laici ſub excommunicationis pœna nubentes non audeant copulare, nec aliqua ſtatuta condere, quæ libertatem contrahentium matrimonium impediant quovis modo. Cognitionem vero cauſarum matrimonialium plebani & Decani rurales ſibi penitus noverint interdictam.

ANNO CHRISTI 1355.

LI. *De cognatione ſpirituali.*

Spiritualis cognatio, ſive compaternitas, in viginti caſibus matrimonium contrahendum impedit, & dirimit poſt contractum, ſcilicet, inter levantem & levatum, levatum & filios levantis, levatum & conjugem levantis prius cognitam, parentes levati & conjugem levantis prius cognitam, levantem & parentes levati. Item inter baptizatum & baptizantem, baptizatum & filios baptizantis, baptizatum & conjugem baptizantis prius cognitam, parentes baptizati & conjugem baptizantis prius cognitam, baptizantem & parentes baptizati. Item inter confirmatum & levantem, confirmatum & filios levantis, confirmatum & conjugem levantis prius cognitam: levantem & parentes confirmati. Item confirmatum & confirmantem, confirmatum & filios confirmantis & conjugem confirmantis prius cognitam. Parentes confirmati, & conjugem confirmantis prius cognitam, confirmantem & parentes confirmati. Ne igitur occaſione cognationis ſpiritualis in matrimonio difficultates emergant, diſtricte præcipimus, ut ad prædicta baptiſmi & confirmationis ſacramenta, per quæ tantum compaternitates hujuſmodi contrahuntur, ſolum unus vir, vel mulier cum compatre levante, de cætero admittatur, non obſtante in contrarium prava conſuetudine, cum ſit contra ſacrorum canonum inſtituta.

LII. *De conſanguinitate & affinitate.*

Qui divino timore poſtpoſito in animarum ſuarum periculum ſcienter in quarto vel infra conſanguinitatis vel affinitatis gradu, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, nec non religioſi & moniales, ac clerici in ſacris ordinibus conſtituti, matrimonia contrahentes, præter alias pœnas juris excommunicationis ſententiam incidunt ipſo facto.

LIII. *De eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.*

Habens uxorem legitimam, ſi adulteræ ſuæ hoc ſcienti promittit fidem de ea ducenda poſt mortem uxoris, vel cum ea de facto contrahit, carnali copula præcedente vel ſequente, non poteſt cum ipſa, legitima mortua, in matrimonio remanere. Si vero ſecunda ducta contractum cum alia ignorabat, tunc ſecunda in-

☞ stante cum ea compellitur remanere. Compulsione autem hujusmodi durante, si vir cum tertia contrahit, tenet contractus, est tamen sibi propter hoc pœnitentia imponenda. Similiter si ipse vel adultera sua mortem uxoris legitimæ effectualiter procuravit, non potest adulteram aliquatenus ducere in uxorem. Item si uterque etiam sine adulterio in mortem legitimæ esset machinatus cum effectu.

ANNO CHRISTI 1355.

LIV. *De simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur.*

In tantum peccatis exigentibus corda quorumdam presbyterorum simoniaca pravitas depravat, qui nec baptismi, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, aut extremæ unctionis sacramenta, nec benedictionem nubentium, aut exequias, seu sepulturam mortuorum sive alia quæcumque spiritualia suis volunt subditis ministrare, nisi pro hujusmodi seu administratione ipsorum eis solvatur, vel promittatur pretium pro suæ turpitudinis excusatione, immo verius accusatione, diuturnam consuetudinem prætendentes. Ne igitur tam pernicioſam venalitatem pravitatis simoniacæ per impunitatem vendentium videamur nostris temporibus approbare, hujus sacri approbatione concilii duximus statuendum, quod singula prædicta sacramenta, & res sacræ, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quæ censenda est potius corruptela, per presbyteros sine exactione cujuscumque temporalis emolumenti libere conferantur. Et quicumque de cætero præmissorum, vel alicujus ex prædictis venditor fuerit deprehensus, si est rector ecclesiæ, perpetuo ipsa privetur, si vero vicarius seu socius rectoris fuerit, ad episcopales carceres, ut ibi agat pœnitentiam, detrudatur. Verumtamen si laici rationabiles & approbatas ecclesiarum consuetudines observare, tunc non per ipsos presbyteros, cum in propria causa judices esse nequeant, sed per episcopum vel ejus officialem summarie & de plano de hoc veritate cognita, ad earumdem observationem censura ecclesiastica compellantur. Præterea archidiaconi locorum, seu decani rurales, si pro sacris liquoribus vel chrismate & oleo per se, vel alios aliquid præsumpserint extorquere, suis beneficiis perpetuo spolientur.

LV. *De Judæis.*

Etsi Judæos, quos perpetua culpa perpetuæ servituti subjecit, pietas christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum, ingrati tamen esse non debent, ut reddant christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate comtemptum, & illam retributionem impendant, quorum juxta vulgare proverbium: *mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu* suis consueverunt hospitibus exhibere. Accepimus autem quod Judæi christianas puerorum suorum nutrices, quod non tantum dicere, sed etiam nefandum est cogitare, cum illas recipere corpus & sanguinem Domini N. J. C. contingit, per triduum, antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam; alia insuper contra fidem catholicam detestabilia & inaudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne divinam indignationem incurrant, cum eos perpetrare sustinent, quæ fidei nostræ confusionem inducunt. Inhibemus ergo districte, ne de cætero nutrices vel obstetrices vel servientes habeant christianos, ne ipsos ex familiaritate nimia ad suæ infidelitatis errorem pertrahant, & ne filii liberæ, filiis famulentur ancillæ, sed tanquam servi a Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurarunt, se saltem per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi mors liberos, & illos servos effecit. Si vero hac prohibitione nostra, immo verius apostolica contempta, nutrices, obstetrices, & aliam familiam non dimiserint christianam, episcopi locorum sub excommunicationis pœna inhibeant districte omnibus Christianis, ne cum Judæis commercium aliquod audeant exercere. Quia similitudo exterioris habitus, quem Judei cum christianis indistinctim deferunt, plerumque tantum periculum inducit, quod per errorem Christiani Judæorum, & Judei Christianorum mulieribus commiscentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus per velamen erroris hujusmodi quandoque simulati, ulterius excusari possit: statuimus, ut masculi Judæorum in capitibus suis pilea lata, ut antiquitus consueverunt, & non capucia deferant. Mulieres vero sub peplo sive alio velamine capitis ornarium sive levaturam eminentem supra frontem ponant: sic, quod omni tempore per hujusmodi signa a christianis discernantur. Quæ signa, si Judæi infra duorum mensium spatium a publicatione præsentium non assumpserint, ut est dictum, ex tunc eis, per excommunicationis sententiam Christianorum communio subtrahatur, & in pœnam temporalis domini loci, qui ipsos ad hoc non compellet, clerus secularis & religiosus civitatis, oppidi seu villæ, in quibus Judæi taliter indistincte morantur, eo ipso generalem cessationem faciant a divinis, donec per Judæos statuto præsenti fuerit obeditum. In die Parasceves Dominicæ passionis Judæi in publicum non prodeant, & per totam illam diem ostia, & fenestras suas clausas teneant, ne in Christianorum conspectum, qui tunc sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, per suas derisiones & blasphemias in contumeliam prosiliant creatoris. Nulli eorum publico præficiantur officio. Si quis autem hæc commiserit, excommunicationis sententia innodatur. Judæo vero officiali tamdiu Christianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in usum pauperum Christianorum secundum providentiam diœcesani Episcopi convertatur, quidquid fuerit a Christianis adeptus occasione officii sic suscepti, & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Synagogas novas construere nullatenus admittantur, sed antiquas, si corruerunt vel ruinam minantur, reædificare poterunt; non autem ut eas exaltent, aut ampliores aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur, qui utique pro magno debent habere, quod in veteribus synagogis & suis observantiis tolerantur. Ad baptismum non cogantur inviti, nec in personis vel rebus suis sine judicio puniantur, nec in suis festivitatibus perturbentur, nec eorum cœmeteria per exhumationem corporum, vel alias violentur.

LVI. *De Hæreticis.*

Hæretici quarumcumque sectarum, & credentes ipsorum erroribus, nec non receptatores, defensores, & fautores eorum excommunicati sint, quos universi fideles Christi maxime parochia-

chiales presbyteri, diœcesano loci, vel inquisitori hæreticæ pravitatis denunciare tenentur, ut pro suis demeritis ultionem recipiant, & ne fidelium corda eorum doctrinis pestiferis corrumpantur.

ANNO CHRISTI 1355.

LVII. *Contra Christianos, qui ad ritum transierunt vel redierunt Judæorum.*

Etiamsi hujusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute seu præcise coacti baptizati fuerint, est tamen contra eos tanquam contra hæreticos si fuerint de hoc confessi, aut per christianos, seu Judæos convicti, & sicut contra fautores, receptatores, & defensores talium procedendum.

LVIII. *De raptoribus.*

Mandamus universis plebanis, & aliis clericis cujuscumque sunt status, in virtute S. obedientiæ & sub pœna privationis beneficii, ne aliquem raptorem, proscriptum, bannitum, profugum, vel incendiarium, aut eorum rapinas, in domibus suis recolligant, vel conservent, aut ipsis etiam extra domos suas, expensas seu alimenta ministrent, sive ipsorum litteras, vel legationes ad quascumque personas perferant, a quibus plerumque hujusmodi pestiferum genus hominum, per comminationes de occidendis personis, vel earum bonis cremandis, pecunias extorquere conantur.

LIX. *De usuris & usurariis.*

Usurariorum pravitatem, qui plerumque mercatorum famam inquinant, dum sub mercationis velamine, diversis adinventis fraudibus plus secum contrahentes damnificant, quam illi, qui nullo quæsito colore, directe mutuant ad usuras, detegere cupientes, & ne etiam juris ignorantiam simulatam circa hoc possint prætendere, & sic suos errores de cætero frivolis rationibus excusare. Declaramus, & dicimus, quod, cum usura tantum committatur in mutuo; mutuum autem in iis rebus consistit, quæ determinantur numero, pondere, vel mensura; non solum is qui expresse rem hujusmodi eo pacto, vel principaliter ea spe mutuat, ut aliquid emolumentum temporale ultra sortem recipiat, quantumcumque sit parvum, sive sit fructus seu proventus rei pignoratæ, in sortem non computat, usurarius est censendus; sed & ille, qui mercem quamcumque venditionis tempore, communi æstimatione minus valentem, & quam tunc venditurus erat, carius vendit, solutionem pretii differens ea vice, & qui statim solvit pretium cujuscumque rei emptæ pro minori quam tunc valeat, lucri causa, ejusdem rei traditione dilatata ad terminum, in quo constat, ipsam rem plus valere, usurarii sunt censendi; & qui tales esse probari possunt ad notitiam diœcesanorum, vel eorum officialium perferantur; ut per eos ad restitutionem usurarum ipsi, vel eorum hæredes districtione canonica compellantur. Confessores autem in foro animæ tales ad restitutionem inducant efficaciter, si suarum animarum damnationem cupiunt evitare. Sane si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum; ille velut hæreticus condemnetur. Prædicimus autem plebanis locorum, ac illis, qui habent officium prædicandi, quod saltem semel singulis mensibus statutum præsens fidelibus exponant vulgariter, ac eos salutaribus inducant monitis, ut abstineant a criminibus & fraudibus usurarum. Et innotescant omnibus, ac eis in remedium peccatorum suorum injungant, ut ipsi in nostro seu suffraganeorum nostrorum consistoriis usuras, aliquo de prædictis modis solutas, repetant, vel si nondum solverint, sed solvere promiserint, a promisso se & suos fidejussores absolvi petant.

ANNO CHRISTI 1355.

LX. *De falsariis.*

Plerumque parochialium ecclesiarum rectores & alii simplices clerici decipiuntur per falsarios litterarum, dum juris ignari, falsitatem eorumdem, quæ non solum in sigillis & eorum applicatione, verum etiam in rasuris chartarum & alias multipliciter perpetrantur, deprehendere nescientes, falsas pro veris receptant. Volentes igitur inconvenientiis & periculis quæ ex hujusmodi incauta credulitate sequuntur, occurrere; statuimus, ne de cætero aliquis plebanorum, vel quæcumque alia ecclesiastica persona, litteras quæ dicuntur a Sede apostolica, vel ejus pœnitentiariis seu a quocumque alio de ignotis partibus super indulgentiis, petitionibus eleemosynarum, vel dispensationibus, seu quibuscumque aliis negotiis impetratæ in favorem, vel præjudicium cujuscumque audeat approbare, nec ipsas in sua ecclesia permittat aliquatenus publicare, nisi prius per diœcesani loci vel ejus officialis patentes litteras fuerint approbatæ. Quod si portitores hujusmodi litterarum, contradicente plebano, eas publicare, vel earum prætextu eleemosynas, seu alios quoscumque actus præsumpserint exercere: ipse plebanus eos cum rebus suis auctoritatem habeat arrestandi cum adjutorio, si opus foret, brachii secularis, sic quod ipsos una cum rebus & litteris diœcesano vel archidiacono loci, quam cito comode poterit, studeat præsentare.

LXI. *De sortilegiis.*

Parochiales presbyteri plebes suas frequenter informent, ut sciant sortilegas artes & incantationes sub prolatione quorumcumque verborum, vel scriptura characterum, quibuslibet infirmitatibus hominum seu animalium nihil posse conferre remedii vel sterilitati agrorum vel arborum seu potestati tonitruorum vel grandinum providere, & eis sub excommunicationis pœna præcipiant, quod a sortilegiis & superstitionibus quibuscumque abstineant, nec sortilegos consulant, vel ad domos suas recipiant, sed quod ipsi plebano tales denuntient, ut turpiter dehonestati ejiciant de plebibus, ne per eos simplicium conscientiæ polluantur.

LXII. *De excommunicato, interdicto, vel suspenso celebrante.*

Is qui celebrat majori excommunicatione ligatus, aut cui est ingressus ecclesiæ interdictus, si in ea se divinis ingerat, celebrando vel concelebrando in suo agens officio, sicut prius, & ille qui scienter celebrat in loco supposito interdicto, irregularitatem incurrunt, a qua nequeant per alium, quam per Romanum Pontificem liberari. Talis etiam, cui est ingressus ecclesiæ interdictus, si interdicto hujusmodi

☞ di durante, decedit, non debet, ſicut nec excommunicatus excommunicatione majori, eſt ingreſſus eccleſiæ interdictus. Et ſi hoc interdicto durante celebrat, irregularis efficitur, ab ea tantum per ſummum Pontificem liberandus. Qui autem ſic irregularis in comtemptum clavium divina præſumpſerit profanare, beneficiis ſuis perpetuo privetur, & nihilominus ſubjiciatur pœnitentiæ carcerali.

ANNO CHRISTI 1355.

LXIII. *De injuriis & damno datis.*

Si culpa tua factum eſt damnum vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus auxilium præbuiſti, aut hæc imperitia tua ſeu negligentia evenerunt, de jure ſuper his ſatisfacere te oportet. Nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam. Quod ſi animalia tua alicui nocuerunt, tu ad ſatisfactionem teneris, niſi eadem animalia dando paſſis damnum, velis liberare teipſum; quod tamen ad liberationem tuam non proficeret, ſi fera animalia, vel quæ naturaliter conſueverunt nocere, dato quod domeſticata fuiſſent, & quam debueras non curaſti diligentiam adhibere. Sane licet ille, qui occaſionem damni dat, damnum videtur dediſſe, ſecus tamen eſt in illo dicendum, qui ne damnum accideret, de contingentibus nil omiſit. Et ſi injuriam paſſus ſecundum chriſtianitatis legem injurianti rancorem, ex corde, gratis, pro Deo dimittere teneatur; ſatisfactionem tamen pro eadem, coram competenti judice poteſt petere, dimiſſione rancoris hujuſmodi non obſtante.

LXIV. *De pœnitentiis & remiſſionibus*

Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata, ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam pro viribus ſtudeat adimplere: ſuſcipiens reverenter ad minus in paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam cauſam rationabilem ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum, alioquin, & vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens chriſtiana careat ſepultura. Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſquam ex ignorantiæ cæcitate, velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit, juſta de cauſa, ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet, & obtineat a proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum non poſſit ſolvere vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens, & peccatoris confitentis, non alterius circumſtantias, & peccati per circumlocutiones cautas, maxime circa inuſitata peccata, quibus prudenter intelligat, quale ei debeat præbere conſilium, & remedium adhibere, diverſis experimentis utendo, ad ſanandum egrotum. Nam ſi peccator dicat ſe non poſſe vel nolle in futurum ab aliquibus peccatis mortalibus abſtinere, dato, quod pro præteritis pœnitentiam ſit paratus ſuſcipere, tamen, quia contritionem veram non habet, quæ requiritur, quod & præterita plangat, & in futuro ab eiſdem & ſimilibus abſtinere proponat, abſolvi non debet, ſed ejus confeſſione recepta crebris & ſalubribus monitis ad abſtinendi propoſitum aliquali ſibi impoſita pœnitentia inducatur. Caveat autem ſacerdos omnino, ne verbo aut ſigno, aut alio quovis modo ſerioſe vel jocoſe prodat aliquatenus peccatorem; ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat. Quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolum a ſacerdotali officio decernimus deponendum, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum. Presbyteri circa principium quadrageſimæ in ſuis prædicationibus ſuas plebes ſollicitent, ut confeſſiones ſuorum peccatorum ad finem ipſius quadrageſimæ non differant, ſed eas ſtatim faciant, cum jejunium, ſeu alia quæcumque bona opera ad ſalutem non proſint, in peccatis mortalibus conſtitutis, & induti ſuperpelliciis in eccleſia confeſſiones audiant, pœnitentibus qui confitentur, ſeu furtis, rapinis, uſuris, vel aliis fraudibus facultates aliorum abſtuliſſe, ante omnia male ablatorum reſtitutionem injungant, in toto vel in parte, prout eorumdem ſe facultates extendunt, cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Nec confitentibus ſibi præciſe comparationem miſſarum injungant, ſed mandent certum, quod erogandum pauperibus presbyteris, vel aliis prout rationabilius devotioni videbitur congruere confitentis. Caſus reſervatos auctoritati ſummi Pontificis, vel epiſcopis de jure ad eoſdem remittant, niſi habens caſus hujuſmodi ſit in martis articulo conſtitutus, quo ceſſante periculo ſuper criminibus papæ, vel Epiſcoporum auctoritati reſervatis, pro recipienda pœnitentia ipſorum, vel pœnitentiariorum eorumdem ſe conſpectui repræſentent. Cum autem vocatur preſbyter ad curandum infirmum, priuſquam ad eum deferat corpus Chriſti ipſius, ſi non imminet mortis periculum, familiariter confeſſionem recipiat; ne per multorum præſentiam & tumultum, qui ob devotionem & indulgentias comitantur ipſum presbyterum ſacramentum Euchariſtiæ deferentem, impediatur devotio confitentis. Ab infirmis in periculo mortis poſitis, pura eſt inquirenda confeſſio peccatorum, non tamen illis imponenda eſt quantitas pœnitentiæ, ſed innoteſcenda, & cum amicorum orationibus & eleemoſynarum ſtudiis, pondus pœnitentis ſublevandum; quod ſi forte migraverint, ne obligati a communione & conſortio veniæ fiant alieni. A quo periculo ſi divinitus erepti convaluerint, pœnitentiæ modum a ſacerdote ſibi impoſitum, diligenter obſervent. Et ideo ſecundum auctoritatem canonicam ne illis janua pietatis clauſa videatur, orationibus & conſolationibus eccleſiaſticis, ſacra unctione olei inuncti, ſecundum ſtatuta ſacrorum patrum, communione viatici reficiantur. Aliis vero pro qualitate peccati, & præſidentium arbitrio, tempora pœnitentiæ ſunt decernenda. Licet fratribus ſit a jure permiſſum, ut ex iis perſonæ ſufficientes, idoneæ, vitæ probatæ, diſcretæ, modeſtæ atque peritæ, per eorum certos ſuperiores electæ & præſentatæ diœceſanis locorum, in eorum civitatibus, & diœceſibus de ipſorum humiliter petenda licentia, gratia & beneplacito, confeſſiones ſibi confiteri volentium audire, & imponere pœnitentias ſalutares, & abſolutionis beneficium impendere poſſint. Quia tamen ſumus certo certius informati, quod iidem religioſi comtempta ejuſdem juris forma, indiffe-

ANNO CHRISTI 1355.

ren-

renter omnes, dummodo sint presbyteri, etiam non præsentati episcopo, confessiones audiant singulorum, in apertam damnationem suarum, & sibi confitentium periculum animarum; ne per errorem hujusmodi animæ subditorum nostrorum periclitentur de cætero, hoc sacro provocante ac approbante concilio, omnibus parochialibus nostrarum diœcesis & provinciæ firmiter inhibemus, ne parochianos suos permittant dictis fratribus confiteri, nisi illis dumtaxat, qui per patentes litteras diœcesani episcopi pro ipsis confessionibus audiendis nominatim fuerint deputati. Quas quidem litteras de cancellaria nostra & suffraganeorum nostrorum gratis & sine solutione pecuniæ aliqua ipsi fratres habent recipere, & eas rectores ecclesiarum ad requisitionem ipsorum fratrum sub excommunicationis pœna teneantur in suis ecclesiis publicare. Verumtamen si episcopus fratribus ipsis, ut præmittitur, electis & præsentatis, sine causa recusaverit audiendi confessiones licentiam exhibere; ex tunc fratres ipsi ex speciali concessione apostolica id faciendi habent liberam facultatem. In nullo tamen casu, circa absolutionem, majorem auctoritatem habent, quam parochiales presbyteri, nisi Episcopus vel superior, qui potest, ipsis uberiorem gratiam specialiter duxerit concedendam. Nec etiam possunt dicti fratres seu quivis alii religiosi clericis vel laicis sine speciali licentia parochialis presbyteri ministrare alia sacramenta, & qui contrarium faciunt, excommunicationis sententiam incidant ipso facto.

In ecclesiis quoque parochialibus dicti fratres prædicare non possunt, nisi de ipsorum rectorum beneplacito & assensu. Cum autem fratres ipsi diebus festivis in suis domibus in mane prædicationes faciunt, non eas in tantum protrahant, quod plebs ad prædicationem & summam missam suæ parochiæ, quibus tunc interesse tenentur, negligat horam debitam veniendi. Nec parochianos in suis sermonibus detineant, nisi forte domorum suarum festivitates indicent, nec gyrando per ecclesias & eorum ambitus, populum aqua benedicta aspergant, aut cereorum, cinerum, vel frondium palmarum benedictionibus occupent, cum talia in parochialibus ecclesiis de jure & antiqua consuetudine peragantur. Non impediant etiam dicti fratres per suas prædicationes stationes & processiones solemnes, quas observat ecclesia generalis, quin immo fratres ipsi se in his debent parochialibus ecclesiis conformare. Plerique Episcopi per indiscretam & superfluam indulgentiarum concessionem, claves ecclesiæ contemptibiles reddunt, & pœnitentialem satisfactionem enervant, non advertentes, quòmodo Romanus Pont. qui plenitudinem obtinet potestatis, in hoc tantum moderamen consueverit observare, qui in cappella sua personaliter celebrans vel prædicans, interessentibus contritis & confessis, ad maximum septem annos indulgentiæ & arenas totidem largitur. Ne igitur per temeritatem hujusmodi simplicitati fidelium de cætero illudatur, decernimus, ut secundum dispositionem juris communis, cum dedicatur basilica, non extendantur indulgentiæ ultra annum, sive ab uno solo sive a pluribus Episcopis dedicetur. In anniversario vero dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis, indulta remissio non excedat. Et similiter quando ex aliis rationabilibus causis, per litteras suas Episcopus hujusmodi remissiones suis subditis voluerit indulgere, quadraginta dierum & non amplius numero sit contentus. Nec remittentium indulgentias subditi participant alieni, nisi hoc, ut ipsi, uti possent eis proprii judices specialiter duxerit indulgendum.

ANNO CHRISTI 1355.

Huic autem statuto necessario duximus annectendum, quod nullus clericus secularis vel regularis exemptus in ecclesia sua seu monasterio, indulgentias, præterquam Diœcesani loci audeant publicare, vel nisi per Diœcesani patentes litteras fuerint approbatæ. Nam frequenter in diversis ecclesiis sive locis multorum annorum & carenarum indulgentiæ sub nominibus summorum Pontificum, & etiam episcoram ignotorum conceduntur, quæ propter nimium excessum de falsitate vehementer sunt suspectæ, & propter hoc hujusmodi licentiarum litteræ per diœcesanum examinari & approbari debent, cujus interest, ne ipsius subditi ex spe, quam hujusmodi mendosas, & falsas indulgentias obtinent, ab agendis condignis pœnitentiis retrahantur. Prohibemus insuper, ne publice pœnitentes alias, quam in die Cœnæ Domini, reconcilientur ecclesiæ, & eis relaxentur carenæ, & nisi iidem a suis plebanis testimoniales portent litteras, quod vere sunt pœnitentes, & quod jam pœnitentiam, vel ejus partem aliquam peregerunt. Si episcopus subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, ille, quem is elegerit, in casibus qui eidem episcopo specialiter reservantur, nullam habet penitus potestatem, nisi hoc in concessione specialiter exprimatur, cum in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verosimiliter in specie concessurus. Nulla quóque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare.

LXV. *De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.*

Sacro approbante concilio prohibemus, ne quisquam prælatus vel judex de jure vel consuetudine excommunicandi potestatem habens, in aliquem procedendo tamquam judex excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissa, & præsentibus personis idoneis, per quas si necesse fuerit possit probari monitio, promulgare præsumat. Excommunicationem autem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse scribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum etiam hujusmodi scripturæ excommunicans teneatur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione volumus fieri publicum instrumentum, vel litteras testimoniales confici, sigillo authentico consignatas. Si quis autem Judicum hujus constitutionis temerarius extiterit violator, etiamsi alias fuerit justa excommunicationis sententia, per mensem unum ab ingressu ecclesiæ & divinis noverit se suspensum.

Et hæc eadem in suspensionis & interdicti sententiis volumus observari. Plebani vero seu parochiarum rectores, excommunicandi auctoritatem sibi noverint penitus interdictam. Quod si propria temeritate quempiam excommunicare præsumpserint, superioris arbitrio proinde puniantur. Cum autem in prolatione sententiarum hujusmodi magna maturitas requiratur, episcopi & alii judices ecclesiastici sententias

ipsas

ipſas per ſe ipſos in rebelles proferant, & demum publicationem ſeu denuntiationem eorumdem, plebanis locorum committant. Qui commiſſione ſuper hoc ſeu mandato recepto, induti ſacerdotali veſte ad altare ſeu in ambone eccleſiæ ſtantes, expoſita populo excommunicationis cauſa accenſis candelis projectis ad terram, excommunicatum denuntiabunt publice & præcipient, ut ab ipſius communione abſtineant univerſi. Denunciare etiam debet Epiſcopus eum, quem excommunicavit, vicinis Epiſcopis, qui ad ipſius requiſitionem talem in ſuis diœceſibus excommunicatum denuntiabunt, & ipſum tamquam excommunicatum vitabunt & a ſuis ſubditis arctius facient evitari.

ANNO CHRISTI 1355.

LXVI. *Qui abſolutionis beneficium parvipendant.*

Nonnulli majore excommunicatione ligati & publice denuntiati, abſolutionis beneficium parvipendunt, ex eo quia clerici ſeculares & religioſi & maxime exempti, eis non ſolum in communibus actibus, & extra divinum officium, verum etiam in divinorum celebratione communicare præſumunt. Etſi quandoque clerici ipſi de communione ſeu participatione hujus arguuntur, reſpondent nonnumquam mendaciter, quod talis excommunicatio ad eorum notitiam non pervenit. Quia vero excommunicatos excommunicatione majori tam exempti, quam non exempti vitare tenentur, & ſi eis communicant, excommunicationem incurrunt minorem, ne ſit neceſſarium, quod ſingulorum auribus ſingulariter inculcetur, ex quo ſententia ipſa publice promulgatur, definiendo ſtatuimus, quod quando excommunicationis ſententia in eccleſia cathedrali, ſynodo, parochia propria, vel alio loco debito & patenti ſolemniter fuerit promulgata ſeu publicata, ipſi excommunicato participans ſe, quin hujuſmodi canonice puniatur, per ignorantiam nullatenus valeat excuſare, niſi doceat, quod tempore promulgationis ipſius ſententiæ fuerit extra diœceſim vel alibi, in tanta diſtantia conſtitutus, ſic, quod ad eum talis excommunicatio non pervenit, nec potuerit veriſimiliter perveniſſe. Inſuper ille, qui dum eſſet ſanus corpore abſolutionis beneficium a ſententia excommunicationis, qua innodatus exiſtit, petere negligit ſeu contemnit; in ægritudinis lecto abſolutionem petens, antea non abſolvatur, donec ponat idoneam cautionem, quod ſive convaleſcat, ſive moriatur, ſecundum poſſibilitatem ſuam per ſe, vel per alium plenarie ſatisfaciat de commiſſo, ratione cujus fuit excommunicationis vinculo innodatus. Qui vero excommunicatus moritur, ipſius cadaveri chriſtianorum communio denegetur.

ANNO CHRISTI 1355.

LXVII. *De verborum ſignificatione.*

Intelligentia verborum ex cauſis dicendi aſſumenda eſt; quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus, verba ex communi uſu ſunt intelligenda.

LXVIII. *De regulis juris.*

Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda.

Utilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur.

Neceſſitas licitum facit quod in lege licitum non habetur.

Res ſacræ a quoquam injuſte violari non debent.

Non juſte facit, qui ex timore ſervili aliquid facit.

Defleat peccator, quia offendens in uno factus eſt omnium reus.

Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit.

CONCILIUM TOLETANUM

Auctoritate Blaſii archiepiſcopi celebratum anno Domini MCCCLV. tempore Innocentii papæ VI.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Quod tranſgreſſiones conſtitutionum provincialium, non ad culpam, ſed ad pœnam tantum obligent tranſgreſſores.*
2. *De conſtitutionibus Joannis legati apoſtolicæ ſedis.*

PRÆFATIO.

PAteat univerſis, quod nos Blaſius miſeratione Divina archiepiſcopus Toletanus, Hiſpaniarum primas ac regni Caſtellæ cancellarius, in concilio per nos apud Toletum die prima menſis Octobris, anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo quinto celebrato, qua prædictum concilium extitit terminatum, procuratoribus & vicariis epiſcoporum ſuffraganeorum noſtrorum ac capitulorum eccleſiarum cathedralium noſtræ provinciæ, qui voluerunt & potuerunt commode intereſſe, congregatis, pro animarum noſtrorum ſubditorum ſalute, ſacro approbante concilio, conſtitutiones edimus ſubſequentes.

CAPITULA.

I. *Quod tranſgreſſiones conſtitutionum provincialium, non ad culpam, ſed ad pœnam tantum obligent tranſgreſſores.*

NE onerentur culpæ pondere ex tranſgreſſione conſtitutionum provincialium Chriſti fideles, quibus * Divina pietas jugo ſuavi & oneri leviori ſupponere miſericorditer eſt dignata; ſacro approbante concilio ordinamus, quod conſtitutiones provinciales prædeceſſorum noſtrorum, & quæ in futurum condentur niſi aliter in condendis expreſſe fuerit ordinatum, non ad culpam,

* Corr. q

pam, ſed ad pœnam tantum, earumdem obligent tranſgreſſores.

ANNO CHRISTI 1355.

II. *De conſtitutionibus Joannis legati apoſtolicæ ſedis.*

Quia in proœmio conſtitutionum provincialium editarum per bonæ memoriæ dominum Joannem prædeceſſorem noſtrum, continentur hæc verba: „ Præcipimus conſtitutiones per dominum legatum editas in concilio, per eumdem apud Vallemoleti celebrato, cum infraſcriptis per nos in præſenti concilio editis obſervari: “ aliquibus grave periculum videatur, quod tranſgreſſores conſtitutionum domini cardinalis legati prædicti, quæ præceptum non continent, eos ad culpam obligent ex vi præcepti, quod in dicto proœmio continetur; & quia ex eo quod aliqui aſſerunt, quod eædem conſtitutiones domini legati non ligent, pro eo quod non fuerunt publicatæ integraliter, modo & forma in proœmio earumdem traditis & contentis: nos ſacro approbante concilio ſtatuimus & declaramus, quatenus vigore præcepti hujuſmodi, ad obſervantiam dictarum conſtitutionum præcepta domini cardinalis legati nos & ſubditos noſtros non obligent, niſi in eo caſu, modis, & forma, quibus nos & eos dicti domini legati conſtitutiones ſtatuerunt obligari.

ANNO CHRISTI 1355.

In cujus rei teſtimonium præſentes litteras per infraſcriptum notarium publicum in formam publicam redigi, ac noſtri ſigilli appenſione mandavimus communiri. Datum loco, die, menſe, & anno prædictis, præſentibus venerabilibus & diſcretis Hugone de la Manhama legum doctore de Maiorito, ac Didaco Gonſalvi de Talavera, archidiaconis, ac Joanne Alfonſo de Villa regali canonico eccleſiæ Toletanæ, teſtibus ad præmiſſa vocatis.

Et ego Alphonſus Fernandi publicus auctoritate archiepiſcopali in civitate & diœceſi & provincia Toletana notarius, prædictarum conſtitutionum editi, & publicationi, ratificationi, ac omnibus & ſingulis ſupradictis, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, & in præſentibus litteris meum ſolitum ſignum apposui rogatus, in teſtimonium veritatis.

LONDINENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1356.

A Simone archiepiſcopo Cantuarienſi.

Anno 1356. habitum.

SImon permiſſione divina Cantuar. archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis legatus, venerabili fratri noſtro domino Michaeli Dei gratia London. epiſcopo ſalutem, & fraternam in Domino caritatem. Sacrorum canonum traditiones, arduaque negotia, manifeſtam eccleſiæ neceſſitatem concernentia, de quibus fraternitati veſtræ, cæteriſque confratribus, & ſuffraganeis noſtris, pro parliamento nuper apud Weſtm. ultimo convenientibus, innoteſcit ad plenum, nos vehementer excitant & compellunt, ut abſque moræ diſpendio, quantum congrue poterimus, de Dei miſericordia, ope, & gratia confiſi, provinciale concilium celebremus; quocirca fraternitati veſtræ committimus & mandamus, quatenus citetis, ſeu citari faciatis peremptorie venerabiles fratres coepiſcopos & ſuffraganeos noſtros provinciæ noſtræ Cant. univerſos; & per eos abbates, priores, electivos, etiam exemptos, ſaltem quorum monaſtica eccleſiaſtica beneficia in ipſa noſtra provincia habuerint non exempta; decanos, præpoſitos cathedrales & collegiales eccleſiarum, & archidiaconos ſuarum diœc. quod perſonaliter, collegia vero ſive conventus locorum hujuſmodi ſinguli per ſingulos, & clerus cujuslibet diœceſ. per duos ſufficientes & idoneos procuratores, ut XVI. die menſis Maji jam futuro, proximo vid. die juridico, poſt completam tertiam hebdomadam Paſchæ ſolemnitatis proxime jam ſequentis, cum continuatione & prorogatione dierum tunc ſequentium, quatenus opus fuerit in hac parte, coram nobis in eccleſia S. Pauli London. compareant, & ſint præſentes; concilium tunc ibidem nobiſcum juxta ſacrorum exigentiam canonum celebraturi, ac ſuper his, quæ communem eccleſiæ, nec non eorum neceſſitatem & utilitatem concernunt, tunc exponendis coram eis conſilium ſuum providum impenſuri, facturi & recepturi, quod ipſum ſacrum concilium, divina aſſiſtente providentia, duxerit ordinandum: intimantes eisdem, quod contra abſentes in forma canonica procedemus; nullius ſic abſentis excuſationem penitus admiſſuri, niſi quatenus ad hoc nos arctarunt canonicæ ſanctiones; præſertim cum ad idem concilium de communi conſenſu noſtrum omnium ſic, ut præmittitur, convenientium, diligenti tractatu ſuper hoc inter nos prælabito, deliberatoque conſilio viſum fuerit procedendum: denunciantes, & denunciari facientes in genere cæteris omnibus, qui ſe gravatos ſenſerint, quod in caſibus illis, quorum correctio, ſeu reformatio ad concilium hujuſmodi pertinere dignoſcitur, audientia efficax per divinam clementiam eis in forma debita concedetur, & fiet in omnibus juſtitiæ complementum. Vos etiam præſens mandatum, quatenus ad vos, & decanum atque capitulum veſtrum, nec non religioſos ſeu alios ſuperius nominatos, ac archidiaconos & clerum veſtræ diœceſis attinet, curetis in omnibus, prout convenit, adimplere; de die vero receptionis, &c. Dat. apud Otteford. XVIII. calend. Februar. 1355. & noſtræ conſecrationis VI.

Craſtino die celebrationis hujus concilii provincialis, vid. die Martis XVII. menſis Maji, com-

☞ comparuerunt nobiles viri domini Radulphus comes Staffordiæ, Walterius de Manny, Willelmus de Sharshull, & Henricus Greve juſt. domini regis, cum dominis Joanne de Prey, ſeneſcallo domus regis, Thoma de Holland, & domino Joanne de Wynwicks, theſaurar. eccleſiæ Ebor. cuſtode privati ſigilli domini regis, & facta per dominum Willel. de Sharshull. intimatione, ne quid per concilium hujuſmodi fieret in præjudicium domini regis, juriſve regni ſui, tandem dictus dominus Walterius de Manny, expoſitis per eum diffuſe negotiis regis, & periculis regni, petiit nomine regis, quod prælati & clerus provinciæ concederent regni decimam ſexennalem, & quod ſolveretur infra triennium. ANNO CHRISTI 1356.

Cui petitioni, poſt varias concilii continuationes, propoſitaſque & diſcuſſas cleri petitiones, die Lunæ XXII. menſis Maji, hanc reſponſionem dedit clerus provinciæ Cantuarienſis.

Vobis reverendis in Chriſto, patribus, dominis Dei gratia archiepiſcopo Cantuar. veſtriſque ſuffraganeis, ad celebrandum concilium provinciale juxta ſacra inſtituta canonum congregatis, ſupplicat humiliter & devote clerus Cantuar. provinciæ, quatenus pio ſibi compatientes affectu, rationes ſuas & motiva infraſcript. clementer auſcultare dignemini, & eis in examine circumſpectæ diſcretionis veſtræ diligentius ponderatis, petitiones ejuſdem cleri admittere gratioſe.

In primis: cum in ultima convocatione prælatorum & cleri ejuſdem provinciæ, certa enormia gravamina, dicto clero illata, propoſita fuerunt, & oſtenſa, ſuper quibus petitum fuit a domino noſtro rege remedium; & ſub certis modo, & conditionibus adjectis & non impletis, & inter cætera, quod in proximo extunc parliamento reformatio fieret eorumdem; idem clerus conceſſit dicto domino regi decimas biennales; ſed interim in prædicto, & aliis parliamentis, quæ ex tunc citra fuerunt, licet dicta decima ſit ſoluta, nullum omnino extitit remedium ordinatum.

Item, cum reverendi patres duo cardinales, ſedis apoſtolicæ legati, ad regna Franciæ & Angliæ in brevi, ut dicitur, ſint venturi; pro quibus, & etiam pro venerabili viro domino Simone de Sudburia, nuncio dictæ ſedis, indubitanter procuratio exigetur.

Item, cum beneficia eccleſiaſtica dictæ provinciæ, & eorum fructus vix ad medietatem ejus, quod valere ſolebant, his temporibus ſe extendant.

Item, cum cuſtuma lanarum domino noſtro regi in ultimo parliamento per communitatem laicorum pro ſex annis conceſſa, de facto magis tendat; licet de jure tendere non debeat; ad grave onus cleri, qui a dicto parliamento non per contumaciam abſens erat, quam laicorum, quibus conceſſum fuerat, quod in dictis ſex annis ab eis peti non debeat aliqua quintadecima, ſeu collecta; placeat benignitati veſtræ abſque ulteriori onere ac vice eccleſiæ imponendo, ipſum clerum, qui dicto domino ſemper devotus extitit, & ipſum juvit in quantum potuit, ne deterioris conditionis exiſtat quam communitas laicorum habere, ſi libeat, excuſatum; & præmiſſa pro plena & finali reſponſione cleri admittere, ipſique clero aſſiſtere, & ipſum erga dominum noſtrum regem in hac parte excuſare. ANNO CHRISTI 1356.

Factaque ſuaſione per dominum archiepiſcopum, & alios epiſcopos dicto clero, quod conſideratis expoſitis ei pro parte regis, ſuper meliori reſponſione deliberarent, uſque diem martis tunc craſtinum idem dominus archiepiſcopus concilium hujuſmodi, & expedienda cum præſentibus in eodem continuavit in ſtatu, quo tunc fuerat, & abſentes decrevit fore expectandos ad diem prædictum martis. Quo die martis viz. XXIV. die menſis Maji, dictis dominis archiepiſcopo, London. Wynton. Eliens. Lincon. Aſſaven. & Roffen. epiſcopis, una cum aliis prælatis, & clero dictæ provinciæ loco prædicto conſtitutis, clerus ejuſdem provinciæ ad petitionem regis in ſcriptis, prout ſequitur, finaliter reſpondebat.

Licet reſponſioni cleri prædictæ datæ ſint veræ, & validæ rationes atque juſtæ, nihilominus ob reverentiam domini noſtri regis, & ſinceræ devotionis affectum, quem habent, prout ſemper hactenus habuerunt, ad captandam ipſius benevolentiam, gratiam, & favorem, requiſitionemque prælatorum in præſenti ſacro concilio præſentium; idem clerus concedit dicto domino noſtro regi ſub forma, quæ ſequitur, decimam tamen unam viz. quod ſub ſpe reformationis infraſcriptorum gravaminum efficacis, medietas ejuſdem decimæ ſolvatur ad feſtum S. Andreæ proxime jam futurum; & quod antequam alia medietas exigatur quomodolibet, vel ſolvatur, dictus dominus noſter rex etiam per ſuum ſanum & providens conſilium, gravamina eccleſiæ, prælatorum, & cleri, in dicto ſacro concilio expoſita, & ex quibus, & per quæ cenſuræ eccleſiaſticæ, & claves eccleſiæ contemnuntur, quinimmo fides periclitatur catholica, & maximum incurritur periculum animarum, mandet & faciat effectualiter reformari, ac libertates, & jura, ac jurisdictiones ſanctæ matris eccleſiæ, more chriſtianorum principum anteceſſorum ſuorum ſubditis & revocatis novis gravaminibus, in ſtatu ſuo antiquo & debito conſervari: quo facto efficaciter & impleto, alia medietas dictæ decimæ ad feſtum nativitatis S. Johannis Baptiſtæ proximum poſt feſtum S. Andreæ, prædict. & non aliter perſolvetur. Non intendit tamen dictus clerus, nec vult, quod pauperes, qui dictam decimam propter evidentem inopiam ſolvere non valebunt, ad præſtandum eamdem aliqualiter teneantur; ſuper qua inopia nudæ relationi ſeu certificationi epiſcoporum ſingulorum in ſuis diœceſibus, abſque probatione quacumque alia fides datur.

Qua quidem reſponſione data, idem dominus archiepiſcopus omnes citatos ad dictum concilium, qui illo die non comparuerunt, ut tenebantur, pronunciavit contumaces; pœna ſibi reſervata.

CON-

ANNO CHRISTI 1362.

CONCILIUM MAGFELDENSE

A Simone Cantuarienſi archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLXII.

Ex Tomo II. collectionis Anglicanæ.

Mandatum de feſtis celebrandis.

Simon &c. venerabili fratri noſtro domino Simoni Dei gratia epiſcopo Londonenſi, ſalutem & fraternam in Domino caritatem.

EX ſcripturis ſacris didicimus, vitia ſæpe ſe ingerere, & virtutes eſſe mentiri: dum videlicet ſub figmento ſanctitatis ad execranda proceditur, & ſub ſpecie cultus Divini, ad abominabilem Dei victimam properatur. Ab exordio nempe conditionis humanæ, die duntaxat ſeptimo hebdomadæ, ſtatuit omnium conditor ab operibus abſtinendum: ſed ſuccedente tempore gratiæ, militans adjecit eccleſia dies plurimos, ab omnibus Catholicis feriandos: ex quibus poſtmodum uſus hominum, tolerante eccleſia, propter operandi ut creditur neceſſitatem, nonnullos a feriandi ritu ſubtraxit, & quoſdam in diverſis catholicorum partibus feſtivos ſuperaddidit localiter obſervandos. Qui quamvis a primordiis ob venerationem ſanctorum in feſtivandi conſuetudinem introducti fuerant: inconſtantia tamen humana ut plerumque in deteriora labente, quod in electorum Dei receptum erat honorem, converſum eſt in blaſphemiam & abominationem, dum videlicet conventiculæ, negotiationes, & alia exercitia illicita, diebus hujuſmodi potiſſime ingeruntur: quod vero ad devotionis parabatur compendium, in diſſolutionis erigitur cumulum, dum in ipſis feſtivitatibus colitur taberna potius quam eccleſia, comeſſationes abundant, & ebrietates uberius quam lacrymæ & orationes; laſciviis inſiſtitur, & comtumeliis magis quam otio contemplationis; & quod prætermittendum non eſt, mercenarii, ſine quorum operibus reſpublica regi non poterit, ſub colore licito ſic ab operibus mechanicis, diebus etiam quos ſibi feſtivos conſtituunt, & ſanctorum vigiliis, abſtinent, licet non minus per hebdomadam capientes propterea de ſalario, quo utilitas reipublicæ graviter retardatur, quin potius impeditur: nec propter Dei honorem ſicut deceret ſabbatizant, ſed etiam juxta præmiſſa, Deum ipſum & ſanctam eccleſiam, in diebus hujuſmodi, per abominationes ſuas peſſimas ſcandalizant, tamquam ſolemnitates ipſæ ad profanationis & perverſitatis exercitium, gratis fuerint inſtitutæ; quæ quanto magis protenduntur in numero, tanto abundantius cultores abuſionum hujuſmodi, in ſuis exceſſibus inſoleſcunt. Ut igitur tam ſuperſtitioſis adinventionibus, ac etiam fraudulentis mercenariorum hujuſmodi commentis occurratur, & eorum attenuetur occaſio, & memoriæ ſanctorum feriandæ, juxta primam eccleſiæ inſtitutionem, in debita habeantur veneratione: reſervata facultate viris eccleſiaſticis, aliiſque majoribus, ac ſibi ipſis ſufficientibus, quorumcumque feſtorum, prout eis placuerit, ad Dei honorem in eccleſiis ſuis vel cappellis, ſolemniter venerandi, *de fratrum noſtrorum conſilio*, dies feſtos præſentibus inſerere duximus, quibus videlicet ab univerſis popularium operibus, etiam reipublicæ utilibus, per noſtram Cantuarienſem provinciam fuerit regulariter abſtinendum.

In primis ſacrum diem Dominicum ab hora diei ſabbati veſpertina inchoandum, non ante horam ipſam præveniendum, ne Judaicæ profeſſionis participes videamur, quod in feſtis quę ſuas habent vigilias obſervetur. Item feſta Natalis Domini; Sanctorum Stephani, Joannis, Innocentium, Thomæ martyris; Circumciſionis, Epiphaniæ Domini, Purificationis beatæ Mariæ, S. Matthiæ Apoſtoli, Annunciationis S. Mariæ, S. Paraſceves, Paſchæ cum tribus diebus ſequentibus, S. Marci Evangeliſtæ, Apoſtolorum Philippi & Jacobi, Inventionis ſanctę Crucis, Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes cum tribus diebus ſequentibus, Corporis Chriſti, Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ, Apoſtolorum Petri & Pauli, Translationis S. Thomæ, Sanctæ Mariæ Magdalenæ, Sancti Jacobi, Aſſumptionis ſanctæ Mariæ, B. Bartholomæi, ſancti Laurentii, Nativitatis ſanctæ Mariæ, Exaltationis ſanctæ Crucis, ſancti Matthæi Apoſtoli, ſancti Michaelis, ſancti Lucæ Evangeliſtæ, Apoſtolorum Simonis & Judæ, omnium ſanctorum, ſancti Andreæ Apoſtoli, ſancti Nicolai, Conceptionis beatæ Mariæ, ſancti Thomæ Apoſtoli, Dedicationum eccleſiarum parochialium, & ſanctorum, in quorum honore eccleſiæ parochiales dedicantur: aliaque feſta quæ in ſingulis dictæ provinciæ diœceſibus, per locorum ordinarios ex certa ſcientia peculiariter indicuntur.

Vobis igitur mandamus, quatenus præmiſſa omnia & ſingula, ad ſingulorum confratrum & ſuffraganeorum noſtrorum notitiam deducentes, eorum cuilibet injungatis, quod moneant & efficaciter inducant clerum & populum ſibi ſubjectum, ut feſta ſuperius enumerata, prout ſuis acciderint temporibus, ſummopere obſervent, & debito venerentur honore, & ad parochiales eorum eccleſias diebus ipſis reverenter accedant, Miſſarum, & aliorum Divinorum officiorum complementum exſpectent, pro ipſorum, cæterorumque fidelium vivorum & defunctorum ſalute, Dominum devote & ſinceris mentibus oraturi: ſic feſtorum ipſorum decorando ſolemnia, ut ipſi, & alii catholici, pro quibus oraverint, ſanctos, quorum feſta celebraverint, interceſſores mereantur habere aſſiduos apud Deum: & quod dicti confratres noſtri, ſubditis ſuis hujuſmodi intiment, quod reliquis ſanctorum feſtivitatibus impune potuerunt ad opera procedere conſueta. Si vero aliqui operarii conductitii occurrerint, qui feſtis peculiaribus, & non ut præfertur indictis, a conſuetis operibus ceſſare præſumpſerint, ut ſic ſecundum premiſſa eos defraudent, quorum miniſterio ſe aſtrinxerint: ipſos a ſuperſtitionibus hujuſmodi canonice compeſcant, & faciant per alios compeſci eccleſiaſticam per cenſuram: demandantes

ANNO CHRISTI 1362.

infuper prædictis confratribus noſtris, quod eorum ſinguli nos clare & diſtincte certificent, quid fecerint in præmiſſis citra feſtum Nativitatis ſanctæ Mariæ virginis proximo nunc futurum, per ſuas litteras patentes harum ſeriem continentes. Vos etiam, quatenus veſtras civitates & diœceſes concernit, præmiſſa omnia & ſingula ſtudeatis efficaciter adimplere, & nos modo conſimili reddere certiores. Datæ apud Maghfeld. XVII. Kalend. Auguſti, anno Domini MCCCLXII. & noſtræ conſecrationis decimo tertio.

ANN CHRIS 1362

CONCILIUM LAMHETHENSE

A Simone Cantuarienſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLXII.

De ſalariis a presbyteris annuatim percipiendis,

Ex Tomo II. collectionis Anglicanæ.

Simon permiſſione Divina Cantuarienſis archiepiſcopus, & apoſtolicæ ſedis legatus, venerabili fratri noſtro domino Simoni Dei gratia Londonienſi epiſcopo ſalutem.

EFfrænata generis humani cupiditas, cujus conatus, niſi juſtitia ſua virtute reprimeret, ita ex ſibi innata malitia excreſceret, quod caritas extra mundi terminos exularet. Sane communis ad nos querela perduxit, & magiſtra rerum experientia manifeſtat, quod moderni temporis ſacerdotes adeo jam cupiditatis & acediæ vitia infecerunt, quod ſtipendiis rationabilibus non contenti, pro labore ſalaria vendicant & recipiunt exceſſiva, ſalutariumque laborum ſpretis exercitiis, adeo delicatis ſtudent voluptatibus, quod eccleſiis vel cappellis parochialibus & curis animarum deſervire ſeu intendere, tamquam parochiales presbyteri, etiam oblatis ſibi congruis ſalariis, recuſant penitus & contemnunt, annalia pro vivis vel mortuis peculiari quodam otio celebrantes: ſicque parochiales eccleſiæ & cappellæ quamplures noſtræ provinciæ, inofficiatæ remanent, cappellanis parochialibus, immo curatis propriis, non abſque gravi animarum periculo deſtitutis; ſacerdoteſque prædicti ſic delicati & cupidi, ſalariis exceſſivis hujuſmodi ſarcinati, evomunt, indomiti delirant & deficiunt, & poſt ventris ingluviem & varias carnis illecebras, ſpumant in libidinem, & tandem in malorum voraginem funditus demerguntur, in virorum eccleſiaſticorum deteſtabile ſcandalum, & exemplum perniciosiſſimum laicorum. Huic igitur morbo peſtifero mederi ſalubriter & celeriter cupientes, *de fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu* ſtatuimus, & ordinamus: quod cappellani quicumque non beneficiati, præſertim idonei curis animarum, & eccleſiis ſeu cappellis parochialibus, moderatis ſibi conſtitutis ſalariis inferius plenius deſcribendis, poſtpoſitis privatis ſeu peculiaribus obſequiis quorumcumque, ante omnia officiari & intendere teneantur, cum per loci diœceſanum ſeu ordinarium judicem in hac parte competentem fuerint requiſiti, ſub pœna ſententiæ ſuſpenſionis ab officio, quam, ſi ſic requiſiti, ut præmittitur, infra viginti dierum ſpatium, ceſſante impedimento legitimo non [a] pervenerint cum effectu, eo ipſo ſe noverint incurſuros.

a) *Forte*, prævenerint. H.

Statuimus etiam & ordinamus, quod cappellani annalia celebrantes, & cæteri curam animarum non intendentes, quinque marcis; eccleſiis vero ſeu cappellis parochialibus & curæ eiſdem imminenti officiantes, ſex marcis, pro ſuis ſtipendiis annuis debeant contentari: niſi locorum diœceſani, propter amplioris parochiæ ſollicitudinem, vel aliam cauſam legitimam, aliter pro ſuo arbitrio duxerint ordinandum. Si quis vero ſacerdotum hujuſmodi noſtræ provinciæ, ampliorem ſummam, quam ut præfertur, quovis exquiſito colore, pro anno integro, ſeu rata temporis ejuſdem, receperit: niſi infra menſem, fabricæ eccleſiæ infra quam Divina celebraverit, ſummam ipſam excedentem reſtituerit, ſententiam ſuſpenſionis ab officio ſuo incurrat ipſo facto. Et ſolvens, ſi perſona eccleſiaſtica fuerit, puniatur in duplum ſic exceſſive ſoluti, in pios uſus, juxta arbitrium loci diœceſani, convertendum.

Et ut amplius ſacerdotibus evagandi materia ſubtrahatur, ipſorumque mores & vita certius cognoſcantur: volumus & ordinamus, ne quis ſacerdos de una diœceſi ad aliam ſe tranſferens, ad Divina admittatur ibidem, niſi diœceſano loci, ad quem ſe tranſtulerit, litteras commendatitias oſtendat epiſcopi, in cujus diœceſi antea proximo morabatur.

Abſolutionem vero ipſorum, qui præfatas ſuſpenſionis ſententias incurrerint, nobis, & confratribus noſtris locorum diœceſanis, ſpecialiter reſervamus: quas demum, poſt publicationem debitam præmiſſorum, juxta canonum exigentiam, ligare, propter juris ignaros & ſimplices, tenore præſentium declaramus. Fraternitati igitur veſtræ committimus & mandamus, quatenus præmiſſa omnia & ſingula in diœceſi veſtra celeriter publicetis, & executioni debitæ demandetis, ipſaque cæteris ſuffraganeis & confratribus noſtris in ſuis diœceſibus publicanda & exequen ..... debite demandanda quam citius tranſmittatis: & quid feceritis in hac parte, nos citra feſtum Purificationis beatæ Mariæ Virginis proximo nunc futurum, certificare curetis, per litteras veſtras patentes harum ſeriem continentes.

Datæ apud Lamheth. v. Idus Novembris, anno Domini MCCCLXII. & noſtræ conſecrationis XIII.

VI.

ANNO CHRISTI 1362.

ANNO CHRISTI 1362.

VITA
URBANI PAPÆ V.

URbanus quintus patria Lemovicenſis, antea Guillelmus Griſant appellatus, ex abbate ſancti Victoris Maſſilienſis ad ſummum eccleſiæ faſtigium evectus eſt quinto Kalendas octobris, anno Chriſti 1362. ſub imperio Caroli IV. imperatoris, eo ſcilicet tempore, quo apud vicecomites legationis fungebatur. Avenionem profectus ſua ſingulari animi magnitudine qua præditus erat, cardinalem Ægidium, de quo ſupra, in Italiam miſit, ut libertatem eccleſiaſticam tueretur. Eodem etiam ipſe, pontificatus ſui anno quarto ſe contulit, ut controverſias ibidem exortas ſedaret & componeret. Quibus ſopitis, cum pia urbis loca viſitaret, ſanctorum Petri & Pauli capita in loco ſatis vili reperit: quæ auro argentoque circumdari & exornari procuravit, ſolemnique pompa in Laterano repoſuit. Orvieti & in Monteflaſcone palatia cultiſſima extruxit, quod ea loca propter aeris temperiem ſibi poſteriſque ſuis convenientiſſima eſſent. Mortuo Ægidio cardinale, Joannem Haucut ducem bellicoſiſſimum militiæ eccleſiaſticæ præfecit. His peractis, in Gallias ſe recepit, ubi vir juxta chronicum Hirſaugienſe doctus & ſanctiſſimæ converſationis, qui crucem prædicari fecit contra Turcas, & multa bona patravit, poſt octavum annum & menſem ſecundum adminiſtrati pontificatus, decimoquarto kalendas Januarii, anno 1370. diem clauſit extremum, eo tempore quo Brigitta mulier devotiſſima cauſa reddendi voti Romam venerat.

URBANI PAPÆ V.

Conſtitutio contra pluralitatem beneficiorum.

Ex tomo II. Collectionis Anglic.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Conſueta ſollicitudo apoſtolicæ ſedis, animarum ſalutem & cunctorum profectus in ſuis actibus ſemper quærens, illa ſtudet ordinare celeriter, quæ ad eorumdem ſalutem & profectus noverit redundare. Dudum ſiquidem ad audientiam noſtram fama publica referente, producto quod quorumdam virorum eccleſiaſticorum, tam ſæcularium quam regularium, partium diverſarum, cæca ambitio ſic excreverat, quod nonnulli eorum, quamquam etiam minus digni, plura, prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, eccleſias, canonicatus, & præbendas, præſtimonia, & alia beneficia eccleſiaſtica, cum cura vel ſine cura, quamquam cum diſpenſatione ubi exigebatur, & quamquam etiam ſine illa, retinere præſumebant in numero deteſtabiliter exceſſivo. Ex quo hujuſmodi beneficiatis nequeuntibus in diverſis beneficiis reſidere, diminutio Divini cultus, hoſpitalitatis defectus, eccleſiaſticæ libertatis & jurium perditio, ac rerum lapſus, prædiorum deſtructio, ædificiorum & ipſarum eccleſiarum ruina, vitiorum [a] pullulante * animarum pericula, & nonnullorum populorum carentium propriorum rectorum regimine murmur & ſcandalum veniebant. Nos tantorum multiplicitati malorum, quæ abſque gravi remorſu conſcientiæ noſtræ non potuimus ulterius tolerare, opportunis remediis, prout ad noſtrum ſpectabat officium, occurrere cupientes: nonnullis archiepiſcopis, & eorum ſuffraganeis, partium diverſarum, per apoſtolica ſcripta mandavimus, ut infra certum terminum competentem, per nos eis præfixum, per ſe vel ſuos vicarios in ſpiritualibus generaliter, in ſuis eccleſiis cathedralibus generali ſynodo congregatis, univerſos & ſingulos clericos, & perſonas eccleſiaſticas, tam ſæculares quam regulares, partium prædictarum, eis ſubjectos prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, eccleſias, canonicatus, præbendas, præſtimonia, & alia quæcumque beneficia, cum cura vel ſine cura, & officia pro .... eccleſiaſtica, & alia ſuarum & aliarum curarum eccleſiaſticarum, quocumque nomine nuncuparentur, obtinentes, vel auctoritate apoſtolica expectantes; necnon habentes cappellanias cõmenſales, ſeu alia officia Romanæ curiæ, cum beneficio vel beneficiis, aut officiis eccleſiaſticis, ſeu curiarum eccleſiarum perpetuis, cujuſcumque ſtatus, ordinis, ſeu conditionis extiterint, peremptorie monere curarent, eis diſtricte mandamus *, infra unum menſem a monitione computandum, hujuſmodi eorum prioratuum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, eccleſiarum, canonicatuum, præbendarum, præſtimoniorum, & beneficiorum ac officiorum nomina; necnon qualitates & taxationes, ſi ad decimam forent taxata, ſeu quantum pro eis ſolvi pro decima conſuevit; alioquin eorum veros & communes ſine fraude valores, expectationes quoque & cappellanias, & officia perpetua ſupradicta, una cum beneficiis eiſdem, ipſis & eorum ordinariis, vel eorum vicariis, prout eis ſuberant, allegare deberent effectualiter, * non parerent, hujuſmodi eorum prioratibus, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, eccleſiis, canonicatibus, præbendis, præſtimoniis, beneficiis, officiis & expectationibus, gratiis, cappellaniis, & officiis perpetuis, extunc ipſo facto perpetuo eſſent privati; ipſorum prioratuum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, eccleſiarum, canonicatuum, præbendarum, præſtimoniorum, beneficiorum, & officiorum diſpoſitione nobis ſpecialiter reſervata. Ad hoc autem illos qui haberent unicum beneficium ſine dicta cura, vel alio officio perpetuo, aut e contra, ſeu expectationem unicam, ac profeſſos militarium ordinum, volumus non teneri. Mandamus etiam, quod ipſi ſinguli ſuffraganei, elapſo dicto menſe, hujuſmodi prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, eccleſias, canonicatus, præbendas, præſtimonia, & alia beneficia,

a) *Deeſt*, numero, vel aliquid ſimile.

* *Corr.* mandantes ut

* *f.* quod ſi non parerent

ANNO CHRISTI 1365.

cia, officia, & expectationes, ab obtinentibus ea in scriptis exhibita, ut præfertur, in regiſtro ordinate redacta, ſub eorum ſigillis clauſis, ſuis metropolitanis, infra unius menſis ſpatium aſſignarent; & quod quilibet eorum metropolitanus, tam hujuſmodi beneficia & officia per ſubditos ſibi clericos, ſeu in ſuis civitatibus & diœceſibus commorantes, in ſcriptis exhibita ſimiliter in regiſtro redacta, quam regiſtra dictorum ſuffraganeorum, infra certos menſes quos eorum cuilibet duximus aſſignandos extunc proximo ſubſecutos, nobis deſtinare curarent; alioquin omnes & ſingulos eorum qui deficerent in præmiſſis, ceſſante legitimo impedimento, excommunicationis & ſuſpenſionis ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium ſententiis decrevimus ſubjacere, prout in diverſis litteris noſtris ſuper his confectis plenius continetur.

Cum autem ad aures noſtras multorum fide dignorum relatione pervenerit, quod in regno Angliæ nonnulli clerici, plures dignitates, prębendas, & beneficia alia & officia eccleſiaſtica, in numero exceſſivo, & ſacris canonibus invito obtinere præſumunt; ex quo ſupradicta & alia mala plura, graviaque ſcandala proveniſſe hactenus & aſſidue provenire noſcuntur, & alia majora ventura veriſimiliter formidantur: nos nequeuntes talia, abſque læſione noſtræ conſcientiæ, oculis conniventibus pertranſire; & proprie volentes, ut tenemur, in hac parte deopportuno remedio providere, univerſos & ſingulos clericos, & eccleſiaſticas perſonas, tam ſæculares quam regulares, dicti regni Angliæ, prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, canonicatus, præbendas, præſtimonia, & alia quæcumque beneficia, cum cura vel ſine cura, & officia eccleſiaſtica perpetua, & aliarum curarum eccleſiaſticarum, quocumque nomine nuncupentur, obtinentes, aut auctoritate apoſtolica expectantes, cujuſcumque ſtatus, ordinis, ſeu conditionis exiſtant, per hoc publicę monitionis edictum, cujuſmodi monendi modum ex certis & rationabilibus cauſis elegimus, præſentium tenore monemus; his diſtricte mandantes, quatenus infra ſex menſes a data præſentium computandos, hujuſmodi eorum prioratuum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, eccleſiarum, canonicatuum, præbendarum, præſtimoniorum, ac beneficiorum & officiorum nomina; necnon qualitates & taxationes, ſi ad decimam ſint taxata, ſeu pro eis ſolvi pro decima conſuevit; alioquin eorum veros & communes ſine fraude valores, expectatione quoque, necnon & officia eccleſiaſticarum curarum perpetua ſupradicta, una cum beneficiis eiſdem, ordinariis locorum, in quibus moram trahunt, in ſcriptis clare, particulariter, & diſtincte exhibere procurent. Alioquin omnes & ſinguli, qui præfatis noſtris monitioni & mandato, rationabili cauſa ceſſante, quam infra dictum terminum coram nobis vel ordinariis eiſdem allegare per ſe vel alios teneantur, non pareant cum effectu: hujuſmodi eorum prioratibus, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, eccleſiis, canonicatibus, prębendis, beneficiis, & officiis, & expectationum gratiis, quæ ultra duo ipſorum [a] compaſſibilia, tum quæ coram ipſorum duorum beneficiorum ordinario ſeu ordinariis infra dictum menſem duxerint eligenda, præſumpſerint retinere, elapſis dictis ſex menſibus perpetuo ſint privati, ipſorum prioratuum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, canonicatuum, prębendarum, eccleſiarum, præſtimoniorum, beneficiorum, & officiorum diſpoſitione, nobis reſervata. Quod ſi tales hujuſmodi prioratus, dignitates, adminiſtrationes, perſonatus, eccleſiæ, canonicatus, prębendæ, præſtimonia, beneficia, & officia, quibus ut præmittitur erunt privati, ultra dictum terminum per menſem retinere præſumunt: extunc ipſo facto aliis duobus beneficiis [b] compaſſibilibus, quæ per eos, ut præmittitur, permittimus retineri, noverint privatos, ipſorum collatione & diſpoſitione nobis ſimiliter reſervata: ac nihilo minus ſententiam excommunicationis incurrant, a qua, niſi per Romanum pontificem, præterquam in mortis articulo, non poſſint abſolutionis beneficia obtinere: & nihilo minus perpetuo ſint inhabiles ad ea, & quælibet alia beneficia eccleſiaſtica obtinenda.

Ad hoc autem illos qui haberent unicum beneficium ſine alio officio perpetuo, aut e contra, ſeu expectationem unicam, & profeſſos militarium ordinum, volumus non teneri. Mandantes inſuper, quod ſinguli epiſcopi dicti regni, elapſis dictis ſex menſibus, hujuſmodi prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, eccleſias, officia, canonicatus, prębendas, & præſtimonia, & alia beneficia eccleſiaſtica, ac capellanias, officia, & expectationes, ab obtinentibus ea ipſis in ſcriptis exhibita, ut præfertur, in regiſtro ordinata, ſub eorum ſigillis clauſis, ſuis metropolitanis infra unius menſis ſpatium ſtudeant aſſignare: & quilibet eorum metropolitanus, tam hujuſmodi beneficia & officia per ſubjectos ſibi clericos, vel in civitatibus vel diœceſibus commorantes, ſimiliter in regiſtro redacta, quam dictorum epiſcoporum, infra quatuor menſes dictum menſem immediate ſequentes, nobis deſtinare procurent. Alioquin omnes & ſingulos epiſcopos & archiepiſcopos ſeu metropolitanos, qui defecerint in præmiſſis, ceſſante legitimo impedimento, excommunicationis, ſuſpenſionis ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium ſententiis decernimus ſubjacere. Cæterum volumus, & auctoritate apoſtolica decernimus, quod monitionis mandata hujuſmodi, perinde valeant & robur obtineant firmitatis: ac eoſdem clericos & eccleſiaſticas perſonas, necnon archiepiſcopos & epiſcopos omnino [c] arceant, ac ſi iis inſinuata & intimata præſentialiter extitiſſent, conſtitutione quacumque contraria non obſtante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ monitionis, mandati, privata reſervatione inhabilitatis, conſtitutionis & voluntatis infringere, vel ei temerarie contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum, ſe noverit incurſurum.

Datæ Avinioni, v. Nonas Maji, Pontificatus noſtri anno quarto.

a) *Forte* compoſſibilia. H.

b) *Forte* compoſſibilibus. H.

c) *Forte* arctent. H.

CON-

ANNO CHRISTI 1365.

CONCILIA VARIA

Pro reformandis moribus, & præsertim tollenda pluralitate beneficiorum, anno Domini MCCCLXV.

Jussos esse ab Urbano V. archiepiscopos & eorum suffraganeos partium diversarum, *concilia celebrare adversus clericos multis præditos beneficiis, testatur Urbanus ipse, in ea quam modo legisti constitutione: docent & ejusdem ad Tolosanum & Narbonensem archiepiscopos litteræ, eodem argumento datæ, ut testatur Odoricus Raynaldus.*

CONCILIUM ANDEGAVENSE

A Simone Turonensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLXV.

Ex metropoli Turonensi, & MS. viri cl. Ægid. Menagii.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De rescriptis.*
2. *De actore & reo.*
3. *Quid est dieta.*
4. *De citationibus virtute litterarum apostolicarum.*
5. *De apostolicis impetrantibus beneficia.*
6. *De iisdem.*
7. *De supplenda negligentia trælatorum.*
8. *Beneficia non conferantur nisi ætatem legitimam habentibus.*
9. *De temporibus ordinandorum.*
10. *De officio archidiacon.*
11. *Quid pro lectis defunctorum rectorum.*
12. *De vita & honestate clericorum.*
13. *De eadem re.*
14. *De Missa & officio defunctorum.*
15. *De officio beatæ Mariæ.*
16. *De cibis ecclesiasticorum.*
17. *De clericis non residentibus.*
18. *De distributionibus.*
19. *De statu monachorum.*
20. *De canonicis regularibus.*
21. *De religiosis domibus.*
22. *De observatione jejuniorum.*
23. *De censibus.*
24. *De immunitate ecclesiarum.*
25. *De injustis exactionibus.*
26. *De injuriis quæ fiunt ecclesiasticis.*
27. *De iisdem.*
28. *De exactionibus.*
29. *De immunitatibus ecclesiæ.*
30. *De adulteriis.*
31. *De sententia excommunicationis.*
32. *De publicatione præsentis concilii.*
33. *Quando liceat in domibus seu cappellis celebrare.*
34. *De potestate absolvendi.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei patris omnipotentis, decus & decorem civitatis, diœcesis, ac provinciæ Turonensis, cui, Deo auctore, sedis Apostolicæ gratia, & Divina favente clementia, præsidemus. Nos Simon permissione Divina archiepiscopus Turonensis, vocatis & coadunatis venerabilibus fratribus nostris, Ganfrido, Dolensis; Michaele, Cœnomanensis; Radulpho, Redonensis; Guillelmo, Andegavensis; Guillelmo, Maclovensis; Guillelmo, Leonensis, & Eveno, Trecorensis, ecclesiarum episcopis, & suffraganeis nostris; sed Nannetensi vacante, venerabilibus fratribus Briocensi, Venetensi, & Corisopitensi, episcopis absentibus, & legitime excusatis per legitimos procuratores litteratorie destinatos; necnon abbatibus & prælatis qui ad hoc vocari consueverunt. Ad futuram rei memoriam, pro reformatione morum, defensione & tranquillo statu ecclesiarum nostro regimini commissarum, deliberatione provida præhabita, & ipsius approbatione concilii, ordinanda duximus & etiam statuenda ea, quæ per ordinem subsequuntur. Quæ quidem juxta approbationem hujusmodi decrevimus obtinere perpetuam roboris firmitatem. Acta in ecclesia Andegavensi, die Jovis duodecima mensis Martii, anno Dom. MCCCLXV.

CAPITULA.

I. *De rescriptis.*

LIcet sedes apostolica in gratiis & justitia se exihibeat liberalem: tamen nonnulli ejus litteris nequiter abutuntur, reum trahendo & conveniendo ad diversos judices super diversis actionibus personalibus; vel conveniunt eos cum quibus nullam habent materiam quæstionis, vel contra concilium ultra duas dietas, per conservatorias, vel rescripta alia, in quibus eis conceditur, quod reum usque ad duas dietas trahere valeant, & non ultra. Quod licet sit prohibitum per canonicas sanctiones pœnas transgressoribus infligentes: quia tamen facti experientia nos edocet, prohibitionibus non obstantibus, quod nonnulli nostræ provinciæ Turonensis, rescriptis præmissis apostolicis abutuntur: deoque sacro approbante concilio, edicto perpetuo prohibemus, ne quis per-

ANNO CHRISTI 1365.

per quodcumque reſcriptum apoſtolicum, coram diverſis judicibus, ſuper eiſdem vel diverſis actionibus perſonalibus, eodem tempore, vel illum contra quem non habet actionem, vel per quamcumque conſervatoriam, privilegium, vel reſcriptum, in quo conceditur, quod uſque ad duas dietas reum trahere valeat, ultra duas dietas non trahat; nec reſcripta apoſtolica ad futuras controverſias trahat, quæ non erant exortæ tempore reſcripti impetrati. Quod ſi contrarium fecerit in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto.

II. *De actore & reo.*

Dudum Boniſacius papa ſalubriter ſtatuit, quando actor & reus ejuſdem civitatis & diœceſis fuerint, quod per litteras apoſtolicas infra ipſas reus conveniatur & non extra, niſi certis caſibus in dicta conſtitutione expreſſis: ita quod tunc reus a fine diœceſis ultra unam dietam non trahatur. Et quia nonnulli noſtræ provinciæ, prædicta conſtitutione abutuntur, reum trahendo ad loca remota ultra unam dietam, contra tenorem conſtitutionis ſupradictæ, & eum fatigant laboribus, & expenſis: volentes prædictis abuſionibus obviare, edicto perpetuo prohibemus, ne quæcumque perſona eccleſiaſtica, ſæcularis, regularis, vel alia, quacumque præfulgeat dignitate, quando actor & reus ejuſdem fuerint civitatis, vel diœceſis, reum extra ipſas audeat trahere, niſi in caſibus in dicta conſtitutione comprehenſis, vel alias ſibi competat ex beneficio litterarum ex tunc uſque ad unam dietam a fine diœceſis & non ultra, & etiam in aliis caſibus in dicta conſtitutione comprehenſis, in quibus permittitur quod reum trahere valeat extra ipſas; itaque * reus etiam ad loca non inſignia non trahatur. Contrarium vero facientes in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto.

* *for.* ita quod

III. *Quid eſt dieta.*

Sane quia nonnulli in noſtra provincia dietas diverſimode in caſibus præmiſſis nituntur computare: aliqui decem, aliqui duodecim plus vel minus leucas accipiunt pro dieta. Nos vero de communi conſilio, & aſſenſu totius concilii, duodecim leucas taxamus pro dieta vulgari, ve etiam uſuali, in diœceſi Turonenſi & Andegavenſi: in Britannia vero & Cœnomania, decem leucas taxamus pro dieta. Itaque reus a fine diœceſis Turonenſis & Andegavenſis, ultra duodecim, & in Britannia & Cœnomania, ultra decem leucas per litteras apoſtolicas non trahatur: vel ubi competeret ex beneficio litterarum, quod ultra traheretur, qualiter dicta dieta in diœceſibus prædictis decem vel duodecim, ut præfertur, leucas non excedat. Qui vero contrarium fecerit, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto.

IV. *De citationibus virtute litterarum apoſtolicarum.*

Item prohibemus, quod nullus preſbyter, clericus, tabellio, notarius, vel quæcumque perſona alia eccleſiaſtica, vel ſæcularis, noſtræ provinciæ, citet vel audeat citare auctoritate aliquarum litterarum apoſtolicarum, ſive ſint reſcripta, conſervatoria, vel privilegia, niſi viſo originali, vel tenore ipſius publicato auctoritate diœceſani, & de mandato ipſius, per aliquam perſonam publicam, & ſub ſigillo ordinarii. Qui contrarium fecerit, pœnam decem librarum incurrat ipſo facto, piis operibus per ordinarium convertendam.

V. *De apoſtolicis impetrantibus beneficia.*

Sane quia nonnulli apoſtolica impetrantes beneficia vacatura, cum clauſula, quod infra menſem valeant acceptare, virtute litterarum apoſtolicarum plura beneficia acceptant, & hujuſmodi acceptationes occultant fraudulenter in præjudicium & ſcandalum plurimorum, ex quibus plura inconvenientia in noſtra provincia reperimus eveniſſe; maxime cum aliqui, quibus dicta beneficia acceptata, per ordinarium collata fuerant, dictas acceptationes ignorantes, ratione beneficii ſibi collati, promoti ad ſacerdotium, per dictos impetrantes poſt annum a tempore vacationis ſunt excluſi, & ipſos oportet mendicare, in opprobrium ordinis clericalis; volentes dictis fraudibus & malitiis obviare, approbante ſacro concilio, ſtatuimus; quod hujuſmodi impetrantes, acceptationem hujuſmodi infra tres menſes a tempore acceptationis, legitimo impedimento ceſſante, in lo-

ANNO CHRISTI 1355.

loco beneficii acceptati teneantur publicare: alioquin dicta acceptatione & jure sibi acquisito per hujusmodi acceptationem, sint privati.

VI. *De iisdem.*

Item cum beneficia ecclesiastica ultra sex menses vacare non debeant, & nonnulli apostolici impetrantes, occulte & clandestine faciunt sibi de beneficiis provideri, collationes sibi factas occultantes, differentes dictorum beneficiorum possessionem recipere, ut sibi de pinguioribus faciant providere, non sine dictorum beneficiatorum præjudicio & scandalo aliorum: ideoque sacro approbante concilio, statuimus, quod impetrantes apostolici, postquam de beneficiis vacantibus per suos executores sibi fecerint provideri, sive fuerint dignitates, personatus, prioratus, officia, administrationes, & beneficia alia, quocumque nomine censeantur, infra sex menses a tempore provisionis sibi factæ, per se vel per alium, possessionem realem dictorum beneficiorum apprehendere teneantur. Quod si infra dictum terminum, legitimo impedimento cessante, possessionem dictorum beneficiorum, dignitatum, personatuum, prioratuum, officiorum, administrationum & aliorum beneficiorum quorumcumque, non apprehenderit: omni jure sibi quæsito per dictas collationes sint privati.

VII. *De supplenda negligentia prælatorum.*

Item statuimus, quod prælati, tam seculares quam regulares, & alii qui dignitates, personatus, prioratus, officia, administrationes, & alia beneficia de jure vel consuetudine in nostra provincia habent conferre, personis idoneis illa conferant, quorum collatio non sit clandestina nec occulta: immo ipsam collationem infra sex menses a tempore vacationis publicent, & illi quibus collationes fient, sive provisiones, de dignitatibus, personatibus, prioratibus, officiis, administrationibus, & aliis beneficiis, tam sæcularibus, quam regularibus, infra sex menses a tempore collationis beneficii, possessionem ipsius, per se vel per alium, legitimo impedimento cessante, apprehendere teneantur: alioquin collatio pro nulla habeatur. Et ille cui facta fuerit provisio, lapso termino, omni jure sibi quæsito per collationem vel provisionem sibi factam, sit privatus, & collatio ad proximum superiorem sit eo ipso devoluta.

ANNO CHRISTI 1365.

VIII. *Beneficia non conferantur nisi ætatem legitimam habentibus.*

Item constitutione irrefragabili prohibemus, ne beneficia ecclesiastica, sive sint dignitates, personatus, officia, cappellaniæ, præbendæ, vel alia, quocumque nomine censeantur, quæ de fundatione, consuetudine, vel statuto, sacros ordines requirant, personis, quæ non erunt ætatis legitimæ ad recipiendos illos ordines quos beneficia requirunt, nullatenus conferantur. Quod si contrarium factum fuerit, collatio sit nulla ipso facto, & collatores potestate conferendi ea vice sint privati: nisi ex causa evidenti per ordinarium fuerit dispensatum.

IX. *De temporibus ordinandorum.*

Præsenti decreto statuimus, quod omnes principales personæ, prælati, & capita ecclesiarum collegiatarum, & omnes qui in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, regularibus, nostræ provinciæ Turonensis, obtinent dignitates, personatus, officia, sive sint decani, præpositi, archidiaconi, archipresbyteri, capicerii, & alii, quocumque nomine censeantur; & alii qui alia beneficia obtinent, ratione quorum, de jure vel consuetudine tenentur promoveri, in nostra provincia infra annum, a tempore provisionis sibi factæ & possessionis adeptæ pacifice, impedimento legitimo cessante, saltem ad subdiaconatus ordinem se faciant promoveri: alioquin dignitatibus, personatibus, officiis, & beneficiis, lapso anno, absque monitione alia sint privati.

X. *De officio archidiaconi.*

Cæterum cum provida deliberatione in concilio Andegavensi alias fuerit ordinatum, ne archidiaconi, vel archipresbyteri, qui de jure vel consuetudine personas ecclesiasticas præsentatas ad curas parochialium ecclesiarum habent examinare, & post examinationem nobis vel suffraganeis nostris, vel aliis quibus de consuetudine, vel alio jure pertinet curas committere vel conferre, nil exigant pro litteris, vel sigillo. Quod vero hujusmodi statutum minime servaba-

ANNO CHRISTI 1365.

batur, immo prædicti ratione ſigilli vel litteræ, immoderate pecunias extorquebant: ideoque ſacro approbante concilio prohibemus, ne quis, vel aliqui, perſonis eccleſiaſticis per ipſos examinandis, vel præſentandis illis qui habent curas committere vel conferre, pro ſigillo vel littera aliquid recipiant. Contrarium vero facientes eo ipſo pœna in dicto concilio percellantur.

XI. *Quid pro lectis defunctorum rectorum.*

Item edicto perpetuo prohibemus, ne archidiaconi, archipresbyteri, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ, qui de conſuetudine lectos rectorum parochialium eccleſiarum decedentium, infra certos limites noſtræ provinciæ Turonenſis, ſibi vendicant, pro lecto, ultra quinquaginta ſolidos recipiant, dum tamen parochialis eccleſia, quam curatus defunctus obtinebat, quinquaginta libras, ſecundum taxationem decimæ, non excedat, vel lectum recipiat ſecundum taxam ſuperius moderatam. Quod ſi ultra quinquaginta libr. parochialis eccleſia excedat pro decima: centum ſolidos pro lecto poterit recipere, & non ultra, ſibi conditione reſervata, quod pecuniam poſſit recipere juxta taxam ſuperius moderatam, vel lectum ad valorem, ut ſuperius eſt expreſſum. Qui vero contrarium fecerit, recipiendo ultra ſummam & modum quæ in præſenti conſtitutione continentur: eo ipſo perdat lectum, vel illud quod ratione lecti poterat evenire.

XII. *De vita & honeſtate clericorum.*

Item cum in concilio Turonenſi ſalubriter fuerit ordinatum, ne presbyteri prodeant in publicum ſine cappis, vel mantellis clauſis, & quod etiam portent clauſa ſupertunicalia & honeſta: nos latius providere volentes, auctoritate præſentis concilii prohibemus, ne aliqua perſona eccleſiaſtica noſtræ provinciæ, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtat, decanus, archidiaconus, archipresbyter, canonicus metropolitanæ eccleſiæ, cathedralis, vel collegiatæ, & alii beneficiati, veſtes breves, vel botonatas ante pectus, in publico deferant; nec capucia cum lunga corneta, ſed brevi & honeſta, & botonibus in capuciis non utantur. Qui vero contrarium fecerit in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, ſi canonicus metropolitanæ eccleſiæ, cathedralis, vel collegiatæ, a voce capituli & diſtributionibus quotidianis per menſem eo ipſo ſit ſuſpenſus: ita quod ſuſpenſione durante, vox ſua in capitulo pro nulla habeatur, & diſtributiones ad illum uſum aſſignentur, cui de conſuetudine diſtributiones abſentium committuntur. Quod ſi alias beneficiatus fuerit, a fructibus beneficiorum per menſem ſit ſuſpenſus.

XIII. *De eadem re.*

Item firmiter prohibemus, ne clerici in noſtra provincia utantur brevibus veſtibus, vel ſotularibus de polena, nec capucia botonata in publico deferant; ſed veſtes longas, ad minus uſque ad genu propendentes. Qui vero contrarium fecerit, videlicet portando breves veſtes, vel ſotulares de polena, vel etiam capucia botonata, in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, pœnam decem librarum incurrat eo ipſo, (vel etiam ſi deferat mantellum ſeu clamydem fixum depeczatum per circuitum) per ordinarium piis uſibus convertendarum.

XIV. *De Miſſa & officio defunctorum.*

Item prohibemus in virtute ſanctæ obedientiæ, ne quis presbyter noſtræ provinciæ audeat Miſſam celebrare pro mortuis, niſi primo dixerit officium mortuorum: & omnes curati parochialium eccleſiarum ſingulis diebus ferialibus teneantur dicere officium mortuorum, potiſſime trium lectionum.

XV. *De officio beatæ Mariæ.*

Item approbante concilio ſtatuimus, quod in ſingulis eccleſiis metropolitanis, cathedralibus, regularibus, collegiatis, matutinæ, & aliæ horæ de beata Maria, ſingulis diebus ſolemniter decantentur: niſi alias officium eſſet de beata Maria, vel aliis majoribus feſtis anni, vel in Adventu Domini: & ad hoc omnes volumus adſtringi ſub præcepto.

XVI. *De cibis eccleſiaſticorum.*

Cum ſobrie vivere debeant univerſi, & maxime perſonæ eccleſiaſticæ, quas in ſe oportet oſtendere quomodo alii debeant converſari, non in ebrietatibus vel conviviis epulando, ſed moderate & ho-

ANNO CHRISTI 1365.

& honeſte, ne longi temporis brevis hora victum conſumat: ideoque in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub obteſtatione Divini judicii, approbante concilio firmiter prohibemus, ne quævis perſona eccleſiaſtica, ſæcularis vel regularis, in noſtra provincia, etiamſi pontificali, vel quavis alia præfulgeat dignitate, ultra duo fercula ad plus, etiam in conviviis ſolemnibus, vel feſtivitatibus præcipuis, parare faciat; ſed prædictis duobus ferculis non ſuperfluis ſit contentus: niſi forte propter adventum principum, vel aliarum perſonarum, propter quarum adventum poſſet eccleſia aliquod commodum reportare, vel damna & incommoda evitare; & tunc ipſorum conſcientiæ relinquatur.

XVII. *De clericis non reſidentibus.*

Cæterum cum perſonæ eccleſiaſticæ in ſuis beneficiis teneantur perſonaliter reſidere, & maxime ſi curam habeant animarum: irrefragabili ſtatuto ordinamus, ut omnes curati parochialium eccleſiarum noſtræ provinciæ Turonenſis, in ſuis parochialibus eccleſiis reſidentiam faciant perſonalem, niſi ſuper hoc ex cauſa per ſuperiorem fuerit diſpenſatum, vel alias legitime fuerint impediti. Quod ſi reſidentiam non fecerint, ut tenentur, & ultra menſem ſe a ſuis beneficiis abſentaverint ſine cauſa: a perceptione fructuum ſuarum eccleſiarum ſint ſuſpenſi, fructibus ipſis in eccleſiarum utilitatem convertendis. Quod ſi per ſex menſes ſine cauſa legitima, ut præmittitur, ſe abſentaverint: lapſis ſex menſibus, ipſis eccleſiis perpetuo ſint privati, & illi ad quos pertinebit dictarum eccleſiarum collatio, de ipſis eccleſiis habeant providere.

XVIII. *De diſtributionibus.*

Item licet diſtributiones quotidianæ & anniverſaria, in eccleſiis metropolitanis, cathedralibus, & collegiatis, pro intereſſentibus perſonaliter horis ipſis & anniverſariis, ſint laudabiliter ordinatæ; ita quod qui non laborat, non manducet; & nonnulli eccleſiarum prædictarum noſtræ provinciæ canonici, & alii qui de conſuetudine dictas diſtributiones & anniverſaria in ipſis eccleſiis recipiunt, tarde veniunt, & cito poſtquam chorum intraverint recedunt ſine cauſa: ideoque ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut prædicti canonici, & alii qui prædictas diſtributiones & anniverſaria in prædictis eccleſiis recipiunt, in principio horarum intrent chorum ipſis horis anniverſariis, & ad miſſam interſint, videlicet a primo pſalmo uſque ad finem illius horæ & anniverſarii necnon in introitu Miſſæ, a prima collecta, uſque ad finem totius ipſius Miſſæ continue remanſuri. Quod ſi in præmiſſis defecerint ſine cauſa rationabili, diſtributiones ſive anniverſaria illius horæ eo ipſo perdant, & illi vel illis applicentur, quibus applicarentur, ſi iidem recedentes ipſis horis vel anniverſariis nullatenus interfuiſſent. Quod ſi prædictas diſtributiones vel anniverſaria, contra noſtram conſtitutionem voluerint extorquere: per menſem a diſtributionibus vel anniverſariis ſint ſuſpenſi. Quod ſi in prædicto menſe, ſuſpenſione durante, aliquid pro diſtributionibus vel anniverſariis receperint: ingreſſum eccleſiæ, uſquequo reſtituerint omnia quæ contra præſentem conſtitutionem perceperint, ſibi noverint interdictum.

XIX. *De ſtatu monachorum.*

Item cum per decentiam habitus extrinſeci morum oſtendere oporteat honeſtatem, & licet ſecundum canonicas ſanctiones fuerit ſalubriter ordinatum, quod monachi ordinis ſancti Benedicti pro habitu cappas clauſas, cucullas, vel floccum honeſtum longum & amplum deferant, & veſtes ſuperiores proximo habitui largas, longas, & clauſas per circuitum deferant, & quod bottis vel ſotularibus corrigiatis altis & honeſtis utantur: tamen nonnulli monachi dicti ordinis in noſtra provincia, in ſe quaſi nihil de regulari obſervantia oſtendentes, chlamydes ſive rotundellos, veſtes fixas decurtatas, cum botonibus, in publico deferre non verentur, in religioſorum opprobrium, & ſcandalum plurimorum. Ideoque approbante concilio, prohibemus, ne quis religioſus dicti ordinis, abbas, prior, vel quicumque alius, cujuſcumque ſtatus, vel conditionis exiſtat, chlamydes ſeu rotundellos, veſtes proximo habitui fixas, vel quomodolibet botonatas, in publico deferre præſumat. Qui vero contrarium fecerit in aliquo caſu præmiſſorum, ſuſpenſionis ſententiam incurrat ipſo facto: quam ſi ſuſtinuerit per annum, prælatura, prioratu, beneficio, vel adminiſtratione quam habuit, ſit privatus. Quod ſi beneficium non habeat,

ANNO CHRISTI 1365.

beat, per annum sit inhabilis ad quod- A cumque beneficium ecclesiasticum obtinendum.

XX. *De canonicis regularibus.*

Abusionibus quorumdam canonicorum regularium nostræ provinciæ Turonensis (qui secundum regulam beati Augustini debentes laudabiliter vivere, & honeste conversari, quid eis liceat non advertunt, a regulari observantia deviantes, qui nec, prout decet secundum regulam, superlicium aut cappam, B nec alium honestum habitum deferunt secundum suorum monasteriorum consuetudinem approbatam, immo vestes fixas, botonatas, & chlamydem fixam super humerum in publico deferre non verentur) obviare volentes: approbante concilio statuimus, quod monachi dicti ordinis in nostra provincia, professores, prælati, priores, & alii, cujuscumque status vel conditionis existant, habitum deferant suæ religioni congruentem, videlicet superlicium in C ecclesia, & locis aliis quibus solitum est fieri ab antiquo, aut cappam clausam, vel alium honestum habitum, secundum suam regulam, & consuetudinem suorum monasteriorum approbatam; necnon vestes superiores longas, clausas, & honestas portent in publico, nec chlamydes fixas super humerum, *Vide p. 449. 577. sed clausas, largas, longas, & honestas, nec clocas * sericatas, sive consutas de serico alterius coloris quam fuerit cloca, vel mantellus, seu cappa. D Qui vero contrarium fecerit in casibus præmissis, vel aliquo præmissorum: per annum a beneficio suspendatur. Et si beneficium non habuerit, per idem tempus sit inhabilis ad beneficium ecclesiasticum obtinendum.

XXI. *De religiosis domibus.*

Irrefragabili statuto prohibemus, ne illi qui de consuetudine, de jure, vel fundatione, in nostra provincia eleemosynarias, leprosarias, xenodochia, vel E domos Dei habent committere, quocumque colore sibi quæsito, pecuniam, vel quicquam aliud, ratione commissionis, sigilli, vel litteræ, recipiant. Quod si contrarium fecerint, & contra nostram præsentem constitutionem aliquid receperint: excommunicationis sententiam incurrant ipso facto.

ANNO CHRISTI 1365.

XXII. *De observatione jejuniorum.*

Sane cum diebus jejunialibus, & maxime in Quadragesima, non solum a carnibus, sed etiam ab illis quæ a carnibus sementariam trahunt originem, sit penitus abstinendum; & nonnulli nostræ provinciæ, tam personæ ecclesiasticæ, quam etiam sæculares, in nonnullis locis lacte & butyro utantur indistincte, licet piscium, olei, & aliorum necessariorum possint copiam invenire: ideo approbante concilio prohibemus, ne aliqua persona ecclesiastica vel sæcularis butyrum vel lac comedat in Quadragesima, vel quomodolibet in pane, vel leguminibus utantur, in casibus a jure non permissis, nisi super hoc privilegium habuerint. Qui vero contrarium fecerit, notam reatus inobedientiæ incurrat, & tanquam transgressor præcepti & concilii provincialis puniatur: absolutionem transgressorum tantummodo superioribus reservantes.

XXIII. *De censibus.*

Cum juris sit provisione statutum, quod pro rebus propriis ecclesiasticarum personarum, quas non causa negotiandi deferunt, seu deferri faciunt, peda- Vide supra Conc. sub P tro Turon. gia vel quidagia, nullatenus exigantur, Arch. ann. & in contrarium facientes est excom- 1336. can. 3 municationis sententia promulgata; & bonæ memoriæ Gaufridus prædecessor noster in concilio apud Castrum Gonterii celebrato, salubriter prohibuit ne a clericis, vel a personis ecclesiasticis, pro rebus propriis vel etiam ecclesiarum, quas non mercimonii causa, per terram vel aquam, aut per mare ducerent, vel duci facerent, quisquam suo vel nomine alieno pedagia, quidagia, consuetumas, aut exactiones quascumque, & quocumque nomine censerentur, exigeret vel de novo imponeret, contrarium facientes excommunicationis sententia innodando: & res proprias clericorum, vel ecclesiasticarum personarum declaravit, vina, blada, & alia de suis rebus hereditariis, & quas in terra sua vel ecclesiæ recolligunt, & quæ de redditibus propriis recipiunt, & quæ collecta, recepta & habita, causa vendendi, ut pecuniam inde habeant, in usus proprios convertant, per terram, vel aquam ducunt, vel duci faciunt, intellexit, & debere intelligi declaravit hoc non fieri causa mercimonii, taleque negotium esse personis ecclesiasticis licitum

ANNO CHRISTI 1365.

tum & honeſtum, & liberum a pedagiis, couſtumis, & exactionibus aliis quibuſcumque. Nos vero approbante dicto concilio, dictas prohibitiones, declarationes, ſtatuta, & pœnas in præmiſſis comprehenſas, volumus in ſuo robore permanere: ita quod qui a perſonis eccleſiaſticis, pro præmiſſis rebus, quas ducunt, vel duci faciunt, per terram vel aquam, per ſe vel alium, a ductoribus, vel ab illis qui vehunt, vel transferunt, receperit pedagia, exactiones, vel couſtumas, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto; & locus in quo pedagia, quidagia, couſtumæ & exactiones recipiuntur, eo ipſo ſit ſuppoſitus eccleſiaſtico interdicto. Et quia nonnulli in præjudicium eccleſiaſticæ libertatis & prædicti concilii, novas fraudes inveniunt per obliquum, volentes perſonas eccleſiaſticas ſubmittere ſervituti, non a prædictis perſonis, ſed ab illis qui prædicta, nomine clericorum & eccleſiaſticarum perſonarum, deferunt, vehunt, & transferunt, per ſe vel alium, pedagia, couſtumas & exactiones de novo exigunt, necnon præmiſſas perſonas eccleſiaſticas, vel illos qui nomine ipſorum præmiſſa portant vel transferunt, compellunt ut ad ipſos veniant, & quod ſibi ſignificent quod ſunt res clericorum & perſonarum eccleſiaſticarum, quæ ducuntur per aquam vel terram, ſibi de facto confiſcant, & appropriant pro libito voluntatis (quam confiſcationem declaramus eſſe contra concilium, & in præjudicium eccleſiaſticæ libertatis: & talia facientes declaramus incidere in ſententia, & pœnis in prædicto concilio & modo ſuperius declaratis) prædictum concilium dicti Gaufridi innovamus, & quod omnia hic comprehenſa in noſtra conſtitutione fidem faciant, ac ſi totum originale & tenor ipſius eſſet hic omnino de verbo ad verbum comprehenſum.

XXIV. *De immunitate eccleſiarum.*

Sacro approbante concilio excommunicamus invaſores, raptores, deprædatores, occupatores, ſuo nomine, vel etiam alieno, perſonarum eccleſiaſticarum & rerum ſuarum, vel eccleſiæ ſeu locorum religioſorum, & quoſcumque alios qui bona prædicta indebite occupata detinuerint, aut in religioſorum domibus, vel locis eccleſiaſticis poſuerint comeſtores; & loca ubi bona taliter occupata, delata, recepta, vel detenta ſcienter fuerint, ſint ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto: declarantes, bona eccleſiaſtica eſſe intelligenda in hoc caſu, prout in concilio apud Caſtrum Gonterii per bonæ memoriæ Petrum prædeceſſorem noſtrum ultimo celebrato, non ſolum bona clericorum, verum etiam bona commodata, & ab eis conducta precario & conceſſa, & quorum eccleſiaſticæ perſonæ vel clerici habent poſſeſſionem, aut detentionem qualemcumque; necnon ſi perſonarum eccleſiaſticarum occaſione, in ipſorum præjudicium vel contemptum, eorum homines, familiares, vel conſanguinei, vel ipſorum bona, vel qui ſub temporali ſua juriſdictione conſiſterent, indebite caperentur, vel invaderentur, hac appellatione volumus comprehendi. Et quia facientes & conſentientes par pœna conſtringit: receptatores & defenſores invaſorum, raptorum, maleficorum hujuſmodi, de quibus ſuperius fit mentio, & qui ad præmiſſa dederint auxilium & favorem, publice vel occulte, eiſdem pœnis, quibus & ipſos maleficos, eo ipſo quo ipſos, vel res de quibus ſuperius fit mentio, ſcienter receptaverint vel defenderint, eadem excommunicationis ſententia volumus innodari; & ubicumque fuerint raptores, occupatores, invaſores, defenſores, & receptatores præmiſſi, ceſſetur penitus a Divinis, donec abſolutionis beneficium meruerint obtinere. Et poſtquam publice excommunicati nunciati fuerint, nullatenus abſolvantur, niſi de præmiſſis ſatisfecerint, & eccleſiæ emendam fecerint competentem: nec tradantur poſt mortem eccleſiaſticæ ſepulturæ, niſi ipſi, vel ipſorum heredes, ſatisfecerint de præmiſſis, ut ſuperius eſt expreſſum. Prædictum autem concilium dicti domini Petri, de quo ſuperius fit mentio, innovamus, & volumus in ſuo robore permanere: & quod omnia hic comprehenſa fidem faciant, ac ſi totum originale & tenor ipſius eſſet hic omnino de verbo ad verbum comprehenſum.

XXV. *De injuſtis exactionibus.*

Verum nonnulli principes, & alii domini temporales a viris eccleſiaſticis, prælatis, tam ſæcularibus quam regularibus, & aliis, qui nec feuda tenent ab eis, neque ut ſuperiores recognoſcunt, nova & inſolita nituntur exigere & exigunt juramenta, dictoſque prælatos & alias perſonas eccleſiaſticas, per minas & terrores, perſonarum captionem, bonorum & rerum ſpoliationem, com-

ANNO CHRISTI 1365.

compellunt ad præſtanda juramenta. Ideoque ſacro approbante concilio prohibemus, ne quis princeps, dux, baro, ſeneſcallus, baillivus, aut alius dominus temporalis, per ſe vel per alium, a prædictis perſonis eccleſiaſticis nova exigat juramenta, nec ad ea præſtanda compellat per minas, terrores, captionem corporum, occupationem rerum & juriſdictionis, ſpoliationem parentum & bonorum, injurias hominum eccleſiæ vel bonorum ipſorum, mortem vel incarcerationem familiarium vel conſanguineorum ſuorum: contrarium vero facientes, auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententia innodamus, & terram eorum ſupponimus eccleſiaſtico interdicto, a qua nullatenus abſolvantur, nec interdictum relaxetur, niſi primo de injuriis, damnis & offenſis, tam perſonis quam eccleſiis ſatisfecerint competenter.

XXVI. *De injuriis quæ fiunt eccleſiaſticis.*

Dolentes referimus quod nonnulli nobiles, & domini temporales, quandoque perſonæ eccleſiaſticæ, & etiam ſæculares, per ſe vel alios, & etiam per viles & abjectas perſonas, in noſtra provincia diffidant, & diffidari faciunt, publice vel occulte, prælatos, vel alias perſonas eccleſiaſticas, & ob hoc quandoque prælatos & alias perſonas eccleſiaſticas crudeliter inſequuntur, terram eccleſiaſticam currunt, bona rapiunt, loca, maneria, caſtella occupant, & detinent occupata, homines eccleſiæ capiunt, trucidant, occidunt & ſpoliant bonis ſuis: ita quod oportet quandoque prælatos & viros eccleſiaſticos ſe redimere, & etiam bona ſua. Ideoque ſacro approbante concilio, edicto perpetuo prohibemus, ne aliqua perſona eccleſiaſtica, vel ſæcularis, etiamſi dux, princeps, comes, baro, capitaneus, ſeneſcallus, baillivus, vel alia perſona ſæcularis, nomine ſuo vel alieno, archiepiſcopum, epiſcopum, abbatem, abbatiſſam, officialem archiepiſcopi, epiſcopi, canonicum metropolitanæ cathedraliſve eccleſiæ, per ſe, vel per alium diffidat, diffidarive faciat. Qui vero archiepiſcopum, epiſcopum, abbatem, vel abbatiſſam, officiales archiepiſcopi, epiſcopi, canonicum metropolitanæ vel cathedralis eccleſiæ, per ſe vel per alium diffidaverit ſeu diffidari mandaverit, publice, vel occulte, vel factum ab aliis nomine ſuo, ratum habuerit, auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto. Quod ſi poſt diffidium factum per præmiſſas perſonas, vel alias, proceſſum fuerit, vel ipſorum nomine, vel ratum habentibus, vel hac occaſione per conſanguineos, amicos, familiares ipſorum, contra perſonam archiepiſcopi, epiſcoporum, vel per alias perſonas quas in caſtris vel locis ſuis ſcienter receptaverint, aliqualem injuriam fecerint, ſeu bona ipſorum capiendo, caſtra, villas, domos, & loca occupando, terram ipſorum, vel eccleſiæ, domos & loca incendendo, homines eccleſiæ damnificando, mutilando, interficiendo, capiendo, vel ipſos bonis ſpoliando, familiares, conſanguineos prædictarum perſonarum eccleſiaſticarum in injuriam ipſarum capiendo, incarcerando, injuriando, bonis ſuis ſpoliando in caſibus præmiſſis, & quolibet præmiſſorum: præter ſententiam excommunicationis, quam auctoritate præſentis concilii propter præmiſſa incurrerint, terra, quam in noſtra provincia obtinent, auctoritate præſentis concilii ſit ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto: ſtatuentes eadem approbatione, quod ſi terra diffidantium, quæ propter præmiſſa fuerit interdicta, ultra unam diœceſim protendatur, quilibet ſuffraganeus noſtræ provinciæ ad mandatum noſtrum, ſive diœceſani in cujus diœceſi delictum fuerit perpetratum, prædictum interdictum reſervare teneatur, & a ſuis ſubditis facere obſervari: & qui propter præmiſſa ſententiam incurrerit, vel ejus terra fuerit ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto, a ſententia nullatenus abſolvatur, nec interdictum relaxetur, niſi prius de damnis, injuriis & offenſis, perſonis & eccleſiæ ſatisfecerint competenter. Quod ſi perſona eccleſiaſtica fuerit, quæ archiepiſcopum, epiſcopum diffidaverit per modum ſuperius expreſſum, & poſt diffidium proceſſerit in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum; ſi prælatus ſit regularis, vel ſæcularis, ſeu alia perſona eccleſiaſtica, quæ dignitatem, perſonatum, officium, beneficium, canonicatum, præbendam, adminiſtrationem, in noſtra provincia obtineat; prælatura, dignitate, prioratu, beneficio, officio, canonicatu, præbenda, prioratu, adminiſtratione, præſentis auctoritate concilii, ſit privatus, & inhabilis perpetuo ad alia beneficia obtinenda. Quod ſi beneficium non habuerit, ſit etiam inhabilis perpetuo in noſtra provin-

ANNO CHRISTI 1365. f. ita quod

vincia ad beneficium ecclesiasticum obtinendum : itaque * qui tali inhabili propter præmissa contulerit scienter beneficium, sit excommunicatus ipso facto. Si vero regularis fuerit, qui abbatem, vel abbatissam propriam diffidaverit per modum superius expressum: beneficio, officio, prioratu, administratione, si quam habuerit, sit privatus; quod si beneficium non habuerit, sit inhabilis ad beneficium ecclesiasticum obtinendum. Si vero aliam personam diffidaverit ecclesiasticam, per se vel alium, ut superius est expressum, & si post diffidium processerit in aliquibus præmissis, vel aliquo præmissorum, sententiam excommunicationis incurrat ipso facto. Et ulterius procedatur contra eum secundum tenorem statutorum, & secundum quantitatem & qualitatem delicti, prout superiori videbitur faciendum.

XXVII. *De iisdem.*

Verum quia nonnulli domini temporales, baillivi, præpositi, seneschalli, capitanei, servientes & allocati, & alii, ad illicita manus laxant, personas ecclesiasticas, tam sæculares quam regulares capiendo quamplurimum sine causa, incarceratas seu imprisionatas detinent, & quandoque ipsas restituere contradicunt. Ideoque sacro approbante concilio prohibemus, ne quis dominus temporalis, baillivus, præpositus, seneschallus, capitaneus, serviens & allocatus, vel quicumque alius, clericum, vel aliam personam ecclesiasticam, regularem vel sæcularem, capiat sine causa, nec tunc retineat, sed restituat suo judici cum informationibus & bonis, quæ cum ipso reperta fuerint, ad quem spectat cognitio puniendi. Si quis vero clericum vel personas ecclesiasticas incarceratas, vel imprisionatas detinuerit, & requisitus non restituerit una cum bonis & informationibus legitimis; sive sit dux, princeps, comes, baro, nobilis, sive dominus temporalis, baillivus, seneschallus, præpositus, serviens & allocatus, capitaneus, vel quæcumque alia persona ecclesiastica, regularis vel sæcularis, excommunicationis sententiam incurrat ipso facto: & extunc in parochia in qua detinebitur dictus clericus, vel persona ecclesiastica, vel etiam transferetur, quamdiu ibi detinebitur, cessetur penitus a Divinis absque ulla monitione vel præcepto, postquam curato constiterit, vel illi qui habet gubernare parochiam, quod clericus incarceratus, fuerit requisitus, & post requisitionem legitimam infra unam diem naturalem non fuerit restitutus. Quod si ille qui clericum vel personam ecclesiasticam detinebit, sive ejus baillivus, seneschallus, præpositus, non possit tute adiri, vel alias nequeat inveniri: moneatur in ecclesia cathedrali publice, quod clericum vel personam ecclesiasticam restituat cum bonis suis & informationibus, ut superius est expressum, infra certum tempus superioris arbitrio, in cujus civitate vel diœcesi clericus detentus, fuerit incarceratus, moderandum: quæ monitio arctet monitum, ac si alias esset legitime monitus, & personaliter apprehensus. Quod si infra prædictum tempus, persona ecclesiastica, vel clericus captus vel incarceratus, restitutus non fuerit lapso termino: auctoritate præsentis concilii, pœnis subjaceat supradictis, & cessetur in locis quibus detinebitur vel transferetur, a Divinis, ut superius est expressum. * Contra præsentem constitutionem nostram cessatione durante immiscuerit se Divinis, in casibus a jure non permissis, si collegium fuerit sæcularium vel regularium personarum, singulares personæ ipsius, vel aliæ personæ singulares, rectores ecclesiarum, & quæcumque aliæ, etiamsi fuerint regulares excommunicationis sententiam incurrant ipso facto. Aliis statutis prædecessorum nostrorum contra tales promulgatis, in suo robore duraturis.

ANNO CHRISTI 1365.

* *Deest hic.* Quod si

XXVIII. *De exactionibus.*

Auctoritate præsentis concilii prohibemus, ne aliqua persona ecclesiastica vel sæcularis, impositionis, seu exactionis tributa, subsidia, vel aliquas novas impositiones, a personis ecclesiasticis, terris, vel hominibus ecclesiæ, de novo exigat. Qui vero contrarium fecerit, etiamsi dux, princeps, baro, vel alia quæcumque persona, quacumque præfulgeat dignitate, qui præmissa de novo imposuerit personis ecclesiasticis, vel hominibus ecclesiæ, sine consensu illorum ad quos spectat, vel præmissa exegerit, per se vel alium, etiamsi naulum sit de novo impositum nomine suo, vel alieno, excommunicationis sententiam incurrat ipso facto. Et locus illius domini vel principis in quo impositum fuerit, auctoritate præsentis concilii eo ipso sit suppositus ecclesiastico interdicto: & postquam notorium

fue-

ANNO CHRISTI 1365.

fuerit, quod impoſitiones de novo fuerint impoſitæ, exactiones, tributa, ſubſidia, vel aliæ ſervitutes in terris, vel hominibus eccleſiæ, extunc omnino in loco illius qui impoſuerit, vel levaverit; ſervetur interdictum, nullo alio mandato expectato. Novas exactiones, ſervitutes, naulum intelligimus in hoc caſu, quorum impoſitio ſive exactio memoriam hominum non excedit.

XXIX. *De immunitatibus eccleſiæ.*

Cum jure canonico caveatur, quod qui de cætero ſervare fecerint ſtatuta, edicta, & conſuetudines introductas contra eccleſiæ libertatem, ſtatutarii, & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, nec non poteſtates, conſules, rectores & conſiliarii locorum, ut hujuſmodi ſtatuta, & conſuetudines, de cætero edita fuerint, vel ſervata; necnon illi qui ſecundum illa judicare præſumpſerint, vel in formam publicam ſcribere judicata, excommunicationis ſententiæ debeant ſubjacere: nonnulli propriæ ſalutis obliti, & ſuæ verecundiæ non parcentes, juris ſententiam verborum amplexu non ſine fraude circumvenire nituntur, non ſtatuta ut aſſerunt, banna tamen faciunt proclamari, præcepta & prohibitiones inducunt, quod non eſt dubium in libertatis eccleſiæ præjudicium redundare. Nos itaque fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuiſſe cognovimus, obviare volentes, ſtatuimus, ut quicumque ſuo nomine vel etiam alieno, cujuſcumque gradus vel conditionis exiſtant, contra ipſius eccleſiæ libertatem, banna, prohibitiones, ſive præcepta fecerint, aut fieri procuraverint, ſive facientibus conſilium dederint, vel favorem excommunicationis ſententia ſint ligati. Qui vero contra eccleſiaſticas antiquas conſuetudines, rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice obſervatas, ſtatuta, banna, prohibitiones aut præcepta ſcienter fecerint, aut procuraverint, ſive jam facta ſervaverint, aut fervari fecerint, ſeu facientibus in hoc conſilium vel opem præſtiterint: excommunicationis ſententia, quam extunc in ipſos proferimus, ſint ligati.

XXX. *De adulteriis.*

Perpetuo ſtatuto prohibemus, ne aliquis, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtat, ſive perſona eccleſiaſtica, ſæculariſve fuerit, in noſtra provincia de cætero notorie teneat concubinam. Contrarium vero facientes necnon adulteros notorios, excommunicationis ſententia innodamus.

ANNO CHRISTI 1365.

XXXI. *De ſententia excommunicationis.*

Prohibemus, ne quis in noſtra provincia ſententiam excommunicationis latam per quemcumque judicem ordinarium ſive delegatum, ad ejus inſtantiam occultam teneat, ſed ipſam infra menſem a tempore quo lata fuerit, faciat publicari. Quod ſi infra prædictum tempus non fecerit publicari, pœnam viginti ſolidorum incurrat, in piis operibus convertendorum.

XXXII. *De publicatione præſentis concilii.*

Præterea ne quis ſuper pœnis in præſenti concilio ſtatutis, prætextu ignorantiæ ſe valeat excuſare: ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod rectores eccleſiarum quarumlibet provinciæ Turonenſis, ſtatuta in præſenti concilio ordinata, perpetuo, anno quolibet, prima die Dominica in Adventu Domini, die Dominica in Quadrageſima, die Dominica in paſſione, die Dominica poſt Pentecoſtem Domini, die Dominica poſt feſtum Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis per ſe vel per alios, in ſuis eccleſiis publicent populo congregato, & lingua materna ſufficienter exponant, dum ibidem Divina contigerit officia celebrari, pœna unius marchæ argenti a quolibet qui defecerit in præmiſſis per ordinarium exigenda, & in pios uſus convertenda.

XXXIII. *Quando liceat in domibus ſeu cappellis celebrare.*

Item auctoritate præſentis concilii ſtatuimus & etiam ordinamus, quod quotieſcumque per aliquem epiſcopum alicui nobili, vel aliæ perſonæ ſæculari, celebrandi Divina officia in domibus ſuis vel cappellis licentiam contigerit impartiri, quod illæ ſex dies, ſcilicet prima dies Dominica in Adventu Domini, Dominica poſt Epiphaniam, prima Dominica in Quadrageſima, Dominica in Paſſione Domini, Dominica poſt Pentecoſtem Domini, Dominica poſt feſtum Aſſumptionis B. Mariæ virginis, ab conceſſione generali ſint exceptæ, in quibus ſex diebus, per nullum poterit in dictis domibus, ſeu cappellis celebrari, niſi per rectorem parochialis eccleſiæ, vel ejus cappellanum, vel alium

de

ANNO CHRISTI 1365.

de mandato ejuſdem rectoris, qui in A ipſorum nobilium, & aliorum prædictorum præſentia, præmiſſa capitula tenebuntur publicare, dum Divina dictis diebus inibi celebrabunt, ne velamento alicujus ignorantiæ ſuper hoc ſe valeant excuſare. Et conceſſa ad præſens indulgentia quantum ad hos ſex dies reſtringatur.

XXXIV. *De poteſtate abſolvendi.*

ANNO CHRISTI 1365.

In omnibus autem caſibus in quibus excommunicationum, ſuſpenſionum, vel interdictorum ſententias duximus in præſenti concilio promulgandas, cuilibet epiſcopo in ſuis civitate & diœceſi abſolvendi hujuſmodi excommunicationem & ſuſpenſionem & interdictum hujuſmodi relaxandi in formam eccleſiæ, auctoritate concilii concedimus po- B teſtatem.

Martene Anecd. 4. 31.

CONCILIUM APTENSE.

Anno M. CCC. LXV. celebratum.

Ex ſchedis Cl. V. domini de S. Quentin.

IN Chriſti nomine, amen. Quoniam eccleſiarum prælati, quibus eſt commiſſa cura regiminis & gubernationis, & provinciarum diſtincto ordine imperium eſt conceſſum, ſunt primo pontificalibus infulis inſigniti, ut ceteri recognoſcant in eis jura Domini privilegiaque. Qui ſunt præ ceteris præcipui in honore, ſic eſſe debent in ſollicitudinibus ac laboribus principales, & taliter poſſidere habenas gubernaculi quod poſſint fieri ſubjecti pacifici, & ſub tranquillo vivere ſucceſſibuſque felicibus abundare.

Ideo nos G. Arelatenſis archiepiſcopus cum reverendis in Chriſto patribus dominis Philippo ejuſdem miſeratione patriarcha Jeroſolymitano, Cavallicenſi eccleſiæ adminiſtratore perpetuo, Joanne Arauſicenſi, Joanne Carpentoractenſi, G. Maſſilienſi, Joanne Vaſionenſi, Jacobo Tricaſtinenſi, G. Tholonenſi epiſcopis, ac venerabilibus viris dominis Hodo Notarii præpoſito Avenionis, & Stephano Salayronis decano eccleſiæ Villæ-novæ prope Avenionem procuratoribus R. in Chriſto patris domini Anglici epiſcopi Avenionenſis abſentis, Cavellicenſis, Auraycenſis, Carpentoratenſis, Maſſilienſis, Vaſionenſis, Tricaſtinenſis, Tholonenſis ac Villænovæ prope Avenionem capitulorum procuratoribus ſufficienter comparentibus.

Et nos B. Ebredunenſis archiepiſcopus cum RR. in Chriſto patribus B. Dignienſi, P. Senecenſi, Stephano Vencienſi, & Laurentio Nicienſi epiſcopis præſentibus ac etiam dominis Boſcaudonenſi & S. Pontii de Nicia monaſteriorum abbatibus ibidem perſonaliter aſſiſtentibus, nec non venerabilibus viris Jacobo de Sala Graſſenſi canonico procuratore domini Amedei Graſ- E ſenſis epiſcopi, & Ponforando canonico & generali vicario domini Glandatenſis epiſcopi abſentis ac cum Ebredunenſis, Dignienſis, Senecenſis, Nicienſis, Vencienſis, Glandatenſis, Graſſenſis capitulorum procuratoribus ſufficienter comparentibus.

Et nos Joannes Aquenſis archiepiſcopus cum RR. in Chriſto patribus dominis P. Regienſi, Gerardo Siſtaricenſi, & Raymundo Aptenſi epiſcopis, & venerabilibus dominis Raymundo de Caſtellana præpoſito Forojulienſi procuratore domini Raymundi Forojulienſis epiſcopi, & domino Joanni priori de Volona Vapincenſis C diœceſis domini G. Vapincenſis epiſcopi vicario & procuratore, ac cum Aquenſis, Aptenſis, Siſtaricenſis, Forojulienſis, Regienſis, Vapincenſis & Forcalquerii capitulorum procuratoribus ſufficienter comparentibus in civitate Aptenſi provinciæ Aquienſis ſupradictæ provinciale concilium celebrantibus per nos Arelatenſem, Ebredunenſem & Aquenſem archiepiſcopos noſtroſque ſuffraganeos, ut reverendorum patrum dominorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta in S. Rufo Avenionenſis diœceſis dudum edita per eoſdem, tanta maturitate verborum & ſenſuum gravitate repleta, paucis additis, vel detractis temporum mutationem & qualitatem penſantibus, unanimiter approbantes, ipſa ſervari volumus nobis & a ceteris quos illorum & noſtrorum auctoritate appre- D hendit . . . . . .

. . . . . .

. . . . cupientes juxta doctrinam apoſtoli nos irreprehenſibiles exhibere, nobis ipſis formam imponimus, ne ipſi efficiamur reprobi dum aliis prædicamus, & quod abſit, fabris arcæ Noe ſimiles, qui ut ſalvarentur alii fecerunt, ipſi vero diluvio perierunt & ut ipſorum anteceſſorum noſtrorum exemplo geſtus noſtros luculentis actibus decoremus, ad honorem omnipotentis Dei ac Virginis Mariæ totiuſque celeſtis curiæ, pro ſalutari regimine cleri & populi ac animarum ſalute & ſacro approbante concilio, ſubſcripta ſtatuta edenda vidimus & conceſſimus ut ipſa particulariter continentur.

I.

Preces pro papa ſtatutæ.

In primis auctoritate præſentis concilii duximus ſtatuendum, ut Deus & Dominus noſter eccleſiam ſuam dirigat & conſervet, quod in qualibet parochiali eccleſia noſtrarum provinciarum, civitatum ac diœceſum, qualibet ſeptimana die non feſtivo, una miſſa de S. Spiritu, vel de B. Virgine glorioſa ad voluntatem curati pro domino noſtro papa, & tota univerſali eccleſia celebretur: in qua dicantur orationes col-

lectæ

ANNO CHRISTI 1365.

lectæ de officio & *Deus omnium*, &c. & *Ecclesiæ tuæ*, &c. Nostrum quilibet omnibus dictam missam celebrantibus, ibidemque assistentibus, verumtamen vere pœnitentibus & confessis in qualibet missa xl. dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus.

II.

Indulgentiæ concessæ genua flectentibus ad certa missæ verba.

Item, qui ob reverentiam Dei in qualibet missa quando *Credo in unum Deum* cantabitur seu dicetur, ab illo verbo *Qui propter nos homines*, &c. genibus flexis steterit, xx. dies nostrum quilibet de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus vere pœnitentibus & confessis. Et pari modo xx. alios dies illis qui genua devote flexerint cum in missa dicetur *Gratias agamus Domino Deo nostro*, nec non dicentibus & audientibus missæ officium beatæ Mariæ Virginis, quod dicitur regulariter post missam aliam quamcumque cum S. Joannis evangelio videlicet, *In principio erat Verbum*, alios dies xx. vere pœnitentibus & confessis,

III.

Missæ pro defunctis.

Exhortamur auctoritate præsentis decreti, quod qualibet die lunæ, in qualibet parochiali ecclesia nostrarum provinciarum, civitatum & diœcesum prædictarum, una missa pro defunctis fidelibus celebretur. Si vero illo die festum interveniat, post missam de festo, missæ officium pro defunctis dicentibus & audientibus devota mente pœnitentibus & confessis xx. alios dies indulgentiarum nostrum quilibet &c. ut supra.

IV.

Indulgentiæ in præcipuis festis concessæ.

Item, concedimus auctoritate præsentis concilii omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui in diebus festivis, videlicet Nativitatis Domini, Resurrectionis, Ascensionis Domini, & Pentecostes, patroni seu titularis earumlibet ecclesiarum cathedralium, provinciarum nostrarum, & in quatuor festis principalibus B. Mariæ Virginis, videlicet Nativitatis, Purificationis, Annunciationis & Assumptionis, nativitatis sancti Joannis-Baptistæ, Dedicationis sancti Michaelis, & omnium sanctorum ad dictas cathedrales ecclesias causa devotionis confluxerint pro die festo quolibet videlicet nostrum quilibet xl. dies de injunctis sibi pœnitentiis pariter indulgemus.

V.

ANNO CHRISTI 1365.

Et ab episcopis pontificaliter celebrantibus

Auctoritate præsentis concilii etiam ordinamus, quod quilibet diœcesanus dictarum ecclesiarum, quando celebrabit pontificaliter in sua diœcesi, vel etiam ubicumque, aut prædicabit populo infra dictas provincias de diœcesani licentia, possit concedere auctoritate præsentis concilii, pro quolibet nostrum xl. dies de injunctis pœnitentiis vere pœnitentibus & confessis qui in missa vel prædicatione intererunt.

VI.

De reside tia.

Et cum a capite ratio sit edenda, & nos prælati qui caput ecclesiarum esse censemus, modicum ut plurimum residemus in nostris ecclesiis ac civitatibus; ob quod greges nobis commissi, quos divino debemus nutrire eloquio, ac exemplo salutifero erudire, a via veritatis aberrant multoties in eorum perniciem animarum. Nobis in hoc per præmissa causam præbentibus quantum est possibile providere communi nostrum concordia ordinavimus, ut ex nobis quilibet in civitate quam possidet, quanto commodius fieri poterit, saltem in festis præcipuis Quadragesima & Adventu Domini, residentiam faciat personalem, ibique celebret, prædicet, confessiones audiat, & alia faciat quæ incumbunt nostro pastorali officio, sicut jura volunt.

VII.

Mimi & nes vena prohibiti

Item etiam ordinavimus auctoritate hujusmodi concilii, ne nostrum aliquis histriones seu mimos habeat, nec canes, seu aves venarias habeat ullo modo. Nam si hoc per aliquem nostrum fieret, tempus quod deberet in commisso grege dominico erudiendo expendi, usibus consumeretur talibus: quod esset summum detestabile, nostrum auctoritate attenta: & panis, qui deberet erogari pauperibus, canes hujusmodi ederent, & pecuniam ecclesiarum pauperibus convertendam quodammodo exhaurirent.

VIII.

Domicelle rum & scu ferorum bitus mo stus.

Item, cum nostri domicelli seu scutiferi, qui ex nobis aliquid tenent in numero excessivo ultra quam eis esset expediens, calamistrati incedant ut femi-

ANNO CHRISTI 1365.

minæ, & cum veſtibus ſeu diploidibus, hoc eſt gipponis, tam brevibus, ut femoralia & ſigne poſteriora eis appareant, ſotulares roſtratos, & caligas colorum diſparium deferant non in ſignum honeſtatis, quæ in nobis debet vigere: præcipue dati omnibus in exemplum duximus auctoritate præſentis concilii providendum, ut noſtrum quilibet veſtes ſuis domicellis ſeu ſcutiferis, quos tenebit, fieri faciat longitudinis competentis, ſic quod ſaltem ſubtus genu quatuor digitos protendantur, quarum manicæ nodum attingant brachii, & non ultra accedant capucini cum botonis vel croquetis, aut ſotulares roſtratos non deferant ſeu caligas colorum diſparium, ut faciunt hiſtriones.

IX.

viſitatio- pecunia recipi- a.

Cum ſanctorum patrum auctoritas ſit, ut diœceſanus ſuas viſitare debeat eccleſias, ut male acta quæcumque reformentur, & quæ in eis deficiunt procurentur; & ſicut nonnullorum relatio ſeu informatio habuit, aliquorum ex nobis qui fuerunt tempore retroacto locum tenentes, ſeu vicarii in ſynodis celebrantes, quod nefandum cenſetur, cum prioribus, vicariis, & aliis beneficiatis convenerunt, ut pecunia data de uno vel de duobus annis non viſitarentur: & ſic tenentes beneficia quæſtui & avaritiæ potius quam ſuo debito inhærent: ne ulterius ſerpat hoc vitium auctoritate præſentis concilii ordinamus, ne quis in poſterum præſumat ſimilia attentare: immo quod ex nunc receptum vel habitum fuerit per aliquem locum tenentem vel vicarium, reſtituatur integraliter in unum menſem a die publicationis hujuſmodi numerandum. Quod ſi hoc facere non curaverint, duplum reſtituere compellantur.

X.

expenſis itationum

Præterea attendentes quod in viſitationibus, quæ contingunt per metropolitanos & ordinarios fieri, beneficiati in expenſis multimode onerantur: attenta temporis qualitate, ſtatuimus auctoritate præſentis concilii, & hoc ſtatuto quadriennio duraturo, & non ultra: verumtamen & prohibemus, ne quis metropolitanus vel ordinarius, niſi biennio in biennium incipiendum pro nunc, in illis qui de proximo viſitaverint: illis voro qui non viſitaverunt a magno tempore tunc temporis biennium inchoatur. Pro qua quidem viſitatione metropolitanus quicumque & ſuffraganeus quatuor florenis tantummodo pro procuratione ſit contentus, nec ad plura * viſitaturus cogatur, qui viſitatus poſſit eligere, aut, quod eſt dictum, ſolvere vel miniſtrare expenſas, quæ ſummam hujuſmodi non tranſcendant.

ANNO CHRISTI 1365.

* Legendum videtur *viſitandus*.

XI.

Redditus ex ſpiritualibus procedentes non vendendi.

Quia per venditiones redditnum tam ſpiritualium quam temporalium, quas contigit per noſtrum aliquem ſæpe laicis * facere, juriſdictionem miſcendo, multa committuntur indebita, ipſis laicis, ſpiritualia exercentibus habentibus miniſtrare, de quibus non poſſumus excuſari: quod cedit in læſionem juſtitiæ, & detrimentum intolerabile ſubditorum: ſtatuimus auctoritate præſentis concilii, ne aliquis ex nobis vel alius cujuſcumque ſit gradus, beneficia in diœceſibus noſtris obtinens, redditus ſeu proventus qui ex ſpiritualibus venerint vendere laicis audeat: vel quod idem eſt beneficium arrendare, niſi eſſent decimæ, in quarum venditione nullum ſcandalum venit.

* Lege *fieri*.

XII.

De mandatis dominicis feſtiſque ſervandis & miſſis audiendis.

Item, quia in provinciis & noſtris diœceſibus male ſervantur mandata dominica, feſtaque coluntur peſſime per eccleſiam ordinata, nomenque Dei & B. Mariæ Virginis matris Dei & aliorum ſanctorum indifferenter blaſphematur per multos & turpiter: nec curant ad miſſas parochiales venire, verbumque ſpernunt audire dominicum contra noſtra canonica & ſalubria ſuper hoc edita ſtatuta; ſtatuimus præſentis auctoritate concilii, ut quilibet noſtrum in ſua diœceſi mandata dominica obſervari, feſta coli faciat, gregemque ſibi commiſſum ad miſſas parochiales venire, & verbum audire dominicum, cenſura cogat eccleſiaſtica, & aliis juris remediis ſuper talibus ordinatis.

XIII.

Contra nundinas diebus dominicis exercentes.

Cum in diebus dominicis & feſtivis mercata, mercatus & nundinas, in quibus fraudes & deceptiones ut plurimum committuntur, plebs indiſcreta exerceat: non quæ decet, ſed quæ mundi ſunt, & peſſime in periculum ani-

ANNO CHRISTI 1365.

marum intendens: cupientes tali morbo peſtifero obviare, ſtatuimus præſentis auctoritate concilii, per ordinarios juris remediis provideri, & ſi non obtemperaverint, temporalem curiam per quemlibet noſtrum in dictis noſtris diœceſibus requirendam, quæ ſubditos ipſos compeſcat talibus pœnis & remediis, aliis quibus videbitur expedire.

XIV.

De obſervatione ſtatutorum.

Cum in eccleſiis plurimis noſtrarum provinciarum ac diœceſum multa ſtatuta male ſerventur, in detrimentum eccleſiæ, & in non ſervantium periculum animarum: duximus auctoritate præſentis concilii providendum, quod ordinarius quilibet in ſua diœceſi auctoritate prædicta, rejecto contradicente, quæcumque ſtatuta ipſe faciat inevitabiliter obſervare: dummodo ſtatutis provincialibus non repugnent, facientes contrarium cenſura eccleſiaſtica rigide compeſcendo.

XV.

Contra peccata non confitentes.

Item, cum in multis diœceſibus multi ſunt nomine chriſtiani, non curantes confiteri peccata, nec recipere Corpus dominicum, ſaltem Paſchali tempore ad id fidelibus ordinario: propter quod eſſent ut oves morbidæ a dictis fidelibus ſeparandæ: duximus auctoritate præſentis concilii etiam providendum, quod contra præfatos eorum non curantes confiteri peccata, nec recipere Corpus dominicum, ut eſt dictum, indagare ordinarius ipſe ſtudeat: ne in perditionem labantur, procedat dictus ordinarius, & procedi faciat rigide juxta tradita jura forenſia, prout in capitulo *Omnis utriuſque ſexus*, &c. de pœna remiſſi habetur.

XVI.

De excommunicatis.

Item, cum in dictis noſtris diœceſibus infiniti excommunicati exiſtant, redire ad gremium ſanctæ matris eccleſiæ ſpernentes; nec ceſſant propterea audire divina officia in contemptum Dei ejuſque ſanctæ eccleſiæ & ſtatutorum ſuper his editorum: propter quod ſuſpecti vehementer cenſentur. Ut a fœce peccati, quo jacent, hujuſmodi releventur inviti, providemus ſtatuendo præſentis auctoritate concilii, quod diœceſanus quilibet cenſura eccleſiaſtica, & aliis juris opportunis remediis, dictos tales ad gremium ſanctæ matris eccleſiæ cogat redire, & compellat, & requiri faciat brachium ſæculare, attenta pia ordinatione inclytæ recordationis domini regis CAROLI hoc etiam ſtatuentis: pœniſque & remediis aliis ipſos cogat.

ANNO CHRISTI 1365.

XVII.

Contra religioſos habitum ſuum ſpernentes.

Cum ſint multi, quod non grate referimus, non facto religioſi, ſed nomine, exemti & non exemti, religioſum habitum ſpernentes deferre: præſentis auctoritate concilii ſtatuimus, ut ſi quem ex prædictis incedere ſine ſuo decenti habitu, vel relinquere aut alias inhoneſte incedere, aliquis noſtrum vel ex noſtris officialibus repererit; capi faciat atque detineri, donec per ſuperiorem requiratur ipſius remittendo eidem pro demerito puniendum.

XVIII.

Ratio reddenda de legatis & eleemoſynis.

Item, quod multi operarii deputati in cathedralibus vel aliis piis locis noſtrarum provinciarum & diœceſum ad recolligendum legata & eleemoſynas fabricæ vel eccleſiæ elargitas, legata, & eleemoſynas ipſas quas debent in pios uſus convertere, juxta teſtantium & legantium voluntatem, improbe inter eos dividant, & in ſuos uſus convertant: in magnum periculum animarum ipſorum, præjudicium hujuſmodi fabricæ, & pauperum detrimentum: ſtatuendo jubemus auctoritate præſentis concilii, quod tales operarii anno quolibet priori, curato vel vicario perpetuo ejus loci, ubi legata facta fuerint, vel eleemoſynæ hujuſmodi elargitæ, aut alii quem diœceſanus talium duxerit deputandum, de omnibus receptis per eos adminiſtratis & geſtis teneantur reddere rationem, & reſtituere reliqua ſi quæ eſſent. Diœceſanus ipſorum ad facienda prædicta cenſura eccleſiaſtica & aliis pœnis ipſos cogat.

XIX.

De quæſtoribus eleemoſynarum.

Demum abuſiones quas nonnulli eleemoſynarum quæſtores in ſuis proponunt prædicationibus, ut ſimplices decipiant, & ſubtili ingenio ab ipſis extorqueant, reſtringere curantes: ſtatuimus præſentis auctoritate concilii, ut quæſtores hujuſmodi apoſtolicis litteris, ſi quas habent, diligenter examinandis per loci ordinarium vel diœceſanum epiſcopum ſemel in anno recipiantur.

XX.

ANNO CHRISTI 1365

XX.

Statutis in Rufi con. 0.

Item, cum experientia edocente reperimus, quod ſtatuta per reverendiſſimos patres in concilio S. Rufi hactenus ſalubriter ordinata, oblivione, lapſu temporis, plurimorum ignorantia & inſcitia non ſerventur, & ſic adhibita contra inordinata proviſio jam periit; & ne idem contingat tempore ſuccedenti; ſtatuimus auctoritate præſentis concilii, quod diœceſanus quilibet omnia ſtatuta præfata per dictos dominos edita in una ſynodorum in ſua diœceſi celebranda anno quolibet in ſua diœceſi mandet & faciat publicari: ut ad notitiam deveniant ſingulorum, & ut temporibus ſuis & caſibus eis ſubditi valeant ſe juvare.

XXI.

Statutum autem primum de conceſſa indulgentia & aliud quod incipit, *Item quia curati publicantes in vulgari*, nec non XI. quod incipit, *Quoniam aliqui ſuis finibus non contenti*, &c. XVIII. quod incipit, *Quod quidam ſuæ ſalutis immemores* & XIX. & XX. & XXI. ſequentia, item XXIV. quod incipit, *Item, ſtatuimus excommunicatos judices*, etiam XXVII. & XXVIII. quod incipit, *Item, ne relicta in teſtamentis*: & XXX. quod incipit, *Item, cum nullo jure patiatur ratio*. Et aliud quod incipit, *Item, ſtatuimus quod domini ſæculares*. Item, aliud quod incipit, *Quia nonnulli S. Matris Eccleſiæ*. Et aliud quod incipit, *Quod quæcumque perſonæ*. XLIII quod incipit, *Quod ſtatuta ſæcularium*. LVII. quod incipit, *Item cum in jure cautum exiſtat*. Et LVIII. immediate ſequens, nec non LXVIII. quod incipit, *Item, ſtatuimus quod quicumque contra eccleſiaſticas conſuetudines*, &c. In eccleſiis parochialibus dicta ſtatuta per ſex dies dominicos publicentur; quod diœceſanus quilibet fieri faciat in ſua diœceſi cum effectu.

XXII.

Poſtremo cum reverendi patres noſtri prædeceſſores præfati in primo ſtatutorum in ſancto Rufo editorum, in quo fit mentio de miſſa beatæ Mariæ Virginis, in qualibet die ſabbati celebranda, ſingulis ad dictam miſſam venientibus vere pœnitentibus & confeſſis x. dies de injunctis ſibi pœnitentiis inAdulſerint, ut libentius ad veniendum animentur fideles. Alios vero x. dies noſtrum quilibet indulgemus eiſdem. Statuto autem x. edicto per eoſdem dominos prælatos, quod incipit, *Item ſtatuimus quod ex quo* volumus, quod in ſententia interdicti tantummodo metropolitani vel ejus officialis, ut forma ipſius ſtatuti continet, requiratur; in aliis autem ut in ſententiis excommunicationis & ſuſpenſionis ordinarius addendo quod ſit in . . . . requirentes epiſcopi, quem populus adire maluerit, aut metropolitanus aut ejus ſuffraganeus audiri vel requiri faciat officialem eorum ſeu convincinum epiſcopum, ſeu ejus officialem, dum tamen ſit in provinciis ſupradictis. XVIII. ſtatutum quod incipit, *Item, cum quidam ſuæ ſalutis immemores*, ordinamus addendo, quod niſi idoneis perſonis ad ſolvendum cenſum vel canonem fiat alienatio prædicti cenſus vel canonis. In ſtatuto autem XVII. quod incipit, *Item, ſub pœna excommunicationis præcipimus ne quis a patrono*, &c. poſt verba, *non petita*, quæ in fine ſunt poſita, volumus addi, *& obtenta*, ac præſentis auctoritate concilii ordinamus. Pari modo adjungimus ſtatutum prædictum XXXIV. quod incipit, *cum ſtatuta ſæcularium eccleſiarum ſeu perſonas eccleſiaſticas non attingant*, quod prælati & alia perſona eccleſiaſtica in ſuis locis in quibus habitant, blada, vina, & victualia quælibet pro victu eorum & ſuorum dumtaxat familiarium provehere ſeu immittere, extrahere pro libito non vexentur: nec non etiam ſtatutum LIV. prædictum quod incipit; *Item, quod priores eccleſiarum*, præſentis auctoritate concilii addimus ordinando poſt verba, *In ſex menſes*, quæ in fine poſita totiens quotiens per mortem vel aliud beneficium vacare contingeret quod ad cetera tam præſens quam alia præſenti ſtatuto contenta in præfatis aliis in ſua manentibus firmitate & forma, volumus tamen quod propter dictam additionem ſtatuto XVIII. prædicto ſententia excommunicationis aliqualiter includatur.

ANNO CHRISTI 1365.

XXIII.

Abuſio circa publicationem excommunicatorum.

Item cum quædam in præfatis abuſio intervenerit; quod dum contigerit perſonam aliquam ad creditorum vel aliorum inſtantiam excommunicationis ſententia innodari, & in ſententia ipſa eam decedere; non propterea ceſſat talium publicatio, & per cappellanos cura-

ANNO CHRISTI 1365.

ratos excommunicationem continuè in ecclesiis publicari: nos talem abusum tollere cupientes, provincialis auctoritate concilii ordinamus, & statuendo precipimus, talem excommunicationem non debere de cætero publicari; sed si creditores voluerint, recurrant ad heredes talium defunctorum.

XXIV.

Item, cum in dictis statutis provincialibus in S. Rufo hactenus celebratis, quæ ut rite facta approbamus, fuit quoddam inter alia statutum de rotis Judeorum faciens mentionem, quod minime observatur; præsentis auctoritate concilii ordinamus, quod quilibet diœcesanus in duos menses ab hodie in antea computandos, statutum ipsum in sua diœcesi faciat inviolabiliter observari, censura ecclesiastica quomodolibet compescendo.

XXV.

De sepultura. Item, cum prohibeantur a jure mortuorum corpora, irrequisitis cappellanis curatis parochialis ecclesiæ, alibi quam in cœmeterio dictæ ecclesiæ, sepeliri: ordinamus præsentis auctoritate concilii, quod corpus aliquod provinciarum & diœceseon prædictarum nullatenus ad sepeliendum portetur, nec sepeliatur in aliqua non parochiali ecclesia, vel ejus cœmeterio, nisi requisito primitus cappellano curato ecclesiæ, de cujus parochia defunctus erat, qui si crucem parochialis ecclesiæ primus associare velit, expectetur.

XXVI.

Pro dispensationibus nihil exigendum. Item, cum in dispensationibus, quas contingebat aliquoties fieri super bannis quæ debent intervenire in contrahendis matrimoniis, pro sigillo per aliquos exactio excessiva fiebat: ordinamus statuendo auctoritate præsentis concilii, ne super bannis hujusmodi faciliter dispensetur: sed si dispensari contingat, nihil volumus recipi pro sigillo. Si vero contractum matrimonium clandestine fuerit; * obtentum recipiatur quod diœcesano videbitur: ut reprimantur a talibus alii: & quod recipietur exinde, in pios usus publice & notorie convertatur. Pro sigillo vero litterarum tonsuræ & ordinum unus grossus argenti: & pro sigillo litterarum collationum beneficiorum & permutationum sex grossi recipiantur dumtaxat, & nihil janitor & cubicularius præsumat petere vel recipere a prædictis.

* *f.* oblatum.

XXVII.

Pœnas in quodam ex provincialibus statutis per dictos nostros prædecessores in S. Rufo editis expressas contra illos qui post sententiam excommunicationis redire non curant ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, dictum statutum sequentes, volumus exigi ab eisdem ordinariis hujus auctoritate concilii in pios usus & notorie convertendas.

Pœnæ exigendæ ab excommunicatis redeuntibus ad ecclesiæ gremium.

XXVIII.

Item, statuimus, ac etiam præsentis auctoritate concilii ordinamus, quod si forsan, quod absit, casu aliquo auctoritatis & ordinationis seu statutorum per nos seu dictos nostros prædecessores editorum, nos seu aliqui nostrum aliquam excommunicationis, interdicti, suspensionis sententiam incurrerit: dum tamen malitiose aut ex contemptu hoc fieri non contingat, nostri vicarii generales ab hujusmodi sententiis possint & valeant nos & quemlibet nostrum absolvere, quandocumque casus hujusmodi contigerit evenire, committentes eisdem nostras quilibet super hoc vices nostras.

De absolutione prælatorum excommunicatorum.

XXIX.

Item, addimus in dictis casibus, ubi dispensatio vel absolutio non reperiretur, in ordinatione præsentis concilii aliis reservata, episcopi pro suæ dispensationis arbitrio, juxta negotii qualitatem & personæ conditionem, provideant, & dispensent, aut per reconciliationis seu dispensationis remedia remittant culpabiles ad suum vel aliquem alium de prædictis metropolitanis, ut magis videbitur expedire, & sic illius saluti de cujus ageretur excessu, pensatis tam negotii quam personæ circumstantiis, magis crediderint opportunum.

XXX.

Quæ quidem statuta & ordinationes lecta & publicata fuerunt in choro cathedralis ecclesiæ civitatis Aptensis, ubi domni metropolitani provinciale concilium celebrabant cum dominis episcopis eorum suffraganeis, præsentibus supra scriptis, ac cum aliorum suffraganeorum

ab-

ANNO CHRISTI 1365.

absentium & capitulorum supra scriptorum procuratoribus, anno a Nativitate Domini M.CCC.LXV. indict. III. die XIV. mensis Maji, pontificatus sanctissimi in Christo Patris & DD. URBANI divina providentia papæ V. anno III. Dictis dominis metropolitanis, ac eorum suffraganeis & procuratoribus prædictis, in edenda dicta statuta & ordinationes ibidem unanimiter congregatis, & concorditer assistentibus, nec non venerabilibus viris dominis Petro Olivarii operario & canonico Aptensi, Remundo *Crolle* decretorum doctore, priore Tarasconensi, Avenionensis diœcesis; Remundo Gaufridi de Castellana Aquensi præposito, Artaudo de Meylano Forcalquerii præposito, & Remundo Vencientii, sacrista Tholonensi, & pluribus aliis, ac magistro Joanne Portanerii Tolonensis diœcesis, Joanne Stambrinos de Mamdris Lingonensis, & Remundo *Dariot* Auxitanensis diœcesis, publicis apostolica auctoritate notariis ad præmissa etiam & singula præsentibus & specialiter vocatis. Qua quidem publicatione facta, dicti domini archiepiscopi metropolitani habentes, & repræsentantes dicta statuta & ordinationes pro publicatis, voluerunt & mandaverunt, quod per me Joannem de Stagno notarium publicum instrumentum quibuscumque petentibus & volentibus fieret in publicam formam vel alia de prædictis instrumenta tot quot habere voluerint.

Ego vero Joannes de Stagno clericus Mimatensis diœcesis, publicus apostolica auctoritate notarius, statutorum & ordinationum præmissarum ordinationi privilegiorum concessioni prohibitionum & monitionum ac mandatorum publicationi, ac omnibus & singulis supradictis cum sic per dominos memoratos, ut præmittitur, fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus & pluribus aliis præsentibus interfui.

LITTERÆ CONCILII APTENSIS

Indulgentias visitantibus ecclesiam S. Mariæ Sanionis concedentis.

UNiversis & singulis Christi fidelibus nostrarum provinciarum & diœcesum subditis PHILIPPUS miseratione divina patriarcha Jerosolymitanus, GUILLELMUS Arelatensis, BERTRANDUS Ebredunensis, JOANNES Aquensis archiepiscopi, PETRUS Regensis, JOANNES Carpentoracensis, JOANNES Vasionensis, JOANNES Auraycensis, JACOBUS Tricastinensis, GUILLELMUS Massilliensis, RAYMUNDUS Aptensis, GIRALDUS Sistaricensis, BERTRANDUS Dignensis, GUILLELMUS Tholonensis, PETRUS Senecensis, LAURENTIUS Nicensis, STEPHANUS Vencensis, eadem gratia episcopi, Aptæ in generali concilio congregati salutem in Domino & bonis operibus abundare. Rex pacificus, splendor paternæ gloriæ, qui sua universum illuminat ineffabili claritate, de summis cælorum ad ima mundi descendens, pro nobis redimendis peccatoribus, in sacratissimo utero virginali incarnari dignatus est, humilians se, ut suos exaltaret milites Dei Filius Dominus JESUS CHRISTUS. Propter quod ad promerendam facilius desiderabilem divinæ propitiationis abundantiam, intercessionibus sanctorum glorioſius ... veneratur & honorificentius populus ad eamdem. Sane cupientes ad devotam supplicationem & humilem vicarii perpetui ecclesiæ B. Mariæ Sanionis, Aptensis diœcesis, & nonnullorum nobilium hominum de universitate dicti loci; in qua ecclesia plurimæ reliquiæ veræ crucis existunt, frequenter a fidelibus & peculiari reverentia honorentur, ut in illa Deum quærere fideles Christi eo studeant devotius, & anhelent frequentius, quo in illa fructus uberiores horreis cælestibus inferendos, se percepturos noverint ad salutem & eleemosynam facientibus animabus purgatorii, de omnipotentis Dei misericordia, & gloriosæ Virginis ejus matris, & beatorum apostolorum Petri & Pauli meritis, & intercessionibus patronorum nostrorum, omniumque cælestium civium & meritis, confidentes in sacro generali concilio provinciali supradicto, nos patriarcha, archiepiscopi, & episcopi præfati, & quilibet nostrum omnibus vere pœnitentibus confessis, quibus possumus & debemus, qui dictam ecclesiam Beatæ Mariæ Sanionis & causa visitationis visitaverint in festivitatibus singulis inventionis & exaltationis S. Crucis, & per octavas, & ipsis animabus purgatorii dictæ ecclesiæ Sanionis manus porrexerint adjutrices, pro singulis festivitatibus inventionis & exaltationis S. Crucis, & cujuslibet earum, quibus visitaverint, & cuilibet danti ... eleemosynam, quilibet nostrum XI. dies de injunctis pœnitentiis, tenore præsentium misericorditer relaxamus. In cujus rei testimonium præsentes litteras fieri fecimus & sigillorum nostrorum appensione muniri. Datum & actum Aptæ in hujusmodi sacro provinciali & generali concilio, die tertia decima Maji, anno a Nativitate Domini M. CCC. LXV. indictione III. pontificatus sanctissimi in Christo Patris Domini Domini nostri URBANI divina clementia papæ V. anno tertio.

ANNO CHRISTI 1366 1367.

AGENNENSE CONCILIUM

A Turonenſi archiepiſcopo

Anno 1366. *habitum.*

Ex Supp. Manſi t. III. pag. 608.

AGennenſis concilii nihil ferme ultra nomen ſupereſt; id vero innoteſcit ex codice quem Montfauconius Biblioth. M. SS. tom. 2. pag. 801. inter manuſcripta bibliothecæ regiæ accenſet; contineri enim in eo affirmat litteras vernaculas archiepiſcopi Turonenſis ſuper concilio Agennenſi anni 1366. *Lettres de l'Archeveque de Toura ſur le fait du concile d'Angers l'an* 1366.

EBORACENSE CONCILIUM

A Joanne archiepiſcopo & ſuffraganeis

habitum anno 1367.

ADDITIO.

An. 1367. Affert Wilk. t. III. p. 72. Ex MS. Cott. Vitellius D. 5, fol. 152. 6, & ex. MS. penes ep. Aſſaven.

Joannis Eboracenſis archiepiſcopi conſtitutionibus addendum aliquid ſuggerit noviſſimus Anglicanorum conciliorum editor Wilkins, ex quo acceſſiones illæ hic dantur.

Caſus reſervati archiepiſcopo Eboracenſi

Et quia tam rectores, quam vicarii, quam presbyteri parochianos ſuos ad confitendum paſſim admittere perpendimus, inter crimina, & crimina, quæ ſint enormia, & quæ levia, non diſtinguentes; cum tamen in nonnullis caſibus incurratur irregularitas, in aliis vero licet irregularitas non contrahatur, abſolutio tamen ſedi apoſtolicæ ſpecialiter reſervatur, & nonnunquam nobis permittitur, ſeu conceditur abſolutio in eiſdem, majora crimina, quæ nobis & pœnitentiario noſtro retinemus, faciemus in brevi, Deo dante, dilucide apparere, ut in caſibus, in quibus abſolutio pertinet ad nos, confitentes abſolvimus; in aliis vero ad ſedem apoſtolicam tranſmittimus eoſdem, pro abſolutione, ſicut convenit obtinenda.

Primus caſus eſt in eo, qui peccat contra fidem. Secundus eſt in eo, qui peccat contra naturam; & maxime cum brutis. Tertius caſus in eo, qui peccat homicidium committendo. Quartus eſt in eo, qui peccat contra Deum, vel aliquem ſanctorum, publice blaſphemando. Quintus eſt in eo, qui peccat contra eccleſiam, violenter frangendo, aut eccleſiaſticas immunitates ſeu libertates violando. Sextus eſt inceſtum committendo. Septimus eſt adulterium notorium committendo. Octavus eſt falſum teſtimonium perhibendo, & ſic perjurium committendo. Nonus eſt in committendo ſimoniam. Decimus eſt in committendo ſortilegium. Undecimus eſt in illis, qui faciunt conjurationes & conſpirationes contra prælatos ſuos. Duodecimus eſt incendium perpetrando. Decimus tertius eſt contra votum licitum & honeſtum veniendo. Decimus quartus eſt in parentibus, qui liberos ſuos opprimunt. Decimus quintus eſt in iis, qui ſanctimoniales corrumpunt. Decimus ſextus eſt in eo, qui in clericum, vel perſonam religioſam quamcumque manus injecit violentas, vel cum poteſt, eos a violenta manuum injectione non defendit; vel qui clericum inimicum detinet, licet manum non injiciat, ut forte ponendo eum cuſtodiæ, vel infra domum aliquam includens. Decimus ſeptimus eſt in eo, qui per ſe, vel per alium litteras alicujus domini falſaverit, ſeu hujuſmodi falſarios foverit, ſeu eos defenderit. Decimus octavus eſt in eo, qui hujuſmodi litteras ab alio falſatas habuerit, & ſcienter talibus uſus fuerit. Decimus nonus eſt in archidiaconis, decanis, plebanis, præpoſitis, cantoribus, & aliis clericis perſonatus habentibus, necnon presbyteris legem vel phyſicam audientibus, niſi infra duorum menſium ſpatium deſtiterint omnino. Viceſimus eſt in eo, qui participat in crimine propter crimen ſuum cum excommunicato. Viceſimus primus eſt, qui ſponte, & ſcienter participat cum excommunicato a domino papa in divinis officiis. Viceſimus ſecundus eſt in illis, qui eccleſiis, ſacerdotibus, & eorum poſſeſſionibus exactiones, ſeu onera indebita imponunt, niſi moniti deſtiterint. Viceſimus tertius in uſurariis publicis, & in his, qui ab eis oblationes recipiunt, vel eos ad eccleſiaſticam ſepulturam admittunt. Viceſimus quartus eſt in illo, qui celebrat, vel alias in ordine officiat, excommunicatus majori excommunicatione, vel ſuſpenſus, aut interdictus ab homine. Viceſimus quintus in clerico, qui accedit ad judicium principis ſeculare, contempto judice eccleſiaſtico. Viceſimus ſextus in clerico, qui bigamiam contraxit. Viceſimus ſeptimus in clerico non ordinato miniſtrante. Viceſimus octavus in clerico perſaltum ad ordines promoto. Viceſimus nonus in eo, qui ordinem furtive ſuſcepit. Trigeſimus eſt, ſi ſe fecerit quis in eodem ordine iterum ordinari. Trigeſimus primus eſt in eo qui fecerit iterum baptizari. Trigeſimus ſecundus, ſi ad ſubverſionem fidei adhæſerit hæreticis, & in contemptum eccleſiæ ſe ab eis fecerit baptizari, vel ordinari. Trigeſimus tertius eſt in ordinato extra quatuor tempora, vel alias illicite, & ante diſpenſationem obtentam miniſtrante. Trigeſimus quartus caſus eſt in illo, qui ſuſpenſus

eſt

☞ est a divinis officiis a canone, & sic suspenso A divina celebrante. In casu, in quo summus pontifex sibi dispensationem reservat; in casu illius canonis, qui incipit: *De sen.* & 2. videlicet libro VI. *Cum etenim*. Et in casu canonis, qui incipit sic: *Cum medicinalis*: quorum uterque est concilii Lugdunensis. Trigesimus quintus est in eo, qui in sententia excommunicationis ordines suscepit. Trigesimus sextus est in illis, qui de domibus, maneriis, seu grangiis, vel locis aliis archiepiscoporum, episcoporum, vel aliarum personarum ecclesiasticarum, contra ipsarum voluntatem, vel custodum rerum earumdem aliquid auferunt, vel consumunt, injuriose contrectant. Trigesimus septimus est, & ultimus in iis, qui publice B perpetraverint delicta enormia, unde tota civitas, urbs, villa, vel patria commovetur, pro quibus publica pœnitentia fuerit injungenda. In iis igitur excessibus, & aliis, qui majoribus annumerantur, nobis, vel nostro pœnitentiario, præterquam in mortis articulo, mitti volumus delinquentem. Litteras autem gratis concedi præcipimus pœnitenti, & ut liqueat, qualis pœnitentia fuerit, & pro quo crimine sit injuncta, pœnitens litteras a pœnitentiario referat ad mittentem, qui pœnitentiam a pœnitentiario injunctam non remittat; sed nec in pœnam pecuniariam, si forsan corporalis injuncta fuerit, sed nec alias quoquo modo commutare præsumat sub pœna suspensionis ab officio, quam ipso facto incurrat, si secus egerit, donec nostram meruerit gratiam obtinere.

ANNO CHRISTI 1367.

ANNO CHRISTI 1367.

CONCILIUM EBORACENSE

A Joanne archiepiscopo, cum suffraganeis celebratum, anno Domini M.CCC.LXVII.

TITULI CAPITUM.

1. *De negotiationibus, placitis sæcularibus, & ludis in ecclesia non faciendis.*
2. *De vitandis in ecclesia excessibus tum in vigiliis sanctorum, tum in defunctorum exequiis.*
3. *De stipendiis presbyterorum.*
4. *De nutricibus parvulos suffocantibus.*
5. *De persolvendis decimis.*
6. *De alienationibus & donationibus non faciendis in fraudem ecclesiæ, regis, & creditorum.*
7. *De habitu ecclesiasticorum.*
8. *De causis matrimonialibus.*
9. *De matrimoniis clandestinis.*
10. *Ut præmissæ constitutiones promulgentur & observentur.*

PRÆFATIO.

Joannes permissione Divina Eboracensis archiepiscopus, Angliæ primas, &c.

OFficii nostri debitum exequimur, dum ea quæ decus ecclesiæ provehunt, & salutem respiciunt animarum, necnon excessus & abusus subditorum restringunt & reprimunt, salubriter ordinamus.

CAPUT PRIMUM.

De negotiationibus, placitis sæcularibus, & ludis in ecclesia non faciendis.

VOlentes itaque quibusdam erroribus & abusibus, quos in ecclesia invalescere cernimus, pro viribus obviare; in primis exemplo Christi, qui sanctam ecclesiam, domum suam peculiarem, non negotiationis sed orationis domum voluit nominari, nolens negotiationes, in quibus quilibet nititur proximum suum decipere, ibidem exerceri, ementes & C vendentes ejecit de templo, ne domum suam facerent domum fraudis & speluncam latronum; firmiter inhibemus, ne quis in ecclesiis, aut earum porticis, seu cœmeteriis, vel aliis locis sacris, diebus Dominicis & festivis, forum rerum venalium teneat, vel mercatum, nec ullam in eis negotiationem exercere præsumat; nec etiam placita sæcularia teneantur in eisdem, nec in ipsis fiant luctationes, vel ludi, qui causam vel occasionem patrare poterunt peccati, dissensionis, odii, sive pugnæ; D sed quilibet catholicus illuc reverenter accedat ad orandum, & peccatorum veniam humiliter implorandam.

II. *De vitandis in ecclesia excessibus, tum in vigiliis sanctorum, tum in defunctorum exequiis.*

Et quia sæpe contingit, quod quidam in sanctorum vigiliis conveniunt in ecclesiis, qui Divinis ibidem deberent vacare obsequiis, vel in exequiis defunctorum oraturi, conversi in sensum reprobum, ludis noxiis, & vanitatibus, & quandoque pejoribus, intendunt. Deum & sanctos, quos se venerari simulant, graviter offendentes; & in defunctorum exequiis de domo luctus & orationis, domum risus faciunt & excessus, in animarum suarum periculum perquam grave: districtius inhibemus, ne aliqui venientes ad hujusmodi vigilias, & exequias, præsertim in ecclesiis, hujusmodi ludos aut turpitudines, vel alia in

er-

ANNO CHRISTI 1367.

errorem vel peccatum ducentia, faciant vel exerceant quovis modo; sed ſtudeat quilibet ſic veniens humiliter & devote facere, propter quod hujuſmodi vigiliæ & exequiæ fuerunt ordinatæ. Omnibus & ſingulis rectoribus, vicariis, & aliis quibuſcumque beneficia eccleſiaſtica obtinentibus, firmiter injungentes, quatenus inſolentias & exceſſus hujuſmodi, in ſuis eccleſiis, cœmeteriis, & locis condedicatis, per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias, fieri & exerceri canonice inhibeant & compeſcant, ſub pœna viginti ſolidorum, quos ab ipſis rectoribus, vicariis, & beneficiatis, quoties & quando circa executionem hujuſmodi conſtitutionis, in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum, ipſos contigerit negligentiam commiſiſſe, fabricæ eccleſiæ noſtræ cathedralis volumus applicari: ac perpetratoribus dictorum exceſſuum, ingreſſus eccleſiæ, cujus honeſtatem polluere nitebantur, ſit eo ipſo penitus interdictus; & ipſis ad audiendum Divina officia, & ſacramenta eccleſiaſtica percipiendum, aditus non pateat in eadem, quouſque ſatisfecerint de commiſſis.

III. *De ſtipendiis presbyterorum.*

Item quia in caſibus, quibus per jura prius edita ſufficienter providetur, promulgatione novarum conſtitutionum, ſeu jurium non eſt opus: nos ſtatuta ſynodalia temporibus prædeceſſorum noſtrorum promulgata, recenſentes, invenimus in eiſdem, per conſtitutionem quæ incipit: „ Item ſtipendia presbyte„ rorum unius anni taxanda quinque „ marcarum, in ditioribus tamen ec„ cleſiis, juxta ipſorum facultates ſibi „ volumus uberius provideri; “ & per conſtitutiones bonæ memoriæ VVilielmi de la Zouche, immediate prædeceſſoris noſtri, de presbyterorum ſtipendiorum ſalariis, de cappellanis ad ſerviendum curæ animarum, de aliis miniſtris aſſumendis, bene & rationabiliter provideri: ipſas ordinationes, ſeu conſtitutiones, ex abundanti innovamus, diſtricte præcipientes, quod ſecundum vim, formam & effectum earumdem, inviolabiliter obſerventur; & ut conſtitutiones ſynodales veras habeant in futurum, quarum tenores tales ſunt.

1. Willelmus, permiſſione Divina &c. Paſtoralis officii tunc debitum credimus exercere, dum ſubditorum noſtrorum utilitati, vigilanti ſtudio proſpicimus, pariter & quieti. Sane conſiderantes nuper, & diligentius attendentes, difficultates & exceſſus, quos cappellani ſtipendiarii, ſuper convectione & perceptione ſtipendiorum ſuorum annualium, propter defectum & caritatem cappellanorum hujuſmodi, & exiſtentium his diebus, & impediverunt hactenus & fecerunt, ac impediunt & faciunt in præſenti; volenteſque & diligentius affectantes, difficultates & exceſſus hujuſmodi refrænare, ac etiam moderare, quantum cum Deo poterimus in hoc caſu, ut ſic utilitati ſubditorum noſtr rum, cappellanos hujuſmodi ſtipendiarios conducere volentium, valeat provideri; ac exceſſus & difficultates hujuſmodi, quatenus nobis poſſibile fuerit, extirpentur: de juriſperitorum conſilio nobis aſſiſtentium, ac deliberatione præhabita pleniori, ordinandum duximus, & etiam ſtatuendum, quod omnes & ſinguli cappellani, tam retroactis temporibus ordinati, quam etiam in poſterum ordinandi, infraſcriptis ſtipendiis, ſub pœna annotata inferius, ſint contenti. Videlicet, quod quilibet cappellanus, etiamſi parochialis eſſe debeat, ultra ſummam ſex marcarum, in pecunia numerata, vel valore ejuſdem ſummæ in aliis rebus, pro ſtipendio ſuo annuali, a quoquam non percipiat quovis modo. Quæ quidem ſtipendia, conſideratis conſiderandis, præſertim caritate cappellanorum ſic durante, ſufficientia exiſtere dinoſcuntur. Inhibentes univerſis & ſingulis cappellanis hujuſmodi, ordinatis & ordinandis, ne quiſquam eorum, ſub pœna ſuſpenſionis a celebratione Divinorum, per unum annum, ultra ſummam ſex marcarum prætaxatam, pro ſuo annuali ſtipendio, percipere præſumat aliqualiter in pecunia, vel valore. Si fecerit, dictam ſuſpenſionem, ipſum ſic percipientem incurrere decrevimus ipſo facto.

2. Univerſis inſuper rectoribus, & ſingulis eccleſiarum prælatis, vicariis, & aliis quibuſcumque perſonis eccleſiæ, cappellas, cantarias, oratoria, hoſpitalia, ſeu beneficia eccleſiaſtica quæcumque infra noſtram diœceſim obtinentibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna quadraginta ſolidorum, eleemoſynæ noſtræ applicandorum, ſimiliter inhibemus, ne in eccleſiis, cappellis, cantariis, hoſpitalibus, ſeu aliis beneficiis ſuis hujuſmodi quemquam cappellanum ſtipendiarium Divina celebrare permittant, niſi nomine ſtipendii ſui annualis de ſumma VI. marcarum hujuſmodi contentaret. Quibus omnibus & ſingulis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna conſimili, inhibemus, ne quemquam cappellanum hujuſmodi ſtipendiarium, de cætero ad celebrandum Miſſas, anniverſarias, ſeu peculiares in eccleſiis, cappellis, cantariis, oratoriis, hoſpitalibus, aut locis eccleſiaſticis quibuſcumque dictæ noſtræ diœceſis, aliqualiter admittant, ſeu celebrare permittant, priuſquam eccleſiis parochialibus locorum hujuſmodi, de cappellanis parochialibus, pro ſtipendiis prætaxatis, primitus ſit proviſum. Et, ne ordinationes, inhibitiones, & ſtatuta noſtra hujuſmodi, per non uſum, ſed abuſum, effectu careant & vigore: volumus & ordinamus in his ſcriptis, quod in ſingulis ſynodis Paſchæ, & S. Michaelis, in eccleſia noſtra Eboracenſi celebrandis, ac aliis temporibus opportunis, annis ſingulis, inquiſitio fiat & habeatur diligens & exacta; ad effectum, ut premiſſa non obſervantes, pœnis infraſcriptis, & aliis, prout expedire videbitur, canonice puniantur. Per præſentes tamen ordinationes & ſtatuta noſtra, quæ, propter inſtantem caritatem cappel-

pellanorum, emittimus, & facimus publicari, A constitutioni ſynodali, ſuper perceptione ſtipendiorum cappellanorum conductitiorum, pridem editæ & promulgatæ, non intendimus, nec volumus derogare.

ANNO CHRISTI 1367.

IV. *De nutricibus parvulos ſuffocantibus.*

Item, cum ex eo, quod mulieres, & nutrices parvulorum, quos enutriunt, in lectis ſuis incaute juxta ſe collocant, provenit frequens & dolenda nimis oppreſſio, ſeu ſoffocatio hujuſmodi parvulorum, & ſic inde procedit mortis occaſio, unde vitæ conſumptio ſperabatur: inhibemus, ne patres, vel matres, nutrices, aut alii quicumque cuſtodiam parvulorum habentes, ipſos ſecum in lectis ponant, vel cubiculis ſuis, ſed ſeorſum in cunabulis, vel aliis locis ſecuris, ubi timor ſuffocationis hujuſmodi non ſupererit, illos collocent, vel faciant collocari; ſeu lac ipſis parvulis miniſtrando, ſomnum ſuper ipſorum cunabula arripiant quoquo modo.

V. *De perſolvendis decimis.*

Item, licet Deus & Dominus, cujus eſt terra & plenitudo ejus, gratioſa diſpenſatione univerſa diſponens, plebi ſuæ terram colendam conceſſerit & regendam, reſervando decimas frugum, & operum ſuorum . . . . . pro ſacerdotibus & Levitis ad miniſtrandum in eccleſiis in ſortem Domini præelectis; virtute cujus Divinæ reſervationis, rectores eccleſiarum & perſonæ eccleſiaſticæ, decimas garbarum, & rerum aliarum, infra commiſſas ſibi parochias exiſtentium, libere percipiunt, & eas per eadem loca, de quibus & per quæ Domini prædiales novem partes hujuſmodi garbarum cariant, libere & licite cariarunt, & per alios cariari fecerunt, & in poſſeſſione, vel quaſi, libertatis hujuſmodi, fuerunt dicti rectores & perſonæ eccleſiaſticæ per tempus, cujus contrarii memoria non exiſtit, pacifice, continue & quiete. Quidam tamen ſanctæ matris eccleſiæ filii degeneres, & ingrati, factam eis cæleſtem gratiam de novem partibus minus debite ponderantes, per exquiſitas malitias & impedimenta nituntur perſonas eccleſiaſticas, Chriſti miniſtros, in libera perceptione decimæ partis diverſimode impedire. Quidam enim ipſas decimas libere percipere, & eas per vias & itinera, per quæ cariari conſueverant, * abduci, & per longos circuitus & nocivos, eos malitioſe cariari compellunt: quidam etiam garbas expoſitas, & ſignatas pro decima, non permittunt a ſuis terris cariari, quamdiu in illis quicquam de bladis remanet eorumdem, ac ipſas decimas a ſuis & aliorum beſtiis ſcienter & fraudoloſe conteri tolerant & conſumi; ac ipſos rectores ad ordinandum de hujuſmodi decimis non permittunt, in Divinæ majeſtatis offenſam, violationem notoriam eccleſiaſticæ libertatis, ad dictorum rectorum & perſonarum eccleſiaſticarum damnum non modicum & gravamen, ac aliorum pernicioſum exemplum. Cupientes igitur, prout ex officii noſtri debito aſtringimur, contra malitias & injurias hujuſmodi, in Dei & eccleſiæ ſuæ contemptum nequiter irrogatas, ſalubriter providere: præſenti oraculo firmiter inhibemus, ne quis, cujuſcumque fuerit conditionis, ſtatus, aut gradus, eccleſiarum rectores, ſeu alias perſonas eccleſiaſticas, eorumve ſervientes & miniſtros, quo minus decimas garbarum, fœni, & aliarum rerum quarumcumque, ſibi & eccleſiis ſuis pertinentes, ubicumque & quandocumque obvenientes, abſque conſumptione animalium, & alia quacumque diminutione earumdem voluntaria & damnoſa, integraliter & libere poſſint percipere, apprehendere, & per omnia loca, per quæ novem partes cariantur, & conſueverant cariari, & vehiculis commodius cariari, abducere, & de illis, pro ſuæ voluntatis arbitrio, diſponere impediant vel perturbent, nec impedire vel perturbare faciant, vel procurent, ſub pœna excommunicationis majori, contra omnes & ſingulos contravenientes, quam ipſos incurrere volumus ipſo facto.

B C D E

VI. *De alienationibus & donationibus non faciendis in præjudicium eccleſiæ, regis, & creditorum.*

Item, corruptela peſſima, per quorumdam verſutias & calliditates adinventa, in noſtris diœceſibus & provincia . . . . . quod quidam viri eccleſiaſtici, prælati, & alii quos ordo clericalis includit, & nonnulli laici, dum mortis periculum approximare recogitant, univerſa bona ſua, ſeu quotam eorum, tam immenſam inter vivos donare, ſeu aliquo modo alienare præſumunt, quod nedum eccleſia, ſed rex, & alii creditores, quibus hujuſmodi alienantes, dum vixerint, fuerunt ex variis cauſis aſtricti, & efficaciter

* Deeſt prorogent.

ANNO CHRISTI 1367.

citer obligati, ſuis actionibus & perſecutionibus ſunt excluſi: uxores & liberi de portione bonorum, de conſuetudine ſeu jure eis debitorum, irremediabiliter defraudantur. Nonnulli etiam talibus ægrotantibus in extremis aſſiſtentes, hujuſmodi alienationes fieri malitioſe ſuadent, & temere inducunt, eoſque a libera voluntate teſtandi, verſuta ſapientia, nequiter & callide avertunt. Ex quibus ſolita & legitima teſtamenti factio tranſiit ut plurimum in abuſum eccleſiarum, juribus & [a] perſecutionibus aliorum prædictorum indebite ſeu malitioſe derogatur. Unde provida deliberatione provincialis concilii, in domo capitulari eccleſiæ noſtræ Eboracenſis celebrati, prohibitum extitit ſub præcepto, ne hujuſmodi alienationes ſeu donationes, quocumque colore vel ingenio, fierent in futurum. Et quia, ut docet experientia, generalis prohibitio legis, malitiæ deditos a mali . . . . . executione non revocat, niſi ſpecialis pœnæ formidine propenſius compeſcantur: nos præſentis auctoritate ſynodi, omnes & ſingulos hujuſmodi donationibus ſeu alienationibus conſilium præbentes, auxilium, vel favorem, in noſtra diœceſi, ingreſſum eccleſiæ interdicimus ipſo facto. Donantes inſuper, & ſua bona in noſtra diœceſi prædicta taliter alienantes, propter ſui gravitatem exceſſus, eccleſiaſtica careant ſepultura. Fraudis ſeu malitiæ in hoc caſu eo facto probatur interveniſſe conventum, quoties aliqui omnia bona ſua, quocumque titulo, ut præmittitur, alienant inter vivos; vel tam immenſa quantitate, quod eccleſiis, regi, creditoribus, uxori & liberis, ſatisfieri non poterit de reſiduo, ſicut juris ratio exigeret, & conſuetudo, ſi hujuſmodi alienatio facta taliter non fuiſſet.

[a]) *Forte*, proſecutionibus. H.

VII. *De habitu eccleſiaſticorum.*

Item cum omnis jactantia laſciviæ corporalis, a ſacro ordine fieri debeat aliena: penitus a ſacris canonibus & ſanctis patribus provide prohibetur, ſub pœnis gravibus & cenſuris, ne viri eccleſiaſtici, in ſacris ordinibus conſtituti, potiſſime ſacerdotes, quorum geſtus laicis, quibus eſſe debent exemplum & forma vivendi, facile trahitur in exemplum, veſtes deferant non nimia brevitate ridiculoſas, vel notandas, nec in calceamentis quærant gloriam, vel decorem: ſed in ſtatu mentis, & habitu corporis, Deo & hominibus ſtudeant complacere, ut per decentiam habitus extrinſeci, morum honeſtas intrinſeca valeat oſtendi: dum tamen nihil in eis pateat, quod oculos vel aſpectum intuentium offendat. Nam, ſecundum ſcripturas, incompoſitio corporis, qualitatem indicat mentis: & ex habitu forte indecenti, is qui geſtat, vilis apparet, ac corda videntium pro facilitate judicii ſcandalizat. Nonnulli tamen, ut famæ & facti evidentia manifeſtat, & clerici in ſacris ordinibus & ſacerdotio conſtituti, propriæ dignitatis immemores, & officii, ac ordinis clericalis honorem temere proſequentes, contra ſacras conſtitutiones & pœnas in eiſdem ordinatas; veſtes publice deferre præſumpſerunt deformiter decurtatas, medium tibiarum ſuarum, ſeu genua nullatenus attingentes, ac contra decentiam, & clericalis ſeu ſacerdotalis ordinis honeſtatem, ad jactantiam, & ſuorum corporum oſtentationem, & morum diſſolutionem, abſque rationabili cauſa & honeſta, ſic deferre, et eis uti publice et communiter in dies non deſiſtunt, in animarum ſuarum periculum, ordinis clericalis et eccleſiæ Dei grave ſcandalum, aliorumque Chriſti fidelium exemplum pernicioſum. Volens igitur hoc ſacrum provinciale concilium, inſolentiis hujuſmodi, et animarum periculis obviare: pœnas quaſcumque ſive cenſuras in hujuſmodi conſtitutionibus, canonibus, et ſtatutis, quomodolibet ordinatas, contra hujuſmodi delinquentes decrevit et ſtatuit quomodolibet exequendas.

VIII. *De cauſis matrimonialibus.*

Item, quia nonnulli archidiaconi, decani, abbates, et alii viri eccleſiaſtici, juriſdictionem eccleſiaſticam et cognitionem cauſarum matrimonialium ſe habere prætendentes, cauſas matrimoniales, quæ inter cæteras cauſas per diſcretos judices diligentius tractari deberent, et maturius terminari, perſonis ſimplicibus et imperitis examinandas et definiendas, modernis temporibus indiſtincte, contra canonicas ſanctiones, et ſanctorum patrum inſtituta, committere non verentur; hujuſmodique perſonas inſufficientes et quandocumque laicos, in officiales, commiſſarios, ſeu cuſtodes, cum poteſtate de hujuſmodi cauſis matrimonialibus cognoſcendi, præficere præſumunt, in animarum ſuarum grave periculum, et reipublicæ præjudicium, pernicioſius deputare;

ANNO CHRISTI 1367.

tare; ipsique officiales seu custodes, ut præmittitur, deputati, personis aliis insufficientibus & imperitis, interveniente nonnumquam notabili pecuniæ quantitate, ad cognoscendum inter certas personas de causis matrimonialibus hujusmodi, & easdem terminandum, committunt indebite vices suas, ut sic, tam officiales, quam custodes prædictos, per se & suos insufficientes commissarios, ut præfertur, in & de causis matrimonialibus, & divortii, nedum cognoscere, sed etiam sententias injustas, & multipliciter indiscretas, quas definitivas sententias asserunt . . . . . præsumunt & periculosius promulgare, ex quibus nedum gravia scandala, sed etiam plurima in dies provenire pericula animarum comperimus. Nos Joannes archiepiscopus, de consilio suffraganeorum nostrorum, & cleri nostri, in concilio nostro provinciali congregatorum, volentes hujusmodi scandalis viam præcludere & in quantum cum Deo possumus, periculis obviare, sanctorum patrum vestigiis, & sacris canonibus inhærentes, universis & singulis archidiaconis, decanis, abbatibus, præpositis, & aliis viris ecclesiasticis quibuscumque, nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ Eboracensis, jurisdictionem ecclesiasticam obtinentibus, & eorum officialibus, spiritualitatum hujusmodi custodibus deputatis, seu deputandis, interdicimus, & firmiter inhibemus; ne videlicet, ipsi archidiaconi, decani, abbates, præpositi, seu alii supradicti, aliquos in officiales, seu custodes hujusmodi, cum potestate de causis matrimonialibus, vel divortii quoad fœdus, cognoscendi, præficere vel deputare, seu eis vices suas in hac parte committere præsumant; vel ipsi officiales, seu custodes, ad cognoscendum in vel de causis hujusmodi, aliquibus vel alicui, aliis seu alii, quam viris idoneis, providis & fide dignis, habentibus juris peritiam, vel saltem competens exercitium, de causis hujusmodi judicandis, committant, seu aliquis eorum committant quomodolibet vices suas, seu per seipsos alibi, quam in capitulis per eosdem celebrandis hujusmodi causas definitivas decidant: sed publice in eisdem capitulis pronuncient, quod duxerint statuendum, vel sub pœna, quoad ipsos archidiaconos, decanos, abbates, præpositos, & alios viros ecclesiasticos, quocumque nomine censeantur, jurisdictionem seu potestatem sibi vendicantes, hujusmodi officiales sive custodes deputandos, suspensionis ab officio; & quoad hujusmodi officiales, vices suas in præmissis aliis insufficientibus committentes, & quoad hujusmodi commissarios insufficientes, & eas scienter admittentes, & de causis hujusmodi cognoscentes, majoris excommunicationis sententiam. Quas quidem pœnas præsenti constitutione, ut præmittitur, promulgatas, omnes & singulos qui præsenti constitutioni vel statuto, scienter, ignorantia affectata & crassa seu supina, contraire præsumpserint, & eam cum effectu non observaverint, prout superius distinguitur & plenius declaratur, incurrere volumus ipso facto.

ANNO CHRISTI 1367.

IX. *De matrimoniis clandestinis.*

Item quamvis matrimonia clandestina, ex quibus animarum & corporum pericula solent sæpissime provenire, sacri canones, utpote sic contrahentibus & reipublicæ damnosa, prohibeant, & ea fieri sub pœnis gravibus interdicant: nonnulli tamen illicita pluries matrimonia occulte contrahere callide machinantes, ut non arguantur eorum opera mala, lucem fugiunt, tenebras affectantes, absque editione bannorum rite & licite præmissa, matrimonia per cappellanos, Dei timorem & legum prohibitionem temere contemnentes, solemnizare facere, non absque gravi ecclesiæ scandalo & periculis animarum, procurant damnabiliter & præsumunt: pœnitentias contra hujusmodi matrimonia contrahentes, celebrantes, & interessentes, latas & promulgatas, minime formidantes. Nos igitur, archiepiscopus prælibatus, de consensu suffraganeorum nostrorum, & cleri nostri prædictorum, hujusmodi cappellanorum ac personarum sic contrahentium & aliorum solemnizationem hujusmodi indebite procurantium, temeritatem & audaciam, pœnarum aggregatione reprimere cupientes: prohibemus, sub pœna excommunicationis majoris, superius annotatis, quam omnes nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ prædictarum, qui huic nostræ constitutioni contraire præsumpserint, incurrere volumus ipso facto, ne quis presbyter sæcularis vel regularis, cujuscumque conditionis extiterit, matrimonium clandestine celebrare, vel eidem interesse præsumat; sed, quotiescumque matrimonium solemnizandum fuerit inter aliquas personas, in ecclesiis, seu cappellis parochianorum ipsorum contrahentium, fiat edi-

ANNO CHRISTI 1367.

editio bannorum, & publice proponatur edictum per tres dies ſolemnes, competenti termino præfinito, ut infra illum terminum, qui voluerit & valuerit, impedimentum opponat, & presbyter nihilo minus inveſtiget, utrum aliquod impedimentum obſiſtat, aut quiquam appareat reclamans in hac parte, ſeu quomodolibet contradicens. Quod ſi apparuerit contra copulam contrahendam contradictio, vel probabilis conjectura: contractus nullatenus celebretur, ſed interdicatur expreſſe; donec quid fieri debeat ſuper eo, per judicem in hac parte competentem legitime fuerit declaratum, vel alias de [a] ſuperiore ordinare * licentia, cum contrahere volentibus, quoad temporum interſtitia & bannorum editionem fuerit diſpenſatum. Quorum omnium abſolutionem, quos in pœnas hujuſmodi, vel earum aliquam incidere contigerit, præterquam in mortis articulo, quoad impedimentum hujuſmodi, nobis in noſtris civitate, diœceſi, & perſonis earumdem, & noſtris ſuffraganeis in ſuis civitatibus, & diœceſibus, vel ſuperioribus noſtris, ſpecialiter reſervamus. Sententias vero, ſeu pronunciationes, in cauſis quibuſcumque matrimonialibus vel divortii, contra præſentis conſtitutionis tenorem quomodolibet promulgatas, decernimus irritas & inanes; eaſque omnino ſuis viribus vacuamus, ut nulla ſententia, ab hujuſmodi perſonis prolata, nomen habeat ſententiæ vel effectu. Salvis ſemper conſtitutionibus bonæ memoriæ Otonis, apoſtolicæ ſedis dudum in Anglia legati, de hujuſmodi cauſarum cognitione provide promulgatis, & aliis quibuſcumque conſtitutionibus, canonibus & ſtatutis, ſuper præmiſſis editis, quibus non intendimus in aliquo derogare, ſed ea volumus & cupimus obſervare.

a) *Forte* ſuperiorjs Ordinarii, H.

X. *Ut præmiſſæ conſtitutiones promulgentur & obſerventur.*

Et ne ordinationes, conſtitutiones, & inhibitiones noſtræ ſuper omnibus præmiſſis, per non uſum, ſeu abuſum, effectu, quod abſit, careant: volumus, ordinamus, & omnibus ſubditis noſtris, ſub pœna prædicta mandamus in his ſcriptis, quod in ſingulis capitulis, in ſingulis decanatibus celebrandis, in civitatibus, & aliis locis, & temporibus opportunis, præmiſſa omnia et ſingula legantur, et ſolemniter publicentur per decanos; et quod annis ſingulis, ſuper præmiſſis inquiſitio fiat et habeatur diligens et exacta; ad effectum, ut præmiſſa non obſervantes, pœnis ſupraſcriptis, et aliis, prout videbitur expedire, canonice puniantur. Et, ne rectores, vicarii, et alii ſubditi noſtri de clero et populo, præmiſſorum ignorantiam prætendere valeant in futurum; injungimus omnibus et ſingulis rectoribus et vicariis, in virtute obedientiæ, et ſub pœnis prædictis, quod ipſi, et eorum ſinguli, veras copias de omnibus præmiſſis, infra duos menſes a tempore primæ publicationis earumdem eis factæ, habeant et recipiant, et ea omnia et ſingula in omnibus et ſingulis articulis obſervent, ac parochiis et ſubditis ſuis, ſingulis diebus Dominicis, publice intiment et exponant, [b] ſicut pœnam ultionis canonicæ voluerint evitare.

b) *Forte* ſi pœnam H.

In quorum omnium teſtimonium, ſigillum noſtrum fecimus his apponi. Datum apud Thorp juxta Eboracum, quoad conſignationem, penultimo die menſis Septembris, Anno Domini M. CCC. XLVII. * & conſecrationis noſtræ XV.

* *Cor.* LXV

G. C. Provinciale hoc eſſe concilium, conſtat ex cap. 7. 8. 9. Eſſe autem celebratum anno Chriſti M. CCC. LXVII. ex eo habemus, quod adſcriptus ſit annus XV. conſecrationis Joannis archiepiſcopi, qui ſedere cœpit anno M. CCC. LII. Itaque levi mutatione litterarum pro LXVII. in Anglicana editione ſcriptum erat XLVII.

Ad finem concilii additur modificatio capitis X. in hunc modum.

Statutum modificatum in concilio provinciali.

SCiendum eſt, quod iſtud ſtatutum poſtea in uno alio concilio provinciali fuit modificatum, & reſtrictum, ut non incurratur excommunicatio, niſi in certis caſibus: videlicet quod contrahentes, ſcientes legitimum impedimentum, etiamſi in bannorum editione nihil objiciatur, ſunt excommunicati. Item contrahentes, abſque editione bannorum, matrimonium ſolemnizari facientes ſunt excommunicati, ac etiam presbyter ſolemnizans. Item ubi contrahentes faciunt ſolemnizari matrimonium, ubi objectum eſt impedimentum in editione bannorum ipſo impedimento prius non diſcuſſo, ſunt excommunicati. Item, compellentes cappellanum per metum ſolemnizare matrimonium clandeſtinum. Item cappellanus, non edens banna per tres dies ſolemnes, & matrimonium ſolemnizans, vel poſtea apparet impedimentum. Item, contrahentes contra interdictum eccleſiæ. In iſtis caſibus ſunt excommunicati ipſo facto, & non in aliis.

CON-

ANNO CHRISTI 1368.

CONCILIUM VAURENSE

A trium provinciarum episcopis celebratum, anno Domini MCCCLXVIII.

Ex MS. codice illustrissimi Franc. Bosqueti Monspelienſis episcopi, cujus copiam nobis humanissime fecit. Prævias tamen epistolas habemus ex una St. Baluzii V. Cl. editione inter concilia Galliæ Narbonenſis.

Urbani PP. V. litteræ ad Petrum Narbonenſem archiepiscopum, de celebrando provinciæ suæ concilio.

Urbanus episcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Narbonenſi, ſalutem & apostolicam benedictionem.

SAcrorum canonum testatur auctoritas, quod olim sancti patres, tam Romani pontifices quam alii ecclesiarum prælati, curam solertem super gregem Dominicum exercentes, de celebrandis conciliis, in quibus de extirpandis vitiis & plantandis virtutibus tam in clero quam in populo, ac de conservanda libertate ecclesiastica, de statu quoque ecclesiarum & piorum locorum dirigendo, salubriter agebatur, fuerunt plurimum studioſi, ex iisque status ecclesiasticus in spiritualibus & temporalibus multum crevit. Sed, proh dolor! succrescente paulatim prælatorum desidia, omissaque continuatione conciliorum hujusmodi, pullulant vitia, crescit indevotio populi, præfata libertas minuitur, cultus Divinus negligitur, irrogantur a laicis clero gravamina, & in temporalibus bonis ad Divinum deputatis obsequium sentitur non modicum detrimentum. Optantes igitur quod tantis malis in tua provincia per salubrem tuam ac tuorum fratrum providentiam occurratur, fraternitatem tuam apostolicæ sollicitudinis studio excitamus, ac requirimus, & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus concilium tuæ provinciæ, in quo de iis quæ pro laude Dei ac utilitate ecclesiarum & piorum locorum, necnon cleri & populi, fuerint utilia & opportuna, provida examinatione tractetur & provideatur, quam cito comode poteris, studeas convocare; nobis de convocatione hujusmodi, cum ea feceris, & demum de gestis in eodem concilio rescripturus, ac tu & suffraganei tui favorem apostolicum, in iis in quibus illum reputabitis utilem, fiducialiter postuletis. Datum Avenioni VII. Kal. Decembris pontificatus nostri anno tertio.

Ejusdem epistola ad Petrum archiepiscopum Narbonenſem & Gaffredum Tolosanenſem, quibus eis permittit ut concilium suarum provinciarum simul celebrent.

Urbanus episcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Narbonenſi, & Tolosanenſi archiepiscopis, ſalutem & apostolicam benedictionem.

EX parte vestra fuit nobis expositum, quod in convocatione concilii provincialis suffraganeorum vestrorum, super quo celebrando cuilibet vestrum nuper direximus scripta nostra, intenditis, quam cito commode poteritis, nostris jussionibus obedire: sed ex certis causis, nobis pro parte vestra expositis, cupitis cum nostro beneplacito dictum concilium invicem celebrare. Nos igitur votis vestris hujusmodi benignum præbentes assensum, quod dictum concilium in loco de quo vestræ circumspectioni videbitur, insimul celebrare possitis, & ad ipsum locum vestros suffraganeos, non obstante quod eorum aliqui extra suam convocentur provinciam, convocare, tenore præsentium consentimus, & vobis tribuimus facultatem. Datum Avinioni v. Idus Martii, pontificatus nostri anno tertio. An. Ch. 1365.

Petri archiepiscopi Narbonenſis epistola ad Gaucelinum episcopum Magalonenſem, qua eum evocat ad concilium Vaurenſe.

Petrus miseratione Divina ſanctæ primæ ſedis Narbonenſis archiepiscopus & primas, venerabili fratri Gaucelino eadem gratia episcopo Magalonenſi ſuffraganeo nostro, vel ejus vicariis generalibus in ipsius absentia, ſalutem & sinceram in Domino caritatem.

INter assiduas curas & sollicitudines quæ ministerio nostro incumbunt, de salubri statu ecclesiarum & monasteriorum nostrarum civitatis, diœcesis, ac provinciæ, necnon & gregis nobis commissi, sollicite cogitare nos convenit, ut in ipsis vigeat tranquillæ beatitudo quietis, pacisque, salutis, & libertatis gratia nutriatur; & quæ in eisdem non absque dispendio ministrorum & cultus detrimento Divini servare novimus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus: & tandem * officii nostri debitum in actibus dirigendis, veritatem imitantes, lucem amantes, libenter evitare nodosæ ambiguitatis * volucrum anhelamus, illamque semper in nostris ordinationibus servare cautelam intendimus, ut de ipsis proveniat commodum, adeo quod aliis non immineat detrimentum. Cum igitur pro quibusdam arduis negotiis civitatem, diœcesim, & provinciam nostras, necnon & libertatem ecclesiasticam tangentibus, super quibus ad debitam provisionem & reformationem una vobiscum & aliis suffraganeis nostris intendimus, concedente Altissimo, interponere sollicitudinis nostræ partes, præsertim cum tangatur communiter status ecclesiarum & monasteriorum, aliorumque piorum locorum nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ prædictarum, provinciale concilium ordinavimus & determinavimus convocandum, videlicet die XXVII. mensis Maji proxime futuri, in qua erit vigilia Pentecostes, apud civitatem Vaurensem, in ecclesia cathedra-

* *f.* juxta off.

f. involucrum.

ANNO CHRISTI 1368.

dráli. In quo etiam intererunt, & una nobiscum provinciale concilium hujusmodi celebrabunt, reverendissimi in Christo patres domini, Arnaldus Auxitanus, & Gaffredus Tolosan. Archiepiscopi, seu eorum vicarii generales, ad hæc speciale mandatum habentes, cum omnibus ipsorum dominorum archiepiscoporum & cujuslibet ipsorum suffraganeis, eorumque capitulis, abbatibus, collegiis, prioribus, decanis, archidiaconis, atque præpositis, & clero universo suarum civitatum, diœcesum, provinciarum, etiamsi sint exempti, cum de negotiis atque dubiis fidem catholicam tangentibus habeamus pertractare. Ac etiam quia hoc provinciale concilium, nos & ipsi domini archiepiscopi, in loco & ecclesia Vaurensi prædictis celebrabimus de communi concordia & conscientia, beneplacito ac etiam expressa voluntate atque mandato sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Urbani Divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summi pontificis hodie præsidentis, ac etiam licentia super hoc ab eo, quoad convocationem exemptorum, nostrum trium archiepiscoporum, nostrorumque suffraganeorum & cæterorum dictarum provinciarum congregationem sive unionem, & vos alioſque suffraganeos, nostrosque alios subditos dictæ provinciæ, extra eamdem convocandi, nobis aliisque dominis archiepiscopis supradictis, tam vivæ vocis oraculo, quam litteratorie cum bulla, ista vice specialiter attributa. Ea propter vos tenore præsentium monemus ac etiam exhortamur, ut una nobiscum die ac loco prædictis, in dicto provinciali concilio Deo præside celebrando, ad quod concilium præfatos diem & locum cum diebus sequentibus, quos ad hoc continuare vel prorogare contigerit; vobis & aliis præcise & peremptorie assignamus, personaliter comparere curetis, vosque ad id præsentium tenore citamus. Mandantes vobis insuper, quatenus interim citetis & peremptorie, tam auctoritate apostolica quam nostra, tempore congruo omnes & singulos abbates, priores, decanos, archidiaconos, atque præpositos ecclesiarum collegiatarum & monasteriorum regularium & etiam sæcularium, & alias personas ecclesiasticas, regulares & sæculares, exemptas & non exemptas, cujuscumque status, ordinis, & conditionis existant, etiam Cluniacensis, Cistercienſis, Præmonstratensis, Carthusienſis, Grandimontensis, sanctorum Benedicti & Augustini, aliorumque ordinum hic non expressatorum, quos habere volumus pro expressis, ut personaliter; conventus vero, capitula, collegia vestrarum civitatum & diœcesum, per procuratores idoneos ad hoc legitime & specialiter constitutos, cum sufficienti & speciali mandato, in ipso provinciali concilio compareant dicta die, inibi continue moraturi, donec ea quę in dicto concilio tractanda fuerint ad honorem Dei, provisionem ecclesiarum & monasteriorum, profectum animarum, & utilitatem subditorum provinciæ antedictæ, per dicti concilii providentiam finem debitum sortiantur. Ne vero dicti abbates, priores, decani, archidiaconi, & præpositi, etiam exempti ut supra, & alii vestri subditi, quos presens tangit seu tangere potest negotium, qui debent & consueverunt in dictis conciliis interesse de usu, consuetudine, vel de jure, ignorantiam valeant quovis modo prætendere de præmissis: præsentes nostras litteras seu earum transumptum in forma publica conscriptum, in vestra ecclesia, & alibi ubi expediens vobis videbitur, interim sępius & frequenter publicare & denunciare curetis. Ut autem superfluitatum & pomparum inanium jactantiam præcludamus: vobis tenore præsentium inhibemus, sub virtute sanctę obedientię injungentes, ne ultra decem equituras & duos saumerios sive gerulos pro vobis & vestra familia adducatis, cum ad dictum provinciale concilium venietis; abbatibus vestræ diœcesis, etiam exemptis, injungentes ex parte sedis apostolicæ atque nostra, quod ultra quinque equitaturas ad plus, & unum saumerium seu gerulum, secum adducere non presumant, cæteri vero qui venire voluerint, cum paucis & moderatis expensis veniant: si vos, abbates prædicti, & etiam alii, reprehensionis nostræ aculeos de inobedientia volueritis evitare. Reddentes præsentes litteras portitori sigillo vestro impendenti sigillatas, in signum receptionis earum. De omnibus vero & singulis præsentationibus, publicationibus, atque citationibus, quas fieri facietis, volumus quod faciatis recipi, & ex causa, unum vel plura publica instrumenta. Datum in castro de Claromonte nostræ diœcesis die XXVIII. mensis Aprilis, anno Domini MCCCLXVIII. Ita facimus. P. Narbonensis.

Ejusdem epistolæ ad cæteros episcopos provinciæ Narbonensis, quibus eos evocat ad concilium Cum responsionibus quorumdam

PEtrus &c. ven. f. I. eadem gratia episcopo Carcassonensi &c. *ut in superiore*. Datum ut supra.

Reverendissimo in Christo patri & domino domino P. miseratione Divina primæ sanctæ sedis Narbonensis archiepiscopo & primati, domino suo præcarissimo.

Reverendissime pater & domine præcarissime. Humili recommendatione præmissa, noverit vestra paternitas reverenda, me die datæ presentium vestras litteras cum reverentia recepisse, promptum & paratum me offerentem facere & complere, quæ in ipsis vestris litteris continentur. Paternitatem eamdem, quæ mihi præcipiat quæ grata, conservet Altissimus in longævum. Scriptum Carcassonæ die VI. Maji. Per vestrum I. episcopum Carcassonensem.

Petrus &c. ven. f. I. Nemausensi eadem gratia episcopo &c. *ut in superioribus*. Datum ut supra.

Petrus &c. ven. f. P. eadem gratia Episcopo Elnensi &c. *ut in superioribus*. Datum ut supra.

Petrus &c. ven. f. J. eadem gratia episcopo S. Poncii Thomeriarum &c. *ut in superioribus*. Datum ut sup.

Petrus &c. ven. fr. A. eadem gratia Lodovensi episcopo &c. *ut in superioribus*. Datum ut supra.

Reverendissimo patri in Christo ac domino, domino P. Divina providentia primæ sedis Narbonensis archiepiscopo & primati.

Reverendissime pater ac domine, per latorem præsentium duas vestras, litteram unam videlicet clausam, & aliam apertam, sigillo vestro magno impendenti sigillatam, cum qua decet reverentia recepimus; quas, Deo duce executioni demandabimus, ut tenemur. Et insuper, juxta votum vestrum, idem V. lator unum flo-

re-

ANNO CHRISTI 1368.

renum habuit pro labore. Statutum veſtrum in agendis Altiſſimus dirigat & conſervet. Scriptum Lodovæ die IX. menſis Maji.

Totus veſter Ay. ſuffraganeus epiſcopus Lodovenſis.

Petrus &c. ven. f. B. Uticenſi epiſcopo ſuffraganeo noſtro &c. *ut in ſuperioribus*. Datum ut ſupra.

Reverendiſſimo in Chriſto patri & domino, domino P. Dei gratia archiepiſcopo & primati ſanctæ & primæ ſedis Narbonenſis, dominoque ſuo præcariſſimo,

Reverendiſſime pater, veſtras litteras recepi decima die Maji, cum ea qua decuit reverentia in abſentia domini mei Uticenſis epiſcopi, qui eſt abſens a civitate Ucetiæ; eſt tamen infra diœceſim, in quodam caſtro ſuo, ex cauſis nunc ſilentio commendandis, quandoque veſtræ reverendiſſimæ paternitati explicandis. Significo autem veſtræ paternitati reverendiſſimæ, quod veſtras litteras & contenta in eis, ut diligentius potero, executioni fideliter demandabo. Præſentium etiam portitori, tradi feci unum francum & duos florenos auri, de quibus ſcripſiſtis, Reverendiſſimam paternitatem veſtram, cui me humiliter recommendo, conſervare dignetur Altiſſimus, cum multiplicatis progreſſibus in ſancto regimine ac ſanctæ eccleſiæ Narbonenſis per tempora peroptata. Scriptum Ucetiæ die XI. Maji.

Veſter humilis ſervitor Blancus Duriane prior S. Baudilii prope Nemauſum, vicarius generalis ac officialis Uticenſis.

Petrus &c. venerabilibus ac religioſis, & prudentibus viris præpoſito & capitulo Magalonenſi &c. Datum ut ſupra.

In eumdem modum ſcriptum eſt capitulis Nemauſenſi, Helenenſi, ſancti Pontii Thomeriarum, Biterrenſi, & archipresbyteris Narboneſii & Termeneſii Narbonenſis diœceſis, mutatis mutandis.

CONSTITUTIONES EDITÆ

in concilio Vaurenſi.

INcipiunt novæ conſtitutiones editæ in concilio Vaurenſi anno infraſcripto, præſidentibus ibidem reverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, dominis, Petro Narbonenſi, & Gaffredo Toloſano, Dei gratia archiepiſcopis, & Philippo eadem gratia abbate Soricinii, vicario generali reverendiſſimi in Chriſto patris domini Arnaldi eadem gratia archiepiſcopi Auxitani, ab eodem ad infraſcripta poteſtatem habente.

TITULI CAPITUM.

1. *De fide catholica; & ut laici de articulis fidei & aliis ad capeſſendam æternam ſalutem neceſſariis cum diligentia informentur.*
2. *De pœna vocatorum ad concilium provinciale, non comparentium.*
3. *De epiſcopis, qualiter procuratorem mittere debeant, ſi juſte fuerint præpediti.*
4. *De janitoribus concilii, ubi debeant permanere.*
5. *Qualiter ſupplicans concilio, concilium exire debeat, quouſque vocetur.*
6. *De ſynodis, ſingulis annis celebrandis.*
7. *Qualiter abbates ſubditi, vocati ad ſynodum, venire debeant.*
8. *Ut rectores curam animarum habentes ad ſynodum venire teneantur.*
9. *De conſtitutionibus in concilio provinciali alias editis, in ſynodis recitandis.*
10. *De conſervatoribus & delegatis, abutentibus litteris domini noſtri papæ.*
11. *De abutentibus litteris apoſtolicis in diverſis caſibus.*
12. *De bannis excortis & præconizationibus factis contra libertates & conſuetudines eccleſiæ.*
13. *Ne prælati vel aliæ perſonæ eccleſiaſticæ bona eccleſiarum vacantium, niſi privilegio, vel conſuetudine, aut de jure, præſumant occupare.*
14. *De non contrahendis colligationibus, vulgariter ſocietates nuncupatis, & de pœnis eorumdem.*
15. *De impeditoribus electionum & poſtulationum, & qualiter puniantur.*
16. *Ne ſuper pacifica poſſeſſione beneficii eccleſiaſtici impedimentum inferatur.*
17. *Ne quis dignitates aut alia beneficia præſumat occupare.*
18. *Ut beneficiorum incompatibilium pluralitas debeat evitari.*
19. *Quod negligentia inferioris in acquirendis & retinendis beneficiorum ſuorum juribus per ordinarium ſuppleatur.*
20. *Ne ignorans grammaticam præſentetur, aut ad ordines dignetur promoveri.*
21. *Qualiter leproſi a ſanis ſeparentur, & qualiter ex ſignis eorum cognoſcantur.*
22. *Ne ſine litteris ſuorum ſuperiorum, alienigenæ presbyteri ad Divina admittantur.*
23. *De non erigendis altaribus in præjudicium diœceſanorum, & eorum pœna.*
24. *Ut falſi & ficti, qui ſe aſſerunt apoſtolos, evitentur.*
25. *Sine licentia ordinarii, de cauſis matrimonialibus archidiaconi non cognoſcant.*
26. *Ut gratis cauſæ apud ordinarios examinentur, conſuetudine tamen ſuper hoc obſervata.*
27. *Ubi, & penes quos, cauſæ matrimoniales debeant agitari.*
28. *Ne ſuffraganei impediant quo minus ad metropolitanum libere appelletur.*
29. *Ut domini temporales ordinarium non impediant ut ubi voluerit cognoſcat: & de pœnis eorumdem.*
30. *De impeditoribus nunciorum exequentium mandata curiæ ordinariorum, & qualiter puniantur.*
31. *Qualiter ad requiſitionem ordinariorum, excommunicati debeant in aliis diœceſibus publicari.*
32. *Ut nullus in ſacris, aut beneficiatus, in curia ſæculari ad officia publica nec privata admittatur; & de pœnis eorumdem.*
33. *Qualiter perſona eccleſiaſtica, dans conſilium contra libertatem eccleſiaſticam, puniatur.*
34. *Ne beneficiatus pro laico contra eccleſiam advocatus exiſtat.*
35. *Quomodo qui per vim aut metum ſe abſolvi faciunt, alia cenſura arceantur.*
36. *Ne judices temporales, clericos in actionibus per-*

ANNO CHRISTI 1368.

perſonalibus ipſis reſpondere compellant, nec de cenſura, an juſta vel injuſta ſit lata, cognoſcant: & de pœnis eorumdem.

37. *Ne ad publica officia excommunicati publice admittantur.*

38. *Qualiter capti clerici per temporales, curiæ eccleſiaſticæ remitti honeſte debeant, & ſine ulla innovatione facta in perſonis captorum. Contra facientes pœna hic contenta puniantur.*

39. *Prorogatio juriſdictionis in invaſores & occupatores eccleſiaſticorum bonorum, & ſententiam exercendo.*

40. *Super cauſis mere ſpiritualibus, aut de jure vel conſuetudine ad forum eccleſiæ pertinentibus, judex eccleſiaſticus cognoſcat, ſæcularis judex arceri poſſit.*

41. *Quod de omnibus contractibus, tam vaſſallaticis, quam emphiteotecariis, duo fiant publica inſtrumenta.*

42. *Ne apud creditores inſtrumenta remaneant, poſtquam eis fuerit ſatisfactum, pœna contra eos imminente.*

43. *Vaſſalli eccleſiæ, vel emphiteotæ, in alium transferendo res vaſſallaticas, in contractu exprimant qualiter ab eccleſia teneant. Quod ſi omittant dicere, pœna excommunicationis puniantur.*

44. *Super juramento præſtito a laico, ut ipſe & ejus hæredes coram judice eccleſiaſtico pro ejus obſervatione valeant conveniri.*

45. *Quomodo juramentum præſtitum moniti ſervare per judicem eccleſiaſticum teneantur: & qualiter contra eos proceſſum exiſtat.*

46. *De cappis portandis per canonicos eccleſiarum cathedralium & collegiatarum in Divinis officiis.*

47. *Quomodo ſe habeant in veſtibus portandis in eccleſia dignitatem habentes.*

48. *De familiaribus & ſcutiferis epiſcoporum, in veſtibus portandis, quales portare teneantur.*

49. *Ne perſonæ eccleſiaſticæ temporalem juriſdictionem habentes, malefactores receptent.*

50. *Qualiter canonici in eorum eccleſiis reſidentes, juxta eorum gradum officiare teneantur: & ſi non faciant, qualiter puniantur.*

51. *Plena proviſio, in quo ſtatu debet ſuccedens in beneficio eccleſiam retinere.*

52. *De diſtributionibus percipiendis quotidianis, intereſſentibus in Divinis.*

53. *Quomodo & per quem bona eccleſiaſtica vacantia cuſtodiantur, prælato decedente.*

54. *Pœna impoſita contra occupatores bonorum eccleſiæ, ſede vacante.*

55. *Quomodo clerici & laici puniantur, qui ſede vacante, bona eccleſiæ ſaiſiri faciunt, aut præſumunt.*

56. *Per quos, adminiſtratores eccleſiæ vacantis eligantur, & qualiter in adminiſtratione ſe habeant, plene providetur.*

57. *Bailliviæ & ſcribainæ ad prælatos ſpectantes, ad voluntatem, non ad vitam, conferantur.*

58. *Bona eccleſiæ quæcumque ad ſigillum cujuſcumque domini temporalis minime obligentur.*

59. *Ne quis bona clericorum in ædem ſacram depoſita ſub banno ponere præſumat.*

60. *Quomodo & qualiter ordinarii in exequendo ultimam voluntatem habere ſe debeant, & quem proceſſum in ejuſdem habeant exercere.*

61. *Prælati in vita vel in morte, eccleſiæ cui præfuerint, certam cappellam, ad ſummam deſignatam hic, relinquant.*

62. *Curati in ſuorum parochianorum voluntatibus ultimis, ſi commode vocari poſſint, aſſiſtant. Et qualiter notarii in manifeſtando dictas ultimas voluntates habere ſe debeant, Et per quem legata incerta & quomodo diſtribuenda exiſtant.*

63. *Super ſepultura inter duas eccleſias orta diſſenſione, qualem proceſſum habeat exercere ordinarius.*

64. *De corporibus defunctorum eorum eccleſiis preſentandis, ſi conſuetudo habeatur.*

65. *Quam portionem curati eccleſiarum habere debeant in depoſito funere, quouſque alibi in electa ſepultura tumuletur.*

66. *Mandatur ut decretalis* Super cathedram *penitus obſervetur.*

67. *Ne religioſi aut alii prædicent, quo minus a ſolutione decimarum aliquis retrahatur.*

68. *Cuicumque liberum exiſtit domos aut horrea locare pro decimis recondendis, & eas arrendare libere, & pro arrendatoribus fidejubere, prohibitione dominorum temporalium non obſtante: gravi pœna contra eos imminente.*

69. *De quibus rebus vera decima exſolvatur, conſuetudine quavis non obſtante.*

70. *Ut nullus res decimandas abinde extrahat, quouſque decimantes fuerint convocati ad effectum.*

71. *Qualiter infideles ad baptiſmum admittantur.*

72. *Quomodo regulares apoſtatantes puniantur, & etiam dantes eiſdem conſilium aut juvamen.*

73. *Quomodo exempti, in prioratibus non exemptis delinquentes, per ordinarios puniantur.*

74. *Religioſi mendicantes ad aliam religionem non mendicantem aſſumpti, prohibetur prælatus penſiones eis aſſignare; pœna prælato eidem imminente.*

75. *Si curati eccleſiarum ſuſtentari de redditibus ſuarum eccleſiarum non valent, percipientes decimas per ordinarios compellantur, ut abunde ſuſtententur.*

76. *Laici qui jus patronatus in eccleſiis parochialibus habere ſe aſſerentes, eas tenent occupatas, dimittere eaſdem teneantur, & per ordinarios ad hoc compellantur.*

77. *Ut nullus per ſæcularis alicujus potentiam ad beneficium eccleſiaſticum admittatur.*

78. *Ad Divina celebranda præſentatus, non admittatur, niſi ordinarii licentia petita & obtenta.*

79. *De contributione expenſarum inter beneficiatos fienda pro legatione ordinariorum, aut pro litigio ſubſecuto.*

80. *Pro juribus eccleſiarum pauperum defendendis, per clerum ejus diœceſis contributio fiat.*

81. *Licitum ſit presbytero celebrare volenti, cuicumque presbytero confiteri, ſi proprii confeſſoris præſentia non aſſiſtat.*

82. *Ne ſacerdos celebrare præſumat cum ſuo filio illegitime procreato.*

83. *Clericus, cum ſuperpellicio indutus, ſacerdoti celebranti deſerviat in obſequio Divinorum.*

84. *Parochiani utriuſque ſexus, Dominicis diebus & feſtivis integras debent audire Miſſas.*

85. *Qualiter euchariſtia & chriſma diligenter cuſtodiantur, & qualiter renoventur; & de pœnis contra non facientes.*

86. *Quomodo fontes baptiſmales cuſtodiantur, & claudantur; & ad quem clauſura fienda eorumdem pertinere dinoſcatur.*

87.

87. *De indulgentiis conceſſis corpus Chriſti aſſociantibus, cum infirmis aſportatur.*
88. *Qualiter novæ reliquiæ venerentur: & antiquæ extra vaſa minime oſtendantur.*
89. *In diebus jejunii vel abſtinentiæ, carnes non comedantur: pœna contra facientes imminente.*
90. *Diebus ſabbatinis ab eſu carnium abſtineant clerici, niſi in neceſſitatibus, aut in die a jure excepto.*
91. *Omnes utriuſque ſexus parochiani eccleſiarum moneri debeant ut eccleſias ædificent, aut reparent; & qualiter in eccleſiis ruralibus, diebus Dominicis, ibidem celebretur; & qui eleemoſynas dederint, indulgentiam conſequantur.*
92. *Exempti oratoria non erigant ſine licentia ordinariorum petita & obtenta.*
93. *De pœna eorum qui ab immunitate eccleſiarum vel a domibus epiſcoporum, ad eaſdem profugientes abſtrahunt, mutilant, aut vulnerant, aut impediunt quo minus libere exire poſſint.*
94. *Qualiter clericus, clericum in judicio ſæculari convocans, puniatur.*
95. *Qualiter temporales domini puniantur, qui ſubditos eorum prohibent ne victualia aut neceſſaria clericis miniſtrentur.*
96. *Contra libertatem eccleſiaſticam quovis modo acquiſitam facientes, & perſonis eccleſiaſticis & eorum bonis onera imponentes, ſubmiſſionemque facere coacte procurantes, pœna hic ſtatuta puniantur.*
97. *Perſonæ eccleſiaſticæ blada & vina ſua portare ubi volunt poſſint, ſtatuto laicorum non obſtante; pœna ſtatuentibus imminente.*
98. *Ne perſonis eccleſiaſticis per temporales juſtitia denegetur: alias, cenſura eccleſiaſtica puniantur.*
99. *Bona perſonarum eccleſiaſticarum, quæ ab ipſis tenentur, ad collectas per laicos imponendas per eos minime quovis modo compellantur.*
100. *Hoſpitalibus, pro eorum bonis pauperibus deputatis, quod aliqua indictio ſeu quæſta minime imponatur.*
101. *Dominis temporalibus pœna inſligitur, prohibentibus ne decimæ exſolvantur.*
102. *Ut officiales dominorum epiſcoporum, & eorum locatenentes, ab omni injuria præſerventur.*
103. *Non valet ſtatutum laicorum ne decimæ exſolvantur, aut in eccleſia non differatur, aut in ultima voluntate aliquid relinquatur.*
104. *Qui nuncios curiarum eccleſiaſticarum impediunt quo minus libere mandata curiæ exequantur, graviſſime puniantur.*
105. *Bona quæcumque ad perſonas ecclaſiaſticas & ad loca pia pertinentia deprædari, occupari, invadi, rapi, impediri, detineri, pignorari, plagiari, inquietari, perturbari, per dominos temporales non debent; & facta ſtatuta contra libertates eccleſiæ & earum aliquas obſervantias, nullius efficaciæ conſiſtere debent; nec quamvis indictionem dictis bonis imponere debent. Et modus procedendi rigoroſus contra tales hic expreſſe repetitur.*
106. *Prohibentur temporales domini manum apponere in bonis eccleſiaſticis ſeu perſonarum eccleſiaſticarum quibuſcumque, nec ea arreſtare & bannire poſſe: & ad jura eccleſiarum & locorum, ejuſdem ſit extenſio. Hæc continet conſtitutio.*
107. *Si pro injuria illata prælatis eccleſiarum, & perſonis eccleſiaſticis, contingat fieri collecta, indictio pro ejuſdem injuriæ perſecutione: modum contribuendi, & per quos fiat exactio, indicit præſens conſtitutio.*
108. *Contra diffidantes perſonas eccleſiaſticas, & earum bona, & guerram hoſtiliter eiſdem facientes: ad non faciendum hac conſtitutione arceantur.*
109. *Gaudere volentes conſtitutionibus præſentis concilii, eos ipſis ſubeſſe volumus & jubemus.*
110. *Clandeſtina matrimonia extra diœceſim contrahentes ſine licentia rectoris, excommunicentur, & alias extraordinarie puniantur.*
111. *Perſonæ de eccleſiis cathedralibus vel collegiatis ad ſtudium mitti debent theologiæ vel juris canonici: & ipſis negligentibus, ad ſuperiores ſic mittendi ſit translata poteſtas.*
112. *Quod Judæi ſigna portare debent, ut a Chriſtianis dignoſcantur.*
113. *Chriſtiana liberos Judæorum nutrire non debet, nec alias cum ipſis habitare.*
114. *Ad Judæos Chriſtiani non recurrant pro medicina quacumque eorum capienda, niſi maxima neceſſitas immineret.*
115. *Chriſtiani prohibentur adeſſe in matrimoniis & ſepulturis Judæorum.*
116. *Clerici & laici prohibentur herbas & alia venenoſa dare in mortem alicujus, aut ut abortivus pariatur.*
117. *De adulteris & concubinariis.*
118. *Incendiarii & raptores publici ſint excommunicati, & careant eccleſiaſtica ſepultura.*
119. *Non revelantes inſtrumenta publica vel alia documenta ad eccleſias pertinentia, tenentur pœna hic contenta.*
120. *Qui uſuras ſolvere aut repetere prohibent, excommunicati publice nuncientur.*
121. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos ſuis privilegiis abutentes procedatur.*
122. *Quomodo procedatur contra capientes epiſcopum aut prælatum, aut eorum occiſores, & dantes in præmiſſis conſilium vel juvamen.*
123. *Convenientibus ad Miſſam beatæ Mariæ in diebus ſabbatinis, indulgentia eſt conceſſa.*
124. *Omnibus Chriſtianis provinciarum antedictarum & diœceſum, orantibus pro domino noſtro papa, eſt indulgentia conceſſa.*
125. *Quod quæſtores quicumque ſine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.*
126. *Ut ordinarii in caſibus reſervatis deputent idoneos confeſſores.*
127. *Indulgentia conceditur dicentibus quinquies* Pater noſter, *& ſepties* Ave Maria, *cum campana trabitur pro præmiſſis.*
128. *Qui contemptum eccleſiæ, excommunicationis ſententias & interdicti vilipendunt, uſurpando ſibi ſacerdotale officium, ſententias fingentes per eos ferri poſſe in Dei vilipendium, & cenſuræ eccleſiaſticæ opprobrium, pœna hic contenta affligantur.*
129. *Lata ſententia excommunicationis vel interdicti, requiſitus ordinarius ab alio eas faciat inviolabiliter obſervari.*
130. *In ceſſatione Divinorum, capitulum* Alma mater *obſervetur.*
131. *A dominis temporalibus, excommunicati, ad unitatem eccleſiæ, per ordinarios requiſiti, redire compellantur. Domini temporales requiſiti, negligentes, vinculo excommunicationis*

ANNO CHRISTI 1368.

ANNO CHRISTI 1368.

nis astringantur: & excommunicati, tempore quo Divina celebrantur, ab ecclesia exire teneantur.

132. *Excommunicati ad manus osculum non admittantur, nec in potu pariter, nec in cibo.*

133. *Confirmatio constitutionum a prædecessoribus archiepiscoporum editarum.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, Amen. Ad futuram rei memoriam. In cohærentibus sibi propinquitate locali archiepiscopatibus seu provinciis, solemnium communio statutorum decenter inducitur, opportune quóque ac utiliter custoditur. Honestati namque congruum esse dinoscitur, ut sicut provinciæ ipsæ sunt eorumdem quodammodo confinium mutua confrontatione participes, sic earum incolæ in . . . . . legitimis observandis sint conformes. Insuper si effectus utilitatis inspicitur, ex ipso paris disciplinæ consortio, dum multis una regiminis proponitur forma seu ratio, quædam inter eos similiter vivendi subsequitur habitudo; hincque procedunt facilius gubernacula præsulum, & felicius proficit conditio subditorum. Ea propter nos Petrus Narbon. & Gaffredus Tolosan. permissione Divina archiepiscopi, & Philippus eadem permissione abbas Soricinii, vicarius generalis reverendissimi in Christo patris domini Arnaldi Dei gratia archiepiscopi Auxitani, ad infrascripta specialem ac plenariam habens a præfato domino archiepiscopo Auxitano potestatem, illius summi pastoris atque rectoris instructi exemplo, qui, prout ex oraculo prophetici sermonis colligitur, *habitare facit unius moris in domo*, subditorum saluti prospicere, ac extirpatis vitiis virtutes inserere, sanare languida, sana servare, quantum Divina clementia nobis præstante conceditur, juxta pastoralis commissi nobis officii debitum, cupientes: de infrascriptorum reverendorum fratrum coepiscoporum & suffraganeorum nostrorum præsentium, ac procuratorum suffraganeorum nostrarum provinciarum absentium infrascriptorum, consilio & assensu; videlicet nos P. Narbonensis archiepiscopus prædictus, una cum reverendis in Christo patribus dominis H. Biterrensi, I. Carcassonensi, A. Alectensi, & generalibus vicariis & procuratoribus dominorum, S. Agathensis, G. Magalonensis, A. Lodovensis, I. sancti Poncii Thomeriarum, I. Nemausensis, B. Uticensis, & P. Elnensis, eadem gratia episcoporum suffraganeorumque nostrorum, ad hoc idoneis & personaliter constitutis: nosque Gaffredus Tolosanus archiepiscopus prædictus, una cum reverendis in Christo patribus, dominis, R. Vaurensi, G. Appamiarum, & G. Lumbariensi, Dei gratia episcopis, & generalibus vicariis & procuratoribus Dominorum A. patriarchę & administratoris ecclesiæ Montisalbanensis, P. Rivensis, P. sancti Papuli, & P. Mirapicensis, gratia etiam prædicta episcoporum, suffraganeorum nostrorum, ad infrascripta legitime constitutis: nosque etiam Philippus Abbas Soricinii, vicarius generalis reverendissimi in Christo patris domini Arnaldi Auxitani archiepiscopi prædicti una cum reverendis in Christo patribus, dominis, B. Convenarum, B. Tarviensi, G. Vasatensi, P. Olorensi, & Oddo Lascurrensi, Divina gratia episcopis, & generalibus vicariis & procuratoribus dominorum I. Aquensis, P. Lectorensis, P. Coseranensis, E. Baionensis, & I. Aduensis, gratia prædicta episcoporum, suffraganeorumque ecclesiæ Auxitanæ, ad infrascripta legitime constitutis & sufficienter comparentibus: in ecclesia cathedrali Vaurensi provinciæ Tolosanæ, tam auctoritate & de mandato sanctæ sedis apostolicæ, quam nostra ordinaria, provinciale concilium celebrantes, prorogata primo jurisdictione de loco ad locum per nos P. Narbonensem & G. Tolosanum archiepiscopos ac Philippum abbatem Soricinii generalem vicarium domini A. archiepiscopi Auxitani supradictos, nostrosque suffraganeos, præsentibus vicariis & procuratoribus supradictis hac vice consentientibus, ad honorem & laudem summæ & unicæ Trinitatis, ac præcelsæ & gloriosissimæ beatæ Mariæ Virginis matris Dei, totiusque collegii supernorum, morum reformationem, coertionem quoque ac correctionem ex essuum ac etiam delictorum, & nostrarum & subditorum nostrorum animarum profectum, & statum ecclesiasticum salubriter conservandum, illius invocato præsidio qui est mentium illustrator, sacro approbante concilio ad infrascripta edenda, seu eorum aliqua innovanda, reformanda, & declaranda, prout inferius continetur, duximus procedendum. Ante omnia verumtamen protestati, quod per hujusmodi subsequentia nostra statuta, alias rationabiliter edita in nostris provinciis supradictis abrogare nequaquam intendimus, nec ipsis etiam derogare: nisi quatenus infrascriptis nostris statutis reperirentur contraria vel adversa, seu per contrarietatem vel aliter obviare.

CAP. PRIMUM.

De fide catholica, & ut laici de articulis fidei, & aliis ad capessendam æternam salutem necessariis, cum diligentia informentur.

QUoniam, sicut apostolica tradit auctoritas, *sine fide impossibile est placere Deo:* idcirco sine fide omnis hominis labor est vacuus. Fides namque, ut Augustinus ait in libro de fide ad Petrum, est bonorum omnium fundamentum: fides est humanæ salutis initium: sine hac nemo potest ad filiorum Dei numerum pertinere: sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam gratiam justificationis consequitur, nec in futuro vitam possidebit æternam. Unde summopere iis quibus committitur Dominici gregis custodia vigilandum est, & maxima sollicitudine providendum, quatenus fides integra, sine ullo perfidiæ vitio, ab omnibus custodiatur sollicite. Et est nobis etiam per consequens laborandum, ne in nostris provinciis possit se abusus aliquis subrepere hæreticæ falsitatis. Ignorantia quippe legis Divinæ, & imperitia credendorum, qua turpiter propter nonnullorum ecclesiasticorum incuriam laici simplices involvuntur, & sacerdotes ministros verbi, quibus incumbit alios de fide instruere, reprobationi justissimi Dei reddit obnoxios, juxta illud Prophetæ testimonium: *Quia tu scientiam repulisti, ideo ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi*: & ipsos subditos ad bonum facit ignavos & tepidos, & interdum tanquam incautos precipitat in diversa pericula & errores. Sic Dominus ipse conqueritur alibi in Scriptura dicens: *Periit populus meus, quia non habuit scientiam*. Ut igitur tam pernicioſæ ignorantiæ &

Hebr. 11.

Osee 4.

Isa. 5.

in

in rectoribus & in ſubditis occurramus, & per nos ac per fratres noſtros ſuffraganeos parari valeat deinceps Domino plebs perfecta, atque in noſtrarum provinciarum civitatibus & diœceſibus doctrina vigeat ſalutaris: in primis hujus præſentis concilii auctoritate ſtatuimus, & nihilo minus ſub pœna excommunicationis præcipimus, quatenus univerſi & ſinguli rectores eccleſiarum, in aliqua provinciarum noſtrarum conſiſtentium, diebus Dominicis & feſtivis in ſuam parochiam ex more ad Divina conveniant, ipſos parochianos ſuos & ſubditos, ſicut opportunum fuerit, & ſecundum gratiam ac ſufficientiam unicuique a Domino datam, de ipſius fidei noſtræ principiis ſive articulis, de decem præceptis Divinæ legis, de ſeptem peccatis mortalibus, & ſi qua ſunt alia quorum ſit cognitio neceſſaria ad ſalutem, non ſimul quidem de omnibus, ſed alternatim & ſeorſim prout tempus & locus & capacitas auditorum exigent, diligenter inſtruant & informent. Id ipſum circa ægrotos ſeu decumbentes ſervari volumus: ut ſi videlicet per inquiſitionem ſacerdotum, quam fieri volumus ſemper antequam eis ſacra communio miniſtretur, ignorantes in præmiſſis fuerint deprehenſi, ibidem familiariter & peculiariter, præcipue de articulis fidei, & de ſeptem peccatis mortalibus, de quibus eos diſtincte confiteri neceſſe eſt, inſtruantur: ne forte, ſi cum ignorantia vincibili eorum quæ ſcire tenebatur, migret aliquis ſeu obeat, talem comprehendat Apoſtoli illa ſententia: *Ignorans ignorabitur*: id eſt, reprobabitur, cum pro tenebris ignorantiæ interioribus, quas propter negligentiam paſſus eſt in hoc mundo, in futuro examine in exteriores abyſſi tenebras detrudetur. Si quis autem curatus ſeu rector hoc ſalubre ſtatutum noſtrum præterierit, ſeu implere & executare neglexerit, aut alias quocumque modo, temerario auſu eidem reſtiterit: cum de hoc legitime conſtiterit, ultra indignationem Dei, quam profecto pro tali contemptu incurrerit, volumus & jubemus ut per locorum ordinarios pœnis aliis, ſicut plus aut minus meruerit, contemptor hujuſmodi percellatur. Sed & nos ipſi, cum ad aliquam eccleſiam nobis ſubjectam, gratia viſitandi, nos, ut eſt ſolitum, venire contigerit: informationem & inquiſitionem diligentem de præmiſſis facere intendimus; & id ipſum pari voto fieri volumus per noſtros ſuffraganeos, cum eos conſimiliter eccleſias ſibi ſubditas contigerit viſitare. Ut autem, ſicut habemus in votis ſeu deſiderio, hæc noſtra ſanctio & conſtitutio perpetuo ritu & competentius obſervari valeat & impleri, & ne videamur noſtris ſubditis imponere grave jugum: decrevimus, ſtilo pleno, breviterque, atque dilucide tradere doctrinam quamdam & ſummam illorum in quibus volumus, ut prædiximus, plebes nobis ſubditas informari: ut ipſis rectoribus & curatis dicendorum tradatur per nos forma & regula, & etiam ut non ſit neceſſe pro implendo hoc noſtro ſtatuto librorum numeroſitatem evolvere, cui brevitas per nos hic ex dictis doctorum & ſanctorum collecta, offert quod quæritur ſine labore. Comprehendimus ergo intentionem noſtram ſub certis limitibus: & ſanctorum patrum veſtigiis inhærentes, pronunciamus unicuique fideli, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, fore neceſſarium ad ſalutem, noſſe ſcilicet & inquirere quid ſit ſibi credendum, quid diligendum, quid expe-

ANNO CHRISTI 1368.

ANNO CHRISTI 1368.

ſtandum. Tria enim quædam ſunt, ut tradit Auguſtinus, quibus Deus recte colitur, & per quæ ad Deum, velut quibuſdam mentis paſſibus, pervenitur: videlicet fides, ſpes, caritas. Per fidem dirigimur in credendo, per caritatem regulamur in amando, per ſpem in laboribus conſolamur. Primum itaque doctrinam tradimus de credendis, quæ ſunt, articuli fidei, & ipſa ſacramenta legis novæ. Nam in his duobus, ſacramentis videlicet & articulis, tota Chriſtianæ religionis & eccleſiæ univerſalis ſtructura fundatur. Deinde loquemur de virtutibus & vitiis eis oppoſitis; de donis & beatitudinibus, quæ prioribus correſpondent. Demum in explicatione præceptorum Decalogi, per quæ explicatur caritas, finiemus. De iis omnibus ergo, propter rectores minus eruditos, aliqua in medium proferamus: & primum de fide, ſecundum cujus menſuram præcipit Apoſtolus unicuique ſapere. Fides igitur virtus quædam eſt, qua creduntur quæ non videntur. Nam cum Paulus dicat: *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium*: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Unde Auguſt. Credimus, inquit, ut cognoſcamus; non cognoſcimus, ut credamus. Quid eſt enim fides, niſi credere quod non vides? Neque tamen iſtud de omnibus intelligendum eſt, quæ non videntur: ſed de iis tantum quæ credere, ad religionem pertinet Chriſtianam, ſive quæ credenda Scriptura ſacra proponit, & eccleſia catholica docet. Verum quia latitudinem ſacræ Scripturæ ſimplicibus, & in aliis ſtudiis & negotiis occupatis, ſcire non erat poſſibile, ad quam tamen intelligendam, ſecundum plus & minus, pro differentia officiorum & ſtatuum, ſuperiores in eccleſia obligantur: idcirco, ut fides eorum quæ ab omnibus explicite, vel ſaltem pro magna parte, credi & cognoſci oportet, haberetur in promptu, ipſi primi eccleſiæ fundatores apoſtoli, ipſa credenda, quæ in diverſis locis ſacræ Scripturæ ſunt tradita & ſparſa, collegerunt breviter in unum locum. Et iſta collectio, Apoſtolorum Symbolum appellatur. Et diſtinxerunt in ipſo quatuordecim articulos fidei: quorum ſeptem ſunt pertinentes ad Divinitatem, alii ſeptem ad Chriſti humanitatem. Septem igitur ſunt de Deo ſecundum ſe; & ſeptem alii de Deo, ratione humanitatis aſſumptæ. Qui omnes in iſtis quatuor verſibus continentur:

Unum crede Deum, Patrem, Filium, quoque Flamen,
Qui creat & recreat homines, quos ſalvificabit.
Conceptus, natus, paſſus, deſcendit ad ima,
Surgit, & aſcendit, veniet diſcernere cuncta.

Primus ergo articulus de pertinentibus ad Divinitatem, eſt de unitate Divinæ eſſentiæ. Non enim ſunt plures dii, ſed unus eſt ſolum Deus. Et ideo dicimus: *Credo in unum Deum*. Et hunc ipſum articulum inſinuabat clara voce veteris legis exordium, ubi dicit: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus unus eſt*. Tres ſequentes articuli ſunt de Divinis perſonis. Nam Chriſtiana religio cum unitate Divinæ eſſentiæ tres perſonas fatetur. Eſt ergo articulus ſecundus de perſona Patris: *Patrem omnipotentem*. Tertius eſt de perſona Filii: *Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus*. Quartus de perſona Spiritus ſancti: *Credo in Spiritum ſanctum*. Tres ſequentes ſunt de effectibus ipſius Dei. Eſt ergo quintus articulus de creatione omnium rerum:

Heb. 11.

Deut. 6.

ANNO CHRISTI 1368.

Creatorem cæli & terræ. Sextus est de effectu gratiæ, sive dono. Propter quod dicitur: *Credo sanctam ecclesiam catholicam, communionem sanctorum, remissionem peccatorum*. Septimus est de effectu gloriæ: *Carnis resurrectionem, vitam æternam*. Articuli autem pertinentes ad naturam a filio Dei assumptam, sunt etiam septem. Primus pertinet ad conceptionem ipsius Christi: *Conceptus est de Spiritu sancto*. Secundus ad nativitatem: *Natus ex Maria virgine*. Tertius ad passionem: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*. Quartus ad descensum ad inferos: *Descendit ad inferos*. Quintus ad resurrectionem: *Tertia die resurrexit*. Sextus ad Ascensionem: *Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris*. Septimus est de adventu ad judicium: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos*. Aliqui tamen computant secundum numerum Apostolorum duodecim, qui istos fidei articulos distinxerunt: sed prima distinctio melior est, quæ accipitur secundum numerum credendorum. Porro, quia in isto symbolo Apostolorum sunt quædam breviter valde exposita: ideo ad ejus explanationem symbolum Nicænum, quod diffusius de articulis prædictis exequitur, additum est. Et rursus quia in isto symbolo Nicæno adhuc quædam implicite continentur, quæ propter insurgentes hæreses oportuit amplius explicari; additum est symbolum Athanasii, quod incipit: *Quicumque vult salvus esse, &c.* Proinde symbolum Apostolorum silenter & secrete dicitur quotidie in Completorio, & in Prima: quia fuit editum tempore quo nondum erat fides catholica propalata. Alia autem duo publice in diebus Dominicis & festivis, quando major ad ecclesiam congregatur populus, decantantur: quia fuere edita tempore fidei propalatæ. Symbolum quidem Nicænum post evangelium cantatur in Missa, quasi evangelicæ fidei expositio. Symbolum Athanasii de mane solum cantatur in Prima: quia fuit editum tempore quo maxime fuerunt depulsa & detecta nox atra & tenebræ hæresum & errorum. licet autem ante adventum Christi in virginem, sufficeret laicis simplicibus de articulo Trinitatis & Incarnationis habere fidem implicitam in fidem majorum, & pro illo tempore sufficeret explicitam fidem habere quia Deus est, & quod credentibus in se remunerator est, quod semper etiam secundum Apostolum oportet credere omnem accedentem ad Dominum: isto tamen tempore gratiæ revelatæ, tam majores quam minores tenentur credere explicite Trinitatis articulum, & Incarnationis mysterium, & aliorum articulorum de quibus dictum est, præcipue eorum de quibus in ecclesia communiter solemnizatur, & qui publice proponuntur; sicut sunt articulus Passionis, Resurrectionis, & hujusmodi. Et hoc intelligimus quantum ad ipsorum articulorum substantiam, secundum quam homo ipsos articulos distincte cognoscit: non quantum ad ea difficilia quæ continentur in articulis, & vim veritatis ipsorum, per quam possunt ab hæreticorum impugnatione defendi. Nam quantum ad talia, sufficit simplicibus de omnibus articulis habere fidem implicitam, id est, in talibus credere quod credit ecclesia. Et ita accipienda videntur verba quorumdam magistrorum loquentium de materia ista. Majores autem istam explicationem totaliter in via ista scire non possunt. Tenetur tamen unusquique tantum scire, quantum pertinet ad officium suum. Post articulorum doctrinam, consequens est de sacramentis novæ legis tractare. Est autem sacramentum, invisibilis gratiæ visibilis forma: ita ut ejus imaginem gerat, & causa existat. Fuerunt autem sacramenta aliqua necessaria semper humano generi, postquam incurrit peccati morbum; non quia sine sacramentis Deus hominem sanare non posset, sed quia per illa magis congrue fit hominis reparatio. Quod sic patet. Humanum enim genus, ex quo primus homo peccavit, circa sensibilia corruptum fuit; quantum ad cognitionem, quia, circa ista sensibilia, humana mens implicita, in Dei cognitionem surgere non valebat; item quantum ad affectionem, quia eis, quasi summis bonis, Deo postposito, inhærebat; quantum ad actiones, quia eis inordinatissime utebatur. Necessarium ergo fuit ad peccatorum curationem, ut homo ex sensibilibus in spiritualia cognoscenda proficeret, contra primum; & ut [a] effectum, quem circa illa habebat, in Deum referret, contra secundum; & eis ordinate & secundum Divinam institutionem uteretur, contra tertium. Proinde necessaria erat sacramentorum institutio: & propter eruditionem, dum homo in ipsis per id quod foris visibili specie cernitur, ad invisibilem virtutem agnoscendam, quæ intus est, eruditur, quantum ad primum: & propter humiliationem, dum homo in sacramentis, rebus sensibilibus, quæ natura infra ipsum sunt, ex præcepto creatoris, subjicitur, quantum ad secundum: & propter exercitationem, dum in sacramentis homo circa signa sensibilia in Dei honorem occupatur, quantum ad tertium. Igitur, ex quo fuit morbus peccati, sacramentorum fuit necessaria medicina. Omittendo autem ad præsens sacramenta antiqua atque legalia, quæ cessaverunt adveniente Christo, sicut umbra adveniente Sole recedit: de solis sacramentis legis novæ loquamur, quæ sunt septem: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Unctio extrema, Ordo, Conjugium. Baptismus, esse dicitur sacramentum fidei; Extrema unctio, spei; Eucharistia, caritatis; Ordo, prudentiæ; Pœnitentia, justitiæ; Matrimonium, temperantiæ; Confirmatio, fortitudinis. Baptismus est directe contra culpam originalem, Pœnitentia contra culpam actualem mortalem, Extrema unctio contra culpam venialem, Ordo contra ignorantiam, Matrimonium contra concupiscentiam, Eucharistia contra malitiam, Confirmatio contra infirmitatem. Nil ergo aliud est sacramentum, quam illud in quo, sub tegumento rerum visibilium, Divina virtus salutem nostram secretius operatur. Porro sacramenta instituere, quæ ex sui institutione & sanctificatione contineant invisibilem gratiam, competit soli Christo: qui solus potestatem excellentiæ sibi retinuit, potestatem ministerii Apostolis & cæteris succedentibus dedit. Quæ igitur instituta sunt ab Apostolis & successoribus eorumdem, ut benedictio aquæ & panis, consecrationes virginum & altarium, & cætera hujusmodi: non sacramenta proprie, sed sacramentalia dici debent. Omnia ergo sacramenta novæ legis Christus per semetipsum immediate instituit. Aliqua tamen, præcipue Confirmationem, & Extremam unctionem, per Apostolos promulgavit: sicut de Confirmatione patet in Actibus Apostolorum XIX. capitulo, & de Extrema unctione, Jacobi quinto. In iis sacramentis quædam fiunt ad decorem & solem-

[a] *Lege* effectum.

ANNO CHRISTI 1368.

lemnitatem sacramenti, quædam vero pertinent ad sacramenti substantiam. De substantia cujuslibet sacramenti sunt, forma verborum præscripta, certa materia, & minister. Verbi gratia, materia baptismi est aqua elementaris; forma, *Ego baptizo te in nomine Patris, &c.* Minister est sacerdos aut alius in necessitate baptizans. Horum sacramentorum, Matrimonium & Ordo, sunt voluntatis. Alia sunt necessitatis, ut suscipiantur aliquando, vel in re, vel in voto. Præcipue autem Baptismus est necessarius omnibus, & parvulis & adultis, ex quo fuit a Domino institutus, & alia contra peccatum originale remedia cessarunt. Est enim Baptismus contra vulnus originale: sine quo, secundum sanctos, in filiis hominum nemo unquam conceptus est, præter Christum. Pœnitentia vero iis est necessaria, qui per aliquod mortale peccatum vestem innocentiæ, quam in Baptismo acceperant, amiserunt: & ob hoc secunda post naufragium tabula appellatur. Si etiam aliquis, cum opportunum & congruum est, vel propter ordinationem ecclesiæ, vel propter periculum mortis, omitteret Eucharistiam, Confirmationem, aut Extremam unctionem suscipere; nec defectus ministri, aut alius necessitatis articulus, sed contemptus religionis solum, ista sacramenta excluderet: non dubium, quin talis contemptus induceret gravem culpam. Necessarium ergo, ut diximus, est cuilibet adulto, ista sacramenta aliquando in vita sua suscipere, vel in re, vel in voto. Horum etiam sacramentorum aliqua sunt, quæ in eodem homine iterari non debent; scilicet Baptismus, Confirmatio, Ordo; alia possunt iterari. Prohibemus autem districte, ut nullus cum remorsu peccati mortalis sacramentum quodcumque præsumat suscipere, aut etiam ministrare. Veremur enim, ne propter hunc abusum, quo polluti & indigni ad sacra passim istis temporibus novissimis plures accedunt, clades multas Deus judex Justus in nationes Christianorum immittat. Proinde dicit Deus ad antiquos legis illius Mosaicæ sacerdotes: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* Et rursus: *Sacerdotes qui accedunt ad Deum, sanctificentur, ne percutiat eos.*

Levit. 21. Exod. 19.

Postquam de articulis fidei & sacramentis disseruimus: de virtutibus theologicis & moralibus est loquendum. Virtutes theologicas Paulus apostolus tres enumerat. Sunt autem, spes, fides, caritas. Virtutes morales, quæ cardinales dicuntur, sunt quatuor: de quibus philosophi gentium multa subtilia & utilia satis dixerunt. Sunt autem, justitia, fortitudo, prudentia, temperantia. Justitia, secundum Augustinum, est in subveniendo miseris, prudentia consistit in præcavendis insidiis, fortitudo in perferendis molestiis, temperantia in coercendis delectationibus pravis. Cuilibet harum virtutum, sequendo eruditos quosdam, etiam fidei nostræ homines, partes has assignavimus. Species quidem justitiæ, sive partes, sunt istæ: religio, pietas, gratia, vindicatio, observantia, veritas. Vel, si magis libet sic dici, partes justitiæ sunt, obedientia respectu superioris, disciplina respectu inferioris, æquitas respectu præmii, fides & veritas respectu omnium. Partes fortitudinis istæ sunt: magnificentia, fiducia, patientia, perseverantia. Prudentia distribuitur in memoriam præteritorum, & intelligentiam præsentium, & providentiam futurorum. Porro partes temperantiæ sunt, castitas, & sobrietas. Castitas refrænat delectationes quæ sunt secundum tactum. Qua virtute nihil in ecclesiasticis viris præclarius fulget. Ipsa enim sola cum fiducia Deo potest animas præsentare. Sobrietas restringit delectationes quæ sunt secundum gestum. Quia igitur actus harum virtutum, quas diximus, sive ipsarum opera, huic mortali vitæ sunt necassaria, utpote quia per ipsas in præsenti bene & recte vivitur, & in futuro æternæ vitæ bravium possidetur: ideo etiam, per rectores & alios verbi Divini ministros, volumus in ecclesiis nostrarum provinciarum de iis laicos commoneri, & ad hæc opera virtuosa congruis inductionibus invitari. Sicut autem dictæ virtutes perficiunt hominem, ut in humanis humano modo, id est rationali, se habeat; ne, sequendo scilicet abrupta vitiorum, a dignitate humanæ naturæ decidens, bestialiter vivat: ita dona Spiritus sancti ad bene operandum perficiunt hominem supra homines, id est, modo quodam Divino, & supra humanum gradum. Hæc dona, juxta sacras Scripturas, consimiliter septem esse asserimus, quasi septem sanctificationes fidelium mentium: quæ Isaias Propheta ostendens ea fuisse in Christo, enumerat in hunc modum: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Quamquam enim unus sit Spiritus Domini, qui est cum Patre & Filio unus consubstantialiter Deus, quasi aliquod eorum flamen: multi tamen sunt spiritualium donorum meatus, quibus Spiritus ipse sanctus omnem supereminens creaturam, mentis nostræ arcana vegetat & infundit. Quocirca alma mater ecclesia, horum donorum semper fœcunda spirituali pinguedine, in hymno quem in ejusdem Spiritus sancti honorem concrepat, inter cætera, hæc septem dona in ipsum refert, cum dicit: *Tu septiformis munere, dextræ Dei, &c.* Dicimus autem & credimus, hæc septem dona communiter a tota profluere Trinitate. Indivisa quippe sunt opera Trinitatis ad extra. Verum consuetudo est sacri eloquii, interdum appropriare uni personæ, quod proprie & verissime dicitur de utraque: sicut Patri attribuitur potentia, Filio sapientia, bonitas Spiritui sancto. Et tamen una & indivisibilis est potentia, & sapientia, & bonitas in iis tribus; sicut una Deitas, una essentia, & natura. Quemadmodum autem, sicut superius assignavimus, septem sacramentis correspondent septem virtutes, tres theologicæ, & quatuor cardinales; & rursus septem dona, septem virtutibus: ita septem donis correspondent septem petitiones orationis Dominicæ: quarum tres primæ sunt, quibus æterna poscimus: quatuor ultimæ sunt, quibus ea petuntur, quæ tantum sunt in hac vita. Et ita in illis continentur omnia bona homini necessaria. Iis etiam septem petitionibus septem illæ beatitudines, de quibus loquitur Salvator in Evangelio, adaptantur: ubi pauperes spiritu, mites, esurientes & sitientes justitiam, misericordes & mundicordes, pacificos & lugentes, beatos esse astruit & affirmat. Demum quoniam, sicut dicit Scriptura, bonorum laborum glorioſus est fructus, nec sunt labores aliqui digniores, quam qui in donorum spiritualium agro latissimo exercentur: eapropter istis septem donis illi fructus honestissimi congruunt, quos distinguit ad Galatas scribens Apostolus in iis verbis:

Fru-

Isa. 11.

ANNO CHRISTI 1368. Galat. 5.

Fructus autem ſpiritus eſt, caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Verum quia eidem dono, habenti plures fructus reſpondent: ideo non ſunt tot dona, quot fructus.

Cæterum, quoniam ex dono unico pietatis proficiſci videntur illa pietatis officia, quibus defectibus proximi ſubvenimus, & opera miſericordiæ appellantur: congruum judicamus, ad eruditionem ſimpliciorum, de iis etiam non præterire. Aſſignantur autem in ſacro canone ſeptem corporales hujuſmodi eleemoſynæ, & ſeptem ſpirituales. Per illas quidem, proximorum defectibus corporalibus; per alias, defectibus ſpiritualibus ſubvenitur. Septem corporales eleemoſynæ ſunt iſto verſu contentæ:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Viſito, ſcilicet infirmum. Poto, ſcilicet ſitientem. Cibo, ſcilicet eſurientem. Redimo, ſcilicet incarceratum. Tego, ſcilicet nudum. Colligo, id eſt, recolligo, ſive recipio hoſpitem. Condo, id eſt, ſepelio mortuum. Et licet Dominus in evangelio, ubi miſericordiæ opera commemorat, quibus homo a damnatione & auditione mala in die judicii liberatur, & regnum eccleſiæ meretur, non computet mortui ſepulturam: tamen in aliis Scripturæ locis, talis eleemoſyna commendatur. At vero eleemoſynæ ſpirituales continentur hoc verſu:

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Conſule, id eſt, doce ignorantem, & dirige dubitantem. Unde in hoc duplex ſpiritualis eleemoſyna intelligitur, doctrina, & conſilium. Caſtiga delinquentem. Solare, id eſt, conſolare triſtem. Remitte delinquentibus in te. Fer, id eſt, porta infirmitates & gravamina aliorum. Ora pro omnibus.

Adhuc ſeptem dona Spiritus ſancti non ſolum in nobis omnia illa ſeptenaria virtutum, beatitudinum, petitionum, priorum operum exigunt, vel efficiunt; quin etiam ſeptem ſpiritibus immundis, id eſt, ſeptem vitiis capitalibus adverſantur. Verbi gratia. Quippe contra ſuperbiam timor eſt, qui ad humilitatem inclinat. Contra invidiam, quæ neſcit proximo compati, donum militat pietatis. Contra avaritiam aciem inſtruit donum ſcientiæ: cujus eſt bene converſari cum hominibus, unicuique quod ſuum eſt reddendo, quod avaritiæ opponitur. Contra acediam fortitudo decertat. Contra iram, quæ agit præcipitanter omnia, eſt donum conſilii. Contra gulam, quæ intellectum hebetat, donum eſt intellectus. Contra luxuriam, donum eſt ſapientiæ, nam guſtato ſpiritu, deſipit omnis caro. Ex quibus liquet ſeptem eſſe peccata mortalia principalia: quæ ſunt, ſuperbia, avaritia, luxuria, invidia, gula, ira, acedia. Comites ſive filiæ ſuperbiæ ſunt, ſævitia, inobedientia, impatientia, imprudentia, ſæcularis pompa, inanis gloria, jactantia, hypocriſis, novitatum præſumptio. Comites avaritiæ, quæ radix omnium malorum eſt, ſunt, rapacitas, tenacitas, contemptus fidei, proditio, fallacia, fraus, perjurium, inquietudo, & contra miſericordiam cordis obduratio. Luxuriæ comites ſunt, ventris ingluvies, veſtis & lecti mollities, ſomni reſolutio, coitus delectatio, cœcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, diſperatio futuri. De ira procedunt, audacia, faciei mutatio, imprudentia, injuſtitia, lites, contumeliæ, blaſphemiæ, terror, clamor, & indignatio. De gula procedunt, inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſuum. De invidia veniunt, dolor de bono alterius, gaudium de malo, ſive afflictio in proſperis proximi, exultatio in adverſis. Acedia, quæ eſt quoddam tædium boni, habet comites, ignaviam ſcilicet & torporem de omni mortali peccato. Quod tenetur memoria, neceſſarium eſt corde confiteri: & ore, niſi articulus neceſſitatis confeſſorem excluderet, confiteri. Neque enim confeſſor debet eſſe promptus ad facile judicandum de aliquo quod ſit mortale peccatum, niſi ſit in dictis ſcripturæ vel ſanctorum expreſſum.

Supereſt modo de præceptis Divinæ legis eloqui. Licet enim totam legem impleat caritas ipſa, qua Deum propter ſeipſum diligimus, & proximum propter Deum: tamen hæc dilectio per decem præcepta decalogi explicatur: quæ ita diſtribuuntur, ut prima tria pertineant ad Deum, ſcilicet ad cognitionem ejus & reverentiam, & dicuntur præcepta primæ tabulæ. Reliqua ſeptem dicuntur præcepta ſecundæ tabulæ, & pertinent ad proximum. Præceptum primum itaque eſt: *Non habebis Deos alienos:* quo omnis infidelitas, omnis hæreſis, omnis ſuperſtitio prohibetur. Secundum eſt *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, quod eſt dicere, ſecundum litteram: Non jurabis pro nihilo nomen Dei. Tertium vero eſt: *Memento ut diem ſabbati ſanctifices:* ubi præcipitur diei Dominicæ & feſtivitatum in eccleſia ſolemnium obſervantia. Quartum eſt: *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Porro parentes ſic honorandi ſunt, ut eis reverentia merita exhibeatur, & neceſſaria miniſtrentur. Quintum eſt: *Non occides:* ubi, ſecundum litteram, actus homicidii prohibetur; ſecundum ſpiritum vero, omnis injuſta percuſſio, & voluntas etiam occidendi. Sextum eſt: *Non mœchaberis*, id eſt, ne cuilibet miſcearis, excepto fœdere matrimonii. A parte enim, ut Auguſtinus ait, totum intelligitur. Nomine igitur mœchiæ, omnis illicitus concubitus, illorumque membrorum illegitimus uſus, prohibitus debet intelligi. Septimum præceptum eſt: *Non furtum facies:* ubi furti nomine intelligi voluit omnem illicitam uſurpationem rei alienæ; ſicut ſunt, furtum, uſura, rapina, ſacrilegium, & cætera hujuſmodi. Octavum eſt: *Non loqueris contra proximum falſum teſtimonium:* ubi crimen perjurioſi mendacii & perjurii prohibetur. Nonum præceptum eſt: *Non deſiderabis uxorem proximi tui.* Decimum eſt: *Non concupiſces domum proximi tui, non ſervum, non ancillam, &c.* Neque putet aliquis præceptum de non concupiſcendis rebus proximi, unum eſſe cum eo quo dicitur, *Non furaberis;* & præceptum de non concupiſcenda uxore, unum eſſe cum eo quo dicitur, *Non mœchaberis*, nam in illis duobus præceptis, non furandi, & non mœchandi, ipſa opera notata ſunt, & prohibita. In his vero extremis, concupiſcentia tantum. Hæc decem præcepta in his verſibus concludentur.

Unum cole Deum, nec jures vana per ipſum,
Sabbata ſanctifices, & venerare parentes.
Non ſis occiſor, fur, mœchus, teſtis iniquus.
Vicinique torum, reſque caveto ſuas.

Summa igitur hujus doctrinæ, quam in hac conſtitutione noſtra, pro ſimplicium eruditione, ſacro dictante concilio, inſeri fecimus & voluimus, & quam frequenter relegere jubemus,

ANNO CHRISTI 1368.

mus, & habere etiam penes se omnes nostrarum provinciarum presbyteros & rectores, hæc est. Diximus enim, quod articuli fidei pertinentes ad deitatem, sunt septem. Articuli pertinentes ad Christi humanitatem sunt septem. Virtutes theologicæ, cum cardinalibus, totidem. Sacramenta ecclesiæ totidem. Dona Spiritus sancti totidem. Petitiones in Dominica oratione contentæ sunt totidem. Beatitudines totidem. Vitia capitalia totidem. Præcepta legis sunt decem. In articulis fidei est, ut fideles ad petendum dona altissimi dirigantur, & illuminentur. In precibus sive petitionibus est, ut dona hæc impetrentur. In vitando peccata, & implendo præcepta est, ut beatitudines consequamur. Hæc sunt igitur, in quibus volumus diligenter nostrarum provinciarum populos informari, præcipue in articulis fidei, peccatis mortalibus, & præceptis. Hæc omnia & singula cum omni veneratione a laicis suscipienda præcipimus, quibus non est permissum de quibuscumque ad fidem catholicam spectantibus disceptare. Sicut autem volumus rectores nostrarum provinciarum atque diœcesum huic doctrinæ & prædicationi insistere: ita ipsos, & cunctorum ordinum clericos, scholares, vel religiosos, per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, & quo possumus affectu paterno monemus, ut his maxime temporibus, quibus crebrescentibus cladibus guerrarum & pestilentiarum, & cæterarum adversitatum, vicinum futuri judicii diem timere possumus & debemus, non tam verbo quam vita & operibus satagant prædicare: exemplo illo commoniti, quo legimus, quoniam cœpit Dominus primo facere, post docere. Nam illos rectores ac ecclesiasticos viros, quorum mala vita doctrinæ bonæ non consonat, fugillat ac reprobat Dominus in Evangelio. De iis etiam beatus Gregorius ita scripsit: *Sunt nonnulli qui solerti cura Divina præcepta perscrutantur: sed quæ intelligendo penetrant, vivendo concalcant. Quia docent quod prius non opere, sed meditatione didicerant; & quod verbis docent, moribus impugnant. Sicque fit, ut cum pastor per abrupta graditur, in præcipitium grex sequatur.*

Regor. Pastoral. c. 1.

II. *De pœna vocatorum ad concilium provinciale non comparentium.*

Verum quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: præsentis concilii sanctione statuimus, ut episcopi omnes Narbonenses, Auxitanenses, Tolosanenses provinciarum, de cætero ad sui metropolitani concilium veniant, prout decet, nisi causa necessaria & urgentissima excusentur. Et quicumque episcopus, ab archiepiscopo suo vocatus, hujusmodi constitutionis transgressor fuerit, ipso facto pœnam juris incurrat.

III. *De episcopis, qualiter procuratorem mittere debeant, si juste fuerint præpediti.*

Cum, testante Sapientia sententia, *salus sit, ubi multa consilia*, copiam sani consilii nequaquam coarctari expedit, sed extendi. Idcirco sub virtute sanctæ obedientiæ episcopis prædictis injungimus, ut cum ipsi episcopi venire ad ipsa concilia personaliter fuerint legitime impediti, quo minus ad ea venire non possint, procuratores constituant viros discretos alios ab illis qui per eorum capitula, & capitula versa vice alios ab illis, qui per episcopos fuerint constituti.

ANNO CHRISTI 1368.

IV. *De janitoribus concilii, ubi debeant permanere.*

Item statuimus, quod quandocumque provinciale concilium vel synodum infra aliquam dictarum provinciarum celebrari contigerit, janitores, aut quivis alius officialis, quorum præsentia in concilio vel synodo memoratis nequaquam necessaria seu opportuna existit, extra januam maneant.

V. *Qualiter supplicans concilio, concilium exire debeat, quousque vocetur.*

Item, quod si contigerit aliquem prælatum, seu canonicum cujusvis metropolitanæ, cathedralis, aut collegialis ecclesiarum de dictis provinciis, seu alium quemcumque, circa negotium aliquod ipsius ecclesiæ nobis supplicare, idem supplicans, supplicatione sua proposita, recedere ac exire de concilio teneatur, dum concilium deliberabit atque discurret super admittenda vel non admittenda petitione hujusmodi supplicantis.

VI. *De synodis, singulis annis celebrandis.*

Ad memoriam reducentes statuta patrum, in quibus præcipitur ut semel in anno per episcopos synodalia concilia celebrentur: sacro approbante concilio statuimus, ac in virtute sanctæ obedientiæ suffraganeis nostris præcipimus, ut singulis annis, per se, vel per idoneos viros si ex causa necessaria fuerint impediti, dicta synodalia concilia habeant celebrare.

VII. *Qualiter abbates subditi, vocati ad synodum, venire teneantur.*

Cum non passim quilibet sint admittendi vel deputandi ad ardua, sed industria in talibus sit diligentius exquirenda: præsentis auctoritate concilii duximus statuendum, ut archiepiscopi & episcopi, abbates eis subjectos ad synodos suas per censuram ecclesiasticam venire compellant. Vel si forsan legitimo impedimento detenti fuerint, quo minus personaliter ad illa accedere non possint: procuratores destinent ad talia expertos, idoneos, & discretos, & de eorum ordinibus sibi sufficientes existant.

VIII. *Ut rectores curam animarum habentes ad synodum venire teneantur.*

Statuimus insuper, quod omnes clerici curam animarum habentes, ad synodum veniant cathedralis ecclesiæ, in cujus civitate vel diœcesi commorantur: occasione minus legitima vel consuetudine aliqua non obstante. Alioquin per suos ordinarios, ad eorum arbitrium, pœna debita castigentur.

IX. *De constitutionibus in concilio provinciali alias editis, in synodis recitandis.*

Item, quod annuatim in singulis ecclesiarum cathedralium dictarum provinciarum nostrarum, in synodo, omnes constitutiones hujus concilii, & aliorum in dictis provinciis hactenus celebratorum, quæ quidem constitutiones nequaquam fuerint per hoc concilium revocatæ, & qui-

ANNO CHRISTI 1368.

quibus per concilium ipsum derogatum non sit, publice recitentur, ne quis per ignorantiam excusare se valeat ab observantia earumdem.

X. *De conservatoribus & delegatis, abutentibus litteris domini nostri papæ.*

Conc. Avenion. ann. 1326. c. 9.

Statuimus, ut judices, conservatores, delegati, & subdelegati, qui scienter ad loca notorie distantia vel non insignia partes citare præsumunt, quique auctoritate litterarum apostolicarum, contra aliquem, citando, vel alias, procedunt ad instantiam alicujus, nisi sibi constiterit illum, ad cujus instantiam procedunt, eum re vera, vel ipsius procuratorem esse, qui in litteris apostolicis hujusmodi continetur, sententiam excommunicationis incurrant ipso facto. Si quis vero super rebus dotalibus litteras apostolicas impetraverit, & illarum auctoritate aliquem vel aliquos, cum quibus ratione dotis non habet aliquid quæstionis, fecerit fatigari: auctoritate præsentis concilii, eadem excommunicationis sententia, qua superius a) nominata, noverit se ligatum. Illi vero qui falso se crucesignatos asserunt, cum non sint, & sic tamquam crucesignati litteras apostolicas impetrant, per quas alios fatigant laboribus & expensis, eadem excommunicationis sententia sint ligati.

a) *Lege*, nominati. H.

XI. *De abutentibus litteris apostolicis in diversis casibus.*

Item.

Quia per abusum litterarum apostolicarum multi vexantur & affliguntur laboribus & expensis: in prædicto concilio statuimus, quod tam clerici quam laici, cujuscumque conditionis aut status existant, qui litteris apostolicis abutuntur, vel litteris legatorum apostolicæ sedis, videlicet utendo falsis litteris scienter, vel qui litteras nomine suo vel ecclesiæ suæ impetratas aliis eiusdem nominis tradunt pro adversariis fatigandis, & qui eas ad sic utendum recipiunt, & qui litteris in forma, *ea quæ* de bonis, utuntur, contra quos de jure, secundum formam ipsarum, dictæ litteræ non procedunt, vel non possunt extendi, aut litem non habent, & idem de litteris, *post iter arreptum*, vel aliis litteris apostolicis seu rescriptis quibuscumque, sententiam excommunicationis incurrant: & etiam judices, qui scienter aliquos sic faciunt per suas litteras fatigare. Et hanc eamdem excommunicationis sententiam incurrere volumus illos, qui ad loca æquivoca aliquem citari faciunt, ut malitiose & fraudulenter vexent & decipiant sic citatum laboribus & expensis: & illos, qui litteras apostolicas, vel delegatorum sedis ejusdem contra jura scienter & dolose ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerunt tempore impetrationis exortæ.

XII. *De bannis editis & præconizationibus factis contra libertates & consuetudines ecclesiæ.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 55. & ann. 1337. c. 65.

Statuimus, quod quicumque contra ecclesiasticas consuetudines, libertates, seu observantias antiquas, statuta, banna, prohibitiones, vel præconizationes, aut præcepta scienter fecerint, aut fieri procuraverint aut servari, seu facientibus vel servantibus in hoc consilium vel opem directe vel indirecte præstiterint, per diœcesanos locorum, aut officiales vel procuratores eorum, præsentis auctoritate concilii moneantur, ut infra quindecim dies tempore monitionis hujusmodi numerandos, statuta, banna, prohibitiones, præconizationes, & præcepta hujusmodi cum effectu debeant revocare, ad consimilia numquam ulterius processuri. Alioquin excommunicationis sententia, quam ex nunc in ipsos ferimus, sint ligati.

ANNO CHRISTI 1368.

XIII. *Ne prælati vel aliæ personæ ecclesiasticæ bona ecclesiarum vacantium, nisi privilegio, vel consuetudine, aut de jure, præsumant occupare.*

Hac insuper provida constitutione perpetuo valitura statuimus, quod nullus omnino prælatus, abbas, prior, vel patronus, clericus, vel laicus, cujuscumque conditionis, vel status, vel dignitatis, ordinis, vel religionis existat, bona ecclesiarum vacantium, metropolitanæ vel suffraganeæ, abbatiæ, prioratuum, vel alterius cujuscumque monasterii, vel ecclesiæ, seu beneficii, officii, vel administrationis ecclesiasticæ, vel per provisionem, aut mortem, vel resignationem; aut mutationem, vel absolutionem, aut alias quoquo modo vacantium, capere per se vel per alium, aut occupare vel usurpare præsumat, nisi sibi de jure vel privilegio aut consuetudine hoc liceret. Quod si fecerit, ipse excommunicationis sententiam incurrat ipso facto.

Conc. Av. an. 1326. 24. & a. 1337. c.

XIV. *De non contrahendis colligationibus, vulgariter societates nuncupatis: & de pœnis eorumdem.*

Item, quia ex pravo abusu in quibusdam provinciarum nostrarum partibus inolevit, quod nobiles plerumque, & interdum alii, colligationes, societates, & conjurationes faciunt tam canonicis, quam humanis legibus interdictas, semel in anno, sub confratriæ nomine, se in loco aliquo congregantes, ubi congregationes, conventiculas, & colligationes faciunt, & pacta juramento vallata ineunt, quod se adversus quoscumque, præterquam dominos suos, ad invicem adjuvent, & interdum se omnes veste consimili, cum aliquibus signis exquisitis vel characteribus, induentes, unum majorem inter se eligunt, cui jurant in omnibus obedire, ex quibus justitia offenditur, mortes & damnationes * sequuntur, pax & securitas exulantur, innocentes & inopes opprimuntur, & ecclesiæ ac ecclesiasticæ personæ, quibus tales oppido sunt infesti, in personis, rebus, juribus, & jurisdictionibus injurias diversas & damna plurima patiuntur, nos volentes iis ausibus pestiferis & conatibus pernicioſis exemplo * occurrere, & de remedio possibili providere, & a peccato subditos nostros, prout ex pastorali incumbit officio, cohibere; auctoritate præsentis concilii omnes conventiculas, colligationes, societates, & conjurationes, quas confraternitates vel confratrias appellant, ab olim factas per clericos vel laicos, cujuscumque gradus, status, dignitatis, vel conditionis existant, necnon prædictas conventiones, ordinationes, & pacta inter eos inita & habita, irritamus, dissolvimus, & cassamus, & cassas & cassa, irritas & irrita, nuntiamus. Decernentes omnia juramenta super observandis prædictis præstita, aut illicita aut temeraria: nullum teneri volumus ad observantiam eorumdem:

Conc. Av. ann. 132 c. 27. & 1337. c.

* *al.* dep dationes

* *al.* ext plo

ANNO CHRISTI 1368.

dem: a quibus juramentis eos etiam relaxamus, ut tamen pro incauto ſacramento a ſuis confeſſoribus pœnitentiam ſuſcipiant ſalutarem: auctoritate prædicta prohibentes eiſdem, ſub excommunicationis pœna, quam venientes in contrarium, poſtquam præſens ſtatutum in eccleſiis, quarum ſunt parochiani, fuerit per duos dies Dominicos publicatum, incurrere volumus ipſo facto, quod occaſione prædictarum colligationum, ſocietatum, conventionum, & juramentorum ab inde in antea ſimul non conveniant, hujuſmodi confraternitates non faciant, alter alteri non obediat, nec præſtet adjutorium nec favorem; nec veſtes, ſigna rei jam damnatæ præbentes, deferant, nec ſe confratres, abbates, priores prædictæ ſocietatis appellent; quinimmo, infra decem dies a tempore dictæ publicationis, unuſquiſque alios, quantum eſt in eo, a prædictis juramentis relaxet, & ſe nolle de prædicta ſocietate ulterius exiſtere publice proteſtetur. Prohibemus etiam, quod amodo tales conjurationes, conſpirationes, conventiculæ, etiam ſub nomine confratriæ, non fiant. Alioquin & de facto attentatas caſſamus & irritamus; & facientes & attentantes, excommunicationi, a qua niſi per ſuum ordinarium, præterquam in mortis articulo, nullatenus abſolvantur, volumus ſubjacere. Per hoc autem confraternitates olim in honorem Dei & beatæ Mariæ, & aliorum ſanctorum, & pro ſubſidiis pauperum introductas, in quibus conjurationes & juramenta non intervenerunt hujuſmodi, non intendimus reprobare.

XV. *De impeditoribus electionum & poſtulationum, & qualiter puniantur.*

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 1.

Irrefragabili conſtitutione ſancimus, ut quicumque electionem, poſtulationem, præſentationem, ſeu quamvis aliam proviſionem canonicam de beneficio, vel dignitate, adminiſtratione eccleſiarum, injuſte impediunt, patenter vel clam, & cuncti qui per ſe vel alios gravare præſumpſerint electores, poſtulatores, proviſores, præſentatores, in perſonis & beneficiis vel aliis bonis ſuis eccleſiaſticis, monaſteria, aliaque loca pia, conſanguineos, vel bona prædictorum, pro eo quod rogati ſeu alias inducti eum pro quo rogabantur ſeu inducebantur, eligere, ſeu præſentare, vel poſtulare, aut ei providere noluerint, ſint excommunicationis vinculo ipſo facto innodati. Et ultra hoc ſi clerici vel regulares fuerint, ſint ipſo facto per annum fructibus beneficiorum quæ obtinent privati. Et ſi laici fuerint, prædictam excommunicationis ſententiam incurrant: a qua non poſſint, præterquam in mortis articulo, niſi ab eorum ordinario, ſatisfactione præhabita, abſolvi.

XVI. *Ne ſuper pacifica poſſeſſione beneficii eccleſiaſtici impedimentum inferatur.*

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 8.

Statuimus, quod quicumque malitioſe ſeu fraudulenter procurat impedimenta fieri ſuper pacifica poſſeſſione obtinenda beneficii ſibi collati, vel impedimentum appoſitum repellere deſinit negligenter, ultra pœnas a jure ſcriptas, excommunicationis ſententia ſit ligatus.

XVII. *Ne quis dignitates aut alia beneficia præſumat occupare.*

Hujus ſacri concilii edicto ſtatuimus, quod ſi quis beneficium, cui cura imminet animarum, propria auctoritate vi occupaverit, ſeu ſe ſcienter intruſerit in eodem, ipſo jure privatus exiſtat beneficio quod cum cura ſimili primitus obtinebat. Item, ſi quis voluntate propria violenter dignitates, perſonatus, aut quæcumque alia beneficia eccleſiaſtica occupare præſumpſerit: eo ipſo privatus exiſtat jure, ſi quod ſibi competebat primitus in eiſdem.

Conc. Auſcit. an. 1300. c. 4. & 5.

XVIII. *Ut beneficiorum incompatibilium pluralitas debeat evitari.*

Cum ſingula officia ſingulis ſint committenda perſonis, & unum officium vix digne valeat aliquis adimplere: obſervari præcipimus, ut nullus cujuſcumque eccleſiæ canonicus, regularis vel ſæcularis, duos perſonatus, aut duas dignitates, vel præpoſituras, ſeu adminiſtrationes, aut duo officia aut eorum alterum cum reliquo inſimul & præbenda, in eadem eccleſia obtineat, vel jam obtenta retinere præſumat: conſuetudine aliqua, etiam juramento vallata, non obſtante, cum dicenda ſit potius corruptela. Nec aliqui monachi, vel religioſi alii, pluribus prioratibus vel eccleſiis curam animarum habentibus, etiamſi cura eadem non per ipſos, ſed per presbyteros ad eorum præſentationem per epiſcopos inſtitutos, præeſſe præſumant, abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ ſpeciali: niſi forte unus ex eis vel ab alio dependeat, vel ad invicem ſint annexi. Et ſi ſecus factum fuerit, irritum ſit: & tranſgreſſores eo ipſo ſint ineligibiles, & tamquam ambitioſi, ab utroque penitus repellantur.

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 11.

XIX. *Quod negligentia inferioris in acquirendis & retinendis beneficiorum ſuorum juribus, per ordinarios ſuppleatur.*

Item ſtatuimus, quod quæcumque eccleſiaſticæ perſonæ juriſdictioni noſtræ ſubjectæ, cujuſcumque conditionis, dignitatis, vel præeminentiæ exiſtant, in quacumque noſtrarum provinciarum, jura & deveria quæcumque, uſibus & conſuetudinibus ipſarum eccleſiaſticis beneficiis, abbatiis, prioratibus, perſonatibus dignitatibus, & officiis debita, viriliter omnibus remediis, quibus ſe juſte juvare acquirendo ac retinendo poterunt, & retineant, & requirant adeo quod non poſſint de negligentia per ſuperiores redargui vel puniri. Et ſi dictæ perſonæ in jamdictis negligentes fuerint vel remiſſæ, earum ſuperiores poſſint earumdem ſupplere defectum, ac exigere, acquirere eccleſiis, & petere antedicta.

XX. *Ne ignorans grammaticam præſentetur, aut ad ordines dignetur promoveri.*

Quoniam illi ſunt ad honores eccleſiaſticos promovendi, qui moribus, ætate, & ſcientia pollere noſcuntur: ſtatuimus, prohibentes, ne ad ſacros promoveantur ordines, niſi perſonæ quæ grammaticam ſciant, ſeu Latinis verbis loqui valeant competenter. Illi vero ad quos, ratione dignitatum vel perſonatuum quos obtinent, competit examinare clericos, & ad ordi-

nes præſentare, propenſius caveant, ſi hujuſmodi cupiunt honore gaudere, ne defectum ſuper hoc patientes ſcienter ad ordines audeant præſentare. Poteſtatem autem diſpenſandi ſuper iis ex cauſa, & quatenus a jure permittitur, per hoc non intendimus epiſcopis interdictam.

ANNO CHRISTI 1368.

XXI. *Qualiter leproſi a ſanis ſeparentur, & qualiter ex ſignis eorum cognoſcantur.*

Licet compaſſivæ miſerationis [a] effectu diligendi ſint, fraternæque caritatis brachiis ſint complectendi Chriſticolæ, quos Divino judicio corporalis lepræ morbus exulcerat: tamen quia morbus ipſe contagioſus exiſtit, & ſerpit in ſanorum corpora per contactum; nos volentes eorum communionis periculo præcavere, ſtatuimus ut leproſi hujuſmodi a ſanis Chriſticolis maneant ſequeſtrati, nec communes intrent eccleſias, neque forum, aut macellum, vel tabernas, ſive alia loca ſanis communia, nec pannos portent virgatos ſeu coloratos, nec pilos, aut comas, nec ſepeliantur cum ſanis; ſignaque in veſtibus deferant, per quæ a ſanis patenti differentia cognoſcantur per diœceſanos ordinanda, quodque per ordinarios compellantur ad obſervantiam præmiſſorum.

a) *Lege*, affectu. H.

XXII. *Ne ſine litteris ſuorum ſuperiorum, alienigenæ presbyteri ad Divina admittantur.*

Statuimus etiam, quod ordinariis clericos aut religioſos quoſcumque, de alienis & remotis diœceſibus ſe ad ſuas diœceſes transferentes, ad Divina officia publice non admittant, ſine ſuorum litteris prælatorum.

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 3.

XXIII. *De non erigendis altaribus in præjudicium diœceſanorum, & eorum pœna.*

Item ſtatuimus, quod ſi aliquis clericus, religioſus, vel laicus, in aliqua provinciarum noſtrarum, abſque licentia diœceſani ſui, altare de novo ædificare, vel aliquam juriſdictionem de novo ſibi uſurpare præſumpſerit, in ordinariorum vel ordinarii locorum ſeu loci præjudicium vel gravamen: ipſe clericus, religioſus, vel laicus, auctoritate noſtra, & præſentis concilii, ex tunc, quaſi ex nunc, ſit excommunicationis ſententia innodatus.

XXIV. *Ut falſi & ficti, qui ſe aſſerunt apoſtolos, evitentur.*

Cum quidam, qui ſe dicunt apoſtolos, & religioſos ſe fingunt, extiterint ſuis exigentibus demeritis per ſedem apoſtolicam excommunicationis vinculo innodati, & poſtmodum per orbem vagabundi in multis malis fuerint deprehenſi, ſintque periculoſi homines circa fidem: volumus, & etiam ordinamus, quod ubicumque inventi fuerint, capiantur, & diœceſanis, in quorum diœceſibus capientur, remittantur examinandi, corrigendi, & etiam puniendi.

XXV. *Sine licentia ordinarii, de cauſis matrimonialibus archidiaconi non cognoſcant.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 4.

Statuimus inſuper, quod nullus archidiaconus de cauſis matrimoniorum vel ſponſaliorum cognoſcere, vel circa ea cenſura eccleſiaſtica uti valeat, ſine mandato ſui archiepiſcopi vel epiſcopi ſpeciali. Et ſi quid præſumptum ſecus fuerit, viribus careat ipſo facto: niſi de præſcripta legitima conſuetudine aut privilegio aliud ſit obtentum.

ANNO CHRISTI 1368.

XXVI. *Ut gratis cauſæ apud ordinarios examinentur, conſuetudine tamen ſuper hoc obſervata.*

Statuimus, & ordinamus, atque præcipimus, quod quilibet noſtrum archiepiſcoporum, epiſcoporum, atque officiales noſtri, & clerici quicumque dictarum provinciarum noſtrarum ordinariam juriſdictionem habentes, gratis cauſas examinent, ſententias ſponte proferant, nullam inde pecuniam recipientes: ſalvo eo quod pro juſtitia, ratione dominationis, debetur. Notarius autem ſalarium pro labore percipiat temperatum.

XXVII. *Ubi, & penes quos, cauſæ matrimoniales debeant agitari.*

Ut animarum periculum evitetur, ſtatuimus ut nullus noſtrum archiepiſcoporum, & in virtute ſanctæ obedientiæ univerſis epiſcopis noſtrarum provinciarum præcipiendo mandamus, ne cauſas matrimoniales ad eorum forum ſpectantes ſub generali vel ſpeciali commiſſione audiri vel decidi permittant, niſi per illos qui ſtatuta canonum non ignorent, & peritiam habeant judicandi, in civitatibus vel locis inſignibus, ubi haberi poteſt copia peritorum. Alias, proceſſus ſit irritus & inanis. Per hoc tamen receptionem teſtium extra loca prædicta, ubi oportuerit, non intendimus prohibere.

XXVIII. *Ne ſuffraganei impediant quo minus ad metropolitanum libere appelletur.*

Cum honor debitus ſuperioribus ex obedientia & reverentia debeatur, & omnis ordo confundatur eccleſiaſticus, ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur: ſtatuimus, ut ſuffraganei eccleſiarum noſtrarum, eorumque officiales, & vicarii, ipſis ſuffraganeis agentibus in remotis, appellantes vel recurrentes ad nos ſeu noſtras curias, quarum juriſdictio ad nos pertinet de conſuetudine vel de jure, non impediant quomodolibet, vel perturbent; nec judicent, ſtatuant, præcipiant aliquid; nec fatigent eorum ſubditos aliquatenus per ſe vel alios, quo minus noſtra vel curiarum noſtrarum ſeu commiſſariorum noſtrorum mandata in præmiſſis libere exequantur.

Conc. Marciac. ann. 1326. c.

XXIX. *Ut domini temporales ordinarium non impediant ut ubi voluerit cognoſcat: & de pœnis eorumdem.*

Cum in jure cautum exiſtat, archiepiſcopos & epiſcopos in totis ſuis diœceſibus juriſdictionem ordinariam obtinere, & in quolibet loco ſuarum diœceſum non exempto, per ſe vel alium, poſſe pro tribunali ſedere, cauſas audire ſpectantes ad forum eccleſiaſticum, & perſonas eccleſiaſticas, cum earum exceſſus exegerint, capere, & carceribus mancipare, aliaque omnia & ſingula ad ſua ſpectantia officia libere exercere; & nonnulli domini temporales, judices, ſeu officiales eorumdem, libertatem eccleſiaſticam, ſacrorumque ſtatuta canonum offendere, in animarum ſuarum grande periculum,

Conc. A ann. 13 42. & a 1337. c.

ANNO CHRISTI 1368.

lum, non verentur; perſonas eccleſiaſticas, quas A in diverſis locis noſtrarum civitatum vel diœceſum ac provinciarum, ſuis exceſſibus & delictis exigentibus, per ſuos ordinarios capi & carceri mancipari contigerit, interdum de carceribus extrahunt violenter, impediendo quominus de eorum delictis ac exceſſibus per judices eccleſiaſticos, ad quos pertinet, exhiberi libere valeat juſtitiæ complementum: nos obviare damnandis auſibus, juſque ſervare ſuper iis in eiſdem civitatibus & diœceſibus ac provinciis cupientes, hoc præſenti approbante concilio ſtatuimus, quod omnes & ſinguli temporales domini, judices, vel officiales eorum, qui talia de cætero in eiſdem provinciis & civitatibus vel diœceſibus præſumpſerint attentare, ipſo facto B excommunicationis ſententiam incurrant, eorumque terræ & loca, infra decem dies poſtquam ſuper hoc fuerint requiſiti, extunc eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto, donec reis, ſpoliatis carceribus plenarie & libere reſtitutis, & ordinario, cujus juriſdictionis ſunt, emendam præſtiterint condecentem.

XXX. *De impeditoribus nunciorum exequentium mandata curiæ ordinariorum, & qualiter puniantur.*

Si quis nuncios ſeu executores noſtros, ſeu ſuffraganeorum, ſeu officialium noſtrorum, eorumque miſſos per nos vel eos, pro convocan- C dis conciliis, ſynodis, citationibus, vel executionibus, de cauſis ad forum eccleſiaſticum ſpectantibus, faciendis quibuſcumque, indebite per ſe vel alium vel alios, clam vel palam impediverit, arreſtaverit, litteras eiſdem abſtulerit, fregerit, deleverit, vel occultaverit, percuſſerit, vel in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum dederit conſilium, auxilium, vel favorem: eo ipſo ſit excommunicationis vinculo irretitus. Et ſi dictam excommunicationis ſententiam, per ſex dies ex tunc immediate ſequentes, animo indurato ſuſtinuerit abſque ſatisfactione competenti, locus cum parochiis, in quo dicti exceſſus ſeu alter eorumdem commiſſi fuerint, eo ipſo, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto: quod D interdictum rector obſervet, mandato ſuperioris non expectato.

XXXI. *Qualiter ad requiſitionem ordinariorum, excommunicati debeant in aliis diœceſibus publicari.*

Item ſtatuimus, quod ex quo per propriam civitatem & diœceſim, lata per prælatum aliquem excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententia fuerit publicata, & ibidem exigente rebellione ac inobedientium duritia, per x. dies extiterit ſolemniter & publice aggravata, licitum ſit eidem prælato, hujuſmodi auctoritate concilii, cæteros epiſcopos & prælatos requirere ut dictas ſententias, quarum tenores & cauſas declaret in ſcriptis, in ſuis diſtrictibus ſervent & faciant obſervari, publicent & faciant diebus ad hoc congruentibus publicari. Et prælatus ſuper hoc requiſitus obtemperare teneatur.

XXXII. *Ut nullus in ſacris, aut beneficiatus, in curia ſæculari ad officia publica nec privata admittatur; & de pœnis eorumdem.*

Ut nullus clericus habens curam animarum, vel in ſacris ordinibus conſtitutus, poſſit eſſe de cætero in judiciis ſive cauſis in curia ſæculari advocatus, procurator, ſyndicus, vel actor, pro aliquo laico, niſi in caſibus in jure expreſſis, vel judex etiam, vel baillivus, in exercenda juriſdictione domini temporalis. Quod ſi monitus, infra menſem non deſtiterit, extunc, talis ſi beneficiatus fuerit, beneficiis ſuis, auctoritate præſentis concilii, quamdiu perſtiterit in præmiſſis, ſuſpendatur; non beneficiatus vero, a liminibus eccleſiæ arceatur, quamdiu perſtiterit in præmiſſis.

Conc. Aven. ann. 1326. c. 26. & ann. 1337. c. 31.

XXXIII. *Qualiter perſona eccleſiaſtica, dans conſilium contra libertatem eccleſiaſticam, puniatur.*

Item, quod quælibet perſonæ eccleſiaſticæ, regulares vel beneficiatæ, vel in ſacris ordinibus conſtitutæ, ſæcularium forte principum curias & conſilia frequentantes, majores vel minores vel mediæ, cujuſcumque dignitatis, ordinis, conditionis, vel ſtatus exiſtant, ſi ſcienter contra ecclèſiaſticam libertatem, in præjudicium alicujus eccleſiæ, vel prælati, aut rectoris eccleſiæ, conſilium vel favorem aut juvamen eccleſiaſticæ libertati contrarium dederint, darive procuraverint, publice vel occulte, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto. Si vero dictam ſententiam per annum ſuſtinuerint animo indurato, ſint eorum beneficiis ipſo facto privati: & ſi beneficia non obtinent, ab officio ſint ad triennium ſuſpenſi.

Conc. Aven. ann. 1326. c. 25. & ann. 1337. c. 30.

XXXIV. *Ne beneficiatus pro laico contra eccleſiam advocatus exiſtat.*

Cum eccleſia una ſit, unum Deum prædicet atque colat, & omnia quæ ipſa eccleſia habet, ſit unum patrimonium crucifixi, quilibetque clericus beneficiatus, qui de ipſo patrimonio vivit, ipſam non impugnare, immo defendere teneatur: idcirco præſenti conſtitutione ſtatuimus perpetuo valitura, quod nullus beneficiatus, in aliqua cauſa quam clericus aliquis contra aliquem laicum ratione ſui beneficii habeat, agendo vel defendendo in judicio eccleſiaſtico, vel etiam ſæculari, laico contra clericum, niſi in caſibus in quibus permiſſum eſt clerico coram ſæculari judice poſtulare, impendat patrocinium in judicio vel extra, publice vel occulte, advocati ſeu procuratoris officium exercendo. Facientes contrarium, fructibus beneficiorum ſuorum per annum ſint privati: medietate applicanda ordinario, & alia fabricæ dictæ eccleſiæ per ordinarium exigenda.

XXXV. *Quomodo qui per vim aut metum ſe abſolvi faciunt, alia cenſura arceantur.*

Quicumque judices eccleſiaſticos ordinarios, delegatos, vel ſubdelegatos, abſolutionis vel relaxationis cujuslibet excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiarum beneficium impendere vi vel metu compulerint, per locorum ordinarios excommunicati publice nuncientur: & dictum abſolutionis vel relaxatio-

ANNO CHRISTI 1366.

nis beneficium, denuncietur publice aliquatenus non tenere. Et sic absolutiones vel relaxationes obtinentes, excommunicati vel interdicti denuncientur publice sicut prius. Eadem excommunicationis sententia ligari volumus quoscumque, qui consimili modo bajulos temporalitatis ecclesiæ, seu consules, vel quoscumque alios temporales officiales, quoquo modo vexant, ut citius absolutionis beneficium consequantur.

XXXVI. *Ne judices temporales clericos in actionibus coram ipsis respondere compellant, nec de censura, an juste vel injuste sit lata, cognoscant; & de pœnis eorumdem.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 9.

Item, quod nullus dominus temporalis, judex, seu delegatus ejusdem, cujuscumque conditionis, status, aut dignitatis existat, clericum aut personam ecclesiasticam aliquo modo coram se super criminalibus vel personalibus citet vel citari faciat, seu quoquo modo distringat: exceptis causis feudalibus, in casibus a jure concessis. Quod si fecerit, & in hoc perstiterit, & infra VIII. dies se non correxerit, & quod incaute præsumpserit, non relaxaverit: ex tunc excommunicationis sententiam incurrat. Similem pœnam excommunicationis, partes, ad quarum instantiam trahuntur, incurrant, ad judicium sæculare advocantes. Item, quod de excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiis, scilicet an juste latæ fuerint vel injuste, vel de aliis causis spiritualibus vel ecclesiasticis, seu ad forum ecclesiasticum de jure vel antiqua consuetudine & observantia spectantibus, se nullatenus intromittant, nec judices ecclesiasticos vel personas super iis recurrentes ad illos in hujusmodi quomodolibet impediant vel perturbent, nec super prædictis dent auxilium, consilium, vel favorem. Alias prædicta excommunicationis sententia sint ligati: & locus ubi contra statutum hujusmodi per supradictos judices, bajulos, consules, officiales, & quemvis alium temporalem, aliquid factum fuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto. A qua quidem sententia irretiti, eadem nullatenus absolvantur, nec interdictum relaxetur hujusmodi, nisi satisfactio prius facta fuerit, vel impensa. Et locus ubi contra constitutionem præsentem aliquid fuerit per temporales officiales ordinatum: eo ipso, ecclesiastico sit suppositus interdicto, donec omnia cum effectu fuerint revocata.

XXXVII. *Ne ad publica officia excommunicati publice admittantur.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 16. & an. 1337. c. 20.

Hujusmodi insuper concilii sacra & perpetuo valitura constitutione sancimus, quod nulli publice excommunicati, in judices, consules, rectores, bailivos, potestates, assessores, vel notarios, aut ad quævis officia publica, assumantur quomodolibet, nec etiam admittantur. Et si de facto admissi fuerint, sententiæ per tales, vel eorum aliquem, & quicumque processus per eos vel eorum auctoritate in judicio vel extra habiti, & munimenta coram ipsis vel per ipsos facta, sint nulla & nulli, ac irrita & irriti eo ipso. Et quicumque, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status existant, si tales excommunicatos ad aliquod hujusmodi officiorum scienter assumpserint, vel assumptos per alios approbaverint vel confirmaverint: similem incurrant excommunicationis sententiam ipso facto.

ANNO CHRISTI 136

XXXVIII. *Qualiter capti clerici per temporales, curiæ ecclesiasticæ remitti honeste debeant, & sine ulla innovatione facta in personis captorum. Contra facientes pœna hic contenta puniantur.*

Quia malitiis hominum est occurendum, nos attendentes quod nonnulli domini temporales, seneschalli, vicarii, & alii sæcularium curiarum officiales, prout comperimus, manus temerarias ad capiendum clericos passim & indifferenter aliasque personas ecclesiasticas incuriaBliter, & eo modo quo possunt turpius, ad majorem confusionem ecclesiæ, extendere non verentur; quin immo ipsos suis carceribus mancipant, & ibidem nonnunquam eos radi faciunt totaliter vel tonderi, & mutare habitum cogunt, seu etiam permittunt, confingentes tales clericos non fuisse, vel non esse in possessione clericatus, seu quasi, in suarum periculum animarum, & enervationem ecclesiasticæ libertatis: prohibemus ne a quocumque talia vel similia de cætero attententur; & talia attentantes, seu facientes, cujuscumque status, gradus, conditionis, vel dignitatis existant; sive sint laici, sive ecclesiasticæ personæ, sæculares vel etiam regulares, excommunicationis sententiam incurCrere volumus ipso facto. Si vero flagrante crimine capi eos contigerit: ipsos, quam citius poterunt, ad curiam ecclesiasticam ducant, & eos restituant sine fraude. Si tamen de nocte tales ceperint, debeant in crastinum, sine retentione rerum suarum, vel læsione personarum, sine requisitione alia reddere eos curiæ supradictæ; nec eis liceat aliquid a captis hujusmodi dono vel gratia sub colore aliquo extorquere, vel recipere gratis data. Et si in civitate, castris, vel villis, captionem hujusmodi fieri contingat: adducant ipsos, quam citius poterunt, ad ecclesiasticam curiam, vel transmittant sub fida custodia, & expensis ipsius curiæ moderatis. Quod si secus egerint, Dvel in fraudem aliquid super hoc attentaverint: eadem sententia involvantur. Et si clericum detentum de loco ad locum mutaverint: omnia loca illa tamdiu sint & remaneant interdicta, donec clericum captum cum rebus suis diœcesano restituerint, & de injuria irrogata ad arbitrium diœcesani satisfecerint competenter.

XXXIX. *Prorogatio jurisdictionis in invasores & occupatores ecclesiasticorum bonorum, & sententiam exercendo.*

Cum quanto quis passus injuriam in majori Conc. A
statu exitit atrocior injuria judicetur, & ideo anno 13
Esit cautius & uberius providendum: igitur si c. 19.
cui nostrum archiepiscoporum & episcoporum vel ecclesiarum nostrarum, seu nostrorum familiariorum clericorum, in personis vel rebus fuerit injuria vel violentia irrogata, sicut posset quilibet ex nobis archiepiscopis & episcopis & nostris officiariis & vicariis, ac vicem gerentibus & locatenentibus, procedere de jure, consuetudine, vel statuto, contra injuriatores, violatores, & turbatores hujusmodi, si in propria diœcesi facta essent: sic etiam possint, si extra propriam diœcesim & provinciam, duo tamen

in-

ANNO CHRISTI 1368.

infra noſtras provincias ſint commiſſa, ſimpliciter, & de plano, & ſine ſtrepitu & figura judicii, citare, informationes recipere, inquirere, diffinire, declarare, & omnem juriſdictionem & cenſuram eccleſiaſticam exercere, ad ſatisfactionem ſufficientem & debitam obtinendam. Per hæc autem non intendimus, quod ordinario præjudicium generetur, quin etiam ex officio poſſit procedere ad pœnam debitam imponendam, ac etiam ad faciendum ſatisfieri injuriam paſſis, ſi ab eis fuerit requiſitus. Et ut prædicta omnia roboris obtineant firmitatem: nos omnes archiepiſcopi & epiſcopi, & procuratores epiſcoporum abſentium, ſuper iis plenam & expreſſam concedimus facultatem. Nec objici valeat contra tales proceſſus, quod extra territorium jus dixerit ſic procedens: quia, quo ad præmiſſa & quælibet præmiſſorum, juriſdictionem noſtram & noſtrum cujuslibet, viciſſim inter nos omnes in noſtrorum ſingulos prorogamus, vices noſtras nobis ad invicem, & dictarum provinciarum, civitatum, & diœceſum ſingulis cujuſcumque noſtrum officialibus & locatenentibus, præſentibus & futuris in ſolidum committentes: univerſiſque noſtris ſubditis injungentes, ut in præmiſſis ſic procedenti pareant & intendant. Quod niſi fecerint, poſſit procedens per cenſuram eccleſiaſticam animadvertere in eoſdem. Et nihilo minus, ſi nos archiepiſcopi aut epiſcopi ſic procedentes, requiſiti, prætermiſerimus ſuas in hac parte juſtas requiſitiones aliquatenus exaudire, aut id ſuper quo requiſiti fuerimus, non curaverimus infra quindecim dies perducere ad effectum: requiſitus, eo ipſo per unum menſem auctoritate præſentis concilii a pontificalibus ſit ſuſpenſus: ſtatuto hujuſmodi per decennium, & poſt per aliud ſequens decennium, niſi interim revocatum fuerit, valituro. Ita tamen, quod per hoc, ſic procedenti in aliena civitate vel diœceſi, nullum jus aut juriſdictio in poſterum ex longinquitate temporis, vel poſt ſtatutum proximum terminum, acquiratur.

XL. *Super cauſis mere ſpiritualibus, aut de jure vel conſuetudine ad forum eccleſiæ pertinentibus, quo minus judex eccleſiaſticus cognoſcat, ſæcularis judex arceri poſſit.*

Conc. Aven. an. 1326. c. 5. & ann. 1337. c. 55.

Cum nonnulli temporale dominum obtinentes, ſeu ſæcularis juſtitiæ poteſtatis gerentes officium, juriſdictionem ſanctæ matris eccleſiæ ſubvertere vel minuere exquiſitis aſtutiis moliantur: nos eorum malitias ultione canonica reprimere cupientes, approbante præſente concilio ſtatuimus, inhibendo, ne qui in foro eccleſiaſtico litigantes ſeu litigare volentes ſuper cauſis mere eccleſiaſticis, ſive quæ ad forum eccleſiæ de antiqua & approbata conſuetudine & hactenus obſervata pertinere noſcuntur, ad deſiſtendum compellant, ſeu alias quoquo modo procurent per ipſorum, vel parentum, conſanguineorum, ſeu rerum eorum, vel perſonarum hujuſmodi captionem, modiſve aliis quibuſcumque. Si vero contra facere præſumpſerint, excommunicationis ſententiæ, auctoritate præſentis concilii, ſe noverint ſubjacere.

XLI. *Quod de omnibus contractibus, tam vaſſallaticis, quam emphiteotecariis, duo fiant publica inſtrumenta.*

ANNO CHRISTI 1368.

Statuimus inſuper & perpetuo ordinamus, quod de omnibus contractibus, tam vaſſallaticis quam emphiteotecariis, rerum eccleſiaſticarum, infra noſtras provincias deinceps duo fiant neceſſario publica inſtrumenta per alphabetum diviſa: quorum unum penes ſe habeat dominus eccleſiaſticus, & alterum vaſſallus ſeu emphiteota.

XLII. *Ne apud creditores inſtrumenta remaneant, poſt quam eis fuerit ſatisfactum, pœna contra eos imminente.*

Conc. Aven. ann. 1337. c. 27.

Cum nulla juris patiatur ratio, quod bis idem debitum exigatur; nos volentes materiam exigendi bis idem debitum, & vexationes indebitas, quantum poſſumus, amputare: ſtatuimus, quod nullus creditor, Chriſtianus vel Judæus, poſtquam ſibi fuerit integre de debito ſatisfactum, poſſit nec debeat inſtrumentum vel mandamentum ſoluti jam debiti retinere; niſi forſitan creditor ad aliquam cautelam vellet inſtrumentum prædictum vel mandamentum in præſentia ſolventis cancellatum & ruptum penes ſe conſervare: ac etiam apocham, ſi petatur, teneatur facere de ſoluto. Creditor autem ſi, poſtquam per debitorem ſoluto debito fuerit requiſitus, reſtituere vel rumpere & cancellare non curaverit inſtrumentum vel mandamentum prædicta: ſi Chriſtianus fuerit, eo ipſo, auctoritate præſentis concilii, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto. Eamdem excommunicationis ſententiam incurrere volumus creditores Chriſtianos, qui in animarum ſuarum detrimentum bis idem debitum in totum vel in partem exigere nituntur. Si vero Judæi fuerint, a participatione fidelium ſint excluſi.

XLIII. *Vaſſalli eccleſiæ, vel emphiteotæ, in alium transferendo res vaſſallaticas, in contractu exprimant qualiter ab eccleſia teneantur. Quod ſi omittant dicere, pœna conſtitutionis puniantur.*

Ibid. c. 5.

Quia quidam ſuæ ſalutis immemores, tenentes ab eccleſiis caſtra, villas, domos, terras, nemora, vel prata, ſeu quaſvis poſſeſſiones, in emphiteoſim, vel ſub certo feudo, dominio, ſenhoria, cenſu, ſervitio, penſione, vel præſtatione quacumque, plerumque illas & illa vendunt, permutant, vel donant, ſeu alias ignorante domino diſtrahunt, nulla de emphiteoſi, feudo, dominio, ſenhoria, cenſu, ſervitio, penſione, vel præſtatione, quod ab eccleſia teneatur, habita mentione: quinimmo interdum ipſas ſeu ipſa, tanquam ab omni cenſu, ſervitio, & penſione, vel minori parte, ſeu quovis alio jure eccleſiis debito, liberas, alienant: nos tam ſaluti talia volentium attentare, quàm indemnitati eccleſiarum providere volentes, ſtatuimus, quod quicumque tenens ab eccleſiis noſtris, vel aliis perſonis eccleſiaſticis nobis ſubjectis, caſtra, villas, domos, poſſeſſiones, vel alias res immobiles, ſeu loca, vel jura, cum ad venditionem, donationem, permutationem, ſeu quamvis aliam alie-

na-

ANNO CHRISTI 1368.

nationem eorum vel earum duxerit procedendum, de feudo, emphiteoſi (etiamſi canon vel penſio propterea non ſolvatur) cenſu, ſervitio, dominio, vel ſenhoria, penſione, ſeu quavis alia præſtatione eiſdem eccleſiis debitis, etiamſi in alienatione de jure vel conſuetudine non ſit illius a quo tenentur requirenda ſcientia vel conſenſus, plenam & expreſſam debeant facere mentionem. Alias, ſi aliquid prædictorum in toto vel in parte eccleſiis debitorum in contractu vel alienatione hujuſmodi celaverint, vel ſcienter omiſerint, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto. Eamdemque pœnam incurrat notarius, qui ſine expreſſione hujuſmodi jurium, de contractu ſcienter vel fraudulenter faciet inſtrumentum.

XLIV. *Super juramento præſtito a laico, ut ipſe & ejus hæredes coram judice eccleſiaſtico pro ejus obſervatione valeant conveniri.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 22.

Si qui laici, principaliter vel fidejuſſorio nomine, ſuper contractibus, vel alias, juramento corporaliter præſtito, vel fide interpoſita, ſe obligaverint: ut poſſint ſuper hujuſmodi contractibus coram eccleſiaſtico judice conveniri, ad cujus forum, ratione juramenti, vel interpoſitionis fidei, cauſæ & cauſarum hujuſmodi cognitio noſcatur ſine dubio pertinere. Et idem ſtatuimus de heredibus, & ab eis cauſam habentibus & habituris, ſuper hac obſervantia. In contrarium facientes, vel venientes, vel quoad hoc juriſdictionem eccleſiaſticam perturbantes, vel forum eccleſiæ vel litigantium ſuper hoc impedientes, pœnæ excommunicationis volumus, auctoritate præſentis concilii, ſubjacere.

XLV. *Quomodo juramentum præſtitum moniti ſervare per judicem eccleſiaſticum teneantur: & qualiter contra eos procedendum exiſtat.*

Ibid. c. 15.

Statuimus inſuper, ut quicumque tranſgreſſores juramenti manifeſte fuerint deprehenſi, ad mandatum noſtrum ſeu ſuffraganeorum, aut officialium noſtrorum, vel eorum alterum *, aut judicum ſedis apoſtolicæ competentium, prout ad quemlibet talium juriſdictio noſcitur pertinere, in eccleſiis eorum publice denuncientur perjuri. Qui ſi admoniti, ſatisfacere noluerint: extunc excommunicentur, candelis extinctis, & pulſatis campanis, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis; denuncientur infames, nec ad teſtimonium aut ad actus legitimos admittantur, neque in foro pœnitentiæ, præterquam in mortis articulo, abſolvi valeant, niſi a nobis vel ſuffraganeis noſtris, prout eis ſubſunt, vel ab illo ſeu illis qui a nobis ſeu ipſis ſuper hoc mandatum habuerint ſpeciale. Et nomina talium per rectores in eccleſiis conſcribantur. Et hoc ſtatutum frequenter in eccleſiis cathedralibus & parochialibus præcipimus publicari.

* *Corr.* alterius,

XLVI. *De cappis portandis per canonicos eccleſiarum cathedralium & collegiatarum in Divinis officiis.*

Statuimus quod abbates, priores, præpoſiti, decani, & archidiaconi, & alii quicumque in dignitatibus conſtituti, ac canonici cathedralium vel collegiatarum eccleſiarum ſæcularium vel regularium, infra eccleſias ſuas & clauſtra, ad Divina officia & proceſſiones, a feſto omnium ſanctorum uſque ad ſabbatum Paſchæ, deferant cappas nigras: exceptis diebus, quibus cappis ſericis ſolent uti. Alioquin in choro ſuperiori vel majori non ſedeant, nec in proceſſionibus inter cappatos incedant, ſed eos præcedere teneantur.

ANNO CHRISTI 1368.

XLVII. *Quomodo ſe habeant in veſtibus portandis dignitates in eccleſia habentes.*

Statuimus & ſtatuendo præcipimus, ut omnes & ſinguli, dignitates & perſonatus obtinentes noſtrarum provinciarum, veſtes ſuperiores clauſas deferant & honeſtas: niſi eos contingeret equitare, vel alias juſta cauſa ſubeſſet, per quam qualitatem prædictam deberent rationabiliter immutare. Nec capucia deferant botonata, nec beccas longas: & ſtrictas manicas ſupertunicales tales deferant, quod non poſſint de inhoneſtate notari.

XLVIII. *De familiaribus & ſcutiferis epiſcoporum in veſtibus portandis, quales portare teneantur.*

Inſuper ſtatuimus, & ſtatuendō præcipimus, ut omnes & ſinguli epiſcopi, & prælati, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ beneficiatæ noſtrarum provinciarum, quantum in eis fuerit, faciant, ut nullus familiaris ipſorum, ſotulares deferat cum polanis, nec veſtes, nimia brevitate notandas, ſed in tali & tam convenienti longitudine, quamdiu erunt in eorum ſervitio, quod de honeſtate potius commendari valeant, quam de inhoneſtate reprehendi.

XLIX. *Ne perſonæ eccleſiaſticæ temporalem juriſdictionem habentes, malefactores receptent.*

Cum ſummum bonum ſit in terris juſtitiam colere, cujus cultus [a] extra ſuſtentationem malefactorum & bannitorum multipliciter impenditur: ſtatuimus ſacro concilio approbante, quod nulla perſona eccleſiaſtica ſuſtineat malefactores vel bannitos in locis ſuis, in quibus juſtitiam obtinet temporalem. Si vero contra fecerit, arbitrio ſui ordinarii puniatur.

a) *Forte*, ex ſuſtentatione . . impeditur?

L. *Qualiter canonici in eorum eccleſiis juxta eorum gradum officiare teneantur: & ſi non faciant, quomodo puniantur.*

Volentes officium Divini cultus pro viribus ampliare: ſtatuimus, quod quilibet reſidens intitulatus in eccleſia cathedrali vel collegiata, ſæculari vel regulari, habeat in hebdomada ſibi aſſignata officiare eccleſiam in ordine in quo fuerit conſtitutus: ſcilicet presbyter Miſſam dicere, diaconus evangelium, & ſic de aliis. Et prædicta habeant executioni mandari per deputandum vel deputatum per eorum ſuperiores, qui eccleſiis præſunt ſupradictis. Et ſi in iis dicti inferiores non obedierint prælatis ſuis, vel illis qui per eos fuerint deputati: per ſubtractionem præbendæ unius ſeptimanæ, vel ut prælato ſuo videbitur, puniatur; alias nihilo minus plus vel minus legitime puniendus, prout pravitas vel inobedientia meruerit delinquentis. Super prædictis vero, conſcientiæ ordinariorum aut eorum ſuperiorum committitur, quod diſpenſare valeant, ſi ipſis ordinariis videbitur faciendum.

ANNO CHRISTI 1368.

LI. *Plena proviſio, in quo ſtatu debet ſuccedens in beneficio eccleſiam retinere.*

onc. Aven. 1326. 52. & an. 37. c. 62.

Statuimus, quod ſi contingat quemquam eccleſiam aliquam ſuam quomodolibet dimittere ſine morte, juxta æſtimationem legitimam & ejuſdem eccleſiæ facultates, relinquat ibidem in bonis mobilibus tantum, quod perſonæ neceſſariæ ipſi eccleſiæ & domui ejuſdem, inde poſſint vivere uſque ad novos fructus, & commode ſuſtentari, & onera eidem eccleſiæ interim incumbentia ſupportare, & animalia aratoria, & ornamenta eccleſiæ, & ſupellectiles conſuetas: quodque ſucceſſor quilibet omnia ornamenta eccleſiaſtica, & univerſam domus ſupellectilem in pannis & aliis, in illo ſtatu conſervet, & meliori, ſi poterit, ac reddere teneatur in quo recipiet eccleſiam ſupradictam.

LII. *De diſtributionibus percipiendis quotidianis intereſſentibus in Divinis.*

nc. Aven. n. 1337. 50.

Cum laborantibus in vinea Domini diurnus debeatur denarius, & negligentibus ſeminare in benedictionibus meſſis temporalis juſte debeat denegari: auctoritate præſentis concilii ſtatuimus & etiam ordinamus, ut nullus canonicus cathedralis ſeu collegiatæ eccleſiæ, ſeu alii clerici perpetui beneficiati in eiſdem eccleſiis, cujuſcumque dignitatis aut conditionis exiſtant, etiam prætextu alicujus aſſumpti officii, vel etiam ſervitii colorati, diſtributiones quotidianas, quæ ſolis horis canonicis intereſſentibus dari debent, recipiat, niſi in eiſdem horis perſonaliter interſit, aut occaſione dicti officii & pro negotiis capituli utilibus, omni fraude ceſſante, fuerit perſonaliter occupatus, ſeu infirmitate detentus; quacumque donatione, remiſſione, vel gratia contra hæc nullatenus valitura.

LIII. *Quomodo & per quem bona eccleſiaſtica vacantia cuſtodiantur, prælato decedente.*

for. juxt. can.

Cum non ſine gravi peccato, quod ſuum non eſt poſſit aliquis retinere, * antiquum canonem: hoc hujuſmodi placiti ad memoriam reducentes, ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod poſt mortem archiepiſcopi, aut epiſcopi, vel alterius prælati provinciarum noſtrarum, vel alicujus earumdem, bona ejus eccleſiaſtica ad manus aliquorum fide dignorum perveniant, ſecundum quod in eccleſia defuncti de conſuetudine eſt obſervatum. Vel ſi conſuetudo ceſſat, duo eligantur fide digni, ſi præerat defunctus collegio vel conventui, aut ab epiſcopo diœceſano, vel ejus locumtenente, ſi defunctus collegio vel conventui non præerat, qui bona recipiant ſupradicta; & infra x. dies, tales adminiſtratores, ſeu procuratores, adhibito tabellione publico, & teſtibus ad hoc ſpecialiter convocatis, conficiant de omnibus rebus defuncti mobilibus, & immobilibus, & ſe moventibus inventarium. Et ſi per negligentiam hoc fuerit omiſſum, prædicti procuratores ad duplum teneantur. Si vero prædicti adminiſtratores, vel aliquis alius, de bonis prædictis aliquid invaſerit, vel rapuerit, vel tenuerit fraudulenter; & legitime admonitus, bona ſic retenta ſine diminutione non reſtituerit; præſentis auctoritate concilii ſe noverit excommunicationis ſententia innodatum. Admonemus autem archiepiſcopos, epiſcopos, & alios prælatos provinciarum noſtrarum, ut in eorum vita, ſi commode fieri poterit, vel rebus prædictis confici faciant inventarium, & illud cum diligentia obſervari.

ANNO CHRISTI 1368.

LIV. *Pœna impoſita contra occupatores bonorum eccleſiæ ſede vacante.*

Statuimus, ut quæcumque capitula, conventus, collegia, & ſingulares perſonæ eccleſiarum cathedralium, collegiatarum, ſæcularium & regularium, vacantia bona ipſarum indebite occupaverint in eorum diſpendium & jacturam, eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrant, ſi ſingulares perſonæ extiterint. Si autem univerſitas, tunc ad duplum rerum ſublatarum teneatur.

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 2.

LV. *Quomodo clerici & laici puniantur, qui ſede vacante bona eccleſiæ ſaiſiri faciunt, aut præſumunt.*

Hoc conſulto prohibemus ſtatuto, ne patroni aut quicumque alii ſæculares, eccleſias vacantes occupent, ſaiſiant, ſeu ſaiſire aut occupare faciant. Quod ſi contrarium præſumpſerint attentare, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant, & illa vice eorum filii, & quicumque alii, ad eorum inſtantias ad obtinendum dictas eccleſias ſint inhabiles penitus & indigni. Et ſi de facto, quod abſit, conferantur eiſdem: collocatio hujuſmodi ſic præſumpta, nullius ſit penitus momenti, niſi ex antiqua conſuetudine & laudabiliter approbata hoc competat eiſdem.

Conc. Nugarol. an. 1315. c. 1.

LVI. *Per quos, adminiſtratores eccleſiæ vacantis eligantur, & qualiter in adminiſtratione ſe habeant, plene providetur.*

Ut ii quibus adminiſtratio bonorum archiepiſcopalis vel epiſcopalis dignitatis competit ſede vacante ex conſuetudine vel ſtatuto, vel qui ad hoc per capitulum eliguntur, ſciant ſe ſolam adminiſtrationem & cuſtodiam dictorum bonorum habere: ſtatuimus, ultra remedia jam proviſa, quod ille qui adminiſtrationem hujuſmodi exercebit, ad palatium ſeu hoſpitium epiſcopale, niſi de expreſſo conſenſu capituli, ſe non conferat ad morandum, nec de cartulario, ſeu archivo, vel alio loco ubi teneantur privilegia, inſtrumenta, ſeu regeſtra, libros, ſeu alias ſcripturas abſtrahat, niſi ipſis pro dicta adminiſtratione indiguerit: & tunc de conſenſu capituli, & præſentibus duobus vel tribus canonicis per ipſum capitulum deputatis, vel aliquo de principalioribus officialibus vel cappellanis dicti defuncti, una cum duobus vel tribus rectoribus vel vicariis, curatis, vel aliis probis ſacerdotibus civitatis vel diœceſis ejuſdem: & ſtatim cum ipſis non indiguerit, ea in loco unde abſtracta fuerint reſtituat vel reponat: nec pro ejus expenſis aliquid de dictis bonis recipiat vel expendat, niſi ipſum pro negotiis ipſius dignitatis oporteat de conſenſu capituli & extra ſuum domicilium proficiſci. In quo caſu dumtaxat, quamdiu circa expeditionem dictorum negotiorum extiterit, poſſit moderatas expenſas recipere & habere. Et teneatur futuro ipſius eccleſiæ prælato de tota dicta adminiſtratione, quam citius poterit commode, fidelem reddere rationem. Et quicquid apud ipſum, ratione reddita, repertum fuerit ſu-

ANNO CHRISTI 1368.

ſupereſſe, necnon privilegia, inſtrumenta, regeſtra, libros, & ſcripturas alias, quæ, ſeu quas, de chartulario ſeu archivo vel alio loco abſtraxerit, niſi jam reſtituerit, ut eſt dictum, integre & realiter reſtituat infra menſem. Illi vero qui hactenus privilegia, inſtrumenta, regeſtra, libros, & ſcripturas alias, quæ ſeu quas de dictis chartulario, archivo, vel alio loco abſtraxerint, vel penes ſe retinuerint ſcienter, aut tunc habuerint, infra duos menſes dicto prælato reſtituant. Alioquin, niſi reſtitutionem hujuſmodi fecerint de prædictis, excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere: ſtatutis & conſuetudinibus contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Sane quia frequenter archiepiſcopi & epiſcopi, ex privilegio ſedis apoſtolicæ teſtantur etiam de bonis intuitu eccleſiæ acquiſitis, vel alias, quantum eis a jure permittitur de bonis ſuis ordinant vel diſponunt: caveat dictus adminiſtrator, & etiam capitulum diligenter, quòd executionem teſtamenti, vel ordinationem, ſeu diſpoſitionem factam canonice, non impediant vel perturbent, nec aliquid ſcienter, malitioſe vel doloſe occupent vel faciant occupari de bonis prælati defuncti, ſed ea libere permittant executoribus teſtamenti prælati defuncti. Alias, ſi qua de bonis ipſius prælati defuncti, ut prædicitur, præſumant occupare, vel hactenus præſumpſerint, & infra menſem ex quo fuerint requiſiti, plenarie non reſtituerint executoribus ſupradictis: ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant: Et quoniam ut plurimum ſucceſſor prælati defuncti, qui condidit teſtamentum, petit de bonis defuncti proviſionem uſque ad novos fructus, ex quo ſemper ſequuntur litigia, & dicta bona in litigiorum anfractibus expenduntur: nos volentes hoc evitare, decernimus, quod ſi ſucceſſor archiepiſcopi vel epiſcopi aut cujuslibet prælati collegiatæ eccleſiæ, vel rectoris, vel vicarii perpetui eccleſiæ parochialis, fructibus poſt mortem prædeceſſoris ſui collectis & poſtea colligendis contentus eſſe noluerit, ſed proviſionem de bonis ſui prædeceſſoris petierit, computentur fideliter omnes fructus, redditus, & proventus dictæ dignitatis, vel parochialis eccleſiæ, totius anni, quo vacavit, qui annus incipiat in feſto B. Joannis Baptiſtæ, & dividantur inter defunctum & ſucceſſorem, pro rata temporis illius anni, quo quilibet præfuit dictæ dignitati vel eccleſiæ, & ipſius onera ſupportavit. Hoc autem extendi nolumus ad alia beneficia, cum eadem obtinentes non habeant tot onera ſupportare: ſed ſervetur in eis quod eſt de jure ſtatutum, vel conſuetudine approbatum. Hujuſmodi vero proviſionem ad rectores vel vicarios perpetuos eccleſiarum parochialium extendi non intendimus, in civitatibus, diœceſibus, vel provinciis, ubi aliud de ſtatuto vel rationabili conſuetudine eſt obtentum.

A

B

C

D

E

LVII. *Baillivíæ & ſcribaniæ ad prælatos ſpectantes, ad voluntatem, non ad vitam, conferantur.*

Statuimus, quod nullus noſtrum archiepiſcoporum vel epiſcoporum, nec prælatus, ſeu capitulum alicujus eccleſiæ cathedralis vel collegiatæ, de aliqua provinciarum noſtrarum, vel aliqua ſingularis perſona de ipſo capitulo, baillivias, ſcribanias, ſeu alia officia, ad nos ſeu dignitates vel beneficia noſtra ſpectantia, poſſit de cætero alicui perſonæ concedere ad ejus vitam, ſed ad beneplacitum dumtaxat concedentis ſeu concedentium eorumdem.

ANNO CHRISTI 1368.

LVIII. *Bona eccleſiæ quæcumque, ad ſigillum cujuſcumque domini temporalis minime obligentur.*

Volentes eccleſiarum indemnitatibus providere: ſtatuimus, quod aliquis prælatus vel clericus beneficiatus, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtat, bona dignitatis vel etiam beneficii ſui obligare ſub ſigillo regis vel alicujus domini temporalis non præſumat. Et ſi contra faceret, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ipſum decernimus ſubjacere.

LIX. *Ne quis bona clericorum in ædem ſacram depoſita ſub banno ponere præſumat.*

Denunciari præcipimus publice excommunicatos, univerſos & ſingulos dominos temporales, judices, & alios quoſcumque, qui apud ædes ſacras depoſita bona eccleſiarum vel eccleſiaſticarum perſonarum, arreſtaverint, ſaiſiverint, vel occupaverint, & qui arreſtari, ſaiſiri, vel occupari mandaverint, & qui talia occupata, ſaiſita, ſeu arreſtata receperint, & qui in prædictis ſcienter dederint publice vel occulte conſilium, auxilium, vel favorem, excommunicatos ex nunc ut ex tunc haberi volumus ipſo facto.

LX. *Quomodo & qualiter ordinarii in exequenda ultima voluntate habere ſe debeant, & quem proceſſum inde habeant exercere.*

Periculoſæ negligentiæ perverſæque heredum malitiæ, defunctorum, & eorumdem ultimarum voluntatum executorum, occurrere cupientes, & ut piæ voluntates defunctorum, effectum debitum ſortiantur: nos, ſacro approbante concilio, ſtatuimus, ut tam nos archiepiſcopi & ſucceſſores noſtri, quam venerabiles fratres noſtri epiſcopi provinciarum noſtrarum, & cujuslibet eorumdem, & eorum ſucceſſores, viſitationis officium exercendo, & alias quandocumque nobis vel eis videbitur expedire, poſſimus ſuper executionibus teſtamentorum, circa relicta ad pias cauſas inquirere & procedere ex mero & puro officio, abſque libelli oblatione & litis conteſtatione, & abſque ſtrepitu & figura judicii, ſimpliciter & de plano, ipſaque negotia, veritate cognita, decidentes, voluntates ultimas defunctorum executioni debitæ demandare: cum nil cautum * hominibus debeatur, quam ut extremæ voluntatis liber ſit ſtilus, & liberum, quod poſtea non redit, arbitrium: eademque forma poſſit ſervari ſuper uſurarum reſtitutionibus faciendis. Et licet hæc fuiſſent jam a jure permiſſa: volumus, quod præſens ſtatutum non tantum futura negotia, ſed & præterita, & adhuc pendentia complectatur.

* Corr. tum.

LXI. *Prælati in vita vel in morte, eccleſiæ cui præfuerint, certam capellam hic relinquant, ad ſummam deſignatam.*

Cum ob honorem Dei & cultus Divini, eccleſiæ, maxime cathedrales, pulcris pollere debeant ornamentis, idcirco ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod quilibet noſtrum archiepiſ-

piscoporum & episcoporum provinciarum no- A strarum, in vita sua unam cappellam integram de pulchris pannis & nobilibus, ecclesiæ cui præfuerit, vel centum florenos auri pro eadem emenda relinquere teneatur. Et ad hoc sint ejus bona, quæcumque habuerit dicto tempore, obligata.

LXII. *Curati in suorum parochianorum voluntatibus ultimis, si commode vacare possint, assistant. Et qualiter notarii in manifestando dictas ultimas voluntates habere se debeant. Et per quem legata incerta & quomodo distribuenda existant.*

Ne relicta in testamentis vel aliis ultimis vo- B luntatibus, causa emendæ, vel ad pias causas eleemosynæ, vel restitutionis certæ aut incertæ, forsitan occultentur: statuimus, ut presbyter parochialis interesse rogetur ordinationi testamenti, si haberi poterit: & quod notarius, qui receperit testamentum aut aliam ultimam voluntatem, infra octo dies a die obitus numerandos, prælato, vel officiali, aut presbytero parochiali, copiam illius articuli, ubi quævis eleemosyna piis est usibus deputata, vel emenda seu restitutio facienda, sub pœna excommunicationis, quam ipso facto, si requisitus reddere negaverit, incurrat, facere fideliter teneatur. Si vero testamentum per suum presbyterum receptum fuerit; quod presbyter, omnium C legatorum piorum in dicto testamento factorum copiam clausulæ vel clausæ seu ordinario, seu ejus officiali, infra præfatum VIII. dierum terminum, sub excommunicationis pœna, mittere teneatur. Et ille vel illi cum heredibus vel executoribus testatoris ordinare festinent, quod emendæ non occultentur, & eleemosynæ sic relictæ, vel restitutiones hujusmodi, non pereant ad tempus magnum, vel modicum, aut forte perpetuo. Adjicientes insuper, quo incertæ restitutiones nulli per aliquem, præter diœcesani licentiam, præbeantur; nec distribui præsumantur alibi, quam ubi prælatus duxerit ordinandum, etiamsi contrarium a testatore dictum esset: nisi testator, executoris vel executorum D suorum arbitrio faciendam restitutionem & distributionem hujusmodi ordinasset. Quo casu, executores a tempore mortis, ubi tempus restitutionis vel distributionis non esset testamento insertum, alias ab illo expresso tempore computandum, infra sex menses debeant fideliter defuncti exequi voluntatem. Quod si non fecerint: extunc diœcesani restitutiones & distributiones incertas faciant, intentionem defuncti, quantum poterunt, imitantes. Executores autem prædicti, ut magis habeant materiam fideliter exequendi: de distributionibus & de restitutionibus prædictis, diœcesano reddere teneantur rationem. Ad hæc autem adjicimus & mandamus, quod presbyteri in synodis ve- E nientes, prælato suo vel officiali ejus, in scriptis testatorum & executorum nomina, & quantitatem hujusmodi præsentare *. Cum in eo, in quo alicujus interesse rationabiliter tangitur, ejus vocatio debita requiratur: volumus insuper & inhibemus, quod in distributionibus legatorum, quorum divisioni seu executioni habent interesse episcopi de consuetudine vel de jure, vocari debeant episcopi, seu locatenentes ipsorum: quibus equidem non vocatis, nulla præsumatur fieri distributio de legatis. Et si facta fuerit, heredi vel successori, vel illi cui relictum est, nulla ex tali distributione libertas acquiratur.

ANNO CHRISTI 1368.

LXIII. *Super sepultura inter duas ecclesias orta dissensione, qualem processum ordinarius habet exercere.*

Si super electione sepulturæ alicujus defuncti dubium inter duas ecclesias, vel alias, inter partes oriatur: ad ordinarium vel officialem illius, sub cujus jurisdictione defunctus degebat tempore mortis ejus, protinus recurratur: qui summarie, & absque figura & strepitu judicii, de dubio cognoscat hujusmodi; & antequam corpus defuncti tradatur ecclesiasticæ sepulturæ, si possit absque onere * & scandalo reservari, breviter diffiniat quæstionem prædictam: & quod deinde diffinierit, non obstante appellatione, executioni debitæ demandetur. Si vero causæ cognitionem, vel propter officialis absentiam, decisionem dicti dubii, differri contingat, & cadaver hujusmodi absque scandalo inhumatum nequeat reservari: si in parochia sua hujusmodi obierit, in eadem; si vero in alia, in ipsa, absque ipsarum partium præjudicio, sub commenda tumuletur, quousque dictum dubium fuerit terminatum. Si qui autem in præmissis contradictores extiterint aut rebelles, recipiendo ipsum corpus, alibi deportando sepeliendum, dando auxilium, consilium, vel favorem: loca, eo ipso, ecclesiastico subjaceant interdicto, a quo nullatenus liberentur, quousque ad cognitionem ordinarii de præmissis satisfactionem fecerint competentem. Necnon præcipimus sub excommunicationis pœna, quam contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, ut nullus, cujuscumque conditionis aut status existat, dictum funus, antequam cognitum fuerit apud quam ecclesiam tumulari debeat, dictum corpus sic injuriose receptum sequatur, seu concomitare præsumat. Eamdemque sententiam incurrere volumus quemcumque asportantem per se, vel per alium, pannum seu pannos aureos vel sericos, vel tortitia, ad locum funeris sic recepti, ut præfertur. Adjicientes insuper: quod si illi qui ante cognitionem prædictam corpus receperint, asportaverint, seu asportari fecerint, per se vel alium, sive dantes super hoc auxilium, consilium, vel favorem: si fuerint religiosi mendicantes, eo ipso, ab auditione confessionum in omnibus nostris provinciis ac diœcesibus propriis, & publica propositione verbi Dei perpetuo sint exclusi.

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 21.

* *al.* dedecore.

LXIV. *De corporibus defunctorum, eorum ecclesiis præsentandis, si consuetuda habeatur.*

Ut honor debitus matrici ecclesiæ per ejus- Conc. Mar-
dem parochianos & subditos observetur, in qua ciac. ann.
consueverunt cælesti pabulo refici, dum vive- 1326. c. 24.
bant, & juxta Apostolum sint consolationis socii, qui fuerunt passionum: statuimus, quod quicumque extra parochialem suam ecclesiam elegerit sepulturam, ejus corpus, ante ipsius sepulturam, si in sua parochia vel extra decesserit, vel illud ad ipsam deportari contigerit, matricis ecclesiæ solemniter præsentetur, si hoc de consuetudine vel de usu habeatur; & eidem reddatur de funeralibus debitum, prout de jure vel in parochia decedentis est fieri consuetum. Contrarium vero facientium loca, ipso facto,

ANNO CHRISTI 1368.

ecclesiastico subjaceant interdicto: & transgressorum nomina per rectores locorum ordinariis intimentur, ut interdicti sententiam observari faciant, & prout justum fuerit, aggravari.

LXV. *Quam portionem curati ecclesiarum habere debeant in depositio funere, quousque alibi in lecta sepultura tumuletur.*

Desiderabiliter affectantes ut parochiales ecclesiæ, quæ maternos imitantur affectus, piis in Domino suorum defunctorum parochialibus juribus non fraudentur: declarando statuimus, quod per illos apud quorum ecclesias seu cœmeteria defunctos ipsos extra loca obitus transferendos deponi continget, de funeralibus & legatis eisdem parochialibus respondeatur ecclesiis, ac si in ipsis, in quibus corpus est depositum, sepulturam perpetuam elegissent.

LXVI. *Mandatur ut decretalis* Super *cathedram *penitus observetur.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 27.

Volentes inter prælatos & rectores ecclesiarum quæstionis & scandali materiam amputare: ut inter eosdem pacis tranquillitas vigeat, & fervor caritatis existat, præcipimus observari constitutionem editam per bo. mem. dominum Bonifacium papam octavum, quæ incipit: *Super cathedram præeminentiæ pastoralis*: innovatam per fe. rec. dominum Clementem papam quintum in concilio Viennensi. Si qui vero religiosi contra dictam constitutionem malitiose venerint, & eidem in omnibus & per omnia non obtemperaverint: eo ipso ab auditione confessionum in omnibus nostris provinciis ac diœcesibus propriis, & publica propositione verbi Dei, perpetuo sint excluſi; donec, satisfactione præhabita, ab altero nostrum archiepiscoporum, in cujus civitate vel diœcesi transgressores dictæ constitutionis moram traxerint, vel a suffraganeis, in quorum civitate vel diœcesi transgressiones prædictas fecerint, de consilio tamen sui metropolitani, vel diœcesani, relaxationem super præmissis meruerint obtinere.

* *al.* custodiam.

LXVII. *Ne religiosi aut alii prædicent quo minus a solutione decimarum aliquis retrabatur.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 30.

Præcipimus etiam publicari, quod nulli religiosi, vel alii, in sermonibus suis, confessionibus, aut aliis actibus, de cætero talia præsumant proponere, quæ audientium animos a decimarum, vel aliarum rerum, ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, seu aliis piis locis debitarum solutione retrahant, vel circa id corrumpant: immo verbo & opere informent eosdem, ut ad solutionem prædictorum promptæ voluntatis animo sint attenti. Si autem contrarium fecerint: ab auditione confessionum & publica propositione verbi Dei nostris provinciis perpetuo sint excluſi.

LXVIII. *Cuicumque liberum existit domos aut horrea locare pro decimis recondendis, & eas arrendare libere, & pro arrendatoribus fidejubere, prohibitione dominorum temporalium non obstante, gravi pœna contra eos imminente.*

Cum in nonnullis partibus provinciarum nostrarum, locorum domini temporales ecclesiasticis utilitatibus invidentes, non permittant quod personæ ecclesiasticæ, quæ inibi decimas percipiunt, emant seu alio titulo acquirant & habeant domos, seu horrea, vel cellaria, in quibus decimales redditus congregentur aut conserventur; prohibeant etiam subditis suis, & diversis modis eos trahant, ne dictis personis ecclesiasticis, aut ementibus ab eis, domos, horrea, aut vasa ad hoc locent, commodent, vel concedant: quod quidem facere moliuntur, ut personæ prædictæ dictos redditus eisdem dominis seu aliis vendere pro minimo compellantur: & arrendare suis hominibus & subjectis & aliis, sub magnis mulctis & minis, fructus ecclesiasticos & reditus & decimas non permittunt, & ne aliquis pro arrendatore fidejussor exiſtat: nos indemnitati ecclesiarum providere volentes, & abusum hujusmodi in Divinæ legis offensam præsumptum penitus de ipsis provinciis extirpare, sacro approbante concilio, locorum & provinciarum nostrarum ordinariis præcipiendo mandamus, quatenus, locorum domini & rectores, postquam pro parte personarum ecclesiasticarum inde legitime requisiti fuerint, deliquerint in præmissis, vel aliquo prædictorum, sententiam excommunicationis, quam obsequia hujusmodi subtrahentes incurrere præter juris sententiam volumus, contra ipsos dominos & quoscumque talia facientes, studeant publicare, ac eorum exigente contumacia per censuram ecclesiasticam aggravare. Et si infra octo dies non revocaverint cum effectu, cum damnis inde secutis: locus ubi inhibitiones factæ fuerint, subjaceat ecclesiastico interdicto, ipso facto; a quo minime relaxetur, nisi præcedente satisfactione condigna.

LXIX. *De quibus rebus vera decima exsolvatur, consuetudine quavis non obstante.*

Cum decimæ & primitiæ ex ordinatione Divina ecclesiis debeantur: statuendo præcipimus ut possessores terrarum, vinearum, virgultorum, pratorum, aliarumque possessionum cultarum, statim ex eis collectis fructibus, & fœtuum animalium quorumcumque, ex quo materno non indigent nutrimento, novem sibi partibus retentis, decimam partem immediate subsequentem integre de prædictis, nullis inde primitus deductis tributis, censibus, expensis, arreragiis, seu servitiis aliis, necnon de omnibus aliis bonis, ecclesiis, quibus debentur, ecclesiastica censura per locorum ordinarios compellantur; contraria consuetudine qualibet, quam tollimus, non obstante: nisi de consuetudine majorem partem ecclesia recipiat, cui per præsentem constitutionem non intendimus derogare. Idem de primitiis prædictorum de jure vel consuetudine debitis præcipimus observari. Si vero aliquid prædictorum fructuum vel fœtuum, ad dominos, emptores, servitores, mercenarios, vel quoscumque alios, non decimatorum seu non primitiatorum transierit: ecclesia, seu rector, solutionem decimarum & primitiarum, a quo maluerit eorumdem, poterit vendicare. Uno tamen solvente, alter remaneat liberatus.

ANNO CHRISTI 1368.

LXX. *Ut nullus res decimandas abinde extrahat, quousque decimantes fuerint convocati cum effectu.*

Ex plurimorum, ad quos decimarum perceptio pertinere dignoscitur, & frequenti querela fuscepimus, quod nonnulli prædiorum possessores, non vocatis nec certificatis iis qui ad colligendas decimas per eos ad quos spectant, extiterunt ordinati, per se fructus dividunt, & pro libito partiuntur, ex quibus insequi possunt fraudes & perditio fructuum. Quibus pro posse obviare volentes, sacro præsenti approbante concilio statuimus, ut nullus, cujuscumque status seu conditionis existat, qui ad præstationem teneatur decimarum fructus, qui sunt recolligi consueti, dividere aut partiri præsumat, seu alias a prædio extrahere in quo creverint dicta blada, vel alibi asportare, nisi certificatis primitus præsentialiter levatoribus decimarum. Et ad hoc per excommunicationis sententiam per locorum ordinarios arceantur; contrario usu, seu consuetudine aut observantia aliqua, non obstantibus.

LXXI. *Qualiter infideles ad baptismum admittantur.*

Insuper statuimus, ut cum infideles ad ecclesiam causa percipiendi baptismatis venerint, diebus aliquibus per rectorem ecclesiæ conserventur, ut cognoscant utrum in tenebris ambulent, vel in luce. Et si perseveraverint in proposito baptizandi, eisdem baptisma ulterius non negetur.

LXXII. *Quomodo regulares apostatantes puniantur, & etiam dantes eisdem consilium aut favorem.*

Statuimus, quod monachi vel canonici regulares professi, qui relicto habitu ad sæculum redierint, & voto rationabili sunt adstricti, nisi infra mensem ad claustrum redierint, & votum suum curaverint adimplere, suis beneficiis sint privati, ac apostatæ, tanquam excommunicati, ab omnibus evitentur, & excommunicati denuncientur diebus Dominicis & festivis: & moneantur & excommunicentur conversantes cum eisdem, ac dantes eis consilium, auxilium, vel favorem.

LXXIII. *Quomodo exempti, in prioratibus non exemptis delinquentes, per ordinarios puniantur.*

c. Mar. ann. 1. c. 36.

Religiosi vero & monachi, quibus ne a quoquam interdici, suspendi, vel excommunicari valeant, a sede apostolica est indultum, si ad aliqua loca pia, vel etiam prioratus, ordinariis subjectos, destinati fuerint per superiores suos, ut regant ipsos, vel ut proprii ipsorum locorum ministri seu monachi resideant in eisdem quamdiu morantur in illis, ratione eorumdem locorum seu prioratuum, non solum in prædictis, sed in aliis, possint, si deliquerint, a suis ordinariis puniri, prout justitia suadebit.

LXXIV. *Religiosi mendicantes ad aliam religionem non mendicantem assumpti: prohibetur prælatus pensiones eis assignare; pœna prælato eidem imminente.*

ANNO CHRISTI 1368.

Cum nonnulli mendicantes, ad ordinem non mendicantium transeuntes, ob ambitiones, ad honores, beneficia, vel pensiones libenter appetant se transferri, ut facilius possint prædictorum aliquod obtinere, nolentes in ea vocatione, in qua vocati sunt, juxta dictum Apostoli, permanere: proinde nos speciali constitutione duximus statuendum, quod prædictis quondam mendicantibus in ordine non mendicantium persistentibus pensiones aliquæ in pecuniis, bladis, vel rebus aliis quibuscumque, a prælatis ipsorum nullatenus assignentur. Quod si factum in contrarium fuerit, nullum esse decernimus ipso facto. Contrafacientes vero prælati, pensionem aliquam assignando, pensiones prædictas infra annum repetant. Quod si dictas pensiones infra annum cum effectu non duxerint repetendas: extunc episcopi quilibet dictorum prælatorum, pensiones prædictas possint & valeant mensæ suæ propriæ applicare. Præsentem vero constitutionem nedum ad futura extendi volumus, sed ad præterita & præsentia mandamus.

Conc. Auscit. ann. 1308. c. 5.

LXXV. *Si curati ecclesiarum sustentari de redditibus suarum ecclesiarum non valent, percipientes decimas per ordinarios compellantur, ut abinde sustententur.*

Provideri præcipimus per locorum ordinarios, quod ubi rectores & vicarii de redditibus suarum ecclesiarum nequeunt commode sustentari, nec alia incumbentia onera supportare, tantum de decimis suarum parochiarum eisdem rectoribus per quoscumque percipientes easdem, tam exemptos quam non exemptos, faciant assignari, quod exinde commode possint sustentari, & episcopalia jura solvere, & alia incumbentia eis onera supportare: ita quod religiosi, exempti & non exempti, de terris & possessionibus per eos acquisitis hactenus, & amodo acquirendis, decimas integre solvant illis ecclesiis, quibus possessiones eædem & terræ fuerunt primitus decimales. Super iis enim est ipsis ordinariis, nisi de rebus exemptis agatur, jurisdictio attributa.

Conc Marc. ann. 1326. c. 34.

LXXVI. *Laici qui jus patronatus in ecclesiis parochialibus habere se asserentes, eas tenent occupatas, dimittere eadem teneantur, & per ordinarios ad hoc compellantur.*

Quia in aliquibus locis provinciarum nostrarum, seu alicujus seu aliquarum ex eis, laici parochiales ecclesias, occasione juris patronatus, quod in eis habere se asserunt, vel alias, detinent occupatas: præsentis auctoritate concilii monemus hujusmodi laicos, ut infra duos menses dictas ecclesias omnino dimittant, per locorum ordinarios seu alios ad quos pertinet, libere disponendas. Alioquin tam illi qui dictas ecclesias detinent, quam qui postea detinere præsumpserint, noverint se excommunicationis sententiæ subjacere: non obstante contraria consuetudine aliqua, quæ dicenda est potius corruptela. Per hoc tamen nolumus ha-

ANNO CHRISTI 1368.

bentibus jus patronatus, quoad illud, in aliquo A derogare.

LXXVII. *Ut nullus per sæcularis alicujus potentiam ad beneficium ecclesiasticum admittatur.*

Item statuimus, quod clerici sæculares vel regulares, qui per potentiam vel impressionem cujuscumque sæcularis personæ se per patronos ad ecclesiastica beneficia procuraverint præsentari, aut ipsa sibi conferri, provideri, vel eligi ad eadem, aut ad hoc litteras, nuncium, vel mandatum impetraverint, aut fecerint impetrari, seu tali præsentationi, collationi, provisioni, vel electioni consenserint, aut eas seu earum aliquam habuerint, excommunicationis B sententiam eo ipso se noverint incurrisse.

LXXVIII. *Ad Divina celebranda præsentatus non admittatur, nisi ordinarii licentia petita & obtenta.*

Statuimus insuper quod nullus clericus præsentatus vel institutus in parochiali ecclesia de aliqua dictarum provinciarum a clerico vel laico, in eadem administrare præsumat, donec a diœcesano episcopo curam in eadem ecclesia receperit animarum: quacumque contraria consuetudine non obstante, quæ potius dicitur corruptela. Quicumque autem contrarium fecerit: ipso facto, jure quod habet vel habere C credit in ipsa ecclesia, sit privatus ea vice: potestate data diœcesano removendi institutum seu etiam præsentatum. Nihilo minus statuentes quod institutus & confirmatus per episcopum, nullo casu valeat ab alio quam ab episcopo removeri.

LXXIX. *De contributione expensarum inter beneficiatos fienda pro legatione ordinariorum, aut pro litigio subsecuto.*

Item statuimus, quod si archiepiscopus, vel episcopus, vel aliquis rector alicujus ecclesiæ, civitatis, vel diœcesis alicujus provinciæ, expensas necessarias fecerit in legationibus & nun- D ciis sedis apostolicæ: expensæ illæ solvantur de communi distributione ecclesiarum civitatis & diœcesis, infra quas dictæ expensæ fuerunt factæ. Et istæ expensæ solvantur semel in anno. Et in una vel duabus synodis colligantur: nisi per sedem apostolicam, quæ ecclesiæ solvere debeant, fuerit ordinatum.

LXXX. *Pro juribus ecclesiarum pauperum per clerum ejus diœcesis contributio fiat.*

Conc. Marc. ann. 1326. c. 35.

Quoniam frequenter, propter paupertates ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum, multa insurgunt incommoda ecclesiis & personis ecclesiasticis, sive in agendo, sive defendendo E non valentibus prosequi jura sua: sacro approbante concilio statuimus, quod ad arbitrium diœcesani vel officialis sui, de communi contributione expensarum & sumptuum totius diœcesis, in quo casus sive necessitas hujusmodi evenerit, in prosecutionibus juris sui ecclesiastici provideatur eisdem, & officiales sint eis favorabiles in justitia exhibenda.

LXXXI. *Licitum sit presbytero celebrare volenti, cuicumque presbytero confiteri, si proprii confessoris præsentia non assistat.*

Ut Missæ cum puritate conscientiæ celebrentur, & ne propter defectum confessoris eas omitti contingat: indulgemus, quod quilibet presbyter, volens Missam celebrare, licite possit cuilibet presbytero idoneo sua confiteri peccata, & absolutionis beneficium recipere ab eodem.

LXXXII. *Ne sacerdos celebrare præsumat cum suo filio illegitime procreato.*

Item statuimus & etiam ordinamus, quod presbyter cum proprio filio spurio Missam non audeat celebrare; nec ipse vel alius calices, vestimenta, vel paramenta, aliaque quæ Divino cultui sunt deputata, Judæo vendere, vel pignorare, vel aptanda seu reficienda tradere, quacumque ex causa præsumat.

LXXXIII. *Clericus cum superpellicio indutus, sacerdoti celebranti deserviat in obsequio Divinorum.*

Statuimus præcipiendo quod rectores ecclesiarum Missas in suis ecclesiis celebrantes, saltem unum clericum superpellicio indutum, qui sibi ministret in obsequio Divinorum, necessario habere teneantur.

LXXXIV. *Parochiani utriusque sexus Dominicis diebus & festis integras debeant audire Missas.*

Ut honor debitus parochialibus ecclesiis observetur, & animarum periculis obvietur, salubriter duximus statuendum; quod parochiani diebus Dominicis & festivis ad suam parochialem ecclesiam veniant, Missas integras audituri. Et si per duos Dominicos dies continuos Missas in dictis ecclesiis, legitima causa cessante, non audiverint: extunc habeant parochiales presbyteri commonere * non venientes, se revelaturos in ecclesiis nominatos, postea excommunicandos.

Conc. M[illegible] ciac. ann. 1326. c. [illegible]

* al. com[illegible] minari

LXXXV. *Qualiter eucharistia & chrisma diligenter custodiantur, & qualiter renoventur: & de pœna in contrarium facientes.*

Omnes ministros ecclesiarumque rectores provinciarum nostrarum exhortamur in Domino, eis nihilo minus in virtute sanctæ obedientiæ injungendo, ut in cunctis ecclesiis sibi commissis eucharistia & chrisma sub clavibus fideliter conserventur, ne inde possint sortilegia exerceri; & quod ipsa non exponant supellectilibus, vasis, archis propriis, aut aliorum; & ad habendum calices argenteos studeant, & vasa ministerii, vestimenta, pallas altaris; necnon & ipsa corporalia tam nitida & munda teneant, ne alicui sint horrori, & ut potius Dei basilicæ quam domus laicæ videantur. Minus enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ non decent & in profanis. Si autem propter ingruentem necessitatem aliqua vasa vel supellectilia in ecclesiis conservanda poni contigerit, necessitate cessante ab ecclesiis ea expellantur. Transgressores prædictorum, ordina-

Ibid. c. 4[illegible]

rio-

ANNO CHRISTI 1368.

riorum arbitrio puniantur. Item huic constitutioni adjiciendo statuimus, quod præfati presbyteri & rectores circa renovationem Eucharistiæ taliter se exhibeant diligentes, quod de XV. in XV. diebus habeant dictam Eucharistiam ad longius renovare, ne ex negligentia hujusmodi mandati nostri scandala sequi possint. Inobedientes vero per suos ordinarios pœna condigna volumus castigari.

LXXXVI. *Quomodo fontes baptismales custodiantur, & claudantur: & ad quem clausura fienda eorumdem pertinere dinoscatur.*

Cum non deceat sacramentalia illa, per quę spiritualium munditiarum consequimur puritatem, materialium sordium contagionibus inquinari: statuimus, ut singuli parochialium ecclesiarum rectores, in quibus fontes hujusmodi sunt fundati, eos sic claudi clavibus faciant, & clausos teneri, quod nullus ad illos sordibus patere possit accessus, ne temeraria manus ad immundam contrectationem extendere se valeat commode. Et ut per hujusmodi statuti observantiam, illius quod inibi percipitur crescat reverentia sacramenti: viginti quinque solidorum Turonensium pœna seu multa puniri volumus quoslibet hoc agere contemnentes, & quod hujusmodi pecunia in opus ecclesiæ, vel in alios pios usus ad diœcesani loci arbitrium convertatur. Intentionis tamen nostræ non existit, quod dictus rector cooperturam seu clausuram dictorum fontium suis sumptibus facere teneatur, nisi consuetudo in contrarium hoc haberet. Quam quidem consuetudinem volumus observari.

LXXXVII. *De indulgentiis concessis corpus Christi associantibus, cum infirmo asportatur.*

Conc. Avenion. 1326. & ann. 1337. c. 2.

Si propter Christum sanctis ejus reverentia impendi præcipitur: quanto magis colendum est veneratione præcipua sacratissimum corpus ejus, qui sanctos sanctificat, ac caput est sanctorum omnium & corona! Hoc utique corpus, quod ipse solus pro nostra reconciliatione in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, quotidie in ecclesiasticis aris, pro vivis & mortuis in illius passionis memoriam immolatur. Statuimus igitur & inhibemus, quatenus omnes & singuli priores, rectores, atque vicarii ecclesiarum, nostrarum provinciarum, civitatum, & diœcesum, parochianos suos, præsertim in Missarum solemniis, inducere studeant, ut hujusmodi sanctissimo corpori, cum per presbyterum defertur infirmo in viaticum ministrandum, reverenter assurgant, illudque devote sequantur, ac cum luminarium adhibitione honorent. Et ut ad hoc alliciantur vehementius spiritualium stipendiis præmiorum: omnibus qui corpus ipsum sequentur sine lumine, diurno tempore, vel nocturno, X. dies; omnibus vero, cum luminaribus dictum sacratissimum corpus sequentibus, vel luminaria mittentibus, de die, XX. de nocte vero, XXX. dierum indulgentiam de injunctis eis pœnitentiis, dummodo vere pœnitentes & confessi intra XV. dies existant, misericorditer relaxamus.

LXXXVIII. *Qualiter novæ reliquiæ venerentur, & antiquæ extra vasa minime ostendantur.*

Ut sanctorum reliquiæ in majori habeantur honore, ac ne Christianorum simplicitas variis decipiatur figmentis, sicut occasione quæstus in plerisque locis fieri consuevit: observari præcipimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsas vel vasa nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo venerari præsumat, nisi a Romana ecclesia fuerint approbatæ. Nec quæstori alicui permittatur portare reliquias, crucem, vel capsas, nec publice in ecclesia prædicare ultra suarum continentiam litterarum, propter falsa quæ quandoque interferunt, nisi de ordinariorum licentia speciali. Et si contra præsumptum extiterit ab ipsis, debite puniantur.

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 41.

LXXXIX. *In diebus jejunii vel abstinentiæ, carnes non comedantur: pœna contra facientes imminente.*

Gulositatis excessum debito moderamine reprimere cupientes: sacro approbante concilio prohibemus districtius, sub pœna excommunicationis & maledictionis æternæ, ne aliquis, cujuscumque status vel conditionis existat, in diebus jejuniorum per ecclesiam indictorum, & præcipue in Quadragesima, carnes comedat, nisi necessitate cogente. Confessores autem religiosi, si exempti non sint, vel sæculares, si præterquam in casu necessitatis alicui licentiam dederint vescendi carnibus diebus prædictis, sententiam eamdem incurrant, graviori coertione per suos ordinarios, si eis videbitur, castigandi.

XC. *Diebus sabbatinis ab esu carnium abstineant clerici, nisi in necessitatibus, aut in die a jure exceptato.*

Cum, sacra Scriptura testante, plura recipientes a Domino, versa vice ad plura reddenda ex gratitudinis debito teneantur; cumque deceat ecclesiasticos viros, præsertim sacris insignitos ordinibus, aut beneficia ecclesiastica obtinentes, in domo Domini, in cujus sortem adscripti sunt in modo vivendi laicos excellere, ut laici eorum exemplo proficiant, non autem ex ipsorum corruptis moribus deformentur: statuimus, quod clerici beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, exnunc singulis diebus sabbati, ob reverentiam B. Mariæ Virginis gloriosæ, a carnium esu abstineant; nisi ex causa necessitatis, super qua comedentium conscientiæ relinquatur vel nisi ea die festum Natalis occurrat. Statuti vero hujusmodi transgressores, pro quolibet die sabbati quo fecerint contra illud, per unum mensem ipso facto ab ingressu ecclesiæ sint suspensi.

Conc. Avenion. ann. 1337. c. 3.

ANNO CHRISTI 1368.

XCI. *Omnes utriuſque ſexus parochiani eccleſiarum moneri debent, ut eccleſias ædificent, aut reparent: & qualiter in eccleſiis ruralibus, diebus Dominicis, ibidem celebretur; & qui eleemoſynas dederint, indulgentias conſequantur hic expreſſas.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 43.

Cum præſens & viſibilis eccleſia militans, triumphanti cæleſti civitati Hieruſalem non immerito comparetur, & locum ubi ſacratiſſimum corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti conficitur & ſervatur, & noſtræ reconciliationis ad Dominum inſtrumenta, videlicet ſacramenta eccleſiaſtica, miniſtrantur, pro offenſis & culpis populi recurrentis ad ſupplicandum Divinæ majeſtati ſpecialiter deputatum, in quo & delictorum venia confidentius impetratur, inter cætera, firmo fundamento ac expletis * ædificiis communiri deceat, ut Deo gratus exiſtat, inſpicientibus & ingredientibus ſit devotus & placidus, & confidentius * alliciat, reficiat, & informet: ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut epiſcopi, abbates, prælati, rectores eccleſiarum, & religioſi quicumque provinciarum noſtrarum, in ſuis admonitionibus, prædicationibus, confeſſionibus, & alias ubicumque, quantumque commode poterunt, clericos, plebes, & populos inducant attentius, & informent, quod cum eccleſiæ ordinatiis ſubjectæ, conſtructione, reparatione, emendatione, & ornamentis eccleſiaſticis indiguerint, ad prædicta facienda & habenda, de bonis ſibi a Deo collatis contribuant & eleemoſynas conferant competentes. Ordinarii autem locorum provideant, quod eccleſiæ rurales quæ eis ſubſunt, taliter reparentur, quod in eiſdem in diebus feſtivitatum ſanctorum vel ſanctarum, quorum vel quarum ſunt vocabulo inſignitæ, & etiam aliis diebus Dominicis & feſtivis, prout eſt fieri conſuetum, decenter valeant Miſſæ celebrari, rectores, parochianos, & ſubditos eorumdem, ad præmiſſa omnia, ſi neceſſe fuerit, compellendo; conſtituentes nihilo minus dicti rectores aliquos parochianos, illarum collectarum operarios & executores, qui ad præmiſſa complenda ſint fideles, ſolliciti, & attenti. Ut autem omnes & ſinguli ad præmiſſa promptius & facilius inclinentur, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, tam qui prædictas pias eleemoſynas & caritativa ſubſidia erogaverint, quam religioſis & aliis, qui alios ad hæc facienda induxerint, xx. dies de injunctis eiſdem pœnitentiis, de omnipotentis Dei confiſi clementia, miſericorditer relaxamus. Suffraganei vero provinciarum noſtrarum in ſuis diœceſibus concedant etiam alios xx. dies, vel plus vel minus, prout eis videbitur faciendum.

* *al.* expolitis.

* *al.* conſiderantes.

XCII. *Exempti oratoria non erigant ſine licentia ordinariorum petita & obtenta.*

Ibid. cap. 37.

Obſervari præcipimus ut ordinarii in ſuis diœceſibus, religioſis exemptis non permittant conſtruere oratoria ſeu cappellas in locis non exemptis, ſine ipſorum ordinariorum licentia ſpeciali: nec in ipſis conſtructis dicti exempti celebrent vel faciant celebrari Divina, neque tempore interdicti in locis etiam exemptis, niſi prout eis a jure vel ſpeciali privilegio eſt conceſſum: ac ſi contra fecerint, per epiſcopos compeſcantur. Et ſi conſervatores ipſorum exemptorum propter hoc in Ordinarios aliquas ſententias tulerint: tanquam a jure revocatæ nullatenus obſerventur.

XCIII. *De pœna eorum, qui ab immunitate eccleſiarum, vel a domibus epiſcoporum, ad eaſdem confugientes abſtrahunt, mutilant, aut vulnerant, aut impediunt quo minus libere exire poſſint.*

Ibid. ca

Inſuper ſtatuimus, quod quicumque eum ſeu eos qui confugerint ad eccleſiarum, vel archiepiſcopalium ſeu epiſcopalium domorum tutelam, ibidem vulneraverint, mutilaverint, interfecerint, & victualia eis ſubtraxerint, vel ne habere aut dari eis valeant impediverint per ſe, vel alium, ſeu alios; aut cuſtodes, ne exinde exire poſſint, quoquo modo poſuerint, incenderint, ſeu inde eos extraxerint violenter, præterquam in caſibus a canonibus permiſſis, per ordinarios antea declaratis, & extractos vulnerare, ſeu mutilare, aut eis ultimum inferre ſupplicium præſumpſerint, aut quicumque prædicta aut aliquid prædictorum fieri præceperit, aut procuraverit, ſeu conſilium vel opem adhibendo hujuſmodi ſceleribus perpetrandis, deliquerit, excommunicationis ſententiæ ſubjaceat ipſo facto. Adjicimus inſuper ſtatuendo, quod quicumque de cætero culpabiles quoquo modo inventi fuerint in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, quouſque plene ſatisfecerint eccleſiis violatis, & illis quorum intereſt, Chriſtiana careant ſepultura, etiamſi in articulo mortis ab excommunicationis ſententia ſuper prædictis a quoquam fuerint abſoluti. Et loca, ubi talia perpetrata fuerint, ſubjaceant eccleſiaſtico interdicto, donec competens præſtita fuerit emenda.

XCIV. *Qualiter clericus, clericum in judicio ſæculari convocans, puniatur.*

Conc. N garol. a 1390. c.

Inſuper ſtatuimus, quod quicumque clericus vel religioſus, cujuſcumque ordinis, conditionis aut ſtatus exiſtat, qui clericum vel religioſum ſuper actione perſonali, vel ſuper crimine, in judicium evocari vel citari fecerit coram judice ſæculari, ſcienter, vel malitioſe, ſententiæ excommunicationis ſubjaceat ipſo facto: & vocato ſic citato, ei de intereſſe ſatisfacere teneatur.

XCV. *Qualiter temporales domini puniantur, qui ſubditis eorum prohibent, ne victualia aut neceſſaria clericis miniſtrentur.*

Statuimus inſuper, quod quicumque temporale dominium obtinentes, interdixerint ſubditis ſuis, ne prælatis, aut clericis, aut perſonis eccleſiaſticis quidquam vendant, aut ab eis vel gentibus ſuis emant aliquid, neque ipſis bladum molant, coquant panem, aut alia obſequia exhibeant, cum talia fieri præſumantur in derogationem eccleſiaſticæ libertatis, denuncientur & publicentur ipſo facto excommunicationis vinculo innodati. Si autem communitas vel univerſitas quorumcumque locorum, contra prædictas perſonas quoquo modo in prædictis deliquerint: tamdiu eo ipſo ſubjaceant eccleſiaſtico interdicto, quouſque per eos fuerit plenarie ſatisfactum. Circa hoc autem, conſtitutionem felicis memoriæ domini Alexandri papæ IV * præcipimus obſervari.

* cap. *nonnulli* De imm eccl. in

XCVI.

ANNO CHRISTI 1368.

XCVI. *Contra libertatem ecclesiasticam quovis modo acquisitam facientes, & personis ecclesiasticis & eorum bonis onera imponentes, submissionemque facere coacte procurantes, pœna hic statuta puniantur.*

ne. Nuol. ann. 0, c. 10.

Ad evitandum periculum animarum, & ecclesiarum indemnitatibus provinciarum nostrarum & cujuslibet earumdem providendum; omnes & singulos utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status existant, qui contra ecclesiæ libertates, immunitates, jura, jurisdictionem, & privilegia ejusdem, sive consistant in spiritualibus, sive in temporalibus, modis quibuscumque acquisita, vel contra laudabiles consuetudines erga ipsas ecclesias pia devotione fidelium introductas venire nituntur, ipsa, vel eorum aliquid, per se vel alium, usurpando, occupando, infringendo, aut ipsis ecclesiis & personis ecclesiasticis onera præsertim gravia imponendo, aut contra premissa vel aliquod eorumdem, statutum, ordinationes, pacta, promissiones inter se, clam vel palam, directe vel indirecte, vel faciendo super consiliis, auxiliis, expensis, sumptuum contributione, vel alias quoquo modo ad invicem factis vel faciendis, perpetuo vel ad tempus, necnon & omnes & singulos, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status existant, qui prælatos, ecclesias, monasteria, capitula, collegia, vel conventus, seu alias personas ecclesiasticas, ad submissiones sibi faciendas bonorum mobilium seu jurium ipsarum ecclesiarum, hactenus compulerint, quocumque quæsito colore seu modo, seu alias quomodolibet, nisi, infra duos menses a tempore publicationis constitutionis hujusmodi numerandos, prædicta revocaverint cum effectu, & de prædictis satisfecerint ecclesiis competenter, & ipsa jura in pristina reduxerint libertate, vel de cætero personas ecclesiasticas ad hujusmodi submissiones, ut præmittitur, faciendas coegerint; & quoscumque dantes in prædictis, vel aliquo prædictorum, consilium, auxilium, vel favorem: singulares videlicet personas, excommunicationis; collegia vero & universitates, interdicti sententiis, ipso facto decernimus subjacere. Prælati vero, religiosi, clerici, & personæ ecclesiasticæ, qui vel quæ præsentem constitutionem, & alia jura super hoc edita, non servaverint, pœnas supra inflictas a juribus ipso facto noverint incurrisse. Præsentem autem constitutionem, per diœcesanos in suis synodis semel, & per rectores ecclesiarum in suis ecclesiis quolibet anno præcipimus publicari.

XCVII. *Personæ ecclesiasticæ blada & bona sua portare ubi volunt possint, statuto laicorum non obstante, pœna statuentibus imminente.*

c. Aven. 1326. 4.

Item cum statuta sæcularium ecclesias aut personas ecclesiasticas non astringant: statuimus ut sæculares, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status existant, qui prætextu statuti contra juris formam vel alias quovis modo editi, ne bladum, vinum, & quæcumque alia bona ex fructibus, redditibus, seu obventionibus ecclesiasticorum provenientia, extrahantur de terra, castro, villa, vel quod certo pretio vendantur, clericos vel ecclesiasticas personas astringere, aut super angariis, aut perangariis, aut aliis quibuscumque (cum nec in eis, nec A in eorum bonis aliquam habeant potestatem) coarctare seu impedire quoquo modo, directe, vel indirecte, præsumpserint, excommunicationi subjaceant ipso facto: & locus ubi hoc per dominum loci, vel universitatem ejus, aut eorum conniventia vel permissu, attentatum fuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto: nisi moniti, infra mensem emandaverint, & de perpetratis satisfactionem exhibere studuerint competentem.

ANNO CHRISTI 1368.

XCVIII. *Ne personis ecclesiasticis per temporales justitia denegetur: alias censura ecclesiastica puniantur.*

B Statuimus, ut nulli temporale dominium vel jurisdictionem aliquam obtinentes, vel etiam exercentes, voce, præconio, vel aliter, prohibeant ne clericis vel personis ecclesiasticis redditus vel alia eis debita minime exsolvantur, aut justitiam eisdem clericis & personis de suis debitoribus seu malefactoribus facere denegent, vel mandent denegari, vel eosdem clericos seu personas ecclesiasticas banniant, seu banniri mandent. Contrarium vero facientes excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto, postquam constiterit de præmissis. Eamdem sententiam incurrere volumus dantes in præmissis consilium, auxilium, vel favorem; præcipientes, tales per locorum C ordinarios, quousque de injuria & damno satisfecerint competenter, excommunicatos publice nunciari.

XCIX. *Bona personarum ecclesiasticarum, quæ ab ipsis tenentur, ad collectas per laicos imponendas per eos minime quovis modo compellantur.*

Ad æternam rei memoriam. Quoniam frequenter contingit, quod nonnulli judices sæculares, consules, jurisdictionem exercentes, potestates, bajuli, ac domini temporales, cognoscere * quod ecclesiæ, clerici, ac personæ ec- Hic aliquid doest. D clesiasticæ, pro terris, domibus, & possessionibus quas tenent, in talliis & collectis ac exactionibus laicorum solvere & contribuere teneantur, indebite & injuste, & contra canonicas sanctiones; ipsasque ecclesias, clericos, aut personas ecclesiasticas talliare, ac pro hujusmodi talliis, collectis, ac exactionibus compellere, & contra easdem ecclesias, clericos, aut personas ecclesiasticas, executionem & compulsionem facere temere, violenter, & injuste, & contra libertatem ecclesiasticam moliuntur, de facto læpissime, tam bona mobilia quam immobilia ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum occupando, vendendo, distrahendo, & alias multipliciter occasione præmissorum E molestando: idcirco præmissa omnia & singula fuisse & esse temeraria, violenta, injusta, & iniqua, & contra libertatem ecclesiasticam attenta, decernimus, & declaramus: statuentes & ordinantes, quod talia attentantes, & in iis dantes auxilium, consilium, opem, operam, juvamen, vel favorem, palam & publice, vel occulte, ipso facto sententiam excommunicatitionis incurrant. Civitates vero, villas, castra, & alia quæcumque loca, in quibus premissa facta fuerint seu commissa, se aliquid prædictorum attentatum, ecclesiastico supponimus interdicto, donec de offensa Deo & suæ

ec-

ANNO CHRISTI 1368.

ecclesiæ & parti læsæ integraliter & sine frau- A de fuerit satisfactum,

C. *Hospitalibus, pro eorum bonis pauperibus deputatis, quod aliqua indictio seu quæsta minime imponatur.*

Item, quod domini sæculares, vel quicumque alii, cujuscumque gradus, dignitatis, seu conditionis existant, hospitalia usibus deputata pauperum, occasione cavalcatarum, talliarum, quæstarum, nec aliarum illicitarum exactionum, quocumque nomine appellentur, nec onerare nec molestare præsumant. Alioquin, si desistere & emendam præstare noluerint, vel si de cætero contra fecerint, ipso facto B sententiam excommunicationis incurrant.

CI. *Dominis temporalibus pœna infligitur, prohibentibus ne decimæ exsolvantur.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 35. & ann. 1337. c. 14.

Item, quod domini temporales, baillivi, seu officiales, & locorum consules, & alii hoc procurantes, clericos & ecclesiarum rectores non impediant, quo minus decimæ ipsis, prout ad eos pertinet, per parochianos suos reddantur fideliter & solvantur: nec eisdem parochianis inhibeant quod non solvant. Alioquin, si contra fecerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant: a qua minime absolvantur, nisi prius satisfacto parti læsæ de dam- C no & interesse.

CII. *Ut officiales dominorum episcoporum, & eorum locatenentes, ab omni injuria præserventur.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 44. & ann. 1337. c. 56.

Ut illos, quos Dei timor a malo non revocat, saltem coerceat severitas disciplinæ: præsenti concilio duximus statuendum, quod si persona, cujuscumque conditionis, status, seu ordinis existat, infra domos archiepiscopales vel episcopales nostrarum civitatum, diœcesum, ac provinciarum, vel alibi ubicumque per nos, vel suffraganeos nostros, aut eorum officiales, & loca eorum tenentes, seu no- D strum vel eorum aliquem, aut aliquos, causæ judicialiter audientur, aliquem facto graviter vituperaverit, seu ei injuriam irrogaverit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto, & alias puniatur prout æquitas suadebit.

CIII. *Non valet statutum laicorum ne decimæ exsolvantur, aut in ecclesia non offeratur, aut in ultima voluntate aliquid relinquatur.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 36. & ann. 1337. c. 42.

Hac perpetua constitutione statuimus, quod laici, cujuscumque gradus, conditionis, vel dignitatis existant, vel universitas statuentes vel ordinantes in se, vel inter se, vel præconizare facientes, vel subditis suis mandantes, quod E non præstent decimas ecclesiis, vel non offerant, vel in ultimis suis voluntatibus quidquam non relinquant eis, vel rectoribus earumdem, vel quod laudabiles consuetudines ecclesiæ in spiritualibus infringant, aut aliud æquipollens, directe vel indirecte, tacite vel expresse, quomodolibet injungente, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant: a qua, antequam emenda competens præstita fuerit, minime absolvantur. Universitas autem ecclesiastico subjaceat interdicto.

CIV. *Qui nuncios curiarum ecclesiasticarum impediunt quo minus libere curiæ mandata exequantur, gravissime puniantur.*

ANNO CHRISTI 1368.

Conc. Av ann. 133 c. 18.

Cum justitiæ jus suum cuilibet tribuenti, & ministris ipsius, ac rei publicæ plurimum detrahatur, si processus ipsorum ministrorum, iniquorum contingat machinationibus impediri: nos volentes talium, justitiæ cultum impedire nitentium, ausus temerarios timore disciplinæ ecclesiasticæ cohibere, provisione præsentis concilii duximus statuendum, quod si quis, cujuscumque conditionis aut status existat, delegatos, subdelegatos, commissarios, nuncios, aut executores nostros, aut suffraganeorum nostrorum, officialium, vicariorum, seu eorum locatenentium, seu vicemgerentium, aut litteras & alias scripturas judiciales, nostras, vel suffraganeorum, vicariorum, & officialium prædictorum, deferentes, seu hac occasione, verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, vulnerare, interficere, aut mutilare, vel litteras vel scripturas prædictas auferre, seu eas rumpere, cancellare, seu alias destruere quoquo modo, vel ablatas celare, seu deferentes compellere ad frangendum, vel, ut eorum verbis utamur, ad manducandum hujusmodi litteras vel scripturas, aut qui prædicta seu aliquod prædictorum fieri procuraverint, aut facientibus dederint auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis sententiæ subjaceant ipso facto: a qua, nisi prius judici curiæ, cujus auctoritatem contempserint, & passo injuriam, & cæteris quorum interest, prout excessus exiget atrocitas satisfecerint, nullatenus absolvantur. Et loca ubi talia commissa fuerint seu perpetrata ecclesiastico subjaceant interdicto, quousque de injuria & de damnis datis integre fuerit ecclesiæ & parti læsæ satisfactum.

CV. *Bona quæcumque ad personas ecclesiasticas & ad loca pia pertinentia deprædari, occupari, invadi, rapi, impediri, detineri, pignorari, gagiari, & inquietari, & perturbari, per dominos temporales non debent; & facta statuta contra libertates ecclesiæ, & earum aliquas observantias, nullius efficaciæ existere debent, nec quamvis indictionem dictis bonis imponere debent. Et modus procedendi rigorosus contra tales hic expresse reperitur.*

Quoniam insolens & effrenis presumptio multos a rectitudinis calle abducit in devium, ac a justitiæ limite sic avertit, quod elati de suæ certa præsumptione potentiæ, sibi putant fore licitum quidlibet, insipientique animo, Dei timore ex oculis relegato, in sortem ipsius electos ecclesiasticos viros, irreverenter quandoque, potius immaniter, persequuntur: est igitur persecutoribus hujusmodi, & eorum fautoribus, justæ provisionis obice resistendum; ne appetitus noxius, nulla justitiæ correctione repressus, prospiciens temporaliter tantum sibi, adversus alios valeat impunitæ rapacitatis licentia libere debacchari, præcipue cum multis grassantibus, opportunum exemplum existat, ne plurimorum opera & ope suffulta malitia periculosius invalescat. Hac igitur consultissima sacri concilii ordinatione statuimus, quod quæcumque sæcularis ecclesiasticave persona, nobilis seu ignobilis, utriusque sexus, cujuscumque vero præminentiæ, dignitatis, ordinis, officii,

con-

ANNO CHRISTI 1368.

conditionis, aut ſtatus exiſtat, quæ in quavis civitate ſeu diœceſi alicujus noſtrarum provinciarum, auſu temerario, cum armis vel ſine armis, per ſe vel alium, invadere, rapere, ſeu deprædare, capere, occupare, impedire, detinere, pignorare, ſeu gagiare, vel inquietare, vel perturbare eccleſias, aut cappellas, ſeu earum cœmeteria, vel hoſpitalia, recluſoria, & leproſarias, religioſaſve ſeu pias domos, aut loca, poſſeſſiones, juriſdictiones, vel alia jura quæcumque, ad archiepiſcopos, epiſcopos, abbates, priores, clericos, vel eccleſiaſticas perſonas, ſæculares vel regulares, aut eorum aliquos, communiter vel diviſim pertinentia, ſeu villas, caſtra, cenſus, treſena, laudimia, acapita, retropita, pertionaria, leudas, pedagia, molendina, piſcarias, paxerias, ſive reclauſas, aut archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, priorum, decanorum, præpoſitorum, archidiaconorum, & aliorum inferiorum prælatorum, collegiorum, capitulorum, rectorum, & priorum, clericorum, vel eccleſiaſticarum perſonarum prædictarum, animalia, ſeu bona quæcumque, immobilia aut mobilia, quorum quidem bonorum mobilium valor ſexaginta ſolidorum monetæ currentis ſummam excedat, ſeu contra libertates generales vel ſpeciales eccleſiaſticas, aut eorum privilegia, vel conſuetudines legitime probatas, aut obſervantias, quomodolibet edere, vel facere quævis ſtatuta, ſeu banna, vel præconizationes, aut novitates, ſeu impedimenta quæcumque præſtare, aut contributiones, ſeu expenſas, ſolutiones per laicos communiter vel particulariter faciendas, ad relevandum univerſitates, ſeu eos qui modis prædictis vel infraſcriptis libertates eccleſiaſticas prædictas infringere non verentur, ſive quibuslibet ex dictis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, decanis, præpoſitis, archidiaconis, & aliis inferioribus prælatis, capitulis, conventibus, rectoribus, prioribus, clericis, vel eccleſiaſticis perſonis, ſæcularibus vel regularibus, directe vel indirecte, violentias aut moleſtias irrogare, ſeu eis, vel alicui earumdem, ſuper bonis eccleſiarum, & perſonarum, quæſtas, aut tallias, impoſitiones, angarias, ſive parangarias, novitates, aut onera quælibet aliqualiter imponere, ſive domos eccleſiarum, ſeu clericorum, aut perſonarum eccleſiaſticarum, occaſione quacumque claudere, ſigillare, crucem eis affigere, ſive ipſas firmare; aut eorum bona quæcumque bannire, ſeu vias novas aliquas ubilibet adinvenire vel facere, per quas eccleſiæ vel earum bona in pedagiis antiquis, ſive leudis, aut aliis quibuslibet juribus, poſſint in aliquo pejorari ſeu minui, aut itinera, vias, ſeu ſtratas publicas, vel privatas, infra limites territorii vel diſtrictus locorum, villarum, ſive caſtrorum eccleſiaſticæ juriſdictionis auferre, uſurpare, vel ſibi quomodolibet appropriare, attribuere, ſeu applicare, vel eorum terminos arctare præſumpſerit, ſeu attentaverit per ſuam potentiam, ſeu per violentiam, aut malitiam, ſive prædicta vel aliquod prædictorum mandaverit, ſeu in ipſis vel ipſorum aliquo dederit auxilium, conſilium, vel favorem, publice vel occulte: quæ omnia, & eorum quodlibet attentari ſeu fieri mandaverit, vel ratum habuerit, diſtrictius prohibemus, niſi infra ſex dies a die tranſgreſſionis hujuſmodi prohibitionis noſtræ, ſuper quo in hac parte quocumque præmiſſorum modorum perpetrato ſeu commiſſo exceſſu re ipſa, vel per conſilii, auxilii, ac favoris impediverit præſtationem, ſuper iis emendam aut revocationem debitam, vel alias, prout exegerit rei qualitas, læſis ſatisfecerit competenter, excommunicationis ſententiæ ſubjaceat ipſo facto. Cujus quidem excommunicationis ſententiam volumus, ac ſtatuimus, per loci ordinarium, vel per ejus officialem, ſeu vicarium, aut ejuſdem officialis ſeu vicarii locatenentes, cum ei, ſeu eis, de præmiſſis exceſſibus, vel eorum aliquo, ſummarie & de plano fuerit facta fides, ex mero ipſius officio, & ſine ſtrepitu & figura judicii declarari, & [a] irretitas eaſdem facere per diverſas eccleſias dictarum provinciarum, in quibus ei ſeu eis expedientius videbitur, tam generaliter quam etiam nominatim, excommunicatos publice nunciari, & ſententiam ipſam, prout perſonarum ligatarum eadem contumacia ſeu protervia exegerit, aggravari. Super quibus, eiſdem ordinariis, ac officialibus, vicariis, ac locumtenentibus, auctoritate præſentis concilii plenam concedimus & attribuimus facultatem. Et ſi forſan comes, vicecomes, ſeneſcallus, baro, judex, capitaneus, caſtellanus, vicarius, bajulus, conſules, ac quicumque utriuſque ſexus, cujuſcumque ſtatus, dignitatis, præeminentiæ, ſeu conditionis exiſtant, aut eorum locumtenentes, officiales, ſeu ſervientes, in præmiſſis vel eorum aliquo culpabiles fuerint, & animo indurato per xv. dies in excommunicatione perſtiterint: civitas, caſtrum, villa, vel locus, ubi fuerint; eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Statuentes inſuper, quod quamdiu principales perſonæ, videlicet hujuſmodi malefactores, raptores, deprædatores, in aliqua civitate, vel caſtro, vel alio particulari loco, ſive in parochiæ alicujus limitibus fuerint, ſi in civitate, caſtro, aut loco, ſeu parochia, de prædictis hujuſmodi maleficiis, rapinis, ſeu deprædationibus, ſit publica vox vel fama, ſine requiſitione qualibet ceſſetur penitus a Divinis. Quod ſi ſuper præmiſſis publica vox & fama ibidem minime habeatur: tunc ad requiſitionem ordinarii loci, vel ejus officialis, hujuſmodi ceſſatio fiat. Si vero univerſitas deliquerit in prædictis, vel aliquo præmiſſorum: illi qui ad id univerſitatem eamdem vel ſingulares perſonas ipſius induxerint, inſtigaverint, commoverint, ſeu eis vel eorum cuiquam in præmiſſis vel præmiſſorum aliquo*, ſingulares perſonæ; quæ in aliquo culpabiles fuerint, niſi infra xv. dies emendam fecerint, ſeu præſtiterint competentem, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Univerſitas etiam ipſa, niſi damnum, caſu quo de ipſo ſatisfactum non fuerit, infra xv. dies emendaverit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Item quod dicti raptores & deprædatores nullo modo a ſuis ordinariis abſolvantur, niſi ſatisfactione præmiſſa. Et ſi in mortis articulo fuerint abſoluti, eorum corpora minime tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ: donec per eorum heredes, ſeu alios eorum nomine, ſuerit integre damnum paſſis ſatisfactum. Item excommunicamus omnes illos qui hujuſmodi malefactores excommunicatos, poſtquam in eorum parochialibus eccleſiis per tres dies Dominicos excommunicati fuerint denunciati, receperint ad habitandum in dicta parochia, ſeu receptos ſuſtinuerint, vel cum eis communicaverint, aut habitationem eis præbuerint, vel eos ſcienter receptaverint, vel fecerint quo minus tales per illos ad quos pertinet, abſque ſuperioris mandato

[a] *Forte*, irritas. Sed videtur aliquid hic deeſſe. H.

* *Deeſt* opem dederint, *aut quid ſimile.*

ANNO CHRISTI 1368.

dato minime excommunicati nuncientur: & delinquentium absolutio cuilibet episcopo in sua diœcesi auctoritate sacri concilii sit commissa. Volumusque quod omnes illi, qui de cætero tales raptores vel spoliatores ecclesiasticæ tradiderint sepulturæ, & qui ad hoc dederint auxilium, consilium, & favorem, sint ipso facto excommunicati, donec de condigna satisfactione fuerit satisfactum. Si vero religiosi fuerint mendicantes, in omnibus nostris provinciis nullus nostrorum subditorum pro confessione ad eos accedat, nec aliquis ad prædicationem verbi Divini ipsos admittat, nec veniat: contrarium facientes sententia excommunicationis innodando. Simili excommunicationis sententia innodamus, qui prædam clericorum, ecclesiasticarumve personarum, & religiosorum, ac omnium prædictorum, scienter & voluntarie receperint in eorum castris sive locis, vel scienter ab eisdem emerint; & quod castra illa vel loca, in quibus fuerit dicta præda detenta, quamdiu ibi fuerit, vel si fuerit alienata vel consumpta, & etiam suburbia & continentia ædificia, subjaceant ecclesiastico interdicto, quousque de damno dato fuerit plenarie satisfactum, quo satisfacto cesset dictum interdictum. Volumus autem quod officiales foranei, & alii quicumque commissarii ad hoc specialiter deputati, processus contra tales facere possint; & quod nos archiepiscopi & suffraganei nostri, ac nostri vel eorum vicarii generales, vel speciales officiales, cum ad partis requisitionem proceditur, prædictum interdictum seu cessationem indicere valeamus. Si vero ex nostro procedamus officio; tunc nostro relinquatur arbitrio, an in totum, vel in partem, servemus eamdem. Item volumus quod facta restitutione rapinæ, vel alias satisfacto, & sine fraude, dictum interdictum sive cessatio relaxetur. Et ut nos, & suffraganei nostri, circa observantiam istius constitutionis nos exhibeamus favorabiles & benignos, prohibemus vicariis & officialibus nostris, & suffraganeorum nostrorum, ne pro causæ cognitione seu processu faciendo contra malefactores hujusmodi, aliquam pecuniam prætextu salarii vel laboris exigant, seu recipiant; nec eo prætextu quia salarium non habent seu recipiunt, differant scienter procedere, cum fuerit procedendum: alioquin suspensi sint ab officio & Divinis. Postquam autem contra aliquem vel aliquos ipsas constitutiones duxerint publicandas, eosque ut excommunicatos fecerint evitari; contra eos, exigente contumacia, requisiti procedant, quilibet contra suos subditos, ex suo puro & mero officio per censuram ecclesiasticam aggravando: nec tales malefactores seu eorum receptatores absolvant, donec de damnis & injuriis propterea irrogatis satisfactum fuerit competenter. Imponantque absolutis, sub virtute præstiti juramenti, talem pœnitentiam pro commissis, quod pœna docente cognoscant, quantum excesserint in commissis. Quam pœnitentiam si forsan peragere contempserint, in præsentem sententiam reincidere decernimus, & reincidisse pronunciari decernimus & jubemus. Qui vero eos aliqualiter absolverit nisi ut præmissum est: ad interesse illorum qui taliter damnificati fuerint, teneatur. Statuimus insuper, quod quandocumque aliquis nostrum archiepiscoporum, episcoporumque suffraganeorum nostrorum, seu nostri vel eorum vicarii, aut officiales, seu vicem gerentes eorumdem, per alterum ex prædictis requisitus fuerit, ut denunciet illum seu illos excommunicatum vel excommunicatos, contra quem seu contra quos ipse facit dictam constitutionem servare: quod dictam constitutionem sine alia inquisitione observet & faciat observari, & statim mandet illum vel illos excommunicatum vel excommunicatos publice nunciari; ut infra octo dies, die qua talis requisitio facta fuerit minime computata, & alias quam cito commode fieri poterit, considerata locorum distantia, observet & mandet observari per alios, omni appellatione & exceptione cessantibus. Quod si præmissa, ut prædicitur, contempserint adimplere, Divinam sentiant ultionem. Cumque personæ merito rebus debeant præponi, & majori privilegio gaudere: idcirco hoc sacro approbante concilio statuimus, quod præter & ultra pœnas in capitulo, *Si quis suadente diabolo*, contentas, in locis ad quæ occisores, mutilatores clericorum & personarum ecclesiasticarum, & capientes eosdem, pervenerint, cessetur penitus a Divinis, donec ad arbitrium sui ordinarii satisfecerint de commissis. Loca etiam in quibus clerici seu personæ ecclesiasticæ captæ detinebuntur ibidem, cessent penitus a Divinis. Præterea quoque quia scientes & consentientes pari debeant pœna damnari: omnes receptatores eorum, dantesque in præmissis consilium, auxilium, vel favorem, qui occidunt, vel mutilant, aut capiunt clericos vel personas ecclesiasticas, excommunicationis sententia innodamus. Si vero prædictorum criminum & excessuum patratores, excommunicationis sententias per sex menses sustinuerint animis induratis, quod absit: statuendo ordinamus, quod a quibuscumque feudis vassallaticis vel aliis, quæ tunc tenebunt ab ecclesiis nostrarum provinciarum & diœcesum, ipso facto sint privati, & ecclesiis a quibus dicta feuda tunc tenebant, libere revertantur.

CVI. *Prohibentur temporales domini manum apponere in bonis ecclesiasticis, seu personarum ecclesiasticarum, quibuscumque, nec ea arrestare & bannire posse: & ad jura ecclesiarum & locorum, ejusdem fit extensio. Hæc continet constitutio.*

Quoniam aliqui, suis finibus non contenti, falcem in messem imponunt alienam, & non attendentes quod in personas ecclesiasticas laicis nulla est attributa potestas, penes quos non imperandi manet auctoritas, sed potius necessitas obsequendi, jura & bona prælatorum, personarum atque locorum ecclesiasticorum, incorporalia, immobilia, mobilia, & se moventia temere arrestare, bannire, vel manui laicali submittere, illaque capere indebite non verentur; nos volentes præsumptionibus hujusmodi atque nequitiæ, congruæ provisionis antidotum adhibere, præsentis concilii sanctione statuimus, quod quicumque utriusque sexus, cujuscumque status, conditionis, præeminentiæ, aut dignitatis existant, qui per se vel alium, directe vel indirecte, de cætero processerint seu procedi fecerint ad hujusmodi arrestationem, bannitionem, submissionem, vel captionem quorumcumque jurium, locorum, ac bonorum, prælatorum ac ecclesiasticarum personarum prædictarum, aut eorum vel ejus ad quos vel ad quem hujusmodi jura sive bo-

na

ANNO CHRISTI 1368.

na pertinent seu pertinet, legitimas rationes sive defensiones juxta juris formam audire vel auditas admittere recusaverint, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant: a qua non possint absolvi praeterquam in mortis articulo, nisi de damno & injuria laesis vel laeso satisfactum fuerit competenter. Et si, satisfactione hujusmodi non praemissa, in mortis articulo absoluti fuerint, corpora eorumdem ecclesiasticae sepulturae non tradantur: donec per ipsorum heredes, vel per alium eorum nomine, laesis aut laeso fuerit satisfactum. Quod si hujusmodi sententiam per VII. dies induratis animis duxerint tolerandam, personae ecclesiasticae consistentes in aliqua ex provinciis antedictis, ista loca, in quibus dicti excommunicati, pro tempore degerint seu fuerint, absque alio superioris mandato a Divinis tamdiu cessent, donec dicti excommunicati, ut praemittitur, per se vel alios de commissis hujusmodi satisfecerint competenter. Similesque ac pares poenas incurrere volumus omnes hujusmodi concilii transgressores seu violatores, aut alterum eorumdem, ad praemissa vel praemissorum aliquod scienter praestantes auxilium, consilium, vel favorem.

CVII. *Si ex injuria illata prælatis ecclesiarum, & personis ecclesiasticis, contingat fieri collecta indicta pro ejusdem injuriæ prosecutione: modum contribuendi, & per quos fiat exactio, indicit præsens constitutio.*

Quoniam instructione apostolica caritatis fundamento suffulta salubriter edocemur, piae participationis juvamine onera proximorum una cum illis tamquam communia supportare: hoc sacro concilio approbante statuimus, quod si qua persona de quavis provinciarum nostrarum, utriusque sexus, cujuscumque status, conditionis, aut dignitatis extiterit, aliquibus vel alteri ex nobis archiepiscopis, vel ex nostris suffraganeis, aut ex nostris, seu eorumdem suffraganeorum, officialibus, ac domesticis, familiaribus, nostrae jurisdictioni subditis, vel cuiquam inferiori prælato sæculari vel regulari, seu cuicumque ecclesiasticae personae, in aliqua dictarum nostrarum provinciarum dignitatem, personatum, administrationem, officium, vel perpetuum beneficium, seu locum ecclesiasticum obtinenti, per se aut alium, directe vel indirecte, publice vel occulte, actionem, injuriam, & enorme seu grave damnum violenter intulerit, aut quævis jura seu bona incorporalia & corporalia, immobilia seu mobilia, vel se moventia, ad aliquem eorumdem spectantia, ab ipsorum jurium, seu bonorum occupatore seu occupatoribus, raptore vel raptoribus, & vel eis in vitium damnabiliter succedendo, scienter recipere, & de injuriis seu damnis hujusmodi laesis seu laeso competentem emendam impendere, aut restitutionem vel satisfactionem seu recompensationem idoneam facere recusaverit super hoc legitime requisitus; & propterea ipsos laesos seu laesum persequendo, hujusmodi damna seu injurias oporteat pro suo interesse judicialiter experiri: omnes prælati & ecclesiasticae personae de civitate & diœcesi illorum vel illius, quem vel quos propterea oporteat hujusmodi subire litigium, in expensas litis, post dimidium annum a die qua lis ipsa inchoata fuerit numerandum, vel ab ipsius litis exordio faciendas, si forsan dictorum laesorum vel laesi notabilis impotentia forsitan id requirat, contribuere teneantur, donec hujusmodi litigium legitima concordia sopitum fuerit vel diffinitum, sive calculo terminatum, & hujusmodi concordia seu sententia debitum extiterit fortita effectum. Tales * autem pecuniarum summae in hujusmodi subsidium convertendae, ac ejus partium singulares * imponendarum singulis debentibus contribuere ad eamdem, si prosecutor litigii archiepiscopus fuerit, ipsum cum uno ex suffraganeis suis; si vero episcopus, archiepiscopum suum; in caeteris vero casibus, scilicet quando nec archiepiscopus nec episcopus litem principaliter seu interesse proprium prosequuntur, loci ordinarios praesentis provisione concilii taxatores & impositores esse volumus & etiam ordinamus: eorum quemlibet in Domino exhortantes propensius, & sub interminatione Divini judicii districtius obsecrantes, quatenus omni privato affectu postposito, juxta exigentiam sumptuum litis, & ecclesiasticarum suppetentium facultatum, praefatae summae, ad quarum contributionem omni modo impotentes volumus aliquatenus teneri, taxatione provida & congrua moderentur. Insuper omnes & singulos, de quorum contributione praedictum est, tam exemptos quam non exemptos, ad solvendum partem eis de subsidio contingentem collectoribus, quos per praefatos taxatores & impositores secundum ordinationem superius annotatam in suis civitatibus & diœcesibus deputatos volumus, compellendos: non exemptos videlicet, per censuram ecclesiasticam; exemptos vero, auctoritate dicti concilii; decernendo, si ad id contribuere animo contradixerint pertinaci, fore indignos simili perceptione subsidii; ac statuendo illud eis ex tunc penitus denegandum similibus casibus, quantumcumque illo ardue indigerent; nisi forsitan interim a pertinacia resiliendo, hujusmodi realiter persolverint, seu contribuerint partem eos de dicto subsidio contingentem. Necnon singuli dictorum taxatorum & impositorum non exempti praedicti, ab excommunicationis sententia, si quam propter hujusmodi solutionis defectum forsan incurrerint, possint ab ipsis ordinariis, si satisfecerint, absolvi.

* *Corr.* talis

* *for.* singulatim, *vel* singulariter.

CVIII. *Contra diffidantes personas ecclesiasticas & eorum bona, & guerram hostiliter eisdem facientes: ad non faciendum hac constitutione arcentur.*

Ad reprimendam audaciam perversorum, clericos & personas ecclesiasticas diffidantium, seu procurantium diffidari, [a] eorum occasione, homines, vel loca eorum: sacro approbante concilio statuimus & etiam ordinamus, quod omnes & singuli, clericos seu personas ecclesiasticas diffidantes, seu diffidari procurantes, aut eorum occasione contra homines, vel loca ipsorum, vel praedictos clericos, seu personas ecclesiasticas, praecedente vel non praecedente diffidamento quocumque, guerram facient, seu eosdem clericos, aut personas ecclesiasticas, vel homines, sive dicta bona ipsorum, per modum guerrae seu hostilitatis, aut alias cum turba, seu hominibus coadunatis, ex proposito damnificaverint, necnon omnes & singuli qui eis circa praedicta dederint auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, & eorum terrae eccle-

[a] *Lege*, aut eorum. H.

ANNO CHRISTI 1368.

co ſubjaceant interdicto. Volentes & etiam ſtatuentes, quod hujuſmodi ſtatutum & ordinatio locum habeat etiam contra eos, qui prædictos guerrificantes ſeu malefactores in locis ſuis receptaverint, ſive defenſaverint, publice vel occulte.

CIX. *Gaudere volentes conſtitutionibus præſentis concilii, eos ipſis ſubeſſe volumus & jubemus.*

Item quia non eſt ferendus qui lucrum amplectitur, onus autem ſubire recuſat; ſacro approbante concilio ſtatuimus, omnes perſonas nobis ſubditas, exemptas & non exemptas, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtant, qui ex præfatis conſtitutionibus commodum recipiunt ſeu recipere poſſunt, ſubjacere & eſſe ſubjectas ipſis conſtitutionibus, ſi deliquerint in iis quæ in his conſtitutionibus continentur, & contra tales perſonas juxta tenorem conſtitutionum eſſe rigide procedendum.

CX. *Clandeſtina matrimonia contrahentes ſine licentia parochialis eccleſiæ rectoris, excommunicantur, & alias extraordinarie puniuntur.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 48. & ann. 1337. c. 58.

Statuimus, quod quæcumque perſona, quæ pro matrimonio clandeſtino celebrando diœceſim ſuam exiverit, & ibi ipſum matrimonium contraxerit ſine licentia proprii ſacerdotis, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat, & ut excommunicatus evitetur, & publicetur, donec ad arbitrium diœceſani, eccleſiæ parochiali ſatisfecerit, in cujus injuriam hoc præſumpſerit, & abſolutionis beneficium meruerit obtinere.

CXI. *Perſonæ de eccleſiis cathedralibus vel collegiatis idoneæ ad ſtudium mitti debent theologiæ vel juris canonici, & ipſis negligentibus, ad ſuperiores ſic mittendi ſit tranſlata poteſtas.*

Quia viris litteratis eccleſia in ſuis actibus noſcitur indigere: provide duximus ſtatuendum, quod de qualibet metropolitanarum & cathedralium eccleſiarum, provinciarum noſtrarum, per epiſcopum & capitulum duæ perſonæ docibiles, ſeu doctrinæ capaces, ad theologiæ vel juris canonici ſtudium tranſmittantur. Et cum per tempus ſufficiens ad mittentium arbitrium ſtuduerint in altera de facultatibus antedictis, ad propriam revertantur eccleſiam: & duæ aliæ ad hujuſmodi ſtudium deſtinentur, non obſtante ipſarum eccleſiarum vel alicujus earumdem contraria conſuetudine vel ſtatuto. Quod ſi mittere perſonas prædictas ceſſaverint per ſex menſes: ex tunc, ea vice, poteſtas eligendi & mittendi eaſdem, ad ipſarum immediate ſuperiores præſules devolvatur. Et idem in aliis conventualibus locis vel collegiatis eccleſiis de aliqua dictarum provinciarum, ubi ſaltem ſunt decem perſonæ, (in religioſis vero, ſerventur eorum apoſtolicæ conſuetudines, tanquam collegium videlicet habentes prælatum) præcipimus obſervari. Quod autem quantum ad capitula & collegia hic dicitur, intelligi volumus ſalvis ſtatutis eccleſiarum, in quibus hæc perſonarum miſſio ad immediatum antiſtitem noſcitur pertinere. Perſonæ vero præfatæ in dicto ſtudio exiſtentes, nihil amittant, niſi ſint illa quæ intereſſentibus Divinis officiis dari conſueverunt. Idoneis vero de facili licentiam dare teneantur. Alioquin ſuperior eorumdem, licentiam dare eis teneatur.

ANNO CHRISTI 1368.

CXII. *Quod ſignum Judæi portare debent, ut a Chriſtianis dinoſcantur.*

Præterea ut Judæi, quos a profeſſoribus fidei Chriſtianæ, internæ perfidiæ ſecernit impietas, etiam a Chriſticolis in exterioris habitus differant qualitate: ſtatuimus & decernimus, quod Judæi maſculi a XIV. annis & ſupra, deferant extra domos ſuas in ſuperiori veſte in pectore ſignum rotæ, cujus rotunditas in quantitate ſit trium vel quatuor digitorum. Mulieres autem Judææ a XII. annis & ſupra, cornalia deferant.

CXIII. *Chriſtiana liberos Judæorum nutrire non debet, nec alias cum ipſis habitare.*

Indecens penitus ac honeſtati abſonum reputantes, ut perſonæ catholicæ fidei titulo inſignitæ Judæis ſerviant, quos propria culpa ſubjecit perpetuæ ſervituti: ſtatuimus, ſacroſancto concilio approbante, quod nulla mulier Chriſtiana de aliqua provinciarum prædictarum, audeat habitare cum Judæis, aut filios vel filias eorum nutrire vel lactare. Et quæcumque contra hujuſmodi inibitionem noſtram, poſtquam monitæ fuerint ſuper hoc, præſumpſerint facere, decernimus eas ex tunc excommunicationis ſententia ſubjacere: ita videlicet, quod cum hoc diœcetano aut rectori loci illius, ubi mulieres ſuper hoc culpabiles inventæ fuerint, extiterit nunciatum, per jam dictum diœceſanum aut rectorem eccleſiæ parochialis earum, ipſæ mulieres excommunicatæ nuncientur; & tanquam excommunicatæ ab omnibus evitentur. Et ne ipſæ mulieres de facili in excommunicationis laqueum incidere valeant ipſo facto: volumus & mandamus, quod præſens ſtatutum per diœceſanos & rectores eccleſiarum ſeu eccleſiaſticorum locorum, in quibus Judæi morantur, ſemel annis ſingulis publicetur.

CXIV. *Ad Judæos Chriſtiani non recurrant pro medicina quacumque eorumdem capienda, niſi maxima neceſſitas immineret.*

Conc. ann. v. c. 69.

Item, quia inter Chriſtianos, non ſine fidei catholicæ opprobrio, adeo invaluit perniciosus abuſus, ut ii qui Judæorum fœtidos actus & opera abhorrere deberent, ad ipſos Judæos, qui ſe phyſicos vel chirurgicos aſſerunt, pro medicamentis, immo verius nocumentis, indifferenter recurrant: idcirco præſentis conſtitutione concilii ſtatuimus & etiam ordinamus, ut nullus de cætero Chriſtianus noſtrarum provinciarum, civitatum, & diœceſum, cujuſcumque ſexus, ſtatus, & conditionis, ac dignitatis exiſtat, in infirmitate ſua vel alias, Judæorum quemquam phyſicum vel chirurgicum pro aliquibus infirmitatibus, cujuſcumque conditionis aut qualitatis ſint, medicinam ſeu medicamen ſuæ curæ recipere ab eo aud.at, requirat, vel requiri faciat, ſeu alias quovis modo recipiat: niſi patienti immineret periculum, & Chriſtiani periti medici, phyſici, vel chirurgici, haberi commode in prædicto periculo copia non valeret. Interdicentes Judæis utriuſque ſexus; ut in curandis infirmitatibus Chriſtianorum nullatenus ſe audeant immiſcere. Quod ſi fecerint, Chriſtianorum eis communio ſubtrahatur, &

Chri-

ANNO CHRISTI 1368.

Christiani ad eos in præmissis recurrentes, arbitrio sui ordinarii puniantur.

CXV. *Christiani prohibentur adesse in matrimoniis & sepulturis Judæorum.*

Quoniam abusus quidam abominabilis nomini Christiano in locis aliquibus, ut audivimus inolevit, videlicet quod Christiani aliqui in Judæorum circumcisionibus aut sepulturis interesse præsumunt, causa honorandi eosdem; & ex causis præmissis, in eorum conviviis cum eis comedere non verentur, ac in dictis circumcisionibus compaternitatis vinculum, quod nefas est dicere, contrahere cum eisdem: nos volentes abusum hujusmodi, si quis in nostris, quod absit, forsan existat provinciis vel eorum aliqua extirpare, prædicta & quodlibet prædictorum fieri de cætero prohibemus. Si qui vero contra hanc prohibitionem fecerint, temporalis metu pœnę arbitrio sui ordinarii punientur.

CXVI. *Clerici & laici prohibentur herbas & alia venenosa dare in mortem alicujus, aut ut abortivus projiciatur.*

onc. Aven. an. 1326. c. 18.

Ut quicumque alium toxicare, vel opem ad hoc vel consilium dare, vel in necem alterius toxicum dictare seu vendere, aut alias ministrare præsumpserit, vel herbas mortiferas in mortem vel abortivum cujusquam dederit, eo ipso excommunicationem incurrat. Et si clericus beneficiatus fuerit, sit ille privatus beneficio, ipso facto, & ab ordine quem susceperat degradetur. Et nisi purgatus de præmissis sit, a tali vel simili suspicione probabiliter infamatus; & ex verisimilibus præsumptionibus & perspicuis indiciis apud bonos & graves notatus: ad honorem & dignitatem ecclesiasticam nullatenus admittatur. Et nihilo minus ad detentionem personæ honestam, prout requiret personæ status & sceleris immanitas suadebit, ad inveniendam veritatis certitudinem, sicut superioris discretioni visum fuerit, procedatur.

CXVII. *De adulteris & concubinariis.*

Excommunicamus etiam omnes concubinarios publicos & manifestos.

CXVIII. *Incendiarii & raptores publici sint excommunicati.*

Statuimus, quod incendiarii & raptores publici excommunicati sint, & tanquam excommunicati vitentur, & ecclesiastica sepultura careant; nisi per se vel per heredes satisfactionem fecerint vel emendam.

CXIX. *Non revelantes instrumenta publica, vel alia documenta ad ecclesias pertinentia, tenentur pœna hic contenta.*

Quoniam pontificalem decet solertiam, rerum ecclesiasticarum ita curam gerere, & subditorum commoda vestigare, ut ecclesiastica libertas incorrupta persistat, & singulorum status jugiter servetur illæsus: idcirco nos callidis quorumdam machinationibus obviare volentes, statuimus, quod quicumque privilegia, instrumenta, & alia ecclesiastica munimenta, ad ecclesiam & personam ecclesiasticam seu quemlibet alium pertinentia retinuerint, nisi infra xv. dies a tempore scientiæ hoc revelaverint illi vel illis ad quos prædicta instrumenta, privilegia, vel munimenta noverint pertinere, si indebite & scienter retinuerint, cujuscumque status vel conditionis existant, excommunicationis sententiam incurrant ipso facto: a qua non possint absolvi, nisi prædicta instrumenta, privilegia, ac munimenta restituerint, & de damnis & interesse satisfecerint parti læsæ de premissis. Præsens autem statutum a rectoribus seu vicariis nostrarum provinciarum præcipimus quater in anno diebus Dominicis, dum Missæ solemnes celebrabuntur, publicari.

ANNO CHRISTI 1368.

CXX. *Qui usuras solvere * aut repetere prohibent, excommunicati publice nuncientur.*

* *sententia subjecti canonis exposcit hæc aut similia verba Qui solvere jubent, aut repetere prohibent.*

Cum utroque jure contractus usurarii reprobati existant: præsenti concilio, ob animarum salutem, statuimus, ut quicumque officialis, sive judex, ad solvendum usuras, vel quod non repetantur solutæ, scienter judicare seu ordinare præsumpserit, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Injungentes insuper in virtute sanctæ obedientiæ omnibus & singulis ordinariis provinciarum nostrarum, ut si constiterit aliquos officiales vel judices infra eorum jurisdictionem contra prædicta fecisse, quæ in præsenti concilio sunt salubriter statuta, eosdem ut excommunicatos faciant publice nunciari, ut sic prædicti judicandi officio excludantur, & ad reconciliationis gratiam facilius inducantur.

CXXI. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos suis privilegiis abutentes procedatur.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 29. & an. 1337. c. 23.

Dolentes referimus, quod nonnulli religiosi, hospitalarii, & Cistercienses, & alii, tam privilegiati exempti, de privilegiorum sibi forte aut ordini suo indultorum prærogativa temere confidentes, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias ab ordinariis vel officialibus ipsorum rationabiliter promulgatas observare non curant; quinimmo in contemptum clavium excommunicatos, suspensos, & interdictos hujusmodi, ad Divina recipiunt, aut interdum in donatos vel confratres contra mentem Lateranensis concilii admittunt, receptatorum in hac parte genus pessimum imitantes, sine quibus delinquentes in iis & similibus diu forsitan non laterent. Sed nec iis contenti, domos conventuales alterius ordinis quam sui, eisdem ordinariis lege diœcesana subjectas, & a sui fundatione jurisdictioni prælatorum, salva regula sui ordinis seu disciplina, suppositas, tam prænominati quam cæteri religiosi, etiam non exempti, nec privilegiati vendicare sibi & prælatis quasi furtim, succedente postmodum violentia, subtrahere moliuntur; sicque de suis indulgentiis seu privilegiis confidentes, alios fidentius in jure suo molestant, ita quod auctoritate, immo temeritate propria, nunc in vestimentis ovium venientes, nunc sæculari fulti potentia, violenter per se vel alium possessiones vel quasi domorum hujusmodi, aut rerum & jurium ad eos spectantium, & cum armis aliquotiens invadere & occupare ac tenere contendunt, in prælatorum præjudicium, scandalum, & gravamen illius ordinis, cujus dicta bona maxime ab initio erant, & cui ab antique subesse consueverunt, & ejusdem læsio-

ANNO CHRISTI 1368.

sionem. Cum igitur tales & tam enormiter excedentes, & notorie delinquentes, receptatoribus non impares, immo improbis raptoribus nequiores, perinde ut alios, jura censeant puniendos: nos, quantum animadvertere [a] ipsos possumus, & a jure nobis permittitur, & maxime si de privilegiis suis non vellent copiam facere requisiti, volentes, ubi eos indulta sibi privilegia non defendunt, correctionis & reformationis officium exercere, & effrænatam ambientium cupiditatem reprimere cupientes: statuimus & concorditer ordinamus, ut tales & similes in præmissis tam enormiter delinquentes, & tam notorie excedentes, nisi destiterint, & saniori ducti consilio congruenter infra VIII. dies ex quo fuerint requisiti, revocare seu emendare distulerint, una cum illis qui se ad eos sic ligatos conjunxerint, & eis qui translationem hujusmodi attentaverint, & exinde monasteria, domosve conventuales, res, & jura hujusmodi, occupare seu invadere cum armis vel sine armis præsumpserint; necnon & omnes qui eis ad hoc opem vel operam præstiterint, aut ut sic occupata scienter detineant, consilium vel juvamen præbuerint, non solum excommunicationi subjaceant ipso facto, sed etiam cum ipsis prælatis non deferant, sed potius vilipendant eosdem, prælati e contra, quamdiu sic fecerint, & ausu temerario eis vel officialibus eorum in præmissis restiterint, in privilegiis vel aliis juribus suis tueri eos vel defendere minime teneantur. Dignum est enim ut qua mensura mensi fuerint, in eadem remetiatur eisdem: ut ignorantes ignorati, & contemnentes sentiant se contemni. Qua enim fronte prælatorum implorabunt auxilium, qui committere non formidant in ipsos? Statuimus insuper & præcipimus & communiter ordinamus, ut singulares personæ, tam suimet quam ipsius conventus, dictam translationem taliter fieri procurantes, ab illius domus seu conventus consortio penitus & in perpetuum excludantur, vitam suam alibi sub arcta pœnitentia sui superioris arbitrio finituri. Circa translationem autem singularum personarum, ad arctiorem forte regulam transire cupientium, nihil per hoc intendimus extra formam a jure traditam immutare.

[a] *Forte*, in ipsos. H.

CXXII. *Quomodo procedatur contra capientes episcopum aut prælatum, aut eorum occisores, & dantes in præmissis consilium vel juvamen.*

Quoniam exempla præterita timere nos admonent in futurum: hujusmodi sacri concilii auctoritate statuimus, ut quicumque instigante diabolo, per se vel per alium interfecerit, vel vulneraverit, vel ceperit, aut percusserit aliquem archiepiscopum aut episcopum, omnibus feudis aut rebus & beneficiis, quæ ab ecclesiis quibuscumque alicujus provinciarum nostrarum, tempore sceleris obtinebit, ipso facto sit perpetuo privatus, & ea pleno jure ecclesiis, a quibus prædicta obtinuit, applicentur: nec descendentes ab eodem malefactore, usque ad quartam generationem, ad gradum aliquem ecclesiasticum promoveantur, nec aliquod beneficium ecclesiasticum feudale, vel aliud quodlibet, in aliqua provinciarum nostrarum assequantur. Et ne minus vindictæ quam excessus memoria tanti facinoris prorogetur: adjicientes statuimus, quod quicumque prælatus de aliqua provinciarum nostrarum prædictarum, aliquem de prædictis descendentibus ad aliquem ordinem, promovere, vel aliquod beneficium ecclesiasticum seu quodlibet aliud eidem conferre scienter præsumpserit, a collatione illius ordinis, quem scienter contulerit, per biennium sit suspensus. Quicumque autem de prædictis malefactoribus, vel filiis suis, ordinem seu beneficium a quoquam archiepiscopo vel episcopo scienter vel ignoranter receperit, executionem non habeat ordinis sic suscepti, & collatio ejusdem beneficii sit irrita ipso jure, & ea vice per proximum superiorem de illo beneficio ordinetur. Si vero aliquem de prælatis inferioribus, vel principalem vicarium, seu officialem supradictorum archiepiscoporum vel episcoporum, ausu temerario quisquam interficere, mutilare, vel capere præsumpserit: tam ipsi, quam eorum filii, incurrant pœnam expressam superius ipso facto, proviso quod eis feudis & possessionibus tantummodo sint privati, quæ ab ecclesiis, quarum personas sic læserint, modo quolibet obtinebunt. Salvo eo quod alias super hoc in canonibus continetur. Et prælatus, qui tales malefactores, vel filios eorum, ad aliquem ordinem promovere, vel cuiquam talium beneficium ecclesiasticum conferre præsumpserit, a collatione illius ordinis, quem scienter contulerit, per annum noverit se suspensum, & collatio hujusmodi sit irrita ipso jure, & ea vice de beneficio ipso per superiorem proximum ordinetur. Quicumque autem de prædictis malefactoribus vel filiis suis a quoquam episcopo scienter vel ignoranter ordinem receperit, executionem non habeat ordinis sic suscepti, nec beneficii collatio valeat, ut est dictum: salvis tamen omnibus pœnis canonicis, quibus per hanc constitutionem non intendimus in aliquo derogare. Hanc autem constitutionem & statuta salubriter, per diœcesanos quoslibet provinciarum nostrarum singulis annis in suis synodis & diœcesibus præcipimus publicari: & nihilo minus ut ii qui prædictas pœnas incurrerint, in synodis nuncientur nominatim.

CXXIII. *Convenientibus ad Missam beatæ Mariæ in diebus sabbatinis, indulgentia est concessa.*

Insuper attendentes quod ecclesia militans frequentibus adversitatum insultibus quatitur, & circumstantibus sæculi turbinibus agitatur, & quod propterea ad sustentationem ipsius ecclesiæ superna præsidia sunt suppliciter imploranda, præsertim mitissimæ cælorum reginæ, quæ a pacifico rege, quem genuit & peperit illabata, compos est omnia impetrare: statuimus, & communiter ordinamus, quod Missa ipsius beatissimæ virginis, additis collectis *Ecclesiæ tuæ Deus*, & *Deus a quo sancta desideria*, in die sabbati, si festum novem lectionum non impediat, alioquin in alia vacante feria sequentis hebdomadæ vel ejusdem, pro prospero, pacifico, & tranquillo statu ecclesiæ ipsius, & inimicis ad cor pœnitens revocandis, in singulis provinciarum nostrarum ecclesiis solemniter celebretur. Et ut ad conveniendum ad Missam hujusmodi Christi fideles, spiritualium munerum allicientibus donativis, ferventius animentur: omnibus vere pœnitentibus & confessis accedentibus ad eamdem, decem dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus.

CXXIV.

ANNO CHRISTI 1368.

CXXIV *Omnibus Christianis provinciarum antedictarum & diœcesum, orantibus pro domino nostro papa, est indulgentia concessa.*

nc. Aven. n. 1326, 3.

Item, quoniam universali pastori totum gegem Dominicum solertiæ suæ commissum dirigendi, fovendi, ac eum a lupinis morsibus præservandi, curis & vigiliis plenum imminet studium: est ei per subditos apud majestatem Divinam, quæ piis fidelium votis benignas aures accommodat, propensis orationum suffragiis assistendum: Nos igitur provida & pia deliberatione præambula, præsentis auctoritate concilii duximus statuendum, quod quicumque Christi fideles de aliqua nostrarum provinciarum civitatum, & diœcesum vere pœnitentes & confessi, devotas orationes effundere curaverint ante conspectum Altissimi, a quo bona cuncta procedunt, ut per suam ineffabilem misericordiam sanctissimum patrem & dominum nostrum papam, qui est vel erit pro tempore, regere ac in suæ pacis gratia conservare ac custodire, fidemque catholicam toto terrarum orbe multiplicare dignetur; quilibet, videlicet nostrum archiepiscoporum per totam suam provinciam, & quilibet suffraganeorum nostrorum per totam suam civitatem & diœcesim, quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus.

CXXV. *Quod quæstores quicumque sine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.*

De quæstoribus autem ecclesiarum, hospitalium, vel pontium, alias duximus statuendum, quod sine nostris vel episcoporum litteris non recipiantur, & tunc ad prædicationem non admittantur, sed ad expositionem ipsorum tantum quæ in nostris vel episcoporum litteris continentur. Et si prædicare præsumpserint, capiantur, si de jurisdictione ecclesiæ existant.

CXXVI. *Ut ordinarii in casibus reservatis deputent idoneos confessores.*

Cum natura humana propter sui fragilitatem prona sit ad gravia committenda, quorum remissio est solis episcopis reservata, & ipsi episcopi super præmissis quotidie adiri non possint: statuimus, quod quilibet episcopus provinciarum nostrarum, in casibus sibi reservatis tot confessores discretos instituat, quot secundum statum suarum civitatis & diœcesis necessarios noverit, quibus super ipsis committat plenariam potestatem.

CXXVII. *Indulgentia conceditur dicentibus quinquies* Pater noster, *& septies* Ave Maria, *cum campana trahitur pro præmissis.*

Cum per devotam orationem, non dumtaxat placabilis sit ira Dei, quinimmo, sacra testante scriptura, ejus sententiam sæplus noverimus immutasse: idcirco sacro approbante concilio statuimus & ordinamus, sub pœna excommunicationis, quod singulis & continuis diebus, rectores & curati provinciarum nostrarum, quilibet per se vel alium, circa Solis ortum, pulsent seu pulsari faciant unam campanam per modum & formam quibus trahitur de sero, quando pulsatur pro *Ave Maria*. Et tunc omnibus & singulis qui pro pace & statu prospero ecclesiæ conservandis, & augmentandis, devote, ob reverentiam & honorem illorum quinque vulnerum per Salvatorem nostrum in ara crucis pro redemptione generis humani receptorum, quinquies genibus flexis orationem Dominicam dixerint, & ad honorem septem gaudiorum quæ de filio suo beata Virgo habuit, septies angelica salutatione, scilicet *Ave Maria*, eam devote salutaverint, de injunctis pœnitentiis triginta dies misericorditer relaxamus.

ANNO CHRISTI 1368.

CXXVIII. *Qui in contemptum ecclesiæ, excommunicationis sententias & interdicti vilipendunt, usurpando sibi sacerdotale officium, sententias fingentes per eos ferri posse in Dei vilipendium, & censuræ ecclesiasticæ opprobrium, pœna hic contenta affligantur.*

Ad audientiam nostram pervenit, quod abominabilis in quibusdam partibus invalescere cœpit abusio, videlicet quod quidam nequitiæ filii maledictionis alumni, non timentes Deum, nec hominem reverentes, cum censuram ecclesiasticam vilipendunt, cumque ad hominum salutem inventam, tamquam venenum, respuunt medicinam, ad interitus festinando perniciem, suis nefandis exemplis in perversitatis ruinam alios damnabiliter seducendo, cum Belial eorum patre, superbiæ sedem sibi ab aquilone constituunt, suosque superiores contemnunt, contra eos rebellionis calcaneum erigentes, tales, cum, ut fertur, adulterinum prælati vel presbyteri confingentes officium, interdictumque sibi ministerium temere usurpantes, dum exigente justitia, per suos superiores excommunicationis subduntur sententiis, vel de suorum superiorum mandatis hujusmodi sententiarum innodati vinculis nunciantur, in superiorum promulgantium & per eos promulgatarum sententiarum contemptum, se parem vel similem in superiores ipsos habere potestatem, contra ipsosque seu denunciatores sententiarum [a] ipsarum, quantum in ipsis nequitiæ filiis est, excommunicationis sententias, versa immo perversa vice, fulminare præsumunt, accensos palearum fasciculos, vel candelas de cepo, seu carbones, aut tisones ardentes in patellis, conchis, sartaginibus, vel similibus vasis vituperabiliter extinguendo. Cum igitur talia in Dei opprobrium & ecclesiasticæ vilipendium disciplinæ redundare noscantur: præsentis concilii ordinatione statuimus, & districtius inhibemus, ne quis clericus vel laicus, cujuscumque ordinis, conditionis, aut status existat, tam pernicioſa facto pariter & exemplo, per se vel alium, seu alios, de cætero attentare præsumat. Qui vero hujusmodi statuti transgressor extiterit, & infra tridum emendam exinde non exhibuerit competentem: ex tunc se noverit ipso facto excommunicationis vinculo innodatum. Locus vero ubi hæc vel similia, ipsius loci domino sciente, vel mandante, vel ratum habente, seu, postquam requisitus fuerit ipse seu locum tenens ejusdem, infra sex dies corrigere negligente, præsumpta fuerint, ecclesiastico tamdiu sit & remaneat suppositus interdicto, donec ad mandatum ecclesiæ, quam delinquens offenderit, & prælati, quem irreverenter despexerit, sufficiens & idonea satisfactio ac realis emenda præstita fuerit per

Conc. Aven. ann. 1329. c. 7.

a) *Forte*, ipsorum H.

ANNO CHRISTI 1368.

per eumdem: quam, cum in talibus non sit relaxanda vindicta, offensus prælatus minime remittere valeat ullo casu. Quinimmo eisdem pœnis illos vel illas volumus subjacere, qui vel quæ talia mandaverint fieri, vel alias opem vel operam aut consilium præbuerint: si tamen rem adeo detestabilem perducere contigerit in effectum. Addito, quod eorum posteri, usque ad secundam generationem, in clericorum collegium nullatenus admittantur, nisi prius, per metropolitanum cum uno suffraganeo, cum ipsis super hoc fuerit misericorditer dispensatum. Si vero clericus beneficiatus, in dignitate, personatu, seu officio constitutus, taliter excesserit: ultra pœnam quæ laico infligeretur, præterea beneficio ecclesiastico, si quod in provinciis nostris obtinet, vel aliqui earumdem, sit ipso facto præsentis concilii auctoritate privatus. Non beneficiatus autem, ad obtinendum beneficium sit ex tunc inhabilis & indignus.

A

B

CXXIX. *Lata sententia excommunicationis vel interdicti, requisitus ordinarius ab alio, eas faciat inviolabiliter observari.*

Conc. Aven. ann. 1326. c. 47.

Sententiam excommunicationis vel interdicti latam ab uno, alii denunciari & observari faciant, cum a proferente super hoc fuerint requisiti. Addentes, quod hujusmodi sententiæ excommunicationis & interdicti nonnisi ex justis causis, & cum magna solemnitate, proferantur.

C

CXXX. *In cessatione Divinorum, capitulum* Alma mater *observetur.*

Cum in quibusdam constitutionibus sacri præsentis concilii, & alias, in provinciis nostris sit cautum, quod in certis casibus debeat cessari penitus a Divinis: ejusdem approbatione concilii declaramus, prædictam cessationem debere fieri, prout tempore generalis interdicti per constitutionem felicis recordationis Bonifacii papæ octavi, quæ incipit *Alma mater*, & per alias constitutiones canonicas, est statutum.

D

CXXXI. *A dominis temporalibus, excommunicati, ad unitatem ecclesiæ, per ordinarios requisiti, redire compellantur: & domini temporales requisiti, negligentes, vinculo excommunicationis astringantur: & excommunicati, tempore quo Divina celebrantur, ab ecclesia exire teneantur.*

Cont. Auscit. ann. 1394. c. 5.

Cum utraque jurisdictio, videlicet spiritualis, & etiam temporalis, a principio manaverit ab eodem: evidenti necessitate urgente statuimus, quod domini temporales, judices, & eorum bajuli, & locatenentes, ad requisitionem archiepiscoporum, episcoporum, vel officialium eorumdem, excommunicatos ad petendum absolutionis beneficium, & ad sinum sanctæ matris ecclesiæ revertendum, per bonorum suorum captionem, venditionem, distractionem, & per alia juris remedia, citra pœnam sanguinis, compellant; & nisi infra octo dies, a dictæ requisitionis tempore computandos, requisitionem hujusmodi prævenerint cum effectu, nec se legitime excusaverint, iidem requisiti excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Item, quod excommunicati, præsertim postquam denunciati in ecclesiis publice fuerint, non jungant se Divinis officiis, nec intrent ecclesias, quamdiu Divina hujusmodi officia celebrantur ibidem. Et illi qui dictos excommunicatos in ecclesiis viderint, dum dicta Divina ibidem celebrantur officia, hoc ipsarum ecclesiarum denunciare rectoribus teneantur, vel locatenentibus eorumdem. Et si excommunicati prædicti, de ipsis ecclesiis exire contempserint requisiti, ordinariorum arbitrio puniantur, præter alias pœnas a jure introductas. Et si in mortis articulo absoluti fuerint, nihilo minus tamen ecclesiastica careant sepultura, donec de hujusmodi contemptibus ordinariorum arbitrio pro eis satisfactum fuerit competenter. Rectores vero ecclesiarum ipsarum, de talibus transgressoribus & eorum nominibus, infra mensem, ordinarium suum per suas certificare litteras teneantur.

ANNO CHRISTI 1368.

A

B

CXXXII. *Excommunicati ad manus osculum non admittantur, nec in potu pariter, nec in cibo.*

Ibid. c. 4.

Quia jus ecclesiasticæ disciplinæ contemnitur, eo quod excommunicati arctius non vitantur, & quod agitur a prælatis, facile trahitur a subditis in exemplum: dicti concilii approbatione statuimus, quod prælati excommunicatos publice ad manus osculum non admittant, & quod ab ipsis prælatis vitentur, comedendo, bibendo, tam in dando eisdem excommunicatis, quam in recipiendo ab ipsis (nisi prædicti excommunicati, ad dandum eisdem prælatis, ratione procurationis vel census, vel alias legitime ad hoc teneantur) & a dictis prælatis & aliis eviteńtur secundum mandata judicum, & secundum canonicas sanctiones: ut excommunicati, rubore confusi, ad gremium sanctæ matris ecclesiæ libentius revertantur.

C

CXXXIII. *Confirmatio constitutionum a prædecessoribus archiepiscoporum editarum.*

Cum multa sit diligentia per nostros prædecessores provisum casibus, qui solent in nostris civitatibus, provinciis, & diœcesibus evenire, per constitutiones legitimas provinciales, quæ ab aliquibus minus debite observantur: hinc est quod nos, omnes constitutiones provinciales, alias per prædecessores nostros & per nos editas, renovamus, approbamus, easque de fratrum nostrorum consilio & assensu, ex certa scientia confirmamus, ac ipsas præcipimus inviolabiliter observari: nec per ista præcedentia statuta in præsenti concilio facta, aliis statutis & observantiis provincialibus seu synodalibus intendimus in aliquo derogare, nisi in quantum prædictis cessent contraria vel adversa.

D

In quorum omnium fidem & testimonium præmissorum, nos Petrus Narbonensis, & Gaufredus Tolosanus, Divina providentia archiepiscopi, & Philippus abbas Soricinii, vicariusque generalis domini Arnaldi archiepiscopi Auxitani, supradicti, prædictas constitutiones ad instar publici instrumenti publicari mandavimus per Bernardum de Fabrica, alias de Cornutio, & Joannem Nigri notarios publicos & scribas nostros infrascriptos, & sigillorum nostrorum appensione muniri, ad majorem roboris firmitatem, & certitudinem pleniorem. Et nos siquidem, & reverendi in Christo patres, domini, H. Biterrensis, I. Carcassonensis, A Elec-

E

ANNO CHRISTI 1368.

ctensis, R. Vaurensis, G. Appamiarum, & G. Lombariensis, B. Convenarum, episcopi suffraganeique nostri supradicti, necnon prædicti vicarii & procuratores absentium aliorum suffraganeorum nostrorum, & in præfato concilio non comparentium, omnia & singula in dictis statutis contenta, rata & grata habuimus atque firma: nisi si & in quantum dominus noster papa vellet ea corrigere, diminui, vel augeri. Actum & datum in dicta ecclesia cathedrali civitatis Vaurensis, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo sexagesimo octavo, & die sexta mensis Junii, indictione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri, domini Urbani Divina providentia papæ quinti prædicti anno sexto: præsentibus dominis, Petro de Sortenaco legum doctore, decano sancti Felicis de Caramanno, Tolosanæ diœcesis; Joanne de Karolay magistro in sacra pagina, magistroque majore ac canonico ecclesiæ Narbonensis; Petro Vernhio decretorum doctore, canonico Narbonensi; Petro Villani legum doctore, vicario & officiali Tolosano; & venerabili & religioso viro domino Amelio de Lautreco decretorum doctore, canonico & cancellario Tolosano; Bertrando Ayromeri licentiato in decretis, officiali Narbonensi; Jacobo Maynerii in legibus baccallario, diœcesis Claromontensis; & Guillelmo Siguerii baccallario in decretis, canonico & sacrista ecclesiæ collegiatæ beatæ Mariæ Gissonensis, Urgellensis diœcesis; & pluribus aliis venerabilibus & providis viris, testibus ad præmissa vocatis, requisitis, & rogatis.

Et me Joanne Nigri clerico Morinensis diœcesis, publico apostolica & imperiali ac archiepiscopali auctoritate & ipsius domini Narbonensis archiepiscopi scriba & notario, qui simul cum magistro Bernardo de Fabrica, alias de Cornutio, dicti domini archiepiscopi Tolosani & scriba & notario infrascripto nominando, statutorum sive constitutionum suprascriptorum editioni & ordinationi, dictorum dominorum episcoporum præsentium ac aliorum dominorum episcoporum absentium procuratorum & vicariorum generalium ratificationi, confirmationi, requisitioni, & aliis omnibus & singulis supradictis, dum sic, ut supra leguntur, agerentur & fierent, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque omnia & singula, prout supra scripta sunt, manu mea propria scripsi, & in hanc publicam formam per dictos dominos archiepiscopos & vicarium domini archiepiscopi Auxitani, una cum dicto magistro Bernardo requisitus & mandatus redegi, & signum meum ante subscriptionem appposui in testimonium præmissorum.

Ego vero Bernardus de Fabrica, alias de Cornutio, clericus Caturcensis, publicus apostolica & imperiali auctoritate notarius, & dicti domini archiepiscopi Tolosani scriba, simul una cum supradicto magistro Joanne Nigri notario publico supradicto, & dicti domini archiepiscopi Narbonensis etiam scriba, prædictorum statutorum sive constitutionum editioni, ordinationi, dictorumque dominorum præsentium episcoporum, necnon aliorum dominorum episcoporum absentium procuratorum, & aliorum vicariorum generalium, approbationi, ratificationi, confirmationi, & requisitioni, & aliis omnibus & singulis supradictis, dummodo fierent & ordinarentur prædicto, una cum prænominatis testibus præsens fui, eaque omnia & singula supradicta in notam communicatis primitus collatione cum dicto magistro Joanne, & ipsis per eumdem magistrum Joannem scriptorem in hanc publicam formam redactis, signumque meum & subscriptionem meam prædictam solitam appposui in fidem & testimonium omnium prædictorum.

ANNO CHRISTI 1368. *Huc usque codex Bosquetianus, ex quo emendatiorem habes hujus concilii editionem lacunasque suppletas.*

INDULGENTIA A PATRIBUS concilii Vaurensis concessa Christi fidelibus, qui manus adjutrices porrigent ad restaurationem cathedralis ecclesiæ Vaurensis.

UNiversis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis, visuris, ac etiam audituris, Petrus primas sanctæ sedis Romanæ provisione Narbonensis, Gaffredus eadem provisione Tolosanensis archiepiscopus, Philippus abbas Soricinii vicarius generalis in spiritualibus & temporalibus reverendissimi patris in Christo domini Arnaldi archiepiscopi Auxitani, Bernardus Convenarum, Petrus Lodevensis, Rorbertus Vaurensis, Hugo Biterrensis, Joannes Caturcensis, Arnaldus Electensis, ... Vasatensis, Guillelmus Lumbariensis, Guillelmus Appamiarum, Otho Lescarensis, eadem provisione episcopi, in civitate de Vauro de auctoritate apostolica & nostra generale concilium celebrantes, salutem in eo qui est omnium vera salus, & veniam delictorum. Quoniam, ut dicit apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout quisque gesserit in corpore suo & in corde, sive bonum fuerit, sive malum, & tam præsens & visibilis ecclesia militans, triumphanti cælesti civitati Jerusalem non immerito comparetur, & locum ubi sanctissimum corpus Domini nostri Jesu Christi conficitur & servatur, & nostræ reconciliationis ad ipsum instrumenta, scilicet ecclesiastica sacramenta, ministrantur, tam pro offensis, quam ex culpis populi recurrentis ad supplicandum, [a] diem majestati specialiter deputatum, in quo delictorum venia confitentibus impetratur, [b] & inter cætera firmo fundamento ac expletis ædificiis communiri deceat, ut alliciat, reficiat, & informet. Sane cupientes quod ecclesia cathedralis Vaurensis nuper erecta, in qua sacrum generale concilium auctoritate prædicta de præsenti celebramus, & in qua Dominus Jesus Christus salvator & redemptor noster, ad honorem beatissimæ gloriosæ virginis Mariæ, ac glorioforum sanctorum beati Elani pontificis & confessoris patroni dictæ ecclesiæ cathedralis, beati Albini meritis, & plurimorum sanctorum sanctarumque virginum, pro quibus ad Dei sanctorum & sanctarum ejus honorem & gloriam in dicta cathedrali ecclesia sacra altaria sunt constructa & ædificata, quamplurima miracula operatur, & ejus claustrum de novo opere non modicum sumptuoso reparetur, potissime dicta ecclesia, quæ quotidie a parte fluminis funditur, & subjecta oculis nostris multum indigeat reparatione, libris, vestimentis, & aliis ornamentis Divino cultui necessariis, deceatque cathedralem ecclesiam, potius quam aliæ rurales, majoribus & solemnioribus ornamentis decorare, & dignioribus suffragiis sustentare, & necessitatibus ipsius ecclesiæ spiritualibus remediis subvenire, & saluti animarum, quantum cum Deo possumus, providere, cum ad dictæ ecclesiæ & claustri reparationem & ornamentum propriæ non suppetant facultates, nisi eleemosynis Christi fidelium

a) *Lege*, divinæ. H.

b) *Dele* & H.

ANNO CHRISTI 1368.

eleventur. Nos igitur archiepiſcopi & epiſcopi, hujuſmodi ſacrum generale concilium in dicta cathedrali eccleſia celebrantes, volentes, ad tam pium opus fideles Chriſti devotius excitare, univerſis & ſingulis utriuſque ſexus, vere tam pœnitentibus quam confeſſis, qui in feſtivitatibus Nativitatis Domini, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Corporis Chriſti, Annunciationis, Nativitatis, Purificationis, & Aſſumptionis, Conceptionis, & Præſentationis beatæ & glorioſæ virginis Mariæ, ſingulorumque apoſtolorum, commemoratione omnium ſanctorum, Joannis Baptiſtæ, & evangeliſtarum, beati Albini, ſanctarumque Catharinæ, Cæciliæ, Agathæ, & Luciæ virginum, & beati Elani, cujus vocabulo ipſa eccleſia extitit inſignita, & in dedicatione ipſius eccleſiæ, & in veſperis, & pro octavis eorumdem, ipſam eccleſiam devote viſitaverint, ornaverint, adornaverint, & ad ædificandum, reparandum, ornandum ipſius eccleſiam, cum ſuis eleemoſynis & neceſſariis ſuas manus porrexerint adjutrices, & qui in ſanitate ſui corporis, ſeu in extremis laborantes, quidquam ſuarum prædicto operi & dictæ eccleſiæ & clauſtro legaverint facultatum vel donaverint, de omnipotentis Dei gratia & miſericordia, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum, ac ſanctiſſimę virginis Mariæ glorioſæ, & omnium ſanctorum ejus auctoritate confiſi, & noſtra & hujuſmodi ſacri concilii auctoritate & poteſtate nobis attributa, nos omnes, & ſinguli, & quilibet noſtrum, annuatim perpetuo pro qualibet die quadraginta dies de vera indulgentia & de injunctis ſibi pœnitentiis indulgemus, & miſericorditer relaxamus. Datum Vauri in hoc ſacro generali concilio die III. menſis Junii, anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo octavo.

LITTERÆ URBANI PAPÆ V. ad archiepiſcopos trium provinciarum, qui concilio Vaurenſi interfuerunt.

URbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Auxitanenſi, Narbonenſi & Toloſæ archiepiſcopis, eorumque ſuffraganeis, & delictis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, præpoſitis, aliiſque eccleſiarum, & monaſteriorum prælatis & rectoribus, necnon capitulis & conventibus eccleſiarum & monaſteriorum, aliiſque perſonis eccleſiaſticis civitatum, diœceſum, & provinciarum Auxitanenſis, Narbonenſis, & Toloſæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ad noſtrum pervenit auditum, quod nonnulli ex vobis, quod una via eis ſciunt a jure inhibitum, per aliam malitioſe agere, & in proprium eorum & ſuarum eccleſiarum & monaſteriorum ac locorum diſpendium & gravamen attentare præſumunt: interdum videlicet temporalibus dominis loco ſubditorum mutuando, ſeu alia ſumpta occaſione dando certas pecuniarum ſummas, quas veriſimiliter æſtimant ſe nullo tempore recepturos. Nos igitur volentes veſtris & eorumdem eccleſiarum & monaſteriorum indemnitatibus providere, & talibus malitiis obviare, vobis & cuilibet veſtrum tenore præſentium diſtrictius inhibemus, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis pœna, quam contrafacientes incurrere volumus ipſo facto, & a qua nullus niſi a nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanis pontificibus, præterquam in mortis articulo poſſit abſolvi: mandantes, quatenus hujuſmodi mutuas & fraudulentas dationes non præſumatis de cætero facere, ſine apoſtolicæ ſedis licentia ſpeciali. Mandamuſque vobis fratribus archiepiſcopis & epiſcopis, ut per vos, vel alium, ſeu alios, hujuſmodi noſtram inhibitionem & mandatum in veſtris cathedralibus & collegiatis aliiſque eccleſiis dictarum civitatum & diœceſum, de quibus expedire videbitur, publicetis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis, voluntatis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Viterbii II. Nonas Octobris pontificatus noſtri anno ſeptimo.

CONDEMNATIO ERRORUM

Quorumdam per Simonem Langham archiepiſcopum Cantuarienſem.

Simon &c. dilecto nobis in Chriſto filio, ... cancellario univerſitatis Oxonii, ſalutem, gratiam, & benedictionem.

Ex Tom. II. collectionis Anglicanæ.

SEcundum ſententiam ſalvatoris publicus humani generis inimicus, in agro Dominico zizania ſeminare non ceſſat: ſed quo magis ut fructificet ſemen ejus cuſtodes invigilant expurgare, tanto latentius agrum invadit, ut immiſſum gramen inficiat, & materiam adulterini ſeminis multiplicet & infundat. Sane licet tanti hoſtis verſutiam præcaventes, ne ſubintraret agrum noſtræ provinciæ, cui diſponente Domino præſidemus: tamen ex relatu plurimorum, & querelofis vocibus ſubditorum, noſtris auribus intimatur, quod pedem ſuum peſtiferum appoſuit agro noſtro, ad deſtructionem veri ſeminis Jeſu Chriſti, quod & patres noſtri præcipui ſapienter rigaverunt, & ſacratis ſcripturarum teſtimoniis firmaverunt. Nolentes igitur malum ſemen in altum ſuccreſcere, nec radices ejus ſine debita deciſione a ſegete extirpare: tam doctorum ſacræ paginæ, quam aliorum utriuſque juris peritorum multitudinem fecimus congregari; ut diſperſo ſemine inquinato, per ſolertem diſputationem granum ventilaretur a paleis, & inexpugnabilibus adductis ſanctorum evidentiis, in cunctis ſubſequentibus articulis doctrina patefieret veritatis. Qualia vero erant ſemina venenata, quæ inimicus homo in agro Dominico propoſuit radicaſſe, in ſubſequentibus articulis plenarie continentur.

1. Quilibet viator tam adultus quam non adultus, Saracenus, Judæus, & paganus, etiam in utero materno defunctus, habebit cla-

ram

ANNO CHRISTI 1368.

ram visionem Dei ante mortem suam. Qua visione manente, habebit electionem liberam convertendi se ad Deum, vel divertendi se ab eo. Et si pro tunc elegerit converti ad Deum, salvabitur; sin autem, damnabitur. *Error.*

2. Peccatum commissum in hujusmodi clara visione per malam electionem, non est remediabile nec remissibile: & sic pro illo, passio Christi non potest satisfacere quantum ad efficientiam. *Si intelligatur de clara visione viatoris, sicut primus articulus, error.*

3. Stat aliquem adultum sine actu vel habitu fidei Christi in se, de lege communi salvari. *Si intelligatur de viatore adulto, sicut primus articulus, error.*

4. Sacramentum baptismi non est e lege Dei alicui parvulo decedenti requisitum ad salutem æternam. *Si intelligatur universaliter quod nullum sacramentum &c. error.*

5. De quolibet parvulo in utero materno decedente, ac aliis parvulis decedentibus sine sacramento baptismi, est a quolibet catholico dubitandum, an damnetur, an salvetur. *Error.*

6. De quolibet parvulo baptizato decedente, an salvabitur seu damnabitur, est a quolibet catholico dubitandum. *Error.*

7. Saracenos, Judæos, ac paganos, adultos & discretos, qui numquam habuerunt, habent, vel habebunt actum seu habitum fidei Christianæ, possibile est de communi lege salvari, intelligendo in sensu composito, & de quolibet tali decedente, an salvabitur, est a quolibet catholico dubitandum. *Error.*

8. Non est possibile de lege communi, aliquem pro solo originali peccato damnari, si intelligatur pro solo originali sine actuali. *Ut proximus articulus sequens, error.*

9. Impossibile est de lege communi aliquem damnari sine peccato actuali ab ipso commisso. *Error.*

10. Gratia juxta communiter ponentes est truffa, eo quod non est possibile aliquem talem esse. *Iste articulus est erroneus, quia male sonat.*

11. Aliquis potest ex puris naturalibus mereri vitam æternam. *Error.*

12. Est medium sufficiens in natura ad attingendum finem hominis naturalem, si intelligit per finem hominis naturalem, beatitudinem ultimam & æternam. *Error.*

13. Pro quolibet peccato comisso in statu fidei est remedium sufficiens in natura, per quod redire potest viator ad gradum deperditum per peccatum. *Error.*

14. Pro nullo peccato commisso citra claram visionem Dei, est aliquis juste privandus hæreditate cælesti, sicut nec puer peccans ex ignorantia est hereditate privandus. *Error.*

15. Nihil est nec esse potest malum, solum quia prohibitum. *Error.*

16. Pomum vetitum quod primus parens comedit, non solum fuit malum sibi, quia prohibitum, sed sibi prohibitum quia malum. *Error.*

17. Quocumque effectu signato, oportet quod sit aliqua causa quare Deus vult illum effectum. *Si intelligatur universaliter de omni effectu, quod oportet ponere aliquam causam ex parte effectus: error.*

18. Pater in Divinis est finitus, Filius in Divinis est finitus, & solus Spiritus sanctus est infinitus. *Error.*

19. Solus Pater efficit, solus Filius format, & solus Spiritus sanctus finit quamlibet creaturam. *Error.*

20. Deus non potest aliquid annihilare. *Error.*

21. Deus non potest aliquem immediate punire, eo quod non potest esse tortor. *Error.*

22. Nullus potest peccare appropriate contra Patrem in Divinis, eo quod nullus potest peccare ex impotentia, si peccet ex ignorantia vel malitia. *Error.*

23. Quam necessarius homo est animal, tam necessarius homo est mortalis. *Si intelligatur universaliter pro omni statu hominis, non obstante gratia competente: error.*

24. Quod Christus, beata Maria, & omnes homines beati, adhuc veraciter sunt mortales. *Si intelligatur de lege ordinata: error, quia contrariatur dictis apostoli & sanctorum.*

25. Quod Virgo beata est adhuc peccabilis & damnabilis pro peccato. *Si intelligatur quod ipsa beata virgo non sit facta impeccabilis & etiam indamnabilis per ejusdem gratiam confirmationis finalis beatitudinis ordinatæ: error.*

26. Quod omnes beati, tam Angeli quam homines, excepto Christo, sunt peccabiles & damnabiles. *Si intelligatur, ut proximus præcedens: error.*

27. Quod omnes homines damnati in inferno, sunt reparabiles & beatificabiles. *Si intelligatur quod sunt reparabiles & beatificabiles, non obstante eorumdem finali reprobatione, quorum ignis est inextinguibilis secundum evangelium: error.*

28. Quod omnes dæmones sunt & semper erunt reparabiles ad beatitudinem consequendam. *Si intelligatur ut præcedens: error.*

29. Quod Deus de potestate sua absoluta non posset facere creaturam rationabilem impeccabilem. *Si intelligatur simpliciter sicut verba sonant, quod non posset creaturam rationabilem impeccabilem facere, per naturam nec per gratiam confirmationis: error.*

30. Quod beati sunt mortales, & immortales. *Error secundum intellectum decimi quarti articuli.*

Istos igitur præmissos triginta articulos, de congregato concilio, tam doctorum sacræ paginæ, quam aliorum prudentium virorum, prout quidam expresse ponuntur, & alii modificantur, damnamus & reprobamus, & tamquam erroneos judicamus. Et si quis in futurum sententiam præmissorum articulorum vel doctrinam in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, in scholis vel alibi, publice vel occulte: tamquam falsarum opinionum, & novarum superstitionum sectator, ab omnibus evitetur: & præcipimus tam in actibus scholasticis quam in aliis, eosdem articulos ab omnibus evitari, sub interminatione anathematis, quod poterunt formidare non immerito ex certa scientia contrarium facientes. Vobis igitur committimus & mandamus, quatenus præmissa omnia & singula sic per nos fuisse acta & gesta in universitate prædicta modo debito publicetis: inhibentes palam & publice omnibus & singulis, quibus videritis inhibendis, ne quis articulorum prædictorum sententiam vel doctrinam defendere vel approbare præsumat in scholis aut alibi, publice vel occulte, sub pœna excommunicationis majoris in contravenientes, mora, dolo, & culpa eorum in ea parte præcedentibus, trina & canonica monitione præmissa, per vos canonice fulminandæ.

Dat. apud Lambeth quinto Idus Novembris, anno Domini MCCCLXVIII. & nostræ translationis tertio.

ANNO CHRISTI 1369.

CONCILIUM CRACOVIENSE IN POLONIA

ad componendas lites inter Eccleſiaſticos & laicos ſub Jarozlao archiepiſcopo anno 1369. celebratum.

Arbitratio Jarozlai archiepisc. Gneznensis.

Extat in Libro inſcripto *Commune Poloniæ Regni privilegium &c.* edito Cracoviæ an. 1506.

„ Ad differentiam inter Chazimirum magnum & incolas regni ex una, & Bodzantham Epiſ-
„ copum Cracovienſem partibus ex altera, ſuper decimatione: ſuper interdicto tenendo: ra-
„ ptu decimarum: presbytericidiis: locatione decimarum: decimis ex hortis: decima cana-
„ pi: interdicto triduano.

Jarozlaus Archiepiſcopus Gnez., qui Boguria cognominatur, arbitratus eſt. Et datum privilegium per Regem, & Archiepiſcopum infraſcriptum.

In Nomine Domini Amen.

CUm Scriptura teſtante, omnis ætas, ab adoleſcentia ſit promptior ad malum, & omnis creatura conſiſtat ſub vitio, naturaque humana facilius labitur ad delicta: ſic etiam quod vitia imitetur. Quamvis cum Domino diſponente ſibi ſubditi debeant fore pudici, modeſti, juſti, ac pacifici, effrenata tamen cupiditas, niſi juſtitiæ conatus ſubverteret: tunc profecto concordia, & pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita eſt juſtitiam colere, & unicuique quod ſuum eſt tribuere. Et propter hoc conditur ſtatutum, ſeu conſtitutio, ut humana coerceatur audacia, & inter improbos innocentia ſecuritate lætetur.

Ad idem Rex ſcribit.

Chazimirus Dei gratia Rex Poloniæ,

Significamus tenore præſentium, quod cupientes, ut ſubditi noſtri in regno noſtro degentes, præſertim in Regno Poloniæ, & terris cujuſcumque ſtatus, & conditionis exiſtant, honeſte vivant, alter alterum non lædat, & jus unicuique tribuatur. Præterea de conſilio venerabilis in Chriſto patris, & Domini Jarozlai, ſanctæ Gnez. Eccleſiæ Archiepiſcopi, nec non prælatorum Palatinorum, baronum, & univerſorum nobilium noſtrorum, & terra Poloniæ, ad perpetuam rei memoriam, ſtatuta edidimus infraſcripta, volentes, ut ipſa ſtatuta in prædicta terra Poloniæ, ab omnibus obſerventur, ſicut noſtram indignationem, & pœnas contentas in illis volunt, & cupiunt evitare. Requirit enim plerumque audacia perverſorum ut non ſimus ſola delictorum prohibitione contenti, ſed etiam pœnam delinquentibus imponamus.

Rex aſſidens arbitranti Archiepiſcopo Gneznenſi, ſecum una ſtatuit ſic: ut Archiepiſcopi ſcribantur decreta infraſcripta.

Ad idem Archiepiſcopus ſcribit ſuum arbitrarium proceſſum.

NOs itaque Jarozlaus Divina providentia, Sanctæ Gneznenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus in Cracovienſi Diœceſi, in officio viſitationis conſtitutus univerſis, ad quos præſentes pervenerint, volumus fore notum, quod per Sereniſſimum principem, dominum Chazimirum, Dei gratia Regem Poloniæ, & patronum noſtrum ex una, & dominum Bodzantham, partibus ex altera, fratrem noſtrum chariſſimum Epiſcopum Cracovienſem, quædam dubitatio, ſuper decimis, & aliis articulis interius contentis, fuiſſet hincinde ſuborta. Demum eædem partes, volentes ad calculum concordiæ ſine ſcrupulo conſcientiæ pervenire in nos voluntarie, ex certa ſcientia non per errorem, nec aliquo dolo, vel fraude, circumventi, ſuper infraſcriptis articulis, pro ſe, omnibuſque ſucceſſoribus ſuis, concorditer conſentientes, compromiſerunt tamquam in arbitrium compromiſſariorum, arbitratorem, & laudatorem, diffinitorem, ſeu amicabilem compoſitorem dantes, & concedentes nobis liberam, & omnimodam poteſtatem, & facultatem, ut poſſimus de plano, & ſine ſtrepitu, & figura judicii, ſuper dictis articulis pronunciare, laudare, diffinire, arbitrari, & ordinare, etiam juris ordine conſervato qualitercumque, prout nobis melius videbitur expedire. Nos itaque Dei nomine invocato, & conſilio ſapientum communicato nobiſcum, etiam habita deliberatione ſufficienti, pro bono pacis, & utilitate Eccleſiæ Cracovienſis, & vigore compromiſſi prædicti laudamus, atque ordinamus, & definiendo arbitramur, inter Dominum Regem, & Epiſcopum prædictos.

De raptura decimæ prædialis.

Pro raptu decimæ prædialis alicujus Nobilis, vel pro cauſa qualicumque rationabili, talis raptor, vel malefactor monitione præmiſſa excommunicetur. Si vero in excommunicatione per ſex menſes perſtiterit, ex tunc incolæ in eadem Villa degentes, qui tunc tenebantur decimare, excommunicentur cum raptore decimæ ejuſdem. Ubi autem uxor alicujus nobilis, viro abſente, decimas rapuerit, per cenſuram eccleſiaſticam hujuſmodi ad ſatisfactionem condignam contra ipſam procedatur. Si autem per ſex menſes in eadem excommunicatione perſtiterit, animo indurato, tunc Rinethones in

ea-

☞ eadem Villa ubi decima fuit rapta, cum eadem excommunicentur.

ANNO CHRISTI 1369.

De presbytericidio, & Clericidio.

Præterea ubi clericus ordinatus, vel presbyter esset occisus, captus, vulneratus, vel detentus, illius loci Ecclesia, vel Ecclesiæ si fuerint plures a jure sint interdictæ. Et ideo in eisdem divinum officium non debet celebrari, quousque malefactor domino Episcopo tradatur; qui si comprehendi non poterit, tunc habitatores ejusdem loci præstabunt juramentum, quod malefactorem deprehendere non potuerunt nec occasionem effugendi dederunt. Ex tunc Ordinarius tollet interdictum a jure statutum. Et nihilominus malefactor sit proscriptus, & per quemcumque rapi poterit, domino ordinario tradatur, & omnino excommunicetur.

De tempore Decimæ forisandæ.

Item quicumque Dominus Villæ in ipsa Villa sua decimam emere voluerit, ante festum beati Jacobi, cum domino decimæ forisare procuret. Alioquin dominus decimæ decimam vendet libere, impedimento cessante domini Villæ illius.

De decimis seminatorum in hortis.

Ubicunque aratro in horto aratum, vel in campis fuerit, decima plenarie exolvatur, exceptis rappis, papaveris, caulibus, cœpis, allio, & quæ sunt his similia, in horto si quis ligonisando plantaverit, decima ab eo nullatenus recipiatur.

De decima Canapi.

Pro decima Canapi, taliter statuimus, quod quicumque Rinetho arat cum integro aratro, quotcumque boves habuerit, seu equos, det quatuor ligaturas Canapi perati, juxta consuetudinem terræ antiquam. Quicumque cum medio, duas ligaturas dare teneatur. Qui autem non arat, a decima canapi debet esse liber, & solutus.

De interdicto servando.

Super interdicto servando, taliter decrevimus, quandocumque ex casu qualicumque evenerit in civitate Cracovienſi, interdictum ecclesiasticum teneri, & observari, Civitas Razimiria, juxta flumen Visla, eidem interdicto non debet subjacere, & e converso.

De cessatione a divinis, propter excommunicatum.

Statuimus insuper quod ubicumque, vel ad quamcumque excommunicatus a jure vel Ecclesiam seu Civitatem ingressus fuerit, tunc cessetur a divinis: ipso tamen de Ecclesia aut cœmeterio recedente divina licite reserventur, & resumantur.

De interdicto triduano non tenendo.

Inter cetera decernimus, & statuimus expresse, quod interdictum triduanum, quod alias servatur per omnes Ecclesias, propter adventum alicujus excommunicati, ex tunc per quempiam & ex nunc, nullatenus debeat teneri, & observari, ne pluralitas plebis devotæ propter crimen unius obstinati, salutaribus divinis officiis privetur, & sua orbetur devotione. Ubi autem sententia sedis Apostolicæ fuit, cui nos legem dictare non possumus, volumus, quod forma mandati in rescripto posita diligenter servetur & exequatur, clausula de interdicto superius triduano præmisso non obstante.

ANNO CHRISTI 1369.

Finit arbitrarium decretum

Jarozlaus Gneznensis Archiepiscopus.

Bodzantha episcopus Cracovienſis constituit.

Cum excitata erant odia multa & differentiæ inter spirituales & seculares personas dominos dicec. Cracov. tandem compactata erant congesta inter eos in conventione per regem Chazimirum magnum & synodo per Bodzantham episcopum Cracovienſem pro uno tempore Cracov. quarta mensis Junii anno MCCCLXIX. habitis, quibus intererat Jarozlaus Gneznens. archiepiscopus Boguria dictus, tunc ex causa illius differentiæ auctoritate metropolitica ac primitiali visitans diœcesim Cracovienſem. Sunt autem compactata infrascripta super decimarum libertate & raptu tempore decimandi, forisandi per Dominos locorum eas emendi, ex aratro percipientes novalium locationes earum progressione &c. Columbationibus visitatione Archidiaconorum super expeditione ad bellum Clericorum secularium ad jus spirituale citandorum, fabrica Ecclesiæ, decima canapi, super interdicto triduano, & simplici, super cessatione a divinis, salariis tabellionum. Item de Ecclesiis in bonis nobilium erigendis, ut infra dequitur.

In nomine Domini. Amen, Noverint universi præsentium notitiam habituri, quod nos Bodzantha divina & apostolicæ Sedis providentia episcopus attendentes, quod Terræ Lublinenses Siecziiechorven. & Lucovien. nostræ Diœcesis per insultum infidelium Thartarorum & Lithuanorum peccatis exigentibus, sint plurimum desolatæ. Volentes itaque ut ad possidendum eadem populus Christianus ferventius invitetur, ad petitionem instantem sereniſſimi principis Domini nostri Domini Chazimiri, Dei gratia regis Poloniæ illustris, de voluntate & consensu fratrum nostrorum capituli Cracovienſis, omnibus & singulis, qui in terris prædictis se locaverint aut hactenus sunt locati in villis prædictis & possessionibus. in quibus ad mensam nostram episcopalem decimæ pertinebant, a solutione decimæ triginta annorum spatio a data præsentium plenam & omnimodam concedimus libertatem, ita tamen quod si libertate durante Dominus præfatus Rex aut procuratores sui vel nobilis quicumque in hortis suis sitis in terris prædictis, decimam a suis Colonis receperit, vel pro suis usibus usurpare voluerit, extunc libertate non obstante decima bonorum eorumdem ad mensam nostram sine conditione aliqua revertatur. In aliis autem bonis, in quibus decima recepta non fuerit, libertas permaneat sicut concessa. Per hanc autem libertatem nostram monachis & clericis etiam secularibus, qui in terris prædictis ratione suorum monasteriorum ac aliorum beneficiorum ecclesiasticorum decimas possiderent, aut possident, nullum volumus præjudicium gene-

nerari, sed ipsorum quilibet circa jus suum permaneat, sicut prius.

ANNO CHRISTI 1369.

Decimæ sicut ex antiquo de quibusvis locis dabantur, sic dandæ erunt perpetuo; & de decimis scultetorum.

Ceterum mandamus, annuente Domino nostro domino Regi prædicto, ut ubicumque per totam nostram diœcesim in civitatibus, castris, oppidis, villis, prædiis & possessionibus decimę manipulatim in campis hactenus tollebantur, ibi adhuc eodem modo eædem decimæ in posterum tolli dicunt conditione cujuslibet non obstante. Verum sculteti vel advocati civitatum, oppidorum seu villarum advocatiæ seu scultatiæ suæ quos coluerint propriis laboribus & expensis de quolibet mansorum prædictorum in festo beati Martini, de mense Novembris quatuor scotos grossorum Pragen. pro decima nobis solvent. Sed si plures mansos colere voluerint quam quatuor, aut dictos quatuor vendiderint, locaverint, aut tradiderint ad colendum, de ipsis debent decimam manipulare & dare in campo, prout alii incolæ, quorum vicini sunt, consueverunt solvere.

De tempore decimandi.

Et ne labores hominum propter decimatorum desidiam retardentur, decernimus ut quilibet in octava beati Jacobi ad recolligendum suam decimam vel per se vel per nuncium idoneum sit paratus; alias depositis & relictis in campo quibuscumque manipulis de qualibet quinquagena, frumenta hominum libere conducantur.

De decimis novalium.

In novalibus autem exortis ultra Vislam & citra metas Russiæ, Hungariæ progressivæ usque ad limites terræ, in quibus huc usque nobis manipulatim decima non dabatur, libertate expleta de quolibet manso parvo sive magno locato sive locando, fertо grossorum Pragen. in festo S. Martini prædictis annis singulis nobis pro decima solvi debent prædiali. Advocati vero & sculteti novalium prædictorum de quatuor mansis advocatiæ vel scultetiæ, seu quos coluerint propriis laboribus, ut præfertur, de quolibet mansorum prædictorum tres scotos grossorum solvatur illi Ecclesiæ pro decima, ubi audiunt divina, ac percipiunt ecclesiastica sacramenta. Sed si plures quam quatuor coluerint, aut aliquis ipsorum aliquid aliis vendiderint, locaverint, seu tradiderint ad colendum, de qualibet ipsorum unum fertonem grossorum sicut & rustici, in festo prænotato, nobis pro decima solvant. Et insuper pro gratia quam eis facimus in solutione decimæ, ut præfertur, idem sculteti vel advocati fertones nostros decimales, in festo S. Martini superius notato, sub juramento fidelitatis ipsorum rusticorum exigere, nobisque vel nostro procuratori infra quindecim dies ante festa immediate sequentes præsentare fideliter & integraliter tenebuntur. Sed tamen ubi in prædictis novalibus nobis ante decima manipulatim solvebatur, adhuc futuris temporibus perpetuo solvi debeat, nec ipsam propter hoc remittimus ad fertones.

De decimis agrorum sterilium circa Dlrugiiepoliiæ Czorsthiin versus Miisliimiicze.

ANNO CHRISTI 1369.

Verum quia in distrietionibus circa Dlrugiiepoliiæ Czorzten. sub ea limitatione Viezt inter viam quæ currit ad Miisliimiicze versus Thrvardoschinor inter Slonagora versus montem qui dicitur Obstorv in Dunaiiecz, & ut intelleximus, quod sunt agri steriles, & frigora magna diutius terram premunt, ita quod pauco tempore anni inibi laboratur; volentes gratiosius cum incolis distrietuum prædictorum ordinare, statuimus, quod incolæ prædicti, qui jam ibi locati sunt vel in posterum locabuntur in festo S. Martini prædicti pro decima prædiali, de manso quolibet tres scotos grossorum Pragen. annis singulis nobis persolvant; quam pecuniam sculteti locorum prædictorum colligent, nobisque vel procuratori nostro præsentabunt, prout in causa finali superius est expressum, hanc autem solam limitationem de solutione fertorum pro decima in locis superius ita expressis cum domino Chazimiro rege prædicto ordinario permanere, quod deinceps ad civitates, villas, oppida, prædia, possessiones, quoscumque totius nostræ Diœcesis, ubi manipulatim decima solvitur ab antiquo numquam ullo tempore extendatur.

De decimis per nobiles cultis arendatis, aut a Rinethonibus habitis.

Item decrevimus, quod ubicumque aliquis nobilis alteri nobili sibi æquali, necessitate cogente, hæreditatem suam obligaverit & creditor agros coluerit in ea decimam frugum de agris suis solvat illi Ecclesiæ, cui is qui obligavit solvere consueverat ab antiquo, sed si forte labores suos dictus creditor voluerit ampliare repellendo Rinethones & excolendo agros eorum, de agris Rinethonum vel alteri similiter hæreditatem obligaverit, idem ignobilis decimam illiberam cui de jure debuerit, de agris quos colit dare sit astrictus. Præterea ne propter causam decimalem judicem ecclesiasticum de nobilitate nobilem judicare contingat, statuimus, quod ubi quis clericus, petens decimam illiberam ab aliquo qui se dicit nobilem, ipsumque propter hoc ad judicium Ecclesiæ revocaret, volumus, ut causa nobilitatis ejus vel nobis vel officiali nostro per ipsum proposita clipeoque suo & parentela nominatis per nos vel officialem nostrum nullatenus judicetur, sed remittatur ad judicium seculare, ut ibi nobilitatis quæstione primitus expedita doceatur Ecclesia, quo jure talis decima conferri debet circa solutionem decimæ prædialis.

De decimis per progressum habendis.

Demum statuimus & ordinavimus, voluntate & consensu Domini nostri Regis prædicti ad hoc specialiter accedente, quod ubicumque ab antiquis agris progressive quispiam silvas, rubeta vel mericas extirpavit, ille decimam percipiat de novalibus amodo, ad quem antiquorum agrorum decima antiquitus pertinebat. Verum si a dextris vel sinistris ab antiquis agris aliqui incolæ collocati fuerint, extirpaverintque silvas, rubeta vel nemora vel mericas, prædicti incolæ, de agris ipsorum totaliter extir-

tirpatis nobis & noſtris ſucceſſoribus decimam ſolvere tenentur.

ANNO CHRISTI 1369.

De columbatione.

Inſuper volumus, quod columbatio illibere per rectores Eccleſiarum a ſuis parochianis non exigatur de cetero, ſed quod quiſque ſponte petenti dare voluerit, cum gratiarum actionibus tolli debet.

De viſitatione per Archidiaconos.

Prohibemus etiam Archidiaconis, Præpoſitis & aliis Prælatis noſtræ diœceſis juriſdictionem habentibus, ut viſitando non excedant eventionum numerum a jure diutius inſtitutum, neque in tempore viſitationis pecuniam exigant a ſubjectis. Rectores quoque Eccleſiarum pro ſacramentis eccleſiaſticis, quæ gratis miniſtranda ſunt, nil exigant, alias ipſos graviter puniemus.

De expeditione ad bellum Clericorum.

Clerici vero cujuſcumque gradus, ſtatus vel conditionis exiſtant, bona patrimonialia poſſidentes ad expeditionem cum domino Rege tranſeant de eiſdem, juxta ejus omnimodam facultatem

De erigendis Eccleſiis ad vota nobilium.

Et ut divinus cultus noſtris temporibus augeatur, promittimus, quod ubicumque nobiles continuam ſuſtentationem presbytero aſſignare curaverint, eidem Eccleſiam in bonis ſuis fundabimus induate.

De ſecularibus non citandis ad judicium Eccleſiaſticum.

Præterea volumus, quod laici deinceps pro debitis & in aliis cauſis civilibus per clericos ad forum eccleſiaſticum non trahantur, niſi forte ſit cauſa ſpiritualis vel ſpirituali annexa, aut debitum fuerit decimale.

De fabrica Eccleſiæ Cracovienſis.

Quod etiam pro fabrica Eccleſiæ noſtræ cathedralis medietas redituum, primum a Clericis exigi fuerat conſuetum, hinc tenore præſentium ex nunc ſit indultum & remiſſum.

De raptu decimæ.

Item circa præmiſſa inter ſæpedictum dominum Regem & nos ſtatuimus, & ordinamus, quod pro raptu decimæ prædialis alicujus nobilis, vel pro cauſa qualicumque rationabili, talis raptor vel malefactor, monitione præmiſſa, excommunicetur. In qua excommunicatione infra ſex menſes ſi perſtiterit, & tunc incolæ in eadem villa degentes, cum decimare teneantur, excommunicentur cum raptore decimæ ejuſdem. Ubi autem uxor alicujus nobilis, viro abſente, decimam rapuerit, per cenſuram eccleſiaſticam uſque ad ſatisfactionem condignam contra ipſam procedatur. Si vero infra ſex menſes in eadem excommunicatione perſtiterit animo indurato, tunc Rinethones in eadem villa, ubi decima ſit rapta, cum eadem domina excommunicentur.

ANNO CHRISTI 1369.

De presbytericidio.

Præterea ubi Clericus ordinatus vel presbyter eſſet occiſus, vulneratus, captus vel detentus fuerit, illius eccleſia vel eccleſiæ ſi ſunt plures, jure ſunt interdictæ, & ideo in eis divinum officium non celebretur, quouſque malefactor domino Epiſcopo tradatur. Qui ſi deprehendi non poterit, tunc habitatores illius loci præſtabunt juramentum, quod malefactorem detinere nequiverunt, nec occaſionem affugendi dederunt. Demum ordinarius tollet interdictum a jure ſtatutum. Cum tamen nihilominus malefactor ſit præſcriptus & per quemcumque rapi poterit, domino ordinario ipſemet tradatur, & excommunicetur.

De decima in loco villæ nobilibus vendenda.

Item quicumque dominus villæ in ipſa villa ſuam decimam emere voluerit, octo diebus ante feſtum beati Jacobi & octo diebus poſtea cum domino decimæ foriſare procuret; alioquin dominus decimæ libere decimam vendat, impedimento a domino villæ ceſſante.

De decima aratri.

Item ubicumque aratro in hortis vel in campis aratum fuerit, decima plenarie exſolvatur, exceptis rappis, papavere, caulibus, raphano & allio & aliis ſimilibus, quæ in hortis ſuis ligoniſando aliquis plantat, decima ab eo de prædictis nullo modo repetatur.

De decima canapi.

Decima vero canapi ſtatuimus, quod quicumque Rinetho arat cum integro aratro, quotcumque equos ſive boves habuerit det quatuor ligaturas canapi juxta conſuetudinem terræ antiquam. Qui autem cum medio aratro arat, tunc duas ligaturas dare teneatur; qui autem non arat a decima canapi debet eſse liberum & ſolutum.

De interdicto ſervando.

Item ſuper interdicto ſervando taliter decrevimus: quod cum ex caſu qualicumque evenerit in civitate Cracovienſi interdictum eccleſiaſticum teneri & obſervari, civitas Kaſimira, quæ eſt quaſi contigua ultra fluvium Visla, eidem interdicto non debet ſubjacere; & e converſo.

De ceſſatione a divinis propter excommunicatum.

Statuimus inſuper, quod ubicumque vel ad quemcumque locum excommunicatus a jure vel ab homine venerit ad Eccleſiam, vel civitatem ingreſsus fuerit, tunc ceſsetur a divinis, ipſo tamen de Eccleſia vel civitate jam recedente, divina licite reſumantur.

De triduano interdicto.

Inter cetera ſtatuimus & decrevimus expreſſe, quod interdictum triduanum, quod alias

☞ ſervabatur, per omnes Eccleſias per adventum alicujus excommunicati, ex nunc per quempiam nullatenus teneri debet nec obſervari, ne pluralitas plebis devotæ propter crimen unius obſtinati ſalutaribus officiis divinis & ſua devotione orbetur.

ANNO CHRISTI 1369.

De excommunicato in Parochia.

Item etiam volumus, quod propter excommunicatum unum qui venerit ad locum quemcumque parochiani non debeant carere divinis, papali dumtaxat excommunicationis ſententia & interdicti obſtante.

De ſalario tabellionum.

Statuimus & præſentibus ſtatuendo ordinamus, ne quis notarius publicus aut privatus curiæ noſtræ epiſcopalis aut diœceſis Cracovienſis prædictæ pro libertate ſuper quacumque re conficienda, ſeu privilegio ſuper ea conſcribenda, ultra ſex groſſos Pragenſes exigendo non recipiat ab indigente quocumque colore quæſito, pro quibuſcumque quitationibus vero unum groſſum Pragenſem. Item pro ſententia contumaciæ duos groſſos, & pro aggravaminibus ſubſequendis nullatenus ultra ſex groſſorum dictorum Pragenſium ab indigentibus, & prædicta petentibus exigantur ſub pœna excommunicationis, quam ipſos qui præſenti ſtatuto & ordinationibus præmiſſis contrarium fecerint, ſubjacere volumus ipſo facto. Ut autem prædicta noſtra conſtitutio, ordinatio ſeu decretum temporibus perpetuis inviolabiliter perſeveret, ipſam conſcribi juſſimus, noſtrique ac capituli ſupradicti Eccleſiæ noſtræ Cracovienſis, ſigillorum noſtrorum appenſione muniri. Actum & datum Cracoviæ XIV. die menſis Junii anno MCCCLXIX. præſentibus & ordinantibus Venerabili in Chriſto Patre & Domino Domino Jarozlao ſanctæ Gnesnenſis Eccleſiæ archiepiſcopo & honorabilibus viris Dominis Othone Præpoſito Gneznenſis, Joanne decano, Floriano Propoſito, Nicolao cuſtode Cracov. Gzveſlao Vislicen. & Nicolao Scarbimirien. Præpoſitis, Canonicis Eccleſiæ cathedralis Crac. prædictæ; nec non & Villrone Sandomirien. Joanne Voiniczien. Zaroyſcha Sandeczen. caſtellanis, Andrea ſuccamerario & Petro tribuno Crac. & aliis fidedignis.

ANNO CHRISTI 1370.

VITA GREGORII PAPÆ XI.

GRegorius undecimus natione Lemovicenſis, antea Petrus Bellifortis vocatus, decimo ſeptimo ætatis ſuæ anno cardinalis per Clementem ſextum patruum ſuum creatus, virtutum merito, omnium conſenſu ſupremum eccleſiæ gradum conſcendit tertio Kalendas Januarii, anno Domini 1370. tempore Caroli IV. imperatoris. Hic cum totam Italiam tumultibus occupatam videret, eo cardinalem Gebennenſem cum ſex millibus levis armaturæ equitum Britonum miſit. Quorum adventu cum nihil a tumultuatione recederetur: ipſe pontifex confirmato animo, viginti & unam triremes ſuper Rhodano præparari imperavit: alioque properare ſe fingens, primo Genuam, inde Cornetum, ac poſtremo itinere terreſtri Idibus Januarii Romam pervenit, anno 1376. qui erat a translatione curiæ Romanæ in Gallias per Clementem facta annus ſeptuageſimus. Hujus tranſmigrationis cauſam alii aliam referunt. Platina ſcribit, quod quidam epiſcopus familiariter a pontifice reprehenſus ob id quod in epiſcopali ſede non reſideret, infracto & conſtanti animo reſponderit: Et tu qui univerſalis eccleſiæ omniumque epiſcoporum caput es, cur ad propriam eccleſiam non redis? eaque reſponſione motum pontificem reditum maturaſſe: Gobelinus cap. 73. ſextæ ætatis, inſtinctu & revelatione Dei, quæ ſanctæ Brigittæ tunc adhuc Romæ degenti aliquoties obtigerat, perque Alphonſum quemdam eremitam illi ſecundo inſinuata erat, accidiſſe quod Avenione Romam redierit. Urbem ingreſſus, incredibili omnium applauſu exceptus, præpropere mœnia urbis, eccleſias, aliaque loca quæ ruinam minabantur reparavit. Omnibus autem modis Italiæ quieti & bono publico conſulens, legatum ad Florentinos deſtinavit, qui eos ad pacem ineundam adhortaretur: quibus juſſa exequi negligentibus, excommunicationis medelam inflixit. Ad hæc, cum eoſdem armis ad id adigere meditaretur, inter Genuenſes & Venetos nova diſſenſio ſuboritur: quos dum ad unionem reducere tentat, incredibili veſicæ conflictatione impeditus eſt, ac quinto Kalendas Aprilis anno ſupra milleſimum trecenteſimum ſeptuageſimo octavo, magno ſui omnibus ingenerato deſiderio, obiit, ac in ſancta Maria via nova ſepultus eſt, cum ſediſſet annos ſeptem, menſes duos, dies viginti novem.

GREGORII PAPÆ XI.

Conſtitutio, qua vetat, ne patriarchæ, primates, & archiepiſcopi faciant crucem coram ſe deferri in præſentia cardinalium.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ROmanus pontifex, beati Petri cæleſtis clavigeri ſucceſſor, vicarius Jeſu Chriſti, cuncta orbis climata omniumque nationum in illis degentium, & præſertim eccleſiaſticarum perſonarum, qualitates & conditiones paterna conſideratione diſcutit & examinat divinitus, & ex officii debito circa earum ſtatum & honores, ſuadentibus rationabilibus cauſis, perpenſa deliberatione ſalubriter ordinat & diſponit quæ grata in conſpectu Divinæ majeſtatis fore conſiderat atque credit. Sane nuper ad noſtrum pervenit auditum, quod nonnulli patriarchæ, primates, & archiepiſcopi, in præſentia venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ ec-

Edidit Rector An Tom. I

ecclesiæ cardinalium, apostolicæ sedis legatorum & nunciorum, seu aliquorum ex eis crucem deferri faciunt: propter quod ipsorum cardinalium honori, qui personam nostram repræsentant, derogatur. Nos igitur attendentes, quod cardinales ipsi nobiscum indefessis laboribus universalia ecclesiastica onera sortiuntur, ac in præmissis de opportuno remedio providere volentes: universis & singulis patriarchis, primatibus, & archiepiscopis, auctoritate apostolica tenore præsentium districtius inhibemus; ne in præsentia aliquorum, seu alicujus ex nostris fratribus dictæ sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, prædictæ sedis legatis vel nunciis, ante se crucem deferri faciant vel permittant, privilegiis, indulgentiis, & gratiis ac litteris apostolicis, ipsis vel eorum ecclesiis, sub quacumque forma vel expressione verborum a sede apostolica concessis, vel in posterum concedendis, etiamsi de illis plena & expressa mentio, ac de verbo ad verbum habenda esset de præsentibus (quæ quoad hoc alicui in nullo volumus suffragari) & aliis contrariis non obstantibus quibuscumque. Nos enim eisdem legatis & nunciis, compescendi per censuram ecclesiasticam patriarchas, primates, & archiepiscopos quoscumque, si contra inhibitionem hujusmodi fecerint, plenam & liberam auctoritate apostolica tenore præsentium concedimus potestatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Avinioni VII. Kalend. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

An. Ch. 1371.

EJUSDEM EPISTOLA
Ad Cantuarienſem & Eboracenſem archiepiſcopos.

De celebrando festo S. Augustini sub duplici officio.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Cantuarienſi & Eboracenſi archiepiscopis, salutem & apostolicam benedictionem.

DEcet cunctos Christi fideles, illos in terris summæ devotionis studio venerari, quos omnipotens Deus perpetuæ corona gloriæ in cælo magnificavit: & ibi præcipue ipsorum laudes attollere, ubi per glorioſum laborum suorum fructum majora coruscant insignia meritorum. Hæc itaque attenta consideratione pensantes, decens & congruum reputamus, ut glorioſus confessor beatus Augustinus (qui olim missus per sedem apostolicam ad gentes Anglorum, nondum tunc baptismatis unda renatos, eos de infidelitatis tenebris ad lucem Catholicæ fidei per prædicationis ministerium evocavit, primusque in Anglia erexit ecclesiam) specialiter in illis partibus honoretur: ex hoc namque ibidem populorum crescit devotio, ac ille qui glorificatur in sanctorum consilio, benignius respiciet preces devotorum. Ut igitur ipsius confessoris festivitas, in dictis partibus, quibus, sicut accepimus, vix aut minus in regno Angliæ celebriter colitur, solemnius & devotius veneretur: fraternitati vestræ, de qua specialem in Domino fiduciam gerimus, per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus festivitatem confessoris ejusdem in omnibus ecclesiis dicti regni, exemptis & non exemptis, faciatis auctoritate nostra perpetuis futuris temporibus sub duplici officio solemniter celebrari: & nihilo minus in dicta festivitate cessari a mechanicis, & aliis operibus, interdictis in festis duplicibus de more, consuetudine, seu observantia ecclesiarum partium earumdem. Dat. Avinioni pridie Idus Novembris, pontificatus nostri anno quinto.

An. Ch. 1373.

EJUSDEM EPISTOLA
Ad archiep. Cantuarienſem, & epiſc. Londinenſem,

Ut procedant contra Joannem Wycleffum, deque illius erroribus inquirant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Cantuarienſi, & episcopo Londonienſi, salutem & apostolicam benedictionem.

REgnum Angliæ, glorioſum nempe potentia & abundantia facultatum, sed glorioſius pietate fidei, & sacræ paginæ claritate coruscum, consuevit viros procedere Divinarum scripturarum recta scientia præditos, maturitate graves, devotione præclaros, & pugiles fidei orthodoxæ, qui non solum proprios, sed alienos populos documentis instruebant verissimis, & in mandatorum Domini semitam dirigebant. Et sicut ex effectu contingentium temporis antiqui colligitur, dicti regni præsules in specula sollicitudinis positi, proprias excubias exercentes sollicite, non permittebant aliquod oriri erroneum, quod posset inficere oves suas: sed si oriretur zizania ex inimici hominis sparsione, illam protinus evellebant; crescebatque assidue purum triticum in Dominicum horreum inferendum. Sed proh dolor! nunc apparet quod in ipso regno, officio vigiles, negligentia vero desides, non circuiunt civitatem dum hostes ingrediuntur in eam, animarum thesaurum pretioſissimum prædaturi, quorum latentes ingressus & patentes aggressus prius sentiuntur in Roma, intercapedine longa remota, quam eis in Anglia resistatur. Sane plurium fide dignorum significatione admodum dolenter audivimus, quod Joannes Vvycliff rector ecclesiæ de Lutervvorth Lincolnienſis diœcesis, sacræ paginæ professor, utinam non magister errorum, in illam detestabilem vesaniam dicitur temere prorupisse, quod nonnullas propositiones & conclusiones erroneas & falsas, in fide male sonantes, quæ statum totius ecclesiæ subvertere & enervare conantur, quarumque aliquæ, licet aliquibus mutatis terminis, sentire videntur perversas opiniones & doctrinam indoctam damnatæ memoriæ Marsilii de Padua, & Joannis de Ganduno, quorum liber per felicis recordationis Joannem PP. XXII. prædecessorem nostrum reprobatus extitit & damnatus, non veretur in præfato regno asserere, dogmatizare, & publice prædicare, nonnullos Christi fideles maligne inficiens, ac a fide Catholica, sine qua non est salus, faciens deviare. De quibus sic subortis & non extirpatis, seu saltem eis nulla facta resistentia, quam sciamus, sed transactis seu toleratis conniventibus oculis, * vos aliqui quoque præsules Angliæ, cum debeatis esse columnæ ec-

* *Forte*, vos & aliqui. Hs

cleſiæ, dicteque fidei defenſores attenti, ſcilicet quadam conniventia tam negligenter tranſeundo, non immerito debetis rubore perfundi, verecundari, & in propriis conſcientiis remorderi. Quare cum tam pernicioſum malum, quod non preciſum, ſeu radicitus extirpatum, ſerpere poſſet in plurimos in animabus eorum, quod abſit, lethali contagione necandos, nolumus, ſicut nec debemus, ſub diſſimulatione tranſire: fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus receptis preſentibus, vos vel alter veſtrum, de dictarum propoſitionum & concluſionum aſſertione, quarum copiam vobis mittimus ſub bulla noſtra incluſam, vos ſecrete informantes, ſi inveneritis ita eſſe, præfatum Joannem faciatis auctoritate noſtra capi, & carceribus mancipari, ejuſque confeſſionem ſuper eiſdem propoſitionibus ſeu concluſionibus recipere ſtudeatis: ac ipſam confeſſionem, & quæcumque dictus Joannes dixerit ſeu ſcripſerit ſuper earumdem propoſitionum & concluſionum inductione ac probatione, & quicquid feceritis in præmiſſis, ſub ſigillis veſtris clauſa & nemini revelata, nobis per fidelem nuncium tranſmiſſuri: eumdemque Joannem ſub fida cuſtodia teneatis in vinculis, donec a nobis ſuper hoc aliud receperitis in mandatis; contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus felicis recordationis Bonifacii PP. VIII. prædeceſſoris noſtri ſtatutis, in quibus cavetur, ne aliquis extra civitatem vel diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a fine ſuæ diœceſis, ad judicium evocetur: ſeu ne judices a ſede apoſtolica deputati, aliquos ultra unam dietam a fine ſuæ diœceſis evocare præſumant; ac de duabus dietis in concilio generali, ac exemptionibus & aliis privilegiis, conſtitutionibus & litteris apoſtolicis Prædicatorum, Minorum, Heremitarum ſancti Auguſtini, & ſanctæ Mariæ de monte Carmeli, & aliis quibuſcumque mendicantium, vel aliis ordinibus & locis, aut ſpecialibus, quorumcumque tenorum exiſtant; necnon ſtatutis & conſuetudinibus eorumdem ordinum & locorum contrariis, per quæ effectus præſentium impediri valeat quomodolibet vel diferri, etiamſi de eis, eorumque totis tenoribus, ac de verbo ad verbum plena & expreſſa mentio in noſtris litteris ſit habenda: ſeu ſi Joanni prædicto, vel quibuſvis aliis, communiter vel diviſim, a dicta ſit ſede indultum, quod perſonaliter capi, aut quod interdici, ſuſpendi, ve. excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem.

Dat. Romæ, apud ſanctam Mariam majorem XI. Kalend. Junii, pontificatus noſtri anno VII.

An. Ch. 1377.

EJUSDEM EPISTOLA

ad eoſdem, ut citent Vvycleffum ad comparendum coram papa.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiſcopo Cantuarienſi, & epiſcopo Londonienſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

NUper nos non ſine gravi cordis turbatione, ex plurium fide dignorum ſignificatione percepto, quod Joannes Vvyclif rector eccleſiæ de Luttervorth Lincolnienſis diœceſis, ſacræ paginæ profeſſor, utinam non magiſter errorum, in eam deteſtabilem veſaniam temere proruperat, quod nonnullas propoſitiones & concluſiones erroneas ac falſas, & male in fide ſonantes, quæ ſtatum totius eccleſiæ ſubvertere & enervare nituntur, quarumque aliquę, licet quibuſdam mutatis terminis, imitari videbantur perverſas opiniones, & doctrinam indoctam, damnatæ memoriæ Marſilii de Padua, & Joannis de Ganduno, quorum liber per felicis recordationis Joannem papam XXII. prædeceſſorem noſtrum reprobatus extitit & damnatus, non verebatur in regno Angliæ aſſerere, dogmatizare, & publice prædicare illis, nonnullos Chriſti fideles maligne inficiens, ac a fide Catholica, ſine qua non eſt ſalus, faciens deviare. Nos attendentes, quod tam pernicioſum malum quod in plurimos ſerpere poterat, eorum animas lethali contagione necando, non debebamus, prout nec debemus, ſub diſſimulatione tranſire: vobis per alias noſtras litteras commiſimus & mandavimus, ut vos vel alter veſtrum de dictarum prępoſitionum & concluſionum aſſertione, quarum cōpiam ſub bulla noſtra miſimus intercluſam, vos ſecreto informantes, ſi ita eſſe inveniretis, prædictum Joannem auctoritate noſtra capi, & carceribus mancipari faceretis; eum quoque ſub bona cuſtodia teneretis in vinculis, donec a nobis ſuper hoc reciperetis aliud in mandatis, prout in dictis litteris plenius continetur. Conſiderantes itaque quod præfatus Joannes hujuſmodi, captionem & carcerationem forte præſentiens, poſſet, quod abſit, per fugæ *, latitationis præſidia, dictum noſtrum mandatum in graviſſimum fidei detrimentum eludere: nos, ne tam damnabiles propoſitiones & concluſiones indiſcuſſæ, & earum temerarius aſſertor impunitus, remaneant, in detrimentum graviſſimum fidei prælibatæ: fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus vos vel alter veſtrum, per vos, alium, ſeu alios, præfatum Joannem, ſi per vos capi & carcerari non poſſit, per edictum publicum proponendum in ſtudio Oxonienſi dictæ diœceſis, & aliis locis publicis, de quibus ſit veriſimilis conjectura, quod ad dicti Joannis notitiam pervenire valeat, & quibus vobis expedire videatur, ex parte noſtra peremptorie monere & citare curetis, quod infra trium menſium ſpatium, a die citationis hujuſmodi in antea computandum, ubicumque tunc nos eſſe contigerit, compareat perſonaliter coram nobis, ſuper propoſitionibus & concluſionibus hujuſmodi reſponſurus ac dicturus, & facturus quicquid ſuper eis duxerimus ordinandum, & ordo dictaverit rationis, prædicendo in hujuſmodi citationis edicto, quod ſive idem Joannes

* Forte latitatio H.

in

in hujuſmodi termino comparuerit, ſive non comparuerit, nos ſuper præmiſſis & contra eum uſque ad debitam condemnationem ipſius incluſive procedemus, prout ejus demerita exigent, ac nobis ſecundum Deum & conſervationem dictæ fidei videbitur expedire. Volumus autem, & præſentium tenore ſtatuimus, quod prædicta citatio ſic facta perinde præfatum Joannem arctet, ac ſi ſibi perſonaliter inſinuata & intimata fuiſſet: conſtitutione quacumque contraria non obſtante. Diem vero citationis, & formam, & quicquid feceritis in prædictis, nobis per veſtras litteras, veſtris ſigillis munitas, harum ſeriem continentes, fideliter & quam citius poteritis, intimare curetis.

Dat. Romæ apud ſanctam Mariam Majorem, XI. Kalend. Junii, pontificatus noſtri anno VII.

EJUSDEM AD EOSDEM EPISTOLA

De eodem argumento.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiſcopo Cantuarienſi, & epiſcopo Londonienſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SUper periculoſis admodum erroribus quarumdam deteſtabilium propoſitionum & concluſionum, ad enervationem totius eccleſiaſtici ſtatus tendentium, quas ſcriptas in ſcedula incluſa præſentibus, Joannes Wyclif rector eccleſiæ de Luttervvorth Lincolnienſis diœceſis, dictus theologiæ profeſſor, aſſeritur tam impie quam temere ſuſcitaſſe, plenius vobis ſcribimus per alias noſtras patentes litteras, quas cum præſentibus deſtinamus. Volumus igitur & fraternitati veſtræ mandamus, quatenus cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Eduardum regem Angliæ illuſtrem, & dilectos filios nobiles viros natos dicti regis, ac dilectam in Chriſto filiam nobilem mulierem principiſſam Aquitaniæ & Valliæ, alioſque magnates de Anglia, & conſiliarios regis, per vos & alios magiſtros & peritos in ſacra pagina non maculatos hujuſmodi erroribus, ſed in fide ſinceros & fervidos, ſtudeatis facere plenarie informari, ac eis oſtendi quanta verecundia devoto regno Angliæ oriatur exinde, & quod non ſolum ſunt ipſæ concluſiones erroneæ in fide, ſed ſi bene advertatur, innuunt omnem deſtruere politiam; & requiratis eos aſtrictiſſime, quod ad extirpationem tantorum errorum, pro reverentia Dei & apoſtolicæ ſedis, & noſtra, ipſorum quoque merito apud Deum, & honore in ſæculo, tanquam catholici principes, & pugiles dictæ fidei, omni qua poterunt efficacia, tribuant auxilium & favorem.

Chr. Dat. Romæ, apud ſanctam Mariam majorem, XI. Kalend. Junii, pontificatus noſtri anno VII.

Concluſiones magiſtri Joannis Wyclif.

1. TOtum genus concurrentium, citra Chriſtum, non habet poteſtatem ſimpliciter ordinandi, ut Petrus & omne genus ſuum dominetur politice ſuper mundum.

2. Deus non poteſt dare homini pro ſe & heredibus ſuis in perpetuum civile dominium.

3. Chartæ humanitatis adinventæ de hereditate olim perpetua ſunt impoſſibiles.

4. Quilibet exiſtens in gratia gratifice & fideliter, nedum habet jus, ſed in re habet omnia Dei.

5. Homo poteſt ſolum miniſtratorie dare tam naturali filio, quam imitationis in ſchola Chriſti, tam temporale dominium, quam æternum.

6. Si Deus eſt, domini temporales poſſunt legitime ac meritorie auferre bona fortunæ ab eccleſia delinquente.

7. Numquid eccleſia eſt in tali ſtatu vel non, non eſt meum diſcutere, ſed dominorum temporalium examinare, & poſito caſu confiB denter agere, & in pœna damnationis ejus temporalia auferre.

8. Scimus quod non eſt poſſibile, quod vicarius Chriſti pure ex bullis ſuis, vel ex illis cum voluntate & conſenſu ſuo, & ſui collegii, quemquam habilitet vel inhabilitet.

9. Non eſt poſſibile hominem excommunicari, niſi prius & principaliter excommunicaretur a ſeipſo.

10. Nemo ad ſui deteriorationem excommunicatur, ſuſpenditur, vel aliis cenſuris cruciatur, niſi in cauſa Dei.

11. Maledictio vel excommunicatio non ligat ſimpliciter, niſi quantum fertur in adverſarium legis Chriſti.

C 12. Non eſt exemplificata poteſtas a Chriſto ſuis diſcipulis excommunicandi ſubditos, præcipue propter negationem temporalium, ſed e contra.

13. Diſcipuli Chriſti non habent poteſtatem coacte exigere temporalia per cenſuras.

14. Non eſt poſſibile de potentia Dei abſoluta, quod ſi papa vel alius prætendat ſe quovis modo ſolvere vel ligare, eo ipſo ſolvit vel ligat.

15. Credere debemus quod ſolum tunc ſolvit vel ligat, quando ſe conformet legi Chriſti.

16. Hoc debet catholice credi: quilibet ſacerdos rite ordinatus habet poteſtatem ſufficienD ter ſacramenta quælibet conferendi, & per conſequens quemlibet contritum a peccato quolibet abſolvendi.

17. Licet regibus auferre temporalia a viris eccleſiaſticis, ipſis abutentibus habitualiter.

18. Sive domini temporales, ſive ſancti papæ, ſive ſancti, ſive caput eccleſiæ qui eſt Chriſtus, dotaverint eccleſiam bonis fortunæ vel gratiæ, & excommunicaverint ejus temporalia auferentes, licet tamen propter conditionem implicitam delicto proportionabili eam temporalibus ſpoliare.

19. Eccleſiaſticus, immo Romanus pontifex, poteſt legitime a ſubditis & laicis corripi, E etiam accuſari.

MANDATUM AUCTORIT. APOSTOL.

Ad cancellarium univerſitatis Oxon.

Ut inquirat de Wycleffi erroribus, & eumdem citet.

SImon permiſſione Divina, &c. Et Wilielmus eadem permiſſione Londonienſis epiſcopus, delegati a ſede apoſtolica cum illa clauſula, *Quatenus vos duo, aut unus veſtrum, ad*

infra ſcripta ſpecialiter deputati, dilecto pariter venerabilique viro cancellario univerſitatis Oxoniæ, Lincolnienſis diœceſis, ejuſve locum tenenti, ſalutem in Domino, & mandatis noſtris, immo verius apoſtolicis, firmiter obedire. Litteras ſanctiſſimi in Chriſto patris ac domini noſtri, domini Gregorii Divina providentia papæ XI. ſuper eo, quod Joannes Vvyclif ſacræ paginæ profeſſor, rectorque de Litterworth, dictæ Lincolnienſis diœceſis, in deteſtabilem veſaniam temere prorumpens, nonnullas propoſitiones & concluſiones erroneas ac falſas, & male in fide ſonantes, quæ ſtatum totius eccleſiæ ſubvertere & enervare nituntur, non verebatur aſſerere, dogmatizare, & publice prædicare, illis nonnullos Chriſti fideles maligne inficiens, ac a fide Catholica, ſine qua non eſt ſalus, faciens deviare, ut in dictis litteris apoſtolicis plenius eſt expreſſum, nos noveritis cum ea qua decuit reverentia recepiſſe. Volentes igitur mandatis apoſtolicis parere pro viribus ut tenemur, vobis in virtute obedientiæ, qua dictæ ſedi tenemini, committimus & mandamus, firmiter injungentes: quatenus receptis per vos præſentibus, evocatis ad hoc etiam per vos ſacræ paginæ profeſſoribus expertis, rectius & ſanctius in fide catholica ſentientibus, verbis ſophiſticalibus terminorum curioſa implicatione penitus prætermiſſis, de dictarum propoſitionum & concluſionum aſſertione, quarum copia inferius inſeritur, vos ſecrete informantes, de omni eo quod in præmiſſis inveneritis & ſenſeritis, ſitteris veſtris clauſis, & ſigillo veſtro ſigillatis, clare, diſtincte, & aperte in omnibus & per omnia nos reddatis, ut convenit, certiores. Citetis inſuper ſeu citari faciatis peremptorie dictum Joannem, quod trigeſimo die juridico poſt citationem ſibi factam, in eccleſia ſancti Pauli London. compareat perſonaliter coram nobis, ſeu aliis ſubdelegatis noſtris ſive commiſſariis in hac parte, ſuper concluſionibus & propoſitionibus hujuſmodi reſponſurus, ac auditurus, ulterius quoque facturus, quicquid auctoritate apoſtolica fieri debeat in hac parte, & ordo dictaverit rationis, prædicentes eidem, quod ſive comparuerit in termino prædicto ſive non, ulterius contra eum procedetur, prout litteræ apoſtolicæ in ſe exigunt & requirunt. Vobis inſuper injungimus auctoritate prædicta, quatenus litteras apoſtolicas in præſentiarum per nos vobis tranſmiſſas, ſub pœnis in eiſdem litteris plenius expreſſis, in omnibus & per omnia diligenter & fideliter exequamini, juxta vim, formam, & effectum earumdem, certificantes nos aut dictos commiſſarios noſtros ſeu ſubdelegatos celerius quo fieri poterit, quid feceritis in præmiſſis, per litteras veſtras patentes, harum & facti veſtri ſeriem plenius continentes.

Dat. apud Otteforde xv. Kalend. Januarii, anno Domini MCCCLXXVII. & translationis noſtri Simonis Cantuarienſis archiepiſcopi ſuprædicti anno tertio.

CONCILIUM PROVINCIALE MAGDEBURGENSE

ANNO CHRISTI 1370.

Anno Chriſti MCCCLXX. ab Alberto II. Magd. arch. celebratum.

Albertus Dei gratia S. Magaeburg. eccleſiæ archiep. univerſis Prælatis, Capitulis, conventibus, clero & clericis, ac chriſtifidelibus tam religioſis quam ſecularibus ſexus utriuſque per noſtram magdeburgenſem provinciam venerabilibus conſtitutis in Domino ſalutem, ac præſens opuſculum gratanter acceptare, lectionis ſtudio frequenti memoriæ commendare, acceptatumque diſtrictius effectuali obſervantia adimplere.

P. Harthzeim Concil. Germ. t. IV. pag. 411.

LIcet a diverſis noſtris Prædeceſſoribus, conciliis diverſis celebratis, plurima ſtatuta & diverſa provincialia per quæ tam clericorum quam laicorum ſtatus reſplendet adornatus, vitiis repulſis, ſcandalis reſecatis, & nocivis quibuſcumque eminus profugatis, edita & promulgata pervenerunt in lucem. Et quanquam felicis recordationis Borchardus, prædeceſſor noſter noviſſimus, & tali nomine deſignatus, omnium prædeceſſorum ſuorum & noſtrorum, ſtatuta in unum collecta opuſculum, ſub certis rubricis adunaſſet, tamen modum & formam quam alii archiepiſcopi in ſuis ſtatutis provincialibus digne ſervarunt, prætermiſit obſervare, cauſa congruenti ipſum pro temporis tunc concurrentis diſpoſitione movente. Nos vero ordinem & rubricas poſitas in conſtitutionibus S. R. E. quam ſequi expedit, quia ex ipſa ſola veritas conſpicitur, ſequi volentes, quia turpis eſt pars, quæ ſuo minime conformat univerſo, ſtatuta provincialia prædicti Borchardi, & aliorum prædeceſſorum noſtrorum, & quæ ipſis in hoc præſenti concilio per nos edita, de conſenſu & approbatione venerabilium fratrum noſtrorum & coepiſcoporum noſtræ provinciæ: Miſſinenſis, Merſeburgenſis, Nuemburgenſis, Havelbergenſis, & Brandeburgenſis, adjecimus aliis ſtatutis prædeceſſorum noſtrorum immutatis, ac in melius reformatis, aliis etiam penitus reſecatis, prout tempus expoſcit, & cauſarum de novo emergentium facultas requirit ordinare ſecundum rubricas & juxta ordinem in conſtitutionibus Romanę eccleſiæ obſervatum, præſenti opuſculo fecimus inſcribere mutatas, ut legentibus provinciæ ſubditis, qui ad ipſorum obſervantiam aſtricti tenentur, facilius ſit aditus, & ſtatuta ipſa cum caſus ipſorum, vel aliquis eorum in dubium venerit, facultas inveniendi ſit. Statuta autem prædeceſſorum noſtrorum quæcumque, & cujuſcumque tenoris exiſtant, etiam noſtra, præſenti quæ volumine minime reperiuntur inſerta, & præſentibus annumerata, volumus habere pro caſſatis & rejectis, nec quemquam de noſtra provincia ad ipſorum obſervantiam in judiciis vel extra, in actibus ſuis, ſed duntaxat ad ea quæ in præſenti volumine continentur, fore obligatum.

I. De-

ANNO CHRISTI 1370.

I. *De Summa Trinitate & fide catholica.*

Quæ propter ſui exquiſitiſſimam & probatiſſimam pertectionem, aut clariſſimam & luciſſimam veritatem, adjectione vel declaratione ulla non indigent, ad quæ inprimis tanquam principium, medium, & finem ſalutis omnium, corda, manus & oculos elevamus devoti, nihil aliud eſt credendum, tenendum vel dicendum, niſi quod Romana credit, tenet, docet etiam piiſſima, ſanctiſſima & prudentiſſima mater noſtra, ita tamen, ut omnes prælati articulos fidei principales fideliter ſuos ſubditos doceant, laicos ſimpliciter credere ſicut eccleſia explicite & diſtincte. In primis igitur ſtatuimus, ut ſi aliquis clericus vel laicus, utriuſque ſexus, cujuſcumque dignitatis, religionis vel ſtatus exiſtat, auſus ſit præſumptione damnabili publice prædicare vel occulte docere, credere, vel tenere, quod ſacerdos in mortali exiſtens peccato, non poſſit conficere corpus Chriſti, ſeu ſic ligatus non poſſit ſolvere, ligare ſuos ſubditos a peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus ſacri concilii approbatione, damnamus, anathematizamus & penitus reprobamus, cum ſacræ ſcripturæ dicat auctoritas, quod ſive bonus ſive malus ſit miniſter, per utrumque Deus effectum gratiæ confert; non enim quæ ſancta ſunt, coinquinari poſſunt, nec ipſa ſacramenta poteſt hominum malitia profanare. Unde ſacerdos quantumcumque pollutus exiſtat, divina non poteſt polluere ſacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum exiſtant. Licite ergo a quocumque ſacerdote ab eccleſia tolerato, divina myſteria audiantur, & alia recipiantur ſacramenta eccleſiaſtica.

II. *De conſtitutionibus.*

Canonum ſtatuta primum, & demum conſtitutiones provinciales tam a noſtris prædeceſſoribus, quam a nobis editas & præſentibus inſertas, ab omnibus ſciri ac inviolabiliter cuſtodiri mandamus ſub obtentu jurium, & honorum eorum poſt præſentem publicationem ignorans ignorabitur, & negligens negligetur. Statuimus, ut præſens libellus de conſtitutione provincialium in ſingulis eccleſiis cathedralibus ſub ſigillo noſtro, ac deinde in aliis collegiatis, & conventualibus noſtræ provinciæ infra tres menſes a publicatione præſentium computandos ſub ſigillo diœceſanorum ſine excuſatione qualibet habeatur conſcriptus, & in choro jaceat, ut ſic patere poſſet cuilibet legere ſeu videre volenti. Ut autem communis utilitas in prædictarum conſtitutionum notitiam luculentam cunctorum deveniat; venerabilibus fratribus & coepiſcopis noſtris injungimus, & mandamus in virtute S. Obedientiæ, quatenus ipſas mox ſcribi faciant, ac anno quolibet in ſingulis eorum ſynodis injungant toti clero, ubi ſic commode fieri poterit, aut alibi legi faciant, & injungant ſubditis ſuis, ut eas quilibet ſibi procuret, & tenorem earum memoriæ recommendet, & maxime archidiaconis & ſuis ſubditis, ſcilicet ruralibus archipresbyteris & presbyteris hoc injungant. Nos inſuper de omnipotentis Dei miſericordia & BB. Apoſtolorum Petri & Pauli ejus auctoritate, nec non Mauritii & ejus Sociorum patroni noſtri meritis confiſi, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui eas ſibi comparaverint, legerint, aut legi audierint, quotieſcumque hoc fecerint, quadraginta dies de injuncta ſibi pœnitentia relaxamus.

ANNO CHRISTI 1370.

Præſenti ſtatuto ſacro approbante concilio, ordinamus & mandamus diſtricte obſervari, ut quilibet Epiſcopus cum ſuo capitulo noſtræ provinciæ pro ſe, ac ſuis capitularibus, Prælatis, religioſis & ſecularibus, ac generaliter pro clericis ſuæ civitatis & diœceſis univerſis procurent & habeant ſine defectu conſtitutionem felicis recordationis Friderici & Caroli IV. Romanorum imperatorum, quam & nos cum noſtro capitulo eo modo ſervare intendimus, & quantum poſſumus noſtros ſucceſſores exhortamur ſub bulla papali perpetuo durante. Volumus etiam, ut quater in anno quilibet curatus civitatis & diœceſis noſtræ provinciæ, videlicet, dominicis diebus immediate quatuor tempora ſequentibus, ſuis parochianis infra miſſarum ſolemnia eamdem pronuntiet publicando in lingua Teutonica, & ſuos parochianos admoneant diligenter, ut ſibi caveant, ne in pœnas dictæ Carolinæ incidant laqueati. Volumus autem & mandamus, ut in ſingulis ſynodis epiſcopalibus Prælatis & clericis univerſis ibidem præſentibus dicta Carolina diligenter publicetur, quam in præſenti ſtatuto in fine volumus de verbo ad verbum adnotari.

III. *De reſcriptis.*

Cum ſecundum legitimas ſanctiones, præſes provinciæ delegatos principes ad ipſius provinciam declinantes, non debeat ex officii debito ſinere amplius facere, quam eorum legatio intendat. Attendentes, quod judices delegati a Sede Apoſtolica, & a Legatis a latere, vel aliis Legatis, conſervatores deputati, gratiarum executores, vel ab eis ſubdelegati judices, ſubconſervatores, vel ſubexecutores deputati, communiter, vel diviſim, poteſtatem eis habitam & mandatorum ſuorum fines tranſcendunt multis modis, & fraudibus exquiſitis etiam Bullæ Apoſtolicę per nonnullos iniquitatis filios falſificantur, vel etiam alias ipſo jure ſunt nullæ ... cum ergo proceſſus earum auctoritate fulminati, ſunt ipſo jure & facto nullæ, nec quis ad earum executionis obſervantiam tenetur obligatus diverſos fulminant proceſſus, limites ſui mandati excedentes, locum Eccleſiaſtico interdicto, ſeu ceſſationi generali pro rebus mobilibus, vel pro pecuniaria ſumma ſupponentes: unde ſacro approbante Concilio ſtatuimus, ut nullus plebanus, ſeu vicarius, vel quicumque alius clericus, vel prælatus citationem ſeu proceſſum aliquem a judice delegato Sedis Apoſtolicæ, vel ſubdelegato ipſius, vel a legato dictæ Sedis Apoſtolicæ etiam a latere, gratiarum executoribus, vel conſervatoribus, vel ab ipſis communiter ſubdelegatis, vel diviſim ſibi directo de citando quemcumque, ponendo, vel trahendo aliquatenus exequatur, niſi fuerint per *vidimus* Diœceſani approbati, pro quo *vidimus* officialis Epiſcopi, vel alius, qui hoc officium habet exercere non amplius accipiet, quam 3. ſolidos denariorum communium & in illa diœceſi currentium; contrarium faciens ſit ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenſus, quouſque parti ſic indebite exationatæ duplum reſtituat.

Statuimus etiam: reſcripta conſervatoria papalia litteras gratiarum legatorum quorumcumque, & ſubdelegationes prædictis officialibus, vel aliis, qui hoc officium gerunt per noſtram pro-

provinciam pro examinatione diligenti facienda, & ut evitetur omnis falsitas, & corruptela, exhiberi debere. Si autem contingit quemquam plebanum, curatum seu clericum etiam in dignitate constitutum, in Civitatibus, & Diœcesibus nostræ Provinciæ, per judices delegatos Sedis Apostolicæ citari, vel vexari pro eo quod sine *vidimus* suæ Diœcesis eorum citationes, & processus alios quoscumque, requisiti spreverint recipere & executioni debitæ mandari, ex tunc Episcopus, cui prædicti plebani, curati, & alii clerici subsunt, & in cujus Civitatibus, & Diœcesibus nostræ Provinciæ sunt Beneficiati, ipsos totius cleri sumptibus, & expensis defendere non tardabit, cum ad ipsum spectet, & suam defendere jurisdictionem teneatur; nihilominus, si Episcopus in præmissis negligens inveniatur, subdito si quæ damna receperit, & expensas fecerit, ad arbitrium nostrum vel nostri in spiritualibus Vicarii sibi plenarie restituat, & cum effectu.

ANNO CHRISTI 1370.

IV. *De Electione.*

Item quamvis provisum sit canonice de illis nondum in sacris ordinibus constitutis, quibus de Ecclesiis Parochialibus providetur, & qui tales Parochiales Ecclesias ea de causa dumtaxat recipiunt, ut eas bonis, & rebus inventis in eisdem mobilibus præcipue (taceamus de alienatione rerum immobilium) possint spoliare, etiam fructus universos primi anni, infra quem deberent ad sacerdotium promoveri recipiunt, in usus suos convertunt minime promoti, dictas Parochiales Ecclesias sic spoliatas, & defraudatas tacite resignando, vel expresse patronis earum, & collatoribus. Volumus autem jus, quod in casu illo providit ad permutantes infra annum sive sint promoti, sive non, prorogari, itaut bona inventa in dotibus Ecclesiarum prædictarum apud ecclesias tales debeant sine qualibet diminutione suis successoribus remanere pro eorum sustentatione. In præmissis vero reperti culpabiles & delinquentes a perceptione beneficiorum quæ obtinent in Provincia nostra volumus esse suspensos, nec fructus ipsorum posse facere suos, nec in utilitatem suam debere convertere, donec ablata Priori Ecclesiæ cum omni restituant integritate.

V. *De Scrutinio in ordine faciendo.*

Statuimus ad terrorem malefactorum, ut universi Episcopi Provinciæ Magdeburgenses, ac eorum Vicarii, quando volunt, & debent ordines celebrare committant Examinatoribus clericorum examinandorum, sub anathematis interminatione, ut inter cætera perquirenda fideli diligentia perquirant, sub obtentu honoris percipiendi, a singulis ordinandis, Religiosis cujuscumque ordinis, vel secularibus, ut, si Patres, Avi, ac Progenitores eorum, usque ad quartam lineam ascendentem, captivaverint, captivatum detinuerint, occiderint, mutilaverint, proscripserint, banniverint, diffidaverint Clericum in Sacris constitutum, & pro Clerico se gerentem, etiamsi in minoribus fuerit constitutus, & pro tali se gerebat, habitum, & tonsuram deferentem; eum, quem in aliquo præmissorum affectum per aliquem progenitorum suorum usque ad lineam memoratam invenerint, si factum istud sit notorium, vel scitum in loco nativitatis suæ, nullatenus admittant. Prælati vero, vel eorum vices gerentes, quorum interest investire, vel instituere præsentatos, ante vestituram, vel institutionem cum summa diligentia de his quærant, & quos tales invenerint vitio progenitorum laborantes, de quo præscriptum est, nullo modo instituant, vel investiant ad aliquod officium Ecclesiasticum, etiam dignitatem: & si tales quovis modo per negligentiam ordinantium fuerint ordinati, vel per propriam taciturnitatem, cum de hoc constiterit; sint ab ordinibus sic susceptis suspensi, & maneant, donec a suis Diœcesanis dispensationem meruerint obtinere. Instituti etiam in beneficio, vel in claustris professi, vel monasterio oblati, sint ipso facto, jure quod habent in beneficiis, privati: ablati vero, & professi a dictis claustris expellantur, vel saltem suspensi maneant ab Ordinibus sic susceptis, donec Diœcesani sui cum eis dispensaverint, ipsorum meritis, & laudabili eorum conversatione hoc exigente, & cum beneficio institutis etiam Diœcesani, prout viderint expedire, habeant plenam in his potestatem dispensandi. Examinatores insuper, & Prælati, ac eorum vices gerentes, qui secus in præmissis agere præsumpserint in futurum, per suos Superiores immediatos suspensionis sententia percellantur, alias etiam pro tanta negligentia per Diœcesanos suos ordinarios graviter puniendi.

ANNO CHRISTI 1370.

VI. *De Renuntiatione.*

Nullus Ecclesiam vel Beneficium Ecclesiasticum dimittere, vel recipere præsumat, sine Superioris sui auctoritate, qua sub pœna suspensionis, omnibus firmiter inhibemus, etiam quodcumque fuerit, curatum, vel non curatum, quod ea de causa recepit duntaxat, ut sub ipsius titulo ad sacros ordines, & ad Sacerdotium promoveatur. Nam decens est, ut in recipiendo beneficia Ecclesiastica, canonum Statuta observentur, sic & pari modo in dimittendo, & in renuntiando Beneficio, seu Beneficiis Ecclesiasticis, debent Canones observari.

VII. *De temporibus ordinationum.*

Statuimus quod nullus ad examinationem aliquatenus admittatur, nisi ante confiteatur omnia sua delicta idoneo sacerdoti; & quia pauci sunt, qui sua delicta, vel sequelas intelligant delictorum, ideo per discretum confessorem debet instrui ordinandus, & talem seu tales, vicarius episcopi, qui statuta canonum non ignorat, seu alios idoneos pro ordinandis, secundum ipsorum pluralitatem seu paucitatem, tempore ordinationis deputabit, etiam in loco, ubi continget ordines celebrari, vel vicario in pontificalibus, qui ordines celebrabit, si de ejus puritate conscientiæ confisus fuerit, tribuet facultatem ordinandos, quos invenerint repellendos in foro suo, idest: animæ ubi factum est occultum, admoneant, ne quovis modo ad ordinum susceptiones procedant, si autem casus eorum non præstaret eis perpetuum impedimentum, sed esset dispensabilis per Episcopum suum vel Papam, vel per alios sicut archiepiscopum vel per cardinales, certis in casibus eis specialiter reservatis pro dispensatione remittant ad eosdem superiores obtinenda.

VIII.

ANNO CHRISTI 1379

VIII. *De clericis peregrinis.*

Nullus in ecclesia sua ignotum seu peregrinum de alia diœcesi venientem ad celebrationem divinorum in publico præsumat admittere, licet formatas, seu litteras suæ ordinationis exhibeat, nisi & ostendat litteras Diœcesani episcopi, vel ejus vicarii, in cujus diœcesi se petit admitti, in quibus contineatur expresse, quod in ejus diœcesi in spiritualibus habeat licentiam celebrandi, ne ignoti, & de longinquo venientes, qui frequenter sunt apostatæ, criminosi & irregulares in sua temeritatis malitia foveantur, & tribuatur audacia divina profanandi. Contrarium facientes in una marca puri & defæcati argenti pro admissione qualibet per loci archidiaconum puniantur; si vero archidiaconatus non habeatur, per loci diœcesanum vel ejus vicarium in spiritualibus cujuscumque etiam dignitatis fuerit, abbas præpositus seu decanus, medietatem, reliquam vero medietatem fabricæ cathedr. ecclesiæ convertendam.

IX. *De officio ordinarii.*

Cum quilibet archiepiscopus & episcopus, canone disponente teneatur dominicis diebus singulis & festivitatibus aliis præsertim summis in ecclesia sua populo sibi credito se præsentem exhibere, missam celebrare, verbum Dei proponere, indulgentias dare, unde præcipimus ut quilibet episcopus nostræ provinciæ, maxime in summis festivitatibus, nisi necessitate prohibente, vel causa rationabili excusante, sit præsens in ecclesia sua cathedrali, verbum Dei proponat, vel se præsente per alium idoneum proponi faciat & indulgentiam populo det, missam in eadem ecclesia devotius celebrando.

Post hæc statuimus: ut singuli episcoporum nostræ provinciæ suos carceres habeant juxta ecclesiam cathedralem pro clericis dumtaxat & specialiter. Itaque nullatenus cum suribus & aliis ultimo supplicio deputatis, vel deputandis clerici detineantur, sed in carceribus, in quibus falsarii clerici, vel monachi incorrigibiles & apostatæ, vel alii, qui hoc meruerunt, recludantur perpetuo vel ad tempus, prout eorum exposcerit excessus, ad quod efficacius consequendum aliæ ecclesiæ, si opus fuerit, subsidium conferant & juvamen; episcopus tamen cum suo capitulo carcerem procurabit apud ecclesiam majorem, vel in alio loco congruo, & custodem carceris unum, vel plures, secundum quod opus fuerit, suis sumptibus & expensis, juratos tamen prius, quod fideliter velint præesse incarceratis, & eos custodire diligenter, & humaniter tractare, deputabit, & de expensis nihilominus etiam incarceratis providebit, juxta canonum præcepta, in victu pariter, & amictu.

X. *De officio delegati.*

Qui frequenter injuriati clerici seculares, vel religiosi facultatibus destituti, vel minus idonei, etiamsi eis rerum affluentia favit copiose, vel metu concussi, & tali, qui merito cadere debet in constantem virum, contra suos injuriatores pro justitia consequenda cum satisfactione debita non præsumunt actionem intentare: statutorum nostræ provinciæ etiam executores in civitate, vel diœcesi deputati, ubi clerico, vel religioso injuria illata est, injuriantium potentiam perhorrescentes, contra tales, requisiti per dictos clericos vel ex suo officio procedere, & processus fulminare formidant; ne ergo injuriatores & clericis secularibus seu religiosis injuriam seu violentiam & bonis ecclesiarum suarum in suis juribus & libertatibus, familia, consanguineis, nepotibus, vel neptibus inferentes, transeant impuniti, & de suæ temeritatis violentia commodum reportent, gloriantes cum illis, qui lætantur cum malefecerint, sacro igitur approbante concilio, presenti statuto ordinamus: ut clerus cujuslibet civitatis & diœcesis nostræ provinciæ habeat unum, vel plures procuratores fiscales, quos etiam in locis congruis & securis, ubi tyrannorum potentiam non habeant formidare, Episcopus loci cum consensu sui capituli, Prælatorum, & sanioris partis cleri suæ civitatis & diœcesis deputabit, qui clericorum secularium, religiosorum injuriam, & promotores curiæ, cum clerici injuriati sæculares, vel religiosi propter inopiam vel injuriantium potentiam suam justitiam contra injuriantes prosequi non præsumunt, dictorum injuriatorum justitiam coram executore loci Carolinæ, vel Urbaniæ prosequi festinabunt; & requisiti procurent processus juxta statuta nostræ provinciæ cum suis pœnis contra injuriantes, & usque ad satisfactionem congruam promulgari, & per subditos nostræ provinciæ arctius observari: prædicto vero procuratori fiscali seu procuratoribus, episcopus loci, & per quem suo clero fuerit, vel fuerint deputati, eis de expensis, quas in prosecutione injuriatum, & pro injuriatis clericis vel religiosis facient, si injuriati prædictis procuratoribus de stipendio congruo pro suis laboribus, & expensis satisfacere noluerint, seu inopia eos excusante non potuerint, providebit.

Congruum reputamus, & consonum æquitati, quod executores statutorum nostræ provinciæ, sibi debeant, necessitate seu utilitate urgente, invicem suffragari, unde præsenti statuto sanximus: quod quilibet executor, dum super processibus, & sententiis per eum in sua diœcesi factis & habitis, executorem alterius diœcesis super eis publicandis, ac etiam observandis duxerit per suas litteras requirendum, quod idem requisitus, occasione postposita, nisi in necessitate indispensabili se excusare volent, requisitionem admittere teneatur. Si executor in aliqua diœcesi nostræ provinciæ deputatus, executionis suæ ministerium facere negligat, seu deneget conquærenti, & potissimum per procuratorem fiscalem requisitus, ad instantiam injuriam passi seu pro eo: extunc ad Episcopum loci ordinarium in casu hujusmodi recurratur, qui executorem suum pro commissa negligentia corrigat, & ad faciendum debitam executionem compellat, adjicientes; quod nec per nos, nec per coepiscopos nostros sententiæ executorum rite & rationabiliter latæ, de facto possint vel debeant revocari, nec eorum officium aliqualiter impediri. Cum statutorum nostrorum remediis intendamus, contra notorias injurias & violentias provide decernimus: quod executores statutorum hujusmodi ad ea, quæ judicialem indaginem exigunt, se nullatenus intromittant, nec ad talia, quæ ordinem judiciarium requirunt suam extendant aliquatenus potestatem, quia in talibus

bus juris & judiciorum ordinem ſervare juxta canonum inſtituta expedit & rigorem.

ANNO CHRISTI 1379.

Plerumque tamen id quod notorium aſſeritur apud executorem notorium non habetur, & ob hoc teſtes quinque producuntur a parte, ut executori de notorio fides fiat; unde a quibuſdam revocatur in dubium, an executor exceptiones propoſitas contra teſtes productos ad notorium oſtendendum admittere teneatur; & licet ſuper eo diverſi doctores ſentire diverſimode videantur, quibuſdam adſentientibus, exceptiones hujuſmodi debere admitti, aliis vero affirmantibus, ipſas in caſu hujuſmodi repellendas. Nos tamen decernimus & declaramus, illi opinioni favore eccleſiarum, & eccleſiaſt. perſonarum potius adhærendum, quæ exceptiones tales aſſerit non eſſe contra teſtes hujuſmodi admittendas; tales namque ad judicem ordinarie procedentem non autem ad executorem, qui circa notoria intendit, pertinere videntur: niſi exceptiones objectæ adeo forent ſufficientes & notoriæ, quod nulla poſſent tergiverſatione celari, quod diſcreti executoris arbitrio duximus relinquendum.

A

B

XI. *De majoritate & obedientia.*

Sacro approbante concilio ſtatuimus; ut nulli clerici nobilium cappellani in cappellis caſtrorum dominorum ſuorum celebrare præſumant, ſeu conferre ſacramenta eccleſiaſtica, niſi ante epiſcopo loci, ſi dictæ cappellæ ſubſint epiſcopo immediate, & ad eas habeat inſtituere: vel alteri plebano, archidiacono, præpoſito, decano rurali, qui habeat jus in dictis cappellis, manualem obedientiam faciant, & ad ſynodos veniant, & capitula, certis temporibus & ſtatutis recepturi, & mandata eccleſiaſtica, & prædicaturi ſuis domnis & eorum caſtrenſibus, ſecundum quod fuerit oportunum: cum plebani, in quorum terminis caſtra conſiſtunt, hoc facere frequenter non audeant propter tyrannidem dominorum. Qui autem ante obedientiam ſic præſtitam prælatis, ut præmittitur, quibus ſubſunt immediate, cappellas tales officiare præſumpſerint, ſint ipſo facto excommunicati, & nuntientur per eccleſiarum rectores tanto tempore, quouſque ſatisfaciant & obediant, ut dictum eſt.

C

D

XII. *De his, quæ vis, metus &c.*

Cum obedientia potentiſſime meritum vitæ conferat, & victimis præfertur, in quibus aliena caro, ſed in ipſa propria Deo conſecratur, nonnunquam plures Plebani, Sacerdotes, & Clerici hoc minime attendunt, & cum eis ſuperiorum mandata diriguntur, etiam pro executione debita facienda requiſiti, tanquam vano metu concuſſi, & talem allegantes, ipſa mandata ſeu proceſſus exequi, & debitæ executioni mandare, in ſuarum animarum periculum contemnunt, pœnas diverſas eccleſiaſticas frequenter, & legales aliquando ob hoc miſerabiliter incurrunt laqueati, & dum pro Chriſto, & ipſius Sponſa, Sancta matre Eccleſia, cujus ſtipendio, & Chriſti patrimonio laute reficiuntur ſaginati, ex adverſo aſcendere, ac pro libertatibus conſervandis bellare refugiunt: quapropter cenſura Eccleſiaſtica contemnitur, nervus diſciplinæ Eccleſiaſticæ diſſolvitur, clavium poteſtas ludibrio fit & vileſcit; ſacri hujus igitur Concilii provida deliberatione ſanxi-

E

mus diffinientes: ut nullus Prælatorum, Plebanorum, Curatorum, ſeu Clericorum noſtræ Provinciæ debeat ſe excuſare, quo minus requiſitus ad executionem mandatorum ſuorum Prælatorum &c. procedant, & debite exequantur, & ipſi eadem obſervent, & per ſuos faciant obſervari: etiamſi pœnas, & cenſuras contineant Eccleſiaſticas, ſeu legales, etiamſi metum corporum, & rerum ſuarum amiſſionem pro ſua allegent excuſatione inantea; cum revera quiſque Prælatus, curatus & clericus (taceamus de laicis) potius debet omnia mala pati præſentis ſtatus, quam malum inobedjentiæ incurrere; etiamſi per idoneos teſtes coram ſuperiore, a quo mandata & proceſſus diriguntur, ſe offerunt paratos ad probandum hujuſmodi metum; in his enim, quæ in non faciendo conſiſtunt, utpote cum mandatur non communicare cum excommunicatis, non celebrare in locis interdictis, aut coram majoris ſententiæ excommunicatis, ſeu aliis hujuſmodi, nullus omnino, nec rerum nec corporum, probatus metus, quemquam poſſit vel debeat excuſare a talium obſervatione firmiter & intrepide exequenda. Quia melius eſt viam veritatis non agnoviſſe, quam ut quis poſt agnitam ab ea diſcedat ut profanus & idololatra ſceleratus.

ANNO CHRISTI 1379.

XIII. *De alienatione judicii mutanda.*

Quia plerumque ceſſiones actionum in fraudem fiunt, aliquando vero pure & ſimpliciter ex cauſa legitima vel ex cauſis ſtatuimus, ut ceſſiones actionum, quæ juſtis cauſis vel cauſa procedunt, in præſentia ipſorum Epiſcoporum vel judicum, vel officialis ipſorum, & de licentia eorumdem ſi ſubſint legitimæ cauſæ, fiant; jurent etiam cedentes, quod non ſimulate ſed vere cedunt, alioquin ſecus ſtans, decernimus non tenere. Et quia quidam propter potentiam, quidam propter crudelitatem magnam perſonaliter citari non poſſunt, quidam etiam qui in caſtris habitant, ita quod nulla propter eorum tyrannidem citatio ad eos pervenire, vel aditus haberi ſecurus ſubin queat; idcirco provida & neceſſaria deliberatione ſtatuimus, ut contra tales citationis edictum apud parochialem eccleſiam ipſorum publice & legitime proponatur; quod ſi parochialis ſacerdos eos citare non poſſit, & hoc coram ſuperiore non ſimplici vel proprio juramento, ſed juſtis probaverit documentis; in cathedrali eccleſia tribus Dominicis diebus continuo citentur in ambone, dummodo citandi infra unam dietam ſint a cathedrali eccleſia diſtantes: alioquin ad tres quindenas ſolemniter evocentur, & ex tunc contra hujuſmodi, ac ſi perſonaliter citati fuerint, procedatur, ne ex malitia hujuſmodi valeant commodum reportare.

XIV. *De foro competenti.*

Præterea quidam crudeles homines & perverſi dum ad forum eccleſiaſticum in cauſis etiam, in quibus habet eccleſia merito judicare & cognoſcere ab actoribus evocantur, illius auctoritatis qua dicitur, *qui honorat miſſum mittentem honorat*, immemores exiſtentes nuntios eccleſiaſticorum judicum, citationis, executionis vel alias judiciales & juriſdictionis litteras referentes, verbis quandoque probroſis & diris

ver-

verberibus afficientes, quosdam etiam captivos vulnerantes, mutilantes & nonnullos occidentes, alios interdum suis rebus temere & publice expoliantes multipliciter afficiunt, & perturbant, & impediunt citationem & litterarum executionem, & in non modicam ecclesiasticæ libertatis contumeliam & jacturam. Considerantes igitur malitiis hominum non esse aliquatenus indulgendum, hoc sacri approbatione concilii duximus statuendum; ut reus nuntios acta judicialia deferentes per se vel per alium verberans, spolians, vulnerans, mutilans, occidens & captivans, lite etsi non contestata, auctoritate hujus concilii habeatur penitus pro convicto: actor vero in causa reconventionis similia perpetrare per se vel per alium non formidans super institutа contra eum actione amplius nullatenus audiatur, & insuper uterque ac omnes alii qui nomine ac occasione eorum talia præsumpserint, usque ad satisfactionem condignam læso & judicibus summaria cognitione super hujusmodi forefacto præhabita percellantur adeo justis & gravibus pœnis, ut alii metu pœnæ a similibus arceantur: ita etiam quod si tales sint clerici, pœna in captivantes clericos, vulnerantes, mutilantes, verberantes & occidentes promulgatas in statutis nostris provincialibus & prædecessorum nostrorum huic volumini in scriptis quousque ad satisfactionem congruam districtius observetur, pœnis etiam a canonibus, & legibus talibus inflictis, nihilominus rigorose observatis.

Præterea hujus approbatione concilii statuimus, & vobis universis & singulis rectoribus ecclesiarum parochialium, seu vices eorum gerentibus per nostram provinciam constitutis sub pœna suspensionis ab ingressu ecclesiæ præcipimus & mandamus, quatenus omnes tam clericos quam laicos in terminis ecclesiarum vestrarum constitutos, cujuscumque dignitatis, nobilitatis, conditionis aut status existant publice in vestris ecclesiis moneatis, ne jurisdictionem ecclesiasticam, nuntios, mandata nostra seu litteras nostras vel judicum nostrorum etiam nostrorum suffraganeorum & judicum ecclesiasticorum quorumcumque nostræ provinciæ deferentes, verberando, offendendo &c. seu ipsas litteras lacerando, vel quocumque alio modo impedire præsumant; alioquin contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrere volumus ipso facto, & excommunicatos nuntiamus, & ab omnibus arctius evitandos singulis diebus Dominicis accensis candelis & pulsatis campanis, cum nobis de hoc per evidentiam facti constiterit, etiamsi aliud mandatum nostrorum judicum seu suffraganeorum nostrorum vel eorum judicum super hoc non receperitis, in vestris ecclesiis publice nuntietis, quousque a sententiis excommunicationum hujusmodi per nos vel judices nostros seu nostros suffraganeos vel eorum judices sicut in civitate vel diœcesi, vel altero eorum excessus hujusmodi commissus reperitur fuerint legitime absoluti. Adjicimus insuper, quod quilibet episcopus in sua diœcesi prout sibi expedire videbitur super statutis hujusmodi valeat dispensare.

Cum laici etiam cujuscumque dignitatis status & præeminentiæ fuerint, de rebus ecclesiæ disponere non habeant, multo fortius Prælatos & clericos, seu quemcumque de personis ecclesiasticis, vel laicum religiosum alicui religioni dedicatum, etiamsi nondum fuerit tacite profes-

sus vel expresse, cum tales omnes sint in sortem Domini electi & a seculari potestate & judicio tam in criminalibus, quam in civilibus Christi privilegio exempti, unde universis judicibus secularibus per nostram provinciam constitutis, districtius inhibemus & mandamus, ne quemquam Prælatum tam regularem quam secularem clericum vel laicum religiosum contra ecclesiasticam libertatem ad cujuscumque instantiam laici vel clerici vel ex suo officio ad judicium trahere seculare per se vel per alium procurent, etiam ipsum judicare vel sententiare præsumant: actor vero si laicus fuerit, qui hoc procuraverit cum judice, ambo sint majoris excommunicationis sententia ligati ipso facto, quos sic citatos, & judicis officialis episcopi in synodo episcopali & in propriis eorum parochiis, ac aliis vicinis sic excommunicatos, donec parti citatæ & episcopo loci de hujusmodi excessu satisfactionem præstiterint ad condignum, publice faciant denunciare. Clericus vero, qui sic procuraverit clericum alium ad sui vel alterius instantiam, ad judicium evocare seculare, sit ipso beneficio suo meliori, si plura obtinet, in nostra provincia ipso facto privatus, si vero unum duntaxat, eodem etiam ipso facto sit privatus; si vero nullum beneficium obtinet in nostra provincia, domicilium tamen habens, aut aliunde veniens, hunc excessum committens in nostra provincia, propter quem se subditum nostræ jurisdictioni facit: volumus præsenti constitutione esse inhabilem ad beneficium ecclesiasticum in nostra provincia obtinendum; donec a nobis si hunc excessum commiserit in nostra diœcesi vel civitate, seu a nostris suffraganeis, in quorum civitatibus vel diœcesibus, vel alterius eorum hujusmodi excessus commiserit, satisfactione condigna præmissa fuerit cum eo interim indultum.

XV. *De fide instrumentorum.*

Cum ex eo quod plerique adeo rudes & ignari inveniuntur, quod per se protocolla facere penitus ignorent, & alii se notarios publicos mentientes, conficere instrumenta præsumant, ex quibus incommoda & pericula oriuntur, quibus nos obviare volentes, prohibemus, ne pro notario publice quisque se gerat, vel quævis instrumenta conficiat in nostra provincia vel quisquam eis utatur confectis, antequam de creatione sua loci diœcesano, vel ejus officiali fecerit plenam fidem: contrarium faciens excommunicationis sententiam incidat ipso facto, & instrumenta per eum confecta sint irrita ipso facto, & alias per loci diœcesanum conficiens cum utentibus scienter pœna debita puniatur.

XVI. *De jurejurando.*

Cum legis veteris auctoritas & evangelica veritas invincibilis præcipiat, quod omne verbum in ore debeat stare duorum vel trium. Unde prohibemus omnibus spiritualibus & secularibus judicibus, ne de cætero in judicio in quacumque causa juramentum deferant decisorium reo, adversa parte volente intentum suum per testes probare fide dignos, & hoc potente.

ANNO CHRISTI 1370.

XVII. *De exceptionibus.*

Quoniam exceptio de loco non tuto nonnunquam ad fugam ab opponente confingitur, ut ejus ope evitetur judicium, & conquerens defraudetur; id quod, sicut experientia docuit, plerumque fieri consuevit coram executoribus statutorum nostræ provinciæ; quamvis autem exceptio eadem adeo videatur legitima, quod si repulsa fuerit, licite valeat appellari. An igitur executor statutorum exceptiones hujusmodi teneatur admittere vel repellere, non immerito dubitatur. Unde juxta prudentum consilium ac doctrinam duximus statuendum, quod si quis coram executore, locum ad quem citatus existit, sibi oggerit non securum, idem excipiens ad mandatum executoris debeat exprimere coram eo, quid illo loco securo, quem postulat, velit proponere vel probare, & si tale quid exprimere jussus, contumaciter recusayit, extunc executor in negotio proposito, tali exceptione non obstante, procedere non omittat; si vero aliquid, vel aliqua dixerit exprimendo, executoris relinquatur arbitrio, an super tali aut talibus expressis sit exceptio admittenda, & locus alius securus super expressis & propositis assignandus.

XVIII. *De appellationibus.*

Quia sæpe contingit in causa appellationum ad nos a nostris suffraganeis appellari; statuimus ut si infra duos menses hujusmodi appellantes, prosequi appellationes suas non curaverint; extunc per inferiores judices a quibus appellarunt, in pristinas sententias extrudantur, & tamdiu eisdem ligati publice nuntientur, quousque justa causa cessante, ad appellationum suarum persecutionem redire festinent, vel pareant judicatis.

XIX. *De vita & honestate clericorum.*

Ad hæc quia clerici vagabundi, qui *everhardini* dicuntur, quorum vita Deo odibilis est, clericos & ipsos laicos scandalizant discurrendo per terras, in villis, quæ carent propriis sacerdotibus, celebrare præsumunt, statuimus, ut tales ad mandatum diœcesani vel loci archidiaconi teneantur in custodia carcerali. Contra illos clericos militares & præsertim in sacris constitutos, qui clericali schemate derelicto comam nutriunt, gestantes habitum laicalem, demum post tyrocinia, & actus alios militares, quos interdum exercent, habitum pristinum resumentes ad beneficia priora se admitti impune desiderant, sic terram viis duabus ingredi non verentur. Hoc sacro approbante concilio statuimus, ut apostatantes hujusmodi, si a Prælatis suis & capitulis evocati ad suas ecclesias & præbendas redire voluerint, aliter admittantur, nisi disciplinæ claustralis carcerem tanto tempore sustineant, quanto a suis ecclesiis eos constiterit taliter aberrasse, & sic reversi debent ultimum in choro, capitulo, aliisque actibus locum dumtaxat perpetuo obtinere.

XX. *De cohabitatione clericorum.*

Attendentes quod omnibus Dei ministris, & in ejus sortem sua providentia electis, sit a sacris canonibus præceptum, ut non solum abstineant a malo, sed etiam ab omni specie mali. Unde quoslibet canonicos tam cathedralium quam collegiatarum ecclesiarum nostræ provinciæ, cæterosque beneficiatos hortamur, & in visceribus Christi obsecramus, ne amodo in stuffis venalibus & publicis balnea recipiant, ubi suspectarum personarum præsentia se præbet frequenter scandalose; sed in stuffis suarum ecclesiarum balnea sua faciant, personis suspectis longe exclusis; has autem stuffas in singulis ecclesiis cathedralibus & collegiatis nostræ provinciæ, si non habeantur, volumus ædificari, vel si sunt defectuosæ, infra mensem restaurari, & debitis temporibus calefieri, idque ad minus de quindena in quindenam, deputatis ad hoc consuetis & honestis ministris.

Religiosis universis nostræ provinciæ in monasteriis degentibus, quibus urbium locorumque publicorum aditus omnino interdictus est, prohibemus præsenti nostro statuto, ne quis de cætero in stuffa publica, extra septa sui monasterii balnea subire attemptet: præsens etiam statutum ad sanctimoniales nostræ provinciæ, prout concernit religiosis observandum extendimus. Transgressores vero hujus statuti volumus, si canonici sunt, vel beneficiati per suos episcopos pœna debita emendari, si vero religiosi vel moniales fuerint, pœna graviori post carceralem, per suos prælatos præcipimus emendari.

Attendentes insuper, quod scriptum est & dictum præcipue sacerdotibus & clericis universis: *Sancti estote quia sanctus ego sum*. Præcipimus hujus approbatione concilii ut universi in sacris ordinibus constituti studeant caste vivere, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde & mundo corpore valeant ministrare. Si quis autem clericorum deinceps visus fuerit incontinentiæ vitio laborare, publice concubinam secum detinendo vel alias a se positam in domo inutriendam aliena post admonitionem canonicam ei per prælatos suos immediatos factam verbo, vel scriptis illam de sua domo non expulerit, vel a se positæ victum & amictum non subtraxerit, officio & beneficio suo privetur; si vero nec sic fautorem libidinis suæ curaverit vitare, quia crescente contumacia, crescere debet & pœna anathematis gladio feriatur. Qui vero concubinas usque ad hæc tempora tenuerunt, ne delictum præterea transeat impunitum, eos sub tali pœna duximus religandos, ut si canonici fuerint, vel beneficiati in ecclesia eorum XL. diebus in claustris suis quadragesimali cibo vescantur. Si autem hoc agere comtempserint, præpositis, decanis & capitulis ecclesiarum suarum sub anathemate prohibemus, ne prædictarum fructus ministrent vel ad chorum vel ad consortium eos admittant, nisi digna pœnitentia, de qua premittitur peracta plenarie. De clericis concubinariis ruralibus rigor superius expressus servetur, quorum archidiaconi si eos in suis iniquitatibus confovere, vel eorum dissimulare excessus sciant ab officiis suis suspendendos.

XXI. *De institutionibus.*

Cum frequenter magis a tramite regulæ & statutorum observantia deviare videntur, qui amplioribus privilegiis præfulgent, præsertim hospitalarii fratres de domo Theutonica, sanximus, ne ecclesias parochiales, quas unitas

sibi

sibi & incorporatas habent per suos confratres officiare præsumant; sed clericos sæculares & idoneos episcopo sive archidiacono loci infra debitum tempus præsentent, qui istos instituant tanquam perpetuos vicarios in eisdem, ordinata ipsis portione congrua, & jurabunt dicti fratres pro se & suo conventu, quod hujusmodi portionem dicto instituendo per pactum non minuent, vel alias quocumque modo sibi auferent in parte vel in toto, & quod dictum vicarium sic instituendum non procurabunt amoveri cum talis titulum habeat perpetuum in beneficio.

Præterea statuimus, ne religiosi cujuscumque ordinis existant, fines privilegiorum suorum excedant. Si qui etiam religiosorum per donationem vel alium legitimum titulum, jura patronatus aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum acquisiverint, talia beneficia propria temeritate suis usibus non usurpent, sed ipsis vacantibus, ad ea sacerdotes idoneos seculares, per quos regi consueverunt, non fratres sui ordinis vel alterius præsentent, nec bona ipsarum ecclesiarum corporalia vel incorporalia, seu libertates quascumque detracta, suis monasteriis seu domibus applicare præsumant, contrarium facientes, auctoritate præsentis constitutionis jure patronatus quod ad ipsa beneficia habuerunt, privari volumus, & jus patronatus ad loci diœcesanum, sine omni exceptione, devolutum volumus. Si quas etiam ecclesias parochiales, infra quarum limites, granges de monasterio habuerint, terras, agros, prata, vel vineas, aut alia bona, de quibus jure decimas solvere tenentur, in decimatione defraudaverint, omnes ipsis ad hoc opem & operam dantes, & ipsorum servitiis intendentes, decernimus ipso facto sententiam excommunicationis incurrisse.

Item cum beneficia ecclesiastica sine diminutione conferri debeant; quidam ecclesiarum patroni, personis idoneis prætermissis tales ad ea præsentent, qui paucis debeant esse contenti, reliquum suis usibus applicando; unde ad hujusmodi mali perniciem extirpandam, statuimus, quod si tales clerici portione debita se spoliare sinentes, ad episcopum suum querelam non detulerint, auctoritate hujus concilii sint ipso facto suspensi, & nihilominus eisdem ecclesiis priventur per Episcopum, & de plebano idoneo provideatur ipsis ecclesiis seu beneficiis. Si vero ad superiorem querelam detulerint, ipse patronum per censuram ecclesiasticam ab hujusmodi molestatione compescat; adjiciendo nihilominus quod si in hoc pertinax patronus extiterit, jure præsentandi sit privatus, & episcopus, ut ante patronatus jure fungatur.

XXII. *De rebus ecclesiæ non alienandis.*

Hoc sacro concilio approbante, districtius inhibemus, ne aliquis Episcopus vel Prælatus Capitulum vel conventus, aliqua bona immobilia ecclesiæ sub pignoribus ponant, aut alienent sine expresso consensu episcopi, & juris solemnitatibus, quæ in hujusmodi alienationibus requiruntur, alioquin factum ipsum decernimus irritum & inane, & episcopi qui hoc fecerint, ab ingressu ecclesiæ suspendendi; alios vero prælatos ab officio & beneficio: personas vero alias excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.

Item de rebus ecclesiæ, & ornatu, nulli privatæ personæ ad obbligandum aliqua concedantur, & si aliquibus sint concessa, illa infra mensem redimere, & ecclesiæ restituere compellantur. Item statuimus, ut proventus Fabricæ uni vel duabus personis fide dignis committantur, qui eos ad opus ecclesiæ convertantur utiliter, & justam de ipsis reddant rationem. Et quia pauci sunt in singulis ecclesiis, qui prædia & redditus plene cognoscunt; statuimus quod prædia, redditus, & servitutes ecclesiarum, monasteriorum, officiorum beneficiorum etiam laicorum, qui ecclesiæ specialiter obsequuntur, in duobus libris conscribant, & quibus terminis redditus præmissorum sint colligendi, quorum unus ponatur in loco ecclesiæ, vel monasterio tuto, alius vero liber reservetur, ubi privilegia & elenodia reservantur.

XXIII. *De pignoribus.*

Detestanda quorumdam temeritas, qui in causa sua jus sibi dicere contra sanctiones legitimas moliuntur, nonnunquam personis ecclesiasticis exhibet se molestam: cum enim aliquid quæstionis contra personas ecclesiasticas habere proponunt, licet personæ prædictæ ecclesiasticæ paratas se exhibent stare coram suo judice ecclesiastico competente; nihilominus tamen iidem temerarii impignoratores qui vulgo *phanding* dicuntur, frequenter in rebus & bonis ad beneficia dictarum ecclesiasticarum personarum spectantibus, vel ad personas eorum committere non verentur, unde non modica damna & injuriæ oriuntur. Attendentes igitur, quod præmissas invasiones de cætero conniventibus oculis dissimulare non debemus, unde provida deliberatione hujus sacri concilii sancimus, quod quæcumque persona, licet ipsorum advocati vel officiati, quæ hujusmodi phandinge fecerit aut fieri mandaverit, si persona fuerit singularis, ipsam excommunicationis sententiæ majoris, volumus ipso facto subjacere; si requisitus per executorem ex officio suo vel ad instantiam injuriam passi infra xv. dies, res personæ ecclesiasticæ non restituerit integraliter, damna resarciat cum satisfactione de injuriis ea occasione illatis.

. . . . . .

. . . . . *lacuna in MS.* . . . . .

. . . . . .

ita ut laicis, quibus tempore interdicti divinorum participatio omnino est interdicta, ea per viam illicitam, lucri & quæstus causa concedatur. Et quia hujusmodi abusionem committentes tam clericos seculares quam religiosos ordinum, vinculo excommunicationis constrinxit, ne ipsi in nostra provincia degentes statuti pœnam non incurrant, volumus & mandamus, prædictum statutum Urbani in singulis synodis nostris ac fratrum & coepiscoporum nostræ provinciæ legi & publicari, ut metu pœnæ ipsius abusum prædictum de nostra provincia extirpemus. Statuimus, ut cum sacramentum Eucharistiæ, quod summa dignum est veneratione, ad infirmum defertur, presbyter nullatenus in calepodiis, sed calceatus incedat, in habitu decenti, superpelliceo indutus, deferens desuper stolam corpusque dominicum decenter ante pectus suum portet, luminariis, cereis ardentibus antelatis, cum campanula continue resonante, & fideles hortamur, ut presbyterum deferentem sequantur humiliter & devote ad

infirmum, & de infirmo redeuntem ad ecclesiam: indulgentiam quadraginta dierum ipsis elargiendo.

ANNO CHRISTI 1370.

XXX. *De observatione jejunii.*

Ad hæc etiam prohibemus, ne adultus ordinaria & statuta jejunia præsumat intringere, nec hujusmodi necessaria jejunia prætextu votivi & extraordinarii jejunii violare, quia tale damnum tali lucro Deus nolit compensari. Inhærentes ergo priori concilio, pravam quorumdam consuetudinem reprobamus, qui sextam feriam violant, sabbato vel alia die heddomadæ jejunantes: quod de cætero fieri hujus sacri auctoritate concilii firmiter prohibemus, & præsertim alia jejunia superstitiosa, quibus Deum tentare videntur, vel dum sic jejunant, ut tribus buccellis panis & totidem crevisiæ vel aquæ pro die naturali sint contenti, vel alio modo superstitioso jejunant usque ad visionem syderum more Gentilium & judæorum. Hæc & hujusmodi similia cum religioni Christianæ sint inimica, hujus sacri concilii approbatione de cætero fieri prohibemus, injungentes confessoribus tam secularibus quam regularibus, ut confitentes sibi ab hujusmodi jejuniis superstitiosis retrahant, districtius eis injungentes, ne talia de cætero faciant, sed ecclesiæ jejunia, quæ Deo sunt accepta, cum omni sinceritate observent.

XXXI. *De Ecclesiis.*

Prohibemus etiam, ut religiosi vel quilibet alii ecclesias de novo fundare, vel fundatas transferre sine Episcopi diœcesani licentia, & sine primarii lapidis benedictione non præsumant, aliter fundata ecclesia diruatur, & is qui fundat sive clericus sive monachus ab officio suspendatur, alia nihilominus pœna juxta superiorum arbitrium puniendus; si vero laicus sit, usque ad satisfactionem excommunicationis vinculo innodetur; item altaria superflua per parochiales ecclesias omnino tollantur, nec aliquid de novo fiat, nisi Episcopo permittente. Excommunicamus & anathematizamus omnes, qui dedicatas Deo ecclesias aut sacrilego profanant, aut munitiones de ipsis faciunt, & cœmeteria perfodiunt, ossibus mortuorum ejectis.

Ad hæc sacro approbante concilio irritamus omnia statuta & consuetudines, quas civitates vel oppida, consules & quæcumque aliæ personæ contra libertates ecclesiasticas edere adversus canonicas sanctiones præsumunt, & eadem mandamus infra duos menses, post hujusmodi publicationem statuti penitus aboleri. Novas etiam exactiones, quæ vulgo *Ungelt* dicuntur, vel alio nomine nulla civitatum instituat, & ab institutis post hujusmodi edicti publicationem infra mensem desistat, nec mensuras rerum venalium ab antiquo servatas minuere vel immutare præsumat; de servis vero & mancipiis ecclesiarum in civitatibus residentibus, & post mortem eorumdem, ecclesiæ debita jura recipere minime prohibeantur.

XXXII. *De sponsalibus & matrimonio.*

Cum sacramentum matrimonii sit magnum, & omni reverentia & celebritate dignum, sacro hoc approbante concilio statuimus: ne quis laicos cujuscumque etiam conditionis, status vel præeminentiæ fuerint, præsumat aliquis copulare in domibus vel extra ecclesiam. De desponsatis vero statuimus, ut eorum proprii sacerdotes tribus diebus Dominicis aut aliis festivis diebus tribus a se distantibus, per edictum publice proponantur infra missarum solemnia coram Christifidelibus & parochianis, ut si quis vel si qui sunt, qui inter desponsatos de futuro aliquod impedimentum noverint, illud infra tempus proclamationis in facie ecclesiæ, & consanguineis ipsorum omni studio adhibito, & sine difficultate revelent.

ANNO CHRISTI 1370.

XXXIII. *De Judæis.*

Cum gens Judaica Crucis sit inimica, & nostræ religioni ut rei evidentia multis signis edocuit. Unde sacro approbante concilio statuimus, ut in septimana Dominicæ passionis domos suas & fenestras clausas teneant, nec de domibus suis in publicum prodeant, sed ante de sibi necessariis pro illo tempore provideant, ne christiani sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, ab eodem Judæorum populo illudantur. Judæos vero contrarium facientes per locorum ordinarios pœnis pecuniariis graviter mulctari, & eorum rebellione exigente, si in præmissis culpabiles reperti fuerint, contra eos brachium invocari seculare.

Insuper districte præcipiendo, præsentis concilii approbatione mandamus, ne provinciæ nostræ comites, barones per se vel per alios, dictis judæis dignitates, officia publica & privata, de cætero regenda committant; cum valde sit indecens filium liberę filio ancillæ subesse debere, & famulari, quod si quæ jam commissa sunt, infra XV. dies post publicationem præsentium revocentur, quæ & nos præsenti concilio revocamus. Insuper nullus Judæus nostræ provinciæ christianos, masculum vel feminam in domibus suis in servitio teneat vel extra, vel in mensa, nec in stupa. Inhibemus etiam Christifidelibus universis nostræ provinciæ, ne aliquo tempore infirmantes, seu sani, Judæos medicos ad se advocent, nec medicamina, vel consilia quovis modo ab eis recipiant, contrarium facientes per locorum ordinarios volumus excommunicari, & qui in illa infirmitate decesserint, nisi digne pœnituerint, ecclesiastica careant sepultura.

XXXIV. *De hæreticis & chismaticis.*

Universos canones & statuta prout a sancta matre ecclesia sunt edita, Spiritu sancto docente, qui universum corpus ecclesiæ suo flatu regit & vivificat, observare tenemur. Quapropter hujus sacri concilii approbatione tanquam veræ fidei Zelatores præcipimus, & mandamus in omnibus suis capitulis & articulis, ea districtius omni meru ac potentum terrore cessante observari, & potissime per coepiscopos & confratres nostros, eorumque vicarios in spiritualibus ad quos hoc principaliter pertinet, ut ipsi diligenti studio, sollicita cura & toto conatu invigilent, ut hæretici & schismatici in suis civitatibus & diœcesibus reperti penitus exterminentur, frequenter scrutinium contra eos observent, eis debitas pœnas infligendo, & si opus est, pro executione ultimata brachio ad hoc sæculari invocato.

XXXV.

ANNO CHRISTI 1370.

XXXV. *De maleficiis.*

Cum veteri teſtamento omne genus aruſpicum maleficii & incantationis ſub pœna corporis fuit prohibitum & interdictum. Unde omnes augurium facientes, maſculos & feminas, phytones & phytoniſſas, maleficos, incantatores præſenti ſtatuto, approbante ſacro concilio excommunicamus, & volumus eos ad nos remitti abſolvendos, inhibentes ſub interminatione divini judicii, ne quis religioſus, curatus, vel ſacerdos aliquos in iſta cauſa abſolvere præſumat. Si autem tales reperti fuerint, & vere non ſimulate ad gremium ſanctæ matris eccleſiæ redire voluerint, ſigna pœnitentiæ edentes, abſolutione obtenta per Diœceſanum aut vicarium in ſpiritualibus, quibus reſervata eſt, nihilominus quia Deum creatorem temptantes ſponte idololatriam commiſerunt, volumus ut IV. diebus Dominicis nudi pedibus, cum proceſſio fit per cœmeterium, crucem & vexilla antecedant, caputio abjecto: proceſſione finita ante fores eccleſiæ maneant, & poſt omnes introeant, accedentes chorum illic ſic ſtantes, nudis pedibus non longe retro presbyterum ſine caputio cingulum gerentes in collo, totam miſſam in ſignum veræ pœnitentiæ audiant.

XXXVI. *De apoſtatis.*

Contigit aliquoties quod nonnulli clerici vinculo excommunicationis adſtricti, vel profani, vel aliter ad divinorum celebrationem indigni, e diœceſi, in qua de his habetur notitia, fugientes, ad diœceſim aliam ſe transferant fraudulenter, ut ſic debitas ſuorum exceſſuum pœnas evitent, & divinis ſe ibidem ingerunt officiis. Cum itaque malevolis non ſit indulgendum, præcipimus, ut executor in ea diœceſi, in qua prædicti præſumptores ſe receperunt, eos per ſuas litteras denuntiare teneatur, ut Epiſcopi tales excommunicatos faciant ab omnibus cautius evitandos.

XXXVII. *De raptoribus & clericorum occiſoribus.*

Conſiderantes quod clericorum quorumcumque, præcipue in dignitate conſtitutorum ſive religioſi fuerint, ſive ſeculares, occiſoribus ſeu mutilatoribus, tanti criminis attenta enormitate nondum ſit ſufficiens pœna per conſtitutiones prædeceſſorum noſtrorum & noſtras, inflicta: ſacro hoc approbante concilio præſenti ſtatuto ordinamus & adjicimus, quod ultra alias pœnas, emendas & ſatisfactiones, prædicti occiſores & mutilatores & eorum quilibet, debet tribus diebus dominicis ſe continue ſequentibus, nudatis pedibus & corpore, femoralia dumtaxat habens, in eccleſia cathedrali civitatis & diœceſis illius, in qua clericum occidit vel mutilavit, ſtare, & ſic nudus & diſcalceatus deferens rotam in dorſo, & virgam in qualibet manu proceſſionem antecedere, donec circuitu facto ſancta proceſſio eccleſiam ingreditur, & ante illam januam, per quam proceſſio ingreditur, ſubſiſtet, & duobus ultimis Prælatis vel Canonicis in proceſſione, cuilibet unam virgam præſentabit ad manus, & in ſignum veræ pœnitentiæ petet ſe ab eis emendari, qui virgis receptis ipſum pro qualibet vice emendabunt. Nolumus etiam eman dam per quemquam debere remitti, nec prædictos facinoroſos ad communionem Chriſti fidelium recipi & admitti, niſi emendam præſcriptam in forma ſua obſervaverint, ultra alias emendas & pœnitentias prædictis injunctas a lege vel canonibus. Et hujuſmodi conſtitutionem volumus diſtrictius obſervari per illos, qui proprios cappellanos, plebanos, ſeu curatos occidunt vel mutilant, vulnerant, captivant vel detinent captivatos & ſimiliter per vaſſallos & omnes ſubditos eccleſiarum & monaſteriorum in præmiſſis delinquentes.

XXXVIII. *De uſuris.*

Contra uſurarios juxta ſtatutum Lateranenſis concilii procedatur, ut ſi notorius fuerit ipſorum exceſſus, ſine diſtinctione qualibet, eccleſiaſtica careant ſepultura. Si quis autem tales ſepelire præſumpſerit, ſuis beneficiis ſpolietur. Excommunicationis ſententia ſingulis diebus Dominicis & ſolemnibus proferatur in omnes, quicumque uſuras de cætero præſumpſerint. Hoc priori concilio adjungentes, ut ſi notorii uſurarii demum in ægritudine conſtituti, abſolvi deſiderent, nullatenus audiantur, niſi primitus ſatisfaciant, in quantum poſſibile fuerit, de uſuris.

XXXIX. *De exceſſibus privilegiatorum.*

Ex multorum ſubditorum noſtrorum querelis recepimus, quæ & ipſi quidem dolenter referimus, & experientia didicimus evidenti, quod mendicantium ordinum fratres, ſuæ inſtitutionis & profeſſionis facti immemores, ſoli incedere in campis, in civitatibus & in villis, nunc pedeſtres, nunc in equis, nunc in curribus, aliquando ſine habitu, aliquando habitum ſuæ profeſſionis deferentes, præſumunt, & curatis noſtræ provinciæ, quibus deputati terminarii ad ſupportandum cum eis eorum onera, eorumque ſubditis facti ſint in gravamen: & cum ſolum in adventu Domini uſque ad diem circumciſionis incluſive, & per quadrageſimam uſque ad octavam Paſchæ, & per feſta Pentecoſtes deberent in locis, ubi terminarii deputati ſunt, requiſiti & licentiati per curatos in verbo Dei proponendos, & audiendis confeſſionibus præſtare ſubſidium, ſuis ſanctis moribus populum ad ſalutis perfectionem incitare; nunc vero privilegiis eis conceſſis præſumptuoſe ab eccleſia univerſali abeuntes, ſe per totum annum in locis, in quibus terminarii deputati ſunt, & in domibus ſoli cum mulieribus, quas ipſorum *Marthas*, ut eorum verbis utamur, habitare non verentur: ex quibus ſcandala plurima oriuntur in populo; nunc medicorum officium exercentes, nunc ſe artifices in diverſis artibus mentientes victum per tales abuſus quærentes, & quod deterius eſt in ſtuffis communibus inter populares balneari non verentur. Unde ſacro approbante concilio, præſenti ſtatuto ordinamus: ne quis mendicantium ordinum frater de cætero præſumat ſolus, etiam in habitu ſuæ profeſſionis, per quævis loca noſtræ provinciæ incedere, vel morari in locis, & domibus, ubi ſunt terminarii deputati, ultra tempora præſcripta; nec ea exercere, quæ ſuæ religioni non conveniunt. Contrarium facientes volumus per curatos, in quorum parochiis ſunt deputati, ad ſuos ſuperiores ad manendum in ſuis clauſtris remitti, & de cætero

eos pro terminariis minime sustineri. Si autem prædictorum ordinum mendicantium fratribus, ANNO CHRISTI 1379. sic solis repertis, vel in stuffis communibus balneantibus, injuria facta fuerit; volumus eis per executores statutorum nostrorum nostræ provinciæ minime subveniri, nec ipsos ad prædicandum verbum Dei in ecclesiis nostræ provinciæ minime subveniri, nec ipsos ad prædicandum verbum Dei in ecclesiis nostræ provinciæ, vel ad audiendum confessiones, vel ad petendum caritativa subsidia a populo nostræ provinciæ per plebanos & curatos amplius admitti.

Præterea sacri hujus concilii auctoritate sub pœna excommunicationis jam latæ sententiæ, mandamus omnibus religiosis, ne subditos plebanorum maxime autem Begghardos, Begginas & inclusos, aut alias ejusmodi personas communicent corpore Domini, aut alia porrigant ecclesiastica sacramenta parvulis & adultis, hoc etiam sub eadem pœna religiosis omnibus firmiter inhibentes; ut cum processiones & solemnes stationes fiunt, quas observat ecclesia generalis, ne populum abtrahant ab eisdem: prædicationes tunc ipsis instaurando: immo in prædicationibus sedulo proponant, quod totaliter tenentur interesse festivitatibus, & quod peccant se ab hujusmodi abstrahendo, & populo exponant quod matricem ecclesiam in præcipuis festivitatibus tenentur accedere, ipsique tunc abstineant ab omnibus allectivis, quibus attrahi posset populus, quominus ad solemnitatem veniat. Interdicimus etiam omnibus religiosis mendicantibus, ne ipsi præsumant facere novas adinventiones in processionibus & aliis, nec diebus Dominicis, aut festivis circuitus faciant per ambitum, & cœmeteria, nisi diebus dedicationum suarum ecclesiarum. Requirimus igitur omnes coepiscopos nostræ provinciæ, ut diligenti cura invigilent, ut mendicantium ordinum fratres in præmissis culpabiles reperti, de tanto temeritatis excessu satisfacere, per districtionem ecclesiasticam compellantur. Executore statutorum hoc efficiente.

XL. *De verborum significatione.*

Parum esset malitiis hominum occurrere per novorum statutorum sanctiones, nisi quilibet ad ipsorum observantiam, prout sui status concernit decorem, justo modo compellatur. Sacro igitur approbante concilio statuentes ordinamus, quod licet statuta provincialia præsentis opusculi sint ab omnibus subditis nostræ provinciæ debita reverentia, & observantia amplectenda; tamen non omnibus omnia videntur præscripta, sed aliqua Prælatis, aliqua Canonicis secularibus, aliqua curatis & plebanis, aliqua vero Religiosis utriusque sexus. Quaproter volumus & præcipimus ut plebani & curati statuta præsentis opusculi habeant, & frequenter perlegant, & præsertim quæ eis specialiter injunguntur, memoriæ commendent, ne pœnas ipsorum incurrant. Insuper monachi, & ipsorum prælati, & quicumque regulares statuta ipsos concernentia, & per quæ status suæ professionis in decore conservatur, volumus singulis septimanis feria VI. ipsis congregatis in unum, lectione diligenti recitari, & istum modum per præpositos sanctimonialium volumus diligenter observari.

Regulæ juris.

Omne statutum præsentis opusculi aut continet mandatum aut consilium.

Statutum continens mandatum aut præceptum obligat omnes subditos nostræ provinciæ, quibus dirigitur sub pœna peccati.

Statutum continens consilium licet transgressor pœnam non meretur, tamen personis prodest ipsum adimplendo.

Sicut diversi sunt status hominum nostræ provinciæ, ita oportunum fuit diversa statuta edere, quibus mali retrahantur a noxiis, & boni dirigantur vel instruantur ad opera virtutis.

Omne statutum præsentis nostri opusculi continens præceptum sive affirmativum sive negativum ligat & constringit subditos nostræ provinciæ, quibus dirigitur secundum suam limitationem & adjectas conditiones.

Sanctorum Patrum regulis & statutis, quilibet Christianus regatur in vita verbis & factis, ut sciat & faciat quod acceptum est omnipotenti Deo, qui vivit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

CONCILIUM NARBONENSE

ANNO CHRISTI 1374. Ex Coffartii Append. Tomo. XI.

A Petro archiepiscopo cum suffraganeis & aliis celebratum, die XV. April. anno Domini M. CCC. LXXIV. ANNO CHRISTI 1374.

Illustrissimi Bosqueti Monspelienſis episcopi beneficentia, qui nobis hujus concilii copiam faciebat, Baluziana editio anteverit.

INDICTIO CONCILII.

Petrus miseratione Divina sanctæ primæ sedis Narbonensis archiepiscopus & primas, venerabili fratri A. eadem gratia Electensi episcopo suffraganeo nostro, vel ejus vicariis generalibus in ipsius absentia, salutem & sinceram in domino caritatem.

INter assiduas curas & sollicitudines, quæ ministerio nostro incumbunt, de salubri statu ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum piorum locorum, nostrarum civitatis, diœcesis, ac provinciæ, necnon & gregis Dominici nobis commissi, sollicite cogitare nos convenit, ut in ipsis vigeat tranquillæ beatitudo quietis, pacisque, salutis, & libertatis gratia nutriatur: & quæ in eisdem, non absque dispendio ministrorum, & cultus detrimento Divini, servari novimus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Et tandem * officii nostri debitum, in actibus dirigendis veri-

* f. Et sequendum off. n.

ANNO CHRISTI 1374. f. involu- um.

ritatem imitantes, lucem amantes, libenter evitare nodosæ ambiguitatis volucrum * anhelamus: illamque semper in nostris ordinationibus servare cautelam intendimus, ut de ipsis proveniat commodum, adeo quod aliis non immineat detrimentum,

Cum igitur pro observatione sacrorum canonum, corrigendis excessibus, & reformatione vitæ & morum cleri & populi, ac quibusdam aliis arduis negotiis, civitatem, diœcesim, & provinciam, nostras, necnon & libertatem ecclesiasticam tangentibus, super quibus ad debitam provisionem una vobiscum & aliis suffraganeis nostris intendimus, concedente Altissimo, interponere sollicitudinis nostræ partes, præsertim cum tangatur communiter status ecclesiarum & monasteriorum, aliorumque piorum locorum, nostrarum civitatis, diœcesis, ac provinciæ prædictarum, provinciale concilium ordinavimus & determinavimus convocandum, videlicet die xv. mensis Aprilis proxime futuri, apud civitatem nostram, in ecclesia sancta nostra metropolitana, scientes quod super hoc sumus per sanctissimum in in Christo patrem ac dominum nostrum summum pontificem, dominum Gregorium papam XI. per suas apostolicas & patentes litteras exhortati, immo ab eodem mandatum habuimus speciale & expressum. Eapropter vos tenore præsentium monemus, & etiam exhortamur, ut una nobiscum die & loco prædictis, in dicto provinciali concilio, Deo prævio, celebrando, ad quod præfatos diem & locum, cum diebus sequentibus, quos ad hoc continuare vel prorogare contigerit, vobis præcise & peremptorie assignamus, personaliter comparere curetis: vosque ad id præsentium tenore citamus. Mandantes vobis insuper, quatenus interim citetis & peremptorie, auctoritate nostra, & tempore congruo, omnes & singulos abbates, præpositos, decanos, archidiaconos, archipresbyteros, & priores ecclesiarum regularium & sæcularium, ac etiam administratores, procuratores, & negotiorum gestores aliorum piorum locorum, necnon alias personas ecclesiasticas regulares & sæculares, cujuscumque status, ordinis, religionis, & conditionis existant, qui debent & consueverunt in conciliis interesse de usu, consuetudine, vel de jure, ut personaliter; capitula vero, & collegia, & conventus vestrarum civitatis & diœcesis, per procuratores, syndicos, seu œconomos idoneos, ad hoc legitime & specialiter constitutos cum sufficientia & speciali mandato, in ipso provinciali concilio compareant dicta die: inibi continue moraturi, donec ea quæ in dicto concilio tractanda fuerint, ad honorem Dei, provisionem ecclesiarum & monasteriorum, profectum animarum, & utilitatem subditorum provinciæ antedictæ, per dicti concilii providentiam, finem debitum sortiantur. Et ne ipsi seu alii quicumque, quos præsens tangit seu tangere potest negotium, ignorantiam quovis modo valeat prætendere de præmissis: præsentes nostras litteras, seu earum transumptum in forma publica conscriptum, in vestra ecclesia, & alibi ubi expediens vobis videbitur, interim sæpius & frequenter publicare & denunciare curetis. Præcipientes vobis ulterius, & auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa, ut ante dictum concilium, synodum vestram loco & tempore debitis & honestis celebretis, ad honorem Dei & ecclesiæ suæ sanctæ: in qua de agendis in dicto concilio, super corrigendis excessibus, supplendis defectibus, ac utilitatibus ecclesiasticis promovendis, & aliis necessariis, prout expediens vobis visum fuerit, deliberare & tractare debite valeatis,

ANNO CHRISTI 1374.

Ut autem superfluitatum & pomparum inanium jactantiam præcludamus: vobis tenore præsentium inhibemus, sub virtute sanctæ obedientiæ injungentes, ne ultra decem equitaturas, & duos saumerios sive gerulos, pro vobis & vestra familia adducatis, cum ad dictum provinciale concilium venietis; abbatibus vestræ diœcesis injungentes ex parte sedis apostolicæ atque nostra, quod ultra quinque equitaturas ad plus, unum saumerium seu gerulum, secum adducere non præsumant: cæteri vero qui venire tenentur, cum paucis & moderatis expensis veniant: si vos, & abbates prædicti, & etiam alii, reprehensionis nostræ aculeos de inobedientia volueritis evitare. Reddentes præsentes litteras portitori præsentium sigillo vestro impendenti sigillatas in signum receptionis earum,

De omnibus vero & singulis præsentationibus, publicationibus, atque citationibus, quas fieri facietis, volumus quod faciatis recipi, & ex causa, unum vel plura publica instrumenta,

Datum sub sigillo nostro impendenti & signeto, in castro nostro de Montillis, die prima mensis Februarii, anno nativitatis Christi M. CCC. LXXIV.

Eodem modo scriptum est P. episcopo Elnensi & cæteris suffraganeis.

In eumdem modum scriptum est capitulo ecclesiæ Narbonensis, capitulo ecclesiæ Magalonensis, capitulo ecclesiæ Elnensis, capitulo ecclesiæ Nemausensis, capitulo ecclesiæ Carcassonensis, archipresbyteris, & rectoribus, ac hospitalibus pauperum civitatis & diœcesis Narbonensis, & exemptis provinciæ Narbonensis.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

CONSTITUTIONES PROVINCIALES

editæ in concilio provinciali celebrato per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Petrum miseratione Divina sanctæ primæ sedis Narbonensis archiepiscopum & primatem, cum suis suffraganeis, suoque Narbonensi & aliarum ecclesiarum cathedralium capitulis, abbatibus, collegiis, & aliis personis ecclesiasticis, præsentibus, etiam exemptis totius provinciæ vocatis & legitime citatis secundum bullas apostolicas, prout infra, aut eorum procuratoribus legitimis, die xv. mensis Aprilis, cum x. diebus sequentibus & continuis; anno Domini M. CCC. LXXIV. Indictione duodecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Gregorii, Divina providentia papæ XI. anno quarto, in ecclesia sancta sua Narbonensi.

CO-

ANNO CHRISTI 1374.

COPIA PRIMÆ BULLÆ

Super concilio provinciali celebrando.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Narbonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

LIcet pro observatione sacrorum canonum, corrigendis excessibus, & reformatione morum, præsertim cleri, sit a sanctis patribus institutum quod metropolitani cum suis suffraganeis non omittant provincialia concilia celebrare: quia tamen celebratio hujusmodi fere ubique terrarum, quod dolenter referimus, longis temporibus est negligenter omissa, propter quod idem clerus ab honestate sui primævi status non modicum excidit, multipliciterque in devium declinavit: nos de opportuna reformatione illius cogitantes, non videmus quod hujusmodi reformatio possit citius & efficacius fieri, quam per novas celebrationes conciliorum provincialium prædictorum: ut super observatione antiquorum institutorum, novisque casibus in clero sæpius evenientibus manifestis, in eisdem conciliis opportuna remedia præbeantur. Ideoque fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus provinciale concilium tuæ provinciæ, in quo conveniant tecum suffraganei tui, & alii ecclesiarum & monasteriorum prælati dictæ provinciæ, ad id soliti convocari, infra sex mensium spatium, post præsentationem præsentium tibi seu publice apud ecclesiam tuam factam, studeas in ipsa ecclesia tua, vel alibi infra dictam provinciam, celebrare, ubi per te ac eosdem suffraganeos, de iis quę erunt ad laudem Dei, ac pro reformatione vitæ & morum cleri & populi, necnon pro necessitatibus & commodis ecclesiarum, aliorumque piorum locorum, provida examinatione tractetur & etiam statuatur, prout tu & iidem suffraganei videritis expedire: ad apostolicam sedem pro ejus auctoritate ac favoribus, ubi opportunum fuerit, recursuri. Et ut dicti suffraganei venientes ad hujusmodi concilium, de agendis in eo sint plenius informati: volumus, quod eis mandes ex parte nostra, quod ante ipsum concilium studeant suas synodos celebrare, in eis super corrigendis excessibus, supplendis defectibus, ac promovendis utilitatibus ecclesiasticis, plenius tractaturi. Secuturis vero annis hujusmodi concilium convoces & celebres, prout in sacris canonibus est statutum. Nobis de convocatione & celebratione hujusmodi, cum eas feceris, ut sciamus si hujusmodi mandato nostro parueris, rescripturus.

An.Ch.1373. Datum Avinioni II. Kal. Julii, potificatus nostri anno tertio.

COPIA SECUNDÆ BULLÆ

Ut venire compellantur exempti ad concilium provinciale.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Narbonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

DUdum tibi scripsisse recolimus, ut pro observatione sacrorum canonum & moribus reformandis, provinciale concilium tuæ provinciæ celebrare deberes. Attendentes itaque statui dictæ provinciæ expedire, ut ad dictum concilium etiam exempti ipsius convocentur, fraternitati tuæ convocandi auctoritate nostra ad dictum concilium, hac vice duntaxat, omnes & singulos prælatos exemptos ecclesiarum & monasteriorum omnium ejusdem provinciæ, cujuscumque dignitatis, status, & ordinis existant, dilectis filiis abbatibus, prioribus, & prælatis aliis Cistercienſis & Carthusienſis ordinum, duntaxat exceptis, contradictores quoque auctoritate prædicta, appellatione postposita compescendi, non obstantibus exemptionibus, & quibuslibet aliis privilegiis & litteris apostolicis, ac statutis & consuetudinibus monasteriorum & aliorum ordinum quorumcumque contrariis, juramento, confirmatione apostolica, vel quacumque firmitate alia roboratis, etiamsi de eis eorumque totis tenoribus plena & expressa esset in præsentibus mentio facienda, aut si eisdem prælatis, vel alicui seu aliquibus ipsorum, a sede apostolica sit indultum quod interdici, suspendi, vel excommunicari, seu extra vel ultra certa loca ad concilia hujusmodi evocari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam de indulto hujusmodi mentionem, plenam & liberam concedimus tenore præsentium facultatem.

Datum Avinioni XVI. Kal. Januarii, pontificatus nostri anno tertio. An.Ch.13

COPIA BULLÆ TERTIÆ.

Quod exempti, etiam ordinis Cistercienſis, ad concilium nostrum provinciale venire compellantur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Petro archiepiscopo Narbonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

CUm tu una cum venerabilibus fratribus nostris tuis suffraganeis, ac aliis prælatis & personis ecclesiasticis tuarum civitatis, diœcesis, & provinciæ Narbonensis, tibi & eisdem suffraganeis subjectis, concilium provinciale de speciali mandato nostro, prout jam incepisti, debeas celebrare, & in hujusmodi concilio de utilitate & bono communi exemptorum, sicut de aliis, tractare debeas & etiam ordinare: nos de circumspectione tua plurimum in Domino confidentes, convocandi ad hujusmodi concilium quoscumque prælatos, & alias personas ecclesiasticas, sæculares & regulares, etiam Cistercienſis ordinis, exemptas, civitatis & diœcesis ac provinciæ prædictarum, ipsosque ad veniendum ad concilium ipsum per censuram ecclesiasticam compellendi, exemptionibus, privilegiis, ac litteris apostolicis, ipsis, aut eorum locis sive ordinibus a sede apostolica vel alias qualitercumque concessis, etiamsi de ipsis, & totis eorum tenoribus esset præsentibus specialis & expressa mentio facienda, & aliis contrariis non obstantibus quibuscumque, fraternitati tuæ auctoritate apostolica plenam & liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Per hoc autem ipsis prælatis & aliis personis exemptis, eorum exemptionibus & privilegiis nullum aljas volumus præjudicium generari.

Datum Sallonii Arelatensis diœcesis, XV. Kal. Julii, pontificatus nostri anno quarto. An.Ch.13

C.O-

ANNO CHRISTI 1374.

COPIA LITTERÆ CLAUSÆ

Missæ per dominum nostrum papam super concilio provinciali.

Quod exempti omnino venire teneantur & etiam interesse.

Venerabili fratri nostro Petro archiepiscopo Narbonensi Gregorius &c.

VEnerabilis frater, vidimus &c. Quantum autem ad congregandum provinciale concilium, de quo tuis in scriptionibus subjungebas: placet nobis & quod ad illud exempti quicumque de dicta tua provincia venire & interesse debeant, legitimo impedimento cessante: super quo tibi fieri jussimus litteras opportunas. Quævis tuæ fraternitatis beneplacita semper nobis notificans confidenter.

Datum Avinioni, die XVI. Decembris.

TITULI CANONUM.

1. *De episcopis, qualem procuratorem ad concilium mittere debeant, si juste fuerint prædediti.*
2. *De janitoribus concilii, ubi debeant permanere.*
3. *Qualiter supplicans concilio exire debeat, quousque vocetur.*
4. *Qualiter abbates subditi, vocati ad synodum, venire teneantur.*
5. *Ut falsi & ficti, qui se asserunt apostolos, evitentur.*
6. *Qualiter ad requisitionem ordinariorum, excommunicati debeant in aliis diœcesibus publicari.*
7. *Bailliviæ, & scribaniæ ad prælatos spectantes, ad voluntatem non ad vitam conferantur.*
8. *Ne quis bona quæcumque in ædem sacram deposita, sub banno deponere, seu alias intromittere se præsumat.*
9. *Prælati, in vita vel in morte, ecclesiæ cui præsunt, vel præfuerint, certam cappellam relinquant, ad summam designatam.*
10. *Quam portionem curati ecclesiarum habere debeant in deposito funere, quousque in electa sepultura tumuletur.*
11. *De pœna inflicta personis capientibus vel detinentibus clericos, libere non restituentibus eosdem.*
12. *Pœna impedientium episcopum & suos, quin de causis ad forum ecclesiasticum quovis modo spectantibus cognoscat, & super ipsis informationes in quacumque parte diœcesis faciat.*
13. *Ut clerici negotiationes illicitas non exerceant.*
14. *Ut beneficiati animarum curam habentes, Missas celebrare teneantur.*
15. *De blasphematoribus.*
16. *Pœna contra non revelantes blasphematores Dei, beatæ Virginis, & sanctorum, infra xv. dies.*
17. *Pœna contra usurpantes, invadentes, & detinentes bona & jura ecclesiastica, & personarum ecclesiasticarum.*
18. *Licitum sit presbytero, cuicumque sacerdoti idoneo, etiam curam animarum non habenti, confiteri.*
19. *De indulgentiis concessis corpus Christi associantibus cum infirmis portatur.*
20. *Qui nuncios curiarum nostrarum ecclesiasticarum impediunt, quo minus mandata curiæ libere exequantur, gravissime puniantur.*
21. *Contra diffidantes personas ecclesiasticas & earum bona, sive guerram eisdem hostiliter facientes.*
22. *Clandestinum matrimonium extra diœcesim contrahentes sine licentia rectoris parochialis ecclesiæ, excommunicentur, & alias extraordinarie puniantur.*
23. *Quod quæstores quicumque, sine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.*
24. *De eligendis personis idoneis ad audiendam rationem de pecuniis receptis a clero.*
25. *Quod puniantur facientes donationes in fraudem laicorum.*
26. *Ut nullus excommunicatum seu interdictum aliquem ad sepulturam admittat.*
27. *Indulgentia orantibus pro domino nostro papa & rege concessa.*
28. *Confirmatio constitutionum a prædecessoribus nostris editarum.*

PRÆFATIO.

INter cunctas sollicitudines, quæ insident cordi nostro, pastorale officium nos astringit, ut super gregem Dominicum superna dispositione specialiter nobis commissum, illam quæ ars est artium habeamus præcipuam, videlicet curam & regimen animarum: ne illum lupus rapax, serpens antiquus, humani generis inimicus invadat; ejusque sanguis, quod absit, de nostris manibus exquiratur. Quantum enim nobis ex alto permittitur, debemus virtutes inserere, pacem quærere, scandala evitare, jurgiorum materiam amputare, juraque illibata servare, & intelligere super egenum & pauperem: quia oblivio eorum non erit & patientia pauperum non peribit in finem. Voluntarios siquidem labores amplectimur, curis sollicitamur continuis, & assidua meditatione pensamus, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum commodis, in quorum prosperitate utique lætamur, jugi, quantum est nobis possibilis, sollicitudinis studio intendamus: ut in extremo & tremendo examine, ante tribunal æterni judicis Jesu Christi filii Dei duplicatum talentum & creditum reportemus, & ad regnum Patris ejus, cum benedictis & grege nobis commisso, pervenire feliciter valeamus.

Igitur nos Petrus miseratione Divina sanctæ primæ sedis Narbonensis archiepiscopus & primas, Sicardus Biterrensis, Petrus Carcassonensis, Joannes sancti Poncii Tomerarium, Arnaldus Electensis, & Hugo Agathensis, episcopi præsentes, & procuratores venerabilium fratrum nostrorum absentium Petri Magalonensis, Bernardi Uticensis, Joannis Lodovensis, Petri Elnensis, & Joannis Nemausensis, episcoporum, cum venerabili capitulo nostro Narbonensi, in ipsa sancta nostra metropolitana Narbonensi ecclesia provinciale concilium, ut juris & moris est, & antiqui patres statuerunt & sanxerunt, celebrantes, cum procuratoribus aliorum etiam venerabilium capitulorum nostrorum absentium, abbatibus, capitulis, prioribus, collegiis, & aliis plurimis personis ecclesiasticis, exemptis & non exemptis, etiam mendicantibus,

ANNO CHRISTI 1374.

bus, & aliorum ordinum quorumcumque noſtræ Narbonenſis provinciæ, ad hæc invitatis, vocatis, & legitime citatis, tam auctoritate apoſtolica, quam noſtra metropolitana, conſtitutiones noſtras infra ſcriptas pro ſubditorum noſtrorum ſalute animarum, & profectu & quiete eccleſiaſticæ libertatis, de ejuſdem concilii unanimi conſilio & aſſenſu, ad laudem, honorem, & gloriam Divini nominis, facimus, ordinamus, promulgamus, & ducimus promulgandas: quas, & contenta in eis, per omnes ſubditos noſtros, & alios quoſcumque in juriſdictione noſtra, & cujuslibet civitatis & diœceſis provinciæ noſtræ Narbonenſis, habitantes vel exiſtentes, nunc & in perpetuum teneri volumus irrefragabiliter & ſervari.

CANONES.

I. *De epiſcopis, qualem procuratorem ad concilium mittere debeant, ſi juſte fuerint præpediti.*

Prov. 11. Ut in Conc. Vaurenſi can. 3.

CUm, teſtante Sapientis ſententia, *ſalus ſit ubi multa conſilia*, & copiam ſani conſilii nequaquam coartari expedit, ſed extendi: idcirco ſub virtute ſanctæ obedientiæ epiſcopis ſuffraganeis noſtris injungimus, ut cum venire * ad ipſa concilia, fuerint legitime impediti quo minus ad ea perſonaliter venire poſſint, procuratores ſpeciales viros diſcretos & habiles deſtinare procurent. Et idem faciant alii, qui ad dicta concilia conſueverunt, debent, & poſſunt evocari.

* *f.* vocati

II. *De janitoribus concilii, ubi debeant permanere.*

Ut in Conc. Vaurenſi can. 4.

Item ſtatuimus, quod quandocumque provinciale concilium infra noſtram provinciam celebrari contigerit, janitor aut quiſvis alius officialis, cujus præſentia in concilio memorato nequaquam neceſſaria ſeu opportuna exiſtit, extra januam maneat: qui per præſidentem eidem concilio deputetur.

III. *Qualiter ſupplicans concilio exire debeat quouſque vocetur.*

Ut in Conc. Vaur. c. 5.

Item ſi contingat aliquem prælatum, vel canonicum alicujuſvis metropolitanæ, cathedralis, aut collegiatæ, eccleſiarum de dicta provincia, ſeu alium quemcumque, circa negotium aliquod nobis ſupplicare vel requirere: idem ſupplicans vel requirens, ſupplicatione vel requiſitione ſua propoſita, recedere ac de concilio exire teneatur, dum concilium ſuper petitione hujuſmodi diſcutiet atque deliberabit.

IV. *Qualiter abbates ſubditi vocati ad ſynodum venire teneantur.*

Ut in C Vaur.c.

Cum non paſſim quicumque ſint admittendi vel deputandi ad ardua, ſed induſtria in talibus ſit diligentius exquirenda: præſenti auctoritate concilii duximus ſtatuendum, ut epiſcopi, abbates eis ſubjectos, ad ſynodos ſuas per cenſuram eccleſiaſticam venire compellant. Vel ſi forſan legitimo impedimento detenti fuerint, quo minus perſonaliter ad illas acedere poſſint: procuratores deſtineant ſpeciales, expertos, idoneos, & diſcretos, & de ipſorum ordinibus, ſi ibi ſufficientes exiſtant, cum patentibus & apertis litteris eorumdem.

V. *Ut falſi & ficti, qui ſe aſſerunt apoſtolos, evitentur.*

Ut in C Vaur.c.

Cum quidam, qui ſe dicunt apoſtolos, & religioſos ſe fingunt, extiterint ſuis exigentibus demeritis per ſanctam ſedem apoſtolicam excommunicationis vinculo innodati; & poſt, dum per orbem incedunt vagabundi, in multis malis fuerint deprehenſi, ſintque periculoſi homines circa fidem; volumus, & etiam ordinamus, quod ubicumque infra noſtram provinciam inventi fuerint, capiantur, & diœceſanis, in quorum diœceſibus capientur, remittantur examinandi, corrigendi, & etiam puniendi, ut juris fuerit & etiam rationis.

VI. *Qualiter ad requiſitionem ordinariorum, excommunicati debeant in aliis diœceſibus publicari.*

Ut in C Vaur.c.

Item ſtatuimus, quod ex quo per epiſcopum, vicarium, ſeu ejus officialem, aut alium per eos ſeu eorum alterum deputatum, contra aliquem vel aliquos, excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententia fuerit promulgata & publicata; & exinde exigente rebellione ac inobedientiæ duritia per decem dies, extiterit ſolemniter & publice aggravata: licitum ſit eiſdem, & ipſorum cuilibet, hujuſmodi auctoritate concilii, cæteros epiſcopos & prælatos, vicarios & officiales eorumdem, requirere, ut ipſius ſententias, quarum tenores & clauſas declarent in ſcriptis, in ſuis diſtrictibus & diœceſibus ſervent, & faciant diebus ad hoc congruentibus publicari. Et præ-

prælati, vicarii, & officiales alii, ſuper hoc requiſiti, obtemperare teneantur.

ANNO CHRISTI 1374

VII. *Baillivia & ſcribania ad prælatos ſpectantes, ad voluntatem, non ad vitam, conferantur.*

Conc. c. 57.

Statuimus quod nullus noſtrum, nec prælatus quiſvis alius, ſeu capitulum vel conventus alicujus eccleſiæ cathedralis vel collegialis, provinciæ noſtræ, vel aliqua alia ſingularis perſona, etiam de ipſo capitulo, vel collegio, ſeu conventu, baillivias, ſcribanias, ſeu alia beneficia ad nos ſeu dignitates, vel beneficia noſtra, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, ſpectantia, poſſit de cætero alicui perſonæ concedere ad ejus vitam, ſed ad beneplacitum dumtaxat concedentis, vel concedentium eorumdem. Conceſſio vero in contrarium facta, nullius valoris exiſtat.

VIII. *Ne quis bona quæcumque in ædem ſacram depoſita ſub banno deponere, ſeu alias intromittere ſe præſumat.*

Conc. c. 59.

Item univerſos & ſingulos dominos temporales, ſeneſcallos, officiarios, judices, & alios quoſcumque, cujuſcumque ſtatus, præeminentiæ, vel dignitatis exiſtant, qui bona apud ædes ſacras depoſita vel repoſita receperint, arreſtaverint, ſaiſiverint, vel occupaverint, ſeu banniverint, & qui ſcienter recipi, arreſtari, & ſaiſiri mandaverint, & qui ſcienter talia occupata, ſaiſita, ſeu arreſtata receperint, & qui in prædictis ſcienter dederint publice vel occulte conſilium, auxilium, vel favorem, auctoritate præſentis concilii excommunicamus, & excommunicatos ex nunc, ut ex tunc, haberi volumus ipſo facto, & excommunicatos præcipimus publice nunciari.

IX. *Prælati in vita vel in morte, eccleſiæ cui præſunt, vel præfuerint, certam cappellam relinquant ad ſummam deſignatam.*

In Conc. c. can.

Cum ob honorem Dei & cultus Divini, eccleſiæ, maxime cathedrales, pulchris pollere debeant ornamentis: idcirco ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod quilibet noſtrum, ſcilicet nos archiepiſcopus & epiſcopi ſuffraganei noſtri, in vita unam cappellam integram de pulchris pannis nobilibus, eccleſiæ cathedrali, cui præfuerint vel præſunt, conferre & dare, vel centum florenos auri pro eadem emenda relinquere, teneantur: & ad hoc ſint ejus bona quæcumque obligata.

ANNO CHRISTI 1374.

X. *Quam portionem curati eccleſiarum habere debeant in depoſito funere, quouſque in electa ſepultura tumuletur.*

Deſiderabiliter affectantes, ut parochiales eccleſiæ, quæ maternos imitantur affectus, piis in Domino ſuorum defunctorum parochialibus juribus non priventur: declarando ſtatuimus, quod per illos, apud quorum eccleſias ſeu cœmeteria, defunctos ipſos extra loca obitus transferendos deponi continget, de funeralibus & legatis eiſdem parochialibus eccleſiis reſpondeatur, ac ſi in ipſis in quibus corpus eſt depoſitum ſepulturam perpetuam elegiſſent.

Ut in Conc. Vaur. c. 65.

XI. *De pœna inflicta perſonis capientibus vel detinentibus clericos, libere non reſtituentibus eoſdem.*

Cum de jure dubium non exiſtat, quin capientes & detinentes clericos, & mandantes capi abſque licentia ſui judicis eccleſiaſtici, ſint eo ipſo majori excommunicatione ligati; & mandantes ſeu detinentes hujuſmodi, peccato peccatum accumulent, cum ipſos captos relaxant, ſuo judici eccleſiaſtico remiſſione non facta: volente peccata hujuſmodi cohibere, & indemnitati libertatis eccleſiaſticæ & juriſdictionis eccleſiæ providere, inhærentes veſtigiis & ſtatutis antiquis prædeceſſorum noſtrorum, & ſtatuta eorum renovantes, volumus & ſtatuimus, quod ſi dominus temporalis, aut quivis alius juriſdictionem temporalem exercens, requiſitus per curatum eccleſiæ, in cujus parochia clericus capietur, vel etiam detinebitur, ſeu per alium eccleſiaſtici judicis nomine, libere, nulla facta financia ſeu compoſitione, & nil in perſona vel habitu hujuſmodi clerici immutato, clericum ipſum in habitu & tonſura clericali exiſtentem non reſtituerit judici eccleſiaſtico, ſeu deputato ab eo, ex tunc, abſque alterius expectatione mandati, ceſſetur a Divinis in parochia, in qua hujuſmodi clericus capietur, & etiam in qua captus detinebitur: tamdiu & quouſque idem clericus plene, decenter, & libere fuerit judici eccleſiaſtico reſtitutus.

ANNO CHRISTI 1374.

XII. *Pœna impedientium episcopum & suos, quin de causis ad forum ecclesiasticum quovis modo spectantibus cognoscat, & super ipsis informationes in quacumque parte diœcesis faciat.*

Item cum episcopus in quacumque parte suæ diœcesis jurisdictionem spiritualem habeat, quæ esset delusoria, si non posset in loco quolibet ipsius diœcesis, non exempto, libere exerceri: nihilo minus tamen nonnulli domini temporales, suique judices, ac etiam alii jurisdictionem exercentes temporalem, judices ecclesiasticos impediunt, quo minus jurisdictionem exerceant super causis tam criminalibus quam civilibus ecclesiasticis, quorum correctio, punitio, & cognitio, ad ipsum judicem ecclesiasticum, tam de jure, quam etiam de antiqua & approbata consuetudine, noscitur pertinere, contra salutem animarum suarum jurisdictionem ecclesiasticam impediendo: propter quod sententias contra tales a jure & etiam a statutis provincialibus promulgatas incurrunt. Volentes saluti animarum, & etiam libertati ecclesiasticæ salubriter providere, antiqua statuta super iis alias edita renovantes: excommunicamus tales, ut præmissum est, jurisdictionem ecclesiasticam impedientes, & in præmissis, seu aliquo præmissorum, delinquentes, ac in iis publice vel occulte dantes consilium, auxilium, aut favorem: præcipientes, eos excommunicatos publice nunciari, donec impedimenta hujusmodi amota fuerint cum effectu & beneficium absolutionis meruerint obtinere.

XIII. *Ut clerici negotiationes illicitas non exerceant.*

Item cum indecens & inhonestum sit, & periculosum existat, personis ecclesiasticis officium negotiationis exercere, & eidem inhærere: statuimus & ordinamus ut personæ ecclesiasticæ a negotiationibus illicitis quibuscumque desistant. Quod si non fecerint, ad arbitrium ordinarii sui puniantur: pœnis contra tales in jure expressis, in suo robore permanentibus quibuscumque.

XIV. *Ut beneficiati & animarum curam habentes, Missas celebrare teneantur.*

Item cum secundum jus, ratione officii detur beneficium, & ratione beneficii quilibet Deo servire teneatur; & ut intelleximus, sint nonnulli presbyteri, etiam curam animarum habentes, qui in anno vix unam Missam celebrant, in grande ipsorum animarum periculum & gravamen: idcirco volumus, & præsentis concilii auctoritate statuimus, ut quicumque beneficium cum cura animarum obtinens, & qui in posterum obtinebit, ad minus in mense quolibet semel Missam celebrare teneatur, nisi ex causa sufficienti & legitima excusetur. Per hoc autem non intendimus dispensare cum illis, qui ex institutione suorum beneficiorum, seu ordinatione, ad plurium Missarum celebrationem sunt adstricti.

XV. *De blasphematoribus.*

Item cum peccatum sit laxare linguam in blasphemiam Dei, & redemptoris domini nostri Jesu Christi, sancti Spiritus, beatæque Mariæ semper virginis, & sanctorum; & sint nonnulli, ut intelleximus, qui in Deum Patrem, & in unicum ejus Filium dominum nostrum Jesum Christum, ac Spiritum sanctum, beatamque Mariam semper virginem, seu sanctos ejus, blasphemiam proferre non verentur, quod cedit in ipsorum blasphemantium animarum non modicum periculum & gravamen, & scandalum audientium: idcirco hoc sacro approbante concilio statuimus & ordinamus, ut curati infra nostram provinciam constituti, diebus Dominicis parochianos suos utriusque sexus moneant & exhortentur, ut a blasphemiis abstineant, & indignationem Dei Patris, & ejus Filii domini nostri Jesu Christi, & beatæ Virginis gloriosæ, & ultionem nostram voluerint evitare. Quod si prædictis monitionibus non obtemperaverint, sed in blasphemiam in Deum Patrem, seu ejus Filium, & Spiritum sanctum, beatam Mariam semper virginem, seu sanctos Dei, linguam laxare præsumpserint: ex tunc auctoritate præsentis concilii pœnis juris subjiciantur, quæ per ordinarium ecclesiasticum executioni demandentur. Et si clerici fuerint, ad arbitrium ordinarii acrius puniantur.

XVI.

ANNO CHRISTI 1374.

XVI. *Pœna contra non revelantes blaſphematores Dei, beatæ Virginis, & ſanctorum, infra* XV. *dies.*

Item cum ſecundum ſanctorum patrum traditiones, juris ordo confundatur, quando ſua juriſdictio cuique non ſervatur; & cum ſecundum jus commune ad nos & ſuffraganeos noſtros in noſtris civitatibus & diœceſibus ſpectet & pertineat cognoſcere de blaſphemiis, & blaſphemos ſecundum canonicas ſanctiones vel alias, prout expediens fuerit, punire: hinc eſt, quod præſenti ſacro concilio approbante, ſtatuimus & ordinamus, ut curati noſtræ provinciæ diebus Dominicis moneant, & exhortentur omnes parochianos ſuos utriuſque ſexus ad Divina congregatos, ut quicumque qui audiet aliquem ſeu aliquos, aliquam ſeu aliquas, linguam ſuam publice laxantem ſeu laxantes in blaſphemiam Dei, ejuſque filii domini noſtri Jeſu Chriſti, Spiritus ſancti, & beatæ Mariæ ſemper virginis & ſanctorum, blaſphemiam & nomen blaſphemantis, infra XV. dies a die prolationis blaſphemiæ officiali illius diœceſis, ſeu ejus locum tenenti, in qua blaſphemia dicta fuerit, revelet & revelent. Quod ſi non fecerint, contra ſcientes & non revelantes, & contra blaſphemantes prædictos, & eorum quemlibet, procedetur ut juris fuerit & etiam rationis.

XVII. *Pœna contra uſurpantes, invadentes, & detinentes bona & jura eccleſiaſtica & perſonarum eccleſiaſticarum.*

le ſupra 1351.

Item recolentes, nos dudum in generali & provinciali concilio noſtro pridem celebrato Bitteris ſtatutum feciſſe ſubſcriptum, negligentiam ſuffraganeorum noſtrorum & eorum vicariorum & officialium redarguentes in hac parte: id præcipimus & mandamus univerſis & ſingulis ſuffraganeis noſtris, & eorum vicariis & officialibus, auctoritate præſentis concilii, ut dictum ſtatutum, quod etiam in præſenti noſtro ſacro concilio renovamus, executioni demandent, & demandari faciant & publicari per cappellanos eis ſubjectos, quilibet in ſuis civitate & diœceſi, ſaltem bis in anno, & circa obſervantiam ejus invigilent. Cujus ſtatuti tenor ſequitur, & eſt talis

c. Bitter. 351. c. 5.

„ Item conciliorum provincialium, „ per prædeceſſores noſtros Narbonenſes archiepiſcopos eorumque ſuffraganeos olim factorum, veſtigiis inhærentes, & certa in aliquibus eorumdem contenta, pro qualitate & conditione temporum, prout melius nobis viſum eſt expediens, temperantes, & etiam moderantes: hoc ſacro approbante concilio ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod quicumque, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtat, qui ſcienter & temere quaſcumque res, bona, poſſeſſiones aut jura mobilia & immobilia aut ſe moventia, quæ tamen mobilia, ſeu ſe moventia valorem XX. ſolidorum monetæ Turonenſis communi æſtimatione excedant, eccleſiarum ſæcularium ſeu regularium, aut quorumcumque religioſorum ſeu piorum locorum, ſive perſonarum eccleſiaſticarum, invadere, occupare, rapere, aut perſonas eccleſiaſticas, ſeu earum domos quas inhabitant, invadere, ferrare, ſeu violenter expugnare vel aperire præſumpſerint, niſi infra VI. dies a tempore invaſionis, occupationis, rapinæ, clauſuræ, ferraturæ, expugnationis, & aperturæ hujuſmodi, ſatisfactionem & emendam plenariam fecerint de præmiſſis: ſi perſona ſingularis fuerit, tam ipſa perſona, quam quæcumque alia in præmiſſis dans auxilium, conſilium, vel favorem, excommunicationis; ſi vero univerſitas fuerit, interdicti ſententias auctoritate præſentis concilii ipſo facto incurrant. Quod ſi prædicti infra dictos VI. dies ſatisfactionem de præmiſſis non fecerint competentem: ex tunc nos ordinarii prædicti, vicarii, ſeu officiales noſtri, & noſtrum quilibet in ſua civitate & diœceſi, ubi prædicta attentata fuerint, poſtquam eis conſtiterit de præmiſſis, ubi ea notoria non fuerint, ſuper quo quilibet noſtrum ordinariorum, vicariorum, & officialium, cognitor & executor legitimus cenſeatur, poteſtatemque habeat cognoſcendi, ſummarie etiam & de plano, abſque ſtrepitu judicii & figura, ubi ex mero officio procedetur. Si vero notoria extiterint: procedendo in eis ſicut eſt de jure in notoriis procedendum, denuncient ſeu faciant excommunicatos publice nunciari, & etiam interdictos. Et nihilo minus ad requeſtam diœceſanorum, vicariorum, vel officialium ſuorum, in quorum diœceſi prædicta

„ com-

ANNO CHRISTI 1374.

„ commiſſa fuerint, cæteri ordinarii & officiales dictæ provinciæ noſtræ, „ præfatos excommunicatos & interdicti „ ctos & aggravatos, ſi aggravati fuerint, in locis ſuarum civitatum & „ diœceſum de quibus requiſiti fuerint, „ faciant publice nunciari.

Ut in Conc. Vaur. c. 81.

XVIII. *Licitum ſit presbytero, cuicumque ſacerdoti idoneo, etiam curam animarum non habenti, confiteri.*

Ut Miſſæ & alia Divina officia cum puritate conſcientiæ celebrentur, & ne propter defectum confeſſorum ea omitti contingat: indulgemus, quod quilibet presbyter poſſit, quoties indigebit ſeu opportunum fuerit, cuilibet ſacerdoti idoneo, etiam non curato, ſua confiteri peccata, & abſolutionis beneficium recipere ab eodem: præterquam de caſibus ordinariis reſervatis.

XIX. *De indulgentiis conceſſis corpus Chriſti aſſociantibus, cum infirmis portatur.*

Ut in Conc. Vaur. c. 87.

Si propter Chriſtum ſanctis ejus reverentia impendi præcipitur: quanto magis colendum eſt veneratione præcipua ſacratiſſimum corpus ejus, qui ſanctos ſanctificat, ac caput eſt ſanctorum omnium & corona! Hoc utique corpus, quod ipſe ſolus pro noſtra reconciliatione in ara crucis hoſtiam obtulit Deo Patri, quotidie in eccleſiaſticis aris pro vivis & mortuis in illius paſſionis memoriam immolatur. Statuimus igitur & jubemus, quatenus omnes & ſinguli priores, rectores, atque vicarii eccleſiarum, noſtrarum civitatis & diœceſis ac provinciæ, parochianos ſuos, præſertim in Miſſarum ſolemniis, inducere ſtudeant, ut hujuſmodi ſanctiſſimo corpori, cum per presbyterum defertur infirmo in viaticum miniſtrandum, reverenter aſſurgant, illudque devote ſequantur, ac cum luminarium adhibitione honorent. Et ut ad hoc alliciantur vehementius ſpiritualium ſtipendiis præmiorum: omnibus qui ſanctiſſimum corpus ipſum ſequentur ſine lumine, diurno tempore vel nocturno, XX. dies; omnibus vero cum luminaribus dictum ſacratiſſimum corpus ſequentibus, vel luminaria mittentibus, de die, XXX. de nocte vero, XL. dierum indulgentiam de injunctis eis pœnitentiis, dummodo vere pœnitentes & confeſſi fuerint, vel infra quindecim dies inde tunc frequentes exiſtant, miſericorditer in Domino relaxamus.

ANNO CHRISTI 1374.

XX. *Qui nuncios curiarum noſtrarum eccleſiaſticarum impediunt quominus mandata curiæ libere exequantur, graviſſime puniantur.*

Ut in Conc. Vaur. c. 10

Cum juſtitiæ jus ſuum cuique tribuenti & miniſtris ipſius ac reipublicæ plurimum detrahatur, ſi proceſſus ipſorum miniſtrorum contingat iniquorum machinationibus impediri: nos volentes talium juſtitiæ cultum impedire nitentium auſus temerarios timore diſciplinæ eccleſiaſticæ cohibere, proviſione præſentis concilii duximus ſtatuendum, quod ſi quis, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtat, delegatos, ſubdelegatos, commiſſarios, nuncios, aut executores noſtros vel ſuffraganeorum noſtrorum, officialium & vicariorum, ſeu eorum loca tenentium, vel vices gerentium, ut litteras vel alias ſcripturas judiciales, noſtras, vel ſuffraganeorum, vicariorum, & officialium prædictorum, deferentes, hac occaſione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, vulnerare, aut interficere, mutilare, ſeu litteras vel ſcripturas prædictas auferre, ſeu eas rumpere, cancellare, aut alias deſtruere quoquo modo, vel ablatas celare, ſeu deferentes compellere ad frangendum, vel, ut eorum verbis utamur, ad manducandum litteras hujuſmodi vel ſcripturas, aut qui prædicta vel aliquid prædictorum fieri procuraverint, aut facientibus dederint auxilium, conſilium, vel favorem, auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententiæ ſubjaceant ipſo facto: a qua, niſi prius judici curiæ, cujus auctoritatem contempſerint, & paſſo injuriam, ac cæteris quorum intereſt, prout exceſſus exegerit atrocitas, ſatisfecerint, nullatenus abſolvantur.

XXI. *Contra diffidantes perſonas eccleſiaſticas & eorum bona, ſive guerram eiſdem hoſtiliter facientes.*

Ut in Conc. Vaur. c. 10

Ad reprimendam audaciam perverſorum clericos & perſonas eccleſiaſticas diffidantium, ſeu procurantium diffidari, eorumque homines vel loca eorum, ſeu guerram facientium: præſenti ſacro approbante concilio ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod omnes & ſinguli clericos aut perſonas eccleſiaſticas diffidantes, ſeu diffidari procu-

ANNO CHRISTI 1374.

curantes, [a] aut eorum homines, vel loca, seu * prædictos clericos aut personas ecclesiasticas, præcedente vel non præcedente diffidamento quocumque, guerram facient, seu eosdem clericos aut personas ecclesiasticas, vel homines, sive dicta bona ipsorum, per modum guerræ, seu hostiliter, aut alias cum turba, seu hominibus coadunatis, ex proposito invaserint, damnificaverint, necnon omnes & singuli qui eis circa prædicta dederint auxilium, consilium, vel favorem, auctoritate præsentis concilii excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Et si præfatam excommunicationis sententiam per XV. dies a diffidatione guerræ, & hostili impugnatione, & damnorum datione, satisfactione condecenti non facta, animo sustinuerint seu sustinuerunt indurato: ex tunc auctoritate præsentis concilii, in eorum terris cessetur a Divinis, si quas habent in provincia nostra.

[a] Lege, aut rum occa- ne contra mines, vel a. H. f. adden- m, in-

XXII. *Clandestinum matrimonium extra diœcesim contrahentes, sine licentia rectoris parochialis ecclesiæ, excommunicentur, & alias extraordinarie puniantur.*

Statuimus, quod quæcumque persona, quæ pro matrimonio clandestino solemnizando parochiam suam exiens, ipsum matrimonium solemnizaverit sine licentia judicis, vel proprii sacerdotis, & qui in præmissis præsentiam suam associando exhibuerit, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, & tamdiu ut excommunicatus evitetur & etiam publicetur, donec ad arbitrium judicis ecclesiastici, presbytero ecclesiæ parochialis satisfecerit, in cujus injuriam hoc attentare præsumpserit, & absolutionem meruerit obtinere.

in Conc. ur. c. 110.

XXIII. *Quod quæstores quicumque sine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.*

De quæstoribus autem ecclesiarum, hospitalium, vel pontium, & aliorum quorumcumque, alias duximus statuendum, & statuimus præsentis concilii auctoritate; quod sine nostris vel episcoporum litteris, aut vicariorum, aut officialium nostrorum, non recipiantur: & tunc ad prædicationem non admittantur, sed ad expositionem ipsorum tantum quæ in nostris vel eorum litteris continentur. Et si prædicare præsumpserint: taliter corrigantur, quod cæteris transeat in exemplum.

in Conc. aur. c. 115.

XXIV. *De eligendis personis idoneis ad audiendum rationem de pecuniis receptis a clero.*

Item statuimus, & auctoritate præsentis concilii ordinamus, quod in singulis diœcesibus provinciæ nostræ, in hiemali synodo eligantur duo viri ecclesiastici, quibus in sequenti synodo hiemali ratio reddatur de receptis & levatis per thesaurarium episcopi, vel quemcumque alium, ad recipiendum & levandum pecuniam debitam per clerum suæ diœcesis, ratione legatorum, nunciorum sedis apostolicæ, vel alia quavis causa, per ipsum episcocum deputatum, seu etiam deputandum.

XXV. *Quod puniantur facientes donationes in fraudem laicorum.*

Item ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli clerici soluti, & tam in minoribus quam in sacris ordinibus constituti, & etiam religiosi aliqui, sibi procurant donationes rerum immobilium fieri in fraudem, ut bona sic eis donata, ad contributionem talliarum laicorum pro rata non teneantur. Nos igitur talibus fraudibus obviare volentes: hoc sacro approbante concilio prohibemus, ne hujusmodi donationes in fraudem, ut præmittitur, recipiant. Quod si fecerint, volumus & ordinamus, ut per judicem suum ecclesiasticum, cum de prædicta fraude sibi constiterit, ad solutionem talliarum pro rebus eisdem donatis compellantur.

XXVI. *Ut nullus excommunicetum seu interdictum aliquem ad sepulturam admittat.*

Item statuimus, quod quicumque presbyter, cujuscumque conditionis existat, etiam religiosus, nullum tam per statuta provincialia aut synodalia, quam per litteras nostras seu suffraganeorum, vel alias excommunicationis sententia innodatum, seu interdictum, postquam sibi de excommunicatione seu interdicto constiterit, admittat ad ecclesiasticam sepulturam sine sui superioris licentia & mandato: vel probetur, ipsum

ANNO CHRISTI 1374.

sum ab hujusmodi excommunicationis seu interdicti sententia fuisse absolutum.

XXVII. *Indulgentia orantibus pro domino nostro papa & rege concessa.*

Item statuimus, quod per quemcumque Christi fidelem provinciæ nostræ, pro statu domini nostri summi pontificis & ecclesiæ universalis conservando, ac etiam domini nostri regis, dicantur singulis diebus duo *Ave Maria*, & unum *Pater noster*. Omnibus autem & singulis dicentibus, vere pœnitentibus & confessis, x. dies de injunctis sibi pœnitentiis in Domino misericorditer relaxamus.

XXVIII. *Confirmatio constitutionum a prædecessoribus nostris editarum.*

Ut in Conc. Vaur. c. 13. Cum multa sit diligentia per nostros prædecessores provisum casibus, qui solent in civitatibus & diœcesibus nostræ provinciæ evenire, per constitutiones legitimas provinciales, quæ ab aliquibus minus debite observantur: hinc est, quod nos omnes constitutiones provinciales alias per prædecessores nostros & per nos editas, approbamus, easque ad fratrum suffraganeorum nostrorum consilio unanimi & assensu, ex certa scientia confirmamus, ac ipsa præcipimus inviolabiliter observari: nec per ista præcedentia statuta in præsenti concilio facta, aliis statutis observatis provincialibus & synodalibus intendimus in aliquo derogare, nisi in quantum prædictis essent contraria vel adversa.

Lectæ fuerunt & publicatę suprascriptæ constitutiones Narbonæ, in hujusmodi provinciali concilio, quadam die Lunæ, quæ fuit dies XXIV. mensis Aprilis, anno, Indictione & pontificatu prædictis. In quorum testimonium nos P. archiepiscopus memoratus, præfato nostro concilio approbante, suprascriptas constitutiones per notarium publicum infrascriptum in hanc publicam formam redigi mandavimus, & sigilli nostri appensione muniri. Præsentibus venerabilibus patribus, dominis, Guidone Crassensi, Embrino de Caunis, Stephano de Quadraginta, Pontio sancti Tiberii, Petro Juncellensi, Arnaldo santi Aniani, ordinum sanctorum Benedicti & Agustini monasteriorum abbatibus, Carcassonensis, Narbonensis, Agathensis, Biterrensis, & sancti Pontii Tomeriarum, diœcesium; necnon & venerabilibus ac discretis viris, Guillermo Sigerii Baccallario de Pintiano, Petro de Mesergua licentiato in decretis, vicario perpetuo de Faberzano, Raymundo de Franchis in ecclesia sancta nostra, Stephano de Fruinhaco de Fictorio, Raymundo de Colunhacio vicario perpetuo de Perignano nostræ Narbonensis, Raymundo Palomerii de Prata, Elnensis diœcesis, parochialium ecclesiarum presbyteris rectoribus, Bernardo de Brolio presbytero beneficiato in ecclesia sancta nostra Narbonensi, & pluribus aliis, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Joannes Nigri, presbyter Morinensis diœcesis, publicus apostolica & imperiali, ac ipsius domini mei domini archiepiscopi Narbonensis & primatis, ac ipsius auctoritate scriba & notarius: suprascriptarum constitutionum ordinationi, lectioni, editioni, publicationi, & omnibus aliis suprascriptis, per prænominatum dominum archiepiscopum & primatem factis; ejus sacro approbante concilio, una cum suprascriptis testibus presens fui: ipsasque de ejus mandato & præfati concilii in notam recepi, publicavi, & manu propria scripsi in duobus pergamenis simul conglutinatis: & signo me signavi in fidem & testimonium præmissorum, una cum ipsius domini mei, domini archiepiscopi & primatis, appensione sigilli.

Sic verum est, prout continetur. *Manu propria.*

P. Narbonensis.

Datum ut supra.

ANNOTATIO G. C.

Hujus concilii canones ferme omnes sumpti sunt ex concilio Vaurensi trium provinciarum, anno M. CCC. LXVIII. celebrato.

ANNO CHRISTI 1375.

CONCILIUM UNIEJOVIENSE

ANNO CHRISTI 1375.

A Jaroslao Gnesnensi archiepiscopo, cum cæteris Poloniæ episcopis celebratum anno Domini MCCCLXXV.

Concilii hujus mentionem Staravolscius facit in conciliorum epitome. Anno, *inquit*, Domini MCCCLXXV. concilium Uniejovense, tempore Gregorii papæ, episcopi Poloniæ celebrarunt, præsidente Jaroslao archiepiscopo Gnesnensi, in quo, præter reformationem disciplinæ ecclesiasticæ, statutum erat, ut bini grossi de uniuscujusque marcæ proventu sacerdotiorum, in sumptus belli Turcici conferrentur. Pontifex enim metuens Italiæ ab Amurathe imperatore Turcarum quod jam magna strage Bulgaros, Servos, Macedones, & Albanos profligasset: undique subsidia corrogabat, & in Poloniam nuncium Nicolaum episcopum Majoricensem ea de causa miserat.

LU-

ANNO CHRISTI 1376.

LUGDUNENSE CONCILIUM PROVINCIALE

A Joanne archiepiſcopo

Anno 1376. *habitum.*

.1376.Ex ll.Chriſt. edit.t.IV. 70.

IN manualibus eccleſiæ Lugdunenſis ſtatutis folio 113. hæc nuda mentio de Lugdunenſi ſynodo habetur: *anno* 1376. *die* 3. *martii celebratum fuit concilium provinciale in eccleſia majori Lugdunenſi per R. dom. Joannem de Talaru decanum Lugdunenſem tunc archiepiſcopum Lugdunenſem.* Nec de concilio iſto ultra quidquam ſcimus.

ANNO CHRISTI 1378.

VITA

URBANI PAPÆ VI.

ANNO CHRISTI 1378.

URbanus VI. patria Neapolitanus, patre Piſano & matre Neapolitana genitus, vir humilis, inquit Theodoricus, & devotus, zelator caſtitatis & juſtitiæ, ſacrorum canonum doctor peritiſſimus, ex archiepiſcopo Barenſi, citra metum Romani populi vel Italum vel Romanum pontificem expetentis, communi omnium cardinalium Romæ degentium ſuffragio electus eſt ſexto Nonas Aprilis, anno Domini 1378. tempore Caroli IV. & Wenceslai imperatorum. Cardinales conclave egreſſi omnes jurato depoſuerunt, ſe nullo metu populi obſtante eum libere creaſſe pontificem, quem tanto munere digniſſimum omnes dijudicarent. Memorabile eſt quod de hoc pontifice refert Theodoricus libro 1. capite 1. his verbis: Hic ante ipſius papatum per multos annos me exiſtente cum ipſo ſingulis noctibus, poſtquam ad cubile ſuum cauſa quieſcendi aſcenderat, coram ſe in bibliis, quouſque dormiret, legi faciebat. Et raro vel numquam tempus aliquod vigilando otioſe conſumpſit: ſed aut ſtudebat, ut prædixi, ſeu commiſſa ſibi exercebat officia, vel orabat. Et niſi atratus quodammodo per plateas nullatenus incedebat, & incedendo duabus beſtiis contentus erat, una mula ſcilicet ſuper qua ipſe, & uno equo ſuper quo ejus familiaris ipſum aſſocians, equitabant. Etiam induebatur cilicio diurno tempore & nocturno, in quo dormiens indutus fuit deſuper tunica alba talari de mediocri panno laneo. Ac multum erat patiens tunc temporis in adverſis, compatiens etiam, jejunia per eccleſiam indicta tunc ſanctiſſime obſervabat, necnon per adventum Domini & per Sexageſimam annis ſingulis jejunabat, & jejunantes ſimiliter necnon bonos religioſos ſatis amabat. Hæc de Urbano Theodoricus. Initio pontificatus mores cardinalium quorumdam debito pietatis zelo reprehendit. Quam correctionem dum illi non æquo ſatis animo ſuſtinerent, Roma Anagniam profecti, ſchiſmaticum & pſeudopontificem, quem Clementem ſeptimum nominarunt, contra eum elegerunt: eaque occaſione pernicioſiſſimum ſchiſma, quod non niſi poſt 36. annos tempore Conſtantienſis Concilii tolli potuit, exſuſcitarunt. Galli & Hiſpani antipapæ Clementi, Itali vero alique plures Urbano pontifici vero & legitimo adhæſerunt. Cumque Joanna regina Siciliæ, ſchiſmatici partes foveret, Urbanus pontifex eam injuriam ulturus, Carolum qui ſub vexillis Hungariæ militabat, advocavit, eumque regem Neapolitanum ad excluſionem Joannæ declaravit. Quo facto, Neapolim perrexit, & a rege poſtulavit ut nepotem ſuum Capuanum principem crearet. Paſſus repulſam, Nuceriam ſe transfert, ibidemque cardinalibus novis declaratis, ſeptem ex prioribus in vincula conjecit, ideo quod in necem pontificis conjuraſſent. Poſt, ipſum regem, adhibitis quibuſdam juris ſolemnitatibus, dignitate regia privavit. Commotus rex Carolus, conſcripto milite eum Nuceriæ obſedit. Verum per Raimundum comitis Nolani filium, qui cum exercitu ſupervenit periculo liberatus eſt. His peractis, Genuam pertranſiens, de cardinalibus ſupra commemoratis dignum vitæ ſupplicium ſumpſit: quo genere mortis, non ſatis conſtat. Anno vero expleto, in Etruriam profectus, plurima loca quæ ab eccleſiæ obedientia defecerant eidem reſtituit. Carolo defuncto, Neapolim proficiſci meditatus eſt ea intentione, ut filios ejus regno exturbaret: ſed res ut propoſuerat non ſucceſſit. Proinde re infecta Romam rediit, ibique poſt morbum 28. dierum obiit menſe Octobri, anno Domini 1389. cum ſediſſet annis 11. & menſibus 4. In ſancto Petro ſepultus eſt.

ANNO CHRISTI 1378. *Emendatior ex editione Odorici Raynaldi.*

EPISTOLA I.

URBANI PAPÆ VI.

AD ARCHIEPISC. COLONIENSEM EJUSQUE SUFFARGANEOS.

Denunciat Clementem antipapam, ejusque electores cardinales a se excommunicatos, esse vitandos.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Colonienſi, eiusque suffraganeis, salutem & apostolicam benedictionem.

NUper cum vinea Domini sabaoth, sancta videlicet Romana ecclesia, ventre doleret, & amaricatis viscеribus gravia emittere suspiria cogeretur ex eo, quia filios uteri sui, quos enutriverat, & de infirmis ad culmina dignitatum extulerat, videlicet iniquitatis & perditionis alumnos, Robertum olim basilicæ duodecim apostolorum vulgariter dictum Gebennensem, Joannem olim titulis sancti Marcelli vulgariter dictum Ambianensem, Geraldum olim tituli sancti Clementis vulgariter dictum majoris monasterii, presbyteros, & Petrum olim sancti Eustachii diaconum cardinales, conspiciebat matris ubera spernere, & a rectitudinis tramite deviare, & non solum leges & monita materna despicere, sed eorum matri uterum, quantum in eis erat, viperinis conatibus laniare; & quod ipsi inconsutilem Domini tunicam scindere satagentes scandalorum & schismatum seminaria præparabant, ac famæ suæ prodigi & honoris proprii persecutores effecti, non tantum se ipsos nexibus peccatorum involvere, sed in reprobum sensum ducti, alios secum ad præcipitium trahere conabantur. Nos qui Divina disponente clementia, prædictæ vineæ sollicitudinem & curam gerebamus, prout gerimus, adversus hujusmodi prætergredientes veritatis & fidei rectæ semitam, & prævaricationem addentes, ne eamdem vineam demoliri valerent, in virtute Altissimi de fratrum nostrorum consilio decrevimus exurgendum, & contra ipsos & nonnullos alios eis adhærentes ac faventes inferius nominatos, per infrascriptum modum mediante justitia duximus procedendum.

Siquidem cum prædicti viri nequam, viri nescientes in semitis justitiæ dirigere gressus suos, & timorem Dei præ oculis non habentes, contra nos conspirationes, colligationes & machinationes diversas facere, & in ecclesia Dei schisma & divisionem ponere, ac civitatem nostram Anagnienſem & castrum sancti Angeli de Urbe, & nonnulla alia castra, terras, & loca, nobis & dictæ ecclesiæ subjecta occupare & occupari facere, seu illorum occupationibus auxilium, consilium & favorem præbere, præsumpsissent & præsumerent, & insuper, & dictam civitatem & alias terras provinciæ nostræ Campaniæ facilius occupare, & occupata detinere, & alios ad consentiendum eorum iniquis voluntatibus & operibus violenter attrahere possent, magnam multitudinem gentium armigerorum, qui Britones & Vascones nuncupantur, ad dictas civitatem & provinciam venire feciſſent, & exinde quamplurima homicidia, sacrilegia, rapinæ, depopulationes, & alia mala ac damna & scelera fuissent subsecuta: nos qui salutem zelabamur illorum, sperantes illos ad cor reversuros, & viam justitiæ repetituros, eos per venerabilem fratrem Petrum episcopum Portuensem, & dilectos filios nostros, Simonem tit. SS. Joannis & Pauli presbyterum, & Jacobum sancti Georgii ad Velum aureum, diaconum, cardinales, pluries per diversos alios probos prælatos ac magnæ auctoritatis viros, ac etiam per litteras nostras iteratis vicibus, ut ad viam veritatis & justitiæ redire, & ab hujusmodi erroribus resipiscere vellent, duximus exhortandos ac etiam requirendos. Sed præfati nequam viri in sua pertinacia & superbia obstinati, post monitiones & exhortationes hujusmodi, contra nos antea in Urbe per ipsos & alios ad quos spectabat, in papam electos, ac debitis & consuetis solemnitatibus observatis inthronizatos & publice coronatos (quibuscum tamquam cum papa & summo pontifice in Missarum solemniis & consistoriis publicis ac privatis, consulendo & ordinando de statu Romanæ ecclesiæ ac reipublicæ, recipiendo a nobis ecclesiastica sacramenta, ac dignitates & beneficia ecclesiastica pro se & aliis a nobis impetrando, per plures menses tractaverunt) diversos libellos diffamatorios fecerunt, & ad diversos prælatos & principes mundi transmiserunt, per quos asserebant nos non verum papam fore, ac multa mala & enormia de nobis dicere præsumpserunt; & tandem in profundum descendentes malorum, & cupientes sanctæ matris ecclesiæ scindere unitatem, in civitate Fundanensi cum quibusdam aliis, quos cum machinationibus & diabolicis suggestionibus ad eorum impium propositum, attraxerunt, congregati in domo iniquitatis filii Honorati Gaitani olim comitis civitatis Fundorum, cum ipsius Honorati auxilio & favore, præfatum Robertum temere eligendos antipapam fecerunt, ipsumque ausu sacrilego papam nominare præsumebant & præsumunt: ipseque Robertus se papam nominare ausu temerario non pavescebat, nec pavescit.

Præterea cum etiam iniquitatis alumnus Petrus olim archiepiscopus Arelatensis & camerarius noster, dudum diabolico spiritu instigatus, de urbe prædicta ubi nobiscum erat, sine licentia quasi furtive recessisset, & de camera nostra quamplurima jocalia & alias res & bona magni valoris & pretiosa, ad nos & ad Romanam ecclesiam pertinentia, secum asportasset: ad dictam civitatem Anagnienſem se conferens cum præfatis sceleratis viris Roberto, Joanne, Geraldo, & Petro olim cardinalibus, diversas colligationes & contra nos conspirationes ordinare & facere, ac ad conducendum dictas gentes armigeras ad dictam civitatem Anagnienſem, consilium, & auxilium, & favorem præbere; & tam ipsi, quam perditionis filii Jacobus olim patriarcha Constantinopolitanus, Nicolaus olim archiepiscopus Cusentinus, Petrus olim Urbevetanus, Guillelmus olim Urbinas, Petrus olim Montisflasconis, Joannes olim Gebennensis, & Franciscus olim Gayacensis, episcopi; ac Bertrandus olim Ruffini, olim clericus cameræ apostolicæ, ac etiam iniquitatis filii Honoratus Gajatensis olim comes Fundorum, Antonius olim comes Casertanensis, Franciscus de Vico olim præfectus urbis, Joannes de Malestret, Nicolaus Spinellus de Juvenacio, alias dictus de Neapoli, Silvester Bindo, Bernar-

nardus de la Sala, Petrus de la Saga, olim milites, & Guilhonetus de la Sala domicellus, in reprobum ſenſum dati, præfato Roberto antipapæ adhærere & favere, & eorum linguis tranſeuntibus ſuper terram os in cælum ponere præſumentes, non fuiſſent veriti, nec verentur, publice aſſerere, & per alios aſſeri & prædicari facere, nos non eſſe papam & Romanum pontificem, & eorum falſis & confictis mendaciis quamplurima & enormia mala de nobis dicere, & ſe ab unitate eccleſiæ Romanæ ſeparare, ſchiſma & diviſionem, quantum in eis erat, in Dei eccleſia ponere. Et Franciſcus de Vico civitatem noſtram Viterbienſem, & Joannes de Maleſtret, Silveſter Bernardus, Petrus de la Saga, & Guilhonetus prædicti, cum nonnullis eorum complicibus, dictam civitatem noſtram Anagninam, & etiam nonnullas alias terras noſtras, Romanæ eccleſiæ, occupare, & tam ipſi quam alii nominati nonnullas alias terras noſtras, & Romanæ eccleſiæ occupantibus, & invadentibus, auxilium, conſilium, & favorem præbere præſumpſiſſent, & præſumerent, crimen hæreſis, ſchiſmatis, læiæ majeſtatis, & apoſtaſiæ damnabiliter incurrendo.

Et quamvis hujuſmodi exceſſus & ſcelera eſſent tunc, prout ſunt, adeo notoria, quod nulla poterant tergiverſatione celari, ita quod abique alia informatione juſte potuiſſemus animadvertere in eoſdem ſceleratos viros: non tamen ad cautelam & majorem certitudinem præmiſſorum, dilecto filio noſtro Joanni tit. S. Sabinæ, & bonæ memoriæ Guillelmo tit. S. Euſebii, presbyteris cardinalibus, diviſim & ſucceſſive commiſimus, ut ſe de prædictis informarent, & quæ per informationem hujuſmodi reperirent, nobis referre curarent. Et tandem hujuſmodi informatione per eos recepta, cum ipſi nobis in conſiſtorio retuliſſent, ſe reperiſſe omnia & ſingula fuiſſe & eſſe vera: nos nequeuntes abſque gravi offenſa Chriſti & remorſu conſcientiæ tot & tantos exceſſus & ſcelera amplius tolerare, adverſus præfatos ſceleratos viros, in virtute Altiſſimi, de fratrum noſtrorum conſilio, ut præmittitur, duximus exſurgendum, & contra ipſos ſuper præmiſſis procedendum. Ac eis ad hoc legitime citatis, & aliis debitis juris ſolemnitatibus obſervatis, per noſtram definitivam ſententiam decrevimus ac declaravimus, præfatos Robertum, Joannem, Geraldum & Petrum olim cardinales, necnon Jacobum olim patriarcham, Petrum, &c. fuiſſe, & eſſe ſchiſmaticos & apoſtatas, & contra nos conſpiratores & blaſphemos, & tamquam hæreticos puniendos, & reos criminis læſæ majeſtatis, ipſoſque propter præmiſſa fore excommunicatos & anathematizatos, ac excommunicavimus, & anathematizavimus, ac incidiſſe in pœnas, & ſententias tam a jure, quam ab homine in talia perpetrantes inflictas & promulgatas, ac etiam in pœnas & ſententias contentas in proceſſibus felicis recordationis Joannis XXII. & Clementis VI. Romanorum pontificum prædeceſſorum noſtrorum contra occupatores, invaſores, & turbatores terrarum eccleſiæ Romanæ factis, ac etiam declaravimus, dictos Robertum, Joannem Geraldum, & Petrum, olim cardinales, fuiſſe & eſſe depoſitos, & ipſos depoſuimus a cardinalatibus dictæ Romanæ eccleſiæ, & ab omni cardinalatus commodo, & honore. *Et infra.* Abſolutione ipſorum, præterquam in mortis articulo, Romano pontifici reſervata.

ANNO CHRISTI 1378.

Inſuper decrevimus, quod quicumque aliquem prædictorum ſcienter præſumerent eccleſiaſticæ ſepulturæ tradere, excommunicationis ſententiæ ſubjacerent, a qua abſolvi non poſſent, niſi prius propriis manibus extumularent & procul ejicerent ab eccleſiaſtica ſepultura corpora eorumdem. *Et infra.* Qui vero contra præmiſſa, aut aliquid præmiſſorum, facerent, ſeu qui præfatum Robertum, qui ſe Clementem papam nominat, ſcienter papam nominarent, tenerent, crederent, ſeu prædicarent, aut ab eo quaſcumque gratias, indulgentias, privilegia, aut quævis beneficia peterent per ſe aut per alium: ſi perſonæ ſingulares, excommunicationis; ſi vero communitas ſeu univerſitas fuerit aut foret, interdicti ſententias incurrent eo ipſo. A qua quidem excommunicationis ſententia aliquis abſolvi, & interdicto hujuſmodi ab alio quam a Romano pontifice relaxari non poſſet. Decrevimus quoque fore abſolutos a debito fidelitatis homagii ſeu ligii, & alterius cujuſcumque obſequii, omnes & ſingulos qui eiſdem damnatis ſuperius nominatis juramento, obligatione, promiſſione, vel quacumque firmitate vallato, antea fuiſſent adſtricti; alias etiam pœnas eiſdem damnatis infligimus, & a jure inflictas decrevimus in ſuo robore duraturas. *Et infra.* Datum Romæ apud ſanctam Mariam trans Tiberim VIII. Idus Novembris, pontificatus noſtri anno primo.

II. AD UNIVERSITATEM PARISIENSEM.

Monet eos, ut pergant ſui electionem contra ſchiſmaticos eorumque fautores defendere.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis, rectoribus, magiſtris, doctoribus, ſcholaribus ac univerſitati ſtudii Pariſienſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Inter, immo ſuper cæteras ſtudentium univerſitates, in quibus ſcientiarum gemma reſplendet, veſtra Pariſienſis velut quoddam ſidus radiat, & pulſis ignorantiæ ac erroris tenebris doctrinæ ſuæ lumine circumlucet. Ex ipſa nempe, velut ex quodam puriſſimo fonte, ſemper ſani dogmatis rivuli profluxerunt, qui per innumeros alveos pronius diſcurrentes, falſarum opinionum lumen abſterſerunt: hujuſmodi quidem fontis claritatem, nulla unquam quantumvis impetuoſa vis pluviæ turbidavit. Vos itaque, dilectiſſimi filii, qui ex hoc limpidiſſimo fonte dulciſſimas litteras avido hauſtu elicitis, congaudemus vobis, & ſanctæ Romanæ congratulamur eccleſiæ, cui talia ligna fructus producentia dulciſſimos, ſecus decurſus aquarum, in tam ingenuo viridario ſummus parens rex plantavit: cui diu congaudemus, & exultat ſpiritus noſter, quando intra felicia caſtra ſtudii Pariſienſis tot doctiſſimos ac magnanimos veritatis & orthodoxæ fidei pugiles intuemur. Gemat hæreticorum pravitas quantum poteſt, & evacuet contra tam munitiſſima caſtra pharetras ſuas turba ſchiſmatica. Nam ſunt milites alumni noſtri ad reſiſtendum promptiſſimi, veritatis & fidei thorace muniti, habentes bicipitia ſpicula, quibus hoſtium cor-

da penetrentur: habent & faces ardentissimas caritatis, quibus illorum machinæ confundantur: habent & scaturientis fontis undas, quibus eorum faculæ protinus extinguantur. Ut nec illud prætereamus, cujus sola recordatione plurimum consolamur, quodque nuper cum ingenti gaudio fide dignorum relatione præcepimus, quemadmodum vos adversus eorumdem hæreticorum atque schismaticorum assertionem subdolam contra nos impudice loquentium, nonnullas sanctas, veras, & saluberrimas, & quales professionem vestram decet, in nostrum, immo memoratæ fidei favorem, & veritatis defensionem, sententias publice tenuistis, & contra quoscumque contrarium profitentes defensastis. Pro quibus universitatem vestram iteratis in Domino laudibus prosequentes, devotionem vestram requirimus & hortamur attentius, ac per aspersionem sanguinis Jesu Christi, cujus in hac parte res agitur, obsecramus, quatenus causam justitiamque nostram toti mundo notoriam, quam dicti pseudochristiani, veri satellites antichristi, obnubilant, ac schisma pernicioſissimum in Dei ecclesia suscitare moliuntur, suscipere, immo jam susceptam velitis defensare, tanquam legitimi certatores: & ne inconsutilis veri Joseph tunica lanietur, sub Divinæ potentia dexteræ vos murum inexpugnabilem opponatis, hostiumque multitudinem nullatenus formidetis, sub signis militantes victricibus veritatis: quæ licet quan doque calumniantium fuscatis argumentorum coloribus impugnetur, vinci tamen non potest, & illorum nequit multitudine conculcari. Nihil enim facilius, quam pro veritate bellare; nulli clariores triumphi, nulla pinguiora spolia reportantur, quam quæ veritas defensa pollicetur. Eja ergo athletæ magnanimi, & veritatis orthodoxæ fidei devotissimi defensores, contra illorum impugnatores & hostes feliciter insurgatis, ut proinde præter æternæ mercedis præmia, humanarumque laudum præconia, nostram & apostolicæ sedis benedictionem & gratiam ac exauditionem in vestris petitionibus, tamquam benemeriti reportetis.

Datum Romæ apud sanctam Mariam trans Tiberim XI. Kalend. Decembris, pontificatus nostri anno primo.

III. AD CAPITULUM ET CLERUM LODIENSEM

Laudat eum, quod Clementem antipapam esse defendat.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, capitulo & clero civitatis Lodiensis, salutem & apostolicam benedictionem.

CUm ineffabili mentis jubilo, Altissimo referimus gratias quas nostra potest infirmitas, ex eo quod, sicut a fide dignis accepimus, largitor omnium bonorum Deus mentium vestrarum oculos illustravit, ut declinatis laqueis quos per mundum, proh dolor! antichristus quasi undique jecit, per veritatis tramitem ambuletis. Pro quo prudentiam vestram dignis in Domino laudibus attollentes, devotionem vestram rogamus per viscera misericordiæ Jesu Christi, quatenus speciem fortitudinis assumentes, litteras, monita vel mandata illius hæresiarchæ, Roberti videlicet, olim basilicæ duodecim apostolorum presbyteri cardinalis, qui Clementem papam VII. ausu temerario nominari se fecit, excelsis & intrepidis animis respuatis, ejusque virulentis & pestilentissimis suggestionibus, quibus, sicut intelleximus, impressionem tumultumque popularem fuisse in canonica electione nostra mendose prætendit; nullatenus intendatis. Quinimmo tantum orthodoxæ fidei zelatores præfatum hæresiarcham, ejusque sectatores qui zizaniam in agro Dominico & cuncto populo Christiano serere non pavescunt, eorumque legatos & nuncios, quacumque dignitate præfulgeant, capere seu capi facere; ac alias persequi, toto mentis desiderio juxta vestrarum virium suppetentiam studeatis: proinde præter nostram & apostolicæ sedis gratiam, & humanæ laudis præconia, & æternæ vitæ præmia merituri. Deo etenim gratias, quod adversariorum nostrorum, qui adversus nos velut testes iniqui insurrexerunt, & in quibus mentita est iniquitas, malitia manifestissime detecta est, ac nostra innocentia nostraque justitia adeo notoria cunctis patet, quod nulla potest tergiversatione fuscari. Testis nobis ille est qui nihil ignorat, quod si sensissemus nos per ostium non intrasse, per horæ spatium non fuissemus ausi in Petri cathedra residere. Sed quia, sicut est toti mundo notorium, & non malitia hostium nostrorum, immo Christi, mentis eorum oculos obcæcasset, ipsum hoc etiam faterentur, prout alias ore & litteris confessi sunt, per evidentia facta manifestaque signa notissimum jam fecerunt, quod per viam sancti Spiritus ad sustinendum universalis ecclesiæ onera nostram imbecillitatem Dominus elegerat. Ideoque deposita formidine, fortitudinis thoracem induentes, decrevimus pro defensione veritatis & fidei catholicæ, sponsæque nostræ, quibuscumque periculis & persecutionibus objicere corpus nostrum: in illo qui in se sperantes non deserit, confidentes, quod ecclesiam suam nunquam derelinquet, sicut nec aliquando dereliquit, licet eam quandoque permittat persecutionum fluctibus agitari. Jam etenim procellulæ quę super cacumina montium se videbantur extollere, incipiunt quietari. Nam post nobis nuper missam de cælo victoriam, qua Britones & Vascones, aliique stipendiarii & præfati hæresiarchæ sequaces, conflicti fuerunt; post deditionem castri sancti Angeli de Urbe, eadem die non sine miraculo secutam: dilecti filii Neapolitani, zelo devotionis accensi, prædictum hæresiarcham, antipapam, & catholicę fidei subversorem, de civitate Neapolitanensi, in qua sperabat in pestilentiæ cathedra residere, cum magno opprobrio fugaverunt. Joanna quoque olim regina Siciliæ, quæ ab illis pestilentissimis viris seducta, per erroris tramitem ambulabat, abjurato errore hujusmodi, nos credit & tenet verum Jesu Christi vicarium, & cælestis clavigeri successorem: de die autem in diem ejusdem Joannæ solemnes nuncios expectamus. Die quoque tertia præsentis mensis, Jordanis de Ursinis de Mareno, qui nos & dilectos filios populum Romanum, cum auxilio sequacium antichristi multipliciter molestabat, illo faciente, in cujus ditione cuncta sunt posita, in spiritu humilitatis rediit ad obedientiam nostram & ecclesiæ prælibatæ. Super iis autem vobis latius explicandis, dilectis filiis Joanni de Dunghem & Joanni Leonis, magistris in artibus & utroque jure peritis, harum latoribus, velitis fidem indubiam adhibere.

Da-

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, ſecundo Idus Junii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

ANNO CHRISTI 1378.

IV. AD EPISCOPOS ANGLIÆ.

De feſto S. Annæ celebrando.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſcopis & epiſcopis in regno Angliæ conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SPlendor paternæ gloriæ, qui ſua ineffabili mundum illuminat claritate, pia fidelium vota de ipſius clementiſſima majeſtate ſperantium, benigno tunc præcipue favore proſequitur, cum devota ipſorum humilitas, ſanctorum precibus & meritis adjuvatur. Cum itaque nuper pro parte nonnullorum Chriſti fidelium in regno Angliæ degentium fuerit expoſitum coram nobis, quod populus prædicti regni ad beatam Annam genitricem glorioſæ Virginis Mariæ matris Dei, etiam ob reverentiam ejuſdem beatæ Mariæ virginis, ſingularem gerunt devotionis affectum; & pro parte ipſorum Chriſti fidelium nobis fuit humiliter ſupplicatum ut ipſius beatæ Annæ feſtivitatem in dicto regno ſolemniter & devote celebrari a prælatis, & aliis Chriſti fidelibus in ipſo regno commorantibus, mandaremus: nos hujuſmodi piam voluntatem & devotionis affectum prædictorum populorum plurimum in Domino commendantes, & cupientes ipſos Chriſti fideles Domino reddere acceptabiles, & bonorum operum ſectatores; hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, fraternitati veſtræ præſentium tenore diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus prædictam feſtivitatem beatæ Annæ, annis ſingulis, perpetuis futuris temporibus devote & ſolemniter celebretis, & in veſtris civitatibus & diœceſibus mandetis & faciatis per veſtros ſubditos celebrari.

ANNO CHRISTI 1378.

Dat. Romæ apud ſanctum Petrum, XI. Kalend. Julii, pontificatus noſtri anno quarto.

CONCILIUM GLOCESTRIENSE

A Simone de Sudbury Cantuar. archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum anno Dom. MCCCLXXVIII.

De ſalariis presbyterorum.

Hujus concilii extat ſynodale decretum, editum tomo II. Anglicanæ collectionis in hæc verba.

SImon permiſſione Divina, &c. Venerabili fratri noſtro, domino Willielmo Dei gratia epiſcopo Londonenſi, ſalutem & fraternam in Domino caritatem. Effrænata generis humani cupiditas, cujus conatus niſi juſtitia ſua virtute reprimeret, ita ex ſibi innata malitia excreſceret, quod caritas extra mundi terminos exularet. Sane communis ad nos querela perduxit, & magiſtra rerum experientia manifeſtat, quod moderni temporis ſacerdotes, noſtrarum civitatis, diœceſis, ac provinciæ Cantuarienſis, adeo jam cupiditatis vitia infecerunt, quod ſtipendiis rationabilibus non contenti, pro labore ſalaria vendicant & recipiunt plurimum exceſſiva. Sacerdotes quoque prædicti ſic cupidi & delicati, ſalariis exceſſivis hujuſmodi ſarcinati evomunt, indomiti delirant, & deficiunt, ac eorum nonnulli poſt ventris ingluviem, & varias carnis illecebras, ſpumant in libidinem, & tandem in malorum voraginem funditus demerguntur, in virorum eccleſiaſticorum deteſtabile ſcandalum, & exemplum pernicioſiſſimum laicorum. Et quamquam bonæ memoriæ dominus Simon de Islip, dudum Cantuarienſis archiepiſcopus, prædeceſſor noſter, dum in humanis agebat, de fratrum ſuorum conſilio & aſſenſu ſtatuit & ordinavit, quod cappellani annalia celebrantes, & cæteri animarum curæ non intendentes, quinque marcis; eccleſiis vero ſeu cappellis parochialibus & curæ eiſdem imminenti officiantes, ſex marcis, pro ſuis ſtipendiis annuis deberent contentari; in ſacerdotes non parentes ſtatuto hujuſmodi pœnam ſuſpenſionis ab officio ipſo facto imponendo: nos tamen temporum qualitate attenta, de fratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, XVI. dies menſis Novembris, anno Domini infraſcripto, in quadam camera infra ſepta monaſterii apoſtolorum Petri & Pauli Gloceſtriæ Wigornienſis diœceſis, propter hoc inſimul congregatorum, conſenſu & aſſenſu, ſuper ſalariis ſacerdotum parochialium & annalium in dictis noſtris civitate, diœceſi, & provincia Cantuarienſi, de cætero percipiendis, ordinamus & ſtatuimus ſub forma inferius annotata.

In Dei nomine, Amen. Nos Simon permiſſione Divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis legatus, de conſilio fratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, ſtatuimus, ut quicumque in noſtra civitate, diœceſi, ſeu provincia Cantuarienſi, pro animabus defunctorum annalia celebraturi, ſeptem marcis, aut cibariis & tribus marcis, alii autem qui curæ animarum deſervient, octo marcis, aut cibariis & quatuor marcis ſterlingorum annuatim contententur: nullatenus ex pacto ultra id percepturi, niſi aliter loci diœceſanus, cum his qui curæ animarum deſervient, primitus decreverit fore faciendum. Si quis autem clericus contra hanc noſtram conſtitutionem dando ſeu recipiendo venire præſumpſerit, excommunicationis ſententiam incurrrat ipſo facto: a qua niſi per diœceſanum loci in quo deliquerit, non poterit abſolvi. Sententias * vero in dicto ſtatuto noſtro contentas, poſt publicationem ejuſdem, juxta canonum exigentiam, contra facientes eidem ligare volumus & involvi. Fraternitati igitur veſtræ committimus & mandamus, firmiter

* *f.* ſententiis ..... contentis ..... ligari volvi.

& involvi.

ANNO CHRISTI 1378.

miter injungentes, quatenus præmissa omnia & singula, in civitate & diœcesi vestris celeriter publicanda, & executioni debitæ demandanda quantocius transmittatis: de die vero receptioni præsentium, executionisque vestræ, ac modo & forma ejusdem, & quid feceritis in premissis, nos citra festum Paschæ proximum nunc futurum, certificetis per litteras vestras: A injungentes eisdem suffraganeis nostris, ut eorum quilibet de facto suo in hac parte habito, nos citra festum prædictum certificet per litteras suas harum seriem continentes.

Dat. apud Lambheth quoad consignationem præsentium, VI. Kalend. Decembris ann. Dom. MCCCLXXVIII. & translationis nostræ anno quarto.

(1) CONCILIUM BENEVENTANUM

Habitum anno 1378. ad Hugone II. Guidardo Archiepiscopo.

Ex Synodico Benev.

I.

HUgo Dei, & Apostolicę Sedis gratia Archiepiscopus Beneventanus, una cum Venerabilibus fratribus suffraganeis nostris, & Venerabili Capitulo nostræ Beneventanæ Ecclesiæ Concilium Provinciale, & Synodale tenentes, constitutiones, & statuta per ipsos prædecessores nostros retroactis temporibus in suis Provincialibus Conciliis edita, & salubriter ordinata, ne quis prætextu ignorantiæ ab observatione ipsorum se valeat excusare, aut prætextu tardæ publicationis earum forte auderet in desuetudinem abiisse: una cum dictis suffraganeis, & Capitulo nostris de voluntate eorum, consilio pariter & assensu approbamus, innovamus, & ea perpetuis futuris temporibus irrefragabiliter observari volumus, & mandamus. Et quia Pastoralis Officii Nos cura sollicitat, sic utilitatibus subjectorum in illis præcipue, quæ animarum saluti consulunt, sollicite providere, quædam alia statuta, monita salubria, & mandata ad honorem Omnipotentis Dei, totiusque cælestis Curiæ utilitatem pariter, & tranquillitatem totius Provinciæ de novo statuimus, sancimus, & ordinamus de voluntate pariter, & assensu totius Capituli nostræ Beneventanæ Ecclesiæ, & Reverendorum in Christo Patrum Episcoporum suffraganeorum nostrorum infrascriptorum, auctoritateque Metropolitana ab omnibus legi sæpe, & intelligi, diligenterque, & firmiter observari præcipimus, & mandamus, quatenus transgressionem ipsorum, qui inobedientiam incurrerent, castigatione B debita, prout res exegerit, meritis puniemus, nisi forte aliter alicui obviarent supra quod disponere, seu quidquam facere non valemus, tunc volumus pro non statutis haberi.

II.

In primis namque damnamus, & perpetuo reprobamus omnem hæresim, & hæreticam pravitatem extollentem se adversus sanctam Orthodoxam, & Catholicam Fidem in his scriptis excommunicatos publice nunciamus omnes hæreticos Patarenos Gazatores, pauperes de Ludino, Passaginos, Cesalpinos, Manicheos, Amadistas, Spenonestos, & alios omnes quibuscumque nominibus nuncupentur, & credentes eisdem, ut adeo sint excommunicati, & perpetuo maledicti, & bona ipsorum sint Nobis, & nostræ Curiæ confiscata, & suffraganeorum nostrorum, prout spectat ad Nos, & quemlibet eorumdem. C D

III.

Item statuimus, & ordinamus, & sub excommunicationis pœna, & unius augustalis nostræ Curiæ, & nostrorum suffraganeorum dictorum applicanda, quod nullus de Civitate, Diœcesi, & Provincia Beneventana Clericus, sive Laicus, mas, vel femina audeat blasphemare, vel præsumat Deum, Beatam Virginem ejus Matrem, Sanctos, vel aliquem Sanctorum, nec in picturis, & imaginibus eorum, vel alibi depictis, vel extra injuriam facere aliqualem. E

IV.

1. Aliud Concilium habuerat Guidardus mense Aprili ann. 1374. in quo *Librum Provincialem ecclesiæ Beneventanæ*, a se ex præcedentium Conciliorum decretis consarcinatum & digestum edidit, & a Concilio approbandum curavit. Præfatum *Provincialem* librum in lucem emisit Eminentiss. tunc Cardin. Ursinus, mox Papa Benedictus XIII. in suo Synodico Beneventano pag. 66.

ANNO CHRISTI 1378.

IV.

Item præsenti constitutione monemus una monitione pro tribus, & peremptorie, quod nullus de Civitate, Diœcesi, & Provincia Beneventana cujuscumque status, ordinis, vel conditione * existat, præsumat depingere, seu depingi facere signum, seu imaginem alicujus in Ecclesiis, & locis aliis quibuscumque sub nomine Sancti, qui B non fuerit expresse per sedem Apostolicam approbatus, & canonizatus, cum Romana Ecclesia Mater sit fidelium, & Magistra, nec liceat a capite membra * discedere, ne populus exinde novo decipiatur errore, alias in omnes, & singulos in contrarium facientes ex nunc, prout ex tunc excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis.

Item sacrilegorum nefandam hæresim reputantes excommunicamus sententialiter in his scriptis omnes, & C singulos subtrahentes de Ecclesiis, sive Cappellis Civitate, * Diœcesis, & & Prov. Benev. calices, seu libros, vel vestimenta sacerdotalia, seu paramenta Altaris, turribulum .... Crucem, candelabra, sive aliquod prædictorum ad divinum obsequium deputatum, & generaliter omnes, & singulos sacrilegos, eorumque participes in crimine memorato. *

V.

Item præsenti constitutione statuimus, & mandamus, quod nullus de Civitate, Diœc. & Prov. Benev. Clericus, sive Laicus, masculus, vel femina præsumat aliquam speciem divinationis, sive invocationis demonum, vel speciem aliquam maleficii * faci nomine, vel facturæ aliquatenus exercere, nec facere exerceri, nec cum exercitoribus scienter in ipso exercitio * interesse. Omnes autem, & singulos contrarium facientes ex nunc, prout ex E tunc in his scriptis excommunicationis vinculo sententialiter invadamus * aliis pœnis a jure statutis per Nos, aut suffraganeos nostros, prout ad quemlibet eorum pertinet nostro, vel eorum arbitrio infligendis spiritualibus, vel pecuniariis juxta personarum qualitates, & ....., delictus * in suo robore duraturis. Mandamus nihilominus universis, & singulis Archipresbyteris, Ecclesiarum Pastoribus, Presbyteris, & A Cappellanis Civit. Diœc. & Provinc. Benev. sub excom. pœna, quam scienter contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, quod singulis diebus Dominicis divinatores, auruspices, & alios supra nominatos in eorum Ecclesiis publice denuncient excommunicationis vinculo innodatos campanis, * extinctis, dum divina officia celebrantur. Adde, & candelis.

VI.

Item addicienter præcipimus, & mandamus omnibus, & singulis Abbatibus, Archipresbyteris, Ecclesiarum Rectoribus, & aliis superius nominatis sub pœna prædicta excommunicationis, ut crisma, oleum sanctum, & alia sacramenta, seu liquores, ita, & taliter custodire procurent, quod nullus sacramenta ipsa, seu eorum aliquid accipere valeat sine eorum expressa licentia, & permissu; in contrarium autem præsumentes, tam permittentes, quam recipientes excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis; volentes, & etiam mandantes expresse eisdem, ut vasa, in quibus sanctum chrisma, & oleum reponuntur, fiant de cætero, & sint de stagno, vel metallo, & non de vitro, ita quod faciliter frangi non possint, nec liquores effundi.

VII.

Item denunciamus excommunicatos D omnes, & singulos fractores, & molitores Ecclesiarum, & Monasteriorum, & aliorum locorum Religiosorum, & piorum locorum, & omnes & singulos incendiarios, falsarios litterarum Apostolicarum, Archiepiscopalium, Episcopalium, Proditores Apostolicæ Sedis, & Officialium ejus, at * nostrorum, & Alias * ac. nostræ Beneventanæ Ecclesiæ, & suffraganeorum nostrorum, & fautores eorumdem, qui omnes tamdiu excommunicationis sententiæ subjaceant, donec ad gremium S. Matris Ecclesiæ veniant, absolutionem, & misericordiam petituri.

VIII.

Item statuimus, constituimus, monemus, & ordinamus, quod nullus in Civit. Diœc. & Provinc. Benev. cujuscumque conditionis, & statu * existat Alias * *status*. per se, vel alium sub quocumque contractus titulo, vel sine contractu, quocumque colore, vel viam * quodcumque Alias * *via*.

ge-

ANNO CHRISTI 1378.

genus uſurarum debent * committere, vel exercere: alioquin omnes, & ſingulos contrarium facientes poſt dies quindecim ex nunc in antea computandos excommunicationis ſententiæ ſint vinculo innodati, & ſi per menſem unum in dicta ſententia permanſerint, teneantur, & puniantur, ultra prædictam pœnam, ad pœnam pecuniariam noſtro arbitrio, & ipſorum ſuffraganeorum infligendam, noſtro, * & ipſorum ſuffraganeorum Curiis applicandam.

Alias * *debeat*.

Alias * *noſtra*.

IX.

Item denunciamus excommunicatos ipſo jure omnes, & ſingulos de Civitate, Diœceſi, & Provinc. Benev. locantes, ſeu donantes, vel alio quocumque titulo concedentes, ſcienter uſurariis exercentibus, ſeu volentibus fenus, ſeu uſuras exercere, vel eoſdem uſurarios permittentes ſub quocumque colore in eorum domibus, in quibus habitationem habent, vel jus aliquod aliqualiter habitant. *

Alias * *habeant*.

X.

Item ſtatuimus, ordinamus, ac etiam una monitione pro tribus, & peremptoriæ omnes, & ſingulos Notarios, & ſcriptores Civit. Diœc. & Provinc. Benev. quod nullus teſtamenta uſurarium Civit. Diœc. & Provinc. Benev. contra quos publica forma * laborat, quod uſurarii ſint, ſcribant, nulluſque Clericus, vel Laicus cujuſcumque ordinis, vel conditionis, & ſtatus aut dignitatis exiſtat pro teſte eorum teſtamentis interſit, aut eiſdem uſurariis præſtet auxilium, conſilium, & favorem in condendis hujuſmodi Teſtamentis, Codicillis, vel quibuſcumque ultimum * voluntatibus, niſi ſatisfaciant prius de uſuris perceptis per ipſos. Dictique Notarii, qui ſcribere hujuſmodi Teſtamenta, tamquam perſonæ publice, nomine quorum intereſt, ſtipulentur, & * de ſatisfaciendo præſtent Nobis, & noſtris ſuffraganeis idoneam cautionem. Contrarium vero facientes, dicta monitione præmiſſa, excommunicationis ſententiæ vinculo volumus ſubjacere.

Alias * *fama*.

Alias * *ultimis*.

Deeſt * *etiam*.

XI.

Item ſtatuimus, & ordinamus, & ſub excommunicationis pœna, quam in contrarium facientes hac noſtra canonica monitione præmiſſa, & una pro omnibus ferimus in his ſcriptis in deteſtationem tantæ labis, & criminis, præcipimus, quod omnes utriuſque ſexus dictos uſurarios publicos, & manifeſtos ubicumque degentes in noſtris Civitatibus, Diœc. & Provinc. Nobis, aut Vicario noſtro, ſuffraganeis noſtris, aut eorum Vicariis infra decem dierum ſpatium revelare, & denunciare procurent.

XII.

Item temeritatem effrenatam falſorum teſtium reprimentes, excommunicamus ſententialiter in his ſcriptis omnes, & ſingulos perhibentes, ſeu producentes falſum teſtimonium, vel falſos teſtes, vel utentes teſtibus, ſeu atteſtationibus quibuslibet, Inſtrumentis falſis ſcienter in quacumque Curia Civitat. Diœc. & Provinc. Benev. & nihilominus, præter excommunicationis pœnam prædictam, delinquentes in aliquo prædictorum in noſtra Archiepiſcopali Curia, noſtro, vel aliorum, in quorum Curiis delinquentes reperti fuerint, arbitrio, eorum * decernimus puniendos.

Alias * *etia*

XIII.

Item, ut error ſymoniacæ pravitatis, & labes ejus funditus extirpentur, monemus ſub excommunicationis pœna, & ordinamus, atque ſtatuimus, quod nullus de Civitate, Diœc. & Provinc. Benev. pro aliquo beneficio obtinendo aliquod ſpirituale ex pacto, vel juramento, vel aliquod temporale, pecuniam, vel aliqua bona promittat, ſeu donet alicui Epiſcopo, Abbati, vel * aliquo Domino ſpirituali, nec non Comiti, Baroni, aliiſque perſonis ſecularibus, cujuſcumque exiſtant præeminentiæ, ſeu patronis Eccleſiarum quarumcumque, vel ſuæ familiæ, vel etiam alicui alteri mediatori, vel procuratori, quocumque quæſito colore, vel etiam per aliquam tranſactionem cujuſcumque beneficii Eccleſiaſtici, ſeu permutationem, niſi in quantum jura permittunt, ſupradicti autem ſic ſymoniam committentes, tam dantes, quam recipientes,

Alias * *alicu*

quam

ANNO CHRISTI 1378.

quam etiam mediatores, ac etiam promittentes, & jurantes ſint beneficiis Eccleſiaſticis, quæ obtinent, ipſo facto privati, & nihilominus ſententiam excommunicationis incurrant. Adjicientes nihilominus, & mandantes, quod nullus patronus Eccleſiæ Civit. Diœc. & Provinc. prædictarum cujuſcumque ſtatus, præeminentiæ, aut conditionis exiſtat, litteras collationis dictæ Eccleſiæ, ſeu inſtitutionis præſentati ad dictam Eccleſiam ſeu in poſterum præſentandi, penes ſe retineat, ſeu habeat quoquo modo. Immo ipſas eſſe volumus penes inſtitutum prædictum, donec vixerit, & quod nullus patronus Eccleſiæ cujuſcumque prædictarum Civit. Diœc. & Provinc. quocumque quæſito colore recipiat, aut recipere poſſit quotam alienam fructuum, ſeu redituum ipſius Eccleſiæ ab inſtituto prædicto, nec aliquod annuum ab hujuſmodi præſentato, ſeu præſentando per eum. Contrarium vero facientes tam dantes, quam accipientes pœnas eaſdem incurrere volumus ipſo facto.

XIV.

Item quia nonnulli ambitionis vitio * furetici viam rectam oberrantes, ut cæci, & ovile per oſtium non intrantes, dum beneficia vacant, Dominos temporales, & alios Magnates, & Potentes adeunt, ad prælatos, & alios ad quos ſpectat collatio, & inſtitutio beneficiorum, ipſorum preces & licentias exigunt, & requirunt importunas; unde contingit, quod prælati ipſi Dominos temporales, & eorum indignationes verentes, ſæpe indignis beneficia conferunt, & ſi non conferunt, & aliter per eos nominatis, ipſorum Dominorum & Potentum odium, & indignationem incurrunt, ex quo, prout ſæpe experientia docuit, Prælatorum, & Eccleſiarum non modicum ſequitur detrimentum. Nos volentes huic morbo, quod ſine ſymoniæ vitio vix accidit, illam, quam poſſumus adhibere medelam, præſenti Conſtitutione in noſtris Civitatibus Diœc. & Provinc. prædictarum perpetuo valiturra ſancimus, ut quicumque Clericus Civitat. Diœc. & Provinc. prædictarum preces, vel litteras Dominorum, Potentum hujuſmodi pro aliquo beneficio obtinendo impetraverit, vel obtinuerit per ſe, vel alium directe, vel indirecte, quocumque colore, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat, & nihilominus, ſi vi, vel timore compulſus beneficia ipſi conferat, vel alios in eis inſtituat, declaramus auctoritate præſentis Conſtitutionis, collationem, ſeu inſtitutionem hujuſmodi non valere, & inſtitutum modo præmiſſo, tanquam indignum fore penitus amovendum, ipſumque teneri ad reſtitutionem perceptorum.

ANNO CHRISTI 1378.

XV.

Item præſenti conſtitutione ſub excommunicationis pœna monemus omnes, & ſingulos Clericos, & laicos, cujuſcumque ordinis, ſtatus, & dignitatis exiſtant, Civit. Diœc. & Provinc. Benev. qui executiones debent facere teſtamentorum, & ultimarum voluntatum, vel in futurum debebunt, & tam hæredes, quam quoſcumque Succeſſores, & Poſſeſſores bonorum decedentium prædictorum condentium teſtamenta, ut executiones hæredum perficiant infra annum a die mortis, vel conditionis teſtamenti proximum computandum, decernentes ex nunc hujuſmodi executiones elapſo anno, vel conditione adveniente, prout jura volunt, ad Nos, & noſtram Curiam, ſeu ſuffraganeorum noſtrorum, & eorum Curias fore legitimum * devolutas, præſenti etiam conſtitutione monentes hæredes, & executores prædeceſſores, ut dicto elapſo anno de executione ipſa nullatenus intromittant ſe, nec etiam interim de executione quorumcumque malorum ablatorum incertorum, quovis quæſito colore. Contrarium vero facientes ipſo facto excommunicationis ſententiæ vinculo innodamus, abſolutione eorum Nobis, ac noſtris ſuffraganeis, prout ad Nos, & ipſos ſpectat, ac noſtro, & eorum Vicariis tantummodo reſervata.

Alias * legitime.

XVI.

Item monemus ſub excommunicationis pœna, quod nullus impediat directe, publice, vel occulte, quocumque quæſito colore, quo minus executiones prædictæ perficiantur in terminis ſupradictis, alioquin dictam ſententiam excommunicationis incurrat ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1378.

XVII.

Item monemus ſub excommunicationis pœna, ut ſupra, omnes, & ſingulos Notarios, Presbyteros, & Clericos Civitat. Diœc. & Provinc. Benev. qui teſtamentis ſeu ultimis voluntatibus quibuſcumque facere * jam, vel ex nunc in antea faciendis pro Notariis, ſeu ſcriptoribus, & ubi ipſa ſcribantur, pro teſtibus tunc fuerint quod infra menſem unum poſt mortem illorum, quorum ſcripſerint teſtamenta, vel alias quaſcumque ultimas voluntates, ſeu ut præmittitur, in non ſcripto pro teſtibus tunc fuerint, debeant Nobis, aut alteri, cui mandaverimus, aut noſtris ſuffraganeis vel eorum Vicariis, ſeu aliis quibuſcumque mandaverint, nomina teſtatorum decedentium, & executorum teſtamentorum ipſorum dare, & aſſignare in ſcriptis.

XVIII.

Item monemus, ut ſupra, omnes, & ſingulos Archiprebyt. Rectores Eccleſiarum, & Presbyteros, ac Cappellanos, alioſque Rectores cujuſcumque Ordinis, vel conditionis exiſtant, nec non omnes, & ſingulos Notarios, Judices, ſcriptores, & alios quoſcumque tam mares, quam mulieres Civitatis, Diœc. & Provinc. Benev. qui ex nunc intererunt, ſeu aſſiſtent confectioni teſtamenti, ſeu teſtamentorum maris, vel feminæ Civitatum, Diœc. & Provinc. prædictarum, quatenus nullo quolibet quæſito colore, verbo, ſigno, vel facto impediant, ſeu turbent, vel aliter fraudulenter inſtruant, vel doceant facientes, ſeu contendentes teſtamenta, ut ipſi teſtatores aliquam clauſulam, ſeu verbum apponant, vel alias apponi faciant directe, vel indirecte ſub quacumque forma verborum, vel per taciturnitatem, ſeu alio modo quocumque, per quem Nos, & noſtra Curia * defraudemur, & defraudentur portione canonica, & aliis juribus Nobis, & eis competentibus, prout jura volunt, & mandant. Contrarium vero facientes excommunicationis ſententiæ ſubjacere volumus ipſo facto.

Alias * noſtræ Curiæ.

XIX.

Item præſenti conſtitutione ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod nulla perſona religioſa cujuſcumque cujus * vel conditionis exiſtat, quæ in Civit. Diœc. & Provinc. Benev. in teſtamentis, ſeu ultimis voluntatibus pro executore, aut diſtributore teſtamentario, alias quocumque nomine nuncupentur, per teſtatores, vel decedentes fuerint: ordinata de executione teſtamentorum ipſorum, aut ultimarum voluntatum ſe audeat intromittere, vel præſumat, aut bona quæcumque eorumdem ad ſuas manus recipere, vel de ipſis diſponere quoquo modo, niſi prius coram Nobis, aut ſuffraganeis noſtris, aut noſtro vel eorum Vicariis dederit idoneam cautionem uſque ad valorem bonorum per eum diſtribuendorum de dicta executione fideliter, & legaliter facienda, maxime quia plerique bona ipſorum ſibi appropriant, aut de locis, in quibus eſt executio facienda, ſe transferunt ad remota, unde voluntates decedentium defraudantur. Contrarium vero facientes excommunicationis vinculo innodamus.

Alias *

XX.

Item quamquam aliorum Doctorum Jure * Canonici ſint opiniones diverſæ, an diſpoſitio male ablatorum incertorum ſpectet ad Diœceſanum, vel ad executores teſtamentorum defunctorum, Nos opinionem illam, tamquam magis juri conſonam, & Doctorum plurimorum in hoc concordantium amplectentes, videlicet, quod diſpoſitio male ablatorum incertorum ad Ordinarium, ac Diœceſanum, & Epiſcopum loci ſpectet tantum, & non ad executores teſtamentorum ipſorum, hac perpetua conſtitutione ſtatuimus, ac etiam ordinamus, quod ipſorum male ablatorum incertorum diſpoſitio, & executio ſub quacumque forma verborum dimiſſorum, etiam ſi per ipſos teſtatores prædicta male oblata * incerta ad certos, & determinatos uſus deputata ſint, vel in poſterum deputentur, quas deputationes ex nunc decernimus irritas, & inanes, & nihilominus, etiam ſi ipſorum executorum per teſtatores ipſos ſuper diſpoſitione eadem induſtria eligatur, ad Nos, & Succeſſores noſtros, aut ſuffraganeos noſtros, prout ad quemlibet eorum, pertinere, & ſpe-

Alias * ad

ſpectare debeat, atque ſpectet. Mone- ANNO CHRISTI 1378. mus omnes, & ſingulos executores, & hæredes quorumcumque Teſtamentorum * qui deceſſerunt, & in poſterum decedent in Civit. Diœc. & Prov. Benev. una canonica monitione pro omnibus & peremptorie, ut de male ablatis incertis qualitercumque dimiſſis, vel dimittendis in poſterum, infra menſes duos computandos a die obitus decendentium eorumdem, Nobis, aut ſuffraganeis noſtris, ac noſtris, vel eorum Officialibus ad hoc deputatis, vel deputandis ſatisfaciat, cum effectu diſponendis, & exequendis per Nos, vel ipſos ſuffraganeos noſtros, prout Nobis, & ipſis pro ſalute animarum teſtatorum ipſorum ſalubrius viſum fuerit expedire. Contrarium vero facientes, dicta monitione præmiſſa, ipſo facto excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere.

* Testamentorum.

XXI.

Item monemus, ut ſupra, omnes, & ſingulos executores, & hæredes, ſeu ſucceſſores, & poſſeſſores bonorum defunctorum Civit. Diœc. & Provinc. Benev. qui infra annum a die conditi teſtamenti quartam, ſeu canonicam portionem Nobis, & epiſcopis ſuffraganeis, & noſtræ, & eorum eccleſiis prædictarum Civitat. Diœc. & Provinc. de jure debitam non ſolverunt, quartam ipſam Nobis, & ipſis ſuffraganeis, clericis, & eccleſiis aliis, quibus tamdem * debent, integraliter debeant aſſignare, alioquin in contrarium facientes, canonica monitione præmiſſa, ſententiam excommunicationis proferimus in his ſcriptis.

XXII.

Item ſtatuimus, & monemus una monitione pro tribus, & peremptorie, ac etiam excommunicamus, & excommunicatos in his ſcriptis denunciamus omnes illos cujuſcumque ſtatus, ordinis, & conditionis exiſtant, qui pecuniam, & alia bona legata, dimiſſa, & quomodocumque debita, ſeu relicta in ultimis voluntatibus, & teſtamentis, Nobis, opere fabricæ majoris eccleſiæ Beneventanæ, ac Prælatis, Clericis, & Cappellanis eorumdem, occupaverint, ſeu occupata tenuerint, non ſolvendo illa infra annum a tempore conditi teſtamenti, & tamdiu excommunicati exiſtant, donec Nobis, epiſcopis, Prælatis, Clericis, & cappellanis ipſis legatariis ſatisfecerint cum effectu. ANNO CHRISTI 1378.

XXIII.

Item, quia ſunt nonnulli, prout multorum habet obſervatio, qui terras, prata, paſcua, molendinos, ſilvas, nemora, domos, cenſus, inſtrumenta, actaregeſtra, privilegia, & bona alia, & jura ad Nos, & Beneventanam eccleſiam, & ad ejus capitulum, & alias eccleſias Civit. Diœc. & Provinc. Benev. pleno jure ſpectantia, detinent occupata, ſeu alias indebite quovis modo, & ea ſolvere, & reſtituere negligunt in ipſorum animarum periculum, prædictarumque eccleſiarum præjudicium, & jacturam. Nos indemnitati eorumdem ex cura ſuſcepti regiminis providere volentes, requirimus, & monemus omnes, & ſingulos occupatores, & detentores hujuſmodi, & eorum participes, & ſcientes, ut infra unum menſem, a die publicationis præſentium in antea computandum, tunc * eis pro monitione canonica, & termino peremptorio aſſignamus, ſub excommunicationis pœna, quam contra detentores, eorumque participes, & ſcientes ſi ſecus fecerint, ex nunc ſententialiter ferimus in his ſcriptis, prædicta reſignare, perſolvere, & reſtituere prædictis eccleſiis, vel eis, ad quos eorum gubernatio ſpectare dignoſcitur, ac participes, & ſcientes debeant revelare.

* Alias quem.

XXIV.

Item excommunicamus ſententialiter in his ſcriptis omnes, & ſingulos, indebite turbantes, & moleſtantes poſſeſſiones, & bona majoris eccleſiæ Beneventanæ & ejus capituli, & aliarum eccleſiarum Diœc. & Provinc. Benev. tam mobilium, quam ſtabilium, nec non jurium, reddituum, cenſuum, & aliorum proventuum dictæ eccl. Benev. & capituli ſuprad. & aliarum eccleſiarum, Diœc. & Provinc. ſuprad. ſcientes, eorumque participes, & ſcientes quicumque ad prædicta dederint conſilium, auxilium, & favorem.

ANNO CHRISTI 1378.

XXV.

Item præsenti constitutione monemus una monitione pro omnibus, & peremptorie omnes, & singulos cujuscumque præeminentiæ, conditionis, & status existant, qui Prælatis, personisque ecclesiasticis, regularibus, & sæcularibus imponunt, imposuerunt, vel imposuerint in futurum onera gravia quæcumque, ipsosque talliant, & collectam eis imponunt, & suorum proventuum dimidiam decimam, vel quamvis aliam pertinentem, aut quotam exigunt, & requirunt, eosque moliuntur subjacere servituti, suæque submittere ditioni, & qui talia imposuerint, vel exegerint a clericis, & personis ecclesiasticis, ipsis invitis, aut apud ædes sacras depositа, seu alia bona ecclesiastica ecclesiarum, ecclesiasticarumque personarum ubicumque in Civitat. Diœc. & Provinc. arrestaverint, sansiverint, seu acceperint, vel arrestari, sansiri, aut occupari mandaverint, aut occupata, sanxita, vel arrestata receperint publice, vel occulte, aut præstaverint in præmissis, & præmissorum quomodolibet, infra quindecim dierum terminum recipiscant *, quem terminum eis pro ultimo, & peremptorio termino assignamus: omnes autem, & singulos contrarium facientes ex nunc, prout ex tunc ipso elapso termino, sententiam excommunicationis incurrant, volumus ipso facto: Universitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, ex nunc, prout ex tunc, ecclesiastico suspendimus Interdicto.

* Alias *resipiscant*.

XXVI.

Item denunciamus, & decernimus eo ipso excommunicationis sententiæ subjacere omnes, & singulos temporale dominium obtinentes, qui in terris eorum suis subditis præcipiunt, atque mandant, ne Prælatis, aut Clericis, vel personis ecclesiasticis quibuscumque vendant panem, & alia obsequia eis præstent, interdicunt, & prohibent, cum talia in derogationem libertatis ecclesiasticæ præsumantur.

XXVII.

Item statuimus, & præsenti constitutione sancimus, quod si quis ausu sacrilego præsumpserit aliqua Instrumenta, vel scripturas, & specialiter de actis, quæ in nostra curia, suffraganeorum nostrorum, & aliorum Ordinariorum Provinc. Benev. ventilantur, furtive, vel malitiose subtrahere, vel doloso modo rapuerit, tanquam sacrilegus, & Ecclesiasticæ rei subtractor, eo ipso sit excommunicationis sententiæ innodatus. *

* Alias *tentia datus*.

XXVIII.

Item statuentes monemus in his scriptis pro primo, secundo, tertio, ac peremptorio, ac monitorio termino, & edicto, & una monitione pro tribus omnes, & singulos tam Clericos quam Laicos, cujuscumque dignitatis, status, gradus, & conditionis existant, impedientes, vel impedire in posterum præsumentes, vel fieri facientes, aut mandantes; aut impedientibus dantibus * consilium, auxilium, & favorem, officium nostrum & nostræ Curiæ, & nostrorum Suffraganeorum, & aliorum ordinariorum Provinc. Benev. jurisdictionem, & utilitatem nobis, & eis nostrarum & eorum Ecclesiis debitam de jure, publice, vel occulte, vel impedire volentes directe, vel indirecte, quæ personæ de prædictis sine mora, vel difficultate qualibet se debeant abstinere, etsi contra fecerint, & a prædictis se non abstinuerint, ex nunc, prout ex tunc in contrarium facientes excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis.

* Alias *dantes*.

XXIX.

Item quia, sicut ab antiquorum relatione percepimus, sunt nonnulli de præd. Civitate, Diœc. & Provinc., qui contra debitum rationis in præjudicium nostræ Benev. Eccles. & Suffraganeorum nostrorum prædictorum conferunt beneficia, de causis quibuscumque cognoscere, & alia exercere, quæ ad jurisdictionem nostram, nostrorumque Suffraganeorum prædict. legitime pertinere noscuntur, ausu temerario non verentur. Volentes igitur super iis de opportuno remedio providere, hac constitutione in perpetuum valitura sancimus, quod nullus de Civit. Diœc. & Prov. Benev. cujuscumque status, præeminentiæ & conditionis existat, in prædictis Civitatibus, Diœc., & Provinc. talia quomodolibet obtentare præsumat, nisi prædicta sibi a jure, seu speciali privilegio, vel aliqua causa legitima pertinere

nere noſcantur, de quibus Nobis, aut dictis Suffraganeis noſtris infra duorum menſium ſpatium fidem ſufficientem dare procuret, & plenarie informare. Contrarium vero facientes, quia exceſſus, & enormitas hoc requirit, excommunicationis ſententiam, ac beneficii, quodcumque * obtinent, privationem incurrere volumus ipſo facto. Collationem autenticam * quorumque beneficiorum, ſeu cauſarum cognitiones, & proceſſus, ac quæcumque pro * quorum, ſeu qua noſtra juriſdictio, ſeu Suffraganeorum noſtrorum valeat impediri, ſeu lædatur in aliquo, per ipſos hactenus facta, vel in poſterum facienda, omni robore vacuamus, & nullius eſſe volumus firmitate. *

ANNO CHRISTI 1378.

* quod.

* Alias autenticam.

* Alias pro quibus.

* Alias ditatem.

XXX.

Item ſtatuimus, & præſenti conſtitutione monemus una monitione pro tribus, & peremptorie omnes, & ſingulos Clericos, & Laicos Diœc. & Provinciæ Benev. cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, vel dignitatis exiſtant, quod nullus præſumat, vel attentet occupare, detinere dignitatum * vel perſonatum, Eccleſiam ſeu quodcumque beneficium Eccleſiaſticum auctoritate propria per ſe, vel alium aut poſſeſſiones, fructus, redditus, & proventus eorumdem abſque inſtitutione canonica, ſeu collatione Prælati, ad quem dignoſcitur pertinere, aut de adminiſtratione Abbatiarum, & Eccleſiarum ſe aliquatenus intromittat, vel de juribus eorum aliquod recipiat abſque voluntate, & mandato Rectorum Eccleſiarum illarum, quibus Rectoribus hujuſmodi dignitates, perſonatus, vel benef. conceſſa fuerint per Prælatos eoſdem, etiam ſi jus aliquod patronatus, vel electionis habeat in eiſdem, alioquin in omnes, & ſingulos ſupradictos, qui poſt menſem unum in antea computandum, prædicta, vel aliquod prædictorum accipere, occupare, aut invadere præſumpſerint, vel occupata, ſeu ſubtracta olim tenuerint, vel teneant abſque collatione, & licentia ſpeciali, ut eſt dictum, & Cappellanos ſervientes in divinis officiis poſt menſem unum in antea numerandum in prædictis dignitatibus, perſonatibus, Eccleſiis, & beneficiis nomine prædictorum, occupatorum, vel detentorum quorumlibet ſine licentia ſpeciali, in his ſcriptis excommunicationis ſententiæ vinculo innodamus, præſenti quoque conſtitutione adjicientes, quod quicumque per Nos, aut ſuffraganeos noſtros, ſeu alium, ad quem ſpectat, in Abbatem, Archipresbyterum, Rectoremque confirmatus, ſeu inſtitutus fuerit, antequam prædictorum Abbatiæ, Archiprebyteratus, ac Rectoriæ, vel alterius beneficii cujuſcumque poſſeſſionem adipiſcatur, litteras noſtras, vel aliorum, ad quos ſpectabit, beneficium conferre, noſtro, vel eorum ſigillatas ſigillis *, quod ſi aliquis eorum contrarium fecerit, confirmationes reſtitutiones *, & collationes prædictę ſint irritæ ipſo jure, & omni jure, per ipſos confirmatos, * inſtitutos propter acquiſito eo ipſo priventur, nulluſque interim tamquam Abbatibus, Archipresbyteris, aut Rectoribus obediat, vel intendat.

ANNO CHRISTI 1378.

* Adde obtineat.

* Alias Inſtitutiones.

* Adde, &

XXXI.

Item quia nonnulli in Civitate, Diœceſi, & provinc. Benev. beneficia, ſeu beneficium, ut commodata, detinere noſcuntur, quæ ad collationem noſtram, aut ſuffraganeorum noſtrorum vel aliorum Ordinariorum noſcuntur jure ordinario pertinere, excommunicamus ſententialiter in his ſcriptis tenentes recommendata taliter, ſeu aliter dicta beneficia, vel eorum aliquod abſque juſto titulo, vel tenentes unum beneficium curatum, & aliud præſumentes recipere, habens curam eamdem, & non reſignantes Nobis, aut illis, ad quos ſpectant eadem beneficia, & ſcientes, & non revelantes Nobis, & illis infra menſem unum, a die publicationis præſentium computandum, quem eis pro termino peremptorio, & monitione canonica aſſignamus, addentes conſtitutioni prædictæ, quod nihilominus recipientes beneficium cum cura animarum habendo *, & aliud ſimile beneficium ſine diſpenſatione legitima, ſint ipſius beneficiis ipſo facto privati.

* Forſan hujuſmodi.

XXXII.

Item præſenti conſtitutione monemus omnes, & ſingulos de Civitat. Diœc. & Provinc. Benev. Decanatum, Archipresbyteratum, Abbatum *, Prioratum, perſonatum, vel dignitatem curam animarum habentem annexam, aut Parochiales Eccleſias obtinentes, quod infra annum ex nunc a tempore, quo in antea hujuſmodi dignitatum, perſonatum, & beneficiorum poſſeſſionem ha-

* Alias Abbatiam.

ANNO CHRISTI 1378.

buerint, si Archidiaconus, saltim in Diaconum, supradicti vero alii ad Presbyteratus ordinem se faciant promoveri, & nullus promoveatur ad aliquem prædictorum ordinum, vel jam promotus obtineat, nisi vicesimum annum quintum suæ etatis attigerit, vel habuerit, & de legitimo matrimonio procreatus, moribus, & scientia commendatus existat, alioquin contrarium facientes, decernimus, & declaramus prædictis beneficiis, personatibus, dignitatibus, & beneficiis supradictis esse ipso facto privatos.

XXXIII.

Item quicumque in Civit. Diœc. & Provinc. Benev. habet, vel tenet Ecclesiam aliquam curam animarum habentem, seu Ecclesiam Parochialem limitatam, si sit absens a Civit. vel loco, ubi Ecclesia ipsa consistat, teneatur infra trium mensium spatium, post publicationem præsentium, ad ipsam Civitatem, vel locum redire, & post reditum in ipsa Ecclesia in divinis Officiis, temporibus, & horis consuetis, & congruis, ac debitis serviendo personaliter residere, alias, si non redierit, vel si post ipsum reditum cessaverit per mensem in ipsa Ecclesia in dictis divinis Officiis serviendo personaliter residere, decernimus in punto ipso dicta Ecclesia fore privatum, nisi habens prædictam Ecclesiam in majori Beneventana Ecclesia, vel aliis Cathedralibus Ecclesiis nostræ Provinc. in divinis Officiis serviendo faciat residentiam personalem; quo casu in Parochiali Ecclesia, ut hactenus est consuetum, faciat deserviri, nisi de nostra, Suffraganeorum, & aliorum Ordinariorum, & Superiorum suorum mandato, & licentia speciali; quo casu volumus, quod ille, qui dictæ Ecclesiæ deserviet, per Nos, & nostram Curiam, aut Suffraganeos nostros, & eorum Curias approbetur, ne cura animarum committatur minus idoneo; & quod dictus substitutus, seu deserviens, Nobis, aut nostræ Curiæ, vel ipsorum Suffraganeorum, infra unum mensem a publicatione præsentis constitutionis, præsentetur, per Nos, vel eos approbandus, ali quin dicto beneficio sit ipso jure privatus.

XXXIV.

Item considerantes, quod propter absentum * beneficiorum nostræ Diœc. & propter licentiam, & dispensationes per Nos, & Prædecessores nostros, seu per Vicarios nostros, & dictorum Prædecessorum de non serviendo in eisdem beneficiis hactenus concessas, in eisdem beneficiis divinus cultus minori cura negligitur, eleemosynæ, & hospitalitates pereunt, edificia dissolvuntur & corruunt, jura, & bona eorumdem beneficiorum indebite usurpantur, & remanent defensa, & multa alia mala sequuntur, prout nos docet experientia, & evidentia facti demonstrat; idcirco omnes licentias, & dispensationes prædictas tam per Nos, quam Prædecessores nostros, vel Vicarios prædictos, seu alios quoscumque auctoritate nostra, vel prædictorum Prædecessorum nostrorum ex quibuscumque causis, & sub quacumque forma, vel expressione verborum hactenus concessas, factas, vel donatas, in hac præsenti Synodo revocamus omnino, & pro revocatis, & nullis de cætero haberi volumus, nisi sint concessæ residentibus in servitio D. N. Papæ vel Dominorum Cardinalium vel in nostro.

* Alias sentiam

XXXV.

Item hac perpetua, & inrefragabili constitutione sancimus, quatenus singuli Canonici nostræ Beneventanæ Ecclesiæ, ac alii Presbyteri curam animarum habentes, infra Civit. Benev. degentes ad præsens, & qui ibidem in posterum morabuntur, nec non, & singuli Canonici suffraganeorum nostrarum Ecclesiarum, & Presbyteri alii curam animarum habentes, degentes infra Civitatem *, in quibus sunt inter * prædictæ Suffraganeæ, & Cathedrales Ecclesiæ situatæ, & qui ibidem in posterum morabuntur, Nobis tantum, & Ecclesiæ nostræ subjecti, singulis diebus, quibus solemnes Rogationes, Letaniæ; seu Processiones a jure, vel a Nobis, aut a nostris Suffraganeis quomodolibet indicantur, vel etiam indicentur, induti superpelliceis ad sonum campanæ dictæ nostræ majoris Ecclesiæ, seu Ecclesiarum Cathedralium suffraganeorum nostrorum, in dicta nostra Ecclesia, vel aliis Cathedralibus supradictis, vel alibi, si aliud duxerimus, seu duxerint dicti nostri Suffranei mandandum, convenire personaliter

* Alias vitates. * verbum redunda

ter

ANNO CHRISTI 1378.

ter teneantur, ituri ad locum, & adituri Letanias, seu Processiones, si, & prout Canonici dictæ nostræ Beneventanæ Ecclesiæ, seu aliorum prædictarum Ecclesiarum duxerint faciendum. Contrarium vero facientes pro quolibet pœna trium carolenorum nostræ Curiæ, seu Suffraganeorum nostrorum prædictorum Curiis applicanda, tenore præsentium fore plectendos *.

dde de-inimus.

XXXVI.

Item statuimus, & etiam ordinamus, quod nullus Archipresbyter, vel Prælatus, seu Rector alicujus Ecclesiæ, vel quivis alius Clericus Civit. Diœc., & Provinciæ Beneventanæ possessiones, & bona suæ Ecclesiæ vendere, alienare alicui audeat, vel locare, nisi manifesta utilitas Ecclesiæ inde appareat, & proveniat, jure * solemnitatibus in contractibus observatis, alias in contrarium facientes, tam dantes, quam recipientes excommunicationis sententiam proferimus in his scriptis, & ipsa locatio, venditio, & alienatio sit, & sint nulla, & nullæ, & ipso jure irritam, et cassam, et ipsam, et ipsas ex nunc suis viribus vacuamus.

las juris.

XXXVII.

Item, quia nonnulli Abbates, tam Regulares, quam Sæculares, atque Capitula, & Collegia, & Archipresbyteri, ecclesiarum Rectores, & alii Clerici, ecclesiasticæque personæ Civitatis, Diœc., & Provinc. Benev. Jurisdictioni nostræ subjecti, Abbatias, vel Ecclesias, seu Beneficia Ecclesiastica obtinentes, cupiditates * vitio laborantes, domos, hortos, vineas, & alia ecclesiastica bona immobilia ad longum tempus locare, in emphiteosim concedere, & alienare absque legitima causa præsumunt, in ipsius contractus initio recipientes aliquam pecuniæ quantitatem sub nomine pensionis, & postmodum annis singulis recipiunt longe minorem quantitatem sub nomine pensionis, vel census quam ipsorum bonorum, seu possessionum fructus valere noscuntur, propter quæ Ecclesiis ipsis maximum præjudicium generatur. Unde Ecclesiarum indemnitati, & statuta * providere volentes, quamvis super hoc sit satis a jure provisum, hac consultissima constitutione apertius declaramus, quod Abbates tam Regulares,

lias cutat.

lias sta-

A quam Sæculares Archipresbyteri, Ecclesiarum Rectores, & alii Curati, Ecclesiasticæque personæ Civitat., Diœc., & Provinc. Benev., seu ipsorum aliquis domos, apothecas, hortos, vel vineas, seu alia Ecclesiastica bona immobilia locare, etiam ad quinquennium, vel in emphiteosim concedere, permutare, vel alias qualitercumque alienare, etiam in casibus a jure permissis, absque speciali licentia nostra, & consensu expresso, vel Suffraganeorum nostrorum, ut spectat ad eos, nullo modo præsumant ex quinquennali locatione, vel in emphiteosim concessione, vel prolixiori quinquennio, vel *. noster, vel eorum consensus accedat, pecuniam nullam recipiant, *nisi sicut tanguntur cum singuli locationis prædictæ* * ; contrarium vero facientes in aliquo præmissiorum eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, & nihilominus pœnam pecuniariam pro nostro, vel ipsorum suffraganeorum arbitrio infligendam non evadant, & locatio, permutatio, & in emphiteosim concessio, vel alias quicumque contractus, qui aliter celebrabitur super bonis Ecclesiasticis supradictis nulla, & nulli ipso jure existant, & nullam obtineant roboris firmitatem, nec pœnæ abitio, vel juramentum, seu aliqua alia obligatio, vel promissio intervenientes in præmissis teneant, vel valeant, sed penitus nullius existant momenti, non intendentes propterea aliis solemnitatibus, quæ intervenire debent in Ecclesiarum rerum alienatione, aliquatenus derogare.

B C D

ANNO CHRISTI 1378.

* Alias *nisi*.

* Obscura *locutio*.

XXXVIII.

Item sæpe contingit, quod nonnulli vinculo excommunicationis adstricti, ut Apostatæ, vel irregulares, seu criminosi, & Sacramentorum indigni, patriam, unde de eis habetur notitia, fugientes, in Civitat. Diœc., & Provinc. Benev. improbe * ingerunt celebrationi Missarum, populo præsumunt, non sine gravi offensa Dei, etiam ministrare Ecclesiastica sacramenta. Nos igitur animarum ipsorum periculis obviare, & Christifidelibus, ne decipiantur, succurrere ex officio debito cupientes, sancimus, quod nullus nationis ignotus *, vel forensis, aut alicujus Civitatis, vel Dyœcesis oriundus, quod de quolibet præsumatur, nisi saltem per famam ipsius origo bona, vel competentibus indiciis approbetur, audeat, vel

E

* Adde *se*.

* Alias *ignota*

ANNO CHRISTI 1378.

vel præſumat in Civit. Diœc., & Prov. Benev. præd. Miſſam, vel Miſſas celebrare, nec alicui miniſtrare Eccleſiaſtica ſacramenta, ſine noſtra, vel Vicariorum noſtrorum, aut Suffraganeorum noſtrorum, vel Vicariorum ſuorum, prout ad eorum quemlibet pertinet, licentia ſpeciali. In contrarium vero facientes excommunicationis ſententiam ferimus in his ſcriptis. Indicamus autem licentiam nullatenus eſſe de gratia concedendam, niſi de vita, ordinibus, & moribus plenarie fiat fides.

XXXIX.

Item, quia prout ad noſtrum pervenit auditum, plerique Canonici Civitatis, Diœceſis, & Provin. Benev. non quæ Jeſu Chriſti ſunt quærentes, lucris temporalibus inhærentes in Civit. Diœc., & Provin. ſupradictis, ſpecialiter in noſtra Benev. majori Eccleſia, quæ * ultra ſeptem Miſſas in eorum Hebdomada in beneficium aſſecuntur, qui non valentes perſonaliter ſervire eiſdem, per ſubſtitutos minus legitime ſerviunt, quinimmo deſerviunt contra ſacrorum Canonum inſtituta; volentes, prout officii debitum Nos compellit, de ſalubri remedio providere, monemus omnes, & ſingulos Canonicos, ac Sacerdotes Civit. Diœc. & Provinc. Benevent. & in eis commorantes, una monitione pro omnibus, quatenus infra quindecim dies a die publicationis præſentium computandos, miſſas ultra ſeptem numero ſupradictarum, & ipſorum beneficia in noſtris manibus, vel eorum, ad quos ſpectat, Capitulo, & præſentatis earumdem debeant aſſignare, & in futurum ultra prædictum numerum, & ſtipendiis eorumdem privamus, & privatos eſſe volumus, & decernimus in his ſcriptis; mandantes nihilominus ſub pœna prædicta omnibus, & ſingulis Clericis noſtrarum Civitatum, Diœc., & Provinc. quod hujuſmodi Miſſis * Nobis, aut noſtro Vicario, qui pro tempore fuerit, & ſuffraganeis noſtris, aut eorum Vicariis in ſcriptis notificare, & revelare procurent.

* Verbum *redundans*.

* Alias *miſſas*.

XL.

Item monemus omnes, & ſingulos Abbates, Archipresbyteros, & Laicos Civitatis, Diœc., & Provinc. Benev. ad quos Cappellarum, & Miſſarum prædictarum præſentatio, ſeu inſtitutio pertinet, tam in noſtra Benev. majori Eccleſia, quam in aliis Eccleſiis prædictarum Diœc., & Provinc. ut de cætero ſollicite advertant, ut ne Canonicis Sacerdotibus habentibus Miſſas plures in ejuſmodi, prout ſuperius proxime ſit * expreſſum, conferunt, * & ſi contra monitionem noſtram fecerint, præſentationem, ſeu inſtitutionem ipſam nullam decernimus ipſo facto.

* Alias *ſi*
* Alias *ferant*.

XLI.

Item advertentes perpenſius, ne defunctorum intentio defraudetur, decernimus, quod non liceat executori alicui teſtamentario, vel alteri, qui diſpoſitionem, ſeu commiſſionem habeat, aliquas Miſſas facere celebrari, domos, terras, vel poſſeſſiones ad hoc ſpecialiter deputatas tenere, certam dando pecuniam Miſſas celebrantibus ſupradictas, ſed domos, & poſſeſſiones prædictas infra unius menſis ſpatium, a die publicationis præſentium * conſtitutionis in antea computandum, celebrantibus dictas Miſſas aſſignare, niſi per teſtatorem aliud fuerit ordinatum, de qua ordinatione infra menſem prædictum coram Nobis, vel aliis Ordinariis, aut noſtra, vel eorum Curiis executores, & hæredes prædicti fidem facere teneantur; in omnes, & ſingulos autem contrarium facientes in his ſcriptis excommunicationis ſententiam promulgamus.

* Alias *præſentis*.

XLII.

Item monemus omnes, & ſingulos Abbates, Archipresbyteros, & Religioſos quoſcumque, & Rectores Eccleſiarum, ac Clericos Civit. Diœc. & Provinc. Benev. cujuſcumque ordinis, ſtatus, conditionis exiſtant, quod nullus in ſubſcriptis caſibus Archipresbyter in ipſis a jure ſpeciali reſervatis, videlicet de Hæreticis, Sodomitis, falſis Teſtibus, & Perjuriis, Inceſtuoſis, Sacrilegiis, * & Monialium corruptoribus, & aliarum Virginum violatoribus, aut de Monialibus egredientibus extra ſua Monaſteria, contra Decretalem Bonifacii Papæ VIII., & ingredientibus in Monaſteriis earumdem, niſi ex cauſa legitima, & rationabili, de blaſphematoribus Dei, B. Virginis, & ſanctorum ſacrilegis, permutationibus votorum quorumlibet, de excommunicatis majori excommunicatione, de diſpoſitoribus male ablatorum incertorum, de

* Alias *ſacrilegis*.

Ma-

ANNO CHRISTI 1378.

Matrimoniis clandeſtinis, vel contra Interdictum Eccleſiæ factis, de ſuffogationibus, & oppreſſionibus filiorum ex propoſito, vel caſualiter, de incendiariis, de divinatoribus, & detemptoribus bonorum Eccleſiarum, de muliere, quæ de adulterio concepit infantem, quem maritus credit eſſe ſuum, propter quem hæredes legitimi hæreditate fraudantur, de mulieribus, & aliis procurantibus abortum, item de illis, qui contradictis ſponſalibus cum Sacramento, & non diſſolutis, contrahunt cum aliis, & de peccato luxuriæ commiſſo inter mulierem, & Confeſſorem ſuum, vel proprium ſacerdotem, & aliis criminibus publicis, qui caſus ſunt Nobis, & Epiſcopis reſervati, abſolvere delinquentem præſumant, vel ſe de talibus intromittant, ſed ipſos ad Nos, aut ſuos Ordinarios remittant, abſque noſtro, vel ipſorum Ordinariorum ſpeciali mandato, niſi in articulo mortis, & tunc ſi copiæ Ordinarii commode haberi non poſſint, vel poſſit, & prædicti delinquentes ſatisfecerint primo ubi tenentur, vel de ſatisfaciendo præſtaverint idoneam cautionem: & nihilominus adjungendo Conſtitutioni prædictæ ſtatuimus, & ordinamus, quod nullus Religioſus pretextu executionis, vel alterius perſonæ Civit. Diœc., & Provinc. Benev. audire confeſſionem præſumat, aut etiam abſolvere, vel ligare, niſi Nobis, & noſtris ſuffraganeis, prout ad eos ſpectet, fuerit præſentatus, & per Nos, & eos approbatus, ut Conſtitutio Bonifacii VIII. ſuper hoc edita, & per Clementem V. confirmata mandat expreſſe. Omnes autem Religioſos extra eorum Monaſteria, & loca infra dictam Civitatem, Diœc., & Provinciam noſtras, confeſſiones audientes, & contrarium facientes, tamquam in delinquentes in loco Juriſdictionis noſtræ, & ſuffraganeorum noſtrorum pœnam a jure ſtatutam incurrere volumus, adjicientes Conſtitutioni prædictæ, quod nullus vigore, ſeu auctoritate cujuſcumque commiſſionis per Nos, vel ſuffraganeos noſtros, aut noſtrum, vel eorum Vicarios factæ, vel forſitan faciendæ de audiendis Confeſſionibus, & de poteſtate abſolvendi a prædictis caſibus, & aliis Nobis, & eiſdem ſuffraganeis de jure, vel de conſuetudine reſervatis, ſe aliquando intromittat, niſi ſuper hoc licentias noſtras, aut ſuffraganeorum noſtrorum, ſeu Curiæ, vel eorum Curiæ habeant, in quibus caſus, qui committuntur, diſtincte, & particulariter ſint expreſſi, alioquin Commiſſionem prædictam decernimus non valere: Litteras autem, & licentias, quæ ſuper hujuſmodi per Prædeceſſores noſtros emanarunt, tenore præſentium revocamus.

ANNO CHRISTI 1378.

XLIII.

Item præſenti Conſtitutione monemus ſub excommunicationis pœna, quam ſi ſecus fecerint, incurrere volumus ipſo facto, omnes, & ſingulos Cives Beneventanos, quod decimas tam prædiales, quam perſonales Eccleſiarum, quarum ſunt Parochiani, jure divino debitas, ſolvant ipſarum Eccleſiarum Rectoribus annis ſingulis per totum menſem Octobris, & de non ſolutis, ut tenentur, ſatisfaciant competenter: mandamus nihilominus ſub pœna prædicta omnibus, & ſingulis Archipresbyteris, Eccleſiarum Rectoribus, & cunctis prædictarum Civitat. Diœc., & Provinc., quod ſingulis diebus Dominicis in eorum Eccleſiis, cum Divina officia celebrantur, præſentem Conſtitutionem debeant publicare.

XLIV.

Item præſenti Conſtitutione monemus pro primo, ſecundo, tertio, & peremptorio termino omnes, & ſingulos tam mares, quam mulieres, & Religioſos quoſcumque cujuſcumque ordinis, ſtatus, & conditionis exiſtant Civitat. Diœc. & Provinc. prædictarum, vel domicilium habentes, ac moram trahentes in ipſis, quod ad decimas Clericis, & Eccleſiis dictarum Civitatum, Diœc., & Provinc. jure divino debitas manus extendant per ſe, vel alios quoquo modo, nec decimas ipſas accipere, invadere, ac occupare præſumant directe, vel indirecte, publice, vel occulte, & ſi quas occupaverint, illas infra duos menſes, a die publicationis conſtitutionis hujuſmodi in ante computandos, reſtituant Rectoribus Eccleſiarum, & Eccleſiis, quibus debentur decimæ ſupradictæ, dictique Religioſi de poſſeſſionibus eorum, & de fructibus ex ipſis obvenientibus decimam perſolvant Rectoribus Eccleſiarum, in quarum Parochiis loca ipſorum Religioſorum, & poſſeſſiones ipſæ ſunt ſituatæ, niſi ſuper hoc privilegium exemptionis haberent, de quo infra duos menſes ab hodie in antea computandos fidem facere, ſi voluerint, teneantur, alias in ſingulos

ANNO CHRISTI 1378.

contrarium facientes ex nunc, prout ex tunc excommunicationis ſententiam proferimus in his ſcriptis, & vigore præſentis conſtitutionis excommunicationis ſententiæ ſint vinculo innodati.

XLV.

Item ſtatuentes, ut ſupra, monemus Abbates, Archipresbyteros, Eccleſiarum Rectores, & Cappellanos Eccleſiarum Diœc., & Provinc. Benev. quarum * quartilias decimarum, mortuariorum, & aliarum obventionum Nobis, & dictæ Eccleſiæ Benev., & aliis Epiſc. Ordinariis eorum debitam, * integraliter ſolvant, & ſatisfaciant omnes ſingulis Nobis, & Procuratoribus noſtris, aut dictis Epiſcopis, vel ſuis Procuratoribus per totum menſem Novembris anni cujuslibet ſub excommunicationis pœna, quam in contrarium facientes proferimus in his ſcriptis.

* Alias *quatenus*.

* Alias *debitas*.

XLVI.

Item, ut Clericorum actus, & mores, quorum vita aliis debet eſſe magiſtra, in melius reformentur, omnes, & ſingulos Canonicos, Sacerdotes, & Clericos Civit. Diœc., & Provinc. Benev., & commorantes in eis, ludentes ad taxillos, in auguſtale unum, aut aliquod genus armorum pedites portando per Civitatem, Diœceſim, & Provinc. ſupradictas, niſi itinerando, in carolenis quindecim carolenorum argenti, noſtræ, & ipſorum ſuffraganeorum cameræ perſolvend. decernimus punien- D dos vice qualibet in his ſcriptis, niſi in caſibus a jure permiſſis: inhibentes nihilominus ſub pœna prædicta omnibus, & ſingulis Clericis in ſacris ordinibus conſtitutis, ut non deferant, nec deferre præſumant capucea buttennata, ſeu cum buttonibus, ſed aliter ſuta, ut decet, & honeſte.

XLVII.

Item præſenti conſtitutione ſub excommunicationis pœna monemus om- E nes, & ſingulos Archipresbyteros, & ſacerdotes cujuſcumque ſtatus, ordinis, ſeu conditionis exiſtant, Civitatis, Diœc., & Provinc. Benev., quod veſtes decentes, & congruas portare, & deferre cintas debeant, non apertas, & buttennatas ex parte anteriori, vel cum gironibus circumdatas, vel breves, cum tales veſtes * more ſæcularibus

* Adde *de*.

A competant, & non congruis * Eccleſiaſticis, & in ſacris Ordinibus conſtitutis.

* Alias *gruant*.

XLVIII.

Item ſicut percepimus ex teſtimonio ſatis digno, ſunt plerique Clerici, & Sacerdotes, qui potius luxuriæ relaxatis habenis, quam freno honeſtatis irriti, * more laicorum per tabernas continuo diſcurrere non verentur, denigrando modeſtiam ordinis Clericalis. B Volentes cura paſtoralis Officii de ſalubri remedio providere, omnes, & ſingulos Canonicos, Sacerdotes, & Clericos bibentes, vel comedentes in aliqua taberna, vel ante ipſam in Civitate, vel ſuburbiis, niſi itinerando, aut in caſtris, in quibus habitant, in floreno auri uno vice qualibet dictæ cameræ noſtræ, vel ſuffraganeorum noſtrorum applicando, puniendos decernimus in his ſcriptis.

* Alias *retiti*.

XLIX.

Item verentes attentius, quod nonnulli Clerici de Civit. Diœc., & Provinc. Benev. & commorantes in eis, ab alienis Epiſcopis minus legitime ad ſacros Ordines ſe faciant promoveri, excommunicamus ſententialiter in his ſcriptis omnes, & ſingulos de Civit. Diœc., & Provinc. ſuprad. qui ſubreptitie, præter noſtram, aut Vicariorum noſtrorum, aut Epiſcoporum ſuffraganeorum noſtrorum, aut Vicariorum D ſuorum conſcientiam in prædictis licentia non obtenta, ab aliquo Prælato ſe faciant ad aliquem ordinem promoveri, & omnes illos etiam, qui ſacrum chriſma, & oleum ſanctum, & oleum infirmorum ab alienis Epiſcopis accipiunt, licentia non obtenta: injungentes nihilominus omnibus, & ſingulis Canonicis Diœc., & Provinc. præd. ut nullus abſque noſtra, ſeu Vicariorum noſtrorum, aut ſuffraganeorum noſtrorum, vel Vicariorum ſuorum licentia, vel aliorum, quibus duxerimus, aut duxerint committendum, primam tonſuram, aut alios minores ordines, aut ſacros ordines accipere præſumat, quin primo fidem faciant de ſuſceptis, & litteras teſtimoniales penes ſe habere procurent; alioquin contrarium facientes ad dictam tonſuram, & ſacros ordines admitti prohibemus, & dictam excommunicationis ſententiam incurrere volumus ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1378.

L.

Item, quia insinuatione frequenti nostris est auribus intimatum, quod nonnulli Canonici, Sacerdotes, & alii Clerici Civit. Diœc., & Provinc. Benev. & commorantes in eis in sacris Ordinibus constituti mercantias, tabernas, & alia mercimonia exercere in opprobrium ordinis Clericalis, atque mali exempli perniciem non verentur, monemus omnes, & singulos Canonicos, Sacerdotes, quatenus Tabernam B tenere, mercantias, & alia mercimonia exercere ulterius non præsumant. Contrarium vero facientes in uncia auri una carlenorum argenti, ut supra, dictæ Cameræ nostræ, vel suffraganeorum nostrorum applicanda decernimus puniendos. Declaramus autem non includi in constitutione prædicta vendentes vinum, vel grecum, seu fructus Tabernariis, vel aliis Mercatoribus, licet dicti Tabernarii, vel Mercatores dictum grecum, vel vinum vendant, C seu vendi faciant ad minutum, & locatores suarum domorum, quamquam Conductores, ipsas Tabernas in eisdem voluerint exercere, dummodo in dictæ Constitutionis fraudem nil fiat.

LI.

Item statuimus, & mandamus, quod nullus de Civit. Diœc. & Provinc. supradictis cujuscumque status, & ordinis existat, nuptias celebret, seu solemnitatem nuptiarum temporibus prohibi- D tis exequatur, videlicet a Dominica Adventus Domini usque post octavam Epiphaniæ, & a Dominica Septuagesimæ usque ad Octavam Resurrectionis Dominicæ, & a tribus diebus Rogationum ante Ascensionem Domini usque ad Octavam diem Pentecostes inclusive, prout jure Canonico constat esse prohibitum. Contrarium vero facientes excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto.

LII.

E Item statuimus, & mandamus Abbatibus, Archipresbyter., Prioribus, Decanis, Rectoribus Ecclesiarum Civit. Diœc., & Provinc. Benev. ad quos cura ipsarum Ecclesiarum spectat sub pœna prædicta, quod sæpius moneant publice Populum sibi commissum, dum Missarum solemnia celebrantur in Ecclesiis eorumdem, quod nullus celebret nuptias temporibus prohibitis supradictis, Banna, & alia, ut juris, & moris est, permittant, nec ipsi Presbyteri, seu Rectores, vel Cappellani, & alii supradicti celebrent, seu faciant celebrari Missam, vel Benedictionem solemnem in ipsis sponsalibus, sive nuptiis diebus, & temporibus prohibitis supradictis.

A ANNO CHRISTI 1378.

LIII.

Item, quia sicut nobis * manifesta experientia docuit, nonnulli Episcoporum nostræ Beneventanæ Provinciæ suffraganei nostri falcem in messem alienam immittere non verentes, in Castris, & locis nostræ Benev. Diœc., & Provinc. subjectos nostros, nostræ Jurisdictionis, seu aliorum Episcoporum suffraganeorum nostrorum subjectos chrismare, & benedicere præsumunt: ideoque sancimus, quod nullus Episcopus suffraganeus noster, seu quivis alius andeat sine nostra speciali licentia, aut illius Episcopi, ad quem pertinebit, ordinare Clericos Terrarum nostræ Diœc. aut alterius, nec chrismare, seu confirmare pueros utriusque sexus, nec signare, vel aliquod exercere in Civitat. Diœc. seu Provincia nostra prædictis, de his, quæ ad ordinationem, & Jurisdictionem nostram, aut aliorum Episcoporum suffraganeorum nostrorum in terris, & locis prædictis pertinent, atque spectant; quod si contrarium fecerit in præmissis, vel aliquo præmissorum, pœnam a jure statutam vice qualibet, & actu transgressionis prædictæ solvat *in contrarium facientes* * nostræ Curiæ, seu dictorum Episcoporum suffraganeorum uncias decem, in utilitatem convertendas nostræ Beneventanæ Ecclesiæ, aut illius Ecclesiæ, cui erit injuria irrogata, nec credant aliqui se habere licentiam a Nobis, & aliis Episcopis suffraganeis nostris, nisi litteras sigillatas nostro sigillo, vel Curiæ nostræ, aut dictorum Coepiscoporum suffraganeorum nostrorum patenter ostendant; iis vero, qui prædicta exequi in Civit. Beneven. habuerint, sufficiat solo verbo a Nobis, vel Vicario nostro licentiam habuisse.

* Alias nos.

* Verba redundantia.

ANNO CHRISTI 1378.

LIV.

Item multorum insinuatione clamosa didicimus, quod nonnulli pauperes egeni degentes in Civit. Diœc., & Provinc. Benev. propter eorum inopiam pluribus diebus carent Ecclesiastica sepultura; volentes ex nostri officii debito de salubri remedio providere, præsentium tenore requirimus, & monemus omnes, & singulos Rectores Ecclesiarum Civit. Diœc. & Provinc. Benev. Parochiales funerale habentes, quatenus sub excommunicationis pœna, & unius augustalis, quam primum ad ipsorum notitiam pervenerit de morte decedentium prædictorum, *sublato more perpedio*, * statim ad eorum expensas, ut convenit, sepeliri faciant corpora defunctorum in cœmeteriis Ecclesiarum ipsarum: & Canonici, & cæteri Clerici dictarum Civitatum, Diœc., & Provinc. quando ad eorum notitiam pervenerint, vel devenerint, notificare debeant Rectoribus supradictis.

* Forsan *sublata mora, propediem.*

LV

Item statuimus, & ordinamus, quod nullus Clericus in quocumque ordine constitutus; vel Ecclesiastica persona Civit. Diœc., & Prov. Benev. publice concubinam in domo sua propria, vel aliena, suis expensis audeat retinere, ut pollutis manibus Clerici supradicti, quæ sancta sunt, administrent. Immo si qui ipsorum hucusque eas tenuerint, vel retinent, infra decem dierum spatium a tempore publicationis præsentis Constitutionis debeant a se abjicere, & admovere * eas, vel alias deinceps nullatenus amissuri, * quod si prædicti Clerici contra fecerint, Sacerdotes, Ecclesiæ Rector, sive Prælatus qui majori præeminet Dignitate, & ejus exemplo facilius tam Clerici, quam Laici possent ad similia provocari, quatuor unciarum Nobis, & nostræ curiæ, seu suffraganeorum nostrorum, & eorum Curiis applicandarum; Diaconus vero trium unciarum, subdiaconus duarum unicarum, alii vero inferioris ordinis unius unciæ pœnas incurrant, convertendas, & erogandas in pios usus, prout Nobis, & dictis suffraganeis nostris visum fuerit expedire.

* Alias *amovere.*
* Alias *admissuri.*

LVI.

Item statuimus, & ordinamus, quod nullus Sacerdos, Clericus Beneficiatus mulierem habeat in domo suspectam, monentes ex nunc quoscumque habentes, ut a se ipsas abjiciant infra quindecim dies, alioquin, præter pœnas juris, inobedientes in uncia una, danda Curiæ nostræ, & Curiis suffraganeorum nostrorum, in piis usibus convertenda, puniantur: præcipimus sub pœna prædicta omnibus, & singulis Abbatibus, Archipresbyteris Diœc. & Prov. prædictarum, ut dictos Sacerdotes, & Clericos taliter mulieres habentes, & a se non abjicientes, eosdem Nobis, & suffraganeis nostris infra decem dies revelare, & in scriptis tradere, sive assignare nomina eorumdem.

LVII.

Item statuimus præsenti Constitutione, ac una monitione pro tribus, & peremptorie monemus, quod nullus de Civit. Diœc. & Provinc. Benev. cujuscumque status, & ordinis existat, habere nec * uxorem propriam, recipere, debeat concubinam, nec mulieres maritum habentes, debeant aliquibus concubinaliter adhærere, & alias in contrarium facientes, post mensem unum in antea computandum, dicta monitione canonica præmissa, & dicto termino elapso, excommunicationis sententiam proferimus in his scriptis, episcopoque * per singulos Archipresbyteros, & Abbates, & alios Ecclesiarum Rectores, tamquam *pro* * excommunicatos vitari præcipimus ad minus quousque a Nobis, aut suffraganeis nostris, aut Vicariis eorumdem, absolutionis beneficium mereant * obtinere.

* Alias *bens.*
* Alias *fosque.*
* Redu
* Alias *reantur*

LVIII.

Item monemus omnes, & singulos Civitatis, Diœc. & Provinc. Benev. & ejs sub excommunicationis pœna mandamus, quam contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, quatenus nullus mas, vel femina audeat ingredi Monasterium Monialium, cujuscumque status, ordinis, & conditionis existant, nisi cum legitima, & naturali causa, & cum licentia nostra, vel Vicarii nostri, & suffraganeorum nostrorum, vel Vicariorum suorum, super his prius ha-

habita, & obtenta, quam pœnam omnes Cappellanos, & Procuratores, & alios talia loca fictis coloribus frequentantes ſine licentia ſupradicta petita, & obtenta, incurrere volumus ipſo facto. ANNO CHRISTI 1378.

LIX.

Item ſtatuimus, quod Moniales non comedant extra loca Monaſteriorum ſuorum, nec aliquis de locis, ubi degunt, ad comedendum, vel bibendum caſualiter admittat in domo ſua, ſub pœna unius unciæ, noſtræ Curiæ, vel ſuffraganeorum noſtrorum applicanda. Item, quod nullus comedat infra dicta ſepta, aut bibat ſub excommunicationis pœna, quam incurret ipſo facto, niſi de licentia noſtra, aut Vicarii noſtri, & ſuffraganeorum noſtrorum, & eorum Vicariorum, petita, & obtenta.

LX.

Item, quia nonnulli, ſicut Nobis attulit plurimorum relatio, ſe a vetitis neſcientes penitus abſtinere, prætextu liciti, inhoneſta, & inlicita committere quærentes, exquiſitis, & conceptis in corde fraudibus, compaternitatem cum nonnullis contrahere ſatagunt, & cum velata octoſatione * eadem inhoneſta, & inlicita exercere, ſub cujus prætextu, & ficta occaſione ad concubinas, ſeu fornicatorias eorum, quas in occulto detinent, ſeu detinere proponunt, faciliter, & excuſabiliter eis materia, & via frequentius accedendi. * Nos ſubditis noſtris, & maxime Presbyteris, & Clericis Civit. Diœc. & Provinc. Benev. quorum geſtus, actus, & mores honeſtos, & irreprehenſibiles eſſe capimus, * fornicandi, & delinquendi materiam auferre volentes, & dictis fraudibus, & requiſitis, quantum cum Deo, & juſtitia poſſumus, obviare, hac noſtra præſenti Conſtitutione ſtatuimus, & ordinamus, & ſub excommunicationis pœna mandamus, quod nullus Clericus, & Laicus Diœc. & Provinc. Benev. cum fraude, & occaſione prædictis compaternitatem cum aliquibus de cætero contrahat, & ut omnis penitus nequitiæ via in eiſdem Clericis præcludatur, inhibemus hujuſmodi Conſtitutionis ſerie Presbyteris, & Clericis Civit. Diœc. & Prov. Benev. prædictarum, ut deinceps compaternitatem modo aliquo cum aliquibus contrahant; nec contrahere præſumant, niſi cum conſanguineis, & affinibus ipſorum uſque ad tertium gradum inclusive, abſque noſtra, vel Vicarii, aut ſuffraganeorum noſtrorum, vel Vicariorum ſuorum licentia ſpeciali, niſi cum exercere voluerint officium debitum baptizandi. Statuentes mandamus, & ordinamus, ut, cum propter multitudinem, & plurimorum compaternitatem contrahentium plurima matrimonia ſoluerint impediri, & multa enormia, & inconvenientia occulte, & publice pertractari pro fraude, & occaſione prædictis * ceſſantibus, dictæ compaternitatis contractus inter quoſcumque *fiendus*, ſive in Baptiſmo, ſive in Confirmatione unius compatrini tantummodo penitus * excedat. ANNO CHRISTI 1378.

LXI.

Item cum clandeſtinus copulæ conjugalis contractus ſit a Sacris Canonibus reprobatus, ſtatuimus in hac præſenti Conſtitutione * ordinamus, ſub excommunicationis pœna, * omnes, & ſingulos Civit. Diœc. & Provinc. Benev. quod nullus deinceps matrimonium contrahat, nec contrahere præſumat, niſi publice, & quod antea per Parochialem Eccleſiæ presbyterum banda, & edicta publica publice proponantur, ut ſi quis voluerit, ſeu ſuaſerit aliquod canonicum, & legitimum impedimentum opponere, illud opponat, & dicat coram Nobis, ſeu Vicario noſtro, aut ſuffraganeis noſtris, ſeu eorum Vicariis, infra competentem terminum, per dictum presbyterum præfigendum.

LXII.

Item ſtatuimus, & mandamus, ac etiam ordinamus, quod quilibet Eccleſiarum Rector, ſeu Cappellanus Civit. Diœc. & Provinc Benev. Eccleſiæ Parochiali in propria perſona deſerviens, teneatur ſingulis diebus Dominicis Miſſarum ſolemnia in Eccleſia, cui deſerviet, celebrare, ſub pœna, per Nos, aut noſtros ſuffraganeos eiſdem, noſtro vel eorum arbitrio infligenda, præcipientes ſub pœna unius auguſtalis, noſtræ Curiæ, ſeu ſuffraganeorum noſtrorum applicanda, eiſdem, ut diebus Dominicis ſingulis Populo edicant, & proponant noſtra ſalubria monita, & mandata, ut ne per ignorantiam populus ad inlicita prærumpat committenda.

LXIII.

* Adde *non*.

* Adde *non*.

* Adde, &

* Alias *contra*.

* Alias *occasione*.

* Alias *subministrantur*.

* Alias *cujus*.

ANNO CHRISTI 1378.

LXIII.

Item præcipimus, & ſub pœna excommunicationis mandamus, quod dictis diebus Dominicis dicti Clerici, Abbates, Archipresbyteri, & cuncti Curati diebus Dominicis in Miſſa populo feſta colenda, & jejunia obſervanda debeant nunciare. Feſta colenda, & jejunia vero obſervanda ſunt hæc. Videlicet. Dies Natalis Domini, S. Stephani, S. Joannis Evangeliſtæ, Innocentium, S. Silveſtri, Circumciſionis Domini, Epiphaniæ, S. Antonii Abbatis, Converſionis Pauli, Sancti Blaſii Ep. & Mart. Cathedræ S. Petri, Feſta SS. Apoſtolorum, ac etiam Evangeliſtarum, quatuor Feſta B. Mariæ, ſcilicet Purificatio, Annunciato, Aſſumptio, & Nativitas, S. Barbati, ac S. Benedicti, & dies Jovis Cœnæ Domini, dies Veneris S. Paſſionis, feſtum Reſurrectionis Domini cum duobus diebus ſequentibus, feſtum adinventionis S. Crucis, Sancti Joannis ante portam latinam, feſtum Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes cum duobus diebus ſequentibus, feſtum Corporis Chriſti, Nativitas S. Joannis Baptiſtæ, S. Mariæ Magdalenæ, vincula S. Petri, tranſmigratio * Domini, ſive S. Salvatoris, S. Laurentii, S. Joannis Baptiſtæ, exaltatio S. Crucis, S. Michaelis, omnium Sanctorum, S. Martini, S. Catharinæ Virg., feſtum cujuslibet Sancti, & Sancti Patroni, ſeu Patronorum Parochialis Eccleſiæ in Parochia illa, ſi, & prout alias ubi, & ibi eſt fieri conſuetum. Item alia feſta, quæ infra Civitatem, Diœc. & Provinc. conſueverunt ab antiquo coli, & per populum obſervari, dicta feſta colenda abſque mercatis, & alio ſervili opere, cum devotione, & reverentia præcipimus obſervari: in aliis vero feſtis nullus Curatus præcipiat abſtinere.

* Alias Transfiguratio.

LXIV.

Item, quia nonnulli excommunicationis vinculo innodati, claves Eccleſiæ contemnentes, in excommunicatione ipſa perſiſtere non verentur, & eam indurato animo ſuſtinere, quod grave eſt, & periculoſum exemplum, ne ipſe contemtus tranſeat impunitus, præſenti Conſtitutione ſtatuimus, ac etiam ordinamus, quod quicumque de Civitate, Diœc., & Provinc. Benev. fuerit ſententia excommunicationis adſtrictus, & in excommunicatione ipſa per quindecim dies duxerit permanendum, niſi in mortis articulo, nullatenus abſolvatur, donec idonee, & legitime caveat de adimplendo pœnitentiam, per Nos, & ſuffraganeos noſtros, aut de noſtro, vel eorum mandato ſibi noſtro, vel eorum arbitrio infligendam, vel alias in floreno uno, ſi per quindecim dies tantum in excommunicatione ipſa perſtiterit: ſi vero uno menſe in excommunicatione ipſa animo indurato duxerit perſiſtendum, ipſum in florenis duobus, & ſic per conſequens duplicando, decernimus puniendum, ad alia etiam ſi opus fuerit proceſſuri, quæ ſibi cedant ad pœnam, & aliis ad terrorem.

ANNO CHRISTI 1378.

LXV.

Item, quia multoties Angelus Sathanæ in lucis Angelum ſe transformat, & mentes fidelium ſimplicium prætextu liciti conſuevit ad inlicita, & nefaria retorquere, præſenti Conſtitutione monemus, ſtatuimus, & mandamus, quod de cætero nullus Civitat., Diœc., & Provinc. Benev. cujuſcumque gradus, ſtatus, ordinis, & conditionis exiſtat, quocumque quæſito colore, vel cauſa aliqua, novam regulam, Congregationem, obſervantiam, ſive ſettam, niſi illam, vel illas, quæ per S. Romanam Eccleſiam, quæ eſt Mater omnium, & Magiſtra, fuerint approbatæ, aliquo modo tenere, invenire, nec etiam obſervare præſumat: in omnes autem, & ſingulos contrarium facientes, excommunicationis ſententiam ex nunc, prout ex tunc ferimus in his ſcriptis, & nihilominus contra eos ad pœnas alias procedemus, & per ſuffraganeos noſtros procedere * mandamus, juxta qualitatem culpæ, & perſonæ, quæ in hoc delinquens fuerit.

* Alias procedi.

LXVI.

Item præcipimus, ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod omnes Civit. Diœc., & Prov. Parochiales Presbyteri frequenter moneant plebes ſuas, quod, juxta ſtatuta Concilii Generalis, omnis utriuſque ſexus fidelis Chriſtianus Clericus, vel Laicus, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia peccata ſua ſolus confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam pro viribus ſtudeat

deat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum, niſi forte de proprii Sacerdotis conſilio, ob cauſam rationabilem ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum, alioquin vivens ab ingreſſu Eccleſiæ orreatur *, & moriens Chriſtiana careat ſepultura; diſtricte in virtute ſanctæ obedientiæ mandantes, & præcipientes dictis Parochialibus Presbyteris, ut hanc Conſtitutionem, in corpore Juris clauſam ſtudeant pro viribus adimplere, alioquin contra ipſos duriſſime procedere * per nos, & dictos ſuffraganeos noſtros.

LXVII.

Item dictis Parochialibus Presbyteris noſtrarum Civitat. Diœc., & Provinc. ſtatuendo præcipimus, quod nomina omnium ſuorum Parochianorum eis in anno confitentium, & in quibus in Paſcha ad minus, vel alio tempore Sacramentum Euchariſtiæ dederint, in ſcriptis redigere debeant, & Nobis ſemel ſaltem in anno, & quanto citius poterunt, Nobis, aut Vicario noſtro, ſeu ſuffraganeis noſtris, aut eorum Vicariis in ſcriptis dare procurent; alioquin non obſervantes hanc noſtram Conſtitutionem pœnam unius auguſtalis, applicandam Cameræ noſtræ, ſeu dictorum ſuffraganeorum noſtrorum, incurrere volumus ipſo facto.

LXVIII.

Item, quia ſicut ab experto didicimus, plerique Parochiani utriuſque ſexus, Parochiales Eccleſias contemnentes, ad eaſdem diebus Dominicis, & feſtivis peraccedere non curant ad audiendum divina officia, ut tenentur, quinimmo, vel in domibus propriis remanent, ut brutales, aut ad alienas confluunt Eccleſias, in quibuſque Sacerdotes Parochiales ſubſtinentur, contempto proprio Presbytero, Miſſas audituri; attendentes talia a jure ordinario deviare, mandamus, inſtituimus, & ordinamus, quod de cætero talia facere attentant * præcipientes omnibus, & ſingulis Presbyteris, quod antequam in ſuis Eccleſiis Miſſam celebrent, Plebem interrogent, ſi alterius Parochianus in Eccleſia ſit, quos ſi invenerint, aut ſteterint, ſtatim ab ipſa abjiciant, & ceſſerit a divina *, donec ibi fuerit, vel fuerint: quod ſi exire contempſerint, Nobis, aut Vicario noſtro, ſuffraganeis noſtris, aut eorum Vicariis denunciare, quamprimum poterunt, procurent, de ſua inobedientia juſtitiam, noſtro, ſeu dictorum ſuffraganeorum, judicio, recepturus *: dicti autem Presbyteri, ſi contrarium fecerint, ſeveriter punientur.

LXIX.

Item ſtatuimus auctoritate præſentis Concilii Metropolitani, & ordinamus, quod omnes Sacerdotes Parochiales, & eorum loca tenentes in ſuis Eccleſiis habeant cartularia, quilibet ſuum in quo ſcribant omnia nomina excommunicatorum ſuæ Parochiæ, & quorum auctoritate, & ad quorum inſtantiam ſunt excommunicati, & eos excommunicatos diebus Dominicis in eorum Eccleſiis nunciare procurent, & cum fuerint abſoluti, cartulariis ab illis abradantur. In principio autem cartularii ponatur, & omnibus diebus Dominicis per Cappellanos publicetur hoc, quod ſequitur: Denunciamus excommunicatos hæreticos, & fautores eorum. Item detinentes decimas Eccleſiæ minus juſte. Item concubinarios, & uſurarios manifeſtos. Si quis vero noſtri Statuti contemptor extiterit, noſtro, ſeu dictorum ſuffraganeorum arbitrio, graviter puniatur.

LXX.

Item, quia tam Sanctorum Patrum, quam Apoſtolicæ Sanctitatis ſcriptis, & mandatis inſtruimur, & ſollicitamur de Conciliis celebrandis, in quibus de reformatione, & regimine Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum pro ſollicitudine pervigili, & debita tractemus, ac etiam intendamus, de conſenſu, & aſſenſu, ac voluntate noſtri Capituli, & Reverendorum in Chriſto Patrum, & Dominorum, Dominorum Epiſcoporum, Abbatum, ſuffraganeorum, & ſubditorum noſtrorum, hac Conſtitutione in poſterum, & perpetuo valitura, ſancimus, ac etiam ordinamus, quod omnes, & ſinguli tam Epiſcopi, quam Abbates ſuffraganei, & ſubditi noſtri prædicti, quam etiam Archipresbyteri, Procuratores, præpoſiti, & alii Eccleſiarum Prælati Diœc. noſtræ Benev. annis ſingulis, uno die ante feſtum B. Bartholomæi de menſe Auguſti ad Civitatem Beneventanam ſe conferre, & in eadem permanere perſonaliter teneantur ad Concilium

ce-

ANNO CHRISTI 1378.

* Alias recepturi.

ANNO CHRISTI 1378.

celebrandum, ſub pœna pecuniaria, noſtro arbitrio moderanda, proviſuri, certaturi, relaturi, & proſpecturi, & ordinaturi, divina coadjuvante gratia, ea, quæ reformationem, ſtatum, augmentum, & gubernationem Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum reſpiciunt, una nobiſcum, & Capitulo noſtro prædicto, in Vigilia Feſti prædicti; quod quilibet ipſorum, ſi qua forte dubia habuerit, ſeu ſibi infra annum occurrerint, tangentium * ſanctum miniſterium, vel regimen Eccleſiæ, ſeu Plebis ſibi commiſſæ, ipſe debeat in dicta Synodo in ſcriptis referre, & ſuper his Nos, vel noſtrum Vicarium informare teneantur, ut exinde poſſit maturius veritas declarari.

* Alias *tangentia*.

LXXI.

Item ſtatuimus, volumus, & ordinamus, quod Nos, & Succeſſores noſtri Beneventani Archiepiſcopi, ſuffraganeorum, & Capituli prædictorum præſcriptas Conſtitutiones poſſimus interpretari, declarare, vel eis intellectum dare, & corrigere, addere, mutare, & ſuper eis diſponere ſi, & quotiens, & quando, ſine juris offenſa Nobis, & eis videbitur expedire.

LXXII.

Item, quia introduxit laudanda jure * auctoritas leges, & Conſtitutiones ab omnibus obſervari, ne prædictarum noſtrarum Conſtitutionum aliquis prætendere valeat ignorantiam, & quod ad eum non pervenerit, ſe quomodolibet excuſare, requirimus, & monemus omnes, & ſingulos ſuffraganeos noſtros, ac Rectores Eccleſiarum Civit. Diœc. & Provinc. Benev. Eccleſiam Parochialem habentes, quatenus ſub excommunicationis pœna, & etiam quatuor unciarum, infra unius menſis ſpatium, a die publicationis præſentium computandum præſcriptarum Conſtitutionum copiam ſcriptam, videlicet manu Notariorum dictæ noſtræ Curiæ, aut alicujus alterius, cui duxerimus committendum, penes ſe habere debeant pro ſui, & aliorum magiſterio, teſtimonio, & cautela, & quod quilibet ipſorum Conſtitutiones ipſas, cum ad prędictum Concilium celebrandum in dicto feſto B. Bartholomæi venerit, ſecum portare debet, & ipſas exhibere, ac demonſtrare, etiam in dicto Concilio, coram Nobis; mandantes, & præcipientes eiſdem ſub pœnis prædictis, quod quilibet Abbates & Eccleſiarum Rectores, & Curati prædictarum Civitat. Diœc. & Provinc. præſentes noſtras Conſtitutiones in eorum Eccleſiis Parochialibus congregato populo ad divina in die Nativitatis Domini, & Pentecoſtes debeant publicare.

Datum Beneventi ſub ſigillo D. Archiepiſcopi antedicti die 24. menſis Auguſti.

* Alias *juris*.

ANNO CHRISTI 1379.

CONCILIUM COMPLUTENSE NATIONALE

Præſide D. Petro Tenorio Archiepiſcopo Toletano, celebratum circa annum Domini 1379.

Ex Card. de Aguirre Concil. Hiſp. tom. 3. pag. 618.

ANno Domini circiter 1379. Compluti Concilium Nationale celebratum eſt, præſide D. Petro Tenorio archiepiſcopo Toletano, ad deliberandum, cuinam parendum eſſet tamquam vero Pontifici, an Urbano VI. an potius Clementi VII. Videtur ea graviſſima quæſtio tunc in medio relicta, ſuſpenſis inter utrumque animis. *Vide Narbonam in Vita Tenorii fol.* 35.

CON-

ANNO CHRISTI 1379.

ANNO CHRISTI 1379.

CONVENTUS EPISCOPORUM

Apud oppidum de Illeſcas in regno Caſtellæ Anno Chriſti 1379.

Eodem irre ibid.

ANno 1379. conventu Epiſcoporum habitus eſt apud oppidum de Illeſcas, præſide D. Petro Tenorio Archiepiſcopo Toletano, & præſente Henrico rege. Videtur dictus Archiepiſcopus in eo Conventu eam ſententiam cum maxima Caſtellanorum parte amplexus, ut licet ob metum a Romanis injectum Urbani electio celebrata vitio extitiſſet, ob unanimem tamen in eo papali corona ſolemni ritu cingendo, ac ſacros Pontificibus honores illi toties totieſque impenſos, prius vitium purgatum fuiſſe. *Odoricus Raynaldus Annal. Eccleſ. t. 17. ad hunc. an.*

CONCILIUM TOLETANUM

Præſide D. Petro Tenorio celebratum anno Dom. 1379.

Eodem irre loco p. 619.

EOdem anno 1379. ad Henricum regem Cordubæ agentem Legati ab Urbano Pontifice venerunt, ut eum Pontificem ſalutarent, æmulum quaſi vitio creatum exſecrarentur, poſtulatum. Viris primiariis in conſilium adhibitis, de re tanta Toleti in frequentiori conventu dijudicare viſum eſt, quo Joannes regis filius hyematurus venire decreverat. In eam urbem novi a rege Gallo Legati venerunt, Clementis cauſæ affuturi. Epiſcoporum & procerum Concilio advocato in re controverſa, ſui judicii non eſſe reſponſum in partem alteram inclinare: facturos quod eccleſiæ judicio decretum eſſet. Quæcumque in provincia ad Romanos Pontifices pertinerent, integra ei fore, qui æmulum ſuperaſſet. Mariana de rebus Hiſpan. l. 18. c. 2.

CONVENTUS EPISCOPORUM

Apud Burgos.

Eodem irre loco

ANno Domini 1379. Menſe Majo Præſulum & procerum conventum Burgis Henricum regem indixiſſe, ut in ſchiſmatis controverſia veritatem exploraret, e Petri regiæ Aragoniæ ſtirpis principis, qui S. Franciſci inſtituta amplexus hoc tempore ſanctitatis opinione florebat, ac pluribus cæleſtibus viſis colluſtrabatur, monumentis conſtat: atque etiam ab eodem Petro, qui propheta habebatur, miſſis Præſulibus oraſſe, ut divina ſibi arcana, quibus cælitus edoctus erat, in vero pontifice dignoſcendo aperiret. Pſeudo Cardinalis enim Oſtienſis, cum cætera ejus vaticinia laudaret, illud, in quo de Urbano agebatur, oppugnabat. Quibus auditis Petrus, qui jam ante Henricum regem litteris hortatus erat, ut in Urbani veneratione conſtans perſtaret, de futuro in Dei eccleſia ſchiſmate olim ſibi divinitus oſtenſo, prænunciatoque; tum de Urbani creatione legibus celebrata, aliiſque reſponſum dedit: quod videſis apud Odericum Raynaldum Annal. Eccl. tom 17. ad hunc annum.

ANNO CHRISTI 1380.

MEDINÆ SEU SALMANTICENSIS CONVENTUS

In causa dubii Pontificis Romani, uter admittendus,

Præside Petro de Luna card. & Clementis VII. legato coram Joanne Castellæ rege

habitus anno 1380,

exeunte, & sequentis exordio.

Ex supp. Mansi tom. III. pag. 611.

Medinensis conventus & Salmanticensis concilii ita meminit Venetus Labbei editor, tamquam duo fuerint inter se distincti ecclesiastici conventus pro indaganda legitimi papæ veritate celebrati. Reipsa tamen una fuit continuata ecclesiasticorum coitio Medinæ Campestris in diœcesi Salmantina coacta. Hujus vero concilii acta integra servat duplex MS. codex Baluzio notus, quorum priorem in bibliotheca Achillis Harlæi; alterum in Colbertina nactus est. Vir iste eruditus omnium illorum actorum indiculum evulgandum duxit, id sufficere ratus, ut historia rerum in eo concilio gestarum cognoscatur. Eodem ego consilio indiculum eumdem huc transfero; tum addam integram orationem ab episcopo Faventino ibi recitatam ut ex eodem indiculo constat, & a Martene Anecdot. to. II. pag. 1082. relatam, cum adjunctis Clementis papæ litteris ad eumdem Castellæ regem ex Baluzio Vit. Papar. Aven. to. II. pag. 852. acceptis. Attexam & alia in eodem concilio disputata, quæ ibi pariter P. Martene repræsentat. Postremam omnium afferam sententiam seu declarationem Joannis Castellæ regis, qua, diligenti consultatione in concilio præmissa, agnoscere se ac sectari Clementis VII. partes profitetur; cui declarationi geminæ accedent ejusdem regis litteræ velut synodicæ ad Clementem ipsum, pontificem suum illum, patrem & dominum agnoscentis. Sententiam illam ex Harlæano codice dedit Baluzius in Collect. Actor. Vet. ad Vitas Papar. Avenion. to. II. pag. 920. Litteras vero ex Gemmeticensi Codice vulgavit P. Martene Anecdot. to. II. pag. 1136.

SYNOPSIS ACTORUM CONCILII MEDINÆ CAMPESTRIS
Ex Cod. Harlæano.

IN Christi nomine. Amen. Incipit prima pars processus facti & habiti coram serenissimo ac præillustrissimo principe domino Johanne Dei gratia Castellæ & Legionis rege, ac de ipsius mandato in villa Metinæ *del Campo*, Salamantinensis diœcesis, & super exorto nuper schismate in ecclesia Dei circa electiones duas, unam videlicet de reverendo patre domino Bartholomæo tunc archiepiscopo Barrensi, secundam de reverendissimo patre & domino domino Roberto tunc Cardinale Gebennensi, in summum pontificem per sacrum collegium reverendissimorum patrum dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalium celebratas, prosequentibus electionem primam reverendo patre Francisco de Urbino Faventino episcopo, & venerabili viro Francisco de Siclenis de Papia legum famoso professore ambaxatoribus ejusdem primi electi, quem sanctissimum dominum Urbanum papam sextum nominabant; secundam vero electionem prosequente reverendissimo in Christo patre & domino domino Petro de Luna S. Mariæ in Cosmedin sanctæ Romanæ ecclesiæ diacono cardinali, asserente se legatum dicti secundi lecti, quem sanctissimum dominum Clementem papam septimum nominabat; nec non ex parte sacri collegii dominorum cardinalium ad informandum dictum regem Castellæ de utraque electione transmissis.

Et est sciendum ante omnia, quod clare memoriæ dominus Enricus rex Castellæ & Legionis, pater & genitor dicti domini regis Johannis, audito olim de electione primi, scilicet Bartholomæi, & subsequenter de Cardinalium divisione seu subtractione ab illo, nec non declaratione facta per eos Anagniæ, quod ille primus non erat papa, demum vero de electione alia per eosdem Cardinales Fundis celebrata de persona secundi, scilicet Roberti, anxius & perplexus idem rex Enricus ex hujusmodi diversitate gestorum, ac dubius quid in hoc casu ancipiti eum sequi aut facere oporteret, propter multa, quæ occurrebant; & quia magni doctores circa hujusmodi negotium diversimode sentiebant, voluit esse indifferens in hac parte, ut etiam liberius inquirens de gesta, ad agnitionem veritatis hujus negotii, cui intendebat, si faveret divina pietas, perveniret. Sed eo, sicut Domino placuit, in sinceritate catholicæ fidei de medio sublato, memoratus dominus Joannes ejus filius legitimus atque hæres & successor in regno pariter & in voto, dum apud civitatem Burgensem solemnes ac generales curias pro sua felici coronatione teneret, ibique fecisset introduci istud negotium in præsentia archiepiscoporum & episcoporum ac nobilium & militarium & quamplurium in sacra pagina magistrorum doctorumque juris canonici & civilis & aliorum multorum etiam litteratorum regni sui; demum consideratis diversis tractatibus & scripturis quæ occasione hujusmodi jam hinc inde emanarant, singulisque in disceptationem deductis; quia tandem occurrebant dubia in mentibus singulorum, eo quod factum va-

☞ variari videbatur hinc inde, & casus certus seu indubitabilis nequibat tunc in materia reperiri; deliberavit idem rex saniori suorum ductus consilio indifferentiam dicti sui genitoris ac cœptum perquirendæ veritatis negotium amplecti, ne, quod absit, de negligentia prosecutionis tam piæ tamque meritoriæ causæ contingeret eum apud supremum judicem argui, ac propter indiscussionem ipsius rei & errorem forsan incurrere circa id quod eligere ac sequi in isto casu deberet. Quapropter rex ipse, antequam ad ulteriora procederet; ambassiatores, nuntiosque suos solemnes in Romam ac Avinionem ad utrumque electorum direxit, quatenus ab eis casus instructionesque suarum electionum requirerent, & ut eorum quilibet nuncios suos sufficienter instructos ad regem præfatum pro conscientiæ illius informatione dignaretur transmittere cum modestia decentique instantia supplicarent, & similiter ab illis personis illarum partium de re gesta notitiam habentibus, cum adhuc recens forte ipsius rei memoria, informationes seu depositiones reciperent sibi fideliter reportandas. Quæ omnia & singula iidem nuntii regii illuc se in apparatu debito conferentes opere compleverunt. Et subsequenter præfati domini electi ad summum, ut præmissum est, pontificium dictos supra & infra designatos nuntios seu legatos ad memoratum dominum Joannem Castellæ & Legionis regem miserunt. Qui ad præsentiam ipsius sigillatim & prout commode valuerunt pervenientes, in primis arengas ac propositiones suas publicas et solemnes super causa adventus sui apud Metinam Salamantinensis diœcesis domino regi fecerunt seu etiam præsentarunt in forma sequenti.

Die igitur veneris XXIII. Novembris anni MCCCLXXX. Petrus de Luna longam orationem habuit sermone Hispanico, quæ postea in latinum versa heic (*nempe in codice illo a Baluzio consulto*) descripta est integra. Contendit autem manifestam fuisse violentiam in electione Urbani, adeoque illam esse nullam ipso jure. Denique obtestatur regem ut justas Clementis partes tueatur.

Deinde die dominica XXV. novemb. Franciscus episcopus Faventinus longissimam orationem habuit pro Urbano, quam in veritates XVII. divisit.

Die Lunæ XXVI. novembris Rodericus Bernardi, quem rex una cum fratre Fernando Iliescas ordinis minorum ejusdem regis confessore, & Alvaro Melendi legum doctore miserat Romam, & Avenionem, ad investigandum & perquirendum veritatem, quis ex duobus esset verus papa, obtulit bullam clausam Urbani, quam episcopus Faventinus circa finem mensis augusti ei tradiderat Romæ de mandato primi electi; quam cum episcopus Faventinus recognovisset eam esse quam tradiderat Roderico, aperta est, & in ea inventi sunt unus sexternio, & unus quaternio continentes casum primi electi, id est, narrationem eorum, per quæ ille ostendere nitebatur se vere & canonice factum esse Papam. Aderant tum in conventu rex ipse Petrus archiepiscopus Toletanus, Petrus Hispalensis, Joannes episcopus Seguntinus, Alfonsus Abulensis, Joannes Giennensis, Fernandus Legionensis, Petrus de Ayala miles, & duo nuntii Bartholomæi. Postea describitur casus sive factum verum & processus promotionis Urbani, illud ipsum ni-

A mirum, quod editum est apud Odoricum Raynaldum anno 1378. §. 73.

ANNO CHRISTI 1380.

Die XXVII. Petrus cardinalis de Luna attulit in medium unum quaternum papyri sex foliorum, præsentibus rege Joanne, Petro archiepiscopo Toletano, & Petro Hispalensi, Joanne episcopo Seguntino, & Petro Tirasonensi, Petro Fernandi de Velasco camemario majore, & Didaco de Astunenga cubiculario dicti regis. Eodem tempore rex afferri jussit epistolam, quam Clemens VII. ad eum scripserat VII. Kal. junii anno secundo. Primum lecta est epistola illa, deinde casus cardinalium, qui continebatur in dicto quaterno. Incipit autem. *Cum propter falsam assertionem.*

B Editus est in tomo quarto historiæ universitatis Parisiensis pag. 468.

Sequitur propositio seu relatio, quam die quarta mensis decembris dominus Rodericus Bernardi jussus per prædictum dominum regem castellæ sibi & in hospitio suo fecit in præsentia Joannis episcopi Seguntini & Alvari Martini doctoris in legibus & licentiati in canonibus de his, quæ cum fratre Fernando ordinis Minorum confessore regio egerat apud Romam, & Avenionem. Deinde præfatus dominus Rodericus Bernardi statim ibidem exhibuit & tradidit in scriptis præfato domino regi dicta testium per eum & ejus socios ambasiatores regios tam Avenioni quam Ro-

C mæ sub sacramenti præstatione habita & recepta.

Sequuntur nomina eorum, quos dicti ambaxiatores primitus habuerunt & examinaverunt apud Avenionem. Cardinalis Lemovicensis, cardinalis S. Eustachii, cardinalis Vivarensis, cardinalis S. Angeli, cardinalis Majoris monasterii, cardinalis de Vernio, cardinalis de Britannia, cardinalis Cusentinus, cardinalis Pampilonensis, cardinalis Glandatensis, Patriarcha Constantinopolitanus, camerarius secundi electi, archiepiscopus Neapolitanus, episcopus Carthaniensis, episcopus Valentinus olim Marsilienſis, episcopus Firmanus, episcopus Grassensis, generalis Minorum, Poncius Be-

D rardi, Gilbertus, Joannes de Baro, Bonifacius de Amanatis, Ægidius Bellemeri, frater Nicolaus Aymerici, Guido de Pruinis, Bindo prior sanctorum, Petrus Rostagni, Joannes de Lodon, Thomas auditor domini Mediolanensis, Bernardus de Virididuno, frater Bartholomeus procurator ordinis Carmelitarum.

Nomina vero eorum qui jurari ac examinari per dictos ambaxiatores deposuerunt apud Romam, sunt hæc. Nardus apothecarius, Guillelmus de Bulla, P. Albucius, Joannes de Paparonibus, Joannes Bolcardi, Jacobus palucii, Antonius de Augusta, Alexius Petri, Franciscus de Fara, Jacobus camerarius, Petrus de Surdis, Guillelmus Tenor, Walterus de Ar-

E gentina, Buccius Petri, Henricus de Buda, Joannes de Papazaris, Fredus de Canali, Lulius Madalenus. Item cardinalis de Pavia, cardinalis Sistaricensis, frater Nicolaus cardinalis, episcopus Tudertinus, episcopus Castrensis, episcopus Reatinus, episcopus Lucerinus, frater Raymundus de Capua, Nicolaus de Ursinis, Bernardus de Cucurno, Thomas Petra.

Die sexta decembris, quæ fuit festivitas sancti Nicolai, Rex missam per alfonsum episcopum Abulensem celebrari fecit in suis ædibus, illicque præsentibus ex parte Clementis

☞ Petro de Luna cardinale, fratre Angelo episcopo Pisaurensi, Petro episcopo Tirasonensi, fratre Angelo ministro generali ordinis Minorum, & Fernando Petri decano Tirasonensi. Ex parte Urbani Guterio Gomecii cardinale Hispano, Francisco Faventino, & fratre Melendo ordinis Minorum, ac Francisco de Siclenis de Papia legum doctore, præsentibus etiam Petro Toletano & Petro Hispalensi archiepiscopis, ac Joanne Seguntino, Gundisalvo Calagurritano, & Joanne Giennensi episcopis, legi fecit formulam juramenti, quod de dicenda veritate præstare debebant cardinales & alii utriusque partis heic nominati, itemque formulam juramenti quod de ferendo secundum conscientiam judicio præstare debebant episcopi & alii viri, quos Rex delegabat ad causæ istius examinationem. Hi fuere archiepiscopi & episcopi paulo ante nominati, tum etiam frater Alfonsus episcopus Asturicensis, Petrus electus Oxomensis, Fernandus Alfonsi decanus Burgensis, Didacus Fernandi thesaurarius Toletanus, Fernardus de Sanles ordinis Minorum magister in sacra pagina, Fernandus Sancii canonicus Hispalensis, Rodericus Bernardi & Didacus de Currali audientiæ regiæ auditores, frater Joannes Alfonsi de Toleto minister provincialis fratrum Minorum provinciæ Castellæ, Joannes Sancii & Alvarus Martini doctores decretorum, Petrus Fernandi, doctor legum, frater Fernandus de Ilieſcas ordinis Minorum confessor Regis, Joannes Alfonsi de Palacios licentiatus in decretis, frater Lupus ordinis S. Augustini conventus Toletani, Fernandus Martini archidiaconus de Niebla in ecclesia Hispalensi, Petrus Fernandi archidiaconus de Carrione in ecclesia Palentina, & frater Petrus Prior monasterii de Abiago ordinis beati Hieronymi Palentinæ diœcesis. Hæ formulæ descriptæ sunt in hoc loco, ex Hispanica lingua versæ in latinam.

ANNO CHRISTI 1380.

Die decima mensis decembris rex nominavit quosdam viros insignes ad recipienda dicta testium secundum articulos contentos in casibus utriusque electi, videlicet archiepiscopos & episcopos ante nominatos, & inter hos etiam Alfonsum Abulensem, fratrem Nicolaum priorem Vallisoletanum fratrum Prædicatorum, fratrem Joannem Alfonsi Toletanum ordinis Minorum ministrum provinciale Castellæ, Didacum Fernandi thesaurarium Toletanum, Joannem Alfonsi doctorem in utroque jure, Alvarum Martini doctorem decretorum, Petrum Fernandi doctorem in jure civili, Rodericum Bernardi & Didacum de curiali auditores audientiæ regiæ, Joannem Alfonsi licentiatum in decretis, fratrem Lupum ordinis S. Augustini conventus Toletani, fratrem Fernandum confessorem regis, fratrem Joannem Vitalis ordinis Minorum, & fratrem Petrum de Guadalsajara monasterii S. Bartholomæi de Lupiana ordinis S. Hieronymi, omnes ibidem præsentes. Tum eis data formula juramenti quod excipere deberent a testibus, quæ ex Hispanico sermone versa in latinum heic habetur. Postea attendentes deputati ipsi quod eos simul unum solum testem examinare erat longissimum, & multum temporis perderetur propter multitudinem examinandorum testium, diviserunt se in tres turmas. Quibus sic factis iidem deputati ad receptionem & examinationem testium processerunt a die XXVIII. decembris usque ad principium mensis Maji sequentis.

ANN CHRI 138

Sequitur casus primi electi divisus per articulos, is ipse qui supra commemoratus est, sed divisus in articulos CIV. & additiones XXXV.

Postea sequuntur interrogatoria formata & habita circa casum primi electi, super quibus interrogandi, & examinandi erant testes, divisa in articulos LXXIII.

Deinde casus secundi electi divisus per articulos, is ipse qui supra commemoratus est, sed divisus in articulos LXXXIX. & additiones XI.

Postea interrogatoria super quibus interrogandi & examinandi erant testes super casu secundi electi, additis aliquibus articulis datis per cardinalem de Arragonia & aliquibus aliis ex officio, divisa in capita CVII. & additiones XIV.

Post ista omnia describitur bulla facta per dominum Gregorium XI. ante obitum suum, videlicet quod major pars Cardinalium posset eligere papam post obitum suum in & extra conclave, & tempus abbreviare & prolongare pro ea vice. Edita est apud Odoricum Raynaldum an. 1378. §. 2.

Sequuntur depositiones aliquorum cardinalium ac aliorum etiam examinatorum Avenioni mense Majo anni millesimi trecentesimi LXXX. per Rodericum Bernardi, fratrem Fernardum, & Alvarum Menendi doctorem ambaxiatores domini regis Castellæ illuc & Romam missos pro inquisitione veritatis circa materiam dictorum duorum electorum ad summum pontificatum. Sequuntur ergo depositiones Bertrandi cardinalis Glandatensis episcopi Ostiensis, Joannis, cardinalis Lemovicensis, Hugonis cardinalis de Britannia, Gerardi Cardinalis Majoris monasterii, Petri cardinalis de Vernio, Petri cardinalis S. Eustachii, Petri cardinalis Vivarensis, Guillelmi cardinalis S. Angeli, Nicolai cardinalis Cusentini, Petri cardinalis Pampilonensis, Joannis patriarchæ Alexandrini & archiepiscopi Tolosani, Thomæ archiepiscopi Neapolitani, Heliæ Cathanensis episcopi, Guillelmi episcopi Valentini olim Massilienſis, Antonii episcopi Firmani, Artaudi episcopi Grassensis, Poncii Beraldi correctoris litterarum apostolicarum, Gilaberti secretarii papæ natione Alemanni, Joannis de Baro subdiaconi papæ, Bonifacii de Amanatis legum doctoris, Ægidii Bellameræ auditoris litterarum contradictarum domini papæ, Guidonis de Prohinis olim senatoris Romanorum, Bidoneis prioris sanctorum Joannis de Lodon alias de Narbona presbyteri, Thomæ decretorum doctoris & auditoris cardinalis Mediolanensis, Bernardi de Viriduno licentiati in decretis, fratris Bartholomæi procuratoris generalis ordinis Carmelitarum, fratris Nicolai Eymerici inquisitoris Arragoniæ, fratris Angeli generalis Minorum, Petri camerarii papæ fratris domini cardinalis Lemovicensis, & Petri Rostagni domini loci de sancto Crispino.

Deinde sequuntur depositiones testium receptorum Romæ per Rodericum Bernardi & fratrem Fernandum, scilicet Nardi apothecarii, Guillelmi de Bulla, Petri Albuchii presbyteri, Joannis de Paparonibus canonici S. Petri, Joannis Bolcardi magistri cappellæ domi-

☞ mini papæ Urbani, Jacobi Pauluccii civis Romani, Antonii de Auguſta canonici eccleſiæ Lateranenſis, Fredi de canali oſtiarii papæ, Alexii Petri Pauli Henrici civis Romani, Franciſci de la Fara doctoris in medicina, Jacobi camerarii cardinalis S. Petri, Petri de Surdis canonici ſanctæ Cæciliæ, Guillelmi Tenoris cappellæ domini papæ Urbani, Valcheri de Argentina, Buechii Petri Jacobi, fratris Genrici de Buda pœnitentiarii papæ Urbani, Joannis de Papazaris Bonaventuræ cardinalis de Padua, Nicolai, cardinalis Urbani, Raynulphi cardinalis Siſtaricenſis, Stephani epiſcopi Tudertini, epiſcopi Reatini, Thomæ epiſcopi Lucerini, Joannis epiſcopi Caſtrenſis, Lelli Magdaleni civis Romani, fratris Raymundi de Capua magiſtri generalis ordinis fratrum prædicatorum, fratris Bartholomæi de Cucurno ordinis fratrum Minorum, & Thomæ Petræ canonici Patracenſis.

ANNO CHRISTI 1380.

Finitis tandem depoſitionibus teſtium utriuſque partis, deſcribuntur dubia archiepiſcopi Toletani data Alvaro epiſcopo Zamorenſi, qui ibat Niciam ad cardinales Florentinum & de Mediolano. Et mox ſubjiciuntur reſponſitiones ad dicta dubia domini Toletani ſcriptæ per manum domini Florentini.

Sequuntur depoſitiones generales nonnullarum perſonarum, tredecim numero, quæ de mandato domini regis ac deputatorum prædictorum dederunt per ſcripturam ea, de quibus recordabantur circa materiam primæ electionis. Eorum nomina hæc ſunt. Frater Petrus de Guadalfajara, frater Ferrarius de Vergos ordinis Minorum, Petrus Alfonſi canonicus Hiſpalenſis, Joannes abbas S. Iſidori Hiſpalenſis, Rodericus Fernandi portionarius eccleſiæ Hiſpalenſis, frater Alfonſus de Melide tertii ordinis S. Franciſci, Garſias electus Aurienſis, frater Michael monaſterii S. Bartholomæi de Lupiana, Joannes Remigii de Guzman archidiaconus de Alcor in eccleſia Palentina, Alvarus Martini doctor decretorum, Fernandus Gudiel epiſcopus Legionenſis, Alfonſus Fernandi presbyter Hiſpalenſis, & Thomas Gundislavi theſaurarius Compoſtellanus.

Poſtea deſcribuntur depoſitiones in ſpeciali ſuper caſu primi electi habitæ & receptæ per dictos deputatos Metinæ a diverſis perſonis medio juramento ſuperius ſcripto examinatis. Eorum qui ſpeciales depoſitiones fecerunt hæc ſunt nomina. Frater Ferrarius de Vegos ordinis fratrum Minorum, Petrus Alfonſi canonicus Hiſpalenſis, Alvarus Gundiſalvi canonicus Cordubenſis, Rodericus Fernandi portionarius Eccl. Hiſpalenſis, Joannes Garſiæ decanus Calaguritanus, frater Alfonſus de Melide tertii ordinis ſancti Franciſci, Garſias Martini electus Aurienſis, frater Michael profeſſus ordinis S. Hieronymi, Joannes Remigii de Guzman archidiaconus de Alcor in eccleſia Palentina, Didacus Martini de Urdunna canonicus Toletanus, Alvarus Martini doctor decretorum, frater Menendus ordinis fratrum Minorum epiſcopus Cordubenſ. factus per primum electum, Petrus abbas S. Facundi, Fernandus epiſcopus Legionenſis, Alfonſus Azero Archidiaconus de Metina in eccleſia Salmanticenſi, Petrus Roderici canonicus Cordubenſis, frater Petrus Cordubenſis conventus ſancti Bartholomæi de Lupiana, frater Joannes Rodericis epiſcopus de Neupatras, Franciſcus Fernandi cantor Palentinus, Marcus Fernandi abbas de la Vanza in eccleſia Palentina, Joannes Sancii portionarius Toletanus, Garſias Petri de Taſſara, Sancius archidiaconus de Guiart in Eccleſia Pampilonenſi, Petrus Fernandi archipresbyter de Fita, Joannes Sancii canonicus Hiſpalenſis, Thomas Gundiſalvi theſaurarius Compoſtellanus, Joannes Columbi clericus diœceſis Avenionenſis, Fernandus Petri decanus Tiraſonenſis, Nicolaus Martini archidiaconus Salmantinus, frater Angelus generalis miniſter ordinis Minorum, Bonifacius de Piſtorio, alias de Amanatis, legum doctor, *Ægidius Sancii Munionis* præpoſitus Valentinus, & frater Angelus epiſcopus Piſaurenſis.

ANNO CHRISTI 1380.

Deſcriptis depoſitionibus teſtium interrogatorum ſuper caſu primi electi, ponuntur per ordinem depoſitiones eorum, qui interrogati fuere ſuper caſu ſecundi electi.

Teſtes iidem omnino fuere qui interrogati fuerant ſuper caſu primi electi.

Sequuntur deinde reſponſiones publicæ factæ coram rege ejuſque toto conſilio per cardinalem Hiſpanum, epiſcopum Faventinum, & Franciſcum de Sicienis de Papia ad caſum ſecundi electi anno MCCCLXXXI. die quarta menſis martii.

Ponuntur poſtea reſponſiones Petri de Luna cardinalis, epiſcopi Piſaurenſis, & Bonifacii de Amanatis ad caſum primi electi, factæ publice coram rege, ejuſque toto conſilio.

Finitis reſponſionibus partium, deſcribitur conſequenter intimatio per dominos cardinales facta univerſis, quod Barenſis eſt intruſus. Incipit ſic: *Exigit ſanctæ & catholicæ fidei puritas*. Edita eſt in ſecunda vita Clementis VII. pag. 542. (apud Baluzium).

Sequitur qualiter cardinales notificant univerſis, quod dominus Clemens fuit rite & canonice per eos electus & ſolemniter inthronizatus & coronatus. Incipit. *Quoniam nonnulli intruſionem deteſtabilem*.

Deinde litteras ſeptem cardinalium ſuis ſigillis ſigillatas exiſtentium Avenioni notificantium intruſionem primi electi. Incipit: *Ad veſtram notitiam deducimus*.

Tum intimatio & notificatio cardinalium deprecantium univerſos Chriſtifideles ut Clementi adhæreant. Incipit: *Speculatores a Domino Deo*.

Proteſtatio domini Bertrandi cardinalis Glandatenſis antequam intraret conclave ſuo ſigillo ſigillata cum ſubſcriptione notarii. Incipit: *In nomine Domini. Amen*.

Confeſſio domini Anglici cardinalis Albanenſis cum ſignis duorum notariorum & ſuo ſigillo ſigillata. Incipit: *Univerſis & ſingulis præſentes litteras inſpecturis*.

Inſtrumentum confeſſionis domini cardinalis S. Euſtachii cum ſigno & ſubſcriptione notarii & undecim teſtium. Incipit: *In nomine Domini. Amen*.

Extractiones quædam habitæ a dictis teſtium per illos de conſilio regio; quorum aliqua facere videntur pro libertate electionis primæ, & quædam pro coatione ſeu impreſſione.

Sequuntur concluſiones illorum de regio conſilio circa dubia & allegata ſuper materia. Subſcribunt præter eos alii multi viri docti, & inter hos Martinus epiſcopus Pampilonenſis.

Poſt

☞ Post præmissa vero præfato domino regi Castellæ exhibita, præsentata, & declarata, omnibusque peractis, ut supra per ordinem est expressum, scriptum, & designatum, demum idem dominus rex consilium prædictum pro debito fidei, veritatis, & justitiæ, ac securitate suæ conscientiæ libenter amplectens, volensque agnitam veritatem hujusmodi suis regnicolis universisque Christi fidelibus notam esse, ad civitatem Salamantinam, ubi studium viget generale, cum tota sua curia & sequela se contulit. Et tandem die dominica quæ intitulabatur XIX. mensis Maji anni a Nativitate Domini, millesimi trecentesimi octuagesimi primi, convenientibus ibidem ad ecclesiam cathedralem mane quasi hora prima præfato domino rege cum prælatis, nobilibus, & litteratis, ac notabilibus viris regnorum suorum, qui pro hujusmodi negotii ac rei gestæ perscrutanda & inquirenda veritate de mandato suo fuerunt evocati, præsente quoque ibidem reverendissimo in Christo patre & domino Petro de Luna sanctæ Mariæ in Cosmedin, diacono cardinali A. S. L. & nonnullis aliis prælatis ac litteratis viris diversarum nationum & partium, grandique alia cleri & populi multitudine, qui propter hoc advenerant, celebratisque missarum solemniis, idem serenissimus ac christianissimus princeps & dominus rex, abjecto primo electo, vocato Bartholomæo de Priniano, olim archiepiscopo Barensi in apostolica sede intruso, pro sanctissimo in Christo patre & domino domino Clemente papa septimo canonice electo veroque Jesu Christi vicario se declarans, declarationem suam hujusmodi in scriptis redactam publice & alta ac intelligibili voce legi & recitari fecit; cujus tenor seu forma de verbo ad verbum sequitur & est talis.

ANNO CHRISTI 1380.

ANNO CHRISTI 1380.

Johannes Dei gratia Castellæ & Legionis rex, universis Christi fidelibus salutem & in pastoris notitia non errare.

A solis ortu usque ad occasum &c. *Datur integra inferius.*

„ Et sic absolvitur iste codex, qui in ini-
„ tio, uti supra monuimus, dicitur esse pri-
„ ma pars processus facti & habiti coram re-
„ ge Castellæ de & super exorto nuper schis-
„ mate in ecclesia Dei circa electiones Urba-
„ ni XI. & Clementis VII.

SINOPSIS SECUNDÆ PARTIS ACTORUM

Concilii Medinæ Castrensis,

Ex Colbertino Cod. num. 814.

ADMONITIO COLLECTORIS.

AN in codice isto Colbertino ea tantum contineantur acta vel documenta in concilio hoc prolata; vel aliqua alia præter illa, Baluzius nequaquam prodit; sed ita rem exhibet, ac si reipsa omnia ad alteram partem concilii hujus spectent. Verum si rem propius dispiciamus, intelligemus profecto ambos istos codices haud ita inter se continuari, ut prior alteri adjungendus sit; & ambo simul integram actorum concilii complexionem afferant. Nam in altera quædam occurrunt, quæ leguntur in priori, ut oratio Faventini episcopi ad concilium; ex quo discas Colbertinum hunc codicem alio plane consilio scriptum esse, quam ut secundam partem actorum concilii complectatur. Quamquam vero ita rem habere se credo, juvat tamen integrum rerum in eo descriptarum indiculum, prout a Baluzio datur, & hic exhibere.

Primum occurrit tractatus domini cardinalis S. Eustachii de papatu, qui in aliis codicibus vocatur tractatus de facto schismatis & impressionis, scriptus adversus electionem Urbani. In calce vero ita adnotatum est: *Tractatus iste domini cardinalis S. Eustachii fuit inceptus in civitate Fundana provinciæ Campaniæ anno a Nativitate Domini MCCCLXXVIII. de mense Septembris, & completus Avinioni anno sequenti de mense Martii seu Aprilis.*

Littera archiepiscopi Toletani ad cardinalem S. Eustachii, continens dubia super eodem tractatu.

Tractatus Petri de Barreria cardinalis Æduensis factus Parisiis anno a nativitate Domini MCCCLXXIX. seu LXXX. *Serenissimo ac præexcellentissimo principi.* Editus est in tomo quarto historiæ universitatis Paris. pag. 529.

Tractatus domini Joannis tunc abbatis S. Vedasti, nunc episcopi Carnotensis, factus Parisiis anno a nativitate Domini millesimo CCCLXXIX.

Tractatus magistri palatii responsivus ad rationes quorumdam theologorum contra dominum Clementem & pro B. factas, ordinatus Avinioni de mense Maji anno LXXX.

Tractatus domini cardinalis Ebredunensis super materia concilii generalis habendi vel non habendi in negotio schismatis hodie currentis, scriptus de mense Augusti an. LXXX. forte factus eodem aut saltem præcedenti an.

Epistola ecclesiæ ad regem Francorum in causa schismatis, data in inferno vivorum. In fine apposita est hæc nota: *Nihil valet totum, nec principium, nec finis.*

Epistola de facto schismatis ad Ludovicum ducem Andegavensem, composita per magistrum Joannem de Florencia. Scripta ante electionem Clementis.

Factum intrusionis Bartholomæi in papatu traditum per reverendissimos patres dominos dominos Florentinum & Mediolanum cardinales Italicos reverendissimis patribus & dominis dominis Albanensi, Vivariensi, & Eustachii, & S. Angeli cardinalibus in Nicia cum eis constitutis de anno Domini millesimo trecentesimo LXXX. & de mense novembris.

Ambaxiatorum Urbani VI. oratio ad regem Castellæ divisa in XVII. veritates, eadem quæ in codice Harlæano occurrit sub nomine episcopi Faventini.

Allegata domini episcopi Ambianensis (Joannis Rolandi) pro domino Clemente in facto schismatis, coram rege Castellæ.

Pro-

☞ Probata coram rege Caſtellæ pro parte collegii & domini Clementis contra Bartholomæum intruſum.

ANNO CHRISTI 1380.

Declaratio domini regis Caſtellæ. Eadem quæ habetur in calce codicis Harlæani.

Franciſci de Sicienis epiſtola ſeu factum pro Urbano ad eumdem regem.

Reſponſio domini Evvardi de Tremaugen, Britonis natione, domini regis Franciæ ambaxiatoris, juris utriuſque profeſſoris, nuntii domini Franciæ regis ad dominum regem Caſtellæ, facta in Caſtella apud Medinam del Campo coram dicto domino rege Caſtellæ conſilium pro parte domini Clementis papæ VII. & contra Bartholomæum de Prinhano intruſum in papatu ad dubia quæ ſequuntur, anno Domini MCCCLXXXI. de menſe aprilis die ſecunda.

Quæſtiones diſputatæ coram rege Caſtellæ inter Petrum de Luna legatum & nuntios apoſtolicos Clementis VII. ex parte una, & nuntios Bartholomæi antipapæ anno Domini MCCCLXXXI. de menſe Martii. Et incepta fuit diſputatio die ſabbati XXIII. dicti menſis in cappella regis in Metina del Campo diœceſis Salamantinæ, abſente rege, & ejus conſilio toto præſente. Reſponſiones factæ fuerunt per Petrum de Luna & per Ægidium Sancii.

Allegationes Bonifacii de Amanatis advocati fiſcalis domini papæ factæ coram rege Caſtellæ & toto conſilio apud Medinam del Campo Salamantinæ diœceſis de anno a nativitate Domini MCCCLXXXI. die mercurii XXVIII. Aprilis.

Allegationes Petri de Turi utriuſque juris profeſſoris, cuſtodis Lugdunenſis, factæ in cappella regis Caſtellæ tunc abſentis apud Medinam del Campo pro parte Clementis VII. contra Bartholomæum intruſum de anno Domini MCCCLXXXI. & de menſe aprilis ſecunda die.

Allegationes, ut dicitur, domini cardinalis de Luna.

Novæ allegationes Joannis de Lignano, ſeu verius poſtrema pars ſecundi tractatus quem Joannes de Lignano ſcripſit pro Urbano, qui editus eſt ab Odorico Raynaldo in appendice tomi XVII. annalium eccleſiaſticorum.

Rationes Anglicorum, & reſponſiones ad illas.

Allegationes domini Raymundi Bernardi Flameach factæ coram rege Boemiæ anno MCCCLXXXIII. die XXI. Auguſti.

Litteræ Wenceslai regis Romanorum, quibus committit Marchioni Moraviæ vicario ſuo generali in Italia & ultramontanis partibus poteſtatem inquirendi quis amborum ſit papa & eidem faciat obediri.

Aliæ litteræ ejuſdem Wenceslai, quibus eidem vicario committit poteſtatem reformandi ligam cum rege Franciæ.

Factum verum dominorum cardinalium, *Dudum vacante ſede Apoſtolica*.

Sermo factus ſuper & pro ſedatione moderni ſchiſmatis per Guidonem cardinalem Pictavenſem in ſynodo Cameracenſi anno Domini MCCCLXXXIII. die prima octobris, pontificatus Clementis VII. anno ſecundo.

Tenor veri teſtamenti Petri Flandrini diaconi cardinalis S. Euſtachii.

Tenor falſati teſtamenti dicti domini S. Euſtachii. Quam falſitatem commiſit notarius per plures annos poſt mortem prædicti domini, & poſtquam ad Bartholomæum idem notarius ſe tranſduxit.

ANNO CHRISTI 1380.

Tractatus Perfecti de Malateſtis abbatis Sitrienſis vicecancellari Cataloniæ pro Bartholomæo contra Clementem, inſcriptus: *De triumpho Romano*; compoſitus Barcinone anno MCCCLXXIX. die Sacratiſſima corporis Chriſti decima menſis junii.

Tractatus Baldi de Perufio contra Clementem VII. Incipit: *Civitas Dei*. Editus in appendice tomi XVII. Odorici Raynaldi.

Tertiæ, & ultimæ allegationes Joannis de Lignano, valde Venenoſæ, licet ſuperficiales & non reales exiſtant. Incipiunt: *Quia poſt completum*. Editæ in calce ejuſdem tomi XVII. uti dictum eſt ſupra.

Tenor litterarum directarum clero Romano ab anticardinalibus Bartholomæi.

Allegationes cujuſdam in facto electionis, in favorem Urbani. Incipiunt; *In quæſtione præſenti licet multi valentes*.

ALLEGATIONES ELECTI FAVENTINI,

Nuncii B. factæ coram rege Caſtellæ.

Legatio ex parte Romani intruſi coram Caſtellæ & Legionis rege.

Nunc pro declaratione juris domini noſtri Urbani aliqua ſub brevitate tranſcurram, quorum quædam apparebunt præparativa, quædam diſpoſitiva, quædam probativa, quædam vero executiva & adminiculativa: ex quibus clare domini noſtri juſtitia apparebit, proſequendo XVII. veritates inferius adnotatas. Rediens ad primum proteſtor, quod loquar cum qua potero honeſtate, non ad alicujus infamiam ſive odium, nec favorem alterius: & quia quædam quomodo domini cardinales, qui pro duabus partibus & ultra erant Ultramontani, elegerunt Italicum, poſſet dici quod incomprehenſibilia ſunt judicia Dei, ſine quo nec folium cadit de arbore, tamen perſuaſive reſpondet.

Ex MS. Collegii S. Hieronymi de Dola, ex Mart. Anecd. t. II. pag. 1083.

Prima veritas exortæ diviſionis patefacta diverſis vicibus in certis locis ſimul & ſeparatim per diverſa colloquia ſuper perſona Ultramontanea communionis ac diviſionis. Nam mortuo piæ memoriæ domino Gregorio, & ſeparatim diverſa colloquia ſuper electione ſummi pontificis tenentes; tamen propter multas eorum voluntates, de nulla perſona Ultramontanæ nationis concordare potuerunt, facientes Ultramontani de ſe duas partes, quarum una vocabatur Lemovicenſis, videlicet epiſcopus Peneſtrinenſis, cardinales de Agrifolio, Pictavenſis, Majoris monaſterii, de Veruhio. Et hi quærebant habere papam dominum Pictavenſem, vel ſaltem cardinalem Vivarienſem. Alia pars vocabatur Gallicorum, & ſub ea erant Gebennenſis, Glandatenſis, de Britannia, & S. Euſtachii, quos ſequebatur dominus de Luna & etiam dominus de Urſinis videbatur concurrere. Alii vero Italici ſtabant in ſeipſis. Prædicti vero Gallici tendebant habere papam dominum S. Euſtachii, qui dominus S. Euſtachii quadam vice dictis Lemovicenſibus in talia verba prorupit ex parte dominorum Gallicanorum, quod pro certo inter

eos

eos deliberatum erat, quod ista vice nullo modo haberent papam de natione Lemovicensi, ANNO CHRISTI 1380. subjungens quod totus mundus erat attediatus de eorum dominio: & ex tunc dicta discordia fuit patefacta: ideoque quælibet pars tenebat consilium ad partem; tractantes cum Italicis. Ecce ergo veritas exortæ divisionis patefacta per multa verba quæ in aliis attestationibus videbitur, ex qua divisione surrexit.

Veritas secunda ..... De subsequuto ordinationis. Nam revera illa pars obtulit se Italicis, dicens quod potius volebant Italicum, quam de natione Lemovicensis. Hoc deducto ad notitiam Lemovicensium, statim cœperunt cogitare viam supplantandi Gallicos, & scientes quod ex eorum vocibus non poterant habere papam de eorum natione vel sequela, concluserunt inter se eligere dominum archiepiscopum tunc Barrensem, propter separatum tunc favorem. Et ex aliis causis insertis in casu serenitatis vestræ transmisso per præfatum dominum nostrum: quod hoc sit verum patet ex publica fama nunc & tunc in curia Romana vigente. Item quia dominus Pictavensis ad hoc requisivit dominum Petri mediante persona domini mei reverendi domini Nicolai de Cremona, nunc episcopi Brigiensis, utriusque juris doctoris, dominorum cardinalium familiaris & socii. Item patet per litteram domini Glandatensis scriptam per tres dies ante ingressum conclavis, cujus copiam debet habere pater meus reverendus frater infans Petrus de Arragonia; & qui hoc indicavit domino de Agritolio, cujus eidem domino nostro, sede vacante, quod super humeros suos in brevi unum imponeretur magnum onus: aliquid & sibi tetigit dominus Gebennensis prope ecclesiam S. Petri; sed expressius hoc dixerunt illi cardinales, qui promotores seu protectores erant dominæ reginæ, qui hoc dictæ reginæ ante ingressum conclavis per suas litteras scripsit; ut in ejus depositione in publica forma videre poterit. Ecce ergo inclinatio dominorum cardinalium fuit in dominum nostrum ante ingressum conclavis, & sic falsum est quod extendunt de coactione vel metu, quoniam coactio est quando quis contra propriam inclinationem invitus traditur. Si quis bene inspiciat, secundum legem & mentem philosophi hoc ostendit.

Tertia veritas superius tacta, videlicet consultæ & fictæ factionis, nam sicut videbitis in supradicto casu, cum Cardinales de Agrifolio & Pictavensis post ingressum conclavis inquisivissent verba domini S. Petri & domini Mediolanensis, & ipsa reperissent tunc disposita in præfatum tunc Barrensem, & facta inter se ipsos computatione quod sufficiebant ad canonicam electionem, & dixisset dominus de Agrifolio aliis dominis hæc verba: Domini, sedeamus statim, quia pro certo credo quod statim eligemus & habebimus papam, cardinalis de Ursinis dixit: Ex quo fonte dedit tale consilium? domini deferamus istam electionem, & deludamus istos Romanos, qui volunt & petunt papam Romanum, & fingamus nos elegisse unum fratrem Minorum Romanum, quem ego nominabo, & induamus eum cappa & mitra, & postmodum loco & tempore faciemus veram electionem. Ecce ergo consulta fictio quæ inspecta fuit. Nam episcopus Prænestinus cum suis sequentibus statim respondit in idolatriam saltem usque in diem declarationis, subjungens esse procedendum ad veram electionem, non obstantibus clamoribus seu pactionibus populorum, de quibus non est timendum. Ecce ergo quomodo fictionem prævenerunt & statim superexit. ANNO CHRISTI 1380.

Quarta veritas super posita, scilicet celebrata electio. Nam licet dominus Florentinus, qui primam vocem habebat per viam collationis visus fuit vota dominorum cardinalium trahere in Dominum S. Petri, quem ad papatum nominavit. Tunc domini Lemovicenses allegantes dominum S. Petri impotentem ad onera papatus, ex causis in dicto casu insertis, direxerunt vota sua in præfatum dominum nostrum: quibus votis computatis, repertum est eum habere ultra duas partes dictorum votorum. Tunc arguitur sic; electus est a duabus partibus, ergo verus papa est. Antecedens ipsi concedunt: consequentia probatur per caput *Licet* de elect. Sed ipsi contra dictam electionem timorem allegant, pro cujus exclusione,

Pondero quintam veritatem, scilicet illius electionis occultationem, celebrata namque electione domini nostri præfati, consilium inter se tenuerunt, an esset expediens illam electionem publicare, & concluserunt quod non, & licet dicat quis partis adversæ quod quia populus fremebat, ideo non fuerunt ausi illam publicare, mirabile dictum est hujusmodi, si populo impellente, & propter hoc timentes & ad vitandam mortem elegerunt dominum Barrensem, quod electionem suam non audebant publicare. Quis unquam audivit quod existens in periculo mortis noluit illud evitare? Et quis unquam audivit, quod volentes evitare mortis periculum absconderunt seu celaverunt causam evitationis suæ liberationis. Sed revera ratio occultationis fuit, quod non imaginabantur satisfeciisse populo, & per consequens metus quem attentatum per populum prætendunt, non impressit in mentibus eorum, neque eorum arbitrium absorbuit. Et hoc posit esse causæ quantumcumque intrinsecus attentatæ, ut prætendunt sicut probatur, & hi tres deliberaverunt ergo non publicari dictam electionem, & nec facto nec signo publicaverunt. Inserunt pro ipso & non solum, sed adjunctis pluribus aliis prælatis, fingentes ab eis velle habere consilium, & interim fecerunt lętantes in conclavi, mandantes publicari & colligi res suas, & asserunt qui audiverunt, & ut in attestationibus videre poteritis, dominus Gebennensis jocose dicebat inter alios Romanos *Le Velemo*. Interim venerunt prælati pro quibus missum erat: quibus existentibus in palatio, pransi sunt prælati per se, cardinales per se, & sumto prandio convenerunt de novo dicti domini cardinales, & tunc surgit

Sexta veritas, videlicet electionis reiteratio. Nam quidam ex dominis proposuit inter eos hoc modo: Domini aliqui isto mane quando elegimus dominum Barrensem, fecerunt dubium de clamoribus Romanorum: nunc vero nullus clamor potest allegari; quia sunt omnia in quiete. Videamus ergo quid facere volumus. Et tunc quasi omnes seu saltem ultra duas partes ipsum dominum tunc Barrensem elegerunt. In cujus mente potest cadere quod talis raiteratio processerit ex timore? non enim supponit pars adversa impressores quos prætendunt petiisse reiterationem, cum ignorarent

pri-

primam fiſtionem. Proceſſit ergo iſta ſecunda electio ex ſuperabundanti voluntate, per quam ut etiam dixit pater meus dominus Joannes de Lignano, talis indictus eſt effectus. Quia ſi prima tenuit, iſta ſecunda fit nulla; quia non poteſt geminare titulus beneficii in eodem ſubjecto. De elect. *ut quos duas*. Venit ad declarationem libertatis primi conſenſus. Si vero prima fuiſſet nulla, tunc ſecunda fuit aliqua juxta doctrinam Gloſſæ in cap. *Auditis*. Cum impreſſio non plus inficiat quam impreſſoris intentum ſit. Et addendum quod non propter metum dicta reiteratio proceſſit. Pondero quod ut adverſantium caſus habet, unus ex dominis in reiteratione electionis allegat metum divertere, & ſubditur in alio caſu, quod ſpreta fuit talis allegatio, & ipſa ſpreta proceſſit talis dicta reiteratio a duabus partibus & ultra. Non ergo metus fuit in cauſa hujus actus, pro quo ergo ſurgit

Septima veritas, ſcilicet novæ formæ expreſſionis. Dixerunt quia tam in prima, quam in ſecunda electione, quod eligebant animo & intentione quod eſſet verus papa. Cauſa enim fuit exuberantia voluntatis, quia dixerunt non ſolum quod eſſet papa, ſed quod eſſet verus papa: inſolitum verbum & ideo ſine aliquo conatu metus, nec conſilium fictionis datum per dominum de Urſinis ſequi intendebant, nec allegationem metus factam per alium ponderarunt: ad quid enim prudentes viri & famoſi juris & facti expertiſſimi hoc dixiſſent, non capit naturalis imaginatio, cum ut dictum eſt in proximo, impreſſores quos prætendunt hoc non petierunt. Verum eſt quod dominus S. Euſtachii in ſuo confiſto caſu ponit quod pauci talibus verbis uſi ſunt, ſed tamen quod omnes ſic dixerunt patet ex caſu dato a Joanne Lignano, qui ſecundum aſſertionem partis adverſæ ſaltem fuit duorum Italicorum, ut ſic haberet teſtimon. trium, quod validum eſt, licet ut opinor, ille caſus fuit omnium: ſed poſtquam viderunt ſibi ex illo concludi, confixerunt alium caſum. Ecce ſequitur

Octava veritas excluſiva præſumptæ dictæ fictionis, ſcilicet, notitiæ, & amicitiæ, copulationis. Fatentur enim dicti adverſarii, quod dominus noſter erat notus, & familiaris amicus erat, ſcientificus erat, expertus erat, bonæ conſcientiæ. Non eſt ergo veriſimile quod cogitaſſent tantam deluſionem, & ſic vituperoſam in perſonam ſuam. Sed ipſi hoc tolerant hæc dicentes, quod intendebant ipſum religere in loco ſecuro, quaſi putarent quod locus ſive metus attentatus, ſive terrores extranei poſſent vitiare electionem prædictam in ſe ipſa liberam, & a libera voluntate procedentem. Et hic eſt magnus error, ut videtur, quia traditionem talem ſeu effectum rei geſtæ non impedit. Tumultus enim popularis non excludit propterea liberam, canonicam, concordem electionem fieri non poſſe. Item videte errorem alium; dicunt quia eum intendebant reeligere, & ex alia parte ponunt eum ineligibilem, quia conſenſerat electioni quam dicunt factam tumultu. Item eſt hic ponderandum, quod illa talis conditio in diem ſeu locum per eos, ut dicunt, in mentibus intellecta, non poteſt plus operari, quam ſi fuiſſet expreſſa: ſed certum eſt, quod uti ubi fuiſſet expreſſa per eos nihil fuiſſet operata, tamquam a jure improbata ut in Reg. *Actus legitimi* de re inter. & de elect. cap. 11. lib. vi. per quod caput apparet quod dicta talia vota conditionalia ſive in diem vel locum pro non adjectis haberentur, & ex aliis confeſſibus penitus remanet electio valida; & non eſt dubium, quia multi ex dominis cardinalibus fatentur dominum noſtrum pure & ſimpliciter elegiſſe, & de ſe ipſo pluries, ut audio, confeſſus eſt dominus de Luna. Sed concludatur contra ipſos ex

ANNO CHRISTI 1380.

Nona veritate, ſcilicet adjunctæ ſimulationis. Nam cum Romani deputati ad cuſtodiam conclavis præſenſiſſent, quod cardinales fecerant rumpi aliqualiter conclave ex parte poſteriori, revera ad ſalvandum quaſdam res quas dubitabant in multitudine ſubripi: dubitantes Romani ne illud fieret propter exitum cardinalium, non facta & non publicata electione, intraverunt per dictam irruptivam ſatis impetuoſi: & tunc dicti cardinales, credentes quod propter impreſſionem faciendam ad habendum Romanum in papam, retraxerunt ſe ad cappellam ſecretam, & cum aliquis conſuleret quod confingerent dominum S. Petri electum, & quod ſibi facerent reverentiam ut electo, multi eis dixerunt, maxime Dominus de Luna, ſicut mihi conſtat per ea quæ de domo ſua emanarunt, quod potius vellet mori quam facere reverentiam non vero papæ, dicens non conflabo vitulum, nec coram Baal flectam genua. Unus eſt enim & debet eſſe verus papa & non duo. Et verbo dixerunt illis Romanis quod dominus S. Petri erat electus, ſed nolebat conſentire: & tunc Romani irruerunt in illum, ponentes eum de facto ſupra ſedem, velut papam, tamen abſque exhibitione reverentiæ inde receſſerunt & illæſi cardinales prædicti, ut hæc omnia habetis in caſu. Ex his pondero duo mirabilia, primum quomodo dicti cardinales, qui dixerunt prius velle mori, quam conſentire in illam ſimulationem, & non verum papam fingere, quamquam eſſent multis armatis & furenti populo, ut aſſeritur, circumdati, quando ſolum voces audiverunt, ut etiam aſſerunt, tam fortiter timuerunt, quod dominum B. ob timorem mortis elegerunt; alii vero, ut aſſerunt; alium, ſcilicet dominum S. Petri electum finxerunt, & populo oſtenderunt. Verum, Sereniſſime Princeps, non eſt præſumenda tam inanis cautela in hominibus tantæ prudentiæ, tantæque experientiæ. Unde veſtra circumſpecta prudentia conſiderare poteſt quanta ſit dictis dominis fides adhibenda, tota repugnantia, & non veriſimilia aſſerentibus. Hunc ſequitur

Decima veritas, ſcilicet ſolemnis inthronizatio. Hoc eſt ſciendum, quod poſt ſimulationem, de qua proxime dixi, quatuor cardinales receſſerunt de Urbe ad loca eis confidentiſſima; ſex vero intraverunt caſtrum S. Angeli fortiſſimum & inexpugnabile, ut patet toti mundo; ſex vero remanſerunt in eorum hoſpitiis, qui ſexta die ſequenti clam ad palatium ubi erat dominus noſter quaſi latitans, acceſſerunt, & cum officiales Urbis jam informaſſent populum quod dominus S. Petri non erat electus a cardinalibus, ſed erat electus dominus archiepiſcopus Barrenſis, & ſic populum placaſſent, dicti alii ſex cardinales, qui erant in caſtro voluntarie etiam ad dictum palatium venerunt, & convenientes in dicta cappella ſecreta, omnes iſti duodecim vocaverunt ad ſe di-

ctum dominum noſtrum tunc archiepiſcopum B. & ipſum tamquam electum inter ſe ceperunt, & electionem ſibi annunciaverunt, ſuum poſtulantes conſenſum, prout latius habes in caſu. Et quomodo dictus dominus noſter ab eis voluit certificari, & quid ipſi reſponderunt audiendo, infra ſuper articulo confeſſionis. Quibus ſic dominum noſtrum inthronizaverunt, & Urbanum aſſumtum publicaverunt. Hæc ergo pondero, quod dicti cardinales voluntarie venerunt, quia cogi non poterant, non enim cogitur qui reſiſtere poteſt, ut dicit Magiſter ſententiarum lib. II. diſt. XLII. Tunc arguitur ſic. Duæ partes cardinalium & ultra receperunt dominum noſtrum ut electum in papam. Ergo verus papa eſt. Nam negari non poteſt, nec per eos negatur; quin ſaltem aliqui ex eis etiam in prima electione ipſum voluntarie elegerunt, quo præſuppoſito, ſufficit ipſius electi receptio quocumque modo, ſive per oſculum, ſive per inthronizationem, ſive per acceſſionem, ut dicunt doctores, in prædicto capite, *Licet per litteram quæ ibi eſt, niſi major concordia &c.* Ad quod etiam benefacit gloſſa, quæ incipit, *Non ſicut* in capite *Indemnibus* de election. lib. VI. Prima ſola inthronizatio jus pontificativum probat. Nam olim imperatores nominabant papam XLIII. di. *Adrianus*, & cardinales ſolummodo inthronizabant, & ſic eſt neceſſe fateri, quod ex ipſa inthronizatione oriebatur jus pontificatus, ut dicit Innocent. in cap. *Quod ſicut*, de elect. Quoniam ex nominatione imperatoris non laicus de elect. *Sacroſancta* LXXXXVI. di. *unde quidam*. Et iſta ratio eſt domini Baldi. Surgat ad idem, & fortius ſolemnis coronatio, quæ fuit

Undecima veritas. Oportet enim fateri, quod ſolemnitas coronationis ſupponit pro aliquo in promotione Romani Pontificis. Ita patet ex notatis ſupra data per Johannem Andream l. VI. & ſatis videtur adaptare ad inveſtituram, ut ſicut inveſtitura, ſi fit a confirmatore, habet vim confirmationis, ſi vero a collatore, habet vim collationis, ſi talem habet poteſtatem. Hæc eſt ſententia Innocentii in caput *ex ore*, de his quæ fiunt a majori parte capituli. Sed quis dubitat quod creatio ſpectat ad cardinales, non ſolum per viam electionis, ſed etiam proviſionis, quoniam papam non facit modus, ſed conſenſus: quod probatur ex verbis Innocentii & Compoſtellani, & aliorum doctorum in præallegato cap. dum dicunt ſufficere conſenſum quomodocumque præſtitum. Alii dicunt qualitercumque, ut ſic in dicta præſtatione conſenſus, & ſicut de ſubſtantia formæ, ut dicit Innocentius in dicto cap. *quoniam ſicut* in fi. de elect. lib. VI. ubi dicunt quod confirmatio ſcienter facta a confirmatore, etiamſi electio præcedens eſſet nulla, confert jus prælaturæ, habet vim proviſionis, ſi confirmator talem habet poteſtatem. Sed cardinales ignorare non poterant, ſi quis fuerit defectus in electione Domini noſtri, quod provenire non poterat niſi ex defectu conſenſus eorum, ideo ſponte, poſtea inthronizando & coronando totum compleviſſe verum, & de novo jus pontificatus tribuiſſe . . . . unde ſi cardinales dicerent ordinamus quod iſte ſit papa, vel volumus, quod iſte ſit papa, papa eſſet conſiderandus, & eſt, quia electio, ut dicunt ſapientes, nihil aliud eſt quam declaratio conſenſus, &c. Sequitur nunc veritas multiplicis confeſſionis & fuit

ANNO CHRISTI 1380.

Duodecima veritas circa quam ... pro una maxima: quia confeſſio deliberata, ſeu cum intervallo temporis emanata, eſt quaſi irrevocabilis. Nunc videatis, Sereniſſime Princeps, quot & quales confeſſiones emanaverunt a dictis cardinalibus. Primo enim cum illi ſex exiſterent in caſtro S. Angeli dubitantes, ut dicebant, venire ad palatium, manibus propriis ſcripſerunt teſtificantes dictam electionem canonicam, committentes aliis in palatio exiſtentibus vices ſuas circa inthronizationem fiendam. Cujus ſcripturæ copiam habetis in dicto caſu. Subſequenter tamen cum ad dictum patium veniſſent. & eſſent XII. congregati, ut dictum eſt ſupra, vocato ad ſe domino noſtro in ſecreto, omnibus excluſis remanentibus, tamen ibi juxta altare quodam reverendo patre epiſcopo ordinis S. Auguſtini confeſſore, & domeſtico commenſali piæ memoriæ domini Gregorii papæ, & quodam alio clerico vocato Poncio, ambobus Galliæ nationis, qui ibi quaſi ſemilatendo remanſerant. Videte quid aſſeritur factum fuiſſe, nam ex ejus atteſtationibus videbitis cum dictam Florentinus narraſſet electionem de ipſo factam & peteret ſuum aſſenſum, D. noſter vertit ſe ad illos, dicens: Videte cum iſta fuerint mihi narrata antequam veniretis, tamen nolui conſentire dictæ electioni, nec aliquam novitatem facere, nec volo, donec ſim certificatus qualis fuit & eſt veſtra intentio. Et tunc quilibet ex eis per ſacramentum voluntarium ponendo manus ad pectus, domino dixerunt quod intentio eorum fuit & erat pure & libere quod eſſet verus papa, & aliqui addebant, quod poſt B. Petrum nullus fuit forte ita pure & concorditer electus, ſubjungentes, quod proſtratus eccleſiæ nullo modo differret conſentire: quoniam foret valde difficile cardinalibus in aliam perſonam convenire . . . . . Et attendatis hic, Sereniſſime Princeps, quod ſi aliud feciſſet in reipſa, cardinales prædicti explicaſſent domino noſtro in tali ſecreto actu. Nam ipſimet & eorum ſcripturæ dicunt quod reputaverunt eum bonæ conſcientiæ, & talis conſcientiæ, quod dictam electionem non acceptaret. Ergo veriſimile eſt, quod ipſi ſaltem inquirenti & in loco ſic ſecreto veritatem non celaſſent. Item, Sereniſ. Princeps, quod etiam per ſacramentum confeſſi ſunt pluries, & maxime dominus de Luna ſuper altare S. Petri in conſecratione dicti domini noſtri, quoniam cum eo tractabant ejus utenſilia altaris. Item, ſi ipſi vel aliqui alii confeſſi ſunt eſſe in Anagnia, quando jam inchoatum erat ſchiſma, quod potius volebant eſſe ſchiſmatici, quam martyres. Item, Sereniſſime Princeps, videte eorum confeſſiones per litteras tam collegiales quam privatas ſcripturas ad imperatorem, & ad alios principes mundi etiam propriis manibus, & ad eorum amicos & conſanguineos, quæ confeſſiones & litteræ, ſi non faciunt papam, tamen probant papam eſſe factum. Dicta etiam ſingulorum probant factum univerſorum, ſi conſona ſit. Item habetis confeſſionem & recognitionem illius ſancti viri cardinalis S. Petri in articulo mortis, & etiam domini Jacobi de Urſinis, qui non ſolum expreſſe, ſed etiam tacite eſt confeſſus, ſcilicet quando de ſuo teſtamento ab olim facto revocavit dominum S. Euſtachii & dominum

ANNO CHRISTI 1380.

num Nicolaum de Neapoli, quos primo deputaverat executores, dicens nunc quod nolebat executores involutos in ſchiſmate, nec non & multas alias confeſſiones tam verbo quam per litteras factas in Anagnia, & per aliquos ex eis poſtquam per alios publice cœptum erat dicere ſedem vacare. Inde clare veſtræ Majeſtati oſtendentur. Ad id conquerit multiformis recognitio quæ fuit

Tertia decima veritas. Non enim eſt dubium, Sereniſſime Princeps, quin recognoverunt dominum noſtrum verum papam, non ſolum eundo ad conſiſtorium, & ei ut vero papæ obediendo; verum etiam beneficia & gratias pro ſe & ſuis impetrando, & ipſa beneficia poſſidendo. Et mirum eſt, quod multi ex eis adhuc hodie beneficia tenentes, tamen diſputant an ſit papa. Multi etiam ex eis indulgentias & gratias ſpirituales, & pœnitentiales impetraverunt, quibus uſi ſunt in ſecreto. Circa quod poteritis videre atteſtationes cujuſdam religioſi Toloſani ordinis Prædicatorum, qui aperte deponit virtute dictarum indulgentiarum confeſſiones audiviſſe ab eis, & abſolutionem petitam ab eis impendiſſe. Multos enim & infinitos actus poteſtis videre, per quos in tribus vel quatuor menſibus continue eum eſſ. verum papam recognoverunt. Sed ipſi conantur evadere, dicentes quod iſti actus non faciunt papam. Ad quod poteſt reſponderi, ut ſupra, quod ſi non faciunt papam, oſtendunt eum eſſe factum: quoniam ſequentia oſtendunt præcedentia. Alias ex talibus actibus concluderetur contra eos expreſſe idololatria, ut in prima clare dictum eſt. Præterea ſi volumus de juris apicibus loqui, ego conſidero in dictis dominis cardinalibus diverſas ſpecies actuum. Scilicet proprie & improprie ſunt actus, qui conſiſtunt in taciturnitate, ſeu in non reclamatione, qui non proprie ſunt actus, niſi in quantum ex eis elicitur quidam tacitus aſſenſus. Et tunc ſuppoſito eorum confecto themate pro non, poſſet dici quod ſolus actus taciturnitatis ſive non reclamationis non inducunt novam diſpoſitionem, durante prima cauſa impediente. Quidam ſunt actus proprii, qui conſiſtunt in agendo, qui ſunt mere voluntarii, & quoad iſtos non video quod locus metus impediat eorum effectus; cum non plus inficiat metus, quam reſpiciat. Ideo ſi metus intueatur, quod citius eligatur, & eligetur Martinus, valet electio, ut ſuperius dictum eſt. Sed ipſi ſtatim dicent, quod iſti actus non ſunt collegiales, & ſic non formales, ideo non inducunt diſpoſitionem ſeu purgationem vitii. Ad hoc reſpondeo primo, quod ſi non diſpoſitive, ſaltem præſumtive, ut dictum eſt ſupra: unde etiam cum ſuppoſito eorum themate eorum fundamentum metus ſurgat etiam ex præſumtione, per aliam præſumtionem tollitur, ut inferius clare deducam; vel ſatis probabiliter dici poteſt quod iſti actus voluntarii, licet non formales, ſufficiant ad fundamentum noſtrum. Nam quod in matrimonio carnali & profeſſionali requiris materiam & formam, ſcilicet aſſenſum & matrimonii expreſſionis aſſenſus, &c. Ex quibus conſtat quod quandocumque quis conſentiat in mulierem, aut conſentiat profiteri, ſive exprimat verba profeſſionalia, niſi ſit qui recipiat talem aſſenſum, nec eſt matrimonium, nec profeſſio; & tamen video, quod ſi matrimonium vel profeſſio ſit in ſui forma legitima, quamquam intervenient impedimenta terroribus ſufficientibus ad impediendum conſenſum; & ſic viſum eſt vitium in materia, tamen actus, poſtea voluntarii ſufficiunt ad matrimonium vel profeſſionem, ut ſint iſti ultimi actus licet non formaliter trahantur ad primam materiam, in qua in figura apparuit vitium, in materia enim ponderantur allegata cap. *Inſinuanter &c.* Nunc ſuccedat veritas pacificæ poſſeſſionis Domini noſtri, quæ fuit

Quarta decima veritas. Patet enim ex præmiſſis de pacifica poſſeſſione domini noſtri ſuper cunctos Chriſticolas, & etiam ſuper illos qui hodie ſibi adverſantur, nec negare poſſunt canoniſtæ, quin magnus effectus producatur ex poſſeſſione etiam in beneficialibus. Nam ſi exiſtens in poſſeſſione cathedræ, ſufficit ſibi ſola poſſeſſio cathedræ, &c.

Quinta decima veritas, ſcilicet de opinione principum, doctorum, & vulgi ſatis debet conſtare ſerenitati veſtræ. Noviſtis enim, qualiter ſereniſſimus imp. Rom. ſcilicet D. Carolus, & filius ejus D. Wenceslaus rex Romanor. cum omnibus principibus & prælatis Alemanniæ & Bohemiæ, nec non dominus rex Hungariæ, qui ſemper chriſtianiſſimus fuit, rex Angliæ, comes Flandriæ, cum cæteris dominis & nobilibus Italicis tenent dominum noſtrum Urbanum VI. verum eſſe papam; exceptis quibuſdam paucis, qui eidem potius ex privato odio adverſantur, quam ex tituli dubietate. De doctoribus etiam patet. Nam nullum in Italia doctorem agnoſco, qui contrariæ opinionis exiſtat; quamquam in Francia ſint viri valentes juris periti, non tamen credo eos eſſe tales. Fons juris in Italia eſt, non in Francia, ſuntque dicti Gallici & multi alii circumventi in narratione facti, ex quo jus oritur. Numquam enim in Francia pro domino Urbano fuerunt informationes receptæ. Immo cum ad iſtum finem illuc deſtinarentur, quidam valentiſſimus doctor & miles & advocatus antiquus Romanæ curiæ, nomine dominus Ja. de Ceva, natione Provincialis fuit per partem adverſam captus, detentus, nec dum ſuæ libertati plene reſtitutus, quamquam directo mitteretur ad perſonam regis Franciæ. Multum enim Sereniſſime Princeps, ponderanda eſt opinio ſeu interpretatio doctorum, nec etiam eſt ſpernenda, Sereniſſime Princeps, vulgi opinio. Nam juriſconſultus illam ponderat. Quid enim vulgus in hac materia ſentiat, Veſtra Serenitas non ignorat. Et dici ſolet proverbialiter quod vox populi vox Dei, &c.

De ſexta decima veritate, ſcilicet divinæ revelationis non loquar, dubitarem tanto judicio aperire os meum. Scio tamen a fide dignis multos homines ſanctæ vitæ & religionis, mares & feminas revelationem habuiſſe de hujuſmodi veritate; ex quarum qualitate perſonarum præſumere poſſumus eſſe revelationes diviras, quæ omnem legem poſitivam ſuperant. Ultimo dixi veritatem D. noſtri adjuvari ex varietate facti narrationis. Scilicet ab adverſariis, ut dixi in prima collatione, & facile poſſet oſtendi maxima varietas in eis, ex qua contra ipſos poſſet concludi, quoniam varietatem non admittit Prætor, multo minus contradictores.

Decima ſeptima veritas. Quæ probant, immo demonſtrant juſtitiam domini noſtri in ſummi pontificis ſeu pontificali dignitate, & ut tali obediendum fore abſque mentis ſcrupuloſita-

te. Sed unum solvatur, ut dictorum adversantium fundamentum tollatur. Videlicet domini cardinales convenientes Anagniæ, ut asserunt, submiserunt processum electionis domini nostri ratione liberationum Romanis, declarantes ipsam postea nullam existere, velut per impressionem factam, &c. *Subjungit varias juris citationes, quas ne tædium generent consulto præterimus.* Verum, Serenissime Princeps, etiam metum, quem allegant dicti Domini adversarii, & ut Vestra Regalis majestas clare videat injustitiam eorum, consideret quod, prout etiam ex eorum processibus apparet, ponitur magnum intervallum temporis inter electionem primam & secundam domini nostri. Nam prima ponitur facta hora tertiarum vel antea, secunda post prandium, & esset dies jejuniorum, & sic quasi prope horam vesperam. Et tunc dicunt adversarii, cum illa secunda electio quasi completa esset, cœperunt Romani irruere in conclave. Ergo ante non fecerant nisi verba, emittendo voces, ut dicti adversarii ponunt, ex quibus asserunt timuisse, tunc, Serenissime Princeps, quod in materia metus elicitur ex jurium communibus. Nam metus considerari potest duobus modis: uno modo qualis est, alio modo qualiter esse debet. Si enim est talis qualis esse debet in constantem virum illius conditionis & qualitatis, iste metus dicitur justus, id est meticulositas patientis dicitur justa. Si vero non est talis qualis esse debet, ut quia ex actibus inferatur, nullus vel parvus metus surgere, & fragilitas metuentis asserat illum metum transcendisse ante vices, in hoc non sibi asserendum quod allegaret fragilitatem, quæ non debet esse nec præsumitur esse. Nunc, Princeps justissime, dico quod metus verborum non debuit cadere in cardinales, præsertim in toto collegio. Præsumitur enim in eis fortitudo, & debent esse audactissimi. Lex præsumit hoc in militibus sæcularibus, immo certe lex præsumet militem sæcularem non evitare pro republica mortem. Multo fortius arbitrandum est, quod cardinales non sint tam fragiles, quod timeant verba, maxime illorum, qui primo eis nunquam fuerunt loquuti, nisi depositis cappuciis, & cum inclinationibus & reverentiis. Immo præsumendum est, quod inter quæcumque pericula libere eligant, quod ecclesiæ expediens fuerit. Item, illi actus, quos prætendunt factos a Romanis, non fuerunt impressivi, nam voces parum vel nihil imprimunt in subjectum, si constans est, sicut esse debet. Cogitetis si habetis excusatos milites vestros allegantes hujusmodi metum. Impressio enim est, Princeps Serenissime, applicando agentem ad passum, quasi de corpore in corpus: unde non proprie dicitur impressio corporalis, ut ubi corpus non tangitur, animus constantior esse solet & debet vel præsumitur esse. Item sicut dicit Justinianus nuper ex personis dicta pensamus. Sed Romani numquam ante, nec post aliquem cardinalium læserunt, nec unum minimum familiarem, immo sæpe eos reverentialiter tractaverunt, ut supra dixi: in cujus signum dicti cardinales sæpe eis dixerunt, quod non eligerent ad eorum votum, sed prout Deus dederit, & ulterius ipsis videretur. Et posito quod fuerint Romani commoti, instigatio quorumdam fuit hæc, longe ex post facta electione dicti domini nostri, ut superius est dictum. Nec etiam tunc processerunt ad aliquem actum, proximo facto, quia illud est attentare, illud est opprimere. Ex quibus omnibus concludi potest, quod si quis metus fuerit in cardinalibus, fuit & esse debuit levis, & sic vanus, qui nullum actum vitiat, nedum electionem papæ secundum jura. Et si asserunt graviter timuisse, ubi non debebant, non eis de jure credendum. Et hoc etiam posito, non vitiaretur actus sic factus per eos. Videmus in jure, quod non fuit excusata quædam mulier, quæ allegabat metum ortum ex verbis regis Legionum, & propterea credebat non obligari ad professionem quam fecerat. Quomodo cardinales per verba subditorum possunt, a quibus numquam recesserant ipsi, nec similes eis læsionem fecerant: licet dicant adversarii quod occiderunt olim Romani multos Romanos pontifices & martyres Christi; istud fuit tempore quo erant infideles, & sub imperatoribus infidelibus, id est non Christianis. Multi enim in eorum cordibus dubium generant ex qualitate dictorum cardinalium, de quibus asserunt non præsumendum quod a vero capite fidei temere recessissent, & alii quæ ad hæc scirent aliter respondere. Ego enim pondero quod judicia Dei abyssus multa, ideo incomprehensibiles, & investigabiles viæ ejus. Video enim quod permisit angelum Luciferum longe majoris perfectionis, cum tot millibus angelorum in cælo cadere. Si ergo permisit ruinam in cælo, a fortius in terra. Adam etiam creatus in statu innocentiæ cecidit per peccatum, Dei permissu. Justissimus etiam ille David, ille rex tantus. Item totus populus Israeliticus idololatravit, & ut dixi, omnia ista de justo Dei judicio processerunt. Circa quod possemus considerare ea quæ scribit B. Gregorius ut transumtive habetur de pœnit. dist. 2. *multis*. Et per hæc & informationes quas habetis dignetur Benignitas vestra accelerare declarationem vestræ intentionis sequendo hanc partem veram Domini papæ Urbani. Considerandum etiam quod totum schisma erit sedatum, tota christianitas sequetur eum. Ubi vero, quod absit, aliud eligeretur, pensate quod adderentur ligna ad ignem, & sic fortior erit ignis. Nam principes alii, & alia christianitas, non propterea mutabuntur. Sciunt enim, quod ubi per judicium hoc schisma debeat terminari, illud est judicium concilii generalis, & non aliquorum singularium prælatorum, & interim, ut dictum est supra, deberetur obedientia tenenti cathedram B. Petri apostolorum principis clavigeri æterni regni.

ANNO CHRISTI 1380.

ANNO CHRISTI 1380.

Probata coram rege Castellæ pro parte collegii & domini Clementis contra B. intrusum.

Ista omnia quæ sequuntur probantur pro cardinalibus contra primam electionem. Et primo de confessionibus domini Faventini & domini Francisci constat, quod officiales Romani tenuerunt diversa consilia in capitolio juxta morem, in quibus tractatum fuit, quis modus per eos teneri deberet in electione papæ, quodque custodiam pontium & portarum Urbis, præter portam pontis quæ est juxta castrum habuerunt, nobilibusque Romanis mandaverunt sub pœnis & ad tempus de Urbe recedere. Et præfati officiales Urbis pendentibus decem diebus, qui effluxerunt inter mortem prædicti domini Gregorii & introitum

conclavis, simul adunatis pluries supplicarunt, eosque requisierunt ut eligerent papam Romanum vel saltem Italicum. Item postquam cardinales intraverunt conclave & jam exiverant illi Romani qui cum eis intraverant, postea eodem fere iverunt ad dictos cardinales aliqui de officialibus Urbis, & capita regionum, & petierunt quod darent eis papam Romanum vel Italicum. Item cardinales ante ingressum conclavis fecerunt monitiones & exhortationes dictis Romanis, quod eos tenerent securos, ut possent uti libero arbitrio, allegando quod multa mala possent evenire, si cogerentur ad aliquid contra eorum voluntatem, eosque requisiverunt, quod ordinarent bonum capitaneum ad custodiam burgi sancti Petri, cum certo numero gentis confidatæ dominis cardinalibus, offerentes se velle solvere stipendia dictæ gentis, & quod cardinales hortati fuerunt ipsos Romanos, quod tenerent & ordinarent populum taliter quod scandalum non veniret, & quod abstinerent ab illis consiliis, quæ videbantur esse causa inflammandi populum, & facerent taliter custodiri pontes, vel ipsos tenendo clausos saltem de bona gente in sufficienti numero munientes, quod populus non posset transire ad palatium, & quod domini cardinales dubitantes exposuerunt saltem in effectu eisdem Romanis cum magna fide errores qui poterant sequi ex modis quos tenebant circa ipsos, expresse eis dicendo, quod si propter præmissa, quæ minas & impressionem eis velle facere sapiebant, aliquis in papam eligeretur, non esset verus papa; & quomodo ipsi tendentes, ut curia penes eos remaneret, essent causa eos perdendi. Postquam die introitus conclavis ingredientibus cardinalibus in conclavi, erat platea S. Petri plena & populo Romano & aliis forensibus, & quod magna pars populi Romani erant ibi cum armis, inter quos ille Barrensis cum illis connestabulariis qui fuerant deputati ad custodiam conclavis, ipsique Romani ipsa nocte intraverunt palatium, & diversarum domorum portas ejusdem palatii ruperunt, & palatium hominibus armatis circumdantes & custodientes altis vocibus & reiteratis clamaverunt *Romanum volumus vel saltem Italicum*. Et demum die Jovis sequenti de mane clamores eosdem resumentes & iterantes, campanæ capitolii & S. Petri ipso mane ante prandium pulsatæ fuerunt ad martellum ad rumorem. Ista autem die præfatus Barrensis remansit in palatio, & in cameris papalibus, & fuit ter requisitus per aliquos de dominis, de cardinalibus, qui de Urbe recesserant, ut exiret, & noluit exire. Item die veneris sequenti dictus Barrensis misit per cardinales qui erant in castro, & pro illis qui erant in domibus, & ipsos reiteratis vicibus requisivit quod venirent ad ipsum; & cardinales venire noluerunt, sed illi qui erant in castro miserunt unam cedulam, in qua continebatur quod aliis sex cardinalibus committebant vices suas ipsum inthronizandi, &c. De qua cedula dictus Barrensis non fuit contentus, nec ea pro tunc uti voluit, sed iterum requiri fecit dictos cardinales, qui erant in dicto castro, ut venirent ad palatium, qui venerunt, & ipsum inthronizaverunt more solito. Qui Barrensis postea requisitus pluries Urbem cum dictis dominis cardinalibus exire noluit, & cardinales paulatim venerunt Anagniam, & ipse Barrensis sine aliquo cardinali ivit Tiburim, qui locus etiam distringitur per Romanos, ad quem locum ipsos cardinales sæpius evocaret, & ipsi cardinales venire recusarunt. ANNO CHRISTI 1380.

Ultra prædicta quæ probantur per confessionem, probantur sufficienter articuli qui sequuntur per testes fide dignos, & specialiter per cives Romanos & custodes conclavis, qui fuerunt recepti & examinati in urbe Romana.

Primus articulus est & probatur, quod durante novena exequiarum domini Gregorii, Romani sæpe & sæpius & etiam quotidie, & aliquotiens bis tenuerunt diversa consilia, in quibus fuit deliberatum & determinatum de habendo papam Romanum vel Italicum, & super hoc Romani & officiales requisierunt ipsos cardinales, ut darent sibi papam Romanum vel Italicum, subjungendo eis minas continentes pericula personarum, nisi facerent.

De custodia pontium & portarum quam Romani habere voluerunt & habuerunt probatur.

Item, probatur quod cardinales sentientes prædicta requisiverunt officiales Urbis quod abstinerent a consiliis & modis quos tenebant circa ipsos quæ impressionem & minas sapere videbantur; alioquin si aliquis eligeretur in papam, non esset verus papa, & ipsi tendentes ut curia penes ipsos remaneret, essent causa eam perdendi.

Item, probatur quod pendentibus illis decem diebus Romani palam & publice per carrerias etiam audientibus cardinalibus & suis familiaribus dicebant, quod cardinales inciderentur in frusta, nisi sibi darent Papam Romanum vel Italicum.

Probatur etiam quia expellerunt nobiles, & vocaverunt rusticos seu montanarios, quos in magna multitudine Romam venire fecerunt.

Item, probatur quia die Mercurii hora vespertina, quando cardinales intrabant conclave, fuit multitudo populi armatorum & aliorum in platea S. Petri, & infra & extra palatium, altis vocibus clamantium, etiam cum ira *Romano lo volemo, o alomanco Italiano*, alias quod omnes inciderentur, vel similia verba in effectu.

Item, probatur quia die Mercurii capita regionum cum aliis intraverunt in conclavi, & advisaverunt cardinales, quod nisi darent papam Romanum vel Italicum & facerent ad voluntatem populi, tantum esset scandalum, quod non possent eos defendere, comminando etiam cardinalibus mortem, nisi satisfacerent populo.

De fractura portarum palatii & quando ista nocte circumdederunt palatium hominibus armatis clamantibus, ut supra, etiam plene probatur.

Item probatur, quod dicta die Mercurii, qua fuerunt conclave ingressi cardinales, per totam noctem fuerunt continuati clamores Romanorum clamantium *Romano lo volemo o almanco Italiano*, & quod populus sic de mane existens infra & extra palatium & ante conclave, altius & validius quam de nocte & terribiliter incepit clamare. *Romanum volumus vel Italicum*, alias omnes cardinales incideremus per frusta, & alia verba similia.

Item, plene probatur quod die Jovis de mane ante mediam tertiam fuerunt pulsatæ cam-

campanæ S. Petri & etiam campana capitolii cum martello ad rumorem, & tunc ad ſignum & ſonitum campanarum populus fuit augmentatus, & multi armati ad rotas cum tumultu & clamore valido confluebant ad palatium clamando *Romano lo volemo o Italiano*, & quod talis fuit ac tantus & tam terribilis rumor, tumultus & clamor populi modo prædicto clamantis circa palatium cum minis mortis, quod cardinales merito debuerunt timere.

ANNO CHRISTI 1380.

Item probatur quod fuerunt adviſati cardinales iſto mane ante electionem per cuſtodes conclavis, quod incontinenti ſe expedirent, & darent populo Romanum vel Italicum, alias quod omnes erant in periculo perſonarum, & quod tunc cardinales promiſerunt Romanis ſic furentibus & clamantibus, quod darent papam Romanum vel Italicum.

Item, probatur quod Romani intrantes cum furia deinde conclave, invenerunt aliquos cardinales propter eorum timorem fugientes, quos per violentiam & inhoneſte injunctos reduxerunt ad cappellam, & niſi finxiſſent & dixiſſent quod eligerent cardinalem S. Petri, quod omnes fuiſſent occiſi.

Item, probatur quod die ſequenti, ſcilicet die veneris de mane B. exiſtens in palatio apoſtolico, miſit pro cardinalibus, qui ante diem confugerant ad caſtrum S. Angeli, pro aliis cardinalibus, qui in ſuis remanſerant domibus, & reiteratis vocibus fecit eos requiri etiam poſt cedulam miſſam per cardin. caſtri ſuper inthronizatione fienda, ut veniret ad ipſum inthronizandum, Cardinales vero venire noluerunt, & fuit dictum dicto Barrenſi, quod in caſtro S. Angeli dicebatur ſpecialiter per camerarium papæ, quod ipſe non erat papa, nec eſſet, & quod idem B. cuidam epiſcopo hæc ferenti dixit, Tace non dicas, Ego mando tibi quod amplius non facies verbum de hoc. Et quod ipſe archiepiſcopus Barrenſis miſit dicendum Vauderenſi, quod niſi facerent cardinales venire ad ipſum inthronizandum, nihil erat factum, & quod ipſi Vauderenſes requiſierant cardinales exiſtentes in caſtro ſub minis ut venirent ad eum inthronizandum.

Item, probatur quod duo Bauderenſes iverunt ad cardinalem de Florentia, & ſibi venire recuſanti dixerunt, quod niſi veniret eſſe pejus quam heri. Et iſta ſic fuerunt dicta domino cardinali die veneris immediate ſequenti poſt diem celebratæ electionis.

Probatur quod ſi cardinales revocaſſent in dubium electionem B. & non veniſſent ad ipſum inthronizandum & coronandum, quod fuiſſent in periculo perſonarum.

Item, probatur quod dictus B. poſt coronationem irrequiſitis cardinalibus remiſit Romanis injurias quas intulerant ipſis cardinalibus, & abſolvit eos propria auctoritate, & non præmiſſa aliqua ſatisfactione, dicendo quod quidquid fecerant, fecerant cum vino, & parcendum erat ebrietati.

Item, probatur quod cardinales non potuerunt ſine periculo exire Roma poſt mortem Gregorii ante ingreſſum conclavis, nec potuerunt publicare Romæ nullitatem electionis, & habuerunt cauſam rationabilem non declarandi ſuam intentionem Anagniæ ante declarationem per eos factam.

Item quod illi cardinales, qui ſe reduxerunt ad caſtrum S. Angeli jure debuerunt timere obſidionem & tyrannidem Romanorum, ſi non exiviſſent ad ipſum electum inthronizandum.

ANNO CHRISTI 1380.

Sequitur in mſ. declaratio regis Caſtellæ data Salamanticæ 13. cal. Junii 1381. in favorem Clementis, quæ edita eſt apud Baluzium in hiſtoria paparum Avenionenſium.

DECLARATIO REGIS CASTELLÆ PRO CLEMENTE VII.

JOannes Dei gratia Caſtellæ & Legionis rex univerſis Chriſti fidelibus ſalutem & in paſtoris notitia non errare. A ſolis ortu uſque ad occaſum ſacri turbinis excitata ſubverſio ſatis innuit evidenter, quanta malignatus eſt inimicus in ſancto, dum adverſus Dominum & adverſus Chriſtum ejus peſtiferas inſtruens ſolitæ iniquitatis inſidias, & in nova furentis incendii horrendaque præſtigia voraces conflans truculentis machinationibus officinas, divini & humani imperii principatum nephariæ colliſionis acerbitate diſcerpit, & fidei ac religionis integritate fuſcata vinculum catholicæ unitatis abrumpit, dum mortiferis errorum ſentibus dominica ſeges ſuffocata necatur, & totius pietatis humanitate calcata, in matris injuriam devotio filialis armatur. O ſordidæ cæcitatis monſtruoſa ludibria! Ad unius ſponſæ complexus geminos vocant dubitata ſponſalia, & unius familiæ binos patres conformia duorum pollicentur inſignia. Inter paſtores adverſos unius gregis cura ſectatur, ſit de cæleſtis ſponſi hæreditate contentio, ſponſæ patrimonium hinc inde diſtrahitur, paſſim expilatur hereditas, & veri notitia patris a pupillis filiis, proh dolor, ignoratur. O Chriſtiane plebis enervata devotio, præceps impietas, prodigioſa caligo! Quomodo obſcuratus eſt ſol, & ſplendidus veritatis antiga luciferos currus convertit in tenebras? Ubi fides, ubi religio, ubi lex; & vinculum caritatis? Nimirum ergo Chriſti cultores, & orthodoxæ fidei ſtrenui ſectatores, ſcilicet reges terræ, hoc videntes admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt, ſtupor apprehendit. His ſane ſtrepitibus, his perniciosis clamoribus excitatus glorioſæ recordationis dominus quondam rex Henricus genitor noſter illuſtris, & piæ mentis affectu olim, dum ageret in humanis, ſolerter attendens quibus eſſet onuſta diſpendiis, quantis plena periculis, hujuſcemodi ruinis expoſita nephandæ peſtis calamitas memorata, ne fucatis velata coloribus multorum ſuſpecta loquacitas execrabilem nutriret exceſſum, ad rei geſtæ ſcrutandæ remedium divinum nobis prælibavit initium: cujus laudanda veſtigia ſic nobis cæleſtis dignatio regis imitanda propoſuit, ut quem ſibi fecit in regni ſolio & regiæ claritatis culmine ſucceſſorem, eumdem probaret in fidei zelo, & devotionis ſinceritate conſortem. Quapropter prædictæ peſtis vagabunda piacula intra pectoris clauſtra non abſque amaritudine ſollicite revolventes, quidnesve eſſet exitus paritura diutius neglecta penſantes, præſertim ubi languor arcem capitis occupat, cujus fluxus ad inferiora plerumque membra diffuſus, aut ea conſumendo depaſcit, aut male torquendo cruciatu atrociore conſumit, illud etiam nihilominus recenſentes, quod credulum vulgus non ſuo judicio ſed peregrinis utplurimum vivens rumoribus, per devia ſæpe & errorum abrupta convolvitur,

tur, & quasi per tenebras alienis insistens ve- A
ANNO CHRISTI 1380. stigiis periculosas & inexplicabiles superstitiones ingrediens, eo usque passim labendo raptatur, donec suis una cum ducibus in æternæ mortis baratrum obruatur, cum ea sit dignior & officiosa magis frugalitas rei publicæ ac cura splendidior in regnante per quam pacis dulcedo humanis non tantum paratur corporibus, sed salus & quies etiam animabus ad illius laudem & gloriam, per quem reges regnant & cujus ductu omnia præcepta feliciter finiuntur, & cujus cultus nonnisi pacis tempore religiosa devotione disponitur, ad nostræque & fidelium nostrorum ac omnium vere & rite credentium animarum salutem, ad scrutandam grandis causæ scientiam & veri pastoris notitiam con- B sequendam subscripto ordine per omnia procedentes, & breviori quo possumus stilo reperta per nos in præmissis & fideliter declarata narrantes, ea omnibus Christi fidelibus præsentibus aperimus, & quod divinæ lucis veritas sequi nos docuit in præmissis, sinceris vobis affectibus indicamus. Dudum beatæ memoriæ domino Gregorio papa XI. sicut domino placuit vita finito, & ejus obitu sede Romana vacante, tam fama communi quam specialium relatibus litterarum claræ memoriæ domino Henrico regi Castellæ & Legionis genitori nostro illustri tunc in humanis agenti nobisque luculenter insonuit, quod per Reverendissimos in Christo Patres S. R. E. cardinales in urbe C tunc degentes, & ad quos summi pontificis spectabat electio, populi Romani Italicum petentis vel Romanum pontificem sibi dari interveniente tumultu, de quo, levi quamvis murmure, erumpens tunc infamia susurrabat, electus fuerat archiepiscopus tunc Barrensis in papam, & per eos subsequenter inthronizatus, & demum solemniter coronatus. Post vero non longi temporis intervallum per litteras dictorum cardinalium, qui, ut asserebant, ob illatas eis violentiam, coactionem, & metum, ac injurias a Romanis, cum cautela secedentes ab urbe, apud Anagniam primum, deinde vero apud Fundanam convenerant civitatem, idem dominus genitor noster divæ recordatio- D nis accepit, quod post caritativæ & benignæ monitionis notitiam eidem Barrensi archiepiscopo, ut dicebatur, a cardinalibus ipsis facta contra ipsum ejusque electionem, ut allegabant, per impressionem violenter extortam in dicta civitate Anagniæ procedentes, quamdam suam declarationem publicaverant in præmissis; post quam quidem declarationem subsequenter in dicta civitate Fundorum convenientes in unum ut asserebant, Reverendissimum Patrem cardinalem Gebennensem collegialiter & canonice in summum pontificem elegerant. Ex quarum diversitate rerum & novitate gesto- E rum dictus piæ memoriæ genitor noster attonitus & perplexus, de suorum consilio tutius æstimavit in hoc ancipiti periculo ab utriusque obedientia se subducens indifferenter habere, quam ad alterum eorumdem indiscusso negotio improvide declinare; quamvis pro elicienda ex hac intricata ambiguitate veritate ad aliquos actus processisset, quos fatali sorte præventus ad optatum non perduxit effectum. At nos, qui sicut eidem regno Deo auctore successimus, sic in iis, quæ ad ejus cultum & reverentiam diriguntur successisse confidimus, quæ per eumdem genitorem nostrum laudabiliter fuerant inchoata ad Dei & ecclesiæ suæ laudem

ANNO CHRISTI 1380. prosequi cupientes, in felicibus nostræ coronationis initiis convocatis & congregatis regni nostri prælatis, proceribus, & divinæ & humanæ legis doctoribus universis, de eorum deliberato consilio paternæ indifferentiæ viam elegimus in præmissis, quo ad usque ipse qui veritas est veritatem nobis propitius aperiret; pro qua suo munere discernenda, ipso teste, de cujus causa tractatur, non pepercimus laboribus & expensis, scribendo principibus Christianis, necnon cardinalibus ceterisque prælatis & aliis singularibus privatisque personis, qui aut interfuerant præmissis, aut specialem de eis notitiam credebantur habere, eos per speciales nuncios effusis precibus & exhortando ut si quid in iis ambiguitatibus & dubiis certi eis forsitam constitisset, nobis communicare amica caritate placeret ad laudem Dei & salutem animarum populi christiani, ceteraque operando, scrutando, inquirendo, per quæ optandum finem per ipsius veritatis callem pure & simpliciter gradientes possemus Deo dirigente contingere. Et ne quicquam de contingentibus videretur obmitti, eoque majorem processus noster efficaciam sortiretur, quo principalium personarum assertionibus contingeret communire, ad utrumque dictorum electorum nuntios & ambaxiatores nostros duximus dirigendos, viros utique circumspectos & fideles nostros, ut scisciterentur ab eis prudenter & discrete, & in eorum periculis animarum, in quantum fas erat suarum salva reverentia dignitatum, de veritate & falsitate gestorum, & sic de iis & omnibus dictarum electionum circumstantiis ac juribus utriusque ab ipsis & a quibuscumque eis videretur, ac etiam ubicumque caute & diligenter inquirerent & informari curarent quod per ea in scriptis per eos fideliter redigenda rei gestæ veritatem nobis in posterum aperirent. Qui quidem nuntii nostri ad dictorum electorum se præsentiam conferentes, & eis injuncta diligenter & sollicite adimplentes, exhibita eis & tradita omnia & singula pro parte dictorum electorum informationes & jura, necnon per eos Romæ & Avinioni a fide dignis etiam civibus Romanis & custodibus conclavis ubique reperta, & in scriptis fideli etiam manu redacta, & specialter a reverendissimis patribus de Florentia & de Mediolano cardin. qui una cum aliis reverendissimis cardinalibus præmissis interfuerant, & indifferenti, ut dicebatur, ambiguitate suspensi ab utroque secesserant, nobis exacta diligentia legaliter detulerunt. Cum quibus nuntiis nostris præfatis fuerunt per dictum primum electum ad nostram præsentiam destinati venerabilis pater Franciscus Faventinensis episcopus decretorum, & Franciscus de Sicleriis de Papia legum doctores, qui quemdam casum sub nominis sui bulla & certa alia scripta dictam causam tangentia ex parte ejus nostræ mansuetudini tradiderunt. Interea autem dictorum de Florentia & Mediolanensis cardinalium apud civitatem Niciæ audientes adventum, quorum ad nos, ut promiserant, sperabamus accessum, ad pleniorem informationem & instructionem super præmissis habendam ab eis oraculo vivæ vocis misimus ad eos venerabilem patrem & decretorum doctor. ac consiliarium & collateralem nostrum episcopum Zamorensem cum certo numero galearum in decenti & debito apparatu, ut, si eis placeret, nobiscum personaliter convenirent ad dandum scientiam salu-

tis

tis nobis & etiam regnis noſtris, qui ſe a promiſſo ad nos acceſſu certis rationibus excuſantes, informationes ſuas eidem epiſcopo Zamorenſi dederunt, quas ipſe nobis apud Metinam del campo Salamantinenſis diœceſis fideliter roportavit, ubi tunc propter hoc convocatis & accerſitis regnorum noſtrorum prælatis, proceribus, doctoribus, religioſis, & multis magnæ auctoritatis viris noſtra ſerenitas reſidebat, ubique pro parte ſecundi electi reverendiſſimus in Chriſto pater Petrus S. Mariæ in Coſmedin diaconus cardinalis dictus de Luna ex ſpeciali ſibi facta commiſſione convenerat, præſentibus quoque pro parte primi electi epiſcopo Faventinenſi ac magiſtro Franciſco præfatis, aliiſque pluribus pro parte utriuſque electorum aſſiſtentibus. Quibus omnibus & ſingulis ſic per nos ſollicita inveſtigatione collectis, quia ardui negotii magnitudo & aſſertorum hinc inde diverſitas maturum ordinem & repertorum productorumque hinc inde diſcuſſionem exactiſſimam requirebant, ſcrutatis prius per nos ſuper caſibus notis exhibitis pro parte dictorum electorum & cæteris circumſtantiis dictæ cauſæ ſecreto & ſigillatim ac medio juramento conſcientiis prædictorum cardinalis de Luna & epiſcopi Faventinenſis ac Franciſci, & demum in noſtri conſiſtorii ac conſilii noſtri præſentia ſuper præmiſſis & aliis nonnullis articulis per eos productis palam & publice interrogationibus & reſponſionibus a præfatis cardinale & epiſcopo ac Franciſco hinc inde prolatis, dictiſque & atteſtationibus prælatorum, doctorum, & aliorum fide dignorum, qui hujus rei credebantur habere notitiam, ſub ſacramenti religione & ea qua decuit ſolemnitate receptis, apertis, & publicatis; diſputationibuſque & collationibus alternatim inter partes prædictas in dicti noſtri conſilii præſentia continuatis diebus ſuper punctis ambiguis & toto proceſſu tam in facto quam in jure ſecutis, prout hæc & alia in proceſſu per nos & conſilium noſtrum habito latius continentur, & tandem omnibus & ſingulis dictum negotium tangentibus per memoratos prælatos & religioſos & clericos ſeculares in theologia magiſtros, juris utriuſque doctores, & alios venerabiles & authenticos ac magnæ auctoritatis viros, totiuſque conſiſtorii noſtri judicium cum magna maturitate ac ſumma deliberatione diſcuſſis, omnium concordi & unanimi judicio declaratum extitit & concluſum & irrefragabiliter terminatum in eorum conſcientiis & periculis animarum, & ſub virtute per eos præſtiti juramenti dictum Bartholomæum primum electum olim Barrenſem archiepiſcopum fuiſſe & eſſe apoſtolici culminis invaſorem & in apoſtolica ſede violenter intruſum, utpote electum per popularem tumultum & notoriam impreſſionem ipſis cardinalibus publice illatam per Romanos, ſecundum vero, videlicet reverendiſſimum in Chriſto Patrem dominum Robertum tunc cardinalem Gebennenſem fuiſſe & eſſe ſummum verum pontificem, & Chriſti vicarium, & Petri veriſſimum ſucceſſorem, Clementem VII. a Deo electum & gregis ſui indubitatum beatiſſimumque paſtorem, & eidem fore anquam vero papæ ab omnibus obſequendum. Quorum conſilium in virtute altiſſimi læti deſideriis amplectentes, & divorum principum progenitorum noſtrorum, quorum fidei conſtantia & illibata devotio erga Deum & eccleſiam ſuam ſincera ſemper integritate reſplenduit, toto mentis affectu & cordis puritate ſectantes, & Deo laudes & gratias referentes, qui nobis dedit ſui digni vicarii notitiam divina illuſtratione ſcrutari, peractis miſſarum ſolemniis & Chriſti nomine invocato, de prædictorum noſtrorum conſilio in eorum præſentia publice in conſpectu cleri & populi hac die & hora infraſcriptis præfatum Bartholomæum, ſic, ut præfertur, in apoſtolica ſede damnabiliter intruſum reſpuentes & evitantes, ac ſanctiſſimum in Chriſto patrem & dominum noſtrum dominum Clementem VII. præfatum in verum papam & Chriſti vicarium ac gregis Dominici directorem devote ſuſcipientes, & ejus obedientiæ inhærentes, omnibus & ſingulis ſubditis & fidelibus noſtris, declaramus, indicamus, ac etiam publicamus præfatum Bartholomæum fuiſſe & eſſe, ſicut præfertur, per notoriam impreſſionem in apoſtolica ſede violenter intruſum; eumque non eſſe apoſtolicum ſed apoſtaticum nominandum, nec ei fore obediendum ac quomodolibet adhærendum, præfatumque ſanctiſſimum patrem dominum Clementem fuiſſe & eſſe verum papam, Chriſti vicarium, & Petri veriſſimum ſucceſſorem, eidemque devote & humiliter ut vero papæ eſſe parendum, ipſis omnibus & ſingulis ſubditis & fidelibus noſtris, cujuſcumque ſtatus, eminentiæ, ſeu conditionis exiſtant, diſtricte præcipiendo mandantes, quatenus ſub divinæ animadverſionis & indignationis noſtræ pœna hanc declarationem, denuntiationem, publicationem, & mandatum noſtrum præfatum cuſtodiant & totis affectibus ſtudeant obſervare. De quibus omnibus & ſingulis ad perpetuam rei memoriam publica inſtrumenta mandavimus confici & majeſtatis noſtræ bullæ plumbeæ munimine roborari. Præſentibus ad præmiſſa reverendiſſimo in Chriſto Patre Petro de Luna cardinale, nec non venerabilibus archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis regnorum noſtrorum prælatis, ac etiam magnificis viris comitibus, baronibus & aliis innumeroſis militibus & proceribus noſtris, clericis quoque tam ſecularibus quam regularibus in diverſis dignitatibus conſtitutis, magiſtris in theologia, & juris utriuſque doctoribus, cleri inſuper & populi ad hoc congregato & interveniente conventu, & multitudine copioſa. Faveat igitur noſtris clementia æterna judiciis, & ita noſtræ ſinceræ devotionis dignetur acceptare primitias, ut quod ad ejus gloriam & laudem ipſo inſpirante pura mente peregimus, ad omnium fidelium animarum ſalutem proficere comprobemus, & ſic eccleſiæ Dei & toti mundo reſarciatur ſciſſa concordia, ut per hoc ad gaudia pervenire mereamur æterna. Datum in civitate noſtra Salamantina XIV. Kal. Junii, anno Domini milleſimo trecenteſimo octuageſimo primo, regnorum noſtrorum anno ſecundo.

ANNO CHRISTI 1380.

ANNO CHRIS 138

EPISTOLA CLEMENTIS PAPÆ VII.

Ad Joannem Regem Caſtellæ.

Ex co Harlae Baluz. pag. 8

CLemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Joanni regi Caſtellæ, & Legionis illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Licet, fili cariſſime, tuæ celſitudini tam per nuntios, quos ſæpe ad eam tranſmiſimus, quam alias plene potuerit eſſe notum, quod dudum apoſtolica ſede vacante per obitum felicis recordationis Gre-

go-

gorii papæ XL. prædeceſſoris noſtri, qui in urbe deceſſit, Romanæ eccleſiæ cardinales, de quorum numero tunc eramus, Bartholomæum olim Barrenſem archiepiſcopum per violentiam & impreſſionem Romani populi in apoſtolica ſede intrudere coacti fuerunt; quia tamen dilecti filii Fernandus ordinis fratrum Minorum profeſſor confeſſor tuus, Rodericus Bernandi audientiæ tuæ auditor, ac Alvarus Melendi Legum doctor, ambaxiatores tui, quo pro premiſſorum veritate præſertim ab illis ex eiſdem cardinalibus, qui hic reſident, inquirenda, huc noviſſime deſtinati, illa quæ circa cardinales eoſdem, dum facienda per eos in urbe prædicta Romani pontificis immineret electio, per præfatum populum facta fuerunt, tibi mitti in ſcriptis poſtularunt inſtanter, nos totis deſideriis affectantes, ut hujuſmodi veritas cunctis Chriſti fidelibus patefiat, ac hujuſmodi votis tuis ſatisfacere cupientes, ea quæ de violentia & impreſſione ac intruſione prædictis per nos & cardinales præfatos in civitate noſtra Anagniæ deliberatione provida concordata, noſtriſque & eorumdem cardinalium propriis ſubſcripta manibus & roborata ſigillis fuere, tuæ celſitudini per ambaxiatores eoſdem duximus traſmittenda, ut per illa & informationes alias quas ambaxiatores prædicti a pluribus & fide dignis perſonis hic ſuper præmiſſis recipere potuerunt, tua ſerenitas informata plenarie amplius de intruſione prædicta nullatenus poſſit aut debeat hæſitare. Datum Avinioni VII. Kal. junii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

ANNO CHRISTI 1380.

ANNO CHRISTI 1380.

COPIA LITTERÆ DOMINO NOSTRO

Papæ Clementi tranſmiſſæ ſuper declaratione Hiſpaniæ, quæ applicuit Avenioni die penultima Maji.

BEatiſſime pater. In primis gratias agentes Deo, ſicut ſui juris invicta celſitudo meretur, ſanctitati veſtræ notum facimus per præſentes, quod ſereniſſimus rex Caſtellæ, eccleſiæ Dei devotus alumnus, veſtræ beatitudinis filius, prædilectus, veritatis athleta, ac mirificus triumphator, iſta die & hora pro tribunali ſedens in ſuæ ſolio majeſtatis, erroris tenebris præfugatis, vexillis veritatis erectis, divina luce perfuſus, cum indicibili ſolemnitate procedens recognovit vos verum, certum & indubitatum vicarium Jeſu Chriſti, eccl. ſuæ ſanctæ legitimum ſponſum, gubernatorem naviculæ Petri & totius Chriſtianitatis principem & monarcham, promittendo humiliter pro ſe ſuoque regno divo obedientiam præcipuam & devotam, draconem illum, & colubrum mortuoſum, ſcilicet Bartholomæum invaſorem eſſe apoſtolicæ ſedis velut apoſtatam & antichriſtum, ab omnibus fidelibus repudiandum ac deteſtandum & fugiendum opere ſummo. Tanta B. P. fuit ſolemnitas, tantaque devotio, quum ardenti eloquio & fervente deteſtabantur iniquum in ſuis ſermonibus labia dicti regis, ut ſtupefactionis & admirationis jaculo ſingulorum corda feriret, & in ore cunctorum Clementis nomen tam dulciſono modulo reſonabat, adeo ut jubilus laudis eorum audiri poterat in excelſis. Ecce jam, Pater ſancte, cuncta tuæ * dictorum ſunt poſita, jam ſubjacet tibi Hiſpania tota. Jam tua fides divaque poteſtas neſcit occaſum, illo pro te rogante, illo ſuperno datore & lumen concedente, qui eſt interminabilis, & omnium vera lux, & lumi-C num pater, a quo bona cuncta procedunt & derivata conſiſtunt, qui B. veſtram protegat, foveat & defendat proſpere & longæve eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Hodie autem declaratione facta, anticardinalis Palatinus coram rege & omnibus prælatis & baronibus regni juridice in manibus legati renuntiavit diabolo & pompis ejus, abjiciendo cappellum, & inſignia legationis quæ receperat ab intruſo. Datum Salmanticæ die Dominica in feſto B. Yvonis, quod fuit XIX. Maji.

: Mart. ecd. to. p. 1098.

Veſtræ beatitudinis humiles creaturæ A. epiſcopus Penſaurenſis, & Bonifacius de A. Amanatis ac devotiſſimi nuncii. D

CONCILIUM PRAGENSE

ANNO CHRISTI 1381.

ANNO CHRISTI 1381.

Anno Chriſti MCCCLXXXI. celebratum.

Statuta Joannis archiepiſcopi Pragenſis eccleſiæ archiepiſcopi legati apoſtolici in concilio Provinciali edita.

Joannes Dei gratia ſanctæ Pragenſis eccleſiæ archiepiſcopus, A. S. Legatus, univerſis Prælatis, Capitulis, Abbatibus, Præpoſitis, & conventibus quorumcumque ordinum, Plebanis, eccleſiarum Rectoribus, & cæteris Chriſtifidelibus tam Religioſis quam Secularibus per Ratiſponenſem, Bambergenſem, & Miſnenſem diœceſes, legationis jure nobis ſubditas, conſtitutis, ſalutem in Domino ſempiternam, & infraſcriptorum ſalubrium mandatorum ac jugi ſtudio & exacta diligentia frequentiam ſalutarem.

Harth-m Conc. m. t. IV. . 524.

GLorioſus Deus & in ſuis donis ſemper magnificus, qui ſua largiflua bonitate cæleſtia & terreſtria diſponens, per ſuorum incrementa donorum ſanctam Pragenſem eccleſiam, cujus regimini ipſo donante, quamvis immeriti, præſidemus, per ſingulos gradus prænunciat, dum ipſam per interceſſores & merita beatiſſimorum patronorum Boemiæ de E virtute ambulat in virtutem, & nobili prærogativa archiepiſcopalis eccleſiaſticæ prælaturæ jam dudum ſub felicis recordationis domino Urbano papa V. gradum conſcendit altioris præeminentiis dignitatis. Sane olim recolendæ memoriæ Arneſtus primus archiepiſcopus Pragenſis prædeceſſor noſter, in ſua provincia extirpatis vitiis, volens plantare virtutes, quæ-

dam ſtatuta provincialia ad modum & inſtar decretalium per articulos edidit, & rubricatas, in quibus de reformatione morum in ſubditis de honeſtate clericorum & vita ac ſtatu ipſorum, ac etiam de judiciis & contractibus ſuccincte, juridice & pulcherrime ſunt ſtatuta, & nedum ſimplices & juris canonici & civilis notitiam non habentes, verum etiam provecti poſſent in ſtatutis hujuſmodi abſque alia revolutione librorum multa tamquam in ortulo colligere ſalutifera documenta. Nos itaque in partem ſollicitudinis ſuperna diſpoſitione vocati, ex injuncto paſtoralis officii fructum in domo Domini facere cupientes, attendentes præſertim, quod ratione legationis in omnes eccleſiarum ſecularium & regularium Rectores, clericos & Prælatos, ſine perſonarum & ordinum differentia & delectu, utpote Apoſtolicæ Sedis vicariatus juriſdictione paucorum & brevium ſtatutorum, ac cum libello qui de tribus punctis chriſtianæ religionis communiter appellatur (obſervantiam) ad prædictas Ratiſponenſem, Bambergenſem, & Mindenſem diœceſes præſentibus duximus extendendam, volentes & in virtute S. obedientiæ diſtricte præcipiendo mandantes, ut domini Epiſcopi dictarum diœceſium & Abbates copiam eorumdem infra duorum menſium ſpatium, & infra alios ſequentes tres menſes omnes & ſinguli alii Prælati, decani collegiatarum, ſeu Priores principales conventualium, & regularium eccleſiarum & monaſteriorum de cancellaria noſtra recipiant & habere cum effectu procurent, alioquin contra eos ad pœnas canonicas, Deo nobis propitio, procedemus. Volentes nihilominus ut in habendo, legendo & reverendo ſtatuta prædicta modus talis per omnia teneatur, ſicut in prohemio præfati prædeceſſoris noſtri clarius continetur, præfatique domini Epiſcopi archidiaconos rurales ſuarum diœceſium qui forte propter viarum pericula ad hoc ſanctum concilium vocati, non ſunt adhibendi memorata ſtatuta in omnibus ſuis punctis & articulis infraſcriptis juxta ipſorum arbitrium obſervantiam cogere ſtudeant. Nos enim intendimus ea, quæ præmiſimus auctore Domino ad executionem debitam perducere, & debito effectui mancipare. Prohemium ergo ſtatutorum de quibus ſupra fit mentio ſequitur & eſt tale: *In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Arneſtus Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia &c. Rex magnificus, qui facit mirabilia ſolus &c.*

I. Licet ſub rubrica *de Feſtivitatibus celebrandis* inter alia ſtatutum eſſe noſcatur, quod feſtum glorioſiſſimi ducis & martyris Wenceſlai debeat celebrari; prout nedum in Pragenſi, Olomucenſi, & Luthomirenſi diœceſibus, verum etiam in regno Daciæ miraculoſe, ut pia fidelium tenet credulitas, a Chriſti fidelibus celebratur; quia tamen pœna non eſt in non celebrantes ſpecialis expreſſa, poſſent fortaſſe clerus & populus Ratiſponenſis, Bambergenſis & Miſnenſis diœceſum in celebratione hujuſmodi eſſe deſides & remiſſi: idcirco hoc ſacro provinciali & legationis noſtræ concilio approbante, ſtatuimus & ordinamus, ut dies paſſionis tantum ſanctiſſimi martyris ſupradicti, qui ſuo glorioſo triumpho martyrii hanc patriam & alias regiones vicinas multis honoribus ſublevat & extollit; qui quidem dies in vigilia diei Angelorum, quæ feſtum S. Michaelis dicitur, obſervari conſuevit ab omnibus Chriſti fidelibus diœceſium dictarum annis ſingulis perpetuis temporibus ſub officio duplici, & cum omnimoda abſtinentia a ferialibus operibus ſolemniter celebretur, & ejus officium diurnum atque nocturnum cum hiſtoria ſub nota in cancellaria noſtra recipiantur cum effectu; & quia plus timeri ſolet quod ſpecialiter præcipitur, quam quod generaliter imperatur, omnibus Prælatis, Plebanis & curatis, ac aliis plebium curam gerentibus, quibus datum eſt proponere verbum Dei, in virtute S. obedientiæ præcipimus & mandamus, quatenus ſingulis annis aliquo die Dominico vel feſtivo, diem S. Wenceslai prædicti per ſe vel plures dies præcedentibus hoc ipſum per ſe, vel alios plebibus ſuis inſinuent, & injungant.

II. Item ad rubricam de Hæreticis, & Schiſmaticis duximus adjungendum: dolenter enim referimus, quod in diœceſibus ſupradictis, prout certa relatione percipimus, inſunt hæreſes multum peſtiferæ, & ſignanter ſecta Sarraboytarum & illorum ruſticorum Valdenſium damnatorum, & quia domini Epiſcopi, ad quos directe pertinet ſuas diœceſes purgare malis hominibus, in hujuſmodi negotio ſanctæ fidei ſunt negligentes plurimum atque tardi, parcentes fortaſſis expenſis, & inquiſitionem hæreticæ pravitatis non habentes; nos de fratrum noſtrorum conſilio, hoc ſacro approbante concilio duximus ſtatuendum, ut prædicti Domini Epiſcopi contra tales peſtiferos per ſe vel inquiſitores inſtituendos ab eis diligenter invigilent & attendant, ad quod ipſos per viſcera miſericordiæ Dei, & per ſponſionem ſanguinis Jeſu Chriſti præſentibus excitamus & invitamus, & nihilominus ipſos in virtute juramenti, quod in ſacra epiſcopali ſolemnitate præſtiterunt, commonemus & ad cor reducimus; ut ſi in dicto ſancto negotio reſiſtentiam aliquam, quod abſit, fortaſſis habuerint, ad nos confidentes refugiant, ut nos videlicet per auxilium & brachium magnifici Sereniſſimi & invictiſſimi principis Domini Wenceslai Romanorum & Bohemiæ regis incliti, divina in omnibus gratia præcedente, oportuna remedia adhibere in Domino valeamus, alioquin ipſorum Dominorum Epiſcoporum negligentiam, Deo nobis auctore, ſupplebimus, & inquiſitionem in dictis Diœceſibus per nos ipſos curabimus deputare.

Item manifeſtum eſt, proh dolor! & experientia publica notorium habetur ubique, quod nonnulli fautores Roberti antipapæ Gebennenſis, quidam latenter, alii publice prædicant & etiam dogmatizant, Sanctiſſimo domino noſtro Urbano papæ VI. quem conſtat eſſe ſucceſſorem beati Petri, & vicarium Jeſu Chriſti, mordaciter detrahentes, quorum Gebennenſis, & ſui ſequaces iniqui litteras & epiſtolas ambitione pleniſſimas præferunt, portant & ſpargunt. Nos cum præfato Domino noſtro, ut membra capiti, & ut filius patri, realiter compati cupientes, ſtatuimus & amodo mandamus, ut omnes epiſcopi legationis jure nobis ſubjecti, dictos ſchiſmaticos & fautores, litterarum portatores, & dantes eis conſilium, auxilium vel favorem, quos ſcienter, vel de hoc infamatoſeſſe repererint, capiant, & captivari procurent; ipſorumque captivationem infra XIV. dies nobis, vel noſtris in ſpiritualibus vicariis ſtudeant intimare, & in præmiſſis taliter ſe habeant, ut a Deo mercedem perpetuam & a Domino noſtro ſummo pontifice

ANNO CHRISTI 1381.

ac

ac nobis ejus vicario gratam vicissitudinem valeant obtinere. Abbates vero Præpositi & Decani, & alii ecclesiarum Prælati, si quos tales cognoverint, ipsos suis episcopis infra VIII. dies postquam sciverint, denuntiare studeant, & eorum nomina, conditiones & loca verbo vel scripto designare.

IV. Præterea intelleximus & nimis graviter portamus, quod in aliquibus Diœcesibus consuetudo talis prorepsit, quod locorum ordinarii, ad quos beneficiorum erectio pertinet de consuetudine, vel de jure, beneficia ipsa quæ de novo fundarunt de censibus illicitis, usurariis, & usuras omnino sapientibus erigunt atque creant. Nam ut præfertur, pecunias super certis possessionibus vel pensionibus mutuant fundatores sub conditionibus reemendi. De quibus pensionibus taliter & omnino incestis & pravis beneficia petunt erigi & creari. Nos huic malo & pernicioso obviare volentes, exemplo attendentes præsertim quod hujusmodi erectiones de talibus redditibus vergunt in interitum animarum, & propter vicissitudinem eorumdem nulla sunt stabilitate subnixa, statuimus, ut nullus Christifidelium de talibus redditibus beneficia fundare valeat vel dotare; ordinariis etiam in virtute S. obedientiæ & præstiti juramenti districte præcipiendo mandamus, ut nullus eorum talia beneficia præsumat facere erigi vel creare, sed fundatores ipsorum ab hujusmodi facto sub obtestatione divini judicii studeant divertere. Nos enim si secus factum fuerit, decernimus irritum & inane, volentes, ut prædicti redditus taliter deputati illis, quorum quoad . . . . . existunt, dominium fructibus computatis in sortem reddant, & sine difficultate qualibet assignentur.

V. Item fertur & experientia probatur, quod in dictis diœcesibus monachi quorumcumque ordinum passim & indifferenter ad parochiales ecclesias præsentantur, & per ordinarios instituuntur in eis, propter quod magna pericula occurrunt animarum, & juribus Episcopalibus & Archidiaconalibus plurimum derogatur. Cum ergo illud sit juri communi contrarium, & ab omnibus moribus alienum, statuimus ut nullus Episcopus, vel alius ad quem institutio vel destitutio nostra pertinet quempiam religiosum ad ecclesiam parochialem per secularem clericum regi solitam confirmare vel instituere præsumat; nisi fortassis esset canonicus regularis, aut S. Benedicti ordinis, cum quo posset episcopus dispensare, vel si parochia ipsa per religiosum tanto tempore gubernata fuisset, de cujus contrario memoria hominum nullatenus haberetur.

VI. Item fama referente didicimus, quod monachi & religiosi qui velle aut nolle non habent, aut propter professionem omnino addicaverunt grangias, curias & possessiones temporales, seu castra amicorum, nec etiam aliarum gubernatione reguntur, se temporalibus & secularibus immiscent negotiis in scandalum plurimorum. Nos huic periculoso morbo celeriter occurrere cupientes, omnes Episcopos abbates, & alios ipsorum Prælatos obsecramus in Domino, ipsis nihilominus in remissionem peccatorum injungimus, & in virtute obedientiæ præcipimus & mandamus, officium ipsorum excitantes, ut tales monachos infra duorum mensium spatium a notitia præsentium ad monasterium studeant revocare, & pro excessu præterito pœnitentiam injungere salutarem.

ANNO CHRISTI 1381.

VII. Item sub titulo *de officio ordinarii* talia adjicimus: præsenti cum suspirio & amaritudine cordis dolenter referimus, quod parochialium ecclesiarum rectores, qui diœcesis pastores communi vocabulo nuncupantur, & eorum superiores, quibus visitationis, correctionis, & prædicationis officium competit de consuetudine vel de more, in tantum sunt de neglectu culpabiles, quod fortassis, ut verisimiliter formidamus, de ipsorum manibus subditorum sanguis & animæ requirentur. Nam pro vero didicimus, & hoc ipsum quoque experientia sensuali comperimus, quod eorum subditi usuras, divinationes, sortilegia, interpretationes & alia superstitiosa pariter & nefanda impune & libere exercere præsumunt. Clerici etiam in sacris constituti, & ecclesiarum parochialium regimini præsidentes concubinas publice tenent in domibus, & alias in tonsura, & in habitu taliter inhoneste se gerant, quo fiant in scandalum plurimorum. Nos talibus animarum periculis, quantum est nobis ex alto concessum, obviare volentes, statuimus & apostolica & provinciali auctoritate mandamus, quatenus hi, qui de jure vel de consuetudine visitare tenentur suos subditos, infra tres menses a data præsentium incipiant visitare, visitationem ipsam ea correctione & reformatione studeant sine intermissione qualibet consumare. Provideant, ut populus laicalis oratione Dominica & symbolo sit sufficienter instructus, & quod Sacramenta ecclesiastica ministrentur. Præsertim contra usurarios per denuntiationes ac censuras ecclesiasticas viriliter & intrepide procedere non omittant, alioquin si præfati quibus competit visitatio per se vel alios non inceperint, ut præmittitur, visitare, ipsos & eorum quemlibet dicto tempore elapso, quod eis pro monitione canonica duximus statuendum . . .

Ut autem nullus ignorantiam præmissorum possit prætendere quovis modo, volumus & mandamus, ut omnes Episcopi, Abbates, Præpositi, Decani, & alii Prælati Diœcesium prædictarum copiam chartæ præsentis infra tres dies in cancellaria nostra recipiant cum effectu. Dat. Pragæ an. D. MCCCLXXXI. Die penultima mensis Aprilis.

ANNO CHRISTI 1382.

CONCILIUM LONDINENSE

A Guillelmo de Courtenay Cantuar. archiepiſcopo celebratum adverſus Wicleffi errores anno Dom. MCCCLXXXII.

Ex Tomo II. collectionis Anglicanæ.

MEmorandum, quod tam inter magnates quam populares regni Angliæ, fuiſſet fama divulgata, nonnullas concluſiones hæreticas & erroneas, ac determinationibus eccleſię repugnantes, quæ ſtatum totius eccleſiæ, noſtræque Cantuarienſis provinciæ, & tranquillitatem regni, nituntur ſubvertere, in diverſis locis dictę noſtræ provincię generaliter & communiter ac publice prædicatas. Nos Willielmus permiſſione Divina archiepiſcopus Cantuarienſis, totius Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis legatus, ſuper his certiorari, officiique noſtri debitum exercere volentes: quoſdam venerabiles confratres ſuffraganeos noſtros, & alios, ac quamplures ſacræ paginæ, juris canonici & civilis doctores, & bacallarios, quos famoſiores, & peritiores de regno credidimus, & ſanctius in fide catholica ſentientes, quorum nomina inferius continentur, convocavimus: & XVII, die menſis Maji, anno Dom. MCCCLXXXII. in quadam camera infra ſepta prioratus fratrum Prædicatorum London. coram nobis & dictis confratribus noſtris convocatis tunc perſonaliter preſentibus, dictis concluſionibus, quarum tenores inferius continentur, publice propoſitis & lectis diſtincte & clare, præfatos confratres noſtros, doctores, & bacallarios, oneravimus in fide qua tenebantur Domino noſtro Jeſu Chriſto, & ſicut voluerint coram ſummo judice in die judicii reſpondere, nobis ſuper dictis concluſionibus dicerent, & eorum quilibet diceret ſuum ſentire. Et tandem habita deliberatione ſuper premiſſis, XXI. die ejuſdem menſis, convenientibus coram nobis in dicta camera confratribus noſtris, doctoribus, & bacallariis prædictis, dictis concluſionibus iterata vice lectis, & clare expoſitis, de noſtro, eorumque omnium communicato conſilio, extitit declaratum, dictarum concluſionum aliquas eſſe hæreticas, & aliquas erroneas, & determinationi eccleſiæ contrarias, prout infra plenius liquet. Et quia per ſufficientem informationem invenimus, dictas concluſiones in multis locis dictæ noſtræ provinciæ fuiſſe, ut præmittitur, prædicatas; & certas perſonas, aliquas illarum tenuiſſe & docuiſſe, & de hæreſi vehementer & notorie fore ſuſpectas, proceſſus fecimus tam in genere, quam in ſpecie infra ſcriptos

Concluſiones hæreticæ, & determinationi eccleſiæ repugnantes.

1. QUod ſubſtantia panis materialis & vini maneat poſt conſecrationem in ſacramento altaris.

2. Item, quod accidentia non maneant ſine ſubjecto poſt conſecrationem in eodem ſacramento.

3. Item, quod Chriſtus non ſit in ſacramento altaris identice, vere, & realiter in propria præſentia corporali.

4. Item, quod ſi epiſcopus vel ſacerdos exiſtat in peccato mortali, non ordinat, conficit, nec baptizat.

5. Item, quod ſi homo fuerit debite contritus, omnis confeſſio exterior eſt ſibi ſuperflua vel inutilis.

6. Item, pertinaciter aſſerere non eſſe fundatum in evangelio, quod Chriſtus Miſſam ordinaverit.

7. Item, quod Deus debet obedire diabolo.

8. Item, quod ſi papa ſit præſtigiator & malus homo, ac per conſequens membrum diaboli, non habet poteſtatem ſupra fideles Chriſti ab aliquo ſibi datam, niſi forte a Cæſare.

9. Item, quod poſt Urbanum ſextum non eſt aliquis recipiendus in papam, ſed vivendum eſt more Græcorum ſub legibus propriis.

10. Item aſſerere, quod eſt contra ſacram ſcripturam quod viri eccleſiaſtici habeant poſſeſſiones temporales.

Concluſiones erroneæ & determinationi eccleſiæ repugnantes.

Errores pernicioſi & damnati.

1. QUod nullus prælatus debet aliquem excommunicare, niſi prius ipſum ſciat eſſe excommunicatum a Deo.

2. Item, quod ſic excommunicans ex hoc ſi hæreticus vel excommunicatus.

3. Item, quod prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad regem & conſilium regni, eo ipſo traditor Dei eſt, regis, & regni.

4. Item, quod illi qui dimittunt prædicare, ſeu audire verbum Dei vel evangelium prædicatum, propter excommunicationem hominum, ſunt excommunicati, & in die judicii traditores Dei habebuntur.

5. Item, aſſerere quod liceat alicui, etiam diacono vel presbytero, prædicare verbum Dei abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ vel epiſcopi catholici, ſeu alia de qua ſufficienter conſtet.

6. Item aſſerere, quod nullus eſt dominus civilis, nullus eſt epiſcopus, nullus eſt prælatus, dum eſt in peccato mortali.

7. Item, quod domini temporales poſſint ad arbitrium eorum auferre bona temporalia ab eccleſiaſticis habitualiter delinquentibus, vel quod populares poſſint ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

8. Item, quod decimæ ſunt puræ eleemoſynæ, & quod parochiani poſſint propter peccata ſuorum curatorum eas detinere, & ad libitum aliis conferre.

9.

ANNO CHRISTI 1382.

9. Item, quod ſpeciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos vel religioſos, non plus proſunt eidem perſonæ, quam orationes generales, cæteris paribus, eidem.

10. Item, quod eo ipſo quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque, redditur ineptior & inhabilior ad obſervantiam mandatorum Dei.

11. Item, quod ſancti inſtituentes religiones privatas quaſcumque, tam poſſeſſionatorum, quam mendicantium, in ſic inſtituendo peccaverunt.

12. Item, quod religioſi viventes in religionibus privatis, non ſint de religione Chriſtiana. *Error pernicioſus.*

13. Item, quod fratres teneantur per laborem manuum, & non per mendicationem, victum ſuum adquirere. *Damnatus ab Alexandro quarto.*

14. Item, quod conferens eleemoſynam fratribus vel fratri prædicanti, eſt excommunicatus, & recipiens.

Nomina confratrum provinciæ Cantuarienſis, & aliorum.

Willielmus archiepiſcopus Cantuarienſis
Willielmus Vintonienſis.
Joannes Dunelmenſis.
Thomas Exonienſis.
Joannes Herefordenſis.
Radulphus Sarum.
Thomas Roffenſis.
Frater Willielmus Bottlesham epiſcopus Nanatenſis, magiſter in theologia.

Nomina magiſtrorum in theologia.

Frater Willielmus Syward, prior. (De Ordine
Frater Joannes Parys. (fratrum
Frater Joannes Langley. (Prædicatorum Lond.

Frater Willielmus Folvyle. (
Frater Hugo Karlel. (De Ordine
Frater Rogerus Fryſeby. (Minorum.
Frater Thomas Bernwell.

Frater Thomas Ayshbourne. (De Ordine
Frater Joannes Bankyn. (Auguſtinenſium.
Frater Robertus Waldeby.
Frater Joannes Horninton.

Frater Robertus Glaunvile. (De Ordine
Frater Willielmus Dys. (Carmelitarum.
Frater Joannes Lovey.
Frater Joannes Kyningham.

Dominus Joannes Welles monachus de Rameſy, magiſter in theologia.
Magiſter Joannes Bloxham cuſtos aulæ de Merton Oxovii, licentiatus in theologia.

Nomina baccalariorum in theologia.

Frater Robertus Humbleton. (De Ordine
Frater Willielmus Pickweth. (Prædicatorum.
Frater Joannes Lyndlowe.

Frater Radulphus Wych. (De Ordine (Minorum.
Frater Joannes Chiſeldene. (De Ordine
Frater Joannes Toniſton. (Carmelit.
(

Nomina doctorum juris canonici & civilis.

Magiſter Joannes Appelby decanus eccleſiæ cathedralis ſancti Pauli London.
Magiſter Joannes Waltham canonicus eccleſiæ cathedralis Eboracenſis.
Magiſter Thomas Baketon archidiaconus London.
Magiſter Nicolaus Chaddeſdene.
Magiſter Radulphus Gregiſyow.
Magiſter Thomas Stowe.
Magiſter Joannes Blawnchard.
Magiſter Willielmus Rocoumbe.
Magiſter Joannes Lydeford.
Magiſter Joannes Welbourne.
Magiſter Willelmus Flaynburgh.
Magiſter Adam de Mottrum licentiatus in decretis.
Magiſter Thomas Braundon.
Magiſter Joannes Prophet, rector eccleſiæ parochialis de Hadesham, Cantuarienſis diœceſis, publicus auctoritate apoſtolica notarius.

Poſtea dicto xx. die menſis Junii, anno & loco prædictis, coram dicto domino Cantuarienſi pro tribunali ſedente, præſentibus quampluribus doctoribus ſacræ theologiæ, juris canonici & civilis, quorum nomina inferius continentur, magiſter Nicolaus Hereford & Philippus Rapyngdon canonicus regularis, ſacræ paginæ profeſſores, & Joannes Ayshton magiſter in artibus, & in ſacra theologia ſcholaris, perſonaliter comparuerunt. Et præfati Nicolaus & Philippus, per dictum dominum Cantuarienſem juſſi ad reſpondendum & dicendum plene & plane ſentire ſuum ſuper concluſionibus memoratis, juxta quod idem dominus Cantuarienſis, ipſis Nicolao & Philippo eumdem terminum præfixit, ac etiam aſſignavit: quaſdam reſponſiones per modum indenturæ in ſcriptis redactas, quarum tenor continetur inferius, dicto domino Cantuarienſi tunc ibidem judicialiter tradiderunt, & juxta formam eamdem ad concluſiones hujuſmodi reſponderunt. Tenor vero hujuſmodi indenturæ, concluſiones prædictas & reſponſiones ad eaſdem continentis, de qua ſuperius memoratur, ſequitur in hæc verba.

Proteſtamur, ut alias, publice in his ſcriptis, quod intendimus eſſe humiles & fideles filii eccleſiæ & ſcripturæ ſacræ, ac determinationibus eccleſiæ in omnibus obedire. Et ſi in aliquo contra iſtam intentionem verbo vel opere, quod abſit, contigerit nos errare: ſubmittimus nos humiliter correctioni reverendi patris & domini, domini archiepiſcopi Cantuarienſis & totius Angliæ primatis, & omnium aliorum quorum intereſt corrigere ſic errantes. Ita proteſtatione præmiſſa ad concluſiones infraſcriptas taliter reſpondemus.

Quod ſubſtantia panis materialis & vini manet in ſacramento altaris poſt conſecrationem. Ad ſenſum contrarium illi decretali, *Firmiter credimus*, concedimus, quod eſt hæreſis.

Quod accidentia non manent ſine ſubjecto poſt conſecrationem in eodem ſacramento. Ad ſen-

ANNO CHRISTI 1382.

sensum contrarium illi decretali, *Cum Marthæ*, concedimus, quod est hæresis.

Quod Christus non sit in eodem sacramento identice, vere & realiter in propria præsentia corporali. Licet ista conclusio sit ad verba incomposita & [a] intelligibilia: tamen ad sensum, contrarium illi decretali in Clem. *Si Dominum*, concedimus quod est hæresis. Et breviter quantum ad totam istam materiam de sacramento altaris vel quacumque alia, profitemur quod volumus, tam ad verba, quam ad sensum, sentire cum scriptura sacra, cum determinatione ecclesiæ, & dictis sanctorum doctorum.

[a] *Forte.* inintelligibilia. H.

Quod episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, conficit, nec baptizat. Concedimus quod est hæresis.

Pertinaciter asserere non esse fundatum in evangelio quod Christus Missam ordinaverit. Concedimus quod est hæresis.

Quod Deus debet obedire diabolo. Ad hunc sensum quod Deus in propria persona vel essentia debet obedire diabolo obedientia necessitatis, concedimus quod est hæresis.

Quod si homo fuerit debite contritus; omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis. Concedimus quod est hæresis.

Quod si papa sit præstigiator & malus homo, ac per consequens membrum diaboli, non habet potestatem supra fideles Christi ab aliquo sibi datam, nisi forte a Cæsare. Concedimus quod est hæresis.

Quod post Urbanum sextum non est aliquis recipiendus in papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis. Concedimus quod est hæresis.

Asserere quod est contra scripturam sacram, quod viri ecclesiastici habeant possessiones temporales. Adjuncta pertinacia, concedimus quod est hæreticum.

Quod nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat ipsum esse excommunicatum a Deo. Concedimus quod est error, intelligendo de scientia experimentali, ut sic cum isto salvetur decretum ecclesiastic. XI. q. III. *Nemo episcoporum*.

Quod sic excommunicans ex hoc sit hæreticus vel excommunicatus. Ad sensum conformem priori sensui, concedimus quod est error.

Quod prælatus excommunicans clericum qui appellavit ad regem & consilium regni, eo ipso traditor Dei est, regis, & regni. Concedimus quod est error.

Quod illi qui dimittunt prædicare, seu audire verbum Dei vel evangelium prædicatum, propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in die judicii traditores Dei habebuntur. Intelligendo conclusionem universaliter, ut scriptura & jura intelligunt hujusmodi indiffinitas, concedimus quod est error.

Asserere quod liceat alicui, etiam diacono vel presbytero, prædicare verbum Dei absque auctoritate sedis apostolicæ, vel episcopi catholici, seu alia de qua sufficienter constet. Concedimus quod est error.

Asserere quod nullus est dominus civilis, nullus est episcopus, nullus est prælatus, dum est in peccato mortali. Concedimus quod est error.

Quod domini temporales possunt ad arbitrium eorum auferre bona temporalia ab ecclesiasticis habitualiter delinquentibus. Concedimus quod est error, ad hunc sensum, quod possunt legitime sic auferre bona temporalia ecclesiasticorum extra casus limitatos in legibus ecclesiæ & regnorum.

Quod populares possunt ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere. Intelligendo per posse juris: concedimus quod est error, quod populares non habent potestatem coactivam super suos dominos, sed e contra.

Quod decimæ sint puræ eleemosynæ, & quod parochiani possint propter peccata suorum curatorum eas detinere, & ad libitum aliis conferre. Intelligendo per posse, ut prius, judicum: concedimus quod est error.

Quod speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos vel religiosos, non plus prosunt eidem personæ, quam generales orationes eidem, cæteris paribus. Intelligendo conclusionem universaliter negative, & per speciales orationes factas ex speciali caritate, & generales ex generali; tunc, ad hunc sensum, quod nullæ tales speciales orationes applicatæ uni personæ per privatos oratores, specialius prosunt eidem personæ, quam generales orationes factæ pro eadem & ab eisdem, concedimus quod est error.

Conferens eleemosynam fratribus vel fratri prædicanti, est excommunicatus, & recipiens. Intelligendo istam universaliter vel conditionaliter, ut prædictum est, concedimus quod est error.

Quod eo ipso quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque, redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei. Concedimus quod est error.

Quod sancti instituentes religiones privatas quascumque, tam possessionatorum, quam mendicantium, in sic instituendo peccaverunt. Intelligendo istam reduplicative vel universaliter, concedimus quod est error: ad hunc sensum, quod quicumque sancti instituentes religiones privatas, & cæteri, ex hoc vel sub ratione qua hujusmodi instituebant, peccaverunt.

Quod religiosi viventes in religionibus privatis, non sunt de religione Christiana. Intelligendo istam universaliter, ut prædictum est, concedimus quod est error.

Quod fratres teneantur per laborem manuum, & non per mendicationem, victum suum adquirere. Intelligendo etiam istam universaliter sicut prius, concedimus quod est error.

Hæc, pater reverende & domine, humiliter sunt dicta, cum supportatione vestra gratiosa & correctione benigna, quantum pro nostro modulo & exilitate ingenii sufficimus pro præsenti: honore Divino, veritate fidei, & conscientia recta, in omnibus semper salvis: humilius quo sufficimus supplicantes, quod si aliud vel aliter vestræ discretioni & excellentiæ videatur dicendum, dignetur vestra gratiosa paternitas, per scripturam sacram & determinationes ecclesiæ, aut dicta sanctorum doctorum, nos ut filios informare. Et revera vestræ salubriori doctrinæ, animo promptissimo & obedientissimo volumus consentire. Placeat igitur vestræ paternitati reverendæ hæc dicta, solito benignitatis more, favorabiliter acceptare, cum conclusiones supradictæ numquam erant nostræ, aut in scholis a nobis assertæ, vel in sermonibus publice prædicatæ.

Om-

NNO RISTI 382.

Omnibus responsionibus dicto domino Cantuariensi datis, iidem Nicolaus & Philippus, eo quod ad sensum & verba primæ conclusionis non responderunt expresse, sed ad contrarium sensum illi decretali, *Firmiter credimus*; interrogati tunc ibidem judicialiter quis esset ille sensus, noluerint illum exprimere. Quæsitum igitur ab eis, juxta sensum ejusdem conclusionis ex parte dicti domini Cantuariensis declaratum, an idem panis materialis in numero, qui ante consecrationem ponitur in altari, remaneat secundum propriam substantiam vel naturam post consecrationem in sacramento altaris, & de vino similiter. Ad hunc vero sensum illi Nicolaus & Philippus dixerunt se nescire pro tunc melius respondere, quia * B quam respondebant, ut præfertur in scriptis.

Et quia ad sensum & verba secundæ conclusionis non responderunt plene & expresse, sed ad contrarium sensum illi decretali, *Cum Martha*: interrogati quis esset ille sensus, noluerunt illum exprimere. Quæsitum ergo erat ab eis, juxta sensum ejusdem conclusionis ex parte dicti domini declaratum, num illa accidentia corporalia, quæ ante consecrationem formaliter inhærebant substantiæ panis aut vini, post consecrationem eidem pani aut vino inhæreant, vel etiam in aliqua substantia alia subjectentur. Ad hunc vero sensum dixerunt, se nescire pro tunc melius respondere, quam, ut præmittitur, respondebant in scriptis. C

Ad sensum etiam & verba tertiæ conclusionis, quia non responderunt plene & expresse, sed ad contrarium sensum illi decretali in Clementinis, *Si Dominum*: interrogati quis esset ille sensus, noluerunt illum exprimere, erat igitur quæsitum ab eis juxta sensum conclusionis ejusdem, ex parte dicti domini declaratum, an idem corpus Christi numero, quod fuit assumptum de Virgine, sit in sacramento altaris secundum se ipsum realiter, secundum veritatem suæ carnalis substantiæ, & secundum propriam essentiam & naturam. Ad hunc sensum dixerunt se nescire pro tunc melius respondere, quam responderunt, ut præfertur, in scriptis. D

Ad sensum insuper & textum sextæ conclusionis, quia non responderunt plene & expresse: interrogati an Deus debeat aliquem modum obedientiæ diabolo, dixerunt quod sic: scilicet obedientiam caritatis, quia diligit eum, & punit eum, ut debet. Et ad probandum quod Deus debet taliter obedire diabolo, obtulit se sub pœna incendii ad quemcumque.

Ad undecimam conclusionem, quia non responderunt expresse, interrogati an prælatus possit excommunicare aliquem existentem in gratia, dixerunt quod sic.

Ad vicesimam conclusionem, quia non responderunt plene, simpliciter, & expresse: interrogati an plus prosint speciales quam generales orationes, noluerunt dicere, nisi quod specialius.

Ad ultimam conclusionem, quia non responderunt simpliciter, nec expresse: interrogati de particulari, an aliquis frater teneatur de suo labore manuali victum suum adquirere, ita quod non liceat vivere de mendicatione, noluerunt penitus respondere.

Subsequenter præfatus dominus Cantuariensis interrogavit omnes doctores prædictos, quid sibi videretur de responsionibus datis, quoad omnes & singulas conclusiones hujusmodi. Qui quidem doctores omnes & singuli singillatim dixerunt, quod singulæ responsiones ad primam, secundam, tertiam & sextam conclusiones, ut præmittitur, datæ, insufficientes fuerunt, hæreticæ & dolosæ: quodque singulæ responsiones, præcipue ad decimam nonam & ultimam conclusiones, ut præmittitur, factæ, insufficientes erant, erroneæ, & perversæ. Unde idem dominus Cantuariensis reputans illas responsiones insufficientes, hæreticas, & dolosas, erroneas, & perversas, prout dicti doctores, ut præmittitur, reputarunt, prædictos Nicolaum & Philippum ex abundanti monuit sub hac forma verborum. A

ANNO CHRISTI 1382.

„ Christi nomine invocato, nos Willielmus „ permissione Divina Cantuariensis archiepis- „ copus, totius Angliæ primas, & apostolicæ „ sedis legatus, ac per totam nostram pro- „ vinciam Cantuariensem inquisitor hæreticæ „ pravitatis, vos Nicolaum Hereford, & Phi- „ lippum Reppydong, sacræ paginæ profesſo- „ res, habentes hos diem & locum de con- „ sensu vestro expresso ex præfixione nostra ad „ peremptorie respondendum & dicendum ple- „ ne & plane sentire vestrum super conclusio- „ nibus istis ad quas nos referimus, subductis „ verbis subtilibus & sophisticalibus aut logi- „ cis, & ad id juratos, monitos atque jussos, „ quia absque causa rationabili seu legitima „ quacumque, noluistis, nec vultis, immo re- „ cusastis & recusatis, ad conclusiones aliquas „ illarum coram nobis judicialiter, juxta no- „ stras monitionem & jussionem prædictas, „ contemptibiliter respondere; verum ad non- „ nullas illarum hæretice, & ad nonnullas er- „ ronee, & minus plene respondistis, ex abun- „ danti monemus primo, secundo, & tertio, „ ac peremptorie, quod vos plene & plane „ subductis quibuscumque verbis subtilibus, so- „ phisticalibus, aut logicis, respondeatis, & „ quilibet vestrum respondeat ad conclusiones „ easdem, & ad sensus per nos limitatos, sub „ pœna quod aliæ hujusmodi conclusiones ha- „ beantur per vos pro confessatis, & vos super „ eisdem conclusionibus haberi debeatis pro con- „ victis.

Qua monitione facta, eo quod præfati Nicolaus & Philippus noluerunt aliter respondere, dictus dominus Cantuariensis in eodem negotio concludebat, ac præfixit & assignavit præfatis Nicolao & Philippo diem eumdem ad VIII. dies, videlicet XXVII. diem dicti mensis, quod compareant coram eodem domino Cantuariensi, ubicumque infra suam provinciam Cantuariensem ipsum tunc esse contigerit, ad audiendum suum in ea parte decretum. Ac subsequenter dictus dominus Cantuariensis præfatum dominum Joannem Ayshton ex abundanti monuit, sub eo qui sequitur tenore verborum.

„ Christi nomine invocato, Nos Willielmus „ permissione Divina Cantuariensis archiepis- „ copus, totius Angliæ primas, & apostolicæ „ sedis legatus, ac per totam nostram pro- „ vinciam Cantuariensem inquisitor hæreticæ „ pravitatis, te Joannem Ayshton magistrum „ in artibus, in sacra theologia scholarem, „ alias coram nobis judicialiter comparentem, „ & ad dicendum plenam veritatem super con- „ clusionibus istis ad quas nos referimus, quas „ tibi fecimus liberari, tacto libro juratum, „ ac alias per nos in hac parte legitime mo- „ nitum atque jussum, & habentem hos diem E

& lo-

ANNO CHRISTI 1382.

„ & locum ex præfixione noſtra pro termino peremptorie ad proponendum cauſam rationabilem, ſi quam habes, quare non debeas pronunciari hæreticus: & ex abundanti monemus primo, ſecundo & tertio, ac peremptorie, quod tu plene & plane, ſubductis quibuſcumque verbis ſubtilibus, ſophiſticalibus, aut logicis, reſpondeas ad concluſiones eaſdem, ſub pœna quod aliæ hujuſmodi concluſiones habeantur per te pro confeſſatis, & tu ſuper eiſdem concluſionibus haberi debeas pro convicto.

Qua quidem monitione præmiſſa, idem dominus Cantuarienſis primam dictarum concluſionum legit: & ab eodem Joanne inquiſivit quid ſentiret de illa, ac ſuper hac diceret votum ſuum juxta monitionem prædictam. Dictus tamen Joannes Ayshton requiſitus frequenter per dictum dominum Cantuarienſem, quod in lingua Latina ad interrogata propter aſtantes laicos reſponderet: in lingua materna, clamando verba frivola, opprobrioſa, & contumelioſa valde, & ad commovendum & excitandum populum contra eumdem dominum Cantuarienſem, ut videbatur, ſonantia protulit. Nec ad primam concluſionem, nec ad quamcumque aliarum concluſionum hujuſmodi, effectualiter vel pertinenter, immo per ſubterfugia reſpondebat: dicens frequentius & expreſſe ſicut laicus, quod ſufficiebat ſibi credere, ſicut etiam ſancta credit eccleſia. Interrogatus etiam ab eodem domino Cantuarienſi ſuper prima concluſione tangente ſacramentum altaris, an poſt conſecrationem remaneat panis materialis, particularis, vel univerſalis: dixit quod illa materia tranſcendit intellectum ſuum, & pro tanto ſub illa forma & non aliter voluit reſpondere: ſed inter cætera dixit, quodammodo deridendo dominum Cantuarienſem, illud verbum, materialis, ponas in burſa tua ſi quam habes. Unde prædictus dominus Cantuarienſis, reputans reſponſionem illam ineptam, ſicut alii doctores de quibus ſupra fit mentio reputarunt, cum ſit clericus graduatus in ſcholis, contra eumdem Joannem Ayshton ulterius ſic proceſſit. Et quia tu Joannes Ayshton per nos, ut præmittitur, monitus atque juſſus, poſt hujuſmodi juramentum præfixum, abſque cauſa rationabili ſeu legitima quacumque, noluiſti nec vis, ſed recuſaſti & recuſas, ad concluſiones hujuſmodi coram nobis judicialiter, juxta noſtras monitionem & juſſionem prædictas, contemnibiliter reſpondere: hujuſmodi concluſiones per te, pro confeſſatis habemus, & te dominum Joannem antedictum, quoad omnes & ſingulas concluſiones ſupradictas, habemus pro convicto in concluſionibus ſupradictis. Et propterea te Joannem Ayshton, quantum ad concluſiones illas, quæ per nos cum deliberatione nonnullorum prælatorum ſuffraganeorum noſtrorum, necnon ſacræ paginæ profeſſorum, ac aliorum juris peritorum, juxta canonicas ſanctiones, pro hæreſim ſapientibus & hæreticis ſunt damnatæ, ac etiam declaratæ, hæreticum fuiſſe & eſſe. Quantum vero ad concluſiones alias, per vos erroneas antea reputatas, & pro erroneis damnatas, te erraſſe & errare pronunciamus, & declaramus ſententialiter in his ſcriptis.

Dicto etiam viceſimo die menſis Junii, annō & loco prædictis, præfatus dominus Cantuarienſis, volens, ut aſſeruit, informari per magiſtrum Thomam Hilmam in theologia baccallarium, tunc præſentem, & aliqualiter dictum magiſtrum Joannem Ayshton faventem, de ſentire ſuo ſuper concluſionibus antedictis: eidem Thomæ pro tunc deliberationem, & diem ad reſpondendum petenti, præfixit & aſſignavit dictum diem octavum, videlicet XXVII. diem dicti menſis, quod compareat coram eodem domino Cantuarienſi, ubicumque infra ſuam provinciam Cantuarienſem ipſum tunc eſſe contigerit, ad dicendum plene & plane ſuum ſentire ſuper concluſionibus memoratis.

Nomina doctorum præmiſſis intereſſentium, de quibus ſupra fit mentio.

Magiſtri in theologia.

Epiſcopus Nanatenſis. (Ordinis
Frater Joannes Langley. (Prædica-
Frater Willielmus Syvvard. (torum.

Frater Joannes Kynynghan, (Ordinis
Frater Joannes Lorey. (Carme-
Frater Petrus Stokes. (litarum.
Frater Walterus Dys.

Frater Thomas Ayshbourne. (Ordinis
Frater Bankinus de London. (Auguſti-
Frater Robertus Waldeby. (nenſium,

Doctores juris civilis.

Magiſter Joannes Barnet.
Magiſter Thomas Baketon.
Magiſter Joannes Blaunchard.
Magiſter Joannes Schillyngford.
Magiſter Joannes Lydeford.
Magiſter Thomas Sautham.

Poteſtas regia conceſſa archiepiſcopo, & aliis epiſcopis, ad arreſtandum quoſcumque prædicantes hæreſim, ſeu ſuſtinentes concluſiones damnatas.

Richardus Dei gratia rex Angliæ & Franciæ, & dominus Hiberniæ, omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem.

SIgnificante nobis venerabili patre Willielmo archiepiſcopo Cantuarienſi, totius Angliæ primate, per petitionem ſuam nobis exhibitam, pleno concepimus intellectu, quod quamplures concluſiones ſanæ doctrinæ obviantes, & in fidei catholicæ eccleſiæ ſanctæ, ac ſuæ provinciæ ſubverſionem notorie redundantes, in locis diverſis infra provinciam prædictam fuerunt palam & publice, licet damnabiliter prædicatæ: quarum quidem concluſionum quædam ut hæreſes, cæteræ vero ut errores per eccleſiam damnatæ, habita inde prius bona & matura deliberatione de communi conſilio ipſius archiepiſcopi, ſuffraganeorum ſuorum, quamplurium in theologia doctorum, aliorumque clericorum in ſacris ſcripturis peritorum, fuerunt ſententialiter & ſalubriter declaratæ. Super quo ſupplicato nobis per ipſum archiepiſcopum, ut pro coercitione debitaque caſtigatione illorum, qui concluſiones prædictas ex tunc prædicare, ſeu manutenere vellent animo obſtinato, dignaremur

mur opponere brachium regiæ poteſtatis: nos, zelo fidei catholicæ, cujus ſumus & eſſe volumus defenſores, in omnibus, ut tenemur, commoti, nolenteſque ſuſtinere hujuſmodi hæreſes aut errores infra terminos noſtræ poteſtatis aliqualiter pullulari: præfato archiepiſcopo ejuſque ſuffraganeis, ad omnes & ſingulos, qui dictas concluſiones ſic damnatas prædicare, ſeu manutenere vellent, clam vel palam, ubicumque inveniri poſſent, arreſtandos, & priſonis ſuis propriis, ſeu aliorum, pro eorum beneplacito committendos, in eiſdem detinendos, quouſque ab errorum & hæreſum pravitatibus reſipiſcant, vel de hujuſmodi arreſtatis, per nos vel conſilium noſtrum aliter foret proviſum, auctoritatem & licentiam tenore præſentium concedimus & committimus ſpeciales. Mandantes inſuper & injungentes univerſis & ſingulis ligeis, miniſtris & ſubditis noſtris cujuſcumque ſtatus ſeu conditionis fuerint, in fide & ligiancia quibus nobis tenentur, ne ipſi manutentoribus ſive prædicatoribus dictarum concluſionum, ſic condemnatarum, aut eorum fautoribus faveant, conſulant, aut auxilientur ullo modo, ſub forisfactura omnium quæ nobis forisfacere poterunt in eventu; ſed potius præfato archiepiſcopo, ejuſque ſuffraganeis, ac miniſtris ſuis, in executione præſentium pareant, obediant humiliter, & intendant: ſic quod debita & aperta publicatio adverſus concluſiones prædictas, & eorum manutentores, abſque perturbatione fieri valeat, prout pro defenſione & conſervatione fidei catholicæ fuerit ſalubrius faciendum. In cujus rei teſtimonium has litteras noſtras fieri fecimus patentes. Teſte meipſo apud weſtm. 12. die Julii, anno regni noſtri ſexto.

ANNO CHRISTI 1382.

LONDINENSE CONCILIUM

In cauſa VVicleffiſtarum

Anno 1382. *habitum.*

1382. sup. to. 3. f. 6.

„ UNicum in cauſa wicleffiana concilium Londini habitum affert Labbeus; at „ duo ſaltem diſtinxiſſe oportet ſi acta omnia, „ quæ in eadem cauſa affert Wilkins, diſcutiantur. Aliud enim conveniſſe conſtat anno „ 1382. Junio menſe; aliud vero Novembri „ menſe. In priori illo auditi ſunt & damnati wicleffiſtæ quidam; in altero ad hæreſim „ ejurandam admiſſi ſunt, & hæreſis prævia „ academiæ Oxonienſis cenſura, iterum damnata. Prioris concilii acta quædam ex Spelmanno dedit Labbeus; ſed & plura omiſit a „ Wilkins adjecta; alterius nulla. Utrique igitur ſuccurrendum nunc mihi eſt. Poſt refutatas igitur erroneas impiorum aſſertiones, „ judicium hæretic. inſtitutum narrant acta his „ verbis, quæ in Labbeo deſiderantur.

„ Poſt abſolutam de exordio concilii narrationem contextumque hæreticorum vel pravorum dogmatum catalogum, judicii de ſingulis hæreticis inſtituti tabula Labbeus exhibet. Cujus judicii initium die xx. junii conſtituit. Verum & ante eam diem aliæ ejusmodi hæreticorum interrogationes judiciales „ præceſſerunt, quas hic profero ex Wilkins „ to. III. pag. 158.

Archiepiſcopi Cantuar. mandatum epiſcopo Lond. direct. contra hæreticos.

Willelmus, permiſſione divina archiepiſcopus Cantuar. totius Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis legatus, venerabili fratri noſtro domino Ruberto, Dei gratia epiſcopo London. ſalutem, & fraternam in D. charitatem. Eccleſiarum prælati circa gregis dominici ſibi commiſſi cuſtodiam eo vigilantius intendere debent, quo Lupos intrinſecus ovium veſtimentis indutos, ad rapiendum & diſpergendum oves noverint fraudulentius circuire. Sane frequenti clamore & divulgata fama, quod dolentes referimus, ad noſtrum pervenit auditum, quod, licet ſecundum canonicas ſanctiones nemo prohibitus, vel non miſſus, abſque ſedis apoſtolicæ vel epiſcopi loci auctoritate, ſibi prædicationis officium uſurpare debeat publice vel occulte; quidam tamen æternæ damnationis filii, in inſaniam mentis producti, ſub magnæ ſanctitatis velamine auctoritatem ſibi vendicant prædicandi, ac nonnullas propoſitiones & concluſiones infraſcriptas hæretic. erroneas, atque falſas, ab eccleſia Dei damnatas, & determinationibus ſanctæ eccleſiæ repugnantes, quæ ſtatum totius eccleſiæ, noſtræque provinciæ Cant. & tranquillitatem regni ſubvertere, & enervare nituntur, tam in eccleſiis, quam plateis, & quampluribus aliis locis prophanis dictæ noſtræ provinciæ non verentur aſſerere, dogmatizare, ac generaliter & communiter publice prædicare; illis nonnullos Chriſti fideles inficientes, & a fide catholica, ſine qua non eſt ſalus, facientes flebiliter deviare. Nos itaque attendentes, quod jam pernicioſum malum, quod in plurimos ſerpere poterit, eorum animas lethali contagione necando, non debeamus, ſicuti nec debemus, ſub diſſimulatione tranſire, ne ſanguis eorum de noſtris manibus requiratur, ſed illud, quantum nobis ex alto permittitur, extirpare volentes, de quamplurimum fratrum & ſuffraganeorum noſtrorum conſilio & aſſenſu, convocavimus plures ſacræ theologiæ doctores, ac juris canonici & civilis profeſſores, & alios clericos quam famoſiores & peritiores de regno credidimus, & ſanctius in fide catholica ſentientes, ut ſuper dictis concluſionibus vota ſua dicerent & ſentire. Verum quia præmiſſis conluſionibus & aſſertionibus in noſtra, ac eorumdem confratrum noſtrum præſentia patenter expoſitis, & diligenter examinatis, finaliter eſt compertum, noſtroque, & eorum omnium communicato conſilio declaratum, quaſdam concluſionum illarum hæreticas eſſe, quaſdam vero erroneas atque determinationibus eccl. repugnantes, prout inferius deſcribuntur; fraternitati veſtræ committimus & mandamus, in virtute S. obedientiæ firmiter

g. Cour-ol.

injungentes, quatenus omnibus & singulis fratribus nostris, coepiscopis ecclesiæ Cantuar. suffraganeis, cum ea celeritate, qua poteritis injungatis, prout eis & eorum singulis & vobis injungimus, ut ipsorum singuli in ecclesiis suis & aliis suarum civitatis & diœcesis, vosque vestra & cæteris vestræ civitatis & diæc. ecclesiis, mone.nt & inhibeant, moneatis & inhibeatis, prout vos præsentium tenore monemus, primo, secundo, & tertio ac districtius inhibemus, pro prima monitione unum diem, pro secunda alium diem, & pro tertia monitione canonica ac peremptoria unum alium diem assignando, ne quis de cætero, cujuscumque status aut conditionis existat, hæreses seu errores prædict. vel eorum aliquem teneat, doceat, prædicet, seu defendat, aut aliquem prohibitum, non missum, vel alium, de cujus potestate non constiterit, ad prædicandum admittat, aut hæreses seu errores hujusmodi, vel eorum aliquem prædicantem audiat vel auscultet, seu ei faveat, vel adhæreat publice vel occulte; sed statim, tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem, fugiat & evitet; sub pœna excommunicationis majoris, quam in omnes & nostris monitionibus non parentes, singulos in hac parte rebelles, lapsis ipsis tribus diebus, pro monitione canonica assignatis, mora, culpa, & offensa suis præcedentibus, & id fieri merito exigentibus, ex nunc prout ex tunc, ferimus in his scriptis, & per singulos confratres & suffraganeos nostros in suis civitatibus & diœc. ac per vos in vestris civitate & diœc. quatenus ad eos, & ad vos pertinet, ex abundanti præcipimus fulminari. Dictos insuper confratres nostros omnes & singulos nostra ex parte per vos hortari volumus & mandamus per aspersionem sanguinis Jesu Christi, & similiter vos hortamur, quod cum juxta sacrorum canonum instituta, quilibet eorumdem in suis civitat. & diæc. hæreticæ pravitatis inquisitor existat, ac vos in vestris similiter existatis, de hujusmodi præsumptoribus sollicite & diligenter inquirant, & inquiratis, ac contra eos juxta officii sui debitum cum effectu procedant, & similiter procedatis, ad laudem & honorem nominis crucifixi, & salvationem fidei orthodoxæ. Dat. in manerio nostro de Ottford. penultimo die Maji, anno Domini MCCCLXXXII. & nostræ translationis primo.

ANNO CHRISTI 1382.

Item, duodecimo die mensis Junii, anno Domini supradicto, in camera fratrum prædicatorum memorat magister Robertus Rygge, cancellarius universitatis Oxon. & Thomas Brightvvell, sacræ paginæ professores, habentes eosdem diem & locum & præfixione dicti reverendissimi patris, domini Cantuar. archiepiscopi, comparuerunt personaliter coram eo præsentibus reverendo in Christo patre, domino willelmo, Dei gratia wynton. episcopo, ac quampluribus doctoribus & bacalariis theologiæ, juris canonici & civilis, quorum nomina inferius continentur. Et primo dictus cancellarius per dictum dominum Cantuar. archiepiscopum examinatus, quid super conclusionibus memoratis sentiret, asseruit publice, & declaravit quasdam conclusionum illarum hæreticas, & quasdam earum erroneas esse, prout alii doctores & clerici, ut præmittitur, declaraverunt; ac subsequenter præfatus Thomas Brightvell, qui super aliquibus conclusionum illarum primitus & pro tunc aliquantulum titubabat, super eisdem conclusionibus, per dictum dominum archiepiscopum diligenter examinatus, finaliter affirmabat & reputabat eas hæreticas & erroneas esse, prout præfatus cancellarius declaravit. Quidam bacalarius nomine ..... super aliquibus conclusionum illarum titubans, finaliter asseruit se sentire super conclusionibus antedictis, sicut dicti cancellarius & Thomas sentiunt, & prout superius declararunt. Unde idem dominus Cant. volens hujusmodi hæresum & errorum periculis obviare, litteras suas patentes tunc ibidem publice lectas, prædicto cancellario tradidit exequendas, quarum tenor sequitur in hæc verba.

ANNO CHRISTI 1382.

willelmus permissione divina archiepiscopus Cant. totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, dilecto in Christo filio cancellario universitatis Oxon. Lincoln. diœc. salutem, gratiam, & benedictionem ecclesiarum prælati circa gregis dominici sibi commissi custodiam, &c. *ut supra in littera præcedenti usque ad*, prout inferius describuntur. Vobis committimus & mandamus, firmiter injungentes, quatenus in ecclesia beatæ Mariæ Oxon. diebus, in quibus solet ibidem prædicare de consuetudine, & in scholis dictæ universitatis diebus legibilibus, ipsas conclusiones hæreticas, & erroneas, & determinationi ecclesiæ repugnantes, sic, ut præmittitur, damnatas fuisse & esse; quas ex abundanti sic damnatas esse declaramus, clare, plane, & absque terminorum curiosa explicatione, tam in lingua vulgari, quam lingua latina, clero & populo publicetis, & faciatis per alios publicari. Inhibeatis insuper & canonice moneatis, ac inhiberi & moneri faciatis, prout nos, tenore præsentium, inhibemus & monemus, primo, secundo, & tertio, ac peremptorie; quod nullus de cætero hæreses vel errores prædict. aut eorum aliquem teneat, doceat, prædicet, vel defendat, in scholis, vel extra etiam innitendo sophisticæ cavillationi aut Johan. wiscliff. Nicolaum Hereford, Philippum Rappyngdon, canonicum regularem, seu Johannem Ashton, vel Laurentium Bedeman, qui de hæresi vehementer & notorie sunt suspecti, vel quemcumque alium, sic suspectum vel defamatum, ad prædicand. admittat, audiat, vel auscultet, aut eis faveat publice vel occulte; sed statim, tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & evitet. Et præterea dictos suspectos ab omni actu scholastico, donec suam in ea parte innocentiam coram nobis purgaverint, suspendimus, & sic per nos suspensos fuisse & esse, publice denuncient, ac de eorum fautoribus per omnes aulas universitatis prædictæ faciatis fideliter & diligenter inquiri; & cum de eorum nominibus & personis constiterit vobis, eos omnes & singulos ad abjurandos suos excessus hujusmodi per quascumque censuras ecclesiast. & alias pœnas canon. compellatis, sub pœna excom. majoris, quam in omnes & singulos in hac parte rebelles, & nostris monitionibus non parentes, culpa, dolo, seu offensa suis in hac parte exigentibus, tertia monitione præmissa, quam in hac parte canonicam reputamus, exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc, ferimus his scriptis; absolutionem omnium & singulorum, qui hujusmodi sententiam per nos latam, quod absit, incurrerint, nobis specialiter reservantes. Vosque cancellarie, per aspersionem sanguinis Jesu Christi hortamur, quod sic pro viribus laboretis in posterum, ut clerus & populus vobis subjecti, si qui sint a fide catho-

tholica deviantes, ab errore hujusmodi reducantur, ad laudem & honorem nominis crucifixi, & salvationem fidei orthodoxæ. Et quid in præmissis feceritis, ac de modo & forma processus vestri in hac parte habendi, nos, cum pro parte nostra fueritis requisiti, clare & distincte certificetis litteris vestris patentibus, habentibus hunc tenorem. ANNO CHRISTI 1382.

Dat. in manerio nostro de Lambeth, sub sigillo nostro privato, duodecimo die junii, anno Domini MCCCLXXXII. & nostræ translationis anno primo.

„ Postmodum eisdem die & loco, dictus „ dominus Cant. archiepiscopus cancellarium „ supradictum monuit, sub eo, qui sequitur, tenore verborum:

In Dei nomine, Amen. Cum nos willelmus, permissione divina Cant. archiepiscopus, totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, de consensu suffraganeorum nostrorum, nonnullos clericos seculares & regulares universitatis studii generalis Oxon. nostræ provinciæ Cant. ac alios sanctius in fide catholica sentientes, ad informand. nos de & super quibusdam conclusionibus hæreticis, & erroneis, in variis locis nostræ provinciæ, in subversionem status totius ecclesiæ, & dictæ nostræ provinciæ generaliter & communiter prædicatis, ac etiam publicatis, fecerimus convocari; habitaque super ipsis deliberatione plenaria, de nostro, suffraganeorum, & convocatorum eorum communicato consilio declaratum fuerit, quasdam ipsarum conclusionum hæreticas, quasdam vero erroneas, & determinationibus ecclesiæ notorie repugnantes, & ab ecclesia damnatas fuisse & esse, quas etiam ex abundanti sic damnatas esse declaramus; ac intellexerimus ex fide dignorum testimonio ac experientia facti, quod tu magister Robertus Rygge, cancellarius universitatis prædictæ, præmissis conclusionibus sic damnatis aliqualiter inclinasti etiam & inclinas, & quem in hac parte suspectum habemus, intendis hujusmodi clericos sic convocatos, & alios nobis in ea parte adhærentes vel faventes, sicut ipsos sic adhærere & favere oportuit, eo prætextu, per doloſas imaginationes tuas multipliciter de facto gravare; te magistrum Robertum, cancellarium prædictum monemus primo, secundo, & tertio ac peremptorie, quod præfatos clericos seculares vel regulares, aut eis præmissis faventes in actibus scholasticis, seu alias qualitercumque ea occasione non graves, impedias, vel molestes, judicialiter & extrajudicialiter, publice vel occulte, seu gravari, impediri, vel molestari facias aut procures, directe vel indirecte, per te vel alium, vel quantum in te est, permittas ipsos sic gravari; quodque nullum permittas de cætero in universitate prædicta hæreses, seu errores prædictos, aut eorum aliquem tenere, docere, prædicare, vel defendere, in scholis aut extra; nec etiam Johannem wycliff, Nicolaum Hereford, Philippum Rappyngdon, canonicum regularem, Johannem Ashton, vel Laurentium Bedeman, qui de hæresi vehementer & notorie sunt suspecti, vel quemcumque alium sic suspectum vel defamatum, ad prædicand. admittas, sed eos, quos ab omni actu scholastico, donec suam in hac parte purgaverint innocentiam coram nobis, suspendimus, sic per nos fuisse suspensos denuncies, sub pœna excommunicationis majoris, quam in personam tuam, si monitionibus nostris hujusmodi non parueris cum effectu, culpa, dolo, seu offenso tuis in hac parte exigentibus, dicta monitione præmissa, quam in hac parte canonicam reputamus, exnunc pro extunc, & extunc pro exnunc, ferimus in his scriptis, absolutionem vero hujusmodi sententiæ excommunicationis, si quam te contigerit incurrere, quod absit, nobis specialiter reservantes. ANNO CHRISTI 1382.

Decimo octavo die mensis, & anni prædictorum, in camera fratrum prædicatorum prædicti coram dicto domino Cant. archiepiscopo præsentibus quamplurimis doctoribus & bacalariis sacræ theologiæ, juris canonici & civilis, quorum nomina inferius continentur, comparuerunt magister Nicolaus Hereford, & Philippus Rappyngdon, canonicus regularis, sacræ paginæ professores, & Johannes Ashton, bacalarius in theologia; & præstito per eosdem corporali juramento, tacto libro de dicendo sentire suum, super conclusionibus antedictis iidem Nicolaus & Philippus per dictum dominum archiepiscopum, inquisitorem hæreticæ pravitatis per totam suam provinciam in ea parte examinati, singillatim petierunt diem ad deliberand. super conclusionibus antedictis, & ad respondend. eisdem in scriptis, ac sibi copiam conclusionum hujusmodi ministrari; quam copiam iidem Nicolaus & Philippus tunc ibidem lectam publice receperunt. Dictus etiam magister Johannes Ashton similiter examinatus erat, & judicialiter monitus per dictum dominum Cant. virtute juramenti præstiti per eumdem Johannem, quod super eisdem conclusionibus, subductis quibuscunque verbis & disputationibus sophisticalibus, plene & plane diceret votum suum & sentire. Interrogatus insuper per eumdem dominum cant. an vellet habere diem ad plenius deliberand. super suis responsionibus faciend. sicut præfati Nicolaus & Philippus, ut præmittitur, habuerunt; dixit expresse, quod non; sed statim hujusmodi conclusionibus responderet. Dixit itaque pro finali responso ad omnes conclusiones hujusmodi, sub unico contextu, quod sentire suum est in ea parte subticere. Unde præfatus Dominus Cant. reputans eundem Johan. in ea parte suspectum, eum monuit sub hac forma verborum: Te Johannem Ashton, quem super hæresi defamatum reputamus vehementer suspectum, monemus primo, secundo, & tertio, quod infra provinciam nostram Cant. in futur. non prædices publice, vel occulte, absque nostra licentia speciali, sub pœna excommunicationis majoris, quam in personam tuam, si monitionibus nostris hujusmodi non parueris, exnunc pro extunc, ferimus in his scriptis. Et subsequenter, quia idem Johan. interrogatus a Dicto D. Cant. fatebatur se audivisse de publicatione mandati domini Cant. in quo inhibitum erat, ne quis prohibitus, vel non missus, de cætero prædicaret; idem dominus Cant. præfixit sibi diem Veneris prox. futur. videlicet 20. diem dicti mensis, post prandium, ad comparendum coram eo apud Lambeth, vel in eodem loco, ad proponendum quare non debeat pronunciari, incidisse in sententiam excommunicationis, per eum ea occasione in contravenientes latam; eo quod ipse post, & contra inhibitionem hujusmodi prædicavit; & ulterius ad proponendum quare non debeat pronunciari hæreticus, & pro tali per totam dict. provinciam denunciari. Præfixit etiam idem dominus Cant. præfatis

☞ fatis Nicolao & Philippo eosdem diem & lo-
cum ad respondendum peremptorie, & dicend.
ANNO CHRISTI 1382. plene & plane sentire suum super conclusionibus memoratis, subductis verbis sophisticalibus & disputationibus, ut præfertur. Nomina vero magistrorum & aliorum præmissorum præmissis interessentium, de quibus supra fit mentio, sunt hæc:

Frater Thomas Bernewel, frater Willelmus Suyard, Willielmus Pyelkorth, bacal. theologiæ; frater Thomas Whateleye sententiarius; frater Laurentius Grenham, lector sententiarum; frater Johannes Leigh sententiarius, frater Johannes Haket sententiarius; de ordine prædicator. London. frater Walterus Dysshe; frater Joannes Kynyngham; de ordine Carmel; frater Johannes Loveye; frater Thomas Aysshebourune, August. doctor.

Postea dicta die &c. *ut est in editis apud Labbeum*.

„ Judicium hoc hæreticorum eo perducit „ Labbeus ut auditos hæreticos seu de hæresi „ suspectos non vero damnatos constituat. Ha- „ beas igitur totam ejus rei prosecutionem ex „ tabulis a Wilkins productis.

Subsequenter die Veneris, dicto videlicet vicesimo septimo mensis Junii, coram dicto reverendo patre domino Cant. archiepiscopo, in capella manerii sui de Orteford, Cant. diœc. pro tribunali sedente, comparuerunt prædicti magister Nicolaus, & Philippus, & Thomas Hilman; quibus idem dominus Cant. eo quod pro tunc sacræ paginæ ac juris canonici & civilis doctorum præsentiam & assistentiam non habebat, dictum negotium tangens, eosdem Nicolaum, Philippum, & Thomam in eodem statu, quo nunc fuerat, usque in diem martis prox. extunc sequent. videlicet primum diem mensis Julii, anno Domini supradicto, continuavit; præfixitque dictis Nicolao & Philippo, ac Thomæ Hilmam eumdem diem, quod compareant coram eo, ubicumque infra suam provinciam Cant. ipsum tunc esse contigerit, ac idem faciend. quod prædicto vicesimo septimo die facturi fuissent, communiter vel divisim. — Quo die martis adveniente, præfatus dominus Cant. in domo capitulari ecclesiæ suæ Cant. ante horam nonam ejusdem diei pro tribunali sedens, præsentibus tunc ibidem, & sibi assistentibus, nonnullis sacræ theologiæ doctoribus quorum nomina inferius continentur, & aliis clericis in multitudine copiosa, prædictos Nicolaum, Philippum, & Thomam præconizatos, diutius expectatos, ac nullo modo comparentes, usque ad secundam horam post prandium ejusdem diei de gratia expectavit, & negotia supradicta in statu suo pristino usque ad horam & locum prædictos continuavit. — Qua quidem hora prædictus Cantuar. assistentibus sibi doctoribus, & clericis supradictis, inquisivit a prædicto magistro Hilman, tunc ibidem judicialiter comparente, quid de conclusionibus supradictis sentiretur. Qui super eis & earum sensibus aliquantulum titubans, tfinaliter ad omnes & singulas conclusiones easdem sibi tunc lectas & expositas, sic respondit. „ Omnes & singulas conclusiones istas, per „ dominum meum Cant. modernum, una cum „ consilio cleri sui nuper damnatas hæreticas „ & erroneas reputo; prout idem dominus „ meus Cant. ac alii doctores theologiæ, ac „ juris canonici & civilis de communicato „ consilio reputarunt, & eas pro hæresibus & „ erroribus, ut præfertur, damnatas, quantum „ in me est, damno, protestans me contra- „ rium illarum conclusionum velle tenere & „ affirmare, & in illa fide vivere, atque mori". ANNO CHRISTI 1382. Dictos vero magistros Nicolaum, & Philippum, præconizatos, diutius expectatos, & nullo modo comparentes, idem dominus Cant. tunc ibidem pro tribunali sedens pronunciavit contumaces, & in pœnam huiusmodi contumaciæ ipsos excommunicavit in scriptis, sub hac forma verborum:

Nos Willelmus, permissione divina Cant. archiepiscopus, totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, ac per totam nostram provinciam Cantuar. inquisitor hæreticæ pravitatis, magistros Nicolaum Hereford, & Philippum Reppyngdon, sacræ paginæ professores, habentes hos diem & locum ex præfixione nostra, ad audiendum decretum nostrum in negotio hæreticæ pravitatis, præconizatos, diutius expectatos, & nullo modo comparentes, pronunciamus contumaces; & in pœnam suæ hujusmodi contumaciæ ipsos, & eorum utrumque excommunicamus in his scriptis. Nomina doctorum, de quibus supra fit mentio inferius describuntur.

Magistri in Theologia.

Magister Willelmus Blankpayne,
Magister Willelmus Berton, seculares,
Frater Robertus Yvori prior provinciæ Carmel.
Frater Philippus Kynyngham,
Frater Philippus Loveye, Carmelit.
Frater Willelmus Barnewell,
Frater Johannes Riddene, Minores,
Frater Willelmus Bruscunbe, ordinis Prædicat.
Frater Johannes Court, Ord. August.

Bacalarii in Theologia.

Frater Stephanus Patington,
Frater Johannes Tompston,
Frater Johannes Reppys, lector Carmelitæ.

Apostoli dati ad quamdam frivolam appellationem per magistros Nicolaum Hereford, & Philippum de Reppyngdon, canonicum regularem monasterii Beatæ Mariæ de pratis Leycestr. sacræ paginæ professores se dicentes, interpositam.

IN Dei nomine, Amen. Nos Willelmus, permissione divina Cant. archiepiscopus, totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, quamdam appellationem prætensam, cujus tenor inferius continetur, per magistros Nicolaum Hereford, & Philippum de Reppyngdon, canonicum regularem monasterii beatæ Mariæ de pratis Leycestr. Lincoln. diœc. professores sacræ paginæ dicentes, & eorum quilibet, & nonnullis gravaminibus prætensis per nos eis & eorum cuilibet, ut asserunt, & asserit eorum quilibet, licet minus veraciter, illatis; ad sedem apostolicam & dominum nostrum papam interpositam, ad quam nos referimus & pro

hic

☞ hic inserta habere volumus, in valvis ecclesiæ cathedrali London. nec non ecclesiæ beatæ Mariæ de arcubus London. publice appositam, & affixam, infra tempus juris dand. apostolos, notorie existentem frivolam, & ex frivolis falsisque ac falso fabricatis & confictis, malitiose conceptam, nec non errorem juris in se manifestum continentem, reputamus, & eam ideo refutamus, & eidem non deferimus, & hanc responsionem prædictis magistris Nicolao & Philippo, & eorum cuilibet damus loco apostolorum in valvis dictarum ecclesiarum locis apostolorum testimonium sigillum nostrum præsentibus duximus apponen. Dat. London. Domini MCCCLXXXII. & nostræ translationis anno primo.

ANNO CHRISTI 1382.

Mandatum ad denunciand. magistros Nic. Hereford, & Philip. Reppyngdon excommunicatos.

Willelmus, permissione divina Cant. archiepiscopus, totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, dilecto in Christo filio cuicumque Verbum Dei apud crucem sancti Pauli London. hac instante die dominica prædicaturo, salutem, gratiam, & benedictionem. Cum nos magistris Nicolao Hereford, & Philippo Reppyngdon, canonico regulari monast. beatæ Mariæ Leycestr. sacræ theologiæ doctoribus, & de hæretica pravitate vehementer suspectis, post quasdam responsiones minus plene & impertinenter, hæretice & erronee, per eosdem factas, ad nonnullas conclusiones hæreticas & erroneas in quampluribus locis dictæ nostræ provinciæ communiter & generaliter, ac publice prædicatas & doctas, coram nobis judicialiter comparentibus, præfixerimus certos competentes diem & locum, ad faciend. & recipiend. peremtorie in ea parte, quod ipsius negotii qualitas suaderet; ipsosque propter ipsorum contumaciam, in non comparendo coram nobis eisdem die & loco judicialiter contractam, excommunicaverimus, justitia exigente, vobis committimus & mandamus, firmiter injungentes, quatenus præfatos Nicolaum, & Philippum, eadem die dominica, cum major populi multitudo ad sermonem vestrum loco prædicto convenerit, cruce erecta, candelis accensis, ac in terram projectis, sic excommunicatos per nos fuisse, & esse, publice & solemniter denuncietis. Dat. in manerio nostro de Lambeth decimo tertio die mensis Julii, anno Domini MCCCLXXXII. & nostræ translationis primo.

Mandatum cancellar. universf. Oxon. direct. pro eodem.

Willelmus, permissione divina, &c. dilecto filio, magistro Roberto Rigge, cancellario universitatis Oxon. salutem, &c. Cum nos magistros Nicolaum Hereford, &c. ut supra usque exigente. Vobis committimus & mandamus, firmiter injungentes, quatenus præfatos Nicolaum & Philippum, sic per nos fuisse & esse excommunicatos in ecclesia beatæ Mariæ & scholis universitatis Oxon. publice & solemniter denuncietis. Citetis insuper seu citari faciatis peremptorie præfatos Nicolaum & Philippum, quod compareant & eorum quilibet compareat coram nobis decimo quinto die a tempore citationis hujusmodi, ubicumque nos infra provinciam nostram Cant. tunc esse contingeret; ad vidend. & audiend. per nos procedi contra eosdem, & eorum quemlibet, super dictis conclusionibus hæreticis, & erroneis juxta formam retroactorum in hac parte habitorum, & negotii qualitatem. De die vero receptionis præsentium, ac citationis vestræ modo & forma ejusdem; & si dictos Nicolaum, & Philippum, vel eorum alterum personali citatione fuerint apprehensi, vel si latitaverint, quominus personali citatione apprehendi poterunt, aut eorum alter sic latitaverit, & de omni eo, quod in hac parte duxeritis faciend. nos citra festum S. Laurentii clare certificetis litteras vestras patentes, harum seriem continentes. Dat. in manerio nostro de Lambeth decimo tertio die Mensis julii anno MCCC. LXXXII. & nostræ translationis primo.

Archiepiscopi Cant. mandatum episcopo London ad denunciand. magistros N. Hereford, & Philipp. Reppyngdon, excommunicatos per provinciam Cant.

Willelmus, &c. venerabili fratri nostro domino Roberto, Dei gratia episcopo Lodon. salutem, & fraternam in Domino charitatem. Cum nos magistri Nicolao Hereford, & Philippo Reppyngdon, &c. prout superius continetur usque justitia exigente. Vobis committimus & mandamus, quatenus præfatum Nicolaum, & Philippum, sic per nos fuisse & esse excommunicatos, & ecclesiis & locis insignibus vestrarum civitat. & diœc. cum populi multitudo convenerit, denunciari publice faciatis. Citantes eosdem, citarive facientes peremptorie, si valeant apprehendi, quod compareant coram nobis aliquo competenti termino, per vos aut vestros auditores præfigendo eisdem, ubicumque nos infra provinciam nostram Cant. tunc esse contingeret: ad vidend. & audiend. per nos procedi contra eosdem, & eorum quemlibet, super dictis conclusionibus hæreticis & erroneis, juxta formam retroactorum in hac parte habitorum, & negotii qualitatem. Injungatis insuper auctoritate nostra omnibus & singulis suffraganeis nostris, nostræ Cant. provinciæ episcopis, & confratribus, per litteras vestras patentes, harum seriem continentes, quod ipsorum singuli eosdem Nicolaum, & Philippum, per suas civitates & diœc. faciant modo simili denunciari; quodque citent eosdem, seu citari faciant peremptorie, si poterunt apprehendi, quod compareant coram nobis aliquo termino competenti, eis per dictos confratres nostros, vel eorum aliquem præfigendo, ubicumque fuerunt infra provinciam nostrum prædict. ad faciendum, quod superius est expressum; & quod nos certificent, seu ille eorum certificet, qui ipsos, vel eorum aliquem citaverit, aut citari fecerit, citra terminum hujusmodi, litteris suis patentibus, habentibus hunc tenorem. Vosque de toto processu vestro in hac parte habendo, nos citra festum exaltationis S. crucis prox. futur. certificetis per litteras vestras patentes, harum seriem continentes. Dat. in manerio nostro de Otteford penultimo die mensis julii, anno Domini MCCC. LXXXII. & nostræ translationis anno primo.

„ Postmodum vero ex his viris judicio dam-
„ natis quidam respuerunt, cujus rei ex An-
„ glicanis tabulis a Wilkins productis hæc da-
„ mus gemina documenta.

Re-

ANNO CHRISTI 1382.

Reſtitutio dom. Ph. Reppyngdon, canonici Leyceſtr. ad actus ſcholaſticos, per archiep. Cant. facta.

Univerſis S. Matris eccleſiæ filiis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, Willelmus, permiſſione divina archiepiſcopus Cant. totius Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis Legatus, ſalutem in Domino ſempiternam. Nuper contra nonnullos in diverſis locis noſtræ provinciæ de hæretica pravitate ſuſpectos, legitime procedentes, inter cæteros quemdam dominum Philippum Reppyngdon, canonicum regularem domus Leyceſtr. dictæ noſtræ provinciæ, ſimili modo ſuſpectum, ab omni actu ſcholaſtico, donec innocentiam ſuam in ea parte purgaverit, duximus ſuſpendendum. Ac poſtmodum propter ſuam manifeſtam contumaciam in non comparendo coram nobis certis die & loco, ad quos legitime extitit evocatus, contractam, eumdem excommunicavimus, juſtitia exigente. Verum quia præfatum Philippum coram nobis in quorumdam confratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, ac ſacræ theologiæ, juris canonici, & civilis doctorum præſentia judicialiter comparentem, ſuper ſibi impoſitis ſuam innocentiam allegantem; quoſdam etiam concluſiones hæreticas & erroneas alias per nos ac quamplures confratres & ſuffraganeos noſtros, nec non ſacræ theologiæ, juris canonici, & civilis doctores, alioſque clericos ſanctius in fide catholica ſentientes, utpote determinationibus eccleſiæ repugnantes, damnatas, damnaſſe finaliter, & ſuper eiſdem concluſionibus una nobiſcum determinaſſe reperimus; eumdem Philippum de pravitate hæretica non convictum, nec etiam condemnatum, ad actus ſcholaſticos, & ad priſtinum ſtatum reſtituimus, & a dicta ſententia excommunicationis abſolvimus in debita forma juris. Quæ omnia ad veſtræ univerſitatis notitiam deducimus per præſentes ſigilli noſtri appenſione munitas. Dat. in domo fratrum prædicatorum, convent. London. viceſimo tertio die menſis Octobris, an. D. MCCCLXXXII. & noſtræ translationis anno ſecundo.

Reſtitutio magiſtri Jo. Aſshton ad actus ſcholaſticos, facta per archiepiſcopum Cantuar.

Univerſis S. matris eccleſiæ filiis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, Willelmus, permiſſione divina Cant. archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis legatus, ſalutem in Domino ſempiternam. Licet nuper magiſter Johannes de Aſshton, magiſter in artibus, & in ſacra theologia ſcholaris, de hæretica pravitate vehementer ſuſpectus, per ſungentes officio inquiſitoris hæreticæ pravitatis, fuiſſet ab omni actu ſcholaſtico, juſtitia exigente, rite ſuſpenſus, & propter ſuam manifeſtam contuciam pariter & offenſam coram nobis judicialiter contractas, eo quod certis concluſionibus quibuſdam hæreticis, quibuſdam vero erroneis, per ſacrorum canonum inſtituta, & nos de quamplurium ſuffraganeorum noſtrorum, ac aliorum ſacræ theologiæ, juris canonici, & civilis doctorum, juriſque peritorum conſilio & aſſenſu damnatis, de quibus extitit graviter defamatus, reſpondere per nos monitus atque juſſus, id facere noluit, ſed contemptibiliter recuſavit, pro hæretico & errante, ac ut hæreticus atque errans legitime condemnatus; quia tam idem Johannes ad cor reverſus coram nobis in concilio prælatorum & cleri noſtræ Cant. provinciæ, per nos Oxon. nuperrime celebrato, perſonaliter comparens omnem hæreſim, & præcipue concluſiones prædictas publice anathematizavit, & etiam objuravit, promiſitque, tactis corporaliter ſacroſanctis, præſtito juramento, quod nunquam concluſiones illas, ſeu earum aliquam pro veris aut vera defenderet vel teneret; ſed ſtaret per omnia in ea parte determinationi eccleſiæ catholicæ, atque noſtræ; quodque ſi aliquando contra præmiſſa aliquid ſentire, vel prædicare præſumpſerit, ſeveritati canonum ſubjaceret, prout in forma abjurationis hujuſmodi plenius continetur; ac a ſententia excommunicationis, quam occaſione præmiſſa incurrerat, a nobis petiit humiliter ſe abſolvi, ſuoque ſtatui priſtino reſtitui atque famæ. Nos attendentes, quod S. Mater eccleſia nulli claudit gremium redeunti, ipſum a dicta ſententia abſolvimus in forma juris, eumque ad actus ſcholaſticos ſtatumque priſtinum reduximus atque famam; ac ad obſtruend. ora loquentium iniqua, has litteras teſtimoniales ſibi conceſſimus, ſigilli noſtri munitione corroboratas. Dat. Oxon. viceſimo ſeptimo die menſis novembris, anno Domini MCCCLXXXII. & noſtræ translationis anno ſecundo.

ANNO CHRISTI 1382.

CONCILIUM OXONIENSE

In cauſa hæreticorum, qui in Anglia exorti erant, a Guillelmo de Coutenay Cantuarienſi Archiepiſcopo

Anno 1382. habitum.

1382. eodem 637.

„ ANglicana concilia duo eodem anno A
„ 1382. convocata fuiſſe in cauſa hæ-
„ reſis Wicleffianæ in Anglia tunc exorien-
„ tis, ſuperius in præfatione ad concilium
„ Londinenſe anni hujus animadverti. En igi-
„ tur illud, de quo præfatus ſum alterum
„ Anglicanum concilium, de cujus convoca-
„ tione hac dantur ex tab. *Courteney* fol. 33.
a Wilkins to. III. pag. 182.

CONVOCATIO PRÆLATORUM ET' CLERI CANTUAR. PROVINCIÆ

In eccleſia conventuali ſanctæ Frideswidæ Oxon. ad diem 18. *menſis novembris facta.*

QUo die poſt miſſam & alia ſacra, certificatorium domini epiſc. Lodon. legebatur, ac RRmus cauſas convocationis prædictæ exponebat, videl. quod pro quibuſdam hæreticis, qui nuper in regno pullularunt, penitus extirpandis, pro delictis, & exceſſibus corrigendis, ac injuriis eccleſiæ ſanctæ illatis reformandis, nec non pro aliquo competenti ſubſidio concedendo, ad vitanda, & repellenda pericula, quæ eccleſiæ, regi, & regno Angliæ notorie imminebant, ipſam convocationem ibidem fieri tunc decrevit.

Dein poſt varias continuationes XXIV. die menſis novembris, dominus Philippus Reppyngdon, canonicus regularis domus Leyceſtr. abjuravit omnes concluſiones hæreticas ſub eo, qui ſequitur tenore verborum. In Dei nomi-
„ ne, Amen. Ego Philippus Reppyngdon ca-
„ nonicus eccleſiæ beatæ Mariæ de Pratis Ley-
„ ceſtr. Lincoln. diœc. cognoſcens veram,
„ catholicam, & apoſtolicam fidem, anathe-
„ matizo etiam, & abjuro omnem hæreſim,
„ & præcipue ſubſcriptas hæreſes, & errores D
„ per ſacrorum canonum inſtituta, & per vos,
„ pater reverendiſſime, damnatas & damna-
„ tos, reprobatas, & reprobatos, de quibus
„ hactenus defamatus ſum; eaſque, & eos,
„ ac ipſarum, & ipſorum auctores damno, &
„ reprobo, & confiteor eſſe catholice damna-
„ tas & damnatos. Et juro ad hæc ſancta
„ Dei evangelia, quæ in manibus meis teneo,
„ ac promitto, me nunquam quorumlibet per-
„ ſuaſionibus, vel alio modo quocumque con-
„ cluſiones ſubſcriptas, vel earum aliquam
„ pro veris aut vera defendere vel tenere; ſed
„ determinationis S. eccl. cathol. atque veſtræ E
„ in hac parte per omnia velle ſtare, ſto, &
„ ſtabo, adhæreo & de cætero adhærebo: in-
„ ſuper & eos, qui contra hanc fidem veniunt
„ cum dogmatibus & ſectatoribus ſuis æterno
„ anathemate dignos eſſe pronuncio: quod ſi
„ ego ipſe aliquando contra præmiſſa aliquid
„ ſentire, aut prædicare præſumpſero, cano-
„ num ſeveritati ſubjaceam. Ego Philippus
„ Reppyngdon prædictus confeſſionibus meis præ-
„ dictis propria manu mea ſponte ſubſcribo".

In eadem forma verborum magiſter Johannes Aſshton, presbyter, Wygorn. diœc. de hæreſi convictus, adjuravit concluſiones prædictas. Alio die frater Petrus Stokes ordinis Carmelit. & alius frater de ordine Minorum, hæreſeos accuſati, concluſiones contra eos propoſitas ſe exercitii, & doctrinæ cauſa tenuiſſe, non aſſeruiſſe, ajebant. Deinde Henricus Crompe, ordinis Ciſtercien. concluſionem contra eum propoſitam, ſi & quatenus per Urbanum papam V. erat damnata, ſe nolle tenere ad ſanB cta Dei Evangelia juravit.

Poſtea convocatio hæc ab eccleſia conventuali Frideswide Oxon. ad domum capitularem fratrum prædicatorum Lodon. ex auctoritate archiepiſcopi etiam de conſenſu confratrum, & ſuffraganeorum noſtrorum, tunc ibidem præſentium, ex certis, & legitimis cauſis, nos & dictos confratres noſtros moventibus, prorogabatur. Ibi die S. Hilarii per mandatum epiſc. Lodon. & Winton archiepiſcopi commiſſariorum primum convenerunt, ac aliud ſubſidium addiderunt illi in priori ſeſſione conCceſſæ, ſcil. medietatem decimæ de beneficiis eccleſiaſticis Cant. provinciæ ad decimam taxatis, de quo reverendiſſimus domino regi per certificatorium ſignificavit.

Ad patres in eam ſynodum coeuntes ſcriptam arbitror ſequentem epiſtolam vulgatam a VVilkins pag. 171. *& una cum litteris illis junctim tranſmiſſa eſt ad patres eoſdem ſententia contra Joannem VVicleffum ab accademiis Oxonienſibus lata, quam, utpote ad acta hujus concilii pertinentem, ſtatim recito.*

Sententia VVillelmi cancellarii univerſitatis Oxon. contra VVicliff reſidentem in cathedra.

Willelmus de Berton cancellarius univerſitatis Oxon. omnibus dictæ univerſitatis filiis, ad quos præſens mandatum pervenerit, ſalutem, & mandatis noſtris firmiter obedire.

Ad noſtrum, non ſine grandi diplicentia, pervenit auditum, quod cum omnes hæreſum inventores, defenſores, ſeu fautores cum eorum pernitioſis dogmatibus ſint per ſacros canones ſententia majoris excommunicationis damnabiliter involuti, & ſic a cunctis catholicis rationabiliter evitandi; nonnulli tamen maligni ſpiritus repleti conſilio, in inſaniam mentis producti, molienteſque tunicam Domini, ſcilicet ſanctæ matris eccleſiæ ſcindere unitatem, quaſdam hæreſes, olim ab eccleſia ſolemniter condemnatas, iis diebus, proh dolor! innovant, & tam in iſta univerſitate, quam extra, publice dogmatizant, duo inter alia documenta peſtifera aſſerentes. Primo, in Sacramento altaris ſubſtantiam panis materialis, &

vi-

vini, quæ prius fuerunt ante consecrationem, post consecrationem realiter remanere. Secundo, quod execrabilius est auditu, in illo venerabili sacramento non esse corpus Christi, & sanguinem essentialiter, nec substantialiter, nec etiam corporaliter; sed figurative, seu tropice, sic quod Christus non sit ibi veraciter in sua propria præsentia corporali. Ex quibus documentis fides catholica periclitatur, devotio populi minoratur, & hæc universitas mater nostra non mediocriter defamatur. Nos igitur advertentes, quod assertiones hujusmodi per tempus se deteriores haberent, si diutius in hac universitate sic conniventibus oculis tolerentur, convocavimus plures sacræ Theologiæ doctores & juris canonici professores, quos superitiores credidimus; & præmissis assertionibus in eorum præsentia patenter expositis, ac diligenter discussis; tandem finaliter est compertum, & eorum judicio declaratum, ipsas esse erroneas, atque determinationibus ecclesiæ repugnantes, contradictoriasque earumdem esse veritates catholicas, & ex dictis sanctorum, & determinationibus ecclesiæ manifeste sequentes: videlicet quod per verba sacramentalia, a sacerdote rite prolata, panis, & vinum in altari in verum corpus Christi, & sanguinem transubstantiantur, seu substantialiter convertuntur; sic quod post consecrationem non remanent in venerabili sacramento panis materialis & vinum, quæ prius, secundum suas substantias, seu naturas, sed solum species eorumdem. Sub quibus speciebus verum corpus Christi, & sanguis realiter continentur, non solum figurative, seu tropice, sed essentialiter, substantialiter & corporaliter, sic quod Christus est ibi veraciter in sua propria præsentia corporali; hoc credendum, hoc docendum, hoc contra omnes contradicentes viriliter defendendum. Hortamur igitur in Domino, & auctoritate nostra monemus, primo, secundo, & tertio, ac districtius inhibemus, pro prima monitione assignando unum diem, pro secunda alium diem, & pro tertia monitione canonica ac peremptoria unum alium diem: nequis de cætero, cujuscumque gradus, status, aut conditionis existat, præmissas duas assertiones erroneas, aut earum alteram in scholis, aut extra scholas in hac universitate publice teneat, doceat, seu defendat, sub pœna incarcerationis, & suspensionis ab omni actu scholastico; ac etiam sub pœna excommunicationis majoris, quam in omnes, & singulos in hac parte rebelles & nostris monitionibus non parentes, lapsis ipsis tribus diebus pro monitione canonica assignatis, mora, culpa, & offensa præcedentibus, & id fieri merito exigentibus, ferimus in his scriptis: quorum omnium absolutionem, & absolvendi potestatem, præterquam in mortis articulo nobis, successoribus nostris specialiter reservamus. Insuper, ut homines quamvis non propter timorem latæ sententiæ, saltem propter defectum audientiæ a talibus doctrinis illicitis retrahantur, & eorum opiniones erroneæ sopiantur; eadem auctoritate, qua prius, monemus primo, secundo, & tertio, ac districtius inhibemus, ne qui de cætero aliquem publice docentem, tenentem, seu defendentem præmissas duas assertiones erroneas aut earum alteram in scholis, vel extra scholas in hac universitate quovis modo audiat, vel auscultet; sed statim sic docentem, tanquam serpentem, venenum pestiferum emittentem, fugiat, & abscedat, sub pœna excommunicationis majoris in omnes & singulos contravenientes non immeritò fulminandæ, & sub pœnis aliis superius annotatis.

ANNO CHRISTI 1383.

ANNO CHRISTI 1383.

Nomina autem doctorum, qui præsenti decreto specialiter affuerunt, & eidem unanimiter consenserunt sunt hæc.

Magister Johannes Lawndrynæ sacræ paginæ professor & secularis.

Magister Henricus Crompe, albus monachus.

Magister Johannes Chelsam de ordine prædicatorum.

Magister Willielmus Brustoumbe de eodem ordine.

Magister Johannes Shipton de ordine Augustinen.

Magister Johannes Tissington de ordine minorum.

Magister Johannes Lovey de ordine Carmelitarum.

Magister Johannes Welles monachus de Rameley.

Magister Johannes Wolverton de ordine prædicatorum.

Magister Robertus Rygge sacræ paginæ professor & secularis.

Magister Johannes Mowbray doctor in utroque jure.

Magister Johannes Gascoigne doctor in decretis.

Convocatis igitur præfatis doctoribus, ut est dictum, & plena deliberatione habita de præmissis, ex omnium nostrorum unanimi consilio & assensu præsens mandatum emanare decrevimus. In quorum omnium, & singulorum testimonium, sigillum officii nostri fecimus apponi.

Ita prædicta condemnatio publicata est publice in scholis Augustinensium ipso Johanne sedente in cathedra & determinante contrarium. Sed confusus est, ista audita condemnatione. Sed tamen dixit, quod nec cancellarius, nec aliquis de suis complicibus poterat suam sententiam infringere, se in hoc ostendens hæreticum pertinacem. Sed post ad suæ hæresis majorem manifestationem, & suæ pertinaciæ ostensionem, alias publice a condemnatione cancellarii, & judicio prædicto appellavit, non ad papam, vel episcopum, vel ordinarium ecclesiasticum, sed hæreticus adhærens seculari potestati in defensionem sui erroris, & hæresis appellavit ad regem Richardum, volens per hoc se protegere regali potestate, quod non puniretur, vel emendaretur ecclesiastica potestate. Et post appellationem advenit nobilis dominus dux egregius & miles strenuus sapiensque consiliarius dux Lancastriæ sacræ ecclesiæ filius fidelis, prohibens magistro prædicto Johanni, quod de cætero non loqueretur de ista materia. Sed nec ipse obtemperans suo ordinario, cancellario, nec etiam strenuo domino, incepit confessionem quamdam facere, in qua continebatur omnis error pristinus, sed secretius sub velamine vario verborum, in qua dixit suum conceptum, & nisus est suam sententiam probare. Sed velut hæreticus pertinax refutavit omnes doctores de secundo millenario in materia de sacramento altaris, & dixit omnes illos errasse præter Berrengarium, cujus opinio damnatur de consecratione dist. 2. *Ego Berrengarius*; & ipsum, & suos complices dixit palam fa-

thanam ſolutum & poteſtatem habere in Magiſtro ſententiarum & in omnibus, qui fidem catholicam prædicaverunt.

ANNO CHRISTI 1382.

Epiſtola XII. Judicum univerſitatis Oxon. ad ſynodum cleri Cantuarienſis in S. Paulo ſuper libris Johannis VVycliff.

Hæc forte epiſtola non quidem ad hanc ſynodum, ſed ad præcedentem Londinenſem referenda eſt.

Reg. Sud. f. 76. Reverendiſſimo in Chriſto patri, ac domino ſuo ſpeciali domino Willelmo Dei gratia Cantuar. archiepiſcopo totius Angliæ primati, & ſedis apoſtolicæ legato, aliiſque venerabilibus patribus, & prælatis provinciæ Cantuar. univerſitas ſtudii generalis Oxon. reverentias, & honores debitos, & devotos tam venerando cœtui prælatorum, & ad defenſionem percelebrem catholicæ fidei firmiter & feliciter adunari.

Præſtantiſſime Pater & domine. Ab exordio naſcentis eccleſiæ Dei, vineæ Sabaoth, quam cæleſtis agricola, Chriſtus, Dei Filius, ſuique ſucceſſores Apoſtoli in ſacro ſuo ſanguine plantaverat, hæretici, qui ſub ſpecie pietatis, virtutis, & gratiæ ſpiritu præſumptionis inflati mature ſuam eccleſiam Dei ſponſam ſuffodere ſatagebant. Tales enim doctores doctiſſimos in honore præcellere contendentes, metaphorica Scripturarum eloquia inſanis ſuis ſenſibus pertinaciter attrahere cupiunt, innitentes ut plurimum nudo ſenſui litterali; & ſic poſtpoſitis, immo ſpretis myſticis ſanctorum patrum dogmatibus, tanquam filii degeneres & perverſa viperarum genimina, materna ſua viſcera degenerando corrodunt, & erumpunt. Tales enim, cum in ſuis aſtutis ingeniis plene ſuperare non valeant, temporale ſecum brachium callide provocant, & pronis ad credendum illicita, quæ delectant, contra ſtatum, & prælatos eccleſiæ, vetita quaſi licita prædicant, ut ſublatis aut concuſſis hoſtiliter fidei chriſtianæ columnis, ſuos errores, & hæreſes facilius introducant. Legimus de Arrio hæreſiarcha, ut de cæteris taceamus, quod ipſius ſuadente conſilio omnes prælati catholici regiminis in exilium miſſi ſunt, vix tribus exceptis, qui, divino providente conſilio, Arrianæ perverſitatis erroribus viriliter obviaverunt. Unde & de eo teſtatur Hieronymus, *Arrius in Alexandria modica ſcintilla fuit, quia ſtatim extinctus non fuerat, totum fere terrarum orbem ipſius flamma conſumpſit.* Sed prætermiſſis extraneis, qui faciliter numerari non poſſunt, ut vicinius accedamus ad proprios: doctor quidam novellus, dictus Johannes Wycliff, non electus, ſed infectus agricola vitis Chriſti, jam infra paucos annos pulcherrimum agrum veſtræ Cantuar. provinciæ tot variis ſeminavit zizaniis, totque peſtiferis plantavit erroribus, tot denique ſuæ ſectæ procreavit hæredes, quod, ſicuti probabiliter credimus, abſque mordacibus ſarculis, & cenſuris aſperrimis explantari vix poterunt, & evelli. Ad quantum enim hæc ſecta novella nobiſcum jam nuper invaluit, a veſtra, ſicut credimus, paternali memoria non receſſit: nos tamen iſta mala cura A vigili ponderantes, veſtræ prudentiſſimæ paternitatis auctoritate ſuffulti, veſtriſque ſalutaribus, & votivis ſuadelis & monitis pro viribus obſequentes, per XII. electiſſimos noſtros magiſtros, & doctores, multos libros & libellos alioſque tractatus & opuſcula multa prælibati Johannis longa deliberatione perſpeximus, ut multas concluſiones in eis, & quæ nobis videntur, ſignavimus, ſignatas excerpſimus, excerptas moroſe digeſſimus, & digeſtas cenſuimus ſacræ doctrinæ contrarias, & per conſequens reas igne. Sed cum apud plurimos noſtra ſatis parva ſentiatur auctoritas, eaſdem concluſiones ſimul & in unum redactas, veſtro, pater inclyte, veſtrorumque confratrum maturiori examini denuo recenſendas offerimus; & per vos, ſi placeat, ulterius beatiſſimo patri noſtro ſummo pontifici has iterum cupimus intimari. Scriptum eſt enim, quod funis triplex de difficile rumpitur: quod congruenter accipitur, ſi forte commiſſa nobis auctoritas pro funiculo computetur. Alias autem concluſiones erroneas non paucas, immo fere totidem quot ſequuntur, de libello præfati Johannis extraximus, quas, cum non ſit ejuſdem aut multum cognatæ ſententiæ cum his ſcriptis, illas tanquam ſuperfluas decrevimus hic omitti. Eſt enim tam auditori, quam lectori faſtidium, & opus inutile eamdem ſæpe ſententiam pueriliter inculcare; & præterea multas alias concluſiones in procedendo collegimus in ſterili pugna verborum ſuſtinere ſophiſtice; illas ideo præcepimus extremæ condemnationis ſententia fulminari. Rationes autem & cauſas damnationis concluſionum ſequentium in præſentiarum omiſimus, eo quod ipſarum falſitatem iis, qui ſane ſapiunt, cum antiquis doctoribus planam eſſe convincimus, nec vexare vos duximus pro inſanis. Et nihilominus cum plurimæ ſint, & longe ipſarum improbatio prolixior faſtidium forte gignet inſpectori.

ANNO CHRISTI 1382.

Nomina XII. judicum Oxonienſis congregationis in ſuperiori epiſtola prætactorum.

Magiſter Willelmus Ufford regens in clauſtro Carmelitarum.	Doctores in Theologia.
Magiſter Thomas Claxton regens in clauſtro prædicatorum.	
Magiſter Johannes Wittenham de novo collegio.	
4. Magiſter Joh. Langedon manachus eccl. Chriſti Cant. poſtea epiſcopus Roffenſis.	
5. Magiſter Rob. Gilbert.	Bacalarei in Theologia.
6. Mag. Joh. Luk.	
7. Mag. Rich. Cartisdale	
8. Mag. Ric. Suedisham	
9. Mag. Ric. Fleming. poſt epiſcop. Lincoln.	Studentes in Theologia.
10. Mag. Thom. Redbourne poſt epiſc. Meneven.	
11. Mag. Rob. Rowdbery.	
12. Mag. Richardus Grasdale	

ANNO CHRISTI 1382.

SYNODUS STRIGONIENSIS

Sub Maria Hungariæ Regina & Demetrio archiepiſcopo

Anno 1382. celebrata.

An. 1382. Ex Paterffy Conc. Hungar. to. I. pag. 182.

„ JUS antiqua conſuetudine aſſertum Strigonienſi archiepiſcopo, ut ad Synodum ſuam omnem aliarum etiam diœceſeon clerum vocaret, convellere nitebatur Valentinus Quinqueeccleſienſis epiſcopus, S. R. E.

Ex eodem.

Cardinalis tit. S. Sabinæ. Rem ferens iniquius Demetrius Strigonienſis archiepiſcopus ad Urbanum VI. querelas ſuas detulit, & ab eo litteras impetravit, inhibentes Quinqueeccleſienſi, ne invitanti clerum Archiepiſcopo ulterius obſiſteret. Ita factum, ut ſynodus provincialis haberetur, cujus acta P. Peterffy in M. S. cod. collegii Academici Societatis Jeſu Tyrnaviæ ſe nactum teſtatur. Verum eadem omnino eſſe comperit cum actis ſynodi Strigonienſis, quæ ex vitiato codice manca vulgavit; tum & plane congruere deprehendit actis ſynodi Nitrienſis annis 1493. quæ e probato codice dedit inregra. Hæc illum ratio perſuaſit, ut ſynodi hujus acta omitteret, eorumque loco daret præfationem, qua una acta illa a reliquis diſcrepabant. Adjecit ſynopſim aliam decretorum e tabulis Zagrabienſibus derivatam. Idem & mihi pariter uſurpo.

FRAGMENTUM PRÆFATIONIS IN ACTA CONCILII STRIGONIENSIS.

Sicut Doctor ſummus & egregius S. Auguſtinus teſtatur in libro de fide Chriſtiana: Catholicam eccleſiam per orbem diffuſam tribus modis exiſtere comprobatur; quidquid namque tenetur in illa, aut eſt auctoritas ſcripturarum novi, & veteris teſtamenti, vel univerſalis Eccleſiæ traditio, aut inſtitutio propria & particularis exiſtit. Auctoritate vero ſcripturarum totaliter gubernatur: & univerſali traditione nihilominus regitur ipſa tota; privatis vero conſtitutionibus & propriis informationibus pro locorum varietate regitur unaquaque. Ea propter nos Demetrius, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia archiepiſcopus Strigonienſis, Aulæque regiæ cancellarius, quæ ad informationem morum, & eccleſiarum noſtræ Diœceſis profectum, ad delictorum cohercitionem ſunt, prudentum participato conſilio, & conſenſu fratrum noſtrorum Dominorum de clero accedente, infraſcriptas conſtitutiones edimus, prout temporum varietate credimus expedire; ipſaſque in cleri notitiam ſcriptis præſentibus duximus deferendas, & in hac ſynodo publicandas: mandantes eaſdem ſub pœnis adjectis inviolabiliter obſervari, & ſuper illarum obſervatione omnes & ſingulas perſonas eccleſiaſticas, jure Diœceſano, primo & ſecundo & tertio, ac peremptorie admonentes, pœnaſque ſpirituales, ac quaſcumque alias inſertas ex nunc, prout ex tunc, & ex tunc, prout ex nunc ipſo facto publicantes, & proferentes in his ſcriptis contra ipſarum temerarios tranſgreſſores; conſtitutioneſque ipſas interpretandi, & declarandi, & edendi, ac minuendi, & contra ipſas diſpenſandi nobis noſtriſque ſucceſſoribus facultate plenarie reſervata.

SINOPSIS ACTORUM EJUSDEM CONCILII EX TABULIS ZAGABRIENSIBUS.

Inter acta concilii illud memoria dignum quod archidiaconi, digeſto ordine numerum parochorum, animarumque eorum curæ ſubjectarum inire juſſi ſint; quem ſubinde ad Vicarium Generalem Strigonienſem deferrent. Epiſcopis (*a*) præterea canon ſtatutus, ut Abbatum, præpoſitorum, canonicorum, & beneficiatorum ſuæ Diœceſis indiculum, annis ſingulis primati ſiſterent.

(a) Hinc diſcimus concilium hoc provinciale fuiſſe.

ANNO CHRISTI 1383.

CAMERACENSE CONCILIUM

In cauſa ſchiſmatis Romani

Anno 1383. habitum.

An. 1383. Ex eodem.

„ SUperius cum de concilio Medinæ Caſtrenſis agerem, indiculum documentorum quorumdam in Colbertino codice deſcriptorum ex Baluzio dedi: Hæc inter monumenta extare notavi ſermonem factum *pro ſedando ſchiſmate per Guidonem cardinalem Pictavenſem in ſynodo Cameracenſi anno Domini MCCCLXXXIII. die prima octobris pontificatus Clementis VII. anno ſecundo*. (*a*) Habes hic concilium collectoribus hucuſque ignotum; cujus tamen ſolum nomen ſupereſt, neque enim tractatus ille Guidonis Pictavenſis, de hoc argumento quod legitur in Anecdotis Martene to. II. pag. 1193. idem eſſe poteſt cum oratione hac pro concilio habita, cum Benedicti pontificis meminerit, qui pontifex nonniſi anno 1394. cepit. Integræ tamen orationis hujus defectum utcumque ſupplent fragmenta ejus quædam apud Baluzium in notis ad vitas paparum Avenionenſium to. I. pag. 1106. occurrentia. En unum.

(a) l. ſexto

Ad

Ad primam oppoſitionem ſeu objectionem de litteris reſpondeo &c. quod B. illas litteras petiit ab omnibus nobis. Reſponſum fuit ei, quod numquam de more ſacrum collegium notificat per ſuas litteras electionem Romani pontificis principibus vel aliis, & ſic ſe haber veritas. *Et paulo poſt*: Ipſe tamen hoc non obſtante cum omni inſtantia eas habere voluit; ad quem finem potes bene cogitare. *Et infra:* Immo etiam cum ſecundum ſtilum curiæ, quando collegium ſcribit, litteræ ſigillantur ſolum ſigillis trium prior trium ordin. cum tunc actu duo priores eſſent Italici, videlicet Dominus Florentinus & de Urſinis, ſuſpicans quod propter nationem, de qua etiam erant, ipſorum teſtimonia reputarentur ſuſpecta, petiit quod alii duo loco illorum ſigillarent. Sed reſiſtentibus Dominis Italicis, non potuit hoc obtinere, licet contriſtatus fuerit contra unum de Dominis. Satis propter evitandum omnem ſuſpicionem & ſcandalum quod poſſet inde ſuſcitari, litteras Domini conceſſerunt.

ANNO CHRISTI 1383.

Nonne etiam illi adverſarii Dei & eccleſiæ falſiſſima miracula confinxerunt ad ſimplicem populum magis ſeducendum? Nonne dixerunt publice, quod Dominus noſter papa Clemens ſtatim quando ab intruſo receſſit, habuit ſignum tahau impreſſum in facie, & hoc multis regibus & principibus per ſuas litteras conſcripſerunt, de hujus contrario per aſpectum ſui vultus evidens apparet? Nonne publicaverunt publice, quod in prima Miſſa quam celebravit, corpus Chriſti aufugit ab altari, cujus contrarium per duo millia teſtium ut ex teſtimoniis, qui in electione & coronatione ipſius præſentes fuerunt, manifeſtiſſime probaretur?

CONCILIUM SALTZBURGENSE

ANNO CHRISTI 1386.

In cauſa diſciplinæ eccleſiaſticæ tempore Pilgrini archiepiſcopi celebratum anno Dom. MCCCLXXXVI. ſub Urbano papa VI.

TITULI CAPITULORUM

1. *De modo dicendi horas canonicas.*
2. *De abſolutionibus impendendis.*
3. *De abutentibus indulgentiis a ſuperioribus ſuper abſolutionibus conceſſis.*
4. *De modo abſolutionis impendendæ in caſibus dubitabilibus.*
5. *De habitu clericorum.*
6. *De eodem, & differentia habitus majorum ab inferioribus.*
7. *De munda conſervatione rerum & vaſorum Divino cultui deputatorum.*
8. *Ne mendicantes admittantur ſine diœceſanorum licentia & teſtimonio litterarum.*
9. *De immunitate clericorum, & eorum rerum, ab impoſitionibus ſæcularium dominorum.*
10. *Contra vilipendentes ſententias excommunicationis.*
11. *De publicatione conſtitutionis Bonifacii VIII. contra recipientes pedagia a clericis.*
12. *De occupatoribus beneficiorum, & eorum bonorum.*
13. *De uſurariis & eorum pœnis.*
14. *Ne clerici conveniantur coram ſæcularibus judicibus.*
15. *Ne ignoti presbyteri admittantur ad Divina.*
16. *De notariis publicis.*
17. *Ut epiſcopi, prælati, & rectores, habeant quæſtiones ſigillatim.*

Hæc ſunt inſtituta domini Pilgrini archiepiſcopi Saltzburgenſis, apoſtolicæ ſedis legati, publicata in provinciali concilio Saltzburgenſi, anno Dom. MCCCLXXXVI.

PRÆFATIO.

AD laudem & honorem ac gloriam nominis Dei ac ſalutem Dominici gregis no-

C bis commiſſi: nos Pilgrinus Dei gratia archiepiſcopus Saltzburgenſis eccleſiæ, apoſtolicæ ſedis legatus, Joannes Gurzenſis, Fridericus Chiemenſis, & Joannes Secovienſis, eccleſiarum epiſcopi, una cum aliis venerabilibus patribus ac procuratoribus ſuis, ac coepiſcoporum noſtrorum, & quorumdam aliorum prælatorum præſentium, nobiſcum in hoc ſacro provinciali concilio reſidentibus, ad correctionem exceſſuum & reformationem morum, diligenti ac matura deliberatione præhabita, infra ſcriptas conſtitutiones edidimus ſalubres & utiles, jure fundatas, æquitati conſonas, & per quas ſubditorum ſervatur honeſtas: quas per locorum ordinarios prælatos, archidiaconos, & alios eccleſiarum rectores, per totam noſtram provinciam publicari, & ſub pœnis in eis contentis præcepimus inviolabiliter obſervari.

CAPITULA.

I. *De modo dicendi horas canonicas.*

QUia, ut accepimus, clerici diverſi diverſimode in horis canonicis & Divinis officiis diverſum pſallendi tenent modum, contra canonica inſtituta: volentes igitur huic morbo remedium apponere opportunum, diſtricte præcipimus, ut ab omnibus & ſingulis clericis ſæcularibus in pſallendo idem modus & ordo in Divinis officiis & horis canonicis obſervetur, ita quod unuſquiſque in hoc ſuæ cathedrali eccleſiæ, ſive fuerit regularis, ſive ſæcularis, rationabiliter ſe conformet. Si quis hujus conſtitutionis tranſgreſſor extiterit, per loci ordinarium, vel archidiaconum, canonica monitione præmiſ-

ANNO CHRISTI 1386.

ſa, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendatur. Religioſos vero in ſuis rationabilibus obſervantiis volumus remanere.

II. *De abſolutionibus impendendis.*

Sanctione præſenti ſub interminatione maledictionis æternæ diſtricte prohibemus, ne aliqui majori excommunicatione innodatos, aut ſuſpenſos, vel in homicidio, furto, ſacrilegio, falſo teſtimonio, perjurio, inceſtu, inſtrumentorum & litterarum falſitate, & aliis caſibus ſedi apoſtolicæ, vel nobis ſpecialiter, vel noſtris ſuffraganeis, aut aliis competentibus judicibus reſervatis, quæcumque præſumant abſolvere, vel vota commutare. Quod ſi quis fecerit, ab officio ſuſpendatur, donec pro ſuperiorum arbitrio ſatisfaciat competenter.

III. *De abutentibus indulgentiis a ſuperioribus ſuper abſolutionibus conceſſis,*

Cum interdum tam a ſede apoſtolica, quam ex ſpeciali indulo, pleriſque gratioſe concedatur, ut in caſibus ſuperioribus reſervatis cum ſibi ſubditis diſpenſare, ac eos abſolvere, eiſque pro modo culpæ pœnitentiam injungere valeant competentem.

Verum, quia nonnulli indulto hujuſmodi abutentes, pœnitentias hujuſmodi in pecuniarum proprium & burſalem quæſtum vertunt: nos igitur attendentes, quod privilegium meretur amittere qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate: decernimus, hujuſmodi indulgentias a nobis conceſſas, vel in poſterum concedendas, poſt hujuſmodi abuſum eſſe nullas, vacuas & inanes: declarantes etiam abſolutiones, quas tales abutentes impenderint, ſimiliter fore nullas. Abutentes quoque eo ipſo ſuſpendimus a divinis; donec pro qualitate culpæ abſolutionis beneficium a ſuis ſuperioribus meruerint obtinere.

IV. *De modo abſolutionis impendendæ in caſibus dubitabilibus.*

Volumus, & omnibus eccleſiarum rectoribus diſtricte præcipimus, ut in caſibus dubitabilibus, præcipue periculum vel ſalutem animarum concernentibus, ad ſuperiorem recurrant confidenter; vel ſaltem peritiores, vel ſapientiores ſtudeant ſuper his diligenter requirere. Quod ſi non fecerint, & ex eorum incuria vel negligentia periculum aliquod emerſerit, gravi ſubjaceant ultioni.

ANNO CHRISTI 1386.

V. *De habitu clericorum.*

Quoniam per decentiam habitus extrinſeci oportet clericos intrinſecam morum honeſtatem oſtendere: diſtricte prohibemus, ne aliqui clerici ſine capucio capitis, bireto, capello, vel pileo cooperto, in eccleſia, ſeu alias in publico, præſumant incedere, cum hoc honeſtatem non deceat clericalem. Quod ſi quis contra fecerit, per ſuperiorem acriter puniatur.

VI. *De eodem, & differentia habitus majorum ab inferioribus.*

Canonica teſtatur auctoritas, quod ex majore decore & majoritate ornatuum apparere debeat majoritas dignitatum. Hinc eſt quod firmiter inhibemus, ne clerici in publico utantur * vario, vel illud deferre præſumant, niſi in dignitatibus fuerint, vel canonici eccleſiarum cathedralium, vel in gradu magiſterii ſcientiæ litterarum fuerint conſtituti. Adjicientes quoque, ne ipſi clerici, maxime non beneficiati, cincturis, corrigiis, aut peris auri vel argenti ornatum habentibus utantur, aut etiam veſte, vel alio habitu indecenti.

* Vide C
ſarium
Cangii
bo, *Var*

VII. *De munda conſervatione rerum & vaſorum Divino cultui deputatorum.*

In pleriſque eccleſiis mappæ, pallæ altaris, corporalia, & alia veſtimenta, ac vaſa Divino cultui deputata, tam inculta, tam immunda relinquuntur, ut interdum quibuſdam ſint horrori, contra ſtatutum concilii generalis. Et licet alias ſuper his tam a viris, quam a legatis ſedis apoſtolicæ, quam etiam a noſtris prædeceſſoribus ſatis utiliter ſit proviſum: nos vero repetitis eorum conſtitutionibus, volentes expreſſius providere, univerſis cuſtodibus, ſacriſtis, eccleſiarum rectoribus, præcipimus, quatenus omnia veſtimenta, ornamenta & vaſa ſupradicta, per ipſos munda & nitida, & præcipue eccleſiaſtica ſacramenta, ſub clauſura & fida cuſtodia conſerventur. Si quis vero in tranſgreſſione hujuſmodi ſtatuti culpabilis fuerit, uſque ad condignam ſatisfactionem, ab officio ſuſpendatur.

VIII.

ANNO CHRISTI 1386.

VIII. *Ne mendicantes admittantur sine diœcesanorum licentia & testimonio litterarum.*

Quia religiosos, præcipue fratres mendicantes, decet puritatem omnimodam in suis actibus observare: quoniam tamen sæpe divagandi & dissolutionis materiam mutuantur, scandalum aliorum, & tamquam pseudo-prophetæ fabulosis prædicationibus audientium animos plerumque seducunt. Et quamquam invitis ipsarum ecclesiarum rectoribus, ipsi B fratres, nisi per eosdem rectores vocati vel invitati ad hoc fuerint, de jure non audeant nec debeant prædicare: volumus tamen, quod nequaquam dicti rectores ipsos invitent vel admittant, nisi de proponendo verbum Dei a suis superioribus licentiam habeant, & de illa sæpe dictis rectoribus faciant plenam fidem. In civitatibus vero & diœcesi, in quibus ipsorum fratrum loca consistunt, ac in locis vicinis, nullatenus ad dictum officium prædicandi, vel ad audiendas confessiones admittantur, nisi * locis diœcesanis canonice præsen- C tati fuerint prius & admissi.

* locorum

IX. *De immunitate clericorum & eorum rerum, ab impositionibus sæcularium dominorum.*

Cum ecclesiæ & ecclesiasticæ personæ, ac res ipsorum, non solum jure civili, quinimmo & canonico & Divino, sæcularium personarum talliis, collectis & exactionibus sunt immunes: nonnulli tamen ecclesiasticæ libertatis & immunitatis æmuli, hujusmodi li- D bertatem offendere moliuntur. Nos igitur ipsorum ausus, quantum possumus, reprimere cupientes, statutum domini Joannis episcopi Tusculani, apostolicæ sedis legati, qui invasores & occupatores & detentores ecclesiasticorum bonorum, vel dantes in his auxilium, consilium, vel favorem, si postquam per ecclesiarum prælatos vel rectores requisiti fuerint, infra mensem non destiterint, vel de damnis datis non satisfecerint, ex tunc subjicit ecclesiastico in- E terdicto, ad hujusmodi exactores, collectores, & talliatores, declaramus extendi, ut extendimus sanctionem præsentem: omnibus ecclesiarum prælatis & rectoribus, sub excommunicationis pœna, districte præcipientes, quatenus hujusmodi statuta inviolabiliter observent, ac nihilo minus singulis annis ter A in suis ecclesiis fideli populo studeant publicare.

Conc. Salif. rg. ann. 91. c. 20.

ANNO CHRISTI 1386.

X. *Contra vilipendentes sententias excommunicationis.*

Multi in profundum malorum venientes, adeo ecclesiæ claves & ecclesiasticæ censuræ sententias vilipendendo contemnunt, quod tam incorrigibiles plerique talium facti, in suæ damnationis periculum, in hujusmodi sententiis moriuntur. Quare statutum domini Friderici prædecessoris nostri, quod per omnes civitates & diœceses mandat tales sententias publicari per ecclesiarum prælatos, observari præcipimus, ut sic malignorum perversitatibus obvietur.

Conc. Salisburg. an. 1247. c. 226

XI. *De publicatione constitutionis Bonifacii VIII. contra recipientes pedagia a clericis.*

Constitutiones felicis recordationis Bonifacii papæ VIII. editas contra eos qui ab ecclesiis & ecclesiasticis personis, pro earum rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, vel deferri faciunt, vel transmittunt, suo vel alieno nomine, pedagia vel quidagia exigunt vel extorquent; eosque qui in his culpabiles fuerint, si personæ sint singulares, excommunicationis, si vero collegium, civitatem, vel castrum, vel locum alterius concernit, interdicti sententiæ subjacere: per locorum ordinarios, prælatos, & archidiaconos, ac parochialium ecclesiarum rectores, præcipimus solemniter publicari: quemadmodum etiam in Viennensi concilio est provide constitutum.

Cap. *clericis* De immun. eccl. in 6.

Clement. *Quoniam* De immun. eccles.

XII. *De occupatoribus beneficiorum & eorum bonorum.*

Omnibus volumus esse notum, quod tam episcopi, quam alii ecclesiarum prælati, & quæcumque aliæ ecclesiasticæ personæ, qui bona vacantium dignitatum & ecclesiarum quarumcumque sibi subjectarum, seu ad collationem vel præsentationem eorumdem pertinentium, occupant, rapiunt, aut usurpant, vel in suos usus vertunt, ipsi episcopi ab ingressu ecclesiæ; inferiores vero, ab officio & beneficio de jure sint suspensi, donec de occupatis satisfaciant cum effectu: laici vero, sive judices fuerint, aut ecclesiarum patroni, bona hujusmodi rapientes vel usurpantes, juxta statutum felicis recordationis domini Fri-

Concil. Salisburg. ann. 1281. c. 14.

ANNO CHRISTI 1386.

Friderici prædeceſſoris noſtri, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant: in locis vero ad quæ eadem bona delata fuerint, poſtquam hoc rectoribus eccleſiarum innotuerit, juxta ejuſdem ſtatuti tenorem tamdiu ceſſetur a Divinis, donec de ablatis congrue fuerit ſatisfactum.

XIII. *De uſurariis & eorum pœnis.*

Apud multos ita crimen uſurarum invaluit, quod nonnulli * nullis negotiationibus vel laboribus ſtudent intendere, putantes ſibi ex hoc licere, quod prælati, vel alii eccleſiarum rectores, in animarum ſuarum periculum negligunt id corrigere, ac per hoc in majoris damnationis laqueum ſe immergunt. Nos igitur recolendæ memoriæ domini Joannis Tuſculani epiſcopi, legati ſedis apoſtolicæ, ac aliorum prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, qui crimen hujuſmodi fuerint ſpecialiter deteſtati: decernimus eoſdem uſurarios, poſtquam per ſuos rectores trina monitione nominatim moniti fuerint, & infra menſem ipſi ab eadem pravitate non deſtiterint, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Quapropter ſingulis eccleſiarum prælatis ac rectoribus diſtincte præcipimus, ut omnes manifeſtos uſurarios moneant & inducant, quatenus ab hujuſmodi pravitate infra unius menſis ſpatium curent ſtudioſe deſiſtere, ac de perceptis ſatisfacere cum effectu. Quod ſi non fecerint, extunc excommunicati publice nuncientur. Certificentur nihilo minus, quod ſi hoc crimine ſine ſatisfactione canonica * cautioni de ſatisfaciendo deceſſerint, Chriſtiana careant ſepultura. Ipſi quoque rectores, & ſcienter ſepelientes eoſdem, ſimili de jure excommunicationis ſententia ſint ligati. Declaramus inſuper manifeſtos uſurarios eſſe, de quibus eſt publica vox & fama, & certa ſunt indicia & argumenta, quod pecunias mutuant ad uſuras, eaſque recipiunt, vel fructus rei pignoratæ ex pacto vel alias ſibi uſurpant, vel imburſant, nec computant in ſortem pecuniæ pignoratæ.

Concil. Salisburg. an. 1281. c. 23.

* *f.* vel cautione.

XIV. *Ne clerici conveniantur coram ſecularibus judicibus.*

Sæpe contingit, quod nedum laici, ſed eccleſiarum prælati & alii clerici (quod dolentes referimus) alius alium ad ſæcularia trahunt judicia contra canonicas & legitimas ſanctiones: ex quo non modicum eccleſiaſticæ libertati detrahitur, ac eccleſiæ plerumque in ſuis juribus & libertatibus grandia diſpendia patiuntur. Nos volentes his malis, quantum poſſumus, obviare: decernimus, quod ſi prælatus, vel quivis alius clericus, alium prælatum vel clericum, vel etiam laicus quamcumque aliam eccleſiaſticam perſonam, coram ſæculari judice trahere vel convenire, aut tractus ſeu conventus ſponte & judicialiter præſumpſerit reſpondere: tam trahentes, quam tracti, ultra pœnas contra tales a jure prolatas, eo ipſo ſe noverint excommunicationis ſententiæ ſubjacere.

ANNO CHRISTI 1386.

XV. *Ne ignoti presbyteri admittantur ad Divina.*

Firmiter inhibemus, ne presbyteri peregrini vel ignoti ad Miſſarum ſolemnia celebranda in publico admittantur, niſi per litteras teſtimoniales, vel canonice de ipſorum ordinatione eccleſiarum prælatis & rectoribus fiat fides.

XVI. *De notariis publicis.*

Placuit noſtro ſancto concilio, ut nullus ſe notarium publicum aſſerens, in officio tabellionatus aliquatenus admittatur, nec credatur ejus inſtrumento, niſi coram loci ordinario vel ejus officiali de ſuo officio faciant plenam fidem, cum ſæpe ex notariis incognitis & imperitis grandia pericula ſoleant provenire.

XVII. *Ut epiſcopi, prælati, & rectores habeant * quæſtiones ſigillatim.*

* Forte Conſtitutiones.

Dudum fuit in noſtra provincia conſtitutum, ut epiſcopi ſuffraganei omnes, provinciales conſtitutiones habeant ſigillatim, eaſque ſuis ſubditis, ſicut juris eſt, ſtudeant publicare. Verum, quia hujuſmodi ſtatutum, fructum modicum hucuſque produxit: nos igitur illud ampliare, & pœnæ adjectione vallare volentes, ne ipſarum ignorantiam ipſi vel ſubditi prætendere valeant, vel quoslibet allegare; ſtatuimus, & diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus omnes & ſinguli eccleſiarum prælati, archidiaconi, ac parochi eccleſiarum rectores, tam legatorum ſedis apoſtolicæ, quam noſtras & prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones ſcriptas habeant, quas non habentibus de noſtra cancellaria præcepimus

pimus exhiberi, ſub petentium tamen ſumptibus & expenſis. Quod ſi ipſi prælati & archidiaconi infra ſex menſium ſpatium a data præſentium, rationabili cauſa ceſſante, ipſas per ſe vel alios non receperint, ſeu habuerint; ipſos & quemliber ipſorum, qui in hoc negligens vel remiſſus fuerit, eo ipſo ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus, donec a ſuo ſuperiore abſolutionis beneficium meruerit obtinere. ANNO CHRISTI 1386.

Acta ſunt hæc Saltzburgi in noſtro archiepiſcopali palatio, anno Dom. MCCCLXXXVI. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini, domini Urbani Divina providentia papæ VI. anno VIII. menſe Januario.

CONVENTUS EPISCOPORUM

ANNO CHRISTI 1387.

Apud Navarram.

ANno Domini 1387. in Conventu Epiſcoporum & procerum apud Navarram, Clementem eo nomine VII. juſtum videri Pontificem pronunciatum, quod eatenus Aragoniæ exemplo factum erat, incertis, ſuſpenſiſque principum & populi animis. Regum Galliæ atque Caſtellæ gratiæ id dari viſum eſt, potiuſquam ad veritatis atque æquitatis regulam ſatis expendi. Et extabat a Caſtellæ rege novum beneficium, redditis Vaſconi arcibus, quæ in ditione ejus Caſtellæ præſidiis magno numero obtinebantur: pecunia etiam, quam pater mutuam acceperat condonata. *Mariana de rebus Hiſpan. l.* 18. *c.* 11.

CONVENTUS EPISCOPORUM

Apud Barcinonem.

ANno Domini 1387. Barcinone in Epiſcoporum & procerum conventu ſchiſmatis cauſa agitata eſt diu multumque; Fundana comitia præferenda videri pronunciatum pridie nonas Februarii. Ergo Clemens omnium ordinum conſenſu atque lætitia Pontifex ſalutatur. Sic Hiſpaniæ multo maxima pars ejus auſpicia ſequebatur: noviſque acceſſionibus factio ea vehementius confirmabatur. *Mariana de reb. Hiſp. l.* 18. *c.* 11.

CONCILIUM SALTZBURGENSE PROVINCIALE.

ANNO CHRISTI 1388.

Celebratum Anno Chriſti MCCCLXXXVIII.

HIs ita peractis (*a*) deliberabatur de ferendis in Concilio proximo decretis. Optimum factu viſum, ut a Doctoribus conficerentur tabulæ, quibus Epiſcoporum ſinguli ceram ſuam appenderent ante confeſſum. Id cum in finem excogitatum, uti viritim conventis eo promptior eliceretur conſenſus verecundia tergiverſandi; deinde uti ſuis ipſi tenerentur ſigillis ad excludendum pœnitentiæ locum. Itaque litteræ ſanctionum ad ſingulos circumlatæ. Earum ſententiam cum pauci ſcrutarentur, omnes tamen obſignarunt, excepto Leopoldo Seccovienſi. Ad eum, ubi ventum, neſcio quid odoratus, negabat ante ſignaturum, quam vim litterarum pernoſſet. Quibus ei prælectis, quum intelligeret anathemate & interdicto feriundos de Clericis omnes, qui negotia laicorum Principum tractarent; præterea uti nemo ullus Epiſcoporum, Parochorum, aut Prælatorum, vel cujuſcumque tituli, Provincialium cuiquam honorem feudi impertiat: neve in eo metum aut minas excuſet: neque ipſi clientelam obſequium ulli deſpondeant: qui contra faxit, communione piorum careat. Alia præter hæc erant haud pauca, quæ Seccovienſi parum probabantur. Ille his cognitis ajebat ſe omnia, quæ viderentur æqua, facturum: illud tamen ſibi reputandum eſſe, ne quid in fraudem Domini ſui Ducis decerneret. Ad hoc ſe primum obſtringi officio grati animi adverſus eum, a quo adeo habeatur in honore, ut nulli unquam anteceſſorum ſuorum gratiæ majores a principibus obtigerint. Ejus conſenſu ſibi opus eſſe: ſecus fore ut amiſſa gratia Principis Eccleſia ſua luat. Hic eum Magiſter Henricus de Traveyach admonebat, ſi gratiam Principis retinere non poſſet, par eſſe, uti eum in gratiam Cleri dimitteret: neque recuſandum ei eſſe pro commodo Archiepiſcopi, & ejus Eccleſiæ utramque fortunam pati. Seccovienſis contra minime (inquit) mihi animus eſt, cuiquam ita deditum eſſe, ut Eccleſiam meam in exitium præcipitem. Quid quid de me ſit; Eccleſiam meam deſtruere nolo. Ita res mecum habet,

(*a*) *Nempe elevatione corporis S. Vigilii.*

bet, ut leviſſimus quiſque Satellitum Ducis, ſi eum faventem habeat, me poſſit impetere. ANNO CHRISTI 1388. Ego Eccleſiam tueri meam æque teneor, atque Archiepiſcopus ſuam: quod ſi velit, ut more ſubjecti obtemperem, mihique accerſam damna, id certe eget meditatu longiore, quam ut illico decerni poſſit. Hæc eo prædicante, tabellarii vehementer conturbati, bonis primum verbis hortando, monendo poſtremo terroribus eum obſidebant. Sed ipſe nec precibus, nec legum canonicarum objectu, neque carceris interminatione ſubigi potuit, ut ſigillum adprimeret. Hoc tandem unum impetrarunt, ut reciperet, adverſus ea, quæ in Concilio reſpectu Cleri univerſalis magna ſeu parva ſancirentur, vocem non miſſurum. Sileret certe, ſi nolit aſſentiri; & alienationem animi ad alios ne vulgaret. Hic Leopoldus Seccovienſis, cujus toties mentio redit, is eſt, quem Fridericus Archiepiſcopus e parochia Foganenſi ad infulam vocaverat, probus admodum vir, niſi quod animi elatioris, & præcipitis (ut ſcribit Hornekius) Alberto idem duci diu chariſſimus, cujus beneficientia penuriam Eccleſiæ ſuæ multis nominibus a deceſſore contractis obæratæ ſublevavit. Idem Archiepiſcopo ſuo multis in rebus uſui fuit, donec ille pecuniæ ratam ab eo pendendam (nam erat Vicedominus Leibnizenſis) quadringentis marcis taxaſſet: ex eo namque ſtudium ejus adverſus Archiepiſcopum refrixit, eodem teſte.

Quum itaque dies Concilio præſtituta veniſſet, conſedere Patres: coram quibus cantatum ſacrum ſolemne in Baſilica Metropolitana. ANNO CHRISTI 1388. Deinde Epiſcoporum quidam aſcenſo pulpito ſermonem fecit de laudibus obedientiæ. Poſt dictionem Archiepiſcopus converſus ad Magiſtrum Henricum de Goſt, imperavit, uti de rebus, de quibus tam conventum ſit, orationem diceret, prolatis in medium legibus Canonicis, e quarum norma ſanctiones conceptæ ſint. Is, cum aſſurrexiſſet, fecit imperata, & quæ meditatus antea fuerat, explicavit. Archiepiſcopus cum ſuffraganeis de rebus propoſitis in conſilium ibat. Tum recitatum inſtrumentum ſanctionum, id, quod antea circumlatum Epiſcopi ſigillis muniverant. Quum primum tenor litterarum liquidius intellectus eſt, ibi plerique cohorruerunt, ac tædere cœpit eos rem non ante clarius detectam. At vero jacta jam erat alea: vellent, nollent, ſuis ipſis Syngraphis tenebantur. Poſtquam conſtitutio ad calcem perlecta, ſolemnibus cæremoniis decretæ in transgreſſores diræ, & imperia Clericis impoſita. Aderat his omnibus Abbas Admontenſis, qui continuo ſe Salisburgo ſubduxit. Soluto Concilio mox omnes abitum properant. Peritis haud erat obſcurum, quo ſtatutum illud in Alberti Ducis odium comparatum, poſtremo evaderet.

CONCILIUM PALENTINUM

Sub præſidio Petri de Luna anticardinalis in Hiſpania, (quæ adhuc iſto tempore Clementi antipapæ adhæreſcebat) celebratum, anno Domini MCCCLXXXVIII. tempore Urbani papæ VI.

Ex archivio Conchenſi in Hiſp. Extat etiam in Tolet.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De officio ordinarii.*
2. *De cohabitatione clericorum & mulierum*
3. *De clericis conjugatis.*
4. *De rebus eccleſiæ non alienandis.*
5. *De Judæis & Sarracenis.*
6. *De feriis per infideles colendis.*
7. *De adulteriis.*

Hæ ſunt conſtitutiones reverendiſſimi in Chriſto patris ac domini, domini Petri de Luna ſanctæ Mariæ in Coſmedin ſacræ Romanæ eccleſiæ diaconi cardinalis, in Hiſpaniarum partibus apoſtolicæ ſedis legati, vulgariter cardinalis de Aragonia, vel de Luna nuncupati.

PRÆFATIO.

Petrus miſeratione Divina ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconus cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

QUia diſponente patre luminum, ex injuncto nobis legationis officio curam gerimus cleri & populi Hiſpaniarum; circa illa attentis ſtudiis ac ſtudioſis affectibus libenter intendimus, per quæ ſubditorum mores dirigantur ſalubriter, & eorum actus devii in melius reformentur: ut ſic illi ſuorum operum mederentur habenas, quod accepti reddantur Altiſſimo, eiſque ſalus perveniat animarum. Ad iſta igitur, ad quæ ferventius noſtra aſpirat intentio, conſiderationis intuitum convertens, illuſtriſſimi ac devotiſſimi principis domini Joannis regis Caſtellæ, Legionis, & Portugalliæ, nonnullorumque prælatorum regni Caſtellæ pulſati inſtantia habita ſuper his cum aliquibus ex prælatis prædictis, & aliis viris providis & diſcretis, deliberatione matura, & diſcuſſione ſolerti, ſuper quibuſdam quæ correctionem & reformationem * agere videbantur, conſtitutiones infra ſcriptas edidimus: quas die datarum præſentium in eccleſia fratrum Minorum civitatis Paleſtinæ, poſt Miſſarum ſolemnia, in præſentia dicti regis, & aliquorum prælatorum dicti regni, clericorum & laicorum circumſtante multitudine copioſa, fecimus publicari. Et licet poſt publicationem hujuſmodi non ſit neceſſitas præfatas conſtitutiones ſingulorum auribus inculcare: ne tamen aliquis ab earum obſervatione ſe valeat per accuratam ignorantiam quomodolibet excuſare, venerabilibus in Chriſto patribus, Toletano, Compoſtellano & Hiſpalenſi archiepiſcopis, ac Burgenſi, Legionenſi, Ovetenſi, Carthaginienſi, Palentinenſi, Calagurritano, Oſomenſi, Seguntinenſi, Segobienſi, Conchenſi, Cordubenſi, Gienenſi, Zamorenſi, Salamanticenſi, Abulenſi, Civitatenſi, Caurienſi, Placentinenſi, Pacenſi, Gadicenſi, Aſtoricenſi, Aurienſi, Lucenſi, Mindonenſi,

* f. correctione & reformat. egere

Tu-

ANNO CHRISTI 1388.

Tudenſi, epiſcopis, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ipſas conſtitutiones in ſuis cathedralibus eccleſiis, infra duorum menſium ſpatium poſtquam eis fuerint præſentatæ, clericis ac religioſis ordinis cujuſcumque, exemptis infra eorum diœceſim exiſtentibus, auctoritate noſtra ad hoc ſpecialiter convocatis, & deinde quolibet anno, vel in ſynodis per eos celebrandis, vel in dictis eccleſiis, ſemel ad minus ſolemniter & intead earum graliter faciant publicari, & *earum obſervantiam dent, in quantum ad eorum ſpectat officium, operam efficacem. Volumus inſuper, quod prædictæ noſtræ conſtitutiones ad obſervantiam ſui ligent omnes archiepiſcopos & epiſcopos ſupradictos, prout in eis de archiepiſcopis & epiſcopis cavetur expreſſe, ac perſonas ſæculares quaſcumque, & eccleſiaſticas etiam & religioſas ordinis cujuſcumque, exemptas & non exemptas, infra civitates & diœceſim dictorum archiepiſcoporum & epiſcoporum conſtitutas, poſt duos menſes a tempore publicationis faciendæ in præfatis eccleſiis cathedralibus numerandos.

CAPITULA.

De officio ordinarii. Rubrica I.

IN vinea Domini ſabaoth cultores immeriti poſiti, & cuſtodes, ſic in culturæ ac cuſtodiæ nos debemus miniſteriis exercere, ut ad eadem alios in partes ſollicitudinis evocatos ſedulo ſtudio excitemus. Extirpandis igitur vitiorum ſpinis & peccatorum tribulis, quæ ſuperficiem ejus obumbraſſe videntur, ac plantandis virtutum germinibus, in quibus Dominus delectatur, totis affectibus intendentes: monemus & hortamur omnes archiepiſcopos, epiſcopos, & alios quoſcumque juriſdictionem eccleſiaſticam habentes & exercentes, eorumque vicarios, proviſores, officiales, & alios ipſorum loca tenentes, quocumque nomine cenſeantur, ut circa correctionem clericorum conjugatorum & non conjugatorum, in quibuſcumque ordinibus conſtitutorum, cujuſcumque dignitatis, gradus, vel conditionis exiſtant, qui crimina vel maleficia commiſerint, diligenter obſervent canonica inſtituta. Et ſi crimina commiſſa, fuerint capitalia, vel talia pro quibus ea perpetrans capitaliter puniendus: officialis, vicarius, proviſor, aut quivis alius vicem gerens archiepiſcopi, epiſcopi, vel prælati, aut is ad quem ratione ſui beneficii vel officii hoc ſpectat, vel ejus locum tenens, clericum conjugatum vel non conjugatum, ordinis, dignitatis, gradus vel conditionis cujuſcumque, talia committentem abſque correctione & caſtigatione debita non relaxent, abſolvant, vel abire permittant, aut caſtigando, corrigendo vel puniendo remiſſi aut negligentes exiſtant. Alioquin malitioſe deficientes in præmiſſis, ſi beneficiati fuerint, à perceptione fructuum & redituum beneficiorum quæ obtinent, ſint ſuſpenſi per annum, & per idem tempus efficiantur inhabiles ad quodcumque beneficium eccleſiaſticum obtinendum. Si vero beneficiati non fuerint, per idem tempus ad obtinendum eccleſiaſticum beneficium reddantur inhabiles ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1388.

II. *De cohabitatione clericorum & mulierum*. Rubrica II.

Specioſus forma præ filiis hominum, & plenus gratia, fons virtutum, glorioſus ſponſus eccleſiæ Jeſus Chriſtus, inter alia ſanctitatis inſignia, quibus ſponſam ejus inclytam inſignivit, glorioſam conſtituit caſtitatem, ut in illa, ſine qua nullum opus bonum exiſtit, ſponſa ipſius & miniſtri ejus eidem ſponſo virgini, nato de virgine, vitæ puritate fulgentes devotione ſupplici deſervirent. Sed nonnulli clericorum & religioſorum, famæ ſuæ & ſalutis immemores, cum concubinis publice vitam ducunt enormiter diſſolutam: ſuper quo bonæ memoriæ Guillermus epiſcopus Sabinenſis, ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis in partibus Hiſpaniæ apoſtolicæ ſedis legatus, cupiens ſalubriter providere, quamdam conſtitutionem provide edidit, quæ antiqui hoſtis procurante verſutia uſquequaque non extitit obſervata. Propter quod nos adverſus hujuſmodi vitium providere de ſalubri remedio cupientes, monemus omnes & ſingulos clericos & tam ſæculares, quam regulares beneficiatos, & non beneficiatos, cujuſcumque dignitatis, gradus, ſtatus, ordinis vel conditionis exiſtant, ne concubinas in domo propria aut aliena publice audeant detinere. Contrarium vero facientes ſint inhabiles, dum ſic, ut præfertur, tenuerint publice concubinas, & per duos menſes ſequentes poſtquam etiam eaſdem dimiſerint realiter cum effectu, ad quoſcumque ſacros ordines recipiendos, & quodcumque eccleſiaſticum beneficium obtinendum, etiamſi beneficium patrimoniale, vel capellania fuerit temporalis: ut ſic ordinum receptorum per id tempus careant executione, & collatio beneficiorum eis facta infra dictum tempus, ſit nulla, vacua, & irrita ipſo jure, ſi ipſas concubinas tempore receptionis dictorum ordinum, aut collationis beneficii ſeu beneficiorum eis

Conc. apud Vallemoleti ann. 1322. c. 7.

ANNO CHRISTI 1388.

factæ, vel infra terminum duorum mensium antea tenuerint, ut præfertur. Volumus insuper, quod beneficiorum collatores, in litteris per eos concedendis super collationibus ipsorum beneficiorum, etiam patrimonialium, teneantur apponere clausulam subsequentem, videlicet: Nostræ tamen intentionis existit, quod si tempore collationis per nos de hujusmodi beneficio vel beneficiis tibi factæ aut infra terminum duorum mensium ante, publicus concubinarius fueris, præsens nostra collatio nullius sit roboris vel momenti. Si autem collator prædictam clausulam omiserit, volumus quod collatio beneficii vel beneficiorum, etiam non concubinario per eum facta, sit nulla & irrita ipso jure. Nihilo minus collator, etiam si archiepiscopus vel episcopus fuerit, qui hujusmodi clausulam in litteris per eum concedendis super collatione alicujus beneficii seu beneficiorum, etiam non concubinario facta, non apposuerit, vel apponi fecerit in collatione per se facta, vel per alium vice sui, sit ipso facto ab ejusdem beneficii vel beneficiorum collatione suspensus, & ejusdem beneficii vel beneficiorum collatio ea vice ad superiorem proximum devolvatur. Adjicientes etiam, & insuper statuentes, prout Guillermus episcopus Sabinensis & legatus præfatus statuit: quod quicumque clerici aut religiosi, qui post duos menses a publicatione constitutionis hujusmodi in ecclesia cathedrali, de cujus diœcesi existunt, facienda numerandos, concubinam seu concubinas modo prædicto detinuerint, vel dimissam seu dimissas, aut aliam seu alias admiserint, si beneficiati existant, tertia parte fructuum omnium beneficiorum quæ pro illo tempore obtinent, ipso facto sint privati. Si vero per alios duos menses, prædictos duos immediate sequentes, in eodem crimine continuaverint vitam fœdam, alia tertia parte. Et si forsan Dei timore contempto, per alios duos menses, prædictos quatuor immediate sequentes, in peccato permanserint memorato, reliqua tertia parte fructuum dictorum beneficiorum omnino privati existant. Præcipientes eisdem, quod aliquam partem fructuum prædictorum, postquam ipsa vel ipsis, ut prædicitur, privati fuerint, manus temerarias aliquatenus non extendant. Et si forsan contrarium attentaverint, sub obtestatione extremi judicii prælatis eorum tam diœcesanis, quam aliis, districte præcipimus, quod ad restituendum quidquid de prædictis tertiis fructuum seu ipsorum aliqua, postquam modo prædicto privati existant, occupaverint, seu detinuerint vel assumpserint, per censuram ecclesiasticam & alia juris remedia ipsos compellere non omittant. Quod si forte prædicti clerici vel religiosi concubinarii, adhuc ad cor non redierint, sed nostrum contemnentes mandatum, se ostenderint tam execrandæ turpitudinis amatores: suis prælatis prædictis & eorum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub animarum suarum periculo, districte præcipimus & mandamus, quod * infra quatuor menses post supradictos sex menses, continue numerandos, transgressores prædicti concubinas præfatas omnino non dimiserint, easdem vel alias ulterius non admissuri, eos beneficiis suis privent, ipsosque in limo peccatorum tam fixos, donec se correxerint, & postea per duos menses, inhabiles esse denuncient ad quoscumque superiores ordines recipiendos, & ad quæcumque beneficia ecclesiastica obtinenda. Volumus etiam, quod si quis de prædictis, postquam beneficio seu beneficiis privatus fuerit modo prædicto manus rapaces extenderit ad dictorum beneficiorum fructus, seu ad aliquam eorum partem, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto, a qua non possit absolvi, nisi de sic occupatis restitutione integra, & beneficii seu beneficiorum quibus privatus fuerit, ut prædicitur, dimissione plenaria, prius factis. Insuper prædictæ ordinationi adjicimus, quod dicti concubinarii qui tempore mortis, vel per duos menses ante, publice, ut præmittitur, concubinas habuerint, sint intestabiles, & bona eorum tam mobilia quam immobilia, etiam patrimonialia, & quæcumque alia, sint confiscata, postquam declaratum fuerit eos publicos concubinarios modo prædicto fuisse, & sic pœnam incurrisse prædictam: & tam ipsi quam ipsæ concubinæ careant ecclesiastica sepultura, nisi per duos menses ante mortem sine fraude ab invicem cum effectu fuerint separati. Quorum bona, etiam patrimonialia, & fructus beneficiorum prædictorum, in tres partes dividantur: quarum tertia pars fabricis ecclesiarum, in quibus beneficiati fuerint vel fuerit; alia vero tertia ordinario diœcesano, reliqua vero tertia pars pro captivis redimendis, qui ab infidelibus detinentur, applicetur, & applicatæ sint ipso facto, postquam

* f. si inf

de-

ANNO CHRISTI 1388.

declaratum hoc fuerit ut præfertur. Quod si forte propter confiscationem & privationem prædictorum fructuum beneficiorum concubinariorum ipsorum viventium ecclesias contigerit Divinis & aliis debitis obsequiis graviter defraudari: volumus quod dictos fructus vel partem eorum, prælatus ad quem spectat, Divinis officiis, ac aliis debitis servitiis dictarum ecclesiarum applicet, prout viderit expedire. Super quo prælatorum conscientiam oneramus. Quæ quidem tertia pars redemptioni prædictæ applicata, per fratres de Mercede & de Trinitate ordinum exigatur & levetur, & per ipsos in dicta redemptione captivorum fideliter dispensetur: de quibus, diœcesanis episcopis, de his quæ in ipsorum diœcesi, prædicta de causa receperint, teneantur reddere rationem. Quod si in hujusmodi dispensatione vel administratione culpabiles reperti fuerint aut remissi, per eosdem diœcesanos auctoritate nostra corrigantur, privilegiis non obstantibus quibuscumque: statuentes nihilominus, quod prædicti ecclesiarum prælati pœnas præmissas diligenter exigant, & per duos viros idoneos, per eos in propriis diœcesibus deputandos, levari & recolligi faciant, distribuendas juxta modum & formam superius ordinatos. Volumus insuper & mandamus, quod prælati in civitatibus & diœcesibus suis testes deputent synodales, qui per diœceses veritatem inquirant super omnibus supradictis, & ea quæ repererint, quam citius potuerint suis prælatis in synodis, quam annuatim propterea celebrari jubemus, vel ipsis in remotis agentibus, eorum vicariis, semel teneantur anno quolibet nunciare, ne iidem prælati excusationem prætendere seu ignorantiam aliquam valeant allegare.

De clericis conjugatis. Rubrica III.

Cum in jure statutum existat, quod clerici conjugati, qui cum unicis & virginibus contraxerunt, si tonsuram & vestes deferant clericales, privilegium obtineant canonis ab Innocentio papa II. editi in favorem totius ordinis clericalis, & pro commissis ab eis excessibus vel dictis non possint a sæcularibus judicibus personaliter, aut etiam pecunialiter condemnari; & nonnulli ex prædictis clericis conjugatis, ut fide dignorum relatione percepimus, tonsuram aut vestes deferant honestati ordinis clericalis minime congruentes: ideo statuimus, quod clericus conjugatus, qui gaudere voluerit privilegio supradicto, tonsuram seu clericam quantitatis inferius descriptæ deferat, vel majorem; & vestem superiorem non virgatam aut bipartitam, quæ tamen usque ad medietatem tibiæ, vel ultra, in longitudine protendatur. Tonsuræ autem formam, ad omne ambiguitatis tollendum dubium, hic fecimus circumscribi: quam in eadem mensura per singulos prælatos, seu eorum vicarios vel officiales, jubemus imprimi loco utique publico & patenti, in valvis ecclesiarum cathedralium & aliarum majorum ecclesiarum locorum insignium diœcesum earumdem.

ANNO CHRISTI 1388.

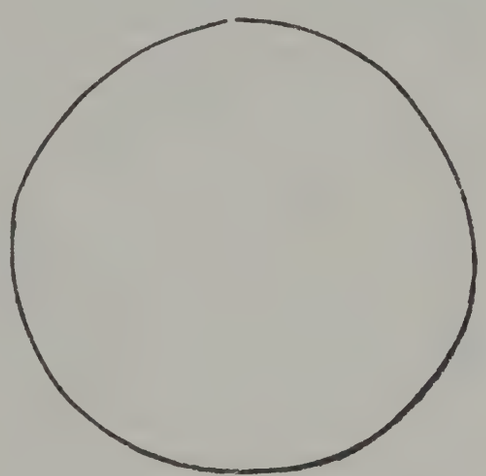

De rebus ecclesiæ non alienandis. Rubrica IV.

Execrandæ alienationis abusum, quo prælati & aliæ personæ ecclesiasticæ, maxime in regnis & terris Castellæ subjectis existentes, administrationem ecclesiarum & rerum ecclesiasticarum habentes, loca, vassallos, grangias, & alias possessiones, decimas, primitias, redditus, proventus, & juria, & bona alia ad ecclesias, ordines, monasteria seu alia pia loca quibus præsunt, spectantia, personis sæcularibus sub colore & titulo commendæ, ut per eosdem ab aliorum oppressionibus defendantur, vel aliis confictis causis, propria auctoritate subjiciunt, & tributaria reddunt in perpetuum vel ad tempus, cum sit in Dei offensam, & ecclesiarum, ordinum, monasteriorum & locorum prædictorum, grave damnum, introductum, ac sacris canonibus inimicum, abhorrentes & merito reprobantes, universos archiepiscopos, clericos, abbates, priores, & magistros ordinum militarium, commendatores, & quoscumque eccle-

ANNO CHRISTI 1388.

siarum & rerum ecclesiasticarum administratores, maxime in regnis & terris præscriptis existentes, cujuscumque status, gradus, ordinis vel conditionis existant, sub excommunicationis pœna monemus & hortamur, ut constitutiones in Lugdunensi & Viennensi conciliis super hoc editas, in commendis jam factis de rebus supradictis perspicue attendant, & diligenter observent; quas commendas super interminatione anathematis de cætero fieri prohibemus. Nos enim, si secus actum seu attentatum fuerit, id decernimus irritum & inane.

De Judæis & Sarracenis.
Rubrica V.

Etsi Christiana religio Judæos & Sarracenos ex eo non debeat abjicere, quia nostri conditoris imaginem constat eos habere; quia tamen ex eorum frequenti communione, experientia docente novimus, damna corporibus, & animabus fidelium pericula & scandala plurima proveniisse; deliberatione provida statuimus, ut Judæi & Sarraceni inter Christianos, vel Christiani inter Judæos vel Sarracenos, domos, hospitia, seu alia receptacula in quibus habitent, nullatenus permittantur habere: sed in civitatibus & locis ubi certæ limitationes sunt, eisdem Judæis & Sarracenis deputatæ, reducantur ad eas, & infra ipsas constituant habitationes suas. Ubi vero Judæi & Sarraceni prædicti ad habitandum non habuerint hujusmodi limitationes seu terminos deputatos, limitentur & assignentur eisdem partes aliquæ in civitatibus & locis prædictis a Christianorum habitationibus separatæ, infra quas reducant se, nec extra prædictam limitationem permittantur quomodolibet commorari; nisi forte sint aliqui Judæi & Sarraceni mercatores, vel alii quæcumque officia aut opera mechanica exercentes, seu merces vendentes, quos pro hujusmodi operibus exercendis & mercibus vendendis, in plateis vel in aliis locis publicis civitatum & locorum ubi existunt, permittimus habere operatoria, tentoria, tabularia seu boticas: dum tamen intra loca eis deputata, vel in posterum deputanda, domos seu habitationes principales cum filiis & uxoribus teneant, ad quas se de nocte reducant. Christiani autem, qui intra limitationem Judæis vel Sarracenis assignatam vel assignandam habitare præsumpserint; si infra duos menses a die publicationis præsentium factæ in ecclesia cathedrali civitatis vel diœcesis ubi moram trahunt, se ad commorandum inter Christianos reducere non curaverint, ad id per censuram ecclesiasticam compellantur. Judæis vero & Sarracenis, si infra dictum terminum duorum mensium ubi limitatio est facta; vel postquam dictæ limitationes de ordinatione & voluntate domini regis, vel cujuscumque alterius domini ecclesiastici vel temporalis civitatis vel loci, factæ fuerint, se ad easdem reducere noluerint vel neglexerint, Christianorum communio subtrahatur.

De feriis per infideles colendis.
Rubrica VI.

Cedit in opprobrium religionis Christianæ, quod Judæi & Sarraceni inter Christicolas habitantes, diebus Dominicis & festivis mercimonia vendere, & artificia ac mechanica opera exercere publice non verentur. Cum autem hoc in Divinæ majestatis offensam non sit a Christi fidelibus aliquatenus tolerandum: ipsis Judæis & Sarracenis, ne mercimonia vendere, aut qualitercumque artificia, seu opera mechanica exercere præsumant diebus Dominicis & festivis, qui per Christianos coluntur, districtius inhibemus, & ad id compelli per locorum ordinarios ac judices sæculares, sub quorum jurisdictione Judæi & Sarraceni vivere dignoscuntur, per subtractionem communionis fidelium, & alias pœnas temporales, auctoritate qua fungimur, præcipimus & mandamus. Quod si sæculares judices negligentes fuerint in præmissis, ad hoc per censuram ecclesiasticam compellantur.

De adulteris. Rubrica VII.

In paradiso voluptatis, ubi primum parentem creaverat creator omnium glorioſus, matrimonium hac lege instituit, ut sic vir per consensum legitimum feminæ jungeretur, quod duobus existentibus in carne una, aliam personam quæ unitatem divideret, superaddere non liceret. Hanc unitatem nonnulli conjugati, Dei timore postposito, deturbantes, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, concubinis se commiscere in suarum animarum damnationem publice non verentur. Contra quos præfatus Guillermus episcopus Sabinensis, sanctæ Romanæ

ecclе-

ecclesiæ cardinalis statuit & ordinavit, ut quicumque conjugatus concubinam publice detinere præsumeret, & insuper non conjugatus, qui concubinam infidelem præsumet detinere, tam ipsi quam ipsæ, eo ipso sententiam excommunicationis incurrent. Nos vero dictam constitutionem innovantes, tam prædictos, quam conjugatos, qui cum adulteris publice commiscentur, & ipsos adulteros, prædictæ excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Volentes insuper, quod, nisi adulteri & alii suprascripti præfatas concubinas, vel conjugatæ dictos adulteros, per duos menses ante eorum vel earum obitum dimiserint, & se ab eisdem sine fraude separaverint, etiamsi tempore obitus sui vel antea fuerint a dicta excommunicationis sententia absoluti, nihilo minus tam ipsi quam ipsæ careant ecclesiastica sepultura. ANNO CHRISTI 1388.

Datum Palentiæ sub sigillo nostro pendenti, IV. Nonas Octobris, Indictione II. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Clementis Divina providentia papæ VII. anno 10. & a nativitate Domini 1388. Istæ constitutiones fuerunt publice denunciatæ in ecclesia fratrum Minorum Palentinorum die 4. mensis Octobris, anno a nativitate Domini 1388. Indictione II. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Clementis Divina providentia papæ VII. anno decimo, præsentibus rege, archiepiscopo Compostellano, Ovetensi, Legionensi, Calagurritano, Palentino & Zamorensi episcopis, & cleri & populi multitudine copiosa.

PANORMITANUM CONCILIUM

Provinciale.

Anno 1388. habitum.

Constitutiones factæ, & ordinatæ in concilio provinciali per Rev. in Christo patrem D. D. Ludovicum (1) Archiep. Panormitanum de consilio, & assensu Rev. D. Matthæi ep. Agrig. (2) Francisci quondam ep. Mazarensis, (3) & D. Ludovici de Guidicefacio in dicto concilio locumtenentis DD. Antonii (4) Melevitani, celebrato in Urbe Panormo, cum consensu, & assensu sacræ regiæ (5) Majestatis die X. Novemb. XII. indictione An. Dom. MCCCLXXXVIII.

Capitula de pertinentibus ad divinum cultum.

In primis ordinamus, quod omnes clerici beneficiati, infirmitate corporali non gravati, veniant ad omnes horas omni die: canonici vero in ecclesiis cathedralibus teneantur venire in omnibus diebus dominicis, & feriis duplicibus, & semiduplicibus ad missam & primas & secundas vesperas: ad matutinum vero in dictis diebus veniant, quando commode poterunt interesse, supra quo eorum conscientiam oneramus: si quis vero ipsorum canonicorum defuerit prædictis diebus (in) aliqua dictarum horarum, videl. missæ & vesperarum, ipso facto sit privatus communia (*a*) unius mensis, & applicetur servientibus canonicis: cæteri vero clerici & sacerdotes inferiores, si defuerint die aliquo, seu hora, puniantur per eorum diœcesanos secundum quod eis secundum Deum videbitur expedire, plus vel minus secundum rationem defectus, & cogant ipsi diœcesani clericos in aliis ecclesiis sine cura beneficiatos servire ecclesiæ cathedrali secundum proportionem reddituum cujuscumque.

De redditibus canonicorum, & clericorum non servientium, in ecclesia expendendis & distribuendis inter personas servientes.

Item statuimus, & ordinamus, quod redditus & proventus canonicorum, & clericorum non servientium, & residentium, saltem per tres partes anni, qui non fuerint actu in studio generali theologiæ, decretorum, seu legum, per diœcesanos ipsorum expendantur, & distribuantur inter personas idoneas, quæ servierint ecclesiæ in divinis officiis in supplementum dictorum non residentium, seu non servientium, ut jura canonica mandant, ita quod redditus canonicorum absentium præsentibus, & servientibus applicentur, si ibi fuerint canonici servientes: redditus vero aliorum clericorum non canonicorum absentium aliis clericis servientibus tribuantur ad arbitrium ipsorum episcopi.

Capitula de pertinentibus ad honestatem, & vitam clericorum, quod clerici non teneant concubinam.

Item ut in omnia honeste, & secundum Deum fiant in clero totius nostræ provinciæ Panormitanæ, prohibemus universis, & singulis totius nostræ provinciæ clericis cujuscumque status, aut gradus existant, tenere concubinam seu fornicariam mulierem publice in domo propria, vel aliena: qui vero contrarium fecerit, a suo diœcesano a divinis officiis, & beneficiis ecclesiasticis suspendatur, taliter suspensus restitui non possit, nisi dumtaxat fornicaria muliere primitus a suo remota consortio, & injuncta pro delicto pœnitentia salutari: qui vero sic suspensus a divinis præsumpserit divina & ecclesiastica ministrare sacra, aut divinis in ecclesia officiis interesse, tamquam irregularis effectus omnibus beneficiis ecclesiasticis expolietur, prout jura canonica mandant.

Quod

ANNO CHRISTI 1388.

Quod clerici non intrent in tabernam in locis & terris, in quibus habitant, & de prohibito ludo taxillorum.

Item prohibemus omnibus clericis, beneficiatis, seu in sacris ordinibus constitutis intrare tabernam ad comedendum in locis, & terris, in quibus faciunt residentiam, nec ludant ibi ad aleas, vel taxillos, aut inhoneste in nuptiis laicorum chorizent, sub pœna unciæ unius persolvendæ diœcesano suo.

De prohibita portatione armorum per clericos.

Item prohibemus omnibus clericis nostræ provinciæ arma portare publice, vel occulte in terris, in quibus resident: quod si contrarium fecerint, per suum diœcesanum ab officio, & beneficio suspendantur; & quibus hæc pœna non competit, careant tertio moniti privilegio clericali.

Quomodo clerici habeant portare capillos, barbam, & coronam.

Item mandamus omnibus clericis nostræ provinciæ beneficiatis, & non beneficiatis, canonicis, rectoribus, & aliis quacumque dignitate fulgentibus, quod portent capillos usque ad aures tantum, & non infra aures, pertonsos, barbamque rasam, vel tonsam, & coronam portent in capite congruentem, magnam: qui vero contrarium fecerit in aliquo præmissorum, tertio monitus a suo diœcesano suspendatur ab administratione sacramentorum, & cui hæc pœna non competit, tertio monitus careat privilegio clericali.

Confirmatio prædictorum capitulorum.

Capitula suprapositа sunt prædecessorum nostrorum scilicet Rev. Patris arch. Matthæi, (*b*) & Epis. Rogeri Mazar. & Agrig, quæ in nullo immutamus; sed ea de novo confirmamus ac varietate temporis suadente, modificamus, & addimus, & alia de novo facimus, prout licet, quia quæ de novo emergunt &c.

De habentibus duos canonicatus.

Capitulum prædecessorum nostrum quod incipit: *Item statuimus* &c. volumus penitus observari in canonicis unius Ecclesiæ tantum: in aliis vero canonicis duarum Ecclesiarum, si Metropolitanæ fuerint, & suffraganeæ per tres partes anni serviant metropolitanæ, & per residuum suffraganeæ; ubi vero habuerint duos Canonicatus in Ecclesiis inferioribus metropolitanæ per dimidiam partem anni deserviant uni, & per aliam partem alteri.

Quod nemo retineat maritatam in domo sua.

Capitulum quod incipit: *Item quod omnia honeste*, & volumus penitus observari in non maritatis: in maritatis quidem volumus, quod si quis temeritate propria præsumpserit in domo sua retinere, ab officio, & beneficio fore suspensus, quam volumus ipso facto incurrere, si post viginti dies a tempore publicationis præmissorum statutorum de domo propria non expulerit.

Quod canonici & clerici quotam eis contingentem habeant in distributionibus cotidianis secundum merita eorum.

ANNO CHRIST. 1388.

Item quia secundum jura canonica qui altari servit de altari vivere debeat, qui ad onus eligitur, a mercede repelli non debeat, statuimus & ordinamus, ut tam Canonici, quam Clerici nostræ majoris ecclesiæ Panormitanæ Metropol., quam quarumcumque aliarum ecclesiarum nostræ Provinciæ secundum eorum meritorum exigentiam de distributionibus cotidianis quotam eis contingentem recipere debent, quod arbitrio eorum superioris relinquatur.

Quod nullus Clericus assumat Cappellaniam, nec Missam sine licentia superioris.

Item quod nullus Sacerdos audeat assumere cappellaniam, nec missam de continuo vel ad certum tempus ut Cappellanus celebrare in aliquo loco exempto, nec in Collegio sæcularium sine expressa licentia sui superioris, & contrarium faciens, sit ipso facto a Divinis suspensus.

Quod quilibet beneficiatus saltem semel in hebdomada celebret, vel celebrari faciat in suo beneficio.

Item quod quilibet clericus beneficiatus saltem semel in hebdomada debeat per se, vel per alium in dicto beneficio, quantumcumque minimo, Missam celebrare, & in casu, quo stabiliter in dicto beneficio celebrare, vel celebrari facere non posset, prout est dictum, celebret, vel celebrari faciat in majori Ecclesia, vel Parochia, infra cujus limites extiterit prædictum beneficium, & si beneficium abundaverit in fructibus, pluries teneatur celebrare arbitrio superioris: & qui præmissa adimplere negligerit, privetur fructibus dicti beneficii, & contribuantur alicui idoneo Sacerdoti pro prædicta celebratione.

De recipiendis Ordinibus.

Item quod nullus ordinatus in minoribus ordinibus seu sacris debeat ad ordines prædictos recipi, nisi per eosdem ordinatos litteræ eorum ordinationis in eorum testimonium ostendantur; & recipientes contra tenorem hujus constitutionis, arbitrio sui superioris puniantur.

De non percipiendis fructibus Ecclesiæ, nisi prius habitis litteris Episcopalibus, & per executorem habeatur possessio.

Item quod nullus promotus per ordinarium ad aliquam dignitatem, canonicatum, vel beneficium cum cura, vel sine cura debeat se miscere, vel administrare, seu fructus Ecclesiæ ad quam est promotus, percipere, nisi prius habitis litteris episcopal:, & per exequutorem datum in suis litteris, habeat possessionem, & contrarium faciens ipso facto a dignitate, canonicatu, vel beneficio sit suspensus. Quod stante clerico per annum in habitu laicali non deferente tonsuram clericalem, beneficio privetur. Quod si quis clericus beneficiatus,

quan-

quantumcumque de cætero monitus non fuerit, in habitu laicali per annum permanserit, vel tonsuram clericalem non detulerit, aut canonicas horas, seu officium divinum, & nocturnum Dominicæ dicere neglexerit, aut se sæcularium negotiis immiscuerit a divinis obsequiis se totaliter abstinendo, ipso facto, sit beneficio, vel beneficiis suis privatus, & Prælatus talia beneficia retinere possit, & valeat legitime conferre tamquam beneficia vacantia.

ANNO CHRISTI 1388.

De non procurandis negotiis sæcularium per clericos sine licentia superioris.

Quod nullus clericus audeat, nec valeat sine licentia sui superioris negotia alicujus sæcularis procurare: quod si quis contrafecerit, ab officiis, & beneficiis suspendatur.

Quod nullus clericus vendat vinum manibus propriis.

Item nullus clericus publice in domo sua, vel aliena manibus propriis vinum vendat ad minutum, nec etiam volentibus bibere in eodem loco, per alium vendi facere audeat; & contrarium faciens ab officio, & beneficio suspendatur.

De prohibita conjuratione contra prælatum.

Item quod nullus clericus cujuscumque gradus, vel conditionis existat, faciat conjurationem, vel conventiculum, seu conspirationem per se, vel per alium facere præsumat contra eorum prælatum, vel ejus ecclesiam, vel aliam personam ecclesiasticam, quod ipsorum respiciat incommodum in persona, vel rebus sub pœna excommunicationis, quam volumus ipso facto incurrere; nec per alium absolvi, quam per nostrum Metropolitanum.

De prohibito exercitio mercantiarum, & emptionum vel venditionum ad tempus.

Item quod nullus clericus cujuscumque gradus, status, aut conditionis existat, debeat mercantias exercere, nec emere, vel vendere res aliquas ad tempus plusquam communiter valent, vel similiter valituras, & contrarium facienti actio in prædictis contractibus denegetur.

De modo indumentorum portandorum per clericos.

Item quod nullus clericus cujuscumque gradus debeat indumenta rubra, vel viridia apportare, nec cappucceos de scarlato, nec subtilares cum punta (*d*), nec corrigias de argento, nec annulos, nisi quibus ex dignitate competit, sub pœna amissionis rei prohibitæ.

De exemptione clericorum.

Item quod nullus clericus, qui se exemptum existimaverit, privilegio exemptionis gaudere possit, nisi illud per ordinarium, vel ejus metropolitanum, sicut justum videbitur, fuerit approbatum.

De non discedendo sine litteris dimissoriis.

Item quod nullus clericus, cujuscumque gradus, status, vel conditionis existat, egrediatur extra regnum sine litteris dimissoriis, sub pœna privationis beneficiorum ipsorum: non beneficiati autem sui superioris arbitrio puniantur.

Quod nemo petat beneficium vacaturum, nisi corpus decedentis sit prius sepultum.

Item quòd nullus clericus per se, vel per alium, nomine suo vel de sua scientia, & voluntate petat beneficium vacaturum, nisi prius corpus decedentis traditum fuerit sepulturæ; qui si beneficiatus extiterit, perdat fructus beneficiorum suorum per annum; si vero beneficiatus non fuerit, sit per sex menses a divinis suspensus.

De non impediendis redditibus alterius beneficialis.

Quod nullus clericus, cujuscumque status, vel conditionis existat, debeat occupare, seu occupari facere, vel impedire redditus vel proventus beneficii alterius beneficialis quocumque modo vel occasione sub pœna privationis beneficiorum suorum; si beneficialis non fuerit, sui superioris arbitrio puniatur.

De non sepeliendis defunctis in cimiteriis religiosorum mendicantium sine permissione parochialis ecclesiæ.

Item constituimus, & ordinamus, quod cappellani, & ecclesiarum rectores non permittant Religiosos mendicantes quoquo modo funera, seu defunctos in eorum cimiterio sepelire sine permissione ecclesiæ parochialis, ac maxime pueros minores decedentes intra annum, consuetudine aliqua allegata in contrarium non obstante, sub pœna arbitraria; & si dicti Religiosi contrarium facere præsumpserint, dicti cappellani recursum habeant ad ordinarios, qui debeant procedere contra tales Religiosos, prout erit juris opportunum.

Quod quando quis sepelitur in Ecclesia de jure non cimiteriata, tres partes ceræ acquirantur parochiali ecclesiæ.

Item quod si aliquis de disciplina elegerit sepeliri in ecclesia eorum non de jure cimiteriata, quod tres partes ceræ portatæ in funere, quomodocumque portentur, acquirantur ecclesiæ Parochiali, cujus defunctus extiterit Pachianus; reliqua vero pars attribuatur cappellano servienti ecclesiæ, in qua eliget sepeliri, reservato jure cathedralis ecclesiæ, jure vel consuetudine introducto. Si quis huic constitutioni transgressor extiterit, sui superioris arbitrio puniatur.

De quarta parte legatorum ad pias causas episcopis acquirenda.

Item quod de omnibus legatis ad pias causas, quomodocumque, vel qualitercumque, & in quibusque casibus, factis, debeatur quarta episcopis, ubi jure, vel consuetudine solvitur,

non

☞ non obstante statuto, seu constitutione a quibuscumque cujuscumque gradus, status, & conditionis existant, quas volumus per istud capitulum irritari, & nullas censeri: & contrarium facientes, seu observantes, arbitrio sui superioris puniantur. ANNO CHRISTI 1388.

De non donandis, & concedendis ad emphyteusim, vel ad longum tempus bonis ecclesiarum.

Item quod nullus clericus, seu rector alicujus ecclesiæ, & etiam abbas, seu abbatissa, audeat, nec debeat inconsulto suo prælato ad emphyteusim concedere bona suæ ecclesiæ, vel monasterii, nec etiam ad longum tempus scilicet quinquennium locare; & contrarium faciens puniatur arbitrio sui superioris, & talis concessio sit de jure nulla.

De reparandis ecclesiis per beneficiales.

Item quod quilibet clericus, seu persona ecclesiastica debeat reparare ecclesias suas, & etiam reficere, ac earum bona secundum competunt facultates dictorum beneficiorum, nec permittere ipsas ad ruinam pervenire, & si ejus culpa seu negligentia aliquod prædium ruinam passum fuerit, per superiorem cogatur ad reficiendum tale prædium sui culpa dirutum, & alias ad arbitrium sui superioris puniatur.

Quod canonici in minoribus ordinibus constituti infra annum debeant ad sacros ordines promoveri.

Item quod nonnulli canonici tam in nostra Panormitana ecclesia, quam in aliis suffraganeis ecclesiæ nostræ in minoribus instituti ad sacros ordines promoveri contempserint, & sic per eosdem in nullo dictis ecclesiis deservitur; statuimus, ut de cætero unusquisque canonicus dictarum ecclesiarum infra annum, postquam possessionem sui canonicatus & præbendæ pacifice fuerit adeptus, debeat ad sacros ordines promoveri; & illi qui nunc in dictis ecclesiis in minoribus ordinibus sunt constituti, debeant post celebrationem præsentis capituli infra menses sex ad sacros ordines promoveri; alias si præmissa adimplere neglexerint, seu noluerint, ipso facto perdant fructus præbendæ suæ, quousque ad sacros ordines promoveantur.

De non revelando id quod in capitulo ordinatum & dictum fuerit.

Quod nullus canonicus quod in capitulo fuerit ordinatum, vel capitulariter dictum, audeat extra capitulum revelare: quod si qui contrafecerit, per hanc constitutionem decernimus fructibus canonicatus per annum fore privatum; & qui denunciaverit illum revelantem secreta capituli, habeat tertiam partem dictorum fructuum, & credatur dicto denuncianti cum unico teste tantum.

Sequens concilium fiat secunda dominica mensis novemb. XIV. indictione anni proxime futuri.

Ludovicus Dei, & Apostolicæ sedis gratia Panormitanus Archiepiscopus, licet immeritus, venerabilibus abbatibus, Prioribus, archipresbyteris, archidiaconis, canonicis, præpositis, & ecclesiarum rectoribus, necnon presbyteris, diaconis, subdiaconis, & aliis clericis universæ nostræ provinciæ salutem in Domino, qui est salus simul vivorum, & mortuorum.

Cum virtutes nobis naturaliter ignotas ætas in tantum tenetur corrumpere, quod nisi fuisset scientia divinitus inspirata, non immerito homo fine privaretur Deifico; & quia propter hominum varias imaginationes dilucide ipsarum nodus nequit perfecte decidi, attendentes nos esse ex injuncto nobis officio adstrictos curis solitis maxime clericorum, & eorum scandala, in quantum possumus removere, quoniam ad hoc positi sumus, ut subjectorum corrigamus errores, & de ipsis in districto judicio tenemur reddere rationem: assistentibus nobis reverendis, & in Christo patribus suffraganeis episcopis Matthæo Agrigentino, & Francisco Magarensi, necnon & domino Ludovico Dejudicefacio, vicegerenti episcopi Melevitani, ac de eorum consilio congregata synodo, prout nobis jure injungitur, constitutiones juribus papalibus non dissonas, sed effectu consonas edere non omisimus; quas in provincia nostra per clericos in eadem existentes, ut supra, observari mandamus, pœnis inferius adnotatis: mandamus Rev. suffraganeis nostris ut in suis synodis prædictas constitutiones debeant publicare, quas synodos ab isto die infra sex menses precipimus celebrari.

Datum Panormi in nostro Archiepiscopali Palatio anno domini 1388. X. mensis Nov. XII. indict.

ANT. MONGITORIS V. CL.

NOTÆ.

Constitutiones &c. per Patrem Dominum Dominum Ludovicum Archiep. &c.

Hoc concilium diu M. S. vagavit, ejusque meminere constitutiones Synodales cardinalis Jannettini ab Auria an. 1634. part. 3. cap. 10. pag. 106. Martini de Leon & Cardenas part. 3. cap. 7. pag. 118. & Jacobi de Palafox part. 2. cap. 7. pag. 129. Demum in lucem emisit P. Joannes Maria Amatus in libro inscripto de *Principe Templo Panormitano* edito Panormi anno 1728. lib. 13. cap. 2. a pag. 429. ad 436.

(1) *Ludovicum* &c. Ludovicus Bonitus Archiep. Panormitanus qui ecclesiæ Panormitanæ præfuit ab an. 1383. ad 1292. Ex Pirro in Not. eccl. Panorm. pag. 159. De eo plura in nostra Bibl sect. 42. pag. 18.

(2) *Matthæi episcopi Agrigent.* Matthæus Fugardus Panormitanus episcopus Agrigentinus. Pirrus in not. pag. 296.

(3) *F. Episcopus Mazarienfis.* Franciscus de regno Ord. Prædicat. episcopus Mazarienfis. Pirrus in not. Magar. pag. 508.

(4) *A. Episcopi Melevitani.* F. Antonius episcopus Melitensis. Pirrus in not. eccl. Melit. pag. 595.

(5) *Sacræ Regiæ Majestatis.* Mariæ Siciliæ Reginæ. Ex eodem Pirro in Chronolog. regum Sic. pag. 79.

(a) §. 1. *Ipso facto sit privatus communia &c. communia &c.* Distributio Choralis a præsentibus acquirenda.

ANNO CHRISTI 1388.

(b) §. *Capitula suprapoſita &c. Archiep. Matthæi.* Matthæus Ursinus archiep. Panormit. qui præcessit Ludovico Bonito ab an. 1371. ad an. 1380. Ex Pirro in not. eccl. Panorm. pag. 158.

(c) Rogerii Mazarien. &c. Rogerius a ..... Ord .. Min. episcopus Agrigentinus ab an. 1327. ad 1382. Pir. not. Mazar. pag. 508. Ex his colligitur aliud concilium coactum anno 1327. vel 1373. hoc enim in temporis spatio vacabat ecclesia Meliten. ideoque in hoc præcedenti Concilio episcop. Meliten. non interfuit.

(d) §. *Item quod nullus clericus &c. debeat indumenta rubea apportare &c. nec ſutilares cum punctis &c.* Calceos acutos vetat Innocentius III. cap. 15. de vita, & honestate clericorum.

CONCILIUM PROVINCIALE APUD S. TIBERIUM

ANNO CHRISTI 1389.

Anno Domini MCCCLXXXIX. celebratum.

VEnerabile concilium provinciale de mandato reverendi in Christo Patris & domini domini nostri Narbonensis archiepiscopi celebratum anno millesimo trecentesimo octogesimo nono, die vicesima sexta Julii, cum aliquibus diebus sequentibus, congregatum in loco S. Tiberii Agathensis diœcesis, in quo interfuerunt venerabiles, & profundæ scientiæ viri domini infra scripti, videlicet pro dicto domino archiepiscopo concilium mandante, & capitulo ejusdem, venerabilis & circumspectus vir dominus Joannes *Picoriati* licentiatus in decretis, vicarius generalis & locum tenens dicti domini archiepiscopi Narbonensis; Item pro domino episcopo Biterrensi dominus Petrus *Ciscreboni* licentiatus in legibus, sacrista Biterrensis; Pro domino Magalonensi capitulo & clero, dominus Bartholomæus *Squiverie* licentiatus in decretis, & bacalaureus in legibus, vicarius & officialis Magalonensis; & dominus Pontius de Saldairaco camerarius, & bacalaureus in decretis; pro domino Carcassonensi, capitulo, & clero ejusdem, dominus Amymericus *Apperati* canonicus, & sacrista ecclesiæ Carcassonensis; Pro domino Electensi dominus Jacobus *de Bax* licentiatus in decretis, prior major, vicarius & officialis ejusdem; Pro domino Agathensi, capitulo, & clero ejusdem, dominus Joannes Fau ..... licentiatus in decretis, & officialis ejusdem; Pro domino Lodovensi, dominis capitulo, & clero; dominus Joannes *Mas* in legibus licentiatus, vicarius, & Guillelmus de Rocasello canonicus Lodovensis; Pro domino Nemausensi, capitulo, & clero dominus Bernardus *Marchesii* canonicus, operarius Nemausensis; Pro domino sancti Pontii Thomeriarum, capitulo & clero, dominus Matthæus de Fardeto canonicus S. Felicis Legoterii, infirmarius S. Pontii; Pro domino Uticensi, capitulo, & clero, dominus Martinus *Martoesii*, bacalaureus in decretis, viceofficialis Uticensis, Valneolarum; Pro domino abbate S. Tiberii dominus Raimundus *Auriveletii* infirmarius dicti monasterii; Pro domino Abbate Villæ-longæ dominus Petrus *Salmarii* vestiarius S. Tiberii; Pro domino priore de Cassiano dominus Guillelmus Natalis eleemosynarius de Cassiano; Pro domino abbate de Quadraginta dominus B. de Conchis; quibus insimul congregatis, per dominum Vicarium Narbonensem quinque sunt proposita.

I.

Primum, de modo servando super receptione domini nostri Regis cum declinabit ad partes istas in suo ingressu civitatum & locorum dictæ provinciæ, per quæ transibit. Super quo puncto fuit concluſum per dictum concilium, quod cum omni honore & reverentia in civitatibus & locis, per quæ transibit, recipiatur per dominos prælatos eorumdem, si præsentes existant, cum toto eorum clero; vel ipsis dominis prælatis absentibus, per majores ecclesiarum cathedralium & aliarum, & alios clericos processionaliter honeste, & laudabiliter recipiatur.

Rex Narbonam veniens quomodo suscipiendus.

II.

Secundo fuit propositum per dictum dominum vicarium de incæniis, donis, vel muneribus fiendis domino nostro regi per clerum dictæ provinciæ in suo jucundo adventu, si universaliter nomine totius provinciæ vel particulariter fierent. Super quo fuit concluſum per dictum concilium quod universaliter nomine totius cleri dictæ provinciæ nulla fiant munera dicto regi; si vero prælati, vel aliæ personæ ecclesiæ, civitatum, & locorum, per quos transibit, particulariter de provisionibus suis dare voluntarie voluerint, faciant quod eis videbitur.

III.

Tertio fuit propositum per dictum dominum vicarium de mittendis quibusdam notabilibus personis ad dominum nostrum papam, ad supplicandum suæ sanctitati, quod non dignetur amplius concedere impositiones, nec alia gra-

Mittendi ad papam ut ecclesiasticis gravaminibus medeatur.

ANNO CHRISTI 1389.

gravamina super personis ecclesiasticis capto termino, ad quod tempus dictus dominus noster concesserat, quod expirabit in Aprili proxime venienti; nec non ad quærendum remedia ab ipso domino nostro super nonnullis gravaminibus quatenus spiritualitatem tangunt, & per ipsum remedium apponi potest. Quæ gravamina in rotulo continentur. Et ad supplicandum eidem quatenus dignetur recommendare ecclesias & personas ecclesiasticas totius provinciæ Narbonensis domino nostro regi in suo jucundo adventu. Super quo fuit conclusum per dictum concilium, quod ad dictum dominum nostrum papam pro præmissis explicandis accedat dominus episcopus Sancti Pontii; & si nolit, vel non possit accedere, dominus abbas sancti Policarpi; & in ejus defectu dominus abbas Villæ-longæ; & cum altero eorumdem accedat dictus dominus sacrista Biterrensis. Pro stipendiis vero eorumdem fuit ordinatum per dictum concilium, quod dicto domino episcopo sancti Pontii dentur pro singulis diebus octo floreni; alteri vero dictorum dominorum abbatum tres floreni; & dicto domino sacristæ duo floreni quamdiu in dicto viagio essent.

IV.

De redimendis privilegiis ecclesiasticis.

Quarto fuit propositum per dictum dominum vicarium de redimendis quibusdam privilegiis per inclytos bonæ memoriæ LUDOVICUM & PHILIPPUM reges Francorum clero & nobilibus concessis, ac per modernum dominum nostrum regem confirmatis; quæ sunt valde utilia toti clero, & sunt in depositum penes dominum RAIMUNDUM GOMBAUDI militem de Biterris, ex causa centum quingenta Francorum, quos petit vicecomes Narbonæ. Super quo fuit conclusum per dictum concilium, quod dicta privilegia omnia redimantur. Et licet clerus solverit totum quod debebat, & tantum restet per nobiles, determinavit dictum concilium, quod si nobiles noluerint solvere, quod clerus illam summam restantem, vel majorem, si de illa possit concordari cum dicto vicecomite solvat; dictaque privilegia ex post publicentur & executentur taliter quod personæ ecclesiasticæ ipsis indigentes se possint juvare. Et fuit commissum per dictum concilium dominis vicario & sacristæ Biterrensibus, quod super redemptione eorumdem intendant apud dominum vicecomitem.

V.

De rec[...] sendis [...] pro gra[...] minibus [...] clesiasti[...]

Quinto fuit propositum per dictum dominum vicarium, quod cum plura & diversa gravamina inferantur ipsi clero per officiales & curiales regis & quosdam alios sæculares, quod illa quæcumque sint ponantur per clerum singularum diœcesum in scriptis, & demum quod remedia opportuna petantur a domino nostro papa, in quantum ipsum tangit, & per ipsum potuerit remediari, & a domino nostro rege & ejus consilio in partibus istis degente, & quod ita fiat, determinavit concilium.

VI.

De pec[...] a clero [...] gendis a[...] prosequ[...] ecclesias[...] negotia.

Item, cum tertium, quartum & quintum capitulum per dictum dominum vicarium proposita demandari non possint executioni sine pecuniis, fuit conclusum & ordinatum per dictum concilium, quod indicatur in tota provincia Narbonensi unum tallium de mille francis incontinenti levandum, & in singulis diœcesibus exigendum pro quota sua, prout per dictum concilium extitit ordinatum, videlicet.

VII.

Primo videlicet dominus Narbonensis cum suo clero totius diœcesis 280.. dominus Biterrensis 135.. dominus Magalonensis 110.. D. Uticensis 40.. dominus Agathensis 65.. dominus Electensis 60.. dominus Carcassonensis 125.. dominus Nemausensis 70.. dominus Lodovensis 60.. dominus S. Pontii 65.. super prosecutione negotiorum quæ debent apud regem, vel concilium suum, in partibus istis finiri, conclusum est, quod committatur procuratori cleri ad prosequendum dicta negotia, videlicet dicto domino sacristæ Biterrensi ad vadia duo floreni pro dieta quando vacabit extra civitatem Biterrensem. Qui quidem procurator juravit in manibus dicti domini vicarii bene & fideliter se habere.

VIII.

De rece[...] pecunia.

Item fuit ordinatum, quod in Narbona sit unus receptor generalis pecuniarum pro prosequendis negotiis commu-

ANNO CHRISTI 1389.

munibus totius provinciæ, videlicet dominus Joannes Narboneſii licentiatus in decretis, habitator Narbonæ, cui alii levatores ſingularum diœceſum, ad mandatum ſuorum ſuperiorum, pecunias neceſſarias miniſtrabunt; & quod dictus receptor teneatur intereſſe in ſingulis conciliis provincialibus, & reddere rationem de adminiſtratis; cui ſatisfiet de labore prout erit rationis.

IX.

De habendis litteris regiis.

Item fuit ordinatum, quod habeantur quædam litteræ regis impetratæ cum aliis, per dominum Narbonenſem, quas dictus dominus vicarius Narbonenſis promiſit ſuffraganeis communicare, continentes rationem conſuetudinum, uſus & ſtili introductorum per nonnullos officiarios, in præjudicium libertatis eccleſiaſticæ.

X.

Item fuit ordinatum, quod habeantur quædam litteræ regiæ quæ ſunt penes dominum S. Pontii continentes multa utilia pro clero.

XI.

Item, habeatur copia quarumdam litterarum regiarum quas habet dominus Lodovenſis, ut obtineantur ſimiles pro tota provincia.

XII.

De advocato Pariſiis habendo.

Item, videtur concilio fore expediens, quod conſtituantur Pariſiis advocatus & procurator pro proſecutione negotiorum totius provinciæ Narbonenſis.

XIII.

De celebrando concilio provinciali.

Item fuit ordinatum, quod ſupplicetur domino Narbonenſi, quod ſingulis annis celebretur concilium provinciale.

XIV.

De confirmatione prædictorum.

Item fuit ordinatum, quod dominus vicarius obtineat litteram a domino Narbonenſi, quæ corroboret & confirmet omnia ſuperius ordinata per concilium.

ANNO CHRISTI 1389.

XV.

Item, quod dominus Narbonenſis ſcribat domino ſancti Pontii, ut velit accedere ad curiam Romanam.

XVI.

Item, quod dominus Narbonenſis ſcribat domino noſtro papæ, ut habeat clerum provinciæ Narbonenſis commendatum, in quibus ſuffraganei ſubſcribant.

XVII.

Item, quod tertia pars tallii ſit levata per totum menſem Auguſti.

ROTULUS GRAVAMINUM DE QUIBUS SUPRA.

I.

Et primo, quod licet de conſuetudine approbata & diutius obſervata clericus poſſit trahere laicum coram officiali eccleſiaſtico, & præſertim in actione perſonali; nihilominus dicti officiales regis prædicta impediunt & perturbant, inhibendo judici ac etiam parti ſub certa pœna.

II.

Item, impediunt ne laicus ſacrilegus, propter violentam manuum injectionem temere in perſonam eccleſiaſticam, reſpondeat coram judice eccleſiaſtico, & per ipſum pecunialiter.

III.

Item, recipiunt in burgeſia clericos ſolutos, & impediunt quominus judex eccleſiaſticus ipſos puniat & corrigat.

IV.

Item, impediunt ne burgenſis pro piis & eccleſiaſticis cauſis, vel alias, juramento, vel bona fide interveniente, trahatur aliquo modo coram judice eccleſiaſtico, nec permittunt corrigi de criminibus per dictos burgenſes commiſſis ante burgeſiam, ipſis in burgeſia exiſtentibus.

ANNO CHRISTI 1389.

V.

Item, capiunt temporalitatem, & temporalia bona dictorum prælatorum, & aliarum personarum ecclesiasticarum, absque causæ cognitione, parte non vocata, & aliquoties litigiosa informatione non præcedente.

VI.

Item, capiunt & incarcerant, & omnem jurisdictionem exercent in locis, in quibus prælati & aliæ personæ ecclesiasticæ habent jurisdictionem omnimodam dictis dominis prælatis, & personis ecclesiasticis, aut eorum officialibus penitus irrequisitis.

VII.

Item, impediunt ne cessetur a divinis pro clericis captis quos restituere nolunt.

VIII.

Item, requirunt carceragium a prædictis clericis per eos captis.

IX.

Item, si contingat clericum conjugatum in habitu & tonsura incedentem, vel solutum capi per judicem ecclesiasticum, statim impetrabitur a curia regia littera, ut vel talem restituat, vel certa die compareat coram judice sæculari portaturus secum informationes una cum processu.

X.

Item, si quis obligatus bona fide, vel juramento interveniente, si obligatus citetur, & præcenseat ipsum trahi coram judice ecclesiastico, ratione bonę fidei, vel juramenti, intimabit hoc judici regio, qui injunget trahere volenti, vel trahenti, sub certa pœna, ne ipsum trahat coram judice ecclesiastico.

XI.

Item, si quis in testamento pro anima sua aliquid ecclesiæ reliquerit, prætendit judex sæcularis locum esse præventioni.

XII.

Item, morantur notarii & servientes regis in propriis locis prælatorum, & personarum ecclesiasticarum, ubi habent omnimodam jurisdictionem ofciandi ibidem.

XIII.

Item, judices, commissarii, & servientes regis sæpissime faciunt præconisationes & pignorationes in subditos prælatorum pro talliis sive debitis, sine officialium prælatorum requisitione.

XIV.

Item, prætendunt judices regis, quod nullus alius judex potest cognoscere de criminibus servientium, talliatorum & aliorum officialium regis, nec consilium universitatum, vel suorum propriorum officialium.

XV.

Item, commissarii & notarii facientes executiones in terris prælatorum, sunt inhumaniter excessivi in salarii exactione.

XVI.

Item, quod communitates tallias magnas imponunt in propriis locis prælatorum & subditorum eorumdem, & alia onera sine eorum requisitione faciunt, in magnum eorum præjudicium, & jurisdictionis læsionem.

XVII.

Item, prædictæ communitates, consules, sive syndici contra juris dispositionem imponunt onera ecclesiasticis personis, & earum bonis quibuscumque.

XVIII.

Item, officiales regis non permittunt personis ecclesiasticis jurisdictionem habentibus, capere eorum auctoritate clericos delinquentes, nisi ipsis vel eorum curiæ prius requiratur.

XIX. Item,

ANNO CHRISTI 1389.

XIX.

Item, si persona ecclesiastica emerit ut persona privata, vel alio justo titulo acquisiverit aliquas possessiones, compelletur amortisare, vel solvere, seu contribuere talliis universitatum.

XX.

Item, si ecclesia habeat aliquas possessiones in emphiteosim, si postmodum retineat, petunt amortisationem.

XXI.

Item, si ecclesia diminuerit census aliquarum possessionum pro eo quod possessiones sunt deterioratæ, petunt amortisationem.

XXII.

Item, si contingat aliquem in sua ultima voluntate aliquas possessiones relinquere pro cappellis fundandis, in quibus possessionibus rex nihil recipit, sed ecclesia tantum, per gentes regis petitur amortisatio.

ANNO CHRISTI 1389.

XXIII.

Item, gravantur viri ecclesiastici, quia solvunt impositiones, quartam vini, gabellam salis, & plura alia a jure prohibita, & prætendunt habere causæ cognitionem, & de facto volunt habere juramentum ab ipsis.

XXIV.

Item, si contingat vendere aliquibus beneficiatis percipientibus qualibet die tertia quotam vini, exinde petitur quarta pretii, ac si in taberna vendetur.

ANNO CHRISTI 1390.

EXCOMMUNICATIONES

ANNO CHRISTI 1390.

LATÆ A NICOLAO BERUTO EPISC. TARVISINO

Die Jovis Sancti anno 1390.

ex Archivo Tarvis.

FRater Nicolaus Berutus ord. Prædicatorum Dei, & Apostolicæ sedis gratia Episcopus Tarvisinus universis, & singulis prælatis, & Clericis cujuscumque præeminentiæ vel status existant, salutem in eo, qui est omnibus vera salus. Pastoralis cura sollicitudinis nobis divinitus injuncta compellit nos invigilare animarum remediis subjectorum eorumdem pro periculis obviare. Sane cum nonnulli a jure communi in excommunicationis sententiam incidant ipso facto, & aliqui ex constitutionibus Reverendissimi in Christo Patris Domini Guidonis Cardinalis olim Apostolicæ Sedis Legati in partibus Lombardiæ, & aliqui ex constitutionibus provincialibus, & sinodalibus: Ea propter casus aliquos duximus exprimendos. Et volentes sequi vestigia, quæ in hac die jovis sancta observat sancta Romana Ecclesia, præsentes litteras nostras dictos casus aliquos continentes in missarum solemniis coram Clero & populo fecimus publicari, & ex notitia earum boni peccare recusent, & mali ignorantiam prætendere non valeant de præmissis.

In primis singulares personæ, quæ pedagia & guidagia ab Ecclesiis, seu personis Ecclesiasticis aut rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt, exigunt, vel extorquent suo nomine, vel etiam alieno, excomunicationis; collegia, universitates Civitatis, Castri, vel loci, interdicti sententias ipso facto incurrunt.

Item, injicientes manus violentas in clericos cujuscumque ordinis.

Item, omnes hæretici utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, & fautores, & receptores & defensores eorum, ac credentes.

Item, illi, qui scienter ad invicem contrahunt matrimonia in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus, & etiam religiosi, moniales, & clerici in sacris ordinibus matrimonia contrahentes.

Item, illi impii Christiani, qui contra ipsum Christum, & populum Christianum Sarracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum.

Item, omnes clerici, qui occupant beneficia sine competenti institutione illius, ad quem pertinet.

Item, omnes clerici, qui blasphemant Deum, beatam Virginem, vel aliquem Sanctorum.

Item, omnes clerici, qui sine licentia Episcopi Thesaurum, vel alia bona Ecclesiæ suæ pignorant, vendunt, vel alienant.

Item, omnes moniales, quæ absque licentia Episcopi monasteria sua exeunt.

Item, quicumque Clericus Religiosus, seu secularis, cujuscumque conditionis existat, monasteria, claustra monialium intrare sine licentia episcopi præsumpserit.

Item, quicumque denegaverint solvere Ecclesiis,

cleſiis, & earum Rectoribus decimas, vel quarteſias.

ANNO CHRISTI 1390.

Item, Sacerdotes, qui non recepta ſufficienti cautione, manifeſtis uſurariis & non aſſignatis libris uſurarum, ſine Epiſcopi, vel ejus Vicarii dederint Eccleſiaſtica Sacramenta.

Item, layci occupantes quoquomodo Eccleſiam.

Item, quicumque detentores, & occupatores jurium, & privilegiorum Eccleſiarum.

Item, omnes Clerici Concubinarii, qui poſt monitionem in Concilio, vel alias generaliter, vel ſpecialiter factam de ipſis non tenendis, ipſas non dimiſerint infra tempus in conſtitutionibus Domini Legati contentis.

Item, tenentes plura beneficia incompatibilia in eadem Eccleſia, vel alibi, ubicumque ſine diſpoſitione (ſic) legitima.

Item, tenentes parvulos in lecto, qui ſint ann. minores.

Item, multi alii, ut in certis juris articulis continetur, quos omnes & ſingulos declaramus, & denunciamus fore excommunicatos, juxta morem, & ritum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ matris omnium & magiſtræ.

Milleſimo trecenteſimo nonageſimo, indictione tertia decima, die jovis ultimo menſis martii, qui eſt dies Jovis ſancta in miſſarum ſolemniis Tarviſii in Eccleſia Cathedrali, dum populi multitudo affuit copioſa, præſentibus ſapiente Viro Domino Aldigerio de la Turre legum Doctore, ſapiente Viro Domino Andrea de Soncino Decretorum Doctore, Ser Covolato Not. condam Gerardi de curte de Summoncio, Nicolaò not. condam ſer Bartholomæi de Creſpano notarii, ſer Bonfranciſco condam ſer Guidoti de Adelmario teſtibus, & aliis. Circumſpectus Vir Dominus Preſbyter Zammatheus Manſionarius Eccleſiæ Tarviſinæ de mandato ſupraſcripti Domini Epiſcopi Tarviſ., has præſentes litteras publice alta voce legit, & publicavit in Miſſarum ſolemniis coram ipſo Domino Epſcopo Tarviſino, Clero, & toto populo tunc adſtantibus ad Altare majus ipſius Eccleſiæ, & de ipſa publicatione dictus Dominus Epiſcopus tunc mandavit mihi not. infraſcripto, ut ſcribere debeam publicum inſtrumentum.

ANNO CHRISTI 1390.

Et ego Bartholomæus quondam ſer Mathæi de Villa Civis, & habitator Tar. not. publ. imperiali auctoritate, & tunc Nos, & officialis Epiſcopalis curiæ Tarviſinæ prædictus interfui, & de mandato dicti Domini Epiſcopi hæc omnia ſcripſi, legi, vidi, & publicavi, ſigno, & nomine meis ſolitis roboravi.

VITA

BONIFACII PAPÆ VIII.

VULGO IX.

BOnifacius hujus nominis juxta vulgi opinionem IX. Petrus antea vocatus, natione Neapolitanus, ex illuſtriſſima Tomacellorum familia oriundus, communibus omnium ſuffragiis anno ætatis ſuæ 45. ut probabiliùs obſervavit Panvinius, quam Platina, ad pontificatum aſcitus eſt IV. Nonas Novembris, anno 1389. tempore Wenceslai imperatoris. Omnem populi Romani gubernandi rationem ſoli papæ reſervavit. Clemente antipapa mortuo, cardinales ſchiſmatici Petrum quemdam de Luna in ejus locum ſuffecerunt, & Benedicti XIII. nomen impoſuerunt. Peruſii, inter nobiles & populum magna ſuborta eſt diſcordia, ad quam extinguendam pontifex eo ſe contulit: ſed vel parum vel nihil effecit. Nam populus furore percitus, 80. plus minus nobiles crudeliter occidit. Hac injuria Bonifacius ſe læſum ſentiens, Aſſiſium conceſſit, & per legatos Galeatio duci perſuaſit, ut Mantuam obſidione ſolveret. Jubilei anno appropinquante, Romani ſuis precibus apud pontificem inſtiterunt, ut ad Urbem reverteretur. Quod ut facilius impetrarent, Banderefios deſtituerunt, eorumque loco Malateſtam Piſaurienſis domini filium ſenatorem delegerunt. Ad Urbem pontifex reverſus, arcem ſancti Angeli munivit, mœniaque & turres reſtituit, & ſic paulatim dominatu Urbis potitus eſt. Annus Jubilei 1400. cum incredibili hominum affluentia celebratus eſt. Paulo ante Romam venerat presbyter quidam cum certo hominum numero, quos Blanchos vocabant: quem tamquam hæreticum exuri mandavit. Annatarum imponendarum primus auctor fuit: ex quibus cum ærario eccleſiæ plurimum acceſſerit, bellique contra infideles ſuſcipiendi expeditio promta fuerit, non citra temeritatem Theodoricus a Niem ſimoniæ avaritiæque crimina pontifici optimo impingit. In regnum paternum reſtituit Ladislaum, privatione qua Carolus exutus erat, plane annullata. Anno Domini 1405. ipſis Kalendis Octobris morbo calculi afflictus, ex hoc mundo migravit, ac in ſancto Petro ſepultus eſt, cum pontificatum 14. annis, & 9. menſibus adminiſtraſſet. Parentibus quos ſecum habebat, nimium indulgens, aliquantulam fortaſſe reprehenſionem meruit.

BONIFACII PAPÆ IX.

Ex Hard. Concil. Tom. 7.

EPISTOLA.

PRO ECCLESIA PARISIENSI.

Bonifacius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei Ad perpetuam rei memoriam.

DIgna nos provocat ac excitat ratio, legitima animarum cauſa movet; ut inter ceteras orbis eccleſias, quibus nos prætulit oenigna clementia Salvatoris, Pariſienſem eccleſiam favoribus proſequamur eximiis, & ſtatum ejus votivum & proſperum vigilantibus ſtudiis intendamus. Non enim de noſtri ſacrario pectoris oblivio damnata ſubripuit, quin potius tenaci memoria retinemus, quod ejuſdem eccleſiæ copioſa benignitas nos olim, dum in mi-

Ex vetusto apographo quod eſt Bibliothecæ Pariſienſis Societatis JESU.

ANNO CHRISTI 1390.

minoribus ageremus, de ipsius honorabili gremio exsistentes fovit, ac tractavit, ut filium maternis pavit & refecit uberibus, respersit gratiis, beneficiis honoravit. Ideoque non immerito illam intra caritatis viscera gerimus, & specialis favoris affluentia confovemus: Apostolicæ sedis partes solertius adhibendo, ut ejusdem status ecclesiæ honoris multiplicis incrementa suscipiat, felicibus fulciatur eventibus, & successibus prosperis fecundetur: ut ipsa quasi per condignæ retributionis officium in nobis gratiosum patris affectum per effectum inveniat, quæ anteactis temporibus nostro dulcia matris ubera gustui propinavit. Sane considerantes attentius, & inter claustra pectoris sollicito revolventes, quod in præfata Parisiensi ecclesia, in qua, (prout nobis hactenus in illa præsentibus proprius indicavit aspectus, & facti experientia revelavit,) copiosus & laudabilis canonicorum, & aliarum personarum numerus in illa degentium, ad Dei laudem & gloriam jugiter conservatur; necessaria, utilis, & fructuosa quamplurimum fore dignoscitur Decani, Cantoris, & Cancellarii corporalis sedulaque præsentia; consideratis & discussis his attentius, quæ ad eorum officia noscuntur pertinere. Pensantes etiam, quod ecclesia supradicta, favente illo a quo bonorum omnium dona manant, facilius & commodius poterit in spiritualibus & temporalibus incrementa suscipere; si personæ dignitates seu personatus in eadem ecclesia obtinentes, etiam ipsi prioribus soleant rutilare virtutibus, & altiori clarere cumulo meritorum, residentiam inibi faciant personalem: Apostolica auctoritate statuimus & etiam decrevimus, ut Decanus, Cantor, & Cancellarius ipsius Parisiensis ecclesiæ, qui pro tempore fuerint, residere continue in ecclesia ipsa personaliter teneantur; quodque de hoc in suæ institutionis initio nihilominus in Capituli Parisiensis præsentia præstent juramentum; & quod etiam contra hujusmodi statutum & ordinationem nostram litteras vel privilegia quælibet ab Apostolica sede, vel Legatis ipsius, per se vel alium aut alios nullatenus impetrabunt: nec utentur privilegiis vel indulgentiis quibuscumque, personis quibuslibet, ecclesiasticis, vel sæcularibus, cujuscumque conditionis, præeminentiæ, dignitatis aut status, a præfata sede concessis hactenus, vel in posterum concedendis, indulgemus tamen Decano, Cantori, Cancellario supradictis, ut per duorum mensium spatium, annis singulis, liceat extra præfatam ecclesiam Parisiensem, ad promotionem suorum negotiorum, libere commorari, de quotidianis distributionibus ejusdem ecclesiæ nihil percepturi. Tempus vero quo decanum, Cantorem, & Cancellarium prælibatos, pro capituli sæpefati negotiis, de ejus licentia speciali, fortassis abesse contigerit ab ecclesia memorata, in eadem residentes computentur, ipsique distributiones percipiant & habeant supradictas. Nec liceat prænominatis Decano, Cantori, Cancellario simul per duos menses eosdem, ab ecclesia ipsa quomodolibet se absentare; sed aliquo eorum absente, reliqui resideant interim in eadem. Ut autem hujusmodi statutum & ordinatio nostra robur obtineant perpetuæ firmitatis; nos auctoritate prædicta irritum & inane decernimus quidquid contra ea vel contra eorum alterum a quocumque contigerit attentari. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam nostri statuti, ordinationis, concessionis, inhibitionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, xv. Kalend. Januarias, pontificatus nostri anno secundo.

ANNO CHRISTI 1390.

„ Ego N. Cantor hujus honorabilis ecclesiæ
„ Parisiensis, juro ad hæc sancta Dei evange-
„ lia, & promitto vobis dominis meis Deca-
„ no & Capitulo Parisiensi obedientiam, re-
„ verentiam & honorem exhibere; jura, li-
„ bertates, franchisias, exemptiones, privile-
„ gia, statuta, consuetudines, & observationes
„ ipsius ecclesiæ, & immunitatem claustri spe-
„ cialiter observare, secreta Capituli tenere,
„ necnon ordinationem Bonifacii Papæ super
„ residentiam, ad quam teneor, quam impræ-
„ sentiarum legi, observare; & quod sum de
„ legitimo matrimonio procreatus, liber &
„ immunis ab omni jugo servitutis.

Anno Christi 1390.

Die Lunæ, decima quarta Octobris, 1414.

„ Pro parte domini regis Ludovici, qui
„ super hoc scripsit Capitulo litteras credentię
„ per dominum de Cruce militem ejus Cam-
„ bellanum, & magistrum Joannem Balardi
„ decanum Cenomanensem, requisiti sunt do-
„ mini dare licentiam D. Cantori Parisiensi
„ nuper recepto, pro vacando negotiis ipsius
„ regis erga dominum nostrum Papam, & in
„ Italia, ubi dictus rex habet multum nego-
„ tiari, propter mortem [a] Landissei sui ad-
„ versarii novissime defuncti; & eis absentibus
„ a Capitulo, visus est tenor bullæ Bonifacii,
„ quatenus domini super hoc adversarent, quid
„ fieri posset: & postmodum vocati sunt ipsi
„ nuncii regis, quibus ostensus est etiam te-
„ nor dictæ bullæ: declarando eisdem, quod
„ domini capitulantes nullam habebant pote-
„ statem dilationem dandi, seu dispensandi
„ cum dicto domino Cantore, obstante decre-
„ to bullæ.

[a] *Pro* Lassai.

CON-

ANNO CHRISTI 1391.

CONCILIUM LONDINENSE

A Willelmo de Courtenay Cantuarienſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum anno Domini M. CCC. XCI.

Contra presbyteros ſtipendiarios.

Synodale extat Willielmi archiepiſcopi decretum tomo II. *Anglicanæ collectionis in hæc verba.*

Willielmus &c. Venerabili fratri noſtro domino Roberto Dei gratia Londinenſi epiſcopo, ſalutem &c.

CUm ſecundum legem Divinam, ex qua ſanctorum patrum manarunt poſtmodum inſtituta, non liceat alicui terminos tranſgredi alienos, nec in alterius meſſem mittere falcem ſuam: gravem profecto cenſentur committere culpam viri eccleſiaſtici, & præſertim in ſacerdotali ordine conſtituti, qui Chriſti fidelium oblationes, cætera quoque emolumenta & commoda, ad rectores ſeu vicarios eccleſiarum, in quibus ad Divinorum celebrationem de ipſorum licentia ſunt admiſſi, ſpectantia, abſque eorumdem conniventia auferre, & in uſus proprios convertere non verentur: non attendentes, quod in rebus hujuſmodi, nedum furti, ſed & ſacrilegii crimen contrahitur; ac inde proditori qui loculorum Dominicorum fur extiterit, ſubtractores ſeu invaſores rerum eccleſiaſticarum merito comparantur.

Quapropter felicis recordationis dominus Robertus Wynchelſey, quondam Cantuarienſis archiepiſcopus, prædeceſſor noſter, hanc avaritiæ peſtem omni volens qua potuit vigilantia extirpare, in concilio ſuo provinciali deliberatione provida ſtatuit & matura: ne presbyteri ſtipendiarii, aut alii ſacerdotes, propriis ſumptibus, ſeu alias ſuſtentati, in provincia noſtra Cantuarienſi Divina officia celebrantes, oblationes denariorum, perquiſita tricennalia, ſeu aliquam certam quotam, præſertim oblationum pro corporibus mortuorum præſentibus, a rectoribus vel vicariis eccleſiarum in quibus celebraverint non obtenta licentia, acciperent ullo modo; nec in præjudicium rectorum vel vicariorum prædictorum, aut eorum vicem gerentium, quomodolibet aſportarent. Quodque preſbyteri hujuſmodi, aliquo die Dominico, vel alio feſtivali, poſtquam ad celebrationem Divinorum per eos ad quos pertinet fuerunt ſic admiſſi, coram rectoribus, ſeu eorum vicem gerentibus, ſi vicarii ibi deſint, alioquin coram ipſis vicariis & locorum parochianis, intra Miſſarum ſolemnia, ſacroſanctis Dei evangeliis inſpectis, præſtent publice juramentum, quod eccleſiis parochialibus, vel cappellis, in quibus Divina celebrantur, eorumque rectoribus, ſeu vicariis, aut ipſorum loca tenentibus, ſeu aliis quorum intereſt, circa oblationes, portiones, obventiones denariorum, perquiſita tricennalia, vel alia jura, quocumque nomine cenſeantur, nullum inferent præjudicium ſeu jacturam; immo, quatenus ad ipſos attinet, eccleſias & perſonas præfatas in præmiſſis ſingulis indemnes penitus conſervabunt; quodque odia, ſcandala, rixas, aut contentiones inter rectores & parochianos nullatenus ſuſcitabunt, nec fovebunt aliqualiter ſuſcitata, ſed concordiam & amorem nutrient, quatenus attinet ad eoſdem. Prohibuit inſuper dictus noſter prædeceſſor, & prohiberi voluit, & etiam interdici, ne presbyteri ſupradicti Divina præſumerent in eccleſiis hujuſmodi celebrare, priuſquam præſtiterint ſub forma hujuſmodi juramentum, ſi rectores, ſeu vicarii, aut cæteri ſupradicti, voluerint & petierint ſic jurari. Et ſi dicti cappellani, coram judice competente, ſuper violatione juramenti præmiſſi, per probationes legitimas, ſeu quia diffamati, & ſuper hoc legitime evocati ad judicium, canonice nequiverint ſe purgare, fuerint convicti: ſtatuit, quod inde penitus ſint amoti, nec ad Divinorum celebrationem alicubi admittantur in provincia antedicta, quouſque ſuper crimine perjurii ſic commiſſi, cum eiſdem fuerit canonice diſpenſatum. Item quod non audiant confeſſiones aliquorum parochianorum eccleſiarum vel cappellarum in quibus Divina celebraverint, niſi in caſu licito & permiſſo: quodque Matutinis, magnis Miſſis, Veſperis, & aliis Divinis officiis, debitis horis, induti ſuperpelliciis, de quibus ſibi expenſis propriis providebunt, cum cæteris earumdem eccleſiarum clericis & miniſtris, in Divini cultus adjutorium & augmentum in ipſis debeant eccleſiis intereſſe: nec eis in navi eccleſiæ in qua admiſſi fuerint, ut præfertur, ſeu in cæmeterio, aut aliter in campo, liceat tunc vagari. Et ſi ſuper his, per eos quos eccleſiis tunc præeſſe contigerit, commoniti fuerint & correpti, cervices ſuas contra ipſos propterea non erigant, nec tumidos ſe oſtendant: Quodque correptiones hujuſmodi occaſione contra rectores, vicarios, ſeu vices gerentes hujuſmodi, qui in inſolentiis ſuis eis aſſiſtant, ipſoſque foveant, nullatenus commovebunt: ſed his omnibus ſupradictis ſe exhibebunt humiles, reverentiam debitam quoque impendent. Dicti vero presbyteri dictis Dominicis diebus & feſtivis, vel ſi corpus alicujus defuncti affuerit, demum poſt lectum majoris Miſſæ evangelium, Miſſas ſuas incipiant, & non prius: niſi de licentia rectoris, vel vicarii, aut alterius vices gerentis, ſpecialiter præobtenta. Presbyteri quoque præfati rectoribus vel vicariis eccleſiarum vel cappellarum ubi celebraverint, non detrahant: ſed diſcant cum Pſalmiſta ponere cuſtodiam ori ſuo. Item quod tabernas, ſpectacula, aut alia loca inhoneſta, ſeu ludos noxios & illicitos, non frequentent: ſed more ſacerdotali in habitu ſe habeant & in geſtu, ne ipſorum miniſterium, quod abſit, vituperio, ſcandalo ſeu deſpectui habeatur. Rectores quidem & vicarii, ſeu loca gerentes prædicti,

cum

ANNO CHRISTI 1391.

cum benignitate debita præfatum recipiant juramentum, ac præsentium retineant copiam sibi ipsis.

Nos vero attendentes statutum prædictum, quamvis [a] proinde sancte & salubriter editum, per rectorum & vicariorum incuriam & desidiam in dissuetudinem abiisse, veluti antiquatum: statutum hujusmodi, quantum ad omnia & singula præmissa in eodem contenta, de consilio suffraganeorum nostrorum, ac cleri nostræ provinciæ Cantuarienſis pariter & assensu, *in concilio nostro provinciali nuper Londoni celebrato*, ex certa nostra scientia innovamus, ipsumque inviolabiliter futuris temporibus volumus, & in virtute obedientiæ præcipimus observari. Et ne qui ignorantiam prætendere valeat præmissorum, dictum statutum in singulis diœcesibus nostræ Cantuarienſis provinciæ, per locorum diœcesanos, seu ipsorum auctoritate & mandato, annis singulis saltem semel volumus publicari. Quocirca fraternitati vestræ committimus & mandamus, quatenus præmissa omnia & singula, per dictum prædecessorem nostrum in concilio suo provinciali pie statuta, ac per nos in nostro provinciali concilio, ut præmittitur, innovata, in vestris civitate & diœcesi publicetis, ipsaque per singulos nostros suffraganeos & confratres debite publicanda, auctoritate nostra etiam demandetis: vosque vestros, singulique suffraganei nostri & confratres prædicti suos subditos quoscumque ad observationem omnium & singulorum præmissorum compellatis canonice, & compellant. Ad quæ facienda, vobis & dictis suffraganeis & confratribus nostris singulis, tenore præsentium committimus vices nostras, cum cujuslibet coërtionis canonicæ potestate. De diebus vero receptis & exceptis præsentium cum clausula certificandi citra festum Purificationis B. Mariæ, &c.

Dat. in Manerio nostro de Croydon XXVIII. die mensis Aprilis, anno Domini MCCCXCI. & nostræ translationis anno decimo.

ANNO CHRISTI 1391.

[a] *Forte*, provide, sancte &c. H.

ULTRAJECTENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1392.

In quo causa cognita monachi cujusdam sacrilegi,

Anno 1392. habitum.

Ex sup. Mans. To. III. pag. 674.

„ MOnachus quidam scelestus episcopum se, „ nulla licet consecratione initiarum ge- „ rebat, idque muneris sibi apostolicarum litte- „ rarum, quas ipse fabricaverat, auctoritate „ delatum jactabat. Fraude hac usus, sacerdotes „ plures, aliosque minores clericos sacris ordi- „ nibus consecraverat, donec tandem Floren- „ tius episcop. Ultrajectensis, cujus se suffra- „ ganeum dicebat, rem subodoratus, ad Ro- „ manum pontificem detulit, eoque mandante „ reum detrusit in carcerem; tum septem ad- „ hibitis episcopis judicium solemne instituit. „ Judicium istud synodum appellat Raynaldus „ in continuatione Baronii ad annum 1391. „ quare locum hic suum meretur; totamque „ ejus historiam hanc exhibeo ex vetusto MSS. „ codice Ultrajectino, vulgatam a Matthæo in „ Analectis to. 3. pag. 281. nov. edit.

Anno Domini CIↃ CCC. XCII. ultima die septembris, quidam Jacobus ordinis fratrum minorum presbyter, de Ducatu Juliacensi oriundus, fuit in civitate Trajectensi super quoddam solarium in medio *Noede* de lignis erectum verbaliter & actualiter per modum infrascriptum degradatus pro eo, quod ipse sibi usurpando per quasdam litteras confictas apostolicas, quas falsavit, titulum & nomen episcopi Lavacensis in diœcesi in suffraganeum episcopi Trajectensis assumptus, aliquamdiu & antea per decem annos in Trevirensi, Maguntinensi, & Argentina diœcesibus ordines minores & majores, cæteraque episcopalia celebrare & exercere præsumpsit. Post degradationem vero fuit relictus tam quam laicus Sculteto & Scabinis Trajectensibus ibi præsentibus, & eum in suum serio recipientibus. Et per eorum sententiam in eodem loco præsidente domino Florentio episcopo Trajectensi fuit idem Jacobus addictus ignis cremationi in cacabo prope dictum solarium inferius parato. Tandem tamen per gratiam fuit ereptus de cacabo, & capite in eodem loco truncatus.

Constitutis igitur domino Florentio prædicto, aliisque sex episcopis subscriptis, & singulis eorum indutis pontificalibus ac sedentibus in solario supradicto, magister Arnoldus Po vice ac de mandato eorum in dictum Jacobum talem sententiam promulgavit.

In Dei nomine Amen. Florentius de Wevelichoven Dei & apostolicæ sedis gratia episcopus Trajectensis, nec non eadem gratia fratres Arnoldus episcopus Capitoliadensis, Wenemarus episcopus Symbolienſis, Hubertus episcopus Yppusenſis, Bertoldus episcopus Lindienienſis, Andreas episcopus Mysconienſis, & Jacobus Sareptensis conjudices in negotio infrascripto. Præsidente rationis imperio in animo judicantis sedet in examine veritatis pro tribunali justitia, & quasi rex in solio judicii rectitudo, de cujus ore procedit gladius bis acutus. Cujus etiam aspectu terribili propriæ voluntatis dissipatur arbitrium. Noxius appetitus absque personarum delectu sub juris regula limitatur. Hæc enim fuit æterni prudentia judicis, de cujus vultu recta judicia pendent, ut judices constituerentur in orbe, qui justitiam diligant, filios hominum judicent, & pro modo culpæ feriant delinquentes. Sane cunctis inauditam seculis scelerum immanitatem tuam, qui caput es scandali, & petra offensionis, non sine grandi cordis mœstitia attendentes, & tuam infaustissimam temeritatis audaciam, quæ nimirum cælum perturbat, & terram tremere facit, crebris suspiriosisque angustiis recensentes cogimur, ut contra te ad debitæ, quam meruisti animadversionis vindictam, exigente justitia, procedamus. Christi igitur nomen invocato pro tribunali & solum Deum præ oculis habentes, communicato nobis virorum prudentium & jurisperitorum consilio plurimorum,

quia nobis per tuam confessionem & alias evi- ANNO CHRISTI 1392.
denter & legitime constat, quod tu litteras apostolicas falsasti & titulum pontificalis apicis temerarie & fallaciter usurpare, & tibi ascribere, & perquam plurimis hominibus ordines minores & majores conferre, chrismata conficere, ecclesias, cappellas & altaria consecrare & reconciliare, in frontibus confirmare, cæteraque pontifici dumtaxat incumbentia exercere, sub falso & per te confecto episcopali titulo in Trevirensi, Maguntinensi, Argentina, & Trajectensi diœcesibus, aliisque locis, per decem annorum curricula & ultra, quumque episcopus non esses, nec sis de facto, in tuæ & multarum grave periculum animarum, totius catholicæ & universalis ecclesiæ contemptum frontose & damnabiliter præsumpsisti. Licet etiam per diutina satis tempora nos Florentius episcopus Trajectensis, antedictum tibi spatium pœnitendi in carceris nostri custodia reservato dudum piæ clementiæ motu duxerimus indulgendum, quatenus etiam altissimum, quem tam graviter tuis nefandis reatibus offendisti, placare studeres, & ipsius misericordiam devotis crebrisque precibus lacrimosis assequi posses, tu tamen nescius ad cor reverti & pœnitentiæ agere dignos fructus, quamvis diutius exspectatos, indurato corde & obstinato animo tempora pœnitudinis tibi per nos misericorditer, ut antefertur, indulta, quod dolenter referimus, usque in tempus præsens in tuæ salutis dispendium parvipendere nullatenus horruisti. Idcirco nos Florentius aliique coepiscopi superius nominati propter & ad actum præsentem convocati specialiter & præsentialiter congregati, secundum ea quæ vidimus, audivimus, & cognovimus, cognoscimus, atque scimus, te ad eumdem legitime citatum ab omnibus ecclesiasticis ordinibus & officio sacerdotali tamquam litterarum Apostolicarum falsarium, sacramentorum ecclesiasticorum abusorem & hostem, animarum fidelium vastatorem, ac sacrorum canonum transgressorem perpetuo degradamus, deponimus & privamus, teque actualiter degradandum, & demum degradatum curiæ sæculari relinquendum & legitime citra mortis periculum puniendum fore in his scriptis finaliter condemnamus.

Post prædictam sententiam in eum præsentem latam seorsim ducebatur degradandus, & vestimentis sacerdotalibus induebatur, & ferendo calice cum vino & patena cum hostia in manibus suis, ac si debuisset missam solemniter celebrare, reducebatur coram Episcopo Trajectensi, qui detrahendo sibi insignia sacerdotalia, videlicet calicem cum patena ac clasulam & stolam, utebatur his verbis: *in remotione planetæ auferimus tibi vestimentum & insignia sacerdotalia, teque honore sacerdotali privamus.* Quo facto Episcopus in continenti in signum deletionis sacerdotalis cum vitro exunxit leviter citra sanguinis effusionem loca manuum, quæ fuerant inuncta, ducens tractum cum illo vitro a pollice dextro per indicem sinistrum. Deinde fecit secundum tractum a pollice sinistro per indicem dextrum, sicut moris, quum Episcopus aliquem in sacerdotem inungit. De hac rasione seu tonsione manuum notatur in tertia parte specul. tit. de accu. §. secundo loco verb. *degradandum*, Talis tamen rasio in decreto degradationis de pœnis lib. VI. non præcipitur, nec etiam prohibetur, sed dumtaxat fit mentio de rasione vel tonsione capitis ut not. ib. Jo. Andr. super verbo: *radatur*, in novella. ANNO CHRISTI 1392.

Quo completo, iterato secessit ad partem & induebatur habitu diaconali, scilicet dalmatica & stola pendente super humerum ejus sinistrum, ut moris est diaconum vestiri, & sic ferendo codice Evangeliorum in manibus suis repræsentabatur coram Episcopo prædicto, qui hæc sibi contrahendo dixit: *In remotione planetæ auferimus tibi vestimentum & insignia diaconalia, teque honore diaconali privamus.*

Post hoc abiit iterato seorsum & induebatur tunica subdiaconali & manipulo in sinistro ejus brachio appositō, & ferendo in manibus suis codicem epistolarum reducebatur coram Episcopo, & tunc etiam sibi addebatur calix vacuus cum patena in manu, quia illum in collatione ordinis subdiaconalis de manu ordinatoris accepit. Quo facto Episcopus sibi hæc detrahendo præmisit hæc verba: *In remotione planetæ auferimus tibi vestimentum & insignia subdiaconalia, teque honore subdiaconatus privamus.* Privatus supradictis insignibus, ut prius, secessit ad partem, cingulum deponendo, & albam exuendo, & indutus superpellicio clericali ferendo in manibus suis candelabrum cereo extincto, & ampullam coram Episcopo fuit repræsentatus, & Episcopus ei abstulit candelabrum cum cereo & ampullam: & immediate post hoc exuit eum superpelliceo, quo induerat eum ordinator in collatione primæ tonsuræ, & pronunciavit in hæc verba: *Auctoritate Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ac nostra tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, ac exuimus te omni ordine & privilegio clericali.* Deinde Episcopus incœpit cum forcipe tondere parumper capillos capitis sui. Et postea barbitonsor illud cum novacula perfecit; ita quod in eo nullum remanserit vestigium tonsuræ vel clericatus.

Postremo his peractis induebatur habitu laicali, & relinquebatur judici seculari, ut in suum forum eum reciperet cum protestatione, quod pœnam sanguinis ei non infligeret, quia hoc Episcopo petere non licet, ut patet ex cap. *ne clerici. vel mon. c. sententiam*, & de crim. falsi. c. *ad audientiam*. Ideo supplicabant Domino Trajectensi, & ejus sculteto illi sex Episcopi prædicti, aliique Prælati ibidem præsentes, quod citra mortis periculum dignarentur circa eum sententiam moderari juxta decretum *navimus* de verb. sign.

CON-

ANNO CHRISTI 1394. x Coffartii ppend. om. XI.

ANNO CHRISTI 1394.

CONCILIUM PARISIENSE

Ad ſedandum ſchiſma, a rege Carolo VI. convocatum IV. Non. Febr. anno Domini M. CCC. XCIV.

Ex hiſtoria Mſ. Caroli VI. Francorum regis, editum a D. Luca Dacherio Tomo VI. Spicilegii.

DUm ſic ad habendum pacem in eccleſia ſancta Dei, tempus legatos mittendo & remittendo teritur: Rex non immemor promiſſorum, ex cunctis oris Franciæ prælatos eccleſiaſticos, & de ſtudiis ſolemniores doctores, apicibus regiis evocavit, ad feſtum inſtantis purificationis beatæ Mariæ diem dicens, ut ſciretur qualiter horrendum ſchiſma ſopiretur. Ad latius conferendum ſuper hujuſmodi negotio tam arduo, regale palatium aſſignavit, ſtatuens ut ſpectabilis vir dominus Arnaudus de Corbeia cancellarius ſuus, cæterique alii notabiles de conſilio ſuo, quoties poſſent, ibidem intereſſent.

Quamvis ad centum & quinquaginta prælatos, qui omnes jure tituli reſidentiæ, domicilii principalis, vel juriſdictionis ſpiritualis, in regno conſiſtebant, mandatum regium perveniſſet: multi tamen antiquitatis, vel infirmitatis cauſa, aut occaſione penuriæ rei familiaris, excuſationem miſerunt.

Qui autem mandato regio paruerunt, hic ſequuntur: videlicet patriarcha Alexandrinus, Carcaſſonæ, & Hieroſolymitanus, ſancti Pontii Thomeriarum, eccleſiarum adminiſtratores perpetui, ac Lugdunenſis, Senonenſis, Remenſis, Rotomagenſis, Turonenſis, Bituricenſis, & Biſuntinenſis, archiepiſcopi, qui in congregatione primi merito nominandi ſunt. Interfuere & Eduenſis, Matiſconenſis, Lingonenſis, Cabilonenſis, ſuffraganei dicti archiepiſcopi Lugdunenſis; epiſcopi etiam, Pariſienſis, Carnotenſis, Aurelianenſis, Antiſſiodorenſis, Trecenſis, Maldenſis, dicti archiepiſcopi Senonenſis; Catalaunenſis etiam, Tornacenſis, Morinenſis, Atrebatenſis, Ambianenſis, Noviomenſis, Silvanectenſis, Laudunenſis, Sueſſionenſis, dicti archiepiſcopi Remenſis; Bajocenſis iterum, Abrincenſis, Ebroicenſis, Lexovienſis, Conſtantienſis, dicti archiepiſcopi Rotomagenſis; Cenomanenſis, Andegavenſis, Redonenſis, Nannetenſis, archiepiſcopi Turonenſis; Mimatenſis, Anicienſis, archiepiſcopi Bituricenſis, ſuffraganei; Pictavienſis, Malleacenſis, Lucionenſis, Condomenſis, Petragoricenſis, Xantonenſis, de provincia Burdegalenſi; Aquenſis, Lectorenſis, Conſeranenſis, de provincia Auxitana; Magalaunenſis, Nemauſenſis, Vacenſis, *de provincia Narbonenſi; Appamienſis, Rivenſis, de provincia Toloſana; Valentinenſis, Gratianopolitanus, de provincia Viennenſi; & Bethlemenſis epiſcopus.

*or. Vel. euſis.

Necnon Ciſtercienſis, ſancti Dionyſii, ſancti Benigni Divionenſis, montis ſancti Michaelis, Resbacenſis, Fiſcanenſis, de Lira, ſancti Victoris prope Pariſios, ſancti Georgii prope Rotomagum, ſancti Eligii Noviomenſis, abbates. Interfuerunt etiam cum prænotatis abbatibus, & prior ſancti Martini de Campis, & Rotomagenſis, Andegavenſis, Remenſis, & cappellæ Divionenſis decani; magiſtri, Petrus de Alliaco, Guillelmus de Jardino, Ægidius de Campis, Petrus Plo, Joannes Brevis Coxæ; fratres etiam Michael Picquier, & quidam alter, de ordine Minorum, Joannes de Huſſaria Prior Auguſtinienſis Pariſienſis; Petrus de Conne prior de Carmelo, Dominicus Herboly de Arragonia, dicti Ordinis de Carmelo, in ſacra pagina & decretorum, magiſtri & doctores. Necnon magiſtri, Radulphus de Caradoc, Joannes de Matiſcone, Geraldus Vagoul, Vitalis de Caſtro Morono, & ejus ſocius, ac Petrus Januti de ſtudiis Aurelianenſis, Toloſanenſis, & Andegavenſis, decretorum & legum doctores ſolemnes; Jacobus Bouy, Jacobus Coſſon, Guillelmus de Canteriis, Robertus de Doms, in curia parlamenti conſiliarii regii. Andreas Grangeri, Joannes de Milliaco, Radulphus de Ulmonte, etiam in curia parlamenti cauſarum patroni. Magiſtri, Robertus de Freta, Amelius de Brolio, auditores ſacri palatii Apoſtolici, & Guillelmus Bourracery licentiatus in legibus, ſocius domini epiſcopi Anicienſis Prior Carthuſienſis prope Pariſios, prior Cæleſtinorum Pariſienſium; necnon Joannes Capitis, Biterrenſis, Joannes Placius, Agathenſis, prior prioratuum ſanctæ Columbæ de Sanardino & Volvento, Caſtrenſis, Guillelmus Chat, Lemovicenſis, Guillelmus Mimeti, Abrincenſis, Jacobus de Mauſo Guichardo, Ambianenſis, cum quodam alio, Mimatenſis, epiſcoporum vicarii & nuncii. Officialis Lugdunenſis, Bertrandus Geneſte archidiaconus Conſtantienſis, & quidam religioſus Alemannus de ordine Minorum, viri utique circumſpecti, & eminentis ſcientiæ, etiam præſentes interfuerunt.

Omnes prælati præfati, conſenſu unanimi, antequam concilium inchoarent, dominum patriarcham Alexandrinum, Simonem Cramandi vocatum, elegerunt, qui pro congregandis conſiliis, audiendis rationibus hinc & inde, determinandiſque concluſionibus, auctoritate præſideret. Is decretorum doctor famoſiſſimus, ſubtilis ingenio, claruſque eloquentia exiſtens, libenti animo peragendum ſuſcepit negotium: quod tamen antequam inchoari præciperet, magiſter Petrus de Alliaco, quem Rex ad Papam miſerat, reverſus eſt: & ſuper legatione reſponſionem reportavit. Hanc, quia eſſet ſecreta, ignoramus: ſcimus tamen, quod ad requeſtam Univerſitatis, Februarii menſis prima die, in aula regali ſancti Pauli publicam audientiam adeptus, prolixe, elegantiſſimoque ſermone protulit quæ in ſubſtantia ſequuntur.

Primo namque Regem, & proſapiam regalem multis laudibus extollendo, allexit ad audientiam. Et cum vias & motiva epiſtolæ Univerſitatis venerandæ ſerie tenus reciraſſet: concluſit in finalibus, quod via ceſſionis erat non

ANNO CHRISTI 1394.

modo a suppositis Universitatis, immo & a cunctis fidelibus, tamquam brevior, lucidior, & expedientior, eligenda. His peractis, jubente domino patriarcha, quotquot prælati Parisiis convenerant, die sequenti in cappella regalis palatii Missam solemnem celebrari fecerunt: ibique Spiritum sanctum, in arduis semper coadjutorem optimum, dignum duxerunt devotissime * inchoare.

* *Corrige*, invocare. H.

Sequenti igitur die, cum dominus patriarcha Alexandrinus præsidens, requisivisset omnibus assistentibus, quatenus per juramenta sua jam præstita, Deum solum habendo præ oculis, dicerent in hac parte quæ sibi conscientia dictaret interrogati super hoc sigillatim & singulariter fuerunt octoginta & septem ex illis qui convenerant, qui per viam cessionis eundum, & non aliter, concluserunt. Inde abhinc & usque ad diem XVIII. sua colloquia continuantes, multa ad instructionem nunciorum mittendorum tetigerunt, quæ scriptis & sub instrumento publico redigi mandaverunt, & quæ sequenter dignum duxi litteris commendare.

Quæ tacta fuerunt in concilio prælatorum.

IN instrumento prædicto habebatur: Sequuntur illa, quæ pro instructionibus dominorum ducum & aliorum consiliariorum suorum, quos Rex intendit mittere in Avinionem ad dominum Papam & dominos cardinales, quæ unanimi omnium consensu concluſa & deliberata fuerunt.

Habeantur primo pro repetitis excusationes, protestationes, & correctiones dominorum: præsupponantur inde orationes, processiones, Missæ, prædicationes, cum aliis piis operibus, quæ tamen non sufficiunt. Supponatur etiam credentia exposita mense Octobri per nuncios apostolicos domino Regi missa, & responsio tunc eis facta, & causa propter quam Rex mandavit prælatos regni sui, plures abbates, doctores, magistros, religiosos, & alios nobiles viros, ut Regi præberent consilium super requisita per Papam. Tangantur in brevi, qualiter de præcepto Regis, ante dictum tempus prælatis assignatum, materia per plures dietas fuit notabiliter & diffuse cum magna maturitate pertractata, tangendo vias omnes quæ reperiri poterant ad unionem, cum motivis ad easdem, dubiis in contrarium respondendo, & solutionibus eorum, & quæcumque in præsentia domini cancellarii Franciæ, & quorumdam notabilium de consilio Regis, & deputatorum universitatis Parisiensis.

Post adventum prælatorum recitata fuerunt eis in effectum, quæ prius disputata, prolocuta & tractata fuerant: ut quilibet eorum clarius deliberaret. Et inde de præcepto Regis examinatæ sunt opiniones singulorum per juramentum. Opinio modica loquentis fuit, & est hæc in effectu: quod primo ad viam facti nullatenus est procedendum, quoniam in infinitum periculosas induceret guerras, & dissensiones regum & regnorum, per quam etiam forsan jus habens in papatu succumbere posset: & si per hanc viam altera partium obtineret, de facto non esset finis schismatis, neque catholicorum corda sedata essent. Non enim propter hoc crederent, illum qui victoriam obtinuisset, esse verum papam. Via reductionis intrusi, regum, principum, prælatorum, & populi suæ obedientiæ, ad obedientiam domini Benedicti, non A videtur possibilis: propter istorum obstinationem, schismatis diuturnitatem, promotiones prælatorum, & aliorum ecclesiasticorum virorum: & quod credendum est, principes partis adversæ in hac materia æqualitatem * velle servari, maxime cum jam sit notorium ubique, tres vias per Universitatem apertas, esse satis æquales ad honorem utriusque partis. Et si Romanus intrusus simpliciter renunciare vellet (quod non est credendum) non ob hoc præfati obedientiæ suæ vellent obedire domino Benedicto: sicut si dominus Benedictus solus renunciaret, Rex & ejus subditi non obedirent intruso.

* *Lege* leur. H.

Quantum ad tres vias per Universitatem apertas, quia aliqui duxerunt sufficere de præsenti consulere Regi, quod eas notificet Papæ, sic quod unam earum eligat, vel aliam viam meliorem, aut æque bonam: videretur loquenti, quod ad præstandum Regi per suos prælatos fidele consilium, & per Regem Papæ, si una via illarum trium, vel aliqua altera, inter cæteras melior, expedientior, & brevior appareat, illa sit Regi consulenda, & per Regem, si melius in suo consilio non reperiat, Papæ exhortando est consulenda: quoniam aliter consilium esset incertum, & frustra forent prælati congregati, quoniam per epistolam Universitatis illæ tres viæ satis sunt notoriæ. Si Papa, qui vult uti consilio Regis, interrogaret ejus nuncios, quæ via de tribus aut quatuor sibi consuleretur, & consiliarii Regis non eligerent unam viam: verisimile videtur, quod illos oporteret ad Regem remitti, vel ad ipsum remittere pro certificatione viæ per ipsum consulendæ, per quæ sequeretur circuitus, in hac materia requirente celeritatem, propter animarum periculum, & alia inconvenientia tollenda, summe vitandus. Licet via concilii generalis de jure præcedere videatur: non est tamen de præsenti consulenda, propter ipsius difficultatem nimiam & prolixitatem, sicut patet per rationes communes: specialiter, quoniam oporteret vocare partes & audire, dominus Benedictus haberet omnes prælatos suspectos partis adversæ, quos reputat schismaticos & excommunicatos, similiter intrusus de prælatis obedientiæ domini Benedicti: jura partium numquam essent discussa. Et si papatus adjudicaretur uni, non ob hoc sibi jus adjudicaretur, nec crederetur esse talis per subjectos partis adversæ, sicque non haberemus unionem.

Similiter & fortius, per viam compromissi, licet per commissarios uni adjudicaretur papatus, sequerentur etiam inconvenientia supradicta. Esset etiam difficultas maxima super consiliariis eligendis & conveniendis. Videretur etiam, quod hæc materia tam spiritualis de vicariatu Jesu Christi, potestate clavium solvendi atque ligandi, & cura cunctarum fidelium animarum, in compromisso vel arbitrio cadere non potest. Et si Benedictus & intrusus compromittentes, cederent ex nunc prout ex tunc Esi compromissarii mediarent: talis cessio conditionalis non valeret. Quoniam sicut consensus papatui post electionem canonicam debet esse purus & simplex, non recipiens conditionem extrinsecam: sic etiam renunciatio debet esse pura ac libera, sine conditione quacumque, specialiter extrinseca: quia si apponeretur, vitiaret actum cessionis, & esset Regi verecundum, prælatis, & concilio, viam unam

offer-

ANNO CHRISTI 1394.

offerre domino Benedicto & collegio, vel etiam intruso, sive illa esset sola, sive cum aliis viis, quæ via non esset rationabilis, & de jure sustinenda. Nec est verisimile, quod dominus Benedictus, aut intrusus, viam cessionis ponerent in compromisso; quia magis esset eis honestum libere cedere, quam per arbitrorum sententiam. Item arbitrorum sententia non parit actionem, nisi fuerit omologata, nec esset superior eorum quo * posset executio * finem requiri. Et licet aliqui dicerent, viam istam compromissi per aliquas rationes posse sustineri: tamen quia posset in dubium revocari (materia vero celeritatem desiderat) omnes viæ dubiæ resecari debent, exclusis disputationibus & argumentis, amplectendo viam claram, brevem, schismatis sedativam, conservativam æqualitatis utriusque partis, per quam conscientiæ valeant pacificari.

* Cor. a quo

Sane super eo opinatur quidam, quod eligatur aliqua via differendi, donec dominus noster Benedictus nunciis regiis exposuerit unam bonam viam per ipsum deliberatam, quæ regi & toti mundo placere debebit. * Nec est verisimile, dominum nostrum propter electionem melioris sibi consulendæ debere turbari, consideratis suis sanctis propositis, virtutibus, intentionibus, juramentis, per ipsum & alios de collegio in sua creatione præstitis: immo commendatos habere debebit, tamquam fideles, prælatos & alios in isto concilio congregatos.

* Hic nonnulla deesse, cum facile perspici possit, tum etiam monuit Baluzius, qui integriorem Codicem a se visum tetigit, sed lacunam, qua de causa nescio, reliquit. Barre, in nova edit. Dacheriana.

Est etiam notandum, universitatem per modum consilii, non determinationis, unam viam elegisse: si vero prælati non eligerent & regi consulerent viam saniorem, jam videretur inter prælatos & universitatem divisio quædam. Et si, quod absit, ex fideli consilio, secundum conscientias, & per juramentum regi præstito, vel præstando, dominus noster moveretur, vel permitteret scandalum sequi aut inconveniens, quod nullatenus credi vel dubitari debet: maximum onus esset suis conscientiæ & honori. Tendimus enim ad redintegrationem & conservationem status & honoris summæ dignitatis papatus, & universalis ecclesiæ, sicut in nostris consecrationibus juramus: ad quæ tenetur adstrictus plus sine comparatione, quam homo vivens. Nos enim prælati suæ personæ sumus obligati solum ratione suæ dignitatis, per consequens magis dignitati quam personæ: quia propter quod unumquodque tale, & illud magis est. Debemus igitur honorem & commodum dignitatis præferre personæ.

Concludendo & eligendo per modum oppositionis & consilii, solum attenta deliberatione religiosorum ordinis Carthusiensis & Cælestinorum, & universitatis Parisiensis, & quia necesse est ecclesiæ sanctæ Dei, sub periculo desolationis ejusdem, istud detestandum schisma brevius quam fieri poterit extirpari, & ecclesiam uniri; nec viæ prætactæ, vel aliæ quæ imaginari valeant, sunt sufficientes ad veram unionem, pacem firmam, & concordiam animarum: præter viam cessionis utriusque partis, istam viam satis congruam quasi instinctu Spiritus sancti elegit, & regi consulit, per nuncios solemnes domini regis, domino Benedicto consulendam, ipsum & ejus collegium ad hanc omnibus modis cum honore & reverentia decentibus exhortando. Exponendo tamen domino nostro primitus alias vias prætactas, causas propter quas non approbantur de præsenti, & causas propter quas cessio cuilibet videtur eligenda.

ANNO CHRISTI 1394.

In casu vero quod sic dominus rex cum dominis de genere suo, & aliis de consilio suo, sic deliberaverit: modus persequendi & procedendi posset esse talis; videlicet, quod in consistorio publice nuncii regis regratiarentur domino nostro & cardinalibus de bonis intentionibus suis, de nunciis solemnibus per papam missis domino regi, significarent etiam in genere bonam intentionem domini regis, diligentiam per ipsum adhibitam circa materiam, convocando suos prælatos & alios nobiles viros, & quod cum universitate habuit consilium, & quod nuncios misisset ad papam ad sciendum ipsius intentionem, & viam per ipsum deliberatam, prout ipse se daturum per suos nuncios regi significavit. Demum aperte & secrete nuncii regis poterunt loqui cum domino nostro, relinquentes ejus arbitrio, si prius voluerit eis viam per ipsum deliberatam aperire, vel audire viam ex parte regis consulendam. Et quicumque primus aperiat viam, si viæ sunt concordes, in nomine domini: si vero clare pateat nunciis regis, viam papæ, non ita convenientem sicut viam regis, vel quia eligere vellet viam compromissi, seu concilii generalis, ipsas vias impugnent secundum suas instructiones, per media prætacta, & alia satis congrua. Sed si via per papam exponenda, quæ foret alia de tribus prætactis, concilii, compromissi, vel cessionis, revocaretur in dubium, an esset melior vel æque bona (quod est incredibile, seu multum difficile) super hoc rex esset consulendus, & ejus beneplacitum expectandum. (2)

Restat modus executionis & prosecutionis, in casu, quo dominus noster viæ renunciationis consentiret, scilicet significare per ipsum dominum nostrum & regem regibus & principibus obedientiæ suæ, deinde per ipsum regem & alios reges principes prædictos, non autem per D. Benedictum, regibus & principibus partis adversæ, quoniam ipsius significationem gratam non haberent. Nec primo via cessionis est intruso significanda: quia principibus obedientiæ suæ malignari posset. Credendum est autem, principes & prælatos suæ partis tantum unionem desiderare, & quod ad ipsam toto posse præfatum inducent: qui si consentire resutaret, censeretur notorie fovere causam injustam, possentque contra ipsum remedia reperiri subtractionis obedientiæ, vel alia remedia juridica, tunc principibus consulenda. Nec videntur principes illius obedientiæ congregandi, donec aliqua via certa sibi significetur.

(2) Hic etiam nonnulla desiderari, quæ a se in altero Cod. reperta sunt, monet Baluz. *Idem ibid.*

Non est enim verisimile, quod ipsi sub incerto convenire vellent, & etiam congregarentur. Credendum est, quod ipsi non deliberarent, nisi postquam forent ad sua regna reversi, consilium habituri tunc cum suis prælatis, clericis, & notabilibus viris, prout observat rex dominus noster.

Si diceretur, quod alii principes nuncios suos mittere possent ad regem, ut scirent deliberationem ipsius, & suis dominis referrent, &c. Respondeo quod attenta magnitudine materiæ, securius exponeretur principibus aliis per nuncios regis, quam per alios, brevius etiam posset factum expediri.

Postquam principes alterius obedientiæ viæ prædictæ consenserint, & ad consentiendum eum-

ANNO CHRISTI 1394.

eumdem intrusum & suos anticardinales induxerint : appropinquarent se partes in duabus civitatibus convicinis, in limitibus duarum obedientiarum situatis, & illuc conveniant aliqui domini temporales potentes utriusque partis, cum prælatis & litteratis viris, tam ad conservandum partes & collegia libere & secure, quam etiam ad pertractandum ea quæ pro complemento negotii complenda restabunt : videlicet de absolutionibus, dispensationibus, revocationibus, confirmationibus, & creationibus de novo, in quantum fuerit opus, cardinalium, prælatorum, & aliorum beneficiatorum ; necnon bona reconciliatione & pacificatione partium, cum dependentiis & connexis. Quibus omnibus concordatis, convenirent ambæ partes cum collegiis in eadem civitate compleB turæ petractata : nec fieri possent ista per procuratorem, propter causas multas quæ satis patere possent intuenti.

Tractetur etiam ante renunciationem de modo & forma electionis summi Pontificis. Videtur autem scribenti, ad vitandum odia cardinalium utriusque obedientiæ, qui sunt partes contrariæ ; minus affectato, quælibet pars pro capite suo, cum aliis pluribus causis magis expediens, & populo cujuslibet partis placens, quam pro ista vice Benedictus & intrusus de consensu collegiorum ordinarent VII. vel IX. compromissarios, probos viros, non suspectos, C extra collegia, qui sine præjudicio cardinalium pro hac vice potestatem haberent eligendi, præstarent fortissima juramenta de fideliter eligendo de collegio vel extra, favore vel odio Aquibuscumque seclusis : & quod pro hac vice sufficeret, electum voces majoris partis compromissariorum habere. Sin autem ad hoc cardinales induci non possent, expediret eligere numerum certum utriusque collegii : qui ad electionem omnes admitterentur, & recluderentur in conclavi secundum formam juris ; hoc addito, quod sufficeret majorem partem convenire.

ANNO CHRISTI 1394.

Nec obstat si dicatur, per istam viam conjunctionis collegiorum, plures erunt Italici, quam aliarum nationum, sicque habebimus Papam Italicum, & sic Italici ex suo delicto, videlicet intrusione, præmium reportabunt. Quoniam apud Deum non est acceptio personarum : & est similiter comparatione melius habere Italicum (utinam sanctum) quam ecclesiam manere laceratam. Et si percipiant Italici, quod cæteræ nationes * ad habendum unum de suis : ipsi nitentur in contrarium, ex quo schisma novum posset suboriri.

* Hic aliqu deest.

Dubitaverunt quidam, quod si via cessionis publicetur, dicent adversarii, dominum Benedictum hanc viam consentire propter dubium sui juris : & quod Rex non tantum sibi favet, quia non est regnicola, sicut favebat domino Clementi cum multis aliis, &c. Respondeo, quod in quacumque via supervenient multa, quæ non omnes prævidere valent : sed ex quo Cfere per omnes hæc via cessionis reputatur sanctior, & utilior, est prosequenda, sub spe quod omnibus ecclesiæ pacem diligentibus placebit, & quod optatum sortietur effectum, quod annuat Altissimus. *Hæc monachus S. Dionysii.*

AD PARISIENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1395.

Anno 1394. *seu melius* 1395.

ANNO CHRISTI 1395.

ADDITIO.

Manssi Supp. to. III. pag. 678.

„ ANtequam tradam concilii hujus acta fuD „ siora, quam quæ hucusque exhibita „ sunt in collectione Labbeana, juvat hic non„ nulla in antecessum notare. Concilium istud „ convenit anno primo pontificatus Benedicti „ XIII. cœpitque die Purificationis B. M. V. „ II. Februarii, quæ omnia temporis argu„ menta præbent publicæ tabulæ de rebus in „ eo gestis scriptæ, & inferius vulgandæ. Cum „ vero Benedictus cœperit anno 1394. septem„ bri mense, qui post eam diem proxime suc„ cessit, Februarius mensis annum 1395. præ„ fert, eoque transferendum est concilium ex „ anno 1394. cui a Labbeo illigatur.

„ Concilium vero istud Labbeus dedit ex Spi„ cilegio Dacherii acceptum hausumque ex E „ historia MS. Caroli VI. Francorum regis. „ Meminit vero auctor historiæ illius *instru„ menti* cujusdam de rebus tunc decretis ma„ nu regiorum tabellionum exarati, ex quo „ sua desumpsisse testatur. Hoc ipsum instru„ mentum hic refertur ex Martene, cui addi„ mus datas tunc legatis ad pontificem desti„ natis jussiones a rege ; quas jussiones ex iis „ deductas constat, quæ in concilio isto stabi„ lita sunt. Omnia vero habet Martene Vet. „ Mon. to. VII. pag. 437. & 458.

INSTRUMENTUM

Per quod dominus noster papa misit erga dominum nostrum regem episcopum Avinionensem & dominum Petrum Blavi ambassiatores suos, ut dictus dominus noster rex suos solemnes ad præfatum dominum nostrum papam mitteret ambassiatores.

IN nomine Domini Amen. Per hoc publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod cum SS. in Christo pater & dominus Benedictus divina providentia papa tredecimus, pontificatus sui anno primo, videlicet paulo E post assumptionem suam ad summi pontificatus apicem, misisset, ut dicebatur, ambassiatores suos, nuncios speciales, scilicet reverendum in Christo patrem dominum episcopum Avinionensem, & dominum Petrum Blavi legum doctorem ejusdem domini nostri papæ referendarios, ad serenissimum principem & dominum nostrum dominum Carolum Dei gratia Francorum regem ; qui quidem ambassiatores seu nuncii ex parte ipsius domini nostri papæ requisierunt, ut dicitur, præfatum dominum nostrum regem, quatenus ipse vellet mittere suos

sole-

ANNO CHRISTI 1395.

solemnes nuncios ad eumdem dominum nostrum papam, ad finem, quod cum ipsius domini nostri regis bono consilio via inveniri, per quam cito posset in ecclesia pax & unio haberi, & schisma incessanter dolendum, quod jam per sexdecim annos & ultra duravit, sedari penitus & aboleri valeret; præfatusque dominus noster rex super hoc matura deliberatione præhabita, mandasset seu scripsisset archiepiscopis, episcopis, aliisque pluribus prælatis & personis aliis ecclesiasticis, magistris in theologia, doctoribus utriusque juris, litteratis, expertis & notabilibus sui regni, ut in festo Purificationis B. M. V. nuper præterito ad ipsum Parisiis interessent, & cum ipsis negotio mature digesto, posset suos ambassiatores instructos, prout negotii qualitas exigebat, ad eumdem dominum nostrum summum pontificem destinare. Postmodumque idem dominus noster rex hujusmodi domini nostri pontificis laudabile propositum in mente revolvens, & illud ad effectum, ut citius fieri posset, & non sine magnis & sanctis deliberationibus & considerationibus deducere ferventer affectans, ordinaverit, quod prælati & plures alii tam de suo consilio, quam alii viri licentiati, valentes, famati, & scientifici Parisiis existentes pendente termino seu die ad quem alii erant mandati, congregarentur in palatio suo regio Parisiis, ad conferendum super hujusmodi facto seu negotio diligenter, & quod spectabilis vir Arnaldus de Corbeya miles cancellarius suus Franciæ, & certi alii notabiles viri de consilio suo, quoties commode possent, ibidem interessent: ipsique prælati & alii plures, & quandoque dicto domino cancellario, & certis aliis de consilio ipsius domini nostri regis, ac nobis notariis publicis infra scriptis præsentibus, fuerunt congregati super hujusmodi materia, seu negotio conferendo, deliberando, & adjuvando, prout cuilibet melius & sanctius videbatur; nec non subsequenter die dicti festi purificationis & diebus subsequentibus usque ad præsentem diem decimam octavam mensis Februarii, in dictorum dominorum prælatorum & aliarum personarum in hujusmodi congregatione præsentium, quæ semper facta fuit in dicto palatio domini regis Parisiis in camera sua viridi, fuerunt sicut de die in diem successive veniebant.

Reverendissimi patres & domini, domini patriarchæ Alexandrinus, Carcassonæ, & Jerosolymitanus, S. Ponii Thomeriarum ecclesiarum perpetui administratores.

Archiepiscopi.

Lugdunensis.
Senonensis.
Remensis.
Rothomagensis.
Bituricensis.
Et Bisuntinus.

Dicti archiepiscopi Lugdunensis episcopi.

Eduensis.
Matisconensis.
Lingonensis.
Cabilonensis.

Dicti Senonensis archiepiscopi episcopi.

Parisiensis.
Carnotensis.
Aurelianensis.
Antissiodorensis.
Trecensis.
Meldensis.

Dicti archiepiscopi Remensis episcopi.

Cathalaunensis.
Tornacensis.
Morinensis.
Attrebatensis.
Noviomensis.
Laudunensis.
Suessionensis.

Dicti archiepiscopi Rotomagensis episcopi.

Bajocensis.
Abrincensis.
Ebroicensis.
Lexoviensis.
Constantiensis.

Archiepiscopi Turonensis episcopi,

Cenomanensis.
Andegavensis.
Redonensis.
Nannetensis.
Mimatensis.
Aniciensis.

Archiepiscopi Bituricensis suffraganei. De provincia Burdegalensi.

Pictavensis.
Malleacensis.
Lucionensis.
Condomiensis.
Petragoricensis.
Xantonensis.

De provincia Auxitana.

Aquensis.
Lectorensis.
Conseranus.

De provincia Narbonensi.

Magalonensis.
Nemausensis.
Uticensis.

De provincia Tholosana.

Apamiensis.
Rivensis.

De provincia Viennensi.

Valentinensis.
Gratianopolitanus.
Et Bethleem episcopi.

Nec

Nec non abbates.

ANNO CHRISTI 1395.

Ciſterſienſis.
S. Dionyſii.
S. Remigii.
S. Benigni Divionenſis.
Montis S. Michaelis.
Resbacenſis.
Fiſcanenſis.
De Lyra.
S. Victoris prope Pariſios.
S. Georgii prope Rothomagum.
Jumetenſis.
S. Eligii Novionenſis, abbates.
Ac prior S. Martini de Campis.
Rothomagenſis.
Andegavenſis.
Remenſis.
Et capellæ Divionenſis decanus.
Magiſter Petrus *Dailly*.
Guillelmus de Gardino.
Ænidius de Campis.
Petrus *Plaouſt*.
Johannes Brevis coxæ.
Fratres Michael *Piquier*, & quidam alter de ordine Minorum.
Johannes de Huſſaria prior Auguſtinenſium Pariſienſium.
Petrus de Cornuo prior B. Mariæ de Carmelo Pariſienſis.
Dominicus Herbolii de Aragonia dicti ordinis B. Mariæ, in ſacra pagina & decretorum magiſtri & doctores.
Nec non magiſtri Radulfus de *Karadoc*.
Johannes de Matiſcone.
Geraldus *Bagoul*.
Geraldus de Caſtro Morono & ejus ſocius, & Petrus Januti de ſtudiis Aurelianenſi, Tholoſano, & Andegavenſi, decretorum & legum doctores ſolemnes.
Jacobus *Coſſon*.
Guillelmus de Cauteriis.
Robertus de Donis in curia parlamenti conſiliarii regii.
Andreas Grangerii.
Johannes de *Melly*.
Radulfus de Ulmonte etiam in curia parlamenti cauſarum patroni.
Magiſtri Robertus de Freta.
Amelius de Brolio auditores ſacri palatii apoſtolici.
Et Guillelmus Bonnaterii, licenziatus in legibus, ſocius domini epiſcopi Anicienſis.
Prior Carthuſienſium Pariſienſium.
Prior Cæleſtinorum Pariſienſium.
Necnon Johannes Capitis Bituricenſis.
Johannes Plaonis Agathenſis.
Pior Prioratuum S. Columbæ de Savardino & de Volvento Caſtrenſ.
Guillelmus Muneti Abrincenſis.
Jacobus de Manſaugia *Chido* Ambianenſis.
Quidam alius Mimatenſis; epiſcoporum vicarii & nuncii officialis Lugdunenſis.

Bertrandus Geneſte archidiaconus Conſtantienſis, & quidam religioſus Almannus de ordine Minorum, magiſtri, viri litterati, & juris periti... & noſtrum notariorum prædictorum, præſtito ante omnia a ſingulis prænominatorum juramento de dando fidele conſil. in hac materia dicto domino noſtro regi, ſecundum eorum conſcientias & diſcretiones, antequam fuerint requiſita ſingulorum vota, fueritque materia repetitis vicibus ſolemniter diſcuſſa, & poſt hujuſmodi diſcuſſionem opiniones petitæ, & per unumquemque, paucis exceptis, certa die, immo certis diebus, ſecundum quod materia ipſa repetebatur, ſua opinio dicta fuiſſet. Hinc eſt quod in noſtrum notariorum prædictorum præſentia, præfatis dominis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis perſonis ſupradictis, in camera viridi prædicta congregatis, & ſuper materia ſeu negotio hujuſmodi ſuam opinionem dicentibus, quia pro majori parte domini prædicti adhærebant opinioni unius dictorum dominorum, quæ erat in ſcriptis, & quædam alia opinio quæ per quemdam alium dominum tangebatur etiam in ſcriptis, fuit dictum, quod ambæ opiniones ſic in ſcriptis redactæ, alta voce & intelligibili legerentur; quibus lectis & intellectis, præfatus reverendiſſimus in Chriſto pater dominus patriarca Alexandrinus ibidem præſidens requiſivit omnes aſſiſtentes, quatenus ipſi per juramenta ſua jam præſtita, Deum ſolum habendo præ oculis, dicerent in hac parte quod conſcientia ſibi dictaret. Quo audito, ipſiſque dominis ſedentibus, & propter hoc congregatis & interrogatis ſuper præmiſſis ſingulariter & ſigillatim, fuerunt octoginta ſeptem ex ipſis, qui unanimiter tenuerunt opinionem contentam in cedula ſuper huc tradita, cujus opinionis articulus, omiſſis cauſa brevitatis aliis in ipſa cedula contentis ſequitur in hæc verba: concludendo & eligendo per modum opinionis & conſilii ſolum, attenta deliberatione religioſorum ordinis Carthuſienſis & Cæleſtinorum & univerſitatis Pariſienſis, & quod neceſſe eſt eccleſiæ ſanctæ Dei ſub periculo deſolationis ejuſdem, iſtud deteſtandum ſchiſma brevius quam fieri poterit extirpari, & eccleſiam uniri, nec viæ prætactæ aut aliæ quæ per ſcribentem imaginari valeant, ſint ſufficientes ad veram unionem, pacem firmam & concordiam animarum, præter viam ceſſionis utriuſque partis, iſtam viam ſatis communem, quaſi Sancti Spiritus eligit & regi conſulit per nuncios ſolemnes domini regis domino Benedicto conſulendam, ipſum & ejus collegium ad hanc omnibus bonis modis cum honore & reverentia decentibus, exhortando, exponendo tamen domino noſtro primitus alias vias prætactas cauſas, propter quas non approbantur de præſenti, & cauſas propter quas ceſſio utriuſque videtur eligenda. In caſu vero quo ſic dominus noſter rex cum dominis de genere ſuo, & aliis de conſilio ſuo ſic deliberaverit, modus ſignificandi & proſequendi poſſet eſſe talis, videlicet quod in conſiſtorio publice nuncii regis regratiarentur domino noſtro & cardinalibus de bonis intentionibus ſuis, & nunciis ſolemnibus per papam miſſis domino regi; ſignificarentur etiam in genere bonam intentionem domini regis, diligentiam per ipſum habitam circa materiam, convocando ſuos prælatos & alios notabiles viros, quorum & univerſitatis Pariſienſis habuit conſilium, & quod nuncii regis miſſi ſunt ad papam, ad ſciendum ipſius intentionem & viam per ipſum deliberatam, prout ipſe ſe dicturum per ſuos nuncios regi ſignificavit. Demum ad partem & ſecrete nuncii regis loqui potuerunt cum domino noſtro, relinquentes ejus arbitrio, ſi primo voluerit eis viam per ipſum deliberatam aperire, vel audire viam ex parte regis conſulendam, & quicumque primus viam aperiat, ſi ſunt concordes

ANNO CHRISTI 1395.

des in nomine Domini. Si vero clare pateat nuncii regis, vel quod eligere vellet viam compromissi, seu concilii generalis, istas vias impugnent, secundum suas instructiones, per media prætacta & alia satis communia; sed si via per papam exponenda foret alias de tribus prætactis concilii, compromissi vel cessionis, revocaretur in dubium, an esset melior vel æque bona, quod est incredibile seu multum difficile. Tunc super hoc rex esset consulendus, & ejus beneplacitum expectandum. Præterea si dominus noster elegerit viam concilii vel compromissi, aut unam aliam viam quam cessionis, quæ non videtur ita fructuosa, sicut renuntiatio, post discussionem materiæ & inductionem aliquorum dominorum cardinalium, qui plus ad factum aspiciuntur, exponerent nuncii regis domino nostro Benedicto semper cum reverentia & honore, quod ex quo melior & brevior via quam cessionis non referretur regi, crederent quod rex viam sibi consultam per omnes vias & modos rationabiles & honestos sibi consultos & consulendos, usque ad effectum finalem penes reges & principes & subditos utriusque partis prosequeretur, si melior & brevior reperiri non posset.

ANNO CHRISTI 1395.

Item, fuerunt viginti duo, qui in toto tenore dictæ cedulæ non bene concordabant cum præfatis octoginta septem, quorum unus tradidit unæ cedulam manu sua scriptam: qua lecta, eidem cedulæ decem & novem ex ipsis viginti duobus potius quam primæ suprascriptæ adhærebant. Duo vero alii ex ipsis viginti duobus, ambo episcopi, dixerunt expresse, quod dictæ secundæ nullatenus adhærebant, cujus cedulæ tenor sequitur.

Hanc ulam per nus epis- oi Xan- ensis tra- am in filio ali- legimus eodem . Mar .

(*a*) Ad principale quæsitum, quo quæritur quid regi, principi & domino nostro consulo per eum domino nostro papæ consulendum pro breviori, honestiori, & faciliori modo unionis habendæ in universa Dei ecclesia, Deus cujus causa agitur, judicet scribentem; si aliter loquatur quam credit, & sentiat, negotio de quo agitur profuturum. Est igitur iste modus secundum eum, qui in pauco, aut nullo differt a modo aliorum saltem effectualiter. Sed quia ducendi sunt non trahendi, a quorum voluntate principaliter hoc dependet, est eis mos gerendus, præsertim cum nihil de specialibus obmittitur. Mittantur ergo solemnes ambassiatores ex parte regis domino nostro, & si sit possibile, domini patrui, aut alter ex eis, quoniam illis fas erit magis negotium accelerare, & illis verisimiliter dominus noster se effusius aperiet, & cum illi sint viri litterati & timentes Deum, habentesque rectum zelum causæ hujus, qui secum deferant, tacitis nominibus opinantium, effectualiter quæcumque hic gesta; fiatque in consistorio publico proposito stans in general. terminis regratiatoria, exhortatoria & oblatoria auxilii & favoris, postmodumque ad partem coram illis, de quibus domino nostro placuerit, petatur ab eo apertio viæ seu viarum, quas in hac materia dominus noster, ut asseritur, dicit se habere: quibus per eum apertis, si conveniat in via grata ambassiatoribus regis secundum instructiones illis datas, benedictus Deus, tunc ad executionem illius, absque hoc, quod per hæc verba ultra hic redire oporteat, incipiat manum apponere juxta ea, in quibus ibidem invicem concordabunt. Sin autem, quod non opiner, viam dominus non aperiret, vel saltem non factibilem aut nimis longam, vel aliter cum regiis ambassiatoribus & litteris per eos portatis non conveniret, tunc aperirent domino nostro omnia hic tacta, & vias exprimendo, quæ via habet plures sequaces, contando omnes vias in mundo, totum sine expressione personarum; & convenientia cujuslibet viæ & inconvenientia etiam exprimendo in quo resedit universitas, & in quo major pars hujus concilii. Et si dominus noster reduceretur cum ambassiatoribus, bene quidem, aliter tunc per D. card. quæ tanguntur, & alios de quibus videretur, honestiori tamen & secretiori modo quo esset possibile, & in terminis concilii, secluſa omni etiam artasione causativa sibi tangi facerent, etiamsi opus esset, addendo quod dominus noster ad viam brevem & factibilem se disponeret, quia rex erat propositi non ultra in hoc dissidio schismatis remanere; & si tunc non haberetur optatus finis, de cujus contrario credo esse certus, redirent ambassiatores ad regem, qui per convocationem secundam concilii, vel alias, ut materia exigit, provideret. Hoc tamen non admitto, quod si dominus noster offerret viam factibilem & bonam, licet non illam de qua essent ambassiatores per regem onerati, quod antequam redirent, hoc nunciarent regi & ejus expectarent responsum, an videretur, an via per dominum nostrum aperta, licet esset alia, regi esset accepta, qui in via rationabili decenter dominum nostrum papam præsertim in hac materia sequi deberet.

ANNO CHRISTI 1395.

Quibus sic actis, prædicta die decima octava Februarii, præfati domini prælati & personæ accesserunt ad præsentiam prædicti domini nostri regis, in domo sua S. Pauli Parisiis existentis, in camera parlamenti bassa, ubi ipso domino nostro rege sedendo in solio suo regio, assistentibus sibi dominis ducibus Bituricensi & Burgundiæ patruis, Aurelianensi germano Barbonii avunculo, comite Augi constabulario, dicto *Baucicaut* marescallo, domino Johanne de Vienna admiraldo, Guichardo Dalphini magistro balistariorum, multisque comitibus, baronibus, militibus, cambellanis & personis aliis de consilio dicti domini regis, præfatus dominus, dominus Patriarcha Alexandrinus in præsentia omnium prædictorum alte & intelligibiliter retulit regi omnia suprædicta. Qua relatione sic facta, ante & posthac pluries prædictus dominus patriarcha de omnibus prædictis, dum modo prædicto fierent & dicerentur, petiit a nobis notariis prædictis fieri publicum instrumentum unum vel plura, ad opus ipsius & omnium quorum interest vel interesse poterit in futurum, & etiam præfatus dominus noster rex petiit sibi fieri de hujusmodi relatione publicum instrumentum. Acta fuerunt hæc Parisiis, anno, diebus, locis, & præsentibus quibus supra.

Et ego Johannes de Bordis in utroque jure Baccalaureus archidiaconus Parisiensis, publicus auctoritate apostolica notarius, congregationibus, discussionibus, cedularum traditionibus, relationi factæ per dictum dominum patriarcham Alexandriæ dicto domino nostro regi & omnibus aliis, dum fierent & dicerentur, prout in præsenti instrumento suprascripto continetur, præsens fui, exinde ipsum instrumentum aliena manu scriptum signo meo manuali signavi, & in eo me subscripsi, & hic rogatus & requisitus in testimonium præmissorum. *Bordes*.

☞ Et ego Gunterus Colli domini noſtri regis ſecretarius, publicus apoſtolica & imperiali auctoritate notarius, congregationibus, diſcuſſionibus, cedularum traditionibus, relationi factæ per dominum patriarcham Alexandrinum dicto domino regi & omnibus aliis, dum fierent & dicerentur, prout in præſenti inſtrumento ſupraſcripto continetur, fui præſens, & hoc ipſum inſtrumentum alia manu ſcriptum ſigno meo ſecretariatus manu mea ſignavi, & me ſubſcripſi hic ſuper hoc requiſitus & rogatus in teſtimonium præmiſſorum. *Gontier.*

ANNO CHRISTI 1395.

INSTRUCTION BAILLEE' PAR LE ROY NOTRE

Scire à meſſeigneurs les ducs de Berry, de Bourgogne, & d' Orleans, & autres ſes conſeillers & ſerviteurs, leſquelx il envoye preſentement devers noſtre ſaint Pere pour le fait de la paix & union de l' egliſe univerſelle.

Ex Mart. Vet. Mon. t. VII. P. 437. Ex MS. Bibl. regiæ.

PRemierement ſera recitè que le ſchiſme de l' erreur qui eſt en l'egliſe a moult longuement durè par l'eſpace d' environ dix-ſept ans, & que moult de grands perils des ames, maux & inconveniens en grant leiſon de noſtræ foy chreſtienne s' en ſont enſuis, & ſe pourroient enſuir, ſi noſtre mere ſainte egliſe n' eſtoit ramenée à vraye union.

II.

Item, que notre ſaint pere le pape Clement du tempus du roy Charles, que Dieu pardoint, & depuis à envoyé pluſieures fois ſes meſſagers ſolemnels devant luy, & auſſy devers le roy noſtre ſire qui eſt à preſent, en leur priant, que eux vouliſſent mettre en peine, & travailler à oſter le ſchiſme, e mettre ſainte egliſe en paix; & que eux y ont grandement labourrè par devers les autres rois, princes, & ſeigneurs de la chreſtienté, neantmoins dure encore ce ſchiſme, & eſt moult enraciné; & que plus dureroit au temps à venir, de tant plus ſeroitil difficile à appaiſier, & ſi bievrement remede n' y etoit mis, il ſeroit grand peril, qu' il fut perpetuel que Dieu ne vueille, ainſy que eſt la diviſion de l' egliſe Grecque & de l' egliſe Latine.

III.

Item, que le roy a touſiour reſpondu & fait reſpondre aux meſſages, qui ſont devenus par devers luy de par noſtre ſaint pere Clement, & de par noſtre ſaint pere qui eſt à preſent, comme il eſt en veritè, que c' eſt le fait du monde qu' il a plus à coeur, que de mettre paix & union en ſainte egliſe, en ſuivant les voyes de ſes predeceſſeurs, & qu' il y veut expoſer ſa perſonne, les ſeigneurs de ſon lignage, ſa chevance, & y faire tout ce qu' il pourra.

IV.

Item, que il eſt aſſes toſt apres la creation de noſtre ſaint pere Benoiſt, il envoya devers le roy ſes meſſages ſolemnels, monſieur l'eveſque d' Avignon, ſon mareſchal, & meſſire Pierre Blau, qui dirent au roy entre les autres choſes, que noſtredit ſaint pere avoit acA cepte cet eſtat & ſon election, principalement pourtant faire en ſon temps, au plaiſir de Dieu, que le ſchiſme ceſſat, & que l'egliſe fut en paix, & qui' il eſtoit tout pret ſans aucun delay d' entendre à l' union de l'egliſe par toutes voyes poſſibles & honeſtes, qui ſeroient aviſées, & qu' il avoit toute ſa fiance au roy & à noſſeigneurs ſes onces & freres, plus qu' en autres princes de la chreſtienté; & ſupplioit au roy, qu' il luy pleuſt envoyer ſes meſſages ſolemnels par devers luy, & par eux luy faire ſcavoir ſon intention ſur cette matiere, & qu'ils fuſſent de telle auctoritè, & ſi prouchain de lui, & tellement inſtruits, que quand ils ſeroient par dela, notre ſaint pere par le B bon avis & deliberation d'eux & des ſeigneurs cardinaux du college puſt conclure en cette matiere, ſans qu' il falluſt les meſſages retourner par devers le roy.

ANNO CHRISTI 1395.

V.

Item, que aſſes toſt apres le roy en ſa preſence fiſt reſpondre auſdits meſſages, qu' il ſe vouloit expoſer & travailler en ce fait, comme deſſus eſt dit, & qu' il envoyroit volontier ſes meſſages pardevers noſtre dit ſaint pere pour la maniere qu' il avoit requis, & que C quand monſieur de Bourgogne ſon oncle és marches de Bretagne ſeroit retournè, il auroit avis quiex meſſagers il envoyroit devers le pape, & auſſi ſur ce que' il les chargeroit pour lui dire.

VI.

Item, que pourceque cette matiere eſt la plus grande qui puſt eſtre, & que le roy & nosditis ſeigneurs l'ont tant à cuer que plus ne peuvent, & quæ ſur ce le roy vouloit avoir & bon & grand conſeil, & a mandè les prelats de ſon royaume, pluſieurs abbez, prieurs, maiſtres en theologie, docteurs, deputez D des etudes de Paris, d' Orleans, d' Angers, & de Toulouſe, & pluſieurs religieux des ordres de Chartreux, des Celeſtins, des Mandians, & autres ſages hommes, & auſſi a voulu avoir la deliberation de l' univerſitè de Paris, & ainſy la fait ſcavoir à noſtre ſaint pere.

VII.

Item, qui environ la journée aſſignée aux prelats pour venir devers le roy, qui fuſt a la Chandeleur, noſtre ſaint pere envoya derechef ſes meſſages pardevers le roy, les deſſusdits eveſque d'Avignon, & Meſſire Perre Blau, & l' eveſque de Tiraſon, leſquiex ont encore E ſuppliè moult inſtamment au roy qu' il luy pluſt avancer l' allée de ſes meſſages pardevers le pape; & outre que le pape pour la ſedation du ſchiſme avit adviſè une bonne voye & brieve, qui ſeroit plaiſante au roy, & à tout le monde, & la quelle il diroit aux meſſages du roy, quand is ſeroient pardevant luy, & non à autres perſonnes.

VIII.

Item, que ces aſſemblées & conſultations qui ont eſtè faites du commandement du roy. tant par les prelats & autres, qui ont eſtè avec eux, comme diſt eſt, & auſſi quant au

fait

☞ fait principal par l'universitè de Paris, aussy comme le roy sceut par le rapport que luy a
ANNO CHRISTI 1395. esté fait, plusieures voyes ont esté touchées & ouvertes par maniere d'avis & d'opinion tant seulement, non pas par maniere de determination, mais pour donner conseil au roy, a ce que le roy peust chargier ses messages pour faire exposer par eux son intention & advis au pape, ainsy qu'il l'a requis.

IX.

Tous ont deliberé, que pour avoir la grace du saint Esprit en la protestation & bonne conclusion de ce fait, est necessité d'avoir recours à Dieu par devotes oraisons, messages, predications, processions, aumosnes, & autres oeuvres precises, * combien qu'il ne suffise pas. Mais avec ce faut proceder à querir & elire la plus convenable & plus brieve voye pour mettre paix en sainte eglise.

* pieuses ou precises.

Prima via facti.

X.

Entre les voyes qui ont esté ouvertes a esté touchié de la voye de fait, c'est à scavoir que l'intrus, ses anticardinaux, & tous ceux qui tiennent sa partie & son obeissance fussent contraints par la puissance du roy à venir à la verité, & a l'obeissance de notredit saint pere pape Benoist, le quel le roy, les seigneurs, le clergé, & le peuple de son royaume tiennent fermement & sans doute estre vray pape & vicaire de notre Sauveur JESUS CHRIST, & que ès temps passez plusieurs des roys predecesseurs du roy nostre sire ont bouté hors du saint siege de Rome les intrus, & remis le vray pape en son siege, & contraint par une voye de fait les rebelles luy obeir, que ce seroit l'honneur du roy de le faire par cette maniere.

XI.

Responsio viæ facti.

Neantmoins il semble aux dessus dits, que cette voye n'est point à conseiller au roy, à nostre saint pere; car elle seroit tres perilleuse, & avec les guerres que le roy a de present, il prendroit guerre à toutes les autres nations, qui sont de l'obeissance de l'intrus. Pourquoi d'inconveniens se pourroiient ensuir, que c'est sans nombre, & si pourroit aucun pour nos pechez par la puissance de nostre Seigneur, & pour nous punir, que nostre saint pere, qui a bonne & vraye justice, succomberoit, & que l'intrus obtiendroit; & supposé que par la voye de fait & de guerre l'intrus & tous ses anticardinaux fussent morts ou pris, & que nostre saint pere Benoist fust par le roy mis en son siege a Rome, ne seroit pas pour ce le schisme osté, ny l'eglise en union. Car ja pour ce les nations d'Allemagne, d'Angleterre & d'Italie, d'Hongrie & autres, ne croiroient ja en nostre saint pere Benoist: mais diroient que a tort, par force & contre raison occuperoit l'eglise, & seroit le schisme plus fort qu'il n'est de present, & n'est pas pareil le schisme qui est en l'eglise aux schismes qui ont estè du temps passè.

A Car lors il etoit clair & evident, que l'un etoit intrus, combien qu'il fut soutenu de fait par aucun seigneur; mais à present combien que la partie de l'intrus soit fausse, toutesfois est-elle grandement colorée & fondée sur diverses ecritures & raisons, & soutenue par plus grand nombre de clercs notables, qu'il n'en a en l'obeissance de nostre saint pere Benoist; & si est certain que au commencement du schisme les deux clercs furent eleus par tout le college des cardinaux, ce qui n'est pas escrit. ANNO CHRISTI 1395.

XII.

Secunda via est reductionis.

B Une autre voye qui a esté touchiée esdittes assemblées, est de reduction, c'est à scavoir, que par bonnes exhortations & demonstrations de la justice de nostre saint pere Benoist, par messages & escritures, les roys, princes & seigneurs, le clergé & le peuple de l'obeissance de l'intrus fussent ramenés à la verité & obeissance de nostre saint pere Benoist, laquelle voye fut commencée au temps de nostre saint pere Clement, par la quelle plusieurs roys & royaumes vindrent à son obeissance, comme ce royaume, les roys de Castille, d'Aragon, de Navare, d'Ecosse, & C leurs sujets, & sembleroit que si le roy procedoit encore & y perseveroit, qu'il y pourroit bien profiter.

XIII.

Repulsio ejusdem.

Cette voye ne semble pas possible, ny à conseiller au pape, pour ce que le schisme est trop fort enraciné, & a duré trop longuement, & que durant icelui les intrus de Rome ont pourveu de fait tous les prelats, presque tous & autres gens d'eglise, qui tiennent obeissance de l'intrus, & sont aussi fort ob- D stinez les roys, princes, prælats, les clercs & laïs de son obeissance, & leur erreur, comme les roys & autres seigneurs, les clercs & les laïs de l'obeissance de notre saint pere Benoist, sont fermes & constans en sa bonne justice, & qui plus est à present les nations estranges, Anglois, Allemands & autres sont tellement obstinez, que eux ne voudroient point oüir la verité de nostredit saint pere par messages, ny par lettres, aussi peu comme le roy & ceux qui tiennent la verité de nostredit saint pere Benoist voudroient oüir l'iniquité.

XIV.

E Et outre supposé que l'intrus de Rome & tous ses anticardinaux par exhortations ou autrement se declarassent à l'obeissance de nostredit saint pere Benoist, qui n'est pas à croire que jamais se pust faire, ja pour ce les nations dessus nommées d'Allemans, d'Anglois & autres n'obeiront à nostre saint pere Benoist, mais feroient par elections de leurs prelats un nouvel intrus, comme si nostredit saint pere Benoist & tous ses cardinaux se declaroient à l'obeissance de l'intrus de Rome, ja pour ce les roys, les princes, les prelats & le

peuple de ſon obeiſſance ne croiroient audit intrus, ni ne lui obeiroient.

ANNO CHRISTI 1394.

XV.

Tres viæ contentæ in epiſtola univerſitatis Pariſienſis.

Item, és aſſemblés qui ont eſté faites dernierement ſur cette matiere, ont eſté repriſes, les trois voyes autrefois ouvertes par l'univerſité de Paris, contenant en une epiſtre, qui par elle fut baillée au roy depuis la ſaint Jean dernierement paſſée, de concile general, de compromis, & de ceſſion.

XVI.

Via concilii generalis.

Quant à la voye de concile general, il ſembleroit que ce fut la plus raiſonnable de droit, car és faits concernans la foy ou l'eſtat de l'univerſelle egliſe, comme eſt le ſchiſme, le pape eſt ſujet au concile, & en peut le concile juger & determiner. Si le jugement étoit donné par le concile general, chacun y obeiroit, & ſi eſt à croire que la ſentence ſeroit juſte & raiſonnable, & que Dieu ne ſouffriroit qu'en ce fait qui touche la foy, le concile general erraſt; & ſuppoſé qu'il erraſt, chacun en ſeroit excuſé en ſa conſcience, en obeiſſant en la ſentence, & dient aucunes ecritures anciennes que autrefois a ainſy eſté fait.

XVII.

Reprobatio quo ad præſens propter prolixitatem.

Cette voye quant à preſent ne ſemble point à conſeiller pour pluſieurs raiſons, l'une que pour la diviſion de l'egliſe, ou concile n'y aroit point de chef, ou il y en aroit deux pour les deux obeiſſances, l'un noſtre ſaint pere Benoiſt, & l'autre intrus, qui ſeroient contraires enſemble, & ſi l'en vouloit aſſembler les prelats & clercs notables de la chreſtienté, ce ſeroit trop difficile de les aſſembler, & ſi ſont ceux de la partie de l'intrus en plus grand nombre la moitié, ou les deux parts, & ſi faudroit appeller & ouir les deux parties en leur fait & raiſons, ceux qui tiennent la vraye obeiſſance de noſtredit ſaint pere ſoutiendroient ſa juſtice, ceux de l'obeiſſance de l'intrus ſoutiendroient la ſienne; & dient aucuns qu'il y auroit des faits contraires, ſi n'y auroit point de fin: & s'il avenoit que ſentence fut donnée, il pourroit avenir qu'elle ſeroit pour l'intrus, ce non obſtant ceux de l'obeiſſance du pape Benoiſt; ou pourroit avenir qu'il ſeroit adjugié, que l'un ny autre n'y aroit point de droit, ſi demouroit l'egliſe en grand erreur & ſans chief, & outre par la ſentence du concile qui ſeroit donnée pour l'un d'eux, il n'auroit pas droit acquis en la dignité de pape, s'il n'y avoit droit paravant, & touſjours pourroient dire ceux qui paravant n'y croyoient pas, qu'ils ne ſeroient point appaiſiez de leur conſciences; & ſi noſtre ſaint pere eliſoit celle voye du concile, l'intrus pourroit dire, qu'il repute tous les prelats, clercs, & autres de l'obeiſſance de noſtredit ſaint pere excommuniez, ſchiſmatiſques, privez de tous eſtats, & qu'ils ne devroient avoir voix an concile, & les tiendroit pour ſuſpects; & pareillement pourroit dire noſtre ſaint pere de ceux de l'obeiſſance de l'intrus.

ANNO CHRISTI 1395.

XVIII.

Item, qui eſt fort à noter en toutes les voyes ouvertes en cette matiere. Il eſt à croire qu'il y faudra garder egalité, & l'honneur de chacune des parties, & des roys, princes, & autres ſeigneur, qui ont tenu l'un & l'autre obeiſſance, & s'il eſtoit determinè par le concile pour l'intrus, il s'enſuivroit que le roy, & tous ceux qui ont tenu l'obeiſſance de noſtre ſaint pere Clement euſſent erré, qui ſeroit grand reproche au roy. Car il n'eſt pas trouvé que aucun de ſes predeceſſeurs erraſt oncques au fait de la foy; & s'il eſtoit ſententié pour pape Benoiſt, les autres nations ſe tiendroint pareillement injuriées, & pour ce n'eſt-il point a croire que jamais le concile en oſaſt ou puſt determiner.

XIX.

Via compromiſſi continens in ſe ceſſionem videtur eligenda, quia mitior quam concilii generalis, & non tam præciſa, quam via ceſſionis.

La voye de compromis, c'eſt à ſcavoir que les deux parties du conſentement de leurs colleges ſe ſoumiſſent en arbitrage ou ordonnance d'aucunes bonnes perſonnes qu'ils eliroient, leſquels euſſent puiſſance de mettre paix en l'egliſe par toutes voyes que ils pourroient adviſer, & par la voye de ceſſion, ſi bon leur ſembloit, & que dés maintenant chacun renonçaſt à ſon droit, s'il eſtoit ordonné par les arbitres, que ainſy deuſt eſtre fait, ſemble de premiere face bien amiable & raiſonnable. Car à cette voye les parties devroient eſtre aſſez enclines, pour ce que elle n'eſt pas ſi rigoureuſe que la voye du concile general, & n'eſt pas ſi dure, ny ſi preciſe, comme ſeroit la voye de renonciation ouvrir de prime face, & ſi ſeroit bien brieve ſi les parties la vouloient conſentir.

XX.

Non videtur conſulenda propter rationes tactas in reprobatione concilii generalis.

Neantmoins à la partie la plus grande de ceux qui ont eſté enſembles, cette voye ne ſemble pas à conſeiller. Car il ſemble à pluſieurs, que la dignité de pape, qui eſt choſe pure ſpirituelle du vicaire de Jeſus-Chriſt, ayant puiſſance de lier & abſoudre, & qui à la cure des ames de tous chreſtiens, ne peut cheoir en compromis au arbitrage, ni en paction, comme convenances ou obligations quelconques; & ſi auroit tres grande difficulté à elire les arbitres: chacun eliroit perſonnes à luy favorables, & ne ſe pourroient les arbitres accorder; car chacun voudroit ſoutenir ſe partie, & s'en enſuivroit les inconveniens deſſus touchiez en la voye de concile general. Car il faudroit appeller les parties, ouïr leurs faits & raiſons, & ne pourroit la ſentence des

arbi-

arbitres attribuer droit à celuy qui ne l'auroit paravant. Et ſi l'une des parties obtenoit ſentence des arbitres, les roy, princes & autres de l'obeiſſance de la partie adverſe, ne croiroient point en celuy qui auroit ſentence pour ſoy, & ne luy obeiroient point, pourquoy touſiours tenroient le ſchiſme, & ne ſeroient point les conſciences appaiſiées.

XXI.

Ad idem non videtur conſulenda, quia ex quo oporteret per compromiſſum fruſtra eſſent arbitri, & ſic eſſet circuitus.

Item, ſi le compromis enclouoit en ſoy la voye de ceſſion, qui ſeroit de neceſſité, comme diſt eſt, il n'eſt point à croire que les parties le voulſiſſent conſentir, & ſi ſeroit un circuit ſuperflus de faire compromis, puiſqu'il faudroit venir à ceſſion, & eſt à preſumer que chacunes des parties, s'il le falloit faire, aimeroit mieux & deliberament & de ſa franche volonté, que par ordonnance des arbitres, & que ce ſeroit plus grand merite à Dieu, & plus grand honneur au monde. Et diſent aucuns, que ſi en faiſant le compromis, chacunes des parties renonçoit à ſon droit, ſi les arbitres l'ordonnoient, cette renonciation ne ſeroit pas valable, & que la renonciation devroit eſtre ſimple, pure & abſolue, ainſy comme l'acceptation, & auſſi la ſentence des arbitres ne pourroit eſtre executée, car elle ne cauſeroit point d'action fors de la peine, ſi elle y eſtoit apposée, & ſi n'y auroit point de ſouverain, qui en fit droit ny execution.

XXII.

Ad idem non videtur conſulenda, quia orirentur diſputationes.

Item, ſupposé que cette voye de compromis & de ceſſion par condition ſe puſt ſouſtenir, & que les arbitres peuſſent jugier du droit des parties, ou de la ceſſion, toutesfois pluſieurs le pourroient ramener en doute, meſmement ceux de la partie de l'intrus, & ſemble pour le bien de la paix & d'union, que l'on ne doit point conſeiller par quelconque voye la diſcuſſion du droit des parties, qui ſeroit impoſſible, ny voye quelconque qui chiet en doute ou diſputations; mais doit eſtre conſeillée la voye plus claire, plus brieve, plus egale, tant d'un coſté comme d'autre, & par la quelle les coeurs & les conſciences ſoient du tout appaiſiées.

XXIII.

Per omnia referent papæ, quæ facta & dicta fuerint.

Aucuns ont touchié que ſans conſeiller par maniere ou d'opinion acune voye particuliere toutes les voyes qui ont eſté ouvertes en ces aſſemblées, les raiſons pour les fonder, & les doutes au contraire, fuſſent rapportées à noſtre ſaint pere, afin qu'il euſt bon avis & conſideration ſur tout avec nos ſeigneurs les cardinaux, & que l'on s'en rapportaſt à ſa diſcretion, qu'il euſt la meilleure de vòyes qui auroient eſté ouvertes, ou autre meilleure, ſi elle avoit eſté aviſée, & que ce ſeroit plus garder ſon honneur, qui doit bien eſtre gardé en cette maniere, & qu'il en ſeroit plus enclin à condeſcendre à toute bonne voye, & que l'on ne pourroit plus dire, qu'il ait èſté reduit à elire aucune voye particuliere, mais l'auroit esleu de ſon mouvement meſmement: car, comme dit eſt, les derniers meſſages du pape ont dit au roy, que le pape advise un tres bonne voye, qu'il dira aux meſſages du roy, quand ils ſeront pardevers luy. ANNO CHRISTI 1395.

XXIV.

Ce non obſtant, il a ſemblé que ceux qui ont eſté mandez par le roy pour cette cauſe, & qui ont fait ſerment de le loyaument conſeiller, luy doient conſeiller la voye qui leur ſemble la meilleure, la plus brieve, la plus appuiſſante, & que autrement eux ne ſe acquitteroient pas bien envers luy, ni le roy envers le pape & l'egliſe meſmement. Car de toutes les voyes qui ont eſté touchées, il n'y en a aucune, qui leur ſemble convenable quant a preſent à la plus grande partie de trop loing de ceux qui ont eſté enſemble, fors celle qui cy aprés ſera declarée, ſi ſeroit contre leur conſcience de conſeiller au roy les autres pour les faire monſtrer au pape en general, ſi un ne luy diſoit toute la verité du conſeil; c'eſt à ſcavoir qu'elles ont bien èſtè ouvertes, mais elles ne ſemblent pas ſouffiſantes, & les cauſes pourquoy. Et outre, le roy pour neant auroit mandé ſes prelats, ſe il ne ſçavoit leurs advis de la meilleure voye, meſmement que il y a plus de demy an que par l'epitre deſſus ditte baillée par l'univerſité de Paris, les voyes ont eſté ouvertes, & les raiſons ſervans à icelles; la quelle epitre eſt toute notoire. Et avec ce ſi le pape demandoit aux maſſages du roy, la quelle de toutes les voyes ſembleroit au roy la meilleure, & ils n'en diſoient l'advis du roy, le pape pourroit differer juſqu'à temps qu'il euſt ſçeu ſur le certain l'intention du roy, & conviendroit retourner ou renvoyer devers le roy, qui feroit grand delay, en grand dommage de la beſoigne, qui requiert celerité, meſmement pour eviter le peril des ames & de conſciences, qui eſt ſi miſerable, que de damnation, ſi Dieu n'y pourvoit

XXV.

Quod non eſt veriſimile, quod papa ſciat aliam viam ceſſionis æque bonam & brevem.

Et ne doit mouvòir ce que le pape doit une bonne, &c. car s'il la dit meilleure que celle qui eſt conſeillée au roy, qui n'eſt pas bien à croire Benoiſt, & s'il ne la dit meilleure, les meſſages du roy doivent eſtre inſtruits ſur le certain de la voye qui ſemble au roy la meilleure, afin que la concluſion y ſoit priſe par delà par l'ordonnance de noſtre ſaint pere; tellement qu'il ne faille point retourner pardevers le roy, qui eſt ce que noſtre ſaint pere a fait-equerir, ſi n'eſt au cas qui cy aprés ſera declaré.

ANNO CHRISTI 1395.

XXVI.

Quod conſulendum ſit papæ, quod eligat viam ceſſionis, tamquam meliorem & breviorem, &c.

Item, que aprés que toutes les voyes que ceux, qui ont eſté aſſemblez par pluſieures journées pour cette matiere ont pû adviſer, ont èſté grandement ouvertes, & debattues, conſideré que ce doulereux ſchiſme a trop duré, & qu'il eſt choſe neceſſaire à l'egliſe, que brievement il prenne fin, autrement il ſeroit taillé d'eſtre perpetuel; ils ont èſté d'opinion plus de trois parts de conſeiller au roy, qu'il conſeille & exhorte noſtredit ſaint pere par les meſſagers qui ſeront envoyez devers luy, elire la voye de renonciation, pourveu que l'intrus de Rome pareillement renonce, & non autrement, & que aucune autre voye ne leur ſemble ſouffiſante pour pluſieures raiſons.

XXVII.

La premiere: car de toutes les autres voyes qui ont èſté touchées s'enſuivroient grands inconveniens, & ne ſeroit pas le ſchiſme appaiſié, ni ſainte egliſe en paix, comme deſſus eſt dit; & par la voye de renonciation ceſſent tous inconveniens, & s'en peut brievement enſuir la vray paix de l'egliſe, l'appaiſement des coeurs & des conſciences, egalité gardée, & tous eſclandes oſtez; à cette voye ſe deſcendent continuellement, comment meu du S. Eſprit, ceux qui longuement y ont penſé, comme l'univerſité de Paris, les religieux deſſusdits & autres perſonnes devotes, les clercs, theologiens & decretiſtes.

XXVIII.

La ſeconde: car aucuns qui ſentent de l'intention de l'intrus & de ſes anticardinaux, & auſſi des rois & princes de ſon obéiſſance, diſent qu'ils ſont enclins à la voye de renonciation de chacune des parties, & non à autre, & ne doivent point douter ni differer les parties à renoncer chacun à ſon droit pour la paix de ſainte égliſe, qui autrement ne ſe peut faire, mais y ſont tenus; car le bon paſteur doit expoſer ſon ame & ſa vie pour la paix & conſervation de ſes ſujets, deſquiex il a le gouvernement, & doit plus vouloir renoncer à ſon eſtat, que ſouffrir la deſolation de ſa dignité pour eſchiver l'eſclande de la Chreſtienté, qui autrement ne peut être appaiſié. Et ſi comme les prelats ſujets de notre ſaint pere, ſont tenus de droit renoncer à leurs prelatures pour eſchiver l'eſclande de leur pueple, par plus forte raiſon tant noſtredit ſaint pere comme l'intrus, ſont tenus de renoncier à leurs eſtats pour la vraye union de la Chreſtienté, & celle voye doivent conſeiller tous les ſujets de l'une obeiſſance & de l'autre. Car eux doivent avoir plus de regard à la réintegration & conſervation de la dignité du pape, & à l'honneur de ſainte égliſe, que à l'honneur ou eſtat de l'une partie, ni de l'autre, comme perſonnes privés, attendu que les ſujets ne ſont tenus à la perſonne du pape, fors que pour raiſon de ſa dignité.

XXIX.

ANNO CHRISTI 1395.

La tierce ſi eſt: que l'on dit aſſez communement, que vivant notre ſaint pere Clement, noſtre ſaint pere qui eſt à preſent, lors cardinal de la Lune, etoit de cette opinion, & que apres ſon retour de la legation qu'il fit en France, il le dit à noſtredit ſaint pere en la preſence des cardinaux, qu'il n'y avoit point d'autre voye ſouffiſante, que la ceſſion; depuis le trepas de noſtredit ſaint pere Clement, quand nos ſeigneurs les cardinaux furent aſſemblez au conclave pour faire leur election, chacun d'eux promit & jura, ſi comme l'on dit communement, que s'il avenoit qu'il fût elû, il mettroit peine a la paix & union de l'egliſe par toutes voyes qui ſur ce lui ſeroient conſeillées, juſq'a renonciation incluſe. Et depuis que noſtredit ſaint pere fuſt elû, il l'a auſſi dit à pluſieures perſonnes, & l'a eſcrit à pleuſieurs de ſes amis tant en France, comme ailleurs, & dient aucuns qui ſont venus d'Avignon de nouvel, qu'il a preſchié publiquement, & qu'il perſevere en ce ſaint propos ſans variation aucune, en demontrant ſa prudomie, & que ce qu'il diſoit etant cardinal, procedoit de vraye entention.

XXX.

La quarte: que combien que les aſſemblées deſſusdites aucuns en bien petit nombre ayent fait doute de conſeiller ſimplement la voye de renonciation, & ayent touchié de faire ouvrir a noſtre ſaint pere toutes les voyes adviſées, ſans en elire aucune, & aucuns d'eux & tres-peu ayent èſté enclins à la voye du concile general, ou du compromis, toutesfois ont eux declarez comme tous, que leur intention èſtoit que le concile ou les arbitres ordonnaſſent finablement, que chacune des parties renoncât, & que à cette voye falloit il venir, & que les parties fiſſent leur devoir & grande charité, s'ils offriſſent cette voye de leur mouvement ſans induction; & par conſequent tous tiennent que c'eſt la meilleure & la plus brieve. Pourquoi s'enſuit, que ſans aucun circuit, elle eſt conſeillée au roy, & que le roy doit chargier ſes meſſages de la conſeiller à noſtre ſaint pere par la forme & maniere qui ſera cy-apres declarée. Car le delai peut être cauſe de la perdition des ames ſans nombre, & pourroit avenir, que l'une des parties mourroit, ou autres empêchemens ſurviendroient, que l'on ne puſt voir à preſent.

Quod domini nec alii nuncii regis non faciant ſupplicationem papæ.

XXXI.

Soient bien recors les ambaſſadeurs du roy, & chacun d'eux, quand il ſeront en Avignon, du ſerment qu'ils ont fait, quand ils ſe chargerent de cette legation, qui eſt telle qu'ils ont promis & jure ſolemnellement, que eux ne feront ni feront faire aucune ſupplication ou requeſte pour eux, ni pour quelconque cauſe ou beſoigne que ce ſoit par voye directe ou oblique, à noſtredit ſaint pere, aux cardinaux, ni à autres, juſques à temps que le fait principal de l'egliſe, pour le quel ils ſont envoyez par-

☞ par-delà, ſoit expedié, tellement qu'ils ayent reſponſe ſur ce qu'ils auront expoſé au pape.

ANNO CHRISTI 1395.

XXXII.

De juramento facto per quemlibet cardinalium in introitu conclavis.

Item, pour ce qu'il etoit tout commun à Paris & ailleurs, que avant l'election de noſtredit ſaint pere, luy & tous les autres cardinaux de ſon college firent ſerment ſolemnel chacun par ſoy, contenant que s'il avenoit qu'il fût elû, il laboureroit a l'union de l'egliſe par le conſeil du college & du roy par toutes voyes, juſqu'à renonciation incluſe, avec aucuns autres points, & que du ſerment fût fait inſtrument; le roy pour eſtre mieux adviſé, des avant la journée de la Chandeleur, ecrit bien affectueuſement à noſtredit ſaint pere, & à pluſieurs des cardinaux, que la cedule qui fut faite ſur ledit ſerment lui fût envoyée, ou au moins une copie collationnée à l'original & inſtrumentée, & ſembloit au roy & à noſſeigneurs auſquiex en fut parlé, que le pape le deuſt ainſi faire, & y envoya le roy en une cedule encloſe dedans ces lettres la forme telle que aucuns diſoient être du ſerment deſſusdit.

XXXIII.

Quomodo papa reſcripſit dictam ſchedulam eſſe confectam, &c. ſed fatetur plura ſecreta fuiſſe dicta, quæ pandet nunciis regiis.

Item, que apres aſſez grand delay, & que le chevaucheur eut demeuré quatorze jours en Avignon, noſtre ſaint pere a reſcrit par ſes bulles au roy, que la dite cedule encloſe es lettres du roy etoit feinte, non contenant verité; mais il eſtoit vray que avant l'entrée du conclave & depuis l'iſſuë, pleuſieurs choſes avoient èſté trajectées, & purparlées, & miſes par ecrit, qui etoient à tenir ſecretes pour l'utilité de la beſoigne, & que aux meſſages que le roy envoyeroit par delà, le pape communiqueroit toutes choſes comme ſecretes qu'elles fuiſſent, ſans rien celer de ſon entention, en priant au roy qu'il avançât ſes meſſages, qui fuiſſent tels que le pape leur peuſt tout ouvrir, & que le roy connoitroit que le pape ne l'a pas fait pour delayer.

XXXIV.

Quod domini habeant ſupplicare papam, quod tradat eis in ſcriptis quæ fuerint dicta & promiſſa in introitu conclavis & in exitu.

Item, ſemble expedient que les dits ambaſſadeurs, quand eux parleront à part à noſtredit ſaint pere, comme cy apres ſera dit, lui requierent de par le roy les dites eſcritures faites au conclave par noſtre ſaint pere et le college, pour tout voir et conſiderer, et mieux entendre la matiere, ainſi comme noſtredit ſaint pere a ecrit au roy.

XXXV.

Item, ont aucuns adviſié, que avec les ambaſſadeurs du roy voiſent en Avignon les deputez de l'univerſité de Paris des quatre facultez, pour temoigner leur opinion, ou pour la ſoûtenir, ſi meſtier eſt, et repondre aux grands clercs qui ſont en cour de Rome, ſi eux la vouloient impugner, ou conſeiller autre voye qui ne fuſt meillure ou plus brieve.

ANNO CHRISTI 1395.

XXXVI.

Quæ dicentur in pubblico.

Quand les meſſagers du roy ſeront devers noſtre ſaint pere, il pourront expoſer en public en conſiſtoire, comment le pape a envoyé ſes meſſagers ſolemnel par deux fois devers le roy, la creance qu'ils luy ont dite, & les reſponſes en general que le roy leur faites, & mercieront le pape de ce que ainſi a envoyé devers le roy, & de ce qu'il lui a fait dire, & expoſeront la grande affection du roy à la paix de l'egliſe, & qu'il veut aidier, conforter & conſeiller de toute ſa puiſſance; & que pour cette cauſe a fait aſſembler les prelats & pluſieurs du clergé de ſon royaume, & y a envoyé tels ſeigneurs de ſon ſang, ſi grands & ſi prochains de lui, comme ſes oncles & ſon frere.

XXXVII.

Quod papa primo aperiat viam, quam dicit ſe habere æque bonam, &c. & ſi nolit, aperiat ſibi ceſſionis viam.

Item, que apres ce que les ambaſſadeurs du roy auront porté en public & en general à noſtredit ſaint pere, eux lui diront qu'ils deſirent à parler a lui ſecretement & a part en preſence de peu de gens, tels qu'il lui plaira: quand ils ſeront à part, lui pourront dire qu'il a fait ſçavoir par ſes meſſagers, qu'il a adviſié une tres bonne voye & brieve pour l'union de l'egliſe, la quelle il ouvriroit aux ambaſſadeurs du roy, quand ils ſeroient pardevers lui, pourveu qu'ils fuſſent ſeigneurs de telle autorité & ſi prochains du roy, qu'il leur puſt tout dire ainſi comme a la perſonne du roy; & que s'il lui plût ouvrir la voye, les meſſagers du roy l'oiront volontiers, & que pour cette cauſe le roy y a envoyé tels ſeigneurs comme dit eſt. Si ſupplieront au pape, qu'il leur ouvre la bonne voye qu'il a adviſée, & toutefois ſi noſtre ſaint pere vouloit ouvrir premierement l'avis du roy & de ſon conſeil, ſi en ſoit fait a ſon plaiſir, combien qu'il ſemble qu'il vaudroit mieux, que le pape s'ouvrît le premier.

XXXVIII.

Si ambæ eſſent viæ & eadem quomodo practicarentur.

Item, s'il avenoit par la grace de Dieu, que la voye advisée par le pape, & celle qui eſt conſeillée au roy fuſſent tout une, c'eſt à-ſçavoir, la ceſſion des deux parties, benoit ſoit noſtre Seigneur, & lors ſeroit traité de la maniere de la pourſuite de l'exécution d'icelle voye, & de l'election d'un ſeul chief en ſainte egliſe, comme cy après ſera touchié; & ſi noſtredit ſaint pere avoit meilleure voye, & plus brieve clairement, que la voye de re-

non-

nonciation, & qu'il n'y eût point de doute, la quelle choſe ceux qui ont èſté aſſemblez pour cette matiere ne peuvent imaginer, ſi les ambaſſadeurs du roy n'en faiſoient point de doute, ils l'accepteroient, & avec noſtredit ſaint pere & le college aviſeroient enſemble comment elle ſeroit executée. Et ſi noſtredit ſaint pere éliſoit la voye du concile general & du compromis, ou aucune des autres voyes deſſus recitées, ou aucune autre voye, qui n'ait point eſté ouverte pardeça, qui ne fuſt pas ſi bonne, ſi brieve, ny ſi appaiſante, comme la voye de renonciation, les ambaſſadeurs du roy la debattront & expoſeront tout au long la maniere par la quelle le roy a procedé en cette matiere; & diront les cauſes & les raiſons pour le ſquelles la voye que noſtre ſaint pere éliroit, puiſque ce ne ſeroit la renonciation ou autre meilleure & plus brieve, ne ſeroit pas ſouffiſante, en gardant tousjours l'honneur & la reverence, qui eſt à garder à notre ſaint pere, & l'exhorteront par toutes bonnes paroles, & par le moyen d'aucun de nos ſeigneurs les cardinaux, qui ſont de cette opinion, comme de condeſcendre à la voye de ceſſion. Et ſi finablement ne vouloit condeſcendre, ni ouvrir meilleure voye & plus brieve, lui pourront, à telle reverence comme dit eſt, les ambaſsadeurs du roy dire qu'ils croyent que puiſque notre ſaint pere nommera meilleure voye, le roy voudra perſeverer & pourchacier de metre à effet par toutes manieres raiſonnables & honneſtes la voye qui lui aura êté conſeillée pardevers les roys, princes, prelats & autres, tant de l'une obeiſsance, comme de l'autre, ainſi comme il y eſt tenu, & ainſi ſont tous bons Chreſtiens, & que noſtredit ſaint pere & les cardinaux y ſont encore plus tenus que nul autre. Et en ce cas faudroit retourner les ambaſsadeurs du roy pardevers luy, & auroit le roy nouvel conſeil ſur ce qu'il auroit à faire au ſurplus.

ANNO CHRISTI 1395.

XXXIX.

Modus practicandi viam ceſſionis.

Item, es aſsemblées qui ont èſté faites ſur cette matiere du commandement du roy, comme dit eſt, a èſté ouvert par les clercs, theologiens & canoniſtes, la forme par la quelle de droit divin & canonique, ſi l'egliſe de l'une obeiſsance & de l'autre perſeveroit à la voye de renonciation, elle pourroit èſtre raiſonnablement excutée par l'aide des roys, princes & ſeigneurs d'une partie & d'autre; toutefois pour la bonne eſperance que l'on doit avoir, que noſtredit ſaint pere conſentira liberalement la meilleure voye, il n'eſt pas expedient de preſent d'en plus avant ouvrir, ſi à Dieu plaiſt, il ne ſera ja neceſſité.

XL.

Item, ſi noſtredit ſaint pere ouvroit aucune autre voye, que l'une de celles qui ſont cy-deſſus touchées, & que les ambaſsadeurs du roy fiſsent doute ſi elle ſeroit meilleure & plus brieve, ou auſſi bonne que la voye de ceſſion, & ne leur apparuſt pas clairement qu'elle ne fuſt point ſouffiſante, eux ne l'accepteroient ni refuſeroient; mais la feroient ſçavoir au roy par leurs lettres ou par l'un d'eux ſelon leur diſcretion, pour en avoir la deliberation du roy.

XLI.

S'il plaiſoit à noſtre Seigneur que notre ſaint pere ouvrit la voye de renonciation, telle que deſſus eſt touchiée, & que luy & les cardinaux voulſiſsent traitier avec les ambaſſadeurs du roy de la maniere de la proſecution, il ſemble qu'il ſeroit expedient que haſtivement noſtredit ſaint pere & le roy ſignifiaſsent cette voye qui ainſi ſeroit adviſée, aux roys, princes, & ſeigneurs notables de ſon obeiſsance, pour avoir leur conſeil & leur conſentement ſur la maniere de la pourſuir, afin qu'ils en fuiſsent mieux content, & que ceux aidaſsent à l'execution, & ne puſsent pas dire que le pape & le roy voulſiſsent proceder en cette matiere de leur autorité, ſans l'avis des autres roys & princes de leur partie. Et ſi ſeroit la voye elue par entr'eux de trop plus grande autorité pardevers les autres roys & princes de la partie adverſe, que ſi elle n'eſtoit elue, fors par le roy & le pape ſeulement.

XLII.

Item, que au cas deſſudit du conſentement de noſtredit ſaint pere, pour abreger l'execution de cette voye, eſt adviſé par aucun de nosdits ſeigneurs qui vont devers le pape, tantoſt apres ſon conſentement, l'eſcrivent aux roys de Caſtelie, d'Arragon & de Navare, en leur priant de par le roy & de par eux, que ſur le bon & ſaint propos de noſtre ſaint pere de renoncier, &c. chacun d'eux ait avis & bonne deliberation, & a ce ſe veuillent conſentir, & leur deliberation le plus haſtivement que faire le pourront ſignifier par leurs meſſages, ou au moins par leurs lettres contenant le fait tout clairement au roy, afin qu'il en puiſse certifier les autres roys, princes & ſeigneurs de la Chreſtienté.

XLIII.

Item, que obtenu le conſentement des roys & grands ſeigneurs de cette obeiſsance à la voye de renonciation, elle ſeroit à ſignifier aux roys, princes & grands ſeigneurs de la partie adverſe es citez d'Italie, pour eux induire par les cauſes & raiſons deſſusdites & autres, a conſentir cette bonne voye, & à induire l'intrus de Rome & ſes anticardinaux à la conſentir; & eſt à preſumer que autant ils deſirent la paix & l'union de l'egliſe, comme font ceux de l'obeiſsance de noſtre ſaint pere Benoiſt; & qu'ils induiront leur intrus & ſon college par toutes manieres à conſentir cette voye; & pourront eſtre adviſez les roys & ſeigneurs de ſa partie, que s'il ne la vouloit conſentir, eux le doivent reputer comme fauteur & auteur du ſchiſme de l'egliſe, & monſtreroit evidemment, qu'il n'auroit point de droit au ſaint ſiege de Rome, & lui devroient ſouſtraire toute obeiſsance, & y pourroient èſtre mis autres remedes de droit.

ANNO CHRISTI 1395.

XLIV.

Item, selon ce que les faits se disposeront en la prosecution de la matiere, le roy en pourroit escrire à l'intrus, & à aucuns de ses anticardinaux, en reprenant les lettres dudit intrus par lui envoyées au roy, par les quelles il exhorte & induit le roy par plusieures belles causes & raisons, à mettre peine à l'union de l'eglise, & le reprend de ce qu'il a tant attendu, & semble qu'il innue, que le roy devroit estre principal moyen d'appaiser ce schisme, si auroit le roy bonne matiere de luy ecrire la diligence qu'il y a mise, & la voye qui sera advisée pour avoir paix, & de le sommer & requerir, qu'il veuille condescendre, & que s'il ne le vouloit ainsi faire, il montreroit qu'il n'auroit point bonne intention à la paix de l'eglise.

XLV.

Item, disent aucuns que le roy devroit escrire plus especialement à l'anticardinal Reatin de cette matiere; car c'est celui que l'on dit avoir plus grande affection à l'extirpation du schisme. Il est un gran clerc, il est bien puissant, il ne craint point l'intrus, & que si le roy & aucuns autres seigneurs le veulent soutenir, il pourra faire du bien assez.

XLVI.

Et pour ce que aucuns ont touchié que le roy devroit requerir aux autres roys & princes de la partie adverse, qu'ils s'assemblassent en aucun lieu, & que le roy envoyeroit devers eux pour eux signifier la voye qui seroit advisée par nostredit saint pere, & lui & les autres seigneurs de son obeissance; ou qu'ils envoyassent leurs messagers devers le roy, ausquiex la voye dessusdite seroit exposée, pour icelle rapporter à leurs seigneurs; il semble qu'il ne seroit pas expedient de faire ainsi : car il n'est pas à croire que si legierement les autres roys & princes assemblassent sans aucune certaineté : & supposé qu'ils s'assemblassent, ne voudroient ils rien deliberer, ni repondre en si haute matiere sans avoir le conseil de leurs prelats, clercs & autres, & pour les assembler & ouir, les conviendroit retourner en leur pays, & passeroit le temps avant que le roy pust estre certifié de leur entention; & si ne souffiroit pas que les dits roys & princes envoyassent leur messages devers le roy, pour sçavoir la voye qu'il auroit advisée pour la paix de l'eglise; car trop plus surement le roy feroit sçavoir par ses messages cette voye aux roys & princes; que par leurs messages mesmement, qu'en la declaration de la voye qui sera elue, & en l'impugnation des autres voyes, & en l'execution de tout le fait sont à exposer moult de difficultez, qui ne sont pas à commettre à gens estrangeres.

XLVII.

Item, si à l'execution des roys, princes, seigneurs, & sujets de l'intrus, il condescendoit à la voye de cession, il semble qu'il faudroit que les parties & leurs colleges s'approchassent es marches des deux obeissances, & que nostre saint pere Benoist & ces cardinaux se transportassent en aucune cité en bonne ville de son obeisance es partie de Piemont, comme pourroit estre la cité d'Ast, ou autre voisine, & que l'intrus & ses anticardinaux se transportassent en aucune cité prochaine à une journée ou à deux, & que aucuns grands seigneurs, tant de l'une obeisance, comme de l'autre, accompagnez des prelats, chevaliers, & de bons clercs se transportassent au pays en tel lieu qu'il seroit advisé, pour tenir les deux parties, & leur colleges en leur franchise & liberté, & pour traiter & accorder entr'elles de plusieures grandes difficultez, qui seront à traittier avant les renonciations des deux parties par especial sur la matiere de l'election d'un nouvel successeur paisible, qui ne fut pas rappellé en doute.

ANNO CHRISTI 1395.

XLVIII.

Et est moult à noter en celle matiere, que toutes les difficultez soient appointées avant la renonciation. Car autrement l'eglise demourroit sans chief & sans pasteur, & seroit ausy grand inconvenient ou plus, que celuy qui est à present.

XLIX.

Item, si les parties ou aucunes d'icelles avant qu'elles s'approchassent, comme dit est, requeroient que les points & difficultez qui seroient à traittier & accorder entr'elles pour avoir paix fussent traittiées & accordées par procureur d'une partie & d'autres, & qu'elles souffrissent de leur bailler plain pouvoir a cette voye, ne seroit point souffisant ni convenable, tant pour doute des revocations des procureurs, pour ce qu'ils pourroient avoir instructions à part, qu'ils n'oseroient passer; mais est de necessité que les parties & les colleges s'approchent au plus pres que faire se pourra, pour abregier la conclusion, & si pouvoit survenir plusieurs doutes, que les procureurs ne pourront accorder, & s'il les falloit retourner devers les parties, ce seroit trop grand delay; & si est à presumer, que si les parties sont bien approchées, comme dit est, jamais ne s'en partiront sans accord.

L.

Item, il semble que avant le renontiation faudra ordonner que tous soient absous d'une partie & d'autre, & soient faites dispensations d'irregularitez, & d'autres vices, & tous les proces, sentences & fulminations d'une partie & d'autre rappellées & mises au neant, que tous les prelats & beneficiers d'une partie & d'autre demeurent en leur estats, & leur soient leurs benefices confirmez ou conferez de nouvel, & pareillement des cardinaux tant d'un costé comme d'autre; & pource qu'il y a plusieurs eveschiez en division, desquiex l'une partie est obtenue par un qui a titre de l'intrus, pourroit estre ordonné, que celui qui est receu par l'eglise cathedrale & par le chapitre seroit reputé possesseur, & auroit le tout, & l'autre seroit aucunement recompensé. Et quant aux autres benefices, le possesseur ou de la plus grande partie obtiendroit. Et aussy pour ce

☞ que les dits cardinaux du college de noſtre ſaint pere obtiennent aucuns des titres anciens, qui ſont à Rome pour les cardinaux, & que les anticardinaux & l'intrus en occupent une grande partie, il ſeroit pourveu ſelon la diſcretion des parties & de leurs colleges, & de ceux qui ſeroient avec eux aſſemblez pour celle cauſe, & pour ce eſtre adviſié devers noſtre ſaint pere.

ANNO CHRISTI 1395

LI.

Pource qu' il pourroit y avoir grand peril de confirmer, ou de conferer de nouvel les eſtats des anticardinaux, des prelats, & benefices de la partie adverſe, & de rappeller les proces faits contr' eux avant les renonciations, ou cas que l'une des parties trepaſſeroit, ou que l'intrus en venant contre ſa promeſſe, ne voudroit renoncier, ſemble que apres les points traittiez & accordez, & iceux mis par ecrit, la concluſion ſe devroit faire tout enſemble confirmer, & aſſurer les eſtats d'une partie & d'autre, & renoncier les deux parties.

LII.

Item, encore avant les dites renonciations devroit l'en traittier & accorder ſur la maniere de l'election de nouvel ſucceſſeur, quand les renonciations ſeroient faites; & ſemble a pleuſieurs, qu' il ſeroit expedient pour cette fois, que les parties du conſentement des colleges ordonnaſſent certaines bonnes perſonnes en nombre non pair, qui ne fuſſent pas des dits colleges, les quelles euſſent puiſſance d'eslire pour celle fois apres les renonciations faites; car ceux des colleges ſont principales partles, & comme ennemis, & tres haineux enſemble, & eſt à douter que ceux ne fuſſent pas ſitoſt bien appaiſiez, & que pour les haines & envies d'entr' eux, la grace de Dieu n' y ouvraſt point, & pourroit eſtre ordonné pour abregier, que il ſouffiſit à celui qui ſeroit esleu d'avoir la plus grande partie des voix des compromiſſaires, leſquiex compromiſſaires feroient tres fort ſerment de l'oyaument proceder à l'election d'aucun du college, ou de dehors, ou de noſtre ſaint pere, ou de l'intrus, ſi l'un d'eux avoit plus de voix ſans faveur, ou haine, ſans aucune acceptation de perſonne. Et ſi les colleges ne pouvoient eſtre induits a cette forme, qui attendu le grand nombre des perſonnes desdits colleges, & les divers nations dont ils ſont, qu' ils esleuſsent certain nombre de perſonnes de chacun college, comme ſix ou ſept, qui euſsent puiſsance par maniere de compromis d'eslire, & ſouffiſe que l'esleu ait la plus grande partie des voix, comme dit eſt. Et en outre ſi à cette ſeconde forme les deux colleges ne pouvoient eſtre d'accord, que au fort tous ceux des deux colleges procedaſsent à l'eslection, & fuſsent mis au conclave ſans en partir, & contraints par la forme de droit.

LIII.

Item, que tous les points deſsus dits, & autres difficultez non pourveues, qui pourront ſurvenir, traittiées & accordées, les parties & les colleges s'aſsembleront en une meme cité ou bonne ville, & là ſeroient mis à execution les points qui auroient eſté traittiez, tant de confirmations, reconciliations, renonciations, comme de l'eslection du nouvel ſucceſseur.

ANNO CHRISTI 135

LIV.

Reſponſiones ad dubia & objectionem, quæ poſſet fieri contra modum practicandi.

S'enſuivent les reſponſes à pluſieurs doutes faits per aucuns ſur la forme de proceder par la maniere que deſsus eſt recitée. Car aucuns diſent, que ſi le roy par la deliberation de ſon conſeil des prelats & de l'univerſité de Paris, veut induire noſtre S. pere Benoiſt à renoncer, ce ſera fortifier le ſchiſme, la puiſsance & l'autorité de la partie adverſe, & de ceux de ſon obeiſsance, qui diront malitieuſement, que le roy ne l'a fait que pource qu' il doute du droit de noſtredit ſaint pere; & pareillement ſi notredit ſaint pere le conſent, l'on dira que c'eſt pource qu' il ſe defie de ſon droit. Et outre pourroit aucun dire que au temps du pape Clement, qui eſtoit du lignage du roy & de nos ſeigneurs, le roy n' euſse pas ſouffert, que l'on euſt parlé de ceſte voye de ceſſion, & que pource que noſtredit ſaint pere Benoiſt n'eſt pas de ſon lignage ny de ſon royaume, il n'a pas ſi grande affection à lui, & le veut induire à renoncer, &c. L'on peut ainſy reſpondre, que cette voye procede originaument de noſtredit ſaint pere, la quelle comme ſaint homme, vertueux & de grande conſcience a fait expoſer au roy ſon intention par la maniere deſsus dite, en requerant qu' il y aviſaſt toutes les bonnes voyes poſſibles pour la paix de l'egliſe, & que pourceque le roy eſt conſeillé, que ſi noſtre ſaint pere n'a adviſié aucune voye milleure & plus brieve, que celle de la ceſſion, il lui doit conſeiller cette voye comme milleure & plus brieve, en eſperance ferme que les roys, princes, & obeiſsance de l'intrus tiendront cette opinion, parquoy le ſchiſme ne ſera pas confirmé, mais extirpé.

LV.

Quant à l'autre de ce que noſtre ſaint pere Clement eſtoit du lignage du roy, & ceſtui non, &c. Il eſt aſsez clair, que ce n'eſt point la cauſe, & que le roy & tous ceux de ſon royaume tiennent auſsy fermement pour vray pape noſtre ſaint pere le pape Benoiſt, que eux firent oncques pape Clement, & autant luy voudroient obeir. Et que au temps dudit pape Clement, il luy ſembloit que le ſchiſme pourroit prendre fin pour ramener à ſon obeiſsance les roys, royaumes & pays qui n'y eſtoient pas; & qu' il eſt vray que le ſchiſme a tant duré, & eſt ſi fort enraciné, que cette voye eſt impoſſible; & ſçait certainement noſtre ſaint pere le pape Benoiſt, qui a n'agueres eſté legat en France, qu' il eſt ainſi. Car par deux années il a eſté à Boulogne, & pardevers les oncles du roy d'Angleterre, & autres grands ſeigneurs de ſon conſeil, & a eſcrit & envoyé pluſieures fois en Angleterre, & mis toute la peine, qu' il a pu d'eſtre ouy en Angleterre, pour monſtrer la bonne juſtice de noſtre ſaint pere Clement, à quoi finablement apres pluſieures dilations & journées, qui ſur ce luy ont eſté miſes, il n'y a pu eſtre ouy ni receu, & luy ont reſpondu les Anglois, qu' il eſtoient

bien

☞ bien informez de la verité & du fait de l'egliſe, & qu'ils n'en recevroient point d'autres informations. Et pource que noſtredit ſaint pere ſcait certainement qu'il faut proceder par autre voye, il s'eſt offert comme ſaint prud'homme à toutes autres voyes à luy poſſibles qui luy ſeront conſeillées; & s'il ne trouve meilleure, ny plus brieve que la ceſſion, le roy par la deliberation de ſon conſeil & de ſon college la lui doit conſeiller.

ANNO CHRISTI 1395.

LVI.

A cette matiere tant neceſsaire, & qui requiert ſi grande celerité, nous ne devons point avoir regard aux paroles des haineux ou envieux, mais à l'effect & bien de la beſoigne; & ſi eſt certain qu'il n'y a quelconque voye à parvenir à la paix de l'egliſe, qu'il n'y ait aſsez de doute & de difficultez, de grands labours & miſſions, toutefois ſi faut-il une fois commencier, ou jamais n'en ſeroit fin, & prendre la voye ou il y a moins de difficulté, par la bonne deliberation de noſtredit ſaint pere, & du college de la pourſuir diligemment & au mieux que faire ſe pourra, en eſperance que la conduiſe & mette a bonne fin.

LVII.

A ce que diſent aucuns, que s'il eſt ordonné que les deux colleges eſliſsent enſemble, nous aurons pape Italien & ſera le roy privé d'avoir pape de ſon royaume, & de la cour de Rome eſtant en Avignon, & faudra que la cour s'envoiſe à Rome, ou en Italie, & en tres grand dommage du roy & de ſon royaume, & que les Romains & Italiens veue l'impreſſion & violence que eux deux firent apres la mort du pape Gregoire, qui deuſsent eſtre privez de cet honneur & de la cour, en auront l'honneur & le profit, veu qu'il y aura plus de la moitié, ou le tiers d'Italiens à faire l'election, que d'aucunes des autres nations; peut eſtre reſpondu que l'en ne doit point avoir regard aux nations, ny aux lignages; mais qu'il y ait bonne perſonne, & qu'il vaudroit trop mieux, ſans nulle comparaiſon, qu'il y euſt un bon prud'homme Italien qui fuſt pape, que plus demeurer en ceſte perilleuſe diviſion; & ſeroit moult difficile d'exclure les cardinaux Italiens de leur voix à l'election, s'ils ne le conſentoient, & ſi aucuns font mention d'en debouter les Italiens, ou aucuns d'eux, ils s'efforcent d'en debouter ceux des autres nations.

LVIII.

Aucuns ont touchié que l'election ſe fit par les anciens cardinaux, qui eſtoient du temps du pape Gregoire, des eſtas deſquiex n'eſt d'aucun doute; ſur quoy pourra eſtre traittié quand les parties & les colleges ſeront enſemble, & y ſoit adviſé ſelon la diſcretion de noſtre ſaint pere & du college. Toutes fois il eſt fort à douter, que les autres qui ſont nouveaux, tant d'un coſté comme d'autre, ne les voudroient point conſentir. Car il leur ſembleroit que ce feuſt de leur honneur & de leur eſtat. Attendu qu'ils ſe reputent de telle auctorité, & d'avoir auſſy bien leur voix en l'eslection, comme ſont les anciens cardinaux; & meſment ceux de la partie de l'intrus ne le conſentiroient point, pource que lur coſte n'en ce nuls de anciens, & ſi reputent les anciens autant leur adverſaire ou plus aſſez que les nouviaux. Car ce ſont ceux qui procederent à l'eslection de noſtre ſaint pere Clement, & pourroit eſtre occaſion de mettre diviſion entre les colleges; & nous devons tendre à fin d'union, & querir tous les bons moyens a ce convenables, reſequer toutes difficultez, qui pourroient eſtre cauſe de debats ou de diſcords.

ANNO CHRISTI 1395.

LIX.

D'autre part aucuns ont trop fait doute, que ſi noſtre ſaint pere eſliſoit la voye de compromis, ou autre voye qui luy ſemblaſt auſſy bonne ou meilleure que la voye de ceſſion, il y pourroit prendre deplaiſance, & s'en pourroit troubler, & s'il ne l'acceptoit, une diviſion s'en pourroit enſuivre en ce royaume contre noſtre ſaint pere, etc. Il ſemble que ce doute n'eſt point de luy, & que aucuns ne doyent croire qu'elle puſt avenir, car noſtre ſaint pere eſt plus tenu à pourchacier la paix de l'egliſe, que nul autre, & à ce s'eſt offert, comme deſſus eſt dit, & y perſevere comme ſes meſſages afferment; ſi eſt à preſumer, qu'il ſe conſentira par le conſeil du roy à la ceſſion, s'il n'a adviſé meilleure voye, & ſi par le conſeiller loyaument pour l'union de l'egliſe, il prenoit deplaiſance, & que parce s'en enſuiſſent aucuns inconveniens, que Dieu ne veuille, la charge n'en ſeroit point au roy, ny à ſon oncle, mais à ceux qui auroient empeſchié ou voulu differer le bon propos de noſtredit ſaint pere.

LX.

Item, ſoyent advertis nosdits ſeigneurs ambaſſadeurs du roy, que ſi noſtre ſaint pere, ou aucuns des cardinaux ou autres de la cour s'efforçoient de donner charge ou blaſme à aucun des prelats, ou de ceux du conſeil du roy & de l'univerſité, ou des cleres qui ont eſté aux aſſemblées, tenuës ſur cette matiere, en leur impoſant qu'ils euſſent eſté trop durs ou trop rigoureux, & que ceux n'euſſent point gardé l'honneur & la reverence qu'ils doivent au pape & au college, ainſy comme deja aucuns ont voulu dire, les dits ambaſſadeurs les excuſcent, & deffendent que les dites aſſemblées ont eſté faites du commandement du roy, pour donner plus ſeurement conſeil au pape ſur ce qu'il avoit requis & que le roy & noſdits ſeigneurs tiennent fermement, que ceux qui ont deliberé la voye que le roy conſeille au pape pour l'union de l'egliſe, l'ont bien & loyaument conſeillé ſelon leurs conſciences, & qu'il deplairoit au roy, ſi aucun pour cette cauſe vouloit donner charge a ceux qui ont donnb ce conſeil.

LXI.

Item, il plaiſt au roy, & auſſi de ſa grace l'accorde à ſes prælats, que ſur ce que eux ont à faire aucunes requeſtes à noſtredit ſaint pere touchant les libertez, franchiſes & droits de leurs egliſes, qui ſont de la fondation, & garde du roy, des quels il eſt protecteur &

ANNO CHRISTI 1395.

deffenſeur, noſdits ſeigneurs ambaſſadeurs du roy ſoyent inſtruits des dites requeſtes, par ceux qui ſeront envoyez par les prelats pour cette cauſe devers noſtre ſaint pere, & en ſuppliant de par le roy & de par eux, & en priant au college, pourveu toutesfois que le fait principal de l'union de l'egliſe ſoit premierement conclu & appointié.

LXII.

Item, qu'ils reſcrivent ſouvent au roy tout ce qu'il pourront beſoigner, & luy faſſent ſçavoir de leurs eſtats, de celuy de la cour de Rome, & des nouvelles de par delà.

LXIII.

S'enſuit les ecritures que nos ſeigneurs feront porter.

Premierement les deux epiſtre de l'univerſiſité, l'une adreſſante au pape, & l'autre au roy.

Item, les letres envoyées au roy par l'intrus.

Item, s'il y a aucunes lettres notables envoyées par aucuns des roys ou princes de l'obeiſſance de l'intrus, ſoyent priſes & portées.

Item, les bulles de noſtre ſaint pere deſquels deſſus eſt faite mention, par leſquels il eſcrit, qu'il monſtrera aux meſſages du roy tout traittié a ſa creation touchant l'union de l'egliſe, & auſſy la cedule que le roy envoya querir devers le pape, pour ſçavoir quelle difference il y a entre icelle cedule, & ce qui fut fait à l'entrée & iſſuë du conclave.

Item, ſoit porté en inſtrument public, qui contiendra, que es aſſemblées qui ont eſté faites du commandement du roy par les prelats & autres clercs notables, ont eſté cent & neuf perſonnes, desquelles les quatrevingit & un ont eſté tous d'une opinion, & les autres vingtdeux y ont mis une petite difference, combien qu'en effet & en ſubſtance la concluſion ſoit toute une, ſi comme par les cedules, qui ſeront encorporées au dit inſtrument, pourra apparoir.

CONCILIUM PROVINCIALE ARBOGENSE

ANNO CHRISTI 1396.

habitum anno MCCCXCVI.

Manſi ib. pag. 708. Ex MS. bib. pub. Upſal. n. 19. t. dedit Benzelius in Diar. Vazſtem.

NOverint univerſi quorum intereſt, ſive intereſſe poterit quomodolibet in futurum: quod conſtitutis nobis Henrico D. G. archiepiſcopo Upſalenſi, Kanuto Lincopenſi, Torſtano Scarenſi, Tordone Strengenenſi, Nicolao Aroſienſi & Hemingo Wexionenſi, eadem gratia eccleſiarum epiſcopis & conſilium provinciale celebrantibus in eccleſia Petri & Pauli apoſtolorum, diœceſeos Aroſienſis oppidi Arbogis, anno Domini MCCCXC. ſexto, dominica *lætare*, propoſita fuerunt coram nobis per procuratores eccleſiarum cathedralium, & aliarum inferiorum eccleſiarum teſtes ſynodales, multa & ardua negotia moderno tempore a jure & bono quam diverſimode exorbitantia, quorum aliqua in Dei offenſam, animarum periculum & gravamen ſimplicium non eſt dubium redundare. Et idcirco diſpendiis, & effrenatæ cupidini, & malitiæ hominum, qui plus ſolito noſtris temporibus invaleſcunt, quantum nobis ex alto conceſſum fuerit, viam præcludere cupientes, hujus venerabilis provincialis approbatione concilii ſtatuimus, & per totam provinciam noſtram volumus, & mandamus inviolabiliter obſervari.

Primo videlicet, quod temporibus a jure prohibitis nullus presbyterorum, ſub pœna privationis officii ſui ſacerdotalis nuptias ſolemnizare ac celebrare, ſeu benedicere audeat. Alioquin ſi ſecus egerit poſtmodum celebrandum dominica ut prius ipſo facto notam irregularitatis incurrit, a qua non poterit citra ſedem apoſtolicam liberari, adempta epiſcopis provinciæ Upſalenſis, & eorum cuilibet poteſtate licentiam dandi cuilibet hujuſmodi nuptias in dictis temporibus vel eorum aliquo de cætero celebrandi.

locus corruptus.

Prohibemus etiam ſub interminatione maledictionis æternæ, ne quis laicorum, cujuſcumque præminentiæ, dignitatis, conditionis aut ſtatus exiſtat, ſe in facie eccleſiæ, ad aliquas ſeptimanas, ſeu dies, ante dicta tempora a jure prohibita, cum deſponſata ſua benedici faciat ad finem quod poſtmodum expenſas ſeu ſolemnitates nuptiarum cum carnis copula in ipſis prohibitis temporibus peragat quoquo jure; & ſi innotuerit ipſis presbyteris, quod tali intentione, ut prædicitur, ſe petierint benedici, eorum matrimonia nullatenus benedicat, quia tempora illa ad hæc a ſacris canonibus inſtituta noſcuntur, ut homo a carnis illecebris, & ſeculi voluptatibus abſtineat, ut divinis contemplationibus & laudibus liberius vacet.

Item quodam anno biſſextili duo dies inter feſtum S. Petri ad cathedram & feſtum S. Mathiæ hactenus per totam provinciam uniformiter habeantur.

Item qui Dominica die homicidium perpetraverit, eodem die a carnibus; qui vero ſexta feria a piſcibus; qui autem die ſabbathi a lacticiniis eiſdem diebus perpetuo abſtinebit. De & ſuper quo per aliquem epiſcopum non poterit nec debeat diſpenſari.

Item quod piratæ, raptores, incendiarii, viarum publicarum inſidiatores & aggreſſores violenti, pauperis civitatis *hoſpitatores*, eccleſiarum & cymiteriorum effractores, & alii immunitatis eccleſiæ violatores ſine requiſitione et ſpeciali licentia epiſcoporum, aut ſuorum officialium in ſpiritualibus in eccleſiis, et earum cymiteriis, cum deceſſerint, non poterint ſepeliri, niſi juris ſervato moderamine quod ſequitur: Videlicet ſi ablata reſtituerint, vel ante mortem emendandi firmam et plenam cautionem præſtiterint, cum habuerint unde

f. direp res.

ſatis

satisfaciant. Si vero malitia sua durarint usque ad mortem et pœnitentiam humiliter postulaverint, nec habuerint unde satisfaciant, vel securitatem emendandi præstent, pœnitentia, et sacramentum corporis Christi non eis negetur. Sed nullus presbyterorum vel clericorum ipsorum eleemosynas vel dona recipere, vel ipsorum sepulturis interesse præsumat, nec funera eorum benedicere, nec super quidquam legere audeat; sed ea, quantum ad sacramentale officium, derelicta dimittat penitus & abjecta. Si qui vero presbyterorum vel clericorum contra hoc facere præsumpserit, officio & beneficio suo privetur.

Item festum sanctæ Birgittæ patronæ nostræ, septima die mensis Octobris solemniter celebretur.

Item presbyteri alienæ diœcesis, & præsertim de extraneis partibus venientes, absque ordinarii vel officialis sui in spiritualibus requisitione & speciali licentia, ad divinorum celebrationem nullatenus admittantur, quia inventum est pluries quod tales peregrini, immo vagabundi clerici, interdum sunt homicidæ vel apostatæ, interdum infames, & nec ordinati & alia irregularitatis nota respersi, se per falsas litteras & commendatitias excusantes, & ideo quicumque curatorum, vel præbendatorum tales vagabundos ad divinorum celebrationem admiserit, & de hoc convictus fuerit, loci ordinario ad unam marcham puri obnoxius erit.

Item nullus episcoporum, aut aliorum inferiorum prælatorum jurisdictionem suam cuiquam laicorum præsumat committere, quamquam ad inventionis ingenium, quia hoc vergit ad enervationem libertatis ecclesiasticæ, & grave periculum animarum. ANNO CHRISTI 1396.

Item statuta Dn. Sabinensis cardinalis, & copias ex omnibus statutis provincialibus volumus, & in virtute obedientiæ mandamus, quod quælibet ecclesia cathedralis habeat, & ea in synodo episcopus & capitulum coram congregatione clericorum suorum annis singulis, secundum temporis & negotiorum imminentium qualitatem, conjunctim et divisim publice legi, et pro viribus suis inconcusse faciat observari.

Quæ etiam statuta ut quilibet Præpositus ruralis totius provinciæ diligenter conscripta habeat, ut semel et pluries coram curatis et clericis in contrata præposituræ suæ legat, seu legi faciat, omni anno.

Item ne originalia privilegiorum libertatis ecclesiasticæ per frequentem motionem maculentur, deturpentur, seu alias per sigillorum ruptionem destruantur, mandamus, ut quælibet ecclesia cathedralis speciale registrum eorumdem privilegiorum habeat, de quibus copiæ eorumdem recipi poterunt quoties fuerit opportunum. Data, intimata et publice lecta fuerunt præsentis paginæ statuta, anno, die, et loco supradictis, sub sigillis nostris.

CONCILIUM LONDINENSE

A Thoma Arundelio Cantuariensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum adversus errores Wicleffi anno Dom. MCCCXCVI.

ANno MCCCXCVI. *ait Valsinghamus*, Papa scripsit regi Angliæ, oravitque ut assisteret prælatis ecclesiæ in causa Dei, et ipsius regis et regni contra Lollardos * quos declaravit non solum proditores ecclesiæ, sed et ipsius regis: rogavitque obnixius ut quos præsules declarassent hæreticos, condemnaret: *Huic Bonifacii mandato in Anglia obtemperatum est. Et in provinciali quidem Londinensi concilio damnatum esse Vvicleffi Trialogum discimus, ex opusculo Guillelmi VVindesordi de ordine Minorum theologi, nondum typis edito, cujus hæc clausula est*: Finis tractatus magistri Windefordi, de ordine Minorum, contra errores Wicleffi in Trialogo, qui damnatus est in concilio provinciali Londinensi sub domino Thoma Cantuariensi archiepiscopo, anno Domini MCCC. XCVI. *Ex libello VVindefordus jussu Thomæ archiepiscopi octodecim Trialogi errores oppugnavit in Londinensi concilio damnatos: quos ex VVindefordi libro hic repræsentamus.*

Articuli excerpti ex Trialogo Wicleffi, et damnati in concilio Londinensi.

I. *Articulus damnatus.*

Manet panis substantia post ejus consecrationem in altari, et non desinit esse panis.

II. *Articulus damnatus.*

Sicut Joannes fuit figurative Elias, et non personaliter: sic panis figurative est corpus Christi, et absque omni ambiguitate hæc est figurativa locutio, hoc est corpus meum: sicut illa in verbis Christi; Joannes ipse est Elias.

III. *Articulus damnatus.*

In capite, *Ego Berengarius*, curia Romana determinavit, quod sacramentum Eucharistiæ est naturaliter verus panis, loquendo conformiter ut prius de pane materiali albo & rotundo.

IV. *Articulus damnatus.*

Definientes parvulos fidelium sine baptismo sacramentali decedentes non fore salvandos, in hoc sunt præsumptuosi & stolidi.

V. *Articulus condemnatus ut erroneus.*

Collatio sacramenti confirmationis non est episcopis reservata.

VI. *Articulus, ut erroneus condemnatus.*

Tempore Pauli sufficiebant ecclesiæ duo ordines

ANNO CHRISTI 1396.

dines clericorum, sacerdos & diaconus, nec fuit tempore Apostolorum distinctio Papæ, patriarcharum, episcoporum: sed sufficit quod sint presbyteri & diaconi secundum fidem scripturæ, quia superbia cæsarea alios gradus adinvenit.

VII. *Articulus condemnatus in universali suo intellectu.*

Antiqui qui ex cupiditate rerum temporalium, vel spe mutuorum juvaminum, aut ex causa excusandæ libidinis, licet de prole desperem, copulantur ad invicem, non vere matrimonialiter copulantur.

VIII. *Articulus condemnatus ut hæreticus in suo universali intellectu.*

Causæ divortii ratione consanguinitatis vel affinitatis sunt infundabiliter humanitus ordinatæ.

IX. *Articulus condemnatus ut erroneus.*

Hæc verba: Accipiam te in uxorem; eligibiliora sunt pro contractu matrimonii, quam hæc verba, accipio te in uxorem: & quod contrahendo cum una per hæc verba de futuro, accipiam te in uxorem, & post cum alia per hæc verba de præsenti, accipio te in uxorem, non debent frustrari verba prima propter verba secundaria de præsenti.

X. *Articulus damnatus a concilio.*

Isti duodecim sunt procuratores Antichristi ac discipuli Antichristi, Papa, cardinales, patriarchæ, archipræsules, episcopi, archidiaconi, officiales, & decani, monachi, & canonici bifurcati, pseudofratres introducti jam ultimo, & quæstores.

XI. *Articulus pro hæresi condemnatus.*

Numerorum 18. & Ezechielis 44. præcipitur simpliciter negative, quod nec sacerdotes Aaronitæ, nec levitæ habeant partem hæreditatis cum aliis tribubus, sed quod pure vivant de decimis & oblationibus.

XII. *Articulus pro errore condemnatus.*

Non est major hæreticus vel Antichristus, quam clericus qui docet, quod licitum est sacerdotibus & levitis legis gratiæ, dotari cum possessionibus temporalibus: & si aliqui ex prevaricatione in lege Dei sunt hæretici, apostatæ, vel blasphemi, sunt illi clerici qui hæc docent.

XIII. *Articulus, ut hæreticus in suo universali intellectu condemnatus.*

Non solum domini temporales possunt auferre bona fortunæ ab ecclesia habitualiter delinquente: non solum eis hoc licet, sed debent hoc facere sub pœna damnationis æternę.

XIV *Articulus ut hæreticus condemnatus.*

Si corporalis unctio foret sacramentum, ut modo fingitur: Christus & ejus Apostoli ipsius promulgationem non tacuissent.

XV. *Articulus damnatus.*

Quicumque est humilior ecclesiæ servitor & in amore Christi quoad suam ecclesiam amabilior, ille tam in ecclesia militante major, & proximus Christi vicarius est.

XVI. *Articulus pro hæresi condemnatus.*

Ad verum dominium sæculare requiritur justitia dominantis sic, quod nullus in peccato mortali est dominus alicujus rei.

XVII. *Articulus pro hæresi condemnatus.*

Omnia quæ evenient absolute, necessario evenient.

XVIII. *Articulus pro hæresi condemnatus.*

Quidquid papa vel cardinales sui sciunt ex sacra scriptura deducere clare, illud duntaxat est credendum, vel ad sua monita faciendum: & quidquid ultra præsumpserint, sit tanquam hæreticum contemnendum.

☞ LONDINENSE CONCILIUM

In quo Wicleffi errores damnati,

Anno 1396. *habitum.*

An. 1396. Manfi Supp. to. III. pag. 910.

„ CONcilium istud, quamquam Labbeum non latuit; pauca tamen novit ex multis. Id enim ille scivit quæ ex Valsinghamo didicit; nempe Wickleffi errores Patrum illorum sententia damnationem subiisse. Dogmatum vero Wicleffi, quæ Patres discusserunt, indiculum exhibet acceptum ex tractatu MS. magistri Windefordi Ord. Min. Nec aliud quidquam Labbeus. Igitur cum pauca sint & manca quæ scripta ille dedit; ex tabulis Arundel. fol. 44. a Wilkins exhibitis ex integro reproducendum est. Attamen nec tabulæ istæ sunt integræ, quare de causæ exitu nihil ex illis rescimus; quarum defectum supplet utcumque Valsinghamus & Windefordus, quorum testimonio discimus dogmata illa hæretici condignam censuram a Patribus tulisse.

ANNO CHRISTI 1396.

CONVOCATIO PRÆLATORUM ET CLERI CANT.

Provinciæ 19. die menſis Februarii in eccleſia S. Pauli London.

IN hoc concilio provinciali medietas decimæ domino regi conceſſa eſt: & 20. die menſis prædicti coram domino archiepiſcopo cæteriſque epiſcopis & prælatis comparuerunt perſonaliter quamplures juris canonici & civilis doctores univerſitatis Oxon. & ibidem ipſorum & aliorum ejuſdem univerſitatis & facultatis bacalariorum, ac ſcholarium procurator legitime, ut aſſeruit, conſtitutus, quædam gravamina præfatis doctoribus, per cancellarium prædictæ univerſitatis, ut ſuggerebatur, illata, ipſi cancellario tunc ibidem propoſuit, & inde ſibi per dom. petiit de opportuno remedio provideri. Quæ quidem gravamina in hæc verba ſequuntur.

Articuli dati pro univerſitate Oxon. contra cancellarium ejuſdem.

In Dei nomine, Amen. Infraſcripta gravamina, exceſſus, & defectus proponit & exponit procurator diſcretorum virorum doctorum, bacalar. & ſcholarium facultatis juris canonici, civilis, univerſitatis Oxon. Cantuar. provinciæ, & eccleſiæ Cant. metropoliticæ immediate ſubjectæ, & procuratorio nomine pro eiſdem in quodam negotio reformationis, declarationis, interpretationis quorumdam dictæ univerſitatis ſtatutorum & conſuetudinum prætenſorum, & aliorum gravaminum inferius deductorum, quod coram honorabiliſſimo in Chriſto patre & domino noſtro, domino Thoma, Cant. archiepiſcopo, totius Angliæ primate, & apoſtolicæ ſedis legato, dictæ univerſitatis ordinario ſuperiori immediato, vertitur & verti ſperatur. Quæ quidem gravamina & exceſſus per dictæ univerſitatis cancellarium, procuratores, & alios eorumdem cancellarii, & procuratorum nomine modernis temporibus plus ſolito diverſis ipſius facultatis perſonis, doctoribus, bacalariis, & ſcholaribus, occaſione & prætextu ſtatutorum & conſuetudinum prætenſ. ante dict. ſunt illata injuſte & facta; ac etiam de & ſuper eiſdem gravaminibus, idem procurator articulos infraſcriptos, dat, facit, ponit, & proponit conjunctim & diviſim; reſervat eidem facultati, quod eidem liceat ad eoſdem addere; ipſoſque interpretari & declarare; alios inſuper articulos, ſi oporteat, de novo dare, & præſentes reformare.

In primis exponit, & proponit idem procurator & procuratorio nomine, quo ſupra, quod jam tarde & in ultimis diebus diſcretus & religioſus vir, frater Nicol. Faux, monachus monaſterii Glaſton. ordinis S. Benedicti, Bathon. & Wellen. diœceſ. S. T. D. ac honorabilis in Chriſto viri & magiſtri, mag. Tho. Hendyman, S. etiam theol. doct. univerſitatis antedictæ cancellarii commiſſarium ſe prætendens quamdam ſchedulam privatam in manibus ſuis tenens, nullatenus bulla apoſtolica, ſigilloque autentico, aut cujuſcumque notarii publici ſigno ſubſcriptioneve munitam, aut aliunde de exemptione prætenſ. infraſcript. fide qualitercumque facta in domo congregationis dictæ univerſitatis, coram multitudine magiſtrorum regentium inhibi congregatorum, ipſam univerſitatem, cancellariumque, doctores, magiſtros, & ſcholares hujuſmodi ejuſdem, ab omni jurisdictione, dominio, & poteſtate quorumcumque archiepiſcoporum etiam apoſtolicæ ſedis legatorum epiſcop. & aliorum ordinariorum quorumcumque inferiorum auctoritate quarumdam litterarum apoſtolicarum prætenſ. quarum tenor in ſchedula ipſa, ut aſſeruit, continebatur, fuiſſe, & eſſe exemptos, & ſedi apoſtolicæ immediate ſubjectos, omiſſo juris ordine in ea parte requiſito, pronunciavit per decretum & declaravit, in juriſdictionis præfati domini noſtri archiep. & dictæ univerſitatis, ſuperioris ordinariorum, ut præfertur, immediate, quatenus in eodem fratre Nicolao commiſſario prætenſo fuit, enervationem manifeſtam.

Item. Cum in ipſa univerſitate agitur aut tangitur de renunciatione litterarum apoſtolicarum prætenſarum, quarum vigore pronunciatio & declaratio, de quibus præfertur per ipſum fratrem Nicolaum monachum extiterant in hac parte quomodolibet vel faciend. nihilominus cancellarius & procuratores moderni, ac cæteri eis in hac parte adhærentes firmiter, cum non ſit verum, aſſerunt; quod non renunciatio huiuſmodi eis aut dictæ univerſitati immediate eſt in aliquo præjudicativa, pro eo & ex eo, quod ipſa univerſitas ante litterarum ipſarum prætenſarum impetrationem, cancellarius, magiſtrique & ſcholares ejuſdem, de conſuetudine, ut præfertur, præſcripta juxta modum pronunciationis & declationis antedictarum, fuerunt exempti totaliter, & ut præfertur, ſubjecti. In qua quidem exemptione, vigore & virtute conſuetudinis hujuſmodi adhuc, ut ſatagunt, perſiſtunt, non obſtante, quod inter cætera per ipſum expedita & habita, bonæ memoriæ ven. in Chriſto pater & dominus, dom. Willelmus, quondam Cant. archiepiſcopus, dum in rebus ageret humanis, ipſam univerſitatem tam in capite, quam in membris, per ſe & ſuos, quamplura gravamina ibidem revocando, crimina corrigendo, diverſos exceſſus reformando, nonnullaſque perſonas dictæ univerſitatis ab actibus ſcholaſticis diverſimode ſuſpendendo, ſua auctoritate metropolitica actualiter viſitavit: adeo, quod ad domini noſtri archiepiſcopi dictæ univerſitatis ordinarii ſuperioris immediati audientiam vel curiam ſuam Cant. a certis gravaminibus ſpiritualibus, per cancellarium modernum, & aliis diverſis ipſarum facultatum perſonis oppreſſis illat. appellare volentibus, occaſione & prætextu conſuetudinis prætenſæ, præfatus idem cancellarius diverſimode impedit injuſte; in ipſarum perſonarum ſic oppreſſarum præjudicium & gravamen.

Item tertio. Inter cætera dictæ univerſitatis ſtatuta cavetur, quod nullus ad lecturam extraordinariam decretalium in ipſa univerſitate debeat admitti, niſi jura civilia per triennium, inter cætera juramenta per ipſum admittend. præſtand. ſe juret audiviſſe, cum viri religioſi, & qui ordine ſacerdotum ſunt conſtituti, adeo exiſtunt multipliciter impediti, lecturam quoad ipſam, etiam etſi aliunde omni habilitate in ea parte requiſita, laudabiliter vigeant, immediate valeant admitti.

Item quarto. Inter dictæ univerſitatis etiam ſtatuta continetur, quod licentiatus ad lecturam, de qua præfertur, nullus admittatur, niſi de-

ANNO CHRISTI 396.

si decretales se juret „complete„ audiviſſe, etc. Nunquid iſte terminus „complete„ debet ita ſtricte intelligi, ſc. pro quolibet verbo cujuſque capituli libri decretalium prout ipſe cancellarius, & cæteri dictæ univerſitatis magiſtri regentes in artibus intelligunt, vel in quantum humana fragilitas patitur, ſufficiat audientia libri hujuſmodi, quod placeat dominationi veſtræ paſtorali interpretari, declarare, vel aliunde in hac parte ſtatuere & providere, prout eidem videbitur expedire.

Item quinto. Cum aliquis in quacumque facultate ſit graduandus, ipſe pro tempore aſſumptionis gradus hujuſmodi, de obſervando ſtatuta, privilegia, & conſuetudines ipſius univerſitatis, corporali adſtringitur juramento; tamen ipſa ſtatuta, privilegia, conſuetudines, & libertates, ſeu eorumdem tenor, nullatenus in publicam notitiam deducuntur, ſeu quadantenus publicantur, aut programmatizantur, ſed penes certas perſonas, libros ipſorum ſtatutorum, privilegiorum, conſuetudinum, & libertatum clanculo conſervantes, & penes quos libros diverſitas, quin etiam adverſitas & contrarietates in tenore & ſerie dictorum librorum reperiuntur; adeo quod ipſis ſit juratis ardua eo prætextu intricatio, & eiſdem perjuria ignota, pro libito voluntatis libros ipſos conſervantium dietim imponuntur, in dictæ univerſitatis quamplurime perturbationem manifeſtam.

Item ſexto. Inter cætera dictæ univerſitatis ſtatuta prætenſa, expreſſe continetur, quod LL. doctores ad cancellariatus officium nullatenus aſſumi valeant, &c. de inferioribus gradibus ſcholaſticis, viz. doctoribus medicinæ, magiſtri in artibus, & grammatica in nullo in ea parte facta eſt mentio, quod non obſtantibus hujuſmodi ſtatutis, doctor LL. qui pro tempore fuerit, ad officium hujuſmodi aſſumi valeat, dum tamen rite eligatur.

Item ſeptimo. Quod doctores legum, qui pro tempore fuerint, ad locum & ſedile in ſuperiore loco & ſummitate cujuſdam formulæ, retro, & immediate cathedræ, ubi cancellarius dictæ univerſitatis, qui pro tempore fuerit, in ſermonibus infraſcriptis ſedere ſolet, collocatum pariter & ſituatum, eorumdemque loci & ſedilis poſſeſſionem juris, & quaſi, quę ante diem dominicam primam Adventus Domini prox. præteritam in temporibus, dum ſermo Dei in eccleſia B. M. V. ipſius univerſitatis proponitur, jure & nomine gradus doctoralis hujuſmodi pacifice ab antiquo obtinuerunt, effectualiter reſtituantur, & cancellarius modernus dicto die dominico, tempore propoſitionis verbi Dei hujuſmodi, ac dum ſacra myſteria ibidem agebantur, coram cleri dictæ univerſitatis congregatione, quemdam providum virum LL. doctorem in ipſis loco & ſedili incumbentem & ſedentem, in habituque & tonſura clericalibus & doctoralibus notorie ibidem incedentem, ac aliunde juxta juris formam juri parere volentem per veſtes inhumaniter protrahendo, & ipſas dilacerando, abſque aliquo juris ordine in ea parte præhabito, a loco & ſedili hujuſmodi violenter expulit, ſicque ipſum doctorem in præmiſſis ſacrilege ſpoliavit, & adhuc detinet ſpoliatum injuſte in gradus doctoralis antedicti præjudicium & gravamen.

Quare probatis in hac parte de jure probandis, petit idem procurator nomine, quo ſupra, pronunciationem & declarationem per ipſum fratrem Nicolaum, commiſſarium præ- ANNO CHRISTI 1396. tenſum, temere factas, malas, invalidas, & inefficaces, viribuſque, & effectu carere, careque debere, ac pro juriſdictione veſtra metropolitica, & exercitio ejuſdem pronunciari finaliter & diffinitive & declarari; ac per declarationis & interpretationis veſtrarum remedium, quoad difficultatem & impoſſibilitatem obſervationis ſtatutorum & conſuetudinum, de quibus præfertur, providere, ipſumque doctorem ad locum & ſedile, de quibus, ut præfertur, ſpoliatus extitit, poſſeſſionis juris & quaſi reſtituendum pariter & reducendum fore, ac ſic realiter reſtitui effectualiter & reduci. Ulterius in præmiſſis & ea concernentibus, & præſertim in quantum peccatum indicunt, & ſcandalum generare noſcuntur, per paternitatem veſtram fieri, ſtatui, & decerni, quod juris ordo dictaverit, ipſiuſque qualitas in ſe exigit & natura: veſtrum officium paſtorale in præmiſſis humiliter implorando ad aliquam probationem ſuperfluam nullatenus ſe aſtringens, juris beneficio in omnibus ſemper ſalvo.

Super quibus quidem gravaminibus dominus conſuluit cum præfatis rever. patribus epiſcopis & prælatis ac clero, & aliis doctoribus ibidem præſentibus, ac demum dixit ſe velle, finito primitus provinciali concilio, & habita deliberatione matura ſuper eisdem gravaminibus, de debito remedio providere. Poſtea vero quia quidam magiſtri ac bacalarii in artibus univerſitatis prædictæ, quoddam abſurdum exemptionis privilegium, nomine totius dictæ univerſitatis, ne delinquentium in ipſa per aliquem ordinarium vel metropolitanum crimina corrigantur aut debite puniantur exceſſus, a Romana curia jam tarde ſubdole impetraruut; præfati doctores, ac bacalarii juris canonici & civilis præfatæ univerſitatis, in multitudine copioſa, in dicta domo capitulari coram domino pro tribunali ſedente, & ſuis coepiſcopis ac prælatis hujuſmodi perſonaliter pro ſeipſis comparentes, & ven. vir mag. Michael Cergeaux, V. J. doctor, omnium juris canonici & civilis doctorum, bacalariorum, & ſcholarium prædictæ univerſitatis, ad infraſcripta, inter cætera, ut aſſeruit, procurator legitime conſtitutus, & nomine procuratorio eorumdem, præfatæ exemptionis privilegio renunciavit oraculo vivæ vocis. Quam renunciationem dominus admiſit publice tunc ibidem, cancellario dictæ univerſitatis inibi tunc præſente. Et quia idem cancellarius nitebatur, ut apparuit, dictæ exemptionis privilegio communiri, officio ſui cancellariatus cum ſtrepitu coram domino, epiſcopis, & prælatis prædictis ex abrupto renunciavit, & a præfato concilio cum verbis contumelioſis receſſit. Unde dominus eum ad diem craſtinum mandavit per ſuum juratum nuncium, ad eamdem domum capitularem, ſuper præmiſſis articulis tractaturum, ad judicium perſonaliter evocari.

No. de concluſionibus damnatæ memoriæ Johannis wicliff.

Subſequenter vero denunciatum extitit domino a nonnullis doctoribus, bacalariis, & ſcholaribus univerſitatis prædictæ, quod quidam theologi & magiſtri ac bacalarii in artibus ejuſ-

☞ ejuſdem univerſitatis, qui plures opiniones hæreticas & erroneas ſcriptas in quibuſdam libris ſive libellis triologiis & ſupplemento eorum, quos libros ſive libellos ac ſupplementum quidam magiſter Jo. Wicliff, ut timeo in mala hora natus, dudum, ut dicitur, compilavit, tenent, dogmatizant, ac publice & expreſse prædicant & affirmant. Quæ quidem opiniones ex libris ſive libellis ac ſupplemento ejuſdem extractæ ſequuntur in hæc verba. ANNO CHRISTI 1396

In primis, quod manet panis ſubſtantia poſt ejus conſecrationem in altari, & non deſinit eſſe panis. Hæreſis (eſt) loquendo de pane naturali.

II.

Item, quod ſicut Johannes fuit figuraliter Helias, & non perſonaliter; ſic panis eſt figuraliter corpus Chriſti, & non naturaliter corpus Chriſti. Et quod abſque omni ambiguitate hæc eſt figurativa locutio "Hoc eſt corpus meum," ſicut illa in verbis Chriſti, "Johannes ipſe eſt Helias." Hæreſis eſt

III.

Item, quod in capitulo, "Ego Berengarius," curia Romana determinavit, quod ſacramentum Euchariſtiæ eſt naturaliter verus panis. Error eſt conſimiliter loquendo de pane.

IV.

Item, quod definientes parvulos fidelium ſine baptiſmo ſacramentali decedentes, non fore ſalvandos, ſunt in hoc præſumptuoſi & ſtolidi. Error eſt.

V.

Item, quod collatio ſacramenti confirmationis non eſt epiſcopis reſervata. Error eſt.

VI.

Item, quod tempore Pauli ſufficiebant eccleſiæ duo ordines clericorum, ſacerdos & diaconus; nec fuit tempore apoſtolorum diſtinctio papæ, patriarcharum, archiepiſcoporum, & epiſcoporum, ſed ſufficit, quod ſint presbyteri & diacones, ſecundum fidem ſcripturæ; quia certum videtur, quod ſuperbia Cæſarea alios gradus adinvenit. Error eſt.

VII.

Item, quod antiqui, qui ex cupiditate temporalium, ex ſpe mutuorum juvaminum, aut ex cauſa excuſandæ libidinis, licet deſperent de prole, copulantur adinvicem, non vere matrimonialiter copulantur. Hæreſis eſt.

VIII.

Item, quod cauſæ divortii ratione conſanguinitatis vel affinitatis ſunt infundabiliter humanitus ordinatæ. Hæreſis eſt contra S. ſcripturam.

IX.

Item, quod hæc verba, "Accipiam te in uxorem," eligibiliora ſunt pro contractu matrimonii, quam hæc verba, "Ego accipio te in uxorem," & quod contrahendo cum una per hæc verba de futuro, "Accipiam te in uxorem;" & poſt cum alia per hæc verba de præſenti, "Accipio te in uxorem," non debent fruſtrari verba prima propter verba ſecundaria de præſenti. Error eſt. ANNO CHRISTI 1396.

X.

Item, quod iſti duodecim ſunt procuratores antichriſti, & diſcipuli antichriſti, papæ, cardinales, patriarchæ, archipræſules, epiſcopi, archidiaconi, officiales, & decani, monachi, & canonici bifurcati, pſeudofratres introducti jam ultimo, & quæſtores. Hæreſis eſt.

XI.

Item, quod numer. XVIII. Deuteronom. XVIII. Ezech. XLIV. præcipitur ſimpliciter negative, quod nec ſacerdotes Aaronici, nec Levitæ habeant partem hæreditatis cum tribubus aliis, ſed quod pure vivant de decimis & oblationibus. Hæreſis contra S. Scripturam.

XII.

Item, quod non eſt major hæreticus vel antichriſtus, quam ille clericus, qui docet quod licitum eſt ſacerdotibus & levitis legis gratiæ dotari in poſſeſſionibus temporalibus; & ſi aliqui ex prævaricatione in lege Dei ſunt hæretici, apoſtatæ, vel blasphemi, ſunt illi clerici, qui hoc docent. Error eſt.

XIII.

Item, quod non ſolum poſſunt domini temporales auferre bona fortunæ ab eccleſia habitualiter delinquente; non ſolum hoc eis licet, ſed debent hoc facere ſub pœna damnationis æternæ. Hæreſis eſt, ſi univerſaliter intelligatur.

XIV.

Item, ſi corporalis unctio foret ſacramentum, ut modo fingitur, Chriſtus & ejus apoſtoli promulgationem ejus non tacuiſſent. Hæreſis eſt.

XV.

Item, quod quicumque eſt humilior eccleſiæ ſervus & in amore Chriſti quoad ſuam eccleſiam amabilior, ille eſt in eccleſia militante major, & proximus Chriſti vicarius. Error eſt ſapiens hæreſim.

XVI.

Item, quo ad verum ſeculare dominium requiritur juſtitia dominantis; ſic quod nullus in peccato mortali, eſt dominus alicujus rei. Hæreſis contra S. Scripturam.

ANNO CHRISTI 1395.

XVII.

Item, quod omnia, quæ eveniunt abſolute, neceſſario eveniunt. Hæreſis eſt.

XVIII.

Item, quod quidquid papa vel cardinales ſui ſciunt ex S. Scriptura deducere clare, illud dumtaxat eſt credendum, vel ad ſua monita faciendum; & quidquid ultra præſumpſerint, ſit tamquam hæreticum contemnendum. Hæreſis eſt.

Super quibus opinionibus iidem doctores, bacalarii, & ſcholares juris canonici & civilis, B in multitudine copioſa inibi congregati, per provinciale concilium, in ſuſtentationem fidei catholicæ certam declarationem fieri petiverunt & ſupplicarunt humiliter, de optimo chriſtianæ fidei defenſionis præſidio ſubveniri. Unde memoratus dominus archiepiſcopus, habito tractatu cum dictis confratribus, coepiſcopis ſuis, ſuper prædictis concluſionibus ſive opinionibus, demum continuavit convocationem ſuam uſque ad diem craſtinum tunc ſequentem. ANNO CHRIST. 1396.

Cætera in regiſtro deſunt, ſpatio ad ſcribendum relicto.

CONVENTUS AVENIONENSIS

ANNO CHRISTI 1397.

Habitus Avenioni An. 1397. pro aſſerendis juribus Pontificatus Romani Bened. XIII. ex Cod. MS. Bibliothecæ Eccl. Majoris Lucenſis ſignato Num. 204. & continetur in conſilio 97. inter conſilia Ægidii Bellameræ.

ANNO CHRISTI 1397.

QUæſtiones ſequentes fuerunt diſcuſſæ Avenioni in Concilio inchoato anno a nativitate Domini 1397. die 2. Menſis Januarii, & continuatæ uſque ad diem 17. incluſive ejuſdem menſis, in quo intervenerunt DD. Cardinales Pampilonenſis S. Angeli; Avenionenſis, Xantonenſis, Tiraſonenſis, & Matiſconenſis Epiſcopi. Et D. Cardinalis Pampilonenſis in principio quæſtionis diffuſ. interfuit; ſed D. Xantonenſis in primo & duobus ultimis caſibus præſens fuit.

Prima quæſtio: qualiter intelligitur C. *licet de vitanda* de elect. & præſertim in verbis illis *abſque ulla exceptione*, & utrum electio Romani Pontificis celebrata per impreſſionem maxime notoriam, ſit ipſo jure nulla. Primo ſto cum D. Mariano in his quæ ſequuntur: Primum eſt, quod jura decernentia generaliter electiones per metum, vel impreſſiones celebratas eſſe nullas in electione ſummi Pontificis vendicant ſibi locum, tum quia libertas tam animorum ipſorum eligentium, quam ipſius citatæ, propter quam etiam redduntur nullæ electiones, tantum vel magis urget in electione Papaliſtum, quia actus jure tractabilis citius infectus redditur, quam retractabilis, ut patet ex diſſolutis duarum legum ff. *qui*, *& a quibus* l. *generaliter* §. fin. & de condit. & demonſ. l. *ſi fundum a teſtatore*. Tum quia non reperitur textus iſtam generalitatem excipiens; tum quia cenſentur prædicta jura per ſpeciales conſtitutiones confirmata cap. *in nomine Domini* cum ſimilibus. Secundum eſt, quod prædicta jura, & maxime cap. *in nomine Domini* per conſtitutionem *licet de evitanda*, quoad hoc non fuit ſublata; tum quia textus dicit in principio adjungendum, & non detrahendum; tum quia Hoſtienſis, & cæteri Doctores qui utrumque tenent, dicunt illa eſſe ſublata. Ex quibus infertur quod electio Papæ celebrata per impreſſionem & metum eſt hodie nulla, ſicut antea. Secundo dico, quod licet illa verba *abſque ulla exceptione* quamquam valuerint reſtringere ad exceptiones formam electionis continentes, ut ſermones penes ſubjectam materiam ſuam interpretationem recipiant; ſed tamen quia quaſi omnes gloſſantes, & ſcribentes referunt dicta verba etiam ad perſonas eligentium, & electi, non audeo conſulere iſtis dominis, quod in iſto intellectu ſe fundent. II. autem datur intellectus C quod reſtringantur dicta verba ad exceptionem proprie, & ſtricte ſumptam, ideſt ob executionem judicialem, & ad actionis & vel intentionis excluſionem judicialiter proponendam; & probatur, ut præcedens, quia ratio dicti cohæret dicto, & reſtringit dictum, ut l. *& non*, ff. de condit. & demonſtr. l. cum *tale*, & in l. *præſumitur* per Bart. in l. 2. ff. de donat §. fin. licet ſecus notetur ibi in cauſa donationis, vel legati. Modo ratio aſſignata in fine cap. *licet* eſt iſta, quia non poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus, & ſic ſolum videtur intelligendus ille textus de exceptione, quæ requirit recurſum ad ſuperiorem facit, quia juribus correctionis, cujuſmodi eſt illud jus, verba ſunt in propria eorum ſignificatione reſtringenda, ſic quod omnia alia cenſentur D miſſa. Sed licet iſte intellectus ſit multum coloratus, & multum favorabilis parti noſtræ & ſalva reſtrictione verus; in ſe tamen dubito quod reſtrictio a mente litteræ non procedat. Et primo quia ſecundum hoc verba illa *abſque ulla exceptione* nullum effectum inducerent; quia ſicut poſt, ita ante illam decretalem ad ſuperiorem non poterat haberi recurſus; & ita tunc, ſicut nunc, nulli exceptioni locus erat; & tamen hoc eſt contra mentem Hoſtienſis, & aliorum enumerantium ſpecialia hujus electionis, qui inter cætera ponunt iſtud ſpeciale per hanc decretalem ſpecialiter introductum, videlicet quod *abſque ulla exceptione* &c. Præterea, quia hoc eſſet imponere legem verbis, & non rebus, ſi electo poſſet extra judicium pro ſingulis defectibus contradici. Præterea ſecundum hoc E eſſet ſatis vana diſceptatio doctorum ſuper illo dubio, an poſſit excipi de hæreſi; quia de judiciali exceptione nullus dubitaſſet. Intelligi ergo oportet, ſequendo mentem pluſquam verba, nedum de judiciali exceptione, ſed etiam de extrajudiciali contradictione. Et fuit ratio hujus, nam ſæpe multis electis, & receptis, plures ſe opponebant, & contradicebant obedientiam

ANNO CHRISTI 1397.

ANNO CHRISTI 1397.

ertiam denegando, vel subtrahendo propter multos defectus personas eligentium, vel electorum, aut formam electionum concernentes, propter quas contradictiones, & discordias tollendas, ultra alias canonicas provisiones, addita est ista provisio, videlicet, *quod absque ulla contradictione*.

Tertius intellectus est, quod prædicta verba *absque ulla exceptione*, referantur solum ad exceptiones concernentes personas eligentium & electi, & ad non concernentes ipsius electionis efficaciam, fundamenta reperies in tractatu D. S. Eustachii. Ultra quæ addere possum, quod si electio deficit in suis substantialibus, nomen electionis habere non meretur; & per consequens ad talem electionem non possunt referri illa verba hic posita, *electus fuerit, & receptus*; nam verba in jure posita sunt intelligenda cum effectu. Sed licet iste intellectus sit coloratus, & applaudet glossis dicentibus non admitti exceptiones in personas eligentium, vel electi; tamen dubito, quod non acceptaretur per omnes, & diceretur magistraliter adinventus ad colorandum partem nostram. Et primo quia iste textus loquitur multum generaliter, & magistraliter universaliter, & nec per istum textum, nec per alium, nec per aliquem de scribentibus, præter dictum Dominum S. Eustachii reperio talem distinctionem hic positam, per quod prima facie videtur magistraliter inventa. Præterea vitia impressionis, & simoniæ ipsam electionem directe non respiciunt, cum etiam in metu fiat electio secundum Philosophum Ethic., nec etiam formam electionis, ut per se patet, sed solum respiciunt personas, & defectus ipsorum eligentium: personæ enim eligentium sunt illæ quæ vim passæ sunt, & forsan vitium seu defectum motui acquiescendo fecerunt contra cap. *sacris*, & cap. *quisquis* & clarius patet in simonia, ubi electores indubitanter vitiose agunt simoniam committendo. Præterea inter casus videtur identitas rationis: ponamus enim quod electus, & electores sint hæretici pertinaces, & sic extra corpus ecclesiæ constituti aut etiam furiosi; numquid electio, quæ peccat in suis principiis essentialibus, quia illi hinc inde omnino incapaces sunt ministeriorum Ecclesiæ, cum extra corpus ecclesiæ fuerint, & esse omnino censentur; & ita videtur carere juribus electionis; & sic identitas rationis utrobique, totalis enim inhabilitas majus est quam particularis, talis enim hæreticus, vel simoniacus ad omnia inhabilis est; sed passus metum nonnisi in eo in quo est passus.

Quartus intellectus est, quod prædicta verba *absque ulla exceptione* ad exceptiones alias legitimas, tamen electionem Papalem nullam reddit, sed electus jam Papa utpote superior, eam cassare potest; nam ista decretalis tollit omnes exceptiones quæ requirunt aditum superioris; sed si est talis quæ reddat papalem electionem nullam, tunc sic electus non est papa, nec apostolicus, sed apostaticus, & ideo sibi non est obediendum tamquam papæ. Sed certe iste intellectus est multum laxus, & saltem quoad exceptiones electionem nullam reddentes, quæ non sunt notoriæ, patitur instantiam, quia si non sunt notoriæ, & maxime dum negantur, ut in proposito, superioris inquisitionem & discussionem requirunt, & per consequens aditum superioris exposcunt.

Quintus intellectus restringit dicta verba *absque ulla exceptione* ad exceptiones alias non legitimas vel legitimas exceptionem nullam non reddentes, vel alias legitimas, & exceptionem nullam reddentes. Sed oculate, & breviter loquendo volo dicere, quod omnis exceptio præter ipsas, quæ electionem nullam reddunt, & notoriæ sunt, tolluntur propter istam decretalem; unde secundum hoc prædicta verba *absque ulla exceptione* ad exceptiones notorias electionem nullam reddentes referuntur. Et est ratio, quia notoria regulariter probatione in causæ cognitione non egent; & ita non videtur in illa aditus superioris esse necessarius. Facit quia propter notoriam impressionem potest contradici electo, ut cap. *in nomine Domini* in fin. Modo eadem ratio videtur esse in aliis exceptionibus notoriis. Et est ratio hujus, quia non est superior, ut hic dicitur; & ideo nec citatio, nec sententia intervenire possunt. Aut ergo compellor obedire notorio apostatico, quod non est dicendum, aut permittitur mihi contradicere, & habeo intentum. Præterea fortificatur, quia aut dices omnes exceptiones notorias præter jurium antiquorum salvationem, absurditatis evitationem esse præservatas, & tunc dico ibi quod magistraliter & ex voluntate loqueris ad palliandum factum tuum, cum non appareat aliqua ratio diversitatis inter istas & illas, & cum ejusdem auctoritatis sint omnes canones.

Sed in oppositum facit, quod notat Compostellanus in cap. *licet*, dicens quod non potest opponi exceptio electo etiam notoria, quia tales exceptiones hic locum non habent propter moræ periculum, & superioris defectum, quia dicit textus: *absque ulla exceptione & aliud speciale &c.* quod tamen alias exceptionem reddit nullam, de consuetud. *cum dilectus*. Præterea quia iste textus inter exceptiones notorias & non notorias non distinguit. Præterea quia exceptio etiam notoria aditum superioris requirit, quia requirit citationem: v. quæst. 1. *Deus omnipotens*, & sententiam *de divortiis porro non in*, cap. *tua de cohabit. cleric.* & etiam quandoque probatur, si negatur notoria per Innocentium in dicto cap. *tua*. Adverte quia quandoque volui dicere, quia in casibus in quibus loquitur cap. *in nomine Domini* videlicet in impressione & metu erat speciale, quod dum factum est notorium, non expectatur citatio neque sententia, sed incontinenti potest & debet, immo mandatur seu præcipitur resisti; sed in aliis quantumcumque notoriis, in quibus non reperitur hoc statutum, oportet expectare consilium, videlicet Concilii Generalis, antequam recedatur ab electo & recepto &c. quia sicut Concilium videtur esse index in causa hæresis ut in cap. *si Papa* XL. dist. & notatur per Archidiaconum in cap. *in fidei* eo tit. in VI. ita in casu nostro ex identitate rationis. Ratio enim in causa hæresis videtur esse ista, quia est hæreticus pertinax, non est Papa, quod secus est in aliis, quia aliter non esset sufficienter provisum adversus discordias. Et si materia adversus quæ istud Concilium voluit providere; nam multi alii defectus quam simonia, & impressiones opponi possent, & dicerentur plerumque multa notoria. Sed iste intellectus adhuc videtur esse scrupulosus. Et primo, quia licet in solis casibus impressionis & simoniæ illa potestas contradicendi & expellendi sit data etiam laicis, tamen reperiuntur alii casus ejusdem & fortioris rationis, puta

pe notorio hæretico vel Pagano. Præterea quia in omnibus casibus in quibus est notorium talem non esse Papam est identitas rationis, puta quia non Apostolicus, sed apostaticus, ut in cap. *si quis pecuniam* & quia nomen Episcopi sibi indebite usurpavit, ut hic dicitur. Præterea quia ex appositio sequeretur absurditas, videlicet quod contra prohibitionem Apostoli teneremur notorio Hæretico communicare & obedire & participare in crimine criminoso, vel in occupatione Papatus, quod nondum humano, sed juri divino etiam adversari videtur. Et facit quia quando in limine adeptionis Prælaturæ constat de non jure & minus canonica institutione ipsius Prælati, potest sibi per subditos contradici, ut notatur per Inn. *de restit. spol. in litteris*.

ANNO CHRISTI 1397.

Quid dicendum? Breviter dico duo. Primum est, quod loquimur solum de electo & recepto per duas partes; unde dico quod sola electio duarum partium constituit eum Papam; sic intelligo notatum Innocentio super verbo *receptus: tamen ad hoc quod absque ulla exceptione nec oportet quod a duabus partibus sit receptus*. Secundo dico, quod oportet quod electio & receptio hujusmodi sponte & non per metum & impressionem notoriam fuerint celebratæ. Et est ratio hujus, quia spontanea receptio duarum partium maximam præsumptionem inducit, quod electio fuerit sine vitio celebrata; quam præsumptionem notoria impressio haberet tollere, quia ex malo numquam præsumitur nisi malum. Receptio enim venit in modum executionis electionis præcedentis, & ideo si sit eodem vitio maculata, nihil addit. His suppositis dico, quod ratio in fine capituli *licet* posita ibi: *in Romana vero Ecclesia speciale, quia non poterit ad superiorem haberi recursus*, referuntur ad duo dicta proxime præcedentia, videlicet de concordia duarum partium & de remotione omnium exceptionum. De prima enim non est dubium; & de secunda idem sensit Inn. præsertim Compostellanus, dicens propter hoc exceptionem contra electores non admitti. Ex quibus infero, quod illa verba *absque ulla exceptione* & illa in fine posita recipiunt suum intellectum, nam sive in donationibus, sive in legatis, sive in legibus loquamur, quando causa seu ratio est finalis, adhæret dicto, & illud determinat seu restringit *de Donat.* l. fin. & ibi per Bar. & maxime, quando est jus speciale ut in proposito ff. *de pactis*, l. *quod dictum* de jure patr. l. *adigere* §. *quamvis*, & per Johannem Andream in cap. *post translat.* de renuntiat. Et licet in donationibus vel legatis causa donandi, vel legandi in dubio non præsumatur esse finalis, ut per Glos. ff. de donat. lib. 2. §. fin. tamen causa seu ratio legis præsumitur esse finalis, ut notatur per omnes, & specialiter per Bar. ibi supra. Ex quo infertur, quod ratio hic in fine appositia censetur finalis. Ex quibus omnibus concludo ad propositum, quod verba illa: *absque ulla exceptione*, ad omnes illas exceptiones quæ aditum superioris de necessitate requirunt, & non ad alias referuntur. Nam istud est jus speciale, & habet rationem specialem in fine studiose appositam, *quia non poterit ad superiorem haberi recursus*; quæ præsumitur esse finalis, ut patet ex dictis. Igitur secundum illam rationem in fine positam debet iste textus *absque ulla* determinari & restringi, ut intelligatur de illis quæ requirunt aditum superioris, & non de aliis. Ex quibus plura inferri possunt; & primo, quod omnes exceptiones, quæ electionem nullam non reddunt, sed ad ejus cassationem vel irritationem tendunt, hic sunt sublatæ, quia illæ aditum superioris requirunt. Item ex hoc sequitur quod omnes exceptiones etiam reddentes electionem ipso jure nullam, quæ tamen dubie & non clare seu notorie existunt, etiam per dicta verba censentur esse sublata, quia per declarationem dubietatis aditum superioris etiam exposcunt. Et hoc intelligo sive talis dubietas consistat in jure, ut puta, quia probabile dubium est an jus in tali casu vendicet sibi locum; talis enim juris ignorantia eum non excusat secundum Car. in regulam *ignorantia*. Et est ratio, quia sicut editio, ita declaratio juris pertinet ad superiorem, & sic potest salvari quod scripsit Compost. in cap. *licet* de excom. notor. quia licet excommunicatio sit notoria, tamen satis erat probabile dubium, an jus, unde oritur talis exceptio, in electionibus papæ vendicet sibi locum, & ideo arguitur ibi pro & contra. Licet enim jura de inferioribus ecclesiis loquentia in electione papæ locum habeant; ut prædixi; hoc tamen intelligitur, ubi est identitas rationis, ut in impressione & metu libertatis arbitrii, & ecclesiæ; tamen ubi est diversitas rationis, tunc secus, ut hic probatur. Modo in excommunicatione est diversitas inter Romanam ecclesiam & alias, ut patet ex notatis in dictum caput *licet*; & idem dico regulariter de aliis defectibus & exceptionibus concernentibus personas eligentium vel electi, de quibus potest referri probabile dubium an in electione papali vendicet sibi locum propter similem diversitatis rationem. Et in hoc potest salvari, quod communiter dicunt Glos. quod exceptio de vitio eligentium, vel electi contra electum a duabus partibus admitti non debet, ut notat LXXXIX. dist. cap. 1. Verum si sint exceptiones concernentes personas eligentium vel electi, quæ sint claræ atque notoriæ in facto & jure, tunc forte de illis potest excipi, ut statim dicam. Item ex hoc etiam infertur, quod quando clarum & notorium existit quod electio papæ fuit per impressionem vel simoniam celebrata juxta ea quæ leguntur in cap. *In nomine Domini*. Hinc non est necessarius superioris aditus, immo auctoritate canonis, licet etiam laicis talem expellere ut dictum caput *in nomine Domini* in fin. Sed quid si sint aliæ exceptiones quam impressionis & metus, electionem tamen alias nullam reddentes, in facto notoriæ & in jure claræ? numquid in illis aditus judicialis est necessarius, ut sit locus huic decretali & habeant locum illa verba: *absque exceptione?* Breviter istud est majus dubium, quod ego habeam, quia non habeo textum proprium dicentem, quod in aliis liceat auctoritate propria recedere, & tamen in notoriis aditus judiciarius est sæpe necessarius. Certe consulerem nuntiis mittendis ad conflictum, quod non intrarent istum passum, nisi vices argumentorum impellerent eos ad intrandum, quia solum de casu impressionis agendum est de præsenti. Sed quia forsan impelli possent, dico pro eis, quod ubi esset tale notorium, quod nullo modo aditu judiciario egeret, de plano locus esset isti decretali per prædicta. Sed si esset casus in facto notorius & in jure clarus, quod alias aditu judiciario egeret, saltem propter sententiam declaratorum, certe iste casus solus mihi dubius

ANNO CHRISTI 1397.

bius est. Et quia non habeo textum proprium ut prædixi, & quia per hoc relinquetur materia discordiarum & schismatum, sicut ante, sed nihilominus magis consulo, quod nuncii defendant in istis idem esse sicut in impressione & metu, & moveor ista ratione, qua ratio cap. *in nomine Domini* in simonia & impressione loquitur, judicio meo non est specialis, neque positivi juris, sed est ratio generalis & naturalis juris & divini; vult enim generaliter ratio naturalis, quod intruso in prælatura, de quo apparet notorie quod jus non habet, non obediatur per illos, apud quos notorius est, quia illi obediendo participarent crimini criminoso, quæ ratio in omnibus similibus casibus vendicat sibi locum. Et probatur prædicta ratio per notata Innoc. de elect. *nihil*, de restit. spol. *in litteris*. Item facit, quia deficiente suffragio juris positivi dictat jus naturale & ejus ratio de facto posse resisti injustitiam inferenti C. de *mitha* L. *devotum* C. *quando liceat sine judice se vend.* l. 1. & 2. ff. de just. & jur. l. *ut vim*. In hoc enim fundatur materia repræsaliarum, ut patet per Bar. in tract. repræsaliarum. Per quæ solvitur quæstio an possit excipi de hæresi; nam si notorium sit in jure quod error, quod impingitur, est manifeste contra fidem, & notorium sit in facto quod illum ille errorem teneat & in eo pertinaciter permanet, nolens pœnitere neque corrigi, tunc potest de illo excipi; sed si deficiat aliquid ex prædictis, tunc secus. Et patent ista clare ex dictis, & eodem modo dicitur de simonia intelligendo de illa, quæ est in ipsa electione commissa, quia si non est notoria, non potest excipi ut in cap. prædicto & cap. *si quis pecunia* LXXXIX. dist. Sed si est notoria, secus per proxime dicta. Et idem de exceptionibus aliis concernentibus personas eligentium vel electi; quia si certum est quod electionem nullam reddunt, & notoriæ sunt, tunc opponi possunt; si vero dubium est an exceptiones nullam reddant electionem, vel dubium est factum, de quo insurgunt, tunc per denegationem vel subtractionem obedientiæ opponi non possunt, & hoc vult ista decretalis in verbo *absque ulla*, & sic intelligitur, quod notatur per Glossam in cap. 1. LXXXIX. dist.

Sed quæres: pone, opponitur quod non est receptus vel electus a duabus partibus; tunc certe dico quod si de facto constet, vel quod est electus vel receptus a duabus partibus, ista contradictio audiri non debet per istam decretalem, & quia non esset judex qui hanc querelam audire posset. Sed si de hoc non constat, puta quia Cardinales incontinenti ab eo recesserunt, & electio negatur facta esse a duabus partibus, tunc potest contradicere omnis, donec appareat quod sit facta a duabus partibus, & forsan etiam donec appareat de exceptione. Opponi poterunt aliæ exceptiones exceptionem nullam reddentes, super quibus forsan debebit Concilium generale, juxta notata per Archidiac. in cap. *in fidei* allegato, quia iste textus in ea parte in qua dicit *absque ulla exceptione* non loquitur nisi de electo & recepto a duabus partibus; & ideo oportet quod de hoc appareat. Verum si apparet quod duæ partes eum recepissent, sibique obedirent, tunc dicerent, quoniam eum electum esse ad duabus partibus, satis putarem eis credendum, & contradictorem repellendum, nisi clare de exceptione appareret, quia non possumus scire aliquid de electione, nisi per Cardinales; & ideo eis solis super hoc credi debet de probat. *tertio loco* C. *de repudiis* l. *ex consensu* etiamsi tertia pars dicat contrarium, quia duæ partes tertiam partem vincunt, ut in cap. *licet*, & quia in dubio majori testium numero & fortius duplo majori credi debet Arg. ff. de testibus l. 3. §. 1. Sed quid si opponitur quod sedes non vacabat, vel quod electores, vel aliqui eorum mortui erant, in tantum quod non remanerent duæ partes, erant privatæ potestate eligendi, aut erant furiosi vel hæretici, vel non erant viri sed mulieres, aut erant pueri, infantes sine discretione, aut jocose aut truffatorie, & non ex animo elegerunt, vel qui erat electus erat furiosus, infans, mulier, & similes? Numquid de istis poterit excipi? Videtur quod sic; quia talia omnia aut consensus aut habilitates eligentium vel electi enervant, aut alias illam electionem nullam reddunt; & ita dicit sibi videri Marianus in quodam consilio. Sed breviter non capio nec video quare non debeat dici ut supra, videlicet quod si talia tam in jure quam in facto sint notoria & clara, de illis excipi valeat, & alias non. Et ita fuit per me responsum in quodam consilio. Sed numquid contra electionem a duabus partibus, qui electus tamen non est receptus a duabus partibus, possunt opponi exceptiones etiam non notoriæ, quæ tamen probari possunt? Et certe dico, quod si tales sint exceptiones quæ electionem nullam non reddant, opponi non possunt, quia si electionem nullam non reddunt, Papa efficit. & si papa est a nemine judicari, superiorem quidem habere non potest, & sic non est qui electionem retractare possit. Sed quid si in casu proximo exceptiones sint tales quæ electionem nullam ipso jure reddant, certe videt. quod de illis excipi valeat, quia cap. *licet de vitanda* §. *statuimus* dicit quod ille absque ulla exceptione ab universali ecclesia Romanus pontifex habeatur, & sic copulative duo requirit, videlicet quod a duabus partibus electus fuerit, & quod receptus. Quamquam igitur a duabus partibus electus sit, non habet locum, quod *absque ulla exceptione &c.* arg. sumpto a contrario litteræ ff. de off. *ejus cui mandat. est jur.* l. p. *hujus rei*; & quia decretalis *licet* ponit jus novum, ut videtur, & duo copulative requirit. Igitur ad existentiam ipsius utriusque veritas est necessaria Instit. de hæred. instit. §. fin. & facit quia in novis edendis juribus casus non expressus habetur omissus c. de appel. l. *præcipimus*, in fine *qualiter autem*. Dico igitur quod sciens veritatem rei, ex tali causa poterit sibi obedientiam denegare juxta notata per Innocentium in cap. *nihil de elect.* & de restit. spol. *in litteris* donec fuerit per ecclesiam in generali Concilio declaratum seu deliberatum, arg. eorum quæ notat Archid. de hæretic. in cap. *in fidei* & Jo. LXXXIX. dist. *si duo*, quia non est alius qui super hoc deliberare vel ordinare valeat, ita bene possit. Simile XL. dist. *si papa*. Et hoc verum, si eum comitetur infamia, quia alias accusatione opus esset, eo quia electio Cardinalis vim habet confirmationis ut cap. *in nomine Domini* & cap. *licet devitanda* arg. de accus. accedens. & de appel. constitutis, nec est idem infamia ac notorietas, quia notorietas requirit evidentem rei, & veritatis existentiam;

ANNO CHRISTI 1397.

☞ tiam; sed fama solum requirit communem reputationem, ut patet ex notatis per Innocentium in cap. *Tua* de cohabit. cleric.

ANNO CHRISTI 1391.

Sed oppones, quia sic generale Concilium posset adiri tanquam superius in hac causa cujus contrarium dicitur in cap. *licet* in fin. & 3. q. 1. §. *patet*. Sed respondeo & dico, quod non aditur tamquam superius, nec etiam judicialiter; sed ut deliberet quid agendum, & ejus deliberatio tamquam vera juris præsumptio pro veritate ab omnibus observetur. Quia cum non sit locus judicio, saltem est locus deliberationi: modo quod omnes tangit cum omnibus deliberari debet, aut in regula *quod omnes*, & hoc est cum Concilio generali; nam non est verisimile quod Christus in hoc casu Ecclesiam suam dimiserit improvisam, ut notat Inn. de re jud. *ad Apostolicæ* in fin. modo nec in jure expressa est, nec apparet aliqua provisio in hoc casu; ideo autem permittitur in hoc casu *d* facto interim resistere, quia interim deficit suffragium juris positivi; & ideo ad jus naturale habetur recursus de justitia & jure l. *cum si*.

Sed numquid in casu nostro, in quo Bartholomeus fuit primo electus, & receptus a duabus partibus, per violentiam, & in quo duæ partes statim quod potuerunt ab obedientia violenta recesserint, & postea C. in loco libero elegerunt, habet locum quod proxime dixi, videlicet quod contra Bartholomeum & Petrinum sibi succedentem in vitium possint prædicto modo opponi exceptiones notoriæ, perinde ac si a duabus partibus receptus non fuisset, videtur quod sic. Primo quia prædicta verba *electus & receptus* habent intelligi absque violentia & cap. *in nomine domini*, & quia ex violenta receptione bona præsumptio, in qua fundatur cap. *licet* non potest eligi, & quia non censetur versum quod non durat versum. Sed in contrarium facit exceptio metus vel violentiæ, non potest opponi nisi sit notoria ut dixi. Tu cogitabis.

Secundo quæritur, utrum possit probabiliter sustineri, quod casui dictorum Cardinalium XII. per eos in Anania recollecto sit credendum. Videtur prima facie dicendum quod sic: pro quo primo supponendum est, quod hic superiorem non habet coram quo judicialiter procedi possit an debeat, ut probat caput *licet* in fin. Ex quo infertur, quod in hac materia non potest recipi informatio judicialis; & per consequens quod ordo judiciarius hic non est necessarius, quia nec possibilis. Præterea nec partis vocatio, quia illa pertinet ad superiorem quem neutra pars in hac materia recognoscit. Secundo suppono, quod condictio testis debet referri ad tempus suæ depositionis C. de testa. l. 1. Tertio suppono, quod quilibet debet & tenetur in hac materia informari aut quærere informationem, & etiam recipere & quantum potest meliorem habere: nam in his quæ respiciunt periculum animæ vel peccatum, videlicet quid agere, seu a quo abstinere debeat, maxime circa ea, quæ ipse tenetur de necessitate juris, si ipse in facto vel in jure dubitet, se informare debet; de facto probatur extrav. in cap. *cum nobis olim*, & cap. *innotuit*. De jure patet ex *de bono* poss. l. 2. Modo quilibet fidelis Catholicus tenetur obedire vero papæ, ut cap. *Si quis venerit*, & discedere ab intruso, cap. *In nomine domini* cum similibus. Igitur quilibet circa hoc in facto vel in jure dubitans tenetur A recipere meliorem informationem quam potest; quare suppono, quod habens recipere informationem in facto, debet eam recipere in his qui melius verosimiliter scire debent, & maxime si sint tales qui sint numero sufficientes, omnique exceptione majores, & quibus major debeat adhiberi fides; in Aut. *de Testib.* §. sancimus. Quinto suppono, quod quando quis facit actum licitum & honestum, maxime tenetur, si faciat postea actus alios ad illum de jure consecutivos, non debet sibi imputari maxime ad notam per quam fides sui præcedentis testimonii alias debite exhibiti minuatur; nam qui vult unum maxime licitum & honestum, de jure velle debet omnia quæ sunt de B jure consequentia ad illud, ut probant jura communiter. Sexto præsuppono quod cum quis facit actum bonum & de jure licitum licet alteri præjudicialem & gravosum, non tamen animo alterum injuriandi ve lædendi, sed aliter animo bene & recte in cap. licite sibi agendi, & non propter hoc debet diminui ejus fides, videlicet quominus ad credendum sit contra eum, cui est præjudiciale vel gravosum. Patet in judice, qui alias debite fert sententiam contra partem ipsi parti præjudicialem, & gravosam, cui postea propter hoc minus credendum sit, si causa non pendente coram eo juratus deponat *de Testib. cum a nobis*, a contrario & ibi notatum in Glosa 2. & notatur C per Henricum de probat. *quoniam contra*, patet aliud extravaganti de elect. *cum dilecti* §. quia vero. Septimo suppono, quod in casu Dominorum aliqua sunt, de quibus nullus poterat scire, nisi ipsi soli; patet extrav. *de gestis per eum*, in conclave & in aliis eorum Conciliis, in quibus nullum alium admittebant. Alia vero sunt, in quibus alii ferre poterant testimonium sicut ipsi, sicut illa quæ facta fuerint per Romanos in persona eorum aut aliorum, aut ipsis & aliis audientibus. In rumore & clamore populi quod fuit in ingressu, & juxta portam, & super solarium conclavis, & in pulsationibus campanarum Campitolii & S. Petri & in propositione facta per Romanos coram eis in præsentia multorum, & in Ecclesia D S. Spiritus de Urbe. Alia vero sunt de quibus non possunt DD. Cardinales deponere nisi de auditu auditus, vel de auditu visus, & sunt ea in quibus Cardinales non fuerunt præsentes, nec per aliquem sensum corporeum puta visus vel auditus ea perceperunt; patet in his, quæ gesserunt Romani in Conciliis suis in absentia dominorum, & in aliis quæ fecerunt longe a Dominis.

His præsuppositis dico primo: in his quæ non potuerunt sciri per alios quam per dominos Cardinales, & super quibus alii quam prædicti domini non potuerunt deponere, quilibet extra judicium informari, fidem in prædicto casu adhibere debet ut C. de repudiis l. *consensu* §. su- E per plagiis, & de probat. cap. tertio loco. Secundo dico, quod super his super quibus alii poterunt scire veritatem sicut ipsi, & donec appareat contrarium, eorum casui credi debuit, quia sunt numero plures, omni exceptione majores, & in auctoritate cæteris præstantiores. Item quia habent adjumentum a casu, tum Dominorum Italicorum minus susceptorum in hac materia, & a notorietate facti, licet transeuntes a fama divulgata ubique, quod probatione non eget. Tertio dico, quod in aliis de quibus prædicti domini nihil scire possunt, nisi

per

ANNO CHRISTI 1391.

per auditum alieni auditus, vel per auditum alieni visus, satis potest eis credi qui ita dici audierint, quod operatur quantum potest operari auditus nobis per auditum alieni visus satis potest ei credi quod ita dici audiverint, quod operatur quantum potest operari auditus hujusmodi ad impressionem faciendam, licet forte eorum depositio de veritate gestorum quoad hoc fidem non faciat. Qualiter autem auditus ille ad fortificationem impressionis juvare poterat, considerari habet ex conditionibus referentium, ex circumstantiis causarum & factorum ac temporum & negotii tunc currentis, & ex modo etiam referendi. Et est etiam advertendum, an sine illis vel de impressione satis constet, quia tota ista materia est arbitraria, quia nulla lege est determinata *de offic. deleg. de causis*. Fateor tamen quod ille casus non potest dici informatio judicialis, sed potius extrajudicialis, talis tamen cui quilibet catholicus potest & debet, saltem donec alias sibi de contrario appareat, fidem adhibere, cum nulla melior nullaque certior informatio extra judicium haberi possit, nec judiciali sit locus ut dictum est. Primo non obstat quod in facto proprio ut patet ex notatis Be. de electione *cum dilecti* in Glos. super verbo *& si tres*, & LXXIX. dist. si duo in Glos. ubi dicitur quia Cardinales non erunt judices in causa ista, quia in facto proprio. Dico enim primo, quod etiam in facto proprio admittuntur, quando alias probationes haberi non possunt, puta super his quæ per ipsos solos gesta fuerunt in conclavi, ut ibi notatum.

Item & super his quæ gesta fuerunt per alios coram eis, ut notatum per Be. in dicto loco, ad instar judicum, quibus creditur de gestis coram eis &c. Præterea hic non tendunt Cardinales ad factum proprium consolidandum, sed ad ipsum potius infirmandum, & sic non habet locum l. fin. & cap. *si Romana* et utrobique notata. Faciunt notata per Bar. ff. de jure fisci l. *de feris* §. *idem decreverunt*, per quod patet, quod procurator admittitur in testem contra dominum, quia non prosequitur, sed impugnat factum suum, nec est causa propria, sed Ecclesiæ, ut cap. *cum insuper*, et cap. *cum nuntius* de testibus, et quia commodum vel incommodum non spectat principaliter ad eos l. 2. §. *in propria* ff. *quando appell. sit*, quia perdiderunt beneficia, et nihil lucrati fuerunt, licet forte eos tangat indirecte arg. Inst. de leg. §. si legatarius. Nec obstat Glos. cap. *si duo*, quia loquitur in casu, quando vota eligentium dividuntur in duos, et quælibet pars suam electionem prosequitur; et sic habet locum lex fin. ff. de testibus. Tertio non obstat variatio, quia eis sibi licuit variare, eo quod factum per eos erat ipso jure nullum, et libertas Ecclesiæ de elect. *nosti de jure jurando*, sicut et quia illa facta fuerunt per metum, qui metus dat justam causam variandi supra *de his, quæ vis metusve causa fiunt* per totum.

Quarto non obstat, quod Cardinales partem aliam prosequuti sunt, & nunc prosequuntur; tum quia tempore quo fecerunt dictum casum, nihil contra partem aliam attentaverunt; tum quia id quod post fecerunt, non censetur attentatum, sed executio juris. Da oppositum; jam nec creditur Apostolis, eo quod Christo partem fecerunt manifestam. Item alia ratio reddi potest, cui concordat D. Vatisconensis, quia ad Cardinales pertinet Papam creare, et creatum denuntiare, et ad hoc tenentur ex debito et ex officio, et ideo eis et eorum litteris in hoc credi debet, sicut litteris ordinariorum super his quæ ad eorum officium pertinere creduntur, ne dum de his quæ per eos fiunt, sed etiam de his quæ coram eis fiunt de consuetudine Ecclesiæ generali, inducens notata Innoc. in cap. 1. et 2. *de fide instrum.* ac Joannem Andream et Joannem Cal. in cap. *post cessionem* de probat. cum notat. speculatoris ibidem allegati. Alia ratio etiam induci posset, in qua prædicti Domini convenerunt, videlicet quod per cap. *in nomine Domini*, et per cap. *si quis pecuniam* DD. Cardinales sunt facti executores pœnarum ibidem inflictarum, qui sic possunt invocare in modum executionis auxilium humanum, et quod tamquam executores fecerant; et quod per consequens eis credi debet, quia si non deberet eis credi, nec deberet eis humanum auxilium impendi, et sic ille canon careret effectu, et sic si non ut testibus vel denunciatoribus, saltem ut executoribus eis credi debet. Facit, quia judici Ecclesiæ invocanti auxilium brachii sæcularis tenetur judex ecclesiasticus credere juxta notata de officio ord. cap. 1. Inducit etiam Dominus S. Angeli lecta et notata de App. *sollicitudinem*. Præterea alia ratio per præfatum dominum S. Angeli inducitur, quia cap. *in nomine Domini* super notorietate fundatur, et per illud intruso omnis obedientia denegatur, secundum quod intelligitur cap. *licet* de vitanda, cujus quidem canonis erant executores dicti DD. Cardinales, et ideo illis ad executionem procedentibus credi debet, maxime quia notoria probatione non egent.

Sequitur tertio quæstio principalis, videlicet an ex actibus consecutivis pars alia valeat se juvare.

Hic sunt tres quæstiones; prima utrum possit se juvare pars alia de actibus consecutivis in modum confirmationis seu corroborationis infectæ electionis ex tunc, & quod ab ejus principio valuerint, quæ tunc non valeat. Secunda quæstio, an possit se juvare in modum novæ electionis, seu confirmationis aut purgationis ut & nunc, hoc est ut per dictos actus efficeretur de novo Papa, qui prius Papa non esset. Tertia quæstio est utrum possit se juvare ex illis in modum præsumptionis, videlicet quod impressione non obstante electio ab initio sponte fuerit celebrata.

Ad primam quæstionem dico plane, quod pars adversa non potest se juvare de actibus consecutivis in modum confirmationis &c. ut ex tunc &c; & est ratio quia attento quod electio fuerit ab initio nulla, hoc esset contra veritatem & possibilitatem, & in modum cujusdam retractivæ fictionis, ut de se patet; fictio enim vel ex legis vel principis potestate procedit; immo non est in potestate legis vel Principis ordinare quod tunc valuerit ff. ex *quibus causis majores L. denique*, & ff. *de postliminio reversis* l. 3. §. *factæ* licet possit lex vel Princeps ordinare quod ex postfacto sit idem juris effectus, ac si &c. Instit. *quibus modis jus patere potest.* §. si ab hostibus; & credo quod de hac nullus dubitaret, maxime quia in hoc concordant Jacobus, Petrus, Butr. in l. *observare* ff. *de offic. proconsul*. Facit, quia, si fuisset potestas, non aderat intentio; nam actus præsens de natura sui retro non aspicit de constitut. cap. fin.; & tamen operationes agentium ultra intentiones eorum extendi non possunt,

ANNO CHRISTI 1397.

ANNO CHRISTI 1397.

☞ sunt, ut l. *non omnis*, & cap. *cum dilectus*. Facit, quia pro tunc obstante impressione valere non potuisset; arg. ff. *de hæredi. instit.* l. *in tempus* C. *de donat. ante nuptias L. quod sponsus*; & videtur casus ff. *rem ratam haberi* l. *ut bonorum*.

Ad secundam quæstionem dico, quod nec se potest juvare in modum novæ electionis seu confirmationis ut ex nunc, quia tunc esset necesse, quod ex toto cessaret causa impediens, & quod ex integro superveniret causa confirmans, ut notatum per Barto. ff. *de fidejus.* leg. *si quis pro emptore*, & Din. in regul. *non firmatur*. Modo non cessabat causa impediens, puta metus, nec supervenit ex integro causa confirmans, quia non fecerunt ea per quæ ad electionem Romani Pontificis procedi consueverunt &c. Et facit, quia consensus metu extortus extensionem non recipit, ut notat Inn. in cap. dispendia in VI. Nec accessorium debet ad se trahere principale *de consecra. Eccles. vel Altaris* cap. uno in VI. & quia non præsumitur talis animus, dum alia causa faciendi subest ff. *de cond. obturpem causam* L. *si ex stipulatione*. Item facit, quia quando de voluntate alicujus quæritur, ejus declarationi in dubio stari debet de instit: *Cum venissent, de sententia excommunicationis inter alia*; de regulis juris in ambiguis.

Ad tertiam quæstionem dico, quod nec potest se juvare ex illis in modum dictæ præsumptionis. Et primo, quia quamquam aliquæ inducantur præsumptiones, illæ sunt leves, & non sunt claræ neque vehementes; & ideo plenam & directam metus probationem evacuare non possunt per jura communia. Unde de illis præsumptionibus omnibus & earum qualibet potest dici, quod non probat hoc esse quod ab hoc contingit abesse. Secundo, quia quando subest in actu consuetudinario causa aliquid præsumendi quam spontanea &c. illa non præsumitur, ut puta duratio causæ metus C. *quod metus causa* l. 2. & ibi per Bar. quia, ut dixi supra, consensus meticulosi extensionem non recipiunt. Addebant DD. Cardinalis S. Angeli & Episcopus Matisconensis aliam rationem, videlicet quod per hoc quod Bartholomæus electus per impressionem notoriam electioni & intronizationi consentire & pro tali se gessit, notorie factus fuit ineligibilis, sic quod nec expresse, nec tacite per tales actus potuit postea Papa fieri. Inducunt notata Innoc. in cap. *licet de vitanda* §. *si quis autem* in fin; ibi Glos. & quod notat novella in dicto §. *si quis autem* post Innoc. & *Host.* Et si opponitur, quod excommunicatio sola non debebat repellere, ut Clem. *ne Romani*, nec etiam schisma, nec hæresis, cum de hæresi non possit excipi, ut notat Innoc., compos. & Novella in dictum Caput *licet*; fatetur hoc verum de occultis & de aliunde provenientibus, utpote si excommunicatus esset ex alio facto; sed secus si ex isto facto oriatur excommunicatio vel schisma; & hoc maxime dum factum notorium est, unde oritur schisma; quia tunc revera efficitur ineligibilis, ut notatum per Host. in dictum caput *licet*. Et ideo de hoc excipi potest, ut patet ex dictis, sicut & de hæresi notoria ut dictum est supra; licet dici posset plus posse puniri schisma prædictum, quam hæresim in casu isto propter majorem frequentiam, ut caput Novatianus & cap. VII. §. 1. arg. l. *aut facta* ff. *de pœnis*.

Sed numquid delictum commissum per Cardinales in hoc quod sequuti fuerunt metum Romanorum, & in hoc quod acquieverunt impressioni notoriæ factæ per Romanos eligendo intronizando & obediendo ac sententiæ pœnæ canonicæ, quas propter hoc incurrerunt, Fidem & auctoritatem ipsorum tollant vel attenuent, in tantum quod assertioni suæ, seu casui per eos recollecto, fides non sit adhibenda? Videtur quod sic, quia metus peccatum non tollit secundum Thomam 2. 2. q. CXXV, & in caput *sacris quæ metus causa*; & tamen possunt repelli a testimonio de testib. *testimonium*; maxime cum de crimine agitur ut ibi. Puto tamen contrarium, quia licet crimen repellat a testimonio communi, non tamen ab iis quæ competunt alicubi ex officio, ut notatum 3. q. VII. *in summa*, & per Novellam in dicto cap. & allegatur XXIV. Q. 1. in proposito denuntiatio cardinalis plus in modum officii, quam testimonii emanavit. In istam rationem convenerunt, primo Dom. Matisconensis; & ultimo D. card. S. Angeli; sed differunt; nam D. Matisconensis dicit, quod ad officium Cardinalis pertinet denuntiare veritatem electionis per se celebratæ, qui non nisi per eos sciri potest; sed D. Cardinalis solum ponderat, quod ad eorum officium pertinet super hoc humanum auxilium in modum executionis invocare, & illi quorum auxilium invocant, tenentur eis credere. Sed dubito aliqualiter, quia notat Innoc. de officio Archid., hoc verum cum sit, mandans cum causæ conditione & juris ordine servato procedit. Sed dico illud verum, ubi natura materiæ hoc requirit, unde in notorio illud non est necessarium; de jurejurando *ad nostram*; & maxime ubi legis auctoritate hoc fit, dicto cap. *in nomine Domini*. Item quod credatur ratione officii probant per conclusionem communem quæ habet, quod litteris ipsorum & aliorum Prælatorum maxime exemptorum in his quæ ipsi faciunt ratione officii, vel quæ coram ipsis fiunt creditur, ut notatur per Innoc. & Hostiensem de probat. cap. 1. & 2. & per Joannem Andream & Jo. Cal. eo titulo post Assonem & per speculatorem ubi supra. Præterea quia caput testimonium loquitur de crimine accusatione & damnatione dignissimo LXXXI. dist: cap. primo juncto, quod notatur per Novellam in dictum caput *testimonium* super verbo *crimine*. Modo Cardinales non contraxerint tale crimen, quia metus culpam attenuavit in eis, ut dictum capit. *sacris*. Item facit ad hoc, quia propter proprium sanguinem redimendum permittitur quod alias prohiberetur C. *de transact. L. transigere* C. *de his qui sibi mortem consciverunt* L. 1. & 2. Reperio enim, quod constitutus in peccato mortali admittitur ad testimonium de jurejurando cap. *sicut nostris*, de Jur. Jur. facit quod notat Glos. in regulam *peccatum*. In isto motivo condescendit D. Sancti Angeli inducens *de jurejurando* cap. *verum* in fin: ubi dicit expresse, quod jurantes per metum, non sunt tamquam pro peccato mortali puniendi. Adducit etiam caput *si vero* eo titulo, quod nihil dicit de hoc, nec loquitur de peccato mortali; & ita quoad litteram nihil probat, quia mortale peccatum dicitur crimen, quod mortem, idest capitalem sententiam requirit. Præterea nihil facit, quia non loquitur de gerente per metum, sed de violante juramentum, quod ipse per metum perstiterat.

ANNO CHRISTI 1397.

Fa-

☞ Fateor tamen quod ad caput *ſicut noſtris* poſſet evadi capitale, dicendo quod loquitur de actu capitulari ſive notorio & teſtibus celebrato, quod per alios probari non poteſt, ſimile *de probat*: tertio loco, & cap. *veniens* de teſtib.; ſed certe iſtud eſt divinare; præterea impugnabat Cardinalis quoad actus voluntarios. Sed dico quod pauci fuerunt Domini, qui illos fecerunt, & quod quaſi omnes habuerunt concomitantiam metus, quia quaſi omnes fuerunt celebratæ vel ad evitandum vel cooperiendum vel palliandum &c. & ad hoc in magis reſpondebitur. Præterea, quia executio de qua ſupra committitur cardinali poſt electionem & intronizationem, & etiam poſtquam exierunt de Urbe, ut prædicto cap. *ſi quis pecuniam*. illud enim dicitur quis non poſſe quod non poteſt commode ff. *de verbor. ſignif.* L. *nepos periculo*, & ſic poſtquam elegerunt intronizaverunt & obedierunt intra urbem, poſſunt extra urbem humanum auxilium invocare, & ſic eis credi debet, ut ſupra dictum eſt; & hoc motivum placuit multum D. Cardinali. Quarto principaliter ad hoc inducebant *D. Gubenti* primo, & ſic D. Matiſconenſis ſecundo, quod iſtud crimen intruſionis & ſchiſmatis ſeu potius violentiæ commiſſæ in Cardinales eſt crimen læſæ majeſtatis, quia in rempublicam, hoc eſt in Eccleſiam Romanam & in Collaterales Principis commiſſum fuit, C. ad Leg. *Juliam majeſtatis* l. *quisquis*. Modo iſtud crimen eſt exceptum, in quo etiam particeps criminis admittitur, ut habetur in cap. 1. de confeſſis & in cap. 1. de teſtib. in VI. & per hoc reſpondetur ad actus voluntarios, & inducebant ad hoc, quod licet alias ſchiſmata contra alias eccleſias ſtatim non ſapiat in hæreſim; tamen ſchiſma commiſſum contra Romanam Eccleſiam ſeu contra Romanum Pontificem ſtatim tranſit in hæreſim, quia contra illum articulum *unam Sanctam*, & in hoc dicebant Theologos & Canoniſtas concordare. Sed de hoc dubito propter cap. *item ſchiſma* 24. q. 3. ubi ſit diſcrimen inter ſchiſma & hæreſim, ſaltem ab initio; & quia neutra pars credit contra articulum, puta duos poſſe eſſe Pontifices; immo quælibet pars conſtanter aſſerit unicum poſſe exiſtere, & illum ſuum eſſe. Et hoc dico, quia de hoc quod contingit a principio, & cum nullus adhuc Papa eſſet, nunc agitur; & ideo hæreſis hic vix cauſari poſſet. Quinto principaliter inducebat D. Matiſconenſis, quod non agitur hic de crimine ſaltem criminaliter, pro quo inducebat Cardinalis notabile de electione cap. *quærelam*, ubi notatur, quod ſi petit quis aliquem removeri a beneficio in quo jus non habet, non agitur tunc criminaliter, ſed in modum accuſationis; ſed ſi petit removeri propter crimen, neceſſaria eſt accuſatio, vel inquiſitio; ſed illud non eſt dictum Novellæ, ſed Innoc. ut ibi potes videre per Innoc. in Gloſſa 2. & per Novellam in Gloſſa 3. Modo cum agitur civiliter, etiam de crimine admittitur criminoſus in teſtem, ſi ſit emendatus, & eum non concomitetur infamia, ut cap. *teſtim.* extrav. *de Teſtibus*. Modo ſolum petitur removeri intruſus, quia jus non habet, & Cardinales non concomitatur infamia; ſi peccarunt, præſumuntur de crimine emendati; igitur in teſtes admitti poſſunt, & ſi non ut teſtes, quia ſine ordine depoſuerunt, tamen ut executores vel denuntiatores eorum per argumentum a minori ad majus, quia difficilius repellitur teſtis quam judex, cum plures reperiantur judices, quam teſtes. ANNO CHRISTI 1397.

Sequitur quarta quæſtio principalis: an aliquis poſſit petere reſtitutionem ad poſſeſſionem eorum, in quorum poſſeſſionem fuit prædeceſſor ipſius. ANNO CHRISTI 1397.

Præmitto quædam dubia mota in quodam conſilio hac die XVII. menſis Januarii anno a Nativitate D. 1397.

Primum, utrum cap. *in nomine Domini* XXIII. diſtin. §. *quod ſi pravorum* ibi ut pura, ſincera atque gratuita operentur ex mente effectum diſpoſitionis, & qualiter ſint intelligenda.

Secundum: utrum prædictum caput *in nomine domini* §. *ſi quis contra* &c. intelligatur de electione facta a Cardinalibus; & qualiter intelligantur illa verba ibi poſita: *per ſeditionem vel præſumptionem aut quodlibet ingenium*.

Tertium dubium: quia Archidiaconus & aliis Doctores ſecundum quoſdam ibi dicunt quod ideo ibi intruſus incurrit illas pœnas, quia committit exceſſus illos; tamen quia non apparet quod procuraverit, immo pro eo miſſum fuit; tum quia cardinales de animis ſuis nihil ſibi dixerunt, nihilque proteſtati fuerunt, neque ſibi prohibuerunt, & tamen poterat eſſe quod Cardinales de metu non curantes cum liberis animis elegiſſent.

Quartum dubium: quia fundamus factum noſtrum ſuper notorietate impreſſionis; & adverſa pars fundat intentum ſuum ſuper notorietate actuum conſequutivorum tam in factis quam in ſcriptis ſponte geſtorum, ac poſſeſſionis & obedientiæ pacifice ſibi exhibitæ.

Quintum dubium: quia fundamentum quod inducitur contra reſtitutionem Bartholomæi eſt, quia juris auctoritate expulſus eſt; reſpondetur enim quod verum eſſet, ſi juris ordine ſervato declaratio facta fuiſſet, ut notatur per Archidiaconum & Novellam in cap. *Ordinarii* de officio Ordinarii in VI. Et per Novellam in cap. *accepta* de reſtit. ſpol.

Sextum: quia aliud fundamentum partis noſtræ, quod habet quod poſſet expelli de facto ſi poſſideret; & ſic fortius poſſet ſibi reſtitutio denegari; videtur ruere ex eo, quia ſi Papa verus incidat in notoriam hæreſim, ſubditi poſſint ab eo recedere, ut dicto cap. *Anaſtaſius* XIX diſt.; & tamen ſi propter hæreſim a Papa recedant clerici, debet ille in primis reſtitui per Concilium III. Q. VII. *item ſi*.

His præmiſſis, ad principalem quæſtionem accedamus, & hic pro parte vera, videlicet quod non ſit reſtituendus, ſequentia motiva induco. Primum, quia conſtat de notoria impreſſione, & ſic de notorio non jure ipſius, ut patet ex relatione Cardinalium, & ex evidentia facti; & ſic eſt ſibi reſtitutio denegan-
da: juxta notata Inn. & Hoſtienſis de filiis presbyter. conſt. & de divortiis *ſignificaſti*. Nec valet dicere quod ſit notorium actus tranſeuntis, quia tranſivit impreſſio ad evadendum Gloſſam: Innoc. in cap. *ſignificaſti* quæ loquitur de notorio actus permanentis, quia dicitur notorium permanens etiamſi actus tranſierit, dummodo maneat effectus illius principalis, ut puta ex adulterio filii gradientis ſuper terram, ut legitur & notatur in Dictum cap. *ſignificaſti*. Modo ſic eſt in propoſito; quia impreſſio fuit facta ut haberetur Papa Italicus qui maneret in Urbe, quod hodie durat. Et confirmatur, quia etiam patet ex prædictis duabus

bus Gloſſis Innoc. quia non datur reſtitutio ubi petens non poſſet ſine peccato recipere, nec etiam retinere; & idem ſi ille a quo petitur reſtitutio abſque peccato non poſſet reſtituere, de reſtit. ſpol. *litteras*. Sic in propoſito, quia intruſus non poſſet ſine peccato recipere, nec alii poſſunt ſibi ſine peccato adhærere, ut probat cap. *in nomine*; & tamen in prædictis tribus caſibus etiam in quacumque alia materia ceſſaret reſtitutio etiam de jure communi.

ANNO CHRISTI 1397.

Secundum motivum, quia expulſio juſta & omni carens injuria, videlicet juris permiſſione & auctoritate facta, petitionem reſtitutionis non admittit; ſicut cum Ordinarius juris ordine ſervato lata ſententia quæ in rem tranſivit judicatam, & notat Inn. & Hoſtienſis *de reſtit. Spol. acceptata*; & clarius Archidiaconus de officio Ordinarii cap. *ordinarii* in VI. Et probatur a contrario in cap. cum *quærente* de reſtit. ſpol. Modo intruſus fuit expulſus juris auctoritate, videlicet canonis *in nomine Domini*. Et confirmatur, quia ſi datur contra expulſum defenſio per regulam, *cui damus*, et facit regula, *dolo petit*. Tertium motivum eſt, quia ratio, cur prohibetur, ne auferatur poſſeſſio etiam ei, qui jus non habet, ceſſat iſta; quia poteſt habere aliquam cauſam retinendi, propter quam petit audientiam ſibi dari C. *ſi per vim*, *vel alio modo* L. fin. *de præbend. licet epiſcopus*; modo dicta ratio ceſſat hic, ut dicitur in cap. *in nomine Domini*, arg. jurium, quæ dicunt quod ceſſante ratione legis &c. Præterea ſi omnis audientia denegatur, quomodo petenti hanc reſtitutionem audientia concedatur? Certe nequaquam; & notatur per Gloſſam in d. cap. *in nomine Domini*. In qua Gloſſa duo motiva proxime præcedentia notantur.

His expeditis, reſpondeo ad dubia primo mota. Ad primum igitur dico, quod prædicta verba; *pura*, *ſincera*, *atque gratuita* ſic intelliguntur: videlicet quod electio Papæ debet eſſe pura, & ſincera, ideſt abſque venalitate, ſine ſimonia, ut patet ſuper eo: *quia propter*. Item debet eſſe gratuita, ideſt abſque ſeditione impreſſionis, ac violentiæ celebrata, ut eo cap. & probatur in cap. *ſi quis pecuniam* LXXXIX. diſt. & Gloſſa in dictum cap. *in nomine Domini*. Præterea dico, quod licet ex proprio ſenſu prædicta verba ſolum ſuppoſitive loquantur, tamen tam ex ſenſu contrario, quam ex mente, tam ex præcedentibus, quam ex ſequentibus, ut ſtatim dixi recollecta loquuntur, ſeu intelliguntur etiam diſpoſitive videlicet hoc modo, quod fiat electio in urbe, pura, ſincera, & gratuita, ſi fieri poteſt nam de puritate, et ſinceritate loquitur præcedens §. de gratuita loquitur ſequens. Præterea dico, quod per prædicta verba ibi cenſentur tacite prohiberi, ne fiat in urbe niſi pura; et ſi non poſſit ſic fieri, fiat extra urbem. Et faciunt communia jura, quæ volumentem ex præcedentibus, et ſequentibus poſſe conjecturari, quæ omitto.

ANNO CHRISTI 1397.

Ad ſecundum dubium dico, quod verba *per ſeditionem* et poſita in dicto §. *quod ſi quis*, exponuntur per Hoſtienſem in cap. *licet de vitanda*, cujus verba ibi recitantur per Novellam; et ideo nolo de præſenti aliter ponere os in cælum. Præterea dico, quod ille §. *quod ſi quis contra* &c. loquitur etiam de electo a Cardinalibus, quia dicit electus & ordinatus, ſeu intronizatus fuerit; ſi enim ſolum dixiſſet *intronizatus*; ſicut dicit cap. *ſi quis pecunia*, aliquem colorem dubitationis haberet; ſed quia dicit *electus*, tollitur dubitatio, quia de electo a cardinalibus ſolum loquitur. Et ex hoc infero, quod cap. *ſi quis pecunia* debet etiam intelligi de electo a Cardinalibus, licet Gloſſa ibi notet contrarium. Vel ſi intelligas ut Gloſſa ibi metu illius verbi, *humana gratia*, dic quod ibi ſuppleri debet prædictus §. *quod ſi quis contra*.

Ad tertium dubium dico, quod Bartholomæus inexcuſabilis fuit, quia vidit impreſſionem, ut patet in caſu Dominorum, & judicare non debuit de occultis, ut *Eccleſiæ beneficia* cap. 1. & præſertim a tempore quo ſibi fuit juratum per Dominos, & maxime a tempore, quo Domini ejus intruſionem declaraverunt C. *de rei vendic.* L. *ſi fundum*.

Ad quartum dubium dico, quod licet actus conſecutivi fuerint notorii, tamen ſuberat in illis, maxime in collegialibus, eadem cauſa metus, ut patet ex his, quæ ſcripſi ſupra circa tertiam quæſtionem principalem.

Ad quintum dubium dico, quod ordo, quem ponit cap. *in nomine domini* eſt ſufficiens arg. *de jurejurando ad noſtram*.

Ad ſextum dubium dico prius loqui in notorio hæretico, ut patet ex notatis ibi per Archidiaconum, & ſecundum in occulto, & patet ratio diverſitatis ex his, quæ ſcripſi circa primam quæſtionem principalem; ſed cave decretalem *non vos* XXIII. q. 5. allegatam in cap. *in nomine domini* ſuper verba *audientia*.

CONCILIUM AD S. TIBERIUM

ANNO CHRISTI 1402.

In Diœceſi Agathenſi Provinciale, in quo de præſtando a Clero ſubſidio pecuniario Regi Galliarum eſt actum.

A Franciſco Narbonenſi Archiepiſcopo, & Suffraganeis Anno MCCCCII. die III. Aprilis Celebratum.

Petrus miſeratione divina Uticenſis Epiſcopus dilecto familiari noſtro Joanni Morelli Priori de Meneſio noſtræ Diœceſis ſalutem in Domino.

Extat in MS. Cod. Lucenſi inter Conſilia Ægidii Bellamerę Conſ. CXXIII.

NUper videlicet anno præſenti D. MCCCCII. die III. Aprilis ad recheſtam Chriſtianiſſimi Principis D. N. Francorum Regis in loco S. Tiberii Agathenſis Diœceſis cum RR. in Chr. P.P. & D.D. Franciſco eadem gratia Narbonenſe Archiepiſcopo, & Primate, ac Suf-

Suffraganeis, & Clero ſuæ Provinciæ convenimus, ibique per Venerabilem, & Circumſpectum Virum Magiſtrum Petrum Nepotis licentiatum in legibus ipſius D. N. Regis, & D. Bituricenſis Conſiliarium, ac Nuncium certa fuerunt nobis inſimul in dicto loco congregatis ex parte regia expoſita, & requiſita, ſuper quibus præhabita deliberatione concluſum fuit, prout plenius continetur in litteris inde confectis, quarum tenor ſequitur.

ANNO CHRISTI 1402.

Nos Franciſcus miſeratione Divina primæ Sedis Narbonenſis Archiepiſcopus & Primas S. R. E. Camerarius, Hugo Agathenſis, Antonius Magalonenſis, Ægidius Nemauſenſis, Joannes Lodovenſis, & Petrus Uticenſis Eccleſiarum eadem miſeratione Epiſcopi, Suffraganei noſtri Archiepiſcopatus una cum honorabilibus Viris DD. Joanne Teſte Bartholomæi Bituricenſis Epiſcopi, Michaele de Curia D. Simonis Patriarchæ Alexandrini adminiſtratoris perpetui Eccleſiæ Carcaſſonenſis, & Joanne de Rupefixa D. Henrici Electenſis Epiſcopi abſentium, et Suffraganeorum noſtri Archiepiſcopatus Vicariis Nuntiis et Procuratoribus ſpecialibus; necnon Venerabilibus in Chriſto PP. DD. Salvatore S. Ægidii, Antonio S. Policarpi Ordinis S. Benedicti, et Gulielmo Valliſmagnæ Ciſtercienſis Ordinis Nemauſenſis, Narbonenſis, & Agathenſis Diœceſum Monaſteriorum Abbatibus, Magiſtro Joanne de Refocato, & fratre Petro Satoris DD. Craſenſis S. Benedicti & Fontis frigidi Ciſtercienſis Ordinum Carcaſſonenſis, & Narbonenſis Diœceſis monaſteriorum Abbatum abſentium Nunciis, & Procuratoribus, pluribuſque aliis Viris Venerabilibus Doctoribus licentiatis, & Bacchalariis, ac diverſis aliis perſonis eccleſiaſticis præſentis Provinciæ Narbonenſis ad recheſtam Principis Chriſtianiſſimi D. N. Francorum Regis in loco de S. Tiberio Agathenſis Diœceſis ad infraſcripta congregatis notum facimus univerſis, quod ad nos venit honorabilis, & circumſpectus vir magiſter Petrus Nepotis licentiatus in legibus ipſius D. N. Regis, & D. Ducis Bituricenſis Conſiliarius cum litteris Regis credentiam continentibus, nobiſque ipſius D. N. ex parte ſerioſius explicavit quamplurimas expenſas, & onera, quas, & quæ idem D. N. Rex facit, & ſuſtinet pro expeditione nonnullorum magnorum & arduorum negotiorum ſibi quotidie, & continue ſupervenientium, & aliis quamplurimis, & diverſis modis, quos hic ad plenum deſcribere longum nimis foret, ad quos ſiquidem expenſas & onera ſupportandas, & ſupportanda proventus de Mauri (*ſic*) ſæpe dicti D. N. Regis minime ſufficiebant, propter quas nos rogavit inſtanter, ut nos ipſi D. N. Regi gratioſe concedere vellemus, quod gentes Eccleſiæ præſentis Provinciæ Narbonenſis contribuerent ad triennium cum ſubſidiis, ſive aidis, quæ currebant in Regno, ſcilicet impoſitionibus, gabellis, & quarto vini, prout et quemadmodum ultimate conceſſum extitit in concilio ibidem ſuper hoc tento. Nos vero attendentes cauſas ſupra expoſitas per magiſtrum Petrum præfatum, necnon quod ipſe D. N. Rex pro eſtirpatione nefandiſſimi ſchiſmatis in Eccleſia Sancta Dei, proh dolor! urgentis, & pro unióne in eccleſia ipſa procuranda, & habenda complures, & diverſos ſumptus, & expenſas fecit, & facit continue indeſinenter majoreſque ipſum ſperatum ſubire, quodque ſi ipſius ſchiſmatis extirpatio cunctos tangat Chriſticolas, ipſius tamen extirpationis proſecutio viris eccleſiaſticis principaliter incumbit, & ut ſæpe dictus D. N. Rex inclinetur amplius ad proſequendam unionem præfatam ſanctiſſimam, & ſervandum, & ſervari faciendum libertates eccleſiaſticas ſtatu etiam præſentis temporis, & aliis animos noſtros moventibus, ponderatis, ſine tamen præjudicio ipſarum libertatum eccleſiaſticarum, & quod ad conſequentiam trahi non valeat, inquantum poſſumus, prædictas impoſitiones, aidas, & quartum vini in Provincia præſenti Narbonenſi modo conſimili ad triennium tantum cum omnibus qualitatibus, quemadmodum ultimate Pariſiis in præfato Concilio fuerunt conceſſæ, concedimus per præſentes præfato D. N. Regi; proviſo tamen, quod præmiſſa leventur in dicta Provincia tantum, ut etiam cum in Gallicana Eccleſia levabuntur, & quod D. N. Rex mittat nobis ſuper hoc patentes litteras, quales alias miſit Prælatis Eccleſiæ Gallicanæ, qui idem ſimiliter conceſſerunt, quodque præſens conceſſio intelligatur facta in locis illis, in quibus ſolvi eſt conſuetum, volentes quod electi, ſeu deputandi per nos, ſeu quemlibet noſtrum Archiepiſcopi & Epiſcoporum, & (in) noſtris diœceſibus ultra poteſtatem eis dandam per ſuum Prælatum ſuper præmiſſis fungantur, & potiantur auctoritate hujus noſtræ congregationis ſuper prædictis ſpecialiter celebratæ. In quorum teſtimonium præſentes litteras fieri fecimus & ſigillorum noſtrorum Archiepiſcopi, & Epiſcoporum appenſionibus muniri.

ANNO CHRISTI 1402.

Datum apud S. Tiberium Agathenſis Diœceſis die III. Menſis Aprilis an. ab Incarnatione Domini MCCCCII. indict. X. ſubſequenter præſentatis nobis litteris Regiis, quarum tenor ſequitur, & eſt talis.

Charles par la grace de Dieu Roy de France a ciunces qui verront cettes preſentes letres, ſalut &c. *Extant in Conc. Avenionenſi inferius ad an.* 1403.

Litteræ deſunt.

Le XXV. jour de Octob. l'année de grace MCCCCIII. & de noſtre regne le XXIII. Par le Roy, & ſon gran Conſeil.

Nos Franciſcus miſeratione divina &c. *idem eſt inſtrumentum, quod ſuperius recitatur, infertum in litteris Petri Uticenſis Epiſcopi. Tum hæc ſequuntur in MS. eod.*

DD. Archiepiſcopus, & Epiſcopi omnes, qui fuerunt in conceſſione, Abbates S. Ægidii, & vallis magnæ, Officialis Electenſis nomine ſuo, & illorum, ac de mente abſentium, & voluntate illorum, qui conceſſerunt infraſcriptas proteſtationes per inſtrumentum publicum, per Petrum de Tulia in traditione dictarum litterarum. Primo proteſtatur quod in iſta conceſſione DD. Archiepiſcopus, & Epiſcopi, Abbates, & alii non intendunt, nec incluſiſſe DD. Cardinales, & hoſpitalarios S. Joannis Hieroſolymitani, quia Romani Pontifices quando concedebant, illos eximere conſueverunt. Item quod ſi contingeret durante tempore dictæ conceſſionis per unionem vel alias nos habere Romanum Pontificem, cui obediremus, quod dicta conceſſio, ſeu ipſius conceſſionis effectus ex ejus arbitrio dependeat. Item quod ſi Rex faceret gratiam, vel volet, ſeu non permitteret, vel alias qualitercumque im-

posita gabella, seu quantum vini non solverentur per personas ecclesiasticas aliarum provinciarum dicti Regni solitarum solvere in similibus concessionibus, quod ipsa concessio habeatur ex tunc pro nunc (non) facta. Item quod ista vice tantum, & de gratia hoc fiat, & ut trahi non possit ad consequentiam, & illis modo forma & tempore quibus Ecclesia Gallicana concessit, & sine præjudicio juris, & libertatis Ecclesiæ Romanæ; & quod Rex super admissione dictarum protestationum suas litteras concederet. Et est sciendum quod antequam D. Archiepiscopus voluerit concedere gentibus regiis Judicem super dictis impositionibus; Rex misit litteras libertatis conservandæ, de quibus in prædictis litteris concessionum fit mentio. Item misit idem D. N. Rex alias litteras patentes per quas attestabatur ecclesiam Gallicanam dictas aidas concessisse; & quod in dicta lingua levabantur. Quibus habitis eisdem concessit judicem sub forma sequenti.

ANNO CHRISTI 1402.

Franciscus &c. dilecto nostro &c. Nuper videlicet anno præsenti MCCCCII. tertia die Aprilis ad recheatam Christianissimi Principis D. N. Francorum Regis in loco S. Tiberii Agathensis Diœcesis cum suffraganeis, & clero nostris convenimus, ibique per venerabilem, & circumspectum Virum Magistrum Petrum Nepotis licentiatum in legibus ipsius D. N. Regis, ac D. Ducis Bituricensis consiliarium, ac nuncium certa fuerunt nobis insimul congregatis ex parte regia exposita, & requisita; super quibus præhabita deliberatione certum dedimus responsum, prout hæc plenius continentur in litteris nostris inde confectis, cujus tenor sequitur.

ANNO CHRISTI 1402.

Franciscus &c.

Subsequenter vero, die videlicet quinta præsentis mensis Octobris præsentatis nobis per prius litteris regiis, cujus tenor sequitur, & est talis.

Charles &c. *Extant in eodem Avenion. Concil.*

Fuimus pro parte Regia instanter requisiti ut ad executionem dictarum litterarum, & in eis contentarum procedendo eligeremus, & deputaremus judicem, seu commissarium in nostra Diœcesi Narbonensi qui contenta, & concessa in dictis litteris, secundum earum tenorem debitæ executioni demandaret. Ea propter vos de cujus probitate & scientia confidimus, judicem, seu Commissarium in nostris Civitatibus, & Diœcesis Narbonensi eligimus & deputamus in, & super exequendis contentis, vobisque sic per vos (f. nos) electo, & deputato tenore præsentium committendo præcipimus, & mandamus, quatenus durantibus tribus annis continuis in dictis litteris contentis, & secundum tenorem litterarum Regiarum prima die hujus mensis Octobris incœpti omnia, & singula in superinsertis litteris contenta faciatis, exequamini, & adimpleatis juxta ipsarum continentiam, & tenorem, ad hoc censura ecclesiastica qui fuerunt compellendi compellendo, nihil de contingentibus omittentes; nos enim super universis, & singulis præmissis plenam præsentium tenore vobis concedimus facultatem. In quorum testimonio &c.

ACTA TERTII CONCILII REGIS, ET ECCL. GALLICANÆ,

ANNO CHRISTI 1398.

Anno Christi MCCCXCVIII. Parisiis celebrati, in quo decreta subtractio obedientiæ Benedicto XIII.

ANNO CHRISTI 1398.

Edidit Chastenet in supplemento novæ Historiæ Concilii Costantiensis ex MS. Victorino.

SUper prosequutione unionis ecclesiæ, & executione viæ cessionis per subtractionem totalis obedientiæ, & pro evidentia dicendorum supponitur determinatio Regis, & ecclesiæ Gallicanæ ad viam cessionis tanquam certam, & circumstantiis præsentis schismatis debite consideratis solam dolendæ scissuræ sedativam, & conscientiarum quietativam, cujus rationes & motiva in epistola Parisiensis Universitatis, universis Christi fidelibus directa, ut plurimum continentur.

Supponitur etiam solemnissima requisitio pluries Avenione facta dicto Benedicto per Cardinales omnes, uno excepto, videlicet Martino Pampilonensi, & per DD. Duces Bituriæ, & Burgundiæ Regis patruos, & Ludovicum Aurelianensem ejus fratrem, pro parte ecclesiæ Gallicanæ, ut pro sedatione schismatis, ecclesiæ compatiens, ad cessionem paratum se offerret, eamque viam acceptare dignaretur secundum formam & tenorem cedulæ per eum & alios Cardinales ante ejus electionem juratæ. Supponitur etiam alia solemnis requisitio ad idem facta dicto Benedicto pro parte Regis & ecclesiæ Gallicanæ per ejus solemnes ambasiatores, & etiam ambassiatores Regum Hispaniæ & Angliæ, cum intimatione, quod si non acceptaret, removerentur impedimenta unionis foventia schisma, ut in dictis requisitionibus, & instructionibus dictorum Ambassiatorum plenius continetur. Supponuntur etiam dicti Benedicti denegationes & responsiones ore, scripto, & facto, ut in processu latius apparebit.

His suppositis Rex ecclesiæ compatiens, volensque incœpta debitum finem accipere, tertio convocavit Episcopos, Abbates, Universitates, Capitula ecclesiarum Cathedralium, & plures solemnes Theologiæ, & utriusque juris doctores ad primam diem Maji anno D. 1398. & impedimentis pluribus Regi & ejus patruis & fratri prædictis obvenientibus, usque ad 22. diem negotium dilatum est; in quo Rege necessario absente, & ob hoc deputatis in Concillo præsidentibus Joanne Bituriæ, Philippo Burgundiæ patruis, & Ludovico Aurelianensi fratre Ducibus, causa convocationis per Simonem Cramaut Decretorum doctorem, regis consiliarium, patriarcham Alexandrinum prætacta exposita est, præsentibus una cum dictis Ducibus Rege Navarræ, Carolo Duce Borbonii,

ANNO CHRISTI 1398.

nii, Comite Nivernenſi, filio dicti Ducis Burgundiæ, Cancellario Franciæ D. Arnaldo de Corbeja milite, & quodam milite Græco Alexio nomine, ac pluribus militibus & Baronibus Conſilii Regis, & præſentibus DD. Archiepiſcopis Lugdunenſi, Rothomagenſi, Rhemenſi, Senonenſi, Bituricenſi, Auxitanenſi, Turonenſi, Biſuntin. Epiſcopis Bajocenſi, Lexovienſi, Abrincenſi, Maclovienſi, Coſtantienſi, Pariſienſi, Carnotenſi, Cabilonenſi, Morinenſi, Arrebatenſi, Belluacenſi, Ambianenſi, Sylvanectenſi, S. Flori, Aurelianenſi, Andegavenſi, Redonenſi, Coriſopitenſi, Trecorenſi, Laudunenſi, Sueſſionenſi, Lexovienſi, Magalonenſi, Condomenſi, Convenarum, Petragoricenſi, Albienſi, Rodecenſi, Pictavienſi, Anicienſi; Trecenſi, S. Pontii, aliiſque pluribus epiſcopis, innumerabilibus Abbatibus & prælatis, ac Capitulis, ſeu procuratoribus eorumdem antedictis, ac Univerſitatum Parienſis, Aurelianenſis, Andegavenſis, Magalonenſis, Toloſanæ, Magiſtris & Doctoribus ſacræ paginæ, & utriuſque juris in copia multitudine, Rectore Pariſienſis Univerſitatis cum Decanis et Procuratoribus ſingularum facultatum, nomine Regio dicta cauſa convocationis aperta, videlicet ad conſulendum Regem, an pro executione viæ ceſſionis facienda ſit ſubtractio particularis obedientiæ, ideſt pecuniarum, ſubſidiorum, & proviſionis Epiſcopatuum, dignitatum, ac aliorum beneficiorum per Papam conferri ſolitorum; an totalis eſſet obedientia ſubtrahenda. Ut maturius ſecuriuſque quiſque poſſit ſecundum ſuam conſcientiam judicare, conſulereque Regem pro dicti extirpatione ſchiſmatis, ſex ex una parte viri notabiles pro parte negativa proponenda, ſcil. quod neutram ſubtractionem facere licet, decet, & expedit, deputati ſunt; qui ut melius materiam ad Papæ beneplacitum aperirent, de ejus amicitia & promotione familiariſſimi electi ſunt, videlicet Archiepiſcopus Turonenſis, Amedeus de Brolio decretorum doctor Epiſcopus Anicienſis, Epiſcopus S. Pontii ſimiliter decretorum doctor, Abbas S. Saturnini Tholoſani doctor decretorum, Fr. Petrus Emilarii Jacobita magiſter in Theologia Tholoſæ, D. Joannes de Coſta leg. Doctor Tholoſanus.

Pro parte autem altera affirmativa, videlicet quod facienda erat totalis ſubtractio, aut particularis, defendenda, totidem viri providi & ſcientifici electi, deputatique ſunt, Videl. Simon Cramaut decretorum doctor ſupra nominatus, habens Epiſcopatum Carcaſſonenſem in commendam, Johannes Canardi licentiatus utriuſque juris diſertiſſimus, hodie epiſcopus Atrebatenſis, Petrus Regis decretorum doctor, Abbas S. Michaelis in periculo maris, Ægidius de Campis de Rothomago, Joannes Breviſcoxæ, et Petrus Ploaul, viri providi, et honeſti Doctores in Theologia Pariſienſ. et in hac materia unionis eccleſiaſticæ eruditiſſimi; eiſque ex parte regis dictum eſt, ut omnes et ſinguli ex eis dicerent et proponerent omnia, quæ pro eorum poſitionibus ſulciendis facerent, aut quomodolibet facere poſſent, et ut amplius diſcuti materiam non oporteret, concluſioque per Regem in materia capi poſſet ad honorem Dei, et eccleſiæ ſuæ ſanctæ.

Præmiſſis itaque ſicut præfertur diſpoſitis die Mercurii 29. dicti menſis Maji præſentibus ſupradictis in aula Reformationum ſuper Sequanam in palatio Regis univerſo cœtu congregato, pro parte negativa declaranda, quod non debebat Benedictus compelli ad ceſſionem per ſubtractionem totalem aut particularem, propoſuit Petrus Ravati decretorum doctor ſuprad. Epiſc. S. Pontii, et qui, ut ab aliquibus aſſeritur, a Papa inſtructus, et ad ejus partem ſeu obedientiam defendendam modis, et diverſis mediis, et mirabilibus ſpecialiter miſſus dicebatur, in effectu propoſuit quæ ſequuntur, proteſtando, præmittendo, et concludendo.

ANNO CHRISTI 1398.

Sequitur proteſtatio Petri Ravati.

In primis proteſtor, quod omnia, quæ dicturus ſum, intendo dicere ſalva fide catholica, determinatione, correctione, et emendatione D. Benedicti divina providentia Papæ XIII. ſacroſanctæ eccleſiæ Romanæ, cum honore et gloria chriſtianiſs. principis D. N. Francorum regis, cum honore et reverentia D. Regis Navarræ præſentis, DD. Ducum præſidentium, et aliorum de genere regio, Conſilii regii, ac reverendiſs. Prælatorum Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Abbatum, Univerſitatum, Capitulorum, et omnium aliorum quorumcumque; quoniam etiam in injuriam cujuſcumque nihil intendo dicere, niſi in quantum veritas me adſtringit, et materia requirit.

Item præmittitur quod D. Clemens VII. fuit verus Vicarius J. C. verus Papa, et verus Epiſc. Romanus, ut patuit per depoſitiones juratas DD. Cardinalium, et determinationes Regum Franciæ, Hiſpaniæ, Aragoniæ, Scotiæ, Prælatorum, Univerſitatum et ſtudiorum; taliſque, quamdiu vixit, fuit habitus, et reputatus, nec eſt revocatum in dubium. Quo ſublato de medio, D. Benedictus XIII. concorditer electus fuit verus Papa per habentes poteſtatem, talemque D. N. Rex et alii per ſuos ſolemnes Ambaſſiatores reputavit et reputat. Quo præmiſſo, de ſubtractione totali ponuntur tres concluſiones.

Prima concluſio eſt. In his, quæ non ſunt contra generalem eccleſiæ ſtatum, jus naturale, vel divinum, Romano pontifici eſt obediendum, quamvis ſit contra jus poſitivum, et aliquibus grave et oneroſum. Probatur. Patribus carnalibus eſt obediendum; ad Coloſs. 3. cap. Ergo fortius ſpirituali. Ad Heb. XI. cap. facit cap. qui reſiſtit XI. 4. 3. et cap. ſi Dominus: item, qui non obedierit Principi, morte moriatur. C. ſi quis, et C. omni de Major. et obedien. Nam et Petrus Clementem inſtituendo ei præcepit obediri; et contra facientes ſunt infames. Ad hoc C. ſi Dominus. Alleg. Item teſte D. Gregorio, peccatum paganitatis qui ſedi Apoſtolicæ obedire contemnit. Item, de neceſſitate ſalutis eſt obedire et ſubeſſe Rom. Pontifici. In Extrav. Bonifacii unam ſanctam. Nec valet, ſi diceretur propter bonum licet non obedire, XI. q. 3. C. Non ſemper, et C. Julianus XV. q. 6. C. Nos ſanctorum; quia licet fieret ſubtractio, non haberemus unionem; et ſi haberetur, non eſt facienda, quia regula eſt Apoſtoli: *Non ſunt mala facienda, ut bona eveniant;* maxime bona dubia. XIV. q. 5. forte. et C. Nequam, et per tot. quæſt. Et ſic, licet ſubtractio eſſet bona, non deberet tale malum committi. Item quia per ſubtractionem Papam non inclinabimus, ſed indurabimus, et incidemus

in

ANNO CHRISTI 1398.

in fortius ſchiſma, quia forſan ſubtractionem A factam non acceptaret. Item oſtendemus inclytum memoriæ Carolum regem defunctum erraſſe. Inimicis dabimus gloriam, et juſtitiam noſtram conculcabimus, et eſſet adverſarium fovere; unde dicerent adverſarii nos ſchiſmaticos Papæ noſtro obedientiam ſubtrahendo. Item nec prælati, obſtante eorum juramento poſſent huic ſubtractioni conſentire, per caput: Ego N. de jurer. quia jurant Epiſcopi Papæ eſſe fideles, et ipſum in Papatu defendere, et manu tenere. Item quia iſta ſubtractio erit contra libertatem canonicam, & ſic huic conſentiendo erimus excommunicati; cap. Noverint de ſent. excom. Item dubitare debemus proceſſus, qui fiunt per Papam in die Jovis S. B Septimanæ, contra abuſores et impedientes juriſdictionem eccleſiæ, et alias ſententias quas propter inobedientiam ferre poterit. Item quomodo confident Principes in fidelitate noſtra, ſi Papæ non fuerimus fideles, cui principaliter ſumus adſtricti? Item dubitare debemus ſententiam, quæ dicit, quod ſunt hæretici, qui Papam caput eccleſiæ non eſſe dicunt: notat Gloſs. in C. Nulli fas XIX. diſt. ad hoc C. t. XXII. diſt. fidem quippe violat, et ei contumax invenitur, qui eum cæteris eccleſiaſticis prætuliſſe non cognoſcitur etc.

Secunda concluſio eſt. Papæ etiam aperte malo in vita et moribus, quamdiu eſt Papa, obediendum eſt. Probatur per dictum Apoſtoli 1. Petri 2. cap. *Obedite Præpoſitis veſtris, non* C *ſolum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.* 2. per dictum Chriſti Matth. XXIII. *Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi &c.* ſequitur, *quæ dicunt, facite, quæ faciunt, facere nolite.* C. XIX. diſt. Item certum eſt, quod Papatus non perditur, niſi per ſolam infidelitatem, quia eſt donum gratiæ gratis datæ, et eſt concluſio Auguſtini de Ancona. Sequitur, dato non conceſſo, quod D. N. Papa eſſet perjurus, nihilominus ei eſt obediendum. Patet ex concluſione; quia ex uno ſolo, ſcil. hæreſi, perditur Papatus. Et probatur, quod non ſit perjurus, quia voluit ſervare quod juramento promiſit, ut patet ex reſponſione tertiæ Bullæ, et ſecundæ, cum dicit in ſecunda, et alias in quantum D virtute ejuſdem cedulæ factæ in Conclavi teneamur etc. Et in tertia cum dicit: Declaramus noſtræ intentionis non fuiſſe, nec eſse, per dictam cedulam, ipſam in Conclavi factam, aut ejus effectum ſuſpendere, ſeu conditionem in ipſa apponere, ſed eam, juxta ſuum ordinem et tenorem ſervare etc. Nec obſtat declaratio Cardinalium de via ceſſionis, quia non fuit facta ut debuit, ut poſtea per alium deducetur. Per prædicta non obſtat Gloſsa cap. Si Papa XL. diſt. 10. quia ab aliquibus negatur, ſcilicet Petro Bertrandi, et Auguſtino de Ancona, nam textus illius capituli tradit regulam negativam; vel aliter Gloſſa illa dicit quod poteſt accuſari, non dicit quod debeat ſubtrahi; nec dicit quod quouſque fuerit declaratio facta, habeatur hæreticus, aut quod ſubtrahatur obedientia. Item E nec eſt in Papa crimen notorium, quia negatur in eo crimen. Item, et ſi eſt in eo crimen, non eſt incorrigibilis, quia juri ſe ſubmittit, offerendo viam ſufficientem. Quare ec.

Tertia Concluſio eſt. Papæ etiam de hæreſi accuſato obediendum eſt ante ſententiam, et qui ante recedunt, ſunt ſchiſmatici. Probatur per §. Hinc etiam juxta Gloſs. XVII. diſt. Ubi Symmachus fuit de hæreſi accuſatus, aliqui receſſerunt ante tempus ab eo; dicit textus quod ſchiſma fecerunt. C. nonne VIII. q. IV. Item, ſi Papa de hæreſi accuſatus ſpoliatur, reſtituendus eſt, alias daretur occaſio malignandi per nos non competenter. §. Item Balaam II. q. VII. Item, ſecundum Joannem Andreæ in cap. Licet. Exceptio hæreſis contra electum non impedit adoptionem poſſeſſionis; ergo multo minus nocet adeptis poſſeſſionem. Nec obſtat liber Patriarchæ, qui videtur dicere quod ſit hæreticus: cum reverentia non eſt hæreticus, nec ſchiſmaticus, nec tenet opinionem ſchiſmaticam, et apparebit tempore et loco congruis.

Item ſuppono quod non eſt verum, quod eſſet ſchiſmaticus. Certum eſt, quia requiritur declaratio ab habente poteſtatem. Per C. cum ſecundum de hæret. in VI. et eſt concluſio. Joannis Andreæ in C. felicis, de pœnis, et in hoc caſu Concilium generale eſſet Judex. Item ad hoc facit Gloſſa communis Innocent. in C. in litteris, de reſtit. ſpoliat. dicit: quod mala fide poſſidens ante declarationem non eſt ſpoliandus, & ſpoliatus reſtituendus eſt, & ita ſubditi obedire tenentur. Quod in proviſo confirmatur, & electo non eſt dubium, ut tenet Henricus Bohic. d. c. in litteris. Modo nos laudavimus, & quantum in nobis fuit, approbavimus electionem D. Benedicti, & fuit ejus concors electio. Igitur ſibi non poſſumus licite obedientiam ſubtrahere. Sequitur, quod ſuppoſito quod contra conſcientiam Papatum detineat, ſibi eſt obediendum. Patet per prædicta & allegata.

Nec obſtaret, ſi diceretur: ex illis quæ dixiſti, ſequitur quod male fuit receſſum a Bartholomæo, quia Papatum poſſedit pacifice per aliqua tempora, & non debuit ſpoliari; quia jura expreſſe præcipiunt, ſibi, tanquam notorie intruſo, non obediri; per Canonem, In nomine Domini, XXIII. diſt. Non ſic de D. Benedicto, quem tenemus, & pro cujus prædeceſſore declaratio facta fuit per illos, qui poteſtatem habebant, ſcil. Cardinales; & ſic patet, quod non debeat fieri ſubtractio.

Item ſi fieret illa ſubtractio, ſequerentur inconvenientia. Primo quis abſolvet a manuum injectione in Clericum, cum Ordinarii hoc non poſſint? Item quis diſpenſabit in matrimoniis contractis in gradibus prohibitis? Item, quis ſimiliter diſpenſabit cum irregularibus, aut corpore vitiatis? Item, quis abſolvet a ſententiis latis contra Prælatos & alios, qui ſedi Apoſtolicæ pecuniam promiſerunt, ſub pœna excommunicationis? Non valet quod dicitur in Libro Patriarchæ, quod in neceſſitate quilibet Ordinarius poteſt abſolvere &c. quia hodie nulla eſt neceſſitas, & jura prohibent hoc fieri. Nec ſimiliter valet id quod dicitur in eodem libro, quod Pœnitentiarius Magnus poteſt abſolvere, quia de his, quæ tangunt Cameram Pœnitentiariæ, non poteſt. Item, quia Papa vivente & contradicente, nullo poteſt modo: nunc non vacat Sedes.

Nec valet quod dicitur: Poteſt provideri per E Prælatos, quia Prælati non poſſunt aliquid contra decreta & Papæ conſtitutiones: prædicta autem ſunt prohibita per decreta & Papales conſtitutiones. Nec etiam valet quod dicitur, quod Cardinales poſſunt in prædictis providere: hoc ſuſtineri non poteſt per Clem. Ne Romani, de Electione, quia ipſi Papa vivente nullam habent juriſdictionem aut poteſtatem; & eo modo etiam nihil habent, niſi quantum

ex-

ANNO CHRISTI 1398.

expreſſe invenitur eis conceſſum in jure: modo non reperitur in jure cautum, quod in hoc caſu habeant aliquam poteſtatem.

Item, ſi fiat ſubtractio, ſequitur maximum inconveniens. Nam quatuor ſchiſmata inducemus: capitis & membrorum: 2. membrorum ad invicem, quia nulli volent obedire, & non ſubtrahere dicentes cum B. Ambroſio in C. Convenior XXIII. q. fin. Melius eſt, ut a nobis vita auferatur, quam ut a Deo recedamus. Item inducemus diviſionem majorum Prælatorum, ad minores, & minorum ad invicem, & aliorum, quia aliqui volent ſervare ſententias, aliqui non. Quo inducetur diviſio noſtrorum Principum ad invicem, & Univerſitatum, quia aliqui dubitabunt ſententias, aliqui non; quidam alios ſchiſmaticos reputabunt, quia Bonifacio non obediunt, & etiam ſuo non obediunt, aliqui habebunt ſcrupulum & non celebrabunt, licet alii celebrent. Surgent errores infiniti: inferiores non obedient Epiſcopis, & contemnent ſententias Epiſcoporum, ſicut Epiſcopi contemnent ſententias Papæ, & levius contemnentur, in quantum minor eis principaliter, aut plurium adhibetur devotio aut fides, quam Papæ; & ex prædictis apparet, quod non eſt facienda ſubtractio totalis obedientiæ.

Reſtat probare, quod non eſt facienda particularis ſubtractio; pro quo ponam tres concluſiones.

Prima Concluſio eſt. Romano Pontifici in collationibus & proviſionibus Epiſcopatuum. Prælaturarum, dignitatum, & aliorum Beneficiorum eſt obediendum. Probatur per primam concluſionem ſupra poſitam, quia hoc non repugnat juri naturali, vel Divino, aut ſtatui univerſalis eccleſiæ, & iſta eſt textualis in c. 2. de præb. in VI. Item, quia poteſt dare jus ad Beneficia vacatura, per Clem. I. ne lite pend. & iſta decretalis fuit Concilii generalis: ergo ad ipſum plenaria Beneficiorum diſpoſitio pertinet. Non obſtat quod poſſet dici de jure communi, electio epiſcoporum & Abbatum pertinet ad capitula & conventus; iſta jura Papa obſervare debet, & non fit ſibi injuria, ſi res ad jus commune reducatur. Ad hoc dicitur, quod in primitiva eccleſia, ſolus Papa conferebat epiſcopatus, & alias dignitates; ſed poſt, per Decreta Generalia & Provincialia Concilia, per Papam confirmata, a Papa data eſt poteſtas Capitulis, & Conventibus eligendi, & iſtæ proviſiones Dignitatum ſunt a jure poſitivo conceſſæ, ſupra quod eſt Papa, & ſicut dedit eis poteſtatem, a ſe non abdicavit, ſed apud eum poteſtas conferendi remanſit. Facit C. quamquam de elect. in VI. & C. Dudum, de Presb. Ergo ſine juris injuria eadem poteſtate uti poteſt. C. cum eccleſia, de elect. ad hoc facit dictum Gratiani: Chriſtus, qui legem dedit, aliquando legem adimplevit; aliquando, ut legitur, Dominus ſupra legem ſe obtulit. Sic conditor canonum Papa eos aliquando obſervat; aliquando autem ſe Dominum oſtendendo, contra eos facit; & etiam quæcumque de decimis & aliis eccleſiaſticis negotiis tractata ſunt, rata habenda ſunt, niſi auctoritas Rom. eccleſiæ aliud duxerit ordinandum &c. ut hoc ſententialiter habetur in §. iis ita, & cap. ſeparatus XXIII. q. 1. & ita conferendo beneficia, vel non conferendo, Papa obſervat Canones.

Item ſi fiat iſta particularis ſubtractio, conſideremus pericula, quia omnes dignitates electivæ ſunt per Papam reſervatæ, & non poſſunt per Ordinarios conferri. Item quis confirmabit Archiepiſcopos? Patriarcha non poteſt, quia hic ſumus in Patriarchatu Romano, & Patriarcha Alexandrinus, ut dicitur, Orthodoxus, in Ægypto habet poteſtatem ſecundum Canones C. Epiſcopus IX. q. 2. Item, quis eliget Patriarcham, & confirmabit, & exemptos, qui ſubſunt Rom. Pontifici? Item, quid de beneficiis reſervatis jure communi vel ſpeciali, juxta Alberic. c. 2. de Præb. in VI. Si etiam fient electiones per impreſſionem? an laici, & viles perſonæ facient beneficia dari indebite? Si fient collationes per Simoniam? Si conſanguineis affectione carnali, & forſan inhoneſtis perſonis, viros ſcientificos, & litteratos poſtponendo? Item nos ſumus et ſumus negligentes in proſequutione eccleſiaſticæ unionis. Si particularis fiat ſubtractio, quilibet Epiſcopus reputabit ſe Papam, et in hoc obdormiet, nec unquam laborabit, et erit noviſſimus error pejor priore. Item, quidquid fiet per Ordinarios, nihil valebit, quia ubique ſunt impetrantes, et proceſſus facti, in quibus apponitur Decretum, quod ligat etiam ignorantes, & ſic erimus excommunicati per proceſſum diei Jovis ſanctæ, de quo ſupra.

Item, Schiſmatici erimus non obediendo et non poterimus ea quæ ſunt juriſdictionis: non poterimus abſolvere, etc. Unde infinita ſequuntur inconvenientia, et tunc erunt omnes fures, et latrones in beneficiis, qui non intrabunt per oſtium in ovile. Item aliqui uti volent gratiis; erit diſcordia, ſequentur rixæ, diſſenſiones, et alia inconvenientia concomitantia.

Secunda Concluſio eſt. Romano Pontifici pro neceſſitatibus eccleſiæ Romanæ eſt obediendum in vacantibus et annatis Epiſcopatuum et beneficiorum aliorum. Probatur per primam concluſionem, quia hoc non eſt contra jus Divinum, etc. Nec mirum, ſi Dominus ita non præcipiat, quoniam ipſe non incœpit, ſed Joannes XXII. Item, certum eſt, quod ordinarius Collator fructus vacantis beneficii poteſt reſervare pro certo tempore, ex cauſa. Ergo et Papa a fortiori. Ad hoc cap. unic. ut benefic. ſine dim. confer.

Item, Papa poteſt hoc Epiſcopo concedere. C. tua de verb. ſign. C. ſi Papa, de Privil. in antiq. Ergo poteſt ſibi ex neceſſitate retinere. Item, valet ſtatutum Epiſcopi, ut primi anni beneficii vacantis fructus Fabricæ applicentur, et eſt opinio communis. Jo. Andr. in C. ſignificavit, de Præb. ergo etc. Item Epiſcopus, vitem unius eccleſiæ, ex cauſa poteſt alteri dare. §. ſicut, et §. in tergo. XVI. q. 1. Item, certum eſt quod Papa moderatum auxilium, aut ſubſidium poteſt petere a ſubditis. C. cum Apoſtolus, de cenſibus, et C. cum inſtantia; ergo etc. Item, concluſio B. Thomæ, et aliorum Doctorum eſt, quod Papæ, ſi exigat in decima beneficiorum, eſt obediendum, pro utilitate publica et defenſione eccleſiæ. Item, regenti communitatem, debet provideri de bonis communitatis, et in caſu neceſſitatis, et a ſubditis ex cauſa legitima ſubſidium petere poteſt. Modo hodie ſumme expedit, propter ſumptus, quos facit in Ambaſſiatis pro unione eccleſiæ; nec habet patrimonium eccleſiæ, quia non habet obedientiam tertiæ partis: reſiduum autem intruſus occupat, quare etc. Item, non eſt dubium, quia Papa Regi ſuper Clerum poſſit concedere ſubſidium, ſicut et ipſe,

ANNO CHRISTI 1398.

ANNO CHRISTI 1398.

pse, et ejus prædeceſſores de facto fecerunt, juxta C. cum adverſus, et aliis de immun. Eccleſiar.

Tertia Concluſio. Sequetur ex prædictis, quod Rom. Pontifici, in procuratoribus, quas certo modo ſibi reſervat, eſt obediendum, quia hoc non eſt contra jus naturale, aut Divinum, aut univerſalem eccleſiæ ſtatum. Non obſtant duo quæ poſſent opponi. Primum, quia Prælatis viſitantibus jure Divino debentur procurationes, quia dignus eſt operarius mercede ſua; et juxta dictum Apoſtoli, *nemo tenetur* propriis ſtipendiis militare, ſed qui altari ſervit, de altari vivere debet; et qui ſeminat ſpiritualia, etc. Secundum, per hoc quod Papa procurationes ſibi attribuit, impeditur correctio criminum, et reparatio eccleſiarum.

Ad primum. Cum reverentia dico, quod hoc quod permittit Apoſtolus pro viſitatione recipere, debet Epiſcopus aut Prælatus omittere, propter prohibitionem Papæ, et propter bonum obedientiæ, et neceſſitatem ſalutis, quæ requirit obedientiam, quia Apoſtolus non præcipit viſitanti recipere pecuniam, aut aliud loco ejus, ſed permittit. Aliter dico, ſicut Innocentius, et Hoſtienſis, in C. cum ex offic. quod illæ auctoritates intelliguntur de illis, qui ex debito hoc faciunt, alias ſequeretur, quod quilibet Prædicator procurationem recipere deberet. Modo Epiſcopus non facit ex debito, quoniam Papa prohibet: ideo non debet habere procurationem. Item aliud eſt, quod a jure naturali vel Divino in mente aliquid determinetur, quia tunc illud per Papam non debet in aliquo immutari: aliud quod a jure poſitivo, ſuper jure naturali, vel Divino: nam lex poſitiva talis quæcumque ſit, per Papam aut Principem poteſt immutari; etiam per conſuetudinem. Ita eſt de procurationibus; nam jus poſitivum Canonicum, vario modo, ſecundum diverſitatem temporum, et mores hominum ordinavit. Juxta C. Romana, cap. exigit; et C. Filius, de cenſib. in VI. et ita iſta non ſunt de directo, a jure Divino, et naturali, ſed a jure poſitivo, etc. Item, ſi Epiſcopus aut Prælatus viſitans haberet procurationem in Curia, ipſe qui eſt ſolum adminiſtrator, Papæ præcipienti quod ſibi tradat, aut ſolvat pro utilitate Eccleſiæ, obedire debet. Poteſt ergo a fortiori prohibere ne exigat. Et licet, ſi aliunde Epiſcopus rectum & ſtatum ſufficientem non haberet, dicta objectio colorem haberet; tamen Domino concedente, in hoc Regno Epiſcopi aliunde ſatis poſſunt habere victum et ſuſtentationem.

Ad ſecundum. Cum dicitur quod impeditur correctio criminum, et reparatio Eccleſiarum; reſpondetur et negatur hoc aſſumptum. Nam alio modo poteſt Epiſcopus providere correctioni et reparationi, et ſcire crimina, ſcilicet per teſtes Synodales in Synodo. XXV. q. VI. et per Synodum, et Provinciale Concilium providere poteſt. Et ſic concluditur, neutram ſubtractionem fieri debere. Et iſta eſt opinio Cardinalium; et ad hanc deducendam deputati erant duo Domini qui debebant huc venire.

Item, ſubtractione facta, cederet, aut non cederet; ſi non, videamus quid erit nobis? ſi cedet, non valebit ceſſio, et ad minus ſcrupulum erit maximum: nam et renunciatio Cæleſtini ab aliquibus dicta eſt non valere, quia per dolum, ut dicunt, inductus fuit; ſed et iſta non valebit, quia per metum. Nam ratio Anglicorum, in eorum Epiſtola eſt; quia dicimus quod non tenuit Electio D. Bartholomæi, quia violenta; ſic nec iſta ceſſio quia violenta. Argum. C. Abbas quod met. cauſ. C. frequens de reſtit. ſpoliat. in VI. et ſic ſi non tenet ceſſio, non valebit Electio C. ad petitionem de accuſat.

Non obſtant allegata per Patriarcham, cum aperuit cauſam convocationis, quæ videntur ſoniare in contrarium, nam objectum decretum pertinet ad reges ſæculi Chriſtianos etc. habetur XXIII. q. IV. quando. Verum eſt, quod ad Regem et principes pertinet procurare unionem Eccleſiæ, ſicut fecerunt et continue faciunt per Concilia, Ambaſſiatas, et proprios labores perſonales; definitio tamen pertinet ad Eccleſiam, per §. Hinc etiam XVII. diſt. Hoc teſtantur Theodoſius, Valentinianus, et Conſtantinus in C. Sacerdotibus. Etiam verum eſt, quod ad Regem pertinet executio, quando Eccleſia exequi non poteſt: et ita intelligitur illud capit. ad requeſtam Eccleſiæ contra Schiſmaticos Reges debent procedere etc. Non obſtat, cum dicit textus: Pacatam velint eſſe etc. quia ſubtrahendo Eccleſia non eſſet pacificata, ſed turbata, et quod executio ad Regem pertinet, quod Eccleſia non poteſt. Facit C. Principes ſæculi XXIII. q. V. Videatur caſus. Jura autem in contrarium allegata loquuntur in ſchiſmatico et Hæretico, contra quem poteſtates ſæculares moveri debent: non ſic eſt in propoſito.

Item non obſtat, quod dicitur virtute juramenti eum poſſe compelli: quia ſi fuit licitum, certum eſt; ſi dubium, in tutiorem partem debet interpretari, et in dubio cedere tenetur. Si voluiſſet, potuiſſet tertium membrum adjeciſſe; Si autem illicitum. Sed fateamur, quod ſit licitum: dico, quod Papa voluit; et vult illud ſervare, ut dictum eſt ſuperius in ſecunda concluſione de totali, et ſic non eſt perjurus, ſchiſmaticus, nec pertinax: aliter ore magis moderato potuiſſet loqui de Domino ſuo et meo. Non obſtat gloſſa Innocentii in C. inquiſitioni de ſentent. excomm. quia Papa nihil injuſtum præcipit, quia offert viam ſatisrationabilem, nec aliud facit in præjudicium publicum, & ſic debet ſibi obediri. Et in caſu illius gloſſæ non habet locum in noſtro caſu.

Item non obſtat, quod dixit, quod Reges Angliæ et Hiſpaniæ ſunt proceſſuri. Dico, quod Anglici non ſunt pro ſubtractione, quia in cedula Regis Angliæ eſt verbum liberæ ceſſionis. Et primum audivi a valentibus viris Regem Angliæ dixiſſe, quod numquam ſubtrahet. De Rege Romanorum dico, quod ipſe eſt pro voluntaria ceſſione, ut patet, quia ejus Ambaſſiatores expreſſe hoc dixerunt Papæ, ſcilic. Epiſcopus Camerac. M. Petrus de Alliaco, prius Anicienſis. Similiter et Communitates Italiæ, quæ fecerunt ligam cum Rege, expreſſam mentionem fecerunt, quod contra alterum prætendentium non procedent. De Rege Caſtillæ dico, quod ejus intentio eſt, quod fiat ſubtractio ambobus contendentibus ſimul.

Quod allegatur quoad hoc etiam Pariſienſis Univerſitas, audivi a valentibus viris, etiam de Univerſitate, ſi placet Regi ſcrutari vota ſingulorum, non reperietur media, aut tertia pars pro aliquali ſubtractione etc. Et quia Reges Franciæ plures Papam deſtitutum reſtituerunt in ſede, non foverunt ſchiſmaticos. Non ve-

ANNO CHRISTI 1398.

vereor, quod D. N. Rex debeat neceſſario incipere, ſi etiam non fiat alteri, quia ipſe non vult aliquam vitam acceptare. Item quia vel ceſſionis eſt pro uno, ſicut pro altero; nec unus cedet, niſi etiam alius cedat, et non debet fieri ſubtractio uni, niſi fiat ſimul alteri per ſuam partem. Nam et D. Benedictus, ut eſt dictum, offert vias rationabiles, et non eſt ſchiſmaticus, aut ſuſpectus de ſchiſmate. Et ex prædictis videtur concludi, quod non poteſt fieri ſubtractio; et ita in conſcientia mea videtur dicendum, et Regi conſulendum. Et ita dicerem, ſi eſſem in mortis articulo. Hæc ſint dicta ſub correctionibus prædictis.

Statim completa præmiſſa propoſitione ſurrexie pro eadem parte fulcienda frater Petrus Emilavii Jacobita, & propoſuit in forma, quæ ſequitur. Primo proteſtando, & inde concludendo. Proteſtatur ut D. S. Pontii, affirmative, & neceſſario, & ultra, quod non intendit aliquid dicere contra viam ceſſionis.

Prima Concluſio eſt. Chriſtiano non eſt licitum cogere Papam ad cedendum et reſignandum. Probo ſic. Nulli Chriſtiano non eſt licitum cogere Papam ad abſolvendum ſubditum a juriſdictione Epiſcopi ſui, aut Epiſcopum a juriſdictione ſuperioris. Ergo etc. Concluſio eſt bona: aſſumptum eſt B. Bernardi, qui dicit: *extorta licentia non eſt licentia, ſed violentia*. 2. dicit Chriſtus in Evangelio: *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*; ſed Papa eſt conjunctus Eccleſiæ per Deum, nam ei dicit Chriſtus: *Paſce oves meas*. Item l. Reg. 24. non licet mittere manum in Chriſtum Domini; modo Papa eſt Chriſtus Domini, ut patet Exod. 18. Et ad hoc Bernardus ad Eugenium. Item non licet, ut dicunt adverſarii, uti via facti contra adverſarios, qui ſunt ſchiſmatici, obedientes Antipapæ; ergo a fortiori non debemus uti via facti contra D. Benedictum, qui eſt verus Papa, et quem talem approbavimus. Item omnis res, per quam cauſam naſcitur, per eamdem diſſolvitur. Modo Papatus naſcitur per liberum conſenſum; ergo per liberum conſenſum debet fieri ceſſio: nam ceſſio debet eſſe voluntaria, alias ut et depoſitio quam ſibi Dominus reſervavit. Quare etc.

Item Papa non habet ſuperiorem, coram quo poſſet conqueri, ſi fieret ei ſubtractio, aut facto contra eum uteretur, quia de eo dicit Scriptura *Super omnia bona ſua conſtituet eum*. Igitur ceſſio per ſubtractionem inducta eſſet nulla. Nec poteſt compelli ad cedendum. Antecedens eſt notum, et contra patet per Albertum M. in 2. Sentent. ubi dicit, quod juramentum factum per metum, ubi non poteſt haberi recurſus ad Superiorem, eſt nullum. Item quia, aut inducta ſubtractione Papa eſſet factus de nolente volens, aut adhuc eſſet nolens. Si ſecundum, non valeret ceſſio, quia non voluntaria: ſi eſſet factus volens; etiam non valeret ceſſio. Argumento in ſimili de matrimonio carnali; nam concluſio aliquorum eſt, quod matrimonium contractum per metum, nullum eſt, licet alter contrahentium ſit factus volens; quia etc. Item nec hoc poſſet conſtare, an ſcil. eſſet factus volens: immo ſemper præſumendum eſt, quod nolens hoc fecerit, attento initio; et conſcientiæ noſtræ non eſſent aſſecuratæ, quod tamen in unione conſequenda maxime quærendum videtur, ut dicunt plures.

Secunda concluſio eſt. Non licet, nec expedit Eccleſiæ Gallicanæ ſubtrahere obedientiam D. N. in his quę pertinent ad officium cathedræ. Probatur. Non licet Eccleſiæ Gallicanæ dicere unam truffam mendoſam etiam pro unione Eccleſiæ; ergo non licet obedientiam ſubtrahere, quia omne mendacium juxta Auguſtinum eſt pernicioſum. Item non eſt licitum ſubtrahere juſtitiam; ergo non eſt licitum ſubtrahere obedientiam, quia obedientia eſt pars juſtitiæ: nam juſtitia eſt reddere unicuique quod ſuum eſt. Aſſumptum patet, quia amota juſtitia quid eſſent regna, niſi magna latrocinia? Item non eſt licitum etiam pro quocumque mortaliter peccare. Ergo non eſt licitum ſubtrahere, quia ſubtrahere obedientiam eſt peccatum mortale, quod eſt contra charitatem, et contrariatur Scripturæ, quæ docet ut mandatis regiis et ſuperioribus obediatur. Dicit enim Chriſtus in Evangelio: *Si diligitis me, mandata mea ſervate*. Et alibi: *Obedite præpoſitis veſtris, non ſolum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis*. Item ſi Eccleſia Gallicana ſubtraheret obedientiam, veniret contra charitatem, quam debet habere ad ſeipſam, quia ejiceret a ſe cuſtodem omnium virtutum, quæ eſt obedientia. Item hoc eſt contra regulas Auguſtini de Civ. Dei l. c. Ubi *non ſunt facienda mala, ut bona eveniant*. Nam ſubtrahere eſſet committere peccatum proprium ad evitandum alienum, et plus diligere proximum, quam ſeipſum.

Item hoc eſſet nocivum et non expediens viæ ceſſionis per Eccleſiam Gallicanam electæ: nam ſi ei non obediatur, cur etiam obediret requirentibus ceſſionem? Nam dicit Auguſtinus: ſi non facis quod præcepit, qua fronte petis quod promiſit? et ſubtrahere obedientiam eſſet magis Papam irritare, quam movere; et vobis poſſet dirigere verba Luc. VI. *Ut quid vocatis me, Domine, ſi non facitis quæ dico vobis?* etc. et alibi: *Labiis me honorant, cor autem eorum longe eſt a me* etc. Nec valet, quod aliqui dicunt ſubtrahendum eſſe pro unione Eccleſiæ, quia non eſt attendendum quid fiat, ſed quo animo fiat. Miror de ita dicentibus, quia iſta eſt concluſio reprobata per Auguſtinum et Magiſtrum Sententiarum: quia non eſt licitum facere bonum mala intentione, videl. furari divitibus, ut detur pauperibus. Alias eſſet hoc præparare excuſationem omnibus deliquentibus, dicentibus eis, bona intentione feci, et pro bono. Nec obſtat Gloſſa cap. ipſa pietas; quia tantum ibi habetur, quod magis debet attendi, quo animo aliquod fit, quam quod fit, et ſic ipſa gloſſa loquitur comparative.

Item ſi ſubtrahemus obedientiam quoad illa quæ pertinent ad cathedram, effectualiter in totum ſubtrahemus. Probatur. Quia dicit S. Thomas 2. 2. q. 104. n. 2. Quod non ſunt multæ obedientiæ, ſed eſt una ſola virtus obedientiæ, per quam obedimus Papæ, regi, prælatis, et aliis quibus tenemur. Ergo ſi ſubtrahamus obedientiam in uno, in totum deficiemus. Dicit enim idem S. Thomas 2. 2. q. 5. a. 5. Quod hæreticus qui diſcredit unum articulum, non credit alios per fidem, ſed per opinionem. Sic in propoſito. Item ſi in favorabilibus nobis, prout abſolutionibus, aut aliis cauſis obediamus Papæ, et non in favoralibus ipſi, male facimus per dictum Auguſtinum. Væ duplici corde, quia diabolus non vult partem in homine habere, ſed eorum, ſicut Deus

ANNO CHRISTI 1398.

ANNO CHRISTI 1398.

totum, vel nihil: nec boni erunt in parte Dei et in parte diaboli; sicut nec mali in parte diaboli, et in parte Dei; et ista non est facienda particularis subtractio; et ad hoc facit exemplum sacræ Scripturæ de Balaam et Asina.

Tertia conclusio est, Majus esset peccatum nostrum non obedientium D. N. Papæ, quam Romanorum schismaticorum ad obedientiam nostram nullo modo venientium. Probatur. Infidelitas Christianorum hæreticorum est majus peccatum intensive, quam Paganorum, qui numquam gratiam baptismi receperunt. Ratio est, quia magis peccat qui non implet quod promisit, quam qui nihil promisit. Ad hoc facit dictum Apostoli 2. Petri 2. et ibi glossa ordinaria. Item mirabiliter scandalizabimus. Dicunt Romani, Petro de Luna non est obediendum: nos dicemus facta subtractione, Papæ non est obediendum. Ultimum sine dubio est pejus. Dicent Romani: cogatur Petrus de Luna ad cedendum: nos dicemus: cogatur Papa ad cedendum. Ultimum etiam sine dubio est pejus, quam primum.

Quarta conclusio est, Non apparet ex responsionibus datis per Papam, quod ipse renuerit viam cessionis; et dato hoc, non sequitur quod sit schismaticus. Probatur primum. Non apparet ex responsione primæ Bullæ, quæ fortius urgere videtur, quia ibi non est expressa negativa, nec sequitur ex contentis in ea; quia licet videatur dicere illa responsio, quod ex acceptatione viæ cessionis sequeretur inconveniens, ex hoc non sequitur, quod ipse refutaverit; quia non negamus omnia, ex quibus sequuntur inconvenientia. Nam habetur ibi, quod non improvide eam non duxerit acceptandam, quod non est refutare, vel denegare, sed magis obviare temerariæ voluntati.

Secunda pars conclusionis probatur, quia non sequitur, si negavit viam cessionis, quod pertinaciter negaverit, sicut nec fecit, et ita non est schismaticus; quia juxta Alex. Deshales, et S. Thomam 2. 2. ad hoc quod quis sit schismaticus, oportet quod pertinaciter obviet præceptis Ecclesiæ; nam pertinacia ostendit schismaticos. Quod non sit pertinax, probatur per secundam Bullam, seu responsionem factam DD. ducibus Biturgiæ, Burgundiæ, et Aurelianensi. Item etiam apparet per tertiam bullam, seu responsionem eisdem factam, in qua se obtulit servare cedulam conclavis. Modo in cedula conclavis cessio continetur.

Ex prædictis sequitur correlative, D. N. non fuisse perjurum. Probatur. Quia non potest intervenire perjurium, ubi non est juramentum. Modo Papa non promisit concedere, aut offerre viam cessionis, licet teneretur facere cessionem. Et si forsan quis arguat: si tenetur facere, ergo et eam promittere, vel offerre. Non valet consequentia; quia ex juramento non tenetur offerre, licet alias teneretur. Similiter in voto continentiæ; Ego vovi obedientiam prælatis, ergo teneor eis iterum offerre; non sequitur. Credo tamen, quod si omnia essent prompta, et adversarius vellet recipere, quod D. N. etiam teneretur cedere.

Quinta conclusio est. Dato, non concesso, quod D. N. Papa cedere teneretur, et cessionem facere recusaret, hæreticus non esset, aut schismaticus. Probatur. Quia ad hoc quod quis sit hæreticus, duo requirunur; videl. error in intellectu contra fidem, et pertinacia in opinione et voluntate. Modo in casu isto esset possibile, quod D. Papa negaret viam cessionis, et tamen non erraret, nec esset pertinax Probatur. Quia jam forte verum est quod non cedet, aut resignabit; ergo hoc non est contra fidem; non cedam, aut non resignabo; nam forte cras morietur. Argumento ejus quod dicit Augustinus V. de Trinitate, quia in his quæ sunt fidei, non licet dicere forte: quia dubius in fide infidelis est. Modo mihi est licitum dicere verum dicendo, non cedam, quia etc. Item si esset contra fidem, non resignabo, ejus contraria, scil. resignabo, esset certa, & necessario vera, quod non est verum, ut dictum est. Probatur per simile: si dico, non salvabor, non est contra fidem: secus si dicerem, non debeo velle salvari. Sic, si dico, non confitebor, non est contra fidem: aliud esset, si dicerem, non debeo confiteri. Sic in proposito, quia licet si diceret, non debeo cedere, forsan esset contra fidem, aut unionem Ecclesiæ, non tamen si dicat, non cedam etc. Nec est in D. Papa pertinacia, quia DD. Cardinalibus protestatus fuit pro præterito, et pro futuro, quod in ista materia non intendit aliquod dicere contra Ecclesiam, et fidem etc. Et si dixerit, paratus est revocare &c.

Sexta conclusio est. Licet inter laudabiles conditiones, quas habet via cessionis, habeatur quod sit brevior et facilior quam quæque alia via declarationis, non sequitur; Papa præsentat viam prolixiorem et difficiliorem, ergo est fautor schismatis. Probatur. Quia via gratissimæ dimissionis peccati primi parentis, si Deo placuisset, erat brevior et facilior, quam Incarnatio, et Passio Christi, et tamen non propter hoc per viam gratissimæ dimissionis, sed Incarnationis et passionis Christi fuit dictum peccatum remissum; ergo etc. Item, aliquando per Reges et principes pro sedatione schismatis electa fuit via facti, et discussionis, ut patet ex Chronicis, et tales non fuerunt schismatici, quia non elegerunt viam cessionis. Item Alexander Papa, cujus tempore fuit schisma, non ideo fuit schismaticus, quia non elegit viam cessionis. Unde dico, quod pertinacia non solum reperiri potest circa hæreses, immo etiam in aliis peccatis. Et hoc de istis, sub correctionibus ante dictis, propter bonum regis, et regni in conscientia mea.

Subsequenti die Jovis XXX. Maji immediate sequenti pro eadem parte fulcienda D. Joannes de Costa legum doctor Tholosanus proposuit quæ sequuntur, præmittens protestationes in forma D. S. Pontii, quas hic causa brevitatis omitto.

Quia ab aliquibus asseritur D. N. subtractionem esse faciendam, pro eo, quod asseritur ipsum esse perjurum, pertinacem, et dubitatum, ideo ostenditur contrarium. Et primo suppono cedulam conclavis, quæ tria continet in effectu. Primum, videl. promissionem et juramentum de prosequendo pacem, et unionem Ecclesiæ, omnibus viis et modis utilibus, et accommodis. Secundum, quod etiam usque ad cessionem de Papatu faciendam. Et tertium, appositam ad hoc conditionem, scilicet si DD. Cardinalibus qui nunc sunt, vel erunt in futurum, de iis, qui nunc sunt, vel majori parte eorumdem, hoc pro bono Ecclesiæ et unionis videatur expedire. Item suppono, quod DD. Cardinales asseruntur feciſſe declarationem et requisitionem D. N. Papæ, ut aliis

viis

viis dimissis acceptaret viam cessionis.

ANNO CHRISTI 1398.

Item suppono, quod dicta declaratio, qua declaraverunt Papam ad viam cessionis teneri, fuit facta Papa inconsulto, et non vocato. Item suppono, quod DD. Cardinalibus per cedulam et non aliunde data fuit potestas dictam declarationem faciendi.

His præmissis probatur, quod non sit perjurus. Ubi aliquis promittit stare arbitrio, standum est; quoniam tenet pronunciatio; alias non. Patet, quia ubi arbitrium non tenet, submittens nullo modo adstringitur l. diem proferre fi. de arbitr. Sic est in proposito, quia nullum est arbitrium. Probatur, nam certum est quod arbitrator tenetur pronunciare parte præsente et vocata, prout docent Jason et Petrus in l. fin. ff. de contrah. empt. et Barthol. in l. arbitratu ff. de verb. oblig. Modo D. N. non fuit vocatus, vel præsens. Ergo etc. Et ratio, quia præsens esse debet, est, quia de ejus præjudicio agitur. Argumento C. quinta Valle de jurer. et ibi per Innocentium.

2. Ubi arbitrator non servat formam sibi datam, non tenet arbitrium l. diligenter ff. mandat. Sic in proposito. Cardinales non servaverunt formam cedulæ. Probatur, quia in cedula habetur, quod omnes vias utiles et accommodas procurare tenetur. Modo plures viæ sunt ante cessionem, quia etc. Item dicitur in cedula, etiam usque ad cessionem etc. Modo dictio etiam denotat ordinem, et includit, et supponit majorem rationem in tacito, quam in expresso. Pro hoc facit dictio usque, quæ sequitur, quæ denotat et ultimum terminum. Modo Papa non tenetur ad hanc præcise, sed ad omnes utiles et accommodas, et sic primo aliæ viæ utiles et accommodæ tentandæ sunt. Quod probatur per simile. Vassalli jurando fidelitatem promittunt Dominum servare usque ad mortem; et si per aliam viam possunt salvare, non tenentur ad se ponendum morti. Et ita DD. Cardinales alias vias non tentando, non servaverunt formam eis datam, sed pronunciaverunt contra formam juramenti, quia debebant alias inquirere, quod non fecerunt, et sic nulla est pronunciatio.

Item probatur ulterius. Qui promittit stare arbitrio, intelligitur, si arbiter arbitretur ut bonus vir; quia in juramento intelligitur tacita conditio, modo bonus vir arbitretur secundum formam juris communis. Non sic fuerunt Cardinales, quia alias vias debebant proponere: nam via cessionis est via facti extraordinaria, et est ultimum remedium. l. fin. ff. de cess. bonor. et ad hoc facit glossa Innocent. in l. licet de vitanda, de elect. ubi videtur, quod non potest compelli cedere. Non obstat, si dicatur; sententia arbitrii sive æqua sit, sive iniqua, tamen tenet, quousque bonus vir arbitratus fuerit etc. Non valet, quia Papa superiorem non habet, sed est omnium superior, qui non potest adstringi, maxime a minori.

Ex prædictis apparet, quod D. N. Papa non est perjurus, quia numquam refutavit cessionem, ut patet ex suis responsionibus, per quas etiam apparet, quod obtulit viam justitiæ, et rationabilem, qua discussa, et tentata, dicit se omnibus viis, et modis procurare pacem et unionem. Item in tertia sua responsione declaravit se nolle derogare cedulæ conclavis, in qua cessio continetur, et eam non refutat; et postea iterum obtulit viam compromissi taliter qualificatam, quod continet viam Concilii generalis implicite, et etiam cessionis voluntariæ. Et illa est via juris et justitiæ declarativa, per quam reddetur jus illi, qui habet, et istam obtulit etiam Rex Aragonum. Non obstat, quod dicitur, quod est periculosa et scandalosa; nam D. Papa voluit, prout in additione Regis Aragonum continetur, quod electis arbitris, aut compromissariis, si dubietas oriatur, aut difficultas emerserit, ut in dicta additione latius continetur, quod ille, contra quem pronunciabitur, renunciet ad cautelam; quod ille pro quo pronunciabitur, eligatur de novo; et ista, ut promittit practica dictæ viæ, fient de consensu Principum et Prælatorum utriusque obedientiæ: et hoc debet sufficere, quia per hoc ista via non est periculosa, quia electus habebit novum jus; et non erit scandalosa; nam D. Papa dictam viam offerendo offert cessionem in effectu, et declaratio Cardinalium non valuit. Ex quo sequitur, quod D. N. non est perjurus.

ANNO CHRISTI 1398.

Ex prædictis sequitur, quod D. N. non est pertinax, quia non est perjurus, ut est dictum & probatum, & offert bonam viam pro pace & unione Ecclesiæ consequenda. Non obstat, quod contra hoc posset dici. Jamdiu est, quod obtulit suam viam: & non fecit effectualiter, solum deducit nos verbis &c. Respondeo, quod causa, seu impedimentum provenit ex multitudine viarum, & diversitate electionum dictarum viarum. Nam quidam eligunt cessionem, alii compromissum, seu conventionem, aut conventum contendentium; & mirum est quod hoc refutatur, quia non potest eligi novus Papa, etiam cessione facta, nisi per conventionem Dominorum & Collegiorum. Ergo juste offert D. N. viam conventionis, quia per neutrum Collegiorum separatim posset fieri electio.

Et quia asseritur subtractio fienda D. N. Papæ, quia dubitatus est, & dubiam habet jurisdictionem propter contendentem, qui possessor est pro majori parte, et fuit possessor pacificus. Mirum hoc dicendum a Clericis; quoniam qui in dubio habet jurisdictionem, sibi est obediendum: nam judex habet cognoscere, an sua sit jurisdictio. Item si propter suam dubitationem partis adversæ obedientia esset subtrahenda, sequeretur magnus error, quia certum est quod per indictionem belli res efficitur dubia, et etiam per negationem. Item pari ratione Regibus subtraheretur obedientia, illis maxime quibus bellum infertur, quod est inconveniens. Quia propter indictionem belli, aut petitionem regni, etiam a possessione partis, non debet Vassallus omittere servitium, quia Vassallus semper tenetur domino obedire. Item subtrahere obedientiam est incidere in crimen sacrilegii, quod est simile crimini læsæ Majestatis. l. sacrilegii Cod. de div. resti. Item aut D. Papa dubiam dicitur habere jurisdictionem respectu tituli, aut propter delictum. Si propter delictum, debet teneri in possessione usque ad sententiam, quia ante nihil perdit, nec dignitatem, nec administrationem. Non potest dici, quod respectu tituli; quia certum est quod justus est titulus; et mirum est, quod illi, qui ita impingunt, non ita dubitant de suis titulis, sicut de D. N. cum ab eo, aut ejus prædecessore Prelati creati sint. Et si respondetur per l. Barbarius Philippus. ff. de Offic. Præf. Videlicet error communis facit jus; et ipsi quia tolerati sunt, et popu-

ANNO CHRISTI 1398.

lus per eos non ſcandalizatur, de ſuis titulis non habent dubitare. Non valet illa reſponſio: in lege illa, ſervo nulla movebatur controverſia, nec de ſtatu ſuo erat mentio, ſed publice liber credebatur; id-circo pro utilitate publica valuerunt ejus acta ſed coram ſervo ſcito talis ſi fieret proceſſus, non valeret, et eſſet nullus ipſo jure.

Sic in propoſito, non eſt quia D. Papæ moveatur controverſia de ſuo ſtatu: et ſi in ſtatu ſuo propter controverſiam eſt dubium, ſic etiam eſſe debet de ſtatu Prælatorum aliorum creatorum ab eo, et ejus prædeceſſore. Si ergo non ſunt ſecuri de ſtatu Papæ, nec de ſuo ſecuri eſſe poſſunt, et nihil facit illa lex pro eis.

Item licet haberet ſtatum dubium, tamen uſque ad declarationem ſibi eſt obediendum, ex quo Papa habitus eſt et reputatus. Ex prædictis patet, quod D. N. Papa non eſt perjurus, quia requiſitio DD. Ducum eum non adſtringit, ſicut nec requiſitio Cardinalium, ut eſt deductum, de qua majus videtur eſſe dubium; nec eſt pertinax, quia offert viam ſufficientem. Nec valet, ſi objicitur ſibi quod facit ſcandalum, quia non unit Eccleſiam: dico quod non eſt verum, quia juri ſe ſubmittit, et ſic non facit ſcandalum, quia &c. Si dicatur: ſemper erimus in ſchiſmate, ſi non recipiat ceſſionem; dico quod non, quia via per ipſum oblata eſt melior; quia per ceſſionem non ſequetur unio, et ſubtractione facta, erit major diviſio; et per conſequens non eſt facienda ſubtractio; et ita videtur dicendum ſub correctione. Nec videtur credendum contrarium dicentibus, quia procurant hoc dicentes D. N. non eſſe Papam, ut D. Condomenſis, qui in quodam ſuo tractatu hoc videtur dicere, et quidam alii; et mirum eſſet, quod illi, qui credunt habere jus, iſta habeant dicere, aut proſequi.

Conſequenter eadem die XXX. Simon Cramaut Patriarcha Alexand. decretor. doctor pro parte affirmativa defendenda, quod ſcilicet erat ſubtractio particularis facienda, aut totalis D. Benedicto per D. N. Regem, cum aliis deputatis ad aperiendum materiam, propoſuit, quæ ſequuntur in Gallico, ut DD. Principes præſentes intelligerent plenius & melius: ea tamen gratia brevitatis in Latinum reportavi, ſeu redegi in dicto Concilio, nihil pro poſſe de ſubſtantialibus omittendo.

Illuſtriſſimi Principes, venio ad aperiendum materiam, ad quam deputatus ſum; videlicet, an via ceſſionis per Regem et Clerum Franciæ electa, et quam plures reges ſcil. Angliæ, Hiſpaniæ &c. debite practicari poſſit per ſubtractionem obedientiæ.

In primis præſuppono, quod pro utilitate animarum, et unitate fidei conſervanda neceſſarium eſt habere unum Papam; et qui contrarium diceret, hæreticus cenſeretur. Notat. Johan. in cap. nulli fas XIX. diſt. et eſſet contra articulum fidei, *unam ſanctam & apoſtolicam Eccleſiam*. Nunc proh pudor! Chriſtianitas in duo eſt diviſa, quia quidam dicunt Bonifacium Vicarium, alii Benedictum; et ex iſta diviſione ſequuntur plura inconvenientia, quia unus ſine dubio eſt ſchiſmaticus, et adhærentes eidem plures: modo acta a ſchiſmatico nulla ſunt ipſo jure VII. q. I. Novatianus XXIV. q. 2. Audivimus, et maxime iſta, quæ concernunt juriſdictionem. C. quanto de conſuet. in fine. Ex iſtis ſequuntur errores in populo, et plures ſimplices decepti, qui ipſi, aut nos decepti ſumus. Nec ſufficeret dies ad enarrationem ſcandalorum; in tantum quod niſi provideatur, deſtruetur lex juxta dictum c. ſi ea XXV. q. 1. Nec mirum quod lex Machometi fuit introducta propter contendentiam de Papatu et ſchiſma Græcorum, propter nimium dominum, quod voluerunt habere Papæ ſupra Patriarcham Conſtantinopolitanum; unde et Patriarchatus proh dolor! perditi ſunt. Dicit enim Johannes, quod ſuo tempore non erat terra in qua non eſſent plurimi Chriſtiani, C. Legimus XXIII. diſt.

Item ſuppono pro notorio et confeſſato etiam per adverſarium, quod D. N. Clemente defuncto Cardinales, ex quibus tunc erat unus D. Benedictus, videntes inconvenientia prædicta, et alia ex ſchiſmate provenientia, paci Eccleſiæ providere volentes, percipientes proſecutionem dictæ pacis, quam jam Clemente vivente incœperat D. N. rex, omnes et ſinguli juraverunt ſecundum formam cedulæ, cujus tenor ſequitur, et eidem ſe ſubſcripſerunt. Nos omnes et ſinguli S. R. E. Cardinales congregati pro electione futura in Conclavi ante altare, in quo Miſſa communis celebrari conſuevit, pro Dei ſervitio, unitate Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, ac ſalute animarum omnium fidelium, promittimus, et juramus ad S. Dei Evangelia corporaliter per nos tacta, quod abſque dolo, fraude, et machinatione quibuſcumque, ad unionem Eccleſiæ, et finem imponendum ſchiſmati, proh dolor! in Eccleſia nunc vigenti, quantum in nobis erit, et per nos laborabimus fideliter et diligenter, quantum ad nos pertinet ſeu pertinebit, et dabimus paſtori noſtro, et gregis Dominici, ac Vicario Jeſu Chriſti D. N. futuro, qui erit pro tempore, auxilium, conſilium, et favorem, nec ad impediendum, vel differendum præmiſſa dabimus conſilium et favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, et ita omnia et ſingula, et alias ultra præmiſſa, omnes vias utiles et accommodatas ad utilitatem Eccleſiæ, et unionem prædictam ejuſdem, ſane et veraciter, ſine machinatione, ſeu excuſatione, vel dilatione; quamque ſervabit, et procurabit poſſetenus quilibet noſtrum, ſi aſſumptus fuerit ad Apoſtolatum, etiam uſque ad ceſſionem incluſive per ipſum de Papatu faciendam, ſi DD. Cardinalibus, qui nunc ſunt vel erunt in futurum, de his qui nunc ſunt, vel majori parte eorumdem hoc pro bono Eccleſiæ ac unionis prædictæ videatur expedire.

Item ſuppono determinationem Eccleſiæ Gallicanæ, et Cardinalium omnium, uno excepto, ad viam ceſſionis, requiſitioneſque ſæpius iteratas pro parte DD. Ducum hic præſentium ex parte Regis et Eccleſiæ Gallicanæ, et pro parte Cardinalium, ſimiliter ſæpius flexis genibus cum lacrymarum effuſione D. Benedicto notorie et publice factis, ut viam ceſſionis per eum juratam recipere dignaretur, et ſimiliter pro parte Regum Hiſpaniæ et Angliæ.

Item ſuppono denegationem dictæ viæ ſub bulla data dictis DD. Ducibus. Verum dicit, quod non eſt juridica, ſed inuſitata, et a SS. Patribus in Eccleſia refutata &c.

Item ſuppono prohibitionem D. Benedicti factam Cardinalibus ſub bulla, ne de eorum declaratione cedulam confiterentur, aut ſe ſubtraherent, ſed cum eo in ſua via ſtarent,

& eam

ANNO CHRISTI 1398.

& eam cum eo prosequerentur: protestando quod si in contrarium in posterum aliquid facerent, aut dicerent, id et quodcumque ex eo sequeretur, vult non valere, et haberi pro infecto. Et quia heri per tenentes partem negativam dicebatur, quod Prælati essent perjuri, si non obedirent D. Benedicto per cap. Ego N. de jurejur. ad hoc removendum dico, quod omnes Prælati primitus sunt jurati Deo, et Ecclesiæ, et in primis debent quærere unitatem, et conservationem Ecclesiæ: alias juramentum non potest eos obligare; et hoc prosequentibus credi debet, non autem illis qui directe aut indirecte contrarium faciunt; et magis fideliter consulerent Papam, qui sibi consulunt viam cessionis, quam alii contrarium persuadentes: nam et isti observant juramentum.

Venio ad propositum. Videtur expressum, quod bona remedia sint quærenda, et quod subtrahenda sit obedientia. Tempore Honorii Imp. fuit schisma contra Bonifacium I. Pacificato schismate Papa requisivit Honorium, ut per Concilium futuris schismatibus provideret, quod et fecit. Nam et in Concilio edidit caput si duo LXXIX. dist. *Si duo forte contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex eis futurum Sacerdotem permittimus, sed illum solum in sede Apostolica permansurum censemus, quem ex numero Clericorum nova ordinatione divinum judicium, & universitatis consensus elegerit*. Quod intelligunt Doctores, quando duo sunt electi, et magnum est schisma et scandalum, ut Hugo, et glos. Johan. in cap. fin. LXIII. dist. et est illa glossa notabilis per Augustin. in lib. de Doctor. Christ. qui dicit, quod si dubium concernat universalem Ecclesiam, et major pars est in una opinione, et sanior in alia, neutra debet obedire juxta Cant. in Canonicis XIX. dist.

Sic est in proposito. Major pars est nobis opposita, nos sumus sanior; quam &c. Ad hoc faciunt leges civiles; nam legatum relictum incertis personis non valet, et incertitudo vitiat l. Si duo sunt Titii ff. de testam. tutel. Non obstat, si dicatur textus capit. Si duo, dicit contra fas: modo D. Benedictus non est electus contra fas, et non habet locum illud capitulum. Respondeo. Credo, quod contra fas non sit electus; sed quia videmus schisma induratum, et scandalum continuatum, et continue augeri per requisitiones & denegationes, potest jus perdere quod habet in Papatu, et habebit locum idem canon.

Quod possit perdere jus, si quod habuit, patet; quia idem est male intrare, et injuste possidere. C. indigne XII. q. 2. c. sæpe de rest. spoliat. Et ita denegatio obedientiæ est non solum congruitatis, sed necessitatis; quia sibi adhærendo incidemus in pœnam C. in nomine D. XXIII. dist. Quia omisi protestationes, hic protestor, quod si dixero aut dicam aliquid contra fidem, revocare volo, et omnia dicta et dicenda submitto determinationi S. R. Ecclesiæ, correctioni et emendationi Regis, et DD. Ducum, et DD. Prælatorum, et aliorum quorumcumque, quod quamquam nunc dicam, non dicam pro mea opinione, ut fecit D. S. Pontii, sed requisitus dicam cum tempus affuerit.

Revertor ad propositum, et recipio primam conclusionem D. S. Pontii, quod Papæ in iis, quæ sunt contra universalis Ecclesiæ statum, est obediendum; et in hoc sumus concordes, modo casus non tangat universalem statum Ecclesiæ, ut si Papæ impedienti unionem Ecclesiæ obediamus. Nam dicit Gregorius: Si destruit quod alii ædificaverunt, destructor est: si scandalum facio, magister sum erroris. Idcirco Papa alias Imperatori et Regi se submisit C. nos si incompetenter 2. q. 7. Ideo si talia agit unde provenit scandalum, sibi non debet obedire. Quærit enim P. Bertrandi positionem; Papa non potest alienare temporale Ecclesiæ XII. dist. Non licet ponere, quod de facto ipse vult totum patrimonium, an majorem partem alienare; an sibi est obediendum? Et dicit, quod de facto ei resistendum est: data enim est ei potestas ad ædificationem, et non ad destructionem 2. Cor 7. Si ergo schisma quod jam XIX. annis vel circiter duravit, suo facto continuat, sibi est facto resistendum: nam et Paulus Petrum reprehendit, ut habetur C. Paulus 2. q. 7. Ad prædicta facit C. Petrus et Paulus ibid.

Nec obstat allegatio de §. Item cum Balaam in c. Nos si incompetenter. Ubi dicit textus, quod per asinam subditi significantur; per Balaam Prælati; non tamen hoc exemplo probantur Prælati accusandi a subditis; nam ille textus magis facit contra, quia de expressa voluntate Dei per Angelum asina contradixit. Ideo dicit textus in illo §. quod subditis per hoc datur forma humiliter renitendi Prælatis, si eos forte ad malum cogere voluerint; quo casu dicit textus illius §. licet eis vocem conquestionis prorumpere, et Prælatis suis dicere: cur nos verberibus affligitis? cur nobis injuste irascimini? Numquid vobis aliquando inobedientes fuimus, nisi nunc cum ad malum cogimur? Constat autem, quod per schisma, quod manu tenet D. Benedictus, plures ad malum coguntur. Quare etc.

Item Hostiensis, Innocentius, et Joh. Andreæ in novell. in C. inquisitioni de sent. excommunic. dicunt, quod si Papa præcipit injustum, unde turbatur status Ecclesiæ, non est ei obediendum. Sic est in proposito: quia omnes Reges et populi sunt concordes in via uniendi Ecclesiam, sive cessionis, et renuent plures viam Papæ tamquam dilatoriam, et nullius effectus, seu valoris effectualiter, ut patet per additiones, et responsionem regis Castillæ ad Martinum regem Aragoniæ. *Ista responsio fuit lecta. Vide eam in aliis negotiis hujus materiæ cum littera hujus Concilii.*

Modo per continuam obedientiam schisma et divisio inter fideles continuatur; igitur removenda est obedientia. Nec potest dici, quoniam Rex Papam fecit solemniter requiri; quia ut supra tactum est, charitative juxta formam Evangelii, primo monitus est a Ducibus et Cardinalibus: postmodum cum intimatione, cum humilitate tamen, ut decebat, et notorium est. Item dicit gloss. Joh. in l. si Papa XL. dist. quod de quocumque crimine notorio, si Ecclesia scandalizatur, Papa potest accusari; et a fortiori potest contra eum excipi. Dicit enim Joh. Andr. in l. proposuit; quod cum Papa facit scandalum, recognoscendus est Papa cælestis Christus.

Item tempore Anastasii Rex quidam inciderat in hæresim jam damnatam, alius cum eo conversabatur, et Papa cum isto: dicit textus, quod plures recesserunt ab eo et bene fecerunt. C. Anastasius XIX. dist. Videamus, si

tunc

ANNO CHRISTI 1398.

nunc est major ratio a Benedicto recedendi? Certe sic; quia tenet Ecclesiam in schismate contra proprium juramentum, et ubi ab obedientia summatus est. Modo deterius est Ecclesiam tenere schismate et divisione, quam communicare cum participante cum hæretico: majus enim malum, aut saltem tantum peccatum est schisma in aliquibus, quantum est hæresis. Item non requiritur a Benedicto, nisi ut offerat se paratum cedere, si alius similiter velit cedere: ad quod facere ipse de jure tenetur pro scandalo schismatis vitando. C. nisi cum pridem §. pro gravi quocumque scandalo de renunt. in antiqu. ubi dicit Innocentius, quod si Episcopus magis diligit gloriam suam, quam salutem Populi, Papa potest eum cogere ad cedendum c. quod eid. de renunc. Item dicit glos. in cap. Præsul. quod ad sententiam ferendam contra Episcopum plures testes requiruntur; sed contra Papam duo sufficiunt. Et ratio est, quia plus puniendus est, quanto altius præsidet: nam dignitas auget peccatum: duplici enim causa cadit homo, propter altitudinem dignitatis, & propter peccatum in se; facit cap. homo Christianus LX. dist. Si ergo Papa cedere tenetur, et renuit, peccat mortaliter, & similiter ei consentientes cap. violatores 25. q. 1. Et si ita est, qua conscientia possit ei obediri non video.

Item dicit Joh. glos. decreti, quod Prælato contra canones venienti licitum est obedientiam subtrahere. C. Sacerdote 2. q. 7. et hoc etiam habet locum, quando statum contra Canones retinet, & quia dicit textus, quod qui edat veritatem provocativam Dei super se. Clare ex prædictis textibus videtur dicendum, quod ipse est schismaticus, & per consequens quod obedientia est sibi subtrahenda. Notat Joh. Monachi. C. Generali de elect. in VI. Quis potest dici schismaticus aut hæreticus, quando contemnit canones, nec vult conservare; scil. & præcipue qui dividit ecclesiam, & facit schisma. Notant Doctores, Hugo, in c. per ambitionem 64. dicit Innocent. & Joh. Andr. in C. 1. de sent. excomm. & Goffredus in summa de schism. Modo si Papa tenetur cedere requisitus, & non vult, sed renuit, ecclesiam dividit, & facit schisma; igitur est schismaticus.

Et quod tenetur, probatur clare ex prædictis; quia ex juramento præstito in introitu conclavis, invita requisitione, & declaratione DD. Cardinalium; & hoc sic deducitur: quia aut certum est, quod virtute juramenti cedere tenetur, & habetur intentum; aut certum est, quod non tenetur; & certum est quod hoc esse non potest; nec enim hoc diceret adversarius, quia juramentum expresse includit cessionem, ut patet textum intuenti; aut est dubium, & adhuc hoc casu secundum doctores in dubio, ex quo verba juramenti includunt cessionem, & cessio non est contra bonos mores, in dubio contra juramentum non est veniendum, alioquin incurreret perjurium. C. si vero de jurejurando, ex quo ipse eodem tenetur, & renuit, ipse facit scandalum, & schisma; ergo &c.

Non obstant, quod pluries per adversarios dicitur. Benedictus non refutavit viam cessionis per responsionem secundæ & tertiæ bullæ. Non est verum, sed notorie apparet contrarium. 1. per primam responsionem, cum dicit, quod via cessionis non est a jure statuta, nec practicata, sed alias fuit refutata in casu simili; & cum adjungitur quod acceptatio posset redundare in damnum ecclesiæ, exempli perniciem, contemptum clavium, scandalum Prælatorum & principum &c. In secunda autem bulla declaratoria dicit, quod intentionis ejus est prosequi suas vias in generali, et prius, quantum in virtute cujusdam cedulæ &c. Et primo vult omnes vias tentare ante cessionem, et schisma perpetuare. In tertia autem bulla, seu responsione dicit, quod per illam clausulam et alias in quantum virtute ejusdem cedulæ etc. appositam in secunda bulla, non intendit effectum cedulæ immutare, aut conditionem per ipsam apponere, sed eam juxta suum ordinem servare; et supponit, quod vult primo, et ante omnia alias vias prosequi: quia prius in eadem tertia responsione dicit, quod non intendit per istam adjicere aliquod novum robur dictæ cedulæ; et apparet quod non vult parcere verbis dicentibus, quod non refutat viam cessionis. Nam et ad confirmandum facto, quod verbo dixerat ipse Benedictus per suos Ambassiatores publice coram rege Arragoniæ, præsentibus legatis D. N. regis fecit dici quod antea esset martyrizatus quam cederet; et hoc quidem dixit cuidam Archiepiscopo hic præsenti.

Quod autem mihi objicitur quod ego in libro, qui mihi attribuitur, dixi D. Papam schismaticum, et quod male fecit etc. Reverendi DD. mei: cum regressus sum ab Hispania, per D. Cancellarium fuit injunctum aliquibus de Concilio, et mihi, ut scriberem super subtractione; et ita feci, et recitavi pœnas debitas schismaticis, quas recitat Hostiensis in Summa, nec elegi opinionem aliquam, sed solum pro utraque parte argui, ut apparet.

Ulterius probatur, quod tenemur subtrahere obedientiam: quia ubi apparet de obstinatione Prælati, debemus ab eo recedere, et ei non obedire: quia dicit Bernardus in C. cum non liceat de præscript. quod a capite licet membra recedere, cum caput incidit in schisma aut hæresim, etiam sine sententia. Concordat Innocentius in Glos. in C. 1. de schism. in notorio fornicatore, et simoniaco facit §. verum 32. dist. Et idem Bernard. in. C. cum non liceat, et hoc casu, cum Papa incidit in schisma, censetur sedes vacare. Et hoc solvit ad inconvenientia allegata per D. S. Pontii, quia tunc, sic tenendo, potest provideri, ac si Papa esset defunctus: nam aliquoties septem annis vacavit sedes, et tunc provisum erat negotio ecclesiæ.

Nec valet, si dicatur, Papa non est suspectus de hæresi: dico quod immo: quia schisma tale quale est istud, non est sine hæresi C. hæreticus 24. q. 3. Et si dicatur; glossa ibi dicit, quod si sint duo contendentes de Papatu, et bene credant, forte neuter est schismaticus. Certe ego noto verbum Forte, quia non dixit hoc decisive; tempore enim Alexandri III. fuit Octavianus, et alii contendentes; quilibet forte credebat bene contendere, et tamen concilium generale eos reputavit nedum hæreticos, sed hæresiarchas; et sic credulitas non relevat a schismate aut hæresi. Nam et alibi efficitur schismaticus in C. fin. 63. dist. C. non afferamus, et C. qui aliorum 24. q. 1. et ob hoc dicit Joannes, quod inter cætera crimina plus puniendum est schisma; nam

schis-

ANNO CHRISTI 1398.

schisma antiquum est hæresis. Modo dividere ecclesiam est schisma, quod facit, ut videtur, D. Benedictus.

Item Dionysius ad Novatianum comparat schisma idololatriæ. Cum igitur ipse per cedulam cedere teneatur pro unione, et refutat, schisma facit. Nec in contrarium, ut supra plenius dictum est facit responsio tertiæ bullæ, quia DD. de parte adversa dicunt, quod Benedictus unum, et ipse evidenter contrarium ostendit verbo et facto. Item quia dicit lex, quod cum interrogatus clare non respondit, negare videtur l. de ætate §. qui tacuit §. nihil ff. de interrogat. Et sic apparet, quod ejus Benedicti juramentum notorium est, requisitiones, declarationes Cardinalium, et DD. Ducum notoriæ, quia in publico factæ, et publice Avenioni prædicatæ et publicatæ, et responsiones suæ obscuræ, contrariæ, et dubiæ, notoriæ, quia sub bullis: Et apparet contradictio facti notoria, et scandalum schismatis notorium continue durans; igitur ejus delictum est notorium.

Per prædicta apparet, quod non sumus aliqualiter in terminis §. hinc etiam, sæpius allegati per partem adversariam: quia in illo casu nihil erat notorium de schismate aut hæresi contra Papam Symmachum, sed falso accusabatur, ut postea apparuit ex effectu. Quare &c. Non obstant jura allegata, quod nisi faciat contra jus naturale &c. Verum est, sed si incidit notorie in schisma & hæresim, non est obediendum, sed tenentur Reges et Principes contra eum, et ejus fautores, et consentientes se opponere, quoniam talibus non est communicandum C. omnis, et C. quidam 24. q. 1. Immo qui sibi dicit, ave, communicat operibus malis, et sic communicando offenderemus mortaliter. Ex quibus sequitur, quod D. Benedicto debemus, et tenemur obedientiam subtrahere, alias peccaremus mortaliter.

Non obstant in contrarium dicta; cum dicebatur, subtractione facta habebimus unionem? Item quia Papa nihil habebit. Ad primum dico, quod per solam subtractionem, sine aliquo processu ulteriori, et facto, non haberetur unio, nec bene fieret: sed subtractio est clavis, et principium habendi unionem; quia ut dicit D. S. Pontii; modicum habet Papa emolumenti, nisi a Francia, et emolumenta illa, seu obedientia est causa, quare obstinate vult Papatum retinere, et renuere cessionem; et sic si a Francia amplius non habeat pecunias, non habebit tot advocatos, tot fautores, tot consiliarios: quia ut dicit Augustinus, utilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat; quam esurienti panis frangitur, ut injustitiæ deditus acquiescat. C. nimium 23. q. 4. Nam etiam dicit lex, quod seditiones facientes nihil debent ab ecclesia recipere; & per hoc apparet responsio, cum dicitur, Papa nihil habebit. Dico, quod nimis habet, ut est dictum, quia illa non sunt nisi fomenta, & nutrimenta schismatis. Non valet etiam id, quod dixit D. S. Pontii, quod in cedula Regis Angliæ est verbum liberæ electionis: salva sui reverentia non est ita: sed voluit simpliciter cum Rege Franciæ prosequi cessionem.

Item probatur, quod Benedictus sit vehementer suspectus de schismate; quia Bonifacius intrusus, et ipse solebant se invicem excommunicare: postquam autem Benedictus misit dicto intruso suos Ambassiatores, non sic ut prius excommunicant. Et ex hoc præsumendum est, attenta eorum indurations, quod colluserunt ad invicem, et dixerunt. remaneamus quilibet in suo statu, et supervivens totum habeat; et ipsi essent hæretici, quia dicit Joh. Andr. cum Archidiacono, quod tenere duos esse Papas, est hæreticum. Item si de illis habita fuit colloquutio; Ergo communicavit schismatico, et per consequens est schismaticus, et hæreticus, aut saltem suspectus.

Ad inconvenientia allegata, cum dicitur, Prælati non obedient subtractioni; nos faciemus schisma novum; Prælati juraverunt Papæ &c. Respondetur. Dicit Seneca, quod inconveniens sine alio non potest sedari: idcirco de duobus inconvenientibus minus est acceptandum. Modo majus est inconveniens D. Benedictum tenere Papatum, et differre unionem ecclesiæ, offerendo viam scandalosam, et refutando viam omnibus gratam, sine difficultate, contra proprium juramentum, quam sibi subtrahere pecunias aut denegare obedientiam. Idcirco dicit Gregorius, quod fugatus pro refugio inspicit locum tutiorem. Modo tutius est subtrahere, quam sic remanere in schismate, et ita pro removendo schismate licet subtrahere.

Non obstat, cum dicitur: Prælati non obedient &c. Dico, quod tacita conclusione, Rex potest providere talibus inconvenientibus, et tenentur Prælati obedire, et suum intellectum captivare maxime habita conclusione per concilium, quia schisma est maximum malum, et nullum est tale in comparatione. Nec valet, quod dicunt adversarii, quod Rex capiet bona ecclesiæ; fient in pensiones. Hoc est male dictum; hoc non est de ejus intentione. De suo multa exposuit pro unione Ecclesiæ; intendit ecclesiam pacificare, & eam tenere in antiqua libertate. Mihi est injunctum, quod ego dicam vobis.

Ad processus & sententias dico, quod si habeatur conclusio de fienda subtractione, publicabitur causa, quare fiat subtractio; sive quare schismaticus, & sic non poterit ferre sententias, quia minor est quocumque Christiano. Si dicatur, ante sententiam non est subtrahendum; dico quod notorio schismatico est subtrahendum; nam in tali materia facto est utendum, quia non habet superiorem qui eum compellat, vel aliter. Nos non loquimur hic de capiendo bona confiscata, tamquam condemnati, scilicet si denegabimus obedientiam, quod licet. Dicit enim Innocentius in c. in litteris de restit. spoliat. quod non licet notorie malo contra bonum publicum solvere census, quia solvendo offendemus creatorem. Sic in proposito &c.

Non obstat, quod dicitur: Prælati jurant Papæ esse fideles, & essent infideles subtrahendo: dico, ut supra dictum est, quod non essent infideles, sed magis fideles: nec ligat eos juramentum quod obediant schismatico, aut suspecto de hæresi; nam schisma quale est istud, non est sine hæresi; quare &c. Item non obstat cum dicitur, factum Papæ non est notorium; non est pertinax, & incorrigibilis; offert viam juris &c. Dico quod immo factum Papæ est notorium, attento juramento cedulæ, requisitione Cardinalium, protestatione Papæ de via cessionis non acceptanda sub bulla, receptione viæ per Reges, monitionibus, & aliis requisitionibus. Nec valet clare via compro-

missi

ANNO CHRISTI 1398.

missi per eum oblata. Cardinales ab initio posuerunt casum, Joh. de Lignano, & Baldus scripserunt super eo, & adhæserunt Bartholomæo: nos adhæsimus Clementi: opiniones sunt contrariæ, etiam facto concordato, quod forsan nunquam fieret, & schisma est indouratum, & radicatum, & licet compromissarii pro uno judicarent, multi eis non crederent; quare nunquam esset Rex in ecclesia. Non obstat, cum dicitur, tu non eris judex, nec potes judicare Papam. Solutio; de hoc non quæritur: sed quæstio est, an salva conscientia Benedicto debeamus obedire.

Nec valet, quod dicitur, quod non valet declaratio Cardinalium, quia Papa non fuit vocatus &c. Dico, quod ante adventum DD. Ducum in Avenione, D. Benedictus fecit congregare Cardinales ad discutiendum de viis uniendi Ecclesiam; quibus congregatis, pro majori parte convenerunt in viam cessionis, & dixerunt ei; & similiter DD. Ducibus existentibus in Avenione, fuerunt omnes congregati, uno excepto; fuerunt omnes concordes in via ista. Post quæ Papa pro ea recipienda fuit per Cardinales, & DD. Duces pluries summatus, & monitus, immo quod plus est, de ejus præcepto, per Cardinales aliæ viæ fuerunt discussæ, & omnibus non obstantibus, cessio fuit concluſa, & in ea perseveraverunt Cardinales. Non obstat, quod dictum est de absolutionibus, quia certum est, quod sede vacante pœnitentiarius major potest absolvere. Item etiam Cardinales possunt providere per Clement. Ne rationi de elect. Item & si sedes non diceretur vacare; tamen in casu necessitatis ordinarii possunt absolvere.

Alia argumenta sunt scholastica, & non est difficultas. Non obstat, quod dicunt, quod Rex Castillæ non est pro subtractione; contrarium apparet per rescriptionem factam Martino Regi Aragoniæ. De hoc quod mihi impingitur, quod volo habere prærogativam per subtractionem, dico quod non quæro prærogativam. Scio quod sumus in Patriarchatu Romano, non Alexandrino; sed cum aliis, ut unus Episcopus volo pro posse procurare, & quærere pacem Ecclesiæ. Hæc sint dicta sub correctionibus ante dicti.

Consequenter die Veneris sequenti, ultima mensis Maji, Petrus Regis Abbas S. Michaelis in periculo maris, decretorum doctor Parisiis, ibidemque Regens, vir studiosissimus, pro eadem parte affirmativa defendenda, per regium Consilium deputatus, in Gallico aut lingua materna Normanica, effectualiter proposuit quod sequitur; ea tamen in Concilio, pro meliori & breviori, in Latinum, prout fidelius potui, reportavi.

In prosequutione hujus materiæ hunc ordinem observabo. 1. protestabor. 2. ponam tres conclusiones quas probabo, & quibus respondebo ad in contrarium allegata. In primis protestor, ut D. Patriarcha, quod illa quæ dicam, solum dicam ad aperiendum materiam &c. & quod quidquid dicam, nolo injuriari Papam, aut aliquem, sed solum dicam facientia ad propositum, licet forsan duriora, sed vera.

Prima conclusio est, Quod omnis Catholicus tenetur ad reducendum Ecclesiam ad obedientiam unius Rom. Pontificis, extirpando omnia contraria, & removendo impedimenta. Probatur; quod in hoc pendet salus totius Christianitatis et Ecclesiæ xl. dist. si Papa. Et specialiter ad hoc tenetur Papa, quia ad hoc habet a Deo potestatem, scilicet ad ædificationem Ecclesiæ: ideo si contrarium faciat, aut sit negligens, tenetur de damnis et inconvenientibus hac occasione evenientibus. c. quamvis de re judic. 95. dist. Ecclesiæ. 2. dico, quod in speciali Principes ad hoc tenentur. Probatur hoc 1. Quia de præteritis schismatibus non reperitur schisma sedatum, nisi per Principes, ut patet ex decursu Chronicorum. Item, quia dicit Pelagius Papa: timere Principes non debent, punire facientes schismata, sua auctoritate; et ita hoc possunt Principes auctoritate judiciali vel imperiali; nec possunt Deo majus sacrificium facere: et per hoc apparet, quod non procedit illud, quod dixit D. S. Pontii, videl. quod ad Regem solummodo pertinet procurare pacem etc. quia immo auctoritate propria se debent intrommittere; et hoc dicit Bonifacius VI. ampliando decretum, si duo contra fas, 79. dist. ad hoc facit c. sicut quivis 96. dist. cum gloss. et videtur casus in l. Si quis in hoc genus c. de Episc. et Cler. ubi videtur, quod auctoritate propria Principes possunt paci Ecclesiæ providere, non solum ad requisitionem Ecclesiæ: et licet exigeretur requisitio, Benedictus tamen D. regem requisivit, ut patet per bullam *bulla lecta est*

Item hoc probatur ratione; et primo supponitur scandalum schismatis, et necessitas unionis Ecclesiæ. Item supponitur, quod de præsenti, ubi Præsidentes sunt non solum negligentes, sed contradicentes, non potest haberi recursus nisi ad Principes sæculares, quia Papa superiorem non habet. 2. Suppono inconvenientia ex schismate, videl. periculum perditionis Ecclesiæ aut majoris partis, et animarum perditionem, aliaque quæ debite considerata apparent evidenter; ex quibus concluditur, quod Principes in hoc casu habent auctoritatem, licet in aliis casibus quam in materia schismatis, non habeant, & quia necessitas dat eis potestatem in hac materia schismatis.

Probatur hoc 1. quia qui non habet superiorem, potest indicere bellum. l. ait Prætor §. si debitorem ff. de his quæ in fraud. credit. Item quia *Marcha* contra non subditum aliquando licita est. c. si nulla 23. q. 8. Item quia dicit Innocentius, quod necessitate urgente licet venire contra juramentum etiam licitum. Item nisi Principes haberent auctoritatem, sequeretur inconveniens; quia tunc esset in potestate contendentium perpetuo tenere Ecclesiam in schismate, præsupposita conventione allegata per Patriarcham.

Ex prædictis sequuntur conclusiones correlativæ. Prima est, quod si Principes possunt providere, & non providebunt, sunt fautores & nutritores schismatis. Facit ad hoc c. negligere 2. q. 7. & hoc habet locum in illis etiam qui pacem Ecclesiæ prosecuti sunt, & a fortiori in illis qui ministrarent necessaria, aut præstarent consilium, auxilium, & favorem Papæ ad dilationem unionis Ecclesiæ. Patet ista conclusio, quia resistentia contendentium nihil potest impedire per prædicta. 2. Sequitur, quod inhibitio Papæ contra hæc nihil debet operari. Patet, quia alias sequeretur perpetuatio schismatis: ex quo sequitur quod Papæ præcipienti in hoc non est obediendum. Probatur; quia hic non quæritur de statu suo

so-

ANNO CHRISTI 1398.

solum, sed de statu universalis Ecclesiæ, quæ non est ejus: in qua etiam ipse invitus salvari compellitur. c. ipsa pietas. 23. q. 4. & panis invito tollitur, & medicus datur invito. c. item medicus 86. dist. & ita in quærenda unione, quod est bonum publicum Ecclesiæ, non debet attendi voluntas Papæ, sed salus populi. Nam Papa contradicendo hoc casu præsumendus esset furiosus l. equidem de condit. just. quia Papa est ad pascendum oves exemplo, verbo, & doctrina.

Per hoc respondeo ad primam conclusionem D. Episcopi S Pontii, qui dixit, quod obediendum est Papæ in illis, quæ non sunt contra jus naturale, vel divinum, vel universalis Ecclesiæ statum: etiam non concedo, sed dico, quod ad hoc quod obediatur Papæ, antequam quis obedire teneatur, requiritur præceptum salutare, quia ad hoc potestas sua limitatur. Et probatur per c. præceptis 12. dist. & hoc notant Archidiaconus & Hugo in c. quapropter 2. qu. 7. & ob hoc dicit Archidiac. quod non tenetur quis obedire, nisi in præceptis Dei, & illis, quæ sunt ad utilitatem & salutem Ecclesiæ: & probatur hoc, quia alias sequeretur inconveniens. Pone, verbi gratia, Papa mandaret alicui domino, ut sibi daret mille francos, aut quod filiam suam alicui ignoto daret uxorem. Istud præceptum non est contra jus naturale, divinum, vel universalis Ecclesiæ statum, & tamen certum est, quod hoc casu non esset obediendum; & ita non procedit conclusio prædicta: faciunt notata Joh. Monachi in rubrica de Majorit. & obedien.

Item S. Bernardus dicit, quod quoties præceptum superioris est malum ex circumstantiis, non est obediendum. Et per hoc respondetur ad aliud per partem adversam sæpius allegatum. Non sunt mala facienda &c. verum est; sed non est verum, quod sit malum subtrahere, sed est bonum; & contrarium, scilicet non subtrahere esset malum, & nutrire schisma. Item ad hoc dicitur, quod dicitur, quod debet obediri dominis malis, verum est in eo, in quo non sunt mali. Arg. C. Julian. XI. qu. 6.

Ex hoc concluditur, quod si Papa hac occasione aliquem excommunicaret propter prædicta, non esset desistendum a prosequutione; quia omnes tenentur sub pœna fautoriæ schismatis prosequi unitatem per prædicta. Ad hoc facit C. Inquisitionem de sent. Excomm. Item quia in hoc excederet suam potestatem & terminos: quod probatur per auctoritatem; *quodcumque ligaveris super terram &c.* Quod intelligitur secundum Doctores *clave non errante*, ut notat Hostien. in C. Quanto de transl. Episc. Et ita potestas Papæ intelligitur secundum Dei voluntatem & ordinationem, ad pascendum & nutriendum oves spiritualiter; & ob hoc dicit Innocent. & recitat Joh. Andr. quod si Papa tulit sine causa sententiam excommunicationis, & certum est, non debet timeri: nec opus est absolutione, quia quoad Deum non est ligamen; Et ita apparet, quod tenetur quilibet, prout ad eum pertinet, omnia impedimenta unionis removere.

Secunda conclusio est. Licitum est, aptum & necessarium unioni Ecclesiæ, subtrahere obedientiam, & dependentiam, idest collationes beneficiorum, provisiones dignitatum, & Annatas, seu procurationes, & similia. Probatur, & primo notatur. Factum verum & notorium est, quod D. Papa misit Ambassiatores erga Regem Romanorum ad impediendam viam cessionis. Hoc vidi legatus pro tunc ibidem existens pro parte D. N. Regis; viderunt & omnes quotque voluerunt videre, nec aliqua tergiversatione celari potest. Item cum fui ad Aragoniam pro facto Ecclesiæ ex parte Regis, legati Papæ publice dogmatizaverunt, quod D. N. Rex non volebat habere Papam nisi Gallicum. Postquam autem alii legati Regis & ego requisivimus Regem Aragoniæ, quod acceptaret cessionem se conformando aliis, Episcopus Zabulensis ibid. pro parte Papæ existens publice dixit, quod Papa nunquam acceptaret, & quod de hoc protestabatur. Et ultra hoc dixit D. Junianus, ibidem similiter pro parte Papæ existens, quod D. Rex, Duces, Universitas, & Alemanni non erant concordes in hac prosequtione, & quod impediebant unionem.

ANNO CHRISTI 1398.

Iterum ut prius requisivimus D. Regem. Respondit, quod Papam summaverat de hac via acceptanda, & requisiverat, ut acceptaret viam cessionis, & quod ipse refutavit, & erat ad eam indispositus, & alia plura quæ hic non oportet recitare. Ex quo apparet, quod Papa per se & suos satellites impedit viam cessionis. Notorie ergo fautor est schismatis, nutritor, & pertinax, quia continuo impedit.

2. Notatur, quod via cessionis est sola sufficiens ad schisma plene terminandum, & conscientias pacificandum, nec oblata est alia plene sedativa schismatis. Patet per determinationem primi consilii Regis in hac materia. Item notatur; Papa ad eam tamquam schismatis sedativam acceptandam tenetur, & etiam virtute juramenti præstiti in conclavi.

3. Notatur, quod quadruplex est via practicandi viam cessionis. Una est requisitionis, & ista facta est diligentissime, & cum maxima solemnitate, nec est spes de ejus correctione, & pœnitentia, attentis continuis impedimentis. Oportet igitur ad alium modum practicandi recurrere, scil. ad subtractionem, quia alias esset in eius potestate Ecclesiam perpetuo tenere in schismate. Item, quia potestas Principum esset derisoria; & sic, ex quo dulcibus remediis nihil fieri potest, acriora requiruntur. l. q. 2. c. reperiuntur.

Item hoc probatur, & supponitur dictum Sarisberiensis, qui dicit, quod quando quis refutat renunciare pro unione habenda, præsumitur in eo ambitio, avaritia, & cupiditas. Ad hoc facit C. C. de Cleric. non resident. Et ita præsumitur Papam renuere cessionem; & sic hoc declaratur, quia autequam esset Papa, notorie approbavit cessionem, præsentibus pluribus viris notabilissimis; nunc autem reprobat. Item etiam probatur per additionem Regis Aragoniæ ad viam Papæ, quam approbavit, & per quam vult arbitros adstringere ad electionem alterius ipsorum duorum contendentium præcise. Ex quo evidenter apparet ambitio, avarita, & cupiditas, & schismatica pertinacia, quæ omnia proveniunt ex obedientia quam habet; maxime quoad obedientiam provisionis Episcopatuum, procurationum, annatarum, & similium exactionum. Necessarium est igitur removere prædicta quæ impediunt unionem: nam ad sanandum infirmum summum remedium est removere causam infirmitatis.

ANNO CHRISTI 1398.

Confirmatur. Scandalum ſchiſmatis eſt notorium, et eſt defectus Papæ notorius, qui diſponit ad ſchiſmatis perpetuitatem. Igitur melius eſt eſſe ſine tali paſtore. Arg. 24. q. 3. illud. Nec valet, quod aliqui poſſent dicere, expectemus Dei proviſionem: quia ex quo haberi poteſt remedium humanum, non eſt expectandum, quia eſſet tentare Deum. C. ſi nulla 23. q. 8. Item probatur, quia dicit Joh. Andr. in C. locupletari de re judic. quod ubi contentio eſt inter duos non poſſeſſores, fienda eſt ſequeſtratio, et neutri debet obediri: et ſic ab initio debuit eſſe factum: quoniam ſi ſic factum fuiſſet, forſitan minus duraſſet ſchiſma.

Ex prædictis ſequuntur concluſiones corollariæ. Prima eſt, quod prælati, qui obligati ſunt Papæ per juramentum, proſequendo viam ceſſionis, non ſunt perjuri, nec infames, etiam ſubtrahendo. Patet, quia ad hoc proſequendum Deo et Eccleſiæ ſunt obligati. C. de forma 22. q. 5. 20. Sequitur, quod ſi eſſet aliquis Prælatus, qui obligatus eſſet, aut adſtrictus ad ſolutionem annatæ per juramentum, non deberet ſolvere, et non eſſet perjurus non ſolvendo per dicta, quia non debet ſolvere ad nutrimentum ſchiſmatis. Juramentum intelligitur conditionaliter, ſi res in eodem ſtatu permaneant. Argum. C. quemadmodum de jurejurando. Item ſequitur, quod timor verborum partis adverſæ dicentis, quod ſuum errorem cognoſcunt, et ſuum Papam proſequuntur etc. non debet retardare proſequutionem. Ad hoc faciunt notata per Doctores in C. niſi cum pridem §. ſi præ gravi.

Ratio eſt, quia ſcandalum ſchiſmatis eſt maximum, et nullum tale eſt in comparatione, et ſic eorum ſcandalum non eſt timendum.

Quarto concluditur, quod renunciatio facta per Benedictum, facta ſubtractione, eſſet bona, et proviſio ſubſequuta bona; non injurioſa, ſed juſtitiæ executiva, quia propter bonum facta. Argum. 23. q. 4. ipſius pietas, et cap. ſeq. argumento quorum poſſunt ſchiſmatici compelli reverti ad unionem Eccleſiæ: et ad hoc facit §. pro gravi in C. niſi cum pridem, ſæpius alligato. Quod probatur; quia coactio juſta, et juris exequutio non impedit actum. Notatur in C. veniens 2. de ſponſal.

Quinto concluditur, quod licet obedientes parti alteri contendenti, ſive Bonifacio, non denegarent obedientiam; nos tamen tenemur denegare. Patet, quia ad hoc obligamur ſub pœna peccati mortalis. Facit C. petiſtis de privileg. Item quia niſi ita fieret, ſequeretur perpetuatio ſchiſmatis: quia oportet quod aliqua pars incipiat facere debitum.

Item, quoad electionem viarum, & modum procedendi D. N. Rex incœpit per viam & modum requiſitionis: nam 1. examinavit & concluſit viam ceſſionis, & poſtmodum monſtrata ejus juſtitia alios principes ſecum attraxit ad hanc viam &c. Incipiendo ſubtractionem, attrahet alios Principes; licet alii eſſent negligentes, tamen debitum facere tenetur. Non obſtat, quod dicitur, fortificaretur pars adverſa &c. Non eſt verum: ſed daremus aliis exemplum ita faciendi: nec eſt veriſimile, quia ipſi de parte Bonifacii, ut in pluribus ei non obediunt, niſi pro libitu. Si dicatur, evenient ſcandala; dubito, novit Deus; & ſi eveniant aliqua, nihil ad nos: quia ex eis eſt ſcandalum, qui impediunt unionem. Abſit ut ea quæ propter bonum aut licitum facimus, ſi præter intentionem aliud eveniat, nobis imputetur. C. de occiden. 23. q. 5.

Item, ad hoc faciendum inducere nos debent 1. timor indurationis ſchiſmatis: quia ſi in hoc ſtetur, nihil aliud faciendo, cum facta ſint plura Concilia, multi recedent; numquam fiet diligentia; nec aliquis volet proſequi. Item D. N. Rex, & Caſtillæ hoc invicem promiſerunt per ſuos legatos; hoc Papæ ſignificando, quod niſi infra feſtum Purificationis ceſſionem acceptaret, aut uniret eccleſiam, removerent impedimenta; & niſi fiat ſubtractio, Papa omnia contemnet, & erit perpetuatio ſchiſmatis. Item daremus occaſionem Regi Caſtillæ mutandi bonum propoſitum ſuum, & in nos non confidendi: nam & ille ſcripſit D. N. Regi, quod licet alii non faciant, ipſe tamen faciet ſubtractionem.

Sexto concluditur, quod non eſt opus citatione, ſententia, aut proceſſu ad ſubtractionem faciendam, quia factum Papæ eſt notorium in actu permanenti; ergo &c. Notat Innocentius c. 110. part. de verb. ſign. c. quanto de translat. Epiſc. & ita non requiritur citatio, aut ſententia maxime in tali caſu, in quo non agitur de perpetua inobedientia, ſed agitur de nutrimentis ſchiſmatis removendis; propter quæ removenda ſecum non debemus participare; alias, ut dictum eſt, participaremus in crimine criminoſo ſeu ſchiſmate.

Tertia concluſio eſt. Suppoſito quod per Regem non fieret ſubtractio totalis obedientiæ, deberet fieri particularis ſubtractio collationum beneficiorum, procurationum, annatarum, & pecuniarum. Et pro evidentia concluſionis notatur 1. quod in primitiva eccleſia fuit conſtitutum, quod electio Epiſcoporum & Abbatum pertineret ad capitula & conventus, ordinatumque eſt per Concilia, quod confirmatio Epiſcoporum ad Archiepiſcopos, & collatio beneficiorum ad Epiſcopos & diœceſanos pertineret. Nam & hoc ordinavit Chriſtus Apoſtolis §. 1. 21. diſt. & hoc fuit obſervatum mille ducentis annis & amplius. Ex quo videtur, quod licet Papa hoc uſurpavit, hæc uſurpatio eſt contra bonam & debitam politiam: quia non eſt in poteſtate ſolius hominis tantum populum gubernare, & beneficiis omnibus debite providere. Ratio hujus eſt; non debet providerí beneficiis, niſi de perſonis notis: modo Prælati magis cognoſcere debent promovendos, quam Papa.

Item, quia quando quæſtio eſt de aliquo promovendo, debet fieri inquiſitio in loco moræ, & proclamatio in eccleſia ad ſciendum vitam & mores promovendi juxta cap. ſcriptum de elect. Ex illis autem promotionibus, & aliis quæ fiunt in Curia, ſequitur, docente experientia, promotio indignorum, & alia plura inconvenientia, quæ hic recitare non eſt opus. Item tales proviſiones factæ per Papam & collationes & reſervationes ſunt contra hierarchiam eccleſiaſticam, in qua tres ſunt ſtatus, majores, minores, & infimi, & inter iſta eſt ordo qui non debet confundi, ſicut in corpore humano unum membrum officium alterius occupare non debet. 21. diſt. Clerus, & ad hoc 79. diſt.

Item, Papa ordinatur principaliter, propter doctrinam, acquiſitionem infidelium, & alia ardua eccleſiæ negotia. Multo pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus c. ſiquidem 20.

q. 1.

ANNO CHRISTI 1398.

q. 1. nam ex congregatione pecuniarum subditi & incolæ regni depauperantur, & sequuntur plures confusiones: nam per ista impeditur a suo officio, & principaliter se occupat in congregatione pecuniarum, & provisionibus modicorum beneficiorum, in quibus occupari non deberet, quia Petrus instruxit Clementem, ne in temporalibus se immiscereret.

Item istæ provisiones factæ per Papam, maxime expectationes, sunt contra intentionem Fundatorum, Principum, & aliorum, & per eas enervatur potestas Episcoporum. Per eas etiam datur occasio machinandi in mortem contra Can. 2. de conceff. Præb. Item quod Ordinarii conferant, constitutum est in generalibus conciliis. Igitur non potest per Papam immutari per dictum Gregorii 15. dist. sicut sancti, quia ut Evangelia per eum recipi jubentur. Nec valet si dicatur, quod Papa potest contra Concilia generalia providere: nam non videtur quod Papa sic possit ab Episcopo auferre collationem; quoniam si ita posset, videtur quod posset exercere omnem potestatem Episcoporum, & sequeretur confusio status ecclesiastici, & Prælati haberet nomen sine re-, deberetque Papa vocari universalis Episcopus, & Princeps personarum, quod est damnatum in c. nullus in c. ecce 99. dist. dicit enim S. Thomas quod Papa sine causa rationabili, a pluribus casibus particularibus non potest dispensare & quod detinens non est securus. Notant etiam Doctores in c. multa præbendis.

Item quod per hoc jura de electione, & alia Concilia generalia nulla essent, & oporteret libros comburere: ut quid enim membranas occuparent, cum nullius essent utilitatis? Item quia ista usurpatio est impedimentum unionis propter amicos per beneficia, & promotiones, ut apparet experientia; & in hoc tenetur Rex providere. Evidenter enim constat, quod solum suis fautoribus providet; bonos autem & prosequentes unionem, & viam cessionis hoc ipso odit & eis non providet, & nisi provideretur, totum destrueret, nec Rex haberet Clericos forsitan qui sibi vellent adhærere. Item antiquitus etiam tempore Innocentii, Papa non rogabat Episcopos de provisionibus, nisi pro uno merito solum, nec volebat unam ecclesiam gravari duobus. Modo scribit pro infinitis, & irritum decernit quidquid in contrarium actum fuerit; quare &c.

Quod autem facienda sit subtractio obedientiæ quoad perceptionem procurationum debitarum ratione visitationis deducitur; pro quo est sciendum quod de jure naturali & divino Prælati debent visitare parochias & diœceses pro augmentatione divini servitii, pro sacramentis, pro moribus, vita, & excessibus corrigendis ratione autem hujus visitationis debent habere procurationem in victu, aut pecuniam, electione ejus qui visitatur, ut in extravag. Modo ex hoc quod Papa percipit tales procurationes, sequuntur plura inconvenientia, quia omnia prædicta cessant; quia non fit visitatio per Papam qui procurationem recipit, & sic cessat divinum servitium, & alia supra tacta. Alii autem Prælati plures non visitant, quia non procurantur, & ob hoc impediuntur; & ita capit Papa procurationes sine complendo causam propter quam debentur.

Item subditi visitandi privantur fructu spirituali, qui provenit ex visitatione; & sic Rex providere tenetur, ut ei subtrahatur quoad hoc obedientia propter duo. 1. pro reductione ecclesiæ Gallicanæ ad antiquam libertatem; & in hoc ejus interest specialiter. 2. Ad unionem ecclesiæ consequendam, removendo impedimenta unionis: nam Papa ex pecuniis, quas inde recipit, mittit hinc inde Legatos ad impediendam unionem ecclesiæ & in Papatu præsidendum, in præjudicium fidelium animarum. Nec valet si dicatur, quod Urbanus V. etiam recepit, & sui successores. Dico quod Urbanus fecit hoc pro evidenti utilitate & bono ecclesiæ, & idem de collationibus beneficiorum, quia providit aliquibus clericis propter negligentiam Prælatorum. Non sic est hodie de D. Benedicto, ut est dictum, qui in detrimentum ecclesiæ recipit. Item quia plus recipit quam fecerit Clemens ejus prædecessor, & tamen non est major necessitas, & allegare inconveniens non est solvere. Nec valet quod dicit D. S. Pontii, quod sufficiunt testes synodales ad correctionem criminum, & quod non requiritur visitatio; non est verum, quia non obstantibus testibus synodalibus, jura providerunt de visitatione personaliter facienda: & sic non sufficiunt dicti testes synodales. Ex istis sequitur, quod debet fieri subtractio istarum annatarum, procurationum, & similium ecclesiæ exactionum: nam per eas evidentissime constat quod Abbatiæ destruuntur, ædificia ecclesiarum cadunt, & sequuntur innumerabilia inconvenientia; quare videtur subtractio facienda. Hæc sint dicta sub correctionibus ante dictis.

ANNO CHRISTI 1398.

Consequenter die sabbati prima sunt præsente cœtu universo, dixit Ludovicus D. de Tignonville, miles armatæ militiæ, ac vir litteratus: Quod cum ipse causa legationis iret cum aliis legatis Regis Aragoniam pro facto unionis ecclesiæ, transivit per Avinionem, ibique Papam visitavit, qui ab eo petiit de novis Regis, & Regni; qui quidem miles, cum Papæ nihil diceret, nisi quod Rex & Domini, Deo concedente, erant bene dispositi; respondit D. Benedictus: Credit Rex facere quod cedam; non certe faciam; vult facere subtractionem; faciat subtractionem: faciat debitum in regno suo, faciam in meo quod debeo: & finaliter quod antea se permitteret excoriari, quam cederet: recessitque dictus D. Ludovicus; qui cum venisset Aragoniam, accessit ad quemdam Magnum Dom. regni Aragoniæ, & sibi præsentavit litteras credentiæ ex parte Regis, audivitque eum dictus D. patienter, recitavitque dicto D. militi diligentiam Regis & Domino rum in prosequutione unionis, deliberationem Concilii Prælatorum, & Universitatum ad viam cessionis, requisivitque dictum Dom. ut cum Rege vellet ad eam laborare. Qui quidem D. miles Aragoniæ respondit, quod via erat sancta & bona; erat tamen difficilis quoad contendentes, qui non vellent in hoc concordare. Dixitque ultra, quod in partibus illis erant multi corrupti per pecunias, & dona; quodque nulla erat alia via practicandi cessionem, nisi per subtractionem obedientiæ, & ad hoc prosequendum obtulit D. Regi corpus & bona. Ulterius dixit, quod hac de causa accemeret ad Regem Aragoniæ D. suum, nisi sibi fuisset mandatum, quod ad eum non iret, nisi esset de parte Papæ, scilicet contra viam cessionis.

Statim eo dicto, surrexit M. Ægidius de Campis de Rothomago, Mag. in Theologia fa-

ANNO CHRISTI 1398.

famoſiſſimus, regiſque Conſiliarius, & ad eam-dem partem affirmativam defendendam deputatus, & in lingua mater propoſuit effectualiter quæ ſequuntur. 1. Proteſtando, & ſe excuſando de infirmitate corporis, & brevitate temporis, quia ante diem præcedentem non credebat proponere; ſed credebat alium hoc facturum. Poſtmodum proteſtatus eſt, ut D. Patriarcha, & D. Abbas de ſobrietate verborum, & quod habeatur gratus, quod ſolum diceret pro poſſe facientia ad propoſitum; etſi alleget idem quod alii, ad aliud tamen propoſitum allegabit. Ea tamen in Latinum gratia brevitatis reportavi in Concilio, prout fidelius potui; non quod omnia media & probationes & difficultates ſolemniſſime deductas & allegatas redigendo in ſcriptis; ſed ex eis puncta principalia notavi. Quare ſi aliquid omiſſum eſt, mihi ſcribenti parcatur, quoniam hoc fecit velocitas ejus eloquentiæ, & debilitas aut fragilitas meæ intelligentiæ. Dixit ergo prout ſequitur.

His præmiſſis pro materia noto 1. quod duo domini, qui loquuti ſunt pro parte negativa dixerunt opiniones eorum, prout eis videbatur, & deliberaverunt ſolum ſuper expedienti, non an Rex poſſit ſubtrahere. Item noto, quod ſupponunt, quod una ſola eſt via ſedationis ſchiſmatis, ſive ceſſionis, & ita ſupponunt Rex & Concilium, practicam tamen non dederunt, nec dixerunt aliud, niſi negative, & ſic ſecundum eos, via bona eſt, ſed ſine exequutione.

Venio ad propoſitum, & cum conſidero ſummam dictorum per partem adverſam, eorum deductio in quatuor punctis continetur. Primum reſtringit poteſtatem Principum. Secundum exaltat Papam. Tertium exaltat obedientiam. Quartum, quod non licet propter quodcumque obedientiam ſubtrahere, & etiam quod hoc non licet uni, niſi ſimul fiat alteri. Et in hoc aperiendo materiam, ponam quatuor contraria dicta. Primum contra primum de poteſtate Dominorum temporalium quoad materiam præſentem ſive ſchiſmatis, & pacis eccleſiæ. Eſt ergo primum dictum, quod ad Regem pertinet ſine requiſitione eccleſiæ, providere ſtatui eccleſiæ regni ſui extra articulos fidei. 1. ad ſervandam pacem eccleſiæ in ſuis membris. 2. ad ſervandum ejus libertates & franchiſias. 3. ad ſervandum fundationes, & voluntates fundatorum, & iſta pertinent ad Regem cum conſilio eccleſiæ.

Primum dictum probatum eſt per dicta D. Abbatis, & per auctoritates per eum allegatas, quæ non faciunt mentionem de requiſitione eccleſiæ; & adhuc iſtud probo duabus auctoritatibus, ſeu exemplis. 1. per §. hinc etiam 17. diſt. ſæpius allegat. ubi propter ſcandalum Symmachi, Theodoricus Rex convocavit Prælatos eccleſiæ, quibus congregatis facta fuit inter eos difficultas, an deliberarent, quia per Papam non fuerant convocati: quo non obſtante deliberaverunt. Dicit enim textus: *intuitu Spiritus ſancti dixit Rex, nihil ad me, niſi ut pax ſit in eccleſia*; & ita ad Regem pertinet, ut in eccleſia ſit pax. 2. Allegabo capitulum, ſi duo contra fas 79. diſt. ſæpius allegatum, cum textus dicit, non permittimus. In quo capitulo videtur caſus in terminis in iſta materia. Videtur enim dicere illud capitulum, quod quotieſcumque ſunt duo contendentes, de quibus eſt dubium, & ſcandalum, neuter debet remanere. Et ad hoc facit c. eccleſiæ meæ & c. Victor 97. diſt. & etiam hiſtoria Iſidori. In illo cap. dicit Iſidorus, quod Bonifacius videns ſchiſmata requiſivit Honorium Imp. ut provideret, ne in futurum evenirent ſchiſmata, propter quæ & ambitiones vitandas fecit Honorius hoc capitulum.

Nec valet ſi dicatur, quod hoc capitulum habet locum, quando duo notorie non habent jus; nec eſt dubium, aut difficultas, quia lex debet eſſe de bono & difficili: & idcirco oportet intelligere illud capitulum, ubi eſt dubium; ſi ambo, aut aliquis jus habet. Et ad hoc facit verbum textus, ſi duo forte, quod eſt dubietatis. Quod autem de præſenti ſit dubium de utroque noſtrorum contendentium, conſtat evidenter, quia etiam de parte noſtra multi de noſtro opinantur, & ita ſimiliter eſt in alia obedientia. Et ad hoc facit verbum, temeritate conteſtantium, quod fuit appoſitum propter perplexitates, & difficultates. Quod autem pertinet ad Regem providere eccleſiæ ſui Regni propter libertates & franchiſias conſervandas, clarum eſt per juramentum quod præſtat Rex in ſui coronatione, & ad hoc facit capitulum Valentinianus 63. diſt. c. Arrianus & c. tibi Dominus.

Quantum ad tertium, ſive quod Regis intereſt providere ſtatui eccleſiæ regni ſui propter fundationes &c. caſus eſt in cap. in Canonibus 16. q. 1. & q. 7. c. filiis. Super quo cap. dicit gloſſa, ſuper verbo ad Regem, ad corrigendum facientes contra fundationes, ſi Prælati ſint negligentes. Propter hoc enim habet enſem & gladium ad defenſionem eccleſiæ & fidei, ut ei ſubveniat ſine requiſitione, & fortiori ratione requiſitus poteſt remedium adhibere. Et hoc poteſt fundari per dictum Evangelii: in paſſione plures videntes timorem Apoſtolorum, & quod Chriſtus timebat humanitates, dixerunt: ecce duo gladii: dixit Chriſtus, ſufficit. Quod exponunt Doctores, Bernardus & alii de duabus juriſdictionibus, quæ ſunt adjuvamen alterius ad invicem: quaſi diceret, eccleſia ſua defendetur. Ecce duo gladii: & ſi unus deficiat, vel ſit negligens, alius poteſt ſuccurrere. Propter hoc dicitur: Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem. C. licet de reſtit. ſpoliat. Et iſta eſt opinio Quæſtionarii ſuper rubrica de ſupplend. neglig. Prælat. & hoc per modum ſuccurſus & auxilii; non quod una recipiat auctoritatem ab alia.

Item hoc ſic probatur, quod ad Regem pertinet providere & ſervare pacem eccleſiæ, quia ejus intereſt. Non enim poteſt eſſe turbatio in ſpirituali regulariter, & notabilis, quin etiam ſit in temporalitate. Unde in Evangelio, in paſſione; *ne forte veniant Romani, & toliant locum noſtrum, & gentem*. Propter quod Judæi Magiſtratus & ſeniores populi nolebant novam legem & doctrinam Chriſti recipere. Item etiam habemus exemplum de Jeroboam, tempore diviſionis filiorum Iſrael, qui ordinavit vitulos aureos, ne alibi iret ejus populus adorare. Idem 4. Reg. 12. de Rege Joas, qui poſuit proviſionem in pecuniis templi, quia male utebantur presbyteri.

Nec obſtant exempla in contrarium de Oſa & Oſia. Unus ſcil. Oſias percuſſus fuit lepra, quia adolebat incenſum, quod ſolum ſpectabat ad ſacerdotes: alter quia de ſpiritualibus ſe immiſcebat &c. Reſpondet ad hoc hiſtoria expreſ-

ANNO CHRISTI 1398.

preſſe, quia unus cum temeritate tangebat Arcam. Rex autem nihil hoc caſu vult facere temerarie. Item alius, ſcil. Oſias, non ſe intromittebat de ſpiritualibus, ut debebat, ſed volebat ſacrificare, ut Sacerdotes. Secus in Rege in caſu noſtro; quia cum reverentia & devotione ſe vult intromittere, & propter bonum publicum eccleſiæ, ut apparet.

Ex prædictis ſequitur, quod ad Regem pertinet providere, quod Eccleſia regni ſui non ſit ſubdita Papæ, niſi ut decet, in terminis rationis, & prout ratio dictat. Primo propter auctoritatem Papæ, quia eſt porta auctoritatis; ſupremus & principalis fidei defenſor eſſe debet. Item quia ſuperiorem non habet, qui eum valeat corrigere, juxta, c. ſi Papa 40. diſt. aut ad quem habeat recurſum, ſicut haberet de alio inferiori Epiſcopus, quia coram Papa poſſet conqueri: & ob hoc certe proviſiones factæ ſunt in electione Romani Pontificis: videlicet quia non admittitur exceptio contra electionem factam a duabus partibus Cardinalium, quia non eſt ad quem poſſit haberi recurſus, licet ſecus in electione aliorum Prælatorum, juxta c. licet de elect. in antiq.

Ideo Princeps debet providere ne nimis dominetur. Unde dicit B. Gregorius, quia Papa non redarguitur, periculum eſt ne excedat, quia non homo eſt qui tantum noceat Eccleſiæ, ſicut pernicioſus Prælatus. Ad hoc facit c. ſicut inquit 2. q. 7. *Sicut*, inquit, *laudabile diſcretumque eſt reverentiam & honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris eſt, ſi qui in eis indigent correctione, nulla diſſimulatione poſtponere, ne totum, quod abſit, corpus morbus invadat, ſi languor non fuerit curatus in capite.... Nam ſi quis in hoc piger aut negligens eſſe præſumpſerit, dictis criminibus apud Deum ſe noverit eſſe participem &c.* Et ead. cauſ. 2. c. ſancta, dicit textus. *Sancta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt, & quantum ex vitæ merito ædificat Chriſti Eccleſiam, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtit.* Hoc Hieron. & ſic moventur ſubditi ne obediant, niſi ut debent, ne nutriant malos dominantes in eorum malitia & induratione. Ex quibus omnibus apparet, quod auctoritas Regis ad ſchiſma extirpandum, & pacem Eccleſiæ ſervandam, eſt de omni jure divino, naturali, canonico, & civili. Ex quo ſequitur corollarie, quod quidquid apparet ei licitum ad ſchiſma evellendum, & unionem inducendam, poteſt facere non requiſitus ab Eccleſia. Patet ex prædictis, quia ſua auctoritate ſe poteſt intromittere; patet etiam exemplo Caroli Magni, qui aliquando in veſtibus Sacerdotum ſe intromiſit: & propter hoc conſtituit Rex, & publicatum eſt ubique in Regno, quod nulli dogmatizarent contra viam ceſſionis, & ſub hujus umbra faciunt Reges Aragoniæ, quod nullus in Aragonia beneficiatur, niſi de eorum regno & poteſtate.

Secundum dictum, ſeu punctum principale, quod reſpicit obedientiam, eſt, quod quando apparet vehementer, quod præceptum Papæ eſt contra jus divinum, aut naturale, vel bonum Eccleſiæ, non eſt obediendum, ſed peccatum eſſet obedire etiam in iis, qui ex iis ſequuntur. Probatur; quia jus divinum naturale &c. ſunt regula Papæ ad regimen populi & Eccleſiæ: igitur non poteſt contra ire. Et quod etiam non poſſit contra ea, quæ ſequuntur ex eis, probatur, quia ſunt ejuſdem naturæ cum eis, ex quibus ſequuntur; & ita præceptum contrarium nullum eſt. Per hoc poteſt dari intellectus ad dictum Gregorii, *Sententia paſtoris ſive juſta, ſive injuſta, timenda eſt*; quia bene dicit Gregorius, timenda propter reverentiam, non ſervanda. c. iſta Dom. noſter 19. diſt. quia non eſt cum temeritate contemnenda.

ANNO CHRISTI 1398.

Ex hoc ſequitur corollarie, quod Papa non poteſt tollere, quin illi qui ſeminant ſpiritualia, recipiant etiam temporalia; quia alias Papa poſſet falſare dictum Apoſtoli; quod non eſt verum: quia contra verbum Domini non poteſt Papa, & hoc dicit Paulus in pluribus epiſtolis. 2. ſequitur, quod non eſt in poteſtate Papæ quodcumque non expreſſum in jure divino & naturali, quia etiam ea, quæ ex eis ſequuntur, non ſunt in ejus poteſtate, ut dictum eſt. 3. ſequitur, quod coloratum eſt dicere, quod Papa ſolus non poteſt facere contra Canones fundatos in jure divino, licet non ſequantur in bona conſequentia formali, ita C. ita Dom. noſter allegatur, & ibi Gratianus. 4. ſequitur quod timeri debet fortiter de promotione DD. Cardinalium novorum, & maxime de factis contra voluntatem Cardinalium, quia contra bonum publicum, & ut Papæ adhæreant contra unionem Eccleſiæ ordinati ſunt. Quod autem Papa ſine conſilio Cardinalium non poſſit facere, patet, quia unum corpus ſunt Papa & Cardinales. Ideo in ordinationibus & conſtitutionibus papalibus ſemper dicitur fratrum noſtrorum conſilio, & ad hoc facit gloſſa cap. ſuper eo de hæret. lib. 6.

Tertium dictum, ſive fundamentum reſpicit perſonam, & eſt tale. Quando prælatus eſt ſcandaloſus populo, & non eſt ſpes quod tollatur ſcandalum, quamdiu præſideat, non eſt fovendus in prælatura. Probatur per c. niſi cum pridem §. præ gravi quoque ſcandalo de renunciat. qui §. fundatur in jure divino, & naturali, quo Papa ligatur, ut eſt dictum. Ad hoc faciunt auctoritates Evangelii: *qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, expedit ei, ut ſuſpendatur mola in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Item: *ſi oculus, vel pes tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: melius eſt enim unum oculum habentem ad vitam ingredi, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Item alia auctoritas de ſale infatuato; *ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus*, &c. Cum enim dicit Scriptura: *Erue eum, & projice*; præceptum eſt cuilibet directum, & ſic quilibet hujus præcepti exequutor eſſe debet. Illam autem auctoritatem de ſale infatuato exponit S. Hieronymus de prælatis inutilibus, & ſcandaloſis, de quorum correctione non eſt ſpes.

Item probatur ſic; quia prælatus eſt propter oves principaliter ordinatus, quia dicit S. Aug. *Epiſcopi non propter nos, ſed propter eos, quibus verbum, & Dominicum Sacramentum miniſtramus, ac per hoc, ut eorum ſine ſcandalo, ſi ſe neceſſitas habet, non eſſe debemus. Quid enim propter nos, ſed propter alios ſumus*, &c. Hæc ille lib. 2. contra Creſconium Gramm. Igitur Prælatus ſcandaloſus non eſt fovendus in Prælatura. Ad hoc facit, quia, ut dicunt Doctores, dupliciter peccat, quia male agit, & quia non liberat populum a peccato. Et etiam ad hoc facit illud, quod dicit Valentinianus Imperator, in c. Valentinianus ſupra allegato, & habetur in Hiſt. tripart. *Talem nobis tradatis Prælatum, cui ſincere noſtra capita ſubmittamus.* Et illud quod dicit Gregorius in dial.

Ce-

Cedendum est loco, quando non suppetit, &c.

ANNO CHRISTI 1398.

Ex prædictis sequitur, 1. quod si Papa se dividit a populo, magis peccat in schismate, quam si populus se divideret ab eo. Probatur. Quia, ut dictum est, Papa principaliter ordinatur ad pascendum oves, & subditos, & eas unire invicem in charitate, & ad Christum earum verum caput, & pastorem, & hoc est oves pascere. Si ergo contra statum, & essentiam sui officii, eas non congregat, & unit, sed dispergit, & disgregat a se, & etiam ab invicem; magis peccat quam populus se ab eo dividendo; quia oves non tenentur ad eum congregandum, sed e contra, ut supra tactum est, & tum apparet ejus pertinacia, quando vult dicere, & agere contra opinionem totius obedientiæ.

Item sequitur, quod c. si Papa 40. dist. & auctoritas illa *Obedite præpositis vestris, licet discolis* intelligi debet quando spes est de Prælatorum eorum correctione; alias non haberent locum. Item, quia illa auctoritas, etiam per Doctores, non intelligitur de Principibus Ecclesiasticis; sed temporalibus, & responsio est quod sæcularis Principatus non perditur tot causis, quot Ecclesiasticus; ut credo, plenius deducet M. Petr. Plaoul, pro Universitate. Item sequitur quod Glossa c. Sacerdote, & reliqui 2. q. 7. sup. verbo, nisi erraverit a fide, colorem habet. Dicit sic Glossa: *Si Prælati sint hæretici, excommunicati, vel non servent canones, vel simoniaci, vel notorii fornicatores, tum potest recedi ab eis, ante sententiam*. 19. dist. nulli 16. q. ult. fane 32. dist. nul. Si ergo a notorio fornicatore, vel simoniaco recedere licet; sic in proposito, a notorio perturbatore unionis Ecclesiasticæ potest recedi, & a simoniaco, vel vehementer suspecto de schismate.

Item sequitur, quod si apparet debite, aut vehementer, Papam esse Hæreticum, aut schismaticum, non debet sibi obediri, sed debet reputari non Papa, etiam sine declaratione. Probatur. Quia nunc est extra Ecclesiam, & communionem fidelium Quia Papa, & membra sunt unum corpus, & Papa caput. Si ergo papa est extra Ecclesiam, non plus est Papa, sed perdit Papatum ipso jure, nec requiritur declaratio; & hoc declarat Okam in dialogo, quod ipso jure Papatum perdit. Item sequitur quod si apparet debite, quod Papa errat contra fidem aut Ecclesiæ unionem, non est ei obediendum, licet non sit pertinax, quia ipso jure perdit Papatum, ut est dictum. Dicit enim Scriptura, Numer. 16. *Recedite ab iis qui schisma fecerunt*. Et Joannes in canonica exposita per Bedam, in c. omnis 24. q. c. *Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina Christi Deum habet*, hic & Filium, & *Patrem habet*; & sequitur: *Si quis venerit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malis*; & sequitur hoc Joannis de schismaticis, & hæreticis devitandis, & quæ verbis docuit, etiam operibus exhibuit. Narrat enim &c. Ibi ponuntur duo exempla, quæ recitat S. Policarpus Presbyter; S. Joannes eorum consortia fugit.

Sequitur 2. Quod si Papa est suspectus, vel se reddit vehementer suspectum de hæresi, aut schismate, debet ab obedientia cessari. Probatur. Quia, aut est certum quod est Papa, & hoc non, quia de utraque obedientia multi dubitant; aut est certum, quod non est Papa, & certum est quod debet cessari ab obedientia; aut est dubium, & in dubio non est obediendum. Quod probatur: quia Papa habet auctoritatem decernendi in articulis fidei; ergo certo modo est obediendum, quia in dubio male adhærendo periculum est. Non obstat quod dicitur, quod in dubio debet obediri; hoc enim non habet locum in Papa: nam supposito quod in aliis ei in dubio est obediendum, videlicet ubi dubium est an præceptum sit salutare, an non; in Papatu tamen ubi est dubium, non est obediendum. Ratio est, quia in inferioribus officiis, aut dignitatibus, ut Episcopatibus, & inferioribus bene possunt dividi possessio, & jus; quia si jus non habet, intrusus est, & propter periculum, ut est dictum, in dubio non debet obediri.

Sequitur ulterius, quod licet potest cessari ab ejus obedientia, & tamen erit Papa. Patet. Quia potest vehementer apparere suspectus de schismate, aut hæresi, & non erit schismaticus, aut hæreticus, & tamen erit ab eo recedendum per prædicta. Exemplum habemus in Prælato excommunicato, qui per suspensionem, aut excommunicationem, perdit usum Officii, & exercitium, licet non perdat ordinem, aut jus Beneficii. Item sequitur, quod apparere potest, debiteque recedendum est ab ejus obedientia, licet non appareat de sententia lata per Superiorem. Patet, quia Papa Superiorem non habet, qui eam ferat: & mirum est D. S. Pontii, qui tantum exaltavit Papæ auctoritatem, dixit quod Papa est subditus Concilio, quoniam de hoc sunt opiniones. Quidquam enim dicunt, quod solus Papa habet claves, & quod Concilium non habet, & si ita esset, Concilium non posset ferre sententiam, & sic opus esset facto. Item supposito, juxta aliorum opinionem, quod Concilium posset judicare Papam, tamen certum est, quod de præsenti non potest haberi iste Judex, & sic expectare ejus sententiam esset frustatorium, & inutile, & ita fieri non debet. Unde ante Constantini tempora non celebrabantur Concilia, quibus tamen temporibus multi poterant apparere, & de facto apparuerunt hæretici, ut Saducæi, & Arriani: ab eis tamen ante sententiam est recessum.

Item videntur sufficere ista particularia Concilia, maxime quoad subtractionem faciendam; nam ista Concilia sunt virtualiter generalia, & per ea videtur quod habeatur securior deliberatio, propter preces & corruptiones, sicut alias fuit factum. Unde recitatur in Historia Scholastica, quod tempore Cornelii fuit per Concilia particularia processum contra hæreticos; & ratio est, quia qui expectaret sententiam Concilii, periculum est, cum conventio habeat longum tractum, & sic tempore pendente hæreticorum, aut schismaticorum malitia posset totum gregem aut magnam partem inficere; & sic ad subtrahendum, non oportet sententiam Concilii expectare. Et ita videtur quod ad minus sufficit determinationem fieri per vicinos Episcopos, ut olim fiebat, & habetur in Chronicis, & Historiis. Ex quo videtur, quod sufficit distinctio facienda per quamlibet diœcesim. Secus autem esset, si ad exequutionem pœnarum criminalium, quæ debentur hæreticis, aut schismaticis, perveniendum esset; & aliud videtur dicendum quoad subtractionem faciendam, quæ respicit factum con-

conſcientiæ, & non quia in tali facto ſufficit a Juriſprudentibus haberi Concilium.

ANNO CHRISTI 1398.

Item, ſufficit ad hoc notorietas, vel vehemens præſumptio, juxta Gloſs. c. Sacerdotes, & reliqui allegati, prout eſt in propoſito, ut deductum eſt, & apparebit per ſequentia. Item quia Paulus Petro reſtitit in faciem; & ſi dicatur hoc fuit, quia in fide errabat, hoc non videtur verum, quia poſt Spiritus Sancti acceptationem, ei reſtitit: quo tempore non eſt dicendum, quod in fide errabat, aut directe, in articulis fidei, quia Gentes cogebat judaizare; ex quo etiam apparet clare ſecunda pars ſecundi puncti principalis ſupra poſiti, quod etiam in iis quæ ſequuntur ex Jure divino, Papa nihil diſpenſare poteſt.

Nec obſtat capitul. Artacius 24. q. 1. allegatus per adverſarium; quia non reperio quod in illo capitulo contra Artacium fuerit aliqua ſententia, & proceſſus, ſed ex textu, & Gloſſa videtur contrarium. Dicit textus, quia alieno facinori ſuam confeſſionem miſcuit, neceſſe eſt ut in illam recideret juſta lance ſententiam, quam cum ſuis ſucceſſoribus per convenientiam ſynodalem ſuſceperat auctor erroris. Super quod dicit Gloſſa, quod Lex notat factum ſine ſententia. Item quia in c. Anaſtaſius allegato 19. diſt. non apparet quod communicaret Photino, aut Photinns hæretico, & ita nulla ſententia requiritur, ex quo factum & ſuſpicio ſchiſmatis ſunt evidentia, & notoria. Ad hoc facit c. de eo. 50. diſt. quod eſt Cypriani Martyris: ubi ante ſententiam abſolutionis prohibetur communicari cum lapſis in hæreſim ſub pœna excommunicationis.

Item, quia in caſu dilapidationis, ante ſententiam ſuſpenditur adminiſtratio. Item, pro ſuſpicione. c. quia ea 3. q. 2. nec obſtat capitulum, nonne dilecta: quia loquimur de indubia præſumptione: hic autem loquimur de vehementi; & ſimiliter in §. hinc etiam, allegato pro contraria parte; quia ibi ſolum erat dubia præſumptio. Item ad omnes rationes generales de expectatione ſententiæ, dico quod non debeat habere locum in facto Papæ in caſibus quorum ſimiles numquam viſi, ſeu audiſti ſunt. Exemplum habemus de Mathathia 1. Machab. 2. qui interfecerat Judæum adorantem, & de Phinees qui interfecerat Judæum mœchantem cum muliere alterius ſectæ.

Quartum dictum, ſeu fundamentum principale contra quartum ſupra poſitum, eſt, quod licite poteſt ceſſari ab obedientia cujuslibet nunc præſidentis, ſine alia declaratione. Probatur hoc, quia nobis nunc apparet probabilis dubitatio de jure utriuſque. Igitur licite a cujuslibet obedientia ceſſari poteſt. Antecedens patet, quia quælibet obedientia irreducibiliter adhæret parti ſuæ: nam jam 20. annis vel circiter duravit ſchiſma, & ita radicatum eſt, quod non eſt ſpes unam partem ad aliam reduci. Hoc eſt notorie verum. Igitur de jure utriuſque eſt probabilis dubitatio per c. in Scripturis. Iſta enim eſt nobis ſufficiens cauſa dubitandi; quia major pars eſt contra nos; nos autem, ut dicimus, ſumus ſanior pars, & ſumus irreducibiles, & ſic in dubio debet non obediri; nec eſt præſumendum, quod bonæ Memoriæ Carolus Rex ſe ad partem noſtram determinaſſet, niſi ſub ſpe alios reducendi.

Item, ut dicebat D. Abbas, obedientia nutrit ſchiſma, ergo eſt removenda. Antecedens patet per ejus dicta. Item, per eorum dicta & facta, licet non eſſent notorie ſchiſmatici aut hæretici, tamen vehementiſſime ſunt ſuſpecti. Ergo &c. Quod ſint ſuſpecti, apparet evidenter: 1. quia in eis ſolis contendentibus ſtat quod unionem non habemus, quam per eos habere poſſemus ſine ſcandalo; quod patet, quia omnes Principes, & populi dicunt ceſſionem bonam, ac volunt & conſentiunt invicem uniri ſub uno Paſtore, & Pontifice Romano, licet aliqui & pauci dicant, dum tamen contendentibus placeret. Omnes igitur ſunt concordes, ut eſt dictum, quia bonum eſt eos cedere, & ſoli ipſi contradicunt, per hoc unionem impedientes, quia in nulla alia via omnes ſunt concordes; immo nec aliqua eſt poſſibilis, attentis circumſtantiis ſchiſmatis, & in diuturnitate. Ergo ipſi ſoli ſunt cauſa ſchiſmatis, & in eorum voluntate præciſa eſt ſchiſma. Ergo ſuper eos pondus ſchiſmatis & onus, & ſic ſunt vehementiſſime de ſchiſmate ſuſpecti. Et ſi contra alterum eſt color, & apparentia, maxime contra noſtrum, quod patet per præfata allegata per D. Patriarcham.

Inter alia, noto duo. 1. Proteſtationem factam in ſcriptis ſub bulla de non acceptando ceſſionem in futurum, & annullando quidquid in contrarium faceret, & hoc eſt majus argumentum, quam juramentum de cedula conclavis. Secundum eſt juramentum ſolemne, & requiſitio ſolemnis iterata per Duces, & Cardinales. Nec valet Gloſſa ſeu reſponſio D. S. Pontii, & aliorum qui dixerunt quod in cedula ponitur dictio *uſque*, quæ denotat ordinem, &c. Reverendi DD. mei, advertendum eſt, quod non eſt ita vilipendendum collegium DD. Cardinalium, & eorum declaratio. Ipſi enim providere volentes celeriter paci Eccleſiæ, fecerunt juramentum quod quamlibet viam elegiſſent, ſi ipſis videretur expediens, ipſi acceptarent & ceſſionem, &c. & requirente Papa intentionem ſuam, purificaverunt conditionem appoſitam in cedula, & eis non credere, eſſet dare occaſionem contra partem noſtram & declarationem quam fecerunt de Bartholomæo. Item juramentum prædictum factum eſt Eccleſiæ, & ſic debet intelligi ad ejus intentionem cui juratum eſt. Modo ceſſio brevior, & utilior eſt ad votum Eccleſiæ, populi Chriſtiani, & Prælatorum qui faciunt Eccleſiam. C. nullus 63. diſt. Ad hoc facit verbum cedulæ *ſine dilatione quacumque*. Item eſſet inutilis cedula, & juramentum, quia ſi omnes viæ tentarentur, ut ſupponunt adverſarii, numquam eſſet finis ſchiſmati.

Item quia via ceſſionis continetur in verbo, *omnes vias*; & ita ſi apponeretur alia, *etiam uſque ad ceſſionem*, virtute illius verbi ad eam tenerentur, juncta declaratione Cardinalium, & ſic dictio, *uſque*, appoſita eſt ad declarationem, & exprimebatur ceſſio, quia videbatur difficilis quoad contendentes, nunc autem videtur hujus utilitas, quia quaſi ab omnibus grata, & accepta habetur. Item Sancti qui obligati erant ſuſtinere fidem uſque ad mortem, non debebant expectare remedia; alioquin pauci martyres extitiſſent, ſed cum erat opportunitas, martyrium ſuſtinere debebant. Sic videtur dicendum in propoſito. Quare &c.

Nec ſimiliter valet id, quod dicunt adverſarii, quod cedula debet ſervari in forma. Ad hoc enim dicitur, quod cedula in forma,

ANNO CHRISTI 1398.

ma, & juxta æquitatem debet ſervari ad utilitatem Eccleſiæ. Nec etiam valet verbum Jacobitæ dicentis: D. Papa juravit & promiſit cedere, ſed non juravit promittere, aut offerre. Modici enim, & nullius ſaporis hoc eſt, aut effectus, quia juxta hoc, juramentum nullius eſſet utilitatis, nec aliqua ex eo ſequi poſſet concluſio. Juramentum enim intelligi debet ad bonum unionis Eccleſiæ. Modo Papa juravit proſequi uſque ad ceſſionem, & proſequutio eſt offerendo: tenetur ergo ſe offerre paratum, maxime requiſitus.

Item, a ſimili probatur, quod tenetur ad ceſſionem vi juramenti: pone, promiſi ire ad S Dionyſium, etiam per lutum, ſi alicui placeat, certum eſt quod per lutum teneor incedere, ſi via ſit lutoſa totaliter, licet ſit hoc durum. Quare, &c. Item, aliunde apparet ſuſpicio ſchiſmatis, & pertinacia. Fama enim publica ubique nunc volat, quod accedentes ad eum cauſa promotionis, vult adſtringere ad abjurandum ſi quid fecerint in univerſitate aut alibi de via ceſſionis juramentum; alias non vult eos promovere. Eſt Pariſiis quidam, qui electus erat ad dignitatem, qui hoc teſtificaret, ſi opus eſſet. Item, notoria ſunt verba ſervitorum ejus, dicentium, quod proſecutores viæ ceſſionis ſunt ſchiſmatici, & inimici Papæ, & quando vident eos propter talia aſpera verba a proſequutione non deſiſtere, offerunt pecunias & theſauros iniquitatis, ut clarum eſt. Eſt hic unus dominus magnus, cui plures ſunt oblatæ pecuniæ, & alii plures teſtes fide digni præſentes.

Ex prædictis ſequitur, quod etſi non eſſet licitum ſubtrahere obedientiam totaliter, in parte tamen, videlicet de pecuniis, & collationibus beneficiorum, & proviſionibus Epiſcopatuum licitum eſt. Probatur per heri dicta per D. Abbatem, quia etiam unita Eccleſia hoc eſſet licitum, & etiam per prædicta. Nec videtur de hoc facienda difficultas, durante ſchiſmate, quia iſtæ financiæ, & prædicta nutriunt ſchiſma, nec eſſet cupiditas præſidendi, niſi eſſet obedientia, quæ practicatur quoad talia, & idcirco, ad providendum ne in futurum evenirent ſchiſmata, talia debent ſubtrahi. Non videtur æquum quod Eccleſia Franciæ, quæ cum Rege plus cæteris laboravit ad unionem, ſit plus ſubdita quam aliæ. Et videtur ſignum criminis, quod Papa ſe intromitteret de collatione ſuorum beneficiorum, aut quod Eccleſia Gallicana non ſufficeret ad ea conferenda, & in iſtis maxime conſiſtit libertas Eccleſiæ. Modo Prælati pro modica domo litigarent. Sic debent in iſtis collationibus beneficiorum, & aliis eorum juribus annexis eorum dignitatibus reſiſtere, & ne videantur Papæ adulari, ei conſentiendo.

Item, ex perceptione Annatarum, & procurationum ſequitur inconveniens, & præjudicium Regni, & Regno: nam exeunt pecuniæ de regno, & depauperatur Regnum mirabiliter, conſiderata quantitate quam recipit a Regno. Item, deſtruuntur eccleſiæ, & non poſſunt fieri reparationes. Item, talium procurationum fit executio ſub pœna excommunicationis, quod videtur malum durum, & contra dictum Apoſtoli: *Nemini cito manum impoſueris*, & per exequutiones tales pauperes Presbyteri excommunicantur, licet non habeant unde ſolvere, contra charitatem, & per hoc populus privatur miſſis, & divino ſervitio; & ultra hoc pauperes ſacerdotes plus gravantur ad contentandum officiarios, quam in ſolutione principalis debiti.

ANNO CHRISTI 1398.

Item, ex perceptione procurationum ſequitur aliud inconveniens, quia non ſequitur viſitatio. Ut plurimum enim non viſitant Archidiaconi, qui forte nihil habent in valore beneficii, niſi procurationem quam Papa recipit, & ſi aliunde habeant, non viſitant, quia non procurantur, & ſimiliter Epiſcopi. Ex non viſitatione autem ſequitur, quod ſacramentum Confirmationis eſt inuſitatum, quod eſt valde magnum inconveniens. Simplices enim & populares non poſſunt illud habere, quia epiſcopi deberent viſitare perſonaliter, & pluries viſitarent, ſi procurarentur. Et ſic ex perceptione retrahuntur a viſitatione, ex quo ſequuntur errores in fide, & plurima mala proveniunt, docente experientia

Item, ex ſubtractione ſequetur unio, quod patet, quia nullus diceret, quod ſi ab initio ſchiſmatis facta fuiſſet, non duraſſet ſchiſma, ſed haberemus pacem. Et fortiori ratione cum appareat ſchiſma induratum, & pertinacia contendentium, magis debemus moveri ad ſubtrahendum. Item ſequetur aliud bonum, quod licet non operaretur unionem in præſenti ſchiſmate, tamen valet ad proviſionem contra futura ſchiſmata, ad vitandum ambitiones, ut dictum eſt ſupra. Reſtat reſpondere ad inconvenientia allegata per D. S. Pontii, & alios, & pro ſolutione communi, dico quod nulla allegata ſunt, quin poſſit per Regem, & Prælatos facilliter provideri.

Ad illud autem quod dicitur, non fiat uni, ſi non fiat alteri ſimul; &c. dico quod hoc non eſt expectandum quod alteri fiat; quia ſi ſic fieret, inconvenientia evenire poſſent ad Regem, & Dominos, & maxime ad univerſitatem Pariſienſem, & proſequutores viæ ceſſionis electæ per Regem, & eccleſiam Gallicanam, conſiderata perſona Papæ, & ejus pertinacia, & obſtinatione: ideirco debet Rex advertere quis eligatur in Papam, ad pacem ſuæ eccleſiæ conſervandam c. porro 63. diſt. Nec valet ſi dicatur, iſta ratio impugnat determinationem Regis Caroli defuncti, quam fecit de Clemente. Dico quod non per prædicta. Licet enim licite ab initio fecit determinationem, poſtmodum indurato ſchiſmate, propter pertinaciam, obedientiam ſubtrahere poteſt, prout ſupra eſt dictum. Idcirco quilibet nunc, conſideratis requiſitionibus & aliis factis, debet facere quod in ſe eſt.

Nec valet ſimiliter aliud argumentum, non cedet Papa, niſi alter ſimul cedat, igitur non debet fieri uni, niſi fiat alteri ſimul; & ratio eſt, quia non poſſet haberi unio, quæ principaliter quæritur, niſi ambo ſimul cederent, aut ſaltem incontinenti; ad hoc autem quod cedant, veniemus per ſubtractionem, qua fiet ut quilibet ſe paratum offerat cedere, cum alter cedere voluerit, & oportet hoc fieri ſucceſſive, & ſic licite poteſt fieri uni ſubtractio, licet non fiat ſimul alteri, ſed prius ad alterum laborabitur ut paratum ſe offerat per ſubtractionem.

Item, tales dilationes malæ ſunt, & eas reprobat Gregorius, c. ſicut 2. q. 7. ſupra all. Cum dicit textus, *ne totum, quod abſit, corpus morbus invadat, ſi languor non fuerit curatus in capite*. Ad aliud cum dicitur, Papa feret ſententias excommunicationis, & fertur ſententia,

ANNO CHRISTI 1398.

tia, & decretum in processibus impetrantium, &c. Dico quod hoc non debet tolerari, & remota tolerantia, tolluntur talia inconvenientia: non enim poterit excommunicare, quia per hoc est minor aliis, nec esset timenda ejus sententia tamquam notorie injusta. Et cum dicitur: Privabuntur expectantes suis gratiis; dico quod hoc non est magnum inconveniens, & etiam eis aliter provideri posset per Regem, & Prælatos.

Nec obest decretum processuum factorum virtute bullarum; quia illud decretum non ligat aut poterit comprehendere, nisi illos qui de facto, & non de jure impedirent effectum gratiæ. Quod patet, quia si sunt plures expectantes qui fecerunt diligentiam, & ille qui non est potior in data, acceptet, ut faciat sibi provideri, & accipiat possessionem, licet expellatur, & feratur sententia declaratoria pro potius jus habente, non propter hoc alter est excommunicatus, quia non impedivit de facto, sed juridice credens se jus habere. Sic in proposito: subtractione facta, recipiens beneficium ab ordinario, non impediet impetrantem de facto, sed juridice, & rationabiliter. Quare &c.

Ad oppositа de absolutionibus casuum reservatorum sedi Apostolicæ dico, quod pœnitentiarius juxta aliquos posset absolvere, ut prius; & licet non posset, prælati bene possunt absolvere in necessitate, ut clarum est. Nunc autem est necessitas, quia Papa habet manus, facta subtractione, ligatas. Item ad aliud cessio facta per subtractionem non valebit, nec provisio subsecuta, &c. Dico contrarium, quod valebit cessio, & provisio nova. Ratio est, quia jure quis potest compelli ad cessionem pro bono publico. Nam compelluntur Cardinales certis pœnis intrare conclave, & aliis modis in electione Romani Pontificis, & includuntur, &c. juxta c. ubi majus periculum de elect. in 6. & Clem. ne Romani §. porro de elect. Nam coactio ista principaliter est ad unionem, non renunciationem, nisi consequutive. 2. Quia ista coactio non est ad hoc ut vi renunciet, sed ut libere cedat; quia *initium sapientiæ timor Domini*, & ita coactio fit, ut inducatur ad bonum publicum. Item major est coactio quod congregentur ambo contendentes, & concordare, quod aliqui adversarii allegant, quam quod per subtractionem attediati offerant se paratos, & cædant, cum erit opportunitas

Item quia hæc cessio facta per subtractionem, non est violenta, sed libera antecedenter, pacto, & juramento appositо juxta formam cedulæ, & coacta voluntas est. Non enim tot requiruntur ad cedendum, sicut ad intrandum Papatum, quia Papa solus potest cedere, potest & renunciare: sed solus sine electione Cardinalium non potest intrare. Item ad aliud argumentum. Quod Deus conjunxit, homo non separet; &c. Dico quod Papa non efficitur, nec fieri potest sine ministerio hominum, Deo tamen cooperante. Et cum dicitur: Electio ejus est a Deo; dico quod sic est a Deo, quod fieri non potest sine exequutione juris Divini qui ordinavit fieri ejectionem certis ex causis, quarum hodie, unde dolor, aliquæ forsan occurrunt. Quare, &c.

Ad aliud. Quando dicitur, Prælati, subtractione facta, cum habebunt collationes beneficiorum, ut in eodem statu permaneant, num-

A quam laborabunt ad unionem Ecclesiæ. Dico 1. quod hoc non valet, quia hoc est juris eorum, & semper eis potest remanere; nec propter hoc præsumendum est, quod a prosequutione incœpta desistant, si eis sua libertas restituatur. 2. Etiam hoc non est præsumendum propter præsentiam Regis & universitatis, quia hoc negotium prosequitur, & Dei gratia prosequetur, & melius est providendum, & de bonis provisionibus factis bonis Clericis, quam de Papa, quia eos cognoscunt magis quam Papa, & si contrarium facerent, per Concilia posset provideri pro publica utilitate, & ad studia sustinenda.

B Nec valet quod Collegium Cardinalium est contra subtractionem, quia Parisiis est quidam nobilis vir pro parte eorum, qui dicit contrarium, & paratus est dicere, ad cujus dicta me refero. Nec similiter valet quod dicunt. Quod Papa non refutat cessionem per tertiam bullam, nam jam per D. Abbatem, & D. Patriarcham responsum est, quia vult illam bullam adjungi primæ suæ bullæ, & responsioni, in qua denegat viam cessionis expresse, nec in ea viam cessionis probat: quare visa prima ejus responsione, & tertia, quæ est obscura, apparet de manifesta & evidenti contradictione. Hæc sint dicta sub correctionibus ante dictis.

C Statim finita dicta M. Ægidii propositione, D. episcopus S. Pontii surrexit, & petiit, ut ad replicandum admitteretur, quod ei concessum est, & concordatum per os Cancellarii D. videlicet Arnaldi de Corbeja, ordinatumque est, quod die Lunæ proxima, per organum unius replicarent pro parte negativa, & die martis immediate sequenti, per organum alterius pro parte affirmativa explicaretur, & in hoc esset finis discussionis, nec aliquis plus audiretur, nisi universitas, quæ quia audita non fuerat, si vellet aliquid proponere, quod ipsa audiretur.

D Consequenter juxta prædictum appunctuamentum, die Lunæ 3. Junii, pro parte negativa, quia sc. non erat facienda subtractio, proposuit replicando D. S. Pontii effectualiter quæ sequuntur, in idiomate materno, linguæ scil. Occitanæ. Ea tamen, ut alia, in Latinum prout fidelius potui, & pro breviori expeditione reportavi. In primis se excusavit de idiomate propter ruditatem, ut dicebat, & 2. protestatus est, ut in sua prima propositione hujus Concilii, quæ hic non recito, causa brevitatis.

Super quarto, videlicet an facienda erat subtractio particularis, aut totalis, dixit quod non, & supposuit tres quæstiones: quia in iis, quæ non sunt contra jus Divinum, & naturale, vel ecclesiasticum, Papæ est obediendum: quod Papæ aperte malo in vita & moribus est obediendum; quod Papæ accusato de hæresi, ante sententiam est obediendum; & etiam posuit corollaria & inconvenientia. Recitat inconvenientia. Vide supra in prima propositione. Ultra illa, si fieret subtractio, sequerentur dico inconvenientia. Primum, quod præparemus adventum Antichristo, & ad hoc facit dictum Apostoli: *Nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, &c.* Secundum est. Si fieret subtractio, quid dicerent Romani, adveniente indulgentia intra annum? Certe dicent: Nec subtraxerunt obedientiam suo Papæ; recognoscunt errorem suum: ex hoc insurgent contra nos, & mirabiliter exaltabuntur.

ANNO CHRISTI 1398.

Recitavit postmodum quæstiones positas de subtractione particulari, & alia inconvenientia in eis allegata, quæ non recito hic propter brevitatem. Deinde dixit, ut sequitur; Audistis, DD. mei, notabiliter propositionem per DD. qui proposuerunt pro parte affirmativa, & in effectu dixerunt quod habemus divisionem quæ non potest sedari, nisi per cessionem, & allegant cedulam Conclavis. Dicunt quod Papa unionem impedit ore & facto, & est pertinax, suspectus, & schismaticus, & quod non requiritur sententia ad faciendam subtractionem & plura alia. Item, dixerunt quod D. N. est dubitatus, & quod non est idem de eo, ac si esset indubitatus. Allegant ad eorum intentionem capitulum si dico forte, & Glossam cap. fin. 63. dist. & Epistolam Hugonis & capitulum, Anastasius 19. dist.

Ad prædicta est respondendum, & primo protestor, quod nolo aliquem injuriari. Et respondeo. Cum dicitur D. N. Papa negat cessionem: dico contrarium, ut apparet per ejus responsiones. Si aperte dixit contrarium, non scio; si officiarii sui aliqui dicunt contrarium, aut dixerunt, & alii etiam, credo quod non habuerunt ab eo mandatum: nescio tamen; & ad hoc faciunt secunda & tertia ejus responsio, sub bulla. Nec obstat prima ejus responsio. Nam aliud est dicere, quod alias fuit cessio refutata, aliud quod refutat de præsenti. Aliud est dicere quod jus non ordinavit fieri cessionem, ut in prima bulla, aliud quod refutavit, quod non fecit.

Venio ad Capitulum si dico forte, & dico quod illud capitulum, prout dicit Glossa, debet intelligi: Quando neuter est electus a duabus partibus, juxta c. licet, de elect. 2. Dico, sicut Gratianus in §. hoc autem: in dicto cap. si quod: illud capitulum non debet intelligi, nisi quando unus est legitimus, & alius intrusus, prout est in proposito. Vel 3. dic quod intelligitur, cum notorie duo sunt electi contra fas. Et tunc dicitur, lex debet esse de bono, & difficili. Respondeo quod multæ leges factæ fuerunt sine dubio, & difficili, ut simplices levius intelligerent.

Nec obstat quod dicitur, quod Principes se debent intromittere, quia dicit textus, non permittimus &c. Dico quod hodie hoc non habet locum. Quæ enim erat ratio, quare Imperatores interfuerunt in electionibus? Certe ratio fuit, quod primitiva ecclesia erat in parvo statu, & quando unus episcopus erat hæreticus, vel schismaticus, propter præsentiam Principum non impediebant electiones, quas forsan impedissent. Ideo intererant Principes c. Principibus 63. dist. Nunc autem cessat illa causa quare Principes se intromittebant, & vocabantur, cessat constitutio. Nec obstat Glossa cap. si forte 63. dist. Glossa ibi dicit, quod intelligitur secundum textum c. si duo, quod intelligitur, ut est dictum; vel dic quod intelligitur quando ecclesia ipsum non recipit ad possessionem, quia si est scandalum, neuter debet remanere. Non sic est in proposito, quia D. Clemens fuit receptus ad possessionem. Ratio hæc est, quia nullus tenetur jus proprium dimittere. Vel dic 3. quod Glossa illa loquitur in aliis Prælatis, quam in Papa, puta episcopis & aliis. Ratio diversitatis est, quia quando quis electus est in episcopum, per electionem, non quæritur jus plenum, sed per confirmationem. Sic in proposito. Idcirco si ante confirmationem eveniret scandalum, Superior & Archiepiscopus potest eum removere, sicut est in Papa, quia per electionem plenum jus quæritur: & ideo propter scandalum non removetur.

ANNO CHRISTI 1398.

Nec valet quod dicitur, dubietas & perplexitas impediunt, &c. Dico quod lex illa loquitur quando dubium est de facto, sic quod de jure non potest constare. Modo satis potest constare de jure D. Clementis, & D. N. Benedicti Papæ, & dicere quod jus eorum est dubium, videtur male dictum, periculosum, & verecundum. Quia si diceremus impressionem non notoriam, nos diceremus, quod Clemens non esset Papa; & esset hoc turpe allegare contra partem nostram; quia si impressio non esset notoria, adversario non denegaretur obedientia, juxta formam c. in nomine D. 23. dist. Item, esset dedecus Regis, Cardinalium, & Universitatum, qui se determinaverunt ad Clementem, quia Cardinales notoria impressione elegerant Bartholomæum.

Item, ad quod dicitur, quod Episcopi primitus jurant Ecclesiæ quam Papæ, & ita tenentur isti obedire Concilio, pro Ecclesia: dico quod hic non est Concilium pro Ecclesia, sed contra Ecclesiam. Item, quia ille qui jurat Ecclesiæ, Episcopo principaliter tamquam capiti obligatur, & sic Episcopi licet jurent Ecclesiæ, tamen principaliter jurant Papæ Argum. C. cum Clerici, de verb. sign. Item cum dicitur, Papa est destructor Ecclesiæ, dico quod non, sed est defensor. Ad capit. si ea, dico quod intelligitur in constitutionibus editis quoad Sacramentum Ecclesiæ, & alia quæ jus Divinum & naturale immediate constituunt. Non sic est in aliis. Quare, &c.

Item, ad hoc quod dicitur, quod virtute cedulæ Papa tenetur ad cessionem, responsum est per DD. qui pro ista parte proposuerunt, pluribus modis. Ultra hoc dico, quod cum juramentum est dubium, debet & oportet fieri declarationem. Ista autem declaratio quæ Papam tangit, per Papam fieri debet; nec hoc negarent adversarii; vel saltem per Concilium generale. Nec obstat quod dicitur, quod Papa tenetur jure communi ad vitandum scandalum. Dico quod hoc non est verum, nisi cum alias non potest sedari schisma, quam per cessionem. Modo potest alio modo terminari; quare, &c. Nec est simile hoc casu, sicut de exemplo ad S. Dionysium; quia Jus commune dat cessionem tamquam ultimum remedium Modo juramentum debet intelligi juxta jus commune. C. ad nostram de Jurejur.

Nec obstat si dicatur, Papa scandalizat populum, quia refutat cessionem, &c. Dico quod non, nec propter scandalum Pharisæorum, & hæreticorum, aut schismaticorum Prælatus Episcopatum dimittere debet, sicut est in casu nostro, quia scandalum est propter adversarios adhærentes intruso. Ad capit. Nos si incompetenter allegatum, dico quod ibi Papa voluntarie se submisit, nec facit jus quod propterea Papa alicui se submittere teneatur. Item non obstat quod opponitur, quod Papa dicit Universitatem Parisiensem, & prosecutores cessionis schismaticos. Mirum est hoc; quare malum est dicere Universitatem schismaticam, cum Papa hic pluries dictus sit schismaticus, quod tamen non est verum? Istud enim esset multum iniuriosum Regi, quod haberet Papam hæreticum, aut schismaticum, quia numquam

Rex

ANNO CHRISTI 1398.

Rex Franciæ talem ſuſtinuit : nam in talibus eſt privilegiatus, primo in fide, quia numquam tenuit ſchiſmaticum, & in militia & Clero, & iſta ſunt tria lilia, quæ defert.

Item, dato & non conceſſo quod D. N. Papa eſſet ſchiſmaticus, non ſequitur pro tanto, quod ſit hæreticus : nam ſchiſma & hæreſis ſunt duo vitia ſeparata, ſicut avaritia, & luxuria, & opponuntur diverſis virtutibus : nam hæreſi opponitur fides, & ſchiſma unitati Eccleſiæ, propter quod omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus, & non e contra : & ſic differentia inter ſchiſma & hæreſim patet per capit. inter ſchiſma 24. q. 3. ſunt etiam de jure diverſi tituli de hæreticis, & de ſchiſmaticis. Tamen bene verum eſt, quod ſchiſma diſponit ad hæreſim. Unde adhærentes intruſo non ſunt hæretici, licet ſint ſchiſmatici.

Item, ad hoc quod dicitur : ſchiſma eſt majus malum quam hæreſis, &c. Dico quod hoc non eſt verum, & eſt contra determinationem S. Thomæ 2. 2. Item ad aliud cum dicitur, papa turbat ſtatum Eccleſiæ, & facit ſcandalum ; non eſt verum, ſed intruſus facit. Et ſuppoſito quod noſter Papa hoc faceret, in eo non eſſet ſibi obediendum, ſed in aliis : ſic facit C. Julianus, 11. q. 3. Item nec facit ſcandalum, quia facit ſecundum jus commune, ut eſt dictum. Item licet deinceps mandet aliquid, unde populus ſcandalizetur ; non ei ſemper eſt obediendum, alioquin ſequerentur plura inconvenientia.

Item, cum dicitur : non refert inter injuſte detinere & invadere. Nego iſtud : & licet Dominus injuſte detineret, non ſequitur quod perdiderit jus quod habuit ab initio. Nam ſi ſic eſſet, Dominus temporalis perderet jus ſuum propter injuſtitiam. Non obſtat C. ſæpe, de reſtit. ſpoliat. quia intelligitur in conſtitutis quoad periculum animæ, & non alias. Venio ad §. hinc etiam. Dixerunt DD. de parte contraria, quod in illo §. apparebat Symmachum falſe accuſatum, ut eventus docuit. Etiam ſimiliter dico, quod D. N. falſe accuſatur, & multi ſunt qui loco & tempore videbunt & pœnitebunt.

Item, de hoc quod dicitur ad caput cum ſecundum, quod eſt notorium, non eſt verum. Et quod dicitur, quod hic Papæ nihil tollitur, & quod fit ceſſatio tantum, &c. Mirum eſt quod hoc dicatur. Nam quod jus Papa habet in Regno, niſi obedientiam ? Si tollatur obedientia, tollitur jus quod habet in Regno, & ideo mirum eſt de illis qui tenent quod in hoc nihil tollitur, ſed ceſſatur, quia vere talia non deberent proferre in tali audientia, cum obedientia ſit totum jus debitum ſuperiori.

Ad capit. Anaſtaſius 19. diſt. nego caſum, ut eſt poſitus per Patriarcham : nam capitulum non dicit quod bene fecerint recedendo, ſed credo quod male fecerint : nam populus receſſit a Rege David, & tamen non bene fecit. Aliter dico quod in illo caſu Papa incideret in hæreſim, & volebat ſuſtinere, & hoc non fecit D. N. Papa. Item volebat ſuſtinere contradicentibus Epiſcopis. Credo tamen quod prima ſolutio melior eſt.

Item, ad hoc quod dicitur : Paulus Petrum reprehendit ; & Aſina Balaam, &c. Dico quod hic non eſt ſimili in propoſito. Petrus enim compellebat Chriſtianos judaizare : ob hoc Paulus eum reprehendit : Balaam etiam contra voluntatem Domini, ibat ad maledicendum populo. Papa enim nullum compellit ad malum, nec vult compellere aut maledicere ; quare, &c. Item, ad illud quod dictum eſt, quod Papa dixit pluribus, quod antea ſe permitteret excoriari, quam quod cederet. Dico quod hoc debet intelligi, antequam de facto, & per violentiam compelleretur. Nec valet excuſatio de libro Patriarchæ, quia tacere debebat talia, & male fecit, nam ſuum librum miſit in Angliam, & Hiſpaniam, & Avenionem, & talia aſſerere de Papa malum eſt, ſcandaloſum, & præſumptuoſum.

Item, Patriarcha eſt ſibi ipſi contrarius, cum dicit in una parte ſui libri, quod ſi Papa non eſſet, major Pœnitentiarius haberet poteſtatem. Dicit quod de diverſis Regnis congregaretur. &c. Et ſic eſſet Papa ; & dicit quod Ordinarii haberent poteſtatem : vide in eo plenius. Item ad aliud, quando dicitur, quod Papa non ſervat Canones, &c. dico non eſt verum, ut dixi ſupra in prima propoſitione. Unde textus C. nulli fas 19. diſt. qui dicit eos communione privandos qui tranſgrediuntur præcepta Apoſtolicæ fidei : intelligitur in illo, qui non obſervat Canones Papæ, & contemnit pertinaciter, quia talis ſchiſmaticus, aut hæreticus, ut eſt in Gloſſa. Item cum dicitur ; alii ſequentur declarationem Regis in ſubtractione. Non eſt verum, nec veriſimile, quod Rex mandet aliis quod habeant eum inſequi, ſi habeant conſcientiam contrariam : nam licet Regi in temporalibus ſit obediendum, in ſpiritualibus tamen conſcientiæ Papæ, ad Eccleſiam tamen conſcientiam ſemper referendo.

Venio ad additionem Regis Hiſpaniæ, per quam rec pit viam Papæ. 1. Propter difficultates & litium prolixitates, exceptiones, & ſubterfugia, juribus colorata. Dico quod propter fugiendas illas prolixitates, Papa conſenſit additioni Regis Arragoniæ ; nec eſt veriſimile, quod electi ad diſcutiendum vellent damnare animas ſuas, & mori fame. Nam contra eos fieri poſſet, & provideri, ſicut in electione Papæ, contra Cardinales in conclavi exiſtentes. Nec etiam valet quod dicitur, quod in via Papæ non continetur via Concilii generalis, ut dicit dicta additio Hiſpaniæ : hoc enim non eſt verum. Bene ſcitur quis eſt ille de Hiſpania, qui omnia facit. In cedula enim Papæ dicitur quod electio Arbitrorum fiat de conſenſu Regum, & Principum utriuſque obedientiæ ; & ſic haberent vim Concilii generalis. Item non valet quod dicitur : prælati congregati ad eligendum arbitros, volent eſſe Judices, et ſic non habebit locum tuum compromiſſum. Dico quod locum habebit. Prælati enim non erunt Judices, quia Papa non conſentiret.

Nec valet quod dicitur, in arbitris erit contrarietas, &c. ut in dicta Electione. Dico quod non ; major enim eſſet in Cardinalibus utriuſque Collegii ſimul congregatis ad eligendum, facta ceſſione, cum quilibet vellet eligere ſibi charum. Item nec ibi erit contrarietas, quia arbitri poſſent arctari, ut eſt dictum, & per iſtam viam citius haberetur unio, quam per viam ceſſionis, de qua forte per multos dubitatur, ſicut de Cæleſtino fuit dubium, an ſua renunciatio valeret.

Ad Concluſiones D. Abbatis reſpondeo. Ad primam, cum dicitur Papa magis tenetur proſequi, &c. Concedo. Et cum dicitur quod ad Regem ſpectat ſua auctoritate ; dico quod non

ANNO CHRISTI 1398.

est verum, non tamen derogando potestati Regis. Quod probatur primo exemplo Theodosii §. hinc etiam, 17. dist. ubi videatur textus, Item exemplo Valentiniani, in C. Valentin. 63. dist. facit C. satis evidenter, 96. dist. & Constantini, in C. Sacerdotibus XI. q. 1. Item probatur per jura communia, dicentia quod personæ Ecclesiasticæ non debent judicari per sæculares Judices; igitur hic papa a fortiori, quoniam a nemine potest judicari. C. nemo 9. q. 3. ad hoc est textus §. 1. 97. dist. Nec obstat cap. qualis, quia omnia jura quæ loquuntur de hoc, intelliguntur ad requestam Ecclesiæ. Et cum dicitur, semper duraret schisma, non est verum; & supposito quod sic esset, nihil potest Rex. Facit Rex quod convocetur Concilium generale, si velit Papam judicari, aut contra eum procedi.

Nec valet, quod dixit Patriarcha in libro suo; quod non refert an simul aut per partes fiat Concilium, quoniam refert. Quid est Concilium? Concilium enim a conveniendo, quoniam Prælati simul sunt, & deliberant. Tum enim unus poterit dicere unum motivum, seu rationem quæ alios potest movere. Juxta C. canonicis 19. dist. ideo dicit lex, quod non valet sententia lata absente altero arbitrorum; licet si esset præsens, per majorem partem ferretur sententia l. sicut §. de arbit. ad hoc Glossa C. in Genesi de elect.

Nec etiam vera est alia conclusio Abbatis, quod decet & expedit subtrahere: quoniam vel non intelligit materiam, vel multi decipiuntur. Quæstio enim est inter Doctores Theologiæ, utrum committendum sit peccatum, ut majora mala evitentur; & dicunt doctores, quod non. Unde dicit Augustinus, quod malefecit Loth, tradendo suas filias, ut recitatur. Nec peccatum veniale debet committi, pro evitando mortali, ut dicunt Doctores, & Augustinus. Et tunc arguitur sic. Subtrahere obedientiam est peccatum mortale: igitur pro evitando alio malo fieri non debet. Item quia mala non sunt facienda, ut dubia bona eveniant. Modo subtrahere obedientiam est malum & peccatum, & licet schisma sit malum quoad alios, non tamen est quoad nos. Item, ut dictum est, subtractione facta non habebimus unionem, & dicetur quod non tenet cessio propter metum, & sic non valebit electio.

Nec valet quod dicitur: Jus permittit, ut compellatur. Non est verum, nec obstat capit. ubi majus, quia illa compulsio facta est per generale Concilium contra Cardinales & certo modo: non sic autem procedendum est contra nostrum Papam, qui non habet superiorem, nec jure adstringitur. Item cum dicitur, si Papa recipiat procurationes, sequuntur inconvenientia. Potest esse verum; & si dicatur, hoc est contra Concilia generalia, non obstat, quia, ut dictum est, Papa potest contra Concilia generalia. Jura autem allegata in contrarium, loquuntur in illis quæ sunt fidei, aut Sacramentorum. Aliter autem dicere, esset destruere mundanam politiam, & possent subditi rebellare contra Principes, si præciperent aliquid quod prima facie videretur injustum, & subtrahere obedientiam, quod esset maximum inconveniens: non enim sic debent subditi procedere, si injustum præcipiatur, sed debent venire ad superiorem, & supplicare ut eis provideat; non sic fecerunt Prælati. Quare, &c.

ANNO CHRISTI 1398.

Item, ad allegata per M. Ægidium. Quod dicit quod cum Papa est vehementer suspectus, debet subtrahi. Non est verum, per capit. literas præsum. C. inter sollicitudines, de Purg. Canon. pro hoc videtur casus in §. hinc etiam allegato. Et in C. nonne. Nam licet initio dicatur pro dubia suspicione, tamen finis dicit quod non debet subtrahi obedientia. Nec valet illud quod allegatur. Papa hic non condemnatur; non est hoc bene dictum: sed fit de eo, ut de illo qui suspenditur, & postea inquiritur de facto. Nec etiam valet illud quod dictum est, quod ad subtrahendum non requitur forma juris, & quod duo testes sufficiunt contra Papam &c. Dico quod hoc est verum quando delictum Papæ est notorium; secus, quando non est notorium, quia major solemnitas requiritur, quam in alio, cum sit majus periculum in ejus condemnatione: nec similiter valet illud quod dictum est, quod hic non requitur citatio, & processus, &c. Nam hic, nihil est notorium contra Papam; & etiam communior opinio Doctorum est, quod in notorio requiritur citatio, & sic non licet, & nec expedit subtrahere obedientiam.

Item, gloria Regis, & Regni Franciæ est, quod Rex Franciæ nunquam fovit schismaticos, sed semper tenuit verum Papam. Ludovicus Rex Franciæ pro restituendo certos Episcopos Regni Angliæ, fecit armatam contra Regem Angliæ, & cum fuit in Flandria pro complemento negotii fuit impeditus. Pariter fecerunt multi Reges Franciæ, ut patet in historiis & chronicis, qui receperunt bella pro Episcopis restituendis, & pro Ecclesia, & a fortiori pro Papa fieri debet. Et ita non expedit subtrahere. Deus destruat me, si non ita credam in conscientia mea, & hæc sint dicta sub correctionibus ante dictis.

Consequenter die crastina, videlicet die Martis IV. Junii D. Abbas montis S. Mich. supra nominatus, lingua materna, ut prius duplicando proposuit quæ sequuntur. Ea tamen in Concilio, pro stilo breviori in Latinum reportavi. Et præmisit excusationem, propter arduitatem materiæ, præsentiam tantæ comitivæ, insufficientiam propriam & brevitatem temporis. Protestatusque est, ut supra in sua propositione, quam hic gratia brevitatis dimitto.

Reverendissimi Principes, & vos alii DD. mei Reverendi. Quæstio disputata est, utrum considerato statu Ecclesiæ, & schismatis, ac processu per Regem & Ecclesiam Gallicanam incæpto, liceat Regi, an expediat fieri subtractionem, in toto, vel in parte; DD. mei, & ego sustinuimus partem affirmativam, & alii negativam. Heri specialiter D. S. Pontii, contra cujus dicta habeo duplicare. Pro intellectu materiæ videtur dicendum, quod ejus argumenta reducuntur ad quatuor puncta. Primum est de defectu causæ, & rationis; secundum de defectu processus; tertium de defectu auctoritatis; & quartum de inconvenientibus, verisimiliter, ut licet evenire, contingentibus.

Pro respondendo ad primum, videlicet quod Papa non est schismaticus, aut hæreticus, supponam. 1. ex quo respondebo, & 1. suppono, ut supra, quod omnis Catholicus tenetur labora-

ANNO CHRISTI 1398.

borare ad unionem, procurando neceſſaria, & removendo impedimenta. 2. Quod Principes præcipue tenentur, ut Catholici, & ut Principes, & quoad hoc habent auctoritatem ad hoc, quod deductum eſt uberius, ad quod non eſt reſponſum, ex quo apparet, quod Principes ad hoc tenentur ſub pœna fautoriæ ſchiſmatis.

Ultra ſuppono, quod medium bonum veniendi ad unionem eſt via ceſſionis, nec hoc ab adverſariis negatur, aut aliis quibuſcumque. Item etiam, quod eſt ſola via plene ſedativa, ut ſupponimus. Nam conſiderata radicatione ſchiſmatis, & induratione, non eſt ſpes per aliam viam haberi unionem, ſed forſan perpetuum ſchiſma, ut clare patet bene inſpicienti. Per quod patet quod nihil facit ad propoſitum juſtificatio compromiſſi, & contradictio ceſſionis, ex quo etiam ſequitur quod Papa tenetur ad acceptandum viam ceſſionis. 1. propter bonitatem viæ in ſe: item propter juramentum præſtitum in introitu Conclavis, de quo ſupra fit mentio.

Nec obſtat illud, quod dicunt DD. de adverſa parte, quod cedula ſupponit ordinem, & quod ceſſio eſt ultimum remedium. Et ſupponitur tenor cedulæ quod juravit omnibus viis & modis, ſine dilatione, dolo, fraude, vel machinatione quibuslibet proſequi unionem, etiam uſque ad ceſſionem incluſive, ſi DD. Cardinalibus, &c. Vide ſupra in principio propoſitionis Patriarchæ: hac præſuppoſita, probatur clare, quod tenetur ad acceptandam viam ceſſionis. 1. Quia juravit omni via proſequi: ipſa eſt ſola, ut ſupra dictum eſt: igitur, &c. Item ipſe juravit proſequi unionem Eccleſiæ, ſine dilatione, dolo, & fraude, &c. Modo omnis alia via diſcuſſionis notorie eſt dilatoria, immo inutilis, & ſine fructu forſitan, & veriſimiliter perpetuativa ſchiſmatis, quod jam duravit xx. annis, vel circiter conſiderata etiam fixa partium adhærentia. Igitur, &c.

Item, D. Papa promiſit & juravit omnibus viis & modis rationabilibus, quamprimum poſſet, Eccleſiæ unionem, & fuit juramentum primum. Modo via ceſſionis eſt rationabilis, ut eſt clarum; igitur ad eam virtute juramenti etiam tenetur per clauſulam generalem. Nec fuerunt Cardinales contenti clauſula generali; ſed ad majorem expreſſionem voluntatis providendi unioni Eccleſiæ, appoſita fuit clauſula, *uſque ad ceſſionem incluſive*; *dummodo DD. Cardinalibus*, &c. Tunc arguitur ſic. Via ceſſionis continetur in generali promiſſione, ut eſt dictum, quia eſt ſancta, & rationabilis. Ergo oportet dici, viſa declaratione Cardinalium, quod illa clauſula, *etiam uſque ad ceſſionem*, appoſita eſt ad præferendam viam ceſſionis, quoad exequutionem, purificata conditione; *ſi DD. Cardinalibus*. Conditio autem notorie purificata eſt: immo præſentibus omnibus Cardinalibus, uno ſaltem excepto, publice Avenioni publicata, præſenti innumerabili populi multitudine, DD. Ducibus, Legatis univerſitatis, &c.

Item, certum eſt, quod in juramentis & contractibus omnis pernicioſa & captioſa interpretatio vitanda eſt & fugienda. Gloſſa autem & intellectus eorum ad dictum juramentum, de aliis viis tentandis, eſt interpretatio captioſa notorie: quia ſi aliæ tentarentur, numquam eſſet finis. Item juramenta interpretari debent ad intentionem eorum, quibus juratur, videlicet Cardinalium: modo ipſi declaraverunt ſuam intentionem. Nec valet illud quod dicit D. S. Pontii, quod dictio, *uſque*, denotat ordinem: refert enim, an dictio, *uſque*, apponatur termino ad quem, & denotat ordinem. Verbi gratia, ſi promitto ire uſque ad S. Dionyſium, certum eſt quod omni via ego poſſum ire: aut apponitur medio, & non denotat ordinem, ut ſi promitto ire ad S. Michaelem, etiam per Carnotum, ſi Joanni placeat; certum eſt hoc caſu, ſi Joanni placeat, ego teneor ire per Carnotum: ſic in propoſito: Quare, &c.

Ex quo apparet, quod ex quo tenetur eam acceptare, ad requiſitionem Cardinalium, quod non fecit, immo nec ad requiſitionem DD. Ducum, requirentium eum ex parte Regis, & Eccleſiæ Gallicanæ, quæ iſtam viam ſolemniſſime acceptandam declaraverat, quod iſta habent vim expreſſæ denegationis, etiam viſa prima ejus reſponſione, ſub bulla ſecunda, & tertia captioſis reſponſionibus additis. Argum. ad hoc, in c. ab eo, de appellat. Item quia proteſtatus eſt publice, quod ceſſionem non acceptaret, ut ſupra dictum eſt. Item apparet denegatio viæ expreſſa, quia impedivit pro poſſe ſequutionem ejus, ut apparet, quia ad eam impediendam miſit Ambaſſiatores in Alemanniam, ut DD. plures experti ſunt, & ego etiam Legatus Regis ibidem manifeſte percepi, & idem receperunt DD. Legati ad Hiſpanias ad Regem Arragonenſem, & ad Bonifacium intruſum, & ad Romanos, ut apparet ex eorum electionibus, nec habet gratos viam ceſſionis perſequentes, ſed eos odioſos habet, ut notorie evidenterque apparet, & ſupra dictum eſt.

Ex quibus omnibus clare concluditur, quod viam ceſſionis denegat, verbo & facto, quantum poteſt. Ex quo apparet, quod quia nulla alia eſt via ad uniendum Eccleſiam acceptata, & eam refutat acceptare, negat unionem & ei contradicit, & per conſequens eſt fautor ſchiſmatis pertinax, & nutritor. Sequitur etiam quod D. Papa Papatum retinet contra eſſentiam Officii ſui; tenendo ſcilicet Eccleſiam diviſam contra ſuum juramentum, & requiſitiones ſæpius factas. Nec valet excuſatio duplex dicta per DD. de parte negativa; una qua dicitur quod non refutavit, & hoc nihil eſt, ut dictum eſt, quoniam rei effectus evidenter apparet in contrarium. Scit enim hoc, & Concilia præterita, quod ſolum ab eo quæritur, quod paratum ſe offerat, prout notorie ſæpiſſime per Reges & Principes ſupra nominatos ſummatus eſt, & tamen non vult in eam conſentire, nec eam aliqualiter offert. Nec enim valet alia excuſatio, qua dicitur, quod offert compromiſſum, & adhuc hoc nihil eſt; quia inutilis eſt via compromiſſi, ut ſupra.

Hic conſilium quæritur, & agitur ſuper exequutione viæ ceſſionis electæ per Regem, eccleſiam Gallicanam, & plures alios, ad quam exequutionem, ut videtur, ſolum ſunt duæ viæ ſupra tactæ, requiſitoria, & tentata eſt ſolemniſſime; & quia de ea amplius non eſt ſpes, ad aliam viam, ſcilicet ſubtractionis recurrere oportet. Alias in poteſtate Papæ eſſet nos habere ſchiſma perpetuum. Fundamentum autem hujus denegationis eſt ambitio, & cupiditas dominandi pro ſe, & ſuis, juxta c. 1. de Cleric. non reſidentibus; & juxta dictum

Sariſ-

ANNO CHRISTI 1398.

Sarisberiensis. Ista autem proveniunt ex obedientia, quoad pecunias, & collationes. Oportet ergo ista removeri, ut plaga curetur, juxta illud: Extrahe ligna foco, si vis extinguere flammas: repugnat itaque unionem ecclesiæ prosequi, & ministrare impedimenta, aut illi consentire.

Ex prædictis sequitur conclusio responsiva ad primum articulum, quod considerato scandalo notorio, schismate notorio, & unionis impedimento notorio, ex quo ecclesia scandalizatur, est a corpore ecclesiæ separandum; facit c. illud 24. q. 3. & per hoc respondetur ad hoc, quod allegatum est, quod Romani faciunt scandalum, &c. Verum est, quod ab initio fecerunt scandalum; sed D. N. Papa etiam nunc facit, quia tenet ecclesiam divisam, contra opiniones suæ obedientiæ, quam potest unire, si vult, scilicet acceptando cessionem.

Item, sequitur ex prædictis, quod etiam in licitis non est sibi obediendum. Ratio ejus est, quod peccat in essentialibus sui Officii, ut est dictum. Hic autem effectus causatur ex obedientia, & per consequens, sibi obediendo, participaremus secum in crimine criminoso, & nutriremus schisma, ut apponendo igni combustibilia. Secus tamen esset in alio casu particulari, sibi obediendo, si esset unitus, & indubitatus: quia tunc obedientia non esset causa mali. Hoc autem, ut est dictum, peccatum suum causatur ex obedientia; & sic obediendo sibi favemus in crimine: & sic patet quod Papæ, quamvis malo esset obediendum, nisi obedientia esset causa, & nutritio sui mali. Per prædicta respondetur, cum dicitur, non sunt facienda mala, &c. Verum est, sed subtrahere obedientiam, causa stante, non est malum. Quare, &c.

Tertio sequitur, quod non obstante juramento Episcoporum allegato, Prælati prosequendo cessionem & subtractionem, observant juramentum. Ratio, quia intelligitur juramentum factum ecclesiæ Romanæ, & sic Prælati prædicta persequendo, non sunt perjuri per prædicta. Tale enim juramentum civiliter intelligitur juxta C. Quinta vallis, de jurejur. ex quo patet quod Prælatus non tenetur Papam fovere, & manu tenere in Papatu, nisi juste possideat; alias juramentum esset temerarium. Item sequitur, quod renunciatio, & provisio factæ per subtractionem essent bonæ, & validæ. Patet, quia subtractio est bona, & licita, & per consequens coactio est juridica, & Juris exsequutiva; pro hoc facit c. ubi majus §. præterea, Cum Glos. de Elect. in VI. ubi compelluntur Cardinales certis pœnis intrare & ligare, &c. qui casus debet trahi ad casum similem, habentem parem, aut majorem rationem, prout est casus præsens. Quare ad hoc non valet responsio D. S. Pontii. Jura autem in contrarium allegata, loquuntur in coactione violenta, & non juridica: quare non valet suum primum articulum.

Sequitur contra secundum eorum fundamentum, quod ad subtractionem faciendam, non est opus citatione, aut sententia. Ratio est, quia impedimenta unionis sunt notoria, notorietate actus permanentis, quare non requiritur sententia, &c. Argum. c. cum sit de appellat. c. quanto, de translat. Episcop. c. significasti, de divortiis. Ubi potest expelli de facto mulier, in crimine adulterii notorio, & hoc notat Innocentius, in c. ex parte, de verb. signif. qui, in notoriis criminibus, actus permanentes, ubi est in mora periculum, non requiritur citatio, aut sententia. Item quia hic non tendimus ad depositionem dignitatis auctoritate judicaria, nec ad perpetuam subtractionem obedientiæ a Romano Pontifice: sed ad removendum nutrimenta schismatis, & inde unionem consequendam, quod fieri debet, per c. Anastasius, sæpius allegatum.

Nec valet responsio D. S. Pontii ad id caput, dicentis, quod cum textus dicit, ab obedientia recesserunt, ponit facti accidentia, non juris ministerium, & sic, quoad hoc non ponit jus &c. quia Glossa sentit contrarium, ut ibidem patet: idem etiam dicunt Doctores. Item patet hoc, quia ubi non habemus jus Evangelicum, vel auctoritate ecclesiæ, debemus recurrere ad aliquas ecclesiæ historias, præcipue ubi non sunt reprobatæ, & sic ubi factum recitant, præsumitur juste factum. Ad prædicta facit exemplum, quod Paulus restitit Petro.

Ex prædictis etiam apparet responsio ad tertium argumentum positum per partem adversam, & 1. ad c. cum secundum, de hæret. quia illud c. loquitur, cum proceditur auctoritate judiciaria. Hic autem solum loquimur in provisione temporali, pro bono ecclesiæ, qua provisione Rex potest licite uti, ut superius deductum est. Et per hoc respondetur ad §. hinc etiam, 17. dist. ubi videtur quod Rex non debet esse Judex: quia verum est, quod non debet esse Judex, quoad deponendum Papam, sed potest esse Judex ad providendum ecclesiæ, maxime in casu schismatis. Per hoc respondetur ad hoc quod dicitur: Concilium debet judicare, non Rex. Verum est quod Rex non judicat, sed per cessando inconveniens, potest remedium adhibere. Et hoc sonant superius allegata, quæ dant potestatem Principibus in tali materia.

Restat solvere ad inconvenientia. Cum dicitur: Aliqui cantabunt, & celebrabunt, aliqui non. Respondeo quod hoc non est verisimile, per cap. Matthæus, de Simon. & ratio est, quia Rex procedit & processit deliberate, & cum consilio ecclesiæ. Et sic, si aliqui scrupulum haberent, deponere tenerentur. Item licet esset timendum scrupulum aut scandalum, propter excommunicationes, tamen magis debet timeri induratio Papæ, & perpetuatio schismatis. Nec propter verba dicentium nos schismaticos debemus cessare a prosequutione, quia non dicerent verum, ut est dictum: nec est præsumendum, quod ita dicatur, considerato modo procedendi per supplicationes, & requestas iteratas, ut est sæpius dictum. Ex quo sequitur, quod Rex ad bonum operatur, & quod non fovebit schismaticos, sed subtrahet ad evitandum schisma, quod licet, ut est dictum, nec Papæ contrarium præcipienti est obediendum, juxta Glos. Innocentii in c. inquisitioni, de sent. excom. qui dicit, quod si Papa faceret præceptum contra statum ecclesiæ, non est obediendum. Modo sibi obedire in tali casu, est hujusmodi; quare, &c. Nam ex obedientia plura mala possunt provenire.

Nec est responsum ad unam quæstionem quam pridie posui, quia in perceptione procurationum subtractio facienda erat, licet totalis non fieret: & hoc multipliciter probatur, nec

est

ANNO CHRISTI 1398.

est solutum. Confitebantur tamen satis impedimentum correctionum, & etiam plura inconvenientia evenire ex perceptione talium, sed dicebant, quod Papa super hoc debebat requiri, & ei supplicatio fieri; non autem facienda erat subtractio, aut de facto resistendum. Dico quod ipse requisitus fuit, ut a procurationibus desisteret, & eas permitteret exigi ab illis, quibus ordinarie debentur, quod penitus renuit, nec aliquid concedere voluit.

Item dixerunt, quod non licet de facto resistere contra præceptum Papæ, sicut nec licet contra præceptum Regis, tangendo de pacificatione Dominorum. De isto dicet M. Petrus Plaoul, cum loquetur pro Universitate. Item dixit D. S. Pontii, quod dixi, quod licite poterat peccari mortaliter: sed non est verum; bene verum est quod dixi, bonum esse non obedire in hoc casu consideratis circumstantiis schismatis. Item dixerunt, quod capit. si duo, non habet hic locum. Dico contra, & probo: alias enim esset inutile: pro cujus evidentia noto 1. Quod licet essemus certi, quod noster, cui obedivimus, esset Papa verus, non tamen est notum universali ecclesiæ, sed est dubium, & perplexum, quod etiam patet per viam compromissi, per Papam oblatam, & idem etiam est de alio contendente. Idem etiam patet per clausulam appositam ad dictam viam, videlicet si oriatur varietas aut difficultas, &c. Et sic verum est dicere quod uterque est dubius probabiliter universali ecclesiæ, licet nos forsan, aut plures de nobis, de nostro non dubitarent.

Ex quibus sequitur, quod capit. in nomine Domini 23. dist. non habet locum ubi duo sunt electi, forte contra fas, juxta casum c. si duo 79. dist. & ubi est dubietas de quolibet, ut nunc, patet, quòd c. in nomine D. dicit quod intrusus sine audientia depellatur; modo nunc non constat universali ecclesiæ, quis est intrusus: quare, &c. Nec valet quod dicitur quod fit vituperium parti nostræ revocando in dubium, &c. Dico quod non, ut supra est dictum; nunc etiam dubium, si est aliquod, ex parte ejus provenit.

Item, ex oblatione viæ suæ majus inconveniens sequeretur contra Cardinales, quia nunquam eis crederetur, ex quo eorum declaratio veniret in discussionem: ex quibus concluditur, quod capit. si duo contra fas, nunc habet locum, & est casus in terminis, ut videtur, quod neuter debet remanere. Et pro ampliori declaratione supponitur, quod Bonifacius Primus qui fuit factus infirmus, turbabatur propter schismata quæ viderat, & ambitiones hominum, quas percipiebat pro Pontificatu Romano, ipse scripsit Imperatori Honorio, ut provideret; ut expresse dicit c. ecclesiæ meæ, 97. dist. Imp. Honorius rescripsit Papæ quod fecit capit. si duo, per quod bene providetur futuris schismatibus, & ambitionibus vitandis, ut expresse etiam dicit c. victor ead. dist. in quo ponitur epistola Honorii ad Bonifacium responsiva.

Item supponitur, quod leges debent intelligi ad intentionem facientium, juxta præcedentia & sequentia apparentem. Item debet intelligi lex, ut sit utilis, & honesta, 4. dist. §. iis autem. Ex quibus sequitur, quod oportet intelligere illud caput, si duo, quando est dubium de utroque, quia quando certum erat quod erant, contra fas provisum erat, per c. in nomine D. alleg. Nec potest intelligi, cum est dubium de uno solo, quia jus unius propter alterum perdi non debet. Nam si de uno est dubium, etiam de altero est, quia certum est quod duo simul non possunt esse Papæ: & sic intelligendum est illud capitulum, cum de utroque est dubium: alias illud non esset fructuosum, cujus tamen contrarium intendebant Bonifacius, & Honorius supra dicti, ut appareret expresse in dictis c. ecclesiæ meæ, & c. victor.

Et ratio, quia ubi sunt duo contendentes, Jura non providerunt de superiore; compromissum enim non est de jure; quia etiam in aliis reprobatur, juxta c. nisi essent, de Præbend. Nec etiam Concilium generale est Judex, ut dicit Hugo in c. si forte, 63. dist. quia possent scandala evenire, propter quæ vitanda neuter debet remanere, ut dicit c. si duo, alleg. Non obstat quod dixit D. S. Pontii, de electo confirmato, & de electo in Papam. Bene verum est, quod eodem modo jus habent electus confirmatus, & electus in Papam; sed in hoc differentia est; quod confirmatus cedere non tenetur, quia habet superiorem, sed electus Papam, si habet contendentem, juxta prædicta, oportet quod cedat, juxta formam capit. si duo.

Ad aliud inconveniens de indulgentia proxima, & rationis, utinam debite provideatur pendente tempore. Nec est verisimile contra nos scandalum evenire, cum quilibet sciet, & scire poterit causam subtractionis, & nostram intentionem; & quod non adorabimus Idolon, nec etiam propter personam Papæ itur Romam, sed propter indulgentiam datam a prædecessoribus, pro visitatione sanctorum locorum.

Item ad aliud inconveniens allegatum, cum dixerunt, subtractione facta, quilibet Episcopus erit Papa: nunquam volent ad unionem laborare. Dico quod in dubio non est præsumendum. Tota enim hujus negotii prosequutio, ut plurimum per Regem facta est, qui non sinet eos dormire. Item ad allegata inconvenientia, de dissensionibus, dico quod hoc non est præsumendum, sed in meliorem partem supponendum est, quod Episcopi, & Prælati superiores habent, qui possunt in talibus providere. Item nec verisimile est talia schismata evenire, cum Papatus aliquoties fuerit vacans per triennium, vel circiter; & tamen non evenerunt propter hoc talia inconvenientia, & dissensiones, ut patet ex Chronicis. Item ad hoc quod est dictum, Prælati conferent Nepotulis carnalibus, & vilibus personis. Dico quod fiet in futurum, dubito, nec est hoc præsumendum, ut est dictum, quia contra talia provideri potest; etiam in Anglia, ubi Ordinarii conferunt Beneficia, competenter providetur. Quare, &c.

Item, ad illud quod allegatum est de absolutione, supra solutum est. Nam in casu necessitatis, Ordinarii possunt absolvere, juxta c. ex tenore, de sent. excom. & ut generalis sit solutio, dico, quod nulla sunt allegata, quin possit optime provideri; & si eveniant, væ illis per quos. Nulla enim talis infirmitas unquam destructa est sine inconvenienti, sed nullum tale, & tantum est inconveniens, sicut schisma. Item non valet illud quod dictum est, quod Rex non potest aliquid in hoc negotio, nisi exequi, & ad requestam Ecclesiæ. Superius

ANNO CHRISTI 1391.

rius ſolutum eſt competenter, & ſi hoc non ſufficiat, apparet clarè per bullas, quod D.N. Rex fuit requiſitus per D. N. Papam, & ejus adverſarium, ut in hoc negotio unionis Eccleſiæ procederet, Lectæ fuerunt bullæ, & ſic non procedit objectio. Hæc ſint dicta ſub correctionibus ante dictis.

Statim verbo finito, ſupplicavit Rector Univerſitatis Pariſienſis DD. Præſidentibus, & univerſis præſentibus, ut dignarentur Univerſitati concedere unam audientiam, ad proponendum aliqua, materiam Concilii contingentia, ſicut in aliis Conciliis factum fuerat. Admiſſaque & conceſſa fuit ſtatim ſupplicatio, per organum D. Cancellarii, ſupra nominati. Et ad prædicta proponendum aſſignata fuit dies dictæ Univerſitati ad diem Veneris proximam, ſeptimam Junii.

Die itaque aſſignata, videlicet ſeptima Menſis Junii, propoſuit M. Petrus Plaoul, Magiſter in Theologia famoſiſſimus pro Univerſitate Pariſienſi, infra dicta, videlicet deliberatis in alio Concilio ſe conformando, concludendo neceſſitatem particularis ſubtractionis, & totalis pro parte dictæ Univerſitatis, per modum aperitionis materiæ, ac præſente univerſo cætu, in lingua materna, prout alii fecerant, incœpit ut ſequitur.

Propitius ſit nobis Deus. Non eſt nobis utile relinquere Legem, & Juſtitias Dei, ut eamus altera via 1. Machab. 2. cap. verba iſta metuendiſſimi DD. mei faciunt ad propoſitum per hunc modum. Antiochus Rex tenebat Jeruſalem, & populum Iſrael in ſubjectione, & fecit in civitate elevari Idolon, publicari & præcipi, ut unuſquiſque veniret ad adorandum Idolon, & inducti ſunt plures Iſraelitæ ad hoc: aliqui per pecunias, aliqui per minas. Mathatias autem, & filii ejus non ierunt adorare: quod audiens Antiochus miſit ad eum Legatos, pro inducendo, ut adoraret. Legati autem credidertunt inducere Mathatiam promiſſione tali. *Tu eris amicus Regis, & amplificabit te auro, argento, & multis muneribus.* Mathatias amicus Dei non conſenſit, ſed reſpondit, ut ſupra in themate. *Propitius ſit nobis Deus*, &c.

Ad propoſitum omnes amici Dei & pacis Eccleſiæ, qui eam devote proſequuntur, ut Domus Franciæ, Cardinales, Prælati, & Univerſitas, ſi eis offerantur munera aut inducantur minæ, reſpondere debent ut Mathatias: *Propitius ſit nobis Deus.* Et antequam ultra procedam ad propoſitum, præmitto excuſationes 1. propter præſentiam tantæ Nobilitatis, ut Domus Franciæ, & tanti Collegii, & Prælatorum, & Doctorum, & Litteratorum virorum, & præcipue eorum qui materiam tractaverunt profundiſſime. Item propter materiæ arduitatem, & altitudinem; nam ipſa reſpicit quodam modo totam felicitatem noſtram, in qua ut videtur, modicum capi poteſt; quoniam, dicit Ariſtoteles: Veritas non æque cito ut falſitas cognoſcitur; ſchiſma autem præſens eſt taliter radicatum, & confirmatum, quod a tempore Chriſti caſus ſimilis non eſt viſus; & licet per Canones Eccleſiæ, & Jura caſus ſoleant decidi, cum in jure ſcripti aut ſimiles inveniuntur; iſte tamen caſus, aut ſimilis totaliter non reperitur in jure, nec etiam reperitur remedium & medicina. Immo qui aliquando caperent Canones ad litteram, perpetrarent ſchiſma. Propter hoc, ad remedium habendum, & propter altitudinem materiæ, oportet recurrere ad principia, & media extraordinaria, univerſalia, & generalia, naturalis videlicet Juris, Divini & Can. ex quibus pendent particulares Conſtitutiones: nam caſus præceſſerunt conſtitutiones particulares.

Et quia mater pulchræ dilectionis Univerſitas, in qua ſunt Doctores juris Divini, Naturalis, & Canonici materiam iſtam reſolvit ad talia principia, ei magis credendum videtur. Et 1. propter multitudinem Doctorum. 2. propter ordinatam affectionem, quam habet: nam affectus, amor, & odium pervertunt judicium. Affectio autem Univerſitatis ordinata apparet, quia non ſequitur proprium commodum, ſed univerſalis Eccleſiæ Jeſu Chriſti. Et hoc apparet, quia Papa dilexit Univerſitatem cum fuit electus, & hoc ſciebat Univerſitas. Univerſitas autem, ne propter privatam, publica Eccleſiæ utilitas, & proſequutio impediretur, noluit facere rotulum, ſed etiam pro proſequutione Eccleſiaſticæ unionis, propria bona, & ſuorum ſuppoſitorum expoſuit, ut patet per Ambaſſiatores iteratos ad Alemanniam, ad Angliam, & Hiſpanias, & hoc eſt manifeſtum. Ex quo apparet ejus bona affectio. Univerſitas autem ſemotis cunctis inordinatis affectionibus, hanc materiam XVIII. annis, vel circiter examinavit, ex quo videtur præferenda illis, qui non ita materiam cognoverunt, aut ſunt affectati propter Beneficia accepta, aut refutata.

Quia autem hoc dictum eſt per D. S. Pontii, quod Univerſitatis tertia pars non erat pro ſubtractione. non eſt verum. Scio quod fui, ubi in Univerſitate tractatum eſt: ſcio quod nullo reclamante concluſa fuit via ceſſionis; concluſa etiam fuit particularis ſubtractio, ut apparuit in alio comitio, & mihi eſt injunctum, quod proponam pro totali, quæ ſequuntur.

Ideo DD. Reverendi, & metuendiſſimi Principes, videtur quod D. S. Pontii deberet authores hujus Facultatis nominare. Et quod proponeretur ſubtractio totalis, habetur inſtrumentum de concordia Facultatum. Rector teſtificatur: idem Decanus Theologiæ: idem Decanus Decretorum: idem Decanus Facultatis Medicinæ, & ad idem quatuor Procuratores Nationum, Franciæ, Picardiæ, Normanniæ, Angliæ, facientes Facultatem Artium.

Et antequam ulterius procedam, proteſtor, quod illa quæ dicam, non intendo dicere, & intendo non dicere contra Fidem Catholicam, & Eccleſiæ determinationem, eiſque ſubmitto, & omnibus quorum intereſt corrigenda Submitto etiam DD. de Domo Franciæ præſentibus, DD. Prælatis, & Collegio præſenti. Item proteſtor & juro in conſcientia mea, teſtemque Deum invoco, quod ea dicam ſine odio, & favore inordinatis cujuſcumque. Ante enim iſtam proſecutionem eram in gratia Papæ, & hoc ſcio, & eum dilexi, & deligo, ſed magis Eccleſiæ teneor. Item proteſtor, quod quæ dicam, de præcepto Univerſitatis dicam; & ſi dicam aliquid male ſonans contra Papam, non dicam, niſi quia materia requiret. Proteſtor finaliter propter idioma, ſi non bene Gallicum loquar, me haberi excuſatum, & hoc ſupplico metuendiſſimis Dominis meis, & omnibus hic præſentibus me etiam patienter audiri.

Ve-

ANNO CHRISTI 1398.

Venio ad propoſitum, difficultas eſt, de qua hic agitur, 1. utrum licitum ſit ſubtrahere obedientiam totalem, aut particularem. 2. utrum expedit. 3. utrum neceſſarium eſt. Reſponſio autem affirmativa tertii includit utrumque duorum dubiorum. Dico igitur, quod eſt neceſſarium, & quod de neceſſitate ſalutis, ſub pœna peccati mortalis & damnationis, oportet ſubtrahere: licet igitur, & expedit, & pro hujus deductione ponam aliquas propoſitiones.

Prima propoſito eſt: quod ſicut pax Eccleſiæ eſt vita, & conſtructio Eccleſiæ, ſic ſchiſma eſt mors, & deſtructio Eccleſiæ. Probatur prima pars; quia lex Jeſu Chriſti & ejus præcepta, incarnatio, paſſio, & reſurrectio, aſcenſio, miſſio Spiritus Sancti, ſacramenta Eccleſiæ, fides, ſpes, charitas, & ſimilia, ſunt omnia propter pacem ordinata; & ſine iis vivere non poteſt, ſicut fides ſine charitate mortua eſt. Et quod omnium pax ſit finis, tangit Apoſtolus ad Galat. 6. *Quicumque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos.* Et alibi: *Pax multa diligentibus legem tuam.* Et ad hoc denotandum, quoniam Chriſtus rupit ſchiſma Adæ, & dedit pacem Eccleſiæ, in ſua benedicta nativitate canebant Angeli: *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Secunda pars probatur, quod ſchiſma eſt mors Eccleſiæ, quia ſchiſma tollit pacem & concordiam, quæ eſt vita Eccleſiæ, ut eſt dictum. Item probatur per dictum Chriſti: *Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur.* Ex qua concluſione ſequitur corollarie, quod ſchiſma eſt æque mala, aut pejor diſpoſitio in Eccleſia ſicut Idololatria, aut privata hæreſis. Patet, quia eſt mortificatio, & deſtructio Eccleſiæ, quod eſt pejus, quam privata hæreſis. Et quod Idololatriæ comparetur, hoc ponit in Epiſtola Dionyſius Corinthius ad Novatum, ubi dicit, quod pro unitate Eccleſiæ, & tollendo ſchiſmate, debet Chriſtianus ſe exponere martyrio, ſicut pro Idololatria.

Item, ſi Papa teneret, quod Spiritus Sanctus non procederet, niſi a Parte, & in reſiduis bene crederet, non faceret tantum præjudicium, nec tantum læderet Eccleſiam, ſicut Eccleſiam lacerando, & dividendo ab invicem Chriſtianos in ſacramentis, quantum in ſe eſt, & pro ſui juris credulitate, aut obedientia, ſicut nunc facit Papa, quod apparet; nam ipſe habet medium juſtum, & bonum uniendi, & per eum ſtat. Ergo magis lædit Eccleſiam, quam ſi teneret, ut eſt dictum. Ex iſto ſequitur concluſio ſupradicta, quod ſubtrahenda eſt obedientia. Nam Mathathias facta reſponſione legatis Antiochi, ſtatim interfecit Judæum adorantem Idolon, non expectando ſententiam, aut proceſſum. Ex quo apparet, quod in tali caſu, & tam gravi, non debet expectari ſententia, aut proceſſus. Item Phinees interfecit Judæum, qui contra legem mœchabatur in extranea, nec expectavit judicium, ſententiam, aut proceſſum. Et ſic videtur, quod Papæ de facto obviandum eſt, & ſe opponendum, tamquam illi, qui tenet Eccleſiam ſpoliatam, & per hoc ſolvuntur omnes rationes, & jura Dominorum de contraria parte, quæ loquuntur de ſententia & proceſſu.

Secunda propoſito eſt. Obligatio, quæ nos adſtringit ad pacem, eſt major quæ ſit poſt obligationem, qua ſumus Deo obligati ad eum ſine medio diligendum. Probatur. Quia iſta continet omnes obligationes ſecundi præcepti de diligendo ſe & proximum: quia iſta continet illam de proſequendo pacem Eccleſiæ.

ANNO CHRISTI 1399

Tertia propoſitio eſt. Eſt via ceſſionis nobis præcepta ad proſequendum jure divino, vel ſic. Nos ſumus obligati lege divina ad proſequendam ceſſionem, & omnis alia eſt prohibita de præſenti. Probatur. Non eſt alia via uniendi Eccleſiam. Modo nos ſumus obligati lege divina ad procurandam unionem, & Papa maxime. Igitur &c. Conſequentia tenet, quia regula eſt, quod qui tenetur ad concluſionem, tenetur ad medium; ex quo ſequitur, quod refutatio viæ ceſſionis eſt peccatum mortale, ſcandalum, & deſtructio Eccleſiæ.

Quod non ſit alia via, D. Rex ſupponit, & in alio Concilio probatum eſt clare. Et in ſpeciali via Papæ, ſuppoſito quod alias de ſe eſſet bona, non tamen nunc, & circumſtantiis ſchiſmatis conſideratis, & ſic non eſt medium pacis, ſed clare inutilis, & non ſequenda. Item ſequitur, quod refutatio viæ ceſſionis eſt ſchiſmatica, nutrimentum ſchiſmatis, & deſtructio Eccleſiæ. Patet per prædicta, & etiam facta, & requiſitiones ſupra per alios DD. meos recitatas. Ex quo ſequitur, quod D. Papa videtur dicendus ſchiſmaticus. Probatur. Nam Papa habet medium ſanctum, juſtum, & omnibus Chriſticolis gratum ad ponendam unionem, & non vult recipere, & per hoc Eccleſia recipit diviſionem. Ipſe igitur voluntarie eſt cauſa ſchiſmatis.

Ex hoc ſequitur, quod non eſt ſponſus, ſervus, aut fidelis Chriſto, nec illi tenet fidelitatem. Patet, quia cum effectus fuit Papa, Eccleſiam uniendam recepit, & facit totum contrarium. Immo poteſt dici, quod dividit Chriſtum, quantum in ſe eſt: nam Eccleſia eſt unum corpus myſticum, cujus Chriſtus eſt caput, & perſecutiones Eccleſiæ Chriſtus ſibi attribuit: quod patet, cum dixit: *Vado Romam iterum crucifigi.* Si igitur Papa unionem impedit, dividit Eccleſiam a Chriſto, & Chriſtum ab eccleſia.

2. Non eſt Chriſti ſponſus. Nam dividit, & deſtruit ſponſam Chriſti ſibi commiſſam, ſcil. eccleſiam. Eccleſia enim non eſt ſponſa Papæ, ſed Chriſti, licet ſit ejus cuſtos. Modo Papa nunc recipit pro ſe, ſibi eam appropiat, & tanquam ſua vult uti, & non ſolum ut ſua utitur, ſed quantum in ſe eſt, portionem lacerat, dum populus & principes, qui volunt uniri, non recipit, ſed quaſi ſua eſſet eccleſia, ejus ſupremum officium, in eccleſiæ perniciem, nititur totis viribus retinere; & ſic Domino ſuo, & eccleſiæ ſponſo, ſcil. Chriſto non eſt fidelis. Item eccleſia eſt hæreditas Chriſti; quam redemit proprio ſanguine. Papa iſtam hæreditatem dividit, & diſſipat, ut eſt dictum.

Item, victoria Jeſu Chriſti in cruce contra inimicum fuit eccleſiæ conſtructio, & per eam Chriſtus eccleſiæ caput, & Dominus. Unde iſta victoria fuit cauſa ſedativa ſchiſmatis, quod erat inter Deum & genus humanum, & per quod ſchiſma genus humanum erat in ſervitute diaboli, a qua ſervitute dicta victoria mediante eſt liberatum. Caſus autem convertitur per ſchiſma. Nam per ſchiſma præſens eſt in ſervitute diaboli, & ſic viſis gravaminibus factis Chriſto, eccleſiæ, & ſaluti noſtræ ex Papæ refutatione, plus gravat nos, quam

ANNO CHRISTI 1398.

qui occiderit corpus. Non tamen licitum esset se opponere. Idcirco visis gravaminibus prædictis, sicut Mathathias sine dilatione interfecit Judæum adorantem idolon, sic nos sine dilatione debemus nos Papæ opponere, & ab ejus obedientia recedere, alias non compleremus legem Christi.

Sequitur corollarie, quod non debet ulterius dari dilatio: ratio est, quia dare dilationem esset dare consensum injuriæ Christi, cui fit, ut est dictum; & ita omnis dilatio prohibetur lege divina. Ex quo sequitur, quod nullus processus est in hoc tenendus, sed statim ab eo debemus recedere, ne scilicet ei consentiamus, qui non est fidelis, ut est dictum.

Item sequitur, quod omnes illi, qui volunt impedire subtractionem, sunt causæ & fautores schismatis, & quod eis subditi deberent ab eis recedere, & eis non obedire, aut communicare. Et quia, ut etiam dixerunt adversarii, Domus Franciæ hunc honorem habuit, quod nunquam fovit schismaticos, si Papa est schismaticus, ut est dictum, illi non debet obediri; alias obediretur adversario Jesu Christi. Item sequitur, quod si deliberata & concluſa subtractione aliqui se opponerent, Rex deberet eos punire, & confiscare bona eorum tanquam adversariorum summi Regis, dissipatorum ecclesiæ, & fautorum schismatis, sicut alias Rex privavit suo comitatu Comitem Tholosanum, quia erat fautor hæreticorum; & si Domini desisterent a prosecutione, Deus se plangeret, dicens eis illud Ezechielis XVI. cap. *Non ascendistis ex adverso, nec opposuistis vos murum pro domo Israel.*

Quod autem debeat ab eo fieri separatio, faciunt plures auctoritates sacræ scripturæ. Dicit enim Luc. *Venient in nomine meo, & contra me; eis non communicetis.* Sic Papa sub nomine Christi, & similiter in ejus nomine, vult pertinaciter officium ecclesiæ contra ecclesiam tenere ipsam dividendo: contrarius est Christi: non est ei communicandum. Item dicitur Deuter. 13. *Si venient Prophetæ, aut alii, dicentes se habere revelationem, & prædicant contra legem, non recipiantur, sed occidantur.* Item B. Joannes in Canonica sua prohibet communicare illis, qui se non conformant legi. Item ad Titum 3. dicit Apostolus, *post secundam & tertiam monitionem devita.* Item Num. XVI. præcipit Dominus recedi ab Dathan & Abiron, quia schismatici erant. Et multæ etiam auctoritates facientes ad hoc: quia ex quo quis contrariatur Deo, & facit contrarium ejus quod ordinatur, evitandus est.

Restat respondendum ad rationes factas in contrarium per D. S. Pontii, & Jacobitam: ipsi enim in hoc & alio Concilio fecerunt fundamentum, quod non sunt facienda mala, ut dubia bona eveniant, aut certa mala, ut certa bona. Et hoc facit contra eos: quia via cessionis est talis, ut dictum est, quod quilibet tenetur prosequi, & est sub præcepto ejus prosecutio. Ex quo ergo Papa requisitus non vult eam acceptare, aliam viam, sive modum quam requisitionis, oportet practicare, scil. compulsionis, quæ ex prædictis est sub præcepto legis divinæ. Compulsio autem, seu mitius remedium, & mitius est subtractio. Igitur subtractio est legis divinæ, & necessaria: ergo eam omittere propter quæcumque dubia eventura esset malum facere, ut bona evenirent. Et ideo si dicatur, evenient scandala; respondendum est: non sunt mala facienda, ut bona eveniant; debemus enim nos conformare legi divinæ, nec debemus eam propter quemcumque omittere; & quidquid sequatur, respondeamus ut Mathathias: *Propitius sit nobis Deus &c.* Alias enim de rigore acrius contra Papam videtur posse procedi per prædicta. Et per hoc solvitur ad omnia in contrarium allegata.

Quando dicitur, subtractione facta pacem non habebimus. Nescio, Deus scit: sed verisimile est, quod tandem per eam habebimus; quia si adimpleverimus legem Christi, pax & omnia adjicientur nobis. Nam primo ad Christum habere debemus pacem, & ex consequenti inter nos Christianos, qui sumus ejusdem Ecclesiæ membra: caput autem est Christus. Idcirco si aliquid eveniat, respondere debemus ut Mathathias: *Propitius sit nobis Deus*: non est nobis utile relinquere legem & justitias Dei. Item Papa cum pacem procurat, Vicarius est, alias non. Sic si Dominus & Vicarius sunt discordes, omittendus est Vicarius, & adhærendum Deo infallibiliter. Nec erimus sine capite, & acephali, sed habebimus verum caput ecclesiæ Christum. Pro hoc quod dicitur, non habebimus pacem, dico contrarium, & verisimilius est: nam nemo dubitat, quin si ab initio facta fuisset subtractio, non tantum durasset schisma; obedientia enim est causa schismatis. 1. enim per obedientiam acquirit amicos, fautores, & impeditores prosecutionis Regis, & ecclesiæ Gallicanæ, qui subtracta obedientia removerentur.

Item, Alemanni, & alii non habent aliam viam, nisi cessionem; nec sciunt eam impugnare, ut vidi in Alemannia, & plures similiter viderunt. Ista prius fuit electa per Regem, & plures eam insequuntur: & sic executio ejus & practica debet esse prior. Item, nisi nunc capiatur appunctuamentum pro executione cessionis, Rex Castillæ separabit se a nobis, quia hoc ei promisimus. Item similiter Collegium Cardinalium, quod est pro subtractione: item prosecutores negotii, qui sunt de Universitate, amplius non poterunt laborare; quia Papa contra eos procedet ad exterminium, considerata ejus obstinatione, & sic non debet dari dilatio. Item sequetur aliud inconveniens, quia si Papa habeat negativam, se armabit contra Regem, armis quibus Rex deberet uti.

Item, pendente illa dilatione, Papa per promotiones & munera forsitan ad se attrahet pauperes, & ex hoc poterit evenire, quod major pars erit contra Regem, & ejus prosecutionem, antea tam sancte concluſam, quod esset maximum inconveniens & scandalum in Regno. Nec valet quod dictum est per adversarios, Papa vult facere legationes, ubi est pecunia? Dico, quod istæ legationes impediunt unionem ecclesiæ manifeste, & subtractione facta, cessarent talia impedimenta, cessantibus scil. pecuniis; & utinam nullas fecisset. Item, nec valet illud quod allegavit D. S. Pontii, quod præparabimus adventum Antichristi, nisi venerit discessio primum &c. Dico, quod hoc est contra ipsum; quia Antichristus vincet per dona & promissiones. Videtur autem nunc casus similiter docente experientia. Multi, & bene noti tempore Clementis erant pro via cessionis ardenter, ut apparebat: mortuo autem

tem

ANNO CHRISTI 1398.

tem Clemente, Papa eos ad se attraxit per beneficia & promotiones, propter quod nunc sunt contrarii dictæ viæ, & ejus executioni, & continuo tales multiplicantur, quia vident plures se non posse promoveri, nisi sint de opinione Papæ ei adhærentes contra cessionem, & ejus executionem; & sic necesse est removere tales promotiones; alias sequeretur confusio regni, & per tales præparatur adventus Antichristi

Item, dicunt Doctores M. Nicolaus de Lyra, & alii plures, quod illa auctoritas, nisi venerit discessio primum, intelligitur quando multi recedent a fide, & fides quasi peribit; & sic Papa præparat viam, ut videtur; non autem per subtractionem; et ex hoc sequitur, quod debet fieri subractio, et debemus dicere: Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem, et justitias Dei. Item, ad aliud argumentum cum dicunt, inobedire est peccatum: cui obediemus? et allegant auctoritates 1. Reg. xv. obedite Principibus licet discolis. Hoc argumentum multum movet simplices, qui non sunt elevati in materia. Allegant etiam exemplum de peccato inobedientiæ Adæ primi parentis et Luciferi primi Angeli. Ad hoc respondeo per secundam propositionem suprapositam, quia obligatio ad procurandam pacem est major, quæ sit. Si post venit obligatio a Papa in contrarium, primæ est satisfaciendum: nam etiam de jure positivo, cum veniunt duæ obligationes incompossibiles, major est sequenda. Obligatio autem prosequendi pacem et unionem major est præcepto Papæ, aut constitutione, et obediendum est magis Deo, quam hominibus.

Hæc est doctrina Petri Act. 5. Princeps sacerdotum prohibuit Petro, ne prædicaret legem Christi. Respondit Petrus: oportet Deo magis obedire, quam hominibus: sic si Rex præcipit unum, et Vassallus contrarium, Regi est obediendum. Ita in proposito. Christo est obediendum, quia Rex est: Papæ autem præcipienti non est obediendum sed dicendum: Propitius sit nobis Deus etc. Et per hoc solvitur argumentum de juramento episcoporum facto Papæ de manutenendo, et conservando etc. Licet alii dederint solutionem, quod istud juramentum introductum est in favorem ecclesiæ; nam obligatio ad pacem ecclesiæ, et juramentum Papæ præstitum possunt esse contraria: oportet contra unum venire, et non est dubium, quod magis legi Dei, quam juramento est obediendum.

Item, quando subditus habet plures Dominos, superiorem scil. et medium, medius autem non servat fidelitatem D. superiori, subditus Domino suo immediato obedire non tenetur; alias participaret in crimine domini, et reputaretur proditor. Et hoc fundatur in jure divino et naturali, sic. Prima Dei institutione hominis in statu innocentiæ omnia animalia, leones etc. sibi obediebant, sed per peccatum et inobedientiam Adæ contra Deum commissam, bestiæ contra eum rebellarunt. Sic in proposito: Papa inobediendo superiori Domino, cui ex debito et juramento tenetur, se reddit indignum, quod sibi obediatur. Item habemus etiam exemplum de Lucifero, qui erat summus Prælatus ecclesiæ triumphantis, ceterisque Angelis datus erat, ut præesset, sed propter inobedientiam ejus erga Deum commissam, alii boni Angeli ab eo discesse-

runt, et nunc verbo Domini sunt consolidati. Ita quod de cætero casu mali quem non pertimescunt; hoc nempe tunc promeruerunt, quando perverso Prælato non consenserunt, ut dicit Augustinus in lib. Cur Deus homo ad Deodat. c. 1. et in hoc recessu non fuit processus, neque sententia. Nam Michael exsequutus fuit, ut habetur Apocalypsis IV. cap.

Item, rationes, quas afferunt adversarii procederent forte, si unicus esset pacificus notorie Papa in ecclesia, quod hodie non est verum: nam duo perniciose contendunt, unde dolor. Contendere autem de Papatu est maxime reprobatum; unde dicit quoddam decretum vetus, et est Isidori: *Oblationes dissidentium fratrum non recipiantur &c.* Et Doctores, cum de contendentibus de Papatu loquuti sunt, semper in malum contendentium loquuti sunt; ut verbi gratia, Sarisberiensis, cujus tempore fuit schisma. Ipse enim optabat contendentes in marina insula reponendos, solos ad invicem pugnaturos &c. ut habetur in Policraticon 1.

Ex prædictis apparet responsio ad rationes. Cum dicitur: cui obediemus? Dico, quod Deo est obediendum. Obedientia enim, quæ est virtus, debet habere bonum principaliter in respectu; sed cum est contrarietas inter Deum et creaturam, qui creaturæ obedit, provocat super se indignationem Dei, et ei obedire, esset ei in crimine consentire, propter quod Deus contrariatur creaturæ: quare &c. Item ad aliud, cum dicitur: Obediendum est Principibus etc. dico, quod non facit ad propositum; illæ enim auctoritates loquuntur in dominis et principibus temporalibus, qui non erant Christiani, et aliquot habebant servitores, et officiarios Christianos. Illi enim Christiani fideliter obedire debent, et moventur in officiis suis, non vero in præjudicium Dei et Christianitatis. Sicut tempore Juliani Apostatæ Imperatoris, milites Christiani sibi serviebant ad tuitionem populi, non autem in præjudicium fidei et Christianitatis. Item, ad aliam rationem, cum dicunt, quod non pertinet ad Regem, aut principes sæculares, aut istam congregationem tractare istam materiam, quæ est ecclesiastica, et allegant exemplum de Osa, qui fuit percussus lepra etc.

Solutio. Dico, quod ista auctoritas bene intellecta facit contra eos. Osa enim non erat laicus, aut princeps sæcularis, sed erat sacerdos, ut dicit glossa ordinaria. Officium autem sacerdotis, seu presbyteri erat sustinere arcam, et in propria persona deferre; et quia Osa faciebat arcam deferri per boves, et ita per alium, non per se, ut tenebatur, ideo Dominus indignatus, quia reddiderat se indignum tangere arcam. Sic autem in proposito; nam Papa qui est principaliter ordinatus ad pacem et unitatem ecclesiæ conservandam, ut est dictum, contrarium operatur, et ex ipso, et per ipsum durat, et protelatur divisio; idcirco se reddit indignum regimine ecclesiæ, & obedientia, & debent Principes permittere, procurare & evellere schisma, pro quo ponuntur propositiones.

Prima propositio est, quod cuilibet Christiano pertinet prosequi viam cessionis, & ad hoc tenetur quilibet pluribus casibus. 1. Obligatur quilibet obligatione, qua tenetur fidelitati debitæ Christo Jesu. Qui enim vident ejus sponsam periclitari, providere debent. Item obli-

ANNO CHRISTI 1398.

gantur obligatione, qua filius tenetur matri : non enim debet filius permittere matrem detrimentum recipere ; & si contra faceret, non esset naturalis; etiamsi dilationem caperet. Item, etiam quilibet obligatur hoc prosequi obligatione, qua Papa obligatur, ne salutis ejus sit contemptor ; per subtractionem enim magis erimus illi fideles, quam alii, cum ejus salutem, sicut & aliorum prosequamur.

Ex quo sequitur, quod quilibet tenetur prosequi toto posse, & sine dilatione subtrahere. Hoc autem faciendi quilibet habet auctoritatem pluribus casibus. 1. Dat auctoritatem necessitas ; qui enim vellet alicui vitam corporalem tollere, se deberet defendere: nec ad hoc requiritur sententia, aut processus, & quanto dilatio in talibus est periculosior, tanto minus dari debet dilatio. Item dat auctoritatem fervor charitatis, sicut Mathathias propter charitatem statim interfecit Judæum adorantem, nec expectavit judicium. Item dat auctoritatem lex divina, quæ præcipit cessionem prosequi, & exsequi, quod fieri non potest nisi per subtractionem, quæ est mite remedium, ut est dictum, cum de facto nihil sibi removetur, & quam nisi faciemus, erimus consentientes peccato suo in Deum & ecclesiam commisso, & erimus fautores schismatis. Item etiam hoc præcipit conscientia instructa & regulata secundum doctrinam Evangelicam, quæ præcipit fidelium unionem prosequi; ex quibus apparet, quod omnibus fidelibus christianis hoc competit.

Secunda propositio est, Quod in speciali ad Prælatos pertinet, & etiam ad Principes &c. Primo ad Prælatos quoad eorum officium: nam corpora & animas habent subditas producendas ad Paradisum: & licet simplices non se subtraherent, ipsi tamen tenentur, ut salvi fiant. Alias peccatum simplicium esset super Prælatos, & non debent pati subditos & oves esse in potestate Lupi. Ideo sine dilatione debent subtrahere, ne ei communicent in crimine. Et si essent aliqui, qui vellent contrarium facere, dico, quod Rex D. N. ex fidelitate, quam habet ad Christum & Ecclesiam, deberet se facere partem, & eos punire, ut est supradictum, & maxime quia Rex Franciæ : cum sit institutus ad pacem Ecclesiæ, expugnando schismaticos.

Considerandum enim est 1. quod ipse incœpit prosequi unionem, nec Princeps aliquis se intromittebat, & sic Deus ad hoc videtur ipsum inspirasse, & ei specialiter commisisse, quodque alii quam plures eum insequuti sunt, & eum insequuntur. Item, quia ipse D. Rex cœpit serpentem insidiari, & contra eum bellare, & continue obtinuit, quod via sua acceptatur, & in tantum schisma diminutum est, & nisi Rex continuaret, schisma augeretur. Unde via Regis comparari potest virgæ Moysi, quæ coram Pharaone in terram projecta, erat serpens. Sic quamdiu Rex istam virgam in manu tenebit, ducet populum suum in terram promissionis, id est pacis; sed si eam dimitteret, caderet in terram, & esset serpens, quoniam schisma visibiliter perpetuaretur : & sic patet, quod ad D. N. Regem speciali privilegio pertinet prosequi cessionem, & ejus exsequutionem.

Tertia propositio est. Quod ad Regem pertinet hujus viæ prosequutio & exsequutio tanquam ad Principem, & ad hunc titulum, quia princeps. Habent enim Principes auctoritatem 1. quia potentiores ; pauperes enim non possent talia exsequi. 2. Habent auctoritatem a jure naturali, & a jure canonico, ut Patriarcha deduxit, & alii DD. mei, pro ista parte proponentes; item a jure divino, & de hoc jure allego tria exempla. Primum 3. Reg. 2. Salomon de Sacerdotio se intromisit, & deposuit Abiathar. Item 4. Reg. 12. Rex Joas misit manum ad pecunias Templi, fecitque argentum applicari necessitatibus synagogæ, & Templi; & si hoc licet pro materiali Ecclesia, fortiori ratione pro spirituali.

Item, aliud exemplum habetur 4. Reg. 28. ubi Josias, cujus tempore Ecclesia seu Templum erat destructum, & etiam presbyteri Templo non deserviebant, de utroque statuit. Immo fecit reædificari Templum de pecuniis Templi, & fecit etiam legem observari. Item. Nam Honorius Imperator, tempore Bonifacii 1. duos deposuit, & post fecit constitutionem, si duo forte. Ex quibus patet, quod pluribus modis ad Principes pertinet providere paci, & bono publico Ecclesiæ.

Restat respondere ad unam propositionem sophisticam, de qua ut plurimum vexillum fecerunt adversarii coram vestris metuendissimis Dominationibus, scientes vos popularem tumultum timere. Dicunt enim, quod subtrahere obedientiam D. N. Papæ esset dare occasionem subditis, seu popularibus, non obedire Principibus, seu eorum Dominis temporalibus: ex quo sequerentur rebelliones, rixæ, & alia innumerabilia inconvenientia, prout late deduxerunt. Ista enim non sunt nisi minæ, nec bene intelligentibus aliquid faciunt ad propositum. Supponunt enim, quod idem, seu similis sit casus in Domino temporali, & Dignitate, seu administratione spiritali, cum tam plures sint differentiæ.

Primam enim differentiam dedit Christus in Evangelio. *Reges Gentium dominantur eorum ; vos autem non sic ; sed qui major est, sit sicut minister*, ait Christus Apostolis quærentibus quis eorum esset major. Et sic major debet esse humilior, & servus omnium ; & qui plura habet, minor est, & plus obligatur; & ob hoc dicit Apostolus : *Non quasi dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo*. Et sic non est similitudo inter Præsidentem Ecclesiasticum, & temporalem; nam Ecclesiastici solum sunt ministri. Scribit enim B. Bernardus ad Eugenium Papam: *Scias, quod Ecclesia Romana non est domina Ecclesiarum, sed magistra*. Unde Papa non est dominus Episcoporum, sed unus ipsorum. Unde Principes ordinantur, ut dominentur; non sic de Ecclesiasticis, qui ordinantur, ut serviant subditis, & major dicitur, qui majorem habet servitutem, & officium administrationis. Monent Doctores, quod Papa non est dominus rerum Ecclesiæ, & hoc tenet Godoffr. de Fontibus. Quærunt etiam Doctores, an Papa possit committere Simoniam? Et arguunt, quod non, quia omnia Ecclesiæ bona sunt sua, & sic ea vendere potest: non obstantibus quorum allegationibus S. Thomas dicit contrarium, & quod vendendo beneficium, esset Simoniacus, quia non est dominus beneficiorum, & bonorum Ecclesiæ: in casu enim subjicitur Ecclesiæ ; & hæc est prima differentia.

Secunda dissimilitudo, aut differentia est ; divisio dominationis in temporalibus non est con-

ANNO CHRISTI 1398.

contra ſalutem animæ, licet eſſet alioquin contra bona temporalia. Aliquoties enim bellum utile videtur; ad quod facit illud, quod recitat Auguſtinus de Civit. Dei, Romani, finito bello contra Carthaginienſes, habita victoria, conſilium invicem habuerunt, an expediebat in quiete ſtare, & non movere bellum. Finaliter concluſerunt, quod expediebat, ut bellum aliquod haberent pro exercitio habendo, ne otio vacarent, & inter ſe bella haberent: ſecus eſt de pace Eccleſiæ, quia eſt neceſſaria ad ſalutem.

Tertia differentia eſt, quod ſecundum diverſitatem regionum & hominum poſſunt, immo convenientius neceſſe eſt diviſos principes temporales, & diverſa regimina, nec oportet, quod ſit unicus princeps; ſed oportet, quod ſimus uniti in una fide & charitate ſub uno vicario juxta dictum Apoſtoli: *una fides, unum baptiſma &c.*

Quarta differentia eſt; nam enſis materialis non poteſt per totum extendi; ſecus eſt in ſpiritali enſe, & cenſura.

Quinta differentia eſt; nam damnum principum ſæcularium, etiam dominando in ſubditos contra conſuetum, eſt temporale & modicum, reſpectu mali ſchiſmatis ſeu diviſionis Eccleſiæ, ut eſt clarum.

Sexta differentia eſt; Principes ſæculares non ſunt ſubditi politiæ, ideo non poſſunt compelli cedere dominationi, Papa autem eſt ſubditus Eccleſiæ; ideo Eccleſia, quæ eſt ſuperior, poteſt inquirere ut cedat, cum ſubditos occidit ſpiritualiter, injuſte detinendo.

Item, Principes ſæculares ſunt domini pro ſe, & ſuis hæredibus: non ſic eſt in Papa, ut clarum eſt. Non ergo valet argumentum de dominio temporali ad ſpirituale; & ſic cum defectus Papæ eſt ita pernicioſus, quod non poteſt tolerari, ſalva conſcientia, ſubditus eum poteſt compellere ad ſalutem. Ideo Paulus Petrum reprehendit, nec propter hoc indignatus fuit Petrus, & ſic voluntas Dei eſt, quod Papæ perturbanti, aut impedienti bonum Eccleſiæ, quilibet ſe opponat; quodque ſi monitus non deſiſtat, ab eius obedientia recedatur. Monitiones autem notorie factæ ſunt, ut ſupra.

Omnia alla argumenta ſolvuntur propter neceſſitatem proviſionis, ut dictum eſt. Eſt igitur ſibi obediendum, & ei ſine dilatione reſiſtendum, ne ſimus ei in crimine conſentientes, fautores, & nutritores ſchiſmatis. Ad quod faciendum, ut eſt dictum, compellit propria & Eccleſiæ ſalutis neceſſitas, quæ abſolvit, & diſpenſat contra omnem legem poſitivam. Hæc ſint dicta ſub correctione ante facta.

Finita diſcuſſione prædicta, die Lunæ XI. Junii præſentibus DD. Ducibus memoratis, & univerſo cœtu Epiſcoporum, Abbatum, Capitulorum, & Doctorum ſupra dictorum, per organum ſupra dicti D. Cancellarii, pro parte Regis & Concilii, appunctuata ſunt, quæ ſequuntur.

Primo, quia pro parte proponentium contra ſubtractionem, minæ ſaltem tacitæ viſæ ſunt inferri, aut veriſimiliter plures poſſent timere, deliberare contra Papæ voluntatem, prætextu potentiæ Papæ, ob perditionem ſtatus, aut ſimiles cauſas; ex parte Regis, & Concilii præcipitur, quod quilibet in Concilio exiſtens, omni timore poſtpoſito, deliberet ſecundum conſcientiam ſuam; quoniam Rex, & DD. Principes promittunt ſingulos ſervare ab omni violentia, & oppreſſione, hujus occaſione per Papam, aut quemlibet alium inferenda, quoad perſonas bonas, & ſtatus.

2. Quia pro parte eorumdem proponentium tactum eſſe videtur, quod non tenetur quis Regem inſequi, aut obedire, ſi decerneret ſubtrahendum &c. Ex parte prædicti D. N. Regis determinatur, & vobis intimatur, quod ſi contingat ſubtractionem a dicto D. N. rege acceptari, & aliquis contradicat Regi contra determinationem Concilii, non obediendo, reputabitur ſchiſmaticus, fautor, nutritor ſchiſmatis: & ut talis taliter punietur, quod cedet cæteris in exemplum.

3. Quia ſimiliter pro eorumdem parte tangi videbatur, quod ſi fieret ſubtractio, fierent impreſſiones in electionibus per principes laicos & nobiles, in collationibus &c. Ex parte dicti D. N. Regis dico, quod ejus intentio eſt, ſi fiat ſubtractio, teneri capitula, & conventus libere in electionibus abſque omni impreſſione & violentia, & ſi qui ſint contrarium facientes, taliter eos puniet, quod cedet cæteris in exemplum.

4. Quia ſimiliter pro eadem parte tangebatur quod etiam ſi fieret ſubtractio, Rex caperet pecunias Eccleſiæ, procurationes, annatas &c. ex parte dicti D. N. Regis vobis dico, quod hoc non faciet, nec facere intendit; quin immo eſt ejus intentio, ſi per hoc Concilium fiat, & acceptetur ſubtractio, Eccleſiam regni ſui tenere in antiqua ſua libertate.

Iſtis promiſſis ex parte Regis & Concilii ordinatur, quod præſentibus DD. Ducibus præſidentibus, Notario regio, & aliquibus regiis conſiliariis, modicus quilibet in Concilio exiſtens ſuper facti propoſitis dicat ſuam opinionem verbaliter, quæ per deputatum Notarium redigetur in ſcriptis: quibus peractis in negotio Deo prævio concludetur; inhibeturque ſingulis, ne ante concluſionem Concilii recedant ad propria.

In examinatione autem opinionum fuerunt præſentes DD. Duces Bituriæ, Burgundiæ, Aurelianenſis, & Borbonii prædicti, D. Cancellarius Franciæ ſupra nominatus, D. Petrus de Gayac quondam Cancellarius, & Regis Conſiliarius, Notarius autem regius qui opiniones ſingulas conſcripſit, erat vir probus & honeſtus M. Joannes Hue canonicus Pariſienſis. Singuli autem Prælati, Abbates, & procuratores Capitulorum & univerſitatum, præſenti ligno S. Crucis, & tactis ſacroſanctis Evangeliis, opiniones ſuas dixerunt, jurati & requiſiti; & ne variatio, ſeu inconſtantia aut defectus in judicando, & eligendo interveniret, ſinguli etiam prædicti in ſcriptis, & cedula ſignata ſigno manuali, dictas ſuas opiniones coram dictis DD. Ducibus dicto Notario tradiderunt, ut ſecurior eliceretur concluſio.

At vero Pariſienſis Univerſitas Deum, non hominem timens, ut luceret lux ejus coram hominibus, & glorificaret Deum Patrem, qui in cælis eſt, per organum Rectoris ejus, videl. M. Joannis Roucelli, coram DD. Ducibus, univerſo cœtu prædicto, ac univerſis in aula Concilii audire volentibus, cunctis oſtio aperto, opinionem ſuam in Gallico fecit legi & tradi, prout in ſequenti cedula continetur, DD. prædictis offerendo, quod de hac cedula fieret littera ſigillata ſigillo Univerſitatis, ſi eis placeret; eratque dicta cedula ſequens ſignata

ſignis

ANNO CHRISTI 1398

signis quatuor Notariorum, aut quinque; & fuit hoc actum 13. die dicti mensis Junii, aut circiter, quia diem non registravi præcisam.

L'Université de Paris despieça apres plusieures meures deliberations eues sur le fait de la prosecution de la voye de cession, & de l'union de l'Eglise, delibera, & conclut, qu' il luy sembloit licité & expedient, que l' on ne toleraſt plus ni souffriſt plus que le Pape donnaſt les benefices Ecclesiastiques, ni exigeaſt, ni levaſt aucuns profits, ni emoluments pecuniaires de ce Royaume; car ces choses nourrissent le schisme, & empeschent l' union de l' Eglise, & cecy fit proposer plusieures fois devant le Roy, en la presence de vous, Messeigneurs, en requerant que le Roy vousiſt a ce entendre, & le mettre a execution; & depuis a eu plusieurs traittiés, assemblées, discussions, & deliberations en cette matiere, tant ensemble, que chacune Faculté & Nation par soy. Et certainement, & de nouvel, c'est a savoir l'an. 1398. le xi. de Juin a 8. heures au matin, les Maistres & Docteurs des quattre Facultés furent appellés deuement, & tres-solemnellement par leur serment a deliberer en cette matiere, & requis a y deliberer a l'honneur de Dieu, & de l' union de la Sainte Eglise. Finablement les quattre Facultés pour ce, tres solemnellement assemblées, comme dit est, c'est a savoir les Facultes de Theologie, & de Decret, d'un commun consentement & accord, sans contradiction d'aucun. Item la Faculté de Medicine; item la Faculte des Arts, constituée des quatre Nations; c' est a savoir France, Picardie, Normandie, & Angleterre, en la quelle estoit le nombre de 400. Maitres, ou environ: les quels Maistres plusieurs sont gradués en autres Facultés, comme Licentiés en Theologie, en Decret, en Droit civil, & Medicine, & plusieurs autres Bacheliers en dittes Facultés. Pour plusieures causes raisonnables touchées pour grande partie en cest present Conseil, en ajustant a la deliberation & conclusion dessus touchée, de la quelle ils ne se pensent pas par ce departir: pour l' extirpation de ce present schisme, & union de l' Eglise avoir, firent conclusion, que l' on doit des maintenant cesser, & soy departir du tout de l' obeissance de N. S. Pere.

Finito verbo, D. Cancellarius supradictus requisivit ex parte DD. Rectores, Decanos, & Procuratores, ut de hoc darent litteram sigillatam, ut supra oblatum erat, traditaque fuit præsentibus universis supra dicta cedula, & fuit sigillata sigillis Facultatis Theologiæ, Decretorum, Medicinæ, quatuor supra dictarum Nationum, & sigillo magno Universitatis; in ea itaque pendebant octo sigilla, & continet ut sequitur.

Christianissimo, & orthodoxæ religionis amantissimo Principi Carolo Dei gratia Regi Francorum illustrissimo devota suæ majestatis regiæ filia Universitas studii Paris. devotum in beneplacitis obsequium, atque filialis obedientiæ sinceritatem. Sæpe numero flevimus, Christianissime Princeps, super hac tanta, tam horrenda desolatione sanctæ matris Ecclesiæ, & pro doloribus maximis ex ejus desolatione satis superque durante subortis, plurimum ingemuimus. Pio sibi compatientes animo flevimus iterum, & quis a lacrymis temperaret? Quis adeo durus est? Quis ferino tigridum lacte sic pastus est, ut ipsa pietate non moveatur? In quo non excitetur dolor ingens, atque cordis magna contritio? Tam grandis haud dubie, tam effera, tam immanis est hæc afflictio, ut si tacuerimus, si non Ecclesiæ, piis mentibus juxta nostram potestatem subvenerimus, parietes illam criminabuntur, & causam istam agere gestient. Numquid prorsus monstri simile est? Nonne discordia scissa palla vultu gaudenti, fronte superba, fulmineum ensem manu gestans, vipereos suos angues nunc huc, nunc illuc jaciens, uti victrix, per nostri medium sine metu perambulans, ante se suis gestibus flumina sanguinis futura designat? Deus optime! an est aliquis, qui nesciat cuilibet catholico permultum incumbere, ut pro suo posse laboret ad hanc invictissimam belluam e medio nostri confestim abjiciendam, ut pacis optatissimæ procuret adventum, ut mortis terminum, vitæ principium totis quærat conatibus? Vos, Christianissime Princeps, vos ea res profecto non latuit, qui semper toto studio, tota cura, tota vigilantia, postquam in virum perfectum vos Deus adduxit, pacem quæsivistis, christianissimorum vestrorum progenitorum atque glorioſissimorum audacter morem imitando, qui monstra semper, pro viribus quas gerebant maxima, ab Ecclesia sancta repulerunt

Jam in hac causa tantum per vos effectum est, ut eamdem unionem cæteri Principes fideles una vobiscum perquirant, & ut quam celerrime schismati nefandissimo finis imponatur, in mentem vestram generosissimam, disponente Deo, sicut credimus, impulsum est Concilium celeberrimum ex Principibus, Prælatis, & Clericis Regni vestri convocari, ut qua ratione sit ab hinc procedendum plane noscere-tis: ubi sententiam nostram poscere vestra Regia majestas dignata est. Quamobrem, Christianiss. Princeps, vestris semper jussis & mandatis obedire cupientes sicut tenemur obnoxii, & hac re, quæ agitatur, non modicum permoti, pluries solemniter congregati fuimus, ut in discutiendo vias hinc inde, rectus procedendi modus, & secundum Dei justitias & leges per nos posset inveniri, atque regiæ vestræ Majestati præsentari. Tandem vero rebus multis inter nos versatis, & revolutis, nobis apparuit, ab una nostra deliberatione, quam alias vestro conspectui, cum suis rationibus, motivis, & coloribus fecimus proponi, nihil esse detrahendum, sed multum superaddendum. Judicabamus enim, Princeps Christianissime, expedire maxime prosequendam schismatis eradicationem præproperam, quod summo Pontifici non toleraretur amplius, aut permitteretur, ipso schismate durante, beneficiorum collatio, ac etiam pecuniarum exactio. Ex iis sane, quæ diebus ante actis videramus, quid esset futurum faciliter tenebamus. Nam quis dubitat talia magnas vires huic schismati ministrasse, aut pacis & unionis adventum percelerem impedisse?

Profecto rebus ejusmodi D. Benedictus plurimos sibi faventes comparavit, qui cum prius tota mente pacem quærerent, posterius in alteram abiere sententiam, & utique parabit adhuc; ad id enim nititur, quamdiu in suis manibus unde comparet habebit. Quare non injuria veriti sumus, & veremur adhuc, ne si res sub tali dispositione manerent, plures qui nunc affectione magna pacem procurant, non tantum refrigescerent, sed etiam magnopere pacis ipsius adventum protelarent. Nunc autem,

ANNO CHRISTI 1398.

ANNO CHRISTI 1398.

tem, princeps Christianissime, videntes causam ipsam, per Principum fidelium & suorum subditorum confluxum & consensum in viam per vos electam, videl. cessionis amborum contendentium de Papatu, de die in diem magis prosperari, viresque majores sumere, divina, nisi fallimur, id operante gratia, huic deliberationi nihil ejus infringentes, superaddimus aliud ex communi concordia quatuor Facultatum solemniter & per juramentum convocatarum, ne una quidem Natione sentiente contrarium, sed consentiente qualibet, & deliberante. Nam exhibitio hujus obedientiæ, quam D. Benedicto præstamus, ad teterrimi schismatis perpetuas tendit moras. Quid ita? Quia D. Benedictus in tantis tribulationibus, quas Ecclesia sancta Dei gemens, plorans, & crebro pacem vociferans, perpetitur, nullum illi fert levamen; quia potius, sicuti vos, Christianiss. Princeps, optime novistis, eos qui suis suadent autibus ut eam prono favore his miseriis educat, odit, perversos censet, & pro suis inimicis eos ducit; viam unam divinam, saluberrimam, & optimam, de qua jam mentionem fecimus, tamquam veneno turpatam penitus a se repellit, nec tantum eam repellit, sed ne fideles ipsi consentiant in eam, totis viribus impedit. Nec tantum eam impedit, sed nec ullam offert, quin constet prorsus nullius esse valoris, aut fructus, quin plurimis spinis & tribulis referta sit. In suo tantum est errore firmatus, ut quod alii singuli verum credant, in materia specialiter tangente universalem statum Ecclesiæ falsum arbitretur; quodquod rectum putet iniquum, & periculosis assertionibus Catholicam enitatur pervertere veritatem; quod jus quodlibet humanum transgredi videtur, id non juridicum asserat, sed juribus refutandum.

Oh scelesta! oh veritatis hostis! oh cæca, & damnabilis ambitio! tuisne viribus, num quibus aliis schisma retinetur? nos sic totos perturbabis! unum hominem credere, id cui cæteri dissentiunt, coges, tantam mundi portionem tamdiu, proh dolor! vastabis? Satis jam, satis hactenus viribus tuis usa & satis, & nimium ultra satis præsidentiæ, ac dignitatis amorem his, quorum ulterius se Papam asserit, immisisti, induraſti, Benedictum obstinatum effecisti, ac notorium pacis impeditorem. Ad eam indispositum prorsus ipsum reddidisti. Quid jam erit causæ, cur non ipsum schismaticum vehementer suspicabimur?

Ah fœdum facinus! ah maculam non delebilem viribus humanis! ah culpam gravissimam! Jam is, qui sponte mortem subire pro suis ovibus ex charitate deberet, his mortuis præsidere, quam cum earum vita vivere mavult. Rectissime sane mortuis dixerimus, nam quo pacto in partibus tanta separatione disjunctis vita esset? Eheu charitas! eheu pietas! eheu prisca fides! quorsum abiistis? quibus in vos tanta licentia data est, ut pelleremini? Hæc itaque diligenti cura notantes, & attendentes, Princeps Christianissime, discussisque omni maturitate iis, quæ sunt juris & facti, juris, inquam, triplicis divini, naturalis, & humani, nedum semel, sed sæpius; non in una congregatione, sed in pluribus, rectis intentionibus, justisque conscientiis concluſimus, legem divinam maxime vos ad id adstringere, licitum, expediens, ac necessarium esse pro bono unionis ecclesiæ, vos, Princeps Christianissime, singulosque Christicolas, a Benedicti ipsius obedientia ex nunc cessare totaliter, atque recedere. Sic non modo particulariter collationes beneficiorum, atque pecuniarum exactiones, non amplius ei tolerandas asserimus, quod alias feceramus, ut dictum est; immo nec aliqualem obedientiam ei permittendam. Hæc igitur est, Christianissime Princeps, nostra super infandissimi schismatis propulsione sententia, cui, si res exigat, suas rationes, colores, atque motiva tempore congruo dabimus. Nec nos putet aliquis hoc dicere, quia de jure partis nostræ quoquo pacto diffidamus, sed sinceriſſima charitate pectora nostra succendente movemur, ut istud dissidium, gravius longe quam dici queat, ab ecclesiæ gremio, quantum ad nos pertinet, repellamus. Datum in nostra Congregatione generali apud S. Mathurin. super hoc specialiter congregata, ex unanimi consensu singularium Facultatum, & Nationum prædictarum, anno Domini 1398. xi. die mensis Junii, de mane, hora Primæ.

ANNO CHRISTI 1398.

SUBTRACTIO TOTALIS OBEDIENTIÆ.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Anno Domini 1398. die Dominica 28. Julii; prælatis Regni Franciæ, & Clero, ad Concilium convocatis in palatio regio Parisiis, præsentibus, & præsidentibus ex parte Regis DD. Dubus Bituriæ & Burgundiæ Regis patruis, assistenteque D. Duce Borbonii, sed pro tunc absente D. Duce Aurelianensi fratre Regis, super conclusione habenda in Concilio Prælatorum, quod tunc celebrabatur, super unione ponenda in ecclesia sancta Dei per viam cessionis amborum contendentium de Papatu practicandam per subtractionem obedientiæ totalis a Papa, nec particularis tantum, sed per subtractionem collationum beneficiorum, & receptionem pecuniarum ratione procurationum, & primarum annatarum beneficiorum vacantium &c. Dictum fuit per os D. Arnaldi de Corbeja, viri utique discretissimi, regisque Francorum Cancellarii illud quod sequitur in effectu Primo.

Dixit, quod ex ordinatione & præcepto regis, & DD. Ducum præsidentium ea dicebat, & diceret, quæ dicturus erat &c. Quo præmisso recitavit succincte, qualiter Rex mandaverat Prælatos, Universitates, & Capitula, ire ad Concilium, ut sibi darent opiniones suas & consilium super modo sedandi istud doloroſum schisma, quod diu, proh dolor! viguit & viget in ecclesia sancta Dei. Recitando postea qualiter alias in alio Concilio per Regem & Prælatos celebrato, concluſa fuerat via cessionis, tamquam melior, & tamquam sola, per quam unio in ecclesia Dei perfecte posset obtineri; fueratque in eodem Concilio advisatum, quod Papa summaretur notabiliter, ut decebat, ut dictam cessionis acceptaret viam, in casu quo alter contendens de Papatu eam acceptaret. Ad quem Papam summandum solemniores, quos potuit, misit Rex legatos, illustriss. scilicet Principes DD. Duces Bituriæ, & Burgundiæ suos patruos, & D. Ducem Aurelianen. suum germanum, qui humiliter requisierunt, & supplicaverunt D. Papæ, eum summando, quod vellet viam præfatam cessionis accipere in casu &c. & illud idem supplicaverunt Papæ DD. Cardinales excepto uno &c. Papa vero dictis supplicationibus & requestis

non

ANNO CHRISTI 1398.

non acquiescens, nec obtemperans, ipsam viam cessionis recusavit &c. Recesserunt igitur DD. Duces, & Regi suas fecerunt relationes; quibus factis & auditis Rex cum magna deliberatione concilium Prælatorum regni sui iterum convocavit, ut adviſaretur, quid utilius esset agendum in facto unionis ecclesiæ; voluitque & ordinavit, quod D. Dux Aurelianensis in eodem concilio præsideret; quo concilio solemniter & diligentissime celebrato fuit adviſatum, quod major pars Concilii erat in opinione, quod Papa adhuc summaretur, licet magna pars Concilii tum esset in contrarium, sed quod sine alia summatione fieret subtractio. Rex tamen mature volens procedere, voluit pro securiori, quod Papa adhuc summaretur; & super hoc colloquium habuit cum Rege Angliæ, & cum Rege Castillæ, qui condescendentes cum via Regis, sive cessionis, unanimi consensu voluerunt mittere legatos pro summatione, ambobus de Papatu contendentibus facienda; & in casu quod dictam cessionis viam non acceptarent, contra eos procederetur, & ad executionem viæ cessionis omnibus viis & modis possibilibus. Misit itaque Rex solemnes legatos, qui Papam summarunt &c. Quod intra festum Purificationis tunc proxime futurum vellet dictam cessionis acceptare viam? Papa tamen, ut prius non acceptavit, sed recusavit. Recesserunt vero legati Regis, & una cum regis Angliæ & regis Castillæ legatis adiverunt Romam, & illum de Roma super via cessionis acceptanda summaverunt; quo eam recusante recesserunt legati, & ad Regem pro suis faciendis relationibus accesserunt. Quibus factis, & auditis, consideratisque diligenter, & pensatis responsionibus amborum contendentium de Papatu, cæterisque circa hoc considerandis, Rex iterum nunc convocavit Prælatos & Clerum ad Concilium, ut adviſaretur quid ulterius esset agendum, & qualiter dicta cessionis via posset practicari, vel executioni debitæ perduci. Ordinavitque Rex multis aliis impedimentis occupatus, DD. Duces Bituriæ, Burgundiæ, & Aurelianensem in eodem Concilio fore præsidentes: quodque materia affirmative, sive quod licitum sit, & expediat, in casu præsentis schismatis facere Papæ subtractionem, per sex solemnes Clericos ex una parte aperiretur, & per sex alios ex alia parte aperiretur negative, sive quod non expedit, nec est licitum in casu præsenti Papæ facere subtractionem. Qua materia solemnissime hinc inde aperta, dictoque in ea quidquid poterat dici & allegari; DD. Duces discretissime ac diligentissime singulorum in Concilio vocatorum opiniones, & vocata scrutati sunt, præstito primitus a quolibet juramento super sancta Dei Evangelia, quod secundum Deum, & propriam conscientiam haberet deliberare, & opinionem suam dicere. Audierunt igitur DD. Duces opiniones plusquam trecentarum personarum, & eum hoc, quatuor Universitatum, scil. Parisiensis, Aurelianensis, Andegavensis, & Montispessulanæ, & ex abundanti voluerunt pro tutiori, quod quilibet traderet opinionem suam in cedula, proprio signo signata, quod & ita factum est. Hoc igitur facto DD. Duces diligentissime opiniones & cedulas singulorum visitaverunt, ad partem unam cedulas facientes pro una opinione, ad aliam partem alias, & ad aliam partem reliquas ponendo. Iis præterea expeditis adviſatum est, quod ad Regem spectabat auditis opinionibus facere concluſionem. Propterea DD. Duces heri fuerunt apud regem super isto facto, & ei recitaverunt totum processum Concilii, & qualiter repererunt 247. voces, quod fiat Papæ subtractio obedientiæ, quousque condescenderit in viam cessionis effectualiter, & per eam posuerit in ecclesia Dei unionem. Fuerunt etiam 18. vel 20. voces, quod concluderetur subtractio ex nunc, sed differretur ejus executio usque ad certum tempus, intra quod Papa iterum summaretur. Fuerunt præterea 16. aut 18. voces, quod Papa adhuc summaretur; quo summato congregaretur clerus suæ obedientiæ ad Concilium, & quidquid ordinaret Concilium, exequeretur. Fuerunt postremo aliquæ voces, paucæ in numero, quæ erant singulares in dictis, nec ad aliquam opinionem præcedentem se applicabant, de quibus, quia paucæ, & singulares, non multum est curandum: & adversum quod de magna opinione, quod fiat subtractio sine summatione aliqua, fuerunt quatuor Universitates præfatæ, scil. Parisiensis, Aurelianensis, Andegavensis, & Montispessulæ: quælibet tamen Universitas fuit computata solum pro una voce. Hujus etiam opinionis fuerunt DD. Duces hic præsentes, videl. Bituriæ, Burgundiæ, Borbonii, & plures DD. absentes, sicut Dux Barrensis, Comes Alenconii, Dux Lotharinghiæ, & Comes Sabaudiæ cum quampluribus aliis. Unus tamen de magnis DD. nostris de Francia, licet vellet quod concluderetur subtractio, bene voluisset tamen, quod exsecutio dilata fuisset usque ad certum tempus, & quod interim fuisset Papa summatus. Rex igitur omnibus his diligenter auditis, & attente, regratiatus est DD. Ducibus avunculis suis de pœna, diligentia, & labore per eos sumptis in hoc concilio; dixitque, quod auditis narratis per avunculos suos consideratis, volebat, quod juxta majorem & saniorem Concilii partem fieret Concluſio, fueritque semper hujus intentionis & voluntatis, quod secundum deliberationem majoris & sanioris partis fieret, & exequeretur, & pro illa concludebat, sive quod fiat ex nunc subtractio Papæ totius obedientiæ, sine ulteriori summatione, vel dilatione quacumque. Quibus omnibus per Cancellarium recitatis & prolatis subjunxit ex parte Regis, & de ejus præcepto dictam concluſionem, & alia coram cunctis edicebat. Si tamen plus, vel minus dixerat, quam sibi injunctum erat, de omnibus se referebat ad litteras, quæ super hoc ex parte Regis notabiliter fierent, & publicarentur.

Subjunxit quoque quod Rex duobus ejus secretariis injunxerat, & præceperat, quod omnes circa hæc litteras necessarias haberent conficere, per quas plenius materia, seu intentio Regis poterit apparere. Dixit etiam, quod DD. Cardinales antiqui erant hujus opinionis, exceptis tribus, de quibus adhuc erat spes, quod ipsi aut eorum aliqui haberent ad opinionem redire præfatam; adjecit etiam, quod Rex Castillæ erat hujus opinionis, prout scripserat Regi, & de hoc habentur litteræ supra hoc per eum missæ. Nec moveantur aliqui in contrarium, quod nuper venerunt litteræ aliquæ, & copiæ litterarum ex parte ipsius, ut aliqui asserebant, quæ videbantur sonare contrarium, quia hic est unus miles legatus ex parte Regis Castillæ, qui nuper venit dicens, quod litteræ prædictæ numquam de mente Regis Castillæ processerunt, immo stabat in aliis scriptis

ANNO CHRISTI 1398.

ptis & primo propoſito. Subſequenter dixit ex parte Regis, quod Prælati & alii non recederent adhuc, quouſque eſſet adviſatum de exſequutione hujus concluſionis, & appunctuatum, & ordinatum de aliquibus punctis hujus negotii, & totam eccleſiam tangentibus, quod in brevi fiet, & pro tam notabili concluſione dixit ex parte Regis, & DD. quod in hac ſeptimana, ſive die Jovis proxima fieret ſolemnis proceſſio populi generalis ad S. Genovefam, in qua per notabilem quemdam Magiſtrum in Theologia ibidem ſermocinantem, durante ſermone concluſio præfata ex parte Regis populo manifeſtaretur. Conſequenter dixit, quod nullus occaſione hujus Concluſionis habeat formidare, ſeu aliqualiter timere, quia Rex omnes ponit in ſua protectione, & ſalva guardia ſpeciali, & eos intendit tueri & defendere ab omni violentia & oppreſſione, ſeu turbatione quacumque, quas propter prædicta poſſent pati quovis modo, vel incurrere. Subjunxit denique, quod intentionis Regis eſt providere, quod eccleſia Gallicana de cætero in omnem eventum habeat in ſuis antiquis franchiſiis & libertatibus remanere, ipſiſque uti & gaudere.

Poſtquam igitur Cancellarius prædicta in effectu coram cunctis elegantiſſime protuliſſet, Mag. Ferrandus legatus Regis Caſtillæ de præcepto DD. Ducum loquutus eſt, loco militis legati Regis Caſtillæ, qui nuper venerat, qui non bene ſciebat loqui Latinum, neque Gallicum; dixitque idem D. Ferrandus, quod præfatæ litteræ, & copiæ litterarum, de quibus ſupra, numquam proceſſerant de mente Regis Caſtillæ, nec in ejus curia de hoc aliqua mentio habebatur: immo ipſe Rex in ſuo primo propoſito Regis Franciæ ſcripto perſtabat, ac perſtare intendebat, prout teſtabatur miles prædictus.

His itaque finitis D. Condomenſis epiſcopus ad genua ſe proſtravit, ex parteque majoris partis Prælatorum DD. Ducibus ſupplicavit, quatenus in omnem eventum, licet non eſſet neceſſitas, ſed ſolum pro ſimplicibus, ad removendum ſcrupulum conſcientiæ, fieret ex parte Regis quædam provocatio, ſeu appellatio pro ſe & ſuis ſubditis, & adhærere volentibus. Tunc ſtatim Cancellarius ex parte Regis & DD. dixit, quod ſufficienter quoad hoc erat proviſum, & quod nullus haberet dubitare, licet, prout dixit Epiſcopus Condomenſis, hoc non erat neceſſe. ANNO CHRISTI 1398.

Dixit poſtremo idem Cancellarius, & ex parte Regis inhibuit, ne quis eſſet tam audax proferendi verbum, ſeu laborandi quovis modo in contrarium hujus concluſionis ſub omni pœna, quam erga Regem poſſit incurrere.

Facto igitur fine in verbis Cancellarii D. Dux Bituricenſis dixit, quod coram cunctis volebat dicere ea, quæ Rex DD. Ducibus Burgundiæ, & Borbonii, & ſibi impetraverat dicenda cum præmiſſis, videl. quod Rex inhibet cuilibet, ne aliquod habeat dicere, vel facere quovis modo in contrarium hujus concluſionis; ſi quis vero contrarium fecerit, ſeu dixerit, ſi ſit perſona eccleſiaſtica, ab omni ſuo ſtatu deponetur; ſi vero ſit perſona laica punietur gravi pœna jam adviſata & ordinata, in tantum, quod cæteris cedet in exemplum.

Quibus per D. Bituricenſem dictis & finitis, ſtatim omnes ſurrexerunt, & receſſerunt. Deo gratias & ejus genitrici. Amen. Utinam per hoc medium, in eccleſia ſancta Dei, breviſſime peroptatam conſequamur unionem. Amen.

Scripta et in minutam reducta ſuper ſcripta fuerunt in Concilio ſupradicto, anno et diebus ſupra dictis celebrato, per Guillelmum de Longolio de Dieppa Rothomag. diœceſis, Magiſtrum in Artibus, et Bachalarium in jure Canonico, qui licet ſingulorum minimus, et tanto indignus conſortio, præſens tamen prædictis actis omnibus et allegatis interfuit Concilio: veniam petens a legentibus, ſi quid allegatorum per DD. proponentes in ſupra ſcriptis propoſitionibus omiſſum eſt. Quoniam ſi aliquid deeſt, proponentium verbi velocitate, difficultateque dicta reſcribendi, aut ignavia, et imbecillitate proprii intellectus factum eſt. Plurimum tamen ſcientificorum virorum, minutas in dicto Concilio continue reſcribentes, ſuis cum dictis minutis collationavit, prout potuit fideliter, et diligenter; acta poſtmodum in præſcriptam formam groſſavit, nullo addito aut remoto, quod facti et allegationis immutet formam, et effectum.

LONDINENSE CONCILIUM

In quo decreta celebratio feſtorum S. David, Ceddæ, Wenefridæ, & S. Thomæ martyris.

Anno 1398. *habitum*.

„ DE hoc concil. nihil ſupereſt præter decretum de celebratione feſtorum SS. David, Ceddæ, Wenefridæ, et S. Thomæ martyris expreſſum in conſtitutione Rogerii „ Cantuarienſis archiepiſcopi.

Litteræ archiep. Cantuar. pro celebratione feſtorum S. David, Ceddæ, Wenefridæ, & S. Thomæ martyris.

Robertus, permiſſione divina Londonenſis epiſcopus, dilecto in Chriſto filio archidiacono noſtro London. ſalutem, et benedictionem. Litteras reverendiſſimi in Chriſto Patris et domini, dom. Rogerii, Dei gratia Cant. archiepiſcopi, totius Angliæ primatis, et apoſtoljcæ ſedis legati, nuper recepimus, tenorem qui ſequitur verborum continentes.

Rogerius, permiſſione divina Cant. archiepiſcopus, totius Angliæ primas, et apoſtolicæ ſedis legatus, vener. fratri noſtro domino Roberto, Dei gratia London. epiſcopo, ſalutem et fraternam in Domino charitatem. Splendor paternæ gloriæ, qui ſua ineffabili mundum illuminat claritate, pia fidelium vota de ipſius clementiſſima majeſtate ſperantium benigno tunc favo-

☞ favore prosequitur, com devota ipsorum humilitas sanctorum meritis, et precibus adjuvatur, ANNO CHRISTI 1398. Nos cupientes ipsos Christi fideles præcipue infra nostram provinciam commorantes Domino reddere acceptabiles, et bonorum operum factores, in ultima convocatione cleri provinciæ nostræ Cant. secundo die Mensis Martii, in ecclesia vestra Cathred. S. P. London. celebrata, de consensu vestro, aliorumque confratrum et suffraganeorum nostrorum, ac cleri prædicti, festivitates subscriptas viz. S. David episcopi et confessoris, cal. martii, cujus corpus et reliquiæ in Meneven. ac S. Ceddæ episcopi et confessoris; 6. non. Martii, cujus corpus et reliquiæ in Lich. ecclesiis, necnon S. Wenefridæ virginis, in non. Novemb. cujus corpus et reliquiæ in ecclesia conventuali monasterii S. Thomæ mart. extra muros villæ Salopiæ. Cou. et Lich. diœc. ac provinciæ nostræ Cant. reconduntur, et etiam continentur, per universas ecclesias nostræ Cent. provinciæ, quamlibet viz. dictarum festivitatum, cum 9. lectionibus et cæteris omnibus ad officium SS. de quibus præmittitur, singulariter pertinentibus, de communi in locis, ubi proprium servitium de sanctis hujusmodi non habetur, ordinavimus et statuimus, annis singulis, perpetuis temporibus, a clero dictæ nostræ provinciæ devotius celebrari, diebusque prænotatis, ut præfertur, debito devotionis obsequio dicend. de eisdem, ac festa sanctorum hujusmodi sub diebus et mensibus prænotatis, in aliquo cujuslibet ecclesiæ dictæ nostræ Cant. provinciæ calendario intitulari pariter et signari. Et licet universos et singulos in regnis cælestibus constitutos, studiis honorare sollicitis, et sonoris efferre præconiis debeamus, glorioſissimum tamen episcopum et martyrem S. Thomam, nostrum et ecclesiæ nostræ, quæ omnium ecclesiarum dictæ nostræ provinciæ caput existit, et magistra, patronum, qui pro ecclesiastica libertate sanguinem suum pretiosum fudisse dignoscitur, ejus meritis et passione tota provincia nostra Cant. illustratur, ac universalis decoratur ecclesia, summis attollere vocibus, laudibus personare præcipuis et spiritualibus congruit honoribus venerari. Hacque consideratione præhabita, nos in convocatione prædicta, vestro et aliorum, de quibus præfertur, concurrente consilio pariter et assensu, commemorationem præfati glorioſi martyris S. Thomæ, ubique infra nostram provinciam semel qualibet hebdomada, viz. die martis, si convenienter id fieri poterit, alioquin alia die hebdomadæ, qua convenientius poterit, sub regula commemorationis festi loci ordinavimus etiam et statuimus debere perpetuis futuris temporibus, ad ecclesiæ nostræ et dicti martyris honorem et gloriam, laudabiliter observari. Quocirca fraternitati vestræ committimus et mandamus, firmiter injungentes, quatenus præmissa omnia et singula in civitate et diœc. vestris publicetis, et executioni debitæ demandetis, ipsaque omnibus et singulis suffraganeis nostris et confratribus in suis civitatibus et diœc. publicanda, et executioni debitæ demandanda quantocyus transmittatis.

Cæterum omnium in convocatione prædicta a nobis, nostrisque confratribus et suffraganeis, ac clero nostræ provinciæ Cant. prædictæ ob sedis apostolicæ et sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Bonifacii, divina providentia papæ IX. reverentiam pariter et honorem, ad ipsius domini nostri papæ requisitionem et exhortationem suis litteris bullatis, ANNO CHRISTI 1398. et in dicta convocatione publice exhibitis, et prælectis, de congruæ subventionis auxilio, venerabili et religioso viro domino Nicolao, abbati monasterii S. Sylvestri de Nonantula, ordinis S. Benedicti Mictiv. diœceseos, ipsius domini nostri papæ referendario, ejusque et dictæ sedis nuncio ad regnum Angliæ, pro magnis et arduis Romanæ ecclesiæ negotiis provincialiter destinato, pro suis et familiæ suæ necessariis liberaliter impendendis gratiose concessum extiterat, quod de universis beneficiis ecclesiasticis dictæ nostræ provinciæ Cantuar. taxatis ad decimam, et ad decimam solvere consuetis, sibi de singulis libris singuli denarii solverentur, in suarum expensarum et erogationum, quas in prosequendo supradictæ sedis negotia ecclesiæ Anglicanæ, ac universalis ecclesiæ utilitatem notorie concernentia, gratantius effundebat, aliqualem recompensationem. Vestræ igitur fraternitati committimus et mandamus, quatenus eisdem confratribus nostris et suffraganeis omnibus et singulis auctoritate nostra in hac parte injungatis, ut eorum quilibet, quatenus se suasque civitatem et diœces. concernit de singulis libris omnium beneficiorum ecclesiasticorum quorumcunque, tam exemptorum, quam non exemptorum, singulos denarios, ut præmittitur, citra festum Nativ. S. Joann. Bapt. proxime futurum, colligi fideliter faciat et levari; quam quidem pecuniam sic receptam et levatam, una cum portione ipsum suffraganeum nostrum quemcunque concernente, dilectis in Christo filiis, magistris Johanni Lynton, curiæ nostræ Cant. registrario, ac domino Richardo Depedene, rectori ecclesiæ beatæ Mariæ de arcubus London. nostræ immediatæ jurisdictionis receptoribus in hac parte per nos deputatis London. in hospitio dictæ curiæ nostri registrarii, quod ibidem inhabitat, citra festum translationis S. Thomæ martyris proxime futurum, persolvi integre faciat et satisfieri de eadem, vosque pro vestris civitate et diœcesi consimiliter faciatis, ut præfertur. Ad quæ omnia et singula facienda vobis et eis, quatenus quemlibet vestrum concernit, vices nostras committimus, cum coercitionis canonicæ potestate; vobisque injungimus eisdemque nostris confratribus, ut quid et quantum in vestris suis civitatibus et diœcesi contigerit et debuerit colligi et levari, nos citra dictum festum translationis S. Thomæ, ubicumque in nostris civitate et diœcesi vel provincia Cantuar. tunc fuerimus, distincte per vestras et eorum litteras patentes, harum seriem ac solventium et non solventium nomina continentes, certificetis, et certificent, injungatis; et quid facere duxeritis in præmissis, nos citra festum S. Georgii martyris proxime futurum reddatis certiores per vestras patentes litteras, harum seriem continentes. Datum in manerio nostro de Croydon 8. die dicti mensis Martii, Anno Domini MCCCXCVII. et nostræ consecrationis anno primo.

Quarum quidem litterarum auctoritate et vigore tibi firmiter injungentes committimus et mandamus, quatenus præmissa omnia et singula SS. David et Ceddæ episcoporum et confessorum, et S. Wenefridæ virginis prædictorum festivitates, ut præfertur, celebrandas, nec non festa SS. hujusmodi calendario intitulanda et signanda, dictique glorioſissimi episcopi et mar-

martyris S. Thomæ commemorationem obſervantia, concernentia, et in eiſdem litteris plenius expreſſata, in archidiaconatu Lond. prædicto, ſecundum vim, formam, tenorem, et effectum earumdem litterarum publices, et executioni debitæ demandes plenarie vice noſtra. Præmiſſa quoque et alia omnia et ſingula in præfatis litteris contenta, tibi litterarum ſerie intimamus; tibi ipſarum auctoritate mandantes, ut tu, quatenus archidiaconatum prædictum concernit, de ſingulis libris omnium beneficiorum eccleſiaſticorum quorumcumque, tam exemptorum, quam non exemptorum, ſingulos denarios, ut præmittitur, citra feſtum nat. Joh. Bapt. prox. futurum, colligi fideliter facias et levari; quam quidem pecuniam, ſic receptam et levatam domino Johanni Wijkes, rectore eccleſiæ parochialis de Orſete, noſtrarum collationis et diœceſeos receptori in hac parte, ac commiſſario noſtro per nos ſpecialiter deputato, in eccleſia noſtra cathedrali London. citra diem penultimum menſis junii proxime nunc futurum, perſolvi integre facias et ſatisfieri de eadem. Tibi inſuper auctoritate, qua ſupra, mandamus, ut quid et quantum in dicto archidiaconatu London. contigerit et debuerit colligi et levari, nos ſeu dictum noſtrum commiſſarium citra dictam penultimam diem dicti menſis Junii in dicta eccleſia cathedrali diſtincte et aperte certifices per litteras tuas patentes, harum ſeriem et ſolventium et non ſolventium nomina continentes. A. quæ omnia et ſingula facienda, exercenda, et expedienda, tibi vices noſtras committimus, cum cujuslibet coercitionis canonicæ poteſtate. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendnm. Datum in manerio noſtro de Stebbentuſthe die 15. menſis Aprilis A. D. MCCCXCVIII. et noſtræ conſecrationis anno XVII.

ANNO CHRISTI 1398.

ANNO CHRISTI 1398.

CONCILIUM CANTUARIENSE

ANNO CHRISTI 1399.

ANNO CHRISTI 1399.

A Capitulo Cantuarienſi, exulante archiepiſcopo, convocatum anno Dom. M. CCC. XCIX.

Hujus mentionem ſynodi facit Nicolaus Harpsfeldius in hiſtoria eccleſ. Angl. ſæculo XV. cap. IX. Quam, *inquit*, ſynodum, prior et capitulum, ut appellant, Cantuarienſe, abſente in exilio Thoma, indixerat. Ad quam Henricus rex, comites Northumbriæ & Weſtmerlandiæ miſit, non ut pecuniam aliquam a clero, ſed ut preces pro ipſius & regni ſalute poſtularet. Qui profitebantur, nolle regem in pecuniis tribuendis eos premere: niſi ſumma neceſſitas eas extorqueret: a quibus tamen poſtea ſolvendis nunquam ceſſatum eſt.

Conteſtabantur vero commemorati comites, nolle regem, cleri privilegia atque immunitates imminuere: & diligentem poſiturum operam, quo hæreſes, quæ jam in immenſum ſuccreverant, exſcinderentur. Eadem & in comitiis regni, quæ tum habebantur, promiſit: in quibus regem Arundellius obteſtatus eſt, ut proviſiones abrogaret, per quas fiebat, ut docti & pii viri in academiis, rerum victuſque inopia premerentur, ſtudiaque deſerere cogerentur: cum opima interim beneficia indoctis & ambitioſis excreſcerent. Pollicitus eſt rex, ſe eam rem ad curam ſuam revocaturum.

Queſtus eſt in hac ſynodo clerus, quod valde premeretur, tum a miniſtris regiis, tum a Romano pontifice. Et quæſtor quidem pontificius venit ad ſynodum eam ob cauſam: voluitque ut clerus ea de re litteras ad ſummum pontificem mitteret.

Poſtulatum eſt inter alia, ut dies divo Georgio martyri ſacer, celebris & feſtus per totam Angliam ageretur: utque cautio diligentior haberetur, ne bona pauperum hoſpitiorum temere atque inconſulte in pauperum fraudem profunderentur, ne epiſcopi cauſas, quæ ſacerdotium & matrimonium reſpicerent, cuiquam niſi doctis & iuris peritis crederent: ne ii qui in adulterium inciderent, quive grave aliquod peccatum, quodque publice notum eſſet, pecuniaria aliqua, ſed corporea ſolum pœna coercerentur.

Synodus quæ ſequenti anno convenit, decimam cum dimidiata regi conceſſit. *Hactenus Harpsfeldius.*

CONCILIA ANGLICANA

ANNO CHRISTI 1400. 1402. 1404.

ANNO CHRISTI 1400. 1402. 1404.

Annis MCCCC. MCCCCII. & aliis ſequentibus habita.

EX Harpsfeldii hiſtoria eccleſ. Anglic. horum notitiam conciliorum habemus. Is ſæculo XV. cap. IX. Synodus, *inquit*, quæ ſequenti anno (*nimirum MCCCC.*) convenit decimam cum dimidiata regi conceſſit. *Poſtularat nimirum Rex a clericis pecuniam, anno ſuperiore, ut in concilio Cantuarienſi paulo ante dictum eſt.*

Confluxit biennio poſt alia ſynodus Londini, & poſt alterum deinde biennium alia: in utraque, pecunia ob graves regis ſumptus in ſeditioſis bello reprimendis contributa eſt, ad quam priore ſynodo poſtulandam venere ad patres regis nomine, comes Somerſeti & dominus Roſſe qui erat a theſauris. Vetus hoc tempore cleri prærogativa ad ejus poſtulationem per regem renovata eſt, ne clerus apud regni tribunal raperetur, neve pro commeatu regiæ familiæ res ſuas vendere cogeretur.

ANNO CHRISTI 1400. 1402. 1404.

In posteriore, mandato Thomæ de indicenda synodo perfunctus est Henricus Lincolniensis episcopus, quasi Cantuariensis ecclesiæ cancellarius: quod Londinensis sedes, cujus episcopus, ejusdem ecclesiæ est decanus, & Wintoniensis, cujus episcopus in eadem ecclesia subdecanus censetur, vacarent. In qua synodo cautum est, ut defuncto aliquo episcopo, exequiæ ejus per omnes cathedrales ecclesias celebrentur: quæ paulo post mortuo Rogerio Londinensi pro eo celebratæ sunt,

Sequens annus suam etiam synodum habuit, quæ pecuniarum etiam contributionem secum trahebat, ut & biennium quod insecutum est. Atque in ista posteriore synodo, Thomas Carliolensis episcopus, ex illis verbis, *Magister adest & vocat te*, ecclesiasten egit. Hanc synodum Henricus Bevvforde Wintoniensis episcopus, cui se absente rerum summam Arundellius crediderat, Arundellio in regis legatione occupato, indixerat.

Joan. 11.

Post biennium, duplex in annum omnem synodus incurrebat, ut diximus. In priore, Joannes cœnobii D. Augustini Cantuariæ monachus in illud thema, *Faciat unusquisque opus suum:* in posteriore Joannes Botelius Franciscanorum generalis, in illud: *Vos vocati estis in uno corpore*: scite peroravit. Atque hæ synodi in deliberatione de schismate opprimendo potissimum consumptæ, qua de re ante diximus. Atque hæc quidem synodus, ut cæteræ fere omnes, per solius archiepiscopi litteras & mandatum congregata est: nonnumquam vero rogatus a rege & propter illius litteras, & publica regni negotia clerum ad synodum evocavit, ut triennio post, in qua Joannes Langdon Cantuariensis monachus, ex illo themate; *Stellæ dederunt lumen*: concionem habuit: ut & alius proxima proximi anni synodo, ejusdem cœnobii monachus Joannes Godmershanus super illa verba; *diligite lumen sapientiæ omnes qui præestis*. In priore tributum a clero postulatum est, sed nihil præstitum, quod clerus nimis se emunctum, & continuis contributionibus exhaustum quereretur. Sed in posteriore, decima a clero ad regis usus abrasa est, qui varias in hac synodo querimonias proposuit ob ecclesiæ libertates atque prærogativas in dies labefactatas. Postulatum est, ne cum quisquam ex clero proscribatur aliquam ob causam, decimæ, oblationes, & bona ecclesiæ, ideo regis usibus cederent: petitum, ne cum vicarii propter vicariæ tenuitatem atque exilitatem, accessionem & incrementum, ubi rex ecclesiarum aliquarum esset patronus, apud ecclesiasticum tribunal postularent, cognitio illa rescripto, ut fiebat, regio interpellaretur, postulatum, ne, cum fructus ecclesiarum, quarum patronus erat Rex, sequestrarentur, quod curæ parochiali idonee non prospiceretur; regis rescriptum ad ecclesiasticorum cognitionem perturbandam, decerneretur: postulatum ne cœnobia e quibus exteri, quasi regni hostes ejecti essent, laici usurparent, sed alii monachi ex Anglis sufficerentur: pecuniam interim dependit clerus, sed eorum postulationi satisfactum non reperio, sive id mors regis, quæ hoc anno insequuta est, sive alia aliunde objecta impedierint. *Hactenus Herpsfeldius.*

LONDINENSIS SYNODUS

ANNO CHRISTI 1399.

In causa jurium Cleri Anglicani

Anno 1399. *habita.*

ADMONITIO COLLECTORIS.

Manfi Sup. to. III. pag. 721.

„ COnvocationes cleri Anglicani crebrius
„ per hos annos repetitas ne in synodo-
„ rum numerum referam, prohibuit, & indi-
„ ctio a Rege prius, dein a Cantaurienſi ar-
„ chiepiscopo contra synodorum morem præ-
„ stita; & causa, cum cœtus istos habitos con-
„ stet pro decernendo regi vel archiepiscopo,
„ vel in cleri indigentias opportuno pecunia-
„ rum subsidio. Id vero parum vel nihil con-
„ ducere ad res conciliares augendas arbitratus
„ sum. Accedebat & Labbei exemplum, qui
„ persimiles cleri Anglicani convocationes o-
„ mittendas censuit. Cum vero ea, quam hic
„ dandam suscipio, Anglicani cleri convoca-
„ tio ecclesiastici aliquid offerat ultra decima-
„ rum vel multarum collectionem, & ab Har-
„ psfeldio in hist. eccl. Angl. sæc. XIV. c. IX.
„ pag. 618. synodi nomine appelletur; hæc
„ proinde causa subest, cur a me inter con-
„ cilia recenseretur. Acta hujus eruit Wilkins
„ ex reg. Arundel. I. fol. 51. ex quo huc
„ transfero.

Affert Wilk. to. III. p. 238.

Postea peracta sacra & post lectionem certificatorii episcopi London. quia dominus comes Westmorlandiæ & dominus Thomas Herpyngliam, fuerunt dicto domino comiti Northumbriæ associati ex parte dicti domini regis, de & super certa materia, dicto domino archiepiscopo Cantuar. cæterisque prælatis & clero dictæ suæ provinciæ Cantuar. exponenda, dictus dominus archiepiscopus una cum suffraganeis, necnon aliis prælatis & clero suis, per nonnulla tempora adventum eorum expectabant; & tandem dicti domini comes Westmorlandiæ, & Thomas Herpyngham sic diutius expectati, in capellam prædictam venerunt. Et statim comes Northumbriæ voluntatem dicti domini regis & causam adventus eorum dictis domino archiepiscopo, necnon suffraganeis & aliis prælatis & clero prædictæ provinciæ exponebat; dicens, quod ipse & socii sui prædicti, non missi fuerint ad illum finem, sicut cæteri nuncii a progenitoribus & prædecessoribus dicti domini regis ante hæc tempora dictis domino & clero mittebantur, videlicet pro exactione pecuniarum; sed ex parte regis expresse dixit, non fuit intentionis neque voluntatis dicti domini regis de cætero aliquam exactionem pecuniarum in regno suo facere, nec eisdem imponere, nisi magna necessitate

guer-

guerrarum, & inevitabili neceſſitate ingruente; ſed ſupplicavit eiſdem dominis & clero affectione, qua potuit, quatenus dictum dominum noſtrum regem in orationibus ſuis de cætero, necnon in eventum guerrarum & hujuſmodi quod abſit, habere dignentur ſpecialius recommendatum; certificans eiſdem dominis prælatis, et clero, quod ipſe dominus noſter rex omnes libertates eccleſiæ ſuſtineret, necnon hæreſes, errores, et hæreticos deſtrueret juxta poſſe. Quibus ſic per dictum dominum comitem Northumbriæ dictis et expoſitis, dictus dominus archiepiſcopus ex parte prælatorum et totius cleri, domino noſtro regi pro ſua magna benevolentia gratiarum actiones reddebat multiformes; et ſtatim et incontinenti his expeditis, dictus dominus archiepiſcopus continuavit convocationem ſuam hujuſmodi uſque in craſtinum, inter octavam horam et nonam, viz. octavam diem ejuſdem menſis in domo capitulari ejuſdem eccleſiæ. Et medio tempore mandavit alia certificatoria et procuratoria prælatorum, et cleri antedicti recipi per cancellarium ſuum et cauſarum ſuarum audientiam.

Qua hora dicti diei craſtini adveniente, coram domino in domo capitulari prædicta comparuerunt perſonaliter reverendi in Chriſto patres, et domini, domini London Winton. Lincoln. Norwic. Elien. Exon. Saresburien. Hereford. Landaven. Wigor. Lich. Aſſaven. Roffen. Bangor. Ciceſtr. Menev. epiſcopi, et dominus prior eccleſiæ Cant. abbas Glaſton. abbas Glouceſtr. et alii abbates quamplures, necnon aliorum abſentium, viz. epiſcopi Bathon. et prælatorum ac cleri provinciæ antedictæ procuratores. Et expoſita ibidem per dominum cauſa convocationis hujuſmodi, tractabant ipſe dominus, et reverendi patres, epiſcopi antedicti, per ſe de negotiis omnibus eccleſiæ; aliis prælatis et procuratoribus cleri ſeorſim ſeparatis. Et quia videbatur præfato domino archiepiſcopo, et aliis epiſcopis dictæ ſuæ Cant. provinciæ ſatis difficile omnes prælatos et procuratores cleri in unum congregare, ad concipiendum articulos ex parte cleri proponendos, propter hoc deputavit quinque perſonas, viz. magiſtrum Thomam Stowe, archidiaconum London. magiſtros Thomam Southam, Johannem Helmer, Johannem Maydenheth, et Will. Stukle ad concipiend. articulos ex parte prælatorum et cleri, ſuper quibus prætendunt eccleſiam et ſe gravatos. Et tandem dominus continuavit convocationem ſuam hujuſmodi uſque ad diem ſabbati, viz. diem undecimum ejuſdem menſis, inter horar octavam, et horam nonam.

Quibus die et hora venientibus rever. domino et dictis epiſcopis, necnon aliis prælatis et procuratoribus dicti cleri ad dictam domum capitularem; et quia tunc videbatur domino quod articuli, de et ſuper quibus ipſimet inter ſe eſſent tractaturi, non poſſent commode inter ædes publicari, ideo dictis prælatis et procuratoribus, in eadem domo capitulari dimiſſis, dictus dominus una cum ſuffraganeis ſuis acceſſit ad cappellam B. Mariæ ejuſdem eccleſiæ, ubi et in quo loco mag. Joh. Where, decanus eccleſiæ Hereforden. dictos articulos, de mandato dicti domini archiepiſcopi, palam et aperte allegebat. Quibus ſic perlectis et plenius intellectis, et quia in dictis articulis continebantur certa gravamina, per ſedem apoſtolicam merito reformanda; viſum fuit ſatis honeſtum et expediens dictis domino archiepiſcopo et ſuffraganeis provinciæ ſuæ Cant. prædictæ mittere pro collectore domini noſtri papæ, tunc in civitate exiſtente, ad conſulendum cum eo de et ſuper præmiſſis in dictis articulis contentis, et ita de facto miſerunt. Quo veniente, et plenius de propoſito dictorum dominorum conſulto, ipſe ex parte domini papæ, nec non ex parte ſui ipſius, dictis dominis archiepiſcopo et epiſcopis pro eorum benevolentia gratiarum reddebat actiones; dicens expreſſe, quod fuiſſet et eſt ſaris honeſtum et expediens eccleſiæ Anglicanæ, quod dominus noſter rex, una cum dictis domino archiepiſcopo et epiſcopis, ſcriberet domino noſtro papæ pro reformatione eorumdem; et ipſemet fideliter promiſit ſe velle ſcribere domino noſtro papæ, necnon laborare pro reformatione præmiſſorum in omnibus juxta poſſe. Et ſtatim poſtea dictus dominus archiepiſcopus miſit pro cæteris prælatis et procuratoribus cleri dictæ ſuæ Cant. provinciæ, quod venirent de dicta domo capitulari ad dictam cappellam B. Mariæ coram eo, et dictis ſuffraganeis ſuis, gravamina, ſi quæ haberent, de et ſuper quibus prætendebant ſe gravatos, ac reformanda, ſi quæ ſcirent in provincia Cant. propoſituri.

Quibus ad dictam cappellam venientibus; ſurrexit quidam venerabilis vir magiſter Joh. Maydenheth, et nomine cleri provinciæ antedictæ certos articulos ex parte cleri provinc. antedictæ conceptos, et quamplura gravamina continentes, publice perlegebat, prout in eiſdem articulis plenius continebatur; ſuper quibus ſupplicavit humiliter et devote ex parte cleri prædicti, dictis dominis archiepiſcopo et epiſcopis de remedio ſibi per eoſdem in hac parte provideri opportuno. Et quia dicti domini archiepiſcopus et epiſcopi deberent circa ardua negotia, et præcipr circa coronationem dicti domini noſtri regis fiendam 13. die ejuſdem menſis, multipliciter præpediri, dictus dominus archiepiſcopus continuavit convocationem ſuam hujuſmodi uſque ad diem veneris, viz. 16. diem ejuſdem menſis, in domo capitulari prædicta. Et quia articuli neque ex parte prælatorum, neque ex parte cleri fuerunt omnes pleni ſeu deliberati, mandavit idem reverend. pater, quod interim procuratores cleri deliberarent, et articulos plenos illo termino, ſi voluerint, proponerent. Adveniente vero dicto die, idem mag. Joh. Maydenheth alios articulos quamplures ex parte cleri prædicti eisdem archiepiſcopo et epiſcopis publice exponebat; quorum vero omnium et ſingulorum articulorum prædictorum tenores ſequuntur, et ſunt tales.

ANNO CHRISTI 1399.

ANNO CHRISTI 1399.

Articuli porrecti in convocatione.

In primis conqueruntur prælati, et clerus provinciæ Cant. antedictæ, quod cum per procuratoria et alia inſtrumenta ſub nominibus confictis et fabricatis concepta, ſoleant permutationes, divortia, et alii actus judiciales de facto expediri; quatenus ordinetur, quod concipientes & concipi facientes procuratoria & inſtrumenta hujuſmodi, nomen unius alteri imponentes, ſeu ſibi aſſumentes ſcienter & doloſe, ſint ipſo facto majoris excommunicationis ſententia innodati; & nihilominus, ſi beneficiati fuerint, ſuis priventur beneficiis. Sit notarii præmiſſorum conſcii, officio tabellionatus

tus perpetuo priventur. Et quod nullus tabellio vel utens sigillo auctentico signet aut sigillet aliquod procuratorium seu instrumentum nomine alicujus, nisi constituentis seu instrumentum confici requirentis; nominisque & cognominis ejusdem in procuratorio seu instrumento expressator, certam & indubitatam habeat notitiam; & quod facientes in contrarium pœnam incurrant antedictam.

ANNO CHRISTI 1393.

II.

Item, quod constitutiones editæ contra cappellanos parochiales & stipendiarios super eorum salariis percipiendis, & juramento fidelitatis rectoribus & vicariis præstando, cum pœnæ adjectione moneantur, ac executioni debitæ ubique infra provinciam demandentur.

III.

Item, quod locorum ordinarii, & alii prælati, ac eorum ministri, pro suis litteris & sigillis in institutionibus, inquisitionibus, inductionibus, & commissionibus, & permutationibus expediendis, testamentorum insinuationibus, & litteris dimissoriis, & ordinum barbitonsoribus, & aliis ad eorum officium pertinentibus feoda percipiant moderata, & quod taxetur summa in præmissis, quam excedere non debeant, aut valeant quovis modo.

IV.

Item, quod cum religiosi & alii ecclesiarum patroni in præsentationibus ad beneficia sui patronatus, pro sigillo & aliis feudis a præsentatis pecuniam excessive, quandoque ad summam IV. vel V. marcarum, ac juramenta illicita præsertim a vicariis super portione sua minime augmentand. vel pensione indebita omnino solvenda extorqueant ab eisdem; quatenus ordinetur, quod præsentantes hujusmodi jure careant præsentandi ea vice, jusque ipsorum ad loci diœcesanum ipso facto devolvatur, ac præsentati prædicti inhabiles fiant ad quodcumque beneficium ecclesiasticum obtinendum, prout de jure communi existunt.

V

Item, quod religiosi etiam exempti, & quicumque alii habentes ecclesias appropriatas, pensiones, & portiones, teneantur comparere per se aut procuratores sufficientes constitutos, coram ecclesiarum hujusmodi ordinariis, per ipsos licite vocatos, & mandata ipsorum canonica, & alia onera quæcumque, ratione ecclesiasticarum portionum & pensionum suarum hujusmodi, ut alii rectores seculares subire. Et quod ad hoc compelli valeant & arctari per sequestrationem fructuum, ecclesiasticarum portionum & pensionum prædictarum.

VI.

Item, declaretur de denario B. Petri, pane benedicto, & oblationibus pentecostalibus, an debeant solvi ab occupatoribus terrarum ad tenementa quondam ædificata ex nunc collapsa, vel etiam non inhabitata pertinentium, præsertim cum singulæ parochiæ ad certam quotam antiquitus sint taxatæ, & de sic tenentibus consueverant levari.

ANNO CHRISTI 1393.

VII.

Item, quod ministri episcoporum seu archidiaconorum non onerent subditos eorumdem, præterquam in visitationibus ordinariis eorumdem semel in anno, capitula eorum secundum communem cursum celebranda tenendis.

VIII.

Item, quod pro adulterio recidivo, publico & notorio, seu alio crimine graviore notorio pœna corporalis publica omnino ab eisdem sit facta

IX.

Item, quod domini nostri episcopi dispensent absque difficultate cum rectoribus ecclesiarum suarum diœc. habilibus, docilibus, & proficere volentibus, & licentiam concedant transeundi ad studium generale, ad aliquod tempus rationabile.

X

Item, quod curati quicumque in studio generali proficere non valentes, & alii non residentes, ad ipsorum curas per dominos episcopos revocentur; nec de cætero cum eisdem seu aliis in futuro de non residendo dispensetur, nisi ex causis veris & legitime probatis.

XI.

Item, quod domini nostri episcopi causas beneficiales & matrimoniales non committant, nisi personis jurisperitis & discretis, & sibi notis.

XII.

Item, quod domini nostri episcopi personas ignotas ad beneficia curata vacantia præsentatas, per procuratores non admittant; sed personæ hujusmodi personaliter ad episcopos suos accedant, examen pro beneficiis hujusmodi, si ea velint suscipere, subituri ab iisdem.

XIII.

Item, quod domini nostri episcopi in suis synodis episcopalibus dominorum Ottonis & Ottoboni contra concubinarios & violatores libertatis ecclesiæ, ac bonæ memoriæ domini Joh. Stratford contra ultimarum voluntatum ac juris ecclesiastici exercitii impeditores constitutiones factas, distincte faciant perlegi & exponi in vulgari.

XIV.

Item, quod propter fictiones & fraudes varias in permutationibus beneficiorum exercitas, nullatenus expediantur, nisi institutiones duorum beneficiorum permutandorum realiter tunc exhibeant. Et si partes permutare volentes hinc inde sub pœna pecuniaria vel juramento, ea occasione, obligaverint, nullo modo expellantur.

XV.

ANNO CHRISTI 1399.

XV.

Item, quod dicti domini noſtri epiſcopi ſeu archidiaconi juriſdictionem aliquam ſpiritualem non dimittant ad firmam, nec in correctionibus aut juriſdictionibus aliis ſpiritualibus faciend. ſuorum ſubditorum clericum conjugatum, vel religioſum, ſeu bigamum ſubſtituant, aut ſcribam deputent quovis modo.

XVI.

Item, quod fiat ſtatutum pœnale, & provinciale, quod quicumque beneficiorum eccleſiaſticorum patroni ſive eccleſiaſtici, ſive ſeculares, de cætero primas vel ſecundas vacantias, ſub colore alienationis juris patronatus, non concedant; ſed quod conceſſiones hujuſmodi factas caute ſtudeant revocare.

XVII.

Item, quod domini noſtri epiſcopi bullas quæſtorum diligenter examinent, antequam litteras ſuas pro ipſorum receptione concedant; & quod cappellanos non beneficiatos ad prædicandum non admittant.

XVIII.

Item, quod domini noſtri epiſcopi abbatibus & prioribus, & aliis religioſis quibuſcumque ſibi ſubditis, inhibeant ſub pœnis & cenſuris, ne pro penſionibus eccleſiaſticis eis debitis, clericos trahant ad forum ſeculare per breve "De detentione annui redditus" ſed pro penſionibus hujuſmodi, jus ſuum in foro eccleſiaſtico proſequantur, ſub pœna amiſſionis penſionis antedictæ vel alia condigna.

XIX.

Item, quod domini noſtri epiſcopi notarios publicos & tabelliones titulum creationis faciant eis exhibere, quorum nomina in qualibet diœceſi regiſtrentur, & non exhibentes ab officio notarii ſuſpendant & denuncient.

XX.

Item, quod cum commiſſarii epiſcoporum dictæ provinciæ ad probanda teſtamenta defunctorum deputati, nullis ex bonis hujuſmodi defunctorum confectis inventariis per eos viſis, aut fideli computo exinde reddito, coram eis executoribus teſtamentorum hujuſmodi, ex pacto expreſſe inito, pro certa ſumma, et multoties nimium exceſſiva, ne bonis ipſorum defunctorum, quæ in pios uſus pro ſalute animarum ſuarum converti deberent, præfatis commiſſariis ſoluta, concedant acquietantias generales de & ſuper hujuſmodi executorum adminiſtrationibus in ea parte; qui quidem abuſus eiſdem executoribus audaciam præbet de bonis propriis hujuſmodi teſtatorum eorum animas nequiter defraudare. Quod acquietantiæ hujuſmodi ante computum redditum non concedantur, et contrafacientes juramento ipſorum acquietanciam recipientium ſuper hoc convicti, quod ea occaſione receperunt, reſtituant partibus hoc ſolventibus, et tantumdem ordinario immediate ſuperiori ſolvere inſuper teneantur.

ANNO CHRISTI 1399.

XXI.

Item, quod cum adminiſtratio bonorum ab inteſtato decedentium de conſuetudine eccleſiæ Anglicanæ ad epiſcopos ſeu alios ordinarios pertinere dignoſcatur, committant dicti epiſcopi, ſeu alii ordinarii adminiſtrationem bonorum hujuſmodi conſanguineis proximioribus dicti defuncti, ſi ad hoc habiles inveniantur. Alioquin aliis perſonis idoneis ſiue difficultate quacumque, ut in pios uſus pro animabus dictorum defunctorum bona hujuſmodi expendantur, & non convertantur in uſus dictorum ordinariorum, ut antea fieri conſuevit, reſervata dictis ordinariis audiend. computum ſuper adminiſtratione hujuſmodi poteſtate, congruis loco & tempore tantummodo.

XXII.

Item, quod ipſi domini epiſcopi apoſtatas per dictam provinciam regulari habitu temere dimiſſo ſecularibus veſtibus indutos, per mundum vagantes, quorum aliqui ſunt officiales archidiaconorum, aliqui cappellani in eccleſiis parochialibus divina celebrantes, per quorum præterea excommunicatorum præſentiam, inficiuntur populi chriſtiani, negligunt ad ſtatutum debitum revocare, & facere pro commiſſis cononice puniri. Quare ſupplicatur, quod hujuſmodi apoſtatæ ad clauſtra ſua quantocyus revocentur; & ſi in ſæculo vagati fuerint, ſupplicetur domino regi, ut quiſquis diœceſanus in ſua diœceſi poteſtatem habeat hujuſmodi apoſtatas capiendi, & carceribus mancipandi.

XXIII.

Item, quod cappellani religioſi cujuſcumque ordinis in habitu ordinis ſui incedere de cætero compellantur; & ſi in ſæculari habitu inventi fuerint, a celebratione divinorum ipſo facto ſint ſuſpenſi.

XXIV.

Item, quod de cætero non admittantur presbyteri ſtipendiarii tranſeuntes ab una diœceſi ad aliam, ſine litteris commendatitiis; & quod nullus ordinarius de cætero aliquem admittat ſine prædictis litteris.

XXV.

Item, quod in quampluribus locis dictæ provinciæ rectores & alii beneficiati non permittuntur ſuas decimas, ad ipſorum eccleſias debitas abducere, & aſportari de locis, de quibus proveniunt, niſi omnibus diebus dominicis & feſtivis ballivos, præpoſitos, carectarios, & alios miniſtros dominicos, & alios parochianos locorum hujuſmodi toto tempore autumnali paſcant & convivant; chirothecas pecunias & alia donaria eis donant, contra eccleſiaſticam libertatem.

XXVI.

Item, quod bona hoſpitalium dictæ provinciæ

ciæ non in usus pauperum & lepra infectorum, ad quorum & etiam capellanorum ibidem missas & alia divina celebraturorum sustentationes, ac ædificiorum hospitalium hujusmodi reparationes erant antiquitus pie fundata, sed in aliis voluptatibus & comessationibus, ut vulgo, proh dolor! scitur, indebite expenduntur; adeoque nedum hujusmodi cappellanis & pauperibus nimia infligatur miseria; sed ipsorum numerus ex dictorum hospitalium fundationibus sustentandus, multipliciter minoratur. Supplicatur quatenus Clementina " Quia contingit super his " de cætero observatur.

ANNO CHRISTI 1399.

XXVII.

Item, quod festum S. Georgii martyris, qui totius militiæ Anglicanæ spiritualis est patronus, & penes quem in artibus armorum præ cæteris sanctis habetur devotius & confidentius memoria, instauretur per totam Angliam festive ac solemniter ferianda, & colenda, sicut cæteræ nationes suorum patronorum festa colunt.

XXVIII.

Item, paternitati vestræ reverendissimæ humillime supplicant oratores vestri devotissimi vestrarum universitatum scholarum Oxon. & Cantebrig. provinciæ vestræ Cant. magistri regentes & non regentes, ac cæteri scholares, quod cum dictæ universitates ex illustrium regum ac procerum, aliorumque nobilium fidelium regni Angliæ piis eleemosynis erant antiquitus fundatæ, ut in eisdem debite insistentes divinæ legi, ac ecclesiasticæ, aliisque scientiis liberalibus, per quas tota militans hic etiam regi militia, gubernari, & virtutes ad hujusmodi regni stabilitatem introduci queant & exerceri, ad dignitates tam electivas, quam alias, aliaque beneficia ecclesiastica dicti regni una cum suis clero atque populo proinde gubernanda promoverentur sufficienti doctrina eruditi, quas quidem promotiones ex provisionibus apostolicæ sedis, retroactis temporibus, præ aliis indisciplinat. gratiose fuerunt assecuti, dictaque gratia solito præfatis scholaribus copiose concessa per quoddam statutum tempore domini regis Edwardi III. apud Carlile anno regni sui XXIV. & apud Westmonast. anno XIII. regni regis Richardi secundi nuper in parliamento Anglicano editum contra provisores, fuerat penitus adempta, quamvis jam antea ipsum statutum fore noscitur aliquatenus mitigatum, propter quod præfatarum universitatum scholarium numerus, nunc ad sæcularia redeuntium, multipliciter minoratur, & ipsas universitates non ambigitur penitus destruendas infra breve, nisi celerius congruum in hac parte remedium apponatur; quatenus penes excellentissimum & christianissimum principem dominum nostrum, dominum Henricum, Dei gratia regem Angliæ quartum, qui ad sacrosanctæ ecclesiæ libertates conservandas, & catholicæ fidei exaltationem devotissimum & specialissimum, ut speratur, gerit zelum, condignis precibus & exhortationibus taliter instare velitis, charitatis ac præmissorum intuitu, ut dicti scholares modernis, sicut antiquis domini Henrici III. quondam regis Angliæ, aliisque elapsis temporibus satis notis, dignitates & beneficia prælibata, ex indulto eis dictæ apostolicæ sedis privilegio supradicto, non obstante statuto, licite valeant assequi, & eis gaudere, aut alterius remedii opportuno suffragio per vestram discretissimam paternitatem benignius apponend. ad Dei laudem & salutis animarum continuum incrementum.

ANNO CHRISTI 1399.

XXIX.

Item, cum clericis laici oppido sunt infesti, ipsisque laicis quam religiosis disponendi de rebus ecclesiæ nulla sit attributa potestas, quibus obsequend. manet necessitas non auctoritas imperandi, suis finibus non contenti, nitantur (ut asseritur) in vetitum ad illicita sua frena relaxare, et per Lollardos (ut dicitur) informati intendant contra prælatos et alios viros ecclesiasticos in præsenti parliamento novas constitutiones seu statuta facere, edere, et introducere, contra ecclesiæ libertatem, quæ non constitutiones sed potius distractiones, immo destructiones merito dici possunt. Quare supplicat clerus provinciæ antedictæ humillime vobis reverendissimo in Christo patri, ac domino suo, dom. Thomæ, Dei gratia archiepiscopo Cant. antedicto, vestrisque suffraganeis prædictis, quatenus velitis in præmissis sic resistere, ut ecclesia Anglicana sua libertate solita in præmissis et aliis antiquitus observatis, pacifice gaudere valeat in futurum

XXX.

Item, non concedantur commissiones ad inquirendum, ubi rex præsentat ad ecclesiam plenam, quousque titulus regius per breve de " Quare impedit " sit discussus, et patroni titulus enervatus; et si committi debeat, committatur in pleno consistorio episcopi ad inquirend. vocati ad hoc incumbente licite, vel archiepiscopi in curia de arcubus, si per appellationem ad eum causa hujusmodi devolvatur, ut sic processus incumbentis pateat, et aliter processus factus sit ipso jure nullus.

XXXI.

Item, supplicat clerus antedictus, quod cum locorum ordinarii, qui causas beneficiales, et alias certis commissariis, ut creditur, ignorantibus, subornatis, suspectis, et corruptis committunt decidendas; qui commissarii recepta commissione hujusmodi, assumptis sibi uno ordinario notario et duobus falsis testibus, prætendentes partem ad hoc vocatam, cum non sit, causas hujusmodi, absente parte et non vocata, in locis latebrosis vel cœmeteriis ecclesiarum et aliis privatis consimilibus et horis suspectis soli per se sedentes, decidunt et terminant, ac suas ferunt sententias, aliquando privationis, excommunicationis, vel interdicti alias pœnas imponunt, juris ordine in aliquibus minime observato. Et quod processus hujusmodi ipso jure sit nullus. Et si commissarius presbyter sit vel beneficiatus, a celebratione divinorum et perceptione fructuum beneficii, si quod obtineat, ipso facto sit suspensus. Et si clericus, non presbyter, nec beneficiatus existit, per idem tempus inhabilis sit ad quodcumque beneficium ecclesiasticum obtinendum. Et notarius, in præmissis actorum scriba sit perpetuo privatus.

XXXII.

ANNO CHRISTI 1399.

XXXII.

Item, quod compellantur abbates, et priores, & perſonæ aliæ religioſæ ad exhibend. & inveniend. decanos rurales & ſolvend. & contribuend. procuratoribus cleri in ipſius cleri convocationibus provincialibus & ſynodalibus, & aliis cleri oneribus pro eccleſiis ſibi impropriatis in decanatibus illis, in quibus conſiſtunt hujuſmodi eccleſiæ eis appropriatæ, una cum clero ipſo; maxime cum ab eiſdem eccleſiis ante appropriationem earumdem onera hujuſmodi debebantur, et fieri conſueverunt. Quæ onera ſic ſubire de facto differunt et recuſant religioſi ipſi, in cleri ipſius præjudicium non modicum et gravamen. Quodque recuſantium et differentium onera hujuſmodi ſic ſubire, fructus, reditus, et proventus eccleſiarum hujuſmodi, pro quibus ipſa onera ſubire noluerunt, ipſo facto per unum annum maneant ſequeſtrati, ac locorum epiſcopo ordinario, & clero ipſi de eiſdem fructibus pro oneribus ipſis anno ipſo ſupportand. diſponendi libera ſit facultas, niſi ubi vicarii in beneficiis hujuſmodi intitulati ex compoſitione vel conſuetudine ad præfata onera conſueverunt eligi & compelli.

XXXIII.

Item, ſupplicant paternitati veſtræ rever. prælati & clerus veſtræ Cant. provinciæ, quatenus ſubſcripta gravamina eis per curias veſtras Cant. illata & inferri conſueta, reformare & emendare velitis intuitu charitatis.

XXXIV.

In primis, quum aliquis in eorum curiis prætendit ſe, licet falſo, gravatum, ſtatim accedit ad curiam de arcubus, aſſerens ſe a prætenſo gravamine appellaſſe, &, licet nulla appellatione oſtenſa, obtinet inhibitionem ſæpiſſime, cauſa fruſtrandi judicium, & impediendi inter partes juſtitiam miniſtrari.

XXXV.

Item, cum agitur ſuper contemptu, licet ad ſatis ſiniſtram ſuggeſtionem contra aliquem qualecunque genus probationis producitur contra ſic ſuper contemptu accuſatum, ſive ſit inſtrumentum, ſive quodcumque aliud probationis adminiculum in quantumcumque reprobabile, quamvis contra quam, &c. petat terminum ad dicendum contra, ſecundum juris exigentiam, hoc tamen prætextu conſtitutionum curiæ non habebit (auctoritatem.)

XXXVI.

Item, cum producitur contra aliquem aliquod monimentum, idem producens calumnioſe procurat illud productum ſtatim copiari; & in regiſtrario recuperat originale pro pecunia, quia ſæpius fabricatum & confictum, ne ille, contra quem producitur, poſſit illud prædictum per juridicam examinationem in aliquo reprobare.

XXXVII.

Item, cum aliquis citatur ad dictam curiam ſuper prætenſo contemptu, non habebit ibidem A advocatum, procuratorem, vel aliquem conſiliarium de juratis curiæ.

ANNO CHRISTI 1399.

XXXVIII.

Item, cum quis litigat in eadem curia in tuitorio, & ſentit ſe gravatum aliquo gravamine, advocatus nec procurator audebit appellare in quantumcumque gravamen ſit notorium.

XXXIX.

Item, cum emanat inhibitio ab eadem curia ad partes cujuſcumque, licet ille, cui inhibetur, petit a mandatariis copiam hujuſmodi inhibitionis, vel legi tenorem mandati, hoc facere ſæpiſſime recuſant, ſed tantum oſtendunt ſigilla, littera tamen clauſa prætenſa inhibitionis; & hoc maxime ad fruſtrandum judicium & impediendam juſtitiam inter partes.

XL.

Item, hujuſmodi mandatarii ſæpiſſime inhibent abſque aliqua citatione, ut ſic per calumniam proteletur negotium.

XLI.

Item, quum aliquis citatur ſuper prætenſo contemptu, quamvis ad remotiorem partem provinciæ Cant. & propter timorem contemptus comparet die & loco in citatorio aſſignato, & hoc non ſine magnis laboribus & expenſis; tamen ſic citare procurans, licet temere, ſive non comparuerit ſive comparuerit, & defecerit in probationibus, non condemnabitur in expenſis; & ſic contra juris æquitatem pœna temere litigantium nullatenus habet locum.

XLII.

Item, quum per aliquem ſuffraganeum ejuſdem provinciæ vel ejus auctoritate proceditur contra aliquem " ex officio " ad correctionem animæ, ubi inhibitio non deberet quovismodo concedi, idem ſic corrigend. aſſerens, cauſam contra ſe ad inſtantiam partis agitari, licet omnino conficte, impetrat inhibitionem, quod ſive ſit, ut ſuggeſtum eſt, ſive alias, non procedatur in cauſa ad fovendum materiam delinquend. &, ut experientia docet, etiam permanend. damnantur in peccatis.

XLIII.

Item, quamquam obtenta dimiſſione ad eamdem curiam ut procedatur in cauſa, non obſtante inhibitione alias emanata, iterum inhibetur per eamdem antiquam inhibitionem, mutatis tamen anno, menſe, & die per raſuram, & oportet, ut dicitur, obedire.

XLIV.

In primis, ſupplicant humiliter & devote prælati, & clerus prædicti, quatenus omnia privilegia, libertates & jura, & ſpecialiter in magna charta, & in ſtatuto " Circumſpecte agatis " contenta, ipſis prælatis & clero, ac præceſſoribus, & prædeceſſoribus, eccleſiiſque & beneficiis eccleſiaſticis eorumdem, necnon univerſitatibus clericorum per nobiles progeni-

☞ tores domini regis dudum conceſſa & confir- A
mata, dignetur idem dominus rex pro ſe &
ANNO CHRISTI 1399. hæredibus ſuis gratioſe & ſufficienter ratificare & confirmare; ac ſuper ratificatione & confirmatione hujuſmodi litteras ſuas libere & ſine fine concedere, & fieri facere cum effectu.

XLV.

Item, ſupplicant iidem prælati et clerus domino regi prædicto; quatenus litteras patentes domini Edwardi, regis Angliæ a conqueſtu ſecundi, apud Eboracum 23. die menſis Novemb. anno regni ſui X. prælatis & clero dicti regni conceſſas, in quibus articuli prælatorum et cleri prædicti ſuper gravaminibus eis B illatis, et cæteræ reſponſiones ad eoſdem articulos per eumdem regem et concilium ſuum datæ, plenius continentur, prout in rotulis cancellariæ reperire poterit de recordo, ratificare, approbare, et confirmare dignetur de ſua gratia ſpeciali.

XLVI.

Item, cum temporalia alicujus prælati ſeiſita fuerint in manum regis, aut iidem prælati per bona et catalla ſua diſtringi debeant ex aliqua cauſa de mandato regis, vigore brevis ſui, miniſtri regis decimas et alia emolumenta eccleſiarum menſæ epiſcopali appropriata- C rum in hac parte nequiter violando, ſument; unde regiæ benignitati complaceat gratioſe concedere, quod miniſtri ſui de dictis ſpiritual. de cætero ſe nullatenus intromittant.

XLVII.

Item, cum viri eccleſiaſtici beneficiati per proceſſum in curia regis fuerint, aut per bona et catalla ſua debeant ex quacumque cauſa aſtringi, miniſtri regis in utroque caſu decimas et oblationes, et alia emolumenta quæcumque, ad beneficia eorum ſpectantia, quamquam in ſolo eccleſiaſtico, et quamquam de manibus ſacerdotum, utpote bona et catalla D temporalia, capere et diſtringere non verentur, libertatem eccleſiaſticam in hac (parte damnabiliter) infringendo. Supplicant igitur dicti prælati et clerus, quod rex dignetur concedere, quod miniſtri ſui de cætero libertatem ſuam hujuſmodi non attemptent (deſtruere).

XLVIII.

Item in cauſa perjurii et defamationis, quum in foro eccleſiaſtico agitur duntaxat ad pœnam canonicam imponendam. Si generalis prohibitio regia judici porrigitur, quamvis judex ille conſtare faciat ſub ſigillo ſuo in can- E cellaria regis de hujuſmodi cauſa, et quod procedatur tuntummodo ad pœnam canonicam ea occaſione infligendam conſultatio regia denegatur. Unde perjurium incurrentibus et defamantibus grave imminet periculum morum, cum perjurium et defamatio hujuſmodi ſic perpetuo maneant impunita. Quare ſupplicant iidem prælati et clerus, ut rex dignetur gratioſe concedere, quod in his caſibus poterit conſultatio emanare.

XLIX.

Item, nonnulli timentes ſibi, ſeu etiam conjecturantes, quod in foro eccleſiaſtico ad inſtantiam partium, vel ex officio debeant conveniri, antequam ad judicium evocentur, impetrant prohibitiones regias in genere, quas judicibus porrigunt, ut eoſdem metu contemptus a futuris eorum proceſſibus faciant abſtinere, unde conſultationes reportare non poterunt, pro eo, quod in ea parte oſtendere nequeunt articulum, vel libellum. Cum autem prohibitionis hujuſmodi cauſa judices eccleſiaſtici in cauſis ad forum eccleſiaſticum B ſpectantibus, ad inſtantiam partium deinde criminoſi et in ſuarum animarum interitum remanent incorrecti; quare regiæ benignitati complaceat gratioſe concedere, quod ſi regia prohibitio ſic emanet, poſſit judex eccleſiaſticus impetrantem hujuſmodi tam ad inſtantiam partis, quam ex officio, coram eo facere conveniri. Et poſtquam judex ſub ſigillo ſuo conſtare fecerit in cancellaria de hujuſmodi citatione, et quod contineat materiam ad forum eccleſiaſticum duntaxat ſpectantem, extunc vel regia conſultatio concedatur, aut poſſit idem judex in ea parte procedere, prohibitione hujuſmodi non obſtante.

L.

Item contra judicem eccleſiaſticum in cauſa mere ſpirituali ad inſtantiam partium procedentem, breve regium, " Attachias " nuncupat. aliquoties impetratur, et demandatur executioni, antequam emanet prohibitio regia ſuperinde; unde ſupplicant dicti prælati et clerus dictus domino noſtro regi, quatenus concedere gratioſe dignetur, ut ante impetrationem prohibitionis regiæ dictum breve de " Attachias " nullatenus concedatur.

LI.

Item, ſi fructus et proventus eccleſiarum alienigenis appropriatarum, pro eo, quod eccleſiis ipſis non faciunt debite deſerviri, per ordinarios locorum ſequeſtrari contigerit, prohibitio regia contra ordinarios illos emanat, ſed conſultatio omnino denegatur eiſdem. Et ſic impediuntur, quominus in ea parte valeant de aliquo remedio providere, ſicque eccleſiæ memoratæ debitis defraudentur obſequiis, in grave periculum animarum. Placeat igitur domino noſtro regi concedere, quod in illo caſu conſultatio regia concedatur.

LII.

Item, ſi perpetui vicarii eccleſiarum parochialium, de patronatu regis ratione prioratuum alienigenarum in manu ſua exiſtentium, pro augmentatione portionum ſuarum exilium in foro eccleſiaſtico proſequuntur, ſtatim prohibitiones regiæ ad impediend. proſecutiones hujuſmodi porriguntur; & exinde conſultationes vicariis ſic proſequentibus denegantur omnino. Cujus prætextu hujuſmodi vicariæ propter exilitatem earum quam ſæpius deferuntur, & ſic eccleſiæ illæ divinis officiis penitus defraudantur. Unde ſupplicant dicti prælati & clerus, quatenus regiæ benignitati com-

complaceat gratioſe concedere, quod in ea parte conſultatio regia valeat emanare,

ANNO CHRISTI 1399.

LIII.

Item, quod cum quamplures cantariæ infra regnum fundatæ & dotatæ fuerint in teſtamentis, & etiam inter vivos, necnon certi reditus ad inventionem luminarium, vel alium pium uſum eccleſiæ, vel pauperum, quæ prætextu non capacitatis nova ſubtilitate adinventa ſunt deſtructæ, ac ſic veriſimiliter plures deſtrui continget in futurum; quod cantariæ ipſæ & reditus hujuſmodi, juxta pias voluntates defunctorum, ac alias ordinationes fundatorum in ea parte factas, reſtaurentur, & debite conſerventur, defectibus prædictis non obſtantibus. Illis tamen cantariis, terris, & tenementis, reditibus, & ſervitiis, ac advocationibus eccleſiarum prædictarum cantariis in dictis teſtamentis legatis, quæ reges Angliæ claræ memoriæ Edwardus I. Edwardus II. Edwardus III. ſeu aliquis eorum ſeiſierunt ſeu ſeiſivit in manus ſuas, per miniſtros ſuos, tanquam ſibi foris facta, virtute, cujuſdam ſtatuti "De terris & tenementis ad manum mortuam non ponendis" editi, & quæ prædicti reges ſeu aliquis eorum per chartas ſuas dederunt ſive dederit aliquibus domibus religioſis, de fundatione dictorum regum ſeu alicujus ipſorum in perpetuam eleemoſynam, ſive eccleſiis cathedr. ſive collegiatis dumtaxat exceptis. Ita quod dictæ contrariæ per dictos reges ſeu aliquem ipſorum, ſic ut præmittitur, dat. & conceſſæ dictis religioſis domibus, ſive eccleſiis cathed. ſeu collegiatis, juxta tenorem dictarum chartarum regiarum firmæ et ſalvæ ſemper permaneant in perpetuum, quacumque ordinatione in contrarium edita non obſtante.

LIV.

Item, pro eo, quod prioratus alienigenæ, & alia beneficia eccleſiaſtica, per alienigenas inimicos ab olim poſſeſſa, per laicos occupantur & traduntur eis ad firmam; religioſis excluſis in prioratibus illis, & eccleſiis eis appropriatis cultus divinus ſubtrahitur, & domus prioratuum eorumdem, ac eccleſiæ illæ minantur ruinam; quare videtur expediens, quod prioratibus illis & aliis beneficiis eccleſiaſticis per locorum ordinarios ad præſentationem regis ſeu patronum de religioſis viris ejuſdem ordinis Anglicis provideatur, & aliis clericis ſecularibus reſervata regi portione ſive apporto ſuperioribus domibus extra regnum ſolvi antiquitus conſueto: ita quod ſolitus numerus religioſorum & ſæcularium clericorum, qui in prioratibus illis altiſſimo famulari, ac alia onera eis incumbentia ſupportare valeant in poſterum habeatur.

LV.

Item, quamvis de conſuetudine regni Angliæ clerici in omnibus caſibus, præterquam in caſu proditionis, ſi fuerint indictati, & in curia ſæculari convicti, gaudere debeant privilegio clericali, & epiſcopali carceri mancipari; contingit tamen interdum, quod clerici ac etiam presbyteri pro depopulatione agrorum & inſidiatione viarum malitioſe, etiamſi inde penitus immunes fuerint, indictantur, & cum ſuperinde in judicio ſæculari convicti fuerint, non epiſcopali carceri committuntur, ut privilegium clericale depoſcit, ſed ut laici ſuſpenduntur, contra conſuetudinem regni & eccleſiaſticam libertatem. Placeat igitur domino noſtro regi gratioſe concedere, quod dictum privilegium & conſuetudo regni prædicta in poſterum obſervetur.

ANNO CHRISTI 1399.

LVI.

Item, domini temporales & eorum officiales inhibent tenentibus ſuis ſub gravibus pœnis pecuniariis, quod ad citationes ordinariorum in aliqua cauſa, etiam correctionis animæ extra locum dominii ſui non veniant, aut compareant coram ordinariis antedictis. Unde regiæ celſitudini ſupplicatur, quatenus per brevia ſua dominis temporalibus diſtricte prohibeatur, ne quicquam contra libertatem hujuſmodi attemptare præſumant.

LVII.

Item, abbates & priores, exempti & non exempti, impetrant a rege per litteras patentes exemptiones, quod non ſint deputati collectores decimarum, domino regi per clerum Angliæ conceſſarum, in præjudicium domini regis, ac tam ordinariorum, quam aliorum Angliæ prælatorum: placeat igitur eidem domino noſtro regi concedere, quod tales exemptiones revocentur, & quod de cætero non concedantur.

LVIII.

Item, conqueruntur prælati & clerus prædicti, quod viri eccleſiaſtici beneficiati & alii tam in eccleſiis cathedr. quam aliis quibuſcumque, ac in earum cœmeteriis, etiam dum ſacris & divinis officiis intendunt, necnon indifferenter in locis aliis, dum ſacramentum euchariſtiæ ad infirmos deferunt, præſertim ſub colore cujuſdam validi clamoris "Houtheſe" vulgariter nuncupat. ſuper & contra eos malitioſe facti, arreſtantur, & ab ipſis eccleſiis ſeu cœmeteriis & locis extrahuntur, & vinculati ducuntur in carcerem, contra eccleſiaſticam libertatem. Quare placeat domino regi concedere, quod in caſibus prædictis viri eccleſiaſtici nullo modo arreſtentur, ſeu capiantur.

LIX.

Item, ſpecialiter conqueruntur dicti prælati & clerus, quod viri eccleſiaſtici ad ſimplicem ſuggeſtionem cujuſcumque etiam falſiſſimam per miniſtros, mareſcallos domini regis, totiens quotiens ſic ſuggeritur, rapiuntur, & ſingulis vicibus, quibus ſic capti fuerint, nomine feodi dimidiam marcam ſolvere compelluntur, ubi laici unum groſſum in caſu hujuſmodi tantum ſolvunt, quodque ſic viri eccleſiaſtici non plus ſolvere compellantur, quam laici.

LX.

Item, conqueruntur prælati & clerus memorati, quod vicecomites & eſchaetores regii ad monaſteria etiam ex pura & perpetua eleemoſyna

ſyna per reges & regni proceres fundata etiam cum ſuis uxoribus in numero hominum & equorum nimium exceſſive annuatim venientes, ipſa monaſteria & beneficiatos in ſumptibus & alias nimis onerant & gravant, & nihilominus magnas pecuniarum ſummas indebite exigunt & extorquent. Placeat igitur domino noſtro regi per ſua brevia prohibere, & facere proclamari, quod ab hujuſmodi gravaminibus in poſterum deſiſtant, ſub pœna per dominum regem, & ſuum concilium limitanda.

ANNO CHRISTI 1399.

LXI.

Item, conqueruntur ſæpedicti prælati & clerus, quod proviſores & emptores pro domo domini regis & aliorum procerum & magnatum, ut dicitur, deputati, beneficia & loca eccleſiaſtica, contra voluntatem eorum, ad quos pertinent, ſeu loca tenentia eorumdem, ingrediuntur & occupant, habitanteſque ibidem & inventos arcent & expellunt, ac bona quecumque inibi inventa capiunt, diſſipant, & abducunt carigia & bona aliorum virorum eccleſiaſticorum, in præjudicium & eccleſiaſticæ libertatis læſionem. Placeat domino regi prohibere, & facere proclamari, quod a præmiſſis abſtineant in futurum, ſub pœna per ipſum regem & ſuum concilium limitanda.

LXII.

Item petunt prælati & clerus præfati, quod ubi de penſione ab una eccleſia ſeu beneficio eccleſiaſtico alteri eccleſiæ ſeu beneficio hujuſmodi debita cauſa coram judice eccleſiarum ventilatur, regia prohibitio minime concedatur; & ſi emanaverit, conſultatio regia plenarie concedatur, ac de hujuſmodi cauſa penſionis cognoſcat, & eam terminet judex eccleſiaſticus, & minime ſæcularis, præſertim cum ſic debeat & conſueverit fieri etiam ab antiquo.

LXIII.

Item cum cauſæ ad forum & cognitionem eccleſiaſticam ſpectantes, ad forum ſæculare trahuntur, ac cognitio judicum eccleſiaſticorum in cauſis hujuſmodi per prohibitiones regias illicite impediatur, ſicque juriſdictionem eccleſiaſticam impedient; ſint majoris excommunicationis ſententia ipſo facto damnati, involuti; quod obtenta conſultatione regis in cauſis memoratis, libere valeant judices eccleſiaſtici taliter delinquentes publice excommunicatos denunciare, ac alias pro hujuſmodi commiſſo, canonice punire; & contra præmiſſa, breve "Attachias" nuncupat. nullatenus concedatur.

ANNO CHRISTI 1399.

(De hac convocatione prælatorum & cleri provinciæ Cantuar. quam Harpſefeld. Hiſt. eccl. Angl. ſec. XV. C. IX. p. 618. ſynodum Cantuarienſem vocat, ita loquitur:)

„Quam ſynodum prior & capitulum, ut appellant, Cantuarienſe, abſente in exilio Thoma, indixerat: ad quam Henricus rex comites Northumbriæ & Weſtmerlandiæ miſit, non ut pecuniam aliquam a clero, ſed ut preces pro ipſius & regni ſalute poſtularet: qui profitebantur, nolle regem in pecuniis tribuendis eos premere, niſi ſumma reipubl. neceſſitas eas extorqueret; a quibus tamen poſtea ſolvendis nunquam ceſſatum eſt, ſive id propter cauſam commemoratam, ſive propter regis avaritiam acciderit.

Conteſtabantur vero commemorati comites, nolle regem cleri privilegia atque immunitatem imminuere, & diligentem poſiturum operam quo hæreſes, quæ jam in immenſum ſuccreverant, exſcinderentur. Eadem & in comitiis regni, quæ tum habebantur, promiſit. In quibus regem Arundellius obteſtatus eſt, ut proviſiones abrogaret, per quas fiebat, ut docti & pii viri in academiis rerum victuſque inopia premerentur, ſtudiaque deſerere cogerentur, cum opima interim beneficia indoctis & ambitioſis accreſcerent. Pollicitus eſt rex ſe eam rem ad curiam ſuam revocaturum. Queſtus eſt in hac ſynodo clerus, quod valde premeretur tum a miniſtris regiis, tum a Romano pontifice. Et quæſtor quidem pontificius venit ad ſynodum eam ob cauſam, voluitque ut clerus ea de re litteras ad ſummum pontificem mitteret. Poſtulatum eſt inter alia, ut dies divo Georgio martyri ſacer, celebris & feſtus per totam Angliam ageretur, utque cautio diligentior haberetur, ne bona pauperum hoſpitiorum temere atque inconſulte in pauperum fraudem profunderentur; ne epiſcopi cauſas, quæ ſacerdotium & matrimonium reſpicerent, cuiquam niſi doctis & juriſperitis crederent, ne iis, qui in adulterium reciderent, quive gravius aliquod peccatum, quodque publice notum eſſet, pecuniaria aliqua, ſed corporea ſolum pœna coercerentur. "Hæc ille.

ANNO CHRISTI 1400.

CONCILIUM IN VAZSTENENSE MONASTERIO IN SVECIA

Ab Henrico Upſalenſi archiepiſcopo

Anno 1400. habitum.

An. 1400. Benzel. in Diar. Vazſten. ad an. 1449.

COncilii hujus brevis mentio fit in Diario Vazſtanenſis S. Birgittæ monaſterii; poſtquam enim ibi conſecratas fuiſſe virgines quaſdam ſacras narravit auctor, addiditque ritum hunc celebraſſe Danielem archiepiſcopum Upſalenſem cum Straengianenſi, Aroſienſi, & Vexionenſi epiſcopis, rege pariter Erico cum regina Margarita adſiſtentibus; tum proſequitur. *Tunc habebant ibi concilium quaſi generale in Vazſten. traxerunt enim ibi moram a feſto S. Martini uſque ad diem conceptionis Beatæ Virginis, quamvis aliqui eorum cum rege antea paucis diebus receſſerunt. Tunc rex Ericus plenariam poteſtatem accepit ſuper regnum, quia quaſi prius ad legitimam ætatem non pervenerat. Et ad illud tempus, ſicut & poſtea per reginam Margaretam Valdemari regis Daciæ filiam iſta tria regna regebantur.*

LON-

ANNO CHRISTI 1401.

ANNO CHRISTI 1401.

LONDINENSE CONCILIUM

Pro hæreticis quibuſdam puniendis reducendiſve,

Anno 1400. *ſtylo veteri, novo vero* 1401. *habitum.*

1. 1441. ud Vvilk. III.

PErlecto mandato domini archiepiſcopi Cant. & certificato domini epiſcopi Londin. ac examinatis procuratoriis, comparuerunt 29. die menſis Januarii in domo capitulari S. Pauli coram dicto reverendo patre domino Thoma Cant. Archiepiſcopo, reverendi patres London. Lincoln. Elien. Hereforden. Exon. Sarum, Meneven. Aſſaven. Bangor. Roffen. & Landaven. epiſcopi, ac abſentium epiſcoporum procuratores, nonnullique decani, & priores eccleſiarum cathedralium; archidiaconi etiam, abbates, & priores, ac alii prælati exempti & non exempti, ac procuratores capitulorum eccleſiarum cathedralium & cleri provinciæ antedictæ ad hoc vocati; quibus omnibus & ſingulis in eadem domo capitulari tunc præſentibus, dictus reverendiſſimus pater cauſas & negotia celebrationis ſui concilii provincialis (convocationis cleri vulgariter nuncupati) viz. pro defectibus ejuſdem provinciæ tam in clero quam in populo juxta juris exigentiam canonice reformandis, & præſertim ad inquirendum de & ſuper erroribus & hæreſibus nonnullorum presbyterorum, clericorum, & laicorum, qui ſuas privatas conventiculas & congregationes in locis privatis & abſconditis infra dictam provinciam Cant. prout aſſerebatur, faciunt; ac inibi ſuas prædicationes & diſputationes ſapientes hæreſes & errores, etiam ſuper ſacramento altaris faciunt & diſceptant, in periculum animarum ſuarum, ac aliorum Chriſtianorum pernicioſum ac perverſum exemplum, & fidei orthodoxæ præjudicium non modicum & gravamen: ſub quorum prætextu corda ſimplicium poterunt de facili hæſitare de fide, immo damnabiliter cadere in errorem, ac fidei Chriſtianæ fundamentum in eorum mentibus vacillare; taliter intimavit, & pro parte, ut dixit, expoſuit tunc ibidem. Et facta hujuſmodi negotiorum expoſitione, incontinenti eiſdem die & loco, coram dicto rever. patre, & concilio ſuo provinciali prædicto, honorabiles viri dominus Henricus Percy, comes Northumbriæ, & Thomas Herpyngham, camerarius excellentiſſimi principis domini Henrici IV. regis Angliæ & Franciæ, & Thomas Northobury, domicellus, ex parte dicti regis, ac nonnullorum procerum & nobilium regni Angliæ, in parliamento ipſius regis apud Weſtmon. tunc ſpecialiter miſſi, præſentiam ſuam de licentia dicti rever. patris exhibuerunt, & perſonaliter ſteterunt & intimarunt eidem rever. patri, & confratribus ſuis, ac toti congregationi prælatorum & cleri hujuſmodi tunc præſentium, inter cætera, de hæreſibus & erroribus ſic modo generali, in dicto regno Angliæ in fidei catholicæ deſtructionem & Chriſtianorum confuſionem non modicam, niſi citius ſuccurratur, per nonnullos tam clericos, ut dixerunt, quam laicos, doctis, prædicatis, & tentis ac conventiculis privatis in ea parte factis; ſuppli-

A cantes, quatenus ad deſtructionem hujuſmodi errorum & hæreſium, ſic pullulantium, ne deterius inde contingat, per dictum dom. archiepiſcopum, ac alios prælatos & clerum remedium congruum juxta juris exigentiam apponeretur; & delinquentes hujuſmodi ſecundum ipſorum demerita canonice & publice puniantur; & promiſerunt in ea parte, ſi neceſſe fuerit, regiam protectionem & defenſionem in omnibus favorabiliter inclinatam. Commendaverunt etiam ipſum dominum regem & ſtatum ſuum, ipſorum prælatorum & cleri piis orationum ſuffragiis, ac defenſionem & ſalvationem regni ſui, ipſorum neceſſario in dicta convocatione concedendo ſubſidio opportune, ſupportandas. Ac deinde dictus reverer. pater dom. archiepiſcopus ſupradictus, habito aliquali tractatu cum confratribus ſuis, præfatis nunciis ſuis miſſis reſpondebat, dicens: Ego & confratres mei, ac totus clerus hic præſens regraciamus domino noſtro regi, de bono zelo, quem erga nos in ſingulis eccleſiæ Anglicanæ utilitatem & honeſtatem concernentibus, & præſertim circa fidei orthodoxæ defenſionem hucuſque exhibuit, ut etiam exhibebit, ut ſperamus, in futurum; & quantum ad præmiſſa, nobis ex parte ipſius domini noſtri regis intimata, habito inde conſilio noſtro in communi ſuper eiſdem & aliis, annuente Altiſſimo, remedium debitum, quatenus in nobis eſt apponere, curabimus & apponemus cum effectu.

Ac ſubſequenter quaſi incontinenti, dictus rever. pater dom. archiepiſcopus, quia ipſum & confratres ſuos, ut dixit, circa parliamentum prædictum neceſſario impediri contingeret hujuſmodi concilium provinciale & convocationem cleri cum ſingulis emergentibus & dependentibus uſque in diem ſabbati prox. poſt feſtum S. Scholaſticæ virginis prox. futurum, continuavit tunc ibidem.

Adveniente vero dicto die ſabbati, vid. 12. die menſis Februarii, dictus rever. pater dom. archiepiſcopus Cant. in præſentia concilii ſui provincialis, in dicta domo capitulari congregati, contra quemdam dominum Will. Sawtre, alias dict. Chatrys, cappellanum prætenſum, perſonaliter tunc ibidem de mandato domin. comparentem, objecit, quod idem dominus Will. nonnullas concluſiones hæreticas & erroneas coram vener. patre domino Henrico, Dei gratia Norwicen. epiſcopo, quondam renunciavit & abjuravit, ac poſt et citra abjurationem hujuſmodi eaſdem concluſiones ſeu etiam conſimiles fidei orthodoxæ renugnantes tenuit, docuit, et prædicavit publice et occulte, in animæ ſuæ grave periculum, et aliorum exemplum pernicioſum; ac deinde hujuſmodi concluſiones per ipſum dominum Willelmum citra renunciationem prædictam tentas et prædicatas, ut dicebatur, tunc ibidem in quadam ſchedula deſcriptas, eidem domino

VVil-

VVillelmo veraciter de verbo ad verbum per mag. Robertum Hallum, dicti reverendiſſimi patris cancellarium, perlegi fecit, ſub eo, qui ſequitur, tenore verborum. ANNO CHRISTI 1401.

Articuli objecti VVillelmo Sawtre.

Dominus Will. Chatrys, alias dictus Sawtre, cappellanus parochialis S. Sythæ virginis London. tenet concluſiones ſubſcriptas publice et occulte.

I.

In primis, quod non vult adorare crucem, in qua Chriſtus paſſus eſt, ſed ſolum Chriſtum paſſum in cruce;

II.

Item, quod magis vellet adorare regem temporalem, quam crucem ligneam prædictam.

III.

Item, quod vult magis honorare corpora ſanctorum, quam veram crucem Chriſti, in qua Chriſtus pependit; hoc dato, quod vera crux eſſet coram eo.

IV.

Item, quod vult potius adorare hominem vere confeſſum et contritum, quam crucem Chriſti.

V.

Item, quod tenetur magis adorare hominem, quem ſcit prædeſtinatum, quam aliquem angelum Dei.

VI.

Item, quod ſi aliquis voverit viſitare limina apoſtolorum Petri et Pauli, vel peregre proficiſci ad tumbam S. Thomæ vel alibi, pro beneficio temporali obtinendo, non tenetur votum hujuſmodi implere, ſed poteſt expenſas voti diſtribuere in eleemoſynas pauperum.

VII.

Item, quod quilibet presbyter et etiam diaconus magis tenetur prædicare verbum Dei, quam dicere horas canonicas.

VIII.

Item, quod poſt prolationem verborum ſacramentalium corporis Chriſti, remanet panis ejuſdem naturæ ſicut ante, nec deſinit eſſe panis.

Quibus quidem concluſionibus ſive articulis ſic perlectis, dictus rever. pater petiit per dictum dominum Willelmum reſponderi. Idem vero Will. petiit copiam hujuſmodi articulorum ſive concluſionum, et terminum competentem ad reſpondendum eiſdem. Et tunc præfatus dominus archiepiſcopus copiam hujuſmodi articulorum ſive concluſionum eidem domino Willelmo tradi mandavit, et liberari fecit ibidem, ac diem Jovis prox. futurum ad deliberandum et reſpondendum eidem aſſignavit. ANNO CHRISTI 1401.

Quo quidem die Jovis adveniente, mag. Nicolaus Riſsheton. cauſarum et negotiorum audientiæ præfati rever. patris domini archiepiſcopi auditor, prædictam convocationem cum ſuis emergentibus, dependentibus, et connexis uſque in diem craſtinum ad horam octavam ante prandium, de mandato ipſius rever. patris in parliamento Weſtmon. tunc exiſtentis, continuavit. Adveniente vero die craſtina, vid. die veneris, in domo capitulari prædicta, præfatus dominus Will. Sawtre coram prædicto rever. patre et concilio ſuo provinciali, tunc ibidem congregato, perſonaliter comparens, quamdam ſchedulam, reſponſiones ad certos articulos ſive concluſiones, alias ſibi, ut præmittitur, per ipſum reverendum patrem objectos et liberatos, in ſe continentem, exhibuit, et eidem domino archiepiſcopo pro reſponſione ſua in ea parte, ut dixit, tradidit ſub eo, qui ſequitur, tenore verborum.

Reſpon. VV. Sawtre ad articulos.

Ego Willelmus Sawtre, presbyter indignus, dico et reſpondeo, quod non volo nec intendo crucem, in qua Chriſtus paſſus eſt, adorare, ſed ſolum Chriſtum paſſum in cruce, ſic intelligendo, quod nolo crucem materialem, propter groſſam materiam corporalem adorare; volo tamen ipſam adorare, tanquam ſignum recordativum et memoriale paſſionis Chriſti, adoratione vicaria. Et volo magis adorare regem temporalem, quam crucem ligneam prædictam, quantum ad materiam in ſe. Volo etiam magis honorare corpora ſanctorum, quam veram crucem Chriſti, in qua Chriſtus pependit, hoc dato, quod vera crux eſſet coram me, quantum ad materiam in ſe. Item, volo potius adorare hominem vere confeſſum et contritum, quam crucem, in qua Chriſtus pependit, quantum ad materiam corporalem. Et etiam teneor & volo magis adorare hominem, quem ſcio prædeſtinatum, vere confeſſum & contritum, quam angelum Dei, quantum ad hoc quod homo eſt ejuſdem naturæ cum humanitate Chriſti, non ſic angelus beatus; volo tamen adorare utrumque conformiter voluntati divinæ. Item, quod ſi aliquis vovit viſitare limina apoſtolorum Petri & Pauli, vel peregre proficiſci ad tumbam S. Thomæ, vel alibi, pro beneficio temporali obtinendo; non tenetur votum hujuſmodi implere ſimpliciter, de neceſſitate ſalutis æternæ; ſed poteſt expenſas diſtribuere in eleemoſynas pauperum, ex conſilio ſui ſuperioris prudenti, ut ſuppono. Item, dico, quod diaconus & quilibet presbyter magis tenetur prædicare verbum Dei, quam dicere horas canonicas, ſecundum primam ordinationem eccleſiæ. Item de ſacramento altaris interrogatus, dico, quod, poſt prolationem verborum ſacramentalium corporis Chriſti remanet panis, quem frangimus, & panis cum corpore Chriſti, nec deſinit eſſe panis ſimpliciter, ſed remanet ſanctus, verus, & panis vitæ; et credo illud eſſe verum corpus Chriſti poſt prolationem verborum ſacramentalium.

Quibus reſponſionibus per venerabilem virum magnum Robertum Hallum, cancellarium domini tunc ibidem perlectis, dictus rever. pater dom.

dom. Thomas, Cant. archiepiſcopus, quæſivit a dicto domino Willelmo, utrum ipſe præfatos hæreſes & errores ſibi, ut præmittitur, objectos alias coram reverendo patre domino Henrico, Epiſcopo Norwicenſi abjuraſſet, ſeu tales concluſiones ſive articulos revocaſſet, vel renunciaſſet eiſdem? qui dixit & affirmavit quod non. Et conſequenter immediate omiſſis omnibus aliis articulis, concluſionibus, & reſponſionibus ſupraſcriptis, dictus rever. pater dom. archiepiſcopus interrogavit eumdem dominum Will. Sawtre ſpecialiter ſuper ſacramento altaris: primo, vid. utrum in ſacramento altaris, poſt prolationem verborum ſacramentalium remanet verus panis materialis, vel non? Ad quam quidem interrogationem idem dominus Wille. quaſi vacillando, reſpondit dicens, ſe illud neſcire; dixit tamen quod ibi eſt verus panis, quia panis vitæ, qui de cælo deſcendit. Deinde dominus interrogavit ipſum Willelmum, utrum in ſacramento altaris poſt verba ſacramentalia a presbytero rite prolata, remanet idem panis, qui ante, vel non? Et ad ipſam quæſtionem prædictus Willelmus quaſi conſimiliter reſpondebat, ſicut prius, dicens, quod ibidem fuit panis ſanctus, panis verus, & panis vitæ, qui &c. Poſtea vero dictus rever. pater quæſivit ab eodem, utrum ille panis materialis ante conſecrationem poſt verba ſacramentalia a presbytero rite prolata traſmutatur a natura panis in verum corpus Chriſti? ad quam quæſtionem dictus dominus Will. dixit, ſe hanc materiam neſcire. Et nunc idem rever. pater dom. archiepiſcopus aſſignavit eidem domino Willelmo terminum ad deliberandum & plenius reſpondendum in craſtino; & convocationem hujuſmodi in craſtinum etiam continuavit tunc ibidem.

Quo quidem craſtino, vid. 19. die menſis Februarii adveniente, præfatus rever. pater dominus archiepiſcopus Cant. in dicta domo capitulari S. Pauli London. coram concilio ſuo provinciali, tunc ibidem congregato, præfatum dominum Willelmum Sarwtre pariter tunc præſentem, de & ſuper ſacramento altaris ſpecialiter, ſicut ante, interrogavit, & examinavit; idemque dominus Will. quaſi conſimiliter, ſicut prius, reſpondebat. Et deinde inter cætera rever. pater petiit ab eodem Will. ſi ille panis materialis ſuper altari poſt verba ſacramentalia a presbytero rite prolata, tranſubſtantiatur in verum corpus Chriſti? Et idem dixit, ſe non intelligere. Poſtea dominus interrogavit, numquid ille panis materialis, albus, & rotundus ad ſacramentum corporis Chriſti ſuper altare aptus & diſpoſitus, concurrentibus omnibus & ſingulis, quæ requiruntur, virtute verborum ſacramentalium a presbytero rite prolatorum, tranſubſtantiatur in verum corpus Chriſti, & deſinit eſſe panis ſimpliciter. Dictus vero dominus Will. ad hujuſmodi interrogationem, quaſi deridendo, reſpondit dicens, ſe hoc neſcire. Ac conſequenter dominus interrogavit ipſum Willelmum utrum vellet ſtare determinationi eccleſiæ, quæ ponit, quod in ſacramento altaris poſt conſecrationem a presbytero rite factam, non remanet idem panis in natura, qui ante ſed deſinit eſſe panis ſimpliciter?

Ad ipſam interrogationem dictus dominus Will. dixit, quod vellet ſtare determinationi eccleſiæ, ubi talis determinatio non eſſet divinæ voluntati contraria. Et tunc interrogatus finaliter, quod ſentiret de & ſuper ſacramento altaris, dixit & aſſeruit; quod poſt conſecrationem a presbytero rite factam, remanet verus panis, & idem panis, qui ante. Et iſta examinatio ſuper ſacramento altaris duravit ab hora octava ipſius diei, uſque ad horam XI. vel circiter, adeo quod interim præfatus Will. aliter noluit reſpondere, nec ſuper ſacramento altaris informationem catholicam recipere, juxta inſtitutionem eccleſiæ & fidei Chriſtianæ. Unde præfatus rever. pater dom. Thomas Cant. archiepiſcopus, de conſilio & aſſenſu totius concilii ſui tunc præſentis, ſententiam ſuam ſcriptis per honorabilem virum mag. Rob. Hallum, organum vocis ſuæ, contra eumdem dom. VVill. Sawtre præſentem perſonaliter, & errores ſuos & hæreſes revocare recuſantem, ſed eoſdem pertinaciter defendentem, tulit & promulgavit ſub eo, qui ſequitur, tenore verborum,

ANNO CHRISTI 1401.

Pronunciatio dom. VVill. Savvtre pro hæretico.

„ In Dei nomine, Amen. Nos Thomas, „ perm. div. Cant. archiepiſcopus, totius An- „ gliæ primas, & apoſtolicæ ſedis Legatus, „ auctoritate Dei omnipotentis, & beatorum „ Petri & Pauli, ac eccleſiæ ſacroſanctæ & „ noſtra, pro tribunali ſedentes, & habentes „ præ oculis ſolum Deum, de confratrum & „ ſuffraganeorum noſtrorum in præſenti concilio provinciali nobis aſſiſtentium, & totius „ cleri conſilio & aſſenſu per hanc noſtram „ ſententiam definitivam te, VVillelmum Sawtre, alias Chatrys, cappellanum prætenſum, coram nobis perſonaliter comparentem, in & ſuper crimine hæreſis judicialiter & legitime convictum, hæreticum, & „ tamquam hæreticum puniendum pronunciamus, decernimus, & declaramus in his „ ſcriptis. Qua quidem ſententia ſic lecta præfatus rever. pater dom. archiepiſcopus Cant. „ continuavit hujuſmodi provinciale concilium „ uſque in diem Mercurii tunc proxime futurum.

Ipſo vero die Mercurii vid. 23. die dicti menſis Februar. adveniente, ven. pater dominus Henricus, epiſcopus Norwicen. juxta mandatum ejuſdem domini archiepiſcopi Cant. quemdam proceſſum ipſius ſigillatum & clauſum, per quemdam familiarem ſuum in concilio hujuſmodi præſentem, prædicto domino VVill. Sawtre præſentavit, & fidem hujuſmodi ſigillo per teſtes ſide dignos impoſuit. Cujus tenor ſequitur, & eſt talis.

Memorandum, quod die ultima menſis Aprilis, A. D. MCCCXCIX. indict. VII. pontificatus domini Bonifacii papæ IX. anno X. in camera infra manerium rever. patris & domini, dom. Henrici, Norwicenſis epiſcopi, apud Southelmham, ubi cuſtoditur regiſtrum dicti patris ante horam nonam dicti diei, & poſt horam nonam ejuſdem diei, in quadam cappella infra dictum manerium ſituata, ac primo die menſis Maji extunc proxime ſequent. in præfata camera dominus VVillelmus Chatris, cappellanus parochialis eccleſiæ S. Margaretæ villæ Lenum & Tylnus, comparuit coram reverendo patre Henr. epiſcopo Norwicenſi, præſentibus magiſtris Johrde Derlyngton, archidiacono Norwic. decretorum doctore, fratre VValtero Dyſſe, & Joh. Rykynghale, ſacræ paginæ profeſſoribus, ac VVillelmo

☞ mo Carleton, U. J. doctore, necnon VVill. A Fryseby, & Hugone Brydham, notariis publicis, & publice asseruit, & tenuit conclusiones infrascriptas.

ANNO CHRISTI 1401.

I.

In primis dicit, quod non vult crucem, in qua Christus passus est, adorare; sed Christum solum passum in cruce.

II.

Item dicit, quod vult magis adorare regem temporalem, quam crucem ligneam prædictam.

III.

Item dicit, quod vult magis honorare corpora sanctorum, quam veram crucem Christi, in qua Christus pependit, hoc dato, quod vera crux esset coram eo.

IV.

Item dicit, quod diaconus et quilibet presbyter, magis tenetur prædicare verbum Dei, quam dicere matutinas, et alias horas canonicas.

V.

Item dicit, se multis diebus omisisse matutinas, et alias horas canonicas, existentem in sanitate, propter diversas occupationes, vid. audiendo confessiones, et insistendo aliis præcibus, ac propter studium, et illis diebus missas celebrasse; et dicit ulterius, quod presbyter taliter occupatus in confessionibus, orationibus, seu studio, non tenetur dicere matutinas, & alias hora canonicas.

VI.

Item dicit, quod si aliquis vovit peregre proficisci ad tumbam S. Thomæ Cant. vel alibi D pro aliquo beneficio temporali obtinendo, ut puta pro liberatione infirmitatis vel salvatione bonorum temporalium, vel hujusmodi; non tenetur implere illud votum; sed expensas voti distribuere in eleemosynas pauperum.

VII.

Item dicit, quod sæpius mutavit talia vota auctoritate sacerdotali sine auctoritate diœcesani

VIII.

Item dicit, quod post prolationem verbo- E rum sacramentalium corporis Christi remanet panis ejusdem naturæ, quæ fuit prius, cum corpore Christi, nec desinit esse panis.

IX.

Item dicit, quod vult potius adorare hominem vere confessum & contritum, quam crucem, in qua Christus pependit.

X.

ANNO CHRISTI 1401.

Item dicit, quod vult & tenetur magis adorare hominem vere confessum & contritum, quam aliquem angelum Dei. Præmissa omnia & singula dicit præfatus VVillelmus, ut asserit, cum matura deliberatione.

Postmodum vero die 30. mensis Maji, A. D indictione, & pontificatus prædictis, in præfata cappella infra manerium dicti rever. patris Henrici, Norwicen. episcopi, situat. apud Suothelmham, supradictus dom. VVillelmus revocavit dictas conclusiones omnes & singulas, & renunciavit eisdem; errores suos & hæreses B hujusmodi corrigendo, & abjuravit, tactis sacrosanctis evangeliis, coram præfato rever. patre Henrico, Norwic. episcopo, dictas conclusiones omnes & singulas; & ulterius juravit, quod de cætero conclusiones prædictas numquam prædicaret, assereret, seu teneret, palam vel occulte; & quod pronunciaret juxta assignationem dicti rever. patris conclusiones prædictas fore erroneas & hæreses, &c. ut infra declaratur in ecclesiis parochialibus de Lenum & Tylny, & in aliis locis, ad arbitrium dicti patris in præmissis, præsentibus discretis viris mag. Nicolao Risheton, auditore palatii apostolici in curia Romana, fratre VVill. Disse, & Joh. Rykynghale, doctoribus in theologia, C VVill. Carleton, U. J. doctore, VVill Frysseby, Hugone Brydham, & Gregorio Strode, notariis, publicis & aliis quampluribus.

Responsio ad præmissa.

I.

In primis quantum ad primam conclusionem, quod non vult adorare crucem, &c. fatetur se errasse, & articulum fore erroneum, & submittit se.

II

Item, quantum ad secundum articulum, quod vult magis adorare regem temporalem, &c. fatetur se errasse, & articulum fore erroneum, & submittit se.

III.

Item, quantum ad III. articulum, quod vult magis honorare corpora sanctorum &c. fatetur se errasse, & articulum fore erroneum, & submittit se.

IV.

Item, quantum ad IV. articulum, quod diaconus & quilibet presbyter &c. fatetur se errasse & articulum fore erroneum, & submittit se.

V.

Item, quantum ad V. articulum, quod dicit se omisisse matutinas &c. fatetur se errasse & deliquisse, & submittit se.

VI.

Item, quantum ad VI. articulum, quod si ali-

aliquis peregre proficiſci &c. dicit, quod quis magis tenetur implere votum; & fatetur ſe erraſſe, & articulum fore erroneum & ſubmittit ſe.

VII.

Item, quantum ad VII. articulum, quod ſæpius mutavit vota &c. fatetur ſe erraſſe, & ſubmittit ſe.

VIII.

Item, quantum ad VIII. articulum, quod poſt prolationem verborum ſacramental. &c. fatetur quod hæreſis eſt; & dicit quod ille panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti poſt prolationem verborum ſacramentalium, & deſinit eſſe panis ejuſdem naturæ.

IX.

Item, quantum ad IX. articulum, quod vult potius adorare hominem &c. fatetur ſe erraſſe, & articulum fore erroneum, ac ſubmittit ſe.

X.

Item, quantum ad X. articulum, quod vult potius adorare hominem, quam angelum Dei &c. fatetur ſe erraſſe, & articulum fore erroneum, & ſubmittit ſe.

Subſequente vero die 25. menſi Maji, anno ſupradicto, in cœmeterio cappellæ S. Jacobi, infra villam Lenum, prædictus VVillelmus, coram præfato rev. patre, ac clero & populo dictæ villæ Lenum circumſtantibus, publice declaravit in lingua materna concluſiones ſupradictas fore erroneas, & hæreſes, prout in quadam ſchedula continebatur. Et poſtmodum die 26. menſis maji, A. D. ſupradicto, in eccleſia hoſpitalis S. Johannis dictæ villæ Lenum, ſupradictus dom. VVillelmus, coram dicto rever. patre pro tribunali ſedente, juravit tactis ſacroſanctis evangeliis, quod nunquam de cætero prædicaret, palam vel publice, concluſiones ſupradictas, nec confeſſiones aliquorum ſubditorum ſuorum dictæ Norwic. diœc. audiret infra dictam diœc. ſine licentia ſpeciali dicti rever. patris, &c. Præſentibus rever. in Chriſto patre, fratre Johanne, Smernien. archiepiſcopo, ac magiſtris Joh. Rykinghale, ſacræ paginæ profeſſore, VVill. Carleton, utriuſque juris doctore, ac Thoma Bulton, official. libertatis villæ Lenum ſupradictæ, & aliis quamplurimis, &c.

Tenor ſchedulæ ſupradictæ.

I.

„ I ſey that this article is fals and erro„ neye, and by fals information y held it, „ the whiche y renounſe and aske foryeve„ therof, and ſey that it is a precious rely„ ke, and that J ſchall holde it, vvhyle that „ y live: and that J ſvvere here.

II.

I ſey that this article is fals and erroneye, „ and by fals information y held it, the „ vvhiche J renounſe and aske foryevenes„ ther of, and ſey that it is a precious rely- ANNO CHRISTI 1401. „ ke, and that J ſchall holde it, vvhyle that „ y live: and that J ſvvere here.

III.

„ J ſey that this article is fals and erro„ neye, and by fals information y held it, „ the vvhiche J renounſe and aske foryeveneſs„ ther sof, and ſey that is a precious relyke, „ and that J ſehall holde it, vvhyle that y „ live: and that J ſvvere here.

IV.

„ J Knovv. vvelle that J erred vvronfuly„ che by fals information, for J vvote vvel„ le, that a deken or a preſte is more hol„ de to ſeye his matynes and his oures, than „ to preche for ther to he is bunden by ry„ ght vvher for y ſubmitte me, " ut ſupra ".

V.

To cnant that article J Knovve vvelle, „ that y erred by fals information, vvher for „ Jaske foryevenes.

VI.

„ J ſey that opinion is fals and erroneye, „ and by fals information y helde it for a man„ sholden to holde his avvove.

VII.

To this article y ſey that y dyd it by au„ torite of præſtehode, vvher thorovve y „ Knovveleche vvelle, that y have gylt and „ treſpaſſed; vvher for y bubmitte me to „ God, and to holy chyrche, and to ſovve „ fader, ſvveryng that y ſchalle never hal„ de it more.

VIII.

„ J ſey that J held it by fals and vvrong in„ formation, but novv. J Knovve vvelle, that „ it is ereſye, and that brede as none that „ the vvord of the ſacrament is ſeyde, it is „ no longer brede materiall, but that it is „ turned. in to verry Cryſtes body: and that „ y ſvvere here.

IX.

„ J ſey, that it is fals and erroneye &c. „ ut ſupra.

X.

„ J ſey as J ſeyde, ut ſupra.

Et ſubſequenter dicto 23. die menſis Feb. A. D. MCCCC. in domo capitulari S. Pauli London antedicta, præfatus reverendiſſimus pater dom. Thomas, Dei gratia, Cant. archiepiſcopus, in convocatione ſua prælatorum & cleri & concilio hujuſmodi, tunc præſentium, ſupraſcriptum proceſſum dom. Norvvicen. epiſcopi palam & publice coram dicto dom. VVill. Savvtre, alias Chartrys, perlegi fecit; ac deinde interrogavit eumdem dom. VVill. utrum

ANNO CHRISTI 1401.

ipſe plene intellexerit & noverit hujuſmodi proceſſum, & contenta in eodem; & dixit, quod ſcit. Ac inſuper interrogatus, ſi quid vellet, aut ſciret dicere, vel apponere contra proceſſum; & reſpondit, quod non. Et poſtea incontinenti dictus rever. pater Thomas, archiep. Cant. interrogavit eumdem dom. VVill. ac eidem impoſuit, prout ab aliis pluribus etiam fuit impoſitum, quod poſtquam ipſe diverſos errores & hæreſes coram ven. patre epiſcopo Norvvic. judicialiter revocaſſet & abjuraſſet, tunc inter cæteros errores & hæreſes per ipſum doctos, tentos, & prædicatos, tenuit & publice prædicavit, quod in ſacramento altaris, poſt conſecrationem a presbytero rite factam, remanet verus panis materialis; quam hæreſim, prout alias hæreſes & errores, etiam coram præfato dom. epiſcopo Norvvic. abjuravit. Ad quæ præfatus VVillelmus reſpondit, & quaſi ridendo ſive deridendo præmiſſa negavit, & ignoravit ut dixit; publice tamen aſſeruit, quod prædictam tenuit & docuit poſt datam dicti proceſſus facti per epiſcopum Norvvic. prout tenebat etiam in eodem concilio. Et finaliter fuit petitum ab eodem domino VVillelmo, quare non debuit pronunciari relapſus, nec aliquam cauſam allegavit. Unde præfatus dom. archiepiſcopus Cant. de conſilio & aſſenſu totius concilii, præſertim cum conſilio & aſſenſu vener. patrum dominorum epiſcoporum, necnon priorum, decanorum, & archidiaconorum, & aliorum vener. doctorum, & clericorum pro tunc ibidem præſentium in concilio, ſupradictum dom. VVill. Savvtre, alias dictum Chatrys, presbyterum, in hæreſim relapſum, ac propter ipſius incorrigibilitatem ad ejus degradationem & actualem depoſitionem procedendum fore duxit per ſententiam ſuam definitivam in ſcriptis latam, cujus tenor ſequitur in hæc verba;

„ Chriſti nomine invocato, nos Thomas, „ Dei gratia archiepiſcopus Cant. legatus ſe„ dis apoſtolicæ, ac primas totius Angliæ, „ te VVill. Savvtre, alias dictum Chatrys, „ presbyterum, ſuper hæreſi per nos de con„ ſilio & aſſenſu omnium & ſingulorum con„ fratrum noſtrorum, & totius cleri per no„ ſtram ſententiam definitivam in ſcriptis la„ tam, convictum & condemnatum fuiſſe & „ eſſe in hæreſim relapſum, ac ad depoſitio„ nem & degradationem juxta canonicas ſan„ ctiones procedendum fore decernimus & de„ claramus in his ſcriptis.

Et dicto die mercurii ad ulteriora in eodem provinciali concilio non fuit proceſſum, ſed fuit continuatum cum omnibus dependentibus uſque in diem veneris prox. tunc futurum.

Quo die veneris adveniente, mag. Nicol. Kiſsheton de mandato domini tunc in parliamento occupati, ut dixit, concilium ſive convocationem hujuſmodi cum ſuis incidentibus, emergent. dependent. & connex. uſque in craſtinum, vid. diem ſabbati tunc prox. ſequentem, continuavit. Ipſa vero die ſabbati, viz. 24. die dicti menſis Februar. præfatus rever. pater dominus Thomas, Cant. archiepiſcopus, in ſede epiſcopali præfatæ eccleſiæ S. Pauli London. conſtitutus, & pontificalibus ſolemniter indutus, aſcitis & ſibi in hac parte aſſiſtentibus, vener. patribus dominis London. Lincoln. Hereforden. Exon. Meneven. & Roſſen. epiſcopis ſupradictis, præfatum dom. VVil. Savvtre veſtimentis ſacerdotalibus indutum, coram ſe in eadem ſede præſentari & comparere in conſpectu populi mandavit & fecit. Ac deinde quaſi totum proceſſum factum contra eumdem dominum VVill. in lingua materna Anglicana toti clero & populo in multitudine copioſa coram ipſo congregato expoſuit, & publice declaravit. Quibus ſic factis antedictam ſententiam de relapſu alias contra ipſum dominum VVill. ut præmittitur, latam ex abundanti recitavit, & perlegit tunc ibidem. Et quia ipſum VVill. in ea parte adhuc conteri vel pœnitere non videbat, ad ipſius degradationem & actualem depoſitionem proceſſit ſub forma, quæ ſequitur,

„ In nomine Patris, Filii, & Spiritus San„ cti Amen. Nos Thomas, permiſſione divi„ na Cant. archiepiſcopus, totius Angliæ pri„ mas, & apoſtolicæ ſedis legatus, te VVill. „ Savvtre, alias Chatrys, cappellanum præ„ tenſum, in habitu & apparatu ſacerdotali „ indutum, hæreticum, & in hæreſim rela„ pſum, per noſtram ſententiam definitivam „ condemnatum de conſilio, aſſenſu, & au„ ctoritate, ac concluſione etiam omnium „ confratrum noſtrorum coepiſcoporum, & „ prælatorum, ac totius cleri concilii noſtri „ provincialis, ab ordine ſacerdotali degrada„ mus & deponimus: & in ſignum degrada„ tionis & actualis depoſitionis ab ordine ſa„ cerdotali propter incorrigibilitatem tuam, „ tibi patenam & calicem auferimus, ac om„ ni poteſtate miſſam celebrandi te priva„ mus; necnon te caſula exuimus, veſtem„ que ſacerdotalem tibi auferimus, ac te om„ ni & omnimodo honore ſacerdotali pri„ vamus.

„ Item, nos Thomas archiepiſcopus ante„ dictus, auctoritate, conſilio, & aſſenſu, qui„ bus ſupra, te VVillelmum antedictum, dia„ conum prætenſum, in habitu & apparatu „ diaconali indutum, librum evangeliorum ha„ bentem in manibus, hæreticum & relapſum „ per ſententiam, ut præfertur, condemna„ tum, ab ordine diaconali degradamus & „ deponimus: & in ſignum degradationis & „ actualis depoſitionis hujuſmodi librum evan„ geliorum & ſtolam tibi auferimus, ac te po„ teſtate legendi evangelium, ac omni & om„ nimodo honore diaconali privamus.

„ Item, nos Thomas archiepiſcopus prædi„ ctus, auctoritate, conſilio & aſſenſu, qui„ bus ſupra, te VVill. præfatum, ſubdiaco„ num prætenſum, in habitu & veſtimento „ ſubdiaconali indutum, hæreticum, & rela„ pſum per ſententiam, ut præmittitur, con„ demnatum, ab ordine ſubdiaconali degrada„ mus & deponimus, & in ſignum degrada„ tionis & actualis depoſitionis, tibi albam & „ manipulum auferimus, ac te omni & om„ nimodo honore ſubdiaconali privamus.

„ Item, nos Thomas archiepiſcopus ante„ dictus auctoritate, conſilio, & aſſenſu, qui„ bus ſupra, te VVill. prædictum, acolitum „ prætenſum, in habitu acolitatus indutum, „ hæreticum & relapſum per ſententiam no„ ſtram, ut præmittitur, condemnatum, ab „ ordine acolitatus degradamus & deponimus: „ & in ſignum degradationis & actualis de„ poſitionis, tibi ceroferarium & urceolum „ auferimus, ac te omni & omnimodo hono„ re acolitatus privamus.

„ Item, nos Thomas archiepiſcopus prædi„ ctus,

ANNO CHRISTI 1401.

„ ctus, auctoritate, consilio, & assensu, quibus supra, te VVill. prædictum, exorcistam „ prætensum, in habitu exorcistæ indutum, „ hæreticum & relapsum per nostram senten„ tiam, ut præmittitur, condemnatum, ab „ ordine exorcistæ degradamus & deponimus: „ et in signum degradationis, et actualis depo„ sitionis hujusmodi, tibi librum exorcismorum „ auferimus, ac te omni et omnimodo hono„ re exorcistæ privamus.

„ Item, nos Thomas archiepiscopus prædi„ ctus, auctoritate, consilio, et assensu, qui„ bus supra, te VVill. antedictum, lectorem „ prætensum, in habitu lectoris indutum, hæ„ reticum et relapsum per nostram senten„ tiam, ut præmittitur, condemnatum, ab „ ordine lectoris degradamus et deponimus: „ et in signum degradationis, et actualis de„ positionis hujusmodi, tibi codicem divina„ rum lectionum auferimus, ac te omni et „ omnimodo honore lectoris privamus.

„ Item, nos Thomas archiepiscopus prædi„ ctus, auctoritate, consilio, et assensu, qui„ bus supra, te VVill. Savvtre antedictum, „ ostiarium prætensum; in habitu ostiarii et „ superpelliceo indutum, hæreticum et rela„ psum per nostram sententiam definitivam, „ ut præmittitur, condemnatum, ab ordine „ ostiarii degradamus et deponimus: et in si„ gnum degradationis et actualis depositionis „ hujusmodi, ex causis præmissis tibi claves „ ecclesiæ et superpelliceum auferimus, ac „ omni et omnimodo honore et commodo „ ostiarii te privamus: nec non te VVill. „ Savvtre, alias dictum Chatrys, auctoritate „ Dei omnipotentis Patris et Filii, et Spiri„ tus S. ac nostra, et auctoritate, consilio, „ et assensu totius concilii nostri provincialis „ suprascripti, ab ordinibus, beneficiis, et „ privilegiis, et habitu et foro ecclesiasticis „ propter tuam pertinaciam et incorrigibilita„ tem, curia seculari constabularii et mares„ calli regni Angliæ coram nobis hic persona„ liter præsente, degradamus et deponimus, „ ac omnibus et singulis honoribus et insigniis „ clericalibus quibuscumque exuimus et priva„ mus in his scriptis. Nec non in signum de„ gradationis et depositionis actualium, coro„ nam et tonsuram clericalem in nostra præ„ sentia fecimus abradi, et ad instar laici se„ cularis penitus deleri, ac capiti ejusdem „ VVillelmi, tanquam laici secularis, capi„ tium stragulatum apponi; rogantes eamdem „ curiam, quatenus favorabiliter ipsum VVil„ lelmum velit habere recommissum.

Qua quidem degradatione & depositionis solemnitate per dictum rever. patrem, ut præmittitur, peracta, continuatum fuit concilium provinciale supradictum usque in diem lunæ tunc proxime futurum. Et ipso die lunæ, vid. ultimo die ejusdem mensis feb. in domo capitulari antedicta, comparuit personaliter coram dicto reverendissimo patre dom. Joh. Purney, cappellanus, ut asseruit, Lincoln. diœc. de & supra diversis hæresibus & erroribus infamatus, & accusatus. Cui idem rever. pater in præsentia concilii sui, quosdam articulos inferius descriptos, errores, & hæreses in se continentes, objecit; & de credentia, manutenentia, & doctrina eorumdem hæresium & errorum, fidei catholicæ, & determinationi ecclesiæ repugnantium, imposuit, & super eisdem ipsum interogavit, & diligenter examinavit. Et quia ipsum rever. patrem circa ardua & urgentia negotia, nedum statum & utilitatem ecclesiæ & etiam totius regni Angliæ, in parliamento, ad tempus necessarium occupari contingeret, ut dixit; ad audiendum dominum Johannem, ac articulos hujusmodi, & omnes hæreses & errores per ipsum scriptos, tentos, doctos, vel qualitercumque prædicatos examinand. & cum consilio sacræ theologiæ professorum, & decretorum doctorum, & aliorum juris peritorum ipsius convocationis, discutiend. & plene determinand. vener. patres dominos Richardum Bangor, & Joh. Roffen. episcopos assignavit, & loco suo substituit, ac eisdem vices suas commisit in ea parte, tunc ibidem, ac insuper hujusmodi concilium sive convocationem usque in crastinum continuavit, & sic de diebus in dies usque in diem sabbati, & deinde etiam in omnem eventum usque ad diem lunæ proxime tunc futurum. Ipso siquidem die sabbati supradicto vid. 5. die mensis Martii A. Domini MCCCC. in domo capitulari prædicta, coram præfatis vener. patribus dominis Bangor & Roffen. episcopis; magistris Johanne Barnet, Roberto Hallum, Nicol. Rissheton, & aliis doctoribus & clericis quampluribus, dictus dominus Joh. Purney, cappellanus, recognovit errores suos & hæreses, quos antea scripsit, tenuit, & docuit, ut dixit, & ipsos omnes & singulos ac alios universos anathematizavit in perpetuum & abjuravit; ac correctioni, arbitrio, & informationi dicti domini archiepiscopi, cum suo concilio se humiliter & sponte submisit; nec non tactis sacrosanctis Dei evangeliis juravit & pronunciavit, prout in quadam papyri schedula, tunc ibidem exhibita, expresse continebatur. Et consequenter die crastina, vid. die dominica proxime sequenti, apud crucem S. Pauli London. idem dominus Johannes Purney, in præsentia dominorum London. episcopi, & comitis Warweici, ac dictorum magistrorum Rob. Hallum, Nic. Rissheton, Joh. Barnet, & aliorum dictorum & clericorum nonnullorum, ac totius populi ibidem propter sermonem congregat. eamdem schedulam, & contenta ejusdem, de mandato & arbitrio dicti rever. patris domini archiepiscopi Cantuar. cum concilio suo, publice & aperte in lingua materna Anglicana exposuit, & veraciter declaravit, ac suos hæreses & errores pristinos abjuravit, anathematizavit, & ad sancta Dei evangelia juravit, promisit, & se obligavit juxta formam & effectum hujus, schedula, cujus tenor de verbo ad verbum, cum signo & subscriptione ipsius Johannis, sequitur, & est talis:

„ In Dei nomine, Amen. Ego Joh. Pur„ ney, presbyter indignus, Lincol. diœc. nuper „ suspectus, infamatus, accusatus, & manife„ ste convictus, coram rever. in Christo patre „ ac domino, dom. Thoma, div. prov. Cant. „ archiepiscopo, totius Angliæ primate, & apo„ stolicæ sedis legato, præsente suo provincia„ li concilio, super credentia, doctrina, & „ manutenentia quorumdam errorum & hære„ sium, repugnantium orthodoxæ fidei, ac de„ terminationi sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, „ in quibus, humiliter, non vi nec metu in„ ductus, sed pure, sponte, & libere me sub„ misi, & in præsenti submitto correctioni & „ arbitrio & informationi rever. patris & do„ mini supradicti, cum suo concilio, modo „ veritatem fidei catholicæ, & meos hæreses „ &

☞ „ & errores pristinos recognoscens, hic perso- A „ vel sanctus, ordinatur papa, episcopus, vel
„ naliter constitutus, omnem penitus hære- „ sacerdos a Deo ad ministrandum Ecclesiæ ANNO CHRISTI 1401.
ANNO CHRISTI 1401. „ sim, & præcipue de qua sum infamatus ha- „ sacramenta, nisi per ministerium consecra-
„ ctenus, vel convictus, anathematizo in per- „ tionis, electionis, vel institutionis humanæ,
„ petuum, & abjuro, & veritatem catholicam „ cooperante divina virtute, canonice fuerit
„ dictis hæresibus & erroribus repugnantem „ ordinatus.
„ corde firmiter credo, & ore fideliter confi- „ Quarta hæresis, quam tenui, scripsi, &
„ teor per ordinem, qui sequitur, in his scriptis. „ docui, fuit ista; quod quia prælati quidam
„ Prima hæresis, quam tenui, scripsi, & „ seu clerici male vivunt contra doctrinam &
„ docui, fuit ista; quod in sacramento altaris „ exemplum Christi, & apostolorum ipsius;
„ post sui consecrationem non est nec esse po- „ ideo illi, qui sic vivunt, non habent claves
„ test accidens aliquod sine subjecto; sed ibi „ regni cælorum, sed claves inferni; nec ali-
„ remanet veraciter eadem substantia, & na- „ quis Christianus plus appretiari debet eorum
„ tura panis visibilis & corruptibilis, & idem B „ censuras, quam sibilum serpentium. Immo
„ vinum similiter, quæ ante consecrationem „ si papa forsitan interdiceret regnum nostrum,
„ in altari ponuntur, sacerdotis ministerio con- „ non potest nobis nocere, sed magis prodes-
„ secranda. Sicut cum paganus vel infidelis a- „ se, cum per hoc alleviati essemus ab ejus
„ liquis baptizatur, convertitur spiritualiter in „ legibus observandis, & a divinis officiis jux-
„ membrum Christi per gratiam, & adhuc re- „ ta morem ecclesiæ celebrandis. Contra quam
„ manet idem homo, qui prius, in propria „ hæresim credo & fateor, istam esse catho-
„ substantia & natura. Contra quam hæresim „ licam veritatem, quod prælati ecclesiæ quan-
„ credo & fateor istam esse catholicam veri- „ tumlibet male vivant, dum ab ecclesia to-
„ tatem, quod in eodem vener. sacramento „ lerantur, habent nihilominus veram cæle-
„ altaris, post ejus consecrationem, non re- „ stium clavium potestatem, adversus quam
„ manet eadem substantia, vel natura panis, „ portæ non prævalent infernales; eorumque
„ aut vini, quæ antea ponitur in altari; sed „ censuræ, licet quoque sint forsitan irrationa-
„ tota substantia & natura panis ejusdem in „ biles aut injustæ, cum reverentia tamen sunt
„ totam substantiam corporis Christi, & totum „ humiliter metuendæ, ne suis contemptori-
„ illud vinum in sanguinem ejus, non figura- C „ bus inferant nocumentum.
„ tive, sed veraciter convertuntur; ita quod „ Quinta hæresis, quam tenui, scripsi, do-
„ sola forma sensibilis & similitudo eorum- „ cui, fuit ista: quod quicumque recipit of-
„ dem panis & vini remanet ibidem in eorum „ ficium sacerdotis, etiamsi curam non habue-
„ accidentibus, absque subjecto aliquo eorum- „ rit animarum sibi per morem ecclesiæ dele-
„ dem, & in illa forma panis & vini est ve- „ gatam, nedum potest; immo debet evange-
„ rum corpus Christi & sanguis, ita realiter „ lium populo Dei libere prædicare; alias e-
„ atque veraciter in sua propria substantia „ nim est latro excommunicatus a Deo, & ab
„ & natura, sicut fuit in utero virginis, & „ ecclesia sacrosancta. Contra quam hæresim
„ pependit in cruce, jacuit in sepulcro, et „ credo & fateor istam esse catholicam veri-
„ residet nunc in cælo. „ tatem, quod non licet alicui sacerdoti,
„ Secunda hæresis, quam tenui, scripsi, et „ quantumcumque scienti vel sancto, prædica-
„ docui, fuit ista; quod vocalis confessio seu „ re verbum evangelii populo, nisi ad hoc
„ privata pœnitentia est quædam auriculatio „ missus fuerit a prælato, vel ab ecclesia mi-
„ destruens evangelii libertatem, noviter intro- „ litante vel evidenti miraculo se a Deo mis-
„ ducta per papam et clerum, ad intricandas D „ sum docuerit, vel ab ecclesia triumphante.
„ hominum conscientias in peccato, ad detra- „ Sexta hæresis, quam tenui, scripsi, & do-
„ hendum eorum animas in infernum. Con- „ cui, fuit ista: quod si quis juramentum vel
„ tra quam hæresin credo et fateor, istam „ votum emiserit ad servandam perpetuam ca-
„ esse catholicam veritatem; quod vocalis con- „ stitatem, vel aliud quicquam pro Domino
„ fessio non destruit, sed promovet evangelii „ faciendum, ad quod forte Deus non acce-
„ libertatem, nec introducta est ad intrican- „ ptat eum, dando ei gratiam perficiendi suum
„ dum, sed potius ad deliberandum hominum „ propositum, illud votum seu juramentum est
„ conscientias a peccato. „ irrationabile, ac etiam indiscretum, nec a-
„ Tertia hæresis, quam tenui, scripsi, et „ liquis prælatus eum potest compellere ad i-
„ docui, fuit ista: quod omnis homo sanctus „ stud servandum, nisi contraveniat ordinatio-
„ et prædestinatus ad vitam æternam, etiamsi „ ni divinæ; sed debet eum committere Spiri-
„ sit laicus, est verus presbyter et sacerdos or- „ tui S. & propriæ conscientiæ gubernandum;
„ dinatus a Deo ad ministrandum omnia sa- „ quia talis, qui non implebit votum seu ju-
„ cramenta necessaria hominibus ad salutem, „ ramentum suum, de facto non potest finali-
„ licet nullus alius episcopus unquam ei ma- E „ ter adimplere. Contra quam hæresim credo
„ nus imponat, sicut et primogeniti sub lege „ & fateor, istam esse catholicam veritatem,
„ naturæ facti sunt sacerdotes a Deo; et sic- „ quod licet quis juramentum seu votum emi-
„ ut Moyses ipse fuit sacerdos, priusquam A- „ serit ad aliquod bonum opus pro Domino
„ aron, perficiens ceremonias legis antiquæ, „ faciendum, & illud forte postea non habue-
„ sacerdotio fungeretur. Omnis vero sanctus „ rit gratiam adimplendi sibi datam a Deo,
„ presbyter vel sacerdos Dei veraciter est epi- „ si tamen aliud non obsistat, hujusmodi vo-
„ scopus, et prælatus, atque curatus fideli- „ tum seu juramentum est rationabile & acce-
„ um. Et quicumque est magis humilis, & „ ptum a Deo, pro tempore quo per ipsum
„ melius implet officium sacerdotis, ille ve- „ emittitur, & ipse potest illud servare per
„ rus est papa secundum ordinationem divi- „ gratiam, quam habere potest a Deo, si ve-
„ nam, licet quis ille sit, mundo penitus i- „ lit se ipsum ad eam recipiendam disponere
„ gnoretur. Contra quam hæresim credo et „ congruenter, & sic potest a prælato com-
„ fateor, istam esse catholicam veritatem, „ pelli ad illud servandum per gratiam Dei
„ quod nemo, quantumcumque prædestinatus „ cum aliis mediis opportunis.

„ Se-

„ Septima hæresis, quam tenui, scripsi, & docui, fuit ista: quod Innocentius papa tertius & sexcenti episcopi cum aliis mille prælatis & toto residuo cleri, qui cum eodem papa determinaverunt concorditer in concilio generali *Lugdun.* (*a*) quod in sacramento altaris post conversionem panis & vini in Christi corpus & sanguinem, accidentia eorumdem panis & vini remanent ibi, sine aliquo subjecto proprio eorumdem: & qui statuerunt ibidem, quod omnes Christifideles deberent semel in anno confiteri omnia peccata sua proprio sacerdoti, & recipere hoc venerabile sacramentum altaris in Paschate; & qui multas alias leges condiderunt ibidem, omnes illi fuerunt in hoc stulti et fatui, hæretici & blasphemi, ac seductores populi Christiani. Quare nec est credendum determinationibus eorumdem, vel successorum suorum, nec est obediendum eorum legibus, aut statutis, nisi fundentur expresse in sacra scriptura, vel in ratione, cui non poterit obviari; et quia hoc defuit in eorum decretis et decretalibus, et aliis libris juris eorum, ideo deberent omnes ut libri hæreticorum pro suis erroribus concremari. Contra quam hæresim credo et fateor, istam esse catholicam veritatem, quod omnes Christi fideles debent fideliter credere et humiliter obedire prædictis determinationibus, et constitutionibus, et aliis universis ejusdem Innoc. III. cum prædicto concilio generali, cæterorumque successorum suorum per consilium Romanæ ecclesiæ cum clero eidem subjecto, communiter approbatis, et libros hujusmodi juris canonici, tamquam ecclesiasticam disciplinam, et doctrinam catholicam continentes, in congrua reverentia conservare. In omnibus igitur supradictis articulis hic ad sancta Dei evangelia juro, per S. Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum, unum Deum, vivum, et verum; quod ego Johannes Purney prædictus, hanc eamdem fidem veraciter credo et teneo, quam superius ex traditione dicti reverendi patris et domini mei, dom. archiepiscopi Cant. et sui provincialis concilii, ore proprio sum confessus; omnesque prædictos errores et hæreses, quos hactenus tenui, scripsi, vel docui, et alios universos, non vi nec metu inductus, sed pure, sponte, ac libere tam corde, quam ore diffiteor in perpetuum, et abjuro. Nec. non omnes illos et singulos, qui præmissos errores et hæreses, vel aliqualem eorumdem animo pertinaci tenent, vel docent, sive defendunt, velut hæreticos æterno anathemate dignos pronuncio, et nisi resipiscant, igne perpetuo pro sua perfidia merito conflagrandos; meipsum quoque, si unquam (quod absit) in posterum aliquid contra meam confessionem præsentem corde vel ore, clam vel palam, tenere vel docere præsumpsero, ex nunc, prout extunc, me sponte submitto et obligo legibus et prælatis ecclesiæ, condigno supplicio rigide puniendum. Et ego Johannes supradictus, in veritatem et testimonium præmissorum, manu mea propria hic me subscribo, et signum crucis appono ✠.

Adveniente vero die Lunæ suprascripto, in dicta domo capitulari præfatus rever. pater dom. Thomas Cant. archiepiscopus, habito primitus quodam tractatu cum suis confratribus, prælatis, et clero super diversis negotiis, utilitatem ecclesiæ et regni Angliæ concernentibus, convocationem suam sive concilium provinciale hujusmodi usque in crastinum continuavit. Quo quidem crastino, vid. 8. die mensis Martii, A. D. supradicto, coram eodem rever. patre domino Thoma, Cant. archiepisc. Roberto London. Joh. Hereforden. Ric. Bangor. et Joh. Roffen. episcopis, ac aliis prælatis, et clero dicti concilii in dicta domo capitulari, de et super diversis negotiis tractantibus dom. Rob. Bowelond, presbyter, ac rector ecclesiæ S. Antonini London., de incestu et gravi incontinentia cum quadam domina Alicia Wodelowe, sanctimoniali prioratus de Nunneton, Coventr. et Lich. diœc. expresse professa, alias in visitatione metropolitica dicti rever. patris in ipso prioratu exercita, detectus et delatus, personaliter comparuit, ac culpam suam et reatum de crimine antedicto sibi impositio humiliter et sponte recognoscens, submisit se gratiæ, correctioni, punitioni, et reformationi dicti rever. patris; et juravit de stando mandatis ecclesiæ, tactis sacrosanctis Dei evangeliis, ac etiam errorem & hæresim tacitam vel expressam, pure, sponte, & libere, non vi, nec metu inductus, abjuravit, anathematizavit, & eisdem corde & animo abrenunciavit in perpetuum tunc ibidem. Et subsequenter die dominica proxime tunc futura ad crucem S. Pauli London. coram omni populo ad sermonem ibidem congregato, quamdam schedulam papyri, formam & effectum confessionis & submissionis hujusmodi in scriptis plenius continentem, per ipsum rever. patrem cum concilio suo eidem Roberto traditam, publice & aperte in lingua materna exposuit, declaravit, & propalavit, sub eo, qui sequitur, tenore verborum.

„ Venerabiles domini. Intelligetis, quod „ tempore nondum diu elapso, in ecclesia B. „ Mariæ de arcubus London. rever. in Christo „ pater & dominus, dom. Thomas, Dei gra„ tia archiepiscopus Cant. primas totius An„ gliæ, & legatus apostolicæ sedis, pro tribu„ nali sedens, publice in præsentia quamplurimorum & diversorum venerabilium virorum „ imposuit mihi Rob. Bovvelond, presbytero licet indigno, ac rectori ecclesiæ parochialis S. „ Antonini London. qui jam hic sum præsens „ coram vobis, quod inter cætera fuit publice „ detentum & delatum eidem domino archie„ piscopo in visitatione sua metropolitica, quam „ nuper exercuit in civit. & diœc. Coventr. „ & Lich. apud quemdam prioratum monialium ejusdem diœc. vulgariter nuncupat. *Nunneton*, quod ego idem Robertus Bovvelond, „ infra dictum prioratum quondam per vices „ diversas faciens moram, quamdam sanctimo„ nialem ejusdem prioratus, expresse profes„ sam, vocatam domina Alicia Wodelovve, „ sub quadam specie fictæ sanctitatis, instinctu „ diabolico, nequiter ad actum carnalem sol„ licitavi; & tandem eamdem sanctimonialem „ sæpius carnaliter cognovi, & impregnavi e„ amdem: quod quidem crimen, sic, ut præ„ dicitur, mihi impositum, tunc magna cum „ instantia negavi, ad hoc instigatus per con„ silium certarum personarum, quas non ex„ primo ad præsens, de quo jam graviter me „ pœnitet. Quare dictus rever. pater dom. ar„ chiepiscopus Cant. volens ad convincend. me „ de crimine antedicto producere certas pro-

ba-

ANNO CHRISTI 1401.

„ bationes, ad promotionem venerabilis vi- A
„ ri mag. Rob. Hallum, ſui cancellarii,
„ aſſignavit certum terminum competentem ad
„ comparendum in dicto prioratu, ad viden-
„ dum probationes hujuſmodi produci, & po-
„ ſtea, veniente ipſo termino, coram ven. &
„ religioſo viro patre Philippo Reppyngdon,
„ abbate monaſterii Leycæſtr. quem in hac
„ materia elegi in judicem meum, & coram
„ commiſſario præfati domini archiepiſcopi,
„ per eum legitime deputato, quamplures &
„ diverſi teſtes, & aliæ evidentiæ ſufficientes
„ erant producti. Quibus quidem teſtibus per
„ eumdem abbatem, in præſentia notarii, & B
„ aliorum teſtium fide dignorum debite admiſ-
„ ſis, juratis, & examinatis in forma juris,
„ ac conſequenter ipſorum teſtium dictis & de-
„ poſitionibus, aliiſque evidentiis ſupradictis
„ publicatis, ac per quamplures & diverſos
„ dominos epiſcopos, doctores, & clericos a-
„ lios ad hoc deputatos, per dominum archie-
„ piſcopum antedictum viſis, intellectis, & ſuf-
„ ficienter rimatis, atque diſcuſſis, manifeſte
„ compertum erat, nedum dictum crimen, ſed
„ etiam aliud pejus & magis horribile, quam C
„ exprimo ad præſens, in materia antedicta,
„ contra me fuiſſe & eſſe ſufficienter proba-
„ tum. Unde ego idem Robertus Bovvelond
„ ſuperius nominatus, pure, & ſponte, abſque
„ metu quocumque, recognoſcens me reum,
„ & culpabilem, prout in rei veritate fui, &
„ & ſum, de crimine antedicto, coram dicto
„ domino archiepiſcopo in præſentia ſuorum
„ venerab. confratrum dominorum epiſcopo-
„ rum Londonenſis, Hereford. Roffen. & Ban-
„ gor. ac aliorum quamplurium, & diverſo-
„ rum magiſtrorum S. Theologiæ doctorum,
„ atque legum aliorumque clericorum con- D
„ feſſus fui, & convictus de crimine mentio-
„ nato, ſubmiſi me gratiæ ejuſdem domini
„ archiepiſcopi, humiliter & devote ſupplicans
„ ejus dominationi, ut dignaretur habere de
„ me miſero peccatore miſericordiam & pie-
„ tatem in hoc caſu. Et ideo vobis omnibus
„ vener. dominis hic præſentibus, ego Rober-
„ tus Bovvelond ſuperius ſæpe recitatus, de
„ mea propria, bona, & libera voluntate no-
„ tifico, & publico, quod prædictus rever. pa-
„ ter dominus archiepiſcopus Cant. nunquam
„ impoſuit mihi crimen antedictum ex mali-
„ tia aliquali, nec ullo falſo modo, ſed ex E
„ veritate & bono zelo, ad canonicam corre-
„ ctionem animæ meæ, & debitam caſtigatio-
„ nem corporis mei, ut nunc ſatis intelligo,
„ & ſentio in effectu; quibus quidem corre-
„ ctioni & caſtigationi ſui & ſum paratus, &
„ offero me paratum obedire, prout mereor,
„ & teneor per legem Dei, & ejus S. Eccle-
„ ſiæ.

ANNO CHRISTI 1401.

Et ſupraſcripto die 8. Martii in dicta domo capitulari, idem rever. pater dominus archiepiſcopus antedictus præfatum concilium & negotia ejuſdem non expedita, uſque in craſtinum, & ipſo craſtino uſque in diem veneris prox. tunc futurum, in loco hujuſmodi continuavit. Adveniente vero eodem die veneris vid. 11. die menſis Martii prædicti, in præfata domo capitulari, dictus rever. pater, & confratres ſui, ac alii prælati & clerus Cant. provinciæ conceſſerunt domino regi unam decimam, & medietatem unius decimæ, juxta formam cujuſdam ſchedulæ in ea parte factæ, cujus tenor ſequitur in hæc verba:

Conceſſio Cleri.

„ Clerus Cant. provinciæ concedit domino
„ noſtro regi unam decimam cum dimidia ſol-
„ vend. tribus terminis per æquales portiones;
„ vid. unam medietatem in feſto S. Trinitatis,
„ & ſecundam medietatem in feſto S. Andreæ
„ apoſtoli prox. futuro, tertiam vero mediета-
„ tem in feſto nativitatis S. Joh. Baptiſtæ,
„ tunc prox. ſequente perſolvend. de beneficiis
„ taxatis, & ad decimam ſolvere conſuetis
„ (exceptis hoſpitalariis, & pauperibus mo-
„ nialibus, ac eorum beneficiis; & ſuper hoc
„ ſtetur diſcretioni & certificatorio ordinarii,
„ infra cujus diœceſim loca prædicta ſita exi-
„ ſtunt) ita quod non oneretur clerus interim
„ impoſitione, ſubſidio, vel onere aliunde, &
„ quod ad levandam dictam primam medieta-
„ tem citra feſtum Paſchæ non ſcribatur, nec
„ exerceant collectores cenſuras ante lapſum
„ dictorum terminorum, nec utantur in locis
„ non exemptis circa levationem prædictam
„ regia poteſtate, excepto brevi de "ſignifica-
„ vit," ſicut hactenus extitit uſitatum.

Qua ſchedula coram eodem reverendiſſimo patre, & ſuis ſuffraganeis in dicta domo capitulari tunc ibidem præſentibus & conſedentibus, ex parte dicti cleri perlecta; idem rever. pater archiepiſcopus ſupradictus eiſdem die & loco ſuam convocationem hujuſmodi laudabiliter conſummavit.

CON-

ANNO CHRISTI 1403.

CONCILIUM AVENIONENSE DIOECESANUM,

ANNO CHRISTI 1403.

In quo de ſubſidio pecuniario a Clero Regi Galliarum ſolvendo actum eſt,

Ab Ægidio de Bellamera Avenionenſi Epiſcopo

Anno MCCCCIII. celebratum:

Et eſt Conſilium CXXIII. inter Conſilia ejuſdem Ægidii e MS. Cod. luc. exceptum.

AD futuram memoriam, ut videlicet ſciantur in poſterum rationes cauſæque urgentes per quas R. P. Ægidius Avenionenſis Epiſcopus ad inſtantiam generalium Conſiliariorum Regis Franciæ, & D. Ducis Bituricenſis locum tenentis ipſius Regis in lingua Occitana & Ducatu Aquitaniæ Deputatorum ſuper facto omnium firmariarum in patriis Linguæ & Ducatus prædictorum fuit arctatus & neceſſitatus ad dandum judicem ſeu conſtringendum perſonas Eccleſiaſticas ſuæ Diœceſis in Regno Franciæ conſiſtentes ad ſolvendum dias ſeu impoſitiones Regi ſeu firmariis aut commiſſariis ipſius, prout pro parte dictorum generalium dictus Epiſcopus fuit requiſitus, armentur hic articulatim illa quæ in iſto negotio contigerunt. Sed tamen ſcire debes, quod Epiſcopus Avenionenſis poſtea ſub tali ingenio impedivit ne dicta arctatio effectum haberet, & finaliter nullum judicem dedit, de quo omnes vicini Epiſcopi in Regno conſtituti qui omnes dederunt judices, fuerunt admirati; ſed nihilominus dictus Epiſcopus mandavit rationes infraſcriptas hic inſeri ad memoriam futurorum.

Primo quidem, ut videatur quod iſtud negotium non eſt novum, eſt ſciendum quod D. Urbanus Papa V. cum iſta per Regem Carolum, Patrem hujus Regis, ab iſto Urbano peterentur, ipſe Urbanus commiſit quibuſdam Archiepiſcopis Regni Franciæ in lingua Gallicana iſtud negotium poteſtatem prædictam ipſi Regi auctoritate apoſtolica concedendi. Qui prædicta finaliter ad certum tempus conceſſerunt, ſic tamen quod per gentes Eccleſiaſticas non auctoritate Regis levarentur; & ita fuit de facto reali executioni demandatum. Et demum per Gregorium XI. & Clementem VII. & uſque ad Benedictum XIII. fuerunt ſimiles conceſſiones Regi factæ & continuatæ; propter quæ gentes regiæ dicebant tempore D. Benedicti, quod Rex Franciæ prædicta poſſederat per XXVII. annos & ultra. Papa vero Benedictus XIII. per Regem etiam ſuper hoc requiſitus illas prima vice ad certum tempus conceſſit; & poſt ſecunda vice requiſitus quod ad tempus aliud ſimiliter prorogaret, poſuit iſtud in longis diſceptationibus, & deliberationibus ſuo more; & ſic, quod uſque ad ſubtractionem obedientiæ ſibi factam abſque alia nova conceptione tranſivit, (& ut dicitur) fuit iſta inter alias cauſas una, propter quam aſſiſtentes Regi conſuluerunt prædictam ſubtractionem faciendam.

Secundo, ut videatur quod Prælati Regni Franciæ utriuſque linguæ, Gallicanæ videlicet & Occitanæ, circa hoc fecerunt prædicta ſubtractione durante, ſciendum eſt, quod de anno a Nativ. Dom. MCCCXCVIII. de menſe Julii vel Auguſti, prædicti Prælati Regni Franciæ utriuſque linguæ Pariſiis pro facto dictæ ſubtractionis ſimul congregati, tunc pro parte Regis inſtanter requiſiti & nimis arctati, conſiderantes expenſas quas Rex fecerat, & continue faciebat pro Eccleſia & ipſius unione, finaliter & concorditer Regi ſimiles etiam & ad certum tempus fecerunt conceſſiones & commiſſarias Eccleſiaſticas, videlicet qualiter in ſua Diœceſi ſuper hoc deputarunt. Demum appropinquanti fine temporis conceſſionis ante dictæ, Prælati linguæ Gallicanæ cum aliquibus Prælatis linguæ Occitanæ primo; et poſt Prælati linguæ Occitanæ ſecundo ex prædictis & aliis cauſis pro parte Regis fuerunt cum maxima inſtantia iterum requiſiti, quod aliam ſimilem conceſſionem facerent duraturam ad triennium a principio menſis Octobris proxime præteriti, anni videlicet Chriſti MCCCCII. computandum, qui iſtud finaliter conceſſerunt. Salvo quod cum D. Franciſcus Narbonenſis Archiepiſcopus ſedis Apoſtolicæ Camerarius duo Concilia Provincialia ſuper hoc tenuiſſet, & omnes Prælati vel quaſi ſuæ Provinciæ in hoc conſentirent, ſolus Epiſcopus S. Pontii per ſe vel ſuos in hoc (ut dicitur) contradixit; & propterea tota temporalitas Eccleſiæ ſuæ (ut dicitur) ad manum Regis poſita fuit; licet poſtea fuerit liberata. Et ex eadem cauſa dicitur fuiſſe occupata temporalitas D. Avenionenſis, licet aliæ allegentur cauſæ. Et ut appareat quam violenter & animoſe gentes regiæ iſtud proſequantur, etiam eſt ſciendum quod nuper cum quidam licentiatus in decretis Canonicus Regularis in ſacerdotio & in habitu religioſo, & ſacerdotali conſtitutus perſonaque bene notabilis in Monte Peſſulano propter quædam gravamina ſecundum ſe ſibi in hac materia per judicem datum per D. Magalonenſem Epiſcopum injuſte illatam appellaſſet, prædicti Generales dictum Canonicum Regularem Presbyterum et licentiatum in prædicto habitu conſiſtentem propter præmiſſa capi, ligari, et ad Caſtrum Rupiſmauræ pro carcere tenendum deſtinarunt, et ibi in carcere tenent. Tertio, ut videatur qualiter dictus D. Avenionenſis Epiſcopus in hac materia arctatus fuerit, ſciendum eſt quod dicti Generales inſtantibus et procurantibus eorum firmariis ſcripſerunt prædicto Avenionenſi Epiſcopo apud S. Laurentium conſtituto de menſe Novembri proxime præterito, requirendo eum ex parte Regis & D. Ducis Bituricenſis, quod cum gentes Eccleſiæ Cleri linguæ Occitanæ conceſſiſſent Regi quod ſolverent eidem Regi dias ſeu impoſitiones ſimili

modo

ANNO CHRISTI 1403.

modo ſicut ſolvunt illi de lingua Gallicana ; et nihilominus aliqui de ſubditis ipſius Epiſcopi ſtantes in Regno Franciæ eſſent contradictores et refutantes in ſolutione prædicta haberet dictus Epiſcopus dictos ſubditos ſuos compellere ad ſolutionem prædictorum, et dare judicem pro compellendo prędictos omnibus vicibus quibus judex per firmarios Epiſcopatus Avenionenſis requiſitus foret. Verum, quia iſta materia non erat dicto Epiſcopo Avenionenſi grata, et quia pro toto non erat aliquis qui cum proſequeretur, ipſe Epiſcopus pro tunc ſuperdictarum litterarum executione nihil fecit. Verum poſtea die Martis, ſexta menſis Februarii, anno a N. D. 1403, hora tarda, acceſſit ad dictum Avenionenſem Epiſcopum D. Petrus de Candone, legum Doctor, judex caſtrorum Eccleſiæ Avenionenſis, & ibi expoſuit, qualiter cum ipſe factus de novo judex major & appellationum Seneſcaliæ Bellicardi per D. Ducem Bituricenſem, & admiſſus ad poſſeſſionem officii per Generales prædictos, & propterea ad Montem Peſſulanum ad dictos Generales acceſſit ; prædicti Generales ei impoſuerunt quod ex parte dictorum dicto Epiſcopo intimaret, quod ipſi erant male contenti de eo, pro quod non paruerat requiſitioni Regis & D. Ducis Bituricenſis in dictis litteris per eos ſibi factæ, & quod ſi ipſe amodo non pareret, ipſi ponerent ad manus Regis & D. Bituricenſis totam temporalitatem quam habet ipſe Epiſcopus in toto Regno Franciæ. Et ita dictus D. Petrus dicto D. Epiſcopo intimavit ex parte ipſorum. Deinde dictus D. Petrus ex parte ſua dixit ad partem dicto D. Epiſcopo, quod ſecundum alia verba, quæ audivit a dictis Generalibus, & modos, quás ipſi tenebant, ipſe ſciebat, quod ſicut illi minabantur, ita exequerentur, & ponerent in caſtris S. Laurentii & S. Geneſii vaſtatores ſtipendiatos, qui plus darent de damno in XV. diebus, quam valerent redditus dictorum caſtrorum per totum unum annum ; & quod nunquam poſſet recuperare dictum Caſtrum libere, donec dictorum vaſtatorum ſtipendia ſoluta eſſent ; & quod ſtipendia dictorum vaſtatorum in dictis Caſtris per annum unum plus aſcenderent, quam valeret proprietas dictorum Caſtrorum, ſi exponeretur proprietas venditioni ; & ſic eſſet periculum perditionis Caſtrorum eorumdem ; pluſque etiam dixit, quod ipſe veroſimiliter dubitabat, ut ipſi Generales in jure ſubſidium requirerent rectorem Delphinatus tamquam Vicarium Imperii, et alios, ad quos alias pertineret quod manus apponerent ad Caſtra quæ habet idem Avenionenſis Epiſcopus in Imperio tam citra, quam ultra Durantiam cum commeſtoribus ec. & quod etiam tenebat quod dicti Generales dictum D. Epiſcopum apud D. Bituricenſem tanquam Regi & ſibi rebellem per ſuas litteras accuſarent. Demum die ſequenti, videlicet die Mercurii, ſeptima dicti menſis Februarii, hora veſperorum, quidam vocatus Joannes de Capis Diœceſis Turonum, alter de electis Uticen. ex parte dictorum Generalium ad dictum Epiſcopum Avenionenſem in domo Epiſcopali Avenionenſi, in camera permanentem, una cum dicto D. Petro de Candone acceſſit, & ex parte eorumdem Generalium litteras ſimiles prioribus, & ſimilem requiſitionem continentes, eidem Epiſcopo præſentavit, & unum inſtrumentum ad docendum de contentis in dictis litteris eidem Epiſcopo exhibuit,

Tenor litteræ

Reveren. Par. en Dieu, & notre tres cher ſegniur nios.

ANNO CHRISTI 1403.

Nous recomandons a vous, tant comme nous potemus, & comme il ſoit amis, que pour les gens de l'Egliſe du Clergé de Languedoch aient cetroyé de payer les aides au Roy, ſublantment que font ceul de Languedois, taute faites aucuns de voz ſubgieu, de ſtatus ou Royame de France, ont eſte & ſont contra l'uſans & de refuſans de les paier, ſi vous requerons de parle Roys & vos dicte..... contraindre a paier, les aides, bailler Juge & pour contraindre toutes les fois chil en ſera requis par les fermiers de votre Eveſche ; & en ce vevilen tant fair, che le Roy vous en ſoit tenus & che..... obeiſſans ainſi que font les autres du dit pais, & Reverent Pare en Dieu & votre tres cher ſeigneur, ſe coſu voler che faire pouſans..... & nous le farons voluntieres. Mons. vous donet buone vie & longue. A Montpelier le xxx. jour de Janiver. Subſcriptio litteræ. Les Generales Conſeilers du Roy & de Mons. le Duch de Bemyſur le fait de tantes firmances, & pais de Languedoch, & Duch de Guienne.

Sequitur autem tenor inſtrumenti prædicti.

Noverint univerſi, quod nos Joannes de Mairato Illuſtriſſimi Principis D. Ducis Bituricenſis Secretarius, cuſtoſque parvi ſigilli Montiſpulli pro Domino noſtro Rege, vidimus tenuimus atque perlegimus quaſdam patentes litteras in pergameno ſcriptas, a Dom. noſtro Rege emanatas, & ejus magno ſigillo cera crocea impendenti cum cauda duplici pergameni ſigillatas, quarum tenor talis eſt.

Charles par la grace de Dieu Roy de France à touts celuits qui ces littres verront, ſalut.

Comme les gens de l'Egliſe tant Prelat, que autres de nos pais de Languedoil ajent nois gaireſſe eſté en grant nombre deus nous, & apres ce che nous leur avons fait requerir che les aides tels, & ſemblabes che autres fois ilz nous ont accordés, & auſquelles ilz ont attribué ilz nous voluiſſent accorder les quez ave entreluy bone, & meure deliberation, & aderis nous ont accordé liberament & de franch, & bonne volent acord prender & a voluus ques a trois ans pro quam venans, & commencier le prime jour d'Otor prochie venant les dietes aides tels, & ſemblables che daire mene miente quant la ſubtraction fait facte a Benedit ilz accorderent, ce nous certifions, affermons pars ces preſents aus quelles eſtemoignons de ce nous avons fait intre notre ſancte Donne A Paris le XXX. jour de Aouſt l'an de Grace mil quatre cens & deux, & de regne le XXII. par le Roy a la relation de ſont grant Conſeil en quel vons l'Arceveſch. d'Aux, les eveſques de Noyon, de Meaux, de Tornai, d'Airas, e de S. Flour, etc.

In quarum viſionis, tentionis & perlectionis teſtimonium, nos dictus cuſtos dictum prævium ſigillum regium Montiſpulli huic præſenti tranſcripto ceu vidimus duximus apponendum die ultima menſis Septembris anno Domini 1402. Joayſelis. Conſtat de litteris originalibus : hæc collatio facta eſt cum eiſdem diligenter.

Quibus litteris & inſtrumento exhibitis, dictus

ctus Jo. de Campis qui ibi secum duxerat Notarium Regium & testes plures de Villanova pro faciendo eidem Episcopo certas requisitiones, & protestationes, ut dicebat, voluit statim procedere ad requisitiones, & protestationes ante dictas. Sed dictus Episcopus rogavit eum quod occasione dicti Concilii, quod ipse Episcopus de viris notabilibus coram se in eadem camera tenuit & tenebat, vellet idem Joannes supersedere ab his usque ad diem Jovis, tunc immediate sequentem; quod concessit finaliter idem Joannes licet non sine precibus & difficultatibus quampluribus; quam dilationem petebat idem Episcopus, ut aliquos notabiles viros interim super his duceret consulendos. Et nihilominus idem Joannes declaravit ad partem eidem Episcopo requisitiones & protestationes, quæ facturus erat. Demum sequenti die, quæ fuit dies Jovis, octava dicti mensis Februarii, sumpto prandio per Petrum & Joannem prædictos cum dicto Episcopo idem Joannes in collatione prandii coram notario Regio & testibus & coram secretario dicti Episcopi, & præsente etiam dicto Petro, requisivit, & solemniter dictum Episcopum ex parte Regis & D. Bituricensis ac Generalium prædictorum, quod ipse haberet viriliter constringere & constringi facere personas Ecclesiasticas sibi subditas in Regno Franciæ consistentes seu bona habentes, quod Regi seu firmariis Deputatis pro Rege in suo Episcopatu solverent aidas seu impositiones sicut solvebant sæculares prout concesserat Clerus Regni Franciæ linguæ Gallicanæ & Occitanæ, & quod Judicem deputaret ad supradictam compulsionem faciendam, sicut fecerant omnes alii. Præterea in casu, in quo idem Episcopus in hoc contradiceret, seu hoc facere recusaret, protestatus fuit dictus Joannes, nomine Regis, Ducis Bituricensis & Generalium prædictorum, contra dictum Episcopum de omnibus expensis, damnis, & interesse, quæ prædicti Domini occasione hujusmodi sustinerent. Et nihilominus ex parte dictorum Generalium eidem Episcopo intimavit, quod in casu recusationis vel contradictionis prædictarum, eorum esset intentio totam temporalitatem, quam habebat dictus Episcopus in Regno Franciæ, & præsertim Castra S. Laurentii de arboribus & S. Genesii de Camolana Avenionensis Diœcesis, ad eum & ad Ecclesiam suam pertinentia, ponere seu poni facere, & mandare ad manum Regis & D. Bituricensis, & taliter facere quod idem Episcopus de aliquo quod haberet in Regno non gauderet, donec acquiesceret requisitionibus antedictis. Et nihilominus cum magna instantia eumdem Episcopum requisivit, quod vellet super præmissis eidem Joanni respondere, & declarare quod vellet facere super requisitionibus prælibatis, & etiam responsionem suam in scriptis mandare Generalibus antedictis; quod quidem D. Episcopus timens quod si respondere tardaret, statim poneretur dicta temporalitas sua ad manum Regis, & D. Bituricensis, respondit ex consilio præhabito cum prudentibus viris, quod cum istum negotium esset magnum & arduum, & sibi valde nocivum, non poterat honeste, nec de jure debebat super his respondere, donec cum Ecclesia Arelatensi metropolitana, cujus ipse est suffraganeus, quæ habet etiam partem suæ Diœcesis in Regno Franciæ, & cum Capitulo sici ipsius, & cum Capitulo suæ Avenionensis Ecclesiæ, & cum Clero suo, & præsertim cum aliquibus de Clero, qui tanguntur principaliter in hoc facto, consilium & deliberationem habuisset; & quod cum litteræ dictorum DD. Generalium sibi per dictum Joannem præsentatæ formam, & conditionem haberent, cum in eis diceretur, quod Clerus linguæ Occitanæ hoc concesserat, simili modo sicut fecerat Clerus linguæ Gallicanæ, ad hoc quod prædictos posset consulere, necessarium erat, quod super concessionibus antedictis & modis & formis concessionum eorumdem ipse esset primitus informatus, & prædictos consulendos super his etiam informaret. Et quia nec alias bono modo procedi poterat ad executionem præmissorum, requirens quod ante omnia informaretur de præmissis, & quod post præmissa faceret diligentiam quam posset de bona & brevi responsione eis danda, & quod pariformiter, & responderet in scriptis DD. Generalibus prælibatis, prout & fecit, protestando etiam quod non intendebat stare dictæ protestationi factæ per dictum Joannem, nisi in quantum de jure alias teneretur. Dixitque ad partem dictus Joannes dicto Episcopo, quod habebat in mandatis ponere ad manum dictorum Dominorum dicta castra S. Laurentii & S. Genesii; sed quod amore Episcopi primo faceret relationem dictæ responsionis ipsius Episcopi DD. Generalibus antedictis, & certificaret eumdem Episcopum de responsione illorum. Dixit tamen quod credebat, quod dicti Generales super his nullam aliam informationem dicto Episcopo darent, cum dictus Episcopus cum DD. Magalonensi & Uticensi vicinis suis Episcopis, qui in Provinciis consiliis super hoc habitis cum D. Narbonensi Archiepiscopo fuerant, si vellet informari, possit. Et maxime cum dictus Episcopus post primas litteras jam habuisset plures menses ad informandum; & est etiam verum quod D. Uticensis Episcopus scripsit nuperrime Fratri Stephano de Lemosini, minori pœnitentiario, quod diceret ex parte sua dicto D. Episcopo, qualiter die Veneris IX. Februarii post horam vesperorum idem pœnitentiarius dicto Episcopo dixit, litteras ejusdem D. Uticensis Episcopi super hoc sibi directas eidem ostendendo, videlicet quod Episcopus prædictus Avenionensis bene sibi caveret, quod in hac materia faceret sicut alii, alias tota temporalitas quam habet in Regno, ad manum Regis & D. Bituricensis poneretur, nec sua contradictio aliquem operaretur effectum, quia idem & pejus fieret si contradiceret, et multa alia mala sequerentur, et quod idem ipse in sua Diœcesi faciebat.

Tertio principaliter, ut maturitas et gravitas ac modi, et cautelæ cum quibus dictus Avenionensis Episcopus processit in hac materia, plane et clare videantur, et pro sua excusatione appareat toti mundo, sciendum est, quod prædicta die mercurii, septima hujus mensis Februarii, hora vesperarum, ann. a N. D. MCCCCIII. prædictus D. Avenionensis Episcopus tenuit Concilium in hac materia in domo sua Avenioni Episcopali, in sua camera paramenti, in quo interfuerunt Domini qui sequuntur ad hoc et propter hoc specialiter evocati, videlicet, D. Gailardus de nova Ecclesia, decretorum Doctor, D. Juvinianus Tauvacii, utriusque juris sacri Palatii Apostolici causarum auditores, Petrus de Candont, Juris Civilis, et Franciscus de Monis, ordinariam

ANNO CHRISTI 1403.

ANNO CHRISTI 1403.

riam juris Canonici legens, et egregii juris professores; et Albertus de Morenis administrator decanatus S. Agricolæ Avenion. licentiatus in decretis et officialis Avenionensis, et Robertus Sale etiam licentiatus in decretis, et rector Parochialis Ecclesiæ S. Genesii de Cumulatio, Avenionensis Diœcesis, et Rodulfus Traexon Baccalarius in legibus, Clavarius Curiæ Episcopalis Avenionensis. In quo Concilio dictus D. Avenionensis Episcopus totum factum, et quasi omnia supra narrata effectualiter clare exposuit; et plura dubia in hac materia movit; et inter cætera fecit hoc dubium principale: videlicet, utrum Ecclesiæ suæ Avenionensi ac personis Ecclesiasticis suæ Diœcesis in Regno Franciæ consistentibus aut beneficia seu bona ibi tenentibus, ipsique D. Avenionensi Episcopo ac honori suo et conscientiæ suæ expediret dictis DD. Generalibus et eorum requisitionibus ante dictis, dictis eorum comminationibus, et aliis non obstantibus quibuscumque, potius contradicere, quam obtemperare; vel an potius expediat etiam in his, Generalibus supra dictis obtemperare, quam contradicere, inducendo rationes et motiva, satis, prima facie, ad utramque partem urgentia. Quibus auditis et intellectis, prædicti Domini, unus post alium successive et ordinate, concluſive et concorditer responderunt, quod Ecclesiæ et Episcopo Avenionensi prædicto, ac personis Ecclesiasticis eidem Episcopo subditis, in Regno Franciæ consistentibus, seu beneficia seu bona in ipso Regno habentibus, ac honori et conscientiæ ipsius Episcopi magis expediebat pro nunc obtemperare prædictis DD. Generalibus, et eorum requisitionibus, ad tempus videlicet ordinatum, et cum debitis protestationibus, quam contradicere et obviare eis, seu recusare adimplere eorum requisitiones ante dictas. Et licet multa motiva bene urgentia quilibet in loco suo induxerat, cum omnes magni et litterati existant, tamen induxerunt inter alia motiva principalia quæ sequuntur.

ANNO CHRISTI 1403.

Et primo in his quæ non procedunt a lege naturali vel divina, sed solum a lege positiva, puta civili, aut canonica, necessitas etiam causativa et non absoluta licitum faciebat, quod secundum legem non erat licitum, ut probatur per regulam, *quod non est licitum*, et inter datis ibi perbene et clarius per Henricum in dist. hoc in proposito. Immunitas et libertas Ecclesiæ prædictis requisitionibus contraria, de qua loquuntur Concilia generalia in cap. *non minus* et cap. *adversus* de Eccles. et etiam prohibitio conciliorum prædictorum, quæ vult super hoc Romanum Pontificem consuli, non a lege naturali, nec a lege divina, sed solum a lege Canonica vel humana procedunt; nec hic potest Romanus Pontifex consuli propter subtractionem et inclusionem ipsius. Et ex hac etiam ratione inferebant aliqui ex illis responsionem ad unum, quod per aliquos objiciebatur, videlicet quod secundum Augustinum *minus* malum culpæ committi non debet, ut evitetur culpę majus malum, ut in cap. *duo mala*, et in cap. *nervi* XIII. dist. et extrav. de usur. *super eo*, et ne clerici vel Monachi *non magno* et cum ibi notatis per Henricum post Hostiensem et Joannem Andream. Dicebant enim illi domini, quod postquam necessitas de illicito facit licitum, ut dictum est, malum culpæ amplius timeri non debet, quia qui peccat legis auctoritate non peccat, L. *Græcus* de adul. XXIII. q. IV. *qui peccat*, et quia sublatis dictis juribus positivis censetur sublatum peccatum, quod ex eis, seu eorum transgressione insurgebat Arg. Extrav. de Constit. *nam concupiscentiam*, et apparet ex his quæ notantur per Hostiensem in cap. *proposuit de concess. præben.* Præterea, quod magis expediat Ecclesiæ et etiam subditis ejusdem apparet, quia si Episcopus non vult consentire quod per jurisdictionem Ecclesiasticam istud fiat, nihilominus istud fiet et per potestatem sæcularem; et sic de facto sequerentur de hoc tria mala. Primum est, quia per hoc usurpabitur per potestatem laicalem jurisdictio Ecclesiastica. Secundum est, quia potestas sæcularis acquiret possessionem facti in hujusmodi impositionibus auctoritate propria indicendis et levandis. Tertium est, quia fiet cum majori detrimento subditorum; nam si potestas sæcularis per manus sui commissarii ad exigendum deputati peteret stipendia, et plus in triplo, vel quadruplo, quintoque, immo quasi semper, consument plus quam valeat debitum principale; et erunt ista tria mala perpetua; quia postquam erunt nomine Regis in possessione facti talia faciendi, gentes Regiæ perpetuo defendent Regem in possessione hujusmodi, et in hac parte vices partis et judicis sustinebunt; nec Ecclesia in æternum super contrario audietur; et tamen istud malum quod petitur non debet durare nisi ad tres annos, ut prædictum est. Quid plura? Numquid perditio perpetua dictorum duorum castrorum, scilicet S. Laurentii et S. Genesii, diebus nunc currentibus non esset Ecclesiæ Avenionensi multum gravis? Nullus ut existimo, dubitaret quin esset damnum grave, maxime quod perpetuum, quam id quod petitur, quod multo levius et temporale est. Et quod istud damnum esset perpetuum satis patet, quia Episcopus est certitudinaliter informatus, quod si episcopus contradicat, dicti Generales non tantum ponent castra ad manum Regis etc. sed etiam ponent ibi stipendiarios et comestores, qui plus consument, destruent, et habebunt de bonis Ecclesiæ in XV. diebus, quam valeant redditus dictorum duorum Castrorum per unum annum; et plus in anno vastabunt, destruent, et recipient, quam valeret dictorum Castrorum proprietas, si venditioni esset exposita; et tamen de prædictis damnis nullam satisfactionem haberent, nec unqnam levaretur manus donec esset dictis vastatoribus de omnibus eorum stipendiis satisfactum; & esset necesse ad Regem vel ad D. Bituricensem accedere pro levatione dictæ manus; nec alium hodie quoad hoc superiorem habemus. Et per unum talem modum fuit perditum Ecclesiæ Avenionensi castrum de Alinco vicinum castro S. Laurentii, quod solebat ad Avenionensem Ecclesiam pertinere. Quod autem præjudicium perpetuum sit majus quam temporale, patet ad sensum, & probatur in lege *Quotiens* C. de precib. Imp. & certe dictorum Castrorum perditio deberet esse multum gravis Avenionensi Episcopo, quia cum dicta Castra per Clementem Papam VII. in quædam hospitalia alienata fuissent, ipse ea recuperavit Ecclesiæ post mortem Clementis non sine gravissimis laboribus, & magnis sumptibus & expensis, & maxime, quia sibi imponitur quod per capitositatem suam ipse attulisset Ecclesiæ istud damnum, sicut ab aliquibus de Castro Barbentanæ

ANNO CHRI 140

☞ tanæ dicitur, quamquam male, quia casus multum diversi sunt. Sed certe periculum castrorum quæ habet Ecclesia Avenionensis in Imperio non modicum ponderari debet, propter jeves conditiones & affectus voluntarios illorum Dominorum, per quorum manus hæc transire habent, & propter inclinationes subditorum ad revolutiones faciendas. Dixerunt tamen prædicti Domini, quod causa Ecclesiæ Avenionensis, & super hoc consulenda.

Præterea die Jovis, octava ejusdem mensis Februarii de mane, dictus D. Avenionensis Episcopus consuluit D. Cardinalem S. Angeli, in domo ipsius Cardinalis super isto; qui Cardinalis recusavit dare Episcopo consilium, sed remisit ad alios ipsius Episcopi consultores; tamen finaliter ulteriorem deliberationem sibi retinuit. Demum idem Episcopus accessit eodem mane ad D. Joannem de Alzeno Protonotarium & Decanum Villæ novæ etc. juris Canonici egregium professorem, & quondam palatii Apostolici auditorem; & in domo illius eum consuluit sibi in effectu, omnia quæ fuerunt superius emanata, & consuluit eum specialiter super isto; qui Protonotarius respondit in omnibus & per omnia sicut responderant DD. Gailardus, Junianus, Petrus, Franciscus & cæteri supradicti. Et postea eadem manu idem Episcopus ad domum suam reversus Præpositum Ecclesiæ collegiatæ S. Desiderii, pro quo ipse mandaverat, ad eum propter hoc accedentem, etiam consuluit personaliter super isto, qui finaliter idem respondit quod responderant Protonotarius, & alii Domini ante dicti. Rursus eadem die Jovis, octava dicti mensis Februarii, dicti millesimi, hora vesperarum, Avenioni in dicta domo Episcopali in camera paramenti ejusdem domus, præsentibus & adsistentibus Aldeberto, Roberto, & Rodulfo prædictis, & Magistro Ægidio Fabri Notario Apostolico; ipsius Episcopi Avenionensis secretario, dictus Dominus Avenionensis Episcopus, pro ampliori, maturiori, & graviori habendo consilio super istis, habuit capitulum suæ Ecclesiæ Cathedralis de mandato ipsius D. Episcopi, propter hoc ibidem specialiter convocatum & congregatum, in quo specialiter interfuerunt omnes de stricto consilio ipsius Capituli, tunc præsentes, qui consueverunt ad Capitula hujusmodi convocari; & specialiter ibi interfuerunt, Præpositus, Decanus non administrans, Eleemosynarius, Infirmarius, Operarius, & Prior Claustralis, quibus dictus Episcopus plane & clare, exposuit totum factum & omnia supradicta. Quibus omnibus auditis & ponderatis, prædicti omnes, successive tamen & ordinate unus post alium, capitulariter, & concorditer responderunt in omnibus & per omnia prout prædicti DD. Gailardus, Junianus, & alii prædicti sibi responderant in alio consilio ante dicto; concludendo quod expediebat Ecclesiæ Episcopo, & subditis, quod pro nunc Episcopus condescenderet, & obtemperaret dictis requisitionibus Generalium prædictorum.

Postquam his perdentibus in eodem Consilio supervenerunt R. P. D. Episcopus Aptensis, decretorum doctor egregius, & optimus prædicator, & D. Jo. Arnandi, Prior S. Georgii, in decretis licentiatus notabilis, qui prædictis omnibus per eos intellectis & auditis, cum prædictis DD. & cum dicto Capitulo in eisdem Quæstionibus concordarunt, concludendo cum dictis DD. quod expediebat Ecclesiæ, Episcopo, & subditis ejus, ac honori etiam & conscientiæ dicti Episc. condescendere requisitionibus dictorum General. et dare judicem, quem petebant, pro evitandis scandalis, damnis, & periculis inevitabilibus, ac scandalis prælibatis. ANNO CHRISTI 1403.

Supervenitque Decanus Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Avenionensis, qui consultus & interrogatus super isto, dixit quod quamquam ab initio fuisset resistendum; tamen pro nunc Episcopus Avenionensis non posset solus portare tantum onus, sicut esset, videlicet solus resistere Regi, Duci Bituricensi, & Generalibus ante dictis. Eodemque die Jovis idem D. Episcopus scripsit litteras suas RR. PP. DD. Magalonensi & Uticensi Episcopis, qui in dictis Conciliis Provincialibus cum D. Narbonensi Archiepiscopo interfuerant, eosdem instanter & humiliter supplicando, quatenus dignarentur per litteras eum informare, qualiter DD. Archiepiscopus Narbonensis, & ejus suffraganei, & ipsi cum eis has aidas, seu impositiones Regi, & D. Bituricensi concesserant, & sub quibus formis, modis, & conditionibus fecerant conditionem ante dictam, & quatenus dignarentur sibi consulere, qualiter deberet se habere in facto isto.

Post præmissa, die Veneris IX. dicti mensis Februarii, de mane dictus D. Episcopus misit ad D. Vivariensem Episcopum, dictum Magistrum Raidulphum, clavarium suum, qui D. Vivariensis, recitato sibi facto respondit, prout responderant D. Gailardus, & alii supradicti, asserendo quod omnino expediebat, immo necesse erat, ita fieri; & quod D. Avenionensis non debebat timere excomunicationem, vel conscientiam in hac parte, nec etiam aliqualiter dubitare; et quod ista materia fuerat Parisiis plene disputata per Prælatos, & omnia bene ponderata: quia constitutio Urbani V. excomunicans Prælatos &c. non loquitur in hoc casu.

Præterea etiam est sciendum, quod de mense Novembris A. D. quadringentesimi secundi post receptionem litterarum primarum Generalium prædictorum, prædictus Avenionensis Episcopus per litteras suas consuluit super isto Dominum Archiepiscopum Narbonensem, sedis Apostolicæ camerarium, qui manu propria eidem Episcopo rescripsit, qualiter ipse, & suffraganei sui, tentis per eos duobus Conciliis Provincialibus, ipsi finaliter condescenderunt requisitioni Generalium prædictorum secundum formam litterarum per eos in hac materia concessarum, quarum copia inferius est inserta. Et ultra scripsit, quod ipsi fecerunt certas protestationes, quas Generales in litteris ipsorum Prælatorum inseri non permiserunt, de quibus protestationibus aliquæ inferius sunt insertæ. Et finaliter in litteris suis, manu sua propria scriptis, idem D. Narbonensis, dicto D. Avenionensi consuluit, quod ipse Avenionensis Episc. petitioni dictorum Generalium condescenderet, si aliud non posset ab eis obtinere.

Rursus sciendum est, quod anno a Nativit. D. MCCCCIII. die XI. mensis Februarii, dictus Episcopus consuluit super hoc honorabilem Virum D. Priorem S. Angeli Georgii, Gratianopolitanæ Diœcesis, socium dicti D. Narbonensis, qui finaliter idem consuluit; & ultra quasdam protestationes per D. Narbonensem, & suffraganeos suos in eorum concessione factas, eidem Episcopo in scriptis dedit in quadam cedula. Tenor autem cedulæ sequitur in hæc verba.

ANNO CHRISTI 1403.

Forma conceſſionis impoſitionum factæ Regi ſub certis conditionibus, & pactis per Prælatos, & Clerum Provinciæ Narbonenſis in Congregatione ſuper hoc facta in S. Tiberio Narbonenſis Diœceſis.

Et primo, eo caſu quo Prælati linguæ Gallicanæ dictas impoſitiones concedebant, ipſi eodem modo, & forma concederent.

Item, eo caſu quo Rex ratificare, & approbare non vellet, quod conceſſio hujuſmodi nulla eſſet.

Item, quod ſi Papæ reſtituetur obedientia, quod etiam conceſſio hujuſmodi nulla eſſet.

Item fuit auctum, quod antequam evocentur iſtæ impoſitiones, quod Rex mitteret ſimiles litteras illis alias per eum conceſſas, quando Prælati Franciæ exiſtentes Pariſiis hujuſmodi impoſitiones conceſſerunt.

Poſt iſta vero dictus Avenionenſis Epiſcopus pro majoribus ſecuritatibus, et ſolemnitatibus in præſenti negotio per eum adhibendis, mandavit citari, et admoneri totum Clerum, ut die Jovis XV. dicti menſis Februarii dicti anni, de mane hora tertiarum coram eo in Avenionenſi palatio Epiſcopali ad dandum in hac materia conſilium, et ad declarandum voluntatem ipſorum ſuper iſto convenirent, ſecundum formam quarumdam litterarum citatoriam ſigillo ipſius Epiſcopi ſigillatarum, quarum tenor ſequitur inferius. Prædictis autem ſic pendentibus dictus Avenionenſis Epiſcopus die Martis XIII. menſis Februarii anni proximi acceſſit hora veſperarum primo ad R. R. P. D. Cardinalem Pœnitentiarum, ſacris tam dictæ Avenionenſis Eccleſiæ, qui per eumdem Epiſcopum toto ſtatu negotii eidem explanato, multis per eum prolocutis, finaliter reſpondit, quod attento ſtatu negotiorum nunc currentium, videbatur ſibi magis expediens facere, ſicut fecerunt alii Prælati, et condeſcendere requiſitioni dictorum Generalium, quam ſupponere Eccleſiam tantis periculis. Et poſt eadem die acceſſit ad RR. P. D. Card. Vivarienſem, Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarium, Prioratum de Traraſchene, et unum Archidiaconatum dependentes ab Eccleſia Avenionenſi obtinentem, et ei ſtatum totius negotii expoſuit. Qui finaliter reſpondit, et conſuluit, quod faceret Epiſcopus ſicut et alii; et finaliter reſpondit ſicut D. Anicienſis conſuluerat.

Hæ litteræ deſunt in Cod.

Poſt hæc, die Mercurii XIV. menſis Februarii anni proxime dicti, dictus Epiſcopus Avenionenſis recepit nuncium dicti Joannis de Campis pro acceleratione iſtius negotii per ipſum Joannem ad eum deſtinatum; et de manibus dicti nuncii et procuratoris Villæ novæ recepit idem Epiſcopus litteras a D. Epiſcopo Uticenſi, per quas ſignificabat ſibi qualiter Generales deliberaverant temporalitatem ipſius Epiſcopi Avenionenſis ponere ad manum Regis, et D. Ducis Bituricenſis, niſi ipſe Epiſcopus condeſcenderet requiſitionibus eorumdem, una cum copia commiſſionis datæ per eum Judici deputato per ipſum; in qua inſeritur copia litterarum per D. Archiepiſcopum Narbonenſem, et ſuos ſuffraganeos etc. ſuper impoſitionibus hujuſmodi conceſſarum, quarum litterarum, et copiarum, nec non inſtrumenti incepti ſuper his quæ acta fuerunt per Clerum Civitatis, et Diœceſis Avenionenſis in die conventionis, de quibus ſtatim dicetur tenores de verbo ad verbum ſunt inſerti infra, & in foliis ſequentibus, ubi etiam reperies tenorem litterarum ſuper conceſſione, & Judicis deputatione, ab eodem Epiſcopo emanatarum.

ANNO CHRISTI 1403.

Demum adveniente die Jovis XV. dicti menſis Februarii dicti anni a nativitate D. MCCCCIII. prædictus D. Epiſcopus Avenionenſis in domo ſua Epiſcopali hora tertiarum poſt miſſam S. Spiritus coram eodem ſolemniter decantatam, ſedit in concilio, ut moris eſt. In quo convenit coram eo clerus ejus, & inter cæteros convenerunt coram eo Abbas S. And. Præpoſitus, Decanus adminiſtrans, Decanus non adminiſtrans, Elemoſynarius, & dictus D. Franc. de Nionis Infirmarius, & Prior clauſtralis Eccleſiæ Avenionenſis, Decanus ſeu adminiſtrator Decanatus S. Agricolæ, Decanus Sancti Petri, Præpoſitus S. Deſiderii, Decanus de miraculo, ſeu ejus locum tenens pro eo, Rectores parochialium Eccleſiarum Civitatis Avenionenſis, ſeu curati earum, & procuratores monaſteriorum Monialium Civitatis ejuſdem, D. Gerardus Guidonis Canonicus Eccleſiæ Collegiatæ B. Mariæ Villæ novæ pro dicta Eccleſia, quia Decanus impeditus ſe excuſavit, quia in hoc negotio ſuum Conſilium, & aſſenſum jam præbuerat, ut patet ſupra, & procurator Fratrum Cartuſienſium Villænovæ, & ſacriſta Eccleſiæ Collegiatæ Rupiſmauræ, & quaſi omnes Rectores parochialium Eccleſiarum Diœceſis Avenionenſis conſtituti in Regno, præter paucos, qui ſe excuſaverunt, volentes tamen facere ſicut alii. In quo conſilio etiam interfuerunt honorabiles viri DD. Gailardus de nova Eccleſia, & Junianus Caviacii, Palatii Apoſtolici auditores, & D. Petrus de Candont judex caſtrorum, & juratus Eccleſiæ Avenionenſis, ac judex major Seneſcaliæ Belicardi, qui primus locutus fuit, & recitavit illa quæ ſibi impoſuerant Generales, Epiſcopo Avenionenſi per eum referenda, videlicet quod cum ipſi, jamdiu eſt, ſcripſiſſent Epiſcopo, requirendo eum ex parte Regis & Ducis Bituricenſis, quod cum clerus linguæ Gallicanæ, & Occitanæ conceſſiſſent Regi Aidas, ſeu impoſitiones, & eſſent aliquæ perſonæ Diœceſis Avenionenſis conſtitutæ in Regno, quæ iſta ſolvere recuſabant, Epiſcopus illas ad hoc conſtringeret, & judicem ſuper hoc deputaret; Epiſcopus de prædictis nihil facere curaverat; immo nec reſcripſerat eis; de quo ipſi erant male contenti, & mandaverunt eidem Petro, quod diceret ei, quodammodo acquiſceret; alias quod ipſe ſciret quod totam temporalitatem, quam ipſe habet in regno, ponerent ad manum Regis, & Ducis Bituricenſis, & ſcriberent Regi, & Duci contradictis ipſis, & ad alia extraordinaria remedia procederent contra ipſum; et nihilominus ipſe Petrus dans conſilium in hac materia dixit, quod videbatur ſibi, quod Epiſcopus potius debebat petitioni Generalium acquieſcere, quam eis contradicere in hoc caſu. Nam, ut dicebat, contradictio Epiſcopi ſibi non prodeſſet; nam Generales etiam mandarunt ſibi, quod Epiſcopo diceret, quod ſi Epiſcopus per judicem Eccleſiaſticum hoc non faceret, quod ipſi facerent fieri hoc auctoritate regia per commiſſarios ſæculares, et in hoc juriſdictionem Eccleſiaſticam uſurparent, poſſeſſionem novam acquirerent, & Clerum nimium aggravarent, Caſtraque S. Laurentii, et S. Geneſii caperent, vaſtatoreſque ibi ponerent, qui in menſe ultra unius anni redditum conſumerent, nec levaretur manus

nus donec satisfactum esset vastatoribus de stipendiis, quæ pro anno ascenderent plus, quam valeret proprietas. Quibus per rationes fulcitis, ipse de mandato Episcopi recessit a Concilio, quia ipse erat officialis regius. Sed tamen sciendum est quod, antequam loqueretur dictus Petrus, Episcopus fecit legi litteras concessionis factæ per D. Narbonensem et suffraganeos. ANNO CHRISTI 1403.

Prædicti vero DD. Gailardus, Junianus, et Franciscus loquentes in locis suis finaliter concluserunt, quod Ecclesiæ, et Episcopo, Ecclesiisque, et Ecclesiasticis personis, Regi, ac honori, et conscientiæ ipsius Episcopi expediebat sequi opinionem dicti Petri, et quod licebat, in terminis nunc stantibus, tam secundum jura, quam secundum Deum, et conscientiam bonam, nec peccatum aliquod includebat; et hoc mirabiliter deduxerunt per auctoritates Sacræ Scripturæ, et per Canonicas Sanctiones. Dominusque Abbas S. Andreæ, loquens in loco suo, dixit, quod magis expediebat judicem deputare, et in his consentire, quam contradicere, et in his cum eo, et cum D. Petro, Gailardo, Juniano, et Francisco consenserunt Abbas, et Præpositus Avenionensis prædicti, et omnes alii sequentes in concilio, videlicet quilibet in ordine suo, præter decanum Sancti .... qui solus dictæ conclusioni contradixit. Et tamen præsupponendum, quod antequam procederetur ad aliquid de præmissis, dictus Episcopus proposuit in consilio totum factum, et illa quæ per Romanos Pontifices, et Prælatos facta fuerant circa ista omnia; omnia arctantia concilia per eum repetita, prout in septem foliis proxime subsequentibus serioſius continetur. Et in his sic per eum factis fecit legi litteras ante dictas, prout hæc habetur plenius in publico instrumento super his confecto, cujus tenor inferius est insertus.

Deest in Cod.

NOS FRANCISCUS MISERATIONE DIVINA ETC.

Vide superius in Concilio ad S. Tiberium A. MCCCCII.

Dubia inscripta extracta sunt ex Facto in alia scriptura recollecto, quod hic non inscribitur proprie, quia in Concilio coram DD. Consulentibus fuit expositum totum Factum.

Ex quibus oriuntur dubia quæ sequuntur.

PRimum dubium est, utrum immunitas personarum, & rerum ecclesiasticarum, & prohibitio, de quibus loquuntur Concilia generalia *non minus* & *adversus* extr. de Immunit. eccl. a lege naturali, & divina; an vero a lege humana & positiva, scilicet civili, vel canonica procedant, & emanent, ut sit necessitas non quidem absoluta, sed causativa, magna tamen & inevitabilis, de qua nunc agitur, possit vel non possit facere licitum quod alias illicitum secundum dicta Concilia generalia existebat, juxta lecta & notata Host. Ber. Jo. And. & Henric. in cap. *quod non est licitum* de reg. Jur. & in cap. *non magno* ne cleric. vel mon.

Secundum dubium, supposito quod pro parte potestatis secularis in hac parte malum culpæ committatur, metum & coactionem causativam injuste Avenionensi Episcopo inferendo ad finem obtinendi id quod petivit, ipse Episcopus Avenion. petitum ab eis judicem deputando sic conseatur approbare quod faciunt, & in crimine participare criminoso, ut sic a malo culpæ excusari non possit et taliter quod sibi, honorique suo, & conscientiæ suæ non liceat nec expediat istud facere; cum melius sit omnia mala pati, quam malo consentire, & cum ad evitandum majus culpæ malum non sit minus malum culpæ secundum Augustinum committendum. ANNO CHRISTI 1403.

Tertium dubium est, utrum absque consensu illorum qui gravantur possit Episcopus usque ad triennium dare Domino temporali bona ecclesiarum, et ecclesiasticarum personarum eidem subjectarum; videlicet Regi Franciæ propter necessitatem inevitabilem, de qua supra, & utrum debeat hoc facere ad hoc, quod deputatio judicis non sit fundata super illicito, idest super coactione, & usurpatione laicorum, nec executiva peccati; vel numquid debeat dare Judicem super concessione per alios Episcopos facta, quæ de jure ad eum extendi non debet, aut super ipsius potestate sæculari usurpatione damnata, vel alias quando poterit dicta judicis deputatio a malo culpæ excusari.

Quartum dubium est, utrum expediat ecclesiæ & Episcopo Avenionensi & ecclesiis & ecclesiasticis personis diœcesis Avenionensis in regno Franciæ constitutis, aut bona in dicto regno obtinentibus, honorique & conscientiæ dicti Episcopi condescendere & obtemperare requisitioni Regis & D. Ducis Bituricensis, ac Generalium prædictorum, & deputare judicem qui petitur, quam recusare & contradicere, & prædicta mala continuata & verisimilia sustinere, vel e contra dubiis proxime præcedentibus consideratis.

Quintum dubium est, utrum si hoc fecerit Episcopus, per hoc incurrat excommunicationem latam ab Urbano Papa V. in quadam ejus constitutione directa Auxitano, Narbonensi, & Tholosano Archiepiscopis, eorumque suffraganeis, ac Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpositis, aliisque Prælatis & Rectoribus, Capitulis, Conventibus, Monasteriis & aliis personis ecclesiasticis civitatum, diœcesum & provinciarum Auxitanæ, Narbonensis, Tholosanæ, in qua inhibetur omnibus supradictis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, in quam contrafacientes voluit incurrere ipso facto, & a qua nullus, nisi ab eo & suis successoribus præter quam in mortis articulo possit absolvi, ne videlicet temporalibus dominis loco subditorum mutando, seu alia sumpta occasione dando certas pecuniarum summas, quas verosimiliter existimant, se nullo tempore recepturos tales fraudolentas dationes in suarum ecclesiarum dispendium, non præsumant de cætero facere sine Apostolicæ sedis licentia speciali: & utrum dicta constitutio Urbani ad casum istum se extendat. Et movetur istud dubium contra unum magistrum dominum, qui contra Avenionensem Episcopum dictam constitutionem satis faciliter allegavit, volens eum de peccato mortali & de dicta excommunicatione notare, si condescenderet inquisitionibus generalium prædictorum.

ANNO CHRISTI 1403.

Responsio ad Primum dubium.

Ad primum dubium veniens dico, quod dubium quærit de duobus, videlicet, primo de immunitate ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum ac bonorum temporalium ad eas pertinentium. Secundo de prohibitione dictorum conciliorum generalium non minus & adversus de immunitate ecclesiarum.

Circa primum, videlicet, cum quæritur a qua lege procedit immunitas supradicta; primo opus est præmittere, quod licet ecclesiæ ecclesiasticæque personæ, & earum bona temporalia plures habeant immunitates; tamen quæstionem nostram de præsenti oportet restringere ad illam immunitatem, quam habent ecclesiæ & ecclesiasticæ personæ & bona earum, ut videlicet pro bonis suis non teneantur, sicut laici, solvere impositiones & gabellas, videlicet dum emunt vel vendunt pro libra denarios XII. & dum vendunt vinum minutatim in taberna quartum vini, quia de aliis earum immunitatibus non habemus agere de præsenti. Secundo præmittendum est, quod hic duo principaliter considerari oportet; primo enim debet considerari immunitas quam habent ecclesiæ ecclesiasticæque personæ, ut de jure non teneantur invitæ solvere dominis temporalibus prædictas impositiones vel gabellas, nec ad id possunt compelli per dominos temporales, de quo loquitur cap. *Non minus* in prin. & cap. adversus de imm. Eccl. Secundum vero, quod hic considerari opus est, utrum personæ ecclesiasticæ pro bonis temporalibus ad ipsas vel earum ecclesias spectantibus, possint, si velint, licet ad hoc de jure non teneantur de dictis rebus per eas venditis solvere dominis temporalibus impositiones vel gabellas, & ad hoc se obligare, maxime ad modicum tempus, puta ad triennium, licet ad hoc de jure minime teneantur; & iste veraciter est casus noster, de quo etiam loquitur prædictum cap. *non minus* in §. *Quo circa* & prædictum caput adversus V. *Verum si quando*. Non enim hic quærimus, utrum personæ ecclesiasticæ de jure ad hoc faciendum teneantur, immo indubitanter tenemus, quod non. Sed solum quærimus, utrum ad hoc faciendum usque ad modicum tempus de quo supra, de jure se valeant obligare.

Tertio advertendum, quod hic non quærimus, quid de jure communi regulariter sit servandum; immo de plano fatemur, quod hoc nullo modo potest regulariter de jure commune fieri, nisi quinque concurrentibus, quæ sequuntur: primum est, quod communis necessitas vel utilitas hoc requirat. Secundum est, quod ad hoc laicorum non suppetant facultates. Tertium est, quod episcopo & clero id visum fuerit expedire. Quartum est, quod hoc absque ulla laicorum coactione fiat; prout hoc apparet & textualiter in cap. *Non minus* §. *Quo circa*, & in dicto capite adversus circa principium. Quintum est, quod ultimo additum fuit per prædictum caput adversus post principium, videlicet, quod propter quorumdam impudentiam Romanus Pontifex, cujus interest communibus utilitatibus providere, prius super hoc consulatur. Sed solum quærimus de casu ejusdem maxime & alias inevitabilis necessitatis pro nunc occurrentis ecclesiæ magis damnosæ, magisque periculosæ, quam sit id quod petitur per generales antedictos; videlicet an propter illius necessitatis evitationem sit id quod petitur per Avenionensem Episcopum concedendum.

ANNO CHRISTI 1403.

Quarto etiam advertendum & præmittendum est, quod hic concurrit duplex necessitas: prima, quia Regis & regni publicam utilitatem respicit, puta quia Rex habet magnas expensas facere & magna onera supportare propter facta ecclesiæ & unionem illius procurandam, ut fertur. Et de hac necessitate loquitur cap. *Non minus* & cap. adversus *de imm. Eccl.* allegata. Alia necessitas maxima ecclesiam Avenionensem concernens est ista, quia si non Episcopus Avenionensis petitioni & requisitioni prædictorum generalium condescendat, ipsi generales facient id, quod petitur exigi per officiarios sæculares ecclesiasticam jurisdictionem usurpando, & quando novam possessionem ista auctoritate regia faciendi de facto usurpando, a qua possessione facti ecclesia non poterit, ut verisimiliter creditur, eos expellere in æternum; & sic semper dictam possessionem continuando ammodo hoc de facto facient, absque requisitione prælatorum, & in præjudicium ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum majus incomparabiliter, quam si hoc fieret per potestatem ecclesiasticam Prælatorum; & essent ista præjudicia perpetua, cum tamen id quod petitur solum temporale sit, videlicet ad tres annos; & ultra ponerentur ad manus Regis & Domini Bituricensis castra ecclesiæ, videlicet S. Laurentii & S. Genesii, quæ per hoc periculo perpetuæ perditionis subjacerent, & forsan etiam essent in periculo castra, quæ habet ecclesia Avenionensis in imperio per modum tactum supra.

His igitur sic præmissis atque suppositis, restat modo quæstio nostra examinanda, utrum personæ ecclesiasticæ quæ revera non tenentur de jure ad dandum Dominis temporalibus hujusmodi impositiones vel gabellas, sicut per legem naturalem, & divinam prohibitæ, ista dare si velint Dominis temporalibus aut se ad ista danda ad modicum tempus puta ad triennium Dominis temporalibus obligare, etiam cessantibus illis quinque conditionibus, de quibus tetigi supra in tertio evidentiali, quia de ista, quæ & non de alia agitur de præsenti. Et hoc dico breviter, quod per legem naturalem vel divinam non reperio istud esse prohibitum, immo magis totum contrarium.

Pro quo sciendum, quod de alienatione rerum ad ecclesias & non ad personas ecclesiasticas pertinentium juxta notata Inn. & ea quæ scripsi in caput *cum super de eon. possessionis*, & pro præsenti in prima opp. et in concordibus per me signatis, hic non agitur, nec quæritur de præsenti, sed agitur & quæritur solum de fructibus perceptis & rebus, juribus, vel possessionibus ecclesiarum, qui fructus saltem de consuetudine etiam quoad proprietatem ad personas ipsas ecclesiasticas pertinere noscuntur, quia ipsi censentur esse usufructuarii quamdiu vivunt, modo usufructuarius de jure fructus per eum perceptos & reconditos facit suos, ut patet ex his quæ scripsi pleniſſime in cap. *Cum venerabilis* de except. de quo etiam tetigi in capite *Statutum* §. *Accessorem* de rescr. & de off. ord. *præsenti* in 6. modo ad propositum applicando, nulla lex naturalis vel divina prohibet quominus quis de bonis maxime mobilibus ad se pertinentibus possit

ali-

aliquid donare præſertim Regi ſupremo domino temporali, & maxime propter tantam reipublicæ utilitatem concernentem ut in propoſito; immo magis hoc permittit cuilibet quod in rebus ſuis propriis ſit moderator & arbiter, ut C. Man. l. in re Man. ANNO CHRISTI 1403.

Nec obſtant notata per Henricum in cap. *Fraternitatem* de donat. in diſt. & in cap. *Cæterum* eo titulo in d. quia illa poſſunt & debent ſalvari in rebus ad eccleſias ſpectantibus, & quod proxime dixi in fructibus per Prælatum ex eccleſia recollectis, & etiam poteſt dici quod Prælatus de rebus eccleſiæ non magnis nec pretioſis, maxime cum conſenſu ſui capituli, poteſt bene aliquid donare, dummodo non nimis excedat, ut probatur in dicto cap. *Cæterum* de donat. prout etiam ibi notatur per Henricum. Reſtat igitur neceſſario concludendum, quod prohibitiones ſuper hoc factæ per canones non a lege naturali ſeu divina, ſed ſolum a lege humana poſitiva & canonica procedere dignoſcuntur. Et hoc modo procedunt cap. *non minus* & cap. *adverſus* allegata. Præterea facit, quia cum iſta prohibitio ſit contraria juri communi, quod permittit cuilibet facere quod vult de rebus ſuis propriis, dummodo non male utatur, ut ff. de his quæ ſunt ſui vel alieni juris §. *Dominorum;* quicumque prohibitionem legis naturalis vel divinæ ſuper hoc allegat, probare tenetur, ut ff. de probat. l. *ab ea parte*: modo nullibi lego hoc expreſſum, videlicet quod hoc lege naturali vel divina ſit prohibitum, & per conſequens hoc non ponam, quia verecundum eſt abſque lege loqui, maxime contra jus commune ut in autentica de triente & ſemiſſ. §. conſideremus col. 3. Ex quibus infertur diſſolutio primæ quæſtionis, videlicet, quod nec eccleſiæ nec eccleſiaſticæ perſonæ ſuper hoc, de quo nunc quæritur, illam habeant immunitatem, quæ deſcendat e lege naturali vel divina. Super quod facilior apparet reſponſio, videlicet quod prohibitio dictorum conciliorum generalium *Non minus & adverſus* de immun. Eccl. non procedit a lege naturali vel divina, ſed ſolum a lege canonica poſitiva, quia conſtitutiones quas facit, prout etiam in conciliis generalibus quæſitum eſt, ex ſe mere poſitivæ cenſentur, niſi alias appareat, quod ea quæ continent ipſæ conſtitutiones procedant a lege naturali vel divina, ut patet ex his quæ notantur per Henricum, Hoſt. & Joannem Andr. in cap. *Propoſuit* de conceſ. præbendæ V. *in quarto caſu dic*; immo plus attentari poſſet, & forſan de jure verum eſt, quod licet privilegium conceſſum eccleſiæ ſuper ſpiritualitate, a Deo procedere cenſeatur; tamen omnia alia privilegia conceſſa eccleſiis ſuper temporalibus, cenſentur conceſſa a Regibus temporalibus, vel ſaltem a Romanis Pontificibus, ut colligitur ex lectis & notatis per Inn. Hoſt. & Jo. Andr. in cap. *Noverint* de ſent. excom. & per ea quæ ibi ſcripſi in prima & ſecunda quæſtionibus, & patet etiam ex prædictis, nam prædicta duo cenſentur edita ab hominibus & per homines in conciliis generalibus, nec declaratur jus naturale vel dominium. Et de jure naturali certum eſt, quia illud jus clericos a laicis non diſtinguit.

Item, de jure divino patet, quia nihil de jure divino recitat, niſi quod Pharas, qui legis divinæ ſcientiam non habebat, poſſeſſiones eorum in priſtinam libertatem dimiſit. Pharas enim nedum legis divinæ ſcientia, immo ejus poteſtate ac diſpenſatione carebat; ut puta tamquam infidelis a corpore eccleſiæ ſeparatus; & ideo legem divinam non poterat inducere, nec eſt etiam declarare; immo revera illa duo concilia generalia jus novum ponunt, per quod circa iſtam poteſtatem perſonarum eccleſiaſticarum certo modo reſtringunt eo modo quo ſcripſi in tertia evidentia libro prædicto. Et ideo nullo modo negari poteſt, quin prohibitio illa duorum conciliorum generalium mere poſitiva exiſtat. Ex quibus infertur formalis reſponſio ad primum dubium principale, videlicet, quod immunitas & prohibitio de quibus loquuntur prædicta duo generalia concilia *Non minus* & cap. *Adverſus* non a lege naturali vel divina, ſed a lege canonica & mere poſitiva procedunt; & ſic quod neceſſitas non quidem præciſa & abſoluta, ſed ſolum cauſativa, magna tamen & alias inevitabilis, potuit hoc facere licitum, quod ſecundum legem non erat licitum alias, ideſt ſecundum duo generalia concilia antedicta per regulam *Quod non eſt licitum* de reg. jur. ubi Henricus poſt alios ſcribentes tenet, quod licet in his quæ ſunt damnata lege naturali vel divina, ut Chriſti negatio, fornicatio, adulterium, & his ſimilia, nulla neceſſitas inducens conſenſum, excuſat, quia potius debet quis mala quælibet tolerare, quam malo conſentire, ut 32. q. 5. *ita ne* II. q. 3. *æſtimant;* arg. ff. de ritu nupt. l. *palam* §. *non eſt*, niſi legitime diſpenſetur in his, in quibus eccleſia diſpenſare poteſt juxta lecta & notata de con. diſt. 3. *pervenit* de pœnis *licet* tamen in his quæ non ſunt damnata lege naturali vel divina, ſed ſolum canonica, ſecus eſt dicendum, videlicet, quod talis neceſſitas alias inevitabilis, facit licitum quod alias licitum non exiſtebat; inducens totum tit. ff. & C. quod metus cauſa, & extr. de his quæ vis metuſve cauſa fiunt, per totum de conſue. quarto de Obſervat. jejun. cap. 2. & quod legitur & notatur 93. de Diaconis extr. de vita & hon. Clericorum cap. 3.

Præterea hoc idem probant notata Hoſt. Jo. Andr. & Henrici in cap. *non magno* extr. *ne clerici vel mon.* ubi notat Henricus poſt prædictos, quod licet non poſſit recompenſari minus malum ut majus malum evitetur, ubi utrumque evitari poteſt, ut 13. diſt. quæ ait, ubi notatur de hoc etiam per Jo. ſi tamen occurrit talis perplexitas, quod neceſſe ſit alterum fieri, tunc admittitur talis compenſatio, videlicet minoris mali committendi pro evitatione majoris mali, ut 13. diſt. *ne vi.* & 93. diſt. cap. p. & 2. & 33. q. 2. cap. *Si quid verius* ſecundum Hoſt. in dic. cap. *non magno*, licet Ber. dicat ibi in diſtin. quod talis compenſatio non admittitur per dictum cap. *Quod ait;* ſed id quod dicit Ber. debet intelligi ſecundum Hoſt. Jo. Andr. & Henric. ubi minus malum quod compenſat. ex lege divina eſt malum, quia tunc eſt malum culpæ, quod pro nullo majori malo culpæ, etiam vitando, committi debet, ut in juribus ad hoc ſupra allegatis. Sed illud de quo prædictum eſt de compenſatione hujuſmodi ceſſat, cum illud ſolum ex lege canonica eſt malum, tunc enim poteſt hoc fieri auctoritate Papæ, qui poteſt tollere malum quod inducit ſua lex, juxta ea quæ leguntur & notantur in cap. *Propoſuit* de conceſ. præb. & cap. p. de voto & de jurejur. *Et ſi Chriſtus*. Sed hoc ultimum dictum intelligo ANNO CHRISTI 1403.

ligo quando potest adiri Papa, ut super hoc habeat dispensare. Sed quando tanta est necessitas, quod tempus & locus non patiuntur declarandi consilium, ut ff. de exerci. l. p. nec potest adiri Papa, nec dispensatio ipsius expectari, tunc absque dispensatione hujusmodi hoc potest fieri tali necessitate admissa, ut d. cap. *quod non est licitum* alleg. arg. extr. *ne Sede vac.* cap. 1. in 6. §. fi. quia necessitas quæ legem non habet bene permittit quod omittantur ea, quæ alias omitti non deberent, ut d. cap. quarto de consuetu. vel quod in extr. volentis vel nolentis pro nave allevianda tempore necessitatis & periculi periclitante in mari ff. ad legem Rhod. l. p. & 2. §. *Si voluntate*, & per totum: At in proposito prohibitio, de qua hic agitur, non est de re damnata lege naturali vel divina, sed solum lege canonica positiva; & est hic tanta necessitas, quod non est hic tempus nec locus plenius deliberandi consilium; nec potest hic adiri Papa propter subtractionem, & est tanta necessitas atque arctatio, quod non potest expectari obedientiæ destitutio, nec per consequens dispensatio Papæ; & sic est tanta necessitas, quod de eo quod solum lege canonica est illicitum, facit licitum; & sic excludit malum culpæ, cum majus malum quod inducit, & necessitas alias evitari non possit, nec sit superior, nec possit haberi recursus ut patet ex dictis.

ANNO CHRISTI 1403.

Ad secundum dubium principale, in quo quæritur, supposito quod pro parte potestatis sæcularis &c. condescendendo; circa quod sciendum, quod dubium unum supponit, & aliud quærit: supponit enim quod potestas sæcularis in hac parte malum culpæ committat, videlicet metum & coactionem coactivam Avenionensi Episcopo inferendo injuste, ad finem scilicet obtinendi id quod petunt. Ad quod respondeo & dico indubitanter, quod sic; quia omnis coactio talis tendens ad extorquendum injuste quod non licet, est injusta & damnata ex parte ipsius inferentis, & ideo secundum utramque legem datur remedium ad resistendum & tollendum id quod factum est per metum, ut ff. *quod metus causa* l. p. & per totum & eo tit. cap. C. & extr. de his quæ vis metusve causa fiunt, per totum. Quod autem hoc non possit fieri licite, patet clare in cap. *Non minus* & cap. *Adversus* allegat. & quia hoc habeo pro claro & indubitato, circa hoc amplius non insisto. Quærit autem, quod hoc supposito, utrum Episcopus Avenionensis condescendendo dictæ injustæ coactioni dictæ potestatis sæcularis, & juxta requisitionem ipsius petitum judicem deputando, sic censeatur approbare, quod faciunt, & in crimine participare cum criminosis; & sic a malo culpæ excusari non possit; quia secundum hoc honori & conscientiæ suæ hæc facere non liceret, nec expediret. Et primo videtur expeditum quod sic per casus expressos. In primis enim videtur casus in cap. *Sacris* extr. de his *quæ vis metusve causa fiunt*, quia secundum quod ibi legitur & notatur illa necessitas causativa puta coactionis aut metus, participantem cum excommunicato * excusat a peccato seu malo culpæ, licet peccatum aliqualiter attenuet. Secundo ad hoc etiam inducitur alius textus, ubi etiam videtur casus expressus, videlicet caput *Super eo* extr. *de usuris* ubi dicit textus, quod cum usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur; super hoc scilicet ut liceat pecuniam recipere ad usuram, dispensationem aliquam posse fieri non videmus, subaudi secundum aliquos etiam in necessitate quantumcumque magna, quia cum scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro vita & captivitate redimenda usurarum crimine.... & assignatur ratio hujus in cap. *Nuper a nobis* de sent. excom. §. *In secunda vero*, & est ratio rationis, quia melius est omnia mala temporalia tolerare, quam malo consentire. At in proposito, si Episcopus deputet judicem per dictam damnatam coactionem ab eo petitum, jam dictæ petitioni condescendendo eidem consentit, & eam exequitur, sic participando in crimine criminosis, sicut usuras recipiens, censetur in crimine usuræ participare cum usurario, ut in prædicto cap. *Super eo*. Et sicut participans cum excommunicato ad coactionem alterius, censetur in hoc participare, cum coactionem hujusmodi inferente. Et ista ratio quibusdam videtur esse fortissima, licet revera, si bene videatur, non sit urgens nec nimis etiam difficilis ad solvendum, ut statim dicetur.

ANNO CHRISTI 1403.

Præterea quia temporalia ecclesiæ bona propter scandalum non debent Prælati dimittere, vel alteri dare, quidquid sit de aliis bonis patrimonialibus, ut notatur per S. Thomam 2. 2. q. 43. art. 8. in cor. quod ubi nullo modo videre omittas, & super 4. senter. dist. 30. art. 4. in resp. 3. quæstionis ubi etiam omnino videas. Rursus hoc idem probo sic: quæro enim a te, super quo iste Episcopus talem judicem deputabit? quia, aut deputabit super concessione facta per metropolitanos linguæ Gallicanæ & Occitanæ, & eorum suffraganeos, aut per aliquem seu aliquos eorumdem; at dices, quod judicem hujusmodi deputabit ad exequendum inductionem seu impositionem factam per Regem vel Ducem Bituricensem, aut per dictos Generales; aut illum deputabit super nova concessione per eum fienda invito vel consentiente clero suo. Sed certe videtur, quod nullum istorum de jure cum bona conscientia seu salvo honore suo possit facere dictus Episcopus; nec tamen apparet alius modus faciendi: & sic restat, quod hoc ipse non potest, nec debet facere, nec sibi nec honori suo, nec conscientiæ expedit, quod hoc faceret. Consequentia apparet bona ex terris per locum a sufficienti divisione; postquam non apparet alius modus faciendi. Assumptum vero hujus rationis probatur sic: primo enim si dicas, quod deputabit judicem super concessione facta per metropolitanos Linguæ Gallicanæ vel Occitanæ & eorum suffraganeos, vel aliquem aut aliquos eorumdem, dico, quod hoc non potest licite seu de jure fieri; immo talis deputatio esset in jure manifeste erronea, & errorem juris contineret expressum, & per consequens non valeret arg. ff. quæ sententiæ sine ap. l. p. §. I. & extr. de sent. ex. *per tuas*, quia illi Archiepiscopi & Episcopi extra diœceses & civitates suas, seu in alios quam in subditos jurisdictionem nullam habent, nec exercere possunt arg. ff. de jurisd. Jud. l. ul. & ex. de sent. excom. *A nobis* &c. & de consti. cap. 2. in 6. At in primo proposito civitas & diœcesis Avenionensis non sunt de territorio Archiepiscoporum prædictorum, nec Episcopus Avenionensis & ejus diœcesani sunt subditi illorum, ut de se patet; ergo &c. Nec valet dicere, quod illud

quod

* f. non excusat.

☞ quod facit major pars cleri arctat omnes, quia id non habet locum in his quæ reſpiciunt intereſſe & præjudicia ſingulorum, & patet ex notatis per Ber. Inn. Hoſt. & Jo. & Henr. *in cap. Cum omnes* de conſtit. Secundo, ſi dicas quod dabit judicem ad exequendum indictionem ſeu impoſitionem ſuper his factam per Regem vel D. Ducem Bituricenſem, aut per dictos DD. Generales, certe hoc erit magis erroneum, nam ad prædictos Dominos temporales non pertinet iſta imponere, ut dictum eſt ſupra, ut patet ex his quæ leguntur & notantur in cap. *Non minus*, & cap. *Adverſus* de immun. Eccl. allegatis; & quia ex hoc ſequeretur major error, videlicet quod dictus Epiſcopus approbaret, auctorizaret & exequeretur hujuſmodi indictionem ſeu impoſitionem, quæ in ſe patentem juris errorem contineret, & cum bona conſcientia & honore ipſius Epiſcopi non poſſet fieri. Tertio ſi dicas, quod dictum judicem deputabit ſuper nova conceſſione per eum fienda, clero ſuo invito, & hoc certe facere de jure non poſſet; nam contra prohibitionem juris non poſſet clericos ſuos invitos tali ſubijcere ſervituti, nec eis invitis auferre bona vel jura ſua ſine cauſa arg. extr. de locato cap. *Veſtra*, quia ſolus Princeps ſupremus poteſt auferre alicui jus ſuum, maxime ſine cauſa, ut notatur per Jo. And. in cap. *ſi religioſus* de elect. in 6. Immo eſt dubium de Principe, utrum hoc poſſit facere ſine cauſa, ut patet ex his quæ ſcripſi latiſſime circa hoc IX. q. 6. cap. fin. in ult. ſupplet. ult. gl. *per multas* q. & XII. q. 2. *non liceat Papæ*. Si autem clerus Epiſcopi in hoc conſentiret, adhuc videretur hoc non poſſe, inconſulto Papa, per Epiſcopum cum clero ſuo fieri; immo nec tenetur, niſi quinque intervenientibus, prout ſcripſi in dubio proxime præcedenti circa evidentialia, videlicet in tertio evidentiali, ut probatur in cap. *Non minus*, & in cap. *Adverſus* de immun. Eccl. Quid dicendum?

Breviter ad declarationem materiæ præmitto aliquas concluſiones; prima concluſio eſt, quod licet in facto lege naturali & divina damnato, nullus metus, nullaque coactio, ſeu quævis alia neceſſitas a peccato, ſeu a malo culpæ quemque valeat excuſare, tamen metus ſive coactio juſtus ex parte ipſius patientis, licet injuſtus ex parte inferentis, puta talis, quod deberet cadere in conſtantem, ſeu alia neceſſitas quæ abſque majori malo per alium modum evitari non poteſt, in factis maxime a jure alias non damnatis, quamquam ex parte metum, coactionem, vel neceſſitatem hujuſmodi inferentem damnata ſit, & injuſta, tamen ex parte patientis, ſeu metus neceſſitati aut coactioni obtemperantis non inducit aliquod peccatum, ſeu malum culpæ. Iſta concluſio habet tres partes principales; prima pars hujus concluſionis eſt iſta, videlicet quod in factis l. naturali vel divina damnatis, nullus metus, nullaque coactio, ſeu quævis alia neceſſitas a peccato ſeu malo culpæ poteſt facientem quomodolibet excuſare; in qua omnes Theologi & Canoniſtæ concordant. Patet plane ex his, quæ ſcripſerunt Ber. & Jo. An. & Henr. in cap. *Quod non eſt licitum* de reg. juris, & in cap. *ſuper eo* de uſuris, & in cap. *Non magno Ne clerici vel monachi*, & in cap. *ſacris*, de his, quæ vi metuſve cauſa fiunt, de quo etiam per Inn. in cap. *Sacris*, & cap. *Super eo* allegatis, & probatur per jura allegata, & eſt ratio hujuſmodi, quia melius eſt omnia mala temporalia pati, quam malo culpæ conſentire, ut dixi ſuperius; & eſt ratio rationis, quia malum culpæ eſt infinitum propter objectum divinum ſibi oppoſitum, quod eſt bonitatis infinitæ, & habet pœnam infinitam ſibi correſpondentem, videlicet damnationem æternam, omnia autem mala temporalia finem habent. Præterea mala temporalia tolerans, in hoc patitur & meretur, ſed malum culpæ committens, in hoc agit & delinquit atque demeretur; meriti autem & demeriti nulla eſt compenſatio, ſicut nulla eſt cooperatio Chriſti ad belial. Secunda autem pars concluſionis habet, quod quilibet metus tendens ad illud quod non eſt aliqua lege etiam humana prohibitum, ad quod timendum vel faciendum metum patiens de jure non tenetur, & eſt a jure prohibitus ac illicitus & damnatus, & per conſequens continet malum culpæ, & ideo ait Prætor, quod metus cauſa geſtum eſt, ratum non habebo ff. *quæ metus cauſa*. l. p. & eſt ratio hujus, quia metum inferens in hoc jus ſibi dicit violentiam committendo, quod eſt omni lege prohibitum & damnatum C. *de Judæis* l. nullus. C. un 3. l. *ſi quis in tanta* ff. quod metus cauſa l. *extat* ext. de præben. *cum qui* in 6. circa prim. & in hoc nullus etiam diſcordat, & ideo longa probatione opus non eſt.

Tertia pars concluſionis eſt iſta, quod ſi quis metu licet juſtiſſimo ſecundum eum, aut coactione vel neceſſitate quacumque inductus vel attractus facit aliquid, quod ipſe alias, videlicet metu, coactione, vel neceſſitate ceſſante non erat facturus, quod tamen non erat lege naturali vel Divina, nec etiam lege humana poſitiva civili vel canonica prohibitum; ad quod tamen ipſe de jure minime tenebatur; talis per hoc non incidit in aliquod peccatum vel in aliquod malum culpæ, quamquam faciat & exequatur illud, quod culpabiliter & injuſte ab eo petitum fuerat & exactum, dummodo omnis alia mala circumſtantia malum culpæ valens inducere hic omnino ceſſet. Probatur hoc, quia ſi hoc peccatum & malum culpæ induceret lex, ſibi actionem non daret ad faciendum irritari quod metu, vel coactione hujuſmodi factum eſſet, ut ff. de negot. geſ. l. *ſine hæreditaria*, & ff. de interdictis l. *relegatorum* in fin. immo tunc culpa cum culpa, & dolus cum dolo compenſari deberet; & ideo tunc melior eſt conditio poſſidentis ut ff. de condit. ob turpem cauſam l. III. & lege ſequenti quaſi per totum, & ff. de compenſat. l. *ſi ambo* cum ſimilibus. Et eſt ratio hujus, quia licet ſit turpitudo ex parte coactionem inferentis, non tamen eſt turpitudo ex parte patientis, qui aliud non poteſt facere, nec committit rem damnatam. Et eſt ratio rationis, quia bono & juſto viro licet dare de ſuo damnato homini ut a malo abſtineat, ſeu ne malum committat, ut patet ff. de condit. ob turpem cauſam l. p. §. ul. & l. ſeq. & in hoc concordant Theologi cum Canoniſtis. Pro quo ſciendum, quod beatus Thomas 2. 2. q. 78. art. 4. quærit utrum liceat pecuniam mutuo accipere ſub uſura; & arguitur, quod non per Apoſtolum ad Romanos primo, ubi dicitur quod digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt peccatum, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Et quia pro nullo commodo temporali debet aliquis dare alicui occaſionem peccandi; quia

ANNO CHRISTI 1403.

ANNO CHRISTI 1403.

☞ hoc pertinet ad rationem ſcandali activi, quod ſemper eſt peccatum. Et finaliter reſpondeo, quod licet inducere hominem ad peccandum nullo modo liceat, uti tamen peccato alterius ad bonum licitum eſt, quia & Deus utitur omnibus peccatis ad aliquid bonum, ut dicit Auguſtinus in enchirid. & ipſe Auguſtinus publico loquens, utrum liceat uti juramento ejus, qui per falſos deos jurat, in quo jurans manifeſte peccans illis diis, ideſt Dæmonibus Divinam reverentiam exhibendo; reſpondet, quod qui utitur fide illius qui per falſos Deos jurat, non ad malum ſed ad bonum, non peccato illius ſe ſociat, quando per Dæmonia juravit, ſed pacto bono ejus quo fidem ſervavit. Si tamen induceret eum ad jurandum per falſos Deos, peccaret; ex quo infert ibi Thomas, quod licet non liceat alicui quemquam inducere ad mutuandum pecuniam ſub uſuris, licet tamen ab eo qui paratus eſt hoc facere & uſuras exercere mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, ut propter ſubventionem ſuæ neceſſitatis vel alterius. Sicut etiam licet ei qui incidit in latrones manifeſtare bona quæ habet, quæ latrones accipiendo peccant, ad hoc quod non occidatur. Exemplo decem virorum, qui dixerunt ad Iſmael: noli occidere nos, quia habemus theſaurum in agro, ut dicitur Joſ. 41. Nec obſtat, quod ſic conſentit facienti, quia non conſentit in peccatum uſurarum, ſed utitur eo, nec placet ei uſurarum acceptio, quæ eſt mala, ſed mutuatio, quæ eſt bona; nec ille qui accipit pecuniam mutuo ſub uſuris dat uſurario occaſionem uſuras accipiendi, ſed mutuandi; ipſe autem uſurarius ſumit occaſionem peccandi ex malitia cordis ſui. Unde ſcandalum paſſivum ex parte ſua, non autem activum ex parte petentis mutuum; nec tamen propter hujuſmodi ſcandalum paſſivum debet alius a mutuo petendo deſiſtere, ſi indigeat, quia hujuſmodi paſſivum ſcandalum non provenit ex infirmitate vel ex ignorantia, ſed ex malitia ſecundum Thomam ibi ſupra. Ac in propoſito caſus noſter recte ſimilis eſt, nam ille qui metum vel coactionem prædicto modo patitur, non inducit illum qui metum & coactionem hujuſmodi aut quamvis aliam neceſſitatem ſibi infert ad hoc faciendum, nec dat ſibi occaſionem faciendi, nec placet ſibi, ſed diſplicet iſtud malum, ſed utitur iſto malo timendo & exequendo, quando injuſte petitur ab eo non quidem ad malum, ſed ad bonum finem, videlicet ut evitetur majus malum, quando alias evitari non poſſet. Ex quibus patet, quod per hoc non cenſetur participare in crimine criminoſo, ſed ſolum facere quod licet de jure facere ad evitandum majus malum, & ſibi ſolum provideri, alteri non nocendo, & quamvis malum alterius minime procurando, quod cuilibet de jure naturali permiſſum eſt. Secunda ratio eſt, quod etiam in his quæ non ſunt lege naturali vel divina, & quæ non inducunt peccatum ſeu malum culpæ a lege divina vel naturali procedens, licet ſint a lege canonica prohibita, cujus legis canonicæ tranſgreſſio ſpontanea alias partes inducit metus ſeu coactio aut alia neceſſitas juſta quoad patientem, & cadens alias in conſtantem, & talis, quæ alias minime evitari poteſt, nedum peccatum attenuat, immo potius totaliter a peccato e malo culpæ excuſat; hic enim habet locum regula juris, quæ dicit ſic: quod non eſt licitum in lege, neceſſitas licitum facit, & ideo Machabæi neceſſitate coacti ſine culpa in Sabbato pugnaverunt, & ægrotus propter metum mortis ſine culpa ſolvit jejunium 23. q. ul. *ſi nulla* de obſervat. jejun. cap. 2. in fin. de reg. juris quod non eſt licitum, quia neceſſitas legi non ſubjacet, ut prædicto cap. 2. in fin. & de conſ. cap. 4. & de cons. diſt. 1. *ſicut* & diſt. 3. pervenit arg. ff. ad l. Rodian. de ſac. l. 2. & eſt textus planus de hoc in cap. quod non eſt licitum de reg. juris, ubi Henricus poſuit hanc concluſionem per expreſſum allegans pro ex. ff. & C. quod metus cauſa, & de his quæ vi metuve per totum; & idem ſentit ibi Hoſt. dicens: patet igitur ex hoc, quod neceſſitas in aliquibus etiam quandoque a peccato excuſat, & pro ratione allegando diceret & merito, nam neceſſitas contraria eſt ſpontaneæ ſeu liberæ voluntati, arg. ff. quod metus cauſa l. p.; peccatum autem ſecundum Auguſtinum adeo voluntarium eſt, quod ſi non eſt voluntarium, non eſt peccatum. XVI. q. p. cap. 1. *de illa*, Et eſt ratio alia, quia conſtitutio canonis prohibitiva vel præceptiva ſemper civiliter eſt interpretanda, ut arctare non debeat ad caſum neceſſitatis ita magnæ, arg. jurium prædictorum & ff. de ſervit. l. *ſi cui*; & eſt ratio rationis, ne contra mentem conditorum hujuſmodi conſtitutio poſitiva caſum includat omnino irrationabilem, quod non poteſt fieri, quia conſtitutio non poteſt eſſe niſi rationabilis IV. diſt. erit autem lex cum ſimilibus; modo irrationabiliſſimum eſſet dicere, quod pro evitando maxime Eccleſiæ damno non poſſit Epiſcopus cum clero ſuo condeſcendere ad modicum eccleſiæ damnum, cum in illis, quæ ſine malo culpæ poſſunt fieri, omnino debeat minus malum eligi ad evitandum majus malum, ut XIII. diſt. cap. *Nervi* & notatur per Hoſt. & Jo. And. & Henr. in cap. *Non magno* extr. *ne clerici vel monachi* & facit qualiter nautæ merces deferendas & referendas receperunt, & ſic tam ex fide per eos data, quam certa juris diſpoſitione teneantur ea cuſtodire, & non in mari projicere; tamen imminentis neceſſitatis periculo pro evitando majori malo ad exonerationem navis poſſunt merces in mare projicere ff. ad leg. Rodian. de jac. l. p. 2. & 3. ubi autem ſuffragium legis poſitivæ juvare non poteſt, tunc eſt neceſſarium ad leges naturales recurrere ad remedium, ut patet in indictione bellorum ff. de juſt. & jur. l. Ex hoc jure; & propoſito hujuſmodi lex poſitiva expreſſe non providet; igitur ad legis nat. directionem recurrere omnino oportet. Modo lex naturalis ſeu etiam ratio dictat homini, quod inter duo mala, quorum unum majus & aliud minus, & quorum utrumque evitari non poteſt, eligatur potius minus malum, ut præd. cap. *Nervi*. Igitur & in propoſito hoc neceſſario eſt fiendum. Et facit, quia illud reputandum eſt virtuoſum, culpaque carens eſt vitio, cujus oppoſitum cenſetur eſſe vitioſum XXXII. diſt. *hoſpitiolum*. Modo in Prælato eligere magis malum per quod eccleſia poſſet deduci ad maximam deſtructionem quod per tolerationem unius minoris mali poteſt aliis evitari poſſit (ſic) cenſetur eſſe vitioſum ſtolidumque & indiſcretum, et poſſet ſibi ad notam dilapidationis impingi, & aliqui, qui in factis aliorum nimis conſcientioſos ſe reddunt, & in propriis ſe oſtendunt nimis laxos, poſtquam per eorum conſilium deſtructa eſſet

ANNO CHRISTI 1403.

ANNO CHRISTI 1403.

esset ecclesia, nec scirent, nec possent dare remedium; & ideo eorum consilium in hac parte (non est sequendum); & ad propositum optime faciunt ea, quæ scripsi pro & contra in præd. cap. *Sacris* de his quæ vi, metusve causa fiunt in 6. q. ANNO CHRISTI 1403.

Tertia conclusio est ista, quia prohibitio concessionis ejus quod pro parte Regis et Ducis Bituricensis per dictos generales petitur ab Avenionensi episcopo, a lege nat. vel div. non procedit, nec illud quod sic petitur est lege nat. vel div. damnatum; et patet ista conclusio ex his quæ scripsi supra in dubio proxime præcedenti. His igitur sic præmissis cum sequentibus; et ideo in ejus deductione ulterius non insisto. Præmissis igitur tribus conclusionibus prælibatis, dico quod ex his apparet plena et clara responsio ad secundum dubium principale, de quo agitur nunc, videlicet quod quamquam potestas sæcularis in hac parte malum culpæ committat, videlicet talem metum coactionem seu necessitatem causativam injuste inferendo Avenionensi Episcopo, ut patet ex his quæ scripsi in primo prosecutionis hujus dubii; tamen Episcopus condescendendo dictæ rationi injustæ et juxta requisitionem potestatis sæcularis petitum judicem deputando, non censetur approbare malum, et damnatum factum potestatis sæcularis, nec participare in crimine cum ipsis criminosis, sed solum censetur in hoc suæ & Ecclesiæ necessitatibus providere; & peccato illorum ad provisionem & necessitatem suam & Ecclesiæ solum uti; & ideo Episcopus talia faciendo censetur a malo culpæ totaliter excusatus, sed liber potius & immunis, quia non induxit prædictos sæculares ad hoc malum, nec dedit eis occasionem talia faciendi; sed hanc occasionem receperunt a malitia cordis sui, & ab iniquis mandatis aliorum, nec umquam placuit Avenionensi Episcopo istud malum, sed sibi displicuit toto corde; nec illud tamquam bene factum auctorizavit seu approbavit, sed solum ut malum majus incompatibiliter evitaret minus malum quod non est lege naturali vel divina damnatum, sed solum lege canonica prohibitum cum sano & maturo consilio accepit, videlicet quia judicem petitum de consilio et assensu capituli & cleri sui deputavit, prout hæc omnia ex tribus conclusionibus proxime procedentibus clare patent, et ideo in hujusmodi deductionem ulterius non insisto, salvo quod ad quatuor oppositiones primo factas restat solummodo respondere.

Ad primam igitur oppositionem de cap. *sacris* quæ metus causa allegato potest facile responderi, siquidem sequamur opinionem, quæ habet, quod illa decretalis *sacris* non loquitur de quolibet participante cum excommunicato, sed solum de illo qui participat cum excommunicato in crimine, quia ille a malo culpæ seu a peccato mortali excusari non potest; et ideo talis sic participans, majorem excommunicationem incurrit, ut in cap. *Nuper* de sent. excom. et cap. *Si concubina* eo tit. Nec est ista opinio nimis capitosa, quia eam tenuerunt tunc Ægydius in cap. *sacris* allegato prout ibi recitant Inn. et Henr. Item si velimus sequi aliam opinionem, quæ habet, quod solum intelligatur illa decretalis *sacris* de particip. cum excom. in contemptum clavium, quia iste videtur peccato consentire, et saltem a peccato contemptus excusari non posset, etiam tunc solus erit patiens, unde videtur dicere Host. in præd. cap. *sacris* super v. *casus*: vel dic quod quamvis participanti per metum, dummodo peccato non consentiat, coram Deo nullum sit detrimentum, licet quantum ad ecclesiam sit excommunicatus minori. Unde si sequamur hanc opinionem Host. est in claro, videlicet quod illa decretalis supponit malum culpæ in participante, scilicet consensum in peccato, quod excludimus in casu nostro. Et sic conjungendo istam solutionem cum prima, dicemus, quod illa decretalis *sacris* loquitur in participante vel consentiente in crimine. Item si supponamus quod participare cum excommunicato majori excommunicatione in divinis, sit peccatum mortale, prout communiter tenent, et etiam notatur per Jo. And. in novella in cap. *sacris*, et restringamus illam decretalem *sacris* ad casum istum, prout videtur restringere S. Thomas super 4. sentent. dist. XVIII. art. IV. etiam tunc erit clara, ut dixi in alio casu, nisi dicamus, quod metus excludat etiam istum; nec de talibus expositionibus est mirandum, quia sic est intelligenda illa decretalis, ut concordet aliis juribus, ut in cap. *cum expediat* de elect. in 6. et ut casum erroneum, iniquum, et irrationalem non includat, ut in dicto cap. *Erit autem lex*. Præterea si sequamur aliam opinionem convidetur ponere Host. videlicet quod intelligatur cap. *sacris* de metu qui non cadit in constantem virum, clara etiam est solutio; nam si esset metus cadens in constantem, tunc et a peccato et a minori excommunicatione excusaret, & ita videtur sensisse Hugo XI. q. 7. *Quam multos*; et de ista opinione dicit Henricus in cap. *sacris*, quod hæc opinio videtur humanior et verior, cum casus necessitatis excuset in talibus, et etiam casus utilitatis, quod minus est, prout notat gl. super summa Raymundi tit. de sent. excom. et Fr. Jo. in sum. confes. tit. de sent. excom. q. 183. quæ incipit *sequitur necesse* et in duobus sequent. et in pluribus ibi præcedentibus. Vel dic et planius, quod participare cum excommunicato majori excommunicatione est lege divina prohibitum vel damnatum, ut notatur per Coleet in dicto cap. *sacris*, inducens ad hoc auctoritatem Apostoli una Cor. V. ibi: *auferte malum de vobis ipsis*, et XL. dist. *sed illud* et 2. q. v. *multi*, et beatus Thomas super 4. dist. XVIII. art. 3. *Circa primam quæstionem videtur judicem ad hoc I. Cor. V. cum hujusmodi cibum sumere*. Et patet ratione, quia nullus in dubium revocat, quod auctoritas clavium, quæ in potestate ligandi et solvendi consistit, a qua dependet excommunicandi potestas, a Deo immediate procedat; sed prohibitio de non communicando cum excommunicato est ipsius excommunicationis et potestatis excommunicandi seu ligandi et solvendi executiva. Igitur talis prohibitio censetur a lege divina procedere, et contrarium facere a lege divina censetur damnari, quia nisi legis divinæ dispositio non haberet executionem, delusoria censeretur, quod de illius legis intentione etiam non debet, ut ff. de judiciis, lege *si Prætor* cum similibus. In talibus autem quæ lege divina damnata sunt, non excusat aliqua necessitas ut prædixi; et hoc verum est, nisi in casibus per sacros canones exceptis, in quibus canones addunt et detrahunt, interpretantur & declarant, sicuti jus civile ad jus naturale gentium addit & detrahit, arg. ff. de jus. et jur. l. *civile jus*. vel aliter dic: aut quis compellitur per metum participare cum ex-

☞ communicato majori excommunicatione tanquam tali, ideſt tanquam excommunicato, et excommunicatione non obſtante, et ſic ſub ratione ſeu conſideratione excommunicationis hujuſmodi, etiam tunc talis participans a malo culpæ *ideſt* a peccato et minori excommunicatione excuſari non poteſt; et iſte eſt caſus proprius cap. *ſacris*, et ſic poteſt intelligi quod ſcripſi in ſolutione proxime præcedenti. Et eſt ratio hujus, quia tunc talis cenſetur hoc facere in contemptum excommunicationis et ſuæ excommunicationis, et per conſequens cenſetur hoc facere in contemptum nervi eccleſiaſticæ diſciplinæ ac poteſtatis ligandi et ſolvendi quæ datur a Deo, et ſic talis participatio per legem div. eſt damnata; aut compellitur quis participare excommunicato majori excommunicatione non tamen ut tali, nec ſub ratione ſeu conſideratione prædicta, ſed propter aliam neceſſitatem et conſiderationem, ut quia compellitur, eidem mutuum dare aut commodare, vel ſibi vendere vel ab eo emere, ſeu aliqua alia cum eo facere, ſicut ſi compellatur ſubvenire laicis qui per hoc excommunicationem incurrunt, ut cap. *Non minus* et cap. *Adverſus* alleg. Certe per hoc ſubveniens non eſt excommunicatus minori excommunicatione, nec mortaliter peccat ſi ſit juſtus metus ex parte participantis, et magna neceſſitas quæ alias evitari non poteſt, quia talis neceſſitas excuſat participantem, & quod illicitum erat facit licitum cum caſus neceſſitatis a prohibitis legis divinæ cenſeatur exceptus art. XI. q. 6. *quod prædeceſſor*, & cap. *anteceſſor* & cap. *Quoniam ea* de jud. cap. *Intelleximus*, & de ſent. excom. cap. *Inter* & cap. *Si vere*, cum ibi notatus per Inn. & iſte revera eſt caſus noſter, & iſta eſt vera ſolutio ad prædictum cap. *ſacris*, quod ſatis tribulavit caput meum, antequam ad ſolutionem hanc devenire poſſem.

ANNO CHRISTI 1403.

Ad ſecundam autem oppoſitionem, videlicet ad cap. *Super eo* de uſuris, quidquid ibi notetur per multos finaliter & veridice reſpondetur, quod prædictum caput *ſuper eo* debet civiliter intelligi, debet enim ſolum intelligi in tribus caſibus, vel altero eorum. Primus caſus eſt, cum recipiens ad uſuram inducit uſurarium ad malum hujuſmodi committendum; puta quia cum habens pecuniam gravem ſe ad mutuandum redderet, nec ſub uſuris dare conſueviſſet, volens habere pecunias ab eo rogavit vel alias induxit, ut ſub uſura ſeu pro aliquo temporali lucro peccaverit (ſic) mutuam ſibi dari, quod & fecit; iſte enim peccat, quia facit illum peccare, qui alias non peccaret arg. ext. de homicidio *ſicut dignum* §. *Qui vero*. Secundus caſus eſt, ſi recipiens dedit creditori occaſionem faciendi iſtud malum, ut quia cum ille ad hoc aſſuetus non eſſet, ivit ad eum percipiendo pecuniam ſub uſuræ recipiendi cauſa, & ita fecit, vel quia cum mercator ſoleret dare pecuniam ad uſuram, volens ab eo mutuum recipere, dixit ſibi hoc non eſſe petitum ar. XXII. q. p. *movet* & XXIII. q. 5. de occidendis, & iſtos duos caſus ponit Laur. ut refert Henr. in d. c. *ſuper eo* in 2. d. circa principium. §. *ſed ultimum membrum*, de dantibus occaſionem peccandi. Petrus de Saſon diſtinguit, utrum daret occaſionem ex cauſa neceſſitatis, puta quia deficiebant ſibi expenſæ, & tunc ne pereat, quod cum in neceſſitate omnia ſint communia XLVIII. d. *Sicut hi.* iſte juſte dat quanto ad ſe, quia vexationem ſuam redimit extr. de ſym. *dilectus* d. 2. aut hoc facit ſine neceſſitate hujuſmodi, puta cauſa voluptatis, ut det meretricibus, vel ut ludat ad taxillos, & tunc non licet, ut 86. d. Donare, & extr. de exceſs. Prælat. cap. Inter *dilectos*, quod intelligo, dummodo alias peccatum non approbet, nec in eo conſentiat, & in eo concordat etiam Hoſt. in cap. *Debitores* & de jurejur. & Ber. diſt. XIV. q. 4. *Si quis uſurarius*, ut ibi notat Archid. in p. l. & Hugo 21. q. p. *Cui ineſt* & B. Thomas 2. 2. q. 2. art. 4. & Fr. Joan. in ſum. conſ. tr. de ſent. excom. q. 44. *quæro utrum etiam*, cui omnes cum Petro de Saxonia concordant, & dicta B. Thomæ reperies ſupra circa primam concluſionem §. *Tertia pars concluſionis* & uſque ad illius concluſionis, & patet etiam per textum qui dicit, quod qui jurat uſurario ſolvere, tenetur ſervare juramentum; & tamen ſi eſſet peccatum illud, per juramentum firmare non poſſet, quia juramentum vinculum iniquitatis eſſe non debet de reg. jur. *non eſt obligatorium* in 6. cum ibi notatis; & in his etiam concordat Henricus in dictum caput *ſuper eo* in 2. diſt. Immo plus refert ibi Henricus, quoſdam dicere, quod non ſolum in neceſſitate, ſed etiam pro utilitate quam quis conſequetur agendo negotia ſua, licet pecuniam recipere ad uſuram prædicto cap. *Debitores*, quod loquitur indiſtincte, dummodo non conſentiat alias in peccato; & hoc ſonant ad litteram verba B. Thomæ in loco ſuperius allegato.

ANNO CHRIS 1403.

Tertius caſus eſt, ubi neceſſitate & utilitate ceſſantibus quis reciperet ab uſurario pecuniam ſub uſuris, quia tunc peccaret etiam mortaliter ſecundum quoſdam; & in his concordat Archi. in dic. cap. *Monet*, & Inn. Hoſt. & Joan. An. in p. cap. *Super eo*, unde dicit ibi Hoſt. pauci ſunt, qui advertant peccatum eſſe in recipiente; & ideo pauci confitentur de hoc; et ſic intelligitur prædictum cap. *Super eo* arg. in dic. cap. *Sicut dignum* §. *illi eſt*, et d. ſym. *non ſatis*, et cap. *quoniam ſymoniaca*; ſi enim non eſſet qui reciperet ad uſuram, non eſſet qui daret Arg. ff. de recepta l. p. et 2. *nam qui occaſionem dandi* et d. injuriis cap. fin. in fin. licet fatear aliquos dicere, quod licet neceſſitas excuſet a tanto, non tamen a toto, per lecta et notata in dic. cap. *Sacris*; ſed magis placent mihi dicta Thomæ arg. 15. q. 6. cap. 1. ad fin. Ac in propoſito Epiſcopus Avenionenſis non induxit prædictos dominos temporales ad malum iſtud faciendum, nec dedit eis occaſionem malum iſtud faciendi, et non voluntarie, ſed magis neceſſitate compulſus eorum requiſitioni condeſcendit, nec in peccato eorum conſenſit, ſed ſolum ſuam et cleri ſui vexationem redemit, et ſuæ et cleri ſui neceſſitati modo quo potuit providit. At etiam cum dicitur, quod temporalia eccleſiæ bona non debent Prælati propter ſcandalum dimittere, vel alteri dare quidquid ſit de aliis patrimonialibus bonis.

Reſpondeo dupliciter, dico enim primo, quod hic non agitur de temporalibus eccleſiæ bonis, ſed ſolum de fructibus ad ipſos beneficiatos pertinentibus. Secundo dico, quod hic non agitur de ſolo ſcandalo, immo ultra ſcandalum ſubſiſtens eſt hic magna neceſſitas cathedralis et aliarum inferiorum eccleſiarum, et eccleſiaſticarum perſonarum inextimabile damnum, propter cujus evitationem expedit omnino hoc malum, quod eſt multo minus, cum aliqua patien-

ANNO CHRISTI 1403.

tentia tolerare. Modo dicta Thomæ in contrarium allegata in solo scandalo sunt fundata; nec etiam loquuntur illa dicta in hujusmodi commutatione minoris mali ad tam magnum malum.

Ad quartam oppositionem respondeo, quod Episcopus Avenionensis suam commissionem solum fundavit super concessione per eum fienda de consilio et assensu capituli et cleri sui; et præsertim illorum de clero suo, qui principaliter in hoc tanguntur; nec obstat cap. *Non minus* et cap. *Adversus* de immun. Eccl. alleg. quia necessitas quæ legem non habet, facit licitum quod secundum illa jura alias erat illicitum, prout fuit latius superius declaratum.

Ad tertium dubium principale, in quo quæritur, utrum absque consensu cleri sui, et præsertim illorum de clero suo, qui tanguntur ex hoc graviter, principaliter possit dictus Episcopus propter necessitatem prædictam usque ad triennium dare domino temporali de bonis Ecclesiarum, seu ecclesiastic. personarum suæ diœcesis, puta quod dictæ personæ ecclesiasticæ de his quæ vendent et ement, solvant Regi XII. denarios pro libra; de vino minutatim vendito ad tabernam, et utrum debeat hoc facere ad hoc quod deputatio judicis per eum fienda non sit fundata super illicito etc. Pro quo sciendum est, quod ista quæstio implicat in se duas quæstiones principales. Prima quæstio habet, utrum Episcopus hoc possit etc. Secunda quæstio quærit, utrum Episcopus debeat hoc facere. Prima vero quæstio, quæ quærit utrum Episcopus hoc possit, supponit tres conclusiones, in quibus non multum insistam. Prima contrarium habet, quod Episcopus sine consensu cleri gravati sine causa, hoc non potest; & istud non habet dubium, ut dixi supra, quia non potest auferre alicui subditorum jus suum; aut eos gravare sine causa, ut extr. de loc. cap. vestro. Secunda habet, quod hoc non potest facere de consensu cleri, & cum causa sive propria necessitate cessante, ut in cap. *Non minus* & in cap. *Adversus* de imm. Eccl. Tertia est, quod de consensu cleri sui in casu præsentis necessitatis hoc facere potest etiam sine propria; pro eo quod Papa de præsenti adiri non potest per cap..... *ne sede vacante* §. fin. in 6. & quia tempus & locum non patitur plenius, seu longius deliberandi consilium, ut patet ex præcedentibus, & potest addi quarta conclusio, videlicet quod in casu præsentis necessitatis expedit, quod Episcopus habeat consilium cum capitulo & Clero suo, & audiat eos, quia necessitas non excusat, nisi arctata, in quibus impedimentum præstat, quia quod necessitas non impedit, necessitati non subjacet, et causa non operatur nisi circa effectum quem producit; & ideo solet, quod limitata causa limitatum parit effectum, ff. de acquir. rer. dom. l. in.....Cum igitur requisitio in capituli & cleri de jure alias sit necessaria, ut extr. de his quæ fiunt a pl. cap. *Novit* cap. IV. & cap. *Non minus* & in cap. *Adversus* alleg. ibi: *nisi Episcopus & clerus*, & cap. *Adversus* ibi: *Episcopus simul cum clero*; & num possit hæc requisitio fieri necessitate non obstante, dico quod nullo modo omitti debet; sed pone quod clero requisito & necessitate debito modo exposita gravati contradicunt, numquid nihilominus hoc potuit Episcopus expedire, ut periculo tantæ necessitatis occurrat; & ista est quæstio nostra principalis. Et hic dico primo, quod cum istud in modum expedientiæ proponatur, & in genere Ecclesiæ necessitatem respiciat, majori parti stari debet, nisi minorem partem facientes, qui contradicunt justam causam allegarent, ut in cap. 1. de his quæ fiunt a majori parte capituli, cum ibi notatis, et faciunt notata per Inn. his componens Jo. And. & Henric. in cap. *Cum omnes* de constit. sed ubi omnes gravati, vel major pars eorum contradicerent, & justam causam contradicendi haberent, tunc non posset Episcopus ultra procedere, quin gravaret, & appellare posset argum. eorum quæ leguntur & notantur per Innoc. in dic. cap. I. de his quæ fiunt a majori parte Capituli, & in dictum cap. Cum omnes de constit. & in regula *quod omnes tangit*. Verum si omnes, vel majorem partem facientes omnium, in hoc contradicentes Episcopo, nullam justam causam contradicendi haberent, utrum tunc ipse Episcopus ipsis invitis hoc facere posset? Certe hic jacet principale dubium istius quæstionis, & quod Episcopus hoc non possit, videtur tunc posse probari sic: quia devolutio potestatis fiendæ ad aliquem, alias potestatem hujusmodi non habentem, non debet poni, nisi in casibus expressis in jure, ut in cap. *Quidquid* de elect. in 6. & notatur per Inn. in cap. *Cum pridem* de renunc. & in cap. *Quia diversitatem* de conc. præb. & tamen non reperitur iste casus devolutionis expressus in jure, videlicet quod propter istam, vel quamvis aliam necessitatem occurrentem hæc potestas quæ pertinet ad Episcopum & clerum communiter, vel ad solum Episcopum cum consensu Cleri, ad solum Episcopum, absque consensu Cleri, devolvatur; & ex ista ratione motus D. Card. S. Angeli ad dicendum, quod hæc potestas, quæ per cap. *Non minus* & cap. *Adversus*, ad Episcopum & clerum, cum consilio Romani Pontificis, noscitur pertinere, propter subtractionem factam Papæ, sive quamvis aliam necessitatem de præsenti occurrentem ad solum Episcopum cum Clero suo non dicitur devoluta; nec obstat cap. Unicum *in Sede Vacante* in 6. §. ubi vero secundum eum, dicitur enim sic, quod ubi de speciali alicujus Ecclesiæ consuetudine vel statuto beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio Episcopi noscitur pertinere, sublato Episcopo de medio, cum consilium nequeat tunc peti ab eo, non erit propter hoc vacantis beneficii collatio differenda; nec etiam si egerit in remotis, ita quod non possit ipsius præsentia in brevi haberi, quia in petendo vel expectando consilium posset vacantis beneficii periculum imminere. Ipse enim respondet ad illud caput, dicens, quod ponit jus novum & loquitur in uno casu speciali, puta in consuetudine vel statuto Ecclesiæ & in collatione beneficii, cujus diutina vacatio vacanti beneficio possit afferre magnum periculum; & ideo tenet ibi novella, quæ non habet locum in beneficio in proprietatem concedendo, & per consequens non debet trahi ad alium casum, ut in regula *quæ a jure* de reg. jur. in 6. Sed certe ipsa ratio non est mihi grata bene, quia licet specialitas seu exorbitantia quæ a jure & æquitate seu ratione naturali discrepat sit tenenda in suis terminis, cum nullo modo trahatur ad consequentiam; & sic procedunt ff. de legibus *quod vero* & l. *jus singulare* & ff. de reg. jur.

l. *quæ*

ANNO CHRISTI 1493.

☞ l. *quæ propter neceſſitatem*, & de reg. jur. *quæ a jure* in 6. & Juſtinianus de jur. nat. §. *ſed quod principi*, tamen ubi ſingularitas vel exorbitantia juris novi, licet a communi jure Regis rigoroſe exorbitet, non tamen ab equitate exorbitat, nec a ratione naturali; ſed potius fundata eſt in æquitate & ratione nat. tunc bene poteſt trahi ad conſequentiam caſus in ratione & æquitate ſimilis; & firmius ad caſum majori æquitate, majorique ratione naturali pollentem, ut patet ex his quæ notantur per Jo. An. de tempore ord. cap. 1. in 6. & quæ ibi ſcripſi in ſecunda quæſt. & per Dinum in reg. in arg. de reg. jur. in 6. & per Accurtium in l. *quæ propter neceſſitatem* alleg. & in lege 2. C. de patribus qui filios diſtr., & per Cinum in l. illud C. de ſacroſanctis Eccl. prout ſcripſi latius in prælleg. regula in 2. q. & in quamplurimis bonis remiſſionibus ibi per me datis, per quæ hoc probatur multum clare, quia in jure per bonum reſtrictio non debet attendi, ſed potius generalitas rationis arg. ff. de legibus l. *Jure non ad ſingulas* & l. *Non poſſe*, eo titulo cum communibus juribus quæ dicunt, quod ubi eſt eadem ratio, idem jus eſſe debet, ff. ad l. Aquiliam l. *illud*, & quod ubi diverſitas rationis reddi non poteſt, diverſum jus poni non debet, ff. de verbo. oblig. l. *A Titio* cum ſimilibus; ac in propoſito nedum ratio illius §. hic vendicat ſibi locum, videlicet de præjudicio, quod beneficio afferri poſſit, immo revera major ratio & major æquitas hic locum habent, nam hic agitur de multo majori periculo, damno & præjudicio, nedum uni ſimplici beneficio, immo potius eccleſiæ cathedrali, ac omnibus eccleſiis, beneficiis & perſonis eccleſiaſticis conſtitutis in regno Franciæ afferendo. Ex quibus infero, quod ſi verba illius §. huic materiæ proprie non conveniant, tamen quia ratio & æquitas naturalis, magis in iſto, quam in illo caſu exuberat, dicam quod ratio illa in caſu iſto locum habet & jus facit, & præſertim quia quidquid diceretur de hac neceſſitate ceſſante, tamen in art. neceſſitatis maximæ & inevitabilis hoc dictum nullatenus eſt prætermittendum, ut in propoſito, maxime cum neceſſitas etiam tollat legem, ut ſupra dictum eſt. Ex quibus patet evidenter oſtenſum, quod cum hoc conſilium proprie non poſſit requiri, ſine illo negotium poteſt expediri. Ex quibus etiam infertur, quod ſi Clero jurato & audito contradicentes etiam majorem partem facientes, nullam cauſam contradicendi allegent, ſaltem bonam, vel malam aut falſam contradicendi cauſam ſolum inducant, quæ duo æquiparantur in jure, ut notatur per Innoc. in cap. *Dudum* de decimis, ſolus cauſante tali neceſſitate, non obſtante illorum contradictione hoc facere poteſt. Et eſt ratio hujus, quia licet cap. *Non minus* prælleg. dicant in verbo *Inſpexerint* & in verbo *excutient*, videlicet quantum tangit inſpectionem & æſtimationem Epiſcopi & cleri, tamen in cap. *Adverſus*, quanto ad expeditionem ipſius negotii loquitur de Epiſcopo; in ſingulis tamen quanto ad æſtimationem in verbo *perſpexerint*, quod quanto ad expeditionem in v. *dixerit*, licet ibi Epiſcopus ſimul cum clericis innuat, propter quod Epiſcopus ſimul cum clericis debet inſpicere & examinare, & in examinatione conſilium clericorum requirere. Ex quibus patet quod ad ſolum Epiſcopum, licet cum conſilio cleri ſui, ſpectat expeditio iſtius negotii, & eſt ratio hujus expoſitionis, quia verba dubia in novioribus conſtitutionibus appoſita, ſecundum jura communia & antiquiores conſtitutiones ſunt exponenda, ut jura juribus concordent, & ut correctio jurium evitetur, de conſuet. *cum dilectus*, & extrav. de verbo. ſignif. *Abbate* de elect. *cum ex. pediat* in 6. ſicut ſolet fieri in privilegiis & in reſcriptis; ut legitur & notatur per Compoſt. in cap. *Cauſam quæ* de reſcrip. & ſic intelligit. quod dicit lex, quod non eſt novum, quod priores leges ad poſteriora trahantur, videlicet ut poſteriores per priores determinentur & ſuppleantur, & quandoque dum opus fuerit corrigantur, ut legitur & notatur per gl. in l. *Non eſt novum* ff. de legib. Correctio autem in dubio eſt vitanda, C. de inof. de l. I. ac in propoſito jus commune & priores canones determinant, quod ad Epiſcopi cum conſilio ſui Cleri ideſt ſui capituli in eccleſia civitatis & diœceſis expectat expeditio omnium agendorum XI. q. 1. *regenda* XVI. q. 4. *Omnes baſilicæ* & q. 2. *ſane*, & de capel. monaſt. *in eccleſiis*, & de his quæ fiunt a Prælat. cap. 9. & cap. 4. Et quod notat. per Inn. in cap. edoceri de reſcriptis. Ex quibus apparet, quod illa duo capitula *Non minus* & adverſus ſic debeant intelligi, quod iſtud negotium Epiſcopos cum conſilio cleri ſui ſit commiſſum, ſit tamen, quod Romanus Pontifex conſulatur, videlicet, ſi hoc fieri poſſet. Hoc autem ſuppoſito patet, quod Epiſcopus in caſu hujuſmodi neceſſitatis etiam contradicentibus illis hoc facere poteſt. Et primo, quia iſtud eſt regulare, videlicet, quod cum quid debet fieri cum conſilio alterius, ſufficit requirere conſilium, nec eſt neceſſe illud ſequi, ut patet ex his quæ leguntur & notantur in cap. *Cum in veteri* de elect. & in cap. *Cum olim* de arbitris, & ex his quæ notantur per Henr. in cap. *Ex parte* de conſtit. & quæ ſcripſi in cap. *cum olim ex parte* de conſtit. & quæ ſcripſi in cap. cum *olim* in p. opp. & quæ notantur per Inn. in cap. de conſuet. & in cap. final. de rebus Eccleſiæ non alienandis in 6. in gl. ult. & patet, quia non ab initio ipſo jure teneret factum ſine conſilio, poſtea ratum haberi non poſſet, ut extravag. de lect. *Auditis* & tamen quod fit ab initio ſine conſilio capituli, poſtea poteſt ratum haberi, ut extr. de his quæ fiunt a plur. cap. *Continebat.* & cap. *Cum vos*, & ſic procedunt notata Inn. proxime allegata, & hoc præſertim cum non poteſt vel non expedit eccleſiæ conſilium illud ſequi, ut in propoſito, quia tunc eſt eadem ratio de non ſequendo, ſicut de non requirendo; immo major, quia plus nocere debet abſentia, quam contradictio, ut ff. de arb. l. *Item ſi unus* §. ult. cum duabus ll. ſequent. Poſtea cum expeditio ad Epiſcopum ſolum pertineat, licet cum conſilio capituli ſeu cleri aut forſitan utriuſque, ut patet ex dictis, neceſſitas inevitabilis, quæ legem non habet, poſſet facere quod hujuſmodi conſilium admittatur, cum conſilium hujuſmodi non a lege divina, vel naturali, ſed a poſitiva procedat, per lecta, & notata per Henr. in cap. *quod non eſt licitum* alleg. Ex quibus patet reſponſio ad primam; quoad ſecundam vero quæſtionem hujus dubii in quo quæritur utrum expediat deputatio judicis de quo quæritur, fundare ſuper nova conceſſione ipſius Epiſcopi; & breviter puto quod ſic, quia ſuper alio juſte fundari non poteſt, ut patet

ex

☞ ex his quæ ſcripſi in ſecundo dubio principali proxime præcedente poſt prin. in 4. opp. & ad finem illius dubii in diſſolutione dictæ 4. opp. per quæ omnia dubia in hoc tertio dubio ſunt ſublata.

ANNO CHRISTI 1403.

Ad quartum dubium principale, in quo quæritur, utrum expediat Eccleſiæ, & Epiſcopo Avenionenſi, & eccleſiis eccleſiaſticiſque perſonis diœceſis Avinionenſis in regno Franciæ conſtitutis, aut beneficia, vel bona in dicto Regno obtinentibus, honorique & conſcientiæ dicti Epiſcopi condeſcendere, & obtemperare petitioni & requiſitioni Regis & Dom. Ducis Bituricenſis ac Generalium prædictorum, ac deputare judicem, qui petitur, potius quam recuſare, contradicere, & prædicta mala continuata, & eorum ſimilia ſuſtinere, vel e contra, dubiis proxime præcedentibus ponderatis. Et primo videtur quod non, nam illud non videtur expediens, ex quo multa inconvenientia ſequi poſſunt, nam ſecundum philoſophum, cujus finis malus eſt, ipſum quoque malum eſt. Quod autem ex hoc multa inconvenientia ſequerentur, apparet ex ſequentibus.

Primum inconveniens eſt iſtud: nam jam & tam longo tempore obſervatum eſt, quod ſi nunc ſic continuetur, per hoc dabitur patens occaſio ad hoc magis continuandi in futurum; & ſic finaliter propter diuturnitatem temporis pro conſtituto habebitur, ut ff. de aqu. quoti, & eſt l. *hoc jure* §. *Ductus aquæ*.

Secundum inconveniens eſt, quod per hoc libertas Eccleſiæ confunditur, & clerici parificantur laicis, & datur patens occaſio alia privilegia eccleſiis & clericis auferendi.

Tertium inconveniens eſt, quia per hoc eccleſiæ eccleſiaſticæque perſonæ & bona earum erunt deterioris conditionis quam laici, nam dominis temporalibus deveria ſolvent, velut laici, & tamen Papæ & cameræ Apoſtolicæ aliiſque ſuperioribus eorum ſolvent alia deveria, & ſuſtinebunt alia onera, ad quæ laici non tenentur.

Quartum inconveniens eſt, quia nimis videtur arctatus Epiſcopus Avenionenſis, qui non habet niſi pauca in regno Franciæ, & ideo magis poſſet & deberet reſiſtere quam cæteri Epiſcopi, quarum diœceſes integræ ſunt in regno.

Quintum inconveniens eſt, quia Epiſcopus Avinionenſis reputatur magis arctatus, & ideo ejus factum trahetur ab aliis facilius in extrav.

Sextum inconveniens eſt, quia Epiſcopus Avinionenſis eſt prope Papæ, & poteſt per intermedium eum conſulere ſicut alii.

Septimum inconveniens eſt, quia eſt prope collegium Cardinalium; quid ipſe non conſulit, licet ſedem apoſtolicam propter ſubtractionem repræſentare ſecundum aliquos videantur?

Octavum inconveniens eſt, quia hoc factum per regem Ludovicum quo ad provinciam tracta poterit in executione, nec Epiſcopus poterit reſiſtere.

Nonum inconveniens eſt, quia Dom. Benedictus per regem ante ſubtractionem per hoc requiſitus, de hoc epiſcopum conſuluit, qui ſibi conſilium negativum dedit. Ideo Papa Epiſcopo hoc improperabit, maxime ſi male de Epiſcopo contentetur, qui ſibi ante ſubtractionem denegavit domum ſuam, nec ſervavit interdictum, cui dixit Papa civitatem iſtam ſubjacere, & contulit beneficia civitatis per eum reſervata.

Decimum inconveniens eſt, quia totum fundamentum Epiſcopi eſt neceſſitas, & tamen non quælibet neceſſitas ſufficit, nec hic apparet aliqua neceſſitas coactiva.

ANNO CHRISTI 1403.

Undecimum inconveniens eſt, quia Epiſcopus debuiſſet feciſſe aliam diligentiam, puta appellando aut ad Regem, aut ad Ducem Bituricenſem, & ad generales Prælatos nobiles mittendo; & quia non miſerit, forſitan imputaverit temeritatis & avaritiæ.

Duodecimum inconveniens eſt, quia debuit ſequi conſilium contrarium D. S. Angeli, poſtquam eum conſuluit, nam ille poſtea factum in conſiſtorio impugnabit. (ſic)

XIII. inconv. eſt, quia debet expectare executionem minarum, videlicet quod manus ad ſuam temporalitatem ponerentur, quia non omnes minæ verbales habent executionem.

XIV. inconv. eſt, quia hic non apparet, quod laicorum non ſuppetant facultates, nec hoc cum humilitate, ſed cum coactione contra prædicta concilia *non minus*, & *Adverſus*, cum tamen non patiatur ratio naturalis, quod eſt malo culpæ in coactione commiſſæ, & quo culpabilis pœnam reportare deberet, ipſe premium conſequatur, ut ff. de neg. geſt. l. ſive hæredit. & ff. de interdict. & releg. l. relegat in fin.

Quid dicendum? Certe ſalva determinatione eccleſiæ, cui omnino me atque omnia prædicta, atque ſequentia ſubmitto, & cujuslibet melius ſentientis dico, quod expedit eccleſiæ & Epiſc. Avinionienſi, eccleſiaſticiſque perſonis in regno Franciæ conſtitutis, aut beneficia vel bona in dicto regno habentibus, honorique & conſcientiæ dicti Epiſcopi facere & concedere, ſicut fecerunt, & conceſſerunt alii Epiſcopi Regni, & ſuper conceſſione fienda petitum judicem deputare, per fundamentum, de quo ſupra: videlicet in his, quæ non ſunt damnata per legem naturalem vel divinam, nec continent peccatum ſeu malum culpæ a lege naturali vel divina damnatum, neceſſitas magna & talis, quæ alias evitari non poteſt, & quæ legem non habens facit licitum quod ſecundum legem poſitiv. & canon. erat illicitum; & ideo quod nunc licet & expedit eligere quod alias cenſeretur malum, licet minus, pro evitando illud quod conſtat eſſe malum majus; ac in propoſito ita eſt quoad omnia ſupradicta, prout dicta omnia ſupra circa duo prima principalia dubia fuerunt manifeſtiſſime declarata; & confirmatur, quia de tempore capitis *non minus* alleg. & ante prædictum cap. *Adverſus*, licebat Epiſcopo cum clero ſuo propter neceſſitatem laicorum illud concedere; ergo fortius propter neceſſitatem propriam, videlicet ut evitetur majus malum. Et licet prædictum cap. *Adverſus* addat Papam ſuper hoc conſulendum, tamen illud debet ceſſare in caſu præſenti, pro eo quod Papa non poteſt hodie ſuper hoc conſuli; prout hæc omnia patent ex his quæ ſcripſi ſupra circa tertium dubium principale. Reſtat igitur ſolum ad inconvenientia reſpondere.

Ad primum igitur inconveniens, cum dicitur, quod propter hoc dabitur occaſio patens continuandi in futurum; fateor, quod gentes Regiæ recipient libenter occaſionem ex iſto; ſed hoc Epiſcopo qui non eſt in culpa imputari non debet; non enim eſt malum quidquid eſt occaſio mali, dummodo dare occaſionem non habeat illam intentionem, nec

alias

☞ alias sit in culpa, ut patet de pœnit. d. ult. cap. ult. v. *quid enim*, XXXIII. quæst. 5. de omittendis, & notat. per Guliel. & Laur. XII. quæst. v. *Certe* super gl. ideſt occaſio quæ ibi ſcripſi in prima & ſecunda ſuppletionibus, de quo etiam notatur XXII. q. 6. in princ. Præterea dico, quod jure conſtituti propterea haberi non debebit, quia Rex hoc non poſſidet jure ſuo, & ita non poteſt præſcribere, ut in l. *male agitur* C. de præſcript. XL. vel XI. an. cum ſimilibus. ANNO CHRISTI 1403.

Ad ſecund. inc. cum dicitur, quod per hoc libertas eccleſiaſtica confunditur, & per hoc clerici laicis parificantur, dico quod iſta non ſunt perpetua, ſed ad tempus modicum, puta ad triennium ſolum duratura, & quod iſta ad tempus potius expedit tolerare, quam ſuſtinere quod laici auctoritate ſua propria hoc faciant, prout de certo facient, ſi iſtud eiſdem negaretur, & hoc amodo in præjudicium multo gravius eccleſiaſticarum perſonarum facerent, & continuarent ad tempus, de quo eis videretur expedire. Et eſt bene veriſimile, quod in perpetuum hoc trahere vellent, cum de eorum burſali commodo hic agatur, ad quod concupiſcendum ſua avaritia eos minis trahit. Et quia præteritorum experientia nos docuit, quod quidquid contra Eccleſiam ſemel uſurpant, ſemper continuant; nam ratio præterita, ſcire futura facit. Neque eſſet quod ab eis in æternum hoc auferre poſſet, nam ſemper in caſu novitatis ſuper defenſione poſſeſſionis Regiæ, ejus procuratorem audirent; & ſic Epiſcopus in ſcillam incideret, cupiens vitare caribdin, nam per hoc magis confunderetur libertas eccleſiaſtica, multoque magis tunc parificarentur clerici laicis; nam per modum iſtum clerici nonniſi per judicem eccleſiaſticum conſtringuntur; & per alium modum conſtringerentur per judicem ſæcularem. Et cum ſubditur, quod per hoc daret. patens occaſio alia privilegia eccleſiis & clericis auferendi, eo modo reſpondet. ſicut reſponſum fuit ad aliud inconveniens ſupra proximum, & etiam dicitur ſicut ſupra per me dictum fuit, quod per alium modum daretur major occaſio illud faciendi, quia per iſtum modum non aufertur privilegium eccleſiæ, ſed ſolum auctoritas eccleſiæ differtur ad modicum tempus; ſed per alium modum privilegium eccleſiæ ſimpliciter & in perpetuum auctoritate regia auferretur.

Ad tertium inc. cum dicitur, quod per hoc eccleſia eccleſiaſticæque perſonæ & bona earum eſſent deterioris conditionis quam laici, reſpondetur, quod hoc non eſt verum, tum quia laici multa alia habent onera, præter iſta, tum quia omnes eccleſiarum & beneficiorum redditus, ut puta decimæ, oblationes & cenſus, ac cetera hujuſmodi a laicis proveniunt, etiam per laicos exhibentur. Præterea etiam dicitur, quod adhuc onera majora haberent eccleſiæ eccleſiaſticæque perſonæ per alium modum, quia gentes regiæ ad faciendum ſatisfieri firmariis mitterent ad perſonas eccleſiaſticas & eorum eccleſias ſuos commiſſarios, ſtipendiatoſque vaſtatores, qui ſic alio nomine nuncupantur, quorum ſtipendia & vaſtationes de detrimento perſonis eccleſiaſticis & eccleſiis multo plus auferrent, quam poſſet ſe extendere. Præterea non tantum eſt iſtud præjudicium ponderandum, eo quia non perpetuum, ſed temporale exiſtit arg. C. de precibus Impera. off. l. *quotiens*,

Ad quartum inc. in quo dicitur, quod Epiſcopus Avenionenſis, qui pauca habet in regno, gentibus regiis minus videtur adſtrictus minuſque ſubjectus, cum eccleſia ſua & major pars caſtrorum & reddituum ſuorum ſit in imperio, quam alii Epiſcopi in regno totaliter conſtituti; dico primo, quod Epiſcopus Avenionenſis majorem habet temporalitatem in regno, quam alii Epiſcopi Regni, qui nullam vel modicam habent temporalitatem, ut Epiſcopus Vaurenſis, & ſibi ſimiles. Præterea dico, quod licet non habeat tantam temporalitatem in regno, ſicut aliqui alii Epiſcopi Regni; tamen tantam habet, quod non expedit Eccleſiæ illam perdere; & præſertim, quia ex perditione illius nullum fructum conſequerentur Eccleſiæ, quia per alium modum magis damnoſum Eccleſiæ gentes regiæ ne dum eumdem, immo & majorem conſequerentur effectum, quia per auctoritatem regiam facerent, quod modo petunt fieri per Eccleſiaſticam poteſtatem. ANNO CHRIS 1403.

Ad quintum inconveniens, in quo dicitur, quod Epiſcopus Avenionenſis reputatur magnæ auctoritatis, & ideo factum ejus facilius ab aliis traheretur in executionem, dico, quod quanto majoris auctoritatis exiſtit, tanto prudentius, & cautius Eccleſiæ ſuæ, & Eccleſiis, & perſonis Eccleſiaſticis ſibi ſubjectis, & neceſſitatibus earumdem, ac ſibi, & neceſſitatibus ſuis providere debet, & cavere ne de Eccleſiæ deſtructione, & dilapidatione notetur; quæ omnia ſequerentur, ſi in ſua duritia, & oſtinatione maneret ad inſtar eorum, quæ propter duritiam hujuſmodi contigerunt D. N. Papæ Benedicto. Et plus dico, quia ſi ea, quæ ipſe facit in executionem traherentur, exiſtentibus tamen eiſdem, aut per omnia ſimilibus terminis, executio non eſſet malum hujuſmodi, nec damnatum, ſed potius diſcretum, & cautum, ut patet ex dictis. Si vero executio ſua ad alios terminos diſſimiles traheretur, tunc hoc ſibi imputari non deberet, ſed potius fatuitati trahentis, ut patet ex iis quæ ſcripſi ſupra circa primum inconveniens.

Ad ſextum inconveniens, in quo dicitur, quod Epiſcopus Avenionenſis eſt prope Papam, & poteſt faciliter ſicut alii ſaltem per perſonam intermediam ſuper hoc Papam conſulere; & ideo ſi non conſuluerit, ſibi imputari debet, ut cap. *adverſus* allegatum; dico, quod non poteſt commode, nec expedit hoc fieri. Et primo, quod non poſſit hoc fieri ſaltem commode, patet ex hoc, quia ſi fieret, & ſciretur per DD. de Francia ſtatim dicerent Epiſcopum Avenionenſem veniſſe contra ſubtractionem, & eſſet lunaticum; & finaliter in quantum eſſet in eis eum deſtruerent, quia fuit Ambaſſiator Papæ Pariſiis bina vice, & ejus referendarius, ſicut fecerunt D. Anicienſi Epiſcopo, qui etiam fuerat Papæ referendarius, quia contradixit in hac materia; ſed eſt verum, quod multum patenter Papam ſubſtinebat. Et ſi dicatur, poſſet hoc fieri ſecrete, reſpondetur, quod nemo prudens debet ſe ſupponere tali periculo juxta illud vulgare Italis: vis ne ſciatur; non facias. Præterea, quod non expediat, patet ex hoc, quia ſatis eſt veriſimile attenta conſuetudine, & modis Papæ, quod cito ſuper hoc non reſponderet, & quod ſi ſuper hoc reſponderet, ipſe in deſpectu ſubtractorum, & Regis contradiceret. Et maxime quia habet de more ſemper dicere, quod in patria ſubtracta

num-

☞ numquam aliqua faceret; & maxime quia in pactis habitis cum Rege ita dicitur promisisse.

ANNO CHRISTI 1403.

Ad VII. inconveniens, in quo dicitur quod Episcopus Avenionensis deberet super hoc collegium DD. Cardinalium consulere, cum sit prope, & Sedem Apostolicam subtractionis tempore repræsentare videatur; dico primo, quod non apparet mihi, quod quantum ad hoc Collegium Sedem Apostolicam repræsentare videatur, arg. ex. de elect. Rom. cap. *ne Romani* in 6. Præterea dico, quod DD. Cardinales in negotiorum etiam suorum propriorum expeditione consueverunt esse prolixi, ac etiam contrarii & divisi, & quod tempus, & locus non patiuntur plenius deliberandi consilium, ut prædicta l. 1. ff. de ex.

Ad octavum inconveniens, cum dicitur hoc factum per Regem Ludovicum quanto ad provinciam trahi potest in extravag., dico primo, quod si hoc fiat, non fiet ex dependentia ipsius Episcopi, sed ex malitia illorum, qui hæc consulunt Regi, & idcirco Episcopo non deberet adscribi per ea, quæ circa primum inconveniens supra scripsi: dicoque etiam quod tunc posset secure haberi accessus ad proprium, pro eo quod in Provincia obeditur proprio. Tertio dico, quod cessat illud dubium, quia laici in provincia hoc non solvunt, nec ibi sustinerent hoc imponi.

Ad IX. inconveniens, cum dicitur quod Dominus B. per Regem ante subtractionem super hoc requisitus, de hoc per Confessorem suum Episcopum requisivit, qui sibi consilium negativum dedit, & ideo si Episcopus hoc fecerit, Papa restituta sibi obedientia hoc sibi improperabit, & adscribet ad culpam: dico quod si ita contingeret, Papa male faceret; quia casus non sunt similes; nam contradictio Papæ, quæ non poterat operari effectum, quia per totam Ecclesiam fuisset suæ contradictioni obeditum; nec erat tunc verisimile, quod Rex tunc vellet contra Papam & totam Ecclesiam tentare, nec fuisset ibi casus coloratus sicut hic. At in proposito totum contrarium est verisimile, et casus nimium coloratus, pro eo quia concessio cleri secundum intentionem Regis videtur omnes apprehendere et arctare in modum expedientem, tamquam facta per omnes vel majorem partem omnium in modum cujusdam universi; dicoque etiam, quod si Papa male contentetur de Episcopo, quia non concessit sibi ante subtractionem domum suam, in hoc male motus esset, quia certe mandato suo in hoc parere non potuit sine maximo, et evidentissimo periculo, nam tempore requisitionis Civitas jam erat commota; & pro parte Regis, & Collegio Cardinalium de subtrahendo requisita, et a parte Regni, et Imperii jam erat sibi guerra comminata, et ideo statim subtractioni consensit. Unde si Episcopus domum suam, quæ fortis est, tunc Papæ concessisset, fuisset ex hoc toti Civitati exosus, et præterea de Civitate, et finaliter de Episcopatu expulsus; unde ab obedientia mandati ipsum necessitas alias inevitabilis excusavit, ut colligitur per Innocentium in cap. *Inquisitioni* de sen. excom. in Gloss. ult. Tacita enim conditio intelligebatur in mandato, videlicet si fieri posset commode, & sine detrimento Ecclesiæ et personæ; ut patet in his, quæ leguntur, et notantur in cap. *si quando* de rescriptis.

Præterea si indignetur Papa, quod Episcopus non servavit interdictum etc. certe sine causa et injuste indignabitur, quia si Cardinales qui habebant saltem de facto regimen Civitatis hujusmodi non reputabant Civitatem istam interdictam, nec ipsi nec alii tale interdictum servabant; & ideo sine magno scandalo non poterat Episcopus illud servare; & ideo debebat ab hoc abstinere; de *præsumpt.* nihil. Et præsertim, quia tot, & tantorum Cardinalium, Prælatorum, & Doctorum habebant, & habent opinionem Civitatem hujusmodi non esse interdictam, quod necessario talis opinio dubiam rem reddebat juxta illorum sententiam qui habent, quod opinio DD. reddit dubiam quæstionem in tantum quod excusat a condemnatione expensarum, ut notat Joannes Andr. post Petr. de Sax. in cap. *ut debitus* de appellat. Talis autem dubietas requirit degradationem antequam ad executionem denunciationis procedatur, ar. de Hæretic. cap. *cum secundum* in 6. & de præbend. cap. *licet Episcopus* in 6. Et præsertim quia DD. Cardinales & Clerus, & Populus Civitatis Avenionensis hic tanguntur; & ideo antequam procedatur ad executionem publicationis, seu denunciationis, aut publicæ observationis hujus interdicti illi vocari, & audiri debent ff. de re jud. l. *De unoquoque*, & C. si per vim vel alio modo leg. ult. quæst. 1. nos in quemque de causa possess. & perpetua cap. 1. de præbend. *licet Episcopus*, & maxime, quia Episcopus de cujus facto nunc est in opinionem quam habet civitatem non esse interdictam, & ideo ante declarationem de sequendo conscientiam propriam in tali dubio a publicatione & observatione hujusmodi abstinere, de sym. *per* tuas de sent. excom. *inquisitioni*. Si autem Papa vellet indignari injuste, quod non creditur, tunc Episcopus portaret jugum ipsius quamquam grave, quantum posset, XIX. dist. *in memoriam*.

ANNO CHRISTI 1403.

Item, si Papa turbatur, quia Episcopus contulit beneficia civitatis Avenionensis ad collationem suam spectantia per eum per prius reservata, dicet Episcopus, quod indignari non debet, quia non erat alius qui conferret, & quia non credebat Episcopus, quod hoc casu Papa vellet sibi suas collationes auferre; & erat Episcopus hujus intentionis, quod si non valerent ut collationes, valerent saltem ut commissiones, vel alias de hoc finaliter fieret, prout Papæ placeret, de quo Episcopus ad gratiam & misericordiam ejus se remittit.

Ad X. inconveniens, in quo dicitur, quod non quælibet necessitas sufficiat, nec hic apparet aliqua necessitas coactiva, fateor, quod non quælibet necessitas sufficit, sed requiritur magna necessitas majoris mali illativa, & quæ alias evitari non possit, ut dixi supra. Ego autem ad propositum dico, quod hic fuit talis necessitas, nam gentes regiæ duo principaliter comminatæ fuerunt; primum est, quod ponerent totam temporalitatem quam habet Episcopus in regno Franciæ ad manum Regis & Domini Ducis Bituricensis, quam appositionem ipsi extendunt in duobus; primo enim decimas appellationis temporalitatis de facto hodie comprehendunt, licet male. Secundo sub specie appellationis, seu ejus occasione ad custodias locorum & levationes reddituum commissarios stipendiarios deputant, qui appellantur & revera sunt vastatores qui consumerent, & pro stipendiis haberent in XV. dies omnes fructus anni, & in anno plusquam valeret proprietas, & ultra pejus facerent, quia per

viam indirectam ad castra & temporalitates, quæ habet ecclesia in imperio citra & ultra, durantia per viam indirectam, videlicet per requisitionem illorum ad quos pertinet, etiam manus apponerent, & apud Regem & Ducem Bituricensem Episcopum diffamarent tamquam proditorem & rebellem. Secundum principale comminatum est, quod si neget Episcopus clericos suos, sua ecclesiastica auctoritate ad hoc compellere, ipsi auctoritate regia facient compulsionem supradictam, usurpando jurisdictionem in Clericos, & novam Regi possessionem acquirendo, & multiplicando gravamina Clericorum, & fuit certitudinaliter certificatus Episcopus de præmissis per relationem personarum nobilium, quibus credi debet; & pro magna parte per protestationes per commissarium Regium coram Notario, & testibus sibi factas; nec non & per facta similia commissa per illos in casibus similibus contra illos, qui eis in hoc contradicere præsumpserunt. Immo certe in hoc casu manus consueverunt apponere ad personas Ecclesiasticas etiam religiosas, & in Sacerdotio constitutas, eis contradicentes quantum ad hæc. Inter quas tenent unum licentiatum in Decretis Canonicum Regularem in Sacerdotium constitutum, quem propter hoc ceperunt in monte Pessulano, & ligatum miserunt ad castrum rupis Mauræ, & illum ibi in carcere tenent.

ANNO CHRISTI 1403.

Ad XI. inconveniens, cum dicitur, quod Episcopus debuisset aliam diligentiam fecisse, appellando scilicet ad Regem, & Ducem Bituricensem, & ad Generales mittendo, & quod forsan hoc ejus avaritiæ, & tenacitati imputari debebit; dico, quod isto Episcopo imputari non debent, quia certificatus est Episcopus, quod prædicti nullum in contrarium volunt; & quod appellantes, & contradicentes, aut etiam in contrarium supplicantes male tractant, nec aliquas appellationes admittunt; nec reperietur aliquis homo nobilis, qui talem ambassiatam vellet recipere. Nec certe Episcopus solet esse tenax, nec propter defectum expensæ omitteret, si crederet posse proficere; sed certe hoc sibi non proficeret, sed noceret.

Ad XII. inconveniens, cum dicitur, quod Episcopus debuit sequi consilium D. Card. S. Angeli postquam illud requisivit; dico, quod quia consilium D. prædicti salva ejus reverentia non videbatur Episcopo prima facie multum conveniens, ipse consuluit super hoc aliquos alios DD. Card. & Prælatos, & Doctores, Capitulumque suum, & etiam totum clerum suum, quos omnes reperit in opinione contraria, præter solum Decanum S. Petri; & ideo secutus fuit non singularem, nec capitosam, sed communem opinionem, quia in dubio majori parti stari debet ff. de municipiis l. *quod major*, & ff. de reg. Jur. l. *aliud* §. *refertur*, & sperat Episcopus de probitate prædicti Domini, videlicet quod non dicet nec faciet nisi quod debebit.

Ad XIII. in quo dicitur, quod Episcopus debuit expectare quod minæ sibi illatæ executioni mandarentur; hoc est, quod ad castra, & ad temporalitatem suam manus apponerentur; dico, quod immo multum caute fecit, quod illum non expectavit; quia non debet expectari eventus cujus nullus verisimiliter sequeretur effectus ff. ad vellej. l. *aliquando*. Et hoc verum, quando eventus est malus, damnosus, & periculosus, quia nullus prudens homo debet se supponere damno, & periculo sine causa ff. de probat. l. *cum de indebito* de renunt. super hoc dist. suis nos, & cap. p. At in proposito de tali eventu nullus expectaretur bonus fructus, & esset eventus malus, periculosus, & damnosus, quia adeo firmata est ista conclusio in mentibus DD. temporalium qui tanguntur, quod pro nulla re ab illa evelli possunt. Et præsertim, quia ipsi tenent, quod Episcopus Avenionensis eis maximam affert injuriam, si solus contra eos in hac materia rebellaret. Et ideo numquam manum appositam tunc tollerent, donec Episcopus acquiesceret realiter, & cum effectu petitioni eorum, & satisfaceret cum effectu de stipendiis commissariorum a damnis, & interesse ad eorum arbitrium æstimandis; & forsan generales pro manus levatione Episcopum ad regem, & ducem Bituricensem remitterent ita, quod Rex non sine magno damno, & periculo expediri posset.

ANNO CHRISTI 1403.

Ad XIV. inconveniens, in quo dicitur, quod hic non apparet, quod laicorum non suppetant facultates, & quod illi non cum humilitate, sed coactione oppetunt; dico, quod ad hoc respondet necessitas, de qua supra; & quod cessante necessitate oppositio ista procederet; sed dico quod hoc quod non erat licitum propter causas prædictas, licitum facit dicta necessitas, uti patet ex præcedentibus. Et cum subditur, quod prædicti malum culpæ compulsionis hujusmodi committentes, ex quo deberent pœnam consequi, non deberent præmium reportare; fateor directe, & ex proposito, ut in contrariis; sed dico, quod indirecte, & ex consequenti reportabunt lucrum in bursa, sed damnum in conscientia secundum Greg. in Homil. & ultra, nisi cum restitutione dignos egerint pœnitentiæ fructus, pœnam damnationis æternæ, quod Deus avertat; quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum 14. quæst. p. cap. 1. de reg. Jur. peccatum in 6. nec datur petenti veniam nisi correpto, cap. *Petenti veniam* eo tit. Nec obstat quod de voluntate Episcopi, & Ecclesiæ hoc recipiunt, cui scienti & consentienti non videtur fieri injuria, neque dolus, regul. *scienti* de reg. Jur. in 6. quia licet voluntas spontanea repetitionem impediat illam, tamen non impedit voluntas coacta, ut extr. de renunciat. *super hoc* & de restit. *spol. accepta*, & cap. *solitæ*, quia quod metus causa gestum est, ratum non habebo ff. *quod metus causa* l. p. & per totum. Si dicat, quod secundum hoc ad hujus mali executionem judex dari non debet, respondetur, quod licet coactio primaria, & obligationis exactio fuerit injusta; justa tamen esset solutio ex parte solventis, & compulsio ad solvendum ex parte compellentis, & nihilominus justa datur repetitio ex post facto, ut patet ex cap. p. & cap. *debitores* de jurejur. simul conjunctis.

Ad XV. & ultimum inconveniens, in quo quæritur, utrum si hoc fecerit Episcopus incurrat excommunicationem latam ab Urbano V., & dico breviter, quod non, & hoc principaliter propter duo. Primum est, quod illa extravagans Urbani V. Archiepiscopis Tolosano, Auxitano, & Narbonensi, & Clero eorum solum dirigitur, & de illis dumtaxat loquitur, & sic localis est. Modo ita est, quia constitutio pœnalis relata ad certas personas, vel ad certa loca, vel ad certos casus, ad

alia

☞ alia extendi non debet, quia nec Princeps hoc vult, inſt. de jure nat. gentium & civili §. *ſed quod Principi*, & in regula odia. de reg. juris in 6. & in cap. *Statutum* de elect. nam in talibus odioſis non expreſſa habentur pro omiſſis; & juris communis diſpoſitione relinquuntur, ff. de verbo ob l. *quoque*, & de liberis & poſ. l. *comodiſſime*, & de reſcriptis *ſuſceptum* lib. VI. *ſed numquid*. Excommunicatio lata in cap. *non minus*, & in cap. *adverſus* Prælatos, & ad alios præſtantes ſubſidia laicis, contra prohibitionem illorum jurium reſpiciat, & ad illos ſe extendat. Ceterum dico, quod non ut patet ex textu, ſi bene inſpiciatur; ſed & ſuppoſito quod illos reſpiceret, quod non credo, tamen neceſſitas tollens principale, tolleret etiam acceſſionem & firmationem hujus principalis, ut in . . . . . de conceſſ. & præben. & in cap. *Si ſuper gratia*, de Reſcriptis in VI.

ANNO CHRISTI 1403.

AN NO CHRISTI 1403.

ADMONITIO JO. DOM. MANSI.

De ſynodis Gallicanis & Anglicanis hujus, & ſequentium ſæculorum.

HOc & ſequentibus ſæculis Cleri frequentes conciones in Gallia & in Britannicis inſulis factæ ſunt; quæ cum ex epiſcopis regni conſtiterint, reipſa concilia erant provincialia, idque interdum nominis non ſemel obtinuerunt. Cum tamen earum ſæpe cauſa fuerit largitio pecuniarum a clero decreta, ut egenti regis ærario ſubveniretur, nec frequenter aliud maximi momenti ad fidem moreſque pertinens in illis diſcuteretur; non iniquo animo laturos lectores meos ſpero, ſi illis omiſſis, omnem operam collocem in digerendis afferendiſque conciliis, quæ inſtituto meo aptiora, eorumque ſtudiis conducibiliora judicavero. Si qui fuerint, qui id pariter eruditionis genus negligendum ſibi nequaquam duxerint, adeant pro Anglicanis Wilkins; pro Gallicis collectionem actorum & documentorum ad res Cleri Gallicani ſpectantium voll. 12. in fol.

ANNO CHRISTI 1404.

CONCILIUM PARISIENSE

ANNO CHRISTI 1404.

Ex Coſſartii Append. Tom. XI.

De privilegiis exceptorum tempore ſchiſmatis XXI. Octobr. ann. Dom. M. CCCC. IV. celebratum

Ex Tomo VI. Specilegii Dacheriani.

Iſti articuli ſequentes pro exemptis fuerunt concluſi, & deliberati per concilium eccleſiæ Gallicanæ, XXI. menſis Octobris, anno M. CCCC. IV.

I. Iſtercienſes, Cluniacenſes, & alii exempti omnes, tam regulares, quam ſæculares, cujuſcumque ſtatus & religionis exiſtant, in ſuis abſolutionibus, diſpenſationibus, viſitationibus, correctionibus, electionibus, confirmationibus, cauſarum proceſſibus & terminationibus, conſervatoriis privilegiorum ſuorum, & aliis quibuſcumque, ordines & regimina ſingulorum concernentibus, procedant ſecundum privilegiorum, ſtatutorum, & exemptionum tenorem, & laudabiliter hactenus obſervatam conſuetudinem, & alias prout ante modernam neutralitatem in ſuis regiminibus proceſſerunt. Illi vero exemti, qui citra papam, ſuperiorem non habent, nec privilegium ſuper confirmatione recipienda, per diœceſanos ſuos confirmabuntur, cum proteſtationibus, prout in alio quodam articulo ſupra continetur. Tranſivit in forma.

II. Item, eliguntur ex nunc quatuor judices Pariſiis reſidentes, cum poteſtate delegandi & committendi, videlicet domini, ſancti Germani de Pratis, & ſanctæ Genovefæ, abbates; & domini eccleſiæ Pariſienſis, & ſancti Germani Antiſiodorenſis decani; per quos eorum tres, vel duos ad minus, quorum alter ſit ipſe S. Germani decanus, exemptorum omnes cauſæ, tam agendo quam defendendo, etiamſi prius pendebant in Romana curia, quæ per judices eorum citra ſedem apoſtolicam terminari non ſolent, appellationes etiam a conſervatoribus privilegiorum eorumdem interpoſitæ vel interponendæ, pro totius litigii conſummatione, auctoritate hujus concilii terminabuntur. Proviſo quod in eiſdem cauſis uſque ad tres inſtantias, prout de jure fiunt, procedi valeat. Illi tamen exempti, qui conſervatorias perpetuas non habent, in agendo procedant ſecundum jus commune. Tranſivit in forma.

III. Item dicti judices teneantur cauſas dictorum exemptorum, ad petitionem utriuſque partis, vel alterius earum, in provincia unde cauſa ortum habuerit, committere juxta formam capituli, ut litigantes nec compellant partes invitas Pariſiis litigare. Tranſivit in forma.

IV. Item Mendicantes gradatim, ut cæteri religioſi, per judices ſuos procedant, derelictis vehementer ſuſpectis de fautoria ſchiſmatis, & de capitulo eorum provinciali, ad judices ſuperius nominatos recurratur. Tranſivit in forma.

VI. Item in caſibus reſervatis abſolventur & diſpenſabuntur exempti a pœnitentiario majori, ſi poſſit ad eum recurſus haberi: ſin autem, a ſuis ſuperioribus abſolventur & diſpenſabuntur auctoritate hujus concilii, in caſibus, ac modo, & forma, quibus epiſcopi circa ſuos ſubditos eadem auctoritate hoc poſſent adimplere. Qui vero ſuperiorem citra papam non ha-

habent, ab eisdem judicibus, etiam in foro conscientiæ, poterunt modo & forma prædictis absolvi & dispensari. Transivit in forma. ANNO CHRISTI 1404.

VII. Item exemti habentes jurisdictionem ecclesiasticam, episcopalem, vel quasi, poterunt auctoritate hujus concilii, suos subditos a sententiis juris & hominis, & peccatis, in foro pœnitentiali & contentioso absolvere, & cum ipsis dispensare in omnibus casibus, & sub eisdem modo & forma, quibus episcopi circa suos subditos hoc possunt auctoritate prædicta adimplere, ac prout in capitulis super hoc conscriptis plenius continetur. Transivit in forma.

VIII. Item quod in monasteriis, seu abbatiis exemptis, pendente neutralitate electi, possint & teneantur confirmationes & benedictiones suas recipere a diœcesanis episcopis, sine præjudicio exemptionum suarum pro futuro tempore; & quod hoc expresse ponatur in litteris super hoc conficiendis ante confirmationem & benedictionem, * ex privilegio eis concesso ab aliis recipere possint. Transivit in forma. ANNO CHRISTI 1404.

* Hic aliquid deest.

AD CONCILIUM PARISIENSE

Anno 1404. habitum

In causa schismatis pontificii

ADDITIO.

PRÆMONITIO.

n. 1404. pud Mart. necd. t. II. ag. 1398. Manfi Sup. o.III.p.761.

„ SAnctiones quasdam Parisiensis Concilii pro optimo ecclesiæ regimine constitutas quandiu „ in tanta pontificum Romanorum ambiguitate utrique æmulo obsequium denegaretur in „ Galliis, Cossartius ex Dacherii Spicilegio descripsit. Harum persimiles e MS. Cod. Gem„ meticensi vulgavit Martene to. II. pag. 1398. quas licet in concilio anno 1404. lectas ferat „ titulus illis adscriptus; ad concilium tamen anni 1408. spectare constat, tum ex anno eo„ dem in una quadam ex illis sanctionibus signato; cum etiam quod earum nonnullæ inter „ probationes ecclesiæ Gallicanæ jam vulgatæ annum 1408. exhibent. Porro omnia ea capita „ legum ferendarum patribus pro concilio proposita sunt; sed non omnia æque admissa; nam „ alia probarunt omnino; alia cum præscripta limitatione; idque adjecta singulis brevi nota „ indicarunt.

QUÆDAM DELIBERAMENTA PER CONCILIUM ECCLESIÆ GALLICANÆ PARISIIS

Durante subtractione servanda circa quatuor. Primo circa absolutionem peccatorum reservatorum. Secundo circa dispensationes fiendas. Tertio circa ministrationem justitiæ in appellationibus & aliis. Quarto circa distributionem beneficiorum ecclesiasticorum.

Avvisamenta super modo regiminis ecclesiæ Gallicanæ durante neutralitate, deliberata & concluſa per concilium dictæ ecclesiæ XXII. Octobris anno MCCCC. quarto.

ET primo quantum ad peccata & sententias a jure latas, quorum aut quarum absolutio est sedi apostolicæ reservata, absolvere potest pœnitentiarius sedis apostolicæ in foro conscientiæ tam exemtos quam non exemtos.

Item, si absolvendus in casibus supradictis nunc vel in posterum habeat impedimentum perpetuum aut temporale, vel forte superveniret causa propter quam non deberet ad dictum pœnitentiarum haberi recursus, talis si fuerit non exemptus, per proprium episcopum poterit absolvi, cum injunctione quod, quam cito commode poterit, conspectui illius ad quem est absolutio reservata repræsentet, &c. Si autem fuerit exemtus qui ex privilegio vel alias habeat superiorem in eum potestatem episcopalem exercentem, per illum: si autem non habuerit, per episcopum ordinarium absolvi poterit in forma supradicta. *Transivit per concilium in forma.*

Item, si fuerit sententia excommunicationis a papa lata, auditore, vel delegato, aut subdelegato sedis apostolicæ, propter cujus absolutionem esset ad excommunicatorem habendus recursus: sive exemtus, sive non exemtus, hoc tempore durante, per loci ordinarium potestatem episcopalem habentem absolvi poterit in foro conscientiæ, ut in articulo præcedenti, cum sit impedimentum quominus ab excommunicatore absolvi valeat juxta caput. *Eos qui.* de sent. excommunicationis lib. VI. ibi *sive hominis*. In foro vero contentioso fiet absolutio per ordinarium quoad non exemtos, per judices de quibus infra dicetur, vocata parte, ubi de jure fieri debet. *Transivit in forma.*

De dispensationibus fiendis.

Item, si super defectu ætatis quoad ordines sacros citra episcopatum, & quoad dignitates & beneficia curata, citra tamen majores dignitates post episcopalem in cathedralibus, aut principaliores in ecclesiis collegiatis, in quo etiam tenent aliqui doctores, quod episcopi pro necessitate valeant dispensare, dispensent episcopi cum graduatis & nobilibus de duobus annis tantummodo, ubi secundum Deum & justitiam, causæ cognitione præmissa viderint expedire. *Concilium remittit ad jus commune.*

Item, super defectu natalium quoad ordines sacros, dignitates, & beneficia curata, dis-

☞ diſpenſet pœnitentiarius in caſibus, in quibus diſpenſare conſuevit. Alias ſi non poſſet, ſatis tolerandum videtur, quod epiſcopus pro utilitate eccleſiæ cum nobilibus & graduatis diſpenſare valeat, cauſæ cognitione præmiſſa, & capituli ſui vel majoris partis adhibito conſenſu, majoribus tamen dignitatibus poſt epiſcopalem in cathedralibus & collegiatis eccleſiis excluſis. *Ad jus commune remittit.*

ANNO CHRISTI 1404.

Item, ſuper irregularitate propter violationem cenſuræ eccleſiaſticæ, dum tamen non fuerit ex contemtu, ſi ſit caſus ſuper quo pœnitentiarius ſedis apoſtolicæ conſueverit jure ſuo diſpenſare, ad eum habeatur recurſus. Si vero non poſſit haberi, vel ſi cauſa ſuperveniret propter quam non eſſet dictus pœnitentiarius adeundus, diſpenſent epiſcopi, & cum epiſcopis & etiam cum exemtis diſpenſent ſuperiores poteſtatem epiſcopalem habentes in abſolvendo, niſi fuerit ſcienter facta violatio cenſuræ interdicti generalis, quo caſu diſpenſandus adhuc poterit expectare. *Tranſivit in forma.*

Item, ſuper irregularitate quæ propter crimen, quod etiam poſt pœnitentiam impedit executionem officii, ut in homicida, ſimoniaco in ordine, & ſimilibus, vel propter mutilationem membri, vel judicium ſanguinis incurretur. Si ſit caſus in quo pœnitentiarius prædictus poſſet jure ſuo diſpenſare, ad eum ſuper hoc recurratur, alias expectet diſpenſandus. *Tranſivit in forma.*

Item, quoad impedimenta matrimonii uſque ad quartum gradum conſanguinitatis vel affinitatis: ſi pœnitentiarius ſedis apoſtolicæ in hoc conſueverit & valeat jure ſuo diſpenſare; ad eum recurratur. Si autem magna reipublicæ utilitas exegerit forte cum aliquo rege vel principe diſpenſandum ſuper hoc; tum cauſæ cognitione præmiſſa, concilium provinciale, citra tamen caſus lege divina prohibitos, valeat diſpenſare, & etiam de quarto gradu cum illis quibus viderit diſpenſandum. *Tranſivit in forma.*

Item, circa impedimenta matrimonii provenientia propter cognationem ſpiritualem, videtur ſatis tolerabile, hoc tempore durante, quod concilium provinciale cum magnis nobilibus inter ſuſceptum & filium ſuſcipientis valeat diſpenſare. *Tranſivit in forma.*

Item, de impedimento proveniente propter publicæ honeſtatis juſtitiam, ſatis tolerandum videtur, quod concilium provinciale valeat diſpenſare in tertio & quartu gradu. *Tranſivit in forma.*

Item, quoad illa quæ concernunt epiſcopos & majores, ſicut electiones epiſcoporum per ſuos archiepiſcopos, vel ſedem Metropolitanam poſſunt de jure confirmari: ſic electiones archiepiſcoporum per ſuum primatem, ſi habeant, alias ſi non habeant, aut dubitetur qui ſit ille, per ſuffraganeos provinciæ congregatos poterunt confirmari, & etiam approbari, juris ſolemnitate ſervata: ad quos etiam dicti archiepiſcopi conſecratio indubitanter noſcitur pertinere: ſed pallii receptionem expectabit ſic promotus, niſi ſit aliquis a quo poſſit recipere pallium. *Tranſivit in forma.*

Item, quoad defectus qui concernunt perſonas epiſcoporum vel promovendorum ad dignitates epiſcopales vel majores, ſi aſſumendus ad epiſcopatum aut archiepiſcopatum patiatur in ordine defectum, attento quod infra breve ſuppleri valeat hujuſmodi defectus, & quod aliqui doctores tenuerunt etiam per alium quam per Papam poſſe ſuper hoc diſpenſari, ſatis tolerandum videtur, quod hoc tempore durante per ſuperiorem immediatum valeat ſuper hoc diſpenſari. *Ad jus commune remittit concilium.*

ANNO CHRISTI 1404.

Item, ſi promovendus ad epiſcopatum aut archiepiſcopatum patiatur in ætate defectum, cum tali nullatenus diſpenſetur, niſi forte ſit talis perſona quæ ſit in ſacris, & in ætate ſacerdotali conſtituta, & regem in ſecundo aut tertio grado conſanguinitatis attingat: quo caſu poterit cum tali per concilium eccleſiæ Gallicanæ, aut per provinciale concilium loci pro eccleſiæ utilitate & cauſæ cognitione præmiſſa, diſpenſari. *Concilium remittit ad jus commune.*

Item, ſi aliquæ diſpenſationes ſuper pluralitate beneficiorum, defectu natalium, vel ætatis, vel ſuper impedimento matrimonii contrahendi, aut alias per Petrum de Luna ante tempus publicationis neutralitatis reperiuntur cum aliquibus eſſe factæ, etiamſi tunc vel modo nondum ſuum ſint ſortitæ effectum, auctoritate hujus concilii ratæ maneant, & per ordinarios locorum vel executores datos ad dictas diſpenſationes exequendas valeant ſecundum ſuum tenorem auctoritate hujus concilii executioni debitæ demandari, dum tamen non ſint perſonæ, quæ de fautoria ſchiſmatis comperiantur eſſe culpabiles. *Tranſivit per concilium in forma.*

Item, die XXV. Octobris dicti anni CCCCVIII. dictum concilium voluit & ordinavit, quod quæcumque diſpenſationes ſuper quibuſcumque materiis vel aliis conceſſæ per dictum Petrum de Luna, ante tamen datam illarum nefandarum litterarum, dum tamen per ipſas ſubtractioni alias factæ aut conditionibus poſitis in reſtitutione vel neutralitate præſentialiter currenti præjudicium non afferant, valeant & teneant, & ipſis uti & gaudere poſſint diſpenſati, auctoritate tamen hujus concilii & non alias, etiamſi ſuper hoc litteræ non fuerint confectæ, dum tamen valeant probari per teſtes aut alia legitima documenta. *Tranſivit.*

De miniſtratione juſtitiæ.

Primo, archiepiſcopi teneantur quolibet anno certo tempore adviſando per ſe, vel ſi fuerint legitime impediti, per alium celebrare concilium provinciale in tali loco ſuæ provinciæ: quo reperiri valeat ſufficiens copia peritorum, in quo etiam ipſi & ſuffraganei ac eorum quilibet, ceſſante legitimo impedimento, in ſuis propriis perſonis teneantur intereſſe, & perſtare, ac negotiis expediendis efficaciter intendere. Et ſimiliter ſi qui ſint, qui ad hoc conſueverint vocari & debent de conſuetudine, vel alias eiſdem conciliis intereſſe. *Tranſivit.*

Item, ſi propter legitimum impedimentum de quo ſe excuſare tenebuntur, non poſſent in ſua propria perſona eiſdem conciliis intereſſe, eo caſu idoneos & litteratos viros cum poteſtate ſufficienti ad eadem concilia pro ſe ſuis propriis expenſis mittere teneantur, qui ea poſſint & valeant facere & expedire, quæ

ipſi

☞ ipsi facere possent & deberent, si præsentialiter interessent. *Transivit in forma.*

ANNO CHRISTI 1404.

Item, si domini archiepiscopi vel episcopi hoc non adimpleverint, puniantur pœna juris. *Transivit in forma.*

Item, si aliquis archiepiscopus renuerit vel distulerit concilium provinciale convocare, episcopus inter suffraganeos decanus, vel habens aliam præeminentiam inter eos, præsens in provincia, vel si in provincia non sit talis aut dubitetur quis sit ille, antiquior creatione possit & teneatur concilium convocare, & in eo præsidere sub pœna juris. *Transivit in forma.*

Item, in isto præsenti concilio ecclesiæ Gallicanæ ordinabitur de tempore & loco pro primo provinciali concilio celebrando in qualibet provincia, & in dicto primo concilio provinciali ordinabitur de sequenti, & sic deinceps. *Remittitur pro anno præsenti propter concilium generale.*

Item, quodlibet concilium provinciale durabit per mensem ad minus: ante cujus lapsum non poterunt concilium celebrantes sine magna & urgente causa recedere, nisi prius negotia ibi tractanda fuerint expedita. *Transivit in forma.*

Item, quia in dicto provinciali concilio comparentes, etiamsi fuerint numero minores illorum, qui debent concilium celebrare: nihilominus dictum concilium celebrare & statuere statuenda in eo possint & valeant, aliorum absentia non obstante. *Transivit in forma.*

Item, quod in dictis conciliis provincialibus fient debitæ correctiones & reformationes &c. quæ juris sunt; & si quis conqueratur de archiepiscopo ibidem, de hoc statim sine alia citatione auctoritate hujus concilii cognoscatur, & judicetur, prout majori parti fiendum videbitur. Si vero contra episcopum agatur, terminabitur, concilium provinciale quasi loco papæ poterit diffinire. *Remitti ad jus commune.*

Item, de cætero celebrentur capitula generalia monachorum Ordinis S. Benedicti & canonicorum regularium, secundum juris formam & statuta concilii generalis, & sanctorum patrum, ad quod per suos ordinarios viriliter adstringantur tam exemti quam non exemti, prout in jure noscitur esse cautum. *Transivit in forma.*

Item, in præsenti concilio ex nunc deputentur præsidentes pro singulis provinciis, qui prima concilia seu capitula generalia monachorum nigrorum, & canonicorum regularium valeant convocare, & eis præsidere, & cætera peragere ad hæc necessaria ac etiam opportuna. *Transivit in forma.*

Item, quia difficile est aliquibus propter temporis malitiam, viarum discrimina & locorum distantiam, limitationem provinciarum secundum ordinationem bonæ memoriæ domini papæ Benedicti XII. qui communiter duas provincias, ut Rotomagensem & Turonensem in unum conjunxit, de præsenti observare, dispensetur & permittatur, quod quælibet provincia vulgari opinione, & reputatione, sic reputata, si velit, hoc tempore durante per se hujusmodi capitula, ac secundum formam juris valeat celebrare. *Transivit in forma.*

Item, fiant appellationes per media & gradatim coram ordinariis, prout infra declaratur, nisi sit consuetudo in contrarium, aliter factæ non valeant, utpote de archidiacono ad episcopum, de episcopo ad archiepiscopum, de archiepiscopo ad primatem, si quem habeat, etiam ad seipsum ut primatem, si archiepiscopus fuerit & primas; & de archiepiscopo primatem non habente, vel ubi est dubium an habeat primatem, vel qui sit ille, ad concilium provinciale, & a primate ut primate ad concilium provinciale suæ provinciæ, & si causa exordium haberet coram archiepiscopo superiorem non habente, vel propter appellationem primo loco ad eum interpositam, procederetur in causa coram eo. Et si forte ab eo ad concilium provinciale contingeret appellari, cum eo casu possit iterum appellari, concilium dabit commissarium vel commissarios ad cognoscendum & diffiniendum de causa, a quorum commissariorum sententia si fuerit appellandum, ad concilium item poterit appellari. Quod rursum, ubi opus erit, poterit dare commissarium aut commissarios pro finali terminatione negotii, vel per se terminare, & sententiam executionis facere demandari; dum tamen fuerint tres sententiæ conformes, & duæ appellationes, vel altera sententiarum in rem transiverit judicatam. *Transivit in forma.*

ANNO CHRISTI 1404.

Item, si contigerit appellari a judice superiorem non habente, vel de quo sit dubium an habeat, si per judicem a quo appellans fuerat excommunicatus, propter periculum animarum, quod immineret expectando concilium provinciale, decanus episcoporum, vel antiquior, creatione præsens in provincia, poterit talem excommunicatum absolvere ad cautelam, in forma juris parte vocata. *Transivit in forma.*

Item, si a vices gerente alicujus conservatoris habentis conservatoriam perpetuam auctoritate apostolica dati fuerit appellandum, ad dictum conservatorem poterit appellari, qui etiam, si placet, causam appellationis alicui committere poterit, a quo etiam, si sit opus, poterit ad dictum conservatorem iterum appellari, & iterum per eum alteri committi: & si conservator per se cognoscat de causa, & ab eo fuerit appellandum ad concilium provinciale loci, loco sedis apostolicæ, poterit appellari: quod concilium etiam dare poterit commissarios, & procedere sic & taliter, quod habeantur tres sententiæ conformes, & duæ appellationes, prout in superioribus fuit dictum. *Transivit de conservatoriis perpetuis concessis ante datam nefandarum litterarum.*

Item, in conciliis provincialibus, quando ibi fuerit procedendum, procedatur, quantum commode fieri poterit, summarie & de plano. *Transivit in forma.*

Item, si causa inchoata in uno concilio provinciali non possit ibidem totaliter expediri, dabuntur a præsidente cum deliberatione majoris partis commissarius vel commissarii, qui cognoscent & procedent in causa juris ordine servato, & secundum formam juris vel alias a concilio præfigendam. *Transivit in forma.*

Item, commissarius vel commissarii cum eos vel eum contigerit propter causam sibi commissam extra domicilium proficisci, habebunt a partibus expensas arbitrio concilii provincialis moderandas: & si non proficiscantur, ad instar emolumenti sigilli ordinarii, sint sui sigilli emolumento contenti. *Transivit prout de jure.*

Item,

☞ Item, appellatione interpôsita ad concilium provinciale, tenebitur appellans citationem impetrare, & facere exequi infra duos menses a tempore appellationis interjectæ numerandos, alias pro deserta habeatur. Sic tamen, quod appellatus a die concessionis apostoli habeat unum mensem ad comparendum in provinciali concilio, quam citationem impetrabit a decano episcoporum, seu habente præeminentiam inter eos; vel si non sit talis in provincia, vel dubitetur qui sit ille, ab antiquiore creatione ut supra, vel committendo seu committendis, qui ad hoc in primo provinciali concilio poterunt deputari. *Transivit in forma.*

ANNO CHRISTI 1404.

Item, quod appellationi ad sedem apostolicam interjectæ non deferatur: & talis appellatio auctoritate hujus concilii ecclesiæ Gallicanæ, hoc tempore durante, declaretur esse nulla. *Transivit in forma.*

Item, quod omnia & singula supradicta & sequentia auctoritate hujus concilii ordinentur & statuantur, & perpetuam obtineant roboris firmitatem. *Transivit in forma.*

Item, sic provideatur & fiat, quod ad forum sæculare de prædictis nullo modo causæ cognitio transmittatur, sed potius executio, cum brachium sæculare fuerit invocandum. *Transivit in forma.*

Item, de litigiis in curia Romana coram auditoribus vel aliis, aut in partibus coram executoribus vel judicibus delegatis pendentibus indecisis, si altera partium hoc requirat, coram judice ordinario procedatur in eo statu, in quo lis pendebat, nisi fuerit ab eo appellatum: quo casu ad proximum superiorem recurratur. Et si fuerit appellandum ad proximum superiorem appelletur, sicut supra dictum est in articulis loquentibus de appellationibus. *Transivit in forma.*

Item, si aliqua partium non habeat jura seu munimenta sua, & velit a notariis seu aliis quibuscumque ea detinentibus recuperare, detinentes per judicem causæ ea tradere compellantur, & in subsidium invocabitur brachium sæculare. Si vero munimenta necessaria diligenter super hoc adhibita, de quo legitime constet, haberi non possint, a processu coram judice supersedeatur, donec potuerint haberi. *Transivit in forma.*

Item, quia forsan multæ sententiæ definitivæ & interlocutoriæ fuerunt latæ in curia Romana, antequam neutralitas in dicta curia esset nota; quod hujusmodi sententiæ, quarum processus erant inchoati ante datam nefandarum illarum litterarum latæ, etiam infra mensem a die publicationis neutralitatis computandum, auctoritate hujus concilii, & non alias valeant, per ordinarios aut alias executionis demandentur, dum tamen subtractioni alias factæ, & conditionibus appositis in restitutione, ac neutralitati præsenti nullatenus præjudicetur. *Transivit in forma.*

Item, quod monasterii seu abbates exempti, pendente neutralitate, electi, possint & teneantur confirmationes & benedictiones suas recipere a diœcesanis episcopis, sine præjudicio exemptionum suarum pro futuro tempore, & quod hoc expresse ponatur in litteris super hoc conficiendis, nisi confirmationem & benedictionem ex privilegio eis concesso ab aliis recipere possint. *Transivit in forma.*

Item, postea fuit deliberatum, quod in causis procedatur secundum dispositionem juris communis, non secundum regulas cancellariæ, nisi sint conformes juri communi. *Transivit in forma.*

ANNO CHRISTI 1404.

Isti articuli sequentes pro exemptis fuerunt concluſi &c. ut in Spicilegii to. 6. pag. 166.

Circa modum in providendis beneficiis & circa distributionem eorumdem.

Primo circa electiones, postulationes, & collationes, fiant ut jura volunt, omni abusu sæcularium vel magnorum, & oppressionibus quibuscumque cessantibus, & factæ de procurante vel ratum habente talia fieri non valeant, nec confirmentur. Et si contra electionem vel postulatum talia opponantur, superior cognoscat. *Transivit in forma.*

Item, si de electione archiepiscopi superiorem non habentis, vel quando est dubium an de electione primatis agatur, concilium provinciale cognoscat, & si sit opus confirmet, ad quod suffraganeos & alios convocare tenebitur decanus episcoporum, seu habens præminentiam inter eos: vel si non sit talis, aut dubitetur quis sit ille, antiquior creatione præsens in provincia, nisi inter quatuor menses debeat sequi concilium ordinatum: ita tamen, quod contra electum vel postulatum non currat tempus juris. *Transivit in forma.*

Item, in casu videlicet, quod de confirmatione archiepiscopi primatem non habentis, vel ubi dubium est an habeat superiorem, vel qui sit ille, vel quando de confirmatione primatis agitur, decanus episcoporum, sive habens præeminentiam inter eos, vel si non sit talis, vel dubitetur qui sit ille, antiquior creatione faciat processum & edicta, & referat ad sæpedictum provinciale concilium, in quo dictus decanus, vel habens &c. vel antiquior creatione præsens in provincia præsidebit, & dictum concilium confirmabit vel infirmabit, prout de jure.

Item, collationes & institutiones aliorum quorumcumque beneficiorum fiant per ordinarios, ad quos de jure vel consuetudine pertinere noscuntur, personis tamen idoneis. *Transivit in forma.*

Item, sicut sæculares nominabuntur in rotulo universitatis, sic etiam regulares seu religiosi nominentur, ut eis de beneficiis regularibus debeat provideri. Quantum ad religiosos recurratur ad abbates vel superiores & provideant auctoritate concilii, aut concilium providebit, si non provideant. *Transivit in forma.*

Item, dignitates, personatus, & administrationes, aliaque beneficia quæcumque electiva, tam in cathedralibus, quam in collegiatis ecclesiis dimittantur electoribus, qui ad eas seu ea viros idoneos eligere teneantur. *Transivit in forma.*

Item, ad evitandum fraudes & ambitiones aliquorum, qui possent diversis rotulis diversorum studiorum aut dominorum, vel unius studii, seu unius principis imponi, & per hoc occupare multa loca personarum idonearum, rationabile est quemlibet unico rotulo dumtaxat inscribi. Quod si aliquis de facto diversis imponeretur rotulis, talis infra mensem a tempore nominationis habeat se ad unum illorum

rotu-

rotulorum determinare, non habiturus regressum ad alterum; quod si non, & scienter, ANNO CHRISTI 1404. sit ipso facto privatus ambabus nominationibus. *Concilium relinquit communi dispositioni collatorum.*

Si vero alicui nominato provideatur per ordinarium, seu jure ordinario, vel alias de aliquo beneficio incompatibili, tunc per assecutionem beneficii incompatibilis alias quam causa permutationis, suæ nominationi renunciasse censetur, quoad incompatibile beneficium ejus virtute assequendi. *De jure est.*

Item, & quod dictæ nominationes, fiant cum decreto, ita quod collatio seu præsentatio & quidquid contra præmissa aut aliquod vel aliqua ex eis fuerit factum, non valeant. Primo sint ipso facto nulla omnia quæcumque fuerint in contrarium attentata. *Transivit in forma.*

Item, quod in nominationibus fiendis fiat mentio per nominandos de beneficiis obtentis, & de numero ac valore ipsorum in portatis, alias nominatio censeatur subreptitia. *Transivit in forma.*

Item, quod si nominati beneficia sub nominatione sua cedentia non acceptent, vel declarent infra mensem a tempore notitiæ vacationis in loco, se ea nolle habere: patroni seu collatores ex tunc poterunt libere præsentare & conferre. *Transivit in forma.*

Item, quod non provideantur nisi neutralibus, nec illis de quibus erit dubium, donec sint declarati neutrales. *Transivit in forma.*

Item, quod non nominetur habens beneficia valentia CCCC. libras Turonenses in portatis: & si contrarium fiat, nominatio, collatio, & quidquid in contrarium factum fuerit, sint ipso facto nulla, nisi fuerit nobilis ex utroque parentum, vel in theologia, jure canonico, vel civili, aut in medicina licentiatus, aut in theologia bacalarius formatus, aut de magistris requestarum regis clericis, aut eleemosynarius, medicus, aut primus cappellanus regis, reginæ, domini Delphini & dominorum ducum. *Remittitur ad collatores.*

Videtur etiam, quod non deberent nominari habentes tres præbendas in ecclesiis cathedralibus; nisi sic, quod per assecutionem alicujus beneficii virtute suæ nominationis unam de tribus præbendis dimittere tenerentur infra mensem, nisi forte esset nobilis ex utroque parentum, vel in theologia, jure canonico &c. ut in articulo præcedenti. *Remittitur ad collatores.*

Item, si qui post obtentam nominationem deprehendantur alteri contendentium obedientiam præstitisse vel præstare, ipsa nominatione a beneficiis virtute nominationis hujusmodi obtentis privati sint ipso jure, & contra præstantes obedientiam hujusmodi fiant processus auctoritate hujus concilii, prout durius fieri poterit. *Transivit in forma.*

Item, quod permutationes beneficiorum per Petrum de Luna ante tempus publicationis litteræ &c. debite factæ & etiam receptæ, & ANNO CHRISTI 1404. quæ quoad possessionem non sunt fortitæ suum effectum, possint & debeant auctoritate hujus concilii ad effectum perduci per ordinarios, dum tamen non sint fautores dicti Petri de Luna, & consentiant partes juxta opinionem aliquorum. *Transivit in forma.*

Item, si qui ante tempus datæ litterarum ipsarum Petri de Luna gratias expectativas habuerint in rotulis universitatum aut alias, quorum bullæ & processus facti fuerint ante tempus dictum, & post datam ipsarum litterarum, ante tamen neutralitatem virtute antedictarum litterarum beneficia acceptaverint, & sibi provideri fecerint, si competitorem habeant, coram ordinariis super talibus habeatur recursus, qui auctoritate hujus concilii cognoscere habeant, & fiat partibus justitia. *Transivit in forma.*

Item, si contingat aliquos sua beneficia coram ordinariis permutare, collationes hujusmodi non computentur in turno collatoris sive patroni, cum non sit liberum nominatis talia beneficia causa permutationis vacantia acceptare, nec collatoribus sit liberum aliis quam permutantibus ea conferre. *Transivit in forma.*

Item, fiat articulus, quod si unus nominatorum nolit beneficium vacans acceptare, alius post eum ad eamdem collationem nominatus illud expectare valeat, dum tamen infra mensem super hoc suam declaret voluntatem, ut in uno articulo superius fuit dictum. *Transivit in forma.*

Item, ad tollendas fraudes, quas collatores facere possent, procurando, quod unus nominatorum unum modicum beneficium vacans acceptaret, ut forte dare posset in turno suo unum grossum & pingue beneficium, quod in proximo vacare speraretur, advisetur de remedio, puta quod beneficium de tali modico valore, videlicet centum solidorum, non computetur in turno, nec impediat, quin nominandus beneficium proxime vacans valeat acceptare, vel alias advisetur super hoc ubi sit opus. *Provideant collatores.*

Item, quod nominatus & quicumque alius non possit aut debeat prælatum & collatores molestare de sibi conferendo beneficium in turno prælati, & quod si per se vel alium preces importunas super hoc apud regem vel dominos impetraverit, vel statim quod ad ejus notitiam venerit, ab hujusmodi precibus non destiterit cum effectu, cadat a jure nominationis suæ, & ad sequentem nominatum jus suæ nominationis ipso facto transferat. *Transivit in forma.*

Item, quoad capitula, ubi hebdomadarii conferre habent vel præsentare in terminis suis ipsis nominatis, in locis assignatis conferat aut præsentet capitulum nominato, reservando subsequens beneficium illi, qui erat in turno suo. *Transivit in forma.*

ANNO CHRISTI 1405.

VITA

INNOCENTII PAPÆ VII.

INnocentius VII. Sulmone, ut ait Theodoricus, in Apulia honestæ & mediocris fortunæ parentibus natus, bonarum litterarum, juris canonici, & Romanæ curiæ peritissimus, vir mitis, bonus & pacificus, doctorum summus amator & fautor, ex Bononiensi episcopo & cardinale sanctæ crucis in Jerusalem 16. Kalendas Novembris, anno Domini 1405. tempore Roberti imperatoris electus est pontifex sub ista conditione, ut pro necessitate componendi schismatis quovis tempore pontificatum resignaret. Nam ante electionem omnes cardinales, Gobelino & Theodorico attestantibus, coram pluribus notariis & testibus solemnibus compromiserunt, & compromissum servare juraverunt, quod ipsi singuli & communiter, & si quis eorum forte in papam eligeretur, vellet omnem diligentiam quam posset adhibere, quod unitas ecclesiæ reformaretur, etiam si opus esset ad hoc renunciare papatui &c. dum tamen Petrus de Luna etiam suo papatu sponte cedere vellet. Stetit promissis Pontifex optimus. Concilium generale ipsis Kalendis Novembris Romæ celebrandum indixit: sed Romanorum seditione per Gibellinos exorta, nemo vocatorum episcoporum ad Urbem tuto accedere potuit. Cum enim, auctore Gobellino, statim post electionem regimen Urbis senatoribus ablatum restituisset, illi elatiores facti, ejusdem Urbis temporale dominium resignari, omnesque munitiones sibi dedi postularunt, Ladislai Neapolitani regis subsidio impetrato, ad arma convolarunt. Pontifex rei novitate obstupefactus, cum nepote Viterbium confugit: unde post devictum actore Ursino ejus militiæ duce Ladislaum, a populo revocatus Romam revertit, ibique aliquot cardinales, ex quibus tres Pontifices postea delecti fuerunt, ordinavit: cumque nepotem suum agri Piceni & Anconensis marchionem, eumdemque Firmanum Principem creasset, mortuus est, & in sancto Petro sepultus septimo die Novembris, anno Christi 1406. cum annos duos & dies viginti tres sedisset.

CONCILIUM PRAGENSE

A Sbinkone Pragensi archiepiscopo adversus schismaticos celebratum, anno Domini MCCCCV.

Quum in Bohemia multi ab Innocentio pontifice ad Petrum de Luna defeciſſent, ad Sbinkonem Pragenſem archiepiſcopum dedit litteras Innocentius, quibus juſſit ut provinciale concilium adverſus ſchiſmaticos cogeret. Quas litteras Romæ apud S. Petrum, VIII. Kal. Jul. datas edidit Raynaldus in annalibus.

ANNO CHRISTI 1406.

VITA

ET EPISTOLA

GREGORII PAPÆ XII.

GRegorius XII. patria Venetus, Angelus Corrarius antea nominatus, postquam aliquamdiu patriarcha Aquilejensis fuisset, ex cardinale sancti Marci, pridie Kalendas Novembris, anno Christi 1406. ætatis suæ 80. conditione eadem qua prædecessor, electus est Pontifex; nimirum ut vi juramenti ante electionem a singulis cardinalibus emissi pro ineunda unione & tollendo schismate, pontificatui renunciaret, modo antipapa Benedictus idem facere vellet. Cumque illud per litteras & legationem, qua fungebatur Antonius de Butrio jurisconsultus ejus temporis celeberrimus, semel atque iterum frustra tentasset, animadversa antipapæ tergiversatione, unionem remissius quam par erat promovere cœpit, deditque in mandatis singulis cardinalibus ne Luca discederent, ullaque de causa ipsi inter se vel cum anticardinalibus convenirent. A qua sententia ipsi a pontifice male informato ad eumdem vel alium melius informandum appellantes, Pisano concilio indicto & congregato, Gregorium papam cum pseudopontifice Benedicto deposuerunt, anno Domini 1409. cum sedisset annos 2. & menses 8. minus quatuor diebus.

EPI-

ANNO CHRISTI 1406.

EPISTOLA
GREGORII PAPÆ XII.
AD PETRUM DE LUNA PSEUDOPAPAM

De unione.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, Petro de Luna, quem nonnullæ gentes in hoc miserabili schismate Benedictum XIII. appellant, pacis & unionis effectum.

Matth. 23. QUi se *humiliat*, inquit Veritas, *exaltabitur; & qui se exaltat, humiliabitur*. Cujus saluberrimam monitionem, quantum nobis ex alto permittitur, obedienter sectati, decrevimus per litteras nostras, omni contentione sepositа, benigne te affari, & ad integrationem ecclesiæ cohortari, immo te invitare ad id consilium capessendum, quod nos ipsi pro pace ecclesiæ accepimus. Vides quanta mala, quanta pericula, quanta incommoda, quanta denique Christianæ religionis infamia jam per triginta annos ex hac pestilente ac vesana deditione in populum Dei pervenerunt, quantaque, nisi provideatur, sint quotidie eventura horum omnium malorum: quæ causa ab initio fuerit certa videtur, quibus rigor justitiæ non cessit, nec forsan æquitas persuasit: nihilo minus tamen graves molestias Christianam religionem perpessam non dubitatur. Si ergo nunc quoque eodem modo fiat, dubius est remedii locus, quo minus ecclesia in solitis remaneat angustiis, in qua & tu de teipso & conscientia tua videris: nos mentes & intentionem nostram apertissime profitemur. Non est consilii nostri, tempus aliquo modo terere, sed quo validiora, certiora & firmiora fuerint jura nostra, tanto laudabilius ducimus ea pro pace & reintegratione Christianorum relinquere; non enim de summo jure disputandum est, sæpe rigor ipsi utilitati & tempori cedit. Nam si mater * illa & jure suo & proprio filio spoliari voluit, ne sectionem unius pueri videret; quanto magis nos, si, malitia operante, ad optatam unionem venire non possumus, per justitiæ vias matri cedendum videtur? Quare exurgamus ambo in unum unionis affectum, concurramus, feramus salutem ecclesiæ jam hoc diuturno morbo afflictæ. Ad hoc te invitamus, paratique sumus & offerimus nostro verissimo juri & papatui cedere & renunciare: & efficaciter faciemus, si & quando tu renunciaveris ac cesseris præsenti juri & papatui tuo, vel decesseris: dum tamen illi qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt, sic convenire & concordare cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus cum effectu voluerint, ut exinde canonica unius Romani pontificis sequatur electio, ita quod prædicta expeditiorem * sequatur effectum: celeriter mittemus oratores nostros, qui tecum de loco habili & decenti ad hujusmodi rei confectionem disponant. Et insuper pendente unionis hujusmodi tractatu, non faciemus neque creabimus aliquem cardinalem, nisi forsan causa adæquandi numerum fratrum nostrorum cum numero eorum qui apud te pro prio cardinalibus se gerunt, ut sic pares ex utraque parte ad solemnem & canonicam electionem unici Romani pontificis devenire possint. Extra hanc autem coæquationis causam, nullum, ut dictum est, creare decrevimus; nisi ex defectu tuo vel partis tuæ steterit, quo minus unionis præfatæ concluso infra annum & tres menses, a die inthronizationis nostræ computandum, fuerit subsecuta. Hoc tamen, quod de non creando cardinali tractatu hujusmodi pendente diximus, ita locum habere indimus, si tu quoque idem observabis. Hanc vero * ablationem & insinuationem de cardinalibus non creandis, ac superiorem oblationem renunciationis modo prædicto, ut strictiori vinculo fierent, juravimus, vovimus, & promisimus ante electionem nostram eodem vinculo effectualiter adimplendam cum singulis ex nostris fratribus ante dictis, in casu quo aliquis nostrum ad apicem summi apostolatus assumptus, post ipsam assumptionem ad ipsum & firmiorem instantiam denuo jurantes, voventes, promittentes atque ratificantes. De hoc autem, quod bulla sine impressione nostri nominis est appensa, præsentium nullus debeat admirari; nam ante nostræ coronationis insignia, hujusmodi imperfecta bulla absque ipsius impressione nominis habetur. Datum Romæ apud sanctum Petrum &c.

* *Corrupte Niemus, & ex eo Binnius similiter illa.*

a *Forte*, sequantur. H.

* *f.* oblationem.

EPISTOLA I.
BENEDICTI DICTI XIII. PSEUDOPAPÆ
AD GREGORIUM XII.

Respondet superiori.

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, Angelo dicto Corario, quem nonnulli sibi in pernicioso schismate adhærentes Gregorium nominant, pacis & veræ unionis affectum pariter & effectum.

PEr quemdam conversum ordinis Prædicatorum tuas die 15. hujus mensis Januarii litteras, recepimus, nonnulla per ea concepta circa tractatum unionis ecclesiæ sanctæ Dei frequenti hactenus per nos repetitione tentatum, & ad optatum finem peccatis exigentibus non deductum, summarie continentes: quarum tenore perspecto illi gratias egimus, qui sua ineffabili clementia, quando venit temporis plenitudo, nostræ humanitatis indumento contectus, in suæ nativitatis exordio diversos in se parietes copulans jam cepit; & nunc virum nobis, a nostræ promotionis ad apicem summi apostolatus initio pacem & unionem totis viribus & desideriis quærentibus, talem invenire concessis, qui nobiscum, ut tuæ litteræ protestantur, in hoc salutari proposito Deo accepto, saluti animarum accommodo, mundo necessario, utili & votivo nostris affectibus, sicut sincera affectavimus & optamus intentione, concurrit. Multo etiam hactenus, sicut te nosse non ambigimus, quod duos prædecessores tuos immediatos in statu, quem assumpsisti, per nos & nostros sudatum est, ut tam exitiale malum de medio Christianitatis evulsum radicitus, de militantis ecclesiæ finibus pelleretur. Non enim nobis sunt incognita damna, proh dolor, Christiani populi, quæ jamdudum hæc execranda & detestanda divisio protulit. Horum autem malorum qui causam dederunt ab initio, quæ schisma prorogarunt, sed con-

tinuis ſucceſſibus neglecta juſtitia & veritate ſuppreſſa fuerunt, certum videtur his præſertim qui rei geſtæ veritatem noverunt, & qui præceſſerunt in hujuſmodi negotio, de hoc recto libramine ponderarunt. Sed quod referimus, diſplicentior his noſtris negotiis incaſſum malitia operante, deductis a prædeceſſoribus tuis ante dictis, quibus vias in iſtrumento contentas, & etiam alias rationabiles aperiri fecimus, & aperiendas recipere & proſequi obtulimus nos paratos, nec verbum aliquod effectivum reportavimus. O te felicem, ſi ad hoc te Dominus reſervavit, ſi facultatem ad ea, quæ tibi data videtur, cum omni diligentia efficaciter proſequens, nobis in effectu proſequendæ unionis te reddendo conformem ſpopondiſti. De contingentibus nil omittas, ad hoc te piis exhortationibus invitamus, ad hoc nos promptos reperies, hoc ſummopere cupimus, ad hoc noſtra aſpiravit & aſpirat intentio, noſter attendit affectus, ut eo dirigente qui voluit, & eo præſtante qui poteſt, per noſtræ humilitatis miniſterium unio in Dei eccleſia deſiderata ſequatur. Sed non permittit nos diſſimulare ſilentio, immo in ſtuporem vehementis aſpirationis inducit, quod tua ſcriptura interprete videris innuere, quod per juſtitiæ vias ad optatam unionem venire non potes; ut nobis quodammodo videatur impingi, quod viæ diſſenſionis * veritatis & juſtitiæ per nos recuſatæ fuerint, vel in aliquo impeditæ. Abſit hoc a nobis: nam, teſte Deo, numquam in hoc viam juſtitiæ ac diſſenſionis * veritatis recuſavimus aut impedivimus: immo, ut verum fateamur, eam obtulimus, optavimus & optamus, & erga prædictos prædeceſſores tuos, te teſte, qui, ut percepimus, aliquando interfuiſti, & erga alios, quos negotium tangebat, cum debita ſollicitudine quæſivimus & proſecuti fuimus; nec per nos unquam ſtetit, ſtat aut ſtabit, quo minus juſtitia & veritas hujuſmodi, quantum ad nos pertinet, videatur & agnoſcatur, ſicut ſatis ex oblatis per nos tuis prædeceſſoribus ante dictis poteſt liquide apparere: tamen de jure noſtro per ſcientiam & juris evidentiam ſumus certi. Ut igitur de intentione noſtra quam habuimus circa hujuſmodi ſchiſmatis extirpationem & unionis aſſecutionem, te reddamus certiorem: tibi præſentium tenore ſignificamus, quod, ut tam peroptatum unionis negotium celerius conſequi valeat, & ſecurius executioni demandari, parati ſumus una cum collegio venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium in loco ſecuro & decenti ac idoneo, tecum, & cum quocumque ſucceſſore tuo decedentibus, cum prædictis, qui apud partem tuam pro cardinalibus ſe gerunt, vel gerent, perſonaliter convenire pro unione eccleſiæ tractanda, & favente Domino obtinenda, ubique proviſo & ordinato de his quæ pro ſecuritate ac acceleratione unionis prædictæ erunt opportuna & neceſſaria diſponenda, parati ſumus pro ſalute animarum, ac unione & reintegratione Chriſtianorum, in dicta conventione perſonaliter noſtro veriſſimo juri & papatui, pure, libere & ſimpliciter cedere & renuntiare: & efficaciter faciemus, ſi tu ibidem conſimiliter renunciabis & cedes prætenſo juri tuo & papatui, vel decedes, dummodo tu, vel quicumque ſucceſſor tuus, & illi qui apud partem tuam pro cardinalibus ſe gerunt aut gerent, ſicut præfertur, volueritis & voluerint cum effectu convenire & concordare nobiſcum, & cum venerabilibus fratribus noſtris prædictis, quod exinde canonica unici Romani Pontificis ſequatur electio & unio eccleſiæ ſanctæ Dei. Oratores autem tuos, quos ut aſſeris, ad noſtram præſentiam celeriter deſtinare proponis, libenter videbimus, benigne audiemus, & caritative tractabimus, eiſque jam ſalvum conductum per dictum converſum deſtinavimus. Quod etiam de abſtinendo a creatione cardinalium, niſi in certis caſibus, intimaſti, volumus & intendimus obſervare. Feſtina igitur, tolle moras, concurre nobiſcum, & conſiderans humani operis brevitatem, tantum bonum non ultra differendo procraſtines, ſed celeriter vias ſalutis & pacis amplectaris, dum tandem in extremo judicio cum numeroſa multitudine eorum qui nos in hac, quam præſtolamur, unione ſequentur, quam ad illius ovile, præſtante Domino, reducemus, ipſe paſtor bonus, qui pro ovibus ſuis animam ſuam poſuit, nos, ut de ejus miſericordia ſperamus, in dilecta ſua tabernacula introducat. Datum Maſſiliæ apud ſanctum Victorem.

ANNO CHRISTI 1406.

ANNO CHRISTI 1406.

* *f.* defenſionis.

* *f.* defenſionis.

II. AD PAULUM LUCENSIUM DYNASTAM.

In Gregorium acriter invehitur.

Benedictus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro Paulo domino Lucæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

PRopter nonnulla in quibuſdam partibus innovata, quæ ſenſibus quaſi palpantibus nobis innoteſcunt, conſiderato præſertim, quod cum Angelo dicto Corario, qui in hoc pernicioſo ſchiſmate ſe facit appellari Gregorium, poſt varios & ſæpe tentatos labores, non ſine perſonarum jactura, aliquem effectum ad bonum finem eccleſiæ unitatis obtinere nequivimus, de venerabilium fratrum noſtrorum conſilio & frequenti eorum inſtantia pulſati, deliberavimus pro præſenti corporali præſentia deſerere partes illas, & nos cum collegio noſtro reponere in ſecuro. Ut igitur ſcias eccleſiaſtica negotia qualiter remaneant pro præſenti, elicere poteris ex tenore litteræ quam ſcribimus dicto Angelo Corario ſub hac forma.

Angelo Corario, qui in hoc pernicioſo ſchiſmate ſe fecit nominari Gregorium, pacis & unionis affectum pariter & effectum.

Si te fateri veritatem non pigeat, præſertim cum ſit notorium, celare non poteris ea quæ tuis litteris intimando etiam promulgaſti per orbem, ut ex utriuſque ceſſione pax daretur eccleſiæ, & quod ſcriptis tuis per nos ad hoc ceſſionis viam offerendo dato reſponſo, & de conventione in civitate Saonenſi pro excuſatione oblatorum in hinc inde ſecuta concordia convenire in ſtatutis terminis renuiſti, & quibuſdam interpoſitis per te excuſationibus frivolis, poſt ditiones varias a te datas, poſt adventum noſtrum ad hunc locum, ad quem nos traxerunt Chriſti caritas & fervor compaſſionis animarum, bona fide ſimpliciter incedentes, non abſque noſtri atque noſtrórum fatigatione, & gravi perſonarum jactura, per plurium menſium intervalla cum Chriſtianorum ſcandalo renuiſti, cauteloſe per verba, &

quod

quod referimus displicenter, denegatis multis, etiam nonnullis per te oblatis, quæ ad executionem concordatorum, ad unionem perficiendam, erant plurimum utilia & opportuna: de * uberiori tecum tractatu super hujusmodi unione prosequenda omnem spem tollendo, nuncios nostros, eisdem prorogationem salvi conductus & audientiam denegando, a tua præsentia vacuos remisisti. Hæc autem libenter silentio transiremus, nisi tua contumacia reciperet ex nostra taciturnitate fomentum. Postquam autem apud te passa frequens nostra instantia repulsam, propter quædam in nonnullis partibus quibusdam instigantibus innovata, absque personali nostro & nostrorum periculo in his partibus moram trahere non valentes, cum apud te, ut clare cernitur, proficere non possumus, nolentes Deum tentare imminente periculo, ad aliquem locum, ubi nos cum nostro collegio valeamus hoc turbationis tempore reponere in securo, de fratrum nostrorum consilio, eorumque instantia pulsati, decrevimus declinare. Sed ne videamur, sicut nec intendimus, adversitate intercedente hujusmodi prosecutionem unionis dimittere neglectam: de dictorum fratrum consilio deliberavimus, nuncios nostros plena potestate fulcitos (qui, si velles ad cor reverti, possent ad effectum unionis & oblatorum procedere efficaciter in agendis) hic dimittere: impedientibus tamen ambassiatoribus carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francorum illustrissimi in his partibus moram trahentibus, salvus conductus dictis nunciis necessarius non potuit obtineri. Quid autem super hac re simus ulterius, Deo auxillante, facturi, intendimus universis Christi fidelibus breviter intimare. Tu vero, o homo, si scintilla compassionis animarum in te viget, quæ secundum Deum pro bono unionis agenda restant, considera, & ad ea ad quæ obligaris ex debito, pro Dei misericordia te dispone, resecatis carnalibus desideriis, quæ contra animas militare non cessant. Nos enim ad oblata per nos semper promptos reperies, præteritos defectus tuos & contumaciam, si bene egeris, in memoria non tenentes. Deum enim in judicem & negotiorum notorietatem in testem invocamus, quod per nos non stetit, stat, aut stabit, quin vera unio inducatur. Id. Junii, pontificatus nostri anno XIV.

ANNO CHRISTI 1406. ulteriori.

ANNO CHRISTI 1406.

HAMMEBURGENSE CONCILIUM

Anno 1406. *habitum.*

ERror iste pernicios per hæc tempora inter fideles glisebat, quicumque veste monastica Minoritarum fratrum amictus ex hac vita decederet, illum certa salus æterna ut maneret. Quin nec diutius purgatorii cruciatibus torquendum illum asserebant nonnulli; cum S. Franciscus semel quotannis e cælo dilapsus id committeret, ut inde ereptus addictus sibi cliens in paradisum se remigrantem sequeretur. Id vero Minoribus fratribus nonnullis exprobratum fuisse in concilio provinciali Hammeburgensi ann. 1406. asserit Hermannus Cornerus in Chronico ad ann. 1359. his verbis: *Temporibus meis, me præsente in provinciali synodo in urbe Hammeburgensi celebrata an. Dom. MCCCCVI. per D. Johannem de Slamestorp archiepiscopum Bremensem, & dominos Johannem & Dulmen Lubicensem, Rodolfum natu ducem de Mekeleoburg Svvertnenfem, & Dithlevum Parkentin Razeburgensem comprovinciales episcopos præfatus dominus Johannes episcopus Lubicensis doctor utriusque juris Parisiensis, vir multum solemnis & pater religiosorum, hunc errorem in publico consistorio, ipsis fratribus Minoribus ibidem præsentibus objecit coram tota Bremensi provincia tanquam per dictos fratres publice prædicatum in urbe Lubicensi.*

PARISIENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1407.

Pro concedenda singulis, ad quos de jure spectat, beneficiorum conferendorum potestate tempore schismatis,

Anno 1407. *habitum.*

„ IN Gallicano anni 1398. concilio decreta fuerat subtractio obedientiæ ab utroque „ pontifice, Petro scilicet de Luna, & Urbano VI. Verum anno demum 1403. negata „ a Gallis Petro obedientia restituta est, spondente Petro se ultro eam dignitatem abdicaturum, si æmulus vel cessisset vel decessisset. Defuit fides dictis; quare anno tandem 1407. iterum Petri de Luna in Galliis „ potestas suspensa est. Tum processum ad „ permittendum singulis ecclesiis Gallicanæ ditionis jus eligendi præsules, & præsulibus beneficiorum conferendorum potestatem integram, „ omni ea in re Petro de Luna auctoritate „ adempta. Concilii hujus acta seu decreta „ plura damus ex Martene Anecdot. to. II. „ pag. 1307. Verum his concilii decretis exe„ cutionem tantisper suspendit Galliæ rex, ut „ ex hic datis constat.

CO-

COPIA INSTRUMENTI

ANNO CHRISTI 1407.

De deliberatione prælatorum Parisiis congregatorum anno CCCCVI. stilo veteri, novo 1407. super facto collationis beneficiorum in regno.

Ex Mart. loc. cit. Eruit ex MS. cod. Gemmetiens. & ex MS. S. Laurentii Leodien.

IN nomine Domini Amen. Omnibus præsens instrumentum inspecturis pateat evidenter & sit notum, quod anno ejusdem domini millesimo quadringentesimo sexto, indictione decima quinta, mensis vero Januarii die quarta pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri Benedicti divina providentia papæ XIII. anno decimo tertio, in conspectu & præsentia illustrissimorum principum dominorum regis Siciliæ, Bituricensis, Burgundiæ & Borbonii ducum; comitis Nivernensis & aliorum dominorum de sanguine regis, nec non cancellarii Franciæ, & multorum regis domini nostri consiliariorum, sedenti præsenti concilio reverendissimorum patrum dominorum archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, priorum conventualium, deputatorum solemnium venerandarum universitatum studiorum Parisiensis, Aurelianensis, Andegavensis, & Montis-pessulani, procuratorum tam metropolitanarum, quam cathedralium ecclesiarum & aliorum prælatorum ac virorum ecclesiasticorum absentium regni Franciæ & Delphinatus Viennensis, prælatos & clerum seu ecclesiam hujus regni & Delphinatus merito, ut dicebatur, facientium & repræsentantium, per dictum dominum regem super facto & materia unionis S. Matris Ecclesiæ, ac super bono statu & regimine ecclesiastico dictorum regni & Delphinatus ecclesiæ Parisiis vocatorum, in aula alta, super Secanam domus seu regalis palatii congregatorum solemniter celebrato, & ibi in dicto silentio intelligentes attente ad ea quæ pro libertatibus ecclesiæ dictorum regni & Delphinatus incumberent ordinanda, retulit publice reverendissimus in Christo pater ac dominus dominus Simon miseratione divina patriarcha Alexandrinus, ea quæ per prælatos & alios viros ecclesiasticos mandatos in eodem concilio certis diebus prox. præteritis circa dictas libertates quoad electiones, prælaturarum & dignitatum dispositiones, collationes & præsentationes beneficiorum videbantur facienda, ordinanda & exequenda, sicut per circumscriptum virum magistrum Johannem Juvenalis in parlamento regium advocatum ad instantiam procuratoris regii exiterat paucis ab hinc diebus in eodem concilio requisitum & caritative exhortatum. Inter quos autem dominos prælatos & alios viros ecclesiasticos, dum de hac materia diebus ipsis mature & cum multis multorum jurium allegationibus ageretur; post varias utrinque disceptationes & discussiones factas & habitas apparuit & apparebat evidenter majorem partem in decuplo hujus opinionis extitisse, quod ecclesia Gallicana ad suas antiquas libertates reduceretur, & ordinarii ad quos de jure vel consuetudine spectat, haberent in hujusmodi regno & Delphinatu de beneficiis ecclesiasticis conferendo & præsentando disponere & ordinare. Quodque promotiones prælaturarum, & aliarum dignitatum per electionem canonicam secundum quod jura scripta volunt, fierent, & effectum sortirentur. Sed aliqui uno, alii alio volebant modo, & consulebant provideri. Et quamquam omnes indifferenter ecclesiam Gallicanam dicerent sua de vere libertate gaudere, eamque nimis oppressam & gravatam confiterentur; tamen aliqui, sed numero pauci, consulebant quod usque ad celebrationem generalis concilii ecclesiæ differretur: alii certe numero pauciores dicto domino nostro papæ supplicandum, ipsumque prius summandum super hoc esse dicebant & deliberabant. Sed major pars, ut dictum est, in decuplo in opinione residebat, quod per regem dominum nostrum ad supplicationem & requestam dictorum prælatorum & aliorum virorum ecclesiasticorum modo prætacto provideretur: attento quod ipse rex dominus noster in sua sacra coronatione juraverat solemniter ecclesiam prædictam in sua libertate tenere & conservare: attento insuper quod dominus noster papa prædictus de faciendo præmissa sufficienter requisitus est & summatus, quod se facturum & concilium generale celebraturum promisit, in quo generali concilio, si fuisset, ut promiserat, celebratum, de libertatibus prædictis, & aliis ecclesiasticis negotiis ordinatum extitisset. Attento denique quod occasione hujusmodi dispositionum beneficiorum impeditur pax desiderata & unio, & præsens schisma horrendum antiquatur, continuatur, & altius radicatur. Et sicut aliqui deliberando proponebant tantis malis, tantis scandalis, tantis denique extorsionibus, summo studio, summaque diligentia attentis præmissis obviandum erat: in quibus agendis & exequendis, ut dicebant, non fieret domino nostro papæ prædicto aliqualis injuria, injustitia aut molestia: immo ordinariis quod suum est redderetur, & pie fundatorum ecclesiarum intentiones servarentur. Demum quia de limitatione circa præmissa adhibenda inter aliquos deliberantes quæstio versabatur, idcirco ut res prius securior, salubrior, & majoris roboris & firmitatis ac sine scrupulo & reprehensione existeret, fuit per probatissimos, & solemnissimos viros, ut dicebat idem dominus patriarcha, quædam advisata & confecta cedula, quam ipse in eodem concilio publice & intelligenter legi fecit in hæc verba: " Super reductione „ ecclesiæ Gallicanæ ad libertatem; quantum „ ad electiones prælatorum & collationes be„ neficiorum per ordinarios & alios ad quos „ spectat de jure vel consuetudine, & præsen„ tatione patronorum, videtur regi consulen„ dum & per ipsum ordinandum, quod stante „ schismate papa nulla beneficia conferat in „ isto regno & Delphinatu Viennensi, nec „ prælaturas aut dignitates: immo fiant præ„ lati per electiones in forma juris: & in or„ dine Cistercien si, & aliis religionibus exem„ tis modo quo est in dictis religionibus fieri „ solitum; & beneficia conferantur per or„ narios & illos ad quos spectat de jure & „ consuetudine. Et ista reductio intelligitur „ fore perpetua, etiam schismate cessante, be„ neficiis illorum exceptis, qui in curia mo„ rientur: dum tamen per generale concilium „ ecclesiæ aliter non fuerit ordinatum, cujus „ ordinationi se submittit dictorum regni ac „ Delphinatus ecclesia". Qua quidem lecta cedula, auditaque publice & intellecta, die quarta qua supra, petiit iterato Dominus reverendissimus pater dominus patriarcha fideliter per ipsos dominos prælatos & ceteros viros ecclesiasticos, tunc grandi numero & solemniter congregatos, deliberari an consulendum

ANNO CHRISTI 1407.

☞ dum regi domino noſtro ſupplicandumque & requirendum eſſet, quatenus eccleſiam ſuorum regni & Delphinatus in libertate ſua, quemadmodum in dicta continetur cedula, teneret & conſervaret. Qui quidem domini prælati & cæteri mandati congregati ſuper hoc deliberare requiſiti, omnes indifferentes, ſingulariter & ſucceſſive, unus poſt alium, pauciſſimis tamen diſcrepantibus, dixerunt & reſponderunt contenta in ipſa cedula, attentis multis juribus, cauſis, & rationibus, ſæpiſſime per varios in eodem concilio allegatis & oſtenſis rationabilia eſſe, juſta, neceſſaria, &. æqua, & per ipſos regi domino noſtro conſulenda, & per eumdem facienda & exequenda & ad plenum effectum deducenda: cui conſulunt, & humiliter ac devote ſupplicant & requirunt, ſupplicareque, conſulere, & requirere volunt de facto & intendunt, ut præmiſſa faciat, ordinet & exequatur, ſeu ordinari & exequi faciat competenter, & eo modo quo ſuperius expreſſum eſt. Quippe ſuper hoc ſuas patentes litteras omnibus concedere, quibus opus erit, dignetur pro præmiſſis. De & ſuper quibus omnibus et ſingulis præmiſſis præfatus dominus patriarcha, et alii quamplures ibidem exiſtentes petierunt a nobis notariis publicis ſubſcriptis publicum fieri inſtrumentum, unum vel plura. Acta fuerunt hæc Pariſiis in aula prædicta, anno, indictione, menſe, die, et pontificatu prædictis, præſentibus reverendiſſimis in Chriſto patribus dominis Remenſi, Bituricenſi, Turonenſi, Senonenſi, Rotomagenſi, et Toloſano archiepiſcopis; Lexovienſi, Laudunenſi, Belvacenſi, Abrincenſi, Xantonenſi, Aurelianenſi, Noviomenſi, Nannectenſi, Eboracenſi, Morinenſi, Petracoricenſi, Trovanenſi, Meldenſi, Ruthinenſi, Lombericenſi, Termenſi, Eduenſi, Nivernenſi, Catalaunenſi, Cabilonenſi, et Caturcenſi epiſcopis; S. Benigni de Divione, Lingonenſis, Ciſtercienſis, Cabilonenſis, Claræ vallis, Lingonenſis, Montis S. Michaelis Abrincenſis, S. Maxentii Pictavienſis diœceſum, de Gemmeticis, Sanctorum Remigii Remenſis, Petri in Valleja Carnotenſis, Germani de Pratis, et victoris prope Pariſios abbatibus, decanis Remenſi et Rotomagenſi, dominis Guillelmo Boſratia, Joanne de Maſticone, Gerardo Bagouli; Joanne de Tegula, tam in jure canonico, quam civili doctoribus, Joanne *Mauchon*, et Joanne Luqueti, ſacræ theologiæ profeſſoribus, necnon Gaufrido de *Pompadox* et Rampnulpho de Peruſia, regiis conſiliariis, cum quamplurimis aliis prælatis et viris eccleſiaſticis teſtibus ad præmiſſa vocatis et rogatis.

ANNO CHRISTI 1407.

Sequitur additio ſeu declaratio, quæ poſtmodum facta fuit per prælatos et conſilium prædictum ſuper materia dicti inſtrumenti: ſuper qua declaratione etiam factum fuit publicum inſtrumentum, in quo clauſula continens dictam declarationem ponitur, prout infra ſcribitur, de verbo ad verbum, et eſt talis, et eſt ad finem ſupraſcripti inſtrumenti immediate adjungenda.

Verum, quia dicebatur inter aliquos, quod attento quod circa hoc concilium principaliter intendebat, quod eccleſia regis et Delfinatus prædictorum reduceretur, conſervaretur et manuteneretur in ſua libertate et obſervantia antiqua, nec erat intentionis, quod fieret aliqua nova ordinatio ſuper iſtis, quodque ſi forte aliqua ordinatio facienda, fieri per regem principaliter non deberet, convenientius videbatur, quod in ſerie prædicti inſtrumenti non ponerentur iſta verba, per regem ordinandum, et ſimilia in dicto inſtrumento contenta, quæ formam novæ ordinationis ſonare videbantur. Dicebatur ulterius inter multos, quod verba ſuper prædicta reductione ad libertatem exprimentia deliberationem dicti concilii, quæ in dicto inſtrumento continentur, erant luculentius declaranda ſive mutanda: quare ab omnibus ibidem exiſtentibus petebat et requirebat idem dominus Patriarcha, quod ſuper iſtis ſuas intentiones plenius et planius declararent et deliberarent. Super quibus dicti domini archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, priores, deputati, et procuratores antedicti ſuper deliberatione præmiſſorum deliberare requiſiti prout ſupra ſingulariter, ſigillatim, ſucceſſive, voce alta et intelligibili in dicti concilii præſentia ſuas intentiones declarando, et in hoc ſtando dixerunt, declaraverunt, et publice reſponderunt, ita quod omnium deliberantium voce, numero, et perſonis veraciter comparatis et numeraliter computatis, apparere potuit omnibus, et nobis notariis apparuit evidenter dictos dominos archiepiſcopos, epiſcopos, abbates, deputatos et procuratores omnes pro majori parte decuplo opinionis publice extitiſſe et exiſtere, quod bonum eſt, conveniens, rationabile et honeſtum, ſicut per multas rationes et jura ibidem fuit diverſis et pluribus diebus oſtenſum, et ſuas intentiones circa hoc declarando dicebant ita eſſe faciendum, declarabantque et determinabant, declarant determinant, quod de cætero eccleſia Gallicana, et Delphinatus univerſaliter et particulariter in ſe et ſuis membris reducatur, teneatur, et regatur ſecundum ſuam libertatem et obſervantiam antiquam, quantum ad hoc quod de cætero, ſicut volunt ſtatuta conciliorum generalium, et decreta ſanctorum patrum, fiant prælati per electiones capitulorum, conventuum, et collegiorum; et confirmationes per illos ad quos de jure, privilegio, aut conſuetudine ſpectat; et ſimiliter præſentationes per patronos, ceſſantibus in retectis omnino, ac non obſtantibus quibuſcumque et quorumcumque reſervationibus generalibus vel ſpecialibus, ac prohibitionibus, expectationibus, aut gratiis, etiam cum decreti appoſitione ex parte papæ vel ejus auctoritate factis aut fiendis, ſeu conceſſis aut concedendis; quouſque per concilium generale canonice celebrandum aliud fuerit ordinatum. Ad cujus concilii ordinationem dicta eccleſia Gallicana & Delphinatus ſe ſubmittit, voluerunt que ſupplicare & inſtanter requirere, ſupplicantque domino noſtro regi, & inſtanter requirunt, quatenus eccleſiam prædictam ſuorum regis & Delphinatus in hujuſmodi reductione, obſervantia antiqua, & libertate manutenere, quantum in ipſo eſt, velit & dignetur, ac etiam defendere & tueri, & ſuper hoc litteras ſuas opportunas & patentes concedere cuique petenti. Et iſta ſunt quæ circa hoc deliberaverunt prælati & clerus antedictus cæteris in dicto inſtrumento expreſſatis in ſuo robore duraturis, de & ſuper quibus omnibus & ſingulis præfatus reverendiſſimus in Chriſto pater ac dominus, dominus Symon miſeratione divina patriarcha Alexandrinus, & quamplures alii prælati & viri eccleſiaſtici petierunt a nobis notariis publicis ſubſcriptis fieri unum vel plura, publicum ſeu publica inſtrumenta.

ANNO CHRISTI 1407.

Acta

☞ Acta fuerunt hæc in aula, &c. Anno MCCCCVI. A die XII. Januarii.

ANNO CHRISTI 1407.

DECLARATIO ET CONCLUSIO

Habita per prælatos ſuper facto unionis Eccleſiæ in concilio Pariſiis congregato anno CCCCVI.

SEquuntur illa, quæ per prælatos & alios viros doctiſſimos eccleſiam regni Franciæ & Delphinatus facientes & merito repræſentantes, auctoritate regia Pariſiis ad proxime lapſum omnium ſanctorum feſtum ſuper facto unionis ſanctæ matris eccleſiæ convocatos, ſolemniter pro extirpatione præſentis nefandiſſimique ſchiſ- B matis, deliberata ſunt & concluſa.

I.

Et primo regratiabantur Deo & Beatæ Virgini Mariæ, totique curiæ ſupernorum de bona diſpoſitione, in qua videntur eſſe illi qui ſe dicunt cardinales in Roma & præſident inter eos, prout ex tenore inſtrumenti confecti per eos dicitur apparere.

II.

Item, videtur quod dominus Benedictus ex nunc pure, ſimpliciter, clare & ſine ambiguitate verborum per bullas & alias in forma publica debet offerre viam ceſſionis & renunciationis, & eam effectualiter adimplere. C

III.

Item, quod ambobus renunciantibus de ſecuritate ſtatus & redituum amplitudine providendum eſt.

IV.

Item, quod pro renunciatione iſta actuali facienda, & celebranda electione indubitati ſummi omnium fidelium pontificis, dominus Benedictus D & domini cardinales debent ſe actualiter & ſine dilatione præparare ad conveniendum, quam primum fieri poterit, cum adverſario & anticardinalibus de Roma in certo loco ad ipſam renunciationem & futuri pontificis electionem effectualiter praticandas.

V.

Item, licet dominus Benedictus viam ceſſionis pro pace eccleſiæ conſequenda uſque ad præſens non ſatis clare obtulerit, vel oblatam & juratam minus diligenter extiterit proſequutus, propter quod Univerſitas Pariſienſis & nonnulli alii de obedientia ſua eumdem reputarunt ſchiſmaticum & de hæreſi vehementer ſuſpe- E ctum: ſi tamen ipſe dominus Benedictus ſaniori ſpiritu provocatus ipſam ceſſionem modo præmiſſo obtulerit, & oblatam perduxerit ad effectum, ſic quod deſiderata unio in Dei eccleſia conſequatur; hoc caſu idem dominus Benedictus de recuſatione vel negligentia ſupradictis habetur & habebitur ſufficienter excuſatus.

VI.

Item, ſi, quod abſit, idem dominus Benedictus in profundum malorum veniens ceſſionem pure & ſimpliciter differat offerre, & effectualiter adimplere, in hoc caſu reputant eum dicti prælati ſolemniter congregati membrum putridum, horribile, & præciſum ab eccleſia ſancta Dei, ſchiſmaticumque, et pertinacem, & de hæreſi vehementer ſuſpectum, & ex nunc pro ex tunc ab ejus obedientia dicunt eſſe recedendum, & recedunt. Quo caſu, nulla majori dilatione expectata, debent & poſſunt cardinales cum illis de Roma perſonaliter convenire, et ceſſione adimpleta per eum qui ſe Gregorium nominat, ad electionem unici & indubitati pontificis cum anticardinalibus partis adverſæ procedere et paci fidelium ſalubriter providere.

VII.

Item, in caſu præmiſſo ſi cardinales cum domino Benedicto voluerint remanere, eo caſu ſic adhærentes, tamquam fautores pravitatis ſchiſmaticæ ab eccleſia et dignitate ſtatuum ſunt abjecti, ſuiſque ſunt beneficiis in regno et ubique ipſo jure privati, et ipſorum beneficia per ordinarios conferenda, juſque eligendi ad alios dominos cardinales, qui in veritate et juſtitia nobiſcum remanſerint, devolutum.

VIII.

Si autem diabolo procurante contingeret omnes dominos cardinales domino Benedicto caſu præmiſſo adhærere, et per hoc recuſare, et differre conventionem cum illis de Roma; eo caſu conveniendi eſſent regnorum hujus obedientiæ vel majoris ipſius partis nuncii ſpecialiter deputati, qui ſufficientibus auctoritate et poteſtate fungerentur, quique eccleſiam hujus obedientiæ ſufficienter repræſentare valerent, poſſentque pro obedientia noſtra et regnorum eccleſiis cum illis de Roma tractare et concordare de electione unius ſummi pontificis, et omnia facere quæ ad unionem eccleſiæ erunt opportuna et neceſſaria, eſſetque ſic electo a cunctis fidelibus obedientia facienda tamquam vicario Jeſu Chriſti.

IX.

Item, eodem caſu, etſi de aliis regnis non convenirent nuncii, eſſet nihilominus in eorum contumaciam ad pacem eccleſiæ per deputatos eccleſiæ Gallicanæ cum illis de Roma modo præmiſſo actualiter procedendum. De et ſuper quibus omnibus et ſingulis, etc. Actum anno CCCCVI. die XXI. Januarii.

LITTERA FACIENS MENTIONEM

De ordinatione regia & eccleſiæ Gallicana ſuper collatione beneficiorum, cujus executio prorogatur.

CHarles par la grace de Dieu roy de France, á tous ceulx qui ces Lettres verront, ſalut.

Avecques raiſon naturelle les anciennes eſcriptures nos enſeignant qu'il n'eſt mie ſeule-

☞ lement expedient, mais eſt coſe mult neceſſaire, que ce que aulcunes fois eſt ordonné par la prudence de ceulx qui governent les policies, ſuppoſé que telles ordinances ſoient faites par gran et meure deliberation ſelon la diſpoſition des temps, qui lors convient ſoit ſouventesfois en autres formes. Car ſelon la ſentence des anciens, il loyt au ſaige de mirer ſon conſeil et la deliberation qu'il a prinſe en aucunes beſoignes, ou delayer l'execution d'icelle, ſelon ce que le temps le requiert, et ſoy ordonner, conduire et diſpoſer ſelon la qualité d'iceulx. Et porce combien bu' en l'an MCCCC. et VI. deren paſſeit, nos en enſiwant les manires de nos predeceſſeurs roys de France, conſiderant la gran aufflidion que par l'eſpauze de pres de XXX. ans a ſouſtenu noſtre mere ſainte egliſe, por occaſion de ce dolereux et deteſtable ſchiſme, qui par ledit temps y a eſteit et encore eſt; et deſirant de tout noſtre cure icelui ſchiſme eſtre oſté et extirpé; conſiderant auſſi que non obſtant les grans et diligentes pourſuites, que por extirpeir et faire ceſſeir le ſchiſme deſſuſdit, avions et avons faites, depuis qu'il pleut a Dieu que nos eumes le gouvernement de noſtre royaume juſques alors, envoyant pour ce par pleuſieurs fois nos meſſages ſolemnes, tant devers noſtre ſaint pere le pape et ſon ſaint college, et devers ſon adverſaire de Rome, et ceulx qui de par lui ſe dient cardinaulx, comme devers pluſieurs roys, princeps et aultres ſeigneurs et communiteiz de neſcience et concevoyez aucune concluſion fructifieuſe ne s'en eſtoit encores enſuite; et por la grande et tres-ſinguliere affection que tosjours avons eue et avons de mineir a bonne fin ceſte pourſuite, euſſent eſté aſſemblez par noſtre ordinance et mandement en ceſte noſtre ville de Paris les prelats, c'eſt-a-ſçavoir les archiveſques, eveſques et abbex de noſtredit royaume et de noſtre Daulphiné de Vienne, noſtre chir et ame fils l'univerſité de l'eſtude de noſtre ditte ville, et pluſieurs aultres univerſitez des eſtudes aveucques pluſieurs aultres grans clercs et notables perſonnes, tant des engliſe de nos royaume et Daulphiné deſſuſdit, comme aultres, que adviſeir et delibereir par quelle manire noſtre ditte mere ſainte egliſe poroit plus briefvement eſtre reduite a union, en la quelle congregation et aſſemblé, ou furent moult ſovent noſtre tres-chir et ame ainſne fils le duc de Guienne, et nos tres-chir et tres-amez couſins et oncles le roy de Sicile et les dues de Berry, de Bourgoigne, et de Bourbonnois, et pluſieurs aultres de noſtre ſang et lignage, eût eſté deliberé entre aultres choſes pour ce que à l'exhortation desdits prelauls & univerſitez lors aſſemblées, comme dit eſt, en la ſale de noſtre palais á Paris, aſſiſe ſur la riviere de Seine, noſtre Procureur general adjoint avecques eulx, furent dittes et propoſées par noſtre advocat aucunes, et regardant la conſervation des droits, franchiſes et libertez dedites engliſes de noſtre royaume et Daulphiné, et des perſones d'icelles, et concluons que ſur ce fut pourveu de remede convenable, que leſsdits prelauls, univerſitez et aultres perſonnes aviſaſent quele remede y ſieroit bon á mettre, et qu'ils orent aviſé et deliberé et conclus enſemble, que quant les engliſes cathedraulx, collegiaulx, et conventuaulx, comme aultres benefices electifs, tant reguliers com-

ANNO CHRISTI 1407.

me ſeculiers vacqueront, il fût pourvû de lors en avant, ſi comme les ſtatuts des conciles generales et les decrets des ſaints peres le veulent, par election des chapitres, convens et colleges, de perſonnes idonées et convenables; aux aultres benefices, par preſentations, collation et inſtitution de ceulx á qui de droit commun, privilege ou coutumes il appartient, ceſſans et rejettes du tout, et non-obſtant queleſconques reſervations generales et eſpeciaulx, prohibitions et defenſes quelxconques graces et expectations faites et á faire, et octroyées ou á octroyer par le pape ou par ſon autorité, par interpoſition de droit ou aultrement; et que ladite egliſe de noſtre royaume et Daulphiné deſſusdits, et les perſonnes d'icelle demeurent en leur liberteis et franchiſes, ſelon les conſtitutions desdits conciles generaulx & la diſpoſition du droit commun, juſqu'ad ce que par concile general canoniquement chelebré aultre choſe fuſt ſur ce ordonnée, à l'ordonnance duquel conſeil ils ſe ſoubmettoient; leſquels deliberations & concluſion ainſi prinſe entr'eux & á nous rapporteis, ils nous ſupplierent moult inſtamment que nos les voſiſſions avoir agreables & confirmeir, & en icelles les conſerver & maintenir, & oſteir tous empeſchemens qui feroient faites a contraire. A laquelle ſupplication, euë premierement ſur icelle grant & meure deliberation avec pluſieurs princeps de noſtredit ſang & notables perſonnes, tant desdits prelauls comme de noſtredit conſeil, nous condeſcendimes lors por certaines cauſes & conſiderations, qui ad ce nous meuvent, plus a plain contenuë en certaines nos lettres ſur ce faites, données le XVIII. jours de Fevrier oudit an MCCCCVI. deren paſſé; leſquel toutevoyes tant peur ce que ou temps deſſuſdit nous vindrent noveiles, que noſtre ſaint pere & ſondit adverſaire ſe diſpoſoient á mettre union en noſtredite mere ſainte egliſe, comme pour ce oyes lesdites novelles, nos ordonnames certaine grande ambaſſade eſtre envoyée tant de par nos, comme de pars lesdits prelaus & univerſité devers noſtre ſaint pere & ſon adverſaire deſſusdit, pour les exhorter á ladite union, nos ne voulſimes mies lors eſtre publiées, ne miſes á execution, afin que par ce noſtredit ſaint pere & ſondit adverſaire ne fuſſent en aucune maniere irrités, & auſſi que par ce ne veniſt empeſchement en fait deſſusdit, mains por ce & pour aultres cauſes qui ad ce nous meuvent, voulſiſmes ladite execution d'icelle eſtre differée. Et depuis a la requeſte de noſtreditte fille, qui fort nous preſſoit de avoir nos lettres deſſuſdittes, elles furent miſes par noſtre ordinance es mains de noſtre ame & ſeal chevalié, conſeiller & chambellan Johan de Montagu vidame de Lannoys, & grant maiſtre de noſtre oſteil, lequel par noſtre vouloir & commandement promit á noſtredite fille l'univerſité, que dedans le premier dimanche de careſme lors enſuivant, qui eſt ce jourd'huy, ainſi comme en nos aultres lettres ſur ce faites eſt contenu, il bailroit icelles lettres á noſtredite fille pour les faire publier, & eſtre executées ſelon leur forme et teneur, de par la quelle noſtre fille audit jourduy nos a eſté molt inſtamment requis, que nous lui vueillons faire bailler les lettres deſſuſdites, mains conſideré que ſi comme nous avons eſté & ſommes pleinement & deuëment informés, tant par pluſieurs lettres adjettans

☞ à nous & á nosdit cusins & oncles, tant de par nostredit saint pere & son saint college, & aussi ANNO CHRISTI 1407. de plusieurs cardinauls, particulierement & semblablement de par nosdits messaiges, qui encore sont de par-de là pour cette cause, & aussi le par nostre ame & feail conseiller, chevalier & chamblan Johan le Meingre dit Boucicaut, mareschal de France, & gouverneur de par nos de nos cité & seignoire de Gennes, comme par la relation de plusieurs notables personnes venans de par-delà, nostredit saint pere est tres-bonne disposition & fait mult grant diligenche par toutes voyes & manires advisées par sondit saint college, & ad ce convenable & necessaire de mettre union en sainte eglise, & mesment par la voye de cession, & que semblablement sondit adversaire est assez ad ce disposé, comme l'on dit, & que ledit saint college & plusieurs desdits cardinaulx, nosdits messaiges, & aussi ledit marichal & gouverneur nos exhortent a moult grand istance par les eschritures & messaiges, que acunes novellité ne soit faite par-deça contre nostredit saint pere l'eglise de Rome, car ce seroit por empescheir ou rompre le fait de ladite union, et sieroit en avanture qu'il ne se peust en brief reparer. Sçavoir faisons, que ces choses considerées, & eue sur ce tresgrande & meure deliberation an nostre conseil pour ce par plusieurs assemblé & tenu, ouquel ont esté ainsne fils le duc de Guyenne, et nosdits cousins, et oncles, le roy de Sicile, et les ducs de Berry, et de Bourgoigne, et avec eulx nostre tres-cher et tresame fils le duc de Bretaigne, plusieurs aultres de nostredit conseil, et aussi plusieurs prelauls, chevalier et autres personnes saiges et notables de nostredit conseil, avons deliberé et ordénno, ordonons et deliberons par ces presentes, pour le plus expedient et pour le bien et avenement de ladite union de nostredite mere sainte eglise, et pour plusieurs aultres causes raisonnables, qui ad ce nous meuvent, que combien que nosdites lettres ayent esté baillées a nostredite fille, selon l'octroy qui leur en avoit esté fait; neaumoins la publication et execution d'icelles soit suspenduë, et icelle par la deliberation dessusdite suspendons de nostre certaine science et auctorité royale par ces presentes, jusqu'à la fête de l'ascension prochain venant, et defendons á tous nos justiciers et officiers, tant de nostredit royaume, comme de nostredit Daulphiné, sur quanque ils se povent meffaire envers nous, que supposé que pendant ledit terme de l'ascension, ils ou aucuns d'eulx fussent requis de par nostredite fille ou aucuns des suppostz d'icelle, ou aultre quelxconques, de publier ou de faire publier lesdites lettres, ou les choses contenuës en icelles, ils ne obtemperent en aulcune maniere, et semblablement et sur semblables peines deffendons a tous prelauts, gens d'eglise, et seculiers, et aultres nos subgiez de nostre royaume et Daulphinè dessusdit, de quelque preeminence ou auctorité qu'ils fussent, que supposé que nostredite fille ou aucuns desdits suppostz d'icelle ou d'aultres se esforcassent de publier ou faire publier nos lettres dessusdites pendant le temps dessusdit.... forcloent toute audience, ne ne les oyent en ce en aucune maniere. Et oultre par la deliberation dessusdite, volons et nos plaist, que durant ledit temps jusqu'à ladite feste de l'ascension, nostredit saint pere puisse pourvoir aux eglises et benefices d'iceulx nos royaume et Daulphine, quelxques ils soyent, qui ont vacqué jusqu'â ores, et vacqueront durant ledit temps, ainsi comme il lui plaira, comme il a accoustumé, non-obstant nosdites aultres lettres et lesdites deliberations et conclusions prinses par lesdits prelauts et aultres personnes oudit conseil, et par nos confermées et ratifiées, comme dessus est dit, et toutes les aultres choses contenuës en icelles nos lettres, lesquelles nos avons et voulons et determinons avoir por exprimées en ces presentes, et lesquelles nos ne voulons avoir ne sortit aucun effet jusqu'au temps dessusdit. Si donnons en mandement et enjoignons expressement par ces mesmes presentes á vous amás et feaulx gens tenant nostre present parlement, que icelles nos presentes lettres facent publier en nostre cour de nostredit parlement incontinent que elles leur seront presentées; et semblablement mandons et envoyons comme dessus á prevost de Paris, et á tous nos aultres justiciers et officiers de nostredit royaume et Daulphiné, ou á leurs litenans, et á chacun d'eulx, que nos presentes lettres dessusdites facent lire et publier solemnement par tous leurs lieux accûtumez á faire cris en leur jurisdictions, et tous ceulx qu'ils trouveront non obeïr á nos volontés et ordenance et deliberation dessusdites, ilz punissent, c'est ascavoir les prelaux et gens d'eglise, quelxque ils soient, par prinse et explectement de leur temporel et aultrement, comme á nous desobeissans, ains comme á cas appartiendra, et les autres si rigureusement et tellement que ce soit exemple à tous aultres. En tesmoins de ce, nous avons fait mettre á ces lettres nostre seel. Donné a Paris le IV. jour de Mars, l'an de grace MCCCC. et sept. et le XXVIII. de nostre regne.

ANNO CHRISTI 1407.

LON-

LONDINENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1408.

Ab archiepiſcopo Burdegalenſi in caſu tollendi ſchiſmatis,

Anno 1408. *habitum.*

ANNO CHRISTI 1408.

an. 1409. Affert Vvilk. T. III. ad hunc an. ex Suppl. Ianſſi T. III. pag. 782.

FRanciſcus Hugotionius archiepiſcopus Burdegalenſis et S. R. E. cardinalis, adornata cum ſociis a Gregorio XII. pontifice ſeceſſione, ut reges et principes ad conjunctionem eccleſiæ in concilio Piſas indicto procurandam ſollicitaret, venit in Gallias prius; dein in Britanniam, cujus in urbe principe, Londini videlicet, concilium habuit, de quo hæc tradit continuator MS. *Eulogium* in Biblioth. Cotton. apud Wilkins: *Poſt paucos vero dies* (ſc. poſt adventum ejus Londinum, et poſt ſynodum Oxonienſem) *archiepiſcopus Burdigalenſis, tamquam legatus, convocavit concilium epiſcoporum Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, & cleri in præſentia regis faciens collationem, accepit pro themate.* Verbum ad te, o princeps etc. *& notabiliter cauſam eccleſiæ peroravit. Cui concluſionabiliter reſponſum eſt, quod Anglici promiſerunt ſuam aſſiſtentiam eccleſiæ Romanæ ad ejus unionem, &c.*

CONCILIUM PARISIENSE

Ex Coſſarrii Appendic. Tom. XI.

De tollendo ſchiſmate.

XX. Octobr. anno M. CCCCVIII. celebratum.

Hujus concilii nihil omnino ſupereſt, præter inſtrumentum quod ſubjicio, petitum ex Tomo VI. Spicilegii Dacheriani.

Declaratio nominatim facta contra certos fautores Petri de Luna, ſuper privationem beneficiorum ſuorum, concilium eccleſiæ Gallicanæ.

In nomine Domini, amen.

TEnore præſentis publici inſtrumenti cunctis pateat evidenter, quod anno ejuſdem Domini milleſimo quadringenteſimo octavo, Indictione ſecunda, menſis Octobris die viceſima, hora decima ante meridiem, ab electione Petri de Luna, ultimo in papam electi, qui dudum Benedictus XIII. nuncupabatur, anno decimo quinto, in concilio ſive in congregatione reverendiſſimorum in Chriſto patrum, dominorum archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, ac per univerſitates, metropolitanas, & cathedrales eccleſias regni Franciæ, & Delphinatus Viennenſis, deputatorum, per dominum noſtrum regem mandatorum ad intereſſendum perſonaliter Pariſiis, die prima menſis Auguſti anni præſentis, concilium eccleſiarum Gallicanæ & Delphinatus celebrandum, & tenendum ſuper ulteriori proſecutione unionis ſanctæ matris eccleſiæ, ac regimen dictarum eccleſiarum, pendente neutralitate, pro nunc in dictis regno & Delphinatu currente, cum continuatione dierum, uſquequo ſuper omnibus in deliberatione proponendis receptæ & factæ eſſent certæ & finales concluſiones, prout de vocatione & ordinatione nobis notariis infraſcriptis fuit facta fides per organum magiſtri & potentis domini, domini Arnaldi de Corbeia, militis, & cancellarii Franciæ, qui pluribus diebus præſedit in concilio ſupradicto, præſidente tamen pro nunc reverendiſſimo in Chriſto domino Simone miſeratione Divina patriarcha Alexandrino, adminiſtratore perpetuo eccleſiæ Carcaſſonæ, per ordinationem dicti domini noſtri regis Francorum, prout nobis notariis publicis infraſcriptis, per litteras patentes, ſigillo ſuo in cera alba ſigillatas, conſtabat.

Ipſis dominis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, univerſitatibus, & aliis deputatis, qui tunc aderant & intereſſe volebant, concilium eccleſiarum Gallicanæ & Delphinatus Viennenſis celebrantibus, & ipſas eccleſias facientibus, & merito repræſentantibus, ut dicebatur: præfatus reverendiſſimus in Chriſto pater, dominus Simon patriarcha Alexandrinus, ad domini rectoris, deputatorumque univerſitatis Pariſienſis requiſitionem inſtantem, pluribus ante diebus in præſentia totius concilii iteratis vicibus repetitam, & ut adverſus credentes, fautores, participes, & defenſores, manifeſte notorii expreſſis & explicatis nominibus dici debeant & vocari.

Et quia in præſentia & conſpectu præfati concilii eccleſiæ Gallicanæ & Delphinatus, per eumdem dominum rectorem quædam patens cedula lecta fuit, quæ continebat nomina & cognomina omnium illorum, quos dicta venerabilis univerſitas ſtudii Pariſienſis ſuper hoc ſolemniter congregata, in dicta congregatione generali ejuſdem, reputaverit indiciis evidentioribus, & tunc reputabat veros credentes, fautores, participes, defenſoreſque notorios & manifeſtos ipſius Petri de Luna, quæ etiam pluribus ante diebus fuerat repetita: idem reverendiſſimus pater, volens ſingulorum ſuper hoc exquirere ſingulariter votum, opinionem, & mentem, in deliberatione & opinionum interrogatione, poſuit & ſigillatim expreſſit, potens

ANNO CHRISTI 1408.

qui de nominatis & cognominatis prædictis in eadem cedula & ſcriptura pro manifeſte notoriis, credentibus, fautoribus, participibus, adhærentibus & defenſoribus ſæpe dicti Petri de Luna ſchiſmatici & hæretici tenendi ſint ex tunc, & legitime reputarentur.

Quorum omnium intentione opinionibuſque diſcuſſis, Joannes qui ſe facit archiepiſcopum Auxitanum nominari, Petrus qui ſe ſancti Pontii epiſcopum faciat appellari, Joannes quondam Cabilonenſis epiſcopus, nunc dictus Mimatenſis, abbas ſancti Saturnini Toloſani dictus Condomienſis, Bertrandus de Maumont nuper Vaurenſis, dictus Biterrenſis, Guigo Flandrini lator, & in parte compoſitor damnati libelli ſub nomine epiſtolæ Toloſanæ, præſentati Pariſiis cardinales, quondam Auxitanus, de Pliſcho, Chalento, generales Prædicatorum & Minorum, in præfata cedula & deliberatione univerſitatis Pariſienſis annotati, ſuis exigentibus demeritis, & culpis urgentibus actibuſque, præfatis criminibus perſeverantiæ longioris, a præfato eccleſiæ Gallicanæ concilio reputati ſunt ipſius Petri de Luna ſchiſmatici, & hæretici credentes, fautores, participes & defenſores notorii, manifeſti, & pro talibus habiti atque tenti, ab ipſoque concilio, & domino Patriarcha, collectis opinionibus omnium declarati: de et ſuper omnibus et ſingulis præmiſſis præfatus dominus Patriarcha, et alii quamplures, a nobis notariis publicis infraſcriptis ſibi fieri petierunt publicum inſtrumentum, unum, vel plura.

ANNO CHRISTI 1408.

Acta fuerunt hæc in aula alta ſupra Sequanam regalis palatii Pariſiis, ſub anno, Indictione, menſe, die, hora & electione prædictis: præſentibus ad hæc venerabilibus et diſcretis viris, magiſtris, Guillelmo de Broſſis, Nicolao Goe, Nicolao de ſancto Clario, et Guillelmo Rouſſelli, tam doctoribus in jure, quam magiſtris in artibus, cum quoque pluribus aliis teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter et rogatis. Et ego Joannes Bourrileti, etc.

CONCILIUM OXONIENSE

Ex lib. conſtitutionum provincialium ab archiep. Cantuarienſ. editarum, in quo longe eſt emendatius quam in recentiori conciliorum Britanicorum collectione.

A Thoma Arundellio Cantuarienſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum anno Domini MCCCCVIII.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Quod nullus ſæcularis aut regularis ad prædicandum verbum Dei admittatur: niſi auctorizatus.*
2. *Ne quiſquam admittatur ad prædicandum, niſi auctorizatus vel alio modo de jure admiſſus, de cujus admiſſione fiat fides.*
3. *Quod admiſſi ad prædicandum in forma ſupradicta, auditorio debeant ſe conformare.*
4. *Ne aliqui prætendant de ſacramentis eccleſiæ aliter prædicare, quam per eccleſiam diſcuſſum reperiatur.*
5. *Quod nulli informatores permittant ſuos ſcholares in primitivis ſcientiis ſtudentes, de fide catholica diſputare.*
6. *Ne libellus aliquis compoſitus per magiſtrum Joannem Wyclif, legatur in locis quibuſcumque, niſi fuerit approbatus.*
7. *Ne textus aliquis ſacræ ſcripturæ in linguam Anglicanam de cætero transferatur per viam libri aut tractatus.*
8. *Ne quis propoſitiones aliquas contra ſanam doctrinam eccleſiæ, pertinaciter in ſcholis defendat.*
9. *Nullus diſputare audeat de articulis per eccleſiam terminatis.*
10. *Nullus cappellanus admittatur ad celebrandum in aliqua eccleſia Cantuarienſis provinciæ abſque litteris diœceſani commendatitiis.*
11. *Gardiani principales & præpoſiti univerſitatis Oxonienſis, ſemel in ſingulis menſibus inquirant de moribus & doctrina ſuorum ſcholarium.*
12. *Pœna violantium pertinaciter in aliquo caſu hanc ultimam conſtitutionem ſive conſtitutiones præſcriptas in aliqua ſui parte, præter pœnas in eiſdem poſitas.*
13. *Quod contra infamatum ſuper crimine hæreſis procedi poterit ſummarie & de plano, ipſo citato in forma ſubſcripta.*

PRÆFATIO.

THomas permiſſione Divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & apoſtolicæ ſedis legatus, univerſis & ſingulis venerabilibus fratribus coepiſcopis & ſuffraganeis noſtris, abbatibuſque, prioribus, eccleſiarum cathedralium decanis, archidiaconis, præpoſitis & canonicis, eccleſiarum parochialium rectoribus, vicariis & cappellanis, ac clericis & laicis quibuſcumque per noſtram Cantuarienſem provinciam ubilibet conſtitutis, ſalutem, & doctrinæ ſanctæ matris eccleſiæ firmiter inhærere. Reverendiſſimæ ſynodo injuriam feciſſe dignoſcitur, qui ſemel ibidem diſcuſſa atque diffinita revolvit, & cum quis de principali terreno judicio diſputare præſumens, ſacrilegii pœnæ ſubjicitur, prout civilis ſapientiæ & legis humanæ manifeſte tradit auctoritas; multo magis qui præcepta legum & canonum ab æternæ vitæ & mortis clavigero, vicem non puri hominis, ſed veri Dei gerente in terris, & cui ipſe Deus cæleſtis imperii jura commiſit, rite edita, canonice promulgata, ac etiam a ſanctis patribus prædeceſſoribus noſtris, uſque ad glorioſam ſanguinis effuſionem, & cerebri voluntariam ſparſionem firmiter ob-

ANNO CHRISTI 1408.

observata, suæ innitentes prudentiæ temerarie violare præsumunt, ac eisdem doctrinis variis contraveniunt, ipsaque verbis & factis contemnunt, sunt pœna graviori plectendi, ac tamquam membra putrida a corpore militantis ecclesiæ celeriter abscindendi. Considerare enim deberent, quod in antiquo traditur testamento: *Moyses & Aaron in sacerdotibus ejus*, id est, primi inter apostolos discretio quædam fuit: & licet omnes essent apostoli, Petro tamen a Domino concessum est, & ipsi apostoli inter se voluerunt idipsum, ut reliquis omnibus præesset apostolis, & dictus Cephas, id est, caput, principatum apostolorum teneret, cui dictum est: *Tu aliquando conversus, confirma fratres tuos:* quasi diceret, si dubium inter eosdem emerserit, ipsorumve aliquis in via fidei, justitiæ, morum, aut rectæ conversationis erraverit, tu ipsum confirmes in bono; quod profecto non dixisset Dominus, si alios sibi minime decrevisset obedire.

Scimus tamen, & (quod dolenter referimus) in dies experimur, quod antiquus sophista, Christiani nominis inimicus, præscius quod sana doctrina ecclesiæ, a sanctis patribus antiquitus terminata suis malitiis obviaret, si populum Dei in unitate fidei sub uno capite & ecclesia præservaret, ipsam doctrinam, mediis excogitatis nititur extirpare; vitia mentitur esse virtutes, & sic per mentita suffragia inter populum catholicum emitti discordias, ad effectum ut aliis sic, aliisque sic abeuntibus, ecclesiam malignantium sibi constituere poterit ab universali sancta matre ecclesia nequiter discrepantem; in qua ipse satanas in angelum lucis se transformans, prætensam stateram gestans in manu, summam æquitatem prætendit, dum sanctæ matris ecclesiæ doctrinam pristinam, observantiasque ejusdem a sanctis patribus terminatas & traditas, sub certis fictitiis suadeat fore perversas, & alia nova docenda, quæ secundum mendaciorum suorum fictitias majus inducant bonum, licet ipse in veritate bonum non velit, aut cogitet, sed ut schisma seminet, & opinionibus variis atque contrariis in ecclesia suscitatis, fides minuatur hinc inde, a paganis, Judæis, & aliis incredulis & perversis; & ut ex hujusmodi verborum certamine profanentur veneranda Divina mysteria. Sicque verificatur illa figura Apocalypsis 6. *Sedens in equo nigro stateram gestat in manu:* per quam intelliguntur hæretici, qui primo ad instar stateræ æqua & justa proponunt, ut audientium corda ad se alliciant, sed postea apparet equus niger, intentio videlicet in qua residen maledicta. Ipsi namque sub diversa facie & effigie justæ stateræ, cum cauda equi nigri, hæreses & errores spargentes repercutiunt venenosi, atque sub specie boni infinita scandala suscitant, & per electas ad malum personas ipsa in populo nequiter publicantes, tamquam mellis dulcedinem veneno ut sumatur libentius immiscentes, per subtilitates obliquas causant, ut error, veritas, nequitia, sanctitas, & Christi voluntas simulentur. Sed & ipsæ proh dolor! personæ sic electæ, ante prædicant quam mittantur, & ante seminare præsumunt ipsum semen, quam a palea discreto examine separetur: prohibitiones & decreta canonum, contra hujusmodi pestilentes seminatores provide promulgata, minime ponderantes, victimam, ut ita loquamur, diabolicam, sanctæ militantis ecclesiæ obedientiæ anteponunt.

Nos igitur considerantes, quod error cui non resistitur, approbari videtur, & nimis late pandit sinum, qui viperæ ibidem venenum conanti effundere non resistit: volentesque de pedibus nostris excutere pulverem, ac sanctæ matris ecclesiæ honori prospicere, unamque sanctam doctrinam in ecclesia Dei, & præsertim in nostra Cantuariensi provincia, quatenus nobis cum Deo possibile fuerit, seminare debere, ad augmentum fidei & cultus Divini, eradicatis primitus zizaniis; ac malis & scandalis, quæ ratione perversæ prædicationis & doctrinæ insanæ hucusque orta sunt, & plus verisimiliter oriri poterunt in futurum, via convenienti atque possibili obviare, & animarum periculis, quæ præmissorum prætextu novimus provenisse, providere celeriter, necnon & omnia removere obstacula per quæ hæc nostra provisio poterit impediri: de consilio & assensu omnium suffraganeorum nostrorum, & aliorum prælatorum in hac cleri convocatione præsentium, & procuratorum absentium, atque ad instantem petitionem procuratorum totius cleri nostræ Cantuariensis provinciæ, in uberiorem fortificationem juris communis in hac parte edicti, pœnas adjicientes condignas & infrascriptas, statuimus, decernimus, & ordinamus.

Ps. 98.

uc. 22.

CA-

ANNO CHRISTI 1408.

CAPUT PRIMUM.

Quod nullus ſæcularis aut regularis ad prædicandum verbum Dei admittatur: niſi auctorizatus.

QUod nullus ſæcularis aut regularis, ad prædicandum verbum Dei a jure ſcripto minime auctorizatus, privilegiove ſpeciali munitus, officium ſive exercitium prædicationis ejuſdem verbi Dei in ſe aſſumat, populove aut clero quovis modo prædicet, in Latino ſermone ſeu vulgari, in eccleſia aut extra: niſi primo diœceſano illius loci, in quo ſic prædicare nititur, ſe præſentet, & examinationem ſubeat, ſicque deinde tam moribus quam ſcientia repertus idoneus, per ipſum diœceſanum ad prædicandum mittatur ad aliquam certam parochiam, vel ad plures, prout eidem ordinario ſecundum qualitatem perſonæ videatur expediens: nec etiam aliquis promiſſorum prædicare præſumat, niſi miſſione ſeu auctorizatione ſua primo fiat fides in forma competenti; ita videlicet, quod ille qui de jure ſcripto auctorizatus eſt, veniat in forma limitata in eo; & qui de privilegio ſpeciali venire ſe aſſerunt, privilegium ipſum rectori, aut vicario loci ubi prædicant, realiter exhibeant; qui vero per locorum diœceſanos ſe miſſos fore prætendunt, ipſius diœceſani litteras ſub ſigillo ſuo magno ad hoc ſibi confectas ſimiliter oſtendant. Curatum vero perpetuum, admiſſum intelligimus a jure ad locum & populum curæ ſuæ. Si tamen præmiſſorum quiſquam propter errores aut hæreſes, quos ante forſan prædicaſſe, aſſeruiſſe, aut docuiſſe prætenditur, per loci diœceſanum aliumve ſuperiorem a prædicatione hujuſmodi ſuſpenſus fuerit ſive prohibitus: ex tunc de prædicando alicui in noſtra provincia antedicta ſe nullatenus intromittat, donec ad ipſius ſuſpendentis ſive prohibentis juſtum arbitrium, defectum ſuum purgaverit, & ad prædicandum legitime fuerit reſtitutus: ſuper quo, litteras teſtimoniales ipſius reſtituentis, ad locum quemcumque in quo poſtea prædicabit, ſecum deferre, & modo ſupradicto exhibere realiter teneatur. Sacerdotes vero parochiales, ſive vicarii temporales, & non perpetui, in forma ſupradicta non miſſi, in eccleſiis illis in quibus officia hujuſmodi gerunt, illa ſola ſimpliciter prædicent, una cum precibus conſuetis, quæ in conſtitutione provinciali a bonæ memoriæ Joanne prædeceſſore noſtro bene & ſancte in ſuppletionem ignorantiæ ſacerdotum edita, quæ incipit, *Ignorantia ſacerdotum*, continentur expreſſe: quam in ſingulis eccleſiis parochialibus noſtræ Cantuarienſis provinciæ, infra tres menſes poſt publicationem præſentium haberi volumus; &, prout ipſa poſtulat, annis & temporibus ſingulis per ipſos ſacerdotes effectualiter declarari. Et ne hoc ſalubre ſtatutum, ratione exactionis pecuniæ, difficultatiſve alterius, tendere videatur ad noxam: volumus & ordinamus, quod examinatio perſonarum, de qua ſuperius fit mentio, ac litteræ diœceſani faciendæ eiſdem, ſine aliqua exactione pecuniæ, per ipſos quorum intereſt, & ad quos ſpectare & pertinere dignoſcitur, celeriter expediantur, & gratis, difficultate quacumque ſemota. Si quis autem hoc noſtrum antiqui juris executivum ſtatutum, poſt publicationem ejuſdem, ſcienter violare præſumpſerit contra formam in eodem deſcriptam, ſua temeritate propria prædicando: ſententiam excommunicationis majoris incurrat ipſo facto, cujus abſolutionem nobis & ſucceſſoribus noſtris tenore præſentium ſpecialiter reſervamus. Quod ſi hujuſmodi prædicator, hoc ſalubri ſtatuto contempto, ipſamque maioris excommunicationis ſententiam minime ponderans, ſe ſecundo ingeſſerit, prædicando, dicendo, aſſerendo, pertinaciterve verbo aut facto innuendo, non poſſe per eccleſiam in perſonis prælatorum ejuſdem ſic ſtatui: ſententia excommunicationis prædicta per ſuperiores locorum aggravetur debite contra eos, & inhibeatur eiſdem omnis communio Chriſti fidelium, ac ſuper hoc legitime convicti, niſi reſipiſcant, & abjuraverint in forma eccleſiæ conſueta, per loci ordinarium pro hæreticis declarentur, & ex tunc pro hæreticis & ſchiſmaticis ab omnibus reputentur, ac omnem juris effectum, hæreſiſque & ſchiſmatis pœnas in jure expreſſas incurrant ipſo facto. Et præſertim ut bona eorumdem ipſo jure cenſeantur confiſcata, & ab illis quorum intereſt, occupentur; ipſorumque fautores, receptatores, & defenſores, ſi per ſuperiores ſuos in hac parte legitime moniti non deſtiterint infra menſem, ſuper hoc convicti, ſimili in omnibus pœna percellantur.

ANNO CHRISTI 1408.

II. *Ne quiſquam admittatur ad prædicandum, niſi auctorizatus vel alio modo de jure admiſſus, de cujus admiſſione fiat fides.*

Preterea nullus clerus aut populus cujuſcumque parochiæ aut loci noſtræ Cantuarienſis provinciæ, aliquem in eccleſiis, cœmeteriis, aut locis aliis quibuſcumque ad prædicandum admittat, niſi prius de auctorizatione, privilegio, aut miſſione ejuſdem, juxta formam ſupradictam fuerit facta fides: alioquin eccleſia, cœmeterium, ſeu locus quicumque in quo ſic prædicatum fuerit, ipſo facto, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto, ſicque maneat interdictus, quouſque ipſi ſic admittentes ſeu prædicari permittentes, ſe congrue emendaverint, & per loci diœceſanum ſeu alium ſuperiorem, ipſum interdictum obtineant in debita juris forma relaxari.

III. *Quod admiſſi ad prædicandum in forma ſupradicta, auditorio debeant ſe conformare.*

Inſuper ſicut bonus paterfamilias triticum ſpargit in terram ad hoc diſpoſitam, ut fructum plus afferat; volumus & mandamus, ut prædicator verbi Dei veniens juxta formam ſuperius annotatam, in prædicando clero ſive populo, ſecundum materiam ſubjectam ſe honeſte habeat, ſpargendo ſemen ſecundum convenientiam ſubjecti auditorii, clero præſertim prædicans de vitiis pullulantibus inter eos; & laicis, de peccatis inter eos communiter uſitatis, & non e contra; alioquin ſic prædicans, ſecundum qualitatem delicti per loci ordinarium canonice & acriter puniatur.

IV. *Ne aliqui prætendant de ſacramentis eccleſiæ aliter prædicare, quam per eccleſiam diſcuſſum reperiatur.*

Item quia turpis eſt pars, quæ non convenit ſuo toti, decernimus, & ordinamus, ut nullus hujuſ-

ANNO CHRISTI 1408.

hujusmodi prædicator, aut alia quævis persona, de sacramento Altaris, matrimonio, peccatorum confessione, aliove quocumque sacramento ecclesiæ, seu fidei articulo, aliter doceat, prædicet, aut observet, quam quod per sanctam matrem ecclesiam reperitur discussum, nec vertat in dubium quod per ecclesiam terminatum fuerit aut decisum, nec verba scandalosa circa eadem scienter proferat publice vel occulte, neque sectam aut speciem hæresis quamcumque prædicet, doceat vel observet, contra sanam ecclesiæ doctrinam. Qui autem contrarium post publicationem præsentium scienter & pertinaciter attentare præsumpserit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat: a qua, excepto mortis articulo, minime absolvatur, nisi abjuratione præmissa de hæresi generaliter vel simpliciter, in forma ecclesiæ consueta, ad arbitrium ordinarii in cujus territorio convincitur deliquisse, se correxerit, & de hac pro commissis pœnitentiam recipiat salutarem. Quod si secundo se ingesserit, recidiaverit, seu relapsus fuerit, victus legitime, pro hæretico & relapso sententialiter declaretur, & ipsius bona pro confiscatis habeantur, & ab illis quorum interest occupentur. Pœnitentiam vero de qua superius fit mentio, volumus esse talem, quod, si quis contrarium determinatis per ecclesiam, videlicet in decretis, decretalibus, seu constitutionibus nostris provincialibus, quamcumqueve hæresis speciem sive sectam publice vel occulte docuerit, prædicaverit, sive asseruerit, in ecclesia parochiali ipsius loci in quo sic prædicaverit, asseruerit, sive docuerit; uno die Dominico aut alio solemni, pluribusve, ad ipsius ordinarii arbitrium, prout magis aut minus convincitur deliquisse, ipsa sic prædicata, docta sive affirmata revocabit expresse infra Missarum solemnia, cum major populi affuerit multitudo, & ipsa determinata per ecclesiam, prædicabit, docebit, & recitabit effectualiter sine fraude, ulteriusque punietur juxta sui demeriti qualitatem, quatenus discretioni ordinari videbitur expedire.

V. *Quod nulli informatores permittant suos scholares, in primitivis scienter studentes, de fide catholica disputare.*

Similiter quia id quod capit nova testa, inveterata sapit, statuimus & ordinamus, quod magistri sive docentes in artibus aut grammatica pueros, seu alios quoscumque in primitivis scientiis instruentes, de fide catholica, sacramento altaris, seu aliis sacramentis ecclesiæ, aut materia aliqua theologica, contra determinata per ecclesiam, se nullatenus intromittant instruendo eosdem; nec de expositione sacræ scripturæ, nisi in exponendo textum, prout antiquitus fieri consuevit; nec permittant scholares suos sive discipulos de fide catholica seu sacramentis ecclesiæ publice disputare etiam vel occulte. Contrarium autem faciens, ut fautor errorum & schismatum, per loci ordinarium graviter puniatur.

VI. *Ne libellus aliquis compositus per magistrum Joannem Wyclif, legatur in locis quibuscumque, nisi fuerit approbatus.*

Quia insuper nova via frequentius seducit quam antiqua: volumus et mandamus, quod A nullus libellus sive tractus per Joannem Wyclif, aut alium quemcumque tempore suo aut citra noviter compositus sive in posterum componendus, amodo legatur in scholis, aulis, hospitiis, seu aliis locis quibuscumque infra nostram provinciam antedictam, sive secundum ipsum doceatur, nisi per universitatem Oxonii aut Cantabrigiæ, seu saltem duodecim personas ex eisdem, quas eædem universitates aut altera earumdem, sub nostra, successorumve nostrorum discretione laudabili duxerint eligendas, primitus examinetur, et examinatus unanimiter per eosdem, deinde per nos seu successores nostros expresse approbetur, et universitatis nomine ac auctoritate stationariis tra- B datur ut copietur, et facta collatione fideli, petentibus vendatur justo pretio sive detur, originali in cista aliqua universitatis extunc perpetuo remanente. Quod si quis libellum vel tractatum hujusmodi in scholis vel alibi, ut supra, legerit, sive secundum ipsum docuerit contra formam supradictam, ut seminator schismatis atque fautor hæresis puniatur, prout delicti qualitas flagitabit.

ANNO CHRISTI 1408.

VII. *Ne textus aliquis sacræ scripturæ in linguam Anglicam de cætero transferatur per viam libri aut tractatus.*

Periculosa quoque res est, testante beato C Hieronymo, textum sacræ Scripturæ de uno in aliud idioma transferre: eo quod in ipsis translationibus non de facili idem in omnibus sensus retinetur, prout idem beatus Hieronymus, etsi inspiratus fuisset, se in hoc sæpius fatetur errasse. Statuimus igitur & ordinamus, ut nemo deinceps aliquem textum sacræ Scripturæ, auctoritate sua, in linguam Anglicanam vel aliam transferat, per viam libri, libelli, aut tractatus, nec legatur aliquis hujusmodi liber, libellus, aut tractatus, jam noviter tempore dicti Joannis Wyclif, sive citra, compositus, aut in posterum componendus, in parte vel in toto, publice vel occulte, sub majoris excommunicationis pœna, quousque per loci diœcesanum, seu, si res exegerit, per concilium provinciale, ipsa trans- D latio fuerit approbata. Qui contra fecerit, ut fautor hæresis & erroris similiter puniatur.

VIII. *Ne quis propositionem aliquam contra sanam doctrinam ecclesiæ pertinaciter in scholis defendat.*

Præterea cum terminis philosophicis, sive alias humanitus adinventis, concludi non poterit omnium terminator; beatusque Augustinus veras conclusiones, quia religiosorum aurium fuerant offensivæ, sæpius revocavit; statuimus, & sub obtestatione Divini judicii specialissime inhibemus, ne quis, cujuscumque gradus, status, aut conditionis existat, con- E clusiones aut propositiones in fide catholica seu bonis moribus adverse sonantes, præter necessariam doctrinam facultatis suæ, in scholis aut extra disputando aut communicando, protestatione præmissa vel non præmissa, asserat vel proponat, etiamsi quadam verborum aut terminorum curiositate defendi possint. Nam teste beato Hugone, de sacramentis, sæpius quod bene dicitur, non bene intelligitur. Si quis autem post publicationem præsentium, hujusmodi conclusiones aut propositiones convictus

ANNO CHRISTI 1408.

victus fuerit scienter proposuisse sive asseruisse, nisi monitus se correxerit, infra mensem, auctoritate præsentis constitutionis, sententiam majoris excommunicationis incurrat ipso facto, & pro excommunicato publice nuncietur, donec in loco ubi sic proposuit aut asseruit, suum delictum publice fateatur, & verum a catholicum intellectum ejusdem conclusionis sive propositionis, ad arbitrium ordinarii publice prædicaverit, in una ecclesia aut diversis, prout ipsi ordinario expedire videbitur.

a *Forte*, ac Catholicum. H.

IX. *Nullus disputare audeat de articulis per ecclesiam terminatis.*

Nullus quoque de articulis terminatis per ecclesiam, prout in decretis, decretalibus, constitutionibus nostris provincialibus, sive locorum synodalibus, continetur, nisi ad habendum verum intellectum eorumdem, & hoc expresse, publice, aut occulte, disputare præsumat, aut auctoritatem eorumdem decretorum, decretalium, aut constitutionum, potestatemve condentis eadem in dubium revocet, sive contra determinationem eorumdem doceat, & præsertim circa adorationem crucis gloriosæ, imaginum Sanctorum venerationes, seu peregrinationes ad loca, aut reliquias eorumdem, aut contra juramenta in utroque foro, ecclesiastico videlicet & temporali, in casibus consuetis & more solito præstanda, sed ab omnibus deinceps communiter doceatur, atque prædicetur, crucem & immaginem crucifixi, cæteraque imagines sanctorum, in ipsorum honorem & memoriam quos figurant, ac ipsorum loca & reliquias, processionibus, genuflexionibus, inclinationibus, turificationibus, deosculationibus, oblationibus, luminarium accensionibus, & peregrinationibus; necnon aliis quibuscumque modis & formis, quibus nostris prædecessorum nostrorum temporibus fieri consuevit, venerari debere; atque juramenta tactis sacrosanctis Dei evangeliis, & super ipsis in casibus in jure expressis, & in utroque foro usitatis, ab omnibus quorum interest legitime fore præstanda. Contrarium autem asserens, docens, prædicans, aut pertinaciter innuens, nisi resipiscat sub modo & forma prædictis, & abjuret ut supradictum est, pœnas hæresis & relapsi in eventum incurrat, & pro tali ad omnem juris effectum sententialiter declaretur.

X. *Nullus cappellanus admittatur ad celebrandum in aliqua ecclesia Cantuar. provinciæ absque litteris diœcesani commendatitiis.*

Statuimus etiam & decernimus, ut nullus cappellanus admittatur ad celebrandum in aliqua diœcesi nostræ Cantuarienſis provinciæ, in qua oriundus sive ordinatus non fuerit, nisi deferat secum litteras ordinum suorum, atque litteras commendatitias diœcesani sui, & nihilominus aliorum episcoporum, in quorum diœcesi interim per magnum tempus conversatus fuerit; in quibus expresse caveri volumus & mandamus de moribus & conversatione ejusdem, & an sit diffamatus de & super aliquibus novis opinionibus in fide catholica aut bonis moribus male sapientibus, vel sit de eisdem omnino immunis. Alioquin tam ipse celebrans, quam ipsum sic celebrare permittentes, ad arbitrium ordinarii acriter puniantur.

ANNO CHRISTI 1408.

XI. *Gardiani principales & præpositi universitatis Oxonienſis, semel in singulis mensibus inquirant de moribus & doctrina suorum scholiarum.*

Finaliter, quia ipsa quæ de novo & insolite emergunt, novo & maturo indigent auxilio; & ubi magis est periculum, ibi cautius est providendum & fortius resistendum; nec injuste minus nobile discrete abscinditur, ut quod nobilibus est perfectius nutriatur: considerantes igitur, sed dolenter referentes, quomodo alma universitas Oxonii, quæ sicut vitis abundans suos palmites fructuosos, ad honorem Dei, multiplicemque profectum, & protectionem ecclesiæ suæ, consuevit extendere, jam partim versa in labruscas, uvas acerbas gignit, quibus indiscrete comestis a patribus, in lege videlicet Dei reputantibus se peritos, dentes obstupescunt filiorum, nostraque provincia variis & infructuosis doctrinis inficitur, ac novo & damnabili Lollardiæ nomine maculatur, in ipsius universitatis scandalum non modicum, ad partes exteras & remotas extensum, & proficientium in eadem permaximum tædium; necnon & ecclesiæ Anglicanæ, quæ per virtuosam doctrinam ejusdem, tanquam muro inexpugnabili defendi solebat, jam scissis & divisis lapidibus, nisi celerius occurratur, secundum verisimile, irrecuperabile damnum. Ad supplicationem igitur procuratorum totius cleri nostræ Cantuariensis provinciæ, consensuque & assensu omnium confratrum & suffraganeorum nostrorum, ac aliorum prælatorum in hac convocatione præsentium, & procuratorum insuper absentium: ne purgato rivulo maneat fons infectus, & aquam ab eo currentem non sinat esse claram; volentes honori & utilitati sanctæ matris ecclesiæ & universitatis prædictæ salubriter providere: statuimus & ordinamus, quod quilibet gardianus, præpositus, sive custos collegii, aut principalis aulæ vel introitus cujuscumque universitatis præfatæ, semel singulis mensibus ad minus inquirat diligenter in collegio, aula, sive introitu cui præest, an aliquis scholaris, sive inhabitans in collegio, aula, sive introitu hujusmodi, aliquam conclusionem, sive propositionem, aut opinionem in fide catholica aut bonis moribus male sonantem, aut contra determinationem ecclesiæ, præter necessariam doctrinam facultatis suæ, asseruerit, tenuerit, defensaverit, seu aliquo modo proposuerit; & si aliquem super hoc suspectum aut diffamatum reperiat, ipsum moneat effectualiter ut desistat: & si post hoc, contra monitionem hujusmodi, iterato eadem vel consimilia reassumat, præter pœnas supradictas, majoris excommunicationis sententiam incurrat ipso facto. Et nihilo minus si scholaris fuerit qui sic reassumat, quidquid ex tunc in eadem universitate fecerit, non stet sibi pro forma: & si doctor, magister, aut baccalarius fuerit, eo ipso ab omni actu scholastico sit suspensus; & in utroque casu jus quod habet in eodem collegio, aula, sive introitu, amittat ipso facto; & per ipsos gardianos, custodes, præpositos, principales, seu alios ad quos hoc spectat, realiter expellatur, & statim via legitima substituatur catholicus loco suo. Et si ipsi gardiani, præpositi, seu custo-

des

ANNO CHRISTI 1408.

des collegiorum, aut principales aularum sive introituum in quibus degunt hujusmodi personæ suspectæ, detectæ, aut diffamatæ, negligentes fuerint circa inquisitiones aut executiones prædictas, per decem dies continuos, a tempore notitiæ veræ vel præsumptæ publicationis præsentium, eo ipso sententiam majoris excommunicationis incurrant, & nihilominus omni jure, quod in ipsis collegiis, aulis, sive introitibus se habere prætendunt, ipso facto sint privati; & ipsa collegia, aulæ, sive introitus effectualiter vacent; & facta super hoc legitima declaratione per ipsos quorum interest, novi substituantur gardiani, custodes, præpositi sive principales, prout secundum antiquum morem universitatis prædictæ, vacantibus collegiis, aulis, sive introitibus, fieri consuevit. Quod si ipsi custodes, præpositi, gardiani sive principales prædicti, de & super hujusmodi conclusionibus aut propositionibus diffamati, suspecti fuerint aut detecti, seu defensores, protectores aut fautores eorumdem; si per nos vel auctoritate nostra, per ordinariumve loci, aut auctoritate sua moniti non desistant, ex tunc omni privilegio scholastico universitatis prædictæ, & jure quod sibi competebat in hujusmodi collegio, aula, sive introitu, præter alias pœnas de quibus supra dictum est, ipso jure priventur, & sententiam insuper majoris excommunicationis prædictam incurrant.

XII. *Pœna violantium pertinaciter in aliquo casu hanc ultimam constitutionem sive constitutiones præscriptas, in aliqua sui parte, præter pœnas in eisdem positas.*

Quod si quis in aliquo casu præsentis ultimæ constitutionis, aliove quocumque superius expressato, statuta nostra hujusmodi in aliqua sui parte, etiamsi pœna alia expresse ibidem limitetur, temere & pertinaciter violare præsumpserit; eo ipso, ad quodcumque beneficium ecclesiasticum in nostra Cantuariensi provincia obtinendum, per triennium ex tunc absque spe veniæ reddatur inhabilis & omnino indignus; & nihilominus juxta singula sua demerita & qualitatem excessus, secundum sui superioris discretionem canonice puniatur.

XIII. *Quod contra infamatum super crimine hæresis procedi poterit summarie & de plano, ipso citato in forma subscripta.*

Ad hæc, ne in modo procedendi circa præmissa vagari videatur sub incerto, advertentes, quod licet inter crimen hæresis & læsæ majestatis in legibus diversis quædam paritas reputetur, est tamen dissimilis culpa, pœnamque exigit graviorem, Divinam quam humanam offendere majestatem. Cum ergo reum læsæ majestatis propter pericula, quæ ex dilatione poterunt imminere, sufficit convincere per judicia, procedique poterit contra eum summarie & de plano, ac citatione præmissa per nuncium, per litteras, sive per edictum, & lite non contestata, ad testium receptionem & diffinitivam sententiam: Volumus, ordinamus, & declaramus, ob faciliorem punitionem delinquentium in præmissis, & reformationem scissuræ ecclesiæ ex hoc læsæ, quod diffamati, detecti, sive denunciati, sive vehementer suspecti in aliquo casuum prædictorum, sive alio articulo quocumque in fide catholica aut bonis moribus male sonante, auctoritate loci ordinarii, alterius ve superioris citentur personaliter, si apprehendi poterint, per litteras sive per nuncium publicum juratum; sin autem, per edictum, ad locum habitationis ipsius delinquentis ubi morari communiter consuevit, & in ecclesia sua parochiali, si certum habuerit domicilium, publice propositum, alioquin in ecclesia cathedrali loci originis suæ, & in ecclesia parochiali ipsius loci, in quo sic prædicaverit, & docuerit; ac recepto certificatorio legitimo de citatione hujusmodi executa, contra sic citatum etiam absentem & comparere negligentem, in pœnam contumaciæ suæ hujusmodi, summarie & de plano absque strepitu & figura judicii, ac lite contestata, ad testium receptionem, & alias probationes canonicas procedatur; habita quoque informatione legitima, idem ordinarius omni dilatione semota, sententiet, declaret, puniatque secundum qualitatem delicti, modo & forma superius expressatis, ulteriusque faciat quod est justum, ipsius contumacis absentia non obstante.

Datum Oxonii &c.

Ut servetur statutum Regis Westmonasterii editum contra Lollardos.

Incertum an hoc capitulum pertineat ad concil. Oxoniense: sed cum in libro constitutionum Provincial. Angliæ ipsi proxime sit subjectum, hic deesse noluimus.

Item cum domino regi, & ex parte prælatorum, & cleri regni sui Angliæ, in præsenti parlamento sit ostensum, quod, licet fides catholica super Christum fundata, & per apostolos suos, & ecclesiam sacrosanctam sufficienter determinata, declarata, & approbata, hactenus per bonos & sanctos nobiles progenitores antecessores dicti domini regis in dicto regno inter omnia regna extiterit devotius observata; & ecclesia Anglicana per dictos inclytissimos progenitores & antecessores suos ad honorem Dei & totius regni prædicti laudabiliter dotata, & in suis juribus & libertatibus sustentata, absque hoc quod dicta fides vel dicta ecclesia per aliquas doctrinas perversas & opiniones iniquas, hæreticas, vel erroneas læsa fuerit vel oppressa, seu graviter perturbata: nihilominus tamen diversi perfidi & perversi cujuscumque vanæ sectæ, de sancta fide, sacramentis ecclesiæ, & auctoritate ejusdem, damnabiliter sentientes, ac contra legem Divinam & ecclesiasticam, prædicationis officium temere usurpantes, diversas novas doctrinas & opiniones, iniquas, hæreticas, & erroneas, eidem fidei au sanctis determinationibus ecclesiæ sacrosanctæ contrarias, perverse & malitiose intra dictum regnum in diversis locis, sub simulatæ sanctitatis colore, prædicant & docent his diebus, publice & occulte; ac de hujusmodi secta nefandisque doctrinis & opinionibus conventicu-las, operationes, & conforderationes illicitas faciunt, scholas tenent & exercent, libros faciunt atque scribunt, populum nequiter instruunt & informant, & ad seditionem seu insurrectionem excitant, quantum possunt: & magnas dissensiones & divisiones in populo faciunt, ac alia diversa enormia auditu horrenda in dies perpetrant & committunt, in dicta fidei catholicæ & doctrinæ ecclesiæ sacrosanctæ subversionem, Divinique cultus diminutionem, ac etiam in destructionem status, jurium & libertatum ecclesiæ Anglicanæ. Per quas quidem sectas falsas, nefandas prædicationes, doctrinas, opi-

ANNO CHRISTI 1408.

opiniones dictorum perfidorum & perversorum, nedum maximum periculum, verumetiam quamplura damna, scandala, & pericula, eidem regno, quod absit, poterunt evenire, nisi in hac parte per regiam potestatem uberius & celerius succurratur; præsertim cum diœcesani dicti regni per suam jurisdictionem spiritualem dictos perfidos & perversos, absque auxilio dictæ regiæ potestatis, sufficienter corrigere nequeant, nec ipsorum malitiam refrænare, pro eo quod dicti perfidi & perversi, de diœcesi in diœcesim se transferunt, & coram dictis diœcesanis comparere diffugiunt, ipsosque diœcesanos, & suam spiritualem jurisdictionem, ac claves ecclesiæ & censuras ecclesiasticas despiciunt penitus & contemnunt: & sic suas nefandas prædicationes & doctrinas in dies continuant & exercent, ad omnem rationis ordinem atque regimen penitus destruendum. Super quibus quidem novitatibus & excessibus superius recitatis, prælati & clerus supradicti, ac etiam communitates dicti regni in eodem parlamento existentes dicto domino regi supplicaverunt, ut sua dignaretur regia celsitudo in dicto parlamento providere de remedio opportuno. Qui quidem dominus rex præmissa, ac etiam dictorum inclytissimorum progenitorum & antecessorum suorum laudabilia vestigia gratiose considerans, pro conservatione dictæ fidei catholicæ, & sustentatione cultus Divini, ac etiam pro salvatione jurium & libertatum ecclesiæ Anglicanæ ante dictæ, ad Dei laudem, ipsiusque domini nostri regis meritum, ac totius regni sui prosperitatem & honorem, pro hujusmodi dissentionibus, divisionibus, & periculis & scandalis, in posterum evitandis, & ut hujusmodi nefanda secta, prædicationes, doctrinæ, & opiniones cessent de cætero & penitus destruantur: & assensu magnatum & aliorum procerum ejusdem regni in dicto parlamento existentium, concessit, ordinavit, & statuit firmiter observari; quod nullus intra dictum regnum, seu alia loca Divina suæ regiæ potestati subjecta, prædicare præsumat publice vel occulte, absque licentia loci diœcesani petita primitus & obtenta: curatis, in suis propriis ecclesiis, & personis hactenus privilegiatis, ac aliis a jure canonico permissis, dumtaxat exceptis; nec quod aliquis de cætero aliquid prædicet, teneat, doceat, vel informet, secrete vel palam, aliquem librum conficiat seu scribat contrarium fidei catholicæ seu determinationi ecclesiæ sacrosanctæ; nec de hujusmodi secta, nefandis doctrinis & opinionibus, conventiculas aliquas faciat seu scholas teneat; tenenti vel exercenti, aut talem librum facienti seu scribenti, vel populum sic docenti vel informanti aut excitanti quomodolibet, faveat; nec ipsorum aliquem manu teneat aliqualiter vel sustentet; & quod omnes & singuli aliquos libros seu aliquas scripturas de hujusmodi nefandis doctrinis & opinionibus habentes, omnes hujusmodi libros & scripturas loci diœcesano, intra quadraginta dies a tempore proclamationis istius ordinationis & statuti, liberent seu liberari faciant realiter cum effectu. Et si qua persona, vel personæ, cujuscumque sexus, status, conditionisve existat vel existant, de cætero contra dictam ordinationem regiam & statutum prædictum, in præmissis, vel aliquo præmissorum, fecerit vel attentaverit, fecerint vel attentaverint; vel hujusmodi libros in forma prædicta non liberaverit vel liberaverint: tunc loci diœcesanus in sua diœcesi ipsam personam in hac parte diffamatam vel evidenter suspectam, seu ipsas personas diffamatas vel suspectas, & ipsarum quamlibet, possit auctoritate dictorum ordinationis & statuti facere arrestari, & sub salva custodia in suis carceribus detineri, quousque de articulo ei vel illis imposito in hac parte canonice se purgaverit seu purgaverint; hujusmodi nefandas, sectam, prædicationes, doctrinas, vel opiniones hæreticas, erroneas, abjuraverit vel abjuraverint, prout jura ecclesiastica exigunt & requirunt. Itaque prædictus diœcesanus, per se vel commissarios suos, contra hujusmodi personas sic arrestatas & sub custodia remanentes, ad omnem juris effectum publice & judicialiter procedat, & negotium hujusmodi intra tres menses post dictam arrestationem, impedimento legitimo cessante, terminet juxta canonicas sanctiones. Et si aliqua persona in aliquo casu superius expressato coram loci diœcesano seu commissariis suis canonice fuerit convicta: tunc ibidem diœcesanus dictam personam sic convictam, pro modo culpæ & secundum qualitatem delicti, possit in suis carceribus facere custodiri, prout & quamdiu discretioni suæ videbitur expedire: ac ulterius eamdem personam, præterquam in casibus, quibus secundum canonicas sanctiones relinqui debeat curiæ sæculari, ad finem pecuniarium domino regi solvendum ponere, prout hujusmodi finis eidem diœcesano, pro modo & qualitate delicti, competens videatur. In quo casu idem diœcesanus, per litteras suas patentes ipsius sigillo sigillatas: de hujusmodi fine ipsum regem certificare aut in * saccario suo rectorio teneatur. Ad effectum quod hujusmodi finis de bonis ejusdem personæ sic convictæ auctoritate regis ad opus erigi poterit & levari. Et si aliqua persona supradicta super nefandis cogitationibus, doctrinis, opinionibus, scholis, & informationibus, hæreticis & erroneis, vel aliqua earumdem, finaliter coram loci diœcesano vel commissariis suis convicta fuerit; & hujusmodi nefandas, sectam, prædicationes, doctrinam, & opiniones, scholas, & informationes, debite abjurare recusaverit, aut per loci diœcesanum vel commissarios suos, per abjurationem per eamdem personam factam sententia pronunciata fuerit vel elapsa, ita quod secundum canonicas sanctiones relinqui debeat curiæ sæculari (super quo credatur loci diœcesano, seu commissariis suis in hac parte) tunc vicecomites comitatus illius, vel major & vicecomites, seu vicarii majorum, & baillivi civitatis, villæ, vel burgi ejusdem civitatis, dicto diœcesano seu dictis commissariis magis propinqui, in sententiis per diœcesanum, aut commissarios suos, contra personas hujusmodi & earum quamlibet proferendis, ad prædictum diœcesanum seu commissarium ejusdem * fuerint requisiti, personaliter sint præsentes. Et personas illas, ac quamlibet earumdem, post hujusmodi sententias prolatas recipient, & easdem coram populo in eminenti loco comburi facient: ut hujusmodi punitio in metum maneat mentibus aliorum, ne hujusmodi nefandæ doctrinæ, & opiniones hæreticæ, erroneæ, vel ipsarum auctores & fautores, in dictis regno & dominis contra catholicam religionem & Christianam determinationem ecclesiæ sacrosanctæ, quod absit, sustententur, seu quomodolibet tolerentur. In quibus omnibus, & singulis

ANNO CHRISTI 1408.

* *Lege*, saccario. *Sed & alii quid hic deesse videtur* H.

* *Forte*, ubi fuerint &c. H.

ANNO CHRISTI 1408.

gulis præmiſſis, dictam ordinationem & ſtatutum conſequentibus, vicecomites, majores, & baillivi dictorum communium, civitatum, villarum, vel burgorum, dictis diœceſanis, & eorum commiſſariis, ſint intendentes etiam & faventes.

ANNO CHRISTI 1408.

COMMISSIO EPISCOPO LOND. ad publicandum conſtitutiones prædictas.

Thomas, &c. venerabili fratri noſtro domino Ricardo Dei gratia Londinenſi epiſcopo, ſalutem & fraternam in Domino caritatem.

CUm in noſtro provinciali concilio nuper Oxonii celebrato, de conſilio & aſſenſu veſtri, & aliorum venerabilium confratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, ad inſtantem petitionem totius cleri noſtræ Cantuarienſis provinciæ, certas conſtitutiones provinciales contra detractores evangelicos, conantes ſeminare zizania in agro Dominico, ſacroſancta videlicet militante eccleſia, ediderimus, ipſaſque poſtmodum in ultima convocatione noſtra celebrata in eccleſia ſancti Pauli London. coram vobis ac præfatis venerabilibus confratribus noſtris & clero, repetita promulgatione recenſitas debite publicaverimus, ut vos latere non credimus: nos proinde attendentes, quod fruſtra jura vel leges conduntur, niſi debitæ executioni mandentur, conſtitutiones ipſas ſub ſigillo noſtro clauſas, præſentibus annexas, ne quiſquam ignorantiam prætendere poterit, vobis tranſmittimus publicandas; volentes, & fraternitati veſtræ firmiter injungendo mandantes, quatenus copias conſtitutionum ipſarum, ſub ſigillo & litteris veſtris harum ſeriem continentibus, ſingulis venerabilibus confratribus & ſuffraganeis noſtris dictæ noſtræ provinciæ tranſmittentes, auctoritate noſtra injungatis eiſdem, quibus nos etiam tenorem præſentium injungimus, quod eorum ſinguli in ſingulis civitatibus & diœceſibus eorumdem, prout ad eorum unumquemque attinet, præfatas conſtitutiones in ſynodis eorum & capitulis, juxta canonicas & provinciales conſtitutiones in ea parte editas, canonice publicent, ſeu ſic faciant debite publicari. Voſque, venerabilis frater noſter, executioni præmiſſorum in veſtris civitate & diœceſi, prout ad vos attinet, conſimiliter faciatis. De die vero receptionis præſentium, modoque & forma executionis veſtræ, necnon & quid feceritis in præmiſſis, nos citra feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ proximo futurum debite certificetis litteris veſtris patentibus, habentibus hunc tenorem: eiſdem venerabilibus fratribus noſtris, auctoritate noſtra firmiter injungente, quod eorum ſinguli citra præfatum feſtum conſimiliter nos certificent debite & diſtincte.

Datæ in caſtro noſtro de Quenburgh, XIII. die menſis Aprilis, anno Domini DCCCCIX. & noſtræ translationis anno tertiodecimo.

G. C. Bis hoc concilium eiſdem omnino verbis deſcribit collector Anglicanus, ſemel ſub Oxonienſis, iterum ſub Londinenſis concilii titulo: quia in variis manuſcriptis nunc Oxonienſe, nunc Londinenſe dicitur: eam unam ob cauſam, quod & Oxonii anno MCCCCVIII. celebratum, & Londini anno MCCCCIX. promulgatum fit: ut diſcimus, tum ex inſtrumento commiſſionis, quod mox legiſti, tum ex ipſa inſcriptione editionis Pariſienſis, quam præcipue ſecuti ſumus. Ita enim inſcribitur: *Hic incipiunt conſtitutiones domini Thomæ Arundelli Cantuar. archiepiſcopi, editæ in convocatione totius cleri ipſius provinciæ, Oxonii celebratæ, anno Dom. MCCCCVIII. & publicatæ in eccleſia S. Pauli Londonenſis, in præſentia ſuorum ſuffraganeorum, anno Domini MCCCCIX.*

AD OXONIENSE CONCILIUM

A Thoma de Arundel Cantuarienſi Archiepiſcopo

Anno 1408. *habitum*

ADDITIO.

An. 1408. Ex ſuppl. Manſi To. II. pag. 783.

„ LAtas in concilio Oxonienſi, dein in altero Londinenſi conſtitutiones Thomas „ Cantuarienſis archiepiſcop. vel ſtatim vel „ per varios ſuccedentes annos pro data occaſione ſeu confirmavit ſeu expoſuit, vel „ intra arctiores limites reſtrinxit; has ejus „ ſanctiones, velut ad priora illa ſtatuta appendices, hic exhibeo ex Wilkins t. III. „ pag. 323.

Monitio generalis ut obſerventur conſtitutiones domini archiep.

Ex reg. Arundel. II. an.

Thomas, &c. dilectis in Chriſto filiis, cancellario univerſitatis Oxon. ejuſve commiſſario vel locumtenenti, ac XII. perſonis, noſtra & noſtræ provinciæ concilii auctoritate ad diſcuſſionem & damnationem errorum & hæreſum in dicta univerſitate electis, ſeu ſaltem majori & ſaniori parti earumdem, ſalutem, &c.

Licet in noſtris conſtitutionibus provincialibus, noſtra & noſtri concilii provinciæ auctoritate, contra errores & hæreſes, ac tentores & defentores earumdem canonice editis, & per dictam univerſitatem, nec non & per provinciam noſtram Cant. debite publicatis, inter cætera contineatur expreſſe „ quod magiſtri; &c. quodque &c. “ prout in quinta & ſexta diviſione illarum conſtitutionum plenius continetur, nonnulli tamen dictæ univerſitatis, quos notorie hortari noſcuntur conſtitutiones præfatæ, qui tanquam generatio prava & exaſperans, gaudent ſuper iniquitate & contradictione in civitate; præfatis conſtitutionibus, ſaltem in præmiſſis, contravenire præſumunt, & velut infideles filii merito irritandi in gente ſtulta, ad non modicam contradictionem & ſcandalum in univerſitate prædicta ipſas conſtitutiones obſervare negligunt & contemnunt. Volentes igitur dictas noſtras conſtitutiones, ac ſingula contenta in eisdem, exequi, ut tenemur, vobis committimus & mandamus firmiter, &c. quatenus moneatis, &c. publice & in genere præfatos degeneres & ingratos filios, omnes & ſingulos, ac eis cohærentes & faventes, quos nos etiam tenore, &c. quod præ-

☞ fatas conſtitutiones noſtras & ſingula contenta in eisdem, ſub pœna excommunicationis majoris obſervent, & ſic in omnibus obſervare ſtudeant, ut deberent. Et ſi quos tanta agitaverit cervicoſa præſumptio, quod hujuſmodi veſtris, quin verius noſtris, monitionibus parere contempſerint, ipſos citetis ſeu, &c. quod compareant, &c. ubicumque, cauſas rationabiles, ſi quas pro ſe habeant, quare nominatim & in ſpecie excommunicari, & nihilominus juxta formam ipſarum conſtitutionum puniri non debeant in forma juris propoſituri, ulteriuſque facturi, recepturi & ſubituri, quod in hac parte, &c. Dat. apud Forde menſe decemb. Domini, & translat. noſtræ annis ſupradictis.

ANNO CHRISTI 1408.

Pro executione novellarum conſtitutionum citatio.

Ibidem. Thomas, &c. dilectis in Chriſto filiis, cancellario univerſitatis Exon. ejuſve locumtenenti, ſive commiſſario; nec non magiſtris Richardo Courtenay, & Richardo Talbot, aliiſque univerſis & ſingulis zelatoribus fidei Chriſtianæ per univerſitatem Oxon. ac noſtram provinciam Cant. ubilibet conſtitutis ſalutem, &c. Fide digna relatione, ſed non ſine gravi admiratione & diſplicentia pridem audivimus, quod quidam Johannes Keyby, Johannes Luk, Rowlandus Bwys, & Robertus Burton, magiſtri artium, quin potius errorum diſcipuli, quodammodo converſi in arcum pravum, intenderunt rem amaram contra noſtras provinciales conſtitutiones ad deteſtationem errorum & hæreſum, & pro firmitate S. matris eccleſiæ et determinatione ejuſdem nuper editas, exacuentes ut gladium linguas ſuas, ipſis conſtitutionibus noſtris provincialibus, immo et in pluribus determinationi S. matris eccleſiæ, tam publice quam occulte contraveniunt, et velut de conventu malignantium exeuntes alios ad conſimile præcipitium ſecum trahunt, ac eis contra conſtitutiones præfatas agentibus, favent publice et adhærent. Volentes idcirco dictas noſtras conſtitutiones exequi, ut tenemur, et ipſorum delinquentium temeritatem debita coercitione punire, vobis communiter et diviſim committimus, etc. quatenus citetis ſeu, etc. præfatos, etc. quod compareant, etc. 15. die, etc. ubicunque de et ſuper præmiſſis et ea concernentibus contra fidem noſtram catholicam, et noſtras conſtitutiones præfatas per eoſdem attentatis, et contra eoſdem objiciend. et probandis de juſtitia perſonaliter reſponſuri, facturique ulterius, etc. quod juſtitia ſuadebit. Et quid feceritis in præmiſſis et. Dat. ut ſupra.

ANNO CHRIST. 1408.

Archiepiſcopi Cant. declaratio provincialis conſtitutionibus editæ.

Ex reg. Arundel. f. 119. a. Thomas, permiſſione divina, etc. Univerſis et ſingulis venerabilibus fratribus noſtris provinciæ Cant. ſuffraganeis, ſalutem, et fraternam in Domino charitatem; ac omnibus et ſingulis rectoribus, vicariis, et aliis, quorum intereſt, quibuſcumque, per noſtram Cant. provinciam ubilibet conſtitutis, ſalutem, gratiam, et benedictionem. Ex fideli relatione in præſenti prælatorum et cleri convocatione nobis facta concepimus, quod ſunt nonnulli noſtræ Cant. provinciæ ſubditi et ſubjecti, qui conſtitutionem noſtram provincialem, juris communis executivam, contra officium prædicandi temere uſurpantes nuper editam, ſiniſtre interpretari nituntur, ac ipſius prætextu fratres quatuor ordinum mendicantium; niſi quatenus litteras ordinariorum ſecum deferant, ab eodem prædicandi officio omnino excludere prætendunt, et contra mentem ipſius ſtatuti manifeſtam. Nos igitur ipſis excluſionibus via juris et juſtitiæ obviare volentes, vobis conjunctim et diviſim committimus et mandamus, quatenus univerſos et ſingulos fratres dictorum quatuor ordinum, videlicet, Prædicatorum, Minorum, Carmelitarum, et Auguſtinenſium, cum ad loca veſtra venerint, verbum Dei prædicaturi, more ſolito et antiquo admittatis, dicta conſtitutione noſtra, cum eos non prohibeat prout nec debuit, in aliquo non obſtante. Dat. Londonii decimo die menſis Martii, annis ſupradictis.

CONCILIUM REMENSE

A Guidone de Roya Archiepiſcopo Remenſi an. 1408. celebratum.

IN hac Synodo ad 22. Julii anni 1407. convocata, ac Epiſcopis non comparentibus in 8. Novemb. ejuſdem anni, ac demum ad diem 28. Aprilis anni 1408. prorogata, varia de SS. Trinitate et fide Catholica; de Sacramentalibus; de habitu et converſatione Clericorum; de Monachorum et Monialium reformatione; contra officialium exactiones; de ſchiſmatis extinctione decernuntur, et ſcholæ Pariſienſis privilegia ab Urbis Prætore violata ſtatuminantur. Hujus memoriam conſervavit cl. Marlotus Hiſt. Clemen. tom. 2. l. 4. pag. 688. Vide etiam Gerſon. Opera tom. 2.

ANNO CHRISTI 1408.

ANNO CHRISTI 1408.

AD REMENSE CONCILIUM

Anno 1408. *habitum.*

ADDITIO.

Remenſis concilii vix meminit Labbei editor Venetus to. XV. pag. 1103. *Nobile additamentum exhibent opera Gerſonii, inter quæ legas ſequentem ſermonem ab eodem Gerſonio tunc dictum.*

SERMO FACTUS IN CONCILIO REMENSI

Anno Domini 1408.

Collat. ad MSS. Codd. Vict. 698. *Colbert.* 99. *&* 1972. *& Navarricum unum.*

Suppl. ſi. 1408. t. ope- Gerſon. 542. Dupin.

Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis, Originaliter *Joan. XVII.* & recitative in evangelio Dominicæ currentis præſentialiter lecto. Animadverte nunc, o bone paſtor, o reverendiſſime pater Sanctæ Sedis hujus Remenſis antiſtes, animadverte tu, qui animam tuam habes pro ovibus tuis dare, non venalem habere, non præjudicialiter retinere. *Leva* nunc *in circuitu oculos tuos & vide, omnes iſti congregati venerunt tibi*. Iſaiæ XLIX. 18. obedientes ſunt, non *ſicut oves errantes, ſed converſi* ſunt ad te *Paſtorem, & epiſcopum animarum* ſuarum, I. *Pet.* II. 25. ſecundum verba primi paſtoris Petri in epiſtola ejuſdem Dominicæ currentis. Interrogentur, qui & quales ipſi ſunt. Reſpondere convenit eis ex ſententia illud Gen. XLVII. 3. *Paſtores ovium ſumus*. Conveniat, & o utinam, illud alterum de evangelio cuilibet eorumdem: *Ego ſum Paſtor bonus*, qualis *animam ſuam dat pro ovibus ſuis*. Pro illis, inquam, ovibus, quæ propheticum illud canunt Deo; *Nos autem populus tuus, & oves paſcuæ tuæ*. Pſ. LXXVIII. 13. Miretur igitur, & affluat, & dilatetur cor tuum, cum videas tu, bone paſtor, coadjutores tuos, conſodales, duces gregis tui, ipſoſque rationales quoſdam paſcuæ tuæ, hoc eſt, provinciæ tuæ Remenſis, arietes. Quidni miretur in hac die, & affluat, & dilatetur cor tuum, cum promiſerit ſummus paſtor noſter dicens: *Ubi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi in medio eorum ſum?* Matth. XVIII. 20. Grandis promiſſio, viri patres & fratres, & omni conſolatione pleniſſima. Hæc nempe celeberrima congregatio, hæc tua convocatio ſanctiſſima, o bone Paſtor, numquid in nomine Jeſu facta eſſe vere putanda eſt? Putanda eſt profecto; fit enim ad extirpationem vitiorum, & virtutum plantationem. Fit ad evulſionem ſchiſmatum, & pulcherrimæ pacis radicationem. Fit denique ad fortem cuſtodiam gregis Dominici, ne male diſperſum, ne vagabundum, per deſerta negligentiæ rapiat, diſſipet, perdat, devoret ipſum lupus ille vorax infernalis; quin potius viſitatus crebro colligatur ſub unius ovilis tectum, quod eſt Fides Chriſtiana: illic protectione ſollicita foveatur. Ecce ergo Dominus noſter Jeſus Chriſtus in medio noſtrum eſt, viri Patres & Fratres. Intendite, quæ dico; Dominus in medio noſtrum eſt; quid aſpicitis, quid ſtupetis? Ita eſt, credite, non mihi, ſed pollicenti, qui mentiri non poteſt: *Ego* (inquit) *in medio eorum ſum*. Matth. XVIII. 20. Et quis ego? Qui loquitur, *Dominus fortis, & potens*, Pſ. XXIII. 8. Ipſe eſt *Paſtor bonus qui animam ſuam* dedit *pro ovibus ſuis*. O certe pulchra, o felix hæc, & Deo grata ſocietas, in cujus medio Dominus ille eſt, cui Angeli ſerviunt, cui ſol & luna famulantur. Nemo jam deſperet, nemo trepidet ex aſpectu, vel occurſu tot luporum rapacium, inſidiantium quotidie gregi Chriſti; confidat potius unuſquiſque in verbo Eliſæi: *Plures nobiſcum ſunt quam cum illis*, 4. Reg. VI. 16. Adeſt quippe Deus, adſunt & miniſtri ejus millia millium, & decies centena millia; Dan. VII. 10. quod ſi tales pro nobis, *quis contra nos?* Rom. VIII. 31. Ades & tu pulcherrima, non dicam, Pales, quam paſtorum deam Gentilitas fabulatur, ſed ſumma veri Paſtoris Mater, Virgo miſericordiæ, Virgo benedicta, ades plane, nam ubi Mater, ſi non ubi filius invenitur. Adimus ergo nunc te cum fiducia, quæ thronus es gratiæ, Mater miſericordiæ, ut *gratiam & miſericordiam inveniamus in auxilio opportuno*, Hebr. IV. 16. quod ut aſſequamur, præſentemus illud Angelicum; *Ave gratia plena Dominus tecum*, &c.

Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Fiat hoc, fiat. Congratulor tibi, o bone paſtor, congaudeo, & glorior in Domino; quoniam video, vident & cæteri omnes hic præſentes ſtudium tuum, zelum tuum, quo ad imitationem veri Paſtoris quæris per hoc ſacratiſſimum concilium dare animam tuam pro ovibus tuis. Et qualem animam? Animam ſane quæ triplici virtute prædita eſt. Habet itaque anima tua, ſicut & reliquæ de humana ſpecie, vim triplicem, habet vim rationalem reſpectu veri, vim iraſcibilem reſpectu ardui, vim concupiſcibilem reſpectu boni. Itaque *bonus paſtor dat* hanc totam *animam pro ovibus ſuis*. Fiat hoc igitur, fiat, quia: *Tempus faciendi Domine*, loquitur Propheta ad Dominum. Quare *tempus faciendi?* quia *diſſipaverunt Legem tuam*. Pſ. CXVIII. 126. Qualem Legem? Legem evangelicam, naturalem, & canonicam. Quibus modis? Innumeris & peſſimis. Propterea convenit nunc eccleſia magna,

gna, ecclesia totius hujus Remensis provinciæ cogitare quid facerent. Et bene quid facerent, ANNO CHRISTI 1408. quia *tempus faciendi*, tempus ponendi manus ad opus, & ad aratrum; alioquin quid proderit novas veteribus superaddere sanctiones, si non veteres fiant, nec novæ? Apponatur manus ori necesse est, hoc est, operatio locationi sit; *vox quidem vox Jacob, manus autem manus sint Esau*. Gen. XXVII. 22. Evitetur improprium quod vulgari proverbio melius sonat: *dictum optimum est, sed quærite quis hoc aget*. Illud insuper, quod objectum fuisse Platoni Seneca refert: *Aliter loqueris, aliter vivis*. Denique satis fuit mordax in Pastores responsio feminæ cujusdam devotæ. Hæc redibat de sermone quodam cum turba multa. Interrogatur ab obvio quodam, si sermo factus esset; nequaquam, inquit. Porro dum interrogans miraretur, suæque reversionis cum hominum hac copia causam requireret, ex quo non erat sermo factus; subintulit ipsa: *Sermo utique dictus est, sed non factus. Dicunt enim, & non faciunt*. Matth. XXIII. 3.

Fiat igitur ab unoquoque pastore, quod proponit Dominus: det *animam suam pro ovibus suis*. Illam itaque animam, quæ imago est beatæ Trinitatis, secundum triplicem vim prænominatam. Relucet nimirum in sua vi rationali, sapientia, seu veritas, quæ appropriatur Filio. Relucet in irascibili potentia, seu strenuitas, quæ appropriatur Patri. Relucet in concupiscibili benevolentia, seu bonitas, quæ appropriatur Spiritui Sancto. Hanc, o bone Pastor, totam animam, non unicam suæ virtutis portionem, curaveris dare pro ovibus tuis, triplici sedulitate pascendis. Nec enim æstimo te latere, quemadmodum olim primo Pastori Petro ter interrogato, terque respondenti, bonus Pastor Christus ter subintulit dicens: *Pasce oves meas; pasce agnos meos*. Joan. XXI. 16. 17. Et rursus: *si diligis me, pasce oves meas;* pasce verbo, pasce exemplo, pasce subsidio, pasce verbo prædicationis doctæ, pasce exemplo conversationis sanctæ, pasce subsidio charitatis piæ. Prædicatio docta fundatur in Fide quoad vim rationabilem. Conversatio S. roboratur in spe quoad vim irascibilem. Subventio pia consummatur in Charit. quoad vim concupiscibilem. Quisquis hoc modo paverit oves suas triplici pabulo salutari, verus imitator censendus est Pastoris boni, implens sententiam suam comprehensam in verbis thematis: *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis;* Joan. X. 11. Sic enim repellit ab ovibus suis rationalibus tres turmas Chaldæorum, interficere quærentium greges cum pueris, juxta figuram in principio Job positam. Sic arcet, sic reprimit tria luporum spiritualium genera sævissima ab ovibus Christi, lupum carnem, lupum mundum, lupum diabolum. Fides appropriate reprimit mundum. Quæ est *hæc victoria, quæ vincit mundum? Fides nostra*. I. Joan. V. 4. Spes coercet, & configit carnem, dum agit, *ut nostra conversatio sit in cælis*. Philipp. III. 20. non carnalis Charitas demum fugat diabolum, quia sola dividit inter filios regni, & perditionis, Dei scilicet, & diaboli. His itaque prælocutis tam pro fundamento quasi solido dicendorum, quam ut posito ordine lucido confusio fastidiosa, & memoriæ inimica vitetur, Pergamus consequenter juxta hanc tripartitam animæ tuæ virtutem, o beate Pastor, & exequamur tres in hac nostra qualicumque exhortatione partitiones principales sub ternario considerationum in unoquoque partitionis articulo, quatenus ædificium nostrum tamquam triangulari triplicitate subnixum, fortiori stabilitate subsistat. Erit prima partitio, de pabulo doctæ prædicationis. Erit secunda, de pabulo sanctæ conversationis. Erit tertia, de pabulo piæ subventionis. Fiat, fiat.

ANNO CHRISTI 1408.

Exequentes igitur primæ partitionis structuram, collocemus in ea primam considerationem, quæ talis est.

Consideratio prima.

Pascere oves pabulo prædicationis, dando animam quoad vim rationalem pro eis est officium de necessitate annexum pastorali dignitati: dura pro quibusdam, sed verissima sententia: Proba: perspicuum certe est, politiam ecclesiasticam a Christo legislatore sapientissimo perfecte constitutam esse, quippe ille est, de quo Moyses cecinit: *Dei perfecta sunt opera*. Deut. XXXII. 4. Sed ad hujus institutionis perfectionem exigitur nutritio spiritualis pro vita animarum conservanda, quemadmodum in politia terrena necessarius est corporalis cibus; alioquin sine pabulo convenienti, sicut illa temporalis, sic & illa spiritualis vita suo modo deficeret, nec esse communitas persufficiens. Ad hoc respicit dictum vetus a Christo renovatum: *Non in solo pane vivit homo*, &c. Luc. IV. 4. Oportuit igitur ordinare ministratores aliquos pabuli hujus spiritualis pro rationalibus ovibus gregis Christi, ne perirent, qui hoc agere, & possent ex officii auctoritate, & deberent ex superioris obligatione. Tales vero, quales alios convenientius accipimus, quam Prælatos? Hos ideo *Pastores* appellat crebro scriptura tam veteris, quam novi testamenti, increpans eos qui non oves, sed se pascunt. Unde nec puduit Deum ad hujus rusticanum humilitatis exemplum sese dejicere: *Ego sum Pastor bonus*, &c. Joan. X. II. Hinc Malachias cap. II. 7. *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore ejus requirent*. Propterea enim *dedit* Deus *ipsis regiones Gentium, & labores populorum, ut custodiant justificationes ejus, & Legem ejus exquirant*, Ps. CIV. 44. 45. & *sint parati*, juxta quod vult Petrus: Omni poscenti reddere rationem de ea, quæ in eis est, Fide & Spe. 1. *Pet.* III. 15. Hinc Paulus ad Timotheum, & ad Titum, & alibi pluries, vult Episcopum doctorem esse, & potentem *instruere in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere*. Tit. 1. 9. Hoc officium prædicationis ita prætulit, quasi de reliquis nulla sibi cura videretur. Unde & dixit: *Non misit me Christus baptizare, sed prædicare*. 1. Cor. 1. 17. Conformis est ad hoc Apost. responsio dicentium: *Non est æquum nos relinquere verbum & ministrare mensis*, &c. Act. VI. 2. Quanto magis, existimas, hoc dixissent de aliis operibus minus sanctis, minus spiritualibus, atque piis? Sed, ô mores! ô tempora! ludibrium nunc apud quosdam ex Prælatis, vel probrosum aliquod artificium suaque indignum dignitate, prædicatio, vel publica ad populum exhortatio judicatur. Est, inquiunt, hoc officium, vel Mendicantium, vel pauperum Theologorum. Adeo nihil sapit quæ Dei sunt animalis homo, adeo qui de terra est, nihil nisi de terra loqui potest. Sed

di-

dicunt: prædicamus gregi noſtro per ſubſtitutos, prædicamus per tales qui ſe libenter ad hoc opus ingerunt; et hoc nonne ſatis eſt? Nonne multiplicatio ſit ſermonum tanta, quod in nauſeam tranſit audientium? Agimus utique alia grandia et ardua, dum juriſdictionem noſtram, dum temporalitatem vigilanter protegimus; ſpiritualia enim ſine temporalibus diu eſſe non poſſunt. Sed reſpondeant velim: primo quid decentius atque ſalubrius, aut quod acceſſorium Prælatus per ſe ipſum exerceat, et principale per ſubſtitutos, vel e contra? Si enim illud oportuit facere, ſcilicet prædicare, et aliud non omittere, ſcilicet juriſdictionem defendere; ſit executor principaliorum ipſe qui principalis eſt habendus; quia etſi Prædicatio poſſit per ſubſtitutum fieri, quanto magis id, quod minus eſt, temporalium defenſio? Advertas proinde quam pauci ſunt ſermones in tam multis, multis inquam, numero, ſed perfectionis laude rariſſimis. Quare? quia adulteratur verbum Dei atque corrumpitur, dum vel quæſtus æſtimatur pietas, vel dum miſcentur errorum mala ſemina, vel inutilia, ſteriliaque narrationum frivolarum zizania ſuperſeminantur. Ita profecto cura vigilantior apud quoſdam ex prælatis habetur in eligendis mercenariis pro cultura agrorum ſuorum, quam habeant in electione bonorum prædicatorum pro cultura ſpirituali animarum. Denique quia ſolum temporalium defenſionem, vel adminiſtrationem attendunt; nil mirandum ſi conſequenter cenſeant procuratores & advocatos, vel prudentes aliquos de ſæculo in cautelis & traditionibus humanis præferendos eſſe viris quantumlibet in ſacra doctorina & ſpirituali converſatione pollentibus: nam ſecundum præſtitutionem finis, de conferentibus ad finem judicamus. Addamus ad priora, quod officio cuilibet, cuilibet Hierarchico tantum annexa eſt prædicationis obligatio, quantum plus vel minus approximaverit paſtorali dignitati, quemadmodum ſunt archipresbyteratus, curiæ parochiales, archidiaconatus, decanatus & ſimiles. Unde ſpectat ad curatos cognoſcere ſummatim, & in quodam generali præcepta legis cum quadam explanatione groſſa, articulos ſimiliter fidei noſtræ, traditionem quoque Sacramentorum, diſtinctionem peccatorum ac eorum quæ ſunt reſervata a non reſervatis, inſtitutiones feſtorum, & ſi qua ſunt ſimilia. Pertinet autem ultra hæc ad prælatos, ſcire rationem ſubtiliter ac particulariter reddere adverſus hæreticos protervos de prædictis. Denique cum beneficium detur propter officium (officium, inquam, non tantum in horis dicendis, ſed tantumdem vel amplius, in concernentibus de propinquo vitam, & paſturam gregis Dominici) dijudicent apud ſe hi, qui prædicationis officium ſibi maxime debitum vel neſciunt vel omittunt, vel deteriori ſacrilegio ſpernunt, & irrident. Dijudicent, oro, ſi beneficium tale rite, juſteque recipiunt aut retinent, non minus quam ſi negligerent eccleſiaſticum in horis dicendis officium. Dijudicent an fructus beneficiorum ſuos faciant & ſimilia, qualia non eſt meum nunc definire, quamvis æmula curioſitas vehementer expoſceret difficillimum in hac re judicium; ſed abeat aliorſum in toto hoc noſtræ exhortationis excurſu, & quod fieri debere monſtratum eſt, fiat, fiat.

ANNO CHRISTI 1408.

Conſideratio Secunda.

ANNO CHRISTI 1408.

Paſcere oves pabulo prædicationis, dando animam rationalem pro eis; ſicut eſt officium magnæ dignitatis, ac pietatis; ſic grandis in eo difficultas invenitur. Si *pietas*, juxta apoſtolicam vocem, *valet ad omnia*; 1. Tim. IV. 8. quæ major altera, quæ dignior pietas excogitari poſſit, quam quæ liberat animam a morte perpetua, quæ protegit eam, ne lupis infernalibus pateat in devorationem; quæ tandem ducit & perducit ubi *ingredietur & egredietur & paſcua inveniet?* Joan. X. 9. Huic officio quæ vel qualis altera miſericors largitio valebit æquari? Si magnum eſt paſcere carnem protinus morituram, ut interim vivat; animam in æternum victuram, quam pretioſum eſt paſcere ne pereat? Dura eſt nimis illa Prophetæ lamentatio: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis*; Thren. IV. 4. ſi ad carnem referas; ſed durior in immenſum, ſi de ſpiritu ſermo fiat. Accipite quomodo concluſerit Jacobus epiſtolam ſuam: *Fratres*, inquit, *ſi quis ex vobis erraverit a veritate & convertet quis eum; ſcire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvabit animam ejus a morte, & operit multitudinem peccatorum.* Jacob. V. 20. Porro difficultatem curæ paſtoralis paſtores ſancti, quales Gregorius *in ſuo paſtorali*, & Chryſoſtomus *in alio* ſimiliter *paſtorali ſuo* ad Baſilium diligenter aperuerunt, aſſignantes præcipuam difficultatis rationem ex prædicatione verbi Dei. Tanta quippe in ovibus paſcendis pabulo prædicationis varietas, & velunt contrarietas accidit, ut quod unam nutrit, maceret alteram, aut mactet.

Poſcentes vario multum diverſa palato.

Culpaverit aliquis avaros; prodigus inde ſumet argumenta ſuæ profuſionis iniquæ. Culpaverit prodigos, avarus inde tenacior, ſordidiorque efficietur. Sic eſt invenire in omni vitiorum extremitate, niſi cautiſſima ſollicitudine ſic arguat unum vitium, quod alterum ſimiliter inculpetur. Hoc autem ſemper & ſolerter agere per gladium verbi Dei ſecantem a dextris & a ſiniſtris, ut medium virtuoſi itineris liberum pateat ad incedendum viam regiam mandatorum Dei, tam arduum puto; prædicatorem quoque tam prudentem & vigilem exigere ſentis, ut vix poſſit unus ex millibus inveniri. Adde, quod auditorum quidam hebetes ſunt, quibus pene nihil poteſt quantacumque prolixitas decies repetita inculcare. Alii prævolant ingenio, confeſtimque fit apud eos omnis moroſitas oneroſa. Quam pauciſſimos inſuper videbis auditores qui fideliter & diligenter attendant ea quæ dicuntur, qui non ea quæ audierint, ſed quæ audire putaverint trahant ad ſua deſideria fovenda potius quam eradicanda, ſeu moderanda. Vertitur eis verbum Dei in proverbium & fabulam, trahuntque illud ad omnem partem contradictionis, ſicut de ſono campanarum agunt pueri. Sicut etiam in fabulis de lupo ſyllabizante narratur, qui audiens *pa* & *ter*, dijunxit ex his *Agnel*. Quare? quia ſic in imagine ſua verſabatur. Tales denique ea quæ male intellexerit pejus interpretantur, & peſſime deferunt ad cæteros, invidia vel ſtultitia ſtimulati: gerunt ſimilitudi-

dinem cribri vel colatorii lactis; effluit ab eis quicquid purum susceperant; purgamenta sola, ut festucæ, sordes & paleæ retinentur. Exigitur ergo ad officium prædicationis ingenium velox, solers, atque versatile, velut in non prospecto tempore, a dextris, a sinistris, ante, retro, sursum, & deorsum. Exigitur eloquentia torrens & vehemens, suadibilis & suavis, copiosaque, ne adhæreat lingua palato & aresçat. Nec minus temperatam esse convenit, ne nimis effluat semen generativum filiorum Dei, & sordescens inutile fiat ad generationem. Exigitur cognitio scripturarum sacrarum cum cæteris omnibus quæ ad mores spectant. Inde est illa, dum pastor consecratur, interrogatio: *Scis utrumque testamentum?* Quorum aliqui, qua conscientia respondeant, *Scio*; ipsi viderint. Exigitur multiplex experientia actuum humanorum, & conditionis annotatio eorum qui docendi sunt. Exigitur exemplaris vita, & conversatio irreprehensibilis, *in medio nationis pravæ*, Philip. II. 15. aliena ab omni crimine, præsertim ab avaritia & Luxuria, quæ maxime sunt contraria famæ: alioquin plus destruit exemplo, quam ædificet verbo. Vox operum fortius sonat quam verborum. Exigitur denique gustatio spiritus per contemplationem; alioquin cæteros accendere ad æternorum desideria qua fronte præsumpserit, si frigidus in se totus & algidus remanserit? Vide nunc si officium prædicationis existimaveris leve, passimque omnibus imponendum. Nihilominus ipsum quod tantæ pietatis & difficultatis ostensum est, fiat, fiat.

ANNO CHRISTI 1498.

Consideratio Tertia.

Pascere oves auctoritative pabulo prædicationis, dando animam rationalem pro eis, est officium, quod nulli fas est exercere, nisi missо; nec mitti quispiam debet, nisi idoneus & probatus. Primam partem brevibus verbis absolvit Apostolus: *Quomodo*, inquit, *prædicabunt, nisi mittantur?* Rom. X. 15. Confunderetur enim penitus ecclesiastica hierarchia, si cuilibet indifferenter auctoritativum prædicationis officium laxaretur. Patuit in Turelupinis & aliis idiotis, quos hæc audacia fefellit, & in varios traduxit errores. Auctoritativum vigilanter diximus, quia fraternam correctionem, secretam scilicet, aut amicabilem, quæ ædificare, non scandalizare præsumit, lex christiana, cujus finis est charitas, concedit omnibus, dum ait: *si peccaverit in te frater tuus*, &c. Matt. XVIII. 15. Sic enim dicit sapiens, mandasse Deum *cuilibet de proximo suo*. Eccli. XVIII. 12. Et nihil humanum putabat Comicus senex a se alienum: nullus enim peccat, quin noceat universis, tamquam si membrum corporis vel pars exercitus spiritualis depereat. Fit autem missio ad prædicandum solemniter, vel per Deum immediate, quæ tamen probari debet apud recipientes; vel per miraculum, vel per prophetiam, vel aliud sufficiens tale signum. Aut fit per Deum mediante superiorum auctoritate, quibus impositum est hujus auctoritatis vinculum: fit rursus nonnunquam missio talis ex ipsa necessitatis lege, quando non aliter posset Fidei seu morum veritas inviolata servari. Ubi verum est illud: *Pasce fame morientem; si non pavisti, occidisti*. Porro nullum debere mitti, qui non fuerit idoneus & probatus, docent artes cæteræ, quas exercere non præsumit ignarus ipsarum. Sicut ex Horatio sumpsit Hieronymus.

ANNO CHRI 140

Quod Medicorum est, Promittunt Medici, tractant fabrilia fabri.

Removet Apostolus ab officio prædicationis mulieres: *Mulierem*, inquit, *docere non permitto*. 1. Tim. II. 12. Investigemus rationem, & invenimus multos ex viris prohibitos. Spectat nimirum ad pastoralem doctorem constantia, spectat prudentia, spectat pudicitia, ut sit in eo facultas, veritas & bonitas. Constantia dat, ne succumbat adversis, ne cedat convitiis vel injuriis, ne rumoribus falsis & indignis, vel inflетur ad gloriam, vel contabescat ad ignominiam. *Neque enim gladiator* (sicut dicit Chrysostomus) *plus habere debet animam in manibus*, hoc est, eam ultro morti dare, *quam prædicator*. At vero quis nesciat mulierem imbecillem esse, fragilem, inconstantem; sic pueri, vel adolescentes, pueros dico, vel ætate, vel moribus; sic omnes quærentes *quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi*. Philipp. II. 21. Cedunt namque ad primam injuriæ, vel contumeliæ personalis, seu jacturæ temporalis suspicionem, tamquam arundines vento mundani timoris agitatæ. Prudentia dat pastorali doctori ut nec fallere velit, nec falli leviter possit. Sed audi quid de judicio mulierum dixit Aristoteles; quoniam *instabile est invalidum*. Sic apud Comicum dicuntur mulieres prope sicut pueri levi sententia. Quod viderat egregius Poeta dicens:

Varium, & mutabile semper Femina.

Quot autem inveniuntur inter viros, quorum judicia circa agibilia & credibilia, vel nullum est, vel obscurum, timidum & incertum, vel erroneum? quia nec ipsos erudivit lex Dei, nec regularis bene vivendi disciplina perdocuit? Solidum idcirco nequeunt aliis circa scrupulosas quæstiones suas dare consilium, tanquam interrogatio fiat eis de ignotis, nec expertis. Continentia denique dat pastorali doctori, ut nec in se lubricitatem admittat; nec ad illam auditores alliciat. At vero mulieris vox, facies, gestus, quasi tedæ sulphuribus illitæ, audientes & spectantes adurunt faciliter, & in pravam desideriorum carnalium flammam accendunt. Sic virorum aliqui muliebriter fracti sine nervis disciplinæ, plus eloquio & gestibus effluunt in lasciviam, ipsamque provocans, nutriunt & augent, quam extinguant.

Festinabam in ipsa meditatione mea pergere post hanc triplicem primæ partitionis considerationem ad aggressum secundæ partitionis, locuturus de pabulo sanctæ conversationis; tum ecce visa est astitisse industriosa sedulitas, affirmans non satis esse, si deducantur in medium defectus existentes circa pabulum Dominici gregis, nisi pariter invenirentur provisiones, & hoc tanto efficacius, quanto particularius: universalia enim parum, sed singularia multum docent. At ego dum has provisiones ab eadem industriosa sedulitate perquirerem; (cito enim secum sensi) enumeravit plurimas hic & in posterioribus, quarum paucas ante conspectum convocationis hujus

cele-

☞ celeberrimæ rememorari juſſit, repetens cre-
bro: fiat, fiat.

ANNO CHRISTI 1408.

Proviſio prima. Fiat in primis juxta præmiſſa executio decretalis illius, quæ in omni metropolitana eccleſia Scholam theologiæ conſtituit. Nec videtur Schola mendicantium ſatis eſſe. Expediret amplius, ut hæc inſtitutio (cujus quotationem, ſicut et aliarum, dominis Juriſtis linquo) extenderetur ad eccleſias cathedrales et alias collegiatas notabiles, ſic quod una præbenda eſſet ad officium hoc ſalutiferum ſpecialiter et irrevocabiliter applicata. Quemadmodum dominus noſter Benedictus, procurante Præceptore meo inclyto domino Cameracenſi conſtituerat; ſed neſcio quo pacto tam ſanctum opus e mediis (ut dicitur) manibus elapſum eſt. Concedebatur ut legentes et ſtudentes perciperent certis diebus et horis diſtributiones quotidianas, hac ratione qua intendentes temporalibus eccleſiæ commodis ſine ulla contradictione recipiunt. Expediret inſuper, ut monaſteria notabilia non carerent viris docentibus ſuos religioſos, etiam ab adoleſcentia, meditari in lege Domini die ac nocte. Alioquin poſtmodum in ipſo otio ſuo, quod contemplationi deditum eſſe convenit, qualiter exercebuntur ad divina? Tenenda denique eſſet decretalis prohibens ipſos audire leges, vel Phyſicam, artes ſcilicet practicis negotiis accommodas: Nam apud eos quæ ſcientia magis, quam Theologia deberet vel doceri, vel cognoſci?

Proviſio ſecunda. Fiat amplius apud ipſos qui ſe prædicationibus exponunt, examinatio prius circa generalia noſtræ fidei, & circa præcepta & mores; ut cognoſcatur ſi talia prædicare noverint, & ad ea principaliter prædicanda, ſecluſis fabulis anilibus & ludicris, compellantur. Arceatur inſuper tam generalis licentia apud quoſdam religioſos, qui protinus ut aliquis ſciverit duo verba proferre volubilitate linguæ, inthronizant eum in cathedra prædicandi. Inſtruantur denique, non detrahere ſuperioribus abſentibus in ſubditorum præſentia: nam hoc agere quid proficit, niſi ad ſubverſionem auditorum, apud quos inde nutritur rebellio, murmur, odium, impatientia, contumacia, protervia, & detractionis libido; cujus ſignum eſt, quia extollunt ſe detractores hujuſmodi, quaſi ſoli ſint, qui veritatem audeant palam dicere. Doceatur populus e contra obedire Præpoſitis ſuis, *etiam diſcolis* 1. Pet. II. 18. oſtendendo, quod *Dominus regnare facit* malos, & *hypocritas propter peccata populi*, Job. XXXIV. 30. & in eorum gravem pœnam. Sic habeat prædicator linguam, & linguam; Linguam pro ſubditis, & linguam pro dominis, & prælatis.

Proviſio tertia. Fiat rurſus proviſio ſufficiens curis parochialibus, ut ſibi poſſint de pabulo prædicationis providere, ſicut inſtitutio prior habuerat, quæ apud multos adhuc obſervatur, ubi mendicantes non abundant. Sic etiam in qualibet parochia cura ſpecialis juxta ſacros canones, de inſtructione parvulorum, præſertim in morum diſciplina ſecundum primitiva noſtræ religionis rudimenta. Eccleſiæ ſiquidem reformatio (ſicut quidam ait) debet inchoari a parvulis, quoniam ejus deformatio venit ab eis prave, & nequiter inſtitutis. Quamobrem fiat, ſicut prætactum eſt, proviſio ſufficiens aliqua pro magiſtris; fiat pro prædicatoribus idoneis, ſi ſint ſæculares, de præbendis; ſi mendicantes, aliunde per prælatos, & curatos, quatenus ad pietatem magis quam ad quæſtum ſuam valeant prædicationem ordinare. Itaque ſi procuratoribus, ſi advocatis, ſi aliis practicantibus aſſignantur ſedulo penſiones certæ, & magnæ, quamvis aliunde lucrentur; qualiter non abſurdum erit, non magis hoc fieri pro laborantibus gratis ad ſpiritalem ovium dominicarum nutritionem, dum exercent officium quod de neceſſitate monſtravimus annexum eſſe paſtorali dignitati? Sed improperando dicunt nonnulli prælatorum: Cur inquiunt, vos theologi, maxime doctorati non prædicatis? Cur *ſtatis* in ſtudio, vel in cameris *tota die otioſi*? Cur talentum ſcientiæ vobis collatum retinetis? Accipiant ſic loquentes veram hanc pro multis reſponſionem. *Nemo nos conduxit*, Matt. XX. 6. 7. neque licentia magiſtralis in theologia dat obligationem prædicandi, ſed oſtendit idoneitatem quam exercere non tenentur, niſi velint, vel aliunde mittantur cum mercede ſua. Addo, quod plus ſollicitudinis, & temporis apponet aliquis prædicator verbi Dei in uno ſermone rite componendo, retinendo, & pronunciando, quam advocatus unus per multos dies patrocinando. Cur ergo ſua mercede cariturus eſt, recipienda ab illo cujus debitum exercet officium, & non ſolum a populo? Hoc igitur fiat, fiat quod audacius introduxi; quia me ſentio ab omni ſpecie quæſtus alienum, cum ſatis jam habeam, Dei dono, de bonis eccleſiæ, ut ponam ſine ſumptu alieno evangelium.

ANNO CHRISTI 1408.

Proviſio quarta. Fiat poſtremo quoad hoc publicatio quorumdam Tractatulorum compoſitorum, vel componendorum, vel qui jam forte compilati ſunt, in quibus generalis tenor noſtræ fidei, & præceptorum, & ſacramentorum cum ſimilibus contineantur, quatenus in eis ſacerd. & curati ſimpliciores legere poſſint, & inſtrui quid ipſi ſcire, quid alios docere debeant, docere, inquam, etiam per ſcripturam talem, ſi non aliter cognoverint. Compelli quoque poterunt talia ſuis expenſis exemplaria ſibi comparare, quemadmodum fit de ſtatutis humanis ſynodalibus pro cura temporalium; & hoc niſi forſan aliunde charitas abundans prælatorum indigentiæ pauperiorum ſubvenire voluerit. Hic inſeri potuiſſet de lectionibus ſacris legendis ad menſam eccleſiaſticorum, & præſertim prælatorum. Item de cohibendis quæſtoribus iſtis laxantibus linguas ſuas ad falſitates, & ineptias. Sed hæc interim ſufficiant de proviſionibus circa primam partitionem, & ſuas conſiderationes ita commemoratas.

Secunda partitio principalis.

Audiſtis, præſtantiſſimi viri, patres, & fratres, quemadmodum diximus aliqua de paſcendis ovibus pabulo prædicationis doctæ, dando animam propriam ſecundum portionem, vel vim rationalem pro eis; nec ſum neſcius quanto plus plura, & altiora dici potuerant, ſed ſupplebit imperfectum meum ditiſſima veſtræ ſapientiæ magnitudo. Nunc priuſquam convertatur oratio ad alium modum paſcendi oves, ſecundum portionem iraſcibilem animæ, & hoc exemplo ſanctæ converſationis, dicatur id quod obtigit mihi in ipſa meditatione mea, dum circa hoc eloqui recogitarem, duce, vel comite induſtrioſa ſedulitate. Circumvolvebant

☞ oculos meæ considerationis per ovilia varia ecclesiæ militantis. Illic aspexi veros pastores habitantes in casulis, & portatilibus tabernaculis, scientes hic se non habere civitatem manentem, sed debere futuram inquirere. Illic similiter visæ sunt oves rationales gregis Christi signatæ omnes signo *Thau* de sanguine agni. Sed heu pericula, heu seductores, heu mille nocendi artes, mille movendi discrimina! quælibet ovis suos patitur hostes, suas insidias, sua certamina. Hanc vepres, spinæ, sentesque dilacerant; hanc æstus urens; hanc bruma rigens discrassiant; hæc infixa est in limo profundi, hæc ex altis rupibus præceps ruit; adhæret huic veterna scabies, alteri contagiosa societas morbum affricat, sicque fascinatio morbidarum transit in teneriores agniculos. Denique quid ovibus miseris erit tutum, quando (juxta proverbium Græcum) *Lupi fungunturofficio Pastorum?* Vel certe pastores conversi sunt in lupos, qui non parcunt ovibus. An non lupus tyrannus rapax, qui lanam & lac ovium, immo carnes & ossa, per violentam exactionem surripit, cassat, & opprimit? An non lupus tyrannus fallax, qui lanam & lac ovium, carnes & ossa, per astutiam procurationum, & advocationum subripit, cassat & dejicit? An non demum lupus tyrannus vorax, qui lanam & lac ovium, carnes & ossa, per gulam & luxuriam surripit, cassat, & inficit? Et ubi jam, obsecro, tales lupos rapaces, fallaces & voraces non poteris invenire, qui rapiunt, qui fallunt, qui devorant? Rapiunt cavillando, fallunt litigando, devorant luxuriando. Audiamus ex Ezechiele veterem summi pastoris querimoniam: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, quod crassum erat occidebatis; gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis; sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia*; Ezech. XXXIV. 3. 4. & reliqua in hanc sententiam. Juxta quæ, pro complemento nostræ hujus secundæ partitionis, induco tres considerationes cum duodecim provisionibus, quas industriosa sedulitas recensuit.

ANNO CHRISTI 1408.

Consideratio prima.

Bonus pastor nequit animam dare pro ovibus secundum vim irascibilem, nisi prius studuerit ejicere tyrannidem rapacem, quæ est lupus avaritiæ. Instituens itaque Paulus verum Pastorem docuit, *Hospitalem esse debere, & non turpis lucri cupidum*. Tit. 1. 7. Sed quomodo daret hospitibus sua, qui tollere satagit aliena, quique raptoribus alienis non obsistit? Videatur ergo quid admonet hoc loco industriosa sedulitas.

Provisio prima. Fiat, inquit, reformatio hospitalium: hoc est enim de cura pastoris; fiat hæc reformatio tam in temporali, quam in spirituali regimine, ne illic cura pauperum negligatur, præsertim ad salutem animarum suarum in patientia, & pœnitentia congruis, & in sacramentorum susceptione, qualis fructus est in hospitalium fundatione principaliter intentus. Expediret quoque sic fieri in quolibet hospitali qualiter observatur Parisiis uniformiter satis ad decretalem, de advocandis prius Medicis animarum, quam corporum. Illic confestim ut aliquis ægrotus quæritur introduci, prius intra januam confitetur & absolvitur. Erit insuper providendum apud professos, & professas, in hujusmodi Religionibus, sicut etiam fieri convenit in aliis omnibus, quatenus tria vota sua custodiant, obedientiæ, paupertatis, & castitatis. Nam inveniuntur ibi appropriationes manifestæ, sicut apud sæculares; sed eos exterrere debuerat mors Ananiæ, & Saphiræ. Quid insuper sibi volunt tot discursiones eorum per domos sæcularium? Et, o utinam nulla sint monasteria mulierum, quæ facta sunt prostibula meretricum! & prohibeat adhuc deteriora Deus.

Provisio secunda. Fiat amplius provisio contra tyrannides varias, & oppressiones miserabiles & indignas pauperis populi, maxime ejus qui subditus est ecclesiis, & hoc per prædones domesticos, per familiares inimicos, sub umbra sæcularium dominorum. Has oppressiones videre facilius est in rebus, quam exponere sermonibus. Quod si non moventur Pastores ex atrocitate rerum providere: qualis erit sermo meus, qui jacentes eos, & torpentes, valeat excitare? Moveat eos recogitata & lecta constans auctoritas Ambrosii, ut cui succedunt in simili dignitate, succedant in pari constantiæ stabilis inflexibilitate. Videant Pastores, ne odiosi mores sui fœtentes coram Deo, & hominibus, dent hanc causam gravaminis pauperis sui gregis.

Tertia provisio. Fiat ulterior provisio, ne pauperibus sua bona auferantur, vel detineantur. Hæc sunt ea bona quæ viris ecclesiasticis supersunt ultra simplicem victum, & vestitum, juxta decentiam sui status in ecclesiæ republica. Notissima est hoc loco, sed durissima Bernardi, atque Hieronymi sententia, qui retentionem hujusmodi, vel luxuriosam profusionem non dubitaverunt sacrilegium, immo omni sacrilegio, & deprædatione damnabiliorem appellare. Videant ecclesiastici, ne forte ob hoc, justo Dei judicio, proveniant rapinæ ejus, & conculcationes indignæ, & jurisdictionum suarum usurpationes; quia quandoque *quod non habet Christus, tollit Fiscus*, & quod subtrahitur egeno, rapit prædo. Hoc enim est veteris proverbii sententia, quod *abdita vulpium fiunt rapinæ luporum. Ut qui prædatus fuerit, prædetur & ipse*.

Hic insuper providendum erit de celeri Testamentorum complemento, non impedimento, per eos qui accelerare debuerant, ecclesiasticos Curiales loquor, per quos abusus incredibiles fieri memorantur, ita ut nec fidelis inveniatur in testamento hujus vel illius.

Quarta provisio. Fiat demum provisio circa ecclesias versas in dissipationem, quarum primitus extitit magnifica fundatio, quatenus in eis servitores assignentur juxta facultatem redituum, vel cum aliis uniantur, aut ex toto cassentur, ne sint hujusmodi beneficia depauperata, plus in scandalum & opprobrium, quam in Dei laudem, & populi ædificationem, sicut in Prioratibus nonnullis experiuntur. His itaque subvenire fundationibus antiquis sanctius esset, atque salubrius, quam fundare novas ecclesiolas, volendo sibi facere nomen. Supra modum convenit occurrere tantæ tamque fœdæ & abjectæ paupertati, immo mendicitati curatorum in locis plurimis, qui tamen positi sunt in Ordine essentiali, & Hierarchico ecclesiæ militantis, tamquam minores prælati, & discipulorum successores, quibus tamen nul-

la ob egeſtatem ſuam reverentia, vel obedientia datur a ſubjectis ovibus; quia nec inveniuntur viri ſufficientes, qui talibus parochiis ſic in egeſtatem verſis, velint perſonaliter deſervire: quodque adduntur eis frequenter a paſtoribus craſſis, vel officiariis ſuis, ipſis violentibus, onera oneribus, citationes, angariæ, taliationes; ita ut liberior ſit jam laicorum, quam eccleſiaſticorum talium conditio, nec jam ut populus, ſic ſacerdos Iſaiæ XXIV. 2. ſed liberior, & honeſtior populus, quam ſacerdos. Quod ſi tales deſervientes parochiis ſint tantummodo vicarii religioſorum, vel canonicorum, vel per proprios curatos ſubſtituti, cogantur ipſi principales de ſufficienti vitæ ſuſtentatione proviſionem aſſignare, vel de quadraginta, vel de quinquaginta libris annuatim; ne aliis in penuria laborantibus ipſi in otio totum diripiant; fiat hoc, fiat.

ANNO CHRISTI 1408.

Conſideratio ſecunda.

Bonus paſtor nequit animam ſuam dare pro ovibus ſuis ſecundum vim iraſcibilem, ſi retinet, vel in ſe, vel in ſuis tyrannidem deceptricem, quæ eſt lupus fallaciæ. Jubet Apoſtolus: *epiſcopus*, qui Paſtor eſt, *ſit domui ſuæ bene præpoſitus*, 1. Timot. III. 4. Aliter enim, ſicut idem arguit, *qua ratione diligentiam habebit eccleſiæ Dei*, ℣. 5. qui regere propriam neſcit Domum? Domus autem prælati curia eſt habens miniſtros, familiares, & officiatos, pro reddendo unicuique bona & ſimplici fide, quod ſuum eſt, non ad ſpoliationem, ſed correctionem: non ad corruptionem, ſed ædificationem; non ad multiplicandum lites ſuper lites, ſed ad compendioſum pacis ſtabilimentum. Sic autem charitas incipit a ſe, ſic & reformatio debet inchoari, ut primo fiat judicium a domo prælati, ſicut fit in univerſo a domo Dei, ne præterea contingat objici prælato: *Medice, cura te ipſum*. Luc. IV. 23. Et illud apoſtoli: *Qui prædicas non furandum, furaris*. Rom. II. 21. immo & ſacrilegium facis.

Prima proviſio. Quocirca ſuadet induſtrioſa ſedulitas, ut fiat efficax, non verbalis proviſio contra aſtutiſſimam illam, immo ſæpe apertam tyrannidem promotorum, & procuratorum, in angariis, & citationibus; quæ omnia cum injuſtiſſime comperti fuerint commiſiſſe, gratis abſcedunt a querela, nec jam gratis, qui recipiunt expenſas ab innocentibus abſolutis, deque calumniis perverſiſſimis, de diffamationibus præterea crudeliſſime impoſitis ipſi mercedem quæ eis male vertatur, recipiunt. *C'eſt le droit de la porte Bodet*. Eſt hoc, precor, æquitas? Nonne claudicat hæc diſceptatio? Eſſet nonne juſtius, ut hujuſmodi procuratores perciperent ſtipendia laboris ſui a dominis ſuis, vel prælatis, qui deberent ſubditis dare juſtitiam, quam ab innocentibus ſic vexatis? *Væ qui condunt leges iniquas*; ait Dominus per Iſaiam Cap. X. 1. 2. *& ſcribentes juſtitiam ſcripſerunt, ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei; ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent*. Notetur hic juramentum, quale debitum eſt præſtari per Advocatos, per Promotores, per Notarios, per Procuratores, præſertim ut nihil agant, vel foveant quod injuſtum eſſe, vel crediderint ab initio, vel poſtmodum compererint.

Secunda proviſio. Fiat inſuper abbreviatio tam diſpendioſarum litium, moderatio tot excommunication. tam a jure, quam ab homine fulminatarum. Et hoc nonnunquam pro defendenda, ſeu recuperanda re modica parum utili, vel profana; cum tamen baculus iſte primitus fuerit inſtitutus a Chriſto tamquam duriſſimum, ſummumque ſupplicium, quo nolentes eccleſiam audire, plecti deberent. *Quod ſi eccleſiam non audierit*, inquit Chriſtus, *ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus*. Matth. XVIII. 19. Nunc apud quoſdam talis regnat ſtoliditas, qualis apud illum qui, ut muſcam abigeret a fronte proximi, ictu ſecuris excerebravit eum. Itaque temporalis incommoditas vix reputari debet muſca pungens, per reſpectum ad æternam ſalutem quam auferunt aliquando perCuſſiones iſtæ per excommunicationes graviſſimas, quæ ut in aliquem ceciderint, vix abjici poſſint, trahentibus de una in aliam lupis Curiæ rapacibus.

ANNO CHRISTI 1408.

Tertia proviſio. Fiat amplius obſervatio decretalium prohibentium ne detur aliquod omnino in ſpiritualium adminiſtratione; aut ſaltem adhibeatur moderatio tam in collationibus ordinum, quam beneficiorum, in approbationibus Sacerdotum officiare debentium, in ſigillationibus quoque, & multis ſimilibus, plus ad quæſtum (ſicut dicunt aliqui) quam ad ſpiritualem profectum ſuperimpoſitis. Exequantur ſaltem iſta tali modo, quod *ab omni ſpecie mala* ſimoniaci ſcandali ſemet abſtineant. 1. C. Theſſ. V. 22.

Quarta proviſio. Fiat ulterius correctio ſubditorum, ſecundum qualitatem delictorum, & plus ad emendationem ſuam, & timorem aliorum, quam ad pecuniarum exactionem, quæ gregem ſimplicem ſcandalizat frequentius, quam ædificat; quod ſi delicti qualitas exigat imponere pœnam pecuniariam: exponatur illa in pios uſus manifeſte, ne plus ad avaritiam paſtorum, quam ſubditorum correctionem exacta videatur. Addimus hic incidenter de juramentis terribilibus exactis per officiales, & alios curiales officiarios, dum examinant aliquem criminoſum ſuper dicenda veritate; quibus tamen juramentis deferre nolunt, ſeu credere: qualia etiam violatum iri fore probabilius, quam oppoſitum ſuſpicantur. Hic nonne laqueus eſt manifeſtæ, aut crudeliſſimæ perditionis animarum? Cum inſuper dicat Apoſtolus quod omnis controverſiæ finis eſt jutamentum. Hebr. VI. 16.

Conſideratio tertia.

Bonus Paſtor neſcit dare animam ſuam pro ovibus ſuis, ſi in ſe, vel in ſuis tyrannidem voracem nutrit, quæ eſt lupus gulæ, atque luxuriæ. Sobrium quidem, nec multo vino deditum, nec præterea bigamum jubet apoſtolus epiſcopum inſtitui, Tim. III. 2. Tit. I. J. prohibens ex conſequenti crapuloſas comeſſationes, potus ad æqualia, meretricationes ſordidas, dare ſymbola, frequentare tabernas, quaſi non eis domus ſint ad comedendum, aut velut hiſtrionum more nullibi pejus habeant, quam in domo; & quæ illic detractiones, bone Deus, quales gouliardiæ, quanta in vitam hominum bene viventium, & ſobriorum deriſio, qui riſus, luſus, & geſtus indecori, uſque ad ſcandalum viliſſimorum mancipiorum, vel muliercularum, ſibi miniſtrantium? Sciunt, qui viderunt.

Prima proviſio. Qua in re conſulit induſtrio-

ANNO CHRISTI 1408.

ANNO CHRIST 1408.

☞ strioſa ſedulitas, ut fiat primo reſtrictio frugalis tantæ varietatis, & multiplicitatis ferculorum ſumptuoſiſſimorum in eadem menſa, uſque ad nauſeam, & prodigam vaſtationem earum rerum, ex quibus multi ventres pauperum paſci poſſent. Sileamus hic de ægritudinibus inde naſcentibus, de hebetudine mentis, de ſubverſione rationis, de occaſione rapacitatis, de temporis, quod pretioſiſſimum eſt, conſumptione. Conſideretur iniquitas illa, qualis quantaque eſt apud eccleſiaſticos viventes ex laboribus, & oblationibus pauperum, qui ita luxuriantur, quaſi gratis obvenerint ſibi, quaſi præterea ad nihil aliud nati fuerint: diligentius quoque paſcuntur apud eos, & carius aliquando canes, quam pauperes. Nec iſta dicuntur, ut laudetur in prælatis perſonis eccleſiaſticis ſordida tenacitas honeſtati hoſpitalitatique contraria; ſed adſit frugalitas liberalis, quæ non ſecundum inanem jactantiam, aut opinionem prodigorum, ſed ſecundum conſcientiæ virtuoſæ judicium menſuretur. Utrum vero, penſata temporum modernorum qualitate, ut expedientius prælatos ſplendere in ornatibus exterioribus, vel ducere vitam pauperum, Chriſto & Apoſtolis conformem in nuditate, aut vilitate veſtium, alio loco deductum eſt.

Secunda proviſio. Fiat amplius honeſta reſtrictio talis pompæ in multitudine oneroſa, & incompoſita, tot ſervitorum, tot equorum, & multorum conſumentium opes ſine menſura, ſine fructu. Adde quod enutrit homines iſtos comatulos, & adoleſcentes laſcivos otioſitas peſſima doctrix. Nam *multa mala docuit otioſitas* ait ſapiens *Eccli.* XXXIII. 29. cui peſſimæ comites ebrietas, & crapula conjunguntur. Ad quid aliud iſti tunc ſtudent, niſi vel inſidiari alienæ pudicitiæ, prodigi ſuæ, vel luſibus illiberalibus occupari? Hinc illa adinventio deformiſſima habituum variorum, hinc juramenta blaſphemiæ, & ſimilia, hinc luſus taxillorum, & ſimilium prohibiti, hinc omnia denique tollentia morum honeſtatem. Subditi vero cæteri quid faciunt, niſi quod viderint familiam ſui paſtoris facientem? imitantur certe & libenter: aut qua fronte juberet paſtor crapulam, & luxuriam a ſubditis ejici, qui aſſidue coram oculis, & in penetralibus ſuis illa intuetur, & gaudet exerceri? Proverbium eſt: *Qualis rector civitatis, tales & inhabitantes in ea*. Eccli. X. 2. Et: *Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus*.

Tertia proviſio. Fiat obſervatio jejuniorum ab eccleſia ſtatutorum conſtantior apud divites & potentes, præſertim eccleſiaſticos, apud quos, proh dolor! verſa ſunt jam velut in deriſum, cum ſoli fere pauperes, atque ruſticani jejunent, quibus vix eſt panis cibarius relictus ad ſaturitatem ſufficiens.

Quarta proviſio. Fiat inquiſitio diligens, & cauta ſuper peccatis enormiſſimis, qualia commemorat apoſtolus in principio epiſtolæ ad Romanos, quibus corrupit, heu! *omnis caro viam ſuam*. Gen. VI. 12. plus quam Sodoma, & Gomorra; & hoc ſine differentia ſexus, aut ordinis, aut gradus, aut generis, aut ætatis, aut religionis ſacræ, aut matrimonialis vinculi, aut affinitatis ſpiritualis, aut partium corporis honeſtarum. Credite fodientibus parietem per diſtrictam inquiſitionem in foro pœnitentiali, qui habentes obſtetricandi ſcientiam, educunt colubrum tortuoſum, & vident abominationes peſſimas, quæ fiunt. Credite, inquam, quia providendum eſſet omnino cum effectu, & diſcretione, contra tantam familiaritatem in cubilibus, & alibi, quam exercent parentes utrique cum utraque progenie, & affines affinibus in adoleſcentia, ſeneſque cum junioribus tam in religione, quam in ſcholis & alibi. Dubitaverim prorſus, ſi non deteriores mores trahunt aliquando pueri, & puellæ hac occaſione in parentum domiciliis, & religionum, & ſcholarum contuberniis, quam facturi erant in proſtibulis lenonum, vel meretricum. Et hæc interim dicta ſint de ſecunda partitione principali: operibus dicta firmentur. Fiat, fiat.

Tertia partitio principalis.

Tandem reliquum eſt pro complemento ſuſceptæ commonitionis aliquid dicere pro tertia, & ultima partitione de paſcendis ovibus pabulo charitativæ ſubventionis, dando animam quoad vim concupiſcibilem pro eis. Et quidem non invenio pabulum charitatis & gratiæ melius, efficaciuſve tradi poſſe gregi Chriſti, quam per debitam collationem ſacramentorum. Illic quippe gratia confertur in ſuſcipiente, virtute operis operati, hoc eſt, ultra, vel ſupra meritum ſuſcipientis, in virtute meriti Chriſti inſtituentis ſacramentum, & illud ſpirituali privilegio ditantis, ut inde opus privilegiatum nominetur. Concedet præterea ut miniſter ſacramentorum tunc maxime ſe diſponat ad gratiam, dum eam ſuo miniſterio ſtudeat apud ſubditas oves transfundere. Alioquin juxta probabilem, ſed formidabilem quorumdam doctorum ſententiam, ipſe novo ſe peccati laqueo ſtringit.

Propoſueram vero, velut in antecedentibus, ita & hic reducere tertiam hanc partitionem ad tres conſiderationes principales, oſtenſurus in prima de pabulo ſalutaris gratiæ per ſacramentum baptiſmi, confirmationis, & euchariſtiæ. Baptiſmus enim generat, confirmatio roborat, euchariſtia complementum præſtat. In ſecunda de pabulo ſalutaris gratiæ per ſacramentum pœnitentiæ, quod lapſos reparat, mortuoſque vivificat. In tertia de pabulo ſalutaris gratiæ per reliquum triplex ſacramentum, ſcilicet ordinis, matrimonii, & extremæ unctionis. Sed præoccupavit induſtrioſa ſedulitas brevitatem diligens, & allegans ſufficere, ſi proviſiones idoneæ ſaltem aliquæ uſque ad duodenarium numerentur.

Proviſio prima. Quamobrem dic, inquit, ut fiat primo diligens examinatio illorum qui miniſtraturi ſunt ſacramenta, ne forte ſint ignorantes formam neceſſario requiſitam in collatione hujus, vel illius ſacramenti, ac proinde nihil agant, ſeu conferant. Expertum eſt crebro, multos ex confeſſoribus per ignorantiam culpabilem formæ ſaramentalis non veram dare ſacramentalem abſolutionem. Sic obſtetrices, aut laici baptizare quandoque putantes parvulos, de quorum morte dubitant, non vere baptizant, quia forma debita & a Chriſto inſtituta non utuntur. Sic inventi ſunt quidam ex prælatis nonnunquam erraſſe in collatione ordinis ex defectu, vel formæ, vel materiæ, vel intentionis debitæ, ita ut ſuppleri, vel de novo fieri neceſſe fuerit ea quæ prius acta credebantur.

Proviſio ſecunda. Fiat adminiſtratio ſacramentorum omnium, ſicut Apoſtolus jubet, de

omni-

omnibus honeste & secundum ordinem, non jocis, & scurrilitatibus, quæ ad rem non pertinent. Errant hic fatui, & fatuæ in baptismo parvulorum, in celebratione matrimoniorum cum ululatibus impudicis, & fœdis irrisionibus. In auditione autem missarum cum quanta irreverentia & indecentia, videre quotidie est ad oculum. Nonne tangitur altare per laicos incompositos, comitatos canibus mingentibus ad pallas altaris? Quid de viris ecclesiasticis tempore ministerii sui in ecclesia, & in choro; quas ibi garrulitates non videbis, velut in foro muliercularum, & rerum venalium est; quas distractiones, quos risus, quos clamores, prohibente nemine ex superioribus; nam & superiores culpa par involvit? Quid demum de ritibus impiis illorum, quos Deus omnipotens vel corrigat, vel male perdat, qui nedum blasphemias, & insanias falsas exercere, immo defendere non verentur etiam in ecclesiis nobilioribus & hora missæ, quas palliant sub nomine fatuorum adversus quas alias conscripsimus.

Provisio tertia. Fiat collatio confirmationis sacramentalis frequentior per diœcesim, quia etsi non semper necessitatis sit ut actualiter suscipiatur, est tamen necessitatis ne contemnatur.

Provisio quarta. Fiat auditio missarum totalis diligentius a subditis, præsertim diebus dominicis, & festivis, & in suis parochiis. Versatur enim in hoc principaliter præceptum de observatione sabbati; nec excusatur omittens a violatione, cessante causa legitima. Provideatur hic, ne insistant mercaturis, & operibus servilibus tempore illo. Item de recedentibus statim post asperSionem aquæ benedictæ, vel dominici corporis elevationem. Quid insuper de multitudine præceptiva tot festorum, quæ vel non observantur, & ita peccatur; vel egestati subditorum mechanicorum non sufficienter consulitur, vel pessimæ otiositati, qua nesciunt rurales bene uti, janua grandis aperitur. Subintroeunt consequenter magno agmine ebrietates, lites, lusus improbi, expensæ sumptuosissimæ, choreæ plenę peccatis, & insanis, & carminibus blasphemis, immo & per inquisitorem damnandis; dissolutiones quoque luxuriosæ, & ad breve verbum, subingreditur malum omne; ita ut, quod pro honore Dei, & pro animarum salute fuit sapienter institutum, vertitur in contumeliam ejus, & salutis detrimentum.

Provisio quinta. Fiat in unaquaque diœcesi diligens electio confessorum idoneorum pro sacramento saluberrimo poenitentiæ digne ministrando. In hoc principalissima, & fere tota residet utilitas pro pabulo gregis Dominici. Nam per sacramentum hoc poenitentiæ reducuntur oves errantes, sanantur ægrotæ, pascuntur famelicæ, præsertim si confessor probus, si continens, si doctus, atque sollicitus affuerit. Alioquin si sollicitat ad malum, si ad quæstum solum mendicat, si negligenter, ignoranterque super confitentium transgressionibus inquirat, si per ebrietatem, aut iracundiam sigillum inviolandum quomodolibet effregerit, aut si demum blandiens obstinatis neque deserere peccata volentibus, eos absolvere tentaverit. Væ, væ, simplicibus ovibus Christi a talibus sacerdotibus, qui nôn jam *mercenarii*, Joannes X. 12. sed *rapaces lupi* Matth. VII. 15. vocandi sunt, quam longius abigendi.

Provisio sexta. Fiat confessio coram oculis omnium in patenti loco, ne subintroeat lupus rapax, in angulis suadens agere quæ turpe est etiam cogitare. Væ aliter agentibus, & sub familiaritatis specie in angulis, vel camerulis res ignominia plenas exercentibus, easque deteriore sacrilegio sub devotionis specie palliantibus, excusantibusque.

Provisio septima. Fiat reservatio casuum, seu peccatorum, moderatior. Providendum est saltem, quod nullus casus judicetur reservatus, quoad juvenes minores quatuordecim annis, quia nec habet ætas illa perfectum usum rationis, nec faciliter resistit tentationibus suis, vel malitiis alienis, nec audet leviter coram personis extraneis, & authenticis comparere; quantominus de pudendis, & verendis confiteri. Consulendum est insuper verecundiæ, & famæ mulierum, ne in suspicionem veniant maritorum, vel parentum, si crebro, si palam, si de longinquo ad poenitentiarios mitterentur. Expedit denique, faciliter & cito relinquere potestatem super occultis casibus ipsis curatis, & ordinariis; non enim de publicis loquimur peccatis: relinquatur etiam omnibus quos bona fide constiterit velle, & scire proficere animabus, non ad quæstum, vel subversionem. Tales quippe diligenter inquirendi essent, inducendi, & rogandi, immo conducendi; quanto magis dum se ultro, & gratis offerunt, admittendi. Poenitentiam itaque docet Hieronymus, *secundam post naufragium tabulam*, quam amplificare, & dilatare plus expedit, quam ut nimia arctatio sua nequeat illos recipere, qui allici, immo velut impelli debuerant. Qua super re extat quædam epistola longior ad pastoralem dignitatem.

Provisio octava. Fiat examinatio diligentior clericorum ad sacros ordines se offerentium, præsertim in vita, & moribus, de spe insuper continentiam quam vovent observandi, & ut Latinam linguam competenter intelligant, cum his quæ sacerdotale requirit officium. Alioquin consultius esset pauciores, sed electiores constituere, quam laxare passim per ovilia Domini tales sine disciplina, sine eruditione, sine continentia, nihil a dissipatoribus lupis differentes. Hic de concubinariis, & de suscipiendo, vel non suscipiendo sacramenta ab eis; de tolerando quoque eos, vel abjiciendo; de corripiendo insuper eos per superiores, non pro quæstu annuali eos confovendo, multa se offerrent tractanda, quæ alio loco disputata sunt. Hic præterea de non ordinandis ante ætatem legitimam, dispensatione non habita, caute agendum est, quia peccant ordinans & ordinandus: nec datur executio, immo nec ordo quandoque, si prælatus tales per expressum ordinare non intendat; est enim essentiale in collatione cujusvis sacramenti, conferentis intentio.

Provisio nona. Fiat matrimonialis conjunctio cum omni solemnitate, & bannis, neque in domibus profanis, sed in ecclesiis, ne incidat in illud improperium Apostoli: *Ecclesiam Dei contemnitis?* 1. Cor. XI. 22. Moneantur quoque diligenter per suos confessores ut infra limites maritalis licentiæ sese contineant, ne abutantur inhonestius & execrabilius seipsis, quam meretricantes in prostibulis.

Provisio decima. Fiat collatio diligens Extremæ unctionis, dum adhuc patiens sentitur com-

ANNO CHRISTI 1408.

compos mentis, quatenus admonitio salubris de salute propria, pia quoque ad hoc sacramentum devotio sibi proficiat; aliter quam si pressus ægritudine animus nihil attenderet. Est quidem hoc sacramentum reiterabile, est etiam necessitatis, ut non contemnatur; quamvis non ut continuo, vel semper suscipiatur. Hic de ægrotantibus specialiter in domibus hospitalium, deque sepeliendis eis cum pietate, dum illic forte ignoti moriuntur esset attendendum.

ANNO CHRISTI 1408.

Provisio undecima. Fiat frequentior, utiliorque visitatio per totam dioecesim, vel provinciam, spargendo ubique bonum semen verbum Dei, etiam si fieri commode potest, præsente prælato principali, prout jura volunt, ut circumeat parochiam. Hinc est cardo totius reformationis ecclesiasticæ. Hæc virtus omnis hujus, aut similis concilii provincialis. Quemadmodum enim vetere proverbio dicitur; *Oculus Domini impinguat equum*. Sic præsentis pastoris auctoritas nutrit, & pascit gregem suum. Ita tamen, si providus, & compositus in se, & familia sua pastor fuerit, & sagax; non lupus, non latro rapax. Hoc modo visitare nonne esset dare pondus auctoritatis, & honoris, verbo Dei, quod nunc per inertiam, vel omissionem, ne dicamus vilipensionem prælatorum, versum est apud subditas oves in opprobrium quoddam, & fabulam. Quare? quia videt populus solos mendicantes, & pauperes apud eos contemptibiles prædicare verbum, nec adesse prælatos, ut vel sua illud honorent præsentia.

Visitando denique exerceretur inquisitionis officium, perquirendo de doctrinis variis, & peregrinis, clam, vel palam seminatis, de sortilegiis, & superstitionibus, de blasphemiis, & contumeliis, & gravaminibus plebis per exactores curiales, vel alios; de excommunicationibus quoque justis, vel injustis, & citationibus, vel angariis. Exerceretur proinde sacramentum confessionis fructuosæ, & misericorditer, tam pro casibus reservatis, quam pro quibusdam criminibus, quæ parochiani celant quandoque propriis curatis, & aliquando non sine justa ratione. Concernit quoque hic visitationis modus archidiaconos, ne plus ad quæstum, & subversionem, quam ad pietatem, & ædificationem sua visitatio judicetur executa. Et ne si velut cattus abigens quidem mures a caseis, ipsos vero plus devorans. Hoc præterea respicit celebrationem annuam conciliorum provincialium, quia secundum verba juris, nihil pene sic mores disciplinatos ab ecclesia expellit, quam negligentia sacerdotum, qui contemptis canonibus ad corrigendos ecclesiasticos mores synodum facere negligunt. Deinde, ne quis diceret, quod sufficientes contra omnem prævaricationem constitutæ sunt leges a prioribus, subditur; quod ea quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti sententia debent condemnari, & velut repullulantia malis radicibus germina crebrius amputari, præsertim per visitationem, quæ est quædam applicatio legum ad operationem, & sua vivificatio, quæ aliter mortuæ sunt, vel langueseunt.

ANNO CHRISTI 1408.

Provisio duodecima. Fiat ad extremum reductio pulchræ pacis, tam turpiter exulantis, ad habitaculum totius ecclesiæ, & hoc per imprecationem divinæ misericordiæ, per morum correctionem qui nos sua perversitate a nobis, Deoque separant; per concilii generalis (si ita visum fuerat) celebrationem, in quo generales per christianitatem errores passim sparsi venirent hoc generali remedio corrigendi.

Pergebat hoc loco industriosa sedulitas velle plura, particulariaque super ipso schismate pestifero terminando differere, ut de subtractione, de naturalitate, de beneficiorum ad ordinarios revocatione; sed modestia repressit dicens: hic neque locum esse, neque tempus; jam quoque dandus est, ait, multiloquio tuo finis. Parui modestiæ, & sub exhortatorio quodam epilogo concludere taliter institui.

Bonus Pastor, ut audivit vestra devotio præclarissima, viri patres & fratres; *bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis*, Joan. X. 11. dixit Christus pastor ille, qui fecit quod docuit. *Nam cœpit facere*, post *docere*, Act. I. 1. ut qui potens erat prius opere, post sermone, prius coram Deo, dehinc coram populo, dedit animam suam pro ovibus suis in prædicatione, in operatione, in sacramentorum per mortem ejus vivificatione. Fiat hoc similiter a vobis. *Attendite* prius *vobis*, dehinc *universo gregi, in quo posuit vos Spiritus sanctus regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*. Act. XX. 28. Quamobrem inveniatur apud unumquemque vestrum, conformiter ad præmissam triplicitatem, & sacram evangelii lectionem, triplex conditio. Vocet unusquisque oves suas proprio nomine, & hoc prædicatione, & familiari exhortatione, vadat ante eas & hoc exemplari conversatione & sollicita directione. Defendat, & adjuvet eas, & hoc in sacramentorum religiosa ministratione. Sic associabunt eum sedula turba, canes latrantes in voce prædicationis. Sic audient vocem ejus oves, & sequentur, quia præcedet eas in gressibus operationis. Sic demum cognoscet singulas ex nomine, attendens diligenter vultum pecoris, in sacramentorum, præsertim confessionis exhibitione. Sic pascet eas tripliciter. Pascet verbo, pascet exemplo, pascet subsidio. Et hoc per seipsum, quod utique sanctius efficaciusque est; vel per idoneos visitatores substitutos: adjuvante Deo, & omnia confirmante, qui est pastor bonus, & Deus benedictus in sæcula sæculorum, Amen. *Finis*.

ANNO CHRISTI 1408.

AD REMENSE CONCILIUM

Anno 1408. *habitum*

ADDITIO.

Brevis inſtructio tempore quo celebrabatur Remis provinciale concilium anno 1408. *ult. Aprilis, collecta, tam ex ſermone illic habito, quam ex cedulis, & dictis variis plurimorum; & primo.*

CUm inſtitutiones canonicæ ſint ineffica-
ces, & languidæ, niſi per Paſtorem qui
eſt lux viva demandentur ad effectum, ſalu-
berrimum videtur pro reformatione, quod Pa-
ſtor, juxta canonicas ſanctiones, viſitet dili-
genter, & crebro ſuum gregem, aut per ſe
ipſum aut per vicarios doctos habentes plena-
riam ab eo poteſtatem in negotiis præſertim
ſpiritualibus expediendis, præcipue circa ma-
teriam Pœnitentiæ, prout eis viſum fuerit,
& cum moderato ſtipendio eis ordinando per
prælatum, qua in re videntur attendenda
pro quadam generali reformatione ea, quæ
ſequuntur, cum additione, vel diminutione
ſecundum circumſtantias, & cum opportuni-
tate remediorum, ſecundum prudentiam vi-
ſitantis.

Primo, viſitaturus perſonaliter aliquam pa-
rochiam prænunciet adventum ſuum prius in-
dicens per cedulam, ut ſi quis indigeat con-
ſilio, vel remedio ſalubri pro facto conſcien-
tiæ ſuæ, ſive in commutatione votorum, ſive
in caſibus reſervatis, ſive in aliis quibuſcum-
que, ſit paratus tali die & hora, ut tunc
confidenter adveniat.

Indicatur præterea omnibus parochianis ceſ-
ſatio ab omni opere, ut in eccleſiam com-
pareant.

Item, ſi Viſitator ſit prælatus, ultra hæc,
quod ad ſacramentum confirmationis digne ſu-
ſcipiendum ſe præparent. Quod ſi non ſit præ-
latus, indicatur adire eum quam primum
commode poterit.

Item, viſitator in principio ſui adventus po-
terit ad populum in Eccleſia facere admoni-
tionem brevem, conformiter ad illa, quæ
continentur in tractatulo compoſito pro eru-
ditione ſimplicium ſacerdotum, & popula-
rum in materia præceptorum, & conſci-
entiæ.

Item, viſitator poterit interrogare ab illo
vel de illo qui deſervit curæ parochiali, ſi ſit
curatus, vel vicarius, vel mercenarius con-
ductus.

Item, qualis eſt in habitu, & tonſura, in
victu, converſatione, & eruditione.

Item, quales redditus ſint in cura, & quo-
modo miniſtrentur.

Item de presbyteratus domo & utenſilibus,
& reparationibus neceſſariis.

Item, qualia habeat ſtipendia vicarius ille,
qui deſervit ſicut tactum eſt; & fiat ſufficiens
proviſio per principalem, ſive ille ſit curator,
ſive ad collegium (pertineat) juxta canones;
& ſciatur quo privilegio gaudet curatus non
reſidens; & ſi juſte.

Item, ſi in parochia ſit alia villa adjuncta
pro ſuccurſu, propter quam oporteat eum ce-
lebrare duas miſſas quandoque in die; & qua-
liter in hac ſe habet, & ſi in prima miſſa ca-
pit ablutionem; quod fieri non debet, quia
ſolvit jejunium naturale.

Item, videat ſi ille ſciat ea, quæ pertinent ad officium curati, & ſpecialiter in materia ſacramentorum, ubi majus eſſet periculum. Ut ſi ſciat formam pro Baptiſmo, Euchariſtia, pro abſolutione tam ab excommunicatione, quam a peccatis, nec non pro matrimonio, & extrema unctione. Et ſi neſciat, doceatur.

Item, ſciatur ab eo, qualiter ſe habeat in caſibus, dubiis emergentibus quandoque circa adminiſtrationem ſacramentorum, ut in miſſa, dum cadit aliquid in calicem, vel dum ſanguis effluit, vel dum non reperitur eſſe vinum in calice, vel ſi in pixide, ubi eſt hoſtia ſacra, invenietur vermes; & ſi neſciat, doceatur.

Item, circa baptiſmum dum puer eſt baptizatus ab obſtetrice, qualem ſe habet, & doceatur.

Item, ſi obſtetrices ſciunt unam formam baptizandi in parochia ſua; & ſuper hanc paterentur obſtetrices interrogari, & doceri, quod hæc eſt forma, ſpargendo aquam ſuper puero; *Enfant je te baptiſe au nom du Pere & du Fils, & du Saint Eſprit. Amen.*

Item, qualem ſe habeat erga infirmos viſitandos in articulo mortis, & doceatur.

Item, ſi celebrat ſemper jejunus, hoc eſt quod nihil ſumpſerit poſt mediam noctem ejuſdem diei, quodque poſt illam horam dormierit, & jejunus ſit; quoniam hoc non debet. *Abundat illud non.*

Item, ſi oſtendit hoſtiam populo antequam ſit conſecrata, quoniam hoc fieri nunquam debet, & abuſus opportune corrigatur.

Item, ſi unquam celebraverit ſuſpenſus a jure, vel ab homine per excommunicationem, quia de reſervatione inde contracta ſolus Papa vel ſui poenitentiarii tantum abſolvunt, & ſuper hoc doceatur.

Item, ſi celebravit coram excommunicatis cauſa timoris, vel favoris, vel quod nolebant recedere, & juxta materiam det ſuum conſilium.

Item, ſi dixit primam antequam celebret, ſicut debet fieri, niſi in die Natalis; & ſi poſt pollutiones nocturnas, vel diurnas ſtatim celebrat; ſuper qua re doceatur quid agendum, tum propter reverentiam ſacramenti, tum propter officii ſui neceſſitatem.

Item, quomodo ſe habeat in foro pœnitentiæ erga pœnitentes; qualiter interrogat de peccatis, inſtruit, abſolvit, remittit pro caſi-

bus

bus reservatis; et qui sunt casus sibi reservati; qualiter absolvit excommunicatos vel participantes, qualiter injungit pœnitentias; et si absolvit eos, qui nolunt habere propositum desistendi a peccatis, ut rancore, furto, luxuria. Quibus locis et temporibus audit confessiones. Si pro peccatis occultis dat pœnitentiam publicam, vel solemnem, sicut faciunt stulti pœnitentiarii in principio quadrageſimæ mulierculis, vel hominibus, qui sæpe nullam habent culpam, vel saltem non publicam super mortem puerorum suorum; et doceant diligenter de omnibus vel verbo vel scripto.

ANNO CHRISTI 1498.

Item, si ecclesiam suam cum ornamentis et sacro chrismate, et fontibus pro Baptismo teneant decenter, honeste, et secure. Si altare suum sit integrum. Si hostiam sacram mutant de mense in mensem, vel crebrius, et supra hoc sollicite moneat, et doceat.

Item, sciatur secrete per parochianos, vel alios de moribus suis, ut si sit continens, vel concubinarius, si sollicitat ad malum mulieres sibi confitentes, si per victum vel crapulam frangit sigillum confessionis signo, vel verbo; si sit lusor ad taxillos, vel aliter scandalosus populo, in tabernis, in juramentis horribilibus, et aliis, etc. et secundum hæc moneatur, vel laudetur, vel ejiciatur.

Item, si se reconciliavit, et per quos, dum vult celebrare.

Item, quos accipit adjutores in confessionibus audiendis circa Pascha, et si fratres se miscuerunt invito eo; et si parochiani sui omnimode se sibi vel ordinatis ab eo repræsentiant, licet ab aliis se dicant fuisse confessos.

Item, si pro negligentia sua aliqui pereant sine sacramentis, ut,... vel ægroti, si mulieres habentes pueros ex concubinatu admittit solemniter ad purificationem, quoniam hoc non debet.

Item qualiter denunciat Festa, quoniam sæpe fit excessus, & laqueus apponetur.

Item, qualiter facit absolutionem generalem in Pascha; & si nescit, doceatur, & detur sibi forma.

Item, si habeat statuta synodalia, & si faciat legere ea, etsi publicavit ea, quæ debet ex talibus populo nunciare. Et in hac debent prælati paucis esse contenti quoad illa, quæ concernunt temporalitatem ecclesiæ, sed magis de salute prouideant animarum.

Item, si sciat cantare & legere in Missali.

Item, si habeat in scriptis tenorem generalem præceptorum Dominicæ legis, & si denunciat suis parochianis, & qualiter; & sciat septem peccata mortalia, & hic videatur de doctrinali simplicium, vel de tractatulis sacris ad hoc ordinatis, quæ magis necessaria, & (utilia sunt) quam solæ constitutiones synodales, ut dictum est.

Cæterum post inquisitionem de moribus Curati, vel sui subditi; poterit fieri inquisitio ab eodem, vel aliis probis super conditionibus parochianorum, & hoc caute, in generali petendo qualia vitia sint notoria. Ut super hoc possit visitatoris sermo melius adaptari.

Inquiratur ergo, si in parochia sint excommunicati, ex quibus causis, ut visitans possit ad eorum absolutionem procurandam dirigi.

Item, si regnent ibi hæreses, sortilegia, & qualiter, & si sint superstitiones in ligaturis, scripturis, & brevibus appensis. Si blasphemiæ, usuræ falsæ, mercationes, furta, peccata contra naturam, adulteria & similia, quia secundum ista poterit visitator prædicationem suam, vel visitationem, vel confessionem ferventius adaptare ut dictum est.

ANNO CHRISTI 1498.

Item, si parochiani bene servant Festa principalia, veniendo ad missam, & stando per totam; & si recedunt sumpta aqua benedicta, vel post elevationem Corporis Christi.

Notetur hic de moderatione, qualiter fieri posset in tot Festis sive per hæc & concilium generale, sive per provincialia de consensu ejusdem concilii generalis; & notetur de festo Trinitatis solemnizando prout Papa noviter instituit.

Item, si solverunt decimas, de quibus, & quibus, & si veniunt omnes ad confessionem saltem in Pascha, ut dictum est; & si sciunt Credo & Pater noster, & si dicunt illa; & si non, compellantur ad dicendum, et sciendum.

Si vexantur ab officialibus prælati, vel aliis, & qualiter; & super hoc prouideat visitator.

Item, si testamentorum executores faciunt suum onus diligenter impositum; & si non, moneantur, & corrigantur.

Et si sint inter aliquos inimicitiæ capitales, & sic finiantur, ut poterit.

Item, si sint inter aliquos inimicitiæ capitales, & sic finiantur, ut poterit.

Item, si sunt inter eos lites motæ judicialiter, & quibus causis, & si possent ad concordiam summarie convocari, ut tactum est.

Item, si observant jejunia ecclesiæ, vel si irrident, & juxta hæc moneantur.

Item, qualiter instruantur pueri in parochia, & si sint scholæ ibidem vel prope. Quærant hoc in omni loco visitando, sive sit in religione, sive alibi, quia a pueris debet inchoari reformatio ecclesiæ, & prohibeatur hic nimia familiaritas fratrum, & sororum, & cum parentibus, quia jacendo cum eis alii suffocantur in corporibus, & deterius aliis provenit in moribus. Prouideatur igitur quod sint scholæ, ubi non sunt.

Item, si morientes in puerperio aperiuntur, ut infans vivus recipiatur, & baptizetur; quoniam hoc expedit, sed cum cautela.

Item, qualiter se habent parochiani in ecclesia; si reverenter & ordinate, et quiete.

Item, si fiant sermones apud eos, et per quos, et quando.

Item, si quæstuarii, seu quæstores veniunt ad eos, et quod missi sunt, et quid dicunt.

Item, si laici vel mulieres intrant chorum, et si ducunt choreas in locis sacris, et si illic celebrant convivia, et si induunt vestes sacras; et sic corrigantur, et prohibeantur.

Item, si reverenter se habent dum baptizantur sui pueri, vel dum fiunt matrimonia, vel in aliis sacris, vel ridendo, vel jocando, garrulando; & fiant nuptiæ cum bannis, & in Ecclesia parochiali; si infirmi prius quærunt medicos animarum, quam corporum. Et juxta hoc, quod fieri debet, doceantur.

Item, si parochiani turbant per se vel per canes, vel per infantes clamantes divinum servitium, quod nequaquam conveniens est fieri.

Item, si diebus festivis exercentur a justitiariis sæcularibus torturæ & quæstiones ad mortem; & si impediunt ne confiteantur ante mortem: quæ omnia fieri non debent.

Item si loquuntur irreverenter de prælatis,

& DD.

☞ & DD. & aliis, qui quærunt Extremam unctionem in infirmitate; si hæreticos, excommunicatos sepeliunt in cæmeterio, si exercent mercaturas in festo, & in locis sacris; & si exercent tunc opera servilia; & si in ecclesia sint archæ sive..... & secundum hoc doceant quid agendum sit. ANNO CHRISTI 1408.

Si parochiani excedunt in crapulis, & ludò prohibitis, & specialiter in nocte Natalis, aliis vigiliis sacris, & super hoc doceantur.

Amplius, si sint alicubi Judæi, videatur quod non seducant Christianos, nec signis careant distinctivis, & si velint converti, non omnino spolientur suis rebus.

Amplius, si in parochia sint domus religiosæ, vel hospitalia, fiat inquisitio secundum statum eorumdem, & qualiter servant vota specialiter continentiæ, & paupertatis sine proprio, qualiter curant dictis pauperibus & specialiter in spiritualibus, & ante quam recipiantur infirmi, confiteantur, quemadmodum fit in domo Dei Parisiis.

Item, si illic sint monachi compatres, si obligant ecclesias suas, & si fidejubeant; & super iis prohibeantur.

Rursus applicet se visitator per se, vel suos comites ad audiendum confessiones diligenter & morose, tam puerorum, quam magnorum modis idoneis, & secundum instructiones alibi memoratas, præsertim quoad peccata carnis, quæ difficilius, & periculosius extrahuntur. Nam in hoc stabit fructus præcipuus reformationis.

Item, si ille, qui deservit curæ, repertus fuerit idoneus, detur sibi bona potestas super casibus occultis reservatis; & præsertim quæ sunt frequenter repetita, & erga juvenes & feminas.

Item, si non reperiatur esse talis, instituatur in proximiori loco unus idoneus sæcularis, vel religiosus tamquam pœnitentiarius, ad quem possint remitti parochiani super talibus casibus reservatis, et super habendo consilio in talibus dubiis conscientiæ.

Item, pro debita appositione remediorum visitantem expedit, ut habeat, et haberi faciat tractatulos breves per parochias in vulgari de examinatione conscientiæ, et de casibus reservatis ad hos, vel illos, cum statutis synodalibus abbreviatis pro cognoscendo, quæ sint formæ præcisæ sacramentorum, nec non præceptis Dei atque similibus.

Item, pro tradendo certo et fructuoso modo reservandi peccata, videtur primo quod nullus casus debeat reputari reservatus apud pueros, et puellas minores 14. annis, propter causas in quadam epistola notatas, quæ incipit: *pontificali dignitate*.

Item modus traditus in synodalibus D. episcopi Cameracensis videtur idoneus paucis additis aut remotis. Primo loquitur episcopus sic dicens.

Reservamus nobis majora peccata, vid. peccata contra naturam in viris ultra 20. annum, homicidia, incendia, simonias, hæreses, apostasias, sacrilegium ultra 40. solidum, incestus cum patre, matre, filio, filia, sorore, fratre, cum religiosis mulieribus, et professis; injectiones violentas manum in parentes, ex deliberatione factas.

Sortilegia in sacramentis vid. in Eucharistia; vel Chrismate, oppressiones parvulorum voluntarias, et procuratas negligentia parentum in igne, vel aqua natos perdentium, perjuria solemnia, et fidei fractiones solemnes. In curia mea votorum solemnium transgressiones, maleficia impedientia coitum, procurationes sterilitatum vel abortorum, propinationes venenorum, magnas blasphemias Deo factas, casus eorum, qui falsificant litteras curiæ nostræ, vel abutuntur eisdem. Omnes excommunicationes tam a nobis, quam a canone latas exceptis inferius nominatis, et expressis, et omnia alia istis graviora, ANNO CHRISTI 1408.

Casus pœnitentiariis per decanatus commissi.

Committimus pœnitentiariis nostris generalibus per decanatus deputatis peccata contra naturam in omni ætate a mulieribus perpetrata; et in viris infra 20. annum; pollutiones manuum in omni ætate; perjuria et fidei fractiones, quæ non fuerunt factæ in curia nostra; votorum non solemnium transgressiones, Injectiones manuum in parentes, ubi non fuerit læsio gravis, vel deliberata; sortilegia, quæ non sunt de Eucharistia, vel Chrismate; injectiones manuum parvulorum in clericum usque ad 20. annum. Oppressiones parvulorum non voluntarias, sed casuales. Clandestinas nuptias, incestus exceptis peccatis matris cum filio, filia, fratre, sorore, omnia adulteria per duos testes aut plures qui iis interfuerint aut alias per quamcumque formam, vel infamiam probari possint, priusquam super iis ecclesiæ vel nostram jurisdictionem exercentibus satisfaciant; manuum injectiones mulierum in clericum, vel sacerdotem, ubi non est enormis læsio; quæ tamen si probari possit, ut prædictum est, prius læso, et ecclesiæ satisfaciat usque 40. solidum. Ita tamen quod debiti fiat restitutio ecclesiæ de eisdem; omnia peccata in quibus curati habent potestatem.

Item restitutiones incertæ convertendæ in pios usus.

Casus presbyterorum parochialium.

Curatis et eorum vices gerentibus committuntur inordinatus concubitus cum mulieribus, mollities, et peccata contra naturam in ætate puerili, in viris usque ad 14. annum, et in mulieribus usque ad 25. Adulteria ex viri peccato provenientia, damnificationes, et furta, dummodo fiat restitutio quam cito facultas se obtulerit. Sacrilegium usque ad 10. solidos, dummodo fiat restitutio ecclesiæ, injectio levis manuum in parentes. Sacrilegia in rebus minimis, et communibus, ubi non est horror & turpitudo; perjuria privata, in quibus nullus damnificatur, stuprum virginum; abortus non procurati sed causales.

De casibus nobis & pœnitentiariis nostris reservatis.

Curatis et eorum vices gerentibus, excepto mortis articulo aut alia manifesta necessitate, absolvendi omnem interdicimus potestatem. Sacerdotes vero confessiones mulierum cum quibus peccaverint, et fautores et mediatores non audiant, donec saltem a peccatis inter eos perpetratis alias confessi fuerint competenter, et cessaverit infamia, si qua fuerit, propter hoc contra eos; sed mittant eos ad honestos, et idoneos confessores. Absolvendi scilicet in casibus reservatis.

☞ Porro si talis visitatio, de qua loquimur, non fiat per parochias, videantur tamen ista diligenter interrogando singillatim de quolibet secundum statum suum. Et hoc dum venit ad synodum episcopi, et aliorum: et hoc vel publice, vel ad partem, Gallice vel Latine, prout expeditius, et utiliter videbitur. ANNO CHRISTI 1408.

Item, fiat talis examinatio de omnibus, qui approbantur ad regimen curarum priusquam eis hoc concedatur.

Item, DD. prælati, et alii habentes jurisdictionem, poterunt facere similes instructiones pro inquisitione facienda super abusibus, qui dicuntur fieri in curiis suis, ut sciant, et provideant, tamquam incipientes reformationem a se ipsis et a domo sua.

Notetur hic de juratis officiariorum requirendis, & servandis, quoniam exordinatum est.

Item, de juramento exacto ab illis, qui quæstionantur, vel per impositarios a mercatoribus, quorum tamen juramento non statur, cum finis omnis controversiæ sit juramentum secundum apostolum. Nam per ista grandis laqueus ad perjuria etiam publica, & solemnia procuratur.

Item, de testamentis expediendis sine tali sumptu, & tractatu in præjudicium grave animarum, quæ torquentur in purgatorio.

Item, de excommunicationibus tam frequenter, & leviter fulminatis a jure vel a judice.

Item, de promotoribus, qui dum faciunt vexationes injustissimas, nihil solvunt de expensis, nec puniuntur, sed reportant salaria sua ab innocentibus absolutis, diffamatis, & vexatis.

Item, de applicatione pecuniarum pro emendatione taxatarum in pios usus & publicos, quoniam aliter est scandalum contra prælatos in populos.

Item, ad evitandam notam vel speciem simoniæ in omnibus, ubi pecuniæ ad ministranda spiritualia, sicut sunt ordines, sepulturæ, baptisma, missæ, expediens videtur & conformiter ad jura, aut quod nihil reciperetur, aut cum moderatione majori, aut quod prius darentur spiritualia quam aliquid exigeretur, vel reciperetur temporale, sed postmodum quærerentur consueta; quæ si renuerentur contumaciter solvi, fierent tunc honestius acta contra tales. Et hic est interpretandum, si jura olim tradita contra dantes aliquid in omni re spirituali etiam in intuitu religionis sint in sua severitate servanda, sicut olim, aut quod non, alioquin fere totus ecclesiasticorum cœtus in damnationis statu est. Fiat igitur declaratio.

Item, in ministratione ordinis fiat diligentior inquisitio, & observatio ætatum institutarum per canones; & hoc pro religiosis, sicut pro aliis, nisi sint privilegiati: quia hic est laqueus formidandus pro prælatis, & pro talibus ordinatis, propter suspensionem, &aliam pœnam juris; vel propter defectum prælati, qui prædicunt publice, quod non intendunt tales ordinare. Sit subdiaconus in 18. diaconus in 20. sacerdos in 25. anno, nedum propter scientiam, sed & mores.

Item, quod non promoveantur sine certo, & stabili titulo beneficii, vel patrimonii sine fraude.

Item, sciant competenter loqui Latinum, & intelligere.

Item, denuncietur recipientibus ordines sacros, quod faciunt votum castitatis solemne, ne reputent se liberos ad fornicandum sicut fatui quidam putant. ANNO CHRISTI 1408.

Item, contra prædones, & vexatores terrarum ecclesiæ videtur procedendum, primo per viam publicæ & piæ prædicationis ad dominos, insinuando gravamina particulariter, ostendendo pericula suarum animarum, nisi providerint.

Item, quæ datur executio constitutionis, quam papa fecerat pro theologis; Immo varius pro ecclesiis; ut scilicet, in qualibet ecclesia cathedrali, & collegiata notabili sit una præbenda affecta in perpetuum pro uno theologo, qui legere, & docere, & prædicare sit adstrictus.

Similiter providendum esset abbatiis, & monasteriis, quod non carerent viris docentibus, eas, aut quomodo meditari in lege domini die, ac nocte; quia cum tali ignorantia quid de divinis intelligent, aut sapient?

Item, reformetur honestas in divino servitio, contra ludos fautorum contumelioſos Deo, & ecclesiæ; & hoc per executionem, vel privationem distributionum, vel incarcerationem.

Item, contra garrulationes indecoras in coro tempore servitii, quod fiant novæ constitutiones, aut jam edictæ conserventur.

Item, deberet fieri specialis inquisitio, & visitatio pro mendicantibus, tam in facto sermonum, quam confessionum, quam aliorum esse. Et specialiter quod evitentur consortia feminarum in camerulis, & detractiones in sermonibus, & fabulas aniles, & assertiones temerarias, diffiniendo, aliquid generale esse peccatum mortale, vel non esse.

Et inquiratur qualiter in præmissis se ingerant; & si contra decretalem hanc: *omnis utriusque sexus*.

Item, inquiratur de quibus peccatis remittunt ad pœnitentiarios, quia, quod dicitur, aliqui absolvunt de omnibus.

Item, si ministrent sacramenta contra prohibitionem juris. Si prædicant contra curatos, & sepulturas, & decimas. Si admittunt excommunicatos a judicibus ad sua consortia in divino servitio, ut cæteris, sicut ab aliquibus fertur esse.

Item, pro prioratibus desolatis, ubi non sunt nisi unus, vel duo religiosi, sæpe in scandalum sui, & aliorum, esset providendum, quia dum redeunt ad claustra, turbant reliquos, nec proficiunt.

Item, de observatione Benedictinæ pro monachis nigris, & aliis videatur illa, & quæ necessaria sunt, declarentur.

Item, videatur, num conferendo bene, et libere beneficia in casu reditionis beneficiorum, ad ordinarios, et de reliquis convenientibus.

Item providendum erit in excessibus visitantium plus sæpe ad quæstum, et pompam, et destructionem, quam ædificationem, et ordinetur certa taxa moderata.

Item, videatur de modo habendi certam contributionem pro tota provincia ad defendendum, et prosequenda ea quæ fuerunt ordinata, et quod ipsa universaliter, et prudenter exequatur usque ad aliud provinciale concilium, quod de termino in terminum fieri debet, et notetur pœna apposita, vel ordi-

☞ netur alia, quæ servetur; declaretur similiter, qui debet comparere, et qualiter.

ANNO CHRISTI 1408.

Item, si expediat tres, aut quatuor provincias quandoque similiter convenire.

Item, ordinentur conformiter ad decretalem aliqui, qui habent inquirere reformanda pro qualibet diœcesi, et referre cum avvisamento provisionem decentium in sequenti concilio.

Item, fiat in qualibet diœcesi monitio similis illi, quam fecit episcopus Parisiensis contra loquentes sub specie joci contra Fidem, et sacramenta, ut scilicet audientes denuncient tales episcopo loci, vel officiali, vel suo curato infra 8. dies, aut quam primum commode fieri potest. Et hinc essent puniendæ graviter cantilenæ, creancæ, et lubricæ et contra honorem matrimonialis sacramenti compositæ, et cantatæ. Et ita de plurimis quæ Deo monstrabit convenientibus in unum per locorum, et temporum, et morum qualitates. Hæc interim plus in modum cujusdam memorialis, quam doctrinæ substantialis notata sint. Det in exequendo spiritus sui robur Deus, qui est benedictus in sæcula. Amen.

Pontificali dignitati suus qualiscumque zelator clavibus bene uti.

Pastoralis auctoritas in casibus reservandis quoad forum conscientiæ sicut ad alia, quælibet potestas data est prælatis in ædificationem ecclesiæ, non in destructionem, sicut dicit Apostolus, et in favorem populi Christiani pro salute sua. Constat autem certissime, per plures expertos in Confessionibus audiendis tempore isto, quod reservatio stricta quorumdam casuum præsertim in gravioribus et cultis speciebus peccati carnalis, retrahit innumeras a confessione talium peccatorum; sicut sunt puellæ, et mulieres verecundissimæ et rurales idiotæ, a quibus vix potest extrahi confessio talium peccatorum, quantumcumque confessor sit sollicitus, humilis, morosus, discretus. Quod si remittatur ad prælatum vel pœnitentiarium de longinquo vel in publico refugiunt, et horrent, expertumque est millies, quod non vadunt. Sed nec ducenti, vel trecenti, immo nec mille pœnitentiarii sufficerent, alias in una diœcesi ad tales casus plene audiendos absolvendosque. Denique quid prodest, et certe obest plurimum, addere verecundiam super verecundiam, onera gravia super onera, et difficultatem confitendi talia peccata super difficultatem, quæ tanta est, ut vix credi possit. Et hoc præcipue quando peccatum secretum est, et quale quod actor perpetuo celabit ipsum, si velit, ut nec episcopus, nec alius inde notitiam inveniat.

Sed dices: talis si non revelaverit, damnabitur. Fatemur quidem; sed obviandum esset huic damnationi modis omnibus, potius quam addenda sit occasio. Expertum itaque est, quod hic terror reservationis nullos aut pauciissimos cohibet sic peccare; innumeros autem retrahit confiteri. Secus est in peccatis publicis quibuscumque, qualia sola secundum quosdam doctores olim jura condita reservabant. Ad quid nimirum; ut taxaretur pœna gravis, et publica per superiores talibus, in exemplum et terrorem aliorum. Sed in occultis cessat hæc ratio; quoniam pro talibus nulla pœnitentia injungenda est, quam nolit confitens recipere. Alioquin juxta memorabile dictum Guillelmi Parisiensis. *Salubrius est confessum cum pausa vel leviissima pœnitentia acceptata relinquere in manu Dei puniendum in Purgatorio, quam cum magna non adimplenda detrudere in Infernum.*

ANNO CHRISTI 1408.

Provideat igitur deinceps sollicitudo pia tua, pontificalis dignitas. Noli claudere regnum Dei Christiano. Cave onera graviora cervicibus debilibus, & casuris alligare. Quamobrem a talium casuum occultorum reservatione, qui, proh dolor! vix veniunt ad confessores quoscumque, licet creberrimi sint, conquiescas. Postremo, si non placet casus omnes occultos, quia de publicis non loquimur, relinquere passim, cuilibet confessori, nec pro omni ætate confitentium, saltem hoc expedire videtur.

Primo, quod nullus casus judicaretur reservatus, quod juvenes minores 14. annis, quia non habent perfectum usum rationis, nec facile resistunt tentationibus suis vel malitiis alienis, nec leviter audent taram personis authenticis, & extraneis componere. Quantominus non audent de tam pudendis confiteri. Consulendum est insuper verecundiæ & famæ mulierum, ne in suspicionem veniant maritorum, vel parentum, si crebro vel publice, vel de longinquo ad pœnitentiarios mitterentur. Expedit denique faciliter & cito relinquere potestatem super occultis casibus curatis, & ordinariis, & generaliter omnibus, qui bona fide voluerint, & sciverint proficere animabus non ad quæstum vel subversionem. Immo tales diligenter inquirendi essent, inducendi, & rogandi ad laudem Dei, & salutem populi... per earumdem conscientiarum levitatem in hoc tempore pessimo, quando nimis experimur, heu! illud Geneſis: *Corruperat omnis caro viam suam.* Hinc horrendum est ubique flagitiorum naufragium, a quo salvat arca pœnitentiæ confitentes. Cujus arcæ introitum ideo plus expedit ampliare, quia nimia arctitudo sua prohibeat eos, qui ad ingrediendum allici; immo juxta parabolam evangelicam quasi compelli debuerant.

Casus alioquin speciales sunt, mollities secum; item pollutio in simili sexu. Item in alio sexu extra vas ordinatum, tam intra, quam extra matrimonium.

Item, corruptio talis in omni gradu cognationis, & in omni specie peccati carnalis sine reverentia generis, aut ætatis, aut religionis, aut sacræ dignitatis, aut partium honestarum. Et hac præsertim ubi ducitur vita in nimia familiaritate parentum cum puellis, & pueris, & in otio & deliciis, inter quas bestiales efficiuntur; de quibus loquitur Satyricus.

Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sit distantia nescit.

Item, casibus his non reservandis addi potest votorum communium transgressio aut in melius commutatio.

Item, sacrilegia in perjuriis, & sortilegia in levibus, & percussiones priorum clericorum ad invicem, & restitutiones incertæ de modicis, & si quæ sunt similia.

ANNO CHRISTI 1408.

ANNO CHRISTI 1408.

PARISIENSE CONCILIUM

In quo deſtinantur patres ad Piſanum concilium mittendi,

Anno 1408. *habitum.*

Ex MS. Cod. Taurinenſi, ex quo plura ad Conc. Piſanum ſpectantia accepi.
Ex Manſi Ibid.

IN nomine Domini, Amen. Tenore hujus publici inſtrumenti cunctis pateat evidenter & ſit notum, quod anno ejuſdem 1408. indict. 2. menſis vero Novembris die 6. ab electione Petri de Luna, quondam in papam electi, qui Benedictus XIII. nuncupatur, anno 15. congregatis pariter & convenientibus in aula alta ſupra Secanam regalis palatii Pariſienſis RR. in Chriſto PP. D. patriarcha Alexandrino, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, & univerſitatum & eccleſiarum metropolitanarum cathedralium, nec non quorumdam aliorum prælatorum & virorum eccleſiaſticorum regni Franciæ & Delphinatus Viennenſis abſentium procuratoribus, & deputatis, eccleſiam Gallicanam facientibus & repræſentantibus, auctoritate & mandato chriſtianiſſimi principis & mandato Caroli Dei gratia Francorum regis ſuper facto, materia & proſecutione deſideratiſſimæ unionis & pacis ſanctæ matris eccleſiæ, & aliis Gallicanæ debitum regimen & ſtatum bonum concernentibus, ad primam diem menſis Auguſti noviſſime lapſi, Pariſiis convocatis cum continuatione dierum, uſquequo ſuper omnibus in deliberatione proponendis receptæ & factæ eſſent certæ et finales concluſiones, prout pro notione hujuſmodi nobis notariis infraſcriptis fuit facta fides; et relatione facta per organum egregii magnifici et potentis DD. de Corbeya militis et cancellarii Franciæ, hac die præſidentis nomine regio in dicto conſilio per reverendum in Chriſto patrem et DD. Simonem miſeratione divina patriarcham Alexandrinum aliis diebus in dicti cancellarii abſentis in præfato conſilio præſidentem et regem conſtitutum; inter plura alia extitit relatum ſpecialiter et expoſitum in effectum, quod RR. in Chriſto PP. S. R. E. Card. mature deliberaverunt generale conſilium utriuſque partis et obedientiæ, quæ Angelo Corario qui Gregorius, et Petro de Luna qui Benedictus nuncupatur, et eorum prædeceſſoribus adhæſerunt in civitate Piſana ad 25. Martii proxime futuri, Deo dirigente, pro pace et unione ſanctæ matris eccleſiæ aſſequenda in unum fore celebrandum, ordinaverunt et requiſierunt omnes et ſingulos archiepiſcopos, epiſcopos, nec non eccleſiarum metropolitanarum et cathedralium capitula et abbates exemptos et non; quatenus ipſi et eorum ſinguli per ſe vel per alium ſufficientem; univerſitates vero et capitula unum vel plures de ipſis aut perſonam idoneam vadant et mittant; requirunt etiam regem, quod velit mittere et facere quod prælati regni ſui et alii prænominati vadant ſeu mittant, ut patet per eorum patentes litteras. Quorum DD. cardinalium ſanctum et laudabile propoſitum præfati RR. PP. dictum conſilium eccleſiæ Gallicanæ celebrantes, matura deliberatione præhabita, laudant et approbant, et ſunt concordes et parati dictam pacem eccleſiæ et unionem proſequi modo adviſato, ſcilicet ceſſionis vel ejectionis, et ipſi hujuſmodi convocationem generalis conſilii ratam et gratam habentes, videnteſque expediens, congruum et opportunum ac neceſſarium pro acceleratione dictæ unionis et extirpatione præſentis horrendi ſchiſmatis exiſtere, ut ad locum diemque præfixos præfati DD. qui per dictos DD. cardinales illic accedere requirerentur, monentur et exhortantur ibidem perſonaliter conveniant, aut ſaltem, quod viri ſolemnes et electi tam prælati quam alii in notabili et grandi numero ex parte hujuſmodi regni et delphinatus tranſmittant; et ideo ordinarunt, concluſerunt, concorditer et determinaverunt de qualibet provincia dictorum regni et delphinatus cæteros (certos) prælatos et alios viros egregios ad proſecutionem unionis propitios et idoneos tranſmittere, qui per prædictas provincias ſingulariter et ſolemniter congregatas fuerint electi, nominati, et ordinati, et in ſuo communi conſilio eccleſiæ Gallicanæ viribus & diebus ſæpe repetitis nomina prædictorum lecta, et ſunt hæc,

Sequuntur nomina eorum qui ex parte provinciarum fuerunt electi pro concilio generali die VI. Novembris in præſentia domini cancellarii Franciæ.

Hucuſque ex MS. codice Taurinenſi; cætera habet & Martene Vet. Mon. t. VII. pag. 881. ex quo Variantes hic dantur.

PRO REMENSI PROVINCIA.

Epiſcopi.

Belvacenſis.
Laudunenſis.
Tornacenſis.
Atrebatenſis.

Abbates doctores.

Sancti Eligii Noviomenſis.
Sancti Chriſpini.

Priores conventuales.

De Chriſpeyo.
De Abbatis-villa.

Omnes notabiles graduati.

Magiſter Joannes *Moramie* pro eccleſia Remenſi. Mar. Mauramiæ.
Magiſter Petrus Canthon pro eccleſia *Remenſi canonicus Eccleſiæ Catalaunenſis*. M. Gauchon. *Catalaunen.*
Decanus S. Audomari pro eccleſia Morinenſi.
Magiſter Joannes *Carrecon canonicus Cameracenſis* pro eccleſia Cameracenſi. Deeſt. M. *Chairecon* Deſunt.
Et ducet quilibet epiſcopus ſecum, ſi voluerit, unum vel duos canonicos de eccleſia ſua, & ſuas lucrabuntur cotidianas diſtributiones legatione durante.

PRO-

PROVINCIA ROTHOMAGENSIS.

Episcopi doctores.

Lexovienſis.
Ebroicenſis.
Conſtantienſis.

Abbates doctores.

Montis ſanctis Michaelis.
De Gemmerico.
Sancti Petri ſupra Divam.

Doctores.

Magiſter Hugo de Remiaſiæ ſacræ Theologiæ profeſſor decanus eccleſiæ Rothomagenſis, & magiſter Robertus de Queſneyo.
Henricus de Calvomonte archidiaconus eccleſiæ Ebroicenſis.
Magiſter *Iſambertus* Martelli theſaurarius ſacræ cappellæ palatii Pariſienſis.
Magiſter Urſinus de *Calevande ſacræ theologiæ profeſſor pœnitentiarius Conſtantienſis.*

Licentiati in utroque jure.

Magiſter Adam de *Blandriboſco.*
Magiſter Henricus de Calvo-monte.
Magiſter Guillelmus Deſpuis.

PROVINCIA SENONENSIS.

Archiepiſcopus Senonenſis.

Epiſcopi.

Nivernenſis.
Trecenſis.
Meldenſis.

Abbates doctores.

Sanctæ Genovefæ Pariſienſis.
Tironienſis.
Sancti Benedicti ſupra Ligerim.
Sancti Maximini Aurelianenſis.

Doctores in theologia & jure.

Provincialis Franciæ ordinis minorum.
Magiſter Joannes Cortecuiſſe.
Joannes Luqueti.
Guido de Albiaco.
Radulphus de Albiaco, & Matiſcone.
Joannes Bremxors.
Guillelmus Pulchrinepotis ſacræ theologiæ profeſſor.
Rodulphus de Refugio doctor in jure.
Joannes Grimonelli ſacræ theologiæ profeſſor miniſter provinciæ Franciæ ordinis minorum.

PROVINCIA BITURICENSIS.

Archiepiſcopus Bituricenſis.
Unus de ejus eccleſia.
Epiſcopus Albienſis.
Unus de ejus eccleſia ſcilicet magiſter Joannes *Dulat.*
Et Michael de Albis *pro ſua eccleſia Lemovicenſi.*
Epiſcopus Ruthenenſis.
Epiſcopus Lemovicenſis.
Magiſter Gaufridus *de Paucia.*
Epiſcopus Tutelenſis.
Præpoſitus de Bellomonte.
Epiſcopus Caturcenſis.
Abbas de Burgo Dei.
Abbas de Conches.
Abbas S. Auguſtini & Caſæ Dei.
D. Petrus *Porilon pro Mimacenſi eccleſia.*

ANNO CHRISTI 1408.
M. *De Perucia.*
M. *Poulen.* Deſunt reliqua.

PROVINCIA LUGDUNENSIS.

Epiſcopi quilibet cum uno graduato.
Epiſcopus Eduenſis & Cabilonenſis.

Abbates doctores in theologia, & jure.

Cluniacenſis pro diœceſi Matiſconenſi. Deeſt.
De Vezeliaco. M. *Virgiliacenſis.*
Moliſmenſis.
Sancti Sequani.
Monaſterii S. Joannis de Reômo.
De Caſtellione.
Petrus de *Montevoto* Lugdunenſis.
H. de Savoiſi Lingonenſis eccleſiarum decani. M. *De Moncejaco decanus*
Joannes Guioti doctor jure canonicus Eduenſis.
Hugole *Fairrè* licentiatus in decretis, canonicus Cabilonenſis. *Lugdunenſis licentiatus in decretis.*
Gaufridus de ſancto Amore cantor Matiſconenſis licentiatus in utroque. M. *Hugo Fabri.*

PROVINCIA BURDEGALENSIS.

Archiepiſcopus Burdegalenſis. Deeſt.
Epiſcopus Petracolicenſis. Deeſt.
Xantonenſis.
Agennenſis.
Lucionenſis.
Abbas S. Maxentii.
Decanus Pictavenſis.
Decanus Xantonenſis. Deeſt.
Et magiſter Elias de Serre.

PROVINCIA VIENNENSIS.

Archiepiſcopus Viennenſis cum *ſex aliis quorum tunc non fuerunt expreſſa nomina.*

PROVINCIA AUSSITANA.

Epiſcopi.

Vaſatenſis. Deeſt.
Tarbienſis.
Convenarum.
Lectorenſis.
Abbas *Chaumorræ.* M. *Quinque* Cætera deſunt.
Præpoſitus S. Juſtini in eccleſia Auxitana.

PROVINCIA NARBONENSIS. M. *Chimorræ.*

Archiepiſcopus Narbonenſis.

Epiſcopi.

Carcaſſonenſis.
Uticenſis.
Nemauſenſis.
Lodovenſis.
Anicienſis. (a)

(a) Mart. addit. *Licet non ſit de provincia.*

Et ip-

☞ *Et ipſe Patriarcha Alexandrinus perpetuus administrator eccleſiæ Carcaſſonenſis.*

ANNO CHRISTI 1408.

Abbates.

Deeſt. M. S. *Ægidii.*

Sancti *Eligii*,
Sancti Tiberii,
Craſſenſis,
Aniane,
Finicinus Conratii, vel Petrus Aſtreboni.
Joannes Fayditi, vel Joannes de Borno.
Prior de Verina,
D. Guillelmus Benedicti vel Sacriſta Carcaſſonenſis,
Gaufridus de Pompadorio.

PROVINCIA THOLOSANA.

Archiepiſcopus Tholoſanus.

Epiſcopi.

Mirapicenſis,
Lombarienſis.
Apamiarum,
M. *Vaurenſi.* Rivenſis,
Electus *Vencenſis*,
Duo Doctores.
Et duo doctores pro univerſitate Tholoſana.

PROVINCIA TURONENSIS.

Archiepiſcopus Turonenſis.

Epiſcopi.

Dolenſis.
M. Redonenſis. Nannetenſis vel *Renenſis*, & Trecorenſis. (*b*)

(b) Mart. addit: *Maclovienſis*.

Abbates.

M. *S. Sergii.* De Nucariis,
Sancti *Fregii*,
Sancti Albini.
M. *de Pauucia.* Raymundus *Pernuia*.
M. *Cenomanenſis.* Decanus *Turonenſis*.
M. *de Tegula.* *J. Tenglan.*
M. *de Vico.* *Alanus de Mella*,
M. *Girou.* Thomas *Giron*.
M. *Cotini.* Andreas *Aſcotin*.
M. *Dictus Maugendre* Willelmus *Maleigendre doctores ac provincialibus provinciæ Turoneæ de ordine minorum.*
M. *Provincialis Turonenſis ordinis Fratrum prædicatorum.* Decem abbates de ordine Ciſtercienſi.
Item pro monaſterio majoris monaſterii.
Pro ordine Cluniacenſi, & pro ordine Præmonſtratenſi aliqui per eos nominandi.
Item pro univerſitatibus Pariſienſi, Tholoſana, Andegavenſi, Aurelianenſi, & Montis Peſſulani deputandi & *non* nominandi per eaſdem univerſitates.

Huc uſque Martene: cætera ex eodem MS. Cod. proſequemur.

Quibus nominibus lectis per notarium publicum in dicto conſilio, idem D. Patriarcha dixit in effectu, quæ ſequuntur, videlicet quod dictum concilium Eccleſiæ Gallicanæ certam poteſtatem dedit & dat prænominatis RR. PP. Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac Abbatibus, nec non aliis notabilibus viris litteratis & eorum majori parti, ac etiam parti illorum majori qui in dicto conſilio voluerunt & potuerunt comparere, videlicet plenariam poteſtatem & mandatum generale ac ſpeciale comparendi in dicto concilio loco & die prædictis, ac etiam aliis diebus & locis continuat. pro & nomine archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, cappituli metropolitanarum cathedralium Eccleſiarum & cleri & populi totius Gallicanæ Eccleſiæ ſeu regni Franciæ & Delphinatus Viennenſis. Ibi per eos repræſentandi, deliberandi conſulendi, conſentiendi, dicendi, faciendi, procurandi, & concludendi omnia & ſingula quæ fuerint utilia, expedientia, neceſſaria, ſeu quomodolibet opportuna ad extirpationem ſchiſmatis & unionis & partem (ſic) Dei Eccleſia, Deo duce, reducendi; etiamſi contendentes propter factum ſchiſmatis aut hereſis vel eorum fidei oppoſitione dejiciendi fuerint, ſeu dejectis declarandi aut denunciandi vel eorum alter, & ad omnia & ſingula dicenda, facienda, & exercenda nomine quo ſupra, quæ ad electionem unici & indubitati paſtoris ſeu reverendi pontificis expedientia, convenientia, & utilia, neceſſaria, ſeu quomodolibet opportuna fuerint, nec non ad proſequenda, concludenda, deliberanda, & ordinanda, omnia & ſingula opportuna & utilia pro reformatione univerſalis Eccleſiæ, & maxime illa quæ concernunt bonum ſtatum & canonicum regimen ac libertates Eccleſiæ Gallicanæ ſeu regnum Franciæ & Delphinatus Viennenſis, prout eorum conſtitutis videbitur faciendum. Et generaliter ad omnia alia & ſingula dicenda, facienda, & procuranda quæ in præmiſſis & circa ea neceſſaria fuerint, ſeu quomodolibet opportuna, etiamſi ſimilia ſint, quæ mandatum exigunt magis ſpirituale: promittentes bona fide ſe ratum & gratum perpetuo habituros quidquid per eos aut majorem partem eorum, qui in dicto conſilio comparuerunt, aut dictum geſtum procurandum ſeu concluſum fuerit in præmiſſis. Dixit &c. præfactus Reverendiſſimus P. D. Patriarcha Alexandrinus quod dictum ſacrum concilium Gallicanum volebat & intendebat quod præmiſſis ſeu eorum aliquo non obſtantibus, ſine tamen dictorum præmiſſorum aut alicujus ipſorum præjudicio, omnes & ſinguli alii incolæ regni Franciæ & Delphinatus Viennenſis ad dictum concilium Piſanum vocati poſſint ibidem, ſi velint, perſonaliter intereſſe, vel procuratorem ſpecialem mittere; quare petebat idem D. Patriarcha a D. cancellario Franciæ quatenus pro & nomine regis omnia & ſingula præmiſſa laudaret, & rata haberet, & litteras opportunas & utiles ſuper præmiſſis expediret, ſecundum commiſſionem ſuper hoc a D. N. rege datam. Qui dominus cancellarius benigne omnia præmiſſa conceſſit; quæ omnia & ſingula eidem ſacro concilio grata fuerunt nullo contradicente, de & ſuper omnibus & ſingulis præfatus & Reverendiſſimus P. D. Patriarcha Alexandrinus, & plures alii petierunt a me notario publico infraſcripto & pluribus aliis notariis ibidem pro tunc exiſtentibus ſibi fieri & tradi publicum inſtrumentum ſeu publica inſtrumenta unum vel plura. Acta fuerunt hæc Pariſius in dicta aula regalis palatii ſupra Secanam, indictione, menſe, & die, & ab electione prædictis, præſentibus VV. & circumſpectis viris magiſtris Joanne Trelon, Joanne Luqueti, Joanne Brenſtone, Martiano de Mormia, Urſino de Talenande, Henrico, de Uragella, Arnulpho de Fonte miniſtro provinciæ Burgundiæ ordinis minorum ſacræ Theologiæ

logiæ profeſſoribus, Petro Canthen, Joanne Saltzero, Nicolao Gohe in legibus & decretis licentiatis, Joanne Petro in artibus & medicina mag. & Nicola de S. Clario mag. in artibus & baccalario in decretis & pluribus aliis in maxima multitudine teſtibus ad præmiſſa vocatis.

ANNO CHRISTI 1409.

Actis pariter concilii hujus adjicienda ſunt ea quæ dedimus ad Pariſienſe anni 1404. ut ibi monuimus.

ANNO CHRISTI 1409.

CONCILIUM AQUILEJENSE IN AUSTRIA.

Pro tollendo ſchiſmate, per Gregorium Papam XII. anno Domini MCCCCIX. celebratum.

Melius poſſet Binius cilium ad civitatem Auſtriæ Aquilejenſi ceſſi,

Hanc ſynodum Gregorius indixit anno pontificatus ſui ſecundo, per epiſtolam quamdam apud Theodoricum a Niem lib. 3. de ſchiſmate extantem, quæ talis eſt.

Gregorius, &c. ad futuram rei memoriam.

CUm tota noſtræ mentis intentio, ſit Chriſtianorum eccleſiam reunire, palpato per experientiam rerum magiſtram, quod per viam renunciationis, obſtante iniquorum malitia, id efficere hucuſque nequivimus, quam pure & ſincere obtulimus, & in eadem perſeverantes perſtitimus, & adhuc perſiſtere non deſiſtemus, ſecundum formam & intentionem noſtri voti & juramenti, neſcientes Divini ſecreta conſilii ſæpenumero per effectum dejurantis, quia vanæ ſunt cogitationes hominum, ad viam juribus & antiquis conſuetudinibus approbatam nos convertimus, generale concilium, quod omnes vias ad unionem includit, nullam penitus excludendo, quodque congregare ſolius Romani pontificis eſſe dignoſcitur, ſine cujus auctoritate factum, non concilium, ſed conciliabulum aut conventiculum dicitur, & diffinitur nullum exiſtere: ad feſtum Pentecoſtes immediate ſequentis, & in provincia Aquilejenſium & exarchatu Ravennatenſi, Divino auxilio invocato, de fratrum noſtrorum conſilio, auctoritate apoſtolica, præſentium tenore indicimus, & etiam convocamus, per apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus venerabilibus fratribus noſtris univerſis & ſingulis patriarchis, archiepiſcopis, & epiſcopis, & dilectis filiis electis, & aliis eccleſiaſticis prælatis, ac reliquis in prælaturis & dignitatibus conſtitutis, qui ſolent ex dignitatibus & prælaturis eorum in hujuſmodi generalibus conciliis intereſſe, quatenus ad id ſe perſonaliter in eiſdem loco & tempore transferant debito, ſcituri locum, quem ex eis duxerimus eligendum: quem quidem locum nunc expreſſe determinare & denunciare nequivimus propter varias circumſtantias, quibus locus talis unitatis & pacis debet merito circumcingi. Et quoniam peſtiferum hoc ſchiſma tolli veriſimiliter non ſperatur, nec dari integritas unionis populo Chriſtiano cum effectu, ſine dominorum temporalium voluntate, quorum honor & ſtatus tangitur: cariſſimos in Chriſto filios noſtros Rupertum Romanorum, & alios reges, & nobiles viros, duces, principes, cæteroſque potentes, necnon communitatum & univerſitatum regimina principalia requirimus, monemus, & hortamur in Domino, quatenus ad idem concilium perſonaliter veniant, aut aliquos viros ſolemnes doctos, & Deum timentes tranſmittant, ut fiat Deo annuente, pax & unitas eadem in populo Chriſtiano. Nulli ergo, &c. noſtræ indictionis mandati requiſitionis, monitionis & exhortationis infringere, &c. Si quis autem, &c. Datum Lucæ, ſexto Nonas Julii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

Hactenus epiſtola Gregorii papæ XII. De occaſione, loco & tempore ejuſdem concilii, & de perſonis quæ interfuerunt, ſubjungit quæ ſequuntur: *Subſequenter vero circa finem menſis Junii, Gregorius cum pauca comitiva, curialium & etiam armigerorum a Luca recedens, multum extenuatus in facie, & lividi coloris, ac ſi jam in puncto mortis exiſteret, ſub ſalvo conductu ejuſdem Florentinorum, datis ſibi etiam per ipſos, prout petiit, ſufficientibus obſidibus, donec eſſet in loco tuto, ad eamdem civitatem Senenſium revertebatur, ubi ſatis honorifice, ut creditur, ob reverentiam regis Ladislai, quem Senenſes tunc & ante reverebantur & diligebant, per cives & communem populum recipiebatur. Credidit tamen tunc ire verſus Ariminum recta via: ſed hoc eo iter agente, fuit quomodolibet impeditus. Stando igitur tunc per tres menſes vel circiter Senis, interim ad dilatandum ſchiſma alios novos cardinales creavit, & poſtea verſus Ariminum tranſivit, ubi etiam hiemando in Quadrageſima tunc inſtanti, ad terram civitatis Auſtriæ Aquilejenſis diœceſis acceſſit, & ibi circa feſtum Pentecoſtes tunc ſequens ſuum conciliabulum celebravit, paucis ibi exiſtentibus archiepiſcopis, epiſcopis, & aliis eccleſiaſticis prælatis, aut procuratoribus eccleſiaſticorum prælatorum, necnon principum ſæcularium, qui in generali concilio per ſummum pontificem convocato de conſuetudine & more intereſſe tenentur.* Hactenus de concilio Aquilejenſi Theodoricus. An. Chr. 1408.

G. COSS. ADDITIO.

** *Quod ait ſupra Niemus, concilium a Gregorio eſſe convocatum in civitatem Auſtriæ, explicatius habetur in epiſtola ab Oderico Raynaldo e monumentis Vaticanis edita ad annum 1408. num. 67. qua Gregorius, uti ſe adverſus Piſanum concilium muniret, conventum alium, quem ſuperioribus litteris in provincia Aquilejenſi, nullo certo deſignato loco, induxerat, convocat* in civitatem Auſtriæ & Utinum, *diœceſis Aquilejenſis: quæ cum eſſent vicinæ urbes, pro uno eodemque loco haberentur. Epiſtolam ipſam ſubjicio.*

ANNO CHRISTI 1409.

Gregorius &c. Ad futuram rei memoriam.

AD pacem Christianorum totis affectibus intendentes, diligentissime illa prosequimur quæ ad consecutionem sanctissimæ atque optatissimæ unionis fore credimus opportuna. Cum itaque dudum, videlicet VI. Non. Julii proximi, in civitate Lucana tunc existentes, generale concilium pro sedatione pernicioſi & inveterati schismatis, ad festum Pentecostes immediate sequentis, in provincia Aquilejensi, vel exarchatu Ravennate, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate apostolica per alias nostras litteras duxerimus convocandum; ac propter varias circumstantias, quibus locum hujusmodi habendi concilii accommodari, & per nos, eum non haberemus in potestate nostra, procurari oportebat, tunc in iisdem litteris nostris ipsum locum specialiter nequiverimus declarare, sed alio tempore hujusmodi declarationem relinquerimus faciendam: nos volentes ut omnis ambiguitas tollatur, ac ut universi & singuli, qui adesse debent, ad veniendum præparare se possint, & tempore debito accedere, habita super hoc diligenti consideratione, omnibusque locis provinciæ & exarchatus præfatorum mature pensatis, tandem ut magis, * idonei pro qualitate rei & temporis, civitatem Austriæ & Utinum, Aquilejensis diœcesis, quæ propter propinquitatem & cohærentiam pro uno loco haberi debent, de eorumdem fratrum nostrorum consilio, auctoritate præfata, pro hujusmodi celebrando concilio eligimus, & per præsentes nostras litteras declaramus: mandantes venerabilibus fratribus nostris universis & singulis, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis electis & aliis ecclesiarum prælatis, etiam prætensis, ac reliquis in prælaturis ac dignitatibus constitutis, sive sint catholici, sive schismatici, qui solent aut debent ex dignitatibus aut prælaturis eorum, hujusmodi generalibus conciliis interesse, quatenus ad hujusmodi concilium per nos, ut præfertur, indictum in præfatis loco & tempore, se personaliter conferant, ac requirentes insuper & hortantes in Domino, carissimos in Christo filios nostros reges ac nobiles viros, duces, principes, cæterosque potentatus, necnon communitatum & universitatum regimina principalia, quatenus ad id concilium personaliter veniant, vel idoneos oratores transmittere procurent: ut sic Christi fidelium multitudo in unum congregata, pro pace & reintegratione ecclesiæ, ac pro eradicando hoc pernicioso schismate, pia & incorrupta suffragia, Deo propitio, valeat exhibere. Nulli ergo, &c.

* *Forte* idoneam. H.

An. Chr. 1408. Datum Arimini XIV. Kal. Januarii, pontificatus nostri anno III.

Prima concilii sessio Austriæ habita est festo corporis Domini, post solemnes supplicationes: sed exiguo præsulum numero. Quod utrumque discimus ex sequentibus Gregorii litteris a Raynaldo editis.

Gregorius universis Christi fidelibus, ad quos præsentes pervenerint, salutem.

CUm pro sacro generali concilio, prout indiximus, celebrando, huc venerimus cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, & curia nostra, ad pacem & unionem sacratissimam inducendam, quam dare pro posse intendimus per viam cessionis, & omnem aliam rationabilem, juxta continentiam nostrorum juramenti, promissionis, & voti, & diem sacratissimam Pentecostes pro prima die præfati concilii in Dei nomine acceptaverimus, factisque Altissimo laudibus & orationibus processionaliter, prout convenit tantæ rei, primam fecerimus sessionem in glorioſissimo festo corporis Christi pretiosissimi, secundam indicentes ad vicesimam secundam diem hujus (quas quidem sessiones intendimus protelare, ipsa interim nihilo minus cum præsentibus sic substantialia disponentes, quod mox ut fuerit decens prælatorum numerus congregatus, finalis, quantum nostra fuerit, introducatur effectus) universitatem vestram in Domino requirimus & hortamur, mandantes venerabilibus fratribus nostris, patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, & quibuscumque aliis ecclesiarum prælatis, debentibus ex suis prælaturis vel dignitatibus sacræ synodo interesse, quatenus ad hoc sacrum generale concilium sine moræ dispendio studeant personaliter se conferre, & carissimos in Christo filios nostros reges, ac nobiles viros, duces, principes, ac alios magistratus communitatum, & universitatum, affectuose etiam obsecrantes, ut ad idem concilium personaliter, si possunt, accedant; sin autem, suos idoneos nuntios debeant destinare, ita quod cunctorum assistente præsidio, tractari valeant atque fieri quæ Dei sunt, & pacis, ac unionis populi Christiani, &c. Dat. in civitate Austria, Aquilejensis diœcesis, XII. Kal. Julii, pontificatus nostri anno III. An. Chr. 1409.

Quæ vero deinde secuta sint, docet Raynaldus, qui ea collegit ex Gregorii ipsius litteris, quarum ipse copiæ ex Vaticano tabulario facta est.

Spreta sunt, *inquit*, ab Episcopis ejus imperia, cum in magnam adduceretur invidiam concilium ad schismatis propagationem molitum: misitque Nicolaum episcopum Ferentinum, & Dominicum designatum episcopum Melitensem Venetias, ut objecta anathematis pœna, illius provinciæ præsules ad synodum cogerent: sed Veneti Alexandro, ex doctorum sententia, quamvis Gregorius Venetus esset, adhæserunt.

In secunda sessione synodus in civitate Austriæ congregata, ubi pluribus de electione Gregorii historiam retexuit adversus Alexandrum, quem Petrum e Candia vocat, ac Petrum e Luna, sententiam hanc tulit.

Sententia lata in concilio generali domini papæ Gregorii in civitate Austriæ Aquilejensis diœcesis.

CHristi nomine invocato, sancta & universalis synodus universalem & catholicam ecclesiam repræsentans, ad quam cognitio & decisio hujus causæ noscitur pertinere, sancti spiritus gratia, in hac collegiata ecclesia S. Mariæ civitatis Austriæ Aquilejensis diœcesis, sacri concilii inibi de mandato & auctoritate sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Gregorii papæ XII. ac universalis ecclesiæ

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

cleſiæ ſummi pontificis congregata pro tribunali ſedens, viſis omnibus & ſingulis actis, actitatis, juribus, & depoſitionibus teſtium in hujuſmodi cauſa unionis & aliis documentis, ipſam ſanctam ſynodum ad infraſcriptam definitivam ſententiam inducentibus, habita inter ipſos ac etiam cum quampluribus magiſtris theologiæ ac utriuſque juris doctoribus diligenti collatione, & tandem deliberatione matura, omnes pariter in hanc ſententiam reperiens unanimiter concordare omni modo, via, forma, quibus magis & melius poteſt de jure, &c. *Et infra*: Pronunciat, decernit, definit, & declarat, electionem, inthronizationem de dicto ſanctæ memoriæ Urbano papa VI. & ſubſequenter Bonifacius IX. Innocentio VII. Romanis pontificibus, fuiſſe canonicas, necnon electionem, inthronizationem, coronationem de ſanctiſſimo domino noſtro domino Gregorio papa XII. factas, fuiſſe & eſſe canonicas, ſuumque debitum debuiſſe & debere ſortiri effectum, ipſum ſanctæ memoriæ Urbanum papam VI. & ſuos ſucceſſores Bonifacium IX. Innocentium VII. fuiſſe indubitatos, & veros pontifices univerſales catholicæ eccleſiæ, & nunc Gregorium papam, fuiſſe verum & indubitatum papam, ac univerſalis catholicæ eccleſiæ ſummum pontificem: nec non pronunciat, decernit, & definit, & declarat electionem damnatæ memoriæ Roberti Gebennenſis antipapæ, & deinde Petri de Luna, ac Petri de Candia, fuiſſe & eſſe nullas, temerarias, illicitas & injuſtas, & de facto ſacrilege præſumptas, ipſiſque damnatæ memoriæ Roberto Gebennenſi, Petro de Luna, & Petro de Candia, in papatu, ſeu titulo papalis dignitatis, nullum jus competiiſſe neque competere, ipſoſque Petrum de Luna & Petrum de Candia fuiſſe & eſſe notorios ſchiſmaticos, & pertinaces, notoriiſque perjuriis irretitos, & eccleſiam Dei ſcindentes notorie, ob hoc omnino dignitate papali & alia quacumque ſe reddidiſſe indignos; & factas per eoſdem conjunctim & diviſim quaſcumque ordinationes, promotiones, collationes, & proviſiones, immo profanationes, & alia quæcumque per eos tamquam ſummos pontifices, ſeu eorum vel alterius eorum auctoritate ordinata, decreta, vel geſta, ac omnia & ſingula exinde vel ob id ſubſecuta, damnat, caſſat, & irritat, & nullius decernit fuiſſe & eſſe roboris vel momenti, appoſitioneſque, ſpoliationes, perturbationes, vexationes, & impedimenta, dictis ſanctæ memoriæ Urbano papæ VI. & deinde Bonifacio IX. Innocentio VII. per dictum damnatæ memoriæ Robertum & poſtmodum Petrum de Luna factas fuiſſe, & eſſe nullas, temerarias; & ſubſequenter dicto domino noſtro Gregorio papæ XII. factas, ſimiliter eſſe temerarias, illicitas, & injuſte & de facto præſumptas; ipſumque ſacratiſſimum dominum noſtrum Gregorium papam modernum, ad poſſeſſionem obedientiæ ſuæ per univerſum mundum & ſanctam eccleſiam catholicam, & ad juriſdictionem papalem & liberum exercitium ejuſdem, nec non terrarum, civitatum, oppidorum, caſtrorum, vel quaſi omnium & ſingulorum bonorum S. R. E. quibus de facto ſpoliatus extitit, reſtituendum fore, & reſtituit: dictiſque Petro de Luna & Petro de Candia, tam conjunctim quam diviſim, de & ſuper appoſitionibus, ſpoliationibus, & impedimentis, ac papatu, perpetuum ſilentium imponendum fore, & imponit, inhibetque eiſdem Petro de Luna & Petro de Candia, ne aliquis eorum ſe pro ſummo pontifice nominare, aut etiam parere præſumat; necnon pronunciat, decernit, & declarat, præfatum dominum noſtrum, dominum Gregorium papam in proſequendo facto unionis eccleſiæ (in quantum in eo fuit) feciſſe diligentiam hactenus pro extirpatione hujus peſtiferi ſchiſmatis, talem quod occaſione voti & juramenti in conclavi & poſt factorum, non fuit, nec eſt aliquo crimine perjurii vel tranſgreſſionis voti irretitus: diffamationes quoque, detractiones, et alias injurias ac opera ſacrilega contra præfatum dominum noſtrum, dominum Gregorium papam XII. per præfatos Petrum de Luna, et Petrum de Candia, et eis adhærentes, fuiſſe et eſſe temerarias, illicitas, et ſacrilegas, et injuſtas, et de facto præſumptas et præſumpta; ipſiſque et eorum cuilibet ſub ipſis perpetuum ſilentium imponendum fore, et imponit: et nihilo minus prohibet eiſdem; ne de cetero aliquis eorum faciat ſeu perpetret ſimilia in futurum: necnon decernit et declarat univerſos Chriſticolas, etiamſi imperiali, regali, aut alia quamvis præfulgeant dignitate, ne eiſdem Petro de Luna, vel Petro de Candia, vel alteri eodem, ratione alicujus juramenti, aut alias quovis modo, tamquam ſummis Pontificibus obediant, ipſaque juramenta et obligationes, ſi quæ dictis Petro de Luna, et Petro de Candia, tanquam ſummis pontificibus, aut eorum alteri, per præfatos reges et alios cujuſcumque ſint gradus, ordinis, aut conditionis præſtitas, nullas fuiſſe et eſſe, ipſaſque relaxandas fore, et ad cautelam relaxat. Et nihilo minus ſuper omnibus aliis in hac cauſa deductis, & petitis, et declaratis, & probatis, poteſtatem pronunciandi, decernendi, & diffiniendi, ſibi in poſterum ad locum et tempus congruum reſervat.

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

Ego Marinus epiſcopus Aprutinus de mandato & commiſſione ſacræ ſynodi ſic pronunciavi, & me propria manu ſubſcripſi.

Seſſio deinde alia celebrata eſt quinto Septembris, teſte Theodorico Niemo lib. 3. cap. 45. Quamdam, *inquit*, congregationem fieri fecit, in illa deſignans intentionem ſuam quoad ſchiſma hujuſmodi tollendum, prout ejus verba ſonabant in quadam ſchedula, cujus tenor ſequitur, et eſt talis.

Sanctiſſimus dominus noſter, dominus Gregorius XII. ardentiſſimus ad ſanctiſſimam unionem, illam quærit totis affectibus introducere. Verum, quia per formam in conclavi conceptam, propter profanationes apoſtatæ Petri de Candia, videtur quod unio fieri non poſſit per renunciationem ipſius et Petri de Luna, niſi modificatio aliqua fiat: hinc eſt quod pro cleri et perfecta conſecutione unionis præfatæ proponit et acceptat hos modos: videlicet, quod idem ſanctiſſimus dominus noſter, ex abundanti deſiderio cordis ſui ad ipſam ſanctiſſimam unionem perficiendam paratus eſt realiter et cum effectu renunciare papatui, ſi et quando ſimul et perſonaliter ac præſentialiter in eodem loco Petrus de Luna et Petrus de Candia ſuis prætenſis juribus

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

bus in papatu renunciabunt, ſecundum formam ipſam conceptam in conclavi, adhibita iſta modificatione electionis futuri pontificis, quæ habebat fieri a cujuslibet obedientiæ duabus partibus gerentium ſe pro cardinalibus; ita quod in hoc caſu ad verum illius papatum requirantur cujuslibet obedientiæ voces duarum partium, et qui ſic fuerit electus ſuo conſenſu pro veriſſimo Romano pontifice habeatur. Item ne ex difficultate loci poſſit differri pax eccleſiæ, et unio impediri, ex tunc concedit plenam et liberam poteſtatem illuſtribus regibus Ruperto Romanorum, Ladislao Jeruſalem, et Sigiſmundo Ungariæ regibus, concordandi de loco, cum adverſariis et ipſo eligendo: qua concordia et electione facta paratus eſt, infra terminum per eoſdem reges aſſignandum, ad dictum locum accedere, et ibi debitum ſuum facere, prout in precedenti capitulo eſt expreſſum.

Item, ſi ſuper præmiſſis, quod abſit, adverſarii concordare non vellent, ne differatur factum ſacratiſſimæ unionis, ex nunc concedit plenam et liberam facultatem et poteſtatem præfatis adverſariis ſuper concilio generali, ab omnibus partibus convocando, et locum etiam ad illud celebrandum eligendi: qua concordi electione facta, paratus eſt ad dictum locum accedere, et ſtare deliberationi in qua cujuſcumque obedientiæ major pars convenerit, id eſt, quod deliberatio illa ſit facta a majori parte obedientiæ Petri de Luna, et majori parte Petri de Candia ſimul, ita quod deliberatio ipſa ſit trium obedientiarum; illud idem acceptantibus et faciêntibus Petro de Luna, et Petro de Candia gerentibus ſe pro papis. Et ut prædicta poſſit citius et habilius ſuum conſequi effectum, dicit et mentis ſuæ eſſe, quod infra annum a die præſenti ſecuturum præfati reges habeant poteſtatem et facultatem liberam et plenariam exequendi prædicta. Et, ſi eis tum videbitur expedire, concedit eiſdem quod poſſint dictum terminum annuum uſque ad unum alterum annum tunc proximum, ſecundum eorum beneplacitum, propagare et non ultra, ipſis regentibus ipſius domini noſtri papæ permanentibus. Ad quæ omnia pertractanda placeret præfato et ſanctiſſimo domino noſtro papæ, quod dicti reges, et quantum placeret eis, ſibi aſſumerent magnificum Carolum de Malateſtis, qui eſt valde avidus ad ſacratiſſimam unionem. Lecta fuit ſcriptura in ſacra ſynodo civitatis Auſtriæ congregata, die Jovis v. Septembris [a] MCCCCVIII. Domini [*] noſtri anno III.

a) Pro 1409. H.

* *leg.* Pontificatus ſanctiſſimi D. noſtri Gregorii.

Hæc autem Raynaldus ſubiicit ex iiſdem collecta monumentis. Ad promulganda hæc decreta, confirmandaſque ſuas partes adverſus Alexandrum V. et Petrum e Luna, alioſque cum iis ſentientes, Gregorius plures legatos creavit, nimirum Albertum epiſcopum Poznanienſem in Polonia, Sbinconem archiepiſcopum Pragenſem in Boemia, Nicolaum epiſcopum Camincenſem in Pomerania, Henricum epiſcopum Wintonienſem in Anglia: in Inſubria Bartholomæum epiſcopum Placentinum, quem etiam ea inſtruxit auctoritate, ut majoris inſtar pœnitentiarii ſacras exomologeſes exciperet, præſcripſitque formulam, ex qua ad ipſius partes redituros conciliaret.

☞ F. JO. FRAN. BERNARDI MARIÆ DE RUBEIS Ordinis Prædicatorum

Animadverſiones.

I. COncilium iſtud, quod *Aquilejenſe in Auſtria* nuncupavit Severinus Binius, appellari debere *Concilium apud civitatem Auſtriæ in Aquilejenſi Diœceſi*, recte admonet Philippus Labbeus in nota margin. ſic enim Gregorii XII. litteræ, quæ poſt ſeſſ. 1. habentur, datæ *in Civitate Auſtria Aquilejenſis Diœceſis* dicuntur; & in ſeſſione, quæ die quinto Septembris celebrata eſt, Theodorico Niemo teſte ejuſdem Gregorii ſcheda exhibetur, quæ lecta dicitur *in Sacra ſynodo civitatis Auſtriæ congregata*. Labbei admonitionem neglexiſſe, actaque Concilii dormitando percurriſſe videtur Joannes Harduinus, qui prædictum Concilium ſimpliciter *Aquilejenſe* nuncupat: cum eodemque lapſus eſt Jo. Albertus Fabricius lib. IV. Bibl. Gr. Vol. XI. in Notitia Conciliorum chronologica.

Hæc *Auſtria Civitas* eſt, quam ad Natiſonem fluvium ſitam ſupra Utinum ad ortum æſtivum m. p. VIII. veteres Forumjulium appellarunt. Ab eadem, utpote principe Urbe poſt dirutam Aquilejam, nomen accepit & ipſa Provincia, quæ antea Regio *Carnorum* dicebatur. Ut a Forojulio provincia diſtingueretur Urbs ipſa. dicta nunc legitur *Civitas Forojulium*, rurſus *Oppidum Forijulii*, demum & *Caſtrum Forojulienſe*: quibus nominibus paſſim eam vocat Paulus Diaconus in ſuis de geſtis Longobardum libris. *Civitas* deinceps *Auſtriæ*, vel *Auſtriæ* frequentius appellata eſt. Nominis originem feliciſſime detexerunt juſtus Fontaninus Archiepiſcopus Ancyranus in eleganti epiſtola *Delle Maſnade* edita Venetiis anno MDCXCVIII. & Philippus a Turre Epiſcopus Adrienſis in Diſſertatione de Colonia Forojulienſi. Nempe cum Longobardi ſedem imperii in Urbe Ticinenſi fixiſſent, Provinciam Forojulienſem, quod ad plagam orientalem poſita eſſet, nuncuparunt *Auſtriam*: quo etiam modo *Auſtria & Auſtracia* ea pars Galliæ dicta eſt, quæ ad orientem erat. Inde ergo Forojulienſi Urbi nomen acceptum, dum vocari cœpit *Civitas Auſtriæ*, vel *Auſtriæ*. Conjecturæ documenta afferunt bene multa laudati illuſtriſſimi Viri: remque eamdem fatetur Anonymus Mediolanenſis in Diſſertatione de Tabula chorographica medii veri in Proleg. ſect. VIII. num. 26. Tom. X. ſcriptorum Italiæ.

Ex his caſtigarunt Viri clariſſimi Tillemontium, qui Nota VI. in Perſecutionem Neronis, cum in Actis S. Hermagoræ animadvertiſſet, Aquilejam dici *Provinciæ Auſtriæ Urbem*, errorem librarii in ea voce cubare credidit, & *Iſtriæ* legendum putavit. Cum eo quoque lapſi ſunt Bollandi continuatores, qui die XII. Julii inter Annotata ad caput 1. actorum S. Hermagoræ: *quid ſibi vult*, inquiunt, *Auſtriæ provinciæ? Malim legere, Iſtriæ provinciæ*.

II. Joannes Palladius de Olvis, Patritius Utinenſis, in Commentariis hiſtoricis Provinciæ Forojulienſis P. 1. lib. X. poſtquam narravit Gregorii XII. ad Civitatem Auſtriam adventum, Alphonſum Ciaconium laudat, qui in ejuſdem Pontificis vita *Concilium* refert a Gregorio *celebratum Auſtriæ Diœceſis Aquilejenſis pro tollendo Schiſmate*. Ait ille vero; *ſed hujuſce Concilii cum alia non extent monumenta*, (verba ſunt ejus ex italico idiomate latine reddita) *conjici par eſt, re illud ipſa coactum celebratumque non fuiſſe. Una ſupereſt ab Roberto Rege Romanorum data ad Jacobum de Valvaſono epiſtola, qua committitur ipſi, ut Forojulienſium diſcordias pro virili cohibeat, curetque indictum a Gregorio concilium celebrari*. Minus attentum ſcriptorem refellunt ipſius concilii coacti celebratique acta. Poſt primas ſeſſiones leguntur Gregorii epiſtolæ datæ *in Civitate Auſtria Aquilejenſis diœceſis*, XII. *Kal. Julii, Pontificatus noſtri anno* III. ſeſſione ſecunda habetur ſententia lata *a Sancta & univerſali ſynodo ..., in hac collegiata Eccleſia S. Mariæ Civitatis Auſtriæ Aquilejenſis Diœceſis, ...de mandato & auctoritate ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini Gregorii Papæ* XII. *ac univerſalis Eccleſiæ ſummi Pontificis congregata*. In alia demum ſeſſione die quinto Septembris habita, *lecta fuit ſcriptura in Sacra ſynodo civitatis Auſtriæ congregata*, Hæc vulgavit acta Odoricus Raynaldus ad annum MCCCCIX. a num. 82. partim ex ipſius Gregorii litteris, partim ex Theodorico Niemo deſumpta.

Ipſe Niemus, (cujus quatuor integri libri de ſchiſmate ſui temporis jam prodierant Baſileæ 1566. Norimbergæ 1592. Argentorati 1608. & 1629.) rem narrat aperte lib. III. Verba ejus habes inter acta ſuperius a Labbeo poſita: ſcilicet, *poſtea verſus Ariminum tranſivit* (Gregorius,) *ubi etiam hiemando in quadrageſima tunc inſtanti, ad terram Civitatis Auſtriæ Aquilejenſis Diœceſis acceſſit, & ibi circa feſtum Pentecoſtes tunc ſequens ſuum conciliabulum celebravit*. Ac rurſus: *Quamdam congregationem fieri fecit*, (die Jovis v. Septembris) *in illa deſignans intentionem ſuam quoad ſchiſma hujuſmodi tollendum*. Idem quoque jam ante ſcripſerat S. Antoninus, cujus hæc verba ſunt P. III. Tit. XXII. cap. V. §. III. *Gregorius vero reſpondit, quod Concilium ..... celebrare volebat, non Piſis, ſed in alio loco, videlicet in Forojulii circa Aquilejam: ipſoſque Cardinales eum ſequi debere ad locum.... Unde ipſe Gregorius*

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

gorius eum Curia sua, etsi parva, ad locum determinatum, & Prælatis, Principibus, & Communitatibus publicatum accessit tempore statuto.... Ibi breviter expleverunt, quæ visa sunt eis expedientia illi negotio. Hæc satis superque.

Unam ait Palladius epistolam supereſſe ab Roberto Romanorum Rege ad Jacobum de Valvasono datam. Non ita. Quam ipse ad Austriæ civitatis, vel Forijulii Cives quoque dedit, subjicio descriptam ex apographis, quæ in archivis ejusdem Urbis, & Ecclesiæ S. Mariæ adservantur.

Rupertus Dei gratia Romanorum semper Augustus. Prudentibus Viris, Provisoribus, & Concilio ac Communitati Civitatis Austriæ, & ipsorum colligatis, Fidelibus nostris.

Prudentes, fideles, dilecti. Cum Sanctissimus in Christo Pater Dominus noster Gregorius Papa XII. concilium generale celebraturus pro desiderabilissima unione Sanctæ Matris Ecclesiæ, locum unum, civitatem videlicet Austriæ in Forojulii accessit, ut intelleximus de præsenti; sintque in dictis partibus nonnullæ discordiæ, per quas Venerabilibus Prælatis, & aliis personis dictum Concilium accedere volentibus possent impedimenta verisimiliter suboriri, quominus dictum Concilium suum sortiretur effectum: prudentias vestras instanter rogamus, quatenus intuitu Sanctæ Matris Ecclesiæ ac universalis boni, partes sollicitudinis vestræ interponere velitis, ut hujusmodi discordiæ dante Domino sopiantur, & quicumque ad dictum Concilium accedentes in illis partibus plena gaudeant securitate; ne (quod absit) publica utilitas, qua major esse non potest, privato malignantium commodo postponatur. Facturi in præmissis, prout de vestra fidelitate fiduciam gerimus singularem. Nos enim dictum Concilium promovere & favorizare pro sancta matris Ecclesiæ opportuna reformatione intendimus juxta posse; ad vestra etiam desideria favorabiliter inclinati. Datum in Castro nostro Herdelberg, Anno D. millesimo quadragesimo nono, die decima nona Junii, Regni vero nostri anno nono.

Ad mandatum Domini Regis Jos. Vener. Doc. U.J.

III. Ad verba Niemi superius descripta, & inter acta concilii relata, notam appingit Gabriel Coffartius: quod „ ait supra, inquiens, Niemus, Concilium a Gregorio esse convocatum in civitatem Austriæ, explicatius habetur in „ epistola ab Odorico Raynaldo e monumentis Vaticanis „ edita ad annum 1408. num. 67. qua Gregorius, uti se „ adversus Pisanum concilium muniret, conventum alium, „ quem superioribus litteris (datis Lucæ VI. Nonas Julii, „ Pontificatus anno II.) in provincia Aquilejensi, nullo „ certo designato loco indixerat, convocat *in Civitatem „ Austriæ & Utinum, Aquilejensis diœceſis, quæ propter „ propinquitatem & cohærentiam pro uno loco haberi debent.*“ Immo quod ait Gregorius in litteris *Arimini* datis XIV. *Kal. Januarii, Pontificatus anno III.* locum elegisse pro celebrando concilio, *Civitatem Austriæ & Utinum*, explicatius habetur apud Niemum, qui refert, concilium idem, non Utini, *sed in terra Civitatis Austriæ* coactum celebratumque esse. Civitatem utramque elegerat Gregorius pro concilio celebrando, ut gratificaretur utrique: sed Utinensibus Pontifici infensis, eique hospitium negantibus, in una civitate Austriæ, quæ ipsi adhærebat, celebrari concilium potuit.

Acta consilii Utinensis exhibeo, ex Tabulariis ejusdem urbis descripta & olim mihi dono data a Nobili viro, & sacerdote D. Agricola Agricola, quæ rem totam aperiunt.

In Christi nomine Amen.

(1) *Die 29. Mensis Maji 1409.*

Actum Utini in ecclesia sancti Petri Martyris (2) in pleno arengo ad sonum campanæ more solito congregato coram Nobili Viro Joanne de Cassinis de Utino, Reverendissimi in Christo Patris & D. D. (3) Antonii Dei gratia sanctæ sedis Aquilejensis dignissimi Patriarchæ (Capitaneo); in quo interfuerunt tam nobiles, quam populares in maxima quantitate, & quasi totus populus dictæ terræ Utini, ad honorem & reverentiam omnipotentis Dei, ejus gloriosæ Matris, ad providendum & faciendum omnes & singulas provisiones expedientes pro manutentione libertatis ecclesiæ Aquilejensis & totius Patriæ, & specialiter terræ nostræ Utini &c. Coram quibus Dominis Capitaneo, Nobilibus civibus, & popularibus, surgens egregius & stronuus miles Dominus (4) Tristanus de Savorgnano exposuit dicens: qualiter ad notitiam Domini nostri Domini Patriarchæ & totius Patriæ erat deductum, qualiter SS. in Christo Pater & D. D. Gregorius, appellatus Papa duodecimus, venturus erat in brevi in Patriam hanc ad faciendum certum suum concilium; & Reverendissimi Domini Cardinales utriusque collegii in Pisis procurabant continuo cum consensu majoris partis Dominorum & communitatum habentium fidem christianam, creare unum verum pastorem & Papam; & quod (5) Civitatenses, & Nobiles (6) de ultra Tulmentum tractaverunt & tractant nuper in præjudicium nostrum, quod dictus Dominus Gregorius hanc Patriam intret, ut melius possit realiter expellere D. nostrum D. Pastorem de Portugruario Patriarcham Aquilejensem, & nos subjugare, & Civitatenses & dictos Nobiles exaltare. Quare rogavit, per omnes supradictos Dominos cives, nobiles, & vicinos provideri, determinari de modo per hujusmodi communitatem tenendo. Videlicet, an debeamus facere obedientiam dicto D. nostro D. Patriarchæ, & ipsum manutenere & conservare in nostrum Dominum & Patriarcham, & non recipere præfatum D. Gregorium Papam XII. appellatum: vel an debeamus recipere ipsum D. Gregorium Papam, & suis mandatis obedire, & D. nostrum D. Patriarcham relinquere. Super quibus petente provido Odorico de Miulitis de Utino, hujus terræ Utini Camerario, per totum arengum, nemine prorsus discrepante considerant: quod dictus D. Gregorius Papa XII. appellatus jam nos male tractavit, & quod privavit Reverendissimum D. nostrum D. Antonium Patriarcham Aquilejensem dignissimum, & alium Patriarcham creavit: item quod hanc Patriam intrare vult ad instantiam inimicorum nostrorum: & quod dubitatur, an sit Papa, vel ne, quare continuo concilium Pisis celebratum tractat creare unum verum Pontificem: omnibusque aliis considerandis attentis deliberatum fuit, quod communitas nostra Utini debet manutenere totis suis viribus & posse Reverendissimum in Christo Patrem & D. nostrum D. Antonium de Portugruario dignissimum Patriarcham in sua Patriarchali dignitate, non obstante aliqua privatione, ut asseritur, facta per dictum D. Gregorium vel ejus commissarium, cum indebite fuerit privatus, & cum dubitetur an sit Papa, quod communitas nostra non debeat recipere ipsum D. Gregorium, nec sibi facere aliquam obedientiam, immo resistere sibi totis viribus & posse, quod terram nostram non intret; & ulterius ut melius possit obstari ipsi Domino Gregorio Papæ ut supra appellato, determinatum fuit, quod (7) Colta, quæ alias fuit ordinata & posita in terra Utini, debeat exigi; & quod Domini septem Deputati & concilium & commune habeant auctoritatem plenissimam, una cum egregio milite D. Tristano & fratre, eligendi exactores ipsius coltæ, & faciendi omnes & singulas provisiones opportunas pro manutentione dictæ nostræ intentionis, & dicti D. nostri Patriarchæ, & si opus foret restringendi hujusmodi potestatem in minori numero personarum, ut pro-

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

visiones fiendæ remaneant magis secretæ; & quod quidquid fiet & determinabitur per ipsos DD. Tristanum & septem Deputatos ac consilium, vel minus personas ad hoc eligendas, debeat per totam communitatem haberi firmum & ratum, & executioni demandari.

(1) *Die 29. mensis Maji. In summario quodam notarum tabellionum*, ab Antonio Bellono, celebri scriba Utinensi seu Notario, sibi suæque eruditioni exscripto, quod humanitati Viri clarissimi prælaudati Agricolæ Agricolæ debeo, hæc adnotata leguntur: *venit* (Gregorius) *de Prata* (castro Diœcesis Concordiensis) *ad Civitatem Austriæ, comitatus per Nob. Guielminum Comitem Pratæ, Venceslaum & Thomasium de Spilimbergo, Jacobum de Valvasono, & cæteros collegatos de ultra Tulmentum, cum toto exfortio Communitatis civitatis Austriæ, 1409. die pentecostes 26. Maji*. Quæ si constaret sibi nota diei, error dubio procul esset in mense, vel die, quo Consilii Utinensis acta notantur. Quomodo enim in cestu illo, *die* ut dicitur *29. mensis Maji* habito, exponeret Tristanus de Savorgnano, *ad notitiam* Antonii Patriarchæ *& totius Patriæ* (Provinciæ Forojulienſis) *deductum esse, qualiter Gregorius appellatus Papa XII. venturus erat in brevi in Patriam hanc, ad faciendum certum sutum concilium: & quod Civitatenses & Nobiles de ultra Tulmentum tractaverunt & tractant nuper in præjudicium nostrum, quod dictus dominus Gregorius hanc Patriam intret?* Jam enim intraverat in Austriam Civitatem, si Bellono fides, die vicesima sexta præcedente, in quam eo anno festum incidit Pentecostes. Verius error est in die a Bellono exarata: nec enim Gregorius e Castro Pratæ discesserat, perveneratque in civitatem Austriam die illa vicesima sexta Maji. Dubitare non sinunt ipsius Gregorii litteræ, quas Odoricus Rainaldus ad annum MCCCCIX. num. 82. memorat *datas Pratæ Concordiensis Diœcesis Kal. Junii*, quibus Pontifex oratoribus Petri a Luna fidei publicæ symbolam tradit. In castro Pratæ calendis Junii adhuc manebat Gregorius. Annotanda quoque sunt ejus Pontificis verba, quæ leguntur in epistola data *in Civitate Austriæ XII. Kal. Julii*: Videlicet, *cum pro sacro generali concilio, prout indiximus, celebrando, huc venerimus .... & diem særatissimam Pentecostes pro prima die præfati concilii in Dei nomine acceptaverimus, factisque altissimo laudibus & orationibus .... primam fecerimus sessionem in gloriosissimo festo corporis Christi pretiosissimi*. Ante diem ergo sextam Junii, in quam incidit festum corporis Christi, in Austriam civitatem advenerat Gregorius: sed ibi nondum fuisse die vicesima sexta Maji, in festo Pentecostes, satis innuit, cum scribit, diem illam se *acceptavisse pro prima die præfati concilii*: illud enim *ad festum Pentecostes* indixerat celebrandum Pontifex in litteris Lucæ datis, eaque die, quæ vicesima sexta erat mensis Maji, jam advenerant in Austriam Civitatem nonnulli Præsules.

(2) *In pleno Arengo*. Vox est, quæ significat, Ducangio glossatore, orationem publicam, declamationem, concionem. Sed etiam accipitur pro civium cœtu, in quo orationes publicæ aut concionos habentur. Perinde est atque consilium. Hoc sensu usurpatur in documento nostro.

(3) *Antonii Patriarchæ*. Is est Antonius Panciarinus, vel Pancerinus de Portugruario, ex Concordiensi sede ad Aquilejensem Patriarchalem translatus anno MCCCCII. Dissidia habuit, quæ narrat Joannes Franciscus Palladius P. I. lib. X. cum Austria civitate, aliisque nobilibus Forijulii familiis. Querelis acceptis Gregorius, ipsum Patriarchatu deturbavit, eique suffecit Antonium de Ponte, Patricium Venetum, episcopum Concordiensem. Hinc utinensium iræ in Gregorium.

(4) *Tristanus de Savorgnano*. De familia Savorniana, deque Tristano ejusque gestis plura Palladius P. I. lib. I. & lib. X.

(5) *Civitatenses*. Forumjulium vel Civitas Austria simplici quoque vocabulo appellata fuit *Civitas*, κατ' ἐξοχὴν ut ait Chiverius lib. I. Italiæ antiquæ cap. XX. n. XXIX. sexcenta prostant exempla in chartulariis. Unum exhibeo in epistola B. Bertrandi Patriarchæ Aquilejensis data ad Guillelmum Decanum apud Ughellium, & Bollandi continuatores die sexta Junii: *secum duxit Dominum Bartholomæum, qui stetit in Civitate, & Utini*. Hinc & incolæ *Civitatenses*.

(6) *De ultra Tulmentum*. Flumen est, quod etiam *Tilamentum, Tillavemum, Tiliaventum*, scriptum legitur, Italis *Tagliamento*, incolis *Tajament*. Nobiles *ultra Tulmentum*, qui Gregorio favebant, ipsumque duxerant in Austriam civitatem, numerat Bellonus supra laudatus, *Guielminum comitem Pratæ, Venceslaum & Thomasium de Spilimbergo, & Jacobum de Valvasono, & cæteros collegatos*.

(7) *Colta*, idem quod *collecta*, tributum, Ducangio glossatore.

IV. Jam patet ergo, immane aberrasse recentes aliquos scriptores, qui concilium Utini a Gregorio celebratum fuisse referunt. Dupinius Tomo XII. Biblioth. cap. I. sic ait; *Gregorius designaverat determinatum locum, ubi suum cogi debebat concilium, nempe Utinum, Diœcesis Aquilejensis in Provincia Forijulii urbem. Eo se contulit statuto tempore, aperuitque synodum*. Ait etiam Marcus Battaglini, Nucerinus episcopus, Parte prima prævia concilii Constantiensis num. 14. *Arimine discessit Gregorius, ac Utinum se contulit concilium suum celebraturus*. Antonius Pagius, Francisci nepos Tom. IV. Breviarii Pontif. Rom. in Alexandro V. num. XI. *Gregorius, qui .... concilium Utini in Diœcesi Aquilejensi celebrandum in festo Pentecostes indixerat, primam ejus sessionem habuit &c.* Petrus Giannone in civili hist. Regni Neapol. lib. XXIV. cap. IV. num. 11. *Gregorius concilium convocavit Aquilejæ celebrandum .... synodum suam aperuit Aquilejæ seu Utini, die festo corporis Christi .... Quo soluto, cum minus Utini securus esset, fugit mentito habitu in Aprutium*. Nec Utini synodum habuit Gregorius, nec Utinum tantum pro ea celebranda designaverat.

V. soluto concilio, ex Austria Civitate ac Forojulio, detectis Utinensium declinatisque insidiis, liber evasit Gregorius, ac triremibus, quas Ladislaus Siciliæ Rex submiserat, vectus est in Aprutium Ortonam primum, dein Fundos, demum Cajetam. Ex hoc loco datas a Pontifice ad Forojulienses vel cives Austriæ civitatis epistolas, queis illorum præstitis officiis se gratum exhibet, vulgavit Basilius Zancarolus P. I. Antiq. Civit. Forjul. lib. I. easdem hic etiam subjicere non operæ dispendium erit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei.

Dilectis filiis nobilibus Viris, communitati Civitatis Austriæ Aquilejensis diœcesis salutem & apostolicam benedictionem.

Per venerabiles fratres S. R. E. Cardinales, & dilectos filios Curiales nostros inde reversos, multum læte & copiose accepimus, quantum reverenter, curialiter, & caritative vos habuistis cum eis post nostrum inde discessum; quantumve diligenter & egregie sociastis eosdem, ut sic per Dei gratiam omnes tute Patria illa exiverint ope vestra. Proinde vestram devotionem ut plurimum commendamus, quam præsentes & absentes vidimus tam ferventem ad ea omnia, quæ nostri fuerint status & honoris, & sanctæ Romanæ ecclesiæ matris nostræ: ut sic firmiter sperare possitis, apud Nos & sedem Apostolicam obtenturos, quæ vobis esse habeant utilia & votiva. Nobilitatem vestram attente in Domino exhortantes, ut in devotione hujusmodi eo vigorosius perseveretis, quo per amplius experti estis nostræ ad vos dilectionis affectum, quem adhuc credimus vobis posse uberius demonstrare; quia in illo confidimus, qui post nubilum dat serenum, & post tot adversa, quæ pro sua causa passi fuimus, malignantium perversitate fugata, dabit tempora sua protectione tranquilla, vobis & aliis nostris fidelibus & devotis salubriter profutura. Datum Cajetæ IV. Nonas Martii, Pontificatus nostri anno quarto.

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

CONCILIABULUM * ARAGONIÆ

Auctoritate Benedicti antipapæ, & pseudopontificis, quem vulgo XIII. nominant, celebratum anno Domini MCCCCIX.

ACta concilii Theodoricus a Niem l. 3. A schismatis, cap. 36. & 37. describit his verbis: *Præfatus vero Petrus de Luna in ipso regno Aragoniæ tunc temporis aliud conciliabulum, in quo erant quamplures episcopi, abbates, & alii ecclesiastici prælati de Hispania, Catalonia, & quibusdam adjacentibus provinciis, de ipsum obedientia, celebrabat. In quo quidem sorciliabulo per eumdem Petrum facto, in diversis sessionibus dicti episcopi, & alii sui prælati qui illuc convenerant, consuluerunt finaliter in hæc verba.*

Sanctissime ac beatissime pater, hoc sacrum concilium ad id quod in ultima sessione per vestram sanctitatem primo loco propositum fuit, humiliter & devote respondit, quod consideratis & diligenter attentis his, quæ pro servitio Dei & unione sanctæ matris ecclesiæ, & salute omnium fidelium, vestra sanctitas obtulit, acceptavit & prosecuta fuit, non parcendo laboribus, periculis & expensis; consideratis etiam injuriis, oppressionibus, turbationibus & impedimentis, quæ nobis aliquorum C præsumptione ingesta sunt, necnon variationibus, cavillationibus, refutationibus ac inconstantia intrusi moderni & suorum prædecessorum: consideratis etiam professionibus & protestationibus per vestram sanctitatem hoc sacro concilio & alias factis, quas reputat sufficientes; quæ omnia aperte liquent ex lectione gestorum a tempore assumptionis vestræ sanctitatis ad apostolatus apicem, usque ad tempus præsens: pro quibus omnibus sanctitas vestra & hoc meritum apud Deum, & perpetuum apud homines præconium reportare meretur: ipsum sacrum concilium, matura deliberatione super his habita, puro corde & sincera intentione credit, tenet & reputat vos fidelem, D Christianum atque catholicum ac verum Christi vicarium, nec credit, nec reputat vos, pater sancte, esse vel fuisse schismaticum, vel hæreticum, nec macula seu fautoriæ schismatis seu hæresis irretitum, & quanto humilius potest, hoc sacrum concilium vestræ sanctitati gratias agit pro promissis ex cordis intimis, seipsum devote offerens ad vestræ sanctitatis obsequia, Deum suppliciter exorans, ut sanctitatem vestram in hoc sacro unionis negotio dirigere dignetur ad ipsius laudem & gloriam, totiusque populi Christi pacem & quietem.

Sanctissime ac beatissime pater, hoc sacrum generale concilium supplicat & consulit humiliter & devote sanctitatem vestram, primo, E quod non obstantibus quibuscumque tribulationibus, persecutionibus, & impedimentis vobis datis, dignemini propter Deum & bonum Christianitatis prosequi efficaciter factum unionis sanctæ matris ecclesiæ, per viam renunciationis, ipsam viam omnibus aliis viis (a) præmittendo, nulla tamen alia via exclusa.

Item, supplicat & consulit sacrum præfatum concilium S. V. quatenus oblationem per eandem sanctitatem vestram factam intruso de renunciatione, in casu renunciationis vel mortis dicti intrusi, dignemini extendere ad casum dejectionis ejusdem intrusi, si fiat secundum fidem & obedientiam partis suæ, & etiam effectualiter de facto.

Item, supplicat & consulit præfatum sacrum concilium S. V. pro (b) celebri & debita expe- b) *Lege*. celeri. H. ditione & conclusione præmissorum obtinenda, dignemini certos nuncios, probos viros, Deum timentes, ad hoc idoneos, nomine & pro parte sanctitatis vestræ, & vestri collegii, ac totius sacri concilii, mittere ad intrusum & suos B anticardinales cum ipso Pisis & alibi degentes, necnon ad illos dominos cardinales Pisis existentes, & ad alios qui in hoc sancto unionis negotio proficere (c) potuerunt, cum plena ac c) *Lege*, poterunt. H. libera & sufficienti potestate tractandi, concordandi, firmandi & obligandi omnia & singula necessaria & utilia seu opportuna ad præmissa, &, prout eis videbitur, tempus breve & congruum, & locum idoneum & securum, ac de securitatibus & libertatibus in eundo, C étando, & redeundo, recipiendi, concordandi & obligandi. In quo sanctitas vestra, illa omnia quæ concordata & firmata fuerint per ipsos, efficaciter exequatur personaliter; vel si personaliter ire noluerit, vel infirmitate corporali impedita non poterit, per alium seu alios habentes plenariam & liberam potestatem ad omnia quæ sanctitas vestra facere potest & posset, usque ad renunciationem inclusive.

Item, supplicat & consulit præfatum sacrum concilium S. V., quatenus dignemini formam procuratorii in prædictis casibus faciendam mandare ordinari, pleniori & meliori modo quo fieri & ordinari poterit.

Item, supplicat & consulit præfatum sacrum D concilium, quatenus dignemini tales constitutiones facere & provisiones adhibere, quod si ante obtentam unionem (quod absit) contingeret sanctitatem vestram ab hac vita ad aliam evocari, possit ad unionem debite & canonice procedi taliter, quod post obitum sanctitatis vestræ propter defectum provisionis non differretur seu impediretur unio, aut non, quod absit, scandala vel schismata sequerentur.

Item, supplicat & consulit præfatum sacrum concilium, quod in casu quo aliqui, quod absit, præmissis spretis, scandala seu schismata suscitare vellent, dignetur sanctitas vestra per debitas constitutiones seu remedia prohibere & providere, ne ad similia perpetranda procedatur, sub pœnis, decretis, & prohibitionibus ad hoc necessariis & opportunis.

Subscripta schedula, fuit per concilium oblata domino nostro, & per eum benigne & simpliciter acceptata. Causa acceptionis & contentationis, de acceptatione factum fuit instrumentum publicum, manu domini nostri & omnium de concilio subscriptum.

a) *Forte* præmittendo. H.

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

** G. C. Additio.

AD CONCILIUM PERPINIANI

In Aragonia celebratum.

Verum quæ in hoc cœtu sunt gesta, multo describuntur uberius ab Hieronymo Surita, qui tamen Petri de Luna partibus est addictior: fidelius autem ab Od. Raynaldo, ex Gregorii litteris MSS. aliisque authenticis instrumentis. Et Surita quidem, Indicum Aragonensium libro III. ad annum MCCCCVIII. Convenerat, *inquit*, inter Benedictum, & Gregorium, ut inter Lucam & Portum Veneris quædam loca ad eorum congressum deligerentur, quæ Gregorii ditioni parebant: & internunciis duobus Venetorum legatis, qui Benedictum in Veneris Portu convenerant, Benedictus obtulit, se libenti animo Liburnum accessurum, modo Gregorius Pisas commigret: cum ea oppida in ditione Gregorii essent. Ea re denegata, neque publica fide tradita, cardinales Gregoriani eum, uti supra docuimus, deseruerant: ac se Luca urbe Pisas transtulerant, & Benedictum deprecati fuerant, ut eo proficisceretur, & Liburnum accederet. Sed dum legatos præmittit, ut a Lucensibus & Florentinis fide publica, in eorum ditionibus, sibi ac suis liberi commeatus traderentur, & Benedicto denunciatum esset Francorum regem, cujus fide publica in Genuensi ditione tuto se commorari arbitrabatur, & tam periculoso itineri commiserat, studiosissime curasse, ut in eum & aliquot episcopos manus injicerentur, inexpectata, & repentina fuga in Galliam Provinciam celerem reditum dirigit. Portu Veneris vela facturus A. D. XVII. Kal. Jul. Pontificatus anno XIV. concilium Perpinianum Helenensis diœcesis oppidum indicit.

Et infra. A. D. Kal. Aug. Benedictus Helenam urbem, & postero die Perpinianum introiit.

Et infra. Kal. Novembris, omnium Sanctorum festo die Benedictus Perpiniani solemni cœtu & frequentissima celebritate concilium habet: & sacris in aula regia Majoricensi arcis Perpinianensis a pontifice peractis, Alfonsus Exea patriarcha Constantinopolitanus, Hispalensis ecclesiæ administrator, celeberrimam & gratissimam concionem habuit: & absentium ratione sacris comitiis habita, in A. D. XVII. Kal. Decemb. concilium prorogatur. A. D. II. Id. Nov. Benedictus sanctioris ærarii Magalonensis præfectum, ecclesiæ Astensis administratorem, patriarcham Antiochenum, & Franciscum Simenium ordinis Minorum, Valentinum, virum insigni sanctitate, & magna & multiplici doctrina, ac diffusa scriptorum copia clarissimum, Hierosolymitanum patriarcham creat: qui ab Auxitano episcopo cardinale A. D. XII. Kal. Dec. sunt consecrati. Postero die Benedictus ex arce regia in ædem beatæ Mariæ regalis, sacrorum ordinum cœtu comitatus, procedit: & peractis ab eo Missæ solemnibus concilium haberi cœpit. Sabbato A. D. XV. Kal. Dec. secunda concilii assessio celebratur: & concione, ut mos est, habita, & professione recitata fidei catholicæ, Benedictus responso dato, se illam fidem firmissime tenere & simpliciter confiteri asseverat. Mercurii die A. D. XI. Kal. Dec. cum tertia concilii assessio celebraretur, præmissa, ut A moris est, concione, series, & continuatio rerum a Benedicto gestarum ex quo in summam Pontificatus dignitatem est evectus, universo cœtui recitatur, atque proponitur; & quot & quantas, & quam incredibiles calamitates hausisset, quantisque in discriminibus versatus esset, ut summæ pacis conjunctio ecclesiæ Dei conciliaretur. Demum quinque aliis assessionibus varii actus, actionesque consiliorum & eventorum in procurandis ecclesiasticæ concordiæ negotiis recensentur: & quemadmodum inter Benedictum & Gregorium legatorum interventu convenerat, ut Savonæ cum suis collegiis festo S. Michaelis, aut omnium Sanctorum die congrederentur. Concilio interfuere B prælati pene omnes regnorum Castillæ, Aragoniæ, & Navarræ: & nonnulli Franciæ, Provinciæ Galliæ, Vascitaniæ, & Sabaudiæ, omnes circiter CXX. Præter eos, quorum supra mentio facta est Patriarcha Alexandrinus, Petrus Luna Toletanus, Garcias Ferdinandius, Heredia Cæsaraugustanus, & Petrus Zagarriga Tarraconensis archiepiscopi, concilii decretis adsedere. Cum patres Benedictus consuluisset quid e republica Christiana esse censerent, ne in progressione rerum, & nova molitione ad reliquias ecclesiæ lacerandas & distrahendas pravis consiliis converteretur, summa dissensione, atque dissidio in contrarias partes patrum opiniones in deliberando distrahuntur: quibus- C dam censentibus a Benedicto legatis mandata danda esse, ut ejus nomine pontificiam dignitatem nulla interposita mora abrogent: aliis vero tempus ducentibus, & maxime disjuncta, atque contraria asserentibus. Ea opinionum, & sententiarum discrepantia eo rem deduxit, ut Perpiniano pene omnes discesserint: & XVIII. in sententia permanentibus, tandem ab eis tanta de re dignum eo cœtu responsum tulit: quod hoc in loco adnectere operæ pretium duxi.

Sanctam ejus congregationis commonitionem & Benedicti ipsius pollicitationem adversarii postea in Pisano primum, ac demum in Constantiensi concilio in durissimum ejus os jure merito retorserunt: quamvis Benedictus se D viam cessionis Savonæ amplexum fuisse contenderit, et in portu Veneris Gregorium per nuncios et litteras ad eam pactionem fuisse cohortatum, ac tuta conveniendi loca obtulisse, quæ omnia fuerint ab adversario refutata atque repulsa, neque sibi posset objectari negligentia, aut contumacia.

Kal. Febr. Alfonsus Exea patriarcha Constantinopolitanus Benedicto in concilii consessu responsum a patribus decretum offert.

A. D. VII. Kal. April. XIV. sessio concilii Perpinianensi arce, cum major pars prælatorum a Perpiniano recessisset, et per paucos res transigerentur, celebratur. Eo in consessu E a Benedicto septem legati Pisas mittuntur, ut perscrutentur, quibus conditionibus res ad concordiæ pactionem deduci possint. Ad spem obtinendæ rei, gravissimi viri deliguntur, Petrus Zagarriga archiepiscopus Tarraconensis, Seguntinus, Mimacensis, et Senensis, episcopi, Bonifacius Ferrarius domus Carthusiensis, prior Cæsaraugustanus, et minister provinciæ Galleciæ. Sed Tarraconensi, ut Benedicti nomine ad Francum regem legationem obiret, in Catalonia remanente, reliquos oratores Nemausi, cum illis iter longum conficiendum instaret, Francorum regis ministri detinent, ac demoran-

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

rantur: et mandata quæ Benedictus legatis de- A derat, intercipiuntur. Quæ res spem omnem adipiscendæ concordiæ, et Benedictum ad abrogationem deducendi, contudit atque confregit.

Idem qui supra libellus supplex cardinalium, editus est ab Odorico Raynaldo ex MS. cod. Vaticano: in quo hæc subjiciuntur: Supra scripta capitula fuerunt oblata domino Benedicto per concilium suum, et per eum acceptata fuere per instrumentum publicum, subscriptum per dominum Benedictum, et omnes de suo concilio ut supra.

Dominus Benedictus proposuit in dicto suo concilio hæc: videlicet primo ut provideretur super infamiis sibi datis. Secundo super facto B unionis. Tertio super schismatibus, quæ oriri possunt. Quarto super reformationibus ecclesiæ: et dictum concilium respondit sibi per supra scripta capitula et ordinationes.

Raynaldus vero alia ex monumentis Vaticanis edidit hujus conventus acta in hunc modum.

Gesta in concilio domini Benedicti, vel domini Petri de Luna.

Universis et singulis per hoc instrumentum publicum innotescat, quod cum per sanctissimum in Christo patrem ac dominum nostrum dominum Benedictum, digna Dei providentia Papam XIII. præsidentem in sacrosancto concilio generali convocato per eum Perpiniani Elnensis diœcesis, ac in ecclesia quæ vulgariter dicitur de regali, præsentibus infrascriptis, die quinta Decembris ann. Dom. M. CCCC. VIII. fuisset propositum in effectu, quod si quamplurimis turbationibus, persecutionibus, et afflictionum turbinibus quateretur, illud tamen potissimum affligebat, quod cedebat universæ Christianitatis discrimini tetrum schisma, * et paulo minus quod nonnulli, qui ad tollendum tam immanem scissuram de vestimento Domini videbantur adstricti ipsam scissuram unicam nedum perpetuare, sed etiam multiplicare tentabant attonitus mirabatur, quod licet priscis temporibus circa ea, quæ ad pa- D cem sunt Jerusalem, totis viribus insudarit, et possibilem operam dederit, ut unionem ecclesiæ consequeretur optatam, seque exposuerit quamplurimis laboribus, expensis, periculis, et ærumnis, ut schismatis expiaret opprobrium, quod indiscissam Domini tunicam, proh dolor! turpiter maculabatur; tamen fatore zizaniæ, ut videbatur, pestifere procurante, nedum inconstantem et varium, sed induratum reperit Angelum, dictum Corario, qui se facit Gregorium in parte schismaticorum nominari, quamvis se monstrasset a principio pro tam felici unionis negotio liberalem, in tantum quod ipse dominus noster apud eum proficere non potuit; propter quod ipsum non sine aculeo do- E loris oportuit retrocedere sine fructu. Nec solum hoc unionis impedimentum evenit, per nonnullos enim de quibus vix credebatur, tot et tanta, ut dicebat, fuerunt, prout erat per nonnullos de dominis cardinalibus Pisis degentibus, et alios advisatus, pericula machinata, quod nec in Italiæ partibus, ad quas se contulerat pro unione sanctæ matris ecclesiæ, potuit cum suis personaliter remanere; sed nec pro nunciis seu procuratoribus, quos cum plena potestate dispositerat ibi dimittere, salvum conductum obtinere potuit quoquo modo.

Forte, & ion paulo ninus. H.

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

Aliis igitur imminentibus periculis, de consilio reverendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium volens idem dominus noster in loco tuto reponere se & suos, sed nolens dimittere unionis ecclesiæ negotium sic turbatum, ut provideretur extirpationi schismatis, & nonnullis aliis imminentibus scandalis, quæ videbantur in Dei ecclesia machinari, ad generalis convocationem hic faciendam concilii ad festum omnium Sanctorum lapsum proxime se convertit. Concilio igitur hoc, sancto afflante Spiritu, convocato, ipsum benevolis exhortationibus inter cætera requisivit, quatenus advisarent, & consulerent, quod foret ulterius faciendum pro consequenda ecclesiæ unione, ipsos exhortans quatenus super iis sibi darent auxilium, consilium & favorem. Offerebat enim se cum consilio dicti generalis concilii processurum efficaciter in præmissis, & expositurum personam, statum, & vitam, pro debita unione sanctæ matris ecclesiæ consequenda. Et quia nonnulli diversimode impedire tam sacrum propositum sub palliatis coloribus satagebant, advisarent, & consulerent qualiter erat providendum scandalis, erroribus, & schismatibus, quæ, proh dolor! disponebantur in ecclesia sancta Dei. Ad respondendum autem his duobus articulis, diem tunc sequentem Mercurii, quæ fuit XII. dicti mensis, præfecit * concilio, ut interim *f. præfixit. super his duobus articulis possent deliberare mature: sed quia propter arduitatem materiæ non potuit tantum negotium sic faciliter expediri, fuit per aliquas dilationes usque ad diem hanc infrascriptam præsentis sessionis celebratio prorogata. Cæterum succedente quoad hoc finaliter ordinata ad hanc diem Veneris, prout jam dictum est, sessione, præfatum sacrosanctum concilium per medium reverendissimi in Christo patris domini Alfonsi patriarchæ Constantinopolitani præfato domino Papæ supplicandum duxit, ac etiam consulendum prout in quadam schedula per ipsum dominum Constantinopolitanum, pro parte totius præsentis ibidem generalis concilii, præsentata, & tandem per me Guigonem Flandrini sacræ sedis apostolicæ protonotarium lecta, continetur latius, cujus tenor sequitur sub his verbis.

Sanctissime ac beatissime pater, hoc sacrum & generale concilium supplicat, &c. *Repetitur hic supplex libellus superius allatas, subditurque:* Acta sunt hæc apud Perpinianum Elnensis * diœcesis in ecclesia quæ vulgariter dicitur De regali. *Et infra:* Die prima mensis Febr. Indictione secunda, anno Domini M. CCCC. IX. pontificatus præfati domini nostri anno XV.

* *idest*, Helenensis.

Succedente ista die dominus noster respondit, quod licet vix caute posset contra perversorum malitias provideri, tamen quia toto mentis affectu desiderabat, quantum erat in ipso, dare pacem & unionem ecclesiæ sacrosanctæ; nam unionem hactenus prosecutus fuerat cum expensis, laboribus, atque periculis manifestis; attendens etiam ut dicebat, zelum quem prædictum concilium habere ad unionem ecclesiæ cognoscebat, & sperans in Divinæ protectionis auxilio, quod ipsorum orationibus & ipsius sanctæ matris ecclesiæ meritis ipse Deus omnipotens inclinatus, dignabitur reprimere omnes malitias perversorum, propter Dei servitium, & pacem & unionem ecclesiæ, ac salutem populi Christiani, supplicationem & consilium præfati sacri concilii acceptans, para-

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

ratus erat, quanto celerius posset, illa executioni debitæ demandare. Unde pro celeri & debita executione præmissorum deliberaverat certos Prælatos, & alias certas personas nobiles mittere, quos non de una sola natione, sed de nationibus volebat assumere, de quibus convenerant in hoc sacro concilio generali, quod tales, ut credebat, existerent quod essent potentes opere & sermone ad tantum negotium prosequendum, & quibus, ut sperabat, Deus infunderet gratiam, & ipse daret talem potestatem & confidentiam, & plenam fidei credentiam, taliter quod hoc tam sanctum opus feliciter per eos deduceretur ad unitatis conclusionem optatam. Sane percepto ejusdem domini nostri responso tam utili, tam grato, & tam acceptabili toti mundo, præfatus dominus Patriarcha pro parte totius concilii singulis tandem annuentibus ac capitibus inclinatis, mithris depositis, & flexis genibus, primo Deo, demum domino nostro præfato, actiones reddiderunt multiplices gratiarum. Quibus sic solemniter expeditis, magister cappellæ dicti domini nostri Papæ, cum cantoribus Te Deum laudamus cantico decantato, pro illa die fuit concilium separatum. Acta fuerunt hæc apud Perpinianum Elnensis diœcesis in ecclesia prædicta quæ dicitur De Regali, præfato domino nostro Papa suum generale concilium celebrante præsentibus archiepiscopis, episcopis, ordinum generalibus, abbatibus, ambassiatoribus, nobis protonotariis, & aliis infrascriptis Februarii XII. mensis, Indictione secunda, Pontificatus præfati domini nostri Papæ anno XV.

ANNO CHRISTI 1408. 1409.

AD CONCILIUM ARAGONIENSE SEU PERPINIANENSE

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

Anno 1409. *celebratum.*

ADDITIO.

Ex Suppl. Mansi To. III. pag. 814.

„ PRæter ea quæ Labbeus de concilio Perpiniani celebrato congessit, hæc adde „ comperta ex epist. archiep. Narbon. desumpta ex MS. Cod. Dom. Chavelin deditque „ P. Mart. Vet. Mon. to. VII. pag. 915. ex „ quo etiam omnium primam damus bullam „ indictionis concilii a Benedicto promulgatam.

BENEDICTI XIII. LITTERÆ,

Quibus concilium ad Perpinianum indicit in festo Omnium Sanctorum celebrandum.

Ex Mart. Vet. Mon. t. VII. pag. 915.

BEnedictus, &c. venerabilibus fratribus archiepiscopo... & episcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, præpositis, & cæteris ecclesiarum prælatis exemtis & non exemtis per..... provinciam constitutis S. & A. B.

I.

Cælestis altitudo consilii, firmam retinens in sua dispositione censuram, sacrosanctam Romanam ecclesiam, ad cujus regimen sumus, licet insufficientes, assumpti, supra petram fidei soliditate fundavit, illud ei tribuens in apostolicæ confessionis fortitudine fundamentum, ut nec procella turbinis, nec prævalere possit adversus eam spiritus tempestatis. Unde ipsa universalis mater ecclesia sacrosancta usque ad consummationem sæculi manentem secum retinet Salvatorem; ideo juxta canticum Salomonis, quem dilexit amplectitur, ut pro nulla rerum varietate vel temporum, ab unitate suæ fidei, pietatis, & veritatis propositi separetur. Licet enim per mundanæ malignitatis cursum in varia discriminia inciderit, & persecutiones innumeras pertulerit ac labores, numquam tamen eam gratia divina deseruit, quominus robur ejus in qualibet tentatione proficeret, & inde spei suæ gaudium obtineret, unde recepit fidei fundamentum. In hac enim fidei soliditate firmati, nos apostolorum principis successores, Christi, licet insufficientibus meritis, suscepimus vicariam, in ipso Domino Jesu Christo figentes ancoram spei nostræ, ut licet propter intrusionem nonnullorum, qui inconsutilem Dominicæ vestis unitatem scindere satagentes, ecclesiam ipsam variis turbationibus & persecutionum turbinibus vexaverunt, nos dolore tristitiaque afflixerint: speramus tamen indubie, quod statum ejusdem ecclesiæ in unitate spiritus pacis vinculo conservabit ipse, qui non solum eam verborum expressione, sed & sui pretiosi sanguinis effusione fundavit, ut post vespertinos fletus, gemitus & lamenta, quos emittere cogunt mala & discrimina, quæ execrandi schismatis, proh dolor! importuna duratio in Christiano populo introduxit, quæ libet flere potius quam narrare, lætitia matutina succedat; ipsaque ecclesia velut columba pulcherrima ipsius lætificata gemitibus, sine ruga prorsus & macula candoris sui pulchritudinem retineat illibata.

II.

Dudum siquidem, cum post nostræ assumtionis primordia, ad procurandum scissæ Dominicæ vestis reintegrationem, & senescentis schismatis eradicandam, Deo auctore, perniciem, anxios labores nostræ sollicitudinis subjisset instantia, frequens nos turbatio impetiit, & difficultatum undique ingruentium tempestas involvit, & tandem inter varios & periculosos eventus nos reperimus interceptos, & multos per annos notorio impedimento detenti, non potuimus in actum procedere, quem fervido pro bono Christianitatis gerebamus in pectore. Cum autem placuit illi qui solo sermone * restaurat universa, ut solutis vinculis detentionis nostræ, in libertatem clausos limites aperiret, ad repetendam inchoati laboris sarcinam

* al. nutu

cinam oculos direximus noſtræ mentis, & de fratrum noſtrorum conſilio ad Perrinum de Tomacellis in apoſtolica ſede intruſum, ſolemnes nuncios duximus deſtinandos: qui dicti Perrini præſentiam adeuntes, nonnullas vias ad unitatem eccleſiæ breviter conſequendam utiles & accommodas eidem Perrino in præſentia ſuorum anticardinalium, & multorum aliorum, noſtra pro parte publice obtulerunt, ipſum pro parte noſtra iteratis vicibus requirentes, quatenus alteram de dictis viis acceptaret, aut aperiret aliquam, ſi quam vellet, qui paratos nos offerebant viam rationabilem, ſi offerretur, acceptare, per quam vera unio in Dei eccleſia haberetur, pro qua breviter & canonice conſequenda, ſtatui papali cedere & mortem etiam corporalem ſubire, ſi expediret, noſtræ intentionis eſſe propoſuerunt expreſſe. Qui quidem Perrinus aliquam ex viis oblatis acceptare, aut aliam aperire penitus recuſavit, omnemque viam pacis abjiciens, dictis nunciis nunciavit * ut a præſentia ſua et curia recederent ſine mora. Quo infra biduum poſt dictæ negationis tam ferale reſponſum miſerabiliter vita functo, & noſtris nunciis ſub ſalvo conductu captis, & demum certa pecuniæ quantitate redemtis, quidam Coſmatus de Solmona in ipſius intruſionis vitium per anticardinales dicti Perrini ſuperſtites ſubrogatus, male adeptam præſidentiam retinere geſtiens, quamquam per dictos nuncios noſtros litteris & internunciis multis vicibus requiſitus, nec ſalvum-conductum concedere, nec eos ad ſuam præſentiam venire permiſit; quin immo etiam cum ob hanc cauſam ad has partes Italicas nos tranſtuliſſemus, ut commodius poſſemus de hujuſmodi deſiderata ſecum unione tractare, licet ante ſuam intruſionem ſe daturum operam, ut felix hujus rei exitus haberetur, cum aliis anticardinalibus voto & juramento ſe aſtrinxiſſet, nihilominus nobiſcum tractare renuit, & dilationibus interpoſitis, hanc Dei cauſam duxit per varias illuſiones penitus in neglectum. Et tandem dicto ultionis mucrone perculſus, a die ſuæ intruſionis vix exacto biennio, clauſit miſerabiliter dies ſuos.

ANNO CHRISTI 1409.

* I. manvit

III.

Quo defuncto, præfati anticardinales ſatis celeriter proceſſerunt ad intrudendum Angelum dictum Corrario, qui ſe facit Gregorium appellari, qui poſtea nobis & fratribus noſtris S. R. E. cardinalibus tunc Maſſiliæ degentibus per ſuas litteras indicavit, ſe votis & juramento aſtrictum ad dandam pacem in Dei eccleſia per viam ceſſionis, & ad illam ſe totis affectibus aſpirare, eam nobis offerendo. Quibus per nos ſummo cum gaudio perceptis, ex iſtis principiis credentes indubie virum iſtum ſecundum cor noſtrum, veris caritatis affectibus ad tam pii operis conſummationem velle procedere cum effectu, directis ſibi noſtris apicibus, datis Maſſiliæ apud S. Victorem II. Calendas februarii, pontificatus noſtri anno XIII. viam mutuæ ceſſionis pure, libere & ſimpliciter fiendæ obtulimus. Pro quorum celeri executione, cum nunciis dicti Angeli plena ad hoc poteſtate ſuffultis, concordatum extitit & conventum, ut nos cum noſtro, & Angelus cum ſuo prætenſo collegiis certis terminis præfixis ad perſonam conveniremus in civitate Saonæ, ubi nos etiam terminos ipſos præveniendo cum dicto collegio noſtro perſonaliter affuimus.

ANNO CHRISTI 1409.

IV.

Idem autem Angelus dicta pacta & promiſſa obſervare comtemnens, nec in primo termino, nec in ſecundo comparere curavit, ſed poſt ultimum terminum lapſum, per ſuos ambaſſiatores quibuſdam frivolis rationibus declinando Saonam, & ad alia diffugia ſe convertens, nos inter cætera requiſivit, ut pro bono unionis ad hunc locum Portus-Veneris verſus urbem ſitum in confinibus territorii Januenſis, a Saona per nonaginta milliaria diſtantem nos transferre vellemus, offerens ſe ad locum de Petra-ſancta Lucanæ diœceſis, eo caſu venturum, ut ex vicinitate locorum facilior ad executionem agendorum pateret facultas. Et licet opinio de ipſo prius concepta nos alias, prout manifeſte cernitur, fefelliſſet, tamen ne tantum bonum imperfectum remaneret, dictæ requiſitioni annuentes, etiam ante terminum concordatum cum dicto noſtro collegio venimus ad hunc locum. Dictus autem Angelus ad locum de Petra-ſancta per ſuos oratores, ut præfertur, oblatum, penitus venire recuſavit.

V.

Poſt diverſas nunciorum noſtrorum inſtantias, tribus menſibus interim fere lapſis, ſe ad Lucanam contulit civitatem. Cujus adventu percepto, ſtatim noſtros ſolemnes nuncios ad ipſum Angelum de dictorum fratrum noſtrorum conſilio cum plena poteſtate deſtinavimus iterato, qui juxta eis commiſſa, publice ex parte noſtra requiſierunt eumdem, quatenus ad unionem eccleſiæ per viam mutuæ ceſſionis, prout hinc inde oblatum fuerat, diligenter & ſollicite vellet intendere: exhortantes eumdem, ut de his quæ pro promiſſorum conſummatione, & unionis concluſione neceſſario agenda erant, cum ipſis nunciis concordare, eorumque executionem accelerare placeret: offerentes nos ad præmiſſorum executionem, pro unione aſſequenda, pure, libere, efficaciter, & ſemotis fruſtratoriis dilationibus, proceſſuros. Quibus nunciis idem Angelus concluſive reſpondit, ſe ſolum de loco, in quo ambo perſonaliter conveniremus velle tractare, & quod de aliis neceſſariis ad unionem perficiendam tractare in dicto loco & non alibi proponebat. Et licet dicti nuncii noſtri multis rationibus reſponderent * prætactum per eos ordinem fore utiliorem & breviorem, quodque illis concordatis de loco executionis præmiſſorum, poſſent facilius & ſecurius poſtea concordare: videntes tamen dictum Angelum in præmiſſa reſponſione firmatum, ad tractatum primitus de loco conventionis ſupradicto, ut idem Angelus volebat, condeſcenderunt.

* al. pertuadereat

VI.

Super qua materia dicti nuncii noſtri ultra loca Januæ, Saonæ, & alia nonnulla alias oblata, quædam civitati Lucanæ propinqua, ſecura & habilia obtulerunt, cum illis ſecuritatibus, de quibus Maſſiliæ inter partes pactum fue-

ANNO CHRISTI 1409.

fuerat & conventum, aliis necessariis & opportunis superadditis, si expediret. Obtulerunt insuper limites obedientiæ nostræ, ut ipsius Angeli, inter hunc locum Portus-Veneris & civitatem Lucanam constitutos, in quibus tamen limitibus dictus Angelus meliora & securiora loca habere dinoscitur. Quæ oblatio etiam per sæculares quantumcumque discordes de pace tractantes, vix aut numquam consuevit refutari; quæ omnia dictus Angelus frivole declinavit.

VII.

Demum vero oratores Venetorum hæc videntes, suo & plurimum aliorum regum, principum, & communitatum, nunciorum nomine, pro eadem conventione quædam loca habilia & idonea nominarunt in obedientia dicti Angeli, & sub dominio domini Lucani consistentia, & nuncii nostri liberaliter acceptarunt; sed etiam illa idem Angelus refutavit, quamquam ut patet per instrumentum publicum, ad omnem locum idoneum infra Italiam in sua obedientia constitutum se venturum alias obtulisset. Cumque videremus dictum Angelum a rationis tramite deviantem, ne causa Dei ulterioris dilationis incommoda pateretur, oblationi dicti Angeli per suos oratores factæ novissimæ, per quam se venturum Pisas a Luca per decem milliaria distantem obtulerat, si nos Liburnum per LX. ab hoc loco remotum veniremus, duximus annuendum, ut exinde, considerata vicinitate locorum, quę per nos & ipsum pro executione viæ cessionis hinc inde oblatæ, & prosecutione unius concordanda erant, concordarentur, & tandem feliciter complerentur. Sed dictus Angelus, quamvis per nostros nuncios suos anticardinales & dictos oratores fuisset sæpe & sæpius requisitus, quod juxta oblata per eum ad Pisanam veniret civitatem, quam nuncii Florentinorum ad hoc potestatem habentes offerebant, venire finaliter recusavit, & omni spe tractandi ulterius de hac materia sublata, dataque repulsa, nostros nuncios ulteriori salvo-conductu, cujus terminus penitus instabat, denegato, a sua obedientia repulit, vacuosque remisit, prout de præmissis omnibus & singulis constat per publica & authentica documenta; & tandem suis anticardinalibus ne cum ipsis nunciis nostris & regis Franciæ ambasiatoribus loquerentur, & ne se invicem congregarent, nec civitatem Lucanam sine ipsius licentia speciali exirent, sub magnis pœnis prohibendo interdixit, & satis cito ad nonnullorum anticardinalium creationem, non obstantibus propriis voto & juramento, processit. Anticardinales vero præmissa considerantes, & ipsum Angelum ad bonum unionis ex præmissis & aliis indispositum attendentes, ab eo recesserunt, seque ad præfatam civitatem Pisanam transtulerunt.

VIII.

Verum, quod referre piget & exprimimus cum dolore, considerantes, quod humani generis inimico, pacis æmulo procurante, a dicto Angelo obtinere nequivimus super materia unionis alium effectum; & propter nonnulla etiam contra personam nostram, statum & honorem sedis apostolicæ atque nostrum, ut fide dignis relatibus accepimus, innovata & attentata, hic deinceps absque personali periculo nostro & nostrorum moram trahere non valemus, nolentes Deum tentare, imminente periculo, de venerabilium fratrum nostrorum cardinalium consilio & eorum frequenti instantia pulsati, deliberavimus recedere, & nos cum collegio nostro hoc turbationis tempore reponere in securo. Sed ne videremur, sicuti nec intendimus quacumque adversitate intercedente, hujusmodi prosecutionem unionis dimittere sic neglectam, de dicto fratrum nostrorum consilio deliberavimus nuncios nostros plena potestate suffultos hic dimittere, qui tam cum dicto Angelo, si vellet ad cor reverti, quam cum suis prætensis cardinalibus possent ad effectum oblatorum procedere efficaciter in agendis. Quia tamen impedientibus ambasiatoribus carissimi in Christo filii nostri regis Francorum illustris, in his partibus moram trahentibus, salvus conductus dictis nunciis nostris necessarius obtineri non potuit, licet non credamus hoc de dicti regis voluntate & conscientia processisse, eosdem nuncios dimittere nequivimus ob prædictæ securitatis defectum.

IX.

Præmissis itaque in animo sæpius recensitis, ad tanta discrimina revelanda dirigentes aciem nostræ mentis, levamus oculos nostros ad Deum, unde provenire nobis auxilium, & humiliter petimus, & devote speramus. Et quia in his adhibere remedium licet ad nos ex officii debito pertineat, interest tamen generaliter fidelium omnium nos cum eisdem fratribus nostris aliisque viris prudentibus frequenti tractatu præhabito, prout tantæ necessitatis instantia exigit, de ipsorum fratrum consilio, generale concilium, sicut imitatione digna sanctorum patrum consuetudo laudabilis longævæ observationis nos instruit, juxta sacrorum canonum instituta celebrandum in loco Perpiniani Elnensis diœcesis, decrevimus convocandum, ut in eo tam circa præmissa & ea quæ exstirpationem præsentis schismatis & unionis accelerationem concernunt, quam circa alia quæ salutem respiciunt animarum & ecclesiæ statum pacificum & tranquillum, illa, Deo auctore, inveniatur provisio, per quam, eradicato schismate, roborata fide, sedatis discordiis, pace firmata, ac ejusdem sanctæ matris ecclesiæ ac Christianæ religionis statu debite reparato, tollat scissuras nobisque remedia aperiat, idem ipse qui novit, & facultatem tribuat, sicut potest, quod in præmissis, juxta intensum animi nostri desiderium sibi ministrare possumus ad sui nominis laudem & gloriam sempiternam, in præsenti ad animarum profectum, robur fidei, pacem & exaltationem populi Christiani. Verum licet prosecutio tanti propositi majori tempore indigeret, tamen ex quibusdam urgentibus causis, præsertim acceleratione præfatæ unionis, conceptum terminum perstringentes, ut brevius feliciusque negotium hujusmodi, auctore Domino, optatum sortiatur effectum, festum Omnium Sanctorum proxime futurum ad id duximus deputandum.

X. Quo-

X.

Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vos fratres archiepiscopi, episcopi, & dilecti filii electi, et abbates exemti et non exemti, quos etiam in vim præstiti juramenti requirimus, et cæteri ecclesiarum prælati, omni negligentia relegata, cunctis, prout talis ac tanti negotii qualitas exigit, dispositis & paratis, sic medio tempore vos accingatis ad iter, quod in hujusmodi decreto termino, quem vobis & aliis peremptorie assignamus, in præfato loco Perpignani, vos nostro conspectui personaliter præsentetis, ad ea quæ in dicto concilio tractanda occurrent, solers & operosum studium impensuri. Capitula vero ecclesiarum omnium tam cathedralium quam aliarum, & conventus monasteriorum, quibus per vos archiepiscopum & episcopos cum omni celeritate volumus id mandari, ad idem concilium viros idoneos pro se mittant, quibus ad omnia, quæ in dicto concilio statuentur, fient & ordinabuntur ac fuerint opportuna, concedant plenariam potestatem, de qua sufficienter constet per publica & autentica documenta, non obstantibus quibuscumque privilegiis seu indulgentiis quibusvis personis, ordini, dignitati, seu collegio, sub quacumque verborum forma vel expressione ab apostolica sede concessis, per quæ possit effectus hujusmodi mandati nostri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari. Circa personarum vero et evictionum numerum tali moderamine observato, ut nullus pomposus aut inanis gloriæ quæsitor, sed quilibet sic veræ humilitatis cultor appareat, quod ecclesiæ sibi commissæ nequaquam onerosus existat. Non est tamen nostræ intentionis per hæc ab iis quæ per nos super cessione & unione dicto Angelo per litteras nostras, oblata sunt recedere, aut illa quovismodo suspendere seu prorogare: quin immo illa intendimus interim & continue efficaciter, quantum in nobis fuerit, prosequi & exequi toto posse. Datum apud Portum-Veneris Januensis diœcesis XVII. calendas Julii, pontificatus nostri anno XIV.

EPISTOLA FRANCISCI

Archiepiscopi Narbonensis, ad cardinales,

De deliberatis in concilio Perpiniani.

REverendissimis in Christo patribus & dominis meis, præcipuis dominis G. Penestrinensi, N. Albanensi J. Ostiensi, P. Anicien-si, P. de Thureyo, A. de Salutiis, & P. S. Angeli S. R. E. cardinalibus.

Reverendissimi patres & domini mei præcipui, debita recommendatione præmissa. Per relationem domini Boqueranni decretorum doctoris legentis Avenione, & pro parte universitatis studii apud Perpinianum missi ad concilium, juxta mandatum apostolicum eis factum, qui Dominica proxime præterita de dicto concilio rediit, percepi quod post proposita ea, super quibus per ipsum concilium deliberari petebatur, de quibus paternitates vestræ reverendissimæ per magistrum Joannem Guyardi informatæ, ut teneo, ad plenum fuerunt, advisatum fuit post aliquas consultationes, quod pro faciliori agendorum expedi-

Ane eligerentur ex omni multitudine viri LX. boni testimonii, quorum deliberationi staret totum concilium. Deinde quia difficulter illi convenire poterant, segniusque expedirent negotia, pluries fuit numerus ipse a XXX. redactus; sed & iterum post aliquot dies etiam ipsi XXX. fuerunt ad X. dumtaxat restricti, videlicet reverendissimos patres dominos Tholosanum & de Chalanco cardinales, dominos patriarcham Antiochensem, archiepiscopos Cæsaraugustensem, & Tarraconensem, cancellarium regis Castellæ, episcopos Valentiæ, Mimatensem, & Condomensem, ac generalem fratrum prædicatorum. Et isti omnes post sua multiplicia tenta consilia, & cum quibus voluerunt, collatione habita, remanserunt in iis conclusionibus, videlicet quod contra regem & regales processus dudum facti non aggravarentur. Secundo, quod via cessionis pro pace ecclesiæ alias acceptata & oblata executioni demandetur. Tertio, quod pro ipsa executione fienda, papa, si debitas & sufficientes securitates habere possit, Pisis se transferat. Quarto, quod non habitis dictis securitatibus, personas idoneas cum plena & irrevocabili potestate cedendi, alio cedente, illuc mittat. Et hæc deliberatio de voluntate totius concilii debebat heri quæ fuit III. hujus mensis, dici, & in scriptis dari papæ omnibus præsentibus qui ad concilium mandati fuerunt. Hæc eadem in effectu etiam mihi dixerunt die Lunæ proxime præterita dominus Joannes de Belloforti legum doctor, & Franciscus Ruffini, redeuntes de Perpiniano, cum bullis promotionis domini Joannis Bertrandi ad ecclesiam Gebennensem. An autem ita se res habeat, ignoro; sed relata & a quibus significo. Cum autem alia supervenerint, illico scribam paternitatibus vestris reverendis, quas conservare dignetur benedictus Filius Virginis feliciter in longævum. Scriptum in Villa-nova die IV. Januarii.

Vester totus Franciscus archiepiscopus Narbonensis Romanæ ecclesiæ camerarius.

EPISTOLA BENEDICTI XIII.

Ad Petrum cardinalem S. Susannæ.

Mandat ut accedat ad dictum Perpiniani concilium.

BEnedictus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio P. tituli sanctæ Susannæ presbytero cardinali S. & A. B.

Ex eodem pag. 817. Ex MS. S. Laurentii Leodiens. & Illustr. D. Chauv.

Nuper tempore nostri recessus de portu-Veneris, sicut ad tuam deveniſſe notitiam non ambigimus, de fratrum nostrorum consilio, generale concilium apud Perpinianum Elnensis diœcesis, in festo Omnium sanctorum proxime futuro celebrandum duximus auctoritate apostolica convocandum, nostras super hoc archiepiscopis, episcopis electis, & aliis ecclesiarum prælatis, ceteriſque qui ad concilium evocari consueverunt, litteras in forma debita nostra sub bulla dirigendo. Et licet consuetudo non habeat, quod venerabiles fratres nostri cardinales ad concilium per litteras evocentur, cum a latere summi pontificis, cujus honorabilia sunt membra, elongari non debeant, sed quod ei assistant experientia doceat & necessitas id exposcat. Tamen quia tua & aliorum fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium assistentia in tanto negotio carere nolumus, nec

☞ debemus, pro tanto circumſpectioni tuæ per apoſtolica ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus omni excuſatione ſepoſita, terminum etiam præveniendo præfatum, ut tecum & aliis fratribus noſtris de agendis in dicto concilio deliberare poſſimus, te noſtro conſpectui in dicto loco Perpiniani ſtudeas præſentare, in hoc taliter te habendo, quod cum honore eccleſiæ ad bonum unionis proſpere cuncta ſuccedant, gratumque Deo & nobis occurrat quod egeris in præmiſſis. Datum apud Cocumliberum Elnenſis diœceſis idibus julii, pontificatus noſtri anno XIV.

ANNO CHRISTI 1409.

Jo. Pinchon.

Sub eodem tenore ſcribit Nicolao Albanenſi epiſcopo in codice Chauveliniano.

COPIA CEDULARUM IN CONCILIO

Perpiniani traditarum per dominum papam Benedictum XIII.

Ex eodem pag. 128. Ex MS. Il. luſtr. Abb. Rotelin.

CUm per ſereniſſimum dominum Sigiſmundum regem Romanorum fuerit ſupplicatum domino noſtro papæ Benedicto XIII. quod ipſe qui propter antiquitatem & ſcientiam & negotiorum experientiam debet præ cæteris iſta ſcire, velit viam vel vias aperire, per quam, vel per quas poſſit in Dei eccleſia breviter unio haberi; prædictus dominus noſter papa, reſpondet, quod ad providendum ſaluti animarum, & ad obviandum erroribus, & ſchiſmatibus, qui ſunt & oriri poſſunt, via ſecurior & ſalubrior eſt via juſtitiæ, quam ipſe ſemper obtulit & offert, quæ faciliter videri poteſt. Si tamen præfatus dominus rex & alii ad prædictam viam condeſcendere nolunt; ſed in via renunciationis perſiſtunt, dominus noſter reſpondet, quod amoto obſtaculo Piſano, ſicut continebatur in ſchedula tradita per epiſcopum Zamorenſem, prout alias obtulit, nullam aliam viam excludendo, paratus erat propter Dei ſervitium & ipſius eccleſiæ unionem renuntiare papatui, proviſo tamen prius ſufficienter, quod reges & principes Chriſtianitatis aſſumendo ſeu eligendo in poſterum ad papatum tamquam vero Chriſti vicario obediant, & quod futura electio fiat canonice, & in loco ſecuro ſtatim poſt ejus renunciationem, ſuper quorum practica placet domino noſtro aliquas perſonas aſſignare, quæ ſimul cum aliquibus per dictum regem Romanorum aſſignandis præmiſſa videant & concordent. F Rovera.

Tenor vero cedulæ oblatæ per epiſcopum Zamorenſem, de qua ſupra fit mentio, ſequitur & eſt talis.

I.

Nos talis & talis, &c. ambaſſiatores & nuncii miſſi per concilium nunc reſidens Conſtantiæ provinciæ Moguntinæ, habentes poteſtatem ad infra ſcripta, prout conſtat de eadem per inſtrumentum publicum tenoris ſequentis. (*Inſeratur.*) Anhelantes ad unionem eccleſiæ pervenire, reducenteſque ad memoriam proceſſum, acta, eventamenta, ſententias & pronunciationes dudum Piſis contra dominum Petrum de Luna in ſua obedientia Benedictum XIII. nominatum, cardinales & principes & alios ſibi obedientes & adhærentes factos, facta & latas anno a nativitate Domini MCCCC. IX. & inter cetera ſententiam ſeu pronunciationem anno prædicto, die tali, menſis talis promulgatam, tenoris & continentiæ ſubſequentis. (*Inſeratur.*) nomine ſupradicto dicimus, recognoſcimus, annuntiamus, & declaramus prædictos proceſſus, acta, eventamenta, & ſententias, ſeu pronunciationes, nullos & nullas fuiſſe, & eſſe, & ad majorem cautelam, ſi & in quantum indigent, caſſamus & annulamus, & pro caſſis & nullis haberi volumus & habemus.

ANNO CHRISTI 1409.

II.

Poſt hæc dominus noſter papa ſuper habenda practica & executione dictæ viæ ceſſionis, quæ tota eidem domino regi Romanorum acceptabilis videbatur, certas aſſignavit perſonas ad tractandum & concordandum cum perſonis aliis per dictum regem Romanorum aſſignatis, & tandem habitis inter dictas perſonas aliquibus prolocutionibus, cum perſonæ hinc inde deputatæ ſuper præmiſſis non concordarent, ne plus debito negotium differretur, idem dominus noſter papa ſuper dicta via ceſſionis eidem regi Romanorum cum una cedula XXVI. Octobris anni ſupradicti exhibita, practicas duas aperuit & obtulit tenoris ſequentis.

III.

Sequitur practica ſuper via renunciationis aperta per dominum noſtrum papam Benedictum, ad inſtantiam illuſtriſſimi principis domini Sigiſmundi Romanorum regis, cum proteſtatione quam ſemper fecit idem dominus noſter papa, quod nullam aliam viam vel practicam intendit excludere, per quam poſſit ſchiſma tolli, & eccleſia debite uniri, videlicet, quod dominus noſter papa Benedictus ceſſione per ipſum facta, eligat hac vice Romanum pontificem; quæ quidem via rationem habere videtur. Nam totum fundamentum, quod prætenditur ad juſtificandum viam ceſſionis eſt propter dubietatem. Si dubietas eſt, ex conſequenti inſurgit dubietas circa jus eligendi papam, videlicet quæ ſint illæ perſonæ ad quas, ceſſione per dictum dominum facta, pertineat poteſtas eligendi ſummum pontificem. Nunc eſt, ſic, quod penes dominum noſtrum videtur eſſe jus eligendi ſummum pontificem. Que quidem juris certitudo non redditur dubia vel incerta ex dubio juris aliorum. Nuſquam enim factum eſt, quod actio alicujus, alias certa, reddatur dubia ex dubia replicatione adverſarii. Quod autem apud dominum noſtrum, ceſſione facta, reſideat certum jus eligendi papam, probatur, quia jus cardinalatus indubii, quod habuit tempore indubii papæ ſecundum adverſariorum opinionem, apud ipſum reſidere videtur poſt dictam ceſſionem papatus, & hoc ſive dicamus, quod cardinalis aſſumtus in papam non amittit ipſo jure jus cardinalatus, cum ipſum non potuerint ligare aliqua jura poſitiva facientia vacare priora beneficia, per conſecrationem pontificis; ſive dicamus, quod poſito quod ipſo jure vacaſſet cardinalatus: quia tamen propter prætenſum dubium papatus

tus petitur via ceſſionis, poſt factam ceſſionem papatus, recuperat dignitatem priſtinam cardinalatus. Et prædicta multa juri & rationi conſona, ut apparet, per jura & opiniones, quæ ſi audire placuerit, poterunt explicari & ad propoſitum applicari. Et iſta videtur brevis & utilis ad conſequendam veram unionem eccleſiæ, & per quam tolluntur multa dubia & pericula, quæ in aliis practicis oriri poſſent.

ANNO CHRISTI 1409.

IV.

Si tamen practica ſupradicta non placet, dominus noſter ad oſtendendum ſincerum affectum, quem ſemper geſſit & gerit ad pacem eccleſiæ conſequendam, aperit cum proteſtationibus ſupradictis, practicam ſequentem, quod de conſenſu præfati domini noſtri papæ, domini cardinales compromittant de electione futura, quæ poſt ceſſionem domini noſtri imminet fienda, in certos compromiſſarios, in numero de quo concordabitur. Qui quidem compromiſſarii poteſtatem habeant faciendi omnes vel eorum major pars dictam electionem, & conſimiliter illi domini qui in alia obedientia ſe cardinales faciunt nominari, in perſonas alias compromittant, dantes eiſdem conſimilem poteſtatem cum approbatione congregationis Conſtantienſis. Qui quidem compromiſſarii tam iſti quam illi ponantur in loco ſecuro & ſub tuta & fideli cuſtodia, de qua fuerit concordatum, incluſi quilibet ad partem ſuam; diſpoſito quod deliberatio utrorumque compromiſſarior. concurrat ad unam & eamdem perſonam aſſumendam ad papatum. Poſtea vero dicti compromiſſarii, videlicet utrique ad partem ſuam & per ſe ante actum electionis faciat ſcribi inſtrumentis authenticis deliberationem per ſe habitam de eligenda illa perſona. In qua quidem deliberatione concurrant vota omnium vel majoris partis compromiſſariorum cujuslibet prædictarum duarum partium, & per aliquas medias perſonas utrique parti notificari faciant inſtrumenta dictarum deliberationum. Quibus quidem notificationibus factis, compromiſſarii alterius partis eligant perſonam concordatam antequam fiat ceſſio, & poſtea fiat ceſſio; qua ceſſione facta, ſtatim eligant compromiſſarii prædictorum cardinalium domini noſtri papæ dictam perſonam concordatam. Statim poſt hæc fiat præſentatio utriuſque electionis ſeparatim, tamen ipſi electo. Qui quidem electus acceptet papatum; & exinde pro vero Romano pontifice habeatur. Et ad hoc ut prædicti compromiſſarii non poſſint negotium dilatare, ſervetur in eis reſtrictio contenta, in capite *Ubi majus periculum* §. *Verum* de elect. lib. VI. Hoc addito, quod cum ipſi electores juxta tenorem dicti c. & §. pervenerint ad victum panis & vini, & aquæ tantum, ut in dicto §. continetur, & ſic perſeveraverint per decem dies, quod non elegerint papam, ex tunc non miniſtretur eis, niſi panis & aqua. F. Rovera.

V.

Poſt quarum practicarum apertionem & oblationem, nihil circa eas pro parte dicti regis Romanorum, nec pro parte eorum, qui aſſerebant ſe eſſe miſſos a dicta congregatione Conſtantienſi, fuit dictum vel propoſitum dicto domino noſtro papæ, nec perſonis ad hoc per eum deputatis, ſed obtinentes ab eo diem certam, videlicet XXX. prædicti menſis Octobris, ad proponendum aliqua, quæ ſe velle proponere aſſerebant, certi ex dictis prætenſis nunciis dictæ congregationis pro parte ejus; & certi alii pro parte dicti regis Romanorum, in præſentia ejuſdem domini noſtri papæ die prædicta palam aſſiſtente multitudine gentium copioſa, præmiſſis aliquibus præfationibus, dominum noſtrum papam prædictum monuerunt, rogaverunt, & requiſierunt, quod ſuo juri papatus renunciare & cedere dignaretur, quibus pro parte ejuſdem domini noſtri papæ fuit ibidem reſponſum, quod ob ſalutem fidelium animarum, & ad evitandos errores, & ut vera unio in eccleſia ſequeretur, opportebat ipſum debite providere; & quod niſi ſic fieret, non ſatisfaceret Dei ſervitio, bonó univerſalis eccleſiæ, oblationibus per ſe haſtenus factis de via renunciationis, quæ modum & finem unionis habent annexos, neque ſacris canonibus, per quos via renunciationis ſuis caſibus ideo commendatur, quia fit ob finem boni, quod ſequitur ex eadem, nec debito ſui officii, cum providere ſuper hoc ad eum ſpectet ex jure & prærogativa apoſtolicæ ſedis: immo ad hoc compellunt ipſum divina jura pariter & humana, fuitque ſubjunctum in dicta reſponſione, quod dominus noſter papa, ut bonus paſtor, ad ſatisfaciendum ſupradictis, poſt oblationem quam fecit dicto ſereniſſimo regi Romanorum de via ceſſionis papatus, prout in præinſerta cedula continetur, duas ſuper ea obtulit practicas, ad providendum quod per alteram unio univerſalis eccleſiæ habeatur, & non veniant majora ſchiſmata vel errores, de quibus veriſimiliter dubitatur. Tandem pro parte domini noſtri papæ fuerunt rogati, hortati, moniti & inſtantiſſime requiſiti ſupradicti nuncii dictæ congregationis, & præfatus ſereniſſimus rex Romanorum in perſonis eorum, qui ibi erant nomine ſuo, quatenus præfatas practicas, vel alteram earum acceptarent, vel cauſas dicerent, aut dubia moverent cur acceptandæ non eſſent. Nam paratum ſe exhibebat & promptum dictis eorum ſatisfacere & dubia declarare; & ſi aliqua eſſent in dictis practicis rationabiliter corrigenda, emendanda, addenda, vel mutanda, illa volebat & ſe offerebat corrigere, emendare, addere, mutare. Qui quidem prætenſi tam nuncii dictæ congregationis, quam miſſi per dictum ſereniſſimum regem Romanorum, nihil de ſuis vel dominorum eos mittentium intentionibus & conceptis ſuper dictis practicis vel materia unionis eccleſiæ dicere vel aperire volentes, reiteratis ſibi pro parte domini noſtri papæ monitionibus, rogationibus, exhortationibus & requiſitionibus antedictis, ab ejus præſentia receſſerunt.

ANNO CHRISTI 1409.

VI.

Et pro breviori expeditione dicti negotii ob Dei ſervitium & animarum ſalutem, placet eidem domino noſtro deſignando numerum compromiſſariorum, de quibus fit mentio in practica per ipſum oblata, ad hoc condeſcendere, videlicet quod compromiſſarii de ſuo conſenſu per dominos cardinales eligendi ſint, ſex, eligendi autem per illos dominos qui in alia obedientia ſe cardinales faciunt nominari, ſi de

☞ si de totidem pars alia non contentetur, sint octo vel decem, aut si voluerint XII. Propterea volens idem dominus noster ad designationem loci venire, de quo secundum dictam practicam est concordandum, offert locum & loca idonea infra suam obedientiam assignare cum sufficientibus securitatibus. Quæ loca si pars alia acceptare noluerit, licet multis attentis, ea non debeat refutare, nihilominus tamen placet eidem domino nostro condescendere ad acceptandum Massiliam cum S. Victore, Niciam cum Villafranca, vel Saonam, non obstante quod sint in alia obedientia constitutæ; dum tamen de sufficientibus securitatibus sit provisum. F. Rovera.

ANNO CHRISTI 1409.

VII.

Verum, quia ad dicti domini nostri auditum pervenit, quod aliqui ei insidiantes & æmuli ex ejus verbis sive scriptis pravos sensus & alienas extorquentes sententias, linguasque suas acuentes in malum, asseruerunt, quod aliqui dicta seu scripta domini nostri papæ a veritate & doctrina fidei catholicæ deviant, dubitetque an sereniſſimus rex Aragonum asseverationem prædictam audiverit, idcirco, ut alias, dominus noster papa protestatur expresse, quod si aliqua talia, quod absit, umquam verbo vel scriptis dixerit, vel in futurum dicere ipsum contingeret, illa cassat, revocat, & annullat, & vult pro cassis revocatis & annullatis haberi, ipsamque sacrosanctæ ecclesiæ determinationi submittit, offertque se paratum, si sibi intimentur seu designentur illa, quæ prætenduntur, seu in posterum prætenderentur a veritate, & doctrina fidei catholicæ deviare, si tamen talia dixit, seu in posterum per eum dici contingeret, quod non putat, mentem suam semper ipsis taliter declarare, quod evidenter apparebit, & revera sic est intentionis suæ, non fuisse nec esse deviare a recta fide seu catholica veritate.

VIII.

Dominus noster papa Benedictus XIII. pro habenda & consequenda unione in Dei ecclesia obtulit primo in Perpiniano viam justitiæ, quam viam vel aliam rationabilem nunquam excluſit, nec intendit excludere. Ubi vero non acceptaretur via justitiæ, sed in via renunciationis persisteretur, dominus noster, amoto per prius obstaculo Pisano, sicut continetur in cedula tradita per episcopum Zamorensem, prout alias obtulit, nullam aliam viam excludendo, paratum se obtulit propter Dei servitium, & ipsius ecclesiæ unionem renunciare papatui, proviso per prius sufficienter, quod reges & principes Christianitatis assumendo seu eligendo in posterum ad papatum tamquam Christi vero vicario obedirent, & quod futura electio fieret canonice in loco securo statim post ejus renunciationem.

IX.

Tenor vero cedulæ oblatæ per episcopum Zamorensem, de qua supra fit mentio, est iste qui sequitur. Nos talis & talis ambassiatores & nuncii missi per concilium nunc residens Constantiæ provinciæ Moguntinæ, habentes potestatem ad infra scripta, prout constat de eadem per instrumentum publicum tenoris sequentis (*Inseratur*) anhelantes, ad unionem ecclesiæ, &c. *ut supra*,

ANNO CHRISTI 1409.

X.

Et prædictam renuntiationem idem dominus noster obtulit cum una de sequentibus practicis, videlicet quod idem dominus noster papa cessione facta, eligeret hac vice Romanum pontificem. Nam ubi prætenditur per partem alteram dubietas papatus, etiam insurgit dubietas cardinalatus, sed ipse solus potest dici secundum utramque partem indubius cardinalis, scilicet a sanctæ memoriæ domino Gregorio indubitato papa factus. Igitur ad eum spectat electio.

XI.

Si tamen practica supradicta non placeret, obtulit aliam, videlicet, quod de consensu præfati domini nostri papæ domini cardinales compromitterent de electione futura, quæ post cessionem domini nostri immineret fienda, in certos compromissarios numero sex, qui quidem compromissarii potestatem haberent faciendi omnes, vel eorum major pars, dictam electionem; & consimiliter illi domini, qui in alia obedientia cardinales se faciunt nominari, in personas alias compromitterent, dantes eis consimilem potestatem, cum approbatione congregationis Constantiæ, & quod personæ illæ in quas ipsi sic nominati cardinales compromitterent, si de totidem pars alia non contentaretur, sint octo, vel decem, aut si voluerint duodecim. Qui quidem compromissarii tam isti quam illi ponerentur in loco securo, & sub tuta & fideli custodia, de qua foret concordatum, inclusi quilibet ad partem suam, disposito quod deliberatio utrorumque compromissariorum concurreret ad unam & eamdem personam assumendam ad papatum. Postea vero dicti compromissarii, videlicet utrique ad partem suam & per se actum electionis facerent scribi in instrumentis authenticis, deliberationem per se habitam de eligenda illa persona, in qua quidem deliberatione concurrerent vota omnium vel majoris partis compromissariorum cujuslibet prædictarum duarum partium, & per aliquas medias personas utrique parti notificari instrumenta dictarum deliberationum. Quibus quidem notificationibus factis, compromissarii alterius partis eligerent personam concordatam antequam fieret cessio, & postea fieret cessio. Qua cessione facta, statim eligerent compromissarii prædictorum cardinalium domini nostri papæ dictam personam concordatam, & statim post hæc eodem tempore fieret præsentatio utriusque electionis separatim, tamen ipsi electo; qui quidem electus acceptaret papatum, & exinde pro vero Romano pontifice haberetur. Et ad hoc ut compromissarii non possent negotium dilatare, servaretur in eis restrictio contenta in cap. *Ubi majus periculum*, §. *Verum*, de elect. lib. VI. hoc addito, quod cum ipsi electores juxta tenorem dicti paragraphi perveniſſent ad victum panis & aquæ * tantum, ut in dicto cap. continetur, & si perseveraſſent per X. dies, quod non elegiſſent papam, ex tunc non ministraretur eis nisi panis & aqua; offerens idem dominus noster locum & loca idonea infra

* in edit. leg. *vini & aquæ*.

suam

☞ ſuam obedientiam aſſignare cum ſufficientibus ſecuritatibus: quæ loca ſi pars alia acceptare nollet, licet multis attentis ea non deberet refutare, nihilominus tamen placebat eidem domino noſtro condeſcendere ad acceptandam Maſſiliam cum S. Victore, Niciam cum Villa franca, vel Saonam, non obſtante quod ſint in obedientia alia conſtitutæ, dum tamen ſufficientibus ſecuritatibus eſſet proviſum.

ANNO CHRISTI 1409.

XII.

Poſt quarum practicarum apertionem & oblationem, nihil circa eas pro parte prætenſi regis Romanorum, nec pro parte eorum qui aſſerebant ſe eſſe miſſos a dicta congregatione Conſtantiæ fuit dictum vel propoſitum dicto domino noſtro papæ, ſed ruptis tractatibus de Perpiniano receſſerunt. Deinde fecerunt tractatus ſuos cum rege Aragonum, qui ſeductus, ut credit, malis perſonis & ſiniſtris informationibus, fecit fieri requiſitiones dicto domino noſtro valde injuſtas, & tendentes ad evidens periculum eccleſiæ in effectu, continentes, quod papa ſtatim renuntiaret, & quod poſtea fieret electio per illos ad quos expectaret; & in altera requiſitionum continebatur, quod renuntiaret, & quod dicta electio fieret per concilium generale, ad quod, ut dicebatur, expectabat, quod apud intelligentes interpretabantur, hoc nihil aliud velle dicere, niſi quod papa dimitteret papatum, & deinde negotium diſponeretur ad voluntatem & ſub poteſtate dicti aſſerti imperatoris, ſive ſequeretur unio, ſive non. Quibus requiſitionibus pauca reſpondit, ſe ad requiſita non poſſe condeſcendere ſine offenſione Dei. Et demum habuit recedere a Perpiniano, & ponere ſe in caſtro Paniſcolæ, ad quod prohibiti ſunt prælati per dominum regem venire, & alia eventamenta ſunt facta ſatis inhoneſta & valde impedientia proſecutionem unionis. Quibus omnibus non obſtantibus, dictus dominus noſter papa deliberavit, quod ſi aliqua ſupradictarum practicarum illi de parte adverſa non acceptent, ipſe dominus noſter papa ad magis exonerandam conſcientiam ſuam, & ut Deus & mundus cognoſcant, quod non ſtetit, nec ſtat per eum, quin unio vera in eccleſia Dei habeatur, & Deus in extremo judicio requirat de manibus illorum qui turbarunt ſeu impedierunt, & turbant ſeu impediunt pacem eccleſiæ, eſt paratus renuntiare juri ſuo veriſſimo, quod habet in papatu, ſi illi qui in parte alia dicunt ſe cardinales, & alii de congregatione Conſtantiæ acceptaverint, & efficaciter ad executionem, quantum ad eos expectabit, deduxerint practicam ſequentem.

XIII.

Et per dominum noſtrum papam cum conſenſu dominorum cardinalium, & etiam approbante ſuo ſacro concilio, quod continuatur ubicumque ipſe eſt, eligantur certæ perſonæ, & per illos dominos, qui in alia parte dicunt ſe cardinales cum conſenſu dictæ congregationis eligantur totidem perſonæ, vel plures, ſi plures voluerint, quæ omnes perſonæ ſic electæ habeant convenire in loco uno ſecuro, & intrare conclave ſub tuta & fideli cuſtodia, quas perſonas dominus noſter papa de plenitudine poteſtatis, tollendo proceſſus & ſententias, quantum ad actum electionis requiratur, habilitabit meliori modo & forma quibus poterit, in quantum claves eccleſiæ ſe extendunt, quibus omnibus per dominum noſtrum papam cum conſenſu dominorum cardinalium, & approbatione ſui concilii, dabitur poteſtas eligendi ſummum pontificem poſt ceſſionem dicti domini noſtri papæ, ſic quod illud quod omnes vel major pars perſonarum cujuslibet partis faciet, ſit firmum & validum; & ſi perſonæ electæ per illos de parte adverſa acceptaverint, ſimpliciter poteſtatem per dominum noſtrum papam eis, ut ſupra continetur, conceſſam, procedant omnes ſimul facta ceſſione dicti domini noſtri, quæ tunc fieri habeat & non ante, quando prædictæ perſonæ omnes erunt clauſæ in conclavi ſub ſufficienti cuſtodia, & juraverint, & alias ſe obligaverint procedere fideliter cum effectu in negotio, prout fuerit concordatum. Si autem dictæ perſonæ alterius partis acceptaverint poteſtatem pro ſe & in quantum, quod tunc perſonæ iſtius partis proteſtentur publice vel ſecrete, quod in quantum dictæ perſonæ alterius partis innitantur poteſtati catholicæ, in tantum cum ipſis intendunt procedere, & ſimul eligere; in quantum autem innituntur poteſtati non veræ, non intendunt cum ipſis eligere, ſed tantum ſuæ veræ poteſtati inniti, & ſecundum illam procedere & eligere verum papam.

ANNO CHRISTI 1409.

XIV.

Et ut negotium acceleretur, dominus noſter papa, ſi detur per illos ad quos expectabit modus, quod ſecure poſſint ire, ſtare, & redire, dabit plenam poteſtatem certis perſonis Deum timentibus, quæ accedant ſtatim habitis ſecuritatibus ad dictam congregationem Conſtantiæ, vel ad alium locum, ſi in alio loco fuerint perſonæ habentes poteſtatem a dictis aſſertis cardinalibus, & a dicta congregatione, quod perſonæ per dominum noſtrum papam mittendæ vel major pars eorum, poſſint concordare de uno vel duobus locis inferius deſignandis, pro expeditione prædictorum, & de ſecuritatibus & cuſtodia fideli conclavis, de numero perſonarum, quæ eligere habent, & de modo conclavis ac de tempore conventionis & incluſionis, necnon de ſecuritatibus ſufficientibus pro domino noſtro papa & ſuis, ſi perſonaliter vellet in dicto loco eſſe, & ſi nollet aut eſſet infirmitate impeditus, pro ſuo vel ſuis procuratoribus: quæ omnia per dictas perſonas concordata & obligata dominus noſter papa, quantum ad eum ſpectabit, adimplebit.

Loca de quibus poterunt concordare ſunt ſequentia: Maſſilia cum monaſterio S. Victoris, Niciacum loco & porta de Villafranc, locus de Monacho, cum aliquo alio propinquo, Saona, Piſæ, cum Liburno civitas Vitula cum aliquo alio loco propinquo.

„ Actis concilii hujus Perpinianenſis, Bene-
„ dicti epiſtolam ſtatim ſubdendam adjicio, au-
„ ctoritate Taurinenſis codicis perſuaſus. Quo
„ enim loco Martenis (qui primus illam vul-
„ gavit) codex legit: *In ſacro generali concilio*
„ (Perpinianenſi) *quod celebravimus;* codex il-
„ le a me Taurini conſultus, habet: *quod*
„ *celebramus*. Ex quo haud inani conjectura
„ deducas, epiſtolam hanc eſſe ſynodicam,
„ adeoque & ab actis concilii nequaquam ſe-
„ jungendam. Damus ergo ex Martene Vet.
„ Mon.

☞ „ Mon. tom. VII. pag. 981. adnotatis ad la-
„ tus pagellæ ex Taurinensi cod. variantibus.

ANNO CHRISTI 1409.

BENEDICTI PAPÆ XIII.

Ad Cardinales.

Eos & omnes qui adversus eum procedebant excommunicat, & beneficiis ac dignitatibus privat.

Dedit Mart. Vet. Mon. to. VII. pag. 981. ex MS. Cod. D. Chauvelin. nos ex MS. Cod. Taurin. variantes addimus.

BEnedictus, &c. venerabilibus fratribus G. Penestrinensi, N. Albanensi, Jo. Ostiensi, P. tituli S. Susannæ presbytero, Amedeo S. Mariæ novæ, & P. S. Angeli diaconis cardinalibus, salutem & apostolicam benedictionem.

Si adversus ecclesiam catholicam hæretici garriunt, si tyranni, (*a*) si eam perfidi persequuntur, hæc velut ante prævisa (*b*) fidelium mentium muniunt, non concutiunt fundamentum. Habent enim ut plurimum tentationum hujusmodi experimenta proventum, in quibus invalescit fidei nostræ robur, probata fidelium caritas fructibus meritorum fœcundatur uberius, & spiritus inconfusibilis (*c*) continuis ducitur profectibus ad coronam: Sed si videat sponsa Christi infestos sibi fieri, in quibus speraverat homines pacis suæ, qui comedunt panes suos; si propugnatores suos in bello defensionis quod adversus integritatis (*d*) suæ persecutores instituit, non solum desertores effici, verum etiam transfugas, (*e*) non immerito veteris querelæ verba resumens, piis ad fideles Christicolas suspiriis ingemiscens, quod adversus eum pugnent filii degeneres, quibus improperans, ab eis quos enutriverat beneficiis & exaltaverat honoribus, proclamat se contemni. Videmus siquidem, vigente hoc turbine impacati temporis, & debemus (*f*) in hac lucta, quam pro salute Christiani populi experimur, nonnullos quos ecclesia deberet habere pro muro, tamquam solutas vel depulsas macerias non constare, quosdam cum mercenariis declinare, alios latere cum furibus, plures dissimulare cum fictis, & filios, qui juvasse debuerant, in matris parricidium conspirasse, quos tamen paternæ dilectionis affectu optamus a tam horrendo lapsu retrahere, ut non cogamur eos pro demeritis justo damnare judicio; sed dum extat locus veniæ, ipsos volumus (*g*) ad paterni favoris gremium & semitam reducere veritatis.

(*a*) *MS. Si tyranni seviunt, si eam &c.*
(*b*) *Ante præmissa*
(*c*) *Spes inconcussibilis.*
(*d*) *Prosperitatis*
(*e*) *Transfugas manseres.*
(*f*) *Dolemus.*
(*g*) *Valeamus.*

Apostolicis ergo monitis, o filii, aures, quæsumus, intentas adhibete, ac filialis accomodate promptitudinis intellectum, nec videantur dura & amara quæ scribimus; sed ipsa animos vestros, considerato scribentis affectu, molliant, & in salutiferæ monitionis consideratione dulcescant. Nuper siquidem litteras vestras recepimus, quarum repetita series sub celato verborum sacrorum velamine; quædam, cum pace loquendo, aliter quam se veritas habeat, expressa; nonnulla juris; alia vero facti errores plurimos continebant. Scripsistis etenim vos prosequi de mandato nostro concilii generalis viam, cujus convocationem ad vos & illos, quos vobis participes adjunxistis, asseritis pertinere, per verba tumentia nos ad causam, ut scribitis, provocantes. Unde post multa quibus in aliis nostris litteris brevi satis epilogo comprehensa respondimus, pro nunc solum nos ad illa convertimus, quæ videmini comminando subjungere, quod nisi vestris monitis & requisitionibus annuamus, contra nos ad electionem, immo verius intrusionem antipapæ novi, & infelicissimi procedetis.

ANNO CHRISTI 1409.

Verum quia vobis jam per nostras præfatas litteras veritatem gestæ rei continentes, intimavimus nostræ intentionis propositum, & quæ pro felici agendorum ad consequendam, concedente Domino, veram ecclesiæ unionem in sacro generali concilio, quod celebravimus (*h*) de fratrum nostrorum consilio, & eodem supplicante & approbante concilio, per nos conclusa sunt publicavimus, & prædictos juris & facti in vestris litteris contentos errores deteximus satis clare, ac per nostros solemnes nuncios, quos ad vos & ad partes ipsas destinamus, plena super agendorum executione potestate suffultos, qui solum pro recessu salvos conductus præstolantur, iterum ad scripta per vos nostra responsa dirigimus. Unde ulteriora verba pro nunc depromere non curamus, sed solum providere circa illa, quæ in confusione ecclesiæ & totius Christianitatis redundantia, si fierent, quod absit, earumdem litterarum artifex maturius discussisset, ne producta fuissent in lucem, quæ confinxit ejusdem artificis invectiva, nec de vobis videtur id esse verisimiliter præsumendum. Nonne esset mirabilis, immo & miserabilis in personis tam gravibus inauditæ præsumtionis audacia, quæ propriæ salutis prodiga, & in ejus detrimentum armata, obedientiæ, quæ victimis est præstantior, semitis relegatis, viros tam doctos & tam excellentes ab ecclesia & in ecclesia sublimatos, sic efficeret abusuros scientia, sic pro tantis beneficiis receptis ingratos redderet, sic in malorum profundum impelleret finaliter descensuros, ut ipsi inconsutilem Domini tunicam, cui crucifixorum manus pepercerunt, ecclesiæ videlicet unitatem tam inhoneste scindere, tam turpiter, tam impie, & tam infideliter obstinata elatione (*i*) attentarent iterum discerpere, quod non valent. Hoc enim non esset unire ecclesiam, sed pro gravi desolatione fidelium & magno præsagio & prænuncio antichristi, manifestæ in templo Dei abominationis idolum infideli præsumtione & damnata insolentia collocare, & nedum suo schismata (*k*) & hæreses libenter, ut vestro parceremus pudori, silentio tegeremus.

(*h*) *Celebravimus.*
(*i*) *Electionem.*
(*k*) *Nedum subscissiones, & hæreses; sed quamdam novam sectam introducere, & dei catholicæ adversantem. Hæc autem libenter &c.*

Sed quia, (*l*) ut præmittitur, per diversa mundi climata destinatis, nos volentes Dei populum, nobis creditum a tam periculosis erroribus præservare, licet jam per constitutiones apostolicas in jure clausas, & alias a nobis contra talia attentantes editas salubriter sit provisum, etiam pro Christianæ fidei tuitione contra vos, & alios talia attentantes in virtute Altissimi assurgentes, de fratrum nostrorum consilio & præfati (*m*) sacri collegii supplici requisitione pulsati, ipso etiam approbante, circumspectionem vestram paternis monitis & salutaribus requisitionibus exhortamur in Domino, quatenus ut vestræ dignitatis professioni (*n*) conformes nobis & nunciis, quos, ut præmittitur, destinamus, assistatis consiliis, auxiliis, & favoribus opportunis, ad veram unionem ecclesiæ debitæ prosequendam, vosque insuper & vestrum quemlibet sub debito fidelitatis, quo nobis & ecclesiæ Romanæ astricti estis, requirimus, vobisque in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus,

(*l*) Ad Hæc
(*m*) Præfati concilii
(*n*) Professi novam rem conformes nobis de nunciis.

mus, quatenus a prædicto nefando intrusionis, quam vos electionem dicitis, proposito penitus desistatis; & nihilominus ne processum quemcumque, seu declarationem aliquam, cum nullo jure eam facere possitis, super prædictis vel ea concernentibus, seu alias contra nos facere præsumatis seu attentetis; ne ad electionem vel postulationem, provisionem, seu verius intrusionem cujuscumque in apostolica sede procedatis, vel super hoc vota vel prænominationes (a) ullas detis, aut faciatis; & ne de eligendo, vel potius intrudendo aliquem in papatu, cum quacumque vel quibuscumque persona vel personis colloquium vel tractatum aut deliberationem ullo modo habeatis aut faciatis, nec ad aliquod papatorium (b) pro dicta postulatione, electione, seu verius intrusione facienda verbo vel scriptura vel alias qualitercumque cum prædictis, quos vobis, ut prædicitur, participes adjunxistis, aut aliis quibuscumque, vel sine eis, universaliter vel sigillatim (c) procedatur, vobis de certa scientia & expresse auctoritate apostolica districtius inhibemus, decernentes irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate vel potius temeritate scienter vel ignoranter hactenus attentatum fuit, vel in posterum contigerit attentari.

Quod si nostris spretis monitis, requisitionibus, vel mandatis, vos culpabiles seu contumaces reddideritis in prædictis, ad processuum declarationem contra nos vel intrusionem hujusmodi, quam vos electionem dicitis, procedentes, ut tam execrabilis præsumptionis audacia, sicut est juri consonum, in suæ temeritatis initio, virga correctionis, & justitiæ conteratur; volumus & auctoritate prædicta decernimus, quod in ipso inchoationis exordio statim cum ad tam damnatæ perfidiæ processus declarationis contra nos seu electionis, immo verius intrusionis actum seu executionis, conventionis, & prolationis.... (d)... præsumpseritis prosilire, etiam ante consumationem hujusmodi prolationis vel actus privationis, depositionis, excommunicationis, & alias infrascriptas pœnas & sententias vos incurrere ipso facto. Vos enim & vestrum quemlibet & alios quoscumque vobiscum & sine vobis ad talia procedentes, vobisque assistentes, & dantes auxilium, consilium vel favorem, cujuscumque status, gradus, præeminentiæ, dignitatis seu conditionis existant, etiam si cardinalatus, patriarchali, archiepiscopali, episcopali, aut alia quacumque præfulgeat dignitate, excommunicationis sententia, a qua nullus possit nisi in mortis articulo, præterquam a nobis vel successoribus nostris canonice intrantibus, absolutionis beneficium obtinere, innodamus & ab omni cardinalatus, patriarchatus, archiepiscopatus, episcopatus dignitate, honore, statu, & commodo, ac titulo & executione ordinum deponimus & depositos esse decernimus, judicamusque schismaticos & blasphemos, ac vos & eos omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus & prælaturis perpetue privamus, ac reddimus inhabiles ad habenda; omnemque personam præsentem & futuram, cujuscumque fuerit præeminentiæ, aut status, seu dignitatis, ecclesiastici seu mundani, quæ scienter & deliberate, vos vel vestrum aliquem pro cardinalibus habuerit, aut tenuerit, aut ad cardinalatum admiserit, (e) aut in pontificem Romanum elegerit, nominaverit, assumpserit, vel receperit, seu dederit in his vel ad hæc consilium, auxilium vel favorem, ipso facto excommunicationis sententiæ decernimus subjacere, a qua absque licentia Romani pontificis non possit absolvi nec per apostolicæ sedis majorem pœnitentiarium, aut quemcumque alium eadem sede vacante, præterquam in mortis articulo, ut est dictum, eumque prælatione, dignitate, statu & honore ecclesiasticis omnino privamus. Nihilominus omnes, qui vobis & aliis prædictis in schismate & rebellione persistentibus favorem vel auxilium præbuerint, excommunicationis sententia innodantes.

Alia autem circa præmissa per nos facta in nostris processibus & litteris bulla nostra munitis contenta, ac nostra constitutione perpetuo valitura ratificamus & approbamus, confirmamus, et etiam innondamus, eademque de novo facimus de fratrum consilio prædictorum; et ut tanta malitia non inveniat successorem, et punitæ transgressionis exemplar retrahat alios ab offensa, ac in oblivione veritas veniens non vagetur incerta, statuimus et etiam decernimus, ut et ipsa inviolabiliter observentur, et similes excessus et culpæ pœnis similibus puniantur, non obstantibus quibuscumque constitutionibus et ordinationibus, privilegiis, libertatibus, gratiis, indulgentiis, ac immunitatibus apostolicis a nobis vel prædecessoribus nostris Romanis pontificibus editis et concessis quibuscumque et qualitercumque et sub quacumque forma, vel expressione verborum, etiamsi de illis et totis eorum tenoribus de verbo ad verbum specialis et expressa esset mentio facienda, & quamcumque clausulam derogatoriam contineant, quam et quas de nostra certa scientia et plenitudine potestatis tenore præsentium revocamus, in quantum possent prædictorum effectum suspendere, impedire, vel sibi in aliquo derogare, seu in aliquibus a sede apostolica sit indultum, quod excommunicari, interdici, suspendi, seu privari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi ac eorum personis et locis, nominibus propriis, ordinibus seu dignitatibus mentionem et aliis contrariis quibuscumque. Datum Perpiniani Elnensis dioecesis III. Martii, pontificatus nostri anno XV.

ANNO CHRISTI 1409.

(a) *Monitiones*

(b) *Præpatorium.*

(c) *Singulariter*

(d) *prolationis initium.*

(e) *Seu (sic) totum vestrum aut alicujus vestrum aut suffragium* in electione Romani pontificis admiserit, aut.

ANNO CHRISTI 1409.

CONCILIUM AQUENSE

Trium Provinciarum pro deſignandis viris ad Piſanum Concilium mittendis

Anno 1409. *celebratum.*

Ex Manſi Sup. to. III. p. 834.

IN nomine Domini Amen. Anno a nativitate ejuſdem Domini 1409. die 22. Januarii Indict. 2. Noverint univerſi & ſinguli præſens publicum inſtrumentum inſpecturi, quod cum Reverendiſſimi in Chriſto PP. DD. DD. Aquen. Arelaten. & Ebredunen. Archiep. juxta mandatum litteratorium factum per RR. in Chriſto PP. & DD. S. R. E. Card. in Civitate Piſana præſentialiter commorantes, conſilium generale totius cleri dictarum trium provinciarum in præſenti civitate Aquenſi convocari & coordinari feciſſent, pro ambaſſiat. ſive legatis mittendis ſive dictam civit. Piſanam ad concilium generale cleri totius fidei chriſtianæ per DD. card. utriuſque collegii ordinatum & convocatum pro extirpatione tam peſtiferi ſchiſmatis, quod, proh dolor, tamdiu viguit, & adhuc viget in eccleſia Sancta Dei, ad excitandum mentes fidelium chriſtianorum, & pro tanto evidenti bono & utilitate totius Fidei catholicæ, & pro unione ſacroſanctæ Romanæ & univerſalis eccleſiæ feliciter conſequenda & recuperanda, & in inſtanti menſis Martii in eadem civitate Piſana proxime celebrando; hinc eſt quod congregato concilio totius cleri dictarum trium provinciarum, avidi tam ſalutare opus, tamquam utile & neceſſarium toti fidei Chriſtianæ cum debito effectu concluſioni demandare, tractantes in & ſuper hujuſmodi ſalutifera materia, & ut operam, quantum in eis fuerit, in ea tribuant efficacem; omnes unanimes & concordes, nemine diſcrepante, nominarunt, elegerunt, ordinaverunt, & conſtituerunt earum & dictarum ſingularum trium provinciarum ambaſſiatores, vicarios, ſindicos, & procuratores RR. in Chriſto PP. & DD. Joannem epiſcopum Vapincenſem, Paulum epiſcopum Maſſilienſem, Nicolaum epiſcopum Siſtaricenſem, Bernardum epiſcopum Dignenſem, Ægidium Jumenis electum Foromlienſem (Forojulienſem) & Joannem abbatem S. Victoris Maſſilienſem; nec non venerabiles & circumſpectos viros Dominos Guillelmum Brun vicarium & officialem Arelatenſem, Honoratum Boneti priorem de Gollono, Joannem de Salhonis vicarium, Dragunnam licentiatum in utroque jure, & Ludovicum Cymram legum doctorem canonicum Aquenſem, ibidem præſentes, & omnes hujuſmodi vicariatus & ſindicatus & procurationes in ſe ſponte ſuſcipientem, & eorum quamlibet in ſolidum ad comparendum & ſe præſentandum coram præfatis DD. cardinalibus, & in atque coram concilio prælatorum in dicta civitate congregando, aut aliis, ad quos ſpectaret, & cum eis tractandi, declarandi, judicandi, terminandi, faciendi, peragendi & concludendi, tractataque, declarata, judicata, & terminata concludendi, videndi, & petendi; & eiſdem tractatibus terminatis & concluſis auctoritatem præbere pariter & conſenſum, & alias faciendum, dicendum, tractandum, judicandum, & concludendum, quæ in præmiſſis, & quolibet præmiſſorum erunt neceſſaria & etiam opportuna, et quæ ipſimet DD. poſſent & valerent, ſi in præmiſſis præſentes perſonaliter intereſſent, et quæ merita cauſarum ipſarum poſtulabunt et requirent, etiamſi mandatum magis exigerunt ſpeciale dantes et concedentes, præfati DD. de concilio dictis DD. ambaſſiatoribus vicariis ſeu procuratoribus, et eorum cuilibet circa præmiſſa et quodlibet præmiſſorum, tam conjunctim, quam diviſim plenam, liberam et firmam poteſtatem, licentiam et mandatum ſpeciale promittentes dicti DD. conſtituentes mihi notario infraſcripto, ut publicæ perſonæ, ſtipulandi & recipiendi vice et nomine omnium ſingulorum, quorum intereſt et intereſſe poterit quomodolibet in futurum, ſe gratum et firmum perpetuo habiturum omne id et quidquid per dictos DD. ambaſſiatores, vicarios, ſeu procuratores, aut eorum alterum actum, dictum, declaratum, judicatum, creatum, geſtum, terminatum aut concluſum fuerit. Habita ſolemni ſtipulatione rem ratam haberi, et judicio ſiſti, et judicatum ſolvi cum omnibus et ſingulis opportunis. Eoſque DD. ambaſſiatores & vicarios ab omni onere ſatis dandi relevando ſub obligatione omnium bonorum dictorum DD. de concilio, Eccleſiarum earum præſentium & futurorum, & ſub omni juris & facti, quod hujuſmodi negotium impediret quomodolibet vel differret, & ibi ne æqualiter contrarietur renunciatione pariter & cautela. De quibus omnibus univerſis & ſinguliis dicti DD. de concilio petierunt ſibi & dictis DD. ambaſſiatoribus fieri publicum inſtrumentum & per me notarium publicum. Acta fuerunt hæc omnia & ſingula in domo capitulari Eccleſiæ cathedralis Aquenſis, videlicet in refectorio, ubi dictum concilium eſt ſolitum teneri, præſentibus venerabilibus viris DD. Raimundo de Virduno canonico Aquenſi, Thoma Vergavil de Novocaſtro viceoffic. Sallon. Arelatenſis diœceſis, & Remondo Francmatoris perpetuo beneficiario in Eccleſia Forojulienſi, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

SEQUUNTUR

Aliquæ propoſitiones utiles ad extinctionem præfati ſchiſmatis per viam concilii generalis.

Affert Mat. Ver. Mon. VII. p. 99. Ex MS. Laurentii Leodienſ. & Chauv.

1. IN unitate capitis Chriſti plene & perfecte conſiſtit unitas corporis myſtici totius eccleſiæ Chriſtianæ, juxta illud Apoſtoli: *Chriſtus eſt caput eccleſiæ*, & illud: *Omnes unum corpus ſumus in Chriſto.*

2. Licet papa, in quantum Chriſti vicarius, quodammodo dici poſſit caput eccleſiæ, tamen eccleſiæ unitas non neceſſario dependet aut originatur ab unitate papæ. Patet ex prima, & etiam quia nullo exiſtente papa, ſemper eccleſia

ANNO CHRISTI 1409.

☞ sia remanet una, juxta illud Canticorum: *Una est columba mea*, & juxta illud symboli: *Unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam.*

3. A Christo capite, ejus corpus mysticum, quod est ecclesia, originaliter & immediate potestatem habet & auctoritatem, ut ad suam unitatem conservandam rite valeat seipsam aut generale concilium ipsam repræsentans congregare. Patet ex illo verbo Christi: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ego in medio illorum sum.* Ubi advertendum est, quod non dicit *in nomine Petri* vel *in nomine papæ*, sed *in nomine meo*, dans intelligere, quod ubicumque & a quocumque aggregentur fideles, dum tamen hoc fiat in nomine suo, hoc est in Christi fide, & pro ecclesiæ suæ salute, ipse assistit eis tamquam infallibilis director & rector.

4. Non solum auctoritate Christi, sed etiam communi jure naturali, præmissam auctoritatem sive potestatem habet corpus mysticum ecclesiæ Dei. Patet, quia quodlibet corpus naturale naturaliter resistit suæ divisioni & destructioni; & si sit corpus animatum, naturaliter congregat omnia membra, omnesque vires suas ad conservandum suam unitatem, & repellendum suam divisionem. Similique modo quodlibet corpus civile seu civilis communitas, vel politia rite ordinata, adeoque corpus spirituale seu mysticum ecclesiæ Christianæ, quod ordinatissime compositum est, propter quod ecclesiastica politia in Canticis describitur *velut castrorum acies ordinata*, simili modo uti poterit ad suam unitatem conservandam & quamlibet schismaticam divisionem repellendam, tamquam suæ ordinatissimæ compositionis destructivam.

5. Præmissa auctoritate & auctoritativa potestate usa fuit ecclesia primitiva. Patet, quia in Actibus apostolorum quatuor leguntur concilia generalia congregata, & non habetur quod auctoritate Petri fuerint convocata, sed communi consensu ecclesiæ, & in uno Jerosolymis celebrato non Petrus, sed Jacobus illius loci episcopus legitur præfuisse, & sententiam protulisse.

6. Post incrementa nascentis ecclesiæ primitivæ, præmissa auctoritas & potestas congregandi generalia concilia, rationabiliter limitata fuit & restricta; sic scilicet, quod sine auctoritate papæ nulli liceret concilia hujusmodi congregare. Patet ex juribus communibus, quæ habentur in decretis & decretalibus; & ratio fuit, ut honoraretur sedes apostolica, & obviaretur hæreticis & schismaticis, qui quandoque ad libitum per potentiam principum sæcularium concilia vocari & congregari procurabant ad suorum errorum fulcimentum.

7. Præmissa limitatio seu restrictio non tollit quin prædicta auctoritativa potestas semper absolute remaneat in ipsa universali ecclesia. Patet, quia jura positiva non possunt ab ecclesia absolute tollere illam potestatem, quæ ei competit divino & naturali jure.

8. Non obstante limitatione & restrictione præmissa, in certis casibus ecclesia sine auctoritate papæ potest generale concilium celebrare. Patet ex prædicta, & etiam quia quod est in favorem ecclesiæ introductum, non est in ejus damnum & grave periculum observandum. Sed prædicta limitatio seu restrictio, quæ in favorem ecclesiæ jure positivo legitur introducta, ut dictum est, posset in certis casibus eidem gravissime præjudicare, & specialiter possunt tres casus assignari. Primus est, si vacante sede occurreret hæresis vel alia ecclesiæ persecutio, cui esset per generale concilium obviandum. Secundus est, si in casu necessitatis vel manifestæ utilitatis vocandi concilium papa esset furiosus, vel hæreticus, vel alias ad hoc inutilis aut insufficiens, vel si super hoc requisitus concilium vocare recusaret, aut damnabiliter negligeret. Tertius, si plures essent contendentes de papatu, ita quod nulli eorum tota obediret ecclesia, nec ad alicujus eorum aut amborum simul vocationem compareret, sicut esse videtur in præsenti schismate. In his ergo & similibus casibus clare patet ex præmissis, quod absque auctoritate papæ posset & deberet ecclesia generale concilium celebrare.

9. Jura positiva, quæ communiter dicunt quod absque auctoritate papæ non est fas generale concilium congregari, debent civiliter intelligi; scilicet quando est unicus papa concorditer ab ecclesia receptus, ad congregandum hujusmodi concilium, evidente utilitate idoneus & apparatus. Patet ex prædictis, & ex doctrina Aristotelis in Ethnicis, ubi loquitur de epicheia.

10. Pro sedando præsenti schismate absque papæ auctoritate, immo ipso contradicente, potest auctoritate universalis ecclesiæ generale concilium congregari, et non solum per dominos cardinales convocari, sed etiam in casu per quoscumque fideles, qui vel auctoritativa potestate, vel caritativa monitione scirent, si possent, ad executionem tanti boni cooperari. Patet ex præmissis, et etiam quia in tanta necessitate omnes fideles, et specialiter majores et potentiores debent ecclesiæ succurrere, et malis ejus tam evidentibus celerius occurrere. Possent autem ad præmissa rationes et auctoritates tam divini quam humani juris indici; sed bene affectatis ista sufficiunt, et in fundamento prædicto possent sæpe ædificari aliquæ aliæ propositiones magis particulariter respicientes concilium nunc in civitate Pisana convocatum, quas dimitto, quia ita clare sequuntur ex præmissis, ut eas non sit necessarium bene intelligentibus amplius declarare. In civitate Aquensi prima Januarii anno MCCCCIX. per episcopum Cameracensem.

ANNO CHRISTI 1409.

Fuerunt ordinata quæ sequuntur in Francia.

PRIMO, quod prælati utantur libertatibus sibi competentibus. Ibid. p. 911. Ex MS. S. Laurentii Leod.

2. Item, quod non curetur de reservationibus factis per dominum Benedictum.

3. Item, quod ad beneficia electiva eligant capitula, seu illi ad quos seu ad quæ spectat eligere.

4. Item, quod collativa conferant ordinarii.

5. Item, quod ordinarii suppleant negligentias exemtorum suæ diœcesis, si non habeant alium superiorem a papa.

6. Item, durante hoc tempore, delegati papales non procedant etiam in causis cœptis.

7. Item, quod causæ cœptæ coram delegatis papalibus continuentur coram ordinariis a quibus non fuit appellatum; in statu in quo erant coram delegatis prædictis.

8. Item, quod causæ pendentes coram delegatis papalibus non continuentur coram ordina-

dinariis, a quibus fuerat appellatum, sed coram superioribus ipsorum.

ANNO CHRISTI 1409.

9. Item, quod deficientibus superioribus, ut quod fuerat appellatum ab archiepiscopo non habente primatem, continuabitur causa, ut supra, in concilio provinciali.

10. Item, quod adveniente casu prædicto, concilium provinciale committat seu deleget causam, ut sic in superioritatibus remaneat, in tali casu semper penes ipsum concilium, & sic semper appellabitur ad ipsum concilium.

11. Item, quod de appellantibus interpositis ad papam omisso medio, cognoscent illi ad quos debuerat appellari, ut si omisso medio supra archiepiscopo fuerat appellatum ad papam, de ista causa cognoscet archiepiscopus omissus, ad quem debuerat appellari.

12. Item, quod pendente hoc tempore, appellatio interponenda ab archiepiscopo ad papam, ut quia archiepiscopus non habet alium superiorem, interponatur ad concilium provinciale.

13. Item, quod concilium provinciale ad quod est appellatum, committat ut est dictum supra.

14. Item, quod de causis exemptorum non habentium alium superiorem a papa, cognoscent ordinarii, quia alias cognoviissent, nisi exemptio obstitisset.

15. Item, quod a prælatis exemptis appellabitur ad illum, ad quem appellaretur, si non fuisset exemptus.

16. Item, quod electiones exemptorum confirmabunt ordinarii superiores, qui confirmarent, si non fuissent exempti.

17. Item, quod concilia provincialia teneantur.

18. Item, quod ipsa concilia provincialia mandabit archiepiscopus, vel ipso absente de causis episcoporum illius Provinciæ, si sit alias antiquior episcopus promotione illius provinciæ, mandabit ipsum concilium.

19. Item, quod concilia provincialia monachorum teneantur de triennio ad triennium, prout jura volunt.

20. Item, est ordinatum, quod in concilio generali agatur de tribus: primo & principaliter de unione sanctæ matris ecclesiæ; secundo de libertatibus ecclesiæ recuperandis; tertio, de unione ecclesiæ orientalis, hoc est Græcorum, & occidentalis, hoc est nostræ.

21. Item, quod pendente hoc tempore, pro absolutionibus habendis in casibus reservatis, adeatur major pœnitentiarius; & si est casus de quo non possit absolvere, absolvat ordinarius propter pericula animarum, prout fecisset, si reservatio non obstitisset.

22. Item, fuit ordinatum, quod de qualibet provincia vadant ad minus XII. personæ notabiles.

23. Item, de provincia Narbonensi sunt ordinati pro eundo ad concilium dominus archiepiscopus Narbonensis, dominus patriarcha Alexandrinus, qui tenet in commendam ecclesiam Carcassonensem suffraganeam ecclesiæ Narbonensis, & domini episcopi Uticensis, Nemausensis & Lodevensis, suffraganei ecclesiæ Narbonensis, & tres abbates, scilicet de Crassa, Anianæ, & S. Ægidii.

24. Item, pro ecclesia metropolitana & tota provincia vadunt alii numero quinque, vel sex solemnes viri graduati.

25. Ordinatum est, quod dominus archiepiscopus habeat in qualibet die quatuor francos pro expensis, dominus patriarcha propter dignitatem suam recipiat qualibet die alios quatuor francos pro expensis, & quilibet dominorum episcoporum recipiant pro die tres francos, & quilibet abbatum recipiat duos francos pro die, & quilibet aliorum recipiat pro die XX. solidos Parisienses, qui valent XXV. solidos Turonenses.

ANNO CHRISTI 1409.

26. Item, ordinatum est, quod quælibet provincia provideat suis, hoc est illis quos mittet.

27. Item, ordinatum est, quod in istis expensis contribuant omnes habentes beneficia in provincia, etiamsi sint Cælestini, vel Carthusienses, vel Hospitalarii, seu alii quicumque, & etiam omnes gaudentes privilegio clericali.

28. Est ordinatum, quod contribuendo in dictis expensis sint exempti tantum domini cardinales, cum sint in concilio.

29. Item, domini Cistercienses, quia dominus abbas Cisterciensis se obtulit, accessurus ad concilium expensis ordinis Cisterciensis cum XII. abbatibus graduatis notabilibus sui ordinis.

30. Item, eximuntur etiam clerici a contribuendo pro bonis temporalibus quæ habent, pro quibus contribuunt cum laicis in collectis seu taliis.

31. Item, est ordinatum, quod expensæ prædictæ dividantur & leventur per diœcesim, & quod quilibet dominus episcopus lever in sua diœcesi partem contingentem suam, & quod imploret brachium contra nolentes solvere ratam ipsos contingentem.

32. Item, est ordinatum, quod in civitate Pisana quælibet provincia stet per se simul & non separatim, nec mixtim cum alia.

33. Item, est appunctuatum, quod quælibet provinciæ mittant bona hora pro habendo alogiamentum, pro omnibus suis, similiter præparetur, quod ibi sit magna multitudo gentium.

34. Item, aliqui prælati proponunt illuc mittere provisiones, quia dubitatur de caristia.

35. Fuit conclusum & arrestatum in concilio generali cleri trium provinciarum, videlicet Arelatensis, Aquensis, & Ebredunensis celebrato Aquis de mense Januario, per dominos prælatos & totum clerum, qui convenerunt ibidem, quod suprascripta capitula serventur & teneantur quantum eos tangit, in tribus provinciis antedictis, conformando se concilio & ecclesiæ Gallicanæ.

Datum in Tarrascone per me F. episcopum Cameracensem X. Januarii.

PRæsuppositis decem propositionibus (*a*) quibus stabilire visus sum concilium generale in civitate Pisana proxime congregandum, in eis fundari posse videntur aliæ propositiones quæ sequuntur.

Ibid. p. 916. Ex MS. Ill. D. Chauvel.

(*a*) Hæ propositiones datæ sunt Aquis an. 1409. Januarii prima die, eaque descriptas ex MS. Laurentii Leodiens. modo edidimus. *Martene.*

1. Duo domini contendentes de papatu dictum concilium tenentur approbare & ratificare, & quantum in eis est validare.

2. Dicti contendentes tenentur in præmisso concilio per se aut procuratores, vel nuncios idoneos & sufficienter fundatos ad ea tractanda quæ expedient unioni ecclesiæ, comparere.

Patent dictæ duæ propositiones, quia cum occa-

☞ occasione dictorum duorum contendentium perseveret schisma tamdiu inveteratum, ipsi præ ANNO CHRISTI 1409. cæteris Christianis principaliter tenentur ad ea quæ faciunt ad extirpationem schismatis prædicti; & ad accelerationem unionis ecclesiæ, cujusmodi sunt præmissa.

Nec in hac parte obviare debet utilitati publicæ universalis ecclesiæ, particularis subtractio vel neutralitas eis facta in aliquibus partibus, regnis sive provinciis suæ obedientiæ, quam aliqui objiciunt, quia juxta communem jurium sententiam seu regulam, expoliatis episcopis restitutio danda antequam ullum crimen eis objici possit, quodque induciæ post restitutionem præstandæ sunt, antequam ad concilium convocentur. Hoc enim non obstat. Nam in multis casibus fallit regula de restitutione spoliatorum. Falluntur etiam qui textus jurium more Judaico nimis litteraliter intelligendo, hic applicare conantur, contra illud Apostoli: *Littera occidit, spiritus autem vivificat.*

3. Utilius videretur pro acceleratione unionis prædictæ dictos contendentes per procuratores aut nuncios, quam per seipsos personaliter dicto concilio comparere. Patet ex difficultatibus jam expertis super conventione personali, & etiam quia multa generalia in majoribus causis fidei leguntur celebrata sine præsentia papæ personali.

4. Dicti contendentes tenentur in præmisso concilio ad finem unionis ecclesiæ viam cessionis efficaciter offerre. Patet ex promissionibus, juramentis, votis, & bullis eorum, ubique divulgatis, & etiam ex communi consensu fere omnium fidelium in hanc sententiam concordantium,

5. Si dicti concordantes ad præmissa facienda sufficienter evocati & moniti, ea facere obstinanter recusent aut negligant, dictum concilium licite contra eos procedere poterit, tamquam contra principales fautores schismatis, & de hæresi suspectos, ac Christianæ politiæ illusores. Patet ex præmissis. Videtur tamen ad majorem cautelam expedire, eos ad præmissa facienda evocari & moneri, non solum ex parte cardinalium, sed etiam auctoritate totius ecclesiæ seu generalis concilii eam repræsentantis.

6. In casu præmisso prædictum concilium licite posset, rejectis dictis contendentibus, ad novam electionem summi pontificis procedere, seu procedendum esse decernere. Patet ex præmissis. Et notanter dixi dictum concilium hoc posse, propter aliqua dubia, quæ possent in hac parte moveri circa potestatem cardinalium, prout alibi tetigi.

7. In casu præmisso, quamvis liceret, tamen non est clarum, an expediret ad dictam novam electionem procedere. Patet, quia secundum doctrinam Apostoli, quam verbo & exemplo docuit, multa licent quæ non expediunt. Ideo in hoc casu quamvis liceret dictam electionem facere, tamen forte non expediret, nisi clare pateret, quod tali electioni tota Christianitas adhæreret, vel saltem talis aut tanta portio, quæ sufficeret adhærentiam seu obedientiam dictorum contendentium tollere, & schisma penitus extirpare; alioquin hoc esset antiquo schismati novum superaddere; & sic esset error forte periculosior & pejor priore. Si autem ad tollendum hujusmodi erroris periculum dicta electio aliquamdiu differretur, magna opus esset prudentia, ad dictam generalem adhærentiam interim procurandam, & ad unionem ecclesiæ tandem per novam electionem faciendam, super qua re ad præsens loqui non præsumo. ANNO CHRISTI 1409.

8. In casu quo fieret electio nova antequam clare appareret de adhærentia prædicta, saltem ad obviandum errori præmisso, providendum esset, quod noviter eligendus arctaretur ad viam cessionis, si eo cedente alii duo offerrent se cessuros. Patet, quia hoc schisma totaliter posset tolli, & alias posset irreparabiliter confirmari. Per hoc etiam ostenderetur, dictam electionem non ex carnali, sed ex spirituali affectione processisse. Unde merito possent fideles ad talis electionis adhærentiam facilius & serventius inclinari.

9. In casu præmisso, non obstante processu contra dictos duos contendentes, ad eos tamen reducendum in viam veritatis, præfigendus esset eis terminus, infra quem, si vellent efficaciter exequi viam cessionis, provideretur eis de honesto statu & securo auctoritate concilii generalis. Patet, quia etiam non debet claudere gremium redeunti, & etiam quia talis provisio posset esse occasio citioris terminationis schismatis.

10. Si uno dictorum contendentium in dicta contumacia remanente, alter ad ea ad quæ tenetur, ut præfertur, in dicto concilio efficaciter se offerret, illo rejecto, videretur iste merito auctoritate ecclesiæ in papam assumendus. Patet, quia prima facie videtur, quod quis probabiliter se reputans verum papam, non teneatur cedere, nisi quando ex sua cessione sequitur exterminatio schismatis & conclusio unionis: quæ tamen non sequeretur in casu isto ex cessione istius. Quare rationabilius videretur, quod iste in papam assumeretur, quam quod unus tertius sibi invito subrogaretur, maxime quia dignum & justum est, eum ex tam sancto opere præmium reportare. Hoc etiam dicere, est utrumque dictorum contendentium ad debitum suum exequendum suaviter excitare: quod omnino expedit, attenta hujus materiæ prolixitate; & hæc brevitatis causa sine allegationibus dicta sunt absque temeraria assertione.

ANNO CHRISTI 1409.

CONVENTUS FRANCOFURTENSIS

ANNO CHRISTI 1409.

Prælatorum & procerum, ubi & Robertus rex Romanorum, circa Epiphaniam, anno Domini M. CCCC. IX. celebratus in cauſa ſchiſmatis.

Ex Coſſartii Append. Tom. XI.

HAbetur ejus mentio a *Theodorico Niemo, lib. III. cap. 39. his verbis*: Anno Domini MCCCC. IX. circa feſtum Epiphaniæ, venit dominus Landolphus cardinalis Barenſis ad Francofordiam Maguntinenſis diœceſis, miſſus in Germaniam per dominos cardinales utriuſque obedientiæ, qui tunc reſidebant Piſis, ad convocandum eccleſiaſticos prælatos, & Principes Alemaniæ, ad veniendum aut mittendum ad generale concilium Piſis celebrandum: & multum honorifice ubique locorum, per quæ in Germaniam tranſivit, per clerum & populum receptus fuit. Et tunc etiam ad Francofordiam, Maguntinenſis & Colonienſis archiepiſcopi, multum potenter acceſſerunt. Fuit & tunc ibi rex Rupertus cum ſuis conſiliariis, necnon Henricus dux Brunſvicenſis, Hermanus Lantgravius Haſſiæ, Fridericus marchio Miſnenſis, & Fridericus Burgravius Nurenbergenſis, & multi epiſcopi, abbates, comites, barones, ac proceres, & plerique curiales; necnon regis Francorum, & regis Anglorum, atque de diverſis provinciis & terris inſignes legati illic convenerunt ad tractandum de unione prædicta. Sed poſtquam ibi per ſex dies ſteterunt: venit etiam ibi ſupraſcriptus Antonius *, nepos & camerarius dicti Errorii, cui modica reverentia in Alemania impendebatur, quia dicebatur de ipſo, quod veniſſet illuc ad turbandam unionem: unde communis populus Germaniæ ipſum habere videbatur exoſum, ſalvo quod ipſe rex Rupertus eum per iter quod egit cum ſecuritate duci procuravit, & multum honoravit. Ipſe autem Antonius in propria ejus perſona, in præſentia aliquorum eorumdem principum & aliorum magnatum, intrando prætorium Francofordienſe, in quo etiam tum ipſe rex Rupertus erat præſens, valde prolixum & tædioſum fecit ſermonem, in quo dictum Errorium & ejus factum juſtificando, [a] dictorum cardinalium tunc Piſis exiſtentium, & præfatum cardinalem Barenſem, ſatis ſcandoloſe & opprobrioſe in publico impugnavit: adeo quod hoc ipſis principibus & aliis præſentibus, exceptis forſan eodem rege Ruperto, & qui cum eo erant, diſplicuit vehementer, & poſtea infra duos dies, Rex & Antonius prædicti, & paulatim etiam alii, ad propria redierunt, concludendo finaliter, quod rex Rupertus ſuos, & Maguntinenſis & Colonienſis archiepiſcopi & marchio Miſnenſis prædicti, eorum ambaſſiatores ad Italiam mittere vellent ad ſollicitandum factum unionis. Ipſe vero rex Rupertus eumdem Antonium ſecum ad Heydelbergam duxit, & ibidem multis diebus in ſuis expenſis procuravit: & pertinaciter partem dicti Errorii fovit in omnibus.

[a] Ita Niemus, ſed deeſſe aliquid ibi videtur.

* *Antonius cardinalis nepos Gregorii Papæ quem Errorium vocat infenſus ipſi Niemus.*

CONCILIUM PISANUM

Univerſale, quod ad tollendum ſchiſma indictum, Gregorio pontifice & Benedicto pſeudopapa depoſitis, Alexandro V. conſenſu cardinalium utriuſque obedientiæ electo, celebratum fuit anno Domini M. CCCC. IX.

Copia litteræ convocationis concilii Piſani, quæ dirigitur domino Benedicto XIII.

Sanctiſſimo domino noſtro Benedicto XIII miſeratione Divina ſummo pontifici, Deo humiles & devoti oratores, epiſcopi, presbyteri & diaconi ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, nunc in Liburno Piſanæ diœceſis exiſtentes, pro nobis & aliis reverendiſſimis patribus dominis cardinalibus pro nunc abſentibus, nobis adhærentibus & adhærere volentibus in hac parte, cum ſupplici & devota recommendatione utriuſque hominis ſoſpitatem.

QUaliter hoc ſchiſma peſtiferum, totius corporis eccleſiæ infeſtivum, unitatem lacerans et enervans caritatem, clerum involvens tortuoſis laqueis, et populum ſubvertens, ab erroribus quamplurimis eccleſiæ fidem [a] langentibus * intromiſſis ortum habuit, et diuturnitatem adeo nocivam, veſtræ ſanctitati notum eſſe non dubitamus. Hæc enim in ſui exordio modica viſa erroris ſcintilla, cui [b] cum per deliberationem concilii, ut ſanctorum patrum moris fuit, non extitit obviatum, ſed duro propoſito, via concilii repulſa, fomenta adhibita per inordinatos et pernicioſos affectus, in quibus quærentes homines quæ ſua ſunt, non quæ Chriſti, adeo in flammam proximam [c] exaltavit, mundum percurrit univerſum, concutit clerum, ſubvertit populum, fidem maculat, ſacramenta profanat, et eccleſiaſticæ cenſuræ contemptum inducit, eccleſiæ libertatem omnino extinguit, et indevotos reddit Chriſti charactere inſignitos, ut vix dignoſci valeat qui exiſtat catholicus, cum plures appareant legis Divinæ tranſgreſſores, et mandatorum Dei manifeſtiſſimi contemptores. Et ſi hæc... nullatenus toleranda, [d] quid ait vulgus de his qui baſes et columnæ videntur eccleſiæ, qui horum malorum et tantorum ſcelerum [e] diſſimulatores eſſe videntur, dividentes clerum ac populum, et verſi in laqueum tortuoſum, ubique

* *f.* frangentibus.

a Ex *MS.* VVolfenbutel. edidit emendationem hanc Epiſtolam Von-der-Hardt in Concil. Conſt. Tom. 2. part. 2. unde ſequentes aduotatiunculas exſcripſimus. Hic pro *langentibus*, legendum, *tangentibus*. b *MS.* tum. H.
c *MS.* exhalavit. d *MS.* Et ſi hæc in laicis nullatenus toleranda, quid ajet vulgus &c. e Diſſeminatores.

ANNO CHRISTI 1409.

que ponunt ſcandalum in ſuarum et fore omnium perniciem animarum? Nihil aliud ajunt dici poſſe, niſi quod tanta ſcelera contra Deum, orthodoxam fidem, et ſanctorum Spiritum, animo pertinaci commiſſa, inexpiabilia, teſte ſcriptura, etiam ſacrificiis reputentur; ſi Heli peccatum longe levius, ut ſacra refert hiſtoria, inexpiabile fuit piaculum et delictum. Hæc enim pater ſancte, ruina tam horribilis, tamque exoſa in Divinæ majeſtatis conſpectu, ut habet communis exiſtimatio, in manu noſtra ludibriis plena, et utinam non blaſphemiis infecta, et noſtri reprobatione conſiſtit, qui cum ex debito [a] debemus et tenemur, ut præmiſſa tollerentur de medio, noſtros indefeſſos adhibuiſſe labores, noſtra quæcumque exponere, etiam titulos dignitatum, animas noſtras, et ultronee bibere calicem paſſionis, ambulatum eſt per devia & non plana; et velut cæci palpantes clauſos parietes, aperta, lataque et plana janua rejecta eſt, velut ſpinoſis aculeis et venenoſis jaculis, et juxta affectionem in conſpectu Altiſſimi et hominum judicio communi, voluntariam & non ſanam, fulcitam magnis periculis latet, [b] in illis conſiſtit ſumma ſecuritas & hominum conſcientiarumque indubia ſinceritas, ex quibus longo tempore declinata fuit ceſſionis via, [c] in ingreſſu planæ januæ conſiſtebat ſolitaria; cum Dei gravi offenſa innumeriſque periculis animarum. Et quamvis ex poſt exactis annorum curriculis fuit hæc via ſancta & neceſſaria; & communi omnium fidelium judicio præelecta cum Angelo Corario, Gregorio nominato, per ſanctitatem veſtram recepta & etiam approbata; tot tamen & tantæ in illius [d] habentur deſiderata executione adhibitæ difficultates, variationes, dilationes ac repudia, circa locorum electionem & ſecuritates hinc inde, quod nullus effectus ſecutus eſt, nec aliunde ſperatur modo aliquo proventurus; ſed quodam receſſu perpetuo in dicto pacis tractatu, immo verius repudio perenni, [e] abuſus in viam longinquam, nunquam ad agni nuptias per unitatis vinculum, ut a multis creditur, intraturi. [f] Sed mala ſub brevi compendio conſiderantes provide, ac pia mentis conſideratione penſantes, reverendiſſimi patres nominati in parte alia Cardinales a dicto Angelo Corario, Gregorio nominato, ad omnem viam habendæ unionis plus quam deſcribi poſſit mente & propoſito indurato receſſerunt, juxta Divina mandata; ad quos de veſtræ ſanctitatis permiſſu & voluntate expreſſa quatuor ex nobis delecti fuerunt, & convenientibus in Liburno, cum quatuor ex ejus cardinalibus nominatis; & demum nos omnes & ipſi in unum convenientes, proſpeximus communi & concordi voto, & matura habita deliberatione cum multis notabilibus prælatis & quamplurimis litteratis viris Deum timentibus, & pacem eccleſiæ habentibus in fervore caritatis, fore neceſſarium, ut per eccleſiam univerſalem congregatam huic tam peſtilenti morbo & inveterato laqueo, erroribus fidem tangentibus pleno, ſubveniatur & occurratur in brevi, ad ſervandas omnium fidelium conſcientias, errores ſubmovendos notorios, virtutes inferendas, animorum & eccleſiæ reformationem debitam & ſalubrem: & quod per nos in noſtra obedientia, & alios nominatos cardinales in ſua, prælati & alii qui vocandi fuerint, convocentur per nos in civitate Piſana, & per illos in eadem ad terminum 25. diei menſis Martii proxime futuri. Et hunc modum convocationis communi aſſenſu aſſumpſimus propter neutrales, & illos qui de obedientia dicti Angeli ad veſtram, ac etiam illos de veſtra, qui ad veſtram & dicti Angeli convocationem nullatenus venirent, & propter defectus alias habitos in convocatione concilii, de quo ſæpiſſime & diverſis decurſis temporum intervallis fuit per nos veſtra ſanctitas requiſita, & eidem humiliter ſupplicatum [g] & alteri promiſſum, ſed nullatenus adimpletum. Et ut omnis adhibeatur cautela, ex ſuperabundanti vobis tenore præſentium ſupplicamus, & inſtanter requirimus, quatenus quantum in vobis eſt, dictæ convocationi præbeatis aſſenſum & opem, & quod veſtræ ſanctitati placeat in dicto loco & termino perſonaliter intereſſe, & in dicto concilio convenire, in quo nobis procurantibus plena & ſufficiens ſecuritas præſtabitur in veniendo, ſtando, & recedendo, & de qua ante dictum terminum congruo reſervato intervallo, ſanctitatem veſtram certificare curabimus; & nos, ſeu noſtrorum major pars, eamdem ſanctitatem veſtram humiliter [h] commemorare, cum omni honorificentia, quæ ſummo debetur Pontifici, & honorifice tractare, ad [i] conſervationem unitatis & pacis, & poſt ipſius exitum felicem. Hæc enim convocatio ad locum & terminum antedictos nullo valet colore difficultari *, impediri, ſeu quocumque conficto pallio differri, declinari ſeu mutari: cum etſi in ſanctitate veſtra corporalis infirmitas vel aliud occurreret impedimentum, ſeu alias abſentiæ juſta cauſa, poſſit & debeat, de quo vos ſolemniter requirimus, & alias fuit per nos conſultum, hoc Dei tam neceſſarium negotium, quoad illa quæ per vos facienda exiſtunt, per deputatum a vobis quoad omnia neceſſaria vel expedientia præambula ſufficientem auctoritatem habentem perfici, & [k] procuratore * ſufficienti & ſpirituali mandato ac irrevocabili munitum, ceſſio pro parte veſtra fieri, Angelo nominato Gregorio cedente in propria perſona, vel per procuratorem ſimilem poteſtatem habentem, & [l] irrevocabile & ſpeciale mandatum, vel ipſo ſublato de medio, vel canonice per eccleſiam ejecto.

* *f.* difficultatis.

* *Corr.* procuratione.

Quod ſi dictæ convocationi opem & aſſenſum præſtare refugeritis, & in loco & termino antedictis convenire, vel deputatum procuratorem, ut præmittitur, deſtinare (cum extra terminos Italiæ nequeant partes, ſeu ipſarum altera [m] ad conſervationem unitatis habendæ, multis conſideratis, ita commode & utiliter convenire, attento quod per concilia particularia, ſi diviſim & in locis [n] diviſis longa diſtantia ſeparatis tenerentur, ſchiſma extirpari non poſſet;) nos, & alii qui ad vocationem noſtram venerint, procedemus in negotio unionis habendæ, & ſchiſmatis tam horrendi, errorumque fidem tangentium extirpatione, cum collegio cardinalium partis alte-

ANNO CHRISTI 1409.

a *MS.* deberemus. b *MS.* in illa conſiſtat. c *MS.* quæ in. d *MS.* habenda. e *MS.* abjimus in viam. f *MS.* Quæ mala. g *MS.* Et aliquando promiſſum. h *MS.* coremeare. i ante Conſumationem. *MS.* k *MS.* procuratorio l *MS.* irrevocabilem. m *MS.* ad conſumationem. n *MS.* diverſis.

ANNO CHRISTI 1405.

alterius, ac cum concilio vocatorum per nos & ipsos, attentis promissis, juratis, & conventis per sanctitatem vestram & dictum Angelum, ut dictaverit Spiritus sancti gratia, & alias fuit per sanctos patres in Romana ecclesia salubriter observatum, vestra aut dicti Angeli, seu alterius absentia non obstante. [a] Suppliciter viribus iteratis exhortantes sanctitatem vestram in Domino, & per viscera misericordiæ Jesu Christi, qui ecclesiam suam fundavit pretioso sanguine, unamque esse voluit, ac in unitate spiritus permansuram, sine qua & extra quam non est salus, quatenus convocationi jam dictæ in loco & termino antedictis fiendæ opem & auxilium, ut decet zelatorem domus Dei, adhibere velitis. Ad quem, sicuti de jure possumus, super prædictis vos provocamus ad causam: quia si, quod absit, nolueritis, aut impedimenta præstiteritis dictæ convocationi & ad illam venientibus, ac nobis qui ad illam tendimus, eamque modis canonicis procuravimus, talia ad impedimentum unionis ecclesiæ & ipsius schismatis perpetuationem censerentur luce clarius pertinere, cum ad veritatem contra falsitatem fuerit collata potestas, & ad ædificationem, non autem ad destructionem. Et si, quod absit, vellet sanctitas vestra impedimenta præstare, cum nihil sit per quod fiendæ unitati, ad quam tendimus, posset per potestatem aliquam juste fieri, cum in hoc prosequamur voluntatem Divinam: ecclesia, cujus unitati claves a Christo concessæ sunt, talia non pateretur sub dissimulatione transire. Et circa præmissa vestram intentionem, vestrumque propositum, & quod in præmissis agere intenditis, præsentialiter nobis notificare dignemini, ut proinde certitudine habita, providere valeamus quantum in nobis erit, circa vestram securitatem & libertatem, & alia necessaria, & ad tantum negotium opportuna. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, præsentes nostras litteras per notarium publicum infra scriptum subscribi & publicari mandavimus, ac nostrorum sigillorum fecimus appensione muniri. Datum & actum in loco Liburni supradicto, in claustro ecclesiæ dicti loci, nobis ibidem tunc Guidone Prænestino, Nicolao Albanensi, Petro Tusculanensi, episcopis, Petro tituli sanctæ Susannæ presbytero, Amedeo sanctæ Mariæ novæ, & Petro sancti Angeli diaconis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus congregatis & personaliter constitutis, ac omnia & singula suprascripta pro nobis, & aliis dominis cardinalibus absentibus, nobis adhærentibus & adhærere volentibus, in hac parte, approbantibus & ratificantibus, & de præmissis, & eorum singulis unum vel plura publica instrumenta nobis, & cuilibet nostrum fieri petentibus, sub anno a Nativitate Domini 1408. indictione 1. & die 14. mensis Julii, præsentibus reverendis in Christo patribus & dominis Dei gratia Simeone patriarcha Alexandrino, administratore perpetuo ecclesiæ Carcassonensis, Petro episcopo Meldensi, ac venerabilibus & circumspectis viris magistris Roberto de Quesneio doctore, Joanne Francisci licentiato in decretis, Joanne Petri magistro in medicina, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis, sic subscriptis, & signatis.

ANNO CHRISTI 1409.

Et ego Joannes [b] Desmarquais de Monte acuto, clericus Laudunensis diœcesis, & imperiali auctoritate notarius, præmissis omnibus & singulis suprascriptis, dum per reverendissimos in Christo patres, dominos supradictos sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales ratificarentur & approbarentur, una cum prænominatis testibus præsens fui, & de præcepto eorumdem dominorum cardinalium præsentes litteras per alium scriptas, una cum trium priorum collegii dictorum dominorum cardinalium, de mandato & requisitione aliorum trium dominorum cardinalium supradictorum, eisdem dominis prioribus factis super hoc, sigillorum appensione, me hic propria manu subscribenda signo meo consueto signavi, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

De Marchais de Monte acuto.

ACTA CONCILII PISANI.

SESSIO I.

IN nomine Domini, amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo nono, more Romano, indictione secunda, die vicesima quinta mensis Martii, inchoatum fuit generale concilium, sive sancta synodus, & celebratum in civitate Pisana, in quo erant plures cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, sacræ theologiæ magistri, & utriusque juris doctores, & licentiati [c] nobiles, procuratoresque plurimorum absentium prælatorum: in quo quidem concilio processum extitit per hunc modum.

Primo, fuerunt factæ processiones solemnes, & postmodum in ecclesia cathedrali dictæ civitatis fuit Missa devotissime per dominum cardinalem a [d] Turego celebrata, & sermo factus per unum alium cardinalem, scilicet Mediolanensem. Missa vero celebrata, cantatæ fuerunt antiphonæ, & certæ orationes dictæ: & postmodum diaconus alta voce dixit: *Orate*. Tunc flexis gentibus & inclinato capite, omnes orayerunt submissa voce mitris positis: deinde diaconus & subdiaconus cantaverunt alta voce litanias, & omnes responderunt. Quibus finitis, unus cardinalis episcopus dixit certas orationes ad propositum unionis: quibus completis, quidam cardinalis diaconus legit evangelium. Quo lecto, unus episcopus cardinalis incepit hymnum, *Veni creator spiritus*. Quo finito, duo cardinales diaconi, duo archiepiscopi, & duo episcopi, cum pluribus doctoribus & notariis, ex ordinatione concilii & mandato, se transtulerunt ad valvas ecclesiæ, & alta voce proclamaverunt, an Petrus de Luna & Angelus de Corario, qui Benedictus & Gregorius dicebantur, de papatu contendentes, essent hic præsentes, aut aliquis pro ipsis. Quibus non repertis, nec aliquo pro ipsis, ad ecclesiam redierunt, & in pleno concilio relationem fecerunt. Qua relatione sic facta, sacrum concilium certos ordinavit & constituit promotores, seu procuratores, nomine ecclesiæ universalis, ad agendum, petendum & faciendum omnia necessaria, commoda & opportuna, pro schismatis extirpatione, contra præ-

a *MS.* Supplicantes viribus iteratis & exhortantes. b *MS.* de Marchais. c Ex *MS.* VVolffenbuttelensi hæc acta edidit Von-der-Hardt in tom. 2. par. 2. Concilii Constantis, quibus cum hæc Labbeana collata, sequentes emendationes, & Variantes excerpsimus. *MS.* VVolffenbut. notabiles. d *MS.* de Thureyo. &c.

ANNO CHRISTI 1409.

prædictos [a] dominos contendentes, immo verius colludentes de papatu, & pro ſancta unione in eccleſia Dei habenda, prout in forma, &c. Ordinatique ſunt advocati, & notarii pro iſta cauſa deducenda. Quibus factis, procuratores prædicti accuſaverunt contumaciam dictorum contendentium de papatu, & petierunt eos reputari contumaces in materia ſchiſmatis & fidei, ac in contumacia & defectu poni. Et fecerunt legi citationes & provocationes dictorum contendentium, & relationes [b] executorum, &c. Quibus non obſtantibus, concilium ſacrum de benignitate ordinavit expectandum, uſque ad aliam ſeſſionem, quæ fuit ordinata ad [c] viceſimam ſextam diem dicti menſis Martii.

SESSIO II.

Qua die adveniente, celebrata Miſſa, & ſervatis ſolemnitatibus ut ſupra, dicti contendentes fuerunt evocati ad valvas eccleſiæ, modo quo ſupra in media ſeſſione. Et quia non comparuerunt, nec aliquis pro ipſis, fuit ut ſupra contumacia accuſata. Nihilo minus concilium ſacrum iterum de benignitate duxit eos expectandos uſque ad penultimam diem dicti menſis Martii, ad quam diem ordinavit proximam ſeſſionem: qua die videlicet trigeſima Martii adveniente, fuit proceſſum ut ſequitur.

SESSIO III.

Declaratio & decretum latum contra duos contendentes de papatu ob contumaciam ipſorum in cauſa fidei [d] & ſchiſmatis contumaciæ, prolata ex ore domini Prænestini ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis, Pictavienſis vulgariter nuncupati, ex commiſſione totius concilii & aſſenſu unanimi.

„ Univerſis, & ſingulis, ſacra mandante ſy-
„ nodo, tenore preſentium intimatur, quod hac
„ die Sabbati penultima hujus menſis Martii,
„ in eccleſia cathedrali Piſana, celebrata de-
„ vote & ſolemniter Miſſa, pro unione ſacro-
„ ſanctæ eccleſiæ ordinata, dictis in cantu lita-
„ niis, & devotis orationibus, ac expletis aliis
„ in talibus conſuetis; auditis quibuſdam pro-
„ poſitionibus & petitionibus deputatorum,
„ advocatorum, & procuratorum ſacroſanctæ
„ Romanæ eccleſiæ, iniquis de papatu conten-
„ dentium [e] auſibus, laceſſentium laceſſitorum;
„ proh dolor! immo diutiſſime; per quas re-
„ cenſito, quod attenta contumacia infra ſcri-
„ ptorum de papatu contendentium, proxime
„ lapſorum, in proceſſu hujus cauſæ deſcripta;
„ petitum extitit, eoſdem contendentes, etiam
„ cardinales eis adhærentes, & alios ad hujuſ-
„ modi concilium legitime evocatos, reputari,
„ decerni, & declarari contumaces; jam bis,
„ et nunc tertio, prorogata ſeu continuata
„ dies inſtat, in qua contendentes ipſi, et
„ cardinales ipſi adhærentes, ceterique vocati
„ comparere tenentur, accuſatique legitime.

„ Tandem ipſa die continuata contumacia
„ prædictorum contendentium, et petito eos
„ contumaces reputari, decerni, et declarari,
„ ipſa ſancta ſynodus, ſeu hoc ſacroſanctum
„ generale concilium ante dictum, præfatis
„ contendentibus, et aliis legitime, ut ex pro-
„ ceſſu conſtat, ad valvas eccleſiæ vocatis,
„ aliiſque ſervatis ſervandis, unanimi conſenſu
„ vocatorum ſupradictorum contendentium, &
„ aliorum contumaciam reputavit, decrevit &
„ declaravit per organum domini cardinalis
„ Pictavienſis, ut in ſchedula continebatur,
„ cujus tenor ſequitur, & eſt talis.

„ Sancta ſynodus, ſeu hoc ſacrum generale
„ concilium, dominos Petrum de Luna, Bene-
„ dictum XIII. & Angelum Corarium, Gre-
„ gorium XII. nuncupatos, de papatu conten-
„ dentes, & quantum in eis eſt, eccleſiam Dei
„ notorie in ſchiſmate tenentes, legitime re-
„ quiſitos, vocatos & proclamatos in cauſa ſchiſ-
„ matis & fidei ad hoc præſens ſacrum & ge-
„ nerale concilium, & omnia in eo agenda,
„ non venientes, ſeu non comparentes legiti-
„ me per ſe nec per alios, nec termino ſtatuto
„ ſatisfacientes, licet expectatos poſt terminum
„ per duas ſeſſiones, reputat, decernit & de-
„ clarat in cauſa ſchiſmatis & fidei contuma-
„ ces, ponitque in contumacia & defectu, &
„ ordinat in eorum contumacia debere ad ul-
„ teriora procedi & procedendum fore: ordinans
„ ſeſſionem aliam fieri die Lunæ poſt Domini-
„ cam in Albis, quæ erit 15. die menſis Apri-
„ lis. Ad quam diem ordinet præſens generale
„ concilium, dom. card. Tudertinum, domino
„ Gregorio adhærentem, & dominum Joannem
„ Sabinenſem epiſcopum, ſancti Hadriani, &
„ ſanctæ Mariæ in via lata, de Fliſco, & de
„ Chalanco, vulgariter nuncupatos, ſanctæ Ro-
„ manæ eccleſiæ cardinales domino Benedicto
„ adhærentes, de benignitate expectandos fore
„ cum intimatione. Quod ſi prædicti duo con-
„ tendentes, & præfati domini cardinales, non
„ comparuerint in dicto termino, ad ulteriora
„ procedetur, eorum contumacia non obſtan-
„ te; ordinavit nihilo minus præſentem ordi-
„ nationem in valvis cathedralis eccleſiæ affigi
„ publice, ut de præmiſſis non valeant igno-
„ rantiam allegare.

SESSIO IV.

Qua die Lunæ decimaquinta menſis Aprilis adveniente, Miſſa ibidem celebrata, & aliis quæ ad Divinum cultum ſpectant, ut moris eſt in concilio generali, ut ſupra declaratum eſt, comparuerunt ambaſſiatores Ruperti de Bavaria [f] S. ſedis imperatoriæ * electoris, qui plura publice propoſuerunt [g] pro impugnando convocationem contendentium: ſecundo, ſubtractionem factam per cardinales ſuæ obedientiæ: tertio, unionem collegiorum &c. Quibus auditis, fuit eis dies aſſignata ad audiendum reſponſionem ſuper propoſitis ad viceſimum quartum diem dicti menſis Aprilis: fuitque his non obſtantibus proceſſus continuatus, ut ſupra, vocando ad valvas eccleſiæ, ſi duo contendentes, aut eorum alter, vel aliquis pro eis eſſet in hac præſenti civitate Piſana, ut ſupra. Quibus non apparentibus, fuerunt reputati contumaces, ut ſupra, continuando ſeſſionem aliam ad diem Mercurii viceſimam quartam prædictam: quo termino pendente, præfati ambaſſiatores imperatoris ſecunda die receſſerunt illicentiati, & hoſpite [h] non ſalutato.

* *f.* imperatori electo

SES-

a *MS.* Duos. b *MS.* Executionis. c *MS.* XXVIII. d *MS.* Et ſchiſmatis. Contumacia prolata &c.
e *MS.* auſibus laceſſitæ, proh dolor! immo diutiſſime laceratæ; Per quas &c.
f *MS.* Secundi Imperatoris electi. g *MS.* primo impuguando hoc. h *MS.* infalutato.

ANNO CHRISTI 1409.

SESSIO V.

Dicta die Mercurii vicesima quarta mensis Aprilis adveniente, Missa & solemnitatibus servatis, fuit accusata contumacia dictorum contendentium, ut supra: fecitque promotor seu procurator ecclesiæ universalis proponi certos articulos contra ambos contendentes, concludentes plura ad propositum unionis, & contra dictos contendentes: & requirebat quod darentur commissarii, licet perpetrata essent notoria, pro informatione [a] majori. Tunc fuit dies assignata ad hoc pro alia sessione, scilicet [b] ad ultimam diem Aprilis.

SESSIO VI.

Qua adveniente comparuerunt Anglici, et proposuit episcopus [c] Salberiensis solemniter dicens pro themate: *Justitia & judicium præparatio sedis tuæ*: concludens quod habebat a rege et regno Angliæ potestatem magnam ad omnia necessaria in hoc sacro concilio rationabiliter tractanda. Et postmodum fuit dies assignata pro alia sessione, ad diem Sabbati, quartam mensis Maji proxime futuram.

Psalm. 88.

SESSIO VII.

Dicta die Sabbati adveniente, servatis solemnitatibus et cæremoniis præmissis, quidam doctor Bononiensis Petrus de Ancharano dictus, solemniter respondit ad proposita per ambassiatores dicti Ruperti de Bavaria, licet absentes, et satis expectatos, ostendendo clare, quod proposita per eos erant manifeste frivola et nullius efficaciæ, fundando clare intentionem concilii, et quod ambassiatores tendebant ad impedimentum sanctæ unionis. Et postmodum fuerunt dati per concilium commissarii et nominati pro examinandis testibus super propositis per promotorem seu procuratorem concilii, et ad recipiendum instrumenta et probationes, etc. etiamsi in absentia et contumacia dictorum contendentium. Et ista die, dominus episcopus Ebroicensis celebravit Missam in majori ecclesia, in præsentia sacræ synodi; et fuit ordinatum quod aliqui eligerentur pro eundo ad regem Ladislaum, pro mitigando eum, etc. fuitque dies assignata ad diem Veneris proximam, scilicet decimam diem mensis Maji prædicti, pro alia sessione.

SESSIO VIII.

Qua die adveniente, servatis solemnitatibus et ceremoniis, ut supra, dictum est pro parte procuratoris universalis ecclesiæ, et fuit requisitum, quatenus concilium sacrum vellet determinare et sententiare, etc. unionem duorum collegiorum factam, fuisse et esse legitime factam, et facere unum collegium, ratificare, approbare & confirmare; convocationemque sacri concilii per eos factam, fuisse & esse juridice & legitime factam in loco habili, tuto & securo, ipsamque congregationem esse, & repræsentare concilium universalis ecclesiæ: ad ipsumque concilium spectare & pertinere cognitionem, definitionem & decisionem omnimodam causæ unionis ecclesiæ, & schismatis sedandi, contra duos contendentes de papatu, ecclesiam Dei detinentes in schismate notorie cum omnibus pertinentiis, emergentibus, & connexis. Et fuit petitum, si placeret omnibus. Et cum magna pars respondisset, quod placebat quod ita fieret; duo episcopi quoad primam conclusionem contradixerunt, videlicet Salisberiensis & Ebroicensis, dicentes quod non poterat fieri unio duorum collegiorum, quamdiu cardinales Benedicti sibi obedirent, prout faciebant, aliis non obedientibus Gregorio XII. sed solum Deo & ecclesiæ, quia turpis est pars, quæ non congruit suo universo. Et ita erat necesse, quod domini cardinales se subtraherent, ut esset unio [d] uniformiter obedientium & obedientiarum, *& multitudinis credentium esset cor unum & anima una*. Quibus auditis, fuerunt multa hinc inde prolocuta. Et tandem procurator prædictus ascendit pulpitum, & requisivit, quod sancta synodus (attenta pertinacia & contumacia dictorum duorum contendentium de papatu in materia schismatis & fidei, & quod notorie ecclesiam Dei detinerent in schismate contra ejus voluntatem, & violenter contra eorum juramenta & vota, ac debitum pastoralis officii, & de eorum manifesta collusione satis constet) vellet & dignaretur pronunciare & declarare, a tempore quo constitit eos non habere vel non habuisse voluntatem uniendi ecclesiam per viam juratam, & pro tanto bono per ecclesiam; quemlibet potuisse & debere recedere ab amborum obedientia, nec ulterius amplius debere eis obedire. Et petiit si hoc placeret omnibus: & responsum fuit jocose, quod sic, excepto quodam episcopo Anglico, [e] & uno Alemano: & nihilominus conclusum fuit ut petebat dictus procurator. Et postmodum dominus patriarcha Alexandrinus, cum episcopo Salisberiensi, ascendit cathedram, & [f] infra scriptis pronunciavit sententiam auctoritate concilii petitioni conformem: & de omnibus conclusionibus procurator ecclesiæ petiit fieri instrumentum ad perpetuam rei memoriam. Et fuit alia dilatio concessa ad examinandum testes ad octavam diem, sessione ad eamdem diem assignata, ad procedendum ulterius prout de jure.

SESSIO IX.

Die Veneris decima septima prædicti mensis Maji adveniente, celebrata Missa, solemnitatibus & cæremoniis servatis, procurator ecclesiæ ascendit pulpitum, & fecit requiri alta voce per advocatum, quod subtractio in præcedenti sessione facta declararetur, quoniam aliqui murmurabant. Et fuit de consensu omnium in concilio existentium pronunciatum per os domini patriarchæ Alexandrini licuisse se subtrahere ab obedientia amborum contendentium de papatu, a tempore quo, &c.

Item, quod a cunctis Christifidelibus erat obedientia subtrahenda, & ab omnibus pro subtracta habenda: & ita mandabat synodus.

Item, revocatæ fuerunt sententiæ latæ per contendentes contra subtrahentes.

Item,

a *MS.* pleniori. b *MS.* ad Martis ultimam. c *MS.* Salisberiensis. d *MS.* uniformitatis credentium & obedientium. e *MS.* & quodam Alemano. f *MS.* in scriptis.

ANNO CHRISTI 1409.

Item ordinatum fuit, quod illi qui erant in concilio judices vel conjudices, poterant esse testes contra contendentes.

Item, quod commissarii possent articulos declarare.

Item [a] decernit tertiam dilationem ad producendum testes, &c. & ad ulteriora procedendum fore, prout eidem sanctæ synodo videbitur expedire. Diem Mercurii proximam, quæ erit vicesima tertia mensis Maji, ad quam diem statuit & ordinavit proximam sessionem, prout in quadam schedula ibidem lecta continebatur, cujus tenor sequitur in hunc modum: Sancta & universalis Synodus hic in Christi nomine congregata, declarat, pronunciat, & decernit, ex justis & rationabilibus causis, a Petro de Luna, qui Benedictus XIII. & ab Angelo Corario, qui Gregorius XII. dicebantur, improbe contendentibus de papatu, & ab ipsorum cujuslibet obedientia licuisse recedere libere & pure; videlicet a præfato Benedicto, ex tempore quo viam cessionis per eum solemniter juratam realiter persequi, & eam effectualiter adimplere damnabiliter omisit; & a præfato Gregorio, ex eo tempore quo viam cessionis per eum solemniter juratam, voto promissam & firmatam, realiter persequi & effectualiter adimplere, damnabiliter prætermisit. Insuper sancta synodus, ex causis quibus supra, pronunciavit, statuit, ordinavit, & decrevit, præfatos contendentes de papatu, ac ipsorum quemlibet, qui canonice requisiti & vocati in præsenti causa schismatis & fidei fuerunt celebrati legitime, contumaces fore, a cunctis Christi fidelibus omnimode obedientiam subtrahendam, & ex nunc * ut antea ab omnibus pro subtracta haberi. Et ita observandum decernit, pronunciat atque mandat.

Corr. in ita.

Processus autem & sententias condemnationum, privationum, inhibitionum, & censuras quascumque, per eosdem contendentes de papatu, aut ipsorum alterum, in præjudicium prosecutionis unionis, contra subtractos, & in posterum subtrahendos, factos, & in futurum fiendos, hæc sancta synodus decernit & declarat cassos existere, ac nullius roboris vel momenti, & eos cassat et annullat, quatenus de facto processerunt, aut in futurum procedent.

Item, eadem sancta synodus in favorem fidei, & schismatis extirpationem, ac pro ecclesia lacerata unienda & pacificanda, decernit, pronunciat & declarat, omnes cujusque status, &c. etiam si cardinalatus præfulgeant dignitate, qui in causa præsenti sunt & possunt esse judices seu conjudices, similiter esse posse legitimos testes, eorumque testimonio & depositioni fidem esse indubiam adhibendam.

Corr. diversitatem, in exemplari Dachenano.

Item, cum propter adversitatem * et prolixitatem articulorum in præsenti causa productorum, posset testium examinatio dispendio protelari: propterea sancta synodus decernit, pronunciat, & declarat, quod domini commissarii seu examinatores ad hæc per sanctam synodum deputati, possint dictos articulos declarare & specificare, ac in eis addere, detrahere, & mutare, ac interrogatoria facere, prout utilitati & accelerationi causæ videbunt expedire.

Et ex prædictis, causa cognita & deliberata, dat, statuit, & decernit tertiam dilationem ad probandos & producendos testes, & ad ulteriora procedendum, (prout eidem sanctæ synodo videbitur expedire) diem Mercurii proximam, quæ erit dies vicesima secunda hujus mensis, ad quam diem statuit & ordinat proximam sessionem, pronunciationem * per patriarcham Alexandrinum, die vicesima septima dicti mensis Maji 1409. in sacro concilio generali Pisis celebrato.

ANNO CHRISTI 1409.

* *Corr.* Pronunciatum.

SESSIO X.

Die Mercurii adveniente, quæ fuit vicesima secunda mensis Maji, celebrata Missa, & illis quæ ad Divinum officium spectant, procurator ecclesiæ fecit per advocatum proponi, quod domini cardinales Laudensis & sancti Angeli senior & alii prælati, & domini, dati commissarii ad examinandos testes, & recipiendas probationes & instrumenta contra duos improbe contendentes de papatu, testes audiverant, & in scriptis redigi fecerant per notarios ordinatos per concilium, aliasque probationes & instrumenta ad causam facientia receperunt, erantque parati legitimam facere relationem per unum ex ipsis prælatis commissariis, videlicet per organum domini archiepiscopi Pisani, si concilio placeret. Et respondit concilium, *placet*. Quo facto dictus advocatus nomine quo supra, petit & requisivit, quatenus dicti contendentes essent vocati ad hanc diem, ad audiendum testium publicationem; & quod domini cardinales cum aliquibus prælatis & aliis more solito irent ad fores ecclesiæ, & eos vocarent, si essent præsentes, vel aliquis pro ipsis: & de hoc fecerunt relationem in pleno concilio, quod sacro concilio placuit. Et nunc domini cardinales de Columna & sancti Angeli, cum aliis pluribus prælatis & doctoribus ac notariis, iverunt ad valvas ecclesiæ, & alta voce petierunt, an contendentes de papatu, vel eorum alter, aut etiam aliquis pro eis adesset. Quibus sic factis, ad concilium redeuntes, retulerunt, nec contendentes adfuisse, nec aliquem pro eis comparuisse. Qua de causa, quoad istum actum, per concilium fuerunt reputati contumaces: & fuit conclusum, quod erat ulterius procedendum ad relationem & publicationem, eorum contumacia non obstante. Et statim dictus archiepiscopus Pisanus cum uno notario sacri concilii ascendit pulpitum, in quo proposuit, quod de mandato dominorum commissariorum suorum collegarum erat ordinatus ad faciendum relationem & publicationem sub tali forma: Quod dictus notarius speciatim legeret singulos articulos, alias datos & lectos in pleno concilio, contra dictos contendentes, ita quod super quolibet articulo seorsim & separatim dictus dominus archiepiscopus Pisanus adaptaret testes super articulos productos, designando numerum & qualitates, status, gradus, dignitates & præeminentias singulorum testium: & ita factum est. Et quia dictus notarius hac die legit articulos usque ad numerum viginti, in quolibet articulo faciebat pausam; & postmodum archiepiscopus Pisanus dicebat sic: iste articulus est probatus tamquam verus, manifestus & notorius per quindecim testes, quorum quatuor sunt cardinales, unus patriarcha, quinque episcopi, &

a *MS.* decrevit.

ANNO CHRISTI 1409.

quatuor doctores, & unus licentiatus in decretis; & quandoque dicebat, quod articulus erat probatus per decem, aliquando per viginti duo, aliquando per viginti quinque, aliquando per duodecim, aliquando plus, aliquando minus. Ita tamen, quod non fuit articulus, quin esset probatus vetus ad minus per quinque testes omni exceptione majores. Et quia tunc erat tarde, concilium continuavit istum actum ad procedendum ulterius, & consequenter in negotio præsenti, ad primam diem, quæ erat vicesima tertia mensis Maji.

SESSIO XI.

Die vicesima tertia Maji adveniente, servatis solemnitatibus & ceremoniis consuetis, notarius qui de prædictis articulis viginti legerat, continuando materiam, legere cœpit articulos sequentes usque ad numerum triginta septem inclusive: postmodum legit quoque alios paucos articulos, & incontinenti archiepiscopus Pisanus, ad quemlibet articulum adaptabat probationes, eo modo quo dictum est in præsenti sessione. Quibus completis, advocatus ecclesiæ ascendit pulpitum, & proposuit ut sequitur.

„ Reverendissimi in Christo patres, audivi-
„ stis sufficienter, & plenam relationem heri &
„ hodie factam hic in vestrum, & totius sanctæ
„ synodi præsentia, recitatam per reverendissi-
„ mum patrem dominum archiepiscopum Pisa-
„ num, de mandato & auctoritate reverendis-
„ simorum dominorum cardinalium Laudens.
„ & sancti Angeli, ac dominorum prælatorum
„ & aliorum commissariorum examinatorum in
„ præsenti causa, per hanc factam synodum
„ deputatorum. Et quia ex eorum authentica
„ & sufficienti relatione clare constat, omnia &
„ singula quæcumque proposita & producta con-
„ tra dictos contendentes, immo verius collu-
„ dentes de papatu, esse vera, publica, noto-
„ ria & manifesta, ita, quod non possint ali-
„ qua tergiversatione celari: propterea peto,
„ supplico & requiro, nomine & pro parte
„ procuratorum & promotorum, ad prosecu-
„ tionem causæ præsentis, per hanc sanctam
„ synodum pronunciari, decerni & declarari,
„ omnia & singula in dicta petitione conten-
„ ta esse vera, publica, notoria & manifesta,
„ et super his tamquam veris, probatis suffi-
„ cienter publicis, notoriis & manifestis, ad
„ ulteriora procedere, prout tam magnæ ne-
„ cessitati ecclesiæ, et pertinaciæ, contumaciæ
„ & obstinationi dictorum [a] B. & A. hæc san-
„ cta synodus videbit expedire: „ [b] Auditis sancta synodus petiit deliberationem concilii, & fecit pronunciari per dominum archiepiscopum Pisanum in hunc modum.

„ Sancta synodus audita tali relatione, statuit
„ terminum ad deliberandum & audiendum de-
„ terminationem dicti concilii super prædictis
„ petitis et requisitis ad diem Sabbati, quæ
„ erit vicesima quinta præsentis mensis Maji,
„ et ad ulteriora procedendum, prout sanctæ
„ synodo videbitur, ad quam diem statuit pro-
„ximam sectionem.

SESSIO XII.

Qua die adveniente, servatis solemnitatibus & ceremoniis, ut supra, advocatus ecclesiæ ascendens pulpitum, supplicavit, petiit et requisivit nomine, quo supra, pronunciari super notorio, prout alias latius in ultima sessione petierat et requisierat; petitum fuit ab omnibus in concilio præsentibus, si placeret: qui omnes et singuli responderunt, placet. Quo facto, patriarcha Alexandrinus, de voluntate et assensu concilii, ascendit pulpitum, et pronunciavit ut in schedula continebatur, cujus tenor sequitur, et est talis.

„ Sancta synodus, attenta eorum de quibus
„ agitur notorietate, [c] denique per evidentiam
„ depositionum testium, et alia documenta,
„ legitime constat; habitaque super his deli-
„ beratione matura, decernit, pronunciat et
„ declarat, delicta omnia et excessus, ac alia
„ ad decisionem necessaria in petitione præ-
„ sentis causæ deducta contra dictos Benedi-
„ ctum et Gregorium de papatu contendentes,
„ per promotores seu procuratores per hanc
„ sanctam synodum deputatos, fuisse et esse
„ notoria, et tamquam super notoriis, fuisse
„ et esse ad ulteriora procedendum; et tam-
„ quam in causa, in qua imminet scandalum,
„ et periculum est notorium in mora. De qua
„ quidem pronunciatione dicti procuratores pe-
„ tierunt instrumentum unum, vel plura, ad
„ perpetuam rei memoriam, a protonotariis et
„ aliis notariis ibidem præsentibus.

Quibus ita expeditis, fuit per dictum concilium revocata potestas commissariorum, antea data ad examinandum testes: fuitque super hoc data potestas per concilium, de eligendo et mittendo nuncios et legatos idoneos ad dominum Lucanum, et ad Senensem, pro facto ecclesiæ. Et insuper fuit dies assignata, proxima sessione ad diem Mercurii proximam, quæ erit 29. mensis Maji, ad deliberandum de citatione contra contendentes faciendam, pro audiendo sententiam definitivam, et etiam pro ordinando de die ferendi dictam sententiam, et agendi ad procedendum ulterius, prout sacro concilio videbitur, et fuerit expediens. Et sic dictum concilium recessit.

SESSIO XIII.

Die Mercurii vicesima nona dicti mensis Maji adveniente, servatis solemnitatibus et ceremoniis ut supra, quidam valentissimus magister in theologia, vocatus magister Petrus [d] Plaoul, ascendit pulpitum, et proposuit verbum Dei, videlicet: *Congregabuntur filii Juda & filii Israel pariter, & ponent sibimet caput unum.* Oseæ 1. in fine, et deduxit pulchre exaltando ecclesiam, et afferendo eam esse supra papam, quod deduxit pluribus rationibus, tam ex parte materiæ, scilicet animarum; quam ex parte formæ, quæ est Spiritus sanctus; quam etiam ex parte causæ efficientis, quæ est ipse Christus; quam etiam ex parte finis, qui est ipse Deus in ecclesia triumphante. Et postmodum posuit opinionem universitatis Parisiensis, videlicet quod Petrus de Luna est schismaticus, pertinax, et hæreticus, etiam accipiendo hæresim pro-

a Benedicti & Angeli. b *MS.* Quibus auditis sancta &c. c *MS.* de qua per &c. d *ut* Plaouli *al. MS.* Plaul. H.

ANNO CHRISTI 1409.

proprie & ſtricte: præciſuſque ab eccleſia Dei, ejectus a jure papatus, & privatus, ac per concilium de facto tamquam talis ejiciendus et privandus. Et hæc declaravit pluribus rationibus, et ſubjunxit, quod de eadem opinione erant univerſitates Andegavenſis, Aurelianenſis, et Toloſanenſis. Ipſo autem deſcendente de cathedra, aſcendit quidam epiſcopus Italicus, qui opinionem centum et trium magiſtrorum in theologia, et plurimum licentiatorum, et baccalaureorum formatorum, ac univerſitatis Bononienſis, in quadam ſchedula publicavit, quæ eſt conformis opinioni univerſitatis Pariſienſis.

Poſtmodum autem advocatus eccleſiæ aſcendit pulpitum, et petiit diem aſſignari ad ſententiam definitivam ferendam, et etiam citationem peremptoriam, decerni per edictum ad valvas eccleſiæ cathedralis civitatis Piſanæ et loca inſignia, contra dictos contendentes de papatu: quam diem petiit aſſignari Mercurii proxima, quæ erit quinta dies menſis Junii proxime futuri: et quod illa die fieret una ſeſſio. Requiſivit inſuper, quod pendente dilatione, medio tempore, videlicet die Sabbati proxima, quæ erit prima menſis Junii, fieret una ſeſſio, ad audiendum publicari certas atteſtationes ſuper novis et antiquis de novo receptis, ex abundanti cautela, contra dictos duos contendentes: ſuper quibus omnibus petiit a ſacro concilio, an placeret. Omnes autem de concilio reſponderunt, *placet*. Super quibus omnibus petitis et requiſitis per epiſcopum, tam de die ſententiæ ferendæ, quam etiam de citatione et ſeſſione media: de quibus petierunt procuratores inſtrumentum ad perpetuam rei memoriam: et ſic concilium receſſit.

SESSIO XIV.

Die autem Sabbati adveniente, quæ fuit prima menſis Junii dicti anni 1409. congregato concilio in eccleſia cathedrali Piſana, et ſervatis ſolemnitatibus et ceremoniis conſuetis, ac nonnullis orationibus ad factum unionis eccleſiæ dictis, dominus archiepiſcopus Piſanus aſcendit pulpitum. Et quia aliqui volentes plus ſapere quam ſapere oportet, non fuerunt ad plenum contenti de relatione alias per eum facta, tum quia multi non viderant atteſtationes, tum quia non fuerat facta relatio niſi dumtaxat ſuper notorietate facta *, et non ſuper veritate eorumdem ideo [a] ad obſervandum omnes circumſtantias, de mandato dominorum cardinalium, et plurium epiſcoporum, et aliorum, qui dati fuerant commiſſarii per concilium, ad examinandum teſtes, idcirco fecit relationem ſuam ex abundanti per hunc modum. Quia primo ſumebat ſigillatim unumquemque articulum, exprimendo ejus ſubſtantiam et effectum: et poſt ſtatim ſubjungebat, ſatis iſte articulus probatur verus per tot teſtes, quorum tres ſunt cardinales, quinque epiſcopi, et duo doctores, et tres auditores, etc. Et ſic de omnibus articulis, uſque ad finem. Qui omnes fuerunt probati veri, et quilibet per plures teſtes magnæ auctoritatis. In fineque ſubjunxit, ſi eſſent aliqui de concilio, qui velint videre ad longum atteſtationes, quod irent die Lunæ et Martis proxima ad conventum Carmelitarum, et ibi reperirent notarios, qui omnia ad plenum eis oſtenderent, [b] de quibus, &c. ut ſupra.

* *f.* factorum.

ANNO CHRISTI 1409.

SESSIO XV.

Die Mercurii adveniente, quæ fuit quinta menſis Junii, ſervatis ſolemnitatibus & ceremoniis, ut alias fuerunt ſervatæ, advocatus eccleſiæ aſcendit pulpitum, & propoſuit, quod die Mercurii ultime præterita fuit decretum citatorium contra dictos contendentes de papatu, ad audiendum ſententiam definitivam in præſenti cauſa unionis eccleſiæ, ſchiſmatis & fidei, ſcilicet ad diem hodiernam quintam menſis Junii, videlicet per edictum ponendum & affigendum in valvis hujus baſilicæ, & aliis locis inſignibus civitatis, prout factum fuit, & conſtat per relationem legitimam curſorum, ac etiam per rei evidentiam. Ideo petiit & requiſivit, quod omnes domini cardinales & alii prælati ſe transferrent ad valvas eccleſiæ prædictæ, & proclamarent, & requirerent, an dicti contendentes de papatu improbe, aut aliquis pro ipſis aut aliquo ipſorum, eſſet præſens. Et relatione dictorum curſorum facta, petiit ſententiam definitivam in ſcriptis fieri, etiam contumacia non obſtante, quam accuſabat nomine quo ſupra. Quibus ſic factis duo cardinales, videlicet de Columna & ſancti Angeli junior, & duo archiepiſcopi, videlicet Januenſis & Piſanus, pluresque doctores ſolemnes, & notarii ad valvas dictæ eccleſiæ ſe tranſtulerunt, & proclamaverunt bis, aut ter, an, &c. Quibus reverſis, retulerunt ſe dictos contendentes de papatu non reperiſſe, nec aliquem pro ipſis. Ex quo procuratores petierunt ſententiam definitivam contra eoſdem contendentes, ut ſupra, etiam contumacia non obſtante. Et petiit advocatus eccleſiæ, ſi placeret omnibus, quod ſententia definitiva ferretur per dominum patriarcham Alexandrinum: qui reſponderunt, *placet*. Quo facto, dictus dominus patriarcha, aſtantibus ſibi aliis duobus patriarchis, ſcilicet Antiocheno & Hieroſolymitano, uno a dextris & alio a ſiniſtris, & ſedens pro tribunali in dicto pulpito, in ſcriptis pronunciavit ſententiam definitivam contra dictos duos contendentes voce alta & intelligibili, valvis prædictæ eccleſiæ omnibus apertis, & innumerabili multitudine populi, quantum eccleſia poterat capere, aſſiſtente.

Tenor ſententiæ definitivæ [c] contra prædictos contendentes de papatu.

CHriſti nomine invocato, ſancta & univerſalis ſynodus, univerſalem eccleſiam repræſentans, & ad quam cognitio & deciſio hujus cauſæ noſcitur pertinere, ſancti Spiritus gratia, in hac majori eccleſia Piſana congregata, ibique pro tribunali ſedens, viſis & diligenter exceptis omnibus & ſingulis productis, probatis & agitatis, in præſenti cauſa unionis eccleſiæ, fidei & ſchiſmatis, contra Petrum de Luna, Benedictum XIII. & Angelum Corarium, Gregorium XII. olim appellatos; quæ in præſenti proceſſu & cauſa plenius continentur, ac quibuſcumque aliis ipſam ſanctam ſynodum ad infraſcriptam definitivam ſententiam * moventem & inducentem, habita prius

* *f.* moventibus & inducentibus.

a *MS.* ad frenandum omnium conſcientias. b *MS.* De quibus procuratores &c. c *MS.* contra ambos contendentes.

ANNO CHRISTI 1409.

prius inter ſeipſos, & denuo inter tam copioſam multitudinem magiſtrorum in theologia ſacra, atque utriuſque juris doctorum, [a] priuſque & pluries diligenti collatione, & tandem deliberatione matura, omneſque pariter in hanc ſententiam reperiens unanimiter concordare, omnibus, modo, via & jure, quibus magis & melius poteſt [b] in prædictis contendentibus, ſeu verius colludentibus de papatu, & cujuslibet eorum contumacia, in his ſcriptis pronunciat, decernit, definit & declarat, omnia & ſingula crimina & exceſſus, & alia cuncta neceſſaria ad infraſcriptam deciſionem præſentis cauſæ deducta, per providos viros Henricum de Monteleone, Joannem de Scribanis, & Bertholdum [c] Vojederghenſem, promotores, inſtigatores & ſollicitatores, ſeu procuratores deputatos ad [d] perſequendum præſentem cauſam, pro hujus deteſtandi & inveterati ſchiſmatis [e] hujuſmodi extirpatione, & unione atque reintegratione ſanctæ matris eccleſiæ, contra & adverſus prælibatos Petrum de Luna, Benedictum XIII. et Angelum Corarium, Gregorium XII. de papatu damnabiliter contendentes, ab aliquibus nuncupatos, in petitione coram ipſa ſacra et univerſali ſynodo præſentata et exhibita, fuiſſe et eſſe vera atque notoria: ipſoſque Angelum Corarium, et Petrum de Luna, de papatu, ut præfertur, contendentes, & eorum utrumque, fuiſſe & eſſe notorios ſchiſmaticos, & antiqui ſchiſmatis nutritores, defenſores, approbatores, fautores & manutentores pertinaces, necnon notorios hæreticos, & a fide devios, notoriiſque criminibus enormibus perjurii & violationis voti irretitos, univerſalem eccleſiam ſanctam Dei notorie ſcandalizantes, cum incorrigibilitate, contumacia & pertinacia, notoriis, evidentibus & manifeſtis: & ex his & aliis ſe reddidiſſe omni honore & dignitate, etiam papali, indignos: ipſoſque, & eorum utrumque propter præmiſſas iniquitates, exceſſus, & crimina, ne regnent vel imperent aut præſint, a Deo & ſacris canonibus fore ipſo facto abjectos & privatos, & etiam ab eccleſia præciſos. Et nihilo minus, ipſos Petrum & Angelum, & eorum utrumque, per hanc definitivam ſententiam in his ſcriptis privat, abjicit & præſcindit, inhibendo eiſdem, ne eorum aliquis pro ſummo pontifice gerere ſe præſumat, eccleſiamque vacare Romanam ad cautelam [f] decernendo, & inſuper omnes Chriſticolas quoſcumque, etiamſi imperiali, regali, vel alia qualibet præfulgeant dignitate, declarat ab eorum & cujuslibet eorum obedientia (non obſtante quocumque fidelitatis juramento, aut alio quovis vinculo, quo illi vel eorum alteri tenerentur adſtricti) fore perpetuo abſolutos. Inhibendo iiſdem Chriſtifidelibus, ne prædictis de papatu contendentibus, ſeu eorum alteri, quomodolibet obediant, pareant, vel intendant, aut conſilium, auxilium, vel favorem ipſis præſtent, aut ipſos recipiant, vel receptent, ſub pœna excommunicationis, & aliis a ſanctis patribus & ſacris canonibus inflictis, promulgatis, & ordinatis. Quodque ſi parere contempſerint huic ordinationi & ſententiæ, ipſos & eorum fautores, defenſores, adhærentes, & ſequaces, etiam per ſæculares poteſtates fore compeſcendos, & compeſci debere, juxta præcepta Divina & ſacrorum canonum diſpoſitiones, eadem ſancta ſynodus pronunciat, decernit & definit: ac inſuper, omnes & ſingulos proceſſus & ſententias excommunicationis, inhabilitatis, vel alterius cenſuræ & pœnæ, privationeſque ordinum & dignitatum, etiam cardinalatus, beneficiorum & officiorum, ac graduum quorumcumque, qualeſcumque fuerint, et quocumque nomine nuncupentur, ſeu nominentur, contra dominos cardinales per dictos Petrum de Luna, & Angelum Corarium latos & fulminatos, fuiſſe & eſſe nullos, caſſos & irritos, nullas, caſſas & irritas, ac nullius roboris, efficaciæ, vel momenti: & quatenus de facto proceſſerunt, eatenus annullandos, caſſandos & irritandos fore: ſicque etiam ad cautelam, quantum & quatenus expediat, omni modo & jure quo melius poteſt, annullat, caſſat & irritat. Et inſuper promotiones, immo [g] potius profanationes quorumcunque ad cardinalatum, per dictos contendentes de papatu, & eorum utrumque, attentatas, videlicet per dictum Angelum a die tertia Maji, & per Petrum antedictum, a die decimaquinta Junii anni proxime præteriti milleſimi quadrageteſimi octavi, fuiſſe & eſſe nullas, caſſas, irritas & inanes, & quatenus de facto proceſſerunt, annullandas, caſſandas & irritandas; & ſic etiam ad cautelam quatenus expedit omni modo & jure quibus melius poteſt, præfacta ſancta ſynodus per hanc ſententiam definitivam caſſat, irritat & annullat.

Ad [h] providendum autem adverſus proceſſus, conſtitutiones & ſententias in præjudicium unionis, & alias, per Petrum de Luna, & Angelum Corarium, olim contendentes de papatu, ſeu colludentes præfatos, factas & latas contra reges, principes, patriarchas quoque, archiepiſcopos, epiſcopos, & alios eccleſiarum prælatos, univerſitates quoque ſtudiorum et communitates, ac ſingulares perſonas eccleſiaſticas et ſæculares, et certas promotiones per ipſos olim contendentes factas ad dignitates quaſcumque, et ulterius procedendo ſuper aliis bonum univerſalis eccleſiæ tangentibus: ſancta ſynodus ſtatuit diem Lunæ proximam pro ſeſſione futura, quæ erit decima menſis præſentis, et aſſignavit eamdem diem Lunæ pro dicta ſeſſione, ad providendum ſuper aliquibus quæ concernunt ſtatum et bonum regimen eccleſiæ uniuerſalis. Quo facto, omnes cantaverunt, Te Deum laudamus: et fuit ordinata ſolemnis proceſſio ad diem craſtinam, octavam diem Sacramenti: fuitque ulterius ordinatum, quod nullus recedat de ſynodo abſque licentia, et donec ſe ſubſcripſerit in ſententia prælibata.

ANNO CHRISTI 1409.

SESSIO XVI.

Qua die Lunæ, decima menſis Junii adveniente, ſervatis ſolemnitatibus, prout ſupra, archiepiſcopus Piſanus ſupradictus aſcendit pulpitum, et legit quamdam ſchedulam mentionem facientem, quod domini cardinales promittebant Deo ſic, quod procurarent toto poſſe, quod is qui in papam eligeretur, reformaret eccleſiam, et quod non pateretur aut permitteret concilium diſſolvi, donec de concilio eſſet facta bona reformatio eccleſiæ, tam in capite, quam in membris.

Sequi-

a *MS.* pluries. b *MS.* in prædictorum contendentium, ſeu verius colludentium, de papatu, & cujuſque eorum.
c *MS.* Wildungen. d *MS.* proſequendum. e *In MS. deeſt*, hujuſmodi. f *MS.* inſuper decerneudo.
g *MS.* verius h *MS.* procedendum

ANNO CHRISTI 1409.

Sequitur tenor ſchedulæ.

Nos omnes & ſinguli epiſcopi, presbyteri & diaconi, cardinales, congregati in civitate Piſana pro ſchiſmatis extirpatione, unitate & bono ſtatu in Dei eccleſia inducendo, promittimus in verbo veritatis, Deo, eccleſiæ Romanæ, & ſanctæ ſynodo hic in Chriſti nomine congregatæ, quod ſi quis noſtrum in ſummum Romanum pontificem eligatur, præſens concilium continuabit, nec diſſolvet, nec diſſolvi permittet, quantum in eo erit, uſquequo per conſilium ejuſdem concilii ſit facta debita, rationabilis & ſufficiens reformatio univerſalis eccleſiæ & ſtatus ejus, tam in capite, quam in membris. Et promittimus etiam, quod ſi aliquem de dominis cardinalibus abſentibus, vel de extra noſtrum collegium, aſſumi contingat in papam, veraciter & bona fide, antequam procedamus ad publicationem electionis illius, procurabimus toto poſſe habere ab eo promiſſionem & ſufficientem ſecuritatem, quod ſervabit & implebit omnia & ſingula ſupradicta: & interim de lata ſententia contra contendentes, ſuper eorum ejectione de papatu, ſumus contenti, & ratum habemus, quod ſede vacante concilium continuetur, & quod in eo quantum commode fieri poterit, in dicta reformatione procedatur, quod ſuper hoc in proxima ſeſſione alia ſeſſio indicatur. Et fuit aſſignata alia ſeſſio ad diem Jovis proximam; quæ erit 13. dicti menſis Junii, ad providendum ſuper aliquibus, quæ notoria videntur pro bono unionis.

SESSIO XVII.

Dicta die Jovis [a] adveniente, ſervatis ſervandis, patriarcha Alexandrinus cum aliis duobus patriarchis, videlicet Antiocheno & Hieroſolymitano, aſcendit pulpitum, & legit quamdam ſchedulam, cujus tenor ſequitur, & eſt talis. Item, quia hujus peſtiferi ſchiſmatis tempore, dominorum cardinalium in ſacro concilio exiſtentium quidam ſunt a diviſis olim per contendentes de papatu creati, & nunc Deo dirigente procedendum eſt ad electionem unici & indubitati ſummi pontificis: hoc ſacrum concilium univerſalem eccleſiam repræſentans, conſentit, diſponit, & ordinat, quod ipſi ſic a diviſis creati, ad electionem prædictam procedant, ſi & in quantum opus eſt hac vice, auctoritate hujus ſacri concilii. Nec per hoc poteſtati dominorum cardinalium circa electionem Romani pontificis intendit in aliquo derogare, nec aliquid innovare: ſed hortatur omnes prædictos dominos cardinales, quod ipſi cum caritate ad electionem unius paſtoris procedant ſic unanimiter, quod de quacumque diſcordiæ ſcintilla notari non debeant.

SESSIO XVIII.

Die Veneris 14. menſis Junii, anno Domini milleſimo quadringenteſimo nono, facta proceſſione generali in civitate Piſana, in qua fuerunt domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, abbates, doctores, & totus clerus, & fuit Miſſa celebrata devote per cardinalem de Thureyo, ſuper facto unionis ſanctæ matris eccleſiæ. Poſtmodum comparuerunt illico ambaſſiatores regis Arragonum, & petierunt audientiam, quæ fuit eis conceſſa, dum tamen docerent de eorum mandato. Et quidam doctor, ambaſſiator ipſius regis, aſcendit pulpitum, & propoſuit bonam regis Arragonum intentionem, quam habet de ſanctæ matris eccleſiæ unione: & aſſerebat ſe ad hoc laboraturum: & petiit ſe de actis in concilio agitatis informari, quoniam informatione habita, paratus erat facere debitum. Proteſtabatur tamen, quod non intendebat approbare vel conſentire aliquo modo actis in dicto concilio, donec eſſet plenius informatus: de quo petiit inſtrumentum; & ſuper dixit, quod nuncii domini Benedicti papæ XIII. erant in villa. Et fuit tunc ſibilatus & illuſus, quia dixit & vocavit eum papam, & petiit audientiam pro eis. Ad quod fuit reſponſum, regratiando de voluntate regis Arragonum. Et fuit reſponſum, quod libenter darentur deputati auctoritate concilii, qui ipſos regis ambaſſiatores informarent ad plenum de omnibus, &c. Quoad nuncios Petri de Luna, dictum fuit, quod tarde venerant, & quod adpræſens audiri non poterant, & quod domini ſuper hoc deliberarent. Poſtea fuit deliberatum ea die, quod licet de jure contra ſententiam latam contra hæreticum audiri non debebant, tamen ob reverentiam regis Arragonum audirentur ad patrem: & ſic concilium receſſit.

Eadem die Veneris, prandio ſumpto, in eccleſia ſancti Martini Piſanenſis (a) apparuerunt legati regis Arragonum, petentes audientiam pro nunciis Petri de Luna: quæ fuerat eis conceſſa. Et cum veniebant ad dictam eccleſiam, fuit clamatum contra eos, tamquam contra Judæos: & quando intraverunt locum concilii, nulla eſt eis reverentia facta, & fuit coram eis ſententia lecta, tribus cardinalibus deputatis audientibus. Cum unus ex ipſis ambaſſiatoribus Petri de Luna, ſcilicet archiepiſcopus Tarraconenſis, vellet proponere: ipſe primo dixit quod erant nuncii domini reverendi papæ Benedicti XIII. Fuit magnus tumultus contra eos, & fuit vocatus nuncius hæretici & ſchiſmatici, & cum eo Joannes de Coſta olim epiſcopus Mimatenſis, qui ſe gerebat pro nuncio dicti Petri cum pluribus aliis: & ſilentio facto, iterum petiit audiri. Quo conceſſo incœpit dicere, quod videbat certa capitula concordata inter dominos cardinales & communitatem Florentinorum, in quibus inter cætera continebatur, quod nullus huc veniens poſſet impugnare facta in concilio, vel contra venire, & quod habebat aliqua dicere, quæ forte non bene conveniebant actis in hoc concilio: ideo non poterat proponere injuncta ad plenum, niſi daretur ſibi ſecuritas, quod non obſtantibus ipſis capitulis poſſet libere loqui: & de hoc ſupplicabat. Cui per cardinalem Aquilejenſem fuit reſponſum, quod omnes domini cardinales erant præſentes, & quod non habebant poteſtatem diſpenſandi contra dicta capitula: & quod ſi vellet loqui, quod loqueretur prout crederet expedire, alias non. Quo audito, legati regis Arragonum, & dicti Petri de Luna nuncii, locuti ſunt ad partem, & dixerunt quod volebant latius dicta capitula videre, et amplius deliberare: et petierunt dilationem ad craſtinum, quæ fuit eis conceſſa: et receſſerunt dicti nuncii Petri de

Luna

a) *MS.* com. paruerunt.

a *MS. addit* XIII. Junii.

ANNO CHRISTI 1409.

Luna cum magno timore. Quo craſtino adveniente, quæ fuit dies Sabbati decima quinta Junii, ſupra nominati nuncii Petri de Luna, nulla audientia ulterius petita, hoſpite inſalutato receſſerunt.

SESSIO XIX.

Dicta die Sabbati, decima quinta Junii, ſervatis ſolemnitatibus & ceremoniis ut ſupra conſuetis, fuit Miſſa celebrata in dicto concilio in eccleſia cathedrali, de ſancto Spiritu, per archiepiſcopum Lugdunenſem, & factus ſermo per epiſcopum Novarienſem, qui cepit pro themate: *Eligite meliorem, & cum ponite ſuper ſolium*, 4. Regum, decimo capitulo: & peroptime deduxit illam materiam; & ipſo finito, concilium receſſit.

Eadem die Sabbati hora Veſperarum, domini cardinales numero viginti quatuor intraverunt in conclave cum magna devotione, & erat deputatus ad cuſtodiendum conclave magiſter Rodi prout fecit cum pluribus aliis notabilibus viris, in domo domini archiepiſcopi dictæ civitatis: & ibidem ſteterunt uſque ad diem Mercurii, viceſimam ſextam dicti menſis Junii.

Die autem Mercurii, viceſima ſexta dicti menſis Junii, omnes domini cardinales unanimiter, nullo reclamante, exiſtentes in prædicto conclavi, de mane circa horam Tertiarum, elegerunt in ſummum pontificem reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Petrum de Candia, tituli baſilicæ duodecim apoſtolorum presbyterum cardinalem, Mediolanenſem nuncupatum, ordinis fratrum Minorum, nunc vero Alexandrum papam V. Ipſe ſiquidem papa poſt ſuam aſſumptionem ordinavit unam ſeſſionem pro concilio tenendo, videlicet ad diem Lunæ primam menſis Junii proxime [a] ſequentis.

a) *MS.* venientis.

SESSIO XX.

Qua die Lunæ adveniente, fuit celebratum concilium in eccleſia Piſana, ut ſupra: ac ſolemnitatibus & cæremoniis ſervatis, cardinalis de Thureio celebravit Miſſam: poſtmodum fuerunt cantata ſolita cantari, & litaniæ cum multis orationibus, & fuit lectum evangelium per unum diaconum cardinalem: poſtea papa incepit hymnum, Veni creator Spiritus, &c. Et omnes de concilio reſponderunt. Quo cantato, cathedra papæ fuit alte poſita ante magnum altare in medio, & ab oppoſito ipſius, verſus occidentem, in ultima parte ipſius concilii, fuerunt poſitæ tres altæ & magnæ cathedræ pro tribus patriarchis, ſcilicet Alexandrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano, qui ibidem ſederunt: & poſtea de mandato papæ ibidem præſentis, fuit lectum decretum ſuæ electionis, in quo omnes cardinales ſe ſubſcripſerant. Quo lecto, cardinalis de Chalanco rogavit concilium, ut oraret pro ſtatu papæ & ſanctæ Romanæ eccleſiæ. Quo facto, papa fecit unum ſermonem, themate ſic incipiente: *Erit unum ovile & unus paſtor*, [b] multa pulchra dixit, narrando quomodo paſtor ſe habere debet erga gregem, & grex erga Deum: & regratiabatur cardinalibus, & promittebat multa bona facere eis. Quo facto, cardinalis ſancti Euſtachii dictus Bononienſis, aſcendit pulpitum, & ex parte papæ Alexandri V. aliqua promulgavit, quæ ordinaverat dictus dominus noſter papa.

Joan. 11.
b) *MS.* multa bona dixit.

ANNO CHRISTI 1409.

Et primo, omnes proceſſus, ſententias & ordinationes factas per dominos cardinales circa factum unionis eccleſiæ, a die tertia menſis Maji anno Domini milleſimi quadringenteſimi octavi, & omnia facta in concilio generali, approbavit & ratificavit, & omnem defectum juris & facti, ſi quis interveniſſet, ſupplevit, ſi & in quantum opus eſſet.

Item, duo collegia cardinalium univit, & unum fecit collegium, & pro uno in poſterum voluit haberi: [c] & dabit ſingulis ſingulos titulos, & de concurrentibus ordinabit.

c) *MS.* & ſingulariter dabit &c.

Item, impedimentum appoſitum in beneficiis cardinalis de Chalanco, ſub prætextu, quod diu ſteterat cum Petro de Luna, ſub prætextu ſuarum excuſationum, alias per cardinales admiſſarum, relaxavit.

Item dixit, quod tantum faceret erga prælatos qui ad concilium venerant, quod ad eorum lares læti & gaudentes reverterentur.

Item dixit, quod ipſe volebat vacare circa reformationem eccleſiæ, prout fuerat per cardinales promiſſum ante ejus promotionem, & quod eligerentur probi viri & litterati de qualibet natione, pro ſuis, ad deliberandum cum ipſis cardinalibus ad reformationem eccleſiæ.

Item fuit ordinatum, quod die Dominica ſequenti coronaretur cum ſolemnitatibus, & aliis neceſſariis ad præmiſſa.

Item, fuit ordinata alia ſeſſio ad diem Mercurii tunc proxime ſequentis, quæ erit die decima menſis Julii: & ſic dictum concilium receſſit.

SESSIO XXI.

Qua die Mercurii decima Julii adveniente, Miſſa celebrata per archiepiſcopum Januenſem, & aliis ceremoniis ſervatis circa officium Divinum, domino noſtro papa præſidente, pro parte communitatis Florentinorum aſcendit quidam juriſperitus pulpitum, incipiens pro themate: *Offer te Domino tuo, & redde ei debitum tuum:* in hoc themate cepit tria intelligenda. Primum fuit veneratio, ſecundum gratulatio, & tertium oblatio. Veneratio debita tantæ & tam ſolemni congregationi prælatorum & aliorum concilium generale conſtituentium. Secundum, gratulatio quam habebant Florentini de tam nobili aggregatione, quam pro tanto bono venerantur, ut finem debitum & intentum inveniat, ſanctam ſcilicet unionem eccleſiæ in unico univerſali vero & indubitato paſtore. Tertium fuit oblatio. Nam poſtquam dixit labores, miſerias & ambaſſiatas quas communitas Florentina fecerat in proſecutione unionis eccleſiæ, addit quod civitas prædicta ſe offerebat ſecundum poſſibilitatem & uſque ad excidium proprium, proſequi extirpationem ſchiſmatis: & litteras exhibuit credentiæ, quas legit poſtmodum archiepiſcopus Piſanus.

Poſtea unus alius juriſperitus ex parte civitatis Senarum aſcendit pulpitum, & tria ex parte ipſorum expoſuit. Primo Divinum auxilium imploravit: ſecundo orationem ſuam ſe abbreviaturum proteſtatus fuit: tertio condeſcenſurus ad ea quæ ſibi commiſſa fuerant. Primitus dicere habuit, quod quarta Julii totus populus & clerus Senarum ſubtraxerat obedientiam Gregorio, & declaraverat ſe velle obedire domino noſtro papæ Alexandro, & ſuo ſancto collegio. Recitavit diligentias & labores quos civitas Senarum fecit proſequendo unionem, &

acce-

ANNO CHRISTI 1409.

accepit pro themate: *Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam*, Isaiæ 9. quod applicuit populo Senarum pro tempore quo obedivit Gregorio. Sed postquam conversus est ad obedientiam domini nostri papæ, vidit lucem magnam. Secundum thema quod applicuit sacro concilio ecclesiæ fuit: *Genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, quem revocavit de tenebris ad lumen suum*: & omnes partes hujus thematis ostendit debite convenire huic sacro concilio. In fine dixit, civitatem Senarum paratam exponere quidquid haberet ad prosecutionem unionis & extirpationem schismatis. Et recitavit quod inimici domini nostri papæ succumbebant quotidie, & quod in uno conflictu recenter facto magna multitudo inimicorum perierat. Quibus sic actis, cardinalis de Chalanco ascendit pulpitum, & legit schedulam infra scriptam.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen. Nos Alexander Divina providentia papa V. considerans, quod tam per Petrum de Luna, Benedictum XIII. & Angelum de Corario, Gregorium XII. a nonnullis nominatos, nuper de papatu contendentes, * quoniam per duos quondam, Bartholomæum archiepiscopum Barensem, Urbanum VI. Petrum de Thomacellis, Bonifacium IX. Cosmatum, Innocentium VII. & Robertum de Gebenna, Clementem VII. nominatos, dictorum nuper contendentium prædecessorum, durante tempore schismatis & occasione ejusdem, nonnulli processus, sententias excommunicationum, privationis, irregularitatis, inhabilitationis, suspensionis & interdicti, & alias censuras ecclesiasticas in se continentes, in & contra collegia, divisas personas, regna, jurisdictiones, communitates, universitates, collegia, loca, districtus & territoria, fuerunt & sunt hinc inde facti & promulgati, ac * propter * antiquos dictum schisma, ac etiam quia multi notabiles doctores utriusque juris, & magistri in sacra pagina, scripserunt pro & contra, ac publice & solemniter determinaverunt, ita ut in dubium vertatur a multis, quis a tempore dicti schismatis fuerit verus Romanus pontifex, seu quis veri vicarii Jesu Christi fungeretur officio, ad exonerationem conscientiarum utriusque obedientiæ, quæ etiam per Dei gratiam ad unum ovile ovium redactæ sunt; omnes & singulos hujusmodi processus & sententias, qui vel quæ occasione * prætextu schismatis & adhærentiæ utriusque partis seu viæ neutralitatis assumptæ vel introductæ, hinc inde, ut præmittitur, lati, decretati, seu fulminati fuerunt: quos omnes & singulos hic pro expressis haberi volumus, hoc sacro approbante concilio, ex nostra certa scientia tollimus & abolemus, ac pro sublatis & abolitis in perpetuum haberi volumus, * nomine præfatis sententiis aut processibus esse ligatum vel involutum declarantes. Et nihilo minus ex abundanti ad cautelam, ac si & in quantum indigent, quoscumque subditis processibus comprehensos a dictis sententiis & censuris absolvimus, & absolutos haberi decernimus & declaramus, & super irregularitatibus, si quas propter præmissa vel occasione præmissorum contraxerint, dispensantes.

Item fuit ordinatum, aliam sessionem fieri debere ad diem Mercurii tunc proximam, quæ postea fuit de mandato domini nostri papæ prorogata, propter adventum regis Ludovici interim supervenientis, ad diem vicesimam septimam Julii.

ANNO CHRISTI 1409.

SESSIO XXII.

Qua die vicesima septima Julii adveniente, Missa, ceremoniis, & aliis solemnitatibus servatis, dominus cardinalis de Chalanco indutus tunica diaconali & mitra, de mandato domini nostri papæ ascendit pulpitum, pluribus prælatis associatus, legitque articulos & capitula subsequentia.

Item, sacro approbante concilio, omnes & singulas promotiones, translationes, confirmationes, collationes, & quascumque provisiones, quibusvis personis huic sacro concilio & ejus determinationi adhærentibus, de quibuscumque prælaturis, dignitatibus, beneficiis & officiis ecclesiasticis, curatis, vel non curatis, consecrationesque episcoporum, & ordinationes clericorum, per ipsos contendentes de papatu, aut eorum alterum, seu ipsorum prædecessores, vel eorum mandato, aut auctoritate, temporibus & locis in quibus eisdem realiter & libere præstabatur obedientia, dum tamen ante sententiam definitivam & alias canonice factæ sint, & publice, ac pacifice tempore sententiæ possederint, & in præjudicium unionis, aut * persecutionis ejusdem, vel huic concilio adhærentium, factæ non fuerint, ex certa scientia & motu proprio ratificamus & approbamus, ac ratas haberi volumus atque firmas, & etiam si oporteat, de novo providemus.

Ubi autem aliquis casus emergeret, per quem appareret aliquem huic concilio adhærentem, gravatum per alterum ex contendentibus, a die tertia Maji, quoad Angelum Corarium, & a die 15. Julii quoad Petrum de Luna, anni videlicet millesimi quadringentesimi octavi, placet concilio, quod dictus dominus noster papa provideat, ut sibi justum esse videbitur. Item placet concilio, quod super facto archiepiscopi Januensis dominus noster provideat.

Item electiones, postulationes, ipsarum admissiones, confirmationes, mutationes, consecrationes clericorum, ordinationes, præsentationes, institutiones, collationes & privationes quasvis, provisiones et dispositiones quibusvis personis, huic sacro concilio et ejus determinationi adhærentibus, de quibuscumque beneficiis ecclesiasticis, de prælaturis, per electores, confirmatores, patronos, ordinarios, et quoscumque provisores, ad hoc potestatem et auctoritatem habentes, canonice factas, temporibus et locis subtractionis et neutralitatis, in quibus hujusmodi contendentibus obedientia præstabatur, dummodo alias canonice factæ sint, hoc sacro approbante concilio ratificamus et approbamus, et ratas habere volumus atque firmas, ac omnem suscipere roboris firmitatem, reservationibus non obstantibus quibusque: declarationibus tamen et decretis hoc capitulum concernentibus, in aliis sessionibus lectis, in suo robore permanentibus.

Item, ut unione et pace jam in Dei ecclesia per ipsius gratiam in capite confirmata, pax et tranquillitas subditorum perfectius procuretur, et litium anfractus, quarum dubii sunt eventus, consultius evitentur: hoc sacro approbante concilio decernimus et declaramus, quod omnes et singuli beneficia ecclesiastica, dignitates, personatus, vel officia curata, vel non curata, titulo ordinario assecuti, et possessionem pacifi-

* f. quam r

* MS. prosecutionem.

* MS. proper antiquationem facti schismatis. f. antiquum.

* f. & prætextu.

* neminem.

ANNO CHRISTI 1409.

cam jam adepti, dum tamen canonice, & alias quam per privationem adhærentium huic sacro concilio & ejus determinationi, assecuti fuerint, beneficiis hujusmodi libere & pacifice gaudeant, nec jure, titulo, seu possessionibus suis, quomodolibet inquietentur, turbentur, seu graventur, etiam si specialiter vel generaliter beneficia prædicta sedi apostolicæ fuerint reservata.

Per præmissa vero, seu aliquod præmissorum, non intendimus derogare ordinationibus circa præmissos articulos factis in ultima congregatione prælatorum, & aliorum virorum ecclesiasticorum, facta Parisiis. Nec etiam ex præmissis, vel aliquo præmissorum volumus aliquod præjudicium generari venerabilibus fratribus nostris cardinalibus, aut alicui ipsorum huic sacro concilio & ejus determinationi nunc adhærentium, in beneficiis, & alias per ipsos & quemlibet ipsorum canonice possessis. Per hoc autem etiam non intendimus fieri aliquod præjudicium venerabili fratri nostro cardinali Albanensi, in jure quod habet in archidiaconatu ecclesiæ Lucionensis.

Item, sacro approbante concilio, decernimus fore procedendum contra obedientes & adhærentes pertinaciter, seu fautores Petri de Luna & Angeli Corarii, nuper de papatu * contendentibus & colludentibus, per hoc sacrum concilium de schismate & hæresi notoriis, per definitivam sententiam * condemnatis, modis quibus est contra credentes hæreticæ pravitatis, secundum sacros canones, procedendum.

* *MS.* contendentium & colludentium.
* *MS.* condemnatorum.

Item, sacro approbante concilio, decernimus * nos vel successorem nostrum ex certis magnis & arduis causis nos & hoc sacrum concilium moventibus, iterum generale concilium fore convocandum hinc ad triennium, videlicet anno quo dicetur, anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, in mense Aprili, in civitate seu loco habili & decenti, qui locus declarabitur per annum ante tempus concilii, per nos vel per successorem nostrum.

* *Deest* per

Item, sacro approbante concilio, decernimus & declaramus, quod si cardinalis de Flisco infra duos menses proximos personaliter ad nos venire, & obedientiam nobis præstare, & determinationi hujus sacri concilii adhærere voluerit, benigniter recipiatur, cum integritate status & honoris, atque beneficiorum quæ decimo quinto Junii anni millesimi quadringentesimi octavi obtinebat.

Item, omnes dispensationes factas per episcopos diœcesanos in partibus neutralibus, super defectu ætatis, causa assequendi & obtinendi beneficia, dignitates, prælaturas, item, omnes absolutiones & habilitationes in foro pœnitentiali, tam per contendentes, quam per ordinarios prædictos schismate pendente factas, super casibus sanctæ sedi apostolicæ reservatis, ex certa scientia, hoc sacro approbante concilio, ratificamus & approbamus.

Post prædicta archiepiscopus Pisanus in pulpito prædicto pronunciavit, quod dominus noster Alexander papa V. oculum misericordiæ & viscera compassionis & pietatis suæ convertens ad ecclesias desolatas, ruinosas, & in magna necessitate constitutas, liberaliter remittit & indulget omnia arreragia majora, minora servitia ab eis suæ cameræ apostolicæ debita de toto tempore præterito usque ad tempus suæ assumptionis.

Item, idem dominus noster notificavit omnibus per organum dicti domini archiepiscopi Pisani, quod non intendit amodo * ut antea reservare bona seu spolia prælatorum & aliorum morientium prælatorum.

ANNO CHRISTI 1409.
* *Forte*, antea. H.

Item, quod non intendit reservare fructus medii temporis beneficiorum vacantium.

Item, supplicavit idem dominus archiepiscopus nomine totius concilii dominis cardinalibus, quod portionem competentem eisdem de arreragiis præteriti temporis vellent ecclesiis & viris ecclesiasticis remittere liberaliter, quemadmodum dominus noster fecerat in portione ipsum tangente: & petiit a concilio, an hoc placeret sibi, & quod expresse diceret, placet: dominus cardinalis Albanensis solus se opposuit.

Item, idem archiepiscopus pronunciavit proxime futuram sessionem fiendam ad diem Veneris sequentem, de mandato domini nostri papæ; & quod nullus interim recederet sine licentia papali. De istis omnibus hac die expeditis promotor seu procurator ecclesiæ petivit unum vel plura instrumenta confici per clericos cameræ & notarios concilii, ad perpetuam rei memoriam.

Item, in hac sessióne dictum fuit, quod dominus noster provideret archiepiscopo Januensi super archiepiscopatu suo. Etiam placuit concilio, quod dominus cardinalis Albanensis prosequeretur jus quod habere prætendebat in archidiaconatu Lucionensi. Successive præfatus dominus noster papa sessionem fiendam, certis de causis animum suum moventibus, continuavit usque ad diem Mercurii septimam mensis Augusti tunc proxime sequentis.

SESSIO XXIII.

Die Mercurii septima Augusti adveniente, solemnitatibus & ceremoniis servatis circa officium Divinum, sanctissimus in Christo pater dominus noster, sacro approbante concilio, ordinavit, quod bona immobilia ecclesiæ Romanæ, seu aliarum ecclesiarum, nullatenus per ipsum vel alios prælatos alienentur, seu hypothecentur, usque ad proxime indictum concilium, in quo super hoc articulo maturius poterit deliberari.

Item, idem dominus noster, eodem approbante concilio, ordinat & mandat celebrari ante concilium generale concilia provincialia, per metropolitanos & synodos, ac eorum suffraganeos, secundum formam juris & concilii generalis: quia ex eorum omissione multa inconvenientia sequerentur.

Item, idem dominus noster, eodem approbante concilio, ordinat & mandat, celebrari capitula monachorum, magistrorum, & canonicorum regularium, secundum formam concilii generalis, & constitutiones felicis recordationis ..... & Benedicti XII. & quia limitatio provinciarum facta per Benedictum XII. non possit de præsenti, obstante temporis malitia, observari, ordinat dictus dominus noster, quoad dicta capitula celebranda, standum juri antiquo, durante impedimento prædicto; videlicet, ut provincia communis & vulgaris possit per se capitulum provinciale celebrare, ex quo commode cum alia non possit convenire: & deputabit dominus noster præsidentes & executores ad præmissa exequenda.

Item, idem dominus noster, eodem approbante concilio, disponit non facere translationes

de

ANNO CHRISTI 1409.

de invitis, nisi parte vocata & audita, & de consensu majoris partis cardinalium, usque ad proxime indictum concilium, nisi ex causis justis & rationalibus.

Item, dominus noster, sacro approbante concilio, decernit, quod ex parte ipsius domini nostri cum cardinalium consilio deputabuntur nuncii solemnes, qui mittentur ad reges & principes, & certos fideles, ad publicandum & prosequendum auctoritate domini nostri papæ & sacri concilii acta in hoc concilio.

Item, dominus noster auctoritate Dei, apostolorum Petri & Pauli, & sua, concedit omnibus qui in hoc concilio interfuerunt, & ejus determinationi adhærentibus, absolutionem plenariam a pœna & culpa, semel tamen in vita; ita quod quilibet de prædictis infra duos menses, postquam ad ejus notitiam concessio hujusmodi pervenerit, possit dictum beneficium absolutionis assequi, in forma ecclesiæ. Similem concessionem facit dominus noster singulis supradictis in mortis articulo, intelligendo tam de dominis, quam de familiaribus.

Item, cum dominus noster papa cum consilio concilii intenderet reformare ecclesiam in capite & in membris, & jam multa per Dei gratiam sint expedita per ipsum dominum nostrum papam, & multa alia statum & favorem prælatorum, & aliorum inferiorum concernentia restent, quæ, propter regressum prælatorum & ambassiatorum, de præsenti expediri non possunt: propterea idem dominus noster, sacro requirente & approbante concilio, dictam reformationem suspendit & continuat usque ad proximum jam indictum concilium, & præsens concilium prorogat & continuat usque ad illum terminum, qui præfixus est omnibus ad concilium convocatis, redeundum ad proprias ædes, usque ad terminum præfixum supradictum.

NOTÆ SEVER. BINII.

Qua occasione hæc synodus indicta fuerit, refert Theodoricus a Niem. lib. 3. schismatis cap. 38. his verbis: *Cum autem dictus Petrus de Luna ad prædictum regnum Arragoniæ pervenisset, octo vel novem de cardinalibus suis, qui secum erant, ad diversa loca propinqua, quia tunc erat æstas, sub recreationis colore declinarunt ab ipso: quorum aliqui ad Liburum, alii ad portum Pisanorum, sed noviter ab eo segregatum, & dominio eorumdem Januensium qualitercumque additum * accesserunt, causa cum eisdem cardinalibus, qui ab ipso Errorio fugerant. * Illuc accedentes, per plures dies infimul conversati fuerunt, sed tamen sine fine concludionis, quia necdum habebant determinatum locum idoneum eis concessum, in quo simul convenire, atque generale concilium ex utraque obedientia convocare, pro facienda unione libere possent. Sed tandem dominus Balthasar, sancti Eustachii diaconus cardinalis, per eumdem Bonifacium ad illum gradum assumptus, tunc & nunc fungens officio legationis in civitate Bononiensi & ejus comitatu pro Romana ecclesia, ac modernus papa Alexander tunc cardinalis, & dominus Joannes nepos dicti Innocentii, & per eum in cardinales creati, circa festum Assumptionis beatæ Mariæ virginis anni proxime præteriti, de Bononia, ubi tunc fuerunt, volentes eosdem alios cardinales tunc Pisis existentes visitare, ad Florentiam iter egerunt, & ibi honorabiliter recepti, obtinuerunt a Florentinis concedi civitatem Pisanam prædictam ad conveniendum ibidem simul cum eisdem cardinalibus Gallicis, ad faciendum omnia quæ eis videbantur fore pro dicta unione subsequenda quomodolibet opportuna. Et sic ulterius dicta licentia obtenta, ad Pisas declinarunt, ubi tunc eorum confratres & dictos cardinales Gallicos congregatos invenerunt, in qua ad prosequendam dictam unionem generale concilium utriusque obedientiæ tunc celebrandum convocarunt in festo Annunciationis beatæ Mariæ virginis tunc instanti proxime. Sed iste terminus ad alium brevem terminum postea subrogatus fuit, & duo ex eisdem cardinalibus obedientiæ nostræ iverunt ad civitatem Senensem præfatam, in qua Errorius cum sua curia residebat, causa eum citandi sive vocandi, ut ad prædictum generale concilium accederet, ac ejus determinationi, si vellet, per se, vel per alium, seu alios, interesset: quos tamen præfatus Errorius ad se venire non finebat, immo per aliquos magnæ auctoritatis viros interpellatus & rogatus, ut ipsos audiret, illud pertinaciter facere non curabat. Sed ipsi missi cardinales facientes sollicitam diligentiam in commissis, & publicantes apud ecclesiam majorem Senensem, & in quibusdam aliis locis publicis, coram tabellionibus & testibus multis, causam quare illuc venerant ad citationem, quam eidem Errorio intimare volebant, publice legi fecerunt: cujus copiam etiam diversis portis in eadem civitate Senensi affixerunt, & affixam relinquentes, ad eorum confratres redierunt. Ipse autem Errorius dicebat, quod dictam citationem non curavet, adjiciens, quod prædicti cardinales generale concilium absque ejus licentia & voluntate convocare non possent; in quo etiam vehementer erravit, ut peritis in jure notum est, quod etiam ratione probatur. Nam quod duo vel plures contendentes de papatu, & in diversis regionibus morantes, nisi concorditer in aliquo loco super hoc insimul convenirent, generale concilium celebrare possent, non videtur. Ex quo infertur, quod cum quilibet eorum seorsum cum prælatis suæ obedientiæ celebraret concilium, hoc revera nullatenus dici posset generale, sed particulare concilium, aut conciliabulum; sicuti seorsum quilibet ipsorum, Errorius & Petrus de Luna, suum conciliabulum in valde remotis seu sejunctis locis celebrarunt. Et pro hac parte sunt multæ evidentissimæ rationes in jure, quæ hic non vendicant sibi locum: ea de causa illas præsentibus inserere non curavit: quamvis forte multi pacis ecclesiæ æmuli, nec intelligere volentes, ut bene agant, contrarium asserere, ipsosque Errorium & Petrum in eorum erroribus defendere non formident.* Hæc de occasione indicti concilii Theodoricus adversæ partis fautor maximus. Gobelinus Paderbonensis officialis eadem brevius recensens, cardinalium querelas, & duarum universitatum consilia superaddens, ista ait: *Quarta die mensis Maji hujus anni, Gregorius papa existens in civitate Luca, & præsumens adversarium suum dolose secum agere, mandavit cardinalibus suis, ne sine licentia sui speciali Lucam exirent, & ne invicem in aliquo loco sine speciali ejus mandato convenirent, sub pœna perjurii. Et si Lucam aliter exirent, ipso facto essent cardinalatu privati, similiter & beneficiis omnibus quæ haberent. Item, mandavit eis, ne tractatus aliquos haberent cum anticardinalibus aut oratoribus Gallicis. A quibus mandatis, & ab ipso papa Gregorio, tamquam male informato, ad eumdem tamquam melius informandum, & ad Dominum nostrum Jesum Christum judicem venturum, & ad concilium generale, & ad futurum papam, septem cardinales in civitate Pisana, ad quam se transtulerant, 13. die mensis ejusdem appellaverunt. Inter hæc Ladislaus rex Siciliæ, seu Neapolitanus, filius Caroli de Pace, usurpavit sibi dominium urbis Romanæ, & multarum civitatum & castrorum patrimonii sancti Petri, & ad titulum Romani imperatoris visus est aspirare. Supradicti cardinales tandem miserunt epistolas suas regibus, archiepiscopis, episcopis, & principibus diversis, conquerendo de papa: & Gregorius papa simili modo contra cardinales litteras suas direxit eisdem: & quidam ex eis scripserunt, quomodo ipsi recessissent ab obedientia illius. Et deinde cardinales Petri de Luna, qui se Benedictum nominabat, derelinquentes eum, convenerunt cum cardinalibus Gregorii apud Ligurinum portum; videlicet Pisanum: & illi simul concordaverunt indicere concilium generale celebrandum in civitate Pisana, in festo Annunciationis beatæ Mariæ virginis tunc proxime venturo: & hæc deliberatio utriusque collegii facta est 24. die mensis Junii. Cumque hæc deliberatio venit ad notitiam Gregorii & Benedicti, uterque generale concilium celebrandum indixit. Gregorius quidem ad festum Pentecostes tunc proxime futurum, in provincia Aquilejensi, vel in archiepiscopatu Ravennatensi, nullum certum locum assignando, & Benedictus apud Perpenianum civitatem Arragoniæ, ad festum omnium Sanctorum. Et cardinales in litteris suis, quas ad diversas miserunt provincias, declarabant puncta jurata per Gregorium in conclavi: inter quæ principale fuit, cedere papatu: & inferebant eisdem litteris quasdam conclusiones; in quibus universitates Bononiensis & Parisiensis studiorum consentire docebant, quarum prima fuit ista. Uterque de papatu contendens, ex debito pastoralis officii veri, vel prætensi, juri communi, vel circumscripto quolibet juramento, stante schismate tam inveterato cum tanto populi scandalo, tenetur & debet cedere: ex quo propter dubia juris & facti super papatu aliter non potest commode dari unio & pax in ecclesia Dei, ne plus temporalem dignitatem, quam populi salutem & unitatem appetere videatur. Secunda conclusio: Longe fortius ad hoc adstringitur concurrentibus tam solemnibus vinculis, promissionis, voti & juramenti. Tertia conclusio: Papa stante tali schismate, pertinaciter resistendo, non implendo quod vovit & juravit, ad quod etiam absque voto & juramento tenetur, incurrit crimen notorium, propter quod subjicitur provisioni concilii. Et ultra hoc concluditur schismatis nutritor & fautor, cujus obstinatione & vetustate descenditur in hæresin, & fides læditur, cujus provisio spectat ad concilium. Quarta conclusio: Stante dubio, an hoc juramentum schismatis transeat; vel an tale sit delictum, e quo provisio spectat ad conci-*

* Deest. colloquendi, aut aliquid simile.

* Ita Gregorium vocat.

ANNO CHRISTI 1409.

concilium: hoc cognoscere in dubio idem pertinet. Quinta conclusio: Stante dubio papatus inextricabili propter dubium facti & juris, ne in subversionem fidei ecclesia sic maneat divisa perpetuo, cum tanto scandalo & animarum perditione, provisio spectat ad concilium & ecclesiam universalem, ut utrumque, eis non cedentibus, possit a papatu ejicere. Sexta conclusio: Stantibus terminis, ut stant, & ambobus detrectantibus implere quod juraverunt & voverunt, cum ex hoc nutriatur schisma manifestum, subditi possunt & debent ab eorum obedientia recedere; & etiam peccant, si se non subtrahunt, tanquam principaliter schisma facientes, vel saltem auxilium indirecte præbentes nutritoribus schismatis antiqui; nec sententias contendentium de papatu aliquatenus propter hoc valere vel alligare. Septima conclusio: Ex factis & dictis quæ supra ponuntur, quæ universo mundo notoria sunt, satis notorie patet, utrumque detrectare quod implere debeat, & ad quod tenetur ex debito officii & juramenti, cum saltem potuerunt cedere per procuratores idoneos, vel uterque in manibus collegii sui, & sic dare pacem populo Christiano; maxime cum uterque de jure & forma juramenti arctetur, ad nihil de utilibus, necessariis, aut quomodolibet opportunis, omittendum. Cum etiam ab utriusque dependet pietate, solvere perplexitatem conditionum juramenti, si qua subsit: & quæ contra hoc excusationes allegantur, frivolæ sunt, & earum cognitio est concilii. Item, cardinales in prædictis litteris accusabant Gregorium, quomodo Saonem civitatem pro loco conventionis utriusque partis approbavit, & postea recusavit, allegans plures securitates sibi necessarias esse, quas tamen exprimere non volebat. Item, quod ipse postea consenserit in civitatem Pisanam, sed certum tempus exprimere recusaverit. Item, quod ipse multos creaverit cardinales contra formam juramenti. Hæc & alia plura in prædictis litteris continebantur.

Antonius cap. 5. §. 3. de eodem concilio ista ait, quæ sequuntur: *Congregatione igitur facta pro concilio Pisis, tempore statuto de diversis regnis & nationibus advenientes numerati sunt multi prælati. Et relatione omnibus facta de scandalo, quod inferebant duo illi pontifices colludentes ad invicem, & nolentes unionem ecclesiæ quærere, prout promiserant; decretum est, ut oratores mitterentur ad utrumque, ut ad locum accederent: quorum operam Benedictus deriserit, dicens controversiam fore de jure papatus inter se & Gregorium, & nihil ad eos spectare de re ipsa. Gregorius vero respondit, non ad eos pertinere congregare concilium, sed ad ipsum, ut pontificem Romanum, quod & celebrare volebat non Pisis, sed in alio loco, videlicet in foro Julii circa Aquilejam, ipsosque cardinales eum sequi debere ad locum, non ipsum eos: quia non decet a capite membra discedere, sed omnia membra caput sequi. Unde ipse Gregorius cum curia sua, etsi parva, ad locum determinatum, & prælatis, principibus & communitatibus publicatum, accessit tempore statuto. Sed solum de obedientia sua prælati, quæ adhuc vigebat in regno profecti sunt, aliis potius ad Pisanam synodum vel congregationem accedentibus. Ibi breviter expleverunt quæ visa sunt eis expedientia illi negotio. Cardinalis Ragusinus inter cæteros assistentes, ab uno ex familiaribus suis ab adversariis corrupto, veneno potionatus, vix mortem evasit, infirmatus graviter, & ex vi veneni pellem vetustam dimisit ut serpens.*

Ex concilio autem ipso redeuntibus Ariminum, in via paratæ fuerunt Gregorio insidiæ ad capiendum eum. Quibus sibi secreto insinuatis, in habitu transformato cum paucis aliis præcessit, non ut papa; aliusque secutus in apparatu papali, & comitiva non modica illum se fingens, captus est. Sed cognito eum non esse, dimissus est, non sine injuriis. Sicque manus illorum evadens, in nomine Domini Ariminum cum suis reversus est. In tot autem adversis & persecutionibus tam constans & magnanimus fuit, ut nil videretur de his curare, sciens, quia secundum prophetiam, non est malum in civitate, scilicet mundi, quod non fecerit Dominus: de malo pœnæ intelligendo, aut etiam de malo culpæ, non agendo, sed permittendo. Sic fixus erat in iis quæ sibi conscientia dictabat, ut nullus posset eum a suo proposito revocare: sic modestus, ut probus videretur: sic sapientiæ deditus, ut a speculatione & disputationibus non cessaret.

Congregati interea Pisis processerunt in cœptu suo. Post legitimas enim modo suo citationes non comparentes, contra eos sententiam depositionis & privationis protulerunt, Gregorium & Benedictum, ut hæreticos & schismaticos: prohibentes Christicolis cunctis, ne quem eorum papam nominarent, aut tanquam Romano pontifici obedirent. His peractis, ad electionem alterius processerunt. Unde conclave ingressi cardinales utriusque partis, more consueto pertractantes rem ipsam, elegerunt in præsulem summum Petrum de Candia cardinalem Mediolanensem, ordinis Minorum, virum utique valde peritum in theologia speculativa: hunc nominarunt Alexandrum V. anno Domini 1409. qui anno uno sedem Petri tenuit, secundum communem opinionem; & Pisis, non multo post Pistorium accessit, ex quo diebus aliquibus transactis Bononiam se transtulit. Ad cum accedens Ludovicus dux Andegaviæ, filius alterius Ludovici qui cum Carolo tertio de regno contenderat, sed non prævaluit, veneratus est ut papam. Tandem migravit a sæculo, ut dicitur, toxicatus in clysterio. Hæc Antonius prædicto loco.

ANNO CHRISTI 1409.

De eodem Azorius part. 2. lib. 5. cap. 17. ista. *Decimum sextum generale concilium fuit Pisanum, indictum & congregatum a cardinalibus Gregorii XII. & Benedicti XIII. anno salutis 1409. ad schisma tollendum. Res sic gesta est, ut patet ex Blondo, lib. 10. decade 2. & sancto Antonino, parte 3. titulo 22. cap. 5. §. 2. Cardinales obedientiæ Gregorii XII. videntes negotium extirpandi schismatis paulatim ad nihilum reduci, & non solum Gregorium XII. sed etiam Benedictum XIII. concordiam recusare contra jusjurandum & fidem in ipsorum electionibus datam, Gregorium quoque contra jusjurandum & fidem alios cardinales absque ulla necessitate & ipsis invitis creare: hanc nacti occasionem, ab eo tunc Lucæ commorante recedentes, Pisas petiere. Quod cum plerique eorum qui Benedictum XIII. sequebantur, vidissent: simili exemplo ipsum Benedictum deserentes, cæteris cardinalibus Gregorii qui Pisis erant, sese adjunxerunt, ibique indicto concilio generali, & cum maxima prælatorum frequentia inchoato, utergue pontifex ab iis damnatus est. Et utroque tamquam perjuro, schismatico, hæretico, collusore, & schismaticorum fautore, publico omnium decreto, Nonis Junii, anno Domini 1409. e pontificatu dejecto: in utriusque locum vicesimo post abrogationem die, tertium elegerunt Petrum Philaretum natione Græcum provinciæ Cretensis, instituti & ordinis fratrum Minorum, & sacræ theologiæ doctorem eximium, presbyterum cardinalem basilicæ SS. apostolorum: & Alexandrum quintum vocarunt.*

Interfuerunt in eo concilio cardinales 2. patriarchæ tres, archiepiscopi & episcopi 300. monasteriorum præfecti 280. theologi & legati principum Europæ.

Dubitatum est valde, an canonice & legitime esset concilium convocatum, eo quod sine ulla Romani pontificis auctoritate esset indictum. De ea re, teste sancto Antonino, loco citato, Laurentius Roduiphus Florentiæ triduo disputavit, & tandem concluserit, concilium esse legitimum. Joannes Gerson in libello, An papa exautorari possit; Hi Dei nutu, *inquit*, & Spiritus sancti, sicut credendum est, tacti fuerunt. *Item, cum Alexander V. Bononiæ graviter ægrotasset, & cognovisset sibi mortem imminere, cardinales ad se venientes ad concordiam & pacem, & ad tuendam ecclesiæ dignitatem adhortatus, dixit, per eam mortem quam se continuo subiturum putabat, se existimare & credere, quæ in concilio Pisano acta fuerunt, recte & integre, sine dolo malo facta fuisse. Insuper ipse Alexander V. in eo concilio creatus, in numero pontificum Romanorum reponitur, & qui multo post tempore secutus est eodem nomine Alexander VI. dictus est.*

Antoninus loco citato dicit fuisse conciliabulum, quia absque Romani pontificis auctoritate fuit congregatum, & quia Gregorius XII. concilii convocationem non recusabat, sed solum restitit ne Pisis congregaretur, subjungit Azorius. *Denique quidquid sit, concilium Pisanum congregatum est a cardinalibus tempore schismatis, quo duo pontifices erant dubii & incerti: & indictum est non ad res fidei definiendas, sed ad schisma in ecclesia noxium abscindendum: quamvis revera sublatum non sit, sed potius auctum, quia Gregorius XII. & Benedictus XIII. pontificatum deponere noluerunt. Quando plures sunt dubii & incerti Romani pontifices, iis invitis cardinalium auctoritate concilium generale convocari, ejusque potestate omnes e pontificatu amoveri posse,* hoc exemplo id parte secunda lib. 4. quæstione tertia probat, & ratione ista naturali; *Quia cum non est certus pontifex, perinde est ac si pontifex nullus omnino esset; & sic eum ecclesia eligit. Cum ergo multi dubii & incerti pro pontificibus habentur, jure potest ecclesia novum creare pontificem, & præcipere, ut cæteri omnes pontificatu se abdicent: quod ni fecerint, potest eos sententia lata pontificatu dejicere, & omnibus fidelibus imperare, ne eos ullo modo pro pontificibus agnoscant, habeant, & revereantur.*

Sed undenam, dicat aliquis, colligi potest tantum juris & potestatis esse penes ecclesiam? Resp. Id ex Christi institutione per necessariam & evidentem rationem deduci; ne scilicet Christus suam ecclesiam deseruisse videatur. Alioquin enim multis dubiis & incertis pro pontificibus summis in ecclesia se gerentibus, sane innumeris calamitatibus & malis ipsa premeretur & vexaretur ecclesia. Hæc dictis locis Azorius.

Ob hanc rationem Hadrianus II. in epistola quæ lecta est & approbata in synodo octava generali, actione septima, scribit: *Romanum pontificem de omnium ecclesiarum præsulibus judicasse legimus: de eo vero quemquam judicasse non legimus. Licet enim Honorio ab orientalibus anathema dictum sit, sciendum tamen est quia fuerat super hæresi accusatus. Propter quam solum licitum est minoribus, majorum suorum moribus resistere: scilicet, quia nisi tali casu Christus ecclesiæ suæ concessisset potestatem & auctoritatem de hæresi sui pastoris cognoscendi & dijudicandi eam contra promissionem factam deseruisset, & pro pastore, & doctore ac duce, eamdem lupo hosti ac corruptori commisisset.*

ANNO CHRISTI 1409.

** AD CONCILIUM PISANUM

A Severino Binio Editum

ADDITIO

Ex tom. VI. Spicilegii Dacheriani.

G. C. *Edidit Lucas Dacherius, vir optimus juxta & eruditissimus, tomo VI. Spicilegii sui, acta concilii Pisani superioribus multo ampliora, ex Gemeticensi MS. iisque præmisit litteras cardinalium Pisis congregatorum, aliaque nonnulla ad idem concilium pertinentia: quæ minime hic prætermittenda duximus.*

CARDINALIUM BENEDICTI XIII.

Litteræ ad episcopos & alios de ejus obedientia.

Eos convocant ad concilium Pisanum.

Miseratione Divina episcopi, presbyteri, diaconi, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, nunc in loco Liburnii diœcesis Pisanæ commorantes, una cum collegio reverendissimorum in Christo patrum dominorum in parte alia cardinalium nominatorum, pro nobis & aliis reverendissimis in Christo patribus dominis cardinalibus pro nunc absentibus, nobis adhærentibus, & adhærere volentibus in hac parte: Reverendis in Christo patribus archiepiscopo, &c. ejusque suffraganeis; ejusque archiepiscopi, & suffraganeorum prædictorum capitulis, necnon venerabilibus & circumspectis viris abbatibus provinciæ exemptis & non exemptis, cujuscumque religionis existant, salutem, & promptum habere affectum ad pacem & unitatem ecclesiæ procurandam.

Quantæ magnitudinis amplioriſque infectionis & facilioris incursus existat scelus schismaticæ pravitatis, & quantum sit exosum in Divinæ majestatis conspectu, ostendit pœna inflicta divinitus disponentibus se ad schisma acerbior, quos vivos cum suis omnibus hiatus terræ absorbuit, & in infernum detraxit viventes sine personarum delectu: quia cum tales inconsutilem Domini tunicam, per quam militans ecclesia figuratur, nituntur damnabili partitione dividere, quam Judæi & Gentiles milites Dei notitiam non habentes, Christum crucifigentes, & morti diræ tradentes, indivisam dimisere, ipsis notantur deteriores. Se enim proposito a Christi corpore & unionis caritate ultronee dividentes, spiritum sanctum a se abjiciunt, agnitam relinquunt veritatem, cupitæ gloriæ & honoris gratia falsas opiniones gignunt, defendunt pertinaciter, & in errores damnatissimos prolabuntur, clerum decipiunt, populosque seducunt, & demum innumeras animas eorum diabolica fraude deceptas secum ducunt ad barathrum catervatim, postremoque ex temporis diuturnitate in damnatas hæreses irrevocabiliter deducuntur. Adversus quos, Christi fideles tanto citius debent insurgere, quanto eorum excessus corporis ecclesiæ infectivos perpendunt Divinæ majestati evidentius displicere, fidei Christi, & omnium fidelium obviare saluti. Quæ hactenus provide attendentes & considerantes propensius, schisma, quod in Dei ecclesia fuit post mortem sanctæ memoriæ domini Gregorii XI. qui Romæ, prout Deo placuit, diem suum clausit extremum, suadente diabolo introductum, ipsiusque diuturnitatem pestiferam & nocivam, in fidei derogationem, animarum pericula multiplicia, multaque alia inconvenientia, quæ enarrare per singula longum esset, felicis recordationis domino Clemente VII. qui eidem successit Gregorio, viam universæ carnis ingresso, antequam ad electionem summi pontificis, nos, qui tunc cardinales eramus, procedere vellemus, pro unitate ecclesiæ facilius obtinenda, errore schismatis extirpato, promisimus, & invicem juravimus, quod si aliquis nostrum in summum assumeretur pontificem, prosequeretur unionem ecclesiæ per omnes vias rationabiles & accommodas, etiam usque ad renunciationem papatus inclusive, si cardinalibus qui tunc erant, vel eorum majori parti, pro bono ecclesiæ visum foret expedire, sine dilatione quacumque, prout in quadam cedula super hoc facta, manibus nostris, qui tunc cardinales eramus, subscripta, plenius continetur. Quæ cedula, seu ejus tenor, per dominum papam Benedictum XIII. tunc cardinalem de Luna vulgariter nuncupatum, jurata fuit & manu propria subscripta; ac demum, ea intentione quod præmissa adimpleret, electus, alias nullatenus eligendus, ut inter nos tunc publice dictum fuit, in summum pontificem, & Benedictus XIII. nuncupatus, dictam cedulam approbavit, & de novo juravit inviolabiter observare. Ortaque ex post inter ipsum Benedictum ex una parte, nos, ac nonnullos reges et principes nostræ obedientiæ ex altera, super prosecutione unionis controversia; ac declarato per nos quod nedum in vim dictæ cedulæ et juramenti præstiti ipse tenebatur per viam cessionis prosequi unionem ecclesiæ, illamque offerre, immo jure communi etiam ad hoc pro tanto vitando scandalo tenebatur. Fuitque ex hoc conditio, quæ in cedula inserta fuerat, purificata taliter, quod dominus prædictus fuit pure et simpliciter obligatus et adstrictus præcise ad prosequendum unionem ecclesiæ per viam cessionis. Et in illius controversiæ sedatione præfatus dominus, post dilationes multas, solemniter contenta in illa cedula ampliando et specificando, promisit per viam cessionis prosequi unionem ecclesiæ, et cedere papatui, adversario cedente, mortuo, vel ejecto, ut in instrumentis authenticis, ad diversas mundi partes directis, latius continetur.

Demum nonnullis effluxis annis, et unione non habita, defuncto in parte altera Bonifacio, nullaque facta diligentia de dando pacem ecclesiæ, ipso mortuo, per viam cessionis, sicut promissum & juratum fuerat, immo, ut asseritur, refutatum; & secundo [a] Tomasio defuncto, qui fuit a suis Innocentius appellatus: reverendissimi patres, qui in parte alia cardinales nominantur, cupientes finem imponere schismati, & per unionis habendæ vinculum animarum providere saluti, inter se promiserunt & ordinaverunt, quod si ipsorum aliquis secundum eos in papam esset assumptus, pro unione in Dei ecclesia facilius obtinenda, papatui & juri suo prætenso renunciaret, domino Benedicto [b] patre nostro cedente, dummodo nos vellemus cum suo prætenso collegio taliter convenire, quod ex nobis & ipsis sequeretur canonica electio unius indubitati pastoris. Et prædicta fuerunt per ipsos juramento vallata, & voto solemniter roborata, specialiter per Angelum Corario, qui tunc inter ipsos cardinalis Constantinopo-

(a) *Cod. Harlæanus habet*, Cosmato.

(b) Idem codex pari modo cedente.

ANNO CHRISTI 1409.

nopolitanus nominabatur, & demum post assumptionem illius ad illud quem gerit statum, Gregorius nominatus, prædicta innovavit, voti & juramenti repetitis vinculis roboravit, & in publico quod tenuit consistorio renovavit, & se observaturum sub iisdem vinculis publice prædicavit. Brevique ex post consumpto dierum curriculo, omnia domino Benedicto præfato, nobis & quamplurimis principibus, & ad alias mundi partes varias, per suas litteras intimavit quæ præmissa sunt, & quæ censebantur ad extirpationem schismatis necessario & rationabiliter pertinere: quæ fuere per sæpe dictum dominum Benedictum approbata, ut in litteris ipsius plenius continetur. Multaque inter ipsum & Angelum prædictum hinc inde loca oblata, & finaliter propter difficultates, quas unus alteri ingerebat, petendo difficultates difficiles & insolitas, adeo quod haberi non poterant seu concedi, & variando a certa loca per ipsos oblata, etiam quia unus ipsorum loca maritima pro conventione petebat; alter vero omnia illa recusabat; & alias ex ipsorum variis intentionibus, effectum est, quod ad loci seu locorum concordiam nullatenus deventum est; compertumque quod ipsi duo contendentes viam mutuæ cessionis recipere videbantur in verbo, non tamen in opere & mentis intentione. Cumque per præmissas difficultates voluntarias, quas unus alteri, & alias ad invicem ingerebant, quantum in eis erat, viam cessionis redderent adeo difficilem, ut censeretur impossibilitati æquari, & sic pacis & unionis consummatio ponebatur in desperatione, & impediebatur absque spe aliqua extirpationis schismatis mortiferi, & a cunctis fidelibus detestandi.

a) Idem codex, circa.

Propter quæ, & multas considerationes justas & rationabiles, immo verius necessarias, reverendissimi patres, qui in parte alia cardinales nominantur, seu eorum partes tres, ab ipso Angelo recesserunt, juxta Divina mandata, & de Luca ad civitatem Pisanam se transtulerunt, ad hoc ut liberius indemnitati ecclesiæ, & extirpationi schismatis, ac tantis erroribus, possent consulere, & ecclesiæ sic deformatæ calamitatibus subvenire, & animarum saluti. Nos autem videntes manifestum ex premissis præstari impedimentum extirpationi schismatis & negotio unionis, & considerantes, quod prætextu loci seu locorum, de quibus inter eos non erat concordia, unio tam necessaria non debet impediri seu etiam retardari, cum absque presentia corporali domini Benedicti, & dicti Angeli qui nominatur Gregorius, possit ordinari de præambulis ad hoc negotium necessariis, ad quæ ipsi duo numquam condescendere voluerunt, sed solum ad mutuam [b] conventionem locorum, & etiam mutua cessio seu renunciatio fieri, & deinde ad electionem canonicam procedi: eidem D. Benedicto consulimus, quatenus adversario offerret se renunciaturum per procuratorem seu deputatum, ab ipso habentem ad hoc speciale mandatum & sufficientem potestatem, Angelo renunciante in propria persona, vel per procuratorem seu deputatum, ab eo habentem mandatum speciale, & parilem potestatem. Quæ diximus & consuluimus secundum Deum posse & debere fieri; alias schismatis perpetuatio & diuturnitas recusanti esset merito imputanda. Super quo responsum habere non potuimus, immo perpendimus ipsum ad hanc viam minime inclinari, postquam quatuor ex nobis ad locum

b) Idem codex concentionem.

A Liburni de voluntate ipsius accesserunt ad finem, ut cum reverendissimis patribus in parte alia cardinalibus nominatis, qui ab Angelo recesserant, tractaretur & videretur de modis per quos ecclesia posset uniri, & schisma extirpari facilius, contumaciis, seu pertinaciis non obstantibus quibuscumque.

Cum quibus in dicto loco Liburni quatuor ex dominis alterius collegii personaliter convenerunt, et ipsis ad invicem tractantibus de his quæ poterant ad unionem dandam rationabiliter et necessario pertinere: dominus Benedictus præfatus a Portu Veneris recessit, nullo dato alio ordine super his quæ ad pacem ecclesiæ poterant pertinere, et versus Cataloniam B direxit gressus suos, publicato post in loco Portus Veneris, quod in festo omnium Sanctorum, et in loco Perpiniani intendebat concilium convocare. Quod concilium si teneatur per eum, potius ad impedimentum unionis ecclesiæ, et eorum quæ inter nos et aliud collegium deliberata sunt, quam ad pacem ecclesiæ censetur pertinere: attento quod per concilium unius partis, nisi concurrat alterius partis concilium, unio haberi non possit, nec schisma utiliter extirpari.

Nos vero de recessu ipsius domini adeo repentino, et aliis prædictis quamplurimum admirati, et pro eo etiam quia ex dicto recessu cognovimus luculenter omnimodam indispositionem ad unionem habendam, maxime quia C a nobis frequenter requisitus, ut convocaret concilium generale totius nostræ obedientiæ in loco habili et decenti, in quo posset etiam pars adversa convenire ad hoc, ut per deliberationem communem facilius et citius procedi posset ad extirpationem schismatis et unionem habendam, hoc facere prætermisit, et etiam recusavit, quamvis aliquando per instrumentum, aliquando per bullam, infra certum terminum hoc facere promisisset. Et perpendentes ex prædictis indispositionibus, tam ipsius domini Benedicti quam Angeli, unionem ecclesiæ patenter impediri, immo verius schisma perpetuari, nisi celeriter occurratur: convenimus D in unum cum collegio partis alterius et nominatis cardinalibus, qui a dicto Angelo recesserant, quos reperimus bene dispositos ad extirpationem schismatis, et unionem in Dei Ecclesia procurandam. Et considerantes ad invicem, quod ex indispositionibus prædictis, contumaciis et pertinaciis antedictis, si staretur arbitrio duorum contendentium de papatu, numquam schisma extirparetur, immo quodammodo perpetuaretur in ævum; et etiam attendentes, quod schisma quos inquinat, æquat, et non solum qui schisma facit et fovet, sed etiam qui patitur et extirpare negligit, eodem involvitur crimine et delicto; con- E siderato etiam, quod contendentes de papatu, non solum juramento et voto ac promissione multiplici, sed etiam jure Divino et canonico, et sub pœna damnationis æternæ si refugerint, tenentur et multipliciter sunt adstricti pacem dare ecclesiæ per viam cessionis, attenta schismatis diuturnitate et involutione, ac magna adhærentia quam utraque pars habere dignoscitur; quæ via etiam est ab omnibus Christi fidelibus approbata et necessaria reputata; et etiam considerato, quod ex indispositionibus prædictis quamplures se subtraxerunt et se neutrales fecerunt ab obedientia utriusque, multique se parant ad similem subtra-

ctionem

ANNO CHRISTI 1409.

ctionem seu neutralitatem faciendam; quodque si diffugia et dilationes contendentium ulterius attenderentur et expectarentur, qui se sic simul separant et dispergunt, maxima quasi ex proposito seu condicto locorum distantia, ut de eorum reductione in unum seu mutua conventione spes nulla de cætero habeatur, errores succrescerent, cum schisma mater errorum existat, et inveteratum transit in hæresim juxta Divinas et canonicas sanctiones; et sic ecclesia ad irreparabilis desolationis deduceretur opprobrium, in evidens et irreparabile periculum animarum. Considerato etiam, quod duobus contendentibus de papatu, qui de facili ad pacem reduci nequeunt, concilium generale, seu ecclesia congregata, judex est competens controversiæ prædictæ, quæ merito tangit fidem; et quod concilium est per cardinales, maxime in contumaciam, defectum, seu negligentiam contendentium, convocandum, cum ipsi duo contendentes, contra se et intentiones suas concilium nullomodo congregarent, ut experientia præteritorum docuit, et docet quæ occurrit in præsenti; cum etiam neutrales seu subtracti, de facili ad eorum convocationem non haberent convenire; et sequerentur alia pericula evidentia in impedimentum tam desideratæ unionis: habita ad invicem inter nos et collegium partis alterius deliberatione matura, et etiam cum multis prælatis, nobilibus, ac magnis * litteratis in theologica et canonica facultate et civili, sequentes gesta et exempla sanctorum alias virtuose in Romana ecclesia observata: deliberavimus, quod per nos in parte et obedientia nostra concilium seu ecclesia convocetur in certo loco et termino; et idem fiat per collegium seu cardinales nominatos alterius partis in eodem termino et loco; cum auxilio et benigno suffragio regum et principum utriusque obedientiæ, quibus nunc Romana et universalis ecclesia permaxime noscitur indigere, et qui, ut Deo devoti, dexteras suas ecclesiæ et nobis præbebunt adjutrices, et defensionis ac protectionis præbebunt auxilia, ut devotissimos Principes decet, et eorum convenit honestati, ad finem quod in dictis loco et termino convenientibus dicto domino Benedicto, et Angelo, qui Gregorius nominatur, quibus intimatur prædicta deliberatio, et requiruntur, ut congregationi opem et assensum ferant, et in eis conveniant, finisque imponatur schismati per viam mutuæ cessionis, electioque fiat per utrumque collegium in unum conveniens unici et indubitati pastoris. Quod si venerint et non renunciaverint cum effectu; vel alter renunciaverit, et alter recusaverit; vel ambo non venerint: provideatur per ecclesiam congregatam, attentis promissis juratis et voto firmatis, et alias fere a cunctis Christifidelibus approbatis, decernatur et declaretur, ut in præmissis necessarium fuerit, et etiam opportunum, taliter circa factum duorum contendentium, et necessitatem ecclesiæ imminentem, ut ipsorum vel alterius absentia, seu pertinacia et contradictione non obstantibus, schisma extirpetur, et per electionem unici et indubitati pastoris canonicam, unio perfecta in Dei ecclesia habeatur ad Dei servitium, gloriam, et honorem, fidei robur, salutem omnium fidelium, et ecclesiæ debitam reformationem.

Quocirca prædictam deliberationem a fidei et ecclesiæ, sic deliberate digestam, vobis et vestrum singulis intimamus et notificamus, precamur, et sub debito juramenti, quo ecclesiæ Romanæ tenemini, requirimus, quatenus, in quantum Deo placere cupitis, et defensioni fidei assistere, et pro unitatis vinculo procurando, velitis in termino vicesimæ quintæ diei mensis Martii proxime futuri (quem terminum ad hoc congruum eligimus; ad quem etiam terminum domini cardinales alterius partis nominati, prælatos, et alios suæ obedientiæ convocant) in civitate Pisana, cum domino Benedicto, si venire voluerit nobiscum, qui in dictis loco et termino personaliter Deo auxiliante erimus, ac prælatis et aliis nostræ obedientiæ, quos pari modo ad hoc speciaLiter convocamus, ac cum deputatis regum et principum, quorum benignum auxilium in hoc Dei negotio, fidei et ecclesiæ necessarium, et quamplurimum opportunum imploramus, convenire et comparere, ad fines et effectus prædictos, inspirante gratia Spiritus sancti prosequendos, et feliciter consummandos.

Quod si qui ex vobis, impedimentis causantibus, nequiveritis personaliter interesse, et ad dictos locum et terminum accedere, velitis pro Dei et ecclesiæ reverentia, et fidei necessitate, aliquos vestri nomine Deum timentes, scientia et rerum experientia illustratos destinare, suffultos speciali et sufficienti potestate ad effectus præmissos consequendos; taliter in præmissis vos habentes, quod de promptitudine servitii Divini, et defensione fidei ac subventione ecclesiæ, apud Deum [b] consequamini et apud homines laudem et gloriam sempiternam. Nec in hac parte et materia tam necessaria aliquo modo dubitetis, aut cujuscumque terrore concutiamini: quia cum nos et vos causam Dei, et extirpationem schismatis prosequamur, sub protectione Dei et ecclesiæ, de cujus congregatione agitur, et ad quam dominum Benedictum prædictum per alias nostras litteras provocamus, et intimari facimus ut concilio interfit, securi manebimus ab omni læsione processuum. Quod si aliqui processus contra nos et vos fierent occasione prædicta: nulli forent, et evidenter subjecti vitio nullitatis, tanquam impeditivi sacratissimæ unionis. Est enim nostra et collegii alterius partis præfati intentio, irrevocabileque propositum, quod cum his qui venerint ad dictos locum et terminum, provideatur fidei et ecclesiæ juxta effectus prædictos, aliorum qui non venerint absentia non obstante, prout alias factum fuit in generalibus conciliis, in quibus fuerunt per modum præmissum errores extirpati, fides exaltata, ecclesia reformata in vinculo pacis et unionis, extincto errore schismaticæ pravitatis.

Quia vero fidelibus non est tam de sollicita inventione quacumque fidendum, quam de instantia orationis humilis et devotæ sperandum: vestras caritates precamur, ac per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi exhortamur, quatenus per vos, et hoc idem procuretis fieri per fideles vestræ sollicitudini commissos, humiles preces fundantur ad Dominum, et devotis orationibus insistatur, ut ipse qui concordiam operatur in sublimibus suis, dignetur efficere, quod debita per hanc deliberationem sequatur provisio, celer, concors, et canonica, ut animarum salus et fidei necessitas exigit,

ANNO CHRISTI 1409.

* *f.* magistris.

b) *Adde ex eod. Cod.* meritum.

a) *Cod. Harl.* deliberationem necessariam fidei, &c.

exigit, ac totius orbis utilitas desiderata expoſcit.

ANNO CHRISTI 1409.

In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum, præſentes noſtras litteras fieri, & per notarium publicum infraſcriptum ſubſcribi & publicari mandavimus, ac noſtrorum trium priorum ſigillorum fecimus appenſione muniri.

Datum & actum in loco Liburni ſupradicto, in clauſtro eccleſiæ dicti loci, nobis ibidem tunc Guidone Prænestino, Nicolao Albanenſi, Petro Tuſculano, epiſcopis; Petro tit. S. Suſannæ presbytero, Amedeo ſanctæ Mariæ novæ, & Petro S. Angeli, diaconis, S. R. E. cardinalibus, congregatis, & perſonaliter conſtitutis; ac omnia & ſingula ſupraſcripta pro nobis, & aliis dominis cardinalibus abſentibus, nobis adhærentibus, & adhærere volentibus in hac parte, approbantibus & ratificantibus, & de præmiſſis, & de eorum ſingulis, unum & plura publica inſtrumenta nobis, & cuilibet noſtrum fieri petentibus. Sub anno a nativitate Domini MCCCCVIII. Indictione I. & die XIV. Menſis Julii, præſentibus RR. in Chriſto patribus DD. Dei gratia Simone patriarcha Alexandrino, adminiſtratore perpetuo eccleſiæ Carcaſſonenſis, Petro epiſcopo Meldenſi, ac venerabilibus & circumſpectis viris, magiſtris, Roberto de Queſnejo doctore, Joanne Franciſci licentiato in decretis, & Joanne Petri magiſtro in medicina, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

CARDINALIUM GREGORII XII.

Litteræ ad epiſcopos, & alios de ejus obedientia.

Eos ad concilium Piſanum convocant.

Editæ quoque hæ litteræ ab Od. Raynaldo ad an. 1408, n. 21.

MIſeratione Divina, &c. *ut in convocatione facta per dominos alterius partis cardinales.* Quanta ſollicitudinis cura Salvator noſter Jeſus Chriſtus unitatem apoſtolis commendavit, quantoque nitore pulchritudinis unica ſancta mater eccleſia reſplenderet, ſacra docent eloquia, ex quibus poſtea ſanctæ emanarunt ſanctiones. Quamquam enim poſt reſurrectionem apoſtolis omnibus parem tribuerit poteſtatem, dicens: *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum ſanctum:* tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis ejus originem ab uno incipientem, ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant utique cæteri apoſtoli, quod * Petrus erat, pari confortio prædiți honoris & poteſtatis: ſed exordium ab unitate proficiſcitur, ut eccleſia Chriſti una eſſe monſtretur. Quam unitatem, ut diſcipulis ſuaderet, & pacem, inquit: *Si duo ex vobis convenerint in terra, de omni re quamcumque petieritis, continget vobis a patre meo, qui in cælis eſt. Ubicumque enim duo fuerint aut tres collecti in nomine meo, ego ſum cum eis.* Quam unam in canticis prædicat Spiritus ſanctus ex perſona Chriſti, dicens: *Una eſt columba mea, perfecta mea; una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.* Quod unitatis ſacramentum etiam docet apoſtolus, dicens: *Unum corpus & unus ſpiritus, una ſpes vocationis noſtræ, unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus.* Hinc ſancti patres alienum, profanum, hoſtem, patrem Deum non habentem judicant, qui univerſalis eccleſiæ nen tenet unitatem: & fidem erga Deum manifeſtant non habere, qui veluti quoſdam artus dividi & membra lacerari permittunt eccleſiæ. Cum enim propter eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus ſit eccleſia: non videtur ab his fides exhiberi Chriſto, a quibus evacuatur paſſio ejus atque diſtrahitur. Epiſcopatus ergo ſummus, unus eſſe debet: & eccleſia una, quæ in multitudine latius incremento fœcunditatis extenditur. Et quomodo de fonte uno multi rivuli defluunt, & radii multi, ſed lumen unum; & rami arboris multi, ſed robur unum radice tenaci fundatum: ſic eccleſia, Domini luce perfuſa, per univerſum ſuos radios porrigit; unum tamen eſt quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur; ramos per univerſum orbem copia ubertatis extendit, profluentes largitur rivos; unum tamen caput, una origo, una mater eccleſia, una ſponſa Chriſti incorrupta & pudica, unam domum noſſe debet, unius cubiculi ſanctitatem ſancto pudore cuſtodire decet.

Sane (quod dolentes & ab intimis cordis contriti mœſtitia referimus, quod et vobis non arbitramur incognitum) eccleſia jam triginta annorum ſpatio crudelem patitur, et eſt paſſa ſciſſuram; diviſa eſt tunica Chriſti, quam, ut non ſcinderetur, Judæi in Chriſti paſſione ſortiti ſunt. Heu! proh dolor! obſcuratum eſt aurum, ſol obtenebratus eſt, muratus eſt color optimus, fons exſiccatus, rivuli arefacti ſunt, diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite platearum, in fabulam & ſibilum verſus eſt amictus varietatis ejus, odor ungueniorum ejus in infamiæ pudorem, ſuavitas ejus in crudelem horrorem. Ut quid amplius immoramur? calamitates eccleſiæ atque diſpendia, poſtquam hoc maledictum viguit ſchiſma, manus non ſufficerent ad ſcribendum, lingua ad proferendum, aut memoria quamtumcumque tenax ad retinendum. Nos autem caritatis fervore, officii noſtri debito, ut contra hanc peſtem de remedio provideremus opportuno, cum domino Gregorio tunc nobiſcum in minoribus exiſtente, poſt obitum felicis recordationis Innocentii Papæ VII. & alii tunc domini cardinales in conclavi exiſtentes, invicem promiſſionibus, juramentis, & votis nos adſtrinximus pro ſchiſmatis extirpatione principaliter quinque continentibus.

Primum, quod ſi quis noſtrum ad ſummi apoſtolatus apicem aſſumi contingeret, pro redintegratione unitatis Chriſtianorum renunciaret ſummi apoſtolatus dignitati & juri ſuo. Secundum, quod poſt aſſumptionem ſuam, approbaret publice votum & juramentum, & confirmaret domino Petro, qui ex altera parte ſe Benedictum appeliat, regibus & principibus, & aliis univerſitatibus, patentibus litteris intimando, & offerendo ſe illud impleturum, & paratum ad cedendum. Tertium, quod de fratrum conſilio deſtinaret ambaſſiatores ad eum, qui pro Papa ſe ex altera parte gerit, ad prædicta intimanda & locum eligendum. Quartum, quod tractatu pendente nullum crearet cardinalem, niſi cauſa coæquandi numerum pro numero alterius partis, niſi ex defectu alterius partis ſteterit, quod unionis præfatæ concluſio non ſequatur infra annum a certo tempore determinato inchoandum. Quintum, quod omnia promiſſa, inchoata & inchoanda, mediaremus & proſequeremur, nihil de contingentibus, neceſſariis, utilibus, aut quomodolibet opportunis, omittendo.

Joan. 20.

* Hæreſis inquit Raynaldus, cardinalium papam ſibi ſubjicere volentium.

Matt. 18.

Cant. C.

Epheſ. 4.

Poſt

ANNO CHRISTI 1409.

Post quæ dominus Gregorius præfatus ad apicem summi apostolatus assumptus, in quem nostra omnium repositа erat fides, propter preteritam ejus apparentem vitam, quod prædicta absque mora efficaciter adimpleret, post sui assumptionem pluribus astantibus omnia & singula prædicta publice approbavit, confirmavit, atque subscripsit, destinavitque ad eum, qui pro altera parte se pro Papa gerit, & ad reges & principes, civitates quamplures, & universitates utriusque obedientiæ, litteras patentes tam nostras quam suas, in quibus prædicta notificans, ea se profitebatur adimpleturum. Et sic ad quamplures reges & principes destinavit ambassiatores, hæc omnia viva voce confirmantes, & eum impleturum offerentes. Tandem destinatis ambassiatoribus & facta conclusione de loco civitatis Saonæ, a qua, postquam illam suis litteris approbavit pro loco decenti, captatis occasionibus recessit: & assumpta hinc inde ab utraque parte superflua disceptatione locorum, circa illa multipliciter variando, tempus anni, & plus, inaniter est consumptum: & cum multis varietatibus & ambagibus, quas narrare longum esset, nunquam ad loci concordiam est deventum, quamquam loca in medio fuerint oblata decentia & habilia, & cum securitatibus debitis; quæ modo ab uno, modo ab alio contendentium de Papatu, fuerunt occasionibus frivolis reprobata, nobis contradicentibus, & omnibus ambassiatoribus, & aliis pro hoc negotio degentibus in curia, & repugnante communi omnium opinione.

Postea a domino Gregorio civitate Pisana multipliciter pro loco habili commendata, ac loco prædicto a nobis de ejus voluntate postulato, & destinatis ambassiatoribus ad dictum Petrum, pro alia parte, Benedictum nuncupatum, & se Liburnum, qui locus est propinquus civitati Pisanæ prædictæ, ac ejusdem diœcesis, accedere promittente, paratis Florentinis ad locum civitatis Pisanæ utrique concedendum: præfatus dominus Gregorius numquam tempus determinare voluit, infra quod accedere vellet: nec etiam, cum diceret plures sibi necessarias securitates, eas exprimere volùit: cum tamen ambassiatores Florentinorum una nobiscum: & cum ambassiatoribus Venetorum, ac ambassiatoribus domini Petri de Luna, ex altera parte Benedicti nuncupati, super hoc instarent; ipsis ambassiatoribus Florentinis se ad ea quæ concernerent Florentinos circa securitates & alia, implere paratos offerentibus. Et tandem dominus Gregorius, quod dolentes referimus, per eum captatis occasionibus, a tractatu satis ignominiose recessit. Ex quibus ejus in prædictis non sincera neque bona voluntas manifestissime propalata extitit & ostensa. Et sic sumus tracti per inania verba spatio anni, & ultra, sub velamine difficultatum loci, qui nec ad cedendum erat de substantia requisitus, nec ex forma juramenti ad hunc actum destinatus: cum ubilibet cedere potuisset uterque per procuratorem idoneum, aut in manibus collegii sui, nobis & dominis cardinalibus ex altera parte, paratis ad omnia loca tam conventa quam oblata convenire, pro his quæ incumbebant implendis.

Et tandem ut nihil de contingentibus omitteretur, ad præcludendas vias unionis sanctæ, & claudendos aditus implementi juramenti & voti, ne quod boni agere nolebat, aliis via

f aliis viis

ANNO CHRISTI 1409.

A pararetur: nobis fecit tria mandata pœnalia evidenter injusta. Primum, ne sub pœna perjurii collocutionem aliquam haberemus per nos, vel per interpositam personam, cum ambassiatoribus domini Benedicti, nec cum ambassiatoribus sereniſſimi principis regis Franciæ: qui pro nulla alia causa quam unionis prosequendæ degebant in curia. Secundum, ne sub eadem pœna congregaremur insimul absque ejus licentia, cum tamen in factis ecclesiæ & fidei, conventiones & collocutiones ejusmodi approbentur; nec verbum Dei, ut unionis & pacis est, secundum apostolum sic debuerit aut potuerit alligari. Tertium, ne sub pœna privationis cardinalatus & beneficiorum, de Lucana civitate, in qua cum eo degebamus, exiremus. Et hæc omnia, ut clauderentur viæ prosecutionis unionis & pacis, nec aliquid de ea quoquo modo valeret attentari. Et demum clarissimis verbis voluntatem suam propalando aperuit, quam ante palliaverat, quod suæ intentionis non erat amplius, viam insequi cessionis, quam pluries in publico multis astantibus reprobavit, ut diabolicam: quæ tamen ante ab ipso extiterat approbata, jurata atque promissa, & a toro mundo recepta ut grata, sancta & justa; & per quam solam facilius poterat hujus pestiferi schismatis finis haberi, cum tamen se ab hac trahere non debuisset, exemplo Christi, qui de cælo in humana membra descendit, ut salutem humano generi daret et pacem. Novissime contra votum, et juramentum, antequam foret ab altera parte a tractatu recessum, nobis renitentibus prius, postea absentibus, in confusionem unionis, quatuor de facto creavit cardinales, in proposito non cedendi sibi applaudentes, et eum in hoc multipliciter confirmantes. Ex quibus a populo Christi cum gravissimo ejus scandalo de unione funditus extitit desperatum.

Nos autem per manus præfati domini Gregorii, et alterius qui se Benedictum appellat, saluti et unitati populi Christi amplius provideri non sperantes, cum et inter eos de collusione permaxime suspicaretur; & considerantes super hoc nihil in præsentia domini Gregorii agi posse, tum, quia reprobaverat viam cessionis, tum propter prædicta iniqua præcepta, tum propter notorias persecutiones ipsius Gregorii et suorum, persequentium omnes, nedum insequentes, sed et quoquo modo suadentes unionem, via jurata, et ut clarius loquamur, ut mortis et carcerationis injustæ periculum evidens evitaremus, prout in aliis nostris expressimus litteris, ut cum libertate in talibus debita, quam in civitate Lucana habere non valebamus, negotium præfatæ unionis, ut multipliciter eramus adstricti, prosequeremur, et circa illud cum quibus expediebat de opportuno remedio provideremus secundum Deum et canonica instituta, plus Deo quam homini parere volentes: discessimus a civitate Lucana, in qua pro tunc cum præfato domino Gregorio degebamus, et Pisas accessimus, deinde Liburnum, ut cum dominis cardinalibus ex altera parte tractaremus de modis et viis quibus populo Christi pax daretur et unio. Et habitis et consideratis maturis consiliis [a] universitatum, magistrorum studii Parisiensis et Bononiensis, quæ universitates maxime inclinabant in has conclusiones quarum plurimæ ad scripturam publicam et authenticam roboratam sigillis sunt redactæ.

a) *al. apud Odoric.* Universitates maxime Bononiensis, inclinabant. H.

Videlicet primo, quod uterque, et dominus Gregorius, et qui se ex altera parte pro papa

ANNO CHRISTI 1409.

gerit, ex debito officii paſtoralis veri vel præ- A tenſi, jure communi, circumſcripto quomodolibet juramento et voto, ſtante ſchiſmate tam inveterato cum tanto populi ſcandalo, tenentur et debent cedere, ex quo propter dubia facti et juris ſuper papatu aliter non poteſt commode dari unio et pax in eccleſia Dei, ne plus temporalem dignitatem quam populi ſalutem et unitatem, ac æternam vitam appetere videantur; et quia finis paſtoralis officii eſt providere unitati gregis, paci et ſaluti animarum populi Chriſti. Secundo, quod longe fortius adſtringuntur concurrentibus tam ſolemnibus vinculis, ut promiſſionis, voti, et juramenti. Tertio, quod papa, ſtante tali ſchiſmate, pertinaciter reſiſtendo in complendo quod vovit et juravit, ad quod B etiam abſque voto et juramento tenetur, incurrit crimen notorium propter quod ſubjicitur proviſioni concilii, et ultra hoc concluditur ſchiſmatis nutritor et fautor, cujus obſtinatione et vetuſtate deſcenditur in hæreſim, et fides læditur Deo et eccleſiæ debita, cujus etiam proviſio ſpectat ad concilium. Quarto, quod etiam ſtante dubio an hoc * incrementum ſchiſmatis tranſeat in hæreſim, vel an tale ſit debitum, ex quo proviſio ſpectet ad concilium, quod cognoſcere in dubio ad idem pertinet. Quinto, quod ſtante dubio papatus inextricabili propter dubium facti et juris, ne in ſubverſionem fidei eccleſia ſic remaneat diviſa perpetuo, cum tanto ſcandalo et animarum perditione, proviſio ſpectat ad concilium et eccleſiam univerſalem, ut utrumque eis non cedentibus poſſit a papatu ejicere. Sexto, quod ſtantibus terminis, ut ſtant, et ambobus detrectantibus implere quod juraruntet voverunt, cum ex hoc nutriant ſchiſma manifeſtum, ſubditi poſſunt et debent ab eorum obedientia recedere et tenentur, cum ex eorum obedientia palbabiliter videant utrumque in ſuo malo nutriri propoſito: et etiam peccant ſi non ſubtrahunt, tamquam principaliter ſchiſma facientes, vel ſaltem indirecte auxilium præbentes nutritoribus ſchiſmatis antiquati, nec ſententiis contendentium de papatu aliquatenus propter hoc valent alligari. Ultimo ex factis et dictis, quæ ſupra ponuntur, quæ univerſo D mundo notoria ſunt, ſatis notorie patet utrumque detrectare implere quod debebat, et ad quod tenetur ex debito officii et juramenti, cum ſaltem potuerint cedere per procuratores idoneos, vel uterque in manibus collegii ſui, et ſic dare pacem populo Chriſti; cum uterque de jure et forma juramenti arctetur ad nihil de utilibus, neceſſariis, aut quomodolibet opportunis omittendum; cum etiam ab utriuſque pendeat poteſtate, ſolvere perplexitatem conditionum juramenti, ſi qua ſubſit: et ſi quæ circa hoc excuſationes allegentur, frivolæ ſunt, et eorum cognitio eſt concilii.

* *Cod. Harlean.* nutrimentum; *& mox* delictum *pro* debitum.

Quibus viſis, et pluribus habitis inter nos conſiliis, firmavimus nos venire cum dominis E alterius collegii, & Liburnum accedentibus nobis, qui locus eſt prope Piſanam civitatem ejuſdem diœceſis, ac eis dominis cardinalibus ex altera parte in ſufficienti numero nobiſcum congregatis in unum, nos univimus propoſitum, ut modis omnibus juſtis & ſanctis, & ſecundum canonicas ſanctiones, populo Chriſti de unione & pace provideremus. Et conſiderantes quod ipſi de papatu contendentes, contra ſe minime concilium integrum congregarent, ut præteritorum experientia docuit & docet, & etiam præterita negligentia, & maxime quia dominus Gregorius negavit ceſſionis viam, & eam ut diabolicam reprobavit, ad quam tractandam etiam concilium denegaſſe videtur; attendentes etiam, quod uterque permaxime eſt de convocando concilio ſuſpectus, ut aut nolit, aut nimium dilatet, aut etiam minus fideliter congreget, cum verbis & factis viam impediant ad ſchiſma tollendum, ad cujus finem concilium congregatur; cum perpendat uterque ſe congregato concilio veriſimiliter excludi, & uterque multifarie declaraverit ſe anhelare ut in papatu etiam cum diviſione remaneat; item propter probabiles dubitationes de papatu tam ex facto & facti antiquitate, quam ex jure deſcendentes, & propter obedientias ſeparatas, neuter quoad totam congregationem utriuſque obedientiæ, quæ in tali caſu tota eſt neceſſario congreganda, poteſt ſe oſtendere papam indubitatum, nec in ſolida poſſeſſione pacifica papatus exiſtit, ſic ut eo modo quo oporteat valeat concilium totum congregare; nec uterque de facili ad hoc poteſt induci, ut congregent ſimul, tum propter eorum indiſpoſitionem ad hoc, quæ perpenditur ex retrofactis & dictis, tum propter nimiam eorum diſtantiam in re tantam celeritatem deſiderante, tum quia ſaltem caſu aliquo canones inferioribus concilii congregationem permittunt; nullus autem proportionabilior caſus iſto, tum quia ad congregationem concilii requiruntur per nos & per concilium requirentur, ut conſentiant, & ſi conſentiant, bene quidem, alias concilium procedere poterit, cum ab eorum poteſtate pendere non debeat, an de criminibus ſuis inquiratur, de quibus poteſt per concilium inquiri, nec ut perpetuo ſic eccleſia lacerata remanere debeat, cum etiam neutrales ſeu ſubtracti, de facili ad eorum convocationem non venirent, & ſequerentur pericula alia evidentia in impedimentum deſideratæ unionis; & attendendo quod ſi diffugia & dilationes contendentium ulterius attenderentur, qui ſic ſe ab invicem ſeparant & diſperguntur, maxima quaſi ex propoſito locorum diſtantia, ut de eorum convenientia in unum de cætero nulla ſpes habeatur, errores ſuccreſcunt, cum ſchiſma mater errorum exiſtat, & inveteratum tranſeat in hæreſim juxta Divinas & canonicas ſanctiones; & eccleſia ad irreparabilis deſolationis deduceretur opprobrium, in evidens & irrecuperabile periculum animarum *: habita inter nos duo collegia matura deliberatione, cum multis prælatis notabilibus, & magnis litteratis in theologia, canonica & civili facultate, ſequentes exempla & geſta alias virtuoſe in eccleſia Romana ſervata, deliberavimus quod per nos in parte & obedientia noſtra concilium ſeu eccleſia convocetur in certo loco & termino, & idem fiat per collegium ſeu dominos cardinales, ex altera parte in eodem termino cum auxilio & benigno ſuffragio regum & principum utriuſque obedientiæ, quibus nunc Romana & univerſalis eccleſia permaxime dignoſcitur indigere; & qui ut Deo devoti dexteras eccleſiæ & nobis præbebunt adjutrices, & defenſionis, ac protectionis præbebunt auxilia, ut devotiſſimos principes decet, & eorum convenit honeſtati, ad finem, quod in dictis loco & tempore convenientibus, domino Gregorio, & domino Petro de Luna ex altera parte, Benedicto nominato, quibus dicta deliberatio intimatur, & requiruntur, ut dictæ congregationi opem ferant & aſſenſum, & in eis conveniant, finiſque imponatur ſchiſmati per viam mutuæ ceſſionis; ut jura-

* *Apud Odoricum ſequentia variantur in nonnullis.* H.

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

jurarunt, & electio fiat per utrumque collegium in unum convenientes unici & indubitati pastoris. Quod si venerint & non renunciaverint cum effectu, vel alter renunciaverit, vel ambo non venerint, provideatur per ecclesiam congregatis, attentis promissis juratis & voto confirmatis, alias fere a cunctis fidelibus approbatis, decernatur & declaretur, ut in præmissis necessarium fuerit, & opportunum, taliter circa factum duorum contendentium, & necessitatem ecclesiæ imminentem, ut ipsorum vel alterius absentia seu pertinacia & contradictione non obstantibus, schisma extirpetur, & per electionem unici & indubitati pastoris canonicam, unio perfecta in Dei ecclesia habeatur, ad Dei servitium, gloriam, & honorem, et ecclesiæ debitam reformationem.

Quocirca prædictam deliberationem necessariam fidei et ecclesiæ sic deliberate digestam, vobis et vestrum singulis intimamus, et notificamus, precamurque, et sub debito juramenti et fidelitatis, quo ecclesiæ Romanæ tenemini, requirimus, quatenus, inquantum Deo placere cupitis, et defensioni fidei assistere, et unitatis vinculo procurando ecclesiæ Romanæ tenemini, velitis in termino Annunciationis B. Mariæ proxime futuro de mense Martii, quem terminum ad hoc congruum elegimus, ad quem terminum domini cardinales alterius partis, prælatos et alios obedientiæ suæ convocant, et ad civitatem Pisanam præfatam, et in ipsa cum domino Gregorio, si venire voluerit nobiscum, qui in dictis loco et termino personaliter, Deo auxiliante, erimus, ac prælatis aliis obedientiæ nostræ et partis, quos pari modo specialiter ad hoc convocamus; ac cum deputatis regum, et principum, quorum regum et principum benignum auxilium huic Dei negotio, fidei, et ecclesiæ necessarium, et quamplurimum opportunum, imploramus, convenire, et comparere ad fines et effectus prædictos, spirante gratia Spiritus sancti prosequendos, et feliciter consummandos.

Quod si qui ex vobis, impedimentis causantibus, nequiveritis personaliter interesse ad dictos locum, & terminum, pro Dei & ecclesiæ reverentia, & fidei necessitate, aliquos vestri nomine Deum timentes, scientia & experientia illustratos, destinare velitis, suffultos speciali & sufficienti potestate ad effectus præmissos consequendos, taliter in his vos habentes, quod de promptitudine servitii Divini, & defensione fidei, & subventione ecclesiæ, apud Deum meritum consequamini, & apud homines laudem & gloriam sempiternam. Nec in hac parte, & materia necessaria, aliquo modo dubitetis, aut cujuscumque terrore concutiamini: quia cum vos & nos causam fidei & extirpationem schismatis prosequamur, sub Dei & ecclesiæ, de cujus congregatione agitur, & ad quam etiam dominum Gregorium per alias nostras litteras specialiter provocamus & intimari facimus, ut concilio interfit, manebimus ab omni læsione processuum securi. Quod si aliqui processus contra vos & nos fierent occasione prædicta, nulli forent, & evidenter subjecti vitio nullitatis, tamquam impeditivi sacratissimæ unionis. Est enim nostra, & dominorum de collegio alterius partis, intentio, & irrevocabile propositum, quod cum iis qui veniunt ad dictum locum & terminum, provideatur fidei & ecclesiæ, juxta effectus prædictos aliorum, qui non veniunt absentia non obstante, prout alias factum fuit in generalibus conciliis, in quibus fuerunt per modum prædictum errores extirpati, fides exaltata, ecclesia reformata in vinculo pacis & unionis, extincto errore schismaticæ pravitatis.

ANNO CHRISTI 1409.

Quia vero fidelibus non est tam de sollicita inventione quacumque fidendum, quam de instantia orationis humilis, & devotæ sperandum, vestras caritates precamur, ac per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi exhortamur, quatenus & per vos, & hoc idem fieri procuretis per fideles vestræ solicitudini commissos, humiles preces fundantur ad Dominum, & devotis orationibus insistatur, ut ipse qui concordiam operatur in sublimibus suis, dignetur efficere quod debita per hanc deliberationem sequatur provisio celer, concors, & canonica; & animarum salus & necessitas exigit, & totius orbis utilitas desiderat & exposcit.

Dat. in Castro seu loco Liburni sub trium priorum nostrorum appensione sigillorum vicesima quarta mensis Junii, prima Indictione, anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCCCCVIII.

Subjungit Raynaldus his litteris schedam sequentem, quæ nihil aliud videtur esse, quam eorumdem cardinalium appendix, suis addita litteris. Eam tamen Dacherii exemplar, veluti earumdem litterarum partem repræsentat.

Ilseratione Divina ..... cardinales, &c. Postquam hæc nostra deliberatio ad notitiam transivit utriusque de papatu contendentium: factæ sunt ab eis ordinationes de convocandis obedientiis suis separatim, videlicet a domino Gregorio apud provinciam Ravennatem vel Aquilejensem in die Pentecostes; a domino, qui se Benedictum dicit, apud Perpinianum in Aragonia ad festum omnium Sanctorum; & secundo per dominum Gregorium alia bulla emanavit ad omnes Christi fideles, sub quarto Idus Julii, in qua declarat, quod suæ fuit voluntatis, est, & ut in Deo sperat, erit, pure & fideliter servare formam & intentionem suorum juramentorum, voti, & promissionis, in conclavi factorum; atque nos convocat secum cum cardinalibus, quos de facto creavit, ad tractandum super negotio unionis. Quæ tam convocationes quam litteræ domini Gregorii, qualiter ad finem tendant unionis, litterarum series patenter ostendit: tum quia ex convocationibus separatis, & ad loca diversa & remotissima, & diverso tempore congregandis, nullatenus sequi valet unio, nec aliquid concludi, cum talia ex utriusque pendeant pacto; & quia ut detur unio, convocatio exigitur utriusque obedientiæ simul & conventio totius universalis ecclesiæ secundum canonicas sanctiones, sanctorum patrum instituta, & consuetudinem hactenus in talibus observatam: nostra autem convocatio universalis est, & de utraque obedientia; ex qua consequi potest unio. Et si ambo de papatu contendentes bonæ forent voluntatis, ut ostendunt, nostræ potius consentirent congregationi, ut requiruntur, de tota ecclesia, quam & novas, & particulares facerent sic separatas: ex quibus nihil aliud sequi potest quam schismatis confirmatio. Et ex hoc etiam detegitur fraus secundæ bullæ domini Gregorii. Cum enim nihil restet noviter tractari, sed sola restat executio voti & juramenti, quam agiliter potest expedire, procuratorem constituendo ad cedendum: ipse tamen conatur illam ad novos reducere tractatus & anfractus, ad primordialia reducendo principia, quasi materia non fit trita & notoria, & quasi satis

ANNO CHRISTI 1409.

satis per ipsum varietatibus & vacillationibus retro non fuerit intricata; tum quia ex suis tractatibus, altera parte sic in remotis partibus agente, nihil nisi schismatis confirmatio sequi potest; tum quia in quantum nos ad se convocat, hoc non agit propter aliud, nisi ut nos segreget a collegio alterius partis, ut sic convocatio universalis ecclesiæ, & utriusque obedientiæ, ex qua sola rebus sic stantibus dari potest unio, de manibus nostris auferatur, & sic schisma perpetuetur. Ex quibus ut supra narratis satis patet, qualiter retro fuerit bonæ intentionis, cum expresse viam renunciationis reprobaverit; qualiter etiam de præsenti sit, & verisimiliter in futurum erit. Nolite talia velut inania attendere, & quæ emanant in confusionem unionis: sed ad congregationem nostram iter præparate, ex qua cum adjutorio Jesu Christi pax & unitas dabitur in ecclesia sua sancta.

LITTERÆ CLAUSÆ MISSÆ domino Benedicto per cardinales partis suæ: una cum aliis litteris patentibus, de quibus infra, per quas ad concilium convocatur apud Pisas.

SAnctissime pater, & clementissime Domine, humili & supplici recommendatione præmissa. Etsi sanctitati vestræ celerius non fecimus nota, quæ per nos cum reverendissimis patribus in parte alia cardinalibus nominatis prosecuta, & cum magna ac digesta sinceritate deliberata fuere, communi assensu & concordi, operante, ut credimus, Spiritus sancti gratia, qui unitis in unum in suo nomine pie subvenit, & in ore etiam ponit absque alia præmeditatione solerti quæ agere debeant, quemque promere sermonem: vestra sanctitas in admirationem non debet adducere, seu ad aliud quod debito & honestati non congruat deputare: cum certum existat bonis operibus frequenter adversitates ingeri, non in reprobationis præsagium, sed potius in virtutis, constantiæ, & fortitudinis stabile fundamentum, quæ in hoc Dei negotio non defuere, sed latenter interfuere, & interdum sub fictis coloribus in scintillam aliquando prodiere: ob quas, etsi protractiones in concordandis virtuose conceptis affuerint, tamen illis animo constanti depulsis virtute Altissimi, res quæ gerebatur adeo serena effecta est, ut sua valeat tunc firmitate & immobili fortitudine vestræ sanctitati & cunctis fidelibus nunciari.

Et ut narrationis series a suo principio sumat exordium: convenientibus nuper tribus ex nobis & reverendiss. patre D. card. de [a] Chalento reverendis patribus Rotomagensi, Tolos. Tarraconensi, archiepiscopis, ac venerabili viro magistro generali ordinis fratrum Prædicatorum, per sanctitatem vestram deputatis, in Liburno, cum quatuor ex dominis alterius collegii cardinalibus, ut de expedientibus, & necessariis ad causam unionis procurandæ pertinentibus cura haberetur sollicita, cum alias tractatus pro extirpatione schismatis habitus, & diu per inanes altercationes inutiliter tractus, in evidenti foret ruptura, taliter quod piam habentibus mentem, & zelum caritate ardentem ad schismatis extirpationem, res ipsa in desperationem visa fuit excidisse. Ob quæ, necessitate id exposcente, & utilitate claro intuitu requirente, cum alias statu rerum considerato schisma extirpari non posset: de concordia & assensu omnium per sanctitatem vestram deputatorum, aperta fuit via concilii generalis utriusque obedientiæ in uno loco partium Italiæ, unoque termino congregandi, ad finem, ut in eodem termino & loco sanctitate vestra et Gregorio convenientibus, per viam mutuæ cessionis concordatæ, & multiplici firmitatis irrevocabilis vinculo roboratæ, præsente & approbante concilio finis imponeretur schismati pestifero & nocivo: alias provideret concilium, & ecclesia congregata, ut foret secundum Deum, ac Divinas et canonicas sanctiones providendum. Quæ via illico in suo ortu per dominos alterius partis cardinales approbata extitit, & cum magna mentis exultatione recepta, ac ab omnibus audientibus quamplurimum commendata. Per cujus viæ apertionem depulsa fuere quamplura aperta & mota, quæ sic convenienter ad unitatis procurandum vinculum non censebatur merito pertinere. Demum habita præmissorum certitudine, viam ipsam sanctitas vestra approbavit, & in procinctu recessus a Portu Veneris S. vestra per sacristam Magalonæ mandavit nobis, ut viam apertam generalis concilii prosequeremur animo constanti, ac indefesso labore. Et quamvis ante notitiam vestri recessus ad partes tam remotas, via concilii generalis utriusque partis & obedientiæ visa fuerit necessaria, vobis et Gregorio existentibus in propinquo: multo fortius & evidentiori necessitate complexa vobis ad invicem absentantibus, & ad loca tanta distantia separata transferentibus, non sine cordis lugubri lamentatione illorum, qui unitatem fidei et ecclesiæ gerunt in desiderio caritatis. Si enim vobis ad invicem in propinquo consistentibus pax ecclesiæ dari non potuit: quis sanæ mentis & sui compos existens æstimabit, sine via utriusque partis generalis concilii ecclesiam uniri posse, adeo longo terrarum spatio vobis existentibus separatis? Et propterea juxta nobis a sanctitate vestra injuncta mandata, et ob majorem imminentem necessitatem, prosecuti sumus cum dominis alterius collegii cardinalibus prædictam viam concilii utriusque obedientiæ: et finaliter post multa exacta dierum curricula concorditer convenimus, nomine etiam reverendissimorum patrum dominorum cardinalium pro nunc a præsenti civitate absentium, & nobiscum in hac parte concordantium, ac sincera caritate cum omnibus dominis cardinalibus alterius partis concordavimus, uno dumtaxat excepto, cujus tamen adventus parque concordia præstolatur in brevi, ut generale utriusque partis et obedientiæ concilium teneatur in hac civitate Pisana, per sanctitatem vestram, et Gregorium, alias electa et nominata in die Annunciationis Domini, quæ occurrit xxv. Martii proximi futuri, convocandum per nos in nostra parte, et per dominos cardinales alterius partis in sua, cum insinuatione præmissorum facienda per nos sanctitati vestræ, et alios dominos nominato Gregorio, nostra ex parte [b] S. V. cum umili supplicatione ipsorum ex parte (quoad Gregorium, a cujus obedientia et communione ob evidentes, necessarias, et justissimas causas recesserunt) requisitione solemni, ut præfato concilio feratis opem et assensum, vocando ex superabundanti et ad cautelam, ut pusillis et ignorantibus satisfiat per vestras litteras, et Gregorius per suas, ad locum et terminum antedictos, eos qui sanctitati vestræ et illi obediunt; ut sic vestra, et illius ac nostra, dominorum quoque alterius partis, vocationibus in unum concurrentibus, res ipsa efficia-

a) *Cod. Harlæan.* Chalanc.

b) Sanctitatib Vestræ.

ANNO CHRISTI 1409.

efficiatur validior; licet alias per se existat valida et omni firmitate subnixa; tollaturque frivola quorumdam quærentium quæ sua sunt allegatio, qua alias contra modum vocationis concilii impertinenter uti vellent ad differendum vel impediendum tam gratum Deo servitium, fidei et animarum saluti tam necessarium, ac toti reipublicæ opportunum; cum communis sit omnium fidelium opinio, rei experientia comprobata, quod numquam Gregorius cum sanctitate vestra super convocatione utriusque partis concilii in loco et uno termino, concordaret; certumque existat, quod ad vestram et illius generalem vocationem, si fieret, non obedientes, subtracti et neutrales, nullatenus convenirent. Estque convenientius canonibus, verisque consonum opinionibus, et sanctorum patrum exemplis merito imitandum, duobus de papatu contendentibus, quorum neuter ab universali ecclesia pro vero pontifice habitus est seu receptus, et quorum obedientia per multorum subtractiones et neutralitates in dies diminuitur & aufertur, super quorum controversia Deo non grata, fidelibus nullatenus accepta, necessarium est utriusque partis concilium convocandum, quod per cardinales partis utriusque potius (in quibus, quantum ad membrorum cohærentiam attinet, est reformatum unitatis vinculum, fidelibus omnibus gratum, & qui ad hoc solum agunt, ut quantum ad subjectionem et communionem capitis, inter fideles existat uniformis caritas) convocetur universalis ecclesia in concilium generale; quorum vocationi potius parebitur, quam per sanctitatem vestram et Gregorium, quorum auctoritas ad effectus contemptu plenos in dies deducitur, negligiturque taliter, quod ad vocationem vestram et ipsius, universalis qui quæritur non sequeretur profectus.

Sunt etiam alia fundamenta lucida et sufficienti ratione fulcita, per quæ hic modus vocationis justus est, canonicus, debita ac justa consideratione necessarius ac etiam opportunus: a quo, et concilio ipso generali, vestra et Gregorii non excluditur præsentia, sed modis omnibus præstolatur. Tollitque hæc consideratio omnem objectionis intentum, quæ adversus ipsum generale concilium, ejusque modum vocationis, a volentibus subterfugere allegari posset.

Ad hoc autem, istud generale convocatur concilium, ut in illo sanctitate vestra & Gregorio convenientibus, cessio mutua promissa juramentis, et votis roborata, et a cunctis Christifidelibus approbata, fiat; eaque facta, et dispositis, quæ videbuntur utiliter disponenda, per cardinales utriusque partis in unum deductos collegium, ad canonicam procedatur electionem unici, veri, et indubitati pastoris; hæcque peragantur quacumque querela alia et accusatione denunciationeque depulsis, et erga sanctitatem vestram et Gregorium omnis adhibeatur honorificentia debita, libertas et securitas tribuantur modis possibilibus, sufficientibus et honestis, et etiam omnibus ad ipsum concilium venientibus, in veniendo, stando et recedendo. Super quibus, cum Florentinis, quorum dominio subest Pisana civitas, certas habemus conclusiones et capitula, et sufficientibus promissionibus et cautelis debitis roborata. Quod si S. V. veniente, dispositis præmissa adimplere, Gregorio in damnata pertinacia et proterva contumacia permanente, fidei, unitati ecclesiæ et veritati evangelicæ obviante, vel sanctitas vestra sic dispositis non venerit tunc in alterius, vel utriusque contumaciam et defectum, provideatur per concilium et ecclesiam congregatam, ac ordinetur ut dictaverit spiritus sancti gratia, volunt et disponunt canonicæ sanctiones, doctorum dicta per ecclesiam approbatorum suadent, et ostendunt gesta sanctorum patrum pariter et exempla: Taliter ut defectibus, contumaciis, et contradictionibus, et aliis non obstantibus causis prætensis, extirpetur schisma, et unio in Dei ecclesia reducatur sub uno vero et indubitato pastore, modo præmisso, auxiliante Domino, eligendo.

Hæc est via, pater sancte, sic deliberata sincere, de voluntate sanctitatis vestræ prosecuta, Deo grata, auctoritatibus veteris et novi testamenti conveniens, gestis apostolorum, et sanctorum patrum, dictisque concordans, et a canonibus approbata, acceptaque prælatis, regibus et principibus, nobilibus, communitatibus, & omni clero & populo Christiano, ad quos de illa pervenit veridica relatio: omnisque lingua illam commendat, approbat et exaltat; per istam solum existimantes schisma extingui posse, unitatis vinculum inter Christicolas reduci. Qui in ista laborare neglexerit, & laborantibus in ea opem & auxilium præbere noluerit, juxta beatos Ambrosium, Augustinum, & Anselmum, in ecclesia non existit, foris est, et trunco arboris ramus præcisus. Qui vero contradixerit, & impedimenta præstiterit, schisma diligit, nutrit, et facit, unitatem odit, fidem violat, veritati evangelicæ contradicit, et multo fortius a gremio ecclesiæ alienus existit. Itaque, ut ait beatus Cyprianus, tanta est macula, quod nec sanguine abluitur, cum sit inexpiabilis et gravis adeo culpa discordiæ, ut nec passione purgetur etiam pro fide Christi suscepta.

Hæc, pater sancte, cum caritatis zelo vobis significamus, supplicantes etiam nomine reverendissimorum patrum dominorum cardinalium absentium, et nobiscum in hac parte convenientium, et nobiscum facientium duas partes collegii, quatenus ad præmissa, ac lamentabilem statum ecclesiæ, animarum evidentia periculæ, errorum succrescentium multitudinem pestiferam, libertatis ecclesiasticæ detrimenta, velitis aciem mentis dirigere, & attendere, quod duæ partes vestræ obedientiæ, & ultra, irretractabiliter, quantum ex modo colligi potest, a vobis recesserunt, & se neutrales fecerunt, & in quo periculo sunt illæ modicæ terræ ecclesiæ vobis subjectæ, quas murus & arma non protegent, sed eis potius, ut formidamus, occasionem dabunt ruinæ & dispersionis lacrymis deplorandæ; & generali utriusque partis concilio, ut præmissum est, congregando, opem & assensum ferre, & in ipso convenire personaliter in loco & termino antedictis, cum dispositione præmissa incommutabili; quæ omnibus Christifidelibus illico innotescat, quod vestra sanctitas intendit in ipso concilio pro unionis bono renunciare papatui, Gregorio renunciante, mortuo, vel per judicium ecclesiæ dejecto & sententialiter condemnato. Et de vestra intentione ac proposito in præmissis supplicamus humiliter sanctitatem vestram, dignetur per ipsius litteras nos certiores efficere, per venerabilem virum magistrum Joannem Guiardi archipresbyterum Pictavensem præsentium exhibitorem, quem pro præmissis ad sanctitatem vestram

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

ſtram direximus, deferendas: ad hoc ut habita veſtræ intentionis a præmiſſis, ut ſperamus, minime deviaturæ, ſed in omnibus aſſentientis, certitudine, valeamus circa veſtra veſtrorumque ſecuritatem & libertatem in veniendo, ſtando, & redeundo, efficacius laborare, & de his congruo tempore veſtram ſanctitatem certificare, ac nos diſponere ad ſerviendum ſanctitati veſtræ in acceſſu ad dictum concilium, & in ipſo concilio, ut convenit & decens exiſtit. Quamvis certum exiſtat, quod accedente in præmiſſis veſtra concordia, & firma diſpoſitione, ceſſabit omne periculum, & inimicorum, ſi qui forent, feritas in manſuetudinem deducetur omnino, famoſaque oblocutio in famam virtuoſam merito convertetur; vobiſque erit pax & ſecuritas, inenarrabile quoad Deum præmium, hominum laus & gloria ſempiterna. A quibus, & tam neceſſario debito, ſub animæ et ſalutis æternæ imminente periculo, neque viarum diſcrimina mortiſque periculum, poſſunt ſubterfugientem reddere in conſpectu Altiſſimi & hominum judicio excuſatum. Et ſi, quod abſit, aliqua prætenderetur periculi cauſa, Dei timore poſtpoſito, et tam neceſſario contempto debito, cum adverſus concordata, et in debitum deducta neceſſarium, nulla competat exceptio: poſſent, quæ incumbunt, per procuratorem et deputatum habentem ad præmiſſa omnia ſpeciale et irrevocabile mandatum, executioni debitæ demandari, omni excuſatione ceſſante.

Et ſupplicamus humiliter, quatenus ſanctitas veſtra nos dignetur habere excuſatos, ſi in hoc feſto omnium Sanctorum ad eamdem non accedimus ſanctitatem, cum neceſſitas hic deliberatæ materiæ, Deo et hominibus gratæ, noſtrum a præſenti civitate et conſortio dominorum cardinalium partis alterius receſſum non patiatur præſentialiter evenire: cum ſequeretur ex hoc generalis concilii protractio, ne dicamus impedimentum, quod abſit, in magnam Dei offenſam, et ſcandalum, deſolationemque omnium, qui per hanc viam ſperant in brevi eccleſiam in pacis vinculo reformari; eſſetque ſeparatio prædicta, et ad ſanctitatem veſtram acceſſio, adeo periculoſa, ut ceſſantibus aliis periculis terra marique occurrentibus, ſatis notis, nedum homines, immo et lapides, ſi fas ſit dicere, noſtram inſurgerent in ruinam. Nec videmus, pater ſancte, qualiter particulare in Perpiniano tenendum concilium, in quo vix tertia pars obedientiæ veſtræ conveniet, etiam ſi tota obedientia conveniret, poſſit ad extirpationem ſchiſmatis pertinere: cum ex particularibus conciliis in diverſis terminis, et locis longa diſtantia ſeparatis, celebrandis, etſi ſequi valeat unionis impedimentum, non tamen extirpatio ſchiſmatis, quam evidenter inducit generalis concilii utriuſque partis diſpoſitio, ad quod tendimus, tendit et totus mundus. Hancque viam ſumus de voluntate ſanctitatis veſtræ conſtanti animo proſecuti, quam etiam uſque ad finem indeſinenti animo proſequemur. Veſtram ſanctitatem dirigere dignetur Altiſſimus feliciter et longæve, cum prompto deſiderio, et effectuali executione præmiſſorum pro pace eccleſiæ celeriter obtinenda.

Scriptum Piſis XXIV. Septembris, anno Domini MCCCCVIII.

Ad epiſtolæ finem ſubnotatum erat.

HÆc littera ſupraſcripta præſentata fuit Petro de Luna per magiſtrum Joannem Guiardi archipresbyterum Pictavenſem in ea nominatum, ad hoc miſſum per dominos cardinales apud Perpinianum: cui dictus Petrus de Luna reſponſionem fecit per cedulam in forma quæ ſequitur.

PETRI DE LUNA.

Reſponſio ad ſuperiores cardinalium litteras.

Venerabilibus fratribus, Guidoni Prænestino, Nicolao Albanenſi, Petro Tuſculano, epiſcopis, Petro de Thureio presbytero, Amedeo de Saluciis, & Petro ſancti Angeli, diaconis, S.R.E. cardinalibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SPiritus ſanctus eccleſiæ corpus vivificans, dirigens & gubernans, non ſolum unitatis & pacis, quin immo dicitur Spiritus veritatis. Sic itaque eccleſiæ proſequi convenit unitatem, ut cum pace veritas, juxta mandatum propheticum, diligatur. Sane die viceſima menſis Octobris litteras veſtras datas Piſis XXIV. menſis Septembris proximo præteriti nos noveritis recepiſſe, inter cætera continentes, quod de voluntate & mandato noſtro viam concilii proſequentes, cum anticardinalibus, qui ſunt Piſis conveniſtis, & etiam accordaſtis per vos in civitate Piſana ad diem Annunciationis Dominicæ inſtantem convocaretur concilium, ut aſſeritis, generale: & quod hæc via per vos tres, Prænestinum, de Thureio, & S. Angeli, & dilectos filios Petrum Toloſanum, Antonium de Chalento, cardinales, & bonæ memoriæ Joannem cardinalem Armaniaci, tunc archiepiſcopum Rotomagenſem, ac venerabilem fratrem noſtrum Petrum archiepiſcopum Tarraconenſem, & dilectum filium Joannem de Podionucis magiſtrum generalem ordinis fratrum Prædicatorum, quos dudum Liburnum miſimus, fuit concorditer aperta, & per nos demum approbata: quodque in procinctu noſtri receſſus de Portu Veneris, per dilectum filium Joannem Maleruſi ſacriſtam eccleſiæ Magalonenſis vobis mandavimus, ut præfatam viam proſequeremini animo conſtanti ac indefeſſo labore; adjicientes nobis etiam ſupplicando, quod cum prædicta via ſit Deo grata, & auctoritatibus veteris ac novi teſtamenti, patrumque exemplis ac ſacris canonibus approbata, & propter alia, quæ non exprimentes allegatis, lucida fundamenta ſufficienti ratione fulcita, per quam ſolum ſchiſma extingui poſſe, ut ſcribitis, æſtimatur, dignaremur præfato concilio ferre opem pariter & aſſenſum, vocando, ut dicitis, ex ſuperabundanti & ad cautelam illud in dictis loco & termino: ac perſonaliter ibidem conveniendo cum propoſito in certis caſibus renunciandi papatui in eodem.

Quibus viſis, ad aliqua ſolum quæ facti ſunt pro nunc duximus reſpondere, cum veritate facti ſeriem recitando: ut illi tres, qui ex vobis præmiſſis interfuiſtis, factum melius ad memoriam reducatis; & alii, immo etiam omnes Chriſti fideles, veritatis videant fundamentum, & quantum caute in tam arduo & periculoſo

nego-

ANNO CHRISTI 1409.

negotio eos oporteat ambulare. Scitis enim, cum satis notorium existat, nos pro executione sacræ & desideratissimæ unionis, & eorum quæ pro ejus felici consummatione scripta & oblata sunt, ad omnia loca concordata, ut usque ad fines nostræ obedientiæ cum magnis damnis & laboribus, summisque terræ & maris periculis accessisse; & demum ad loca inter Lucam & Portum Veneris constituta, & existentia in ipsius Angeli obedientia, & per ambassiatores Venetorum, & alios de obedientia dicti Angeli aperta, nos velle accedere, obtulisse.

Verum his omnibus per eumdem Angelum denegatis, & minime observatis, de Liburno pro nobis, & de Pisis pro ipso Angelo, per eum aperte & publice oblata, licet inæqualia, & nobis periculosa & incommoda loca, etiam contra aliquorum ex vobis opinionem, duximus acceptanda. Quæ omnia & multa alia præfatus Angelus, in suæ, & multarum animarum periculum, & contra suorum prætensorum cardinalium, multorumque magnorum de sua obedientia consilium, facere & adimplere publice recusavit. Cæterum omnem tractatum unionis, & quamcumque audientia, salvumque conductum, nostris nunciis & aliis denegavit. Propter quæ & alii multi ex suis prætensis cardinalibus, dictum Angelum in civitate Lucana deserentes, Pisis se personaliter transtulerunt, nos cum instantia deprecantes, ut ad eos appropinquare velimus, Liburnum accedendo.

Nos autem de vestro & aliorum venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio, tunc ad dictum locum Liburni accedere decrevimus sine mora. Sed quia salvus conductus prius a Florentinis ob securitatem & victualia, & a domino Lucano propter transitum aliorum, qui per terram nos erant secuturi, necessarius videbatur: de nostro & aliorum prædictorum fratrum nostrorum consilio, vos tres prædictos, una cum quinque supra nominatis, ad antedictos prætensos præmisimus cardinales pro illorum consolatione, & ut pro huhujusmodi securitatibus habendis vestra circumspectio laboraret cum bulla nostra credentiali, sed ad communes instructiones vobis omnibus traditas communiter referente. Quæ quidem instructiones per te, dilecte fili cardinalis S. Angeli, principaliter formatæ, & demum concorditer approbatæ, nihil aliud in effectu continebant nec continent, nisi quod antefatos cardinales confortaretis in Domino, & informaretis de nostro bono proposito & brevi accessu ad Liburnum, audiretisque & sentiretis quas vias & modos pro unione ecclesiæ servare & prosequi intendebant, & de illis nos curaretis reddere certiores: ad hunc videlicet finem, ut cum prædictis fratribus communicato consilio, possemus procedere commodius in agendis. Visis igitur & recensitis prædictis instructionibus in forma authentica, continentibus præmissa tantummodo, & auditis depositionibus dictorum cardinalium, Tolosani, & de Chalento, & Tarraconensis, ac generalis Prædicatorum, publice & constanter asserentium, se nec vos tres ipsis præsentibus aliud quam sit in dictis instructionibus, nostra ex parte moviisse seu aperuisse: hoc firmiter de vobis & ipsis credidimus & credimus, nec aliud credere verisimiliter debeamus, quod videlicet præter instructiones nostras attentaretis aliquid ex nostra parte nobis inconsultis prosequi, nec etiam aperire.

Scitis præterea, quod per dictos Florentinos & dominum Lucanum, non obstante multiplici nostra & vestra, ac dictorum prætensorum cardinalium aliorumque instantia, fuit vobis & nobis omnis salvus conductus & securitas denegata. Ob quam rem nos adire non valuimus Liburnum, nec vos Pisas: ex quo oportuit quatuor ex prætensis cardinalibus ad vos Liburnum se transferre. Postmodum vero per dilectum filium Simonem Salvatoris cum instructionibus per vos sibi datis, de prolocutis inter vos & dictos prætensos quatuor cardinales, nos & prædictos fratres nostros informare curastis. Quibus instructionibus perlectis, nihil de prædicta via nobis innotuit, nostro, ut asseritis, nomine prosecuta. Bene tamen ex vestra parte per dictas instructiones & alias, verbo & scripto manu tua, dilecte fili cardinalis sancti Angeli, correctis fuimus nihilominus informati, quod dictis prætensis cardinalibus vobis separationem a nobis, & cum ipsis conventionem; & concilii convocationem sine nobis suadentibus, constanter in facie restitistis: per organum tuum, fili cardinalis sancti Angeli, expresse allegando, quod hæc secundum Deum & justitiam per vos fieri non poterant, nec debebant vos de his requirere; & quod ad nos tamquam ad caput, qui promissa conventa & concordata ad unguem servavimus, convocare concilium generale, et unionis negotium tractare, principaliter spectabat, prout hæc multis rationibus fundavistis.

Postremo non ignoratis quod præfati quinque ad nos redeuntes, qui in ultima die tractatus, quæ fuit die undecima Junii, propter eisdem imminentia pericula de Liburno recedentes, nostram præsentiam adierunt, vestrum trium et sui ex parte nobis referentes, quod ultima collatio inter vos, et sæpedictos prætensos quatuor cardinales, habita fuerat, quod ordinarentur certæ requisitiones dicto Angelo faciendæ: ante quarum quidem ordinationem, et aliam quamcumque receptam conclusionem, seu factam concordiam, ipsos, ut dictum est, recedere, et ad nos venire, eis gravi imminenti periculo, cogebantur. Qui ex parte vestra nobis instanter consuluerunt, ut dimissis illis partibus, nostram et nos sequentium personas in tuto, cujusvis moræ sublato dispendio, poneremus: cum per certas missas litteras vobis constaret, quod de nostra et eorum captione ibi mandatum venerat, unde posset grave in Dei ecclesia scandalum suscitari. Quibus pensatis satisque notorie divulgatis, de fratrum nostrorum concordi consilio, et eorum pulsanti instantia, ad locum tutum et securum cum nostris decrevimus nos transferre: volentes nihilo minus, ex quo in illis partibus ulterius adesse personaliter nequibamus, solemnes nuncios cum plena potestate ibidem dimittere, qui super agendis darent operam efficacem. Sed quemadmodum vobis et multis notum est, salvus conductus cum instantia postulatus, eis per gubernatorem Januæ, procurantibus ambassiatoribus carissimi in Christo filii nostri regis Franciæ illustris, in ipsis partibus tunc moram trahentibus, extitit denegatus: licet non credamus, hoc de dicti regis voluntate et constantia aliquatenus processisse. Propter quod nec eos dimittere, nec in illis partibus secure potuimus ulterius remanere. Tandem de dictorum fratrum nostrorum et notabilium prælatorum aliorum consilio, in nostri recessus procinctu generale concilium, brevi termino omnium Sanctorum instanti, in villa Perpiniani Elnensis diœcesis, utpote propinquiori inter loca secura, solemniter et pu-

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

& publice duximus convocandum. His igitur omnibus conſideratis, attendite cum ſcribitis, quod per ſacriſtam Magalonenſem prædictum vobis in noſtri receſſus procinctu injunxerimus ut conſtanter proſequeremini dictam viam. Hæc enim & præfatus ſacriſta palam atque conſtanter, & inſtructiones ſibi datæ, quæ de manu præfati Joannis cardinalis Armeniaci ſcriptæ manent, nihil continent ſuper illo. Cæterum ſi forſan teſtes & ſcripta authentica ſuperius allegata vobis non ſufficiant: hoc ſaltem vobis & cuilibet intelligenti ſufficiet evidenter, videlicet quod non eſt credibile, immo nec veriſimile, quod nos cum noſtro collegio, de noſtro & aliorum fratrum conſilio, cum tanto periculo recedentes, denegato vobis & nobis in Piſis & aliis partibus, ut dictum eſt, ſalvo conductu & ſecuritate, & convocato per nos, ut dictum eſt, concilio generali, vobis in eodem noſtri receſſus procinctu, prout ſcribitis, per dictum ſacriſtam mandaverimus, quod per vos concilium vocaretur: quod non valet quocumque verborum colore verificari. Et quibus cuilibet recte inſpicienti conſtare poteſt, quod prædicta noſtro nomine, & mandato, atque voluntate ſeu approbatione, ut veſtra continet littera, non feciſtis, nec facere potuiſtis.

De vobis igitur mirantur multi & magni, quid eſt quod vos quinque vel ſex, ut dictum eſt, nobis & noſtrum collegio inconſultis, quem papam & dominum veſtrum ſcitis, qui-que pro unione eccleſiæ ſanctæ Dei tot & tanta fecimus & obtulimus, & alia majora omni tempore parati ſumus facere pro hujuſmodi unione, & qui concilium generale non ſolum non denegamus, immo de fratrum noſtrorum conſilio convocamus, & in liminibus ipſius celebrationis exiſtimus, & ad quem ſolum concilii generalis celebratio pertinet, ad ſimilia procedere tentaviſtis. Quæ tamen ſi ſancta, canonica, & juridica, ſicut aſſeritis eſſe, demonſtraveritis, non recuſabimus. Tantum nos allicit tranquillitas populi Chriſtiani. Super quibus cum noſtro collegio in hoc ſacro generali concilio de proximo in hac villa Perpiniani, loco utique celebri & inſigni, idoneo per nos celebrando deliberare intendimus, & ſuper allegatis & requiſitis per vos pro unione utilibus, quod juſtum & canonicum viſum fuerit, totis viribus proſequimur, & efficaciter cum ſuffragio Divinæ gratiæ exequemur.

Ad quod generale concilium vos in virtute ſanctæ obedientiæ per noſtras litteras convocavimus, & expreſſe harum ſerie convocamus: ſperantes indubie, cum omnis pro vobis & aliis ſe exhibeat ſecuritas, & illuc in allegato per vos tempore, ſi nobis utile viſum fuerit, revertendi tempus adſit ſatis longum, quod in dicto generali concilio perſonaliter ſtudebitis intereſſe. Et tunc lucida fundamenta, quæ habere prætenditis, licet illa non explicaveritis, poteritis declarare: quæ libenter audiemus; & benigne, in quantum rationabilia viſa fuerint, admittemus. Præmiſſiſque diligenter attentis, credere non valemus, vos nec quemquam nobis poſſe cum ratione conſulere, ut convocato hic generali concilio, ad quod jam plurimi ex Hiſpaniarum, & aliqui Franciæ, Sabaudiæ, Provinciæ, atque Vaſconiæ partibus, prælati atque notabiles perſonæ adſunt, quicquam innovare ante celebrationem concilii debeamus.

Ad id tamen quod tangitis, ut perſonaliter vel per procuratorem Piſas conveniamus, papatui, in certis caſibus renunciaturi, & aliis in veſtra littera contentis, ſolum pro nunc reſpondemus: nos firmam in Domino ſpem habere, quod ipſo adjuvante, cujus recta ſunt conſilia, cum deliberatione dicti generalis concilii, talem, ſuper his & aliis veram unionem concernentibus, recipiemus concluſionem, quod breviter, quantum in nobis erit, hoc deteſtabile, & proh dolor! nimium diuturnum ſchiſma, tolletur de medio, & vera unio in Dei eccleſia ſubſequetur.

ANNO CHRISTI 1409

Datum Perpiniani Elnenſis diœceſis, ſeptimo Idus Novembris, pontificatus noſtri anno decimo quinto.

Superioribus litteris ſubjuncta hæc erant in Dacheriano codice MS.

ITem ſciendum, quod etiam fuerunt aliæ litteræ patentes ex parte cardinalium præſentatæ dicto Petro de Luna apud Perpinianum, per magiſtrum Guillelmum Saigneti judicem ordinarium Nemauſenſem, qui propter hoc ad eum ex parte cardinalium fuit miſſus. Quarum litterarum tenor hic ſtatim ponitur: & in ſubſtantia idem continent, ſicut litteræ clauſæ ex parte eorumdem cardinalium per magiſtrum Joannem Guiardi præſentatæ, de quibus hic ſupra fit mentio ſecundo folio præcedenti. Et per iſtas patentes etiam dictus Petrus de Luna convocatur ad concilium Piſis congregandum. Et erant etiam aliæ patentes, per quas ad idem convocantur cardinales, qui erant cum eo quatuor, ſcilicet, Auxitanus, de Fliſco, de Chalento, & etiam Gerundenſis, qui tamen tempore præſentationis litterarum mortuus erat. Et dictus Guillelmus poſt præſentationem dictarum litterarum, & inſinuationem, requiſitionem, &c. ſicut ſibi erat injunctum, inſtitit pro reſponſione habenda. Ad quod finaliter dictus Petrus de Luna reſpondit: Habuimus alias litteras clauſas ex parte eorumdem cardinalium, ſuper ſimili materia, licet poſterioris datæ, ſed primo nobis præſentatæ, quibus reſponſionem dedimus: ideo ſuperfluum eſſet amplius reſpondere: dicens quod litteræ plura continent, quæ aliter ſe habent, & quod de omnibus, unionem eccleſiæ tangentibus, intendit deliberare in concilio ſuo generali apud Perpinianum celebrando, & ſperat bonam concluſionem recipere, &c. Dicti autem cardinales requiſiti pro reſponſione, dixerunt per os cardinalis Auxitanenſis, quod idem cum dicto Petro de Luna reſpondebant in quantum eos tangebat. Et ita fuit relatum per dictum magiſtrum Guillelmum Saigneti, qui de omnibus attulit inſtrumentum ad longum.

FORMA SERVATA IN CELEBRATIONE concilii generalis apud Piſas, anno Domini M. CCCCIX. ſecundum morem curiæ computando, die xxv. Martii, quæ erat dies Annunciationis beatæ Mariæ.

Tom. VI. Spicileg. pag. 267.

ET primo adveniente dicta die viceſima quinta menſis Martii, ad quam diem erat dictum concilium convocatum apud Piſas, fuit facta proceſſio per cardinales & prælatos reveſtitos, ac alios qui ad dictum concilium convenerant, de S. Michaele, ubi eſt quædam abbatia monachorum, uſque ad eccleſiam cathedralem, et ibi dominus cardinalis de Thureio fecit Miſſam, et unus de ordine Prædicatorum, vocatus frater Leonardus de Florentia, fecit ſermonem.

Et

ANNO CHRISTI 1409.

Et fuit ista sessio continuata ad diem proxime sequentem.

SESSIO I.

Die igitur sequente, scilicet quæ fuit dies Martis, vicesima sexta Martii, sedit dictum concilium in dicta ecclesia cathedrali, & fuit una Missa solemnis celebrata per dominum cardinalem Vivariensem, in qua erant omnes cardinales, prælati, & alii qui ad concilium convenerant, ac etiam legati seu ambassiatores regum & dominorum, aliique procuratores, sedentes secundum sedes ordinatas bene & decenter per longum navis dictæ ecclesiæ cathedralis. Et post Missam dominus cardinalis Mediolanensis fecit sermonem: quo facto omnes cardinales, & alii prælati, episcopi, & abbates, in locis suis se revestierunt cappis & mitris albis.

Postea clerici ad hoc ordinati cantaverunt certas antiphonas, & dicebantur certæ orationes, & postea per diaconum dicebatur alta voce sub tono: *Orate*. Et tunc omnes flexis genibus & inclinato capite orabant sub silentio, quilibet in loco suo. Deinde post modicum spatium diaconus & subdiaconus incipiebant alta voce litaniam: & omnes respondebant prostrati in sede sua usque ad finem litaniæ. Qua finita unus ex cardinalibus episcopis dicebat certas orationes & proprias ad propositum unionis. Quibus completis, quidam cardinalis diaconus legebat unum evangelium alta voce: & omnes ad evangelium audiendum assurgebant. Quo lecto dictus episcopus cardinalis incipiebat hymnum, *Veni Creator*: & omnes prostrati simul perficiebant dictum hymnum, cantando. Quo finito, dictus episcopus cardinalis dicebat aliquas orationes, & manebant omnes prostrati, quilibet in loco suo. Postea dictus diaconus qui inchoaverat prius litaniam, hymno finito, alta voce in tono dicebat: *Erigite vos*: & sic omnes surgebant & sedebant quilibet in loco suo.

His factis pro procedendo in negotio primo illa die Martis, qua erat prima sessio, finitis dictis litaniis quidam legit de verbo ad verbum per cedulam, cap. *Fideli*, de sum. Trin. in Cle. & similiter cap. *in loco*, factum in concilio Toletano, quod habetur 5. q. 4. Postea etiam legit cedulam continentem quod hoc concilium tenere profitetur & credit omnia, quæ de summa Trinitate, & fide Catholica, & sacramentis ecclesiæ, hactenus ecclesia tenuit, & docuit atque docet; firmiter tenens omnem hæreticum vel schismaticum cum diabolo esse damnatum, nisi ante finem vitæ fuerit reconciliatus aut redintegratus ecclesiæ. Postea etiam legit cedulam, qualiter concilium ordinabat sessionem ad diem crastinam, scilicet Mercurii diem XXVII. Martii. Postea concilium illa die creavit officiarios, scilicet marescallos sedis apostolicæ duos, auditores cameræ duos, advocatos pro hac causa tres, promotores sive procuratores tres, notarios sex. Et omnes isti juraverunt sua officia fideliter exequi.

Postea advocatus proposuit, quod cum domini cardinales utriusque collegii se invicem unierint ad convocandum concilium generale contra Benedictum & Gregorium de papatu contendentes, qui ecclesiam tenent in schismate, nolentes cedere prout juraverunt, &c. ipsique ambo fuerunt citati & vocati, prout per instrumenta patebat: petebat quod hujusmodi litteræ vocationis legerentur, & ulterius procederetur in causa. Fuerunt igitur lectæ litteræ convocationis, & instrumenta de executione ipsarum. Postea advocatus requisivit, quod dicti duo ad valvas ecclesiæ vocarentur. Et ita factum fuit per duos dominos cardinales, quos concilium ad hæc commisit. Et cum rediissent, retulerunt quod nullus comparuit vel respondit: quare advocatus requisivit contumaciam. Concilium autem ordinavit adhuc eos esse vocandos, & ad hoc ordinavit diem crastinam pro secunda sessione.

SESSIO II.

Secunda sessio fuit die XVII. Martii, ubi post Missam celebratam omnes prælati quilibet loco suo se revestierant cappa & mitra alba, & cantatæ fuerunt litaniæ, orationes, evangelium, *Veni creator*, &c. sicut in alia die factum fuerat. His factis, concilium adhuc ordinavit cum primis aliquos advocatos, promotores, & notarios, qui sicut primi fecerunt juramentum, &c. Postea advocatus requisivit, quod dicti duo contendentes vocarentur ad valvas ecclesiæ: & ita fuit factum per duos cardinales ad hoc commissos, qui retulerunt quod nullus comparebat. Quare advocatus, sicut alias, petebat contumaciam dari contra eos. Et produxerunt promotores adhuc dictas litteras convocationis istorum duorum, sicut alia die factum erat, & instrumentum qualiter fuerant executæ. Concilium ordinavit adhuc dictos contendentes expectandos, & ad hoc pro tertia sessione ordinavit diem XXX. Martii: declarando quod si ex tali expectatione aliquis oriretur defectus in processu, illum volebat concilium supplere & supplebat, non intendens derogare potestati, jurisdictioni, & facultati competenti sibi, sed ad mitius agendum cum istis. Et promotores etiam de hoc fecerunt protestationem expressam, petendo semper de omnibus instrumentum.

SESSIO III.

Tertia sessio fuit die prædicta XXV. Martii, in qua post Missam & litan. sicut prius, advocatus instituit, quod dicti duo contendentes reputarentur contumaces, & adjudicaretur contumacia contra eos: & requisivit quod domini cardinales Aquilejensis & Mediolanensis, qui executi fuerant litteram citationis contra Gregorium, de hoc facerent specialem relationem: & ita ex parte concilii fuit eis injunctum, & illico fecerunt. Postea iterum, sicut alias factum erat, dicti duo contendentes vocati fuerunt ad valvas ecclesiæ per duos dominos cardinales ad hoc ex parte concilii de sede sua missos ibi, qui retulerunt quod nullus comparuerat. Ideo fuit per concilium adjudicata contra eos contumacia per cedulam quam legit D. cardinalis Prænestinus, cujus cedulæ tenor est infra scriptus: per quam cedulam concilium ordinavit, quod domini cardinales absentes, qui etiam vocati fuerant, quorum erat unus cum Gregorio, & tres cum Benedicto, & non comparuerant adhuc, ex causa expectarentur. Et fuit præceptum quod cedula illa ad valvas ecclesiarum civitatis affigeretur, ne posset aliquis ignorantiam allegare: & ita fuit factum. Fuit etiam ordinata sessio ad diem XV. Aprilis, scilicet post festa septimanæ pœnalis, & Paschæ.

ANNO CHRISTI 1409.

Tenor autem dictæ cedulæ super contumacia dictorum contendentium est talis, ut sequitur,

Sancta synodus, seu hoc sanctum generale concilium, dominum Petrum de Luna, Benedictum XIII. nominatum, & dominum Angelum Corario, Gregorium XII. nuncupatum, de papatu contendentes, & quantum in eis est ecclesiam Dei notorie in schismate tenentes, legitime requisitos, vocatos, & provocatos in causa schismatis & fidei ad hoc præsens sanctum & generale concilium, & omnia in eo agenda, non venientes, seu legitime comparentes per se vel alios, nec termino statuto satisfacientes, licet expectatos post terminum per duas sessiones, reputat, decernit, & declarat in causa schismatis & fidei contumaces, ponitque in contumaciam & defectum. Et ordinat in eorum contumaciam ad ulteriora debere procedi, & procedendum fore: ordinans sessionem aliam fieri die Lunæ post Dominicam in Albis, quæ erit xv. dies futuri mensis Aprilis. Ad quam diem ordinat præsens sanctum concilium, dominum cardinalem Tudertinum, domino Gregorio adhærentem, & dominos Joannem Sabinensem episcopum S. Adriani, & sanctæ Mariæ in via Lata, de Flischo & de Chalento vulgariter nuncupatos, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, domino Benedicto adhærentes, de benignitate expectandos fore cum intimatione. Quod, si prædicti duo contendentes, & præfati domini cardinales non comparuerint in dicto termino: ad ulteriora procederetur, eorum contumacia non obstante. Ordinat nihilo minus, præsentem ordinationem in valvis præsentis cathedralis ecclesiæ affigi publice, ne de premissis valeant ignorantiam allegare. Super quibus quidem reputatione, decreto, & declaratione, præfati causæ hujus ecclesiæ Dei deputati petierunt fieri unum & plura publica instrumenta, in processu causæ hujusmodi registranda. Datum die sabbati penultima mensis Martii, anno Domini millesimo quadringentesimo nono.

SESSIO IV.

Quarta sessio fuit die Lunæ, quæ fuit die xv. Aprilis. Et fuit celebrata Missa sancti Spiritus, & cantatæ litaniæ, more solito, sicut prius. In qua die episcopus Verdensis, & alii ambassiatores domini Ruperti de Bavaria in regem Romanorum electi* petierunt, & habuerunt audientiam, & ibidem proposuerunt certas dubitationes ad difficultandum congregationem concilii & agendorum in eo: & illa postea per certos articulos tradiderunt in scriptis, quorum tenor infra scribitur. Et eadem die duo contendentes iterum vocati fuerunt ad valvas ecclesiæ, ad quod missi fuerunt juniores duo cardinales, sicut in primis tribus sessionibus factum fuerat. Et etiam fuerant vocati, cardinalis Tudertinus, qui cum Gregorio remanserat; ac tres cardinales, qui cum Benedicto adhuc erant, scilicet Auxitanensis, de Chalento, & de Flischo. Et licet contra dictos duos contendentes jam fuisset decreta contumacia in alia sessione, scilicet tertia: tamen adhuc iterum fuerunt reputati contumaces ex abundanti. Et dicti quatuor cardinales adhuc fuerunt expectati de gratia, sicut in aliis sessionibus etiam dictum fuerat eos esse expectandos sub spe, etc.

* *In actis aliis supra editis,* sanctæ sedis imperatoriæ electoris.

Et fuit dies assignata pro quinta sessione ad diem Mercurii, quæ fuit dies xxiv. Aprilis.

ANNO CHRISTI 1409.

Tenor autem propositorum per ambassiatores dicti domini Ruperti sequitur, & est talis,

Reverendissimi patres et domini, excellentissimi principis et domini, domini Ruperti Romanorum regis semper augusti, oratores exponunt coram vestris reverendissimis paternitatibus sinceriſſimam affectionem, quam semper habuit & hodie habet ad promovendum felicem statum, ac sacratissimam unionem sanctæ matris ecclesiæ, & possetenus laborandum ad remotionem istius pestiferi schismatis, ut sublatis universis animi passionibus, scrupulis, perplexitatibus, dubiis, difficultatibus, altercationibus, involutionibus, & erroribus quibuscumque, conscientiæ singulorum etiam ab utraque parte possint serenari, & subsequenter ut sincera, pura, integra, ac totalis unio Christi fidelium procurari valeat, & introduci, Domino concedente. Et quia omnibus & singulis circumstantiis hinc inde, ac processibus tam domini Gregorii, quam dominorum in Pisis existentium, maturis & frequentatis deliberationibus præhabitis, diligenter ponderatis, libratis & pensatis, regia majestas videre non poterat, quod ex concilio per dictum dominum Gregorium indicto, ex una, vel etiam ex congregatione per vestras reverendissimas paternitates in loco Pisarum facta seu fienda, parte ex altera, posset sequi sincera, pura, integra, & universalis unio Christianorum ex dubiis & motivis, quæ ex litteris factis & processibus utrinque habitis collecta sunt, atque luce clarius colligi possunt, inferius annotatis.

In primis, quia cum quærenti quando subtracta sit obedientia D. Gregorio per reverendissimos dominos, &c. respondetur, quod xi. Maji proxime præteriti, prout in litteris eorum sub data Liburni prima die Julii universis Christi fidelibus directis clarius continetur, in quibus inter cætera sic dicitur de verbo ad verbum: „ Die xi. mensis Maji proxime præteriti, o„ mnem, quantum in nobis fuit, obedientiam „ juxta juris exigentiam abstraximus, & recesſ„ simus ab eodem.“ dubium manifestum seu difficultas apertissima surgit ad oppositum. Nam dicti reverendissimi domini, in quibusdam litteris præfato sereniſſimo Romanorum regi per eos directis, sub data Pisis die xii. Maji, inter cætera expresse scribunt in hæc verba: „ Nec „ nostræ mentis est a fide veritateque nostris „ erga præfatum dominum nostrum (dummo„ do modis hactenus per eum retentis succisis, „ ipsum ad id quod tenetur effectualiter adim„ plere, dispositum videamus) modo aliquo „ deviare, sed tali eventu obedientiam & re„ verentiam debitam exhibere.“ Pro isto etiam facit tenor appellationis per eosdem reverendissimos dominos die xiii. dicti mensis Maji contra dominum Gregorium interpositæ: in qua dicunt in hæc verba: „ Coram sanctitate ve„ stra, beatissime pater, cum omni debita re„ verentia in his scriptis appellando proponunt „ humiles servitores vestri, &c.“ Et infra in eadem dicunt sic: „ Quare, beatissime pater, cum „ omni obedientia, humilitate, & reverentia, &c.“ Et infra: „ A vobis, pater beatissime, „ irrationabiliter, & secundum non rectam in„ formationem decernente, ad vosmet secun„ dum

ANNO CHRISTI 1409.

„ dum rectam rationem & melius informatum.“ A
Et infra: „ A vobis, pater sanctissime, ejus
„ vicario ad Dominum nostrum Jesum Chri-
„ stum.“ Notarii etiam eorum in instrumento
interpositæ appellationis scribunt in hæc ver-
ba: „ Pontificatus vero sanctissimi in Christo
„ patris & domini nostri, domini Gregorii,
„ Divina providentia Papæ XII. &c.“

Responsio ista. & subsequentes erant in margine C. MS. & hinc forte abesse deberent, cum non sint concilii. Sed cum editæ fuerint a Dacherio, qui hoc optima fide admonuit, prætermitti a nobis non debuerunt.

Non obstant quæ hic opponuntur, quia licet prima deliberatio de subtractione facta fuit die XI. Maji, tamen ex causa differebatur executio subtractionis, sicut in simili fit frequenter ex causa. Licet enim ex consilio apostoli redimere tempus, & aliqua tolerare alias non toleranda, quando diei mali sunt. Eph. v. c. XVII. q. fi. §. fi. Sicut etiam satis habetur ad Col. IV. *Redimentes*.

Item, quia dicitur in præfatis litteris do- B
minorum reverendissimorum patrum, datis Li-
burni prima die Julii, quod omnem, in quan-
tum eis fuit, obedientiam juxta juris exigen-
tiam abstraxerunt, ut superius est inductum *:
quæstio surgit, sive dubium, quæ solemnitas
in hujusmodi subtractione fuerit observata. Di-
cunt namque dicti domini in litteris regi Ro-
manorum sub data XII. die mensis Maji di-
rectis, quod XI. die mensis ejusdem, hora
XXII. recesserunt de Luca: & XXII. hora so-
lum per duas horas erat ante noctem: non
videtur quod aliquam solemnitatem adhibue-
rint, & maxime eis per viam & campos tran-
seuntibus, & in motu existentibus, & in tam
brevi tempore. Item, ipsi dominum Grego- C
rium nunquam requisierunt, nec monuerunt,
&c. nec consilium domini nostri regis Roma-
norum, & aliorum principum, & prælatorum
obedientiæ nostræ, receperunt. Sed certe do-
mini de collegio partis adversæ non sic fece-
runt, qui cum semel subtraherent obedientiam
Benedicto, ipsum de concilio regis Franciæ,
& aliorum principum, maturis & digestis de-
liberationibus præhabitis, prius requirebant &
monebant.

* *al.* indictum.

Responsio. In notoriis non requiritur solemnitas, sed diligentia remedii: & antequam de Luca recederent, scilicet die XI. Maji, inter se deliberaverant de subtractione, non in itinere, ut hic improperat, cujus deliberationis executio adhuc pendebat, ut supra dictum est. D

Item, cum dicti domini in suis litteris sub
data prima Julii superius inductis dicunt in
hæc verba: „ Requirimus & monemus, qua-
„ tenus ab ipsius Gregorii obedientia penitus
„ & omnino desistatis & recedatis, nec ei
„ aut cameræ apostolicæ suo nomine de com-
„ munibus vel minutis servitiis, seu annatis
„ beneficiorum, &c. aliquatenus respondeatis.“
Dubium surgit quo juris ordine, & qua justi-
tia, hujusmodi requisitionem & monitionem
facere potuerunt.

Responsio. Dic ut supra, quia notorium, &c.

Item quæritur, vel dubitatur, numquid do- E
minus Gregorius adhuc sit papa, & pro tali
tenendus in obedientia nostra? Quod si sic,
quare sibi non est obediendum in licitis & ho-
nestis? Et quare non ligant sententiæ suæ ra-
tionabiliter promulgatæ? Quod si non: quæ-
ritur quando, qua causa, & quomodo de-
fierit esse papa, cum nondum cesserit, & ab
ecclesia universali nondum condemnatus, nec
a jure communi depositus sit, nec coram suo
judice de crimine hæresis, vel alio notorie
scandalizante convictus sit vel confessus; immo
expresse negat, quæ sibi ab aliquibus objiciun-
tur & impinguntur.

Responsio. Respondetur, quod quia ex actis & gestis notoriis ostendit se esse schismaticum, immo hæreticum, cessavit esse papa: & licet non possit eligi alter papa ante sententiam, tamen ante sententiam potest ab eo recedi. XVI. q. VII. cap. *Sane*. gloss. in cap. *Sacerdotes*. XI. q. VII. gloss. in cap. *Cum non liceat*. de præscript. maxime in casu nostro, ubi qualitercumque obediendo sibi favetur in schismate, non obstante cap. *Ratione* VII. q. IV. quia ibi pro dubia suspicione recedebatur. Item obediendo in aliis non favebatur ibi hæresi vel crimini, hic secus, &c.

ANNO CHRISTI 1409.

Item, dubium est, utrum obedientia sit sub-
trahenda ad faciendum unionem, cum non
sint facienda mala ut bona eveniant.

Responsio. Respondetur, quod subtrahere obedientiam non est malum, immo sanctum, bonum, & justum, in casu nostro, attentis circumstantiis & aliis attendendis.

Item, utrum obedientia fuerit subtrahenda
ante sententiam latam, & ante causæ, propter
quam fieri debebat, cognitionem.

Responsum est hic supra. Responsio.

Item, numquid tenemur lucrifacere animas
aliorum cum maximo damno propriarum?
cum tamen *nihil prodest homini*, &c. Mirabi-
le, immo detestabile esset se damnare, ut alii
redimantur; egredi domum ut alii ingredian-
tur; se dividere, ut alii uniantur; & se in-
terficere, ut alii salutis optatæ compendium
consequantur.

Responsum est hic supra. Responsio. C

Item, qua temeritate viri litterati & periti,
qui sunt vel saltem fuerunt de obedientia par-
tis nostræ, audent dicere vel asserere, quod
viri obedientes Gregorio sint schismatis fauto-
res? cum tamen nihil innovaverint, sed in
terminis primis remanserint, & obedientiam
solitam continuaverint, ac per ecclesiam uni-
versalem de contrario nondum sint informati,
nec ad contrarium inducti? Hæc dubia indu-
cta respiciunt subtractionem obedientiæ per ali-
quos factam, & aliis suasam per eosdem.

Responsio. Respondetur quod ex parte personæ cui obediebatur, negotium est mutatum notorie, &c. Responsio. D

Deinde surgunt dubia circa indictiones con-
cilii, & convocationes per dominum Grego-
rium, & etiam per reverendissimos dominos,
&c. factas & promulgatas.

Et quia concilium domini Gregorii fuit in-
dictum, prout ex bullis suis manifeste habetur,
III. Non. Jul. & convocatio reverendiss. patrum,
&c. fuit indicta die XXIV. mensis Junii, ut pa-
tet ex litteris eorumdem dominorum, quibus
indicebant suam convocationem in Pisis: surgit
dubium quare dicti domini scripserunt sereniss-
imo domino nostro regi Romanorum litteras sub
data Liburni XXVI. Julii continentes hæc verba:
„ Deliberavimus autem convocare concilium
„ generale ex utraque parte: cujus rei atque
„ nostri propositi intimationem determinato
„ loco, ubi optandissima congregatio hujusmo-
„ di fieri debeat, & oratorem nostrum præci-
„ puum mittemus in brevi ad majestatem ve-
„ stram.“ In quibus litteris videtur locum pro
convocatione die XXVI. Julii nondum fuisse de-
terminatum. Quomodo ergo die XXIV. mensis
Junii immediate præcedentis, plusquam per
mensem ante, ad illum locum poterant in-
dicere convocationem fiendam? Præterea est
testimonium magnorum dicentium, quod per
totum mensem Augusti proxime præteriti non-
dum fuerunt certi de loco Pisarum.

Reſponſio. Reſpondetur, quod locus erat determinatus per eos die XXIV. Junii, ſed non incommutabiliter ſi forte locus aptior occurriſſet, vel de loco Piſarum impedimentum aliquod ſuperveniſſet. Ideo nihil eſt hic quod obſtet.

ANNO CHRISTI 1409.

Item, ſi die XXIV. Junii convocationem ſuam indixerunt, quare in partibus Rheni non remotiſſime diſtantibus de menſe Octobris primo publicaverunt per quemdam nuncium, qui habuit litteras credentiales dictorum dominorum ſub data prima die Septembris.

Reſponſio. Reſpondetur, quod magis a loco Piſarum diſtantibus fuit citius intimandum, quam propinquioribus, qui de iſtis alias poterant eſſe certi, & quibus minor dilatio, ſeu minus ſpatium temporis ſufficiebat ante diem concilii.

Item, Gregorius qui ſecundum eos concilium ſuum poſterius indixit in partibus Alemanniæ, & præſertim Rheni, per duos menſes ſuum concilium prius publicavit, quam domini ſupradicti.

Reſponſio. Reſpondetur, quod ex hoc arguitur ipſius Gregorii fervor & ſtudium ad impediendum concilium generale Piſanum, & executionem viæ ceſſionis, quam juraverat, quæ ibi poterat habere effectum: ſed non in concilio particulari obedientiæ ſuæ potuiſſet habere effectum ſuum.

Item, in litteris dictorum DD. pro convocatione & congregatione fienda in Piſis, cavetur, quod hujuſmodi convocatio facta ſit per dominos de utroque collegio ad invicem unitos. Nam in principio earumdem litterarum dicitur in hæc verba: „ Miſeratione Divina „ epiſcopi, presbyteri, & diaconi cardinales „ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, nunc in loco Liburni Piſanæ diœceſis commorantes, „ una cum collegio reverendiſſimorum in Chriſto patrum & dominorum in altera parte „ cardinalium. " Et infra verſus medium dicitur ſic: „ Habitis inter nos conſiliis firmavimus nos unire cum dominis alterius collegii. " Et poſt pauca: „ In unum nos univimus propoſitum. " Sed circa hoc oritur dubium: nam non videtur veriſimile, quod ambo collegia convocaverint, vel convocationem indixerint ante ſuam confœderationem: ſed confœderatio primo facta eſt penultima Junii, ut patet ex tenore inſtrumenti deſuper confecti, per quatuor vel quinque dies poſt indictionem convocationis.

Reſponſio. Reſpondetur, quod tunc primo fuit deliberatio eorum intimata coram notariis ad conficienda inſtrumenta pro tempore futuro. Item fuit primo per ipſos cardinales facta ſubtractio, ſed ..... ſcilicet non obediendo in his quæ eſſent contra bonum unionis; ſed poſtea fecerunt alia vice ſubtractionem talem, videntes eius obſtinationem firmatam. Diſtingue ergo tempora, & non eſt aliqua contrarietas.

Item, nonne convocatio concilii pertinet ad papam diſpoſitum ad convocandum, & qui, quantum in ſe eſt, concilium indixit & convocavit? Et reſpondent aliqui quod hoc ſit verum de papa indubitato. Sed quomodo papatum Gregorii revocant in dubium, cum tamen in inſtrumento conclavis ſic dicatur: *Et intendentes ad remedia fortiora, non quid juris pro parte eorum juſtitia ſuadeat*: quod jus veriſſimum eſt, & plena veritate fulcitum.

Reſponſio. Reſpondetur, quod convocatio ipſius Gregorii erat impedire concilium generale, ut eſt notum: & ideo in ejus defectu, in caſu tam neceſſario, cardinales habebant hoc facere, etiamſi indubitatus papa eſſet; immo in defectum eorum clerus Romanus potuiſſet convocare. Notant Oſtienſis, & Joannes Andreas in cap. *licet*, de elect.

ANNO CHRISTI 1409.

Item, ſi dubitant de papatu Gregorii, quare ſimili ratione non dubitant de ſuo cardinalatu? Quod ſi dubitant, videtur quod ex ſimili dubio non habent ſe intromittere de electione ſummi pontificis contra practicam quam habent præ manibus.

Reſponſio Reſpondetur, quod dubium de papatu ſurgit ex nova cauſa ſuperveniente in cauſa Gregorii, quia factus ſchiſmaticus vel hæreticus; & hoc non concernit cardinalatum præcedentem.

Item, pari ratione habebunt dubitare de papatu Innocentii VII. & Bonifacii IX. & fortaſſe Urbani VI. & ſic videntur in eamdem opinionem cum Gallicis, quia a principio diviſerunt eccleſiam, incidere: & in dando Gregorio & aliis in ſummos pontifices, totam obedientiam noſtram videntur decepiſſe, ſi fas eſt dicere. Præterea in litteris quas ſcripſerunt Romanorum regi poſt aſſumptionem Gregorii ſub datis Romæ x. Decembris, dicunt in hæc verba: „ Poſt ſolemnes de futuri pontificis electione tractatus, illo Divinitus inſpirante, qui cuncta „ perpetua ratione gubernat, vota noſtra in „ reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum ex noſtro collegio, dominum Angelum „ tit. ſancti Marci presbyterum cardinalem, „ confratremque noſtrum, ad culmen dignitatis apoſtolicæ, poſt Divinæ gratiæ munera, „ univerſis ejus exigentibus meritis, nec immerito aſcenſurum, nemine diſcrepante direximus, ipſumque confratrem noſtrum die „ ultima Novembris in dominum noſtrum elegimus atque patrem, &c. " In quibus verbis non prætendunt eum elegiſſe in papam dubitatum: ſi enim de ſuo papatu dubitaverunt, quare eum elegerunt, & ut talem toti noſtræ obedientiæ promulgarunt?

Reſponſum eſt hic ſupra. Reſponſio.

Item, dubium eſt, utrum dominus Gregorius in convocatione facta in loco Piſarum teneatur comparere: & ſi non venerit, an poſſit judicari: dubium autem ſurgit ex hoc, quia major pars prælatorum in Piſis exiſtentium eſt de parte ſibi adverſa, quæ partem noſtram ſemper reputavit ſchiſmaticam & prædicavit. Alii autem fere omnes ſubtraxerunt domino Gregorio obedientiam, & fecerunt ſe partem contra eum, accuſaverunt eum, & crimina manifeſte impoſuerunt ante ſententiam latam: modo non videtur, quod adverſarii ſint competentes judices vel conjudices; nec videtur quod quis ad vocationem talium teneatur comparere.

Reſponſio. Reſpondetur, quod neutrales & ſubtracti, ſunt magis habiles & idonei ad cognoſcendum de iſto caſu ſchiſmatis & diviſionis de papatu, & ad introducendam unionem in eccleſia Dei, quam illi qui firmiter obediunt alteri, & ejus partem ſuſtinent & proturant. Ideo hoc non impedit quin vocatus comparere teneatur, ex quo vocatio alias eſt debite facta: nec poſſunt dici adverſarii vel inimici, quia ex culpa ipſorum vocatorum procedit hæc ſubtractio, & criminis impoſitio juxta c. *Si de rebus* XXIII. q. VII. nec eſt diffidendum de determinatione quæ fiet per concilium generale, XXIV. q. I.

Item, convocatio concilii videtur habere vim citationis: quia quæ in ea aguntur, juriſdictionis ſunt. Dubium igitur remanet, quare dicti domini ſuam convocationem die feriato indixerunt, ſcilicet ipſo die ſancti Joannis Baptiſtæ; & ad diem feriatum convocarunt, ſcilicet ad feſtum Annunciationis proxime præteritum: cum talis convocatio, ſi ſaltem vim habeat citationis, nulla ſit ipſo jure.

Re-

Reſponſio. Reſpondetur, quod natura negotii, ſcilicet concilii congregandi, talis eſt, quod primo fit proceſſio & preces ad Deum, & hoc in die feriata convenienter fit, & ita etiam de facto fuerat hic ſervatum, nec concilium ſedit illa die feriata. In c. *veniens* de accucitatio ibi facta fuit ad diem Reſurrectionis Dominicæ. Idem habetur in c. fi. de dilati., & in cap. *tum ex litteris*, de integr. reſti. §. fi. unde dies erat aſſignata hic ad ſe præſentandum, non ad procedendum, vel reſpondendum, quare, &c. notat Hoſt. in ſum. de feri. §. fi. in prin. immo quod plus eſt, citatio fuit facta ad reſpondendum in c., *Cum dilecti*, de dolo & contum. & valuit, quia intelligitur ſemper. Alioquin, &c. Item licet alii judices hoc facere non poſſent, tamen id licet de judice ſupremo.

ANNO CHRISTI 1409.

Item, dubium eſt an convocatio concilii poſſit fieri ab illo, vel illis, qui nullam habet, vel habent auctoritatem ſuper convocandum, & præſertim ſuper concilium, cujus ipſi cardinales non ſunt ſuperiores: nec videntur habere aliquam auctoritatem ſuper ipſum, nec ordinariam, nec delegatam.

Reſpondetur, quod ubi concilium eſt convocandum, ſicut in caſu noſtro, & papa unicus non vult, negligit, aut non poteſt, quia forte furioſus, vel alias, convocare concilium: non eſt dubium, quin cardinales hoc poſſint; quod facile poteſt oſtendi de jure. Nec eſt de ſubſtantia concilii, quod convocans habeat auctoritatem ſuper concilium, ut eſt notum: ſicut archiepiſcopus vocat concilium, & tamen concilium eſt ſuper eum, quia de eo appellatur ad concilium: c. *multis*, XVII. di. Cle. 1. in fi. de ſent. excomm. §. de caſu, c. *ß forte*. IXV. di. Sic duæ partes capituli vocant capitulum, notat Innocentius c. 1. de no. & tamen capitulum eſt ſupra, &c.

Reſponſio.

Item, videtur quod convocatio ad Piſas facta per reverend. patres, ipſo jure non mereatur dici concilium: eo quod concilium debet eſſe liberum, ſed, iſtud eſt reſtrictum & limitatum. Unde dicitur in litteris convocationis in hæc verba, fere poſt medium vel circa: „ Finiſque imponatur ſchiſmati per „ viam mutuæ ceſſionis, &c. " Et infra: „ Eſt „ enim noſtra & dominorum de collegio al„ terius partis intentio & irrevocabile propo„ ſitum, quod cum his, qui venerint ad di„ ctum locum & terminum, provideatur fidei „ & eccleſiæ juxta effectus prædictos. " Numquid volunt ipſi imponere legem Spiritui ſancto? Numquid non ſunt dabiles aliæ viæ rationabiles pro habendo unionem eccleſiæ ſanctæ, &c.

Reſpondetur, quod ex quo via ceſſionis era jurata & erat bona & conveniens, non erat melius agendum, quam quod procuraretur ejus effectus & executio celeriter; & hæc intentio erat bona & ſancta. Nec hoc imponit legem concilio, quin libere deliberet quid agendum, ſive per hanc viam, ſive per aliam.

Reſponſio.

Item, in caſu, quo dictus dominus Gregorius veniret Piſas, & vellet renunciare, non veniente Benedicto: dubium eſt, an deberet renunciare, cum poſtea poſſet contingere, quod Benedictus manere vellet in ſua poſſeſſione; quia poſſet dicere: Ego jam ſum unicus, & nullum habeo contendentem de pari, cur vultis me privare vel compellere ad cedendum? Et iſtud veniret ad ignominiam & verecundiam partis noſtræ: & maxime quia dicitur, quod domini de parte adverſa nondum ſubtraxerunt obedientiam ſuo domino.

Reſpondetur, quod petebatur executio mutuæ ceſſionis, ſicut juratum fuerat, non particularis ceſſionis.

Reſponſio.

Item, ſi Benedictus non veniret, vel nollet renunciare: videtur, quod Gregorius non obligetur ad renunciandum, prout colligi poteſt ex tenore inſtrumenti conclavis.

Reſpondetur, quod de hoc nihil ad propoſitum, quia de hoc nec ad hoc agebatur.

Reſponſio.

ANNO CHRISTI 1409.

Item, terminus ad conveniendum aſſignatus videtur eſſe nimis brevis quoad omnes noſtræ obedientiæ partes: quia plurimi fideles noſtræ partis tantum diſtant, quod modo humano non poſſent prælati vel alii eorum nomine ad locum Piſarum devenire. Si ergo non venient, non ſunt tamen contumaciter abſentes, & per conſequens congregatio hic facta non meretur dici concilium generale. Hæc circa convocationem & convocationis indictionem dubia occurrebant.

Reſpondetur, quod voluntaria eſt hæc impugnatio, quia attenta celeritate & neceſſitate cauſæ, & ad evitanda majora pericula, quæ quotidie inſtant, terminus erat aſſignandus, quantumcumque brevior bono modo & commode poterat aſſignari: nec reſpondendum quod eſt nimis brevis.

Reſponſio.

Demum dubitatur circa dominorum unius collegii cum dominis alterius unionem, utrumne alterum iſtorum collegiorum ſit verum, & alterum prætenſum. Præterea quomodo, & quo jure potuit unum habilitare, reliquum abſolvere, diſpenſare, famæ reſtituere, in cardinales creare, utrum iſtud pertineat ad cardinales, &c. Plura alia multa poſſent induci dubia, quæ brevitatis gratia ſunt prætermiſſa.

Reſpondetur, quod ambo collegia ſimul unita ſunt, & unire ſe invicem potuerunt pro neceſſitate proſecutionis unionis eccleſiæ. In quo caſu etiam cum excommunicatis & ſchiſmaticis communicare liceret. XI. q. III. *anteceſſor*. & c. ſe. Nec requiritur habilitatio, vel cardinalatus creatio, quia etiam electores poſſunt ad eligendum ſecum aſſumere aliquos, qui jus eligendi non habent. Nec in cardinales poteſt aliquid objici circa c. *licet* de elect. & Cle. *Romani*. Item ex verbis juramenti facti in conclavi, quando Gregorius fuit electus Romæ, patet quod ambo collegia poterant ſimul convenire, &c. Et ſic talis modus quoad primos cardinales fuit ſatis auctorizatus.

Reſponſio.

Verum eſt, reverendiſſimi patres, quod non obſtantibus præmiſſis & pluribus aliis, ſereniſſimus princeps & dominus noſter dominus Rupertus Romanorum rex, acerbiſſimo cordis dolore tactus intrinſecus, corpore & rebus vellet, prout ſemper voluit, quod iſtud miſerabile diſcidium & deteſtandum ſchiſma auferretur penitus de eccleſia ſancta Dei, ſic quod fleret ſincera, pura, integra & univerſalis fidelium unio & concordia. Et quia conſilio & convocatione prælibatis timet, ut præmittitur, id fieri non poſſe: fretus magnorum principum, dominorum, & ſapientium conſilio, commiſit nobis ſuis ambaſſiatoribus quatenus dominum Gregorium, & reverendiſſimas paternitates veſtras, ad conveniendum pro certo tempore * congruenti in uno loco certo partibus congruo, in quo dominus Gregorius faceret id, ad quod voto & juramento ſe adſtrinxit, pro parte regiæ ſuæ majeſtatis inclinaremus & induceremus: ut ſic omnibus dubiis, perplexitatibus, ſcrupulis & difficultatibus, ac novis diviſionibus, præcipue in parte noſtra, ſublatis & excluſis, ſincera & pura ac univerſalis unio ſequeretur in eccleſia Dei. Adjiciendo, quod ſive dominus Gregorius in dictis termino & loco compareret, & debitum ſuum faceret, ſive non, nihilo minus ad effectum intentum, ſcilicet ad electionem unici ſummi paſtoris procederetur: quia ex tunc appareret quod dominus Gregorius nollet facere debitum ſuum; & vellet majeſtas regia deinceps cum eis laborare, & eis aſſiſtere totis viribus & conatibus, corpore & rebus. Et pro iſto, nomi-

* *al.* certo termino temporis.

ANNO CHRISTI 1409.

nomine dicti ſereniſſimi regis ſupplicamus, inſtamus, petimus & pulſamus, exhortando vos reverendiſſ. dominos, & omnes & ſingulos prælatos, patres ac dominos in iſta congregatione ſimul conſidentes, ſive exiſtentes, quatenus propter ſanguinem Jeſu Chriſti & amorem intemeratæ virginis Mariæ, & totius curiæ cæleſtis, & propter ſalutem plurimarum animarum procurandam, & infinita pericula ſpiritualia & temporalia excludenda, ad id ipſum velitis adhuc hodie inclinari. Numquid pro una anima lucranda expediret rem magnam facere: multo magis incomparabiliter ad lucrandum plures animas, ad cavendum injurias & ſtrages, ad præveniendum deſtructiones, deſtitutiones, & deſolationes eccleſiarum, monaſteriorum & cœnobiorum, ac pro univerſali, integra atque pura unione facienda, & procuranda brevi mora, cum aſſignatione alterius loci bene commodi, nullatenus eſſet deneganda.

Ego magiſter Conradus de Suſato ſacræ theologiæ profeſſor præſentavi die XVI. Aprilis, milleſimo quadringenteſimo nono, præſentem cedulam, dubia per epiſcopum Verdenſem expreſſa continentem.

SESSIO V.

Quinta ſeſſio fuit facta die XXIV. Aprilis. Et poſt Miſſam & litanias, dicti duo contendentes iterum vocati fuerunt ad valvas eccleſiæ per duos dominos cardinales, ſicut in aliis ſeſſionibus factum fuerat. Et quia non comparebant, requiſivit advocatus, quod eorum contumacia non obſtante procederetur ulterius: & ita fuit ordinatum. Et illico per eumdem advocatum propoſiti fuerunt articuli continentes petitionem contra dictos duos contendentes, quorum articulorum tenor hic ſcribitur infra de verbo ad verbum. Et requiſivit advocatus, quod deputarentur per concilium aliqui examinatores ſeu commiſſarii ad examinandos teſtes ſuper notorietate propoſitorum contra eos. Et ita fuit ordinatum. Quodque in proxima futura ſeſſione daretur eis auctoritate concilii commiſſio ad teſtes examinandos. Et aſſignabatur terminus pro alia ſeſſione ad diem Martis, quæ erat dies ultima Aprilis. Et interim per provincias eligerentur & nominarentur de qualibet natione aliqui, quibus auctoritate concilii dicta ſeſſione daretur commiſſio ad actum examinationis ſupradictum.

SEQUUNTUR ARTICULI PROPOSITI contra duos de papatu contendentes, lecti & publicati in concilio generali apud Piſas, anno Domini MCCCCIX. die XXIV. Aprilis.

COram hac ſancta & univerſali ſynodo hic præſentialiter Spiritus ſancti gratia congregata, pro parte procuratoris, promotoris, inſtigatoris, ſeu ſollicitatoris, deputatorum ad cauſam proſequendam pro extirpatione hujus deteſtandi & inveterati ſchiſmatis, & unione & redintegratione ſanctæ matris eccleſiæ, contra & adverſus DD. Petrum de Luna, a nonnullis Benedictum XIII. appellatum; & Angelum Corario, ab aliis vocatum Gregorium XII. de papatu damnabiliter & temerarie contra omne fas contendentes, & quantum in eis eſt, eccleſiam dividentes, ad hanc præſentem ſanctam ſynodum legitime vocatos, & per eamdem contumaces reputatos, & quemlibet eorum, proponitur, & pro plena informatione omnium in hac præſenti ſynodo reſidentium ſubjungetur plena narratio omnium, & quorumcumque geſtorum per quemlibet prædictorum duorum contendentium ſub forma infraſcripta.

I. Et ut ab exordio ſchiſmatis vera & notoria deſcribatur narratio: deputati ad facta infraſcripta colligenda & cauſas, dant & exhibent huic ſancto concilio, quæ in ſequentibus deſcribuntur, tanquam vera, manifeſta, & notoria.

Poſt mortem felicis recordationis domini Gregorii XI. qui Romæ obiit, anno Domini MCCCLXXVIII. & die 26. menſis Martii, reverendiſſimi in Chriſto patres domini cardinales, tunc Romæ exiſtentes, metu, ut ajebant, Romanorum, petentium eligi Romanum ſeu Italicum, elegerunt dominum Bartholomæum, quondam Barienſem archiepiſcopum, qui fuit Urbanus VI. nominatus. Idemque domini cardinales reputantes hoc non obſtante Romanam vacare eccleſiam: ex poſt elegerunt dominum Robertum de Gebennis baſilicæ duodecim apoſtolorum presbyterum cardinalem, qui ſic electus, fuit Clemens VII. appellatus. Quanta ex iſtis electionibus & ordinationibus inde ſecutis inſurrexerit in Dei eccleſia diviſio, in quantum turbo inde exortus concuſſerit clerum, & populum involverit Chriſtianum: cum notoria exiſtant, & rei evidentia manifeſtat, illa proſequi ſupervacuum reputatur. Sicque invaluit ambitio, ut tempore Urbani, Clementis, & Bonifacii, aliqua reperta non fuit diſpoſitio, per quam ſchiſma extirparetur, ut unitas in Dei eccleſia reduci valeret. Quod advertentes domini cardinales, qui Clementi jam defuncto adhæſerant, & volentes futuris impedimentis & ambitionibus viam præcludere: poſt conclavis ingreſſum, antequam ad electionem procederent, ad invicem promiſerunt & juraverunt, firmaveruntque, quod ſi eorum aliquis in papam eligeretur, proſequeretur extirpationem ſchiſmatis, & unitatis vinculum in Dei eccleſia reducendum, per omnes vias rationabiles & accomodas, per quas citius & brevius poſſet haberi unio, etiam uſque ad renunciationem papatus inclusive, ſi majori parti cardinalium eorum, qui tunc erant pro bono unionis, videretur expediens facere, ut hæc in quadam cedula ſuper præmiſſis facta, ſubſcripta manibus ipſorum dominorum cardinalium, plenius continetur. Et ſingulariter fuere prædicta jurata per dominum Petrum de Luna, tunc diaconum cardinalem S. Mariæ in Coſmedin. Et ex poſt ipſe dominus Petrus de Luna fuit electus in ſummum pontificem ab ipſis dominis cardinalibus ea confidentia & intentione, ut nunc inter eos dictum fuit, quod præmiſſa obſervaret, alias nullatenus eum elegiſſent. Qui ſic electus, & Benedictus XIII. nuncupatus, iterata vice juravit prædicta inviolabiliter obſervare ad requiſitionem dominorum cardinalium prædictorum. Et tunc illico ipſe dominus Benedictus, ad varias mundi partes verbo & ſcripto mandavit & notificavit, quod erat omnino diſpoſitus renunciare pro bono unionis, adverſario pariter renunciante, ſed infra paucos dies ſic opinionem mutavit, quod de via ceſſionis verbum audire nolebat, illoſque exoſos habebat

Variat hic Odericus, & aliqua interponit.

ANNO CHRISTI 1409.

bat qui de illa mentionem faciebant: & tales eos publice reputabat. ANNO CHRISTI 1409.

II. Post vero ipsius domini Benedicti assumptionem, domini cardinales varia tenuerunt concilia super modo uniendi ecclesiam. Et dum ipsa concilia inchoarent, fuit eis dictum per unum dominum ex parte ipsius domini Benedicti, quod de via cessionis non loquerentur: per quæ satis evidenter apparuit, quod ipse dominus Benedictus viam cessionis per ipsum juratam prosequi non intendebat, sed potius illam declinare. Nam ex post, quia aliqui domini cardinales aperte loquebantur de via cessionis, fuerunt in periculo captionis & incarcerationis: taliter quod interdum aliqui comminationum metu subito, & a consiliis & a Missa recedebant, non petita licentia, nec fine expectato; aliqui metu territi, silentium imponebant ori suo, alii etiam subito a civitate Avenionensi recedebant; capi timentes & incarcerari. Nam illi reputabantur sibi inimici & adversarii, qui de unione prosequenda loquebantur per viam mutuæ cessionis.

III. Deinde infra annum assumptionis domini Benedicti, sereniſſimus princeps dominus Carolus rex Francorum, ad ipsum dominum Benedictum illustres principes Bituricensem & Burgundiæ, patruos, & Aurelianensem fratrem, duces, cum notabili comitiva prælatorum, magistrorum in theologia, in jure canonico & civili, & aliorum virorum insignium destinavit ad requisitionem ipsius domini Benedicti, qui per suos postulaverat nuncios, ut rex mitteret ad eum tales, & sic solemnes nuncios, cum quibus posset deliberare de facto unionis ecclesiæ, ut cum ipso rege. Qui cum magna sinceritate, humilitate, ac devotione, exhortati fuerunt dominum Benedictum ad prosecutionem unionis ecclesiæ, offerentes pro parte regis & sua, ac totius regni Francorum, consilia, auxilia, & favores; requirentes ab ipso domino Benedicto ut dignaretur regem & eos certificare de via, per quam extirpationem schismatis intendebat prosequi. Et quia dominus Benedictus aliud noluit specifice aperire, quam viam compromissi, quam justitiæ appellabat, ac conventionem partium in certo loco faciendam, quæ fuere coram judicio dominorum cardinalium, ipsorum dominorum ducum, prælatorum, & aliorum notabilium virorum, dilatoria & inania reputata, ac ad unionem in Dei ecclesia reducendam nullatenus pertinentia: præfati domini duces pro parte regis et sua, et prælatorum regni, proposuerunt, quod via mutuæ cessionis ipsius domini Benedicti, et sui adversarii, erat illa per quam schisma extirpari poterat, attenta diuturnitate schismatis, magna partis utriusque adhærentia, ac difficultatibus tam facti quam juris in causa schismatis occurrentibus. Et alias, multiplicibus mediis et rationibus luce clarioribus ostenderunt, viam cessionis necessariam existere, supplicantes ut vellet eam acceptare, offerre, et prosequi: maxime quia idem dominus Benedictus per antea regi per suos nuncios mandaverat, quod ipse omnem viam sibi aperiendam rationabilem acceptaret, et nullam penitus refutaret, quæ posset ad extirpationem schismatis pertinere. Et etiam quia ipse dominus Benedictus, existens legatus tempore Clementis in Francia, dixerat aliquibus ex dominis ducibus antedictis, et quibusdam aliis viris notabilibus, quod erat necessarium et expediens, ut per viam mutuæ cessionis finis schismati imponeretur. Domini etiam cardinales iteratis & humilibus supplicationibus instantias fecerunt permaximas, ut ipse dominus Benedictus prædictam viam cessionis acceptaret, offerret, & prosequeretur. Et ultra, quia videbant supplicationibus & rationibus non posse proficere, in vim cedulæ in conclavi juratæ dixerunt, quod erat omnino expediens pro bono unionis, ut ipse dominus Benedictus per viam cessionis mutuæ prosequeretur pacem ecclesiæ, & schismatis extirpationem: & in vim prædictæ cedulæ juratæ ipsum solemniter requisierunt, ut per viam cessionis pacem ecclesiæ prosequi vellet, quod facere expresse denegavit, asserens eam esse pernicioſam & non bonam, &c. ANNO CHRISTI 1409.

IV. Ex post sereniſſimi principes, reges, Franciæ, Angliæ, & Castellæ suos simul nuncios solemnes destinaverunt ad ipsum dominum Benedictum in Avenione residentem, supplicantes instantius pro via cessionis per eum acceptanda & prosequenda; pro quo similem instantiam facere intendebant domino Bonifacio, qui tunc Romæ residebat. Quam viam cessionis publice impugnari fecit & reprobari in præsentia dominorum cardinalium, & nunciorum prædictorum, per dominum Bonifacium de Manatis. Et aliud dominus Benedictus responsum non dedit, sed dixit, quod per suos nuncios regibus antedictis suam infra breve notificaret intentionem: quod facere ex post omnino prætermisit, & supplicationes dominorum cardinalium exaudire super hoc recusavit. Et licet nuncii prædictorum regum ad dominum Bonifacium Romæ accesserint, tamen dominus Benedictus premisit suos nuncios ad dominum Bonifacium, videlicet episcopum Tirasonensem valde sibi familiarem & domesticum, & quosdam alios, qui secreta & familiaria habuerant cum dicto domino Bonifacio & suis consilia & colloquia, ante adventum nunciorum regum prædictorum; & nuncii dictorum regum similes supplicationes eidem fecerunt de via cessionis acceptanda, & in effectu eadem dominus Bonifacius respondit, quæ dixerat dominus Benedictus, et eodem præmeditato sermone, nullo alio subsecuto effectu, comprehenderuntque evidenter & notorie nuncii antedicti, et publice dixerunt, quod in domino Benedicto & Bonifacio nulla erat dispositio ad viam cessionis, vel aliam, per quam pax in Dei ecclesia haberi posset, sed potius inter ipsos erat collusio et concordia, ut manerent in eorum damnatis cathedris & honoribus concupitis, post terga ponentes quidquid de fide, ecclesia et salute fidelium * forer in eorum vita futurum. Et maxime collusio antedicta evidenter colligitur, quia per antea ipsi duo contendentes miserant sibi ad invicem nuncios, et litteras absque conscientia dominorum cardinalium, quoad illa quæ erant tractaturi et prosecuturi. Et nunciis suis, quos ad dominum Bonifacium destinaverat, in mandatis dedit, ut domino Bonifacio reverentiam papalem exhiberent, idemque fecerunt nuncii domini Bonifacii domino Benedicto publice & notorie &c.

* fidelium juraverunt.

V. Post hæc illustrissimus principes dominus rex Romanorum et Bohemiæ suos solemnes nuncios, inter quos fuit principalis reverendus pater dominus episcopus Cameracensis, ad dominum Benedictum tunc in Avinione residentem destinavit. Et in publico consistorio præsentibus dominis cardinalibus, prælatis, clericis et laicis in copiosa multitudine, proposuerunt ex

parte

ANNO CHRISTI 1409.

parte dicti domini regis mala quæ ex diuturnitate schismatis obvenerunt toti Christianitati, et difficultates occurrentes in istius pestiferi schismatis extirpatione: quodque ipsi regi, et suo consilio videbatur utilis et necessaria via mutuæ cessionis, et pro illa acceptanda et prosequenda supplicabat instantius, intendens similem instantiam facere D. Bonifacio Romæ residenti. Cujus supplicationibus idem D. Benedictus nullatenus voluit assentire; et in eodem publico consistorio viam cessionis expresse refutando, publice dixit et notorie omnibus audientibus, quod de hac via cessionis prosequenda alias fuerat requisitus, sed illam non acceptaverat, nec intendebat in futurum acceptare, quia crederet peccare mortaliter, si illam acceptaret, et prosequeretur. Hæc autem assertio sive dogmatizatio publice sic facta audientes commovit quamplurimum, quia cum via cessionis mutuæ pro unione in Dei ecclesia reducenda, sit justa et sancta, auctoritatibus novi et veteris testamenti conveniens, determinationi ecclesiæ, sacris canonibus, et sanctorum patrum dictis et exemplis, sitque summæ caritatis et perfectionis, et omnibus Christifidelibus approbata, ac necessaria in hoc casu reputata, non videbant audientes a quo fonte posset procedere ista assertio, nisi solum ex dominandi cupiditate, quæ frequenter, juxta B. Augustinum, opiniones gignit legi et fidei contrarias. Et quid importet hæc assertio sic publice et notorie prædicata, istius sancti concilii est deliberare et decernere, prout fidei, ecclesiæ unitati, et saluti fidelium noscitur expedire.

VI. His peractis ostenderunt domini cardinales frequenter D. Benedicto claris et evidentibus rationibus, quod sua via compromissi, cui nimis pertinaciter inhærebat, non erat bona et conveniens ad unitatem ecclesiæ procurandam, nec juridica, quia cum compromissum reprobetur a jure, cum de titulo beneficii ecclesiastici cujuscumque agitur, multo fortius cum agitur de titulo papali, et habenda ecclesiæ unitate, illaque via non erat conscientiarum serenativa, immo potius maculam inferens, et adversarius illam merito poterat rationabiliter refutare, supplicantes ut illi nollet inhærere, sed potius viæ mutuæ cessionis per eum juratæ, et fere ab omnibus Christifidelibus approbatæ. Quæ facere expresse denegavit, subjungens idem D. Benedictus, in præsentia DD. cardinalium tunc in sua præsentia existentium, quod frustra sibi fiebat mentio de via cessionis, quia ipse numquam illam offerret, seu prosequeretur, etiamsi adversarius renunciare vellet, numquamque sederet inter cardinales in eorum scamno: ostendens per hoc evidenter, quod nullatenus renunciare intendebat pro bono unionis, sed potius teneret illum statum quamdiu viveret in humanis. Nam pluries frequenter dixit publice et asseruit, quod cedula per eum jurata ad viam cessionis quæ bona non erat, nullatenus obligabat, nec illam intendebat aliquo modo acceptare, etiamsi totus mundus hoc sibi consuleret, posito etiam quod omnes sibi obedientes a sua recederent obedientia. Et si hæc ad impedimentum unionis ecclesiæ, juramenti liciti transgressionem, notorium scandalum, pertinaciam & contumaciam notoriam evidenter pertineant, videant zelum Dei habentes, decernat & judicet hoc sanctum & universale concilium.

VII. Ulterius, quia multi reges & principes, prælati & alii disponebant se subtrahere ab obedientia ipsius domini Benedicti, quia perpendebant evidenter & notorie ipsum indispositum, pertinacem & contumacem ad unionem ecclesiæ prosequendam; domini cardinales pro evitatione tantorum scandalorum eidem supplicaverunt, ut viam cessionis offerret & prosequeretur, vel saltem consentiret & offerret, ut per omnem viam rationabilem & juridicam finis schismati imponeretur. Et quod via cessionis esset ultima, si per alias unio haberi non posset, vel conveniret cum adversario in certo loco, & ibi ageretur de viis debitis & necessariis. Quæ omnia facere expresse & publice & frequenter denegavit, non curans, ut tunc publice & frequenter dixit, de subtractione quacumque quæ sibi fieret, etiam si totus mundus se subtraheret, quia beatus Petrus, ut dicebat, non habuerat in sua obedientia Franciam, nec alias partes de quarum subtractione timebatur: subdens etiam publice in verbis suis, quod plus merebatur cessionem non acceptando, quam posset demereri alias uno mense: & quod si cogeretur ad cessionem, dimitteret ecclesiam in tali statu, ut post suam mortem longo temporis spatio reparari non posset. Facta vero sibi ex post in regno Franciæ generali subtractione, domini cardinales eidem supplicarunt, ut pro evitatione tantorum periculorum, cum & regnum Castellæ ad similem subtractionem faciendam se disponeret, & nonnullæ aliæ nationes, ut ex post fecerunt, vellet offerre viam cessionis, quia ipsi domini cardinales offerebant se interposituros & laboraturos ut subtractiones factæ revocarentur, & aliæ non fierent. Ipse dominus Benedictus præmissa facere recusavit, & expresse denegavit. Et, quod longe deterius existit, tunc publice in ecclesiæ prædicatorum Avinionensium prædicari fecit per suum confessorem magistrum Vincentinum, quod ipse numquam acceptaret viam cessionis, pro quacumque subtractione sibi facta vel facienda, immo potius pateretur mortem, sibi hac de causa inferretur, quam cessionem offerret. Si ista bene sonent, & impedimentum pacis & unionis ecclesiæ importent, & notorium ecclesiæ scandalum cum pertinacia & contumacia notoria, videat & judicet hoc sanctum & universale concilium.

VIII. Subtractione ipsi domino Benedicto facta durante, ipse tunc suos defectus aliqualiter agnoscens, obtulit saltem in verbo cum instrumento publico, quod fere ad omnes reges & principes suæ partis direxit, viam cessionis (quæ tunc sibi visa est justa, licet per prius assereret illam peccatum mortale continere) adversario volente pariter cedere, mortuo, vel ejecto. Promisit etiam in eodem instrumento, quod ad congregationem, synodum vel concilium, quod inde contingeret teneri & celebrari pro unione ecclesiæ, ipse dominus Benedictus accederet. Et propter hanc oblationem & alias considerationes restituta sibi fuit obedientia, quia credebatur quod illa quæ verbo obtulerat, facto haberet adimplere. Et in restitutione obedientiæ inter ipsum dominum Benedictum, & dominos cardinales fuerunt initæ certæ conventiones sub instrumentis publicis, inter quas una fuit, quod promisit seu intendebat ipse dominus Benedictus convocare & tenere concilium suæ obedientiæ super bono regimine ecclesiæ & unione ecclesiæ prosequenda; & licet de hac fuisset facta specialis mentio in castro Raynaldi, & Ponte Sorgæ diœcesis Avenionensis, in instrumentis ibidem confectis; tamen dominus Benedictus conatus fuit

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

fuit ex post, ut notarii instrumenta in formam publicam redigerent, illo articulo de convocando concilio prætermisso, contra veritatem rei gestæ. Et quia camerarius domini Albanensis, qui fuerat unus de rogatis notariis, hoc facere recusavit, ne crimen falsi incurreret, fuit per dominum Benedictum sub arresto tentus in curia per annum & ultra, & factæ sibi graves comminationes incarcerationis, & quod igni traderetur, nisi hoc faceret. Sed in illo fuit firma constantia, adeo quod minis & terroribus ad hoc induci non potuit. Et per hoc patuit evidenter, quod dominus Benedictus servare nolebat promissa de via concilii convocandi, & minus prosequi pacem ecclesiæ per viam cessionis, de qua facta sibi restitutione etiam verbum audire nolebat. *

* al. noluit.

IX. Exactis ex post aliquorum temporum intervallis, dominus Benedictus suos destinavit nuncios ad dominum Bonifacium; & licet notificaverit dominis cardinalibus, quod mittebat pro facto unionis, ut dicebat, tamen ad quid mittebat, & quæ debeant ibidem tractare, seu prosequi, ipsis dominis cardinalibus omnino occultum tenuit, prout & alias semper erat facere assuetus, quando ad dominum Bonifacium nuncios destinabat. Et prædicti nuncii, ut ex post dictum fuit, ipsum dominum Bonifacium requisierunt de via conventionis ipsius, & domini Benedicti in uno loco de via compromissi, quam justitiæ appellabant, & quibusdam aliis. Et licet tunc in domino Bonifacio non fuit reperta dispositio ad unitatem ecclesiæ prosequendam: tamen ipso domino Bonifacio tunc infra breves dies defuncto, adhuc nunciis Benedicti Romæ existentibus, domini cardinales qui domino Bonifacio adhæserant, ipsos requiri fecerunt, quod si a domino Benedicto habebant mandatum seu potestatem de via cessionis offerenda, hoc eis notificarent: quia eo casu ipsi domini cardinales erant dispositi ab electione cessare, & negotio unionis intendere: & si de hoc mandatum non habebant, quod mitterent super hoc ad dominum Benedictum, & ipsi erant dispositi expectare responsum. Qui quidem nuncii responderunt, quod nullum habebant mandatum de via cessionis offerenda: & per hoc non intendebant mittere ad dominum Benedictum, quia via cessionis non erat bona.

X. Subsequenter mortuo dicto domino Bonifacio, præfati reverendissimi domini cardinales in conclavi existentes, inter quos erat D. Cosmatus tunc cardinalis Bononiensis appellatus, postea assumptus in Innocentium VII. antequam ad electionem procederent, ordinaverunt certa, quæ tunc videbantur utilia pro unione ecclesiæ procuranda & facienda, prout in instrumento super hoc confecto latius continetur. Et quia electo post præmissa per ipsos dominos cardinales, qui tunc Romæ residebant, D. Innocentio prædicto, satis infra breve apparuit evidentia facti, quod illa quæ fuerant per ipsos dominos cardinales prævisa & ordinata pro bono unionis, non fuerant ad pacem introducendam sufficientia, malitia penitata hominum: propterea infra breve tempus defuncto D. Innocentio præfato antequam ipsi DD. cardinales ad electionem vellent procedere, in conclavi existentes inter se magno zelo disposuerunt ad fortia manus ponere: ideo statuerunt & ad invicem promiserunt, & convenerunt, juraverunt, & solemniter se voto adstrinxerunt, quod si eorum aliquis in papam assumeretur pro unione in Dei ecclesia reducenda, & schismatis extirpatione, renunciaret papatui, & juri quod sibi posset competere in illo, dum tamen Benedictus pariter renunciaret vel moreretur: dummodo DD. cardinales, qui domino Benedicto adhæserant, vellent sic convenire cum dominis cardinalibus Romæ existentibus, quod sequeretur electio unius veri & indubitati pastoris & summi pontificis, ut in instrumentis super hoc confectis plenius continetur. Et specialiter prædicta juravit dominus Angelus Corario, tunc cardinalis Constantinopolitanus vulgariter nuncupatus, & postea in papam ab ipsis dominis cardinalibus electus: qui interrogatus per bonæ memoriæ dominum Florentium, priorem doctorum dominorum cardinalium, ut consentiret electioni de ipso factæ, dixit consentire, & non velle contradicere voluntati Divinæ, tantum ut daret unionem & pacem ecclesiæ. Et post Gregorius nominatus, prædicta de novo juravit & voto firmavit, & instrumenta super hoc iterato manu propria sub nomine Gregorii subscripsit, ut in ipsis instrumentis plenius continetur. Misitque litteras suas sub media bulla bullatas fere ad omnes principes, & notabiles communitates, universitatesque studiorum præmissa continentes, & quod vellet ea observare inviolabiliter. Et post sui coronationem in consistorio generali, de novo prædicta omnia & singula promisit, vovit & juravit, præsente multitudine cleri, & populi copiosa, increpando prædecessores suos, quod tantum neglexerant in dando unionem & pacem ecclesiæ. De quibus fuit velut Angelus Dei multipliciter commendatus, & fuisset per amplius si perseveraſſet in inceptis juratis & voto toties repetito firmatis.

XI. Item ipse dominus Gregorius per suas litteras & nuncios, prædicta per eum jurata, & voto firmata, notificavit domino Benedicto in Massilia residenti: requirens eum, ut prædictis vellet annuere. Quod fecit tandem, attractus & quodammodo invitus, nec sic simpliciter ut dominus Gregorius, licet per dominos cardinales & nuncios domini Gregorii fuisset sæpius solemniter requisitus, ut simpliciter consentiret, ut decerat & faciebat dominus Gregorius. Immo voluit partem sibi servare in electione futura, quod non fecerat Gregorius, dum dixit in suis litteris: dummodo Gregorio domini cardinales adhærentes velint nobiscum & fratribus nostris taliter convenire, quod sequatur canonica electio; prout in litteris dicti domini Benedicti, responsivis litteris dicti domini Gregorii, & eidem missis, latius continetur. Ita quod ex modo agendi, loquendi, & circumstantiis evidentibus deprehendebatur, quod dominus Benedictus viæ cessionis assentiebat in verbo, non autem in re & effectu. Et de hoc erat oblocutio & fama Massiliæ inter dominos cardinales, & alios quamplures tunc Massiliæ residentes.

XII. Et per antea audito de bona voluntate D. Gregorii, quam habere videbatur ad ecclesiæ unionem, magnificus dominus Malatesta de Malatestis de Pesauro, etiam propriis expensis ad serenissimum dominum regem Franciæ, & ad dictum dominum Benedictum, tanquam fervens zelator hujus sacratissimæ unionis, accedere se obtulit. Qui pro parte domini Gregorii, occasione ipsa, ut ad urbem propterea se transferret, fuit requisitus. Qui postquam cum honorabili comitiva Romam ad exequendum oblata & requisita applicuerat, supervenientibus nepotibus domini Gregorii, scilicet domi-

ANNO CHRISTI 1409.

no Antonio tunc episcopo Montonensi, * & Paulo Corario, idem dominus Gregorius per suos nepotes jam dictos, ut creditur, seductus, & in reprobum sensum datus, variare & evidenter a promissis retrocedere incepit. Nam juxta consilium omnium dominorum cardinalium suorum noluit mittere dictum Malatestam ad legationem prædictam, sed dictum dominum Antonium, cui arcana suæ mentis, (ut creditur, & post facto constitit) aperuit, associatis sibi bonæ memoriæ domino Guillelmo tunc episcopo Tudertino, & domino Antonio de Buccro utriusque juris doctore, ad famam tantum, quia ipsi nescibant secreta, ut ex post dixerunt publice prædicti domini episcopus & Antonius. Immo nec domini cardinales aliquid sciverunt de secretis quæ portavit dominus Antonius ejus nepos, cui dedit unam bullam clausam, cujus continentiam præfati domini cardinales ignoraverunt: quibus per aliam suam bullam de conveniendo de loco habili & decenti mandatum dedit. Per quos oratores tandem concluſum fuit de loco Saonæ cum dicto domino Benedicto & suo collegio, qui & præfatum dominum Gregorium in vim dicti mandati obligarunt, ut in certis terminis declaratis, cum suo collegio deberet ire Saonam: cum certis etiam modificationibus, prout in instrumento super hoc confecto continetur.

* *al.* Mothonensi.

XIII. Item, quod dictus D. Gregorius cum de dicta concordia loci Saonæ notitiam habuisset, ipsam concordiam commendavit, approbavit, & ratificavit, & coram suis dominis cardinalibus & aliis notabilibus personis sæpius affirmavit, quod locus ille sibi placebat, commendando nepotem prædictum, & increpando DD. cardinales qui illum suspectum habuerant dum mittebat; confortando et sollicitando eosdem dominos cardinales, pro accessu ad dictum locum. Cum quibus dominis cardinalibus in diversis consiliis deliberavit, quod si galeas habere non posset, dispositus erat ire in una barchalina, * seu pedes si aliter transire non posset: assentientibus et ad hoc confortantibus etiam dictis dominis cardinalibus. Scripsitque bullas suas serenissimo domino regi Francorum, sollicitando per suos oratores ut ea quæ ipsum tangebant, secundum dictæ conventionis capitula celeri executioni mandaret: ac per fratrem Joannem Dominici, dominum gubernatorem et regentem Januensem, requisivit pro celeri expeditione et executione eorum quæ ad ipsos spectabant. Quæ omnia ex relatione dicti fratris Joannis Dominici per dictum dominum gubernatorem et regentem Januensem fuere integraliter subsecuta. Et similiter communitati Saonæ regratiando de prompta devotione et executione eorum quæ ad ipsos pertinebant, illos hortando in Domino ad ulteriorem prosecutionem, per suas bullas conscripsit, et ab oratoribus et syndicis dictorum communitatum Januæ et Saonæ in Roma existentibus, juxta continentiam conventionis prædictæ, juramentum fidelitatis recepit. Redeuntemque dictum dominum Antonium nepotem suum, pro bonis gestis et meritis in legatione prædicta, in camerarium promovit. Deinde autem idem dominus Gregorius variare et evidenter retrocedere a promissis tam solemniter firmatis et ratificatis incepit, allegans aliquas frivolas excusationes et causas impedimenti: videlicet galearum defectus et inopiam pecuniarum. Nam dum ab oratoribus domini Benedicti in Roma esset requisitus de accessu ad Soanam sine galeis: finaliter respondit, se nullo modo velle ire Saonam sine galeis. Similem etiam responsionem fecit oratoribus serenissimi Francorum regis. Etiam requisiverunt DD. cardinales tunc Romæ existentes, ut attenta indispositione domini Gregorii ad unionem, se declararent, an vellent Saonam accedere juxta promissa: eos etiam rogantes, ut si interim dominus Gregorius decederet, non procederent ad electionem futuri præsidentis. Qui de mandato domini Gregorii responderunt, quod ipsi facerent debitum eorum. Quoad secundum quæsitum responderunt etiam de suo mandato, quod ipsi non poterant obligare absentes, sed instarent cum D. Gregorio, ut super hoc constitutionem faceret validam. Quam constitutionem facere promisit, ut apparet per instrumentum publicum, manu domini Francisci de Montepolitiano. Sed tamen postea recusavit, ut scilicet etiam post mortem suam, quantum in se foret, sicut in vita, unionem impediret. Et licet galeæ, quas etiam a domino gubernatore Januæ in Janua dictus nepos suus requisiverat, & capitaneum, videlicet dominum Joannem Ultramarinum, sibi exhibitæ & oblatæ fuissent per oratores serenissimi regis Franciæ, etiam cum juramentis capitanei & patronorum, ac etiam obsidum datione de filiis & nepotibus prædictorum, & alia qualibet securitate: illas tamen recusavit, quamvis galeæ prædictæ oblatæ sibi fuerint armatæ, vel tantum corpora galearun cum fulcimentis omnibus, ut si confidere noluisset de hominibus Januæ, armare potuisset de suis, licet prius acceptasset dicta corpora galearum. Et similiter ire per terram omnimode recusavit, non obstante quod per consilia jurisperitorum extiterit eidem D. Gregorio consultum, quod per terram transire tenebatur, si non habebat galeas.

* *al.* barchella.

De pecuniis autem, quas multas exegit a clero magnæ partis suæ obedientiæ, occasione unius caritativi subsidii per ipsum impositi, ut iret Saonam causa prosequendi unionem, ut in suis bullis desuper confectis plenius continetur, pro expensis necessariis extitit sufficienter provisum: licet inter nepotes & consanguineos suos non in facto unionis, ut in bullis suis narrabat, easdem distribuerit. Nec etiam idem dominus Gregorius voluit constituere procuratorem ad renunciandum, & Saonam transmittere: licet promisisset idem dominus Gregorius per instrumentum publicum in certos casum & eventum, quod si ire non posset aut nollet ad dictum locum Saonæ, idoneum mitteret procuratorem infra dictum terminum, cum pleno & sufficienti mandato & potestate ad faciendum ea quæ ipse facturus esset, si personaliter adesset, secundum juramentum & votum emissum, & secundum formam contractus facti in conclavi Romæ.

XIV. Item, quod licet dictus dominus Gregorius, maxime ad importunam instantiam dominorum cardinalium, qui conabantur Saonam appropinquare, versus Senas accedere dixisset: tamen dum in civitate Viterbii resideret, totis conatibus quæsivit se Perusium transferre, qua via se elongabat ab accessu Saonæ, nisi cardinales se in hoc sibi efficacius opposuissent: quorum quasi devictus instantia, versus Senas suos gressus direxit. Et cum ibidem resideret, & instaretur quod iret Saonam, dixit, per Lombardiam ad terras marchionis Montisferrati velle transire, & ibi morari & tractare de alio loco:

ANNO CHRISTI 1409.

co: & clare dicebat nolle ire Saonam, quæ via totaliter erat indispositа, & impossibilis videbatur, tam propter hiemem, quam guerras tunc instantes. Et hæc omnia ex mala intentione ad impediendum prosecutionem & conclusionem sacratissimæ unionis fieri evidenter apparebant. Sperabat enim ad aliquem locum declinare per viam illam, in quo fortiorem se reputasset. Et dominis cardinalibus totaliter inhibuisset, ut amplius non loquerentur de materia unionis, sicut in Luca postea fecit: sed resistentibus dominis cardinalibus propter indispositionem prædictam, & quia ipse dominus Gregorius quærebat se divertere ad loca ubi potentior esset pro recedendo totaliter a prosecutione unionis prædictæ, ut supra dictum est, eumdem pro maiori parte sequi excusantes, dum eum requirerent ut eos permitteret ire Saonam, & debitum eorum facere, secundum quod promiserant, etiam de suo mandato negavit expresse. Et replicato per cardinales ut vellet se supponere juri, & stare consilio universitatis Bononiensis, Parisiensis, Senensis, vel Romanæ curiæ, an cardinales tenerentur Saonam accedere, etiam eo nolente recusavit, dicens: „ Ego sum papa, „ nec habeo me alicujus subjicere consilio, im„ mo ego sum supra jus, & meæ sententiæ de„ betis vos conformare in totum: " in hoc dominos cardinales ne debitum suum facerent quantum poterat prohibendo. Tractarunt demum præfati domini cardinales, ut ad locum Petræsanctæ, dominii Lucani, unus ipsorum, scilicet dominus Gregorius, se transferret, quem locum de Petrasancta per prius per suos oratores obtulerat domino Benedicto moranti in Saona, videlicet per protonotarium de Utino, scilicet magistrum Jacobinum Physicum, abbatem de Pratalia, & dominum Franciscum Justinianum de Venetiis; & dominus Benedictus ad Portum Veneris appropinquaret: ex quo de loco Saonæ omnis erat penitus spes sublata, ut mutua vicinitate possent facilius concordare, & materiam unionis juxta eorum vota & promissa perficere. Idem tamen Gregorius tot difficultates posuit, quod pro tunc nullatenus voluit acceptare Petramsanctam, asserens eum locum non sibi securum, licet securissimus sibi esset, ut Lucana civitas: nam ejusdem domini & dominii erat, videlicet dominii Lucani. Qui etiam pro securitate sua voluit sibi domino Gregorio dare in obsidem unicum filium suum: & etiam ipse dominus Lucanus homagium se ei præstiturum offerebat, ac etiam roccam Petræsanctæ ponere volebat in manibus magnifici dominici Berardi de Camerino, vassalli Romanæ ecclesiæ, & tunc stipendiarii domini Gregorii, de quo permaxime confidebat. Quæ omnia negavit, velut ille qui nullam voluntatem habebat ecclesiam uniendi: non obstante quod Lucam iverit sine aliqua dictarum securitatum, quæ utique sibi necessariæ non erant, attenta illius magnifici domini Lucani probata fidelitate.

XV. Tandem loca de Petrasancta, ut præmittitur, prius oblato, & postea recusato, intercedentibus oratoribus Venetis, et devictus precibus et instantia dominorum cardinalium, inclinatus est Gregorius in Lucam. Et ut dominis cardinalibus terrorem incuteret, nec ipsum ita pro unione sollicitarent, voluit habere promissionem expressam a domino Lucano, ut libere posset in dominos cardinales animadvertere: qui tantam affectionem ad unionem habebant, quod mortem non timuerunt, immo tali promissioni consenserunt, quam aliter Dominus Lucanus nullo modo facere dispositus erat. Quem accessum ipse dominus Gregorius male libenter fecit, adeo quod oportuit ipsos dictos dominos cardinales sibi de eorum propria pecunia mutuare tria millia florenorum: de quibus adhuc eis non est plenarie satisfactum, licet ipse aliunde haberet pecuniam necessariam pro accessu ad Lucam. Et dominus Benedictus, instantibus etiam suis dominis cardinalibus, ad locum Portus Veneris, ad finem quod ipsis existentibus in locis propinquis, convenientibus, possent concordare de loco mutuæ conventionis pro mutua cessione facienda, et danda ecclesiæ pace. Et licet tunc plures nuncii, et iteratis vicibus, missi fuerint per dominum Benedictum ad dominum Gregorium, et e contra: numquam tamen domini cardinales partis utriusque scire potuerunt ad quæ prosequenda mittebantur, immo semper fuit eis ipsa materia occultata. Et ulterius dominus Benedictus continue in civitatibus Senarum et Lucanæ, tenuit quosdam suos servitores, et familiares et speciales, magistrum Simonem Salvatoris decretorum doctorem, fratrem Avenionensem ordinis Prædicatorum, et quosdam alios, qui absque conscientia dominorum cardinalium, de nocte et secretis horis familiaria et secreta colloquia habebant cum domino Gregorio et ejus nepotibus, pluries et frequenter. Et vice versa idem dominus Gregorius tenebat cum dicto domino Benedicto quemdam Michaelem de Pisis suum secretarium in Portu Veneris, qui etiam cum dicto domino Benedicto, et suis, sua secreta consilia tenebat et habebat. Ex quibus velut evidentibus indiciis, insurrexit in Luca et Portu Veneris fama et communis reputatio, prout hodie peramplius est, quod inter dominos Gregorium et benedictum, erat mutua collusio: quia circa loca ad invicem, sic difficultarent hoc negotium electionis locorum et concordiæ, quod nunquam ad mutuam cessionem devenirent. Et evidentius patebat fere omnibus in dictis locis existentibus ipsorum collusio, quia circa loca ad invicem nominata, tantas ipsi duo contendentes de papatu adhibebant difficultates, circa securitates et munitiones castrorum eis tradendas, superfluas, et adeo difficiles, quod poterant impossibilitati æquari: et sic difficultaverunt ad invicem istud negotium electionis locorum, quod nulla inter eos fuit concordia de loco in quo haberent convenire pro mutua cessione facienda. Nolentes ipsi duo de papatu contendentes sequi consilia suorum cardinalium, immo penitus illa voluntarie et sine causa refutabant. Et tamen domini cardinales cum domino Gregorio instarent, ut vellet de loco aliquo concordare, respondit: „ Frustra fieret ta„ lis concordia loci, quia ego scio, quod do„ minus Benedictus nullo modo est dispositus „ cedere. " Unde autem talis notitia venerit, non apparet nisi ex mutua collusione.

XVI. Præterea ut evidentius appareat de ipsorum dominorum contendentium de papatu collusione: est veritas notoria, quod quando domino Benedicto fiebat mentio, quod si dominus Gregorius non faceret debitum suum juxta vota per ipsum præstita, multi sibi adhærentes subtraherent sibi obedientiam, hoc sibi displicebat, et dissuadebat hoc fieri. Nam egregiis et notabilibus viris dominis Masio de Albitis militi, et Laurentio de Rodolph. ** decre-

** al. Alvitis al. Rodolfis.

ANNO CHRISTI 1409.

decretorum doctori, & Nicolao de Uſano, civibus & oratoribus Florentinis, ad ipſum dominum Benedictum pro cauſa unionis profectis in Portum Veneris, expreſſe dixit non debere fieri ſubtractionem domino Gregorio. Necnon & certos ſuos nuncios diu tenuit in civitate Florentina, priorem ſcilicet ſancti Maximini in Provincia, & Joannem de Burgo, ad finem ut procurarent, prout & fecerunt, poſſe tenus, ut per inſigne commune Florentiæ nulla fieret ſubtractio, vel alia novitas, domino Gregorio contumaci, & omnino indiſpoſito ad pacem eccleſiæ. Pari modo dum facta extitit mentio domino Gregorio & ſuis nunciis, quod ſi dominus Benedictus non faceret debitum ſuum circa pacem eccleſiæ, ſibi adhærentes ſubtraherent obedientiam: dominus Gregorius, & ſui nuncii hoc diſſuadebant fieri, dicentes, quod hoc non bene fieret. Et ſic fovebant & nutriebant notorie ſchiſma verbo & facto, & impedimenta præſtabant paci & unitati eccleſiæ procurandæ: habentes quidem facies diverſas; quia quilibet appetebat & appetit habere papatum in ſolidum, ſed cauſas habent ad invicem colligatas, ut de vanitate conveniant. Et convenerunt in idipſum, videlicet ad difficultandum ſic iſtam materiam voluntarie & ſine cauſa; ut nunquam perveniatur ad mutuam ceſſionem, nec ad pacem eccleſiæ & ſchiſmatis extirpationem. Et ulterius ipſi duo contendentes de papatu pati noluerunt, immo inhibuerunt dominis cardinalibus, ut de pace eccleſiæ non tractarent, ſed totus tractatus relinqueretur ipſis duobus; quia ipſi ad invicem eſſent bene concordes, prout & fuerunt ac ſunt, ad impediendum pacem eccleſiæ, & procurandum ſchiſmatis prorogationem ac perpetuationem.

XVII. Exiſtentibus autem præfatis DD. Gregorio & Benedicto in Luca & Portu Veneris, poſt multas oblationes & recuſationes locorum factas hinc inde, ut negotium dilataretur: tandem fuit oblatus locus in Liburno per oratores D. B. cum communi æqualitate dominii, & roccarum & oppidi, a mutatione pecuniarum, licet finalis deſtructio unionis fuiſſet, ſi ipſi habuiſſent totale dominium loci conventionis. Et licet dominus Gregorius omnem tractatum rumpere illico voluiſſet: tandem devictus inſtantia cardinalium, dixit ſe velle mittere ad videndum locum, & ſi habilis erat, acceptaret. Legatoſque per hoc elegit reverendiſſimos patres quondam dominum Florentinum, dominum Militenſem, magnificum dominum Malateſta de Malateſtis de Penſauro, Paulum Corario ejus nepotem, & Bartholomæum de Zamisbenis *, cardinalibuſque dixit, ut invenirent pecuniam pro ejus acceſſu. Petiit enim per organum magnifici domini Malateſtæ de Penſauro a cardinalibus, pro eundo de Luca ad Liburnum, triginta millia Florenorum. Et eſt una parva dieta, licet cardinales obtulerint ſibi duorum millia * Florenorum. Videte ergo quomodo ſuam diſcooperuit voluntatem. Tamen cum cardinales modum darent, ut haberent pecunias neceſſarias pro acceſſu; finaliter ad videndum noluit mittere ad dictum locum, eumque inhabilem recuſavit pro ſuæ libito voluntatis. Qua recuſatione, ſicut præmittitur, facta, apertum & notum fuit per egregios viros veræ unionis amatores nuncios & oratores Venetorum, a quibus ipſe Gregorius traxit originem, ut acceptarentur, pro ipſis duobus contendentibus & ſuis, loca de Carreria pro domino Gregorio, & de Avenſa pro domino Benedicto, ad invicem vicina, & conſiſtentia in obedientia domini Gregorii. Et licet nuncii domini Benedicti verbo & non in effectu in hoc conſentirent; tamen D. Gregorius illa expreſſe refutavit, ſine quacumque rationabili cauſa. Immo nec mittere voluit ad videndum eumdem locum de Carreria ſi habilis erat, ſed ſolum pro libito voluntatis eum recuſavit; licet dictus locus de Carreria exiſtit & exiſtat magis habilis & idoneus, quam ſit locus de Avenſa; & dominus Lucanus omnimodam ſecuritatem, necnon & fortalitium in Carreria conſtitutum, eidem domino Gregorio offerret, * & contra illa, quæ alias obtulerat, cum per prius obtuliſſet omnia loca obedientiæ ſuæ. Et hoc fecit contra concilium & voluntatem dominorum cardinalium tunc in Luca exiſtentium, & etiam contra concilium oratorum, principum notabilium, & communitatum tunc ibidem præſentium, in magnam ſui infamiam: quia evidenter cunctis apparebat quod ipſe dominus Gregorius nullatenus curabat de pace eccleſiæ, nec ſchiſmatis extirpatione.

XVIII. Videntes autem domini cardinales in Portu Veneris exiſtentes, negotium pacis in rupturam venire: ipſi, ſeu eorum major pars, ſupplicaverunt domino Benedicto, & conſuluerunt, ut non teneret tot galeas nec gentes armigeras in tanto numero, ne occaſione hujuſmodi, tractatus pacis poſſet impediri; & quod vellet condeſcendere ad aliquem locum eligendum in terra conſiſtentem, & aliqualiter a mari remotum, quia dominus Gregorius refutabat loca maritima. Ipſe tamen D. Benedictus præmiſſa nullatenus facere voluit; immo frequenter & publice reſpondit, quod nullo modo pro hac cauſa dimitteret loca maritima; & fruſtra ſibi dicebatur ſeu conſulebatur contrarium, quia ipſe volebat unum pedem tenere in aqua, & alium in terra, & quod nullo modo dimitteret galeas aut gentes armigeras, immo potius numerum augmentaret & augeret; & pro his tenendis ſeu agendis impigneraret, ſeu alienaret omnia bona & proprietates Romanæ eccleſiæ quando ſibi videretur, prout & fecit in magnum detrimentum Romanæ eccleſiæ, caſtra particularia eccleſiæ Avenionenſis, ad ſummam quadraginta millia ducatorum, ſine cauſa & voluntarie. Per quæ evidenter et notorie oſtendebat, quod in verbo, et non in re et effectu, quærebat unionem, et quod nullo modo volebat renunciare, ſed manere in illo ſtatu quamdiu viveret in humanis, et ſic difficultare negotium, ut numquam via ceſſionis in verbo concordata poſſet habere effectum. Et de hoc erat communis vox et opinio famaque pubblica in Portu Veneris, et fere inter omnes curiam ipſius domini Benedicti ſequentes.

XIX. Item, pari modo D. Gregorius alienavit multa bona eccleſiæ Romanæ mobilia pretioſa, ut mitras pretioſas, libros, et alia nobilia jocalia; necnon et terras notabiles, ut Romam, Peruſium, Beneventum, Tudertum, et alias in Marchia, et alibi exiſtentes, et provincias maritimæ et Campaniæ, pro certa pecuniarum ſumma; ad ditandum ſuos fratres, nepotes, et alios agnatos ſuos, etiam de patrimonio Jeſu Chriſti, etiam ad procurandum ſibi fautores in ſchiſmate, illos ſaltem quibus hæc alienabat.

XX. Item, quod idem dominus Gregorius, loquentes ſibi vel aliis, ubi ad ejus notitiam veniebat, de ſuo debito, videlicet renunciatione et aliis

* al. Samabonis.

* al. ducatorum.

* Forte, & cetera illa, H.

ANNO CHRISTI 1409.

& aliis fiendis per eum ad unionem ecclesiæ, odio habuit, illosque carceri mancipavit, & alias fecit multipliciter molestari, & inter alios magistrum Michelinum de Novaria scriptorem litterarum apostolicarum, procuratorem ordinis Carmelitarum, qui in quodam sermone dictum dominum Gregorium exhortatus, ut servaret vota & juramenta sua in conclavi emissa pro unione habenda; & unum familiarem domini cardinalis Laudensis, qui ante palatium in Senis clamabat, ad Saonam, ad Saonam.

XXI. Demum domini cardinales, seu eorum major pars, ne tantum Dei negotium veniret in rupturam, consuluerunt & supplicaverunt domino Benedicto, ut pro loco mutuæ cessionis offerret civitatem Pisanam, alias per ipsum oblatam cum publico instrumento, & quam dominus Gregorius non poterat recusare, cum alias ipsam obtulisset. Et quod vellet ipse dominus Benedictus contentari de communibus & sufficientibus securitatibus: & quod non peteret ita exactas, ut solitus erat petere, cum per hoc daret causam rupturæ. Ipse respondit, quod nullatenus dictam civitatem Pisanam offerret, vel sibi oblatam acceptaret, reputans valde temerarium hoc sibi consulere. Dixit etiam, quod semper intendebat petere securitates alias per ipsum postulatas, & de aliis, quæ essent minores nullatenus contentaretur, quidquid sibi diceretur vel consuleretur. Per quæ evidenter colligitur, & tunc omnibus apparebat, quod viam cessionis nullatenus intendebat prosequi; sed sic eam difficultare, ut numquam posset habere locum, & de hoc erat communis vox, fama & reputatio.

XXII. Consequenter domini cardinales in Portu Veneris existentes, seu eorum major pars, videntes quod inter dominum Gregorium & dominum Benedictum nulla erat concordia super loco mutuæ conventionis, nec in futurum sperabatur esse, quia quod unus ipsorum offerebat, alter voluntarie refutabat: ne tam necessarium fidei & animarum saluti negotium, in desperationem & totalem rupturam deveniret, supplicaverunt & consuluerunt domino Benedicto, quatenus offerret se renunciaturum per procuratorem habentem ad hoc speciale & irrevocabile mandatum, domino Gregorio renunciante in persona propria, vel per procuratorem habentem similem potestatem. Ostenderuntque ipsi domini cardinales, seu eorum major pars, ipsi D. Benedicto, quod hoc tenebatur facere de necessitate salutis, & se morti exponere pro extirpatione schismatis, & unione in Dei ecclesia reducenda. A quo præfati domini cardinales nullum responsum habere potuerunt: sed perpenderunt satis evidenter ex indiciis & modis, quod hoc facere nullatenus intendebat, prout & rei probavit eventus, & præsens testatur experientia. Et in eadem opinione fuit dominus Gregorius, qui cum semel in publico E diceret, quod numquam per procuratorem renunciaret, licet sibi contrarium per dominos cardinales consuleretur, quibus per anteá se obtulerat per procuratorem renunciaturum, ut supradictum est: fuit sua responsio negativa per archiepiscopum Tarraconensem nuncium domini Benedicti, tunc in sua presentia constitutum, publice laudata, & multipliciter commendata. Ex quibus evidenter & notorie constitit, quod nec per se, nec per procuratorem, ipsi contendentes renunciare volebant, sed potius ecclesiam in schismate & divisione tenerent, quamdiu vitam ducerent in humanis. Et in hoc apparuit eorum collusio & concordia: maxime quia idem archiepiscopus Tarraconensis, specialis familiaris domini Benedicti, multa colloquia secreta habuit, rejectis sociis suis, cum domino Gregorio, & ejus nepote tunc camerario, & aliis suis secretariis. Ex quibus insurrexit vehemens suspicio in Luca & fama communis, quod inter ipsos duos contendentes de papatu erat collusio, & damnata concordia; & quod sic difficultarent hoc negotium, ut numquam in diebus suis ad mutuam cessionem deveniretur.

ANNO CHRISTI 1409.

XXIII. Item, dominus Gregorius in Luca existens obtulit domino Benedicto locum Pisarum divisum flumine, ita quod unus staret cum suis ab una parte civitatis, alter ab alia. B Quem locum immensissime commendavit, & inter alia dixit, quod iste locus a natura omnia necessaria pro tali conventione habet, adeo quod ad hoc fabricatus penitus videbatur. Et hanc similem oblationem voluit per cardinales fieri: quod & factum fuit in Portu Veneris per organum comitis Campaniæ, dominorum cardinalium oratorem. A qua oblatione resiluit, dicens, ante conclusionem hujus oblationis velle a Florentinis aliqua pacta & securitates: quas, si essent rationabiles, Florentini se obtulerunt facere, dummodo eis declararentur. Quam declarationem nullo modo facere voluit, nec etiam tempus, infra quod deberet Pisas venire, unquam voluit declarare: immo ex C post facto venire Pisas penitus recusavit.

XXIV. Subsequenter dominus Gregorius in Luca existens, nunciis domini Benedicti ibidem existentibus, qui in verbo potius, quam in effectu loci concordiam prosequi videbantur, & nunciis sereniissimi regis Francorum, qui re & effectu unionis materiam promovebant, denegavit salvum conductum prorogare, & de novo concedere: denegans eisdem suam præsentiam & omnem audientiam, nedum super via cessionis, immo super aliis unionem tangentibus, recessum indicendo, & mandando eisdem nunciis ut a dicta civitate Lucana recederent. Dixit etiam idem dominus Gregorius publice & D frequenter, quod via cessionis erat mala & injusta ac diabolica, & quod eam de cetero prosequi nullo modo intendebat, contra juramenta & vota per ipsum præstita notorie, veniendo magnum scandalum ecclesiæ, cum pertinacia & contumacia notoria, a quibus diverti non potuit, etiam luce clarioribus responsionibus sibi factis: concordans in his cum domino Benedicto, qui eodem cupiditatis instinctu asseruit, & publice prædicavit, quod si viam cessionis prosequeretur pro unione habenda, crederet peccare mortaliter, ut in præcedentibus est descriptum. Quæ quantum erroris, etiam fidei oppositi, juxta multorum assertionem contineat, decernat & judicet hoc sanctum concilium in Dei nomine aggregatum.

XXV. De præmissis non contentus dominus E Gregorius, ut majora & evidentiora extirpationi schismatis præstaret impedimenta, & ut haberet cupiditatis suæ & errorum suorum fautores ac defensores, contra juramentum & vota præstita, & in bullis suis scripta, etiam contra concilium dominorum cardinalium, & ipsis absentibus, quatuor de facto, cum de jure non posset, in cardinales promovit, suæ cupiditatis & errorum suorum fautores, ac unionis ecclesiæ notorios impeditores. Adhuc tractatu unionis pendente, oratoribus videlicet domini Benedicti in Luca existentibus, & oratore dominorum cardinalium de mandato domini Gregorii existente

in

ANNO CHRISTI 1409.

in Portu Veneris pro concordia loci, & contradicentibus omnibus cardinalibus, talem profanationem fecit. Et ideo contradicebant, quia de jure communi non poterat, cum talis profanatio esset notorie destructio unionis ecclesiæ. Et mala malis addens, ac pejora pejoribus, ac pacis ecclesiæ evidentiora impedimenta, dominis cardinalibus tunc in Luca existentibus paulo ante prohibuit & interdixit sub magnis pœnis, privationis videlicet dignitatum & beneficiorum, ac perjurii, quas ipso facto voluit incurrere, ne exirent civitate Lucana, nec per se, nec per medias personas participarent cum nunciis dicti domini Benedicti, & domini regis Franciæ, & ne auderent se insimul congregare. Quæ duo ultima mandata clare contra unionem erant; nam nisi tractaretur cum oratoribus domini Benedicti, non poterat unio procurari; & sic contra juramenta sua & cardinalium: nec etiam unio tractari poterat sine cardinalium congregatione. Et hoc revocare noluit: nec alias extirpationi schismatis intendere, quantumcumque fuit monitus & requisitus per dominos cardinales, & quamplures alios viros notabiles. Et quia domini cardinales tunc in Luca existentes, non obstantibus præmissis, intendebant & laborabant ut finis imponeretur schismati per viam cessionis juratæ, & voto firmatæ etiam per eos & eorum quemlibet, pro qua consequenda jurarunt nihil omittere de contingentibus, utilibus, necessariis, aut quomolibet opportunis; nec ab his retrahi poterant minis vel terroribus: D. Gregorius deliberavit cum suis, aliquos ex ipsis dominis cardinalibus capere & carceri mancipare, & aliquos tractare durius. Quod & fecisset certa die in suo domo & palatio adunatis in magno numero armigeris, nisi per dominum Lucanum, & ejus providentiam fuisset caute & honeste obviatum.

XXVI. Videntes autem tunc domini cardinales in Luca existentes domini Gregorii pertinaciam, contumaciam, & dispositionem notoriam, nedum in via cessionis juratæ, voto firmatæ, & in verbo cum domino Benedicto concordatæ, immo & ad omnem aliam viam per quam haberi posset unio; & quod ipsi D. Gregorio, absque gravi offensa Dei & schismatis perpetuatione, ac fautorio multorum eorum detrimento fidei, & notorio ac evidenti periculo animarum ac ecclesiæ desolatione irreparabili, non poterant adhærere, nec vota, nec juramenta per ipsos præstita observare: ipsi DD. cardinales tunc in Luca existentes, seu eorum duæ partes, & finaliter omnes, uno dumtaxat excepto, ab ipso D. Gregorio recesserunt, & ad hanc civitatem Pisanam, velut ad locum tutum se transtulerunt, cum firma intentione & proposito, ut se conjungerent cum DD. cardinalibus, qui D. Benedicto adhærebant, ad finem ut ipsis simul unitis, utilius & liberius possent extirpationi schismatis intendere, prout vigore instrumenti in conclavi celebrati obligabantur, & tenebantur, & secundum multorum valentium doctorum consilia per ipsos DD. cardinales habita in Senis, de mandato expresso dicti D. G. expresse tunc dicentis, quod contentabatur quod haberent consilia, & secundum consilia procederent: impedimentis, pertinaciis, & indispositionibus notoriis dominorum Gregorii & Benedicti non obstantibus, cum evidenter foret notorium, quod si attenderetur ipsorum dominorum Gregorii & Benedicti voluntas, numquam ipsis viventibus extirparetur schisma, sed potius perpetuaretur, & Christi caractere insigniti, erroribus involverentur ex eorum factis, dictis & damnatis persuasionibus a cunctis Christi fidelibus detestandis.

XXVII. Molestè autem gerens dominus Gregorius recessum dominorum cardinalium, & de statu suo dubitans, per suos armigeros insequi fecit bonæ memoriæ cardinalem Leodiensem, quamplurimum affectatum ad unionis procurandum bonum, dato dictis suis amigeris mandato crudeli, ut ipsum quondam dictum dominum cardinalem ad D. Gregorium vivum reducerent, vel incisum per frusta. Ecce mandatum pontificis adeo crudele, ut videretur impius Menelaus contra Oniam sacerdotem sanctum ab inferis rediisse, cuncta dissipans & civitatem inficiens bonorum sanguine cruento. Sed Altissimus, qui bonis assistit & malis conciliis obviare consuevit, sic protexit ipsum quondam dictum dominum cardinalem, ut in sicariorum manus non incideret, sed a Domino protectus, ad locum Libræfactæ Pisani districtus, salvus & incolumis perveniret. Deinde die sequenti tam ipse bonæ memoriæ cardinalis Leodiensis, quam alii domini cardinales qui de Luca recesserant, ad hanc civitatem Pisanam se personaliter contulerunt. Exposita tamen extitit domus ipsius quondam domini cardinalis in Luca existens prædæ rapaci, & bona mobilia ibi reperta fuerunt violenter ad domum tunc camerarii & nepotis domini Gregorii apportata. Et idem creditur quod fuisset factum de aliis dominis cardinalibus, nisi per dictum dominum Lucanum extitisset obviatum.

XXVIII. Ex quo vero domini cardinales in civitatem Pisanam convenerunt, voluerunt adhuc laborare ut dominus Gregorius debitum suum faceret, & veritatem agnosceret, ac ad unitatem ecclesiæ procurandam procederet juxta vota & juramenta per ipsum præstita. Et de his fecerunt ipsum requiri & exhortari, primo per eorum litteras, secundo per dominum cardinalem Burdegalensem, tertio per duos notabiles episcopos, videlicet Varmiensem & Lubucensem *, qui licet exhortationibus piis, humilibus supplicationibus, & rationibus luce clarioribus institerint, ut ipse D. Gregorius pertinacia deposita veritatem agnosceret, vota & juramenta servaret, & ulterius paci & unitati ecclesiæ se obicem non poneret in suæ animæ detrimentum, & ecclesiæ scandalum, offerendo eidem quod in casu quo promissa faceret, ipsi domini cardinales omnem honorificentiam & adhærentiam debitam præstarent & exhiberent. Requirentes eumdem, ut ad civitatem Pisanam veniret, ad quam venire debebat, quia ipsam obtulit, & in sublimibus commendavit, quam etiam offerri fecit per ipsos dominos cardinales, & promitti quod ad ipsam irent, ut supra plenius tractatum est, vel si venire nollet, per procuratorem renunciaret. ipse tamen dominus Gregorius, velut in cor durum datus, acquiescere noluit, omnia contemnens, & in sua solita permanens pertinacia, impedimentis & erroribus antedictis.

XXIX. Demum quatuor ex dictis dominis cardinalibus, qui ad Pisanam se transtulerant civitatem, cum quatuor ex DD. cardinalibus qui domino Benedicto adhærebant, in Liburno diœcesis Pisani, de voluntate D. Benedicti & totius ipsorum collegii convenerunt ad tractandum de unione ecclesiæ celeriter procuranda. Et quia dominus Benedictus de tribus suis cardina-

* al. Barinensem & Lubricensem.

ANNO CHRISTI 1409.

dinalibus ad hoc deputatis confidentiam non habebat juxta ſuæ conſiderationis intentum: adjunxit eiſdem quatuor ſuos familiares, videlicet Rotomagenſem quondam, Toloſanum & Tarraconenſem archiepiſcopos, ac magiſtrum generalem ordinis Prædicatorum. Et his omnibus exiſtentibus in Liburno, poſt aliqua colloquia, aperta fuit inter eos via concilii generalis utriuſque partis & obedientiæ in uno loco partium Italiæ convocandi, ad finem, quod ibidem duo de papatu contendentes renunciarent juxta concordata juramento & voto firmata; alias in eorum contumaciam provideret concilium & eccleſia congregata, ut foret ſecundum Deum Divinas & canonicas ſanctiones providendum. Quæ via ſic aperta, velut neceſſaria & canonica, accepta & grata fuit omnibus dom. cardinalibus partis utriuſque ibidem exiſtentibus, & aliis per dominum Benedictum, ut præmittitur, deputatis, qui dominum Benedictum de hac via concilii ſic aperta certificaverunt, & ex poſt retulerunt, quod ipſe dominus Benedictus erat contentus de via concilii ſic aperta. Et idem retulit in Liburno magiſter Simon Salvator decretorum doctor, ipſius domini Benedicti familiaris, ad hoc deſtinatus. Et ex poſt antequam D. Benedictus a Portu Veneris recederet, ſcripſit litteras credentiales dominis Præneſtino, de Thureio, & ſancti Angeli, in Liburno exiſtentibus, per ſacriſtam Magalonæ, qui in vim credentiæ ipſis expoſuit, quod dominus Benedictus erat receſſurus ad partes Cataloniæ; & quod erat contentus ipſe dominus Benedictus, quod ipſi domini cardinales proſequerentur viam motam generalis concilii utriuſque partis & obedientiæ; & quod ipſe dominus Benedictus erat diſpoſitus dimittere aliquos de ſuis ad iſtam materiam proſequendam una cum ipſis dominis cardinalibus prædictis, dummodo a Gubernatore Januæ poſſet pro illis ſalvum conductum habere.

XXX. Concluſo vero tractatu de via generalis concilii in Liburno inter dictos cardinales prædictos utriuſque partis, & alios deputatos per dominum Benedictum: ſubito dominus cardinalis de Chalento, tres archiepiſcopi prædicti, & generalis ordinis Prædicatorum, e Liburno receſſerunt. Et ad Portum Veneris accedentes retulerunt domino Benedicto, quæ geſta fuerant: & eidem conſuluerunt domini cardinales tunc in Portu Veneris exiſtentes, & alii prælati ſui conſiliarii & familiares, ut omnino ſequeretur & amplecteretur viam concilii generalis utriuſque partis, de quo apertum fuit in Liburno inter cardinales partis utriuſque. Quorum ſprevit concilium, & mutata voluntate deliberavit ad Perpinianum accedere: & volens viam generalis concilii utriuſque partis impedire, ibidem publicavit, quod in feſto omnium Sanctorum in loco Perpiniani teneret concilium ſuæ obedientiæ. Dominus etiam Gregorius in Luca audiens & per D. Benedictum certificatus, quod DD. cardinales concluſerant de via concilii utriuſque partis: etiam deliberavit e Luca recedere. Et volens pariter viam concilii generalis utriuſque partis impedire, ibidem publicavit, quod teneret concilium ſuæ obedientiæ & partis in feſto Pentecoſtes futuro in provincia Aquilejenſi, vel exarchatu Ravennatenſi. Per quæ concilia ſic diviſa, & in locis adeo remotis ac diverſis terminis, etſi impediri poſſet pax eccleſiæ juxta intentionem ipſorum duorum contendentium de papatu, qui una colluſione ac concordia damnata in hanc vanitatem conveniebant: nullo tamen modo poterat ſchiſma extirpari, ſed potius nutriri & foveri in magnum eccleſiæ detrimentum, & periculum animarum.

XXXI. Et poſt dominus Benedictus de menſe Junii proxime præteriti receſſit a Portu Veneris, ſuos greſſus dirigens ad regem Aragonum, & ad locum Perpiniani applicuit, nullo alio dato ordine ad ſchiſmatis extirpationem, immo tractatu pacis rupto, & proſecutione unionis eccleſiæ omnino deſerta, in dicto loco Perpiniani de menſe Septembris proximi præteriti promovit de facto quinque in cardinales, ſuos familiares, opinionum ſuarum & viarum in impedimentum unionis tendentium ſequaces, & pertinaces defenſores. Et pari modo dominus Gregorius de Luca recedens, & de unione eccleſiæ nullo modo curans, novem de facto in cardinales promovit. Et hæc per ipſos facta ſunt colluſione mutua, & concordia damnata, ut evidenter oſtendunt eorum facta & dicta in impedimentum unionis concurrentia: per hoc credentes plures habere ſequaces & defenſores, & facilius viam generalis concilii utriuſque partis impedire.

XXXII. Et poſt dominus Benedictus, cum fuit in Perpiniano, antequam ſuum inchoaret particulare concilium in impedimentum unionis, & ut ſuum concilium particulare majoris videretur auctoritatis, tres alios ſuos familiares in patriarchas promovit, & tales, qui contra ſuam voluntatem veritatem dicere non auderent: & demum per plures dies tenuit ſuum particulare concilium, in quo interfuerunt fere quadraginta prælati, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates. Et ibidem legi fecit ſecundum ſe ſuæ aſſumptionis modum, & quæ fecerat pro unione habenda: ſed non fuerunt ibi deſcripti ſeu recitati ſui defectus, & impedimenta per eum paci eccleſiæ præſtita, nec alia, quæ in præcedentibus ſunt veridica narratione deſcripta. Et ex poſt, ut fertur, dici fecit per concilium ſuum particulare, quod ipſe erat verus papa, ac quod fecerat debitum ſuum in unione eccleſiæ procuranda, & quod ipſe ſemper fuerat catholicus abſque labe hæreſis & ſchiſmaticæ pravitatis. Fecit etiam publice dici & prædicari in Perpiniano, quod concilium in hac civitate Piſana convocatum teneri non poterat, nec convocari ſine ipſo; & quod ad ipſum in ſolidum pertinebat convocatio concilii generalis; contra veritatem juris, volens per hoc impedire hoc concilium generale utriuſque partis, quod prælati Arragoniæ & Caſtellæ ad ipſum concilium non venirent. Et ſi iſta ad impedimenta unionis eccleſiæ, & ſchiſmatis nutrimentum pertineant, deliberet & decernat hoc ſanctum concilium.

XXXIII. Et licet per præmiſſa velut ex evidentibus & certis indiciis, ac præſumptionibus violentis, famaque communi & vulgata, appareat notorie de eorum colluſione & damnata concordia ad viam mutuæ ceſſionis per eos juratæ, & omnem aliam per quam poſſet haberi unio & ſchiſma extirpari: tamen ultra præmiſſa in Roma, Senis, & Luca, & Portu Veneris, inter curias ipſas ſequentes fuit, & eſt communis fama & opinio, & aliqui notabiles viri dicunt ſe vidiſſe litteras & cedulas, continentes, quod inter dominos Gregorium & Benedictum eſt, & fuit confœderatio, concordia, & colluſio juramento firmata, quod ad hoc ut ipſi

evita-

ANNO CHRISTI 1409.

evitare & repellere valeant viam mutuæ ceſſionis, ipſi ſeipſos & ſuos dicunt ſe tractare debere materiam unionis, & non concilio dominorum cardinalium, principum, ſeu aliorum quorumcumque qui de ſuo conſilio & opinione non eſſent, quia ad ipſos, ut aſſerunt, & non ad alios, præcipe ſpectat proſequi unionem, niſi in quantum alii per eos eſſent requiſiti, & quod ipſi loca electa pro pace danda eccleſiæ poſſunt mutare pro eorum libito voluntatis; & dicere contrarium, eſt eccleſiæ, ut ajunt, contradicere, & pacem impedire. Tenent etiam mutua concordia, quod melius eſt eccleſiam ſtare in diviſione, ut eſt, quam ſi cogerentur ad viam mutuæ ceſſionis. Tenent etiam & concordes exiſtunt, quod ſi ſimul haberent in uno loco convenire, tractarent de reductione unius ad alterum de via compromiſſi & ſucceſſionis, ut ſic manerent, dum viverent, & uno defuncto ſuperſtes unicus papa remaneret. Et iſtud aſſeritur plus placere contendentibus ipſis, ut aſſerunt viri notabiles, qui præmiſſa audiverunt, & aliquas ſcripturas ipſorum contendentium viderunt & legerunt.

XXXIV. Poſtquam autem D. Benedictus receſſit a Portu Veneris ad partes Cataloniæ dirigens greſſus ſuos, diſpoſuit D. Greg. a Luca recedere, & ſic ſe ab invicem elongare, ut unus ad Occidentem, & alter ad Orientem viderentur intuitum dirigere, omnino deſerto unionis negotio, & in deſperationem poſito. DD. card. partis utriuſque in majori numero hinc inde in Liburno convenientes, quia adhuc non habebant alium locum accommodum pro conventione, & materia concilii utriuſque partis & obedientiæ ibidem apertam velut neceſſariam proſequentes, præviderunt fore utile & neceſſarium ut ipſum concilium generale partis utriuſque convocaretur, ut prius deliberaverant, ad viceſimam quintam diem proximi præteriti menſis Martii, cum continuatione dierum ſequentium in hac civitate Piſana. Quæ civitas alias per ambos de papatu contendentes ad conſummandum pacis & unitatis vinculum fuerat electa, oblata & nominata, & idonea ac conveniens reputata: ſic quod per dominos cardinales, qui D. Gregorio adhæſerant, in eorum parte convocarentur domini cardinales abſentes, prælati, principes, & alii qui forent convocandi; & pariter per alios dominos cardinales in ſua parte ad prædictum locum & diem. Quod & factum extitit per ipſorum patentes litteras de communi & concordi ipſorum conſenſu, in forma canonica & juridica. Actum fuit etiam & concluſum, quod pari modo per ipſorum dominorum cardinalium litteras, præmiſſa omnia intimarentur DD. Benedicto & Gregorio, & requirerentur ut vocationi ipſius concilii præſtarent conſenſum & opem, & ex ſuperabundanti vocarent ad prædictos locum & diem una cum DD. card. ſibi obedientibus, & quod ipſi contendentes de papatu, vocarentur & provocarentur ad dictum concilium renunciare, ut promiſſum, juratum & voto firmatum & concordatum fuerat, per ſe, vel procuratores ſuos, ad hoc ſufficiens, ſpeciale & irrevocabile mandatum habentes, cum intimatione quod alias in ipſorum contumaciam, contradictionem vel recuſationem, provideret concilium, & eccleſia congregata, eorum vel alterius ipſorum abſentia non obſtante, prout foret ſecundum Deum, Divinas & canonicas ſanctiones, providendum, & alias fuit in Romana eccleſia ſancte & virtuoſiſſime obſervatum. Quæ omnia fuerunt per patentes litteras dictorum dominorum cardinalium domino Benedicto intimata in perſona ſua propria in loco Perpiniani. Et ſolemniter fuit vocatus & provocatus ad hoc prius concilium, etiam in cauſa ſchiſmatis & fidei: ut conſtat litteris ipſius domini Benedicti, & publicis & authenticis inſtrumentis. Et nihilo minus præfati domini cardinales in vim cedulæ in conclavi juratæ, de novo ipſum dominum Benedictum requiſiverunt per ſuas litteras, ut renunciaret, quia hoc reputabant & reputant pro bono unionis expedire. Ut autem præmiſſa omnia notificarentur domino Gregorio, duo domini cardinales, videlicet domini Aquilejenſis & Mediolanenſis vulgariter nuncupati, de voluntate & mandato ac aſſenſu aliorum dominorum cardinalium, ad civitatem Senarum, in qua reſidebat dominus Gregorius, acceſſerunt. Et quia ibidem domini Gregorii non potuerunt habere præſentiam, ipſo impediente, nec ipſum perſonaliter ad prius concilium provocare, nec alia facere, quæ ordinata fuere, licet ibidem cum Senenſibus ſollicitam facerent diligentiam, per plures videlicet octo dies, ut præſentiam ipſius domini Gregorii habere poſſent: litteras patentes provocationis ipſius ad concilium, in cauſa fidei & ſchiſmatis alias præmiſſa plenarie continentes, publice ac patenter ſub publico teſtimonio, in præſentia multorum clericorum & laicorum poni fecerunt, & dimiſerunt in principali altari cathedralis eccleſiæ civitatis Senarum, & in valvis eccleſiæ ſancti Chriſtophori ejuſdem civitatis Senarum, ſub teſtimonio publico & multorum præſentia, affixerunt taliter, quod de illis dominus Gregorius non poſſet ignorantiam allegare: prout iſti ſacro concilio eſt per inſtrumentum facta fides, immo ad ejus notitiam pervenerunt, et haberi debent de jure, perinde ac ſi ſibi perſonaliter intimatæ fuiſſent.

XXXV. Et poſt dominus Gregorius per varios nuncios et alios conatus eſt impedire hoc ſanctum concilium in impedimentum unionis eccleſiæ: procurando ut domini cardinales, qui ſibi adhæſerant, mutarent locum et diem ordinatum, et convenirent cum ipſo domino Gregorio in alio loco et termino. Et quia domini cardinales evidenter perpenderunt, quod iſtud petebatur ad impedimentum unionis eccleſiæ, et ut impediretur hoc ſanctum et univerſale concilium utriuſque partis in hac civitate Piſana congregatum, cum in hoc tractatu nulla fieret mentio de D. Benedicto et parte, quæ ſibi adhæſit, ſine quibus ſchiſma extirpari non poteſt, nec unio haberi: propterea præfati domini cardinales, conſtantes in inceptis permanſerunt, nec voluerunt, ſicut nec debuerunt, tam evidenti malitiæ et notorio impedimento unionis aliquatenus conſentire: ut etiam evidentibus reſponſionibus dicti domini cardinales nunciis hoc tractantibus luce clarius oſtenderunt.

XXXVI. Et ulterius dominus Gregorius nedum viam concilii generalis, ſed omnem proſecutionem unionis impedire volens, notificavit per ſuas litteras, quas ad varias mundi partes direxit: quod dominos cardinales qui ſibi adhæſerant, et qui unionem eccleſiæ proſequebantur, privaverat dignitatibus et beneficiis, et contra prælatos et officiarios ſequentes dominos cardinales, et eis in unione proſequenda adhærentes, proceſſit ad privationem dignitatum, beneficiorum, officiorumque, nulliter et de facto,

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

do, cum de jure hoc facere non posset in impedimentis unionis. Et pari modo dominus Benedictus volens impedire omnem prosecutionem unionis ecclesiæ, fecit de facto cæteros processus contra dominos cardinales, prælatos, reges, et principes, et alios qui se a sua obedientia subtraherent. Et ut viam concilii generalis impediret, citari fecit coram se in Perpiniano comparituros cæteros prælatos, universitatem studii Parisiensis, et nonnullos magistros et doctores, et alios viros litteratos, responsuros super certis articulis in impedimentum unionis et conciliis generalis, cum ipsi citati constanter prosequantur viam concilii generalis et schismatis extirpationem. Intendentes per hoc præfati DD. Gregorius et Benedictus, persecutores unionis ecclesiæ et concilii generalis utriusque partis terrere et avertere a prosecutione unionis et pacis ecclesiæ ac viæ concilii generalis utriusque partis, in eorum animarum detrimentum, et ecclesiæ grave et notorium scandalum.

XXXVII. Ultra præmissa, verbis et litteris præfati DD. Gregorius et Benedictus conati sunt impugnare hoc sanctum et universale concilium, et ejus vocationem, dicendo et asserendo, quod hoc universale concilium non poterat se intromittere, vel cognoscere, seu aliquid definire de causa ipsorum, et schismatis extirpatione, et sic per consequens nec de aliis erroribus, quibus ipsi notorie, quantum in eis est, corpus ecclesiæ commaculant. Et hoc est satis evidens et notorium, ac etiam evidens existit et certum, quod ipsi, licet solemniter et ex superabundanti cautela, requisiti, noluerunt huic sancto concilio assensum ferre & opem, nec ad ipsum venire concilium, ut fuerant solemniter vocati, & etiam provocati, renunciaturi pro unionis bono, & juramento & voto multipliciter sunt adstricti, ut manifestum existit & notorium. Per quæ evidentius constat de eorum notoria contumacia hæresim in hoc casu importante, & summam damnationem secundum canones in eos dictante, incorrigibilitate & damnata pertinacia adeo evidenti & notoria, ut adversus illam admittenda non sit excusatio.

XXXVIII. Quare pro parte dicti procuratoris, promotoris, seu sollicitatoris, petitur, postulatur, & requiritur, per hanc sanctam & universalem synodum, & ejus sententiam, decerni & pronunciari: primo unionem & conjunctionem factam de duobus collegiis in unicum collegium, fuisse & esse legitimam & canonicam, ipsamque auctoritate præfatæ synodi roborari pro bono tam sancti & pii negotii, ac validam & rationabilem declarari pro bono & evidenti necessitate sanctissimæ unionis: ac etiam hanc sanctam synodum per dominos cardinales utriusque collegii ad tantum bonum simul legitime unitos & congregatos, rite & debite convocatam, ac etiam congregatam, & tempore congruo, in loco tuto, habili & idoneo, securo & libero, & ad eam velut repræsentantem universalem Dei ecclesiam, cognitionem hujus causæ, ac etiam decisionem, pertinere & spectare. Decerni etiam & declarari, omnia & singula superius enarrata, fuisse & esse notoria, & super eis etiam tanquam notoriis procedendum: & exinde memoratos contendentes, & eorum quemlibet, toti populo Christiano denunciari, & ostendi debere omni dignitate & honore, etiam papali, se reddidisse indignos, velut notorios schismaticos, notorios fautores, & schismatis nutritores, pertinaces hæreticos, & notoriis criminibus enormibus, perjurii, & violationis voti irretitos, etiam notorie scandalizantes cum incorrigibilitate, contumacia & pertinacia evidentibus & manifestis; ipsosque propter præmissas iniquitates, ne regnent vel imperent, seu præsint, a Deo & sacris canonibus, fore abjectos, privatos, ac ab ecclesia præcisos, suis ligatos peccatis; & nihilo minus sententiando privari, abjici & præcidi: & insuper eisdem & cuilibet eorum inhiberi, ne aliquis eorum pro summo pontifice gerere se præsumat. Omnes & quoscumque Christianos ab eorum obedientia, non obstante quocumque fidelitatis juramento, aut alio vinculo adstrictos, perpetuo absolutos declarari. Inhibendo etiam cunctis Christi fidelibus, ut dictis contendentibus, seu eorum alteri, tamquam papæ seu summo pontifici obediant, pareant, vel intendant, nec consilium, auxilium, vel favorem præstent, aut eos recipiant, vel receptent, etiam sub pœnis excommunicationis, & aliis a sanctis patribus & canonibus inflictis, promulgatis, & ordinatis. Et si parere contempserint ordinationi & sententiæ hujus sacri concilii, decernendum fore & decerni, ipsos, & eorum fautores, defensores & adhærentes, etiam per potestates sæculares compescendos fore & compesci, juxta sacrorum canonum dispositiones & Divina mandata.

Et pari modo petitur, postulatur, & requiritur, decerni, & declarari, omnes & singulos processus ac sententias, per dictos contendentes, & eorum quemlibet factos, latos, & fulminatos; ac privationes ordinum, dignitatum, beneficiorum, & officiorum, ac graduum quorumcumque, & qualiacumque, ac quomodocumque nuncupentur, sed nominentur, contra dominos cardinales, & eis adhærentes, ac eos sequentes, ac etiam contra dominos reges & principes, prælatos et alios ecclesiasticos et sæculares cujuscumque conditionis et status, ac etiam contra universitates, Parisiensem, Bononiensem, et alias universitates seu communitates, ac singulares personas, cum hæc omnia in odium prosecutionis et unionis, et impedimentum ejusdem, appareant esse facta, fuisse et esse nullos, et cassos et irritos, ac nullius vigoris vel momenti; et quatenus de facto processerunt, annullandos, cassandos et irritandos, ac annullari, cassari, et irritari debere. Et nihilo minus etiam promotiones vel potius profanationes cardinalium, velut in impedimentum unionis attentatas, et quæcumque alia, quomodocumque, et qualitercumque per eos, vel eorum alterum, gesta vel facta sub colore pontificalis officii in impedimentum unionis, fuisse et esse nullas, cassas, irritas et inanes; et quatenus de facto processerunt, annullari, cassari, et irritari per hanc sanctam et universalem synodum debere. Et consecutive omnes sententias excommunicationis, inhabilitationis, vel alicujus alterius pœnæ, per eos vel eorum aliquem latas in adhærentes, neutrales, seu eis obedientiam subtrahentes, auctoritate præsentis concilii nullas declarari. Et insuper omnem supleri defectum, si quis forsan intervenerit in presenti processu ex solemnitate juris omissa.

Et ad informandum plenius hanc sanctam synodum, si prædicta omnia omnibus notoria non existant: licet omnia et singula prædicta sint vera, manifesta et notoria, ita quod aliquali tergiversatione celari non possint, nec indigeant clamore alicuius accusatoris: tamen procurator

ANNO CHRISTI 1409.

seu promotor præfatus dat, exhibet, producit articulos præsentes, & contenta in eisdem narrative & dispositive. Et de quolibet ac conjunctim & divisim, & in quantum videatur huic sanctæ universali synodo, offert se probaturum in eis contenta, vel ea quæ ei sufficient, seu sufficere videbuntur, ad suum propositum consequendum in toto vel in parte, & non aliter, nec alio modo. De quo solemniter protestatur, vestrum benignum auxilium humiliter implorando.

Et prædicta omnia & singula dictus procurator, seu promotor dat, exhibet, & producit omni meliori modo, via, forma, & causa, quibus potest & debet: salvo jure sibi corrigendi, addendi, detrahendi, &c.

SESSIO VI.

Sexta sessio fuit die ultima Aprilis; & ibi statim post Missam, & litanias proposuit episcopus Salisberiensis de Anglia, qui tempore medio cum multis aliis dominis Anglicis applicuerat Pisas, exhortans in effectu totum concilium ad procedendum in negotio secundum bonam justitiam & æquitatem; dicens se cum aliis habere sufficiens mandatum ex parte regis Angliæ & regni ad tractandum & prosequendum cum aliis, & tenendum seu accordandum quidquid ibidem ordinaretur in facto ecclesiæ, seu unionis, &c. Et quia nondum ex parte dictorum Anglicorum, nec parte illorum de Alemania, fuerant nominati per eos eligendi ad examinandum testes, de quibus dictum est in sesione præcedenti; ideo fuit dies continuata ad diem sabbati proximam, quæ erit dies quarta Maji; in qua, sicut dictum fuit per advocatum ex parte concilii in hoc negotio ordinatum, dominus Petrus de Ancorano, utriusque juris doctor Bononiensis, debebat dare responsiones ad proposita alias in quarta sessione per episcopum Verdensem, & alios ambassiatores regis Ruperti, de quibus ibi dicitur. „ Et fiet etiam commissio nominandis ad exa„ minandum testes (de quibus est supradictum;) „ Et ulterius in negotio procedetur prout fue„ rit rationis.“ Fuit etiam illico protestatum per dictum advocatum ad instantiam promotorum & procuratorum ad hoc totum negotium prosequendum, ex parte concilii ordinatorum, de prosequendo tempore & loco contra dictum episcopum Verdensem, & alios ambassiatores dicti Ruperti (de quibus supra) qui non expectato responso illicentiati recesserunt; quodque ipse & alii qui cum eo sic recesserant, et debebant concilio interesse, incurrerant pœnas juris contra sic recedentes vel non venientes latas a jure, &c.

SESSIO VII.

Septima sessio fuit die sabbati quarta Maji; & ibidem post Missam & litanias, doctor Bononiensis, vocatus dominus Petrus de Ancorano, dedit responsiones ad proposita alias per oratores & nuncios D. Ruperti, &c. de quibus supra facta est mentio in quarta sessione. Postea fuerunt lecta nomina electorum pro qualibet patria ad recipiendum testes & instrumenta, ad probandum notorietatem propositorum in quinta sessione contra istos duos contendentes: illico fuit eis auctoritate concilii data commissio, de qua promotores petierunt instrumentum. Fuit etiam dictum, quod expediebat auctoritate totius concilii mittere ad regem Ladislaum Siciliæ, ad exhortandum eum, quod non impediret concilium, et quod cessaret ab impedimentis, quodque teneret & servaret ibi deliberanda, etc. Et ab omnibus fuit dictum: placet. Et fuit dies continuata ad procedendum ulterius in hoc negotio ad diem Veneris, quæ erit dies decima Maji.

SESSIO VIII.

Octava sessio fuit dicta die Veneris decima die Maji, & post Missam et litanias, fuit potestas data in alia sessione ad examinandum et recipiendum testes et instrumenta, continuata ad octo dies, videlicet, ad diem Veneris, decimam octavam diem Maji. Ibidem etiam ad instantiam promotorum et procuratorum, etc. fuit determinatum, unionem amborum collegiorum card. propter bonum unionis eccl. et pro necessitate prosequendi hoc tam pium negotium alias factam, fuisse bene, rite, et debite factam; eamque synodus roboravit et confirmavit, et declaravit, quod per eos potuit concilium ecclesiæ universalis congregari ad providendum isti negotio, et quod hoc præsens concilium est sufficienter repræsentativum totius ecclesiæ catholicæ, in loco tuto, idoneo et securo, et tempore congruo congregatum; quodque hoc præsens concilium habet potestatem cognoscendi de hoc toto negotio, etc. et decidendi, tanquam quod non habet alium quoad hoc superiorem in terris. Et hæc omnia fuerunt illico per dictum concilium accordata, pronunciata, et concluса per os domini patriarchæ, prout in cedula super hoc facta et lecta continetur, cujus scriptus est tenor infra.

Item, fuit auctoritate concilii dictum et declaratum, licet pro tunc non pronunciatum in scriptis, quod a tempore quo isti contendentes recusarunt adimplere juramanta sua et vota de via cessionis per eos præstita, licuit ab eis subtrahere obedientiam, ab eo tempore, quo viam cessionis prosequi omiserant, etc. et quod pro nunc erat ab omnibus obedientia eis et eorum cuilibet subtrahenda; et quod processus, inhabilitationes, & censuræ, latæ per eos, aut eorum alterum, in præjudicium prosecutionis unionis, erant irritæ & cassæ, &c. sed quia de hoc non erat littera seu pronunciatio dictata, fuit hoc sic dimissum usque ad aliam sessionem, quæ fuit assignata ad decimam septimam diem mensis Maji proximam. Tenor autem dictæ cedulæ in hac sessione pronunciatæ sequitur, & est talis.

Sancta synodus, habita plena & matura deliberatione decernit, pronunciat, & declarat, unionem & conjunctionem factam de duobus collegiis S. R. ecclesiæ cardinalium, fuisse & esse legitimam & canonicam; ipsamque sua auctoritate roborat, approbat, & confirmat, pro bono tam sancti et pii negotii, ac evidenti et imminenti necessitate universalis ecclesiæ catholicæ, extirpatione schismatis, ac unione et redintegratione ipsius ecclesiæ: ac etiam hanc sanctam synodum per DD. cardinales utriusque collegii, ad tantum bonum simul unitos et congregatos, tempore congruo, et in loco tuto, habili, idoneo, securo et libero; rite, debite, et canonice convocatam. Declarat insuper, pronunciat, et decernit, per Dei gratiam hic esse generale concilium repræsentativum totius ec-

ANNO CHRISTI 1409.

ecclesiæ universalis catholicæ, rite, juste, & rationabiliter fundatum & congregatum: & ad hoc generale concilium, tanquam ad unicum superiorem & judicem in tertis pertinere hujusmodi causæ, & omnium propositorum contra DD. Bendictum & Gregorium nominatos, contendentes, seu, ut asseritur, colludentes, cognitionem, examinationem, decisionem, & omnimodam determinationem omnium singulorum ad dictam causam pertinentium, quoquo modo deprendentium, incidentium, seu emergentium ex præmissis.

Item, sancta synodus habita matura ac plena deliberatione ex causis præmissis, pro secunda dilatione ad producendum testes statuit terminum ab hodie ad octo dies: quæ erit decima septima præsentis mensis Maji, & ad illum diem assignant proximam sessionem.

SESSIO IX.

Nona sessio fuit die Veneris XVII. Maji, in qua post Missam et litanias fuit ex parte concilii dictum et declaratum, quod ordo sedendi in concilio per quoscumque prælatos sive ambassiatores aliquorum, non faceret præjudicium ecclesiis, vel personis seu eorum dignitatibus aut prærogativis; quodque de hoc nullus de cætero contra alium posset se juvare in aliquo, tam in proprietate, quam saisina seu possessione, vel quasi.

Item, per os domini Patriarchæ Alexandriæ de mandato synodi fuit pronunciatum in scriptis, super illis tribus de quibus in proxima sessione dictum fuerat, sed pro tunc non pronunciatum, videlicet: Quod licuit, etc. ut in præcedenti sessione dictum fuit; Et quod subtractio obedientiæ ex nunc in antea curreret; et quod processus contra hoc facti non tenerent, etc. ut ibi dictum est. Et ulterius in eadem sententia pronunciatum fuit et declaratum, quod domini cardinales, et alii prælati, producti in testimonium in hac causa, poterunt esse conjudices, ac etiam testes. Tenor autem hujus cedulæ est infra scriptus.

Item, in eadem synodo commissio alias data examinatoribus testium fuit continuata ad Mercurii proximam, quæ erit dies vicesima secunda Maji: quæ dies etiam fuit pro proxima sessione assignata. Et fuit data auctoritate concilii potestas dictis examinatoribus addendi articulos alios novos, vel declarandi jam datos, etc. prout * videntur expedire pro causa. Tenor autem dictæ pronunciationis factæ in prædicta sessione sequitur, et est talis.

* *Forte*, viderint. H.

Sancta et universalis synodus hic in Christi nomine congregata, declarat, pronunciat, et decernit, ex justis et rationabilibus causis a Petro de Luna, qui Benedictus decimus tertius, et Angelo Corario, qui Gregorius XII. dicebantur, improbe contendentes de papatu, et ab ipsorum cujuslibet obedientia licuisse recedere libere et impune: videlicet a præfato Benedicto, ex eo tempore quo viam cessionis per eum juratam solemniter, realiter prosequi, et eamdem effectualiter adimplere, damnabiliter omisit; et a præfato Gregorio, ex eo tempore quo viam cessionis per eum juratam et solemni voto firmatam et promissam, realiter prosequi, et effectualiter adimplere, damnabiliter prætermisit.

Insuper eadem sancta synodus ex causis, quibus supra, pronunciat, statuit, ordinat, et decernit, præfatis contendentibus de papatu, et ipsorum cuilibet, qui canonice requisiti vocatique in præsenti causa schismatis et fidei, fuerant declarati legitime contumaces, fore a cunctis Christi fidelibus omnimodam obedientiam subtrahendam, et ex nunc in antea ab omnibus pro subtracta haberi, et ita observandum decernit, pronunciat, atque mandat.

ANNO CHRISTI 1409.

Processus autem et sententias, condemnationes, privationes, inhabilitationes, et censuras quascumque, per ipsos contendentes, aut ipsorum alterum, in præjudicium unionis ecclesiæ, aut prosecutionis ejusdem contra subtractos, aut in posterum subtrahentes, factos, aut in posterum fiendos, hæc sancta synodus decernit et declarat cassos existere, et nullius esse roboris vel momenti: et eosdem cassat et annullat, quatenus de facto processerunt, aut in futurum procederent.

Item, eadem sancta synodus in favorem fidei, et pro schismatis extirpatione, ac lacerata ecclesia unienda et pacificanda, decernit, pronunciat, et declarat, omnes cujuscumque status, etiamsi cardinalatus præfulgeant dignitate, qui in casu præsenti sunt, et esse possunt judices seu conjudices in concilio, etiam esse posse legitimos testes, eorumque tam sententiis quam testimoniis fidem esse indubiam adhibendam.

Item, cum propter diversitatem et prolixitatem articulorum in præsenti causa productorum, posset testium examinatio dispendiose protelari: propterea sancta synodus decernit, pronunciat, et declarat, quod domini commissarii, seu examinatores, ad hoc per sanctam synodum deputati, possunt dictos articulos declarare, specificare, et in eis addere, detrahere, mutare, ac etiam novos articulos de novo recipere, et super eis testes examinare, interrogatoria facere, prout utilitati et eccelerationi causæ viderint expedire, et mittere etiam extra locum concilii, maxime Florentiam, ad recipiendum et examinandum alios testes. Et ex prædictis causa cognita et deliberata, dat, statuit, et decernit tertiam dilationem ad probandum, et testes producendum, et ad ulteriora procedendum, prout eidem sanctæ synodo videbitur expedire, diem Mercurii proximam, quæ erit vicesima secunda hujus mensis; ad quam diem statuit et ordinat proximam sessionem.

SESSIO X.

Decima sessio fuit die Mercurii vicesima secunda Maji. Et primo post Missam et litanias fuit petitum, quod Benedictus et Gregorius de papatu contendentes, quibus alias data fuerat dilatio ad audiendum jurare testes; et dicendum contra eos si quid dicere vellent, nunc antequam fieret publicatio, vocarentur ad valvas: et si non comparerent, decernerentur, quoad hoc contumaces, et in eorum contumaciam ulterius procederetur ad publicationem testium, etc. Et ita fuit factum. Postea illico decretum fuit, publicationem esse faciendam: et illico fuit incepta perhunc modum, quod unus de notariis legebat articulos, et unus de examinatoribus, scilicet archiepiscopus Pisanus ad hoc deputatus, lecto articulo dicebat, contenta in hoc articulo probantur notoria per tot testes, nominando in genere eorum dignita-

ANNO CHRISTI 1409.

tes, sed non personas: & quia illa die non potuit perfici istud, iste actus continuatus fuit ad diem sequentem, quæ pro alia sessione fuit assignata.

SESSIO XI.

Undecima sessio fuit die Jovis tertia Maji; in qua post Missam & litanias continuatus fuit actus hesterna die inchoatus: & post articulorum lecturam completam, secundum formam alia die inchoatam, petitum fuit & requisitum, quod per concilium decerneretur publicationem testium esse factam, & esse ulterius procedendum in causa, prout concilio videretur; super quo si placeret, daretur dilatio ad diem Sabbati proximam ad respondendum super istis, & deliberandum tempore medio, quid dicendum. Et ita fuit accordatum, & ad aliam diem Sabbati, quæ erit dies vicesimaquinta hujus mensis Maji, fuit sessio assignata. Et ulterius illico fuit requisitum, quod de novo ad valvas ecclesiæ illa dies assignaretur duobus de papatu contendentibus, ad audiendum ordinationem concilii de modo ulterius procedendi, & audiendum decerni publicationem testium debite esse factam, & debere haberi pro facta, nisi dicant, vel aliquis pro ipsis causam quare, &c. Et ita in omnibus fuit accordatum.

SESSIO XII.

Duodecima sessio fuit die sabbati vicesima quinta Maji, quæ fuit vigilia Pentecostes, & post Missam & litanias fuit requisitum per advocatum, quod dicti duo contendentes ad valvas vocarentur: & ita fuit factum per duos cardinales more solito. Et quia non comparuerunt, nec aliquis pro eis, fuerunt reputati contumaces, & in eorum contumaciam dictum fuit publicationem testium haberi pro facta, & ulterius procedendum. Et illico fuit per os domini Patriarchæ Alexandriæ pronunciatum auctoritate concilii, videlicet quod attenta notorietate eorum de quibus agitur, visis attestationibus, receptis & publicatis, crimina & excessus & alia necessaria ad decisionem causæ fuerunt & sunt notoria, & pro talibus reputabat, decernens ulterius tanquam super notorio esse procedendum. Postea fuit petitum & requisitum ex abundanti, quod adhuc prorogaretur potestas alias data commissariis ad examinandum testes, de qua supra, usque ad tempus latæ sententiæ ad finem, quod si aliquæ litteræ producerentur, quæ facerent ad causam, vel si fierent adhuc alii novi articuli super illis, testes possent recipi: & ita fuit accordatum.

Item, etiam petitum fuit & accordatum, quod pro bono causæ si cardinalibus videretur esse mittendum ad D. Lucanum & ad Senenses, pro aliquibus quæ ad hanc causam essent expedientia, ipsi cardinales ad hoc sine alia congregatione possent nomine concilii ibidem mittere, & ad hoc eligere personas sicut voluerint.

Item, ad procedendum ulterius fuit dies & sessio assignata ad diem Mercurii post festum Pentecostes, quæ erit vicesima nona Maji, videlicet ad deliberandum de die assignanda dictis contendentibus ad audiendam sententiam diffinitivam, & de citando eos ad illam diem ad sententiam audiendam. Tenor vero pronunciationis factæ, de qua in hac præcedenti sessione fit mentio, talis est.

Sancta synodus attenta eorum de quibus agitur notorietate, de qua per factorum evidentiam, depositionem testium, & alia documenta legitime constat, habita super his deliberatione matura pronunciat & declarat, delicta, crimina & excessus, & alia ad decisionem necessaria, in petitione præsentis causa deducta contra dictos Benedictum & Gregorium de papatu contendentes, per promotores seu procuratores per hanc sanctam synodum deputatos, fuisse & esse notoria, & tanquam super notoriis fuisse & esse ad ulteriora procedendum, & tanquam in causa in qua imminet scandalum, & periculum notorium est in mora.

SESSIO XIII.

Tertiadecima sessio fuit die Mercurii vicesima nona Maji, quæ fuit in septimana Pentecostes: in qua post Missam & litanias, magister Petrus * Plaoul pro universitate Parisiensi dixit, & declaravit, opinionem universitatis esse, istos duos contendentes debere reputari schismaticos, & antiquati schismatis nutritores, & hæreticos pertinaces, firmans auctoritatem concilii ad decidendam hanc causam, & declarandum eos esse ab ecclesia præcisos, & abjectos, & eos quantum opus est abjiciendos & ejiciendos, &c. sumens thema suum: *Congregabuntur filii Judæ & Jerusalem, & ponent sibi caput unum, &c.* Postea immediate unus episcopus Italicus, dictus Novariensis, legit quamdam cedulam facientem mentionem, qualiter secundum ordinationem dominorum cardinalium, per dominum cardinalem Mediolanensem fuerunt simul congregati omnes magistri in theologia, & licentiati, ac baccalaurei formati, qui ad dictum concilium de multis partibus & universitatibus convenerant, & inter eos fuerat habita plena deliberatio super ista materia, & postea in eamdem opinionem convenerant, & concordes fuerant; videlicet, quod dictos ambos contendentes schismaticos tenent, & hæreticos, pertinaces, &c. ut supra, & omnium & singulorum nomina recitavit, quorum multi sunt episcopi & prælati, & faciebant omnes numerum centum & trium.

* Plaoul.

Osee 1. c.

Item, postea dixit, quod in eadem opinione fuit universitas Florentina, in qua fuerunt centum & viginti magistri subscripti. Idem etiam deliberavit universitas Bononiensis, quæ de hoc misit litteras. Idem universitates sive studia Aurelianensis, & Andegavensis, & Tolosana per suos ambassiatores præsentes ibidem.

Postea advocatus petiit, quod ad procedendum ulterius in hac causa, assignaretur dies Mercurii proxima peremptorie istis contendentibus, ad audiendum sententiam diffinitivam in hac causa, & quod de hoc cedula affigeretur in valvis ecclesiæ, quod ad hoc agendum assignaretur sessio ad diem Mercurii, quæ erit dies quinta mensis Junii.

Ulterius dixit, quod si placeret tempore medio, scilicet die sabbati proxima, fieret una sessio, in qua fieret relatio de testibus quibusdam examinatis post relationem alias factam, qui scilicet fuerunt examinati super quibusdam novis articulis de novo additis & traditis, & etiam super antiquis juxta ordinationem alias in proxime præcedenti sessione factam; & ad faciendum etiam, si sit opus, pleniorem relationem

ANNO CHRISTI 1409.

nem quam alias facta fuit ſuper examinatione teſtium alias receptorum, ad ſerenandum conſcientias aliquorum, ſi viſum fuerit expedire. Et ita fuit per concilium accordatum; & ſeſſiones iſtas ordinavit, ſcilicet unam ad diem ſabbati, quæ erit prima dies Junii; & aliam ad diem Mercurii ſequentem, quæ erit quinta dies Junii.

SESSIO XIV.

Quartadecima ſeſſio fuit die ſabbati prima die Junii, in qua poſt Miſſam & litanias, examinatores ſive commiſſarii, ad examinandum teſtes alias dati, fecerunt per os D. archiepiſcopi Piſani, unius ex eis, recitari numerum teſtium, qui de veritate contentorum in articulis deponebant, deſignando eorum dignitates & titulos, non propria nomina, recitando ſummarie effectum articuli non ad longum, & poſtea ſubjungendo: Iſte articulus probatur per tot teſtes de veritate, quorum teſtium tot ſunt cardinales, tot talis ſtatus &c. ſicut in ſimili ſuper notorietate fuit factum in decima & undecima ſeſſione, quando teſtes fuerunt recitati, qui de notorio deponebant. Et fuit hoc factum ad pacificandum aliquos qui volebant ſcire, ſi per teſtes probarentur eſſe vera illa, quæ dictis contendentibus opponebantur: quia interdum dicuntur aliqua notoria, quæ tamen non probantur eſſe vera. Et hoc facto ſubjunxit dictus archiepiſcopus, quod ſi aliquis vellet videre depoſitionem teſtium, ut magis probaret veritatem illorum quæ dicebantur, reperiret die Lunæ & Martis proxima apud Carmelitas, qui dictas depoſitiones oſtenderent cuicumque videre volenti, ſed non expediebat aliter publicare.

SESSIO XV.

Quinta decima ſeſſio fuerat ordinata ad audiendum jus ad diem Mercurii quinta die Junii, quæ fuit vigilia Sacramenti, & illa die fuit hujuſmodi ſeſſio. Et prius per advocatum, nomine procuratorum & promotorum in hac cauſa, fuit requiſitum, quod ad valvas eccleſiæ vocarentur duo contendentes, qui ad hanc diem vocati fuerant & citati, prout ex relatione, & per inſtrumentum apparet: & ſic fuit factum per duos cardinales more ſolito, nulluſque comparuit. Poſtea dictus advocatus requiſivit contumaciam contra eos, & quod ulterius procederetur ad ſententiam proferendam, ſicut alias fuerat ad hoc dies hæc aſſignata; fuit reſponſum, placet. Poſtea ſurrexit patriarcha Alexandriæ, qui de conſenſu ſynodi ſibi dato protulit nomine totius ſynodi ſententiam diffinitivam, per quam declaratur, ac diffinitur, quod objecta contra dictos contendentes ſunt & fuerunt notoria; & quod ex his ſunt ſchiſmatici, & antiquati ſchiſmatis nutritores & fautores; quod etiam ſunt hæretici, & a fide devii, & ex hoc ab eccleſia præciſi, & adeo ne præſint dejecti & abjecti, & ſic declarat dicta ſynodus; & nihilo minus eos privat & dejicit ab omni honore & dignitate etiam papali. Et ultra hoc decernit, proceſſus per eos factos, aut eorum alterum, contra aliquos cardinales, ſententias, cenſuras, aut privationes, eſſe irritas & inanes, eaſque caſſat ad cautelam & irritat. Et ulterius decernit ſancta ſynodus, promotiones ſeu ordinationes, immo profanationes cardinalium, per dictos contendentes, & eorum utrumque factas, videlicet per Petrum de Luna a die xv. Junii, & per Angelum Corario a die tertia Maji, anni milleſimi quadringenteſimi octavi, eſſe irritas & inanes; & quantum opus eſt, caſſat & irritat &c. prout in forma quæ eſt hic infra ſcripta continetur. De quibus omnibus promotores petierunt inſtrumentum.

ANNO CHRISTI 1409.

Poſtea etiam ex parte concilii fuit lecta una cedula, per quam concilium ordinat, quod ordo ſedendi in iſto concilio tentus & habitus, per quoſcumque ſit, non poſſit cuiquam facere præjudicium, nec etiam commodum, aut prærogativam afferre &c. ſicut fuerat etiam factum in nona ſeſſione.

Poſtea etiam dixit dictus patriarcha Alexandriæ, quod a multis petebatur ordinari & decidi, quid dicendum aut tenendum eſſet de promotionibus factis per iſtos contendentes, quoad alias dignitates quam cardinalatus; & ſimiliter de proceſſibus per eos factis contra alios, quam contra cardinales, quibus omnibus in forma ſententiæ nulla facta eſt mentio: ſuper quo, ſi placeret, ordinaretur una ſeſſio ad diem Lunæ proximam, quæ erit die decima Junii, in qua decerneretur ſuper iſtis & interim deliberaretur plenius ſuper hoc quid dicendum: & ſic fuit ab omnibus accordatum & ad dictam diem fuit propter hoc ſeſſio ordinata. Fuit etiam petitum, quod in ſententia prædicta diffinitiva omnes ſe deberent ſubſcribere, quando eſſet poſita in forma; & ſic fuit accordatum, & etiam poſtea factum. Et illico etiam prohibitum fuit omnibus, ne de villa decederent, quouſque prædicta omnia eſſent completa. Et his factis & dictis ſtatim cœperunt clerici qui litanias dixerant, cantare, *Te Deum*, alta voce, & hymno perfecto omnes receſſerunt de eccleſia. Tenor autem pronunciationis ſententiæ diffinitivæ contra prædictos contendentes ſequitur, & eſt talis.

Chriſti nomine invocato, ſancta & univerſalis ſynodus univerſalem eccleſiam repræſentans, & ad quam cognitio & deciſio hujus cauſæ noſcitur pertinere, Spiritus ſancti gratia in hac majori eccleſia Piſana congregata, ibique pro tribunali ſedens, viſis & diligenter inſpectis omnibus & ſingulis productis, probatis & agitatis in præſenti cauſa unionis eccleſiæ, fidei, & ſchiſmatis contra Petrum de Luna, Benedictum XIII. & Angelum de Corario, Gregorium duodecimum olim nuncupatos, quæ in præſenti proceſſu hujus cauſæ plenius continetur, ac quibuſcumque aliis ipſam ſanctam ſynodum ad infra ſcriptam diffinitionem moventibus & inducentibus, habita prius inter ſeipſos, & demum cum copioſa multitudine magiſtrorum in ſacra theologia, ac utriuſque juris doctorum, pluries & pluries diligenti collatione, & tandem deliberatione matura, omneſque pariter in hanc ſententiam reperiens unanimiter concordare omni modo, via & jure, quibus magis & melius poteſt in prædictorum contendentium, ſeu verius colludentium de papatu, & cujuſque eorum contumaciam: in his ſcriptis pronunciat, decernit, deffinit & declarat omnia & ſingula crimina, exceſſus, & alia cuncta neceſſaria ad infra ſcriptam deciſionem præſentis cauſæ deducta per providos viros magiſtros Henricum de Monteleone, Joannem Deſcrivanis, & Bertholdum de Wildunghen * promotores, inſtigatores & ſollicitatores, ſeu procuratores deputatos ad proſequendum præſentem cauſam, pro hujus deteſtandi & inveterati ſchiſmatis extirpatione, & unione atque redintegratione ſanctæ matris eccleſiæ, contra & adverſus prælibatos Petrum de Luna, Benedi-

Extat in actis ſupra editis. Sed cum diſcrepent ab iis multæ hujus lectiones, iterum hic edenda fuit.

* Wildin & Voiederghen.

ANNO CHRISTI 1409.

nedictum decimum tertium, & Angelum Corario, Gregorium duodecimum (de papatu damnabiliter contendentes) ab aliquibus nuncupatos in petitione coram ipsa sacra & universali synodo præsentata & exhibita, fuisse vera & esse, atque notoria, ipsosque Angelum Corario, & Petrum de Luna de papatu, ut præfertur, contendentes, & eorum utrumque fuisse & esse notorios schismaticos, & antiqui schismatis nutritores, defensores, fautores, approbatores, manutentores, pertinaces, necnon notorios hæreticos, & a fide devios, notoriisque criminibus enormibus perjurii & violationis voti irretitos, universalem ecclesiam sanctam Dei notorie scandalizantes, cum incorrigibilitate, contumacia & pertinacia notoriis, evidentibus & manifestis. Et ex his & aliis se reddidisse omni honore & dignitate, etiam papali indignos, ipsosque & eorum utrumque propter præmissas iniquitates, crimina & excessus ne regnent, vel imperent, aut præsint, a Deo & sacris canonibus fore ipso facto abjectos & privatos; ac etiam ab ecclesia præcisos, & nihilo minus Petrum & Angelum, & eorum utrumque, per hanc sententiam diffinitivam in his scriptis privat, abjicit & præcidit; inhibendo eisdem ne eorum aliquis pro summo pontifice gerere se præsumat, ecclesiamque vacare Romanam ad cautelam insuper decernendo.

Et insuper omnes & quoscumque Christicolas, etiam si imperiali, regali, vel alia qualibet præfulgeant dignitate, declarat ab eorum & cujuslibet eorum obedientia non obstante quocumque fidelitatis juramento, aut alio quocumque vinculo, quo illis vel eorum alteri tenerentur adstricti, fore perpetuo absolutos, inhibendo eisdem Christi fidelibus ne prædictis de papatu contendentibus, seu eorum alteri quomodolibet obediant, pareant, vel intendant, aut consilium, auxilium, vel favorem ipsis præstent, aut eos recipiant, vel receptent, sub pœnis excommunicationis, & aliis a sanctis patribus & sacris canonibus inflictis, promulgatis & ordinatis. Quodque si parere contempserint huic ordinationi & sententiæ, ipsos & eorum fautores, defensores, adhærentes & sequaces, etiam per sæculares potestates fore compescendos, & compesci debere juxta præcepta Divina & sacrorum canonum dispositiones, eadem sancta synodus pronunciat & diffinit.

Ac insuper omnes & singulos processus, & sententias excommunicationis, inhabilitationis, vel alterius censuræ & pœnæ, privationes quoque ordinum & dignitatum, etiam cardinalatus beneficiorum & officiorum, ac graduum quorumcumque, qualiacumque sint, & quomodocumque nuncupentur, seu nominentur, contra dominos card. per dictos Petrum de Luna & Angelum Corario factos, actos & fulminatos, fuisse & esse nullos, cassos & irritos, nullas, cassas & irritas, ac nullius roboris, efficaciæ vel momenti, & quatenus de facto processerunt, eatenus annullandos, cassandos & irritandos, annullandas, cassandas & irritandas; sicque & etiam ad cautelam quatenus expediat omni modo & jure quo melius potest annullat, cassat & irritat.

Et insuper promotiones, immo verius profanationes quorumcumque ad cardinalatum per dictos contendentes de papatu & eorum utrumque attentatas, videlicet per dictum Angelum a die tertia Maji, & per Petrum ante dictum, a die xv. Junii anni proximi præteriti millesimi quadragentesimi octavi, fuisse & esse nullas, cassas, irritas, & inanes, & quatenus de facto processerunt, de facto annullandas, cassandas & irritandas, & sic etiam ad cautelam quatenus expediat omni modo & jure quibus melius potest, præfacta sancta synodus per hanc sententiam diffinitivam cassat, irritat & annullat.

Ad providendum autem adversus processus, constitutiones, & sententias in præjudicium unionis, & alias per Petrum de Luna & Angelum Corario olim contendentes de papatu seu colludentes præfatos, factas & latas contra reges & principes, patriarchas quoque, archiepiscopos, episcopos, ac alios ecclesiæ prælatos, universitates studiorum, communitates, ac singulares personas ecclesiasticas & sæculares, & circa promotiones olim per ipsos contendentes factas ad dignitates quascumque; & ulterius ad procedendum super aliis bonum universalis ecclesiæ tangentibus, sancta synodus statuit diem Lunæ proximam pro sessione futura, quæ erit decima mensis præsentis Junii.

SESSIO XVI.

Sextadecima sessio fuit die Lunæ decima Junii, sicut fuerat in proxima sessione ordinatum. Et ibi fuit dominus cardinalis de Chalento, qui Petrum de Luna dimiserat & ab eo recesserat, & ad concilium venerat. Et in ista sessione primo fuit per os domini archiepiscopi Pisani lecta una cedula, in qua omnes & singuli cardinales erant subscripti, continens in effectum formam cujusdam promissionis, quam fecerunt omnes prædicti & singuli cardinales ad satisfaciendum multis, qui requirebant & petebant, quod reformarentur usurpationes, quæ erant in ecclesiam introductæ in præjudicium libertatis ecclesiasticæ &c. per quam cedulam omnes & singuli prædicti cardinales promittunt, videlicet quilibet eorum, si eum contingat ad papatum assumi, quod intendet reformationi ecclesiæ tam in capite, quam in membris; et si eum contingat assumi ad papatum, erga eum instabunt & procurabant fideliter & bona fide, quod circa dictam reformationem intendat, nec permittat, quantum in eo erit, quod hoc concilium dissolvatur, quousque super hoc provisum extiterit. Et ideo placet eis quod adhuc concilium continuetur &c. ut in forma cedulæ, cujus tenor est infra.

Postea venit advocatus per concilium alias deputatus, qui petiit & requisivit, quod cum alias in proxima præcedente sessione fuerit sententia lata diffinitiva contra duos contendentes &c. & parum esset, si non demandaretur executioni, quod placeret dare & ordinare commissarios ad publicandum dictam sententiam, & executioni demandandum ubique, vel in diversis mundi partibus ubi oportebit: ad quos nominandos, si placet, ordinet concilium, quod collegium dominorum cardinalium eos tales, sicut voluerit, ad hoc idoneos possit & valeat nominare. Et ita fuit accordatum.

Item, petiit & requisivit, quod cum Angelus Corario olim ab aliquibus nominatus Gregorius XII. sedem suam nitatur tenere in patriarchatu Aquilejensi, & populum illius patriæ ad se allicere, ac ab obedientia D. patriarchæ Aquilejensis faventis huic concilio retrahere, placeat huic concilio mandare dominis illius patriæ, ac vassallis ecclesiæ, quod dicto patriarchæ Aquilejensi pareant & intendant, & dicto

An-

ANNO CHRISTI 1409.

Angelo, seu Gregorio nullatenus obediant, &c. Et ita fuit ab omnibus accordatum

Postea fuit dictum & publicatum, quod si placeret, continuaretur hoc concilium, & alia sessio ordinaretur, ad providendum & ordinandum circa illa de quibus in proxima sessione dictum fuerat, videlicet de promotionibus & processibus, &c. & generaliter ad providendum circa illa, quæ agenda restant, ad quod, si placeret, ordinaretur sessio ad diem Jovis proximam, quæ erit decimatertia Junii. Et ita fuit accordatum. Tenor autem cedulæ continens juramentum dominorum cardinalium, de qua supra, sequitur, & est talis.

„ Nos omnes & singuli episcopi, presbyteri „ & diaconi, cardinales, congregati in civitate „ Pisana pro schismatis extirpatione, unitate „ & bono statu in Dei ecclesia reducendis, promittimus in verbo veritatis Deo, sanctæ Romanæ ecclesiæ, & sanctæ synodo hic in Christi nomine congregatæ, quod si quis nostrum in summum Romanum pontificem eligetur, „ præsens concilium continuabit, nec dissolvet „ aut dissolvi permittet, quantum in eo erit, „ usquequo per ipsum, cum consilio ejusdem „ concilii, sit facta debita, rationabilis, & sufficiens reformatio universalis ecclesiæ & status ejus, tam in capite quam in membris. „ Promittimus etiam, quod si aliquem de dominis cardinalibus absentibus, vel extra nostrum collegium, assumi contingat in papam, „ pure, veraciter & bona fide, antequam procedamus ad publicationem electionis illius, „ procurabimus toto posse habere ab eo promissionem, ac sufficientem securitatem, quod „ servabit & adimplebit omnia, & singula supradicta: & interim lata sententia contra „ contendentes de papatu, super eorum dejectione sumus contenti, & ratum habemus, „ quod sede vacante continuetur concilium, & „ quod in eo, quantum commode fieri poterit, „ in dicta reformatione procedatur; & quod „ super hoc in proxima sessione alia sessio indicatur. “

SESSIO XVII.

Septimadecima sessio fuit die Jovis decimatertia Junii anno prædicto, in qua post Missam & litanias venit capitaneus, & potestas, ac vicarius villæ Pisanæ. Et tunc advocatus ascendit pulpitum, & dixit alta voce, quod quia instabat tempus intrandi conclave ad eligendum papam, & juxta constitutionem Gregorii decimi, quæ incipit, *Ubi majus*, quæ est de elect. lib. vi. domini temporales loci ubi est papa eligendus, debent facere certa juramenta, ut in prima constitutione continetur: ideo ad hoc veniebant prædicti officiarii, qui pro parte dominorum Florentinorum, qui habent dominium civitatis Pisanæ, parati erant facere debita juramenta, & fecerunt. Postea subjunxit, quod etiam secundum tenorem dictæ constitutionis sunt preces ad Deum porrigendæ pro habendo papam, &c. Ideo si placeret, in crastino fieret processio generalis de ecclesia sancti Martini usque ad ecclesiam cathedralem; & ita fuit accordatum. Postea domini patriarchæ, Alexandrinus, Jerosolymitanus, & alius de Bohemia, dictus Antiochenus, ascenderunt pulpitum: & ibi legit patriarcha Alexandrinus cedulam continentem qualiter synodus ordinabat, quod pro hac vice ambo collegia cardinalium procederent ad electionem papæ, non obstante quod aliqui eorum sunt promoti in una obedientia, alii in alia, seu ab alio papa; & quod potest esse dubium qui sint cardinales vel non. Per hoc tamen, ut dicit cedula, non intendit synodus sive concilium aliquid de novo ordinare vel immutare circa modum & potestatem eligendi papam, quæ spectat ad dominos cardinales. Cujus quidem cedulæ tenor infra scribitur.

ANNO CHRISTI 1409.

Item, legit aliam cedulam continentem in effectum, quod concilium ordinat, processus & sententias, inhabilitationes, privationes, immo etiam constitutiones papales, per istos contendentes, contra quascumque personas cujuscumque status, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, universitates, collegia, reges, principes, &c. videlicet per Angelum Corario dictum Gregorium duodecimum, a die tertia Maji, anni domini millesimi quadringentesimi octavi, & a Petro de Luna, quicumque fuerit, factos seu factas in præjudicium unionis ecclesiæ, esse nullos, sive nullas, & tales processus sive sententias annullat & cassat, &c. ut in forma cedulæ quæ hic infra scribitur.

Item etiam continebat hæc cædula, quod concilium ordinabat non esse standum de cætero aliquibus bullis vel litteris, quæ ab aliquo dictorum duorum contendentium dicantur emanasse, quæ illis quibus dirigebantur alias prius non fuerint præsentatæ, vel aliis ostensæ, sic quod sufficienter tollatur suspicio, quod dictæ litteræ sub antidata, vel alias in fraudem, factæ fuerint, nisi isto concilio sedente, exhibeantur & ostendantur in dicto concilio per illos qui eas habent, &c. ut in forma cedulæ, cujus tenor infrascribitur.

Item postea in dicta sessione supervenerunt ambassiatores regis Arragoniæ, scilicet tres milites & unus doctor, & supplicaverunt pro audientia: quæ fuit accordata, dum tamen nihil scandalorum dicerent in præjudicium seu diffamationem hujus concilii generalis, &c. & in effectum proposuit ille doctor, quod rex Arragonum audiverat hanc congregationem esse factam pro facto ecclesiæ seu unionis; ideo ipse affectans bonum unionis recommendabat huic congregationi factum hujusmodi. Secundo dixit, quod rex Arragoniæ non vellet pro aliquo interesse particulari dare impedimentum unioni ecclesiæ sive pro favore Petri de Luna sive pro quocumque alio. Tertio quod Petrus de Luna, una cum concilio, quod tenuerat apud Perpinianum, ordinaverat aliqua, quæ ad factum unionis habendæ possunt, ut creditur, proficere, super quo miserat ambassiatores suos, qui illa habent dicere, ideo ex parte regis Arragoniæ supplicabat quod ipsi super istis audirentur, supplicans, quod in hoc facto nihil innovaretur vel fieret de novo, quousque fuissent auditi. Quarto subjunxit, quod dictus rex non fuerat aliqualiter informatus de illis quæ in hoc concilio facta erant: ideo de præsenti illa non poterat approbare, sed paratus erat informationes recipere, & per Dei gratiam taliter in facto ecclesiæ semper faceret, quod omnes deberent contentari, nec ab aliquo posset reprehendi: de hoc tamen petiit instrumentum.

Postea hoc facto, dictum fuit singulis prælatis, qualiter domini cardinales consulebant debere responderi istis ambassiatoribus per hunc modum: videlicet quod concilium primo regratiaretur regi Arragonum de affectione quam haber

ANNO CHRISTI 1409.

bet ad bonum unionis. Secundo, quod darentur libenter aliqui deputati notabiles, qui per cardinales poſſent nominari & deputari: & iſti eos informarent ad plenum de actis in hoc concilio, ut etiam ipſi de his poſſent regem ſuum informare: & ſperabatur quod de omnibus manerent bene contenti. Tertio, quod placebat concilio audire illos nuncios Petri de Luna, dum tamen docerent de littera vel mandato; & ad hoc etiam aliqui ex parte concilii deputarentur, qui eos audirent, cum alias fieri non poterat bono modo, ſedente concilio, quia hora erat tarda, & iſta erat ultima ſeſſio ante introitum conclavis; ideo alſter fieri non poterat, quod daret concilium poteſtatem cardinalibus eos nominandi. Et ab omnibus fuit reſponſum, quod placeret ita reſponderi. Poſtea ergo advocatus aſcendit pulpitum, & dictam reſponſionem dedit ex parte concilii dictis ambaſſiatoribus regis Arragonum ibidem præſentibus: & ſic receſſimus illa die.

Tenor autem primæ cedulæ, de qua in iſta ſeſſione fit mentio, ſequitur & eſt talis.

„ Quia hoc peſtiferi ſchiſmatis tempore, domini cardinales in hoc ſacro concilio exiſtentes, quidam fuerunt a diverſis olim contendentibus de papatu creati, & nunc Deo dirigente procedendum eſt ad electionem unici & indubitati papæ: hoc ſacrum concilium univerſalem eccleſiam repræſentans, vult, conſentit, diſponit & ordinat, quod ipſi a diverſis creati ad electionem prædictam procedant, ſi & in quantum opus eſt, hac vice auctoritate hujus concilii: nec per hoc poteſtati dominorum cardinalium circa electionem Romani pontificis intendit in aliquo derogare, vel aliquid innovare. Hortatur tamen prædictos cardinales, quod ipſi cum caritate ad electionem unius paſtoris procedant, ſic unanimiter, quod de quacumque diſcordiæ ſcintilla notari non debeant. “

Secunda cedula.

„ OMnes & ſingulos proceſſus, ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, maledictionis, ſeu alterius cujuſcumque cenſuræ, pœnæ; conſtitutiones papales, inhabilitationes, privationes ordinum, dignitatum, beneficiorum, officiorum & graduum quorumcumque, tam eccleſiaſticorum quam ſæcularium, contra proſequentes unionem ſanctæ matris eccleſiæ, videlicet tam contra principes, patriarchas, archiepiſcopos, epiſcopos, & alios viros eccleſiaſticos, cujuſcumque ordinis vel ſtatus exiſtant, quam contra ſingulares perſonas, cujuſcumque conditionis, ordinis, vel ſtatus exiſtant, etiam ſi imperiali, vel regali, vel alia præmineant poteſtate; necnon relaxationes, abſolutiones juramentorum, fidelitatis, confœderationis, & homagiorum, ac etiam contra civitates, univerſitates ſtudiorum, collegia eccleſiaſtica vel ſæcularia, communitates villarum, caſtrorum, terrarum, ſeu diſtrictuum, ac ſingulares perſonas, per Petrum de Luna a quocumque tempore, & per Angelum Corario a die 3. Maji, anni Domini milleſimi quadringenteſimi octavi, de papatu olim contendentes, immo verius colludentes, factas & illatas, & de ipſorum, ſeu alterius eorum mandato: hæc ſancta ſynodus decernit, declaratque, nullos ſeu nullas fuiſſe & eſſe, & quatenus de facto proceſſerunt, caſſat & annullat, vultque eſſe nullius roboris vel momenti, pro infectis haberi.

„ Item, ſi aliquæ bullæ, ſeu litteræ, ſub eorum ſeu alterius eorum titulis, ſeu nominibus, expeditæ reperiantur, ſeu exhibeantur a dictis diebus; videlicet a dicto Petro de Luna a quocumque tempore, & per Angelum Corario die tertia Maji vel ante, contra proſequentes unionem ſupradictam: ſi illæ non ſunt ante dictos dies præſentatæ, vel exhibitæ ſub teſtimonio ſufficienti capitulis vel eccleſiis, ſeu prælatis, aut aliis quibus diriguntur, ſeu ſcribuntur, conſimili modo ſint nullæ, & nullius roboris vel momenti, & pro infectis habeantur. “

Die Veneris decimaquarta Junii, quæ erat craſtinum præcedentis ſeſſionis, ſicut in eadem ſeſſione fuerat deliberatum, facta fuit proceſſio generalis omnium prælatorum reveſtitorum, ab eccleſia S. Martini uſque ad eccleſiam cathedralem, cum cantu litaniarum & antiphonarum. Et in dicta eccleſia cathedrali fuit celebrata Miſſa ſolemnis de ſancto Spiritu per unum dominum cardinalem.

Eadem autem die poſt prandium venerunt nuncii Petri de Luna apud ſanctum Martinum, & intraverunt locum ubi erant aliqui domini cardinales ordinati ad audiendum eos: & cum difficultate intraverunt propter aſſiſtentiam populi & ſervitorum ac famulorum, qui deridendo contra eos proclamabant & ſibilabant. Ibi tamen poſtquam ingreſſi fuerunt, oſtio clauſo, fuit eis denunciata & intimata ſententia lata contra dictos contendentes de papatu, de qua ſupra in quintadecima ſeſſione.

Item, etiam capitaneus villæ Piſarum erat ibidem, qui intimavit eis, quod jam fecerant juramenta de cuſtodiendo conclave, & de multis aliis juxta formam c. *ubi majus*, de elect. l. VI. inter quæ erant tria capitula, quæ principaliter concernebant; quod non permitteret dictus capitaneus, quod aliquid fieret in præjudicium, ſcandalum, vel vituperium, ſeu impedimentum procedendi ad electionem unius papæ. Et iſta tria capitula dictis nunciis intimavit explicite, eis denuncians, quod quidquid facerent, aut dicerent, tamen caverent ſibi, quod contra iſta nullatenus attentarent. Ipſi autem dixerunt, quod volebant habere copiam dictorum capitulorum, & ſuper hoc deliberare antequam aliquid proponerent; & hanc copiam habuerunt, & ſic pro tunc receſſerunt. Et die ſequenti, licentia non petita abierunt, & ſic nihil propoſuerunt, videntes eſſe diſpoſitionem negotiorum ad aliud, quam illud quod forſitan prætendere aut dicere volebant pro dicto Petro de Luna.

Die autem ſabbati immediate ſequente, quæ fuit dies quintadecima Junii, omnes cardinales de ſero intraverunt conclave, quod fuerat præparatum in domo archiepiſcopali civitatis Piſanæ, & ad electionem papæ proceſſerunt, videlicet die Mercurii, quæ fuit dies viceſima ſexta Junii, et elegerunt dominum * cardinalem Mediolanenſem, ordinis fratrum Minorum, qui vocatus eſt Alexander quintus.

* *al.* Petrum de Candia.

SESSIO XVIII.

Octavadecima ſeſſio fuit poſtquam dictus dominus Alexander papa electus erat: ipſo ibidem præſidente die Lunæ prima Julii, in qua poſt Miſſam et litanias, per dominum cardinalem de Chalento fuit lecta et publicata una cedula, omnium et ſingulorum cardinalium manibus

ſub-

ANNO CHRISTI 1409.

subscripta, per quam publicabant omnibus et nunciabant se elegisse in papam concorditer dominum cardinalem Mediolanensem, et in eum consensisse, et ideo se in dicta cedula omnes subscripsisse.

Die autem Dominica immediate sequente, quæ fuit dies septima Julii, dictus dominus papa Alexander fuit coronatus in ecclesia cathedrali, ubi fuit celebrata missa solemnis. Et illa die fuerunt multa solemnia, ut puta de sepiscombustis, dicendo, *Sic transit gloria mundi* de epistola, et evangelio in Missa Græce, Hebraice, et Latine: de impositione tiaræ, cum qua papa revestitus equitat per villam, et omnes prælati revestiti cum equis de panno albo coopertis: de lege Judæorum, quæ papæ per Judæos præsentatur: et de similibus. Quæ omnia fuerunt debite et solemniter expedita.

SESSIO XIX.

Nonadecima sessio fuit die Mercurii decima Julii, in qua post Missam et litanias consuetas, unus ex parte Florentinorum ascendens pulpitum proposuit, offerendo obedientiam papæ, laudando electionem ejus; &c. et ad idem statim etiam idem dixit unus ex parte communitatis Senensis. Hoc facto cardinalis de Chalento legit per cedulam, quomodo papa revocabat omnes processus et sententias, ac censuras latas durante schismate per aliquem contendentium de papatu, decernens nullum de cætero debere reputari ligatum dictis sententiis, et ad cautelam omnes absolvit, etc.

Item, legit unum alium articulum, per quem papa approbat et ratificat ex certa scientia, sacro concilio approbante, omnes dispensationes super matrimoniis, et super etiam casibus concernentibus conscientiam, aut forum pœnitenziale, factas per aliquem dictorum contendentium, quoad sibi obedientes, etiam in partibus neutralibus aut subtractis. Et de istis lectis tenor sive copia scribitur infra.

Et postea idem dominus cardinalis dixit, quod quia papa habebat intentionem laborandi ad reformationem ecclesiæ in capite et in membris, sicut alias obtulit, ipse ordinavit certos cardinales, tam episcopos, quam presbyteros et diaconos, usque ad numerum octo cardinalium, quibus commisit, quod cum deputandis ex parte prælatorum, et aliorum de diversis mundi partibus, haberent videre de illis, quæ viderentur reformanda, circa quod hortabatur diligenter intendere. Et ad concludendum super avisatis seu avisandis, assignabatur sessio ad diem Lunæ proximam, quæ erit dies xv. Julii. Tenor autem cedulæ lectæ in hac sessione sequitur, et est talis.

„ IN nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris, Filii, et Spiritus sancti, Amen. „ Nos Alexander Divina providentia papa quintus, considerantes quod tam per Petrum de Luna, Benedictum decimum tertium, et Angelum Corario, Gregorium duodecimum, a nonnullis nominatos, nuper de papatu contendentes, quam per dominos quondam archiepiscopum Barrensem, Urbanum sextum, Perrinum * Thomacellum, Bonifacium IX. Cosmatum de Thomacellis, Innocentium septimum, et Robertum de Gebennis, Clementem septimum, nuncupatos, dictorum nuper contendentium prædecessores, durante præsente schismate et occasione ejusdem, nonnulli processus, sententias excommunicationis, privationis, irregularitatis, inhabilitationis, suspensionis et interdicti, ac alias censuras ecclesiasticas in se continentes, in et contra diversas personas, regna, jurisdictiones, communitates, universitates, collegia, loca, districtus, et territoria, fuerint et sint hinc inde facti et promulgati; ac propter antiquationem dicti schismatis, et etiam quia multi notabiles doctores utriusque juris, et magistri in sacra pagina, scripserunt pro et contra, ac publice et solemniter determinaverunt, in dubium vertatur a multis, quis a tempore dicti schismatis fuerit Romanus pontifex, seu quis veri vicarii Jesu Christi fungeretur officio: ad exonerationem conscientiarum utriusque obedientiæ, quæ jam per Dei gratiam ad unum ovile redactæ sunt, omnes et singulos ejusmodi processus et sententias, qui vel quæ occasione et prætextu schismatis, ac adhærentiæ utriusque partis, seu viæ neutralitatis assumptæ vel introductæ, hinc inde, ut præmittitur, lati, decreti, seu fulminati fuerint, quos omnes et singulos hic pro expressis haberi volumus, hoc sacro approbante concilio, ex certa nostra scientia tollimus & abolemus, ac pro sublatis & abolitis in perpetuum haberi volumus, neminem præfatis sententiis aut processibus esse ligatum vel involutum declarantes. Et nihilo minus ex abundanti, & ad cautelam, si & quatenus indigeant, quoscumque sub dictis processibus comprehensos, a dictis sententiis & censuris absolvimus, & pro absolutis haberi decernimus & declaramus, etiam super irregularitatibus, si quas propter præmissa, vel occasione præmissorum, contraxerint, dispensantes.

„ Item, omnes & singulas dispensationes factas per contendentes, vel eorum alterum, seu eorum prædecessores, super matrimoniis & aliis casibus, quæ forum conscientiæ respiciunt, eorum durante obedientia, etiam in partibus neutralibus vel subtractis, ex certa nostra scientia ratificamus & approbamus."

SESSIO XX.

Vicesima sessio, quæ erat assignata ad diem Lunæ prædictam, scilicet diem quintamdecimam Julii, non fuit illa die, sed per papam ex causa fuit continuata ad diem Mercurii XXIV. Julii: & propter adventum regis Ludovici, iterum fuit continuata ad diem Sabbati inde sequentem, quæ fuit dies XXVII. Julii. Et in hac sessione interfuit rex Siciliæ Ludovicus, in qua post Missam & Litanias per os domini cardinalis de Chalento ex parte domini papæ pronunciata fuerunt in scriptis ea, quæ sequuntur, habita prius per aliquos dies deliberatione per provincias, & prælatos ad partem: tenor autem dictæ pronunciationis est infra scriptus.

Item, postea dominus archiepiscopus Pisanus in præsentia papæ præsidentis in concilio alta voce dixit, quod a parte domini nostri papæ, qui præsens erat, dictus dominus noster compatiens statui ecclesiarum & paupertati, plene & libere revocabat reservationes factas de spoliis defunctorum prælatorum. Item, revocabat reservationes fructuum obvenientium sede vacante, quos fructus aliqui sui prædecessores reservaverant. Item, revocabat reservationes procurationum episcopalium & aliorum prælatorum ad quos spectant, nec illas vult habere. Item dixit,

* *Ex Odorico & aliis Petrum.*

ANNO CHRISTI 1409.

xit, quòd dictus dominus noster papa plenarie & liberaliter quittabat & remittebat omnia arreragia, quæ per ecclesiasticos, prælatos & alios beneficiatos ratione vacantium, seu annatarum, vel alias, cameræ apostolicæ debebantur de toto tempore transacto usque ad diem suæ assumptionis.

Item, postea idem archiepiscopus proposuit, quod quia dominis cardinalibus, seu collegio cardinalium, quod solet recipere medietatem dictorum vacantium, quoad prælaturas; etiam ad causam hujus medietatis debebantur multa arreragia, expediens videbatur supplicare dicto collegio, quod omnia arreragia sibi debita remittere vellent, sicut papa requirens, quod prælati responderent si hoc eis placeret, omnes responderunt, placet. Et statim dictus archiepiscopus se inclinans dixit alta voce: Vobis dominis meis cardinalibus pro parte omnium supplicatur quatenus ista arreragia remittere dignemini: & licet nihil respondissent pro hora, tamen dictus archiepiscopus statim iterum dixit alta voce omnibus: Videatis si sit expediens, quod omnia ista sint remissa & quittata, & super hoc respondeatis si placet. Omnes statim clamaverunt, Placet, Placet. Et statim dictus archiepiscopus nomine omnium de istis petiit instrumentum. Verum est quod satis sciebatur per ante, quod quasi omnibus cardinalibus satis placebat, excepto cardinale Albanensi, qui sæpius dixerat, quod nunquam remitteret, & ipse etiam in dicta sessione existens clamabat, quod sibi non placebat. Et ad idem erat cardinalis Neapolitanus, cui etiam non placebat. Et pro aliis concernentibus reformationem ecclesiæ expediendis fuit adhuc una sessio ordinata ad diem Veneris, quæ erit dies secunda Augusti.

Dicta vero die Sabbati vicesima septima Julii, anno prædicto millesimo quadragesimo nono, præsidente ibidem domino Alexandro papa V. per os domini cardinalis de Chalento pronunciata fuerunt in scriptis ea omnia quæ sequuntur in forma:

„ SAnctissimus dominus noster Alexander papa V. sacro approbante concilio, omnes „ & singulas electiones, postulationes, promotiones, confirmationes, collationes, quasc„ cumque provisiones, quibusvis personis hodie „ pacifice possidentibus, & huic sacro concilio, „ & ejus determinationibus adhærentibus, de „ quibuscumque prælaturis, dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis, curatis vel non curatis; „ consecrationesque episcoporum, & ordinationes clericorum, per ipsos contendentes de „ papatu, aut eorum alterum, seu eorum prædecessores, aut eorum mandato vel auctoritate, temporibus & locis, in quibus eisdem „ realiter & libere præstabatur obedientia, dum „ tamen ante sententiam & alias canonice fa„ ctæ sint, & publice & pacifice tempore sen„ tentiæ, & in præjudicium unionis, aut pro„ secutionis ejusdem, vel huic concilio adhæ„ rentium factæ non fuerint; ex certa nostra „ scientia, ac motu proprio, sacro etiam appro„ bante concilio, ratificamus & approbamus, „ ac ratas haberi volumus atque firmas, & „ etiam si oporteat de novo providemus. Ubi „ autem aliquis casus emergeret, per quem ap„ pareret aliquem adhærentem huic concilio gra„ vatum per aliquem ex contendentibus, a die „ tertia Maji quoad Angelum Corario, & a „ decimaquinta Junii quoad Petrum de Luna, „ anni millesimi quadringentesimi octavi; placet concilio, quod dominus noster provideat „ secundum quod sibi justum videbitur.

„ Item, placet concilio, quod super facto archiepiscopi Januensis dominus noster provi„ deat. Item, electiones, postulationes, ipsarum „ admissiones, confirmationes, mutationes, „ consecrationes, clericorum ordinationes, collationes, præsentationes, institutiones, permutationes, privationes, & quasvis provisiones & dispositiones quibusvis personis, huic „ sacro concilio & ejus determinationibus adhærentibus, de quibuscumque beneficiis ecclesiasticis & prælaturis per electores, confirmatores, patronos, ordinarios, & quoscumque provisores ad hoc habentes potestatem, & auctoritatem canonice factas, temporibus & locis subtractionis & neutralitatis, „ in quibus hujusmodi contendentibus obedien„ tia non præstabatur, dummodo alias cano„ nice factæ sint, hoc sacro approbante con„ cilio ratificamus & approbamus, & ratas „ manere volumus, atque firmas, ac omnem „ suscipere roboris firmitatem, reservationibus „ non obstantibus quibuscumque; declarationi„ bus tamen & decretis hoc capitulum concer„ nentibus in aliis sessionibus lectis, in suo „ robore permanentibus.

„ Item, ut unione & pace jam in Dei eccle„ sia per ipsius gratiam in capite confirmata, „ pax & tranquillitas subditorum perfectius „ procuretur, & litium anfractus, quorum du„ bii sunt eventus, consultius evitentur; hoc „ sacro approbante concilio decernimus & de„ claramus, quod omnes & singuli beneficia ec„ clesiastica, dignitates, personatus, vel offi„ cia curata, titulo ordinario assecuti, & pos„ sessionem pacificam jam adepti, dum tamen „ canonice & alias, quam per privationem ad„ hærentium huic sacro concilio & ejus deter„ minationi assecuti fuerint, beneficiis hujusmo„ di libere & pacifice gaudeant, nec in jure „ titulo seu possessione suis hujusmodi quomodolibet inquietentur, turbentur seu graven„ tur, etiamsi specialiter vel generaliter benefi„ cia prædicta sedi apostolicæ fuerint reservata.

„ Per præmissa vero, seu aliquod præmis„ sorum, non intendimus derogare ordinatio„ nibus circa præmissos articulos factis in ulti„ ma congregatione prælatorum & aliorum ec„ clesiasticorum facta Parisiis. Nec etiam ex „ præmissis vel aliquo præmissorum volumus „ aliquod præjudicium generari venerabilibus „ fratribus nostris cardinalibus, vel alicui ipso„ rum huic sacro concilio, & ejus determinationi „ nunc adhærentium, in beneficiis alias per ipsos „ & quemlibet ipsorum possessis canonice.

„ Item, per hoc non intendimus fieri aliquod „ præjudicium fratri nostro Albanensi cardinali in „ jure quod habet in archidiaconatu Lucionensi,

„ Item, sacro approbante concilio decernimus „ fore procedendum contra obedientes & adhæ„ rentes pertinaciter, seu fautores Petri de Lu„ na, & Angeli Corario, nuper de papatu „ contendentium & colludentium, per hoc sa„ crum concilium de schismate & hæresi noto„ riis per diffinitivam sententiam condemnato„ rum, modis quibus est secundum sacros ca„ nones contra contendentes & fautores hæ„ reticæ pravitatis procedendum.

„ Item, sacro approbante concilio decernimus, „ nos vel successorem nostrum ex certis, magnis

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

„ gnis & arduis cauſis nos & hoc ſacrum con- A
„ cilium moventibus, iterum generale concili-
„ lium eccleſiæ fore convocandum, hinc ad
„ triennium: videlicet an. quo dicetur D. mil-
„ leſimo quadringenteſimo duodecimo in men-
„ ſe Aprilis, in civitate ſeu loco habili & de-
„ centi, qui locus declarabitur per annum an-
„ te tempus concilii per nos vel ſucceſſorem
„ noſtrum convocationem facientem.

„ Item, ſacro approbante concilio decerni-
„ mus & declaramus, quod ſi cardinalis de
„ Fliſco infra duos menſes proximos perſona-
„ liter ad nos venire, & obedientiam nobis
„ præſtare, & determinationi hujus ſacri con-
„ cilii adhærere voluerit, benigne recipiatur cum
„ integritate ſtatus & honoris, atque benefi- B
„ ciorum, quæ decimo quinto Junii milleſimi
„ quadringenteſimi octavi obtinebat.

„ Item, omnes diſpenſationes factas per epi-
„ ſcopos diœceſanos in partibus neutralibus,
„ cum defectum ætatis patientibus cauſa aſſe-
„ quendi & obtinendi beneficia, dignitates aut
„ prælaturas.

„ Item, & omnes abſolutiones & habilita-
„ tiones in foro pœnitentiali, tam per con-
„ tendentes, quam dictos ordinarios pendente
„ ſchiſmate factas ſuper caſibus ſanctæ ſedi
„ apoſtolicæ reſervatis, ex certa noſtra ſcien-
„ tia ſacro approbante concilio ratificamus &
„ approbamus. "

SESSIO XXI.

Viceſimaprima ſeſſio, quæ erat aſſignata ad diem ſecundam Auguſti, fuit continuata ad ſeptimam Auguſti; in qua poſt Miſſam & litanias fuit lecta cedula continens aliqua expedientia pro bono regimine eccleſiaſtico; cujus tenor infra ſcribitur. Et dedit papa plenam indulgentiam omnibus, qui interfuerunt concilio prædicto generali, & ejus determinationi adhærent, ſic quod quilibet infra duos menſes a tempore, quo ad ejus notitiam devenerit, poſſit dictam abſolutionem exequi: & etiam voluit quod quilibet prædictorum hac indulgen- D
tia uti poſſit in mortis articulo. Et hoc totum etiam extendit ad familiares & ſervitores illorum, qui in dicto concilio fuerunt, &c. Et dedit omnibus licentiam recedendi; & concilium continuavit uſque ad aliud concilium infra triennium convocandum, prout in dicta cedula continetur, cujus tenor eſt infra ſcriptus: & ſic finis.

Ipſa die ſeptima Auguſti præſidente domino papa Alexandro V. in dicto concilio generali Piſano pronunciata fuerunt ea quæ ſequuntur, anno videlicet Dom. MCDIX.

„ SAnctiſſimus dominus noſter ſacro appro-
„ bante concilio ordinavit, quod bona E
„ immobilia eccleſiæ Romanæ, ſeu aliarum ec-
„ cleſiarum nullatenus per ipſum, vel alios
„ prælatos alienentur ſeu hypothecentur uſque
„ ad proxime indictum concilium, in quo ſu-
„ per hoc articulo maturius poterit deliberari.

„ Item, dominus noſter eodem approbante
„ concilio ordinat & mandat celebrare conci-
„ lia provincialia per metropolitanos, & ſy-
„ nodos per eorum ſuffraganeos, ſecundum
„ formam juris & concilii generalis, quia ex
„ eorum omiſſione multa ſequuntur inconve-
„ nientia.

„ Item, dominus noſter eodem approbante
„ concilio ordinat & mandat celebrari capitula
„ monachorum nigrorum, & canonicorum re-
„ gularium ſecundum formam concilii genera-
„ lis, & conſtitutiones Honorii tertii, felicis
„ recordationis, & Benedicti duodecimi. Et
„ quia limitatio provinciarum facta per Bene-
„ dictum duodecimum non poſſet obſtante tem-
„ poris malitia obſervari, ordinat dominus
„ noſter quoad dicta capitula celebranda ſtan-
„ dum juri antiquo durante impedimento præ-
„ dicto: videlicet ut provincia communis &
„ vulgaris poſſit per ſe provinciale concilium
„ celebrare, ex quo commode non poteſt cum
„ alia convenire: & deputabit dominus noſter
„ præſidentes & executores ad præmiſſa exe- B
„ quenda.

ANNO CHRISTI 1409.

„ Item, dominus noſter miſericordia motus
„ liberaliter remittit, prout alias fecit, omnia
„ arreragia majora, & minuta ſervitia ſuæ ca-
„ meræ apoſtolicæ, de toto tempore antiquo
„ debita, ſibi dumtaxat competentia; etiamſi
„ qui propter defectum ſolutionis hujuſmodi
„ arreragiorum, ſententiam excommunicatio-
„ nis incurrerint: eos auctoritate apoſtolica ab-
„ ſolvit; & ſi aliqui propter cauſam prædi-
„ ctam, irregularitatem incurrerint, cum eis
„ miſericorditer diſpenſat, & ad communio-
„ nem ſacramentorum & ſuorum ordinum reſti-
„ tuit; mandatque litteras & inſtrumenta tra- C
„ di & confici omnibus petentibus de remiſſio-
„ ne prædicta.

„ Item, dominus noſter ſacro approbante con-
„ cilio diſponit non facere translationes de in-
„ vitis, niſi parte audita & vocata, & de con-
„ ſenſu majoris partis cardinalium, niſi ex cau-
„ ſis juſtis & rationabilibus.

„ Item, dominus noſter ſacro approbante con-
„ cilio decernit, quod per dictum dominum
„ noſtrum cum cardinalium conſilio deputentur
„ nuncii ſolemnes, & mittantur ad reges &
„ principes cunctos fideles, ad publicandum &
„ proſequendum, auctoritate domini noſtri papæ
„ & ſacri concilii, acta in iſto ſacro concilio.

„ Item, dominus noſter auctoritate Dei & D
„ apoſtolorum Petri & Pauli, atque ſua, con-
„ cedit omnibus qui in hoc ſacro concilio in-
„ terfuerunt, & ejus determinationi adhærent,
„ abſolutionem plenariam a culpa & pœna
„ ſemel tantum.

„ Item, quod quilibet de prædictis infra duos
„ menſes poſtquam ad ejus notitiam hujuſmo-
„ di conceſſio pervenerit, poſſit dictum bene-
„ ficium abſolutionis aſſequi in forma eccleſiæ. "

Poſtquam articulus iſte per reverendiſſimum in Chriſto patrem dominum cardinalem de Chalento in pleno concilio lectus fuit, dominus noſter papa Alexander V. voluit, quod extenderetur dictus articulus in mortis articulo, & ſic eſt duplex: voluit etiam, quod ſervitores illorum E
qui ad dictum concilium venerant, & illis in veniendo & ſtando in loco concilii ſervierant, præfatam indulgentiam perciperent.

Item, dominus noſter ſanctiſſimus cum conſilio concilii intendit reformare eccleſiam in capite & in membris. Et quia jam multa per Dei gratiam ſunt expedita, quæ * ipſum dominum noſtrum, & favorem * prælatorum, aliorumque inferiorum concernunt, reſtentque alia, quæ * propter receſſum prælatorum & ambaſſiatorum de præſenti expediri non poſſunt, propterea dominus noſter ſacro requirente & approbante concilio dictam reformationem ſuſpendit, &

* per *al.* ſtatum & favorem

ANNO CHRISTI 1409.

continuat usque ad proxime indictum concilium, & præsens concilium prorogat & continuat usque ad illum terminum, qui præfixus est ad concilium jam dictum. Et interim dat licentiam omnibus ad concilium convocatis ad proprios lares redeundi usque ad tempus præfixum, ut supra.

Et sic finis.

Præsentes autem in dicto concilio, aut qui ad idem miserunt, inferius sunt subscripti.

Sequuntur prælati, ambassiatores & procuratores; seu eorum nomina, qui in hoc sacro concilio Pisano comparuerunt & fuerunt: quod concilium tentum & celebratum fuit an. MCDIX. computando secundum morem curiæ Romanæ, & incepit die xxv. Martii.

Et primo reverendissimi in Christo patres & domini domini sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales.

Episcopi cardinales.

Reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Guido episcopus Prænestinus.
R. in Chr. P. & D. D. Henricus episc. Tusculanus, dictus Neapolitanus.
R. in Chr. P. & D. D. Nicolaus episc. Albanensis.
R. in Chr. P. & D. D. Joannes episc. Ostiensis, dictus Vivarienſis, S. R E. vicecancellarius.
R. in Chr. P. & D. D. Antonius episc. Prænestinus, dictus Aquilegienſis.
R. in Chr. P. & D. D. Petrus episc. Tusculanus, dictus de Podio.

Presbyteri cardinales.

R. in Chr. P. & D. D. Petrus tit. S. Susannæ, dictus de Thureio.
R. in Chr. P. & D. D. Angelus tit. S. Potentianæ, dictus Laudensis.
R. in Chr. P. & D. D. Petrus tit. S. Praxedis, dictus de Hispania.
R. in Chr. P. & D. Conradus tit. S. Chrysogoni, dictus Militensis.
R. in Chr. P. & D. D. Franciscus tit. sanctorum Quatuor Coronatorum, dictus Burdigalensis.
R. in Chr. P. & D. D. Jordanus tit. S. Martini in Montibus, dictus de Ursinis.
R. in Chr. P. & D. D. Joannes tit. sanctæ Crucis in Jerusalem, dictus Ravennatensis.
R. in Chr. P. & D. D. Petrus tit. duodecim apostolorum, dictus Mediolanensis.

Diaconi Cardinales

R. in Chr. P. & D. D. Amedeus S. Mariæ novæ, dictus de Saluciis, sacri collegii camerarius.
R. in Chr. P. & D. D. Raynaldus S. Viti in Macello, dictus de Brancaciis.
R. in Christo P. & D. D. Radulphus S. Nicolai in carcere Tulliano, dictus Barensis.
R. in Chr. P. & D. D. Balthasar S. Eustachii, dictus S. Eustachii.
R. in Chr. P. et D. D. Odo S. Georgii ad velum aureum, dictus de Columna
A R. in Chr. P. & D. D. Ludovicus S. Agathæ, dictus de Barro.
R. in Chr. P. & D. D. Petrus S. Angeli, dictus Romanus.
R. in Chr. P. & D. D. Petrus Blavi, dictus etiam S. Angeli.

Sequuntur ambassiatores regum, & primo illustrissimi domini Romanorum & Bohemiæ regis.

R. in Chr. P. & D. D. Wenceslaus patriarcha Antiochensis.
R. in Chr. P. D. D. Simon episcopus Misnensis.
Magnificus Baro D. Bonecius Cosmoi * miles.

* al. Cosnich.

Ambassiatores domini Francorum regis.

B R. in Chr. P. D. D. Simon patriarcha Alexandrinus.
R. P. D. Petrus episcopus Meldensis.
R. P. D. Ægidius episcopus Constantiensis.
Venerabilis vir D. Guillelmus Bonstraterii, legum doctor.
Venerabilis vir D. Joffredus de Perusia, cretorum doctor.

Ambassiatores domini Anglicorum regis, & omnium ipsius regni prælatorum, & capitulorum ecclesiarum, ac totius ecclesiæ Anglicanæ.

R. P. D. Robertus episcopus Salisberiensis.
C R. P. D. Henricus Mencuensis.
V. vir D. Thomas abbas Monasterii B. Mariæ Jorevallensis ordinis S. Benedicti.
D. Thomas prior Cantuariensis ordinis S. Benedicti.
D. Comes Sucfolchiæ.
D. Joannes Colme miles.
D. Ricardus Canyngston legum doctor, canonicus & officialis Eboracensis.

Ambassiatores regis Ludovici.

R. P. D. Joannes episc. Vapicensis, *seu* Vapincensis.
D. Guillelmus de Rupibus, miles & cambellanus.
D. Joannes de Genoardis legum doctor, consiliarius.
Magister Lucas de Castilione, secretarius.

Ambassiatores regis Poloniæ.

R. P. D. Petrus episcopus Cracovienſis.

Ambassiatores regis Cypri.

R. in Chr. pater & dominus, dominus cardinalis S. Angeli

Ambassiatores ducis Brabantiæ.

E V. vir D. Joannes abbas monasterii de Gemblous, ordinis S. Benedicti.
V. P. D. abbas monasterii de Villari, ordinis Cistercienſis.
V. P. D. abbas monasterii de Tungerloe, ordinis Præmonstratenſis.
V. vir D. Petrus Guidonis legum doctor, cancellarius.
V. vir D. Joannes de Terouhont, licentiatus in legibus.
V. vir D. Godefridus de Orchenis, licentiatus in legibus.

Ambas-

ANNO CHRISTI 1409.

Ambaſſiatores domini ducis Careſtii Auſtrenſis.

Sacræ Theologiæ magiſter Franciſcus, ordinis Prædicatorum.

Magiſter Petrus de Vingar vicecancellarius univerſitatis ſtudii Viennenſis, magiſter in artibus.

Ambaſſiatores domini ducis Stephani Bavariæ.

V. P. D. Joannes, abbas monaſterii S. Gisleni in Cella, ordinis S. Benedicti, Cameracenſis diœceſis, ſacræ theologiæ profeſſor

D. Thomas de Fraxino, miles.

D. Thomas de Reyngheſsliette, licentiatus in legibus, eccleſiaſticus S. Petri Luthoſenſis, Cameracenſis diœceſis.

Ambaſſiatores dominorum Henrici & Gontherii fratrum comitis de Watſemburg.

V. vir dominus Joannes de Goch. præpoſitus eccleſiæ S. Sebaſtiani.

Ambaſſiatores ducis Clevenſis.

R. in Chr. P. & D.D. Guido, miſeratione Divina epiſc. card. Prænestinus.

V. D. Petrus Scalpipe canonicus Zauttenſis, Colonienſis diœceſis.

Ambaſſiatores domini Georgii Beuzon, domini Crouit

V. P. Frater Pantheleon de Zuelis, ordinis Minorum, conſiliarius.

Ambaſſiatores domini Blandrata.

R. P. D. Joannes *ſeu* Johannotus epiſcopus Novarienſis.

Ambaſſiatores domini Caroli ducis Lotharingiæ & Marchionenſis.

D. Henricus Tronle licentiatus in decretis, decanus eccleſiæ B. Mariæ in Ivodio, conſiliarius

D. Gerſelus de Walderſtringa, paſtor in Sinis, Treverenſis diœceſis, cappellanus.

Ambaſſiatores domini ducis Mazoniæ ſenioris.

V. vir D. Paulus præpoſitus eccleſiæ S. Mariæ extra muros Placentiæ, ordinis Præmonſtratenſis.

Ambaſſiatores domini Judoci marchionis Brandeburgenſis & Moraviæ, archicancellarii ſacri Rom. imp.

R. P. D. Joannes epiſcopus Lubecenſis.

V. vir D. Theodericus præpoſitus Tangermontenſis, in decretis licentiatus.

Ambaſſiatores domini Friderici comitis Mortemburg, & in Sternberg.

D. Wlricus in Urſtin eccleſiæ rector, & D. Judocus in Feroſtomin eccleſiæ rector, dicti domini comitis ſecretarii.

Ambaſſiatores dominorum Friderici & Willelmi Germanorum Lantgravi, Thuringiæ, marchionum Miſnenſium

V. vir Nicolaus Lubiche, decanus eccleſiæ B. Mariæ Eoffordenſis, dictorum marchionum ſecretarius.

Ambaſſiatores R. P. archiepiſcopi Colonienſis.

Magnificus vir Joffridus de..... præpoſitus Maguntinenſis, & theſaurarius eccleſiæ Colonienſis comes.

Magnificus vir D. Theodericus de Murſe præpoſitus Uriennenſis, & archidiaconus eccleſiæ Colonienſis, comes.

D. Joannes de Huepe, ſubdiaconus eccleſiæ Colonienſis.

D. Hemericus Weſtriheltz, utriuſque juris doctor, ſacri palatii Auditor, decanus eccleſiæ S. Andreæ Colonienſis.

D. Hugo de Hernoiſt, miles.

D. Chriſtianus de Cipr. legum doctor, ſcholaſticus eccleſiæ S. Geronis Colonienſis.

D. Henricus de Cirp. legum doctor, canonicus eccleſiæ S. Caſſii Biconienſis, Colonienſis diœceſis.

D. Baldelinus de Diclie canonicus eccleſiæ S. Andreæ Colonienſis.

Ambaſſiatores domini archiepiſcopi Maguntini.

D. Joann. Kempen, præpoſitus S. Bartholomæi Frankfordenſis, Maguntinenſis diœceſis.

D. Conradus Curos decanus B. Mariæ ad gradus Maguntini.

D. Henricus Herenſelle, decretorum doctor.

D. Weyſo, præpoſitus Jetheburgenſis.

D. Philippus Prælath. canonicus Maguntinenſis.

Ambaſſiatores R. P. domini archiepiſcopi Salzeburgenſis.

V. vir D. Fridericus Deys, decretorum doctor, decanus Padeburnenſis.

Ambaſſiatores R. P. domini patriarchæ Aquilejenſis.

R. P. D. Joannes epiſc. in univerſali eccleſia.

Nobilis vir Franciſcilinus de Panthera.

D. Andreas de Monticul, licentiatus in legibus.

Ambaſſiatores magiſtri ordinis de Pruſſia.

Procurator generalis S. Joannis Jeruſalem.

Ambaſſiatores R.P.D. Joannis electi Leodienſis.

Sacræ theologiæ profeſſor magiſter Girardus Rondelli, magiſter in theologia.

V. vir D. Lambertus de Stipite, decretorum doctor.

V. vir D. Ægidius de Jomalintue, in utroque jure licentiatus.

V. vir D. Andreas Sudemian licentiatus in legibus.

V. vir D. Paulus de Clotingerii, in utroque jure licentiatus.

Sequuntur patriarchæ præſentes.

R. P. D. Simon, patriarcha Alexandrinus.

R. P. D. Wenceslaus, patriarcha Antiochenus.

R. P. D. Hugo de Robertis, patriarcha Jeroſolymitanus.

R. P. D. Franciſcus Laudo, patriarcha Gradenſis.

Protonotarii.

D. Arragonenſis de Maleſpinis.

D. Dominicus de Fliſco.

Archiepiſcopi præſentes.

Reverendi patres domini

Franciſcus Narbonenſis, camerarius,

ANNO CHRISTI 1409.

Philippus Lugdunenſis,
Petrus Biturícenſis,
Nicolaus [a] .....
Amelius Turonenſis,
Pileus Januenſis,
Vitalis Toloſanus,
Alamanus Piſanus.
Bertrandus Arborenſis,
Joannes Viennenſis.

[a] *adde*, Sipontinus. H.

Epiſcopi præſentes.

Reverendi patres domini
Petrus Meldenſis,
Guillelmus Lexovienſis,
....., Albingaunenſis,
Dominicus Albienſis.
Gentilis Neocaſtrenſis,
Helias Aniciénſis,
Bertrandus Apamianus,
Julianus Marſicanenſis,
Nicolaus Boſanenſis.
Benedictus Vintimilienſis,
Guillelmus Uticenſis.
Lanfrancus Bethlemitenſis,
Petrus Belvacenſis,
Ludovicus Wlturanus.
Petrus Famauguſtan.
Guillelmus Veſtanenſ.
Jacobus Florentin.
Ægidius Nemauſenſis.
Petrus Lomberienſis,
N. Nazareth.
Alvanus Ovetenſis.
Petrus Cracovienſis.
Nicolaus Antonius Lucerinenſ.
Petrus Cameracenſis.
Antonius Calenen.
Raimundo Petragoricenſis.
Jo. Lubecenſis.
Franciſcus Oſcenſis,
Blaſius Sulcitan.
Gregorius Landemerien.
Guillelmus *olim* ep. Carleolen.
Simon Caſſinenſis.
Matthæus Piſtorienſis,
Guillelmus Ebroicenſis.
Walterus Bonon.
Jo. Forojulienſis.
Guillelmus Mirapicenſis,
Jacobus Æduenſis.
Paulus Cernienſ.
....., Aretinenſis,
Triſtanus Trecorenſis,
Paulus Maſſilienſis.
Jacobus Comaculenſis,
N. Siſtaricenſis.
Brandia Placentin.
Philippus Saonenſis,
Jo. Vapincenſ.
Leonardus Fermanenſ.
Bertrandus Dignenſis.
Stephanus Dolenſis.
Bartholomæus Alarienſis,
Petrus Faventinus.
Martinus Atrebatenſis.
Alexius Bobienſis.
Jacobus Laudenſis,
..... Santonenſis.
Joannes in univerſali eccleſ.
Bertrandus Tutelenſis.
Ægidius Forojulienſis.
Ægidius Conſtantienſis.

A Joannes Novarienſis,
Imbertus Aginnenſis.
Franciſcus Cicen.
Joannes Vicarienſis,
Gundenis elect. Sconiginenſ.

ANNO CHRISTI 1409.

V. vir D. Leonardus adminiſtrator eccleſiæ Chienſis.
V. pater magiſter Nicolaus ordinis Minorum, adminiſtrator eccleſiæ Tregeſtin.

Sequuntur abbates præſentes monaſteriorum infra ſcriptorum.

V. P. D. Bernardus abbas monaſterii S. Mariæ Vallis-umbroſæ Feſulan. diœceſis.
B V. P. D. Jo. abbas Ciſtercienſis pro ſe & toto ſuo ordine.
V. P. D. abbas Camaldulenſis.
D. Jo. abbas S. M. de Agario, ordinis Camaldulenſis.
D. Andreas abbas monaſterii Caſæ-Dei, ord. S. Ben. Claromontenſis diœceſis.
D. A. S. Mariæ de Fraboro, ord. S. Benedicti Flor. diœceſis.
D. Guido ab. Ss. Sergii & Bacchi, ord. S. Bened. prope Andegavum.
D. Simon ab. Gemmeticenſis, ordinis S. Bened. Rotomag. diœceſis.
D. ab. S. Salvatoris de Septimo, ordinis Ciſtercienſis Florentin. diœceſis.
C D. Petrus ab. Grandimontenſis.
D. Guillelmus ab. de Nucariis ordinis St Benedicti, diœceſis Turonenſis.
D. Guido abbas Graſſenſis, ordinis S. Benedicti, diœceſis Carcaſſonenſis.
D. ab. de Thironio ordinis S. Benedicti Carnotenſis diœceſis.
D. Jo. ab. Pontiniaci, Ciſtercienſis ordinis.
D. I. abbas S. Juſtinæ de Padua, ordinis. S. Benedicti.
D. Jo. abbas Gringniano de Prato, ordinis Vallis-umbroſæ Piſtorienſis diœceſis.
D. Bernardus abbas S. Michaelis de Podiobonzi, ordinis S. Benedicti Florent. diœc.
D. P..... ab. Camporum bonorum, ordinis
D Ciſtercienſis Vivarienſis diœc.
D. Marcus ab. S. Salvii de Florentia, ordinis Vallis-umbroſæ.
D Balthaſar ab. S. Michaelis de Paſignano, ordinis Vallis umbroſæ Floren. diœc.
D. Jo. ab. S. Petri ſuper Divam, ord. S. Bened. Sagienſis diœceſis.
D ab. S. Michaelis de Fuſculis de Piſtorio, ord. Vallis-umbroſæ.
D. Philippus ab. Anianæ, ord. S. Bened. Magalonenſis diœceſ.
D. Antonius abb. S. Michaelis de Batgepiſano, Camaldulenſis ordinis.
D. Stephanus ab. Crudacii, ord. S. Bened. Vivarienſis diœc.
E D. P.... ab. S. Maxentii, ord. S. Benedicti.
D. P.... ab. monaſterii S. Auguſtini Lemovicenſis, ord. S. Bened. nominatus pro clero Lemovicenſis diœc.
D. Franciſcus ab. monaſt. S. Mariæ de Parciana ord. Vallis-umbroſæ Piſtorienſis diœc.
D. Guillelmus ab. de Gimondo, Ciſterc. ord.
D. Paulus ab. S. Anaſtaſiæ de Amandulo, [b] Piſtorienſis diœceſis. [b] *al* Fromen. H.
D. abbas S. Martini ad Pinum, ord....
D. Stephanus abb. de Caritate, ord. Ciſterc.
D. Ægidius ab. S. Eligii Noviomenſis diœc. ordinis ſancti Benedicti.

D. P...

ANNO CHRISTI 1409.

D. P..... abbas S. Victoris Massilienſis,
D. Antonius ab. S. Pauli de Roſnello, ord Vallis-umbroſæ, Feſulanenſis diœc.
D. Jo. Celanenſis, ord. ....
D. Jo. ab. S. Criſpini majoris Sueſſionenſis.
D. Guillelmus ab. de Cormeliis, ord. S. B ned. Lexovienſis diœceſis.
D. Franciſcus ab. de Upolis, ord. Vallis-umbroſæ Florent. diœceſis.
D. Guiſpardus ab. S. Trinitatis, de Floren. ord. Vallis-umbroſæ.
D. Franciſcus ab. S. Genovefæ Pariſienſ. ord. S. Auguſtini.
D. Ricardus ab. monaſt. S. Pavacii de Floren. ord. Vallis-umbroſæ.
D. Sebaſtianus ab. S. Salvatoris Camaldulenſis.
D. Nicolaus ab. S. Mariæ de Florentia.
D. Joan. S. Giſſeni in Cella, ord. S. Bened.
D. ab. S. Dominici Piſan. ord.....
D. Jo. ab. S. Baronti, ord. S. Benedicti, Piſtorienſ. diœc.
D. Lauren. ab. S. Petri de Ceveo, ord. Camaldul.
D. Philippus ab. Caſſiani, ord. S. Bened. Wlteranenſis diœceſis.
D. Gregorius ab. S. Salvatoris de Salvamunda, ord. Camaldulenſis.
D. Joan. ab. S. Petri de Muchero, ord. Vallis-umbroſæ, Florent. diœceſ.
D. Jacobus ab. S. Stephani de Cencono, ord. Camaldulenſis.
D. P. ab. Montis S. Michaelis in Periculo maris, ord. S. Benedicti, Abrincenſ. diœc.
D. Mamilianus ab. S. Fadiacii de Piſis, ord. Camaldulenſis.
D. Salvator ab. S. Ægidii, ord. S. Bened. Nemauſenſ. diœc.
D. Radulphus ab. omnium Sanctorum Andegavis, ord. S. Auguſtini.
D. Ruffinus ab. S. Laurentii extra muros Novarienſes.
D. Andreas abb. Galliaci, ord. S. Benedicti.
D. abbas de Gemblous, ord. S. Bened. Cameracenſ. diœc.
D. ab. de Villari, ord. Ciſterc.
D. Andreas ab. S. Bartholomæi Anglari, ord. Camaldul.
D. P. ab. Vezeliacenſis, ord. S. Bened. Eduenſ. diœc.
D..... ab. Moliſmentis, ord. S. Bened. Lingonenſis diœc.
D. Bartholomæus ab. S. Bartholomæi de S. Jucunda, ord. Camald.
D..... ab. XII. apoſtolorum, ord.....
D. Jacobus ab. S. Donati de Senis, ord. Vallis-umbroſæ.
D. Bartholomæus ab. S. Fidelis Puppio, ord. Vallis-umbroſæ, Aretin. diœc.
D. Landulphus ab. Saganen.
D. Matthæus ab. Claræ-vallis, ord. Ciſtercienſis, ſacræ theologiæ profeſſor.
D. Mezilaus ab monaſt. Curcienſ. ord. S. Benedicti Cracovienſ. diœc.

Generales ordinum.

R. P. Sacræ theologiæ magiſter Thomas de Fimo, ord. Prædicatorum magiſter, generalis dicti ord. partis Citramontanæ, pro ſe & toto ſuo ordine cum infra ſcriptis magiſtris.
Magiſtro Simone de Piſis, regente Florentiæ.
Magiſtro Michaele de Florentia, vicario nationis Tuſciæ.
Magiſt. Jacobo de Piſis.
Magiſt. Leonardo de Florentia.
Magiſt. V. Verturo Florentino, priore Florentino.
Magiſtro Andrea de Florentia.
Magiſt. Joanne de provincia Poloniæ, regente Cracoviæ.
Magiſt. Ardiſono de Padua, priore Paduano, & vicario generali provinciæ S. Dominici.
R. P. F. Antonius de Ponto, miniſter generalis ordinis Minorum partis Citramontanæ, pro ſe & nomine ſuo, una cum infra ſcriptis magiſtris in theologia videlicet:
Mag. Franciſco de Crepa, miniſtro provinciæ Mediolanenſis.
Mag. Joanne de Bononia, miniſtro provinciæ Bononiæ.
Mag. Matthæo de Palma, miniſtro provinciæ Romanæ.
Mag. Vitale Volentini, de provincia Provinciæ.
Mag. Joanne Joannis de Florentia.
Mag. Nicolao de Tergeſto.
Mag. Bartholomæo de Bononia.
Mag. Langalecto de Placentia.
R. P. F. Matthæus de Bononia ſacræ theologiæ profeſſor, generalis ordinis B. Mariæ de Monte Carmeli partis Citramontanæ, pro ſe & ſuo ordine, una cum infra ſcriptis magiſtris in theologia, videlicet:
Mag. Andrea de Luca, procuratore dicti ordinis.
Mag. Joanne de Florentia, vicario generali in provincia Tuſciæ.
Mag. Bartholomæo de Florentia, ſyndico univerſitatis Bononiæ.
R. P. Sacræ theologiæ magiſter Joannes Graſſi, generalis ordinis Carmelitarum partis Ultramontanæ, una cum magiſtro Raymundo procuratore generali dicti ordinis.
R. P. Sacræ theologiæ magiſter Nicolaus de Caiſſia generalis ordinis fratrum Heremitarum partis Citramontanæ, pro ſe & toto ſuo ordine, una cum infra ſcriptis magiſtris in theologia, videlicet.
Mag. Boecio de Tolentino, procuratore dicti ord.
Mag. Simone de Florentia, regente Florentiæ.
Mag. Bartholomæo de Piſis, regente Piſis.
Mag. Gabriele de Spoleto, regente Bononiæ.
Mag. Jacobo de Gueſſa provinciali provinciæ vallis Spoleti.
R. P. Sacræ theologiæ magiſter Antonius de Bononia, generalis ordinis B. Mariæ ſervorum, patris Citramontanæ, pro ſe & ordine ſuo una cum infra ſcriptis magiſtris.
Mag. Antonio de Alexandria.
Mag. Urbano de Bononia.
Mag. Antonio de Paſſcingaro.
R. P. Sacræ theologiæ profeſſor magiſter Petrus de Vena, generalis fratrum Eremitarum S. Auguſtini, partis Ultramontanæ, una cum fratre Raimundo de Croſio.

Miniſtri ordinum.

V. F. Alanus David, miniſter provincialis ordinis Minorum provinciæ Turoniæ, nomine ſuæ provinciæ, & ut nominatus inter electos pro dicta provincia.

Præceptores præſentes præceptoriarum infra ſcriptarum.

Nobilis vir D. Jacobus de Algis miles, præceptor domus ſive præceptoriæ hoſpitalis S. Joannis Jeruſalem de Florentia, & procurator generalis dicti ordinis, nomine ſuo, & ut locum tenens D. Nicolai de Urſinis, militis prōris Venetiarum, locum tenentis domus hoſpitalis dicti ordinis.
Religioſus vir F. Joannes, præceptor domus S. Antonii de Rinverſo, & cellerarius generalis mona-

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

monaſterii Viennenſis, pro ſe, & præceptoribus ſuæ dictæ præceptoriæ ſubjectis.

Religioſus vir F. Guillelmus de Unone, præceptor præceptoriæ ſive domus de eleemoſynario, ord. S. Antonii Biſuntinenſis diœceſis, ſuo nomine & ſuæ præceptoriæ.

Priores & procuratores generales ordinum præſentes.

R. vir F. Oneſimus, prior generalis totius ordinis Camaldulenſis, pro ſe, & quadraginta uno abbatibus, & ſeptuaginta prioribus dicti ordinis.

Religioſus vir F. Nicolaus de Balinibus, prior generalis S. Sepulchri Dominici.

R. vir D. Galterus Craſſi prior eccl. & conventus Rhodi, ordinis S. Joannis Jeruſalem, decretorum doctor.

R. vir F. Petrus procurator generalis ordinis B. Mariæ Teuthonicorum, nomine ſuo ac procuratorio nomine magiſtri generalis dicti ordinis.

Sequuntur priores prioratuum tam conventualium quam aliorum, & tam ultra quam citramontanorum.

Religioſus vir D. Radulphus, prior prioratus S. Joannis in Monte.

R. vir F. Joannes prior prioratus S. Fabiani Piſtrienſis diœceſis.

R. vir F. Jo. de Griffomonte, prior Vallis-viridis prope Pariſios.

R. vir F. Joannes Tuelli prior prioratus Fontis-noſtræ-Dominæ, ordinis Carthuſienſis, Sueſſionenſis diœceſis.

R. vir F. Dominicus prior prioratus S. Bartholomæi prope Januam. Omnes tres eorum propriis nominibus, & pro toto ordine Carthuſienſium in regno Franciæ exiſtentium.

R. vir F. Guillelmus de Soiffet, prior prioratus conventualis S. Arnulphi de Criſpeio, Silvanectenſis diœceſis.

R. vir F. Franciſcus prior monaſterii de Popina, ord. Camaldul.

R. vir F. Jo. prior prioratus S. Mariæ de Serra.

R. vir F...., prior prioratus de Sarmaſia.

R. vir F.... prior prioratus convent. de Boudolena.

R. vir F. Petrus Mourandi, prior prioratus B. Mariæ de Cluterio, Dinienſis diœceſis.

R. vir F..... prior prioratus de Podio Caprenſi.

R. vir F..... prior prioratus conventualis de Boulonia.

R. vir F. Petrus prior Tueris, Viennenſis diœceſis.

R. vir F. Petrus Dacres, prior prioratus Abbatis-villæ, Ambianenſis diœceſis.

R. vir F. Antonius de Reſtis, præpoſitus domus Pervercelinæ Mediolani.

Ambaſſiatores univerſitatum ſtudiorum generalium, primo ſtudii Pariſienſis.

Venerabiles & circumſpecti viri, magiſtri, Dominicus Parvi, & Petrus Plaoul, in theologia magiſtri.

Robertus de Queſneyo, Petrus de Provine, decretorum doctores.

Joannes Petri in medicina magiſter.

Euſtachius de Foquembergue, in artibus magiſter, & licentiatus in decretis.

Poncius Simoneti, in artibus magiſter, & licentiatus in theologia.

Guillelmus Carpentarii, in artibus magiſter, & baccalaureus formatus in theologia.

Arnoldus Wiwit, in artibus magiſter, & licentiatus in theologia.

Joannes Broulleti, dictus Franciſci, in artibus magiſter, & licentiatus in decretis.

Univerſitas ſtudii Bononienſis.

Univerſitas ſtudii [a] Exonienſis.

Univerſitas ſtudii Toloſæ, pro qua erat præſens V. vir magiſter Joannes Garſis ordinis fratrum Minorum, in ſacra theologia profeſſor, dictæ univerſitatis procurator & ambaſſiator.

Univerſitas ſtudii Andegavenſis.

V. vir D. Guillelmus Maligeneris, utriuſque juris doctor.

V. vir D. Nicolaus de Melleio, legum doctor, dictæ univerſitatis ambaſſiator.

Univerſitas ſtudii Viennenſis.

Univerſitas ſtudii Cracovienſis.

Sacræ theologiæ magiſter Franciſcus ordinis Prædicatorum.

V. vir magiſter Petrus de Lingier, vicecancellarius dictæ univerſitatis.

Univerſitas ſtudii Montis-peſſulani.

V. vir D. Leonardus Alamandi, licentiatus in decretis.

Univerſitas Cantabrigæ.

Univerſitas ſtudii Pragenſis.

Univerſitas ſtudii Colonienſis.

Sequuntur archiepiſcopi qui miſerunt ambaſſiatores & procuratores.

Reverendi patres, domini

Archiepiſcopus Colonienſis.
Archiepiſcopus Maguntinenſis.
Thomas Aquenſis.
Artaudus Arelatenſis.
Archiepiſcopus Ebredunenſis.
Archiepiſcopus Turritanus.
Ludovicus Rotomagenſis.
Guido Remenſis.
Theobaldus Biſuntinenſis.
Hebrardus Salzburgenſis.
Gunthiernus Magdeburgenſis.
Archiep. Cantuarienſis de Anglia.
Archiep. Eboracenſis de Anglia.

Sequuntur epiſcopi qui miſerunt ſuos ambaſſiatores & procuratores.

Reverendi patres, domini

Petrus Pariſienſis.
Aymo Gratianopolitanus.
Hugo Lemmovicenſis.
Guillelmus Regenſis.
Leonardus Graſſenſis.
Joannes Vencienſis.
Joannes Glandatenſis.
Joannes Aptenſis.
Joannes Tholonenſis.
Wlricus Lamecenſis.
Leonardus Carn.
Engelmarus Viennenſis.
Bertrandus Montisalbani.
Joannes Ratizponenſis.
Joannes [b] S. Pauli.
Stephanus Vabrenſis.
Conradus Olomucenſis.
Henricus Nannetenſis.
Gatianus Coriſopitenſis.
Guillelmus Ruthenenſis.
Joannes Caſtrenſis.
Guido Leonenſis.
Joannes Malleacenſis.
Germanus Lucionenſis.
Joannes Lauduuenſis.
Joannes Bajocenſis.
..... Abrincenſis.
Joannes Sagienſis.

Re-

ANNO CHRISTI 1409.

[a] *Pro*, Oxonienſis. H.

[b] *Pro*, S. Pauli H.

Reverendi patres, domini Philippus Noviomenſis.
Bertrandus Biterrenſis.
Acardus Conſeranenſis.
Hardovinus Andegavenſ.
Victor [a] Suſſionenſis.
Martinus Tornacenſis.
Joannes Ambianenſis.
Carolus Cathalaunenſis.
Matthæus Marinenſis.
Adam Cenomanenſis.
Martinus Carnotenſis.
Wlricus Brixinenſis.
Lanceslaus Uratislavienſis.
Joannes electus Leodienſis.
Franciſcus Tenealbanenſis.
Henricus Tullenſis.
Fredericus Trajectenſis.
Milo Eduenſis.
Henricus Electenſis.
Petrus Papienſis.
Petrus Terdonenſis.
Bartholus Alexandriæ.
Petrus Pacenſis.
Antonius Trojenſis.
Gonſalvus Lamacenſis.
Joannes Briocenſis.
Michael Antiſſiodorenſis.
Stephanus Trecenſis.
Petrus Matiſconenſis.
Radulphus Metenſis.
Robertus Nivernenſis
Georgius Patavienſis.
Jacobus [b] Plotenſis.
Arnoldus Culmenſis.
Joannes Pomezanienſis.
Henricus Warmienſis.
Henricus Sambienſis.
Henricus Claromontenſis.
Philibertus Cabilonenſis.
Girardus Pictavenſis.
Udalricus Neubergenſis.
Walterus Merſeburgenſis.
Bartholomæus Vintimilienſis.
Joannes Virdunenſis.
Petrus Auraicenſis.
..... Ploicenſis.
..... Bangorenſis.
..... Aſaphenſis.
..... Vigornienſis.
..... Lichefeldenſis.
..... Conventrenſis.
..... Herefordenſis.
..... Boffenſis.
..... Elienſis.
..... Wintonienſis.
..... Londonienſis.
..... Bathonienſis.

[a] *Pro*, Sueſſionenſ. H.

[b] *Pro*, Floconſis. H.

Sequuntur abbates qui miſerunt procuratores cum plena poteſtate.

Ven. P. D. Gerentonus, abbas monaſterii S. Antonii Viennenſis, ordinis S. Auguſtini.
V. P. D. Raymundus, abbas monaſterii Cluniacenſis, pro ſe & toto ſuo ordine.
V. P. D. Eſtoldus, ab. Fiſcanenſis, ord. S. Benedicti, doctor decretorum.
V. P. D. Elias, ab. monaſt. Burgidolenſis, ord. S. Benedicti, Bituricenſis diœc.
V. P. D. Guillelmus, abbas monaſterii de Lezato, ordinis S. Bened. Rivenſis diœc.
D. Joannes, abbas monaſt. S. Cypriani extra muros Pictavenſes, ord. S. Benedicti.
D. Aymericus, ab. monaſt. S. Benedicti de extra Quinciacæ prope Pictav. ord. S. Benedicti.
A D. Pe. ab. monaſt. S. Crucis, ord. S. Auguſt. Pictavenſis diœc.
D. Joannes, ab. monaſt. Montis majoris, ord. S. Ben. Arelatenſis diœc.
D. Bertrandus, ab. monaſt. S. Hilarii, ord. S. Benedicti, Carcaſſonenſis diœc.
D. Jacobus, ab. monaſt. B. Mariæ de Quadraginta, ord. S. Auguſt. Narbonenſis diœc.
D. Joannes, ab. monaſterii Fontis-frigidi, ord. Ciſtercienſis.
D. Bern.... ab. monaſt. S. Juſti de Ulteris, ord. Camaldulenſis.
D. Leo, ab. monaſt. S. Petri de Tenolio, Præmonſt. ord. Laudunenſis diœc.
D. Michael, ab. monaſt. montis S. Eligii, ord.
B S. Aug. Atrebat. diœc.
D. Philippus, ab. monaſt. S. Taurini, ord. S. Bened. Ebroicenſis diœc.
D. Gervaſius, ab. monaſt. de Bello-loco, ord. S. Aug. Cenomanenſis diœc.
D. Jo. ab. monaſt. de Ybreio, ord. S. Bened. Ebroic. diœc.
D. Guillelmus, ab. monaſt. S. Petri de Cultura, ord. S. Bened. Cenomanen. diœc.
D. Joannes, ab. monaſt. S. Vincentii, ord. S. Benedicti, Cenoman. diœc.
D. Jo. ab. monaſt. de Vadacio, ord. S. Auguſtini diœc. Cenomanenſis.
D. Jo. abb. monaſt. S. Georgii de Nemore, ord. S. Auguſt. Cenoman. diœc.
C D. Jo. ab. monaſt. S. Carilephi, ord. S. Bened. Cenoman. diœc.
D. Petrus, ab. monaſt. de Vadoalneti, ord. S. Bened. Cenoman. diœc.
D. Jo. ab. monaſt. de Peſicia, ord. S. Bened. Cenoman. diœc.
D. Simon, ab. monaſt. de Ebronio, ord. S. Bened. Cenoman. diœc.
D. Prior & conventus monaſt. de Lonlaye, abb. ipſius monaſt. in remotis agente, ord. & diœc. prædictorum.
D. Guillelmus, ab. monaſt. S. Andreæ Avinionenſis, ord. S. Bened.
D. Jo. abbas monaſt. Præmonſtratenſis.
D. Jo. ab. monaſt. S. Petri ad montes, ord.
D S. Bened. Catalaunenſis diœc.
D. Guillelmus, ab. monaſt. omnium Sanctorum in Inſula, ord. S. Aug.
D. Joannes, ab. monaſt. S. Memmii in ſuburbio Catalaunenſi, ord. S. Aug.
D. Guido, ab. monaſt. de Uſarchia, ord. S. Bened. Lemovicenſis diœc.
D. Petrus, ab. monaſt. S. Mariæ S. Euſechii de Cellis, ord. S. Aug. Bituricenſis diœc.
D. Jo. ab. monaſt. de Virſione, ord. S. Bened. Bituricenſis diœc.
D. Guillelmus, ab. monaſt. de Caſalibenedicto, ord. S. Bened. Bituricenſis diœc.
D. Jo. ab. monaſt. S. Gildaſii ord. S. Bened. Bituric. diœc.
E D. Guillelmus, ab. monaſt. Fontiscombaudi, ord. S. Bened. Bituricenſ. diœc.
D. Jo. ab. monaſt. S. Genulphi ord. & diœceſis prædictorum.
D. Gacianus, ab. monaſt. B. Mariæ de Exolduno, ord. & diœc. prædictorum.
D. Jacobus, ab. S. Petri Villæ de nato, ord. S. Bened. Vabrenſ. diœc.
D. Prior & conventus monaſt. de Millebeco, ord. S. Bened. Bitur. diœc.
D. Aymericus, ab. monaſt. S. Ambroſii, ord. S. Aug. Bituric. diœc.
D. Robertus, ab. monaſt. Miſeraienſis, ord. S. Aug.

ANNO CHRISTI 1409.

ANNO CHRISTI 1409.

Auguſt. Bitur. diœc.

ANNO CHRISTI 1409.

D. Raimundus, ab. monaſt. Conchenſis, ord. S. Benedicti, Ruthenenſis diœc.

D. Aymericus, ab. monaſt. Pſalmodienſis, ord. S. Bened. Nemauſenſis diœceſ.

D. Germundus, ab. monaſt. S. Trin. de Maioleone, ord. S. Aug. Malleacenſis diœc.

D. Petrus, ab. monaſt. Cendratenſis, ord. S. Bened. Nemauſenſis diœc.

D. Jo. ab. monaſt. S. Laudi de S. Laudo, ord. S. Auguſt. Conſtantienſis diœc.

D. Jo. ab. monaſt. B. Mariæ de Argliis, ord. S. Aug. Lucionenſ. diœc.

D. Guillelmus, ab. monaſt. B. Mariæ de Hambeja, ord. S. Bened. Conſtantienſis diœc.

D. Petrus, ab. monaſt. B. Mariæ loci-Dei in Jardo, ord. Præmonſtratenſis.

D. Michael, ab. monaſt. S. Salvatoris Vice-comitis, ord. S. Bened. Conſtant. diœc.

D. Poncius, ab. monaſt. de Nobiliaco, ord. S. Bened. Pictavenſis diœc.

D. Stephanus, ab. monaſt. S. Mariæ de Montisburgo, ord. S. Bened. Conſtantienſ. diœc.

D..... ab. monaſt. de Bello-fonte, ord. S. Bened. Malleacenſis diœc.

D. Jo. ab. monaſt. S. Joannis Angeliacenſis, ord. S. Bened. Xanctonenſis diœc.

D. Nicolaus, ab. monaſt. S. Leodegarii, ord. S. Bened. Xanctonenſis diœc.

D. Michael, ab. monaſt. Villæ-magnæ, ord. S. Bened. Biterrenſis diœc.

D. Ademarus, ab. monaſt. Caroffenſis, ord. S. Bened. Pictav. diœc.

D. Raimundus, ab. monaſt. Jocundenſis, ord. Bened. Electenſis diœc.

D. Guillelmus, ab. monaſt. B. Mariæ de Becco-Helluini, ord. S. Bened. Rotomagenſis diœc.

D. Arnaudus, ab. monaſt. de Joncellis, ord. S. Bened. Biterrenſis diœc.

D. Joan. ab. monaſt. de S. Aviano, ord. S. Bened. S. Poncii, Thomeriacenſis diœc.

D. Matthæus, ab. monaſt. ſæcularis eccleſiæ S. Affrodiſii, Bitterrenſ. diœc.

D. Bernardus, ab. monaſt. S. Tiberii, ord. S. Bened. Agathenſis diœc.

D. Jacobus, ab. monaſt. S. Mauri ſupra Ligerim, ord. S. Bened. Andegavenſis diœc.

D. Guido, ab. monaſt. S. Mariæ Ungiaci, ord. S. Aug. Eduenſis diœc.

D. Theobaldus, ab. monaſt. S. Albini Andegav. ord. S. Bened.

D. Jo. ab. S. Petri de Burgolio, ord. S. Bened. Andegav. diœc.

D. I. ab. monaſt. S. Martini Ruri-Curtenſis, alias de Boſco, ord. S. Auguſt. Belvacenſis diœc.

D. Simon ab. monaſt. S. Nicolai prope Andegavum, ord. S. Bened.

D. Reginaldus, ab. monaſt. S. Vitoni Virduneuſis, ord. S. Bened.

D. Radulphus, ab. B. Mariæ de Rota, ord. S. Aug. Andegav. diœc.

D..... ab. monaſt. Stabulenſis, ord. S. Bened. Leodienſis diœc.

D..... ab. monaſt. Gemblacenſis.

D. Petrus, ab. monaſt. B. Joannis Evang. Mellinenſis, ord. S. Aug. Andegav. diœc.

D..... ab. monaſt. S. Trudonis, ord. S. B. Leodien. diœc.

D. ab. monaſt. S. Umberti, ord. S. Bened. Leodien. diœc.

D..... ab. monaſt. Uliderbatenſis, ord. S. Bened. Leod. diœc.

D. .... ab. monaſt. Alnenſis Ciſt. ord. Leod. diœc.

D. Guillelmus de Cadonio, prior monaſt. B. Mariæ de Caſſiano, Biterrenſis diœc. de monaſt. S. Ruffi prope Valentiam immediate dependentis.

D..... ab. Villarienſis.

D..... ab. Vallis S. Lamberti, ord. Ciſtercienſis, Leodienſis diœc.

D..... ab. monaſt. Vallis-Dei, ord. Ciſterc. Leodien. diœc.

D..... ab. monaſt. Magni-Prati, ord. Ciſterc. Leodienſis diœc.

D..... ab. monaſt. Floreffienſis, ord. Præmonſtrat. Leod. diœc.

D..... ab. monaſt. S. Gerardi de Bronio, S. Bened. Leodienſis diœc.

D..... ab. monaſt. Walchiodorenſis & Haſterienſis, ord. S. Bened. Leod. diœc.

D..... ab. monaſt. Florinenſis, ord. S. Bened. Leod. diœc.

D. Renerus, ab. monaſt. S. Jacobi, Leod. diœc. ord. S. Bened.

D. Henricus, ab. monaſt. S. Laurentii extra muros, Leod. ord. S. Bened.

D. Jo. ab. monaſt. 12. Apoſtolorum Belli-reditus Leod. ord. Præmonſtrat.

D. Guillelmus, ab. monaſt. S. Eligii in Pulcromonte prope Leodium, ord. S. Auguſt.

D..... ab. monaſt. Averbodienſis, ord. Præmonſtr. Leod. diœc.

D. ab. monaſt. Parcenſis, Præmonſt. ord. Leod. diœc.

D..... ab. monaſt. Leffienſis, ord. Præm. Leod. diœc.

D..... ab. monaſt. Helicmenſis, ord. Præmonſtr. Leod. diœc.

D..... ab. monaſt. Novi-Monaſterii, ord. S. Aug.

D..... ab. monaſt. Florenſis, ord. S. Aug. Leodienſis diœc.

D..... ab. monaſt. Malonienſis ord. S. Aug. Leod. diœc.

D. Joannes ab. monaſt. ſanctorum Floræ & Lucillæ, Aretinenſis, ord. S. Bened.

D. Antonius, ab. monaſt. S. Janualis & Copolonenſis, ord..... Aretinenſis diœc

D. Jo. ab. monaſt. de Campuano, ord. Camald. Aretinenſis diœc.

D..... ab. monaſt. S. Andreæ de Sexto, ord. .... Januenſis diœc.

D..... ab. monaſt. S. Benigni ord.... Januenſ. diœc.

D..... ab. monaſt. S. Mariæ de Pervallo, ord.... Januenſ. diœc.

D..... ab. monaſt. S. Bartholomæi de Foſſato, ord.... Januenſ. diœc.

D... .. ab. monaſt. de Maſſayo.

D..... ab. monaſt. de Vernuſſia.

D... .. ab. monaſt. de Mareſſiis.

D..... ab. monaſt. S. Sulpicii.

D..... ab. monaſt. beatiſſimæ Trinitatis de Vindocino, ord. S. Bened. Carnot. diœc. ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis.

D..... ab. monaſt. S. Mariæ de Jubino, ord..... Januenſis diœc.

D..... ab. monaſt. S. Andreæ de Bonx. ord. .... Januenſis diœc.

D. Bernardus, ab. monaſt. S. Polycarpi, ord. S. Bened. Narbon. diœc.

D. Joannes, ab. monaſt. S. Trinitatis de Exaquio, ord. S. Bened. Conſtantienſis diœc.

D..... ab. monaſt. S. Honorati.

D..... ab. monaſt. de Croſſio.

D..... ab. monaſt. de Toroneto.

D..... ab. monaſt. de Salvarie.

D.....

ANNO CHRISTI 1409

D. . . . ab. monaſt. S. Salvatoris Lodovæ ordin. S. Bened.

Sequuntur domini abbates de Anglia qui miſerunt ambaſſiatores, ſive procuratores.

D. . . . ab. monaſt. S. Auguſtini extra muros Cantuarienſes.
D. . . . ab. monaſt. de Faveshan.
D. . . . ab. monaſt. de Bello.
D. . . . ab. monaſt. de Waidenve.
D. . . . ab. monaſt. de Coleheſte.
D. . . . ab. monaſt. de Hida.
D. . . . ab. monaſt. de Vervelle.
D. . . . ab. monaſt. de Cartheryz.
D. . . . ab. monaſt. de Abindonia.
D. . . . ab. monaſt. de Desherbonne.
D. . . . ab. monaſt. de Miletone.
D. . . . ab. monaſt. de Perne.
D. . . . ab. monaſt. de Abbatiſſinteye.
D. . . . ab. monaſt. de Malmesbery.
D. . . . ab. monaſt. de Taneſtolie.
D. . . . ab. monaſt. de Evershan.
D. . . . ab. monaſt. de Glouceſtre.
D. . . . ab. monaſt. de Barchere.
D. . . . ab. monaſt. de Vincecombe.
D. . . . ab. monaſt. de Alteſcoe.
D. . . . ab. monaſt. de Temesbesbury.
D. . . . ab. monaſt. de Glaſconia.
D. . . . ab. monaſt. de Monchaileth.
D. . . . ab. monaſt. S. Albani.
D. . . . ab. monaſt. de Eushan.
D. . . . ab. monaſt. de Rameſey.
D. . . . ab. monaſt. de Burgo S. Petri.
D. . . . ab. monaſt. de Coruland.
D. . . . ab. monaſt. de Bardenay.
D. . . . ab. monaſt. de Ceſtria.
D. . . . ab. monaſt. de Sallopia.
D. . . . ab. monaſt. Burtonenſis.
D. . . . ab. monaſt. Ternei.
D. . . . ab. monaſt. de Burgo S. Edmundi.

Omnes ſupradicti ſunt ordinis S. Benedicti.

D. . . . ab. monaſt. de Wernerley.
D. . . . ab. monaſt. de Forneſta.
D. . . . ab. monaſt. de Fontanis.
D. . . . ab. monaſt. de Riavalle.
D. . . . ab. monaſt. de Bellaloenda.
D. . . . ab. monaſt. de Mesla.
D. . . . ab. monaſt. de Viſcallis.
D. . . . ab. monaſt. de Orelay.
D. . . . ab. monaſt. de Nonconenrio.
D. . . . ab. monaſt. de Holinculcani.
D. . . . ab. monaſt. de Caldria.
D. . . . ab. monaſt. de Rethford.
D. . . . ab. monaſt. de Ruppe.
D. . . . ab. monaſt. de Buelſced.
D. . . . ab. monaſt. de Tirefordia.
D. . . . ab. monaſt. de Cumba.
D. . . . ab. monaſt. de Salbro.
D. . . . ab. monaſt. de Scoloay.
D. . . . ab. monaſt. de Parcoludo.
D. . . . ab. monaſt. de Strata florida.
D. . . . ab. monaſt. de Haylio.
D. . . . ab. monaſt. de Walledregia.
D. . . . ab. monaſt. de Turbineret.
D. . . . ab. monaſt. de Regali loco.
D. . . . ab. monaſt. de Turtenna.
D. . . . ab. monaſt. de Doze.
D. . . . ab. monaſt. de Villisdenni.
D. . . . ab. monaſt. Hiltenſis.
D. . . . ab. monaſt. de Blande.
D. . . . ab. monaſt. de Selitished.
D. . . . ab. monaſt. de Lilyshellis.
D. . . . ab. monaſt. de Gracia.
D. . . . ab. monaſt. Walborum.
D. . . ab. monaſt. de Lacres.
D. . . ab. monaſt. Halnenſis.

Omnes ſupradicti ſunt ordinis Ciſtercienſis.

D. . . . ab. monaſt. de Walchen.
D. . . . ab. monaſt. de Loyceſerie.
D. . . . ab. monaſt. Corutenſis.
D. . . . ab. monaſt. Nortenſis.
D. . . . ab. monaſt. de Oſtency.
D. . . . ab. monaſt. S. Jacobi Norhthantonne
D. . . . ab. monaſt. de Darle.
D. . . . ab. monaſt. de Roboetoe.
D. . . . ab. monaſt. de Oſcy.

Priores prioratuum, monaſteriorum, & eccleſiarum infra ſcriptarum, in regno Angliæ.

Prior monaſt. de Davoyo.
Prior monaſt. Hertenſis.
Prior monaſt. eccleſiæ Roſſenſis.
Prior monaſt. de Lubben.
Prior monaſt. de Boſgrohovv.
Prior monaſt. eccleſiæ Wintonienſis.
Prior monaſt. S. Neoty.
Prior monaſt. de Walingford.
Prior monaſt. de Daventre.
Prior monaſt. Conventrenſis.
Prior monaſt. de Bonore.
Prior monaſt. eccleſiæ Elienſis.
Prior monaſt. Norwicenſis.
Prior monaſt. S. Nicolai Exonenſis.
Prior monaſt. de Barneſtahele.
Prior monaſt. Wigornienſis.
Prior monaſt. de Letheſt.
Prior monaſt. de Maluerne magna.
Prior monaſt. eccleſiæ Bathonienſis.
Prior monaſt. de Spaldoag.
Prior monaſt. de Terford.
Prior monaſt. de Caoſſale.
Prior monaſt. de Bronholme.
Prior monaſt. de Feſtome.
Prior monaſt. de Suapris.
Prior monaſt. de Waymadham.
Prior monaſt. de Bymahan.

Omnes prædicti ſunt ordinis S. Benedicti.

Sequuntur capitula eccleſiarum quæ miſerunt procuratores.

Tolenſis.	Rotomagenſis.
Ambianenſis.	Bituricenſis,
Narbonenſis.	Eduenſis.
Noviomenſis.	Conſtantienſis.
Aquenſis	Aretinenſis.
Arelatenſis.	Bononienſis.
Ebredunenſis	Biterrenſis.
Violenſis.	Novarienſis.
Regenſis.	Andegavenſis
Focalquerii.	Mirapicenſis.
Graſſenſis.	Tullenſis.
Pimatenſis	Matiſconenſis.
Vencienſis.	Metenſis.
Dignenſis.	Cabilonenſis.
Tholonenſis.	Lingonenſis.
Forojulienſis.	Claromontenſis.
Aptenſis.	wintonienſis.
Siſtarienſis.	Dunelmenſis.
Maſſilienſis.	Laudunenſis.
Vapicenſis.	Viennenſis.
Nauvatenſis.	Cathalaunenſis.
Lomberienſis.	Anicienſis.
Nivernenſis.	Magalonenſis.
S. Petri de Boneva,	Vigintimilienſis.
Carcaſſonenſis.	Virdunenſis.
Conſeranenſis.	Vivarienſis.
Tarvienſis.	Avraicenſis.
Januenſis.	Beati Martini Tur
Dolenſis,	Condomenſis.

S. Flo-

ANNO CHRISTI 1409.

Albienſis.
Eleſtenſis.
Uticenſis.
Cenomatenſis.
Tornacenſis.
Pragenſis.
Atrebatenſis.
Carnotenſis.
Tutelenſis.
Vabrenſis.
Ruthenenſis.
Miniatenſis.
Nemauſenſis.
Leodienſis.
Florienſis.
Silvanectenſis.
Pariſienſis.
Senonenſis.
Saonenſis.
Agathenſis.
Cameracenſis.

S. Flori.
Exonienſis.
Sarezburienſis.
Elienſis.
Bathonenſis & Vellenſ.
Roſſenſis.
Herefordenſis.
Ciſtrienſis.
Lichefeldenſis.
Cornenſis.
Wigornenſis.
Lincolnienſis.
Londonienſis.
Norvicenſis.
Menevenſis.
Bangorenſis.
Aſaphenſis.
Culmenſis.
Pomezianenſis.
Warmienſis.
Sambienſis.

Sequuntur procuratores civitatum & diœceſum, quæ miſerunt ad id ſacrum concilium.

Cleri civitatis & diœceſis Ambianenſis.
Cleri civitatis & diœceſis Sueſſionenſis.
Cleri civitatis & diœceſis Bononienſis.
Cleri civitatis & diœceſis Januenſis.
Cleri civitatis & diœceſis Leodienſis.
Cleri civitatis & diœceſis Silvanectenſis.
Cleri civitatis & diœceſis Novarienſis.
Cleri civitatis & diœceſis Wratislavienſis.

Sequuntur provinciæ, quæ miſerunt procuratores.

Rotomagenſis.
Turonenſis.
Remenſis.
Senonenſis.
Lugdunenſis.
Ebredunenſis.
Arelatenſis.

Aquenſis.
Mediolanenſis.
Ravennatenſis.
Burdegalenſis.
Piſanenſis.
Cantuarienſis.
Eboracenſis.

A Sequuntur communitates quæ miſerunt ambaſſiatores.

Communitas Januenſis.
Communitas Florentinorum.

G. C. OBSERVATIO. in ſuperiorem indicem eorum qui concilio interfuerunt.

B EOrum qui huic concilio interfuerunt catalogum alium profert Raynaldus, breviorem quidem, ſed ex quo partim obſervari, partim etiam emendari nonnulla in ſuperiore poſſunt.

Inter cardinales epiſcopos, qui hìc vocatur Henricus Tuſculanus, illic dicitur Sabinenſis. Utriuſque tituli cauſas intellige. Henricus Minutulus, Neapolitanus archiepiſcopus (unde & cardinalis Neapolitanus vocatus) a Gregorio XII. cardinalis Tuſculanus creatus eſt: Petrus quoque de Podio, ejuſdem tituli cardinalis dictus eſt a Petro de Luna. Qui cum ambo Piſano concilio intereſſent, ambo C Tuſculanis inſulis inſignes: ne controverſia hæc, pacis, cui ſtudebatur, concilia interverteret, Henricus ceſſit, & ad Sabinenſem ſedem tum vacuam tranſiit. Melius autem vocatur Sabinenſis, tum ob cauſam, quam mox attigi: tum quia Petrus de Podio ibidem vocatur Tuſculanus.

Inter eoſd. epiſcs Oſtienſis Joan. vocatur, male in Raynaldi catalogo dictus Antonius: ut ex Oſtienſium epiſcoporum catalogo conſtat. Alia hic ſunt in quibus diſcrepant duo iſti indices, ſed manifeſto vitio Romani, aut ejus exſcriptoris. Cujuſmodi errata in hac obſervatione prætermitto.

D Cardinalibus presbyteris addit Romanus catalogus Antonium S. Praxedis, dictum Tudertinum, & Ludovicum de Baro: ſed falſo hunc poſteriorem, cum tempore concilii eſſet diaconus cardinalis S. Agathæ, & vero in ſuperiori indice hunc locum obtineat. neque cardinalis presbyter duodecim apoſtolorum, niſi ab Alexandro V. poſt concilium creatus ſit. Eum Romanus recenſet inter regni Francorum legatos.

Addit quoque, qui hic deſiderantur, legatos regni Portugalliæ, & omnium eccleſiaſticorum & prælatorum totius regni, Joannem epiſcopum Ulyſſiponenſem, epiſcopum Lameenſem, mag. Laurentium provincialem ordinis S. Auguſtini, magiſtrum ordinis Minorum, eumdemque regi a confeſſionibus.

E Ex eodem diſcimus interfuiſſe Philibertum e Noylaco magiſtrum Rhodiorum equitum cum religioſis equitibus ſexdecim.

Hic archiepiſcopi præſentes enumerantur tantum decem, illic duodecim: adduntur que Franciſcus Smyrnenſis, & Joannes Ulyſſiponenſis: additur & nomen Sipontini, Nicolaus, quod hinc expunctum. Hic epiſcopi tantum ſexaginta ſex enumerantur; illic non nominantur quidem ulli, ſed octoginta fuiſſe narratur. Hìc procuratores abſentium epiſcoporum 86. illic 102. Hic procuratores capitulorum, 100. illic 109.

Finis Tomi Vigeſimi Sexti.

NOI RIFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del *P. D. Filippo Roſa Lanzi* Inquiſitor Generale del Santo Offizio di *Venezia* nel libro intitolato: *Sacrorum Conciliorum &c Auctore P. Philippo Labbeo Soc. Jeſu, curante Nicolao Coleti, & Joanne Dominico Manſi &c.* Non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator *di Venezia*, che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Data li 20. Dicembre 1767.

(Sebaſtian Zuſtinian Riform.
(Alviſe Valareſſo Riform.
(Franceſco Moroſini 2. Cav. Proc. Riform.

Regiſtrato in Libro a Carte 335. al Num. 2304.

Davidde Marcheſini Segr.

f 9459
BX Catholic Church.
825 Councils.
S3 Sacrorum concil-
1901 iorum. (Mansi)
v.26

GTU LIBRARY
3 2400 00639 9202

9459

f
BX
825
S3
1901
v.26

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709